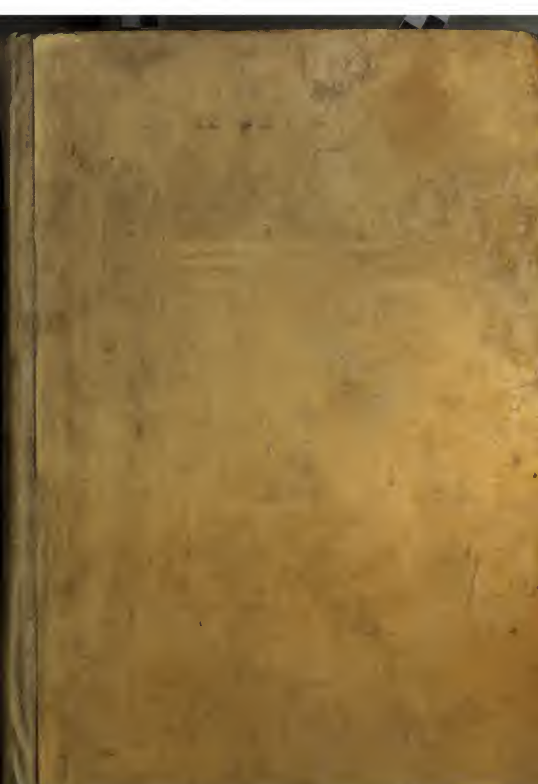

ANNALES
ECCLESIASTICI
AB ANNO MCXCVIII.
UBI DESINIT
CARDINALIS BARONIUS,
AUCTORE
ODORICO
RAYNALDO
CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.

Accedunt in hac Editione

NOTÆ CHRONOLOGICÆ, CRITICÆ, HISTORICÆ,

QUIBUS RAYNALDI ANNALES ILLUSTRANTUR, SUPPLENTUR, EMENDANTUR,

AUCTORE

JOANNE DOMINICO MANSI
LUCENSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI.

Tomus Quartus.

IV

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXLIX.

De Superiorum Licentia.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI ANNUS 1286. — HONORII IV. PAP. ANNUS 2. — RODULPHI ROM. REG. 14. ANDRONICI IMP. ORIEN. 3.

I. Rodulphus ad imperiale insigne accipiendum excitus ab Honorio.

VOLVEBATUR Christianæ salutis annus millesimus ducentesimus octuagesimus sextus, indictione quartadecima, cum Honorius, a quo Rodulphus, ut anno superiori vidimus, Imperii coronam flagitarat, justis ejus votis morem gerere decrevit; quæ apostolicis literis illustranda sunt, quibus Pontifex, ubi nonnullis verbis de Sacerdotii & Imperii mutua conjunctione prælusit, ad excipienda ornamenta imperialia in basilica S. Petri diem purificationi B. Virginis sacrum præfixit (a), ac si nova aliqua difficultas emergeret, consilio Joannis Tusculani episcopi Cardinalis componendam: hortatus vero est Rodulphum, ut qua par erat pompa & apparatu ad celebritatis augendum majestatem se compararet.

(a) Hon. l. 2. ep. 54.

Honorius &c. charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Nuper venerabili fratre nostro H. * *Maguntinensi archiepiscopo, tunc episcopo Basiliensi, propter hoc a tua magnificentia destinato in nostra & fratrum nostrorum præsentia tuo nomine cum instantia postulante, ad unctionem, consecrationem, & imperialis diadematis coronationem de nostris recipiendas manibus tibi terminum assignari; nos cum eisdem fratribus diligenti collatione præhabita, & iis quæ circa hæc attendenda putavimus, perpensa deliberatione discussis, excellentiæ regiæ ad petitas unctionem, consecrationem, & coronationem imperialis diadematis in basilica principis Apostolorum de Urbe recipiendas a nobis, Domino favente sermoni, festum purificationis B. Virginis primo venturum de ipsorum fratrum consilio assignamus.* [1]

* Henrico

Missus a Rodulpho ad Honor. Basilien. ep. pro flagitanda imperiali unctione.

II. Festus dies purificationis Virginis ad perficiendam celebritatem constitutus.

Quod si forsan interim, quod absit, aliqua difficultas emergeret, quæ tuum ad præmissa in dicto termino impediret adventum, quodcumque aliud ad hoc tempus duxeris eligendum, de consilio venerabilis fratris nostri Joannis episcopi Tusculani (quem probatæ utique discretionis virum, scientia præditum, & virtute; ut tibi ab invio præcavens, tuos ponat gressus in via, teque in tuis opportunitatibus consilio dirigat, & auxilio fulciat efficaci; ad tuæ petitionis instantiam legatum in Alemannia, ac quibusdam aliis partibus duximus deputandum) id nobis adeo matu-

NOTÆ [1] AD hunc annum referunt Conciliorum Collectores Concilium a Bonifacio Ravennatensi Archiepiscopo & suffraganeis celebratum; sed cum illud Ravennatense inscripserint, suspicari merito posset Ravennæ habitum fuisse. Id vero si quis reputaverit, erroris argueretur ex authoritate IV. Concilii Ravennatensis a Raynaldo archiepiscopo habito Bononiæ anno 1317. In præfatione enim ejus Concilii perlectæ asseruntur constitutiones editæ per fratrem Bonifacium Ravennatensem archiepiscopum Forolivii in provinciali concilio. Insuper in fine actuum concilii hujus hoc anno celebrati legitur: *lecta, & publicata fuerunt prædicta constitutiones in choro superiori S. Mercurii Foroliviensis, & ordinata & confirmata sub anno Domini 1286. Indict. XIV. die octava mensis Julii.* His præcipue demonstrari arbitror concilium illud Foroliviense potius quam Ravennatense appellari oportere. MANSI

re pronunciare procures, quod nos & fratres eosdem Deo actore, invenire valeas, prout exigit negocii tanti solemnitas, ad prædicta prosequenda paratos.

Pontificia ad Rodulphum adhortatio, ut Romam accedat. *Eja ergo, princeps inclyte, age sollicite: ad honores tui consummandi solemnia sic te præparat, sic dispone, ut nequaquam transeat tam prompta exhibitio nostri paterni favoris inefficax; sed in eodem termino, vel saltem alio, quem tibi, ut præmittitur, videris opportunum, juxta magnificentiæ tuæ decentiam sic dispositus, sic paratus occurras, quod tuo voto in præmissis impleto, votiva ex eodem favore nostro commoda efficaciter, Deo auspice, consequaris. Dat. Romæ apud S. Sabinam* II. *kal. junii anno* II.

III. Solicitati ad eum stipandum principes. Eodem argumento ad Othones duos Albertum & Conradum marchiones Brandeburgenses (*a*) Ludovicum & Henricum duces Bavariæ & comites Palatinos Rheni, Menardum ducem Charintiæ, Regem Boemiæ, ducem Saxoniæ, aliosque Alemannos & Slawos principes; tum archiepiscopos Imperii electores datæ literæ (*b*), ut ad stipandum Cæsarem, atque imperialis consecrationis ornandam pompam se accingerent: ad quos etiam Tusculanum episcopum legationis munere decoratum transmisit (*c*). De qua legatione annalium Colmariensium auctor hæc tradit (*d*): *Eodem tempore legatus a latere domini Papæ missus cum plenaria potestate Basileam venit, & dominum Basileensem electum consecravit.* Verum gessisse Joannem legati munus in finitimis etiam regnis, Boemia, Dania, Suecia, Polonia, & Pomerania, declarat pontificium regestum, dum post memoratas literas apostolicas, quibus legationis gerendæ provincia ipsi demandata est, adiicitur eadem sententia ad eorum regnorum ac provinciarum præsules scriptum (*e*). Id vero præ cæteris e munus imposuit (*f*), cum a Rodulpho flagitatus esset, ut ejus consilio in instruendo imperialis inaugurationis apparatu fulciretur.

(*a*) Ib. ep. 55.
(*b*) Reg. post eand. ep.
(*c*) Lib. 2. ep. cur. 3.
(*d*) Annal. Colmar. par. 1.

In Boem. Dan. Suec. Pomeran. & Polon. demandata legatio.

(*e*) Reg. post ep. cur. 3.
(*f*) Ead. ep. 13.

Venerabili fratri I. episcopo Tusculano Apostolicæ sedis legato.

IV. De imposito illi munere Honorii lit. *Subit assidue nostræ mentis arcanum plena, & anxietate non vacua consideratio illa terribilis, qua nos ad illius domus custodiam deputatos advertimus, cujus magnitudinem cum stupore Propheta miratur: O, inquiens, Israel, quam magna est domus Dei! Cumque in ejusdem considerationis examine residentes, opus æstimamus injunctum, nostrarum metimur, virium quantitatem, non sufficientes virtutum sumptus dispungimus, & merita comparamus; stupentes attendimus, quod supra vires nostras est, nobis imminere negotium, quodque soli proculdubio portare nequimus: sed superest nobis spes in solo auxilio divino reposita, ad quod humiliter recurrentes devotius imploramus, ut ille, qui nobis universum mundum custodiendum credidit, illum studiose, ac utiliter custodire concedat. Subest etiam Jetro Moysi cognati consilium, illum consultius admonentis, ut ex omni plebe viros potentes & Deum timentes, in quibus sit veritas, & avaritiam oderint, eligat ipsosque constituat ad populum judicandum, ut sic impleri omnipotentis imperium, ac ipsius possint sustentari præcepta, & ad loca sua cum pace populus reducatur. Hujusmodi sane consilio & nos sedulo commonemur, ut cum simus commissæ nobis custodiæ universis Christi fidelibus debitores, & ad debitum exolvendum hujusmodi per nos ipsos circuire nequeamus singulas regiones, fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, viris electis ex millibus, viris scientia præditis & virtute, nonnunquam regna, nonnunquam provincias aliquas decernamus, eos in illis constituendo legatos, ut ipsis partes nostræ sollicitudinis prudenter exequentibus, & imminentia inibi salubriter dirigentibus in eisdem, portantibus onere partito sit levius, injunctumque nobis ministerium per nos & ipsos commodius, & utilius impleatur.*

Considerantes itaque partes Alemanniæ longius jam exactis temporibus non fuisse per legatum sedis Apostolicæ, præsertim missum de latere visitatas; supplicatione insuper charissimi in Christo filii nostri Rodulphi Regis Romanorum illustris, ad hoc post multiplicatæ petitionis instantiam insistentis inducti; aliquem de ipsis fratribus, ut in dictis partibus legationis fungatur officio, & memoratum Regem ad recipiendum, ut proponit, de nostris manibus Imperii diadema, Deo actore, venturum in suis opportunitatibus consilio dirigat & auxilio fulciat, deliberavimus destinandum. Ideoque ad personam tuam, V. *quam multis virtutibus ita suæ abundantia bonitatis sic virtutum Dominus insignivit, ut sis in consilio providus, rectus in judicio, rigidus in censura, in zelo sobrius, & strenuus in agendo, deliberationis exitum dirigentes, & te ad præmissa de ipsorum fratrum consilio deputantes, circumspectioni tuæ in dictis partibus Alemanniæ plena legationis officium, ut inibi evellas & destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes, prout gratiæ cœlestis infusio, & tua tibi providentia ministrabit, duximus committendum.*

Legati elogia.

Quocirca fraternitatem tuam monemus, rogamus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus impositum tibi onus laboris hujusmodi, devote suscipiens, illud sic solicite, sic viriliter & laudabiliter exequi studeas, quod divina favente clementia tuos labores & studium desideratus commendet effectus; tu-

tuque proinde retributionis æternæ præmium, & laudis præconium merearis. Nos enim sententias, quas tulerit in rebelles, ratas habebimus, & faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari. Dat. Romæ apud S. Sabinam II. kal. junii anno II. De hac quoque legatione Joanni Tusculano episcopo commissa, ad Joannem tit. S. Cæciliæ presbyterum Cardin. in Galliis legatum literas dedit (a), atque utriusque legationis limites circumscripsit, ne alter provinciam alterius invaderet. Hic porro addendum videtur de memorato Joanne Card. episc. Tusculano creato ab Honorio hæc tradi a Ptolemæo Lucensi (b): *Hic unam solam ordinationem fecit, in qua unum solum Cardinalem fecit, videlicet dominum Joannem Boccamazum, quem episcopum Tusculanum instituit.*

[(a) Ibid. ep. cur. 4.]

[(b) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 14.]

VI. Ut porro Honorius justa Rodulphi petita admisit, atque insignibus Imperii ipsum se redimiturum est pollicitus, ita Jacobum Petri filium tyrannidis paternæ heredem, qui Siciliæ sceptra per nefas corripuerat, anathemate defixit; (c) ac matrem illius Constantiam, Manfredi tyranni filiam, a Martino IV. iis, qui Siculos in rebellione adhærerent, & Regi Siciliæ Gallici generis bellum moverent inflicto, devinctos teneri pronuntiavit; recurrente cœnæ dominicæ die, intentatoque judicio, monuit (d), ut Siciliæ insula facesserent, respuentibusque imperia divinarum humanarumque pœnarum terrorem objecit.

[Jacobus & Constantia ab Honorio percussi anathemate.]

[(c) Lib. 2. ep. cur. 5.]

[(d) Lib. 5. ep. cur. 27.]

Honorius &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Quia Constantia & Jacobus sæpedicti turbationem & rebellionem præfatas fovere, nutrire, ac etiam pro viribus augmentare non cessant, propter quod prædictas excommunicationis ipsius prædecessoris (nimirum Martini IV.) *sententias, sicut præmittitur, incurrisse noscuntur; quia etiam iidem Constantia & Jacobus, quibus nihil omnino juris competit in dictis regno Siciliæ, vel insula, seu aliqua parte ipsorum, prout prætactis ejusdem prædecessoris processus manifeste declarant, & nos nihilominus decernimus, & etiam declaramus; & insulæ præfatæ incumbunt, & alias ejus partes per gentem suam turbant, impetunt, & molestant; nos eosdem Constantiam & Jacobum, ac Siculos, præsente hac multitudine copiosa fidelium, denuntiamus ex causis præmissis excommunicationis vinculo innodatos: attente monentes eosdem, ut iidem Constantia & Jacobus de præfato regno Siciliæ, vel aliqua parte ipsius se nullatenus intromittant; sed infra festum ascensionis Domini primo venturum, quod eis ad hoc pro peremptorio assignamus, de insula ipsa cum tota eorum gente penitus exeant, ad eam contra eamdem Ecclesiam vel heredes præfati regis Siciliæ nullo unquam tempore reversuri.*

[Pronuntiatur nihil juris obtinere in Siciliam.]

[Prohibentur illius administrationem capessere. Jubentur cum copiis ab insula discedere.]

VII. *Præcipimus quoque Siculis memoratis, ut Constantiam, Jacobum, & gentem prædictos, de insula ipsa infra eundem terminum prorsus expellant, eosque alterius ibi non admittant: alioquin contra Constantiam, Jacobum, & Siculos ipsos spiritualiter & temporaliter, & specialiter ad reddendum eosdem Siculos provisionis præfatæ constitutionis expertes, quando & prout qualitas facti suaserit, & expedire viderimus, auctore Domino, procedemus, &c. Actum in Urbe ante ecclesiam S. Sabinæ in die cœnæ Domini pontificatus nostri anno I.*

[Imperatum Siculis, ut eos pellant.]

VIII. Contempsit Jacobus pontificia imperia, ac Siculam coronam, quam Alfonsus major natu frater Gallico distractus bello, inque Aragonia contra Carolum Valesium, quem a Martino IV. creatum Regem vidimus, defendenda curis implicitus tueri non poterat, corripuit; (e) regiæque inunctionis honoribus a Cephaludensi & Neucastrensi episcopis solemni pompa affectus solium conscendit [1]. Qua de re hæc rerum Sicularum anonymus auctor tradit (f): *Anno ab incarnatione Domini MCCLXXXVI. in die purificationis Virginis convenientibus ex proposito majoribus, & syndicis omnium Siculorum, Jacobus filius Petri Regis Aragonum vigore testamenti genitoris sui*, iniqui ulmirum confictique, *in Regem Siciliæ coronatur. Ipse paterni moris non immemor gratum se omnibus præbuit, Siculorum animos, quod potissimum est regnantibus, immensis donis variisque honoribus quasi funiculo regiæ liberalitatis allexit.* Hæc auctor Jacobi partium studiosissimus: sed ad flagitium, quod hisce verbis ornat, ulciscendum Honorius sacro ascensionis dominicæ die hac illum sententia perculit (g).

[Jacobus in Sicilia regia insignia invadit.]

[(e) Surit. ind. l. 2. & alii.]

[(f) MS. comit. Ubal. de reb. Siculis p. 58.]

[Insulanos beneficiis sibi adstringit.]

[(g) Lib. 2. ep. cur. 2.]

Honorius &c. Ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

De colubro regulus prodiit, & de pa-

NOTA. [1] PRæter episcopos Juannertum Cepholudensem, & Tancredum Neocastensem, quos solemnem coronationem Jacobi in regem Siciliæ peregisse notat Annalista, tertius pariter adfuit Philippus Squilacensis, ut non Fazelus tantummodo, sed qui tunc in Sicilia agebat, Bartholomæus de Neocastro affirmat Histor. Sicul. capit. CII. Rerum Italic. Tom. XIII. col. 1117. Quod autem in literis Pontificiis, hic in Annalibus recitatis, de Squilacensi mentio nulla fiat, ideo forte contigit, quod interim vel ad Ecclesiæ communionem redierit, vel forte obierit. MANSI

Lata in eum ab Honorio sententia.

tre nequitiæ filius iniquitatis exivit; Jacobus videlicet quondam Petri olim Regis Aragonum, persecutoris Ecclesiæ manifesti, filius. Et infra: *Qui novissime propria & Siculorum ipsorum ductus insania, non sine divinæ majestatis offensa ac Apostolicæ sedis, ac heredum claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ præjudicio, injuria, & contemptu coronari, vel verius execrari se fecit in Regem prædicti regni, soliumque conscendere, verecundia qualibet a se penitus relegata, præsumpsit; seque Regem Siciliæ nominans, regio sigillo abutitur, titulum regium exprimente, prout literarum suarum inspectio, & sigilli, quo signabantur, impressio plenius profitentur. Nos igitur ejusdem Jacobi præsumptionem tam temerariam, & superbam, ac ejus iniquitates, dolos, fraudesque multiplices abominabiliter detestantes; ac ipsum declarantes, & denuntiantes excommunicationis vinculo innodatum, de fratrum nostrorum consilio cassamus & irritamus vel potius cassum, & irritum nunciamus quidquid circa præfatum Jacobum extitit per unctionem, immo verius exerationem, & coronationem hujusmodi, quas recipere de facto non metuit, & quas utique constat nullas esse præsumptum. Civitates præterea, castra, cæteraque loca, ad quæ dictum Jacobum, extra etiam insulam Siciliæ, quæ aliis ex causis variis ecclesiastico subjacet interdicto, devenire continget, quamdiu ibi fuerit, eidem interdicto decernimus subjacere; ita quod nec publice vel privatim missarum solemnia celebrentur ibidem, excepta missa, quam semel in septimana, si tamdiu inibi moram contraxerit, submissa voce clausis januis, & exclusis generaliter omnibus, præter duos vel tres ministros, pro conficienda Eucharistia, in extremæ necessitatis articulo infirmantibus exhibenda, benigne permittimus celebrari; nullumque aliud officium palam celebretur ibidem, neque secreto etiam in communi; nullaque in eis ecclesiastica sacramenta, exceptis sacramentis baptismatis & pœnitentiæ, ac etiam Eucharistiæ exhibendæ infirmis, in extremis laborantibus, ministrentur, &c.* Addit graviores pœnas, quas ecclesiasticum interdictum violaturis, vel rem divinam præsente Jacobo Siciliæ tyranno peracturis incutit: præsules proceresque a Jocobi obsequiis jubet discedere: judicio postulat Cephaludensem & Neucastrensem episcopos, qui ipsum regia corona cinxere; ac recurrente festo omnium Sanctorum die ad dicendam apud subsellia pontificia causam evocat. Denique Constantiam Jacobi matrem ac Siculos ob impensa Jacobo in corripienda Sicula corona studia anathematis nexibus se devinxisse pronuntiat. *Actum in Urbe in prædicta ecclesia S. Sabinæ die ascensionis dominicæ pontificatus nostri anno II.*

Mulctata insula ecclesiastico interdicto.

IX. Obtrivere ii omnes (*a*) pontificia imperia: Jacobus enim non modo arreptos regios honores abiicere detrectavit, sed ad firmandum solium ac tyrannidem proferendam Neapolitanum regnum bello concussit: nec Cephaludensis, & Neacastrensis episcopi, qui regia illum inunctione affecerant, ad tribunal apostolicum accersiti comparuerunt. Obfirmatos itaque in pertinacia, appetente dedicationis basilicæ Principis Apostolorum celebritate, Honorius intentatas contraxisse pœnas promulgavit, atque hisce censuris defixit (*b*): *Cum Jacobus, tanquam ad actus nefarios, & opera detestanda dispositus, quin potius ad malorum profunda festinans, culpas culpis adiiciat, & præsumptiones præsumptionibus coacervet; ac dolos, fraudes, & iniquitates varias & diversas exerceat, possessionem insulæ detinendo Siciliæ, partemque alteram dicti regni temerariis conatibus impugnando; eum propter hoc & alias nequitias, pravitates multiplices, auctamque ipsius contumaciam denunciamus vinculo excommunicationis innexum: ac processum hujusmodi per nos contra eum & Constantiam, Siculos, aliosve prædictos habitum approbamus, ratificamus, & etiam confirmamus, nihilominus eum auctoritate apostolica innovantes.* Et infra: *Cephaludensem autem & Neucastrensem, ac alios episcopos, & prælatos, qui ejusdem Jacobi unctioni & coronationi, vel verius execrationi præsumpserunt personaliter interesse; quique citati, sicut præmittitur, comparere coram nobis in prædicto termino, vel post ipsum etiam contumaciter non curarunt; excommunicavimus, ab administratione spiritualium, & temporalium suspendentes, &c.* Constituit iterum diem qua canitur Lætare Jerusalem, ad crimen imperitæ Jacobo regiæ inunctionis purgandum: ac si judicium declinarint, episcopali munere denuntiat exauctorandos. *Actum in urbe in prædicta ecclesia S. Sabinæ in die dedicationis basilicæ Principis Apostolorum, pontificatus nostri anno II.* Superiora paucis complectitur Jordanus (*c*) his verbis: *Jacobus frater ejus cum matre in Siciliam ivit. Honorius autem Papa sententiam Martini contra Petrum, contra filios renovavit. Alfonsus vero contra Regem Majoricarum patruum suum, qui cum Ecclesia se tenebat, insurrexit, & terras aliquas occupavit.* Invectum classe ineunte hoc anno Alfonsum e majori Baleari insula, quam superiori anno subegerat, in Ebusum arcemque armis septam compulisse ad deditionem; ac dein Cæsaraugustæ regii honoris insignia sumpsisse, tradit Surita (*d*).

(*a*) Hon. l. 2. ep. cur. 40.

Episcopi, qui regia illum unctione affecerant postulati judicio.

(*b*) Ead. ep.

Ob contumaciam anathemate percussi.

(*c*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Baleares subactæ ab Alfonso.

(*d*) Surit. indic. l. 2. & in annal. l. 4. c. 74. & 76. & alii.

X. Non tantam vero ac Jacobus in spernendis pontificiis imperiis contumaciam præ se tulit Alfonsus ipse, illius frater

ma-

major natu, ad retinenda Aragoniæ & Valentiæ sceptra, quæ a parente Petro, Martini IV. sententia exauctorato, acceperat: veritus enim, ne apostolicarum censurarum religio, potentiæque Gallicæ terror populos moverent ad Caroli Valesii, in quem Aragonii & Valentini regnorum, tum Barchinonensis comitatus jura transfusa erant, partes amplectendas, mulcendum Pontificem censuit, ut concussum præterito bello solium confirmaret. Excusatoriis igitur literis veniam deprecatus, si mox a paterno obitu oratores ad sedem Apostolicam non misisset, eosque accessuros est pollicitus. At Honorius recurrente cœnæ dominicæ die, qua implos ecclesiastica execratione defigi mos est, ea obsequii specie retardatus edictum promulgavit, (a) ex quo hæc decerpsi.

Alfonsus Aragonius pontificias censuras declinare nititur.

(a) Lib. 1. ep. cur. 18.

XI. Pollicetur nuntios mittere.

*Quia idem Alfonsus per suas literas, tam nobis quam eorumdem fratrum nostrorum collegio destinatas, de non missis ad nos post obitum dicti patris sui nunciis causis prætentis variis se excusans; & supplicans excusatus haberi, offerit se in præsentiarum nuncios ad nostram præsentiam destinare; nos, etsi videretur aliquibus nequaquam propter hoc ab habendis adversus ipsum processibus abstinendum; nec deessent, quæ de ipsius intentione certiora * expectanda suggererent argumenta; volentes tamen solitam maturitatem sedis Apostolicæ observare, de ipsius sedis mansuetudine consueta contra eumdem Alfonsum annuum processum, usque ad festum ascensionis dominicæ primo venturum duximus sustinendum; tanta contra ipsum ex tunc, si apparuerit per eum nobis illusum, gravius spiritualiter & temporaliter, prout expedire viderimus, processuri, quanta amplius ipse suam contumaciam per illusionem hujusmodi aggravaret. Actum in Urbe ante ecclesiam S. Sabinæ in die cœnæ Domini pontificatus nostri anno primo.*

Dilata ob id sententia.

* non

XII. Impeditis oratoribus ferendæ sententiæ diem iterum extrahit.

Illuxerat dominicæ ascensionis dies, nec dum Alfonsi oratores ad aulam pontificiam pervenerant: sed cum iter aggressos fama esset, ac nonnullis justis impedimentis implicitos teneri, ferendæ sententiæ tempus iterum extraxit (b). Accessisse demum ad sedem Apostolicam regios oratores, quorum princeps erat Raymundus e Risulden, ostendit data ab Honorio tuti commeatus syngrapha, (c) qua reversuris ab aula pontificia liberos aditus aperiri in Aragoniam jussit. Haud tamen excusationes Alfonsi in tuendo paterno regno, cujus jura edicto pontificio in Carolum Valesium traducta erant, admissæ: imposita enim Joanni tit. S. Cæciliæ presbytero Card. provincia, (d) ut ad Carolum in possessionem regni Aragonii, jure honorario ipsi ab Apostolica sede traditi, inducendum ecclesiasticos, qui Alfonso studerent, sacrorum usu sacerdotiorumque vectigalibus privaret.

(b) Lib. 2. ep. cur. 2.
(c) Ib. ep. 43. 44.

(d) Lib. 9. ep. 389.

XIII. Eduardus Alfonsum & Carolum de regno Aragonio certantes conciliare meditatur.

Dum Alfonsum inter & Carolum Valesium de Aragoniæ regno certabatur, Eduardus Anglorum Rex pacis ineundæ interpres accessit, tum ob jura sanguinis tum ut pacata Europa Syriacæ profectioni tutius se compararet, ut narrat Ptolemæus Lucensis (e), cui etiam Jordanus (f) consentit his verbis: *Anno eodem, nimirum MCCLXXXVI. Odoardus Rex Angliæ (facto prius homagio Regi Franciæ pro ducatu Aquitaniæ, & aliisque in regno Franciæ tenebat) venit * Vasconiam, liberaturus Regem Carolum, qui erat in Cathalonia, nati enim erant ex duabus sororibus, & * cum Alfonso tunc Rege Aragonum primogenito Petri, qui Petro successerat.* Honorium itaque rogavit, ut ad se internuntios summa ad conciliandam concordiam auctoritate instructos mitteret. Cui Honorius respondit, (g) tantis rem obseptam difficultatibus; atque Apostolicam sedem, Siculum Regem, Gallorum stirpem regiam, ac filios Ferdinandi Alfonsi majoris natu filii in eo bello ita implicitos videri, ut nullis legatis, quamvis summa præditis prudentia, tanti momenti negotia permittere possit: *Fili charissime, solicite considerare te cupimus & advertere diligenter, quam sit arduum, quam difficile, quam profundum prætactum negotium, pensatis ejus circumstantiis universis, cum illud Romanam ecclesiam & charissimam domum Franciæ, ac dilectos filios nobiles viros Carolum primogenitum claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ; liberos quoque quondam Fernandi, nati inclytæ memoriæ Alfonsi Regis Castellæ, nec non & eumdem Alfonsum, nempe Aragonium, ac Jacobum germanum & * matrem ipsius, & etiam Franciæ Castellæque regna; quinimo totius fere Christianitatis populos propensius & profunde contingere dignoscatur: propter, quod penitus expedit, ut in illo non perfunctorie, non præpropere; sed exacte potius & mature, ac etiam cum deliberatione præcipua procedatur, ut actore Deo firmius solidiusve consistat, quod agi contigerit in hac parte. Ideoque celsitudinem regiam rogamus & hortamur attente, quatenus non moleste ferat regulse benignitas, si venerabilibus fratribus nostris Bonifacio Ravennati & Petro Montis Regalis archiepiscopis, ad te pro jam dicto negotio destinatis, potestatem hujusmodi non duximus concedendam, &c. Dat. Romæ apud S. Sabinam VIII. id. novembris pontificatus nostri anno II.*

(e) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 25.
(f) Jord. MS. Vat. sign. n. 1690.
* in
* tractaturus

Poscit a Pont. ut legatos in eam rem mittat.

(g) Ext. Honor. lit. apud Hier. Zur. hist. Arag. l. 6.

* Constantiam

XIV. Ne in difficillima re nuntiis illuderetur ab Aragoniis, Pontifex ad periculum avertendum prudentia Bonifacio & Petro archiepiscopis ea lege perficiendæ pacis potestatem permisit, si Alfonsus Arago-

nius

Præscripta nuncus paciscendi ratio.

(a) Apud eund. eod. lib.

nius leges, quas in scriptis redactas tradiderat, admitteret: monuit tamen ne, si eas respueret, propterea tractatum pacis abrumperent: *Si contigerit*, inquit, (*a*) *quod idem Alfonsus conditiones easdem, vel ipsarum aliquas recuset forsitan adimplere, vos propterea nequaquam rumpatis negotium; sed potius juxta nostræ directionis & informationis tenorem studeatis prudenter procedere in eodem. Datum Romæ apud S. Sabinam* VII. *id. novembris pontificatus nostri anno* II. At quamvis Honorius eam adhibuisset prudentiam ad dolos dissolvendos, perfunctos tamen male suo munere pontificios nuncios visuri sumus: dum enim iniquiores leges pro liberando Carolo agitabantur, sedem Apostolicam de iis certiorem facere prætermisere: quare a Nicolao IV. increpiti, (*b*) eæque leges rescissæ fuerunt, de quibus inferius. Nunc reliquas Siculas res conjungamur.

(b) Nic. IV. l. 1. ep. cur. 2.

XV. Inustus proditionis nota Adinulphus Acerrarum comes, ac postulatus judicio a Roberto comite Atrebatensi, Siculæ regiæ procuratore una cum Gerardo Card. legato, jussusque singulari certamine caussam experiri, ad pontificium asylum perfugerat. Cujus auditis excusationibus Pontifex Roberto Atrebatensi illum exagitare, vel ad pugnam singularem adigere vetuit (*c*).

(c) Honor. l. 2. ep. 60. & 165.

Honorius &c. Dilecto filio nobili viro R. comiti Atrebatensi, & una cum venerabili fratre nostro G. episcopo Sabinensi A. S. L. bajulo Regis Siciliæ per Romanam ecclesiam constituto.

Vetat Roberto comiti Atrebaten. ne ad singulare certamen Adinulphum cogat.

Magnitudini tuæ per apostolica scripta districte duximus injungendum, quatenus sublato cujuslibet difficultatis objectu, a quolibet inquisitionis processu contra comitem ipsum habendæ omnino desistens, ab indicenda sibi necessitate duelli per se vel per alium ineundi quod inter prædictos nobiles agi seu fieri penitus prohibemus, prorsus abstinere procures; nec adversus eundem comitem occasione inquisitionis, contra eum post hujusmodi nostram inhibitionem (quam quidem inquisitionem omnino viribus vacuamus, irritamus, ac nullius volumus esse momenti) vel etiam ante inhibitionem ipsam habitæ, quoquo modo procedas. Nos enim procedendi quomodolibet ad prædicta occasione hujusmodi contra comitem memoratum, & bona ipsius, tibi de fratrum nostrorum consilio omnem ex nunc interdicimus & expresse adimimus auctoritate præsentium potestatem, &c. Datum Tibure idibus julii anno II.

XVI. Veneti censuris soluti.

Hoc anno, admissis jam in Ecclesiæ gratiam ab Honorio, ut vidimus, Venetis; cum ii pœnis gravioribus eos mulctassent, qui arma pro Ecclesia & Carolo gesserant, ut illius legis reos, qua senatusconsulto cautum erat, ne quis inconsulta republica exterorum principum castra sequeretur, Pontifex, qui jam sacrorum usum ipsis certis legibus restitui jusserat, re ob nonnullas difficultates extracta, repetitis imperiis episcopo Castellano dissolvendi interdicti auctoritatem contulit (*d*) eo pacto, ut in legum codices referrent, superius senatusconsultum adversus Ecclesiam & Carolum conditum non fuisse; ac pœnas iis incussas, qui pro Ecclesia vel Carolo stipendia senatu inconsulto fecerant, rescinderent, pristinisque restituerent juribus.

Qua de causa iis fuerant impliciti.

(d) Lib. 2. ep. 311.

Honorius, &c. venerabili fratri episcopo Castellano.

Olim tibi sub certa forma per literas nostras injunximus, ut interdictum, quod venerabilis frater noster Bernardus Portuensis episcopus, tunc in illis partibus Apostolicæ sedis legatus, occasione quorumdam processuum felicis recordationis Martini Papæ IV. prædecessoris nostri in civitate Venetorum servari mandavit, relaxares difficultate sublata; & intellecto quod nobilis vir dux, consilium, & commune Venetorum contra illos de civitate ipsa ejusque districtu, qui ad requisitionem ipsius episcopi ad partes regni Siciliæ in servitium Romanæ ecclesiæ, ac claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ seu ipsius Regis heredum absque ducis & consilii prædictorum licentia se personaliter contulerunt, graves & diversos variis temporibus ordinavere processus, & pœnas varias infligendas eisdem; voluimus inter alia, & per alias literas tibi districte præcipiendo mandavimus, ut antequam ad ipsius interdicti relaxationem procederes, prædictas ducem, consilium, & commune ex parte nostra diligenter monere, ac inducere procurares, ut statutum illud, de quo in ipsis primis literis mentio habebatur expressa, declarare studerent, quod ipsum in prædictorum Ecclesiæ, seu Regis, aut heredum injuriam, vel in favorem quondam Petri dudum Regis Aragonum nullatenus ediderunt; ac hujusmodi declarationem libro statutorum suorum conscribere non tardarent; quodque processus prædictos totaliter revocarent, & pœnas easdem eis, qui ut prædicitur, in ipsorum Ecclesiæ, Regis, & heredum servitium perrexerunt, omnino remitterent, nullam illis hujusmodi occasione molestiam ulterius inferendo; & si quid ab eis occasione prædicta forsitan exegerant, eisdem quantocyus restituere non postponerent. Quibus omnibus ad effectum perductis, non differres interdictum hujusmodi relaxare: cumque tu, sicut accepimus, ad hujusmodi mandati nostri executionem intenderes, fuit tibi ex parte dictorum ducis, consilii, & communis responsum, quod ipsi proponebant propter hæc ad nos speciales nuncios destinare.

Ve-

XVIII. Non ecclesiæ & Caroli odio, sed publicæ pacis causa illud editum sunt contestati.

Venientibus itaque ad præsentiam nostram ipsis nunciis, videlicet dictis filiis fratribus Baxiano & Daniele Prædicatorum, ac fratribus Fidentio & Alexandro Minorum ordinum exposuerunt nobis ex parte dictorum ducis, consilii & communis, quod per eosdem ducem, consilium, & commune extiterat declaratum, quod statutum ipsum sive consilium non fuit factum in injuriam ecclesiæ prædictæ, sed pro conservatione pacifici status eorum, & pro guerra & scandalo evitandis: nec fuit factum in præjudicium vel favorem alicujus domini de mundo, ut eorum verbis utamur; & quod super processibus prædictis incolæ civitatis ejusdem proponebant se apostolicis beneplacitis conformare. Nos autem attendentes devotionem sinceram, qua iidem incolæ hactenus erga prædictam ecclesiam viguerunt, ac ipsis favorabiliter annuentes, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus prædicta ipsius statuti declaratione, prout iidem nuncii retulerunt in libris statutorum conscripta prædictis, & eisdem revocatis processibus, & pœnis omnino remissis, & vestitione, ut prædicitur, subsecuta, interdictum hujusmodi, auctoritate nostra relaxare procures; prædicens omnibus publice, quod caveant illi, qui propter favorem eidem Petro ab ipsis impensum excommunicationis sententiam incurrerunt, ne se divinis officiis immisceant, donec super hoc absolutionis beneficium assequantur. Dat. Romæ apud S. Sabinam xv. Kal. aprilis anno I.

Abstinere sacris ii jussi, qui anathemate ob Petri Aragon. studium fuerant defixi.

XIX. Guido comes Montisferetri ad Ecclesiæ obsequium revocatus.

Adjungendum hic videtur Ecclesiæ pertinacissimum persecutorem, Guidonem nimirum comitem Montisferetri ad pontificia imperia supplicem procubuisse, veniamque præteritorum deprecatum (a). Cum enim, ad Flaminiam occupandam multum sanguinis humani sudisset, innumeraque alia patrasset scelera; jamque conversa rerum alea Faventiam & Cerbiam, quæ Ecclesiæ conciliatæ erant, amisisset, sive in disperationem rerum meliorum adductus, sive violatæ toties Ecclesiæ majestatis pœnitens, pontificiis imperiis se submisit: qui ipsum in Pedemontem, ne turbas novas concitaret, amandavit, atque duos ipsius filios obsides accepit: ita universa Flaminia pontificiis obsequiis se addixit, cui Honorius Guillelmum Durantium præfecit (b).

Romaniola asserta Ecclesiæ.

XX. Henricus olim senator veniam poscit scelerum.

Admissus pariter in Gratiam est Henricus Ferrandi olim Regis Castellæ filius, cum illius ferocia diuturnis incommodis perdomita esset, veniamque præteritorum criminum initæ cum Conradino adversus Carolum conspirationis, læsi juris pontificii, expilatarumque ecclesiarum supplex deposceret: dataque partes sacræ Gerardo Cardinali legato (c), ut resipiscenti pœnitentiam imponeret.

(a) Jacbet. Malesp. c. 227. 228. Jo. Villan. l. 7. c. 107. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 5. ante §. 1. & alii.

(b) Lib. 1. ep. 207.

(c) Ib. ep. 315.

Honorius &c. venerabili fratri Gerardo Sabinensi episcopo A. S. L.

Cum nobilis vir Henricus filius claræ memoriæ Ferrandi Regis Castellæ ac Legionis pro eo, quod contra monitiones, comminationes, & inhibitiones Apostolicæ sedis quondam Conradino nepoti olim Friderici dudum Romanorum Imperatoris, adhæsit, impendens ei auxilium, consilium & favorem; nec non pro eo quod domos Apostolicæ sedis ecclesiæ S. Petri de Urbe, ac alia bona dictæ sedis & ecclesiæ Romanæ occupavit, & pro offensis ac damnis, quæ felicis recordationis Nicolao Papa prædecessore nostro tunc in minori officio constituto, & dilectis filiis nostris Matthæo S. Mariæ in Porticu, & Jordano S. Eustachii diaconis Cardinalibus, eodem Jordano tunc existente capellano sedis prædictæ intulit; & pro eo etiam, quod diversos clericos cepit seu capi fecit, & sub custodia detineri, ac nonnulla deposita diversorum Christi fidelium & ecclesiarum de sacris ædibus Urbis seu locis eis adjacentibus extraxit, seu fecit extrahi, tam per sedem præfatam quam etiam a canone sit diversis excommunicationum sententiis innodatus; fuit nobis ex parte sua humiliter supplicatum, ut ipsum ab hujusmodi sententiis absolvi de benignitate apostolica mandaremus. Licet igitur dictus nobilis enormiter peccaverit, se Deo & Ecclesiæ pertinaciter opponendo, propter quod eorum meruit justitiam experiri; quia tamen intellectum sibi vexatione salubriter tribuente, ad humilis confessionis confugit remedium, misericordiam dictæ sedis contrito ac humiliato spiritu, ac supplicationum instantia flagitando, nos quamvis immeriti, ejus vicarii constituti, qui parcendo & miserando suam omnipotentiam maxime manifestat, libenter in cunctis actibus nostris misericordiam amplexantes; cum sciamus, evangelica veritate dicente, beatos esse misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur; fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus ejusdem nobilis per te vel per alium confessione audita, ipsum, postquam prædictis Cardinalibus & heredibus, qui prædicto prædecessori nostro in bonis patrimonialibus successerunt, de præfatis offensis & damnis, ac aliis, quorum interest, de prædictis depositis plenarie satisfecerit, ab eisdem sententiis juxta formam Ecclesiæ per te vel per alium absolvas auctoritate nostra, injungens ei pœnitentiam salutarem, & alia, quæ de jure videbis injungenda. Et specialiter quod de cætero Romanam ecclesiam non impugnet, nec impugnantibus ipsam præstet auxilium, & consilium, vel favorem. Si vero propter paupertatem de offensis & damnis, ac depositis prædictis ad præsens satisfacere forte nequiverit, tu

Solvi censuris jussus.

ab

ab eo bonorum suorum cessione, ac juratoria cautione, cum aliam, ut asseritur, nunc præstare non possit, receptis, absolutionis beneficium a prædictis sententiis impendas eidem, præcipiens ei sub debito præstiti juramenti, quod quam cito ad pinguiorem fortunam pervenerit, dictis Cardinalibus & heredibus, ac aliis de assensis, damnis, & depositis satisfaciat supradictis. Dat. Romæ apud S. Sabinam VIII. *id. martii anno* I.

XXI. Gadicensis episc. Ferdinandi olim principis filios liberat e Sanctii manibus.

Motus etiam est Honorius misericordia in Sugerium Gadicensem episcopum, qui ob impensam operam ad liberandos Ferdinandi majoris natu fratris Sanctii regnantis filios, in exilium pulsus fuerat; precibusque Regis Francorum adductus Joanni Cardinali legato munus injunxit, (a) ut ei quosdam in nonnullis ditioribus monasteriis proventus ad triennium attribueret.

(a) Lib. 2. ep. 158.

Honorius &c. Dilecto filio I. tit. S. Cæciliæ presbytero Cardinali Apostolicæ sedis legato.

Pellitur in exilium. Honorii literæ ad Card. legatum.

Movet nos apostolicæ pietatis affectus, & officii debitum pastoralis inducit, ut venerabilem fratrem nostrum Sugerium Gadicensem episcopum favoris benevoli exhibitione foventes, ad relevandum inopiam, & miserabilem statum ejus, benigna solicitudinis studium impendamus. Nuper siquidem pro parte ipsius episcopi propositum extitit coram nobis, quod ea occasione, quod ipse dudum de liberatione dilectorum filiorum virorum nobilium liberorum quondam Fernandi nati claræ memoriæ Alfonsi Regis Castellæ, se solicite intromisit, & ad id pro viribus operam tribuit, laboribus & sumptibus propriis non parcendo, ecclesia, & aliis bonis suis est nequiter spoliatus; sicque jam dictus episcopus pro piis actibus impia perferens, & pro laudandis operibus dura passus, jamdiu ab eadem ecclesia dicitur exulasse, in partibus Franciæ morari coactus; quare pro parte ipsius a nobis suppliciter petebatur, ut cum de sui episcopatus proventibus nihil percipere valeat, nec alias habeat, unde possit commode sustentari, providere sibi super hoc, ne in derogationem pontificalis officii amaræ mendicitatis opprobrium experiri cogatur, de solitæ benignitatis clementia dignaremur. Nos itaque super tanta adversitatis eventu, ac tantis & tam gravibus injuriis episcopo compatientes eidem; & benignius attendentes, quod eo sibi durior redditur, ipsumque stimulo acriori perurget onerosa, qua deprimi dicitur sarcina paupertatis, quo prius bonis abundare amplius consuevit; ac dignum & congruum reputantes, ut idem episcopus in tanta necessitatis articulo Apostolicam sedem propitiam sibi reperiat, & per effectum sentiat gratiosam; hujusmodi petitionem ipsius episcopi charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, & dilectæ in Christo filiæ nostræ nobilis mulieris Blancæ amitæ Regis ipsius precibus circumfultam, benigne duximus admittendam. Ideoque discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem episcopo pro se, ac etiam competenti familia sua sic prudenter & provide facias ab aliquibus monasteriis regni Franciæ, de quibus expedire putaveris, in aliqua quantitate pecuniæ annis singulis usque ad triennium subveniri (nisi ante ad suam ecclesiam redire valeat, vel ei contingat aliter provideri) quod & subventio congrua episcopo memorato pro se ac prædicta familia competenti proveniat, & prædicta monasteria non graventur, contradictores super hoc per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, &c. compescen. Dat. Romæ apud S. Sabinam IV. *id. novemb. ann.* II.

Provideat Gadicensis episc. exulis necessitatibus.

Relicti fuerant ii principes Alfonsus & Ferdinandus, quorum saluti Sugerius episcopus consuluerat, substituti inter se relicti sceptri Castellani heredes ab avo Alfonso Rege, cujus mortem superiori anno ex Hispanicis annalibus contigisse tradit Mariana, illiusque elogium subjectis verbis adducit (b).

(b) Jo. Marian. de reb. Hisp. l. 13. c. 7.

Hispali ex morbo defunctus est pœnitentia atque Eucharistia de more procuratus ad XI. Kal. maii, ut quidam tradunt. Certe salutis anno MCCLXXXIV. superiori novembri mense testamentum nuncupatat, in quo Alfonsum & Ferdinandum nepotes, inter se substitutos, regni heredes nominavit; & utroque sine prole defuncto Philippum Galliæ Regem ad priores Castellæ Reges maternum genus referentem. De filiis atque fratribus mentio nulla Sanctii odio, in quem Francorum vires eo testamento movebantur. Joanni tamen filio sub mortem Hispalim & Pacem Augustam eo expetente, Jacobo Murciam legavit utriusque Regis nomine, sed ut Castellæ Regum beneficiariis. In Calvariæ monte cor sepeliri mandavit loci religione sanctitateque adductus. Corpus Hispali sepultum est prope patris & matris sepulcra impensa monimenti non maxima neque necessaria, quoniam vita meruerat, ut duraret essetque immortale nomen. Maximus & prudentissimus Rex, si sibi sapere didicisset; felixque, nisi sub vitæ exitum multis calamitatibus esset vexatus, atque præclaras animi & corporis dotes avaritia, severitas, atque impotens dominatus fœdassent. Primus Hispaniæ Regum vendendi atque paciscendi vulgari Hispanorum lingua potestatem concessit, ejus linguæ nimirum, quæ rudior erat, excolendæ locupletandæque studio. Sacros bibliorum libros in maternam linguam vertendos curavit. Ex eo tempore in regiis diplomatibus, ac publicis tabulis Latina lingua, cujus an-

Alfonsi Regis Castellæ mors. Conditum ab eo testamentum.

Cor in Calvariæ monte sepeliri jubet.

Latinæ linguæ usum in re forensi primus abrogavit.

tea

rea usus erat, desiit usurpari: unde pudenda literarum ignoratio in nostram gentem, atque utrumque ordinem invasit.

XXII. Quod ad Blancam Alfonsi nurum, Ferdinandi majoris natu filii viduam, & Francorum Regis Philippi amitam attinet; ea erat S. Ludovici filia, quæ cum nuncium mundo, cujus spes infidas ac promissa fallacia etiam in conditione florentissima experta erat, remittere, seque monasterio includere decrevisset, Pontifex sacrum illius consilium collaudavit (a).

Blanca S. Ludov. filia religiosæ vitæ se addicere meditatur.

(a) Lib. 2. ep. 140.

Dilectæ in Christo filiæ nobili mulieri Blancæ natæ claræ memoriæ L. Regis Francorum.

Literarum tuarum series adversorum illisiones eventuum, quæ tui pectoris penetralia, magna nimirum amaritudine repleverunt, seriose describens; tuumque laudabile propositum cum humilis & devotæ supplicationis instantia in calce supponens, nostris præsentata conspectibus, & multæ compassionis in nobis excitavit spiritum, & congaudendi tibi de tuo salubri voto materiam ministravit. Licet enim tibi tanto & tali orbatæ parente, tanti viri privatæ consortio, tantorum germanorum solatio destitutæ, gravatæ insuper de natorum, licet viventium, subtracta præsentia, paterno ex intimis compatiamur affectu; considerantes tamen te in tantis adversitatibus non muliebriter succumbere fletibus, non substerni gemitibus; sed tamquam fortem proculdubio, ut hæc perhibent, mulierem in adversis animo virili consurgere, ad consolatorem confugere optimum, ad animarum hospitem aspirare dulcissimum, habitatione secreta confugium salutari quærendo consilio, in quo a secularibus segregata strepitibus, desiderata illius, prout ipse concesserit, consolatione fruaris; tam devotæ in Christo filiæ non immerito congaudemus. Ideoque tuum in hoc desiderium delectabiliter adjuvantes, juxta tuæ supplicationis instantiam præsentium tibi auctoritate concedimus, ut infra septa monasterii de humilitate B. Mariæ Virginis Parisiensis diœcesis cum mulierum, & puellarum honestarum numero, dilecti filii, ministri ordinis fratrum Minorum Franciæ, nec non & dilectæ in Christo filiæ abbatissæ ipsius monasterii arbitrio moderando, tibi liceat habitare. Volumus tamen ut per eosdem ministrum & abbatissam ita diligentia provideatur exacta, quod nec per hæc, nec per adventum aliquorum tuam volentium adire præsentiam dicti monasterii aut personarum ipsius honestati, seu famæ derogetur in aliquo, vel in ipso monasterio religionis observantiæ quomodolibet detrahatur. Dat. Romæ apud S. Sabinam XII. kal. novembris anno II.

Laudat illius consilium Honorius.

XXIII. Cum ad Castellæ res defluxerit oratio, silendum non est, Honorium hoc anno Toletano & Burgensi præsulibus relaxandi in nonnullis Castellæ & Legionis locis interdicti, quod a Martino Papa ob defectionis ab Alfonso Rege crimen vibratum fuerat, cum jam Alfonsus e vivis sublatus esset, provinciam imposuisse (b).

Castella olim a Martino sacris interdicta.

(b) Lib. 2. ep. cur. 42.

Venerabili fratri archiepiscopo Toletano & episcopo Burgensi.

Dudum felicis recordationis Martinus Papa prædecessor noster intellecto, quod in claræ memoriæ Alfonsum Regem Castellæ ac Legionis filii, & Emanuel germanus, ac subditi ejus subito insurgentes, & aspirantes ad totalem exheredationem illius; officiales etiam, quos idem Rex in regnis & terris suis instituendos duxerat, penitus amovere, instituere alios, sibique universa jura regalia subtrahere attentarant, & eumdem Regem nullum dominium, nullamque potestatem in terris eisdem permittebant habere; quodque venerabiles fratres nostri archiepiscopi & episcopi, ac dilecti filii electi, abbates, priores, & universi & singuli ecclesiarum prælati, ac prior hospitalis Jerosolymitani & magistri templi, S. Jacobi Calatravensis & Alcantaræ militiarum; ac capitula, & conventus, nec non & nobiles viri comites, barones, & alii tam clerici quam laici per Castellæ ac Legionis, Toleti, Galletiæ, Sibiliæ, Carduba, Murtiæ, atque Gibennii regna constituti, vel eorum aliqui dicebantur fidelitatis violasse debitum, quo Regi tenebantur eidem; volens super iis opportunum remedium adhibere, præfatis archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus, & aliis cæteris supradictis duxit per suas sub certa forma literas injungendum, ut eidem Regi efficaciter intendentes, omnes civitates, munitiones, terras, & villas; omniaque castra, bona, & jura Regis ipsius libera sibi dimitterent & quieta; ipsumque suo dominio, suaque libere uti permitterent potestate, ac fidelitatis juramenta, & alia omnia consueta, prout tenentur exhibentes eidem, omnes conjurationes, confœderationes, colligationes, & societates contra hæc factas ab eis dissolverent penitus, & etiam abjurarent, nec servarent statuta edita super iis, etiam si juramenta de observandis præmissis, vel eorum aliquibus præstitissent: ad quorum observationem eos, & quemlibet eorumdem præfatus prædecessor non teneri decrevit, venerabili fratri nostro .. archiepiscopo Ispalensi, & dilectis filiis ... decano ecclesiæ Tutelanæ Tirasonensis diœcesis ac magistro Fernando archidiacono de Nendis in ecclesia Compostellana per suas literas executoribus deputatis. Qui sicut asseritur, mandati apostolici forma servata in hujusmodi negotio procedentes, in nonnullas personas excommunicationis & suspensionis, ac in certa loca interdicti sententias oc-

Ob pulsum a filiis & fratre Emmanuele Alfonsum

Jussi præsules Alfonsi partes tueri.

Missi in eam rem ab Apost. sede nuntii.

Incussæ ab iis censuræ.

casione hujusmodi promulgarunt, personis ipsis pœnas etiam alias nihilominus infligendo.

Honorius erepto e vivis Alfonso, eas vitiibus carere ad tempus jubet.

Cum autem prænominatus Rex, propter quem per executores eosdem hujusmodi processus habitus extitit ad prædicta, viam sit universæ carnis ingressus; nos diligenter attendentes, quod cessante causa, si etiam affuisset, cessare deberet effectus; volentes quoque animarum profectibus providere, omne interdictum per executores ipsos occasione prælibata impositum auctoritate apostolica duximus suspendendum. Per suspensionem autem hujusmodi interdicti personas quaslibet, quæ prædictam excommunicationis vel suspensionis sententiam, aut irregularitatis notam, interdictum hujusmodi non servando, incurrisse noscuntur, nequaquam intendimus a sententia eadem absolvere, vel super irregularitate hujusmodi dispensare; sed eædem personæ suis animabus provideant, prout viderint expedire: alioquin contra personas easdem, prout de jure faciendum viderimus, & expedient fore putabimus, auctore Domino, procedemus. Quocirca fraternitatibus vestris per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum per vos, vel per alium, seu alios hujusmodi suspensionem, præmissaque alia per regna prædicta in eorum videlicet locis, de quibus expedire videritis, publicetis & faciatis etiam publicari. Quod autem in hac parte feceritis, nobis per vestras patentes literas, harum seriem continentes, studeatis fideliter intimare. Datum Romæ apud S. Sabinam VII. idus novembris anno II.

Toletana archiep. & Burgensi episc. ea provincia imposita.

XXIV. Regia Scotica funeribus plena.

Conjecta est hoc anno Scotia in gravissima bellorum discrimina ob regiæ familiæ interitum. In primis Alexandri Scotici sceptri heredis, ac dein Margaritæ Regi Norwegorum nuptæ funera luxerat, cumque propagandæ sobolis studio Alexander Rex Jolantam Gallici generis secundam uxorem duceret, horridum spectrum nuptiales jocos confudit, ut Hector Boethius narrat (a): *In secundis*, inquit, *Alexandri nuptiis cum consueto nuptiarum more sponsus sponsam suam in chorea, subsequente magna fœminarum virorumque nobilium caterva, duceret, extremas clausisse effigies hominis mortui carne nudatis tantum ossibus visa est: quam cum Rex ceterique inspexissent attoniti paulum substitentes, ac mox consternati tam malo omine ludis deinceps abstinuere.* Tradit idem auctor triste mortis genus, quo Alexander periit: *Non sane diuturna ea fuit lætitia; nam eodem anno cum juveniliter equo feroci ad Kyngorn veheretur, ac insolentibus quibusdam motibus equum agitaret, ejectus in terram pronus, confracta infeliciter cervice, repente exanimatus est; sepultus vero in Dumfermelem anno regni trigesimo septimo, salutis vestræ humani generis supra millesimum atque ducentesimum sexto & octogesimo.* Jungendi mox Anglico Scotici sceptri cupiditate Eduardus Rex Alexandri neptem e Margarita Regina Norwegiæ filio despondebat, cum illa vita functa supremi in Scotiam imperii specie illam subiicere meditatus est. Tum Joannes Baliolus Robertusque Brusius, regiæ Scoticæ principes asserendi sibi regni studio atrocia bella gesserunt, de quibus pluribus inferius; nunc Anglicanas res prosequimur.

(a) Hector. Boet. Scot. hist. l. 13.

Horridum spectrum in Alex. secundis nuptiis conspectum.

Scotiæ Rex equo deiectus cervices allidit.

Secuta inde bella immania.

XXV. Judæi in Anglia multa patrant flagitia.

In Angliam Judæi in tantam audaciam prorupere, ut ob graviora scelera, quæ magno religionis Christianæ dedecore patrabant, Honorius ad Cantuariensem archiepiscopum, & suffraganeos scribere coactus sit (b), ut ad comprimendos nefarios homines incumberent.

(b) Lib. 2. ep. cur. 42.

Venerabili fratri archiepiscopo Cantuariensi, & ejus suffraganeis.

Nimis in partibus Anglicanis, prout accepimus, Judæorum damnata perfidia in nostri contumeliam Creatoris, & detrimentum catholicæ fidei nefandis actibus, & horrendis operibus relaxavit habenas. Ipsi enim librum quemdam, maligna fraude compositum habere dicuntur, quem Thalmud vulgariter nuncupant, abominationes, falsitates, infidelitates, & abusiones multimodas continentem. In hoc quippe libro damnabili suum continuant studium, & circa ipsius nefaria documenta, ipsorum prava sollicitudo versatur. Illius insuper doctrinæ lethiferæ proprios ab annis teneris filios deputant, ut ejus venenosis pabulis imbuantur, eosque instruere ac informare non metuunt, quod magis in libro contentis eodem, quam expressis in lege Mosaica credi debet, ut iidem filii, Dei Filium fugientes, per devia infidelitatis exorbitent, & ad veritatis semitam non accedant. Præfati quoque Judæi non solum mentes fidelium ad eorum sectam pestiferam allicere moliuntur; verum etiam illos, qui salubri ducti consilio infidelitatis abjurantes errorem, ad lucem catholicæ fidei convolarunt, dente multimodis ad apostatandum inducere non verentur, quorum aliqui dolosa Judæorum ipsorum seducti malitia publice illis cohabitant, & juxta eitam, & legem ipsorum in parochiis, in quarum ecclesiis renati sacro fonte baptismatis extiterunt, obscœnam, immo nequissimam vitam ducunt, in nostri Redemptoris injuriam, fidelium scandalum, & derogationem fidei Christianæ: ac etiam nonnullos ex talibus iidem Judæi ad alia loca nequiter destinant, ut ibi tanquam incogniti ad suam perfidiam revertantur.

Thalmudicis fabulis magis quam prophetarum oraculis credendum asserunt.

Fideles & conversos invitant pervertere.

XXVI. Simplices ad sabbati observantiam pelliciunt.

Non omittit Judæorum ipsorum nequitia, quin fidei orthodoxæ cultores quolibet die sabbati, ac aliis solemnitatibus eorumdem invitet, ac instanter inducat, ut in synago-

gogis suis ipsorum officium audiant, illudque juxta sui ritus consuetudinem solemnizent, rotulo involuto membranis, seu libro, in quibus lex eorum conscripta consistit, reverentiam exhibentes: quamobrem plerique Christicolæ cum Judæis pariter judaizant.

Servos & servas Christianas sibi comparant.

Præsumunt quoque præfati Judæi Christianos in sua familia retinere, quos in divinæ majestatis opprobrium diebus dominicis & festivis operibus occupari servilibus, a quibus est potius abstinendum, nefaria jussione compellunt.

Secuta inde mala.

Admittunt etiam in suis domibus Christianas ad ipsorum infantes seu pueros educandos; & tam iidem Christiani, quam Christianæ Judæis ipsis cohabitant, eisque convivunt: sicque, dum opportunitas suggerit, & pravis actibus tempus favet, Judæorum mulieribus Christiani, & Judæi Christianorum fœminis, frequenter infausto commercio commiscentur. Alii nihilominus Christiani & Judæi vicissim in domibus propriis sæpe conveniunt, & dum simul comessationibus, & potationibus vacant, erroris materia præparatur.

Christianis inter suas orationes infauste precantur.

Singulis quoque diebus in orationibus, vel verius execrationibus suis in maledictionem Christianorum damnabili præsumptione prorumpunt, alia nonnulla committendo nequissima, quæ noscuntur in offensam Dei & animarum Christianorum dispendium redundare. Verum, etsi nonnulli ex vobis sæpe sæpius fuerint, prout asseritur, requisiti, ut super iis opportunum curarent remedium adhibere; id tamen efficere neglexerunt: de quo tanto propensius admirari compellimur, quanto ex debito pastoralis officii se promptiores, & efficaciores exhibere tenentur ad ulciscendas nostri Salvatoris injurias, & hostium fidei Christianæ conatus nefarios reprimendum.

Queritur Honorius de præsulum Angl. negligentia.

XXVII. Jubet quo par est zelo his malis mederi.

Cum itaque non sit tam pestilens & periculosus morbus aliquatenus contemnendus, ne (quod absit) relictus neglectui, tractu temporis invalescat; & adversus tantæ tamque damnabilis temeritatis audaciam promptis teneamini consurgere animis, & ad ejus repressionem, & confusionem omnimodam efficax studium operamque solicitam impertiri, ut frænatis hujusmodi perversis ausibus, catholicæ fidei dignitas gloriosis proficiat incrementis; fraternitati vestræ per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus per vos super præmissis, & singulis præmissorum per inhibitiones, & pœnas spirituales & temporales, aliosque modos, de quibus expedire videritis, in prædicationibus vestris, & aliis ad hoc temporibus congruis per vos, & alios exprimendos, studeatis juxta officii vestri debitum sic efficaciter & solicite providere, ut morbus hujusmodi per adhibendæ medicinæ reme-

dium amputetur; vosque proinde apud æterni Regis clementiam præmium consequi valeatis, ac nos vestram curiosam solertiam, & diligentiam vigilantem dignis in Domino laudibus attollamus. Quod autem in hac parte feceritis, nobis per vestras literas plenius intimetis. Dat. Romæ apud S. Sabinum 11. kal. decembr. anno II. Convertere quidem illos ad Christianæ religionis cultum gerebat in votis pro zelo, quo flagrabat, cujus non leve specimen edidit, cum clericos Arabes, atque alios ex orientalibus terris lingua discrepantes Parisiis sacris literis imbui, atque erudiri voluit, ut reversi in orientem suos excolerent, Parisiensisque ecclesiæ cancellario iis providere jussit: qua in re Innocentii IV. Alexandri IV. (*a*) Clementis IV. Gregorii X. zelum eximium est imitatus.

(*a*) *Lib.* 1. *ep.* 179.

XXVIII. Philippus Pulcher. Rex Franc. immugitur.

Gallicum sceptrum sustinere cœperat Philippi Audacis dicti major natu filius ejusdem nominis, ob oris elegantiam Pulcher dictus, S. Ludovici nepos; cui Honorius, ut divinam gratiam ad moderandum bene regnum conciliaret, nonnulla indulgentiarum præmia iis, qui pro ipso ad Deum preces funderent, proposuit (*b*). Is vero, susceptis regni insignibus, fratrem Carolum in regnum Aragoniæ, ab sede Apostolica concessum, inducere est aggressus: quare Honorius Joanni Cardinali legato præcepit, ut si utile fore putaret, arces, quas archiepiscopi, episcopi, aliique viri ecclesiastici in Aragonia obtinebant, Regi Philippo milite præsidiario muniendas tradi imperaret, daretque operam, ut quas Martinus IV. decimas Philippo jam pro Aragonia armis comparanda attribuerat, ad quadriennium Regi novo concederentur (*c*).* Concessit vero eidem Regi (*d*), ut clerici, quos S. Ludovicus in sacello regio pretiosissimis Dominicæ passionis reliquiis instructo exornatoque condiderat, a solvendarum decimarum onere immunes essent.

(*b*) *Lib.* 1. *ep.* 375.

Fratrem Carolum Regem Arag. in regni possessionem inducere meditatur. Decimæ illi ea de causa attributæ ab Honorio.

(*c*) *Lib.* 2. *ep.* 391. & 395.

(*d*) *Lib.* 2. *ep.* 162.

XXIX. Ecclesiasticos contra potentiorum injurias tuetur Pont.

Qua vero solicitudine Honorius viros ecclesiasticos a potentioribus oppressos defenderet, demonstravit cum Lugdunensi archiepiscopo munus injunxit (*e*), ut contra Ludovicum Sabaudum, qui Guillelmum Viennensem archiepiscopum captivum abduxerat, atque iniquum ab eo sacramentum extorserat, inquireret.

(*e*) *Ib. epi* 37.

Venerabilibus fratribus archiepiscopo Lugdunensi, Eduensi & Vapincensi episcopis.

Guillelmus Vienn. arch. a Ludov. Sabaudo abreptus in vincula.

Nuper ad nostrum pervenit auditum, quod nobilis vir Ludovicus de Sabaudia, & alii ejus complices in hac parte laici diversarum civitatum & diœcesum venerabilem fratrem nostrum Guillelmum Viennensem archiepiscopum, Dei timore postposito, temere capientes, seu capi facien-

ter, ipsum tamdiu detinuere captivum, donec idem archiepiscopus mediante venerabili fratre nostro Guillelmo Gratianopolitano episcopo quasdam eidem nobili promissiones, & obligationes fecit illicitas, & pro illis servandis per vim & metum hujusmodi, qui cadere poterat in constantem, fidejussores exhibuit, & præstitit juramentum. Nos autem nolentes, sicut etiam nec debemus, sic temerarium excessum sub dissimulatione transire, fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, si est ita decens, archiepiscopum & & fidejussores decernentes ad observationem promissionis seu obligationis hujusmodi non teneri, non permittatis eos super iis ab aliquibus molestari, molestatores hujusmodi per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; & ab hujusmodi juramento indebito hac vice archiepiscopum absolventes eundem, imposita ei propter hoc pœnitentia salutari, dictos sacrilegos tamdiu, appellatione remota, excommunicatos publice nuncietis, & denunciari faciatis diebus dominicis & festivis in locis, in quibus expedire videbitis, & faciatis ab omnibus arctius evitari, donec super iis satisfecerint competenter, & ad sedem Apostlicam venerint absolvendi, vel alias per sedem eandem meruerint absolutionis beneficium obtinere. Dictum autem episcopum super eo, quod promissionum & juramenti prædictorum auctor dicitur extitisse, cum id debuisset potius pro viribus repugnasse, ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra trium mensium spatium post citationem hujusmodi personaliter compareat coram nobis, recepturus pro meritis, & aliis mandatis nostris super iis efficaciter pariturus. Diem autem citationis hujusmodi, & quicquid inde feceritis, nobis per vestras literas; harum seriem continentes, fideliter intimare curetis. Dat. Romæ apud S. Sabinam id. junii anno 1.

Injusto sacramento adigitur.

Solutus illius religione pronuntiatur.

Ludovicus e Saband. aliique injuriæ auctores perculsi anathemate.

Gratianopolit. episc. postulatus judicio.

XXX. Henricus Vvratisl. & Silesiæ dux eccl. Vvratislaviensem opprimit.

Distringenda quoque Honorio severitas ecclesiastica fuit adversus Henricum Wratislaviensem ducem, qui cum ob invasa ecclesiæ Wratislaviensis jura, aliaque crimina jam anathemate bis ictus fuisset, in tantam pertinaciam obriguerat, ut violatis etiam iis, quæ a Firmano episcopo, tunc in Polonia Apostolicæ sedis legato, atque a duce, & episcopo electo arbitro statuta fuerant, episcopum una cum clero exulare cogeret: ob quod flagitium Honorius iterum solemni ritu ducem e fidelium cœtu depelli, ac ipsius ditionem interdicto percelli imperavit (a).

(a) Lib. 2. ep. 428.

Venerabilibus fratribus Vvadislaviensi & Poznaniensi episcopis.

Oblata nobis venerabilis fratris nostri episcopi & dilectorum filiorum capituli ecclesiæ Vvadislaviensis petitio continebat, quod cum nobilis vir Henricus dux Slesiæ & dominus Vvadislaviæ, prava patris imitando vestigia, cujus heres existit, dictos episcopum, capitulum & ecclesiam, decimis, villis, possessionibus, juribus, & aliis bonis suis nequiter spoliasset; necnon, & homines, & vassalos episcopi, capituli, & ecclesiæ prædictorum capiens, eisque indebitas servitutes imponens, tam episcopo, capitulo, & ecclesiæ supradictis, quam hominibus & vassalis eisdem damna gravia irrogasset; orta inter præfatos episcopum & capitulum ex parte una & prædictum nobilem super præmissis ex altera materia quæstionis, tandem partes super iis in venerabilem fratrem nostrum Philippum Firmanum episcopum tunc in Poloniæ partibus Apostolicæ sedis legatum, tamquam in arbitrum, arbitratorem, & amicabilem compositorem sub pœna mille marcharum auri, & excommunicationis sententia compromittere curaverunt; ita, quod pars, quæ ferendum per dictum legatum arbitrum non servaret, medietatem dictæ pœnæ parti arbitrium servanti præfatum; reliquam vero medietatem Romanæ ecclesiæ solvere teneretur; & licet idem Firmanus episcopus dum in partibus illis existeret, æquum super hoc tulerit arbitrium inter partes, idem tamen nobilis illud non solum observare non curat, verum etiam contra episcopum, capitulum, & ecclesiam Vvadislaviensem prædictos pejora prioribus committere non veretur; sed aspirans potius ad quasdam villas, & terras episcopi, capituli, & ecclesiæ prædictorum, & hostiliter ad eas accedens, illas occupare & occupatas detinere, ac in ipsis novas servitutes imponere; nec non bladum, & nonnulla alia horrea prædictorum episcopi, & capituli exinde asportari facere, ac eisdem insuper damna plurima & injurias irrogare temerario ausu præsumpsit; propter quæ idem Vvadislaviensis episcopus in præfatum ducem, quia diligenter ab eo monitus occupata restituere, servitutes revocare, ac de damnis & injuriis eisdem satisfactionem debitam sibi & capitulo prædicto impendere contumaciter non curavit; nec aliquam rationabilem causam proponeret, quare hoc facere non deberet, & ea essent adeo in partibus illis notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari; excommunicationis auctoritate ordinaria, & in omnia loca, ad quæ dux prædictus accederet, dum moraretur in ipsis, interdicti sententias promulgavit: & super observatione sententiarum ipsarum prædictus episcopus ad venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Gneznensem, & dilectos filios Dobegneum archidiaconum Vvadislaviensem, ac.. abbatem monasterii de Henricovo Vvadislaviensis diœcesis apostolicas in communi forma literas impetravit. Et

Ut primum controversiarum arbitrum A. S. L. elegerit.

Resilierit a sententia.

Gravitura damna intulerit.

Ab Episcopo Wladisl. notatus fit anath.

XXXI. Censuræ a Gnesnensi archiep. confirmatæ.

Et licet prædicti archiepiscopus, & archidiaconus, prædicto abbate desuper hoc excusante, easdem sententias, quas invenerunt rationabiliter fore latas, mandaverint inviolabiliter observari; dictus tamen dux sententias ipsas damnabiliter vilipendens, non solum super præmissis satisfacere non curavit; verum etiam tamquam suæ salutis prorsus oblitus, priora prioribus committendo, quasdam civitates, castra, oppida, villas, aliaque suburbia, terras, & loca ad episcopalem sedem Vvladislaviensem: necnon decimas, census, redditus, possessiones, ac alia bona quamplurima ad nonnullas ecclesias suæ civitatis, & diœcesis sibi subiectas spectantia, temere occupans, aliquas de terris, & Spretis iis, dux ecclesiæ Wratisl. bona occupat. *aliis bonis prædictis vendere, ac alias distrahere pro suæ voluntatis libito non expavit: sicque dictus episcopus, & aliæ personæ prædictarum ecclesiarum bonis suis ecclesiasticis per præfatum ducem taliter destitutæ, coacti sunt miserabiliter exulare. Propter quod idem episcopus, cum hæc adeo notoria existerent, quod aliqua tergiversatione celari non poterant, in præfatum ducem iterato excommunicationis, & in totam terram ipsius interdicti sententias protulit, justitia suadente. Sed præfatus dux mulleum Ecclesiæ tamquam stipulam reputans, easdem sententias per annum, & amplius pertinaciter toleravit, redire non curans ad Ecclesiæ unitatem.*

XXXII. Solemni ritu singulis diebus festis devinctus anath. a Pont. divulgari jussus.

Unde cum crescente contumacia, pœna sit merito augumentanda, fraternitatibus vestris per apostolica scripta mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, vos vel alter vestrum, per vos, vel per alium seu alios, eumdem ducem excommunicatum, dictam vero terram interdicto fore suppositam, singulis diebus dominicis & festivis, pulsatis campanis; & candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam (non obstantibus frivolis appellationibus super hoc ad sedem Apostolicam Indictum in illius ditione sacrorum justitium. *interjectis seu literis veritati & justitiæ præjudicantibus, a sede impetratis eadem) publice nuntietis & ab aliis nuntiari faciatis dictumque ducem ab omnibus arctius evitari, & nihilominus alias contra eum aggravetis, prout ejus pertinacia exegerit, manus vestras; nobis quod in hac parte feceritis, fideliter & plenarie rescripturi. Dat. Romæ apud S. Sabinam v. kal. aprilis anno* I. Ut vero insigni prodigio revocatus ad officium fuerit, & censuris solutus, sequenti anno dicetur: nunc Danicos tumultus perstringimus.

Hoc anno Ericus Rex a conjuratis ex insidiis cæsus est (*a*) cujus sceptra Ericus filius capessivit. Meminit illius cædis Magnus (*b*) archiepiscopus Upsalensis, additque Ingeburgem Magni Regis Sueciæ filiam, Erico juniori connubio conjunctam, ut ea regna amicitiæ fœdera colerent; vicissimque novi Regis sororem in Sueciam, ut Birgero paterni sceptri heredi nuberet, adductam. [1] At hæc indicasse suffecerit. Jam a septentrionalibus rebus ad orientales sermonem traducamus.

Ericus Rex Dan. a conjuratis cæsus.

(*a*) *Crantz. Dan.* l. 7.

(*b*) *Magnus hist. Got.* l. 20. c. 8.

XXXIII. In Syria Christiani, quo perirent citius Hierosolymitani regni reliquias laniarunt, atque Henricus Cypri Rex Ptolemaidem Carolo Siciliæ Regi eripuit: *Joannes Rex Cypri moritur*, inquit, Jordanus (*c*) nempe anno superiori, *cui successit frater Henric. qui MCCLXXXVI. intravit Ptolemaidam cum pulchro stolo, & gente receptus est: sed Hugo de Pilincin pro Rege Carolo ibi erat, & tenuit contra Regem castrum, & fecit intrare omnes, qui erant ibi ad stipendia pro Rege Franciæ, quorum erat capitaneus, exceptis paucis, qui amore Regis Henrici intrare noluerunt. Obsesso castro, quinta die Rex Henricus castrum obtinuit, & postea Tyri Rex Hierusalem coronatus est, dimisitque dominum Philippum de Ybelin avunculum suum bailivum Ptolemaidis.* Eadem a Marino Sanuto (*d*) traduntur.

(*c*) *Jord. MS. Vat. sig. n.* 1960.

(*d*) *Sanut.* l. 3. p. 12. c. 10.

XXXIV. Exactæ interea constitutæ pro instauranda religione decimæ: sed nulla validiora auxilia submissa. Uguitio in Dania & Suecia collector creatus, (*e*) scriptumque est Regi Norvvegiæ, ut decimas e regno efferri (*f*) permitteret, tum etiam solicitatus, ut legem qua sterlingos argentumve clericis vendi vetuerat, revocaret (*g*) cum ea in rerum Terræ sanctæ dispendium verteretur.

(*e*) *Lib.* 1. *ep.* 351.

(*f*) *Ib. ep.* 345.

(*g*) *Ib. ep.* 244.

Honorius, &c. charissimo in Christo filio Regi Norvvegiæ illustri.

Intelleximus quod felicis recordationis Martinus Papa IV. prædecessor noster, perpenso quod de curia regia generalis prohibitio emanarat, ne quivis laicus regni tui sterlingos, vel argentum aliud prædicti regni clericis vendere quomodolibet attentaret; & si secus præsumeret, certa pœna pecuniaris puniretur; serenitatem tuam per suas literas rogandam duxit attentius & hor-

NOTÆ [1] OBitum Erici regis ita describit Chronologus quidam a Ludewig vulgatus num. 4. in Reliquiis to. IX. *Valdemarus filius Erici Ducis ad preces nobilium liberatus carcere conspirare capit cum aliquibus regni nobilibus in* mortem Regis, qui & interfectus fuit *per aliquot clam ab iis missos juxta Vviburgum in lecto sua clam in nocte S. Ceciliæ, anno vero Regni sui XXVI. sepultusque Vviborgis in ecclesia Cathedrali. Accepit autem vulnera mortalia LVI. quorum fuit nullum infra pectus præter unum reliquit autem tres filios, Ericum qui fuit rex designatus ante mortem patris, Christoforum, & Vvaldemarum qui mortuus fuit apud Marchionem avunculum suum.* MANSI

Rex Norvvegiæ iniquam adversus ecclesiast. legem jussus rescindere.

& hortandam, ut pro divina, & Apostolicæ sedis reverentia prohibitionem hujusmodi, cum in negotii Terræ sanctæ dispendium redundaret, sublata difficultate qualibet revocares. Cum igitur, ad ipsius promotionem negocii solicite intendentes, ejus qualibet studeamus obstacula submovere, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus ob divinam & sedis reverentiam supradictæ, prohibitionem prædictam, quæ si diligenter attenditur, in tui cedit derogationem honoris, non differas revocare; ita quod proinde a Domino præmium consequi merearis, nosque regiæ devotionis promptitudinem non immerito, commendemus. Datum Romæ apud S. Sabinam non. januarii anno 1.

XXXV. Pantaleonis patriarch. Constantinop. Latinor. obitus.

De Græcorum rebus nil aliud occurrit, quam Pantaleonem patriarcham Constantinopolitanum Latinum obiisse, atque electionem Petri ab Honorio fuisse confirmatam; de qua re subjectæ literæ editæ (a).

(a) Lib. 2. ep. 98.

Petrus illi subrogatus.

Honorius, &c. venerabili fratri Petro patriarchæ Constantinopolitano.

Confirmata ab Honorio ejus electio.

Facta super hoc nobis a Cardinalibus relatione fideli, nos prædictam electionem, quia eum invenimus de te, viro utique literarum scientia prædito, morum elegantia & honestate decoro vitæ, munditie nitido, & virtutum fulgore præsigni, ac spiritualium & temporalium providentia circumspecto, canonice celebratam, de fratrum nostrorum consilio duximus confirmandam; tibique de mandato nostro per venerabilem fratrem nostrum Latinum Ostiensem episcopum munere consecrationis impenso, demum pallium de corpore B. Petri sumptum, insigne pontificalis officii, cum ea, qua decuit instantia postulatum, tibi fecimus exhiberi; firma spe, fiduciaque tenentes, quod ecclesia ipsa per tuam solertem industriam, & prudentiam circumspectam spiritualibus, & temporalibus, Deo auctore, proficiet incrementis, & tam clerus, quam populus, tuo commissus regimini, tua salubri doctrina & piæ actionis exemplo ad salutem ædificabitur animarum. Tu ergo jactans in Domino cogitatum, ac juxta spem nostram & gratiam a Domino tibi traditam, commissum tibi super gregem dominicum virgæ vigilantis officium officiose ac vigilanter exercens, exstirpandis vitiis & plantandis virtutibus sollicitudine invigiles efficaci; ut tanquam stella fixa in Ecclesiæ firmamento tibi per vitæ meritum, & aliis proficiens per exemplum, dum plures erudieris ad salutem, in æternitatis gloria gratulari, ac relucere inter alias clarus merearis: & nos, qui tibi in omni opportunitate favorabiliter adesse proponimus, in tuis delectari laudibus merito valeamus. Dat. Tibure x. kal. septemb. anno II.

Bellum civile inter Tartaros.

In Asia bellum civile exarsit inter Tartaros, quo earum partium fideles implicitì fuere, conjurante adversus Cobilam Imperatorem Najam principe Christiano, & signum vivificæ crucis in eum præferente: sed cum illius mores a Christiana sanctitate dissonarent, & injustam ambitionem religionis specie tegeret, divino destitutus præsidio in hostis cecidit potestatem, quæ accurate describit subjectis verbis Marcus Paulus Venetus (b): *Anno Domini MCCLXXXVI. patruus ejus Najam nomine, cum triginta esset annorum, & multis populis atque regionibus esset præfectus, juvenili elatus vanitate motus est contra dominum suum Cublai, maximum contra eum ducens exercitum: & ut felicius pugnaret, ascivit in auxilium alium quemdam Regem Caydu nomine, qui nepos erat Cublai Imperatoris, sed odio habebat eum.* Paucis interjectis, ut Cobila, patefacta conjuratione, antequam Najam suas copias cum Cayduno posset conjungere, contractis raptim copiis illum occuparit, audit auctor (c): *Erat*, inquit, *quidem Najam professione & nomine Christianus, sed non operum fidei sectator, signaveratque principale vexillum suum crucis signo, habens secum non paucos Christianos. Commissum est itaque prælium ab initio diei usque ad meridiem, & ceciderunt multi ex utroque exercitu, donec tandem Cublai superior evaderet; & hostem in fugam verteret. Mox autem ut populus fugere cœpit Najam captus est, & ingens multitudo in fuga ipsa occisa. Rex (d) itaque Cublai, captum habens hostem suum, jussit ut confestim occideretur, qui ausus fuerat contra dominum suum arma movere, & rebellionem excitare: sed quoniam erat de prosapia sua, noluit, ut sanguis regius de stirpe sua funderetur, ne terra regium biberet sanguinem, aut sol vel aer viderent mala morte quemquam de regali progenie natum interire. Jussit igitur ut tapeti involutus, atque ligatus tandiu hinc inde duceretur, agitaretur, traheretur, & impelleretur, donec contracto anhelitu suffocaretur. Hoc autem mortuo, optimates sui & cunctus populus, qui evadere potuerunt, inter quos multi fuerunt Christiani, sponte se submiserunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris: & tunc quidem quatuor provinciæ accesserunt ditioni ejus, quarum nomina sunt, Funotia, Cauli, Barscol, & Seinebintingui.*

(b) Marc. Paul. Venet. l. 2. c. 2.

(c) Cap. 4.

Najam Christianus perfide in Imper. conjurat. In acie capitur a Cobila.

(d) Cap. 5.

Quo mortis genere sublatus.

Porro (e) Judæi & Saraceni, qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Christianis, qui cum Najam venerant, exprobrare & dicere, quod Christus, cujus signum Najam in vexillo habuerat, non potuerit suis auxilio esse: hasque contumelias quotidie Christianis objecerunt, Christi potentiam ut inanem irridentes. Chri-

(e) Cap. 6.

Saraceni & Judæi insidias Christianis consistunt.

stiani vero, qui ad Regis Cublai obedientiam venerant, indignum rati, ut talia ferrent convitia, quæ gloriam Christi minuerent, conquesti sunt Imperatori quales illis inferrentur injuriæ. At ille, convocans Judæos, Saracenos, & Christianos, ad Christianos conversus ait: Deus vester & crux ejus noluit quidem Najam præsidium ullum ferre, verum vos propterea nolite erubescere, quoniam Deus bonus & justus injustitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit. Najam domini sui proditor extitit, atque contra omnem æquitatem rebellionem excitavit. Et quidem Dei vestri auxilium in sua malitia imploravit; sed ille, ut Deus bonus & rectus, noluit favere illius criminibus. Unde mandans Judæis & Saracenis cæterisque Christiani nominis blasphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Christianorum Deum aut crucem ejus amplius blasphemare præsumeret. Sic illis silentium impositum est. Cublai vero, tumultu sedato, cum victoria & gaudio ad civitatem suam Cambalu est reversus.

Sapiens Cobilæ responsum.

Quod vero ad Caydo Nijæ fœderatum attinet; suas ille lites cum Imperatore Tartaro composuit, eumdemque a Nicolao IV. ad Christi sacra amplectenda sollicitatum dicetur inferius (*a*). Sensisse porro optime Cobilam Imperatorem de Christiana religione, ex superioribus constat; tum ex eo, quod antea legationem ad Romanum Pontificem pro expetendis præconibus evangelicis decrevisse vidimus: adeoque ejus in religionem Christianam studium in oriente pervulgatum fuit, ut ipsius nepos Abagha Rex Persidis Joanni XXI. Pontifici significarit (*b*) Cobilam Imperatorem Christiana sacra suscepisse, Nicolaum III. Cobilæ ea de re gratulatum (*c*); nec non eumdem Cobilam a Nicolao IV. sacerdotes Christianos, qui ipsum ac Tartaros evangelica luce collustrarent, expetiisse visuri sumus. Quod magis ad Christi gloriam cedit, cum a suis gentilitia caligine involutis instar numinis Cobila coleretur, ut Paulus Venetus pluribus annis in ejus aula versatus describit (*d*), dum agit de superstitione Tartarorum.

(*a*) *An. Chr. 1289. n. 63.*

(*b*) *Ann. Christi 1278. n. 21.*

(*c*) *Ibid.*

(*d*) *Paul. Venet. l. 2. c. 15.*

De superstitione Tartarorum.

In die, inquit, *Kalendarum februarii, qui initium est anni Tartarici, magnus Chan & omnes Tartari ubicumque sunt, maximum & solemne celebrant festum, omnesque unanimiter tam viri quam mulieres student albis indui vestibus, vocantes diem illum festivitatem alborum: nam credunt vestem albam bonum habere fatum; ideo, ut toto anno fortuna illis sit propitia, in anni initio albis induuntur. Porro civitatum rectores & provinciarum præfecti memores officii sui mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas pannos pretiosissimos & equos candidi coloris; unde nonnunquam fieri solet, ut Regi in hoc festo offerantur centum millia alborum equorum.* Et infra: *Illucescente die alborum, omnes Reges, duces, barones milites, medici, astrologi, præfecti provinciarum atque exercituum, & alii Imperatoris officiales ad aulam Regis conveniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominum multitudinem, hi collaterales ingrediuntur aulas. Cunctis itaque in suo ordine & gradu sedentibus juxta cujuslibet officii dignitatem, surgit unus in medio, & alta voce clamat: Inclinate, & adorate. Hac voce facta, consurgunt omnes celeriter & genuflectunt, fronteque ad terram demissa, quasi deum adorant: & id quatuor faciunt vicibus. Adoratione completa, vadunt omnes suo ordine ad altare, quod in aula positum consistit super unam tabulam depictam rubeo colore, in qua scriptum est nomen magni Chan: arreptoque thuribulo pulcherrimo, & redolentibus speciebus illi impositis, ad honorem magni Chan cum multa reverentia tabulam ipsam & altare suffumigant, & ad sua redeunt loca. Thurificatione ista nefaria completa, quilibet in conspectu Imperatoris offert munera illa, de quibus supra diximus.* Hactenus de rebus Tartarorum.

Ut Imperatorem colant instar numinis.

XXXVI. Ad hujus anni calcem congerere visum est, quæ Honorius ad religiosas familias ad cultum sanctitatis revocandas, excindendas nonnullas subnascentes sectas, quæ religiosorum habitu erant insignitæ, tum ad alias fovendas amplificandasque decrevit. Confirmasse ipsum in primis Carmelitarum ordinem, ac nonnulla de eorum cultu sanxisse, refert Ptolemæus Lucensis his verbis (*e*): *Ordinem Carmelitarum solidavit, qui prius in concilio remanserat in suspenso. Tunc mantellos sub variatos mutaverunt in cappas albas.* His similia traduntur a Card. Baronio (*f*); *Facta est*, inquit, *reformatio Carmelitarum: inter alia cappas variatas, quas portabant ex albo & nigro; in albas commutarunt.* Constitutum id ab Honorio, quod variegata vestis religiosam gravitatem dedeceret, docet S. Antoninus (*g*): *Eo tempore*, inquit, *cum fratres ordinis Carmelitarum deferrent habitum, qui minus convenire videbatur viris religiosis, scilicet cappam circulatam largis virgis albis, & griseis, quem habitum asserebant fuisse Heliæ prophetæ habitantis in monte Carmelo in Syria (quod tamen neque in sacra Scriptura, neque in authentica scriptura reperitur) Papa Honorius IV. propter majorem honestatem mandavit, habitum illum dimittere, & desuper cappas ex toto albas, & tunicas subtus griseas cum scapularibus assumere. Hi habuerunt initium sub quodam patriarcha Hierosolymitano, cum in Syria habitabant* Chri-

Mutatus Honorii jussu Carmelitarum cultus.

(*e*) *Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 13.*

(*f*) *Baron. in notis MS.*

(*g*) *S. Anton. p. 3. tit. 20. c. 5. in princ.*

Christiani Hierosolymis, & in aliis multis civitatibus. Degebant autem in monte Carmelo, ut eremitæ, & sub regula beati Basilii: sed Honorius III. confirmavit ordinem illum, & postmodum is Papa commisit Hugoni Cardinali ordinis Prædicatorum, ut adderet dictæ religioni quasdam constitutiones, quas in posterum observarent. Sed in processu temporis occupantibus Saracenis ex tota partes Syriæ, recedentes Carmelitæ de locis illis, dispersi per orbem in terris Christianorum ædificaverunt plurimos conventus ex eleemosynis fidelium collatis propter eorum devotam conversationem, & exemplarem. Aliqui tamen referunt, quod Soldanus Saracenorum, qui prius eos habebat in reverentia, propter Heliam prophetam, mutato habitu eis dato a Papa, in contemptum Papæ & fidelium fecit eos expelli de monte Carmelo, unde Carmelitæ dicuntur, non quod ab Helia habuerint initium. Pulsos etiam hac occasione fidei odio Carmelitas a barbaro, ut prævaricatores prophetici instituti, meminit Joannes Villanus (*a*): quos quidem tanta multitudine montem Carmelum incoluisse tradunt (*b*), ut numerus ad septem millia & quingenta ascenderet, in quibus centum octoginta sacerdotio initiati forent. Cæterum de præscripta iis religiosæ disciplinæ formula ab Alberto patriarcha Hierosolymitano, confirmataque ab Honorio III. extat pontificium diploma typis cusum. (*c*) At de Carmelitis hactenus.

E monte Carmelo a Sultano ejecti.

(*a*) *Jo. Vill. l. 7. c. 108.*
(*b*) *Continuat. belli sacr. l. 5. & alii.*
(*c*) *Ext. in bullar. in Honor. III. sub finem.*

Ut perspecta horum virtute Honorius ipsorum res vehementer auxit, ita sectatus vestigia Gregorii X. qui in concilio Lugdunensi omnia religiosam vitam colentium sodalitia, quæ ab sede Apostolica confirmata non erant, dissolvi jusserat, in mendiculos quosdam impostores, qui se Apostolicos ad inanem gloriolam aucupandam cognominabant, censuris animadvertit: cum nonnulli, maxime sub eo religioso habitu, hæresi aspersi inventi essent; præcepitque, ut ubi eam vestem ponerent, conjicerentur in vincula, ac fideles iis eleemosynas dare vetarentur: si qui vero ex ipsis religiosæ vitæ amore tenerentur, approbato a sede Apostolica religioso cœtui se aggregare imperavit (*d*). Fovit vero paterna benevolentia eos, qui virtutem non ficte sed ex animo colebant: inter quos S. Guillelmi alumnos, quibus ante adeptum pontificatum monasterium extruxerat, singulari amore, ut ea literis apostolicis anno superiori datis patebit, est prosecutus (*e*).

Apostolicorum ordo dissolutus ab Honorio.

Guillelmitæ ab eo aucti beneficiis.

(*d*) *Lib. 2. ep. 306. ext. in bull. in Honor. IV.*
(*e*) *Ib. ep. 431.*

Honorius &c. dilectis filiis generali, cæterisque prioribus, & fratribus ordinis sancti Guillelmi

XXXVII *Dum humanæ.* Et infra: *Nos dum essemus in minori officio constituti, iis infra nostræ mentis claustrum accuratius recensitis, subiti quasi stuporis ex hoc perculsi spicula, protinus cogitantes, in operis pietate præoccupare faciem majestatis æternæ, caduca in æterna, & terrena in cælestia felici commercio commutanda, in fundo paterno consistente in Albano monasterium in honorem B. Pauli Apostoli fecimus construi, & dotavimus de bonis propriis intuitu retributionis divinæ. Ac postmodum de laudabili congregatione psallentium Deo nostra ibidem instituenda soliciti, personas religione conspicuas quæsivimus diligenter: & post exactam habitam in hac parte indaginem, in ordinem vestrum (cujus curam auctoritate apostolica tunc gerentes, ipsius professorum qualitatem experimento didicimus & abundantia pietatis laudabilem, & charitatis igne succensam) direximus, nec mirum, nostræ intentionis affectum: sicque de conspicuæ honestatis vestræ meritis plenam notitiam obtinentes; ac sperantes, quod in dicto monasterio, velut oliva fructifera fructificabitis cælestis gratiæ rore perfusi; prædictum monasterium cum omnibus juribus & pertinentiis suis vobis, & per vos eidem ordini duximus concedendum; ordinata expresso, quod præter familiares opportunos, duodecim clericos, non computato priore, quorum octo sacerdotes existant ejusdem ordinis, in eodem monasterio continue teneatis: quædam quoque alia salubria, & honesta vobis consentientibus inibi ordinavimus observanda, prout in instrumento publico inde confecto plenius continetur; venerabilis fratris nostri episcopi Albanensis ad hæc libero accedente assensu. Sane nos postmodum, licet immeriti, ad apicem summi apostolatus assumpti, desiderantes hæc apostolici muniminis adjectione fulcire, concessionem, & ordinationem hujusmodi, necnon & alia pro salutari statu ipsius monasterii & conservatione ac gubernatione bonorum ejusdem in instrumento ordinata præfato, habentes rata & grata, ipsa auctoritate apostolica ex certa scientia confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, &c. Datum Romæ apud S. Sabinam XII. kal. maii anno 1.*

XXXVIII Absolvimus hunc annum felici ad æternitatem transitu (*f*) B. Ambrosii Sansedonii ordinis Prædicatorum, de quo Baronius in notis ad martyrologium Roma-

(*f*) *Baron. in not. ad Martyrolog. Rom. 20. mart.*

manum: *Migravit ex hac vita anno Domini MCCLXXXVI. die XV. martii* [1]. *Hunc martyrologio Romano adscribi S. D. N. Clemens merito præcepit*, subjectis nimirum verbis: *Senis in Tuscia B. Ambrosii Senensis ordinis Prædicatorum sanctitate, prædicatione, & miraculis clari.*

XXXIX. B. Ambrosius Sansedonius ord. Præd.

(a) Apud Leand. l. 5. de viris illustr. ord. Præd. in Ambrosii vita.

Pia ejusdem mors.

Describit apud Leandrum Sebastianus Flaminius (*a*) edita ab Ambrosio sanctitatis signa in extremo vitæ actu: *Cum tempus*, inquit, *supervenisset quadragesimale, in quo Senis solita vehementia, & animi fervore prædicabat, iis de causis nocte accidit quadam, uti vim sanguinis ingentem ore evomuerit, & ob id eum fratres orabant, nollet amplius prædicare, quoad non foret sanatus. Quibus parere recusans, mane sequenti tanta vehementia in fœneratores est invectus, ut finita prædicatione, cum aliquantisper quievisset, major postmodum vis sanguinis exierit. Sensit Ambrosius sese jam ad extremum vitæ diem pervenisse, quod fratribus & discipulis circumsedentibus, & multas effundentibus lacrymas statim manifestavit: quos omnes etiam melliflua adhortatione solatus est, nequaquam, eos monens finis a se tam optati debere tristari. Finito sermone eos rogavit omnes aliquantulum e camera secederent: illum quietis causa hoc facere autumantes, unum dumtaxat intus reliquerunt. Tum flexis genibus ad Dominum, ut omnium rectorem luculentissimam, sicut accepimus, habuit orationem, quam nonnulli fratrum, ostio, ut audirent, inhærentes pene totam scripserunt, cujus formulam videre non potuimus.*

Obiit Ambrosius anno 1287.

XL. Summa veneratione Eucharistiam sumit.

Peracta oratione Eucharistiam petiit, quam is priusquam sumeret, magna reverentia e lecto surgens, licet imbecillis humi poplitem flexit, aliamve orationem habuit, qua præsentes omnes singultus lacrymasve complurimas compulsi sunt emittere. Dein sumpto sacramento membra denuo reponens thoro, cætera, quæ morientibus solent adhiberi, petivit. Tunc præcipue ejus discipuli, & una cæteri fratres cum hujusmodi consortio se privari cernerent, in lacrymas effusi sunt. Quod ubi conspexit Ambrosius, iterum ad eos conversus hortabatur, exempla afferens sanctorum multa, ne sui ipsius sortem ingemiscerent. Dein efferens caput, singulos complexus ejus benedictionem rogantes deosculabatur. Interim hominum feminarumque ingens numerus, audita Ambrosii morte, ad divi Dominici templum ingemiscentes concurrebant. Plerique in platea ante ecclesiam boni viri, cælum conspicientes, nimbum effulgere conspicati fuere, in cujus medio stella ingens & radiosa sita erat, cui inhærentes fixis oculis paulatim abeuntem viderunt. Ex templo ex his unus: Emigravit Ambrosius, alte inclamavit; tumque fratrum sonos plorantium omnes audivere. Non defuerunt puerorum præsagia.

Bullar. mach. Annot. ad lit. S. Cat. Ep. 102.

Visa illius anima in cœlum ab Angelis efferri.

Nonnullisque interjectis, quibus pueri innocentissimi professi sunt vidisse Ambrosii animam ab Angelis in cœlum efferri, subdit: *Mortuus est anno MCCLXXXV.* numeratis nimirum annis ab incarnato Verbo, *mensis martii; a cujus corpore suavissimus emanabat odor.* Adducuntur ab auctore plura miracula a Deo ad B. Ambrosii imploratam opem patrata, quæ brevitatis studio prætermittimus: ea vero fusius a Julio Sansedonio episcopo Grosserano, qui B. Ambrosii vitam tribus libris est complexus, publicis tabulis consignata (*b*) afferuntur una cum Gregorii XIII. Sixti V. & Pauli V. diplomatibus (*c*), quibus indulgentiæ ejus reliquias recurrente die Ambrosii nomini sacro veneraturis propositæ sunt.

Miraculis coruscat.

(b) Lib. 3. c. 4.

(c) Ead. c. 5.

Indulgentiæ ejus reliquias veneraturis propositæ.

NOTÆ [1] OBiit hoc anno, ut Annalista diligenter ex Baronii schedis notat, B. Ambrosius Sansedonius ordinis Prædicatorum. Vitam ejus primi omnium scripsere quatuor ex Prædicatorum familia a Præsulibus ordinis sui ad id munus delecti, instante atque jubente Honorio IV. Pontifice. Vitam hanc e manuscripto Codice vulgarunt Bollandiani socii ad diem XX. martii. Porro Ambrosius e nobili Senensi familia anno 1220. die XVI. Kalen. Maii natus in sacram Prædicatorum familiam adlectus fuit die XVI. Aprilis anni 1237. Ad Theologiæ studia primum in monasterio sui ordinis in Italia, dein Parisiis sub Alberto Magno incubuit, in quibus cum profecisset maxime, famamque sibi comparasset insignem, tum quod scientia excelleret, tum pariter quod per Germaniam dissidentes Principes prædicatione sua conciliasset, hæreticosque Bohemos tunc gliscentes disputationibus refutasset, Gregorii X. legationes in varias Europæ partes obivit. Summa quoque ejus fuit dexteritas in componendis variis per Italiam dissidentibus nationibus; legatus enim ad Florentinos missus est ut cum Pisanis coireut, Venetorum quoque & Genuensium discordias sedasset, nisi inopinus Pontificis obitus intercessisset. Conradinus, qui ob invasam Siciliam pontificias censuras incurrerat, ejus opera feliciter usus fuit ut ad Ecclesiæ pacem admitteretur. Denique meritis plenus ac laboribus pro Ecclesia, pro fide, pro salute proximorum confectus anno & die, superius indicatis in Senensi Ordinis sui Monasterio abivit. MANSI

I. ANnus a Virginis partu millesimus ducentesimus octuagesimus septimus, indictione quinadecima, Romani Pontificis obitu, adductaque in discrimen ob Ladislai Regis impietatem in Ungaria Christiana re acerbus extitit. Detorserat adeo in flagitia mores impudicos Ladislaus, ut Cumanos, Tartaros, Neugerios, Sarracenos in familiaritatem asciscerct, ac nil minus aberat, quam ut eorum vitiis imbutus religionem Christianam in Ungaria everteret. Nicolai itaque exemplo Honorius illum monuit (a), ut uxorem regio thoro restitueret, ritusque paganorum, quos imbibisse fama erat, proscriberet: ac ni pareret, Strigoniensi archiepiscopo se provinciam demandasse, ut Ungaros ad sacra arma corripienda in Saracenos, Neugerios, Cumanos, Tartaros, aliosque gentiles religionis bostes, tum in omnes qui eos foverent, concitaret.

(a) Lib. 2. ep. 264.

Charissimo in Christo filio Ladislao Regi Ungariæ illustri.

Corripitur ab Honorio

Si sparsa semina de gremio matris Ecclesiæ seminata colligeres, divinæ gratiæ participatione sentires, quod ipsa Ecclesia, progenitorum tuorum merita clara rememorans, te bajulare, ac lactare cœpit ut filium; & tandem, causa suggerente, maternis allocutio ibus, ne sic clarum germen decideres, te informavit, ac direxit, indefessis solicitudinibus & studiis opportunis, specialiter a tempore felicis recordationis Nicolai Papæ prædecessoris nostri, prout ipsius prædecessoris actus salutiferi repræsentant.

Sed, proh dolor! sicut diversis scripturis & relatibus, ac alias fama divulgante, amare percepimus, tu desistis, progenitorum eorumdem vestigiis fallibili collusione degenerans, licet interdum ejusdem matris exhortationibus acquiescere ore prætenderes; tamen in ruinam sponte prosilire dignosceris, dum Deum contemnere non vereris, vel revereri contemnis; & alias in præcipitium te devolvis, destructionem famæ propriæ non aspernans, cujus notabiliter prodigus, positus es in notabile spectaculum gentibus, ut tanquam criminosus merearis a singulis denotari; pro eo maxime quod religione Christiana postposita, vel potius abjecta, in contemptum divini numinis te cum Tartaris, Saracenis, Neugeriis, paganis conversatione damnata confœderare te diceris; specialiter vivendi cum eisdem Neugeriis norma sumpta, & abjecta, immo potius carceri tradita inhumaniter uxore propria, videlicet charissima in Christo filia nostra E. Regina Ungariæ illustri; desæviens in te ipsum, & regiam domum Ungariæ, quæ consuevit claris germinibus fœcundari, in ipsius domus exterminium, thorum fœdare non metuis conjugalem: sicque, si præmissis veritas suffragatur, degis divina & humana lege vetiti criminis labe pollutus, in scandalum hominum, & redderis in conspectu superni Numinis odiosus.

II. *Unde cum ex injuncto pastorali nobis officio animarum curam gerere teneamur, dolentes & merito si talem de te reddere nos contingat in examine superni judicii rationem; & cupientes, ut salutis vitato dispendio, electorum aggregari consortio merearis; celsitudinem regiam monemus, rogamus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eorumdem Tartarorum, Saracenorum, Neugeriorum, & paganorum, ac aliorum infidelium dimissis erroribus; in quorum observatione a via lucis deviatur, & itur in tenebras; quæ docet & servat universalis Ecclesia, velut plantatus in domo Domini, devotæ conversionis studiis amplectaris, & eandem Reginam resumens, & in securo statu conservans, eam ut teneris maritali affectione pertractes; ita, quod tu per hæc plene percipiens salutis divinæ flagrantiam, efficacius ad amorem ejus allectus, ad dona cœlestis gratiæ valeas pervenire; ac fugato nubilo, dicta domus Ungariæ reluceat titulis solitæ claritatis.*

A suo consortio infideles ablegare jussus.

III. *Et ne videatur correctio paterna tepescere circa filium delinquentem, venerabili fratri nostro archiepiscopo Strigoniensi, de cujus circumspectione ac examinata probitate confidimus, per alias diversas literas nostras injungimus, ut in hac parte datas sibi a Domino virtutes exercens, te a sic nefandis erroribus retrahat, & ad viam salutarem studiosa operatione reducat. Et si dicti Tartari, Saraceni, Neugerii, & pagani damnatos suos conatus contra catholicæ fidei professores exercitare voluerint, ne ipsorum invalescat temeritas in dispendium fidei Christianæ; contra prædictos Tartaros, Saracenos, Neugerios, & paganos, ac alios adhærentes eisdem, vel eos in iis quomodolibet confoventes, cujuscumque status, aut conditionis extiterint, per se vel per alium, seu alios studeas solicite proponere verbum crucis: & contra te specialiter, nisi prædictam Reginam resumpseris, & eam, ut prædicitur, tute tractaveris exerceat censuram ecclesiasticam, auctoritate nostra munitus. Et nihilominus cæteris Regibus, ducibus, comitibus, & baronibus, ac populo illarum partium scribimus, ut super iis archiepiscopo assistant eidem: nec cessabimus, quantumcumque invite, si oportuerit, quod non credimus, ad tuam correctio-*

Adversus ipsum, & infideles, ni se emendarit, sacrum bellum indicendum pronuntiat Pont.

Finitimis Regibus de ea rescribit.

ctionem partes apostolicæ sollicitudinis sicut expedict, adhibere. Per hoc autem, quod te in præsenti litera, cum solitæ benedictionis eloquio salutamus, quia nondum de hujusmodi tuis actibus patet nobis veritas narratorum, sentum alicujus confidentiæ non assumas, quominus hominis & canonis sententiis, si eas forsan incurreris, sis ligatus. Dat. Romæ apud S. Sabinam IV. id. martii anno II.

Eadem sententia ad archiepiscopum Strigoniensem scriptum ostendit regestum pontificium (a): jussus enim est in eo luctuosissimo tempore zelum, quo tuendæ religionis ardebat, explicare; eodemque argumento plures Ungariæ proceres ecclesiastici & laici ad defendendum Christi nomen excitari (b). Ut vero, Ladislao ob scelera pereunte, regnum Ungaricum multis laceratum bellis, demum a Ladislai e sorore pronepore regiæ Siculæ principe splendori pristino fuerit restitutum, suo loco dicetur: nunc ad tractatum de liberando Carolo agitatum historiam traducimus.

(a) lib. ep. 265.

(b) Reg. post eand. ep.

IV. *Eduardus Rex Alfonsum inter & Carolum fœdus pacificitur.*

Suscepta concillandi fœderis provincia, Eduardus Anglorum Rex imposuerat iniquas adeo leges Carolo II. ac dignitati Ecclesiæ adversantes, ut constitutas pactiones Honorius ex Cardinalium consilio penitus resciderit: quarum præcipuæ erant, ut Siciliæ insula cum adjacentibus insulis, ac Tunetani regni vectigali, terrisque omnibus infra Rheginensis archiepiscopatus limites sitis Jacobo asservaretur, Alfonso Aragoniæ jura redderentur, Carolus sedem Apostolicam ad ea rata habenda adduceret; aliæque adjectæ conditiones, quæ in literis (c) Honorii inspici possunt.

(c) Lib. 2. ep. cur. 47.

Nobili viro Carolo claræ memoriæ C. Regis Siciliæ primogenito.

Iniquæ admodum illius leges fuere.

Venerabilis fratris nostri R. episcopi Vapincensis, & dilecti filii Gaufridi de Lancello ecclesiæ Aptensis præpositi nunciorum tuorum relatione didicimus, quod nonnullis pactis tractatibus inter te ac Alfonsum & Jacobum, natos quondam Petri olim Regis Aragonum, hactenus habitis, dictus Alfonsus tibi per ecclesiæ Salsensis præpositum intimavit, quod idem Jacobus, & Constantia mater ejus ipsum per nuncios speciales duxerant requirendum, ut a compositione sive concordia pridem inter te illosque tractata, dum adhuc esses in Siciliæ partibus, recedere non deberet; quodque ipse intendebat omnino eorum in hac parte prosequi voluntatem: veruntamen procuraret, eosque compelleret, quod contenti existerent, ut absque conditione, vel retentione aliqua, Siciliæ insulam cum insulis omnibus, quæ sibi adjacere noscuntur, terramque totam infra Rheginensis archiepiscopatus limites consistentem, Tunitiique tributum, Regi Siciliæ debitum eidem Jacobo & heredibus suis in perpetuum duceres concedenda: & quod insuper procurares & faceres, ut concessionem seu donationem hujusmodi sedes Apostolica confirmaret, ac processus contra eumdem Petrum super privatione regni Aragonia, & alios quoslibet contra præfatos Alfonsum, & Jacobum, & Constantiam, eorumque vassallos per sedem ipsam habitos; necnon & concessionem de prædicto Aragonum regno factam, totaliter revocaret.

V. *Adjecit quoque sæpefatus Alfonsus per Salsensem præpositum supra dictum, quod nec per obsides, neque per securitates alias posset quomodolibet libertati restitui, donec præmissa perducta fuerint ad effectum; ac etiam eumdem Jacobum natamque tuam natu majorem, & primogenitum tuum ac Ysalandam Alfonsi & Jacobi prædictorum sororem contingeret matrimonialiter copulari. Et ut prædicta possent melius perfici, efficaciusque compleri, treugæ, quæ Romanam ecclesiam & ejus valitores, ut patriæ verbis utamur, includerent, inirentur a medietate mensis maii venturi proximo inchoandæ, ac ex tunc per biennium duraturæ; ita tamen, quod idem Jacobus præfato Alfonso, in guerra qualibet posset auxilium impertiri, prout hæc omnia in quadam cedula conscripta vulgariter ac nobis per nuncios tuos supradictos exhibita percepimus plenius contineri.*

VI. *Corripitur Carolus Rex iis offensisse.*

Sane, fili, nisi consideratio tui status aliud suaderet, grandis subiret audientium mentes admirationis, nec minus turbationis occasio, ex eo quod auditum etiam expositio tibi per dictum Salsensem præpositum præbuisti tractatui, vel illum per eosdem nuncios tentavisti nobis exponere, dictive nuncii ministerium expositionis hujusmodi assumere præsumpserunt. Numquid enim dictorum Alfonsi, vel Jacobi aut patris, & matris eorum demerita meruerunt, ut tantum de suis iniquitatibus commodum consequantur? In quo unquam ipsi Alfonsus & Jacobus, eorumve genitrix, etiam post memorati Petri obitum ejusdem Ecclesiæ se beneplacitis coaptarunt, aut quæ correctionis, vel humiliationis indicia prætenderunt, ut talia postulare præsumant? Numquid per detentionem tui tam arctam, hæc vel iis similia cogitant obtinere? Profecto contumacia, & protervia non benevolentiam provocant, sed indignationem irritant.

Cum itaque petitiones, in dicto contentæ tractatu, nihil rationis habeant, nec petentium meritis adjuventur; sed in ejusdem Ecclesiæ ac tuum grande præjudicium redundare noscantur, ut tibi, Alfonso & Jacobo, matrique prædictis de ipsius consummatione, vel approbatione tractatus, ab eadem sede ullo unquam tempore obtinenda spes deinceps aliqua non supersit,

Rescisse ejus fœderis leges a Pont.

sed præcidatur omnino; nos tractatum eundem tibi, ut præmittitur, per memoratum præpositum Salsensem expositum, de fratrum nostrorum consilio reprobantes expresse, ac nihilominus si forte de facto processit, cassantes, & penitus revocantes, ipsum omnemque alium ei similem præsumi de cætero districtius inhibemus: & si quis hujusmodi fuerit deinceps quoquo modo præsumptus, illum ex nunc decernimus irritum & inanem, ac nullius existere firmitatis. Si tamen memorati Alfonsus, Jacobus, eorumque genitrix se ipsius Ecclesiæ gratia habilitare studerent, a suis desistendo excessibus, & circa te, tuamque liberationem præcipue se humiliter ac benigne gerendo; quia nunquam gremium redeuntibus claudit Ecclesia, ipsius misericordiam se humiliantibus, & ut res exigit, pœnitentibus exhibendum, ad tuam maxime instantiam eadem Ecclesia non negaret. Datum Romæ apud S. Sabinum IV. non. martii pontificatus nostri anno II.

VII. Ne vero capto principi ad permulcenda servituris incommoda divina solatia subtraheret, cui hostes humana eripuerant, concessit ei (*a*) Honorius, ut quamdiu interdictum, quo Aragonia & Cathalonia percussæ erant, teneret, sacra coram eo peragi possent: *Tuis*, inquit, *supplicationibus inclinati, volentes tibi gratiam facere specialem, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut ecclesiastico interdicto, cui regnum Aragoniæ, & comitatus Barcilonæ auctoritate apostolica supposita sunt ad præsens, durante, dum te captum ibi contigerit detineri, liceat tibi & familiæ tuæ te cum per capellanos & clericos tuos submissa voce, excommunicatis & interdictis exclusis, missarum solemnia, & alia divina officia facere celebrari. Datum Romæ apud S. Sabinum IV. non. martii anno II.* Inter hæc Robertus comes Atrebatensis regiæ Neapolitanæ procurator ad recuperandam Siciliam impetus effudit, cepitque Augustam, cumque validam classem ad propagandam latius victoriam immitteret, Rogerius Loria Jacobi Aragonii classis præfectus obviam progressus Gallosque incompositos adortus fudit, ac paulo post Augusta ad deditionem compulsa a Jacobo; de qua victoria hæc Jordanus tradit historiæ (*b*): *Galeæ regnicolarum euntes contra Siculos obviam habuerunt Rogerium de Loria, qui eas multo ingenio superavit, ubi erat comes Theatinus dictus Philippus filius comitis Flandriæ.* [r] Captum inter cæteros proceres Guidonem Montisfortis comitem addunt Ptolemæus Lucensis (*c*) in historia ecclesiastica, Joannes Villanus, (*d*) & S. Antoninus, (*e*) hunc vero e carcere numquam dimissum, ad ineundam ab Anglo Rege illi infestissimo gratiam, quamvis alii multo auro se redemerint, atque ita in carceris squalore periisse, sed insigne virtutis exemplum explicuisse nonnulli referunt (*f*), cum nimirum in morbum rei venereæ usu levandum incidisset, ne se adulterio contaminaret, mortem vitæ prætulisse.

(a) Lib. 2. ep. 46.

Permissum Carolo in Aragonico carcere divinis interesse.

Robertus Atrebat. Siciliam recuperare tentat.

(b) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960. Surit. annal. l. 4. c. 95.

Illius classis a Rogerio Loria profligata.

(c) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 22.

(d) Jo. Vill. l. 7. c. 116.

(e) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 5. §. 3.

Guido e Montforti captus.

(f) Thomas Fazell. poster. decades l. 9.

Mavult mori quam fœdari adulterio.

Quod porro ad Eduardum paulo superius memoratum attinet; tradit de eo Westmonasteriensis, (*g*) ipsum graviori morbo implicitum, prope Burdegalam decubuisse, atque ab eo recreatum, crucem cum maximo hominum multitudine induisse: ac tum ab sedis Apostolicæ legato Christianorum exercituum crucesignatorum ducem creatum. At is postea levissima ex causa devotam Christo arma in Gallos convertit; atque interea Saraceni ad perdendam Syriam furorem auxere. Imminebant illi Tripoli, nobilissimæ Christianorum urbi, in quam, Antiochia omissa, princeps regiam traduxerat; cum Deus intentato extremo discrimine spatium peccatoribus, ut flagitia expiarent lacrymis, concessit, ac barbarorum impetus domestica clade retardavit, ut ex Jordano colligitur: *Eodem*, inquit, (*h*) *anno Soldanus misit Letaratum ad recuperandum castrum, quod tenebat Sangolascur: quo obtento habuit castrum Liciæ. Præterea venit Soldanus ad obsidendam Tripolim: sed interim filius ejus moritur, & præ dolore destitit.* Consonat Jordano Marinus Sanutus, qui plura alia, ex quibus Syriacæ rei status perspicitur, adjungit, ac inter alia Tripolitani comitis obitum, ex quo barbaris ad excindendam brevi Tripolim crevit audacia: *Admiraldus*, inquit, (*i*) *vocatus Leteratayn MCCLXXXVII. missus est a Soldano Babyloniæ ad obsidendum castrum unum, quod Sangolascar tenebat contra Soldanum prædictum. Habito vero castro, cepit XIII. die aprilis castrum Liciæ principis Antiochiæ. Deinde venit Cruch, & ibi mandavit magnum fieri apparatum machinarum, & aliorum necessariorum ad obsidendum Tripolim: quod principi per quemdam ad admiral-*

dam

VIII. Eduardus Rex e morbo recreatus crucem induit.

(g) Westm. Flor. hist.

(h) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

(i) San. l. 3. secr. fid. cruc. p. 12. c. 20.

NOTÆ [r] VIctoriam quam Rogerius de Loria copiarum Jacobi Regis ductor supremus de hostibus reportavit fuse, & morose describit Bartholomæus a Neocastro Hist. Sicul. cap. CXI. cujus narrationis summa eo redit navalem fuisse pugnam, in qua Gallorum ingenti strage edita, in potestatem Roberti venisse triremes XLIV. cum captivorum principum & illustrium virorum ingenti multitudine. Locus pugnæ littus Surrenti, dies XXIII. Junii. Rogerius vero, in præmium victoriæ Ischiam insulam Neapoli proximam adjecto regis titulo obtinuit. MANSI

dum sibi familiarem intimatum est. Tunc princeps victualibus munit castram Nephyn, & in civitate mandat fieri sexaginta pistrina. Venit itaque Seldanus ad obsidendum Tripolim: sed interim filius ejus moritur, & præ dolore a proposito resiliit. Comitissa vero de Blois applicuit Ptolemaidem, & fecit inter cætera laude digna pulchram turrim ad babareanum prope S. Nicolaum, & inter portam S. Thomæ & portam de Malpas fecit pulchrum babareanum, & secunda die augusti migravit ad Dominum. Boamundus etiam princeps Antiochenus XIX. octobris mortuus est. Mater vero petiit sibi fieri homagia: cui respondetur, quia Luciæ sorori principis hoc debetur, quia jam erat ætatis adultæ, & erat nupta: & tandem in hoc conveniunt, quod omnes communiter jurant matri principis defuncti, & ipsa eis mutua jura defendere: quando domina venerit, quæ ultra mare iverat, tunc illi jurarent defendere jura sua: quod & factum est. Illa vero Bertrandum de Gibeleth statuit loco sui. Plagendum erit inferius Tripolis excidium: interea pontificium funus lugeamus.

IX. Honorii mors.

Occupavit mors Honorium, magna quæque pro gerenda bene republica Christiana cogitantem, de quo hæc ipsius vitæ scriptor (a): *Honorius Papa obiit Romæ in cœna Domini, fuitque sepultus in die parasceve sancta juxta Nicolaum Papam III. in ecclesia S. Petri.* Quibus consonat appendicis ad Martinum Polonum auctor; additque: *Sedit annis duobus, die uno; & vacavit pontificatus mensibus decem, diebus duobus.* Bernardus etiam ipsum mortem oppetiisse tradit in cœna Domini, atque parasceves die juxta Nicolaum III. in basilica Vaticana sepulturæ mandatum, sedemque ab ea die ad recurrentem cathedræ S. Petri sacrum diem, qui nimirum in VIII. kal. martii incidit, pastore destitutam fuisse. Confirmantur superiora a Ptolemæo Lucensi, dum ait: *An. dom. MCCLXXXVII. Honorius moritur apud S. Sabinam, & in ecclesia beati Petri juxta sepulcrum Nicolai III. honorifice sepelitur: quamvis adhuc * viveret apud S. Sabinam continuam residentiam faceret, nisi in æstate; qua tunc se Tyburim cum curia transferebat. Sedit autem annis duobus & diebus aliquibus*, id est duobus, *& vacavit tunc Ecclesia a cœna domini, quia tunc mortuus est Honorius, usque ad cathedram S. Petri in qua electus est Nicolaus.* Et certe Honorium die cœnæ Domini obiisse consentiunt Bernardo & Ptolemæo Lucensi, (b) Jordanus, (c) & Joannes Vilianus, (d) qui tertio nonas aprilis defunctum scribit: eo namque anno cœnæ Domini festus dies in tertium aprilis mensis incidit. De sepultura ipsius refert Wadingus (e) in basilica S. Petri ipsius corpus sepulcro mandatum, deinde incerta occasione in ecclesiæ Aracœli sacello a Sabellis extructo translatum.

(a) *MS. Vallic. bibl. sign. lit. C. n.25. & n.79.*

Sedis tempus.

* *vivens*

(b) *Jord. MS. Vall. sig. n. 1960.*
(c) *Ptol. Luc. hist. eccl. l.24. c.19.*
(d) *Jo. Vill. l.7. c.912.*

De illius sepultura.

(e) *Vvad. in annal. Minor. tom.2. hoc ann.*

X. Perusini prope Gualdum arcem excitant.

Vacante sede Perusini arcem prope Gualdum Nucerinæ diœcesis, contemptis censuris, quas ducatus Spoletani præses incusserat, excitarunt, quo facto cum non parum Romanæ ecclesiæ jura invaderent, sacer Cardinalium senatus cœptis eos desistere jussit (f).

(f) *Ext. in MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. pag. 49.*

XI. Infideles irrumpunt in Poloniam.

In Polonia religionis Christianæ hostes Lituani, Prutheni, Samogitæ, Polonos oppressere. At Lesko Niger crucis signa in speciem contra barbaros, ut ab sede Apostolica obtinuerat, explicuit (g): verum dein non in gentiles, sed in Conradum Masoviæ ducem movit. Sed Deus justus in Leskonem, qui turpissime religioni illuserat, & consecrata Christo arma sanguine Christiano fœdaverat, vindictam effudit: qui enim ob præclaras antea a se relatas victorias maximum apud omnes nomen tulerat, continuis postea cladibus acceptis infelix evasit; ut posteris numquam impune violari religionem exemplo esse possit. De quo hæc Longinus (h): *Grandem dein Tartarorum invasionem, postremo pestem & epidemiam in universos grassantem; item famem, agrorum, & frumentorum alluvionem, mortalitatem quadrupedum; mordacitatem bestiarum, & luporum; varias insuper plagas Dei, sibi invicem succedentes, pertulit: ut tam sibi quam posteris documento sit, & fuerit, ne quis de cætero Deo & suæ religioni mentiatur, & illudat; & quod sine religione arma quantumcumque potentia non vincant.*

(g) *Long. hist. Pol. l.7. hoc ann.*

Lesko Niger in eos bellum sacrum movere fingit.

Convertit in Conradum impetus.

Justa de illo ob illusam religionem sumpta a Numine ultio.

(h) *Long. ubi sup.*

XII. Alia Tartarorum in Poloniam excursio.

Quod vero ad cladem a Tartaris illatam attinet; scribit auctor (i) ipsos fame stimulatos in Poloniam immenso numero, locustarum more, se effudisse, quamvis tunc omnia gelu, & nivibus rigerent: Sandomiriam, & Cracoviam frustra tentasse: deinde cum ex captivis Leskonem in Ungariam cum Griphina uxore fuga se subduxisse accepissent, licentius ad agendas prædas incubuisse. Tribnendum vero insigni miraculo, barbaros a duobus monasteriis, altero S. Crucis nuncupato, altero in quod ducissa Kinga Boleslai olim Cracoviensis ducis dicti Pudici uxor cum duabus germanis, Jolenta ducis Calissiensis, & Constantia Danielis Russiæ Regis viduis relictis, aliisque pluribus Deo devotis virginibus, se receperat, immisso in Tartaros divinitus terrore abstinuisse. Tanta porro tunc illata vastitas fuit, ut præter senes, sacerdotes, lactentes trucidatos, apud civitatem Waldimiriensem præda parta ad viginti millia & amplius virginum juvencularum numerus ascenderit.

(i) *Long. ubi sup.*

Duo sanctimonialium monasteria divinitus ex eorum crudelitate erepta.

Ad viginti virginum millia abducunt in servitutem.

In Russia infestæ quæ a Tartar.

Nec

XIII. Justa de Russis Numinis vindicta. (a) Long. ubi sup.

Nec Poloni modo, sed etiam Rhuteni, quamvis fœderati, irruptionis hujus Tartaricæ rabiem sensere: anno enim sequenti, ut scribit Longinus (a), cum palam in eos grassari, quos in agendis in Polonia prædis armorum socios habuerant, duces prohiberent, venenis artibusque magicis flumina, fontesque infecere: adeo ut pestis crudelissima Russorum magnam partem deleverit: ac justo Dei judicio, cum ii Christianis sacris imbuti ad Christianos excindendos cum gentilibus arma conjunxissent. Qua vero ratione eam crearint luem Tartari, narrat auctor: *Corda*, inquit, *Christianorum hominum Polonorum ex captivorum grege, quos pro sortilegiorum, divinationum, incantationum, & auguriorum officiis, quibus gens illa magnopere dedita est, peragendis plusquam centum numero occiderant, de cadaveribus occisorum extracta fortissimis venenis inebriant, & inficiunt, & tam in profluentes & stagnantes aquas verubus, & lignis in longum projectis, ut diutius durarent, imposita immergunt, a quibus aquæ infectæ adeo in Rutheaos, qui aquas illas quocumque usu contingebant, venenum & morbos vulgaverant, ut subito procumbentes, nullis antidotis profectum afferentibus relevati, occiderint. Sero tandem & plurimis per tabem in corpora ingesta consumptis, latens malum deprehensum est, & aquarum usus velut fatalis & pestifer a Rhutenis fastiditus.* Hæc sequenti anno contigere, quæ ne cœpta oratio abrumpatur, conjungenda visa sunt.

XIV. Thomas episc. Vvratislaviens.

Ceterum visum est divinum Numen memorata barbarorum irruptione Polonos principes plectere, qui insana violandi juris ecclesiastici, & sacrarum expilandarum opum cupidine episcopos divexabant. Et quidem inter alios Wratislaviensem episcopum dux tanto furore est insectatus, ut Rathiboriam, in quam is perfugerat, exercitu cinxerit: impendentisque populo insonti calamitatis, miseratione episcopus exul permotus, illius iras satiare suo sanguine, quam Rathiboriensibus optime meritis exitium parere, potius ducens, ad ducis Wratislaviensis castra se contulit. Quo viso hostis repente divino nutu emollitus, Deum in ipsius ministro veneratus, procubuit in genua, ac veniam criminis supplex poposcit: quam insignem historiam his verbis narrat Longinus (b): *Induit* inquit, *vestes sacras, nonnullos quoque ex clero jubet amiciri eisdem: ac sic tiara & pontificalibus insignitus cum clero suo universo secum exulante, oppido egressus ad castra pergit, tyranni iras sævas supremo humilitatis genere placaturus. Cujus tyrannus viso a longe adventu, tanto metu divinitus perculsus est, ut de tabernaculo suo exiliens, in occursum pontificis ocyus procurreret & corruens pronus in terram quasi divinum aliquod Numen in episcopo videas, & in spem illius æternum Pontificem venerans, transgressionum suarum veniam precaretur. Quem Thomas episcopus ex terra elevans, omnem se illi prævaricationem transactam, dummodo in ea contritione & devotione persisteret; obortis lacrymis spondet indulturum. Et post flebiles amplexus, & oscula hinc inde utrinque præstita, proximam ædem beato Nicolao sacratam dux atque pontifex absque arbitris ingressi, longis & mutuis habitis tractatibus, his demum conditionibus, eoque pacto pax & reconciliatio, & omnium offensarum obliteratio convenit, ut Henricus dux Vvratislaviensis castra, civitates, oppida, villas, decimas, & quascumque sortes ecclesiasticas, quas occupaverat, Thomæ episcopo & suo clero redderet, & pro perceptis satisfactione condigna impensa, amplas libertates, & immunitates ecclesiæ Vvratislaviensi scelus commissum expiando conferret.* His consentit Michovius, (c) additque: *Ea reconciliatione secuta interdictum archiepiscopi Gnesnensis Jacobi Svvinka sublatum est: in memoriam vero beneficii ac hospitalitatis Thomas episcopus Vvratislaviensis, postulante Casimiro duce Oppoliensi, ecclesiam S. Thomæ Cantuariensis in castro Rathiboriensi fundavit.*

(b) Longin. hist. Pol. l. 7. Michov. l. 3. c. 62. Cromer. l. 10.

Pontificalibus vestibus amictus, & stipatus clero ad tyranni castra pergit. Henricus divinitus repente immutatus. Ad episcopi pedes se provolvit, veniamque criminum flagitat. Pacem cum ipso init. Vvratisl. ecclesiam novis possessionibus & juribus auget. (c) Michov. ib. Jus ecclesiasticum restituit.

XV. Condita in rei memoriam ecclesia.

Subdit, pluribus interjectis, memoratus auctor, sequenti anno ab Henrico duce ad expiandum in episcopo insectando crimen templum excitum: *Anno*, inquit, *Domini MCCLXXXVIII. Henricus IV. dux Vvratislaviensis ecclesiam collegiatam S. Crucis in summo Vvratislaviensi fundavit & erexit, certum prælatorum, canonicorum, & vicariorum numerum instituens, & unicuique munifice de suis introitibus largiens, per hoc divinæ majestatis iram placaturus, quam exiliando Thomam episcopum & clerum Vvratislaviensem incurrerat, & vehementer offenderat.* Utinam Christiani principes ab invadendis opibus sacris abstinerent, injuriasque inflictas sacris administris Henrici exemplo delerent beneficiis, ne illi gravissima mala, in quæ concitata in se cœlesti ultione præcipites ruunt, felicius averterent.

XVI. S. Thomas episcopus Herefordensis.

Susceptis tuendorum ecclesiæ suæ jurium laboribus attritus S. Thomas episcopus Herefordensis, peregre ex Anglia profectus, ad immortalitatem hoc anno, ut observat Card. Baronius (d) migravit. Cujus sanctitatis gloria maximis postea miraculis effloruit, ut narrat subjectis verbis Westmonasteriensis: (e) *Thomas de Cantilupo quondam episcopus Herefordensis, qui pro causa ecclesiæ*

(d) Baron. in not. die 22. octob. (e) Vvestm. Flor. hist. hoc ann.

suæ

fuit, ut dicitur, quam contra fratrem Joannem de Peccham de ordine fratrum Minorum archiepiscopum Cantuariensem defendere proponebat, in partibus obiit transmarinis, cujus ossa in ecclesia supradicta fuerunt tradita sepulturæ, miraculis cœpit coruscare; ita quod infra breve temporis spatium centum & sexaginta tria miracula pro illo fieri voluit Deus. Describuntur fusius apud Surium (a) patrata illius ope miracula, ac virtutes insignes, quibus enituit, quarum majora tum explicuisse exempla refert auctor, cum in celsiore episcopatus fastigio collocatus esset: Cum, inquit, Herefordensis ecclesia suo esset orbata pastore, omnium votis electus anno Christi millesimo ducentesimo septuagesimo quinto episcopus consecratus est. Tum vero longe etiam magis quam antea factus est vigil ad curam, non segnis ad opus, suavis ad mores: major tum illi accessit cura pauperum, gestus & sermo humilior, in persecutionibus perferendis animus fortior, ad exequendam justitiam censura severior, in precibus ferventior spiritus, ad præstandas eleemosynas perfectior benignitas, & liberalitas; in proprio castigando corpore major rigor. Magna laboris instantia in eam incumbebat curam, ut ecclesiæ jura tueretur, & qua alii sibi præter jus fasque vendicarant, ab injustis possessoribus ablata ecclesiæ restitueret. Ea causa cum gravis extitisset contentio propter ecclesiæ Herefordensis jura, Romanum Pontificem adire decrevit, at ab illo tantis molestiis opportuna remedia impetraret. Eo igitur tam longo & difficili itinere, non sine multo labore & corporis sui detrimento suscepto atque confecto, Romam venit, & a Martino Pontifice honorifice acceptus est: rebusque & negotiis, quorum causa eo venerat, pro voto expeditis dum in patriam redire contendit, morbo oppressus apud Florentinos juxta Flasconis montem decessit e vita VI. non. octob. anno salutis millesimo ducentesimo octogesimo septimo.

(a) Sur. to. 5. 2. die oct. ex Anonym. auct.

Majora virtutum exempla in episcopatu explicat.

Jura ecclesiæ suæ acriter defendit.

Apud Montem-flasconem moritur.

XVII. Sanguis ex ejus ossibus ad Gilberti persecutoris præsentiam fluit.

Interea sex diebus corpus ejus exanime servabatur, odorem spirans suavissimum, insigni nimirum cultæ castitatis argumento, quam in eo Roberti Cantuariensis archiepiscopi, ac deinde Cardinalis episcopi Portuensis testimonio enituisse ad miraculum vitæ auctor affirmat: Deinde caro ab ossibus separata in ecclesia S. Severi honorifice sepulta est: ossa vero per tam longinqua terrarum ac maris spatia in Angliam ad sedem ejus apportata sunt. Cumque obviam illis venisset Gilbertus de Clara comes Gloverniæ, qui ob jura ecclesiæ beatum virum fatigaverat, mox ab eis sanguis copiosissimus manavit, ita ut vasa, in quibus ferebantur, sanguine tincta viderentur. Id comes ille cernens, timore & horrore concussus, jura omnia ecclesiæ restituit, & ob ea, quæ temere admiserat, egit pœnitentiam. Porro beatum episcopum Joannes Papa XXII. sanctorum catalogo adscripsit & VI. non. octob. festum ejus solemniter celebrandum instituit. At de memoria ejus consecrata sequenti tomo agetur. Pergit auctor: Miracula vero, quæ post obitum ejus ad laudem & gloriam nominis sui perpetravit omnipotens Deus, in diversis codicibus ejus loci, ubi sacra ejus ossa quiescunt, pene infinita reperi: in quibus fertur sexaginta mortuos excitasse, quadraginta & unum cæcos illuminasse, quinquaginta duos contractos sanasse, viginti & unum paralyticos restituisse, cæcis & mutis viginti tribus lumen & vocem reddidisse. In quodam ejus loci volumine legi annotata diversa miracula ejus quadringenta quinque & viginti, in variis curandis morbis divinitus declarata; præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Acta a Gilberto pœnitentia.

Illustria a S. Thoma patrata miracula.

XVIII. Judæi in Germ. religionis odio pueros Christ. martyrio clam afficiunt.

Sanctissimo confessori Christi martyrem adjungimus, in quem Judæi conceptum in Christianum nomen animi virus, exercita immanissima carnificina, effuderunt. Wernherus enim puer ab iis in Christi domini odium martyrio affectus Wesaliæ crudelissimisque suppliciis ab iis est laniatus: cujus corpus cum in cryptam a fugientibus perfidis projectum esset, noctu cœlesti luce locus, in quo jacebat, a præsidiariis militibus radiare visus, quæsitumque sacrum pignus ac repertum est; e quo suavissimus odor efflabat, ut ex MS. codice narrat Surius, (b) qui ubi exercita ab impiis Christi odio supplicia descripsit, subjicit (c): Nocte tulerunt corpus ejus, & per muros clam ascendentes, ut res nemini innotesceret, ad naves properarunt Moguntiam ituri: sed omnipotens Deus eorum callidos elusit conatus, ita ut tota nocte non nisi unum milliare possent navigando conficere. Orto inde sole magno timore & tremore corripiuntur, cogitantque anxii, quomodo possint martyris corpusculum abscondere: neque enim ratio eis occurrit in aquas illud demergendi.

(b) Apud Sur. tom. 2. die 19. apr. Novat. cent. 13. col. 1283.

(c) Sur. to. 2. 19. april.

Tandem conspiciunt prope Baccaracum cryptulam spinis & vepribus obsitam, ubi nunc conditum cernitur Wilhelmitarum cœnobium Wiadosdersbachiam, atque in eam projecerunt martyris corpus & ocyus abierunt. Sed Christus, id diu latere nolens, mox sua illic miracula declaravit: vigiles enim custrorum noctibus viderunt lucem illo loco. Quod cum illi admirarentur, indicarunt aliis: statimque repertum est corpus etiamnum suo tinctum sanguine adductumque est, ut solent cæsorum corpora, Baccaracum ad locum judicii. Com-

per-

perta autem rei gestæ veritate, cum omnibus admirationi esset odor suavissimus a martyris corpore manans tum etiam claritas nocturno visa tempore, summa devotione illatum est corpusculum in sancti Cuniberti sacellum, quod est in colle prope parochiam situm, atque ibi humatum est vitta aurea capiti imposita, in virginitatis testimonium: porro capiti supposito pulvinari serico violis impleto. Additum est ad caput linteum serico ornatum in signum innocentiæ & sanctitatis ejus, atque etiam instrumentum laboris sui. Denique monumentum ejus, ut solet sanctorum, aliquantisper eminebat supra terram & corpusculum ejus reverenter inclusum est in sarcophago cedrino, quod positum est in querno sarcophago solidissimo fortissimis ferris munitum. Et infra: *Cum hæc ita peracta essent, omnipotens Deus illico sanctum puerum magnis & stupendis illustravit miraculis, cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus, mutis loquela, aridis, paralyticis, luscis, & quibuslibet aliis male affectis sanitas, & mortuis vita restituta est: immo vero usque in præsens multifaria per martyrem suum Christus miracula, operatur. Passus est sanctus puer, an. Christi MCCLXXXVII. XIII. kal. maii.* At Henricus (a) Stero illius martyrium in annum sequentem conjicit. De hoc vero chronicon Colmariense (b) tradit, eadem causa quadraginta Judæos, & eo amplius, cæsos a Christianis; reque ad Rodulphum delata, supremum rabbinum in vincula conjectum, ad quem redimendum Judæos viginti marcharum millia in Rodulphi sinum

(a) Henr. Stero in annal.

(b) Chron. Dominicanor. Colm. par. alt. Judæi quadraginte in ultionem cæsi.

NOTÆ [c] NUlle rerum majoris momenti novitate annus memorabilis celebrem apud posteros famam ea Concilia provincialibus intra ejus spatium habitis obtinebit. In editione quidem Veneta Labbeana omnium primum legitur Exoniense a Petro Quivil episcopo Exonii hoc anno celebratum, & die XVI. Kal. Maii absolutum. Sed Diœcesanam hanc fuisse Synodum satis constat. Quædam tamen in ea occurrunt, quæ nosse studiosis rerum Ecclesiasticarum accidit jucunde. In capite de baptismo injungitur Parochis ut curent infantes ad Ecclesiam parochialem diebus sabbati ante Pasche, & ante Pentecosten baptizandos deferri *cessante* tamen *cujuscunque periculi suspicione*. An ergo omnes per annum nati infantes diebus illis baptizandi reservabantur? In capite de Pœnitentia mandatum est Sacerdotibus ut confessos de impudico crimine interrogent num cum Sacerdote, vel Diacono, aut Subdiacono, seu cum consanguineo, vel affini id commiserint. Monentur insuper, ut *majora*, & *notiora* peccata ad destinatum *Pœnitentiarium* absolvenda transmittant, datisque ad illum literis *causam delicti & circumstantias ipsius continentibus*; vicissim curent Pœnitentiarius literas tradat Pœnitenti absolutionem, & *pœnitentiæ* a se impositæ *modum* testantes. In capite de Extrema unctione cum pervagatum esset in vulgus ægrotos sacro oleo inunctos nefas esse deinceps sive terram nudis pedibus tangere, sive maritali copula cum conjuge jungi; perniciosam hanc persuasionem vel *hæresim* sanæ doctrinæ expositione depelli præceptum est. Denique cap. XXIX. statutum ut vicarii, & rectores ecclesiarum in commodum indigentium clericorum *de beneficiis aquæ benedictæ* disponant. Erant autem beneficia illa piæ fidelium largitiones obvenientes clerico ad id destinato, qui delata ab Ecclesia aqua consecrata domos fidelium id expostulantium lustrabat; eodem fere more quo apud nos quartonis fidelium domus lustrali aqua a Sacerdotibus expiantur. Vide Duchangium V. *Aqua Benedicta*.

Succedit concilium Remense provinciale, cui Petrus Barbet Remensis archiepiscopus assidentibus suffraganeis septem præfuit in causa dissidii quod mendicantes monachos inter & episcopos ejus Provinciæ intercesserat occasione Privilegii cujusdam a Martino Mendicantibus illis concesso quo ad confessiones audiendas, & exomologesim faciendam. Habita fuit die prima Octobris anni 1287.

Tertia venit Synodus Herbipolensis quam ex Patribus provinciæ Moguntinæ, Coloniensis, Salisburgensis, & Viennensis Joannes Apostolicæ sedis Legatus Herbipoli die XVIII. Martii, seu feria tertia post Dominicam *Lætare Jerusalem* anno II. Honorii celebravit. Hujus sunt canones XLII. ad varia disciplinæ capita pertinentia, in quibus nihil novi præter id unum occurrit, indulgentiam nempe dierum decem iis, qui obvium habentes Sacerdotem sacram Eucharistiam ad infirmum gestantem genuflexi & corde dolentes venerantur, ac per orationem Dominicam, cum salutatione B. V. recitentur. In hoc concilio cum legatus Apostolicæ Sedis pro solutione quartæ partis proventuum Ecclesiasticorum per quadriennium instaret vehementer, Probus Tullensis episcopus audacter restitit, atque appellatione interposita id egit, ne quid decerneretur. Id tamen in perniciem ejusdem Episcopi recidit; ab Episcopatu enim depositus in *pristinum statum* (assumptus enim erat ex ordine Minorum) *est reversus*, ait Joannes Vitoduranus in Chronico ab Eccardo tom. I. Histor. med. Ævi vulgato.

Quartum venit Concilium Mediolanense hoc pariter anno in Metropolitana S. Teclæ basilica celebratum præside Othone archiepiscopo & suffraganeis octo. Cl. Muratorius Rer. Italic. tom. IV. Synodi hujus canones dedit quibus nihil novi statutum est, nihilque in iis occurrit quod in aliis per eam ætatem Synodis non legitur.

Concilio huic Muratorius attexuit constitutiones *Guifredi tituli S. Mauritii* presbyteri cardinalis Apostolicæ Sedis Legati, quas legatus ille edidit in Laudensi concilio, assidentibus episcopis provinciæ Longobardiæ undecim. His constitutionibus titulum hunc ex MS. præfigit. *Incipiunt constitutiones domini Calestini Legati in Lombardia.* Ambigua hæc & obscura arbitretur Muratorius; neque enim cohærere inter se existimat titulum hunc cum nomine legati, qui in præfatione harum constitutionum exprimitur. In titulo enim est *Calestinus* in præfatione vero *Goufridus*. Suspicatur tamen deberi ista Gaufrido Bardo, qui per hos annos

Roma-

num effudisse, cumque auri fulgore perstrictum, Christianos Weselienses & Popardienses duobus millibus marcharum mulctasse. [1]

NOTÆ Romana purpura fulgebat, absumptusque morbo, qui Romæ sævit post funus Honorii IV. Sed virum doctissimum falli mihi plane exploratum est; Gaufridus enim iste, Apostolicæ sedis Legatus per Insubriam, idem est Guifredus tituli S. Marci legatione per Insubriam a Gregorio IX. donatus. Item vero anno 1237. vel circiter ad Episcopatum Sabinensem promotus, dein sub nomine Cælestini IV. Romanam cathedram ascendit; hinc titulus *confirmationis domini Calestini*. Mendum tamen irrepsit in titulum Cardinalitium Guifredi; neque enim Presbyterum cardinalem tituli S. Mauritii agebat, cum nullus fuerit S. Mauritii titulus Cardinalitius; sed potius cardinalis erat tituli S. Marci. Cum pro more ejus ætatis tituli hujus nomen prima tantum litera indicaretur, imperitus amanuensis legendum censuit *S. Mauritii* pro *S. Marci*. Concilium hoc Laudense non anno quidem 1287. sed forte anno 1227. celebratum fuit. MANSI

I. Ob morbos Cardinales e Conclavi non renuntiato Pontifice exeunt.

DAtus est Christiano orbi pastor Hieronymus Asculanus Card. episcopus Prænestinus anno Christi millesimo ducentesimo octuagesimo octavo indictione prima. Cum enim defuncto Honorio Papa sacer Cardinalium senatus, In palatio pontificio apud S. Sabinam coactus esset, ingravescente aeris intemperie, plures ex iisdem Cardinalibus adversa valetudine tentati sunt, ac nonnulli morbi gravitati succubuere (*a*). Quam ob causam dissoluto conventu, ad colligendas puriores auras purpurati patres discessere: qua de re Ptolemæus Lucensis hæc tradit (*b*): *Recluserunt se Cardinales in S. Sabina: & quia in æstate locus infirmus erat, multi Cardinales infirmati sunt ibidem & mortui circa sex Cardinales vel septem, inter quos fuit dominus Jordanus de Ursinis, dominus comes de Mediolano, dominus Hugo Anglicus, dominus Gervasius Andegavensis, & decanus Pisanus, & dominus Antonius. Inde omnes redierunt ad propria*. Hieronymus vero in loco perstitit (*c*) incolumis, quem ajunt (*d*) ad depellendam aeris gravitatem, ea arte usum, ut ardente licet medio æstu, plures ignes toto palatio excitari juberet, ut si qua aeri inesset labes, flammis purgaretur. Sedata vero hyemis frigoribus epidemia, reversi Cardinales, conspirantibus omnium voluntatibus, Hieronymum, quem nonnulli Joannem perpetam vocant, elegerunt. Qui grati animi ergo in Nicolaum Tertium, a quo Cardinalium collegio ascitus fuerat, Nicolai IV. nomen accepit: atque ipso festo cathedræ S. Petri, nimirum VIII. Kal. martii in Petri sede collocatum docent Martinus Polonus, (*e*) Bernardus, (*f*) Joannes Villanus, (*g*) & alii. Verum in Nicolai subjectis literis dominica prima quadragesimæ renuntiatum legitur; quamvis errorem in numerum irrepsisse putem, ut vice primæ secunda legenda sit, qua eo anno cathedræ S. Petri festum recurrebat: de quo ad apices papales evecto hæc Jordanus, paucis multa complexus, scribit: (*i*) *Nicolaus natione Marchianus de Asculo*. Et infra: *Hic vocatus est Hieronymus, magnus literatus, & valde religiosus. Factus fuit generalis Minorum, demum episcopus Penestrinus, postea Papa. Ad Cardinalatum promovit dominum Neapoleonem, dominum Petrum de Columna, generalem Minorum fratrem Matthæum de Aquasparta, fratrem Hugonem magistrum in theologia ordinis Prædicatorum. Dominus autem Hieronymus cum esset Cardinalis, imminente electioni summi Pontificis, clausis Cardinalibus in S. Sabina post mortem Honorii, cæteris propter infirmitatem locum fugientibus, solus ibi remansit & sanus*. [1]

(*a*) Longin. hist. Pol. l. 7. hoc ann.
(*b*) Ptol. Luc. & alii hist. eccl. MS. l. 24. c. 19.
Sex peste extincti.
(*c*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
(*d*) Vvading. in annal.
Hieron. Cardin. Prænestinus ep. in depellend. contag. prudentia.
Creatur Pontifex.
(*e*) Ptol. Luc. in annal.
(*f*) Mart. Pol. l. 4.
(*g*) Bern. in chr. Rom. Pont.
(*h*) Jo. Vill. l. 7. n. 118.
(*i*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
Cardinales creat a Nicolao.

II. Quod ad gesta ab eo ante pontificatum attinet: missum a Gregorio X. ad Græcos in obsequium Romanæ ecclesiæ pelliciendos, strenuamque operam ad ecclesiarum conjunctionem redintegrandam navasse, tum Pontificiæ, tum Michaelis Palæologi, & Andronici Imperatorum literæ suis ante locis allatæ, atque etiam aliæ a nobis inferius adducendæ testantur, interfuisseque celeberrimæ synodo Constantinopoli celebratæ, in qua schisma vetus a partibus Græcis damnatum est, atque una cum aliis archiepiscopus Bulgarorum orthodoxum dogma ac Petri primatum est professus. Porro Nicolaus tum Hieronymus de Asculo vocatus, adeo egregie theologicis disciplinis perpolitus, & morum sanctitate magnæ conjunctæ prudentiæ excultus fuerat, ut apud Minoritas summas dignitates gesserit, atque a Pontificibus, ut vidimus, ad conciliandam pacem Philippum inter Francorum Alfonsumque Castellæ & Legionis Regem ad-

Inter Franciscanos vitam religiosam erat professus.
Gesta ab eo ante Pontificatum.

NOTÆ [1] DE anno mense & die, quo Nicolaus in Pontificem Romanum renunciatus fuit certa, & rata habeo omnia quæ ab Annalista diligenter relata sunt. Superest de die, qua Romanam coronam assumpsit, disquiramus. P. Franciscus Pagius in Breviario nonnisi per conjecturam suspicatur eamdem ipsam electionis & coronationis diem fuisse; cujus ego suspicionem certiorem esse judico, ex ea præsertim conjectura, quod Joannes Iperius Author Chronici S. Bertini, qui tunc in vivis agebat, asserat per errorem Honorium IV. eadem ipsa die electum & coronatum fuisse. Exciderunt hæc viro illi per oscitantiam, quæ enim de Nicolao scribenda illi fuerant, imprudens, & aliud cogitans Honorio attribuit. Hinc ergo fit ut æqualis hujus scriptoris testimonio constet Nicolaum qua die renunciatus fuit pontifex, eadem pariter & coronam obtinuisset.

Quo anno in cathedram ascendit eodem & cardinales sex renunciavit. Id vero factum *Reate in æstate ejus anni* docet author memorialis Potestatum Regiensium quod de pervigilio Pentecostes intelligendum esse notat Martinus Fuldensis in Chronico vulgato ab Eccardo Historic. Med. Ævi Tom. 1.

Denique quod Annalista n. 7. ex Enrico Rebdorfio notat de recusata scilicet bis dignitate a Nicolao ac tertio tandem nonnisi invito, & reluctante admissa hæc pariter asseruit Joannes Vitoduranus, qui Chronicon suum anno 1348. absolvit, & Martinus Minorita qui ad annum usque 1346. Historiam suam perduxit vulgatam ab Eccardo Hist. Medii Ævi to. 1. MANSI

(a) Nicol. l. 1. ep. 1. extat etiam in formular. Mar. E. buli MS. archiv. Vatic. pag. 24. n. 149.

adhibitus fuerit: deinde Cardinalis S. Pudentianæ creatus: tum ad episcopatum Prænestinum traductus, demum ad summum pontificatum evectus, cujus muneris curas invitum se suscepisse in encyclicis literis ad præsules principesque datis profitetur (a).

III. Literæ de sua promotione ad præsules.

Nicolaus, &c.

Judicia Dei abyssus multa, nulli comprehensibilia, nulli nota. Quis enim novit cæli ordinem, ut supernarum dispositionum videat prædestinationes occultas? Aut quis ponere potest rationem ejus in terra, ut ante humana corda talium secretorum causas aperiat; vel supernorum judiciorum mysteria considerando discutiat, manifestetque loquendo? Hæc utique in hac vita positus facere nullus potest. Ante hominem namque carne circumdatum labor est ista cognoscere, donec in Domini sanctuarium, in quo sunt omnia consilia super filios hominum, ergastulo corporis absolutus introeat, ibique non solum præsentia, sed etiam novissima intelligat & cognoscat. Horum quidem consideratio, miranda nimirum, stupenda pariter & tremenda, nos nec immerito admiratione sollicitat, mentemque nostram ingestione stuporis hebetat, concutitque timore.

De arcanis divinis judiciis.

Ut cælestium se rum tractationi ab adolescentia te addixerit.

Miramur etenim, non absque timoris magnitudine ac terroris, qua divini dispositione judicii, nobis non indigne terribilis, contra electum & firmatum nostrum salutis contemplatione propositum, toties & demum tantam immutationem receperit status noster. Elegeramus namque ab olim, postquam ad hoc nobis Dominus tribuit intellectum, abjecti esse in domo Domini, & sanctæ contemplationi vacando, sedere ad pedes ipsius, audituri verba cælica cum Maria, cum illa partem testimonio ipsius Domini optimam eligentes, ne impliciti mundi turbinibus cum Martha erga plurima turbaremur. Propter quod a nostra juventutis auspiciis ordinem fratrum Minorum intravimus, ut in humilitate spiritus Deo spiritui serviremus, cum tantæ abjectionis & paupertatis professoribus pauperes & abjecti. Dumque per hæc ad Rachelis obtinenda consortia solido inhiaremus proposito, plenis suspiraremus affectibus, Liam lippæ oculis experimur nobis expositam pro Rachele, primum in ipso etiam ordine frequenter orbis prædictæ partis integritate direpta; & ea postmodum per occupationes diversas, quas habuimus necesse subire, quasi prorsus adempta. Occupati namque fuimus ex obedientiæ debito in variis ministeriis dicti ordinis, & demum in ministri generalis officio, quæ non absque laboriosis inquietudinibus gessimus in eodem.

Varios muneruca gradus inter Francisanos emensus fuerit. Toti ordini præfectus.

IV.

Subsequenter ad dignitatem Cardinalatus in sacerdotis gradu per Apostolicam sedem assumti, dum absentes, & inscii aliquid de hoc agi, reformandæ concordiæ inter claræ memoriæ Philippum Francorum, & Alfonsum Hispaniæ Reges de mandato sedis ipsius in ultramontanis partibus vacaremus: deinde præfecti sumus per sedem camdem in episcopum ecclesiæ Penestrinæ. Novissime vero fratrum nostrorum electione concordi vocati, & instantia importuna coacti, ad summi apostolatus sarcinam subeundam, prout series subscripta describet, ut proinde vos illarum processus & ordo non lateant; sed & causæ admirationis, stuporis, & timoris hujusmodi ad humiliationem nostram apertius innotescant.

Inde presbyter Card. dum tractandæ inter Francor. & Hisp. Reges concordiæ operam dabat.

E presbytero Card. Prænestinus episc. fit creatus.

*Felicis siquidem recordationis Honorio Papa IV. prædecessore nostro, ut Domino placuit, ab hac luce subtracto, ejusque corpore cum exequiarum solemnitate debita tumulato, nos tunc, ut prætangitur, episcopus Penestrinus cum fratribus nostris aliis in curia Romana præsentibus, in palatio S. Sabinæ de Urbe, in quo prædecessor ipse resederat, concordi voluntate convenimus, substitutioni Romani Pontificis solicitis vacaturi. Circa quod licet impedimenta varia, & præcipue diversarum, & prolixarum infirmitatum angustia, quæ quamplures de ipsorum fratrum collegio vexavere diutius, & proh dolor! nonnullos etiam subtraxerunt, aliquamdiu conatibus nostris obstiterint; demum tamen in I. * dominica præsentis quadragesimæ, nobis & reliquis fratribus tempore ipso præsentibus convenientibus in palatio supradicto, electa concorditer via scrutinii, & uno tantum facto publicatoque scrutinio, illo qui concordiam in sublimibus suis facit, ut supponit devota credulitas assistente tanta finaliter in votis eorumdem fratrum est inventa concordia, quod de ipsorum omnium unanimi voluntate ad conscendendam Petri cathedram secuta est de humilitate nostra concors electio & communis; fratribus ipsis instantibus importune, ut electioni consentiremus eidem.*

V. Defuncto Honorio IV. convenerit cum Cardd. apud S. Sabinam. Morbus in collegium grassatus nonnullos extinxerit, dissiparit reliquos.

* II.

Redeuntibus in conclave Cardinalibus, unanimi omnium consensu ad pontificatum vocatus fit.

In quo admirationis magnitudine redditi, nec immerito, sumus attoniti, stupor nostrum animum hebetavit, & timor pariter tremorque concussit. Numquid enim non admiratione dignum, quod sic sumus præter, immo contra prædictum nostrum tam salubre, ordinatumque propositum a desiderio quietis optatæ fraudati? Nam licet pastorale taliter indictum officium præmissam Mariæ partem a se nequaquam abiiciat, quin potius contemplationi devota vacare, ac instructioni divinæ ferventer insistere assiduitate intenta deposcat; verendum tamen, ne solicitudo connexa, eidem totius orbis curas innumeras & immensas inducens devotionem Mariæ præpediat, & secretum quietæ mentis desivere persæpe compellat, nec ad eam redeundi facile sit facultas. Nonne insuper stupore non vacuum, quod inter tot & tantas eorumdem fratrum personas, vitæ ac

VI. Divinam in tantarum statuum varietate providentiam adorat.

ac famæ claritate pollentes, virtutibus redimitas, abundanter ad hæc utilium sufficientia meritorum in præsidendo apostolico culmini, nostra indignitas, existimatione nostra merito postponenda, occulta Dei & pavenda nobis dignatione præfertur? Nonne dum injuncti oneris molem attendimus, & nostram insufficientiam comparamus, digne invalescit timor, & tremor, ne sic premat, quod opprimat; sic opprimat, quod portantis debilitas molis ejus immensitati succumbat? Nonne timendum iterum & tremendum, si summi Judicis severitas attendatur, & attente pensetur, quod si rationem de talentis creditis exacturus veniat, nec ea inveniat in sibi gratum numerum excrevisse, servum a bono torpentem opere quam severissime judicabit?

VII. Ut tantum onus a se excutere sit conatus.

Hæc & alia plura, quæ prolixitatis vitandæ gratia subticet sermo succinctus, debilitatem nostram subducendam ab onere nostræ insufficientiæ imperfectum a subeundo totius mundi spirituali regimine difficultatis inexistimabilis compescendum, adeo efficaciter suggerebant, quod eorumdem fratrum importunitati diversarum excusationum obicem opponendo, qua potuimus reluctatione restitimus, aperte negantes electioni præmissæ præstare consensum, & tam ipsi, quam juri nobis ex quæsito renuntiantes expresse. Verum fratres iidem nostræ resistentiæ instantius obviantes, electione nihilominus repetita concordi, ut ei consentiremus, & instistere ferventius, & in virtute obedientiæ injunxerunt. Cæterum ne quis existimet hæc a novo Pontifice per simulationem jactata fuisse, Henrici Rebdorfi (a), qui proximo sæculo scripsit, verba subiicimus: *Nicolaus IV. de ordine fratrum Minorum doctor theologiæ, anno Domini MCCLXXXVIII. electus, sedit annis quinque: & bis electus cum lacrymis resignavit; tertio compulsus ab omnibus Cardinalibus acquievit.* Pergit Pontifex: *Nos vero licet ex nostrorum defectuum conscientia diffidentes, confidentes tamen de illius omnipotentia, qui non solum eosdem sufficit supplere defectus, sed potens est facere gratiam abundare; quamquam ad hoc nobis nequaquam merita suppetant, utinam demerita non obsistant, per fratres eosdem nostris excusationibus non admissis; ne sub obedientia matris diutius eam contemnere pertinaciter & mundi graviter guerrarum multiplicatione divulsi, Terræque sanctæ quasi omni auxilio destitutæ pericula differendo provisionem Ecclesiæ negligere censeremur; tandem acquievimus eorumdem fratrum instantiæ, ipsorum urgente præcepto; collaque debilia jugo submisimus apostolicæ servitutis, præstantes electioni, ut præmittitur, iteratæ consensum, anxiato & humiliato spiritu supplicando, ut ille qui nos jugum idem subire concessit, sic ad ipsum portandum debilitatem nostram robore fulciat, sic ipsam nobis faciat sua levigatione portabile, quod non contingat nos in ejus exercitio ex nostra infirmitate deficere; sed ita ex sua virtute proficere, quod exinde in nobis & populo curæ nostræ commisso ad laudem sui nominis fructum referamus optatum.*

(a) Rebdorf. in annal.

Ob ingentia rei Christianæ pericula demum assenserit.

VIII. Orationum apud Deum implorat suffragia.

Quia vero ex indignitatis nostræ consideratione patenter advertimus, nos nequaquam ad hæc obtinenda sufficere orationum vestrarum suffragia humiliter imploramus; universitatem vestram attente rogantes & obsecrantes in domino Jesu Christo, quatenus frequenter preces porrigatis devotas & humiles in excelsa, & per religiosos ac alios vestræ ditionis porrigi suggeratis, suppliciter postulantes a Domino, ut ipse de sua misericordiæ abundantia, & petita concedat, & adiiciat quod petitio non præsumit: sicque super nos suum vultum illuminet, ut cognoscentes in terra viam suam, ipso præstante, qui potest, in nobis & subditis devia devitemus, nostros & ipsorum actus ita in suorum mandatorum semitas dirigamus, quod de suæ pietatis affluentia mereamur dilecta ejus tabernacula introire, cujus civium fatari consortes, & cum eis æternæ gloriæ participio fruituri. Vos quoque, fratres & filii quos divina gratia in partem sollicitudinis evocavit, sic studentes diligentes cooperatores existere, sic in vestris plebibus commissas vobis partes implere, quod nobis onere vestra cooperatione partito sit levius, vobisque proinde non solum præmium æternæ retributionis obveniat, sed & favor interim Apostolicæ sedis accrescat, quam vobis, quantum cum Deo poterimus, exhibere proponimus, ac vestra & ecclesiarum vestrarum commoda, pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, favorabiliter promovere. Dat. Laterani VII. kalend. martii pontificatus nostri an. I.

IX. Christiani etiam orbis Reges & principes, de pontificiis acceptis insignibus certiores factos, præceptis optimis erudivit, atque officiis est prosecutus, & inter alios hæc Philippo Francorum Regi scripta (b): *Obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus prudenter attendens, quod datum est tibi divinitus in orbe pro non modica parte judicium, justitiam diligas, & eam omnibus tuæ ditioni subjectis, non omissa tamen clementia, diligenter observes: hujusmodi enim columnis firmissimis stabiliuntur imperia, regna firmantur, muniuntur principes, & communis lætatur status pacifico principatu. Ecclesiam insuper matrem tuam, & præsidentes eidem, cæterasque personas ecclesiasticas Creatoris & Redemptoris nostri ministros, immo in eis ipsum, per quem regnas & regis solio soliter honorans, eas regio favore in suis libertatibus & juribus*

(b) Ext. in formul. Mar. Ebuli p. 15. n. 15.

Francorum Rex ad pie moderandum sceptrum excitatus.

bus aliis protegas & defendas. In talibus, fili charissime, primitias tuæ juventutis exerceas: in his laudabilis memoriæ prædecessores tuos non solum imitari, sed excedere studeas: quin etiam te ipsum virtutum successivis augmentis, velut de virtute in virtutem progrediens, superare; de nobis spem certam & fiduciam habiturus, quod tuam & regni tui prosperitatem paterno zelantes affectu, eam conservare proponimus, & facultate succedente, quantum cum Deo poterimus, favorabiliter ampliare.

X. Siculi a Nicolao, ut redeant ad Ecclesiæ obsequium admoniti.

Suscepta igitur Ecclesiæ administratione Nicolaus, ad componendas res Siculas, e quibus tot mala in Christianam rempublicam redundarant, ac majora in dies emersura timebantur, pontificias curas admovit; ac primum antequam meritam in Siculos sententiam ferret, solemni eos ritu die cœnæ Domini admonuit (*a*), ut ad Romanæ ecclesiæ obsequium redirent.

(*a*) Lib. 1. ep. cur. 1.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Licet hactenus contra Jacobum natum quondam Petri olim Regis Aragonum, exigentibus culpis suis, varii per Apostolicam sedem habiti sint processus; nos tamen intendentes in hujusmodi nostræ promotionis initiis experiri, utrum aliqua scintilla devotionis remanserit in eodem, & processus ipsos in suo robore permanere volentes prædictum Jacobum, ac etiam Siculos in rebellionis spiritu persistentes, præsente hac fidelium multitudine copiosa monemus, ut iidem Jacobus & Siculi, sibi salubriter consulentes, ad nostra & ecclesiæ Romanæ mandata redire procurent, super commissis ab eis contra ecclesiam prædictam excessibus & offensis nostris, & ejusdem ecclesiæ beneplacitis & præceptis humiliter & efficaciter parituri. Alioquin contra præfatos Jacobum, & Siculos, prout contumacia eorum exegerit, & expedire viderimus, spiritualiter & temporaliter, actore Domino, procedemus.

Objectæ imperia spernentibus minæ.

Ut autem hujusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas, processum continentes eumdem, in præsentis basilica S. Joannis Lateranensis appendi, vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro preconio, & patulo indicio publicabunt; ita quod iidem Jacobus & Siculi nullam postea possint excusationem prætendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem, cum non sit verisimile quoad ipsos remanere incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum Laterani in basilica supradicta in die cœnæ Domini pontificatus nostri anno 1.

XI. Respuebant Ecclesiæ imperiis se submittere Siculi, cum affulgente sacro Pentecostes die iterum Nicolaus ipsos & Jacobum servato judiciario ordine, proposito publico edicto ad officium provocavit, (*b*) & recurrentem S. Michaeli sacrum diem peremptorium constituit: ac si perstarent in contumacia, legum severitatem objecit. Tractatum antea fuerat de vindicando in libertatem Salernitano principe, atque in nonnullas leges Eduardi Anglorum Regis opera cum Alfonso & Jacobo conventum erat: quæ cum in ipsius Caroli capti & Ecclesiæ opprobrium ac damnum redundarent, eas Honorius apostolica auctoritate convulserat, iterumque Cardinalium senatus vacante sede propositas, ut abhorrentes ab æquitate repudiarat (*c*). Postea consultus Nicolaus easdem repulit, quidve a prædecessore gestum esset, Regi Francorum (*d*), Joanni tit. S. Cæciliæ presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato (*e*), ac Mariæ (*f*) Caroli uxori (*g*) viri desiderio confectæ significavit: tum ad æquiores concordiæ leges referendas illius interpretem Edaardum Anglorum Regem solicitavit.

Denuntiatum iterum Jacobo Siciliæ invasori, ut cœptis absistat.

(*b*) Eod. l. 1. ep. 30.

(*c*) Ibid. ep. 56.

Agitatæ pro liberando Carolo II. concordiæ leges.

(*d*) Lib. 1. ep. cur. 2.

(*e*) Reg. post eand. ep.

(*f*) Ib. ep. 4.

(*g*) Ep. 56. 57. 58.

XII. Urgebant de liberando Carolo cœptum tractatum una cum Eduardo apud Alfonsum apostolici memorati nuntii Bonifacius Ravennatium, & Petrus Montis Regalis archiepiscopi: quos tamen non gestarum bene suarum partium Nicolaus perstrinxit (*h*) ob non patefactas Cardinalium collegio, vacante sede, iniquas conditiones, quibus de laxando e vinculis Carolo agitabatur: iisdemque ac Raynerio Prædicatorum familiæ religioso viro, quem ipsis in munere socium adjunxerat, imperavit (*i*) ut judicium apud subsellia apostolica intenderent Alfonso, quem flectere ad officium his literis pertentavit. (*k*)

(*h*) Ep. cur. 3.

(*i*) Ib. ep. 7. & 8.

Intentatum Alfonso Aragon. judicium, ni Carolum II. liberet.

(*k*) Ib. ep. cur. 6. Extant etiam apud Surit. ind. l. 2.

Nobili viro Alfonso nato quondam Petri olim Regis Aragonum spiritum consilii sanioris.

Si graves & enormes excessus, atroces injurias & offensas multiplices, quas quondam Petrus olim Rex Aragonum pater tuus, divina & Apostolicæ sedis reverentia prorsus abjecta, in salutis propriæ molitus dispendium, suique nominis, quod cautius custodiri debuerat, derogationem non modicam, animatus contra Romanam ecclesiam matrem cunctorum fidelium & magistram illicitis ausibus perpetrare, sibique irrogare præsumpserat, insulam occupando Siciliæ; ac partem regni Siciliæ alteram ad jus & dominium ejusdem ecclesiæ pertinentes, quas claræ memoriæ Carolus Rex Siciliæ ab eadem ecclesia tenebat in feudum, validis impugnando conatibus, & in diversis aliis ejusdem regni partibus statum ecclesiæ memoratæ pacificum quamplurimum perturbando; quosque

Proposita illi suscepti belli Siculi injustitia.

in

tu & Jacobus filii & Constantia mater tui, jam dicto Petro sublata de medio, ejus inconsulto sectando vestigia, commisistis prædictis fratre & matre insulam detinentibus, partemque alteram impugnantibus supradictas, teque in illis impendendo consilium, auxilium, & favorem; velimus enarrare per singula, & seriatim aperire sermonibus, longum esset, ingensque audientibus tædium generaret. Sed in ex quo potissime jam dictam perturbas ecclesiam, ipsius mentem vehementer amaricas, eamque in intimis dure pungis, quod charissimum in Christo filium nostrum Carolum claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ primogenitum, magnum utique ipsius vassallum ecclesiæ, suumque fidelissimum filium & devotum, virum utique injuste detentum, & quoad eum in prælio justa captum ac regnum juraque paterna debite ac legitime defendentem, non invadentem tuam vel tuorum terram, non occupantem aliqua tua vel ipsorum jura vel bona, nec alias tibi vel eis injuriam inferentem; sed a quibusdam more quasi piratico interceptum carceralibus vinculis detines alligatum in divinæ majestatis offensam, grande tuæ famæ salutisque dispendium, & grave scandalum totius pene populi Christiani.

Contra fas Carolum teneri in carcere.

XIII. *Quia igitur tot & tantos excessus pati æquanimiter, urgente nos conscientia, non possumus, nec debemus, nobilitatem tuam præsentium tenore monemus, ut præfatum primogenitum, sublato difficultatis obstaculo, plenæ restituas libertati, nullumque præfato Jacobo fratri tuo, vel aliis, seu aliis quibuscumque in insula & regno prædictis ecclesiam quomodolibet impugnantibus vel turbantibus supradictam, impendas per te, vel per alium, seu alias favorem, consilium vel auxilium, publicum vel occultum: & nihilominus infra sex menses a receptione præsentium computandos, compareas peremptorie coram nobis, nostris & ejusdem ecclesiæ mandatis & beneplacitis super præmissis humiliter & efficaciter pariturus. Alioquin non ignorare te volumus, quod contra te spiritualiter & temporaliter, prout qualitas facti suaserit, & expedire viderimus, procedemus; quodque propter præmissam monitionem nostram vel aliquam citationem emissam, seu etiam emittendam, ut certo tempore coram nobis compareas super præmissis nostris & Ecclesiæ beneplacitis pariturus, sive infra ipsum tempus curaveris, seu renueris, aut distuleris comparere, non intendimus contra te, tuosque fautores, seu adjutores processus spirituales seu temporales omittere vel differre, aut omitti facere vel differri, qui per nos vel per alios occurrerint, seu apparuerint faciendi. Dat. Romæ apud S. Petrum id. martii pontificatus nostri anno I.*

Objectus legum terror.

XIV. Alfonsus oratores ad sedem Ap. mittere constituit. Datus iis liber commeatus.

Cum vero Alfonsus supplex flagitaret, oratores suos a Pontifice audiri, seque obtemperaturum præ se ferret, Nicolaus eorum securitati cavendum apostolico diplomate censuit, atque ad Carolum Valesium, qui Aragonii regni titulo fuerat a Martino insignitus, scripsit, (*a*) ne obicem poneret, quo in Alfonsum, si non pareret, excusatio omnis adimi posset: eoque argumento ad Francorum (*b*) & Balearum (*c*) Reges, Joannem tit. S. Cæciliæ presbyterum Card. A. S. L. (*d*) Carolum II. tum (*e*) Provinciæ præsidem, (*f*) atque omnes archiepiscopos, episcopos, (*g*) abbates, comites, marchiones, ubiumque magistratus scriptum est. Accessisse illos demum ad sedem Apostolicam extremo anno, ac pluribus Alfonsum purgare ac Pontifici conciliare nisos, refert Jordanus, (*h*) ac præcipua orationis ipsorum capita, & responsa apostolica, his verbis subiicit: *Circa natale Domini venerunt ad curiam nuncii Aragonum & Siciliæ in consistorio excusantes Alfonsum: quod nuncios post patris obitum ad Romanam curiam non misisset, quia tunc transire non poterant propter guerras. Secunda dicebant eum innoxium, & in nullo conscium factis paternis. Tertio asseverabant eum diu ante mortem patris regni possessionem habuisse, & ideo petebat pacifice sibi dimitti. Quarto se ad servitium Ecclesiæ offerebat. De primo Papa non curavit. Ad secundum respondit: Placeret nobis multum quod esset innocens: sed contrarium ostendit, mittens continue in terras Siciliæ gentem suam. Item non sinebat interdictum Papæ in regno illo servari, & quod Regis Majoricarum Ecclesiæ adjutoris occupaverat terras. Item detinet principem Salerni innocentem; & quod in regno Aragoniæ nullum jus habebat, sed Carolus frater Regis Franciæ. Parati tamen sumus, si venerit, eum audire, & exhibere justitiæ complementum. Pro Siculis autem dixerunt, quod multum fuerant a Francis oppressi, & quod intendebant eos curialiter licentiare de Sicilia: sed aliqui maligni in eos egerunt crudelia, quod huic viro displicuit: & Constantiam excusabant, quod oportuerat eam sequi virum suum: sic autem rogabat, ut vocatum a Siculis filium coronaret. Quibus verbis Papa aurem non præbuit: de concordia tractant.*

(*a*) Ext. in MS. Vall. sig. lit. B. n. 12. pag. 386.
(*b*) Lib. 1. ep. 69.
(*c*) Ibid.
(*d*) Ib. ep. 70.
(*e*) Ibid.
(*f*) Ib. ep. 71.
(*g*) Ib. ep. 68.
(*h*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Quid a Pontifice flagitarint.

Responsa Pontificis.

XV. Decimæ concessæ Regi Franc. ad Aragoniam expugnandam.

Duriores illius leges propositas ab Aragoniis Pontifex non admisit, Philippoque Regi Francorum idibus septembris ad biennium decimam concessit (*i*), ut fratrem armorum vi in Regnum Aragoniæ induceret: iterumque VII. kal. octobris Galliarum & aliarum provinciarum decimas ecclesiasticas ad triennium contulit (*k*). Cujus impendentis difficilis belli metus Alfonsum adducere potuit, ut

(*i*) Lib. 1. ep. cur. 40.
(*k*) Ib. ep. 48.

ut Carolum e carcere educeret, cum Eduardus maxime ad id deprecator accederet.

XVI. Emissus e carcere Carolus.

Celebratum est ea de causa solemne apud Oleronem Regum colloquium; in quo, Pontifice inconsulto, sancitæ liberandi Caroli pactiones, ut is Pontificem Regemque Francorum Alfonso Aragonio & Jacobo insulæ Siciliæ invasori conciliaret. Itaque mense novembris libertati restitutus est, filiis obsidibus datis, uti anonymus de rebus Siculis auctor hisce verbis testatur (a): *Dimissis in Catalonia pro vadimonio & securitate Roberto & Aloysio Caroli II. filiis, Carolus ipse extitit a dictis carceribus liberatus.* Jecit (b) in ea servitute Ludovicus insignis fundamenta sanctitatis, ad quam effloruit ac postea cœlitum numerum auxit. Ea vero de filiis duobus custodiæ hostium mandandis lex prima erat ex iis, quarum acerbitatem Pontifex Regi Francorum subjectis verbis recensuit (c): *Ponentur in posse Alfonsi nati quondam Petri olim Regis Aragonum tres filii charissimi in Christo filii nostri Caroli primogeniti claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ, & charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ consortis ejus, duo scilicet majores post primogenitum ante liberationem suam infra decem menses, & pro securitate ipsius primogeniti ponatur etiam in posse dicti Alfonsi simul cum aliis naturalis post primogenitum, & alius filius prædictorum Caroli & consortis, qui est in Provincia ante sui liberationem. Item ponentur in posse præfati Alfonsi & heredum suorum ante ipsius Caroli primogeniti liberationem quinquaginta millia marcharum in pecunia auro & argento, & viginti millia Marcharum in securitate: quam securitatem viginti millium marcharum debet facere illustris Rex Angliæ Alfonso prædicto.* Et infra: *Item debet ponere præfatus Carolus primogenitus ante sui liberationem in posse ipsius Alfonsi & heredum suorum obsides primogenitos baronum & magnatum, militum, civium, & burgensium Provinciæ usque ad numerum quadraginta, illos scilicet quos idem Alfonsus vel ejus heredes elegerint.* Et infra.

(a) MS. Brid.-com. Ubal. de geb. Sic. pag. 25. Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
(b) Jo. Vill. l. 7. c. 134. Surit. Ind. l. 2. & annal. l. 4. c. 104. Summont l. 3. c. 2. & alii. S. Ant. 3. p. tit. 21. c. 4. in princ. Wadingh. in annal. hoc ann. n. 26.
(c) Nicol. l. 2. ep. cur. 2.

Asperiores ab Aragoniis initæ leges.

XVII. Nisi easque compleverit ad carcerem redire missus.

Item dictus Carolus primogenitus infra unum annum post liberationem suam procurabit, & faciet fieri, quod ecclesia Romana firmet & assecuret idonee, quod nisi dictus Carolus primogenitus faciat pacem eidem Alfonso & Jacobo fratri suo, de qua sint contenti ipse Alfonsus & ejus heredes, vel nisi redierit ad carcerem ipsius Alfonsi infra tres annos post liberationem suam, quod Ecclesia non faciet guerram Alfonso prædicto, vel Jacobo fratri suo, vel heredibus eorumdem, nec terris quas hodie teneat, & possident; nec juvabit prænominatum Carolum primogenitum, nec nocebit eidem Alfonso, nec Jacobo fratri suo, nec heredibus eorumdem, nec terris quas hodie possident ex aliqua causa. Et si istam securitatem non procuraverit, nec fieri fecerit infra unum annum post liberationem suam, ut præmittitur amittat quinquaginta millia marcharum argenti, quæ applicentur eidem Alfonso & heredibus suis: quam quidem pecuniam assecuret per Regem Anglorum illustrem, &c. Adjectæ sunt plures aliæ pactiones, quibus veluti tot compedibus constrictus erat Carolus ab hostium imperiis pendere, atque ad ipsorum petita Romanum Pontificem, Francorum Regem, & Carolum Valesium Aragonici Regis titulo exornatum flectere; vel ad Catalanum carcerem reverti. Quas leges, ut ab æquitate abhorrentes, nec in Caroli potestate sitas apostolica auctoritate Nicolaus sequenti anno rescidit (d). Reperimus hac de re gravissimum diploma (e), in quo Nicolaus Papa extortarum a Carolo pactionum iniquitatem manifestam arguit: ostenditque juste a sede Apostolica eas rescindi, cum ad ipsum de criminibus Christianorum cognoscendi jus spectet; tum ipsi Petrus & Alfonsus principes Aragonii in ancipiti vitæ discrimine, in quo mortis cogitatio inanibus hominum erroribus velum detrahere solet, professi sunt Carolum ab ipsis inique tentum in carcere, eumdemque liberari jusserint.

(d) Lib. 2. ep. 48.
(e) Ext. in MS. arch. Vat. sign. n. 139.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Nicolai decretum de rescindendis iniquis pactionibus extortis a Carolo.

Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos & omne onus disrumpe. His scripturæ sacræ præceptis inducimur, obligationes impietatis impie vel inique contractas ad opprimendos insontes dissolvere, harum congeriem adjectione durioris oppressionis adauctam propensiore studio velut fasciculos solvere, deprimentes hujusmodi pressos & quasi confractos angustiis ab ipsarum liberare nexibus: sicque in his totaliter omne onus juste disrumpere, quod principalis obligationis, ut ad id accessoriæ vis nulla remaneat ac obligatos ipsos per onerosæ captionis dispendium inanis asperitas contra justitiam non affligat. Sane conventiones & obligationes initæ inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Regem Siciliæ & Alfonsum natum quondam Petri Aragonum, inferius describendæ, quanta impietate redundent, iniquitate resultent, quantumque pondus importent, variæ ipsarum circumstantiæ lucidant, & rationes apertæ evidentius manifestant: quæ consideratæ consultius & provisæ prudentius, attenta ejusdem Regis, tunc principis, captionis injuria & injustitia tentionis, illas viribus

bus invalidas detegunt, omnique vacuondus effectu & firmitate declarant.

Describitur quam iniquo petitus bello Carolus a Petro Aragonio.

Siquidem in vulgarem fere orbis notitiam devenisse jam credimus, qualiter præfatus Petrus Aragonum fallacis iniquitatis filius, & protervæ præsumptionis alumnus, militum & peditum caterva stipatus insulam Siciliæ, quam claræ memoriæ Carolus Siciliæ Rex a Romana ecclesia tenebat in feudum, incursibus violentis invadens & occupans, ac subtrahendo illam Regi præfato, sibi falsum titulum regiæ dignitatis assumens, se Regem intitulavit Siciliæ, ac gerere pro Siciliæ Rege præsumpsit, grandem in eam seditionem excitans, graviter populum concitans, eumdemque Regem ipsius omnino possessione privatum diversis laboribus sumptibusque fatigans; & cum ex erroris fomite, cui nullus est terminus, fervor accensæ cupiditatis excresceret, & in immensum exiens naturalem modum capacitas transiliret, ignitus ille ad terras alias citra pharum, in ejusdem Regis fidelitate manentes, per excogitatæ falsitatis astutiam manus occupationis extendit, ipsasque insultibus variis & diversis invasit. Demum prædicto nunc Rege Siciliæ Regis præfati filio morante Neapoli, qui in absentia prædicti genitoris sui, in partibus ultramontanis agentis, generalis ejus in Siciliæ regno vicarius regnum ipsum, quod ipsius ecclesiæ juris & proprietatis existit, ceteraque paterna jura, immo propria censura judicante rationabili, tenebatur; Rogerius de Lauria navalis exercitus dicti Petri præpositus, pacis æmulus, quietisque turbator, flagitiosi mandati susceptor Neapolitanum fretum hostili protervo, cum extolio numeroso discurrens, circumvastans terras fidelium, continuis flagellabat insultibus, & successivis damnorum injuriis lacerabat: ac eo usque in dissolutam licentiam prodibat effectus audacia, quod ejusdem Regis fideles & subditos, pro eorum opportunitatibus de loco navigantes ad locum, in ipsius oculis, qui sic præsentaneos & videntes excessus obumbrare non poterat, capiebat immaniter, ex illis quosdam onerosæ redemptioni subiiciens, quosdam mutilatos retinens, multos membrorum debilitatione deformans, multos excidio ignominiosæ peremptionis absorbens. Sicque Rex ipse, tunc princeps, illicitis provocatus injuriis, & invasionibus concitatus enormibus, cum militibus & bellatoribus aliis armata vasa conscendit, vires viribus pellere satagens, & repulsibus injuriam propulsare disponens: & dum subinde belli res agitur, & duris ac violentis aggressibus utrimque verteretur, de permissione divinæ justitiæ, quæ ex latentibus causis suos nonnunquam castigat & corrigit, ejusdem belli tristis eventus extitit, ut de gente præfati principis ali-

Rogerium Lauriam contra fas Neapolitanam oram vexasse.

Captum Carolum II. dum pro æquitate pugnabat.

quos gladius de medio tolleret, & ipsum cum multis de suis militibus in ipsorum invadentium manus immanes sævientis casus acerbitas captivaret.

Dum autem prædictum principem ejusdem Petri carceralis custodia teneret inclusum, ipso Petro rebus humanis exempto, ac eodem principe in Alfonsi prædicti potestate deducto, multis prævis de ipsius captivitatis solutione tractatibus, ad verbalem & imaginariam liberationem ejusdem principis inter ipsum & prædictum Alfonsum, in quo vere paterni criminis perniciosa plurimum probantur exempla, duræ & importabiles conventiones sunt habitæ & pœnæ variæ cum vinculo jurisjurandi religionis objectæ: quarum series duobus instrumentis licet implicite satis, inserta breviter & succincte, quantum fieri commode potuit, præsentibus explicatur.

Alfonsum paternæ tyrannidis fuisse successorem.

Iniqua extorsisse conventa.

Postposito namque ipsarum conventionum ordine scripturæ præpostero, ubi præcedunt accessoriæ principales, cum habet inter cetera prædicti principis tunc captivi expressa promissio, quod ipse cum Alfonso prædicto, Jacobo fratre suo, & eorum heredibus pro se, Romana ecclesia charissimis in Christo filiis nostris Philippo Francorum, Carolo Aragonum & Valentiæ Regibus illustribus infra triennii spatium, juxta determinationem conventionibus ipsis intextam, ad voluntatem ejusdem Alfonsi pacem faciet, & de qua pacatus sit prædictus Alfonsus seu heredes illius; aut ad ejusdem Alfonsi seu successorum ejus carcerem revertatur: quodque prædictus princeps procurabit & faciet, quod ipsi, Romana ecclesia, & præfati Philippus & Carolus Francorum & Aragonum Reges pro se & eorum valitoribus (ut ipsarum conventionum, immo dissensionum potius verbis utamur) dictis Alfonso & Jacobo & ipsorum heredibus ac valitoribus eorumdem exacti intervallo termini, prout in pactionibus ipsis exprimitur, treugas dabunt. His illud adiicitur, quod infra unius anni decursum post liberationem ipsum idem princeps procurabit & fieri faciet, quod præfata ecclesia (ut premissorum & conventionum verbo proprio nostra narratio non omittat) firmet & assecuret idonee; quod nisi princeps ipse cum dictis Alfonso & Jacobo fratre suo & eorum heredibus pacem faciat pro se, Romana ecclesia, præfatis Francorum & Aragonum Regibus, de qua idem Alfonsus & sui heredes contenti persistunt; vel nisi ipse ad carcerem ejusdem Alfonsi post liberationem suam infra terminum redeat, ipsa ecclesia eidem Alfonso & Jacobo fratribus, aut eorum heredibus, aut terris ipsorum, quas ipsarum conventionum tempore tenebunt & possidebunt, guerram non faciet, & ipsum non juvabit principem, nec nocebit eisdem germanis Alfonso & Jaco-

bo

Præcipua eorum capita.

De avertendo bello Gallico.

Restituenda ecclesiæ gratia.

*ho aut heredibus eorumdem, non permittent quod præfati Rex Franciæ, princeps, vel Aragonum Rex aut aliqui alii dictis Alfonso & Jacobo aut eorum heredibus guerram faciant, nec terris, quas tunc ipsi (ut eorum imitemur verba) in propriis aut cuncta aliqua possidebunt, ad quorum promissionem indebitam suis distinctis, casibus, locis, terminis expressit in ipsis conventionibus observandam juxta prætactarum conventionum tenorem & formam, præfatus princeps adhuc intra carceris septa consistens, Ludovicum, Robertum, post primogenitum natu majores, & Raimundum Berengarium ipsius liberos eidem Alphonso obsides tradiderit, triginta millibus marcarum argenti in pecunia & pignoribus per eumdem principem * in posse Alfonsi præfati & * aliis viginti millibus obligante se pro ipso principe apud eumdem Alfonsum charissimo in Christo filio nostro Odoardo Anglorum Rege illustri: sub illius conditionis adjectu, quod Carolus primogenitus prædicti principis infra annum unum, a prætactæ liberationis tempore numerandum, pro obside in pleno & libero posse ejusdem Alfonsi vel suorum heredum perveniat, restituto per eumdem Alfonsum eidem principi prædicto Raimundo Berengario nato suo. In cujus conditionis defectu, ubi idem primogenitus infra præmissum tempus in potestate ejusdem Alphonsi ut præmittitur non daretur, prædicta quinquaginta millia marcharum partim tradita, partim per eumdem Regem Angliæ in obligatione suscepta perduntur in pœnam prædicti principis, & ejusdem Alfonsi vel ejus heredum lucris obveniunt: & nihilominus dictus Raimundus Berengarius, membris suum & vita, eidem Alfonso & suis heredibus, sicut ipsarum conventionum verba exprimunt, est incursus.*

Tradendis filiis obsidibus.

* positis
* de

Et nobilibus provincialibus.

Obsides quoque de nobilioribus & melioribus comitatus Provinciæ præfato Alfonso idem princeps octuaginta numero tradidit, a castellanis castrorum comitatus ejusdem procuratoribus ejusdem Alfonsi pro ipsius parte homagium cum juramento præstari faciens, sindicis civitatum & villarum comitatus ejusdem ipsorum nomine & universitatum suarum; baronibus autem & militibus per se præstantibus juramentum, & obligantibus se cum instrumentis publicis procuratoribus ipsis, quod eidem Alfonso & ejus heredibus ut domino obedient & intendent: nisi (quod in præmissis devenit conventionibus, prout ipsarum series explicat) per eumdem principem observetur. Quibus deficientibus conventionibus, in pœnam & enorme dispendium ejusdem principis terra prædicta comitatus Provinciæ alia quinquaginta millia marcarum argenti (pro quibus apud eumdem Alfonsum est idem Rex Angliæ pro eodem principe sub certis conditionibus obligatus) obsides dati per ipsum plures membris & vita perduntur, & eidem Alfonso & suis heredibus (juxta loquendi modum annotatum in ipsis conventionibus) sunt incursi. Et ut hæc omnia, quantum ad convenientium ipsorum propositum, robur firmitatis haberent, princeps ipse, captivatus existens, præstito corporali sacramento firmavit ipsa servare firmiter, & præter liberationem ipsam hæc innovant. Quia autem in conventionibus ipsis hoc erat expressum, promisit instantius, & in manibus Regis Angliæ præfati firmavit omnia & singula, quæ in conventionibus ipsis devenerunt, facere & complere.

Extortum in carcere sacramentum.

Nulla igitur materia dubitationis occurrit, quod princeps ipse paternarum rerum incumberet possessioni legitime, dum sic per eumdem propositum præfati Petri fautorem & complicem, aliisque diversis injuriis eorumdem Regis & principis enormiter calcaretur justitia, veritas impugnaretur indebite, innocentia læderetur injuste. Cur ergo in præfatum Petrum nulla offensionis seu læsionis ipsorum culpa præcederet, justum bellum assumpsit & gessit, causam ipsius ecclesiæ prosequens, & in repugnans obstaculum sicut defensor exsurgens, eo potius in hoc ejusdem Petri arrogantia cumulante commissum, quo idem Petrus ab ejusdem ecclesia & ipsius defuncti Regis Siciliæ per omnem modum & speciem, per ecclesiam ipsam, offensione probibitus, ac propter diversos excessus & culpas contra probibitionem commissos hujusmodi excommunicationis sententia innodatus, violentiarum, cædium, damnorum, verberum evenientium ex ejusdem belli conflictu, ipse qui causam malorum præbuit, auctor extitit fautorque delicti, per quod præfatus princeps captus indebite, & quantum ad ipsum Alfonsum maxime, detentus injuste eidem pro debita sibi liberatione se obligans (quam utique gratis obtinere debebat) indebitam promissionem exposuit, & ut ob turpem causam onus obligationis accepit.

Illustratur justitia Caroli.

Contra fas captum tentumque.

Nec minus laborat vitio, quod obligationes prætactæ in carcere fuerunt expositæ, & ab eo, qui in tremenda custodia detinebatur, exactæ: quibus nec robur adjicit renovatio obligationum ipsarum, sacramenti præstatio facta eidem Regi Angliæ pro ipsis implendis præfati Raymundi Berengarii & aliorum obsidum de prælibato Provinciæ comitatu traditio post ipsam liberationem umbratilem subsecuta, quæ ex causis pluribus sunt viribus vacuæ, & ab efficacia debitæ firmitatis exclusæ: etenim & eorumdem Ludovici & Roberti natorum charitas pro conventorum observatione, nondum eadem liberatione secuta, in obsidatu morantium, in quibus plusquam in se paternus terrebatur affectus; promissioque facta Anglorum Regi

Pactiones extortas in carcere non tenere.

Non tenere sacramentum Anglo datum, filiis tentis obsidibus.

gi prædicto per ipsum principem adhuc captum de liberandis obsidibus, quos idem Rex pro sæpedicto principe ante liberationem ipsius Alfonsi memorato tradiderat, cujus promissionis causam eo libertati reddito ejusdem religio juramenti firmavit; nec non ipsum sacramentum turpiter in carcere præstitum, quod erat non interveniente ecclesia dispensatione servandum, onerosa novationis hujusmodi produxit periculum, ut consequentia primi actus recidentium jactura inducerent, & anterioris metus reliquiæ præmissa succidenda præjudicia propagarent.

Quæ secuta, vitii illatæ antea vis laborare.

*Ipsa etiam cum sacramento renovata promissio, sicut & pristina, turpitudinem continet, & causam indebitam secum habet. Nec ejusdem Raimundi & aliorum obsidum Provincialium subsequens datio proximam causam turpitudinis expressam superius sustulisse videtur, eo quod ipsorum præstatio, quæ vicem cujusdam pignoris obtinet, prima & secunda promissionibus factis in efficaciter non accessit. Et si ejus, qui principaliter in obligationem devenit, nihil consideretur extrinsecus, sed sola conventionis substantia provide pensetur, facilis occurrit inspectio, quam ipsius obligationis essentia informiter claudicet, & reprobanda penitus nullitate laboret. Ab eodem quidem principe in promissione deducitur, quod ipse pro se & Romana ecclesia, pro dictis Francorum & Aragonum Regibus cum præfatis Alfonso & Jacobo pacem faciet ad ejusdem voluntatem Alfonsi, de qua ipse paciscitur, vel sui heredes existunt: per quod contra juris tramites in ejus & heredum suorum arbitrium pacis omnis perfectio ponitur, & ab ipsius principis libera voluntate privatur. Nec est negotium rationabili extimatione possibile in ipsa promissione deductum, cum alienum factum, ex superiorum voluntate dependens, in obligatione devenerit; & se * præmissorum ad hoc tam inepte quam minus provide obligaverit. Quo jure vel causa, cujus potestatis præsidio princeps ipse facta Romanæ ecclesiæ & prædictorum Regum fidelium potuit in stipulatione deducere; qui nec se tunc etiam valuit obligare? Qua de re consequenter producitur, ut præfatarum treugarum promissio eamdem causam reprobationis excipiat, idemque & ipsius defectus & vitium arguatur. Numquid dictorum Alfonsi & Jacobi meruere demerita, prænominati Petri parentis eorum, a quo scandali processit initium, digna sunt opera, ut ecclesia multis ab ipsis concussa turbinibus, iidemque Francorum & Aragonum Reges filii benedictionis & gratiæ ad indevotorum ipsorum dispositionis arbitrium pacis rupta fœdera reparent, eorumque beneplacitis se coaptent? Nunquid ipsorum contemptus & culpæ concervatæ diutius, & multiplicatæ frequentius, universam pene congregationem fidelium molestantes, hujusmodi sunt receptari rependia, quod prænominato principe non implente conventa, quæ causam difficilem, & quasi impossibilem modum habent, eadem ecclesia ipsi principi ejus dilecto filio & vassallo devoto auxiliaria juvamenta non porrigat, eisdem Alfonso & Jacobo, aut eorum heredibus alicujus læsionis nocumenta non inferat, & quod præfati Francorum & Aragonum Reges bellum justum prosequentes & licitum, aut aliqui alii guerram faciant non permittatur? Profecto si ipsorum petulantia reproba, audax præsumptio, criminaque damnosa contra Deum, eamdem Romanam ecclesiam, bonum statum quietis, & pacis eumdemque principem, ac apertam justitiam infrunite commissa, apostolicis monitionibus, inhibitionibus, & exhortationibus præceptisque contemptis, advertantur attentius, ipsam debita consideratio ponderet & provisio librata perpenset, præter stipendia merita, pœnas scilicet infligendas eisdem, nihil est ipsis conferendum quod placeat, nihil procurandum quod mulceat, nihil complendum utile quod dulcescat. Perniciosis enim exemplis derivandis in modernos & posteros via dilataretur ad invium, si eadem ecclesia principibus ipsis catholicis fide præclaris devotionis sinceris adjutricem manum subtraheret; aliisque fidei fundamento debilibus, macula indevotionis affectis, & contemptus mordendi duritate notatis grata & placentia propinaret.*

Prava in posteros non derivanda exempla.

Illa quoque horrenda pactio, metas humanitatis excedens (ut verba imitemur ipsius) de obsidum incursione prætacta præterire non debet considerationis intuitum; sed turbare non modicum audientis affectum. Nonne asperitatem commissoriæ legis in rerum pignoribus sanctio legum reprobat, & omnem ejus memoriam æquitas rationis annullat: quanto magis in personis, quæ cæteris præferendæ sunt rebus, & specialiter præfatis liberis, quos tam antiquata & generosa prosapia regia nationis illustrat, hujusmodi enormis & detestanda conventio in reprobatione devenit, eamque sanum judicium abhominatione depellet? nulli quippe venire debeat in dubium, quod rationabili positione juris est certum. Licet autem præmissorum evidentia lucida conventiones, promissiones, obligationesque prætactas nullas judicet, seu annullandas fore demonstret; ad tollendam tamen cujuslibet ambiguitatis materiam, quam plerumque in certis etiam causa sollicita dubitationis adducit, ipsorum nullitatis defectus & vitium promptior demonstratio publicat, & aptior ratio manifeste declarat.

Conventa de obsidibus inhumana & contra leges facta ostenduntur.

Felicis siquidem recordationis Honorius Papa IV. prædecessor noster, qui dictum pacis tractatum, inter eumdem principem & præ-

Ut Honorius IV. memoratas pactiones rescinderit.

* pro præmissis Alios maxime superiores obstringere non potuit, qui nec seipsum jure poterat obstringere.

Non efficiendam præmiis improbitatem.

& præfatos Alfonsum & Jacobum super liberatione præfati principis habitum, eidem principi ex parte Alfonsi jam dicti per Salsensem præpositum in ipsius tractatus finalibus terminis nunciatum, & prædicto prædecessori expositum per nuncios principis memorati, in grande præjudicium ipsius ecclesiæ & ejusdem principis redundare cognosceas, illum de fratrum suorum consilio revocavit expresse: & nibilominus, si forte de facto processerat, eum penitus cassans & revocans, ipsum omnemque alium & similem in antea inhibuit districte præsumi; etsi quis hujusmodi post inhibitionem ipsam fuerit quoquo modo præsumptus, illum ex tunc inanem decrevit & irritum, ac nullius existere firmitatis.

Ad objecta, ut Carolus pacta non impleturus rediret, respondetur.

Sed forsitan est qui dicat, quod apposita in conventionibus ipsis alternata conditio illa, videlicet quod idem princeps aut conventiones ipsas adimpleat, aut ad ejusdem Alfonsi carcerem revertatur, per ipsum reditum potest iniquitatem & pondus earum omnifarium tollere & penitus abolere. Cui non est in obscuro responsio, quod cum per eundem durum & injustum reditum Rex ipse obliqua ratione alia ad eorumdem conventorum observantiam urgeatur, præfata alternationis improbandæ conditio est rationabiliter remittenda: maxime cum ipsa promissio redeundi ad carcerem merito reputetur indebita, eo quod carcer ipse præfatum Regem non debet opprimere, quem nulla dignoscitur culpa gravare. Cum itaque conventiones & obligationes præmissæ impietate plenæ, iniquitate non vacuæ, pro impensa monitione nostra de liberanda prædicta principe, & contra prohibitionem prædicti prædecessoris expressam in grave præjudicium eorumdem ecclesiæ & Regis sint præsumptiosius attentatæ; maxime cum ex infractibus & impedimentis conventionibus prædictis annexis, quibus ejusdem Regis multipliciter status involvitur, nominatæ ecclesiæ incommoda cumulata proveniant, dum ipse ejusdem ecclesiæ vassallus præcipuus, & specialis athleta ab illius per hoc defensione subtrahitur, & minus eidem ecclesiæ a multis erectis in superbiam obeditur, majoraque ex iis dispendia prodeant & pericula formidentur, quam ex illis, qui in eodem tractata præfata prædecessori exposito devenerint, cum in eis certum esset, quam grave anus astriptum, quod in præmissis aliis non est expressione aliqua designatam; ubi præter involutiones & insidiosas captiones aliat cum enormibus & præjudicialibus damnis eidem Regi & suis heredibus, quas inevitabiliter eventuras totus tractatus pacis in ipsius Alfonsi arbitria ponitur, & in ejus inordinata voluntate laxatur, cujus perversum intentum accidentia varia, & instantia petitionis illicitæ circa tractatum ipsum per eundem

A defendenda ecclesia prohiberi non posse decernitur.

Alfonsum jam habita insinuant satis clare; nos, ad quem sine dubitatione censura pertinet Christianum quemlibet de peccato mortali corripere, ac oppressos omnes ab eorum oppressionibus liberare, advertentes provide conventiones, promissiones, obligationesque jam dictas præjudiciales eidem ecclesiæ & Regi præfata, in cujus imagine grandia paterna servitia ipsi ecclesiæ præstita contemplamur, sic inique, sic perperam, sic inhumaniter processisse; præcipue cum habeat fide digna relatio, quod præfatus Petrus in supremis suis ad claustra conscientiæ cediens ipsum Regem tunc principem a carcere liberari mandavit; hoc etiam idem Alfonsus dum gravis eum dudum languor oppimeret, confessori suo, in cujus manu juravit de parendo mandatis ecclesiæ, devote promittens; ipsas de fratrum nostrorum consilio & assensu viribus vatuae, inanes & irritas fore decrevimus, cassantes & annullantes easdem, si qua subsisterent firmitate; & revocantes ipsas quatenus processere de facto; ac eosdem Reges & Provinciales a præfatis sacramentorum præstationibus absolventes, ut tam eorum substantia & effectu tam principaliter quam accessorie annullatis, & nullis penitus declaratis, ex ipsarum vigore quacumque ratione, occasione, vel causa directe vel per obliquum idem Rex vel sui heredes in nullo unquam remaneant obligati.

Pet... Alfonsusque in extremo vitæ actu Carolum liberandum precepere.

Quia vero nonnunquam aliqui sic inierunt fœdus cum vitiis, sicque se ligant culpæ perseverantia in offensis, ut quod per eos factum est improbe, pro se improbius turpiter non pudeant allegare; quorumdam autem generosos animos sic pudor afficit & lex honesti confringit, quod ad promissum quanquam indebitam se teneri reputant, licet ab ejus præstatione ipsos providæ sanctiones absolvant; eidem Alfonso sub pœnis spiritualibus & temporalibus in alio processu nostro in die cœnæ Domini circa hoc habita Romæ contentis, districte præcipimus, ut conventionibus ipsis tanquam nullis & irritis non innitens, ac eumdem Regem ab obligationibus ipsis defacto contractis liberum omnino dimittens, præfatos obsides solutos & liberos infra terminum ad propria redire permittat, pecuniam prænotatam ab eodem Rege receptam sibi sine exceptione restituat, prædictosque Regem Angliæ ratione obligationis prædictæ prædestinatarum marcarum, & Provinciales occasione homagii ac sacramenti præstiti, ut præmittitur per eosdem, non impetat vel molestet; inhibentes expresse Regi Angliæ sub pœna excommunicationis, & in tota regno suo suspensionis ecclesiastici interdicti, ne prætextu obligationis expositæ de prædicta pecunia, in qua idem Rex obligavit indebite, quicquam dicto Alfonso vel ejus heredibus exhibeat vel exolvat;

Imperia apostolica circa id ipsi Alfonso data.

eidem Regi Siciliæ & præfato Carolo primogenito suo sub virtute sacramenti fidelitatis, quo Rex ipse, & obedientiæ & devotionis, qua idem primogenitus ecclesiæ Romanæ tenentur, & pœna excommunicationis utrique, ne primogenitum ipsum ad ejusdem Alfonsi carcerem destinet aut ire permittat, vel ad illum accedere primogenitus ipse præsumat; neve de ipsis conventionibus, promissionibus, & obligationibus factis eidem Alfonso & Regi Angliæ, aut aliis quibuscunque, propterea idem Rex Siciliæ complere, satisfacere, vel observare aliquid quomodolibet teneatur: nec non universis & singulis comitatus Provinciæ & Folcalqueriis comitibus, militibus, baronibus, burgensibus, plebeis, & aliis cujuscumque status & conditionis existunt, & castellanis castrorum præcipue, quos omnes a prælibatis sacramentorum præstationibus per eos præstitis duximus absolvendos, ne ratione dictorum juramenti & homagii, vel cujuscumque promissionis ulterius, præfato Rege non implente prædicta promissa, sicut nec de jure tenetur, eidem Alfonso aut ejus successoribus in aliquo pareant vel intendant: esset enim absurditatis notabile eum per excommunicationis vinculum, quam eundem Alfonsum ipsius facti notorium incurrisse divulgat, vassalli sui a fidelitatis, quo sibi tenentur sacramento solvantur, si vassallos alterius eidem Alfonso injusta & extorta promissio, & sacramentum indebitum obligaret, &c.

Vetitum Carolo ne carcerem Aragonium adeat.

Illius subditos ad iniquas ejus conventa non constringi ostenditur.

Ut vero molliores fœderis leges vita sancto Alfonso cum Jacobo, qui ut Aragoniæ & Valentiæ regna sibi assereret, insulæ Siciliæ tyrannidi renuntiavit, pepigerit, suo loco dicetur. Nunc Siculis rebus adjungimus, scripsisse ad Nicolaum Robertum comitem Atrebatensem regni Siculi loco Caroli moderatorem, Andronicum missis oratoribus poposcisse in uxorem filio suo Michaeli primogenito Catharinam filiam Philippi olim Imperatoris Constantinopolitani (is fuerat Balduini II. extorris filius solo nomine Imperator) ita enim inter Caroli heredes ac Græcos firmam pacem conciliatum iri: se vero rem tantam, Pontifice ac Rege Francorum inconsultis, perficiendam non censuisse. Cui Nicolaus in hanc sententiam rescripsit (a).

Andronicus Philippi Imp. filiam uxorem deposcit pro filio Michaele.

(a) Lib. 1. ep. cur. 38.

Dilecto filio nobili viro Roberto comiti Atrebatensi bajulo regni Siciliæ, per sedem Apostolicam constituto.

XVIII. *Literas tuas recepimus, quas nobis tua devotio destinavit: & earum tenore plenius intellecto, perpendimus in eis inter alia contineri, quod procuratores & nuncii nobilis viri Andronici Palæologi ad tractandum, firmandum, & complendum matrimonium inter nobilem virum Michaelem ipsius Palæologi primogenitum, & dilectam in Christo filiam Catharinam domicellam natam claræ memoriæ Philippi Imperatoris Constantinopolitani ad tuam præsentiam accesserunt, asserentes quod ex hujusmodi matrimonio inter eundem Palæologum, ac ejus heredes, & successores ex parte una, & heredes, & successores claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ ex altera, & utriusque partis subditos pax perpetua poterit provenire. Cumque prædicti nuncii apud te circa præmissum tractatum insisterent, tu tanquam honoris ecclesiæ Romanæ, & charissimi in Christo filii nostri .. Regis Franciæ illustris zelator præcipuus, provide cogitans, quod hujusmodi negotium sine ipsorum ecclesiæ ac Regis consilio & consensu expediri commode non poterat nec debebat, decrevisti super hoc fore nostrum & ejusdem Regis beneplacitum requirendum. Nos itaque, tuæ devotionis prudentiam dignis in Domino laudibus commendantes, nobilitatem tuam rogamus, & hortamur attente per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus a tractatu prædicto, donec super hoc dicti Regis responsionem receperis, non recedas, nec disrumpas eundem; & recepta responsione prædicta ipsum nobis studeas intimare, ad consummationem dicti negocii, etiam si contingat dictum Regem sponsalibus hujusmodi consentire, nullatenus processurus, nisi prius nostrum super hoc habueris beneplacitum & consensum. Datum Reate III. non. junii anno I.* Cæterum id matrimonium perfectum non fuisse ob duriores a Rege Siciliæ exactas conditiones scribit Gregoras, (b) ac Michaelem Regis Armeniæ sororem duxisse: Catharinam vero Imperatricem eripiendi ex schismaticorum manibus Constantinopolitani Imperii spe Carolo Valesio Regis Francorum fratri nupsisse visuri sumus.

Firmandæ inde Gallos inter & Græcos pacis spes oriebatur.

Consulitur Pontifex Regis Francor. consilium explorandum censet.

(b) Niceph. Greg. l. 6. Dissoluto eo tractatu, Michael Regis Arm. sororem sibi despondet.

Quod ad Francorum Regem spectat, cujus Nicolaus assensum flagitari voluit; contulit (c) Pontifex indulgentiarum præmia iis, qui pro ipso apud cœleste Numen preces funderent; aliisque apostolicis beneficiis tum ipsum, (d) tum ejus uxorem Franciæ & Navarræ Reginam affecit (e). Eundem etiam Regem monuit, ne quam injuriam clericis a regiis ministris inferri pateretur. Tuendæ pariter libertatis ecclesiasticæ zelo Eduardum Anglorum Regem Joannem canonicum vinculis, in quæ ab administris compactus fuerat, liberare jussit. His addimus provinciam imposuisse Ragusino archiepiscopo, (f) ut ducem, & senatum Venetum adigeret ad arces oppidaque Aquilejensi patriarchæ restituenda, quæ ipsi in Istria eripuerant. Cumque grave inde bellum erumperet, ad illud extinguendum Nicolaus Venetos sequentibus literis ad amplectendam pacem, suaque pa-

XIX. Porrecturis Deo pro Rege Gall. preces data indulgentiæ.

(c) Lib. 1. ab ep. 225. ad 228.
(d) Ib.
(e) Ep. 222.

(f) Lib. 1. ep. 123.

patriarchæ reddenda jura est adhortatur (a).

(a) Ib. ep. 182.

Dilecto filio nobili viro duci, & communi Venetorum.

Aquilejensis patriarchæ terras invadunt Veneti.

Habet nostris auribus inculcata relatio, quod vos, ad occupationem bonorum & jurium Aquilejensis ecclesiæ manus avidas extendentes, Parentinam, Emonensem, & Justinopolitanam civitates, ac S. Laurentii Monton. & Gresignanæ Pirani insulæ, Mugle, alioque nonnulla castra, terras, villas, & loca in Istria partibus constituta, quæ ad eamdem ecclesiam pertinere dicuntur, & in quibus venerabilis frater noster.. patriarcha Aquilejensis jurisdictionem omnimodam obtinere proponitur temporalem, per violentiam occupastis, easque detinetis taliter occupata; nonnulla castrorum, & villarum ipsorum illicitis ausibus data licentia nequiter destruentes, aliae patriarchæ ecclesiæque prædictis, ac venerabili fratri nostro episcopo & civibus Tergestinis, ac aliis suis adhærentibus, coadjutoribus, fautoribus & sequacibus in hoc parte per incendia & rapinas, damna maxima & graves injurias inferendo, in eorumdem patriarchæ & ecclesiæ, ac aliorum prædictorum non modicum præjudicium & gravamen. Quamobrem instigante humani generis inimico, inter patriarcham & quamplures illarum partium nobiles, ac alios ecclesiæ prædictæ vassallos & adhærentes eisdem ex parte una, & vos ex altera gravium discordiarum & guerrarum discrimina sunt, ut asseritur, suscitata: quorum occasione grandia personarum & animarum pericula, multimoda damna rerum retroactis contigere temporibus; & ne graviora contingant ulterius, verisimiliter formidatur.

Gerunt cum Tergestinis bellum.

XX. *Nos igitur ex debito pastoralis officii volentes hujusmodi obviare periculis, & animarum profectibus providere; cupientes etiam ut civitas vestra, quæ tamquam filia benedictionis & gratiæ sinceræ devotionis affectum, ac solidæ fidei puritatem erga Romanam ecclesiam antea-ctis noscitur habuisse temporibus, in pacis pulchritudine sedeat, & in requie opulenta quiescat; universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus tanquam viri pacifici mentes vestras & animos habilitantes ad pacem, vosque Apostolicæ sedis beneplacitis coaptantes; attendentes etiam quam dispendiosum animabus, & saluti contrariam fore conspicitur aliena contra justitiam detineri; quodque locum sibi non vendicat peccati remissio, ubi ablati restitutio non præcessit; ea quæ in hac parte patriarchæ, ecclesiæ, episcopo & civibus, & aliis adhærentibus, fautoribus, & sequacibus memoratis per vos, vel per alium, aut alios sunt ablata, eis sublato difficultatis obstaculo restituere procuretis, a quibusvis novitatibus, invasionibus, & insultibus per vos & per vestros etiam stipendiarios, & adhærentes in hac parte vobis ac fautores, coadjutores, & sequaces vestros contra illos, aut aliquos, vel aliquem eorumdem & terras ipsorum penitus abstinendo; ac revocando nihilominus alios vestros stipendiarios, vel armatos, qui provinciam Istriæ in damnum patriarchæ, episcopi, & civium, ac aliorum prædictorum, ad statum ipsius provinciæ perturbandum, sicut asseritur, sunt ingressi; sic in præmissis omnibus laudabiliter & efficaciter processuri, ut zelatores pacis & amatores concordiæ vos per effectum operis demonstretis; vosque devotionem & obedientiam vestram, quam in hoc promptam cupimus inveniri, dignis exinde in Domino laudibus attollamus. Alioquin venerabili fratri nostro archiepiscopo Ragusino per alias literas nostras injungimus, ut vos ad hujusmodi restitutionem, ac stipendiariorum, seu armatorum prædictorum revocationem faciendam, compellere; quodque vos, dictique stipendiarii, adhærentes, fautores, coadjutores, & sequaces vestri a novitatibus, invasionibus, & insultibus quibuscumque abstineatis, & ut omnino iidem stipendiarii, seu armati de provincia ipsa recedant, per censuram ecclesiasticam, appellatione cessante, compescere non omittat. Si vero in civitatibus, castris, villis, terris, & locis eisdem jus aliquod creditis vos habere, coram nobis infra duorum mensium spatium a receptione præsentium inchoandum per syndicum, seu procuratorem idoneum, ad hoc a vobis specialiter constitutum comparere curetis. Nos enim, qui sumus omnibus in justitia debitores, parati sumus facere vobis super iis exhiberi justitiæ complementum. Dat. Reate xv. kal septembris anno I.* Composuisse Venetos controversiam cum patriarcha, colligitur ex appendice Andreæ Dandali (b): quamvis auctor patriarcham Venetorum potentiæ imparem ad pactiones coactum descendere scribat, rem omnem ad Joannis Dandali gloriam interpretatus: *Reliquas*, inquit, *urbes Istriæ maritimas, quæ juramento fidelitatis sibi erant astrictæ, non desistentes propterea ab iniquis actibus, sub suo dominio sapienter reduxit: qua de re bellum maximum inter Venetos & Aquilejensem patriarcham exortum extitit, qui tandem Venetorum potentiæ non valens resistere, cum ipsis pacta composuit.*

Ad pacem ipsos revocare nititur Pont.

Ni erepta ecclesiis restituant, censuras intentat.

(b) *Append. ad Andr. Dand. in Joanne Dand.*

XXI. In Etruria veteres Guelphorum Gibellinorumque factiones (c), recruduere, Florentinis & Senensibus in Aretinos bellum moventibus; iisque dissensionibus Pisæ jactatæ fuere tribus partium contrariarum signiferis ad principatum annitentibus; inter quos Ugolinus comes voto-

Novæ in Etruriam exortæ turbæ.

(c) *Jo. Vill. l. 7. c. 120.*

rum

rum compos factus, eum pulsis adversariis humanæ felicitatis apicem attigisse gloriaretur, repente in triste exemplum humanæ calamitatis abiit. Lugubrem historiam S. Antoninus hisce verbis describit (*a*): *Comes Ugolinus dominium sibi usurpavit civitatis cum magna solemnitate. Sed nullum violentum perpetuum: quinimo omnis potentatus, præcipue usurpatus, vita brevis. Cum autem in die natalis sui dictus comes Ugolinus fecisset magnum convivium cum magnifico apparatu amicis suis, cuidam familiari suo viro multum sapienti dicto Marco Lombardo, comes ipse Ugolinus factus dominus ostendit felicitatem suam, narrando divitias suas, potentiam, parentelam, ornatum vestium, & alia hujusmodi; & interrogavit eum dicens: Quid tibi videtur Marce de statu meo? Cui respondit, quod postea ei accidit, dicens: Nihil tibi deficit nisi ira Dei; & bene, nihil enim infelicius felicitate peccantium, ait Augustinus. In brevi igitur proditor proditus fuit: nam archiepiscopus civitatis,* is erat Rogerius Ubaldinus Gibellinæ sectæ socius, *populo exposuit, quod hic Ugolinus prodiderat Pisas, & castella eorum tradiderat Florentinis, & ... sicque commovit totum populum contra illum. Qui furore plenus accessit ad palatium ejus, ad capiendum eum. Demum cum aliquantulum restitisset, in quo conflictu interfecti sunt unus filius ejus illegitimus, & alter nepos defendentes eum, captus est ipse comes Ugolinus, & duo filii ejus, & tres nepotes, orti scilicet ex filio; qui omnes carceri duro fuere mancipati; & expulsi de civitate ejus sequaces, & Guelfi. Fame autem in carcere Ugolinus cum filiis & nepotibus consumpti sunt, juste ei Domino retribuente propter proditionem ejus, & ambitionem, ac crudelitatem: non & comitem Anselmum de Caprario nepotem suum ex sorore, juvenem valde gratiosum & populo gratum, dicitur veneno interemisse invidia instigatus, ne ei statum auferret formidans.*

(*a*) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 2. in princ. Ead. c. 6. §. 1.

Inconstantis humanæ felicitatis insigne exemplum.

XXII. Exulit se exinde Pisis Gibellinum nomen. Dum vero Etrusci, excusso Imperialis majestatis metu, mutuis se cladibus conficerent, Rodulphus Romanorum Rex instaurandarum Imperii ruinarum parum solicitus pretio plura distraxit. Qua de re hæc Jordanus (*b*): *Eodem anno,* quo nimirum Alfonsi oratores ad sedem Apostolicam accessere, *Rex Rodulphus vicarium mittit in Italiam dominum Privalem de Flisco, qui ditior clericus erat in simplicibus præbendis, quam aliquis clericus & omnibus cessit propter dictum principatum. Factus est autem tantum pauper, quod coactus est vendere jurisdictionem Imperii civitatum Tusciæ: unde Lucani dederunt ei de dominio, quod habebat in suo territorio, duodecim millia florenorum.* Traduntur eadem a Ptolemæo Lucensi (*c*): additque Joannes Bonifacius (*d*), Rodulphum apud plures inde sibi invidiam conflasse: apud alios vero tulisse sapientis laudem, spretis Italicis turbis res suas in Germania constabilivisse.

Guelphi Pisis oppressi.

(*b*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Imperialia jura in Etrur. auro vendita.

(*c*) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 21.
(*d*) Bonif. hist. Tarvis. l. 6.

XXIII. Delapsa in Germaniam oratione, non prætermittimus, quæ historia sunt consignata de B. Virgilii reliquiarum translatione a chronici Salisburgensis auctore (*e*): *Anno MCCLXXXVIII. translatum est corpus B. Virgilii per dominum Rodulphum archiepiscopum Salzburgensem VII. idus novembris in concilio, quod eodem tempore per eum extitit celebratum, cooperantibus sibi suffraganeis suis, &c.* Eadem e chronico æditui Novatores tradunt (*f*).

Translatio B. Virgilii.

(*e*) Apud Canis. ant. lect. to. 6. p. 1274.

(*f*) Cent. 13. c. 7. col. 703.

XXIV. In Ungaria adducebatur fides in gravissimum periculum Ladislai impudicissimi Regis culpa; ad quem a scelere revocandum Nicolaus Honorii exemplo literas (*g*) eadem verborum forma conceptas ipsi misit, quibus monuit, contra ipsum crucesignatorum exercitus in Ungaria, & Germania conflatum iri, nisi e flagitio, in quo tamdiu jacuerat, emergeret: ac propterea Lodmerio archiepiscopo Strigoniensi præcepit (*h*), ut si religio in discrimen adduceretur, contra infideles sacram militiam indiceret.

Ladislaus Ungar. Rex religionem ibi Christ. in periculum adducit.

(*g*) Lib. 1. ep. 106.
(*h*) Reg. post eand. ep.

XXV. *Fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Saraceni, Neugerii, & pagani damnatos suos conatus contra catholicos fidei professores exercere voluerint, ne ipsorum invalescat temeritas in dispendium fidei Christianæ, contra prædictos Tartaros, Saracenos, Neugerios, & paganos, ac alios adhærentes eisdem, vel eos in iis quomodolibet confoventes, cujuscumque status aut conditionis extiterint; omnibus Christi fidelibus per regnum Ungariæ, ac per Poloniam, Boemiam, Austriam, Stiriam, Carinthiam, Sclavoniam, & Istriam per te, vel per alium seu alios studeas solicite proponere verbum crucis, & ad illam assumendam & prosequendam Christianum populum de ipsis regno & terris hujusmodi exhortari. Nos enim omnibus vere pœnitentibus, & confessis ex prædictis regno, & terris, qui crucis signaculum contra infideles memoratos assumpserint, & efficaciter extiterint prosecuti, juxta indigentiam negotii hujusmodi, & tuæ discretionis ac dispositionis arbitrium, super quo stricte tuam conscientiam intendimus onerare, illam concedendi indulgentiam tibi concedimus potestatem, quæ in Terræ sanctæ subsidium proficiscentibus concedere sedes Apostolica consuevit. Datum Reate VI. idus augusti anno 1.*

Propositæ symbolum crucis & arma contra infideles excepturis indulgentiæ.

XXVI. Excitati (*i*) pariter alii archiepiscopi, episcopi, abbates, sacerdotesque Ungariæ

(*i*) Ibid.

gariæ, ne Strigoniensi archiepiscopo in fide tuenda deessent: *Ut idem*, inquit, *archiepiscopus tamquam Christi operarius utilis proficere valeat, universitatem vestram rogamus & hortamur attente, in remedium vobis peccaminum injungentes, quatenus attendentes quod per hoc posset catholica fides deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, & alios prædicto archiepiscopo ad requisitionem suam sic favorabiliter assistere studeatis, quod hujusmodi repressis erroribus, vobis cedat ad laudis titulum, & salutem.* Admoti (*a*) quoque pii stimuli proceribus Ungariæ, Poloniæ ducibus, magnatibus Sclavoniæ, duci Austriæ, Wenceslao Boemiæ, Rudolphoque Romanorum Regibus, ut arma pro asserendo in Ungaria Christianæ religionis splendore in impios expedirent.

(a) Ibid.

XXVII. Friderici II. sanctiones in hæreticos.

Permotus eodem zelo Nicolaus, ne fidei catholicæ cultus in nonnullis Galliarum provinciis, quas Waldensium lues infecerat, obsolesceret, illarum magistratibus præfectisque constitutas a Friderico Imperatore in hæreticos leges transmisit (*b*), ut in notatos ea infamia distringerent.

(b) Ib. ep. 260.

Nicolaus &c. Dilectis filiis nobilibus viris comitibus, baronibus, senescallis, castellanis, vicariis, ballivis, rectoribus, judicibus, consulibus, consiliariis, & communitatibus civitatum, castrorum, & aliorum locorum infra Arelatensis, Aquensis & Ebredunensis provinciarum terminos constitutis.

Cum adversus hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator, tunc in ecclesiæ Romanæ devotione persistens, promulgaverit quasdam leges, per quas, ne pervagetur, compesci possit pestis illa; nos illas volentes ad robur fidei ac salutem fidelium observari, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, faciatis singuli in vestris capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cujuslibet secundum eas exacta diligentia processuri. Alioquin dilectis filiis fratribus inquisitoribus hæreticæ pravitatis ordinis Prædicatorum, vel Minorum, ac eorum singulis literis nostris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant. Tenores autem legum ipsarum hi sunt: *Fridericus &c. Commissi nobis cœlitus, &c.* Extat ea sanctio Innocentii IV. literis inserta in bullario (*c*), definitque in hæc verba: *Culpabilis apparere. Dat. Paduæ* XXII. *februari* XII. *ind.* Huic constitutioni imperiali aliam (*d*) adjungit Nicolaus ejusdem Friderici, quæ ab his verbis ducit exordium: *Inconsutilem Dei tunicam*; ac definit in hæc: *Non immerito convertemus. Datum Paduæ* XXII. *februarii* XII. *indict.* Quibus adjecta est tertia in eos, qui hæreticis faverint, lata (*e*): tum additæ aliæ leges (*f*), quæ incipiunt: *Catharos Patarenos, &c.* atque extremis hisce verbis absolvuntur: *Unquam tempore restituenda. Dat. Pad.* XXII. *febr.* XII. *indict.* Tum hæc sanctio Friderici apposita: *Rex Regum.* Et infra: *Apostatantes a fide catholica penitus execramur, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus; & ut a professione vel vita naufragantes, legibus coarctamus, successiones tollimus, ab eis omne jus litigantium abdicamus.* Quibus adductis Nicolaus diem adscribit literis, *Dat. Romæ apud S. Mariam majorem* X. *kal. januarii anno primo.*

(c) Bullar. in Innoc. IV.

(d) Ext. ib.

(e) Ext. ib.

(f) Ext. ib.

XXVIII. Item aliæ Alexandri IV.

Renovata præterea alia Alexandri IV. sancita in hæreticos fuere, his comprehensa literis (*g*): *Dilectis filiis fratribus ordinis Minorum inquisitoribus hæreticæ pravitatis infra Arelatensis, Aquensis, & Ebredunensis provinciarum terminos constitutis apostolica auctoritate deputatis, ac in posterum deputandis. Quod* (*h*) *super nonnullis quæstionum articulis, &c.* Conceptæ sunt iisdem verbis eæ literæ, atque aliæ Alexandri IV. quæ typis sunt cusæ, & in hæc verba desinunt: *Proficiunt animarum. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem* X. *kal. januarii anno* I. Denique ut ex universo orbe Christiano zizania hujusmodi evelleret, hæc ad cunctos fideles scripsit (*i*).

(g) Nicol. l. 1. ep. 261.

(h) Ext. in bullar. in Alex. IV.

Universis Christi fidelibus.

Noverit universitas vestra, quod nos excommunicamus & anathematizamus universos hæreticos Catharos, &c. Conceptum est iisdem verbis atque aliud (*k*) Innocentii IV. diploma, de quo meminimus, desinitque in ea verba: *A via declinasse constiterit veritatis. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem* X. *kal. januarii anno* I. Ex his vero repetita hæc imperia in hæreticos prætereunda non duximus: *Damnati*, inquit, *per Ecclesiam seculari judicio relinquantur animadversione, & vindicta puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis. Si qui essent de prædictis, postquam fuerint deprehensi & redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus similiter hæreticos judicamus, & receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ ducimus subjacere.*

(i) Lib. 1. ep. 268. Ext. in bullar. in Innocentio IV.

(k) Bullar. in Innoc. IV.

Ut agendum sit cum hæreticis.

XXIX. Sclavos ad obsequium Eccl. allicere studet Nicolaus.

Non minus studium a sanctissimo Pontifice navatum est ad adducendos ad Ecclesiæ obsequium Sclavos, quorum Regi Urosio literis significavit (*l*), quo studio salutis ipsius æternæ arderet ac Minoritas Marinum & Cyprianum misit, ut ipsum sacris præceptis erudirent.

(l) Lib. 2. ep. cur. 32.

Viro

Viro magnifico Urosio illustri Regi Sclavorum gratiam, per quam glo- rium obtineat in futuro.

Æterni patris immensa benignitas humani generis casum, quod primi hominis culpa corruerat, ineffabili respiciens pietate; ac illum, quem diabolica prostraverat invidia suggestione dolosa, volens ex charitate nimia misericorditer reparare, Filium suum unigenitum, consubstantialem sibi de cœli excelso solio ad infima mundi misit, qui præelecta Virginis utero sancti Spiritus cooperatione conceptus, & ex anima rationali & carne humana verus homo factus, ac per hoc perfectus Deus, perfectus homo, unus dominus Jesus Christus, una persona in utraque perfecta natura cunctis visibilem se ostendit; & salubribus homines institutis informans, vitamque ipsius judicet perfecta doctrina demonstrans, dignatus est post sancta conversationis exempla, & evangelicæ institutionis eloquia sub diræ mortis supplicio mortem pati, ut de amaro mortis suæ calice temporalis hauriret homo vitæ dulcedinem sempiternæ. Pro ipsius ergo generis humani redemptione Christus se hostiam exhibens salutis, dicti generis humani hoste prostrato, illud de opprobrio servitutis eripuit ad gloriam libertatis supernæ, illi patriæ ostium reserando: & deinde resurgens a mortuis, ac in cœlum ascendens, Spiritum sanctum sibi Patrique consubstantialem, & ab utroque pariter procedentem, misit in Apostolos, per quos congregavit, univit, & roboravit Ecclesiam, cui beatum Petrum Apostolorum principem præfecit, ac vicarium reliquit in terris, animarum curam committens eidem, ut earum saluti, pro qua suam humiliavit altitudinem, intenderet vigilanter, tradendo sibi claves regni cælorum, per quas ipsi suique successores potestatem aperiendi ejusdem regni januam obtinerent. Unde nos prædicti vicarii, disponente Domino, licet immeriti, successores effecti, super omnia, quæ nobis ex injuncto incumbunt officio, ad tuam aliorumque salutem nostræ intentionis dirigimus aciem, ad hanc præcipue mentis nostræ destinamus affectum, circa ea diligenti studio, & studiosa diligentia sedulo vigilamus, ut devios in viam veritatis adducere, omnesque lucrum facere Deo, sua nobis cooperante gratia, valeamus.

XXX. *Verum quia nemo pervenire valet ad viam veritatis ejusdem, nisi per fidem catholicam a Deo & sanctis Apostolis traditam, quam sancta Romana ecclesia profitetur & servat, magnitudinem tuam monemus, deposcimus, & hortamur in domino Jesu Christo, quatenus pie considerans, quod una est fides, extra quam nullus omnino salvatur, & sine qua Deo impossibile est placere, ad ipsius venias fidei unitatem, eamque fideliter tenens & observet; nihilominus populum tuæ ditioni Regis æterni potestate subjectum ad eamdem unitatem reducas, & in illius observatione tuo exemplo laudabili & piis exhortationibus studeas conservare; ita quod ex hoc a Patre luminum æterni consequaris luminis claritatem. Cæterum quia, humana renitente natura, uno eodemque tempore diversis locis personaliter adesse nequimus, ne ullatenus negligentiæ relinquamus absentes, ad eos viros providos & discretos transmittimus vice nostra, ipsorum ministerio circa illos apostolicæ servitutis debitum exolventes. Propter quod viros electos de fratrum minorum ordine, viros utique pauperes in hoc mundo, in fide devotos, in lege Domini plenius eruditos, dilectos scilicet filios fratres Marinum & Cyprianum latores præsentium ad te duximus destinandos, ut tu tuusque populus ipsum Dei Filium Jesum Christum, suam gloriosam Matrem, ac fidei Christianæ observationem ipsorum fratrum salutaribus traditionibus plenius agnoscatis. Fides autem catholica hæc est: Credimus S. Trinitatem (a) &c. Dat. Reate x. kal. augusti anno 1.*

(a) Ext. ea fidei formula ann. 1267. n. 75. & seq.

XXXI. Helena Sclavor. Regina recte de fide Cath. sensit.

Imperitabat Sclavis una cum Urosio Stephanus ipsius frater, quorum mater Helena recte de fide catholica sentiebat: quam Nicolaus literis suis est hortatus, (b) ut Minoritarum præceptis morem gereret, atque ad filios una cum populis ipsis obnoxiis ad verum Christi cultum traducendos incumberet.

(b) Lib. 1. ep. cur. 33.

Charissimæ in Christo filiæ Elenæ Reginæ Sclavorum illustri salutem, & apostolicam benedictionem.

Gratias agimus gratiarum omnium largitori, quod sicut accepimus, & utique acceptamus, ipso menti tuæ timorem sui nominis & amorem misericorditer inspirante, ab eo qui solus habet in regno hominum potestatem, dignitatis regalis gloriam recognoscens, in Deum sinceram habes fidem, ac ejus Ecclesiam zelo pietatis catholicæ veneraris. Hanc itaque fidem vigere in tua progenie cupientes, magnificos viros Stephanum & Urosium illustres Reges Sclavorum, natos tuos, per nostras literas hortandos duximus & monendos, ut pie considerantes, quod una est fides, extra quam nullus omnino salvatur, & sine qua Deo impossibile est placere; ad ipsius veniant fidei unitatem. (Paucisque interjectis, de missis Minoritis subdit): *Ideoque celsitudinem tuam rogamus & hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus prædictos Reges natos tuos, ut devote redeant ad prædictæ fidei unitatem, & humiliter suscipiant nostra & prædictorum fratrum salutaria monita, sedulis exhortationibus inducere non omittas ipsosque in observantia & perseverantia fidei*

dei prælibatæ foveas & conforter; ita quod tu tui ventris fructu lætari, & benedicta inter mulieres vocari a Domino merearis, &c. Dat. Reate VI. id. aug. an. I.

XXXII. Divini verbi præcones ad exteras gentes missi.

Nec Minoritarum modo, e quorum familia, ut dictum est, prodierat Nicolaus, sed Dominicanorum quoque opera ad inferendam populis remotissimis Evangelii lucem usus est: extant enim apostolicæ literæ, quibus ipsis spargendi verbi divini in Saracenorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Walachorum, Colchorum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Citorum, Rhutenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelitorum, Tartarorum, Ungarorum majoris Ungariæ, Christianorum captivorum apud Tartaros, aliarumque exterarum nationum orientis communione S. R. E. segregatarum terris provinciam demandavit (*a*).

(*a*) Ib. ep. cur. 44.

XXXIII.

Egregium hisce temporibus ad amplificandam apud Tartaros orientales religionem Christianam viri religiosi, atque inter cæteros Minoritæ studium collocarunt. Demonstrant id crebræ Pontificis literæ (*b*) tum ad ipsos, quibus anathemate percussos Ecclesiæ restituendi auctoritatem permisit; tum ad Yaulaham episcopum orientis (*c*), quibus ipsius erga Minoritas in iis regionibus Evangelium promulgantes, eximiam voluntatem commendat: cui etiam fidei formam transmisit, qua sibi commissos populos informaret; quam etiam formam Barsaumæ episcopo, qui ad sedem Apostolicam accesserat, exhibuit (*d*). Gratulatus etiam Dionysio episcopo Taurisino in oriente (*e*), cum ex ejus literis accepisset, ipsum fidem orthodoxam a Minoritis prædicatam sectati, hortatus eum est, ut illa fidei forma populos imbueret, quam ipsi præscribebat. Ea porro fidei forma episcopis hisce apud Tartaros orientales constitutis transmissa iisdem verbis concepta est, (*f*) atque ea quam Clemens IV. ad Palæologum Imperatorem misit cum de aggregandis Rom. ecclesiæ Græcis ageret, atque ideo hoc loco repetere prætermittimus.

(*b*) Ib. ep. cur. 16.

(*c*) Ib. ep. cur. 13.

Præsules Asiaticos in fide orthod. instruit Nicol.

(*d*) Ib. ep. cur. 15.

(*e*) Ib. ep. cur. 14.

(*f*) Ext. in annal. an. 1267. n. 75. & seq.

XXXIV. Religio Christiana propagata apud Tartaros.

Functi præterea apostolico munere apud Tartaros Joannes Bonachias, & Regis Tartarorum interpretes, quibus Pontifex apostolicam benedictionem est impertitus (*g*). Effloruitque adeo, divino excitante Numine, religio Christiana apud Tartaros, ut Elegages & Tuctanes Tartarorum Reginæ Christo nomen dederint, quas Nicolaus gratulatoriis literis est cohortatus (*h*), ut augendæ religioni studium impenderent.

(*g*) Lib. 1. ep. cur. 20.

Elegages & Tuctanes Reginæ fide excultæ.

(*h*) Ib. ep. cur. 16.

Charissimæ in Christo filiæ Tuctani Reginæ Tartarorum illustri salutem & apostolicam benedictionem.

Habet, charissima filia, fide dignæ relationis expressio, quod tu catholicæ fidei lumine illustrata, eam non solum studiis observare solicites comprobaris, sed alios etiam ad agnitionem illius excitando, & ejus terminos dilatando, opem & operam curiosa non desinis exhibere. Hæc sunt profecto quæ te reddunt in conspectu divinæ majestatis acceptam, quæ tibi laudis humanæ præconium vendicant, & augent multipliciter famam tuam; dum ex his pietatis divinæ clementiam, quæ te de tenebris infidelitatis ereptam ad viam vitæ reduxit, & ad veritatis semitam revocavit, tanquam benedicta & reverens filia recognoscis. Excitamus igitur magnitudinem tuam, & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus mentis tuæ oculis erectis ad Dominum, cujus obsequiis salubriter adhæsisti, præmissa de bono in melius semper prosequaris, & quasi apis argumentosa procurare non cesses, ut eo gratior & præmiis digna majoribus occurras domino Deo tuo, quo uberiores bonorum operum in ejus horreum manipulos introduces. Datum Romæ apud S. Petrum IV. non. aprilis anno I.

Solicitantur a Pont. ad religionem amplificandam.

Solicitata paribus adhortationibus Elegages Tartarorum similiter Regina ad constantiam in colenda fide Christiana, eamque latius proferendam.

XXXV. Oratores Tartar. accedunt ad sedem Ap.

Ex oratoribus, qui ad sedem Apostolicam accesserant, Sabadinus Archaon, vir magnæ apud Tartaros nobilitatis, fidem Christianam est amplexus. Cui benedictionem apostolicam flagitanti, Nicolaus his literis impertiit (*i*): *Te nuper ad nostram præsentiam accedentem affectione paterna recepimus, & benigne audivimus, quæ coram nobis proponere voluisti; lætantes in Domino, quod sis fidei catholicæ lumine illustratus, & lavacro regenerationis aspersus, in iis salubri studio diceris delectari, quæ sint in oculis divinæ Majestatis accepta, & in tuæ salutis cedant augmentum, & dilatationem fidei Christianæ. Duximus itaque solicitudinem tuam excitandam attentius & hortandam, quatenus præmissa de bono semper in melius prosequaris, ut eo gratiosior occurras domino Deo tuo, quo majori extiteris cumulo meritorum. Cæterum quia benedictionis nostræ manus exhiberi tibi humiliter postulasti, nos tuis devotis precibus benignius annuentes, benedictionem nostram in remissionem tuorum tibi concedimus peccatorum. Datum Romæ apud S. Petrum idibus aprilis anno I.*

(*i*) Ib. ep. cur. 19.

Ex iis Sabadinus Archaon Christo nomen dat.

Benedictionem Apost. illi impertitur Nicol.

XXXVI.

Egregie etiam se erga Christianam religionem affectum exhibuit Argon Rex Tartarorum, suumque studium Pontifici oratorum opera significavit. Quibus benigne exceptis, Nicolaus Tartaro fidei nostræ ac religionis dignitatem in oculis defixit (*k*).

(*k*) Ib. ep. cur. 22.

F Ni-

Nicolaus &c. Argoni Regi Tartarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Argonem Regem Tartar. in fide instruit Nicolaus.

Ad summi præsulatus officium nuper nobis superna dispositionis arbitrio, quo cælestia pariter & terrena dispositionem ordinemque suscipiunt, evocatis; venerabilis frater noster Barsauma episcopus in partibus orientis, nobilis vir Sabadinus, Thomas de Anfusis, & Uguetus interpres tuæ magnitudinis nuntii, ad nostram præsentiam accedentes, regias nobis literas præsentarunt. Nos autem nuntios ipsos & literas libenti animo, vultuque sereno recepimus intuitu destinantis; & tam quæ in literis continebantur eisdem, quam quæ nunciorum prædictorum facta coram nobis & fratribus nostris propositio reseravit, benigne audivimus & intelleximus diligenter; gaudentes quamplurimum, & exultantes in Domino, in cujus manu corda sunt principum terrenorum, quod te clementer gratiæ suæ dono præveniens, illo tui pectoris intima fœcundavit affectu, quod sicut & literarum ipsarum tenor aperuit, & eorundem patefecit assertio nunciorum, ad dilatandos Christianitatis fines ferventi dirigitur desiderium mentis tuæ; quodque de gentibus tuæ ditionis subjectis imperio, fidei cultoribus Christianæ te benignum & benevolum exhibes, eosque non sine laudis humanæ præconio, & dispositionis indiciis ad salutem, quæ de bono semper in melius deduci cupimus, in augmentum favore prosequeris gratioso. De quo celsitudini regiæ tanto gratiarum uberiores exolvimus actiones, quanto id plenior & benignior operatur affectus, & ex munificentia provenire dignoscitur ampliori.

XXXVII *Sane, princeps egregie, tuis aperiri sensibus affectamus, quod Rex excelsus Filius summi Regis, de polorum sublimibus prodiens; & ad mundi hujus infima, ut hominem, quem ad imaginem & similitudinem suam de limo terræ formaverat, de servitutis nexibus, in quos ipsum impegerat maligna suggestio, liberaret, clementi dignatione descendens* (interjectisque pluribus fidei Christianæ elogiis, subjicit:) *Revera, princeps magnifice, tuis in orbe terrarum titulis plenitudo gloriosæ laudis accederet, ac nominis tui fama ingens susciperet incrementum, si te tam puræ, tam solidæ, tamque salutiferæ fidei amplexibus dulcibus copulans, teque illius exhibeas cognitorem, professorem ostendens, baptismum duceres assumendum. Grandia quoque supernis exinde gaudia civibus orirentur, lætaretur in immensum Ecclesia, quæ rugam non habet, maculam non agnoscit, si tantum tamque potentem Regem sibi devotum in filium vendicaret, totique populo Christiano de tam magnifici principis, & per eum innumeræ ut speratur, multitudinis aliorum conversione salubri copiosa exultationis materia præberetur. Excitamus itaque magnitudinem regiam, & hortamur attentius; tibique, cujus in hac parte salutem exquirimus, sano & sincero consilio suademus, quatenus alta & sedula meditatione recogitans, quam fragilis & caduca humanæ naturæ conditio, quam plena periculis, quantis exposita casibus, quam sit instabilis status ejus,* & infra; *paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, & suscipiendum baptismatis sacramentum, &c. Datum Romæ apud S. Petrum IV. non. aprilis anno I.*

XXXVIII. Hierosolymis baptismi sacra suscipere Argon Rex meditabatur.

Cum vero oratores Nicolao significassent, Argonem gerere in votis sacro baptismate Hierosolymis lustrari, ubi e tyrannide Saracenorum ereptæ fuissent, Nicolaus collaudato pio hujusmodi desiderio, hortatus est, (a) ne ulterius sanctissimum suscipiendi baptismatis votum differret, cum id ipsius animæ saluti maxime conduceret.

(a) Ibid. ep. cur. 57.

Hortatur eum Nicolaus ne tempo differat.

Argono Regi Tartarorum, &c.

Intelleximus, referentibus venerabili fratre nostro Bersauma episc. in partibus orientis, nobili viro Sabadino, Thoma de Anfusis, & Ugueto interprete laicis tuæ magnitudinis nuntiis, quod si regnum Hierosolymitanum de manibus liberari contigerit impiorum in civitate Hierosolymitana renasci desideras lavacro baptismatis. Nos autem tuam tuorumque salutem propensius cupientes, hujusmodi tuum salubre laudandumque propositum multipliciter in Domino commendamus. Verum quia magna spe ducimur, quod sacro a te suscepto baptismate, facilius, Domino favente, proveniet regni memorati liberatio; quia etiam salutis tuæ commodis expedire dignoscitur, ut conceptum propositum perducere studeas sublato dilationis obstaculo ad effectum; celsitudinem tuam excitandam attente duximus & hortandam, quatenus tibi salubriter consulens, & exhortationibus nostris, quæ de puri pectoris intime prodeunt, laudabiliter acquiescens, ad baptismum promptius acceleres, illumque ad laudem Dei, tuæque salutis profectum festinus suscipere non omittas; tanto amplius proinde Domino placiturus, quanto celerius, & liberatius ad susceptionem ejus procedere te continget, quantoque plures ad eam tuo exemplo laudabili provocabis. Dat. Romæ apud S. Petrum IV. non. apr. an. I.

XXXIX. Ob occidentis civilia bella pessumdata in oriente religio.

Poterant sane Christiani occidentales ingentem aliquem triumphum de Saracenis referre, egregie, ita animato Tartaro ad Hierosolymas nomini Christiano asserendas, nisi funesta dissensio, ex Siculorum perfidia orta, ipsos in mutuas cædes armasset. Flagrabat quidem Nicolaus Pontifex sanctissimus defendendæ Terræ sanctæ desiderio, ut suis literis Regi Cypri, (b) qui Hierosolymitanum regnum, pulsis Caroli ministris, sibi vindicabat, significavit. Ni-

(b) Ib. ep. cur. 53.

Nicolaus &c. charissimo in Christo filio .. Regi Cypri illustri.

Nicolai ad eum literæ.

Licet, fili charissime, firma nostra credulitas habeat, quod tu tamquam princeps catholicus statum Terræ sanctæ felicem & prosperum diligas, & ad eum fervear tuæ mentis desiderium dirigatur; quodque de ipsius terræ defensione solerti studium habeas sollicitudinis diligentis; quia tamen terram eamdem, funiculum scilicet hereditatis dominicæ, favoris præcipui exhibitione prosequimur, ad celerem faventr Domino liberationem illius vigilantibus studiis intendentes, celsitudinem regiam rogandam attente duximus & hortandam, quatenus sollicita meditatione recogitans, quam dispendiosum plenamque periculis, quam grave, quinimo pene irreparabile damnum esset, quantumve contingeret deperire fidelibus, si quod absit, terræ memoratæ particula, quæ Christianis remansisse dignoscitur, occuparetur ab hostibus Crucifixi; ad adjuvandum & defendendum ipsius terræ particulam sic diligenter invigiles, ut tibi a Domino, cujus in hac parte negotium agitur, condigna præmia rependantur, sicque Christicolis in terra prælibata degentibus mora securior; & præter humanæ laudis, tibi proventura, devotionem regiam non immerito commendemus, &c. Dat. Reate kalend. octobris anno I.

Excitatus ad meliorum spem fuit simillimis literis Armeniæ Rex (*a*): sed inanes ii fuere conatus. Præscii vero imminentis calamitatis patriarcha Hierosolymitanus, ac Templariorum, Hospitalariorum, & Theutonicorum equitum magistri flebiles literas & nuncios ad sedem Apostolicam miserant, quibus extremas Terræ sanctæ angustias deplorarunt, opemque ferri miseris flagitavere. Quibus audisis Nicolaus ipsos colligere animos atque ad limites defendendos incumbere jussit (*b*): interim consilia se cum Cardinalibus de contrahendis auxiliis agitaturum. At tardiores eæ fuere suppetiæ: Tripolis enim nobilissima urbs a Saracenis magna Christianorum cæde, ut sequenti anno dicemus, expugnata est.

(*a*) Reg. post eand. ep.

Auxilia contra Saracenos petunt Syri a Nicolao.

(*b*) Ib. ep. 52.

XLI. Patriarcha porro Hierosolymitanus, de quo paulo ante mentio a nobis edita, erat Nicolaus, hoc anno ad eam dignitatem evectus: ad quem de imposito ipsi munere hoc diploma pontificium exaratum est (*c*) eodemque argumento ad clerum ac suffraganeos ecclesiæ Hierosolymitanæ episcopos, & clerum civitatis & diœcesis Acconensis, Cypri, & Armeniæ Reges, principem Antiochiæ, & Hospitalarios (*d*) equites scriptum, ut debita veneratione patriarcham prosequerentur: *Firma credulitate tenentes*, patriarcham alloquitur, *quod per tuæ virtutis ministerium eadem Hierosolymitana ecclesia in prosperitatem optatam consurget, & brachio tuæ consolationis, subnixa spiritualibus & temporalibus, actore Domino, proficiet incrementis, te ipsi ecclesiæ Hierosolymitanæ de fratrum nostrorum consilio in patriarcham præfecimus & pastorem: tibi quoque postmodum de nostris manibus munere consecrationis impenso per dilectos filios nostros Matthæum S. Mariæ in Porticu, & Benedictum S. Nicolai in carcere Tulliano diaconos Cardinales pallium de corpore B. Petri sumptum, plenitudinis videlicet officii pontificalis insigne, fecimus exhiberi. Cum autem felicis recordationis Urbanus Papa IV. primo de fratrum suorum consilio ecclesiam Acconensem, de qua bonæ memoriæ magistrum Florentium Arelatensem archiepiscopum ad Arelatensem ecclesiam tunc vacantem duxerat transferendum, patriarchæ Hierosolymitano, qui erit pro tempore, decreverit committendam, & ab eo una cum dicta Hierosolymitana ecclesia tamdiu in temporalibus & spiritualibus gubernandam, donec eadem Hierosolymitana ecclesia, bonis ejus recuperatis, possessionem habuerit eorumdem; & postmodum etiam piæ memoriæ Gregorius X. primo Thomæ, & subsequenter Nicolaus III. Romani Pontifices prædecessores nostri Eliæ patriarchis prædecessoribus tuis de fratrum suorum consilio duxerint committendam, prout hæc in regesto ipsius prædecessoris nostri Nicolai plenius continentur; nos eamdem ecclesiam Acconensem, similiter nunc etiam vacantem, tuæ circumspectioni committimus, per te una cum dicta Hierosolymitana ecclesia plene in omnibus gubernandam, donec eadem Hierosolymitana ecclesia, bonis suis recuperatis, de adepta ipsorum possessione lætetur. Dat. Romæ apud S. Petrum 2. kal. maii anno I.* Ei vero postea Nicolaus VI. kal. septembris legationis munus in Syria, Hierusalem, Cypro, & Armenia commisit (*e*), utque in provincia pallio uteretur, permisit (*f*).

Eliæ patriarchæ Hierosol. defuncto Nicolaus subrogatus.

(*c*) Ib. ep. cur. 49.

(*d*) Ib. ep. cur. 50.

Consecratur a Pont.

Pallio donatur.

Acconensis ecclesiæ administratio illi adjuncta.

Creatur in Syria & finitimis regnis A. S. L.

(*e*) Ib. ep. 116. & 117.

(*f*) Ib. ep. 171.

XLII. Claudemus hunc annum nonnullis privilegiis, quæ Nicolaus concessit basilicæ S. Mariæ majoris, quæ ob insigne divinitus olim cadentium medio æstu nivium miraculum extructa fuit: *Cupientes*, inquit, (*g*) *ut ecclesia S. Mariæ majoris de Urbe, cujus quidem structuram Filius ejus dominus noster dominus Jesus Christus per immissionem nivis æstus tempore mirabiliter indicavit, congruis honoribus frequentetur, & frequentantes pro temporali solemnitate, quam peragent spirituali munere gratulentur; omnibus vero pœnitentibus & confessis, qui in majori, & illa quæ S. Martini vulgariter dicitur, quadragesimis singulis, videlicet dierum quadragesimarum ipsarum annis singulis unum annum & quadraginta dies; illis vero, qui*

Indulg. S. Mariam majorem adituris proposita.

De miraculo nivis quæ medio æstu lapsa aream templi designavit.

(*g*) Lib. I. ep. cur. 62.

singulis diebus sabbati cujusquam temporis prædictam ecclesiam venerabiliter visitarint, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi centum dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Reate III. idus augusti anno 1. Confirmavit (a) quoque indulgentias eamdem ecclesiam adeuntibus ab aliis Pontificibus concessas.

(a) Ib. ep. 43.

XLIII. Quo vero Deiparam cultu plus Pontifex complecteretur, ex sequentibus patebit.

Dilectis filiis Jacobo S. Mariæ in via lata diacono Cardinali archipresbytero, ac priori & capitulo basilicæ S. Mariæ majoris de Urbe.

Egregia Deiparæ elogia.

Quæ reverentia, quæ devotio, quæ laus, quæve gloria, & quæ honoris insignia esse possunt, quæ gloriosæ ac intemeratæ Virgini mortales non debeant sinceris affectibus exhibere? Ipsa est enim, sicut scitis & creditis, Dei mater, scala cœli, paradisi janua, stella maris, qua illustrante de fluctibus hujus magni & vasti maris ad salutis portum, & ad verum lumen fugatis tenebris pervenitur: per ipsam ascenditur, & intratur ad Christum: per ipsam diaboli vis conteritur, & vectes ferrei confringuntur: per eam devitatur interitus, vita datur, ærumna tollitur, tribuitur gaudium, & liberati a miseria exules ad patriam, perennibus fruituri delitiis, reducuntur. Propter quod devotio, quam habemus ad ipsam Virginem matrem Dei, non immerito nos inducit, ut ea, quæ ad ipsius reverentiam statuuntur, totis viribus amplexemur. Unde unius anni, & quadraginta dierum a felicis recordationis Sixto Tertio in die consecrationis basilicæ S. Mariæ majoris de Urbe, ac unius anni & quadraginta dierum a Clemente III. in solemnitate consecrationis ejusdem, quando lapidem altari majori supposuit consecratum, ac unius anni & quadraginta dierum ab Honorio III. ab ipso festo consecrationis usque ad octavas assumptionis ipsius Virginis; ac unius anni, & quadraginta dierum a Gregorio IX. ab eodem consecrationis, usque ad prædictas octavas; unius vero anni, & quadraginta dierum ab Alexandro prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus a prædicta consecratione usque ad octavas easdem omnibus singulis annis devote accedentibus ad basilicam memoratam concessæ indulgentiæ possint fidelium promovere salutem, & ad eamdem Virginem devotionem ipsorum fidelium adaugere; nos quod ab eisdem prædecessoribus super hoc factum est approbantes, ac prædictarum indulgentiarum tempus prorogare volentes, ut iidem fideles ad ipsarum gratiarum munera fortius amplectendi concurrant, dictas indulgentias a festo ipsius dedicationis usque ad octavas nativitatis dictæ Virginis de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, annis singulis misericorditer volumus perdurare.

Indulgentia a Sixt. III. attributa S. Mar. majorem lustraturis confirmatur. Aliæ a Clement. III. & Honor. III. Greg. IX. & Alex. IV. datæ.

XLIV. *Nos quoque in ipsius honorem Virginis, cui licet indigni devotionem omnem, quam possumus, libenter impendimus, affectantes, ut Christi populus, imploraturus a Domino veniam delictorum, in humilitate spiritus ad basilicam ipsam accedat, ipsique speciali & spirituali munere gratulentur, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad prædictam basilicam in die dedicationis ejusdem (in qua festum nivie, per cujus immissionem Filius ejus dominus noster dominus Jesus Christus structuram ipsius basilicæ æstus tempore mirabiliter indicavit, a nobis solemniter celebratur) & usque ad hujusmodi octavas nativitatis dictæ Virginis causa devotionis accesserint annuatim de divina misericordia & eorumdem Apostolorum auctoritate confisi tres annos & tres quadragenas, quos hujusmodi prioribus remissionibus de gratia speciali adjicimus, de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Dat. Reate III. id. augusti anno 1.*

Die dedicationis ad eamdem basilicam iturie criminum condonatio proposita.

I. Carolus II. Siculum regnum capessit.

ANno a Virginis partu millesimo ducentesimo supra octuagesimum nonom, indictione secunda, Carolus II. Siciliæ Rex e diuturno carcere emissus, e Galliis in Italiam venit, salutatoque Romano Pontifice pro regno Siculo beneficiarii principis officia detulit: ac solemni postea ritu ab eo est corona redimitus: [1] de quo hæc chronicon Suessionum refert (a): *Anno Domini MCCLXXXIX. XXIX. maii dictus dominus Papa apud* * *eumdem dominum Carolum propriis manibus regali diademate regni Siciliæ coronavit.* Sunt nonnulli, qui hæc Romæ v. Kal. junii in festo Pentecostes peracta asserent: verum fallit eos temporis ratio, cum tunc non Romæ, (b) sed Reate Nicolaum egisse consignatæ eo loco apostolicæ literæ (c) demonstrent. Adde, præter antiquiorum scriptorum auctoritatem ipsum Pontificem diplomate ad episcopum, & clerum Reatinum dato (d) id testari. De iis tradit hæc Card. Baronius ex libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ verba (e): *Hoc anno Carolus Rex Siciliæ fecit homagium de ipso regno cum iisdem conditionibus, quas statuerat Clemens Papa patri ejusdem, quas ipse juraverat.* Et in annalibus: (f) *Carolus II. eadem servanda promisit Nicolao IV. quæ pollicitus fuerat Rex Carolus prædecessori Clementi Papæ IV. iisdem (g) capitibus ac verbis superius recitatis, atque ex eadem bella descriptis cum abrogatione omnium legum trium tyrannorum,* erant ii Fridericus II. Conradus, & Monfredus, ut etiam supra adnotavimus, *contra libertatem ecclesiasticam sancitarum. Quæ omnia repetita habentur atque descripta in bulla ejusdem Nicolai Papæ.* Confirmantur hæc publicis tabulis, quibus Carolus II. Siciliæ Rex Siculum regnum beneficio, & auctoritate sedis Apostolicæ accepisse professus est: ac singulas leges, quibus se ac successores obstrinxit, & alia cum Romana ecclesia pacta inita percenset & corroborat. Insertæ eæ sunt apostolico diplomati, cujus exemplum infra scriptum est (h).

(a) Chron. Suession. MS.

* Reate

Reate a Nicolao corona redimitus.

(b) Summont. l. 3. hist. Neap. c. 2.

(c) To. 2. ep. 185.

(d) Nicol. l. 2. ep. 384.

(e) Baron. in notis MS. chron. Suession. MS.

(f) Ann. 1297. num. 98.

(g) Ann. 1265. num. 24. ad 21.

Friderici, Conradi, & Manfredi tyrannor. leges abrogat.

(h) Nicol. l. 2. ep. 378.

Nicolaus &c. charissimo in Christo filio Carolo Regi Siciliæ illustri.

II. *Ne in posterum rei gestæ memoriam diuturnitas temporis forsan obliteret, literarum nostrarum præsentium insinuatione testamur, te ligium homagium; & fidelitatis juramentum ratione regni Siciliæ & terræ citra Farum; excepta civitate Beneventana cum toto territorio, & omnibus districtibus, & pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum, & districtus civitatis ejusdem per Romanos Pontifices distinctos, vel in posterum distinguendos; claræ memoriæ Carolo Regi Siciliæ patri tuo & heredibus suis, cujus tu heres existis, a Romana ecclesia concessorum, nobis fecisse ac præstitisse in forma subscripta, super hoc literis formam eamdem exprimentibus bullatis aurea tua bulla concessit, quarum tenor talis est (i).*

In nomine Domini. Amen. Ego Carolus secundus, Dei gratia, Rex Siciliæ ad honorem Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & beatæ & gloriosæ virginis Mariæ, beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli, & ecclesiæ Romanæ, ligium homagium facio tibi domino meo Nicolao Papæ IV. tuisque successoribus canonice intrantibus, & ipsi Romanæ ecclesiæ pro regno Siciliæ & tota terra, quæ est citra Farum usque ad confinia terrarum ejusdem ecclesiæ. Quæ utique regnum & terram (excepta civitate Beneventana cum toto territorio, & omnibus districtibus & pertinentiis suis, secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum, & districtus civitatis ejusdem per Romanos Pontifices distinctos, vel in posterum distinguendos) claræ memoriæ Carolo Regi Siciliæ patri meo & heredibus suis, cujus ego heres existo, prædicta ecclesia Romana concessit. Et recognosco & fateor quod inter Romanam ecclesiam & prædictum patrem meum conditiones, conventiones, modus, & forma, ac pacta infrascripta intervenerunt, & fuerunt apposita in concessione regni sibi suisque heredibus per Romanam ecclesiam facta, seu auctoritate ipsius in prædicta concessione pertinentia seu spectantia ad personas eorum, qui successuri erant ipsi patri meo suisque heredibus in terra & regno prædictis, & eorum qui in eisdem successuri sunt mihi, meisque heredibus; nec non ad successionem, vel

(i) Ext. etiam lib. privil. Rom. eccl. to. 2. pag. 258. & rad. Valles. sign. lit. B. num. 12. pag. 125.

Quibus legibus Siculum regnum de manu Nicolai acceperit. Beneventum & illius ager e Siculi regni concessione excipiuntur.

Conventa inter Carolum & Clem. confirmata.

NOTÆ [1] CArolus II. Caroli I. Siciliæ regis filius hoc anno die sacra Pentecoste Siculi regni diademate a Pontifice ornatus fuit. Quam cæremoniam Reate, non vero Romæ præstitam Annalista ex literis tunc a Pontifice Reate datis probat & author memorialis Potestatum Regiensium, qui præsens aderat, confirmat. Regni tamen sui epocham aliter coordiri Carolo visum fuit; cum illam duci ab obitu Caroli patris demonstret ejusdem Caroli II. diploma vulgatum a Martenio Anecdot. to. I. col. 1236. Signatur enim *Sylvamellis anno Domini 1290. Indict. III. Regnorum nostrorum in Jerusalem anno VI.* deducto nempe eo anno 1285. quo Carolus I. obivit. Ita pariter idem Carolus literas patentes, hic num. 2. in Annalibus legendas, signat anno 1289. regni sui quinto. MANSI

vel formam, seu modum succedendi ipsi patri meo suisque heredibus, & mihi meisque heredibus in regno & in terra præfatis. Quæ omnia & singula tam me, quam meos in dictis regno & terra heredes servaturos promitto, & contra ea non venturos, quæ talia sunt. Si in vestro vel heredum vestrorum obitu legitimum, prout subsequitur, heredem vos aut ipsos quod absit, non habere contigerit, regnum ipsum ad Romanam ecclesiam, ejusque dispositionem libere revertatur, &c. Pluribusque interjectis, quæ in iis clientelaris sacramenti formulis a nobis jam ante adductis a Carolo I. Clementi IV. & Joanni XXI. Pontificibus nuncupatis, iisdem concepta sunt verbis: de censu pendendo adiicit iis, quæ superius typis fuere cusa (a).

Legitimo deficiente successore regnum ad Ecclesiam devolvendum.

(a) An. Chr. 1265. n. 18.

III. *Si autem de censu octo millium unciarum hujusmodi primi termini infra dictos tertium terminum & duos sequentes menses plenarie satisfecerimus, nihilominus semper pro singulis octo millibus unciarum singulorum terminorum, si simili modo in eorum solutione cessaverimus, vel illas non solverimus pœnas similes incurremus, salvis aliis pœnis, & processibus, quæ vel qui de jure inferri, vel haberi poterunt per Romanum Pontificem in hoc casu. Item promitto quod in quolibet triennio dabimus ego & mei in dicto regno heredes Romano Pontifici unum palafredum album pulchrum & bonum in recognitionem veri domini eorumdem regni, & terræ; & solvam Romanæ ecclesiæ quinquaginta millia marcharum sterlingorum per infrascriptos terminos. Videlicet quod infra sex menses solvam eidem ecclesiæ decem millia marcharum sterlingorum, & infra singulos sex menses successive sequentes solvam singula decem millia, donec tota prædicta quinquaginta millium summa fuerit integre persoluta. Quod si in hujusmodi terminis illa non solvero, liberum erit Romano Pontifici contra nos pro singulis terminis ad pœnas spirituales procedere, prout sibi videbitur expedire. Quia vero, sicut in tractatu negotii actum extitit, tempore, quo esset tractatus, sive negotium consummandum, dominus Papa petitionem prædicti patris mei super remittendis eedem quinquaginta millibus marcharum factam audiret, ex parte saltem aliqua, de qua ipse Romanus Pontifex, teneri ad gratias deberet *. Ita tamen quod per præfixionem hujusmodi terminorum nullum mihi & heredibus meis in hoc præjudicium generetur; quin illa pars, de qua summus Pontifex mihi vel patri meo gratiam fecit, vel facere de prædicta summa quinquaginta millium deducatur.*

Singulis triennis equus albi coloris donandus Pontifici.

* Hunc locum obscuriorem ita jacere comperi in pluribus MS.

IV. *Promitto insuper, ad hoc tam me quam heredes meos in regno obligans, quod quandocumque Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit, asseruerit, vel dixerit Romanam ecclesiam indigere; ita quod super indigentia hujusmodi ipsius Romani Pontificis simplici verbo stetur, ego vel mei in dicto regno heredes requisiti ab eo ad Urbem, in Campaniam, in Maritimam, in patrimonium B. Petri, in Tusciam, ducatum Spoletanum, marchiam Anconitanam, & in præmissam civitatem Beneventanam, ac ejus territorium & pertinentias, quæ remanebunt ecclesiæ, & in omnes alias terras ipsius Ecclesiæ per Italiam trecentos milites equis & armis bene ac decenter munitos & paratos; ita quod unusquisque ipsorum habeat quatuor equitaturas, vel tres ad minus; in ecclesiæ prædictæ obsequium & subsidium transmittemus, per tres menses integros in meis, vel dictorum in regno heredum sumptibus & stipendiis, semel tamen in anno in servitio ejusdem ecclesiæ moraturos, mensibus ipsis a die, quo iidem milites terram mei dominii vel fines mei districtus vel eorumdem heredum egressi fuerint, per vulgares dietas & solitas computandis; & quod si maluerit ecclesia eadem ingruenti necessitate, super qua stetur verbo Romani Pontificis, ut dictum est, navali juvari exercitu, prædictos milites, debita taxatione ac recompensatione præhabita, in navale stolium commutabimus; & in prædicta civitate Beneventana, quam hactenus Romana ecclesia sibi retinuit, & in suum demanium & dominium cum omnibus juribus suis & pertinentiis reservavit, & toto tenimento civitatis ejusdem cum finibus ejus antiquis, quos Romanus Pontifex quandocumque, semel tamen, sibi placuerit, bona fide distinguet, & quæ eidem ecclesiæ, & in ejus proprietate libere remanebunt, nullo jure nobis, vel cuicumque alii de regno prædicto ibi retento, seu quomodolibet reservato, & quod nullum jus ego & mei in dicto regno heredes quomodolibet acquiremus, vel habebimus in eisdem; & quod distinctioni quoque per Romanum Pontificem semel faciendæ, ut dictum est, stabimus absque contradictione seu refragatione quacumque ego & heredes mei, prout ipsa distinctio per apostolicas literas apparebit.*

Postulante Pont. trecenti equites catafracti trimestri regni sumptibus in Pontif. castris alendi.

Horum vice, petente sede Ap. classis submittendo.

V. *Pro prædicta quoque civitate Beneventana, hac vice reficienda per Beneventanos, exponam per septennium, pro lignaminibus omnia nemora ipsorum regni & terræ & omnem materiam ad ædificia opportunam, puta lapides, arenam, quæ puteolana vocatur, cæmentum, & similia sine præjudicio juris singularum personarum ad unum dietam prope Beneventum. Et promitto quod præstabimus ego & mei heredes Beneventanis securitatem per totum regnum & terram prædicta, nisi in regno & terra prædictis de novo delinquant, propter quod ad nos de jure justitia pertineret: quodque privilegia dictæ civitati*

De reficiendo Benevento, ejusque privilegiis servandis.

a Re-

a Regibus, & principibus concessa tam ego, quam mei heredes in regno & terra eisdem illibata servabimus; & omnia statuta per quondam Fridericum olim Romanorum Imperatorem, seu quoscumque alios Reges Siciliæ facta contra libertatem civitatis ejusdem revocabimus, & in omnibus & per omnia quæ libertates fuerint cæteris regnicolis parificabimus illam; nec aliqua statuta, seu aliquas leges condemus in posterum, per quæ dictæ civitati directe vel indirecte possit præjudicium generari: & pro Apostolicæ sedis, & B. Bartholomæi patroni civitatis ejusdem reverentia, fidantias ab omnibus remitti faciemus, & remittemus eisdem. Fidentiarum autem remissio est concessio libertatis, ut cives Beneventani possint libere proprias vineas & terras excolere, ipsarumque fruges & fructus recolligere, ac easdem vineas & terras vendere, & de ipsis pro sua voluntate disponere sine aliqua exactione, vel munere, vel etiam datione.

VI. Nulla a Regibus Sicil. possessio in ditione Pont. comparanda.

Promitto etiam, me & heredes meos in regno Siciliæ obligans, quod in dicta civitate, & ejus territorio, ac pertinentiis suis, quæ Romanæ remanebunt ecclesiæ, vel in Urbe seu in Campania, vel maritima, seu in ducatu Spoletano, aut marchia Anconitana, vel in patrimonio B. Petri in Tuscia, seu in aliis quibuscumque terris, aut demaniis, sive feudis ipsius ecclesiæ ubilibet constitutis ex successione, vel legato, aut venditione, sive donatione, aut alio quocumque jure vel titulo, seu contractu nihil unquam tam ego quam heredes mei in regno acquiremus vel vendicabimus, seu poterimus acquirere, vel quomodolibet vendicare: & nihil unquam recipiemus, habebimus, vel retinebimus, seu poterimus recipere, habere, vel etiam retinere; ac nullam potestariam, seu capitaniam, vel rectoriam, nullumque alium honorem, nullamque dignitatem, seu potestatem senatoriam, vel quamcumque aliam, aut administrationem, vel commendam, nec quodcumque aliud officium recipiemus, seu recipere poterimus, habebimus, seu retinebimus, vel habere, seu retinere poterimus in eisdem. Hoc autem intelligo de illis heredibus meis, qui mihi in eodem Siciliæ regno succedent. Nolo enim, quod delictum aliorum heredum, qui succedent mihi in comitatibus & aliis terris meis in pœnam heredis, qui est mihi successurus in regno, aliquatenus extendatur.

VII.

Ne vero hujusmodi alii heredes mei contra ea, quæ in isto continentur articulo, aliquo forsan tempore venire præsumant, acquirendo, vel vendicando, aut recipiendo, vel habendo, seu retinendo sibi aliquid in terris in articulo ipso expressis; vel recipiendo, habendo, seu retinendo in eisdem terris potestariam seu capitaniam, vel aliquid aliud de iis, quæ in articulo continentur eodem, promitto, tam me quam ipsos heredes meos obligans, quod nullus etiam hujusmodi aliorum meorum heredum ullo unquam tempore sibi quicquam in eisdem terris acquiret, seu vendicabit, recipiet, habebit, vel etiam retinebit; aut potestariam seu capitaniam, vel rectoriam, aut aliquid aliud ex iis, quæ prout dictum est, in eodem articulo plenius exprimuntur: nec alicui eorum recipere, habere vel retinere licebit. Quicumque autem ipsorum secus præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat, nec ipse, nec ejus posteri in perpetuum possint in eodem regno succedere, si eis in casu aliquo hujusmodi successio deferretur: sed ab illa repellantur omnino. Et nihilominus ille, qui tunc ejusdem regni gubernaculis præsidebit, Romano Pontifici contra eum patenter assistere teneatur.

Hæc pacta violantibus pœnæ objectæ.

Si vero ego vel mei in regno heredes prædictam civitatem Beneventanam, territorium & pertinentias ejus, quæ remanebunt ecclesiæ, vel aliquam partem eorum, aut Campaniam vel Maritimam, seu Urbem, vel ducatum Spoletanum, aut marchiam Anconitanam, sive patrimonium B. Petri in Tuscia, aut alias quascumque terras Romanæ ecclesiæ ubilibet constitutas occupaverimus, vel occupari fecerimus, aut super iis offenderimus, vel molestaverimus ecclesiam, seu fecerimus molestari; & priusquam super hoc a Romano Pontifice moniti & requisiti fuerimus, vel si commode moneri, aut requiri nequiverimus, juxta ipsius Romani Pontificis assertionem vel dictum, postquam de hoc ipse publice, ac solemniter nos monuerit, infra tres menses non restituerimus integre omnia occupata, eo ipso ab eorumdem regni Siciliæ, & terræ jure cadamus totaliter; ipsaque regnum & terram prorsus amittamus, & hæc ad Romanam ecclesiam libere devolvantur. Quod si etiam restituerimus occupata, nihilominus ad plenum de universis injuriis & damnis illatis, ad mandatum ejusdem Romani Pontificis satisfacere teneamur.

Occupatis Ecclesiæ locis ni constituto tempore moniti abstinant regni jus amittunt.

VIII. Si qui e posteris ditionem pontificiam bello petierint, eorum stirps a regni successione aliena pronuntiatur. Obstricti Reges Siculi ad tuenda, restituendave ecclesiarum jura.

Promitto etiam, me & heredes meos alios quam in regno obligans, quod ipsi heredes mei, videlicet, qui mihi non succedent in regno occupare vel facere occupari easdem terras Romanæ ecclesiæ, seu molestare aut molestari facere super illis non attentabunt. Illi vero qui secus attentaverint, præmissas pœnas, ut videlicet eo ipso sint excommunicati, & tam ipsi quam eorum posteritas in perpetuum ad successionem dicti regni, si in aliquo forte casu eadem successio devolveretur ad illos, nullatenus admittantur, incurrant: & Rex Siciliæ, qui tunc erit, teneatur assistere Romano Pontifici contra ipsos, prout superius est expressum. Promitto quoque me & heredes meos obligans, quod omnibus

eccle-

ecclesiis tam cathedralibus, quam aliis regularibus & sæcularibus; necnon & omnibus prælatis & clericis, ac universis personis ecclesiasticis sæcularibus & religiosis, & quibuslibet religiosis locis, plenarie dimittam & restituam, & dimitti ac restitui faciam; & procurabo integre omnia bona eorum immobilia, a quibuscumque ablata vel occupata sint, & per quoscunque detineantur: & mobilia, quæ extant, & poterunt inveniri, simile modo restituam, & restitui facere procurabo eisdem: & quod hanc restitutionem faciam, & fieri procurabo absque contradictione, seu difficultate qualibet hoc modo: scilicet, quod statim in illa parte ipsorum regni & terræ, quæ mihi obedit, restitutio ipsa fiet; ipsaque postmodum successive consummabitur, sicut obediens & habebuntur eadem regnum & terra ad mandatum & arbitrium aliquorum virorum discretorum deputandorum a Romano Pontifice, ad quorum mandatum jurium & rerum immobilium & mobilium, quæ extant, restitutionem plenam faciam, & fieri procurabo; ita quod ea, de quorum dominio, vel proprietate, seu possessione notorium fuerit, ad eorum mandatum & arbitrium mox reddam, & reddi faciam; in dubiis per ipsos de plano & absque judicii strepitu veritate diligentius inquirenda; ita quod sufficiat vocari camerarium, vel procuratorem, seu bajulum, in cujus jurisdictione vel ballivia, seu territorio bona, de quibus agetur, consistent, ad videndum jurare testes, qui in hujusmodi inquisitione deponent. Sequuntur nonnulla de tuendo jure ecclesiastico, quæ jam ante superius a nobis iisdem omnino verbis sunt annalibus inserta (a): tum de liberis provocationibus ad sedem Apostolicam in causis ecclesiasticis permittendis additur: *Et si ad sedem Apostolicam super hujusmodi causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad eandem venire sedem pro appellationum prosecutionibus libere & absque inhibitione aliqua permittantur: & promitto tam me, quam heredes meos facturos, curaturos, & permissuros, quod sic agitari, tractari, & ventilari, ac terminari possint; & quod sic possit appellari, & libere veniri. Sacramenta vero fidelitatis præstabuntur secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt, ab illis ecclesiarum prælatis, quorum prædecessores antiquis illa Siciliæ Regibus præstiterunt: ab illis autem prælatis & ecclesiis, qui regalia sive temporalia bona tenent. Si qui tamen sunt, qui hujusmodi bona teneant a domino regni & aliis dominis temporalibus, & qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt Regibus & ipsis dominis temporalibus servitia exhibere, hujusmodi honesta, & antiqua servitia eis secundum rationabilem & antiquam consuetudinem, & sicut statuta patiuntur canonica, impendantur; salva semper circa ecclesias cathedrales, & alias regulares, & sæculares, ac personas & loca ecclesiastica tam in faciendis provisionibus & electionibus confirmandis, quam in omnibus quibuscunque aliis Romani Pontificis & ecclesiæ Romanæ jurisdictione ac auctoritate plenaria, & libera potestate.*

(a) Anno Chr. 1265. n. 19.

De sacramento fidei ab ecclesiasticis exigendo.

IX. *Revocabo quoque omnes constitutiones, seu leges per prædictum Fridericum, vel per Reges Siciliæ, sive per Conradum ipsius Friderici filium, aut Manfredum quondam principem Tarentinum, qui de facto regnum ipsum detinuit occupatum, editas contra ecclesiasticam libertatem: nec statuta vel constitutiones aliquas edam, aut etiam promulgabo, per quæ juri, vel libertati ecclesiasticæ derogetur. Promitto etiam quod tam ego quam mei heredes non patiemur, quod aliquis clericus vel persona ecclesiastica eorumdem regni & terræ in civili vel criminali causa conveniatur coram judice sæculari, nisi super feudis judicio petitorio conveniatur civiliter; ita quod omnes ecclesiæ, ac personæ ecclesiasticæ omnimode erunt liberæ, & etiam in nullo Regi vel principi subjacebunt, & quod nullas tallias, vel collectas imponemus ecclesiis, monasteriis, clericis, & viris ecclesiasticis vel rebus eorum; & quod in ecclesiis vacantibus ego vel nostri in regno heredes nulla habebimus regalia, nullosque fructus, redditus, & proventus; nullas etiam obventiones, ac nulla prorsus alia percipiemus ex eisdem, custodia earumdem ecclesiarum interim libera remanente penes personas ecclesiasticas juxta canonicas sanctiones.*

Pollicetur Carolus Friderici Conradi, & Manfr. leges tyrannicas abrogaturum.

Nulla jura regalia in ecclesiis sibi vendicaturum.

Comites vero & barones, milites & universi homines totius regni & terræ prædictæ vivent in ea libertate, & habebunt illas immunitates, illaque privilegia ipsisque gaudebunt, quas & quæ tempore claræ memoriæ Guillelmi secundi Siciliæ Regis, & aliis antiquis temporibus habuerunt; & promitto, quod ego, & prædicti mei heredes ipsos prædictis libertate, immunitatibus & privilegiis permittemus gaudere, & in dicta vivere libertate; & quod omnes, qui eo tempore, quo claræ memoriæ pater meus Siciliæ Rex præfata regnum & terram ab ecclesia Romana recepit in feudum, erant exules regni Siciliæ & terræ prædictæ, cujuscunque conditionis existant, ad mandatum Ecclesiæ reducemus in regnum & terram prædicta, ipsisque de bonis & juribus eis debitis restitutionem plenam faciemus, & fieri procurabimus, & quod in hujusmodi restitutione secundum præscriptam formam in capitulo de bonis ecclesiarum restituendis contentam, tam in notoriis, quam in dubiis procedemus, & permittemus proce-

Restituturum privil. ecclesiarum, quæ Guillelmi II. temporibus viguere,

di

di; & quod captivos & obsides, si qui tenebantur tempore supradicto, & adhuc tenentur in regno & terra prædictis, Romanos, regnicolas, & alios de terra Ecclesiæ, Tuscos, Lombardos, & illos de marchia Tervisina, bona fide restituam libertati pro posse; & quod heredibus quondam Richardi comitis Sorani germani fel. record. domini Innoc. Papæ III. jus, quod in comitatu Sorano, & aliis ecclesiæ Romanæ fidelibus illud, quod in aliis comitatibus & bonis, si qua eis in regno & terra prædictis a Regibus & principibus sunt concessa, obtinent, penitus salvabimus, & salvari curabimus, nec per ipsorum regni & terræ concessionem factum dicto patri meo comitatuum, seu concessorum eorumdem cuiquam, quo ad proprietatem seu possessionem, præjudicium generetur, regio in iis omnibus jure salvo.

X. Nulla fœdera cum ullis principibus adversus Romanam eccl. initurum.

Promitto etiam, quod nullam confœderationem, seu pactionem, vel societatem cum aliquo Imperatore vel Rege, seu principe, vel barone, Saraceno, Christiano, vel Græco, aut cum aliqua provincia, seu civitate, aut communitate, vel loco aliquo scienter contra Romanam ecclesiam, vel in damnum Ecclesiæ faciam; & si etiam fecero ignoranter, tenear & promitto ad mandatum Ecclesiæ revocare. Denique omnes præmissas conditiones, quæ in persona mea apponuntur, circa meos etiam in regno ipso heredes & successores volo & intelligo esse dictas: salvis omnibus, quæ circa alios heredes meos ordinata consistunt, prout superius est expressum. Ego etiam de hoc privilegium seu literas præsentes tibi domino Papæ & Romanæ ecclesiæ memoratis aurea bulla bullatum seu bullatas, in quo vel in quibus proprio juramento fateor, & recognosco expresse regnum Siciliæ, & totam terram, quæ est citra Farum usque ad confinia terrarum Romanæ ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum territorio & pertinentiis ejus, quæ, ut dictum est, ecclesiæ remanebit eidem, ex sola gratia & mera liberalitate sedis Apostolicæ sæpedicto patri meo, mihi, meisque heredibus in feudum fore concessa; meque habere ac tenere regnum, & terram hujusmodi a dicta Romana ecclesia in feudum pro me meisque heredibus in dictis regno & terra sub pactis, & conditionibus, forma, modo, & conventionibus supradictis, & sub aliis, quæ in literis felicis recordationis Clementis Papæ IV. plenius continentur.

Beneficio puro, & auctoritate sedis Apost. regnum Siculum obtinere profitetur.

Initis inter Carolum I. & Clem. IV. pactis staturum spondet.

Cæterum ut præmissa omnia & singula, ac insuper ut conditiones, conventiones, & pacta, quæ inter sanctam Romanam ecclesiam, & sæpedictum claræ memoriæ patrem meum intervenerunt, seu fuerunt apposita tempore, quo sæpedicta terra & regnum ipsi patri meo pro se suisque heredibus concessa fuerunt in feudum, prout

in literis felicis recordationis domini Clementis Papæ IV. plenius continentur, illibata perpetuo maneant, & inconcussa semper obtineant firmitatem; ipsa omnia & singula juro, & per stipulationem solemnem promitto, quod plenarie adimplebo, & inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei Evangelia. In prædictorum autem testimonium perpetuamque memoriam præsens scriptum exinde confici jussi, & aurea bulla regiæ majestatis impressa typario communiri. Actum Reate in majori palatio juxta cathedralem ecclesiam Reatinam XIII. Kal. julii anno MCCLXXXIX. indictione secunda regnorum nostrorum Hierusalem & Siciliæ anno V.

XI. Hæc fœdera violaturis anathema incutit Pont.

Nos itaque hujusmodi homagium & fidelitatis juramentum, promissiones tuas, & omnia, ut præmittitur, a te facta de fratrum nostrorum consilio acceptamus; & nihilominus, quia in quibusdam articulis, seu capitulis prædictorum in dictis literis contentorum expressius continetur, quod in certis casibus tu & heredes tui excommunicationis sententiam incurratis, & dicta regnum & terra tua & ipsorum heredum sint ecclesiastico supposita interdicto; quodque in certis casibus tam tu quam tui in dictis regno & terra heredes a sæpedictis regno & terra cadatis, & ipsa regnum & terra ad Romanam ecclesiam libere devolvantur, & totaliter revertantur; nos ex nunc hujusmodi sententias videlicet excommunicationis in te & eosdem heredes, & interdicti in præfatum regnum & terram prædictam; nec non privationis omnis juris tam tibi, quam ipsis heredibus in sæpedictis regno & terra vel ad ea quomodolibet competentis, vel competituri, si tua vel ipsorum culpa hujusmodi casus emerserit; de prædictorum fratrum consilio auctoritate apostolica promulgamus; decernentes, quod cum hujusmodi casus privationis emerserit, prædictum regnum & terra præfata libere ad eamdem Romanam ecclesiam devolvantur, & revertantur ad eam: ita quod ex tunc nullum jus tibi tuisque heredibus competat in eisdem; sed de illis Romana ecclesia libere disponere valeat, prout sibi placuerit, & videbitur expedire. Nulli ergo, &c. nostræ attestationis, acceptationis, & constitutionis &c. si quis autem, &c. Dat. Reate XIII. kal. julii an. II.

Pronunciat in designatis casibus sedem Ap. Siculum regnum ad se revocaturam.

XII. Perfecta regiæ consecrationis pompa, ad recolendam accepti a Pontifice beneficii memoriam Carolus ecclesiæ Reatinæ, in qua regia acceperat ornamenta, annuas viginti uncias auri contulit. Qua de re hæc ad Aprutii præfectum & magistratus Sulmonenses scripsit (a): *Reatinam ecclesiam, in qua oleo sancto uncti, de manu summi Pontificis regale re-*

(a) Ext. ejus lit. apud Nic. IV. t. 2. in ep. 364.

cepimus diadema, volentes debita gratitudine venerari, ut ad laudem divini nominis nostræ coronationis memoria perpetua fit ibidem, redditam viginti unciarum auri percipiendam annis singulis perpetuo de redditibus bajulationis, aliorumque jurium demanii nostri civitatis Sulmonensis, ac distribuendum in eadem Reatina ecclesia episcopo & canonicis, qui huic ordinationi nostræ expressius consenserunt, gratiose duximus concedendum, &c. Ingentibus vicissim ipsum a Nicolao Papa muneribus gemmisque ornatum, tradit Joannes Villanus (*a*), plurimoque auro subsidiario donatum.

Viginti unciæ auri annuæ traditæ ecclesiæ Reatinæ a Carolo.

(*a*) *Jo. Vill. l. 7. c. 129.*

XIII. Et quidem triennales illi decimæ ad recuperandam Siciliæ insulam attributæ fuere (*b*): tum iniquiores pactiones, quibus ad libertatem adipiscendam fuerat ab Aragonio obstrictus, a sanctissimo Pontifice rescissæ, ac tam Carolus ipse quam Eduardus Angliæ Reges, ac Provinciales dati Alfonso sacramenti religione liberati: *Cum*, inquit (*c*), *conventiones, promissiones, & innovationes præmissæ gravia in se productura pericula, & ex iis quædam fere impossibiles, quædam alias indebitæ ac illicitæ, ac horrenda & abominanda fidelibus in grande præjudicium ipsius ecclesiæ ac præfati Regis Siciliæ, vassalli ejusdem ecclesiæ specialis, per vim & metum contra bonos mores, ac aliae perperam & inique præsumptuosius extortæ, & attentatæ noscantur.* Versum est (*d*) Alfonso Aragonio crimini, Apostolicæ sedi in restituenda Carolo libertate ipsum non paruisse, sed dolo & fraude gravioribus illum nexibus constrinxisse. Quare Pontifex anathematis sententiam solemni ritu in eum tulit (*e*), ac Philippo Regi Francorum triennales sacerdotiorum decimas in Galliis ad comparandam armorum vi Carolo fratri Aragoniam concessit (*f*): eo nimirum consilio, ut æquiores ab Alfonso concordiæ leges referrentur. Jacobum vero illius fratrem invasorem Siciliæ, ac partium sequaces censuris defixit (*g*).

(*b*) *Nicol. l. 1. ep. 350. & 355.*

(*c*) *Ibid. ep. 480.*

Promissa data Alfonso Arag. rescissa.

(*d*) *Ead. ep.*

Jactum in eum anathema.

(*e*) *Lib. 2. ep. cur. 5.*

(*f*) *Lib. 1. ep. 261.*

Francorum Rex sollicitatus ad Arag. expugnandam.

(*g*) *Lib. 2. ep. cur. 82. 70.*

XIV. Benignitatem præterea in memoratum Carolum explicuit, ipsumque pœnis omnibus, si quas ob non servatas cum ecclesia initas a parente pactiones contraxisset, absolvit, jurique pristino restituit: *De fratrum*, inquit (*h*), *consilio & assensu quascumque excommunicationum sententias incurristi; necnon & quaslibet sententias interdicti, quibus supposita sint regnum & terra præfata propter supradicta conditiones, conventiones, & pacta per dictum patrem tuum, aut per te, sive per utrumque quomodolibet non servata hactenus; penitus relaxamus, &c. Dat. Reate XIII. kal. julii anno II.*

Carolus II. censuris solutus si quas contraxit.

(*h*) *Ib. ep. cur. 58.*

XV. Cumulatum id beneficium est pluribus aliis prærogativis. Ad concilianda enim illi divina auxilia, sine quibus humana omnia franguntur, indulgentiarum præmia pro eodem Carolo Deum oraturis contulit: (*i*) *Piis desideriis mentis tuæ favoris benevoli suffragium impendentes, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui devotis orationibus divinam pro te misericordiam implorabunt, singulis diebus, quibus apud Dominum hujusmodi orationes effundent, decem dies de injuncta eis pœnitentia misericorditer relaxamus. Dat. Reate IV. non. junii anno II.* Præterea ad incendendam amplius Regis pietatem permisit (*k*), ut sanctorum reliquias in regia domo in loco decoro teneret: *Præsertim*, inquit, *cum ex Apostolicæ sedis indulgentia altare portatile habeas, in quo tibi facis per proprium capellanum temporibus propriis divina officia celebrare.* Ac plurima alia beneficia apostolica, quæ ad divinam illi gratiam comparandam utilissima erant, impertitus est (*l*). Simillimis sacris prærogativis Mariam (*m*), & Margaritam (*n*) Siciliæ Reginas, ac Francorum Reginam ornavit. Cum vero ad confirmandos eos qui hactenus in fide perstiterant, aliosque ad officium revocandos Apostolicæ sedis legati præsentia maxime interesset, Berardum episcopum Card. Prænestinum Nicolaus eo munere insignivit (*o*), illique (*p*) plures, qui reverso in regnum Carolo ad illius partes transvolarunt, tum Cardinali (*q*) S. Mariæ in Porticu, atque episcopo Aurelianensi (*r*) in Ecclesiæ gratiam restituendi auctoritatem impertiit.

(*i*) *Lib. 2. ep. 109.*

Propositæ pro eo preces Deo porrecturis indulgentiæ.

(*k*) *Ib. ep. 294.*

(*l*) *Ib. 295. 296. 297. 298. 299. 300.*

(*m*) *Ib. ep. 313.*

(*n*) *Ib. ep. 319. ad 323.*

Prænest. ep. sc. Card. creatus in Sicil. A. S. L.

(*o*) *Lib. 2. ep. cur. 15. & regest. post camd. ep.*

(*p*) *Ib. ep. 10.*

(*q*) *Lib. 2. ep. cur. 75.*

Tentavit Carolus mulcere Siculos ostensa veniæ spe, atque ad eos benignitatis regiæ exemplo ad obsequium pelliciendos obstrinxit se Pontifici nullam de superioribus perduellionibus ultionem repetiturum: tum etiam precibus ursit, ut is vicissim illatas ecclesiæ injurias condonaret: quo argumento publica hæc monumenta promulgata (*s*).

Reversus in regnum Carolus nonnullos ad se pellicit.

(*r*) *Lib. 2. ep. 293.*

(*s*) *Extant in MS. arch. Vat. sign. n. 539. ep. 17.*

Sanctissimo in Christo patri & clementissimo domino suo domino Nicolao, divina providentia sacrosanctæ Romanæ, ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, Carolus II. Dei gratia Rex Jerusalem & Siciliæ, ducatus Apuliæ & principatus Capuæ, Provinciæ & Folqualquerii comes cum omni reverentia & honore devota pedum oscula beatorum.

Conditionis humanæ lubricam, per quam lapsus est fragilis ad peccandum, pia meditatione considerans, cadentibus in errores deliramento compatior, & volentes post casum surgere zelo clementis affectionis amplector: misericordia namque thronus præsidentis extollitur, & benigna clementia regnantis solium roborature. Scrutinio itaque diligentis meditationis advertens, quod

Caroli II. literæ de venia Siculis ob perduellionem data.

offi-

officialium claræ memoriæ domini patris mei effrænata concitante licentia Siculorum dissidiosa commotio in rebellionis culpam cecidit, per quam a fidelitate S. Romanæ matris ecclesiæ, atque mea se turpiter abdicavit, eorum casui libenter opportune subvenio, & ad sublevanda onera instinctu paternæ potius, quam dominicæ charitatis occurro: quorum reditum ad salutem pie cupiens ad animarum & corporum evitanda pericula, ipsos cujuscumque dignitatis, status, aut conditionis existant, gressus fidelitatis egressos redeuntes de dissimilitudinis regione, & erroris devii depulsa caligine ejusdem ecclesiæ, ac meæ cultum veræ fidei amplectentes, ad gratiam suam clementer recipio, omnesque culpas & offensas contra claræ memoriæ dominum patrem meum & me per eos non sine multa inculcatione commissas, & pœnas etiam corporales & pecuniarias, quas pro illis similitas invisoriudiceret, eis de speciali & humana compassione remitto; restituens ipsos & heredes eorum beneficio plenæ restitutionis in integrum ad bona, honores, dignitates, & statum; infamiam quæ dictarum culparum commissione notavit eosdem, totaliter abolendo: ac volens ex nunc ut postquam conversi fuerint (ut prædicitur) ad salutem, libertatibus & immunitatibus concessis per me aliis citra pharum regni Siciliæ fidelibus libere potiantur. Et ut eo magis sit eis reditus salutaris ad fidem, quo discessus fuerit luctuosus, ipsos universos & singulos quam primum se in effectivæ agnitionis statum fidei præfatæ reduxerint, ab omnibus debitis & obligationibus descendentibus ex contractibus, gestionibus, officiis, administrationibus, seu delictis, quibus universitates aut singulares personæ ipsorum Siculorum tum pro tempore jam elapso tenerentur, & a culpis etiam, quibus damna plurima, præjudicia, & diminutionem patrimonii incurrisse dignoscerentur, perpetuo libero, & a vinculo civilis & naturalis obligationis absolvo.

Ut autem præmissorum omnium receptionis, remissionis, liberationis, & absolutionis eo potius sit spes in cautelam securior, pro quo eorum conservatione firmiter valitura vinculum expressæ promissionis accesserit, & benignior ac fidentior adsit intercessor; sanctitati vestræ in verbo regiæ majestatis incommutabiliter & expresse promitto, prædicta omnia & singula simpliciter & absolute complere, & per me meosque posteros illibata servare: clementiæ vestræ humiliter supplicans, ut Apostolicæ sedis benignitas, quæ non claudit gremium redeunti, & universitates & singulares personas Siculorum ipsorum, ad fidelitatem ecclesiæ memoratæ ac meam efficaciter redeuntes, ad gratiam suam clementer admittat, omnesque culpas & offensas per eos contra eamdem sedem a tempore rebellionis præfatæ commissas: nec non sententias atque pœnas spirituales & temporales, quas pro illis aut ipso jure, aut per processus varios per dictam sedem aut ejus auctoritate contra ipsos habitos incurrerunt, paterna miseratione relaxans & tollens, restituat ipsos ad integrum statum & gratiam, a quibus fecerunt se per culpæ contagium alienos, in cujus rei testimonium, &c. Admisit Nicolaus præclarum hoc clementiæ specimen a Carolo exhibitum, atque illud apud Siculos vulgandum curavit, (a) pollicitus superiores omnes injurias tum a Carolo tum a Romana ecclesia voluntaria oblivione deletum iri, si Siculi ipsi ad officium redirent.

Clementiæ spes certa iisdem ostensa.

Promulgata illa a Pontif.

(a) Eod. M.S. sig. n. 539. ep. 18.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei charissimo in Christo filio Carolo Regi Siciliæ illustri.

*Gaudet jure mater ecclesia, filium utique benedictionis & gratiæ, qui per tramites pietatis ingrediens misericordiæ lenitatem clementiæque dulcedinem amplecteris, & ipsam ecclesiam matrem tuam manifestis devotionis indiciis revereris. Nuper quidem literas tuas aurea bulla munitas benigno affectu & hilari vultu recepimus tenoris & continentiæ subsequentis: Sanctissimo in Christo patri, &c. Conditionis humanæ, &c. Ex his igitur tuæ suavitatis spiritum & lenitatis humanæ dulcedinem commendantes, omnia & singula in prædictis literis tuis distincte contenta accepimus expresse: ac tuis supplicationibus inclinati universitates & singulares personas dictorum Siculorum, cujuscumque status, dignitatis, & conditionis existant, ad fidelitatem nostram, Romanæ ecclesiæ, atque tuam efficaciter redeuntes, ad Apostolicæ sedis gratiam clementer admittimus, omnesque culpas & offensas per eos contra sedem ipsam a tempore, quo contra patrem tuum rebellionis spiritum assumpsere, commissas; nec non sententias spirituales ac temporales & pœnas, in quas pro illis aut ipso jure aut per processus varios per eamdem sedem vel ejus auctoritate contra ipsos habitos inciderunt, postquam se in effectivæ agnitionis statu fidelitatis prædictæ reduxerint, clementer remittimus & misericorditer relaxamus; restituentes ipsos in integrum ad honores, dignitates, & famam; ac eos in statum pristinum, in quo fuerant antequam committerent * integre reducentes ex tunc postquam ad salutem reversi fuerint, ad relaxationem sententiarum, & pœnarum spiritualium prædictarum juxta formam ecclesiæ processuri. Datum &c.* Adhibitæ etiam aliæ artes ad efferatos Siculorum animos demulcendos: publicis enim literis (b) ad Nicolaum Papam datis professus est Carolus Gallos præfectos Siculis non impositum iri, ne-

Solutæ a Nicolao pœnæ, quas edictis pontificiis Siculi contraxere.

* rebellionem.

De mittendo legato apostolico actum.

(b) Ext. in cod. M.S. arch. Vat. ep. 19.

veteta odia recrudescerent: sed Cardinalem legatum vel alios æquitatis amantissimos magistratus eorum administrationem capessituros, donec Siculi de regia mansuetudine consisi antiqua odia exuissent. Assensit etiam (a), ut Cardinalis Siculam rem gesturus ex ipsius insulæ vectigalibus demandati sibi muneris onera sustentaret. Quæ singula laudavit Nicolaus (b), pollicitus Carolo Siculos, quamprimum ad toleranda mandata regia mansuescerent, illius imperio a Cardinale præfecto restitutum iri: sed has blanditias pertinacia Siculorum respuit. Hactenus de rebus Siculis: nunc ad pontificium in tuendo in aliis regnis jure ecclesiastico zelum sermonem traducimus.

(a) Ib. ep. 22.

(b) Ib. ep. 20. & 23.

XVI. Labefactata fuerat admodum in Lusitania ecclesiastica dignitas, quam a præteritis Regibus obtritam vidimus: ac licet Sanctius in extremo vitæ actu, cælestis Regis tribunal aditurus, actus conscientiæ stimulis pristino illam restituendam splendori edixisset, obstrinxissetque ea religione filium Dionysium sceptri heredem; haud tamen adhuc redintegrata erant ecclesiarum jura, & universa Lusitania Gregorii X. sanctione constitutas ecclesiasticas censuras contraxerat: quamquam superiori anno Dionysius oratores ad sedem Apostolicam ad componendas interprete Pontifice de regio & ecclesiastico jure, quæ illum inter & præsules intercedebant, controversias miserat, atque auctoritate hoc diplomate instruxerat (c): *Noverint universi præsentis procurationis seriem inspecturi, quod nos Dionysius Dei gratia Rex Portugalliæ & Algarbii constituimus, facimus, & ordinamus procuratores discretos viros Martinum Petri cantorem Elborensem, Joannem Martini canonicum Colimbriensem latores præsentium, quemlibet eorum in solidum, ad tractandum, faciendum auctoritate apostolica pacem, compositionem, & concordiam cum prælatis regnorum nostrorum super negocio, quod geritur inter nos & ipsos; & ad confirmandum ipsam compositionem modis & pœnis, quos & quas viderint expedire utilitate nostra & regnorum nostrorum; & ad faciendum omnia alia & singula, quæ circa præmissa facienda occurrerint, & quodlibet præmissorum ratum & firmum habituri quidquid per ipsos vel eorum alterum actum fuerit in præmissis. In cujus rei testimonium præsentem literam nostri sigilli munimine fecimus communiri. Datum Colimbriæ v. die junii. Rege mandante Petrus Joannis notavit æra* MCCCXXVI. anno nimirum humanæ salutis MCCLXXXVIII.

Libertas eccles. nondum in Lusit. suo splendori restituta.

Missi a Rege Dion. oratores ad Pont.

(c) Extat infert. literis Nicolai IV. l. 2. ep. 50.

Data illis paciscendi ad componendam controversiam auctoritas.

XVII. Exceptis benevolentia apostolica Lusitani Regis oratoribus, Nicolaus ineunte februario archiepiscopum & episcopos Lusitanos potestate munivit (d), ut cum iis de paciscenda concordia agerent. Quadraginta erant controversa capita, quibus læsum jus ecclesiasticum episcopi querebantur: quæ cum discussa essent, ad id regii oratores descendere, ut professi fuerint, Lusitanos Reges ab iis injuriis temperaturos. Qua de re coram Cardd. Latino Ostiensi episcopo, Petro tit. S. Marci presbytero, & Benedicto S. Nicolai in carcere Tulliano diacono divini, & humani juris peritissimo, qui postea apices pontificios Bonifacii VIII. accepto nomine gessit, editæ publicæ tabulæ.

(d) Extant Regit lit. apud Nicol. lib. 2. pag. 227. n. 30.

Instructi etiam potestate a Pont. Lusitani præsules.

In nomine Domini Amen. In regno Portugalliæ, & Algarbii grandis inter prælatos ipsius regni & Reges, qui fuerunt pro tempore, super eo ab olim, sicut habet assertio, infrascriptarum partium dissensio ex exorta, quod iidem prælati se, ecclesias, & personas ecclesiasticas regni ejusdem non solum in depressionem, sed etiam in subversionem ecclesiasticæ libertatis in multis gravatos fuisse ac gravari dicebant: super quibus sub diversis Romanis Pontificibus, & per eos multiplicatis processibus, & tractatibus habitis inter partes, contigit controversiam super infrascriptis articulis, quorum aliqui primo coram felicis recordationis domino Clemente Papa IV. & tam ipsi quam nonnulli alii coram recolendæ memoriæ domino Gregorio Papa. X. ex parte dictorum prælatorum oblati fuisse dicuntur, ut inferius exprimitur in eisdem, usque ad tempora magnifici principis domini Dionysii illustris Regis Portugalliæ & Algarbii prorogari, & tandem inter venerabiles patres dominos T. archiepiscopum Bracharensem, A. Columbriensem, B. Sylvensem, & I. Lamecensem episcopos in curia Romana præsentes, tam pro se quam pro aliis prælatis, ecclesiis, & personis ecclesiasticis regni ejusdem, pro quibus sanctissimus pater, & dominus dominus Nicolaus divina providentia Papa IV. ad componendum & pacificandum super prætactis articulis eis concessit per suas literas subscripti tenoris liberam potestatem; & discretos viros Martinum Petri cantorem Elborensem, & Joannem Martini canonicum Colimbriensem procuratores Regis ejusdem ab ipso in forma infrascripta mandatum habentes dicti Regis nomine, mediantibus reverendis patribus dominis Latino Ostiensi, & Velletrensi episcopo, Petro tit. S. Marci presbytero, & Benedicto S. Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinalibus ab eodem summo Pontifice ad discutiendum, & dirigendum hujusmodi negotium deputatis, talis super eisdem articulis in præsentia eorumdem Cardinalium, mei notarii, & testium subscriptorum, pax & compositio intervenit. Prædictis siquidem archiepiscopo & episcopis pro se ac illorum

Insignes de conciliata lite tabulæ.

Qui Cardinales rei transigendæ præfuerint.

no-

nomine, pro quibus ad pacificandum & componendum receperant ab eodem summo pontifice, ut præmittitur, potestatem, & præfatis procuratoribus dicti Regis pro ipso Rege, in dictorum Cardinalium, & testium, ac mei notarii præsentia constitutis; lectisque singulis subscriptis articulis per me notarium dictum, & subter annexis responsionibus, per eosdem procuratores ad singulos eorumdem singulariter subsecutis, vice ac nomine dicti Regis cum expressa intentione ipsum Regem ad contenta in ipsis responsionibus obligandi, quibus quidem responsionibus iidem prælati se dixerunt expresse, & vocaverunt plene contentos. Demum iidem cantor & Joannes, archiepiscopo, & episcopis memoratis & mihi subscripto notario pro ipsis omnibus, & singulis ecclesiis, & ecclesiasticis personis regni prædicti stipulantibus solemniter promiserunt nomine præfati Regis, & pro ipso eumdem Regem expresse ratificaturum, approbaturum, & acceptaturum omnia & singula contenta in responsionibus supradictis; & tam se quam suos quoslibet successores in regno præfato eadem omnia & singula, quæ in dictis responsionibus continentur, prout eorum singulorum qualitas exigit, plene adimplendis, & perpetuo per se ac successores suos inviolabiliter observandis in forma, quam sedes eadem super hoc ei duxerit destinandam: Tenor vero articulorum prædictorum, & responsionum, ut prædicitur, subsecutarum ad ipsas de verbo ad verbum talis est.

XVIII. Controversa inter Regem & clerum capita.

Hi sunt articuli qui pro parte prælatorum regni Portugalliæ & Algarbii coram felicis recordationis prædicto domino Clemente Papa IV. fuerunt oblati.

Primus articulus est. In primis idem Rex pro sua voluntate compellit priores, & abbatissas, ac ecclesiarum rectores, ut prioratibus, & abbatiis, & ecclesiis suis renuntient; maxime in illis monasteriis & ecclesiis, in quibus contendit jus patronatus habere. Respondent Martinus Petri cantor Elborensis, & Joannes Martini canonicus Colimbriensis procuratores prædicti domini Dionysii Regis Portugalliæ & Algarbii, quod ipse Rex non fecit hactenus hoc, & promittunt ejus nomine quod non faciet in futurum.

XIX. *Secundus articulus est. Si episcopi, vel ecclesiarum rectores in parochia suos pro eo, quod decimas & alia jura sibi debita non solvunt eisdem, excommunicationis ferunt sententias, vel loca supponunt ecclesiastico interdicto, justitia exigente,*

Spondent regii oratores justitiam probe administrandam.

dominus Rex & sui occasione hujusmodi excommunicatores banniri faciunt, & alia bona eorum occupari. Respondent dicti procuratores, quod idem Rex contenta in articulo non fecit hactenus, & promittunt, quod non faciet in futurum; & quod si contra per suos subditos factum fuerit, justitiæ complementum conquerentibus exhibebit, occupata restitui & de injuriis satisfieri faciendo.

Tertius articulus est. Item si episcopi vel alii conveniunt, seu convenire velint abbates, abbatissas, priores, aut alias personas ecclesiasticas auctoritate literarum sedis Apostolicæ, præfatus Rex id fieri non permittit. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex non fecit hoc hactenus, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum, & quod permittet ipsos libere uti literis apostolicis.

Quartus articulus est. Item si forte feratur definitiva sententia pro actore, non permittit executioni mandari, & actori judicata præcipit occupari, sibi retinens occupata. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex non fecit hoc hactenus, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum, & quod permittet, quod sententiæ executioni legitime demandentur.

Quintus articulus est. Item si archiepiscopus, episcopi, vel eorum vicarii locum aliquem vel ecclesiam supponunt ecclesiastico interdicto; vel in homines ipsius Regis excommunicationis, prout justitia exigit, ferant sententias; dominus Rex & sui episcopos vel eorum vicarios ad relaxandum hujusmodi sententias per minas, & terrores, & occupationem bonorum suorum compellunt, judicans eos, si sententias relaxare noluerint, judicio Judæorum, subtrahendo ipsis communionem fidelium, ac fideles ipsos, si eis in aliquo communicaverint vel receperint ipsos in castris, villis, aut domibus suis, capiendo, incarcerando, & bonis propriis spoliando. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex contenta in articulo non fecit hactenus, & promittunt, quod non faciet in futurum: quod si contra per suos subditos factum fuerit, justitiæ complementum conquerentibus exhibebit de damnis, & injuriis satisfieri faciendo, & puniendo contrarium facientes, prout fuerint puniendi.

Inflictas censuras non habitum iri ludibrio.

XX. *Sextus articulus est. Item si aliqui judices a sede Apostolica, vel ab ordinariis delegati, aut etiam ipsi ordinarii pro aliquibus clericis contra communitatem aliquam ad Regem pertinentem eumdem, vel aliquos de ipsa communitate interdicti vel excommunicationis sententiam ferunt, exigentibus culpis suis, interdicitur quandoque per Regem ipsum, quandoque per officiales suos, quandoque per ipsam communitatem clericis ipsis commune commercium; & ne ipsos aliquis in suis domibus recipiat prohibetur, aqua & igne ipsis pœna super hoc gravi apposita iis, qui contra fecerint interdictis, & hoc officiales ipsius Regis & communitates per muros, & districtum suum, ac alia loca voce faciunt præconia proclamari: nihilominus iidem clerici diffidantur, & bonis*

spo-

spoliantur, & suis ecclesiasticis & paternis: id etiam fit ordinariis & eorum delegatis, & vicariis, si sententias ex aliquibus aliis causis ferant. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex nihil horum fecit hactenus, & promittunt, quod ipse in futurum non faciet, sed & fieri prohibebit: & quod si per suos subditos, communitates vel alias contra factum fuerit, justitia complementum conquerentibus exhibebit, de damnis & injuriis satisfieri faciendo.

Septimus articulus est. Item si contigit, quod locus aliquis vel ecclesia supponatur ecclesiastico interdicto, vel judex aut alius officialis Regis vel aliquis aut aliqui de ipso loco excommunicentur, statuunt inter se communiter, quod nullus solvat decimas, vel in testamento aliquid relinquat ecclesiæ seu oblationem aliquam ad ecclesiam ipsam ferat. Respondent procuratores prædicti & promittunt, quod idem Rex hoc fieri prohibebit, & prohibitionem suam faciet observari, de damnis & injuriis satisfieri faciendo, & puniendo contrarium facientes, prout fuerint puniendi.

XXI. Octavus articulus est. Præterea præfatus Rex, & communitates ejus non permittunt episcopos ecclesiarum suarum civitatum, & diœcesum parochias limitare. Respondent procuratores prædicti, quod placet Regi, ut fiat hujusmodi limitatio per prælatos justa & æqua, & vocatis eis, quorum interest per edictum publicum proponendum in ecclesiis, de quorum parochiis limitandis agetur tribus dominicis diebus continuis infra missarum solemnia coram populo tunc præsente; ita quod dies ad faciendum limitationem præfixa in quolibet exprimatur edicto, ipsamque diem edictum in tertia dominica proponendum unius saltem mensis spatio antecedat. Quod si Rex ipse in aliqua ecclesiarum hujusmodi jus patronatus habuerit, erit tempore congruo ante facienda limitationis diem specialiter evocandus: & consentiunt prælati, quod si limitatio eis, quorum interest, non vocatis, ut dictum est, de cætero fuerit facta, non teneat: ita tamen, quod patroni, qui sunt barones, aut milites, vel filii militum non veniant personaliter, sed mittant procuratores, si velint: & promittunt prædicti procuratores, quod dictus Rex prælatos in hoc nullatenus impediet; sed observabit quæ prædicta sunt, quantum pertinebit ad ipsum, & faciet a suis subditis observari.

De parochiis circumscribendis conventa.

Nonus articulus est. Item usurpat sibi ipse Rex & communitates ejus in quibusdam episcopatibus regni tertias decimarum ecclesiarum fabricis deputatas, & in quibusdam pontificales; & faciunt de ipsis tertiis construi & refici muros suos, & quandoque illas pro stipendiis Rex assignat militibus memoratis. Respondent procuratores prædicti, quod Rex consentit, quod tertia decimarum percipiatur ad muros construendos, vel reficiendos in illis duntaxat ecclesiis, in quibus a fundatione ipsarum ecclesiarum hoc expresse actum est de consensu prælatorum: in aliis vero jus commune servetur; & promittunt dicti procuratores Regem in posterum servaturum: & hanc responsionem prælati pro bono pacis patienter acceptant.

Tertia decimarum pars sartis tectis templorum sacra.

Decimus articulus est. Item quod hospitalia seu albergarias pauperum usibus deputatas, quæ in episcoporum dispositione de jure consistunt, cum pertinentiis & possessionibus suis usurpant. Respondent procuratores prædicti, quod placet Regi, ut circa hoc servetur jus commune, & bonæ consuetudines: & promittunt, ipsum Regem in perpetuum servaturum.

Undecimus articulus est. Item quod compellit tam per se quam per communitates suas clericos & personas ecclesiasticas ad contribuendum in constructione, seu refectione murorum civitatum & locorum suorum cum locis, contra libertatem ecclesiasticam, nec non contra legem paternam. Respondent procuratores præfati, quod ipse Rex prædictas personas non compulit ad contributionem hujusmodi: & promittunt, quod non compellet in futurum, & quod contra invitantes in hoc ecclesiis, vel personis prædictis exhibebit justitiæ complementum.

Clerus ad conferendum aurum subsidiarium non adigendus.

Duodecimus articulus est. Item cogit colonos ecclesiarum & monasteriorum, ad hoc nullo jure obnoxios ad constructionem seu refectionem murorum hujusmodi: per quod contingit colonos suas deserere colonias, & possessiones devastare prædictas. Respondent dicti procuratores, quod Rex in hoc faciet observari, quidquid de jure communi fuerit observandum, salvis gratiis seu privilegiis, vel compositionibus, si comparuerint, quia de jure debeant observari.

Tertiusdecimus articulus est. Item quod personas ad ecclesias fugientes in illis casibus, in quibus debent per ecclesias defensari, violenter facit ipse ac sui per Saracenos & Judæos, vel per Christianos extrahi ab eisdem; vel facit eos ibi custodiri, vel compediri quandoque per suos satellites, & eis cibaria denegari, ut exire de ecclesia compellantur. Respondent procuratores prædicti, quod Rex non extrahet, nec extrahi faciet de ecclesiis fugientes ad ipsas, nec eis cibaria denegari, nisi in casibus a jure permissis.

XXIII. Quartusdecimus articulus est. Item ipse ac meirini & judices capiunt presbyteros & clericos, irrequisitis eorum episcopis, nec volunt eos restituere, licet petantur ab eis. Item hujusmodi capti quandoque per ipsum & suos denegatis alimentis, vel per suspendium, aut modis aliis occidun-

tur,

Ecclesiastici rei a sæculari judice non damnandi.

tur, quorum interdum aliqui parochianis ecclesiarum suarum ad eorum parochianorum instantiam importunam restituuntur cum cautione, ut missarum eis solemnia celebrent, quibus utique celebratis juxta formam cautionis præstitam, redduntur in pristinam captionem. Respondent procuratores memorati, quod idem Rex talia numquam fecit, nec tempore suo facta fuerunt: & promittunt, quod non faciet in futurum, & quod si aliquando persona ecclesiastica etiam ex causa capta fuerit, restituetur prælato suo ad requisitionem ipsius; & si injuriose capiatur hujusmodi persona, vel capta fuerit hactenus, justitiæ complementum conquerentibus exhibebit, faciendo satisfieri de damnis, & injuriis, & puniendo capientes, prout fuerint puniendi.

Quintusdecimus articulus est. Item quod sæpe minatur archiepiscopo & episcopis mortem, & quandoque procurat & facit eos inclusos in ecclesiis, monasteriis, & alibi detineri, Saracenis, Judæis, & aliis suis apparitoribus, prætoribus, & meirinis ad interficiendum eos adhibitis circumquaque: facit etiam amputari auriculas servientium episcoporum, & quandoque alios capi, & alios interfici coram eis. Respondent procuratores sæpedicti, quod idem Rex talia numquam fecit, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum.

Illatæ ecclesiasticis injuriæ vindicandæ.

Sextusdecimus articulus est. Item quod facit ipsos episcopos in aliquibus obsideri locis, per vasallos suos eosdem sæpe ac publice dehonestans, & contumeliosa verba proferens contra eos: & hoc idem temeritate propria barones sui faciunt & vassalli. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex non fecit aliquid de contentis in articulo, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum, & quod contrarium facientes puniet, prout fuerint puniendi.

XXIV. *Septimusdecimus articulus est. Item quod idem Rex ac sui, tam barones, quam alii milites verbis & factis pro sui motus libito dehonestant religiosos, clericos, & conversos, & quandoque aliquos ex eisdem faciunt coram se denudari totaliter propriis indumentis in grave vituperium eorumdem, & totius ordinis clericalis. Respondent procuratores prædicti, quod idem Rex non fecit aliquid de contentis in articulo, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum, & quod si per barones vel alios in regno suo factum fuit hactenus, vel fuerit in futurum justitiæ complementum conquerentibus exhibebit, de damnis, & injuriis, satisfieri faciendo, & puniendo contrarium facientes, sicut fuerint puniendi.*

Octavusdecimus articulus est. Item quod facit inquisitiones per totum regnum per homines proprios, in ecclesiarum tam cathedralium quam aliarum de regno ipso præjudicium, super possessionibus & ecclesiarum patronatibus fieri, patronis ecclesiarum vel possessionum dominis ecclesiasticis non vocatis & si per talem inquisitionem illicitam, & iniquam invenit, quod juspatronatus alicujus ecclesiæ vel possessio aliqua spectet ad ipsum, illico facit omnia occupari, licet possessa fuerint ab eorumdem dominis a tempore, cujus memoria non existit; amotis nihilominus ab hujusmodi ecclesiis rectoribus violenter: cum in tali casu non per inquisitionem foret procedendum, sed in foro competenti judicium potius ordinandum. Respondent supradicti procuratores, quod idem Rex non fecit aliquid de contentis in articulo, & promittunt, quod non faciet in futurum.

Nonusdecimus articulus est. Item occupat episcoporum & aliorum ecclesias, quas XXV.
a longis temporibus pacifice possederant; & quod est absurdius, præsentatos a sede ad hujusmodi ecclesias ipsos compellit admittere, ac instituere in eisdem: quod si forte aliqui ex ipsis finaliter nolunt admittere hujusmodi præsentatos, idem Rex per homines suos facit detineri easdem, ac fructus, & proventus ipsarum per eos percipit ex eisdem. Respondent procuratores præfati, quod idem Rex talia nusquam fecit hactenus, & promittunt ipsum Regem ea non facturum in futurum.

Pastores ecclesiis non intrudendi.

Vigesimus articulus est. Item si ad vacantem ecclesiam in discordia diversas patroni diœcesano episcopo præsentant personas, & ipsa discussis causæ meritis de altero præsentatorum, vel alio forsitan ecclesiam ordinat juxta canonicas sanctiones, dum ille de quo ecclesia providetur per aliquorum ex patronis violentiam corporalem nancisci possessionem non potest, si tunc diœcesanus ad hoc dicti Regis invocet brachium, ipse non solum non defendit eumdem, immo favet injuriam inferenti, hoc ipsum servans in omnibus, quæ sunt contra ecclesiasticam libertatem. Respondent præfati procuratores, quod idem Rex nihil eorum, de quibus præmissus articulus querelam continet, fecit hactenus, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum, & quod brachium suum contra facientes injuriam in præmissis, quando fuerit invocatum, exhibebit sicut jura volunt.

Vigesimusprimus articulus est. Item XXVI.
quod prætextu exercendæ justitiæ punit non modestos & timoratos meirinos, & submeirinos, qui exactiones in ecclesiis faciunt, sicut volunt: & cum de stipendiis quæ ab ipso Rege percipiunt, sustentari deberent, cum intolerabili evectionum, & personarum multitudine in ecclesiis, monasteriis, & cameris, seu capellis, & possessionibus episcoporum, & Templariorum quoque, ac Hospitalariorum domibus, & aliis piis locis, & eorum possessionibus hospitantur, per loca hujusmodi passim,

& as-

& assidue discurrentes, de bonis eorum sibi faciunt necessaria ministrari: id ipsum etiam a baronibus, judicibus, & aliis officialibus dicti Regis, & quibuslibet aliis perpetrantur. Respondent supradicti procuratores, quod idem Rex talia non fecit hactenus, & promittunt, quod ipse non faciet in futurum; & quod si talia tempore patris sui vel suo per alios facta dicantur, exhibebit conquerentibus justitiæ complementum, de damnis & injuriis satisfieri faciendo, & delinquentes puniendo, prout fuerint puniendi.

Creandi magistratus Deum timentes.

Stipendia ob ecclesiasticis non corradenda.

Vigesimus secundus articulus est. Item quod ab illis ecclesiis, in quibus jus obtinet patronatus, procurationes immoderatas, seu servitia onerosa de novo exigit, & ad dandum sibi equitaturas, si habeant, & ad emendum pro ipso quales sibi placet, si non habeant, earumdem compellit rectores. Respondent procuratores præfati, quod idem Rex de iis omnibus nihil fecit, & promittunt, quod non faciet in futurum; & specialiter quod procurationes non recipiet, nisi sibi debitas, & illas recipiet moderatas.

XXVII. Vigesimus tertius articulus est. Item quod si aliquis balivus vicarii, officialis, seu major domus terræ Regis, baronis, seu cujuscumque alterius ab eo terram tenentis in beneficium, vassallo seu cuilibet alii homini alicujus episcopi, clerici, vel religiosi crimen impingit aliquod, trahens super hoc eum in causam coram terræ judice, ut ea possit occasione pecuniam extorquere, non permittitur ei a supradictis potentibus in illa terra, quod contra eas habeat advocatum; nec judex est ausus de advocato sibi, ut de jure tenetur, & consuetudine providere: nec ausus foret advocatus aliquis aliunde adductus advocationis ibi pro eo uti officio contra eos. Respondent prædicti procuratores, quod idem Rex habet in domo sua advocatos, quibus dat portionem & vestitum, quod advocent pro populo & clero, & contra eum, si necesse fuerit: unde credunt, quod dictum est superius Regem non audivisse, nec scivisse, quod factum fuisset; quia si scivisset, fecisset emendari: & promittunt, quod Rex præcipiet, quod de cætero hujusmodi non committuntur; & quod placet eidem Regi, quod quilibet in terra sua libere habeat advocatum, & quilibet advocatus libere præstet patrocinium, sicut ei competit; & quod judices non habentibus advocatos, libere de ipsis provideant; & quod si contra factum fuerit, querelantibus emendabit.

Eligendi patroni causarum concessa libertas.

XXVIII. Vigesimus quartus articulus est. Item quod quando barones aut alii milites recipiunt castra a Rege tenenda, & servanda pro stipendiis propriis, faciunt ei homagium, quod sibi irato & pacato in omnem eventum restituent castra sua; alioquin remanebunt exinde proditores. Hujusmodi autem castellani, ingruente guerra, vel ut avaritiæ suæ satisfaciant, fingentes guerram in vicino futuram, ipsi & sui bladum, vinum, vaccas, porcos, & alia victui necessaria ab ecclesiis episcoporum, & aliis clericis, ac hominibus eorumdem ad castra hujusmodi munienda, ut dicunt, recipiunt indifferenter, & sive guerra superveniat sive non, nullo modo restituunt sibi ablata, nec Rex eos ad restitutionem compellit, nec barones aut quoslibet milites terram ab eodem Rege seu baronibus ipsis tenentes, & alios quoscumque nobiles, & potentes, qui singuli in locis suis episcoporum, & cathedralium, aut aliarum ecclesiarum; monasteriorum quoque & cæterorum religiosorum, seu etiam clericorum homines, & clericos ipsos, in quibus nullum omnino jus habent, ad faciendum eis servitia pro suæ voluntatis libito compellunt, invitos * cohibet Rex prædictos; sed permittit potius hujusmodi servitutes in possessiones & homines ecclesiarum induci, nec defensat eosdem. Respondent procuratores præfati, quod idem Rex nihil horum suo tempore factum audivit, & promittunt, quod si ad eum super iis querela perveniat, querelantibus justitiam exhibebit: & exprimunt, quod si bladum & alia victualia propter imminentem guerram capiantur in locis limitrophis, sive quæ sunt in confinio, in quibus hoc est consuetum, ipse Rex faciet exinde satisfieri, etiam si guerra in veritate immineat: si vero capta fuerint aliqua propter guerram non imminentem, sed maliciose confictam, non solum satisfieri faciet, sed & puniet facientes, quodque ab hominibus ecclesiarum quarumlibet regni sui, sive monasteriorum, vel religiosorum, aut etiam clericorum non permittet exigi servitia non debita; & quod si per barones, vel milites, seu quoslibet alios contrarium factum fuerit, querelantibus exhibebit justitiæ complementum.

* non

Compescendæ præfectorum arcium rapinæ.

Vigesimusquintus articulus est. Item quod ipse Rex inducit servitutes episcopis, abbatibus, prioribus, & aliis, compellendo eos, ut portarios suos teneant, & pro eis tenendis majori suo portario certam summam pecuniæ tribuant, & eisdem portariis alias provideant in salario & expensis. Respondent procuratores prædicti, quod licet a tempore avi & proavi dicti Regis, & etiam patris sui portarii positi fuerint in prædictis locis per ipsos; ipse tamen Rex ad instantiam prælatorum concessit eis, ut de cætero contra voluntatem suam portarios habere non compellantur, nec eis provideant in salario vel expensis, nisi quando eis placuerit habere portarios ad voluntatem suam, si sibi & ecclesiis suis viderint expedire: & tunc portariis, quos habuerint, provideant de salario compe- XXIX.

ten-

tenti, & major portarias, quando prælatis & personis ecclesiasticis concedit minores portarios, salarium recipiat moderatum: & promittunt ipsi procuratores, eumdem Regem dictam concessionem perpetuo servaturum.

Vigesimussextus articulus est. Item si aliqua ecclesia rationabilem de aliquibus possessionibus permutationem diœcesani sui fecit auctoritate cum alia, vel ipse diœcesanus cum alio, dictus Rex, at ecclesiarum solummodo profectum impediat, frequenter obstaculum interponit. Respondent procuratores præfati, quod idem Rex contenta in articulo nunquam fecit, & promittunt, quod non faciet in futurum.

Vigesimusseptimus articulus est. Item quod præficit Judæos indifferenter contra generalis statuta concilii, legemque paternam in officiis publicis Christianis, quos ad deferendam signum, quo a Christianis qualitate habitus distinguantur, compellere deberet, prout in generali concilio est statutum: propter quod damnata commixtionis excessus, sub erroris potest velamento præsumi; nec ipsos Judæos ad debitas decimas persolvendas compelli permittit. Respondent supradicti procuratores, quod idem Rex quantum est ad Judæos, quod non præferantur Christianis in officiis publicis, servabit quod super hoc statutum est in concilio generali: quantum est de signis, quod distinguet Judæos a Christianis per aliquod signum: quantum est de decimis Judæorum; respondent, quod ipse permittet eos compelli, & promittunt ipsum Regem ita perpetuo servaturum.

Judæi publicis muneribus ejiciendi.

Signo distinguendi.

XXX. *Vigesimusoctavus articulus est. Item si quæ ecclesiæ cathedrales vacent, idem Rex majorem sibi auctoritatem vendicare intendens in eis, pro clericis familiaribus suis, vel aliis minus dignis, de quibus sperat quod in ecclesiarum negotiis, seu dispositionibus eorumdem, ejus sequentes arbitrium, ipsas ecclesias contra eum in suis juribus & libertatibus non defendent, capitulis ecclesiarum hujusmodi universaliter, & singulariter singulis suas literas mittit, precibus exigens, & minis gravibus, & terroribus interjectis, ut nullum omnino in episcopum eligant, nisi quem ipsa in hujusmodi literis nominat, vel per suos facit nuntios nominari. Hoc idem in aliis ecclesiis minoribus facit, quibus est per electionem de prælatis vel rectoribus providendum. Respondent procuratores præfati, quod idem Rex si preces aliquando porrexit pro aliquibus eligendis in ecclesiis cathedralibus aut aliis, pro dignis interposuerit partes suas, nullis super hoc minis vel terroribus interjectis, & quod sumper hoc non gravavit, nec intendit gravare ecclesias vel canonicos: & promittunt Regem ita perpetuo servaturum, nec in suis precibus adjecturum, quod nullus alius eligatur, nisi is, pro quo direxerit preces suas.*

Restituta in designandis episcopis libertas.

Vigesimus nonus articulus est. Item quod nititur ad forum suum testamentarias, & alias ecclesiasticas evocare causas, defunctorum clericorum occupando legata, ac rectorum ecclesiarum decedentium bona ipsarum ecclesiarum intuitu acquisita. Respondent procuratores sæpedicti, & promittunt, quod Rex in isto articulo jus commune servabit. Ecclesiasticæ causæ ad forum sæculare non trahendæ.

Deinceps sequuntur articuli, sicut formati fuerunt in literis domini Gregorii Papæ X. super iis de quibus prælati dicto una cum præmissis articulis prædicto domino Clementi oblatis, eidem domino Papæ Gregorio conquesti dicuntur.

Trigesimus articulus est, inter alia quidem quæ nostris sunt auribus intimata, mirantes audivimus, &c. Prætermittimus ea silentio, cum jam ante a nobis ex ipsis præcipua fuerint suo loco recensita, (a) quæ regii procuratores inficiantur, ac spondent, Dionysium ecclesiasticum jus in iis nunquam violaturum, compressurumque regia auctoritate eos, qui vim ecclesiis intulerint: *Actum Romæ in ecclesia sanctæ Mariæ majoris anno Domini* MCCLXXXIX. *indictione* II. *pontificatus prædicti domini Nicolai Papæ IV. anno* I. *die duodecima mensis februarii præsentibus venerabilibus patribus, dominis G. Mimatensi & ... Aegitaniensi episcopis, ac venerabilibus viris magistro Berardo de Neapoli domini Papæ notario, domino fratre Roderico Compostellano, & magistro Garsia Seguntino electis; ac discretis viris domino Fernando Roderici decano ecclesiæ Abulensis magistris, Laurentio scholastico Vratislaviensi.* Et infra: *Nos miseratione divina frater Latinus Ostiensis, & Velletrensis episcopus, Petrus tit. S. Marci presbyter, & Benedictus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Cardinales prædicti ad majorem præmissorum, omnium firmitatem & certitudinem pleniorem præsens publicum instrumentum sigillorum nostrorum fecimus appensione muniri.*

XXXI.

(a) Ann. 1273. n. 25. 26.

Cum his Lusitani Regis oratorum responsis præsules acquiescerent, nec enim regium obscurare honorem, sed juri ecclesiastico consulere affectabant; atque etiam memorati oratores sponderent, Regem Dionysium promissa ab ipsis summa religione servaturum; Pontifex conventa inter ipsos Apostolica auctoritate corroboravit. Quæ ne facile a Regibus violarentur, censuras, si ab his deficerent, objecit (b). XXXII. Conventa inter regios oratores & præsules confirmata a Nicolao.

(b) Lib. 1. ep. cur. 51.

Nicolaus &c. ad perpetuam rei memoriam.

De fratrum nostrorum consilio ad eorumdem archiepiscopi (scilicet Bracharensis) *& episcoporum Colimbriensis, Silvensis, & Lamecensis, nec non & procuratorum sup-*

plicationis instantiam, compositionem prædictam, quantum ad responsiones factas ad articulos in dicto instrumento contentos, & omnia quæ in responsionibus continentur eisdem, auctoritate apostolica confirmantes, & præsentis scripti patrocinio munientes, ordinamus, providemus, decernimus, atque statuimus in omnibus & singulis articulis in instrumenti præfati tenore nostri, ut prædicitur, annotando literis comprehensis, ea quæ in prædictis factis ad eos responsionibus continentur, tam ab ipso Rege Dionysio, & ejus successoribus, qui continuata temporum, & successionum perpetuitate in sæpefato regno successerint, quam a quibuslibet officialibus, & ministris ipsius; nec non & baronibus, cæterisque habitatoribus regni ejusdem, prout singulis eorum competit, inviolabiliter observanda.

XXXIII. *Quod si per eumdem Regem Dionysium aut prædictorum successorum, officialium, ministrorum, & habitatorum aliquem contra prædictam compositionem, & hæc nostra confirmationem, ordinationem, provisionem, decretum, sive statutum, quicquam fuerit temeraria præsumptione commissum, & idem Rex vel quivis ejus successor, qui pro tempore præerit regno prædicto, monitus per loci ordinarium, in quo id commissum fuerit, vel ipso extra terram præfati Regis absente, per ejus vicarium, vel per capitulum ecclesiæ cathedralis, ecclesia ipsa vacante, id infra duos menses non emendaverit, vel ficat ad ipsum pertinebit, non fecerit emendari, ex tunc capella ipsius ecclesiastico subjaceat interdicto: ita tamen, quod hujusmodi prima monitio sive per ordinarium, sive per vicarium, sive per capitulum, eam, ut prædicitur, fieri contingat de consilio, & assensu archiepiscopi Bracarensis, qui pro tempore fuerit, vel duorum episcoporum; & si propter commissum in civitate, vel diœcesi Bracarensi fuerit facienda, de consilio & assensu saltem unius episcopi de regno prædicto procedat.*

Objectæ eas violantibus Regibus Lusitaniæ pœnæ.

XXXIV. *Quod si post lapsum duorum mensium prædictorum iterum monitus per ordinarium, vel vicarium, aut capitulum memoratos, per alios duos menses in contumacia non emendandi, vel faciendi emendari perstiterit, loca qualibet, ad quæ ipsum contigerit declinare, quamdiu inibi præsens fuerit, simili subjaceant interdicto. Rursum si forte post lapsum quatuor mensium prædictorum similiter per ordinarium, seu vicarium, aut capitulum tertio monitus aliorum duorum mensium spatio in hujusmodi contumacia manserit obduratus, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, quam ex nunc in eum casum ferimus in eumdem.*

Intentatum iis anathema si moniti non resipuerint.

XXXV. *Omnes autem præmissas monitiones tam primam, in qua solum debent archiepiscopi Bracarensis, vel duorum episcoporum, ut præmittitur, aut unius episcopi, cum contingit monitionem fieri ob commissum in civitate, vel diœcesi Bracarensi, requiri consilium & assensus; quam sequentes alias, in quibus non sunt consilium, & assensus hujusmodi requirenda, in scriptis fieri mandamus, & in eis offensam exprimi, super cujus emendatione Rex ejus temporis admonetur. Prælati vero, ac eorum vicarii, & cathedralium ecclesiarum vacantium capitula diligentius caveant, ne ad ipsas sine rationabili & necessaria causa procedant.*

Porro, si quod absit, Rex aliquis Portugalliæ taliter monitus prædictas pœnas animo contempserit pertinaci, non immerito poterit formidare, quod non solum ad generale interdictum totius regni prædicti, & cujuslibet alterius terræ suæ; sed etiam ad absolutionem vassallorum ejus ab observatione juramentorum fidelitatis & homagii, quibus sibi astricti fuerint; & ad interdicendum eidem Regi, ne jure patronatus, si quod habet in dicti regni ecclesiis, uti possit, sedes memorata procedet, prout sibi expedire videbitur, & facti qualitas suadebit. Per hæc autem prælatis dicti regni procedendi ex officio suo in aliis casibus, qui compositionem hujusmodi non contingent, non adimimus potestatem: sed eis libera, prout a jure conceditur, sit facultas. XXXVI.

Incutiendæ aliæ pœnæ, ut ad officii religionem revocentur.

Sane sicut compositionem, confirmationem, ordinationem, provisionem, decretum, statutumque prædicta quoad præfatos articulos comprehensos in tenore prædicto volumus inviolabiliter observari; sic de consueta ejusdem sedis benignitate concedimus, ut si memoratus Rex Dionysius, aut dictorum suorum quilibet successorum præfatas interdictorum, & excommunicationis sententias a nobis latas incurrerit, & deinde ad cor rediens plene satisfacere sit paratus; ita quod ille, qui monitionem fecerat, vel eo extra dictum regnum absente, ipsius vicarius, exinde merito sit contentus; satisfactionem hujusmodi præstita, eo ipso interdicta sint eadem relaxata; quodque ipse Rex, sive successor a sententia excommunicationis per suum confessorem in forma Ecclesiæ auctoritate nostra absolvi possit, injuncta sibi pœnitentia salutari, &c. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem non. maii anno II. XXXVII

His constitutis, Pontifex sacrorum usum Lusitaniæ restituit, & omnibus, qui anathematis vinculis violatæ libertatis ecclesiasticæ causa devincti erant, a sacerdotibus impertandæ absolutionis potestatem contulit (a). XXXVIII.

(a) Lib. 2. ep. cur. 102.

Nicolaus &c. ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

Sacrorum usus Lusitaniæ redditus.

Incolis dicti regni (nempe Lusitani) *tanto tempore divinorum sacramentorum*

par-

participatione privatis pie compatientes affectu, & desiderantes in hoc eis salubriter & celeriter providere, prædictus interdicti sententias in consistorio publico ad hoc specialiter congregato, ad instantem & humilem supplicationem prælatorum & procuratorum eorumdem, ex consueta sedis Apostolicæ benignitate, de ipsorum fratrum consilio duximus relaxandas; universis & singulis prælatis, religiosis, clericis, laicis regni præfati, qui contra dictam ordinationem sive provisionem prædecessoris ejusdem (nempe Gregorii X.) temere veniendo, excommunicationis sententiam incurrerint, ut a suis ordinariis vel, ipsis absentibus, ab eorum vicariis, vel aliqua prædicti regni ecclesia cathedrali vacante, a vicariis, seu vicario quoad spiritualia, in eadem in forma Ecclesiæ auctoritate apostolica ab hujusmodi sententia possint absolvi: ipsisque ordinariis, ac vicariis eos absolvendi & dispensandi cum illis personis ecclesiasticis, quæ sic ligate se immiscendo divinis, irregularitatis maculam contraxerunt, liberam concedentes tenore præsentium facultatem, &c. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem x. kalend. aprilis an. 1.

XXXIX. Dionysii censuris solvendi data auctoritas.

Significavit Pontifex Dionysio Lusitaniæ Regi censuras benignitate apostolica dissolutas, quas ob transgressam Gregorii X. constitutionem contraxerat; ea tamen lege, ut excurrente quadrimestri spatio, sacramento sponderet promissa ab oratoribus religiose servaturum. Præterea (a) Minoritarum & Prædicatorum Olisponensem præfectis provinciam imposuit, ut Regem censuris exsolverent: ac formam literarum præscripsit, qua Rex ipse datæ ab oratoribus fidei nunquam defuturum in solemnibus regni ordinum conventibus promulgaturus esset, subjectis verbis conceptam (b).

(a) Ib. ep. 200.

(b) Ext. ib.

Præscripta illi pro redintegrando jure ecclesiastico forma.

Nos Dionysius, Dei gratia, Portugaliæ & Algarbii Rex notum facimus universis præsentes literas inspecturis, quod pridem in Romana curia, &c. Pluribusque interjectis, quibus gestæ rei series a nobis exposita narratur, subjungit: Nos itaque in hac nostra generali curia dictas petitionem absolutionis per eosdem procuratores nostros, ac juramenti præstationem per memoratum cantorem, nimirum Petrum Elborensem, factas, necnon præmissam compositionem ac omnia & singula, quæ cum archiepiscopo, scilicet Bracharensi, & episcopis memoratis, erant ii Colimbriensis, Silvensis, & Lamecensis antistites, per supefatos procuratores nostros acta sunt, nostro nomine in præmissis, ratificamus, acceptamus, & approbamus, ex certa scientia, tanquam nomine nostro acta, & præfatis confirmationi, ordinationi, provisioni, statuto, atque decreto ejusdem summi Pontificis consentientes expresse, promittimus vobis religiosis viris priori Prædicatorum & guardiano Minorum fratrum ordinum Ulixbonensium, in hac curia nostra præsentibus, ac eorumdem summi Pontificis & ecclesiæ Romanæ nomine solemniter stipulantibus, & promissionem nostram recipientibus ex concessa vobis ad hoc per sedem Apostolicam plena & libera potestate; nos & successores nostros prædictos, quos omnes & singulos ad hoc specialiter obligamus, dictam compositionem ac prædicta omnia ac singula, prout ad nos ac successores ipsos pertinet, plenarie impleturos & perpetuo inviolabiliter servaturos; vobis præsentes patentes literas, plumbeo nostro regio sigillo pendenti munitas, ejusdem ecclesiæ Romanæ nomine juxta formam vobis a sede Apostolica destinatam, in perpetuum testimonium concedentes. Dat. in nostra generali curia. Plura alia de redintegrato in Lusitania jure ecclesiastico occurrunt, quæ ne lectorem fatigemus, prætermimus; superiora vero quæ prolixiora forte cuipiam videri poterunt, licet brevitati studeamus, ob ensum tamen dignitatem contrahere non licuit. Antequam vero ex Hispanicis rebus nostra digrediatur oratio, quæ in Castella gerebantur, percensenda.

XL. Inita inter Sancium Castellæ, & Philippum Francor. Reges concordia.

Instauravit cum Philippo Francorum Rege pacem Sanctius Castellæ & Legionis Rex, cum ante diuturnum bellum cum ipso atque Alfonso ipsius patre ob Ferdinandi filios sceptri successione exclusos gestum esset. Quam rem Sanctio mox Nicolao significante, deprecanteque ut quam tertio consanguinitatis gradu conjunctam duxerat uxorem sibi retinere liceret, sanctissimus Pontifex de conciliata pace est gratulatus: ad petita vero respondit (c) se nondum certi aliquid in ea re statuere posse.

(c) Lib. 2. ep. 611.

Charissimo in Christo filio Sanctio Regi Castellæ ac Legionis illustri.

Rem Nicolao significat Sancius.

Venientes ad Apostolicam sedem dilectos filios archidiaconum de Salnes in ecclesia Compostellana, & fratres Gundisalvum, ac Nicolaum ordinis Minorum Regiæ celsitudinis nuncios libenter vidimus, & affectuose recepimus intuitu destinantis, eis benignam audientiam tribuentes. Per quorum solertem industriam, te nostris & Apostolicæ sedis obsequiis tamquam devotionis & reverentiæ filius promptum offerens & paratum; ac etiam expresse utificans, te pridem cum charissimo in Christo filio nostro Philippo Rege Francorum illustri pacis fœdera reformasse, nobis instanter & humiliter supplicasti, ut tecum super matrimonio per te dudum cum quadam nobili muliere tibi tertio consanguinitatis gradu conjuncta contracto, ut in eo remanere licite valeas dispensare de solita benignitatis clementia dignaremur, pra-

Petit legem de conjugiis ad suam & uxoris gratiam solvi.

præfato Rege per nuncios proprios ad sedem destinatos eamdem dispensationis hujusmodi gratiam pro te cum instantia postulante. Sane, fili charissime, tuam nolumus latere notitiam, quod ab olim ante nostræ promotionis exordium personam regiam, suique honoris felicia incrementa speciali quadam affectione dileximus & continuatis benevolis studiis, quæ sinceritas mentis fovet, diligere non cessamus; amplo desiderio cupientes, ut in cunctis sic te prudenter & provide dirigas, sic laudabiliter tuos actus & opera veluti princeps catholicus, e devota prosapia genitus moderveris, ut Regi Regum, per quem regnas, & egeris, jugiter occurras acceptior, magisque in ejus reddaris oculis gratiosus, ac in orbe terrarum nominis tui fama clarioribus titulis augeatur. Porro hujusmodi oblationem regiam per eosdem ut præmittitur nuncios nobis factam eo uberioribus actionibus prosequimur gratiarum, quo ex devotionis affectu processisse conspicitur potioris. Placet quoque nobis pacis reformatio supradicta.

Hortatur ipsum Pon. ad regnum præclare gerendum.

Super dispensationis autem postulatæ negotio, certum magnitudini regiæ responsum ad præsens mittere non valemus, impedimento multiplici, quod in hac parte ingeritur, obsistente; quamquam libenter affectibus regiis, quantum cum Deo possumus, annuamus: sed tandem habita super hoc certitudine pleniori dispositum nostræ in hoc intentionis propositum tibi, cum expedire videbitur, plenius aperire. Rogamus igitur serenitatem regiam & hortamur attente, quatenus moleste non feras, si petitionem regiam, super hujusmodi nobis dispensatione porrectam, ad exauditionis gratiam in præsentiarum non duximus admittendam: licet tibi, utpote filio prædilecto, apostolici favoris suffragium in iis, quæ te contingere dignoscuntur, impendere actore Domino intendamus. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem II. non. novembris anno II.

De fœdere inito gratulatur.

(a) Lib. 2. ep. 328.

Permiserat (*a*) porro antea Pontifex idem, ut Salamantinus episcopus eos Ecclesiæ conciliaret, qui bello civili flagrante dum tenebat ob ejectum regno Alfonsum Sanctii patrem interdictum, res sacras peragendo anathemate erant devincti.

XLI.

Jam ad res Gallicas orationem convertamus, ubi primum occurrit, monitum (*b*) etiam a Nicolao Philippum Francorum Regem, ut improbam legem rescinderet, qua cautum erat, ne episcopi procuratorum opera, sed præsentes in regia Gallica judicio disceptarent: unde & divinus cultus obsolescebat in ecclesiis, & animarum saluti detrahebatur.

(b) Lib. 2. ep. 127. Ecclesiasticos tuetur Nicol. contra laicorum potentiam.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Nuper ad nostrum pervenit auditum, quod in curia ipsa (regia nimirum) *quamvis, ut dicitur, viris decorata prudentibus, non absque juris injuria statutum seu consuetum, ut patriæ verbis utamur, fore dignoscitur, quod in ea nulli prælatorum regni prædicti per procuratorem, quantumlibet legitime constitutum, agere liceat, vel actionem etiam modicam quomodolibet intentare; quamobrem iidem prælati, prout fide dignis aperitur assatibus, & attenta facti consideratio suggerit, multipliciter prægravantur, eo quod pro causis ecclesiarum suarum & suis in curia pro tempore motis eadem; nec non compelluntur anno quolibet causis ipsis durantibus per longe temporis spatium moram in illa contrahere personalem, & ab ecclesiis abesse per consequens memoratis, non absque illarum detrimento permaximo, & gravi etiam periculo animarum, quarum est eis cura, & solicitudo commissa: ut labores plurimos, tædia grandia, & expensas innumeras, quæ occasione hujusmodi subire coguntur, sera silentii concludamus.*

Iniqua in Galliis consuetudo, ut episcopi procuratorum opera lites persequi non possent.

XLII. Eam rescindi jubet Nicolaus.

Cum itaque statutum seu consuetum hujusmodi, utpote juri contrarium, dissonum æquitati, & ut dicitur, ab observantiis & consuetudinibus subditorum tuorum jurisdictionem exercentium alienum, a te non debeat aliquatenus tolerari; præsertim cum Deo displiceat, & claris titulis deroget regiæ dignitatis; excellentiam tuam rogamus & hortamur attente, ac pro tui honoris augumento requirimus ex affectu, quatenus ob divinam & Apostolicæ sedis reverentiam prælatis, ecclesiis, & animabus eisdem regia pietate compatiens, statutum, seu consuetum ipsum; cum ex eo, prout asseritur, profectibus regiis nil accrescat, & prælatis ecclesiisque prædictis multipliciter sit damnosum; sublato difficultatis obstaculo revocare, vel saltem temperare procures, ulterius minime resumendum; de benignitate regia permittendo, ut iidem prælati, quos una cum ipsorum ecclesiis tibi propensius commendamus, per eorum procuratores idoneos in suis, & ecclesiarum suarum causis seu litibus, prout de jure fuerit, admittantur. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem idus aprilis anno II.

XLIII. Siffridus archiep. Colonien. acie victus conjectusque in vincula a conjuratis principibus.

In Germania Coloniensis ecclesia a nonnullis magnatibus, qui fœdera inter se percusserant, nimirum duce Brabantiæ, Henrico e Juliaco & Adolpho e Monte comitibus, gravissime oppressa ingemuit. Siffridusque archiepiscopus ab iis captus superiori anno, atque in vincula non sine suorum strage conjectus, cum is conjunctus, cum Gueldriæ comite, a quo Joannes Brabantiæ dux Limburgensem comitatum repetebat, suæ defensurus ecclesiæ jura apud Waronc deletus esset, de quo prælio Hocsemius (*c*): *Anno*, inquit, *Domini MCCLXXXVIII.* die

(c) Hocsem. l. 9. c. 96. In Joanne Guidonis Stero Athamensis in annal. Ebbard. in annal. Jo. Villan. l. 7. c. 132. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 6. §. 7. Meyerus in ann. Fland. l. 10. Matth. Vossi annal. Hollan. Zelandiæque l. 4.

die sabbati nonas junii in die Bonifacii bellum apud castrum de Vvarone famosum committitur & insigne, &c. agit de his fusius, bellique causas & seriem enarrat. At Pontifex dignitatis ecclesiasticæ tuendæ solicitus, cum necdum hoc anno laxatus vinculis Siffridus esset, Henricum (*a*) Juliacensem, ducem Brabantiæ (*b*), aliosque fœderatos, archiepiscopum custodia emittere libertatique reddere jussit. Ne vero, si in scelere obfirmati, essent, ferrent impune, Trevirensi archiepiscopo provinciam imposuit (*c*), ut anathemate bonorumque mulcta intentatis ad laxandum vinculis archiepiscopum illos compelleret.

(a) Lib. 2. ep. 373.
(b) Reg. post eand. ep.
Ejus causam suscepit Nicolaus.
(c) Ib. ep. 971. Raul. in formul. Mar. Ebuli MS. Vatic. pag. 945. n. 3237.

Venerabili fratri archiepiscopo Trevirensi.

Eo argumento ad archiep. Trevirensem literæ.

Nefanda præsumptionis excessus, in personam venerabilis fratris nostri Sifridi Coloniensis archiepiscopi, magni utique ac honorabilis Ecclesiæ Dei membri, per impietatis filios, iniquitatis alumnos, Joannem ducem Brabantiæ, Henricum de Juliaco, & Adalphum de Monte comites ecclesiæ Coloniensis vassallos, & eorum in hac parte complices & fautores temeritate damnabili perpetratus; prout ipsius ecclesiæ validus clamor insinuat, & querulis fama divulgantis affatibus aperitur; nuper Apostolicæ sedis auditum perculit, turbavit mentem, & ejus intima, quasi diri doloris aculeus sauciavit. Audivimus etenim, quod dux & comes supradicti propriis non contenti limitibus, & temerariis ausibus data licentia, scelestisque operibus relaxatis habenis, contra fidelitatis debitum, quo eidem tenentur ecclesiæ, temere venientes, conspirationem, conjurationem, & confœderationem cum civibus Coloniensibus, adversus prædictos archiepiscopum, & ecclesiam nequiter inierunt; & tandem præconceptam nequitiam producentes in partum, suæque claustra malitiæ reserantes, terram ipsius ecclesiæ cum armatorum multitudine copiosa hostiliter invaserunt. Cumque castrum Vvorinc prope civitatem Coloniensem constitutum, & ad eandem, ut dicitur, ecclesiam pertinens, ubi tunc idem archiepiscopus morabatur, arctius obsedissent; possessiones, & bona ipsius ecclesiæ in circumadjacentibus consistentia partibus multimodis quasi grassantibus, ac efferatis animis dissipantes, redditus, & proventus ejusdem ecclesiæ ibidem inventos ignis incendio concremando; memoratus archiepiscopus tantis non indigne commotus injuriis, tantis, & tam gravibus damnis, quæ in conspectu ejus sibi ac eidem inferebantur ecclesiæ, non immerito provocatus; ac intendens, prout spectabat ad eum, pravis illorum conatibus obviare, congregata non modica ipsius ecclesiæ copia vassallorum, qui sibi super hoc favorabiliter assistebant, contra ducem, comites, & alios supradictos exivit prout poterat, resistendo.

Tres comites conspirationis auctores.

Tres conspirationis auctores.

Coitionem cum Coloniensibus iniere.

Archiepiscopum in arce Worinc obsidione cinxere.

XLIV. Contrahentem copias prælio superarunt.

Demum dux, comites, & alii prælibati, suo ad malum directo proposito, & manibus extensis ad scelera in eumdem archiepiscopum, & gentem ipsius impie irruentes, ac in gentem ipsam furentibus gladiis sævientes immaniter; illum, venerabilem utique Christi ministrum, & pontificalis dignitatis titulis reverendum, gravibus lacessitum injuriis, saturatum opprobriis, & afflictionibus contumeliosis afflictum capere ausu sacrilego præsumpserunt, cum carceralibus vinculis temeritate damnabili mancipantes, quem adhuc detinere dicuntur taliter mancipatum; nihilominus prædictam Coloniensem ecclesiam in possessionibus, & bonis ipsius multipliciter lædere, perturbare, & opprimere non desinentes, in grandem divinæ Majestatis offensam, Apostolicæ sedis contemptum non modicum, plurimorum scandalum, & grave animarum fidelium, quarum eidem archiepiscopo cura commissa dignoscitur, detrimentum. Et quamquam per nonnullos prælatos, & alias ecclesiasticas sæcularesque personas, qui eisdem archiepiscopo & ecclesiæ super tantis gravaminibus, injuriis, & jacturis pio compatiuntur affectu, penes ducem, comites, & alios supradictos sit hactenus multipliciter laboratum, ut ipsi propriæ saluti, & famæ salubriter providentes, eumdem archiepiscopum pristinæ restituerent libertati, ab ipsius ecclesiæ turbationibus, gravaminibus, & oppressionibus abstinendo; hujusmodi tamen labores steriles & inutiles abierunt: & quod piis quæsivit instantia, obtineri nequivit, detentorum ipsorum detestanda duritia obsistente.

Tradidere custodiæ.

Rogati archiepiscopum restituere libertati, flecti non potuerunt.

XLV.

Cum itaque tam horrenda tamque superbæ temeritatis audaciam, & execrabilem ac nefariam detentionis injuriam archiepiscopi memorati nolimus, sicuti nec debemus urgente nos conscientia, æquanimiter sustinere, quin ad exerendum contra tanti facinoris patratores ultionis apostolicæ gladium (maxime cum publicum & manifestum existat, illos hujusmodi flagitium commisisse) prout expedit & decet procedamus; fraternitati tuæ per apostolica scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus hujusmodi negotium, cordi meo potissime insidens, sub promptitudine devotionis assumens, prætactos comites, eumdem archiepiscopum, ut dicitur, detinentes, ex parte nostra per te, vel per alium, seu alios juxta datam tibi ex alto prudentiam diligenter moneas & inducas; eis nihilominus sub excommunicationis, & privationis feudorum quorumlibet, quæ ab eadem Coloniensi, & aliis quibusvis ecclesiis & monasteriis tenere noscuntur, pœnis, quas eo ipso præfatos comites incurrere volumus,

Dato Trevirensi archiep. provincia, ut ipsos objectis censuris reddere illum libertati compellat.

si

si tuis, immo potius apostolicis monitis super hoc non curaverint efficaciter obedire; districtius injungendo, ut infra quindecim dies post monitionem hujusmodi prædictum archiepiscopum & alios secum captos, & detentos ab eis cum bonis ablatis eisdem, sublato cujuslibet difficultatis objectu, pristinæ restituant libertati: & nihilominus eidem Coloniensi ecclesiæ de damnis & injuriis ab eis in hac parte irrogatis eidem, plenariam satisfactionem impendere non postponant, &c. Dat. Reate non. augusti anno II. Gravibus etiam querelis plenas ad Rodulphum Romanorum Regem, (*a*) atque ad nonnullos alios literas (*b*) scripsit, ut ipsos ad ferendam opem archiepiscopo excitaret. Obduruit nimirum fœdatorum principum pertinacia: sequenti enim iterum anno Trevirensi, & Maguntino archiepiscopis atque episcopo Metensi data (*c*) fuere imperia, ut censuras acerbiores distringerent in Coloniensis archiepiscopi detentores, Rodulphique Regis Romanorum implorata (*d*) arma: *Clamat*, inquit, *in auribus nostris venerabilis Coloniensis ecclesia, clamat & vocem doloris ingeminat, vocem lamentationis inculcat, utpote pastoris proprii destituta regimine, suique nudata præsidio defensoris*. Et infra: *Cum itaque hujusmodi negotium cordi potissime habeamus, dictique archiepiscopi præsumptuosa detentio valde displiceat votis nostris, celsitudinem regiam rogandam attente duximus & hortandam, quatenus pro divina, & Apostolicæ sedis ac nostra reverentia penes ducem & comites prælibatos, prout utilius expedire putaveris, diligenter insistas, ut ipsi suæ saluti & famæ salubriter consulentes, præfatum archiepiscopum & alios secum captos cum prædictis bonis ablatis eisdem, sublato cujuslibet difficultatis objectu, pristinæ restituant libertati; sic te in iis prompte ac efficaciter habiturus, ut exinde apud Deum, qui nullum bonum irremuneratum præterit, crescas cumulo meritorum, tuæ famæ præconium augeatur in populo, & Apostolicæ sedis favorem & gratiam possis uberius promereri.*

(*a*) Ib. ep. 372.
(*b*) Reg. post eand. ep.
(*c*) Lib. 2. ep. 858. 859. & l. 3. ep. 276.
(*d*) Lib. 2. post epist. 859. & form. Mar. Ebuli MS. Vat. pag. 845. n. 8235.

XLVI. Rodulph. ferre opem archiepiscopo solicitatus.

Cæterum Rodulphus hoc tempore urgebat, susceptum Tractatum, ut imperialia ornamenta Pontificis manu acciperet, atque nunciorum opera significavit, vel appetente hyeme, vel æstate proxima in Italiam, si Pontifex assentiretur, venturum. Cui Nicolaus internuncium mittendum censuit (*e*) et quæ facto opus erant, adornaret. De quo subjectæ literæ exaratæ (*f*).

(*e*) Lib. 3. ep. cur. 10. & 11.
(*f*) Ead. ep. 10.

Mittit ad Nicolaum oratores.

Charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Nuper ad nostram præsentiam accedentes dilectos filios fratrem Bruchardum magistrum, hospitalis S. Mariæ Theutonicorum, Jerosolymitan. & magistrum Henricum protonotarium tuum Regiæ celsitudinis nuncios libenter vidimus, & affectuose recepimus intuitu destinantis; & quæ coram nobis per eos, quos de solicitudinis studio commendamus, ex parte regia fuere proposita, benigno auditu percepimus, plenoque collegimus intellectu. Ex quorum revelante propositione didicimus, quod processibus regiis, ejus a quo gressus hominum diriguntur favente clementia, æstate proximo secutura, sive circa hyemis futuræ principium, si ad hoc sedis Apostolicæ beneplacitum accedat, intendis stabiliter ad partes Italiæ te conferre, diadema Imperii de nostris manibus, actore Domino, suscepturus. Porro, fili charissime, Romana mater ecclesia sibi non absque uberi delectatione commemorat, ac ingenti jucunditate recenset, quod erga ipsam a longis retro temporibus, prius quam honoris regii culmen ascenderes, & etiam postea sinceræ devotionis fervorem, & reverentiæ filialis affectum, quos tamquam Deo devotus princeps, & ad opera pietatis expositus laudabiliter continuare non desinis, gerere studuisti: propter quod anxia noscitur, redditurque solicita, ut per suæ cooperationis effectum magnificentiæ tuæ status felicibus semper fulciatur eventibus, & votivis successibus foveatur, cum ecclesia eadem, quæ quantum cum Deo posse se existimat, promptis affectibus annuit votis tuis, proprium reputet exaltationis regiæ incrementum.

Insigne imperiale ab eo deposcit.

XLVII. Rem extrahit Nicolaus.

Nos autem super iis cum fratribus nostris contulimus diligenter, & tandem consideratis attentius, perpensaque deliberatione discussis, quæ in tanti prosecutione negocii requiruntur, quia præfixus de tuo ad coronam adventu terminus supervenientibus impedimentis effectum non habuit, honori regio credimus expedire, ut ad te nostrum nuncium mitteremus, per quem & tuæ nobis intentionis processus pateret apertius, & nos, certitudine habita pleniori, possemus celsitudini regiæ melius & competentius respondere. Nam alii tui nuncii contra nostrum eis impensum consilium, dum eramus in minori officio constituti, se ad brevitatem termini nimium arctaverunt. Gerentes igitur de venerabili fratre nostro Benevenuto episcopo Eugubino latore præsentium, viro utique provido & discreto, ac nobis & eisdem fratribus meritis suæ multiplicis probitatis accepto, fiduciam in Domino pleniorem, ipsum ad te propter hoc specialiter destinamus; excellentiam regiam rogantes attentius, & hortantes, quatenus pro nostra & Apostolicæ sedis reverentia præfatum episcopum benigne recipiens & honeste pertractans, solicite audias, & intelligas diligenter, quæ super hoc ex parte nostra magnificentia regia duxerit explicanda. Dat. Romæ

Mittit ad ipsum nuntium ut de adventu illius conferat.

apud

Datum 5 Nicolao, Alberto duci Austriæ privilegium.
(a) Lib. 2. ep. 744.

apud S. Mariam majorem id. aprilis anno II. Rodulphi porro majorem natu filium Albertum ducem Austriæ hujusmodi privilegio affecit Nicolaus (a), ut nullus sine apostolico Imperio ipsum, uxorem, ac filios percellere anathemate posset: *Sine speciali*, inquit, *sedis Apostolicæ mandato, faciente plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, præsentibus post quinquennium minime valituris.*

XLVIII. Lescko Niger dux Cracov. moritur.
(b) Long. in hist. Pol. l. 7. Chron. l. 10.
Conradus Mazoviæ dux a nobilibus ad principatum vocatus.
Ab Wratisl. duce Henrico depellitur.

In Polonia (b) Lescko Niger Cracoviensis, Sandomiriensis & Siradiensis dux, superioribus cladibus, multisque adversis casibus exceptus, partim mœrore, partim morbo emarcuit. Quo defuncto, inter nobiles ac plebem pro eligendo principe discordia exorta est. Paulus enim episcopus Cracoviensis, ac proceres conventu habito Boleslaum Masoviæ ducem præficere, plebs vero Henricum quartum Wratislaviensem ducem excivit, quem venientem cum exercitu cives in Cracoviam induxere. Boleslaus vero se non ad principatum, sed ad bellum evocatum intuitus, rejectis nobilium precibus, qui illum principatui restituere armorum vi meditabantur, in Masoviam se recepit, atque ita nobiles, missis oratoribus, certis legibus Henricum ducem salutarunt.

XLIX. Greg. X. constitutio de includendis Cardd. in conclavi rescissa.
(c) Lib. 2. ep. cur. 1.
(d) Ib. ep. cur. 47.

Traducenda nobis jam est historia ad nonnullas pontificias leges hoc anno a Nicolao editas. Revocavit (c) in primis constitutionem a Gregorio X. in concilio Lugdunensi de electione Romani Pontificis quoad omnium illius capitum observationem, ac literas a Joanne XXI. eo argumento Viteroii pridie kalend. octobris primo pontificatus anno exaratas confirmavit; sed quanto publicæ rei detrimento, diuturnum a Nicolai morte interpontificium ostendet. Sanxit (d) etiam, ut cum Cardinales pontificii oneris partem in se susciperent, ecclesiæ proventibus potirentur, adeo ut proventus, quos in diplomate designat, in duas partes distribuerentur, quarum altera ad pontificium ærarium spectaret, altera inter Cardinales divideretur.

Nicolaus, &c. Ad perpetuam rei memoriam.

Constitutio in gratiam Cardinalium condita.

Cœlestis altitudo potentiæ, elementi providentia cuncta disponens, voluit cum summo Pontifice considere S. R. E. Cardinales, ut ipsi tanquam membra ejusdem ecclesiæ capitis, ipsi capiti deservirent, & submissis humeris ad regendum universalis Ecclesiæ firmamentum, operosa sedulitate cum ipso Pontifice laborarent; & tam ipsius Ecclesiæ, quam totius orbis incumbentia onera indefessis cum eo solicitudinibus partirentur. Hi sunt, quos dilexit Dominus, & velut præcipuas & sublimes Ecclesiæ prædictæ columnas prærogativa sublimavit honoris. Horum cœtus in orbe magnificus, omnes & singulos, quibuslibet titulis decoratos, excellit. Horum altitudo consilii, & expertæ circumspectionis industria circa dirigenda qualibet & agenda salubriter afferre universaliter majora commoda dignoscuntur. Ac ideo reputantes incongruum, ut ipsi Cardinales tanta præditi dignitate, tantisque solicitudinibus ac laboribus aggravati, qui ad ferendum nobiscum tantorum sarcinam onerum, nobis incumbentium ex apostolicæ officio servitutis, dies laboriosos agunt, noctesque perducunt insomnes, reddantur ejusdem Romanæ ecclesiæ proventuum & reddituum, ac prosperitatis expertes, cui communicant in adversis; conspicientes quoque in nonnullis regnis, provinciis, insulis, laeubus, civitatibus, terris, & locis ecclesiæ memoratæ ubilibet constitutis jura & jurisdictiones ipsius ecclesiæ multa hactenus negligentiæ patuisse, & alias multis exposita fuisse dispendiis per occultatores & occupatores multiplices, qui ad ea manus illicitas extenderunt; dignum duximus, ut prædictos Romanæ ecclesiæ universos fructus, redditus, & proventus, quos in Sicilia & Anglia, aliisque quibuslibet regnis, Sardinia, Corsica, aliisque insulis; necnon in marchia Anconitana, provincia Romaniola, ducatu Spoletano, terra Arnulforum, patrimonio B. Petri in Tuscia, Campania, & Maritima, Sabinia, Massa Trabaria, Carfagnana, comitatu Venesini, civitate Beneventana, ac aliis terris & locis, & censibus prædictorum eadem ecclesia obtinere dignoscitur, Cardinales ipsi modo participent infrascripto: firmam habentes fiduciam, quod de cætero per eorum solicitudinem, diligentiam, & considerationem expertam, favorisque præsidium in eisdem locis, & terris fidelium crescet devotio, justitia plenius reddetur, & æquitas diligentiori custodia habita servabuntur; occupata, & alienata in statum debitum reducentur, & restaurabantur etiam dissipata; ita quod hujusmodi participatio magni honoris & utilitatis pariat incrementum.

Cum iis vectigalia ecclesiæ partitur.

L. Pars pontificio fisco, pars Cardinalibus addicta æqua inter eos portione dividenda.

Quare de communi fratrum nostrorum consilio & assensu præsenti sanctione statuimus, & decernimus de plenitudine apostolicæ potestatis, ut de universis fructibus reddetibus, proventibus, mulctis, condemnationibus, & censibus supradictis fiat divisio in duas partes, quarum una papali cameræ semper cedat, reliqua vero inter Cardinales eosdem æqualiter dividatur; quodque partem hujusmodi prædictorum fructuum, redditium, proventuum, mulctarum, condemnationum, & censuum collegium Cardinalium eorumdem percipiat jure suo. Ut autem prædicta successivis temporibus salubrius & utilius valeant effectui mancipari, sancimus ut institutio & de-

& destitutio rectorum, qui praerunt locis & terris praedictis, & quorumcumque etiam aliorum fructuum dictorum redituum & proventuum, mulctarum, condemnationum, & censuum collectorum fiat de consilio Cardinalium praedictorum. Nulli ergo, &c.

Cardinales qui Nicolao assedere.

Ego Nicolaus catholicæ Ecclesiæ episcopus.

Ego Gerardus Sabinensis episcopus subscrip.

Ego Joannes Tusculanus episc. subsc.

Ego fr. Matthæus tit. S. Laurentii in Damaso presbyter Card. subscr.

Ego Petrus tit. S. Marci presb. Card. subscr.

Ego Jacobus S. Mariæ in via lata diac, Card. subscr.

Ego Neapoleo S. Adriani diac, Card. subscr.

Ego fr. Latinus Ostiensis & Velletrensis episc. subscr.

Ego Beraardus Portuensis & S. Rufinæ episc. subsc.

Ego Berardus Penestrinus episcop. subscrip.

Ego fr. Hugo tit. S. Sabinæ presbyter Card. subscr.

Ego Matthæus S. Mariæ in Porticu diaconus Card. subscr.

Ego Benedictus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Card. subscr.

Ego Petrus S. Eustachii diac. Cardin. subscr.

Datum Reate per manum magistri Joannis decani Bajocensis S. R. E. vicecancellarii xv. kalend. aug. indictione secunda, incarnationis dominicæ anno MCCLXXXIX. pontificatus vero domini Nicolai Papæ IV. an. II. Meminit hujus constitutionis Henricus Spondanus (*a*), meritoque observat ipsam in desuetudinem abiisse gravissimas scilicet ob causas, cum aliunde Pontificum pia liberalitas Cardinales ad sustinendam dignitatem congruis vectigalibus instruere soleat.

(*a*) *Spond. in annal. to. 1. an. 1292. n. 4. ex collect. const. Rom. Pont. Card. Aragon.*

LI. Obsolevit ea constitutio.

Prætermittendum hic non ducimus erexisse apostolica auctoritate hoc anno Nicolaum apud montem Pessulanum academiam, quæ hactenus maxima scientiæ laude & gloria effloruit; de qua instituenda hoc diploma datum est (*b*).

(*b*) *Lib. 2. ep. 564.*

Nicolaus &c.

Dilectis filiis doctoribus & scholaribus universis apud montem Pessulanum, Magalonensis diœcesis commorantibus, tam præsentibus, quam futuris.

Excitata in monte Pessulano a Nicolao academia.

Cum locus montis Pessulani celebris plurimum, & famosus, aptus valde pro studio, consideratis diligenter ejus conditionibus, dignoscatur; nos utilitati publicæ quamplurimum expedire credentes, ut in loco ipso cultores sapientiæ inserantur, fructum desideratum, largiente scientiarum Domino, in tempore producturi, auctoritate præsentium indulgemus, ut in dicto loco sit deinceps studium generale, in quo magistri doceant, & scholares libere studeant, & audiant in quavis licita facultate, & si qui processu temporis in eodem studio fuerint, qui scientiæ bravio assecuto, sibi docendi licentiam, ut alios licentius erudire valeant petierint imperti-ri, sancimus, ut in jure canonico & civili nec non & in medicina, & artibus examinari possint ibidem, & in eisdem facultatibus dumtaxat titulo magisterii decorari; statuentes ut quoties aliqui ad magisterium fuerint promovendi, præsententur episcopo Magalonensi loci diœcesano, qui fuerit pro tempore, vel ei, quem ad hoc idem episcopus duxerit deputandum: qui magistris facultatis illius, in qua examinatio facienda fuerit, de universitate vestra in eodem studio præsentibus convocatis, eos gratis, & difficultate quacunque sublata de scientia, facundia, modo legendi, & aliis, quæ in promovendis ad doctoratus officium requiruntur, examinare studeant diligenter; & illos, quos idoneos reperierint, petito secrete magistrorum eorumdem consilio, quod consilium in ipsorum consulentium dispendium, vel jacturam revelari sub divina quomodolibet maledictionis interminatione districtissime prohibemus; approbent & admittant, eisque petitam licentiam largiantur, alios minus idoneos penitus repellendo, postpositis omnino gratia, odio, vel favore.

Donandi laurea doctorali coram episcopo Magalonensi sistendi sunt.

LII.

*Ceterum ne vacante Magalonensi ecclesia contingat promoveri volentes ad * magistratum impediri; volumus ut cum in ipsa ecclesia tres esse archidiaconos asseruatur, archidiacono majori præsenti, vel eo in remotis agente, vel forsitan præpedito, secundo, vel illis præpeditis aut absentibus, tertio, promovendi hujusmodi vacationis tempore præsententur: qui eos examinent & examinatos approbent, vel reprobent, secundum modum in episcopo prætaxatum. Illi autem qui in loco præfato examinati & approbati fuerint, ac docendi licentiam obtinuerint, ut est dictum ex tunc absque examinatione, vel approbatione alia regendi, & docendi ubique plenam, & liberam habeant facultatem, nec a quoquam valeant prohiberi. Sane, ut rite in præfatis examinationibus procedatur, præcipimus, ut magistri legere in eodem studio cupientes, antequam incipiant, præstent publice juramentum, quod ipsi vocati ad examinationes eusdem veniant, nisi fuerint legitime impediti, ac gratis sine difficultate, odio & favore postpositis dabunt examinatori fidele consilium, qui de examinandis vel ut digni approbari debeant, aut ut indigni merito reprobari. Qui vero hujusmodi juramentum*

* magisterium.

Doctoratum in ea assecuti academia in exteris acad. docere possunt.

pra-

præstare noluerint, nec ad legendum, nec ad examinationes easdem nec etiam ad aliqua universitatis vestræ commoda, vel beneficia ullatenus admittantur. Nulli ergo &c. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem VII. kal. novembris anno II. Hæc ad augenda inter fideles scientiarum lumina constituta: jam quo studio errorum disseminatores sit insectatus Nicolaus prosequamur.

LIII. Nicolai zelus in abolendis hæresibus.

Enituit pontificius zelus in tuendo religionis splendore, quem suis sordibus obscurare hæretici nitebantur: qui cum in Neapolitano regno ob bellorum motus grassarentur audacius, fidei censoribus comprimi magno studio jussi sunt (*a*), utque ex universa etiam Italia nascentem luem exscinderet, ad omnium urbium Italiæ prætores, magistratus, ac præfectos datis literis (*b*), latas ab Innoc. IV. constitutiones in hæreticos servare ac referre in municipalium legum codices jussit, datamque fidei censoribus provinciam significavit, ut ipsos ad id objectis anathemate & interdicto ecclesiastico, adigerent. Eæ vero constitutiones ab his verbis ducunt exordium (*c*): *Statuimus ut potestas, capitaneus, seu rector, seu consules, seu quivis alii, qui civitati præsunt, vel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, jurent præcise ac sine tenore aliquo attendere inviolabiliter, & servare, &c.* quæ cum in bullario extent, prætermittendæ a nobis visæ sunt.

(*a*) Lib. 2. ep. 178.

(*b*) Ib. ep. 179.

(*c*) Extant in Bullar. in Innoc. IV.

LIV. Obtinuit etiam a Venetis (*d*), ut ex populi senatusque consilio decerneretur, publicam opem fidei censoribus ad plectendos hæreticos in ejus reipublicæ ditione suppeditatum iri.

(*d*) Lib. 2. ep. 547.

Dilectis filiis nobili viro duci, consilio, & communi Venetorum.

Accedentes ad Apostolicam sedem dilectos filios nobiles viros Marcum dictum Bembo, & Nicolaum Quirini nuncios & syndicos, seu procuratores vestros solita benignitate recepimus, & tam quæ coram nobis ex parte vestra proponere voluerunt, quam quæ continebantur in procuratoriis seu in instrumentis super eorum syndicatu confectis attente audivimus, & intelleximus diligenter. Porro præfati syndici, juxta suæ commissionis tenorem in negocio procedentes, pro vobis & nomine vestro firmiter promiserunt quod inquisitoribus pravitatis hæreticæ ad ipsorum officium efficaciter exequendum tu, fili dux, absque ulla requisitione consilii opportunum auxilium, cum ab eis requisitus extiteris, exhibebis; quodque depones pecuniam penes aliquem in Venetiis, a vobis communiter inquisitorum ipsorum nomine deputatum; ita quod quandocumque inquisitores præfati pro ejusdem executione officii pecunia indigebunt, alibi pecuniam quærere non cogantur, prout in instrumento publico super hujusmodi promissione confecto plenius, & seriosius continetur. Nos autem devotionem in hac parte vestram, & quantum sit vobis cordi negocium fidei, experiri volentes, universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis, ac nostra reverentia, promissionem eandem nomine, ut præmittitur, vestro factam sic devote, solicite, ac efficaciter adimplere curetis, impendendo inquisitoribus ipsis super exequendo eorum officio consilium, favorem, & auxilium opportunum, ut exinde a Domino præmium, & a nobis dignæ commendationis titulum consequi valeatis, nec oporteat, si secus fieret, per Apostolicæ sedis providentiam aliud in hac parte remedium adhiberi. Tenores autem procuratoriorum prædictorum præsentibus fecimus annotari, qui tales sunt.

Veneti ad fulciendos publica auctoritate fidei censores se obstringunt.

Commendati a Pontif.

LV. Editum a Joanne Dandalo ea de re publ. instrum.

In Dei nomine Amen. Anno ejusdem nativitatis MCCLXXXIX. die quarto augusti secundæ indictionis, ex tenore hujus publici instrumenti appareat manifeste, quod illustri domino Joanne Dandulo Dei gratia Venetiarum, Dalmatiæ, atque Chroatiæ duce, domino quartæ partis & dimidiæ totius Imperii Romaniæ existente cum suo minori, & majori & generali consilio, & communi Venetiarum ad voces præconum, & sonum campanarum more solito congregatis, capta fuit pars, & ordinatum & firmatum per ipsum dominum ducem, & per prædicta consilia, quod dominus dux habeat a majori consilio plenam auctoritatem, & ab eodem consilio fuit eidem concessa dandi solus auxilium inquisitoribus pro officio hæreticæ pravitatis exercendo in Venetiis, quandocunque ab ipsis inquisitoribus fuerit requisitus sine alterius requisitione consilii. Item quod deponatur pecunia penes aliquem deputatum in Venetiis per commune ad nomen inquisitorum; ita quod quandocunque inquisitores indigerent pecunia pro officio, quod non oporteret eos alio perquirere nisi istum sic deputatum: qui teneatur, & debeat, quando requisierint, sibi dare, & recipiat pro communi Veneto omnem utilitatem, & proventus, qui ex officio provenirent. In cujus rei fidem & evidentiam pleniorem dictus dominus dux mandavit de prædictis instrumentum publicum per me Martinum Ravignani notarium, & ducatus Venetiarum scribam fieri, & sua bulla plumbea communiri. Actum Venetiis in ducali palatio. Ego Martinus Ravignani imperiali auctoritate notarius, & ducatus Venetiarum scriba his omnibus interfui, & de mandato dicti domini ducis scripsi, & in publicam formam redegi. Dat. Reate V. kal. septemb. an. II.

Mulctæ hæret. incutiendæ ad publicam rem derivandæ lege, ut sumptus necessarii inquisitoribus suppeditentur.

(a) Appen. Andr. Dand. in Jo. Dandalo.

Meminit hujus pontificii diplomatis auctor appendicis chroniei (a) Andreæ Dandali his verbis: *Prælibatus dux*, nimirum Joannes Dandalus, *libertatem & honorem assidue recogitans, a summo Pontifice privilegium obtinuit, quod bona damnatorum de hæresi in commune Venetiarum debeant devenire: ita tamen, quod commune ob hoc teneatur omnes expensas facere officio inquisitionis opportunas.*

(b) Lib. 2. ep. 763. (c) Ib. ep. 490. & 562. 603. 606. Carmelit. institutæ corroborata a Nicolao. (d) Ib. ep. 286. Jord. MS. Vat. sig. num. 1960. & alii. (e) Ib. ep. 203.

Ut pietatis hostes repressit sanctissimus Pontifex, ita illius cultores fovit, Hospitalarios Viennenses in xenodochium S. Andreæ, cui a Piscina nomen est proximo a S. Maria majori intervallo situm, a Caporio S. Georgii ad velum aureum diacono Card. olim conditum induxit. (b) Cluniacensibus primævum sanctitatis florem restituendum curavit (c). Confirmavit (d) religiosæ vitæ leges ab Alberto patriarcha Hierosolymitano olim Carmelitis traditas atque ab Innocentio IV. postea emendatas. Susceptam vero apud Scotos iniquam consuetudinem, qua cautum erat ne quis ad religiosa sodalitia admitteretur, præesseve aliis nisi e Scotia oriundus esset, abrogavit (e). Nunc quid ad gentiles ad Christi cultum traducendos, revocandos ad Ecclesiæ obsequium & conjunctionem schismaticos, aliosque in remotissimis orientis oris pietate excolendos hoc anno Christi vicarius gesserit, dicere aggrediamur.

LVI. Jacobitarum patriarcha ad fidem orthod. invitatus. (f) Lib. 2. ep. cur. 48. Ext. etiam in formul. Mar. Ebul. MS. archiv. Vat. p. 116. n. 3173.

Jacobitarum in primis patriarcham, quem piis operibus deditum didicerat, ac Minoritarum, qui in oriente ad revocandos ad Ecclesiam populos incumbebant, studiosum est adhortatus, (f) ut se catholicæ fidei conformaret.

Patriarchæ Jacobitarum.

Disponente summi Regis arbitrio cujus providentiæ magnitudo cœlestia simul & terrena disponit, ad apicem apostolicæ dignitatis assumpti grandi desiderio ducimur, ut sic cunctorum gressus mortalium salubriter dirigantur, sic illi suorum operum moderentur habenas, ut accepti reddantur Altissimo, eisque salus proveniat animarum. Quid enim illa jucundius, quid desiderabilius, quid in terris pretiosius fore dignoscitur? Cum sit totius orbis quis sibi dominium vendicet, prout evangelica testatur auctoritas, nihil prosit, si detrimentum animæ patiatur. Quamobrem multiplici reddimur attentione solliciti, ut universi per mundum populi constituti Christo Domino sub Christianæ fidei religione commilitent, quam sacrosancta Romana ecclesia tenet firmiter & observat, quæ vitæ semitam præparat, panditque aditum ad æterna gaudia promerenda. Speramus insuper, ut & tu, cui multus, ut dicitur, subjectus est populus, magno desiderio ferveas & solerter exquiras, ut per laudabilium exercitium actionum, sic suo creatori complaceat, ut salutis commoda mereatur, quod absque ipsius observatione fidei quæ reatus expurgat, maculas diluit, nequit penitus provenire. Ideoque fraternitatem tuam paternis exhortamur affectibus, & in Filio Dei Patris tibi sinceris mentibus suademus, quatenus ad observandam fidem catholicam, quam sicut præmittitur, tenet & servat Romana ecclesia, inconcusse, ac etiam ad ipsius Ecclesiæ unionem, sublato cujuslibet tarditatis obstaculo, & nexibus difficultatis effractis, festinus acceleres, promptus advenias, occurras spontaneus, studiosus accedas, eo majoris retributionis præmium proinde consecuturus a Domino, quo plures ad id tuo exemplo laudabili evocabis: cum facile trahi soleat in exemplum a subditis, quod agi conspicitur a prælatis. Speramus etenim, magnaque fiducia ducimur, quod præmissa libenter & efficaciter adimplebis, subjectum tibi populum ad ea diligenter & sollicite inducendo, cum sicut dilectus filius frater Joannes de Montecorvino de ordine fratrum Minorum, lator præsentium, multa bona, multaque laudabilia opera, quæ lætanter audivimus, de tuis studiis nobis duxerit referenda. Suscipe igitur reverenter exhortationem sinceram, & salubrem devotus amplectere Christi vicarii suadelam: sic te laudabiliter gerere studeas ad honorem & gloriam omnium conditoris, ut in conspectu ejus reddaris acceptior cumulo meritorum. Cæterum instanter expetimus, ut eamdem fratrem & ejus socios specialiter habeas commendatos, ipsosque benigne ac favorabiliter prosequaris, ut tali & tanto muniti præsidio, utilius & commodius in ministerio se gerere valeant, quod exercent, & ad laudem divini nominis opera efficacius prosequi Jesu Christi. Ut autem in fide Christiana prædicta plenius & melius valeas alios informare, dictam fidem & ejus formam præsentibus fecimus annotari, quæ talis est: Credimus in sanctam Trinitatem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, &c. Concepta est iisdem verbis, atque ea, quæ a Clemente IV. Græcis proposita est (g), de qua sæpius illata mentio. *Dat. Reate non. julii pontif. nostri an.* 11. Excitati simillimis literis (h) Sacerdos patriarchæ frater; tum Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum patriarchæ; archiepiscopus Æthiopum, aliique eorum regnorum Asiæ & Africæ præsules, ad orthodoxam fidem profitendam, commissosque greges Romanæ ecclesiæ conjungendos, atque inter cæteros Taurisii episcopo Dionysio, quem ad fidem catholicam colendam, uti cœperat, excitavit; cuique eamdem fidei formam, quam anno superiori transmiserat, ut ipsam in oculis sem-

(g) Anno Christ. 1267. n. 75. (h) Reg. post sand. ep. 48.

Dionys. episc. Tauris. fidem Rom. sequitur.

semper defixam gereret, eaque imbueret populos atque informaret misit. (a)

(a) Lib. 2. ep. cur. 49.

LVII. *Armeniæ Rex cum Rom. ecclesia communione potitus.*

Cum vero ad populorum conversionem maximi intersit Regum exemplum, sanctissimus Pontifex, ut omnes ad Christum pelliceret, plures literas apostolicas ad Armeniæ, Georgiæ, Hiberiæ, Æthiopiæ, & Tartariæ Reges dedit. Utque ab Aytono Armeno ducamus initium; recenter ille paternum sceptrum capessiverat, atque erga Romanam ecclesiam egregie affectum se demonstrarat: quem Nicolaus sinu amantissimo excepit (b), fideique formam ad ipsum transmisit.

(b) Ib. ep. cur. 50 & formul. Mar. Ebn. li p. 327. n. 3175.

Charissimo in Christo filio Regi Armeniæ illustri.

*Gerentes in terris, licet insufficientibus meritis, vices Christi grandi nec immerito lætitia & exultatione perfundimur, cum ad nostrum pervenire contingit auditum, quod corda Regum & principum terrenorum summi Regis, per quem potentatus altitudine præminent, beneplacitis se coaptant. Nuper & enim nadivimus, & lætati sumus in Domino vehementer, dilecto filio fratre Joanne de Montecorvino de ordine Minorum lutore præsentium nobis ex parte regia referente, quod erga Romanam ecclesiam cunctorum matrem fidelium & magistram ferventis devotionis geris affectum; quodque ad habendam cum eadem Ecclesia tamquam princeps catholicus unionem, in te voluntatis vigere dignoscitur promptitudo. Subjunxit quoque fratris memorati relatio, quod claræ memoriæ * pater tuus, veluti obedientiæ filius & catholicus Christianus, mortem subiit temporalem. Revera, fili charissime, tam gratis tamque acceptis rumoribus intellectis, cor nostrum in Domino uberibus gaudiis exultavit, cum animarum salutem, quam in cunctis mortalibus ex debito pastoralis officii exquirimus, votis ferventibus cupiamus.*

* Livo

LVIII. *Rogamus itaque celsitudinem regiam, & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus mentis oculis erectis ad Dominum, tuæque intentionis proposito directo salubriter ad exercitium laudabilium actionum, devotionem & voluntatem prædictas dignis præconiis attollendas, stabili mente continues, ac intra tui pectoris thalamum summopere studeas conservare. Nos enim te tamquam filium prædilectum ad unionem lætanter recipimus Ecclesiæ memoratæ, penes magnitudinem regiam precibus insistentes uberibus, eumque paternis exhortationibus excitantes, ut ejusdem Romanæ ecclesiæ, dictique fratris & sociorum suorum doctrinam quæ salutis commoda subministrat, in omnibus promptus & efficax exequares; ad receptionem celerem, & efficacem executionem illius prælatos & populum Armenorum regiæ ditioni subjectum solicitis studiis inducendo: sic te in præmissis cura vigili habiturus, ut a Domino proinde præmium consequi valeas pro minimis grandia largiente, tui nominis fama incrementa suscipiat, & sedis Apostolicæ gratiam, quam libenter ad filios devotos extendimus, uberius merearis. Cæterum magnitudinem regiam plenis prosequimur actionibus gratiarum quod sicut ejusdem fratris patefecit assertio, ipsum & socios supradictos benigne recipiens, eis multæ humanitatis affectum exhibuit, eosque gratiosi favoris impendio extitit prosecutus; petentes instanter, ut eos clementer habeas commendatos, ut ad laudem divini nominis & animorum salutem utilius & efficacius opus prosequi valeant inchoatum. Ut autem in fide Christiana, quam tenet & servat Romana ecclesia, plenius & efficacius valeas informari, dictam fidem & ejus formam præsentibus fecimus annotari, quæ sunt hæc: Credimus S. Trinitatem, &c. Subiicitur fidei forma sæpius memorata, olim Palæologo proposita (c); ac dein inscripta est literis ad Armenum dies. Dat. Reate non. jul. pont. nostri an. II.*

(c) An. C. 1267. n. 75.

Hortatus etiam est (d) Mariam sororem Reginæ Armeniæ, ut in fide catholica, quam semper ipsam professam acceperat, constans permaneret: *Hortamur*, inquit, *nobilitatem tuam, & excitamus in Domino Jesu Christo, quatenus mentis oculis erectis ad Deum, & ad salutis ac pietatis opera directo proposito, ad observationem fidei Christianæ, dictæque prosecutionem continuum unionis efficaciter & reverenter intendas, aliaque studeas exercere solicite, quæ divinæ sint placita Majestati; ad observationem & prosecutionem ejusdem juxta datum tibi a Domino gratiam cæteros inducendo.* Eademque literarum sententia fuit, quas ad Torosum Regis Armeniæ fratrem & alios dedit (e). Ad eamdem quoque cum Rom. ecclesia conjunctionem Armenorum proceres, atque inter cæteros Leonem comitem stabilem (f) & magistrum castrorum (g) seu marescalcum, præterea universum populum (h) adducere studuit.

(d) Ib. ep. 53.
Maria soror Reginæ Armen. ob constantiam in fide Rom. eccl. commendata.
(e) Reg. post eamd. ep.
(f) Ib. ep. 52.
(g) Reg. post eamd. ep.
(h) Ib. ep. 53.

LIX. Egregia etiam usus opera ad Æthiopes ad legem Christianam servandam (i), atque Ecclesiæ prosequendam conjunctionem literis solicitavit. (k)

(i) Reg. post eamd. ep.
(k) Ib. ep. 53.

Dilectis filiis populo Æthiopiæ.

Summi pastoris, qui pro suis omnibus animam posuit, diraque mortis sponte pati supplicium voluit, ut nos ab hostis laqueo liberaret, vices, licet insufficientibus meritis, gerentes in terris, cunctorum salutem appetimus, solerter exquirimus, solicite procuramus, ut post vitæ præsentis ergastulum fidelium animæ in cælestibus pasculis collocentur. Cum itaque fides catholica, quam Romana tenet & servat ecclesia, semitam præparet, pandatque a-

Æthiopes ad fidem orthodoxam sequendam provocati.

ditum ad salutem, universitatem vestram hortamur attente, ac excitamus in Filio Dei Patris quatenus mentis oculis erectis ad Dominum, & ad salutis ac pietatis opera usus directo proposito, ad observandum Christianam fidem, & prosequendum ipsius Ecclesiæ unionem ferventer & efficaciter intendatis, aliaque studentis operari solicite, quæ in conspectu Altissimi sint accepta; sic de bono semper in melius adjuvante Domino processuri, ut possitis ad æternæ beatitudinis gaudia pervenire. Cæterum quia vos sincera in Domino charitate complectimur, vestraque salutis affectamus augmentum, vobis & vestrum cuilibet nostræ benedictionis munus in remissionem concedimus peccatorum. Dat. Reate v. id. julii anno II. Eadem literarum series ad universos Nestorianos, tum ad Æthiopum Imperatorem, Demetrium Georgianorum, Davidemque Hiberorum Reges missa est. (*a*)

Demetrius Georgianos. & David Hiberos. Reges ad eamdem excitati.

(*a*) *Reg. post eand. ep.*

LX. Religio inter Tartaros diffunditur.

Comparati egregie tunc erant Tartari orientales ad excipiendam Christianam fidem, quæ apud ipsos felicissime propagabatur: quare Nicolaus, ne apostolico muneri deesset, ad ipsorum Reges ad Christiana sacra alliciendos studium collocavit. Hæc enim Argoni, quem bene erga Christianos affectum acceperat, scripsit (*b*); ac post religionis Christianæ multa cumulata encomia, vitæ fragilitatem proposuit, ut omni abjecta mora ad baptismum pro æterna salute adipiscenda provolaret.

(*b*) *Ib. ep. 54. form. Mar. Ebu. li MS. Vat. p. 327. n. 1178.*

Argon Rex ad eam amplectendam incitatur.

Argoni Regi Tartarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Dilectus filius frater Joannes de Montecorvino de ordine Minorum, lator præsentium, ad nostram de orientalibus partibus præsentiam veniens, attentæ relationis officio nostro apostolatui patefecit, quod tu tamquam a Domino, in cujus manu corda sunt terrenorum principum, inspiratus & specialis gratiæ dono præventus erga nos & Romanam ecclesiam, ac aliae etiam Christianorum ecclesiae magnæ devotionis geris affectum. Adjecit etiam dictus frater, quod sibi ejusque sociis, dum in tuis partibus morarentur, Christi prosequentes obsequia, humanitatem grandem & benignitatem exuberem tua clementer exhibuit magnitudo; quodque degentibus in terris tuæ ditioni subjectis imperio fidei cultoribus te benignum & benevolum exhibes, eosque non sine sonorio præconio, & dispositionis indiciis ad salutem, quam de bono semper in melius deduci cupimus, in augmentum sedulæ tuitionis auxilio confoves, & favore prosequeris gratioso. Nos autem tam gratis & acceptis rumoribus intellectis, lætati fuimus in immensum, cum tuæ salutis augmentum sinceris affectibus cupiamus; celsitudini regiæ tanto proinde profusiores gratias referentes, quanto id uberioris benignitatis zelus exequitur, & ex magnificentia provenit ampliori.

Actæ illi de se Christiana aucto gratiæ.

Porro princeps egregie, sicut magnificentiæ regiæ per alias nostrae literas tibi per venerabilem fratrem nostrum Roban Bursamma in partibus orientis episcopum, & nonnullos tuos nuncios ad nos missos, duximus intimandum, nos qui quamvis insufficientibus meritis vicarii Christi sumus, & Petri Apostolorum principis successores, quamplurimum cupimus & ardenti desiderio affectamus, ut quos baptismalis unda non diluit, & fidei Christianæ religio non includit, erroris invio, per quod gressibus periculosis oberrant, omnino relicto, ad rectitudinis semitam revocentur, & fidem servent fideliter supradictam. Hæc est etenim, sicut magnificentiæ regiæ per jam dictas notificavimus literas, fides recta, fides vera, quæ felicitatis sperandæ fiduciam repromittit, & sine cujus suffragio placere Domino nemo potest. Hæc est quæ reatus expurgat, quæ commoda salutationis impendit, & per quam æterna gaudia, bonis concurrentibus actibus, acquiruntur. Per hanc hostis antiquus de arce mentis expellitur. Hæc corda purificat, & infidelitatis nubilum suæ radiis expiat claritatis. Hæc est virtutum omnium fundamentum, sydus irradians, stella micans, solem justitiæ intelligentiæque præveniens, per quam dies oritur gratiæ, per quam dies gloriæ subsequitur. Excitamus itaque magnitudinem regiam, & hortamur attente, tibique, cujus in hac parte salutem exquirimus, sano & sincero consilio suademus, quatenus alta & sedula meditatione recogitans, quam fragilis, & caduca humanæ naturæ conditio, quam plena periculis, quam exposita casibus, quam sit instabilis status ejus, considerans etiam quod a lege mortis, qua nihil certius cernitur, nihil habetur incertius hora ejus, nullus excluditur, nullus effugit metas suas, nullus a Domino redditur exemptus illius, promptus exurgas, præsto te offeras, paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, ac suscipiendum baptismatis sacramentum, ad laudem divini nominis, tuæ salutis profectum, & augmentum fidei supradictæ: ut lucis sua radio illustratus, ejus triumphalis efficiaris athleta, illius fines amplificans, terminosque dilatans; ut post vitæ præsentis ergastulum, a porta inferi libereris, & ejus diris cruciatibus pœnisque gravissimis evitatis, æternæ beatitudinis præmia, quæ omnem delectationem excedunt, tamquam princeps emeritus consequaris. Cæterum prælibatum fratrem Joannem & ejus socios ad partes ipsas salubre prosecuturos negotium, quod cœperunt fiducialiter, remittendos instanter exposcimus, ut eos intuitu Dei, & ob reverentiam Apostolicæ sedis

LXI.

Fidei encomia illi exposita.

Dimissi in Persidem præcones evangelici.

& no-

& nostram benigne habeac commendatoc, eis super hujusmodi executione negotii, favorem regium impensuras, cujuc fulti præsidio, utilius & efficacias se habere valeant in hac parte; quodque aliquos ex ipsis tecum jugiter teneas, qui tibi tuoque proponant populo verbum Dei, & de salute tractare valeant animarum. Dat. Reate id. jul. an. II.

LXII. Petiti a Rom eccl. sacerdotes, ut Tartaros Christianis sacris imbuant. (a) *Lib. 2. ep. cur. 55. Formul. Mar. Ebul. p. 328. n. 3175.*

Nec Argon modo, sed etiam Cobyla Chan summus Tartarorum Imperator in Christianam fidem adeo propensus erat, ut Argonus missis ad Pontificem Romanum oratoribus Latinos sacerdotes ad illum destinari flagitarit. Quo nuncio ingenti gaudio perfusus Nicolaus Minoritas transmisit, & Chamum est hortatus (a), ut fidem, quam Romana tenet ecclesia, amplecteretur.

Nicolaus Cobla Chan magno principi Tartarorum gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Gaudemus in Domino, princeps egregie, sibique devotas & uberes gratiarum referimus actiones, quod ipse in cujus manu corda sunt principum terrenorum, te, prout lætanter audivimus, suæ dono gratiæ clementi pietate præveniens, illo tui pectoris intima fœcundavit affectu, quod ad Christianitatis terminos ampliandos dirigitur desiderium mentis tuæ. Dudum siquidem post nostræ promotionis initia certos nuncios ad nostram præsentiam ex parte magnifici principis Argonis Regis Tartarorum illustris transmissos recepimus, nobis aperte referentes, quod ad personam nostram & Romanam ecclesiam, & etiam gentem, seu populum Latinorum, grandis devotionis affectum magnificentia tua gerit, dictique nuncii ex parte regia cum instantia petierunt, ut aliquos religiosos Latinos ad tuam præsentiam mitteremus. Nos autem, tam gratis & acceptis de tanto tamque sublimi principe rumoribus intellectis, exultavimus in Domino vehementer, cum tuæ salutis augmentum, tuique nominis gloriam sinceris affectibus cupiamus; Patri luminum, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, humiliter supplicantes, ut tui pectoris intima de bono semper in melius munere suæ inspirationis illuminet, ac suæ gratiæ rore perfundat ad laudem sui gloriosi nominis, & honorem. Volentes igitur votis regiis benigne annuere in hac parte, ac desiderantes admodum, ut ad suscipiendam Christianam fidem, quam prædicta Romana tenet & servat ecclesia, promptus accedas, præsto te offeras, studiosus occurras, cum sine ipsius comitante suffragio placere Altissimo nemo possit, ecce dilectum filium fratrem Joannem e Monte Corvino cum ejus sociis de ordine Minorum latorem præsentium ad te duximus destinandum, &c. Addit preces, ut benigne excipiat, ejusque præcepta ad comparandam immortalitatem in animum admittat. Dat. Reate III. *id. julii an.* II.

LXIII. Caydonem ad Baptismum allicere studet Nic. (b) *Ib. ep. 56. & Form. Mar. Ebul. p. 328. n. 3180.*

Eminebat inter Tartaros etiam dignitate Caydonius princeps, quem pari studio ad lucem evangelicam admittendam provocavit Nicolaus. (*b*)

Caydono principi Tartarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

*Ad ea, quæ tuæ salutis augmentum respiciunt, tuique nominis titulos in orbe terrarum attollunt, celsitudinem tuam libenter inducimus, operamque solicitam impertimur. Sane princeps egregie, tuis aperiri sensibus affectamus, quod Dei filius Jesus Christus ad ima mundi, ut hominem, quem ad imaginem & similitudinem suam de limo terræ formaverat, de servitutis nexibus, in quos ipsum impegerat maligna suggestio, liberaret; clementi dignatione descendens, vestem nostræ mortalitatis assumpsit, ut proprii aspersione cruoris incendia perpetui cruciatus extingueret, ac suos mortis æternæ tenebris obvolutos, vitæ perennis efficeret possessores: qui commissæ sibi legationis a Patre in regione peccantium piis studiis exercens officium, mundumque salutaribus institutis informans, tandem post sanctæ conversationis & operationis exempla, post evangelicæ instructionis eloquia, post doctrinæ salutaris effectum, diræ mortis ultro supplicium subiit, dieque tertia resurrexit a mortuis gloriosus, ut mortem nostram moriendo destrueret, & vitam resurgendo benignius repararet. Qui priusquam pateretur, claves regni cœlorum B. Petro Apostolorum principi, & per eum suis duxit successoribus committendas, per hoc eis tam sublimis potestatis auctoritatem impendens, ut quodcumque * super terram, ligatum haberetur in cælis, & quodcumque solverent super terram, solutum existeret in eisdem.* (* ligarent)

LXIV. *Unde nos, licet insufficientibus meritis, Christi vicarii & ejusdem Petri successores in terris disponente Domino constituti, magno desideramus affectu, ut fidei Christianæ cultores salutaribus actibus immorentur, ac illi, quos fides eadem non agnovit, ad rectitudinis semitam actore Domino revocentur, eamdemque solicite servent fidem: cum ipsa sit vera fides & recta, sine cujus comitante suffragio placere Domino nemo potest, quæ reatus expurgat, salutis commoda elargitur; quæ corda mentesque purificat, & infidelitatis obscurum suæ radiis expiat claritatis. Excitamus itaque magnitudinem tuam & attentius exhortamur, sano & sincero tibi consilio suadentes, quatenus sedula meditatione recogitans, quam sit fragilis & caduca humanæ naturæ conditio, quam plena periculis quantis exposita casibus,*

quam

quam instabilis status ejus; considerans etiam, quod a lege mortis nullus excluditur, cum omne quod nascitur moriatur, promptus exurgas, præsto te offeras, paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, ad suscipiendum baptismatis sacramentum, ad laudem divini nominis, tuæ salutis profectum, & augmentum fidei supradictæ: ut lucis suæ radio illustratus, ejus triumphalis efficiaris athleta, illius fines amplificans, terminosque dilatans, ut post vitæ præsentis ergastulum a porta inferi libereris, & ejus duris cruciatibus pœnisque gravissimis evitatis, æternæ beatitudinis præmia, quæ omnem dulcedinem superant, & omnem delectationem excedunt, tamquam princeps catholicus consequaris. Datum Reate III. id. julii an. II.

Jolus Pisanus ad magnam inter Tartaros potentiam evectus, religionem tuetur.

Non parum rei Christianæ apud Tartaros diffundendæ operæ atque præsidii attulit nobilis Pisanus Jolus nomine, qui cum penetrasset in extremas orientis oras apud Tartaros ad maximas opes auctoritatemque effloruerat, suamque in iis regionibus Christianis ac religiosis viris clientelam conferebat. Ad quem Pontifex hæc scripsit (a): *Excitamus diligentiam tuam, & hortamur in Domino Jesu Christo quatenus circa hujusmodi salubres tuos actus & opera sedulæ solicitudinis studium largiaris, ut exinde tanto acceptior & gratior tuo reddi valeas Salvatori, quanto per te plures ab erroris invio ad veritatis semitam & ab infidelitatis nubilo ad claritatem catholicæ fidei reducentur: nos autem benedictionem nostram tibi tenore præsentium in tuorum remissionem dirigimus peccatorum. Dat. Reate III. id. jul. an. II.*

(a) Lib. 2. ep. cur. 37.

Pessumdata in Syria res Christiana.

LXV. Dum ita inter gentiles concionatorum evangelicorum sudoribus exculta religio Christiana feliciter efflorescebat, maximam in Terra sancta a Sarracenis cladem accepit. Nullæ copiæ in Syriam traiiciebant, ex quo rebellis Siculus ingentem illam Caroli I. expeditionem disturbarat; quæ decretæ ad contrahenda auxilia decimæ, vel dissipatæ, vel in bellis contra Siculos, Aragonios, atque Ecclesiæ perduelles collocatæ: unde inclinatæ hoc tempore Syriæ res fœdissime procubuerunt, Soldanus enim Ægypti ac Babyloniæ, occasionem aucupatus, Tripolim magno circumfusam exercitu adeo crudeliter die nocteque oppugnavit, ut tandem debilitatis Christianorum viribus eam ceperit (b), diripuerit, incenderit, ac ne unquam a Christianis instaurari posset, funditus everterit.

Capta a Soldano Tripolis. Funditus ab eo eversa. Sacræ imagines a Sarac. impie raptatæ.

(b) Bern. in chr. Rom. Pont. hoc anno. Stero in annal. Jo. Villan. l. 7. c. 138. Ant. 3. p. tit. 20. c. 4. §. 6. Epitome belli sacri auctor & alii.

Ingens fuit edita a religionis hostibus Christianorum strages: ac pauci, qui mari evaserant, Acconem confugerunt. Adjecit barbarus immanitati contumeliam: sacras namque imagines in religionis dedecus ad caudas equorum alligatas per urbem raptari jussit, ut Westmonasteriensis (c) tradit. Luget acerbum hunc casum Ptolemæus Lucensis his verbis (d): *Anno primo sui pontificatus capta est Tripolis (alii dicunt quod secundo anno) occisis ibidem & captis Christianis, qui erant ibidem; & aliqua ludibria in eis facta sunt indicibilia; in antedicta autem civitate principatus erat sicut in Antiochia.* Paulo fusius Jordanus diram adeo cladem describit (e): *Soldanus Melech Mescor grave bellum dedit civitati Tripolis, & Turrim episcopi, quæ magnos habebat muros usque ad medietatem machinis diruit. Sustinuerunt Christiani usque ad nonum. Postea Saraceni, qui quasi per totum occupaverunt muros, pedites cuncti cœperunt usque ad mare se retrahere: & tandem equites non valentes ictus lapidum sustinere, occisi gladio aut submersi usque ad septem millia æstimati: multi navigiis sunt salvati. Captam autem civitatem soldanus jussit dirui, & cremari: & post paucos dies pro paucis captis recepit ac diruit castrum Nephy, & mandavit civitatem ædificari in loco vocato mons Peregrinus.*

(c) Westm. Flor. hist. Bosius lib. 10. hist. Hierosol. equitum.

(d) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 21.

(e) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.

Flammis deleta.

His consentanea traduntur a Sanuto, (f) qui luculenter historiam Terræ sanctæ est complexus, ut fideles ad eam recuperandam concitaret: *Soldanus*, inquit, *Babyloniæ Melec Messor XVII. martii venit ante Tripolim, & clamor in civitate ortus est, cunctique exteri infra mœnia vocitati sunt, & cœperunt ad defensionem civitatis agere secundum tamen eorum possibilitatem. Soldanus in civitate dirum fecit insultum, cepitque barbacanum, & turrim episcopi, quæ magnos habebat muros cujus medietatem jam machinis diruerant. In turbido igitur prælio illo sustinuerunt Christiani usque ad horam nonam. Tunc Saraceni quasi per totum occupaverant muros: pedites cuncti cœperunt se ad mare retrahere; equites vero sustinere non poterant lapides, quos de muro jaciebant: ideo versus mare pergunt & de Saracenis, qui intraverant a parte maris versus hospitales, & durum dabant eis prælium, plures interfecti pluresque submersi sunt. Interfecta sunt & Christianorum usque ad septem millia; cæteri ad galeas navesque alias confugientes salvati sunt. Captam vero civitatem soldanus jussit dirui, igneque cremari XXVI. die aprilis. Post paucos dies pro paucis redimendis castrum Nephyn per deditionem acceptum dirui fecit, & mandavit civitatem ædificari in loco vocato mons Peregrinus, qui uno & tantum milliari distat a mari, & Damascum profectus est.* Referunt ad hunc annum lugubrem eam cladem plures veteres ac recentiores auctores: inter quos præcipuus est Aytonus (g), qui Soldanum ab aliis Melecmessor nuncupatum esse vocat; tum Pontificis literæ kal. septembris exaratæ,

(f) Sanut. l. 3. p. 12. c. 20.

Edita ingens strages.

(g) Ayton. hist. orient. c. 52.

ratæ, quibus episcopo Tripolitano concitandi pro concione in arma sacra Christiani populi provinciam demandavit (u), cum cladem hoc anno contigisse confirmant. [t]

(u) Lib. 2. epistur. 64.

Nicolaus &c. venerabili fratri episcopo Tripolitano.

LXVI. Tristem casum deplorat Nicolaus.

Egressus de partibus orientis rumor horribilis, rumor amaritudine plenus, & dolore non vacuus nuper matris Ecclesiæ auditum perculit, ejus viscera sauciaus, præcordia dure pungens. Cujus inter cætera lugubris revelat assertio, quod ille filius Belial Babylonicus persecutor, Christianorum sanguinem sitiens, de cavernis obscenis fœdisve cubilibus Babylonis ad prædicta nefaria contra renatos fonte baptismatis animis furibundis exiliens, innumera Saracenorum multitudine congregata, civitatem Tripolitanam multitudine populi præditam, multæ nobilitatis titulis insignitam, & bonorum ubertate fœcundum potenter obsedit, ipsamque undique coangustans, ut eam multosque fideles, qui ad tuitionem illius de partibus diversis concurrerant, sic infestis oppugnationibus machinarum usque ad collisionem circumstantium murorum, & turrium, jaculisque missilibus per non modici temporis spatium diebus ac noctibus fatigavit, quod eam tandem, incolarum ejus & aliorum inibi tunc præsentium viribus superatis in arcu & pharetra, furentibus gladiis comprehendit. In cujus tam sinistri tamque funesti eventus articulo, cum religionum militantium fratres & alii armati quamplurimi, viri utique strenui & propugnatores electi pro tutela civitatis ejusdem interius congregati sustinere diutius nequirent impetum irruentium undique, ac insilientium paganorum; demum nonnullis eorum in bello cadentibus, & aliquibus ab hostibus comprehensis, ut cæteros, quos velut occisionis oves in terra & mari ubique sæviens gladius trucidabat, quosque præ timoris magnitudine, ut desperationis angustia incertis passibus fugientes æquoreus fluctus involvit, sera silentii concludamus, civitatem ipsam, quod dolentes referimus, occuparunt, eam redigentes in cinerem & favillam. Dolet itaque, nec immerito, mater Ecclesia tantis extrinsecus tacta doloribus; perfunditur lacrymis vultus ejus: sibi undique lamenta consurgunt, dum quos regeneravit in filios, efferus hostis elacerat, & in fidei Christianæ cultores impiorum gladius dire sævit.

De continuit ac validis barbarorum assultibus.

Ut Christiani extrema internecione deleti.

LXVII. Sollicitat fideles Pontifex ad Asiaticam profectionem.

Quis igitur orthodoxæ fidei zelo fervens ad tantum fidelium ocyus non excitetur opprobrium? Quis illico non exurgat adversus nequitiam malignantium, aut non stabit adversus iniquitatem nefandis studiis operantes? Surgat itaque fidelium populus, & fidei clypeo præmunitus crucis signo se protegat: in hostiles irruat acies: agmina reprimat impiorum. Assistit etenim Dominus servis suis, seque timentibus tribuit firmamentum, quoniam non est abbreviata illius dextera, quæ virtutum operatione corascans, cornua conterit superborum. Sub ipsius igitur spe atque fiducia intendentes residui partium illarum populi Christiani periculis, quæ tam perniciosus Saracenorum ipsorum minatur aggressus, remediis quibus possumus obviare; ac plenæ de tuæ fidei puritate, virtutis constantia & circumspectionis industria in Christo fiduciam obtinentes; tibi prædicationem crucis in Sclavoniæ & marchiæ Trevisinæ partibus, ac in Venetiarum & Ferrariensi civitatibus, ac rurum, & marchiæ Anconitanæ, ac Romaniolæ ripariis contra Saracenos eosdem præsentium auctoritate committimus; in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus in commisso tibi per

Data episcopo Tripolit. sacræ militiæ promulgandæ auctoritas.

NOTÆ [t] CEcidit hoc anno in manum Soldani Babyloniæ Tripolis urbs Phœniciæ, quam jam inde ab anno 1101. Balduinus I. Rex Jerusalem valido Genuensium auxilio stipatus subegerat. De anno quo in Soldani potestatem rediit inter scriptores non satis convenit. Joannes Iperius, qui Chronicon S. Bertini per hos annos scribebat, assignat annum 1288. quod & Ptolemæo Lucensi in annalibus & in Histor. Eccles. probatur. Sed præferendam esse sententiam, quæ in annum sequentem 1289. casum illum differt, mihi quidem persuasum est, cum id afferat Sanutus cujus authoritati utpote eorum temporum æquali, & hanc historiam ex professo tractantis deferendum censeo. Congruit & Caffari continuator, qui Annales Genuenses ad annum usque 1294. tanta fide prosequutus fuit, ut laudari publice, & præmio donari meruerit. Idem etiam de anno scribit author additionum ad Chronicon Danduli, quas ex Ambrosiano codice dedit Cl. Muratorius tom. XII. col. 402. Consentit & Haiton hist. Armen. cap. 52. Nihil moror scriptores illos, licet ab eo tempore haud discretos, qui ad annum usque 1290. rem extrahunt. Hos utique refellunt literæ Joannis de Villiers summi equitum hospitalariorum Magistri, quæ cum signentur die XXIX. augusti anni MCCLXXXIX. indict. II. adeoque ante annum 1290. Tripolitanum tamen casum memorant his verbis: *Cum nuper in amissione civitatis Tripolitanæ amiserimus XL. de Fratribus nostris.* Extant in Codice Melitensi to. I. pag. 268. Ex quibus verbis chronologia nostra validius firmatur; neque enim *nuper* amissum fuisse Urbem scripsisset, si aprili mense anni superioris cecidisset. De mense pariter dissidium est, nam author additionum ad Chronicon Danduli majum mensem indicat, sed alii melius cum continuatore Caffari, & Sanuto aprilem mensem præferunt. Dies a Sanuto signatur XXVII. aprilis; sed cum ille diem notet qua urbs capta incendio vastata fuit; accuratius diem captæ Urbis tradi censeo a continuatore Caffari, qui diem XXVI. aprilis præfert. Cæsos trucidatosque fuisse a Venetis plurimos Historici notant. MANSI

per hoc tibi officio, juxta gratiam a Domino tibi datam per te, vel per alium, seu alios efficacem studeas habere processum, illos, quibus duxeris prædicandum, exhortationibus opportunis inducens, ut ad refrænandos Saracenorum ipsorum impetus, repellendas insultus, & superbiam conterendam crucem suscipiant reverenter, & etiam affigentes humeris propriis, votum suum fideliter exequantur. Dat. Reate kal. septemb. anno II.

LXVIII. Henricum Regem inter & Sultanum pactæ induciæ.

(a) San. l. 3. par. 12. c. 30.

Imminebat victor barbarus Christianorum reliquiis, cum Henricus Hierosolymorum & Cypri Rex inducias a Sultano flagitavit, quas barbarus concessit, ne occidentem in se nimiis progressibus concitaret. Quibus pactis Henricum abiisse in Cyprum, refert Sanutus (a): *Ipso tempore Rex Henricus existens Ptolemaide firmavit trenguam cum Soldano, & ex utraque parte juramento firmata in Cyprum rediit de mense augusti, Almericum fratrem relinquens ad custodiam civitatis.* Infregisse postea eas inducias Christianos ac Saracenos in se efferasse visuri sumus cum novi militum delectus in Syriam submissi essent, ad quos eliciendos Joannem Grelli oratorem ad Nicolaum se contulisse narrat auctor: *Joannes autem de Grelli pro parte Regis & Surianorum ivit ad Nicolaum IV. qui prius vocatus est frater Hieronymus, & fuit generalis ordinis Minorum, expositurus miserrimum terræ statum, & quod etiam infra mœnia civitatis minime essent tuti, petiturus quoque auxilium.* Contendit is a Pontifice, ut viginti triremes rebus omnibus instructas ex decimarum pecunia ad annum mitteret: cujus votis Nicolaus morem gessit, ut ex sequentibus literis ad patriarcham Hierosolymitanum (b), ac paucis mutatis ad Cypri Regem (c), aliosque viros principes missis patebit.

Missi ad Pontificem Syrorum oratores pro imploranda ope.

(b) Lib. 2. ep. cur. 45.

(c) Ibid. post eamd. ep.

Nicolaus &c. venerabili fratri patriarchæ Hierosolymitano.

LXIX. Viginti triremes Ptolemaidem mitti flagitant.

Nuntiorum ipsorum petitio facta nobis hoc inter cætera potissimum, & specialius habuit ut viginti galeas, gente ac aliis necessariis plene munitas, ad ultramarinas partes pro ejusdem Terræ sanctæ custodia in præsentiarum mittere dignaremur. Cum itaque, petitionem eamdem ad exauditionis gratiam benignius admittentes, hujusmodi viginti galeas gente ac aliis necessariis munitas, ut expedit, & instructas usque ad annum de pecunia dictæ terræ deputata subsidio ad partes ipsas pro hujusmodi custodia sub ducatu seu cura venerabilis fratris nostri episcopi Tripolitani destinemus ad præsens; ac eodem episcopo, ac dilecto filio nobili viro Joanne de Grilli capitaneo gentis charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris in civitate Acconensi super gubernatione, cura, seu regimine galearum ipsarum, & personarum existentium in iisdem, postquam ad partes ipsas pervenerint, per nostras literas constituimus; fraternitatem tuam rogandam attente duximus, & hortandam, nihilominus tibi per Apostolica scripta mandantes, quatenus tanquam vir constans, & strenuus assumens vigorem spiritus in adversis, spemque tuam fiducialiter ponens in domino, qui sperantes in se non deserit, sed assistit opportunus fautoribus servis suis, seque timentibus exhibet firmamentum; animo intrepido persistas ad continuam civitatis Acconensis prædictæ ac aliarum terrarum & locorum, quæ a Christianis tenentur, custodiam cunctis studiis cunctisque viribus intendendo; ut illa favente Domino, ab insidiantis nequitia tuta permaneant; & ab ejus fraudulentis aggressibus sit secura. Nos enim ad statum Terræ sanctæ prædictæ prosperum votis ardentibus aspirantes, ad alia ejusdem terræ continua & potiora exhibenda subsidia diligenter & solicite vigilamus. Dat. Reate id. septemb. an. II.

Petitis assentitur Nicolaus.

LXX. Eduardus Rex Angl. de instaurandis Syriæ rebus agitat.

Ut pollicitus erat orientalibus Christianis se instaurandis Syriæ rebus animum & operam applicitururm promissa exolvit: cum Eduardo enim Anglorum Rege de instruenda expeditione in Syriam agitavit. Devoverat ille sese bello sacro, ac primum Martino, deinde Honorio pium desiderium significarat: dumque nonnullas conditiones sibi perutiles exigeret, res fuerat diu prorogata; demum obtentis Angliæ, Scotiæ, Walliæ, & Hiberniæ decimis a Nicolao profectionem suscipere his legibus contendit. Prima ut solemnis trajectionis ineundæ dies toto occidente, ad quam omnes strenue se compararent, indicerentur. Secunda mitterentur concionatores ad Christianos ad bellum sacrum incendendos. Tertia, decimæ non trino temporis intervallo partitæ, sed eodem solverentur. Quarta censurarum religione ad capessendum iter omnes compellerentur, qui crucem induissent. Quinta, ut publica pax Christianis principibus indiceretur.

Quæ a Nicolao flagitarit.

LXXI. Annuit petitis Pont. ac nonnulla ab eo vicissim exigit.

(d) Ib. ep. 565.

Ad eas leges singulas ita respondit (d) Nicolaus indictum expeditionis diem, nec jam capta Tripoli amplius differri posse: missos etiam concionatores, ac plures zelo incensos sacræ militiæ nomen dedisse. Quod ad decimas spectaret; jam mediam illarum partem die nativitatis S. Jo. Baptistæ sacro numerandam, alteram anno sequenti concessum iri; modo tamen literis publicis se suaque cuncta obligaret, refunderetque coactum ex decimis aurum subsidiarium, si vitio suo non trajiceret in Syriam, etiamsi in apparatu bellico omnia consumpsisset. Si adactus necessitate itinere supersederet, quæ superessent ex decimis, restitueret, & ex consumptis mediam partem persolveret.

Ad

Ad quartum, & quintum postulatum subjecit: eos omnes, qui idonei forent ad gerenda arma, nec justis impedimentis devincti, ad aggrediendam expeditionem compellendos; laudareque consilium ut pax publica indicatur. Cæterum addidit Pontifex si quod dubium in pactionibus initis suboriretur, solvendi illius auctoritatem sedi Apostolicæ reservatum iri; ac postquam Eduardus a se admissas conditiones excurrente ad dominicæ Resurrectionis festum spatio significarit, tum decimas prædictas annorum sex numerandas. Ita vero his literis dies adscripta. *Dat. Reate non. octobris*. Harum conditionum mentionem edidit Nicolaus in aliis literis postea ad Eduardum datis, quibus questus est (*a*) nonnulla ab ipso in Anglia ad ecclesiasticæ libertatis eversionem tentata.

Indici in occidente publicam pacem laudat.

Oppressa ab Eduardo libertas ecclesiastica.

(*a*) *Lib. 2. ep. cur. 68.*

Charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ illustri.

LXXII. *Sinceræ charitatis affectio, qua personam tuam claris ejusdem exigentibus meritis Apostolica sedes amplectitur, nostrum non immerito excitat animum, ut de iis, quæ tuæ salutis profectum, nec non famæ præconium respicere dignoscuntur, pie ac solicite cogitemus. Sane per dilectum filium fratrem Guillelmum de Houdon ordinis Prædicatorum nuncium tuum, ad præsentiam regiam redeuntem, apostolicas literas quas super nonnullis petitionibus regiis negotium Terræ sanctæ tangentibus nobis ex parte tua porrectis, & responsionibus nostris subsecutis ad eos confici fecimus, tuæ celsitudini destinamus. Verum, fili charissime, latere te nolumus, ad audientiam nostram relatione multiplici pervenisse, quod nonnulla in partibus Anglicanis auctoritate regia committuntur, quæ tendunt apertius in subversionem ecclesiasticæ libertatis, non absque prælibatæ sedis injuria, & divinæ Majestatis offensa. Super quo, per nos, & aliquos ex fratribus nostris cum eodem fratre Guillelmo colloquium habere curavimus, nostram ei super hoc, & fratrum nostrorum intentionem paterne ac familiariter exponentes, tibi per ipsum seriosius explicandam; nihilominus alias literas nostras, & nuncium specialem ad tuam excellentiam destinare proponimus, ut & illarum serie, ac illius relatibus eadem nostra, & dictorum fratrum intentio tibi plenius innotescat. Magnis quidem desideramus affectibus, ut præfatum Terræ sanctæ negocium, a te ferventer assumptum, &, actore Domino, efficaciter prosequendum, prospero successu proficiat, & prosperiori exitu consummetur: & ideirco decet, fili charissime, ut tu præmissa, quæ profecto ministerium tuum ei, cujus negocium agitur, possent reddere minus gratum, ita corrigere studeat, quod exinde ipsius in te gratia cumulata, de tantis laboribus, quos pro ejus amore subire disponis, votivum fructum te cum ejusdem adjutorio consequi gratuleris. Nolumus autem ut pro eo, quod nuntium ad te intendimus mittere, ea quæ aliarum literarum nostrarum, quas præfatus fr. Guillelmus defert, tenore pensato circa memoratum Terræ sanctæ negocium facienda cognoveris vel omittas perficere, vel retardes. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem xv. cal. novemb. an. II.*

Corripit eum Nicolaus.

Ad cœpta emendanda hortatur.

LXXIII. Exemplo fratris Eduardi Eadmundus arma Christo consecrarat, atque una cum aliis nobilibus viris suscipiendis itineris diem jurejurando statuerat: cumque nonnullis impedimentis implicitus supersedisset, veniam violati sacramenti a Pontifice expetiit: quem, imposita congrua pœna, atque alios absolvi Bathoniensi & Wellensi episcopis ea lege præcepit, ut ad camdem profectionem obeundam obstricti manerent. (*b*)

Edmundus ob non susceptum constituto tempore iter Asiatic. censuris solvi flagitat.

(*b*) *Lib. 2. ep. 630.*

Venerabili fratri Bathoniensi, & Vuellensi episcopo.

Petitio dilecti filii nobilis viri Eadmundi fratris charissimi in Christo filii nostri Eduardi Angliæ Regis illustris nobis exhibita continebat, quod ipsi dudum zelo fidei & devotionis accensus, signo vivificæ crucis assumpto, juravit proficisci personaliter in certo jam elapso termino cum decenti bellatorum comitiva in Terræ sanctæ succursum. Verum præfatus nobilis certo impedimento detentus, sicut asserit, prout gerebat in proposito, infra promissum terminum nequivit exequi votum suum. Quare prædictus nobilis nobis humiliter supplicavit, ut suæ ac nobilium, & aliorum etiam, qui ejus prætextu de proficiscendo cum ipso infra prædictum terminum juramenta similia præstiterunt, & contra juramenta hujusmodi commiserunt, animarum saluti providere in hac parte de benignitate sedis Apostolicæ dignaremur. Nos itaque, qui salutem quærimus singulorum, volentes nobilis & aliorum prædictorum, quantum cum Deo possumus, providere saluti; dicti nobilis, ac ejusdem Regis, qui super hoc suppliciter nos rogavit, supplicationibus inclinati, præsentium tibi auctoritate committimus quatenus nobilem ipsum, nec non & illos etiam, qui occasione ipsius subsidii, & ejus prætextu, ut præmittitur, juramenta similia præstiterunt, a reatu perjurii seu culpæ, quem vel quam incurrerunt pro eo, quod infra præmissum terminum in subsidium dictæ terræ minime transfretarunt, auctoritate nostra absolvas, imposita eis & eorum cuilibet propter hoc pœnitentia competenti. Volumus tamen quod nobilis & alii præfati ad executionem hujusmodi voti eorum & juramentorum etiam observationem remaneant nihilominus obligati. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem xv. kal. decemb. an. II.

Bathoniensi & Wellen. episcopis id munus datum.

Lateran. basilica sacris indulgentiis decorata. (a) Ib. ep. 504.

Postremo huic anno finem imponamus adductis nonnullis prærogativis, quas Nicolaus impertiit. Lateranensem enim patriarchalem Salvatoris nostri basilicam pluribus indulgentiis decoravit (a): qua de re ad priorem, & capitulum exaratæ literæ: nec disparibus prærogativis pro singulari in familiam, e qua prodierat, benevolentia ecclesiam S. Francisci Assisinatis ornavit. (b) [1]

Assisinas ecclesia ab eodem pluribus ornata. (b) Ib. ep. 158.

In

NOTÆ [1] OBiit hoc anno Alexander Scotorum Rex, & quidem decessisse illum quadragesimæ tempore affirmat, qui tunc florebat, Nicolaus Trivettus ad hunc annum. Geminas duxit uxores, quarum prima fuit Margarita Angliæ Regis filia, ex qua prolem geminam traxit, Alexandrum, qui immatura morte patrem prævenit, & Margaritam, quæ regi Norvegiæ nupsit. Ex altera uxore filia comitis Flandriæ liberis caruit. Regnum ab Optimatibus Scotiæ delatum fuit ad Margaritam Alexandri nepotem ex filia Margarita regi Norvegiæ nupta. Porro hæc Margarita in Angliam accita dum navigaret e Scotia in ipso itinere occubuit. MANSI

I. Christiana res in Syria in exitium a Sultano Babyloniæ adducta.

IN summum discrimen adductæ fluctuabant in Syria Christianorum res anno a Virginis partu millesimo ducentesimo nonagesimo, Indictione tertia: ad quas fulciendas restituendasque maximi Nicolao labores adeundi, curæque intendendæ fuerunt. Delibutus Christiano sanguine Soldanus Babylonius, quem in Tripolis florentissimæ Syriæ urbis omnibusque divitiis refertissimæ excidio hauserat, partaque victoria efferatus perdendis Christianorum reliquiis inhiabat; nec divisas mutuis dissensionibus fidelium vires cum suis æquari posse arbitrabatur. Quare Nicolaus ex superiori clade horrore perfusus, metuens ne barbarus religionem in iis regionibus funditus everteret, conatus omnes ad comparandam expeditionem ac submittenda auxilia adhibuit. Sacrum ergo classicum pro defendendo Christiano nomine cecinit (a), ut scribit Bernardus; atque ad universos fideles datis encyclicis literis incendendos (b) funestum Terræ sanctæ statum in omnium oculis defixit; atque ad capessenda arma, propositis indulgentiarum præmiis excitavit.

Nicolaus prompta auxilia submittere studet.

(a) Bern. in chron. Rom. Pont.
(b) Lib. 2. ep. cur. 74.

Universis Christi fidelibus ad quos præsentes literæ pervenerint.

II. Illius ad fideles literæ.

Visio dura nunciata est nobis; qui incredulus est, infideliter agit, & qui depopulator est, vastat. Sicut enim habet literarum & nunciorum de Terra sancta venientium infausta relatio, ejusque veritas in omnes fere orbis provincias jam diffusa, egressa ex Ægypto damnati generis bestia iræ plena, impiissimus videlicet Soldanus Babyloniæ non solum incredulus, sed & credentium perfidus inimicus, & eos persequentium dux & incitator infestus, contumaci blasphemorum Dei, & persecutorum Christianæ fidei multitudine congregata, civitatem Tripolitanam inclitam, opulentam, ac innumerositate fidelium populosam, ut nequiter, sic potenter obsedit, & aliquandiu arcta obsidione gravatam, vexatam frequentibus diversarum machinarum ictibus, importunis ac diris impetitam insultibus, occupavit; occupatam sic immaniter, sic subito exterminavit omnino, quod ejus exterminium præ ipsius horrore lugere libet potius, quam narrare: cum sic horribile fuerit, sic etiam repentinum, quod paucis per fugæ remedium Domino miserante salvatis, multitudo tam habitatorum civitatis ipsius quam aliorum, qui ad ejusdem Soldani perfidiam propulsandam convenerant in eadem, in tyranni præfati manus incidit truculentas; quibus partim crudeli morte deletis, partim hostiliter captivatis, ut diutius moriantur; locis præcipue sacris in divinis contemptus augmentum igne consumptis, inter magnam civitatem & nullam exiguum temporis spatium intervenit. Ex quo idem orthodoxæ fidei nefandissimus persecutor in nimiam erectus superbiam, comminatur aperte se, congregata longe majori multitudine, aliisque ad usum bellorum necessariis præparatis, aberins civitatem Aconensem, & alia pauca loca, quæ Christianis in illis partibus remanserunt, celeriter invasurum, ut cunctum exinde populum Christianum facile prorsus exterminet, illudque posteris virtutis suæ præconium & memoriale relinquat, quod sua potentia de partibus eisdem prorsus aboleverit Christianæ religionis & nomen & cultum. Propter quod terra præfata, fatali quasi addicta discrimini, clamat & ejulat se diutinis & immensis pressuris oppressam, exterminatam incolis, enervatam viribus, exanimatam opibus, ope desertam, necessariæ adversus tanti persecutoris, tantæque persecutionis instantiam, defensionis præsidio destitutam. O quam damnosa, quam gravis in iis totius religionis Christianæ jactura! O quam lamentabile detrimentum! Accendantur igitur corda fidelium, & Redemptori nostro piissimo adversus malignantes in terra illa, quam ipse nativitatis, conversationis, & mortis propriæ titulis decoravit: quamque Scriptura sacra testatur ei omnium cariorem; cunctatione qualibet relegata, consurgant, eique viriliter contra operantes iniquitatem in evidentia tantæ necessitatis assistant. Exurgant ad salutis suæ compendium, & illam brevis laboris pretio compendiose mercentur.

Tripolis funestum excidium exponit.

Fideles partim servituti mancipatos, partim necatos refert.

Partim in templis, ad quæ confugerant, religionis odio flammis exustos. Ut Ptolemaida excindere paret.

Quantum ex ea re in Christianum nomen redundet dedecus.

III.

Cæterum licet ad excitandos eorumdem fidelium animos in terræ memoratæ succursum sufficere debeat solers attentio præmissorum; quia tamen auxiliante Domino ad plenam liberationem terræ ipsius, & interim ad subventionem locorum, quæ in præsentiarum Christianitas obtinet in eadem, nos & fratres nostri, intensis desideriis suspirantes, speramus humiliter, & fideliter credimus, quod vocem virtutis dabit Dominus voci suæ: inter multa operosa subsidia, quæ ipsi terræ, Deo auspice, fructuosa sedulo procurare atque impendere statuimus & studemus, de ipsorum fratrum consilio per diversas mundi partes Christicolis verbum vivificæ crucis deliberavimus proponendum; ac ministerium prædicandi eamdem, necnon tradendi venerabile signum ejus cunctis devote petentibus diversis ecclesiarum prælatis virisque religiosis duximus committendum.

Ad illud tuendum religiosa militia proposito crucis symbolo indicta.

Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus & hortamur attente, obsecrantes in Domino Jesu Christo, ac vobis in

Excitati ad arma sacra fideles.

in remedium peccaminum iniungentes, quatenus eorum quæ superius memorantur pia & sedula consideratione permoti, ad audiendum salubre ipsius vivicæ crucis verbum cum illud in locis vestris per eos quibus ejusdem proponendi commisimus vel committemus officium, contigerit prædicari desideranter attendere, idque reverenter studeatis audire; ut vos omnes, qui ex Dei munere estis idonei, ut in prædictæ terræ subsidium vel personaliter ire, vel de vestris facultatibus impertiri subsidium valeatis, victoriosum præfatæ crucis signum devote suscipere; illudque propriis affigentes humeris, ac magnis cordibus imprimentes reverenter, & publice deferendo, ad celerem ipsius terræ succursum promptis vos animis, totisque viribus accingatis.

IV. Admonemus insuper omnes, qui hactenus idem signum pro eodem subsidio susceperunt, ut illud, si forte dimiserint, resumentes alacriter terræ præfatæ studeant efficaciter subvenire. Et ut hoc eo libentius, eoque ferventius prosequi vestra devotio studeat, quo potiorem se noverit fructum de suis laboribus percepturum; nos de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi; & illa quam nobis, licet indignis, Deus ipse ligandi ac solvendi contulit, potestate, omnibus, qui personaliter propriis sumptibus in prædictæ terræ subsidium proficisci curaverint plenam suorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione justorum, salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint; & illis similiter, qui juxta suarum exigentiam facultatum bellatores, seu alios viros idoneos in expensis propriis destinabunt, quamvis ipsi personaliter non vadant, plenam suorum concedimus veniam peccatorum, sive in generali passagio, quod in proximo fieri solicite procuramus, sive ante ipsum, dummodo infra annum a data præsentium id studeant adimplere: ita tamen, quod illi, qui infra hujusmodi annum personaliter ire, seu alios, ut dictum est, in suis expensis destinare valuerint, per annum integrum postquam ad partes Terræ sanctæ pervenerint, in ejusdem terræ servitio commorari, seu retinere, quos miserint, teneantur. Hujusmodi quoque remissionis, & indulgentiæ volumus & concedimus esse participes juxta quantitatem subsidii & devotionis affectum eos, qui licet non juxta suarum exigentiam facultatum aliquem tamen, seu aliquos viros in subsidium dictæ terræ propriis sumptibus destinabunt; vel de suis temporalibus bonis contribuent ad aliquos destinandum; necnon omnes, qui ad subventionem ipsius terræ de bonis eisdem aliqua ministrabunt prout singulis divina fuerit inspiratione suggestum, aut alias ad præmonitionem præsentis negotii consilium & auxilium impenderint opportunum.

Proposita proficiscentis indulgentia.

Et auxiliis submissuris.

Cæterum si forte aliquos eorum, qui cruce suscepta in jam dictum Terræ sanctæ subsidium proficiscendi laborem subierint, post arreptum iter hujusmodi ex hac luce migrare contigerit, ipsos nihilominus plene percipere volumus indulgentiam prælibatam. Personas insuper, familias, & bona eorum post ejusdem aggressionem itineris sub B. Petri & nostra protectione suscipimus; statuentes, ut extunc sub diœcesanorum suorum defensione consistant. Quod si aliqui eos indebite molestare præsumpserint, per diœcesanos locorum, in quibus iidem molestatores fuerint, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescantur. Præterea in idem subsidium proficiscentibus indulgemus, ut per sedis Apostolicæ literas vel legatorum ipsius (nisi illæ, quæ ab eadem sede obtentæ fuerint, plenam de indulto hujusmodi fecerint mentionem) extra suas diœceses non valeant conveniri: dummodo parati existant coram suis ordinariis de se querelantibus respondere: quos per eosdem ordinarios ecclesiastica censura defendi, cessante appellationis obstaculo, volumus ab iis, qui eosdem contra indultum hujusmodi præsumpserint temere molestare. Si qui vero ex proficiscentibus ipsis ad præstandas usuras juramento tenentur astricti, creditores eorum per diœcesanos suos censura simili compellantur, ut juramentum hujusmodi penitus relaxantes, ab usurarum ulterius exactione desistant. Si aliqui autem creditorum eos extunc ad solutionem coegerint usurarum ipsos ad restitutionem earum per eosdem diœcesanos simili volumus districtione compelli. V.

Crucesignati in patrocinium sedis Apostol. accepti.

Usurarum onere liberati.

Judæos quoque ad remittendas ipsis usuras per sæcularem compelli præcipimus potestatem, & donec eas remiserint, ab omnibus fidelibus Christi, quibus hoc per suos diœcesanos denunciatum extiterit tam in mercimoniis, quam in aliis sub excommunicationis pœna jubemus eis communionem omnimodam denegari.

Ad hæc si qui proficiscentium eorumdem, seu destinantium viros idoneos juxta suarum exigentiam facultatum excommunicationis essent vinculo innodati pro violenta injectione manuum in clericos seculares, aut etiam religiosos; dummodo non fuerit excessus difficilis, & enormis, & passis injuriam satisfaciant competenter; sive pro eo quod sepulcrum Dominicum visitare, seu ad Siciliæ insulam, vel ad alias terras accedere, vel cum Siculis aut aliis quibuscumque communicare in mercimoniis, seu aliis modis contra prohibitionem Ecclesiæ VI.

VI. Censuris solvendi.

elesia præsumpserunt; dummodo ipsi contra Romanam ecclesiam non dederint alias consilium, auxilium, vel favorem, nec arma, seu merces prohibitas portaverint Saracenis; absolvendi eos ac dispensandi cum clericis, qui cum excommunicationis sententiam latam a canone, vel ab homine incurrissent irregularitatis notam, immiscendo se divinis officiis contraxerunt, nonnullis ecclesiarum prælatis ac religiosis viris per alias nostras literas concedimus potestatem. Attendite igitur populi Christiani, & videte mentalibus oculis, quantis memorata superius Terræ sanctæ conditio sit attrita miseriis, objecta periculis, calamitatibus circumsepta. Attendite beneficia supradicta, quæ vobis, eidem subsidia opportuna præstantibus, ex potestate nobis a Christo tradita conceduntur in terris. Attendite copiosam mercedem, quæ ab ipso præparatur in cælis, & ad retundendos impiæ gentis impetus, compescendos insultus, superbiam conterendam, quæ de terra illa, Christi sanguine consecrata, fideles Christi tam nequiter eliminare molitur; necnon ad eliminandum exinde spurcitias execrandas, quibus terram ipsam gens eadem profanare ac polluere non veretur, properanter exurgite, viriliter, & potenter, ut glorificetur per vos in terra eadem gloriosum nomen Domini Jesu Christi, & vos digni habeamini ab ipso percipere in terra viventium gloriam sempiternam. Datum Romæ apud S. Mariam majorem non. januarii an. II.

Adhortatio ad fideles, ut immortalitatis spe contemnant objecta pericula.

VII. Concitatos ad profitendam, accepto crucis symbolo, religiosam in Saracenos Asiaticos militiam fideles, ac plures, pio ardore accensos, triremibus viginti, quas Venetiis Pontifex instrui jusserat, trajecisse, refert his verbis Jordanus (a): *Nicolaus IV. fecit armari Venetiis galeas viginti pro subsidio Terræ sanctæ, quibus præfuit Nicolaus Tenpulo dictus Scopulus. Providit quoque Papa Joanni dicto Grilli capitaneo stipendiatorum Regis Franciæ tria millia unciarum auri, & mille Rubeo de Suly, qui se obtulit ad eundum. Prædictus quoque Joannes transiens per Siciliam a Rege Jacobo quinque galeas obtinuit bene munitas: sed quia ipso anno Soldanus contra Ptolemaidem non venit.* In procinctu a suis veneno necatum tradit Aytonus (b); *prædicti nil nobile egerunt.* His de Scopulo addit Sanutus (c): *Habuitque ultra quam sibi fuerit opportunum ex crucesignatis: qui in eorum processu terram Candelorii sunt aggressi, licet nequiverint obtinere: cæteri vero per loca varia debito tempore transierunt.* [a]

(a) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.

Classis subsidiaria instructa Venetiis.

(b) Ayton. hist. orien. c.53.

(c) Sanut. l.3. par. 12. c.20.

Candelorium frustra oppugnatum.

VIII. Cecidere irriti il omnes conatus, cum turpiter Christiani nominis causa ab iis, quibus contrahendæ classis demandata erat provincia, prodita fuerit. E viginti enim illis triremibus Ecclesiæ sumptu conductis, exscensione Christianorum facta vix tredecim ballistis & milite instrui potuere: quare episcopus Tripolitanus repetundarum judicio a Pontifice postulatus est. (d)

(d) Lib.3. ep. cur. 93.

Venerabili fratri B. episcopo Tripolitano.

Gerentes cordi negotium Terræ sanctæ ac de tua probatæ circumspectionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, pridem tibi super viginti galeis apud Venetias armis & aliis necessariis muniendis solicitudinem duximus committendam: & credimus, quod circa hoc tuæ diligentiæ studium impendisti, laboribus non parcendo. Sed re vera mirari compellimur quod sicut ad nostrum pervenit auditum, galeæ prædictæ minus sufficienter munitæ fuerunt armis & hominibus opportunis; adeo quod cum eædem galeæ ad civitatem Acconensem, ducente Domino, pervenissent, remanentibus in terra stipendiariis & peregrinis, quos galeæ detulerunt supradictæ, de hominibus reliquis, ad ipsarum munimen speciale deputatis, vix tredecim vel paulo plures galeæ armari, ut convenit, potuerunt defectu non modico invento in eis armorum, & præcipue ballistarum. Quod tanto molestius extitit votis nostris, quanto præfatum negotium ad laudem Dei & Christianitatis honorem ferventius cupimus promoveri. Nec habet nostra credulitas, quod hoc ex pecuniæ defectu provenerit, cum tibi pro muniendis galeis eisdem fecerimus de sufficienti pecunia provideri; ac insuper aliqua percepisse dicaris, quæ ex prædicatione crucis, sicut dicitur, obvenerunt. Volumus igitur, & fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus super præmissis omnibus nobis quam cito poteris rescribas plenius veritatem; & nihilominus de universis in hac parte perceptis, & expensis, etiam a te factis, plenam & distinctam in præsentia venerabilis fratris nostri Nicolai

Prodita fidei causa.

Episcopus Tripolitanus repetundarum reus.

NOTÆ [a] Nescio unde acceperis continuator Annalium Genuensium notam quamdam chronologicam, cui tamen Historici æquales licet fere omnes repugnant. Cum enim Historici illi obitum Soldani in præsentem annum conferant, Genuensis Annalista uno citius anno rem anticipat. Scribit enim anno MCCLXXXIX. *hoc quoque anno mense Decembris Alfir* (hoc etiam nomine Soldanum illum Aytonus appellat) *Soldanus Ægypti a suis plus amicissimis, & privatis tossicatus fuit, & obiit.* Si Historicus iste erravit in anno, id enim facile mihi persuadeo, certum tamen mensem Soldani emortualem, ab aliis ommissum, diligenter adnotat, cujus rei gratia a studiosis chronologiæ amatoribus laudem meretur. MANSI

*eclai patriarchæ Hierosolymitani Apostolicæ sedis legati facias * rationem, quam descriptum fideliter sub ejusdem patriarchæ ac tuæ sigillis nobis volumus destinari. Dat. XIII. kal. novembris anno III.*

* reddi

IX. Francorum Rex ad submittendas auxiliares copias sollicitatus,

Collabentibus ita Syriacis rebus, suppetiarum ferendarum solicitus Nicolaus, misso Joanne e Semesio Minorita apostolico pœnitentiario, Francorum Regis opem imploravit, ut Terræ sanctæ Christi sanguine consecratæ tutelam corripesset; ac submissis aliquot equitum turmis, & maritimis auxiliis, Babyloniorum retunderet impetus, donec ex universis occidentis regnis crucesignatus exercitus in orientem traduceretur. Sed is politicorum consiliis a præclaro opere abductus est, ne extremo discrimine rebus pendentibus arduum bellum susciperet, ac Syriam ab ipso amissam aliquando probro verteretur. Qua accepta re Pontifex eam ignominiæ suspicionem delere ex ejus animo subjectis literis est conatus (a).

(a) Lib. 3. ep. cur. 108.

Nicolaus &c. charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

Datæ ea de re literæ.

Gerentes corde negocium Terræ sanctæ, pridem dilectum filium fratrem Joannem de Samesio ordinis Minorum Pœnitentiarium nostrum, ad te cum nostris literis duximus destinandum; celsitudinem regiam per eas rogantes attentius & hortantes, ac obsecrantes per aspersionem sanguinis Jesu Christi, ut attenta meditatione recogitans, quam periculosa jactura negotii dictæ terræ, quantum opprobrium, quantaque ignominia totius Christianitatis existeret, si per aliquam negligentiam, vel torporem ipsius terræ particula, quæ Christianis remansisse dignoscitur, perderetur; eidem terræ, de sufficienti celerique succursu equitum, & præcipue ballistariorum & peditum armatorum, quibus ad præsens indiget; ac etiam de competenti numero galearum, de quibus eidem terræ posset efficax provenire defensio, & suorum hostium expugnatio fieri, providere curares, hujusmodi continuando succursu usque ad tempus passagii. Præfatus autem pœnitentiarius, tandem ad nostram præsentiam rediens, regias nobis literas attulit inter cætera continentes, quod consideratis negociis, quæ incumbunt, & rebus ut nunc se habentibus in hoc resederat consilium regium, ut ad præsens nequaquam assumeres terræ custodiam prælibatæ; cum si, quod absit, de terra ipsa sub tua constituta custodia sinistrum aliquod eveniret, illud tibi fortasse contingeret imputari.

Respuit Philippus in se Syriæ curam suscipere.

X. *Sane, fili charissime, scire te volumus, & pro certo tenere, quod cum te, utpote fidelissimum & devotissimum Ecclesiæ filium, paternis affectibus diligamus, ad tui honoris & exaltationis augmentum solicite intendentes; tecum super hoc pure, sincere, ac simpliciter agimus, omni prorsus captioso verbo, vel subdolo eminus relegato. Nec ad id nostra quomodolibet tendit intentio, ut si te hujusmodi gerente custodia, de dicta terra sinistri quicquam accideret, talis imputatio sequeretur. Scimus etenim, & sacræ Scripturæ testimonio comprobatur, quod nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilare noscuntur, qui custodiam ejus servant. Cum igitur ad conservationem terræ memoratæ continuam ferveas nostræ mentis desiderium dirigatur, regalem magnificentiam sicut iterum, sic attentius rogamus, hortamur, & obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus præmissis sedula meditatione discussis, & ipsius terræ ac ejus incolarum periculis quibus dignoscuntur expositi, pia consideratione pensatis, hujusmodi custodiam dictæ terræ pro divina & Apostolicæ sedis reverentia, tuæ incremento salutis, ac totius Christianitatis intuitu, ad te super hoc specialiter oculos dirigentis, difficultate sublata qualibet, promptus & benignus assumas, usque ad tempus generalis passagii exercendam; tanto propensius a Domino præmium exinde percepturus, quanto gratius & acceptius in hac parte sibi obsequium exhibebis, ac etiam consecuturus a nobis eo potioris commendationis titulum, quo per te plenius nostris desideriis satisfiet, &c. Dat. apud Urbemveterem non. decembris anno III.*

Urgetur a Nicolao, ne ignominiæ illius metu eam abjiciat.

Optime de re Christiana ipsum meriturum.

Interea universas copias Christianas comparatum iri.

XI. Urgebat Pontifex his precibus Francorum Regem cum extremi exitii discrimen Ptolemaidi impenderet, ac tumidus præteritis victoriis Sultanus ad eam obsidendam copias pararet. Sed fractos illius impetus opportuna morte refert Sanutus (b): *Cogitavit Melec Messor Soldanus parare exercitum ad destruendam in terra Syriæ Christianorum reliquias, &* MCCXC. *de mense octobris movit exercitum: sed qui Amorrhæos inde expellere noluit nisi completæ forent iniquitates eorum, adhuc patienter sustinuit, si forte ad pœnitentiam redeant de via sua mala; & mortuus est Messor in itinere, successitque illi filius vocatus Seraph. Cum vero carnalia cæteraque peccata continue augerentur infractoribus fœderis baptismalis, nec de malis vellent conteri, nec per pœnitentium ad viam redire justitiæ, assumpsit Seraph paternum propositum eo ardentius commotus, quod* XIX. *Saracenos mercatores Ptolemaide in loco vocato Lafunda juxta cambium contra fidem treugarum crucesignati gladio peremerunt, ut poscenti justitia denegata sit.* Quibus consentanea iisdem pene verbis recenset Jordanus (c). Præfidebant vero suis viribus Christiani, cum in spem elati forent, brevi Eduardum Regem, Anglicano flore stipatum, crucesignatas ex universis Christianis regnis copias in Syriam adducturum. Sed an-

(b) Sanut. l. 3. p. 12. c. 21. Apton. hist. orient. c. 33.

Peccata causa Syriæ causa.

(c) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.

antequam is se longinquo accinxerit itineri, expugnatam ab Saracenis Ptolemaidem lugebimus inferius. Attributæ porro illi erant ad sustentandos sumptus bellicos decimæ sexennales, quas ne forte, intermissa sacra expeditione, in alia averteret profunderetve, exegit ab eo Pontifex, ut regia syngrapha sedi Apostolicæ caveret de iis restituendis, si bellum Asiaticum non conficeret. Cujus postulatis æquissimis Eduardus Rex, ut e subjectis literis (a) patebit, assensit.

(a) Ext. apud Nic. IV l. 4. ep. cur. 2.

Sanctissimo in Christo patri domino Nicolao divina providentia sacrosanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ summo Pontifici, devotus filius Eduardus, Dei gratia, Rex Angliæ, dominus Hiberniæ, & dux Aquitaniæ cum omni recommendatione devota pedum oscula beatorum.

XII. (b) Ext. l. 3. ep. cur 43. Regis Angl. literæ ad Pontif.

Literas sanctitatis vestræ recepimus infrascripti tenoris (b): Nicolaus episcopus servus servorum Dei charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ illustri salutem, & apostolicam benedictionem. Gaudemus in Domino, & cor nostrum uberi exultatione reficitur, cum circa illa te solicitum fore perpendimus, quæ in laudem & gloriam summi Regis, tuæ salutis augmentum, & totius Christianitatis honorem cedere dignoscuntur. Sane felicis recordationis Martino, & postmodum recolendæ memoriæ Honorio Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, ac nobis tuo salubri Deoque accepto proposito, quod ab olim circa Terræ sanctæ negotium concepisti, per literas & nuntios tuos exposito, tam prædecessoribus ipsis, quam nobis volentibus illud opportunis fovere auxiliis, ac ejusdem terræ statui utiliter providere, inter Apostolicam sedem & te diversi habiti sunt tractatus, per diversos celsitudinis tuæ nuntios eidem sedi tuis petitionibus præsentatis: ad quas sedes ipsa noscitur certa dedisse responsa, prout in ipsorum prædecessoris ac nostris confectis exinde literis plenius continetur. Nuper autem per dilectos filios nobilem virum Gulfredum de Genvilla, & magistros Guillelmum de Grenafend, & Thomasium clericos magnitudinis tuæ nuntios, & literas, quas nobis pro parte regia præsentarunt, aperte perpendimus, quod volebas in responsionibus tibi factis aliquid immutari. Porro, fili charissime, licet dilatio morosa negotii diversitasque tractatuum prædictæ terræ negotio permaximum afferre valeat detrimentum; nos tamen affectibus regiis condescendere, prout possumus, affectantes, ad notitiam tuum præsentium tenore deducimus, qualiter tibi in hac parte disponimus subvenire.

Initæ de expeditione obeunda pactiones.

XIII. Tertio post anno D. Joannis dies ad trajiciendum constituta.

Noverit igitur regia magnitudo, quod nos terminum generalis passagii festum nativitatis S. Joannis Baptistæ proximo futurum in tres annos, quod erit anno Domini MCCXCIII. de fratrum nostrorum consilio duximus statuendum; intendentes postquam omnia inserta præsentibus per tuas patentes literas duxeris acceptanda, crucem per omnes Christianitatis partes facere prædicari, prout viderimus expedire: & mandabimus tibi decimam sex annorum collectam in subsidium dictæ terræ in Angliæ & Scotiæ regnis, & in terris Vualliæ & Hiberniæ in duobus terminis assignari; videlicet medietatem ipsius in festo nativitatis beati Joannis Baptistæ anno Domini MCCXCI. & medietatem aliam in festo nativitatis ejusdem sancti deinde proximo secuturo: ita tamen, quod de restitutione illorum, quæ de decima receperis supradicta, si te desistere in transfretando contigerit, facienda cautionem præstes infra festum purificationis B. Virginis proximo venturum. Interjectaque literarum formula quibus ab Eduardo Pontifici de non dissipandis decimis cavendum esset, subjungit:

Attributæ ei decimæ Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ.

XIV. Pollicetur illi Nicolaus omnes crucesignatos ad sequenda ejus signa adactum iri.

Intendimus quoque, ad omnes crucesignatos, qui esse poterunt habiles ad pugnandum vel alias utiles ipsi terræ, monitionibus & persuasionibus efficacibus, uti, ut in passagio ipso transfretent: eosque compellere, quot temporis qualitas & ipsorum conditio suadebunt, ac sedes Apostolica expedire viderit compellendos; intendentes tibi de decimis & obventionibus collectis in terræ memoratæ subsidium in illis terris, quarum domini non transfretabunt, impedimentis nunc obstantibus Domino favente sublatis, nec supervenientibus novis, taliter subvenire, quod merito poteris esse contentus. Quamvis insuper imparatus existas ad transfretandum in dictæ terræ succursum infra triennium in dictis prædecessoris Honorii literis comprehensum, prout exigit negotii tanti arduitas; & infra, *nos de novo de prædictorum fratrum consilio sex annorum decimam in dictis regnis Angliæ & Scotiæ, ac terris Vualliæ & Hiberniæ concedimus: quam decimam sex futurorum annorum interim annis singulis mandavimus colligi, & quod ante tuum passagium fuerit de ipsa collectum, tibi postquam cum tuo exercitu ad transfretandum mare intraveris, assignari. Quod vero post passagium, de ipsa decima colligetur, tibi, sicut colligetur assignari mandabimus, postquam in dicti passagii termino duxeris transfretandum, prout magnitudinem tuam decebit, & requiret negotium memoratum, &c. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem XVII. kal. junii pontificatus nostri anno III.*

De sexennalibus decimis pactiones.

XV. *Quarum literarum vestrarum tenore nobis diligenter exposita & plenius intellecto, ex nunc expresse renuntiantes omnibus concessionibus per prædictos prædecessores vestros Martinum & Honorium, & etiam per vos ipsos hactenus nobis factis super decima dictorum regnorum & terrarum;*

ac super obventionibus in eisdem regnis, & terris, quæ provenerant, vel provenient ejusdem terræ subsidio; prædictam decimam sex futurorum annorum, & alia omnia in eisdem literis comprehensa sponte recepimus, & acceptamus, ipsisque nostrum præstamus assensum, & prædicta omnia & singula, quatenus nos & successores nostros contingunt, vel contingere possunt, nos ac ipsos inviolabiliter servaturos promittimus; volentes ipsa robur plenæ firmitatis habere: ac præsentes literas nostras regio pendente sigillo munitas vobis & ecclesiæ Romanæ concedimus in testimonium veritatis. Dat. apud Clipston IX. kal. novembr. anno incarnationis dominicæ MCCXC.

XVI. (a) *Ext. apud Nic. l. 4. ep. cur. 157.* Obstrinxit ad id regiam fidem Eduardus aliis literis, (*a*) quæ iisdem verbis ac præscripta a Pontifice dandæ syngraphæ formula conceptæ sunt.

Sanctissimo in Christo patri domino Nicolao, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Edwardus Dei gratia Rex Angliæ, dominus Hiberniæ, & dux Aquitaniæ cum recommendatione humili devota pedum oscula beatorum.

Eduardi Reg. Angl. literæ ad Pontif. *Præsentium vobis tenore, sanctissime Pater, vestrisque successoribus Romanis Pontificibus & ecclesiæ Romanæ promittimus, quod si nos sponte, vel culpa nostra deficere in transfretando in subsidium Terræ sanctæ contigerit, seu per nos steterit, quo minus in præfixo generalis passagii termino transfretemus, omnia, quæ de decima nobis concessa in Angliæ & Scotiæ regnis ac terris Wualliæ & Hiberniæ nos recepisse contigerit, restituemus ad vestrum, dictorumque successorum, & ecclesiæ Romanæ mandatum, etiamsi pars ipsorum receptorum, vel omnia ipsa recepta in præparatione transfretationis fuisset expensa; quodque si non transfretaverimus in ipso termino impedimento aliquo præpediti, expensas, quæ factæ fuerint in præparatione prædicta pro medietate computabimus nobis, & pro medietate reliqua imputabimus prædictæ decimæ; & ex nunc*

Obstringi se decimas refundendas, si expeditionem nulla de causa intermitteret. *consentimus, quod de ipsa decima deducantur, & promittimus. Quod si quid, facta imputatione seu deductione hujusmodi, apud nos de decima ipsa remanserit, illud similiter restituemus ad vestrum, dictorumque successorum, & ecclesiæ Romanæ mandatum; & quod si quid de expensis, quæ fient in præparatione prædicta, vel de datis, seu assignatis ejus occasione nobis taliter impeditis recuperari contingat, vel de rebus præparatis occasione passagii, medietatem illius similiter restituemus, reliqua vero medietas erit nostra. Pro iis itaque omnibus firmiter observandis & plenarie adimplendis nos, successores nostros, ac exitus & proventus nostros regni Angliæ, aliarumque terrarum nostrarum, & omnia alia bona nostra mobilia vobis, & dictis successoribus vestris, ac Romanæ ecclesiæ obligamus specialiter & expresse, præsentes literas nostras regio pendente sigillo munitas vobis, & supradictis vestris successoribus ac ecclesiæ Rom. in veritatis testimonium concedendo. Dat. apud Clipston IX kal. novembris anno incarn. dominicæ MCCXC.*

Suscepti immemorem pii consilii Eduardum vertisse arma in Gallos visuri sumus. Exoriri enim discordia levibus ex causis inter illum Philippumque cœperat, ut inter insignis legationis causas attingemus.

Decreta est igitur a Nicolao gravissima illa hoc anno legatio ad Francorum, Anglorum, & Aragonum Reges, quam Gerardus episcopus Sabinensis, & Benedictus Cajetanus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Cardinalis maximis onerati imperiis obierunt. Demandata enim ipsis provincia est, ut acceptas a Philippo Francorum defuncto Rege decimas Syriæ rebus instaurandis sacras elicerent: ut ostendunt pontificiæ literæ ad Philippum filium Regem, quibus Nicolaus memoratas tam insignis legationis priores causas expressit (*b*). XVII. Duo Cardinales ad transalpinos Reges missi.

(b) *Lib. 3. ep. cur. 36.*

Nicolaus, &c. Phil. Regi Franciæ illustri.

Commendati Philippo Regi Francorum. *Cum venerabilem fratrem Gerardum episcopum Sabinensem, & dilectum filium nostrum Benedictum S. Nicolai in carcere Tulliano diaconum Cardinalem ad partes Franciæ, certis sibi commissis negotiis, prout celsitudini regiæ per alias nostras notificavimus literas, destinemus; regalem magnificentiam rogamus & hortamur attente, ac obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus ob divinam & Apostolicæ sedis reverentiam, tuæque salutis augmentum, quod propensius affectamus, prædictorum terræ incolarum multis periculis, angustiis, & pressuris, quæ sicut præmittitur, efferas hostes augmentare non desinunt, regia pietate compatiens, & ad subventionem eorum benigne dirigens desiderium mentis tuæ, prædictam decimam,* (attributam nimirum patri Philippo ad sumptus sacræ expeditionis, quam intermisit;) *deductis ex ea expensis factis de ipsa de mandato seu beneplacito dictæ sedis, Cardinalibus ipsis & eorum cuilibet prædictæ Terræ sanctæ, ac etiam Romanæ ecclesiæ nomine facias liberaliter assignari, &c. Dat. Rom. apud S. Mariam majorem VIII. kalen. maii anno III.*

Adducit aliam decretæ tantorum Cardinalium legationis causam Bernardus, (*c*) dum missos ait ad sedandas simultates, quæ inter Francorum & Anglorum Reges exarserant, cui Jordanus his verbis assentitur (*d*): *Discordia oritur inter Regem Franciæ & Odoardum Regem Angliæ, quæ magna fuit & multum duravit: & mittuntur duo Cardinales, scilicet dominus Benedictus Gajetani, & dominus Gerar-* XVIII.

(c) *Bern. in chr. Rom. Pontif.*

(d) *Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.*

Dare operam jussi redintegrandæ concordiæ inter Eduor. & Philippum.

rardus de Parma, qui super negotio nihil facere potuerunt. Quibus consentanea etiam a Ptolemæo Lucensi traduntur (*a*). De ea discordia, quæ postea in atrox erupit incendium, deque navata a Benedicto, cum pontificios apices accepto Bonifacii VIII. nomine attigisset, opera inferius dicendum. Princeps porro, omniumque gravissima causa antea a nobis insinuata, ob quam Gerardus & Benedictus Cardinales legati ad transalpinos Reges fuere, in apostolico diplomate ad eosdem Cardinales (*b*) dato, aliisque ad Carolum Siciliæ, (*c*) Philippum Francorum, (*d*) Carolum Valesium Aragonum (*e*) Reges missis literis in medium adducta est: ut nimirum ad conficiendum facilius Siculum bellum, vertendaque postea in Saracenos arma de Aragoniæ & Valentiæ regnis controversiam inter Alfonsum & Carolum Valesium agitatam sedarent, & acerbas fœderis pactiones, pro liberato Carolo Rege Siciliæ vi extortas, mitigarent.

(*a*) Ptol. Luc. MS. hist. eccl. l. 24. c. 26.
(*b*) Lib. 3. ep. cur. 2.
(*c*) Ib. ep. cur. 3.
(*d*) Reg. post eand. ep.
(*e*) Ibid.

Venerabili fratri Gerardo episcopo Sabinensi & dilecto filio Benedicto S. Nicolai in carcere Tulliano diac. Card.

XIX. Provincia iis demandata prosequendi tractatum inter Siciliæ Regem, & Carolum Valesium.

Pastoralis officii debitum exequentes, circa illa solerter intendimus, & ad felicem promotionem eorum opem & operam vigilantibus studiis adhibemus, per quæ mundi tranquillitas, commoditas Terræ sanctæ, ac salus animarum fidelium producantur. Ad nostrum siquidem pervenit auditum, quod inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Siciliæ, & Carolum Aragoniæ Reges illustres, ac nonnullas alias sublimes personas, operante illo, in cujus manu corda sunt principum terrenorum, diligens super nonnullis negotiis tractatus est habitus; de cujus consummatione votiva, favente Domino, proventura, cunctorum pax tranquilla fidelium, optata negotii terræ memoratæ promotio, & humanæ salutis augmentum, prout spes non dubia suggerit, subsequentur.

Cum igitur ab eodem Rege Siciliæ per ejus nuncios solemnes & literas sit a nobis cum instantia postulatum, ut ad partes ultramontanas, ubi dicti Reges cum personis eisdem moram ad præsens contrahere dignoscuntur, pro ipsius prosecutione tractatus aliquem, vel aliquos ex fratribus nostris de benignitate sedis Apostolicæ destinemus; nos ad personas vestras, quarum sunt nobis merita grandia, virtutes multiplices, & laudanda probitatis expertæ studia non ignota, digna considerationis oculos extendentes; scientes etiam vos pacis & concordiæ amatores existere, ac honoris & exaltationis dictorum Regum fervidos zelatores; volentes quoque tractatum hujusmodi favore benevolo confovere, discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ob reverentiam Dei tanti laboris onus promptis humeris assumentes, vos ad partes illas, quamquam vestra nobis non modicum opportuna præsentia careamus inviti, personaliter conferentes, super hujusmodi negotio & ipsum contingentibus vos gerere studeatis, prout mundi statui, Dei & Apostolicæ sedis honori, animarum saluti, & prædictæ Terræ sanctæ negotio, cordi nobis potissime insidenti, oculata vestræ circumspectionis industria viderit expedire. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem x. kal. aprilis anno III.

XX. Alfonsus Aragonius oratores ad Cardinales legatos mittit.

Edoctus de Gerardi & Benedicti Cardinalium legatorum adventu Alfonsus Aragonius, confirmandi solii solicitus, utque Gallorum arma a se averteret, oratores amplissima instruxit auctoritate, ut cum iis de ineunda cum Ecclesia, illiusque sociis Regibus, Carolo nimirum Valesio Aragoniæ renuntiato, Carolo Siciliæ, Philippo Francorum, Jacobo patruo Balearium a se regno depulso paciscerentur: *Noverint* (*f*) *universi*; Et infra: *quod magnificus princeps dominus Alfonsus Dei gratia illustris Rex Aragonum, Majoricensis & Valentiæ, ac comes Barchinoniæ fecit & constituit suos procuratores legitimos præsentes, & hujusmodi procurationis onus in se sponte recipientes, venerabilem dominum Hugonem Dei gratia Cæsaraugustanum episcopum, ac nobiles viros Berengarium de Podio viridi, & Raymundum de Anglana, & religiosum fratrem Res de Ripella ordinis hospitalis, & discretum virum Pontium præpositum de Solsone, & Jacobum de Biaya canonicum Urgellensem, & Maymonum de castro Cuculmo militem, & Eximinum Petri de Solanova militem, Guillelmum Durfortis civem Barchinonensem, Raymundum de S. Clemente civem Ilerdensem, Bernardum Guillelmum de Pinell. jurisperitum, ac Vuillelmum de Jafer judicem de curia dicti domini Regis ad comparendum in præsentia reverendissimorum patrum dominorum, Dei gratia, Gerardi Sabinensis episcopi ac Benedicti S. Nicolai in carcere Tulliano diaconi Card. sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ nunciorum, seu etiam legatorum, super tractatibus dudum habitis & habendis inter sacrosanctam Romanam ecclesiam & inter magnificum principem dominum Carolum illustris Regis Caroli claræ memoriæ primogenitum, & dictum dominum Alfonsum Aragonum Regem illustrem super reformatione pacis & concordiæ inter dictam sacrosanctam Romanam ecclesiam, & magnificum principem dominum Philippum, Dei gratia Francorum Regem illustrem, & dominum Carolum fratrem ejus, & prædictum dominum principem, & dominum Jacobum avunculum præfati domini Regis Aragonum ex parte una, & ipsum D. Alfonsum Regem Aragonum ex parte alia ad prosequendum, tractandum, & complendum & firmandum ipsius*

(*f*) Lib. privil. Rom. eccl. to. 2. p. 230 & MS. Vallic. sign. lit. B. n. 12. p. 196.

Quæ partes iis demandatæ.

sius nomine & pro eo tractatum pacis, & concordiæ cum eisdem omnibus, & eorum quolibet prædictorum; & ad transigendum, paciscendum, componendum, conveniendum, pacem seu treugam faciendum cum prædictis & prædictorum quolibet, & ad obligandum ipsum D. Alfonsum Regem & successores ipsius ad tenendum & observandum fideliter ac inviolabiliter tractatum pacis & concordiæ, in quem præfati procuratores cum prædictis dominis Cardinalibus ac domino Carolo principe, & domino Jacobo avunculo præfati domini Regis Aragonum, unacum procuratoribus illustris Regis Franciæ, ac domini Caroli fratris ejus, & quolibet eorum duxerint concordandum; dans idem dominus Rex Aragonum præfatis procuratoribus potestatem in animam ipsius jurandi ac præstandi juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, si necesse fuerit, & dictis procuratoribus suis videbitur expedire; & ad subeundum cujuslibet alterius generis juramentum, & ad faciendum omnem securitatem & cautelam, quæ in præfato negotio, & tractatu pacis & concordiæ prædictis procuratoribus suis videbuntur expedire, & quam posset idem dominus Rex Aragonum facere, si esset ibidem personaliter constitutus, &c. Actum est hoc XII. kalend. februarii anno Domini MCCLXXXX. [t]

XXI. Rex Balearium pacis tractatu comprehensus.

Illata est Jacobi Alfonsi patrui Regis Balearium mentio in eo tractatu, cum Nicolaus inter cæteras gravissimas causas, ob quas, etsi Carolus Rex Siciliæ deprecator accederet, Alfonsum in gratiam admittere respuerat, initasque eundem inter & Carolum pactiones resciderat, ea permotus esset, ne Regem Balearem, qui ob susceptas adversus Petrum fratrem & nepotes Ecclesiæ partes regno ejectus fuerat, desereret: nec propterea Jacobo Aragoniæ & Valentiæ jura restituta visuti sumus, nisi Jacobus patruus Balearico regno redditus esset. Præterea ad cogendum ad id Alfonsum, Philippo Regi Francorum, ut fratrem in Cataloniam, Aragoniam, & Valentiam induceret, attributæ erant decimæ non modo in Galliis, verum in finitimis nonnullis provinciis Romano Imperio obnoxiis. Quod cum Rodulphus Romanorum Rex in suam injuriam verti interpretaretur, atque a nonnullis adversus Francorum Regem incitaretur, quasi is Imperii jura sibi vendicaret, Nicolaus Rodulphum mulcere literis studuit, (a) & causas ob quas id sedes Apostolica constituerat, nimirum ad comprimendos Aragonios Siciliæ invasores, tuendamque Ecclesiæ dignitatem aperuit.

Francorum Regi decimæ ad fratrem in Aragoniam inducendum attributæ in Galliis.

(a) Lib. 3. ep. cur. 47.

Charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Devotione plenas, & affectione non vacuas regiæ celsitudinis literas, nostro nuper apostolatui præsentatas eo promptius libentiusque suscepimus, quo mittentem sincerius gerimus in visceribus charitatis. Quarum inter cætera tenor habebat, quod principum, magnatum, & baronum Imperii adversus excellentiam regiam murmura succrescebant, quasi dictum Imperium minime tuentur, patienter & indigne ferendo, ut charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris excedat limites regni sui, aliqua contra ipsius statum Imperii, & in depressionem ejus non modicam attentando. Tu vero ex eo modernis peagravari temporibus prætactum Imperium reputabas, quod in nonnullis civitatibus, & diœcesibus infra dicti metas Imperii constitutis trium annorum decimam Regi persolvendam eidem duximus imponendam; præsertim cum ecclesiæ civitatum & diœcesum earumdem de bonis ipsius Imperii sint dotatæ: quare magnificentia regia suppliciter postulat, ut super ipsius præstatione decimæ jam dictas minime gravaremus ecclesias, quinimo illas ab hujusmodi præstationis onere præfato Regi, sicut præmittitur, faciendæ prorsus absolvere dignaremur.

Et in Imperii Germanici parte.

Gravate id acceptum a Rodulpho.

XXII. Pontifex mulcere illius iras nititur.

*Sane, fili charissime, non ignorare te volumus, quod inter cæteros orbis terræ principes, regalibus titulis insignitos, te utpote fidelem Ecclesiæ filium & devotum speciali affectione prosequimur, sinceris complectimur brachiis, tui status incrementa felicia diligentes: nec ad ejusdem Imperii vel suorum depressionem, seu diminutionem jurium voluntas nostra dirigitur, cum illa potius ne lædantur in aliquo vel turbentur, manutenere ac tueri favorabiliter intendamus. Nam licet Apostolica sedes, urgente necessitatis articulo, prædictam decimam in civitatibus & diœcesibus imposuerit memoratis, certis eidem Regi terminis persolvendam, hujusmodi tamen impositio decimæ, si consideretur attentius, non tam in ipsius Regis commodum, * quam in ecclesiæ Rom. auxilium & favorem adversus ejus hostes publicos & rebelles (quorum præ-*

* redundat

NOTÆ [t] RAtio anni a martio exordiendi quæ tunc nondum exoleverat, Annalista decepit, at Conventum hunc, cujus publicas tabulas ita consignatas offendit: *an. MCCXXXX. die XII. Kalen. februarii* in præsentem annum retulit. Verum ambagem omnem tollit Bartholomæus a Neocastro, qui Conventum Aquis celebratum notat die II. februarii, indictionis IV. adeoque anno 1290. Ibi partes deducit conditiones quibus Alphonsus in Romanæ ecclesiæ gratiam rediit. Harum summa ut Alphonsus ab auxilio præstando Jacobo Siciliæ Regi abstineret, & intra biennium summo Pontifici sese sisteret ac denique intra triennium arma in terram Sanctam ferret. MANSI

Justas causas exponit, ob quas id factum.

præsumptiones multiplices & temeritates innumeras, quibus nondum finis imponitur, jam fere totius orbis notitia extitit subsecuta) ut hostium & rebellium prædictorum infanda præsumptio, quam timor Dei vel reverentia sedis prælibatæ non reprimit, prædicti Regis potentia ipsius ecclesiæ, cujus præcipue negotium agitur, adjuta suffragiis, compescatur.

Regalem itaque magnificentiam rogamus, & hortamur attente, ac obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus sedula meditatione recogitans grandem & urgentem ipsius necessitatem ecclesiæ multis jamdiu ab hostibus & rebellibus supradictis, non absque divinæ majestatis contemptu, & opprobrio multo fidelium lacessitæ injuriis, vexatæ molestiis, offensionibus impetitæ; attendens etiam & diligenter advertens, quod tu tamquam specialissimus ipsius ecclesiæ filius defensorque præcipuus, exaltationem & augmentum ejusdem ecclesiæ debes non solum votis affectare ferventibus, sed etiam sibi adesse favoribus, consiliis, & auxiliis opportunis; moleste non feras, sed potius sub devotionis filialis promptitudine patiaris id quod ejusdem sedis circumscripta prudentia de impositione ac solutione prædictæ decimæ noscitur ordinasse: tanto nobis & eidem sedi amplius proinde placiturus, quanto libentius te super hoc ejusdem sedis conformabis affectibus, & ipsius beneplacitis promptius acquiesces: maxime cum eidem Imperio aliquod exinde præjudicium generari, vel jura ejus in aliquo minui vel lædi nolimus; statuentes, & etiam auctoritate apostolica decernentes, ut per hoc in prædictis terris seu locis nullum jus eidem Regi quomodolibet acquiratur, aut juribus, quæ inibi præfatum Imperium obtinet, in aliquo derogetur. Datum apud Urbemveterem v. non. julii anno III.

XXIII. Constituta hæc, uti vidimus, a Martino IV. ut Aragonios ab invadenda Sicilia distraheret. Quos etiam ut facilius divelleret, legatos Cardinales, de quibus memoravi ad restituendum in gratiam cum Ecclesia Alfonsum missos a Nicolao diximus; cui ad officium redire velle præ se ferenti ut paternum sinum explicuit, ita Jacobum Alfonsi fratrem, qui relictam a patre Siciliæ tyrannidem corripuerat, legum severitatem promulgata hac sententia districxit (a): *Intendentes adhuc de apostolicæ mansuetudinis lenitate, quam in nostris actibus libenter amplectimur, experiri, utrum in eodem Jacobo quicquam reverentiæ erga Deum, aut aliqua devotionis erga Ecclesiam scintilla remanserit; dictos Jacobum & Siculos præsente hac fidelium multitudine copiosa monemus, ut infra kalendas mensis aprilis proximo venturi sibi salubriter consulentes, ad nostra & ejusdem Ecclesiæ mandata redire procu-*

(a) Ep. cur. 103.

Jacobus & Siculi moniti, ut ad Ecclesiæ obsequium redeant.

rent, super commissis ab eis excessibus & offensis, nostris & ejusdem Ecclesiæ beneplacitis & præceptis humiliter & efficaciter parituri. Alioquin contra eos, prout qualitas facti suaserit, contumacia eorum exegerit, & expedire videbimus, spiritualiter & temporaliter, auctore Domino, procedemus; aperte prædicentes eisdem, quod prætextu dilationis & termini assignationis hujusmodi, quæ potius ex gratia seu misericordia, quam ex juris necessitate procedere dignoscuntur, nequaquam differre proponimus, vel etiam abstinere: quinetiam ipsa dilatione & termini assignatione pendentibus, tam ex præteritis eorum contumaciis, excessibus & offensis, quam ex futuris, si quos eos committere forte contigerit, procedere curabimus spiritualiter, & temporaliter, prout & quando expedire viderimus contra eos, &c. Actum Urbeveteri in prædicta ecclesia Urbevetana in festo dedicationis basilicæ Principis Apostolorum de Urbe pontificatus nostri anno III. Interea defixi fuere censuris Neucastrensis & Cephaludensis episcopi, (b) qui Jacobum regio contra fas diademate cinxerant; Carolo vero Regi ad recuperandam Siciliam Sardiniæ & Corsicæ decimæ attributæ (c).

Objectæ pertinacibus pœnæ.

(b) Ep. cur. 204.

(c) Lib. 3. ep. 410. 412. & post eamd. ep.

XXIV. Cæterum ulterioris Siciliæ dominatu non contentus Jacobus, proferendi in citeriorem imperii avidus hoc anno grave bellum in Carolum movit (d): cum enim Catanzarum in Calabria ad Jacobum defecisset, fuissetque a Roberto comite Atrebatensi obsidione cinctum, Jacobus cum triremibus quinquaginta, atque aliis pluribus navibus facta exscensione obsidionem solvere conatus est. Sed a Roberto cum cæde repulsus, Cajetam, ut inde Robertum divelleret, obsedit. Mox eo Carolus cum lectissimis copiis, quarum pars a Pontifice submissa erat, atque Robertus Atrebatensis comes cum equitatu provolarunt; tantumque terroris Jacobo injecere, ut is metuens, vel ne commeatus, qui mari invehendi erant, deessent, vel ne hostium numero opprimeretur, inducias a Carolo postularit. Quas ille, quamvis renuerent duces, qui bellum hoc uno prælio confici ac Jacobum capi posse, obruive arbitrabantur, in duos annos admisit. Qua de causa a Bonifacio VIII. qui tum legatus erat sedis Apostolicæ, summæ imprudentiæ objurgatus est, (e) ut qui se inconsulto fœdus iniisset, Robertusque comes Atrebatensis aliique nobiles Galli in Carolum exasperati, in Gallias recesserunt. Is vero ad rempublicam reficiendam animum applicuit, atque ingrati erga Cajetanos animi signum, qui fortissime hosti restiterant, ipsos omnibus vectigalibus immunes ac liberos ad decennium esse jussit, quorum virtutem commendasse Pontifex privilegiisque or-

Catanzarum ad Jacobum deficit. A Roberto comite Atrebat. obsidione cingitur. Jacobus ab eodem propulsatus.

(d) Jo. Villan. l. 7. c. 133. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 5. §. 7. Chr. Suessan. MS. Sammont. l. 3. & alii.

Cajetam obsidet. Adducitur in discrimen. Carolus cum eo inducias paciscitur ad biennium.

(e) Bonif. VIII. l. 5. ep. cur. 78.

Robertus dux ex iracundia regno abscedit.

Cajetani omnibus vectigalibus ad decennium liberi pronunciatur.

(a) Lib. 3. ep. 192.

nasse reperitur: Berardo enim Card. episcopo Prænestino præcepit, (a) ne a Cajetanis ob fidei in Carolum constantiam decimas pro Siculo bello exigeret: aliisque literis episcopo, clero, & populo illius urbis indulgentiarum præmia proposuit, (b) si Jacobi impetus, ut hactenus præstitere, generose propulsarent.

Commendati ob fidei constantiam a Pontifice.

(b) Ibid. ep. 318.

XXV.

Venerabili episcopo ac dilectis filiis clero, & populo Gajetano.

Dum persecutiones validas, & atroces injurias, quas Jacobus natus quondam Petri olim Regis Aragonum, persecutor Ecclesiæ manifestus (qui stipatus iniquo populo Siculorum ad occupationem regni Siciliæ, specialis ecclesiæ Romanæ peculii manus avidas extendere non pavescit) in obsidione civitatis Gajetanæ Deo, & eidem ecclesiæ dudum malitiose subiatulit, diligenter advertimus; dum periculosa damna & quasi perpetua detrimenta, quæ ipsi regno ejusdem civitatis amissio, si eam secum, quod absit, fatalis casus adduceret, indicat paritura, jugiter revolvimus in penetrabilibus mentis nostræ, illa nos convenit excogitare remedia, per quæ in potentia Jesu Christi hujusmodi futuris periculis occurratur: propter quod vos ad defensionem dictæ civitatis indulgentiis, & remissionibus invitamus.

Ut autem vos, quos mente devotos, fide constantes, & omni soliditate praeclaros hactenus fuisse conspicimus, defensioni dictæ civitatis fortius insistatis, quo uberius spiritualium largitionem munerum vos noveritis percepturos; nos de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum auctoritate confisi, vobis omnibus & singulis, alias vere pœnitentibus & confessis, si contra Jacobum, & Siculos præfatos, & adjutores eorum, si eos ad obsidionem vel impugnationem civitatis ipsius redire forte contigerit, pro bono fidei, ejusdem Ecclesiæ devotione, ac defensione dictæ civitatis vos constituetis constantes & strenuos bellatores, illam vestrorum peccaminum, de quibus corde contriti, & ore confessi fueritis, veniam indulgemus, quæ proficiscentibus in Terræ sanctæ subsidium in generali concilio est concessa. Dat. apud Urbemveterem IV. id. aug. an. III.

Cajetanis strenue hostem propulsaturis propositæ indulgentiæ.

Proposita est Cajetanis ipsis sequenti anno eadem criminum venia (c), si pari constantia in retundendis hostium conatibus obstrictam Carolo fidem colerent. Meminit oppugnationis Cajetæ chronicon Suessanum (d), additque ad eam liberandam ingentes a Pontifice submissas fuisse auxiliares copias; tum addit de Jacobo: *Discessit ex obsidione Cajetæ cum exercitu suo, & ivit in Siciliam: & ipse Rex Carolus venit Neapolim, & ibi militem fecit dominum Carolum ejus primogenitum, & fecit eum principem Salernitanum, & dominum montis S. Angeli, & dimisit eum vicarium generalem in regno.* De eodem Ungarica corona redimito dicetur inferius. Subdit chronici auctor de parente: *Et ordinata ejus curia iter arripuit versus Franciam ad tractandam concordiam cum dicto * Anfuso fratre domini Jacobi.* Hactenus de Siculis rebus: nunc ad ecclesiastici principatus res sermonem traducamus.

(c) Lib. 4. ep. 107.

(d) Chron. Suessan. MS.

* Alfonso

XXVI.

Cum animadvertisset Nicolaus nimiam illam licentiam, qua urbes ac populi cum aliis contrahebant fœdera, seditiones parere, ac subitas defectiones invehere, hujusmodi coitiones, incussis gravissimis pœnis subjecto diplomate comprehensis, conflari vetuit (e).

(e) Lib. 5. ep. cur. 107.

Ad futuram rei memoriam.

Solent conjurationes, & colligationes aliæ inter civitatem & civitatem, vel universitates alias initæ graves plerumque turbationes inducere, aliaque grandia corporum & animarum pericula germinare. Hinc talia non improvide sunt imperiali sanctione prohibita, & quæ processerant, ejus auctoritate cassata, pœnis & aliis remediis in ipsius violatores adjectis. Nos igitur, quibus ecclesiæ Romanæ temporaliter subjectorum cura etiam spiritualis incumbit, ideoque ipsis maxime contra quævis saluti animarum adversa providere tenemur, non immerito hujusmodi periculis occurrere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione de fratrum nostrorum consilio districtius inhibemus, in quibuscunque terris ecclesiæ memoratæ inter civitates, vel universitates quaslibet, seu inter ipsarum aliquam, & singularem personam conjurationem, societatem, confœderationem, seu colligationem quamlibet absque sedis Apostolicæ consensu, & expressa licentia deinceps iniri, aut contrahi, vel sub colore quolibet attentari: & si contra præsumptum fuerit, conjurationem, societatem, confœderationem, seu colligationem ipsas, etiamsi pœnarum, vel juramentorum fuerint adjectione vallatæ, irritas decernimus & inanes: contractas autem hucusque, etiam si pœnarum, vel juramentorum simili fuerint adjectione firmatæ, cassamus; statuentes, ut singulæ civitates, universitates, atque personæ constitutionem hujusmodi violantes trium millium marcharum argenti pœnam incurrant. Et nihilominus non solum censura percellentur ecclesiastica, sed & alias temporaliter, & spiritualiter puniantur, prout qualitas commissorum exegerit, & sedes ipsa viderit expedire, pœna hujusmodi circa minora loca, sive personas pro ipsorum locorum, & personarum qualitate præfatæ sedis arbitrio moderanda. Moderandi vero pœnam hujusmodi, vel remittendi, vel super ipsa quomodolibet componendi provinciarum, terrarum, vel locorum rectoribus omnimodam adimi-

Vetiti populi ditionis eccl. coitiones invicem conflare.

Initas jussi dissolvere.

Imposita prævaricantibus mulcta.

mus

mus facultatem. Nulli ergo, &c. Datum apud Urbemveterem XIV. kal. decembris anno III.

Guido Montisferetri comes anathemate devinctus.

XXVII. Patiebatur etiam tunc Ecclesia crudelissimum hostem Guidonem Montisferetri comitem, qui plura olim in Flaminiam mala invexerat, ac Pisis Apostolicæ sedis studiosos oppresserat: ob quæ summus Pontifex, qui sæpius in judicium rebellem vocarat, imperia apostolica detrectantem anathemate devinxit, Pisasque, ni ille magistratu submoveretur, sacrorum usu interdixit (a): *Guidonem*, inquit, *præsente hac innumera fidelium multitudine excommunicationis sententia innodamus, & civitatem eamdem ecclesiastico supponimus interdicto, eidem Guidoni districtius injungentes, ut infra unius mensis spatium, a die nostræ monitionis hujusmodi computandum, quem super hoc ei pro peremptorio termino assignamus, præfatæ civitatis regimen omnino dimittere, & ad confinia prædicta redire, ac etiam coram nobis per procuratorem idoneum comparere procuret, beneplacitis, & mandatis apostolicis super præmissis humiliter & efficaciter pariturus. Non enim tam contra cives & civitatem prædictos, quam etiam contra præfatum Guidonem, si secus attentare præsumpserit, spiritualiter & temporaliter gravius procedere, Domino favente, curabimus, prout contumacia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. Actum in Urbeveteri in ecclesia Urbevetana in festo dedicationis basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, pontificatus nostri anno III.*

(a) Ib. ep. cur. 105.

Intentatæ graviores minæ.

XXVIII. Indixit etiam Pontifex judicium Maynardo duci Charinthiæ, eidemque comiti Tyrolensi ob Philippi Tridentini episcopi occupata jura, (b) Maguntinum, (c) ac Trevirensem archiepiscopos legibus agere jussit (d) in Walranium comitem Juliaci, eumdemque præpositum ecclesiæ S. Mariæ Aquensis Leodiensis diœcesis, qui Sifridum archiepiscopum Coloniensem apud Worinch obsederat, eumque pentemque in acie ceperat. Tum Joannem ducem Brabantiæ, & comitem e Marra, aliosque in archiepiscopum conjuratos gravissime arguit (e).

(b) Ep. cur. 10?.
(c) Lib. 3. ep. 92. 744. 808.
(d) Lib. 2. ep. 858. 859. & lib. 3. ep. 876.
(e) Ib ep. 860. 861.

Tuendi præterea juris ecclesiastici sollicitus, cum illud in Galliis regii administri principis armati potentia, admodum labefactarent, & clerum in servitutem redigerent, Nicolaus Cardinales legatos Gerardum & Benedictum superius memoratos illi redintegrando dare operam jussit, ac Philippum regii officii admonuit (f).

(f) Lib. 3. ep. cur. 32.

Nicolaus, &c. charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Attende, fili, & diligenter intellige verba patris zelantis ab intimis tuæ salutis profectus uberes, & honoris regii augmenta felicia votis ferventibus cupientis. Revera novimus veritatis amica fore, quæ loquimur, quodque lingua nostra id aperit, & emittit exterius quod cordis uterus intus habet. Sed, o utinam, fili charissime, Romanæ ecclesiæ matris tuæ sincera præcordia corporeis posses aspectibus intueri! O utinam celsitudini regiæ, mentis ejus puritas, & intentionis bonæ propositum, palpanda digito panderentur! Aperte namque perpenderes, ac sensibus regiis clarioribus pateret indiciis, quod inter cæteros regalibus titulis insignitos, quos vasti orbis orbita continet, ipsius ecclesiæ affectuosa sinceritas te favoribus favet eximiis, specialibus prosequitur gratiis, ac prædilectum gerit & servat solicite in visceribus charitatis, ad tuam, & inclyti regni tui, reverentiæ filios & devotos alumnos more laudabili producentis pacificum statum, & prosperum vehementer aspirans, ad regalium jurium conservationem omnimodam paternis studiis intendendo. Nec tibi quis aliud fortassis adulando submurmuret, blandiendo suggillet, aut distillet in auribus complacendo. Scimus enim quod sermo noster veris innititur: scimus quod nostræ assertionis series nihil falsitatis includit, nihil fictionis innectit: scimus quod verborum nostrorum oracula uberi veritatis adminiculo confoventur.

A exceptis Philippum Regem verbis mollibus revocare nititur Nicolaus.

Sane jamdudum, prout tuam non credimus latere notitiam, validis & adhuc continuatis ecclesiarum & prælatorum regni memorati clamoribus super multis, variis, ac diversis gravaminibus, molestiis, injuriis, & offensis sibi per balivos & officiales alios regios indebite irrogatis, ad Apostolicæ sedis perductis auditum, felicis recordationis Honorius Papa quartus prædecessor noster, intendens patris more benevoli providere benignius super iis, tibi præmissa per suas secretas & affectuosas literas intimavit, rogans & exhortans attentius, ut in hac parte providentiæ regiæ magnitudo congruum & opportunum adhibere remedium non differret. Nos etiam post nostræ promotionis initia, clamoribus invalescentibus supradictis, tibi, cujus salutem exquirimus, sub paternæ charitatis officio jam pluries super illis scripta nostra meminimus direxisse, ut regiæ jussionis imperio a talibus cessaretur. Sed quæ sit circa hæc subsecuta correctio, quæ facta provisio, quod remedium super eisdem adhibitum, prædictorum clamorum excrescentibus vocibus revelatur, cum per balivos & officiales eosdem, quasi flamma in eis furentis indignationis accensa, contra jam dictas ecclesias, & prælatos immanius & horribilius sit processum, & procedi continue non desistatur. XXIX.

Exponit ut Honorius IV. pontificiam ad id operam adhibuerit.

Probant hæc siquidem, & apertius exprimunt venerabilis fratris nostri episcopi Pictavensis, & Carnotensis, ac Lugdunensis

Nullum hactenus malo remedium appositum. Pictavensem, Carnoten. & Lugdunen. ecclesias opprimi.

sis ecclesiarum profunda suspiria, profluvia lacrymarum, quibus eorum madescunt oculi, facies irrigantur ob afflictiones & oppressiones innumeras, atroces injurias, auctas molestias, & non facile numerandas gravamina per balivos & officiales præfatos, quasi effraenes per campum licentiæ discurrentes, postquam ad te nostræ super hoc emanarunt literæ, irrogata. Nunquid, fili, sunt hæc tam gravia, & enormitatibus plena multimodis a nobis prætereunda silentio? Numquid patienter, & æquanimiter toleranda? Numquid committenda neglectui, aut dissimulationis cujuslibet obtegenda velamine, ubi Christus offenditur, justitia lacessitur injuriis, saluti detrahitur animarum, libertas ecclesiastica læditur, & ecclesiarum bona enormiter dissipantur? Licet non credamus læsisse in aliquo jura tua, quæ conservare intendimus integra & illæsa, teque in illis, ac etiam laudabilibus consuetudinibus & usuagiis, ut patriæ verbis utamur, favorabiliter confovere proponimus, & honorem tuum, quantum cum Deo possumus, augmentare. Sed nequaquam negligendum, aut omittendum est nobis, conscientia suadente, quin libertatem eamdem, quam te quoque velati catholicum principem manutenere solicite & convenit & tueri, studeamus, prout tenemur, & pastoralis officii debitum exigit, curis conservare vigilibus, & defensionis continuæ præsidio confovere.

XXX. Æqui debere accipere, si ad eos tuendos apostolicus zelus incumbat. *Nec debet, si solertius attendatur, molestum aut grave succedere votis tuis, si circa tuitionem ecclesiarum necessariam dicti regni, sedulitas nostra fervens invigilat, curiosa desudat intentio, ac opportunus Apostolicæ sedis favor & efficax adhibetur: cum eædem ecclesiæ, ac personæ ecclesiasticæ regni prædicti, tibi & ipsi regno necessitatis articulo ingruente, nequaquam defuerint, prout melius experientia docuit, & facti exhibitio revelavit; nec deerunt, auctore Domino, in futurum. Mirandum quoque, si pensetur attentius, non existit, si episcopo & ecclesiis memoratis prætacta sedis circumspectio provida, quæ in suis processibus a justitiæ tramite, in qua cunctis est debitrix, non recedit, benignius duxerit in aliquo providendum. Nam cum illorum querimonia luctuosa peccatum contra episcopum & ecclesias prælibatos, sic aperte per balivos & officiales eosdem fuisse commissum exprimeret, ut nullo posset verborum velamento celari, constans dictæ sedis, & solida rectitudo æquanimiter pati non poterat, quin super iis, ne peccati saltem sequeretur debita & opportuna correctio, salubre remedium adhiberet; quamquam sedes ipsa magnitudini regiæ quamplurimum, si hæc consideratio recta discutiat, duxerit deferendum; dum sic illis spiritualem gladium, de jure communi sibi proculdubio competentem, restituere non injuste curaverit, ut tuam, tuæque consortis personas, nobis utique prædilectas, & cappellam etiam regiam hujusmodi restitutio non includat; sed excipiuntur penitus ab eadem, prout confectæ super hoc apostolicæ literæ plenius profitentur.*

Quia vero benigna sedis memoratæ clementia, quæ circa filios devotionis exuberat, in iis & aliis personam tangentibus regiam intendit se gerere sicut mater, providit exacta deliberatione præambula, prout tibi per alias nostras clausas nuntiavimus literas, venerabilem fratrem Gerardum Sabinensem episcopum destinandum, cui postmodum ex causa dilectum filium nostrum Benedictum sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum Cardinalem adjunximus, sicque ipsos tamquam pacis angelos destinamus, qui tibi, utpote filio prædilecto, piæ matris mentem aperiant, pandant affectum; quique una tecum vias & modos prudenter inveniant, per quos, favente illo qui veritas est & via, zelans pacis, & humanæ salutis augmentum, jam commota quiescant, concitata sedentur, turbata redeant in tranquillum, ac futuris dissidiis, & querelis quibuslibet inter te tuique regni ecclesias, charitatis mutuæ invalescente vigore, quævis materia præcludatur. XXXI. Commendat ipsi legatos Cardinales.

Qualiter autem dilectos filios nobilem virum Joannem de Accon, magistrum Gerardum de mala morte cappellanum nostrum, fratrem, Arnulphum ordinis militiæ templi, & Guillelmum de Granceyo militem tuos, & alios comitum, baronum, ac universitatum, seu communitatum regni prædicti nuntios nuper ad sedem Apostolicam accedentes libenter vidimus, & affectanter recepimus; benignam illis audientiam tribuentes, ac propositionem ipsorum coram nobis, & fratribus nostris factam, nostræque responsionis seriem subsecutæ; tibi præfati Cardinales plenius explicabunt. Rogamus itaque regalem magnificentiam, & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus Cardinales ipsos, viros utique profundi consilii, circumspectæ prudentiæ præditos titulis, virtutum dotibus insignitos, ac honoris tui, tuæque salutis, & famæ servidos zelatores, & eorum quemlibet, cum ad partes Gallicanas pervenerint, pro Apostolicæ sedis & nostra reverentia benigne recipiens, honeste pertractans, & condigna honorificentia prosequens salubribus verbis eorum, & cujuslibet eorumdem tamquam reverentiæ filius humiliter acquiescat, ut in te, prout speramus & cupimus, ea quæ devoti sunt filii Romana ecclesia semper inveniat, tuque in ea maternæ dilectionis affectum quasi per vicissitudinis gratiorie officium, te reperisse continue gratuleris. Dat. Rom. apud S. Mariam majorem x. kalen. aprilis anno III. XXXII. Regios oratores benigne a se acceptos significat.

Ad

XXXIII. Ecclesiarum jura Eduardus Rex in Anglia occupat.

(a) Lib. 3. ep. cur. 46.
(b) Ib. ep. cur. 43.

Corripitur a Nicolao.

Ad asserendum pariter in Anglia libertatem ecclesiasticam, quæ admodum a magistratibus regiis labefactata (a) erat, Bartholomæum episcopum Grossetanum ad Eduardum Regem legavit, quem ut suorum licentiam compesceret, hisce literis hortatus est (b).

Charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ illustri.

In suasionibus & exhortationibus nostris accipe, fili charissime, manifestum paternæ charitatis insigne, idque in spiritu devotionis gratanter accepta. Sane per dilectum filium fratrem Guillelmum de Hendon ordinis Prædicatorum super quibusdam, quæ in regno tuo contra libertatem ecclesiasticam regia dicuntur auctoritate committi, nostram & fratrum nostrorum intentionem regiæ celsitudini exponi mandavimus, teque salubribus persuasionibus ad correctionem illorum induci. Super quibus conscientia nos, & ad personam tuam speciali affectione urgentibus, paternis exhortationibus atimur, aliaque opportuna remedia, si res exegerit, exquiremus, quoad illorum nobis desiderata correctio innotescat: præsertim cum in quibusdam literis, ejusdem fratris ministerio tibi missis, id per alias subsecuturas literas & specialem nuntium prædixerimus nos facturos, & de illis agatur, quæ in divinam offensam, & grandem Apostolicæ sedis cedunt injuriam; tuæ saluti obviant, & salutari proposito, quod tanquam princeps Christianissimus de subveniendo personaliter Terræ sanctæ necessitatibus assumpsisti non absque famæ tuæ dispendio adversantur.

In causarum controversiis provocantes ad sedem Apost. vexari.

Intelleximus etenim, & non solum fama communis (ut dicamus infamia) sed & evidentia, evidensque frequentia dicitur facti testari, quod frequenter cum in regno prædicto super negotiis ad ecclesiasticum forum spectantibus literas contingit apostolicas emanare, sicut in aliis Christianorum regnis quotidiano usu emanant, & consueverint emanare; tam in tuo, quam in dictis regnis temporibus retroactis, illas judicibus impune præsentare non licet: & si forsitan præsententur, currit statim breve regium, ut patriæ verbis utamur, & usum illarum sub pœnæ comminatione, immo & executione, si fiat contrarium, interdicit: sæpe namque capiuntur illis utentes, etiamsi ecclesiasticæ sunt personæ.

Senatum regium de spectantibus ad forum ecclesiasticum causis cognoscere.

Pro levibus insuper offensis personas hujusmodi, absque dignitatis status ve delecta, pro regali & regalium ministrorum libito regius carcer includit, nec personæ ecclesiasticæ permittuntur extra regnum ipsum auctoritate apostolica evocari; regiaque curia se de nonnullis causis ad ecclesiasticum forum indubitanter pertinentibus, quarum cognitio non cadit in laicum, spretis sacris canonibus, intromittit; aliasque in regno præfato multimode libertas ecclesiastica non servatur, nec ipsam servari ministri regii patiuntur.

XXXIV.

Et nunc igitur, Rex, intellige qui terram judicas: in iis sequere, non voluntatis arbitrium sed judicium rationis; & patenter advertes, quod ista graviter oculos divinæ Majestatis offendunt, in gravem illius, dictæ sedis, & justitiæ, ac nostram injuriam committuntur. Si enim princeps quilibet impedientem suæ jurisdictionis exercitium, cuivis suo ministro commissum, sibi ac eidem ministro injuriam non immerito reputaret, multo magis credendum est Redemptorem nostrum offendi, sibi, prædictæ sedi, & nobis contumeliam irrogari, dum singulari pontificio universalis pastoris officio, plenitudini potestatis Apostolorum Principi, & in ipso ejus successoribus, vicariis suis, in clavibus illi traditis, & ovibus creditis indistincte ab eodem Redemptore concessis, ita perniciose detrahitur, sic enormiter contrahitur, sic non solum in oppressionem, sed etiam in subversionem præfatæ libertatis & justitiæ, ac derogationem tui nominis per captionem sive detentionem prædictarum personarum, quæ proculdubio suo domino stant & cadunt, aliena messis invaditur, jurisdictio ecclesiastica usurpatur, animadversione canonica provisa contra violatores personarum hujusmodi non vitata, cum multo sit gravius æternam, quam temporalem offendere majestatem. Advertes insuper quantum hæc tuæ saluti sint obvia, quantumque a laudabili tuo proposito memorato dissideant: quinimo ei prorsus obsistant, cum illud ad obtinendum æternæ salutis præmium dirigatur, ista vero id prævediant obtinere: quia non sufficit vacare piis operibus, nisi peccata & vitia deserantur, & pro errantis possibilitate corrigantur errata.

Infringi ea re ecclesiasticam auctoritatem queritur Nicol.

XXXV. Hæc sine discrimine in tanto regno permitti non posse.

Ideoque serenitatem regiam rogamus, & obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, nihilominus in remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus, si conformiter in iis facta relatibus, circumspecte considerans per te ipsum quam sit absonum, quam absurdum sic detestanda in tam catholico regno patrari, sic damnanda sub tam orthodoxo Rege permitti, quam sit periculosum patrantium, & permittentium animabus; quodque in talibus prolixitas temporis peccatum non alleviat, sed aggravat, non extenuat sed augmentat; circa ea nullius temporis consuetudini, quæ potius reputanda esset abusio, innitaris: cum secundum veritatem justitiæ nulla usus diuturnitas, nulla longævitas malas consuetudines, maleque adinventa confirmet, sed tuæ saluti providens, tuæque famæ consulens, ipsa sic celeriter, sic omnino corrigas, & emendes ea edicto generali, omnibus prohibens, omnibus interdicens, quod illa de ipsius finibus penitus effuges, pror-

Urget Eduardum, ut lege regia ea emendet.

fus

sus explodas; & correctionis ac emendationis plena celeritas corrigentis & emendantis puritatem insinuans & commendans, sic te Altissimo gratum reddat, sic ad gratiam divinæ retributionis habilitet, quod salutem, quam, ut præmittitur, tuo præfato commendando proposito sequeris, ipso præduce assequaris.

Alioquin scire te volumus, quod circumspectio dictæ sedis non poterit talia sub dissimulatione transire: quin contra eos, qui culpabiles fuerint in præmissis, justitia suadente procedat, prout viderit expedire. Ceterum quia saltem iis, qui literalis scientiæ studio non vacarunt, absentium vota solet apertius exprimere lingua, quam litera, & expressa imprimere

Grossetanum episcop. ad rem perficiendam mitti significat.

pressius vivus sermo quam scriptus; venerabilem fratrem nostrum B. episcopum Grossatensem, virum utique probatæ fidei, ac virtutis, latorem præsentium, ob hujusmodi expressionis & impressionis ministerium circa nostrum & fratrum nostrorum beneplacitum, proculdubio spiritualiter & temporaliter commodis tuis accommodum, in præmissis diligentius prosequendum ad excellentiæ regalis præsentiam destinamus. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem XIII. kal. junii anno III.

Utinam Christiani illi principes, qui libertatem ecclesiasticam labefactare nituntur, optimi Pontificis monita perpenderent colerentque: certe regiæ dignitati præclarius consulerent, cum sacerdotalis splendorem tuerentur.

XXXVI. Aliis porro literis Nicolaus querenti Eduardo sacerdotii cujusdam redditus ex Anglia percipiendos basilicæ S. Petri attributos fuisse, atque alterios etiam xenodochio S. Spiritus conjunctos, id jure a se factum respondit (a): *Non negamus, nec etiam diffitemur, quin ob reverentiam Dei, & beati Petri Apostolorum principis, super quem universalis Ecclesiæ structura consistit, præbendarum ipsarum alteram eidem basilicæ, ut ad laudem & gloriam summi Regis decentius & honorabilius conservetur, ac præbendam reliquam hospitali prædicto ad sustentationem infirmorum & pauperum, quorum illuc, prout intellexisse te credimus, innumera confluit multitudo, pietatis affectu suadente duxerimus concedendas, futuris possidendas temporibus ab eisdem.* Et infra: *Rogamus igitur excellentiam regiam, hortamur, & requirimus in Filio Dei Patris, quatenus præmissis felicita consideratione pensatis, & attenta meditatione discussis, tam pia tamque laudabilis, & Deo grata præbendarum collatio prædictarum pro divina & ejusdem sedis, ac nostra reverentia non molesta seu gravis, sed placita, & accepta sit potius votis tuis: spes enim non dubia nostris suggerebat affectibus, quod tu tamquam filius benedictionis & gratiæ, Rexque catholicus & devotus, jus si quod in præbendis eisdem tibi forte competeret nobis pro divina & Apostoli reverentia prælibati de munificentia regia promptis offerre animis debuisses. Datum apud Urbemveterem XV. kalend. octob. an. III.*

(a) Lib. 3. ep. 430.

XXXVII In Scotia ingravescere intestinæ turbæ, regnumque a pluribus æmulis, qui affinitate ultimum Regem contingebant, ambiri cœpit. Qui tamen ut litem dirimerent, unanimi consensu publicisque editis literis, quæ apud Walsinghamum extant (b), Eduardum Regem, ut supremum regni dominum, judicem constituerunt, sanxeruntque illum, cui sceptrum adjudicatum esset, ejusque successores Regis Angliæ stipendiarios futuros. Eduardo itaque postea a Nicolao flagitante, ut quod ii principes decretum de ipsius sententia admittenda ediderant, apostolica auctoritate confirmaret, denegavit Pontifex (c), ne sedis Apostolicæ in Scotiam jura labefactaret. Nec tamen cœpta abjecit Eduardus, qui, ut tradit Westmonasteriensis, cum rem discussisset, Scotiæ sceptrum in Joannem Baillol, accepto ab eo fidei sacramento, transfudit, ac reges Scoti Angliæ vectigales constituti. Quæ licet an. MCCXCII. perfecta historiæ auctor mandarit, nos tamen, ne eadem repetenda essent, hic congessimus. [1]

(b) Walsing. in Eduard. Hector Boeth. hist. Scot. l. 14.

Excitæ in Scotia graves seditiones. Controversiæ arbiter delectus Eduardus, agnitusque supremus Scotiæ dominus.

(c) Lib. 3. ep. cur. e.

Joannis Balioli jura ob Eduardo potiora in regnum judicata.

Inter hæc in Ungaria Christiana religio in maximum discrimen adducta est ob Ladislai Regis vesaniam, qui Tartaris & Saracenis, quorum nefarios imbiberat mores, se addixit, nec a Nicolao III. & Honorio IV. correptus e vitiorum se erexit cœno. Quem tristem casum ita deplorat Nicolaus (d): *Sicut sæpius inculcata fide digna relatio publicavit, charissimus in Christo filius noster * ... Rex regni præfati*, nimirum Ungariæ, *suæ salutis immemor, ac propriis prodigus honoris & status, in devium lapsus erroris, & a fide exorbitans, Tartarorum, Saracenorum, Neugeriorum, & paganorum nefandos ritus amplectitur, tam quibus in dispendium fidei, & exterminium dicti regni horrendo fœdere est conjunctus: quos etiam contra fideles in numero gravi in regnum ipsum inducere non expavit, nobili muliere E. Regina Ungariæ filia clara*

XXXVIII. Benevenutus ep. Eugub. in Ungar. legatus missus.

(d) Lib. 3. ep. cur. 48.

* Ladislaus.

NOTÆ [1] Quæ hic leguntur de Scotiæ regno Joanni Baillol ex sententia Eduardi Angliæ regis adjudicato, non statim post Alexandri obitum acciderunt. Nam eo defuncto regni hæres, ipso assentiente Eduardo, Margherete Alexandri ea filia neptis renunciata fuit, ut in nota ad A. 1289. 73. ex Trivetto animadverti. MANSI

ra memoriæ Caroli Regis Siciliæ uxore sua a se prorsus abjecta; unde ejusdem regni multimode turbato regimine, ecclesiarum jura & aliorum piorum locorum temere usurpantur, ac bona fidelium in regno ipso multis direptionibus ac vastationibus exponuntur, & libertas ecclesiastica conculcatur: ex iis animarum deploranda pericula, & horrenda contingunt excidia personarum, multiplicatis in regno ipso dissidiis alia non facile numeranda discrimina subsequuntur, &c. Dat. XIII. kal. junii pontificatus nostri anno III.

XXXIX. Ladislaus in fratrem Andream iras graves concipit.

(a) Longin. hist. Pol. l. 7.

Infecisse etiam Ladislaom regium nomen immani alio scelere, fratricidio nimirum, scribit Longinus (a): cum enim procerum studia in Andream ducem inclinarent, Ladislaus fratrem in suspicionem affectati regni adductum, ex insidiis tollere est meditatus. Quibus cognitis Andreas in Poloniam transfugit ad materteram Cunegundem ducissam, feminam vitæ sanctitate illustrem, quæ illum Præmislao Cracoviæ & majoris Poloniæ duci commendavit: sed Ladislaus mox subornatos promissis sicarios submisit, qui fingerent se a Ladislao ob studia in Andream ad mortem quæsitos fugisse; eaque de causa humaniter excepti, atque Andreæ socii traditi, correpta occasione, Andream comprehenderunt ac flumine Nida mersere. Repertum vero a nautis cadaver, in monasterium, ubi agebat ducissa Cunegundis, delatum est. Subdit auctor ingens prodigium, nimirum sanctissimam ducissam, cum jam precibus suis ad vivos Andream excitasset, edoctam divinitus ipsum sine lethalis criminis labe obiisse, ac si vixisset, peccatis pluribus inquinatum iri, iterum mori imperasse.

Fugientem in Poloniam opera sicariorum necat.

Chunegun. ducissa nepotem ad vitam suis precibus revocat.

XL. *Pro cujus*, inquit, *a morte resuscitatione sanctimonialium importunis precibus devicta ferventissima supplicationis oratione in prævoto oratorio insistente, tres moniales variis, & vicariis exauditis vocibus, videlicet Hertrudis, & Aldegundis, & Grizimislava ad oratorium prædictum, in quo & corpus præfati ducis Andreæ jacebat exanime, accurrunt, & videntes feminam beatam Cunegundim splendore cœlesti illustratum, etiam illam cum quibusdam personis, quorum neque essentium neque personam videre poterant, colloquentem; quærentem quoque & responsa accipientem percipiunt. Vident & in corpore Andreæ ducis pridem undis apud Chroberz suffocati filii Stephani Ungariæ Regis vivificationis & resurrectionis signa: ad quod benedicta femina Cunegundis Cracoviensis ducissa accedens, & pedes illius tangens, surgere illud prohibuit: Quiesce, inquit, quiesce, quoniam ita clementissimo tuo & meo Salvatori beneplacitum est, & tua salvationi congruum, in pace. Et illico signis vitæ ad imperiosa verba evanescentibus, funeri sua & mortis signa reddita sunt, corpusque sepulcro mandatum. Cum autem femina benedicta Cunegundis per religiosas & devotas sui ordinis sorores, cur mortuum corpus nepotis sui ducis Andreæ resurgere non sivisset, quæreretur; silentio multifariis vocibus obsolvit quæstionem. A sororibus autem identidem vexata rupto silentio quærentium molestiam evasura, tres fuisse causas divinitus sibi revelatas, propter quas mortui ducis Andreæ cadaver ad preces suas vivificatum non extitit, edixit: unum, quod mors illi salubris, & nullo peccato mortali pro ea vice irretito acciderat, cui si vita donaretur plerisque scitus erat inquinandus sceleribus: secundam, quia multus Christianorum sanguis sui occasione veniebat fundendus: tertiam, quod vivificatio illius in vulgarem gloriam apud Polonicæ & Ungarici generis populares homines, quæ meritum præteritorum operum benedictæ feminæ mutilasset, verteretur.*

Redivivum mori iterum jubet.

Vide Lucium in exord. Hist Dal. pag. 90.

XLI. Divina de Ladislao ultio.

Nec diu Ladislaus nefarium crimen impune tulit: qui enim fratrem insidiis sustulerat, insidiis occubuit: atque in ultionem contemptæ religionis ab ipsis Cumanis, quos fidissimos habuerat, trucidatus. De quo hæc apud Sieronem (b): *Hoc anno dominus Ladislaus Rex Ungariæ sine heredibus obiit*. Ipsum vero defunctum hoc ipso anno ex literis a Nicolao exaratis constat (c). Ex quibus auctorum illorum sententia refellitur, qui vel in sequentem annum, (d) vel longe post in annum millesimum ducentesimum nonagesimum nonum (e) retulerunt. Cum enim hoc anno Ladislai mortis nuntius in pontificia aula percrebuisset, Nicolaus maturandam legationem, quam Benevenuto episcopo Eugubino commiserat, censuit, (f) tum ut leges pro regni statu optime componendo temperandoque editæ, quæ vivo Ladislao, etsi jurejurando ab eo confirmatæ, servatæ non fuerant, eo mortuo vim haberent: tum ut pacem inter Ungaros, qui graviori inter se intestinoque bello dissentiebant, conciliaret. Quibus literis VII. id. septembris dies ascripta est: in eamque sententiam ad regni præsules scriptum est, excitatusque Romanorum Rex, (g) ut legato contra Tartaros ac Saracenos, qui in Pannoniam confluebant, opem porrigeret. (h)

(b) Siero in annal. inter Script. German.

Cædis illius tempus statuitur

(c) Lib. 3. ep. cur. 81. &c.

(d) Long. hist. Pol. an. 1291.

(e) Bonf. rer. Ung. dec. 2. l. 8. in fin.

(f) Ead. ep. 81.

Exorta gravis inter Ungaros de regni successione contentio.

(g) Reg. post eand. ep.

(h) Ib. ep. cur. 82.

Charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Considerantes attentius eximiæ devotionis affectum, & zelum reverentiæ filialis, quibus ab olim erga Romanam matrem ecclesiam claruisti, firma fiducia ducimur, speque non incerta tenemus, ut tu tamquam princeps catholicus circa illa te promptum exhibens & paratum, quæ superni Regis sint accepta conspectui, sedis Apostolicæ beneplacitis consonent, tuaque salutis pro-

XLII. Sollicitatus Rodulphus ut periclitanti Ungariæ subveniat.

fectum, & fidei orthodoxæ respiciant incrementum. Porro etsi circa salubrem statum regnorum quorumlibet, in quibus catholicæ fidei cultus viget, prædicta sedis curiosa solertia studium gesserit sollicitudinis diligentis; a longis tamen anteactis temporibus erga votivum & prosperum Ungariæ regni statum se curæ propensioris instantia, & quadam solicitudine speciali vigilem & attentam exhibuit (multisque interjectis de Firmano episcopo a Nicolao III. misso subdit:) *Disposuimus dum adhuc essemus in Urbe, ac præfatus Rex* (nempe Ladislaus) *viveret, nostris literis super hujusmodi legatione confectis venerabilem fratrem nostrum Beneventum Eugubinum episcopum, virum utique providum & discretum, zelatorem justitiæ, ac nobis & fratribus nostris merito suæ multiplicis probitatis acceptum, latorem præsentium ad præfatum regnum, commisso sibi in eo & nonnullis provinciis plenæ legationis officio, destinare.*

Cum autem propter obitum dicti Regis præfatum regnum non minus ipsius indigere legati præsentia dignoscatur, & propterea legatus ipse ad regnum se personaliter conferat supradictum; ac timeatur quod Tartari, Saraceni, pagani, Neugerii & hæretici etiam & alii infideles, quorum ad partes illas, prout fide dignorum habet assertio, innumera confluit multitudo, execrabili ducti vesania, & damnatæ temeritatis ausibus excitati ad ejusdem regni turbationem, occupationem, & invasionem nefariam & offensam Dei, Christianitatis opprobrium, dispendium fidei, & fidelium gravissimum detrimentum, in regno prælibato degentium, moliantur; serenitatem regiam rogamus & hortamur in Filio Dei Patris remissionem tibi peccaminum injungentes, quatenus eidem legato tamquam Dei ministro & operario Jesu Christi contra Tartaros, paganos, & alios supradictos veluti Rex inclytus & fidelis, princepsque catholicus & devotus, pro divina & Apostolicæ sedis ac nostra reverentia, regiaque salutis & honoris augmento, cum super hoc ab eodem legato contigerit te requiri assistas consiliis, auxiliis, & favoribus opportunis, ut illorum damnatis repressis erroribus, prava intentione frustrato, & perversis conatibus penitus vacuatis, tibi exinde præmium ab alto proveniat, & laudis humanæ præconium augeatur; nosque ad devotionem regiam, quam in hac parte inveniri cupimus efficacem, uberibus in Domino laudibus attollamus. Dat. apud Urbemveterem v. id. septembr. an. III.

Comprimat infideles illi imminentes.

Provinciam vero eidem legato imposuit (*a*) Pontifex, ut si necessarium fore putaret, contra eosdem infideles crucis signa explicaret. Cæterum cum postea Nicolaus pertimuisset, ne si commoverentur Tartari, Ungaria in periculum conjiceretur, legationi supersedendum putavit, ut in margine codicis ad epistolam XLII. legitur: *Legatio ista non habuit effectum, forte propter periculum Tartarorum, de quo in epistola LXXXII.* Nec a Tartaris modo, verum ab ipsis Ungaris, qui de legitimo successore erant certaturi, periculum imminebat.

(*a*) *Ib. ep. cur.* 85. 91.

Legatum ne Tartaros commoveret mittere prætermittit Nicol.

XLIII. Et sane historici testantur (*b*) Carolum II. jussisse filium suum majorem natu Ungarica corona solenni ritu Neapoli redimiri, eum ad illum materno jure spectaret: sed Andreas Venetus remotiore gradu Ungarica stirpe satus ad solium irrepsit (*c*). De quibus hæc S. Antoninus scribit (*d*): *In Neapoli Rex fecit magnam solemnitatem, militem creans filium suum primogenitum* [1] *vocatum Carolum Martellum; at per legatum Papæ fecit eum coronari: nec reliquerat filium masculum, qui in eo regno succedere posset, nec aliud erat heres, nisi Regina Maria uxor Caroli Regis Siciliæ, & mater Caroli hujus Martelli, cui jure hereditario succedebat deinde regnum Ungariæ. Quidam tamen Andreassus nomine, de progenie genitus Regum Ungariæ, ingressus dictum regnum majorem partem sibi acquisivit vi, vel voluntate se subjicientium ei, & fecit se fieri & vocare Regem Ungariæ.*

(*b*) *Summont. l.* 3. *& alii.*

(*c*) *Bonf. Joan. Bapt. Plegna l.* 3. *& alii. dec.* 2 *l.* 9.

(*d*) *S. Anton.* 3. *p. tit* 20. *c.* 8. §. 7.

XLIV. In Polonia ob violatam ecclesiasticam libertatem, aliaque inflicta damna eximium pœnitentiæ specimen dedit Henricus IV. Wratislaviensis & Slesiæ dux, qui adversa valetudine ex veneno a Slesitis propinato contracta hoc anno obiit. Cum enim morbi vim ingravescere sentiret, res suas partim ecclesiis, partim egentibus, partim uxori distribuisse scribit Longinus (*e*): at Pontifex in suis ad episcopum & clerum Wratislaviensem literis refert (*f*) Henricum dolore animi tactum ob diveaatas a se & majoribus eccle-

Henricus dux Wratisl. veneno necatus.

(*e*) *Long. hist. Pol. l.* 7

(*f*) *Lib.* 3. *ep.* 397.

NOTÆ [1] Dies qua Carolus Martellus eques renunciatus fuit, a Joanne Villani indicatur dies VIII. septembris. An vero ipsa pariter die Hungaricam coronam manu legati apostolici acceperit, nec Villanus tradit, nec me legisse uspiam succurrit.

De Andrea vero seu Andreasio Veneto in additionibus ad Dandulum, quas ex Ambrosiano codice vulgavit Muratorius rer. Italic. to. XII. memoriæ mandatur regni ejusdem coronam, *jussu Nobilium, atque Magnatum Hungariæ*, accepisse die III. augusti. Andream hunc dedit Stephanus Andreæ II. Hungariæ regis & filiæ Marchionis Estensis filius; qui sane Stephanus e matre jam vidua editus, & e regno a fratre majore Bela exclusus, uxorem duxit Thomasinam sororem Albertini Mauroceni Veneti, quo ex conjugio Andreasius natus est. MANSI

Erepta ecclesiis jura restituit.

elesias publicis literis erepta restitui jussisse, pristinamque ipsis libertatem concessisse: quæ omnia Pontifex ipse apostolica auctoritate corroboravit.

XLV. *Magni Regis Sueciæ mors.* *(a) Magn. hist. Gothor. & Sueon. l. 20. c. 9.*

Nec caruit funeribus Gothia. [1] Magnus enim Rex ut refert alter Magnus (*a*) cum eximia pietatis laude vita functus est. *Currente anno a nato Christo MCCXC. Rex Magnus, considerans vitæ suæ terminum advenisse, complures regni proceres ad se convocavit, eosque ex lecto ægritudinis, quo decumbebat, multis & saluberrimis consiliis adhortatus est ad publicam & domesticam concordiam, ac pacem, quæ sola atque unica spes esset patriæ conservandæ. Has exhortatione præmissa, unum ex præsentium procerum numero Turgillum Canuti, regium dapiferum regni gubernaculis* (*Birgero Turgillus tutor datus.*) *usque ad maturam filii sui Birgeri ætatem admovit, cui etiam præsentem Reginam ac liberos sub multa verborum elegantia & gravitate per manus commendavit. Postremo, non sine astantium lacrymis, veniam errutorum precatus, rogabat suum funus* (*Magni pietas in extremo vitæ actu.*) *apud pauperes fratres S. Francisci in Stocholmia sepeliri: sicque sumptis more Christiani principis Christianæ fidei sacramentis, transitorii Imperii solitudinem æterna felicitate feliciter commutavit.*

Plura pietatis Magni insignia monumenta recenset (*b*) auctor; atque inter alia monasterium virginum in honorem S. Claræ excitatum, cui filiam septem annos nondum egressam addixit. Tum subdit: (*(b) Ead. l. c. 7.* *Ut filiam S. Claræ institutis addixerit.*) *Vix in amplissimo Gothorum & Sueonum principatu ecclesia aut monasterium, immo vix sacellum aut altare aliquod inveniebatur, quod non fuerat ejus liberalitate ornatum, aut magnifice dotatum. Ceterum in clerum & ecclesiæ libertatem pio atque integerrimo studio ferebatur, summopere contendens, Christianum sacerdotium per omnes terminos Imperii sui adeo felix efficere, ut nec Dani, nec Theutones, aut aliæ terræ liberaliores in Christi Ecclesiam videre potuissent. Fatendum tamen est inter eum & devum Brynolphum Scarensem episcopum, ex illustri Folchungorum familia natum, aliquando gravem controversiam incidisse. Sed cum Rex multis argumentis considerasset ejus sanctimoniam, & vitæ integritatem, prostratus ad pedes ejus suppliciter veniam impetravit. Quas autem*

Brynolphus Scaren. episcop. magno ordore jus eccles. tuetur. *Ut Rex ad ejus pedes veniam petiturus sciderit.*

& quam gratiosas literas sub suæ majestatis sigillis in favorem & conservationem cleri, atque Ecclesiæ libertatem edidit, hic forte in medium afferrem, ostenderemque Gothorum & Sueonum principes semper fuisse sempiterna laude dignos, quod suæ gentis sacerdotes in summo honore præ ceteris nationibus habuerint, nisi hac nostra infelici tempestate tam infamis licentia subirrepserit, ut inter præclara opera habeatur antiquorum Regum privilegia, in favorem ecclesiarum concessa, rumpere aut rapidis flammis abolere. Sed an hac bonum finem sortiantur, futura tempora palam ostendent. Hæc scribebat Joannes Magnus, cum hæresis in Suedia furere cœpisset, acceptaque ab Adriano VI. conscribendæ Gothicæ historiæ ac religionis tuendæ provincia, (*c*) impiorum furori se subducere coactus esset. ipsi vero ætate nostra lugere satis non possumus, post calcatam ibi libertatem ecclesiasticam religionem pessumdatam fuisse.

Lutherani Regum privilegia concessa eccl. Sueciæ dissipatuos. *(c) Magn. in præfatione operis.* *Scribendæ ab Adriano IV. Gothicæ Magno provincia data.*

XLVII. Ceterum defuncto Magno, cum Birgerus sceptro sustinendo impar foret, gessit Turgilius pro dignitate regiæ Suediæ procuratoris munus: arma enim Gothica consecravit Christo, & in Carelios barbaros, qui Suediam multis irruptionibus infestarant, sacram expeditionem movit, ut narrat memoratus auctor, (*d*) additque illos (*e*) feliciter ad cultum veri numinis traductos, ac baptismo lustratos fuisse a Petro episcopo Arosiensi; tum Careliæ situm, moresque his verbis describit: *Sunt autem Careli populi limitanei inter Moscovitas & Sueones, qui hactenus gentilitatis errore decepti idolis sacrificia offerebant, omniumque vicinorum Christianorum persecutores erant acerrimi & pertinaces. Hos igitur Sueones potenti manu aggressi superaverunt, atque regno Sueonum adjecerunt, erecto in ejus confinibus munitissimo præsidio, videlicet oppido & castro Viburgensi contra insultum Sarmatarum & Moscovitarum: quæ omnia Turgillus consilio & prudentia Petri episcopi Arosiensis feliciter consummavit. Hic enim Petrus, cum esset in omnibus rebus gerendis prudentissimus, eodem tempore geminam & memorabilem utilitatem effecit: quippe totam Careliam baptizavit, eamdemque munitissimis præsidiis confirmatum Sueonum imperio subjecit.*

(d) Magn. hist. Goth. & Sueonum l. 20. c. 10. *(e) Ead. l. 20. c. 11.* *Careli ad fidem adducti.* *Adjuncti Suedico Imperio.*

NOTÆ [1] De obitu Magni Sueciæ regis meliora tradit chronologus Danus s Ludevvig to. IX. Reliquiarum vulgatus num. IX. scribens. *In mense decembris XV. Kal. januarii in VVysingso obiit vir magnarum virtutum & memoria dignissimus rex Magnus dictus Ladelaus: & regnavit Byrgerus filius ejus pro eo, XI. annum agens ætatis.* Cum vero ætate imbecillior esset Birgerus iste, quam ut ferre regnum posset, ideo Turgillus Canuti eorum administrationi ita admotus fuit, ut vel ipsa Birgeri in regem coronatio differretur. Nam in eodem chronologo legimus anno 1299. coronatum fuisse Birgerum regem Sueciæ in Suderenpio.

Quæ vero hic n. 47. in Annalibus traduntur de expeditione Suecorum in Coreliam an. 1293. ab eodem chronologo assignantur his verbis: *MCCXCIII. expeditio Birgenti, fidem susceperunt* (id est christianam) *& facti sunt tutelarii domino regi Sueciæ & ædificatum est castrum VVrbergh in Karelia.* Chronologus iste historiam suam ad annum usque MCCCCXXV. perducit. MANSI

XLVIII. Rodericus Minorita creatus Marrochitan. episc.

Inter hæc ad amplificandum in Africa Christianæ religionis cultum Nicolaus Castellæ, & Lusitaniæ Regum precibus adductus Rodericum Minoritam ecclesiæ Marrochitanæ præfecit; (*a*) ac legationem in eas terras, Sarracenorum erroribus infectas, decernendam ratus, id munus eidem Marrochitano episcopo injunxit: quem datis literis ad nobiles Christianos, aliosque stipendiarios, qui in Tremiseno, Marrochitano, & Tunetano regnis versabantur, ipsis commendavit, (*b*) hortatusque eos est, ut vitæ exemplo, ac morum sanctitate Mauros ad religionem Christianam, pellicerent.

(a) Lib. 2. ep. 771.

(b) Lib. 2. ep. 844. 845.

Dilectis filiis nobilibus viris baronibus, proceribus, militibus, & cæteris stipendiariis Christianis in Marrochitani, Tunisii, & Tremisii Regum servitio constitutis.

Etsi omnes, qui Christianæ fidei cultum tenent, ut suas Deo lucrifaciant animas, ad recte vivendi regulam dirigi cupiamus; illos tamen, qui in regionibus infidelium, & cum infidelibus conversantur, ut fide, opere, ac veritate perfecti se incontaminatos coram Deo & hominibus exhibentes laudabilis vitæ meritis & exemplis infideles etiam pertrahant ad salutem, potiori desiderio exoptamus; omnem in seipsos justitiam, rectitudinem, & modestiam adimplere; ipsosque abstinere ab omnibus, per quæ fidei Christianæ religio possit in populis blasphemari. Sane cum illius, licet immeriti, vicem gerentes in terris, qui pro humani generis salute de suæ solio majestatis a summo cælo in mediam exterminii nostri terram exiliens, trabea nostræ humanitatis assumpta, ut temporali morte legem mortis aboleret æternæ, pro nobis dignatus est, proprio sanguine fuso, mori, & diros crucis perpeti cruciatus, ad animarum profectum intentionis nostræ aciem totaliter dirigamus; & pro incredulis convertendis, apostatis revocandis, confirmandis nutantibus, & fidelibus roborandis omni solicitudine laborantes, quia repugnante natura præsentialiter diversis locis simul adesse non possumus; venerabilem fratrem nostrum Rodericum Marrochitanum episcopum, virum utique providum & discretum, ad partes Africæ, commisso sibi plenæ legationis officio, destinamus. Ideoque nobilitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus eundem legatum & nuntios ejus devote recipientes & honeste tractantes, eis in iis, quæ ad cultum divini nominis pertinent, ampliandum impendatis consilium & auxilium opportunum; & verba vitæ æternæ, quæ vobis proponent, cum gaudio audientes, eorumque salubribus consiliis acquiescentes, Christianæ professionis propositum firmo servetis animo & constanti: ut sic inter incredulos vos exhibere vita & conversatione probabiles studeatis, charitate magistra, & pietate præduce in divinis beneplacitis vos jugiter exercendo, ac abstinendo ab omnibus, per quæ detrahi valeat nomini Christiano, quod tam fideles, qui in partibus ipsis degunt, quam etiam infideles ad frugem melioris vitæ vestro proficiant & informentur exemplo; & nos in vestris laudibus delectabiliter in Domino gloriantes, vobis pro vestræ devotionis & fidei sinceritate reddamur favorabiles & benigni. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem v. id. febr. an. II.

Legati dignitate in Africa auctus.

Christiani ei parere jussi.

XLIX. Judæi sua superstitione fideles inficiunt.

Ne vero Christianam religionem Judæorum, atque hæreticorum erroribus labefactari in Europa pateretur, cui suum splendorem in Africa inter Saracenos conciliare exoptabat, graviter in eos exarsit, qui a Judæis adeo fascinati erant, ut pro divino implorando auxilio ad synagogas confugerent. Quod malum cum in Arelatensi, Aquensi, & Ebredunensi archiepiscopatibus, & comitatu Venusino serperet, Minoritis fidei censoribus in eos animadvertendi provinciam demandavit (*e*). Sed querentem de his Nicolaum audire juvat: *Ad nostrum pervenit auditum, quod in nonnullis locis, vestræ jurisdictioni subjectis, quamplures sacri renati fonte baptismatis utriusque sexus, per erroris invium incedentes, dum languorum afflictionibus, & tribulationum periculis a Domino visitantur, ad Judaici ritus vanum auxilium errando recurrunt, in synagoga Judæorum lampades & candelas tenentes accensas, & oblationes inibi facientes; vigilias quoque die præcipue sabbati protrahunt, ut infirmi recuperent sanitatem, naufragantes ad portum salutis perveniant, existentes in partu absque periculo pariant, & steriles prolis fœcunditate lætentur; ibi pro his & aliis suffragia implorantes dicti ritus, rotulo quasi per idololatriæ modum nefarium devotionis & reverentiæ signa patentia exhibendo, non absque multa fidei orthodoxæ injuria, nostri non modica contumelia Creatoris, ac universalis Ecclesiæ gravi opprobrio & contemptu. Volentes igitur hujusmodi tam funestis abusibus manifestis remediis obviare, discretioni vestræ, per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus de præmissis, & quolibet præmissorum, ac etiam aliis hujusmodi erroribus diligenter & solicite inquiratis; & si quos tales inveneritis Christianos cujuscumque conditionis aut status existant, tam contra eos quam alios, etiam si Judæi vel Christiani esse noscuntur, qui eis talia suadeant;* Et infra: *procedere tanquam contra idololatras seu hæreticos pœna canonica nullatenus omittatis, ut severitate justitiæ cognoscant quantum Christum humani generis Redemptorem offendant taliter deviando. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem X. kal. martii anno II.*

(e) Ib. ep. 848.

Statutæ in confugientes ad synagogas pœnæ.

Ea-

L. Earum etiam regionum præsules saluberrimis monitis ad agendas excubias erexit, (a) ne gregem suum laniari a fidei hostibus, vel hæreseos Judaicæque superstitionis labe infici paterentur: *Nostis quod inconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici: contra quos professionis Christianæ catholici præsules prælucent nitore sidereo in orthodoxæ fidei firmamento, & sunt nihilominus ipsius veluti columnarum stabilium fortitudo: nam in virtutem & decorem fidei constitutæ censentur a Domino personæ dignitate pontificia præpollentes, quæ sicut dum illam fulciunt, & se operosos exhibent in illius dilatatione ministros, fama crescunt & meritis; sicque ipsis deperit & ponitur in eorum gloria macula, cum eadem fides vim patitur, & hæresis lacessitur morsibus venenosis.*

(a) lib. ep. 783.

Præsules ad servandam fidem incorruptam incumbere jussi.

LI. Vibratæ quoque fuere censuræ in nonnullos mendiculos impostores, qui sectam Apostolorum cœtus nomine insignitam conflarant, quæ licet jam ab Honorio dissolvi esset jussa, contemptis tamen pontificiis imperiis diversas terrarum oras ad eleemosynas corradendas peragrabant, in quos Nicolaus præsules inquirere voluit (b).

(b) Lib. 3. ep. cur. 2.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus universis patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, & dilectis filiis cathedralium ecclesiarum electis, & vicariis eorundem, ad quos literæ istæ pervenerint, salutem & apostolicam benedictionem.

Dudum felicis recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster in concilio Lugdunensi omnes religiones & ordines mendicantes adinventos post generale concilium, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjecit, & quatenus processerant, revocavit. Unde cum ad piæ memoriæ Honorii Papæ IV. prædecessoris nostri, fama querula deferente, notitiam pervenisset, quod quidam, qui post generale, & ante Lugdunense prædictum concilium sub nomine ordinis Apostolorum habitum novæ religionis assumpserant, quamquam nullam aliquando confirmationem sedis Apostolicæ meruissent, prohibitionis & revocationis prædictæ temerarii contemptores eumdem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine jugiter deferentes; quamplures etiam alii assumpto post dictum Lugdunense concilium hujusmodi habitu, per diversas mundi partes mendicando discurrere minime verebantur, facientes ea, quæ non conveniebant in animarum suarum periculum, & grave scandalum plurimorum, præsertim cum nonnulli pravitatis hæreticæ vitio laborantes sub hujusmodi habitu assererentur inventi; præfatus prædecessor Honorius volens talium prævaricatorum insolentem audaciam refrenari, & prædictam non tam religionem, quam periculosam sectam penitus aboleri, ne forte mentes fidelium simplices falsa sanctitatis eorum imagine seduci contingeret; vobis per suas dedit literas districtius in mandatis, ut quoscumque de prædictis in vestris civitatibus & diœcesibus inveniri contingeret, eos ad deponendum hujusmodi habitum, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, cogeretis; monentes eosdem, ut si religiosam vitam deducere cuperent, ad aliquam se transferrent de religionibus approbatis: & si aliqui eorum censuram prædictam contemnerent, vos contra ipsos ad pœnam carceris, seu aliam, prout videretis expedire, procedere curaretis, invocato adversus eos, si opus existeret, auxilio brachii sæcularis.

Et antea ab Honorio IV.

Jussa eorum contumacia reprimi.

Et ut prædicti eo facilius a sua insolentia resilirent, quo magis a Christi fidelibus se viderent abjici & contemni, voluit dictus prædecessor Honorius, ut hujusmodi mandatum suum vestrarum civitatum & diœcesum populis iteratis vicibus publicantes, ac faciatis per alios publicari, eosdem populos auctoritate sua monere, ac inducere attentius curaretis, ne aliquem de prædictis præfatum deferentibus habitum recipere hospitio attentarent, vel eis aliquas eleemosynas elargiri, nec ad deferendum habitum ipsum, seu ei consimilem impenderent consilium, auxilium, vel favorem. Nos itaque præfati prædecessoris Honorii super hoc vestigiis inhærentes, & intendentes ob animarum evitanda pericula providere salubriter in hac parte, universitati vestræ per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus omnes, quos de prædictis in civitatibus & diœcesibus vestris contigerit inveniri, ad deponendum hujusmodi habitum, & respondendum de articulis fidei, super quibus illos examinari volumus diligenter, & ad faciendum pœnitentiam, si velint, de suorum voluntate & conscientia prælatorum, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione cessante, cogatis; nec permittatis quod tales per sæculum evagentur, aut quod officium prædicationis exerceant, vel audiant confessiones fidelium, seu quod apostoli nominentur, contra eos si secus præsumpserint, prout exegerit excessus eorum & expedire videritis, processuri, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Examinationem autem illorum fieri volumus per vos una cum inquisitoribus provincialibus hæreticæ pravitatis, quos ad hoc a vobis præcipimus penitus evocari. Datum Romæ apud S. Mariam majorem pont. nostri anno III.

Data in eos inquirendi provincia, an recte de fide sentiant.

Excitata est Ulyssipponensis academia hoc anno Dionysii Lusitaniæ Regis auspiciis, quæ hisce prærogativis a Nicolao exornata est. LII.

Uni-

Universitati magistrorum & scholarium Ulixbonensium.

Academia Ulyssipponensis.

De statu regni Portugalliæ tanto solertius cogitamus, quanto majori desiderio ducimur, ut in regno ipso, submotis quibusvis obstaculis, divini cultus observantia vigeat, salubribus intendatur operibus, & fidei catholicæ puritas ad laudem divini nominis, & salutem fidelium in illo degentium invalescat. Sane ad audientiam nostram pervenit, quod procurante charissimo in Christo filio nostro Dionysio Portugalliæ Rege illustri, cujuslibet licitæ facultatis studia in civitate Ulixbonensi sunt de novo, non sine multa & laudabili provisione, plantata: quorum magistris, ut liberius possint vacare studiis & doctrinis, a quibusdam prælatis, abbatibus Cisterciensibus, ac prioribus S. Augustini, & S. Benedicti ordinum, & rectoribus quarumdam secularium ecclesiarum regnorum Portugalliæ & Algarbii promissum esse dicitur certum salarium, & statutum.

Condita a Dionysio Rege.

Nos autem diligentius attendentes, quod per hujusmodi studia, cooperante, illo, a quo bona cuncta procedunt, in regnis ipsis divinus cultus augebitur, crescet devotio, & fidei orthodoxæ cultores informationem suscipient, virtutum decorabuntur insignis, thesauros scientiæ vendicabunt; & idcirco ad augmentum & corroborationem studiorum ipsorum solicite intendentes; desiderantes quoque, ut per apostolici favoris auxilium studia ipsa firmis radicibus fulciantur; quod super hoc factum est ratum & gratum habemus, præfatum Regem rogantes attentius & hortantes, ut cives Ulixbonenses domos vacantes ad inhabitandum scholaribus sub competenti pretio, taxando a duobus clericis & totidem laicis, viris discretis, catholicis, & juratis, communiter electis a vobis & civibus ipsis, locare regia potestate compellat; quodque ballivos, officiales, & ministeriales suos civitatis ejusdem personis & rebus scholarium, ac etiam nunciis eorumdem securitatem & immunitatem promittere faciat, super hoc ab eis præstito juramento.

LIII. Ornata privilegiis a Nicolao IV.

Statuimus præterea, ut universi magistri, actu regentes in civitate prædicta, proventus præbendarum & beneficiorum suorum, etiamsi personatus & dignitates existant, quotidianis distributionibus, quæ iis qui divinis intersunt officiis assignantur, dumtaxat exceptis, integre percipere valeant & habere. Sancimus insuper, ut nulli magistri & scholares ac servientes ipsorum si, quod absit, contigerit eos in quocumque maleficio deprehendi, ab aliquo laico judicentur, vel etiam puniantur, nisi forte judicio Ecclesiæ condemnati relinquantur curiæ sæculari; quodque scholares in artibus, & jure canonico, & civili, ac medicina, quos magistri reputabunt idoneos, possint per Ulixbonensem episcopum, qui pro tempore fuerit; vel Ulixbonensi sede vacante, per vicarium ab Ulixbonensi capitulo in spiritualibus constitutum, in studio licentiari prædicto. Et quicumque magister in civitate præfata per episcopum, vel vicarium supradictos examinatus & approbatus fuerit in facultate quacumque, theologica dumtaxat excepta, ubique sine alia examinatione regendi liberam habeat potestatem. Nulli ergo, &c. Dat. apud Urbem-veterem v. id. augusti anno III.

Absolvamus hunc annum celeberrimo prodigio, quod divinum Numen Parisiis ad expugnandam eorum perfidiam, qui sanctissimi Sacramenti detrahunt dignitati, edidit, dignissimamque admiratione historiam a sancto Antonino (a) audiamus: *Eodem*, inquit, *anno insigne miraculum accidit Parisiis circa Eucharistiam: nam cum quidam Judæus mutuasset sub usuris cuidam mulieri certam quantitatem pecuniæ super pignus cujusdam vestimenti sui, illa ut ea posset vestiri in Paschate de propinquo advenienti, accessit ad Judæum ad concedendam tunicam suam. Sed perfidus Judæus ausus est dicere mulieri: Si tu portas mihi corpus Christi, quod dicitis esse in hostia consecratum, ego tibi restituam vestem sine aliqua pecunia. At mulier cupiditate devicta, plus amans pecuniam, quam animam, hoc ei promisit. Unde die Paschatis accedens ad communionem, in ore retinuit Sacramentum, non glutiens, nec purificationem sumens; sed recedens ab ecclesia Judæo detulit. Qui ut perfidissimus & sacrilegus posuit Sacramentum in patella super ignem cum aqua bullienti: & cum Sacramentum illæsum permaneret, ille gladium accipiens, pluries percussit hostiam; indeque sanguis exivit, quo aqua tincta effecta est rubea tota. Extrahens autem de patella, misit hostiam illam in aquam frigidam, quæ etiam tota effecta est rubea. Christiani autem pervenientes, ut acciperent ab eo sub usuris, & domum intrantes ejus, perpenderunt sacrilegium maximum Judæi: hostia nempe per seipsam evolavit super quandam tabulam. Captus ergo Judæus, confesso scelere, combustus est, & Sacramentum reverenter acceptum a sacerdotibus cum multa devotione fidelium & honore deportatum est ad ecclesiam, & ex domo Judæi fabricata est ecclesia, & vocatur ecclesia Salvatoris Delbolgente.* LIV.

(a) S. Anton. 3. par. tit. 20. c. 5. §. 8. Jo. Villan. l. 7. c. 14. Nauclers. gen. 44. & alii.

Incli-

I. Christiana res in Syria excidio proxima.

(a) Ayton. hist. orien. c. 13. & alii.

INclinatæ in Syria continuis cladibus Christianorum res, crescente in dies Saracenorum potentia ac rabie, captaque & eversa (a) Accone, quæ Christiano nomini in Terra sancta cum paucis aliis arcibus, supererat, anno decimitertii sæculi nonagesimo primo indictione quarta, penitus conciderunt. Sed antequam funestam historiam aggrediamur, primum nobis ea exponenda, quæ Pontifex ad retundendos Saracenos pertentarit. Urgebat ipse cœpta instruendæ expeditionis consilia, atque omnibus Christi fidelibus literis apostolicis indixit, (b) ut si quis pietatis sensus erga orientales Saracenorum insultibus oppressos in pectore resideret, si quis ardor bellicus in nobilium animis inesset, sub signa Eduardi Anglorum Regis coirent, ejusque exempla sequerentur, qui licet olim ab Assassino ex insidiis sauciatus esset, vitam tamen ob Dei amorem in nova pericula conjicere non verebatur.

(b) Lib. 4. ep. cur. 8.

Pro ea instauranda Pontifex expeditionem promovet.

Nicolaus, &c universis Christi fidelibus ad quos præsentes literæ pervenerint.

II. Fideles ad arma sacra incitat.

Cum terra ipsa (nimirum sancta) per nefandissimos Saracenos sit, proh dolor! pro parte maxima occupata, & ad occupandum residuum iidem impiissimi suos conatus dirigant, & impugnatione continua viribus & dolis insistant, quem non pudebit ingratitudinis argui; quin potius quasi de infidelitate notari, si Creatori proprio, tam benefico Domino, ad recuperationem occupatorum de terra eadem, quam ipsa Scriptura sacra testatur omnium uberiorem, & protectionem dicti residui non assistat? cum etiam secundum juris humani censuram, subditos suis dominis, & ad tuenda quæ possident, & ad recuperanda injuste subtracta debitum fidelitatis astringat. Quis non compunctione pia movebitur ad revelandas continuatas ab olim, immo quasi continue augmentatas ejusdem terræ pressuras? An quod communis notitia publicat, & manifestat evidentia facti vos latet? Num ignoratis civitates, castra cæteraque illarum partium loca solemnia, & novissime Tripolim civitatem nobilem, situ & circumstantiis diversis amœnam, fœcundam opibus habitantium, ope refertam, eversa per impios ad nihilumque redacta, ipsorum incolis immaniter trucidatis? Profecto, cum secundum Apostolum omnes simus unum corpus in Christo, non immerito cum illis de quibus scriptum est: Percussisti eos, & non doluerunt; insensibilitatis arguitur quisquis tantam hujusmodi nostri corporis mutilationem, prædictorum videlicet incolarum non sentit excidium, & tam graviter argui non veretur.

Acceptas a barbaris clades ob oculos proponit.

III. *Accingimini ergo Christi fideles, & qui Christiana religione censemini, vos Christianos esse operis prosecutione monstrate. Accipite devotione, qua decet, vivificæ crucis signum; illud in considerationis vestræ scrutinium deducentes, quod viris quantumcumque magnificis, quantacumque dignitate præditis, & virtute, ad gloriam magnam ascribitur, si eis quovis in bello dominorum insignia gerere concedatur, sub quibus contingit frequenter non sine salutis æternæ discrimine mortis subire periculum, sub cujuslibet remunerationis incerto. Quanto igitur gloriosius, quanto securius, Regis regum in ejus bello victoriosum gestare vexillum, salutiferam videlicet Christi crucem, sub qua devotione congrua puro corde suscepta conceptum prosequentibus munditia continuata propositum, mori est vitæ perennis initium, transitoria mortis finis, retributionis inæstimabilis certitudo? Festinate itaque, festinate ad salutis vestræ properare compendium; corpora vestra, & corda pariter ejusdem vivificæ crucis signo in terræ sæpefatæ subsidium insignite: nunc præcipue dum ipsius terræ subventio, multis ab olim per sedem Apostolicam exquisita vigiliis, multis laboribus & oneribus procurata, sed diversis & adversis eventibus diutius impedita, divina, ut supponit devota credulitas, provisione dirigitur & ad expiandas terræ ipsius angustias, eamque quatenus occupata tenetur, de ipsorum manibus eruendum efficaciter sub spe divini numinis præparatur.*

Nil gloriosius quam Christi insignibus ornari.

Id salutis esse compendium.

Siquidem charissimus in Christo filius noster Christianissimus princeps Eduardus Angliæ Rex illustris vulnerum in eadem terra sibi Assassini cujusdam insidiis inflictorum, quæ mortem proximam potius minabantur, quam spem vitæ prætenderent, quasi post tergum abjectu memoria, vitam sibi a Domino non solum misericorditer, verum etiam mirabiliter reservatam, debita gratitudine recognoscens, illam exponere ipsius obsequiis terræ præfatæ personaliter subveniendo disposuit, accepti beneficii non ingratus. A multis namque retro temporibus ad id desiderio ardenti suspirans, frequenter apud sedem Apostolicam institit ad nonnulla, quæ putabat subventioni prædictæ verisimiliter opportuna: sed post tractatus varios super iis diversorum Pontificum Romanorum temporibus habitos, novissime tunquam devotionis filius nostris beneplacitis acquievit: & ut post Christum juxta consilium ejus eat, seipsum abnegans, ac tollens, ut eundem sequatur Dominum, crucem suam, terminum, festum videlicet nativitatis beati Joannis Baptistæ, quod erit an. ab incarnat. Domini MCCXCIII. & ei ad transfretandum personaliter, nec

Eduardum Regem etsi olim sauciatum ab Assassino, bello sacro se devovisse.

Indictam altero post anno profectionis diem.

non

non & ad generale passagium crucesignatis & crucesignandis omnibus duximus præfigendum, humiliter acceptavit; negligens natalis soli dulcedinem, prætermittens regni sui terrarumque divitias, spernens delitias & gloriam inibi dominandi.

IV. *Hæc quippe Deo auspice processura feliciter, illud etiam evidens superni favoris indicium suggerit de misericordia divina sperandum, quod cum sicut habet missa de partibus illis fida relatio, impiissimus soldanus Babyloniæ, qui partium illarum Christicolas proditoriis infestabat insidiis, & apertis ac infestis insultibus impugnabat; satagens totis viribus orthodoxæ fidei abolere totaliter & nomen & cultum, ipsiusque memoriam prorsus delere de terra prædicta; nuper in mense novembris exacto novissime jam de Babylonia cum exercitu, & apparatu terribili processisset ad suum nequissimum propositum contra eosdem Christicolas, ut in sua sperabat superbia, consummandum, obstitit perversis ejus conatibus divina potentia, benigne permittens ipsum, ne suum conceptum impiissimum prosequeretur ulterius, miserabili quidem, sed meritissima sorte succidi. Eia ergo Christo militent, qui sunt Christi, &c.* Quo magis ad persequendum præclarum consilium fideles incendat, amplissimam criminum veniam iis proponit, qui vel cruce induti stipendia fecerint, vel suis sumptibus militarint, vel profecturis necessaria suppeditarint, qua etiam sint potituri, quamvis ante expeditionem mortem obierint; tum profecturos, eorumque bona in clientelam Apostolicæ sedis suscipiens, diœcesanis jubet commendatos esse, imperat ut creditores ipsis fœnora relaxent, atque ad id censuris maxime vero Judæi vi compellantur. *Datum apud Urbemveterem xv. kalend. aprilis anno IV.*

Melec Messor superiori anno in belli procinctu extinctum significat.

Indulgentiæ arma sumpturis propositæ.

V. Devoverat jam diu arma Eduardus defendendæ in Syria religioni, deque ea re cum Martino, Honorio, & Nicolao summis Pontificibus egerat, ac demum iterum se propugnandæ Christi causæ addixit: præterea significavit literis, se propter receptas decimas ex præscripta forma pontificiæ securitati cavisse: quas sibi redditas literas rescripsit Eduardo Nicolaus, (*a*) atque toto Christiano orbe promulgatum, ut omnes ad trajiciendum in festo S. Joannis Baptistæ anno MCCXCIII. se compararent; aliisque literis concessit, (*b*) ut eandem criminum condonationem assequeretur, quamvis crucem ab illorum manibus, quibus ea provincia ab sede Apostolica non erat demandata, accepisset, quam ii obtinerent, qui ab iis, quibus id munus a Pontifice permissum erat, cruce induti fuissent. Incendendi vero pro concione populi ad sequenda crucis signa officium archiepiscopis & episcopis in Anglia imposuit (*c*). Excitati vero sunt plures viri principes Eduardi exemplo ad sacræ militiæ nomen adscribendum, atque inter cæteros Willelmus (*d*) e Monteforti, & Guido Flandriæ comes, idemque Namurci marchio, cui annorum sex decimas a Tornacensi episcopo dari jussit (*e*).

Data Eduardo pro instruendo apparatu decimæ.

(*a*) *Ib. ep. cur.* 1. 2.

(*b*) *Ib. ep. cur.* 3.

Præsules Christianam juventutem ad bellum sacrum incitare jussi.

(*c*) *Ep. cur.* 9.

Willelmus e Monteforti & Guido Flandr. comes crucis symbolum accipiunt.

(*d*) *Reg. post ep. cur.* 4.

(*e*) *Lib.* 4. *ep.* 380.

VI. At nimium sero parata sunt hæc auxilia, cum jam immensa Christianorum crimina divinas iras adeo provocassent, ut satius esset terram Christi domini sanguine imbutam & consecratam a Saracenis obtineri, quam ipsius Christi cultorum gravissimis sceleribus inquinari: & quæ superfuerat post tot clades Christianis Ptolemais, a recentioribus Accon dicta, excisarum aliarum urbium scelera imitabatur, ac plena, ut deplorant auctores, (*f*) mulierculis impudicissimis erat, quæ omni exuto pudore, lenociniis suis tot perdendis animabus laquei dæmonum erant. Si vero humanæ illius excidii causæ spectentur, confluxerat in eam urbem innumera Christianorum multitudo, qui post Antiochiam, Tripolim, & alias urbes, arcesque expugnatas, & eversas eo confugerant, atque in tot factiones erat scissa, (*g*) illius dominatum inter se Rege Hierosolymitano & Cypri, Gallis, Venetis, Genuensibus, Pisanis, Anglis, Germanis, præfectis equitum templi & xenodochii S. Joannis Hierosolymitani, aliisque sine ordine partientibus: ac ne maturandæ cladis deesset occasio, octodecim crucesignatorum millia, qui ad defendendam urbem concurrerant, extremam illi perniciem attulerunt: cum enim nulla stipendia ad vitam sustentandam a ducibus elicere possent, in Saracenos excursiones, violatis induciis, agere, prædas avehere, mercatores Saracenos Ptolemaida venientes intercipere ac trucidare cœperunt. Qua de re Soldanus conquestus, cum supplicium de violatoribus induciarum sumi non obtinuisset, furore exarsit, quas causas perstringit Ptolæmeus Lucensis his verbis (*h*): *Causa autem istius captionis duplex fertur, una fuit diversitas voluntatum in dominis, quia non simul concordabant in regimine sive defensione terræ: erant autem ibidem sex vel septem dominia, videlicet Templarii, Hospitalarii, Teutonici, consul Pisan. Rex Cypri, Rex Carolus, item patriarcha. Propter hanc igitur diversitatem Soldanus invalescit ad expugnandum civitatem, cum tamen inexpugnabilis diceretur. Secunda causa fuit stultitia crucesignatorum. Nicolaus enim Papa post perditionem Tripolitanam fecit prædicari crucem per regiones, & subito transeunt sine capite in Achon; cumque viderent Saracenos portantes merces, injuriabantur eisdem, & aliquando spoliabant eos, interdum vero occidebant;* pro-

Sero comparata hæc auxilia. Eversionis Ptolemaidis causæ. Incolarum scelera.

(*f*) *Jo. Villan. l.* 7. *c.* 144. *& alii.*

(*g*) *Id. ib. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.* 24. *c.* 23. *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 20. *c.* 6. §. 9. *Bern. in chr. Rom. Pont. Vvessm. Flor. hist. Gand. in annal. Flandr. Contin. hist. belli sacri l.* 5. *& ex eo Novat. cent.* 13. *c.* 3. *col.* 22. *& alii.*

Variæ eorundem factiones. Initæ cum Saracen. induciæ violatæ.

(*h*) *Ptol. Luc. l.* 24. *c.* 23.

propter quam causam provocatus est Soldanus. Adactum etiam jurejurando ferunt (a) barbarum a morituro patre Melecmessor, antequam is infelicem animam evomeret, cadaver sepulturæ non traditurum, antequam excidisset Ptolemaidam, Christianorumque reliquias delevisset.

(a) *Epist. belli sacri apud Canis. antiq. lect. to. 6. pag. 27.*

VII. Sultanus injuria provocatus cum immensis copiis urbem obsidet.

Conflato itaque florentissimo exercitu, Ptolemaidam obsidione cinxit, tantamque hominum multitudinem secum traxit, ut castra duodecim milliaria tenerent. Nec fregere initio animos Christiani, quandiu animis inter se conjunctissimi sub Guillelmo e Bellojoco Templariorum magistro supremo Christianarum copiarum duce coaluerunt: at ubi ille, dum brachium ad feriendum hostem exerebat, venenato telo a Saraceno vibrato in ipsa commissura transfixus occubuit (in cujus strenui viri laudem exaratæ reperiuntur pontificiæ literæ, (b) quibus illum Nicolaus, cum nonnullis aliis pugnando in Saracenos martyris instar obiisse prædicat) mox eo extincto pavor omnium invasit animos: *Ex ejus morte*, inquit S. Antoninus, *tota civitas commota est & contrita: & quia ubi multitudo ibi confusio, cum scilicet non inest ordo, ideo cum multorum essent ibi dominia, & sine ordine orta inter eos discordia de custodia, cum omne regnum in se ipsum divisum desoletur secundum doctrinam Christi, ideo deserta defensione civitatis quilibet conatus est evadere manus Saracenorum, ne caperetur*. Conglobatus hostis in urbem victor irrupit: qui ad portum confugere, partim fluctibus hausti (c), cum orta tempestate navigia appellere ad terram non possent, plurima Christianorum millia cæsa, spoliorum numerus pene infinitus, urbs a barbaris funditus deleta. [1] Quam cladem his verbis luget Pontifex (d): *Quantumcumque mater Ecclesia casum eundem prævenire studue-*

(b) *Lib. 4. ep. 391.*

Magister templi telo confixus moritus.

Saraceni urbe vi potiti.

(c) *Lib. 4. ep. cur. 61.*

(d) *Ib. ep. cur. 61.*

NOTÆ [1] PTolemaida urbs nobilis Palæstinæ, ac totius regni Christianorum in iis regionibus post amissionem Jerosolymæ caput, hoc anno armis Soldani impugnata Saracenis cessit. Obsidionis hujus historiam annalista ex Sanuto potissimum describit; sed illam peculiari libro persecutus est author quidam anonymus vulgatus a PP. Martene, & Durand in Collect. monum. to. V. Præsens ille quidem minime interfuit, rem tamen se ex oculatis testibus didicisse profitetur, scriptisque redegit ea quæ ab illis audivit non diu post casum acerbum & miserabilem. Nam in codice manuscripto abbatiæ S. Victoris legisse se se affirmant collectores illi volumen dono datum fuisse abbatiæ S. Victoris Parisiensis ab Arnulfo de Anagnia præposito S. Audomari canonico atque electo Parisiensi, qui ante consecrationem suam obiisse fertur an. 1298. Lucubrationem eamdem expilasse Nangius videtur, cum ejus de Acconensi excidio narratio authori huic per omnia congruat. Anonymus iste nonnulla refert a Sanuto plane diversa; quædam diligentius exponit, ut absolutam plenamque obsidionis hujus historiam scribendam si quis susceperit, utrumque scriptum præ oculis habuisse necesse sit. Narrat igitur author obsidionem hanc aliquandiu ante cœpisse quam Soldanus cum toto exercitu veniret. Præmiserat enim Saracenus septem duces suos cum 4000. equorum, ac peditum 30000. in singulos; atque ab his militibus cœpta Acconensis urbis obsidio *a medio martii usque ad medium aprilis* perseveravit. Anticipatæ hujus obsidionis Sanutus non meminit; at sermonem de illa facit Arsenius monachus Basilianus, qui sequenti anno cum Nicolao pontifice ea de re sermonem fecit, cujus verba recitat Bartholomæus de Neocastro in historia Sicula cap. CXX. quamquam in texto mendose legitur venisse Saracenos die XXV. mensis martii, cum legendum sit die XV. Interea Soldanus advenit, cujus agmen constituebant duces deni, quibus singulis equitum quatuor millia, & peditum vicena millia commissa erant. Cum vero barbari triduo quievissent; dein admovendis propius urbem machinis & copiis operam contulerunt, qua in re ad diem usque IV. maii laboratum fuit. Tunc cœpti sunt per fundibularios & jaculatores submoveri propugnatores; donec tandem die XV. maii Saraceni urbem aggressione tentarunt; atque tunc demum contigit ut rex Cypri succedente nocte fuga dilaberetur cum tribus millibus armatorum. Narrat hæc anonymus noster & Nangius, nec dissentit Sanutus, qui nonnisi unicam aggressionem diei XV. maii describens, eidemque annexens urbis casum, discessumque regis Cypri simul commemorans, confundere hæc simul omnia in speciem videtur. Reipsa tamen sedulo hæc distinguenda sunt; aggressio nempe diei XV. & post illam fuga regis Cypri; tunc sequenti die iterum tentata a Saracenis mœnia, quæ cum perfodissent, ne urbem eodem impetu caperent, Matthæi Claramontani Marescalchi hospitalis virtus bellica qua ingredientes hostes repulsi sunt, prohibuit. Quod semel & iterum ab eodem viro strenuo, redeuntibus die XVII. ad aggressionem hostibus, præstitum est. Die XVIII. iterum in mœnia perrumpunt Saraceni, iterumque pelluntur a nostris; sed renovata per apostatas, qui ad Saracenos desciverant, aggressione, supremus christianorum copiarum ductor Joannes de Gerliaco ab urbe turpi se fuga subduxit, magister hospitalis lethali vulnere confossus in navim translatus fuit; patriarcha invitus ad mare cum cæteris rapitur: atque ita defecti viribus aggressores impetum victorum sustinere non valentes, passim cæsi ac trucidati sunt. Urbs capta, & qui superfuerunt a conflictu christiani in domum Templi se receperunt. Equites Templi, magistro suo in pugna amisso, monachum Gaudini substituerunt. Hic deditionem eorum, qui ad templum confugerant, pactus fuit; eodemque suasore Saraceni, quos Soldanus miserat ut christianos tutos dimitterent, neci traditi sunt. Secundum hæc nullum non movit lapidem ut barbarorum furorem placaret; sed cum frustra se niti intelligerent, nocte succedente proripuit sese in Cyprum una secum pretiosis sanctorum lypsanis transvectis. Hinc optime Sanutus mareschalcum Templi, non vero magistrum capite truncatum a Sultano notavit. Hæc maioris momenti ex authore, quantum conjectura assequi possum, accurate decerpsi, quibus lux non modica historiæ Sanuti affunditur. MANSI

duerit, incolis illarum partium in galeis, bellatorum multitudine, ac subventione pecuniaria juxta persuasam ab eis denuntiatæ necessitatis exigentiam, & oblata super hoc petitionis instantiam; succurrendo; nihilominus civitas Accone sic ejusdem matris Ecclesiæ studio communita, quadragintâ & quatuor diebus arctissima Babylonicæ potentiæ obsidione circumdata, terribilibus machinis diu noctuque vexata, impetita crebris & diris insultibus muris etiam ipsius per cuniculos arietatis occultos, quadragesimo quarto die obsidentium viribus, Dei permissione admirabili & stupenda, succubuit capta per eos & igni exposita, Christicolis inibi existentibus casis innumeris, & cæteris, qui habere nequiverunt, ad maritima vasa recursum, in captivitatem abductis, ut jugum barbaricæ servitutis horribile dispendiis civilis mortis addicti naturali etiam diutius moriantur. Et deinde Tyrensis civitatis deditio secuta, &c. Datum apud Urbemveterem kal. augusti anno IV. At si stupenda fuit divina illa permissio, attamen justa, ut S. Antoninus subjectis verbis ostendit (a): *Neque hoc accidit sine magno & justo judicio Dei: nam habitatores ejus, & si nomine Christiani, re autem infidelibus erant deteriores, repleti omni iniquitate & lascivia; ideo in præsenti Deus supplicia reddidit, ne in æternum eos puniret, qui in tam sæva morte ad Deum sunt reversi; & ne impœnitentes ex eis diutius viventes majores sibi acquirerent cruciatus.*

(a) Anton. 3. p. tit. 20 c.6. §.9.

VIII. Describit accuratius idem excidium Sanutas (b), ac singula in eo gesta suis temporibus distinguit; cujus verba in re adeo memorabili consignanda visa sunt historiæ, ut secatura aliquando Christiana posteritas, propositis hisce cladibus, ad recuperandum sacrum regnum, delendumque Saracenum nomen accendatur: *Cum carnalia*, inquit, *cæteraque peccata continue augerentur in fractoribus fœderis baptismalis, nec de malis vellent conteri; nec per pœnitentiam ad viam redire justitiæ, assumsit Seraf paternum propositum, eo ardentius commotus, quod novemdecim Saracenos mercatores Ptolemaide in loco vocato Lafunda, juxta cambium, contra fidem treuguarum crucesignati gladio peremerunt; ne poscenti justitia denegata sit & quasi instrumentum, licet dirum, severi judicii negligentibus misericordia tempus, MCCXCI. quinto aprilis undique obsedit Ptolemaidam civitatem: in exercitu enim suo habuisse dicitur LX. millia equitum, & CLX. millia peditum. Erexit autem in locis variis machinas multas, demolientes muros civitatis & turres. Fecit quoque plures minas seu cuniculos respondentes ad terram novam factam nuper ante turrem Maledictam, & ad sbaralium,*

(b) Sanut. l.3. p.12. c.21.

Alia ex Sanuto Ptolem. excidii descriptio.

Sultanus Seraf LX. millia equitum & CLX. mil. peditum in Christianos educit.

sive barbacanum Regis Hugonis, & ad turrem comitissæ de Blois, & ad turrem S. Nicolai. Et postea fecit approximare orificio fossarum boachiere multos, multumque sibi vicinos a turri S Nicolai usque ad sbaralium domini Odoardi, & post Isboanchiers fecit erigi plures carabagas, projicientes magnos lapides & frequenter; ita ut prosternerent muros cum turribus. Venit autem Rex Henricus in succursum obsessis IV. madii cum ducentis militibus, & quingentis peditibus, & octavo die ejusdem mensis distruxerunt sbaralium Regis Hugonis, imposueruntque ignem: pontem quoque muro adhærentem similiter, quia aliquibus videbatur quod hæc defendere non valerent. Saraceni autem XV. madii violenter ceperunt turrim rotundam novam Regis, quæ erat ante turrem Maledictam, & ipsam electis bellatoribus muniere.

Ut machinis mœnia quassarit.

Cypri Rex in auxilium cum levibus copiis applicat.

Turris rotunda occupata a Sarracenis.

IX. *XVIII. autem ejusdem mensis in sexta feria Soldanus durissimum civitati dedit insultum, omnem apponens exercitus sui virtutem contra totum muri circuitum, a mari videlicet usque ad mare, & intraverunt Saraceni per dictam turrim novam toto conatu usque ad barbacanum, & obtinuerunt inde per pontem lapideum, quem fecerant Christiani, ut per eum a magno muro ad barbacanum transirent: civitatem ingressi sunt, diverteruntque aliqui versus portam S. Nicolai, alii versus portam legati. Tunc Christiani fugam capiunt versus mare, & Saraceni per scalas libere muros ascendunt, & infra civitatem jam omnia occupant. Rex autem & magistri templi & hospitalis Alemannorum, Joannes de Grelli, & cæteri bellatores processerunt ad portam civitatis, ut exirent ad barbacanum: sed major fuit potentia resistentium; magister enim templi cum aliquibus confratrum suorum, ulteriorem molicus insultum, spiculo percussus interiit, & ad templum usque delatus est.*

Universo admoto exercitu in mœnia assiliunt.

Ex iis plures irrumpunt.

Propulsant aliorum impetum Christ. copiæ.

Post hæc videntes Turchi, quod nulla esset defensio ad portam turris Maledictæ, in civitatem intrantes, quoscumque reperiunt gladio secant. Cernentes autem Rex & capitanei, qui secum erant, illorum liberum introitum, cunctosque perimere, versus mare pergunt, & cum majoribus galeas ascendunt: eorum vero, qui gladios effugerant impiorum, nonnulli ad templum habuere recursum.

Deseritur a nostris porta turris Maledictæ.

Turci ingressi obvios obtruncant.

X. *Patriarcha (c) solus quasi pastor bonus sollicitus erat de ovibus, & cum propinqua illi esset galea ad recipiendum parata, ut gregem salvaret commissum, cunctos per aquam ambulantes ad se in parvo suo navigio recolligere cupiebat, donec nimia fuit repletione submersa: sic animam pro ovibus suis & simul cum ovibus suis dedit, solusque evasit, qui portabat crucem & crucifixi imaginem ante eum. Multitudo itaque ad maritimam partem*

(c) Id. ib. & Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Christianorum fuga.

Nicolaus patriarchi, fugientes colligere satagens, fluctibus cum iis mergitur. Ob maris tempestatem plures hausti fluctibus.

tem concurrerat, & cum parva navigia vellent ascendere, ut ad majora confugerent, seipsos impedientes (nam ubi multitudo, maxime timore mortis perterrita, ibi confusio) in mare alterutrum impellebant. Erat quoque in mari tempestas valida, ut ad magna navigia accedere non valerent: undique erat tremor & pavor, & gemitus mortis. Soldanus quoque ad quatuor partes civitatis fecit ignes accendi, ut ferro & igne consumeret universa.

XI.

Ignea urbi injecti. Conjurasse in Acconitanos ob eorum scelera omnia elementa visa. Non inanæ inditi Maledictæ turri nominis præsagiem.

Nunc luit peccata, sed non abluit, civitas scelerata, gratiis devivit ingrata. Ad ipsam confluebant Reges & principes terræ. Ad ipsam mittebant succursum tributaria cunctæ partes occiduæ: & nunc contra eum pugnant omnia elementa. Terra enim ejus sanguinem devorat, quæ sanguine ejus tota madescit: mare absorbet populum: ædificia consumit ignis: aer fumo & caligine tenebratur. Juste proinde Maledicta vocata est turris illa, quam maledicta gens Saracenica subintravit, & qui illi nomen imposuit, eventum tum diri infortunii, nesciens quid diceret, prophetavit. Subdit nonnullis interjectis auctor, ut altero ab expugnata Ptolemaide die Templarios, qui in arcem ordinis se receperant, deditionem facere jusserit, funestosque inde casus secutos ita exponit (a).

(a) Eod. lib. p. 12. c. 22.

XII.

Templarii arcis deditionem facere parant.

In crastino quoque Ptolemaidæ captionis Soldanus misit ad eos, qui ad templum confugerant, ut locum reddant, salvosque conduci faceret, quo ipsi elegerint. Firmata conventione, Soldanus admiraldum quemdam cum trecentis transmittit ad locum, quorum nonnulli Christianas capiunt mulieres, cum eis affectantes turpitudinem operari. Tunc Christiani arma capiunt, & interficiunt universos. Soldanus dissimulata ira iterum priora requirit, culpatque suos, quasi negligat, quod evenit. Accedit proinde ad Soldanum marescalcus templi cum aliis pluribus ignarus perfidiæ, capiteque truncatur. Quod cernentes, qui in templo remanserant in turri, quæ magistri vocabatur, se reduxerunt. Saraceni vero turrim suffoderunt trabibus sustentantes, & tunc cum Christiani se redderent, tot Saraceni turrim ascenderunt, ut ruptis scalis ex pondere turrique ruente cum Christianis non solum qui intra, sed etiam multi, qui erant exterius, Saraceni extincti sunt. Hactenus auctor de Ptolemaidis eversione: in qua insigne virtutis exemplum editum silere non possumus.

Violant leges initas Saraceni, cæsique a Christianis. Sultani perfidia. Christiani cum Saracenis torris casu obtriti.

XIII.

Capta urbe, cum Saracenus victor per domos discurreret satiaretque libidinem & crudelitatem, Clarissarum præfecta sorores ad æris crepitum convocatas monuit duplex animæ & corporis periculum ab hostibus imminere: post illatum enim stuprum gladio sævituros, suasitque & voce & manu, ut animæ pulchritudinem, accersita ultro corporis deformitate, redimerent. Quod viraginis insigne facinus S. Antoninus his verbis narrat (b): *Anno Domini MCCXCI. civitatis Achon capta fuit per Saracenos, occisis ibi vel captis plusquam triginta* (alibi habet (c) LX.) *millibus Christianorum utriusque sexus. Cum autem esset Achone solemne monasterium S. Claræ sororum, & abbatissa captam civitatem audisset, & Saracenos intrasse, zelo castitatis virilis effecta omnes sorores ad capitulum convocavit, & prima facto sermone salubri, ne a Saracenis deluderentur, omnes ad martyrium animavit, & ait: Filiæ meæ & sorores contemnamus vitam istam; & ut immaculato sponso immaculato corde & corpore fortes in fide domino nostro Jesu Christo nos valeamus offerre, & pretio proprii sanguinis vitam interminabilem comparemus, quod me videritis facere, hoc & vos facietis. Virilis ergo mulier gladio suo sibi nasum proprium mutilavit & fluente sanguine totam faciem cruentavit. Animantur sorores ad similia, & facies suas diversimode vulnerantes ex cruore virgineo aspectum horribilem aspicientibus intulerunt. Quid plura? Intrant Saraceni monasterium, evaginatis gladiis sanguinem Christianum sitientes. Occurrerunt virgines sacræ intrepide non decorem, sed horrorem canibus illis offerentes: qui primo videntes obstupuerunt, deinde horrentes omnes gladiis peremerunt. Nempe in eo quod se vulneraverunt, nisi excusentur ex speciali instinctu Spiritus sancti hoc fecisse, secundum communem legem graviter peccassent. Fratres etiam Minores conventus, qui ibi erant, interfecti sunt a Saracenis.*

(b) Ant. 3. p. tit. 24. c. 9. §. 11. & Vuad. in annal. et chron. antiq. ord.
(c) Tit. 20. c. 6. §. 9.

Insigne castitatis servandæ exemplum.

XIV.

Traxit secum Ptolemaidis excidium aliarum urbium, & arcium jacturam, quas fideles in Syriaci maris ora obtinebant; cum victoris potentiæ impares se putarent, ac subitus terror animos fregisset. De Tyro quidem hæc Sanutus scribit (d): *Eodem die, quo Ptolemaida capta est, Tyrii civitatem vacuam in vesperis relinquentes, victoribus sine ictu gladii absque tumultu belli occupandam libere, ascensis navibus, reliquerunt. In crastino vero Saraceni intraverunt nemine prohibente, feceruntque, quod libuit.* Reliquas etiam arces metu a custodibus desertas, vel sponte victori deditas, vel occupatas dolo & perfidia impiorum ita describit idem auctor (e): *Templarii, qui prius fugerant, Sidonem adeunt, & muniunt castrum maris. Contra quos Soldanus unum admiratum transmisit nomine Segei: qui cum eos ex parte terræ superare non posset, in Lycia præparavit navigia. Quod cernentes Templarii timore percussi ad Tortosæ insulam primo, Cyprum deinde confugerunt: admiraldus vero castrum dirui jussit. Tunc*

(d) Sanut. l. 3. p. 12. c. 21.

Tyrus a Christianis deserta.

(e) Id. ib.

Sydone abscedunt metu Templarii.

Berithenses dolo necati, aut in servitutem rapti.

qui Boruthi erant nuntios illis transmittunt, petentes quid de eis intenderet; respondit que subdolus Segei, cum inter eos esset treguæ conventio & Soldanum, ideo sibi per confines suos transeunti festive occurrant. Illi dum jussa perficiunt, trucidantur, capiuntur, catenisque nectuntur, diruitque muros civitatis & castrum.

XV. Castrum Peregrinorum solo æquatum.

Post hæc parvo elapso tempore, castrum Peregrinorum a Christianis relinquitur, & a Saracenis destruitur. Tunc omnis Syria amissa est, cunctique Christiani habitatores terræ Promissionis aut morte extincti sunt, aut profugi exulesque suis demeritis inde ad insulam Cypri habuere refugium, illicque secum habentes, quam secum in conscientia portaverant, sarcinam peccatorum, & causam desolationis præfatæ, in multa angustia multoque tremore miseram vitam agunt. Sic referente Isaia IX. cap. Primo tempore (scilicet Saladini) alleviata est (ab onere hominum peccatorum) terra Zabulon & terra Nephthalim. In ipsis enim locis ad literam Saladinus victorias inchoavit supra par. IX. cap. IV. cum per partes Tyberiadis & Nazareth sui equites discurrerunt. Et in novissimo tempore (scilicet Bendocdar Messor & Seraph) aggravata est via maris, trans Jordanem Galilææ gentium. Hæc Galilæa gentium vicina est mari & Tyriis sicut Tiberiadi altera Galilæa: sub prædictorum enim trium soldanatu adversus omnia, quæ eis Jordanem maxime in regione maritima relicta fuerant Christianis, aggravata est divinæ severitas ultionis. His consentiunt, quæ in epitome bellorum sacrorum traduntur apud Canisium (a) his verbis: Tyrenses & Sydonenses, relinquentes civitates eorum fortissimas, effugerunt. Baruthenses vero credentes verbis pacificis Saracenorum, proditorie detenti sunt & in Babyloniam missi; & sic tota Syria possessa erat per Saracenos.

(a) Canis. antiq. lect. to.6. p.278.

Insignis Syrorum ignavia.

XVI. (b) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.

De eodem funesto Syriæ excidio hæc addit Jordanus (b): Intra annos autem quadraginta capta aiunt hæc loca, Jerusalem, Ascalonem, Zapham, Nazareth, Gazaram, Cæsaream, Bulevram, Antiochiam, Zibelet & Biblium, Tripolim, Achon Suriæ, & Tyrum, Sydoniam, Baruthi Tortosim castra XLI. nobilissima amissa sunt. Describit accuratius earundem urbium excidia, quæ ab eo tempore, quo occidens civilibus bellis arsit, contigerunt, Ptolemæus Lucensis (c): Achon deleta, delentur omnes in circuitu regiones: & sic de regno Jerosolymitano, nec de terra promissionis remansit aliquid, quod non sit a Saracenis occupatum. Et inde (d) hic, quia ut tradunt ii, qui dictas exploraverunt regiones, ab eo tempore, quo fuit capta Achon, quod fuit anno Domini MCCXC. usque ad L. omnes istæ civitates & castra, quæ erant Christianorum, a Saracenis sunt occupata. Prima est Jerusalem, civitas Dei summi. Secunda Asseolocia. Tertia Ciaffa versus Achon. Quarta est Nazareth. Quinta est Gaza. Sexta est Cæsarea. Septima est Lalertio, nobilissima civitas. Octava est Antiochia, quasi altera Roma. Nona est Gibelletum, quod antiquitus Biblium vocabatur. Decima est Tripolis, civitas amœnissima & delectabilis; civitas, quæ prope Libanum juxta mare sita. Undecima Achon, quæ antiquitus Ptolemaida vocabatur, quæ portum maris nobilissimum habebat, & propter suam nobilitatem tot habebat dominia, ut supra est dictum. Duodecima est Suri, quæ alio nomine Tyrus vocatur, civitas famosissima. Fuit tempore Ezechiel prophetæ, & fuit insula tempore ejus: sed postmodum per Alexandrum Macedonem continuata est terræ. Tertiadecima fuit Sydonia, quæ modo Satra vocatur, quam cum Tyro Dominus in Evangeliis multum commendat. Quartadecima est Barutti, quæ habebat suum principatum per se, & vocabatur dominus de Barutti, qui occisus fuit in Cypri in CCCX. & erat frater Regis Cypri. Quintadecima est Tertosa, ubi est regio Cancadus.

(c) Ptol. Luc. l.24. c.23.

(d) Eod. l. 24. c.24.

XVII. (e) Cap. 25.

Sed & (e) castra nobilissima multa sunt perdita: multis vero omissis solum famosa. Primum quidem Monforte a comitibus sic nominatum ædificatum castrum nobilissime munitum. Secundum autem castrum de Monreale, fortissimum castrum. Tertium Baltelbiuntho, castrum fortissimum. Quartum Archibocha, fortissima. Quintum Zafectum, castrum munitissimum. Sextum Archinferum, castrum nobilissimum. Septimum Malacrea castrum fortissimum. Octavum Lacrosale, castrum potentissimum. Nonum Botrone, castrum fortissimum. Decimum Nemphinum, castrum nobilissimum. Undecimum Nagacum, castrum potentissimum. Duodecimum castrum Peregrinum, quod erat castrum Templariorum, & alia plura castra in principatu Antiochiæ, & aliis pluribus locis, sed in confinibus præcipue Armeniæ minoris, quæ fuerunt Templi hospitalis. Sola autem insula Cypri nobis remansit. Armenia vero minor, quæ antiquitus Cilicia vocabatur, & Georgia Christianorum est; sed ritu Græcorum vivunt. A mille CCL. usque ad XC. sunt captæ. Sed tempore istius Papæ quinque civitates sunt captæ videlicet Tripolis, Achon, Tyrus, Sydonia, Barutti cum aliquibus castris. Lugemus ipsi propagatam ulterius Mahometanorum tyrannidem, atque Armeniam, Cyprum, aliaque vastissima regna, & imperia ab impiis debellata, dum fideles omisso bello sacro, enses mutuo cruore, pro quo Christus suum effudit, fœdare non perhorruerunt.

XVIII. (f) Pachym. hist. l.7.

Nec levia funestæ illius cladis prænuntia defuere prodigia: Pachymerius (f) enim

nim

Prodigia apud Græcos dum Syria vastatur. Mutatus Euchar. color. Deiparæ imago flevit. Fluxit e S. Georgii imagine cruor. Ut ea Græcis imminens excidium portenderint.

nim de Antiochia, Tripoli, & Ptolemaide sub Andronico eversis locutus, hæc affert: *Sacer panis Latinum typum præ se tulit*, ita schismaticus loquitur, *niger & teter theriacæ colore. Deiparæ imago per dies complures lacrymavit. E Georgii martyris imagine sanguis ebullxit. Antiochia, Tripolis, Ptolemais, tota denique Syria a Babylonio Sultano eversa, cæsis & deletis habitatoribus Italis*. Tum subdit hanc notatu dignissimam sententiam: *Solemus quidem terrores prodigiorum, spe & mora nobis ipsi blandientes, ad alios transferre: verum apud quos malorum signum apparuerit, apud eos etiam eventum rarum fore constat*. Quæ enim Græcos ea Syriæ clade, cui numquam auxilia submittere voluerunt, manebant mala, videmus: eum postquam Latini inde pulsi fuere, belli Saracenici moles Græcos oppresserit. Ne vero Saraceni ob deletum in Syria Christianorum nomen superbia insolescerent, eamque victoriam sibi adscriberent, inflictas a vindice Numine brevi pœnas senserunt. Tradunt enim Aytonus (a) Marinus (b) Sanutus, aliique auctores, Sultanum Babylonium in venatione a suis fuisse interemptum, illius duces mutuis dissensionibus exortis invicem cædibus grassatos, majoremque infidelium illorum partem fame periisse. Sed de iis iterum anno sequenti.

(a) *Ayton. hist. orien. c. 53.*
(b) *Sanut. l. 3. p. 13. c. 1.*

XIX. Occidens e Syriæ excidio consternatus.

Interea concussit terrore occidentem orientalium clades, planctuque omnia implevit: cujus dolor præ cæteris communem Christianorum parentem confodit. Nicolaus itaque crudeli nuncio sauciatus, moa imbutas lacrymis literas ad omnes principes Christianos scripsit, ut ipsos in Saracenos concitaret. Eatant in primis ad Philippum Gallorum Regem datæ, (c) quibus deplorat Ptolemaidam (recentiori nomine Acconem appellatam) quadraginta quatnor dierum oppugnatione captam, omnes obvios gladio cæsos, præterea plures, dum in naves evadere nitebantur, undis absorptos, Tyrumque ex Acconis excidio tanto metu percussam, ut deditionem hosti fecerit. Tum summis precibus contendit, ut in extremo illo casu consentanea auailia submittat.

(c) *Lib. 4. ep. cur. 32. & Formul. Mar. Ebul. MS. Vatic. p. 296. n. 3052.*

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

XX. Pontifex Regi Franc. acceptam recenter cladem exponit.

Recordare, princeps inclyte, quod Christianis in partibus transmarinis acciderit, intuere, & respice totius Christianitatis approbrium. Hereditatis dominicæ funiculus Terra sancta versa est ad alienos: ad extraneos sacratissima & alia loca ejus, inter quæ civitas Acconensis venit, proh dolor! noviter in ruinam; quam licet Romana mater ecclesia studiose vitare studuerit, civitati eidem, ut passagii generalis adventum sufficeret expectare, in vasis maritimis, copia bellatorum, pecuniario subsidio, subveniendo solicite, prout suggessit exinde nuntiata necessitas & series super hoc oblatæ petitionis exegit; nihilominus tamen civitas eadem sic prompto ipsius Ecclesiæ fulta suffragio, sic diligenter instructa post arctissimæ obsidionis instantiam, quam contra eam in gravi multitudine quadraginta & quatuor diebus Babylonicæ persecutionis pertinax continuavit instantia; die noctuque ipsam frequentibus terribilium machinarum ictibus atterendo, renovando insestos, quasi continue sibi succedentes insultus, & ipsius etiam mœnia occultis arietando cuniculis; heu ante faciem persequentium cecidit occupata & igni exposita per eosdem, Christicolis ipsam inhabitantibus pro parte maxima in gladii ore cadentibus, reliquis præter illos, qui fugæ navalis evasere præsidio, captivatis; & Tyrensi civitate valido proinde terrore concussa, quasi e vestigio ejus est deditio subsecuta.

Ut Ptolemais quadraginta quatuor dierum spatio expugnata sit.

Tyrus solo terrore ad deditionem compulsa.

XXI. *Cum igitur hujusmodi Dei, & totius Christianitatis negotium cuncti catholici Reges, & principes orbis terræ cordi potissime gerere debeant, & vehementer affici circa illud opere, & operum impendendo solicitam, ut votivum auctore Domino exitum sortiatur; serenitatem regiam rogamus, & hortamus attente, instanter requirimus, & obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus claræ progenitorum tuorum vestigia, eorumque opera imitatus pietatis, qui zelo devotionis, & fidei fervore succensi pro terra ipsa exposuerunt totaliter se & sua, ob reverentiam Jesu Christi, qui pro te se diræ mortis exposuit passioni, sic te ipsum & regnum tuum, tibique subjectos ad prædictum negotium, & pro ipso disponas, ut illud tuo & aliorum Regum & principum auxilio circumfultum ad optatum effectum ad laudem Dei, & totius Christianitatis honorem feliciter perducatur.*

Hortatur Philippum Pont. ut Syriæ eversæ misereatur.

XXII. Triremes mittat.

Et quia provida cunctorum consilia, qui noverunt conditionem Terræ sanctæ, conveniunt & fieri persuadent, ut ad terram ipsam navale, seu galearum subsidium cursu celeri dirigatur, cum per hoc eidem terræ in tantæ necessitatis articulo possit utilius & efficacius subveniri, ne resisti conatibus & debilitari potentia inimici, quæsumus ut eidem terræ super tam lugubri, tamque miserabili statu ejus piæ mentis affectione compatiens, suisque profundis doloribus condolens, hujusmodi subsidium juxta potentiæ tuæ vires, & exigentiam necessitatis instantis ad prædictam terram cum ea, qua fieri poterit acceleratione transmittas. Nec sit, fili, excellentiæ tuæ grave quod petimus; sed illud tamquam princeps catholicus, ad quem super hujusmodi Terræ sanctæ negotio cæterorum Christianorum Regum & principum, & aliorum sub religione Christiana degentium

tium oculi diriguntur, promptis animis, & munificentia regia exequaris, ut præter divinæ retributionis præmium tibi exinde proventurum gloriosæ laudis in sæculo sonora præconia consequaris. Dat. apud Urbemveterem x. kal. septembris anno IV.

(a) Eod. l. 4. ep. cur. 52.

Monet vel expeditionem suscipiat, vel decimas acceptas refundat.

(b) Ib. ep. cur. 53. 54.

Tum postridie ejus diei aliis repertis literis (a) Regem ipsum adhortatus est, ut vel crucem pro re Syriaca recuperanda indueret, vel decimam parenti crucesignato concessam restitueret. Qua de re ad Parisiensem episcopum scripsit (b), ut si Gallorum Rex crucis signa in Saracenos attollere respueret, collectas e decimis pecunias a patre acceptas refunderet.

XXIII. Genuenses in Saracenos concitare studet Nicolaus.

Imploravit etiam Genuensium opem, quorum olim virtus in comparanda Christiano nomini Syria emicuerat, ut inimicitias cum Venetis ponerent, induciasque firmissimas contraherent: verterent arma in Saracenos, atque in ea republica leges in concilio Lugdunensi sancitas promulgarent, ac summa religione servarent, quibus vetabatur, ne Christiani ad Saracenos arma, ligna ad conflandas naves idonea, aliave, quibus offendi Christiani possent, deferrent. Quo vero eorum animos ad hæc infringeret, funestum rerum Christianarum lapsum hisce verbis in eorum oculis defixit (c).

(c) Ib. ep. cur. 55.

Dilectis filiis, potestati, capitaneis, consilio, & communi Gianuensibus.

Diræ amaritudinis calicem, nuper nobis de Syriæ partibus propinatum, non sine lacrymarum profluvio degustantes, in amara nimis & tristia valde prorumpere cogimur, vocesque depromere lugubres, ac vehementem, quem sentimus intrinsecus, quo durius perturbamur in intimis revelare, ac insinuare dolorem, quamvis forsitan præsentis paginæ cursum gressus celerior præcurrentis famæ prævenerit, & jam rumoris præloquentis afflatibus ad notitiam vestram pervenerit, quod nostrarum lingua proloquitur literarum. Sæpe quidem illa orientalis plaga profundas Ecclesiæ plagas imposuit, sæpe illam poculis amaricavit absynthii, sæpe felleo cibo pavit, sauciavit vulneribus, & turbationis validæ acerrima punctura confodit. At nunc ei amarissimæ potionis haustus uberrimos intulit, nunc illam mœroris immensi ferculo copioso replevit, eamque furoris feralibus gladiis crudelissime pupugit, quin potius ad ejus usque interiora pervenit. Superfundimus itaque illato calici acrem fletum, & tam amaro potui tam acerbo inundantem lacrymarum pluviam immiscemus. Audivimus etenim, mæstisque relatibus aperitur, quod diebus proximo jam transactis aucta quamplurimum Babylonici persecutoris immanitas, Christianum sanguinem sitientis, & in Christianitatis exterminium aspirantis, extremum suæ nefandæ potentiæ viribus,

Recentem lis Ptolemaidis eversionem exponit.

innumera videlicet multitudine armatorum machinis plurimis & aliis instrumentis bellicis congregatis, contra civitatem Acconensem in ira spirituque furoris procedens hostiliter, civitatem ipsam multo revera populo præditam, multæ nobilitatis insignitam titulis, & bonorum affluentia opulentam, quæ universis Christicolis transitum ad partes illas habentibus potissimum, & principale refugium existebat, obsedit, ipsam angustans arctius, ac eam, & non modicam fidelium copiam tunc inibi moram trahentium sic infestis & validis impugnationibus machinarum, ictibusque missilium, modisque aliis bellicis per non modici temporis spatiam die noctuque insultibus violentis impetiit, cunctisque conatibus indefinenter oppressit, quod eam tandem, incolarum ipsius & cæterorum tunc ibidem præsentium viribus superatis in arcu & pharetra, furentibus gladiis comprehendit. In cujus tam sinistri, tam flebilis, tamque dolorosi eventus articulo, cum religionum Christo militantium fratres aliique armis accincti quamplurimi, viri quippe strenui athletæ Domini, & propugnatores electi, pro defensione civitatis ejusdem interius vigilantes, tolerare diutius irruentium undique ac insistentium Agarenorum terribiles impetus & aggressiones nefarias non valerent; demum post infandum fidelium multorum excidium, post captionem miserabilem plurimorum; ut cæteros, quos in terra marique sæviens trucidabat gladius, furor devorabat hostilis, manusque inimica necabat, quosque præ magnitudine timoris attonitos, & in desperationis angustia constitutos incertis & ambiguis passibus, ut a necis eruerentur exitio, fugientes, fluctus obduxit æquoreus, silentio relinquamus; civitatem prædictam, quod non absque amaritudine copiosa referimus, & profundis sedulisve suspiriis recensemus, ausu damnabili occuparunt, illam flammis voracibus exponentes. O nefanda rabies paganorum! O immanis feritas! O execrabilis & funesta sævitia, quæ in Christi pugiles, in servos Dei, & in fidei orthodoxæ cultores sic efferbuit, sic desævit, tantæque crudelitatis horrorem, tamque nefariæ impietatis excessum dira perpetratione peregit!

Ut Seraph Sultanus in eam suos convertesit impetus.

Succubuerint sub illius potentia religiosi equites.

Ferro, fluctibus, flammis perierint fideles.

Dolet igitur, & amarius eadem perturbatur Ecclesia, dolet & ejulat tantis & tam acerbis vulneribus sauciata: perfunditur lacrymis vultus ejus: undique sibi gemitus & lamenta consurgunt, dum quos regeneravit in filios, feralis hostis voravit impietas, & in fidelium populos sævit immanius gladius impiorum. Quis igitur orthodoxæ fidei zelo fervens ad tantam sui Redemptoris ulciscendam injuriam non exurgat? Quis renatus fonte baptismatis ad tantum non excitetur Christianitatis opprobrium vindicandum, aut non stabit adversus nequitiam, & insultantem audaciam bo- XXIV.

Indignum viro Christiano Christi injurias non ulcisci.

hostium crucifixi? Profecto posset non indigne redargui, si quis fidelium, si quis Christi sanguine pretioso redemptus se ad hoc non exhiberet ultroneum promptum non exponeret, spontaneum non offerret. Unde nos considerantes attentius, quod pro ejusdem terræ tuitione continua, sicut vestram non credimus latere notitiam, prædicta Ecclesia labores plurimos, curas innumeras, & gravia onera pertulit expensarum, sic ut expectare sufficeret passagii generalis adventum in galeis, aliisque vasis maritimis, copia bellatorum, & etiam pecuniarum summis subveniendo sollicite, prout suggessit exinde nunciata necessitas, & series super hoc oblata pluries petitionis exegit; ac eidem terræ tam diris, tamque crudelibus subactæ dispendiis, & tantorum distriminum mole pressæ, ac periculosis convulsæ turbinibus paterno compatientes affectu, & pietatis zelo sibi ex intimo condolentes, cunctos sub religione catholicæ fidei militantes, sed vos potissime, quos ad hoc efficaciores & utiliores agnovimus ad ejusdem terræ subsidium decrevimus excitandos, ut illa, cœlestis auxilii ope confota, jugum servitutis effugiat, & de manibus recuperetur hostilibus, ac recuperata salubriter & stabiliter conservetur.

Solicitat triremes navesque submittere in Syriam.

XXV. *Rogamus igitur universitatem vestram, & hortamur attente, confidenter requirimus, instanter petimus, & obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus infra claustra pectoris meditatione solicita revolventes, quod Dei est quod agitur in hac parte negotium; quodque, licet illud totius Christianitatis existere dignoscatur, vos tamen & civitatem vestram, consideratis attentius quæ considerationi se offerunt, quadam specialitate contingit. Attendentes insuper, quod non solum ad salutis vestræ profectus exuberet, sed etiam ad vestrum, vestræque civitatis honorem grandem & gloriam redundabit, si ad terram prædictam, prout tanta & tam urgens ejus necessitas exigit, promptum celeremque succursum duxeritis destinandum ad recuperandam, favente Domino, terram ipsam congruum, juxta potentiæ vestræ vires, pro divina & Apostolicæ sedis, ac nostra reverentia, tamquam filii benedictionis & gratiæ, Deoque devoti festinum & efficax galearum subsidium (super quo ad partes illas dirigendo celeriter cunctorum consilia, quæ conditionem ipsarum agnoscere conveniunt, idque fieri persuadent, cum per hoc eis utilius & melius subveniri valeat, ac resisti conatibus, & debilitari potentia inimici) studeatis pensato tantæ necessitatis articulo destinare, ut eidem terræ, vestro, & aliorum fidelium adjuta præsidiis, suffragiis circumfulta, dies votivæ recuperationis & celeris, cooperante superni Regis auxilio, illucescat.*

XXVI. *Et quoniam in abundantia pacis, & tranquillitatis tempore tractantur utilius, & aguntur fructuosius quæ sunt Dei, quæsumus ut mentalibus oculis erectis ad superos, & studiis directis ad bonum, inter vos invicem pacis fœdera, & specialiter cum communi Venetorum firmam pacem, firmamque concordiæ unitatem, pulso procul cujusvis discordiæ nubilo, reformetis, aut saltem treguam firmetis longo tempore duraturam. Cæterum ad subtrahendum lucra, reditus, & proventus, quibus Babylonicus hostis insanus fortior redditur ad impugnationem fidelium, & retinendum Terram sanctam ac alia Christianorum loca, quæ nequiter occupavit, firmiter statuatis, certis gravibusque pœnis appositis, ut nullus omnino vestrorum concivium, vestrique territorii, seu districtus ad terras Soldano subjectas accedat, mercationes aliquas ferri, armorum, lignaminum, vel aliarum rerum quarumlibet deferat, sive mittat, sibique vel suis præstet auxilium, vel favorem; eos, qui secus attentare præsumpserint, per exactionem pœnarum adhibitarum efficaciter puniendo; eaque contra tales tam in generali concilio, quam in Lugdunensi postmodum subsecuto, nec non & per nos statuta noscuntur firmiter observantes, & facientes a vestris subditis observari; & patienter feratis, ut præsumptores hujusmodi tam per Ecclesiæ, quam per aliorum galeas, aliaque vasa fidelium juxta ordinationem seu dispositionem Apostolicæ sedis impune ac libere perturbentur offensis, & a talibus compescantur, ut per aucta punitionis remedium eorum temeritas facilius reprimatur.*

Suadet, ut civiles sopiant discordias, ac pacem cum Venetis ineant.

Prohibeant ne Soldani terris vetitæ merces inferantur.

Extant in regesto pontificio ea constitutio (a) qua subjectæ pœnæ prævaricaturis incussæ sunt: *Qui contra hujusmodi statutum nostrum quomodolibet venire præsumpserint, præter pœnas prædictas,* contentas nimirum in diplomate alio aliquot ante annis edito, *quas illos ipso facto incurrere volumus, perpetuo fiant infames, & intestabiles habeantur, ita quod nec testari, neque legata eis seu relicta percipere valeant. Et insuper ad successiones tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus & reddantur inhabiles, nec ad publica qualibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, & tamquam excommunicati hostesque catholicæ fidei, postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit, diebus dominicis & festivis publice nuntientur, & in fiscum bona eorum omnia devolvantur. Nulli ergo &c. Dat. apud Urbemvet. x. kal. sept. anno* IV. Pergunt superiores literæ. XXVII.

(a) Ib. ep. 56.

Volumus insuper, ut ambassiatores vestros viros quidem providos & discretos, ac tam super pace & treugua & aliis præmissis vestrarum conscios voluntatum, & informatos plenius ac instructos; quam super XXVIII.

vite

Pœnæ iis, qui Saracenis operam commodarint aut merces invexerint, objectæ. Mittant oratores ad agitanda de amissis recuperandis consilia. Reginensis archiep. ad eos missus.

viis & modis, quibus melius & facilius terra recuperari, & recuperata conservari prædicta, ejusque hostes usque ad tempus generalis passagii valeant impugnari, ac super aliis etiam, quæ hujusmodi contingunt negotium, ad nostram præsentiam quantocyus destinetis: in prædictis vos taliter habituri, quod præter amplum laudis humanæ præconium æternæ beatitudinis præmia, nostraque commendationis titulos uberes exinde non immerito consequi valeatis. Et ecce venerabilem fratrem nostrum G. archiepiscopum Regin. latorem præsentium, virum utique prudentem, circumspectum, & providum, ac nobis & fratribus nostris merito suæ multiplicis probitatis acceptum, ad vos propter hoc fiducialiter duximus transmittendum, qui vobis super præmissis nostræ intentionis propositum plenius explicabit. Dat. apud Urbemveterem id. aug. an. IV.

XXIX. Scriptæ eadem verborum forma ad Venetos lit.

(a) Reg. post eand. ep. cur. 55.

Indicta a Nicolao provincialia concilia.

(b) Ib. ep. cur. 58. & in formul. Mar. Ebuli MS. Vat. pag. 300. n. 3037.

(c) Chron. Salisb. apud Canis. antiq. lect. to. 6. pag. 1275.

De Templariis Hospitalariisque in uno ordine conjungendis agitatum.

(d) Eberardi annal. apud Canis. antiq. lect. tom. 1. p. 322.

Eadem literarum sententia ad Venetos, quæ ad Genuenses missa (*a*). Cum vero Veneti cum patriarcha Aquilejensi bellum gererent, Nicolaus ad eos conciliandos episcopum Urbevetanum misit, ut ad recuperandam Terram sanctam incumberent. Eam etiam Pontifex ad prompta conflanda auxilia rationem iniit, ut in singulis provinciis episcoporum concilia celebrarentur, in quibus de parando auxilio decerneretur: quo argumento ad Mediolanensem archiepiscopum ac suffraganeos episcopos datæ literæ (*b*), adjiciturque in regesto eam literarum seriem ad omnes alios archiepiscopos, primates, patriarchas esse missam. Quibus ea consentiunt quæ in Salisburgensi chronico traduntur (*c*), jussu nimirum pontificio Salisburgi habitum concilium provinciale, visumque patribus fuisse, ut Templarii & Hospitalarii in religiosam unam equitum familiam redigerentur; ferebat enim fama, numquam Acconem expugnandam fuisse, si mutuum inter eos amicitiæ fœdus coaluisset: tum ut Romanorum Rex cum principibus ad ferendum Terræ sanctæ auxilium excitetur, idque Romano Pontifici rescriptum: sed antequam oratores ad sedem Apostolicam accederent, Nicolaum obiisse. Quæ iisdem verbis in Eberhardi annalibus (*d*) reperiuntur.

XXX.

(e) Lib. 4. ep. cur. 59. & in Form. Mar. Ebuli MS. Vat. p. 303 n. 3038.

Cæterum non ea Salisburgensium tantum patrum sententia fuit: Nicolaus enim Calaritano archiepiscopo in Sardinia injunxit (*e*), ut in provinciali concilio de Hospitalariis ac Templariis in unum ordinem cogendis agitaret: *Cum fide dignorum pandat assertio, quin potius communis vox habeat, quod dilectos filios fratres hospitalis S. Joannis & militiæ Templi Jerosolymitani ad unius ordinis unitatem, seu religionis unionem auctoritate apostolica reducamus, ut sincerius & uniformius in vinculo charitatis & pacis tendentes ad unum, efficacius possint prosequi negotium memoratum; super quorum unione hactenus etiam tempore Lugdunensis concilii specialis mentio & collatio facta fuit, volumus & per apostolica tibi scripta mandamus, quatenus cum suffraganeis tuis in provinciali concilio, quod a te fieri volumus, prout tibi per alias nostras literas injungimus, habito super hoc consilio diligenti, & exacta cum illis deliberatione secuta, nobis quod per te, ac eosdem, ac suffraganeos deliberatum fuerit in hac parte plene, fideliter, seriatim, & expresse per tuas literas, harum seriem continentes tuoque sigillo munitas, procures quantocyus intimare. Dat. apud Urbemveterem XV. kal. septembris anno IV.*

XXXI.

(f) Reg. post eand. ep.

(g) Ib. ep. cur. 60.

(h) Reg. post eand. ep.

Fideles novis literis ad Regem Eduardum in Syriam sequendum concitati.

(i) Ib. ep. cur. 61. & in Formul. Mar. Ebuli MS. Vat. pag. 274. n. 3043. & in bullar. in Nicol. IV. & in annal. Eberard. apud Canis. antiq. lect. to. 1. pag. 345.

Pontificis oraculum insigne.

Cum hujusmodi conjunctio Syriæ rebus utilissima videretur, eoque argumento ad Gallorum & Anglorum Reges (*f*) tum ad priorem (*g*) Venetum Hospitalariorum S. Joannis Hierosolymitani atque ad præceptorem (*h*) Templariorum scriptum fuit. Cum vero antea Nicolaus encyclicis literis fideles omnes esset adhortatus, ut sub Eduardi Anglorum Regis signa, qui anno MCCXCIII. S. Joannis Baptistæ natali die trajecturus erat, confluerent, accepta Acconensi clade ipsos magis ad sacræ militiæ dudum nomen incendere est conatus. Quæ literæ (*i*) cum in annalibus Eberardi ac bullario typis cusæ sint, ac parum a superioribus discrepent, has sententias ex iis decerpere sufficerit.

Quis absque amaritudine summa commemores tot Christianorum castra, civitates, & alia loca solemnia destructa penitus, ad nihilumque redacta, & eorum incolas eorumdem Saracenorum immanitate peremptos, proh dolor! quis novitatis, quoniam deplorare libet potius quam narrare, solers censor & discriminum, quæ comminari videtur, discussor attentus per noctem & diem quasi torrentem lacrymas non deducat? Secuta finitimorum regnorum eversio hæc non irrita cecidisse demonstrat: *Cujus pupilla tacebit? Cujus pectoris penetrale continebit suspiria, vel in singultuum frequentiam non erumpet?* Interjectisque nonnullis de Ptolemaide quadraginta trium dierum obsidione expugnata, quamvis ingentia ad eam propugnandam auxilia submisisset Ecclesia, ac Tyro amissa subdit: *Quis igitur de cætero marcebit otio? Quis non exurget? Quis ad recuperationem terræ prædictæ non promptus exiliet? Quis tardabit? Quem non pudebit ingratitudinis argui, quin potius quasi de infidelitate notari, si Creatori proprio, tam benefico domino ad redemptionem terræ illius, quam ipsa sacra Scriptura testatur omnium chariorem, qua potest promptitudine non assistat,*

Admoti Christianis ad bellum sacrum stimuli.

cum

cum etiam secundum juris humani censuram subditos suos dominis & ad tuenda quæ possident, & ad recuperanda injuste subtracta debitum fidelitatis adstringat? Quis tot fidei orthodoxæ cultoribus tam immaniter trucidatis, de tot calamitatibus captivorum, & aliis Christianitatis opprobriis non ex tota mente movebitur, non suspiret, non anxiabitur ad vindictam? Profecto, cum secundum Apostolum omnes simus unum corpus in Christo, non immerito cum illis, de quibus scriptum est: Percussisti eos & non doluerunt; insensibilitatis arguitur quisquis tantam hujus nostri corporis mutilationem, prædictorum videlicet Christicolarum non sentit excidium, & graviter non mœret. Accingimini ergo Christi fideles, & qui Christiana religione censemini, vos Christianos esse operis prosecutione monstrate. Accipite devotione, qua Rex, vivifica crucis signum illud, in considerationis vestræ scrutinium deducentes, quod viris, quantumcumque magnificis, quantacumque dignitate præditis & virtute, ad gloriam magnam ascribitur, si eis quovis in bello dominorum insignia gerere concedatur, sub quibus contingit frequenter, non sine salutis æternæ discrimine mortis subire periculum sub cujuslibet spe remunerationis. Quanto igitur gloriosius, quanto securius Regis regum in ejus bello victoriosum gestare vexillum, salutiferam videlicet crucem, sub qua devotione congrua puro corde suscepta, coacrptum prosequentibus munditia continua propositum mori est vitæ perennis initium, transitoriæ mortis finis, retributionis inæstimabilis certitudo. Festinate itaque, festinate ad salutis vestræ properare compendium. Et infra: *Siquidem charissimus in Christo filius noster Christianissimus princeps Eduardus Angliæ Rex illustris post tractatus varios super generali suo passagio in ipsius terræ subsidium faciendo, diversorum summorum Pontificum Romanorum temporibus habitos, novissime tamquam benedictionis filius nostris beneplacitis acquievit; & ut post Christum juxta consilium ejus eat, seipsum abnegans, ac tollens, ut eumdem sequatur Dominum, crucem suam, terminum festum videlicet nativitatis B. Joannis Baptistæ, quod erit anno Domini MCCXCIII. & ei ad transfretandum personaliter, nec non ad dictum generale passagium crucesignatis & crucesignandis omnibus duximus præfigendum, humiliter acceptavit semetipsum exponere sui Redemptoris obsequiis terræ præfatæ personaliter subveniendo disposuit, negligens natalis soli dulcedinem, prætermittens regni sui terrarumque delicias & gloriam inibi dominandi. Non igitur cunctemini amplius, prædicti gloriosi vexilli dominici charactere insigniri mercantes felici commercio perpetuam post defunctionem corporis vix momentaneo labore quietem, & permutatione consulta terrena pro cælestibus commutantes, transitoria pro mansuris, temporalia pro æternis.* Imposita etiam archiepiscopis, primatibus, patriarchis vocandi ad crucis signa Christiani populi provincia: qua de re literæ ad Remensem archiepiscopum datæ (*a*) in regestro leguntur, easque Eberardus etiam adducit; ac tradit Salisburgensem archiepiscopum A. S. L. ipsas Henrico Ratisponensi transmisisse, munusque illi indicendæ expeditionis sacræ injunxisse. Quid porro sua solicitudine perfecerit Nicolaus, describit Sanutus (*b*) submisisse viginti triremes, quibus se quindecim Cyprii adjunxerint. Immo addit annalium Colmariensium auctor (*c*), illum in Terræ sanctæ subsidium sexaginta crucesignatorum millia submisisse, quod vero addit illis omnibus suis sumptibus stipendia suppeditasse, intelligendum videtur decimas, quarum administrandarum summus præfectus erat, in eos usus derivasse.

Certus in eo bellatores manet triumphus.

(*a*) Lib. 4. ep. cur. 62.

(*b*) Sanut. l. 3. p. 13. c. 1.

(*c*) Annal. Dominic. Colmar. ann. supr.

XXXII. Nec solum principes occidentales in victores Saracenos commovere nisus est; verum etiam orientales (*d*), ut Andronicum Græcorum Imperatorem, atque Armeniæ, Hiberorum, & Georgianorum Reges, quos ad gerenda magno ardore animi pro defendendo Christiano nomine arma sacra solicitavit. Tum etiam Argonem Tartarorum Regem, cujus literas Chagani oratoris opera acceperat, ad suscipienda (*e*) quamprimum Christiana sacra, crucisque vexilla in Saracenos explicanda est adhortatus.

Orientales Imperatores & Reges solicitati a Nicolao in Sarac.

(*d*) Lib. 4. ep. cur. 66. &c.

Argon. Rex Tartaror.

(*e*) lb. ep. cur. 31.

Magnifico viro Argoni Regi Tartarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Præcurrentis (*f*) *famæ relatibus, quæ literarum & nuntiorum de more præveniunt missionem, ad notitiam regiam credimus jam perductum, qualiter etiam non sine totius Christianitatis opprobrio Terra sancta funiculus hereditatis dominicæ ac sacratissima, & alia loca ejus ad manus devenerunt alienas, inter quæ proh dolor! Acconensis civitas venisse dignoscitur in ruinam*; pluribusque in eam sententiam, deque Tyri deditione adductis, quæ iisdem verbis in literis ad Regem Francorum concepta sunt, ut Persidis vires cum Eduardo conjungat, preces adiicit: *Cum igitur ad recuperandam de manibus impiis terram ipsam ferventibus studiis intendentes, cunctos orbis terræ catholicos Reges & principes per nostras literas excitemus, ut ob reverentiam Jesu Christi opem pro viribus impendant & operam ad hujusmodi negotium celeriter & feliciter promovendum; & charissimus in Christo filius noster Eduardus Rex Anglorum illustris, prout ad tuam notitiam forsitan jam pervenit, vi-*

(*f*) Reg. post ep. cur. 66.

Pontificia ad illum adhortatio.

vificæ crucis assumpto signaculo in brevi, actore Domino, tu manu potenti transfretare intendas; ac per universas Christianitatis provincias contra nefandissimos Saracenos ordinaverimus facere proponi solicite verbum crucis; firmaque nobis credulitas suggerat, quod prætactum negotium, si tuæ potentiæ brachio fulciatur, votivum & festinum sortietur effectum; magnitudinem tuam rogamus & hortamur attente, instanter petimus & requirimus confidenter, quatenus promptis, & reverentibus animis sacrum baptisma recipiens & divinis beneplacitis te coaptans, ad recuperationem celerem dictæ terræ, ac etiam ad suorum hostium nequitiam & superbiam conterendam tuæ potentiæ vires exerceas, prout utilius regia magnitudo prudentiæ viderit expedire; ad id subditos tibi populos solicitis studiis inducendo, ut tuo & aliorum Regum & principum, ac aliorum fidelium auxilio suffragante, celerius recuperatio eadem valeat provenire; itaque ab eo, qui dat gratias & præmia elargitur, condignæ retributionis impendia consequaris, & præter humanæ laudis sonora præconia tibi exinde proventura nos magnitudinem regiam non immerito commendemus. Ad hæc multæ benignitatis affectum, quem Christianis in partibus ipsis morantibus favorabiliter exhibes, uberibus gratiis prosequentes, petimus ut hujusmodi affectum regia celsitudo continuet circa illos, &c. Matthæi & Guillelmi Minoritarum commendatione concludit, quorum monitis ut assentiatur, consulit. *Dat. apud Urbemveterem X. kal. septembr. anno IV.*

XXXIII. Certiorem quoque eum fecit, se literas, quas ad Eduardum scripserat, transmisisse. Tum maxime ipsum commendavit, filium suum Nicolaum baptismo initiari permisisse, cui Pontifex recenter Christianorum cœtui aggregato has literas dedit (a). (a) Ib. ep. cur. 72.

Dilecto filio nobili viro Nicolao, nato magnifici viri Argonis Regis Tartarorum illustris, salutem & apostolicam benedictionem.

Argonis filius baptismo lustratus. *Exultat cor nostrum in Domino, a quo universorum charismatum dona manant, quod sicut fide dignis aperitur affatibus, tu supernæ claritatis radio illustratus, & cœlestis gratiæ benedictione præventus, ad fontem baptismatis non sine laudum sonoro præconio promptis animis convolasti. Quod eo acceptius & gratius nostris accidit affectibus, quo te sincerius gerimus in visceribus charitatis, tuæque salutis & honoris augmentum votis ferventibus affectamus. Rogamus nobilitatem tuam & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus circa dona & laudabilia opera, & virtutes, per quæ cœlorum regnum acquiritur, tamquam benedictionis filius vigilantibus & continuis studiis te exerceas, Christianam fidem, cujus præcelsis insigniis te salubriter decorasti, sub mentis constantia & sinceræ devotionis affectu studeas observare, ut clara tuæ professionis initia observationis continuæ laudabilis commendet effectus, cæterique tuo salubri exemplo inducti, ad ejusdem assumptionem fidei propensius excitentur; tuque post vitæ præsentis curricula, quæ nullius certitudinem status habent, æternæ beatitudinis præmia, quæ suis electis reservavit Altissimus, consequaris. Cæterum tibi affectuose consulimus, & attentius suademus, quod in habitu seu vestibus vel in victu, ne inde materia dissensionis, aut scandali contra te forsitan in gente tua valeat suboriri, nullam mutationem facias; sed in eis consuetudinem illam serves, quam ante baptismi lavacrum observasti. Ut autem ipsius fidei series tibi plenius innotescat, eam tibi annotatam inferius destinamus, quæ talis est: Credimus sanctam Trinitatem, &c.* Subjicitur fidei forma, quam Romana profitetur ecclesia superius a nobis allata (b). *Cæterum dilectos filios fratres Guillelmum de Cherio pœnitentiarium nostrum, & Matthæum de civitate Theatina ordinis Minorum, latores præsentium; quos ad tuam præsentiam, & etiam partes tuas pro gentis tuæ salute dirigimus; pro Apostolicæ sedis & nostra reverentia benigne recipias, & favorabiliter prosequaris, impendendo eisdem super commissis sibi negotiis, cum ab eis fueris requisitus, auxilium, consilium, & favorem. Dat. apud Urbemveterem XII. kal. septemb. anno IV.* (b) Anno Christ. 1267. n. 73.

Acceperat is Nicolai nomen in baptismalibus sacris, cum antea Carbaganda appellaretur, fueratque ad Christi cultum pellectus a matre Erockcaton pientissima femina, qua superstite Carbagunda in Christiana fide perstitit: ea vero vita functa, Saracenorum familiaritate inquinatus a religione defecit. Hæc Aytonus (c) & Sanutus (d). Cæterum augendæ divinæ gloriæ cupidus Pontifex Ozolum Pisanum, apud Tartaros auctoritate florentissimum, ut ad fidem propagandam conferret studia, excitavit (e): *Accidit,* inquit, *gratum & acceptum quamplurimum votis nostris quod, sicut fide dignis aperitur affectibus, te gerens laudabiliter & prudenter ad dilatandos fidei Christianæ terminos solerter intendis, ad agnitionem ipsius alios, qui nondum sunt ejus lumine illustrati, solicite inducendo: de quo tuæ solicitudinis studium tanto commendamus amplius, quanto magis salutem omnium affectamus. Nobilitatem itaque tuam excitandam attente duximus & hortandam, quatenus ob divinam & Apostolicæ sedis ac nostram reverentiam circa hujusmodi salubres tuos actus & opera solerter intendas, & invigiles diligenter, ut exinde tanto acceptior & gratior reddaris Altissimo,*

(c) Ayton. hist. orient. c. 45.
(d) Sanut. l. 3. c. 8.
(e) Ep. 69.

mo, quanto plures ab erroris invio ad veritatis semitam, & ab infidelitatis nubilo ad claritatem catholicæ fidei revocabis, &c. Datum id. augusti anno IV. Callaudati (a) iisdem sententiis nonnulli proceres, Joannes nimirum e Bonestra, Xanctus prætorio Persico præfectus, Suffridinus Argonis medicus, ipsos operam pro amplificanda fide, Tartarisque ad Christum adducendis collocasse.

(a) Reg. post eand. ep.

XXXIV. Solicitavit (b) præterea summus Pontifex alios duos Nicolai fratres Saronem & Cassanum ad Christianam religionem fratris exemplo amplectendam hisce literis.

(b) Ib. ep. 68.

Saronem & Cassanum principes Tartar. ad sacra Christiana pellicere nititur Nic.

Nobili viro Cassiano, nato magnifici viri Argonis, Regis Tartarorum illustris, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Pastoralis officii commissi nobis a Domino debitum exigit, ut te ad ea, quæ tuæ salutis profectus, & honoris incrementa respiciunt, sibique in orbe terrarum laudum titulos afferunt, solicitis inducamus studiis, & affectuosis exhortationibus excitemus. Sane tuæ magnitudini cupimus aperiri, quod Salvator noster Dei Filius Jesus Christus de summis cælorum ad ima mundi, ut hominem, quem plasmarat, de nexibus servitutis eriperet, in quos ipsum impegerat maligna suggestio, clementi dignatione descendens, vestem nostræ mortalitatis assumpsit, ut proprii aspersione cruoris incendia perpetui cruciatus extingueret, ac suos, mortis æternæ tenebris obvolutos, vitæ perennis efficeret possessores. Qui mundum salutaribus institutis informans, tandem post sanctæ conversationis & operationis exempla, post evangelicæ instructionis eloquia, & doctrinæ salutaris effectum diræ mortis ultro supplicium subiit, & die tertia resurrexit a mortuis gloriosus. Qui priusquam pateretur, regni cælorum claves B. Petro Apostolorum principi, & per eum suis duxit successoribus committendas, per hoc eis tam sublimis potestatis auctoritatem impendens, ut quodcumque super terram ligatum redderent, ligatum haberetur in cælis; & quodcumque solverent super terram, solutum existeret in eisdem. Unde nos, licet insufficientibus meritis, Christi vicarii & ejusdem Petri successores in terris, disponente Domino constituti, affectu desideramus eximio, ut fidei Christianæ cultores salutaribus actibus immoreatur; ac si quos fides eadem non agnovit, ad rectitudinis semitam, auctore Domino revocentur, eandemque solicite servent fidem; cum ipsa sit vera fides & recta, sine cujus comitante suffragio placere Domino nemo potest: quæ reatus expurgat, salutis commoda tribuit, quæve corda mentesque purificat, & infidelitatis obscurum sua radiis expiat claritatis.

XXXV. *Excitamus itaque nobilitatem tuam & attentius exhortamur, sano & sincero tibi consilio suadentes, quatenus sedula meditatione recogitans, quam sit fragilis & caduca humanæ naturæ conditio, quam plena periculis, quantis exposita casibus, quam instabilis status ejus; considerans etiam quod magnifici principis Argonis Regis Tartarorum illustris tui patris affectio sincera dirigitur ad Christianam fidem, prout lætantes accepimus, assumendam; quodque dilectus filius nobilis vir Nicolaus frater tuus, de sua salute solicitus, & divinis beneplacitis se coaptans, sacrum baptisma suscepit; seduloque recogitans, quod a lege mortis mordentis omnia nullus excluditur, cum omnino quod nascitur necessario moriatur; promptus assurgas, præsto te offeras, paratus accedas ad agnitionem Christianæ fidei, ac suscipiendum baptismatis sacramentum, ad laudem divini nominis, tuæ salutis profectum, & augmentum fidei supradictæ: ut lucis suæ radio illustratus te solerter exerceas ad ejus fines laudabiliter ampliandos, ut post vitæ præsentis ergastulum a porta inferi libereris, & ejus diris cruciatibus, pœnisque gravissimis evitatis, æternæ beatitudinis præmia perpetuis duratura temporibus consequaris, & extollatur gloriose in sæcula nomen tuum. Ad hoc multæ benignitatis affectum, quem Christianis in partibus ipsis morantibus favorabiliter exhibes, uberibus gratiis prosequentes, petimus ut hujusmodi affectum tua nobilitas continuet circa illos, &c. Dat. apud Urbemveterem X. kal. septemb. an. IV.* Hactenus Pontifex. Cæterum Cassanus postea, ut visuri sumus, ambitione ductus (c) a Tartaris Mahumetana peste infectis excitus adversus Baydo Christianum Persidis Regem conjuravit, liberas tamen Imperii habenas nactus rei Christianæ adversus Saracenos favit.

(c Hist. orien. c 40. & 41. Sanut. l. 3. p. 13. c. 8.

XXXVI. Eadem est literarum (d) sententia ad Saronem fratrem illius, & Fagharzar Tartaricarum copiarum ducem datæ. Quinetiam Tartarorum Reginam Anichohamioi (e) religione Christiana imbutam incitavit, (f) ut ad reliquos duos Argonis filios ad Christi cultum traducendos incumberet.

(d) Reg. post eand. ep.

(e) Ib. ep. 67.

(f) Reg. post eand. ep.

Reginæ Tartaror. Christianis sacris imbutæ.

Charissimæ in Christo filiæ Anichohamini Reginæ Tartarorum illustri.

*Gaudemus in Domino, a quo universorum charismatum dona manant, quod tu, sicut habet fide digna relatio, Christianæ fidei radio illustrata, ipsam & intentis observas studiis, & ad ejus agnitionem ac terminos ampliandos attenta & solicita exhibes opem & operam efficacem. Revera, charissima filia * pro hujusmodi laudanda opera, & salubria studia in conspectu Regis æterni grata * reddaris & accepta, & * dilatant in seculu sonora præconia famæ tuæ. Excitamus igitur*

* per

* reddaris

* dilatantur

tur in Domino magnitudinem tuam, & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus mentis tuæ oculis erectis ad Dominum, cujus obsequiis salubriter adhæsisti, præmissa de bono in melius prosequaris, ut eo gratior, & præmiis digna majoribus occurras domino Deo tuo, quo uberiores bonorum operum in ejus horreum manipulos introduces. Cæterum cum nobiles viros Saronem & Cassianum fratres, filios viri magnifici Argonis Regis Tartarorum illustris ad assumendam fidem catholicam per nostras exhortatorias literas excitemus, eos ut precibus nostris animis promptis obtemperent prudenter inducere studeas, prout tibi Dominus ministrabit. Et interjecta præconum Evangelii, Guillelmi nimirum & Matthæi Minoritarum commendatione *benedictionem nostram tibi tenore præsentium in tuorum remissionem dirigimus peccatorum. Dat. apud Urbemveterem id. augusti anno* IV. Conceptæ iisdem verbis sunt hortatoriæ literæ (*a*) ad Dathanaticatum Reginam Tartarorum, ut fidem Christianam proferret, atque Saronem & Cassanum principes ad eam pellicaret.

(*a*) *Reg. post eand. ep.*

XXXVII Cherius & Matthæus Minoritæ ad Tartaros convertendos missi.

Quod ad Guillelmum Cherium & Matthæum Theatinum Minoritas ad Tartaros missos spectat; plura in regesto pontificio diplomata ad eos data extant, quibus evangelica luce eos populos collustrare jussi sunt, (*b*) ac pluribus prærogativis ornati (*c*): commendati insuper principibus, quorum terris iter erant habituri, ut Constantiæ (*d*) Petri Aragonii viduæ, atque Andronico (*e*) Constantinopolitano & Trapezuntino Imperatoribus, Armenorum Regi & Catholico, Bersaumæ in oriente episcopo, ac Persarum proceribus, ut ipsos benigne exciperent. Cæterum Argonem, ad quem evangelici præcones mittebantur, haud diu fuisse superstitem videtur; cum nulla post illius mentio a nobis repetiatur. Attulit vero illius mors, ingens damnum rei Christianæ, cum expeditionem in Saracenos conjunctis sibi Georgiæ, & Armeniæ Regibus instrueret, ut refert Aytonus, (*f*) qui de successore in Imperio addit: *Quidam frater ejus nomine Regayto sibi successit, sed homo fuit nullius valoris.*

(*b*) *Ib. ep.* 32. & 42.
(*c*) *Ib. ep.* 63.
(*d*) *Ib. ep.* 70.
(*e*) *Ib. ep.* 71. & *post eand. ep.*
(*f*) *Ayton. hist. orien. c.* 38.

XXXVIII Georgium Bulgarorum Imp. ad ecclesiæ Rom. conjunctionem revocare nititur Nicol.

Ut porro convertendorum ad Christum Tartarorum sacro studio ardere Nicolaum vidimus, ita non minorem operam ad cogendos in sinum Ecclesiæ schismaticos collocavit. Georgium quidem Bulgarorum Imperatorem ad amplectendam Romanæ ecclesiæ conjunctionem provocavit (*g*), gravissimisque sententiis ob oculos proposuit veram illam sinceramque fidem, quam Romana teneret ecclesia, quæ nullis erroribus infici, nullis conatibus labefactari unquam poterit, extra cujus complexum æterna salus comparari a nemine possit.

(*g*) *Lib.* 4. *ep. cur.* 23.

Magnifico principi Georgio Imperatori Bulgarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Ad curam dominici gregis, ejus dispositione vocati, qui cœlestia & terrena virtutis suæ magnitudine provide moderatur, jugi reddimur attentione soliciti, ut universi mortales sic in semitis mandatorum Domini gressus suos dirigant, quod post cursum vitæ transitoriæ felicitatis æternæ bravium assequantur. Sane ad hujusmodi bravium assequendum necesse est cuilibet, ut observet & teneat firmiter fidem catholicam, quam tenet, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia mater fidei & magistra, sine qua nemo potest Deo placere, nec ad perpetuæ beatitudinis gaudia pervenire. Hæc siquidem fides charitatis est vinculum, & totius religionis sanctissimæ fundamentum. Hæc reatus expurgat, mentes purificat, tenebras infidelitatis fugat, nubem erroris eliminat, commoda salutis impendit, & æternæ vitæ præmia suis sectatoribus repromittit. Hæc, ut vera tenet religio, alibi quam in communione ipsius ecclesiæ Romanæ, quæ disponente Jesu Christo nostræ salutis auctore, sola super omnes ecclesias summum & præcipuum obtinet principatum, ad salutem haberi non potest: sicut in arca Noe, per quam catholica Ecclesia designatur spiritualiter extitit figuratum, in qua cæteris pereuntibus, ii dumtaxat, qui se receperant infra ipsam, salvi superinundante generali diluvio extiterunt.

Fidei orthodoxæ elogia.

Quia vero, princeps egregie, nos qui licet immeriti ejus, qui de supernis cœlorum sedibus ad ima mundi descendens, carnem nostræ mortalitatis assumpsit, ut proprii aspersione cruoris humanum genus perpetuæ morti obnoxium a mortis nexibus misericorditer liberaret, vices in terris gerimus, illa quæ tuæ salutis augmentum respiciunt, tuumque nomen apud Deum & homines magnificant & extollunt, totis desideriis affectamus; serenitatem tuam, cujus in hac parte salutem exquirimus, attente rogandam duximus, & in Jesu Christo Dei Filio salutaribus monitis exhortandam, quatenus fidem hujusmodi quam sicut præmittimus, tenet ipsa Romana ecclesia & observat, inconcusse teneas, ipsam totis nisibus, totisque affectibus amplecti studeas, & populos imperio tuo subjectos ad tenendam eamdem salubriter dirigas & inducas. Per hæc enim te Deo reddes acceptum, tibi æternæ retributionis acquires meritum, & magnificabis multipliciter in gentibus nomen tuum. Cæterum ut fides hujusmodi & ejus forma serenitati tuæ plenius innotescant, ipsas fecimus præsentibus annotari quæ tales sunt, Credimus sanctam Trinitatem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum &c. Allata est jam ante a nobis ea fidei formula loco in margine annotato (*h*). *Dat. apud Urbemveterem x. kal. aprilis an.* IV.

Illius formam exhibet.

(*h*) *Ann. Christ.* 1267. *n.* 75.

Ad

XXXIX. Ad perficiendam eam optatissimam conjunctionem archiepiscopum Bulgarorum excitavit (*a*), in memoriam revocans, olim coram Palæologo Imperatore ad agnoscendam Romani Pontificis supremam auctoritatem sacramento se obstrinxisse.

(a) *Lib.* 4. *ep. cur.* 22.

Solicitatus Bulgaror. arch. ad præstitum olim sacramentum de agnoscendo Rom. ecclesiæ primatu servandum.

Nicolaus, &c. Archiepiscopo Bulgarorum gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Misericors & miserator Dominus pia miseratione; & infra nonnulla de redemptionis humani generis mysteriis præfatus addit: *ut gregi dominico tanti aspersione cruoris redempta cum deesset pastoris, beatum Petrum Apostolorum principem, & post eum omnes ejus in perpetuum successores vicarios suos in terris constituens, eis decrevit sui gregis curam & solicitudinem committendam. Sane cum nos, licet insufficientibus meritis, simus ipsius Dei omnipotentis vicarii, & ejusdem Apostolorum principis successores, ex debito pastoralis officii jugi solicitudine attenti reddimur, ut universi, quos per propagationem carnis, humanæ naturæ produxit in esse, ii potissimum, quos sacri baptismatis unda conspexerit, actus suos disponant in lumine veritatis, & per rectam mandatorum Domini gradientes semitam, æternæ beatitudinis gaudia consequantur.* Interjectisque superioribus fidei orthodoxæ, quam Romana ecclesia profitetur encomiis sine qua felicem immortalitatem assequi nemo possit, subjungit: *Quia nos ea, quæ salutis tuæ ac populi, tui præest, incrementum respiciunt, totis desideriis affectamus, fraternitatem tuam rogandam duximus & in Christi visceribus exhortandam, quatenus fidem hujusmodi, quam, sicut præmisimus, Romana tenet ecclesia & observat, inconcusse prædices & teneas, ipsam promptis affectibus amplecti studeas, & magnificum principem Georgium Imperatorem Bulgarorum illustrem, cui super hoc, salutem zelantes ipsius, nostras literas exhortatorias destinamus; nec non & populos tuæ, ac ipsius ditioni subjectos ad fidem tenendam eandem efficaciter dirigas, & inducas. Tenet enim probabiliter nostra credulitas, quod in iis juxta Dei & nostrum beneplacitum prosequendis exhibebis te voluntarium, facilem, atque promptum: cum tu (si tamen ille sis, qui tunc eras archiepiscopus Bulgarorum) olim coram quondam magnifico viro Michaele Palæologo Imperatore Græcorum illustri, eo tempore Constantinopoli residente, professus fueris in palatio de * Blachauria coram nobis, sicut a tua excidisse memoria non credimus, oraculo vivæ vocis te Papæ Romano immediate subesse; tuncque ad hoc, ad quod te nunc inducimus, dispositus videbaris. Exhortationem igitur hujusmodi, frater charissime, quæ de charitatis radice procedit, devote suscipias, & studio efficaci adimplere procures, ut retributione justorum extrema tanto remunerari donis potioribus merearis, quanto in horreum patris familias uberiores in te ac aliis bonorum operum manipulos introduces. Ceterum ut fides & ejus forma fraternitati tuæ plenius innotescant, ipsas fecimus præsentibus annotari, quæ tales sunt: Credimus sanctam Trinitatem, &c. ut supra.*

* Blacherna.

Eas porro ad Bulgaros ad Ecclesiæ gremium adducendos hortatorias literas scripsit Helenæ Reginæ Serviæ precibus solicitatus, quæ Pontifici significarat se proxima æstate cum Georgio Imperatore de tanta re colloquium habituram, quam suscepto consilio diligentissime insistere hortatus est (*b*). XL.

Helena Regina Serviæ, ut rem urgeret monita.

(b) *Ib. ep. cur.* 20.

Charissimæ in Christo filiæ Elenæ Reginæ Serviæ illustri.

Gaudemus, filia charissima, ac Patri luminum proinde ad gratiarum assurgimus supplices actiones, quod sicut per dilectum filium Marinum archidiaconum Antibarensem tuæ celsitudinis nuncium læta mente suscepimus, tu lumine fidei Catholicæ divinitus illustrata, ipsam non solum observare devotis affectibus comprobaris; sed alios etiam ad illius agnitionem, & ejus terminos propensius dilatandos opem & operam multæ solicitudinis studio non desinis exhibere: propter quod in conspectu Dei omnipotentis, cujus causam prosequeris, te nimirum reddis acceptam, & attollis in gentibus multipliciter nomen tuum. Sane cum dictus archidiaconus nobis ex parte tuæ celsitudinis duxerit supplicandum, ut magnifico principi Georgio Imperatori Bulgarorum illustri, cum quo super reductione ipsius ad devotionem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, ac ad fidei catholicæ unionem proponis habere colloquium hac æstate, nostras exhortatorias literas scribere dignaremur; nos hujusmodi tuæ serenitatis salubre propositum condignis laudum præconiis attollentes, eidem Imperatori juxta præfatæ supplicationis oraculum; necnon & venerabili fratri nostro .. archiepiscopo Bulgarorum, qui ut nostris ac tuis in hac parte desideriis satisfiat, potest existere plurimum fructuosus, nostras exhortatorias literas, prout expedire vidimus, duximus dirigendas. Celsitudinem itaque tuam, filia charissima, rogamus, & in Jesu Christi visceribus paternis affectibus sincerisque mentibus exhortamur, quatenus ad eum, qui potest facere mundum de immundo, quique montes, viros videlicet eminentes de suæ dignitatis fastigio præsumentes tangit, eorum cordibus sanctæ inspirationis gratiam misericorditer infundendo, & fumigant, Deo devotionis sacrificium offerendo, erigens oculos tuæ mentis, & in ipso ponens anchoram tuæ spei, negotium hujusmodi tam laudabile, tam salubre ad Dei laudem, catho-

tholicæ fidei exaltationem, & tui nominis honorem viriliter prosequaris, ut quanto in horreum dominicum uberiores bonorum operum manipulos in te & aliis reportaveris, tanto a retributore bonorum omnium remunerari donis potioribus merearis. Datum apud Urbemveterem x. kalend. aprilis anno IV.

XLI. Stephanus Rex Serviæ acceptus in clientelam Ap.

Complexus est eandem Reginam multis Apostolicis beneficiis Nicolaus, atque una cum Stephano viro Rege in Apostolicæ sedis clientelam accepit (*a*).

(*a*) Ep. cur. 18. & reg. post eand. ep.

Charissimo in Christo filio Stephano Regi Serviæ illustri.

Quanto devotiori studio sacrosanctam Romanam ecclesiam revereris; quanto propensiori affectu conjungeris ad nostra & ipsius Ecclesiæ beneplacita prosequenda, tanto circa tuum & regni tui statum prosperum in posterum conservandum libentius apostolici favoris præsidia apponimus, tuis providendo utilitatibus & indemnitatibus præcavendo. Ut igitur nostri manum auxilii tua serenitas sibi sentiat in suis opportunitatibus favorabiliter adjutricem, personam tuam & regnum tuum cum civitatibus, castris, terris, villis, & bonis aliis, quæ in præsentiarum juste & rationabiliter possides, sub beati Petri nostraque protectione suscipimus, & præsentis scripti patrocinio communimus; statuentes, ut ea omnia integra permaneant & quieta, nec quisquam ea ille te perturbare præsumat, aut quomodolibet molestare. Nulli ergo, &c. Dat. apud Urbemvet. id. martii an. IV.

XLII. Savo instaurata.

Flagitantibus etiam eadem Regina atque archiepiscopo Antibarensi, ut in urbe Sava, quæ antea bellorum injuria eversa conciderat, dein fuerat instaurata, episcopalem sedem erigeret, annuit; ac Petrum, qui ab urbis illius clericis electus fuerat, si nil aliud obstaret, consecrari jussit (*b*).

In ea episcopalis sedes instituta.

(*b*) Lib. 4. ep. 181.

Archiepisc. Antibarensi.

Per tuas, & etiam charissimæ in Christo filiæ nostræ Elenæ Reginæ Serviæ illustris literas nuper nobis transmissas accepimus, quod in Albaniæ partibus juxta Sclavos quædam habetur civitas, Sava nomine, & quæ jam longi temporis spatio destructioni succubuit, ejus incolis per diversa loca dispersis; sed de novo in civitate prædicta quamplures viri catholici de incolarum ipsorum progenie, ut dicitur, existentes, & alii etiam diversarum partium convenerunt, moramque in illa continuam contrahunt, episcopum cum instantia postulantes; propter quod prædictæ civitatis clerici ad electionem procedentes episcopi, quendam presbyterum Petrum nomine, virum utique catholicum & fidelem, in suum & ejusdem civitatis elegerunt episcopum & pastorem, petendo a te, utpote metropolitano ipsorum, humiliter & instanter, ut electionem hujusmodi auctoritate tibi tradita confirmares; sed petitioni eorum annuere noluisti, nisi prius super hoc a nobis licentiam obtineres. Quare tu, & præfata Regina nobis supplicastis humiliter, ut per hoc providere de benignitate solita dignaremur.

Petrus primus illius episcopus designatus.

Nos igitur, ad augmentum catholicæ fidei sollicitis studiis intendentes & volentes, ut expedit, salubriter & mature procedere, ac tuis & ipsius Reginæ desideriis benigne annuere in hac parte; gerentes quoque de tuæ circumspectionis industria fiduciam in Domino specialem, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si inquisita de modo electionis, eligentium studiis, & electi meritis diligentius veritate, dictam electionem canonicam, & de persona idonea inveneris celebratam, ipsam de consilio dilecti filii .. prioris Prædicatorum, & .. guardiani Minorum fratrum ordinum de Ragusio, auctoritate nostra confirmare procures, ac eidem electo munus consecrationis impendas, faciens sibi a suis subditis obedientiam & reverentiam debitam exhiberi. Alioquin, electione prædicta rite cassata, eisdem clericis de aliqua persona catholica, idonea, & Apostolicæ sedis devota, quæ tanto congruat oneri & honori, hac vice auctoritate prædicta, de ipsorum tamen prioris & guardiani consilio, providere non differas in episcopum & pastorem; contradictores &c. Dat. apud Urbemveterem III. id. junii anno IV.

Ab archiepiscopo Antibarensi consecrari jussus.

XLIII. Serviæ Rex in Bosnia censores fidei auctoritate Rom. ecclesiæ institui efflagitat.

Insignis sane Regis ac Reginæ Serviæ ad servandum religionis primævum florem zelus extitit: qua enim cura Bulgaros ad Latinæ Ecclesiæ obsequium pellicere studuerunt, ea hæreseos luem, quæ in Bosnia eorum sceptris obnoxia serpebat, delere contenderunt; atque oratorum opera flagitarunt, ut fidei censores ad excindendos hæreticos constitueret. Nec mora, Nicolaus enim egregio in Romanam ecclesiam eorum studio est gratulatus (*c*).

(*c*) Lib. 4. ep. cur. 93. & reg. post eand. ep.

Charissimo in Christo filio Stephano Regi Serviæ illustri.

Quoniam inter cætera mentis nostræ desideria illud insidet potissimum cordi nostro, ut fides catholica, quam tenet, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia mater universorum fidelium & magistra, votivum & Deo acceptum suscipiat, eo propitio, nostris temporibus incrementum; grandi nimirum exultatione perfundimur, cum ad nostrum pervenire contingit auditum, quod mundi Reges & principes Regis æterni, cujus negotium geritur principaliter in hac parte, se beneplacitis coaptantes, ad ampliandum cultum fidei orthodoxæ magnitudini suæ colla subiiciunt, & ascendentibus ex adverso virtute induti ex alto promptæ solicitudinis studio se op-

Piis ejus votis assentitur Pontifex.

opponunt. Saue cum tu, fili charissime, zelo fidei, ac devotionis accensus per dilectum filium Marinum archidiaconum Antiburensem, tuæ celsitudinis nuncium, apostolatui nostro duxeris humiliter supplicandum, quod, cum in partibus Bosnæ tuæ ditioni subjectis sint quamplurimi hæreticæ pravitate infecti, qui a semita veritatis aversi per falsitatis devium damnabiliter oberrantes, in æterni Regis contemptum, animarum suarum, evidens periculum, & scandalum fidelium fidem catholicam depravare perniciosis seu pestiferis suis assertionibus multipliciter moliuntur, aliquas personas idoneas, regionis illius idiomatis non ignaras, quorum conversatio cum salutari eorum doctrina concordans, intuentibus normam honeste vivendi tribuat, & exemplum præbeat puritatis, mittere dignaremur ad partes easdem; ut hujusmodi erroris eliminata caligine, ministerio eorumdem habitatores illarum partium ad agnitionem veræ fidei, superni luminis irradiante gratia, salubriter reducantur, tuum offerens consilium, & auxilium ad errorem eumdem de dictis partibus radicitus extirpandum; nos, qui licet immeritò Jesu Christi Regis æterni humani generis redemptoris vices gerentes in terris grandi desiderio singulorum salutem appetimus, & ad ampliandum cultum fidei Christianæ submotis quibusvis obstaculis totis desideriis aspiramus; de hujusmodi tuo laudabili & salubri proposito intra mentis nostræ præcordia exultantes multiformiter, & Regi Regum pridem ad gratiarum actiones supplices assurgentes, supplicationi hujusmodi ex fervore magnæ devotionis, & integritate fidei procedenti favorabiliter duximus annuendum, &c. Subdit se Minoritarum Sclavoniæ supremo magistro dedisse imperia, ut duos religiosos viros ad id obeundum munus deligat, quos apostolica instruit (*a*) auctoritate, ac Stephano Regi commendatos esse rogat. *Dat. apud Urbemveterem x. kalend. aprilis anno* IV. Solicitata est etiam Helena (*b*) Regina Serviæ, ut in excindendis in Bosnia hæresibus regia studia conjungeret, fideique censoribus studeret quibus eam provinciam imponebat.

(*a*) *Ib. ep.* 25.
(*b*) *Reg. post ep.* 23.

XLIV. Minoritæ & Prædicatores insectandis hæret. præfecti a Nicolao.

Utebatur etiam in insectandis hæreticis Pontifex Prædicatorum opera, quos prædecessores summa utilitate Ecclesiæ in ea re adhibuerant: sed cum ambæ religiosæ familiæ conjunctis animis in hostibus fidei persequendis consentire debuissent, nonnulli ex iis livore suffusi se lacessere mutuo cœperunt, atque hæreticorum, ut queritur Pontifex, (*c*) ludibrio exponere. Qua de re ad Veronensem episcopum, ut ipsos conciliaret, datæ literæ (*d*). Inter cæteros Thomas ex S. Dominici instituto cum pro concione panegyrim B. Petri martyris texeret, illumque cum S. Francisco inepte (nec enim mortalium est sanctorum merita discutere) conferret, subjecerat Dei vivi signa in beato Petro martyre emicare; Dei vero mortui in S. Francisco: ob quam insulsam & absonam distinctionem accusatus apud Pontificem quasi stigmatum illius sancti detraheret dignitati, ad septennium exercendo prædicandi verbi divini munere est interdictus. Hæc vero Nicolaus ad asserendam S. Francisci gloriam testatus est (*e*): *Attendimus*, inquit, *quod Romana ecclesia de B. Francisco & stigmatum ejus infixione solicita, illa in carne ipsius non superficialiter, sed in interiora per carnem & nervos & ossa in quinque partibus manuum, pedum, & lateris in certos, & congruos fines ingressa, ita ut non virtute naturæ, sed miraculosa gratiæ dono, sic fieri vel esse potuerit, per testes legitime comprobatum accepit: & ut sic de stigmatibus ipsius beati Francisci teneatur, & venerabiliter observetur, irrefragabili sanctione firmavit. Ex quo ambiguum videri non potest, sacrilegii subire discrimen, quicumque negare vel improbare audeat, quod ipsa mater ecclesia tanta sanctimonia spiritu non omisso humanæ justitiæ molimine confirmavit.* Diploma (*f*) etiam pontificium ad universos fideles dedit, quo Alexandri IV. de veritate stigmatum S. Francisci literas confirmavit. Sed de his religiosorum virorum controversiis satis: jam ad majores principum de Ungariæ regno certantium contentiones & pugnas derivanda est oratio.

(*c*) *Lib.* 4. *ep.* 574.
(*d*) *Reg. post eamd. ep.*

B. Petrum martyr. cum B. Francisco inepte comparant concionat.
(*e*) *Ib. ep.* 596.
De veritate stigmatum S. Francisci Nicolai PP. testimonium.
(*f*) *Ib. ep.* 500.

XLV. Ungaria civili bello lacerata. Ut illud regnum affectarint Tartari & Cumani. Rodulph. Rex Rom. & Albertus filius. Carolus Martellus, Andreas Venetus.

Trucidato a Cumanis Ladislao, ut vidimus anno superiori, nulloque ex eo filio relicto Ungaricarum rerum funestissimus status extitit; cum hinc Cumani Tartarique regnum illud invadere niterentur, hinc Rodulphus Romanorum Rex Imperio obnoxium esse contenderet, illudque Alberto filio duci Austriæ jure fiduciario traderet; contra Romanus Pontifex sedis Apostolicæ regnum vectigale esse affirmaret, Carolus II. Siciliæ Rex illud regnum filio suo Carolo Martello ex Ladislai sorore nato jure debitum proclamaret, id sibi denique Andreatius vendicaret. Ut porro Nicolaus in ea Ungarici regni jactatione se gesserit, intueamur. Imposuit Joanni episcopo Æsino legati apostolici munus, (*g*) jussitque Ungariam petere, miserum illius statum diligenter circumspicere, atque rationes & modos explorare, quibus ad pristinum florentem statum adduci posset: eoque argumento regni præsulibus, quorum dignitas sub Ladislao oppressa fuerat, scripsit, (*h*) præcepitque ut legato opera non deessent (*i*).

(*g*) *Lib.* 3. *ep. cur.* 113. & 151.
Joannes ep. Æsinus in Ungar. legatus designatus a Nicolao.
(*h*) *Reg. post eamd. ep.* 153.
(*i*) *Ib. ep. cur.* 194.

Venerabili fratri Joanni episcopo Æsino.

Etsi Romana ecclesia cunctorum mater & ma-

De monere ipsi demandato literæ.

magistra fidelium circa salubrem regnorum totius Christianitatis statum sollicitudinis studium gesserit diligentius; a longis tamen retro temporibus circa statum regni Ungariæ prosperum & votivum se curæ pervigilis, & quadam solertia speciali attentam exhibuit, & exhibere non cessat; & tam per legatorum & nunciorum missiones accommodas, prout temporum qualitas exigebat, quam alias etiam multifariis multisque modis laborare studuit, ut status ejusdem regni devotos solitis producere filios, pacificis & tranquillis successibus fulciretur, Deo gratius existeret, ac salubris haberetur & utilis incolis dicti regni: & ut fides catholica, per quam cælestis beatitudinis acquiritur gloria, radicibus solidis firmaretur, & stabilibus manuteneretur studiis in eodem. Unde felicis recordationis Nicolaus Papa III. prædecessor noster, perducto ad ejus notitiam validæ turbationis discrimine, quod in regno ipso, tempore quondam Ladislai Regis Ungariæ nuper sublati de medio imminebat, & aliis, quæ damnatis ausibus perpetrabantur ibidem in derogationem non modicam fidei Christianæ, conculcationem ecclesiasticæ libertatis & oppressiones multiplices prælatorum, ecclesiarum, & monasteriorum, & aliorum piorum locorum regni prædicti; volens tantis & tam gravibus obviare periculis, & cleri, ac baronum, & populi ejusdem regni dispendiis compatiens ex affectu; ad regnum ipsum venerabilem fratrem nostrum Firmanum episcopum, virum utique providum & discretum, virtutibus præditum, & justitiæ zelatorem cum plenæ legationis officio destinavit, ut indirecta dirigeret, errata corrigeret, & deformata prudentius reformaret, ac evelleret & destrueret vitia, plantaretque virtutes, ac juxta gratiam a Domino sibi datam hujusmodi periculis obviaret, per cujus ministerium providam, & prudentiam circumspectam multa, prout in partibus illis non habetur incognitum, ad bonum & laudabilem statum personarum ecclesiasticarum & sæcularium dicti regni statuta & ordinata fuerunt, oculis divinæ Majestatis accepta, & ipsi regno ac ejus habitatoribus fructuosa: quorum aliqua per jam dictum Regem promissa & jurata fuerunt sub obligatione sua, & etiam dicti regni.

Sed idem Rex promissione, juramento, & obligatione hujusmodi omnino contemptis, prædicta non servavit dum viveret, & se recognovit etiam non servasse, sicut ea per patentes apparent apertius literas, quæ in archivio sedis Apostolicæ conservantur. Propter quod in eodem regno turbationes multiplices, dissensiones & scandala gravia contigerunt; & adhuc status ejus fluctuat & vacillat. Cum autem nos tam periculoso ipsius regni statui, more pii patris compatientes ab intimis, te ad præfatum regnum fiducialiter destinemus, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandantes, quatenus ad partes illas te personaliter conferens, de statu ipsius regni ac ejus circumstantiis & conditionibus universis, & qualiter in melius dirigi, & salubrius valeat gubernari, fideliter, plene, ac solicite informes; & nos, quibus regni prædicti, utpote ad Romanam pertinentis ecclesiam, cura peculiaris incumbit, per te de statu, conditionibus, & circumstantiis supradictis certificati, tandem plenius & instructi circa præfatum regnum & statum illius possimus ad laudem Dei, & quietem fidelium utilius & efficacius providere. Dat. apud Urbemveterem, IV. non. januarii anno III.

Regni statum explorare jussus, ut illi consulatur.

XLVI. Inquirere an Ladislaus a fide catholica alienus obiisset.

Cum vero Ladislaus non levi infamiæ nota inustus fuisset, atque etiam abjuratæ Christianæ fidei ob inita fœdera cum Tartaris cæterisque infidelibus, quorum familiaritate & sceleribus se inquinarat, nec ab Honorio monitus mores nefarios exuere sategerat, suspicione laboraret; Nicolaus legato suo partes injunxit, (a) ut inquireret, num eo tempore, quo interemptus fuerat Ladislaus, ad fidem catholicam se convertisset, ac sedem Apostolicam totius rei faceret certiorem.

(a) Ib. ep. cur. 114.

Venerabili fratri Joanni episcopo Æsino.

Dudam fide dignis relatibus ad Apostolicæ sedis perducto notitiam, quod quondam Latizlaus Rex Ungariæ nuper, ut dicitur, sublatus de medio, vesanis adhærens consiliis, & a catholicæ fidei recta semita gressibus ruinosis exorbitans, & in devium delapsus errores, suæ salutis consideratione postposita, se in divinæ majestatis contemptum, & totius Christianitatis opprobrium cum Tartaris, Saracenis, Neugeriis, & paganis, conversationis damnatæ commercio confœderationem duxerat ineundam, nefaria vivendi specialiter cum eisdem Neugeriis norma sumpta, reddendo se proinde Redemptori omnium, & hominibus odiosum; felicis recordationis Honorius Papa IV. prædecessor noster præfatum Regem ad vitæ laudabilis studia, & salubris conversationis effectum revocare desiderans, sibi paternas & affectione plenas suas literas destinavit, eum ad hoc per se, ac alios etiam salutaribus monitis, & attentis exhortationibus inducendo, ut a Tartarorum, & aliorum prædictorum damnatis erroribus penitus resiliret. At idem Rex, utpote in sensum reprobum deditus, per abrupta indevotionis oberrans, & ad inobedientiæ detestandæ duritiam se convertens, hujusmodi monitis & exhortationibus, quas pii patris producebat affectus, parere humiliter, prout nobis clamorosa validi pridem revelavit assertio, non curavit.

Adducebatur in suspicionem sensisse cum infidelibus.

Pontificia monita contempserat.

Cum

Cum autem de ipsius regni & incolarum ejus statu solicite cogitantes, te ad præfatum regnum fiducialiter destinemus, volumus & per apostolica scripta tibi districte præcipiendo mandamus, quatenus solerter attendens, & diligenter considerans, quod Apostolica sedes hujusmodi negotium ex certis considerationibus specialiter cordi gerit, cum te ad partes illas pervenire contigerit, per te, vel per alium, seu alios, de quibus expedire putaveris, solerter indagare procures, & inquirere diligenter, utrum præfatus Rex, dum adhuc viveret, ad cor reversus, mortis suæ tempore fidem teneret catholicam & servaret, dimissis erroribus, & sectis infidelium abnegatis, ad quos, seu quarum observantiam dicebatur, dum viveret, transitum habuisse.

Certius rei veritatem indagari jubet Nic.

Procures etiam certitudinem habere plenariam, utrum Rex ipse decesserit tunquam catholicus Christianus, non hæreticus, nec schismaticus, neque a fide exorbitans supradicta. Studeas quoque diligenter inquirere quod super iis sciunt, credunt, & tenent prælati & religiosi, magnates & clerus, ac populus dicti regni, de quibus & prout videris expedire: & tam de eo, quod super præmissis & eorum singulis tam de fama quam de veritate contigerit invenire, quam quod etiam de prædictis in regno tenetur eodem a prælatis & religiosis eisdem, sic te plene, seriatim, distincte, ac lucide studeas informare, ut per tuum processum plenariam habere possimus certitudinem præmissorum. Dat. apud Urbemveterem IV. non. januarii anno III.

Mœrentem etiam ex viri morte Ungariæ Reginam apostolicis literis demulcere, atque ad constantiam excitare est conatus: (a) tum etiam legatum patrocinium illius suscipere jussit (b).

(a) Ib. ep. cur. 118.
(b) Ib. ep. cur. 117.

XLVII. Denuntiari Germanis princip. Ungariam sedis Apost. beneficiariam esse.

Ad comprimendas vero in Ungaria de sceptri successione seditiones, coercendosque Germanos principes, Rodulphum nimirum Regem ejusque filium Albertum Austriæ ducem, qui Ungariam affectabant legato provinciam demandavit (c), ut Apostolicæ sedis nomine iis denunciaret Ungariam ecclesiæ Romanæ fiduciariam esse, vetaretque in eam aliquid illos moliri: idque aliis literis legato inculcavit: (d) ni parerent, incussis censuris potentiorum etiam principum implorata ope temerarios conatus repressurum: quamrem etiam archiepiscopis & episcopis, ut Romanæ ecclesiæ jura tuerentur, indicere jussit (e).

(c) Ib. ep. cur. 115.
(d) Ib. ep. cur. 120.
(e) Ib. ep. cur. 116.

Venerabili fratri Joanni episcopo Æsino.

Nuper (f) ad nostrum pervenit auditum, quod cum quondam Latizlaus Rex Ungariæ rebus sit humanis exemptus, turbationes, pericula, & scandala gravia in regno Ungariæ sunt exorta, diversis aspirantibus ad solium dicti regni. Cum itaque regnum ipsum ad Apostolicam sedem multipliciter pertinere noscatur, te ad partes illas pro certis ibidem exequendis negociis fiducialiter destinamus, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandantes, quatenus cum ad partes illas te contigerit pervenire, coram charissimo in Christo filio nostro Rodulpho Rege Romanorum illustri, & dilecto filio nobili viro .. duce Austriæ insimul, vel disjunctim per te, per alium, seu alios ex parte nostra expresse manifesteque denunties, prædictum regnum ad nos & Romanam ecclesiam ex causa multiplici pertinere; aperte & publice nostro & ipsius ecclesiæ nomine protestando, ut nullus cujuscunque sit præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, jura quælibet in eodem regno ad nos & ecclesiam ipsam spectantia quomodolibet invadere, occupare, vel usurpare præsumat; aut in nostrum & ejusdem ecclesiæ præjudicium & gravamen aliquid attentare. Alioquin contra præsumptores hujusmodi, prout qualitas facti suaserit, & expedire viderimus, procedemus. Dat. apud Urbemvet. IV. non. januarii anno III.

(f) Ead. ep. 115.

Data ea in causa legato imperia.

At Rodulphus jam spe Ungariam invaserat, ac tanquam ex Cæsarum aula illud regnum penderet, Albertum filium illius Regem Imperii fiduciarium crearat, quem Nicolaus ob violata in ea re ecclesiæ Romanæ jura perstrinxit (g), cœptisque absistere jussit.

XLVIII. Rodulphus Rex Rom. Albertum filium Regem Ungar. creat.

(g) Ib. ep. cur. 118.

Nicolaus, &c. charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Corripitur a Nicolao jura Ecclesiæ ipsum invasisse.

Licet, fili charissime, intentionis nostræ non sit juri, si quod tibi in regno ipso competit, derogare; nolumus tamen ignorare celsitudinem regiam, quod regnum ad Romanam ecclesiam matrem tuam ab antiquo etiam dignoscitur pertinere; propter quod circa illud aciem solicitæ considerationis extendimus, & de statu ejus solicite cogitamus: ideoque regalem magnificentiam rogandam attente duximus & hortandam, quatenus pro divina, & Apostolicæ sedis, ac nostra reverentia, jura quælibet ad nos & eandem ecclesiam in regno memorato spectantia, per te vel per alium, seu alios non invadas, aut occupes, vel usurpes, sive aliquid facias in nostrum & ipsius ecclesiæ præjudicium vel gravamen, quæ potius manutenere solicite ac illibata & integra plenis favoribus servare te convenit, utpote specialem advocatum ejusdem ecclesiæ, ac præcipuum defensorem. Sic ergo super hoc precibus nostris obtemperes, sic nostræ instantiæ acquiescas, ut devotionem regiam, quæ semper erga præfatam ecclesiam claruisse conspicitur, uberibus in Domino laudibus attollamus. Dat. apud Urbemveterem II. kal. februarii anno III.

Hortatur ut re ipsa patrocinium illius gerat.

Conceptæ sunt iisdem sententiis literæ XLIX.

(a) Ib. ep. cur. 119.

(b) Ep. cur. 122. Strigoniensis archiep. ut regno tuendo operam daret excitatus.

ræ ad Albertum Austriæ ducem (a). Ad infringendas vero magis principum injuria Ungaricum diadema affectantium cupiditates, in literis ad archiepiscopum Strigoniensem datis (b), ubi ipsum paterne increpuit, in solito Romanam erga sedem studio ac publicæ utilitatis curandæ ardore videri tepuisse, dum qui vivo Ladislao de invectis regno scandalis & improbis consuetudinibus Apostolicam sedem, ut mederetur, admonebat, qua ex re summam ab ea gratiam inibat; nunc sublato Rege, cum pluribus tumultibus fluctuet Ungaria, nullas literas miserit, neque de Regis morte, num in fide Christiana obierit, quive regno sint successuri, an bellum ingruat, sintne gentiles in Ungariam grassaturi, aliaque scitu necessaria ad avertenda imminentia mala nondum significarit. Tum subjungit: *Cum autem præfatum regnum ad Romanam ecclesiam ab antiquo etiam pertinere noscatur, & per dictum Regem sub obligatione sua & regni sui tempore, quo venerabilis frater noster Firmanus episcopus in ipso legationis officio fungebatur, nonnulla promissa & jurata fuisse, quæ postmodum non servavit; volumus, tibique præcipimus, ut ad personarum ecclesiasticarum & sæcularium regni prælibati notitiam, quantæcumque sint cujuscumque præeminentiæ, conditionis, aut status extiterint, ad illarum maxime, quæ sibi dicunt jus aliquid competere quomodolibet in regno præfato, perducere studeas, regnum ipsum, ab antiquo etiam, ad Romanam ecclesiam pertinere, sibique fore, prout præmittitur, obligatum ut hæc illæsa & integra eidem ecclesiæ in posterum conserventur; & ne quivis illa quomodolibet invadere, occupare, vel usurpare præsumerent in nostrum, vel ejusdem ecclesiæ præjudicium & gravamen aliquod attentare. Volumus autem, quod ea, quæ in hac parte feceris, nobis per tuas literas plene & seriose ac fideliter studeas intimare: ac nihilominus super denuntiationem & potestatem hujusmodi confici facias duo publica similia instrumenta quorum unum tibi retineas, & reliquum per fidelem nuntium nobis mittas. Dat. apud Urbem veterem 11. kal. febr. anno 111.* Ut vero a Bonifacio VIII. Ungaricum sceptrum Carolo Siciliæ Regis nepoti adversus æmulos adjudicatum sit, dicemus inferius.

Denuntiet de regni successione contendentibus, clientelæ nomine illius imperium ad sedem Apost. spectare.

L. Rodulphus Rex Rom. moritur non accepto imperiali insigni.

(c) Joan. Vill. l. 7. c. 145.
(d) Bern. in chron. Rom. Pont.
(e) Ptol. Luc. in annal.
(f) Siff. epit. l. 2.
(g) Hist. de Langr.
(h) Stero in annal.
(i) Eberhar. in annal.
(k) Jo. Vill. ubi sup.
(l) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 6. §. 10.
(m) Baron. in schedis.

Inter hæc Rodulphus Romanorum Rex anno regni decimoseptimo e vivis discessit. Imperialem utique dignitatem, quæ Pontificum Romanorum manibus confertur, adeptus non est, ut enim Joannes Villanus notat (c) firmandæ in Germania potentiæ suæ intentus, res Italicas sprevit, quam quidem adeo egregie stabilivit, ut suis Austriam ac Sueviæ partem hereditariam pepererit, illique Ungariam, ut vidimus, adjungere meditaretur. Cæterum hoc ipsum anno obiisse, Bernardus, (d) Ptolemæus Lucensis, (e) Siffridus (f), auctor hist. de Langraviis (g), Stero, (h) Eberhardus, (i) Joannes Villanus, (k) S. Antoninus, (l) Albertus Argentinensis, aliique consentiunt; quibus suum Card. Baronius calculum in MS. notis adiicit his verbis (m): *Anno Christi MCCXCI. Rodulphus Imp. obiit pridie kalend. octobris. Interregnum menses tres.*

LI. Alfonsus Aragon. ad firmandum sceptrum fœdus cum Rege Francor. & Ecclesia init.

(n) Lib. 4. ep. cur. 41.
(o) Surit. l. 4. annal. c. 121. & indic. l. 2.
(p) Marian. l. 4. c. 14. Summont. in hist. l. 3. Concordiæ leges.
(q) Annal. Dominic. Colmar.
(r) Surit. ind. l. 2.

Huic regio funeri alterum regium funus Alfonsi Aragonii conjungendum videtur, [1] quem dum ad conciliandam sibi Ecclesiæ gratiam incumbebat, obiisse Nicolaus Papa testatur: (n) cujus etiam mortem hoc anno Surita, (o) Mariana (p) aliique collocant, ac Pontificis dicta illustrant: ait enim ineunte februario a Cardinalibus, quos Nicolaus in Galliam legarat (ii Gerardus Parmensis episcopus Sabinensis, & Benedictus Cajetanus diaconus Card. erant) inter Galliæ & Aragoniæ Reges præsentibus Carolo II. Siculo atque utriusque oratoribus fœdus percussum, dictasque has pacis leges. Veniam commissorum a Pontifice Alfonsus supplex posceret, vectigalisque nomine, uti proavus pactus erat, triginta auri uncias ecclesiæ Romanæ penderet. In Syriam belli sacri causa cum exercitu navigaret: & quidem quod ad hoc spectat, annales Colmariensium (q) tradunt Nicolaum ardentissime ursisse ipsum, ut crucem indueret, atque ob id omnium Aragoniæ ecclesiarum decimas ad triennium concessisse: verum eam pactionem Surita (r) præter-

NOTÆ [1] SI annalista mensem & diem singulorum principum emortualem diligentius adnotasset; historiam obitus Jacobi funeri Rodolphi Imperatoris atque præposuisset. Jacobus enim decessit die XVIII. junii, ut præter authores Hispanicos, quos Spondanus consuluit, testatur author horum temporum æqualis Bartholomæus a Neocastro Hist. Sicul. cap. CXV.

Sed de mense & die, quo Rodulphus Romanorum imperator decessit, apud Historicos etiam coævos intercessit discrimen; quamquam enim Albertus Argentinensis vetus author ex epitaphio sepulcrali ejusdem Rodolphi deducit obiisse pridie kal. octobris; non desunt tamen veteres scriptores qui diem XV. julii assignent, inter quos Stero aliique Germani scriptores his temporibus haud remoti. Martinus minorita, cujus historiam ad annum usque 1346. deductam Eccardus inter historicos medii ævi tom. 2. vulgavit, ad hunc annum 1291. scribit: *Idib. julii rex Rodulphus obiit.* Inter has ambages quæ tenenda sit sententia non satis exploratum mihi est, cum præsertim epitaphii, quod Albertus Argentinensis allegat, fides apud chronologos sublesta sit, ut Pagius non semel in sua ad annales Baronii critica adnotavit. MANSI

Carolus Valesius regni Aragonii jure & actione decedit. Andium & Cœnom. comitatos recipit a Carolo.

termittit. Jussus quoque matrem fratremque ad restituendam Siciliam hortari, ac armis cogere Aragonios proceres ac milites severo edicto ex ea revocare, atque obsides Carolo II. reddere. His conditionibus adjectum, ut Carolus Valesius concesso in Aragoniam a Pontifice jure actioneque decederet, cui ad reponendam gratiam Carolus filiam Clementiam, Andium & Cœnomanorum comitatuum attributa dote, uxorem pactus est: (a) Pontifex vero Aragonium in gratiam reciperet, atque incussos regno censuras dissolveret.

(a) Surit. l. 4. annal. c. 131.

Exclusi eo fœdere Siculi.

Exclusi eo fœdere rebelles Siculi, adeo ut Carolus brevi recuperandæ Siciliæ spe efferretur. Sed dum hæc in opus perducere parabat Alfonsus, importuno tempore mors eum oppressit. Tum sane proditos se ab eo querebantur Siculi, ac nil propius aberat, quam ut ab Aragoniis destituti, quorum auxilii spe rebellionem moverant, immo a quibus, ut in Martino vidimus, fuerant concitati; torque cincti hostibus, Jacobo cæterisque Aragoniis ejectis, sibi consulerent. Urgebat ad id ipsos etiam Pontifex, jactoque anathemate ni Jacobum pellerent, sacram in eos militiam indicebat (b).

(b) Lib. 4. ep. cur. 13.

LII. Alfonsus in ipso perficiendæ rei conatu obit. Jacobus Sicil. invasor in Aragon. regnum succedit.

Consenuit mora illud bellum, sublatoque Alfonso Aragonio, Siculi belli mala, quæ sopienda sperabantur, recrudure: Jacobus enim Siciliæ occupator, fratris successione auctus ac tumidus magis quam antea Ecclesiæ formidandus apparuit. Ad eujus elidendos conatus, Pontifex, ut occupatum ab Alfonso Balearium regnum, quo Jacobus Rex principis Jacobi patruus ob Pontificis & Gallorum partes adversus Petrum fratrem secutas depulsus fuerat, a Jacobi Aragonii tyrannide eriperetur, Majoricanum episcopum, atque alios præsules literis (c) hortatus est, ut ad veteris Regis legitimi fidem redirent, ac nulla ratione alteri Jacobo tyranno Siculo sacramento se obstringerent, sed potius ad arcendos ejus impetus strenue se compararent: *Universitatem*, inquit, *vestram monemus, rogamus, & hortamur attente, per apostolica vobis scripta sub spiritualibus & temporalibus pœnis, singulariter & generaliter juxta nostrum arbitrium inferendis, districte præcipiendo mandantes, quatenus mentes vestras & oculos ad Deum & Ecclesiam devotis spiritibus erigentes; & attendentes provide, quod fermentum pravæ commixtionis regnorum & populi concordiam in dispendia dissensionis evertit, pacem turbat, fidem inficit, famæ decorem obnubilat, damna rerum, animarum pericula, & excidia personarum inducit; prædictum Jacobum, vel aliam pro ipso, vel ejus nomine ad regnum Majoricarum, seu insulae adjacentes eidem, aut aliquam eorum partem, sicut nostram, & ipsius Ecclesiæ benedictionem, & gratiam affectatis, & nostri turbationem animi cupitis evitare; nec irritare vultis contra Deum & prædictam Ecclesiam nexibus offensarum, pro Rege vel domino non recipiatis ullatenus, nec alias etiam admittatis; neque sibi, vel alii pro ipso homagium, fidelitatem, vel obedientiam aliquam faciatis: quinimo ad devotionem & fidelitatem vestri domini naturalis charissimi in Christo filii nostri Jacobi Regis Majoricarum illustris prudenter redire, sibique intendere, ut tenemini, & parere curetis; ita quod inter vos & eum gratia reconciliationis adveniat, vosque gratiosum & propitium vobis habeatis eumdem.*

(c) Eod. l. 4. ep. cur. 41. Hortatur Pont. Baleares, ut ad Regiam fidem redeant. Datæ eo argum. literæ.

Sic itaque nostris studeatis parere monitis & obedire præceptis, quod exinde vobis universis & singulis, ac prædictis regno & insulis apud Deum & prælibatam Ecclesiam commendationis & commodi proveniat incrementum; nosque devotionis vestræ promptitudinem condignis gratiarum actionibus merito prosequamur. Dat. apud Urbemveterem v. id. augusti anno IV. Balearium porro episcopus cui hæ missæ literæ, Pontius erat, ob fidei erga Romanum Pontificem constantiam insignis, qui olim ab Alfonso ob promulgatum in Petrum anathema sua sede depulsus erat, cui Nicolaus plura privilegia contulit (d).

Majoricanus episc. pluribus ornatus privilegiis.

(d) Lib. 4. ep. 143. 144.

LIII. Nicolaus Aragonios Jacobum in Regem admittere vetat.

Ut porro Balearibus vetuerat Nicolaus, ne Jacobum exciperent; ita nervos omnes contendit, ut amittendæ fraternæ successionis metu a Sicilia avelleret: archiepiscopis enim, episcopis, abbatibus, cæterisque ecclesiastici ordinis (e) Aragoniis, Valentinis, & Catalanis, ac pluribus aliis, (f) incussis gravissimis pœnis prohibuit, ne Jacobum Regem admitterent. Simillimaque imperia Jacobo adjecto pœnarum terrore imposuit, ne quamdiu censuris sententiisque præteritis esset irretitus, Aragoniæ, Valentiæ, Barcinonis, & Cataloniæ possessionem inire pertentaret, eumque hisce literis ad resipiscentiam est adhortatus (g).

(e) Lib. ep. cur. 50.

(f) Ep. cur. 51.

Data Jacobo imperia, ne ante adeptam Ecclesiæ gratiam sceptrum Aragonium capessat.

(g) Ep. cur. 48.

Jacobo filio quondam.. olim Regis Aragonum, spiritum consilii sanioris.

Seriosæ repetitionis ad præsens non expedit oraculis aperire, cum sit longe lateque diffusum, & in singulorum quasi notitiam jam deductum, qualiter quondam Petrus *olim Rex Aragonum pater tuus factus ecclesiæ Romanæ, ac claræ memoriæ Caroli Siciliæ Regis, & heredum suorum hostis publicus & persecutor hostilis, contra dictam ecclesiam & ipsum Regem regnum Siciliæ ab ecclesia prædicta tenentem, ejusque de illo vassallum notorios & detestabiles commisit excessus, insulam Siciliæ, terram peculiarem ipsius ecclesiæ, temerariis ausibus occupando; & postmodum ipso Petro sublato de medio, tu inimici humani generis, pacis æmuli seductione deductus, & pa-*

Petri Nicolai ad ipsum ea de re literæ.

Commissa a parente Petro in Ecclesiam scelera exponit.

& paterni vitii imitator, immediate insulam invasisti eamdem, ac deinde in Regem Siciliæ te coronari, vel potius execrari procurans, ac te faciens Regem Siciliæ nominari, prædictam insulam detinuisti, & detines contra prohibitionem ejusdem ecclesiæ nequiter occupatam, & gravibus contra Deum, & dictam ecclesiam, ac charissimum in Christo filium nostrum Carolum ipsius Siciliæ Regem illustrem, prædicti quondam Caroli Regis filium & ipsius in præfato regno Siciliæ successorem, longo tempore continuatis excessibus, etiam ad alia loca dicti regni occupatrices manus extendere conatus es hactenus, & quotidie damnabili temeritate præsumis. Propter quod dicta ecclesia dudum contra dictum Petrum & te, ac ipsius & tuos in hac parte fautores diversos processus fecisse dignoscitur, & sententias protulisse, quos præsenti serie aliter non duximus repetendos.

Ut injuria Siculum sceptrum post patris mortem invaserit. Siciliam citeriorem oppugnarit.

LIV. Verum quia, sicut nuper accepimus, quondam Alfonsus de Aragonia frater tuus, qui per consilia saniora procedens ad Deum & eamdem ecclesiam reconciliationis suæ remedia procurabat, solemnibus nunciis super hoc ad eumdem ecclesiam destinatis, diem clausit extremum, nos experiri volentes, utrum tu in tantis excessibus ac sententiarum laqueis, quibus nosceris involutus, hoc enim anno in ipsum vibratas antea censuras festis cœnæ (a) & ascensionis (b) dominicæ, tum dedicationis basilicæ Principis Apostolorum renovavit, in morte obdormiens, possis per apostolicæ benignitatis studium excitari, te præsentium tenore monemus & hortamur attente, per apostolica tibi scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus tanti erroris invio derelicto, ad viam redieas veritatis, ne dissimules, sed diligenter advertas tam graves, tamque perniciosos excessus, quibus morbum tuum non sentire videris, nec futura pericula pertimescis; quodque nonnulli Reges & principes, qui olim ipsius fuerunt persecutores ecclesiæ, non absque confusionis improperio decesserunt, meritorum suorum stipendia recepturi. Alia quoque quamplura, quæ considerända in hac parte noscuntur, diligenter attendeas, & a præmissis excessibus, tuisque erroribus resipiscens, infra quatuor mensium spatium a præsentatione præsentium tibi facta, quod tibi pro peremptorio termino assignamus, redeas ad ecclesiæ memorata mandata, & præfatam Siciliæ insulam, aliaque terras & loca dicti regni detenta per te, regnumque ipsum Ecclesiæ prælibatæ, dictoque Regi absolute, ac libere, & in pace dimittas; & prædictis Ecclesiæ ac Regi, cæterisque per te, vel occasione tui ratione dicti regni passis damna & injurias plenam & debitam satisfactionem impendas, talia, vel similia contra eos nullo umquam tempore præsumpturus: tibi nihilominus districtius inhibentes, ne tot involutus processibus, & ligatus sententiis de quorumlibet regnorum, seu terrarum administratione sive regimine, præsertim Aragoniæ, Valentiæque regnorum, comitatus Barcinoniæ, & universæ Cataloniæ, vel alicujus partis eorum, ne omnium & singulorum, quibus prædictus pater tuus per sæpedictam ecclesiam sententialiter est privatus, te aliquatenus intromittas. Quibus si prudenter attenditur, ex dicti patris tui tuisque demeritis indignus es redditus vel reddendus, ac privatus vel ecclesiæ supradicta auctoritate privandus: & nihilominus tibi aperte prædicimus, quod te in incepta rebellione & contumacia persistente ad privationem, seu denuntiationem privationis hujusmodi, & alias contra te spiritualiter & temporaliter procedemus, prout viderimus expedire. Prætextu autem dilationis, & termini præfixionis hujusmodi, quæ potius ex gratia seu misericordia, quam ex juris necessitate procedunt, processibus dudum contra te habitis, vel alias occasione tui nolumus in aliquo derogari, neque differre, vel etiam abstinere proponimus. Quin etiam, ipsa dilatione ac termini præfixione pendentibus, tam ex præteritis tuis & illorum contumaciis & excessibus & offensis, quam ex futuris, si quas te vel illos committere fortasse contigerit, contra te ac ipsos spiritualiter & temporaliter, prout & quando videbimus fore expediens, procedamus.

Censuris juste devinctus fuerit.

(a) Ep. cur. 14.

(b) Ep. cur. 33.

Indicit, ut excurrente quadrimestri ad Ecclesiæ obsequium redeat.

Ne regnorum, quibus juste ipsius parens fuerat privatus, administrationem suscipiat.

Spernenti imperia & minæ intentatæ.

LV. Cæterum ut nulla tibi excusationis materia relinquatur, ecce dilectum filium magistrum Guillelmum de Mandagoto notarium nostrum (extant ad eum in regesto datæ pluses literæ, (c) quibus ea provincia ipsi demandata est,) virum atique providum & discretum, de cujus industria & circumspectione confidimus, ad te, ac prædicta Aragoniæ & Valentiæ regna, comitatum Barcinonæ, ac universam Cataloniam, & etiam loca vicina & circumpositas regiones providimus destinandum, ut super præmissis te hortetur attentius, instantius excitet, ac ea tibi vivæ vocis oraculo seriosius exprimat, & alias super eis nostrum beneplacitum exequatur. Dat. apud Urbemveterem kal. augusti anno IV. Parum valuere pontificia monita: accurrens enim Jacobus in Aragoniam Cæsaraugustæ, ut scribunt Surita, (d) Mariana (e) & alii, regias infulas suscepit.

Missus eam ob causam in Aragoniam nuntius.

(c) Ep. cur. 47. 49. 50. 51.

Jacobus contemptis apostolicis monitis, insigne regium Cæsaraugustæ accepit.

(d) Surit. indic. l. 2. hoc an. & l. 4. annal. c. 123.

(e) Marian. l. 14. c. 15.

LVI. Attollere in eum signa mollebatur Philippus Francorum Rex, ac fratrem Carolum Valesium, qui ad Caroli & Alfonsi Regum gratiam Aragonici regni jure & actione abscesserat, eo extincto, pristina jura repetentem Aragoniæ Regem imponere meditabatur; missisque ad Nicolaum oratoribus, flagitavit, ut sacram militiam adversus Aragonios indiceret, ac decimas

mas fexennales in facri belli fumptus conferret. At Pontifex, qui Jacobum ad Ecclefiæ obfequium pellicere nitebatur, & ad declinanda bellorum mala rem æquitate potius, quam ferro componere ftudebat, atque ob amiffam recenter Syriam difficile bellum, quo aliud Afiaticum difturbaretur, non fufcipiendum ratus, Philippi Regis petita in aliud tempus extraxit, (a) utque rem æqui acciperet, facti rationem his literis expofuit.

(a) Eod. l. 4. ep. cur. 63.

Chariffimo in Chrifto filio Philippo Regi Franciæ illuftri.

Philippus Rex fexennales decimas pro comparanda Aragonia flagitat a Pontifice.

Religiosam in Aragonios militiam indicit.

Venerabilis frater nofter P. epifcopus, tunc electus Carcaffonenfis, & dilecti filii magifter Joannes de Forefta clericus, ac Ægidius de Compendio laicus ferenitatis regiæ nuncii, quos mittentis & fuæ probitatis obtentu benigne recepimus, prudenter, ea, pro quibus afferuere fe miffos, in noftra & fratrum noftrorum præfentia exponentes, ex parte regalis celfitudinis inter cætera petierunt, ut ad negotium Aragoniæ profequendum tibi per fex annos concederemus decimam omnium ecclefiafticorum reddituum regni tui, & faceremus contra illos de Aragonia crucem in omnibus ejufdem regni partibus prædicari. Sane, fili chariffime, licet antiquam tui generis continuatamque diutius, & per te, Deo auctore, continuandam folicite ad Romanam ecclefiam, & ecclefiafticam libertatem devotionem, & affectionem dignis laudibus attollendam memori memoria recenfentes, non indigne ad fingularem erga tuam perfonam & regni ejufdem ftatum profperum moveamur affectum; non immerito ad efficaciter promovenda tua & tuorum commoda, exaudiendaque defideria excitemur; quia tamen non femper ratio cum affectione concurrit, diligenti fuper dictis petitionibus cum eifdem fratribus deliberatione prahabita, exauditionem ipfarum confideravimus ex caufis variis differendam. Infauftis fiquidem rumoribus ad fedem Apoftolicam de civitatis Acconenfis captione perlatis, nos & iidem fratres de ftatu miferabili Terræ fanctæ totius, totaliter expofitæ manibus impiorum, profundi & immenfi tacti doloris aculeis, quem ex hoc opprobrii nominis Chriftiani profunditas, & difpendii Chriftianitatis fubminiftrat immenfitas; inter cætera quæ ad reparationem tantæ ruinæ cum anxietate multimoda providimus exequenda, confiderantes reparationem ipfam omnes contingere fidei Chriftianæ cultores, & præcipue Reges & principes, prælatos, cæterofque magnates, ipfos fuper viis & modis, per quos reparatio eadem tam neceffaria, tam Chriftianitati toti votiva provenire celerius & efficacius, Deo aufpice valeat, duximus confulendos, tibi & aliis Regibus & principibus, prælatis, cæterifque magnatibus, noftris fuper hoc, prout expedire vidimus, literis deftinatis. Per diverfas etiam mundi partes in ejufdem Terræ fanctæ fubfidium proponi mandavimus verbum crucis.

Differt Pontifex petitis annuere.

Significat omnes Chriftianos principes de inftauranda re Syriaca confultos.

Non fore prudentiæ alia bella re pendente fufcipere.

Decet itaque, proculdubio, decet & expedit fuper confultatione prædicta expectare refponfum, ne ipfa pendente, petitionibus fupradictis ad gratiam exauditionis admiffis, confultis dandi confilii videremur adimere libertatem; dum per exauditionem ipfarum certum de fubveniendo terræ prædictæ propofitum ad aliud tam grande convertendo negotium, præfumeremur forfan avertere ab incepto, & crucis prædicatio adverfus alios indicendam, tam chariff. in Chrifto filii noftri Eduardi Angliæ Regis illuftris, quam aliorum, qui ejufdem crucis vexillum ad fubveniendum terræ præfatæ neceffitatibus receperunt, certo ad transfretandum termino acceptato, non folum debilitaret animos, & in acceleranda fufcepta fubventione remiffiores efficeret; fed & ipfam forfitan totaliter impediret, non abfque gravi totius Chriftianitatis fcandalo, quæ ad illam affectibus intenfis afficitur, ad illam anxia intentione fufpirat.

Retardandum inde expeditionis Eduardi confilium.

LVII. *Differendam infuper dictarum petitionum exauditionem illud etiam perfuafit, quia ficut ad excellentiæ regalis notitiam jam forte pervenit, dilectum filium magiftrum Guillelmum, dictum Maudagotum, notarium noftrum ad Jacobum natum quondam Petri olim Regis Aragonum deftinavimus, per ipfum notarium monentes eumdem, atque mandantes, ut ad mandata Ecclefiæ, præcife rediens, a folita perverfitate defiftat: & ideo ejufdem notarii reditum, quem fperamus proximum, abfque innovatione aliqua credidimus expectandum. Conceffioni quoque petitæ decimæ non mediocriter refragatur ecclefiarum ejufdem regni clamofa querela, quæ fe a tuis officialibus gravibus injuriis affectas hactenus & affici quotidie conquerentes, non videntur ad præfens effe difpofitæ ad novum folvendæ prædictæ decimæ onus æquanimiter fubeundum. Noftra itaque præfens refponfio, quæ licet nunc petitionibus prædictis non annuat, non tamen omnino præcidit eafdem, manfuetudinis regalis obtutibus, quæfumus, non molefta, fed grata proveniat: poterit enim fuccedente tempore, opitulante divina clementia, opportunitas grata fuccedere, quæ noftris & tuis votis accommoda circa præmiffa aliud fieri fuadebit, prout futurorum eventuum qualitas fuggeret, & videbimus expedire. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem id. decemb. anno IV.*

Expectandum, an Jacobus redire in gratiam cum Ecclefia refpuat.

Gallicanos præfules a regiis adminiftris oppreffos adverfari.

LVIII. His Aragonium bellum diffuafit Philippo Nicolaus, qui Siculi conficiendi cupidus ab eo maximis contendit precibus, (b) ut Carolo II. tum ad retundendos hoftium conatus, tum ad amiffa recuperanda auxilia fubmitteret.

(b) Ib. ep. cur. 74.

Cha-

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Hortatur Nicolaus Francor. Regem ut Carolo Sic. Regi opem ferat,

Pulsat instanter ad ostium cordis nostri, mentemque propensius excitat affectuosa dilectio, qua charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem sumus hactenus prosecuti, & continuatis benevolis studiis prosequi non cessamus, ut apostolici favoris auxilium, quod libenter ad filios devotionis extendimus, ei vigilantibus studiis in suis negotiis impendamus; dignum & juri consonum existimantes, ut sedem ipsam sibi favorabilem & propitiam sentiat, quam sinceris devotionis filialis affectibus reveretur. Sane quantas & quam atroces injurias, quam gravia & dispendiosa, quam plurima damna rerum, non utique brevi numero includenda, olim claræ memoriæ Carolo Regi Siciliæ patri Regis ejusdem sibique, patre ipso sublato de medio, intulit rebellium detestanda perfidia Siculorum, plene, ut credimus, regalis magnificentia didicit, facti evidentia divulgante: propter quod illa in præsentiarum duximus prætereunda silentio, ne multiplicatione verborum aures regias graveremus. Sed nondum Siculorum ipsorum elata & jamdiu continuata rebellio tam temerariis ausibus finem dedit; cum in rebellionis nequitia persistentes, & in sua obstinati perfidia mala malis, & excessus excessibus adjicere non formident, eundem Regem suosque fideles offensis multimodis pro viribus impetendo. Et quamquam per sedis memoratæ solertiam jam pluries moniti fuerint, ut debita pœnitudine ducti sique ad saniora consilia referentes rebellionis hujusmodi devio, per quod gressibus periculosis oberrant, penitus derelicto, ad devotionem Regis ipsius, a qua inconsulte recedere præsumpserunt, redire consultius non differrent, ejus mandatis humiliter parituri; ipsi tamen extollentes in superbiæ verticem mentes suas, & prava studia imitantes, hujusmodi monitis temere obauditis, id efficere contempserunt. Quod si diligenter attenditur, tam tibi, quam ceteris dicto Regi cognationis nexibus copulatis tanto molestius & horribilius esse debet, quanto id non absque tua & eorum injuria & contemptu temeritate præsumitur ampliori.

Exponit Siculorum pervicaciam.

LIX. Inferre quotidie novas Siciliæ Regi injurias,

Cum itaque Rex ipse tot pulsatus injuriis, tot confossus doloribus, passusque multiplicia damna rerum, multorum sed tua potissime deposcat auxilia, favores expetat, & subventiones confidenter exquirat; excellentiam regiam rogamus & hortamur attente, quatenus infra claustra pectoris sedula meditatione recogitans, quod in tantæ tamque urgentis necessitatis articulo præfato Regi, cujus in hoc spes & fiducia in tuæ potentiæ viribus præcipue requiescunt, te deesse non convenit; sed potius, ut debitum sanguinis impleas, promptus adesse consiliis, favoribus, & auxiliis opportune; considerans etiam quod si, ope cælestis Numinis suffragante, hujusmodi prætacti Regis negotium tuis fultum præsidiis votivum & prosperum exitum sortiatur, regiæ celsitudinis honor gloriosum exinde suscipiet incrementum, & in orbe terrarum dilatabitur amplius nomen tuum, quodque multum, immo quamplurimum favoris accrescet negotio Terræ sanctæ, cum de regni Siciliæ partibus ipsi terræ copiosum proveniat fulcimentum; memorato Regi favoribus & auxiliis pecuniariis & aliis munificentia regalis assistat, ut tuo fultus munimine & terram quam tenet defendere, ac aliam quæ ad hostibus de facto tenetur, recuperare valeat loco & tempore opportuno; tanto nobis proinde potius placiturus, quanto magis nostrie in hos affectibus complacebis, & statum Regis ejusdem utpote devoti Ecclesiæ filii felicem, & prosperum votis ardentioribus affectamus. Sic ergo, fili, precibus in hac parte nostris obtemperes, & exhortationibus efficaciter acquiescas, ut præmium exinde consequaris a Domino, qui pro minimis grandia recompensat, & præter laudis humanæ præconium titulis regiis proventurum, devotionem tuam uberibus in Domino laudibus attollamus. Dat. apud Urbemveterem kal. octobris anno IV.

Restituta Carolo Sicilia rem Syriacam facilius instaurandam.

Nec Gallorum modo, sed etiam Genuensium auxilia Carolo Siculo conciliare nisus est: Rheginensi enim archiepiscopo, cui provinciam cum reipublicæ proceribus de recuperanda Syria agitare consilia imposuerat, injunxit ut ad juvandum etiam Carolum ipsos flecteret, (a) atque Genuenses, intentatis censuris, a commercio cum Siculis ineundo revocaret: (b) eam rem antea ipsis permissam, ut Siculos delinirent atque ad obsequium Ecclesiæ pellicerent; sed cum in pervicacia sint obfirmati, commercii commodis privandos videri. Collegerant enimvero Siculi novos in Carolum & Ecclesiam animos, cum Fridericus tyrannidem corripuisset, dum Jacobus frater ad Aragoniæ & Valentiæ sceptra sibi asserenda provolasset.

Genuenses a Siculorum studio abducere nititur Pont.

(a) Ib. ep. cur. 76.

(b) Ep. cur. 75.

LX. Gerardi episc. Sabinen. pro Siculi cleri moribus excolendis constitutio.

Cum Siculas res tractemus, insigne decretum silentio prætereundum non est, quod Gerardus Sabinensis episcopus A.S.L. ad expurgandos ecclesiasticorum mores edidit. Jussit enim omnes clericos intra bimestre concubinas, quarum turpi consortio infecti erant, a se abiicere, incussis intermittendi muneris atque sacerdotii amittendi pœnis, si eas in sua alienave domo tenerent. Ne vero archiepiscopi, episcopi, aliique præsules in exercenda legis severitate remissiores essent, sacrorum usu atque ingressu ecclesiæ, si deessent muneri, interdixit: si muneribus corrumpi se paterentur, accepti duplum

Incussæ concubinatus pœnæ. Et Præsulibus in eos non animadvertentibus.

in

Temperata a Nicolao legis feveritas.

in pios usus derivandum, atque ab officio submovendos sanxit. Querentibus vero mox præsulibus hujus legis acerbitatem majora parituram discrimina, nimisque facile exercendi muneris potestatem ereptum iri: tum iniquum videri nullam ipsorum dignitatis habitam rationem, ac patriarchas, archiepiscopos, episcopos iisdem ac cæteros inferioris ordinis clericos pœnis subjici. Iis querelis permotus Nicolaus sanxit, (a) ut lex in inferioris dignitatis clericos valeret: in præsules vero ex canonicis dumtaxat sanctionibus animadverteretur. [1]

(a) Lib. 4. ep. 344.

LXI. Philippus Rex imperii in dimidiam Avenionensis urbis partem jura in Carolum Siculum transfundit.

Addenda hic nonnulla videntur, quæ ad Regem Carolum spectant: Philippum Francorum Regem dominatu, quem in mediam Avenionis partem obtinebat, in Caroli gratiam cessisse, (b) adeo ut is jam tota urbis ditione potiretur. Qua causa motus est Nicolaus, ut decimarum mediam partem, ex Avenionensibus sacerdotiis redigendam, attributamque Francorum Regi, ad Siciliæ Regem derivarit (c).

(b) Lib. 3. ep. 747. (c) Lib. 3. ep. 748.

Carolo Regi Siciliæ illustri.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod civitatis Avinionensis medietas, quam charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris hactenus obtinebat, ad te nuper ex certa causa dignoscitur devenisse, jam te totius civitatis ejusdem dominium obtinente; cum autem ad prosequendum negotium regni Siciliæ dudum tibi omnium ecclesiasticorum redituum & proventuum decimam in Tarantasiensi, Ebredunensi, Aquensi, & Arelatensi provinciis, terra comitatus Venesini ad Romanam ecclesiam nullo mediante pertinente, ac terræ, quam in eisdem provinciis Rex obtinet memoratus, dumtaxat exceptis, per tres annos ab instanti tunc festo nativitatis B. Joannis Baptistæ numerandos, duximus concedendum, suppliciter postulabas a nobis, ut ad præfati prosecutionem negotii decimam ecclesiasticorum proventuum medietatis prædictæ tibi benigne concedere dignaremur. Nos itaque diligenti consideratione pensantes, quod negotium ipsum eo commodius & efficacius prosequi poterit, quo per nos uberioris auxilio fuerit subventionis adjutus, tibi pro jam dicti prosecutione negotii præfatam decimam medietatis ejusdem percipiendam a te * *ex nunc usque ad sexdecim menses sequentes restare* * *noscuntur de triennio supradicto, dummodo prædictus Rex Francorum decimam ex concessione nostra in medietate non percipiat supradicta, præsentium auctoritate concedimus de gratia speciali, &c. Datum apud Urbemveterem* XIV. *kal. martii anno* III. Cæterum quod ad Avenionem spectat; demum a Joanna I. Clementi VI. addicta est pretio, quo illa amissum Neapolitanum regnum recuperavit, Romanorumque Imperator Carolus IV. ad quem supremus dominatus in Avenionem spectabat, sua jura pro ecclesiasticæ ditionis amplificandæ studio ad Romanos Pontifices transfudit: de quibus inferius suis locis agetur. Nunc nonnulla a Nicolao collata sacra beneficia adjungemus.

* quæ

* noscitur

Ut Avenio postea ad sedis Ap. ditionem devoluta sit.

LXII. Prosecutus est Joannem ducis Brabantiæ majorem natu filiam (d) ea prærogativa, ut in ara portatili divinam rem a sacerdote peragendam curaret: *Devotionis tuæ precibus benignum impartientes assensum, auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut capellanus tuus habere possit altare portatile cum debita reverentia, & honore, & in illo tibi & familiæ tuæ ubicumque fueris, in loco videlicet congruo & honesto, absque juris alieni præjudicio, missarum solemnia celebrare. Datum apud* Ur-

(d) Lib. 4. ep. 398.

NOTÆ [1] RES conciliaris anni hujus illustratione, correctione, atque additionibus permaxime indiget. Igitur, ut hinc ducamus exordium, constitutiones Gerardi, quarum meminit annalista, easdem illas esse credo quas idem Gerardus A. S. per Siciliam legatus in Melfitano concilio habito anno 1287. vulgavit; de quo concilio, a PP. Martene & Durand in collect. monum. to. VII. producto, ad eundem annum 1287. egi.

In collectione Labbeana to. XIV. col. 1197. Ven. edit. anno huic assignatur concilium Londinense, in quo Judæorum ejectio decreta fuit. Hujus chronologiæ assertor hic exhibetur Bzovius in annalibus; sed forte viro docto non satis exploratus fuit verus annus, cui Concilium istud alligaretur. Ex chronico Triveti, qui tunc in Anglia florebat, discimus anno 1289. Eduardum Angliæ regem conventum Procerum, *Parliamentum*, tenuisse Londini, in quo Judæorum expulsio decreta fuit; quin & pro illa indulsit populus regi *quintadecimam partem bonorum*. Hoc ipsum esse concilium, quod præ oculis habuit Bzovius, vix dubito; nec tamen abnuo fieri potuisse ut aliæ leges conderentur quas Bzovius commemorat, & præterit Trivettus, quas leges, velut ecclesiæ iniquas, superveniens post biennium legatus abrogaverit, prout idem Bzovius testatur. Cæterum huic anno forte assignandum erit concilium Andegavense ab episcopis Turonensis provinciæ celebratum die dominica ante festum purificationis B. M. V. Mentio hujus superest in literis capituli Majoris monasterii directis decano & capitulo Turonensi, excusantibus abbatem suum, si legitime impeditus, a concilio abfuerit. Datæ sunt *illa die Jovis ante conversionem B. Pauli apostoli anno* 1291. Forte tamen concilium illud ad sequentem annum referendum est, cum Galli non raro veterem stilum exordiendi annum a martio, sequerentur. Præsertim cum concilium illud authoritate apostolica celebratum fuerit, quod designare videtur indictum illud fuisse ad obsequendum jussionibus Nicolai pontificis, qui post casum Ptolemaidis nempe post diem XVIII. maii anni 1291. encyclicis literis archiepiscopos omnes ad habenda provincialia concilia invitavit. MANSI

Academia Grajaci instituta a Bisunt. archiep.

Urbemveterem kal. augusti anno IV. Congerenda hic alia videntur beneficia, quæ Nicolaus hoc anno aliis impertiit. Archiepiscopo Bisuntino in primis permisit, (a) ut Grajaci academiam excitaret; Bononiensi vero academiæ, (b) ut qui in eo collegio approbatus esset, in cæteris omnibus academiis docere posset.

(a) Lib. 4. ep. 55.
(b) Ib. ep. 435.
(c) Ib. ep. 108.

LXIII. Lateranensem basilicam adituris propositæ indulgentiæ.

Præterea amplissimam criminum condonationem iis impertiit, (c) qui basilicam Lateranensem statis diebus daturi preces numini adirent.

Ut renati fonte baptismatis Apostolorum ipsorum, ac aliorum sanctorum, quorum sacræ reliquiæ in eadem basilica, nempe Lateranensi, *requiescunt intercessione, ac nostræ remissionis munere mereantur in loco æterna pascuæ collocari, omnibus vere pænitentibus & confessis, qui ad præmissam basilicam singulis diebus, in quibus in ipsa sacrosancta icona aperta permanet Salvatoris; necnon in singulis prædictorum Apostolorum Petri & Pauli, & beatæ Agnetis, Romanis videlicet, Campanis, & Marchianis, & aliis de provinciis circumadjacentibus, de omnipotentis Dei misericordia & eorumdem Apostolorum auctoritate confisi, quatuor annos, & quatuor quadragenas, Tuscis, Apulis, & Lombardis quinque annos & quinque quadragenas; Ultramontanis, & maria transeuntibus septem annos & septem quadragenas; illis vero qui in singulis beatæ Mariæ virginis, necnon Bartholomæi, Thomæ, & Mathiæ Apostolorum, ac sanctorum Laurentii, & quadraginta martyrum, ac beatæ Euphemiæ festivitatibus, & per octo dies festivitates ipsas immediate sequentes causa devotionis accesserint annuatim, duos annos, & duas quadragenas, & illis qui singulis diebus totius anni, unum annum & quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Dat. apud Urbemveterem* x. *kal. aprilis anno* IV.

LXIV. (d) Ib. ep. 450. Urbevetani templi fundamenta a Nicolao jacta.

Indulgentias etiam iis tribuit, (d) qui eleemosynas ad principis templi Urbeverani fabricam perducendam conferrent, cujus ipse primum in jaciendis fundamentis lapidem apostolicis manibus consecrarat, posueratque, ut ipse his verbis testatus est: *Nosque in ipsius ecclesiæ fundamento pro reverentia ipsius Virginis gloriosæ primarium lapidem benedictum, dilectis fratribus nostris sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus nobis assistentibus, propriis manibus duximus collocandum.* Suscepit quoque Pontifex idem clientelam virorum religiosorum urbani xendochii S. Mariæ in Saxia (e). Hæc de privilegiis suffecerint. Jam nonnulla nobis de ejus severitate, atque in tuenda libertate ecclesiastica & clericis a potentiorum tyrannide vindicandis sunt attexenda.

(e) Ib. ep. 298.

Otho dux Bavariæ Salisburgum sibi subjicere tentat.

Non parum ipsi laborandum fuit, ut Salisburgensis ecclesiæ jura contra Othonis ducis Bavariæ potentiam defenderet, qui nonnulla fœdera iniquiora cum proceribus archiepiscopi stipendiariis percusserat, quæ scriptis ad Othonem ipsum, (f) ac patriarcham Aquilejensem literis convulsit: (g) aliisque literis graviores querelas in eos proceres effudit, justissimasque ob conflatam contra archiepiscopum de subiiciendo Othoni Salisburgo conjurationem minas incussit (h).

(f) Ib. ep. 532.
(g) Reg. post eand. ep.

Archiepiscopi causam tuetur Nicolaus.

(h) Ib. ep. 531.

Dilectis filiis nobilibus viris baronibus, ministerialibus, castellanis, & communitatibus civitatis Salzeburgensis, & castrorum ac oppidorum ad ecclesiam Salzeburgensem spectantium.

LXV. Arguit Salisburgenses iniqua cum Othone fœdera iniisse.

Circa curam quarumlibet ecclesiarum juxta pastoralis officii debitum sollicite vigilantes, contra illos, qui ecclesias ipsas earumque prælatos, præsertim eos, qui apud sedem Apostolicam de ipsius sedis beneplacito moram trahunt, in suis bonis, libertatibus, seu juribus offendere moliuntur eisdem ecclesiis ac prælatis, tenemur defensionis præsidio assistere opportuno. Sane venerabilis frater noster Salzeburgensis archiepiscopus nobis graviter est conquestus, quod vos, non attendentes, ut convenit, quod ex debito fidelitatis, quam Salzeburgensi ecclesiæ ac prædecessoribus dicti archiepiscopi pro ipsis eorumque successoribus dicimini præstitisse, tenemini non solum ecclesiam & archiepiscopum prædictos molestiis seu injuriis non afficere, sed eos ab aliorum oppressionibus super ejusdem ecclesiæ bonis, immunitatibus, & juribus, ipsos temere impetentium, pro viribus defensare, cum nobili viro Othone duce Bavariæ conjurationes, confœderationes, & pacta inire, vosque civitatem Salzeburgensem, nec non castra & oppida ad ipsum archiepiscopum & ecclesiam pertinentia, in quibus omnibus iidem archiepiscopus, & ecclesia temporalem & spiritualem jurisdictionem obtinere noscuntur, eidem duci submittere, quantum in vobis extitit, non sine damnabilis temeritatis audacia, præsumpsistis; promittentes nihilominus, datis super hoc patentibus literis, seu corporaliter præstitis juramentis, quod dicto duci usque ad unum annum cum civitate, castris, & oppidis supradictis, ac omnibus munitionibus, viis, & clausuris, quæ ad archiepiscopum & ecclesiam prædictos pertinent in Bavaria obedietis & plenarie intendetis, & quod nullum in civitate, oppido, vel castro eodem inducetis, vel etiam recipietis in ipsis per præfatas vias sive clausuras contra ducis ejusdem beneplacitum voluntatis.

Post pactum vero hujusmodi taliter attentata officiales dicti ducis, cui alias meminimus preces per nostras literas direxisse, ut haberet pro Apostolicæ sedis reverentia præfatos archiepiscopum & ecclesiam commendatos; propter quod decuisset eumdem

Occupari ecclesiæ Salisburgen. arces a duce Bavar. passos.

dem per se suosque ministeriales saltem ab ipsorum ecclesiæ ac archiepiscopi gravaminibus abstinere; partem civitatis prædictæ, castram Foramis, & in Raslat, & quædam alia oppida, possessiones, & jura ecclesiæ memoratæ præfati ducis nomine per violentiam occuparant: sicque occasione præmissorum subditi eorundem archiepiscopi & ecclesiæ ab obedientia & fidelitate, ipsi archiepiscopo debitis, subtrahuntur; eique facultas adimitur non solum percipiendi suos archiepiscopales reditus & proventus, ac utilitates ipsius ecclesiæ procurandi; verum etiam ad eandem ecclesiam ejusque terras libere accedendi. Quare idem archiepiscopus nobis humiliter supplicavit, ut providere in hac parte sibi, & eidem ecclesiæ de opportuno remedio curaremus. Nos igitur attendentes, quod si præmissa veritate nitantur, hujusmodi conjurationes, confœderationes, submissiones,

Rescindit ipsorum coitiones & pacta.

promissiones, seu pacta in ipsorum archiepiscopi & ecclesiæ præjudicium sic de facto præsumpta; nec non & literæ exhibitæ, ac juramenta præstita super illis de jure nullam obtinent firmitatem; & ideo submissiones, promissiones, confœderationes, pacta, & juramenta ipsa non sunt aliquatenus observanda: discretioni vestræ per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus illa tanquam cujuslibet robore firmitatis omnino carentia nullatenus observetis; sed, ipsis nequaquam obstantibus, eidem archiepiscopo tanquam patri & pastori animarum vestrarum, vestroque domino temporali obedire, ac intendere studeatis. Alioquin venerabili fratri nostro patriarchæ Aquilejensi nostris damus literis in mandatis, ut vos ad id, si ei de plano & sine strepitu judicii constiterit de prædictis modo prædicto, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compellat; invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis: non obstante si vobis a sede Apostolica sit indultam, quod excommunicari, aut interdici non possitis per literas apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Dat. apud Urbemveterem x. kalend. octobris anno IV.

Significat demandatam patriarchæ Aquil. provinciam, ut ipsos ad archiepiscopi obsequium adigat.

LXVI. Maynardus Tyroli comes Brixiensis & Tridentini episc. jura invadit.

Nec minus tunc in Brixiensem ac Tridentinam ecclesias grassante Maynardo Tyroli comite eodemque duce Charinthiæ, fuit Pontifici desudandum: protervum enim principem, diripiendarum Crucifixi opum avidum, gravissimis verbis monuit (*a*), ut erepta Brixiensi episcopo bona restitueret, ejusque culpæ socium Albertum Goritiæ comitem arguit: (*b*) tum apud Regem Romanorum, atque Albertum ducem Austriæ institit, (*c*) ut seddi ablata imperarent. Cumque hæc parum proficerent, solicitavit Rodulphum (*d*), dum superstes erat, ut Maynardum, ni ablata restitueret, imperiali aula depelleret.

(*a*) Lib. 3. ep. 072.
(*b*) Reg. post eand. ep.
(*c*) Ibid.
(*d*) Lib. 4. ep. cur. 29.

Nicolaus &c. charissimo in Christo filio Rodulpho Regi Romanorum illustri.

Censuræ illi incussæ.

Fili charissime, si debita consideratione discutias, patenter advertes, dictam ducem (nempe Maynardum Charinthiæ eundemque comitem Tyrolensem) *gravi sacrilegio involutum, per tam justam excommunicationis sententiam a communione fidelium separatum, ab omnibus tuis consiliis & ab omni tuæ participatione curiæ, hujusmodi sua durante perfidia, separandum. Decet enim excellentiam regiam, immo etiam juris necessitas interpellat, tam manifestum sacrilegum, tam notorium elaviam Ecclesiæ sibi subditum compescere contemptorem, ut temporali confusione coactus, satisfaciendo de sic manifestis, sic damnatis excessibus ad sinum matris Ecclesiæ redeat, viam salutis repetat, & ipsam, quam in eo cunctisque fidelibus affectamus, æternaliter Deo propitio consequatur. Ideoque rogamus serenitatem regiam, & hortamur attente, quatenus ad reductionem dicti ducis a tantæ aversionis invio, instar Samaritani vino usurus & oleo, ut ad nostra & Ecclesiæ mandata humiliter redeat; ac episcopo & ecclesiæ memoratis eorum bona & jura plene restituat, eisque de tantis injuriis atque damnis debitam satisfactionem impendat, & salubribus persuasionibus inducere studeas, & ipsam, si tuis consiliis & exhortationibus non acquieverit in præmissis, hujusmodi ejus aversione durante, ab omni tuo & ejusdem curiæ participio excludere non omittas. Scire quidem regiam excellentiam volumus, & explicite duci memorato prædici, quod nisi beneplacitis dictæ sedis & nostris se celeriter coaptaverit in prædictis, præfatis episcopo & ecclesiæ restitutionem plenariam faciendo, & satisfactionem, ut præmittitur, impendendo, nos præter spirituales & temporales processus contra eum habitos & habendos in posterum, prout, ejus contumacia & protervia indurata meruerit, contra eundem ad executionem omnium processuum adversus eum habitorum, & etiam habendorum, regalis tuæ potentiæ brachium, & etiam aliorum, quos ad hoc putabimus opportunos, disponemus invocari; omni via, quam Dominus ministrabit ad coercendam ejus malitiam processuri, quousque ad cor rediens satisfaciat de commissis. Illam itaque in iis diligentiam & solicitudinem circumspectio regia studeat adhibere, ut devotionem tuam, quam in hoc promptam cupimus inveniri, condignis laudibus attollamus; tuque advocatum ecclesiarum solicitum, & strenuum defensorem ipsorum per effectum operum te ostendas, ac præfata Romana ecclesia, quæ te gerit in visceribus charitatis, di-*

Implorata adversus ipsum Regis Romanorum potentia.

gua præsumere meritoque sperare valeat, quod sub tua præsidentia tempore libertas ecclesiastica reflorebit, statu lætabitur prospero, & votivis proficiet incrementis, repressis & conculcatis omnino temerariis ausibus malignorum. Quidquid autem super iis actum fuerit, regiæ serenitatis apicibus nobis petimus intimari. Dat. apud Urbemveterem x. kal. junii anno IV. Cæterum recurrente dominicæ ascensionis die

Subditi Maynardi comitis fidei sacramento soluti. Erepta restituere pollicetur ecclesiæ.

sacro, Nicolaus Maynardum ducem, sistere se Apostolicæ sedi respuentem, defixum anathemate pronuntiavit; Tridentinæ ecclesiæ clientes sacramenti ipsi præstiti religione exolvit; vetuitque, objectis censuris, ulla ipsi obsequia exhiberi. Vicit tandem Maynardi pervicaciam Nicolai constantia: cujus resipiscentis, in gratiam Ecclesiæ restituendi, ubi fecisset satis, provinciam Ruffino abbati tradidit (*a*). Multis etiam pro defendenda in Anglia libertate ecclesiastica literis repetendæ (*b*) eædem querelæ fuerunt apud Eduardum Regem, non licere nimirum, ut vidimus, pontificia diplomata judicibus deferri; atque alia mala grassari, quæ nondum sustulisset.

(*a*) Lib. 4. ep. 364.

Defensa in Angl. libertas eccles.

(*b*) Lib. 4. ep. cur. 28.

LXVII. Brixiani ejectæ factionis odio vetant jungi inter cives & exitiosos affinitates.

Superest ut nonnulla de Pontificis studio in seditionibus populorum, quæ hactenus Italiam laniarant, extinguendis afferamus. Ejecerant eo furore perciti Brixiani civium partem quos tanto sunt odio insectati, ut vetuerint, ne quis cum iis, aut nepotibus, vel ipsorum studiosis affinitatem contraheret. Quæ res cum æterna odia alitura esset, iniquam legem Pontifex hoc diplomate rescidit (*c*).

(*c*) Lib. 3. ep. 714.

Dilectis filiis potestati, capitaneo, antianis, populo, consilio, & communi civitatis Brixiæ.

Ad audientiam nostram non sine admiratione pervenit, quod olim civitate Brixiensi, instigante humani generis inimico, in duas partes divisa, & per vos parte ultera partim exbannita, & partim ad confinia relegata, omni prorsus humanitate abjecta, contra legem divinam ausu temerario dicimini statuisse, seu ordinasse, ut nullus civitatis & districtus ejusdem cum aliquo partis prædictæ extrinsecæ, vel * *eis descendente, seu conjuncto, vel adhærente parti prædictæ matrimonium aliquod seu sponsalia, aut parentelam contrahere, vel inire, vel inita perficere audeat, & quod nullus publice vel occulte ad hoc operam, consilium, auxilium, vel favorem dare præsumat: contrahentes vero & consentientes, necnon hujusmodi matrimoniis, & sponsalibus operam dantes graves pœnas incurrant. Quorum quidem statutorum & ordinationum occasione contra præceptum Dei vestras injustitias facere præsumentes, nonnulla matrimonia ac sponsalia inita & contracta inter aliquos de parte prædicta, de facto ausu temerario divisistis & impedire præsumitis, ne contrahentes remaneant in matrimoniis sic contractis; & nonnulla alia statuta edidistis in odium partis extrinsecæ supradictæ, ac etiam alia, quæ ecclesiasticæ obviant libertati, ac redundant in animarum vestrarum periculum, & scandalum plurimorum, ac derogationem ecclesiasticæ disciplinæ.*

* ab

Correpti a Nicolao æterna alere odia.

Quia vero nostra interest super hoc de salubri consilio providere, cum matrimonia debeant esse libera, & in hujusmodi spiritualibus causis nulla sit vobis disponendi attributa facultas, universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus statuta, reformationes, seu prohibitiones, & ordinationes hujusmodi, quocunque nomine censeantur, vel quæcunque alia in odium dictæ partis extrinsecæ contra ecclesiasticam libertatem edita, quæ ex nunc revocamus, & nullius decernimus esse momenti, de capitularibus vestris abradi, & aboleri penitus faciatis; illis non utendo de cætero, nec ipsa, vel consilia in capitularibus ipsis faciatis inseri, vel rescribi. Alioquin dilectis filiis archipresbytero Veronensis & archidiacono Pergamensis, ac Dalfino de Cabianeta canonico Cremonensis ecclesiarum damus nostris literis in mandatis, ut ipsi, vel duo, aut unus ipsorum per se vel per alium vos omnes & singulos ad id, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, auctoritate nostra compellant. Dat. apud Urbemveterem id. februarii anno III.

Iniquam legem rescindere jussi.

Objectæ ni pareant censuræ.

LXVIII. Claudimus hunc annum insigni prodigio sæculorum omnium futurorum admiratione ac prædicatione celebrando. Eodem hoc anno quo amissam Syriam luximus, contingit, ut fert traditio, sacram illam domum, in qua, salutante Angelo, B. Virgo Christum Spiritus sancti virtute conceperat, olim ab Apostolis in sacelli formam redactam, in Europam ministerio Angelorum translatam fuisse, atque Tersactum inter & Flumen Dalmatiæ oppida in montis leviter assurgentis imminentisque Adriatico mari æquata planitie collocatam, quod loci spatium ab eo, unde translata est (*d*) vastissimo intervallo distat: *Nec est*, ut cum Baronio (*e*) loquar, *quod quis de re gesta dubitet, qui memoria repetat illic dictum esse ab Angelo non esse impossibile apud Deum omne verbum. Fidei Christianæ esse prædixit Christus, ut & montes Christianorum imperio e loco in locum transferrentur: præstiterunt hoc complures sancti, & inter alios Gregorius ille magnus cognomento Thaumaturgus: complura enim id generis certa auctorum fide reperiuntur miracula edita: sed in his modo non immorandum. Qui Nazareth invisirunt, ejusdem domus situm eadem omnino mensura signatum inspexerunt, accolis quod factum est fideliter attestantibus.* De-

Nazarethana domus divinitus e Syria in Dalmatiam translata.

(*d*) Bapti. sta Mantuan. Hierony. Angelit. in opusc. Canis. l. 5. de Maria Deipara c. 25. Blond. l. 1. de illust. Ital. regione quinta.

(*e*) Bar. in annal. to. 1. ad ann. Christ. 9.

LXIX. Non detrahenda miraculo fides. (a) Tursell. Lauretan. hist. l. 1. c. 2. Quo tempore res contigerit.

Describit pluribus dignissimam fide historiam Tursellinus e vetustis publicis monumentis, a quo (a) hæc a nobis visa sunt delibanda: *VII. id.* inquit, *majas Nicolao IV. Pontifice maximo, ut Illyrici annales perhibent, Deiparæ domus asportatur in Europam, cladem orientis tanto occidentis bono compensans. Sunt qui facultates Joachimi patris B. Mariæ spectantes, non tam domum ejus, quam cubiculum putent a cætera sejunctam domo. Me quidem haud pœnitet eorum sententiæ esse, quibus simul cubiculum fuisse & domum Virginis, id est, tecti paterni partem præcipuam placet. Argumento est, ut de fictilium armario, quod inibi visitur, janua longe major, quam pro modo cubiculi a cæteris ædibus separati. Nec Joachimi fortunæ movere nos debeat: Nicephorus quippe Callistus tradit, Deiparæ virginis parentes propter bellicos Judææ tumultus ex oppido Bethlemo, avita sede, in Galilæam commigrasse, & Nazarethi domicilium collocasse, ut intelligamus hanc non avitam, sed paternam Virginis fuisse domum, parum fortasse dignam paternis opibus, cæterum ut temporis causa paratam haud sane incommodam, nec ab antiquæ illius simplicitatis studio abhorrentem. Omnino talis est, ut eximium illum B. Mariæ amorem paupertatis spirare videatur. Sed sive illud cubiculum, sive domicilium Deiparæ fuit; certe ab Apostolis dedicatum, ut supra diximus, & in templi formam redactum Christiani deinceps excoluerunt ornaveruntque.*

Hæc igitur ædes ejus vi ac potestate, qui ad preces D. Gregorii Thaumaturgi montem olim sede sua molitus alio transtulit, in gratiam cælitum Reginæ a fundamentis avulsa est, atque haud dubio Angelorum ministerio inde usque a Galilæa, mirum dictu audituque, per ingentes terrarum marisque tractus in Dalmatiam translata: quippe id spatium patet amplius vicies centena passuum millia, Tersactum inter & Flamen (oppida sunt Dalmatiæ)

In quo loco sita sacra ædicula.

leniter acclivis mons eminet, quo in summo æquata agri planities sedem efficit peramœnam, Adriatico imminentem mari, quod olim crebris fœdisque tempestatibus infame ex eo tempore satis mitigatum ferunt. Credas Virginem insanos freti illius æstus cellæ suæ objecta cohibere voluisse, ut vel hinc conjiceremus quid ipsa effectura esset in mortalium vita, quæ variis quotidie casibus, & quasi procellis agitatur. Hic igitur Nazarena domus velut præcipua tutela periclitantium a cælestibus ministris Deiparæ jussu sita est secunda circiter noctis vigilia.

Descriptio illius uti tum erat.

Ut primum divinæ liberalitatis donum accolis lux ostendit, enimvero animos rei novitate attonitos, non admiratio tantum, sed etiam religio incessit. Ergo qui prius aberant, ut quisque primus rem notaverat, certatim visendi studio accurrunt. Ædiculam conspiciunt fastigiata tecto, & simul camini culmine sublimi tintinnabulo insignem: at nulla re magis quam vetustate visendam. Protinus limen ingressi prosternere humi corpora: Deam venerari, sacro quodam horrore pariter gaudioque perfusi; inde, orato Christo Christique Parente, quorum simulacra cernebant, cuncta otiose contemplari, & perlustrare oculis cœperunt. Sacellum animadvertunt figuræ quadrangulæ ob longæ e vulgari structam lapide. Tectum perbelle laquearibus concameratum, quod modicis distinctam quadratis, cæruleoque colore obductum inauratæ stellæ, velut in cælo quodam intermicantes honestabant. Sub tecto laqueato eminebant undique e parietibus modica specie semicirculi se mutuo contingentes, quos medios pictæ adornabant capedines. Parietes cubitali ferme crassitudine, non ad perpendiculum, neque ad regulam exacti, loricati tamen opere tectorio. Huic superinducta antiquitas pictura ædis ipsius mysteria referebat: quæ superne multis locis hodie manet, inferne temporis vetustate defluxit. Ædis longitudo pedum amplius XL. latitudo minus XX. altitudo circiter XXV. in medio ferme pariete, qui olim, ut reor, faciem obtinebat domus: janua satis ampla, sed a vulgari usu haud sane abhorrens. Pro superliminari trabs rudis superjecta est. Ad lævam armariolum miræ simplicitatis, asservandis fictilibus aptum. Ad dexteram in proximo pariete fenestra non magna, e regione fenestræ caminus humilis, tenuisque opere, ut cætera vulgari. Inibi sublime loculamentum columellis in orbem striatis latera cingentibus conspicuum, arcasque ejusdem operis, quinque junctas pariter lunas imitante fastigiatum. In loculamento B. Mariæ stantis ac puerum Jesum altera manu medium amplexantis, altera sustinentis effigies cedrina fere bicubitalis: cujus facies electro argentum referente oblita, sed luminum infuscata fumo. Cæterum illa ipsa infuscatio antiquitatis ac religionis index, impense auget virginalis oris majestatem. Gemmata corona sublimem distinguit verticem. Discriminati crines Nazarenorum ritu per nuda colli & humeros fluunt: simulacrum stola aurea tegit latiore zona gentis more succincta, demissaque ad pedes. Palla cærulea stolæ superinducta pendet ex humero: utraque in eodem trunco cœlata pictaque. Insistit maternæ dextræ puer Jesus mortali specie angustior, divinæ cujusdam majestatis indolem vultu præferens. Priores dextra digitos bene precantis in morem tollit. Sinistra aureum tenet globum. Et ipse discriminato capillo, tunica talari, zonaque Nazarenum habitum refert. Ante Deiparæ effigiem ara solida e saxo quadrato vi-

Dalmatarum in ea visenda stupor.

fitur, spirans sanctitatem. Dalmatæ igitur cuncta per otium contemplati, etsi quid tandem rei esset ignari, communi tamen consensu ita statuunt, quidquid sit, profecto donum id esse divinum: neque enim ædem illam repente humo excitatam, sed aliunde Dei nutu, ac voluntate utique advectam. Igitur inde digressi, ut quisque obvias fit ab se visa commemorant. Nec mora, mortalium plerique, atque in his ægrorum nonnulli ad novum tantæ rei spectaculum confluere, aliquid inde opis expectare: nec sua eos spes fefellit. Loci religio sanis corporibus mentis fere sanitatem, ægris etiam morborum curationem impertiebat.

LXX. Affecti divinis ad eam accedentes beneficiis.

Æstuantibus Dalmatis, quæ illa tandem ædicula esset, vel unde advecta, Virgo Alexandro episcopo Tersactensi ægro in ancipiti vitæ discrimine trahenti animam, poscentique opem, nuncupato voto, cæleste hoc visum objecit: *Intempesta (a) nocte somnum inter & vigiliam Dei Parens repente cælo delapsa, cælestibus latera tegentibus, se illi obtulit, cubiculumque omne clarissima luce complevit. Mox benigno vultu: Bono animo, inquit, esto fili. En vocata adsum, præsentem tibi optataque rei notitiam ferens. Sic igitur habeto, sacram ædem vestris nuper illatam finibus illam ipsam esse domum, ubi ego olim genita, ubi ferme educata sim. Hic ego Archangeli Gabrielis nuncio Spiritus sancti opera divinam concepi sobolem. Hic verbum caro factum est. Ergo post nostrum excessum, domum talibus mysteriis insignem Apostoli consecrarunt celebraruntque, certatim rem divinam inibi factitantes. Ara pariter cum æde allata ea ipsa est, quam Apostolus Petrus sacris initiavit. Christi crucifixi imago, quæ cernitur, olim ab Apostolis inibi posita: simulacrum porro cedrinum effigies nostra est, Lucæ Evangelistæ manu, qui pro familiaritate, quæ illi nobiscum intercesserat, nostram similitudinem coloribus, quantum mortali fas erat, expressit. Hæc igitur dilecta cælo domus, per tot ætates in Galilæa maximis honoribus culta, nunc demum, deficiente cum fide cultu, ex oppido Nazaretho ad vestras migravit oras. Nec dubia fides: Deus facti auctor, apud quem impossibile non est omne verbum. Cæterum ut horum tu ipse sis testis, idem præcone, sanus esto. Tua ex longinquo morbo subita valetudo fidem miraculo faciet. Hæc effata sublimis abit in cælum, cælesti quodam odore in tectis relicto. Id vero non ludibrium sopitæ, aut ægræ mentis, sed veram fuisse speciem rei ostendit eventus. Protinus antistes, mista pavori lætitia evigilans, totus sudore fluere cæpit, depulsaque repente febri, valens ac vegetus surgit e lectulo. Mox non magis valetudine, quam Nazarenæ domus indicio lætus submittit genua & oculos pariter, manusque in cælum tollens, Deo ac Deiparæ Virgini pro duplici beneficio multiplices grates agit.*

(a) Cap. 3. ex annal. Fluminis & Hieronym. Angelit.

Deiparæ species Tersactensi episcopo objecta.

Rei certiorem facit.

Valetudinem ægro restituit.

LXXI. Missi exploratores in Syriam.

Motus eo miraculo Nicolaus Frangipanius Dalmatiæ, Croatiæ, & Istriæ prætor ad indagandam avectæ e Syria sacræ domus veritatem fidos exploratores mittere Nazarethum constituit. Quæ vero retulerint visa, ex annalibus Fluminis oppidi & Hieronymo Angelita refert memoratus auctor (b): *Impensius inquirentes comperiunt ex incolis non tam re, quam verbo Christianis domum natalem B. Virginis inde paulo ante sublatam.* Et infra: *Cernunt, eisdem monstrantibus, aream ubi sacrosancta domus steterat: cernunt fundamenta recentia sanctæ domus avulsæ vestigia. Dimensi longitudinem ac latitudinem areæ, fundamentorumque crassitiem reperiunt omnia cum translatæ in Dalmatiam ædis, parietumque mensuris, quas ad id secum attulerant, prorsus congruere, tempus quoque angusti sacelli illinc ablati avectique in Illyricum convenire. Ergo effusa cum lætitia & gratulatione domum revecti Frangipanio prætori explorata renunciant.* Ut vero augusta illa domus e Dalmatia in Picenum divino nutu deportata fuerit, ingentibusque miraculis illustrata suo loco dicemus.

(b) Eod. lib. c. 4.

Visa congruere veritati referunt.

E Dalmatis in Marchiam Ancon. postea deportata eadem sacra ædicula.

Con-

Saraceni in Armenos impetus convertunt.

I. COnfudit conceptam de repetenda armis Syria Christianorum spem atque expectationem Nicolai sanctissimi Pontificis obitus, qui Servatoris anno millesimo nonagesimo secundo supra millesimum ducentesimum indictione quinta, ingentem universæ Ecclesiæ luctum attulit. Mox enim Christi fidelium ardor, qui illius hortatibus sub crucis signa coibant, deferbuit. Sed prius quæ in extremo vitæ suæ actu perfecerit, quantumve studii pro instauranda in Asia Christiana re posuerit, exponenda sunt. Ejectis e Syria, vel servitutis jugo oppressis Europæis, Saraceni victorias in vicina Christianorum regna proferre pararunt; & Armeniam, quæ hactenus occidentalium auxiliis armisque conjunctis munita eorum conatus fregerat, undique armis ac periculis circumfuderunt. Illico Armeni supplices ad Romanum Pontificem ac principes Christianos manus tendere, ut opem Christi cultoribus, & eodem quo ipsi Redemptoris sanguine ablutis maturarent. Functi sunt legatione apud Nicolaum Armenorum Regis nomine nonnulli Minoritæ, & Gaufridus Comitissæ, quos Pontifex ad Galliarum Regem dimisit, ut ipsum ad fidei Christianæ in Asia periclitantis patrocinium suscipiendum permoverent, precesque apostolicas cum Syrorum Armenorumque suspiriis conjunxit (a): *Regni Armeniæ statum miserabilem attendentes*. Et infra: *Charissimi in Christo filii nostri Regis Armeniæ illustris nuncios tuæ magnificentiæ in Domino commendamus, rogantes quatenus eosdem, ad celsitudinis tuæ præsentiam accedentes, pro divina & Apostolicæ sedis reverentia benigne suscipias, & in negotiis præfati Regis, quæ tibi exposuerint, prout regiam decet mansuetudinem, aurem pietatis adhibeas, & animum regiæ propitiationis impendas. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem x. kal. feb. anno IV.*

Missi ad occidentalium auxilia imploranda ab Armen. Rege oratores.

(a) Lib. 4. ep. cur. 85.

Nicolaus Regem Francorum ad ferendam Armeniæ laboranti opem excitat.

II. Parum valuere hæ preces apud Philippum, cum aliis bellis se implicuisse visuri simus. Porro Pontifex Templariorum & Hospitalariorum equitum magistros, ac Rogerium e Thodinis classis Romanæ ecclesiæ pro Syria tuenda præfectum triremes egregie instructas in Regis Armeniæ auxilium submittere jussit (b). Tum etiam, ne in ullo ad servandas Christianorum reliquias muneri suo deesset, literis apostolicis fideles ad crucis signa excivit, (c) ut in Armeniam ad religionem defendendam contra impetus Saracenorum provolarent.

(b) Ib. ep. cur. 86. & 87.

(c) Ib. ep. cur. 84.

Universis Christi fidelibus, ad quos literæ istæ pervenerint.

Pia mater Ecclesia super filios in manus impiorum datos tenera dilectione deplorans, si quas invenit illorum reliquias non consumptas, illas conservare conatur, & maternæ pietatis auxiliis confovere. Cum igitur regnum Armeniæ in medio perversarum nationum positum, & sicut oves inter lupos inimicos crucis noscatur inclusum, & ad sui tuitionem fidelium egeat subsidiis adjuvari; nos, qui ipsius matris Ecclesiæ gubernacula, Domino disponente, suscepimus, præfati regni notificatum nobis statum miserabilem attendentes, & paterno illi compatientes affectu, universis Christi fidelibus, qui signo vivificæ crucis assumpto de cismarinis partibus ad defensionem præfati regni contra hostes crucis accesserint, indulgentias, privilegia, & gratias concedimus, quæ transfretantibus in Terræ sanctæ subsidium sunt concessæ. Regi vero, & incolis dicti regni ac aliis de ultramarinis partibus ad ipsius regni defensionem convenientibus, qui in defensionem hujusmodi sub confessione catholicæ fidei, quam Romana tenet, & docet ecclesia, vitam finierint, indulgentias, & gratias concedemus memoratas; concessionibus hujusmodi usque ad futurum proximum in prædictum subsidium generale passagium valituris. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem x. kal. februarii an. IV.

Propositæ indulgentiæ sacrum bellum pro defendenda Armenia inituris.

III. Professos plures fideles sacram in Saracenos, accepto crucis symbolo, militiam, instructamque Pontificis jussu classem conscendisse, ut Ptolemaidis excidium ulciscerentur, lapsasque res instaurarent, refert Sanutus; (d) ac munitissimam Turcorum arcem Quandelorium dictam tentasse iterum, sed irrito ut antea conatu: deinde invectos in Ægyptum Alexandriam oppugnasse, sed nostrorum impetus eludente hostium peritia, recepisse se in Cyprum; ac tum Sultanum efferatum in ipsos bellum Cypro inferre meditatum; eumque religionem ex universo oriente parare excindere, non sine Dei providentia trucidatum a suis. Quæ ex eodem auctore in medium lubet adducere. *Cum ad aures summi Pontificis, Romanique capituli nova tam infelicia pervenerant, afflictis fidelibus in insula Cypri viginti galeas continue transmiserant, Cyprenses vero quindecim alias miserunt: quarum viginti quinque ad præoccupandum quoddam castrum, vocatum Quandelur, perrexerunt. Quod Turchi præsentientes taliter munierunt, ut nihil eis nocere potuerint. Inde autem recedentes, Alexandriam perrexerunt, & diebus aliquot immorantes, cum nihil egissent, in Cyprum reversæ sunt: pœnitentiæ enim lamentis noviter a Deo percussis potius, quam victoriis decebat intendere. Ille quoque sibi punitionem Saraceni-*

Adornata expeditio.

(d) Sanut. l. 3. p. 13. c. 1.

Quandelor & Alexandria a Christiano exercitu frustra tentatæ.

ca crudelitatis retinuit, qui in Deuteronomio ait: Videte quod ego sim solus, & non alius præter me. Percutiam, inquit, & ego sanabo, quoad fideles, quoad infideles autem sequitur: Reddam ultionem hostibus meis, & iis qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes. Sequitur: Sanguinem servorum suorum ulciscetur, & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui. Quod utinam celeriter perficiat miserator & misericors Dominus. [1]

IV. Seraph Sultanus Cyprum expugnare meditatur. *Cernens autem Seraph, magnus ille persecutor nominis Christiani, post tantas victorias se ad bella iterum provocari, ubi maxime erat ipsius domini principatus, ira exarsit: & convocatis admiraldis suis ait, quod capere vellet insulam Cypri, ter furiose replicans: Cypri, Cypri, Cypri. Propterea mandat parari centum goleas, ut opus hoc posset celeriter expedire. Illi sub ejus arrogantia timidi promittunt jussa perficere.* Offusus quidem tantus est terror Cypriis, ut communi consensu decretum sit ad comparanda regno præsidia duos bysantios in singula capita ab insulanis contributum iri, ut literæ Bonifacii ad Regem Cypri excurrentis sæculi nonagesimo octavo anno datæ (*a*) testantur: *Tu dudum sex annis elapsis propter metum hostium fidei ad manutenendum armatos equites & pedites, nec non vasa marina ad tutamen & præsidium regni tui, quandam generaliter de assensu omnium ipsius regni collectam, vel talliam annuam, quæ testagium dicitur, ordinasti, videlicet duorum bysantiorum pro capite cujuslibet incolæ dicti regni, prælatis & clericis Latinis, Hospitalariis, Templariis, & Alemannis exceptis, &c.* Liberavit Cyprum ab imminenti periculo Deus, ut superbum Sultanum furori suorum objecit, ut prosequitur Sanutus: *Post spatium vero dierum paucorum, eisdem vocatis iterum ait, quia cogitatio ascenderat in cor ejus, post conquisitionem Cypri Baldacensem sibi subiicere regionem. Admiraldi videntes, quod tam ardua præsumeret, talibusque eos laboribus periculisque exponeret, eum tradere morti deliberunt, persistuntque: dum enim ille ad venationem pergeret, per insidias trucidatur.* Tulisse meritas excisi Christiani cultus pœnas, ac male periisse consentit Aytonus. (*b*) *Melatesseraff ille fuit, qui cepit nobilem civitatem Accon anno Domini MCCXCI. postquam vero prædictus Soldanus Melatesseraff rediit in Ægyptum & quadam die ivisset venatum, per quendam servum suum, fuit in nemore interfectus: qui dum crederet futurum se Soldanum, fuit statim ab aliis detruncatus.* His addit memoratus Sanutus, ut maxima inter barbaros concitata fuerit discordia, atque hostes de protrita fide Christiana exultantes justis a Deo pœnis affecti sunt.

(*a*) *Bonif. l. 4. ep. 217.*

Novum vectigal imposituur Cypriis ad comparanda armorum subsidia.

Sultanus Cyprum subigere meditatum.

Et Baldacensem regionem. A conjuratis necatur.

(*b*) *Ayton. hist. orien. c. 53.*

V. Barbari proceres, Ægyptiorum regnum affectantes, se mutuo trucidant. *Magna exinde inter admiraldos contentio oritur, quis eorum major esse debeat; & in plures vota dividuat, & tandem Bedeyre principatum vi obtinuit: sed in crastino cum suis extinguitur. Simili forma Gothbega successit illi, quem Lesebin cum suis conformiter occidit. Qui similiter infra spatium dierum paucorum cum suis gladio percussus est, simulque Segay maximus admiraldus, quod Christianis multa mala intulerat: at per hunc modum omnes pene magni admiraldi regni Ægypti cum suis fautoribus interempti sunt.*

Fame & peste Saraceni afflicti. *Eodem etiam anno universus populus fame percussus est, ita ut major pars inedia periret; secutaque est pestilentia gravis, quæ etiam divites, & qui erant in deliciis occupavit. Licet enim voluntatem Dei fecerint in desertores evangelicæ legis, propter quod & justa fuit eorum potestas; voluntas tamen fuit iniqua, non enim servire intendebant decori justitiæ, sed Christianum nomen de terra eradere: unde & destruxerunt ecclesias, per terram & lutum trahentes cruces & sanctorum imagines, & hujusmodi multa agentes, quæ vindictam cælestis Judicis merito provocarent.*

Divina in eos ob deletum Christianum in Syria nomen ultio.

In

NOTÆ [1] Cum Nicolaus anno superiori missis undique literis Metropolitanos singulos monuisset ut habito Provincialium episcoporum concilio, quid opportunum esset ad rem præsentem terræ sanctæ consulerent; Nordricus, sive Rodericus Terraconensis archiepiscopus suffraganeos convocavit septem, absentibus cæteris & misso procuratore se se excusantibus. Concilium istud celebratum fuit Tarraconæ idibus martii hujus anni die sabbati, eademque occasione plures disciplinæ, & immunitatis ecclesiasticæ apprime utiles canones editi sunt, quorum nonnulli sub expresso nomine canonum concilii sub Nordrico anno 1291. relati sunt in collectione canonum Tarraconensis provinciæ probata e concilio Tarraconensi anni 1319. quæ ex anecdotis Martenii recitatur in to. XV. concilior. edit. Veneto-Labbean. col. 364. Postmodum Martenius in collect. monum. to. VII. col. 289. Concilii hujus canones XIII. ex MS. codice vulgavit. At cum in XI. ex his canonibus laudetur *constitutio sanctissimi patris domini Bonifacii VIII. qua incipit: Alma mater*; hinc discimus canones istos non plane omnes ad idem concilium anni 1291. pertinere; sed quos Martenius sub nomine canonum concilii anni 1291. vulgavit canones, fragmentum esse collectionis canonum in variis sub Nordrico, seu Rodrico conciliis editorum. Id enim perspicue demonstrat canon ille XI. superius indicatus, qui in collectione concilii anni 1319. tanquam editus in tertio concilio Roderici exhibetur. MANSI

VI. Eduardus Rex Angl. crucesignatus nova a Nicolao exigit pro Asiatica expeditione conficienda. (a) Lib. 4. ep. cur. 88.

In hac rerum conversione præ se tulit Eduardus Christianæ rei in oriente redintegrandæ desiderium: sed præteritis non contentus, petiit omnium regnorum ac terrarum decimas, quorum principes in Syriam non proficiscerentur: tum omnes, qui voto professionis obstricti essent, censurarum religione ad navigandum adigerentur; demum Cardinalis legatus itineris comes sibi tribueretur. At Nicolaus, collaudato ipsius zelo, subjecit (a), hæc sine aliorum præcipua injuria concedi non posse. Alfonso attributas Hispaniarum decimas; Galliarum, Germaniæ, & septemtrionalium regionum non posse: ita vero liberaliter cum ipso egisse Ecclesiam, ut cæteri principes queri possint; decimas nimirum Waliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Angliæ ipsi attribuendas: eos qui ad bellum futuri sunt idonei adactum iri, nec legatum defuturum est pollicitus.

Charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ illustri.

Ferventis desiderii magnitudo, quam de recuperanda celeriter de manibus persequentium Terra sancta concepimus, pulsat animum, mentemque solicitat, ut tibi, qui velut athleta Christi, & Christianitatis propugnator egregius non sine divini numinis grandi dono & sonoro laudis humanæ præconio ipsius terræ negotio assumpsisti, & gratiosi favoris impendamus auxilium, & petitionibus tuis, quantum cum Deo possumus, annuamus. Venientes ad Apostolicam sedem dilecti filii nobiles viri Joannes de sancto Joanne ac Rogerius dictus Lestrange milites, regalis magnitudinis nuncii, tuas nobis literas de credentia præsentarunt. Nos autem, licet tam grandia & ardua, eamque gravia sub literis de credentia mitti, vel peti sine speciali causa mittentis, & recipientis, ac negotiorum qualitate pensata, non deceat; ac id, & merita, votis non accesserit nostris gratum; nihilominus nuncios ipsos, & literas affectione paterna recepimus, & tam quæ coram nobis, & fratribus nostris ex parte regia iidem proponere nuncii voluerunt, quam quæ prædictæ literæ continebant, benigne audivimus, & intelleximus diligenter.

VII. Illius nuntiorum ad Pont. & Cardd. oratio.

Sane nunciorum ipsorum habuit discreta relatio, quod tu tanquam Rex inclytus princepsque catholicus, in quo devotionis & fidei plenitudo coruscat, perductis hactenus ad audientiam regiam infaustis mœstisque Terræ sanctæ rumoribus, quam, proh dolor! orthodoxæ fidei hostium non sine multo Christianitatis excidio, feralis occupavit immanitas, ac in desolationem, & ruinam ipsius scelestius furibunda desævit; tanto propensius ad ipsius Terræ subsidium stabili firmoque proposito animum regium roborasti, tuaque mentis ferventior affectus invaluit, & zelo uberioris extitit devotionis accensus; quanto majoris necessitatis articulis imminere, dictæque Terræ sanctæ necessaria potius fore dignoscitur accelerata subventio passagii generalis. Revera, fili charissime, in hujusmodi tam celebris tam felicis & acceptæ relationis auditu eo fœcundiorem concepimus infra pectoris arcana lætitiam, quo ad recuperationem celerem dictæ terræ votis ferventioribus aspiramus, exolventes propterea Deo Patri, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, gratiarum devotas & humiles actiones, apud ipsum insistendo suppliciter, ut in hujusmodi subventionis auxilium mentem regiam de bono semper in melius igne desiderii propensioris inflammet.

Omnium regnorum decimæ, quorum Reges iter Asiaticum non susciperent, postulatæ.

Verum quia tibi tam verbo quam opere, sicut & nos decet & te, sicut etiam tibi hactenus manifestavit ecclesia animum nostrum, ac ipsius possibilitatem ecclesiæ intendimus ad tui certitudinem & nostri exonerationem clarius aperire, super tua petitione, qua nobis per tuos nuncios hactenus, & noviter per præfatos nuncios, quos misisti, fuit cum instantia repetita, ut de decimis, & obventionibus regnorum & terrarum, quorum quarumque Reges vel domini personaliter in Terræ sanctæ subsidium non transibunt, tibi provideret ecclesia, non videmus quod aliud respondere possimus, quam quod tibi & tuis nunciis ecclesia ipsa respondit, videlicet quod de decimus collectis in præfatis regnis & terris pro ipsius Terræ sanctæ subsidio, sublatis impedimentis, quæ tunc obstabant, nec novis supervenientibus, siquid erit de decima ipsa residuum, sic ipsius terræ negotio ac tibi in eodem providere disponimus, quod merito debebis & poteris esse contentus.

VIII. Respondet Pontif. ut ex indictæ a concilio Lugdun. decimæ vel consumptæ, vel non colligi potuerint.

Et quidem, fili charissime, ne vagari possit tua cogitatio in incertum, latere te nolumus, quod tamen te ignorare non credimus, quod de decima regni Franciæ ad manus ecclesiæ nil pervenit. De terris vero Regi Castellæ subjectis, nihil unquam percepit ecclesia, cum felicis recordationis Gregorius Papa prædecessor noster, claræ memoriæ Alfonso Regi Castellæ ipsam decimam ex certis causis duxerit concedendam. De decima vera partium Alemanniæ & terrarum, quas continet regio aquilonis; sicut ipsius aquilonaris gentis non ignota conditio potest omnibus verisimiliter indicare, ac nobis hoc realiter patefecit, modicum respective ad ipsam ecclesiam noscitur pervenisse. Decimam siquidem Angliæ, Scotiæ, Vualliæ, ac Yberniæ tu ipse nosti, tibi pro dicto Terræ sanctæ subsidio esse concessam. Quantum igitur sit in reliqua parte residuum, & ad quæ & quanta sufficere possit pro ipsius Terræ sanctæ subsidio, facile potest experientia tuæ claritatis computare. Nam

etiam

Quæ in Syriæ subsidium profuderit exponit.

etiam præter alia onera, & quasi profluvio expensarum, quæ pro attenuandis inimicorum viribus, ipsorumque commodis & potentiis minuendis, & pro commoditate, utilitate, ac effectu futuri passagii sustinuit hactenus, & assidue portat ecclesia, & habuimus hactenus, habemus & nunc pro ipsius terræ subsidio non modicum gentium numerum, & etiam galearum. Pro habendis autem decimis & obventionibus supradictis, & ad omnia impedimenta tollenda, quibus sublatis decimæ, ac obventiones ipsæ facilius habeantur, eadem ecclesia vigilavit hactenus, & laborare non desinit, ac successive opportuna studia & labores impendet, tibi & ejusdem Terræ sanctæ negotio de eo, quod ad ipsius manus ecclesiæ inde pervenerit, juxta suæ possibilitatis exigentiam, ut prædicitur, provisura.

Consolaturam ipsi in quibus potuerit ecclesiam.

IX. Alteram partem decimæ constitutis legibus suppeditatum iri.

Super eo vero, quod petis de solutione residui decimæ Angliæ, Scotiæ, Wualliæ, ac Iberniæ, in proximo festo beati Joannis Baptistæ præstanda; tibi taliter respondemus, quod licet nec sciamus, nec adhuc scire possimus hujusmodi residui quantitatem, cum de istis nullam per eos, quibus commisit ecclesia, vel aliis adhuc certitudinem habeamus, tamen parati sumus implere: & ecce mandamus cum effectu, quicquid de hujusmodi residuo inter te & ecclesiam promissum extitit vel conventum, tibi sub modis & conditionibus appositis in præfato termino totaliter adimpleri. Petitionem vero tuam de decima Cisterciensis ordinis præteriti temporis sex annorum, qualiter cum effectu possimus admittere, non videmus; cum de ipsa decima, quæ in centum millibus librarum turonensium fuit gratiose taxata, nil adhuc ab ecclesia sit habitum vel receptum: & ipsum licet non habitum sed speratum est, pro galeis jam missis & transmittendis pro ipsius terræ subsidio necessitate urgentissima deputatum.

X. Compellendos crucesignatos, cum de tempore & loco ad quem confluent, sancitum erit.

Ut autem crucesignatos, qui personaliter in Terræ sanctæ subsidium transfretare tenentur, ad id auctoritate apostolica compellamus, nos sicut dudum tibi obtulimus, sic nos paratos offerimus compellere, quos temporis qualitas, & ipsorum conditio suadebunt, ac ipsa ecclesia expedire viderit compellendos. Sed ante ipsius compulsionis edictum decere putamus & congruum, ne tantæ multitudini illudatur, ne ex hoc aliquid ecclesiæ impingatur, quod tanta habeantur certitudo passagii, quod crucesignati possint spe certa sentire tempus & locum, in quo & ad quem debeant transfretare: nam alias & ipsi passagio & crucesignatis omnibus videretur illudi.

XI.

Quod vero ad legatum de fratribus nostris pro ipsius terræ negotio deputemus; sic scire te volumus, quod cum passagium tuum senserimus præparatum, & legatum ipsum congruo modo petitum, aliquem de fratribus nostris, vel alium ad hoc deputabimus, prout Dei & ipsius ecclesiæ honori, & Terræ sanctæ negotio deliberatione provida videbimus expedire.

Adjunctum iri ipsi legatum Cardinalem.

Te autem, ut postulas, & omnes barones, & nobiles, ac milites, & alios qui tecum in Terræ sanctæ subsidium transfretabunt in Apostolicæ sedis protectionem & gratiam, quæ crucesignatis ex causa hujusmodi fieri solet & congruit, favorabiliter admittemus. Ad hæc scire te volumus, fili charissime, & attendere diligenter, nam & nos diligenter attendimus, quod non vidimus, non videmus, non intelleximus, nec audimus cuiquam Regum, vel principum nominis Christiani etiam pro tali negotio sic liberaliter, sic effuse, sic affluenter & abunde subventum fuisse ab ecclesia, vel provisum, quod etsi tuis præclaris meritis digne cedere videatur, non tamen sine murmurationibus & oblocutionibus plurimorum factum arguitur, qui de tam effusa largitate mirantur. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem II. id. februarii anno IV. At demum agitatæ tot annis sacræ expeditionis consilia Eduardus abjecit, stringendumque in Saracenos ferrum convertit in Gallos, ut sequenti anno dicetur. Nunc cœptam de eo orationem prosequamur.

Angliam & crucesignatorum terras in clientelam Apost. sedis suscipiendas.

Ferebat ille gravate, Angliam sedis Apostolicæ vectigalem esse, utque jura illius clam infringeret, petiit, ut census, qui Romano Pontifici solvendus erat, a nonnullis ecclesiis, quas ob id bonis amplissimis augeret, penderetur. Sed Nicolaus id ecclesiæ dignitati non congruere respondit. (a) XII.

(a) Lib. 5. ep. cur. 1.

Postulat Eduard. ut census pro regno Angl. solvendi onus in nonnullas ecclesias derivetur.

Eidem Regi Angliæ illustri.

Inter alia nuper nobis dilecti filii nobiles viri Joannes de sancto Joanne, & Rogerius dictus Lestrange tuæ celsitudinis nuncii ex parte Regia petierunt, quod cum providere intenderes, ut census annuus mille marcharum sterlingorum, ad quem ratione regni Angliæ ac Iberniæ nobis & ecclesiæ Romanæ teneris, non solum tuo, sed & successorum suorum temporibus pacifice persolvatur, concederemus quod census ipse in aliquibus ipsius regni ecclesiis de cætero persolvatur. Profecto, fili charissime, felicis recordationis Nicolao Papa prædecessore nostro petitionem similem factam per te fuisse comperimus: qui tibi, cum fratribus suis præhabita deliberatione, respondit quod, cum id nec sedis Apostolicæ conveniret honori, nec tuis etiam utilitatibus expediret, non proponebat circa ea, quæ super eodem censu per suos prædecessores & tuos erant acta solemnius, & servata diutius, aliquid immutare. Licet igitur satis faciamus libenter, in quibus cum Deo possumus, votis tuis; sci-

Repulsam obiicit Nicol. ne Rom. ecclesiæ jura infringat.

re

re tamen te volumus, quod hujusmodi prædecessoris ejusdem cum fratribus nostris responsione diligentius recensita, & super præmissis deliberatione præbabita diligenti, pateater advertimus, quod talis concessio non congruit præfatæ sedis bonori, nec tuis videtur commodis salubriter expedire: propter quod non proponimus aliquid immutaru circa ea, quæ super eodem censu per nostros prædecessores & tuos acta solemnius, & servata diutius dignoscuntur. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem kal. martii anno v.

XIII. Repulit quoque Nicolaus alia Eduardi petita, cum flagitaret ut Pontifex sua auctoritate publicas tabulas (a), quibus Scotiæ principes, qui de Scotici sceptri jure disceptabant, Eduardum, ut regni illius supremum dominum controversiæ arbitrum designarant, confirmaret; ne eo pacto Apostolicæ sedis perspicuis in Scotiam juribus detraheret.

(a) *Ext. ea apud Vvalsing. in Eduard.*

Scotor. sanctio de supreme Eduardi dominatu.

Charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliæ illustri salutem &c.

Oblata nuper nobis per dilectos filios nobiles viros Joannem de sancto Joanne ac Rogerium dictum Lestrange nuncios regios tua petitio continebat, quod submissionem, ut dicitur, in te factam a quibusdam, qui in regno Scotiæ se vendicant jus habere, confirmare auctoritate apostolica dignaremur. Sane, fili charissime, quantumcumque satisfaciamus libenter, in quibus cum Deo possumus, & tibi expedire cognoscimus, votis tuis; attendentes tamen hujusmodi arduitatem negotii, & quod negotium ipsum multas contingit ecclesiasticas & saeculares tam in generalitate, quam specialitate personas; ac dubitantes, quod per hoc, si sic a nobis inconsulte procederetur, posset tibi & eis magna scandali provenire materia, nolentes quoque aliquorum juri, & specialiter juri, quod in regno ipso Romana habet ecclesia derogari, super iis cum fratribus nostris deliberatione præbabita diligenti; petitioni regiæ in hac parte non duximus annuendum. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem kal. martii anno v.

Confirmandam negat Nicol. ne Rom. eccl. in Scotiam jura labefactet.

XIV. Hæc ne comparata in Scotiam jura læderet Nicolaus: qui ut amissa in Sicilia recuperaret, omnem operam adhibuit, omniaque perduellibus auxilia abscindere studuit. In primis enim oratoris Minoritæ opera nisus est Genuenses a Siculorum communione ac fœdere abducere, ad quos graves eo argumento literas dedit, (b) ne Jacobi aut Friderici Aragoniorum commercio se inquinarent.

Genuenses Jacobo & Friderico, Ecclesiæ hostibus judicatis favere visi.

(b) *Lib. 5. ep. cur. 4.*

XV. *Nicolaus, &c. dilectis filiis Potestati. . capitaneo, consilio, & communi Januensi.*

Exponit iis Nicol. majorum in sedem Ap. studia.

Quantis persecutionibus & impugnationibus quondam Petrus Aragonum Rex eamdem Ecclesiam (Romanam scilicet) *attentarit, vulgaris famæ præloquium publicat, & ipsorum excessuum perpetratio notorie manifestat. Nec est alienum a communi scientia, quod Jacobus natus ejus, hostis publicus, & persecutor ecclesiæ manifestus, in quo paterni criminis experimur exempla, ipsorum successor & heres, ac Siculi cum eodem præfatam ecclesiam enormiter ac multipliciter offenderunt: propter quod varii & horrendi processus per sedem Apostolicam contra dictos Petrum & Siculos habiti inter cætera patenter inhibent, & sub inflictione pœnarum excommunicationis & ecclesiastici interdicti, quas ipso facto contrafacientes incurrunt, expressius comminantur, ne cum ipsis societatem, conjurationem, vel fœdus aliquod quævis civitas, communitas, vel specialis persona Italiæ inire præsumerent quomodolibet, vel tentarent; quodque nullus ad eundem Jacobum nuncios, vel literas destinet, vel recipiat ab eodem, nec aliquod sibi consilium, auxilium, vel favorem impendat publice vel occulte, sicut in ipsis processibus plenius continetur.*

Petri olim Regis in eam injurias. Jacobi illius filii & Siculorum. Pontificum censuras in sentientes cum ipsis.

XVI. *More igitur pii patris volentes vestris & aliorum Christi fidelium præcavere periculis, cum processus dicti Jacobi scandala pariant, producant dissidia, & ex iis impediatur subsidium Terræ sanctæ, universitatem vestram rogamus & hortamur attente in domino Jesu Christo, vobis nihilominus per apostolica scripta mandantes, quatenus nullus vestrum ad eundem Jacobum nuncios, vel literas destinet, vel recipiat ab eodem; nec aliquod sibi consilium, auxilium, vel favorem impendat, publice vel occulte; nec ulla fœdera, societatem, conjurationem, pactionem, treguas vel inducias cum eisdem Jacobo aut Siculis, Frederico Jacobi præfati germano, vicariis, officialibus, ministris, aut satellitibus eorumdem inire quomodolibet præsumatis, per quæ incidatis in pœnas processuum eorumdem. Quod si secus feceritis, nos singulares personas, super hoc consilium, auxilium, seu favorem præstantes, excommunicationis sententia innodamus, & civitatem Januensem ecclesiastico supponimus interdicto. Et cum a malo non sufficiat abstinere, nisi quod bonum dignoscitur esse fiat, nobis & ipsi ecclesiæ, ac charissimo in Christo filio nostro Carolo Siciliæ Regi illustri, cujus causa est ejusdem ecclesiæ, ac status, cura & solicitudo ad nos præcipue spectare noscuntur, in imminentibus nobis & ipsi casibus, tamquam filii benedictionis & gratiæ promptis studiis, & efficacibus auxiliis assistatis. Ecce quidem pro iis dilectum filium fratrem Nicolaum de Camplis ordinis Minorum, zelatorem vestri honoris & commodi, ad universitatem vestram providimus destinandum, quem mittentis intuitu, & suæ ad vos charitatis affectu sinceritas vestra devote recipiat, patienter audiat, & præmissa ad effectum laudabilem noti-*

Patrum e Siculorum rebell. extremum Syriæ exitium.

Vetat ullum cum ipsis ac Friderico & Jacobo fœdus iniri.

Hortatur ut opem Carolo Regi & Ecclesiæ expliccent.

Missus ea de causa Nicolaus minorita orator. Nicolai Pontif. mors. Pontificatus tempus.

væ executioni abducat. Dat. Romæ apud S. Mariam majorem II. kalend. martii anno V.

Beneficiis eos sibi Pontif. studet devincire.
(a) Lib. 4. ep. 683.
(b) Ib. ep. 684.
(c) Lib. 5. ep. 11.
(d) Ib. ep. 24.

Ut beneficiis ipsorum amicitiam sibi Nicolaus conciliaret, plures prærogativas contulit, nimirum Gregorii IX. exemplo ipsos in clientelam suscepit, (a) & Innocentium IV. imitatus concessit, ne sine pontificio imperio anathemate percelli (b) possent. Hæc in Genuenses beneficia conferebat Nicolaus, qui Venetos hortatus est ad porrigendam fidei censoribus (c) Minoritis in hæreticis insectandis operam. Nec in Veneta modo ditione, sed etiam in Viennensi comitatu Minoritas zelum in evellendis hæresibus explicare jussit (d).

XVII.

(e) Jac. S. Geor. ad vel aur. diac. Card. lib. in Celest. Vuestm. Flor. hist. hoc ann. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 21.
* MCCXCII.
In ecclesia S. Mariæ majoris sepelitur.
(f) Bern. in chron. Rom. Pont.
(g) Mart. Pol. l. 4. in Nic. IV.
(h) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 7. in princ.
Vitæ sanctitate spectabilis fuit.
(i) Tit. 24. c. 9. §. 7.
Ab arrogantia longe abhorrens.
Affertur a Vvad. hoc ann. n. 6.

Interea summum Pontificem in moderando Christiano orbe occupatum mors acerba abstulit, atque Ecclesiam diu rectore orbam in dissensionum fluctus conjecit. De quo hæc apud Jacobum (e) S. Georgii ad velum aureum diaconum Cardinalem: *Anno Domini * MCCXC. Nicolaus Papa IV. Pontificatus sui annum quintum agens, ipsiusque quinti principio senio confectus Romæ obiit*. Eum vero in parasceve sancta vita functum docet Bernardus (f) cui consentiunt ii, qui ipsum pridie nonas aprilis decessisse scribunt: dies enim parasceves in diem IV. aprilis incidit. A quibus forsitan non discrepat appendicis ad Martinum Polonum (g) auctor, dum mortuum affirmat Paschæ die: etenim nonnulli Pascha appellare consuevere etiam parasceves diem: idemque in epitaphio recentiori ejus mausoleo insculpto confirmatur. Exornat illum S. Antoninus (h) hoc nobili elogio, quod paucis verbis absolvit: *Repatatus rectus homo & sanctæ conversationis*. Præditum singulari religiosa demissione fuisse, & fastu vacuum, cum ad honores invitus raptus est, idem sanctus tradit (i): *Cardinalis effectus humilitatis gloriam, quæ prius in eo relucebat, ita prudenter servavit, ut miro modo communiter, & humiliter ageret, & honorem nihilominus dignitatis maturitate honestissima retineret. Confessus est sæpe, multum tamen sobrie, sed certa ut dicebat sermone, quod potius vellet canonicam fratribus facere, quam Cardinalatus fastigio præeminere, seque aliter obstiturum fuisse gradui illi, nisi offensam ordinis timuisset*. Servasse eandem animi modestiam in augustissimo honorum apice, nimirum pontificatu summo testatur vetus illius epitaphium humili olim sepulcro incisum, in quo non versuum inelegantia, sed sententiarum dignitas, veritasque historiæ spectanda.

Vetus illius epitaphium.

Hic tumulus tumulat humilem, qui fascibus auctus,
Sic moriens statuit ossa manere sua.
Hunc Franciscus alit, cardo ut sit, almaque Petri
Sedes magnificat; gratia Dei beat.
Quartus Papa fuit Nicolaus: Virginis ædem
Hanc lapsam reficit, sitque vetusta nova.
Petrus Apostolus socium, Franciscus alumnum
Protegat Omnipotens, Matre rogante beet.

(k) S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 9. §. 11.
(l) Extat ea de re diploma in Bullario Nic. IV.

Ex humili eo sepulcro dein a Felice Peretto e Monte alto Franciscani instituti, tit. S. Hieronymi presbytero Card. qui demum summi Pontificatus apices indito sibi Sixti V. nomine gessit, in nobilius mausoleum illius cineres in eadem S. Mariæ majoris basilica illati fuerunt. Prætereundum de eo non est confirmatum (k) ab ipso tertium ordinem S. Francisci de pœnitentia nuncupatum, vitæque sanctioris præscriptam formam (l).

XVIII.

(m) Jacob. S. Georg. diac. Cardin. in praf.
De subrogando Pontif. dissident inter se Cardinales.
(n) Jo. Vill. l. 7. c. 150.
Dissensionis causæ.
(o) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 7. in princ.
(p) Jac. S. Georg. ad vel. aur. diac. Card. l. 1. c. 1.

Quid vero a Cardinalibus tradito sepulturæ Pontifice gestum sit, exponit Jacobus Cardinalis (m): *Cardinales vero numero duodecim Romani sex, Italici quatuor, Gallici duo erant, qui Pontificis persolutis obsequiis, propositoque clausim inter eos, seclusis extraneis per Latinum tunc Ostiensem episcopum Romana stirpe clarum exhortationis verbo perlucido, adeo haud concordes, ut nec loca consistere eodem convenirent, nec ante secundum annum, tertiique partem tertiam vacationis hujusmodi antistitem summum crearent; sed nunc uno, nunc alio Urbis loco, vicibusque interceptis pro electionis ministerio conveniebant*. Discordiæ præcipuam causam affert Joannes Villanus, (n) cum alii, quorum princeps erat Matthæus Rubeus Ursinus, studiosum Caroli Regis Siciliæ Pontificem creare vellent; altera vero factio, cujus antesignanus erat Jacobus Columna, contrarium affectaret. Quibus addit S. Antoninus (o): *Et propter hoc, quærentibus illis quæ sua & non quæ Jesu Christi tantum dilata est electio*. Ut porro Latinus Ostiensis episcopus elegantem ad ipsos orationem habuerit, ut omnium animos in concordiam ad præficiendum Ecclesiæ pastorem adduceret, prosequitur non in venusto carmine Jacobus (p) Cardinalis S. Georgii ad velum aureum.

XIX.

Latini episcopi Ostiensis oratio ad Cardinales.

Erga ubi confectum senio mors æqua recepit,
In sua jura patrem Nicolaum nomine quartum,
Romanæ sponsum ecclesiæ, de more solutis
Exequiis, dignum reputant veneranda senatus
Congeries, tractare novo de præside, sacras

In-

Indixit libare preces, quas ipse Latinus
Ordine pontificum primus virtute coruscans,
Et generis titulis radiatus fudit ad aram
Virgineam, psallente choro. Mox omnibus una
Seclusis patribus succenso pectore fatur.
Quis poterit stellas fulgentes jungere cælo,
Plejadas Deus ipse potest; sic corda potentum
Concordi vincire jugo, gliscitque futurum
Pollicitus vati, quod se donante ministrum
Suscipiunt populi. Ne cælo lumina recta
Deflexisse juvet, præsto est, qui cognita cordis
Inspicit, & pensans justo libramine damnat
Degeneres: gemmis inter lucentia serta
Imperitans cingi meritos. O quanta potestas!
Namque datum paucis ad summi culminis arcem
Sublimare virum, qui Christi nomine præsit,
Succedatque Petro, nec non cælestia claudat,
Dum ligat in terris; referet convexa polorum
Vincula, dum solvit, tanto depellere culpam
Præstat. Sed votis celsæ fastigia molis
Quis cupiat nisi mente vagus? Quis dignus haberi
His queat? At, patres, quos excellentia præfert,
Desperare nefas; nam sceris inclyta virtus
Christus adest, volitis complens optata piorum,
Desideratæ in Pontifice dotes. *Quos optare fuit: siquidem tendamus in unum,*
In quo fundatis nexis radicibus arbor,
Virtutum patulis ramis subcreverit altum
In culmen, variè florum distincta colorem,
Præcipue roseo mentis fervore micante,
Atque pudicitiæ niveo candore coæquante
Fructus justitiæ, cujus prudentia ramos
Duxerit in rectum, nostro quia tempore clades
Involuit: peccata premunt, virtusque recessit.
* Tendent Propositæ infidelium victoriæ. *Tendimus * in Latium, proh claram funditus Accon*
Obruit & Tripolim vincens Babylonicus hostis!
Instant Aragones, gens effera, plurima terræ
Cis mare continent, Siculas quæ possidet urbes.
Nec minus Aragonum proles, Petrejaque regnum
Occupat, in Gallos collatum; deducus illis,
Et Siculorum bellum. *Et nobis, qui regna damus, nos undique turbant.*
Subjecti vigiles plebi succurrite patres,
Casibus his tantis vestrum succurrere, vestrum est.
Dixit: & haud aliter diffusum vocibus ignem,
*Frigida corda premunt, possit ne erumpere * flammis,* * flamma
Quum tellus prohibet nova semina ducere germen,
Quo fuerint matura loco; tamen agnita dudum
Commemorant veteris moris discuntque minores.
Repetita apud S. Mariam majorem Card. comitia. *Talibus his pueris decursis rite diebus,*
Montis Aventini rursus fastigia poscunt.
Per bis quinque dies Nicolai præsulis haud non
Deseruere domos erectas circiter aram
Virgineam patres, quas nec reverentia struxit,
*Dignum sequi, nec causa potens nec * missibile mundo* * missile
Exemplum. Nam quisque suas educet in ultum
Ædes, & cupitis Petri delubra relinquet,
Ac Lateranenses aulas regalia dona
Despiciet, gaudens proprios habitare penates, &c.

Pergit auctor ut a S. Mariæ majoris ædibus ad S. Mariam, ubi olim Minervæ templum surgebat, se receperint, vicissimque sibi mutua ambitione & invidia Cardinales obstiterint, ne Pontifex renunciaretur: utque recurrente festo Apostolorum Petri & Pauli, Romanos aspera seditio invicem ad prælia concitarit, (a) Urbemque rapinis, cruore, incendiis deformarit. Contentionis causa nimia erat inter æmulos proceres senatoriæ dignitatis adipiscendæ ambitio: quæ mala morbi auxere accensa æstate, & Cardinales, ut saluti consulerent, ex Urbe diffugerunt. Quæ idem auctor soluta oratione in præfatione operis (b) his verbis prosequitur: *Intestina Romæ interea, proh dolor! exorta bella affligensque ultra solitum æstas morbum ingruebat, unoque e patribus Gallo febribus deficiente, Campanus ex illis unus, idemque posthac futurus Bonifacius VIII. gravi longaque chronica concussus infirmitate, ita ut de ejusdem diffideretur curatione: Dei tamen nutu ad majora reservatus, ad patrium solum Anagniam*

XX. Romani de creando senatore inter se dissident.

(a) Id. c. 3.

(b) Jac. S. Georg. ad vel. aur. in præf.

gaiam discessit. At alter Hugo Alvernus unicas superstes Gallas, & tres alii e patribas Italici timore perculsi, Romn digressi, Reate æstivavere. Romani vero sex patres consanguinitate juncti, sed volitis discreti, urbe constitere præcipaa. Septembris autem transactis canmatsbus, Campanas, Portnensis quoque aatione Tuder, Sabinensis etiam pnscbate, nimirum insequentis anni, *e patribus unus Parmensis natu, Romam reversi, nec adbuc consensa unanimes reperiuatur fore.* Sed de his iterum suo loco: nunc de novo Cæsare creato hoc anno sermonem instituamus.

XXI.

(a) Albert. Argentin. in chron. Hist. Austral. hoc ann. Baron. in Sched. MS. ad hunc annum & alii. (b) Hist. Austral. (c) Dubrav. hist. Boemic. l. 18. (d) Albert. Arg. Chr. Austr. & alii. (e) Ptol. Luc. l. 24. c. 26. (f) Hoef. l. 1. c. 17.

Comitia principum pro creando Rege Rom. celebrata. Adolphus Nassovius ad solium Germanicum evectus.

Defuncto, ut diximus, superiori anno, atque Spiræ in regum monumento condito Rodulpho, [1] cum de principe ad solium evehendo esset agitatum (*a*), dissensisse electorum vota, atque Albertum Austriæ ducem ab aliis expetitum ferunt (*b*), ab aliis Wenceslao Regi Boemiæ honorem delatum (*c*), sed eo per summam animi moderationem intra fines regni Boemiæ curas continente, molemque Imperii in se suscipere detrectante, demum versa (*d*) omnium studia in Adolphum Nassovium, sustinendæ regiæ majestati opibus impatem, sed virtutum principe dignarum fama conspicuum. De quo hæc Ptolemæus Lucensis historiæ ecclesiasticæ consignavit (*e*): *Anno Domini MCCXCII. adbuc Nicolao Papa vivente, convenerunt electores Alemanniæ tam laici quam clerici, & Imperatorem eligunt comitem Adolfum de Nassou, virum strenuum ia armis, sed ia potentia deficientem, tam quia paucos habebat introitas, tum quia non maltam radieatus in pareatela: sed in corde totus fuit magnificus & virtate plenus.* Redimitum Germanica corona Aquisgrani, recurrente die S. Joannis Baptistæ natali sacro, narrat Hoesemius (*f*), aguntque de eodem plures Germanici scriptores. Sed hæc nobis suffecerint: jam pium nonnullorum sanctorum obitum prosequamur.

XXII. Chinga ducissa pie moritur.

Migravit hoe anno in cœlum beata Kinga sive Chunegundes olim Boleslai Pudici Cracoviensis & Sandomiriensis ducis conjux, quæ in ipso conjugio virginitatem, viro consentiente, servavit: enituitque miraculis adeo, ut Andream ducem Regis Ungariæ fratrem a morte excitarit ad vitam, iterumque ob salutem animæ mori imperarit, uti diximus. Insignes vero ejus virtutes atque elogia ex Longino repetere visum est: *Magna*, inquit, (*g*) *sanctitatis & religionis, miraque devotionis in Deum femina, & virgo ducissa Kinga, Boleslai Pudici Cracoviensis & Sandomiriensis ducis relicta, & filia Belæ Regis Ungariæ, cum annos tredecim in monasterio Sandecensi in magna abstinentia & proprii corporis mortificatione exegisset, gravi infirmitate anno prope uno vexata vigesima quarta julii devotissime moritur, & in monasterio Sandecensi sepelitur, diem & horam mortis suæ habens multo ante tempore divina revelatione patefactam. In hora transitus sui felicis Christianus canonicus Visliciensis, vir religiosus & devotus, Visliciæ in oratione positus, vidit animam ejus ex corpore egressam niveo candore in cælum, canentibus agminibus sanctis: Regnum mundi; deferri. Quod cum admiratione magna cerneret, dictum illi est, animam beatæ Cunegundis esse in illo momento a corpore solutam. Quæ quidem visio etiam pluribus aliis devotis personis monstrata est.*

(g) Long. hist. Pol. l. 7. hoc ann.

Illius anima triumpho in cælum invehitur.

Canunt angeli hymnum: Regnum mundi.

Quemadmodam in vita pietas agni cælestis stupendis miraculis eam extulerat, ita & post felicem obitum amplioribus prodigiis varios curaado languores, coruscabat. Ab aano siquidem mortis suæ usque ad annam Domini MCCCXXIX. meritis suis octoginta mortui vitæ pristinæ redditi sunt, sexaginta cæci illuminati, quindecim captivi a vinculis soluti, septingenti insuper homines utriusque sexus a variis ægritudinibus curati. Ut satis mirandum sit, ætatis illius prælatos & principes Poloniæ canonizationem tam sanctæ, tamque venerabilis ducissæ propter candorem virgineum, quem annis multis in thoro conjugali servavit, inter martyres computandæ, non procurasse. Tantam siquidem circa illam Regis æterni benignitas magnitudinem suæ gratiæ, consolidando contractos, restaurando paralyticos, suscitando mortuos, mundaado leprosos,

libe-

Pluribus miraculis illustrata ejus sanctitas.

NOTÆ [1] RENunciatur hoc anno Romanorum rex & futurus imperator Adolfus Nassovius. De anno electionis nullum est inter scriptores dissidium. Electionis mensem quidam januarium designant; sed ipsis maii Kalendis electum annalium Colmariensium scriptores asserunt, & Martinus minorita confirmat. Coronam regni accepisse die natali S. Joannis cum annalium scriptore convenio. Porro quæ statui de die electionis Adolfi, probari etiam possent ex diplomate ejusdem Adolfi vulgato a Ludewig reliq. to. V. pag. 434. Eo diplomate declarat Adolfus decretas fuisse nuptias inter filiam Wenceslai regis Bohemiæ, & Rupertum filium suum pacta dote ibidem expressa. Consignatur vero charta illa *Frankenfurt V. idus maii anno Domini MCCXCII. regni nostri anno primo.* Agebat igitur tunc Francofurti Adolfus, cujus electio cum inibi decreta fuerit, via credo alia de causa quam electionis tunc peractæ eo se contulisse. Insuper cum annus primus regni exprimatur, nec annos ab electione sed a coronatione reges electi supputare consuevissent; hinc suspicio oritur, num coronatio multo ante diem XXIV. junii anticipanda sit. MANSI

liberando energumenos, illuminando cæcos, erigendo clandos, collapsosque & multiplicer ægritudinis suis sanando meritis multipliciter noscitur effudisse, ut ex illis præstetur certa & evidens fiducia, quod quæ in vita præsenti dignitate præfulgebat regia, per gratiam Regis cælestis glorificationem sit amplissimam inter superos consecuta. Nec mirum; coluit enim & custodivit assidue integritatem mentis, & Insignis ipsius castimonia. *nobilissimo pudore integerrimæ virginitatis castimoniam sub nimio & arduo labore transegit, expers palmæ non credenda martyrii, quæ puritate mentis duplici cum mortificatione, carnis suæ videlicet & mariti, assidue cum oculis, cum naribus, cum cæteris sensibus, cum quiete & otio, cum silentio & solitudine, cum ipso denique fastu & apparatu regio, cum cibis, & potibus opipare conditis, cum rerum temporalium affluentia & successuum felicitate, vestium, gemmarum & unionum pompa confligens, noctu atque interdiu, momentisque singulis animi & corporis perferebat cruciatus; sanguineam rosam præ se ferens centeno fructu, & geminata laurea, virginitatis videlicet & sanguinis, meruit coronari. Virginitatem cum magnopere custodiens, mente & spiritu hostem sævum, quocumque se verteret, secum ferebat, assiduo premebatur certamine, sine induciis bellum gerens, non vespere, non nocte, non diluculo, non meridie, nonnumne respirusse permissa; sed singulis diebus atque horis fornacis medio succensa, auri instar probata, purior prodibat. Cogita quanti officii labor sit, & fatiga. Hæc constante matrimonio vixit modeste, castigate, abstinenter, non cultur in ea luxuriosior, non conversatio cum viris, sed nec cum viro locutiosior, non convictus splendidior: de qua sane & ejus virtutibus atque sanctis operibus tanta dici possunt, ut ad longum usque volumen excrescerent.*

XXIII. Obiit eodem anno, ut Cardinalis Baronius notat (*a*), B. Albertus Carmelita Siculus, miraculis illustris, quem ajunt aliquando sicco pede torrentem calcasse, ut Judæos liberaret, mox ereptos periculo in ipsa ripa torrentis baptismo lustrasse. (*b*) Consensit vitæ sanctissimæ pia mors, in qua plurima virtutum exempla ipsum explicuisse, refert rerum gestarum illius scriptor (*c*): Cum, inquit, *mortis suæ tempus adventare cognovisset, gravi correptus morbo, rogavit Dominum, ut ipsum ad se evocare dignaretur. Utebatur autem hac precandi formula: Si proprio Filio tuo non suam, sed tuam mandasti facere voluntatem, non mea Domine, sed tua voluntas fiat. Ita ergo ille in orandi fervore positus, & quasi mentis ecstasim patiens, audivit vocem ejuscemodi: Anima tua in sanctorum confessorum consortium admittetur, gaudiis perpetuo duraturis fruitura.* Sororis obitum prædicit. *Quamvis ergo magna esset antea usus precandi assiduitate, at nunc porro diutius in ea perseveravit. Legebat prophetarum oracula, divina in eis mysteria contemplans, dulceque illi erat cum sanctissima Dei Matre miscere colloquia. Cernens autem prope adesse extremum vitæ suæ diem, accivit ad se fratres, & exemplo sanctorum patrum mitissima voce eos compellans: Cupio, inquit, dissolvi & esse cum Christo; additque tamquam vaticinans: Hoc ipso die spiritus meus e carnis ergastulo liberabitur, & ad Dominum, qui creavit eum, dirigetur: eodem autem temporis puncto mecum pariter emigrabit soror mea. Quæ quidem aberat a loco, in quo tum erat vir sanctus, ad ducenta & sexaginta milliaria: compertumque est postea, de ejus obitu vera Albertum prædixisse.*

(a) Baron. in not. ad martyr. Rom. 7. aug. & in sched. MS.
(b) Apud Sur. to. 4. die 7. aug. B. Alberti Carmelitæ mors.
(c) Ibid.

In extremo vitæ actu orationi inhæret. *Deinde orante illo, & graviter laborante, fratres apud illum vigilabant, & precibus suis animam ejus Deo commendabant. Sub horam autem vespertinam, sentiens imminere corporis dissolutionem vir sanctus, in genua se submittit, & coram fratribus sic orat: Domine Jesu Christe, qui cuncta creasti, & omnia pro tua voluntate disposuisti, conservasque ea sapientia & providentia tua, conserva animam meam ineffabili misericordia tua, tuere illam ab hoste maligno, & perduc eam in consortium electorum tuorum. Deinde legit psalmum: Deus in nomine tuo salvum me fac; cui adjunxit psalmum: In te Domine speravi. Illo absoluto cum dixisset semel orationem dominicam, & bis angelicam salutationem, iterum repetiit psalmum: In te Domine speravi. Inde ad extrema tendens, sublatis in cælum oculis, animam suam Deo & beatissimæ Matri ejus commendavit, eorum implorans opem, &* Pie animam efflat. *paulo post alta voce dixit: In manus tuas Domine commendo spiritum meum: quibus dictis a fratribus orantibus anima ejus instar * nebulæ candidissimæ visa est uno volatu ex ore illius recta in cælos contendere. Corpus ejus præclaro cilicio indutum in terra relictum est.*

* columba

Ad ejus obitum campana, quam ille fieri curarat, per seipsam, nullo movente insonuit; & odor suavissimus, omnia vincens aromata, ab ejus corpore manavit, adstantes omnes mirifice afficiens. Populorum concursus ad ejus reliquias facti. *Quamobrem etiam omne mortalium genus non modo Christiani, sed etiam Judæi tantæ rei admiratione permoti, ad illud confluebant.* Et infra: *Quotquot vero illic aderant, sacrum corpus contingere nitebantur: exibat enim de illo virtus & sanabat multos. Vestes ejus causa devotionis ab omnibus lacerabantur & diripiebantur, singulis particulam aliquam inde sibi vendicare cupientibus, quod multa admiranda*

per

per eas Deus efficiat ob merita sancti viri. Et Infra: *Cum corpus B. viri summa populi devotione in mediam majorem ædem deportaretur, & exequiarum missæ celebrandæ essent, odor longe suavissimus e corpore diffundebatur, cunctis non mediocriter id admirantibus: multi enim morbidi eo odore sanabantur, ita ut corpus illud quoddam sanctitatis receptaculum a turbis omnibus pro certo haberetur.* Consignatur demum, nonnullis interjectis, mortis illius tempus: *Obdormivit autem in Domino vir Dei Albertus anno a partu Virginis MCCXCII. VII. id. augusti.* Hæc acta, quæ tamen in aliis pluribus censura egent.

Ex iis suavis odor spirat.

Illustrata pluribus aliis miraculis decursu temporum illius sanctitate, fideles in honorem B. Alberti plures aras ac templa æterno Numini posuerunt (*a*): cum vero canonicis legibus vetitum esset, ea veneratione quemquam publice prosequi, nisi a Romana ecclesia ea decreta fuisset; ac plures fideles nonnulla religio ab eo cultu revocaret, cum non ita esset exploratum id ecclesiæ Romanæ auctoritate niti, Joannes e Soreth supremus Carmelitarum magister a Callisto Papa III. contendit, ut pronuntiaret an B. Albertus sanctis exibendo cultu affici sine ulla conscientiæ labe posset: cui Callistus vivæ vocis oraculo, ut altaria in B. Alberti memoriam Deo dicarentur, permisit (*b*): quod ejusdem Pontificis jussu Guilielmus tit. S. Martini in montibus presbyter Cardinalis Rothomagensis anno MCCCCLVII literis (*c*) suis promulgavit. Dein recurrente anno MCCCCLXXVI. Christophorus Carmelitarum magister, augendæ B. Alberti gloriæ zelo permotus, a Sixto IV. flagitavit, ut Apost. auctoritate cultum eidem B. Alberto impendendum confirmaret: cujus precibus pontificio diplomate (*d*), cui insertæ sunt Guillelmi Card. literæ, assensit.

(*a*) *MS. Val. sign. lit. Q. pag. 120.*

Ut illius cultus auctus sit.

(*b*) *Ibid.*

(*c*) *Ext. ib. pag. 121.*

(*d*) *Ext. ib. pag. 130.*

XXIV. Explicuisse eodem anno divinum Numen ingentia miracula Florentiæ, ad imaginem Deiparæ depictæ in columna, fori frumentarii, ubi olim templum surrexerat, asserit Joannes Villanus (*e*); adeo ut ex tota Etruria eo ingentes populi concursus quotidie celebrarentur, quibus etiam consentanea affert S. Antoninus (*f*): *Eodem*, inquit, *anno*, nimirum MCCXCII. *mense julii patrata sunt quadam miracula Florentiæ ex quadam figura Virginis gloriosæ, quæ erat in pariete picta atrii, seu horti S. Michaelis, ubi tunc erat forum frumenti, & aliorum bladorum. Nam concepta devotione ab hominibus, ad figuram illam infirmis devote orantibus ad imaginem illam, plures sanati sunt ex variis languoribus, claudi erecti, contracti sanati, & obsessi a dæmonibus liberati. Fratres autem Prædicatores & Minores, quia parum fidei dabant dictis miraculis, populus, qui leviter movetur, eis detrahebat, & abloquebatur contra eos, adscribens invidiæ quod erat veræ pietatis. Ex devotione igitur ad illam imaginem ab artibus fuit provisum, ut ibi cantarentur laudes divinæ in vulgari: & ita aucta est devotio populi ad illam imaginem ex miraculis patratis & enarratis, quod de tota Tuscia in festis B. Mariæ fiebat ibi concursus populi, & in processu temporis repletus est locus imaginibus cereis, ibi positis a gratias & beneficia sanitatum recipientibus ex votis ibi factis. Inde creata est ibi quadam societas multorum civium, etiam notabilium, & in tantum eleemosynæ multiplicata, & legata dictæ societati facta, ut ad sex millia librarum ascenderent reditus pauperibus dispensandi, non habendo adhuc aliquas possessiones: sed postea creatum est officium eorum, qui dicuntur capitanei Misericordiæ, & legatæ sunt loco multæ possessiones; & postmodum ædificatum est ibi oratorium pulcherrimum circa illam imaginem, sculpturis sanctorum magnifice exornatum: in quo oratorio celebrantur quotidie decem missæ, vel circa.* [1]

Con-

Florentiæ patrata plura miracula ad Deiparæ imaginem.

(*e*) *Jo. Villan. l. 7. c. 154.*

(*f*) *S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 7. initio.*

NOTÆ [1] INter res in ecclesia anno isto gestas collocandum est concilium a Joanne archiepiscopo Spalatino, & suffraganeis in ipsa orbe Metropoli Spalato celebratum. Concilii hujus collectoribus ignoti mentio occurrit in solemni quadam protestatione, quam idem Joannes archiepiscopus sequenti anno 1293. habuit die martis duodecima maii indictione VI. Legas illam apud Lucium in commentario rerum Tragorensium pag. 134. Quid in eo concilio decretum fuerit prorsus latet. Id unum tantummodo ejus decretum in eadem protestatione sua Joannes archiepiscopus commemorat, interdictum scilicet fuisse episcopis suffraganeis, ne clericos alterius diœcesis initiarent, neve alter alteri episcopalia munia præriperet. Occasionem canoni huic edendo præbuerant Sebemniceni, qui subjecti licet episcopo Tragurino, ordinationes tamen sacras ab alio episcopo sibi procurabant. MANSI

I. Romani in creando senatore divisi.

COntrariis Romani populi factionibus in creando senatore pugnantibus, hinc Cardinalibus non animis modo, sed ne quidem de loco pro celebranda electione consentientibus, ingentium malorum metu suspensa erat universa Ecclesia anno a Virginis partu millesimo ducentesimo nonagesimo tertio, indictione sexta. Impendebat enim schismatis periculum (a) ne tres Cardinales, qui Romæ versabantur, ad creandum Pontificem concurrerent, ac vicissim alii, qui plures numero erant, alium sibi præficerent: sed divina tandem providentia factum est, ut Cardinales arbitrorum opera de celebranda Perusii electione convenerint; ut recenset Jacobus Cardinalis his verbis (b): *Schismatis incessit timor, ne vel Romani tres tunc in Urbe commorantes loci, ut fatebantur, privilegio, ut qui alios non Romanos scriptis præsolicitaverant: neve etiam alii Romani tres, ceterique patres Reate longe numero plures in electionem prorumperent: sed nolens suam, quam pretioso Unigeniti redemit cruore, perire Deus Ecclesiam, schismatis pericula ademit. Nam ex compromissi vi, in exteros communiter collata, patres pro electionis instantis negotio, electo per arbitros Perusii loco, perque eosdem festo videlicet beati Lucæ Evangelistæ tunc satis proximo, secundo scilicet vacationis anno, termino assignato convenerunt: eoque Perusii quo Cardinales convenere tempore Romæ sub quadam pacis umbra quies apparebat, dum partium concordia ad gubernacula Urbis in senatores generis nobilitate clari duo assumpti Petrus siquidem Stephani actoris genitor, de quo supra disseruimus, & Oddo de sancto Stacchio alter.*

(a) Jacobus Card. S. Georg. ad vel. aur.

Cardinales Perusium pro celebranda electione eligunt.

(b) Id. ib.

II. Agente Perusii sacro Cardinalium senatu, ait auctor (c) Carolum extrema hyeme e Galliis (quo profectum vidimus, ut fœdus cum Aragonio & Gallorum Rege, & Carolo Valesiorum comite componeret, liberosque obsides Catalana custodia liberaret) in Italiam redeuntem una cum Carolo Martello Ungariæ Rege majori natu filio, qui patri obviam ex Apulia procurrerat, Perusium accessisse, & Cardinales salutasse, hortatumque esse, ut quamprimum mœrenti Ecclesiæ patrem darent. Qua vero pompa & apparatu a Cardinalibus Reges excepti fuerint, Jacobus supra laudatus ita cecinit (d).

(c) Ibid.

Carolus II. una cum Carolo Martello Rege Ungar. Cardinales Perusii adit. Hortatur ad creandum Pontificem.

(d) Jacob. Card. de Celest. elect. l. 1. c. 8.

*Forte modum scripsisse juvat * quo cardine fulti,*
Servarint. Nam clara dies ubi lampade solis
Illuxit, theatrum subeuntes turba senatus,
Levitas geminos mittunt non longius urbe
Regis in occursum. Series diffusa caparum
Hos sequitur, seu turba, duces, mandante senatu.
Procedunt laici, crescit distensa sequela
Elistæa, suas variatis vestibus hastas
Cursibus infestis equites effringere jussit.
Cætera communis complere palatia patrum
Turba, moram firmans: decet hanc servare quietem.
Dum vacat heu sedes Papæ, nam pondera gestant.
Hos siquidem viridi susceptos germine fulci,
Et duo Levitæ sortiti corpora Regum,
Alterutro comitante suum majore parentem,
Atque minore satum illo passim mœnibus urbis
Deducunt, quoad alta domus, plateasque subintrant.
At sacer, interna præstolans parte theatri
Hinc cœtus processit iter longamque per aulam
Egreditur, qua parte domus fastigia parvum
Extendunt scalæ spatium, quod sedibus instat.
Tunc inibi veteri stantes ex ordine patres,
Oscula condonant Regi, Regique minori,
Cui primum vidisse datum est tunc temporis omnes
*Cardineos proceres; aulæque * sedibus ambos*
Constituunt, dextraque patrem lævaque minorem,
Pontificum patrem medium, mediumque secundum
Inter levitas primos. Paulumque morati
Applausere jocis vultu, risuque, loquela,
Et nutu sibimet Reges patresque, fideli
Assistente manu, cupientum visere morem.
Inde domum Reges comites habuere priores
Levitas. Non longa dies, & tendere cursum
Parthenopem decrevit herus: sed primitus omnem
Alloquitur cœtum . . . sermone profatur

* quum

Qua pompa ab iis excepti fuerint Reges.

* sedilibus.

Quis ordo sedium iis datus.

Rex

Rex pater, & precibus rogitans spiramine sacro
Afflari, populoque Dei pastore quietem
Imponi. Responsa duci digesta Latinus
Attulit, & placido diffudit verba lepore.
Post lapso celeri spatio Rex mane secuto,
Visere supremum cœtum, dictoque valete,

Caroli Perusio discessus.

Corripuit gressum sociatus ab ordine fratrum
Usque foras urbem, rediere in tecta parentes.
Mens quibus adversa est, quamvis per plura sequendi
Consilium visum est, variasque requirere formas
Ut sibi concordes animo factisque placerent.

De Carolo adeunte Perusium, & purpuratis patribus ab eo solicitatis, ut proximo tempore Pontificem crearent, meminit Jordanus, (a) additque asperioribus verbis Benedictum Cajetanum, ab ipso exceptum: *Tunc etiam*, inquit, *Rex Carolus de provincia veniens, per Perusium transit: ad eligendum Pontificem Cardinales precibus inducit. Dura quoque verba cum domino Benedicto Gattani habuit; nihil tamen profecit.* Ut vero postea Benedictus Cardinalis, conciliato sibi Carolo pontificatum cedente S. Cælestino, sit assecutus, dicetur inferius: jam reliquas Italicas res prosequamur.

(a) *Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.*

Ut asperiora verba cum Benedicto Card. contulerit.

III.

In Etruria (b) pax Pisanos inter & Florentinos, Lucenses ac Senenses composita: cum jam Florentia ad maximas opes ac potentiam assurgeret, Pisani bello Genuensi attriti pacem flagitarent, ac Guidonem Montisferetri comitem gubernaculis reipublicæ amoverent.

(b) *Jo. Vill. l. 8. c. 2. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 7. §. 3. & alii.*

Pisanos inter & Florentinos pax firmata. Guido Montisferetri comes a Pisanis magistratu dejectus.

At si parti Italiæ pax feliciter affulsit, dæmonum rabies ad perdendam rem Christianam funestum & atrox bellum Gallos inter & Anglos inflammavit. Cujus belli adeo obscura fuere principia, (c) ut ex aliquorum nautarum Normannorum & Anglorum, vino ac mente captorum, jurgiis originem traxerit. Ex jurgiis enim aucto furore Normanni aliquos Anglos morte affecere: eoque audito Angli & Aquitani maritimi, conflata classe, aliam classem Gallorum partim cepere, partim mari mersere, victus ad unum cæsis: atque inde in maritimam Francorum oram excursionibus actis, prædas avexere, Rupellamque (d) plurimo impetu oppugnarunt: exinde Reges aversi ab invicem animis, ad quos conciliandos antea a Nicolao IV. Cardinales legatos vidimus transmissos, facile in novas discordias coorti sunt. Monitus in primis a Philippo Rege Eduardus, ac jussus subditos comprimere, prædam restituere, quæ in ipsius regno inventa esset, ac reos onustos vinculis mittere, ut supplicium de ipsis ex legibus sumeretur. Quæ imperia cum sprevisset Anglus, dies ei ad tractandam causam ex parium consilio constituta est; cujus rei diploma regium affert Westmonasteriensis, (e) in quo Philippi hæ querelæ expressæ.

Galli inter & Angl. Leves belli causæ.

(c) *Vualsin. in Ypod. Neustria.*

(d) *Vuestm. Flor. hist.*

Postulatus judicio Eduardus a Philippo.

(e) *Vestm. ibid.*

IV.

Quæ ipsi objecerit.

Nulla potest tergiversatione celari, quod homines de Bajona, coadunatis sibi quamplurimis aliis, qui de regno vestro Angliæ assumptis navibus, & armis, ac hominibus armatis in magna multitudine ibidem palam, & publice collectis, vobis non inscii, vel probabiliter ignorare non valentibus, exierunt animo nefando, homines ac subditos nostros de Normannia, & de quibusdam aliis partibus regni nostri, tam in terra quam in mari, in locis etiam nostræ jurisdictioni subjectis nequiter invaserunt; innumeros ex eis inhumaniter occidendo, stragemque horribilem in eis faciendo, multos ex eis capiendo, & adhuc captos detinendo, ac eosdem navibus, & mercibus quasi inæstimabilibus ex diu ante concepta nequitia deprædando, confractis quampluribus ex dictis navibus, & submersis. Et infra: *Manifestum similiter, quod quamplures dictorum hominum de Bajona, adjunctis sibi nonnullis malefactoribus aliis, villam nostram de Rupella proditionaliter invaserunt, insultus, quamplures in eam facientes, &c.* Ob hæc Jordanus (f) adducit Eduardum in crimen, consecrata Christo arma in Gallos exacuisse: *Eduardus Rex*, inquit, *Angliæ fingens se ad terram sanctam proficisci, magnum apparatum facit, Normanniam terram Regis Franciæ invasit, & in Rocellam plures fecit insultus.* At Angli historici ab Eduardo eam labem abstergere nituntur, (g) ipsoque inscio a præfectis repetendæ a Normannis, quos violati fœderis accusabant, ultionis cupiditate rem gestam, pacisque consilia cum missis oratoribus ad sopiendum nascens bellum consectatum tradunt: quamquam Westmonasteriensis innuat Eduardum, cum illi ut fiduciario Gallicæ coronæ dies dicta est remissiorem initio in agenda causa fuisse, atque ita qua par erat celeritate bellum exitiale extinguere initio non studuisse. Non expertem pariter culpæ Philippum in pernicioso rei Christianæ bello suscipiendo notat Villanus, (h) dum ait misso ab Eduardo Rege fratre Eadmundo causæ suæ actore in Gallico senatu Philippum illum admittere detrectasse, ne invadendæ Aquitaniæ deesset occasio. Ac sane lugere satis non possumus, Philippum qui nullis adhortationibus a Nicolao IV. ad ulciscendas Christi injurias suscipiendumque labentis Syriæ patrocinium permoveri potuerat, in hoc bellum ultro irruisse (i).

De Normannis bello petitis ab Aquitanis & Anglis.

Tentata proditione Rupella.

(f) *Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.*

(g) *Vuest. Flor. hist. hoc ann. Vualsing. in Eduard. I. & in Ypod. Neu. Polyd. Vergil. l. 17.*

Rex uterque commissæ in bello conflando culpæ non expers.

(h) *Jo. Vill. l. 8. c. 4.*

(i) *Bonif. l. 9. ep. cur. 52.*

V.

Pari infeliciter casu Veneti & Genuen-

ses

Veneti & Genuenses in Oriente classes infestas committunt.

(a) Sanut. l. 2. p. 4. c. 24.

Victi Veneti.

ses in oriente arma adversus Saracenos stringenda in mutuas strages verterunt, [1] præliumque atrox apud Ajacium urbem nobilem Armeniæ minoris, quæ olim Cilicia erat, commiserunt; in quo Veneti etsi viribus superiores succubuere, ut narrat subjectis verbis Marinus Sanutus (a): *In Armenia apud Ajacium*; Et infra: *Veneti, qui habebant circa vigesimum octavum numerum galearum, dum assisterent inimicis, deposuerunt vela, prostraveruntque ea, & quasi minime collegerunt antequam ad hostes pergerent remigando: postmodumque insultum Januensibus intulerunt; propter quod quædam ex Venetorum galeis ob ventum flantem vehementer, & mare quod ipsius commovebatur impulsu, sive causa etiam utriusque, recta aggressionis tramite ferientes latera proris galearum hostium præbuerunt se opponentes inter galeas suorum hostium, quæ vigintiduæ erant numero computatæ, & ut jam diximus præparatæ, & suarum residuum galearum; ita quod medietas earumdem nec suis conferre auxilium, nec hostibus damnum inferre potuit, interpositis antedictis: ex quo fuerunt Veneti capta majori parte suarum galearum devicti, & Januensibus debellati anno MCCXCIII. mensis martii.* Auctum furorem, fuso Christiano sanguine, postea exercuere in Dalmatico mari, de quo inferius.

NOTÆ [1] PUgna navalis quam Veneti ac Genuenses inierunt, ab hoc anno in sequentem transferenda; quamquam enim hoc ipso anno velitatio quædam inter duas illas gentes intercessit, hæc tamen paucorum navigiorum congressio fuit, cum Genuensium vela septem non superarent; Venetorum vero triremes quatuor. In hac vero concertatione Genuenses vicerunt, quamquam victis Venetis sua omnia restituerunt, professi se nunquam commissuros ut fœdus, quod antea compositum erat inter utramque gentem, dissolverent. Veneti nihilo secus armis insistendum sibi rati, ingentem classem armarunt; quod cum Genuensibus nunciatum fuisset, & ipsi pariter classem validam instruxerunt; hæc tamen ad januarium sequentis anni pertinere discimus ex continuatore Caffari, qui historiæ suæ telam hic relinquit imperfectam, nec eventum rei tanto molimine inceptæ describendum sibi censuit. Porro de hoc eventu intelligendum esse Marinum Sanutum, loco in annalibus laudato, non dubito, & confirmat Jacobus de Varagine in chronico Genuensi part. V. cap. III. rer. Italic. to. IX. col. 14. Ideo vero ab eodem Sanuto anno 1293. assignatur, quod illi veterem stylum secutus res martio mense anni 1294. gestæ anno 1293. labenti attribuendæ fuerit.

Cæterum hoc ipso anno 1293. Genuensis archiepiscopus Jacobus de Varagine, cujus ætate etiam nostra nomen est non incelebre, ex ea, quam scripsit, historia sub titulo *Legenda sanctorum*. Jacobus inquam, de Varagine concilium provinciale Genuæ in ecclesia majori S. Laurentii habuit assidentibus ex episcopis suffraganeis quinque cum abbatibus aliisque prælatis inferioribus. *In ipso autem concilio fuerunt multa utilia statuta & multa constitutiones edita, quæ usque hodie observantur*, scribit idem Jacobus de Varagine in chronico Genuensi part. XII. cap. IX. ex quo concilii hujus, collectoribus ignoti, notitiam accepimus. Cum vero de corpore S. Syri dubitatio quædam suborta esset; ideo arca coram patribus reclusa eorumdem SS. lypsenorum veritas patuit. MANSI

1. ANnus, ad quem pervenimus, millesimus ducentesimus nonagesimus quartus indictione septima, Cælestini Pontificis maximi admiranda electione, qui e specu ubi latebat, ad solium apostolicum tractus est; ac rursus augustissimæ omnium dignitatis voluntaria abdicatione, ut sacro otio ac rebus divinis facilius vacaret, insignis ingentem universo orbi Christiano stuporem injecit: sed quæ prius a Cardinalibus gesta sint, perstringamus. Destituta Pastore Romana ecclesia, nonnulli ejus clientes ab officio discessere, ac jura ecclesiastica invasere. Inter quos Urbevetani Vulsinum explicitis hostilibus signis, occupare sunt meditati; cumque metueret Cardinalium senatus, ne Viterbienses studerent perduellibus, hæc illis imperia dedit (a).

(a) Ext. in arce S. Ang. & in lib. privil. Rom. eccl. to. 1. p. 331. & inter MS. collect. Platin. to. 1. pag. 298.

Miseratione divina Gerardus Sabinensis, Joannes Tusculanus, & frater Matthæus Portuensis episcopi prudentibus viris prioribus, consilio, & communi Viterbien. ecclesiæ Romanæ fidelibus, salutem in Domino.

Credimus ad vestram notitiam pervenisse, quod cives Urbevetani, tanquam in reprobum sensum dediti, spiritu rebellionis assumpto, jura & bona Romanæ ecclesiæ, ipsorum matris & dominæ; quam præsertim hoc tempore, quo ipsa pastoris præsidio carere dignoscitur, deberent pro viribus solicitis in studiis defensare; nefariis occupare conatibus satagentes, contra terras vallis lacus, & specialiter castrum Bulsen. ad eandem ecclesiam pleno jure spectantia, monitis, precibus, exhortationibus, & præceptis sacri collegii reverendorum patrum dominorum Cardinalium ipsius ecclesiæ, propter hoc directis eisdem, penitus vilipensis, hostilem processum habere festinant in divinæ majestatis offensam, Apostolicæ sedis grandem injuriam, & contemptum, & non modicam turbationem fidelium, & grave scandalum circumpositæ regionis.

Cum itaque tam temerarium, cumque detestabilem, & superbum hujusmodi excessum civium prædictorum præfatum collegium ferat non immerito graviter & moleste, ac proinde plurimum perturbetur; nos ipsius auctoritate collegii, nobis in hac parte commissa, universitati vestræ sub excommunicationis pœna in personas, & interdicti in civitatem vestras, ac duorum millium marcharum argenti pœnis, quas ipso facto incurrere volumus, si secus feceritis, in hac parte districte præcipiendo mandamus, quatenus præfatis Urbevetanis nullum contra castrum & terras ecclesiæ Romanæ prædicta, & habitatores eorum, per vos, vel per alium, aut alios impendatis consilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum: & si forte ipsum præbuistis eisdem, illud pro posse infra quatuor dies a receptione præsentium revocetis. Et nihilominus vobis auctoritate prædicta præcipimus, ut ad requisitionem discreti viri magistri Petri de Piperno rectoris patrimonii B. Petri in Tuscia sedis Apostolicæ capellani, eidem ecclesiæ super hujusmodi negotio, prout tantæ necessitatis articulus exigit, vestrum tam in equitibus quam peditibus favorem & auxilium promptis & efficacibus studiis præbeatis; sic nostris, immo potius memorati collegii super hoc mandatis humiliter & efficaciter paritari, ut de promptitudine devotionis possitis exinde merito commendari. Alioquin ad exactionem pœnæ supradictæ, ac ulius etiam contra vos, & terram vestrum spiritualiter & temporaliter, prout expediens fore videbitur, & qualitas facti suaserit, auctore Domino, procedetur, &c. Dat. Perusii v. kal. junii anno Domini MCCXCIV. Apostolica sede vacante.

Perstitere in Cardinalium fide Viterbienses, ac subjectis tabulis (b) non sensisse cum Urbevetanis sunt professi, atque etiam edicto proposito vetuere ne quis perduellium castra sequeretur: *Memoratis literis diligenter lectis, expositis, & publicatis in palatio communis Viterbiensis, dicti priores incontinenti nomine suo, totius consilii, & communis Viterbiensis responderunt, quod mandatum dominorum Cardinalium, & quæ in prælibatis literis continentur, pro viribus adimplebunt; & quod Urbevetanis non dederunt, nec dabunt consilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum; & si aliqui publice vel occulte de civitate, vel districtu Viterbii dedissent dictis Urbevetanis aliquod auxilium vel subsidium, publicum vel occultum, illud infra quatuor dies sub pœna capitis revocarent; & statim indixerunt exercitum, & fecerunt præconizari, quod omnes essent parati equis & armis ad servitium prædictorum dominorum Cardinalium, & sanctæ matris ecclesiæ. Actum & datum ut supra*, nimirum anno Christi MCCXCIV. ind VII. die penult. maii Apost. sed. vacante. At de his hactenus: nunc initi a Cælestino pontificatus historiam aggrediamur. II.

(b) Ext. ibid.

Caruerat jam rectore ecclesia annis duobus mensibus tribus, die uno (Nicolaus namque pridie nonas aprilis anno MCCXCII. naturæ concessisse traditur, Cælestinus vero, ut ex actis consistorialibus infra reddendis constabit, creatus fuit quinta die mensis julii hujus anni) cum tandem post diutinas contentiones Pontificem extra collegium quæsivere, ac repente mutatis animis divinitus, ut visum est, af- III. Interpontificii tempus.

fla-

Petrus e Murrone eremita creatus Pontifex.

flati, Petrum a Murrone eremitam, novæ religiosæ familiæ (quæ postea Cælestinorum dicta est) sectantis S. Benedicti instituta patriarcham, in remota Apuliæ solitudine macerando corpori ac rebus cœlestibus contemplandis intentum, elegerunt. De quo hæc Ptolemæus Lucensis: (a) *Anno igitur Domini MCCXCIV.* Et infra: *ad persuasionem domini Latini Ostiensis episcopi, & post recessum Regis,* nimirum Caroli Siciliæ, *vota sua dirigunt Cardinales in quendam eremitam de Abrutio, cujus nomen frater Petrus de Murrone; ipsumque in summum Pontificem eligunt, qui vocatus est Cælestinus V. Hic Regi Carolo multum devotus in quadam sylva suum habuit habitaculum: vir maximæ abstinentiæ & orationis, totus Deo consecratus.* His consentanea Jurdanus (b), Cælestini vitæ scriptor (c), Bernardus (d), Martini Poloni appendicis auctor (e), S. Antoninus (f), Card. Baronius (g) & alii tradunt; e quibus Jacobus (h) Card. S. Georgii ad velum aureum in præfatione operis hæc commendat historiæ: *Lapsis vacationis confestim annis duobus, quartaque tertii parte, mensis julii principio infra Apostolorum octavum, nacta mirifice fratris Petri de Murrone eremita visionis cujusdam occasione, eodem Latino inter fratres patresque tutus visionis ipsius ex inopino verbum movente, subito Dei nutu idem religiosæ & miræ sanctitatis vir frater Petrus de Murrone eremita ordinis S. Benedicti, in cella in monte de Murrone supra Sulmonem sita manens, in summum unanimi voto, & consensu patrum est electus in Pontificem.*

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.24.c.29.

(b) Jord. MS. Vat. sign. n. 4960.

(c) Cælest. PP. vita MS. Vall. bibl. sign. lit. C. n. 25. & 79.

(d) Bern. in chr. Rom. Pont.

(e) Mart. Pol. in append. l.4.

(f) Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. in princ.

(g) Baron. in notis MS. ad hunc ann.

(h) Jacob. Card. S. Georgii ad vel. aur. de electione Cælestini l.2. c. 2.

Quæ fuerint cœlestia illa visa idem auctor exponit carmine hexametro, & Cardinalium in conclavi sermocinationes describit.

Solverat obscuras pallentes æthere noctes.
Sol radians egressus aquis, roseisque quadriges.
Invectus, cum turba patrum de more sedentum
Convenit, dextrumque latus namque ordine primi
Pontifices tenuere sacri, lævitaque lævum.
At latus objectum subducta hoc tempore sedi,
Presbyteri rubris, quos lustrat cardo galeris.

Nonnullisque interjectis de immatura morte germani Neapolionis Cardinalis, quæ omnes mœrore perculerat, inducit unum a Cardinalibus ita loquentem.

——— cur protinus, inquit,
Unus mente gemens procerum, caligine tetra,
Differimus lacrymas mœstæ detergere matris?
Curque sacerdotem summum præponere mundo
Negligimus? Cur tanta patres discordia nobis?
Hæc cum dicta forent, latique novissima sermo
Longior exprimeret, præsumpta relinquere verba
Incipiunt. Sed corde vigil succensus amore,
Et domitus terrore Dei dimissa Latinus.
Assumpsit, referens. Ferventi lampade visa
Res mihi comperta est fratres, quos patris honore
Attollo, memoranda metu, quam dicere fas est.
Spiritus omnipotens devotis clausa revelans,
Et pandens ventura suis hoc tempore visu
Ostendit: dicitque viro, qui consonat actu
Et volitis cum lege Dei, quod ni properemus
Sumere Pontificem, mundo qui præsit & orbi,
Ira Dei graviter desæviet, iraque fervens
Justitia mandante furet: nec tempora longa.
Nam neque vindicta motus protenditur ultra
Bis geminum mensem, cum festa celebria cives
Agglomerant superi plausu sanctisque colenda
Redditur una dies. Fratres hæc dicta cavendum
Admoneant, reddantque Deo per singula charos.

Insperatus electionis modus.

Divina visio de ultione cœlitus impendente exposita.

V. Conferunt inter se de Petri virtutibus Cardinales.

Addit auctor mox Cardinales, auditis Latini verbis, inter se plures de egregiis Petri virtutibus sermones contulisse & quæsiisse, num gerendo pontificatui idoneus esset: atque omnium primum Latinum Card. suffragium suum illi addixisse, mox alios suum adjecisse, distulisse nonnullos, donec Petrus Card. qui ægritudine laborabat, consuleretur; eoque assentiente, ipsos quoque cæteris se adjunxisse: atque ita omnibus ingenti gaudio ac pietatis sensu delibutis, & lacrymis ob rei novitatem ex oculis manantibus electionem celebratam. Cum ergo omnium vota & suffragia consonarent, a Cardinalium collegio provinciam Latino demandatam, ut Petrum omnium nomine eligeret, ut Jacobus versu prosequitur.

Hunc iterum legere Petrum, prodente senatu
Unanimem sensum, vocemque per ora Latini,
Et Patris, & Geniti, sancti quoque Flaminis unum
Interpellantis deitatem cunctipotentem
Auxilio, dum tuta crucis signacula dextra
Assumit. Sic iste Petrus cognomine Murro
Eligitur. Proceres pariter dehinc laude resultant.
Hincque simul psallunt, dum primus in ordine lævo
Panderet in populum, quem clausa silentia norant.

Communis eorundem consensus in ipso eligendo.

VI. Similia continet decretum, (a) quod Cardinalium collegium edidit, ut facti rationem omnibus fidelibus exponeret.

(a) Ext. apud Monach. Cælestin. & Vvad. hoc anno, n. 2. ex cod. mon. S. Spiritus de Mugella.

Decretum ea de re editum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii, & Spiritus sancti: Amen.

Nos miseratione divina frater Latinus Ostiensis, Gerardus Sabinensis, Joannes Tusculanus, & frater Matthæus Portuensis episcopi; Hugo tit. S. Sabinæ, Petrus tit. S. Marci, & Benedictus tit. S. Martini presbyteri; Matthæus S. Mariæ in porticu, Jacobus S. Mariæ in vita lata, Neapoleo S. Adriani, & Petrus S. Eustachii diaconi Cardinales, notum facimus quod anno Domini MCCXCIV. mense julii, die lunæ, v. mensis ejusdem Apostolica sede per obitum felicis recordationis Nicolai Papæ IV. vacante, post diversos tractatus diversis temporibus habitos per nos super electione summi Pontificis, quibus non accessit effectus, in communi consistorio solito more convenimus, absente venerabili fratre nostro Petro tit. S. Marci presbytero supradicto, qui erat in hospitio suo infirmitate seu debilitate detentus; demum inter nos ex insperato seu improviso de venerabili ac religioso patre fratre Petro de Murrhone ordinis S. Benedicti, celebris sanctitatis viro, habita mentione, omnes, qui tunc præsentes eramus in consistorio supradicto, ad personam ejus intentæ considerationis intuitum dirigentes, in ipsum quasi divinitus inspirati, non sine lacrymarum effusione, nullo prorsus discordante consensimus: & venerabiles fratres nostros dominos Joannem episcopum Tusculan. Hugonem & Jacobum prælibatos ad præfatum Petrum presbyterum Cardinalem transmisimus ad perscrutandum super hujusmodi negotio votum suum: qui ejusdem fratris Petri audito nomine, devote consensit similiter in eundem, prout iidem Cardinales ad eum transmissi, sicut præmittitur, in nostra præsentia retulerunt: nosque volentes efficacius procedere in hac parte, venerabili fratri episcopo Ostiensi prædicto eligendi suo & omnium nostrum nomine memoratum fratrem Petrum de Murrhone in ecclesiæ Romanæ Pontificem & pastorem plenam, & liberam viva voce commisimus potestatem. Qui, potestate ipsa recepta, nobis præsentibus, ut præmittitur, eam illico efficaciter adimplevit, eundem suo & nostro nomine ex potestate sibi tradita in Romanum Pontificem eligendo; ac nos, electionem de dicto fratre Petro factam per eundem episcopum Ostiensem ratam habentes eundem fratrem Petrum de Murrhone, licet absentem, devote recipimus in nostrum & ejusdem Romanæ ecclesiæ episcopum & pastorem. In cujus rei testimonium & evidentiam pleniorem præsentem scripturam fieri fecimus, nostrisque muniri sigillis & subscriptionibus roborari. Actum Perusii anno, mense, & die prædictis.

VII. Decreti etiam a Cardinalium collegio oratores archiepiscopus Lugdunensis, Urbeveranus & Portuensis episcopi cum duobus notariis apostolicis, qui ipsi Cardinalium literas (b), quarum series inferius subiicitur, afferrent, atque ad excipiendum pontificatum adducerent.

Missi ad Petrum Murrhonem nuntii ut dignitatem oblatam admitteret.

(b) Ext. ibid.

Sanctissimo patri, & domino reverendo fratri Petro de Murrhone ordinis S. Benedicti, divina providentia in Romanæ ecclesiæ summo electo Pontifici, miseratione divina episcopi, presbyteri, & diaconi sacrosanctæ ecclesiæ Cardinales pedum oscula beatorum.

Purpurati senatus ad Petrum literæ.

Si diffusum facti memoriam solicitis radiis prosequeremur officio, & præsentis negotii qualitatem condigna serie ponderaremus, prolixi utique telam dictaminis nos ordiri contingeret, amplique tenoris formare paginem, vestræ sanctitatis clementiæ dirigendam: sed ne prolixitate verborum, aut multiplicatis eloquiis vestrum pragravemus auditum, processum per nos in eodem negotio habitum vobis sub compendio referemus. Vacante siquidem Apostolica sede per obitum felicis recordationis domini Nicolai Papæ IV. nos post diversos tractatus diversis temporibus per nostræ solicitudinis studium super electione summi Pontificis habitos, quibus optatus non accessit effectus, in communi consistoria solito more convenimus; & tandem inter nos ex insperato seu improviso de vobis habita mentione, omnes ad personam vestram, meritorum virtute conspicuam, intentæ considerationis aciem dirigentes, in vos, operante illa, qui fidelium mentes unius efficit voluntatis, non sine lacrymarum effusione consensimus, prout in decreto super hoc facto plenius & seriosius continetur.

Cum itaque decretum ipsum vobis per venerabiles fratres archiepiscopum Lugdunensem, Urbeveteusem & Portuensem episcopos, & dilectos filios magistrum Franciscum Neapoleonis de Urbe, ac Guillelmum de Mandagato Apostolicæ sedis notarios

vios exhibitores præsentium fiducialiter destinemus; sanctitati vestræ instantissime supplicamus, & ex intimo cordis affectu deposcimus, quatenus profunda & sedula meditatione pensantes, quod hujusmodi celebrata de vobis electio, illo qui ubi vult spirat inspirante, processit; attendentes insuper necessitatem multiplicem non solum Romanæ ecclesiæ, quæ longæ vacationis dispendia pertulit, sed etiam totius gregis dominici jamdiu pastoris commodo destituti; innumera quoque pericula, quibus universalis Ecclesia subjacere dignoscitur, nisi in eis per Jesu Christi domini nostri vicarium obvietur, vos divinis dispositionibus, prout decet sanctitatem vestram, mente humili coaptantes, electioni prædictæ tam laudabiliter tantaque concordia celebratæ, pium velitis accommodare consensum; lætificaturi subinde per vestram desideratam præsentiam filiorum vestrorum, qui sumus nos, animos sitibundos, ut quod per nos pia intentione noscitur inchoatum, per vos votivum & celebrem sortiatur effectum. Datum Perusii v. idus julii anno Domini MCCXCIV.

VIII. De admirandis ejus primordiis. (a) *Jacob. Card. S. Georg. ad vel. aur. sed. l.2. c.7.* Dæmon ingens aliquid de eo præsagiens a studio literar. ipsum abducere nititur fraudes illius a parentis anima dissolutæ. (b) *Petrus Card. de Aliaco l.1. c.2. apud Sur. to. 3. die 19. maii.* (c) *Id. ib. c.3.* Divinæ erga eum blanditiæ. Ut monasticum institutum sectatus sit.

Insolitum atque admiratione dignissimum spectaculum fuit, in abditissimo montis recessu Pontificem a Cardinalibus quæri: ut vero plena erat prodigio illius ad pontificatum promotio, ita nec ejus primitiæ miraculis caruerunt (*a*). Natus erat in Molisii comitatu, humili quidem genere, sed pietate conspicuo, atque ex materno utero secundinis in religiosæ vestis morem efformatis tectus non sine summa admiratione prodierat, & instar Beniamini fratrum duodecim postremus erat. Nec dubia post, cum adolesceret, pietatis ac futuræ virtutis signa explicuit. Cumque literis operam dare jussus esset, non defuit dæmon, qui magnum aliquid de eo præsagiebat, conatus suos adhibere, ut ipsum ab earum studio abduceret: matri enim ementita vatis specie male illi futurum persuadere est conatus. Sed defunctus pueri pater, mulieri cuidam præcepit (*b*), ut uxorem serio moneret, ne filium a literarum studiis revocaret. Quibus vero cœlestibus blanditiis puerum Numen ad sui amorem cultumque alliceret, describit vitæ auctor: (*c*) *Erat puer iste simplicissimus adhuc, & jam primum brevi in tempore psalterium didicerat legere, cum beatissimam Virginem & S. Joannem Evangelistam stantes juxta crucem Jesu sæpe videret, visus est ad ipsum descendere, eumque consolando psalmos cum ipso dulcissime decantare. Angelos quoque de cœlo lapsos, velut pædagogos suos eum instruendo, vidit in somnis sibi assistere, & si quid forte puerili more cum suis coætaneis minus decens aut dicere aut facere a diabolo tentatus fuisset, suavi cum increpatione piaque castigatione corripere*. Pueritiam egressus cum summo pietatis colendæ desiderio arderet, atque ancipiti cogitationum æstu de vitæ instituendo genere fluctuaret, Romam se contulit, ut ab Apostolica sede consilium exposceret. Profectus in solitudinem ac S. Benedicti institutum sectatus, magno animi ardore corpus macerare, mentemque excolere virtutibus cœpit; cum divina providentia suo servo suffragaretur, quæ inter cætera admiranda noctu edito divinitus campanæ suavissimæ signo ad recitandum divinum officium excitabat. De cujus mira abstinentia ac vitæ genere hæc cecinit Jacobus Cardinalis. (*d*)

Excitari divinitus noctu ad preces fundendas solere.

(d) *Jacob. Card. l.1. c.7.*

IX. Asperrimum vitæ genus Cælestini.

Est complexa cohort, Benedicti dogmata spondens,
Cujus & hic habitusque fuit, moresque professus.
His neque contentus juvenis, nam strictius ipse
Vincebat mores, vitam pertingere glisceat,
Ægypti patrum soli ipsi carpere cellam.
Mos erat & clausam muris ut nullus haberet
Ingressum, solique Deo servire paratus
Continuo parvo celebrabat carcere missam.
Astabatque foris manibus per lustra ministrans
Frater, & affectans fluidam restringere linguam,
Temporibus certis penitus discedere verbis
Jusserat alloquii. Stratum, cui lignea lectum
Præbebat series scalæ tabulis sibi nexis.
Seu tellus non culta jacens, sed pulvere versa;
Cuique catenarum ferri dedat pondera zonam, Castitatis amor.
Succinctis lumbis, ne carnis pullulet ardor.
Et lapis, aut durum firmumque resistere lignum
Cervicale: rudens nodosis crinibus aper,
Retibus innexus forma paleisque repletur.
Hæc eadem nudis præstabant tegmina membris Parti de delitiis triumphi.
Hispida, quæ ut gravius stimularent morsibus artus
Ferrea lorica moles contexta premebat.
Desuper hoc variis peragebat mensibus anni.
Ille die nulla capiebat carnibus esum:
Sed feriis jejunus erat, cunctisque diebus.
*Sola dies Domini huic bis * sumere pastum* * mos
Ac veneris martisque die jejunia pane
Scivebat, calidamque sitim labentibus undis.

Hunc-

Huncque modum servare jubet, qui dogmate patris
Arctatur; vir semper aquam, vir limpida puri
Gurgitis hauribat, vitans applaudere Baccho,
Sexque quaterdenas addens, quo fortius omnem
Ingluviem superare queat, carnemque refrenans,
Compellatque ipsam menti per singula subdi,
Illarumque tribus panem, lympham, ac sine nullo
Condimento alio gustans; plerumque recusans
Cocta manu, phœbe noctu, quo cingeret orbem
Non cicer atque fabas lymphis liquidantibus udas,
Non teneras crudas rapas, aliudque legumen,
Castaneas seu poma sibi dulcentia succo.
Sat tribus illarum solitus conjungere missum
Insipidumque cibum, fructusque modestius. Auctus

Contemplationis, & divinarum assiduitas.

En vigiles peragendo dies noctesque quietus,
Versibus orabat psalmi, manibusque, genuque
Sæpe solo flexus callosa pelle ferebat,
Carnem: nec dubium, quin claro proximus orbi
Contemplando Deum fieret, Christique saporem
Mellifluis vicibus speculando lamberet ardens,
Ne qua mora obtusum, signem, vel forte periclis
Redderet expositum manibus munuscula doctis
Cilicium eremi texebat, opuscula fratrum,
Insuper & varios, quamvis religaret habenis;
Attamen & parvo sese submittere norat
Abbati famosus herus: quem fama fugacem
Insequitur, populusque volens hunc cernere clausum,
Post hæc tempestum reputamus scribere metro.

Constantia in suscepto instituto.

Vix credenda viris, quæ dudum tempore prisco
Novimus. En decies quadrato subdere corpus
Menti jussit amor, divino fonte relabens
Taliter, ut spretis, quæ gustus organa mulcent
Omnibus, ipse cibum viridis plantaginæ caulis
Sumeret, aut coctis foliis, sed stipite crudis
Proscrit, ut palmos crispatis undique nervis,
Inque sitim vivi torrentis gurgite lympham,
Hauriret, non plura feram. Vir ille supernus
Cilicio est pro veste usus, soloque tegente
Corpus, & interdum lorica pondere fractum,
Mira senis, sed mira viri sic septa voluntas.
Admiranda tamen virtutis gloria præstans,
Qua potuit pristam servare ad tempora vitam,
Gratia languentes firmabat nexibus artus.
Quis titulos castæ laudis, quis fortia grandis
Virtutis, quis septa gulæ jam lubrica, quisque
In lacrymis gemitusque modum præscribere promptus?
Quis tua longanimis perquirere singula tentet? Miracula patrata.
Sunt qui te variis referant micuisse sub æthra
Miraculis: quod fama loquax non occulit urbes,
Sæpe novis tantis agitans, hæc sæpius ipse
Audieram dederamque fidem. Nunc limite metri,
Sufficiat narrasse, patrem fulgoribus illos
Intendisse animum decies tribus amplius annis,
Forte decem geminis, vero si consona fama est.

Ducentem igitur hoc vitæ asperrimum genus adiere oratores, ac venerandum senem inculta veste horridum, squalidum macie, tumentibus ex continuo lacrymarum profluvio palpebris conspicati, se ad illius genua demisere. Quibus ille attonitus vicissim ad eorum genua procubuit. At illi exposita adventus causa, & Cardinalium suffragiis e scripto prolatis, vix a colendæ solitudinis suscepto consilio Petrum abducere, atque ejus constantiam in respuenda summa dignitate infringere potuerunt. Scribit Petrarcha augustissimæ dignitati fuga se subducere meditatum, e qua illum accurrentium populorum retraxit pietas (a): *Statim*, inquit, *ab initio tentavit fugam cum discipulo quodam suo Roberto Saleatino tunc juvene; sed inopinata & subita populi multitudine circumventus, cum evadendi nulla spes esset, in discipulum versus quæsivit, an se ad excelsa tractum &* X.

Tentat fugam Petrus.

(a) Petrarch. de vit. solit. l. 2. sect. 3. c. 18.

con-

Magnis precibus fatigatus, ac Numinis tantum metu pontificatum admittit.

coactum sequi vellet? Ille autem, qui a magistro didicisset mundum spernere, Christum vero, & quibus ad Christum itur, virtutem, pacem, silentium, & solitudinem amare: Quæso, ait, ut & labori & periculo meo parcas, neque potius cellæ inopis & tuti otii successorem, quam divitis, ac sollicitæ gloriæ participem velis: quod & factum est. Cum itaque viro Romanæ ecclesiæ nuncii aliique pii viri divini judicii metum, ac religionem incuterent; atque inter cæteros Petrus Columna diaconus Cardinalis qui eo injussus provolarat, instaret, ne divinæ voluntati reluctaretur; pontificium munus admisit. Mox qui aderant in genua provoluti, pedibus oscula supplices libavere, ac magnifico comitatu deduxere. Carolus enim Martellus, ut Jacobus refert, (*a*) Ungariæ Rex ac Siculi sceptri heres, eo accurrerat. Queritur vero auctor inverso ordine, dum graderetur, dextrum latus Regi Carolo, Cardinalibus vero sinistrum dedisse, atque in ipsius consilia laicos irrepsisse, quorum prudentiæ Ecclesiæ negotia permittebat.

(*a*) *Jacob. Card. l.2. c.4. & l.3. c.1.*

Pontificis magni dextrum latus ordine verso
Excepit Carolum Regem, qui præsidet arvis
Appuliæ; laicæque manus subrepere passim
Consiliis tentant divi in præcordia Patris.

Negat equo, sed tantum asino vehi.

Addit inde eas graves literas ad Cardinales Perusii agentes emanasse, quibus ob æstatis fervorem longius progredi non posse rescripsit. Suscepto vero summo Pontificatu tantum a fastu abfuit, ut ne equum conscendere, sed asinum exemplo Christi voluerit, cujus potius sapientiæ quam humanæ conformandum se arbitrabatur: atque in ea pompa quam describit, (*b*) Aquilam Regibus Siciliæ & Ungariæ asini fræna tenentibus est ingressus.

(*b*) *Id. ib.*

Siciliæ & Ung. Regibus asini fræna tenentibus, Aquilam ingreditur.

Intumidus vilem Murro conscendit asellum,
Regum fræna manu dextra lævaque regente
Pontificis. Plures visu stupuere, videntes
Sic humilem memorando Deum, cui præbuit omnis
Obsequium natura, placeat sedisse benignum
Hoc animal, dum Juda suas effusa coronas
Obvia prostravit vestes, ramosque recisos
Retulit in laudem Christo viridantis olivæ.

XI. Non defuere qui Cælestini consilium damnarent, cum ad servandam Ecclesiæ majestatem sanctissimi viri regiam pompam, a qua penitus alieni erant, passi essent. Et quidem Cardinales, ac Siciliæ & Ungariæ, Reges, qui accurrerant, ab eo demissionis Christianæ consilio frustra revocare conatos, narrat Petrus Cardinalis de Aliaco his verbis (*c*): *Cum audita ejus electionis fama Reges Siciliæ & Ungariæ veloci cursu ad eum pervenissent, & relicta cella ad monasterium S. Spiritus cum eis descendisset, & peractis ibi aliquot diebus ire Romam disponeret, non magnum equorum apparatum, sed parvum asellum sibi adhiberi præcepit. Quod Reges admirantes, ac alii Cardinales viæ ejus comitantes vestigia, suadebant ne hanc ecclesiæ Dei inferret injuriam. Sed ab incœpto humilitatis proposito eum frustra conantur abstrahere, nam usque ad civitatem Aquilæ super asellum sedens, honorabili ac innumerabili turba comitatus accessit. Hoc autem ab eo factum est non quidem superba singularitate, quasi alios, qui aliter fecerant, reprobare voluerit, sed singulari humilitate, qua a sancta rusticitatis monastica consuetudine nec facile nec cito avelli potuit. Hos quippe magnificos apparatus sive in equis, sive in vestibus ac aliis exterioribus ornamentis, quos plerique pompas vocant, a tempore B. Silvestri Papæ sancti patres non solum summi Pontifices, sed & alii minores episcopi non ad suam, sed ad Christi & Ecclesiæ ejus gloriam extollendam introduxisse credendi sunt: quos exterius cum temperantiæ moderamine observare, interius tamen servata humilitate, non est vanitatis aut vitii, sed est virtutis ac meriti. Unde graviter increpandi sunt illi, & præcipue monachi, qui sub prætextu humilitatis propter hujus consuetudinis observantiam statui episcopali superbe detrahunt: multa namque in talibus decent episcopos, quæ non decent monachos, aut eorum abbates, vel prælatos sicut B. Bernardus testatur, dicens: Alia quidem est causa episcoporum, alia monachorum. Scimus enim quod illi sapientibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi devotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis. Quod autem Christus illam singularem hujus servi sui humilitatem non sibi ac Ecclesiæ suæ imputaret ad injuriam, sed ad honorem, singulari voluit declarare miraculo. Nam cum multi post eum infirmi portarentur, ut saltem possent ejus tangere fimbriam vestimenti (erat enim totius populi mira erga eum fidei devotio) homo quidam, filium suum ambobus pedibus claudum portans, cum ad virum sanctum præ multitudine non valeret accedere, asello de quo descenderat puerum imposuit, qui, sanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulavit.* De restituta pedum firmitate ino-

(*c*) *Petr. de Aliaco l.2. c.11.*

Quibus ex causis Pontifices externam pompam fuerint passi.

Demissio Cælestini insigni miraculo divinitus commendata.

pi

pi contracto, qui magnis precibus obtinuit asino imponi, cui Cælestinus Christi, cujus vices gerebat, exemplo insederat, meminit etiam Westmonasteriensis (a).

(a) Westmon. Flor. hist. hoc ann.

XII. Interea a reliquorum Cardinalium collegio missæ ad Cælestinum literæ (b), quibus precabantur, ut Perusium veniret: leniri humana industria itineris labores posse: ingruere innumera pericula Apuliæ ob Siculorum & Aragoniorum bellum. Imitaretur exemplum Martini prædecessoris, qui rebellantibus Siculis, licet ad suos defendendos comprimendosque hostes ferretur, consilio tamen Cardinalium in Apuliam non esset profectus; ac si Perusium adire nollet, vel saltem ex Siculo regno tumultuum ac periculorum pleno discederet. Sed nihil apud ipsum Cardinalium preces potuere, in Neapolitano enim regno ad confirmandas res suas eorum opera, qui in aula pontificia erant, detinere Carolus nitebatur, qua de re hæc Ptolemæus Lucensis (c): *Attendendum, quod ipso creato simul cum decreto Cardinalium literas eidem transmittunt, & suæ sanctitati significant, ut ad locum communem, ubi sua facta erat electio, dignaretur venire. Ille vero ad instantiam Regis venire recusabat: quinimo eisdem mandavit, ut ad ipsum veniant. His igitur peractis dominus Latinus graviter infirmatur,* [1] *in quo totum pondus incumbebat super electione Cælestini. Hic enim dominus Latinus vir fuit magnæ religionis & sanctitatis, & ex devotione specialiter conjunctus fuerat fratri Petro de Morrone, eidemque singulis annis a tempore suæ notitiæ specialem eleemosynam transmittebat, suosque confratres, qui morabantur Romæ, ubi claustrum habebant prope sanctum Petrum. Ex hac ergo familiari devotione & confidentia bonitatis fuit motus ad suadendum de ipso, ut in summum assumeretur Pontificem. Aggravatus igitur ægritudine moritur Perusii, de quo magna & virtuosa dicuntur & exemplo digna. Sed redeundum est ad Cælestinum, quia sibi persuaderi non potuit ut veniret Perusium, sed in Aquila aliquo tempore pedem fixit. Tantus autem fuit ibidem concursus ad ipsum de villis & castris, quod stupor erat videre; quia magis veniebant ad suam obtinendam benedictionem, quam pro præbendæ acquisitione: unde oportebat eum sæpius ad fenestram accedere ad benedicendum populum, victus eorum clamoribus: quod & ego vidi, & præsens fui quando ista fiebant. Interim autem Cardinales aliqui procedunt ad Papam, aliqui subsequuntur versus Aquilam: ultimus tamen ad veniendum fuit dominus Benedictus Gaytani, & dubitabatur quod non veniret, quia Regem verbis offenderat in Perusio. Venit igitur ultimo, & sic scivit deducere sua negotia, quod factus est quasi dominus curiæ.*

(b) Jacob. Card. l. 3. c. 1. Ptol. Luc. in annal.

Rogatus a Cardd. ut Perusium accederet in Neapolitano regno a Carolo Rege detinetur.

(c) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 30.

Latinus episc. Ostien. moritur.

Mirus populorum ad Cælestinum concursus.

XIII. Cum Aquilam confluxissent Cardinales, agitata de sacrando Pontifice consilia. Quæ celebritas die decollationi S. Joannis Baptistæ sacro perfecta, ut refert Petrus de Aliaco Cardinalis (d): *In dicta,* loquit, *civitate Aquilæ, vocato Cardinalium cœtu Pater sanctus in festo decollationis S. Joannis Baptistæ coronam aliaque apostolica suscepit insignia: & quia in terris habitans, jam cœlestis erat, & cum Apostolo vere dicere poterat: Nostra conversatio in cœlis est; in sua coronatione, Deo, ut credimus inspirante, Cælestini nomen accepit.* Describit pluribus carmine Jacobus (e) Cardinalis servatos ritus, utque Latino Ostiensi episcopo, ad quem Pontificis sacrandi vetere instituto spectabat defuncto, Hugo Cardinalis ea dignitate ornatus sit & sacratus a Beneventano archiepiscopo. Dein prosequitur, ut novus Pontifex papalia insignia induerit.

(d) Petr. de Aliaco Card. l. 2. c. 12. Ptol. Luc. l. 24. c. 29.

Cur Cælestini nomen acceperit.

(e) Jacob. Card. l. 3. c. 5.

Est modus inventus magnæ novitatis & urgens,
Spernere consilium promptum, quo præsulis almi
Funere vix gelido cœtu distante sacrari
Mandarit Murro post hæc sacrandus Hugonem
A patre Samnitum, necnon insignia rubra
Sumpserit, & mantum, mithram, cinctumque, lapillum
Obrizoque auro. Fuerant hæc danda per armum,
Levitaque manu Rubei; sed tanta vetusto
Confert Neapoleo. Transfert tunc nomina Petrus
In Cælestinum, quod vulgat plebibus idem
Neapoleo. Subjecta pedum dant oscula proni

Servati in eo sacrando ritus.

Pon-

NOTÆ [1] OBiit hoc anno Latinus cardinalis Ursinos Ostiensis & Velitrensis episcopus, vir pietate, scientia, dexteritate agendi insignis. Ejus elogium habes in annalibus ex Ptolemæo Lucensi desumptum. Unum hic addendum censeo, eo tempore, quo legatum in Romandiola agebat, constitutiones ad disciplinam ecclesiasticam reparandam optimas dedisse, quibus episcopos Italiæ opportune usos fuisse non dubito, cum Bernardus Aquilejensis patriarcha in synodo provinciali Aquilejensi anni 1339. de qua in nota ad eundem annum, earum meminerit atque servandas edixerit. MANSI

Pontifices, Reges, clerus, comites, proceresque.
Ipse tamen copulo dextra prospectus ab alto
Exhibuit sublimis apex signacula Christi.

Et infra:

(a) Ib. c. 6.

Vestibus (a) ornati byssis, auroque decoris
Insistunt operi proceres, præsulque novellus
Velletrensis Hugo liquidam fundebat olivam
In caput electi, cui pallia candida lanæ
Insuper altari grandis levita Mathæus
Obtulit, & phrygium gemmis auroque coruscum.
Post celebrata Deo missæ solemnia, Papæ,
Imposuit capiti, populo spectante, coronam.
Deforis en thalamus campo sublimis aperto
Structus erat juxta templum, quo turba sedentem
Cerneret hunc apicem, nimium populata pedestris.
Hinc albo provectus equo processit in urbem,
Quam dixere Aquilam, servat processio ritum,
Ante ducem tendens longis clamoribus actum.
Discubuitque suis cum fratribus ordine præsul,
Ut decet antiquus regni mos festa peragrans.

Et in conferenda papali corona.

Concurrisse ad eam celebritatem tantam hominum multitudinem, ut ad ducenta hominum millia ascenderet, testis est oculatus Ptolemæus Lucensis (b). Ad consecrandam vero posteris rei gestæ memoriam ecclesia, in qua peracta celebritas, sacris indulgentiis exornata est. Quarum quidem literarum forma inusitata subjectis verbis concepta est (c): *Nos qui in ipsius sancti decollatione capitis in ecclesia S. Mariæ de colle Madio Aquilano ordinis S. Benedicti suscepimus diadema impositum capiti nostro insigne * hymnis, & canticis, ac fidelium devotis * oraculis cupimus venerabilius honorari: ut igitur ipsius decollationis festivitas in dicta ecclesia præcipuis extollatur honoribus, & populi Domini devota frequentia tanto devotius & ferventius honoretur, quanto inibi quærentium Dominum supplex postulatio gemmas ecclesiæ donis micantes spiritualibus sibi reperiret æternis tabernaculis profuturas, omnes vere pœnitentes & confessos, qui a vesperis ejusdem festivitatis vigiliæ usque ad vesperas festivitatem ipsam immediate sequentes ad præmissam ecclesiam accesserint annuatim, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, a baptismo absolvimus a culpa & pœna, quam pro suis merentur commissis omnibus & delictis. Dat. Aquilæ III. kal. octobris pontificatus nostri an. I.* Sed cum hoc beneficium in perniciem potius quam salutem animarum vergere a Bonifacio crederetur, sequenti anno ab illo revocatum est (d): ac postea animadverti in eos jussit, qui eam ecclesiam prætextu indulgentiarum adirent (e).

(b) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 29.

(c) Ext. in libell. Vall. MS. privilegior. eccl. Aquilana p. 13.
* hymnis
* orationibus

(d) Bonif. l. 1. ep. cur. 120.
(e) Ib. ep. 155.

XV. Confirmatus Cælestin. ordo.

Rescissa (f) sunt plura alia Cælestini gesta a successore, sicque in silentio & tenebris jacuere, quæ eruenda in lucem nobis visa sunt, cum tanti Pontificis sanctitatem, ac divinam qua excellebat sapientiam redoleant: pervenit enim in manus nostras MS tabularii Vaticani, in quo insignia Cælestini monumenta descripta sunt ac primum encyclicæ ad præsules de suscepto pontificatu occurrunt ipsius literæ, hisce verbis conceptæ (g).

(f) Ptol. Luc. l. 24. c. 36.

(g) Ext. in MS. Arch. Vat. sign. n. 539. ep. 1. & in MS. bibl. Vat. sign. n. 3977. p. 186.

Cælestini de initio Pontificatu literæ.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Ravennati, ejusque suffraganeis salutem & apostolicam benedictionem.

Mirabilia Dei judicia, quorum scrutationes multa tremenda pariter & stupenda mortalibus sic ingerunt sic intellectum tenuem nostræ imbecillitatis excedunt, quod cum sit super omnes terræ terminos, lumen ejus ad contemplandam altitudinem divitiarum sapientiæ ac scientiæ suæ immensæ nec comprehensiones humanæ sufficiunt, nec depressi sensus nostræ humilis fragilitatis attingunt. Ipse quidem, terribilis in consiliis super filios hominum, dominatur in virtute sua in æternum: & cum sit spectator omnium, cunctorum præscius, visionique, ejus præsens semper æternitas, sic cum nostrorum actuum futuræ qualitate concurrit, ut cuncta suaviter disponat recto judicio, & creata singula arbitrio moderetur æterno. Ipse cælos, terram creavit, & maria; ac pro soliditate firmissima sacrosanctam Romanam ecclesiam supra petram fidei soliditate firmavit, illud ei tribuens in apostolicæ professionis fortitudine fundamentum, ut quamvis flantibus ventis fluctuare videatur interdum; ingruentibus tamen fluctibus, nequeat procellosæ tempestatis mergi. Licet enim vel crebra decedentium mutatione sanctorum in varias fluctuationes frequenter inciderit, & per mundanæ malignitatis incursus persecutionibus gravibus fuerit fatigata frequentius; nunquam tamen eam cœlestis consilii altitudo deseruit, quo minus robur ipsius, in hujusmodi tribulatione proficeret, & inde obtineret spei suæ gaudium, unde receperat fidei firmamentum.

T Piæ

Ut diu Cardinales circa deligendum Pontificem dissenserint.

Piæ siquidem recordationis Nicolao Papa IV. prædecessore nostro debitum naturæ solvente, ejusque corpore honorificentia debita ecclesiastica tradito sepulturæ, habitus est a fratribus nostris de futuri pastoris substitutione tractatus; in quo successive, proh dolor! ipsa Romana ecclesia per non modica spatia temporum viduitatis incommoda deploravit: sed benignus sapientiæ Spiritus, in ipsis vespertinis angustiis rigans montes de superioribus suis, eorumdem fratrum corda disparia pia inspiratione præveniens, subito & celeriter conjunxit in unum, illud momento quasi perficiens, ad quod diffusi temporis spatium fructum debitum vix adduxit. Ipsi namque fratres denuo de sola providentia summi Patris & ejus permissione mirabili in humilitatem nostram omnes unanimiter concordantes, nos tunc fratrem Petrum de Murrone ordinis S. Benedicti ad summi apostolatus apicem evocarunt, nobis decretum evocationis hujusmodi per speciales nostrum nuncios destinantes. Quamquam autem tanti oneris moles, nostris debilibus importabilis humeris (utpote qui in humili statu positi & solitudine eremi longissimis educati temporibus, mundanorum negotiorum cura deposita, elegeramus semper pro tutiori consilio in domo Domini solitarii ubiici) nostrum insufficientiam stupore nimium tremendæ discussionis invaderet; considerantes tamen, quod prolixior mora in subrogatione pastoris traheret ecclesiæ, ac gregi dominico periculosum per universa mundi climata nocumentum; & ne vocationi divinæ resistere videremur, demum confidentes in illo, qui facit fortem ex debili, balbutientibus eloquentiam tribuit, exurgit benignus in occursum timentium & implorantium nomen suum, in semitis suis clementer dirigit & perficit gressus hominis, ac sperantes in eo nunquam deserit inconsultos, & a quo vocationem nostram hujusmodi processisse fideliter supponimus, & humiliter confitemur; impositum nobis onus ipsum assumpsimus, ac in eo divinæ misericordiæ nostrum subjecimus imperfectum; sperantes, quod ipsa benignius in beneplacito suo diriget actus nostros ad sui laudem & gloriam, exaltationem ipsius matris ecclesiæ, ac statum prosperum fidei Christianæ; nec nos, inexpertum & humilem in tam grandis maris altitudine positum, sua dispositione derelinquet a fluctuationibus non adjutam.

Ut pontificatu sibi delato obstupuerit.

Implendi divini muneris studio illum admiserit.

Commendarit se præsulum & fidelium precibus.

Universitatem itaque vestram monemus, rogamus, & obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus diligentias attendentes, quod vos in quamdam sollicitudinis nostræ partem injunctam vobis officium & cura singularis electionis evocarit, sic nobis cum orationum suffragiis aliisque placantibus majestatem divini nominis continuatis intercessionibus assistatis, quod tanti ponderis molem, vix ministerio humano portabilem per illius suffragium supportare possimus; qui ad hoc nos vocavit seu evocari de sua profunda dispositione permisit, ut nos & gregem nobis commissum sic supernus ille Pastor de sua benigna protectione custodiat, quod nostris temporibus nulla sentiat diminutionis incommoda, sed multiplicata recipiant restaurationis augmenta; unde, sedatis undique scandalis, pace firmata, & libertate sanctæ matris ecclesiæ solidis munimentis instructa, virtus Altissimi ruinas impleat, scissuras reparet, & conquassata restauret; sicque probatam fidem catholicam firmet & augeat, quod congregatio adaucta fidelium laudabiliter vivat in terris, ut mereantur habere perpetuo gloriam in excelsis. Cæterum, fratres & filii, affectum vobis charitativæ benignitatis expandimus, & sinum charitatis solidæ aperimus, proponentes in quibus cum Deo poterimus honori vestro deferre, ac vestra & ecclesiarum vestrarum commoda, pro quibus ad nos recurrere cum securitate poteritis, in promptitudine benevolentiæ promovere. Datum Aquilæ, &c.

Certiores etiam facti de susceptis ab eo ecclesiæ gubernaculis singuli Christiani Reges, (a) atque ad administrandam æquitatem pacemque publicam alendam sollicitati fuerunt: *Excellentiam*, inquit, *regiam monemus, & hortamur attente in Filio Dei Patris, quatenus recognoscens a Domino tibi traditam potestatem, sic in semitis mandatorum suorum ambules & in conspectu ejus linees vias tuas quod per cultum justitiæ, religionis amorem, & observantiam æquitatis, æterno Patri gratum te præbeas, & per tuum utile ministerium firmetur thronus præsidentis in solio, pax & tranquillitas subditis tuis proveniat, & vicinis gentibus quies placida per respersionem quandam fructuosæ alluvionis accedat. Nos enim ad personam domumque regiam, de qua propagabiliter successivis ordinibus filii benedictionis & gratiæ prodierunt, sic affectu præcipuo & zelo charitatis afficimur, quod vehementer appetimus & oramus te in actibus tuis proficere laudandis exemplis, & cum Dei beneplacito crescere continuis incrementis. Datum ut supra.* In supremo autem illo rerum fastigio a Deo positus Cælestinus, quosvis pro re Christiana labores impigre subire paratus erat: cumque animadverteret turbidos Siciliæ motus maximam cladem religioni invexisse, secumque Syriæ traxisse exitium, ac longe graviora damna imminere, ni pristino statui res Sicula restitueretur, eo primas curas convertit, agitatam a Carolo II. & Gallis fœderatis cum Jacobo Aragonio de pace actionem firmavit, suisque distinctas capitibus singulas pactiones subjecto diplomate (b) sanxit.

(a) Eod. MS. Arch. Vat. sign. n. 539. post ep. 1.

Reges ad administrandos pie principatus sollicitati.

Restituendæ in Syria religioni a Cælestino data opera.

(b) Ext. in cod. MS. arch. Vat. sign. n. 539. ep. 2.

Ca-

Cælestinus episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Ut Siculorum rebellio ocientis attulerit exitium. *Post commotionis & rebellionis strepitum, in insula Sicilia ex adipe iniquitatis exortum, & subsequentem invasionem & occupationem ipsius factam per quondam Petrum olim Regem Aragonum, ex ipso rebellionis & invasionis excessu, & continuatione reprobabili posterorum, prout supponunt sana judicia, eventusque declarans* * *mundo flagitia, fluctuationes, collisiones regnorum, guerrarum diffidia, quæ animarum pericula, corporum strages, facultatum lapsus, & destructiones innumeras induxerunt. Hinc multa non facile numeranda discrimina, hinc graviter deploranda contritio, & in terra Domini gravis admodum pudendaque confusio populi Christiani. In quorum turbinibus, licentia laxata diffidiis, quantum charissimus in Christo filius noster Carolus Siciliæ Rex illustris, idemque regnum appressi fuerint, & contra Deum & apertam justitiam multiplicibus pressurarum generibus prægravati, volantis fama notorium publicat, & fere per universa mundi climata ipsa injuriosæ transgressionis evidentia manifestat. Verum idem Rex Siciliæ, ambulans in viis Domini, & per semitas charitatis ingrediens, post suam liberationem a carcere, ut hostes ejus & sanctæ Romanæ matris ecclesiæ revocaret a devio, & pacis fructum sibi & multis mundi principibus procuraret, per diversas & remotas orbis terræ provincias laboravit, non parcens laboribus corporis, nec cohibens profluvia in expensis. Post excursiones vero temporum, & tractatus multiplices, diversos, & varios, qui fecit concordiam in sublimibus suis Jacobi de Aragonia (præfati quondam Petri olim Regis Aragonum successoris in vitium, præfatam insulam & nonnulla alia loca in regno Siciliæ citra pharum occupata tenentis, hostis ecclesiæ Regisque dictorum, ut insinuatio nobis & fratribus nostris facta continet) animum convertit ad pacem: sicque inter jam dictos Regem & Jacobum tractatus pacis est habitus, qui quatenus tractatus ipse tangit nos & Romanam ecclesiam ejusque in eo includitur interesse, prout ipsius Regis habet assertio, sana ipsius intellectu servato, sed in propriis & superfluis ejus verbis omissis, præsenti serie annotatur.*

* provenerunt.

De inita inter Carolum Sic. Regem & Jacobum Aragonium pacis actione.

Data a Carolo spes de restituenda Aragoniis ecclesiæ gratia. *Habet quidem ex parte dicti Regis in eodem tractatu expressa promissio, quod ipse bona fide cum sacrosancta Romana ecclesia procurabit, quod misericorditer, gratiose, & sine difficultate per ipsam relaxarentur ecclesiam omnes sententiæ excommunicationis, suspensionis, & interdicti, & quælibet aliæ, quæ latæ fuerunt per eandem ecclesiam ratione guerræ præscriptæ contra Petrum de Aragonia & Jacobum prædictos; nec non Fridericum & quondam Alfonsum filios dicti Petri, & quaslibet alias personas ecclesiasticas vel sæculares, cujuscumque dignitatis aut conditionis existant, fautores, valitores ipsorum, capitula, universitates, & loca eorum: dispensatur quoque per ipsam ecclesiam cum illis, qui sic excommunicati immiscuerunt se divinis, vel violaverunt interdictum scienter, vel susceperunt ordines & ministraverunt in ordinibus sic susceptis; ita ut in eorum beneficiis & dignitatibus secure remaneant sicut prius, antequam dictæ sententiæ latæ forent: & pro hujusmodi relaxatione & dispensatione facienda celerius specialem personam ordinabit ecclesia aliquem de prælatis regnorum Aragonum & Valentiæ, aut comitatus Barcinoniæ, qui prædicta compleat ex ejusdem ecclesiæ potestate: quodque, facta prius per charissimos in Christo filios nostros Philippum Regem Francorum & Carolum fratrem ejus Aragonum renuntiatione legitima de prædictis regnis & comitatu claræ memoriæ Philippo Regi Francorum ipsorum parenti per ecclesiam ipsam concessis, sententia lata per sedem Apostolicam contra dictum Petrum de Aragonia super depositione seu privatione prædictorum regnorum Aragonum & Valentiæ & comitatus Barcinoniæ, & processus ex ipsa sententia habiti, præfato Jacobo dicta regna & comitatum tenenti, & ejus heredibus non noceant, neque præjudicent; sed per restitutionem redditionem, atque concessionem dictorum regnorum & comitatus, faciendam per eandem sedem Jacobo memorato, sint & remaneant idem Jacobus & heredes sui in illo jure & dominio prædictorum regnorum, comitatus, & jurium, in quibus erat præfatus Petrus olim Rex Aragonum pater prædicti Jacobi antequam ipsam Romanam ecclesiam in aliquo offendisset. Amplius ex ipsius promissionis & tractatuum colligitur sententia, quod per prædictas restitutionem, redditionem, & concessionem de dictis regnis ac comitatu, eidem Jacobo per ecclesiam faciendis, nullum jus eidem acquiratur ecclesiæ, nec retineatur in illis occasione retentionis seu reservationis, quam fecit ecclesia in dictis regnis & comitatu, cum ipsa prædicta Philippo Francorum Regi concessit: sed prænominato Jacobo suisque heredibus seu successoribus in eisdem regnis, comitatu, & juribus sua jura firmata & illibata consistant, nec ex his sibi vel suis in aliquo præjudicium generetur.*

Conventa Caroli cum Aragonio redintegrata.

Ab eodem etiam Rege Siciliæ deducitur in promissum, quod eadem pia mater ecclesia præfatos Jacobum, Fridericum, valitores, & adjutores eorum ad sinum gratiæ suæ clementer recipiet, eisque omnes injurias, offensas, & damna irrogata per ipsos & prædecessores eorum eidem ecclesiæ misericorditer & gratiose remittet; & quod de mobilibus vel se moventibus, quæ dicti

Jacobus, prædecessores, valitores, vel adjutores eorum de bonis ipsius habuerunt Romana ecclesia, vel de aliis ecclesiis, locis religiosis, & personis aliis quibuscumque, postquam dicta guerra extitit inchoata, ac de expensis, quas eadem ecclesia in ipsa guerra, vel ejusdem occasione subivit quoquo modo, idem Jacobus & heredes sui per eandem ecclesiam, prout ad eam pertinet, perpetuo quitentur: quodque prænominata ecclesia omnes & singulos de insula præfata Siciliæ & insulis ei adjacentibus & aliis locis regni Siciliæ, qui se publice cum dicto Jacobo tenuerunt, ad benignitatis suæ gratiam misericorditer & gratiose recipiet, eisque omnes offensas & injurias contra jam dictam commissas ecclesiam relaxabit: mittetque specialem nuntium ad præfatam insulam, qui interdictum de ipsa removebit & tollet, omnesque ligatos excommunicationis & suspensionis sententiis quibuscumque locis ratione vel occasione guerræ præteritæ benigne, gratiose, & sine obstaculo difficultatis absolvet; dispensabit etiam gratiose & sine difficultate, cum irregularibus irregularitatis nodo ejusdem guerræ ratione vel occasione ligatis; ita quod prælati, clerici, & religiosi remaneant in suis dignitatibus, vel beneficiis, quæ juste tenuerunt ante strepitum dictæ guerræ.

Ut solvendæ censuræ antea inflictæ.

Quæ a Jacobo Aragon. promissa.

A præfato vero Jacobo de Aragonia in eodem tractatu pacis expresse deducitur in promissum, quod ipse Ludovicum, Robertum, & Raimundum Berengarii natos dicti Regis Siciliæ, obsides omnes, & captivos cujuscumque conditionis ubicumque sint, eidem Regi restituet: nec non totam terram, fortelitias, & castra, quam & quæ tenent ipse Jacobus, valitores sui, & adjutores seu complices, satellites, seu ministri in tota Calabria & terra, Jordano principatu, Basilicata, & pertinentiis eorumdem, omnesque insulas, quæ sunt circa pharum, videlicet Isclam, Caprum Procidam, omnesque alias terras & insulas quas idem Jacobus, valitores sui, adjutores, satellites, seu ministri tenent circa frotum, sive habitatæ fuerunt sive non.

De liberandis obsidibus.

Restituendis Calabriæ arcibus.

Et Siciliæ insula & Melitæ.

Ab eodem etiam Jacobo in promissione subjungitur, quod ipse post tres annos completos, numerandos continue a festo omnium sanctorum futuro proximo, quæ erit an. Domini MCCXCIV. ecclesiæ Romanæ immediate restituet præfatam insulam Siciliæ cum omnibus terris, castris, casalibus, fortelitiis, insula Maltæ, aliisque omnibus insulis eidem insulæ Siciliæ adjacentibus, ubicumque sint, sicut bonæ memoriæ Carolus Rex Siciliæ tenuerat ante rebellionem insulæ Siciliæ memoratæ. Fiet tamen prius per ipsam ecclesiam & præfatum Regem Siciliæ remissio omnibus Siculis de omnibus offensis, injuriis, & damnis factis & irrogatis per ipsos dictæ ecclesiæ & præfato Regi Siciliæ ac nominato claræ memoriæ patri suo. Dabitur etiam ipsis Siculis per ecclesiam dictumque Regem Siciliæ securitas conveniens & honesta, quod de prædictis offensis, injuriis, atque damnis factis & irrogatis per ipsos Siculis ejusdem ecclesiæ atque Regibus Siciliæ, viventi scilicet nunc filio & patri jam mortuo, per eandem ecclesiam vel Regem præfatum nullo unquam tempore aliquid possit peti: & quod de toto prædicto triennio, quo dictus Jacobus insulam Siciliæ memoratam tenuerit, ab eodem Jacobo nihil peti valeat per ipsam ecclesiam, vel per Regem Siciliæ nominatum. Post restitutionem vero ejusdem insulæ Siciliæ factam per ipsum Jacobum eidem ecclesiæ ipsa ecclesia tenebit præfatam insulam Siciliæ in manibus suis super annum unum, a dictæ restitutionis tempore numerandum, nec ipsam insulam alicui præfata ecclesia illo anno restituet sine consensu Jacobi de Aragonia nominati.

Obstrictus Jacobus ad cogendam ea mis in obsequium Romanæ Ecclesiæ insulam.

Et si forte dicta insula Siciliæ rebellis esset ecclesiæ Romanæ, vel ejus nollet obedire mandatis, dictus Jacobus ipsam juvare tenetur ecclesiam de persona & gente sua ad expensas ejusdem Jacobi bona fide cum toto posse suo per terram & per mare, quousque dicta ecclesia de præfata insula Siciliæ intentum suum plene obtineat, ejusque pareat devote mandatis. Tempore tamen restitutionis prædictæ insulæ, faciendæ ab eodem Jacobo præfatæ Romanæ ecclesiæ, omnia mobilia quæcumque dictus Jacobus habet in ipsa insula, licebit ei pro beneplacito suo extrahere, vel aliter exinde suam facere voluntatem. Debetque idem Jacobus assecurare præfatam ecclesiam meliori, saniori, & utiliori modo quo fieri poterit, quod post prædictos tres annos completos, quibus dictam insulam Siciliæ tenere debebit immediate & sine dilationis objectu, jam dictam insulam Siciliæ ecclesiæ restituet prælibatæ; cæteris, quæ per dictum Regem Siciliæ juxta præfate tractatus seriem eidem Jacobo facienda sunt & complenda, in sua remanentibus firmitate.

Conventis assentitur Cælestinus, & qua de causa.

Supplicavit igitur nobis idem Rex Siciliæ devotus filius noster & ejusdem ecclesiæ, ut tenorem & substantiam præscripti tractatus, prout in prædictis Romanam contingit ecclesiam, acceptare de apostolica benignitatis clementia curaremus. Nos autem cernentes undique frementia mundi pericula, & quæ instant præ foribus ruinam minantia gravia detrimenta super terram sanctam desertam incolis Christi fidelibus, ipsorumque destitutam suffragiis, flentes amare cum catholicis principibus distractis ad bella civilia, ut non sit qui consoletur illam ex omnibus charis suis; ad reparationem quoque status præfati Regis Siciliæ specialem habentes considerationis intuitum, suprascriptum tractatum pacis, in quantum ad nos & Romanam ecclesiam (prout præmittitur) pertinet, si ta-

*tamen in prædictis quatenus ad eos pertinet, præfatorum Regis Franciæ & Caroli Regis Aragonum fratris sui accedit assensus cum conventionibus, concessionibus sive pactis, dudum cum claræ memoriæ Philippo Rege Francorum patre prædictorum & Romana ecclesia initis, quantum ad conventa seu promissa per ipsam ecclesiam eidem Regi Philippo suisque successoribus absque successorum ipsius expresso præveniente consensu nolumus in aliquo derogare; ex nunc prout ex tunc infra sequitur acceptamus & approbamus: de fratrum nostrorum consilio & assensu decernentes & declarantes aperte, quod si dictis suo loco & tempore, sicut clarius, commodius, & aptius tractatum ipsum ad successivos actus produci divina gratia disponente, continget, ad ejusdem Jacobi heredum, adjutorum, & valitorum suorum; ac universorum hominum, prælatorum, clericorum, & laicorum dictorum regnorum Aragonum, Valentiæ, comitatus Barcilonia, & insulæ Siciliæ cautelam perpetuam, & particulariter sicut honestum & expediens fuerit, & Romanam decebit ecclesiam competenter * de prædictis omnibus & singulis relaxatione, dispensatione, restitutione, redditione, concessione, remissione, absolutione, quitatione, & receptione per ipsam ecclesiam (ut præscribitur) faciendis.*

Galli Regis & ejus fratris expectatus consensus.

* providebimus

Hæc tamen omnia sub hac terminatione supponimus & conditionis regula limitamus, si per præfatum Jacobum & illos, ad quos ea res pertinebat, conventa & promissa prædicta per ipsum suis temporibus, prout congruum, decens, seu rationabile fuerit, bonæ fidei puritate servata, firmiter observentur; ita quidem, quod si in prædictis vel prædictorum aliquibus, quæ agenda sunt per eundem ecclesiam, in faciendo ipsa ecclesia præveniret, idemque Jacobus vel illi, ad quos ea res pertinebit in præmissis per eundem Jacobum & conventis deficerent, iis ex quibus esset præventum ab eadem ecclesia, pro cassis & nullis habitis, præfati Jacobus, omnes de prædictis comitata & insula Siciliæ & alii, ad quos spectaret negotium, in sententias & pœnas spirituales & temporales factas per Apostolicam sedem contra præfatos Petrum olim Regem Aragonum, Jacobum filium ejus, eorumque fautores seu complices, & interdicta posita per ipsam sedem in dictis regnis, comitata, & insula Siciliæ ipso jure & sine aliquo facto hominis sicut competentius, aptius, justius, & decentius fieri poterit, relabantur.

Adjecta in his admittendis hypothesis, si Aragonius promissis steterit.

Per prædicta autem vel aliquod prædictorum, quæ vel in conventionibus sive pactis prædictorum Regis Siciliæ & Jacobi expresse vel generaliter, explicite vel implicite, seu in acceptatione & approbatione nostris quomodolibet continentur, non proponimus nec intendimus super solutione census & aliis in contentis conventionibus dudum habitis inter Romanam ecclesiam & prædictum quondam Carolum & eundem Regem Siciliæ natum ejus aliqua immutare detrahere, vel etiam innovare: sed ea omnia & singula in sui volumus persistere roboris firmitate. Nulli ergo, &c. Datum Aquilæ per manus Joannis archiepiscopi Beneventani S. R. E. vicecancellarii kal. octobris indictione VII. anno Domini MCCXCIV. pontificatus domini Cælestini Papæ V. anno I.

Emicuit in re gravissima, e qua orbis Christiani publica quies pendebat, Cælestini prudentia omni humana sagacitate augustior, quippe qui decernebat non aliter Jacobo Aragoniæ & Valentiæ regnorum ac Barcinonensis comitatus jura restitutum iri, quam si bellicos tandiu labores subiret, donec Siciliæ insula in Caroli II. potestatem redacta esset: ex qua re tristia bella, quæ ecclesiam diutissime concusserunt, in suo fomite præfocata fuissent. Cæterum Cælestinus divini cultus amplificationis, instaurandæque in Syria religionis cupidus, cum frangendos vi ad officium Siculos prævideret, subsidiarias Angliæ & Galliarum decimas in bellicos sumptus Carolo II. attribuit hoc diplomate, (a) quo conceptum animo ex terræ sanctæ servitute dolorem candide expressit.

Prudentissime in re tanti momenti se gessit S. Cælestinus.

Indictæ a Cælestino subsidiariæ decimæ pro sustinendis belli Siculi sumptibus.

(a) Eod. MS. arch. Vat. sign. n. 559. ep. 6.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, universis præsentes literas inspecturis salutem, &c.

Pium illius ad restituendam Syriæ religionem studium.

Inundant in cordis nostri alveo profluvia lacrymarum, protrahimus amara suspiria, & vehementibus singultibus conquassamur, dum terram illam cernimus, heu, jugo Agarenicæ servitutis suppositam, & eorum blasphemiis profanatam: in qua illa Virgo virginum splendor sydereus de Davidica stirpe progrediens, Christum dominum angelo nunciante concepit, & dominum incomprehensibilem peperit Redemptorem primogenitum mortuorum. Quis ergo redemptorum ipsius sanguine pretioso ejusdem terræ afflictioni non consolatoriis auxiliis & fœcundis subsidiis non assistit? Quisve Christianæ fidelitatis professor ipsius terræ conculcationi, ut consurgat in libertatis lætitiam, non aperit viscera pietatis? Confidimus quippe, quod gratitudinis spiritus, gradiens in azimis sinceritatis & veritatis, ad vindicandum crucis opprobrium & redemptionem Christianæ confusionis exurget. Unde cum hac mentem nostram jugis & singularis augeat solertia, ut grandi fortitudine virium & subventionum amplitudine grandiori terræ celeriter succurratur eidem, inter loca ipsius apta succursui sedulis investigatu vigiliis insulam Siciliæ invenimus aptiorem, utpote ipsi terræ vicinam, victualibus opulentum, & fœcundam cæteris usibus bellicis opportunis. Ve-

Debellata Sicilia, meditatur fidelium arma in Saracenos vertere.

Verum, proh dolor! detestabilis memoriæ Petri olim Regis Aragonum damnata præsumptio, ejusque præsumptuosi heredes, non sine horribilis proditionis nota dictam insulam occuparunt & detinent occupatam in offensam Dei, & ecclesiæ Romanæ contemptum, dictæ terræ periculum, ac charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris grandem injuriam, intolerabilemque jacturam, prout extitit notorium auribus universis: propter quod humilium & sublimium personarum bellica brachia ad ipsius terræ parata subsidium hebetantur, ipsius insulæ brachio potentiæ ac desiderabilis assistentiæ consilio destituta.

Nos itaque exquisitis jam datis consiliis, & consulta deliberatione comperto, quod absque, ipsius insulæ continuus favoris subsidio desiderata ipsius terræ salute nequit plene ac salubriter provideri, desideria nostra effundimus ad educendam ipsam insulam de ipsorum detestabilium manibus detentorum: ac propterea censentes consentaneum rationi, & suasu æquitatis adducti, ut pro ipsa insula, & terra sancta per consequens eripienda de faucibus odientium Dominum, ac potestate & violentia detentorum Christi patrimonium ad ipsius insulæ subsidia requiramus, his consulte pensatis, decimam omnium ecclesiasticorum redditurum & proventuum in toto regno Franciæ ac in locis aliis & provinciis, in quibus concessa fuit per felicis recordationis Nicolaum Papam IV. prædecessorem nostrum charissimo in Christo filio nostro Philippo Regi Francorum illustri; nec non & in Agnensi, Arelatensi, Ebredunensi, Lugdunensi, Bisuntina, & Viennensi provinciis per quadriennium; in regno vero Angliæ ac in aliis locis & provinciis, in quibus per eundem prædecessorem nostrum fuit decima ipsa concessa charissimo in Christo filio nostro Odoardo Regi Anglorum illustri, per unum annum dicto Regi Siciliæ in subsidium recuperationis præfatæ insulæ, ac pro defensione alterius partis ejusdem regni Siciliæ, peculiaris patrimonii Romanæ matris ecclesiæ, quæ continuis & violentis incursibus vexatur ab hostibus, de fratrum nostrorum consilio duximus auctoritate apostolica concedendam. Nulli ergo, &c. Datum Aquilæ VI. nonas octobris pontificatus nostri anno I. Promovendo huic pio consilio intentus sanctus Pontifex Philippum Francorum Regem admonuit, (a) ut cum ex compositæ pacis formula Carolus illius frater Aragoniæ Valentiæque juribus se abdicare deberet, ea quæ ad ipsum spectarent, operi mandanda curaret.

(a) Eod. MS. ep. 10.

Charissimo in Christo filio Philippo Francorum Regi.

Habet charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris insinuatio noviter facta nobis, quod inter ipsum & Jacobum natum quondam Petri olim Regis Aragonum tractatus pacis est habitus, cujus series per Regem eundem nostris & fratrum nostrorum est sensibus præsentata: cumque, consideratis undique mundi periculis, & confusione terræ sanctæ præcipue, cui ex defectu subsidii Christi fidelium non est spes in relevatione ruinæ, tractatus ipse nobis placidus & gratus occurrat, serenitatem regiam requirimus, monemus, & hortamur attente in filio Dei Patris, quatenus consideratione hujusmodi promptis nobiscum concurrens affectibus, quæ ad consummationem efficacem & perfectam præfati tractatus tam in renunciatione regni Aragoniæ & alterius terræ concessorum claræ memoriæ Philippo Regi Franciæ patri tuo per Romanam ecclesiam, quam in aliis capitulis, quæ circa tractatum ipsum per te facienda fore noscuntur, efficaciter compleas, & celeri executioni demandes, ut tanti boni orditum principium saltem in quantum tuam tangit personam, nulla dilatio morosa præpediat; sed tua sincera devotione ad terminos Deo placidæ consummationis adducatur. Et ecce quod dilectum filium nostrum magistrum Rogerium archidiaconum, &c. capellanum nostrum, &c. ad te propterea providimus destinandum, quem sinceritas regia benigne recipiat, in præmissis patienter audiat, & relata per ipsum ad finem votivum effectu prosequente perducat. Datum Aquilæ III. non. octobris pontificatus nostri anno I.

Monitus Gallus ut concordiæ leges ad eum spectantes impleat.

Cælestini ad illum ea de re litteræ.

Paruit Cælestino Francorum Rex, cum jam convenisset cum Carolo, ut comitatus Andegavensis fratri comiti Alenconio ob Aragoniæ jura ad Caroli gratiam Jacobo restituenda traderetur. Decreta vero est a sanctissimo Pontifice ad Aragonium legatio, (b) ut conventa ad opus perduceret, accederetque ad Isclæ insulam, cum Neapolim pontificiam aulam ipsemet ea de causa traduceret, ut abscissis omnibus anfractibus conglutinandæ paci, resarciendisque rebus Christianis sedula opera navaretur.

Admissæ a Gallo concordiæ leges. Jacobus ut conventa impleat admonitus.

(b) Eod. MS. arch. Vat. sign. n. 539. ep. 19.

Cælestinus, &c. nobili viro Jacobo nato quondam Petri olim Aragonum Regis spiritum assumere consilii sanioris.

Insinuavit nobis noviter charissimus in Christo filius noster Carolus Siciliæ Rex illustris, quod (faciente pacis Auctore) inter ipsum & te tractatus pacis sit habitus, cujus series per Regem ipsum nostris est sensibus præsentata. Et quidem cum redemptor mundi dominus Jesus Christus, in cujus lumine lumen inspicitur pro censu hereditario pacem dederit diligentibus nomen ejus, nos ipsius vices gerentes ipsam ferventer amamus, ac in populis vigere cupimus, præcipue inter fideles principes orbis terræ. Quo circa nobilitatem tuam requirimus, monemus, & hortamur attente, consultius suadentes, quatenus dirigens in con-

Datæ ad ipsum ea de re litteræ.

Solicitatus ut in Siciliam se conferat. * Ifclam promovendæ pacis studio.

*conspectu Domini gressus tuos, ad consummationem votivam & prosperam tractatus ejusdem solerter insistas, & studium efficacis operationis apponas, personaliter propter hoc apud * Ifolum te conferens, ubi existentibus nobis Neapoli, complenda in tractatu prædicto brevi manu habilius & aptius, ac sine morosis & periculosis anfractibus mutuo poterunt consummari. Nos enim, qui tractatum ipsum acceptabilem habemus & gratum, circa totalem perfectionem ipsius, quatenus tangit nos & Romanam ecclesiam, tanto libentius & operosius intendemus, quanto dictum regnum Siciliæ, in quo (annuente divina gratia) fructus pacis seminare disponimus, specialiori charitate prosequimur, contemplatione terræ sanctæ præcipue, cui per regnum ipsum magna opportuna suffragia poterunt provenire. Et ecce quod venerabilem fratrem nostrum episcopum Valentinum natione & familiaritate tibi gratum, & dilectum filium religiosum virum fratrem Bonifacium de Calamandrano generalem præceptorem hospitalis S. Joannis Jerosolymitani in partibus cismarinis mediatorem tractatus ejusdem ad te providimus propterea destinandos: quos tua nobilitas mittentis intuitu humane recipiat, patienter audiat, & quæ ipsi retulerint ad actus laudabiles effectu prosequente perducat. Dat. Sulmonæ VIII. idus octobris pontificatus nostri anno 1.* Hæc sincere agebantur a Cælestino, quæ postquam e pontificatu abiit, variis intricata anfractibus & confusa fuerunt. Contraxerat porro Jacobus vetitas canonicis legibus nuptias cum filia Sancii Regis Castellæ, ad quas dissolvendas Cælestinus Regum fastui parcere nescius, illum intentato divini Numinis terrore ursit (a).

Neapolim Cælestinus se contulit.

Christiana res ingens damnum, abeunte e pontificatu Cælestino passa.

(a) Ead. MS. p. 3.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei, Jacobo natu quondam Petri olim Aragonum Regis ecclesiasticam reverentiam, & spiritum veritatis.

(b) Eccl. 1.

Jacobus Aragonius de contractis vetitis nuptiis increpitus. * sed

*Peccasti (b)? non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. Instruit hujus scriptura sacræ mysterium commissis delicta non adiici, & fugientes a facie vitæ per cumulationem scelerum in mortis retia non convolvi. Et quia nec est hoc salutis remedium peccanti naufragia suadere, * pœnitendi consilium; quo plus enim quis vergit in culpam, eo fortius ligatur in pœnam; & dum peccatum non deletur per lamenta pœnitentiæ, ad aliud sua mox attrahit gravitate. Numquid hæc venerunt ad tuæ considerationis aciem, intra tuæ discussionis examen, mentis atria revolverunt? utique non, cum de commissis nec petieris veniam; sed per tuæ prævaricationis lapsum continue geminaveris offensam. Dolendum pariter & lugendum, quod conversus in arcum pravum sic odis increpationes, & monitiones ecclesiæ contemnis, nec advertens flagitia tui patratis, & propria contra Deum, Romanam ecclesiam, & charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem ejusdem ecclesiæ filium specialem injuriose commissa, factus es gentibus scandalum, terræ sanctæ consumptivum exordium, & toti Christianæ fidei perniciosum exemplum. Filiam namque charissimi in Christo filii nostri Sancii Castellæ & Legionis Regis illustris proximo tibi consanguinitatis gradu conjunctam sub specie conjugalis copulæ & maritalis affectus tibi cohabitatione nefanda, & incestuoso consortio conjunxisti. Ecce qualiter præterita peccata redimis.*

Proposita ob oculos præterita flagitia.

Ea illicito matrimonio cumulata.

Ecce qualiter amaris illa fletibus ingemuisti, dum per tuos actus illicitos, & processus exemplo periculoso damnosos honestum pudoris, præcipue a personis illustribus debitam, impudenter infringitur, & immaculata lex Domini damnabilibus actionibus attentatur. Quid dicetur in populis? Quod inter sic conjunctos sanguine nuptiæ contrahuntur incestu. Qualiter hoc maleficium excusationem recipit, quoniam per tantos viros, generis nobilitate conspicuos, exempla reproba derivantur in posteros & modernos? Certe si te divini amoris instinctus non duceret, aut saltem propter infamiam gentium aliquis morsus conscientiæ non arctaret, sensibus tuis de facili potest occurrere. Quod si prolem ex filia dicti Regis suspicias, tibi non erit ad paternam gloriam, proli prædicta cedet ad infamiam sempiternam: natis enim ex complexu nefario de juris censura provida non defertur successionis paternæ compendium, dignitatis porta clauditur, & alimentorum exhibitio a parente legitimo debita denegatur. Sed obscurati sunt oculi tui ne videant, & induratum est cor ut non intelligat: apposita est enim iniquitas super iniquitatem, ut prospera te in via mala decipiant, & animum ad devia per fomitem erroris abducant. An nescis, quod ex quo homo supra terram fuit positus, impiorum brevis est laus, & si eleventur & exaltentur super cedros libani, eorum locus quæritur & non invenitur; & si usque in cælum superbia illorum ascendat, quasi sterquilinium in fine perdetur ipsorum memoria, sicut hospitis unius diei prætereuntis transibit in brevi, & consumetur momento nequitia peccatorum?

In præmissis etsi te possint instruere scripturæ tonitrua, efficacius tamen docere valent nota proximitatis exempla: quantum enim Fridericus olim Imperator ejusque posteri in via iniquitatis excreverint, quantumque contra ecclesiam calcaneum & cervices altas erexerint, ex fama proxima te scire præsumimus, & nullum fere angulum orbis latet: sed manus domini, in cujus manu anima omnis viventis & spiritus universæ carnis hominis eorum lumen extin-

Tristes Friderici Imp. exitus in memoriam revocati.

xit

xit in tenebris, ipsosque de medio sustulit, ac illorum memoriam brevi tempore cum sonitu de terra delevit. Nec ab exemplo reiicitur prædicti parentis tumultuosa negotia, cui in sui principio scandali applauserunt prospera: & dum adhuc cerneretur, succisus subito præteriit velut ambra.

Monitus ut pactiones cum Castellano initas rescindat.

Te igitur ipsum argue, te consule, testimonium conscientiæ tuæ revolve, ad exonerationem cumulatorum criminum prædictam conventionem illicitam celeriter solve, quatenus de facto dignoscitur processisse, non obstantibus colligationibus, conventionibus quibuscumque super hoc factis per te, etiam si fuerint juramentorum & pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roboratæ, quas viribus vacuas & inanes esse censemus, & carere decernentes omni robore firmitatis, ad ipsorum observationem quomodocumque seu quantumcumque te astrinxeris, pro observandis eisdem te decernimus non teneri. In tanta quidem implicatione scelerum, & obstinatione peccatorum verisimiliter credimus, quod in furore suo contra te Dominus est iratus ut feriat, & brachium suum sicut ab initio eriget ut allidat. Datum Sulmonæ VII. idus octobris pontificatus nostri anno I. Tenebatur tum in Jacobi carcere B. Ludovicus Caroli Regis Siciliæ filius, suæque radios sanctitatis fundebat: quorum nitorem cum suspexisset S. Cælestinus, illum a Francisco Minorita clericali tonsura distingui jussit, eidemque Lugdunensem archiepiscopatum contulit (a).

Cælestinus adscribi jubet clero S. Ludovicum Regis Siciliæ filium.

(a) Eod. MS. archiv. Vat. sign. n. 530. ep. 12.

Dilecto filio Ludovico nato charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris.

A pio minorita conferri illi jubet ordines minores.

Cum desideres in clericali habitu Domino famulari, nuper ad tuæ supplicationis instantiam dilecto filio fratri Francisco de Aptu ordinis fratrum Minorum, quod tibi, qui apud hostes ecclesiæ detineris ut obses, primam tonsuram & omnes minores ordines conferre valeat, per alias literas nostras concessimus facultatem. Eapropter licet ob locorum distantiam, qua separaris a nobis, brevitatem temporis, quo prædicta concessimus, adhuc nequieris ordines prædictos assumere; tamen quia in esse videntur quodammodo quæ fieri sperantur in brevi, tuum honestum & salubre propositum gratiosius prosequentes, procurationem Lugdunensis ecclesiæ vacantis tunc per promotionem venerabilis fratris nostri Remundi episcopi Albanensis, nuper ad apicem Cardinalatus assumpti, olim ipsius ecclesiæ archiepiscopi (quamquam tonsuram & ordines ipsos nondum receperis) ac administrationem ipsius in spiritualibus, & ut temporalibus tibi fiducialiter duximus committendam, & recipere & habere valeas juxta formam aliarum literarum nostrarum tibi proinde concessurum, auctoritate præsentium de certa scientia & speciali gratia indulgemus. Dat. Sulmonæ VII. idus octobris, pontificatus nostri anno I.

Eidem Lugdunensem archiepiscopatum concedit.

Movebant plures gravissimæ causæ Cælestinum ad S. Ludovicum Lugdunensis ecclesiæ gubernaculis admovendum, non modo ex illius virtutibus, verum ex ipsius ecclesiæ angustiis petitæ, cum a vicinis magnatibus opprimeretur inique & tanti principis clientela in pristinum splendorem asserenda putaretur: *Attendentes*, inquit, (b) *claritatem excellentis generis, eminentiam luminosæ scientiæ, venustatem morum, & multiplicia dona virtutum, quibus clarere dignosceris: depressum quoque ac laceratum statum majoris ecclesiæ Lugdunensis, quæ per vicinorum potentum injurias & pressuras gravem diminutionem suorum jurium & facultatum amaris fletibus ingemiscit; quodque per tui tuorumque favoris auxilium ecclesia ipsa (concedente Domino) reparabit prætacta diminutionis incommoda, & votiva recipiet restitutionis augmenta, &c. Datum in monasterio S. Spiritus propè Sulmonam non. octobris, pontific. nostri anno I.* Rescidit hæc postea Bonifacius VIII. ademptamque Lugdunensis archiepiscopatus dignitatem æquo animo tulit S. Ludovicus: & quamquam in Siculi & Jerosolymitani regnorum spes educabatur, subdiaconum & sacellanum Bonifacii VIII. singulari demissione egit (c). Plura de Sancti Cælestini gestis adderemus si integrum illius regestum extaret. Inter cætera vero Cælestinorum ordinem, cujus ipse ut dixi, erat conditor, confirmatum a Gregorio X. maximis auxit prærogativis, (d) ut tutius rebus divinis sui vacarent: quod diploma typis cusum est (e). Guidonem etiam Montisferetri comitem a Nicolao IV. ob Gibellinorum partes Pisis susceptas, sedisque Pontificiæ studiosos vexatos; tum ob Forolivienses & Cæsenates concitatos ad rebellionem censuris defixum, veniam scelerum flagitantem, quem magno ardore animum a terrenis ad cœlestia traduxisse visuri sumus; in gratiam restitui jussit, ut Bonifacius testatur (f): *Dum quondam Cælestinus Papa V. antecessor noster apostolatus officio præsideret, idem Guido sanioris spiritu resumpto consilio, personaliter ad Apostolicam sedem accedens, ut rediens ad cor pœnitudinis de commissis, ad ejusdem antecessoris & ecclesiæ prædictæ mandata duxit devotius redeundum, obligationes, satisfactionem, & alia debita velut devotus offerens, & veniam de commissis reverenter implorans. Unde præfatus antecessor misericordiæ januam eidem aperiens, benigne ipsum talia offerentem admisit; & receptis ab eo prius corporaliter juramento, ut postmodum certis cautionibus super iis de parendo suis & ec-*

(b) Ib. ep. 13.

Quæ causæ ad id Cælestinum permoverint.

(c) Eod. MS. ep. 107.

(d) Jac. Card. l. 2. de canoniz. c. 17.

(e) Ext. in bull. in Cælest. V.

Guido e Monteferetro ab eo veniam impetrat.

(f) Bonif. VIII. l. 1. ep. cur. 148.

ecclesia prædictæ mandatis; ipsum ab excommunicationum sententiis in eum propter præmissa vel eorum occasione per eandem ecclesiam, vel per quoscumque ipsius auctoritate prolatis, duxit juxta formam Ecclesiæ absolvendum. Cum abeunte Cælestino pontificatu solutus non esset censuris, a Bonifacio id obtinuit. *Datum Romæ apud S. Petrum v. kal. decembris anno I.*

XVI. Auxisse præterea Cælestinum Cardinalium numerum, consentiunt historici (a) septem nimirum Gallos, Italos vero quinque ad Caroli Regis Siciliæ gratiam sacra purpura donasse testatur Jacobus Cardinalis (b).

(a) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. Bern. in chr. Rom. Pont. & alii. (b) Jac. Card. cod. l. 3. de coel. Cael. c. 8. Creati Cardinales.

Venerat ecce dies ignota ad culmina tollens,
Qua Cælestinus proceres augere senatus
Flagitat, & votum complet: nam bis repetitos
Sex creat & Gallos septem, paucosque Latinos
Quinque tamen, binos fratres sub lege morantes
Instituit propria, nullum quem subdita sedi
Immediata parit tellus, ex ordine patrum
Murrho dedit.

Recensentur a Ptolemæo Lucensi (c) nonnulla eorum nomina subjectis verbis: *Fecit autem post hoc ad petitionem Regis unam magnam ordinationem Cardinalium, inter quos tres fuerunt de regno, videlicet dominus Landulphus de Neapoli, unus de ordine suo, qui vocatus est dominus Thomas, tertius fuit autem archiepiscopus Beneventanus, qui ante fuerat abbas Montiscassini: fecit & cancellarium Regis dominum Guillelmum de Pergamo, fecit & dominum Joannem Monachi & archiepiscopum Lugdunensem, ac archiepiscopum Bituricensem, primus vocatus dominus Beraldus de Glocbo, & factus est Albanensis, secundus factus est Penestrinus.*

(c) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 19.

XVII. Offendit ea res admodum, atque abalienavit aliorum Cardinalium animos, quorum consilium Cælestinus sprevisse videbatur. Exasperavit etiam eos magis, dum ob diutinum ecclesiasticum interregnum præteritasque seditiones Gregorii X. decretum de Cardinalibus vacante sede in conclavi continendis justis de caussis, quas diuturni interpontificii incommoda ostendebant, renovavit. Similiter ingratum ipsis extitit non Romam, sed Neapolim petiisse, de quibus Jacobus Cardinalis hæc in sanctum asperiora scribit (d).

Gregorii decretum de includendis conclavi Cardinalibus renovat.

(d) Jac. Card. l. 3. c. 9.

Addidit errato diris processibus asper
Insuper hæc Murro, quod cum sibi Romana dedisset
Sceptra sui, dudumque viam succinctus ad urbem
Tenderet eximiam Petri Paulique dicatam
Sanguine subductus Carolo, cœtuque sequente,
Parthenopen deflexit iter. Sed primitus arctam
Gregorii legem statuit, qua claustra subire
Cardineos apices jussit, Pastore vacante
Ecclesia: quondam lex illa timenda recessit
Concilii, suspensa prius, renovata per istum,
Quam licet & duro laudent vulgaria plausu;
Certa tamen rerum docet experientia, casus
Hinc substare orbi cleroque pericula grandes.
Antiquis congesta malis incumbere sponte
Heu dolor, heu lacrymæ, patimur sine murmure sævum.

Constitutio Gregor. X. de conclavi includendis Cardd. renovata.

Injustæ auctoris querelæ.

Hæc auctor. Verum non inclusis, ut mos tulit, conclavi Cardinalibus, diuturna interpontificia magno rei ecclesiasticæ damno consecuta, experimento compertum est, sanctusque Pontifex, cum divini Numinis timorem altissimo defixum pectore gereret, quamvis (ut erat moribus suavissimis præditus) in rebus honestis Cardinalium votis annuere paratus esset, in hoc tamen excelsum se animo & constantem præbuit, vitio Cardinalium sua potius quam Christum sectantium lenocinari dedignatus; tribusque edictis Gregorii X. decretum constabilire enisus est. Primum horum hoc fuit (e).

(e) MS. arch. Vat. sign. n. 539 ep. 6.

Cælestinus episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

*Quia in futurorum eventibus sic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjectura probabilis, immo interdum attenta consideratio utile pollicetur, non solum inutile sed damnosam reperiri contingat; nonnumquam quod consulte statuitur, ex sanioris inspectione judicii consultius * inveniatur. Probat hoc inferius describendæ suspensionis eventus, in quo etsi suspendentium honestam fuerit, ut credimus, salubreque propositum; per ejus tamen licentiam mundo provenerunt incommoda, & velut antiquorum vulnerum adducere patiuntur iterum cicatrices. Piæ quidem memoriæ Gregorius X. prædecessor noster in Lugdunensi generali concilio constitutionem, quæ post obitum summi Pontificis ad cogendos Cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ pro celeri electione pastoris terminum, mo-*

Cælestini constantia in Cardinalium iniquis voluntatibus frangendis. * infringatur.

Gregorii X. leges de conclavi ab eo instauratæ.

dum, & formam seriosæ arctationis indixit: sed felicis recordationis Adrianus V. & Joannes XXI. prædecessores nostri successive constitutionem ipsam certis considerationibus, prout tunc suasit eisdem consulta cautela consilii, suspenderunt. Nos autem consultius attendentes pericula gravia, quæ per vacationem diutinam ejusdem ecclesiæ universali statui dispendiose proveniunt, prout experimento temporis præteriti proxime vacationis ostendunt; præcipue cum instent undique dies mali, in quibus terra sancta deplorat desolationis extrema dispendia, & inter principes orbis terræ aliosque fideles scandala pullulant, fremunt angustiæ, bella crescunt; futuris cupientes obviare periculis, suspensionem constitutionis prædictæ factam per prædecessores eosdem tollentes, vacuantes, & annullantes omnino, de certa nostra scientia & plenitudine potestatis constitutionem ipsam ejusque substantiam & effectum integraliter & in omnibus suis partibus, sicut ab ipso constituente fuit edita, firmum illibatumque decernimus habere vigorem. Nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Aquilæ IV. kal. octobris pontificatus nostri anno I.

Adriani V. & Joannis XXI. contraria decreto rescissa.

Interjectis aliquot diebus, cum advertisset vim hujus edicti a Cardinalibus eludi posse, cum illi antequam Perusio Aquilam venirent, Carolum Siciliæ Regem sacramento obstrinxissent, ipsum Cardinales non detenturum, si Pontificem in Neapolitano regno mori contingeret; vim illius sacramenti convulsit, & a Carolo Cardinales eo casu in conclave adigendos sanxit (a).

Contrarium his expressenant Cardinales a Rege Siciliæ sacramentum.

(a) Eod. MS. ep. 14.

Cælestinus, &c. charissimo in Christo filio nostro Carolo Regi Siciliæ illustri.

Pridem, dum nobiscum Aquilæ morareris, & plures Cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ morantes Perusii ad præsentiam nostram venire differrent, certas rationes & causas, quare regnum tuum verebantur intrare, excusabiliter prætendentes, tu per dilectum filium magistrum Guillelmum Agarni canonicum Frigilensem, procuratorem tuum in Romana curia ad hoc per te specialiter constitutum, eisdem Cardinalibus sacramentum in anima tua præstari fecisti, quod si contingeret, nos in regno præfato rebus humanis eximi, tu ipsos ad morandum in regno prædicto nec compelleres, nec compelli per alium procurares; quinimmo expeditus & liber reditus & exitus ex eodem esset illis juxta eorum arbitrium voluntates. Cum autem constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. factam in concilio Lugdunensi super arctatione Cardinalium post obitum summi Pontificis velimus sicut constitutio fuit edita, firmum habere vigorem, suspensione ipsius facta per piæ memoriæ Adrianum V. & Joannem XXI. prædecessores nostros omnino sublata; & si casus mortis dicti Pontificis in eodem regno contingeret ad te secundum formam constitutionis ejusdem ipsa coarctatio pertineret, te in casu præmisso a vinculo dicti sacramenti per eumdem procuratorem in anima tua præstiti absolventes, ad observantiam constitutionis ipsius juxta modum & formam in ipsa distinctos volumus te teneri. Dat. apud S. Germanum XVI. kal. novembris pontificatus nostri anno I.

Convulsum illud est a Cælestino.

Paucis deinde diebus antequam pontificiæ dignitatis apices exueret, Gregorii constitutionem firmam perpetuo esse jussit, (b) adjecta ea lege, sive Pontificis obitu, sive voluntaria abdicatione, sive quavis alia ratione sacrosanctum solium vacuum esse contingeret.

(b) Ext. post Martini PP. brevin pag. 172. & in MS. arch. Vat. sign. n. 539. ep. 14.

Tertia Cælestini constitutio pro redintegrando Gregorii X. decreto.

Cælestinus, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri factam in generali concilio Lugdunensi, quæ post obitum summi Pontificis ad cogendos Cardinales S. R. E. pro electione pastoris certum modum & formam seriosæ arctationis indixit, per felicis recordationis Adrianum V. prædecessorem nostrum suspensam, & ejusdem recordationis Joannem XXI. prædecessorem nostrum similiter (ut audivimus) revocatam, integraliter & in omnibus suis partibus ejusque substantiam, & effectum, sicut ab ipso constituente fuit edita, firmum perpetuumque decernimus habere vigorem: seu summus Pontifex rebus subtrahatur humanis sive renuntiet, vel quocumque modo sedes Apostolica vacet. Nulli ergo &c. Dat. Neapoli IV. id. decembris pontificatus nostri anno I.

Exulceravit etiam Cardinales archiepiscopum Beneventanum, post cœnam creatum Cardinalem fuisse (c): adeoque contentio exarsit, ut archiepiscopus dignitate discedere coactus sit, qua postea ex antiquo ritu donatus est (d). Nec tacite de sanctissimo Pontifice queri, ac mussitare cœperunt inter sese, ut de viro gerendorum rerum imperito, qui sylvas tantam & scopulos colere assuetus esset, adepto honore indignum: quotidie plures ad dignitates ecclesiasticas obrepere, qui iis gerendis inepti essent. Injecta (e) ergo ob hæc viro sancto ab iis religio, qui se otii sacri delitiis, quas olim delibarat, privari ægerrime ferebat, ac rerum divinarum contemplandarum desiderium eo impulit, ut Card. Jacobo teste ad pontificiam dignitatem deponendam tota animi contentione incubuerit. Reficiebatur enim adeo sacrarum rerum cogitatione, ac tanto pietatis sensu erat delibutus, ut appetente dominici adventus tempore, pontificiæ curiæ administrationem in tres Cardinales transfuderit: ipse vero cella humili in palatio se incluserit, (f) ut soli Deo vacaret; tum discordias Cardinalium

Beneventanum arch. creat a cœna Cardinalem.

(c) Ib. r. 10.

Commoti in sanctum Pontif. Cardinales.

(d) Eod. cap.

(e) Ptol. Luc. in annal.

Sanctus Pontifex in festo Domini natalitio ab hominum commercio divinis animum applicaturos se subducit.

(f) Jac. Card. L. 3. c. 11.

lium de se obmurmurantium sopitet. Ipsum enim proditum fuisse ab improbis curiæ administris, quos urebat avaritia, ac diplomata ad plurium gratiam contra fas elicita, atque inde creatam sanctissimo Pontifici invidiam indicat Ptolemæus Lucensis (a).

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.24. c.31.

XVIII. Administri curiæ abusi Cælestini candore.

Quamvis, inquit, *Cælestinus faceret opera sancti viri, quia per statum pontificalem non recesserat ab innocentia primi status, sed eadem humilitas, eadem puritas perseveravit in ipso, licet modus vivendi esset immutatus propter dignitatem; decipiebatur tamen in suis officialibus quantum ad gratias quæ fiebant, quorum ipse notitiam habere non poterat, tum propter impotentiam senectutis quia ætatis decrepitæ, tum propter inexperientiam regiminis circa fraudes & hominum versutias, in quibus curia multum vigent; unde inveniebantur gratiæ aliquando factæ tribus, vel quatuor, vel pluribus personis, membrana etiam vacua, sed bullata.*

Hoc igitur percipientes quidam de collegio, jam incipiunt querulari, & ecclesiæ fluctuationi attendere, ac etiam eidem Pontifici insinuare sub prætextu suæ sanctitatis quantum sibi periculum imminebat. Interim autem Rex Carolus, ut tradunt, ordinavit cum Cælestino sive cum beneplacito collegii factum est, quod curia transferretur Neapolim. Vadens igitur illuc multum stimulatur ab aliquibus Cardinalibus, quod papatui cedat, quod etiam Roma sub ipso periclitatur, & sub eo confunditur. Quibus stimulis concitatur sanctus Pater. Quod cum perpendisset Rex & clerus, mandat fieri processionem a majori ecclesia usque ad castrum Regis: cui processioni ego interfui. Ubi convenerant multi episcopi regionis, omnes religiosi, & totus clerus; cumque pervenisset processio ad dictum castrum, ubi dictus Pontifex morabatur, exclamavimus more solito pro benedictione: ipse vero pro reverentia processionis ad fenestram accessit cum tribus episcopis. Data igitur benedictione, unus episcopus processionis prædictæ a sancto Pontifice audientiam petit, loquens in persona Regis, & totius regni quantum ad clerum & populum, ut præsente, supplicans humiliter eidem vice & nomine omnium supradictorum, voce altissima & tubali, quia processio tota audierat inferius in platea, Papa autem superius in fenestra; quod cum ipse esset gloria dicti regni, nulla per-

Populi instructo agmine religioso flentes rogant, ne ecclesiam deserat.

*suasione ad resignandum consentiret. Ad quæ verba ex mandato Papæ unus ex episcopis, qui cum ipso erat, respondit, quod non intendebat, nisi aliud appareret, unde conscientia urgeretur. Tunc dictus episcopus prolocutor pro Rege & regno alte incipit, Te Deum laudamus, & tota processio prosequitur ipsum usque in finem: & ad propria redeunt: quod fuit quidem, ut mihi constat, circa festum beati Nicolai. Hoc autem non obstante, adhuc aliqui Cardinales mordaciter infestant, quod periculum animæ suæ * papatum tenebat propter inconvenientia & mala, quæ sequebantur ex suo regimine: ad quæ verba movetur sanctus.*

His motus assentitur.

* imminebat si

Cum vero hactenus inauditum esset, ut Pontifex Romanus dignitate decessisset, & cæteros præsules, abbates, episcopos, archiepiscopos, patriarchas id quidem, petita ab illo facultate præstare posse, at Pontificem summum id agere non posse videri, cum nullum in terris superiorem agnoscat; doctissimorum virorum consilia, ac nonnullorum præcipue Cardinalium exploravit, reque multum agitata ventilataque, augustissimum onus, sed ipsi intolerandum, excutere decrevit. Edita ergo constitutione, assentientibus Cardinalibus, Romanum Pontificem munere abire volentem posse, pronunciavit, (b) ad tollendam ambiguitatem: *Exemplum inducens*, inquit S. Antoninus, (c) *Clementis Papæ, qui creatus Pontifex a B. Petro renunciavit papatui, ne illud in consequentiam & exemplum duceretur, ut per voluntatem & electionem prædecessoris successor in dignitatibus ecclesiasticis institueretur. Unde Linus post Petrum sedit, & post Linum Cletus, post quem Clemens tunc sedem accepit*. Sequenti vero die S. Luciæ sacro promulgatæ legis auctoritate usus, cultuque pontificio ornatus, Cardinalium cinctus corona, imperatoque iis silentio, ne dicentem abrumperent, scriptum protulit, ex quo allatis abdicandi honoris caussis, imparibus gerendæ dignitati virtutibus, effœto senio, incomptis moribus, inculto dicendi genere, imperitia rerum gerendarum, defectu experientiæ, tenuitate ingenii, judicii inopia, quæ magno Christianæ humilitatis exemplo exaggeravit pontificatu se exuit. XIX.

Deliberat pontificatum abjicere.

Mutato consilio sanctionem edit, Rom. Pont. se abdicare posse pontificatui.

(b) Cap. Quoniam ext. de renunciat. in 6.

(c) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. ante §. 1.

Allatum Clementis exemplum.

XX. Inaudito demissionis genere se ut ineptum ad gerendum pontificatum accuset.

Concepta est hujusmodi abdicationis [1] forma (d) subjectis verbis: *Ego Cælestinus Papa V. motus ex legitimis caussis*, id

(d) Ext. apud Ciacon. in Cælest. V. & alios.

NOTÆ [1] De Cælestini abdicatione voluntaria iis, quæ in annalibus narrantur, nihil addendum succurrit. Dies rei gestæ diligenter in annalibus indicatur. Unum superest, adnotemus ex historia Ferreti Vicentini, quam ipse ad annum usque 1318. quo florebat, perduxit, ac vulgavit Muratorius rer. Italic. to. IX. nimirum cardinales, ne abdicationem illam acceptarent, diu reluctatos fuisse, cum res nova videretur, plena periculi, nec satis constaret utrum id jure fieri vel admitti posset. Hinc sponte recedentem revocarunt, rogaruntque ne id tandem committeret, ut ecclesia veniret in discrimen; sed persitit in consilio vir sanctus, atque tunc tan-

Qua verborum forma e pontificatu decessserit.

id est causa humilitatis, & melioris vitæ, & conscientiæ illæsæ, debilitate corporis, defectu scientiæ, & malignitate plebis, & infirmitate personæ, & ut præteritæ consolationis vitæ possim reparare quietem, sponte ac libere cedo papatui, & expresse renuncio loco & dignitati, oneri & honori, dans plenam & liberam facultatem ex nunc sacro cœtui Cardinalium eligendi, & providendi dumtaxat canonice universali Ecclesiæ de Pastore. Hujusmodi porro formam ab ipso Cælestino compositam non fuisse, indicat Jacobus Cardinalis his versibus (*a*).

(a) Jac. Card. l. 3. c. 16.

—— Clarente per ortum
Sole die festo Luciæ virginis almæ,
Coccineam clamydem vestitus, signaque gestans,
Cælestinus herus Papæ consedit in unum
Cum patribus thalamum pallens: doctusque latenter
Portabat clausum scriptum; nec defuit hujus
Auctor, &c.

Illum fuisse Benedictum Cajetanum Cardinalem, existimatum est. Et sane ipsum deponendæ pontificiæ dignitatis præcipuum suasorem extitisse præter alios docet Ptolemæus Lucensis his verbis (*b*): *Dominus Benedictus cum aliquibus Cardinalibus Cælestino persuadet, ut officio cedat, quia propter suam simplicitatem, licet sanctus vir, & vitæ magni foret exempli, sæpius adversis confundebantur ecclesiæ, in gratiis faciendis & circa regimen orbis.*

(b) Ptol. Luc. l. 24. hist. eccl. c. 33.

XXI. Obsecrasse Cardinales per sacra omnia, ut quantocyus Pontificem sibi subrogarent, ne Christiana respublica in discrimen adduceretur, tradit Westmonasteriensis (*c*). Et quidem solitas dissensiones renovata Gregorii X. constitutione præverterat sapienter. Westmonasteriensi vero consentit Jacobus Cardinalis, dum S. Cælestinum hæc verba spirantia sanctitatem inducit (*d*).

(c) Westm. Flor. hist.

(d) Jac. Card. l. 3. c. 16.

—— Duces primo succurrite mundo,
Et date Pastorem viridantia pascua demtem,
Præbentemque gregi rectum doctumque perennis
Pandere iter vitæ, nostrosque ut corrigat actus,
Obnixe petimus, cum devius impulit error.
Nam multis variisque modis errasse fatemur.
Audito (e) sermone patris, suspiria dulces
Accipiunt animos procerum, lacrymæque per ora
Decurrunt. Quis mira videns non flectitur? &c.

(e) Ib. c. 17. Erratorum veniam poscit.

Excussisse multo magis lacrymas ex oculis Cardinalium S. Cælestinum, addit auctor, cum pontificio ornatu abjecto hirsuta & horrenti veste indutus apparuisset.

Tunc (f) abeunte foras Petro, collegia pensant
His super: & viso, quod cessit, digna volentes
Assumi, referunt placidos admittere cætum
Discessus: ipsumque rogant ut stare serenus
Eligat, implorans humili suffragia voto
Divina in plebem, populo sine Præsule mæsto.
Nec (g) deerant lacrymæ verbis; nam languidus ille
Secedens, vestes habitus mutaverat omnis
Papalis, clamydem vestitus terga pilosam.
Fit (h) monachus qui Papa fuit, simplexque sacerdos
Præsul: & inclinans aliis, cui regia sceptra,
Imperii diadema sacrum, mithræque bicornes,

(f) Cap. 18. Admissa ejus abdicatio a Cardinalibus.

(g) Cap. 19. Lacrymas iis excutit mutato cultus aspectu.

(h) Cap. 20.

Illu-

NOTÆ tandem post novem ab ea demissione pontificis dies cardinales in conclavim *recesserunt*. Novendiale istud ante reclusionem servari Cælestinus lata constitutione edixerat, quem morem nostra etiam ætate obtinentem tunc cepisse optime notat P. Franciscus Pagi in breviario ad vitam S. Cælestini. Unica tantummodo die consultatum fuit; ex quo sua fides constat F. Pipino, qui in sua historia, ad annum 1314. perducta, die sequenti, nempe post reclusionem cardinalium, Bonifacium renonciatum pontificem scribit. Hunc ipsum F. Pipinum ætatis hujus historicum damus testem illius vaticinii, quod a S. Cælestino de Bonifacio prolatum ferunt: *In papatu ut vulpes subiisti; regnabis ut leo; morieris ut canis.* Cæterum sicut oraculi hujus famam vetustam esse contra opinionem P. Francisci Pagi ex testimonio authoris hujus ostendi, ita & genuinum & a viro sancto editum non facile demonstraverim; cum plura fuerint ætate illa de hoc pontifice sparsa, quæ, vana licet & futilia, pronis tamen auribus a nimis credulis scriptoribus excipiebantur.

Hoc ipso anno Cælestinus cardinales XII. renunciavit, non quidem Neapoli, sed Aquilæ versans, ut Pagius per conjecturam assequutus est; ego vero ex vetusti scriptoris testimonio probare possum. Ita enim scribit author chronici Parmiensis ad annum usque 1309. perducti: *Qui Papa* (Cælestinus) *equitavit asinum usque Aquilam, & ibi fecit XII. cardinales.* MANSI

Illustris spectandus herus, clarissima turba,
Religionis amor, clerus, milesque pedester,
Agricolæ duri, profugus mercator & orbis
Pareerant: si jura colunt, Christumque salutis
Auctorem novere suum.

(a) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

De insueto adeo facinore quo, ut ait Jordanus, (a) *præbuit humilitatis exemplum stupendum cunctis, imitabile paucis*; varie sunt locuti auctores. Et quidem nonnulli temere rationem illius in degeneris & abjecti animi vitium, alii in tranquillitatis studium, alii in humilitatis Christianæ amorem contulerunt: ac sane Bernardus acutissime attigit, dum abdicationem hujusmodi majori admiratione dignam, quam electionem fuisse affirmat (b).

(b) Bern. in chron. Rom. Pont.

(c) Petr. de Aliaco Card. l. 2. c. 19. apud Sur. to. 3. die 19. maii.

Proximo a pontificatu dimisso die claudum benedictione curat.

Ne vero quis male ipsum pontificatu abiisse arbitraretur, non minus postea miraculis, quam ante effulsit; hæc enim tradit vitæ auctor (c): *Ut inter executionem hujus facti, & ipsius laudem & admirationem nulli dubio mentis judicio fluitarent, miraculum quod prima die post ejus renunciationem Dominus per eum facere dignatus est, certum indicium fuit. Nam cum post ejus missam quidam claudus membris contractis sese ad pedes ipsius prosterneret, accepta ab eo benedictione, sanus erectus est: quod profecto non fieret, si quod ab eo gestum erat, tamquam indignum Dominus reprobaret.* Eandem abdicationem, ut virtutis heroicæ exemplum, commendavit postea Clemens V. (d) qui ipsum sanctorum catologo solemni ritu apposuit: ut mittam S. Antoninum, qui refert, Petrarcham factum collaudasse, ac Dantis levitati illius opponit gravitatem, cujus (e) verba ornatissima referre placet: *Pontificatu maximo*, de Cælestino loquitur Petrarcha, *velut mortifero fasce deposito, in antiquam solitudinem tam cupide repedavit, ut hostili compede liberatum crederes. Quod factum solitarii sanctique patris vilitati animi quisquis volet attribuat*, his Dantem carpere videtur, *licet enim in eadem re pro varietate ingeniorum non diversa tantum, sed adversa sentire; ego in primis & sibi utile arbitror, & mundo: utrique enim propter inexperientiam rerum humanarum, quas multa divinarum contemplatione neglexerat, longumque solitudinis amorem periculosa esse, anceps & turbida poterat altitudo. Nam quid Christo visum sit, miraculum quod per eum Deus ostendit die, qui post renunciationem primus illuxit, indicio est; quod profecto non fieret, si quod gestum erat, divinitas non probaret. Ego prorsus altissimi cujusdam & liberrimi, & jugum nescientis, vereque cælestis animi factum reor: atque ita sentio, non potuisse id ab homine fieri, nisi qui res humanas justo pretio æstimasset, quique tumidum fortunæ caput pedibus subjecisset. Ambrosii patrocinio lucus eget, ex eo præsertim libro, quo ad veræ humilitatis observantiam sacram virginem Demetriadem cohortatur*: Non *ut delectores, inquit, hujus sæculi putant, parvi cordis, aut segnis est animi terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam quærere, ubi laudatur peccator in desideriis animæ suæ; & qui iniqua gerit, benedicitur. Unde si vere intelligatur contemptus iste rerum præsentium, ad quæ tendat & qualia concupiscat, nihil hujusmodi mentibus rectius, nihil invenitur erectius, quæ sacratissimis desideriis universa transcendunt, neque ad ullam creaturam, quamvis potentem atque mirabilem; sed ad ipsum omnium visibilium atque invisibilium ambiunt Creatorem, cui appropinquare clarescere est, quem timere gaudere est, cui servire regnare est.*

Commendatum est a Clemente V. demissionis illius exemplum.

(d) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 35.

(e) Petr. de vit. solit. l. 2. sect. 3. c. 18.

Petrarchæ de Cælestini abdicatione sententia.

Hujus præconio laudis quis usquam, quæso, seu quis unquam dignior Cælestino? Reliquerunt alii naviculas suas ac retia, alii possessiunculas, alii teloneum, alii etiam regna, vel regnorum spem; secutique Christum dominum facti sunt Apostoli, facti sunt sancti & amici Dei; papatum vero, quo nihil est altius, rem tam exoptatam, tamque mirabilem, ut ab admiratione ac stupore dictam ferant, quis ulla ætate, præsertim ex quo tanto in pretio esse cœpit, tam mirabili & excelso animo contempsit, quam Cælestinus iste, pristinum & nomen & locum, & amicam bonis moribus egestatem appetens, atque dum cælum suscipit, terræ immemor? Quem in statu quolibet æque Deo placitum quis non videt, qui mira ejus opera, sed alio digna stylo trifariam distincta perlegerit, quæ gessit, aut antequam ascenderet, aut postquam descendit, aut dum sedit? Quid mirum autem, si virtus operum non defuit, cujus & animi tenor unus & qua licuit vitæ mutatio nulla fuit? Siquidem in supremo rerum culmine, & inter angustissimum ac papalem thalamum angustam sibi eremiticamque cavernulam meditatus, in alto humilis, inter turbas solitarius, inter divites pauper vixit. Nonnullisque interjectis addit Petrarcha.

Vir sanctus exultans abit in solitudinem.

Ad Cælestinum redeo, cujus ascensus quam mœstus, quamque contra animum suum esset, descensus lætus & spontaneus declaravit. Audivi narrantes, qui viderunt, tanto illum fugisse cum gaudio, eaque signa lætitiæ spiritualis oculis ac fronte gestantem, dum a conspectu concilii, jam tandem sibi redditus, ac liber abscederet, quasi non humerum blando oneri, sed collum diris securibus subduxisset, utque ejus in vultu nescio quid angelicum re-

reluceret. Nec immerito, norat enim quid repeteret, nec quid dimitteret, ignorabat. Certe a laboribus ad requiem, ab insanis disceptationibus ad divina colloquia remeabat: linquebat urbem, ibat animo, & nisi successoris fastus obstaret, pedibus ibat in montem hispidum, fateor, ac præruptum, sed unde sibi planum iter esset ad superos. Hactenus Petrarcha. Ex eo vero atque aliis superiori loco dictis refellontur nonnulla inepta, apocrypha, & fabulosa de voce ab impostore per tubam oblongiorem noctu immissa, atque alia quæ a nonnullis recentioribus historiæ fuere incaute consignata, quæque novatores in centuriam tertiamdecimam contulere (*a*); impudentissimi vero mortalium non erubuere sanctissimum Cælestinum hypocrisis damnare: sed missis blasphemis institutam orationem repetamus.

(*a*) *Cent.* 13. *c.* 7. *col.* 736. *& c.* 10. *col.* 1012.

XXIII. Refelluntur novatores.

Vacante igitur sede ob voluntariam Cælestini abdicationem, postquam is mensibus quinque, diebus novem pontificatum tenuisset (id enim temporis a quinta die julii qua renunciatum vidimus ad diem S. Luciæ sacrum, qui in XIII. decembris incidit, quo munere abiit, excurrit) Cardinales ex renovata a sancto viro Gregorii X. lege conclavi inclusi, implorandæ Spiritus sancti opi veteri instituto vacaverunt, ac demum Benedictum Cajetanum patria Anagninum, Luitfredi Cajetani filium, presbyterum Cardinalem tit. SS. Silvestri & Martini consentientibus votis Pontificem crearunt; in cujus electione servatos ritus describit Jacobus Cardinalis (*b*).

(*b*) *Jac. Card. l.* 1. *de consecr. Bonif. c.* 1.

Cardinales conclavi inclusi.

Jam veneranda ducum cleri stipata catervis
Turba, novum lectura Patrem, convenerat aula
Regis: & excurso bis quino lumine phœbi
Lege dato, proceres obstructis marmore valvis,
Carcere clauduntur; nec non servata priorum
Tempora sunt morumque senum, missaque celebres
A patribus, vocesque ducum resonare per hymnos,
Sermoque diffusus. Post hæc procedere visum est.

Divinam precibus implorant opem.

Scrutantesque suum per claustra silentia votum,
Mox reserant, patuitque viris haud spiritus idem,
Sed quasi conformis: nam plurima nomina fratrum
In te conveniunt: alii licet altera jussi,
O carde Benedicte sacer, levitaque quondam
Eligeris: nam digna quidem concordia vocum
Accessit, pater alme patrum, ac promptior ausit
His aliud culpam celans finxisse, rubentum
Quisque tuo submissa pedi dedit oscula supplex.

Benedictum creant Pontificem.

Sic (c) igitur lacrymans, ac molis pondera librans
Assensit gestare jugum, jam doctus ab ante
Quis labor & meritum cruciet, quam publica cura
Pontificem roseis spinam substare cruentum
Floribus, haud dubitat sic pastor consicius avi
Cumque foret Benedictus ei de fonte perenne
Nomen, ut excrescens fieret, majorque secundis
Rebus, & addicto laudem converteret heros
Gestorum laudes præsul, Bonifacius inde
Dicitur: in voces modulari spiritus altas
Concrepat, ac populus festinat currere, miles
Tentat in auditum, &c.

(*c*) *Eod. lib. c.* 8.

Cur iis Bonifacii nomen sumpserit.

Contigit (*d*) IX. kal. januar. ipso natalis Domini pervigilio creatio Bonifacii, ut observat Jacobus Cardinalis his verbis: *Post hujusmodi Cælestini cessionem die undecima, vigilia scilicet natalis Domini, qua labentis tunc millesimi ducentesimi nonagesimi quarti anni ultimo decurrebat die, Bonifacius VIII. tunc Benedictus Gajetanus nomine, Anagnia ortus, profundæ juris utriusque scientia, longique in illis exercitii, doctique experientia, in Romana ecclesia moribus veteranus, cardine etiam insignis, in summum Pontificem scrutinio accessioneque eligitur.* Ornat illum simillimo elogio Ptolemæus Lucensis (*e*). Explicare vero primum cœpit rerum gerendarum industriam in Othoboni Cardinalis, postea in pontificatu Adriani V. nuncupati, legatione (*f*) amplissima, quam is in Anglia obibat. Patroni etiam causarum ac dein notarii Apostolici functus (*g*) munere a Nicolao III. una cum Matthæo Cardinale adhibitus est (*h*), ut fœderis inter Rodulphum Romanorum, & Carolum I. Siciliæ Reges de Provinciæ Etruriæque dominatu contendentes, ineundi formulas conficeret. Tum sacra purpura ornatus, primum diaconus S. Nicolai in carcere Tulliano, dein presbyter tit. SS. Silvestri & Martini creatus, cum eloquentia valeret, a Martino IV. ad Carolum I. Regem missus est, ut ipsum a suscipiendo cum Petro Rege Aragonum singulari cer-

ta-

(*d*) *Jac. Card. S. Georg. ad vel. aur. in præf. oper.*

Ejus elogium.

Ipsius primitiæ.

(*e*) *Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.* 24. *c.* 36.

(*f*) *Bonif. l.* 5. *ep.* 466.

(*g*) *Jord. MS. Vat. sig. n.* 1960.

(*h*) *An. Christi* 1280. *n.* 2.

Gesta præcipua muneris.

tamine decerneret (*a*), cujus sprevisse consilia maximo exitio fuit: Nicolao IV. Pontifice, gessit (*b*) in Sicilia citeriori legati apostolici munus ad populos in ecclesiæ & Caroli fide continendos: atque ab eodem Pontif. componendæ gravissimæ inter clerum Lusitaniæ & Dionysium Regem controversiæ præfectus (*c*) paulo post ad transalpinos Reges una cum Gerardo episcopo Sabinensi missus, sanciendæ inter Carolum Siciliæ & Alfonsum Reges concordiæ præfuit (*d*): tum restituendi regno Jacobi Regis Balearium, conciliandi eidem Alfonso Caroli Valesii ac jure actioneque in Valentiæ & Aragoniæ regna decedentem admittendi; sopiendæ inter Eduardum Anglorum & Philippum Francorum Reges dissensionis, tuendæ, in Galliis ordinis ecclesiastici immunitatis a Philippo oppressæ; denique ingentis auxilii pro instauranda pereunte re Syriaca comparandi, provincia demandata est: (*e*) Dum tenebat interpontificium a Nicolai morte, datum eidem Benedicto vitio est, discordias Cardinalium ipsum aluisse; (*f*) unde verbis asperioribus a Rege Carolo exceptus est: quamquam postea Cælestino Pontifice in illius gratiam se insinuavit, ac papalis curiæ administrationem corripuit (*g*). Describit ejus dotes S. Antoninus his verbis (*h*): *Nobilis secundum sæculum, vir utique prudens & litteratus, & magni animi, zelator magnus, & conservator jurium Ecclesiæ.* Fastus vitio vulgo notatur ab historicis, (*i*) a quibus Jordanus (*k*) ubi nonnulla de singulari illius industria peritiaque dixit, subjungit: *Sed ex hoc factus est fastuosus & arrogans, omnium contemptivus: unde factus Pontifex prædecessorum suorum Nicolai & Cælestini gratias revocavit.* Omnium vero accuratissime illius primitias describit Jacobus Cardinalis, a quo superius dicta confirmantur, ac primum a patria ita exorditur (*l*).

Clara domus genuit, quam nutrit Anagnia colla
Gajetana virum dives, seu carmina vatum
Insinuant, urbs illa fuit dictoque vetusta:
Sed longe majore gradu prælata refertur,
Florida cui triplices nostro producere plantas
Tempore concessum est, quæ Petri sede monarchæ
Imperia cunctas subigunt de jure cathedras,
Quas inter prælucet herus, cui scandere fasces
Jus erat. En legum titulum sortitus ab olim.
Sæpe tulit causis leges, & perculit hostem;

(*a*) Ann. 1263. n. 22.
(*b*) Anno 1290. n. 24.
(*c*) Anno 1289. n. 17.
(*d*) Anno 1290. n. 20. & an. 1291. n. 31.
(*e*) Anno 1290. n. 18. 19. 20. & 28.
(*f*) Ann. 1293 n. 2.
(*g*) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 31.
(*h*) S. Antonin. tit. 20. c. 8. § 1.
(*i*) Ptol. Luc. eod. lib. c. 36. Jo. Villan. l. 8. c. 6. Vita Bonifacii scripta MS. Vall. sig. lit. C. n. 25. & 79. Dini Compagni chr. MS. l 1. Petrarcha l. 2. de vita solit. sect. 3. c. 18. & aliis.
(*k*) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
(*l*) Jac. Card. S. Georg. MS. Vall. l. 1. de coron. Bonif. c. 3.

Anagnia patria Bonifacii.

Sæpe repercussus, contundens spicula victor.
Sæpe fuit mens alta viro, facunda juventus,
Et docile ingenium, solers industria, promptum
Obsequium, secura palam prudentia fari
Præsulibus fecere viam, qua tractus in altum
Cresceret: hinc scribæ munus papalis adeptus,
Omnia pertractans, clarus dictamine quondam.
Cardineo fulsit rubeo levita sacerdos,
Cardo manens. Benedictus herus, nunc culmine summo
Imperat. O pietas miserantis in omnia Christi
Ecclesiæ, cujus lacrymis & vulnere diro
Sanamur, gens cæca mala sucata parentum
Delictis, dum tantus apex, qui sæcula, mores,
Pontifices, clerum, Reges, proceresque, ducesque;
Et Gallos, Anglosque procul, fraudesque minasque,
Terrarumque plagas orbemque viderat omnem.
Romanæque statum sedis veteranus in illa
Eligitur, pensata quidem medicina, coæquans
Languores tibi Christe Deus, sed proxima nobis
Tempora prospicimus. Successit in ardua prudens
Fluctibus in mediis ortus: Campania talem
Edidit, ac tantam produxit Anagnia prolem,

Prænuntiasse S. Cælestinum Bonifacio pontificatum, scribit versu Jacobus Cardinalis, (*m*) idque se ex ipsius Bonifacii & aliorum ore accepisse: additque in curia apostolica paulo post a sua abdicatione remoratum, ut anteactæ vitæ errata sacra exhomologesi apud Bonifacium expiaret (*n*). Auctoris verba hæc sunt, Cælestinum compellantis.

At tua simplicitas, perfectio, puraque mentis
Religio, devota fides, spes firma salutis,
Ille se reserant, quo dulcis in omnia verax,
Cuncta ævo commissa tuo peccamina pandis
Summo apici: quæ causa senem remanere coegit,
Post cessum papale decus discedere promptum.

Nar-

Prænuntiatus Bonifacio Pontificatus.

(*m*) Jac. Card. l. 2. de canoniz. S. Cælest. c. 12.
(*n*) Eod. l. c. 19.

S. Cælest. apud illum peccata exhomologesi expiat.

Narrat soluta oratione idem auctor, ut Bonifacius sanctum virum tradere custodiæ meditaretur, Isque curiæ strepitus perosus fuga solitudinem repetierit: *Humanæ*, inquit, *cedentem*, nempe Cælestinum, *tractans eum secum ad Romanas vel Campaniæ partes ducere tentabat, cavens sibi Ecclesiæque, ne viro simplici aliquorum calliditate periculi aliquid suaderetur. Sed tamen sua in tempus frustratur opinione: nam in die festi circumcisionis ejusve crastino, Neapoli Romam iter aggressurus, præmissum suas celantem vias Murronem ejus insciis custodibus divertisse comperit. Iis Bonifacius caute anxius, nec cœptum iter prosequi, nec latitantem, ac si ejus rei non advertisset, destitit.* Sed de Cælestini fuga iterum anno sequenti.

XXIV. Nazarethana ædicula e Dalmatia in Italiam divinitus advecta.

Nobilitata est hoc anno Italia augustissimo munere sacra Deiparæ æde Nazarethana, quæ ante annos tres ac menses septem in Dalmatia constiterat. Qua de causa in Picenum superato Adriatico mari transvecta fuit, haud plane constat: maxime certe inde ædi sacræ dignitas conciliata est; divini enim aliquid in ea inesse conspicuum fuit. Cum ita locum mutasse compertum est, Frangipanis ex primaria veterum Romanorum prosapia ortus Illyrici prætor similem ædem in eodem, ubi substiterat, loco condidit, ut refert historiæ Lauretanæ scriptor (a): *Nicolaus Frangipanius novam ædem Nazarenæ parem ac geminam in iisdem vestigiis, ubi illa steterat, abs se extructam magnifico circumdedit templo. Id templum S. Mariæ a Tersacto vocatur, vel veteri sanctissimi sacelli memoria, vel novis miraculis nobile, & in eo templo ad januam assimulatæ Nazarenæ domus egregium Nicolas Frangipanii monumentum hodie visitur, qui templi conditor pro sua erga natalem Virginis domum eximia religione proximum illius vestigiis sepulcrum elegit sibi posterisque. Quin etiam marmorea ibi tabula extat perantiqua tanti miraculi ad posteros testis, in qua incisum:* HIC EST LOCUS, IN QUO OLIM FUIT SANCTISSIMA DOMUS B. VIRGINIS DE LAURETO, QUÆ NUNC IN RECINETI PARTIBUS COLITUR. Consedit noctu in sylva Recinetensis agri passus mille circiter a mari dissita, quæ ad nobilem matronam Lauretam nomine pertinebat, atque inde Lauretanæ domus nomen traxit: quod insigne prodigium memoratus auctor his verbis enarrat (b): *Cœleste hoc donum mira opportunitate transmissum Italiæ est anno MCCXCIV.* Et infra: *IV. idus decembris insigni ac sempiternæ memoriæ commendando die Virgo Deipara pacem, salutemque Italiæ ferens, in Piceno suæ domui sedem optavit. Picenum regio Italiæ est haud ignobilis & satis opulenta, e regione Dalmatiæ sita, interjecto Adriatico mari, quod etiam superum appellatur. Ergo sacrosancta domus e Dalmatia trans Adriaticum sinum, qua trajectus patet millia passuum ferme centum, in Picenum delata, consedit in Recinetensis agri sylva mille circiter passus a mari. Ea sylva matronæ cujusdam Recinetensis erat divitis juxta piæque. Lauretæ nomen fuit: cujus deinde nomine Lauretana ædes appellata immortalem vicissim reddidit celebritatem ei, unde nomen acceperat. Tenet fama, nec vana est fides, venienti Deiparæ domicilio arbores obvias velut venerabundas inclinasse se, ac deinde pronas perstitisse quoad ævo, ventis, ferro procumberent. Proinde dum staret nemus, quod hodie excisum est, inclinatas ad ædis adventum longo ordine monstrari solitas peregrinis tanti miraculi testes, recens est adhuc memoria. Narravit mihi haud dubia fide vir abs se complures illarum arborum non fere amplius viginti abhinc annis, nec semel nec sine admiratione conspectas; toto videlicet trunco pronas eas fuisse, ac proclinatas versus mare, qua sacrosanctam domus in destinatam sylva sedem sublimis invecta transierat: easdem porro arbores exciso etiam saltu superstites diu fuisse religione tutante; demum annis abhinc circiter viginti rusticorum accolarum inscitia cæsas, ne impedimento arationi forent.*

(a) Tursell. l. 1. hist. Laur. c. 9.

In iisdem vestigiis loci, e quo translata, excitatum templum.

Insigne Nicolai Frangipani de domo Lauretana testimonium.

In Lauretæ matronæ agro provinciæ Marchiæ Ancon. considet.

(b) Eod. lib. c. 6.

Unde nomen traxerit.

Inclinatum ad venientis sacelli aspectum nemus.

Intempesta nox erat, cum Virginis domus vacuum sylvæ spatium insedit. Custodiebant tum armenta Recinetensium in proximo saltu pastores, divisis inter se de more vigiliis, cum subito lux sacra circumfusa domui excubantium oculos eo repente convertit. Mirum eis videri novum in solitudine illa tectum, & quidem luce conspicuum subito extitisse. Et fuit inter eos, qui eam conspexisse se diceret cum sublimis supra mare ferretur. Igitur sociis ad spectaculum excitatis, primo multa inter se, ut est admirantium mos, sciscitari; inde mutuis se vocibus ad rem explorandam accendere, omnesque pariter id quod erat conjectare cœperunt ibi aliquid esse divini: accedunt, tectum subeunt. Limen ingressi, cohorrescere primum animos, mox insuetata quadam dulcedine perfundi sentiunt. Itaque venerabundi precibus reliquam exegere noctem, quæcumque sub tecto erant intentius contemplantes. Prima inde luce ex iis nonnulli Recinetum (aberat ab eo loco millia passuum ferme quatuor) iter intendunt: quæ viderint dominis nunciant. Tota res primo ob auctorum simplicitatem cum ipsis auctoribus spreta, vana scilicet ab iis afferri, & fortasse objectam in somnis imaginem. Pastoribus deinde omni asseveratione affirmantibus, enimvero oculos facturos fidem si vellent; domini magis velle credere quam audere. Ad ultimum, ne aut creditum temere tam insolitum

Cœlestis splendor sacram ædem circumfundit.

Pastores miraculi testes & nuntii.

tum

tum miraculum rusticorum hominum testimonio, aat pro vano prætermissum, quod verum esset, ipsorum incuria videretur, illis comites addunt se, quid tandem rei foret exploraturi. Ubi ventum est in demonstratum nemoris locum, & pastorum fides extitit; vix satis oculis, vix sibi quisque credebat. Certe illam ædem ibi nunquam antea visam, nec recens conditam, quod ejus vetustas satis ostendat, divinitus utique aliunde advectam, aut cœlo delapsam. Talia admirabundi inter se mussitantes propius accedunt: tectum cernunt non tam specie quam antiquitate insigue. Mirantur adeo vetustum ædificium stare nullis innixum fundamentis, nullis suffultum adminiculis. Mox suspensis animis limen intrant, B. Virginem Jesum puerum manibus complexam supplices venerantur. Nec pietatis defuit fructus. Tantus repente eos lætitiæ mistus horror incessit, nusquam ut in omni vita præsentius Dei numen sensisse se dicerent. Confestim igitur in urbem citato recurrunt gradu, divinum munus inter se sibi & patriæ gratulantes. Præcipuum Lauretæ matronæ gaudium fuit, cujus saltum divina illa ædes insederat.

Ut primum urbem tanti miraculi fama pervasit, velut signo dato, mirus hominum cujusque ordinis ac generis insolito spectaculo oculos implere capientium concursus fieri in sylvam. Non pueri, non puellæ, non senes, non debiles domi continere se posse. Ægri quoque relictis grabatis adrepere, visendi cupiditate, ut fit, vires subministrante. Plerique impetu quodam ardoris ruentes certatim ante alios provolabant, ut tale spectaculum oculis capesserent primi. Quo propius perveniendi spes admo-

Piorum ad sacram ædem concursus.

vebatur hoc magis concurrentium multitudo visendique cupido crescebat. Ubi vero sacrosancta sedes, cujus conspectum rami arborum intersepserant, in apertiorem saltum ingressis subito apparuit, confestim omnes in unum convolare cœperunt: tantique undique ex sylvæ semitis repente concursus facti adire, contingere, osculari sanctos parietes cupientium, ut se mutuo prementes pene alii super alios corruerent. In augustæ sedis ingressu, dum venerabundi salutant Virginem, ingenti religione perfusi lacrymarum vim profundunt, consilia ineunt meliores vitæ, ab eo loco divelli nequeant. Inter hæc ingentes undique ægrorum præcipue ac debilium clamores exaudiri, confusis vocibus patronam, matrem, cœli Reginam, Dei parentem appellantium, valetudinemque ac sanitatem crebris exposcentium precibus: nec

Beneficia divinitus collata opem Deiparæ implorantibus.

voces vanæ, nec preces irritæ cadebant. Protinus depulsis morbis, restitutisque viribus multorum divina vis extitit. Tum vero ingeminari clamor cœptus agentium Deo ac Virgini grates, & cœlestem vim opemque prædicantium in se ipsis expertam.

Ergo ut Recinetensibus divinæ lux liberalitatis affulsit, certatim sanctissimæ Virginis cella coli ubi eis, celebrarique cœpta est. Sed privata inter publicos honores Lauretæ studia eminebant, ex quo ædi Lauretanæ deinde nomen factum. Ut vero ex hoc loco in collem proximum atque iterum in alium deportata fuerit, sequenti anno dicetur.

XXV. Aquitaniam Philippus Eduardo eripit.

In Galliis bellum atrox gestum, cujus causas anno præterito Eduardum inter & Philippum enatas vidimus. Cum enim Eduardus constituta die ad dicendam vexatæ populatione Galliarum oræ maritimæ causam non affuisset, Philippus Rex ipsum Aquitaniæ ducatu, cujus nomine fiduciarium se erat professus, edicto privavit, ad quam provinciam recipiendam validum immittit exercitum: ac tum, cum Angliæ Rex Edmundi fratris opera, Joanna & Maria Reginis Franciæ fœderis interpretibus, illatas Gallico nomini injurias, permissis Regis Gallorum fidei sex arcibus ac datis pluribus obsidibus, sarciret; sponderetque Philippus Rex edictum in Eduardum de revocanda ad Gallicam coronam Aquitania abrogaturum; tum etiam Eduardus Philippum ad dirimendas familiari colloquio controversias aditurus esset, atque ideo Angli pacis confidentia a bellico apparatu minus instructi essent; repente Philippum dolo & vi Aquitaniam imparatam armis & milite subegisse, queruntur Angli historici, (a) ex quibus Walsinghamus hæc habet: Ecce, procurante pacis æmulo, immutatum est cor Regis Franciæ, conductusque Regi Angliæ denegatur, & litera constabularis revocatoria per posteriorem literam irritatur. Et * quia per constabularium Vasconiam in manu potenti intrantem, custodibus, & ministris juxta tenorem literæ, nempe Eduardi jubentis sex arces pacis causa Franco dedi, sibi apportatæ se subdentibus in manu Regis Francorum, accipitur terra tota, ministri omnes Regi Angliæ terræque custodes obsides, & captivi Parisios deducuntur. Post dies tantum aliquot Edmundus Reginas rogavit, ut juxta promissa sua & pactiones initas Regem Franciæ interpellarent super conductu Regis Angliæ concedendo, citatione revocanda, terra restituenda, & obsidibus liberandis. Rex vero Francorum per quosdam milites ad Edmundum missos infitiatur se quicquam de talibus pactis scire. Ut vero Bonifacius VIII. qui postea controversiæ arbiter delectus est, debellatam hoc dolo Aquitaniam Anglo restitui jusserit, dicemus inferius.

(a) Vverst. Flor. hist. & alii. Vvalsingh. in Eduardo I. sub an. 1295.
* sic

Funesto ita bello, cujus fructus fidei hostis in oriente colligebat, impliciti Reges alternis sese cladibus obtriverunt. Gallus enim terra viribus instructior: Anglus vero in mari victor plura hosti mala retu-

 lit;

Maritimo prælio vincitur. Deficiunt ab eo Flandri.

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 35.

lit; tum periculosissimum Gallo bellum conflavit, Guidone Flandriæ comite, nonnullisque principibus Galli clientibus ad defectionem pellectis, de qua hæc Ptolemæus Lucensis (a): *Suo autem tempore*, nimirum Cælestini, *guerra inter Regem Angliæ & Regem Franciæ multum fervet, & multa mala sunt commissa in mari; & in terra prævalet Rex Franciæ & circa partes Vasconiæ: in mari autem Rex Angliæ cum adjutorio Bajonensium. Hujus autem guerræ occasione inchoata est discordia inter Regem Franciæ & comitem Flandriæ, eo quod comes contraxerat parentelam cum Rege Angliæ dans filiam filio Regis Angliæ, Rege Franciæ irrequisito, qua de causa pater & filia longo tempore fuerunt detenti Parisiis.* Evasit deinde fuga comes, turbosque ingentes concitavit. Impulsus quoque ob Eduardo Adolphus Rex Romanorum, cujus gratiam magnis muneribus Anglus emerat, ut Philippo bellum inferret: is vero, ut causam prætexeret, regnum Arelatense ac spineam Christi coronam per oratores repetiisse refert Eberhardus: (b) verum ex Bonifacii VIII. literis (c) ad Philippum Regem Francorum non injustam, judice Pontifice, de Burgundiæ comitatu, qui a Rodulpho Rege defecerat, litem movisse colligitur: *Amantissime*, inquit, *fili, considera quis Rex quisve princeps regnum tuum non impugnatus a te, vel non offensus impugnant. Nonne Rex Romanorum fuisse occupatas a te tuisque prædecessoribus, seu occupatas teneri civitates & terras, seu limites ad Imperium pertinentes cum instantia conqueruntur, & specialiter Burgundiæ comitatum, quod notum est fore feudum descendens ab Imperio & recognoscendum ab ipso? Nonne charissimus in Christo filius noster Rex Angliæ illustris de nonnullis terris Guasconiæ asserit illud idem? Nunquid super iis dicti Reges denegent stare juri? &c.* At de his iterum inferius.

(b) Eberhar. apud Canis. antiq. lect. pag. 329.

(c) Bonif. VIII. l. 2. ep. 98.

Indicit illi bellum Adolphus Rex Rom.

XXVI. Fraticellorum & Bizoch. hæresis exoritur.

(d) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

(e) Baron. ex eo in sylva MS. pag. 400.

Petrus Macerat. & Petrus Forosempron. illius auctores.

Damnabant conventuales.

Emergere hoc anno cœpisse nefandam Fraticellorum & Bizochorum hæresim, referunt Jordanus (d), & Baronius (e), auctoribus duobus Minoritis apostatis, quos S. Cælestini simplicitati illusisse, cum virus obtenso sanctitatis larva tegerent; atque ab eo obtinuisse, ut eremiticam vitam colerent. Quæ vero veneno suis affunderent, quæve inde secuta sint, ex eodem Jordano petamus: *MCCXCIV. Petrus de Macerata & Petrus de Forosempronio apostatæ fuerunt ordinis Minorum & heretici. His petentibus eremitice vivere, ut regulam B. Francisci ad literam servare possent, Cælestinus sua pura, sed periculosa simplicitate concessit, & sibi adhærentibus: quibus plures apostatæ adhæserunt, qui statum communitatis condemnabant & declarationes regulæ, & vocabant se fratres S. Francisci, sæculares autem vocaverunt bizocios & fraticellos, vel bocasotos. Hi dogmatizabant, quod nullus summorum Pontificum regulam B. Francisci declarare potuit. Item quod Angelus abstulit a Nicolao IV.* cœperat is in hos novatores animadvertere (f), *auctoritatem papatus, & ab illo tempore non fuit Papa in Ecclesia, nec verus prælatus, vel sacerdos nisi inter eos solum; & quod ipsi soli sint in via Dei, & vera ecclesia: & mutaverunt secundo sibi nomina. Vocaverunt se primas Liberatus, secundus Angelus dictus, quia se fingebat revelationes angelicas habere.* Pullulasse eandem sectam Cælestino Pontifice, cum viro sancto ab hypocritis pietatis specie fraus objecta esset, atque in eam non modo ex Minoritorum familia apostatas, sed etiam ex tertio ordine, atque aliam hypocritorum illuviem confluxisse, Joannes XXII. testatur in illa sanctione, quam adversus eam pestem, cum in Italia, Galliis, & oriente serperet, edidit: *Nonnulli*, inquit, *profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu fratres de paupere vita, Bizochi sive Biguini, vel aliis nominibus nuncupantur.* Et infra: *Habitum novæ religionis assumere, congregationes & conventicula facere;* Et infra: *quasi eorum secta foret una de religionibus per sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserunt & præsumunt etiam incessanter. Et ut ipsorum error, veritas, & impietas religio reputetur, plurimi eorum regulam, seu ordinem fratrum Minorum, quem S. Franciscus instituit, se profiteri ad literam, * conservare confingunt;* [* &] *quamquam in obedientia generalis, aut provincialium ministrorum non morentur, prætendentes se a sanctæ memoriæ Cælestino Papa V. prædecessore nostro hujus status, seu vitæ privilegium habuisse.* Et infra: *Ipsorum quamplurimi (sicut fide digna relatione percipimus) a veritate catholicæ fidei deviantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare.* Illustrantur superiora a sancto Antonino (g) dum tradit jam ante exortos qui paupertatis consectandæ pernicioso zelo multa scandala in sacro S. Francisci sodalitio Nicolao IV. Pontifice maximo concitarint: *Papa*, inquit nimirum Nicolaus, *misit literas dicto generali*, nempe Raymundo, *ut contra quosdam fratres, qui in provincia Provinciæ schisma videbantur inducere, statum aliorum fratrum damnantes & se spiritualiores cæteris reputantes, procederet. Quorum nonnulli reperti sunt infamiam & scandala in provinciis suscitantes, & doctrinam non consonam veritati tenentes.* Tradit etiam Petrum Olivi plura de ordinis paupertate effutiisse, additque: *Multos*

A Cælestino obtinent eremiticæ instituti sequi.

Delirabant Nicolao IV. pontificatum ereptum divinitus.

(f) S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 9.

Nullum verum præsulem nec sacerdotem nisi inter suos sectarios fuisse.

Jactabant divina arcana sibi pandi.

(g) S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 9. §. 12.

Quæ fuerint hujus hæresis exordia.

tor sequaces in doctrina habuit, zelum nescio quem sine discretione habentes, sub devotionis colore non modicum captiosos, a quibus multa scandala sunt secuta. Scribit idem sanctus (a) de iisdem ad insaniam & impietatem paupertatis jactatoribus, qui se ab ecclesia Romana divulserant: *Adhuc reprobi illi inveniuntur in saeculo, constituentes sibi papam vel potius antichristum, episcopos & sacerdotes; & per domos muliercularum dogmata sua docent, & sacramenta ministrant filii diaboli*. Ut vero ad nefariam sectam, quae in Italia Fraticelli della opinione vulgo nuncupata est, abolendam Bonifacio primum, ac dein aliis Pontificibus desudandum fuerit justisque ii poenis conterriti in orientem ad novam illi pestem inferendam aufugerint, dicetur inferius; nunc Graecorum res perstringendae sunt.

(a) Tit. 21. c. 5. §. 1.

XXVII. Depulso patriarchali sede Constantinopolitana Georgio Cyprio, quam is flagitio invaserat, subrogatus est a schismaticis Athanasius, ut ait Gregoras (b), vir indoctus sed austerus, atque ideo cum sacerdotum collegio haud placeret, Joannes Sozopolita ad thronum evectus. Tanta erat in schismaticis inconstantia, & patriarchae levissimorum virorum temeritati adeo obnoxii, ex quo Romani Pontificis obsequio se subduxerunt. Joannes porro Michaelem Andronici filium corona redimivit. Subdit vero auctor Michaelem non Balduini Constantinopolitano Imperio exacti e filio neptem ob graviora Caroli petita, sed Regis Armeniae sororem uxorem duxisse. Meruit forte Aytonus Armenus, qui S. Francisci instituta Joannis nomine accepto sectabatur, ob inita cum schismaticis foedera a Deo plecti, quae enim ipsi ac toti Armeniae funestissima mala earum nuptiarum occasione invecta fuerint, describit Sanutus, (c) nimirum dum ipse Mariam sororem Constantinopolim magno apparatu duceret, fratrem Sebath Armeniae sceptrum corripuisse: *Christiani*, inquit auctor, *transmarini, licet impiorum cladibus lacerati, in Armenia maxima scandala concitant inter se: cum enim Ayton Rex Armeniae Constantinopolim pergeret, quia filius Andronici ejus sororem desponsaverat ducens secum fratrem Thoros, Sebath alter frater regni diadema sibi imposuit MCCXCIV. ex eo motus, quod Ayton numquam coronari voluit, sed magis fratrum Minorum sumpsisset habitum, & frater Joannes ex tunc communiter vocaretur. Cum igitur rediisset Ayton ab Armenis repellitur. Cognita causa in Cyprum primo, dein in Constantinopolim navigat, & inde pergit ad Tartaros, ut de fratre ponat querelam: sed hunc ille praevenit, & ad gratiam captandam Tartaram duxit uxorem*.

(b) Nicep. Greg. l. 6.

Michael Andr. filius Mariam Aytoni Reg. Armen. sororem ducit.

Divina de Aytono ob inita cum schismat. foedera ultio.

(c) Sanut. l. 3. p. 13. c. 8.

Sebath Armen. sceptrum illi eripit.

Affinitatem contrahit cum Tartaris.

I. INeunte anno a Virginis partu millesimo ducentesimo quinto, indictione octava, Bonifacius electus Neapoli summus Pontifex, susceptis Ecclesiæ gubernaculis, quæ Cælestinus posuerat, orbem universum complexus animo, pacare Italiam, Siciliam revocare ad officium, Hispanias foedere cum Galliis conjungere, Philippum & Eduardum Reges ad pacem adducere, Adolphum Romanorum Regem ab invadendis Galliis deterrere, cæteros Christianos, qui in mutua conjurarant funera, tanquam fidelibus perdendis Saraceni non sufficerent, firmissima connectere concordia; initaque armorum societate, schismaticos Græcos ad obsequium ecclesiæ Romanæ adigere, ac Terram sanctam ob dissensiones occidentalium amissam recuperare, est meditatus adeo, ut apposite hanc sententiam in pontificium symbolum acceperit (a): *Domine Deus in adjutorium meum intende*. Ob ea vero egregia consilia jure cum præstantissimis quibusque Pontificibus conferendus, pluribus videbitur; quamvis tristes exitus ex lætissimis initiis emerserint; ut Bernardus (b) hæc de ipso prodiderit. *Incepit quadam singulari via suam potentiam, & papalem magnificentiam dilatare, cujus prædecessor Cælestinus miracula operatus est in vita sua & post mortem; ipse vero Bonifacius Papa fecit mirabilia multa in vita sua; sed ejus mirabilia in fine mirabiliter defecerant*. Illustrabuntur hæc ex universa illius pontificatus historia, quam aggressuri primum ex Jacobo Stephanesco, qui a Bonifacio Cardinalitia dignitate auctus, versu illius res gestas, & Cælestini ad eremum fugam ac mortem cecinit, exordiemur. Refert imprimis, ut Bonifacius, quamvis precibus a Carolo urgeretur, ut Neapoli consisteret, pontificii decoris esse arbitratus Romæ insignia dignitatis accipere, in Urbem Regibus Siciliæ & Ungariæ stipatus (c) venerit, magnoque plausu & apparatu a civibus receptus sit.

Altiora Bonifacii, & laude dignissima consilia.

(a) Ep. 284. & aliis.

(b) Bern. in chron. Rom. Pont. hoc ann. vit. Bonif. in Vall. MS. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

(c) Jac. Card. de coron. Bonif. l. 2. c. 7.

(d) Ib. c. 5.

Pontificium iter versus Urbem.

Attamen (d) ut Petri sedes compressa dolore
Libertate frui, sponsumque revisere posset,
Admonitis sermone gravi dictoque salubri
Regnicolis; laudando fidem, Caroloque secundo,
Ut pia subjectos pascat clementia regno
Attritos bello, vastisque laboribus actos;
Carpit iter Præsul, Capuam, montemque Casinum,
Inde Ceperani transvexit flamina ponte.
Cumque per effusos peteretur Anagnia campos,
Obvia multiplici discurrit milite pompa.
Excipiensque patrem rupes nativa pedestres
Effudit choreas, jussas occurrere palmis.
Illic nobilium procerum pars magna vetusta
Urbis in adventum Papæ deferre senatum
Venerat. At sumpto Romana attingere Præsul
Mœnia festinans, patriam civesque relinquens,
Continuavit iter; quoad altam cerneret Urbem.

Delata illi a Romanis senatoria dignitas.

Et infra:

Roma velut sponsum remeantem carcere ab hostis,
** Exceptum foret, frontem vestita coronas,*
Vadit in occursum, laudansque excurrit in urvis
Miles, eques, clerusque canunt sua thura ministrat
Pontifici. Primum Laterani templa novellum
Suscipiunt patrem. Confestim principis aula
Clavigeri Petri gaudens suscepit euntem.
Hic locus, hic thalamus, sedes quoque festa sacrandis.

* Exceptura

Ingenti pompa Urbem ingreditur.

Antequam sacraretur Bonifacius, ad aram B. Petri accedens, sacramento se obstrinxit B. Petro, se nunquam ab ecclesia defecturum: fidem de Deo uno & trino, deque incarnato Verbo, & quæ in conciliis oecumenicis definita erant, spreto necis discrimine, constantissime defensurum: canonicas sanctiones, ac patrum traditiones, & Pontificum decreta servaturum; tum ad restituendam ecclesiasticam disciplinam Cardinalium consilio usurum: opemque divinam ad hæc implenda precatus, juris jurandi formulam (e) subjectis conceptam verbis sacris B. Petri reliquiis imposuit. II.

Sacramentum a Bonifacio nuncupatum B. Petro.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen. Anno dominicæ incarnationis MCCXCV. indictione VII. ego Benedictus Cajetanus sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconus Cardinalis & electus ut fiam, per Dei gratiam, hujus sacræ Apostolicæ sedis minister humilis, profiteor tibi, B. Petre

(e) Ext. in MS. arch. Vat. Nicolai Card. de Aragon. sign. lit. C. n. 196. varia de reb. sedis Apost. p. 138.

Illius formula.

Apo-

Apostolorum princeps (cujus claves regni cœlestis ad ligandum atque solvendum in cœlo & in terra creator atque redemptor omnium Jesus Christus tradidit, inquiens: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis) sanctaque ecclesiæ tuæ, quam hodie tuo præsidio regendam suscipio, quod quamdiu in hac misera vita constitutus fuero, ipsam non deseram, non derelinquam, non abnegabo, nec abdicabo aliquatenus, neque ex quacumque causa & cujuscumque metus vel periculi occasione dimittam, vel me segregabo ab ipsa: sed veræ fidei rectitudinem, quam Christo auctore tradente per te & beatissimum coapostolum tuum Paulum, perque discipulos & successores tuos usque ad exiguitatem meam prolatum in tua sancta ecclesia reperi, totis conatibus meis usque ad animam & sanguinem custodire tam de sanctæ & individuæ Trinitatis mysterio, quæ unus est Deus, quamque de dispensatione, quæ secundum carnem facta est unigeniti Filii domini nostri Jesu Christi, & de cæteris ecclesiæ Dei dogmatibus, sicut in universalibus conciliis & constitutionibus apostolicorum Pontificum, probatissimorumque ecclesiæ doctorum scriptis sunt commendata; idest quæcumque ad rectitudinem veræ nostræque orthodoxæ fidei a te traditionem accipiunt conservare: sancta quoque universalia octo concilia, id est Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, Chalcedonense, Quintum quoque, Sextum, item quoque Constantinopolitanum, & Septimum, item Nicænum Octavum quoque, item Constantinopolitanum usque ad unum apicem inviolata servare, pari honore & ventratione habere digna, & quæ prædicaverunt & statuerunt omnimode sequi & prædicare; quæque condemnaverunt condemnare ore & corde diligentius & vivacius quamdiu vixero. Omnia decreta canonica prædecessorum apostolicorum meorum Pontificum quæcumque vel synodaliter statuerunt & approbata sunt confirmare & indiminuta servare, & sicut ab eis statuta sunt in sui vigoris stabilitate custodire: quemque vel quosque condemnaverunt vel abdicaverunt, simili sententia condemnare vel abdicare: disciplinam & ritum ecclesiæ, sicut inveni & a sanctis prædecessoribus meis canonice traditum reperi, quandiu vita mihi comes fuerit, illibata custodire: & indiminutas res ecclesiæ conservare, nec alienare, seu in feudum aut censum vel emphyteosim dare quomodolibet ex quacumque causa, & ut indiminute custodiantur operam dare: nihil de traditione quam a probatissimis prædecessoribus meis traditam & servatam reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam novitatem admittere; sed ut eorum vere discipulus & sequipeda totis mentis meæ conatibus, quæ tradita canonice comperio, servare & venerari: si quæ vero emerserint contra canonicam disciplinam fratrum meorum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalium omnium, quorum consilio & consensu, directione & rememoratione ministerium meum geram & peragam, emendare, aut patienter (excepta fidei aut Christianæ religionis gravi offensione) tua & beatissimi coapostoli tui procurante intercessione, tolerare: sacros quoque canones & canonica statuta Pontificum ut divina & cœlestia mandata (Deo auxiliante) custodire, utpote Deo & tibi sciens me redditurum de omnibus, quæ profiteor, & quamdiu vixero, egero, vel omisero, districtam in divino judicio rationem, cui sanctissimæ sedi divina dignatione (te patrocinante) præsideo, & vicem intercessionibus tuis adimplebo.

Obstringit se ecclesiæ.

Ad tuendam fidem de Deo uno & trino, deque Christo redemptore.

Ad sustinenda octo œcumenica Concilia.

Ad servandas sanctiones canonicas.

Et traditiones.

Disciplinam ecclesiasticam restituendam.

Eris autem mihi in illa die terribili propitius, hoc conanti & diligenter servare curanti. Adjutorium quoque & præbeas obsecro in hac corruptibili vita constituto, ut irreprehensibilis appaream ante conspectum judicis omnium domini nostri Jesu Christi, dum terribiliter de commissis advenerit judicare; & facias me dextræ Partis participem, & inter fideles discipulos, ac successores tuos esse consortem. Hanc autem professionem meam per notarium & scriniarium sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, jubente me scriptam, propria manu subscripsi, & tibi, beato Apostolorum omnium princeps, pura mente & devota conscientia super sanctum corpus & altare tuum sinceriter offero. Actum Romæ anno, mense, indictione, ut supra. Nuncupato eo jurejurando, Bonifacius sacratus est Pontifex, describitque memoratus Jacobus Cardinalis servatos in consecratione ritus, cultumque, quo magnifice adornatus novus Pontifex ad aram accesserit.

Implorat S. Petri opem.

Consecratur in ecclesia S. Petri.

——— Rosco (a) velamine fulgens
Ingreditur sacra templa Petri, mantoque relicto,
Induitur niveum zona succinctus amictum.
Velaturque caput, texto radiante monili,
Haud faciem solito colli circumdare nuda
Pontificis, fulvo micat & carbunculus auro
Insitus, & varia fulgent in pectore gemmæ.
Et stola demissis pendet conjecta lacertis.
Nec deerat byssus tunicæ, manicataque vestis
Levitæ, casulaque capax a forfice forma,
Post longas habitura plicas, contracta ministris.

(a) Cap. 9. Sacrandi Pontificis cultus.

Cor-

Cornua fronte gerit, duplicem signantia legem:
Legem quippe novam Christi, veteremque figuram,
Alterius quas nosse suum, quas condidit idem
Omnipotens. Chirotheca manus, digitosque venustat
Annulus, & cubitum lævum cingitque maniplus.
Nec non cardinei proceres, distinctus & ordo
Cuique dabat, sumpsere habitus discrimine fuci
Nullos namque color tingens in sidone vestem
Consimiles. Sic ergo dies ornata refulsit.
Sic & Pontifices vicina plebis, in Urbem
Acciti, festis aderant.

Et infra:

(a) Cap. 2. *His (a) comptus sublimis apex sandalia gestans,*
Ornamenta pedum.

Et infra:

——————— *Mediusque accessit ad altum,*
Egregiumque decus fidei venerabile donum,
Christicolis altare Petri de marmore casum,
Porphyriisque gerens fulvit a celte columnis
Quattuor, argenti cælum, quod tempus in atrum
Accessus ad altare S. Petri. *Verterat; ac subter fusi sub tegmine cupri*
Corpora sacra tenens, totum veneranda per orbem
Ætherei Petri, Pauli quoque gentibus almi.
Doctoris, quo solus apex summusque sacerdos.
Chrisma capit flagrans: decet hac nam gloria patrem
Cumque genuflexo sedi prostratus, & auro
Procubuisset herus, simul omnis & infula circum
Pontificum supplex in faldistoria pectus
Funderet, & læta resonasset murmure ...
* Pressisseque duci ** Atque duci pressit sacras in vertice palmas,*
Suspensusque liber capiti non clausus in altum
Servati in consecratione ritus. *Præforet is præsul, cui subditur Ostia Tybrim*
In mare deducens, faciem conversus in illum,
Qui sacrandus erat, præstansque altaribus idem
Incipit, ampulla liquidum perfundere chrisma
In caput, atque brevi digito complere coronam,
Et complere manus, quidni si balsama fragrant,
Non falsis commixta dolis, sed sponte virenti
Mixta oleo? Cur ista? Notant in præsule famam Eorum mysteria.
Balsamus, inspirans citri recalentis odorem,
Atque oleum clarere Dei sub lumine mentem.
Quippe decet famam populo Christoque celebrem
Conservare domum. Cur nam uda est spharica cervix?
Cur manus? En facies operum signata per actus,
Qua pia, dum blanda palma sacrantur oliva,
At capitis summum signans rationis acumen
Balsamus oblimat, faciens incendia sacri
Flaminis. Hac præter quam sit veneranda potestas,
Illius frons uncta docet, testatur & actum
Officii limita manus. Nam claudere coeptum
Maturabat opus sacrans, ubi mystica sueti
Verba micant, sensusque patent gravitate referti.
Pallia (b) tunc humeris, crucibus candentia nigris, (b) Cap. 5.
Impositis lævita rubens, quibus aurea puros
Saphiros defixit acus, laudansque monile
Fert sublime datum, certo non limite septum
Posse: sed effusæ ubertum suscipe vires
In genus omne virum, pulso discrimine sexus.
Ad Patris ingeniti, Geniti quoque, Flaminis almi,
Virginis intacta matris nascentis ab ortu,
Et Petri Paulique ducum, renovatus honorem,
Ecclesiæ titulum Romanæ suscipe signum.
Hoc tanta virtutis apex, de corpore sumptum III.
Principis ætherei. Post hæc sacratus adaucto
Insidens, thalamo summus Bonifacius heros,
Atque alios patres suscepit, & oscula passim.

Et infra:

His

(a) Cap. 4. Peracta solemni pompa sacra res.

His (a) ita : consurgens austentis cantica Christi
Incboat, angelicam vocem, sonitumque tubalem
Effert, & celebris missæ solemnia complet.
Haud ulii procerum: nam delibuta coronas
Non prius in festis, quam dictet epistola sensum
Turba solet, princepsve canit; sed libat eodem
Tyro novus. Varias impulso gutture voces
Concrepat inde chorus, duplicat sua vulnera pason.
Hic petit unisonum stabili firmatus in unco,
Et liquidas errore vago modulamine voces
Per medium, perque omne solum, perque ardua firmat.
Ille tonum Romanus avet, clarum diapeate
Ille canit, ferit ille gravem quarta diatesseron.
Lubricus in vocem nescit consistere pernix
Italus, hic notas refricans seu nubila guttas.
At flatu melior vox Gallica, lege morosum
Præciait, & queruli gominans retinacula puncti
Instar habet dure percussi incudibus æris.
Nec tantum clerus, sed divis vestibus usi
Causarum patroni aderant, magnoque tumultu,
Dum levita canit, summo præconia Papa,
*Exclamare * pio laudes de more celebres.*

Festæ acclamationes novo Pontifici datæ.

* id est exclamavere

IV. Ut corona papalis fuerit redimitus.

Prosequitur auctor uti augustissimum missæ sacrificium a novo Pontifice peractum sit; deinde nobiles Romani aureis togis nitentes Ursini, Columnenses, Sabelli, Stephanesii, Annibaldi, aliique spectaculi pompam adornarint; utque postea Bonifacius extra S. Petri basilicæ limina corona cinctus fuerit, ita celebrat [1] (b).

(b) Eod. l. 2. c. 7.

Ut prius insignis casula variante colorem,
Insedit, sacris pedibus subsellia calcans;
Tunc senior levita manu diadema vetustum,
Imperii signum, pavonis cortice candens
Pennarum, intexto gemmis radiantibus auro,
Vallatum in gyro, cui summo in vertice carbo
Evomit, & cubito gemmarum maxima flammas
Imposuit capiti, sphæra cubitique figurum
Accipiens, phrygium lapidum fulgoris inane
Quondam; sed nivei pileum candoris acuto
Vertice contentum, gemma nunc temporis auctum.
Hac Romana tenens quondam fastigia Cæsar,
Imperitaas mundo magnus pietate monarcha
Constantinus apex statuis, tum primus in orbe:
Fonte sacro purgatus herus, proprium sibi regnum,
Sea phrygium manibus Silvestri in vertice pressit.
Officiique humilis gessit stratoris ab ipso
Mundatus lepra monitus per somnia princeps.
Qui licet in terris Petri successor apertum,
Et clausum retinere queat procul obice cœlum;
Confessor tamen ipse sacer latitabat in antris,
Martyrii palmam devoto pectore zelant,
Usque quoad vectus coram stetit, atque profantem
Audiit Augustum, Petri Paulique ducatu
Post scelus exosum, positisque in crimine metis,
Ad Christum veramque fidem, sanctum quoque dogma
Venturum, baptisma datur, miracula clarent.
O pietas immensa Dei spatiosa per omnes!
O virtus! O digna salas!

A Constantino regia insinia data Pontificibus.

Pergit auctor (c) qua pompa ex ecclesia V.

(c) Cap 9.

NOTÆ [1] PAgius junior in breviario pontificum Romanorum ad vitam Bonifacii num. X. egregie demonstrat hanc fidei professionem suspiciosam esse maxime, & plane confictam; id vero arguit primo quod ibi Bonifacius diaconum se cardinalem appellat, cum re ipsa presbyter cardinalis fuerit. Insuper suspiciosa redditur ex variantibus, quæ occurrunt, collatis inter se variis hujus professionis formulis, quas Bzovius & Raynaldus ex vaticanis codicibus describunt. Ad hæc, nemo veterum fidei professionem istam præmissam a Bonifacio scribit. Nec sane istud moris ante decessores pontifices obtinuisse scimus. MANSI

Qua pompa ad ecclesiam Lateranensem percexerit.

(a) Eod. lib. 1. 8.

fia S. Petri Lateranum triumphantium more petierit.

Principio (a) crux celsa Dei, suffectaque celtis
Ingenio rutilans hastili fertur in altum.
Post ipsum quadratus equus detextus ad ante,
Valetusque rubro scarloti stercora nacto
Cygneus ad dextram vehitur. Vexilla sequuntur
Ordine bis seno tenus, & pluvialibus. Ambo
Navales præfecti adeunt, quos protinus omnis
Infula Pontificum, sacrato vertice candens,
Subsequitur: numerum veniens Romanus & abbas
Aggerat: hos retro lento procedere gressu
Pontificum veneranda cohors, parc una senatus,
Aggreditur clausis pars altera septa planetis,
Presbyterum gravitata sua succedere dignum
His putat: ac longo protensa sub ordine turba,
Scribarum, doctumque simul, legumque professum,
Hos tantos sectare patres, cœtusque caventum,
Cum Græcis aliisque viris, qui psallere doctum
Ensiferum potuers ducem, post terga priorum
Incedunt. Similisque manus tunicata per artus
Pontificis Romana Urbis postrema ferebat
Agmina, qua filum rectæ servavimus ala
Nos levitarum cuneus, nos illa senatus
Dalmaticae vestita togas. Pars nobilis una
Ilicet assequitur, scandens mantilibus albis
Tectos undique equos, legio ceu cuncta bicornis,
Ut festo clarere, die, possetque triumphis.
Fecerat ac serie proceres incedera victus.
Edocet hoc etiam, ne fore abolescat in ævum,
In scriptis monimenta tenent. Sed vadere recto
Tramite quis poterat?

Et infra:

(b) Cap. 9.

Progreditur (b) sic summus apex, cui tanta relucet
Gloria, sublimi phrygio vestitus, & auro,
Cornipedemque sedens niveum sub tegmine nacti,
Mandentemque genis ibat, quo lætior, aurum,
Adventabat equo candens diademate, palla,
Aurataque super palla, nam cuspide plumæ
Cypressus consuta nitet. Tunc lora tenebant
Illustres Gallique duces, Carolusque secundus
Rex Siculus, Carolusque puer prolesque juventa,
Floridus Ungariæ materno a stipite nomen
Regis habens. Dextram pater accipit, atque sinistram
Filius, ardentes habitu, quos uvea tinxit
Grana rubens; siquidem Terra per rura laboris
Hi Reges sociare patrem venere volentes;
Jure tamen: nam sceptra tenet vassallus ab ipso
In feudum Siculus: nec non de more, vicissim
Divisum sortita locum Romana senectus
Id peragit procerum terræ cœlique ministro,
Dum pergit sacratus apex, quem circuit amplus
Miles eques post terga ruens, festumque decoranc
Appulus & Gallus, Romanus & inclytus omnis,
Nobilitas Campana sequens vestigia summi
Principis. An numerum poterit quis pandere metro?

Pontis magnificus cultus.

Reges Siciliæ & Ungariæ illi stratorum munus exhibent.

Et infra:

Sic igitur vadens redimitus tempora regno,
Summus apex propriam signabat acumine dextra,
Devotamque sibi cupidamque invisere plebem:
Qua laudes exclamat hero, qua & vivere longum
Optat, &c.

Prosequitur, ut Romani varios arcus magnifice, qua iter erat, adornassent; tum subdit (c): VI.

(c) Cap. 13.

Progrediens Princeps Lateranum summus in orbe
Appulit, haud phrygium, mitram sed vertice gestans,

Pon-

Pondere confectus nimio,

Et infra:

——— Primusque sacerdos
Cardineus sacram Princeps dum tendit ad aulam,
Ut levita prius cecinit praeconia, septus
Judicibus, declamat hero, laudesque perorat
Illi. Cum residens Silvestri in limina ductus
Munera divisim largitur cardine fultis,
Praesulibus aliis, clero, laicisque ministris
Summus apex, humeros roseum vestitus amictum.
Data apud Lateranum munera. *Hac ita: ut immemores videamur quaerere fastus,*
Ac humilem tempsisse domum, solemnia cleri
Pandimus. En sedes, capiens de stercore nomen,
In platea est circa templum, despecta parumper.
Visa novis, quia fœda loco, qua maximus heros
Hoc fortasse die recubans, ubi primitus illic
Non foret adventu positus ter missile jactat,
De sede stercoraria. *In populum, faturque docens: Non aurea nobis*
Argentumque nitens nobis ad gaudia non sunt.
Quod tamen est, hoc prompta manus dispergere tentat.
Ergo potest sine fraude pie de stercore sumptus
* soleum. *Credi summa tenens *, solum & de pulvere nactus*
Principibus relocandus apex a Numine divo
Componitur. Talique die perducitur inde
Ante fores templi, binas ubi purpura sedes
Porphyreas nativa tenet. Super accubat illas,
Et dextra ferulam sancto Pater accipit, adit
Sanctorum claves, ad sacra palatia vectes
Nonnulli mystici ritus. *Insuper: at laeva positus servanda redonat*
Illa vira; zonaque Pater succingitur illic,
Ad quam purpurea bursa est appensa, lapillos
Bissenas referens pretiosos, sculpta sigilla,
Et muscum, quae magna notant praesagia magnum,
Si sensus gravitate sua cernatur.

Et infra:

Susceptos effusa manus ter spargere nummos Sparsi in populum nummi.
Inchoat, ac fatur: Justus dispersit abunde,
Pauperibusque dedit, manet haec in secula secli
Justitia virtus. Post haec sub imagine ductus,
Quae mare per liquidum nulla ductore sub Urbem
Pervenit sublimis, apex Laurentia templa
Ingreditur, quae jure sibi meruere capella
Praecipuum nomen, cleri populique relatu,
Sancta sanctorum. Quidni? Sandalia Christi,
Et caput aetherei Petri Paulique celebris,
Christiferaeque crucis, maculas ubi sanguine tersit,
Et scelus humani generis Salvator & auctor, Sancta sanctorum, quae reliquias contineant.
Reliquiaeque aliae celebri conduntur in ara.
Hac igitur coram lacrymas in pectore fudit,
*Dulcis amor, pietasque viri, * ceu credere fas est.* * idest sicut

Subdit auctor, ut Siciliae & Ungariae Reges coronis regiis redimiti epulanti Pontifici inservierint, ac primis ferculis ab ipsis appositis, inter Cardinales mensae accubuerint.

VII. Perfecta pompa Bonifacius (a), ad praesules catholicos, Reges, principes ac fideles alios datis literis, certiores eos fecit, ut Caelestino sponte ob justas causas pontificatu se abdicante, cessionemque admittente Cardinalium collegio, communibus suffragiis ad summum pontificatum evectus esset, adjecitque preces, ut divina illi praesidia ad gerendum arduum munus moderandaque probe Ecclesiae gubernacula piis orationibus compararent. Exemplum earum, quas ad archiepiscopum Senonensem ejusque suffraganeos episcopos misit (b), infrascriptum est.

(a) *Formul. Mar. Ebuli MS. Vat. p. 56.* Encyclicas de sua promotione literas scribit.

(b) *Bonif. l. 1. ep. 1.*

Bonifacius &c. venerabilibus fratribus archiepiscopo Senonensi & ejus suffraganeis salutem &c.

De divina in Ecclesia regenda providentia edisserit.

Gloriosus & mirabilis in operibus suis Deus, qui cum sit in misericordia copiosus, in hujus orbis orbita plena malis, conferta dissidiis, innumeras miserationes exercet; Ecclesiam suam, quam ipse summus opifex rerum instituit, ac supra fidei firmam petram alta, solida fabrica stabilivit, opportunis favoribus prosequi non desistit. Assistit enim illi miserator & pro-

pitiator assiduus, non obdormiens nec dormitans in suorum opportunitatum eventibus pervigil custos ejus. Ipse siquidem sibi est in turbatione pacatio, in tribulatione solamen, in necessitate succursus. Tuncque maxime in adjutorium ejus sua pietas larga diffunditur, cum adversus illam mundi nubila tempore caligante levantur, quæ inter mol stias & afflictiones intrepida colligens in vexatione, vigorem, in ipsa malorum instantia convalescit. Nam divino semper munita præsidio, nec comminationum strepitu deterretur, nec adversitatum superatur incursu; sed in terroribus tutior, & constantior in adversis, pressa prævalet, pressa triumphat. Hæc est arca, quæ per confluentias & multiplicationes aquarum elevatur in altum, & subactis culminibus montium, libera & secura profundas importuosi diluvii calcat undas. Hæc est utique navis, quæ venta contraria irruente, strepentis maris furibundis motibus agitatur; firma tamen & solida fragoribus non dissipatur æquoreis, nec marini furoris rapiditate sorbetur; sed elatas procellas obruens, ac spumosa & tumida freta sternens, triumphanter exequitur suæ navigationis incessum, quæ ad vitalem crucis salvifica arborem recta intentionis alis totaliter elevatis, in cœlum semper intenta procellosum intrepide mundi pelagus peragrat, eo quod secum habet seduli gubernatoris auxilium marium præceptoris. Unde regente illo & dirigente salubriter, ac spiritu sancto flante, adversitatum quarumlibet nebulis dissipatis, victoriosa peregrinationis liberum agit, iter ad patriæ cœlestis portum supernis nutibus feliciter perducenda: cumque sic adversis innumeris prematur, & turbetur Ecclesia, illa in intimis ipsam acerbius sauciat, duriusque ferit adversitas, cum pastore utili & provido viduatur. Sed licet sæpius Ecclesia eadem, pastoris regimine destituta, longe viduitatis lamenta pertraxerit, expectando gemebunda diutius consolationem plenariam successoris; in hujusmodi tamen mœroris nubilo dignanter illi clementia divinæ pietatis illuxit, doloribus & necessitatibus suis opportune subveniens per substitutionem optatam & delectabilem novi sponsi, ac eam de amissione prioris interdum inutilis per promotionem mulcebrem accommodi successoris instaurans.

Ecclesia adversis non deprimitur, sed assurgit.

VIII. De Cælestini spontanea a pontificatu abdicatione. Ut apostolico decreta licere confirmata sit.

Sane vacante Romana ecclesia per liberam & spontaneam dilecti filii fratris Petri de Murrono olim Romani Pontificis cessionem, coram venerabilibus fratribus episcopis, & dilectis filiis nostris presbyteris & diaconis Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, ex certis rationabilibus & legitimis causis factam ab ipso in festo beatæ Luciæ virginis proximo præterito, & a Cardinalibus prædictis admissam; cum illam posse sic legitime fieri, & primorum gesta Pontificum, & constitutio declarent apertius, & ad eam etiam faciendam expressus accesserit Cardinalium prædictorum assensus; Cardinales ipsi, considerantes attentius quam sit onusta dispendiis, quam gravia malorum incommoda secum trahat prolixa ecclesiæ memoratæ vacatio; & propterea votis ardentibus cupientes per efficacia & accelerata remedia hujusmodi periculis obviare, die jovis X. kalen. januarii post festum subsequentem prædictum, missarum solemniis ad honorem sancti Spiritus celebratis, hymnoque solito cum devotione cantato, se in quodam conclavi apud Castrum novum civitati Neapolitanæ contiguum, ubi tunc idem frater Petrus cum sua residebat familia, incluserunt, ut per mutui commoditatem colloquii ecclesiæ prædictæ provisio, superna cooperante virtute, celerius proveniret. Die vero veneris immediate sequente præfati Cardinales, mentis oculis erectis ad Dominum, pia desideria benignius prosequentem, in electionis negotio per viam scrutinii ferventibus studiis, ut prædicta vitarentur incommoda, procedentes; & tandem, cum divina clementia ecclesiæ prælibatæ compatiens, eam nollet ulterioris vacationis periculis subjacere; ad personam nostram, licet immeritam, intentum animum dirigentes, quamquam inter eos quamplures magis idonei, & digniores etiam haberentur; nos tunc tituli S. Martini presbyterum Cardinalem in summum Pontificem canonice elegerunt, gravis oneris sarcinam nostris debilibus humeris imponendo. Nos autem profunda, & sedula meditatione pensantes difficultatem officii pastoralis, continuus laboris angustias, & præcellentiam apostolicæ dignitatis, quæ sicut honoris titulis altioris attollit, sic magnitudine ponderis deprimit gravioris; attendentes insuper nostræ multiplicis imperfectionis instantiam, expavimus & hæsitavimus vehementer, nimioque concussum extitit stupore cor nostrum. Nam cum ad tolerandas particulares vigilias vix nobis possibilitas nostra sufficiat, ad universalis speculæ solicitudinem vocabamur, & intolerabile apostolici ministerii jugum inferebatur instanter debilitatis nostræ cervici, jugiter supportandum; ac meritorum non suffulti præsidio, ad suscipiendas apostolorum principis Petri claves & gerendum super omnes ligandi & solvendi pontificium angebamur. Veruntamen ne divinæ providentiæ aput impedire forsitan videremur, aut nolle nostræ voluntatis arbitrium suo beneplacito conformare; ac etiam ne corda electorum concordia per nostræ dissensionis objectum ad discordiam verteremus, voluntatibus tandem acquievimus eorumdem, ad subeundum jugum hujusmodi nostros impotentes humeros submittendo: non quod de aliqua nostræ probitatis virtute fidu-

De Cardinalium assensu.

De sua promotione.

fiduciam habeamus, sed quia in ejus speramus clementia, qui confidentes in se non deserit; sed eis propitius opportunis auxiliis semper adest, quique de sublimi polorum solio, Ecclesiam sponsam suam intuetur misericorditer & tuetur, suaque illam exaltare non desinit copiosis beneficiis pietatis.

IX. Præsulum implorat preces.

Vestris igitur, & aliorum suffragiis propter imperfectum nostrum propensius indigentes, universitatem vestram affectuose rogamus, hortamur attentius, & requirimus confidenter, quatenus assidua nos apud aeterni Regis clementiam intercessione juvetis, humilitatem nostram sibi devotis supplicationibus commendando, ut super nos gratiæ suæ dona multipliter, & eorum uberem solita benignitatis effundat, ut actus nostros ad ipsum devotissime dirigentes, Ecclesiam suam, quam nobis committi voluit, salubriter regere, ac de universo ipsius grege, nostræ vigilantiæ credito, curam gerere debitam, sicut expedit, valeamus. Nos vero stabiliter in animo gerimus vobis & vestris ecclesiis benignis adesse præsidiis, ac vestrum & earum profectum condignis favoribus promovere. Dat. Laterani IX. kal. febr. pont. nostri anno I.

X. Conceptas eadem verborum forma magna ex parte literas ad Philippum Regem Francorum misit, quem de Cælestini abdicatione spontanea, suaque promotione certiorem fecit, atque ad colendam æquitatem, & Ecclesiam propugnandam est hortatus. Tum multis verborum officiis revocata in memoriam veteri, dum a Nicolao IV. sedis Apostolicæ missus in Gallias legatus fuit, animorum conjunctione, apostolico ipsum studio complexurum est pollicitus (a):

(a) Reg. post sup. ep.

Philippum ad dignas Rege virtutes hortatur.

Celsitudinem regiam rogamus & hortamur attente, ac obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus diligenti meditatione considerans, quod judicium diligit Regis honor, metas justitiæ curiosus observes, illamque sincere diligere studeas, æquitatem non deserens, clementiam non omittens; ut subjectus tibi populus copiosus in pacis pulchritudine sedeat, & in requie opulenta quiescat. Ecclesiam insuper matrem tuam & ipsius prælatos, nostri utique Salvatoris ministros, cæterasque personas ecclesiasticas ejus obsequiis dedicatas; quin potius in illis Regem cælorum & dominum, per quem regnas & regeris, incessanter & solerter honorans, ipsos regii favoris ope confoveas, & in plenitudine libertatum, aliorumque suorum jurium efficaciter protegere studeas & tueri, sicque in iis, tamquam filius benedictionis & gratiæ, te geras & dirigas, quod claræ memoriæ progenitores tuos, qui erga præfatam Ecclesiam summa devotionis & reverentiæ titulis, dum viverent, claruerunt, non solum imitari solicite, sed etiam evidenter excedere dignoscaris ad laudem & gloriam Dei Patris, & celebre magnumque tui honoris & nominis incrementum. De nobis autem utpote patre benevolo & sincero, qui te in minori etiam officio constituti affectuose dileximus, & diligere non cessamus, spem certam, & fiduciam firmam geren in tuis, & ejusdem regni negotiis, & opportunitatibus quæ occurrent, ad nos recurrere non postponas. Nam in iis super quibus ex parte regia fuerimus requisiti, libenter, quantum cum Deo poterimus, votis regiis annuemus, tuam & ejusdem regni prosperitatem omnimodam, non solum studiis conservare solicitis sed etiam plenis augmentare favoribus intendentes. Datum ut supra.

Pontificium illi studium pollicetur.

XI. At licet Bonifacius catholicæ rei administrationem a se susceptam toto orbe vulgaret, haud tamen defuere (b) pertinaces viri, qui ambigerent, initum ab ipso legibus pontificatum, ac suadere tentaverint Petro Murrono, ut se tamquam Pontificem gereret, quorum impia consilia vir sanctissimus repulit. Bonifacius vero anxius ex illius fuga perquisitum diligentissime ad se deduci jussit; quæ pluribus Petrus de Aliaco Cardinalis enarrat, ex quo nonnulla memoria & admiratione dignissima repetemus: *Propere misit post eum camerarium suum, & abbatem Cassinensem, qui eum reperientes in cella rogaverunt, ut ad Papam cito rediret, ne ejus indignationem incurreret. Ipse vero protestationem allegans, quam ante renunciationem fecerat, supplex orabat ut summus Pontifex eum in solitudine pacifice vivere permitteret, pollicitus se nulli hominum, nisi solis suis fratribus, locuturum. Qua promissione recepta, camerarius ista Papæ relaturus discessit: sed ecce alius supervenit nuncius apostolicus, literas camerario deferens, ut absque mora virum sanctum, etiam involuntarium, reduceret. Cumque idem camerarius ad cellam non sine impetu & furore rediret, hæc ille fidedigno relatu præsentiens abscondit se, & clandestine fugit.* Et infra: *O miranda, & miseranda persecutio: ipse corporis viribus destitutus, & propter ultimam senectutem otio & quieti, quam itinerum labori habilior, ad partes Apuliæ in obscuram sylvam, ubi quidam servi Dei habitare dicebantur, per loca abscondita & ignota, uno tantum fratre comitatus, latitandi causa fugere cogitur. Sed quod stupendum est, quamvis mutato habitu consueto vilissima chlamyde indutus, aliis quoque, quibus poterat modis absconditus incederet; tamen quocumque pergeret, agnoscebatur: quandoque a pueris, quandoque a provectis viris, qui numquam eum viderant, proprio nomine vocabatur. Cumque in sylva cum fratribus tempore quadragesi-*

(b) Jord. MS Vat. sign. n. 1960. Petrus de Aliaco l. 2 c. 15. apud Sur. tom. 3. die 19. maii.

Petrum e Mur. ad se adduci jubet.

Sanctus vir se fuga subducit.

gesimæ remansisset, supervenientibus illis, qui ut invenirent & captivum ducerent, persequebantur eum, inde abire compulsus est: & videns se in illis partibus occultari non posse, mare transire disposuit; Parat traiicere in Græciam. *paratoque vehiculo, sed male prospero vento, cum per quindecim milliaria navigasset, ad terram iterum impellitur, & juxta civitatem, cui nomen Vestia est, applicuit.* Tribuit rem miraculo Jacobus Cardinalis his versibus (a).

(a) Jacob. Card. de canoniz. Petri de Murrone lib. 1. c. 4.

——— *Sanctior ille*
Murro senex tacitos properabat adire recessus,
Occultasque plagas, Græcamque invisere terram,
Ut lateat sibimetque vacet, caveatque futuris
Ter ventis ad littus repellitur. *Schismatibus, ne causa foret, tantisque periclis.*
Sed mare sylvestrem fugiens, cælumque perosum,
Ipsiusque Dei parens obtutibus, almum
Ter jecit, ter fudit humo, ter carbasa vento
Dispulit, & siccis navim detrusit arenis.
Qua nauta novitate stupent, mirantur, & hærent,
Inspiciuntque patrem, quis sit, quo tendat, & unde
Digressus rogitant: quidni miracula terrent,
Et facies veneranda senis suffultaque barba,
Florida canities, vestis villosa, relucent
Simplicitas indocta plicas, vulgataque fama
Cedentem latitare patrem, Regisque sonorum
Edictum, quibus exciti condicere tentant;
Captus deducitur ad Bonif. *Conjiciuntque hunc esse Petrum, clausimque revelant.*
Sed quis tanta queat, tantumque obducere nomen?
Indubie viget igniculus, sensimque fatiscit,
Et trahit arrectos patris ad spectacula vultus,
Undique visendi causa concurritur, & qua
Perrecturus erat subsistunt; huncque verentes,
Inclinant flectuntque genu, velluntque pilosum
Quadrupedem sessoris equum, ac asinumque rudentem
Præciduntque togam: morum fiducia tanta est:
Nam justi meritis tergi sua crimina vulgus
Sperat, & incolumes reddi languoribus ægros.
Sic fugiens mundum, mundo deducitur. O quam
Mundi crescit honos, laudisque insignia clarent, &c.

Deductum magna veneratione Pontificis, & Regis Caroli jussu a Patriarcha Hierosolymitano, consentit Petrus de Aliaco; (b) tantos vero populorum concursus ad eum factos, ut noctu clam iter carpere cogeretur: *Ubique etiam*, Inquit, *occurrente sibi innumerabili multitudine, cum tanta cordis alacritate a cunctis suscipitur, ut vix de die, obstante populi importunitate, exire valentes, nocte media iter aggredi cogerentur: nec tamen sic evadere poterant, quo minus ante diluculum rursus circumdarentur a populo.*

(b) Petr. de Aliaco l. 2. c. 16.

XII. Impia consilia reicipuit. *Erant autem tunc multi, qui viro Dei suadebant, ut se Papam faceret nominari, dicentes eum de jure non potuisse renunciare papatui. Ipse vero constantis animi, & justi rectique indeclinabiliter tenax consilii, licet super hoc iterum, deinde, ac sæpius interpellatus; firmus in proposito perstitit, asserens id, quod juste fecerat, etiam si non fecisset, voluntarie esse facturum. O vocem hominis vere constanter humilis, qui honorem, per quem tam contemptibilem persecutionem evadere potuerat, perseveranter contemnit, & summum sibi honorem in summa humilitate constituit! Ideo Christus, qui humiles exaltare promittit, servum suum in hac persecutione*, ita auctor Bonifacii diligentiam in eo pervestigando deducendoque appellat, *clarum fecit, ac multis miraculis gloriosum: quæ omnia hic tacere contentus essem, nisi unum me referre cogeret admiratio. Postquam enim de regno Siciliæ exiverat, postquam a dictis regalibus nunciis camerario Papæ traditus Campaniam intraverat, de nocte occultissime in Anagniam missus prope cameram Papæ in quadam domo arctissime reclusus est. Quo in loco ut quantus esset, qui ibi captivus tenebatur, ostenderet, voluit Dominus hoc cum miraculo declarare. Erat in illa Papæ curia archiepiscopus Consentinus tam* Patrat miracula. *intolerabili dolore calculi, variaque gravatus infirmitate, ut eo a medicis derelicto, ipse & omnes, qui eum videbant, de ipsius corporali salute desperarent; jamque familia ejus & sibi vestes lugubres, & magistro suo paraverat exequias; dum ille devotas preces Deo fundens, per sancti viri merita salutis auxilium postulabat; & ecce subito oratione facta perfecte sanus effectus est, ac ita plene convaluit, ut sequenti die hoc domino Thomæ, quem pater ille sanctus de ordine suo Cardinalem assumpserat, ad Dei & servi sui gloriam nunciaret.*

Re-

XIII. Revocatum prudenter ex fuga, traditumque custodiæ innuit Ptolemæus Lucensis (a): *Inventum*, inquit, *ipsum reducunt, ac in custodia ponitur & tenetur, præcavendo scandalo Romanæ ecclesiæ, quia apud aliquos mussitabatur an cedere potuisset: & sic poterat schisma in Ecclesia generari.* His etiam consentanea mandat historiæ hisce verbis Jordanus (b): *In custodia posuit ad cautelam vitandi dissidii: aliqui mussitabant quod cedere papatui non potuit.* Addit Jacobus Cardinalis (c) S. Georgii ad velum aureum, perhumane habitum a Bonifacio persuasumque, ut in Fumonis arce in Campania sita consisteret; concessosque illi ex suo ordine aliquos religiosos viros, cum quibus divinis rebus vacaret atque omnia illi opipare subministrata: sed virum sanctum, sacri propositi tenacem, a deliciis alienum parce admodum cum suis oblatis usum, totum se rerum cœlestium contemplationi (d) addixisse; nec dissentit Ptolemæus Lucensis (e). At Petrus de Aliaco Cardinalis in Cœlestini vita acerbe admodum a Bonifacio habitum fuisse tradit, (f) atque ab illo contra sententiam Cardinalium, qui libertatem permittendam censebant ut in solitudine ageret, in arctissimum carcerem compactum: *Missus est*, inquit, *ad castrum Fumonis, & fortissima turri reclusus: & adhibitis sex militibus, & aliis triginta satellitibus ad ejus custodiam die noctuque ita tenebatur arctatus, ut nulli hominum ad eum patere posset accessus. Petiit autem ut duo sibi darentur fratres, cum quibus divinum ageret officium: qui ei concessi illius carceris angustiam diu ferre non valentes, inde extrahebantur infirmi: erat enim tanta turris arctatio, ut vir sanctus ubi habebat pedes, dum missam celebraret, ibi caput reclinaret dum dormiendo quiesceret.* Subdit auctor multa in Bonifacium convicia, queriturque virum innocentem, paulo ante Christi vicarium, ac Regum & principum communem patrem, tam tetro carcere damnasse.

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 35.
(b) Jord. ubi sup.
(c) Jac. Card. in præf. & & l. 1. de canoniz. c. 5.
Traditur custodiæ.
(d) Idem de Cælest. vit. l. 1. c. 5.
(e) Ptol. Luc. c. 36.
(f) Lib. 2. c. 17.

XIV. Tulit porro summa animi constantia & æquitate Cælestinus carceris tædia, nec unquam ex illius ore querela ulla erupit; utque vitam sanctissime duxerat, ita fine sanctissimo ornavit [1]: *Appropinquante*, inquit auctor (g), *mortis suæ agone, exitum suum psalmis & orationibus quantum poterat adversus diaboli insidias munire studebat; & ut secum in eis assidue vacarent, fratres suos instanter & & humiliter hortabatur: unde cum ipsi in divinis pariter perseverarent laudibus ipso die sabbati hora vespertina, eo dicente psalmum; Laudate Dominum in sanctis ejus; statim completo versu: Omnis spiritus laudet Dominum; cum flatu tenuissimo emisit spiritum, cum sanctis & beatis spiritibus Deum in perpetuum laudaturus.*

Magna animi constantia fert carceris angustias.
(g) Lib. 2. c. 18.
Sanctissime moritur.

XV. Illustravit illius sanctitatem insigni miraculo Deus, quod enarrare pergit idem Cardinalis Aliacensis (h): *Quidam milites, qui eum custodiebant in carcere, tam Papæ quam aliis pluribus retulerunt, quod a feria sexta usque ad horam mortis ejus viderunt ante januam camerulæ ejus crucem coloris aurei, non affixam alicubi, sed mirabiliter pendentem in aere: quo miraculoso crucis signo patenter ostensum est, pœnitentiam, quam ille per carnis mortificationem jugiter portaverat, Domino placuisse.* De quo miraculo deque pia ejus morte hæc cecinit Jacobus Cardinalis (i).

Crucis rutilantis prodigium ante carceris januam conspectum.
(h) Id. lib. 2. c. 19.
(i) Jacob. Card. de Canoniz. Petri de Mur. l. 1. c. 6.

Febris adest stimulatque senem, sacrisque potitum
Exhalare pium cogit hunc ad sydera mentem
O felix papale decus supremaque calcans!
Quæque supergressus, vincensque per omnia luxum
Ingrederis cæleste solum, terrasque superuis
Commutas, & fine probas te attingere palmam.
Visis (k) in abscissu, rutilans in limine parva:
Parva tamen, quia parvus erat, nam mente subextans
Crux micat, insignis visa est vertigine versa,
Ut magis eniteat, jussisque in singula subdi
Hunc doceat, memoremque crucis memoremque laborum:
Huncque crucifixum mundo, mundumque vicissim.

(k) Cap. 7.

Con-

NOTÆ [1] CUm Bonifacii coronatio de qua hic agendum suscipit annalista, *solemnissima*, ut ait Jacobus cardinalis in præfat. ad carmen de vita S. Cælestini lib. 2. quanto alias numquam, ritu peracta sit; juvat aliquid prodere quod ad eam rem illustrandam conducere arbitror. Apud Martenium anecdot. to. I. col. 1272. extant literæ quædam ab episcopis plane multis ex Italia cum Boemundo (male ibi legitur Bermundos) Trevirensi Romæ collectis datæ, quorum singuli quadragenam indulgentiarum largiuntur fidelibus, certis per annum diebus Glandariensis monasterii in diœcesi Metensi siti templum invisentibus. Consignatus literæ illæ Romæ hoc anno 1295. ignoto mense. Vix credo tam multos Italos episcopos hoc anno aliis de causa Romam convenisse, quam ut solemni pontificiæ coronationi adsisterent. Porro diem coronationis hujus, quam silet annalista, indicat Jacobus, nempe diem II. januarii. MANSI

Conspectam illius animam sublimem in cœlum efferri a Roberto Salentino viri sancti discipulo, qui ab eo, dum ad Pontificatum vocabatur, oblatos ecclesiasticos honores respuerat, refert subjectis verbis Petrarcha (a): *Animam, e carcere gemino ad sidereas scandentem, sedes conspexisse dicitur* (de Roberto loquitur) *ignarus rerum & miraculo stupens, atque interrogans, an se tum etiam sequi, an quid aliud agere juberet? Quem ille, ut in solitudine perstaret, admonuit: & sic cælum petens, inter verba disparuit. Discipulus autem ille consilii memor, usque ad tempora nostra perveniens, & dierum plenus ante hos paucos annos post magistrum abiit, magna quidem apud suos sanctitatis opinione, & mirabilium fama operum relicta.*

(a) Petr. de vit. solit. l. 2. sect. 3. c. 18. Petrus de Aliaco l. 2. de vit. S. Cælest. c. 19.

Sepelitur Ferentini.

Hoc vero anno MCCXCV. xiv. kal. junii Petrum sanctissimam vitam clausisse, Jacobus Card. refert (b): *Catholice, sancte, religioseque defunctus*, inquit, *terram cœlo, calamitatem felicitate, mortem vita commutavit, Ferentini in loco sui ordinis fratrum sepultus reverenter.* Præfuisse celebrandis exequiis Cardinalem a Pontifice missum, atque eundem Bonifacium Romæ divinam rem pro eo peregisse, idem auctor his versibus prosequitur (c):

(b) Jacob. Card. in præf. operis.

(c) Id. lib. 1. de canoniz. c. 8. Petr. de Aliac. Card. l. 2. c. 18.

Exequiis dum Cardo præest a Præsule missus,
Et celebrem sublimis apex Bonifacius heros,
Missum doctus ait Romæ. Reverentia quædam
Promeruit patris, quondam diademate fulsit
Papali, mirusque fuit virtutibus orbi.

Effulsisse ingentibus miraculis post mortem celebrat subjecto carmine (d):

(d) Jac. Card. l. 3. c. 12.

Post obitum secretæ tenens cœlestia pauper,
Dives opum, fidusque potens, donisque refertum
Signa novat: num voce carent, linguaque tremiscent,
Quoque artu tremulus, nec firmis gressibus hærens,
Lecticulo quia membra fluunt, nec pacta resistunt,
Ad loca deductus, miram quibus ille peregit
Vitam eremi, zonamque patris per singula cinctus
Membra, jacens surrexit ovans, laudesque rependit
Sanus, & ex toto morbi discrimina nescit.
Sicque (e) almus standi ac gradiendi commoda sensus
Perdiderat, celerisque manus & tristius usum.

(e) Ib. c. 13.

Ecclesia recubans noctu, qua corpus humatum
Almifici Murronis erat, de mane resurgens,
Se sanum reperit, se templo, seque fatetur.

Addit nonnulla alia ejus ope patrata miracula, quibus postea Clemens V. permotus sanctorum catalogo nomen illius adjecit (f) consecravitque; qua de re inferius. Nunc piam S. Petri Cælestini historiam absolvimus hoc insigni elogio, quo Jacobus Cardinalis illum exornat:

(f) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 35.

Si majora velis forsan cognoscere, vitam
Inspice: si vitam, veterataque tempora lustra.
Tempora si prudens complecteris, accipe famam.
Si famam respersit odor, tu suscipe fratres.
Si fratres & dogma legas, eremi quoque dogma
Si capies peramœ. Si jam dulcedine captus
Alliceris, metire tuas per singula vires.
Tunc pudor & candor, laxæque modesta lingua,
Paupertas, virtusque, actus frænantia luxum;
Et modus, & pietas humilis, fraternaque mentis
Integritas imitanda tibi, venerandaque semper
Occurrent, &c.

XVI. Bonifacii gesta. Carolum Regem Sicil. sacramento adigit.

Post ejus obitum Bonifacius crevit auctoritate apud illos, qui perperam in dubium ipsius electionem revocarent; cujus pontificatus exordia splendida admodum & augusta fuere: cum enim orbem Christianum mutuis principum bellis flagrantem cerneret, ad ea sedanda curas applicuit. Utque a rebus Siculis, quæ maxime illius pectus urebant, exordiamur: exegit a Carolo Rege clientelarem sponsionem pro Siciliæ regno ac terris citra Pharum, quæ ad pontificiæ ditionis limitem excepto Benevento excurrunt, formamque sponsionis apostolicis literis, ne qua illam deleret oblivio, inseruit; (g) quæ in molis Adrianæ archivo asservantur, cum vero adscripta tantum die ab iis, quas ante attulimus, (h) cum Nicolao IV. Carolus regnum Siculum acceptum retulit, discrepent, non repetendæ visæ. Ita vero consignatæ sunt: *Nulli &c. nostræ attestationis, acceptationis, & constitutionis, &c. si quis, &c. Datum Laterani xiii. kal. martii anno i.*

(g) Lib. 2. ep. 127. ext. in molis Adrianæ archivo & inter collect. Platin. MS. Vat. l. 1. p. 64. & p. 373 lib. privil. Rom. eccl. to. 2. pag. 200. to. 3. p. 11. 153. 123. & nostris MS. sig. lit. D. 1. p. 64. ad 100. & B. 12. p. 164. ad 178. 267.

(h) Anno Ch. 1289. n. 1.

XVII. Solvit Carolum pœnis quas ob non illatum fisco pontificio censum contraxerat.

Cæterum Carolum ob non solutum censum amittendi regni mulcta incaute

se

se irretiisse, atque a Bonifacio absolutum, scribit his verbis Baronius (a): *Hoc etiam anno primo Carolus II. Rex Siciliæ venit Romam, & petiit absolutionem a censuris, & a pœna privationis regni, quam incurrit ob non solutum censum: quem Papa absolvit præbita satisfactione, ut habetur libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ.* Hactenus Baronius. Extant quidem ea de re apostolicæ literæ (b) non quæ omnino asserant Carolum iis pœnis obnoxium, sed quæ ipsum conditione adjecta liberent, si qua culpa erroreque sese devinxisset.

(a) Baron. in notis MS.

(b) Bonif. l. 1. ep. 218. lib. privil. Rom. eccl. to. 2. pag. 232. & to. 3. pag. 179. & ext. in arcis S. Angel. archiv. in collect. Platin. pag. 505. & in MS. Vall. sign. lit. D. n. 1. p. 2. & lit. B. n. 12. p. 53.

Bonifacius &c. charissimo in Christo filio Carolo Regi Siciliæ illustri.

Nobis, & fratribus nostris humiliter supplicasti, ut si tu aliquam vel aliquas excommunicationum sententias forsitan incurristi propter conditiones, conventiones, & pacta inter Romanam ecclesiam & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ patrem tuum in concessione regni Siciliæ & terræ, quæ est citra Pharum usque ad confinia terrarum ipsius ecclesiæ sibi facta, per eandem ecclesiam habita, & in nonnullis articulis seu capitulis non servata, aut occasione ipsorum; vel si eadem regnum & terra propter ipsa non servata per ipsum, seu per te, supposita sint ecclesiastico interdicto; vel si idem pater tuus propter hæc a dictis regno, & terra cecidisset omnino, & omni jure, quod sibi competebat in ipsis; aut si etiam tu ipse ab eisdem regno, & terra propter conditiones, conventiones, & pacta præmissa quomodolibet non servata ab omni jure, quod tibi in dictis regno & terra competit cecidisses, ita quod ipsa per hoc libere essent ad eandem ecclesiam devoluta, providere tibi plenarie super his apostolicæ sedis clementia dignaremur. Nos itaque supplicationibus tuis paterno condescendentes assensu, & volentes in præmissis tibi tuisque hæredibus quoad præterita plenarie providere, de ipsorum fratrum consilio & assensu quascumque excommunicationum sententias incurristi; nec non & quaslibet sententias, interdicta, quibus supposita sit regnum & terra præfata propter supradictas conditiones, conventiones, & pacta per dictum patrem tuum, aut per te, sive per utrumque quomodolibet non servata; hactenus penitus relaxamus, & te ab hujusmodi excommunicationum sententiis absolvimus de gratia speciali: omnesque pœnas in conditionibus, conventionibus, & pactis præmissis contentas, & specialiter privationis seu casus a jure regni, & terræ dictorum, si quas & quocumque capite, vel quomodolibet tu vel pater tuus præfatus incurristis hactenus, & totaliter abolemus, & remittimus de plenitudine potestatis: volentes, & nihilominus auctoritate apostolica decernentes, per hæc dictis conditionibus, conventionibus, sive pactis, aut quibuslibet contentis in literis felicis recordationis Clementis Papæ IV. prædecessoris nostri super eis & contingentibus ipsa confectis in nullo in posterum derogari; sed ea per omnia proinde remanere in suo robore firmitatis, ac si nulla tibi super præmissis gratia facta foret. Verum licet ad tuam tuorumque heredum cautelam præmissa fecerimus gratiose, tamen per hoc te non duximus absolvendum ab his, de quibus pro patre tuo vel per te tenereris nobis, Romanæ ecclesiæ, vel aliis quibuscumque satisfacere, si neque ipse neque tu cecidissetis a regno, & terra prædictis: sed ad satisfaciendum de eis volumus te teneri, &c. Dat. Laterani VIII. kalen. aprilis pontificatus nostri anno 1.

Egit (c) Pontifici gratias ob acceptum beneficium Carolus Rex, ad cujus in administrando regno levandas curas, mulcendosque religione populos commisit (d) amplissimum Landulpho S. Angeli diacono Card. legati apostolici in Sicilia munus eumque pluribus prærogativis auxit, (e) & ipsi Regi Carolo, Mariæ Reginæ, præsulibus regni, proceribus ac populis commendavit (f): deque imposita hujusmodi provincia subjectæ literæ ad ipsum datæ sunt (g). XVIII.

(c) Ext. eod. to. 3. lib. privil. pag. 179. & apud collect. Plat. MS. Vat. pag. 505.

(d) Lib. 1. ep. sup. 47.

(e) Ib. ab ep. 47. ad 71.

(f) Reg. post eand. ep.

(g) Ead. ep. 47.

Demandata Cardin. legato a Bonif. auctoritas.

Bonifacius &c. dilecto filio Landulfo S. Angeli diacono Cardinali in regno Siciliæ Apostolicæ sedis legato.

Levantes in circuitu oculos mentis nostræ, ac pensantes solicite multitudinem gratiarum, quibus personam tuam bonorum dator Altissimus decoravit, cum in te scientiarum magnitudo resplendeat, clareat altitudo consilii, niteat distretionis industria, & aliarum virtutum excellentia relucescat; gerentes quoque de tua circumspectione provida, & providentia circumspecta fiduciam specialem, te, quamvis in conspectu nostro gratiosus appareas, acceptus occurras, placidus habearis, itaque propterea inviti præsentia careamus, ad præfatum regnum pro ipsorum Regis & regni, ac ejus etiam incolarum statu prospero & tranquillo de fratrum nostrorum consilio tanquam pacis angelum destinamus, tibi in eodem regno plenæ legationis officium committentes, ut evellas, destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes, ac facias auctoritate nostra suffultus quæcumque ad honorem & gloriam summi Regis, ac bonum & prosperum, pacificum & quietum Regis, regni, & incolarum prædictorum statum videris pertinere, &c. Dat. Laterani VIII. id aprilis anno 1.

XIX.

Cum vero postea Carolus Martellus, jure materno Ungariæ Rex, a patre Carolo, qui in Gallias abierat (h), relictus regni Siculi vicarius Neapoli, in ipso

(h) Pandul. Collenut. l. 5. hist. Neap.

Carolus Martell. Ung. Rex moritur.

ipso ætatis flore, cum jam ad magnas spes adolesceret, obiisset; Bonifacius administrando regno Landulphum Cardinalem, & Philippum Caroli II. Regis filium principem Tarentinum præfecit. At paulo post & Cardinalis legati, & Philippi principis consiliis adductus, cum spes affulgeret melius publicæ rei consultum iri, si Mariæ Reginæ procuratio regni deferretur, illam eo munere exornavit (a).

(a) Lib. 1. ep. 119.

Charissimæ in Christo filiæ Mariæ Reginæ Siciliæ illustri.

Pridem, non absque gravi nostræ mentis amaricatione, percepto quod claræ memoriæ Carolus Rex Ungariæ charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Siciliæ illustris ac tuus primogenitus, ipsiusque Regis in regno Siciliæ vicarius generalis mortem, sicut Domino placuit, apud Neapolim subierat temporalem, nos attentæ considerationis studio, prout ad nostrum spectat officium, attendentes, quod in regno ipso, Rege absente præfato, non habebatur qui vices exerceret ipsius; ac nolentes, ut prædictum regnum in ejusdem Regis absentia tanto turbine circumdatum, tantis expositum fluctibus, gubernationis temone careret, seu defectum regiminis pateretur; cupientes etiam, ut ejusdem regni ac ejus incolarum fidelium præcaveatur dispendiis, periculis obvietur; quodque inibi promoveantur utilia, laudabilia procurentur, conquiescant injuriæ, compescantur excessus, reprimantur gravamina, insolentiæ refrænentur: dilectos filios nostros Landulphum S. Angeli diaconum Cardinalem A. S. L. & nobilem virum Philippum natum ejusdem Regis atque tuum, principem Tarentinum, vicarios & bajulos dicti regni, in quo Apostolica sedes directum & altum habet dominium, de fratrum nostrorum consilio diligenti deliberatione cum ipsis super hoc habita, de apostolica plenitudine potestatis sub certa forma duximus ordinandos, sicut in nostris super hoc confectis literis plenius continetur.

Neapolitanæ rei administratio data legato & Philippo principi.

Nuperrime autem fide digno relatu ad nostram perducto notitiam, quod statui dicti regni foret utilius, ac ejus incolis acceptius redderetur, si tu, quam gratiarum omnium elargitor regalium elegantia morum, affabilitatis, prudentiæ, ac circumspectionis multæ virtutibus decoravit, per quas gratam acceptamque redderis plurimum incolis memoratis vicariatus, & bajulatus hujusmodi regimen exerceres; de prædictorum fratrum consilio, & ejusdem plenitudine potestatis te solam dicti regni generalem vicariam & bajulam ordinamus; curam, administrationem, gubernationem, potestatem, & regimen, ac omnem plenamque jurisdictionem in regno prædicto tenore tibi præsentium committentes, donec per eandem sedem aut per Regem ipsum aliud in hac parte ordinari contigerit vel disponi: non obstante, quod super hoc de prædictis legato & principe per nos fuerat, ut præmittitur, ordinatum; omni genere alienationis bonorum seu rerum immobilium in dicto regno, ad Regem ipsum spectantium, tibi primitus interdicto; credentes & pro firmo tenentes, quod præfatus Rex Siciliæ, tamquam devotionis & reverentiæ filius, se in hac parte apostolicis beneplacitis conformabit, & gratum geret non modicum & acceptum, quod per memoratæ sedis circumspectam prudentiam factum & ordinatum noscitur in hac parte. Celsitudinem itaque tuam monemus & hortamur attente, quatenus, tamquam mulier fortis animo, in agendis experta, & multimode virtuosa bajulatum & vicariatum hujusmodi sic prudenter & strenue, sicque solicite gerere studeas, & laudabiliter exercere, quod a Deo præmium, & ab hominibus laudem exinde tamquam benedictionis filia digne consequi merearis. Dat. Anagniæ III. kal. septembris anno I.

Ad eorum preces in Reginam collata.

Regia bona abalienari vetita.

XX.

Discessisse e regno Carolum, ut fœderis cum Aragonio compositi leges ad opus perduceret, refert Joannes Villanus (b). Qua etiam de causa Guillelmus tit. S. Clementis presbyter Cardinalis in Gallias missus, ut nasciturae dissidiorum causas sua prudentia leniret. Cui imperia data (c), ut ad explicanda optima in perplexis rebus consilia animum ad Deum converteret; atque in omnibus consectaretur æquitatem: *sicut te oraculo vivæ vocis instruximus, ubicumque circa explicationem tractatus ejusdem,* nimirum inter Philippum Francorum, Carolum Siciliæ Reges, Carolum Alanconii & Valesii comitem & Jacobum Aragonium, *aliquis se modus dubitationis ingesserit, quod te forsitan in perplexo deduceret, oculos convertens ad Christum, quantum cum ipso poteris conformes tuæ conscientiæ gremium ad id potius quod prædictæ perfectioni proficiat, quam quod ipsam per obstaculum alicuius ingesti præpedii aliquo modo lædat. Nosti quidem, quod in iis, quæ facta contingunt, de juris providentia determinatio certa non traditur; sed jus dicentis, & exequentis providentiæ committuntur. In præmissis ergo ubi præcipue casus emerserit, qui per commissiones factas tibi, & informationes nostras videatur omissus, sic te geras tractabilem & humanum, quod rigorem mansuetudine tua proviso temperet, & ad æquitatis dulcedinem per modestos & explicitos terminos circumspectio provida secum gratia humanæ amabilitatis inclinet. Dat. Anagniæ VI. kal. julii anno I.* Jussus præterea est Guillelmus (d) dare operam, ut Carolus Valesiorum comes

(b) Jo. Vill. l. 8. c. 13. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 1.

(c) Lib. 1. ep. 214.

Guill. Card. mittitur ad confirmandum fœdus inter Reges.

(d) Ib. ep. 216.

Carolus Valesius actione & jure in Aragoniam cedit.

mes

mes vitium tolleret, quod irrepserat in literas, quibus acceptis beneficientia pontificia Aragoniæ & Valentiæ regnis Cataloniæque principatu cesserat; eoque emendato, abeuntis suo jure renuntiationem ecclesiæ Romanæ nomine admittere & confirmare. Quod ad memoratum fœdus attinet, de eo hæc tradit Jordanus (a): *Alfonso Rege Aragoniæ defuncto, successit ei Jacobus invasor Siciliæ, & facta pace cum Carolo novum de filiabus ejus accepit: sed Fredericus ulter frater Siciliam occupavit eodem anno.*

(a) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

XXI. Descriptæ sunt ab anonymo (b) rerum Sicularum auctore illius pactiones: *Inter ipsum*, inquit, *& Carolum pax & concordia facta extitit & firmata: cujus pacis tractatu Jacobus, recognoscens insulam Siciliæ injuste tenere, ipsam omnino deseruit, omnique juri, si quod in ea & regno prætendebat habere, dictæ Romanæ ecclesiæ & Carolo II. sponte renunciavit & cessit; promisitque eundem Carolum II. bona fide & absque dolo in ipsius insulæ possessionem inducere corporalem: & propterea interdictum, cui regnum Aragoniæ totaque terra ipsius Jacobi erat supposita, extitit penitus relaxatum. Pro cujus pacis observantia firmiori, inter ipsum Jacobum, & dominam Blancam ipsius Caroli II. filiam, interque Robertum ejusdem Caroli primogenitum & jam dictum dominam Yolendam ipsius Jacobi sororem matrimonia solemniter sunt contracta.* Adjectæ etiam aliæ fuere, quarum princeps ea erat, ut Carolus Valesiorum comes, accepta Apostolicæ sedis beneficentia in Aragoniam & Valentiam, & Cathaloniam jura Pontifici permitteret; ac tum Bonifacius, ut supremus eorum regnorum dominus, illa Jacobo Regi in gratiam ecclesiæ revocato restituit, ut e diplomate (c) subjecto constat.

(b) MS. Frider. com. Ubald. p. 25. Mariana hist. Hisp. l. 14. c. 17. Pandulph. Collen. hist. Neapol. l. 5. Summont. l. 3. Fazel. poster. dec. l. 9. c. 2. & alii.

Jacob. Rex Arag. cedit Siciliæ jure.

(c) Lib. 1. ep. 184.

Ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Bonifacianum de ea re diploma.

Splendor gloriæ, & figura substantiæ Dei Patris, in cujus lumine lumen inspicitur operoso mysterio, lenitatem pacis amare nos instruit, & quodam exemplari speculo fragilitati nostræ viam humanæ miserationis ostendit. Sane propter injustitiam manifestam quondam Petri olim Regis Aragonum circa occupationem insulæ Siciliæ, terræ peculiaris ecclesiæ, variosque conatus, & insidias ad alias partes regni Siciliæ occupandas, seditionem in ea insula, motum commotionem, & concitationem populi factum inibi contra rempublicam ecclesiamve Romanam, & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ, non absque strage & occisione multorum; felicis recordationis Martinus Papa IV. prædecessor noster, regnum Aragoniæ, cæterasque terras Petri præfati exponens de fratrum suorum consilio, ipsum Petrum dudum Regem Aragonum eisdem regno & terris regioque honore sententialiter, justitia exigente, privavit; & privans exposuit eadem regnum & terras occupanda catholicis, de quibus, & prout sedes Apostolica duceret providendum. Postmodum vero idem regnum Aragoniæ atque Valentiæ, & comitatum Barcinoniæ, quæ sunt de terris expositis, quæ olim fuerant dicti Petri, claræ memoriæ Philippo Rege Francorum, & dilecto filio nobili viro Carolo nato ejus Alanzoni & Valesii comiti; electo ad dictorum regnorum & comitatus regimen a Rege præfato per ministerium, seu deputationem bonæ memoriæ Joannis tituli S. Cæciliæ presbyteri Cardinalis; de ipsorum fratrum consilio, præhabita deliberatione, concessit.

Ut juste a Mart. IV. Arag. & Valent. regno Petrus ob invasam injuria Sicil. exauctoratus sit.

XXII. *Verum præfato Petro sublato de medio, post varios tractatus pacis habitos inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem, ejusdemque Petri posteros sibi successores in vitium, qui fecit concordiam in sublimibus suis, Jacobi de Aragonia præfati quondum Petri olim Regis Aragonum filii, præcipue succedentis in culpam, præfatam insulam & nonnulla alia loca in regno Siciliæ citra Farum occupata tenentis, hostis ecclesiæ Regisque dictorum, ut insinuatio nobis & fratribus nostris facta continet; animam convertit ad pacem: sicque inter jam dictos Regem & Jacobum tractatus pacis est habitus & firmatus, in quo ex parte præfati Jacobi illa inter cætera sunt conventa, quod insula memorata Siciliæ cum omnibus terris, & castris, casalibus, fortulitiis, insula Maltæ, aliisque omnibus insulis eidem insulæ Siciliæ adjacentibus ubicumque sint, sicut bonæ memoriæ præfatus Rex Siciliæ ante rebellionem insulæ prænominatæ tenebat, juxta nostri determinationem arbitrii per eumdem Jacobum Romanæ restituetur ecclesiæ; aliis locis, castris & insulis, quæ per ipsum Jacobum, valitores, fautores, complices, & ministros ipsius citra Farum occupata tenentur, restituendis præfato Carolo Regi viventi, juxta nostræ provisionis arbitrium: nec non liberis, & aliis obsidibus dicti Regis, quos idem Jacobus apud se detinet, juxta formam in serie præfati tractatus annexum certis hinc inde pro firmiori pacis nexu & charitatis mutuæ matrimoniis copulandis.*

De pace inter Jacobum & Sicil. Regem inita.

Jacobus ad Siciliam Melitem & alias insulas & terras occupatas restituendas se obstringit.

Caroli Regis liberos & alios obsides dimittendos.

XXIII. *Nos itaque cernentes frementia undique mundi pericula, & quæ instant præ foribus ruinam minantia, gravia detrimenta super Terram sanctam, desertam incolis Christi fidelibus, ipsorumque destitutam suffragiis, flentes amare; cum catholicis principibus distractis ad bella civilia, non sit qui consoletur eam ex omnibus charis suis; ac misericordiam potius, quam judicium cantare cupientes Altissimo; ad re-*

reparationem quoque status præfati Regis Siciliæ, filii specialis ecclesiæ, specialem habentes considerationis intuitum; & memoratum tractatum pacis paternæ charitatis brachiis amplectentes (facta jam in manibus nostris per charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum Regem illustrem, & dilectum filium nobilem virum Carolum fratrem ejus Alanzoni & Valesii comitem renunciatione legitima & solemni de prædictis regnis & comitatu Barcinoniæ, claræ memoriæ prædicto Philippo Regi Francorum eorum parenti, & eidem Carolo comiti, ut præmittitur, per ecclesiam ipsam concessis, omnique jure, & actione eis competente pro illis) eidem Jacobo, & suis heredibus de fratrum nostrorum consilio & assensu restituimus, reddimus, atque concedimus jam dicta regna Aragonum atque Valentiæ, ac comitatum Barcinoniæ, honorem regium, ac omnia & singula, quæ sententia dictæ sedis Apostolicæ lata contra dictum Petrum olim Regem Aragonum patrem suum continebat expresse; & ea, atque verba sententiæ, vel effectus ejusdem sententiæ se extendunt: ut ea habeant & teneant eo modo, quo habebat & tenebat dictus Petrus quondam Rex Aragonum pater suus, antequam Romanam ecclesiam offendisset in aliquo, & de prædictis regnis & comitatu in quondam Alfonsum primogenitum ejus donationem, ut dicitur, contulisset. Nec intendimus, quod per prædictas restitutionem, redditionem, & concessionem nobis vel ipsi ecclesiæ jus aliquod acquiratur, nec retineatur in illis occasione retentionis, seu reservationis, quam fecit ecclesia in dictis regnis & comitatu, cum ipsa prædicto quondam Philippo Francorum Regi concessit; nec ratione concessionis factæ de ipsis per Romanam ecclesiam dicto Carolo comiti, aut renunciationis seu resignationis præfatæ factæ in manibus nostris per eosdem Regem Francorum & Carolum comitem fratrem ejus: sed eidem Jacobo, suisque successoribus in eisdem regnis, comitatu, seu terris sua jura firma & illibata persistant, nec ex iis sibi, vel suis in aliquo præjudicium generetur; sed ea habeant, & teneant, ut prædicitur eo modo, quo habebat & tenebat dictus Petrus, antequam Romanam ecclesiam in aliquo offendisset, & de præfatis Regnis & comitatu contulisset donationem in Alfonsum, ut dicitur, memoratum; investientes per nostrum annulum de prædictis omnibus & singulis ejusdem Jacobi & heredum suorum nomine dilectum filium nostrum Guillelmum tituli S. Clementis presbyterum Card. quem pro votiva profectione tractatus ejusdem versus partes ultramontanas præsentialiter destinamus. Nulli ergo &c.

Carolus Valesius obtento ab ecclesia regni Aragonici jure decedit.

Restituit Jacobo Bonifacius Aragon. & Valent. regnos. jora.

De Pontificis manu Guillelmus Card. Jacobi nomine accepto annulo, iis induitur. Ad rem perficiendam legatus mittitur.

Ego Bonifacius catholicæ Ecclesiæ episc. subsc.

Ego Gerardus episcopus Sabinensis subscripsi.

Ego Joannes Tusculanus episcopus subscripsi.

Ego fr. Matthæus Portuen. & Rufinæ episc. subsc.

Ego fr. Hugo Hostien. & Velletren. episc. subsc.

Ego Petrus tit. S. Marci presbyter Card. cum per me non possem, per Petrum Bonægentis cappellanum meum me subscripsi.

Ego fr. Thomas tit. S. Cæciliæ presb. Card. subsc.

Ego Joannes tit. SS. Marcellini, & Petri presb. Card. subsc.

Ego Guillelmus tit. S. Clementis presb. Card. subsc.

Ego Nicolaus tit. S. Laurentii in Damaso presb. Card. subsc.

Ego fr. Robertus tit. S. Pontianæ presb. Card. subsc.

Ego fr. Simon tit. S. Balbinæ presb. Card. subsc.

Ego Matthæus S. Mariæ in porticu diac. Card. subsc.

Ego Jacobus S. Mariæ in via lata diac. Card. subsc.

Ego Neapolio S. Hadriani diac. Card. subscripsi.

Ego Petrus S. Eustachii diac. Card. subsc.

Ego Guillelmus S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus Card. subsc.

Ego Benedictus SS. Cosmæ & Damiani diaconus Card. subsc.

Datum Anagniæ per manum magistri Petri de Piperno S. R. E. vicecancellarii xi. kal. julii, indictione octava, incarnationis dominicæ anno MCCXCV. pont. vero domini Bonifacii Papæ VIII. anno I.

Ad stabiliendam pacem & mutuo amore conjungendos Reges in tractatu fœderis sancitum fuerat ut vidimus, ut mutuis affinitatibus conjungerentur: quare Bonifacius consanguinitatis impedimenta, quæ inter Blancam Caroli filiam ac Jacobum erant, sustulit, (*a*) ut matrimonio conjungi possent. Tum abrogavit censuras, quæ vibratæ in Aragoniam fuerunt; atque universi clerici, exposcente Jacobo, sententiis anathematis, interdicti, irregularitatis, suspensionis, & aliis pœnis soluti sunt, ac pristinæ dignitati, ut in ecclesiis monasteriisque eligi, & postulari possent, restituti (*b*). Ad compensandam porro jacturam Siciliæ, qua cedebat Jacobus, ajunt Surita (*c*) ac Mariana (*d*) a Bonifacio Sardiniæ & Corsicæ regna ex arcano fuisse promissa; atque ita factum, ut qui fœdus illud exitiale Aragoniæ querebantur, utilissimum agnoscerent. Sardiniam enim recepere Aragonii, neque immensam pecu-

XXIV. Lex de conjugii ad Blancæ & Jacobi gratiam soluta. Censuræ in Arag. latæ dissolutæ.

(*a*) Lib. 1. ep. 180.
(*b*) Lib. 1. ep. cur. 160.
(*c*) Surita l. 5. c. 10.
(*d*) Mariana l. 14. c. 17.

Sardiniæ & Corsicæ regna ex arcano Jacobo promissa.

cuniatum vim; nec tamen Siciliam amisere, quam suis artibus tenuerunt, & demum Galli ac Bonifacius fuerunt delusi. Pollicitus est insuper, ut narrat Surita, Jacobo Carolus centum millia marcharum argenti, quæ partitis vicibus, statuendisque a Bonifacio temporibus erat soluturus, præter viginti quinque millia marcharum, quæ in præsentia erat numeraturus in dotem Blancæ filiæ; triginta alia marcharum millia, quæ Alfonso Jacobi fratri erant tradita, remissa.

Pontifex & Carolus a Jacobo circumventi.

Cum vero Caroli ærarium exhaustum esset, ac dilationem flagitare (a) cogeretur, Bonifacius ejus inopiam levavit: præter enim concessas solutionis census petitas moras, viginti quinque (b) millia marcharum Perpiniani, cum alia septem (c) millia librarum turonensium mutuo dedit, qua de re confectæ fuere tabulæ; ac decimas in eam rem derivavit, ut probant literæ (d) ad Aquilejensem, & Gradensem patriarchas, Jadrensem, & Spalatensem archiepiscopos, quibus significavit ecclesiam, ob immensos sumptus in bello Siculo collocatos, ad eam ex Petri, Jacobi, ac Friderici manibus liberandam, exinanitam esse opibus; ac licet tractata jam cum iis pax ac firmata fuerit, ad levanda tamen onera, quæ affert, omnium ecclesiasticorum proventuum decimas colligendas triennio deposcere, easque pariter se ex tota Italia repetere; iis tantum exceptis ecclesiis, quibus episcopus Cardinalis præesset. Indictæ etiam in Galliarum parte eadem de causa decimæ, (e) ut Carolo Regi subsidia compararentur.

(a) Lib. 1. ep. 128.
(b) Ext. in arch. molis Adriana lib. priv. Rom. eccl. to. 3. pag. 247. & collect. Platin. to. 1. pag. 231. & in cod. Vallic. sig. lit. B. n. 12. p. 293.
(c) Lib. privil. to. 3. p. 148.
(d) Lib. 1. ep. 497.
Decimæ a Bonifacio pro Sicilia recuperanda indictæ.
(e) Ib. ep. 369.

XXV. Magna vero contentione inter Philippi Regis & Jacobi oratores certatum de restituendo Rege Majoricarum Jacobo, alterius Jacobi Aragonii patruo, qui ob belli societatem cum Gallo initam ab Aragoniis regno depulsus fuerat. Cumque negarent Jacobi oratores, ea se auctoritate instructos fuisse, Bonifacius apud Jacobum Aragonium institit, (f) ut patruum restitueret: cumque de valle Aragny disceptarentur, ad cujus jus spectaret, decrevit Pontifex, ut si ante bellum Gallis paruisset, in eorum ditione permaneret; si bello parta fuisset, mox redderetur: interim dum veritas inquireretur in pontificia potestate versaretur, ut illius legitimo principi redderetur: deque ea re ad Philippom Regem extant apostolicæ literæ (g) quibus significavit Bonifacius, ejus fratrem jam oratorum opera coram se jure omni in Valentiam, Aragoniam, & Barcinonem cessisse, ut pax confici posset; ac superesse, ut Pilippus vallem Aragny Guillelmo Cardinali tit. S. Clementis servandam traderet.

De Jacobo Rege Majoricarum restituendo regno agitatum.
(f) Ib. ep. 263.
(g) Ep. 308.

Philippo Regi Francorum illustri.

XXVI. *Lætamur in te, fili benedictionis & gratia, quod de manuum tuarum operibus fructus pacis colligimus, & placidiæ charitatis dulcedinem probatis effectibus degustamus. Hos quidem fructus talis arbor debet natura producere, quæ genus tuum fide præclarum, sinceritate prælucens, devotos ad Christum & sanctam Ecclesiam sponsam suam fundatores in orbem quietis amœnæ produxit, & zelatores fervidos status prosperi totius fidei Christianæ lactavit. Sane pro consummatione prospera tractatus pacis, habiti inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem & Jacobum natum quondam Petri olim Regem Aragonum, venerabilis frater noster P. Aurelianensis episcopus, & dilectus filius I. abbas S. Germani de Pratis tui procuratores & nuntii, & dilecti filii Caroli Alanconis & Valesii comitis fratris tui ex parte vestra renuntiaverunt nuper in manibus nostris pure, & sine conditionis adjectu, non sine motu consilii, regnis Aragoniæ, Valentiæ, & comitatui Barcilloniæ, ac omni juri vobis in illis quomodolibet competenti. Quo fit, ut soluto nodo pacis ejusdem, ad laudem divini honoris & nominis aperta sit via quieti paratior, & eidem Regi Siciliæ consanguineo vestro debitæ compassionis amplexu affectus vester exhibitus amabilis charitatis. Verum cum circa perfectionem pacis ejusdem super facto vallis de Arany anfractus incideret, quam idem Jacobus ad se asserens de jure spectare, petebat sibi restitui; præcipue cum post motam gueream per utrinsque parentes ipsius vallis se dicat possessione privatum; iidemque nuntii tui affirmantes contrarium ex adverso, de illius restitutione a vobis potestatem se dicerent non habere; post diversas discussiones & tractatus, ne tanti boni erditum principium per obstaculum hujusmodi interjecti præpedii infeliciter sortiretur eventum, suasit rationabilis cautela consilii, quod cætera pacis capitula per ordinem debitum ponerentur in terminis, & dictæ vallis articulus per modum, qui sequitur a censura æqui bonique non devium ponatur in statu, ut dilectus filius noster Guillelmus tit. S. Clementis presbyter Cardinalis, quem pro ipsius tractatus executione votiva in ultramontanas partes destinamus ad præsens, celeriter & solerter inquirat de spoliatione seu destitutione vallis ejusdem: & si quidem compererit dictum Jacobum, vel præfatum quondam parentem ipsius post commotionem guerræ jam dictæ per claræ memoriæ Philippum Regem Francorum illustrem tuum genitorem, aut te dictæ vallis fore possessione privatos, ipsi Jacobo sine dilationis obstaculo restituatur vallis memoratæ possessio, in ea tibi non in forma vel figura judicii in omnibus dominii jure sal-*

De cessione juris in regnum Aragoniæ a Carolo facta.

De vallis Arany controversia Gallos inter & Aragonios.

vo: si vero de præfata non poterit destitutione constare, ipsa possessio ad te sine dilatione restitata proveniat, jure proprietatis in ea modo præmisso similiter eidem Jacobo reservato. Et ut amabilius procedat ipsius vallis negotium, in quo nuntii dicti Jacobi difficultatem ingerunt, cum de pacis amabilitate tractetur; excellentiam regiam hortamur attente, & cum interna cordis affectione rogamus, quatenus pro nostra & Apostolicæ sedis reverentia, & debita Regi Siciliæ charitate, donec per Cardinalem ipsum fiat dicta inquisitio super possessione præfata, & ejus terminatio subsequatur, possessionem vallis ejusdem in manu dicti Cardinalis, quem scimus te interne diligere gratuita amabilitate, sequestres. Inconveniens quippe tibi, mundo damnosum, & exempli perniciosi res foret, si per tam modicæ rei objectum, facta jam refutatione demagnis, tua charitas propalata frigesceret; si tam utilis & Deo placida pacis alligatæ jam vinculum dissolutionis, quod absit, dispendium sustineret. Prætores etenim, apud quos viguit rerum summa prudentia, non curavere de modicis, nec læsis minoribus, quibus specialis favor a jure tribuitur, in restitutione res modicæ, si majori præjudicium afferat, restitutionis beneficium indulserunt.

XXVII. Balearibus insulis restituendis.

*Super facto vero restitutionis regni Majoricarum insularum, Evicæ, & Minoricarum, & aliorum locorum facienda per dictum Jacobum charissimo in Christo filio nostro Jacobo Regi Majoricarum illustri; cum nuntii dicti Jacobi dicerent se potestatem aliquam non habere, ac per consequens eidem tractatui discrimen dissolutionis instaret; ne tractatus tam Deo placidus, mundoque proficuus perduceretur incassum, quo multa periculosa discrimina sequi possent, negotium restitutionis ejusdem cum satis expressa conniventia nuntiorum præfati Jacobi per nostræ provisionis remedium assumpsimus, Deo propitio, per modum, qui sequitur, promovendum. Quod prædictus Jacobus restituat, & restitui faciat dicto Regi Majoricarum præfatum regnum Majoricarum, & insulas cum cæteris omnibus immobilibus sive stabilibus, occupatis per præfatum Jacobum & suos, de terris, villis, & possessionibus Regis Majoricarum prædicti, tenenda & possidenda per ipsum Regem Majoricarum eo modo per omnia, quo ipse tenebat eo tempore motæ guerræ præfata; ita quod per hæc nullum jus dictis Regi Majoricarum vel Jacobo crescat in aliquo vel decrescat, salvo quod Saraceni, qui de ipsa insula Majoricarum per dictum Jacobum suos ejecti fuerunt, non reponentur ibidem: sed de habitatoribus Christianis ipsius insulæ, si aliqui sunt, quos idem Rex Majoricarum suspectos habeat vel odiosos ex rationabili causa, quam arbitrari habebit Cardinalis prædictus, usque ad certum numerum moderandam per Cardinalem eundem de insula præfata recedent; & si nolleat recedere, ministrorum manibus expellatur. Verum poterunt, si quas in eadem insula possessiones emerint, vendere & secum portare pretium cum cæteris mobilibus eorumdem: & ad hoc faciendum dabitur eis certus terminus, juxta ipsius Cardinalis arbitrium statuendum. Cæteri Christiani, quibus dicta insula Minoricarum populata est in subjectione dicti Regis Majoricarum ibi si voluerint, remanebunt: sic tamen, quod si per antedictum Jacobum, aut quondam Alfonsum fratrem suum, ipsorumve mandatum in eadem insula Minoricarum aliquæ possessiones traditæ fuerint in feudum, aut emphyteusim, vel ad censum pro minori servitio, aut valore, vel censu notabiliter, quam valeant, & æquum, aut rationabile censeatur; * quod judicium tempore contractus inspecto ad æquum & rationabile juxta dicti Cardinalis arbitrium reducetur, donationes autem simpliciter factæ per eundem Jacobum, dictum quondam Alfonsum, officiales, seu ipsorum factiones in prædictis & de prædictis possessionibus omnifariam irritentur. Rogatibus itaque nostris, hortationibusque paternis circa sequestrationem vallis prædicta tua filialis & sincera devotio aurem præbeat, cor inclinet; tenens & sentiens, quod ex complemento præfati tractatus, quatenus ad te spectare dignoscitur, præter id quod æterno Regi te gratam, nobis & Romanæ ecclesiæ matri tuæ placidum & favorabilem exhibebis, per diversos mundi circuitus exurgent laudis tuæ sonora præconia, quod dicto Regi Siciliæ, sanguinis tibi identitate conjuncto, circa reparationem status ipsius auxiliaria, & præcipua impenderis * juramenta. Dat. Anagniæ XII. kal. julii anno 1.* Repetitæ (a) eædem preces a Bonifacio fuere IV. Kal. julii apud Philippum, ut vallem, cui Arany nomen est, controversam Cardinalis fidei commendaret; iterumque, ne pro levissima re utilissimum fœdus discuteret: Balearium Regem in suam ditionem revocatum iri.

* carum.

* juvamenta.

(a) Ib. ep. 208.

XXVIII. Ad restituendum præterea dignitati pristinæ Balearem Regem Bonifacius convulsit (b) decretum Catalanorum, quo subactis armorum vi Balearibus insulis sanxerant, ut Barchinonensis comitatus ditioni obnoxiæ forent.

(b) Ep. 165.

Bonifacius, &c. ad æternam rei memoriam.

Iniqua sacramenta rescindenda a sede Apostolica.

Obligationes turpes, & contra præcepta judicis initas, etsi sanctio legum improbet, earumque vigorem equitas rationis annullet; pastorale tamen munus fore dignoscitur ad tollendam ambiguitatis cujusque materiam interdum simplice reverentia

im-

Saracenis in eas insulas non admittendis.

improbitatis contractibus se obligatos putantium, ut ipsarum nexum, quatenus saltem de facto provenit, superioris sedis auctoritas auferat, & substantiam nullam fore notabili expressione decernat. Sane post occupationem insulæ Majoricarum factam per quondam Alfonsum natum quondam Petri olim Regis Aragonum certæ conventiones, homagiorum præstationes, & juramenta intervenisse noscuntur inter Jacobum natum quondam Petri olim Regis Aragonum antecessores suos, barones milites, atque cives Cataloniæ, & Majoricarum, quod regnum Majoricarum cum aliis sibi adjacentibus insulis sic comitatui Barcinoniæ perpetuo uniretur, ut sub eodem dominio ac unione inseparabiliter remaneret.

Ut Balearicum regnum Aragonio conjunctum fuerit.

Nos igitur, qui veri Pastoris vices portamus in terris, ad cujus curam specialiter pertinet colligationes iniquitatis dissolvere, ac quarumlibet illicitarum conventionum turpitudinem abolere, advertentes prædictas conventiones, homagiorum præstationes, & juramenta de retentione rei alienæ contra justam & debitum, illicite, ac perperam processisse; ac decernentes propterea ipsa fore irrita, & nullius existere firmitatis, præfatos Jacobum, barones, milites, atque cives Cataloniæ, ac quoscumque alios forsitan obligatos ad hæc a præfatis conventionibus, homagiorum præstationibus, & juramentis dimittimus liberos, & decernimus penitus absolutos; nec pro eo, quod prædicta non servaverint iidem Jacobus, barones, milites, atque cives Cataloniæ, seu quicumque alii obligati pro hoc de reatu perjurii, aut ratione pœnarum, vel conventionum quarumlibet adjectarum pro firmitate seu observantia unionis ejusdem possint in judicio vel extra judicium impeti, seu aliquatenus molestari: quinimmo memoratis Jacobo, baronibus, militibus, atque civibus Cataloniæ, & quibuscumque aliis obligatis ad hoc expresse præcipimus & districtius inhibemus, ne de prædictis aliquod compleant vel observent. Incongruum quidem, ac exempli perniciosi res foret, si principali obligatione reprobata de jure, accessoria vel sequela firmitate subsisteret, vel effectum obligationis aliquem per quemcumque circuitum offensa legis sententia parturiret. Nulli ergo, &c. nostræ constitutionis, dimissionis, præcepti, & inhibitionis, &c. Si quis autem &c. Datum Anagniæ VIII. kal julii, anno primo. Hactenus Bonifacius: at egregium eorumdem facinus, cum Saracenos omnes iis insulis pepulerunt, confirmavit (a). Nu vero Fridericus aut Petrus Jacobi fratres initum fœdus confunderent, Jacobum qui pactus erat, eos ex Siciliæ insula a se revocatum iri, nec Siculos auxilio consiliove adjuturum, ursit ut conventa operi mandaret. Divelli ex ingenti præda haud sine magnis difficultatibus poterat Fridericus, qui abeunte in Aragoniam Jacobo Siculorum ora animosque in se converterat: quem ut majorum spe & cupiditate ad pacem, abiiciendamque Siculorum clientelam alliceret Pontifex, ipsum ad colloquium excivit, de quo hæc rerum Sicularum vetus MS. (b) *Licet Siculi ejusdem Friderici ad dominum summum Pontificem dissuaderent accessum, idem tamen Fridericus, domini nostri Papæ mandatis potius quam Siculorum consiliis libenter inhærens, cum quadraginta galeis ad maritimam Chirchelli accedens, cum equitum honorabile comitiva ad terram Billitri partium Campaniæ se contulit confidenter.* Spopondit illi Bonifacius splendidas Catharinæ Imperatricis Constantinopolitanæ nuptias dotaleque Imperium communibus armis schismatico Andronico eripiendum ostentarat: utque ab Augusta assensum eliceret, subjectis literis illi proposuit avitam hereditatem eo conjugio recuperatum iri, Græcos ad obsequium Ecclesiæ adigendos, ac pace reddita Siciliæ, principibusque fœdere conjunctis arma in religionis hostes vertenda, instaurandæque in Syria rei Christianæ præclaras spes affulgere.

Jacobus & Catalani conventa illa servare vetiti.

(a) Ibid.

Fridericum mulcere studet Pontifex.

(b) MS. Frid. com. Ubald.

In Campaniam allicit.

Spes illi proposita.

Charissimæ (c) in Christo filiæ Catharinæ Imperatrici Constantinopolitanæ illustri.

(c) Ep. 174.

XXIX. Solicitat Catharinam Bonif. ut Fridericum virum accipias.

Postquam divina miseratio nos ad apicem summi apostolatus assumpsit, ferventibus curavimus studiis, & indefessis sollicitudinibus laborare, ut catholici principes orbis terræ, ad invicem diffidentes, ad pacis & tranquillitatis commoda reducantur. Sed cum inter alia principum & aliorum ipsius orbis scandala, inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem, patruum tuum, & quondam Petrum olim Regem Aragonum; ac eo de præsenti vita subtracto, inter dilectos filios Jacobum & Fredericum natos ejus super regno Siciliæ suscitata discordia, & gravia quæ contigerunt pericula mentem nostram continuis vexaverunt angustiis; laboriosos deduximus dies ac noctes, nec mirum, insomnes, ut hinc inde firma pax & plena concordia cum beneplacito charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, auctore Domino, proveniret. Demum itaque, divinæ gratiæ cooperante virtute Jacobo & Frederico prædictis redeuntibus ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ reverenter, tractatus pacis & concordiæ, promissionibus de matrimoniis contrahendis, obligationibus, conventionibus, pactis, & pœnis hinc inde firmatus advenit, sicut in instrumento publico, & apostolicis literis inde confectis plenius continetur: ex quo Terræ sanctæ subventio, pax renatis fonte baptismatis, magnaque tranquillitas, & tibi maxime, proventu-

Exponit, id in tractatu pacis conventum.

ra sperantur. Profecto, filia charissima, dum in hujusmodi tractatu pacis essemus, ac multa & varia, nova & vetera, sicut negocii ministrabat arduitas, in crebram memorationem consideratio nostra deduceret, occurrit memoriæ nostræ frequenter de inclytæ recordationis Balduino avo & Philippo patre tuis Imperatoribus Constantinopolitanis rememorantes, in eis devotionem puram & filialem affectum, quibus ipsi erga Romanam ecclesiam matrem suam efficacibus studiis viguerunt; gravia quoque corporum, rerumque dispendia, quæ a Græcis pertulere schismaticis, laborantibus in opprobrium fidei Christiaaæ; maternam etiam benevolentiam recenseater, qua ipsos ecclesia prædicta sicut charissimos ejus filios & Christianissimos principes compassionis affectu extitit prosecuta; sicque pensantes infra pectoris arcana solicite de tui status tuæque prosperitatis augumento, cum ab olim etiam, dum nos minor status haberet, ad tui relevationem honoris nostra plurimum intentio versaretur; diffudimus undique, & in longum protendimus considerationis nostræ respectum, qualiter tibi posset salubrius Imperii tui Constantinopolitani recuperatio provenire: qualiter ille schismaticus Græcorum populus, ab olim in devium prolapsus erroris, reduci commodius valeat ad semitam veritatis, & gremium sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac subjectionem Imperatoris Constantinopolitani catholici, veri dicti populi domini temporalis.

Recuperatum iri facilius Constantinop. Imperium.

Cumque inter cæteros mundi magnates ad id utiles circumspectio librata discerneret, cum prædicto Rege Siciliæ patruo tuo, qui te affectu paterno pura sinceritate prosequitur, collatione super hoc & discussione habita diligenti, cogitavimus quod nulli meltus pro hujusmodi tuo consequendo commodo jungereris, quam Frederico prædicto, qui pensatis omnibus; & eo maxime, quod inter prædictum Jacobum fratrem ejus, & filiam dicti Regis matrimonium est firmatum; ad prædicti recuperationem Imperii utilior his temporibus videbatur. Sicque tractatu de contrahendo matrimonio inter te ac eundem Fredericum non in discursu, sed cum deliberatione maxima prosecuto, sub firma fiducia, ut a nostris & dicti Regis super hoc tui sensus non discrepeat; sed ad id cum promptitudine voluntatis tuus assensus accedat, cum respicere tui culminis incrementa felicia dignoscatur; idem Rex pro parte tua, & procuratores ejusdem Frederici pro eo cum juramentorum præstatione solemniter promiserunt, ut infra mensem septembris proximo futurum per verba de præsenti matrimonium hujusmodi compleatur; nosque præmissorum consideratione pro ipsius recuperatione Imperii eidem Frederico in casu prædicti matrimonii contrahendi magnum pecaniaram subsidium duximus promittendum. Celsitudinem itaque tuam monemus, rogamus, & hortamur attente, quatenus diligenti meditatione considerans, & prudenter advertens, quod id pro tua utilitate præcipue, ac pro tui relevatione status factum & ordinatum existit, mentem & animum tuum ad ipsius matrimonii perfectionem exponas, & propter hoc personaliter statim ad præsentiam nostram accedas. Et ecce dilectum filium Joannem abbatem monasterii S. Germani de Pratis prope Parisios ordinis S. Benedicti latorem præsentium, virum utique providum & discretum, ac tui honoris fervidum zelatorem, de legalitate cujus & circumspectione confidimus, ad te propterea destinamus; ut te ad præsentiam nostram honorifice ac festinanter adducat, & diligentius super præmissis informet, ac aliis, quæ exponenda tibi secretius sibi duximus injungenda, cui fidem credulam te volumus adhibere. Speramus quidem in illo, qui bonorum est omnium largitor, quod ex hoc tibi speratus honor & optatus fructus adveniet, idque cedet ad laudem Dei, & generaliter ad statum prosperum populi Christiani. Datum Anagniæ v. kal. jul. an. 1.

Inita ab avunculo Rege ipsius nomine sponsalia.

Mitti ad ipsam ea de causa oratores.

XXXI. Aliis præterea literis Philippum Francorum Regem monuit (a), ut Catharinam Imperatricem ad id inflecteret, eam nimirum conditionem inter capita fœderis cum Jacobo & Friderico initi appositam fuisse: verum non perfectam rem, inferius videbimus. Non defuere mox, qui ad optatissimam pacem discutiendam conatus suos converterent: ad quos coercendos Bonifacius solemni ritu anathematis sententiam tulit; contra vero indulgentiarum præmia iis proposuit, qui apud Deum preces funderent, ut in opus perduceretur, vel ad id suam operam contulissent: quæ Friderico significavit, atque ad perficiendum tractatum jam Blancam Caroli filiam in Cataloniam pergere, missosque ad Catharinam Imperatricem legatos, quo eam in Italiam adducerent, ut ipsi desponderent. Qui porro ii fuerint, qui pacem disturbare niterentur, notat Mariana (b) Siculos extitisse, qui proditos se ex illo fœdere exclamarunt, ac vetere odio in Gallos imbuti mortem potius, quam eorum jugum pati, in animum induxerunt.

(a) Ep. 209 & reg. post ep. 114.

Bonifacius censuras in eos, qui pacem initam disturbarent, jacit.

(b) Mar. hist. Hisp. l. 14. c. 17. Fazell. decad. post. l. 9. c. 2.

XXXII. Interea Pontifex ad eos placandos Messanensem archiepiscopum misit, eumque Friderico commendavit (c), hortatus ut omnia, quæ ad muniendum iter per-

(c) Lib. 1. ep. cur. 99.

ficiendæ concordiæ conducerent, promoveret. [1]

Dilecto filio nobili viro Frederico nato quondam Petri olim Regis Aragonum.

Significat Friderico Bonif. devinctos anathemate qui tractatum pacis initum discusserint.

Nobilitatem tuam volumus non latere, quæ post recessum dilecti filii Joannis de Procida & Manfredi Lance, nuntiorum tuorum circa tractatum pacis & concordiæ, divina favente clementia, jam firmatam atque juratam, facta noscuntur; & specialiter ea, quæ contra impetitiones pacis, & ad promotionem ipsius nuper in festo nativitatis beati Joannis Baptistæ infra missarum solemnia duximus facienda, quæ præsentibus fecimus annotari: Bonifacius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Nuper, divina favente clementia, tractatu pacis inter charissimum in Christo filium nostram Carolum Siciliæ Regem illustrem, & nobiles viros Jacobum & Fredericum natos quondam Petri olim Regi Aragonum, de beneplacito charissimi in Christo filii nostri Philippi Francorum Regis illustris ad concordiam, non sine multis vigiliis & sollicitudinibus nostris, deducto; de matrimoniis contrahendis, promissionibus & aliis firmato, & juramentorum adjectione vallato, ac per nos publicatos solemniter; ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli pacis æmuli, Christianitatis quietis, subventionis Terræ sanctæ, ac boni publici turbatores, contra pacem & concordiam supradictas quasi membra angeli sathanæ submissiones malevolas faciebant, molientes obfuscare falsis adinventionibus tantum bonum.

Sententiæ forma.

XXXIII. Lata in festo natalitio B. Joannis Bapt.

Nos vero, volentes talium iniquis machinationibus obviare, in festo nativitatis beati Joannis Baptistæ proximo præterito, in cathedrali ecclesia Anagniæ, infra missarum solemnia pacem & concordiam memoratas iterato duximus publicandas; excommunicationis sententiam auctoritate apostolica promulgantes in omnes & singulos cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, aut status, qui scienter & fraudolenter verbo vel facto pacem & concordiam hujusmodi impedirent; declarantes aperte omnem animam viventis hominis & mortalis, quantamcumque & qualemcumque ecclesiastica vel mundana, regali seu alia dignitate fulgentis, hujusmodi sententiam nostram ligare: non obstantibus quibuscumque privilegiis vel indulgentiis, personis vel statui, verbo vel literis quomodocumque concessis, quibus posset quis contra hujusmodi nostram sententiam se tueri, & de quibus oporteret plenam & expressam, vel sub quovis modo, vel verborum conceptione, vel expressione, seu de statu & personarum ac dignitatum nominibus & cognominibus, ac de verbo ad verbum fieri mentionem. Et quia catholicæ fidei dilatandæ, Christianitatis quieti, subventioni dictæ terræ, animarum saluti dictarum pacis & concordiæ complementum creditur profuturum; omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui pro complemento hujusmodi ad Deum devotas preces effundent, singulis vicibus, quibus hoc fecerint, centum dies de injuncta sibi pœnitentia duximus misericorditer relaxandos. Adhæc præmissis adjicimus, ut ab hujusmodi excommunicationis sententia nullus nisi in mortis articulo possit absolvi absque sedis Apostolicæ licentia speciali. Datum Anagniæ v. kalend. julii anno 1.

Propositæ iis, qui pacem promoverint, indulgentiæ.

XXXIV. Certiorem facit Bonif. Fridericum, tractatum pacis in opus perduci.

Scias insuper charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem, & dilectum filium nostrum Guillelmum tit. S. Clementis presbyterum Card. nec non dilectam in Christo filiam nobilem mulierem Blancam natam Regis ejusdem, sponsam nobilis viri Jacobi fratris tui, jam de Anagnia recessisse pro complemento pacis, auctore Domino, gressus suos versus Cataloniam dirigentes. Nos etiam venerabilem fratrem nostrum G. Anitiensem episcopum, virum utique providum, solicitum, & in agendis expertum, de cujus circumspectione & legalitate confidimus, in Franciam duximus destinandum, ut charissimam in Christo filiam Catharinam Imperatricem Constantinopolitanam ad partes istas festinanter adducat, tibi annuente Domino, prout promissum est & juratum, matrimonialiter copulandam: aliaque ferventibus studiis promovemus, quæ videmus utilia ad pacis hujusmodi complementum. Et ecce quod ad præmissa, & alia tibi seriosius exponenda venerabilem fratrem nostrum Franciscum archiepiscopum Messanensem, virum providum & discretum, ad te personaliter destinamus: quem recipere cures benevole, ac benigne tractare, significaturus nobis per eum, quæ tibi sunt placita, & perficiendæ paci videris fructuosa, tuosque successus, quos cupimus in Domino prosperari. Igitur ea prosequaris

Carolum Regem Sicil. ad Jacobum Arag. Blancam adducere.

Catharinam Imperatricem ipsi despondendam.

Messanensem archiep. ad eum mitti.

NOTÆ [a] S. CÆlestini annus emortualis in sequentem annum transferendus est. Cum enim die sabbati obierit, teste Petro de Alliaco in ejus vita; & ex bulla canonizationis constet decessisse illum die 19. maii, ambo hæc nonnisi cum anno 1295. congruunt, ut ante me animadverterunt PP. Bollandiani suis ad diem XIX. maii in vita S. Petri Cælestini. Adductisque ab iis veterum testimoniis ego alterum adjicio eorum temporum æqualem anonymum Parmensis chronici authorem, qui historiam suam usque ad ann. 1309. perducit; scribit enim ille anno sequenti: *eo anno frater Petrus de Morono olim papa in fortia domini papæ obiit in curia Romana die XII. intrante* (lege XII. stante) *majo*. MANSI

ris attentius, quæ concordiæ profutura cognosces, & a novitatibus ac actibus studeas abstinere, qui præstare possent obstaculum tanto bono, ex quo tibi sperantur præcipue honor & exaltatio proventuri. Datum Anagniæ III. non. Julii anno I.

XXXV. Dissolvere pontif. auctoritate censuras jussus. (a) Ext. in archivo molis Adrianæ & in collect. Plut. MS. Vat. to. 1. p. 130. & in Cod. Vall. sign. lit. D. n. 1. 148.

XXXV. Quam vero Messanensi archiepiscopo provinciam imposuerit Bonifacius, liquet ex aliis literis ad Fridericum missis, (a) ut nimirum censuras in Siculos vibratas dissolveret, ac sacra, quorum diuturnum justitium fuerat, restitueret, ut ea occasione deliniti Siculi pontificiis jussis se submitterent.

Dilecto filio nobili viro Frederico, nato quondam Petri olim Regis Aragonum, salutem & apostolicam benedictionem.

Pontificiæ ad Frid. lit.

Ferventibus studiis anhelamus, ut illa, quæ secundum Deum pacis, divina favente clementia, inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem, & magnificum virum Jacobum fratrem tuum ac te de beneplacito nostro, & charissimi in Christo filii nostri Philippi Francorum Regis illustris firmata & jurata sunt, auctoritate sedis Apostolicæ executioni mandanda congruis temporibus impleantur. Ideoque venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Messanensem in Siciliam providimus destinare, dantes sibi plenariam potestatem absolvendi ab interdictis in civitates, castra, aliaque loca dictæ insulæ; & ab excommunicationum in personas civium & incolarum ipsorum sententiis, a præfata sede seu ejus auctoritate prolatis; juxta modum & formam qui in literis nostris super hoc confectis plenius exprimuntur; ipsumque celerius duximus præmittendum, ut congruo tempore inveniatur paratior, utpote in dicta insula constitutus ad absolutionem hujusmodi congruo & statuto tempore, ut præmittitur, impendendam. Quapropter nobilitatem tuam rogamus & monemus, & hortamur attente, quatenus recipias ipsum benevole, & benigne pertractes, & ob divinam reverentiam, nostram, & sedis ejusdem eum & Messanensem ecclesiam, suæ gubernationi commissam, habeas propensius commendatos. Dat. Anagniæ VI. non. julii pont. nostri anno I.

De restituendo Siculis sacrorum usu.

XXXVI. Missus ad Constantiam & Fridericum nuntius pro tractanda concordia. (b) Lib. 1. ep. 157. (c) Reg. post cand. ep. Joannes Procida pacandas res exasperat. Jussus ab insula discedere. (d) Lib. 1. ep. cur. 539.

XXXVI. Misit præterea Bonifacius ad Reginam Constantiam ac Fridericum religiosum virum e Prædicatorum familia, ut nonnulla ad concordiam spectantia capita cum iis tractaret, quem Joanni Procidæ (b) & Rogerio Lauriæ (c), qui summa auctoritate in aula Sicula florebant, commendavit. Cæterum hoc anno inclinante turbari res cœpere, & in bellum ut antea erumpere, cum Fridericus pacis consilia deseruisset, (d) ac regno, quod injuria occupabat, incubare potius, quam imperium ex alienis manibus numquam forte bello obtinendum repetere mallet: cujus perfidiam satis insinuat MS. rerum Sicularum his verbis: (e) *Ubi cum prædicto domino nostro summo Pontifice facto colloquio, inde recedens, ad insulam Siciliæ rediit memoratam: in qua propter dicti Jacobi cessionem incipiens proprio nomine dominari, titulum, ut infra scribitur, sibi sumpsit, videlicet: Fredericus infans illustri Regis Aragonum & Siciliæ filius, ejusdem regni Siciliæ dominus. Tabelliones vero in instrumentis scribebant sic: Dominante inclyto domino Frederico infante illustris Regis Aragonum & Siciliæ Regis filio, dominii sui anno primo.* His gradibus Fridericus sibi iter ad solium moliebat, ut visuri sumus. Porro in suspicionem adductus est Joannes procida, ne qui fuerat omnium malorum incentor, præteritis malis, quæ invexerat, nondum satiatus ad Pontificis voluntatem non flecteretur; sed contra potius Siculos exasperare niteretur: quare postea a Bonifacio insula excedere jussus est (f). Quod vero attinet ad memoratum Rogerium Lauriam florentissimum auctoritate, & rebus gestis apud Siculos ducem; illum ad partes ecclesiæ pellexerat Bonifacius magnis beneficiis. Et quidem creare inter Saracenos principem constituit, atque insulas objacentes Africæ Gerbam nimirum & Cherchinas, quas ille barbaris eripuerat, jure fiduciario sedis Apostolicæ liberalitate possidendas attribuit. De quarum expugnatione hæc memoratus auctor (g) anonymus de rebus Siculis refert: *His temporibus insulam, in finibus Libyæ sitam, palmarum fructibus copiosam, caricis & oleo abundantem quam ab Ibarba Rege Afrorum, qui tempore, quo Dido fundabat Carthaginem, præsidebat in Libya, paululum declinante vocabulo, dicunt Egerbas; Rogerius de Lauria, mistis astu & calliditate cum viribus, suæ jurisdictioni subegit: in qua ne forte incolæ regionis Libycis, fraudibus innitentes, aliquando resilirent, nobile castrum pro causa securitatis domini & pro perpetua possessione fundavit.*

(e) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. hoc ann. Collenut. hist. Neap. l. 5.

(f) MS. vetus Frid. com. Ubald. de reb. Sic. pag. 28. Urget Constantiam Pont. ut Fridericum filium ad pacem adducat.

Gerba & Cherchinæ insulæ objacentes Africæ. (g) Ibid. p. 32.

Ut ex subactæ fuerint.

XXXVII. Affulgebat inde spes religionis Christianæ terminos in Africa proferri posse a Rogerio, qui plura hactenus bellicæ virtutis illustria exempla explicuerat, cum maxime sedis Apostolicæ clientela tectus fultusque subsidiis foret. Initis itaque solemnibus pactis, Bonifacio e Calamandrano Hospitaliorum equitum præceptori data provincia, ut Rogerium Lauriam sacramento fidei in Romani Pontificis verba obstringeret. (h)

Rogerio de Lauria.

*Ex tuorum strenuitate actuum superlaudabiles * nuper provenisse percepimus, qui apud Deum & sedem Apostolicam grati redduntur multipliciter & accepti: & proinde*

(h) Bonif. l. 1. ep. 125.

** fructus*

inde grandibus attolli laudibus promereris. Sicut enim ex serie tuae nuntiationis & petitionis accepimus, tu diebus istis marinis navigationibus versus Africam ob reverentiam Crucifixi, non absque potenti manu progrediens, Gerbi & Karkim insulas provinciae Africae, seu civitatis Tunisii conterminas vel vicinas, divino fretus auxilio, eripuisti potenter de manibus hostium fidei Christianae, ac in eis proponis aedificari facere ecclesias & altaria, & Christo domino deserviri. Quae quidem insulae, prout asseris, non sunt de regno Siciliae, nec ad Regem pertinent dicti regni; quodque ab eo tempore, cujus memoria non existit detentae non fuerunt per aliquem Christianum, quousque ad manus & posse tuum, ut praedicitur, devenerunt. Cum autem nobis duxeris humiliter supplicandum, ut praefatas insulas tibi, tuisque heredibus concederemus in feudum, sub annuo censu de gratia speciali a nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus & Romana ecclesia perpetuo a te ac ipsis heredibus retinendas; nos attendentes, quod tu easdem insulas eripuisti potenter, ut praedicitur, de manibus hostium crucis Christi; ac piam & laudabile propositum, quod habere te asseris, ut in insulis ipsis orthodoxa fides propagetur & vigeat, cultusque servetur inibi divinorum, quamplurimum in Domino commendantes, gaudentes etiam, qaod per ministerium tuum Christianitatis termini dilatentur, tuis supplicationibus inclinati ad laudem Dei, tuaeque salutis augmentum memoratas insulas, & earum quamlibet cum omnibus juribus & pertinentiis suis, in merum & mixtum imperium & jurisdictionem plenariam, temporalem videlicet in eisdem, auctoritate apostolica, & de apostolicae plenitudine potestatis nomine nostro, & successorum nostrorum Romanorum Pontificum, & ipsius ecclesiae Romanae tibi, & tuis heredibus catholicis atque legitimis, & in devotione ipsius Romanae ecclesiae persistentibus, in feudum perpetuum concedimus sub annuo censu quinquaginta unciarum auri ad pondus dicti Siciliae regni, nobis & successoribus ipsis, ac eidem ecclesiae annis singulis infra octavas beatorum Apostolorum Petri & Pauli in Romana curia persolvendo. Et ecce dilecto filio fratri Bonifacio de Calamandrano magno praeceptori ordinis Hospitalis S. Joannis Jerosolymitani in partibus cismarinis damus per alias nostras literas (a) in mandatis, ut te auctoritate nostra de feudo investiat memorato, & recipiat a te nostro, & praedictorum successorum nostrorum, & ecclesiae Romanae nomine juramentum fidelitatis & homegii sub forma, quae in aliis nostris literis continetur; nec non & publico instrumento, tuo nihilominus sigillo munito, per quod te feudum hujusmodi pro te tuisque heredibus a nobis, & eadem Romana ecclesia, ut praedicitur, recipere fatearis; ac praedictos tuos obligabis heredes ad praestandum simile juramentum & homagium, & recognoscendum, quod feudum ipsum tenebunt a nobis, & successoribus nostris, & ecclesia memoratis; & ad promittendum, quod praedictum censum annuum, statuto termino cum integritate persolvent. Quod si tu vel ipsi heredes id facere forsan contempseritis, omne jus, quod tibi vel ipsis heredibus ex praesenti nostra concessione debetur, vel competet, ex tunc eo ipso ad praedictam ecclesiam libere devolvatur. Nulli ergo &c. Dat. Anagniae III. id augusti anno 1.

Earum Imperium beneficio sedis Ap. obtinendum, postulat a Bonif. Rogerius.

Petitis annuit Pont.

Fidei sacramentum exigit.

(a) Reg. pol. eand. ep.

Absolvimus Siculas res insigni facinore Caroli Siciliae Regis, qui Neapolitani regni opprobrium sustulit, Saracenorum Luceriae reliquiis dissipatis, cum jam antea a Carolo I. subacti, sed ut ritu avito viverent permissi fuissent. Ejectos vero a Carolo II. peractis Regis Ungariae exequiis, referunt (b); atque edicto regio proscriptos, ut cuivis impune Saracenos liceret trucidare, qui superstitionem Mahumeticam ejurare respuerent: ac mox partim in fugam se proripuisse, partim sacra Christiana amplexos, sed vitam inquinatam vitiis duxisse: excindendae vero Saracenicae hujus pestis e Neapolitano regno provincia demandata est Joanni Pipino, de quo Summontius e regio archivo haec affert: (c) *Joannes Pipinus de Barulo miles magister rationalis curiae destinatus ad depopulationem Luceriae: cujus industria, coadjuvante divinae potentiae dextera, confusa est Saracenorum praecogitata nequitia, conculcata protervia, & ipsius terrae depopulatio subsecuta* (d). Abolitum tunc est infame Luceriae Saracenorum nomen & civitas S. Mariae nuncupari coepit; actumque Carolum Regem divino instinctu in promovenda Christi gloria praedicat Benedictus XI. sanctitate & miraculis clarus, laudatque ecclesiam cathedralem amplissimis ditatam sacerdotiis condidisse. Hactenus de rebus Siculis; instituti ratio jam efflagitat, ut alias res Italicas prosequamur.

(b) *Summ. hist. Neap. l.3. Collen. l.5.*

(c) *Summ. hist. Neap. l.3.*

(d) *Ben. XI. l.1. ep. 529.*

XXXVIII Insederat alte Bonifacii menti, pace firmissima Christianos omnes constrictos ad Christi defendendum nomen conver-

Veneti & Genuenses mutuo se bello appetunt.

tere: quare cum Genuenses ac Veneti mutuis imbuti odiis [t] alternæque potentiæ æmuli, Christianam rem bellis continuis admodum affligerent, utrique populo Bonifacius inducias apostolica auctoritate indixit (a), utque oratores ad se componendi fœderis gratia mitterent, sollicitavit. Extant etiam aliæ (b) ad Venetos datæ, quibus rogavit, ut compromisso publico causæ suæ jura pro concilianda illos inter ac Genuenses pace sedi Apostolicæ permitterent. Paruere pontificiis monitis Veneti; quorum pietatem Pontifex collaudavit (c): sed Genuenses, rerum gerendarum spe elati, classem ingentem in Venetos conflavere. Ne ergo Venetis ipsorum pietas detrimento verteretur, permisit Bonifacius (d), ut repellendo hosti se compararent, atque ideo editam antea legem remisit.

(a) Lib. 5. ep. cur. 117.
(b) Ib. ep. cur. 88.
(c) Ep. 518. & ep. 158.
(d) Ep. 527.

Duci, consilio, & communi Venetorum.

Magnum ex eo rei Christianæ illatum exitium.

Abstinere armis, & mittere ad pacem conciliandam oratores jussi.

Quam gravis & dispendiosa exorta inter vos & Genuenses possit esse turbatio, quantaque corporum & animarum hine inde pericula inducere turbatio ipsa valeret, quibus etiam Terra sancta proinde læsionibus per sperati subtractionem auxilii torqueretur, diligenti meditatione pensantes; & cupientes diffidentibus filiis paterni cura præsidii, providere treuguas inter vos & ipsos usque ad festum nativitatis B. Joannis Baptistæ futurum proxime sub certa pœna per alias nostras sub certa forma literas duximus indicendas. Verum commoveri cogimur, nec indigne turbamur, quod cum ambasiatores vestri super tractatu pacis & concordiæ, inter vos & Genuenses ipsos in nostris manibus reformandæ, devote ac reverenter exhibuerint nostro beneplacito se paratos, ambasiatores Genuensium eorumdem, asserentes certum super hoc a præfatis Genuensibus se non habere mandatum parere similiter, ac se ad id exponere noluerunt: quinimo Genuenses ipsi, ut accepimus, congregato magno stolio galearum, & marinis incursibus jam assumptis, contra vos progredi hostiliter comminantur. Præcavere igitur intendentes, ne hujusmodi obedientia vestra nociva vobis quoquo modo reddatur; ac volentes, ut prædicti Genuenses de sua in hac parte superbia glorientur; tenore præsentium declaramus, quod si, quod absit, præfati Genuenses contra vos procederent hostiliter, ut minantur, ac treugas hujusmodi non servarent, nostræ nequaquam intentionis existit per hujusmodi indictionem treuguarum ac pœnam in eis appositam vos arctare, quominus per modos justos, & licitos vos defendere valeatis contra Genuenses ipsos, treuguas hujusmodi non servantes. Dat. Anagniæ id. augusti anno 1.

Pontificiis monitis parent Veneti, ac se ad pacem propensos exhibent. Genuenses a concordia alieni.

Classem in Venetos instruunt.

Denuntiat Venetis Bonifacius ut se in Genuenses comparent.

XXXIX.

Excivisse ad sedem Apostolicam Pontificem Venetum & Genuensem antistites, ut concordiæ rationes inirentur, refert Bizarrus (e); sed irrito conatu. Sensere vero mox Genuenses Dei iras ob ipsius vicarii spreta consilia, eorumque potentia sensim defloruit, ut narrat Joannes Villanus (f). Cum enim classem florentissimam insigni triremium ac navium numero conflatam instruxissent, Messanam prætervecti, ut Venetias invaderent, mutuis dissensionibus inter se subortis, Genuam repetere coacti, magno furore die noctuque se invicem contrucidare cœperunt, injectæ tectis faces, partem urbis littori objectam ac plura magnifica palatia absumpsere. Ita qui pacem adeo Christiano orbi necessariam respuerant, mutuis funeribus se confecere (g). Denuo cum furor ille paululum se fregisset, fallaces inducias pepigere: qui enim Auriæ & Spinolarum factionis erant, pluribus ex Liguria & Insubria in suum auxilium excitis, Grimaldos demum Guelphosque alios urbe pepulerunt.

(e) Bizar. de bello Veneto l. 1.

Divina in Genuenses ultio ob spreta pontificia monita.

(f) Jo. Vill. l. 8. c. 14.

Eorum classis nulla re gesta dissoluta. Intestinis se bellis conficiunt.

(g) Eod. c. & Bizar. Genuen. hist. l. 5. ac Foliet. l. 6.

Gibellina factio Guelpham Genua pellit.

XL.

Nec Genuenses modo ac Veneti inter sese diffidebant, verum laborabant quoque gravioribus dissensionibus Flaminiæ populi, ecclesiæ Romanæ clientes: ad quas componendas Rizardus Ferentinus missus (h), jussusque est (i), censuris solvere sequaces Guidonis comitis Montisferetri, qui diu cum ecclesia bellum gesserat, atque in defectionem plures urbes & oppida traxerat, Cælestino autem V. ad pontificatum evecto, supplex ad eum confugerat, ac sacramento præstito, datisque cautionibus in gratiam, ut vidimus (k), restitutus fuerat: cui Bonifacius, cum illius ambigua esset fides, imperavit (l) ne Forolivii, Cæsenæ, aliorumque locorum, quæ ab Apostolica sede creandorum magistratuum au-

(h) Bonif. l. 1. ep. cur. 41.
(i) Ib. ep. cur. 40.

Turbæ in Flaminia exortæ.

(k) A. C. 1294. n. 15.

Ut Guido Montisferetri comes ad Cælestini obsequium procubuerit.

(l) Eod. l. 1. ep. cur. 145.

NOTÆ [t] UT totam historiam de rebus in Sicilia cum Friderico gestis diligentius explicemus, singulis rebus majoris momenti certæ temporis notæ addendæ sunt. Igitur die sabbati Octobris die XXIX. Jacobus jure quod obtinebat in regnum Siciliæ se penitus abdicavit. Haud diu post colloquium inter Fridericum & Bonifacium intercessit, quo dissoluto, Fridericus die XII. Decembris anni hujus Regis Siciliæ titulum & ius sumpsit, cujus tamen solemnis coronatio ad diem XXV. martii anni sequentis 1295. reservata fuit. Connubium vero Blancæ filiæ Caroli cum Jacobo celebratum die prima Novembris; ac demum interdictum, cui Siciliæ Regnum universum suberat ab Archiepiscopo A. S. L. die XXX. Octobris sublatum fuit. Hæc omnia discere licet ex literis ejusdem Friderici ad Siculos datis relatisque in Chronico Siciliæ, quod PP. Martene & Durand Anecdot. tom. 3. vulgarunt. MANSI

Montisferrati marchio cum Papien. & Alexandrinis bellum gerit.
(a) Ep. cur. 85.
Ambæ partes ad tractandam concordiam mittere oratores jussæ.
(b) Ep. 86.
(c) Ep. 87.

auctoritate dejecta fuerant, administrationem susciperet. Flagrabat etiam intestino bello Insubria: Joannes enim Montisferrati marchio Terdonenses, Papienses, Alexandrinos, aliosque populos, societate armorum conjunctos, continuis præliis lacessebat. Ut ergo Bonifacius tot malis mederetur, Raynerium eo legatum misit (a), qui imperaret (b) inducias, & adversas partes inter sese conciliaret, quibus præciperet, ut oratores ad sedem Apostolicam mitterent ad controversiam non furore, sed jure decidendam. Imperatumque etiam Mediolanensibus fuit (c), ut indictas inducias observarent.

XLI. Periculosum inter Anglos & Francos. Reges eorumque fœderatos bellum.
(d) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Urebat Bonifacium longe gravior Transalpinos Reges in arma prosilientes, ad pacem adducendi cura. Eduardus enim atque Adolphus pellectis ad defectionem nonnullis Belgii principibus, in Philippum Francorum Regem, qui Jacobum Aragonium in societatem traxerat, conjurarant: Gallica vero arma in Aquitaniam versa sunt, cum Regis Francorum, Eduardum judicio postulantis, edictum execute superiori anno promulgatum spretum fuisset, ut refert Jordanus (d): *Contempto*, inquit, *mandato, Rex Franciæ per suum constabularium fecit in manu sua totam saisire Vasconiam, ad regni sui feuda pertinentem, & Regem Angliæ ad suum parlamentum citavit. Interea Joannes comes Hanoniæ cœpit vastare terras, & gentes Regis Franciæ, nec correptus desistere voluit. Unde Rex misit Carolum comitem Valesii, cujus impetum Joannes non ferens, ad eum supplex accessit, & ad Regem perductus de omnibus satisfecit. Eduardus vero citationes personales contemnens, misisse dicitur Regi Franciæ, quod ei quitabat quidquid ex ejus feudo tenebat, intendens illud, & alia plura sine homagio possidere*. His consentanea ab aliis traduntur (e). Quæ cum rem Christianam admodum affligerent, Christi vicarius ut ardua consilia in opus perduceret, Berardo Albanensi & Simoni Prænestino episcopis Cardinalibus legationis munus imposuit (f), ut studium omne ad conciliandos eos Reges converterent: quos ad facilius implendas partes suas summa auctoritate ad dissolvenda quæcunque sacramenta ac fœdera, paci conficiendæ adversa, instruxit.

(e) Thom. Vvalsing. Ypodig. Neustriæ Paul. Æmil. in Phil. & alii.
Ad illud sopiendum Bonifacius Albanen. & Prænestin. episc. mittit.
(f) Lib. 1. ep. cur. 2. Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 36. Vvalsingh. in Eduardo & alii.

Bonifacius, &c.

Ad præfatos Reges continuatis gressibus vos personaliter conferatis, ipsos juxta datam vobis cælitus gratiam solicite inducendo, ac instando ferventius apud illos, ut super hujusmodi negotio, quod Romana ecclesia veluti pia mater specialiter cordi gerit, nostris & Apostolicæ sedis beneplacitis, quibusvis obstaculis omnino subductis, efficaciter acquiescant: vosque super hoc illam vigilantiam, & solicitudinem impendere studeatis, ut per vestræ curiosæ solertiæ studium nostrum in hac parte desiderium impleatur, ad divini nominis laudem & gloriam, statumque fidelium pacificum & tranquillum; ac vos præter supernæ retributionis præmium, vobis proinde proventurum, possitis non immerito commendari.

Auctoritate ad dissolvenda coitiones instruit.

Ut autem in hujusmodi negotio eo utilius & efficacius procedere valeatis, quo majori per nos fueritis in hac parte auctoritate muniti, vobis communiter relaxandi juramenta qualibet super negotio ipso a quibuscunque præstita, nec non confœderationes, colligationes, obligationes, & pactiones quascunque super hoc factas penitus dissolvendi, & removendi obstacula & impedimenta quæcunque; ac etiam tractandi, ordinandi, statuendi, providendi, disponendi, paciscendi, firmandi, & omnia alia & singula faciendi, per quæ facilius & celerius negotium ipsum expediri & consummari valeat, prout & quando videritis expedire; contradictores quoque quoslibet, & rebelles, cujuscunque fuerint ordinis, dignitatis, conditionis, præeminentiæ, sive status, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendi concedimus facultatem. Dat. Laterani XII. kal. martii pontificatus nostri an. 1.

XLII.
(g) Vvest. Flor. hist. Ptol. Luc. ubi sup.
Profecti in Angl. Cardd. honorifice excepti ab Eduardo.

Decretæ hujus legationis mentionem facit Westmonasteriensis (g), atque hoc anno in Angliam duos Cardinales appulisse scribit, maximoque honore exceptos a Rege Eduardo, [1] atque in conventu magnifico Westmonasterii, habito nonis augusti, Eadmundum Regis fratrem ac Joannem Lacy belli exordium exposuisse, & qua ratione Eduardus spon-

NOTÆ [1] De dissidia Venetorum ac Genuensium meliora docet qui tunc archiepiscopum Genuensem agebat, Jacobus de Varagine hist. Januens. part. 12. cap. IX. & part. 5. cap. III. scribit eam januario mense anni 1295. pacem solemni pactione compositam fuisse inter utramque Genuensium factionem, Ghibellinos & Guelfos; quam tamen exeunte anno ipsa Dominici natalis die in novum bellum dissiluisse ita sævum & crudele, ut in ipsum S. Laurentii templum incensas tædas injecerint. *Duravit autem seditio illa a quinta die post natalem Domini usque ad septimam februarii anni* 1296. Quoad bellum vero Genuensium & Venetorum scribit idem archiepiscopus, missos fuisse a Bonifacio legatos, nempe Reginum archiepiscopum Venetias, Messanensem vero Genuam, ut de pace tractarent: interim vero cum Venetorum patriarcha in aula apud pontificem de rebus ecclesiæ acturus versaretur, eo accitum fuisse pariter & Genuensem archie-

Solicitatus de pace Eduardus inconsulto Rege Rom. negat iniri posse. Inducias respuit. Alia Cardinalium postulata eludit. (a) Lib. 2. ep. cur. 179. Bonifacius ipsum & alios Reges urget, ut paci animos accommodent. (b) Ib. ep. cur. 170. & post eand. ep.

dendi clientelaris officii munus in aliam transfudisset; tum flagitantibus Cardinalibus, ut pax conciliaretur, Eduardum ipsam respondisse, non consulto Adolpho Romanorum Rege sibi integram rem non esse: caeterum Cardinales poposcisse inducias, nec eas obtentas fuisse: denique institisse ut interea temporis classis in Gallos non immitteretur; ac petitis pariter frustratos Anglia abscessisse. Non propterea tamen despondit animos Bonifacius, quamvis tot difficultates ingruerent: verum legatis iterum munus injunxit (a), ut conventiones ac juramenta, quae paci adducendae adversarentur robore carere juberent, ac poenas non servantibus appositas irritas fore pronunciarent: censurarum etiam terrorem, ubi necessarium foret, pertinacibus incuterent. Tum repetitis literis apud Adolphum Romanorum, Philippum Gallorum, Eduardum Anglorum Reges institit (b), ut ad pacem coeundam exulceratos animos infringerent: indignum penitus, Christianos principes populos mutuis caedibus se obiicere: obscurare ipsos regium nomen, seque Saracenorum, & schismaticorum ludibrio exponere: violari majestatem aeterni Numinis, deleri christianam religionem, perire animas, corpora contrucidari, opes exhauriri. Quo argumento insignes sunt datae ad Eduardum, quibus deplorat (c), ipsum Christo consecrata ab ineunte adolescentia arma vertisse in fideles, quo potissime tempore collapsa in Syria religio instauranda esset.

(c) Post eand. ep. 170.

Bonifacius &c. charissimo in Christo filio Eduardo Regi Angliae illustri.

XLIII. Lit. ad Eduard.

Fili, sub sera silentii non possumus, cogente nos intima, qua te prosequimur charitate, quin producamus in medium quae sequuntur. Suntne ista pietatis opera, quae tuae jam senescentis instantia deposcit aetatis? Suntne laudanda studia, quae tui corporis jam grandaevi conditio exigit? Nunquid tibi est in oblivionem deductum, quod ab olim te superni Regis obsequiis deputans, Terrae sanctae negotium votis ferventibus assumpsisti, nonnullis elapsis jam terminis, in quibus juxta expectationem anxiam, & ferventem affectum crucesignatorum fidelium transitus debuit provenisse regius, ut suarum potentiam virium in blasphemos nominis Christiani, & recuperationem laudabilem dictae terrae salubri executione converteres, qua in necem fidelium, & cultorum fidei orthodoxae perniciem, non sine propriae salutis dispendio, niteris exercere? Nimirum si diligenter attenditur, & sollicita meditatione pensatur, tuis & dictorum Regum non modicum titulis detrahit, honoribus derogat praelibata dissensio. Quid enim putas obloquitur crucis hostis? Quid catholicae fidei aemulus nefario sermone disseminat? Quid submurmurat infidelis?

Proposita illi Saracenorum ludibria.

Profecto nimium displicent quae dicuntur, pro eo quod te ac Reges eosdem Romana mater ecclesia favoris praerogativa respicit, & singularis amoris privilegio prosequi non desistit: cum nos qui, licet immeriti, Christi vices in terris gerimus, antequam tam armatas tamque terribiles Christianorum acies in stragem fidelium permitteremus irrumpere, si daretur nobis fore possibile, tantorum effectum discriminum libenter curaremus pro viribus personaliter impedire. Cum itaque hujusmodi negotium potissime ac praecipue insideat cordi nostro, ac ejus felicem, & optatum exitum votis ferventibus cupiamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, ac obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus pro divina & Apostolicae sedis reverentia, tuaeque salutis augmento ad pacificum & tranquillum totius Christianitatis statum, & potissime gentium regiae magnitudini subjectarum de abundantia clementiae regalis intendens, & ipsarum periculis benigne compatiens, a quovis hostili processu contra praefatum Regem Franciae ac regnum ejus, habendo praesertim hoc tempore, ac etiam a quolibet contra eos auxilio, consilio, vel favore quomodolibet impendendo, studeas penitus abstinere: tanto amplius nobis, & Apostolicae sedi prout placiturus, quanto in hoc nostris, & ipsius beneplacitis promptius & efficacius acquiesces. Dat. Velletri v. kal. junii anno 1.

Conjungenda in eos Christiana arma.

XLIV. (d) Eod. ep. 170. Promittit Adolpho Pont. salva Imperii jura futura.

Perstrictus etiam est Adolphus Romanorum Rex, (d) intempestiva movere bella in Gallos, quae rem Christianam labefactarent: missique ad eum placandum Reginensis archiepiscopus, & episcopus Senensis; nec tuendis Imperii juribus defuturam sedem Apostolicam pollicitus est Bonifacius: *Ea, inquit, ea, quae personam tuam, & Imperium ipsum tangunt, per eos seriose nobis studeas intimare, ut* ex

NOTAE chiepiscopum, quibus accesserunt missi a Venetis & Genuensibus legati. Injunxit illis pontifex, ut inducias ad festum usque S. Michaelis servarent, interim de pace tractaturi. Sed nullis demum pontificiis suasionibus induci ad pacem sanciendam potuerunt; quare induciarum tempore elapso Genuenses validam classem emiserunt, quae cum ad Siculas usque oras navigasset nec Venetos offendisset qui se intra portus suos continuerant, vacua & spe victoriae destituta Genuam redit. MANSI

ex eorum relationibus informati plenius & instructi curemus illud super hoc adhibere remedium, per quod ejusdem juro Imperii ad tui honoris & exaltationis augumentum illæsa & integra conserventur. Dat. Velletri x. kal. junii anno 1.

Inter hæc Adolphus, missis oratoribus, pluribus verborum officiis studia sua sedi Apostolicæ detulit. Cui, actis gratiis, Pontifex rescripsit, (a) ut verba ornaret operibus, pacemque cum Francorum Rege componeret.

(a) Ib. ep. cur. 272.

Adolpho Regi Romanorum illustri.

Pluribus verborum officiis suum in ecclesiam Rom. studium explicat Adolph.

Serenitatis tuæ nuntios venerabilem fratrem nostrum H. Brixinensem episcopum, & dilectum filium magistrum L. Præpositum Vvormatiensem, & nobilem virum Gerlacum de Isenburg ad nostram nuper præsentiam destinatos paterna benignitate recepimus; & quæ tum publice, quam private ipsi eorum nobis pro parte tua exponere voluerunt, audivimus diligenter. Inter cætera quidem nobis exposita per eosdem filialem obedientiam, devotionem puram, & sinceram promptitudinem voluntatis, quas geris ad nos, & Romanam ecclesiam matrem tuam, quibus devote obsequi, & obedire gratanter animo ferventi disponis, pro te prudenter offerre curarunt; petentes per nos, & eandem ecclesiam tibi solitum Romanis Regibus exhiberi favorem, & benevolentiam consuetam. Nos igitur, hæc diligenti meditatione pensantes, oblationem hujusmodi tam providam tamque charam gratanter accepimus, eaque in libro memoriæ nostræ conscripta providentiam regiam dignis exinde in Domino laudibus commendamus: & personam tuam prosequi affectu paterno volentes, disponimus tui honoris tuique culminis felicia, in quibus digne poterimus, promovere; tibique nobis & eidem ecclesiæ devotum, obedientem, & promptum filium efficaciter exhibenti, & facienti quæ catholici Romanorum principes antecessores tui ecclesiæ supradictæ devoti, veri advocati, & defensores ipsius, quorum laudabilis est & recolenda memoria, prædecessoribus nostris Pontificibus Romanis, & ecclesiæ prælibatæ fecisse noscuntur, assistere auxiliis & favoribus opportunis. Celsitudinem itaque Regiam monemus, rogamus, & hortamur attente, quatenus in hujusmodi tua laudabili dispositione persistens, quod ore cantas, operibus comprobes, ac nostris & ejusdem ecclesiæ beneplacitis perseveranter felicibus actibus te coaptes; ut ex hoc apud Deum tibi bonorum accrescat cumulus meritorum, nostram & Apostolicæ sedis gratiam uberius consequi merearis, statusque tuus de bono semper in melius augeatur.

Mutuam illi operam pollicetur Bonifacius.

Urget ut verba operibus exornet.

Cæterum præfatum præpositum pro imminenti quodam necessitatis, & publicæ utilitatis articulo ad tuam festinanter duximus præsentiam remittendum, quem juxta votum nostrum expeditum a te ad nos rediturum celeriter expectamus. Ad quod etiam efficaciter obtinendum (ne, quod absit, publica evitanda pericula, gravia fugienda discrimina, quæ verisimiliter formidari possunt, evenire contingat etiam in exaltationis tuæ dispendium & perniciem manifestam) ecce venerabiles fratres nostros Regnium archiepiscopum & .. episcopum Senensem nuncios nostros, viros quidem probos, & discretos, de quorum industria, & circumspectione fiduciam gerimus in Domino specialem, ad te duximus destinandos, ad tuam præfatum nobilem præsentiam remittendo, ut ad hæc efficacibus monitis, & ferventibus studiis te inducant: tuque plenius prudenter intelligas, quam desideranter appetimus, quamque ferventer optamus, ut inter te & charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Franciæ illustrem, præsertim hoc tempore, actus omnino vitentur bellici, & processus penitus fugiantur hostiles. Actore quidem pacis nobis auxiliante benignius, sub ipsius disponimus laborare fiducia, & indesinenter adhibere remedia, quibus ad Dei laudem, sopesatæ honorem ecclesiæ, tuam & dicti Regis exaltationem & gloriam, ac prosperum statum orbis, exortæ hinc inde discordiæ pacifica & salubri terminatione quiescant. Dat. Anagniæ v. kal. julii anno 1.

Pacem cum Rege Franc. componat.

XLV. Extant etiam gravissimæ aliæ Bonifacii ad Adolphum literæ, (b) quibus eum paterne objurgat, a majorum gloria defecisse, illumque bellum ex levissimis caussis enatum commovisse magis, atque asperasse; cum tamen ad pacem orbi Christiano afferendam electus esset, quodque maximum ipsi dedecus inureret, ad movendum Christiano principi bellum mercede conductum fuisse. Deponeret susecpta in Gallorum Regem perversa consilia, nec aliquid in iis Christianæ reipublicæ angustiis, novaret; cum ex eo maxime dignitatis suæ incrementa labefactaret, sedisque Apostolicæ studia abalienaret.

Arguit Adolphum Bonif. temere se bello implicuisse.

(b) Eod. l. 1. ep. cur. 175.

Adolpho Regi Romanorum illustri.

Paternis te, fili, verbis alloquimur, & quæ cordis in utero gerimus, tibi sinceris affectibus reseramus. Pridem siquidem nostræ consecrationis solemniis celebratis, credulitas nobis suggerebat indubia, ut tu prædecessorum tuorum Romanorum Regum, qui erga Romanam ecclesiam sinceræ devotionis affectu, & zelo filialis reverentiæ claruerunt, laudanda vestigia imitans, solemnes ad nostram præsentiam nuncios destinares, qui & electionis de te factæ notitiam ad Apostolicam sedem deferrent, & ab ea favorem solitum & tuorum directionem processuum postularent, ac alia etiam in actu producerent, & ipsi sedi efficaciter exhiberent, quæ a Romanis Regibus exhi-

bi-

A majorum gloria discessisse.

biberi solent, & fieri a retroactis temporibus ante susceptum Imperii diadema. Sed qualiter in hac parte te gesseris, qualiter prædecessores eosdem usque nunc secutus fueris, non ignoras: de quo tanta potioris admirationis nobis causa suboritur, quanto personam tuam claris titulis insignitam fama celebris publicat, & fidedignorum assertio profitetur. Suntne ista, fili, tuæ magnitudinis laudanda principia? Sunt invitatoria & provocatoria Romanæ ecclesiæ ad tuum negotium feliciter promovendum? Nam cum ad procurandam totius Christianitatis pacem & quietem electus existas, & quasi a Domino evocatus, tu in hujusmodi tuis initiis ad mundi turbationem & bella in Christianos principesque catholicos potenter te praeparas, pro viribus te accingis, tuosque conatus non sine multa instantia tua derogationis exercee. Nunquid decet tantum & tam potentem principem, ut tamquam simplex miles sub colore mercedis cujuslibet ad actus bellicos inducaris? Hæc profecto idcirco producuntur in medium, quia tui honoris & famæ ac exaltationis diligimus incrementum.

Adepto regno christianum orbem in tumultus conicere aggressum.

Indigne ab Eduardo accepisse stipendia.

Cum autem personam regiam specialis prærogativa favoris patris more benevoli diligamus, celsitudinem regiam rogamus & hortamur attente, paterno & salubri consilio suadentes, quatenus mentis oculis erectis ad Dominum, per quem Reges regnant, & principes dominantur, adversus charissimum in Christo filium nostrum Philippum Franciæ Regem illustrem nullam hostilem, præsertim hoc tempore, facias novitatem, sicut per alias nostras patentes literas tibi seriosius scribimus; nec tam periculosas & arduas persecutiones assumas, quæ tui perfectionem honoris, & culminis impedirent: quia potius sic te prudenter & provide in iis & aliis gerere studeas, ut crescat exinde meritis apud Deum, tuus status altius sublimetur, & præter humanæ laudis præconium Apostolicæ sedis favorem & gratiam uberius merearis. Dat. Anagniæ v. kalen. julii anno 1.

Denuntiat, ni cœptis abstineat, imperialia insignia non adepturum.

XLVI. Adjectæ aliæ ad Dyteriom (a) Dominicani instituti religiosum virum, auctoritate apud Adolphum florentem, ut ipsum ad amplectenda pacis consilia flecteret: pariterque ad Maguntinum archiepiscopum, ut a cœptis Regem abduceret & si armis temperare renueret, nullis auxiliis juvaret, ac similiter alios ab iis exhibendis avocaret. Quo vero legati provinciam sibi impositam facilius exequerentur, ad conciliandam iis auctoritatem Bonifacius præsulibus virisque religiosis scripsit, (b) ut debitis honoribus ipsos prosequerentur, denuntiavitque, sedem Apostolicam sententiam, quam illi juste in pervicaces ferrent, ratam habituram. Qui vero consecuti sint exitus, ex auctoribus accipiamus. Comparasse quidem Adolphum ingentes copias ad Gallias invadendas tradont (c): verum is apparatus dissolutus, dissipatæque illius copiæ, quod facile ob indictas a Bonifacio inducias contingere potuit. Extant enim Pontificiæ literæ, quibus Reginensis archiepiscopus atque episcopus Senensis jussi (d) sunt, inflictis gravissimis censuris Christianos principes adigere, ut ab armis temperarent, cum id bellum in totius Christianæ reipublicæ perniciem verteretur.

(a) Ibid. ep. cur. 376.

Maguntinus arch. Adolphum armis juvare vetitus.

(b) Ep. 373.

(c) Chron. Dom. Colm. Eberard. in annal. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 7.

Adolphi copiæ re infecta dissolutæ.

(d) Lib. 2. ep. cur. 172.

Venerabilibus fratribus .... archiepiscopo Reginensi & episcopo Senensi.

Cum nuper inter charissimos in Christo filios nostros Adolphum Romanorum, Philippum Franciæ, ac Eduardum Angliæ Reges illustres treugnas ab instanti festo nativitatis B. Joannis Baptistæ proximo venturo usque ad annum unum completum sub certa pœna duxerimus indicendas, prout in apostolicis literis inde confectis plenius continetur; vosque ad eundem Alemanniæ Regem & ad partes illas certis vobis commissis negotiis destinemus; vobis & vestrum cuilibet, faciendi per idem tempus juxta formam literarum earumdem treugnas hujusmodi observari, & contradictores ad id per censuram ecclesiasticam, & alias spiritualiter & temporaliter, prout expedire videritis, appellatione postposita compescendi; non obstante juramento de recuperandis & manutenendis bonis & juribus Imperii, per eundem Regem Romanorum præstito, & quibuscumque pactis & conventionibus inter quoscumque initis, etiam juramentorum, obligationum, pœnarum, & quarumcumque firmitatum adjectione vallatis; seu si aliquibus personis ecclesiasticis vel sæcularibus cujuscumque ordinis, præeminentiæ, conditionis, sive status etiam si pontificali vel regali præfulgeant dignitate, a sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, aut eorum terræ supponi ecclesiastico interdicto; & qualibet alia præfatæ sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscumque tenoris vel expressionis existat, per quem, præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus earum impediri valeat quomodolibet, vel differri; plenam, & liberam auctoritate præsentium concedimus facultatem. Datum Anagniæ x. kal. julii anno 1.

XLVII. Spectabant eo Pontificis consilia, ut occidentalibus principibus, arctissimo fœdere conjunctis, Christianorum arma ad Christi nomen ab opprobrio gentilium vindicandum, delendam Mahumetis superstitionem, ac religionem & cultum veri Nominis amplificandum verterentur; Syriaque Christi vestigiis nobilitata, ac tot fide-

fidelium sanguine imbuta ipsius Christi imperio adjungaretur. Hic vero percurrenda sunt, quæ hoc anno ad illas regiones pertineant. Cum res Asiatica non leves clades ab iis acciperet, qui quæstus cupiditate obcæcati armorum subsidia naviumve Saracenis afferebant, Bonifacius gravissimas pœnas in perversos hujusmodi Christianos, qui equos, arma, naves, triremes, ac ligna iis pangandis idonea adducerent; quive in torquendis machinis; exercanda piratica, aliisve, quibus res Christiana læderetur, operam navarent, fulminavit; (a) incussasque a Nicolao IV. atque utroqua concilio Lugdunensi renovavit; criminum nexu absolvi vetuit, ni adeo flagitiose partas opes redderent, corpora servituti supposita, atque iisdem pœnis subjecti, qui a portubus merces hujusmodi exire sinerent, consentirentve. Imperatum archiepiscopis atque episcopis, ut magistratus ad hæc in legum suarum codicam referenda adducerent; adjecitque ut fideles ad hujusmodi improbos homines capiendos incumberent, atque ipsa facti infamia dictis pœnis rei astricti essent.

Renovatæ a Bonifacio in merces vetitas Saracenis inferentes censuræ.

(a) Ep. cur. 83.

Longe aberat ab iis Christiani nominis nefandis proditoribus Alfonsus Tariffæ præfectus Hispanus, (b) cujus filius unicus a Saracanis Africanis captus, cum pro muro ostentaretur in oculis patris jugulandus, ni arx dederetur, negavit constans pater admissurum scelus, ne si centum quidem filii jugulandi essent: & gladio projecto muro, ad prandium interritus abiit. Inde cum Joannes Castellæ Regis frater, qui Saracenis copiis a Matrochitano Rege acceptis præerat, puerum trucidari jussisset, excitato ingenti militum non ferentium scelus ululatu, prosiliit e mensa ad arma Alfonsus, ratus ab hoste impetum in urbem imprimi: cognitaque causa, filii nimirum cæde, nulla turbati animi significationa data, ad uxorem & prandium rediit. At barbari cum reputarent bellum cum eo agi, qui morte filii non flecteretur, ut officio discederet, fracti animis, ac victoria desperata, in Africam redierunt. Sed ad institutam de orientalibus rebus orationem, a qua nos tanti heroi virtutis admiratio abduxit, redeamus.

(b) Marian. l. 14. c. 16.

Alfonsus Tariffæ præfectus filium prius jugulari patitur, quam arcem Mauris dedat.

XLVIII. Præfecit Bonifacius Landulphum Hierosolymitanæ ecclesiæ, (c) eumque Syris, Armeniæ, & Cypri Regibus commendavit (d). Eidem vero Cyprio Regi nonnulla apostolica beneficia contulit, (e) ut duos scilicet Dominicani ac Franciscani (f) instituti religiosos viros ad alendam pietatem in aula haberat; hæc anim ad fratrum in ea provincia magistrum scripsit (g): *Nos, ejusdem Regis precibus benignum impertientes assensum, concedimus facultatem assumendi duos ex fratribus tui ordinis, quod idem Rex maluerit, eosque ad sua obsequia retinendi, quorum in iis, quæ Dei sunt, solatio perfruatur; contrariis ejusdem ordinis consuetudinibus vel statutis, nec non privilegiis nequaquam obstantibus. Dat. Laterani VI. id. martii anno I.* Concessit etiam eidem Regi ut sacris interdicto regno, modo occasionem vibrandis censuris non movisset, divinis interesse posse: *Tuis devotis supplicationibus inclinati auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut cum generale fuerit in terra interdictum, liceat tibi matri, & fratribus tuis in capella propria, excommunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, clausis januis, & voce submissa divinis officiis interesse, ac ea tibi & eisdem matri & fratribus tuis per capellanum proprium facere celebrari, dummodo causam non dederitis interdicto, nec id vobis contingat specialiter interdici. Dat. Later. VI. id. martii anno I.*

Landulfus creatus patr. Hierosol.

(c) Lib. 1. ep. 513.

(d) Reg. post eand. ep.

(e) Ep. 51.

(f) Reg. post eand. ep.

(g) Ead. ep. 51.

Permisit Regi Cypri Bonif. ut in aula religiosos viros detineat.

XLIX. In Perside, quæ Tartarorum ditioni parebat, religio Christiana gravissimam cladem accepit. Cassanus enim, ut tradit Jo. Villanus (h), Argonis filius Saracenorum opibus precibusque corruptus in Baidonem Chamum patruum Christianorum amantissimum conjuravit; conflatoque florentissimo exercitu, ipsum prælio commisso fudit, occiditque; ac Perside positus Saracenos fovit, & Christianos attrivit. Sed mutato postea animo, rem Christianam auxit: quibus consentanea a S. Antonino (i), Sanuto, (k) & Aytono (l) traduntur, cujus postremi, ut fide dignissimi, verba quamvis in annorum numerum error, ut interdum alias facile irrepserit, repetenda visa sunt: *Post mortem*, inquit, *Regayta Bayde tenuit dominium Tartarorum. Iste Bayda tamquam bonus Christianus reædificavit ecclesias Christianorum, & præcepit quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare: & quia multiplicati erant illi, qui sectam tenebant perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatum Baydi; & ideo occulte miserunt nuncios ad Casanum, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominium quod Bayde tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si vellet renunciare fidei Christianæ. Casanus vero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quidquid vellent, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Bayda vero congregavit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens sua sibi fecerat, ignorabat. Cumque ad campum belli venissent, ecce omnes illi, qui sectæ adhæserant Mahumeti, relinquentes Baydo fugerunt ad Casanum. Bayda quoque, videns se ab omnibus derelictum fugam arripuit, credens evadere: sed per-*

Cassanus a Sarac. subornatus, patruum Baydonem necat.

(h) Jo. Vill. l. 8. c. 15.

(i) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. § 8.

(k) Sanut. l. 3. p. 13. c. 8.

(l) Ayton. hist. Orien. c. 40.

se-

sequentibus inimicis fugienda interiit. Addit Cassanum firmato solio Christianos tutatum; ac religionem inter Tartaros illius studiis ac patrocinio amplificatam: *Post (a) mortem Baydo, Casanus fuit factus dominus Tartarorum. Initio sui dominii non audebat contraire his, quae promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo austerum se ostendit nimium Christianis; sed postquam in sede dominii firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in vita sua ad commodum Christianorum, &c.* Ut porro egregius princeps bellum susceperit in Saracenos, cum quo occidentales Reges, dum mutua exercebant odia, jungere arma magno religionis damno prætermiserint, inferius dicetur. Nunc de Pontificio in tuenda libertate ecclesiastica zelo sermonem instituamus.

(a) Eod. lib. c. 4.

L. Decrevit Bonifacius (b) ad Danorum Regem legationem, qua Ysarnus archipresbyter Carcassonensis functus est, ut archiepiscopum Lundensem Sueciæ primatem, calumniis apud Regem circumventum, adductumque in odium e vinculis, in quæ conjectus fuerat, liberaret. De quo ad Regem Danorum subjectæ literæ datæ sunt (c).

(b) Lib. 2. ep. 360.

(c) Ib. ep. 358. 359.

Regi Daniæ illustri spiritum consilii sanioris.

Pulsat (d) instanter ad ostium cordis nostri, mentemque solicitat paternæ dilectionis affectus, quo personam regiam in Christo prosequimur, ut circa tuum tuique regni statum (quem, proh dolor! pacis æmulo superseminante zizaniam, jam ab olim periculis expositum, convulsum dissidiis, dispendiis conquassatum, & multiplicis nubila turbationis obductum audivimus) solicite cogitemus, ad ejus reformationem celerem vigilantibus studiis intendentes. Scimus etenim, & facti evidentia innuit, quod dissensionum & turbationum turbine ingruente, pacis Actor non colitur, ut debetur, animarum salus negligitur, pietatis studia evanescunt. Quinimmo scelestis non parcitur actibus, patrantur horrenda, nefanda repullulant, facinora committuntur, insurgunt lites, odia invalescunt.

(d) Ep. 358.
Dania civili bello ardet.

Hinc profecto, fili, hinc proculdubio noscitur contigisse, quod serenitas regia pravis, ut creditur, stimulata susurris, & mendacibus provocata suasibus perversorum, qui mala malis adjicere satagunt, & in aliorum dispendium labia relaxare maliloqua non verentur, venerabilem fratrem nostrum Joannem Lundensem archiepiscopum, Sueciæ primatem, Christi ministrum idoneum, & magnum Ecclesiæ Dei membrum jamdiu, prout asseritur, capi fecit, qui adhuc carceralibus vinculis detinetur adstrictus, non sine multa divinæ Majestatis offensa, sedis Apostolicæ contemptu non modico, & gravi præjudicio ecclesiasticæ libertatis. Revera si diligenti consideratione discutias, si regalis sublimitas attentius perscrutetur, ab hujusmodi captionis effectu penitus extitit abstinendum, cum & illa regiis admodum titulis derogaverit, ac indigna & indecens archiepiscopi memorati detentio hujusmodi instantiam derogationis augmentet.

Joannes Lunden. archiep. a Rege Danor. in vincula conjectus.

Cum itaque coepiscoporum nostrorum injuriæ, vel offensæ nostris quamplurimum molestæ reddantur affectibus, & propterea hujusmodi negotium cordi specialiter habeamus, celsitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, ac obsecramus in Domino Jesu Christo per apostolica scripta tibi districte præcipiendo mandantes, quatenus solerter attendens, quod in detentione archiepiscopi prælibati Rex gloriæ, per quem regnas, vehementer offenditur, graviter perturbatur Ecclesia, regiis derogatur præconiis, tuæ saluti præjudicatur, fidelibus scandalum generatur; præfatum archiepiscopum ob divinam & sedis reverentiam supradictæ, sublato cujuslibet difficultatis objectu, benigne restituas pristinæ libertati; cum ad nostram præsentiam una cum dilecto filio Isarno archipresbytero Carcassonensi capellano & nuntio nostro, latore præsentium, quem pro jamdicto negotio specialiter destinamus, accedere libere permissurus. Spes enim nobis indubia suggerit, & firma credulitas repromittit, quod regalis benignitas sicut in hac parte nostræ obtemperabit instantiæ, sic efficaciter annuet votis nostris, quod præter supernæ retributionis præmium tibi proinde proventurum, nos ad ea, quæ regiis beneplacitis consonent constituemur, nec immerito, promptiores.

LI. Solvi eum vinculis jubet Bonifacius.

Missus ea de causa nuntius in Daniam.

Cæterum volumus, quod tuos solemnes nuntios informatos plenius & instructos, ut expedit, de statu, & conditionibus dicti regni, ad nos quantocyus mittere non omittas, ut nos, per eorum circumspectam prudentiam recepta informatione ac instructione plenaria præmissorum, sic super hoc providere salubriter & utiliter valeamus, & magnitudini regiæ, nec non prælatis, magnatibus, cæterisque in regno degentibus memorato pacifici status & stabilis læta serenitas illucescat. Dat. Anagniæ x. kal. septembris anno I.

LII. Asserendi pariter juris ecclesiastici studio institit apud Francorum Regem, (e) ut Apamias, quæ ad abbatis S. Antonini ditionem spectabant, a Fuxensi comite restitui juberet. Cum vero atrocia dein dissidia Pontificem inter ac Regem emersetint ex hac occasione, adducendæ Bonifacii literæ visæ sunt.

(e) Ib. ep. 262.
Apamiæ a Rogerio Fuxensi comite occupatæ.

Bonifacius &c. Philippo Regi Franciæ illustri.

Olim, prout notitiam regiam latere non cre-

Ut a Clement. IV. ea civitas Ludovici clientelæ commissa fuerit.

credimus, felicis recordationis Clemens Papa IV. prædecessor noster ad conservationem villæ Appamiarum benigne intendens, prout ad suum pertinebat officium, recolendæ memoriæ Ludovicum Regem Franciæ avum tuum per suas rogavit literas speciales, ut villam ipsam ad honorem Romanæ ecclesiæ sub sua custodia & defensione reciperet, nonnullis propterea eidem redditibus assignatis, qui sicut asseritur, in ipsius prædecessoris literis exprimuntur. Præfatus autem Ludovicus precibus ipsius prædecessoris obtemperans, prædictam villam sub tutela custodia regalis commisit dilecto filio B. abbati monasterii S. Antonini ejusdem loci, cui villa ipsa in temporalibus subjecta dignoscitur, per literas regias promittendo, quod elapso ejusdem custodiæ tempore, in ipsis literis comprehenso prædictam villam in ea libertate, & quasi possessione dimitteret, in qua erat monasterium supradictum eo tempore, quo super hoc ab eodem prædecessore recepit literas prælibatas, prout in eisdem literis regiis plenius & seriosius continetur.

LIII. Mortuo S. Lud. Philippus Audax patrocinium illius acceperit.

Simili quoque modo claræ memoriæ Philippus Rex Franciæ pater tuus post ejusdem Ludovici decessum custodiam recepit eamdem, sicut ejus super hoc confectæ literæ profitentur; tuque post ejusdem patris tui obitum custodiam recepisti prædictam; sed non in ea libertate, quam præfati avus & pater promiserant, dimisisti. Quinimo ad instantiam nobilis viri Rogerii comitis Fuxi, manifesti & antiqui persecutoris abbatis & monasterii prædictorum, quasdam literas regias senescallo tuo in Carcassonensibus constituto partibus direxisti, quarum occasione, seu auctoritate præfatus comes villam ipsam ingrediens, & ea inibi quæ sunt hostilis detentionis exercens, ab ejusdem abbatis officialibus deputatis ibidem nomine universitatis ipsius villæ fidelitatis juramenta recepit, alia in ea enormia & gravia committendo, non sine divinæ majestatis offensa, ecclesiæ Romanæ contemptu, circumpositæ regionis scandalo, & abbatis ac monasterii non modico præjudicio & gravamine prædictorum.

Dimisit illius clientelam Philippus Pulcher, atque a Rogerio comite subici permisit.

Urget eumdem Bonifacius, ut abbati S. Antonini pristina jura restituat.

Cum itaque talia Deo displiceant, regiis titulis derogent, & redundent in præjudicium ecclesiasticæ libertatis, nosque illa pati æquanimiter non possumus; serenitatem regiam rogamus, & hortamur attente, ac obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus ob divinam & Apostolicæ sedis reverentiam, tuæque salutis augumentum, abbatem & monasterium supradictos habens favorabiliter commendatos, prædictam villam cum omnibus bonis, juribus, & possessionibus monasterii supradicti, ac etiam fructibus, redditibus, & proventionibus perceptis de eis a comite prælibato, facias eidem abbati, vel procuratori suo ejus nomine cum integritate restitui, & etiam assignari, amotis ab ea prædicto comite, ac aliis quibuscumque per eum positis in eadem, &c. Dat. Anagniæ xv. kal. julii anno 1. Insignivit Bonifacius (a) Apamias episcopalis sedis dignitate, ad quam memoratum abbatem evexit; qua de re hæc vitæ Bonifacii auctor (b): *Idem Bonifacius fecit & erexit villam Appamensem in novam civitatem; constituitque ibidem in abbatia S. Antonii canonicorum regularium esse in perpetuo ecclesiam cathedralem, dominum Bernardum Saisseto abbatem instituent primum episcopum in eadem.* Cum vero is jura ecclesiastica in eam urbem contra administrorum regiorum licentiam asserere niteretur, Philippi odia contraxit, a quo atrociter illum exagitatum visuri sumus. Nec modo episcopali sede, verum nova etiam instituta academia Apamiæ a Bonifacio ornatæ fuerint (c).

Apamiæ sede episcopali insignitæ.

(a) Ib. ep. 658.

(b) Vit. Bonif. MS. Vall. bibl. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

(c) Ead. ep. 658.

LIV. Massilienses vetant lege, clericis exteris ulla bona relinqui a civibus posse. Ad eam rescindendam adacti.

Sanxerant per hæc tempora Massilienses, ut nullus clericis, nisi urbi subditis, bona vel inter vivos, vel ex testamento relinquere posset, ut bonis civitatis non potirentur, qui ejus onera subire atque sumptibus publicis contribuere non tenerentur. Sed cum ea lex parum æqua exteris esset, ac libertatem ecclesiasticam labefactaret, Bonifacius Arelatensi archiepiscopo atque episcopo Massiliensi partes dedit, (d) ut ipsam rescindi curarent.

(d) Ib. ep. 223.

Tyroli comes ob eccles. Trid. oppressam defixus anathemate.

At gravius insurgendum illi fuit in Charinthiæ ducem eumdemque Tyroli comitem, possessionum ecclesiæ Tridentinæ invasorem, quem meritis censuris solemni ritu perculit, (e) Lucanisque magistratibus Lucanam ecclesiam opprimentibus intendit (f) judicium; tum episcopum, qui ecclesiæ suæ injurias ignavo silentio dissimularat, sedi Apostolicæ sistere se præcepit. Eodem quo Lucani crimine infecti erant Pisani (g) Urbevetanique, in quos pœnas ecclesiasticas intorsit (h).

(e) Ep. 151. 361.

(f) Ep. cur. 149.

(g) Ep. cur. 248.

(h) Ep. 250.

Pisani ob violatam eccl. libertatem censuris perculsi.

Restituendæ equitum S. Jacobi veteri disciplinæ operam dat Bonif.

Ad continendam quoque regularem disciplinam nonnulla sanxit. Et quidem, cum temporum successio aperuisset ex nonnullis Nicolai IV. statutis gravissima mala pullulasse, quibus ille Lusitaniæ & Algarbii S. Jacobi religiosos equites a supremi magistri auctoritate (exceptis ut ait, visitatione & correctione) exemerat, Bonifacius hujusmodi Nicolai decreta quamvis a Cælestino approbata essent, convulsit, ne exempli pernicies postea in Templarios, Prædicatores, & Minoritas serperet, ac sacros cœtus dissolveret. Hospitalariis vero permisit, (i) ut cum gravissimos labores terra marique susciperent, dum pro Christiano nomine arma gerebant, exceptis quadragesima majori ac feria sexta hebdomadæ, vesci carnibus aliisque cibis uti possent.

Privilegium ab eo concessum Hospitalariis.

(i) Ib. ep. 150.

LV. Adjungemus superioribus nonnulla, quæ

Constituta duplicia festa Apost. Evangelist. & docto. rum.

Bonifacius ad augendam pietatem instituit, atque in primis sanxisse ut Apostolorum & Evangelistarum tum quatuor doctorum Latinæ ecclesiæ, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, recurrentibus annis singulis præcipua religionis pompa, & ritu duplici in divinis officiis, memoria recoleretur. [1] Qua de re hæc Jordanus (a): *Statuit*, inquit, *festa Apostolorum, Evangelistarum, & quatuor doctorum Ecclesiæ esse duplicia*. Eademque in vita Bonifacii hisce verbis traduntur (b): *Bonifacius pontificatus sui anno primo, anno Domini MCCXCV. statuit festa Apostolorum, & quatuor Evangelistarum, ac quatuor doctorum, videlicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi sub honore festi duplici ab omnibus celebrari*. Extat de his in formulario Marini Ebuli, (c) & majori parte in libro sexto decretalium (d) subjectum diploma, quod annalibus ob rei dignitatem inserimus. [2]

Bonifacius VIII. episcopus, &c. venerabilibus fratribus .. archiepiscopo Remensi & ejus suffraganeis salutem & apostolicum benedictionem.

Licet universos in regnis cælestibus constitutos studiis honorare solicitis, & sonoris efferre præconiis non desistat (nempe Ecclesia) *gloriosissimos tamen Christianæ fidei principes, athletas Dei electos, justos sæculi judices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne prædictam ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt, & ipsam erigendo sublimiter & disciplinis sanctissimis dirigendo, reverendissimos etiam patres virosque clarissimos quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima & fidelissima studia eidem Ecclesiæ sacra Evangelia illuxerunt, egregios quoque ipsius doctores Ecclesiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis Apostolicæ curam gessit, Augustinum & Ambrosium venerandos antistites, ac Hieronymum sacerdotii præditum titulo, eximios confessores, summis attollere vocibus, laudibus præsonare præcipuis & specialibus dicta disposuit Ecclesia honoribus venerari. Horum quippe doctorum prælucida & salutaria documenta prædictam illustrarunt Ecclesiam, decorarunt virtutibus, & moribus informarunt. Per ipsos præterea, quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo Domini positas, errorum tenebris profligatis, totius corporis Ecclesiæ tamquam sydus irradiat matutinum; eorum etiam fœcunda facundia cælestis irrigui gratia influente, scripturarum ænigmata reserat, solvit nodos, obscura dilucidat, dubiaque declarat. Profundis quoque ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius Ecclesiæ fabrica veluti gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscat. Ideoque circumspecta prudentia dictæ sedis, quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis libenter & solerter exequitur, quæ sunt Dei præmissa solicite digneque considerans, & debita meditatione perlustrans, nuper ad divini nominis honorem & gloriam, exultationem catholicæ fidei, salutemque fidelium merito censuit, riteque providit Apostolos, Evangelistas, & Confessores eosdem in universali Ecclesia honorificentiæ potioris impen-*

(a) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.
(b) Vit. Bonif. MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 36. & alii.
(c) Formul. Mar. Ebuli p. 297. n. 2516.
(d) Cap. Gloriosus de reliquiis & venerat. sanctor. in 6.

NOTÆ [1] PTolemæus Lucensis, qui res in ecclesia gestas per hos annos scribebat, decretum illud Bonifacii mandantis ritu festi duplicis coli festa SS. Apostolorum, Evangelistarum, & Latinorum Ecclesiæ Doctorum anno 1297. collocat. Nec falli illum credo; quamquam enim hoc anno 1295. id Pontifex decrevit; atque ad peculiares quasdam ecclesias ea de re scripsit; cujusmodi literas ad Remensem provinciam hoc anno datas hic in annalibus legas; Ecclesiæ tamen universæ servanda hæc tunc primo proposuit, cum decretalium librum, in quo constitutio ea de re habetur, vulgavit. Id vero præstitum anno 1297. satis constat.

Quid vero decreverit ea constitutione sua Bonifacius, diligentius exponendum est. Guillelmus Durandus, qui per hos annos rationale divinorum Officiorum scribebat lib. VII. cap. I. festa per annum omnia distinguit in classes tres; videlicet *duplicia in totum*, *simpliciter duplicia*, & *semiduplicia*. Duplicia in totum festa percensens apostolorum nomine duo reponit S. Jo. Evangelistæ & SS. Petri & Pauli; inter duplicia minora nihil exhibet quod rem præsentem tangat. Reliquorum Apostolorum & Evangelistarum festa in semiduplicium censum refert. Eu & doctores rejicit. Ex quo intelligas Durandum opus suum ante vulgatam a Bonifacio constitutionem suam, idest ante annum 1295. scripsisse. Quod igitur ad id usque neglectum fuerat, ut SS. Apostoli omnes cum Evangelistis & doctoribus majori cultu decorarentur; id demum Bonifacius statuit, edicens ut eorum festa inter duplicia (minora quidem ut censeo) haberentur. MANSI

(a) Mariana l. 9. c. 14.

Alfonsus Tarifæ præfectus filium prius jugulari patitur quam arcem Mauris dedat.

[2] IN hoc paragrapho ex annalibus contractis hæc adde *In Hispania &c.* explicuit insigne Christianæ constantiæ exemplum Alfonsus Tarifæ præfectus Hispanus, (a) cujus filius unicus a Saracenis Africanis captus, cum ante mœnia ostentaretur in oculis patris jugulandus, ni arx dederetur, negavit constans pater se admissurum scelus, ne si centum quidem filii jugulandi essent: & gladio projecto e muro, ad prandium interritus abiit. Inde cum Joannes Castellæ regis frater, qui Saracenis copiis, a Marrochitano rege acceptis, præerat, puerum trucidari jussisset, cum tanto ingenti militum non ferentium scelus, ululatu, prosiliit e mensa ad arma Alfonsus, ratus ab hoste impetum in urbe fieri: cognitaque causa, filii nimirum cæde, nulla turbati animi significatione data, ad uxorem & prandium rediit. At barbari cum reputassent bellum cum eo agi, qui morte filii non flecteretur, ut officio discederet, fracti animis, ac victoria desperata in Africam redierunt. MANSI

pendiis attollendos, ut ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt.

LVI. *Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati, nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, qui specialis devotionis prosequentes affectum aliquorum festa sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda, imitari solicite intendentes; eorundem Apostolorum, Evangelistarum, & Confessorum festivitates præcipuas, licet per aliquem prædecessorum ipsorum hactenus fuerit ordinatum, ut ejusdem beati Gregorii simili modo festivitas celebretur; quamquam nulla de hoc testimonium scriptura fidedigna perhibeat, nec alias plenaria innotuerit certitudo: de fratrum nostrorum consilio & assensu sub officio duplici per universas orbis ecclesias volumus, statuimus, præcipimus, & etiam ordinamus annis singulis perpetuis futuris temporibus solemniter celebrari: universitatem vestram rogantes attentius & hortantes, nihilominus vobis per apostolica scripta districtius injungendo, quatenus mentes vestras & animos devote in hoc beneplacitis apostolicis conformantes, & mandatis obedientes humiliter, Apostolorum, Evangelistarum, & Confessorum ipsorum festa prædicta sub ejusdem observatione officii devotis & solemnibus studiis annuatim in vestris ecclesiis celebretis, & faciatis per alias jurisdictioni vestræ subjectas ecclesias celebrari, eam in iis efficaciam & solicitudinem impensuri, ut ipsorum sanctorum suffragia vobis uberius vendicetis, & a benigna illius clementia, qui sibi totaliter reputat exhiberi quicquid ejus famulis erogatur, condigna consequi præmia valeatis, nosque devotionem vestram, quam in hoc promptam cupimus invenire, plenis in Domino laudibus attollamus. Nulli ergo, &c. Datum Anagaiæ XII. kalend. octob. pontificatus nostri anno I.*

Data præsulibus ea de re imperia.

LVII. Hoc anno divinum Numen insigni prodigio, Judæorum pertinaciam infringere atque ad Christianum cultum pellicere miseros voluit: quod quidem majorem admirationem concitat, quo diu ante a Rabinis inter suæ sectæ homines conspicuis fuerat prænuntiatum. Tantæ rei seriem ex Longino (*a*) repetere placet: *In quarto mense apud Judæos, qui dicitur Chamiz, ultima die ipsius mensis (in qua die prædixerunt Rabini Judæorum, quod Judæi debebant habere signum redemptionis suæ a Deo miraculose factum; ad quorum proclamationem omnes Judæi fecerunt suas pœnitentias in jejuniis multis, cum satisfactionibus, eleemosynis, quasi ad Deum reversi, orantes, ut sibi prædictum signum suæ salutis ostenderet) in quo anno, mense, & die assignatis intraverunt synagogas suas ad orandum Deum induti syndonibus albis lineis seu sericis, prout est moris apud eos, in die expiationis, scilicet in die decima mensis septimi. Et tunc altissimo Deo cooperante, qui nullum tempus sine bonitatis suæ testimonio relinquit, in syndonibus, quæ servabantur, apparuerunt signa crucis in omnibus, & unicamque erant, etiam in illis syndonibus, quæ condebantur in suis apothecis. Quo signo viso, multi eorumdem fuere turbati; quorum quidam dicebant, quod hoc fuerat factum diabolica arte, nimirum cum prædecessores eorum de Christo maxima miracula facientes: In Belzebub eiicit dæmonia; Matthæi nono capitulo, id ipsum dicebant. Nonnulli dubitabant non audentes loqui, nec aliquid circa hoc judicare. Alii vero crediderunt hoc signum fuisse veri Christi crucifixi, & disposuerunt se ad ejus fidem cum baptismo recipiendam. Isti tamen fuerunt pauci juxta illud Hieremiæ capitulo tertio: Assumam vos unum de civitate & duos de cognatione, &c.*

Judæi insigni miraculo ad fidem provocati.

(a) Long. hist. Polon. l. 7.

Conspectum est in eorum vestibus signum crucis.

Multi ad ad cultum Christi adducti.

Excitati etiam hoc anno fideles ad Christi & Deiparæ cultum impensiorem pluribus miraculis; ac sacra ædicula in qua Verbum æternum de Virgine humanam induit naturam, sæpius sedes suas divinitus mutavit, demum in eo loco consedit, in quo nunc piorum venerationi exposita patet. Levat nos describendæ rei labore Horatius Tursellinus (*b*) accuratus historiæ Lauretanæ auctor: *Fama*, inquit, *qua nihil talibus in rebus est celerius, ad finitimos populos discurrit, Lauretanam ædem miraculis inclytam ferens. Extemplo igitur, prout sua quemque religio aut necessitas stimulabat, ad nemus accurrere, adducere aut deferre ægros necessitudine aliqua junctos, opem poscere, vota facere cœperunt. Voti eos compotes fuisse, & ipsorum Deo ac Deiparæ grates agentium voces, & votivæ deinde tabellæ, de parietibus vulgo suspensæ docebant. Facilis quippe ac potens patrona Dei Mater apud Deum erat, quæ & viam impetraturis ostenderet, & ultro opem salutemque supplicibus impetraret.*

LVIII. Collata divinitus Deiparæ ope multa beneficia.

(b) Tursel. hist. Laur. l. 1. c. 6. ex Prapos. Tereman. & Hieronym. Angelitu.

Porro confluentium populorum religionem commendabat loci solitudo. Nulla tum erat in sylva domus, nullum hospitium, nullum saltem receptaculum, præter arbores, quæ nudatæ per hyemem frondibus tectum peregrinis parum hospitale præbebant. Videres homines, etiam opulentos domi suæ ac delicatos, pernoctare sub dio, quamvis infesta imbribus, frigoribus, nivibus tempestate: populos per contubernia divisos circa sanctissimam ædem super herbam inter arbores vesci, humique cubantes; qua somnum atque quietem capere, qua psalmos hymnosque modulari sine ullo prorsus aut ferarum aut latronum metu: adeo incensa pie-

Concursus populorum & pius ardor ad Lauretanam ædem.

pietas omnia incommoda periculaque vincebat. At (a) *sempiternus humani generis hostis tanto cælestis Reginæ cultu, tantoque Christianorum bono haudquaquam lætus, effusam Picentium lætitiam, religionemque omni ope disturbare decrevit. Igitur ne convalesceret pietas populorum priusquam tantum religionis loco esset, quantum futurum apparebat, occupat advenis ac peregrinis inferre bellum. Erat B. Mariæ sacellum in loco devio, ac mari proximo, & frequenti sylva procerisque arboribus septo. Adibatur semitis densa inter virgulta, arboresque & plerique inermes ibant, satis sibi præsidii in Virgine loci præside reponentes. Ergo facinorosi quidam projectaque audacia homines, non magis prædandi opportunitate illecti, quam ab infernis, ut creditum est, furtis instincti, semitas quæ ad ædem ferebant obsidere, & circa densis obsita virgultis loca in obscuris subsidere insidiis cœperunt. Inde subito exorti venientes peregrinos excipere, adoriri incautos, pecunia vestibusque, & si armis obsisterent, vita quoque spoliare. Itaque brevi totus ille saltus, latrociniis cædibusque infestus atque infamis, absterritis advenis, ad solitudinem est redactus. Jamque obsolescente in dies cultu, sacrosancta ædes evanescebat; cum Deus indignum ratus paratum ab se mortalibus perfugium salutis, inferni hostis scelere in perniciem versum, tutiorem opportunioremque advenis sedem suo Matrisque suæ domicilio delegit.*

(a) Cap. 7. ex eod.

Viæ latronibus infestæ.

Sacra ædicula divinitus locum mutat.

Collis erat leniter acclivis, milla fere passus ab eo loco propior Recinetum, non longe a via militari. Huc igitur sacra domus octavo circiter mense, quam lucum insederat, sublimis aufertur ab Angelis, & in collis sistitur vertice. Possidebant eum collem communiter fratres germani duo Recinetenses concordibus animis, qui cælesti dono mire læti sanctissimam ædem conjunctis studiis colere cœperunt. Auxit loci mutatio, novique miraculi fama ut admirationem, sic religionem accolarum æque, advenarumque. Quippe ut Lauretanam ædem locum mutasse, & relicto obnoxio grassatoribus saltu tutum a latronibus opportunum peregrinis occupasse collem, distulit rumor, extemplo finitimis populis ejus revisendæ cupidinem accendit. Proinde sive intermissam latrociniorum metu tanti boni usuram sarcire, sive novam migrationem, quam auribus acceperant, oculis subiicere cupientes, eo summis undique studiis convolant. Horum plerique eandem ædem nuper in sylva coluerant, quam nunc in collis vertice extra sylvam colunt, quo major omnes admiratio & stupor defixos tenebat. Ergo sacellum & veteribus prodigiis, & mutatæ denuo sedis miraculo venerabile certatim accolæ votis vocibusque celebrabant. Grates inde & Deo & Dei Parenti pro se quisque agebant, quod religiosissimam sedem latrociniis violatam non abstulissent alio; sed in tuto colle statuissent, opportuno advenis loco. Porro crescente in dies peregrinorum multitudine, cœpit augeri quotidie celebritas ædis: parietes votivis tabellis, cereis imaginibus, pretiosis vestibus contegi, ara congestis undique donis pecuniaque compleri. Sed aucta sacelli opulentia imminuit religionem eorum, quorum studia maxime augere debuerat. Itaque avaritia breviorem etiam, quam in sylva fecerat, augustissimi sacelli stationem in colle fecit.

Erat (b) *is collis, ut supra demonstra-* LIX.
vimus, communis duorum fratrum, qui primo sanctissimum domicilium haud secus, quam par erat, pie ac sancte colebant. Felices si divino munere ad cultum uti, quam abuti ad quæstum maluissent. Cæterum opulentioribus in dies donis religiosissimam ædem cumulari cum viderent, cupido angustos animos vicit, & religionem pietatemque penitus extinxit. Namque hereditatem sibi uterque venisse rati, sacro auro argentoque inhiare primo; inde stimulante avaritia, odio plusquam fraterno inter se dissidere cœperunt. Ad ultimum, dum uterque ad se emolumentum trahit, cum altercatione congressi ab iratum certamine ad arma venere. Itaque haud procul erat quin germani fratres se augustissimamque Deiparæ cellam (adeo nihil sanctum avaritiæ est) fraterno cruore respergerent; cum Deus tantum facinus, sublata facinoris causa, prævertit.

(b) Id. c. 8.

Ergo non minus fraterna discordia, quam sylvestri latrocinio infensus, maternam domum ad jactum ferme sagittæ ab eo loco in proximum collem versus mare submovit; atque in ipsa via militari, qua ducit ad portum Recinetensem, locavit a mari millia passuum circiter duo. Ita & discordiarum & latrociniorum materies adempta, ac stabilis aliquando ac certa sedes capta. Stetit sacra domus in colle fratrum paucos scilicet menses: constat quippe nondum vertente anno post ejus in Italiam adventum in eo colle, ubi nunc visitur, consedisse. Ita in agro Recinetensi ter intra anni unius spatium sive accolarum vitio, seu potius divino consilio sedem mutavit. Intra quinquennium vero post ejus a Galilea discessum quatuor loca suis vestigiis nobilitavit. Nec tamen mutatis locis religionem mutavit; sed magis magisque auxit. Et infra: *Verum enimvero opus fuit ad fidem tam insolito inauditoque antea miraculo affirmandam ejusdem miraculi frequentatio; ut rem per se incredibilem crebra intra paucos annos loci mutatio credibilem faceret. Qui enim ambigerent deinde mortales, an domus illa e Galilæa esset advecta,*

Iterum mutatæ illius sedes.

Divina providentia ad conciliandam singulari miraculo fidem.

cta, cum eamdem illi ipsi audissent suo avo ex Illyrico in Picenum migrasse; qui vidissent in ipso Piceno intra spatium vix mille passuum anno nondum circumacto ter mutasse sedem locumque? Incidit quippe tertia hæc & postrema migratio in annum a Christo nato MCCXCV. qui adventum sacræ domus in Italiam est consecutus.

Recru-

I. Petrus S. Mariæ novæ diacon. Card. pacis servator ac legatus creatus.

Recrudere bella inter Christianos principes; quæ pene sopita videbantur, remque Christianam anno a Virginis partu millesimo ducentesimo nonagesimo sexto indictione nona admodum lacerarunt. Nec turbarum expers extitit ditio ecclesiastica, ad quas comprimendas Bonifacius Petrum S. Mariæ novæ diaconum Cardinalem paciarii dignitate auxit, legatumque in Tuscia, Flaminia, marchia Tarvisina, Piceno, Aquilejensi patriarchatu, aliisque circumpositis regionibus creatum summa ad obeundum munus auctoritate, ut subjectum ostendit diploma, (a) decoravit.

(a) Lib. 2. ep. cur. 43.

In quibus Italiæ provinciis.

Bonifacius, &c. Petro S. Mariæ novæ diacono Cardinali Apostolicæ sedis legato.

De te, quem largitor bonorum omnium scientiarum & aliarum virtutum munere decoravit, & cujus magnam in magnis & arduis experti sumus industriam, quique tuæ probitatis intuitu nobis & fratribus nostris charus es quamplurimum & acceptus, indubitatam fiduciam obtinentes; in ejusdem Tusciæ, Bononiensis, Romaniolæ, marchiæ Tarvisinæ, patriarchatus Aquilejensis, totius provinciæ Ravennatis, Ferrariensis, & castellanæ civitatum, & diœcesum, ac Venetiarum nec non Anconitanæ marchiæ partibus constituimus pacis de ipsorum fratrum consilio servatorem, te paciarium in eisdem partibus ordinantes; ut inter quoslibet in ipsis partibus constitutos, quos fœdere pacis videris reformandos, pacem & concordiam reformare & conservare procures. Et ut commissum in hac parte tibi ministerium utilius & commodius exequaris, tam contra pacem facere, jurare, ac firmare nolentes, quam eandem præsumentes infringere; nec non & contra eos, qui in eisdem partibus discordias & scandala seminant, odia suscitant, fovent, & nutriunt; contra illos quoque qui statum pacificum earundem partium, ac hujusmodi paciarii, seu servatoris pacis tibi commissum officium perturbare, vel impedire præsument, pro præsumptione hujusmodi spiritualiter & temporaliter, prout facti suaserit qualitas, & expedire videris procedendi, ac processus tuos executioni mandandi; marchionum insuper comitum, aliorumque magnatum, potestatum, capitaneorum, cæterorumque rectorum, & consiliariorum ac universitatum, & singularium personarum, tam ipsarum partium, quam etiam aliunde ad id quotiens opportunum fuerit auxilium, & potentiam invocandi & contradictores, &c. concedimus facultatem. Dat. Romæ apud S. Petrum v. kal. maii anno II.

Instructus adversus obluctantes auctoritate.

II. Fluctuabat Æmilia præ cæteris incerto seditionum æstu, cujus pacandæ solicitus Bonifacius episcopum Papiensem, cui provinciæ curam anno superiori commissam vidimus, omnium ordinum oratores pro tractando firmo fœdere mittere jussit; (b) ac Guidoni montis Feretri comiti, cujus nutu magna provinciæ pars pendebat, hæc imperia dedit: *Cum venerabilem fratrem nostrum episcopum Papiensem pro quibusdam ecclesiæ Romanæ negotiis, statum provinciæ Romaniolæ & regionis circumpositæ contingentibus, destinemus; nostræque intentionis existat, ut quæ sunt tranquillitatis & pacis ipsorum provinciæ ac regionum, in quibus procurante inimico humani generis solito superseminante zizania guerrarum turbines, & gravia scandala sunt exorta, soliciitis studiis promovere, ac ut celerius & efficacius ad hæc procedere valeamus, tuam & devotorum nobilium & aliarum personarum partium earundem sit nobis præsentia opportuna; nobilitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus, infra kal. martii proximo futuras compareas personaliter, coram nobis, ut te ac aliis nobilibus & personis hujusmodi in curia nostra præsentibus, nos per te ac illos de prædictarum partium conditionibus informati, tractare ordinare, disponere, & providere possimus ea, quæ ad vestrum & aliarum ipsarum partium bona, statum, tranquillitatem, & pacem viderimus expedire. Dat. apud S. Petrum VII. kal. februarii anno II.*

Ortæ in Æmilia turbæ. Exciti ad eas componendas oratores.

(b) Ib. ep. cur. I.

Guido Montisferetri comes evocatus ad sedem Apost.

Paruit Pontifici Guido, & ad præterita delenda flagitia, dato rebus humanis repudio, sanctioris vitæ institutis se addicere constituit. Cujus pium consilium collaudavit Bonifacius, viroque religioso qui Anconitanis Franciscanis præerat, præcepit (c), ut in sodalicium suum volentem admitteret: *Dilectus filius nobilis vir Guido comes Montisfeltri, tam per seipsum, quam per fide dignas personas aperiens votum suum, nobis pluries intimare curavit, quod ipse reversus ad cor desiderat & proponit pro diluendis peccatis suis, quibus Deum & Romanam ecclesiam matrem suam offendit, sub religionis habitu finire in Dei servitio dies suos: maxime cum conjugis suæ, prout dicitur, volentis votum emittere perpetuæ castitatis, ad hoc accedat assensus.* Et infra: *Quocirca discretioni tuæ præsentium tenore committimus & mandamus, quatenus ad eundem nobilem te personaliter, si in hujusmodi proposito, sicut credimus, perseverans religionem velit intrare, recipias, & facias in manibus & per manus tuas omnia, quæ circa emissionem votorum & celebrationem divortii prædictorum conjugum, receptionem ipsius Guidonis ad religionem, & prædictorum dispositionem ipsorum mobi-*

III.

(c) Ext. Apost. lit. apud Wad. hoc ann. n. 9. ex archivo Anconit. Minor.

Deliberat mundi fastum calcare.

bilium requirentur, & alia, quæ circa id videris facienda, nobis per tuas literas rescripturus, &c. Dat. Anagniæ x. kalen. augusti pont. nostri anno II.

S. Francisci institutis se addicit.

Professum esse Franciscanæ disciplinæ formulam, fastumque calcasse, cujus cupiditate tantum sanguinem sudaverat, Guidonem, refert Ravennatium historia, atque in MS. Friderici comitis Ubaldini traditur his verbis (a): *Guido ex nobilissimis comitibus de Montefeltro strenuus dux bellorum, cum jam declinasset ad senium, anno Domini MCCXCVII. spretis honoribus sæcularibus, induit devotissimi Francisci habitum, in quo terminum vitæ dedit.* Hæc de Guidone e Monteferetro, celeberrimo his temporibus Gibellinorum duce, suffecerint.

(a) MS. Frider. com. Ubald. de viris illustr. in Bonif. & in Guidone.

IV. Pisani in gratiam ecclesiæ revocati.

Cæterum Pisani, qui antea ob concessa illi, dum hostis erat ecclesiæ & censuris defixus, reipublicæ gubernacula sacrorum usu privati fuerant, rediere ad ecclesiæ obsequium: & quo arctiori vinculo se Apostolicæ sedi conjungerent, urbis administrationem Bonifacio contulere, & quatuor millia librarum stipendium pro sustinendis magistratus oneribus dare decreverunt (b). Admisit delatum honorem Pontifex, suasque ad Pisanum rempub. gerendam vices comiti de Colle vallis Elsæ tradidit, ac stipendiaria quatuor librarum Pisanarum millia ea lege attribuit, ut ad servanda Pisanorum statuta sacramento se obligaret, atque ad sustinendam dignitatem quatuor equites socios asciscerct, totidemque judices: duodecim insuper equos aleret, quorum sex ad minimum gravioris armaturæ militem gestare possent.

Præficiunt reip. gubernaculis Bonifacium.

(b) Bonif. l. 2. ep. cur. 52.

Suas partes ingerendo eo magistro demandat Pont. comiti de colle vallis Elsæ.

Tuæ devotionis, & fidei puritatem, qua erga nos & Romanam ecclesiam viguisse diceris & vigere; tuæ quoque probitatis, circumspectionis, & industriæ merita, super quibus apud nos fide dignorum testimonio multipliciter commendaris, benigna consideratione pensantes, dignum duximus, ut personam tuam favoribus, & gratiis honoremus; sperantes, ut quanto favorabilius te a nobis honorari prospexeris, tanto devotius, laudabilius, & utilius quæ tibi committimus, exequaris. Cum itaque antiani, consilium, & commune civitatis Pisanæ ipsius civitatis potestariam & regimen, prout pertinet ad eosdem, nobis duxerint committendum; nos de tuæ fidelitatis, & probitatis industria gerentes in Domino fiduciam specialem, hujusmodi potestariam & regimen pro anno futuro, de mense septembris venturo proxime inchoando usque ad diem ulterius mensis septembris extunc immediate sequentis, quo regimen inceperis antedictum, cum salario quatuor millium librarum bonorum Pisanorum minutorum a prædicto communi solvendo, præsentium tibi auctoritate committimus; ita quod statuta & brevia, ut moris est, prædicti jurare communis, & quatuor socios milites, & totidem judices, ad duodecim equos, quorum sex ad minus sint ad arma, habere ac tenere tecum propriis sumptibus toto tempore tui regiminis tenearis. Quocirca discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad præfatam civitatem te congruo tempore personaliter conferens; & diligenter attendens, quod civitatem ipsam, & ejus incolas dilectionis prærogativa prosequimur, & in eorum successibus prosperis delectamur; commissum tibi regimen in eadem sic in iis, quæ ad illud spectare noscuntur, prudenter gerere, ac exercere laudabiliter studeas, quod ex tua diligentia ac probitatis studio eadem civitas & incolæ votivis amplientur commodis, nosque devotionem tuam commendationis præmio digne prosequi propterea valeamus. Dat. Romæ apud S. Petrum IX. kal. martii anno II. Ad dissolvendas vero censuras, quibus erant irretiti, præpositum de Vanza misit, & quingentas marchas quas sarciendæ injuriæ ergo obtulerant, exigere jussit (c).

Quæ attributa illi stipendia.

(c) Ep. cur. 8, & 9.

V. Ad conciliandos inter se Genuenses & Venetos indictæ induciæ.

Cum vero anno superiori ad Venetos (d) ac Genuenses (e) ad pacem adducendos diligentem operam navasset, piosque conatus improborum protervia discussisset, ad cœptum opus ardentius hoc anno incubuit Bonifacius, eosdemque Venetos & Genuenses solicitavit, ut oratores ad sedem Apostolicam paciscendi fœderis causa mitterent. Tum adjecta censurarum religione inducias indixit (f): *A die*, Genuenses alloquitur, *præsentationis præsentium usque ad tempus resurrectionis dominicæ proxime futuræ sub pœna excommunicationis in potestatem, capitaneos, abbatem populi, antianos, consilium, & commune, ac singulares personas communitatis vestræ, interdicti in civitatem eandem pœnis & sententiis, quas si secus feceritis, duximus auctoritate præsentium proferendas.*

(d) Ep. cur. 38.
(e) Reg. post eand. ep.
(f) Ib. ep. 39.

VI. Siculæ res.

Ut porro Bonifacius res Siculas redintegraret, illudque regnum sedis Apostolicæ stipendiarium ad officium revocaret, industriam applicuit. Promulgato, ut vidimus, anno superiori pacis tractatu, Siculi oratores ad Jacobum Aragoniæ Regem decreverant, (g) ut ipsum ab inito fœdere abducerent, quorum princeps ita (h) legationem exposuit: *Si vera fuerant, quæ de renunciatione Siciliæ fama retulerat, sciscitatur. Rex, cum respondisset in conspectu omnium, rem sic esse; Cathaldus unus ex nunciis in hæc verba prorupit: O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor similis, sicut dolor meus. Cum dixisset hæc; una omnes qui venerant syndici & comitatus eorum, abscindentes a pectoribus vestes suas, in luctu & lamentationibus Regis atrium compleverunt.* Cum ita ad misericordiam au-

(g) MS. de reb. Sic. p. 47. Surit. l. 5. annal. c. 13. Fazel. l. 9. post. decad. c. 2.
(h) MS. Frider. com. Ubald. l. 2. p. 60.

cu-

cupandam laceraffent veftes, & conftantem tamen in fufcepto confilio seperiffent, poftulavere, ut fibi Regem creare liceret, arcefque ipfi datas reftitueret, ne hoftibus expofiti effent. Quibus Jacobus arces redditum iri eft pollicitus, verbifque fubdolis fuafit, ut Fridericum fratrem crearent principem, ut refert Surita (*a*) Reverfis itaque oratoribus in Siciliam, omnium ordinum conventus celeberrimi Panormi habiti funt, & in iis Fridaricus infulæ princeps renuntiatus. [1]

(a) *Surit. eod. c. 13.*
(b) *MS. de reb. Sic. p. 18.*

VII. Mulcere mititur Siculos Bonifacius.

(c) *Lib. 2. ep. cur. 264. ext. in arce S. Ang. & inter collect. MS. Platina jussu Sixti IV. edito to. 1. pag. 229.*

Inter novas hafce Siciliæ converfiones Bonifacius, (*b*) ad mulcendos Siculorum animos literas omnibus amoris notis plenas mifit, fignificavitque (*c*) Jacobum Aragonum Regem ex initi fœderis legibus Siciliam fedi Apoftolicæ, ad cujus fupremum dominium fpectabat, reftituiffe, ac pariter ex Regis Caroli auctoritate illorum adminiftrationem gerere decreviffe, malifque quibus erant immerfi eripere: pofcerent ergo quem vellent Cardinalem legatum, ipfum fa ad eos fumma inftructum auctoritata ad temperandum optima publicum ftatum cenfurafque diffolvendas miffurum.

Bonifacius &c. univerfis hominibus Panormi, aliifque per infulam Siciliæ conftitutis, fpiritum confilii fanioris.

Significat Jacobum restituisse ecclesiæ Siciliæ jura.

Inter cætera tractatus ab Aragonum Rege completa juxta ipfius tractatus feriem infulam Siciliæ, quæ Romanæ ecclefiæ juris & proprietatis exiftit, cum omnibus juribus & pertinentiis fuis præfatus Rex per fuas patentes literas nobis & ecclefiæ præfatæ reftituit, & ad cautelam noftrum & ejufdem ecclefiæ circa hoc fe nobis fortius, & firmius obligavit. Et cum fuerit in ipfo tractatu, & fit cordi noftro cura præcipua de reparatione ftatus veftri, & fecuritate plenaria more confulti patrisfamilias, & fuperioris domini, ad quem fpectat præcipue de vobis, ficut de fubjectis ecclefiæ, providere ex noftra præeminentia poteftatis, quam habemus ficut fuperior, obfolefacta corrigere, & liberare confractos ab anguftiis, ut quiefcant, nec minus ex poffe nobis ab eodem Rege Siciliæ tradito; difpofuimus firmiter librato judicio tenere vos in manibus noftris, & ejufdem ecclefiæ, & veftro ftatui animarum, & corporum fecuritati, & tranquillitati pacifice, efficaciter, & utiliter providere.

Pollicetur ipsis clementer habiturum.

Verum cum populus de facili corruat, ubi deficit gubernator, pro veftra gubernatione utili & humano regimine Cardinalem unum vobis gratum & placidum ad dictam infulam, annuente divina providentia, difponimus deftinare: propter quod quis de fratribus noftris per hoc fit vobis acceptus, nobis defcribite: curabimus enim de ipfo veftris affectibus complacere. Et procuIdubio redeuntibus vobis ad devotionem fanctæ matris Ecclefiæ fic in vos, qui longe demeriti fuiftis ab olim, ubera maternæ dilectionis effundet, ac fi prope gratæ devotionis impendiis fuiffetis. Peccatorum enim laudanda converfio in cœlis etiam juftificatione juftorum gratius & jucundius acceptatur, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum IV. non. januarii anno 1.

Suadet ut Cardinalem legatum ipsis acceptum flagitent.

VIII. Alias eodem die ad Fridericum fcripfit (*d*), quibus ipfum ad confilia pacis inflectere eft conatus, ac primum fignificavit quid Catharina Conftantinopolitana Imperatrix oratoribus, qui de matrimonio cum ipfo contrahendo illam interpellarant, refpondiffet: parum decere connubio conjungi prænobiles adeo perfonas, fi nullam ditionem certam, in qua confifterent, obtinerent: ea vero comparata, dum Græcia recuperaretur, fa Pontificis voluntatibus accommodaturam; atque ideo, ne bene cœpta labefactentur, novos legatos fe ad rem perficiendam miffe: proinde expectaret tantifper, atque impetus fuos refrænaret.

(d) *lib. ep. cur. 162.*

Fridericum ut paci tractatæ affentiat, pellicere nititur.

Friderico nato quondam Petri olim Regis Aragonum fpiritum confilii fanioris.

Datæ eo argumento lit.

De finu patris in te fpargenda femina prodeunt, fructum germinatura multiplicem commodi, honoris, & gloriæ, fi devotus illa fufceperis, & ad fufceptionem ipforum velut agrum purgatum fpinis & tribulis paraveris mentem tuam. Nofti quidem, ut credimus, & latendi locum non invenit tanta veritatis effentia, quod poft apoftolatus apicem affumptum a nobis, licet immeritis, inter cæteros noftri cordis affectus, fuit ille profundus, & fervens, quod chariffimum in Chrifto filium noftrum Jacobum Aragonum Regem illuftrem germanum tuum, tunc in devio pofitum, & te in umbra mortis fedentes & tenebris, noftra provifio revocaret a lapfu, & pater-

NOTÆ [1] QUæ toto hoc paragrapho perfequitur annalifta, de Siculis nempe, qui folemni legatione miffa Jacobum fcifcitati funt, utrum in retinendo Siciliæ regno perfeveraret; quibus palam refpondiffe Jacobum fe totum regni illius jus ecclefiæ Romanæ reftituiffe; hæc, inquam, omnia cum referantur in literis Friderici datis anno fuperiori, die XII. decembris, ut in nota ad annum 1295. 32. animadverti, fuperiori anno narranda erant. Quid vero refponderit Jacobus a Siculis interrogatus de Friderico in literis iifdem exprimitur. *De domino Friderico aliquatenus non rogamus, quia ipfe cum miles fit, quod debet agere non ignorat, & vos quid oporteat agere bene fcitis.*

Addendum hic cenfeo erraffe Weftmonafterienfem apud annaliftam hic num. 29. dum afferit Joannem jus regium abdicaffe die VIII. id. aprilis; nam apud Trivettum recitantur abdicationis hujus patentes literæ fignatæ die X. julii. MANSI

terna charitas cum præsidio favoris & gratiæ ad sanctæ matris Ecclesiæ, unde immensus error vos traxerat, reduceret unitatem. Et ut hujusmodi noster affectus votivum consequeretur effectum, monitis exhortationibusque paternis te ad præsentiam nostram perduximus, mutuoque tractavimus, ut charissima in Christo filia nostra

De tradenda ipsi in uxorem Constantinopolitana Imperatrice.

Catharina Imperatrix Constantinopolitana cum certis subsidiis faciendis per nos tibi matrimonialiter jungeretur, ad Imperatricem ipsam venerabilem fratrem nostrum G. Anicsensem episcopum, & dilectum filium religiosum virum I. abbatem S. Germani de Pratis, speciales nuncios nostros, destinare curantes, inducturos eamdem ad complementum matrimonii memorati. Quæ per eos proxime redeuntes ad nos super hoc responsum nobis exhibuit, quod cum ta terram non habeas, & ipsa matrimonii sui sit possessione privata, incongruum sibi videretur & indecens, quod tantæ nobilitatis homines carerent domicilio proprio &

Significat illam assensuram, modo aliqua attribuatur ditio.

opportunis aliis qualitate habita personarum: sed si fieret tibi in terra provisio, unde tu & ipsa saltem usque ad recuperationem terræ suæ convenientem victum possetis habere, circa perfectionem præfati tractatus libenter se nostris inductionibus & beneplacitis coaptaret. Nos vero nostrum salubre propositum prosequentes, & quod cœptum est jam forti & fundato principio, finem prosperum & Deo placitum cupientes habere, cum ipsius pacis Auctoris, cujus vices portamus in terris, perfecta sint opera ecclesiæ ac nobis onus adiicimus ut cum effecta perfecti operis te ad gregem dominicum revocemus; sicque orta ex bello Siculo rancorem & scandalum in omnibus suis partibus succidamus ex toto, quod ex eorum reliquiis nullum supersit residuum, & læta pax & tranquillitas in locum adveniat odiorum; ecce quidem ad dictam Imperatricem certos, & speciales nuncios

Mittit alios ad ipsam ut res perficiatur oratores.

nostros instanter transmittimus, ut cum præfati sui votis concordia per omnes, quos possumus tramites, ejus affectum expeditam & liberum perfectioni dicti matrimonii coaptemus.

IX. Hortatur, ne quidquam interea novet.

Considera igitur, fili, considera paternæ pietatis affectum, & proventurum tibi ex ipsius monitione profectum, & paternis profecto monitis acquiesces. Non enim patris charitas continere se potest, quia præcipitem filium, sicut fama, immo infamia volitat, a manifesta ruina retrahat, in qua, ut dicitur, post cessionem & abdicationem occupationis & detentionis illicitæ prædicti germani tui, laudabiliter ad gremium redeuntis Ecclesiæ, assumendo falsum titulum occupationis injustæ, rationis metas exiliens, prosilire proponis, & a Creatoris sui gratia, graviter ipsam offendendo decidens præceps cadis. Cohibe igitur motus tuos, expecta patris salubre consilium, & obventurum ex eo tibi præ foribus fructuosæ ac honorificæ reparationis effectum: nec ulla te maligna suggestio retrahat, vel avertat astutia, quia nostris monitis aures intentas adhibeas, & realiter filialis accommodes promptitudinis intellectum. Proculdubio quidem, si semina nostra sicut verus cultor exceperis, fructus tibi uberes gratæ prosperitatis adducent. Sed si ut

Spernenti monita divinas & humanas pœnas obiicit.

adversus negligendo saltem suscipere illa contempseris, sicut errantem & perditum expositum te videmus periculis, at in te tamquam præteritorum culparum excessuum successorem vibrans gladium ultionis divina sententia spiritualibus & temporalibus jaculis tarditatem pœnæ compenset judicii gravitate. Et ecce quod venerabilem fratrem nostrum G. episcopum Urgellensem &

De missis nuntiis certiorem illum fecit.

dilectum filium religiosum virum fratrem Bonifacium de Calamandrana generalem præceptorem sancti Joannis Jerosolymitani in partibus cismarinis ad te propter ea providimus destinandos, quos in præmissis devotione humane recipias, patienter audias, & relata per ipsos ad terminos votivæ executionis adducas. Dat. Romæ apud S. Petrum IV. non. januarii anno I.

X. Solicitat Constantiam Reginam, ut illum ad pacem adducat; Nuntii Apostolici Messanensibus optandas quasque concordiæ leges offerunt. Repulsam passi. Petri Ansalonis ferox responsum.

Eadem sententia Bonifacius ad Constantiam Reginam Aragonum literas (a) dedit, paucis immutatis verbis, ut filium ad pacem flecteret: sedem Apostolicam promissa impleturam: mitti ad Imperatricem alteram legationem, remque in opus ductum iri; cohiberetque Fridericum ne a promissis resiliret. Interea pontificii legati Messanam applicuere, qui ut repulsam passi fuerint narrat MS. (b) de rebus Siculis. De Bonifacio enim e Calamandrana equite, qui episcopo Urgellensi adjunctus erat comes locutus addit: *Cœpit illico forensibus verbum proponere, causamque adventus ejus Messanensibus intimare, orans, ut illum in civitate susciperet, audituri solemnia gaudia, quæ gerebat. Hic Bonifacius, candidas membranas, quas vulgo pergameas vocant, rades atque omni scriptura carentes, pontificali solum bulla munitas, universis Siculis prætendebat, ut communicato consilio in eis scriberent absolutiones, remissiones, immunitates, exemptiones, fora, consuetudines, conventiones, libertates, aut alia quæcunque similia sub aliis quibuscumque vocabulis elegissent.* Et infra: *Messanenses annuentibus Rogerio de Lauria & Vinciguerra de Palicio, & aliis magnis viris, qui tum aderant, longe aliter legationis causam intelligunt, & contra, Timeo Danaos & dona ferentes; opponunt. Petrus de Ansalone*, & infra: *omnes Siculos ne coronaretur Fredericus in regem Siciliæ convenisse respondit*, mutarunt postea sententiam, atque educens ensem hæc pauca subjunxit: *Siculi non membranis, sed gladio pacem quærunt, tibique ut universam*

(a) Ext. in lib. privil. Rom. eccl. to. 2. p. 232. & in MS. Vall. sign. lit. B. n. 22. pag. p. 559.
(b) MS. Frid. com. Ubald. l. 2. sub fin.

Siciliam deseras, sub pœna mortis edicunt. His consentanea refert Surita (*a*). At insolentiæ illius cruentas pœnas dedisse (*b*) Siculos, cum magna strage cæsi sunt, videbitur inferius. Bonifacius enim ob spreta apostolica imperia Jacobum Aragonum Regem, ut ad se accederet, rogasse scribit Surita, (*c*) quo ipsos illius opera ad obsequium revocaret: hisque pontificiæ literæ consentiunt, (*d*) quibus Jacobum solicitat, ut adventum maturet, monetque Carolum ejus socerum affuturum, omnibus Christianis ac Terræ sanctæ hujusmodi colloquium utilissimum fore.

(*a*) Surit. annal. l. 5. c. 16. (*b*) Cap. 38. (*c*) Lib. 5. c. 17. (*d*) Lib. 2. ep. cur. 5.

Dejectus spe Bonifacius Jacobum Regem Arag. ad se vocat.

Charissimo in Christo filio Jacobo Regi Aragonum illustri.

XI. Accepta a sede Apost. beneficia proponit ob oculos.

*Si miserationis divinæ clementiam, quæ te dudum a profundo quasi malorum, ne perpetuo damnareris, eripuit, si sanctæ matris Ecclesiæ atque nostram benignitatem & mansuetudinem, ac studia & labores adhibitos, ut ab invio & præcipitio, quibus eras expositus revocareris ad gratiam, & digne inter Christianissimos principes connumerareris electus (gravissimis damnis, injuriis, & offensis, quibus omnipotentem Dominum & prædictam Ecclesiam ac nos, & per consequens Terram sanctam, & fere totum Christianitatis orbem, tui patris, tuique actus noxii provocaverant, ab ultione divina, & ab ipsius matris Ecclesiæ, atque nostra memoria sub quadam connuventia revocatis) reverenter advertere ac devote cognoscere, * ingratitudinis vitio, quod est malorum provocatio, beneficiorum exinanitio, & meritorum exterminatio, non postponas; revera, fili, te ac ipsam domum, & tuos, ejusque perpetuo posteros ipsis Deo, & Ecclesiæ, atque nobis obligatos ex hoc fore fateberis in immensum, & nullius unquam te retrahere debebit contrarietas, vel subjectionis objectus, quin ipsorum Dei, & Ecclesiæ, atque nostra plenis affectibus, & efficacibus studiis, non excitatus etiam beneplacita prosequaris, indesinenti curiositate perquirens, qualiter gratior tuis meritis habearis.*

* abjecto

XII. *Cum igitur postquam divinis, ecclesiæ, ac nostris te gratanter affectibus conformasti, & meruisti ad optatæ introduci reconciliationis amplexus, desideraverimus, & cupiamus admodum præsentialibus tecum affatibus recreari, ut amplioris reficiaris ex hoc gratia Salvatoris, & gratificeris fortius Ecclesiæ matri tuæ, ipsiusque dulcedinem pleniori participio sortiaris; tuque una cum charissimo in Christo filio nostro Carolo Rege Siciliæ illustri socero tuo, sicut ex ipsius Regis assertione percepimus, disposueris firmiter in instanti vere nostram personaliter adire præsentiam; nos, in hujusmodi tua grata & provida dispositione latati, regiam quoque super hoc providentiam ex eo præcipue, quod tua cum nostris percipimus in hac parte vota concurrere, commendantes; licet super hoc per alias nostras jam tibi transmissas duxerimus te literas excitandum, ut tamen, quantum in votis hoc gerimus, percipias manifestius, & cognoscas; celsitudinem regiam rogamus attentius, & instantius exhortamur, quatenus hujusmodi tuum ad nos adventum, quem desiderabiliter expectamus, sublato cujuslibet difficultatis obstaculo, cum omni, qua poteris, acceleratione festines.*

Hortatur ut accedat ad sedem Ap.

Et ecce quod ex abundanti dilectum filium religiosum virum fratrem Leonardum ministrum fratrum ordinis Minorum Romanæ provinciæ ad te propterea specialiter destinamus, ut animum nostrum tibi super hoc vivæ vocis oraculo plenius exprimat, teque ad veniendum ex parte nostra instantius excitet, ac prudenter inducat, & sub regia comitiva demum ad nostram una tecum præsentiam revertatur. Speramus enim in Domino, quod adventus tuus ipsi Deo placidus Ecclesiæ ac nobis gratus, & nedum tibi ac tuæ domui, sed etiam præfatæ Terræ sanctæ, ac universaliter cunctis renatis fonte baptismatis honorabilis erit & admodum fructuosus. Ut autem tutior tuus efficiatur eventus, nos tibi & tuis omnibus in veniendo, morando, & redeundo in personis, & bonis securitatem plenam, & omnimodam fidantiam, tenore præsentium elargimur. Dat. Romæ apud S. Petrum non. februarii anno II.

Mittit nuntium qui ipsum invitet ac deducat.

XIII. Contulisse hoc anno se in Italiam Aragonum Regem scribit Joannes Villanus, (*e*) nos vero ea de re sequenti anno, quo venisse certum est ob ea quæ ipsum inter & Bonifacium transacta sunt, agemus. Hic vero ingentia Pontificis studia, consumptasque curas, ut Siciliam recuperaret, non præteribimus. In primis cum accepisset Siculos plures exploratores ad Neapolitani regni statum indagandum, tentandasque populorum voluntates submisisse, ut eorum fraudes dolosque abscinderet, Landulpho Cardinali legato provinciam tradidit, (*f*) ut in eos inquireret animadverteretque. Ad edomandam porro Siculorum perfidiam, qui nullis promissis, nullave amoris ostentatione flecti potuerant, cum res ad arma vergeret, amplissimam iis criminum veniam proposuit, (*g*) qui ad retundendos hostiles impetus infestandamve Siciliam in arma prosilirent.

(*e*) Joan. Vill. l. 8. c. 18.

Siculi exploratores in regnum Neap. ad subornandos populos mittunt. Inquiri in eos jubet Bonif.

(*f*) Lib. 2. ep. cur. 16.

Armis Siculos frangere, ad obsequium aggreditur Bonif.

(*g*) Ib. ep. cur. 20.

XIV. Hæc decernebat Pontifex ad occupanda Siculorum consilia, qui paucis post diebus Fridericum regiis insignibus donarunt. Refert Surita (*h*) illum die Paschæ pervigilio magna pompa e palatio ad ecclesiam principem deductum fuisse, ut eam noctem in fundendis ad Deum precibus duceret; ac die sequenti Regem inunctum fuisse. Ita vafer princeps religionem ad simplicem circumveniendum populum af-

(*h*) Surit. l. 5. annal. c. 19. De reb. Sic. MS. Fred. com. Ubald. p. 61. Marian. l. 14. c. 17. Fazell. poster. dec. l. 9. c. 3. Summont. hist. Neapol. l. 3.

fecta-

Fridericus magno religionis supercilio regiam munctionem suscipit.

(a) Eod. MS. p. 28.

Intentatum illi ac sceleris consciis judicium.

fectabat. Quibus etiam Siculorum rerum anonymus auctor (a) consentit his verbis: *Anno Domini MCCXCV.* nimirum incarnationis exeunte, *idem Fridericus die XXV. mensis martii in felici urbe Panormi regni Siciliæ diadema suscepit: & anno suæ coronationis primo in Calabriam potenti manu transiens, a terra seu civitate Rhegii usque ad portum Roseti suæ subiicit ditioni.* Cum vero Bonifacius præsumpti sceleris famam audisset, dominicæ Ascensionis die solemni ritu gesta Siculorum rescidit, regio nomine Fridericum abstinere jussit, eique & aliis, qui ad corripiendam tyrannidem consilio, vel opera juvissent, excurrentem a festo Apostolorum octavum diem ad dicendam apud Apostolicam sedem causam peremptorium indixit, ac ni parerent, ecclesiasticæ severitatis, tum aliarum pœnarum terrorem incussit (b).

(b) Lib. 2. ep. cur. 37.

Ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

De latis in Siculos a Pontificibus sententiis.

Dudum per felicis recordationis Martinum primo, & subsequenter Honorium, & Nicolaum Romanos Pontifices prædecessores nostros contra quondam Petrum, olim Regem Aragonum, & natos ipsius, ac Siculos ecclesiæ Romanæ rebelles & hostes, ad cujus dominium Siciliæ insula noscitur pertinere; aliosque fautores, adjutores, complices, & sequaces eorum, propter graves, & enormes excessus, manifestas injurias, contumacias, & contemptus, per eos contra Deum & eandem ecclesiam longo jam tempore damnabili temeritate præsumptas, prout in multorum notitiam non ambigimus pervenisse, diversi, & varii, qui in archivio sedis Apostolicæ conservantur, habiti sunt processus, monitiones, exhortationes, inhibitiones, citationes, ac spirituales & temporales pœnas atque sententias varias continentes. Postmodum vero nos, ex divinæ dispositionis arbitrio ad summi apostolatus officium evocati, inter alia nostræ sollicitudinis studia diversos & varios tractatus assumpsimus, & cogitavimus vias & modos, quibus ad gremium ipsius matris ecclesiæ, nobilem juvenem Fredericum filium dicti Petri, & Siculos reduceremus eosdem, a cujus insulæ detentione aliisque insolentiis charissimus in Christo filius noster Jacobus nunc Rex Aragonum prudenti devotione cessavit, ac illam, quantum in eo extitit, expeditam & liberam ecclesiæ memoratæ dimisit; & voluit, quod ad ipsius manum & mandata ecclesiæ insula & Siculi prædicti redirent.

Tractatibus pacis a Bonifacio habitis.

Ut Jacobo insulam ecclesiæ dimiserit.

Missi fuerint in Siciliam nuntii.

Deinde nos experiri volentes utrum timor Domini & reverentia prædictæ matris ecclesiæ tangeret Fredericum & Siculos prælibatos, ut saniori ducti consilio ad ipsius ecclesiæ mandatum reverterentur humiliter; nostros & ejusdem sedis solemnes nuncios ad eos propterea in signum munifici muneris de ipsius sedis exubrranti clementia duximus destinandos, quos iidem Fredericus & Siculi inflati superbiæ spiritu, admittere recusarunt; immo potius ipsos verbis contumeliosis affectos inhoneste tractantes, ac prolatis comminationibus gravibus in eosdem eiicere, & repellere præsumpserunt, in non modicum dictæ sedis opprobrium & contemptum: &, quod est gravius & horrendum auditu, Fredericus ipse, pravis paternis inhærendo vestigiis, se præcipuum Siculorum ipsorum fautorem, ducem, & aurigam constituit: & nimis propere, quasi tumidus adolescens, ultra se ipsum erectus, ad præcipitium promptus ac dispositus ad ruinam, prout fama veridicus assatus insinuat, & evidentia facti clamat; propria & Siculorum eorumdem ductus insania, ipsorumque consilio, auxilio, & favore non sine divinæ majestatis offensa, dictæ sedis injuria, ac charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris præjudicio & contemptu; in Siciliæ Regem eligi, inungi, coronari, vel verius execrari se fecit, soliumque regale conscendere, verecundia a se penitus relegata, præsumpsit, & ejusdem regni Regem se nominat, & cum nonnullis de Lombardiæ, Tusciæ, & regni, ac aliis Italiæ partibus profugis, quos a propriis laribus eorum malitia effugavit, se implicat commerciis fraudulentis; non attendens quam sit graviter puniendus, non solum qui regium sibi nomen usurpat, sed etiam qui assumit indebite nomen simplicis magistratus.

A Friderico & Siculis cum contumelia rejecti.

Ut injuste sceptrum invaserit Fridericus.

Coitiones cum exulibus Italis inierit.

Nos igitur ejusdem Frederici præsumptionem tam temerariam, & superbam; ac ejus iniquitates, dolos, fraudesque multiplices abominabiliter detestantes; nominationem, electionem, assumptionem, inunctionem, & coronationem de ipso Frederico in Siciliæ Regem de facto præsumptas; & quicquid circa præfatum Fredericum extitit per nominationem, electionem, assumptionem, inunctionem, & coronationem, immo verius execrationem hujusmodi, quas recipere de facto non metuit, & quas utique constat nullas esse præsumptum; præsente hac fidelium multitudine copiosa cassamus, irritamus, & juribus vacuamus omnino, immo cassas, irritas, & vacuas nuntiamus; districte præcipientes eidem, ut se nec Regem Siciliæ nominet, nec nomen regium quomodolibet assumere, vel usurpare præsumat, ac de Siciliæ regni regimine, sive alicujus ejus partis, se nullatenus intromittat, nec utatur literis sub hujusmodi expressione nominis aut sigillo cum typario regiæ majestatis.

Gesta ab ipso rescindit Bonif.

Siculo sceptro abstinere jubet.

Memoratis insuper Frederico & Siculis, & aliis quibuscumque cujusvis eminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status ecclesiastici vel mundani qui Frederico prædicto in præmissis vel aliqua præmissorum assistere, dare consilium, favorem, vel auxilium præsumpserunt, expresse præcipimus, ut us-

Intendit ipsi ac sequacibus judicium.

que ad octavas festi beatorum Apostolorum Petri & Pauli proximo venturas, quas eis ad hoc pro peremptorio termino assignamus, ad nostra & dictæ sedis mandata redire procurent. Alioquin ipsos excommunicationis sententia innodamus, ac nihilominus contra ipsos spiritualiter & temporaliter, prout expedire viderimus, procedemus.

XV. Vetat fœdus ullum cum ipso coiri.

Ad hæc universis Christi fidelibus cujuscumque eminentiæ, dignitatis fuerint, sive status, quos Petri claves & Romanæ sedis potestas astringunt, districte injungimus sub excommunicationis pœna, quam si secus fecerint eos incurrere volumus ipso facto, non obstantibus quibuslibet privilegiis sive indulgentiis sub quacumque verborum forma concessis, seu interpretatione, vel voluntate alicujus sive aliquorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, quod ipsi hujusmodi generalibus sententiis nullatenus includantur, ut Frederico & Siculis memoratis in præmissis contra Romanam ecclesiam & Regem Carolum suprascriptum in detentione Siciliæ, seu quorumcumque locorum Calabriæ vel regni prædicti, seu occupatione quarumcumque provinciarum, civitatum, terrarum, castrorum, seu locorum, ad dictam Apostolicam sedem & præfatum Carolum Regem Siciliæ spectantium, constitutorum ubilibet, nullum præstent auxilium, consilium, vel favorem; neque nuntium seu literas mediate vel immediate mittant ad eos, vel recipiant ab eisdem. Quod si secus egerint, ipsos simili sententia innodamus, a qua per neminem absolvi valeant, absque mandato sedis Apostolicæ speciali per ejusdem sedis literas, plenam & expressam facientes de præsentibus mentionem.

Privilegia & beneficia Siculis concessa revocat.

Cæterum omnia privilegia, indulgentias, gratias, absolutiones, concessiones, dispensationes, remissiones, restitutiones, donationes, largitiones, & liberalitates dictis Frederico & Siculis, & aliis quibuscunque, cujuscumque fuerint præeminentiæ, conditionis, aut status, ecclesiastici vel mundani, qui in insula prædicta aut locis eidem Frederico parentibus vel subjectis permanserint, & qui dicto Frederico in nominatione, electione, inunctione, coronatione, seu execratione præmissis dederunt consilium, auxilium, vel favorem, a nobis vel auctoritate nostra sub quacumque verborum expressione concessa; propter eorum ingratitudinem auctoritate apostolica revocamus, & nullius fore decernimus firmitatis: prædicentes aperte ipsius Frederico & Siculis, ac aliis qui eidem Frederico, ut prædicitur auxilium, consilium, vel favorem impendere præsumpserunt, quod prætexta dilationis, & termini præfixionis hujusmodi, quæ potius ex gratia seu misericordia, quam ex juris necessitate procedunt, nequaquam differre vel etiam abstinere proponimus, quia etiam ipsa dilatione ac termini assignatione pendentibus tam ex præteritis eorum contumaciis, excessibus, & offensis, quam ex futuris, si quos eos committere fortasse contigerit, procedamus spiritualiter & temporaliter, prout & quando viderimus expediens contra ipsos, &c. Dat. Romæ in basilica B. Petri in festo ascensionis Domini, pontif. nostri an. II.

Objectæ aliæ divinæ & humanæ pœnæ.

Sprevere pontificias minas Siculi: quare Bonifacius acta publica in eos conscripta, pœnasque intentatas encæniorum basilicæ Principis Apostolorum die renovavit (a). Cum ergo omnia in bellum atrox vergerent, nec unquam Siculi ad obsequium essent redituri, nisi vi & armis frangerentur, Carolus spe sua delusus ad bellum se comparavit. Cæterum deerant opes, cum ex fœdere cum Jacobo inito maximam in eum auri vim profudisset; cui Bonifacius non defuit, non enim modo solvendi census diem extraxit (b), verum quinque millia unciarum auri submisit (c). Præterea remisit (d) in Siculi Regis gratiam ex editæ constitutionis rigore, qua caverat, ne principes a prælatis inconsulta sede Apostolica pecuniarum subsidia cogerent: cum enim id bellum in ecclesiæ hostes gereretur, visum est ecclesiasticas opes in eo juste consumendas: atque ideo episcopo Massiliensi injunxit (e), ut decimas Regi Carolo pro instruenda classe persolveret.

Spreta a Siculis Bonifacii monita.
(a) Lib. 2. ep. cur. 200.
Latæ in eos censuræ.
Carolus in Siculos ad bellum se comparat.
(b) Ep. 918.
(c) Ep. cur. 18.
(d) Ep. 576.
Permittit Pontif. ipsum ab ecclesiasticis subsidia elicere.
Attribuit ei decimas.
(e) Ep. cur. 82.

XVI. S. Ludovicus Caroli filius regni jure se abdicat.

Dum tot bellici apparatus ad recuperandam Siciliæ insulam compararentur a Carolo, superstes major natu ipsius filius Ludovicus insigne spernendarum humanarum rerum exemplum orbi Christiano dedit: paternorum enim successione regnorum ac principatuum juribus se abdicavit, ut S. Francisci paupertatem profiteretur. De quo hæc S. Antoninus (f): *Rediens de Cathalonia votum, quod de intrando ordinem Minorum, cum erat obses, fecerat, in conventu fratrum de monte Pessulano dicti ordinis adimplere voluit: sed verens quod timore patris fratres eum recipere nollent, votum ipsum solemniter iteravit. Cum autem vacante ecclesia Tolosana Papa Bonifacius VIII. ei innueret ut provisioni de se factæ de dicta ecclesia assensum præberet, respondit se hoc nunquam facturum, nisi prius votum de suscipiendo habitu Minorum adimplesset; quod & fecit: nam habitum ordinis humiliter suscepit, & professionem expressam tunc in manibus ministri generalis fecit. Quo facto prædictæ provisioni suum præbendo assensum, mandatis apostolicis obedivit, & juri primogenituræ, ratione cujus in regno Siciliæ habebat succedere, renuntiavit.* Rem gestam hoc anno e pontificiis literis (g) colligitur, quibus episcopus Tolosanus creatus est: cui cum ætas ad susci-

(f) S. Anton. 3. p. tit. 24. c. 4. in princip.
S. Francisci institutum amplectitur.
(g) Lib. 2. ep. 630.
Creatur episcopus Tolosanus.

suscipienda sacra episcopalia deesset, ob insignes virtutes, quæ in ipso emicabant, Bonifacius Papa ad illius gratiam legem canonicam solvit.

Dilecto filio Ludovico episcopo Tolosano nato charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Siciliæ illustris.

Pridem ecclesia Tolosana per obitum bonæ memoriæ H. Tolosani episcopi, qui apud sedem Apostolicam diem clausit extremum, pastoris solatio destituta; nos dispositionem ipsius ecclesiæ nobis & sedi Apostolicæ reservantes, decrevimus ex tunc irritum & inane, si quid secus super iis scienter vel ignoranter contingeret attentari. Ac de ipsius ordinatione solicite cogitantes, & cupientes illum eidem ecclesiæ per nostræ operationis studium Pontificem præsidere, per quem posset ecclesia ipsa in utrisque salubriter gubernari; post vigilem curam, quam super hoc adhibuimus diligenter, ad personam tuam sublimibus natalibus productam, ex claris utriusque parentis tui progeniebus regalibus præfulgentem, eminenti literarum scientia præditam, vitæ munditia redolentem, gravitate morum & consilii maturitate conspicuum, aliarumque donis virtutum ab Altissimo multipliciter decoratam, convertimus aciem nostræ mentis: & tecum super ætatis defectu, quem pateris; maxime cum defectum ipsum supplere prædictis virtutum donis, & aliis eximiis & laudabilibus meritis, quæ tibi suffragari novimus, dignoscaris; auctoritate apostolica dispensavimus, ut eodem defectu nequaquam obstante, ad episcopalem dignitatem ipsius ecclesiæ Tolosanæ licite possis assumi, teque fratrum Minorum ordinis professorem, ad sacerdotium jam promotum, de fratrum nostrorum consilio, & apostolicæ plenitudine potestatis præficimus ipsi ecclesiæ Tolosanæ in episcopum & pastorem, tibique subsequenter consecrationis munus propriis manibus duximus impendendum; spe firma fiduciaque tenentes indubitata, quod prædicta ecclesia Tolosana per tuam solertem industriam, & prudentiam circumspectam præservabitur a noxiis & adversis, & alias spiritualiter & temporaliter, Deo auctore, augmenta suscipiet commoditatis & honoris; & tam clerus, quam populus tuo commissus regimini, tua salubri doctrina, & piæ actionis exemplo ad salutem ædificabitur animarum.

Illius elogium.

Tu ergo, tuum jactans in Domino cogitatum, ut juxta spem nostram, & gratiam tibi datam a Domino, commissum tibi super gregem dominicum virga vigilantis officium officiose ac diligenter exercens, exstirpandis vitiis & plantandis virtutibus solicitudine invigiles efficaci, ut tanquam stella fixa in ecclesiæ firmamento, tibi per vitæ meritum & aliis proficiens per exemplum; dum plures erudieris ad salutem, in æternitatis gloria gratulari, ac relucere inter alios clarius merearis; & nos, qui tibi in omni opportunitate favorabiliter adesse proponimus, in tuis delectari laudibus merito valeamus. Datum Lateran. IV. kalend. januarii pontificatus nostri anno II.

Auctus episcopali dignitate, obstrictusque cœlestibus rebus arctiori vinculo, majora virtutum exempla explicuit, quæ a sancto archiepiscopo (a) audiamus: *Factus ergo episcopus Tolosanus, mira compassione motus ad pauperes, publicas & privatas eleemosynas faciebat, & investigato de suorum quantitate redditum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis & rationabilibus faciendis, residuum pauperibus erogabat. Cum autem iret per Parisios pauperi, quem quasi nudum invenit, abscondite cappam contulit, quam portabat, sibique secrete aliam apportari mandavit. Ipse vigintiquinque pauperibus, quot in domo sua reficiebat, quotidie aquam fundebat in manibus, manuque sua ipsis fercula apponebat, panes genuflexus eis scindebat, in ipsis Christo servire, & ipsum recipere se delectans quamplurimum: hospitalia pauperum aliquando visitabat, humili habitu post religionis ingressum semper usus. Pontificatus officium exercebat cum diligentia, missas dicendo assidue, devotissime ordines celebrando. Clericis de beneficiis providebat, examinatis prius de vita & moribus diligenter. Judæos, & gentiles fervente zelo fidei ad baptismum inducebat.* Miras in eo habebat sanctitas illecebras, ut omnes Christo lucrifaceret, ut addit memoratus S. Antoninus (b): *Tanta gratia interius repletus erat, & quasi exterius redundans in corpore, ut aspicientes in eum & fideles & infideles quadam secreta virtute corda emolliendo mutaret: & cum primo factus episcopus Tolosanus civitatem intravit, occurrentibus omnibus ad recipiendum pastorem tam nobilem & perfectum; videntes multi adolescentem regio semine clarum, spiritu devotum, vultu angelicum, scientia præditum, gratia Spiritus sancti plenum esse non dubitantes; quadam vi secreta spirituali alterabantur in melius, & ad peccatorum pœnitentiam, & ad Dei servitium attrahebantur.* Non diu cœlesti viro potiri mundo licuit, de cujus felici obitu dicetur inferius. Nunc ad consanguineos, affinesque illius Reges mutuis bellis implicitos sermonem traducimus.

(a) S. Anton. ubi sup.

Insignis ejus erga pauperes humanitas.

(b) Eod. c. 4.

Tolosanos in sui amorem concitat.

XVII. Ruebant in arma Philippus Francorum & Eduardus Anglorum Reges, & pertinacissimis animis mutuo se bello atterebant, quod Guidonis Flandriæ, ac Barensis comitum a Gallo, Scotorumque defectione ab Anglo magis inflammatum est. Et quidem quod ad Scotum spectat; is ad astringendum arctius cum Gallis fœdus

dus, Joannam Caroli Valesiorum comitis filiam Eduardo filio desponderat: cumque Anglorum Rex in eum ultionem pararet, is subjectis literis (a) denunciavit ei bellum, nec unquam ipsi regnum Scotiæ acceptum relaturum.

(a) Ext. apud Vvalsing. in Ypod. Neustria.

Magnifico principi domino Eduardo, Dei gratia, Regi Angliæ Joannes, eadem gratia, Scotiæ Rex.

Cum vos, & infra, *nos jam cum innumerabili multitudine armatorum, vestro exercitu publice convocato, ad exheredandum nos, & regni nostri incolas ad fines regni nostri hostiliter accessistis, & ultra progredientes in regno nostro, strages & incendia, nec non insultus & invasiones violentas, & tam per terram quam per mare, commisistis inhumane. Nos dictas injurias & gravamina & damna, nec non & hostiles impugnationes ulterius sustinere non valentes, nec in fidelitate & homagio vestro, licet per violentam impressionem impressam extortis, manendo, contra nos etiam ad defensionem nostram & regni nostri, cujus defensioni & tuitioni vincula juramenti, sumus astricti, nos volentes erigere, fidelitatem & homagium tam a nobis, quam ab aliis quibuscumque regni nostri incolis fidelibus nostris ratione terrarum, quas in regno vestro tenebant, & etiam ratione mensgii, seu retentionis vestræ, nomine nostro, ac nomine eorundem omnium & singulorum vobis reddimus per præsentes*. Addit Walsinghamus: *Rex Angliæ audita præsenti litera resignationem homagii sui admisit, & cancellario suo præcepit hanc literam registrari ad perpetuam memoriam rei gestæ*.

Joannes Rex Scot. ab Ang. captus.

Scotici tumultus brevi sopiti, cum Joannes Baliolus Rex suorum proditione Eduardo traditus esset. De quo hæc Jordanus (b): *Eodem anno Scoti, Regi Franciæ confœderati, incursant regnum Angliæ: sed in reditu eorum Rex Jonanes a quibusdam præpeditus Regi Angliæ destinatur*. Proditum a Joanne Cumenio refert Hector Boethius, (c) additque de regni jure in Eduardum ab eo transfuso: *Cum in manum Eduardi venisset, metu mortis, quam Anglus minabatur, jus omne regni, in manu dextra album ramum, uti mos est, tenens, in Eduardum Regem Angliæ transtulit, regnoque se abdicavit: quæ continuo diplomatibus, ex arbitratu Angli conscriptis, consignata sunt. Quibus peractis Eduardus Bernicium inde abiens, omnes nobiles Scotiæ evocatos ad se in verba sua jurare coegit*. Affertur id diploma a Walsinghamo, (d) in cujus exordio ita se accusat: *Nos per malum consilium falsumque, simplicitatemque nostram graviter offendimus dominum nostrum Eduardum Dei gratia Regem Angliæ, dominum Hiberniæ, ducem Aquitaniæ, in multis vicibus, in eo quod existentes & manentes in fide sua & suo homagio, alligavimus nos Regi Franciæ, qui tunc hostis ejus erat & adhuc est, matrimonium procurantes fieri cum filia domini Caroli fratris ejus, &c.* Adjungit Walsinghamus in iis literis fractum sigillum commune Scotiæ fuisse, atque Eduardum parti triumphi de Scotia monumentum nobile religioni consecrasse: *In redeundo*, inquit, *transivit per abbatiam de Scone, ubi sublato lapide, quo Reges Scotorum tempore coronationis solebant uti pro throno, transtulit illum usque Vvestmonasterium, jubens idem fieri celebrantium cathedram sacerdotum*. Dicasse præterea sequenti anno alia regni Scotiæ insignia S. Eduardo addit: *In crastino S. Botulphi accedens Rex ad Vvestmonasterium, obtulit B. Regi Eduardo, cujus meritis acquisierat regalia regni Scotiæ, tribunal videlicet sceptrumque aureum cum corona*.

(b) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

(c) Hector Boeth. hist. Scot. l. 14. Victori sceptrum cedit.

(d) Vvest. Flor. hist. hoc anno Vvalsing. in Eduar.

Solium Scoticum sacerdotibus sacratum.

Cæterum Joannem Baliolum decus regium abjecisse VIII. id. aprilis tradit Westmonasteriensis, illoque bello sexaginta millia Scotorum absumpta affirmat. Ea præmia retulit Scotus, cum bello Gallico se implicuisset. Nec disparibus affectus Flander, qui Anglo accesserat. Auctor est Joannes Villanus, Belgicos tumultus ex eo emersisse, quod cum Guido filiam Eduardi Regis filio inconsulto Francorum Rege despondisset: Philippum indigne ferentem (e) Belgam hosti suo affinitate se junxisse, ipsum Parisios una cum filia ad aulam regiam exciviisse, ac ne Anglo principi nuberet, tenuisse; eaque paulo post defuncta, Guidonem paucis stipatum in Belgium se proripuisse, populos in Philippum commovisse, atque ex Germania auxilia exciviste. Iis consentiunt alii auctores, e quibus Jordanus (f) hæc habet: *Eodem anno Guido comes Flandriæ per Robertum filium deceptus, ut dicitur, Regi Franciæ mandavit se nil ab eo tenere in feudum*. Arguitur imprudentiæ a Meyero, domitumque sequenti anno visuri sumus.

(e) Jo. Vill. l. 8. c. 19. Horsem. l. 1. c. 22. D. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. § 6. Meyer. annal. Fland. l. 10. & alii. Qua de causa in Gallos Flandri concitati.

(f) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

XVIII. Interea Bonifacius nullum optimi Pontificis officium, ut Christianos eos principes ad concordiam revocaret, prætermisit. Lugebat enim iis bellis Christianam rem deprimi, crescere hostium Ecclesiæ potentiam, religionem in oriente extingui, nec ullas copias ad recuperandam Syriam transmitti posse. Quare cum ante Berardum Albanensem & Simonem Prænestinum episcopos Cardinales ad pacem inter Reges conciliandam misisset, hoc anno præcepit, (g) ut apostolica auctoritate utrumque Regem inducias pacisci juberent, ob ingentia, quæ e bello emergebant mala; cum populorum ingentes strages fierent, ecclesiastici prædæ expositi essent, dum principes belli occasione magnam pecuniarum vim ab iis emungerent, denique Christianum nomen in Sy-

Legati Cardinales ad dissentientes Franc. & Angl. Reges conciliandos incumbere jussi.

(g) Ep. cur. 30. 87. 88.

tia

ria extingueretur. Monuit vero Cardinales, ne in tractandis pacis rationibus, Pontificem in Gallias profecturum ad controversiam decidendam sponderent: quamvis eoim ad suscipiendos itinerum labores vegetus animus esset, corporis tamen adversa valetudine se gravari: tum collegium Cardinalium, quorum plures senio confecti sub labore fatiscerent, gravissimis incommodis affectum iri: Italiam etiam, quæ tumultibus fremebat, id nullo modo pati; demum Siculorum ferociam non permittere, qui cum Carolum atroci bello urgeant, se absente crudelissime debacchaturos, atque extremam perniciem regno illaturos: at si Reges ad Apostolicam sedem mittere oratores velint, se partes suas studiose interpositurum; denique utrique Regi inducias pontificio nomine indicant, rei gestæ testes accipiant, ac postmodum illas per ea regna satagant promulgari. Quam imperatarum induciarum formam nos ad Christi Vicarii in Imperatores, ac Reges ad eorum prælia Christianæ rei exitialia dirimenda auctoritatem in luce collocandam afferre voluimus (a).

(a) Ep. cur. 32. & lib. privil. Rom. eccl. to. 3. p. 100.

Bonifacius &c. ad futuram rei memoriam.

Quas belli causas Adolphus Rex Roman. in Philippum obtenderit.

Crebris intellectis rumoribus, quos fide dignorum assertio confirmabat, quod & charissimus in Christo filius noster Adolphus Rex Romanorum illustris adversus eumdem Regem Franciæ & regnum ipsius gentem non modicam congregabat hostiliter, aliat bellicos faciens apparatus, eo potissime quæsito colore, quod ab ipso reputat se offensum, quasi sui prædecessores & ipse nonnulla occupaverint hactenus jura Imperii, quæ adhuc detinentur taliter occupata; doluimus admodum & duras in intimis sensimus punctiones. Propter quod volentes, prout ad nostrum spectabat officium, hujusmodi obviare dispendiis, ad præfatum Romanorum Regem nostros solemnes nuncios duximus destinandos, rogantes & attentius exhortantes eumdem, ut ab hujusmodi hostili processu penitus abstineret: cum nos tandem super iis certificati per eum illud circa hujusmodi negotium intendebamus adhibere remedium, per quod ad sui honoris, & exaltationis augmentum præfati jura Imperii illæsa & integra servarentur. Scripsimus etiam Franciæ & Angliæ Regibus memoratis, ut a quolibet inter se invicem hujusmodi habendo processu hostili prorsus abstinere curarent, dictusque Rex Franciæ contra Regem Romanorum præfatum nullam noxium faceret novitatem.

XIX. *Attendentes igitur, & infra claustra pectoris meditatione sollicita revolventes, quod regum prædictorum commotio turbat Ecclesiam, orbis concutit angulos, animarum corporumque dispendia minatur, fidelibus catholicæ fidei pericula generat, & Terræ sanctæ negotio, ad cujus promotionem felicem celerem votis ferventibus anhelamus, impedimenta multimoda subministrat; & propterea cupientes hujusmodi periculis, & discriminosis initiis remediis obsistere opportunis, treuguas dudum ab instanti tunc festo nativitatis beati Joannis Baptistæ proximo præterito usque ad annum unum completum præfatis Romanorum, Franciæ, ac Angliæ Regibus auctoritate apostolica sub pœna excommunicationis, quam ex tunc in scienter venientes contra protulimus expresse, indiximus ab eis per idem tempus firmiter observandas, prout in literis nostris inde confectis plenius continetur. Verum licet prædicto Romanorum Regi per venerabiles fratres nostros Regin. archiepiscopum, & Senen. episcopum de mandato nostro fuerint hujusmodi treuguarum nostræ literæ præsentatæ; prædicti tamen Albanensis & Penestrinus episcopi, quibus præsentationem nostrarum consimilium literarum prælibatis Franciæ ac Angliæ Regibus faciendam noscimur commisisse, sumpta fiducia, & spe concepta, quod inter Reges prædictos optata concordia, vel saltem treuguæ, seu sufferentiæ voluntariæ in proximo provenirent; supersedere hactenus præsentationi hujusmodi, sicut accepimus, decreverant. Cum autem nec pax vel concordia, neque treuguæ seu sufferentiæ, de quo vehementis non immerito turbationis conquassatione torquemur, inter jam dictos Reges aliquod susceperint firmamentum, & utinam de ipsorum congressu gravior nobis præsumptio non duretur; treuguarum quoque indictio prælibata sit jam prope sui finis excursum, nos ex iis, & per ea, quæ frequens fide dignorum assertio nostris instillat auribus, verisimiliter formidantes, ne dictos Reges inter se invicem bellici fluctus impetant, hostiles concutiant tempestates, ac deploranda strages confringat enormiter, & enervet; sicque tam gravem Christianorum scissuram, tam horrendum facinus, & generale periculum, sicut enormem cædem fidelium, & adeo periculosi læsuram vulneris, cui vix unquam adhiberi posset medicina salutis desiderantes salubribus remediis evitare, treuguas ab instanti festo nativitatis beati Joannis Baptistæ proximo futuro in quo prædictarum treuguarum dudum indictarum firmetur terminus, usque ad biennium completum eadem auctoritate jam dictis Romanorum, Franciæ, ac Angliæ Regibus prorogamus, & de novo indicimus, easque præcipimus inviolabiliter observari sub eadem excommunicationis pœna, quam ex nunc in illos, qui scienter contravenerint, promulgamus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum id. augusti anno II.*

De induciis inter Adolp. Philip. & Eduard. Reges indictis.

Anathema eas violaturis incutit Bonifacius.

XX. Ne vero recrudesceret bellum, si Adolphus Imperii vires in Philippum converteret, omne studium contulit Boolfacius,

ut

Germani præsules Adolpum a bello abducere jussi.

(a) Ep. cur. 25.

ut ipsum ab irruptione omni, impressione hostili contineret: quare Maguntino, Coloniensi, Trevirensi archiepiscopis, ac Metensi episcopo partes imposuit, (a) ut ipsum ab hujusmodi consiliis avocarent, ac si perstaret in sententia, nulla ipsi auxilia suppeditarent: non valere in ea re cujuscumque sacramenti religionem, quo se Adolpho vel Eduardo astrinxissent: navaturum se operam, ut si quæ læsa sint Imperii jura restituantur. Contendebat enim Adolphus Burgundiæ comitatum Imperii vectigalem a Gallis injuria occupatum teneri, ut ex aliis Bonifacii literis suo adducendis loco ad Philippum datis (b) constat: quæ vero ad Maguntinum archiepiscopum transmissæ, his verbis conceptæ sunt (c).

(b) Ep. cur. 98.
(c) Ead. ep. 25.

Bonifacius, &c. archiepiscopo Maguntino.

Datæ ad archiep. Magunt. ea de re literæ.

Cum apud charissimos in Christo filios nostros Adolfum Romanorum, & Philippum Francorum, ac Eduardum Anglorum Reges illustres pro reformatione pacis & concordia inter eos feliciter, dante Domino, proventura, sicut nosti, per alicujus temporis spacium opportuna instantia, & continuatis studiis curaverimus vigilare, non solum venerabilibus fratribus nostris Ber. Albanensi & Simoni Prænestino episcopis, nobilibus utique Romanæ membris ecclesiæ, sed & aliis solemnibus, nunciis ad hoc specialiter destinatis; fraternitatem tuam monemus & hortamur attente, per apostolica tibi scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus nostri oneris, nostræque sollicitudinis partem, ad quod es specialiter evocatus, prudenter assumeas, & laudabiliter prosequens, prædictum Regem Romanorum efficaciter animes & inducas, ne contra præfatum Regem Franciæ, ac regnum, terras, & gentem ejus ad novitates noxias, vel processus hostiles seu bellicos actus quoquomodo procedat; quinimo ab iis pro divina & apostolicæ sedis reverentia penitus abstinere procures, ac ipsum, si quod absit, contrarium faceret, aliquatenus non sequaris, nec ei super hoc auxilium, consilium, vel favorem impendas; non obstantibus juramento fidelitatis quo dicto Regi Romanorum teneris, aut quibuscunque pactionibus, promissionibus, societatibus, vel conventionibus, juramento, vel quacumque alia firmitate vallatis, quibus prædictis Romanorum & Angliæ Regibus, vel eorum alteri super hujusmodi negotio quomodolibet sis astrictus; significaturus nobis cum celeritate fideliter & solicite ac frequenter quæcumque super iis per nos facienda cognoveris, nec non novitates, apparatus, & alia, quæ præsenseris super hujusmodi negotiis attentari.

Si Adolphus signa in Gallias extulerit, ea sequi vetat Pontif.

Imperii jura asserenda spondet.

Nos enim ferventer intendimus per vias pacis interponere diligentius partes nostras, ut dictus Rex Franciæ, ac sui ab Imperii cessent injuriis, & quod ejusdem Imperii bona & jura conserventur illæsa. Super iis itaque sic prudenter, & utiliter datas tibi virtutes a Domino exequaris, quod optati fructus ex tua cooperatione proveniant, tuque in nostris & præfatæ sedis affectibus provenire gratiosior merearis. Hæc autem, quæ scribimus, penes te prudenter & caute studeas tenere secreta, donec ea in lucem produci qualitas & conditio exegerint agendorum. Datum Romæ apud S. Petrum xi. *kal. aprilis anno* ii. Eadem verborum forma ad memoratos Coloniensem & Trevirensem & episcopum Metensem scripsit (d).

(d) Reg. post eand. ep.

XXI. Gravissimis etiam hisce literis nisus est Pontifex Adolphum a suscepto consilio revocare: proposuitque (e) ob oculos Romanorum Regis esse clientelam Ecclesiæ gerere, atque in impios arma exercere, nec posse fidei hostium impetus propulsari; sed religionem adductum iri in discrimen, si alienis bellis se involveret.

(e) Ead. l. 29. ep. cur. 92.

Charissimo in Christo filio Adolpho Regi Romanorum illustri.

Lit. ad Adolp. ut paci assentiatur.

Noctes insomnes duximus, labores voluntarios appetentes, ut inter te & charissimos in Christo filios nostros Philippum Francorum & Eduardum Anglorum Reges illustres per viam pacis vel treuguæ possemus præparare quietem, & tranquillitatem dare populo Christiano, ne fideles præcipuos eorumque sequaces inter se ipsos gladios verterent, qui essent contra hostes crucis Christi pro recuperatione Terræ sanctæ & inimicos fidei exhibendi. Quapropter celsitudinem tuam monemus, rogamus, & hortamur attente, per aspersionem sanguinis Jesu Christi tibi districtius injungentes, quatenus prædictum Regem Francorum, aut regnum ejus hostiliter non impugnes; sed regalis tuus animus condescendat & inclinetur ad pacem, vel saltem ad treugas longas & congruas, quibus pendentibus efficaciter possit de pace, præsertim in nostra præsentia, per solemnes nuncios partium tractatus haberi; prudenter attendentes, quod Romani Imperatores & Reges, qui pro tempore assumuntur ad tantæ fastigium dignitatis, specialiter assumuntur, ut sint advocati Ecclesiæ ac præcipui defensores, & ut hostes fidei conterant, & subdant fidei barbaras nationes ad nostram & fidelium pacem perpetuam: quæ bona commode provenire non possent, inter se diffidentibus principibus & populis Christianis. Datum Anagniæ xv. *kal. septembris anno* ii. Quo vero potentius frænum ad coercendos illius conatus injiceret Bonifacius, incussa gravissimarum censurarum religione armis temperare jussit (f). Tum Francorum & Anglorum Reges ursit, (g) ut controversias æquitate componerent, mitterentque oratores ad sedem Apostolicam, futuram concordiæ interpretem;

(f) Ep. cur. 88.
(g) Ib. ep. 90. 91.

tem; cujus judicio rem permitterent.

XXII. Ecclesiastici a principibus ob nimias exactiones oppressi.

Inter hæc, cum hi principes ob gravissimos sumptus, qui in bello profundendi erant, aliique (ardebat namque discordiis occidens) in ecclesiasticos grassarentur, bonaque ecclesiarum diriperent, & Christi opes ad perdendos Christi fideles converterent, miserrima erat clericorum conditio, qui ubique principum cupiditati, ministrorum avaritiæ, exactorum crudelitati, ac prædæ erant expositi: quare Bonifacius, quem tuendarum ecclesiarum onus premebat, ex Cardinalium consilio constitutionem edidit, (a) qua vetuit præsulibus, clericis, ac religiosis viris vectigalia, decimam, vel vigesimam, aut centesimam sub quocumque mutui, doni, subventionis, aut subsidii nomine, aliove quæsito fuco, & colore sine facultate sedis Apostolicæ principibus solvere: solventibus vero atque exigentibus, aut in locis sacris deposita occupantibus, anathematis religionem incussit, ac legatis apostolicis Albanensi & Penestrino episcopis partes injunxit, (b) ut eam constitutionem in Galliis & Anglia promulgarent, ac præsules ad eam servandam adigerent. Literarum porro initium hujusmodi est: *Constitutionem de fratrum nostrorum consilio nuper edidimus pro ecclesiarum relevatione ac libertate ipsarum quæ incipit: Clericis laicos, infestos oppido, &c. Datum Anagniæ XV. kal. septembris anno II.*

(a) Eod. l. 2. ep. cur. 12. ext. c. clericis laic. de immun. Eccl. in 6.

Vetitum illa præstare principibus subsidia sine Apostolicæ sedis facultate.

(b) Lib. 2. ep. cur. 89.

XXIII. Effudere graves in eam constitutionem querelas politici, quam cum in sensum iniquiorem detorquerent, soluta fuisse a Bonifacio pluribus aliis constitutionibus exorta ambigua visuri sumus. Juste vero editam a Pontifice testatur Jordanus (c), qui de exercitiis in Galliis extorsionibus hæc tradit: *Rex Franciæ propter guerras graves exactionem pecuniarum posuit, quæ malatolta vocabatur: & primo super mercatores tantum, postea centesimam, postea quinquagesimam tam a sæcularibus quam a clericis accepit: propter quod Bonifacius in Reges & principes, a clericis & ecclesiis talia auferentes absque Papæ licentia, sententiam excommunicationis tulit.* Vexatum æque atrociter in Anglia clerum consentiunt Angli historici, e quibus Polydorus (d): *Bonifacius VIII. Romanus Pontifex, animadvertens principes Christianos avare, & percrebro sine justa causa, nova quotidie sacerdotiorum fructibus imponere vectigalia, atque sine fine arbitratu suo decimam, vigesimamve earum partem tributi nomine imperare, immunitatis ordinis sibi consulendum statuit. Itaque habito Lugduni concilio*, errat in eo auctor, quem sequitur Genebrardus, (e) nec enim ob id Bonifacius Lugduni celebravit concilium, sed Anagniæ e Cardinalium consilio id sanxit, *interdixit, ne post hac principes sacerdotibus tributa imponerent, neve illi imposita conferrent injussu Romani Pontificis. Id præscriptum extat in libro tertio libri sexti de immunitate ecclesiarum capite tertio: quod tametsi non erat iniquum, fuit tamen apud Anglos magnæ causa discordiæ.*

(c) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.

(d) Polyd. l. 17.

In Anglia adversus clerum concitati motus.

(e) Geneb. in chron.

Et quidem refert Westmonasteriensis (f), dum Angliæ Rex ingentes bellicos instrueba apparatus non ad Mahumericum, sed Christianum sanguinem fundendum, a populo ingens aurum subsidiarum elicuisse, [1] a clero vero repulsam passum. Tum quæ sint consecuta subdit: *Commotus*, inquit, *Rex indixit eis tempus consultandi super meliori responso, suæ voluntati gratius, acceptando. Interim fecit Rex sigillari omnia ecclesiasticorum ostia horreorum: quæ dum fierent, mandavit archiepiscopus*, is erat Robertus Cantuariensis, *bullam apostolicam, inhibentem sub pœna excommunicationis, aliquam collectam ex ecclesiasticis proventibus Regi vel cuivis alii principi concedi, per cathedrales basilicas divulgari.* Pluribusque interjectis, de habita synodo addit.

(f) Westm. Flor. hist. hoc anno.

Die S. Hilarii celebravit archiepiscopus concilium suum cum coepiscopis suis suffraganeis Londini in ecclesia S. Pauli. Quibus tractantibus per dies octo super postulatione regia, non invenerunt iter rectum nec modum exclusivæ sententiæ, si aliqui vel quæsito colore, vel aliquo titulo quippiam contulissent: etiamsi plurimi clerici aulici curialesque accessissent, qui postulatis consilium dederant & favorem: quæ omnia Regi per episcopos aliosve nuncios sunt relata. Qui statim mutatur in crudelem; perversa regali æqualitate in tyrannidem, licentiatis suis famulis, obviantium clericorum religiosorumque virorum quasi modo hostili equitaturas sibi arripere meliores; prohibitis insuper placitatoribus in lege sua peritis coram baronibus de scaccario, seu ante quemvis alium justitiarum sæcularem pro personis ecclesiasticis allegare; ecclesiasticos ministros censuit

Observatum Bonifacii edictum.

Laxata militibus ad eos vexandos licentia.

NOTÆ [1] Concilium Londinense in quo Angliæ præsules deliberarunt, utrum regi collectam ex proventibus ecclesiasticis poscenti obtemperandum esset, ad sequentem annum transferendum, non ambigue asserit Trivettus, qui in annalibus suis anno sequenti illud collocat, & res ipsa demonstrat, cum Bonifacii constitutio de non solvendis sæcularibus principibus ecclesiasticorum bonorum collectis data sit Anagniæ XV. Kal. septembris anno secundo pontificatus; id est anno 1296. Concilium ergo Londinense die festa S. Hilarii seu die XIV. januarii, occasione hujus constitutionis celebratum, ad sequentem annum 1297. pertinet. MANSI

sua pace indignos. Mandavit etiam singulis ordinatis, sponte offerre sibi suorum proventuum quintam partem, aut invito cedere omnibus bonis suis.

*Huic mandato primitus obtemperaverunt quidam tonsurati in curia regali prælati, in cura vero animarum Pilati manifesti, ut inducerent pari modo animos caeterorum. Quo facto seisita * sunt protinus per manus vicecomitum omnia bona clericorum mobilia & immobilia, super laicum feudum inventa, atque fisco regio titulata cum superabundanti molestia suis ablatis libertatibus, quas prædecessores Reges, Christianitatis conservatores, ecclesiis contulerant auctores bonorum. Et quod acquias est ferendum, appretiabantur ipsorum facultates emptoribus quantocyus exponendæ. Nec securi audebant clerici equitare, nisi in majori convocata, propter militam in clericos violentiam, a Rege licentia data. Sed & omnia bona archiepiscopi, mobilia, & immobilia capta sunt in manu Regis. Ipse quidem sustinuit patienter. Igitur clero, sicut supradictum est, passo in corpore, passus est & Rex in animo. Hinc dolor & metus omnium prælatorum. Hi namque in perplexitate maxima constituti sunt, ut si quidquam concederent, sententiam excommunicationis incurrerent ipso facto; & si non darent, non effugerent immisericordes manus ipsorum prædonum. His madefacti adversitatibus, pro se ipsis anxiis, pro grege sibi commisso inconsolabiliter mæstificati, tamquam non habente alimoniam ingruente fame, accessario saeculum repetere quæsierunt protectionem Regis, ratiocinio magno * redemptis.* Hujus vero sceleris veniam Eduardum fluentibus ex oculis lacrymis a clero flagitasse publice, sequenti anno dicemus.

* id est occupata

Bona ipsorum occupata.

* *redimentis.*

XXIV. Philip. Rex Franc. ex sup. constitutione in Bonifacium commovetur.

Nec minus memorata constitutio pupugit, alios principes, quorum licentiæ frænum iniiciebatur, ac præ cæteris Philippum Francorum Regem cum sibi ea constitutione ecclesiasticorum subsidia eripi putaret, quæ ad sustinendam belli gravissimi molem in se Germania, Anglia, ac Belgio conjurantibus, erant necessaria atque ad repungendum Bonifacium, subducendasque curiæ Romanæ opes, quæ ex Galliis confluebant, per speciem Gallias, opibus ad alias provincias ac sæpius ad hostes deportatis, exhauriri atque ad inopiam redigi, legem tulit, ne quis ex regno pecunias, gemmas, equos, aliaque nonnulla efferret. Attulit ea res graviorem Bonifacio dolorem, ut ex ejus literis querelarum plenis liquet: atque hæc prima origo ingentium discordiarum, quæ postea Bonifacium inter & Philippum magno scandalo eruperunt. Interea post gravia monita, quibus ipsum ad sectanda majorum, qui adeo ecclesiasticam libertatem auxerant, provocavit (a), objecit non carere ingrati animi vitio, qui post impensos summos labores in deterrendo ab invadendis Galliis Romanorum Rege hanc vicem rependeret: attenderet quo pede pergerent ipsius ac suorum res, non modo si adversariam sedem Apostolicam experiretur, sed etiam si ab ipsa tantummodo desereretur: Germanis, Anglis, Hispanis, Gallias cingi, torque sustinendis hostibus impares futuras: perpenderet offensos ab eo finitimos Reges, Anglum Vasconiam sibi ereptam repetere, Germanum præter cætera comitatum Burgundiæ annexum olim Imperio reposcere, nec ipsos sententiam sedis Apostolicæ recusare: non sui fuisse animi, subsidia ecclesiarum illi ad tuendum regnum eripere, cum pro eo defendendo cruces, & calices potius Apostolica sedes consumptura esset. Demum hortatus est ne se improbis consiliis circumveniri ac subornari pateretur, seque episcopum Vivariensem ad ea componenda mittere significavit.

Vetat pecunias e regno extrahi.

Hæc prima origo discordiar. inter Bonif. & Philippum.

(a) Lib. 2. ep. cur. 98.

Regi Francorum illustri.

XXV. Queritur Pontifex ecclesiasticam libertatem violari.

Ineffabilis amoris dulcedine sponso suo, qui Christus est, sancta mater Ecclesia copulata, dotes & gratias ab ipso suscepit amplissimas, ubertate fœcundas, & specialiter inter eas beneficium libertatis. Voluit enim peramabilem sponsam ejus libere fidelibus populis præesse dominio, ut velut in filios haberet more matris in singulos potestatem, ac eam cuncti cum filiali reverentia tamquam universalem matrem & dominam honorarent. Quis itaque illam offendere vel provocare injuriis non pavescet? Quis ausum credulitatis assumet, sponsam in sponsæ contumelia non offendi? Quis ecclesiasticæ libertatis infractor contra Deum & Dominum cujusvis defensionis clypeo protegetur, ut supernæ virtutis malleo communui, & redigi nequeat in pulverem & favillam? Non avertas, o fili, a voce patris auditum; quoniam ad te paternus sermo de dulcedine pectoris cum amaricatione dirigitur, quam audita novi casus emersio introduxit. Tua enim interesse conspicimus, attenta mente suscipere quæ scribuntur. Ad nostrum siquidem nuper, non sine grandi admiratione quinimo turbatione, pervenit auditum, quod tu consilio deceptibili ductus, ut credimus, & maligno, constitutionem talem iis diebus, ut asseritur, edidisti, cujus & si patenter verba non exprimant, suadentium tamen eam fieri (utinam non edentis fuisse videtur intentio) impingere in ecclesiasticam libertatem, ipsamque in regno tuo, ubi vigere solet ab olim quoad ecclesias & ecclesiasticarum personarum bona (ut de nobis & fratribus nostris sub silentio taceamus ad præsens) voluisse subvertere, non sine gravi tua nota,

Constitutio a Philippo Rege edita.

ma-

magnoque discrimine, ac tuorum gravamine subjectorum, & aliorum etiam, qui solent in regno prædicto hactenus conversari.

*Cum igitur intersit veri patris consilium pro filiis capere, bonique pastoris errantes oves a devio revocare, diligentis amici suadere salubria, & in summo militantis Ecclesiæ justitiæ folio præsidentis, non solum omne malum, sed & mali speciem in subditis dissipare; nos, qui Pastoris pastorum & Jesu Christi Filii summi Patris æterni, licet immeriti, ejus faciente clementia, gerimus vices in terris, & in excelso folio, summi apostolatus videlicet, præsidemus; teque præcipua sinceritate prosequimur, & prosecuti sumus ab olim, dum nos minor status haberet; bonorum circa te officia pio affectu, & efficaci studio providimus exequenda, pro te filio prædilecto salubre capiendo consilium, teque ab invio revocando, in quod consilii te deviasse creditur impulsio * fraudulentis, ac dissipando notam * malum & malis speciem, quæ consulentium malignorum temeritatis ausus induxit; præsertim si ad hoc constitutionis præmissæ referatur intentio, ad quod lata creditur secundum eorum intentum, qui eam fieri dolose ac improvide suaserunt.*

* fraudulenti
* mali & mali

XXVI. *Non debuit, fili, anima tanti Regis in tale venire consilium: non decuit excellentiæ tuæ prudentiam abire in consilio talium impiorum, qui, ut fluctues flagitant, & te ut demergaris impugnant: sed saltem postquam super hoc tuos oculos paterno lumine aperimus, stare non debes in via talium peccatorum; sed attentius præcavere te convenit, ne impulsu pravorum actuum tui solii cathedra pestilentiæ dici possit. Nec licuit, nec etiam expedivit, quod ad tuam considerationem pateret ingressus, tua & dicti regni moderni temporis qualitate pensata, tam insolitæ quam indebitæ novitati, per quam de regno non oriundis eodem conversandi in ipso, mercimonia licita, & actus non prohibitos cum libertate solita exercendi via præcluditur & aditus denegatur in multorum & etiam subditorum tuorum non leve dispendium & gravamen.*

Perstringit Pontif. eos, qui ejusmodi ferendi decreti suggessere consilium.

*Ipsi quidem subditi adeo sunt diversis oneribus aggravati, quod eorum ad te * solito & subjecta multum putatur refriguisse devotio; & quanto amplius aggravantur, tanto potius inposterum refrigescet: nec parum amisisse censetur, qui corda perdit subjectorum. Habet interdum usus sæcularium principum, vel abusus, hostibus de suis terris subtrahere commoda, & ut ad inimicorum terras subjecti non transeant, nec suarum terrarum bona portentur ad illos: sed sic generalem proferre sententiam, ut tulisti, non solum reprobatur in subditos, sed etiam in exteros cujuslibet nationis. Non * videris oculatæ * suæ prudentiæ, qui præteritorum non meminit, præsentia non respicit, nec habet ad futura respectum: & si, quod absit, fuerit condentis intentio, ut ad nos & fratres nostros, ecclesiarum prælatos ecclesiasticasve personas, & ipsas ecclesias, ac nostra & ipsorum bona non solum in regno tuo, sed constitutorum ubilibet extendatur, hoc non solum fuisset improvidum, sed insanum, velle ad illa temerarias manus extendere, in quibus tibi sæcularibusque principibus nulla est attributa potestas; quin potius ex hoc, contra libertatem eamdem temere veniendo, in excommunicationis sententiam promulgati canonis incidisses.*

* solita
* videtur
* fuisse:

Invehitur acerbe, si Rex Romanam aulam fraudare stipendiis consuetis deliberarit.

XXVII. *Vide, fili, ad quod præmissi tui consiliarii te duxerint, ut sacramentorum ecclesiasticorum perceptione ac participatione privatus ad tam periculosi status ignominiam devenires. Vitavit hoc progenitorum tuorum sancta devotio ad ecclesiastica sacramenta, & promptitudo reverentiæ ad Apostolicam sedem, & a te bis temporibus maxime vitanda fuissent, dum circa tua, & ipsius regni tui honores & commoda procuranda, & evitanda dispendia sic attente, sic laboriose, sic solicite vigilamus: ad quod enim venerabiles fratres nostros Bernardum Albanensem, & Simonem Penestrinum episcopos, nobilia utique Romanæ membra ecclesiæ, ad te ac tuum ac Angliæ Regem & regna transmisimus: ad quod etiam Senensem, & Papiensem episcopos, ac bonæ memoriæ Regin. archiepiscopum ad Alemanniæ Regem duximus destinandos; multiplicatis nihilominus aliis nuntiis, ad diversas partes propterea destinatis. Nonne pro tua & regni tui procuranda salute, ac adversitate vitanda noctes insomnes duximus, & subivimus intolerabiles quasi labores, postquam ad apostolatus apicem * cælestis dispositio nos vocavit? Nonne quotidianis tractatibus & solicitudinibus pro tuis agendis insistimus sine intermissione laborum? Certe non condignum pro iis nobis offers retributionis effectum, non ecclesiæ matri tuæ pro grandibus tibi, & progenitoribus tuis impensis muneribus gratiarum, & grata vicissitudine correspondes, si prædictæ constitutioni credita ingeratur intentio; quinimo nobis & ipsi mala pro bonis, & amara pro dulcibus reddidisses, versuriis erga nos & illam incautus * inertus, ut a te provocaremur injuriis, & provocati colluctaremur ad invicem in querelis, ac si etiam Dei & ecclesiæ adversantiam non curares; non considerans provide circumposita regno tuo regiones & regna, voluntatem & statum præsidentium in eisdem, neque tuorum conceptus forsitan subditorum constituorum in diversis partibus regni tui.*

Præterita in Philippum officia commemorat.

* inhærens

Malam pro beneficiis gratiam reponere obiicit.

Leva in circuitu oculos tuos, & vide: cogita & repensa Romanorum, Angliæ, ac Hispaniarum regna, quæ quasi undique

Pontificium illi patrocinium necessarium exponit.

ta circumdant, eorumque potentias, ac strenuitatem, & multitudinem incolarum; & patenter agnosces, quod non fuit tempus acceptabile, non dies salutis, diebus istis nos & ipsam ecclesiam talibus punctionibus tangere, talibus perturbare puncturis: nec revocare debuisses in dubium quod nostri & ecclesiæ adjutorii & favoris sola subtractio intantum te debilitaret ac tuos, quod at cætera tua perinde omittamus incommoda, persecutiones adversas ferre non posses. At ubi nos tibi & eamdem ecclesiam adversarios efficeres principales, adeo nostra & ejusdem ecclesiæ, ac aliorum prædictorum provocationis gravior tibi sarcina redderetur, quod ad ejus pondus tui efficerentur humeri impotentes. Absit quod insolentia consiliariorum tuorum ad tantum exterminii præcipitium, te deducat. Absit quod tuis sensibus quævis inalescat duritiès ad talia prorumpendi. Absit quod gratus olim filius tam graviter matri reddatur exosus, & quod suis demeritis solita dulcedinis ubera subtrahere sibi ex necessitate cogatur, & quibusvis periculosis eventibus exponere vel relinquere non adjutum. Præpara in judicio, fili charissime, mentem tuam, & discerne ac judica quid Apostolicæ sedi conceptus & considerationis advenerit, dum diebus istis circa discussionem & examinationem miraculorum, quæ ad invocationem claræ memoriæ Ludovici avi tui facta dicuntur, cum nostris fratribus vacaremus, talia nobis xenia præsentasti, talia præmisisti dona, quibus Dominum ad iram provocas, & indignationem non solam nostram, sed & ipsius ecclesiæ promereris. Cur degenerat tua clementia juventutis a felicibus actibus progenitorum tuorum, quibus dictam sedem fide pura, & devotione sincera summis ab antiquo studiis coluerint, se ipsius beneplacitis coaptando? Succede virtutibus quæsumus, qui succedis & regno, nullam imminuturus maculam excellentis sui luminis claritati.

XXVIII. Ob constitutionem apostolicam de non solvendis a clero subsidiis decretum illud regium fecisse non debuisse, demonstrat.

Quod si forsan ad iniquæ suggestionis instantiam assumpseris causam odendæ constitutionis ejusdem prætextu nostræ constitutionis, quam nuper pro ecclesiastica edidimus libertate, talis profecto tam suggestorum, quam suggesti motus nullus fulcitur auxilio rationis: constitutio enim nostra, si ad rivalem sensum postposito conjuge non trahatur, id si bene perpenditur statuit, quod alias per sanctiones canonicas est statutum, licet pœnas contra transgressores adjeceris, nonnullis excommunicatis, quasi vitio peccare desinentibus potius formidine pœnæ, quam amore virtutis. Non enim præcise statuimus, pro defensione ac necessitatibus tuis vel regni tui ab eisdem prælatis, ecclesiasticisve personis pecuniarum subsidium non præstari; sed adjecimus id non fieri sine nostra licentia spe-

Nimia æquitate fuisse ostendit.

ciali, adductis in considerationem nostram exactionibus intolerabilibus ecclesiis & personis ecclesiasticis, religiosis & sæcularibus, dicti regni ab officialibus tuis auctoritate tua impositis atque factis; de futuris potius verisimiliter formidantes, cum ex præteritis certitudo præsumi valeat de futuris: sed te non novimus ad tales exactiones auctoritate fulcitum, cujus auctoritatis abusum in te ac quolibet principe sæculari divina & humana jura, quinimo judicia detestantur: cum tibi sit & tuis talis penitus auctoritas interdicta, quod tibi pro tua, & successorum tuorum salute ad perpetuam rei memoriam præsentibus nuntiamus; nullique suggerenti contrarium fidem adhibeas, quinimo nec præstes auditum.

Regios administros injuste ab ecclesiis sacras opes extorquere.

Obiicitur, si quando per te vel progenitores tuos pro necessitatibus dicti regni ad eamdem sedem habitus sit recursus, & inanis pertransierit petitio aures ejus, quia fueritis efficaciter exauditi. Ubi regni nempe gravis, quod absit, prædicti necessitas immineret, nedum ab ipsius prælatis, & personis ecclesiasticis tibi vel ipsi sedes eadem concederet, ac faceret subveniri; verum etiam si exigeret casus ad calices, cruces, aliaque propria vasa sacra manus extenderet, priusquam tantum & tale regnum, tam ipsi sedi charum, immo charissimum, & ab antiquo devotum exponeret minoris curæ defectui, quo minus ab ea efficacis defensionis præsidia sortiretur.

Si cegnum periclitaretur, non vestigalia modo, sed ipsos etiam sacros calices Rom. ecclesiam in ipsius auxilium conversuram.

*Nunc autem, amantissime fili, considera quis Rex, quisve princeps regnum tuum non impugnatus a te, vel non offensus impugnat. Nonne Rex Romanorum fuisse occupatas a te tuisque prædecessoribus, seu occupatas teneri civitates & terras seu limites ad Imperium pertinentes cum instantia conqueritur, & specialiter Burgundiæ comitatum, quod notum est fore feudum descendens ab Imperio, & recognoscendum ab ipso? Nonne charissimus in Christo filius noster Rex Angliæ illustris de nonnullis terris Guasconiæ asserit illud idem? Numquid super iis dicti Reges denegant stare juri? Numquid Apostolicæ sedis, quæ Christicolis omnibus præeminet, judicium vel ordinationem recusant? Dumque ita vos super his ipsi peccare te asserunt, de hoc judicium ad sedem eamdem non est dubium pertinere. Profecto qui contra dictos Reges assumptionis, & prosecutionis malam dederunt consulendo vel inducendo consilium, dant periculosiorem progressum: nec est habenda fiducia super hac verisimiliter boni finis, cum ea, quæ * mala sunt inchoata principio, ut frequentius vix bono exitu peragantur. Pone in recta statera animarum pericula, corporum cædes, expensarum voragines, damna rerum, quæ occasione assumptionis & tuorum processuum evenerint, rationis sequens judicium, & non impetum voluntatis, a malorum consi-*

Inculeat finitimos Reges ab ipso læsos conqueri.

Burgundiæ comitatum Imperii beneficiarium esse. Vasconiam ad Angliam spectare. Non declinare Adolphum & Eduardum judicium sedis Apost.

* malo

lia-

liariorum insidiis elongatus; & tunc manifeste cognosces, te fuisse deceptum, nec expedivisse te talia assumpsisse.

XXX. Conicere se in gravius discrimen si Romanam in se ecclesiam concitarit. * exilia

*Quid ergo tibi accideret, si, quod absit, sedem ipsam offenderes graviter, eamque hostium tuorum constitueres adjutricem, quin potius contra te faceres principalem? Cum nos & fratres nostri, si Deus ex alto concesserit, parati simus non solum persecutiones, damna rerum, & * exilia sustinere; sed & corporalem mortem subire pro ecclesiastica libertate. Sunt & alii, sicut ad nostram notitiam est deductum, qui maligne surrepunt, dicentes: Jam non poterunt prælati & personæ ecclesiasticæ regni sui servire de feudis, vel subventiones facere, in quibus feudorum ratione tenentur: jam non poterunt unum scyphum, unum equum dare liberaliter Regi suo. Non fertur ad tales & consimiles interpretationes subdolas dictæ nostræ constitutionis intentio: tam falsidicos interpretes non admittit, sicut hæc plenius aliquibus tuis nunciis & familiaribus viva vocis oraculo sæpius duximus exponenda.*

XXXI. Blanda a se præmissa asperioribus remedia.

Quantumlibet autem per subdolos impulsus versatus sis, ut caderes ob prædicta, & ea nos turbaverint, & ad indignationem non sine ratione moverint, nos tamen paterni amoris soliti, ac eadem ecclesia te sui uteri filium oblivisci non possumus, quin suspenso rigore te in benedictionibus prævenienda dulcedinis, & via mansuetudinis prosequendo, experiamur primitus quam reverenter, quam efficaciter monita paterna suscipias, & medicamenta curantis illius periti medici Samaritani vicarii, qui super vulnera hominis cujusdam de Jerusalem descendentis in Jericho, qui inciderat in latrones, & fuerat spoliatus, ac relictus plagis impositis semivivus; misericordia motus oleum & vinum apposuit.

XXXII. Vivariensem episcopum ad hæc insinuanda mitti significat.

*Igitur tali exemplo a fomentis olei benignius inchoantes, ecce venerabilem fratrem nostrum Vivariensem episcopum, virum quidem probatæ religionis, scientia eminentis, circumspectione matura, ex conversatione diutina nobis & fratribus nostris notum & charum, ac tui honoris & commodi zelatorem, qui & de regno & terra tuis traxit originem; ad te providimus destinandum, ut præmissa fideliter & clare celsitudini regiæ oraculo vivæ vocis exponat, & exprimat, ut præmittitur, mentem nostram, quem super his & ea contingentibus plene duximus informandum. Serenitatem itaque regiam monemus, rogamus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes quatenus non * ad animum revoces, sed gratanter accipiens, quod te instanter reducere nitimur ad salutem, paterna medicamina suscipias reverenter, nostrisque tibi & tuo regno salubribus monitis acquiescens, errata sic corrigens per te ipsum, nec permittens ea antea per falsa contagia te seduci; ita quod a Deo præmium exinde consequaris, nostram & dictæ ecclesiæ benevolentiam tibi conserves & gratiam, & apud homines bonam famam; nec oporteat nos ad alia & minus usitata remedia, perseveranter instante, ac pulsante, nec non cogente justitia, extendere manus nostras, quamvis hoc inviti, & involuntarii faceremus. Dat. Anagniæ VII. kal. octobris anno II.*

* ab his

Non destitere propterea politici memoratam de tuenda ecclesiastici ordinis immunitate constitutionem rodere: ac licet Philippus Rex officii monitus legem de pecunia e regno non efferenda in Italiam resciderit, eam tamen postea cum graviores recrudescerent discordiæ, renovavit. De quibus suis locis inferius: nunc ad Bonifacii zelum in sedis Apostolicæ contra pervicaces auctoritate asserenda sermonem traducimus.

XXXIII. (a) Ep. 83.

Irrepserat (a) ad Palentinam ecclesiam in Hispania Munio, laicorum scilicet potentia ac solutis ecclesiasticis legibus; quem cum archiepiscopus Toletanus, ut vitio creatum removere episcopali sede debuisset, magno ecclesiasticæ rei detrimento confirmarat. At Pontifex, restituendæ disciplinæ avidus, Burgensi archiepiscopo dederat imperia, ut Toletano judicium intenderet, lapsoque trimestri apud subsellia apostolica se sistere juberet. Spernentem vero id edictum Toletanum archiepiscopum Pontifex hujus sententiæ terrore ad officium compulit: *Nos, qui secundum Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, sine Dei & sedis, cui præsidemus, offensa dissimulare amplius non valentes, quin tam longa contumacia, tamque continuata inobedientia ejus, & contemptus notabilis justæ indignationis nostræ motus sentirent, & eos debita pœna percelleret, dictum archiepiscopum, qui nos & dictam sedem tandiu contempsit, contemptibilem justo judicio reddere cupientes, ut in quo deliquerat puniretur; a confirmatione & consecratione suffraganeorum suorum, nec non a collatione personatuum, dignitatum, canonicatuum, præbendarum, portionum, & præstimoniorum Toletanæ ecclesiæ in præsentia fratrum nostrorum usque ad beneplacitum Apostolicæ sedis suspendimus, & volumus manere suspensum, ea interim sedi eidem specialiter reservantes. Et nihilominus ut ejus pœna sit metus multorum, & transeat præceptorum nostrorum contemptoribus & contumacibus in exemplum; memoratum archiepiscopum, nisi infra quatuor menses a tempore denuntiationis sententiarum & processus nostrorum hujusmodi eidem facta se personaliter nostro conspectui præsentaverit, suam purgaturus contumaciam, & ostensurus innocentiam, si poterit, in prædictis, alias promeritis*

Toletanus archiep. intrusum confirmat. Vocatus in judicium.

Incussæ illi pœnæ ob spreta apostolica imperia.

Intentatæ aliæ graviores minæ.

rece-

recepturus ; archiepiscopali dignitate & administratione Toletanæ ecclesiæ eum decrevimus hoc ipso & * *non decernimus fore privatum. Dat. Anagniæ x. kal. augusti anno 11.*

* nunc

XXXIV. Exorta nova hæresis. (a) Ib. ep. cur. 86.

Ad comprimendam etiam novæ hæreseos luem, quæ sensim in pluribus provinciis gravi Christianæ religionis discrimine pullulabat (a), Bonifacius magno ardore incubuit. An illa Fraticellorum [1] esset propago impia, aut alia quædam pestis, non insinuat in literis: præcipuos tamen errores, qui partim Fraticellis, partim Waldensibus, & aliis hæreticis communes fuere, exprimit damnatque. In primis novi cupidinum doctores, ut facile ad sectam feminas, cum quibus impura exercerent lenocinia, allicerent, administrandæ rei sacræ auctoritatem iis contulere, atque in conventiculis ad pascendam oculorum libidinem cum orationi vacandum erat, nudare corpora docuerunt. Sed hæc aliaque fœda horum hæreticorum dogmata e pontificiis literis accipiamus.

Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Judiciaria acta in hæreticos.

Nuper ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli, in viam Caim noviter abeuntes, errore Balaam effusi mercede, & contradictione Chore incendia perituri, quasi nubes sine aqua, quæ circumferuntur a ventis, infructuosi ut arbores autumnales, sicut errantia sydera, quibus in æternum tenebrarum procella servatur; & novis adinventionibus cæcitatis, æternis suppliciis non contenti, conantur in proximos contagionis venena diffundere, ut ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine ipsos deducant, ubi error inhabitat sempiternus. Accepimus namque, quod nonnullæ personæ se contra sanctam catholicam ecclesiam Romanam erigentes, etiam sexus feminei dogmatizant se ligandi & solvendi claves habere, pœnitentias audiunt, & a peccatis absolvunt, conventicula non solum diurna faciunt, sed nocturna, in quibus de suis pravitatibus conferunt, & de erroribus conveniunt in id ipsum, & prædicare præsumunt; tonsura clericali contra ritum Ecclesiæ abutantes, Spiritum sanctum se dare per impositionem manuum mentiuntur, & exhibendam soli Deo, & non alteri, cujuscunque fuerit conditionis, dignitatis & status *: *efficaciores etiam illas orationes affirmant, quæ a nudatie tota corpore afferuntur: mulieres invicem se desponsant: dicunt fidelibus operari manibus non licere: mares nudi hujusmodi sectæ damnatæ feminas antecedunt, & in dicta sancta Ecclesia ligandi atque solvendi fore abnegant potestatem; non solum præmissis, & aliis novis invitis obvoluti, quibus erronee adhærentes ipsa sustinent & defendunt, sed & nonnullis erroribus, quos vetustas damnata produxit. Inter quos aliqui esse dicuntur apostatæ, qui professi fuerant in ordinibus approbatis, qui sagittas pestiferas cordibus simpliciorum infigunt* (his videntur notari Fraticelli, qui in eam colluviem confluxerant, de quibus horrenda a scriptoribus feruntur *b*).

Laici & feminæ solvendorum criminum pollere se auctoritate jactabant.

Tribuere Spiritum sanctum per manuum impositionem.

* reverentiam Daturi Deo preces nudabant corpora.

Obscœna eorum gesta.

Negabant Ecclesiam jurisdictionis auctoritate valere.

Conjunxerant se illis nonnulli religionum apostatæ.

(b) Fratcel. in elench. ad vocem Fraticelli.

Commissi erga nobis universalis Ecclesiæ cura regiminis, & apostolicæ solium dignitatis nos angunt & pungunt, & hortantur instanter, ut talibus, qui inconsutilem Domini tunicam dissuere moliuntur, salubribus remediis obviantes, insaniæ tantæ malum nostra intuitu divina nobis assistente gratia, dissipemus. Quapropter hujusmodi sectam, tam hæreticam quam insanam, de fratrum nostrorum consilio omnino damnantes, damnatam & hæreticam nunciamus, & universis Christi fidelibus ecclesiasticis vel mundanis, cujuscumque fuerint dignitatis, conditionis, aut status, districte præcipimus, ut mortale hujusmodi virus abjiciant, & talia nefanda credentibus nullum per se vel per alium publi-

Damnantur a Bonifacio. Deterrentur fideles a sequendis eorum erroribus.

NOTÆ [1] HÆreticos quos Bonifacius in constitutione sua, hic in annalibus recitata, perstringit ipsos fuisse Gerardi Segarelli Parmensis sectatores compertum est. Porro seductorem illum sub amentita pietatis ac vitæ apostolicæ specie plores sibi socios comparasse, quibus Apostolicorum nomen indidit, discimus ex anonymo authore additamenti ad historiam Dulcini vulgati a Muratorio rer. Italic. to. IX. Narrat ille hæresim hanc cœpisse circa annum 1260. (Franciscus Pegna in notis ad Eimericum ex Salimbenia, qui vitam Segarelli sequenti sæculo scripsit, hanc epocham repetit ab anno 1246.) eamdemque damnatam notat ab Honorio IV. anno 1285. (legendum 1286. nisi forte anonymus iste veterem stylum sequitur) V. idus martii. Literæ istæ aliæ sunt plane ab iis, quas Raynaldus eodem anno 1286. contra hæreses tunc gliscentes profert ad num. 37. datæ sunt enim illæ Romæ apud S. Sabinam XII. Kal. maii. Hac pontificia constitutione appressa quidem, sed non plane extincta hæresis; nec diu abfuit, quin caput iterum erigeret, auctorque ejus Gerardus varias Lombardiæ urbes excurrens longe lateque hæresim suam propagaret. Incidit tandem nec semel in manus Inquisitorum, quorum metu hæresim suam abjuravit; sed libertati restitutus redit ad pristina, donec in potestatem inquisitoris F. Manfredi Parmensis iterum incidens, ejus sententia sæculari potestati commissus atque ignis supplicio peremptus fuit. Quo anno capitale supplicium sobierit, incertum; constat tamen, ipso fatente anonymo sub Bonifacio VIII. pœnam hanc criminis sui luisse. Cum vero inter errores, quos Dulcinius sectator ejus & discipulus asseruit, illi enumerentur apud eundem anonymum, quos pontifex in constitutione, de qua hic annalista, percenset, designari in illa hæreticum Segarellum non immerito suspicor. MANSI

blice vel occulte præstent auxilium, consilium, vel favorem, & ut non receptent eosdem: ecclesiarum vero prælatis, & etiam inquisitoribus hæreticæ pravitatis auctoritate apostolica institutis ubilibet, & instituendis in posterum districtius injungentes, ut contra tales, sicut contra hæreticos, auxiliatores, consiliatores, receptatores, & fautores eorum debitum sui officii diligentius exequantur, quos puniri volumus sententiis, pœnis, & mulctis illatis ipso jure, & inferendis per apostolicas canonicas ecclesiasticas & sæcularium principum sanctiones, præsertim quondam Frederici olim Romanorum Imperatoris tempore, quo idem in devotione Romanæ ecclesiæ persistebat, contra hæreticos seu quorumcumque ratione pravitatis hæreticæ ordinatas. Dat. Anagniæ kalen. augusti anno II.

Censores fidei ad eam excindendam luem instituti.

Oppressæ eæ hæreses tum diligentia Bonifacii fuere, quæ postea variis temporibus iterum emersere, qua fæce inquinatus videtur impurus Dulcinus, qui lasciviæ ac impudentiæ fræna laxavit Clemente V. Pontifice, a quo error profligatus est (*a*), sed ad Bonifacium redeamus. Distrinxit (*b*) is etiam legum severitatem in illos, qui Saracenis merces vetitas inferebant, incussisque pœnis gravissimis, arma, aliaque vetita invehi prohibuit.

(a) *Clem. V. l. 6. ep. cur. 57.*
(b) *Ib. ep. cur. 36. 99.*

XXXV. Merces Sarracenis invehi vetitæ. Missi ad Nazarenæ domus veritatem indagandam exploratores.

Hoc anno decreta est in Syriam & Dalmatiam memoranda legatio a Picenis ad explorandam devectæ divinitus in agrum Recinetensem Nazarethanæ domus, in qua Virgo Christum Spiritus sancti opera concepit, veritatem. Permoti ad id fuere monitis Pauli e Sylva pii eremitæ, cui Deipara per speciem objecta id narrarat; tum sedium pluries mutatarum miraculo, tum Dalmatarum sibi ereptam profitentium suspiriis, uti Horatius Tursellinus historiæ Lauretanæ scriptor accuratissimus hisce verbis exponit (*c*): *Picentibus vanum primo somnium visum, & auctor a multis pro somniatore habitus: deinde vero, quoniam de dato ademptoque divinitus Dalmatiæ sacello, Dalmatarumque ædem Lauretanam agnoscentium testimonio obscura quædam per eos dies fama emanarat, collegere sese, ac tantam rem minime negligendam existimarunt. Et recens eos admiratio stimulabat, quod eandem ædem ter uno anno sedem in agro Piceno mutasse meminerunt. Ergo internuntii ultro citroque missi: ac demum Recinetensibus auctoribus communi Picentium consilio decretum, ut ære contributo centi homines in Illyricum inde in Galilæam mitterentur rem oculis certisque indiciis exploraturi.* (*d*) *Igitur sexdecim viri fide, religione, auctoritate præstantes, ex omni Piceno lecti. His datum negotium ut Dalmatiam primum, inde Galilæam explorantes rem omnium intentius investigarent, & de natali B. Mariæ domo, quæ illis locis fuisse diceretur, comperta omnia domum referrent. Confestim illi transmisso Adriatico sinu Tersactum delati accolis adventus causa aperiunt sui. Ardebant dolore ex recenti adhuc vulnere Dalmatæ omnes. Talis ergo boni amissi recordatione ingemiscentes, summum ejus desiderium vocibus ac lacrymis testabantur. Legatis amice rogitantibus aream monstrant, quam B. Virgini domus insederat, atque inibi geminam illi ac similem ædem rei monumentum extructam. Et simul integrato fletu queruntur, ea sola Illyricis cælestis doni reliqua esse vestigia; aliis tam divini muneris concessam gloriam, sibi tantum famam relictam. Itaque Picentium legati ædis Lauretanæ mensura, quam secum ad hunc usum attulerant, quaqua versus ducta, quod vacui erat spatii id Lauretanæ ædi prorsus congruere deprehendunt. Sciscitati inde tempus amissi sacrosancti sacelli, comperiunt, id eodem plane tempore Illyricis ereptum, & Picentibus datum. Re satis explorata, cum utrique commemorassent præcipua utrobique patrata miracula, manantibus certatim lacrymis divelluntur; alteri desiderio mæsti, alteri lætitia gestientes.*

(c) *Horat. Tursell. l. 1. hist. Lauret. c. 12. ex prapos. Turemau. & Hier. Angelita.*
(d) *Cap. 13. in iisd.*

Illorum in Dalmatiam appulsus.

Quæ fuerint ab ipsis comperta.

Legati igitur e vestigio vela faciunt. Et infra: *Nazarethum ut venere, natalem B. Mariæ inquirunt domum. De Christianis, qui qualescumque supererant in medio nationis pravæ sedulo sciscitantur. Ab his edocti quæ, vigente adhuc Christiana re in Syria, partim ipsi a majoribus acceperant, partim suis ipsimet oculis viderant, ad optatum ducuntur locum. Reperiunt aream cum fundamentis avulsæ domus in solo relictis, quæ intensiore cura dimensi, omnia omnino cum Illyricis vestigiis ædisque Lauretanæ forma ac parietibus convenire comperiunt. Re utrobique gesta ex sententia, admodum læti conscendunt navim, ac remenso mari Anconam, unde solverant, revehuntur incolumes. Protinus domos repetunt, magistratibusque ac primoribus civitatum, unde missi erant, comperta referentes, suam illis lætitiam impertiunt. Et Recinetenses successu læti legationis, cujus auctores fuerunt, monumentum extare voluerunt. Rem omnem in publicas tabulas referre placuit, additis sexdecim legatorum nominibus testimoniisque quo res testatior ad posteros foret. Eorum literarum exempla, in privatorum ædibus asservata, ad nostram usque ætatem pervenerunt. Hæc autem per legatos cognita sunt anno a Virginis partu MCCXCVI.*

Profectio in Syriam.

Quæ visa retulerint.

XXXVI. Henrici episc. Ratisponensis pia mors.

Concludamus hunc annum felici obitu insignis viri Henrici episcopi Ratisponensis, qui illam ecclesiam XXX. annis strenue rexit, muneribusque amplissimis locupletavit, quem Eberhardus, memoriam mor-

mortis jugiter sibi proponentem, commendat his verbis (a): * *Septimo kalen. augusti Henricus Ratisponensis episcopus filius comitis de Rotenekke moritur; postquam enim in die B. Jacobi Apostoli, quem speciali consuevit venerari honore, cum multa devotione missarum solemnia processionaliter celebrasset, & cum clero & populo se in mensa refecisset, hora vesperarum incæpit subito viribus corporis destitui, & sic in die altera expiravit. Qui miræ providentiæ & sagacitatis extitit: in tantum etiam, quod anniversarium suum vivus & sanus plusquam ad quatuordecim annos ante mortem suam instituit, & ejusdem celebrationem cum candelarum accensione & pulsatione, quæ consuevit fieri in funere episcopi, vigiliis & missis annis singulis interfuit. Sepulcrum similiter sibi longe ante ad XII. annos fabricavit, & providit juxta altare B. Virginis in majori, veteri tamen ecclesia Ratisponæ.* * *Truncam etiam, in qua sepeliri debuit, cum vestibus funeralibus ibidem impositis in memoriam continuam mortis suæ per eosdem annos habuit locatam a latere lecti sui. Item in spiritualibus mirabiliter providus extitit, non solum vetera statuta servando, immo & multa nova salubriter condendo. Musicam primus in choro Ratisponæ cantari ordinavit, libros ejusdem artis secundum cantum, & chori consuetudinem providendo. Ecclesiam Ratisponensem etiam multis pretiosis decoravit ornamentis, crucibus, calicibus aureis & argenteis, gemmis pretiosis, mitris, cappis, casulis, dalmaticis, vexillis, cortinis, libris, & aliis, quibus fuit ante sua tempora quodammodo omnimodis destituta.*

Salubris mortis cogitatio.

* al. sexto

(a) Eberhar. apud Can. antiq. lect. to. 1. p. 331.

* id est loculum.

Anno

I.

(a) Surit. l.5. c. 22. Marian. l.15. c. 1.

Celebre colloquium a Siciliæ & Arag. Regib. Romæ celebratum cum Bonifacio.

(b) Surit. l.5. annal. c.28. & ind. l.2. & alii.

(c) Jo. Vill. l.8. c.18. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 5. Sur. ind. l.2. Summont. l.3. & alii.

Fridericus ad illud accedere detrectavit.

Agitatum de recuperanda Siciliæ insula.

ANno Christi millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, indictione decima, Jacobus Aragonum Rex parto anno superiori regno Murciæ clarus (a) Romam applicuit; atque ingenti apparatu ac magnificentia a Bonifacio exceptus est, utque antea insularum Sardiniæ & Corsicæ jurium potiundorum spem illi injectam vidimus, ita demum votorum compos factus, conjunctis iis regnis ad summam potentiam effloruit. Confluxisse etiam Romam Carolum Siciliæ Regem, Constantiam (b) Reginam Jacobi matrem, una cum Joanne Prochita ac Rogerio Lauria, qui a Friderico desciverant, eosque censuris quibus irretiti fuerant, solutos fuisse scribunt auctores; tam magna pompa Roberti Caroli Regis filii una cum Jolanta Jacobi sorore nuptias celebratas (c): Fridericum vero in illud Regum Pontificisque colloquium non modo venire respuisse, sed ad Siciliæ tyrannidem confirmandam incubuisse; ad quem inde divellendum agitata a Regibus ac Pontifice consilia. Addit Surita leges quibus Sardiniæ & Corsicæ regna ab sede Apostolica Regi Aragonum ejusque posteris tradita fuerint, quas ex regestis (d) Pontificiis adducere satius visum est.

II.

Sardinia & Corsica Jacobo jure beneficiario tradita.

(d) Ext. l. 3. Bonifac. VIII. ep. cur. 37. & in archivo molis Adriana & lib. priv. Rom. eccl. to.1. p. 427. to.2. p. 122. 290. 356. & to.3. p.105. & inter collect. MS. Platin. jussu Sixt. IV. editam to.1. pag. 244. & in MS. Vallic. signo lit. D. n. 1. p.33.

Bonifacius episcopus servus servorum, charissimo in Christo filio Jacobo Sardiniæ, & Corsicæ Regi illustri.

Ad honorem Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti & beatæ, & gloriosæ semperque virginis Mariæ, beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli, necnon & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de fratrum nostrorum consilio & assensu regnum Sardiniæ & Corsicæ, quod ipsius ecclesiæ juris & proprietatis existit, cum juribus omnibus & pertinentiis suis tibi & tuis heredibus ex te & ipsorum corporibus legitime descendentibus utriusque sexus natis jam, & etiam nascituris, in perpetuum feudum gratiose conferimus, & ex Apostolicæ sedis liberalitate concedimus, & donamus sub modo, forma, tenore, & conditionibus, & conventionibus contentis præsentibus a nobis, nostrisque successoribus canonice intrantibus, & dicta Romana ecclesia tenendum in feudum, & per cuppam auream te de eodem præsentialiter investimus; ita quod tam tu, quam quilibet tuorum heredum in dicto regno pro ipso regno Sardiniæ & Corsicæ nobis & ipsi Romanæ ecclesiæ præstabitis, & præstare tenebimini ligium homagium, vassallagium plenum, & fidelitatis juramentum sub forma inferius annotata: & pro eodem regno Sardiniæ & Corsicæ supra dicto nobis & eidem ecclesiæ servire infra Italiam sitis astricti de centum equitibus, decenter armatis, cum uno equo ad arma & duabus equitaturis ad minus per quemlibet, & quingentis peditibus, inter quos sint saltem centum ballistarii de bonis ballistis armati, & muniti, & reliqui pedites suo modo sint convenienter armati: & tam equites quam pedites sint incolæ terræ vestræ in Aragonia, vel Catalonia, seu aliis partibus eisdem adjacentibus constituti cum sumptibus, gagiis, & expensis vestris per trimestris temporis spatium a die, quo ipsi equites & pedites intrabunt terram ecclesiæ computandum. Erit autem in potestate Romani Pontificis seu dictæ ecclesiæ prædictos equites & pedites ultra præfati trimestris temporis spatium ad similia sumptus, gagia, & expensas ipsius ecclesiæ, si plus eos vel ipsorum aliquos voluerit retinere. Et si Rom. Pontifex, vel etiam ipsa maluerit dictum servitium equitum & peditum commutare totaliter cum stolio vel certo numero galearum, seu vasorum maritimorum armatorum infra maritimam Italiæ, possint hoc facere, & tu & heredes ipsi commutationem eandem facere teneamini, & sitis adstricti; dando infra ipsam maritimam quinque galeas bene guarnitas, munitas, & armatas de bonis hominibus, & aliis opportunis vestris expensis per tres menses, computandos a die, quo ingressæ fuerint maritimam Italiæ, terris ecclesiæ supradictæ vicinam, quas munitas taliter ultra dictos tres menses ad similia gagia & expensas suas, si Romanus Pontifex vel ecclesia ipsa voluerint, poterunt retinere. Præstabitis autem, & præstare tenebimini supradicta servitia equitum & peditum & galearum, ut superius est expressum, semel in anno quandocumque indigebit Romanus Pontifex seu Romana ecclesia, de quo ipsius Romani Pontificis vel ipsius ecclesiæ simplici verbo credetur.

Impositæ illi leges. Militum numerus in ecclesiæ obsequio sustentandus.

Qua ratione terrestres ex copiæ cum maritimis commutandæ.

III.

Census indictus.

Et insuper tam tu, quam quilibet tuorum heredum in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ, pro ipso regno censum duorum millium marcharum argenti bonorum & legalium sterlingorum, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipsi Romano Pontifici, qui erit pro tempore, & ecclesiæ, vel ipsi ecclesiæ ubi ipsa fuerit sede vacante, recipienti pro futuro Pontifice, & pro portione collegium ipsius ecclesiæ Cardinalium contingente; in festo beatorum Apostolorum Petri, & Pauli annis singulis integraliter pro dicto regno Sardiniæ & Corsicæ persolvetis. Ad quem censum, ut præmittitur, persolvendum tam tu, quam quilibet heredum tuorum in ipso regno tenebimini ut sitis adstricti. Si vero tu, vel quicumque heredum tuorum in ipso regno statuto termino non solveritis integre, ut præmittitur, censum ipsum; & expectati per

Ec qua-

quatuor menses, terminum ipsum immediate sequentes, de illo ad plenum non satisfeceritis, eo ipso eritis excommunicationis vinculo innodati. Quod si in secundo termino infra subsequentes alios quatuor menses eundem censum sine diminutione qualibet non persolveritis, totum regnum Sardiniæ & Corsicæ erit ecclesiastico suppositum interdicto. Si vero nec in tertio termino, nec infra alios quatuor menses proximos per plenam satisfactionem ejusdem census tu & heredes tui vobis duxeritis consulendum; ita quod, transactis eodem tertio termino & quatuor proximo sequentibus mensibus, non sit de hujusmodi censu primi termini ipsi ecclesiæ integre satisfactum; ab eodem regno Sardiniæ & Corsicæ ipso jure cadatis ex toto, & regnum ipsum ad Romanum ecclesiam ejusque dispositionem integre, & libere revertatur: nihilominus pro singulis duobus millibus marcharum singulorum terminorum, si simili modo in eorum solutione cessaveritis, vel illa non solveritis; tu & quivis tuorum heredum in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ pœnas similes incurratis, salvis aliis pœnis, processibus, & sententiis, quæ vel qui de jure inferri, vel haberi, sive proferri poterunt per Romanum Pontificem, vel sedem Apostolicam specialiter in hoc casu; sed ad censum ipsum solvendum, & ad ipsum servitium exhibendum dictæ ecclesiæ tunc teneamini cum effectu, cum tu vel heredes tui in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ ipsius regni vel majoris partis ejus fueritis possessionem adepti.

Pœnæ non solventi objectæ.

IV. Censuræ ecclesiasticæ intentatæ.

Ceterum quia in quibusdam articulis seu capitulis modi, formæ, tenoris, seu conditionum, vel conventionum ipsorum præsentibus contentorum expressius continetur, quod in certis casibus tu & tui in eodem regno heredes excommunicationis sententiam incurratis, & dictum regnum sit ecclesiastico suppositum interdicto; quodque tam tu quam heredes ipsi cadatis a regno, seu sitis regno ipso privati; nos ex nunc hujusmodi sententias videlicet excommunicationis in te ac eosdem heredes, & interdicti in præfatum regnum Sardiniæ & Corsicæ, & privationis regni ejusdem, si tua vel ipsorum culpa hujusmodi casus emerserit, de dictorum fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica promulgamus. In succedentibus vero tibi tuisque heredibus circa successionem tuam tuorumque heredum in dicto Sardiniæ & Corsicæ regno forma adjicitur, & servabitur infrascripta; videlicet quod ille vel illa dumtaxat, qui vel quæ tibi tuisque heredibus in Aragoniæ regno debebit succedere, in dicto Sardiniæ & Corsicæ regno succedat, & non alius vel alia. Item quod unus & idem sit Rex regni Aragonum, & regni Sardiniæ & Corsicæ prædictorum, & in suis casibus ubi ad successionem femina admitteretur, utriusque regni eadem sit Regina.

Sardicum regnum ab Aragonio non dividendum.

V. Quo casu ad ecclesiam devolvendum.

Et si in tuo vel heredum tuorum obitu legitimos heredes, prout sequitur, te & ipsos, quod absit, habere non contingat de tuo vel ipsorum corporibus legitime procreatos, regnum ipsum Sardiniæ & Corsicæ ad Romanam ecclesiam supradictam & ejus dispositionem libere revertatur. Descendentes autem ex te & suis heredibus, Sardiniæ & Corsicæ Regibus, ex tuo vel ipsorum corporibus de legitimo matrimonio nati, mares & feminæ, in eodem regno succedent: sic tamen quod de liberis pluribus maribus in eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus primogenitus, & de pluribus feminis similiter primogenita, & de mare & femina in eodem gradu similiter concurrentibus, masculinis omnibus aliis præferatur: sed nec mares nec feminæ illegitime nati succedant. Quod autem de feminis rectæ lineæ dicitur, intelligendum est tam de nuptis, quam etiam de innuptis; dum tamen nuptæ sint fidelibus, & ecclesiæ Romanæ devotis. Et sicut inter his personas gradus servari volumus, ut scilicet prior gradus posteriori gradui præferatur, sic & in eodem gradu pluribus concurrentibus priorem natu posteriori, & marem feminæ in hujusmodi successionibus volumus anteferri: personarum autem hujusmodi nulla superstite, regnum ipsum Sardiniæ & Corsicæ ad Romanam ecclesiam & ejus dispositionem libere revertatur. Quod si forte, deficientibus masculis, contigerit feminam innuptam regno ipsi succedere, illa maritabitur personæ, quæ ad ipsius regni regimen & defensionem existat idonea, Romani tamen Pontificis prius super hoc consilio requisito; nec nubet nisi viro catholico, & ecclesiæ Romanæ devoto. Et si contra hoc fieret, licebit eidem Romano Pontifici contra ipsam ad privationem regni Sardiniæ & Corsicæ de plano, sine strepitu & figura judicii & absque omni juris solemnitate, in quacumque ætate filia ipsa consisteret, procedere, si hoc ei videbitur expedire. Veruntamen quomodocumque, te vivente, vel quovis tuo herede, in eodem Sardiniæ & Corsicæ vivente, tu vel quivis heredum tuorum in ipso regno volueritis cum consensu expresso Romani Pontificis & Romanæ ecclesiæ de persona, quæ tibi vel ei successura sit, in prædicto regno Sardiniæ & Corsicæ aliter ordinare, illud de hujusmodi persona successura servabitur, quod per te vel quemvis heredum tuorum in ipso regno cum consensu expresso Romani Pontificis & Romanæ ecclesiæ fieri, vel ordinari continget.

Qui servandi ad successionem gradus.

VI. Sardicum & Corsicum regna non partienda inter plures heredes.

Ad hæc tam tu, quam tui in regno ipso heredes regnum ipsum Sardiniæ & Corsicæ nullatenus dividatis; sed semper illud unum tantum sub ipsis modo & forma, tenore, conditionibus, & conventionibus immediate & in capite a nobis & succes-

fori-

soribus nostris, & ab ipsa ecclesia Romana tenebit. Forma vero juramenti fidelitatis, vassallagii, ligii, & homagii, quæ tu in nostra præsentia facies, & præstabis pro regno Sardiniæ & Corsicæ sæpedicto; & quam præstari & fieri volumus, ac servari a tuis heredibus in eodem, verbis competenter mutandis, talis est.

VII. Sacramenti a Jacobo exhibendi forma. *Ego Jacobus Dei & Apostolicæ sedis gratia Rex Sardiniæ & Corsicæ plenum vassallagium, fidelitatem, & ligium homagium faciens, & juramentum præstans pro dicto regno Sardiniæ & Corsicæ, ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro, domino meo domino Bonifacio divina providentia Papæ VIII. suisque successoribus canonice intrantibus, sanctæque apostolicæ Romanæ ecclesiæ. Non ero in consilio, aut consensu, vel facto ut vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri sunt per se, aut per nuncios suos, sive per literas ad eorum damnum, me sciente, nemini pandam: & si scivero fieri, vel procurari, sive tractari aliquid, quod sit in ipsorum damnum, illud pro posse impediam: & si impedire non possem, illud eis significare curabo. Papatum Romanum & regalia S. Petri tam in regno prædicto, quam alibi existentia adjutor eis ero ad retinendum & defendendum, ac recuperandum, & recuperata manutenendum contra omnem hominem. Universas & singulas conditiones, modos, seu formas, & tenores contentos in literis concessionis dicti regni Sardiniæ & Corsicæ, ac omnia & singula, quæ continentur in eisdem literis, plenarie adimplebo, & inviolabiliter observabo, nec ullo umquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei evangelia.*

VIII. Singulis Pontificibus illud præstandum. *Similia autem fidelitatem, vassallagium plenum, & homagium ligium & juramentum renovabis, facies, & præstabis unicuique Romano Pontifici & dictæ ecclesiæ infra annum a die, quo in Romanum Pontificem electus fuerit, computandum: & similia præstabis & facies, & similiter renovabit, & facere, præstare, & renovare tenebitur unusquisque heredum tuorum in dicto regno unicuique Romano Pontifici qui erit pro tempore, & ipsi Romanæ ecclesiæ secundum formam præscriptam nomine Romani Pontificis, qui tunc erit, & suum nomen proprium exprimendo. Et postquam tu & heredes in regno Sardiniæ & Corsicæ sæpedicto præstiteritis & feceritis personaliter juramentum, fidelitatem, homagium, seu vassallagium secundum prædictam formam uni Romano Pontifici per vos ipsos, alii Romano Pontifici non astringemini personaliter præstare & facere; dummodo illa præstetis & faciatis infra annum per idoneum vel idoneos substitutos, ad hoc plenum mandatum habentes. Et si plus placuerit Romano Pontifici, vel Romanæ ecclesiæ, juramentum, fidelitatem, vassallagium, & homagium prædicta præstabitis, & facietis tu & heredes tui nomine summi Pontificis & Romanæ ecclesiæ illi vel illis, quem vel quos ad hoc specialiter ipse Romanus Pontifex, vel sedes eadem deputabit. Quandocumque vero tu vel heredes tui in regno prædicto prædicta juramentum, fidelitatem, vassallagium, & homagium præstabitis & facietis per vos, vel per alium, seu alios, ut superius continetur, dabitis infra mensem post Romano Pontifici & eidem ecclesiæ patentes literas aurea bulla bullatas; prædictos & infrascriptos modos, & conventiones, conditiones, tenorem, & formam acceptantes expresse; & formam dictorum homagii & juramenti fidelitatis, & vassallagii similiter & specialiter exprimentes.*

Sane omnibus ecclesiis tam cathedralibus quam aliis, regularibus & sæcularibus; nec non & omnibus prælatis & clericis, ac universis personis ecclesiasticis, sæcularibus, & religiosis, & quibuslibet religiosis locis dicti regni Sardiniæ & Corsicæ libere dimittantur, & conserventur integre omnia bona & jura eorum. Omnes insuper ecclesiæ tum cathedrales quam aliæ, regulares & sæculares; necnon & omnes prælati & clerici, ac universæ personæ ecclesiasticæ, religiosæ & sæculares, & quæcumque religiosa loca cum omnibus bonis suis in electionibus, postulationibus, & nominationibus, promissionibus, & omnibus aliis, plena libertate gaudebunt; nec ante electionem, sive in electione, vel post regius assensus vel consilium aliquatenus requiratur. Quam utique libertatem tu & tui in eodem regno heredes semper manutenebitis, ac manuteneri facietis ab omnibus subditis vestris, dictæque ecclesiæ ac personæ utentur libere omnibus bonis & juribus suis: salvo tibi & tuis in regno ipso heredibus jure patronatus in ecclesiis in tantum, quantum in hac parte patronis ecclesiarum canonica instituta concedunt; & illis dumtaxat ecclesiis, in quibus tibi tuisque heredibus juspatronatus competere dignoscatur. IX. Tuenda immunitas cleri Sardici.

Omnes etiam causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes libere & absque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur, & ventilabuntur, coram suis ordinariis & aliis ecclesiasticis judicibus, & terminabuntur per eos: & si ad sedem Apostolicam super hujusmodi causis appellare contingeret, tam appellantes, quam appellati ad eandem venire sedem pro appellationum prosecutionibus libere, & absque inhibitione aliqua permittantur. Omnibus insuper capitulis, collegiis & conventibus, & personis ecclesiasticis, religiosis & sæcularibus, ac communitatibus, vel universitatibus, & personis sæcularibus quorumcum- X. Permittendæ ad aulam pontificiam provocationes.

que locorum dicti regni, cujuscumque conditionis & status extiterint, quoties per te vel aliquem heredum tuorum tuos officiales, vel ministros, aut aliquis eorum senserint se gravatos, ad Apostolicam sedem liberum super hoc liceat habere recursum; nec præstabitur eis obstaculum, quo minus libere & secure recurrant.

XI. Sacramenta vero fidelitatis, seu assecurationis præstabuntur secundum antiquam & rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt, ab illis ecclesiarum prælatis, quorum prædecessores illa antiquitus soliti sunt præstare. Ab illis autem prælatis & ecclesiis, qui temporalia bona tenent, si qui tamen sunt, qui hujusmodi bona tenent a domino dicti regni, & aliis dominis temporalibus; & qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt Regibus vel aliis dominis temporalibus, in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ constitutis, servitia exhibere, hujusmodi honesta & antiqua servitia eis secundum rationabilem & antiquam consuetudinem, & sicut instituta patiuntur canonica, impendantur, salva semper circa ecclesias cathedrales, & alias regulares, ac personas & loca ecclesiastica, tam in faciendis provisionibus & electionibus confirmandis, quam in omnibus quibuscumque aliis, Romani Pontificis & ecclesiæ Romanæ jurisdictione & auctoritate plenaria, & libera potestate.

Libertas in electionibus præsulum non infringenda.

XII. Revocabis quoque omnes constitutiones seu leges, vel statuta per Reges seu principes sæculares Sardiniæ & Corsicæ editas contra ecclesiasticam libertatem, nec statuta vel constitutiones aliquas tu vel aliquis heredum tuorum in dicto regno edetis aut promulgabitis, per qua seu quas juri & libertati ecclesiasticæ derogetur. Promittes etiam quod tuo vel heredum tuorum tempore nullus clericus, vel persona ecclesiastica ejusdem regni in civili, vel criminali causa conveniatur coram judice sæculari, nisi super feudis judicio petitorio conveniatur civiliter, quatenus canonica jura permittunt: sed omnibus ecclesiis & personis ecclesiasticis conservetur libertas, nisi sit de illis personis, de quibus jura permittunt.

Improbæ contra dignitatem ecclesiasticam leges rescindendæ.

Nova tributa ecclesiis non imponenda.

Nullas insuper tu, aut quisquam alius tuus in regno Sardiniæ & Corsicæ heres tallias imponetis ecclesiis, monasteriis, clericis, & viris ecclesiasticis, vel rebus, seu vassallis eorum, & in ecclesiis vacantibus tu vel tui in prædicto regno heredes nulla habebitis regalia, nullosque fructus, reditus, & proventus; nullas etiam obventiones, ac nulla prorsus alia percipietis ex eis, nihilominus custodia earundem ecclesiarum, jurium & bonorum ipsarum interim libera remanente penes personas ecclesiasticas juxta canonicas sanctiones, salvis tibi dictisque heredibus his, quæ tibi vel eis tamquam Regi vel domino temporali competerent ex præscriptione legitima, consuetudine antiqua & rationabili, privilegiis legitimis, aut alias de jure, quibus jura divina vel canonica non obsistant. Judices vero, comites, barones, milites, & personæ ceteræ sæculares regni ejusdem, tam magna quam parva, in suis bonis, juribus rationabilibus, & in rationabilibus consuetudinibus servabuntur. Et tam tu quam in prædicto regno heredes per vos, alium, seu alios exercebitis regimen dicti regni secundum jura civilia, quibus canonica instituta non obviant, & laudabiles consuetudines, salvis regiminibus ecclesiarum vel sæcularium personarum, competentibus eis de approbata & laudabili consuetudine privilegiis legitimis, aut alias de jure.

XIII. Omnes captivos & obsides, præsertim Romanos & alios de terra ecclesiæ oriundos, si quos tu vel tui in dicto regno heredes tempore, quo acquiretis dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ invenietis in eo, ad mandatum Romani Pontificis, seu Romanæ ecclesiæ restituetis pristinæ libertati, de eis facietis quod dictus Romanus Pontifex, vel Romana curia ordinabunt. Nullam etiam confœderationem, seu pactionem, vel societatem cum aliquo Imperatore vel Rege, seu principe vel barone Christiano, vel Græco, aut Saraceno, vel cum aliqua provincia, seu civitate, vel communitate, vel loco aliquo seu personis scienter contra Romanam ecclesiam tu vel tui in eodem regno heredes in damnum ecclesiæ facietis: & si etiam feceritis ignoranter, teneamini ad mandatum Romani Pontificis, seu Romanæ ecclesiæ revocare. Et tam tu quam tui in eodem regno heredes amicos & devotos ecclesiæ habebitis pro amicis & pro devotis, & inimicos & indevotos ecclesiæ pro indevotis habebitis, nec amalis seu inimicis ecclesiæ auxilium dabitis, consilium, vel favorem. In Urbe, Urbisque districtu, seu in circumposita regione, aut in provinciis, civitatibus, terris seu locis ecclesiæ Romanæ subjectis non recipietis vel assumetis, aut acquiretis dominium, regimen, seu rectoris officium quocumque nomine censeatur; nec de occupandis, vel recipiendis, aut capiendis vel subjugandis eisdem, seu aliis bonis & juribus ejusdem ecclesiæ, tu & quivis tuorum heredum intromittetis vos publice vel occulte scienter: quod si contra feceritis ignoranter, & moniti ab ipsa ecclesia non destiteritis, cadetis a jure dicti regni Sardiniæ & Corsicæ ipso facto, vel eritis illo privati, & regnum ipsum ad Romanam ecclesiam libere devolvatur.

Fœdus nullum cum hostibus ecclesiæ ineundum.

Nulla præfectura in ditione pontificia admittenda.

XIV. Quod si forte contingeret te, vel heredes tuos in prædicto regno Sardiniæ & Corsicæ successores, in Regem vel Imperatorem Romanorum, seu Regem Theutoniæ eligi vel assumi, electus vel assumptus nullo mo-

Sardiniæ Rex Rom. Imp. spe exclusus.

do

da dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ cum dictis Imperio & regno valeas vel valeant retinere: & si moniti ab ipsa ecclesia dicta Imperium & regna Romanorum seu Theutoniæ non dimiseritis, a jure dicti regni Sardiniæ & Corsicæ ipso facto cadatis ex toto, ac regnum ipsum ad Romanam ecclesiam libere devolvatur; nisi forte tu, vel idem electus vel assumptus filius habeat successurum sibi in regno Aragoniæ, quem voluerit emancipare, legitime poterit sine fraude, renunciando dicto regno Sardiniæ & Corsicæ, nihil unquam juris habiturus in eo publice vel occulte, & dicta regna Romanum, seu Theutoniæ, ac Imperium retinere. Quod si contra tu, vel tui in prædicto regno Sardiniæ & Corsicæ heredes feceritis, & moniti ab ipsa ecclesia non destiteritis, a jure dicti regni Sardiniæ & Corsicæ ipso facto cadatis, & regnum ipsum ad Romanam ecclesiam libere devolvatur. Ad hæc, ut tibi plus præsidii & favoris accrescat, te regna & bona tua stabilia ubilibet constituta sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, disponentes te & ipsa gladio spirituali defendere ac tueri, prout expedicas fore videbimus.

XV. Profiteri jussus id regnum liberalitate pontificia recepisse.

Demum in nostra præsentia confiteberis, & recognosces expresse, ex gratia & liberalitate nostra & dictæ ecclesiæ dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ tibi tuisque heredibus fore concessum in feudum; & sic te illud recipere vel recepisse sub conditionibus, conventionibus, sive pactis, modo, tenore, ac forma, quæ in præsentibus nostris literis continentur, quæ per stipulationem solemnem promittes, & jurabis, te inviolabiliter servaturum: pro quibus etiam servandis dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ, jura tibi in eo competentia & competitura, & bona tua, quæ ibidem consistunt, nobis & ipsi ecclesiæ obligabis. Et promittes nihilominus, quod successores tui heredes in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ eo tempore, quo facient & præstabunt vassallagium, homagium, & fidelitatis juramentum sub forma prædicta, similia confessiones, recognitiones, promissiones, juramentum & obligationes facient & præstabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore, & ecclesiæ supradictæ.

XVI. *Insuper tam tu, quam quilibet heredum tuorum in dicto regno Sardiniæ & Corsicæ, illis temporibus, quibus feceritis & præstiteritis vassallagium, & fidelitatis juramentum pro eodem regno Sardiniæ & Corsicæ, debitis infra mensem post privilegium seu literas aurea bulla bullatas, in quo vel quibus fatebimini & recognoscetis expresse dictum Sardiniæ & Corsicæ regnum a nobis, & Romana ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modo, & forma atque tenore, quæ in præsentibus literis continentur: quos tenorem, modum, conditiones, conventiones, & formam promittetis vos inviolabiliter servaturos: pro quorum observantia obligabitis vos & dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ, jura & bona vobis competentia & competitura in eo. Omnium autem prædictorum, quæ in præsentibus nostris literis continentur, declaratio & interpretatio, quoties opus fuerit, facienda ad Romanum Pontificem seu Romanam ecclesiam pertinebunt, quotiescumque super ipsis, vel eorum aliquo, vel aliquibus ambiguitatis aliquid vel dubii oriri continget, cujus Romani Pontificis vel Romanæ ecclesiæ interpretationi, & declarationi, stabitur verbo seu literis, prout ipsi Romano Pontifici vel ecclesiæ placuerit, faciendis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ collationis, concessionis, donationis, investituræ, promulgationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum pridie non. aprilis pontificatus nostri anno III.* Dubiorum interpretatio Romano Pont. reservata.

XVII. Adjecta conditio.

Ita porro ea regna concessa, quæ ex Pisanorum aliorumque invasorum manibus erant eripienda, at si ad recuperandam Siciliam aliis concedenda Apostolicæ sedi viderentur, id intra omnium sanctorum festum ei præstare liceret (a).

(a) Lib. 3. ep. cur. 29.

Jacobo Regi Sardiniæ & Corsicæ illustri.

Cum regnum Sardiniæ atque Corsicæ tibi, posterisque tuis sub certis modis & formis duxerimus concedendum, volumus & præsentium auctoritate decernimus, quod quantamcumque hujusmodi facta fuerit pura concessio, hoc expressum intelligatur & actum, quod si pro pace regni Siciliæ in facto vel ante factum fuerit nobis, & ecclesiæ Romanæ ipsum regnum Sardiniæ ac Corsicæ necessarium, disponendi de ipso Sardiniæ & Corsicæ regno, ac illud alii concedendi usque ad festum omnium sanctorum proximo futurum sit nobis & eidem ecclesiæ libera & plena reservata facultas; quodque tu super hoc regium præstes assensum per tuas patentes literas, harum seriem continentes, nobis ad nostrum beneplacitum assignandas. Dat. Romæ apud S. Petrum non. aprilis an. III.

XVIII. Jacobus crucesignatis exercitus dux creatus.

Præter ea regna Jacobo tradita, Bonifacius ipsum Christiani exercitus in orientem trajecturi ducem (b) creavit: ut enim Siciliæ perduellis Christianas ibi res labefactarat, ita in spem veniebat Bonifacius, ut si in ecclesiæ obsequium rediret, tunc omnium principum Christianorum arma in Saracenos vertere posset: magnæque Aragoniis gloriæ fuit, ut sedes Apostolica ipsorum Regem Christianarum copiarum ducem eligeret. Cæterum astrinxit se Jacobus in Christiani nominis patrocinium

(b) Ib. ep. cur. 30.

nium triremes adversus infideles egregie rebus omoibus instructurum. Bonifacius vero omnia ipsius bona in sedis Apostolicæ clientelam suscepit; cunctosque illorum invasores desigendos anathemate, ac terras eorum interdicto subiiciendas decrevit. Præterea Ilerdensi, & Cæsaraugustano episcopis provinciam imposuit, (a) ut Regis Aragonum, in apostolicum patrocinium suscepti res defenderent. Scribit Surita, (b) Bonifacium hæc recuperandæ ex hostium manibus Siciliæ studio perfecisse, ut Aragonios & Catalanos omnes a Friderico ea arte abduceret, illiusque opera ad Siciliam expugnandam uteretur. Sed potissime Pontificem ad id addactum constat ut Sicilia conjuncta ecclesiæ Christiani nominis fines latius circumferret, terrasque orientales recenti clade a Saracenis occupatas vero Numinis cultui restitueret.

In clientelam sedis Apost. susceptus.

(a) Ep. cur. 33.
(b) Surit. l. 5. ann. c. 35.

Ad futuram rei memoriam.

XIX. *Redemptor (c) mundi, in cujus dispositione universa consistunt, civitatem Jerusalem prævidens ruituram, flevisse describitur super eam. Numquid igitur nos ipsius, licet indigne, vicarius possumus cohibere lacrymas, continere suspiria, singultus arcere; videntes, proh dolor! Terram sanctam, funiculum utique hereditatis dominicæ, depopulatam immaniter incolis Christi fidelibus, expositam debacchantium incursibus, & a propriis defensoribus derelictam? In iis profecto dolemus & premimur, aporiamur assidue, & amaræ punctionis aculeo pressius anxiamur: & cum non sit fere qui consoletur illam ex omnibus charis suis, catholicis principibus & aliis populis Christianis distractis ad concertationes & bella; levamus in circuitu oculos nostros, & scrutamur attente unde sibi auxilium veniat, & præsidium defensionis occurrat.*

(c) Ead. ep. 30. Bonifacii literæ de creato Jacobo signifero ecclesiæ.

Ad charissimum itaque in Christo filium nostrum Jacobum Aragonum Regem illustrem dirigentes considerationis intuitum, quem suæ devotionis integritas ad sanctam Romanam ecclesiam, a cujus unitate recesserat, quasi novum adoptionis filium nobis placidum reddit & charum; quique de maritimis & mediterraneis gentibus ejusdem terræ, depopulatione desertæ, pensata qualitate temporis, opportuno potest adesse succursu; ordinamus & facimus ipsum, in devotione ecclesiæ permanentem, vexillarium, capitaneum, & admiratum generalem ejusdem ecclesiæ in vita sua in omni armata marina, per ipsam ecclesiam facienda cum ejusdem ecclesiæ sumptibus, ac speciali & expresso mandato quandocumque & quotiescumque per ipsam ecclesiam hujusmodi officii executio injungetur eidem pro subsidio Terræ sanctæ, vel contra quoslibet hostes dictæ ecclesiæ, seu rebelles, præficiendo ipsum personaliter sexaginta galeis armandis per ipsum Regem in terris suis cum sumptibus & expensis ecclesiæ sæpe dictæ, ad rationem vigintiquinque millium solidorum currentis monetæ Barchinonensis, singulis quatuor mensibus pro galea qualibet sufficienter armata: quibus casibus ad exequendum hujusmodi vexillariæ, capitaniæ, & admiratiæ officium modo prædicto dictus Rex Aragonum se astringit, & in hoc se & sua dictæ ecclesiæ obligabit: & etiam quod ipse Rex congruam militiam de terris suis ad convenientia gagia, nec non & homines idoneos cum sufficientibus armis de eisdem terris & dictarum corpora galearum parata habebit, prout exiget qualitas agendorum, & galearum numerus supradictus.

Sexaginta triremium classi præficitur.

Quæ stipendia ad tolerandos sumptus ab ecclesiæ illi attributa.

XX. *In aliis autem casibus, in quibus personaliter non præfuerit, ut præmittitur, Rex prædictus, tenebitur idem Rex juxta mandatum ecclesiæ galearum numerum bene armatarum tam de hominibus, quam de aliis opportunis & guarnimentis, & numerum militum ad rationem & gagia similia de terris suis sub capitaneo, vel admirato, quem ponet idem Rex, de quo contentetur ecclesia quotiescunque, & quandocunque per ipsam ecclesiam, & suis sumptibus requiretur. Quod si aliquando ultra quatuor menses dictas galeas, ac homines & milites in talibus ecclesiæ prædictæ servitiis contigerit vel oportuerit perdurare, perdurabunt & stabunt ad rationem & gagia supradicta.*

XXI. *Si autem in faciendo passagio, vel generali subsidio Terræ sanctæ princeps aliquis, quem dictus Rex Aragonum probabiliter ex justis rationibus suspectum haberet, unde sibi, & genti suæ verisimiliter timeretur inesse periculum, idem Rex & gens sua non teneantur in ipso passagio transfretare. Tenebitur nihilominus idem Rex, ad ipsius jussum ecclesiæ facere guerram tam per terram, quam per mare cum militibus, personis equestribus & pedestribus, & galeis de hominibus, armis, & aliis guarnimentis bene munitis quibuscunque rebellibus, atque inobedientibus ejusdem ecclesiæ cum expensis, & sumptibus ecclesiæ prælibatæ, quandocumque & quotiescumque ab ipsa ecclesia fuerit requisitus, & necessitas vel utilitas hoc requiret; & de hoc Romano Pontifici, qui erit pro tempore, simplici verbo credetur: salvis nihilominus eidem ecclesiæ tam servitio præstando per eumdem Regem ad ipsius Regis expensas pro regno Sardiniæ & Corsicæ, ab eadem ecclesia sibi concedendo per temporis spatium in concessione hujusmodi distinguendum; quam aliis quæ in literis concessionis hujusmodi exprimentur.*

Obstringit se Aragonum Rex ad bellum omnibus ecclesiæ hostibus terra marique inferendum.

XXII. *Cæterum omnium vasorum, rerum mobilium, captivorum, seu capiendorum non eminentium vel minus notabilium, per ipsum Regem vel per gentem ipsius, quæ*

erit

Sancitæ leges de præda ex hostibus redigenda vel aliis comparandis.

erit in armatis vel guerra prædictis pro dicto subsidio Terræ sanctæ, media pars deputabitur pro subsidio dictæ Terræ, tenenda & expendenda secundum rationem & mandatum Romani Pontificis, reliqua dimidia ratione dictorum officiorum lucris obveniet dicti Regis. De personis vero captivis eminentibus vel notabilibus fiet quod Romanus Pontifex, qui erit pro tempore, de ipsis disponet, cujus simplici verbo de ipsorum eminentia seu notabilitate credetur: & si contingat, præfatum Regem vel gentem ipsius in memoratis guerris vel armatis, faciendis pro sæpe dictæ terræ subsidio, vel aliarum terrarum ultramarinarum, capere terram vel acquirere, terra ipsa restituetur illi catholico vel fideli, ad quem de jure spectabit. Quod si in ea jus quis fidelis vel catholicus non haberet, terra ipsa erit ejusdem ecclesiæ & custodietur ad ejus expensas, donec Rom. Pontifex de ipsa aliter duxerit ordinandum.

XXIII. Pollicetur Jacobo Pont. dum in Asia cum classe egerit, ejus se regna tutaturum.

Donec autem idem, Rex vel suum stolium decem galearum & altra erit de speciali & expresso mandato ecclesiæ in servitiis terræ prædictæ, vel in servitiis ejusdem ecclesiæ, prædictum Regem, ac regnum Aragoniæ, & totam terram Regis ipsius; nec non & regnum Sardiniæ & Corsicæ, postquam sibi fuerit a nobis & ecclesia præfata concessum; suscipiemus sub protectione beati Petri & nostra, disponentes ipsa gladio spirituali defendere ac tueri, prout expediens fore videbimus eisque fuerit opportunum. Et quandocunque, & quotiescunque idem Rex transiret personaliter in subsidium terræ præfatæ de speciali & expresso mandato ejusdem ecclesiæ, concedet eadem ecclesia dicto Regi decimam per triennii spatium ecclesiasticorum fructuum, redituum, & proventuum prædictorum regnorum & terrarum, nec non omnia legata a personis regnorum & terrarum prædictorum in subsidium Terræ sanctæ, ac etiam relicta, & male oblata ab eisdem personis, quorum restitutio dimissa est in ultimis voluntatibus, & personæ, quibus restitutio ipsa fieri debeat, ignorantur. Committet quoque in casu præmisso Romanus Pontifex alicui vel aliquibus personis, quos ad hoc duxerit deputandas, quod tempore præcedente dictam commissionem componant cum illis de regnis & tota terra dicti Regis Aragonum, qui contra interdictum ecclesiæ portaverunt vel miserunt prohibita in Alexandriam: & de pecunia recipienda ex compositione præfata fiet quod Romanus Pontifex exinde duxerit injungendum.

Triennales erogaturum decimas.

Derivaturum in illius usus pecunias quæ e mulctis male partis exigentur.

XXIV. *In eodem etiam casu, ubi scilicet dictus Rex transiret personaliter in subsidium Terræ sanctæ de speciali & expresso mandato ipsorum Romani Pontificis & ecclesiæ, committet ecclesia certis personis, ad hoc per ipsum specialiter deputandis, quod, personarum qualitate pensata, possint componere cum volentibus ipsorum vota redimere, & votum specialiter Terræ sanctæ in prædictis regnis & terra Regis ejusdem pro præterito tempore: & quod recipi ex ipsa compositione contigerit, significabitur dicto Romano Pontifici, & fiet exinde quod mandabit. Intendimus autem quod prædicta fiant ad expressum & speciale mandatum nostrum & ejusdem ecclesiæ: & jam dictus Rex Aragonum, antequam prædicta vel ipsorum quodlibet mandetur eidem per nos vel ipsam ecclesiam per speciales literas & expressas, non possit aliquid petere a nobis, vel successoribus nostris, vel ab ecclesia sæpedicta prædictorum occasione vel causa; & idem Rex ad nihil aliud, & non aliter quam in superioribus dicitur, teneatur per conventa nobis vel ecclesia, & acceptata per ipsum ratione vel causa eorum, quæ præsentibus continentur. Omnium autem prædictorum interpretatio & declaratio ad Romanum Pontificem pertineant, qui pro tempore fuerit, quoties opus fuerit facienda: & super hoc stabitur simplici verbo ejus. Dat. Romæ apud S. Petrum XII. kal. februarii anno II.*

XXV. Affecit pluribus aliis beneficiis Jacobum, ejusque uxorem Reginam Blancham Bonifacius, atque inter cætera ut a viris ecclesiasticis, soluta constitutione, quam antea ediderat Pontifex, subsidia munerave acciperent (*a*). Ad adornandam vero classem decimas Aragoniæ Jacobo attribuit (*b*), quas illi numerandas pollicitus est, cum ad sedem Apostolicam accessisset: ursitque ut adventum maturaret, quo ejus opera adversus Columnenses, quos legibus insectabatur, uteretur. *Quia*, inquit (*c*), *in instanti futuro vere cum felici contra Siculos generalis armatæ progressu tuam præsentiam præstolamur, multisque sumus ad præsens magnis & arduis negotiis occupati, nosque instantia quotidiana sollicitat efficax executio nostrorum processuum contra clericos & laicos Columnenses perfidos habitorum; decrevimus personæ tuæ præstolari præsentiam, quæ auctore Domino cito erit, & tunc facere tibi concessam & collectam de terris tuis decimam assignari. Dat. Romæ apud S. Petrum III. kal. januarii an. III.* De Columnensium bellum dicetur inferius: nunc reliqua ad Jacobum Regem spectantia conjungimus. Nondum is Jacobum patruum Regem Balearium, qui regno suorum proditione ob susceptas ecclesiæ & Gallorum partes depulsus fuerat, solio restituerat, ut e fœderis legibus erat conventum: qua de re Philippo Francorum Rege conquerente, urgenteque Bonifacium, ut ni Jacobus, excurrente condicto temporis spatio, promissa perficeret, censuris ipsum

(*a*) Ep. 34.

(*b*) Ep. 24. 77. 78.

(*c*) Ead. ep. 77.

Sollicitatus Jacobi adventus.

Francorum Rex pro restituendo regno Balearico Jacobo stodet.

ipsum perceileret; Pontifex, qui ad natalitia Domini rem extruxerat, votis regiis obsecuturum se est pollicitus, si Jacobus fidei defuisset.

Urget Francor. Rex Bonifacium, ut in Jacobum Reg. Arag. censuras ferat. Respondet Pontif. eas laturum se, nisi aliud æquitas suaderet. Redditum Jacobo Balearic. regnum. (a) Surit. ann. l. 5. c. 34. Firmata inter Arag. & Gall. Reges concordia. (b) Lib. 3. ep. cur. 78. Exorta Pontificem inter & Columnenses discordia. (c) Jord. MS. Vatic. sign. n. 1960. Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 2. Auctor append. ad Mart. Pol. l. 4. Vit. Bonif. MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 99. Jo. Villan. l. 8. c. 21. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 11. & alii.

Philippo Regi Franciæ illustri.

Pridem celsitudini Regiæ duximus intimandum, qualiter ex certis rationabilibus causis inducti charissimo in Christo filio nostro Jacobo illustri Regi Aragonum ad restituendam charissimo in Christo filio nostro Regi Majoricarum illustri terram ipsius, quam idem Jacobus Rex detinere dicitur occupatum, dilationem usque ad festum natalis Domini primo venturum duximus concedendam. Tu vero, prout ex tuis responsalibus collegimus literis, ob reverentiam Apostolicæ sedis & nostram substinuisti dilationem hujusmodi patienter, nihilominus nobis per easdem literas supplicando, ut si forte præfatus Jacobus infra dicti temporis spatium hujusmodi restitutionem non duxerit faciendam, ut ipsum & terras omnes, quas ipse in Aragonia & Cataloniæ partibus obtinebat tempore, quo generalis interdicti sententiam, cui partes ipsæ auctoritate apostolica subjacebant, relaxari mandavimus, in pristinas spirituales & temporales pœnas reducere curaremus, certos illuc super iis executores nihilominus destinando.

Nos igitur, qui tua præsertim contemplatione personæ hujusmodi negotium corde gerimus, ad expeditionem ipsius solicite intendentes, excellentiæ regiæ super iis taliter duximus respondendum, quod hujusmodi petitionem regiam exauditionis benignæ gratia prosequemur, nisi forsan aliquid interim imminere contingeret, quod nobis & tibi rationabile videretur, propter quod id fieri non deberet. Dat. apud Urbemveterem VI. id. augusti an. III. Ut spoponderat Aragonius, fidem exolvit: patruo enim Balearium regnum sequenti anno reddidit (a), atque initum ipsum inter & Galliarum Regem fœdus coaluit. Cum etiam Castellæ res impacatæ forent, Pontifex ad componendos illius motus nuncium apostolicum misit (b): ut de his hactenus. Nunc de gravi Columnensium cum Pontifice discordia, de qua superius mentio edita est, sermonem instituamus.

XXVI. Objectum a Bonif. anathema suasu Friderici in res novas in Romanam eccl. molitos.

Attulit illa magnum schismatis terrorem, qui postea immissis in Columnenses crucesignatis evanuit. Indicatur ab historicis (c) varius, in quibus non moramur, gravioris illius discordiæ causas intercessisse; maxime cum, iis prætermissis, hanc Bonifacius mali causam inde fluxisse promulgarit, Fridericum Siciliæ tyrannum Jacobum & Petrum Cardinales Columnas ad rebellionis consilia pellexisse, atque ipsos ad novandas res crebris nuntiis sollicitasse; quos cum illi magno Ecclesiæ damno exciperent, atque una cum ejusdem Ecclesiæ hostibus defectionum molirentur, se ad amputanda imminentia mala ac tuendam patriæ concordiam ab iis arces, quas tenebant, repetiisse: quas cum illi tradere respuerint, pontificiisque imperiis fuerint obluctati, anathematis nota inustos, atque omnibus honoribus dejectus fuisse. Fulminavit idem Pontifex plures alias in ipsos atque eorum studiosos pœnas, quæ in subjecto diplomate continentur (d).

(d) Ext. in arce S. Angel. Lib. priv. Rom. eccl. to. 2. p. 180. Inter collect. Plat. MS. Vat. to. 2. p. 194. MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. p. 259.

Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

XXVII.

Graves de iis querelæ.

Præteritorum temporum nefandis Columnensium actibus, & præsentium pravis operibus recidivis, ac futuris de quibus verisimiliter formidabatur, in considerationem prudenter adductis, venit patenter in lucem, quod Columnensium domus exasperans, amara domesticis, molesta vicinis, Romanorum reipublicæ impugnatrix, sanctæ ecclesiæ Romanæ rebellis, Urbis & patriæ perturbatrix, consortis impatiens, ingrata beneficiis, subesse nolens, præesse nesciens, humilitatis ignara, plena furoribus, Deum non metuens, nec volens homines revereri, habens de Urbis & orbis turbatione pruritum, studuit charissimum in Christo filium nostrum Jacobum Aragoniæ Regem illustrem, tunc hostem ecclesiæ ac rebellem, Siciliæque perfidis præsidentem de facto, in nostrum, & charissimi in Christo filii nostri Siciliæ Regis illustris grave præjudicium, & gravamen Christianitatis & Terræ sanctæ succursus grande dispendium in rebellione, tenere, tam sibi quam nobili juveni Friderico, nato quondam Petri olim Regis Aragoniæ, in crimine criminoso favendo. Ut illud notissimum omittamus, qualiter quondam Joannes de Columna tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, & Oddo de Columna nepos ipsius pater Jacobi S. Mariæ in Via lata, & avus Petri de Columna S. Eustachii diaconorum Cardinalium, tempore felicis recordationis Gregorii Papæ IX. prædecessoris nostri fuerunt dure & graviter ipsam ecclesiam persecuti, cum damnatæ memoriæ Friderico olim Romanorum Imperatori, supradictæ ecclesiæ publico persecutore & hoste, tempore, quo quondam Matthæus Rubeus de domo filiorum Ursi sororius dicti Oddonis senatus in Urbe regimen exercebat ad honorem & obsequium ecclesiæ memoratæ: a cujus Matthæi domo dictus Cardinalis & Oddo & eorum posteri multa beneficia receperunt; præsertim a sanctæ memoriæ Nicolao III. prædecessore nostro, qui dictum Jacobum juvenem satis & inscium, perniciosum tamen postmodum, hypocrisim tunc temporis periculose gerentem, ad Cardinalatus provexit honorem: quod utinam non fecisset, quia nec sedi Apostolicæ, nec Christianitati, nec dicti prædecessoris Nicolai domui talis promotio expedivit, quam di-

Repetita veterum facinorum memoria.

ctè

cti Jacobus & Petrus ac sui, velut ingratitudinis filii, & beneficiorum immemores, multipliciter impugnarunt. Terras etiam subjectas ecclesiæ sibique rebelles in rebellione fovebant in hoc, dantes eisdem auxilium & favorem.

XXVIII. Ut senserint cum hostibus ecclesiæ.

Novissimis vero temporibus dicti juvenis Friderici, latenter discurrentibus nunciis per Urbem & loca vicina, ut immissis scandalis ea possent ipsius subjicere ditioni, licet id procurarent homines dictæ domus Columnensis, & ad hoc eis ministrarent auxilia & favores; mansuetudinis tamen Apostolicæ sedis benigna sinceritas, quæ libentius emendat in subditis peccata, quam puniat; nec exerit ferram præcisionis in morbos, quos sanare potest mulcebris lenitas medicinæ; eos studuit nunc paternæ lenitatis dulcedine alloqui, nunc verbis charitativæ correctionis inducere: ut a talibus abstinerent, ipsorumque elatam pertinaciam, immo effrenem superbiam, non semel sed pluries in fulgore terrifico comminationis increpavit, tendens anto ipsos arcum justitiæ in rigore, quo sagitta perpetuæ dejectionis solita non converti retrorsum emittitur, ut formidabilis vindictæ significatio eis clementer exhibita stupori eorum sensum timores incuteret, & fugam ad misericordium per compendium pœnitentiæ suaderet. Sed nec sic profecimus apud eos: traxit enim illos in desperationis laqueum moles præponderans peccatorum, ut nec rationibus nec correctionibus, monitionibus, sive minis reduci potuerint ad salutem: quin potius velut aspis surda suarum aurium obstruxerunt auditum, eligentes quasi pro gloria confusionis opprobrium, & irreparabilis ruinæ periculum pro tutela.

Flecti lenitate ad officium numquam potuerunt.

XXIX. Frustra postulata pacis studio ab iis arcium custodia.

*Periculis vero obviare volentes, dictis Jacobo & Petro Cardinalibus districte mandavimus, ut terras, quas Stephanus ipsius Jacobi nepos, & frater Petri præfatæ tenere vulgariter dicebatur, videlicet civitatem * Perusin. castra Columnæ & Zagaroli, procurarent custodienda ad nostrum beneplacitum assignari, ne per ea Urbis & patriæ possent quies & tranquillitas impediri, & ut ex eis non posset præstari auxilium dicto Friderico hosti ecclesiæ memoratæ; atque ipse hostis, & valitores, seu adjutores ipsius non receptarentur in eis: assignationem quorum non revocabatur in dubium ab ipsorum Jacobi & Petri voluntate pendere, quæ confiicto seu quæsito colore teneri per dictum Stephanum dicebantur, ne dilecto filio Matthæo præposito ecclesiæ de sancto Audomaro Morinensis diœcesis, & nobilibus viris Oddoni & Landulpho fratribus dicti I. filii sæpedicti Oddonis assignaretur paterna & hereditaria portio, quæ in dictis civitate & castris competebant eisdem, quam propter duritiem & crudelitatem dictorum Jacobi & Joannis defuncti Petri & fratrum suorum nequiverunt habere, licet quadraginta anni & amplius sint elapsi, quod obiit dictus Oddo; quamvis etiam nos pietate moti pro bono pacis inter eos interposuerimus solicite partes nostras, ut unusquisque de civitate & castris suam portionem hereditariam obtineret, oblationibus magnis factis nepotibus dicti Jacobi in avantagium, ut hujusmodi concordia proveniret; considerantes fore indignum, ut quibus de una substantia competit æqua successio, alii abundanter affluant, alii paupertatis incommodis ingemiscant, quos tamen rationibus, precibus, sive minis nequivimus emollire. Ipsi vero Jacobus & Petrus Cardinales, a nostra præsentia recedentes non facta hujusmodi assignatione, quæ ab eorum beneplacito dependebat, numquam ad nos postea redierunt.*

* Prænestinam

XXX. Detrectantes cogere ad obsequium deliberat Pontif.

Nos igitur attendentes ipsorum Columnensium adeo incalluisse duritiem, adeo fore nequitiam induratam, quod non rationibus dirigi, non blandimentis allici, non fomentis reduci, nec minis etiam inclinari potuerunt ad bonum, ex quo blandimenta non potuerant, nec fomenta valebant; deliberavimus apponere manus ad fortia, & ferro abscindere vulnera, quæ medicamenta non senserant lenitiva: ac præmissis & aliis, quæ nobis & fratribus nostris rationabiliter occurrerunt, provida deliberatione discussis, providimus non solum contra filios dicti Joannis, qui peccabant apertius, verum etiam contra Jacobum & Petrum præfatos, ex quorum adipe prædictæ iniquitas & superbia procedunt, juste procedere, qui consentiebant ipsis peccantibus, præstando fomentum, favorem, præsidium, & tutamen: quia culpa non caret, & delicti efficitur particeps, qui non prohibet delinquentem, dum potest: & negligere, cum quis potest perturbare perversos, nihil aliud est quam favere; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare.

XXXI. *Cumque dictorum Jacobi & Petri Cardinalatus & status dictæ ecclesiæ, ejusque fidelibus esset in scandalum, eorumque potestas non in ædificationem, sed in destructionem; ipsique obessent, quibus prodesse debebant, nec nostram relevarent, per suam particularem solicitudinem, qua vocati sumus a Deo in plenitudinem potestatis, immo potius impugnarent; quantumlibet venerabilibus fratribus nostris episcopis, & dilectis filiis presbyteris & diaconibus S. R. E. Cardinalibus, quantum cum Deo possumus, deferamus, ipsorumque collegium honoremus, eorumdem Jacobi & Petri elegimus domare superbiam in robore virtutis Altissimi, arrogantiam & præsumptionem elatam conterere, eos tamquam oves morbidas a dominico ovili abjicere, ipsosque ut culpa supplicium timeat, & virtus pra-*

præmium retributionis expectet, a loco suo quantumcumque sublimi perpetuo amovere, tam ex eorum culpis & demeritis ac suorum, quam ex causis rationabilibus, quæ nos movent; præsertim cum explorati divini & humani juris existat, unum pro altero interdum ex causa puniri.

XXXII. Jacobum & Petrum cardinalatus insignibus privat.

Eorum ergo absentiam Dei replente præsentia, ad honorem Dei omnipotentis, B. Mariæ semper virginis, beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Romanæ ecclesiæ sæpedictæ præfatos Jacobum S. Mariæ in via lata & Petrum S. Eustachii diaconos Cardinales de ipsorum fratrum nostrorum consilio a Cardinalatibus ipsis sanctæ Romanæ ecclesiæ & prædictarum ecclesiarum deponimus, &c. eosdem privat omnibus sacerdotiis & vectigalibus ecclesiasticis, defigit anathemate, ac prævidens ipsos facile schisma molituros, omnes, qui ipsis studerent, postquam in apertum facinus prorupissent, censuris affecit.

XXXIII. *Excommunicamus insuper*, inquit, *prædictos Jacobum & Petrum, & etiam omnes illos, qui de cætero scienter & deliberate pro Cardinalibus ipsos vel aliquem eorum habuerint; & assensum præstiterint, quod pro Cardinalibus habeantur & quod eos vel ipsorum aliquem in electione Romani Pontificis ad aliquem actum ut Cardinales admiserint, vel vocis eorum suffragium, aut alicujus ex eis. Omnes etiam & singulos cujuscumque eminentiæ fuerint, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi fuerint S. R. E. Cardinales, qui ipsis Jacobo & Petro, vel eorum alteri postquam, quod absit, in hæresim, vel in schisma, & rebellionem ceciderint, in hæresi, vel schismate, aut rebellione stantibus scienter & deliberate, præstiterint, auxilium, consilium, vel favorem, publice vel occulte, omni statu ecclesiastico, prælatura, & honore privamus; & omnia civitates, castra, terras, & loca, quæ ipsos vel aliquem eorum in hæresim, schisma, vel rebellionem lapsos scienter susceperint, tenuerint, ecclesiastico supponimus interdicto, &c.* Præterea Joannem & Oddonem Cardinalium nepotes eorumque posteros ad quartam progeniem sacerdotiis exclusit: tum Jacobum & Petrum excurrente ad decem dierum spatio, apud subsellia apostolica se sistere imperiisque Pontificiis se subjicere jussit, ac detrectantibus omnium mobilium & immobilium bonorum, quæ in ditione ecclesiastica Siciliaque citeriori ulteriorive sita essent, mulctam intentavit. *Actum Romæ apud S. Petrum in publico consistorio nostro VI. id. maii pontificatus nostri anno III.*

Pœnas statuit in eorum sequaces.

XXXIV. Florebant amicis & opibus Columnenses, qui cum se ea sententia defixos conspexissent, plures alios prænobiles viros, consanguinitate benevolentiaque devinctos, in suas partes adversus Pontificem traxerunt. Qua de re hæc vitæ Bonifacii auctor tradit (a): *Dominus Jacobus & Petrus de Columna patruus & nepos Cardinales, videntes contra se motum Papam, libellum conficiunt famosum contra ipsum, quem ad multas partes dirigunt, asserentes in eodem ipsum non esse Papam, sed solummodo Cælestinum:* * Devenit is libellus (b) in manus nostras ex Avenionensi tabulario in Vaticanum delatus, quo Columnenses publice sunt professi, gravissimam obortam controversiam, an Cælestinus pontificatu se abdicare potuerit, eique Bonifacius subrogari; ac plura congesserunt argumenta quibus contendere, cessionem Cælestini irritam fuisse. Ad solvendam autem litem, in qua de ambiguo pontificatu agebatur, ad concilium œcumenicum provocarunt.

(a) Vit. Bonif. MS. Vall. bibl. sign. lit. C. n. 23. & n. 75.
* fuisse
(b) MS. autographo Avenione in Urbem delato.

Columnenses adversus Bonifacium schisma moliuntur. Eorum literæ.

Universis præsens instrumentum publicum inspecturis, cujuscumque præcellentiæ, dignitatis, status, vel conditionis existant, ecclesiasticæ vel mundanæ, miseratione divina Jacobus S. Mariæ in via lata, & Petrus S. Eustachii diaconi Cardinales salutem, &c. Respondemus ad ultimum verbum inter alia in mandato nobis facto propositum, si tamen mandatum dici debeat quod volebatis scire, utrum essetis Papa; quod vos non credimus legitimum Papam esse, sacroque cœtui dominorum Cardinalium denuntiamus, suamque provisionem & remedium super hoc exposcimus, cum hoc expediat universali ecclesiæ & fidei fundamento, ut loco domini nostri Jesu Christi & in ejus vices non nisi verus & legitimus vere & legitime pastor præsit, curamque gregis sibi commissi legitime gerat: ne, si (quod absit) non verus pastor insurgeret, seu etiam remaneret, non levem jacturam sed fundamenti totius subversionem reciperet sancta catholica & universalis ecclesia, ecclesiasticis sacramentis indigne (proh dolor!) prophanatis, dum per eum indigne, indebite, & illegitime ministrarentur, qui potestatem & auctoritatem ministrandi legitimam non habere: non enim sacramenta dare possunt, qui ea dandi potestatem non habent; nec ministros creare, qui non sunt. Frequenter namque audivimus a plurimis non levis auctoritatis viros ecclesiastici & sæcularis status & dignitatis dubitare verisimiliter, an renuntiatio facta per sanctæ memoriæ dominum Cælestinum Papam V. tenuerit, & legitime & canonice facta fuerit; cum verisimiliter contrarium videtur ex eo, quod papatus a solo Deo est: & quæ a Deo vel ab alio superiori committuntur, a nullo possunt inferiori removeri. Et sic papalis potestas, quæ a solo Deo committitur, a nullo inferiori removeri posse videtur.

Contendunt Cælestinum abdicare se Pontificatu non potuisse.

1. Argumentum.

2. Item ex eo, quia nullus potest auctoritatem & potestatem aliquam spiritualem auferre, quam conferre non potest. Sed au-

auctoritatem papalem nullus conferre potest nisi Deus. Ergo neque eam auferre. Sed si teneret renuntiatio, auferretur papalis potestas. Ergo renunciatio non videtur fieri posse.

3 *Item etiam decretalis, Inter corporalia, expresse innuit, quod depositio episcoporum, translatio eorum, & absolutio per cessionem soli Papæ est reservata, nec etiam ipsi conceditur, nisi in quantum Papa quodammodo Deus est, id est Dei vicarius, ut patet ex textu. Ergo remotio Papæ, quia papatus omnes dignitates excellit, per superiorem Papa voluit ipse Deus tantummodo fieri, id est per semetipsum: nulla enim ratio capit, quod Deus voluerit inferiores dignitates per ipsum Deum tantum aut per harum superiorem dignitatum tolli posse, nec per ipsum superiorem nisi in quantum ipse superior, scilicet Papa est Dei vicarius; & tamen voluerit ipsum papatum, qua est summa dignitas, quæ proprie Christi est, nedum per inferiorem Deo, sed etiam per inferiorem seipsa dignitate tolli posse: & sic solus Deus videtur tollere posse papatum, & nullus alter, sicut multipliciter videtur colligi ex textu prædicta decretalis.*

4 *Item ex eo, quod summa virtus creata per nullam virtutem creatam videtur posse tolli. Sed papatus est summa potestas in creatura. Ergo per nullam virtutem creatam tolli posse videtur.*

5 *Iterum ex eo, quod nec Papa, nec tota creaturarum universitas potest facere, quod aliquis Pontifex non sit Pontifex. Ergo multo magis non videtur posse facere, quod summus Pontifex non sit summus Pontifex. Nam minus est tollere simpliciter Pontificem, quam summum Pontificem. Ergo cum simpliciter Pontificem nullus possit tollere nisi Deus, nec summum Pontificem videtur aliquis posse tollere nisi Deus: quod fieret, si renuntiare posset ita, quod valeret.*

6 *Item ex eo, quod Papa non est Papa nisi per legem divinam, & non per legem alicujus creaturæ, nec omnium creaturarum simul. Ergo nullo modo videtur, quod Papa possit eximi, quin sit Papa: nec enim Papa ex quo consensit & subjecit se legi sponsæ, potest esse non Papa per aliquam creaturam neque per omnes simul, ut videtur.*

7 *Item eo, quod nullus potest tollere votum alicujus seu ab ipso absolvere nisi ille, qui est supra votum. Sed papatus est quoddam votum maximum super omnia vota: nam vovet Papa de facto ipsi Deo, quod curam habebit universaliter gregis sui totius, scilicet universalis ecclesiæ; & quod de ipsis reddet rationem. Ergo ab isto voto solus eum Deus absolvere posse videtur. Ergo de Papa nullus videtur posse fieri non Papa, nisi omnino a solo Deo aliqua ratione: nullus enim alicui obligatus potest ab obligatione seipsum absolvere, qua tenetur obnoxius, maxime superiori obligatus. Sed Papa nullum habet superiorem nisi Deum, & per papatum se Deo obligavit. Ergo a nullo posse videtur absolvi nisi a Deo.*

8 *Item ex eo, quod nullus videtur se ipsum absolvere posse. Sed si valeret renuntiatio, videtur quod seipsum posset absolvere.*

9 *Item ex eo, quod papalis obligatio non videtur posse tolli nisi per majorem potestatem, quam papalis sit. Sed nulla potentia creata est major quam papalis. Ergo fieri non potest per Papam nec per aliquid aliud nisi per Deum, ut qui semel est Papa, non sit semper Papa, dum vivit, ut videtur. Item ex eo quod nulla dignitas ecclesiastica post legitimam confirmationem potest tolli nisi per ejus superiorem. Sed Papa solus Deus est major. Ergo a solo Deo tolli posse videtur.*

10 *Item ex eo, quod Apostolus vult & probat sacerdotium Christi esse æternum: & ad vivere in æternum in sacerdote sequitur ipsum esse sacerdotem in æternum. Ergo nullo modo potest esse vita summi Pontificis & summi sacerdotis sine summo sacerdotio. Ergo renuntiare non potest, ut videtur. Et nimis extraneum & a ratione remotum apparet, quod summus Pontifex, qui est verus successor & vicarius Jesu Christi, qui est sacerdos in æternum possit absolvi ab alio quam ab ipso Deo: & quod quamdiu vixerit non maneat summus Pontifex: & quod aliquo modo possit esse vita summi sacerdotis sine summo sacerdotio, ut videtur.*

11 *Item ex eo, quod si diceretur, quod vita summi sacerdotis esset sine summo sacerdotio, argumentum Apostoli, ubi dicit: secundum legem Mosaicam plures facti sunt sacerdotes; penitus nullum videretur esse, sed falsitatem contineret: nam posset argui contra ipsum, quia Christus sempiternum habet sacerdotium. Respondet Apostolus: Eo quod manet in æternum; dico tibi, beate Apostole, non est verum, quia potest in vita sua renuntiare, & non erit sacerdos amplius. Ex hac positione quod Papa renuntiare posset, totius scripturæ sacræ & verbi Apostoli falsitas sequi videretur: & ex multis aliis rationabilibus & evidentibus causis hoc ipsum videtur verisimile & justissime in dubitationem deduci.*

12 *Item ex eo, quod in renuntiatione ipsius multæ fraudes & doli, conditiones & intendimenta & machinamenta, & tales & talia intervenisse multipliciter asseruntur, quod esto, quod posset fieri renuntiatio, de quo merito dubitatur; ipsam vitiarent, & redderent illegitimam, inefficacem, & nullam.*

13 *Item ex eo, quod esto, quod renuntia-*

tiatio tenuisset (quod nullo modo asseritur, neque creditur) plura postea intervenerunt quæ electionem postmodum subsecutam nullam & inefficacem reddiderunt omnino: ex quo vos, qui principaliter tangimini, merito dubitatur & in quæstionem deductis dicendo, vos velle scire, utrum sitis Papa, prout in mandato per vos facto, si mandatum dici debet, per magistrum Joannem de Penestre clericum cameræ continebatur expresse, demodo nos, qui ex vera fide asserimus & illuminata conscientia firmiter credimus, vos non Papam, tuta conscientia silere non possumus, quin in tanto negotio, quod sic universalem medullitus tangit ecclesiam, veritas declaretur. Propter quod petimus instanter & humiliter generale concilium congregari, ut in eodem de his omnibus veritas declaretur, omnisque error abscedat. Et si quidem universale concilium, auditis & pensatis supradictis & aliis negotium contingentibus, declaraverit renuntiationem legitime & canonice processisse, & electionem legitime & canonice postea subsecutam; eidem declarationi, cui stare & parere nos offerimus, a nobis & ab aliis humiliter deferatur & pareatur omnino. Si vero vel renuntiationem non legitime nec canonice processisse, vel electionem minus legitime & canonice subsecutam, dicti concilii declaratione aut deliberatione claruerit, cedat error, & de vero sponso provideatur legitime & canonice universali ecclesiæ sponsæ Christi, &c. Sub anno Domini MCCXCVII. indictione x. die veneris x. mensis maii.

Ea argumenta Petrus Paludan. ad duo redigit.

Hæc Columnensium argumenta, pluries variis ambagibus verborum repetita, Petrus Paludanus in egregio de ecclesiastica potestate (a) commentario redegit ad duo præcipua capita, qaod potestas papalis sit a Deo, & quod papatus sit vinculum divinum connectens Papam cum ecclesia sponsa, quæ postea erudite solvit: Si potestas, inquit, papalis est a Deo, sicut potestas characteris sacerdotalis & episcopalis, sicut sacerdos & episcopus nulla renunciatione possunt perdere claves ordinis, quin semper remaneant ille verus sacerdos, ille verus episcopus, quantumcumque perdant curam & regimen suarum ecclesiarum; ita Papa nulla renunciatione perdere poterit jus papatus, nec potestatem papalem, quam habet a Deo, nec claves ecclesiæ commissas Petro per consequens, quin semper remaneat verus Papa: nec poterit esse alius verus Papa eo vivente, ne fiat duo capita in eodem corpore. Minor patet quia matrimonium, in quo est vinculum divinum, etiam non consummatum, nulla renunciatione potest tolli. Ergo nec vinculum inter Papam & ecclesiam, quia est vinculum divinum, si papatus est de jure divino, nulla renuntiatione, nec resignatione tolli potest. Dicendum est, quod Papa potest papatui

(a) Petr. de Palude MS. bibl. Vat. sig. n. 4109. p. 231.

Quænam illa sint.

sedere, & cedens desinere esse Papa si Cardinales accepteut, alias non: sunt enim in acceptione papatus duo, unum est jus suum quod acquiritur; aliud est jus ecclesiæ, cui obligatur: cuilibet autem licet renuntiare juri suo in omni eo, in quo non est alteri subditus nec obligatus, cap. de epist. & cler. & C. de pact. l. Si quis in scribendo, si qui se semel obligavit non se ad libitum liberaret. Ergo Papa papatui ex parte quidem sua renunciare potest; sed quia semel obligavit se ecclesiæ, ex illa parte renunciare non potest, nisi de assensu Cardinalium, qui in omnibus, quæ ad Papam spectant, vicem ecclesiæ repræsentant: est enim Papa obligatus, ex quo acceptavit, ecclesiam regere nisi ecclesia concordet (concordare est verbum Gallicum, & est idem quod deobligare) ipsum; & consequenter non videtur, quod renuntiare possit: sed consentientibus illis potest. Secundum hanc distinctionem debet intelligi declaratio prædicta de renuntiatione c. 1. ubi dicit Romanum Pontificem posse resignare, scilicet juri suo; sed non se posse excutere a jugo, nisi sponsa sua consentiente. Eandem sententiam Hugonem tenuisse: verum Vincentium in contraria fuisse refert Joannes Andræas (b): Hugo, inquit, dixit quod renuntiabit in manibus Cardinalium & sic dicit Arc. fecisse hunc Cælestinum: sed Vincentius super. cap. 9. In dubiis, dicit quod satis est, quod Papa cesset ab administratione, cum superiorem non habeat, cujus ratificatio requiratur; per quod dicit, quod non habet necesse renuntiare in manibus Cardinalium; sed ex quo per ipsius expressionem constabit qualiter vult cessare renuntiasse intelligitur; addit auctor nonnulla ex legibus petita argumenta. Sed ad Paladanum redimus. Ad primam, inquit, probationem in contrarium, dicendum, quod non est simile de clavibus ordinis, quæ adhærent ossibus, & ipsa sequuntur; unde character ordinis sacerdotalis & episcopalis sicut & baptismalis sunt indelebiles in animo: unde si resurgeret episcopus vel sacerdos, verus episcopus & sacerdos esset, potens conficere, ordinare, & confirmare sicut prius. Unde prima potestas non debetur sedi nec statui, sed personæ: cum enim moritur curatus vel episcopus, successor non succedit ei in ordine, sed habet necesse ordinari. Sed papalis potestas debetur papatui, non personæ; unde non acquiritur per personalem consecrationem, sed eo ipso, quod aliquis est *, in se acquirit & habet illam potestatem quæ semper remanet in ipsa sede, quæ non moritur, de rescriptis cap. si gloriosæ lib. VI. esse autem in sede est humanum & liberum dependens ex voluntate eligentium & acceptantium: & quia nihil tam naturale est, quam unumquodque dissolvi eo genere, quo ligatum est, propter quod

Opinatur Paludan. sine consensu ecclesiæ cedere non posse Pontificem.

(b) Jo. Andr. comm. in 6. decret. de renunc. c. 1.

Ut potestas jurisdictionis papalis distinguatur ab ordine.

* electus

Ut consensu mutuo contrahatur papatus.

quod omnes obligationes, quæ solo consensu contrahuntur, consensu mutuo distrahuntur, & etiam dissolvuntur re existente integra: unde est, quod vinculum obligationis inter papatum & ecclesiam solo consensu contrahitur, contraria consensu dissolvitur; & renunciando in manibus Cardinalium acceptantium desinit esse in sede, & perdit per consequens potestatem, quæ remanet in sede ex ipsamet successione: quod non potest dici de clavibus ordinis, quia illæ semper sequerentur personam, & nulli statui deberentur.

Ad objectionem de matrimonio respondetur.

Per id respondetur ad aliud de matrimonio carnali, quia in eo per consensum mutuum per verba de præsenti, quæ sunt verum sacramentum, sequitur vinculum divinum, quod est subjective non in anima sed in toto composito: unde tamdiu durat, quamdiu durat utrumque suppositum; sicut tamdiu manet corpus & sanguis Christi sub speciebus, quandiu manent species: unde illud vinculum, quod est quid divinum est res sacramenti sequens nudum consensum. Sed sacramentum, integratum in consensu & verbis & in personis habilibus, non potest ab homine dissolvi secundum illud: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Sed consensus Cardinalium eligentium repræsentantium consensum sponsæ ex una parte, & consensus electi quasi sponsi ex altera per quæcumque verba expressus non est sacramentum, nec etiam sacramentale; unde ex opere operato nullum habet effectum divinum quoad vinculum, sed remanet illud vinculum pure humanum solo consensu hominum contractum: unde consensu contrario potest tolli eadem ratione, qua & sponsalia de futuro, quæ non sunt sacramentum; unde non sequitur in sponsalibus aliquod vinculum divinum, propterea quod consensu contrario dissolvuntur saltem auctoritate ecclesiæ: quæ tamen non posset hoc facere, si inde nasceretur divinum vinculum, sicut est in matrimonio per verba de præsenti. Unde obligatio, quæ est inter prælatum quemcumque & suam ecclesiam magis assimilatur sponsalibus, quam matrimonio quantum ad illud, quod dictum est: unde potestas papalis, prout est in sede Romana, habet fundamentum divinum non humanum; & ideo nunquam destruitur: sed prout est in persona, quæ est in sede solum per consensum humanum, habet fundamentum duplex, scilicet ipsum hominem & illum consensum, quæ sunt destructibilia: unde, quolibet illorum destructo, destruitur potestas non in se, sed in illa persona, in qua erat per accidens, per hoc scilicet, quod erat in sede. Hactenus Petrus Paludanus: fusius vero Joannes Andreas jurisconsultus Bononiensis hanc controversiam in utramque partem discussit: adductisque Columnensium argumentis, contrariam sententiam, quam ecclesia amplectitur, primum fulcit illustratque; ac demum pelora decem, quæ in Bonifacium contorta fuere argumenta dissolvit, quæ ex ipso decerpimus (a).

Papatus non potest destrui quia est a Deo.

In tali persona potest, quia per accidens est in ea.

(a) Jo. Andr. comm. in 6. decr. de renunc. c. 1.

Argumenta quæ probant Papam posse cedere.

Ut sequitur, inquit, *in glossa contrarium hic discussum juvatur exemplis & opinione: item adjuvari potest quadruplici via. Prima sumitur ex parte Papæ renuntiantis. Secunda ex parte papatus, cui fit renuntiatio. Tertia ex parte ipsius renuntiationis. Quarta ex parte causæ finalis. Ad primum sic. Non minor libertas danda est Papæ in his, quæ pertinent ad salutem, & in his, per quæ vitare potest detrimentum salutis, quam cuicumque alii; immo plus in quantum a salute sua ut capitis dependet salus in omnibus membris, & in ecclesia universali. Sed aliis pontificibus ecclesiæ conceditur propter suam & subditorum salutem, quod renuncient in sex casibus, quæ habentur sup. c. tit. in si. cum pridem. In illis ergo casibus, quibus illi licite petunt cedendi licentiam, concluditur Papam licite cedere. Secundu sumitur ex parte papatus, qui non est nomen ordinis, sed dignitatis & officii; unde ante sacerdotium & consecrationem esset aliquis verus Papa, sicut verus archidiaconus vel decanus non habens ordinem huic dignitati annexum. Cum ergo potestas papalis non ordinem sed jurisdictionem addat super episcopalem; & mobilis sit, quia nihil est, quod imprimatur in anima talem potestatem habentis, & jurisdictio sit res, quæ augeri & minui potest, ergo deleri vel tolli; concluditur Papam, quantum ex se est, renunciare posse. Sed quia se obligavit ecclesiæ, quam Cardinales repræsentant, visum est aliquibus Cardinalium consensum necessarium. Tertia ratio, quæ sumitur ex parte renunciationis, fundatur super regula prima sup. de reg. ju. cum concor. creatio enim fit per Cardinales, sic & in eorum manibus resignatio. Et si opponatur, regulam non procedere in matrimonio carnali, ut ibi no. respondetur, quod ibi transit in sacramentum ecclesiæ, propter quod ex consensu sequitur indissolubile vinculum, quod non est in spirituali conjugio. Cujus dicti potest esse ratio: & nunc aggredior. Quartam causam finalem, de qua dixi, spirituale conjugium inter prælatum & ecclesiam respicit bonum publicum & commune. Sed si insufficiens vel ineptus cedere non posset, sequeretur malum reipublicæ & quanto prælatus majus bonum reipublicæ respicit sicut Papa, tanto & majus esset malum. Item quod ex charitate institutum est, contra charitatem militaret, si præsidens inutiliter ad malum & confusionem ecclesiæ & ad damnum animæ suæ resignare non posset. Sed carnale conjugium respicit privatum bonum. Et si consideretur ipsius dissolutio, forte ipsi homini esset bonum, quia meliorem uxorem acciperet: sed sequeretur ex hoc universale malum,*

Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Discrimen inter spirituale & carnale conjugium.

quia

quia cum communiter homines plus ducat concupiscentiæ quam ratio, multi uxores dimitterent, nec sic de prole haberetur cura ut nunc.

Responderur ad Columnensium argumenta.

Ad contraria & primo ad primum dicitur, papalem potestatem dupliciter considerari: uno modo prout ligator & solutor in terra ligat & solvit in cælo, & est hoc simpliciter a Deo: alio modo prout hæc potestas est in isto vel in illo, quæ etiam a Deo est, qui operatur omnia in nobis, Isai XVI. tamen in hoc vel in illo est per cooperationem humanam, scilicet per consensum eligentium & electi: & sic esse in hoc vel illo desinere potest per operationem humanam. Sic & anima rationabilis est a solo Deo per creationem: tamen quod sit in isto vel in illo cooperatur natura, dispensando & organizando: ideo & per operationem naturæ potest desinere naturaliter & violenter. Item solus Deus dat gratiam, & tamen homo potest sibi auferre gratiam per suum actum: quia qui formavit te sine te, &c. & per hoc respondetur ad finem primi.

Ad 1. ut papalis potestas sit a Deo cooperantibus hominibus in tali persona.

Ad secundum.

Ad secundum decret. Inter corporalia: facit pro, cum ibi de episcopis prohibeatur, de Papa non. Vel dicatur, quod ibi præsupponitur justa cessionis causa. Præsupponitur etiam Dei voluntas, sicut & in ejus assumptione vel confirmatione. Præsupponimus etiam Dei voluntatem: & per hoc sit responsum ad quartum, quod dicebatur de summa virtute creata. Licet dici possit, papatum esse æqualem vel majorem virtutem certo casu in concilio vel tota ecclesia. Ad tertium responsum est sup. ver. Tertia ratio.

Ad tertium & quartum.

Ad quintum.

Ad quintum sit responsum per ea, quæ dixi supra vers. Secundo sumitur, quod Pontifex est nomen ordinis fundatum super charactere. Sed esse summum est nomen dignitatis, cui cedendo desinit esse summus; sed non desinit esse Pontifex. Ad sextum respondetur, quod licet Papa sit Papa per legem divinam, tamen Papa potest non esse: nam & lex divina materialiter est mutabilis in isto vel illo, quia ad hoc operatur creatura ut dictum est; licet sit immutabilis formaliter & in se, scilicet quod inferiora reducuntur in Deum per superiora, & inferiores prælati per Papam. Quod ergo sit Papa super omnes, est ex lege divina & immutabile: sed quod iste sit Papa, mutabile est: procedit enim a consensu eligentium & electi. Ad id quod dicebatur, se submisisse legi; dico in eo perpetuari quæ sunt ordinis, quia semper facere potest quæ sunt spiritualis conjugii propter characterem impressum, ut est dictum: sed Papa, se submittendo legi, non perpetuat in se quæ sunt jurisdictionis, & ideo illi renuntiare potest. Ad septimum respondetur, quod votum Papæ de gerenda cura gregis intelligitur quandiu erit in officio, sic & intelliguntur juramenta rectorum, qui civitatibus præsunt; & facta etiam his, qui præsunt. De elt. Venerabilem in fi. Et illicitum esset juramentum de officio semper gerendo, quia posset esse contra bonum commune.

Ad sextum.

Ad septimum.

Ad octavum.

Ad octavum dico, quod absolvere se a culpa esset ascendere: non procedit autem argumentum, si quis non potest ascendere, Ergo nec descendere. Licet etiam dici possit, quod seipsum quis absolvit per contritionem, & quod confiteri teneatur alteri, a quo absolvatur per Domini præceptum, Jacobo dicente: Confitemini alterutrum, &c. & leprosis per quos peccatores intelligimus, dictum fuit Matth. VIII. & Lucæ V. ut ostenderent se sacerdotibus. Ad nonum respondetur in glossa. Ad decimum respondetur, quod Christi sacerdotium pro tanto dici potest æternum, quia res oblata in Christi sacerdotio est æterna; est enim eadem cum offerente, quia idem sacerdos & sacrificium super; de summa Trinit. Firmiter §. Una. Vel dici potest, quod licet Christus sacerdotium a se non abjecerit, quia non suberat causa abiiciendi, non propter hoc sequitur, quod renunciare non possit ipsius vicarius, in quo subest renunciationis causa: & ibi Clemens ipse scribit in epistola ad B. Jacobum Jerosolymitanum, quod vivente Petro ab ipso fuerat ordinatus in Papam, ideo voluit forsan resignare. His Joannes Andreas priores undecim Columnensium rationes infringit.

Ad nonum.

Ad decimum & undecimum.

Ad Duodecimum.

Quod vero ad duodecimam attinet qua Bonifacius accusatur, S. Cælestinum subornasse, ut cederet, ita ut cessio non teneret, cum in fraudem inductus sit, respondet Ægidius Columna (u): *Comprobari potuisse ex pluribus tunc viventibus, dominum Bonifacium Papam VIII. tunc in minoribus agentem, & Cardinalem tunc existentem persuasisse domino Cælestino, quod non renuntiaret, quia sufficiebat collegio, quod nomen suæ sanctitatis invocaretur super eos.* Quod denique ad provocationem a Columnensibus ad Concilium non ex pietatis studio, sed livore & odio nuncupatam attinet; respondetur iniquam eam fuisse cum pauci de pontificatu Bonifacii cum Columnensibus ambigerent; quare ii universæ ecclesiæ sententiam suis argutiis præferre debuerunt, eosque Bonifacius merito judiciaria actione est insectatus, ut referunt vetusta ejusdem acta (b): *unde citati a Bonifacio Papa non duxerunt comparendum, & facti sunt contumaces. Ob quam causam tandem fuerunt per eum in consistorio tamquam schismatici condemnati, & privati capellis rubeis, & omnibus beneficiis ecclesiasticis & omni Cardinalatus tituli commodo & honore. Insuper bona ipsorum, & filiorum Joannis de Columna, videlicet Agapiti & Stephani & Sciurræ fuerunt pariter confiscata.* Repetita nimirum sententia, qua ex pœnæ jam antea, ob impensa perduellibus Siculis

(u) Ægid. Columna. l. de renunc. Papæ c. 23.

Provocatio ad concilium edita a Columnensibus iniqua demonstratur.

(b) Vit. Bonif. VIII. MS. bibl. Vall. sign. lit. C. n. 25.

Detrahunt pontificatui Bonifacii.

ac

ac Friderico studia incussa, ob tentatum schisma confirmatae sunt : concepta vero ea est subjectis verbis (a).

(a) Bonif. l. 3. ep. cur. 8.

Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

XXXV. Pontificia in schismaticos sententia.

XXXV. *Lapis abscissus de monte sine manibus, ab aedificantibus reprobatus, & factus in caput anguli, duos & diversos parietes copulans, pastores a Judaea, & magos ab oriente producens, in se reconcilians ima summis, & ordinans in sancta Romana apostolica & catholica ecclesia charitatem, ipsam sponsam suam statuit esse unam, sicut scriptum est : Una est columba mea, electa mea, perfecta mea : una est matris suae electa genitricis suae ; per inconsutilem tunicam Domini designatam, desuper contextam per totum. Hanc non diviserunt milites, sed sortiti sunt eam. Hanc impugnaverunt haeretici & schismatici, ac blasphemi a juventute sua : sed non praevaluerunt adversus eam divina virtute protectam, & ut castrorum acies ordinatam. Sed nondum haereticis, schismaticis, ac blasphemis adeo est finis impositus, quin velut viperei filii, natique degeneres in senectute positum ejus sabbatum perturbare, & unitatem scindere molìantur. De quorum numero fore noscuntur Jacobus de Columna & Petrus nepos ejus, quondam dictae ecclesiae Cardinales, quos eorum culpis & demeritis exigentibus ac suorum, pridem VI. idus maii Pontificatus nostri anno III. ex rationabilibus causis moti, de fratrum nostrorum consilio Cardinalibus privavimus perpetuo, & deposuimus ab eisdem, variis processibus & sententiis, comminationes & poenas continentibus, contra ipsos habitis ; nec non & contra natos quondam Joannis de Columna fratris dicti Jacobi & patris Petri praefati, ac contra omnes, qui per masculinam & femininam lineam descenderunt hactenus, & descendunt ab ipso Joanne.*

XXXVI. *Ipsi namque Jacobus & Petrus intraverunt ecclesiam sub pelle ovina, operibus tamen & fructibus se exhibuerunt quasi lupos rapaces ; & graves, non parcentes gregi dominico, & in reprobum sensum dati, & oculis excaecati malitia, ita ut lumen caeli non viderent, nec videant ; descendentes in malorum profundum, & contemnentes, exurrexerunt loqui perversa : & acuentes ut gladium linguas suas, in blasphema verba, & schismatica proruperunt, aperte monstrantes quod licet ex nobis prodierint, tamen non erant ex nobis : nam si ex nobis fuissent, atique permansissent nobiscum. Quibus verbis redactis in scriptis, ipsa scripta in diversarum ecclesiarum Urbis ostiis affigi, & super basilicae principis Apostolorum de Urbe altari poni fecerunt : quae quidem scripta eorum ab olim praecogitatam & praeconceptam nequitiam patenter indicant, ipsosque Jacobum atque Petrum blasphemos atque schismaticos fore manifeste declarant, sanctae Dei ecclesiae Romanae catholicae & apostolicae molientes scindere unitatem, & columnam Dei viventis pene ad mutationem deducere, ac sagenam summi Piscatoris procellis intumescentibus ad naufragii profunda submergere, si, quod absit, eis facultas adesset. In hujusmodi namque scriptis, quae universis eadem inspecturis cujuscumque praeeminentiae, dignitatis, status, vel conditionis existant, ecclesiastica vel mundanae, a Jacobo & Petro praedictis mittuntur sub modo scribendi, quo ante depositionem suam uti solebant, & sub sigillis, quibus antea utebantur ; inter caetera continentur, nos divina providentia ad summi apostolatus apicem secundum scita canonum, licet immeritos, evocatos ; & non solum ab omnibus fratribus nostris & ab ipsis praevia electione canonica, immo ab Ecclesia universali receptos in Papam, consecratos, eis assistentibus, secundum approbatum morem Romanae ecclesiae, & etiam coronatos Papam non esse ; haec & alia confingentes, quae non solum sunt blasphema & schismatica, sed insana, prout eorum scripta indicant manifeste.*

De libello in Pontificem composito a Columnensibus.

XXXVII *Post depositionem etiam & privationem processus & sententias supradictos, Cardinales se nominant, & Cardinalitica portant insignia, anulis, & rubeis capellis utentes, & Cardinalitios actus exercent, sicut antequam per nos de fratrum nostrorum consilio essent depositi, faciebant & hactenus utebantur : ut illud taceamus ad praesens, quod fere per triennium obedientiam nobis & reverentiam exhibuerunt ut Papae, participantes una nobiscum reverendum dominici corporis & sanguinis sacramentum, ac ministrantes nobis in missarum solemniis & divinis officiis, prout ab antiquo solent Cardinales saepedictae Romanae ecclesiae Romanis Pontificibus ministrare ; in ecclesiarum provisionibus & diffinitionibus per nos factis consilia sua dantes, & se in concessis a nobis privilegiis subscribentes, alia faciebant nobiscum & recipiebant a nobis, quae cum homine & ab homine qui non habuisset ingressum canonicum, nec fieri nec recipi debuissent. Nec possent supradicta metu proponere se fecisse, qui nos in scrutinio, more memoratae ecclesiae Cardinalium, elegerant & nominaverant eligendum in Papam quando de nobis timendum non erat : & post electionem, receptionem, consecrationem, & coronationem praemissas factas de nobis, in castro tunc ipsorum, quod Zagarolum dicitur, & quod per dictum Jacobum tunc temporis tenebatur, cum pluribus ex fratribus nostris hospitati fuerimus confidenter, & ipsi ac sui tunc ibidem exhibuerunt nobis papalem reverentiam & honorem, ubi nulla aderat eis causa timoris.*

Confutatur a Bonifacio.

XXXVIII. *Nos igitur super his & aliis, quae hujusmodi negotium contingunt, vel continge-*

Districta ab eodem pœnarum severitas.

gere possunt, habita cum dictis fratribus nostris deliberatione matura, omnes processus, omnesque sententias, commiaationes, & pœnas; & specialiter dictam sententiam depositionis & privationis Cardinalatuum, & cuncta alia, quæ in nostris super hoc confectis literis continentur, de eorumdem fratrum nostrorum consilio rata habentes & grata; confirmamus, ratificamus, & approbamus, & etiam innovamus: & propter adauctam eorum contumaciam, schisma, atque blasphemiam, de dictorum fratrum consilio ipsos Jacobum & Petrum sententiando pronuntiamus esse schismaticos, & blasphemos, & excommunicationis sententia innodamus; ipsosque, in hujusmodi blasphemia & schismate perdurantes, tamquam hæreticos puaicados; & tam dictam depositionis & privationis cardinalatuum sententiam, quam omnia, quæ contra ipsos & alios fecimus, & pronuntiavimus, de novo facimus, statentiamus, atque proferimus, & robur habere decernimus perpetuæ firmitatis. Omnibus insuper canonicatibus, præbendis, dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficiis cum cura vel sine cura; pensionibus, ecclesiasticis reditibus seu proventibus, quæ prædicti Jacobus & Petrus, & unusquisque eorum habebant, tenebant, & possidebant in quibuscumque seu a quibuscamque ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, religiosis & sæcularibus vel specialibus personis, cujuscumque eminentiæ, conditionis, ordinis, dignitatis, & status, ecclesiastici vel mundani; ipsos omnino privamus, ipsaque collationi sedis Apostolicæ reservamus; decernentes irritum, & inane, si secus a quoquam super iis scienter vel ignoranter contigerit attentari.

XXXIX. Inflicta bonorum proscriptio.

Eosdem quoque Jacobum & Petrum, quondam Cardinales; Joannem dictum de sancto Vito, & Oddonem filios quondam Joannis de Columna fratris dicti Jacobi, & patris Petri præfati omnibus juribus, & bonis mobilibus & immobilibus ecclesiasticis; & tam ipsos quam Agapitum, Stephanum, & Jacobum dictum Sciarram, filios Joannis de Columna prædicti, & alios filios ejusdem Joannis, si qui alii sunt filii eorumdem vel alicujus eorum, omnibus juribus, & bonis, & rebus mobilibus & immobilibus, hereditariis seu quomodolibet acquisitis, quibuscumque ratione, causa, vel titulo ad eos vel ipsorum aliquem seu aliquos pervenerint, seu obvenerint, obvenire vel pervenire possent; nec non communitatibus, baroniis, comitatibus, civitatibus, sive castris, ubicumque illa habeant, teneant, vel obtineant, vel quomodolibet ad ipsos pertineant, privamus omnino, illaque omnia & singula publicamus, & etiam confiscamus; ita quod ad ipsos vel eorum aliquem, heredes ipsorum vel alicujus eorum nullo unquam tempore revertantur, eosque ac unumquemque ipsorum active & passive intestabiles reddimus; ita quod eis & eorum unicuique ex testamento, vel quavis ultima voluntate, seu ab intestato nullus succedere possit, nec ipsi, aut eorum aliquis ex testamento seu ultima voluntate, vel ab intestato succedere, aut aliquod capere possint; nihilque eis, vel eorum alicui ratione legati, institutionis, aut substitutionis, seu quovis titulo valeat quomodolibet obvenire: eosque pronuntiamus infames, & legitimis actibus prorsus indignos; statuentes quod nulli eorum portæ alicujus pateant dignitatis ecclesiasticæ vel mundanæ, & si secus fieret, nullum robur habere, ipsisque civilitatem & incolatum & habitationem Urbis, circumpositæ regionis, & quorumvis civitatum, castrorum, terrarum atque locorum dictæ ecclesiæ subjectorum prorsus interdicimus: eosque omnes & singulos ab Urbe, ejusque territorio & districtu, & ab omnibus civitatibus, castris, terris seu locis subjectis eidem Romanæ ecclesiæ forbannimus: ipsosque Agapitum, Stephanum, Jacobum dictum Sciarram, Joannem de sancto Vito, & Oddonem excommunicationis sententia innodamus; statuentes firmiter, & mandantes, ut nullus dictos Jacobum & Petrum, & præfatos Agapitum, Stephanum, Jacobum dictum Sciarram, Joannem, & Oddonem fratres, eos vel eorum aliquem aut aliquos recipiat vel receptet; nullasque eis aut ipsorum alicui, vel aliquibus præstet auxilium, consilium vel favorem, eos, qui secus fecerint, excommunicationis sententia innodantes. Præcipimus etiam sub excommunicationis sententia, quam contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, ut nullus ab ipsis Jacobo & Petro, & prædictis fratribus, vel eorum altero, in schismate vel rebellione hujusmodi existentibus, nuntium vel literas recipiat, aut mittat ad eos vel ad alterum eorumdem. Renovatum anathema.

XL. Publicis muneribus Columnenses interdicti.

Reddimus quoque prædictos Jacobum & Petrum, Agapitum, Stephanum, & Jacobum dictum Sciarram, Joannem de S. Vito & Oddonem, & alios si qui sint filii dicti Joannis de Columna, & filios eorumdem inhabiles ad honorem seu regimen, vel officium publicum, ecclesiasticum vel mundanum, qualibet & quocumque nomine censeantur, per se, vel alium, aut alios quomodolibet exercenda; ita quod nec ad illa vocari, eligi, vel assumi valeant, vel ad aliquod eorumdem; nec ipsi, vel aliquis eorum, seu aliqui ea valeant exercere; & si secus factum fuerit, illud decernimus irritum & inane. Si qui vero ex eis, vel ipsorum aliquis, vel quivis per eos, vel pro eis, vel ipsorum aliquem, vel aliquos in potestariæ, capitaniæ, consulatus, regimine, vel quovis officio publico hactenus, ubicumque positi, electi, assumpti fuerint, vel recepti; præsertim quorumcumque provinciæ, civitatum, castrorum, terrarum, atque locorum memoratæ ecclesiæ subjectorum;

rum illos ab eis penitus amovemus, executionibus ipsis penitus interdictis, eosque præcipimus nullatenus reassumi: & si secus factum fuerit, illud decernimus nullius existere firmitatis.

Civitates vero, castra, seu loca, quæ scienter dictos Jacobum & Petrum, & prædictos fratres receperint, receptaverint, sive tenuerint, aut in quibus publice moram contraxerint, quandiu ipsi vel alter eorum inibi morabuntur, ecclesiastico supponimus interdicto: & personas ipsorum Jacobi, & Petri, & fratrum capiendas exponimus quibuscumque fidelibus, detinendas & custodiendas diligenter, quousque per dictam sedem aliud fuerit ordinatum, &c. Incussæ etiam pœnæ a Pontifice præcipuis Jacobi & Petri excardinalium administris, & aliis, qui in ipsorum post conflatum schisma obsequiis perstitissent: tum veritum laicis, vel ecclesiasticis, religiosisve, ne iis præstanda Cardinalibus officia deferant. Columnensis etiam familiæ clientes sacramenti cujusvis vel obsequii clientelaris religione soluti, omnesque cum iis initæ pactiones rescissæ. *Actum Romæ in basilica supradicta*, nimirum S. Petri, *in die ascensionis Domini, pontificatus nostri anno* III.

XLI.

Edita quoque est in illos constitutio, quæ inserta fuit in sexto decretalium libro, (a) cujus meminit ejus vitæ scriptor (b); *In die*, inquit, *ascensionis Domini ipse Papa constitutionem edidit decretalem extra de schismaticis lib.* VI. *Ad succidendos, &c.* Sextum porro decretalium hoc anno editum a Bonifacio refert subjectis verbis idem auctor: *Eodem anno scilicet V. non. martii, idem Bonifacius Papa fecit publicari sextum librum decretalium, quem per tres magnos & solemnes viros fecerat compilari, plura nova constituens in eodem.* Eos fuisse Guillelmum archiepiscopum Ebredunensem, Berigarium episc. Biterrensem, & Richardum Senensem S. R. E. vicecancellarium, narrat Bonifacius in literis ad Bononienses, quæ operi præfixæ sunt: sed ad institutum de Columnensibus sermonem redeamus.

(a) Cap. *Ad succidendos* ext. de schismat. in 6.
(b) Vit. Bonif. MS. bibl. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

Sextus decretalium lib. editus a Bonifacio.

Demandatæ mox fuere censoribus fidei partes, (c) ut in Columnenses sentientesque cum ipsis legum in hæreticos constitutarum severitatem distringerent; cumque nec his terroribus cederent; imo Friderici tyranni insulæ Siciliæ oratores ad turbandam Romanam rem intra Prænestina mœnia admitterent, sancitæ in eos pœnæ festo dedicationis basilicæ principis Apostolorum recurrente ratæ habitæ, (d) ac tertio inflictæ fuerunt: *Cum*, inquit Pontifex, *prædicti Jacobus & Petrus olim Cardinales, Joannes & Oddo, Agapitus, Stephanus, & Jacobus dictus Sciarra adhuc in facti nequitia, duritia, inobedientia, & rebellione persistant ac se, ut debent, ad obtinendam misericordiam non disponant; quia potius, prout in eis est, nostram & Apostolicæ sedis contra se provocent indignationem & iram, ipsorumque domus exasperatur (solita personas producere persecutrices Apostolicæ sedis, Urbis, & circumpositæ regionis) adhuc circuire non cesset, nuntiosque transmittere ad Fredericum natum quondam Petri olim Regis Aragonum, hostem nostrum publicum & dictæ ecclesiæ, & charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris, & recipere ab eodem ad Urbem & patriam perturbandam; & sicut veridica habet relatio, Francisius de Crescentio & Nicolaus Pazzus cives Romani una cum nuntiis Frederici præfati, nuper de Sicilia venientes, ad civitatem pervenerint Prænestinam; nos propter adauctam eorum contumaciam, rebellionem, perfidiam, malitiam, & excessus omnes hujusmodi processus, sententias, comminationes, & pœnas, & maxime præfatam depositionis & privationis Cardinalatuum sententiam, ac omnia & singula, quæ in præfatis processibus & nostris inde confectis literis continentur, de fratrum nostrorum consilio & apostolicæ plenitudine potestatis, præsente hic fidelium multitudine copiosa, ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, &c. Actum Romæ in basilica supradicta, in festo dedicationis ejusdem basilicæ, pont. nostri an.* III.

(c) Lib. 3. ep. cur. 44. 80. 82. 83. & ep. com. 320. 487.

Jussi fidei censores in Columnenses agere.

(d) Ep. cur. 83.

Hostium ecclesiæ oratores Præneste excepti.

Non se hujusmodi schismate omnes Columnenses implicuere, Matthæus enim Columna præpositus ecclesiæ S. Audomari Morinensis diœcesis religiosam in eos militiam, accepto crucis symbolo, est professus (e). Promulgata porro ea fuerat a Bonifacio (f) propositis Indulgentiarum præmiis, ac Matthæus Card. Aquaspartanus creatus in pluribus Italiæ provinciis legatus (g), ut fideles ad crucem induendam concitaret dimicatum acriter, ac demum Columnenses succubuisse visuri sumus.

Indicta in Columnen. sacra expeditio.

(e) Lib. 3. ep. 598.
(f) Ep. 68. 76.
(g) Ep. 69. ad 76.

XLII.

Dum Romanus Pontifex, qui principes ad pacem revocare susceperat, gerendo in Columnenses bello implicitus erat, exortum in Galliis bellum auctum, exasperatumque est: Anglus enim in Belgium cum exercitu trajecit. Sed antequam discrimini se committeret, flagitasse a clero Anglicano veniam criminis, quod in permittendis extorsionibus cultæ ab ipsis Bonifacianæ constitutionis odio patrarat, refert Westmonasteriensis (h): *Admisso*, inquit, *archiepiscopo Cantuariensi in gratiam Regis, atque reddita sibi baronia sua, pridie idus julii ante magnam aulam regiam Westmonasterii elevatus Rex super gradum ligneum cum filio suo & archiepiscopo, nec non comite Vuarvic, coram eo astante populo; erumpentibus lacrymis, veniam de commissis humillime postu-*

Eduardus in Flandriam trajicere parat.

(h) Westm. Flor. hist. hoc anno.

Veniam prius immunitatis ecclesiasticæ violatæ poscit.

lavit, dicens se minus bene & tranquille, quam Regem deceret, ipsos rexisse: portiunculas facultatum suarum, quae sibi dederant, seu quas ministri ejus ipso inscio extorserant, ideo acceptasse, ut injuriosos hostium conatus, sitientium sanguinem Anglicanum, sumpta reipublicae particula massa quietius possidenda potentius expugnaret; & addens: Ecce expositurus meipsum discrimini propter vos peto, si rediero, suscipiatis me velut in praesentia habetis, & ablata omnia reddam vobis: quod si non rediero, in Regem vestrum meum filium coronetis.

Urgebatur a Guidone Flandriæ comite fœderato, ut collapsis rebus (Belgæ enim magna clade attriti fuerant *a*) ferret opem, eoque Adolphus Romanorum Rex progredi cum copiis erat pollicitus, ut conjunctis exercitibus Gallias invaderent: sed is fidem Eduardo fefellit, sive ut ajunt majori pecuniarum vi a Gallis accepta susceptum avaritia bellum damnasset, sive novis turbis in Germania exorientibus occupatus esset: sunt enim qui tradunt (*b*), Philippum cum Alberto Austriæ duce affinitatem jungere pollicitum, eum magnis pecuniis ac promissis ipsum in spem Imperii erectum contra Adolphum concitasse. At Walsinghamus propulsatum providentia pontificia imminens Galliis periculum subjectis verbis refert. (*c*) *Papa Bonifacius scripsit interim principibus Alemanniæ, ut Regem Romanorum Adulphum, qui nuper confœderatus fuerat regi Angliæ, ne transiret in Flandriam in auxilium Regis Angliæ, bellis quibus possent inquietarent, & ab invasione Gallorum modis omnibus impedirent.* Distracto Adolpho, ne se Anglo Regi in Flandriam conjungeret, facilius Francorum Rex Guidonem comitem perdomuit, ac Pontificis opera, qui Regi Siciliæ Philippum & Eduardum consanguineos adducendi in concordiam provinciam demandarat (*d*), induciæ conciliatæ, de quibus hæc Jordanus (*e*): *Flandriam intrans Insulanos obsedit. Robertus autem comes Atrebati, relinquens Guasconiam, ex parte illa Flandriam est aggressus, & multis Flandrensium profligatis & captis, ac Parisiis & per villas aliquibus carceratis, villam de Furnes in deditionem accepit. Deinde castellum cum tota valle sua occupavit. Interea Insulani se Regi dederunt, salvis personis & rebus, Roberto primogenito.. inde fugiente apud Bruges ad patrem & Regem Angliæ, qui paulo ante illuc venerat. Ille autem, Rege Franciæ accedente, Rex Angliæ, cum comite Gandavum vadunt propter loci munitionem: ideo Tritsburgenses se Regi Franciæ tradunt.*

(a) Jo. Vill. l.8. c.10. S. Anton. 3. p. tit. 20. c.8. §.6. Meyer. annal. Fland. l. an. hoc an. & alii.

Pollicitus erat Adolphus copias cum Eduardo conjungere. Fidem Eduardo fregit.

(b) Jo. Vill. sup. c.20.

(c) Vualsing. in Ypod. Neustria hoc ann.

(d) Jo. Villan. eod. c.20. Meyer. l. 10. in annal.

(e) Jord. MS. Vatic. sign. n. 1960. Meyer. ubi sup.

Roberti comitis in Flandriam irruptio.

Progressus Gallorum.

Addit auctor, his elatum victoriis Gallorum Regem adversus Gandavum infesta signa extulisse: *Deinde Rex Franciæ, vadens contra Gandavum, nuncios recipit, petentes inducias duorum annorum, ob imminentem hyemem; & maxime ob amorem Caroli Regis Siciliæ, qui propter hoc veniebat in Franciam: cui Rex vix annuens, circa festum omnium sanctorum rediit.* Quæ de Regis Siciliæ in Gallias profectione dicta pontificiis literis confirmari videntur, quibus Bonifacius Albanensem & Prænestinum episcopos e Galliis excedere vetat, (*f*) donec Siciliæ Rex in Gallias advenisset. Meminit de initis hisce Induciis Walsinghamus, (*g*) atque ab Eduardo Rege missos ad Pontificem oratores, qui controversiam omnem, at æquo pacis arbitro, permitterent; *Anno*, inquit, MCCXCVIII. Scilicet numerari cœpto ab ipso natalitio Dominico hujus exeuntis anni, *tenuit Rex Edwardus festum natalis in Flandria apud Gandavum, ad quem venerunt ex parte Papæ nuncii, rogantes eum sub eadem forma, qua ante ex parte Papæ rogaverant Regem Franciæ, ut nuncios solemnes ad curiam Romanam, concessa eis plena potestate tractandi, ordinandi, & perficiendi omnia, quæ pacis reformationem tangerent, destinaret: & ipse Apostolicus non tamquam judex, sed ut bonus pacis mediator in nullius præjudicium satageret ad pacem & tranquillitatem regnorum, Regum amicitiam in statum pristinum reformare. Et quia hoc absque treguis fieri non posse judicavit summus Pontifex, idea per hos nuntios biennales inducias, quas per Cardinales imploraverat, indixit de novo sub pœna excommunicationis, & interdicti terrarum suarum. Rex Angliæ perpendens, se in Flandria periculose commorantem, illucque per informationem comitis Flandriæ minus prudenter attractum, regnumque proprium intestina seditione turbatum, fiduciamque suam de Rege Romanorum per Papam sibi minus benevolum regnum Theutoniæ turbantem frustratam; consensit in treuguas indictas. Transmittunt ergo Reges utrique solemnes nuncios cum plena potestate ad Romanam curiam, ut per mediationem Apostolici, non tamquam judicis sed amicabilis compositoris, dissensis negotiis, pax inter Reges & concordia reformaretur.* Conciliatos demum Reges a Pontifice visuri sumus, ac latam ab eo sententiam inferius afferemus. [1]

Induciæ inter Reges conciliatæ.

(f) Lib. 3. ep. cur. 8.

(g) Vualsing. in Ypodig. Neustr. Ægid. Roya in annal. Belg.

Controversia permissa Pontifici.

Missi a Regibus fœderis interpretes.

Fa-

NOTÆ [1] Quæ in annalibus hoc anno referuntur, nulla illustratione, & modica correctione indigent. Unum vel aliud tantummodo sphalma, quod scriptori irrepsit, leve oppido & parvi momenti emendandum est. Induciæ illæ, quas cum rege Galliarum Anglus conciliavit,

non

XLIII. Bonifacius Philippo in eo bello non defuit. Ejus ad Galliæ clerum literæ. (a) Ib. ep. cur. 26.

Favit Philippi rebus in eo difficillimo bello Bonifacius; qui cum ob editam anno superiori constitutionem exulceratum Regis animum fuisse accepisset, atque interpretatum velle Pontificem decimarum subsidia ipsi eripere, promulgavit novo diplomate superiori constitutione, non vetari præsules, ne Regem in asperrimo illo bello, quod Belgii comitis defectio magis incenderat, juvarent (a).

Bonifacius &c.

Si eadem regnum, ecclesias, personas, & incolas, prout modernis temporibus experientia docuit, & nuperrime nobis vestrarum reseravit, in unum convenient scribendi commercium, series literarum, adversi contingat conditio temporis, exteriores inquietaverint & perturbent impulsus, ac etiam intestini discriminis, quod est dolendum, gravius subversionem eorum comminetur emersio; ille jam immittente illic, ut scripsistis incitamenta dissidii, comite Flandrensi videlicet, qui exterioribus pertubationibus sperabatur adesse repagulum, & ipsis regno, ecclesiis, personis, & incolis, velut de principalioribus membris unus, magnum auxilii fulcimentum; nostra ex hoc amaricantur intrinseca, gravis doloris concussione torquemur, & in amara suspiria commovemur, Regi, regno, ecclesiis, clero compatientes & populo affectione paterna.

De Flandriæ comitis defectione.

Apostrophe ad Deum, ut exorta bella compescat.

O divina clementia, quæ cœlestia pariter & terrena irrefragabiliter sub tua potestate concludis, constringe tantarum fremitus tempestatum, coerce habenas humani generis inimico, arescere sata ejus semina jube, quæ totam fere populum tuum spinis & tribulis jam undique concusserunt.

XLIV. *O pietatis actor & salutis amator, compatere fragilitati humanæ misericors, & Christicolarum tuorum illumina sensus, actus dirige, & opera ut in viam salutis & pacis reducantur a devio, ne irreparabili subversione confracti, in hujusmodi mundi navicula naufragent fluctuanti. Super eo autem quod vos gravia vobis, & universis ecclesiis & personis ecclesiasticis dicti regni non solum rerum, sed etiam personarum ex iis instare pericula formidando, vias exquireretis, & modos, quibus vobis & eisdem ecclesiis & personis adversus frementes insultus regali providentia, sine qua impossibile tenetis negocia dirigi, defensionis opportuna remedia præparentur; nobis per easdem literas supplicastis, ut charissimo in Christo filio nostro Philippo Regi Francorum illustri pro hujusmodi communi defensionis suffragio, in qua proprium versatur interesse cujuslibet, impendendi subventionem congruam absque transgressione constitutionis nostræ super hoc editæ vobis & universis ecclesiis dicti Regni concedere licentiam dignaremur; vestram providentiam commendamus.*

Flagitarunt Galli præsules, ut Regi in adverso eo casu opem ferrent.

*Licet enim constitutionem illam ediderimus pro ecclesiastica libertate, non tamen fuit nostræ mentis intentio ipsi Regi, aliisve principibus sæcularibus in tam arctæ necessitatis articulo; præcipue ubi ab * intrinsecis injusta timetur invasio, ab intrinsecis ejusdem regni subversio formidabitur, ac etiam prælatorum, ecclesiarum, & personarum ecclesiasticarum evidens periculum imminet; viam subventionis excludi, quominus ipsi prælati, ecclesiæ, ac ecclesiasticæ personæ libero arbitrio atque sponte de nostra licentia pro communis defensionis auxilio, in qua propriam cujuslibet interesse conspicitur, principibus ac sibi ipsis provideant juxta suarum modulum facultatum: & sicut alias dicto Regi, ac nonnullis aliis regni sui tam literatorie quam per nuncios expressisse meminimus si, quod Deus avertat, ipsum in necessitate tam*

Laudati a Bonifacio.

* extrinsecis

Non eripienda justa in rebus angustis principibus auxilia.

NOTÆ non quidem hoc anno exeunte, sed altero incipiente conciliatæ sunt. Quamquam enim a nunciis pontificiis requisitus Edmundus ut inducias tandem ad biennium admitteret, de quibus antea a duobus cardinalibus A. S. L. frustra rogatus fuerat; quamquam, inquam, pronas in id aures inclinabat; tamen induciæ decretæ non sunt nisi in exordio sequentis anni ut constat ex Trivetto, qui hoc anno quidem die festa SS. Innocentum propositas scribit, sed admissionem nonnisi sequenti anno narrat. Insuper idem Trivettus a Westmonasteriensi dissidet in assignanda die & mense quo Angliæ in conventu principum virorum coivisse se cum archiepiscopo facto. ipse demonstravi; non enim id actum pridie id. julii sed in festo S. Petri ad vincula notat. Denique ex Walsingano scriptore recenti notat hic annalista Bonifacium turbas in Germania excitasse, ut his sopiendis intentus Adolphus consilium ferendorum in Belgium armorum deponeret. Id autem non sine idoneo teste assertum est; nam Trivettus totidem fere verbis hæc ipsa expressit.

Cæterum cum Nangius scribat regem Galliæ signatis ad biennium cum comite Flandriæ in regem Angliæ induciis *circa festum omnium sanctorum in Franciam rediisse*, in eam opinionem inducor nuncios pontificios nondum Angliæ rege adito ad Gallum se contulisse, ratos, ut si ab illo qui superior in eo bello erat, inducias obtinuissent, facile se ab Anglo impetraturos. Opportunum ad id fore arbitrati sunt, si forte simularent se ab Anglo ad eam rem missos venisse. Hac fraude extortis a Gallo induciis ad Anglum se contulerunt, quem facile in eandem sententiam traxerunt. Insinuat id Nangius, asserens a pontifice & Angliæ rege rogatum Philippum inducias concessisse, tractum præsertim *ob amorem regis Siciliæ, qui propter hoc veniebat in Franciam*. Ex quibus posterioribus verbis non male suspicarer Carolum Siciliæ regem suscepisse quidem transeundi in Galliam consilium, reipsa tamen non venisse; quod valet ad emendanda ea quæ annalista num. 42. scribit. MANSI

Suum in Gallos studium explicat.

tam gravi & tam importabili conspiceremus expositum, quod ex tenoribus agere subsidiis nosceretur, non solum de bonis ecclesiasticis dicti sui regni sibi ea præstari vellemus, quinimo ecclesiæ Romanæ res, posse, as bona, ac personam nostram atiam exponeremus pro suorum conservatione jurium, ejusque necessitatibus sublevandis, in quantum secundum Deum noster & ipsius honor ecclesiæ pateretur.

XLV. Permittit clero, ut Regem pecuniis juvet.

Vestris itaque in hac parte supplicationibus annuentes, præsentium auctoritate concedimus, ut si casus communis, & evidentis necessitatis immineat, ut scripsistis; ac idem Rex vestram & aliorum prælatorum, ecclesiarum, & personarum, atque bonorum ecclesiasticorum, sicut & cæterorum personarum, locorum, & bonorum dicti sui regni voluerit defensionem assumere ut assumat, & efficaciter prosequatur, & id expedire videritis; licet vobis & eisdem prælatis, ecclesiis & personis ecclesiasticis absque metu constitutionis nostræ prædictæ ipsi regi pro hujusmodi vestræ, ac ipsorum Regis, & regni intrinsecæ defensionis subsidio subventionem congruam, prout vobis & cæteris prælatis regni præfati, seu majori parti vestrum & ipsorum videbitur, voluntariam, liberalem, & liberam, non coactam absque omni concussione, exactione, ac extorsione temporali vel laicali exigenda; hac vice præsentis nostræ fretis licentia impertire, eamque similiter Regi liceat recipere memorato. Datum Romæ apud S. Petrum XI. kal. martii anno III. Aliis etiam literis egregium præsulum in juvando Rege studium commendavit, (a) eorumque sancita de attribuendis Regi decimis confirmavit. Permisit etiam (b) ut ob sumptuum magnitudinem quos in bello tolerabat, mediam eorum partem, quæ vel indistincte vel pro Terra sancta legata erant, acciperet.

(a) Ep. 269.
(b) Ib. ep. 34.
Plura Philippo a Bonifacio concessa.

XLVI. Collatio unius sacerdotii in ecclesiis insignibus Regi permissa.

Contulit quoque eidem Regi, (c) ut in omnibus regni sui cathedralibus & collegiatis ecclesiis clericum sacerdotio donaret: monuit porro (d) ne ecclesias a suis administris gravari opprimique pateretur, neve edictum de non extrahendis e regno opibus ad ecclesiasticos porrigeret.

(c) Ep. cur. 49.
(d) Ep. cur. 2.
Rogat ne ab ecclesiasticis efferri e regno pecunias velet.

Philippo Regi Francorum illustri.

Exiit a te nuper edictum, quo inter cætera pecuniarum & certarum rerum de regno tuo generaliter prohibetur extractio, & de regno non oriundis eodem conversatio solita impeditur, Et quidem si fuit edicentis intentio, ut ad hostes tuos non portarentur hujusmodi, ne ad ipsos ex hoc provenirent compendia, nec esset commercium cum eisdem, sub quadam potest tolerantia præteriri: sed sic generalis edicti promulgatio vel statuti, ut textus verborum indicat, proculdubio justæ redargutioni subjicitur, & edicentis in ipso, sicut per alias literas nostras tibi jam scripsimus, culpa notatur; præsertim si eorumdem verborum intellectum patiaris extendi, ut ad ecclesias ecclesiasticasve personas; de quibus disponendi tibi non est attributa potestas, ipsius edicti sententia porrigatur: quia potius per hoc durioris redargutionis morsui subjaces, non ut pœnam promulgati canonis, quod referimus doleater, evites. In istis equidem si prudenter advertitur, te tuumque consilium sanctorum Patrum scripta non instruunt, & claræ memoriæ progenitorum tuorum exempla laudabilia non adducunt. Suntne ista præsidia, quæ rependis Ecclesiæ? Est iste modus acceptus, per quem regiæ dignitatis fama clarescat, ac te & regnum tuum Deo & hominibus reddas gratum? Profecto non credimus: quinimo hæc iram Dei provocant, comminantur judicium, odia pariunt, regiam famam lædunt,

XLVII. Obiurgasse ad salutem edocet.

Super quibus, fili, increpando paterne tibi jam scripsisse recolimus, ut ab eis te prudenter retraheres, & prudentius abstineres; illaque fuit increpantis intentio, ut debitum sui prosequeretur officii, & te charissimum filium in lapsum culpæ non duceret, ut in peccatorum semitis deviares. Est namque præcipue officium pastoris, ut increpet, arguat per misericordiam, & corripiat per medelam. Et si quidem intra claustra pectoris hæc debita meditatione revolvas, liquebit apertius, quod salutaris tibi nostra increpatio proficit, & oleum peccatorum tuum caput impinguantium adulatio, reprobanda videlicet in hoc saltem tui decipientis consilii, te confundit, Nec credat magnificentia regia, aliter in eis informata quam debeat, quod præmissæ constitutionis nostræ secundum condentis judicium sanus sensus admittat, quod interpretationem habeat sic strictam, sic rigidam, sic avarum, prout nonnullorum, & specialiter de tuo consilio, interpretatur astutia, vel forsitan speculationis claræ durities, utinam malignitas non coloret; sed reducatur humane ad sanum & rationabilem intellectum. Quapropter, dilectissime filiorum, dirigens in conspectu Domini vias tuas, divæ memoriæ prædecessorum tuorum sequendo vestigia, reverentiam consuetam, & debitam eidem ecclesiæ devotus impendas, quod in prædictis & circa prædicta per te aut officiales tuos est factum illicite, tacite vel expresse per reformationem congruam corrigens, & annullans. Nisi enim zelus tuæ nimiæ indevotionis obsistat, ipsa mater ecclesia, tibi tanquam amantissimo filio brachiis maternæ affectionis accumbens, in opportunis subsidiis libenter assistet, & in gratiarum favoribus ubera maternæ charitatis effundet. Dat. Romæ apud S. Petrum VII. id. februarii an. III.

Constitutionem in pravum sensum non detorquendam.

Hactenus Bonifacius: qui præterea aliis literis Regem est adhortatus (e), ut ecclesiæ monitis obtemperaret.

(e) Ib. ep. 2.

Cum

XLVIII. Cum vero ob editam anno superiori constitutionem, qua pecunia e regno efferri vetabatur, Rex vinculis anathematis vi canonis se irretiisset, si ejus fuerat consilii legem ad ecclesias, clericos, aliosque in aula pontificia agentes extendere, quamvis Bonifacio a nonnullis significatum esset, regiam legem illos non tetigisse, Antissiodorensi episcopo ac Philippi confessario partes dedit, ut ad omnem religionem facti excutiendam absolverent: legatis vero apostolicis Albanensi & Prænestino episcopis provinciam

Intentatæ regiis administris censuræ. demandavit, ut si Rex vel ejus administri pecunias ad ecclesiasticos mittandas e regno extrahi vetarent, promulgarent ea canonicis legibus censuris illos implexos, (a) ac nihilominus novo ipsos anathemate defigerent.

(a) Ep. cur. 3.

Bonifacius, &c. Berardo Albanensi, & Simoni Penestrino episcopis Apostolicæ sedis nuntiis.

Fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus cum ad habendam pecuniam nostram pro causa prædicta ad partes ultramontanas mittamus ad præsens, & hoc procurari solicite per vestrum ministerium præcipue confidamus; si forte, quod absit, inventa ipsa pecunia per charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum Regem illustrem, vel officiales ejus, aut quoslibet alios ejusdem pecuniæ de regno Franciæ prohiberetur, vel non permitteretur extractio tacite vel expresse; vos ambo vel alter vestrum eumdem Regem, officiales ipsius, & quoscumque alios impedientes, tanquam impingentes aperte in ecclesiasticam libertatem, & destruentes tam pium, tam utile, tam arduum Dei & Terræ sanctæ negotium, ex præteritis culpis per ipsos circa hujusmodi jam commissis; & specialiter impediendo venientes ad Romanam ecclesiam matrem cunctorum Christi fidelium & magistram, denuncietis publice in sententiam promulgati canonis incidisse: & nihilominus in eum & eos de novo excommunicationis sententiam proferatis, non obstantibus quibuscumque privilegiis vel indulgentiis eisdem Regi, officialibus, vel quibuscunque aliis impedientibus ab Apostolica sede concessis, etiam si oporteret de illis expressam præsentibus ac de verbo ad verbum fieri mentionem. Datum Romæ apud S. Petrum v. id. februarii anno III.

Censuris liberandi Regis data potestas.

XLIX. Quod ad constitutionem vindicandi ex laicorum tyrannide cleri zelo editam spectat, cujus acerbitate exulceratus Francorum Rex aurum e regno avehi vetaverat; cum illam detorquerent in seosam iniquiorem nonnulli tricarum avidiores, Pontifex suborta dubia subjecta sanctione solvit (b).

(b) Ep. cur. 3. ext. etiam in Sext. l. 3. de immun. eccl. cap. Clericis.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri, ad perpetuam rei memoriam.

Romana mater ecclesia in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, nihil agit in cujusquam injuriam, & libenter removet quodlibet de suis processibus captiosum: & si hoc in aliis communiter agitur, in te amantissimo filio specialius evitatur. Sane constitutionem nostram nuper in ecclesiarum favorem editam, imitantem antiquas canonicas sanctiones, ne prælati ecclesiasticæve personæ, cujuscumque dignitatis, status, aut conditionis existant, sub adjutorii, mutui, vel doni nomine Imperatoribus, Regibus, principibus, vel aliis præsidentibus absque auctoritate sedis Apostolicæ præstent subsidia, quocunque nomine censeantur; neve Imperatores, Reges, seu principes, vel aliter præsidentes ipsa imponere, exigere, vel recipere audeant; nonnullorum astutia, vel duritiei intellectus plus avare plus rigide interpretari conantur, quam sani sensus judicium habeat, & intentio constituentis admittat, per quod, fili charissime, a prælatis & ecclesiis regni tui, præsertim in instanti guerra tua discrimine ademptum tibi subsidium ingemiscis. Pontificia constitutio detorta in contrarios sensus.

Quia igitur ejus est interpretari, cujus est condere, ad cautelam tuam heredumque tuorum humana declaratione decernimus, quod si prælatus aliquis, vel quævis alia persona ecclesiastica regni tui, cujuscumque dignitatis, status, ordinis, aut conditionis existat, voluntarie, sine impressione aliqua expressa vel tacita, aut coactionis impulsu donum aut mutuum tibi dare aut præstare voluerit, dum tamen sub exactionis nomine, vel tallia, aut cujuslibet supradicti muneris, aut sub quota hoc non fiat generaliter, vel in fraudem; licet ad id forsan tua vel tuorum officialium curialis requisitio, & amica procedat, te officiales ipsos, prælatos, & ecclesiasticas personas ipsa constitutio non astringat; quodque ad feuda sive regalia, quæ iidem, prælati & personæ ecclesiasticæ sub tuo dominio tenere noscuntur in his, quæ tibi de illis tenentur & debent, & clericos uxoratos, prout sani juris intellectus admittit, ac illos, qui in fraudem causa vitandorum munerum clericale schema recipiunt, se ipsius constitutionis sententia non extendat: & in necessitatis articulo, prout necessitatem jura diffiniunt, ubi evidens esset in mora periculum per te vel tuos nuncios ad sedem Apostolicam recurrendi, si a prælatis & personis ecclesiasticis memoratis per te ac officiales tuos subsidium competens petas & habeas, te ac ipsos ex ejusdem constitutionis verbis, vel sententia declaramus incidere non teneri. Et si forsitan in prædictis, vel circa prædicta, aut alia omissa præsentibus aliquid circa constitutionem ipsam declarandum ulterius tibi vel tuo consilio videatur, in quantum licuerit & expedierit, Deum non offendendo & auctori- Suborta dubia illustrantur.

tu-

tatem Apostolicæ sedis, promptis affectibus faciemus. Nulli ergo, &c. Datum Romæ apud S. Petrum VII. id. februarii anno III.

L. Illustrata itarum fuere, (a) alia ambigua, quæ nonnollos politicos torserant.

Adverso reipublicæ tempore non valere fanctionem, pronunciatur.
(a) Ep. cur. 47.

Bonifacius &c. ad perpetuam rei memoriam.

Adiicimus insuper hujusmodi declarationi nostræ, quod si præfatis Regi & successoribus suis pro universali vel particulari ejusdem regni defensione periculosa necessitas immineret, ad hujusmodi necessitatis casum se nequaquam extendat constitutio memorata: quin potius idem Rex ac successores ipsius possint a prælatis & personis ecclesiasticis dicti regni petere ac recipere pro hujusmodi defensione subsidium vel contributionem, illudque vel illam prælati & personæ prædicti sæpefato Regi suisque successoribus, inconsulto etiam Romano Pontifice, teneantur & valeant sub quota nomine, aut alias etiam impertiri; non obstantibus constitutione prædicta, seu quovis exemptionis, aut alio quolibet privilegio, sub quacumque verborum forma confecto a sede Apostolica interpretato; quodque necessitatis declaratio supradictæ ipsius Regis & successorum suorum conscientiis, dummodo successores ipsius vigesimum ætatis annum exegerint, relinquatur: super quo dictorum Regis & successorum conscientias onerari, eisque innotescere volumus, quod quidquid recipi ultra ipsius defensionis casum contigerit, in suarum recipient periculum animarum: super quo, nisi salubriter sibi provideant, attendere poterant in quo periculo remanerent.

An premat necessitas, regiæ conscientiæ permissum

Si vero defensionis prædictæ tempore hujusmodi ætatis annum præfati non exegerint successores, declaratio necessitatis, ecclesiæ prælatorum, clericorum, & laicorum, qui de ipsorum successorum stricto consilio, seu majoris partis ipsorum fuerint, conscientiis relinquatur: quorum similiter conscientias onerari volumus, eisque plenius aperiri, quod si quid ultra casum defensionis reciperetur ejusdem, in dispendium salutis consiliariorum reciperetur ipsorum, illudque restituere teneantur: quodque propterea intentionis nostræ non extitit, nec existit, ut per constitutionem prædictam, seu declarationem præsentem jura, libertates, franchisias, seu consuetudines, quæ præfatis Regi & regno, ducibus, comitibus, baronibus, nobilibus, & quibusvis aliis temporalibus dominis editionis præfatæ constitutionis tempore, ac etiam circa illud competere noscebantur, tollere, diminuere, vel quovis modo mutare, aut eis in aliquo derogare, seu novas servitutes vel submissiones imponere; sed jura, libertates, franchisias, & consuetudines supradicta prætactis Regi & aliis illæsa & integra conservare. Nulli ergo, &c. Dat. apud Urbemveterem II. kal. augusti anno III.

Rege impubere ordinum conventui.

Expressus etiam is casus fuit, (b) conferandas a clero subsidiarias opes, si Rex in hostium potestatem veniret, ut pristinæ restitueretur libertati: *Auctoritate præsentium declaramus, quod si charissimae in Christo filius noster Philippus Franciæ Rex illustris, vel ejus filius aut filii, Rege ipso vivente, seu dicti Regis successores sive ipsorum filius aut filii, successoribus ipsis viventibus, ab eorum, quod absit, hostibus caperentur; prælati & personæ ecclesiasticæ supradicti pro dictorum Regis & filiorum ipsius, ac successorum, suorumque natorum redemptione seu recuperatione, non obstante constitutione prædicta, præstare subsidia teneantur. Nulli ergo, &c. Datum apud Urbemvet. VI. kal. augusti anno III.*

(b) Ep. cur. 48.

Capto ab hostibus Rege, conferre subsidiariam stipem præsules debent.

Accepere æquiori animo pontificiam constitutionem cæteri Reges, e quibus Wenceslaus Boemiæ Rex, solemni pompa regio diademate cingendus, flagitavit a Pontifice, ut cum ingentes impensas ad regium decus in ea celebritate sustentandum facturus esset, sanctionem de non cogendo a clero subsidiario auro ad ipsius gratiam solveret. Cui Bonifacius respondit, (c) constitutionis illius acerbitatem in simili casu molliendam, atque data ab sede Apostolica facultate congrua subsidia a prælatis collatum iri. LI.

Poscit Rex Boemiæ a clero auxiliaris pecuniæ exigendæ potestatem.
(c) Ib. ep. 89.

Charissimo in Christo filio Wenceslao Regi Boemiæ illustri.

Exhibita nobis celsitudinis tuæ petitio continebat, quod cum disponas in proximo coronationis tuæ solemnia celebrare, ac ad id inevitabiliter concurrere habeat importabilis tibi quasi fluviae expensarum, tam ecclesiasticorum, quam sæcularium locorum, & personarum tui regni subsidium est tibi ad hoc plurimum opportunum, ne in tuum & ejusdem regni dispendium te propter hoc gravia subire oporteat onera debitorum: quare nobis humiliter supplicasti, ut ad hujusmodi tua & ejusdem regni dispendia evitanda, universis prælatis, ecclesiis, & personis ecclesiasticis ejusdem regni, cujuscumque eminentiæ, conditionis, ordinis, sive status, impendendi tibi subventionem congruam pro hujusmodi tuis præfatæ coronationis expensarum oneribus relevandis, tibique subventionem ipsam recipiendi absque transgressione constitutionis nostræ super hoc editæ licentiam concedere dignaremur; maxime cum in tali casu prædecessoribus tuis Boemiæ Regibus a prælatis, ecclesiis, & personis ecclesiasticis dicti regni fuerit ab antiquo subventum.

Profecto licet constitutionem illam ediderimus pro ecclesiastica libertate, nostræ mentis non tamen habuit intentio tibi ac aliis principibus sæcularibus in strictæ ne-

cef-

Ob graves in regia coronatione peragenda sumptus concessa a Bonifacio.

cessitatis articulis viam subventionis excludi, quominus ipsi prælati, ecclesiæ, ac personæ sponte liberoque arbitrio de licentia nostra pro communis honoris, utilitatis, & necessitatis articulis principibus, ac per hoc sibi ipsis, juxta suarum modum provideant facultatum. Regiis itaque supplicationibus inclinati præsentium auctoritate concedimus, ut cum te hujusmodi tuæ coronationis contigerit solemnia celebrare, liceat eisdem prælatis, ecclesiis, & personis ecclesiasticis, absque constitutionis nostræ prædictæ * *. . pro hujusmodi tuæ coronationis subsidio expensarum subventionem congruam, prout eis seu majori parti eorum videbitur, voluntariam, liberalem & liberum, non coactam, absque omni concussione, exactione, ac executione temporali vel laicali exigendum hac vice, præsenti nostra fretè licentia, impertiri; eamque similiter sit tibi recipiendi licite attributa facultas. Volumus autem, quod si subventionem hujusmodi præstari tibi contingat, formam & modum, & quantitates etiam, ac quicquid super hoc factum extiterit, iidem prælati & personæ ecclesiasticæ nobis per eorum literas seriosius intimare procurent, ut quam discrete vel indiscrete, moderate vel immoderate præmissa processerint, & si acceptationem, vel moderationem exegerint, clarius videamus. Te quoque ac ipsos volumus scire, quod nostræ intentionis existit, ut sine nostra iterata licentia hujusmodi subventio annualem terminum non excedat. Et ecce prælibatis prælatis ac personis ecclesiasticis consimiles super hoc nostras literas destinamus. Datum Romæ apud S. Petrum II. kal. aprilis anno III.*

* transgressione

LII. Quo vero majori pietate hujusmodi pompam celebrarent, concessit Bonifacius, (a) ut qui Wenceslai Regis & Guotæ Reginæ confessiones erat excepturus, omnibus censuris, quibus forsitan se irretiissent, apostolica auctoritate liberaret.

(a) Lib. 3. ep. 90.

Dilectis filiis de Cefeli & de aula Regia monasteriorum abbatibus Cisterciensis ordinis Burgensis diœcesis.

Personas generositate sublimes libenter prosequimur favore gratiæ speciali. Cum itaque, sicut accepimus, charissimus in Christo filius noster VVenceslaus Rex Boemiæ illustris, & charissima in Christo filia Guota Regina consors sua solemnia coronationum suarum in proximo celebrare disponant; & propterea cupiant sibi solemnius & efficacius de animarum salute consulere, ut divinarum & humanarum laudum incrementa prospiciant; nos eorum desideriis in hac parte potissime libentius annuentes, ut tempore prædictarum coronationum ipsorum Regis & Reginæ confessiones audire, ac eos absolvere a commissis; & etiam ab excommunicationum sententiis ab homine, vel a canone promulgatis, si quas forsitan incurrerunt, impensa prius per eos satisfactione debita super iis, pro quibus excommunicati fuerint, ac injuncta eis, prout animarum suarum saluti expedire videritis, pœnitentia salutari, nisi talia fuerint propter quæ sit merito sedes Apostolica consulenda; vobis & vestrum cuilibet liberum concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Romæ apud S. Petrum II. kal. aprilis anno III.

Rex & Reginæ censuris omnibus solvi jussi.

Scribit Siffridus, (b) festo Pentecostes die, Regem Boemiæ Wenceslaum Pragæ maximo apparatu, quem principes Imperii ac Poloniæ sua præsentia cohonestarunt, corona redimitum: sed lætitiam in lacrymas versam, Guota, alias Gutta sive Jutta, Rodulphi filia ex partus doloribus, post editum in lucem filium Wenceslaum nomine, defuncta: in ea vero solemni pompa principes electores una cum archiepiscopo Maguntino ac Rege Boemiæ defectionis ab Adolpho consilia agitasse: (c) at ea de re nos iterum inferius. Nunc addemus, Bonifacium ad Regis Wenceslai, imbecilli valetudine affecti, preces legem de observanda quadragesima ad illius gratiam solvisse, (d) feria quinta & sabbato exceptis, cum ex illius salute Boemici regni salus penderet.

(b) Siffrid. epit. l. 2. Stero Altahen. in annal. hoc ann. Hist. Austral. eod. an.

Guota Regina e partu moritur.

(c) Id. ib.

(d) Lib. 3. ep. 91.

Dilectis filiis de Cefeli & de Aula Regia monasteriorum abbatibus Cisterciensis ordinis Burgensis diœcesis.

Licet esus carnium, ovorum, & lacticiniorum quadragesimali sit tempore interdictus; super hoc tamen Apostolicæ sedis circumspecta benignitas, in rigorositatibus juris provida dispensatrix, cum personis debilibus & infirmis, & maxime, pollentibus excellentia dignitatis, quarum corporeæ sospitatis defectus aut naturæ debilitas exigit, seu status necessitatis exposcit, aut complexio id requirit, gratiose dispensat interdum de plenitudine potestatis. Cum itaque, sicut charissimi in Christo filii nostri VVenceslai Regis Boemiæ illustris petitio nobis exhibita continebat, idem Rex fore naturæ debilis, ac puti defectum vigoris proprii corporis dignoscatur, & piscium esum abhorreat, ac alia cibaria quadragesimalia suæ complexioni seu dispositioni bene non competant; nos, ipsius Regis supplicationibus inclinati, dispensandi cum eodem Rege ut quadragesimali tempore, præterquam in diebus veneris & sabbati, ac festivitatis B. Matthiæ Apostoli vigilia, possit vesci carnibus, ovis, & lacticiniis, nisi ex voti emissione ad non vescendum forsitan sit astrictus; liberam vobis concedimus auctoritate præsentium facultatem: proviso quod idem Rex illis in occulto & moderate vescatur. Datum Romæ apud S. Petrum II. kal. aprilis anno III. Ex his perpendi potest vetus ecclesiæ disciplina, percellendaque corruptela nostri temporis, quo cum gula tot miseros Christia-

Permissus Regi Boem. carnium esus quadragesimæ tempore.

Feria ve. & sabbatum excepta.

nos egerit in hæresim præcipites, adeo plures etiam orthodoxos decipit, ut lenocinii potius quam necessitatis causa, plærumque vetitos cibos sibi permittendos arbitrentur: sed his missis, ad insignem controversiam, quæ Neapolitano regno minitabatur excidium, ni a Pontifice in suo fomite sopita fuisset, sermonem traducimus.

LIII. Rex Siciliæ Pontificem de regni successione consulit.

Extincto ut dictum est, Carolo Martello, qui paterno jure utriusque Siciliæ sceptro, materno vero Ungarico successurus erat, suborta quæstio est, utrum hujus filius Carolus, Caroli II. nepos, an vero Robertus tertius natu filius Siculum sceptrum post obitum parentis correpturus esset. Ambigua erant utrinque jura & contraria in regnis pluribus exempla. Consultus porro Bonifacius, a quo ob supremum in Siciliam imperium controversia dirimenda erat, solemnes dati apostolica liberalitate regni tabulas interpretatus est, (a) ut is primogenitus censendus foret, qui proximo sanguinis gradu Regem contingeret, habitaque ætatis ac sexus ratione sceptrum capesceret.

(a) Ib. ep. 311.

Charissimo in Christo filio Carolo Regi Siciliæ illustri.

Incumbit nobis non minus ex patris affectu, quam præsidentis officio, ut status tui diligentius evitemus incommoda, illaque præcipue, quæ in regno Siciliæ subversionem inducerent, & inter tuos posteros contentionis amaræ dissidium implicarent. Habuit sane, fili charissime, tuæ consultationis oraculum nobis, & fratribus nostris expositum, quod cum plures incolumes liberos, mares & feminas, primi & secundi gradus, clementia tibi divina concesserit, motibus tuis nodus ambiguitatis occurrit, inter alios jam super hoc dubitatione suborta, quis de præfatis liberis sit tibi in eodem regno Siciliæ, quod per concessionem Romanæ ecclesiæ obtines, si casus aderit, successurus. Hoc enim scire tua interesse prætendit, ut quatenus permittitur humano judicio, saltem secundum parentis affectum habeas successores certi fiduciam, & inter eos posteros nulla prorsus contentio veniat, & concertationis vitanda materia delitescat. Propter quod nobis & eisdem fratribus nostris devotius supplicasti, ut ad cautelam tuam heredumque tuorum, & quietum statum ac prosperum dicti regni hujusmodi dubium nostra declaratio lucida removeret.

Emersuras inter filios ac nepotes ex majori natu filio contentiones sedare studet.

Nos igitur super his cum provida consilii deliberatione pensantes, & advertentes attentius, quod regimen ipsum tibi non dedere majores, sed ex concessione Apostolicæ sedis obvenit; cum diligentia debita ejusdem concessionis verbis inspectis, & capitulo maxime de sucessione loquente; consultationi tuæ respondentes aperte de ipsorum fratrum nostrorum consilio declaramus, quod de præfatis liberis maribus in eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus primogenitus, & de duabus feminis primogenita, & mare & femina in eodem gradu similiter concurrentibus, masculus omnibus aliis præferatur. Is autem de prædictis liberis primogenitis intelligatur, & in eodem regno tibi sit successor & heres, quem mortis tuæ priorem gradum, & majorem natu reperiri continget, nulla in contrarium interpretatione vel fictione juris admissa: cum declarationem hujusmodi ipsius concessionis expressa verba recipiant, a quarum textu, in contractibus maxime, non juste receditur, nisi mens contrahentium, certitudinarie cognita, repugnantem verbum induceret intellectum. Illum tamen primogenitum & successorem ab hujusmodi modo declarationis excipimus, qui per formam aliorum capitulorum concessionis ejusdem, ac conventionum contentarum in ipsa a successione regni præfate, aut per culpæ contagium, vel defectum rationabilem se redderet alienum. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum VI. kal. martii anno III. Successisse ob hanc constitutionem Robertum Carolo II. superstitum majorem natu filium visuri sumus: Caroli vero Martelli filius, avi regno exclusus, aviæ jure Ungaricum regnum postea adeptus est. Cæterum recruduisse postea eam litem proximo tomo videbitur: nunc insignem aliam de summo in Lugdunensem ditionem imperio commotam controversiam adjungamus.

Mares feminis in eodem gradu præferendi.

Is major natu pronuntiatur, qui proxime Regem morientem contigerit.

Lugdun. archiep. negat a suo tribunali ad aulam Gallicam provocari posse.

LIV. (b) Lib. 3. ep. cur. 67.

Exarsit (b) hoc anno Lugduni grave dissidium inter cives atque archiepiscopum, cum cives ad Gallorum Regem in litibus provocari posse contenderent, archiepiscopus vero supremam in exercenda justitia auctoritatem ad se pertinere contenderet, atque ob id cives, quorum causam tuebatur Galliarum Rex, devinciret anathemate, & urbem interdicto percelleret. Ad dirimendam ergo quæstionem Bonifacius primum interdicti religionem amoveri jussit, (c) atque anathemate devinctos sacris restitui: exacto tamen sacramento, ipsos sedis Apostolicæ imperia excepturos. Tum archiepiscopum ad aulam Pontificiam se conferre, cives vero & principis ecclesiæ canonicorum collegium ad disceptandam causam procuratores mittere imperavit (d). At demum rem totam postea ad Francorum Regis gratiam a Clemente V. compositam visuri sumus.

Adversantur cives regia clientela tecti. Censuris ab illo, orta contentione, defixi.
(c) Ead. ep.
Dissolvi censuras jubet Bonif.
(d) Lib. 3. ep. 379.
De causa cognoscere instituit.

LV. Fraticellorum hæresis grassatur.

Nunc ad pontificium in excindendis hæreticis zelum digredimur. Serpente in dies magis Fraticellorum secta, qui induta sanctitatis persona simplices ad impietatem pelliciebant, Pontifex tuendi gregis dominici solicitus, Matthæo Minoritæ provinciam dedit (e) ut in larvatas illas sanctioris instituti simias legibus animadverterent.

(e) Ib. ep. 170.

Bo-

Bonifacius &c. Matthæo de Theate ordinis Minorum inquisitori hæreticæ pravitatis in provincia B. Francisci.

Ad nostram nuper audientiam est deductum, quod nonnulli diversarum religionum apostatæ, nec non & alii nullam de approbatis religionibus professi, qui Bizochi seu alio nomine se appellant; non obstante prohibitione seu ordinatione, alias tam per nos quam per alios ex prædecessoribus nostris facta & habita circa tales in montibus Aprutinis seu in illis finibus Aprutii, & Marchiæ Anconitanæ, ac terris circumpositis finibus illis se, tamquam in cubilibus struthionum, in vestimentis ovium receptantes; velut lamiæ nudatis mammis catulos suos lactant, dogmatizando palam diversos hæreticæ pravitatis errores, tamquam diversas habentes facies, licet caudas habeant invicem colligatas. Hi enim, ab utero matris Ecclesiæ pertinaciter aberrantes, acuunt linguas suas, quibus corda vulnerant infirmorum, studentes animas interimere simplicium, quasi una cum ipsis perditionis laqueo se suspendant. Quare nos considerantes, quod talium pestis serpit ut cancer, manusque ipsorum sunt Esau, quamquam vox eorum vox Jacob aliquando videatur, discretioni tuæ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta committimus & mandamus,

Excitatus in eos fidei censor.

quatenus ad hujusmodi loca te personaliter conferens, ad inveniendas, capiendas, & ad nostram præsentiam deducendas personas hujusmodi, vulpes quidem demolientes vineam Domini Sabaoth; & ad profligandas eas de suis latibulis, velut feras sylvarum, humanas animas sitientes, caute, viriliter, & soleter intendas; contra dogmatizantes, & pestilentes hujusmodi, tanquam contra hæreticos, nec non contra eorum receptatores atque fautores auctoritate nostra constanter, & magnanimiter processurus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum non. maii an. III.

Damnatam a Bonifacio impiam Fraticellorum sectam, memorat Jordanus: (a) *Bonifacius*, inquit, *damnavit sectam Fraticellorum sive Bizochorum dictorum: & cum inquireret contra eos per inquisitores, recesserunt de Urbe in Siciliam, & ibi, postquam satis comederunt & biberunt, surrexerunt ludere, & tubis arundineis tubicinare, dicentes: Exultet Ecclesia meretrix, exultet; & fractis tubis, & uno calice in contemptum Romanæ ecclesiæ, transiverunt in Græciam, & suos errores ibi publicarunt. Papa autem prædictus mandavit patriarchæ Constantinopolitano, & archiepiscopis Patracensi & Atheniensi, ut contra eos & eorum receptatores & fautores procederent, & in Achajam se receperunt.*

(a) Jord. MS. Vat. sign. n. 2960. Baron. in sched. MS.

Impietas infana Fraticellorum.

Fugiunt in Græciam.

Tunc temporis frater de Bodicis de provincia Provinciæ fugit cum libris Petri Joannis de Biterris, & in ecclesia S. Petri Romæ per quinque Biguinos & tredecim mulieres in Papam electus est, & fuit cum Angelo & Liberato & eorum complicibus.

Antipapa creatus a meretriculis.

Narrat Prateolus (b) de Fraticellis damnatis a Bonifacio, larvatam eorum sanctitatem in stupra horrenda descivisse, atque adeo speciosas quasque mulierculas seducere maxime annisos, ut promiscuos cum iis concubitus in damnatis conventiculis exercerent.

(b) Prateol. elench. hær. l. 6.

LVI. De Petro Joanne.

Quod ad Petri Joannis Olivi Biterrensis doctrinam attinet, graviora scandala ordini S. Francisci eum invexisse, refert S. Antoninus (c), ac primum quæstionem movisse inter sodales suos de rerum paupere usu, seque in publicis comitiis Parisiensibus purgasse his verbis: *Ego frater Petrus dico & profiteor, nos fratres non teneri ad aliquem usum pauperem nec ad aliquem modum vivendi, nisi secundum quod dicit declaratio domini Nicolai Papæ III. & sentit, & servat, & intelligit communitas ordinis professorum.* Addit S. Antoninus, multos postea sequaces doctrinæ conceptæ sententiæ addictissimos habuisse; cumque erroribus contaminati illius libri reperti essent, de iis damnandis agitatum (d): *Tunc*, inquit (e), *fuit processum contra dictam doctrinam fratris Petri, de quo supra aliis eam condemnantibus; aliis vero e contrario eam defendentibus.* Et infra: *Et dato quod errasset in octo punctis per ordinem allegatis, ex hoc non erat tota illa doctrina condemnanda.* Illa atque alia capita enumerant alii quorum aliqua in concilio Viennensi a Clemente V. damnata fuerunt. Cum alii postea Petri Joannis pestiferi commentarii emanassent in publicum, fuisse illos apostolica censura notatos a Joanne XXII. observat Nicolaus Eymericus in directorio inquisitionis (f): ejusque percenset (g) hæreses, quibus suadere annitebatur, Romanam ecclesiam, quæ sancta & apostolica a piis nominatur, ob affluentiam opum Babylonia, meretrice in Apocalypsi præsignatam destruendamque mentiebatur, atque alia blasphema, quæ stylus horret, evomebat. Quorum librorum auctoritate ex Jordano & Baronio vidimus paulo ante, meretriculas tredecim cum quinque Biguinis Pontificem novum orbi dare meditatas, (h) ut novam ecclesiam spiritualem rejecta Romana, quam carnalem putabant, excitarent: quare ab directorii indiciis auctore Fraticellorum hæresiarcha nuncupatur his verbis: *Petrus Joannes hæresiarcha, caput Begardorum, damnatus, exhumatur, & combustus cum suis operibus.* Tradita flammis ejus ossa una cum donariis, quæ a simplicibus ad tumulum appensa fuerant, consentit Penna (i).

(c) S. Anton. in 3. p. tit. 24. c. 9. §. 11.

Ut quæstionem de paupertate primus moverit.

(d) Eod. c. §. 13.

(e) Ib. §. 23.

Suspecta fuerit illius doctrina.

Damnata ab Ecclesia.

(f) Direct. inquisit. 2. p. q. 9.

(g) Ib. & q. 15.

Blasphemas in eam voces effutierit.

(h) Direct. inquisit. 2. par. q. 9. & 5.

Sectarios nactus sit.

(i) Pen. in comment. 35. inq. 26. 2. p. direct. inquis.

Verum longe aliter nonnulli alii sensere, atque etiam fulsisse miraculis ex Angelo Clareno Petri Joannis socio tradidere (*a*): at Angelum inter Fraticellos signiferum impietatis fuisse, qui profugit in Græciam ut justæ censorum fidei severitati se subduceret, ex dictis a Jordano (*b*) & Baronio (*c*) colligitur. Pariterque conjicitur ex Eymerico, jactata illa Petri Joannis miracula fuisse vel simplicium ludibria, aut hæreticorum mendacia: ipsumque Petrum Joannem apud Fraterculos multa de divinis visis sibi objectis effutiisse, memoratus Eymericus tradit, vir maximæ fidei & auctoritatis, ut qui eo tempore, quo vigebat adhuc secta Fraticellorum, Pontificum jussu in eos in ditione Regis Aragonum animadverteret. Is ergo de sparsa inter sectarios Petri Joannis fama hæc habet (*d*): *Dicunt & asseverant, quod tota doctrina & scriptura fratris Petri Joannis olim de ordine Minorum est vera & catholica, & eandem credunt, & dicunt fuisse ei a Domino revelatam: & dicunt fratrem Petrum Joannem hoc ipsum, dum vivebat, suis familiaribus revelasse.* Et infra: *Dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Joannem veritatem tenuisse, & dixisse in eo, quod dixit & tenuit, quod Christus vivebat quando fuit pendens in latere lanceatus, dicentes quod anima Christi secundum rei veritatem adhuc erat in corpore; sed quia Christus erat multum exinanitus, ideo aspicientibus mortuus videbatur. Matthæus autem Evangelista scripsit quod Christus tunc vivus erat, quia secundum rei veritatem ita erat: sed ecclesia abrasit hoc de Evangelio Matthæi, ne Joanni Evangelistæ contrarius videretur.* Hæc erat Fraticellorum insania, ut potius Petro Joanni deliranti, quam Viennensi concilio œcumenico definienti ex sacro Evangelio Christum mortuum fuisse, cum lancea transfossus est, fidem adhiberent: adderentque impudentissimam blasphemam vocem, Matthæum & Joannem contraria scripsisse, atque ecclesiam textum illum e Matthæo erasisse: sed quo auctore id probabant? Non alio quam somniatore.

(*a*) *Vvad. in annal. hoc an. n. 35. &c.*

Ab iisdem cultus fit.

(*b*) *Jord. MS. Vall. sign. n. 1960.*

(*c*) *Baron. in sched. MS. quæ apud nos ext. De his vide sup. ann. Ch. 1294. num. 26.*

(*d*) *Direct. inquis. 2. p. q. 15.*

Magnis ornatus elogiis ab impiis.

Insignis hæresis ab eo conficta.

Cæterum de Petri Joannis commentariis scribunt nonnulli recentiores, datam fuisse a Sixto IV. eorum legendorum veniam, cum antea fuissent prohibiti, atque ab hæreticis Biaochis & Begardis habiti in pretio: sed non probant, omnes illius elucubrationes, eas maxime, quibus errores confirmabant hæretici, & tradi rogis consuetæ erant, superfuisse: aut si evaserint incendium, expurgatas non esse; vel etiam inter plura ejus opera aliqua sanam doctrinam complexa, quæ ad nostra tempora emanasint, nec licet in iis pie de Romana ecclesia scripserit, in aliis tamen venena non diffudisse: sed in his non moror. Suffecerit e Wadingho (*e*) addere, illum hoc anno e vita excessisse. Nunc a Petro Joanne e Biterris ad Biterrenses, illius exemplo de Pontifice Romano blasphema evomentes, sermonem traducimus.

De ipsius commentariis.

(*e*) *Vvad. in annal. hoc ann. n. 33.*

LVII. Laborarunt eo tempore Biterrenses non levi hæreseos suspicione: quare Bonifacius sacræ fidei censori provinciam imposuit (*f*), ut in eos, qui tanti sceleris macula conspersi essent, quæstionem exerceret.

Biterrenses in suspicionem hæreseos vocati.

(*f*) *Lib. 3. ep. 469.*

Bonifacius &c. dilecto filio inquisitori hæreticæ pravitatis, in partibus Carcasonensibus a sede Apostolica deputato, vel ejus locum tenenti.

Ad audientiam nostram pervenit, quod plures ex civibus Biterrensibus, multa dicunt, & faciunt, ex quibus præsumptiones validæ contra eos insurgunt, quod paternæ imitatores perfidiæ velint esse; quid antiquis eorum patribus pro sua perfidia, & ecclesiarum persecutione gladio atque ultoribus provenerit minime attendentes. Libertatem enim ecclesiis a sanctis patribus, & principibus tam ecclesiasticis quam sæcularibus, dudum datam, quantam possint in pluribus articulis evertere moliuntur, tallias & exactiones extraordinarias ecclesiis & personis ecclesiasticis civitatis pro suæ voluntatis libito imponendo, ac unanimiter invadendo personas & bona ecclesiastica, sanguine Christi empta, eaque injuriose suæ ditioni per violentiam submittendo; subtrahendo insuper jura eisdem ecclesiis debita diversis fraudibus exquisitis. Et ut licentius secundum eorum opinionem, atque incessabilius faciant supradicta, se ab eadem facienda statutis, pactis, & conventionibus detestabilibus & iniquis, juri divino contrariis & humano, astringunt; & excommunicationis & interdicti sententias, a nobis contra imponentes & exigentes hujusmodi tallias & collectas hactenus promulgatas, in contemptum ecclesiæ & clavium vilipendunt: nonnullis ex eis asserentibus, quod tempore interdicti, melius quam alio tempore sit eisdem; & quod propter excommunicationem cibus non minus sit eis sapidus temporalis, nec minus bene dormiunt propterea; innuentes per hæc quodammodo, quod ecclesiastica sacramenta, quæ interdictis & excommunicatis sunt regulariter interdicta, abominabilia sint eisdem, & ipsis etiam magis obsint quam prosint. De successore insuper Petri ac vicario Jesu Christi, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, quidam ex iis pollutis labiis obloquentes, proferre turpissima minime formidarunt: & quasi auctoritas ligandi non sit apud Ecclesiam, vel solvendi, cum a suis judicibus ecclesiasti-

Notæ illius aspersæ causæ.

Oppressio ecclesiasticorum.

Censurarum contemptus.

cis

eis censura ecclesiastica constringuntur, pro sententiarum in eos latarum relatione, non ad ipsos excommunicatores, vel sententiarum hujusmodi prolatores, aut illorum superiores ecclesiasticos judices vel prælatos; sed ad curiam temporalem recurrunt, impetrare intendentes, sententias revocari easdem per violentiam & injuriam curiæ sæcularis. Plures etiam ex eisdem biennio & amplius jam elapso in excommunicatione manserunt, & adhuc manent animo pertinaci.

Censor fidei eorum causam cognoscere jussus.

Quia vero supradicta scrupulo non carent hæreticæ pravitatis, discretioni tuæ præsentium auctoritate mandamus, quatenus ex tuo procedens officio, de præmissis veritatem inquiras: & si ea, vel eorum aliqua, seu etiam alia, per quæ levi etiam argumento supradictos cives appareat a judicio catholicæ religionis, & veritatis tramite deviare, inveneris esse vera, officium inquisitionis hæreticæ pravitatis in eadem civitate sic solerter studeas exercere, ut perfidiæ filiis, vipereis morsibus contra Deum & ejus sponsam Ecclesiam insultantibus, tanquam materni uteri corrosoribus (per quorum seductionem mundus inficitur, & per eos velut per oves morbidas gregi fidelium gravior infligitur corruptela) exterminatis & penitus profugatis, hæreticæ labis zizania non permittatur in necem catholici seminis pervagari. Taliter autem ad prædicta exercere, peragenda te studeas, quod a Deo meritum & laudem merearis a nobis. Contradictores &c. invocato &c. Datum apud Urbemveterem III. id. octob. anno III.

LVIII. Ludovicus IX. Franc. Rex sanctorum catalogo adjectus.

Adjecit eodem anno Pontifex (a) sanctorum catalogo Ludovicum IX. Galliarum Regem (cujus nos eximia facinora atque exempla sanctitatis suis locis inseruimus) cum jam a pluribus Pontificibus instituta de cœlitum cultu illi decernendo sacra actio intermissa ac repetita fuisset. Quod ex concione a Bonifacio Papa habita (b) referre placet, ut insignis diligentia, qua sanctorum discuti miracula ab ecclesia Romana consueverunt, illustretur.

(a) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
(b) Serm. 2. Bon. VIII. de S. Lud. apud Urbemveterem in festo S. Laur. ext. in append. vita B. Lud. a Gall. Carnot. conscripta.

Maturitas consilii a Pontificibus adhibita.

*Quia, inquit, actus iste, scilicet ascribere in catalogo sanctorum per canonizationem Romani Pontificis, singularis excellentiæ reputatur in ecclesia militante, & ad solum Romanum Pontificem pertineat hoc agere; idcirco summam gravitatem in facto tam singulari Sedes Apostolica voluit observare: quamvis & vita sua fuisset ita manifesta, & multa miracula visa, sicut superius dictum est, preces etiam regiæ, baronum, & etiam prælatorum pluries accessissent; nihilominus cum inquisitionibus privatis pluribus jam factis, adhuc voluit inquisitiones solemnes per non parvum tempus facere. Duravit istud negotium jam per XXIV. annos, vel amplius: & licet dominus Nicolaus III. ante dixisset, quod ita nota erat sibi vita istius sancti, quod si vidisset duo vel tria miracula, eum canonizasset; sed morte præventus non potuit hoc perducere ad effectum: ex abundanti tamen fuit adhuc commissum negotium inquisitionis viris venerabilibus & discretis, archiepiscopo scilicet Rothomagensi & episcopo Antissiodorensi, & magistro Rolando de * Palma episcopo Spoletano, & isti de sexaginta tribus miraculis testes receperunt, examinaverunt, rubricaverunt, & jam sexdecim annis transactis ad curiam remiserunt. Insuper per illos sexdecim annos continue aliqui ex parte Regis Franciæ, nec non prælatorum & principum, & specialiter frater Joannes de Samesio, continue institerunt.* — A Nicolao III. — * Parma

Tandem pro dicto negotio tempore domini Martini commissum est negotium tribus Cardinalibus ad examinandum, qui viderunt, examinaverunt, & pro magna parte rubricaverunt. Sed cum ante mortem domini Martini non fuisset facta relatio negotii, pervenit tandem ad tempora domini Honorii: & tunc lecta sunt plura miracula, & coram fratribus nostris Cardinalibus diligenter discussa: sed cum ventilaretur negotium, superveniente morte domini Honorii, negotium siluit. — A Martino IV.

LIX. A Nicolao IV.

Tempore vero domini Nicolai IV. commissum est negotium tribus aliis Cardinalibus, domino scilicet Hostiensi, domino Portuensi, & nobis in statu cardinalatus adhuc existentibus, quia mortui erant illi Cardinales, quibus negotium prius fuerat commissum. Postea etiam mortuo domino Hostiensi, subrogatus fuit sibi dominus Sabinensis: & ita per tot, & toties examinatum est, rubricatum, & discussum negotium, quod de hoc plus facta est de scriptura, quam unus asinus posset portare: nos & de manu propria scripsimus, & diligenter examinavimus multa miracula fuisse sufficienter probata.

A Bonifacio VIII.

Temporibus autem nostris non sunt mutati examinatores, sed tamen iterum lecta sunt plura miracula, examinata, & rubricata non solum per illos prædictos examinatores, sed etiam per plures alios Cardinales: & voluimus ut quilibet sigillatim daret consilium suum in scriptis, ne odio vel amore, seu etiam timore aliquo aliquis taceret. Ex istis ergo & pluribus aliis potest evidenter concludi, quod servata fuit maturitas, & plus quam maturitas in prædictis, &c. Concludit ascribendum sanctorum catalogo, & reddenda quæ Cæsaris sunt Cæsari, quæ Dei Deo: *Ut,* inquit, *in hoc reddatur Deo quod suum est, scilicet honor & gloria debita, sanctis reddatur & matri nostræ Ecclesiæ triumphanti quod suum est, scilicet debitum laudis; & hoc in isto sancto, qui connumerari debet merito cum aliis sanctis, &c.*

LX. Decreto itaque B. Ludovico Regi sanctorum cultu, edidit summus Pontifex apostolicum diploma, quo illum fidelibus venerandum proposuit; amplissimasque ejus virtutes, ac gesta insignia his verbis descripsit (a).

(a) Ext. in bullar. in Bonif. VIII.

Bonifacius &c. universis Christi fidelibus salutem, & apostolicam benedictionem.

S. Ludovici elogium insigne.

Hic profecto clarissimus genere, sublimis potentia, facultatibus opulentus, præcelsus virtutibus, moribus elegans, conspicuus extitit honestate; inhonestis & turpibus a se penitus relegatis. Nam sic pudicitiæ adhæsit operibus, sic carnis studuit evitare contagia, quod sicut habet certa credulitas plurimorum, nisi ei nexus accessisset uxoris, candore virgineo rutilasset. Longo quippe temporis spatio prædicti regni regimini præfuit, ejusque gubernacula plena curis provida circumspectione direxit. Nulli noxius, non injuriosus alicui, nemini violentus, justitiæ limites summopere servavit & coluit, æquitatis tramitem non relinquens. Perversorum conatus nefarios pœna debita mucrone compescuit, malorum molimina conterens, pravorum illicitos ausus frenans: pacis zelator eximius, fervidus amator, concordiæ promotor extitit, sollicitus unitatis dissidia fugiens, vitans scandala, dissensiones abhorrens: propter quod sui felicis regiminis tempore, sedatis undique fluctibus, subductis noxiis turbinibus profugatis, regni ejusdem incolis aurora dulcissimæ tranquillitatis illuxit, lætaque serenitas votivæ prosperitatis arrisit.

*Et ut de vita ipsius aliqua referamus, licet illa quo majori * dispositione discutitur, examine indagatur, eo referentis afferat gustui plus dulcoris, mentesque delectet obnixius auditorum; ab ineuntis ætatis primordiis Dei Filium tenera mentis affectione dilexit, nec diligere desiit, studia continuando salubria, dum vitæ sibi commoditas affuit temporalis: sed quanto majori profecit ætate, ac in tempora proxiora prosiliit, tanto ejus exarsit amore fervore spiritus ampliori. Hic quidem, cum esset annorum duodecim, paterno destitutus auxilio, sub claræ memoriæ Blancæ Reginæ Franciæ matris suæ custodia, & gubernatione remansit: quæ circa divina obsequia ferventer intenta, eum prudenter dirigere, ac diligenter instruere satagebat, ut ad præfati regni regimen, quod suæ directionis expetere providentiam noscebatur, dignus & sufficiens fieret, idoneus haberetur. Cumque per incrementa temporum idem Rex ætatis annum quartumdecimum attigisset, prædicta Regina illi magistrum proprium deputavit, qui eum scientia litterarum imbueret, ac bonis moribus informaret; ipseque Rex sub ejusdem magistri ferula positus, sic ei obediens & reverens existebat, sicque illius recipiebat humiliter disciplinam, quod superna præveniente gratia profecit laudabiliter in utrisque; circa divina sic intentus officia, ut nequaquam ipsorum auditione contentus existeret, nisi ea, quæ coram se die noctuque a suis faciebat clericis solemniter celebrari, ab ipso cum eorum aliquo attentius dicerentur.*

* disquisitione

De ejus in Christum amore a pueritia.

Observantia erga matrem.

LXI. *Demum successu temporis in anno vigesimo constitutus, & quadam sibi ægritudine superveniente gravatus, a Parisiensi & Meldensi episcopis, assistentibus tunc eidem, vivificæ crucis signaculum in Terræ sanctæ subsidium sibi cum multa instantia petiit exhiberi. Et licet hoc ei, rationabili causa moti, præfati dissuaderent episcopi, ipse tamen utpote fervens spiritu erga Dominum, eique votis ardentibus famulari desiderans, illorum salubriter dissuasionibus non admissis, signum hujusmodi de manu præfati Parisiensis episcopi cum multa lætitia & exultatione suscepit, prælatis, nobilibus, & militibus pluribus signum ipsum assumentibus cum eodem. Et tandem amplo præparato navigio, factisque apparatibus aliis, quæ in talibus requiruntur, cum trigesimumquartum annum attigisset ætatis, in prædictum subsidium transfretavit * consortem, & quondam Robertum Atrebatensem, Alfonsum Pictaviæ, & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ, tunc Andegaviæ comites fratres suos, dum adhuc viverent, secum ducens; multa gravia que pericula, quæ solent æquoris fluctus infligere, sustinendo. Cumque ad partes illas ingenti circumsultus potentia pervenisset, & habito de civitatis Damiatæ captione triumpho processisset ulterius, generali quasi totius ejusdem exercitus, sicut Domino placuit, ægritudine subsecuta, & aliis adversis urgentibus, præfatus Rex cum toto fere exercitu supradicto in . . Soldani* (illum Melecsalam vocat Aytonus (b) *& Saracenorum manus ac potestatem incidit, multa opprobria multasque injurias, quæ inferentium fœda conditio* (erant (c) si Cumani servi empititii, quos Melecsala a Tartaris, qui Cumaniam expugnarant, auro emerat) *adaugebat, patienter & humiliter tolerando, præfato Roberto comite pro fide Christi ab illis immaniter interempto.*

Ut sacræ militiæ se addixerit.

* Margaritam

Damiatam cepegit.

(b) Ayton. hist. Orin. c. 52.

(c) Id. ib. Venerit in hostium potestatem.

Postmodum autem habita cum Soldano, tunc vivente, tractatu de jam dictis Rege & exercitu liberandis, maxima interveniente pecuniæ quantitate, ipsoque Soldano occasione hujusmodi a vassallis propriis interfecto (necatum Melecsalam a Cumanis mancipiis, quos armorum usu exercuerat, ac tum Ægyptium sceptrum a Turquiniano Cumano aliisque servis correptum, narrat memoratus Aytonus (d)) *Saraceni, qui ejus dominium usurparant, ad pecuniam anhelantes eandem, cum mul-*

(d) Super. cap.

ta

tu instantia postulabant, ut in conventionibus ordinatis concorditer inter partes jurejurando firmandis adderet, quod nisi ipsi pacta servarent, omnino Machometum, quem colunt, ut dicitur, denegarent; ac idem Rex in suo similiter adiiceret juramento, quod & ipse Dei negaret Filium, ac extra fidem ejus existeret, si conventiones prædicta ab eo minime servarentur. Quod præfatus Rex prorsus abominans, id efficere constantissime recusavit: quin potius quadam indignatione commotus, patenter asseruit, quod talia tam nefanda suis labiis aliquatenus non proferret, neque in tam vesanam & reprobam prorumperet negativam: quamquam id ei jam dicti Pictavia & Andegavia comites, aliique tunc plurimi circumstantes instantissime suaderent, cum exinde sibi cæterisque Christicolis mortis periculum verisimiliter imminere conspicerent; præsertim cum hoc ageretur cum illis, qui sicut præmittitur, soldanum prædictum occiderant, ejus sibi dominium usurpantes; ipsique Regi apertius diceretur, quod nisi in actum perduceret quod optabant, ipsum & suos crucifigere non differrent: ipsius Regis ad hoc intrepida firmaque responsione secuta, quod si Saraceni prædicti ejus corpus occiderent, ipsius tamen animam non haberent. Et infra.

Constancia illius in detrectanda sacramenti indigna forma.

LXII. Cumque inter Regem & Christianos, ac Saracenos prædictos de ipsorum Regis & Christianorum, sicut superius est expressum, liberatione tractatus habitus, & conventionum subsecuta ordinatio extitissent: Saraceni pro quadam parte pretii redemptionis hujusmodi, quæ solvenda restabat, securitatem plenariam habere intendentes, in electionem ipsius Regis totaliter posuerunt, ut vel ipse liberaretur a carcere, remanentibus cæteris Christianis in vinculis, donec hujusmodi solutio perfecta succederet, vel quod idem in carcere remaneret, Christianis ipsis omnimode liberatis; præfatus Rex super hoc promptum nec delatum responsum præbuit, quod ipse quousque solutionis hujusmodi proveniret integritas, remanere in carcere intendebat, Christianis eisdem libertati pristinæ restitutis: quamquam præfati Alfonsus & Carolus, ac alii viri nobiles tunc astantes expresse dicerent, & profiterentur apertius, quod in hoc nullatenus consentirent, supplici adiicientes instantia, quod potius Rex ipse recederet, aliis minime absolutis; Rege ipso firmissime replicante contrarium * assentiente sermonibus eorundem. Et tandem Rege, cæterisque captivis eidem plene redditis libertati, dictoque Alfonso pro ejusdem solutionis perfectione facienda obside dimisso, præfatus Rex de galea, in qua erat, egredi noluit, donec ipsius solutionis defectus extitit adimpletus, dictusque Alfonsus ad ejus præsentiam rediit, ac omnes etiam Christiani; quos in propinquo carcere detinebat inclusos, quousque in Babyloniam manus inimica non traxerat, liberati a vinculis; ac illi etiam, qui tunc in Damiata similiter tenebantur, fuerunt in navibus collocati.

Amor erga suos conspicuus.

*, nec

Demum præfatus Rex, cum eodem liberatus exercitu, ad civitatem rediens Acconensem, moramque inibi fere per quinquennium contrahens, & tamquam fervidus humanæ salutis amator, multorum Agarenorum mentes duras quantumlibet, non solum salubribus eloquiis suadens, sed etiam exemplo vitæ laudabili convertit ad Dominum, ipsos faciens ad laudem divini nominis & exaltationem catholicæ fidei honorifice baptizari, eos donis prosequendo largifluis, & gratiosis favoribus confovendo; multosque milites & alios Christianos redimi faciens, eis de magnificentia regia tam vestes, quam cætera necessaria victus, prout singulorum suadebat conditio, ministrabat. Muros quoque seu mœnia civitatum & castrorum quamplurium, quæ in illis partibus a fidelibus tenebantur, fecit reparari solemniter, eaque aliae muniri plenarie, prout necessitas suadebat.

Studium in arcibus Palæstinæ reparandis.

LXIII. Verum prædictus Rex, processu temporis intellecto, quod matrem ejus mors amara subtraxerat, & eidem regno grave periculum immineret, de procerum suorum consilio ad partes Franciæ remeavit; nunc sanctitatis insistens operibus, nunc monasteria & hospitalia pauperum, nunc domos alias divinis obsequiis dedicandas, quæ longum esset enarrare per singula, construi faciendo, eis de bonis propriis amplis dotibus deputatis; nunc etiam infirmos ac debiles, in diversis monasteriis & xenodochiis decumbentes personaliter visitans, ipsos verbis consolatoriis confovebat, eis manibus propriis flexo genu potum & cibaria ministrando. Cumque in monasterio regali Belvacensis diœcesis, quod idem Rex opere plurimum sumptuoso construxit, & dotibus decoravit eximiis, monachus quidam Leodegarius nomine moraretur, quem adeo lepræ morbus invaserat, quod abominabilis factus ac despectus quamplurimum manebat segregatus ab aliis, in quadam camera positus monasterii memorati, ejusque oculi ob gravis infirmitatis pondus seu malitiam jam consumpti nihil omnino videbant, eorum foraminibus, sive locis rubeis & horridis jam effectis, quique nasum perdiderat, ejus tumefactis non modicum labiis & profunda fixura destructis; ac idem Rex eum, præsente dumtaxat abbate monasterii supradicti, personaliter visitaret, ipsumque sumentem cibum ut poterat invenisset; præfatus Rex, præmisso benigna salutationis alloquio, flexit genua coram ipso, & scindens manibus propriis carnes eidem appositas bolos in os ejus studiosissime immittebat: & hujusmodi non contentus

Reditus in Gallias

Leprosis inservit,

obse-

obsequio illatis dapibus ejus jussione regalibus, de ipsis eidem monacho ministrabat, loci aut agri qualitatem horribilem non evitans, eodem abbate vehementi stupore concusso, quod tanti sublimitas principis talibus, quantumcumque salabribus, involvi studiis ac servitiis potuerit occupari.

Praeterea cum dictus Rex, hospitale Compendiense ingressus, ad impendendum humanitatis obsequium infirmis in illo degentibus, & jam fessas non modicum in labore, infirmum quendam juxta se positum conspexisset morbum, qui S. Eligii dicitur, patientem; & flexis genibus coram ipso morsellum piri, remoto cortice, poneret in os ejus; sanies de illius naribus effluens foedavit turpiter manus Regis: qui pie benigneque id tolerans, nec in aliquo exinde immutatus, lotis illico manibus salubre, quod inchoaverat, obsequium diligenter extitit persecutus. Hic re vera circa servos Christi, ac pauperes, aliasque miserabiles ac devotas personas valde compatiens, se ipsis eleemosynarum largitatem munificam exhibebat. Virginibus insuper, quibus inopia effectum maritalis copulae denegabat, ne illas in carnis lubricam labi contingeret, de dotibus congruis providebat; illud de bonis regalibus laudabiliter & salubriter expensum reputans, quod in eleemosynas & alios pios usus converti pro tempore nescebatur. Hic praedicationibus & aliis propositionibus verbi Dei attentum accommodabat auditum, non auditor obliviosus factus, sed factor operis occurrebat; haereticae pravitatis infectos, ne fidei Christianae cultores labe hujus contagionis inficerent, de regni praedicti finibus efficacibus studiis expellendo, ac alias circa statum ejus providendo solicite, ut ab ipso fomentis talibus prorsus exclusis in eo fidei praedictae sinceritas rutilaret. Extat (a) lex illius insignis, qua politicae spretis argutiis, Albigensium opprobrium inductis censoribus fidei sustulit e Galliis: unde agnoscant Francorum Reges, qui avitas laudes aemulantur, quid potissimum sibi pro asserendo religionis splendore firmandoque regno gerendum incumbat. Pergit Pontifex de sancti Regis in egenos misericordia, cum ingravesceret annona, dicere: *Cum vero aliquibus partibus dicti regni ob sterilitatem seu malitiam temporis victualium caristia imminebat, statim de ipsa rumoribus intellectis, certam illuc summam pecunia, prout ipsarum exigebat qualitas partium, per fidelem mittebat nuntium, inter pauperes dividendam.*

Admiranda ejus mansuetudo.

Zelus in haeresibus excindendis.

(a) Apud biblioth. patr. tom. 4.

Relictum successoribus Regibus exemplum.

LXIV. *Hic profecto humilitate sublimis, sublimitate humilis in apparatu & vestibus, quas frequenter pauperibus erogabat; post primum potissimum de ultramarinis partibus reditum summae humilitatis insignia demonstravit: non enim aureis vel argenteis ornamentis, non regalibus vestibus, non variis vel griseis, sed aliis humilibus pellibus usus fuit, saecularibus pompis a se penitus abdicatis. Et ne fervorem spiritus sociae carnis ardor extingueret, sed mortificatione & repressione ipsius illum potius accendi contingeret, ulteriusque sustolli, carnem ipsum assidui asperitate cilicii, prout asseritur, edomans, effrenae ipsius libitum arcta abstinentiae fraeno coercuit, ejusque nexibus alligavit, ut non voti proprii ductu libidine, non sui desiderii directa remigio, sed salubri moderamine spiritus tute ad licita pergeret, provide ab illicitis abstineret. Districtis enim corpus atterebat jejuniis, priscorum observantiae, a sanctis patribus ordinatae, novorum austeritatem adjiciens, sibi motu propria voluntatis indictam: nam per totum quadragesimale tempus, & quadraginta dies festum natalis Domini praecedentes, ac omnium festivitatum vigilias, nec non & quatuor tempora, quae catholica indicit Ecclesia, in jejuniis, & orationibus existebat, deliciosis & curiosis cibariis usui proprio penitus interdictis. In festivitatum vero Virginis gloriosae, ac natalis Domini memorati vigiliis, & sexta feria majoris hebdomadae jejunium observabat panis & aquae dumtaxat, modica sustentatione contentus. Qualibet etiam die veneris quadragesimae supradictae ac totius adventus ab esu piscium abstinebat; multis praeterea se vigiliis occupans, ne ulla sibi hora temporis inutiliter pertransiret. Post ejus reditum supradictum non in pluma vel paleis jacuit, sed super ligneum lectum portatilem, matteracio simplici superjecto, stramine nullo supposito, decumbebat.*

Ipsius voluntariae corporis afflictiones quam acerbae.

LXV. *Hic insuper, vitae puritate praelucidus, sincerus veritatis amicus extitit, hostisque durissimus falsitatis. Cuncta quoque ipsius eloquia salutis augmentum, operaque salubria hortabantur: demulcebant auditorum praecordia, & in eorum aedificationem multiplicem redundabant. Cumque ad incrementa catholicae fidei & liberationem celerem Terrae sanctae votis ardentibus anhelaret in ipsius Terrae sanctae subsidium, assumpsit demum signum crucis, & demum potenti & valida congregato navigio, copiosa & strenua comitiva suffultus, cum praefato Pictaviae comite suisque liberis, & clarae memoriae Regina Navarrae ipsius Regis filia, quae in reditu debitum naturae persolvit, ad partes se transtulit transmarinas, praefato Carolo, qui tunc moram in Italiae partibus contrahebat, regis memorati vestigia subsequente: ac tandem ad partes Tunicii felici gressu perveniens, ibi de magnatum suorum consilio castra fixit, & adversus Saracenorum incursus exercens potentiae suae vires gravissimas; ob labores innumeros, quibus premebatur assidue, infirmitates incurrit. Qui diebus elapsis aliquibus, infirmitatum ipsarum violentia*

Misae ejus dotes.

Secunda ipsius in Africam expeditio.

fa-

superatus, sacramenta ecclesiastica cum summa devotione recepit, ac instante sibi verisimiliter hora mortis, oratione pro exercitu Christiano præmissa, suam Domino devotis precibus animam recommendans, ac literaliter exprimens verba sequentia, videlicet: Pater in manus tuas commendo spiritum meum; feliciter migravit ad Christum, supernis deliciis fruiturus.

Pia mors.

Verum cum vita hujusmodi functus curriculo verius viveret, quam vixisset, noluit Altissimi Filius, quem idem tota mentis affectione dilexerat, tam devoti principis tantique propugnatoris fidei orthodoxæ mundo supprimi sanctitatem; ut quemadmodum meritorum pluralitate præfulserat, sic miraculorum diversitate claresceret; & qui eum plenissima devotione coluerat, jam secum in cœlesti palatio collocatus venerabiliter coleretur. Nam contractis artuum extensione subvenit: curvis, terram fere tangentibus facie, plene restituit, eorum sursum erectis vultibus, sanitatem: strumosis beneficium liberationis impendit. Mulierem quandam cujus brachium aridum & omnino impotens existebat, ab infirmitate hujusmodi liberavit. Quidam quoque, cujus velut mortuum pendebat brachium, per ejusdem sancti virtutem gratiam curationis obtinuit; quampluribus paralytico morbo percussis, & aliis, qui diversis languoribus tenebantur, plena reddita sospitate, cæcisque visu, surdis auditu, claudis gressu, illius invocato nomine, restitutis. His & quampluribus aliis sanctus ipse coruscavit miraculis gloriosis, quorum seriem præsentibus non duximus inserendam.

Ut miraculis inclaruerit.

LXVI. *Gaudeat itaque domus inclyta Franciæ, quæ talem ac tantum principem genuit, per cujus merita sublimiter illustratur. Lætetur devotissimus Franciæ populus, quod tam electum, tam virtuosum dominum meruit obtinere. Exultent prælatorum & cleri præcordia, quod præfatum regnum tam claris miraculorum ipsius Regis insigniis propensius decoratur. Jucundentur & procerum, magnatum, nobilium & militum pectora, quod per sanctissima opera dicti Regis ejusdem regni status donis multiplici prærogativa sustollitur, & quasi solis radius elucescit. Cæterum, quia quos superus Regis clementia corona gloriæ in cœlo magnificat, fidelibus in hac terrestri patria convenit venerari; nos de sanctitate vitæ ac miraculorum veritate ipsius beatissimi Ludovici curiosæ ac solemnis inquisitionis diligentia, & districti examinis discussione præmissis, plenariam certitudinem obtinentes, ipsum de communi fratrum nostrorum, & prælatorum omnium, tunc apud sedem Apostolicam existentium, consilio & assensu die dominica III. id. augusti sanctorum catalogo duximus ascribendum. Ideoque universitatem vestram monemus & hortamur attente, per apostolica scripta mandantes, quatenus in crastinum B. Bartholomæi Apostoli, cum felix ipsius anima, tunc de carnis eruta vinculis, astra petens, cœlestem aulam adiverit, æternis gaudiis potitura; festum ipsius sancti devote & solemniter venerari colereque studeatis, ut ejus intervenientibus precibus, & hic ab imminentibus possitis liberari periculis, & in futuro salutis perpetuæ præmium obtinere.*

Ut autem ad Venerabile sepulcrum ipsius ferventius & copiosius fidelium confluat multitudo, ac celebrius ejusdem solemnitas peragatur; omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui reverenter illuc in eodem festo annuatim accesserint, ejus suffragia petituri, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum & quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad prædictum sepulcrum infra ejusdem festi octavas quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Dat. apud Urbemveterem III. id. augusti pontificatus nostri anno III.

Indulgentiæ sepulcrum adituris propositæ.

LXVII.

Edidit aliam ejusdem sancti panegyricam orationem Bonifacius, (a) qua illum pluribus argumentis omni laudum genere maximum probavit. Proximo vero anno, cum Philippus S. Ludovici nepos sacras ejus reliquias in regiæ Parisiensis sacellum transferre meditaretur, Pontifex illius piam voluntatem secutus, abbati & monachis S. Dionysii Benedictini instituti dedit imperia, (b) ut Philippo avi sanctissimi corpus traderent; brachium tamen sibi, aut tibiam reservarent.

(a) Ext. in append. vit. S. Ludov.

Reliquiarum ejus translatio.

(b) Ext. id. diplom. in notis ad Jouvill.

LXVIII. Demigravit in cœlum hoc anno (c) ejusdem Regis sanctissimi ex fratre Carolo Rege Siciliæ pronepos S. Ludovicus Tolosanus episcopus postea cœlestium catalogo a Joanne XXII. adscriptus (d). Hujus viri sancti mentionem edidere Novatores, (e) atque in sanctorum numerum relatum a Nicolao IV. inepte collocant: sed errorem hunc graviori longe scelere cumulant, dum hujusmodi Ecclesiæ sacras cerimonias blasphemis vocibus oppugnant, atque in odium & contemptum adducere nituntur. At blasphemis hisce missis, de piis illius vitæ studiis quamvis antea plura dicta sint, ac sanctissima morte Jordanum audiamus (f): *Hic*, inquit, *admodum puer in aula paterna & regia, ætatem moribus transcendens, nulli voluptati animum dedit: & cum fratres & socii puerilibus jocis intenderent, ille semotus & orationibus, vel sacris meditationibus intendebat; nilque puerile agebat in opere. Cum vero ad annum XIV. pervenisset, pro patre in Cathalonia obses fuit. Exinde semper assisterunt ei viri religiosi de ordine Minorum, a quibus bonæ indolis adolescens sumpsit legem vitæ & disci-*

B. Ludov. episc. Tolos. pia mors.

(c) Sur. to. 4. die 19. aug. Baron. in notis ad martyrol. Vuad. in annal. ex corvo S. Lud. scrip.

(d) Jo. lib. 1. Pet. lit. cur. ext. 156. in bullar. in Jo. XXII. & apud Sur. to. 4. die 19. aug.

(e) Cent. 13. cap. 7. col. 720.

(f) Jord. MS. Vat. sign. num. 1960.

Quam pie se gesserit in pueritia.

Quam patiens in custodia Catalana.

*disciplinæ. Jamque puer, fortitus animam bonam, magno animo suas suorumque portavit injurias & multa humilitate sibi ac fratribus * acceptata opprobria toleravit. Factus annorum sedecim cœpit esse mundi suique contemptor: speculabatur, ut amplius mundus sibi vilesceret, frequenter imagines & formas hominum mortuorum.*

* illata

Ex mortis meditatione mundum spernit.

Quantum porro animarum zelum S. Francisci institutum amplexus, & Tolosano episcopatu donatus explicuerit, ex Surio accipiamus: *Diversas*, inquit, (a) *Italiæ & Galliæ perambulans regiones, & ubique verbum Dei prædicans, venit Lutetiam Parisiorum, atque inde proficiscens, superatis Pyrenæis montibus, Hispaniam adit: peragrataque Cathalonia, reversus est in Provinciam. Ad ejus conciones audiendas tanta aviditate accurrebant homines, ut propter turbas sese invicem comprimentes, quidam in mortis discrimen adducerentur.* Cum apostolico fungeretur munere, ac brevi temporis spatio longas ætates complesset, visum est Numini divino illum ad immortalitatem evocare. Quæ vero sanctitatis exempla dederit in extremo vitæ actu, describit subjectis verbis Jordanus (b): *Tandem arduis urgentibus negotiis, ad comitatum transiit Provinciæ. Cum ad villam quæ Brignolu dicitur pervenisset, gravi, de qua decessit, infirmitate gravatus, puram suo more confessionem præmisit, patientissime infirmitatem sustinens. Orationi continue deditus requirebat sæpius crucem Christi, missasque in camera audire volebat. Postremo, putantibus medicis abesse periculum, ipse autem extremum sibi imminere agonem, & orationem illam: Domine Deus omnipotens, qui ad principium hujus diei, &c. sæpius replicabat; & conversus ad quendam fratrem ait: Vos non creditis, quod mori debeam, & tamen statim videbitis. Et ex tunc amplius locutus non est: sed tam dulciter & quiete emisit spiritum, quod vix hora adverti potuit, qua expiravit. Et factus est post mortem pulchrior, quam ante infirmitatem fuerat, & astantibus dormiens non mortuus videbatur. Sanctissimum autem corpus ejus, juxta quod decreverat, Massiliam deportatum est. Ibi cum agerentur exequiæ, in capite chori cum habitu & mantello pulchra & læta facie visus est a senescalco Provinciæ milite veridico & celebri, & domino R. de Bauso vicario Massiliæ. Et dicto: Requiescat in pace; inde quidem disparuit, sed angelicis sociatus est choris. Post felicem vero transitum cœpit continuo multis fulgere miraculis: inter cætera autem xv. mortui redire ad vitam.*

(a) Sur. to. 4. die 19. aug. ex quod. MS.

Mirus in eo animarum zelus.

(b) Jord. MS. Vat. sign. n. 2960.

Edita in extremo vitæ actu virtutum exempla.

Corpus sacrum Massiliam deportatum.

Conspicitur in exequiis.

Fulsisse pariter ingentibus miraculis scribit Surius, ejusque mortis tempus ita consignat (c): *Anno salutis MCCXCVII. xiv. kal. septembris feliciter migravit ad Dominum. Corpus ejus Massiliæ humatum est in ecclesia fratrum Minorum, ubi mirificante Domino sanctum suum, cæcis, surdis, claudis, mutis, paralyticis, hydropicis, cæterisque morbidis præstantur remedia ab eo, qui solus facit mirabilia vivens & regnans per infinita sæcula. Amen.* Prætermittere non possumus insigne castimoniæ exemplum, quod de eo S. Antoninus ex Alvaro refert (d): *Corde*, inquit, *& corpore purissimus de sua justitia & continentia non confidebat, sed cautus ad custodiam castitatis ita erat, ut frivola mulierum colloquia, etiam de sua parentela, refugeret. Unde refert frater Alvarus magnus doctor ejusdem ordinis in libro de planctu Ecclesiæ, quod cum ipse B. Ludovicus, de longinquo Neapolim veniens, Reginæ matri suæ, quæ ibi moram trahebat, reverentiam exhiberet; illa, viso eo, gaudio magno gavisa amplexata est eum, & more Gallico ipsum voluit osculari: sed pudicus juvenis faciem suam, ne eum oscularetur, avertit. Ad quem mater: Numquid ego non sum, fili charissime, mater tua, quæ te licite possum osculari? At ille virgo: Scio, ait, domina mea Regina, quod mater mea estis, & mulier, quam servo Dei non expedit osculari.* Tradit Jordanus, (e) ut Clemente V. Pontifice maximo Ebredunensis, Arelatensis, & Aquensis archiep. eorumque suffraganei viri sancti miracula ipsi exposuerint, flagitarintque ut sanctorum cultum illi decerneret: sed se ob consilii maturitatem adhibitam extracta, demum relatum ad Joannem XXII. atque ab illo sanctorum numero adscriptum fuisse, nos suo loco dicemus. Nunc ad Margaritam Cortonensem, quæ adeo anteactæ vitæ luxit crimina, ut plurium sanctarum virginum merita ipsam æquasse, incorruptæ illius reliquiæ ac miracula testentur, orationem convertimus.

(c) Sur. ex cod. MS.

Miraculis fulget.

(d) S. Ant. 3. p. tit. 23. c. 4. §. 2.

Insigne illius castimoniæ exempl.

(e) MS. Vat. ubi sup.

Decreti illi sanctorum honores.

LXIX.

Traductam (f) ea impura vita ad meliorem frugem insigni divinæ misericordiæ prodigio, ac tristi amatoris sui cadaveris putridi aspectu, narrat Ferarius his verbis: *Margarita, Laviani, agri Perusini pago nata, carnis illecebris dedita, nobili cuidam, illi serviens, adhæsit. Cum is, domo secedens, catellam secum duxisset; illa sola domum post aliquot dies rediens, ac gemens Margaritam veste apprehensu extra domum pertrahere conabatur. Quæ admirans catellam sequitur, donec ad quandam lignorum congeriem veniens, catella subsistit, ligna respiciens & attingens, quasi dominam, ut ea amoveret, monens. Margarita itaque cum aliquot ligna amovisset, dominum suum mortuum, jamque vermibus scatentem videt. Quo spectaculo adeo commota est, ut antacta vita pœnitens domum paternum repetierit: sed a patre, novercæ persuasione, domo ejecta, ad orationem, qua se Deo commen-*

da-

(f) Ferar. in catal. sanctor. Italiæ die 22. feb. & ex eo aliisque. Vuad. in annal. Minor. to. 2. hoc an. n. 22. & s.

Margarita Cortonensis divinitus ad meliorem vitam revocata.

dabat, confugiens, interius ut Cortonam ad fratres Minores se conferat, admonetur. Eo profecta, vitam aggreditur valde asperam assiduis vigiliis, jejuniis, orationibus, cilicio induta; humi cubans, & lacrymas sæpissime profundens. Cum aliquandiu ita degens veræ pœnitentiæ signa non dubia dedisset, a fratribus Minoribus habitum, quem Tertianorum vocant, diu expetitum obtinuit. Cumque in eorumdem ecclesia ante Crucifixi imaginem ferventius oraret, dominum Jesum Christum illam: Quid vis misera? allocutum, eamque: Nil aliud præter te Domine; respondisse ferunt.

Præteritas delicias voluntariis cruciatibus expiat.

Insignis illius vox

Solitudinis amans, flere, orare, jejunare, meditari, quæ ad corporalem consolationem facerent, fugere, delicias, suas esse putabat. Et infra; *Cum terminus vitæ, qui ei a Christo Domino præmuntiatus fuerat, instaret, anno Domini MCCXCVII. hoc est vigesimo ab ejus conversione, VIII. kal. martii felicissime ad quem dilexit evolavit. Corpus ejus in ecclesia Minorum integrum adhuc asservatur. Multis autem post mortem miraculis claruit; mortuos enim inter alia decem ad vitam revocasse, visum cæcis sex, loquelam tribus reddidisse, contractos quinque, dæmoniacos quatuor curasse fertur.* His addit Wadinghus (a) insignia illa miracula, partim coram Neapoleone Ursino Cardinale sancti Adriani A. S. L. in Italia Clemente V. Pontifice, partim coram aliis gravissimis viris descripta & probata fuisse, ac Leonem X. Cortonensibus permisisse, ut festum illius diem agitarent, & reliquias venerarentur; ac demum Urbanum VIII. Margaritam catalogo beatarum mulierum apposuisse.

Ejusdem pia mors. Claret miraculis.

(a) Wad. in annal. Min. n. 38.

In beatarum feminarum albo describitur.

LXX. Stationes Urbis sacris indulgentiis auctæ a Bonif.

Claudimus hunc annum sacris indulgentiis stationum Urbis, a Bonifacio confirmatis, de quibus hæc tradit Card. Baronius (b): *Bonifacius stationes Urbis confirmavit, addiditque singulis diebus dies centum indulgentiæ, ut habetur libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ.* Sed ad hæc illustranda pontificium diploma (c) afferimus.

(b) Baron. in notis MS.

(c) Ext. in archivo arcis S. Ang. & lib. priv. Rom. eccl. MS. Vat. to. 5. pag. 6. inter collect. Plat. MS. Vat. to. 1. pag. 24. & pag. 233. & apud Panvin. in fin.

Bonifacius &c. ad perpetuam rei memoriam.

Frequenti considerationis indagine perlustramus, & infra, *claustra pectoris sollicita meditatione discutimus, qualiter doctor optimus, Ecclesiæ sanctæ lumen B. Gregorius, dum adhuc in terris gereret vices Christi, patriarchalibus & quampluribus aliis ejusdem Urbis ecclesiis primo, prout tradit antiquitas, & alii postmodum Romani Pontifices prædecessores nostri ad honorem Dei & salutem animarum fidelium, quorum ad Urbem ipsam de universis fere orbis provinciis innumera confluit multitudo, de Apostolicæ sedis liberalitate munifica diversorum tenorum stationarias indulgentias concesserunt. Nos igitur prædecessorum ipsorum vestigiis piæ solicitudinis studio inhærentes, & crebrius revolventes in intimis, quod in eadem Urbe, non sine supernæ dispositionis arbitrio, gloriosorum Principum orbis terræ, ac aliorum innumerabilia sanctorum veneranda corpora requiescant; & propterea non indigne volentes ob Divinam, & Principum ac sanctorum reverentiam prædictorum ecclesias ipsas, nec non & eandem Urbem, utpote ipsius Romanæ ecclesiæ filiam specialem, & ad ejus beneplacita exequenda dispositam, quam infra sacrarium pectoris gerimus prædilectam, honoribus condignis attollere, uberibus prosequi gratiis, & præcipuis favoribus confovere, ac animarum fidelium providere profectibus eorumdem; universas stationarias indulgentias supradictas eisdem ecclesiis, sub quacumque forma continentia, sive modo eis a prædecessoribus ipsis concessas, auctoritate apostolica & ex certa scientia confirmamus, easque obtinere volumus perpetui roboris firmitatem.*

Veteres prærogativæ confirmatæ.

Et ut paternæ dilectionis affectum, quem ad Urbem gerimus prælibatum, per effectum operis evidentius ostendamus; ac ipsam, & easdem ecclesias honoris & gratiæ potioris impendio prosequamur, & saluti provideamus uberius fidelium prædictorum; nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorumdem principum beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad prædictas ecclesias a die cinerum usque ad festum Resurrectionis dominicæ inclusive, ex tunc proxime secuturum, venerabiliter visitaverint annuatim, unum annum & quadraginta dies; ac illis etiam, qui in statu hujusmodi existentes ad recipiendum benedictionis munus per summum Pontificem, qui pro tempore fuerit, a prædicto die cinerum usque ad festum ipsius similiter inclusive super peregrinos, prout moris esse dignoscitur, faciendæ devote accesserint, seu alias illi contigerit interesse, præter alias indulgentias consuetas centum dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Nulli ergo &c. Dat. Later. VIII. id. aprilis pontif. nostri anno III.

Lustrati, edito a Pontif. crucis signo, indulgentiis decorati.

I. EXoritur annus salutis nostræ nonagesimus octavus supra millesimum ducentesimum, indictione undecima, quo Bonifacius Papa studia sua, uti cœperat, ad exitiale bellum inter Anglorum, Romanorum, & Francorum Reges extinguendum desiait. Favit pontificiis consiliis, Reges mutuis bellis fatigatos fuisse: Angli quidem, diris ab Eduardo attriti vectigalibus, dum is aberat, ad libertatis consilia spectarunt; ordinumque cœtu habito, antequam res in bellum erumperet, constituerunt, ne Angli Reges nova in posterum vectigalia sine ordinum assensu imperarent, ut Polydorus Virgilius (a) narrat: *Robertus Cantuariensis*, & infra, *omnium ordinum homines ad concilium per Eduardum Regis filium convocandos Londinum, & in eo de summa rei agitandum curat. Itaque, inito consilio, comites data publica fide intersunt præsenti animo, erant II Humfredus & Ricardus, populi nomine postulant, ne veteres leges ad pristinum esum revocentur: item ne Regi tributum ullum populo Anglico in posterum tempus indicere liceat, id quod Reges antea suo arbitratu sæpe fecerant, nisi ex concilii auctoritate.* Et infra: *Tum Eduardus princeps, qui aderat per jusjurandum, quam ejus pater per literas approbavit. Cæterum de restituendis legibus causa facile perit. At de tributo indicendo tam altas egit radices, ut etiam nunc inviolata maneat.* Et infra: *Fuit is annus, quo hæc gesta sunt, cum regnare cœpit Eduardus* XXIII. *& humanæ salutis MCCXCVIII.* Nec minus ingemiscebant Galli, ut vidimus, sub tributorum, quæ Philippus inflixerat, gravitata; pluresque a Gallo principes desciverant verendaque erant potius ad sua tuenda quam rapienda aliena Regum consilia. Post multa itaque hinc inde agitata, in id tandem principes convenerunt, (b) ut Pontificem totius controversiæ arbitrum eligerent.

Angli ob bellum vectigalibus fessi.

(a) Polyd. Virg. l. 17. Walsing. in Ypod. Neustr. an. super.

Ferunt legem, ne tributa inconsultis ordinibus imponantur.

Galli pariter oppressi.

(b) Lib. 4. ep. 425.

Ingentes tamen difficultates hisce concordiæ auspiciis sa objecere: Flandriæ quippe & Barri comites, tum Burgundiæ proceres eo bello implicisi, cum Eduardo dato mutuo sacramento convenerant, numquam sine fœderatis pacem cum Gallo inituros; atque ob id Guillelmo Dublinensi, & Joanne Wintoniensi episcopis, tum Amedeo Sabaudiæ, Ottone e Grandisono, & Hugone e Ver prænobilibus viris præsente Pontifice dicentibus cum Francorum Rege sine Belgis, Barrensibus, ac Burgundis pacem a se contrahi non posse; ea concordiæ ratio inventa est, ut Robertus & Philippus, Flandrensis comitis filii, Henricus Barrensis, & Gualterus de Monte Falconis, nomine procerum Burgundiæ iis omnibus consentirent, quæ Anglorum Regis oratores cum Francorum Rege statuissent, utque hujusce rei fides publica constaret, de ea re Bonifacius diploma edidit (c).

Galli proceres, qui a Philippo defecerant, qua forma reconciliati.

(c) Ib. ep. 426.

II. Obstabat etiam Adolphum Eduardumque inter contracti fœderis leges eam addidisse, neutrum sine altero pariter umquam pacem admissurum: atque adeo Anglorum Regis oratoribus significantibus, nondum pacis ineundæ integram potestatem sibi factam, cum Adolphi Augusti oratores abessent; Bonifacius ita eam difficultatem fregit. Decrevit eam rem obstaculo esse non debere, cum præsideret, Adolphum pontificiæ sententiæ non repugnaturum; vimque sacramenti rescidit, us sine ipso compromissum ederens. Nec Angli, quorum causa ab Adolpho etiam post acceptas pecunias abjecta fueras, dissensere; atque ita in Bonifacium non ratione pontificiæ dignitatis, sed notæ probitatis; neque ut in judicem, sed ut peramantem pacis conciliatorem compromiserunt, ut e publicis hisce tabulis (d) constat.

Adolphi Regis Rom. nulla habita ratio.

Qua forma in Bonifac. a Franc. & Angl. Regibus compromissum sit.

(d) Ext. apud Bonif. ibid. pag. 107. ep. 432.

In nomine Domini Amen. Anno Domini MCCXCVIII. indictione XI. *pontificatus domini Bonifacii Papæ VIII. anno* IV. *die* XXVII. *mensis junii, sanctissimus pater & dominus, dominus Bonifacius divina providentia Papa VIII. arbitrium, laudum, diffinitionem, arbitralem sententiam, amicabilem compositionem, mandatum, ordinationem, & alia infrascripta recitavit, legi fecit, dedit, & protulit in hunc modum: Dudum inter charissimos filios nostros Philippum Francorum ex parte una, & Eduardum Angliæ Reges illustres ex altera, suggerente inimico humani generis pacis æmulo, super diversis articulis materia discordiæ ac dissensionis exorta, eandem iidem Reges per speciales nuntios & procuratores ipsorum, ad hoc ab eis mandatum habentes, in nos Bonifacium, divina providentia Papam VIII. tanquam in privatam personam, & dominum Benedictum Gaytanum tanquam in arbitrum & arbitratorem, laudatorem, diffinitorem, arbitralem sententiatorem, amicabilem compositorem, præceptorem, arbitratorem, & dispositorem, & procuratorem super reformanda pace & concordia inter ipsos Reges; ac super iis, quæ ad pacem pertinent, & super omnibus & singulis discordiis, guerris, litibus, controversiis, causis, quæstionibus, damnis & injuriis, petitionibus & actionibus, realibus & personalibus atque mixtis, quæ fuerant, & erant seu vertebantur, & esse vel verti possent inter ipsos Reges occasione quacumque; de alto & basso absolute &*

Ut Reges in Pontificem compromiserint.

te & libere compromittere curaverunt. Nonnullis interjectis, concepta hisce verbis latæ de redintegrando fœdere sententiæ forma subjicitur.

III. De imperatis a Pontifice induciis.

Pronuntiamus hac vice, ut inter eosdem Reges fiat & sit perpetua & stabilis pax; & quod treugua vel sufferentia voluntariæ dudum indicta, inita, ac firmata inter eos, eo modo & forma, ac omnibus, & illis personis & terris, & sub illis pœnis, conditionibus, & temporibus sub quibus indictæ, inita, ac firmata fuerint, inviolabiliter observentur. Ad hujusmodi autem pacem confirmandam, roborandam, atque servandam infra tempus, & quod duxerimus moderandum, præfatus Rex Angliæ Margaretam sororem prædicti Regis Franciæ recipere ac ducere cum dotalitio quindecim millium librarum Turonensium, assignanda per ipsum Regem Angliæ in locis competentibus, de quibus inter partes fuerit concordatum, vel (ubi partes ipsæ non concordarent) per nos arbitratum fuerit, in uxorem: & idem Rex Franciæ eandem sororem suam eidem Regi Angliæ in uxorem dare, & tradere cum dispensatione sedis Apostolicæ teneantur: quodque Isabellis filia prælibati Regis Franciæ, quæ infra annum septennem dicitur constituta, suo tempore Eduardo prædicti Regis Angliæ filio, qui jam XIII. ætatis suæ annum exegit, cum simili dispensatione matrimonialiter cum dotalitia decem octo millium librarum Turonensium, similiter assignando per eundem Regem Angliæ prædicto filio suo in competentibus locis, de quibus concordaverint ipsæ partes; de quibus nos duxerimus arbitrandum, si super hoc inter eos non provenit concordia; copulentur, idque firmetur atque valletur ex nunc modis inferius annotatis; iisque descriptis subdit.

Isabella Eduardo juniori despondenda.

IV. Rapta grassationibus restitui jussa ab Anglis.

Item dicimus, laudamus, arbitramur, seu etiam diffinimus, quod de omnibus bonis mobilibus vel se moventibus, ablatis vel alias male subtractis, & de omnibus damnis datis hinc inde ante tempus motæ vel ortæ guerræ præsentis; primo de omnibus, quæ extant & consumpta non sunt, præsertim in terra, quod Rex Angliæ omnia, quæ de prædictis extant & consumpta non sunt, præsertim de navibus, & aliis quibuscumque bonis per Anglicos, & Vascones, & eorum complices ante guerram occupatis in mari vel in terra, quod Rex Angliæ omnia, quæ de prædictis extant bona fide de sine lite & absque figura judicii, omni fraude cessante, ad requisitionem Regis Franciæ vel nuntii sui statim faciat ad plenum restitui: & Rex Franciæ similiter, si quæ talia ante dictam guerram capta vel ablata apud ipsum, vel in sua potestate extantia reperta fuerint, similiter ad plenum restitui faciat a præfato Rege Angliæ vel ejus nuntio requisitus. De ablatis vero non extantibus, sed deperditis, & consumptis; laudamus, arbitramur, seu etiam diffinimus, quod Rex Angliæ ad requisitionem Regis Franciæ vel nuntii ejus satisfieri faciat; & ad hoc faciendum etiam teneatur sine lite ac figura judicii, bona fide, & omni fraude cessante: & Rex Franciæ similiter, si quæ per gentes suas ablata, deperdita, seu consumpta inventa fuerint, ad requisitionem Regis Angliæ vel nuntii sui faciat satisfieri, taxatione nobis circa prædictorum æstimationem contra utramque partem; ubi per concordiam partium negotium super prædictis sopitum non esset, plenarie reservata.

V. Aquitania Anglo reddenda.

Item dicimus, laudamus, arbitramur, seu etiam diffinimus, quod idem Rex Angliæ de omnibus terris, vassallis, & bonis, quæ ipse nunc habet, & tenet in regno Franciæ, seu tenebat ante motam guerram præsentem, habeat illam quantitatem & illam partem terrarum, vassallorum, & bonorum eorumdem, quam sibi ex virtute compromissorum prædictorum laudaverimus, & mandaverimus assignari, vel inter Reges ipsos fuerit concordatum; & sub illis fidelitate, homagio, modis, & conditionibus habeat, sub quibus ipse ac pater suus habuisse hactenus, & tenuisse noscuntur, modis, & temperamentis per nos adhibendis in abusu, si quis ex parte gentis Regis Franciæ hactenus commissus inventus fuerit in exercitio resorti: modis etiam & temperamentis, per nos adhibendis in abusu partis alterius, si quis videlicet ex parte Regis Angliæ vel suorum hactenus commissus contra jus resorti fuerit inventus, ne talia in posterum committantur; conditionibus etiam, modis, & securitatibus per nos imponendis & adhibendis in terris, vassallis, bonis, & aliis, quæ per nostram pronuntiationem, seu concordiam partium præfatus Rex Angliæ habiturus est de prædictis, ne amodo idem Rex Angliæ vel successores ejus contra Regem Franciæ vel successores ipsius valeant rebellare.

Asserendum Regis Gall. supremum in eam imperium.

VI. Parta utrinque bello pontificiæ fidei committenda.

Dicimus etiam, laudamus, & arbitramur, seu etiam diffinimus, quod ex nunc omnes terræ, vassalli, & bona prædicta, & alia tam quæ tenet Rex Franciæ de iis, quæ tenebat Rex Angliæ ante guerram præsentem; quam quæ tenet Rex Angliæ in regno Franciæ, bona fide, ac sine omni fraude, absolute ac libere in manibus & posse nostris ponantur, & assignentur, tenenda a nobis nomine Regis Franciæ, quæ ex parte sua, & nomine Regis Angliæ, quæ ex parte ejusdem nobis fuerint assignata; ita tamen, quod per hoc in possessione vel proprietate nil novi juris accrescat alterutri partium, vel antiqui decrescat: super quorum assignatione, si qua fuerit exorta dubitatio vel ambiguitas inter partes, illam nostræ declaratio-

Ni Reges inter se controversa conciliasint, dirimenda a Pont.

ni & arbitrio reservamus. Quod si forsan dicti Reges de ipsis terris, & bonis ad invicem concordaverint, volumus, laudamus, & arbitramur, ex nunc id, in quo concordaverint, perpetuo & inviolabiliter observari: alioquin nos ex compromissi prædicti virtute apponemus ad id illud remedium, quod Dominus ministrabit, & ex tradita nobis potestate licebit. Si vero casu aliquo contingente hoc facere non possemus, volumus, dicimus, & arbitramur, quod utrique parti pristina jura sua salva remaneant & illæsa, &c. Acta, lata, & pronuntiata fuerunt arbitrium, laudum, arbitralis sententia, mandatum, diffinitio, ordinatio, dispositio, & omnia supradicta per eundem dominum Papam, ut superius enarrantur, anno, indictione, mense, ac die prædictis, Romæ apud S. Petrum in palatio papali, in consistorio publico, facto in sala majori, præsente ibi gentium multitudine copiosa; & præsentibus reverendis patribus dominis, Dei gratia, Gerardo Sabinensi, fratre Matthæo Portuensi & S. Ruffinæ, & Joanne Tusculano episcopis; Joanne tit. SS. Marcellini & Petri, Nicolao tit. S. Laurentii in Damaso, fratre Jacobo tit. S. Clementis, Thoma tit. S. Cæciliæ, ac Roberto tit. S. Potentianæ presbyteris; Matthæo S. Mariæ in porticu, Nepoleone S. Adriani, Guillelmo S. Nicolai in carcere Tulliano, Francisco S. Mariæ in Cosmedin, Petro S. Mariæ novæ, ac Jacobo S. Georgii ad velum aureum diaconibus S. R. E. Cardinalibus, &c.

Qui cardinales assiderent Bonifacio.

VII. (a) Ibid.

Transmisit pridie kal. julii Bonifacius (*a*) sancitæ a se coacordiæ leges ad Philippum Francorum, & Eduardum Anglorum Reges, hortatusque est, ut eas religiose colerent; exegitque ut tum Philippus (*b*) terras, quas Anglorum Rex ante susceptum bellum obtinuerat in Aquitania, tum Eduardus (*c*) quas in Galliis bello subegisset, Arnaldo Tolosano (*d*) episcopo pontificio nomine custodiendas traderent, quo de his, ut visum ipsi esset, decerneret. Obsecutos Francorum & Anglorum Reges sententiæ pontificiæ ex Jordano & aliis, Gallis & Anglis scriptoribus constat, dum Bonifacii auctoritate atque industria in mutuam pacem adductos consentiunt; e quibus Westmonasteriensis de firmato Romæ promulgatoque in Anglia eo fœdere hæc historiæ prodidit (*e*).

(b) Ep. 235. (c) Ib. ep. 236. (d) Ib. & ep. 237.

Apost. nuntius controversarum arcium custodiam suscipit.

(e) Vvest. Flor. hist.

Promulgata pacis leges.

Romæ pax per dominum Papam Bonifacium inter Reges Galliæ & Angliæ confirmatur, quæ non fuerat totaliter solidata. Et infra: *Dominica secunda quadragesimæ citatis magnatibus regni apud Vvestmonasterium fecit Rex recitari formam pacis bullatam per Papam Bonifacium, tanquam arbitrum inter Regem Angliæ & Franciæ ordinatam, & alias bullas statum suum tangentes: cui assensum præbuit plebs omnis & clerus.* [1] Cum vero ad firmandum fœdus pronuntiasset Bonifacius, Eduardum juniorem, Anglici sceptri heredem, atque Isabellam Philippi Francorum Regis filiam matrimonio conjungendos, perficiendæque rei plura obstarent; Guidonem in primis Flandriæ comitem Anglo jurejurando se obstrinxisse, ipsius filio majorem natu filiam uxorem traditurum: pontificiis voluntatibus sese accommodante Guidone, Bonifacius idem initas eas pactiones rescidit (*f*): tum legem de consanguinitatis gradibus ad Eduardi & Isabellæ gratiam solvit (*g*), ut enata e præteritis bellis mala sopiret. Quæ quidem extitisse acerbissima, hoc Bonifacii testimonio liquet.

Soluta ad Eduard. jun. & Isabellæ gratiam lex de grad. consanguinitatis.

(f) Lib. 4. ep. 415. (g) Ib. ep. 234.

Sane guerrarum turbines, scandalorum procellas, turbationum impetus, & fremitus tempestatum, quæ inter charissimos in Christo filios nostros Eduardum Angliæ ex parte una, & Philippum Francorum ex parte altera Reges illustres patres vestros, & utriusque regna & terras jam per non modici temporis spatium pacis æmulus satbanæ spiritus suscitavit; ex quibus animarum discrimina, personarum pericula, & damna rerum innumera, proh dolor! contigerunt; foret superfluum enarrare, cum hæc per universa terrarum spatia pateant, & per singulos orbis angulos innotescant. Et infra. VIII.

Quæ causæ Pont. ad id permoverint.

Nos ex prædictis rationabilibus causis moti, & factis nobis in hac parte supplicationibus inclinati, ad præterita mala sedanda, & obliviscendam memoriam eorumdem; ac ad obviandum periculis, quæ possint contingere in futurum, & ad procuranda, & nutrienda vera pacis & dilectionis IX.

NOTÆ [1] ANnalistæ anachronismus hic emendandus. In paragrapho 1. 3. &c. recitat patentes literas Bonifacii, quibus pontifex exponit conditiones pacis, quas, facta sibi ab utraque parte potestate, inter Galliæ & Angliæ reges iisdem literis suis conciliabat; datæ vero sunt literæ illæ die XXVIII. junii anni præsentis; postmodum vero idem annalista num. 7. affert verba Westmonasteriensis narrantis regem Angliæ in publico principum conventu dominica II. quadragesimæ (idest martio mense) literas hasce pontificis proposuisse. Quomodo vero id utrumque fieri anno præsenti potuit; ut literæ mense junio signatæ, martio mense ejusdem anni promulgarentur? Igitur Westmonasteriensis de promulgatione literarum anno sequenti in Anglia facta accipiendus est; qui in re consentientem habet Trivettam; ex utrinsque vero fide constat, pacem inter ambos reges nonnisi sequenti anno admissam, & confirmatam fuisse. MANSI

nis commoda hinc & inde vobiscum; ut impedimento consanguinitatis hujusmodi non obstante matrimonialiter invicem legitime copulari, & licite remanere possitis, auctoritate apostolica de speciali gratia dispensamus; prolem suscipiendam ex vobis ex hujusmodi matrimonio ex nunc legitimam de apostolicæ potestatis plenitudine nuntiantes. Nulli ergo &c. Dat. Romæ apud S. Petrum kal. julii anno IV. At, at incerti sunt rerum futurarum exitus, conciliatæ eæ nuptiæ, ut arctissimam Gallos inter & Anglos fœdus sanciretur, atrocissimis bellis facem prætulerunt, Eduardo III. matris Isabellæ jure ad Gallicam coronam contra Valesiam stirpem annitente; de quibus in decimoquinto annalium tomo fuse agimus. Interea Eduardo Philippoque Regibus affinitatum nexibus adstrictis, convertit Bonifacius studia (*a*), ut bellicos fragores, ab Adolpho in Philippum ad Eduardi gratiam concitatos, sopiret. Edicto itaque apostolico interdixit, ne Romanorum & Francorum Reges mutuo se bello lacesserent, alterve in alterius regni fines irrumperet.

Enata ex eo conjugio atrox bellorum occasio.

(*a*) Ibid. ep. 418.

Universis præsentes literas inspecturis.

X. *Quietem & pacem ex nostris provenire studiis ubilibet affectantes, & cupientes pericula in hac parte potissime cautius evitari, denuntiamus & dicimus, quod nostræ intentionis existit, ut charissimus in Christo filius noster Adolphus Rex Romanorum illustris, ultra fines & limites regni sui, se de juribus, finibus, & limitibus charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Franciæ illustris, ac regni ejus; ipseque Rex Franciæ extra fines & limites regni sui se de juribus, finibus, & limitibus Imperii, seu prædicti Alemanniæ Regis nullatenus intromittant: sed uterque ipsorum suis juribus, finibus, & limitibus sit contentus; & si aliquid sit ab alterutra partium indebite attentatum, illud in statum debitum revocetur, prout justum & æquum fuerit, vel concordatum extiterit inter eos; aut modo vel modis, quo vel quibus pro quiete mundi, vel alias exigente justitia, salvo honore cujuslibet, fuerit ordinandum. Datum Romæ apud S. Petrum v. kal. julii anno IV.*

Suis juribus & limitibus se continere jussi Galli Germanique.

XI. Cessatum bello est (*b*) a Gallis ac Germanis; excitatæque in Germania novæ rerum controversiones Adolphum non ad invadendas Gallias, sed sua tuenda vires convertere coegerunt. Qui enim ab Eduardo concitatus in Philippum fuerat, præpotentem æmulum Albertum ducem Austriæ plurium principum fretum studiis, in se consurgere expavit. Cujus conjurationis seriem chronicon Colmariense his verbis describit: *Quidam ex principibus electoribus Regis, scilicet archiepiscopus Maguntinus, dux Saxoniæ, & dux de Brandeburg, videntes quod Adolphus Rex Romanorum nollet regnum secundum eorum regere voluntatem, taliter sibi mutuo loquebantur: Adolphus Rex pauper est in rebus pariter & amicis: stultus est: regnum sub eo breviter deficiet in divitiis & honore. Tunc unus eorum dixit: Necesse est, ejus solutio procuretur. Alter dixit: Mittamus duci Austriæ defectus Regis, rogantes ut ad curiam,* nempe pontificiam, *literas nostras cum defectibus Regis secum deferat, ejus absolutionem promoveat diligenter. Dicatur etiam duci, quod ut Rex noster efficiatur, omnes in eum pariter consentimus. Tertius dixit: Sanum hoc consilium subito compleatur. Principes hi duci Austriæ voluntatem suam subito transmiserunt. Dux Austriæ literis his ac nuntiis visis, gavisus est valde.* Subdit auctor, comitem de Hegirloch ab Alberto Romam missum, ac literas arcanas ad electores retulisse: sed eas adulterinas, ut e sequentibus colligitur: *Audiens hæc Adolphus Rex, nuntios misit ad curiam, ut literas ducis Austriæ, seu principum electorum Regis irritas facerent, aut delerent. Cum nuntii Regis ad curiam pervenissent, & Papæ Regis negotia revelassent, taliter respondit: Neque dux Austriæ, neque principes ad petitiones, quas porrexerunt a me literas poterant impetrare: si autem literas aliquas obtinuerunt, hoc per me non fecerunt: quia hoc dic, * me penitus ignorare, & verbis meis credatis: dicatisque secure Regi, ut veniat ad me, & ipsum in Cæsarem consecrabo. Auditis his nuntii Regis ad propria redierunt.* Confirmant Bonifacium principibus electoribus non assensisse, ut Adolphum regio solio deturbarent, literæ apostolicæ, quibus Alberto a Bonifacio judicium ob invasum Imperium intentatum est, (*c*) quæ inferius afferentur.

(*b*) Chronic. Colmar. hoc anno.

Conjuratio principum in Adolphum.

Alberti ducis Austriæ insignis dolus.

* dicite

(*c*) Bonif. l. 7. ep. cur. 5.

XII. Patefacta porro Alberti conspiratione, Adolphus illum bello insectari constituit, cujus varios apparatus & congressus ubi laudatus auctor (*d*) retulit, subdit de prima Alberti electione: *Vigilia nativitatis Joannis Baptistæ, cycli lunaris VII. tres electores Regis Romanorum Maguntinus, Brandeburgensis, & Saxo Maguntiæ convenerunt, campanas compulsaverunt, populum convocaverunt, quædam, quæ fecerant, quædam facienda fideliter retulerunt. Ascenderunt igitur in ecclesiam, facies suas vertentes ad altare: manus suas elevaverunt; per Deum viventem juraverunt, quod cum ante sex annos regnum Rege caruerit Romanorum, nos electores tres ex parte nostra & ex parte reliquorum electorum, qui in nos eligendi vota sua transtulerunt, jure ac canonice Adolphum de Nassouwe, tunc non cognoscentes meliorem, in Regem eligimus Romanorum. Post electionem suam Adolphus Rex sapienter*

(*d*) Chron. Colmar. ibid.

Prima illius electio, & quo ritu celebrata.

Objecta Adolpho.

ter se tenuit, electoribus atque prudentibus acquievit. Post breve tempus sapientum consilia sprevit, juvenum consiliis acquievit, & regenda minime terminavit: divitias per se non habuit, nec amicos, qui eum vellent fideliter juvare. Electores videntes hos defectus Regis, & plusquam viginti alios, Papæ significaverant rogantes, quatenus ipsum nobis dare auctoritatem & alium confirmandi vellet. Id obtinuerant, ut a pluribus dicebatur; nuncii vero Adolphi Regis dixerunt, quod his Papa simpliciter contradixerit, quos vera affirmasse memoratæ Bonifacii literæ demonstrant.

(a) Lib. 7. ep. can. 5.

(a) Pergit laudatus auctor chronici: *Auctoritate igitur nobis commissa, Adolphum Regem insufficientem invenientes, absolvimus eum a regiminis dignitate, & dominum Albertum ducem Austriæ in dominum & Regem eligimus Romanorum; & potestate nobis tradita similiter confirmamus. Et Te Deum laudamus solemniter cantaverunt. Cumque dux præsens non adesset, extra civitatem ad tabernacula perrexerunt: ibi pannum supra equum projecerant, Regemque desuper sedere preceperant, & Te Deum laudamus cum magna lætitia cantaverunt.*

XIII.

(b) Histor. Austral. hoc ann.

Populi Adolpho, principes Alberto student.

Non dissentit ab his Australis historia, quæ addit (b) a Gerardo Maguntino archiepiscopo pronunciatam in Adolphum sententiam fuisse: *Tunc*, inquit, *archiepiscopus Maguntiensis Regem Adolphum per sententiam justam & condignam*, ita loquitur Alberti studiosus auctor, *Maguntiæ factam, execrat & condemnat: & in vigilia B. Joannis Baptistæ facta electione, Albertus dux Austriæ in Regem Romanorum est electus: ad quem tunc episcopi & alii multi nobiles confluunt, comites & potentes.* Verum chronici Colmariensis auctor (c) tradit, Imperii urbes non Alberto, sed Adolpho adhæsisse, atque adeo Adolphi exercitum florentem & validum fuisse, ut Alberti copias viribus longe superaret: sed commisso prælio, cum Adolphus regiis insignibus decorus sub vexillo imperiali inter primos incurrisset, Alberti exercitum in se unum vertisse: ita enim Austriacus præceperat, ut prælii moles in Regem incumberet, isque unus omnium gladiis & telis peteretur; eo prostrato partam victoriam fore: at vero Albertum insignia mutasse ne dignosceretur: quæ cum alteri commisisset, illum ab hostibus in æstu certaminis trucidatum (d). De quo prælio hæc inter alios scribit Hocsemius (e): *Anno domini MCCXCVIII. Adolphus Ramanorum Rex contra ducem Austriæ Albertum, Rodulphi Regis filium & monoculum, secunda die mensis julii cum multis nobilibus occidit interemptus.* Sepulturæ traditus est (f) in cœnobio Rosembal, ejusque filius, qui patrem in discrimine deserere detrectarat, (g) ab hoste captus (h). His consentanea de Adolpho interfecto tradunt Jordanus, Australis historia, vitæ Bonifacii auctor, (i) Ptolemæus Lucensis (k) in historia ecclesiastica, Martinus Polonus, Bernardus, Siffridus, Stero, Westmonasteriensis, Eberhardus, chronicon Colmariense aliique plures.

(c) Domin. Colmar. annal. ubi sup.

Adversas committunt acies.

Adolphus in prælio occumbit.

(d) Jo. Vill. l. 8. c. 22. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 10. Mar. Pol. l. 4. Bern. chr. Rom. Pont. Ptol. Luc. in annal. Siffr. epit. l. 2. Stero inter auct. Germ. Westm. Flor. hist. Eberh. apud Can. antiq. lect. to. 1. p. 334. & prater alios, Novatorum cent. 13. c. 16. col. 1551.

Cæso Adolpho, Albertus, ut solium firmaret, cum se legibus Regem non creatum nosset, principes ut ipsum in comitiis Francofurtensibus Romanorum Regem renuntiarent, adduxit, de quo Australis historia (l): *Albertus electus*, [1] *resignata electione per triduum, apud Frankefurt in vigilia B. Laurentii ab omnibus electoribus in Romanorum Regem secundario est electus: qui subito Aquisgrani gloriose coronatur.* Secundam hanc electionem damnavit aliquot post annis Apostolica sedes, (m) ut visuri sumus, cum iniquum videsetur, ut cliens Regis sui sanguine delibutus cruentam illius coronam corripeset. Qua de re hæc Ptolemæus Lucensis: (n) *Albertus prædictus dux Austriæ, filius quondam præfati Rodulphi Regis, fuit electus in Regem Alemanniæ ab electoribus, congregatis Aquisgrani, anno Domini MCCXCVIII. misitque solemnes nuncios ad Bonifacium Papam VIII pro confirmatione electionis suæ: quam idem Bonifacius Papa primo multis juris & facti rationibus allegatis repulit prima vice, & asseruit nullam esse.* Nunc reliqua Alberti post Imperium occupatum gesta adjungamus.

XIV.

(e) Hocsem. l. 1. de epis. Leodien. c. 22. in Hugone Cabilonen.

(f) Hist. Austral.

(g) Chron. Colmar.

(h) Chron. Austral.

(i) Ext. in MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

(k) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 37.

Albertus post Adolphi necem iterum electus Rex Rom. a principibus.

Acceptis Aquisgrani regiis insignibus, Norembergenses conventus celebrasse refert Australis historia (o), atque in iis uxorem corona Germaniea cinxisse: *Domina Elizabeth in sequenti proximo festo B. Martini, apud Noremberg multis principibus convenientibus, in Romanorum Reginam gloriose coronatur: ubi Romanorum Rex Albertus filiis suis Rodulpho, Friderico, & Leupoldo terras, quas ante posse-*

(l) Hist. Austral. hoc anno.

(m) Bonif. l. 9. ep. cur. 9.

(n) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 37.

XV.

(o) Chron. Austral. hoc ann.

NOTÆ [1] HOc anno, mense, & die ab annalista constitutis, Albertus dux Austriæ in regem Romanorum eligitur, qua de re æquales omnes scriptores conveniunt. Unum hic addendum, quod in annalibus deest, certa nempe dies, qua regiam coronam solemni ritu accepit; eademque in re scriptores omnes falluntur, rati electum illum in pervigilio S. Laurentii, statim die altera corona donatum. Falli, inquam, illos constat ex vetusta scriptore gestorum archiepiscoporum Trevirensium, vulgato a PP. Martene, & Durand veter. monum. to. IV. qui asserit die festa S. Bartholomæi apostoli *inthronizatum, consecratum, inunctum, & coronatum fuisse cum solemnitate debita & consueta.* MANSI

Aquisgrani corona redimitur. (a) Chron. Colmar. Insignes conventus celebrat.

foederat, Austriam, Stiriam, Carniolam, Marchiam, & Portam Naonis contulit, & principes fecit. Addit vero his chronicon Colmariense (*a*): *Regnum more debito coronatur, & pene omnes electores praesentes extiterunt. Ibi dignitas cujuslibet domini coram Rege solemniter recitatur, & quilibet dominorum Regi in officio suo, sicut debuit, ministravit: Rex vero Boemus cum pretiosissima veste & equo, qui ad mille marchas aestimabatur, sedens in scypho aureo sibi porrexit. Audiens Rex Albertus, quod pater suus Rodulphus Rex in die anniversaria sua, ut ejus haberetur, memoria, minime contulisset*, nempe clero Nerembergensi, *contulit eis quinquaginta librarum reditus, ut in altari, quod in ecclesia eorum construxerat, quotidie missam dicerent, aut cantarent.*

XVI. Sublatum, extincto Adolpho, motum cum Gallis de limitibus Imperii bellum.

Evecto itaque ad regnum Alberto, pacata Germania est, ac sublata quam Adolphus moverat Imperii cum regno Gallorum controversia. Tum etiam Anglis Gallisque in mutua foedera coeuntibus, spes nonnullis arrisit, Christianorum arma in Saracenos conversum iri: quamquam ea postea evanuit, cum jam renovandi sacri belli occasionem injiceret Armenas, qui missis ad Bonifacium oratoribus, ac proposito suo erga sedem Apostolicam studio urgebat, ut sibi undique circumfuso Saracenis, ac periculis cincto,

Armeniam Saraceni vastant.

auxilia submitteret: inde nimirum amissam Terram sanctam recuperari posse. Gerere eam rem in votis visus est Bonifacius, ac Regem Sembat subjectis literis in spem erexit (*b*).

(b) Lib. 4. ep. 261.

Charissimo in Christo filio Sembat Regi Armeniae illustri.

Rex Sembat Bonifacii & Regum occidentalium opem implorat.

Regiae serenitatis nuntiis & literis paterna benignitate nuper receptis, tum ea, quae ipsae continebant literae, quum quae dicti nuntii coram nobis & fratribus nostris ex parte tua voluerunt proponere, vidimus & audivimus diligenter. Ex quibus comperimus, quod tu tamquam devotionis filius, matrem tuam Romanam ecclesiam revereris, & ad Christiani populi dilectionem & honorem aspirans, ad Deum & ipsam ecclesiam fideliter te dirigis & conformas. Intellectis itaque per nuntios ipsos, tuis ac regni tui vexationibus & angustiis, intimo compatientes affectu, nostra studia praeparamus, ut ipsius vexati regni tui, & desolatae Terrae sanctae, funiculi quidem hereditatis dominicae, adjutorium impendere valeamus; rogantes celsitudinem regiam, & hortantes attente, quatenus contra hostes fidei solita fortis magnanimitate persistens, & longanimi strenuitate victoriose exurgens, fortiter patiaris adversa,

Excitatur ad hostium impetus fortiter sustinendos.

saltem donec tibi tempus subventionis adveniat, quod Deo auctore erit propius quam creditur. Exurge fili, expecta Dominum, & custodiae vias ejus, & exaltabit te. Nam oculi ejus super timentes eum, & in eis qui in misericordia ejus sperant: ipse enim de caelo prospiciens super filios hominum, ac videns, quod sis intelligens & requirens eum, sua tibi propitiatione subveniet; ac cursum suum agi conspiciens, tibi non solum defensionis gratiam sed triumphi gloriam per suam clementiam ministrabit. Et ecce pro majori, & praestantiori commodo tuo charissimos in Christo filios nostros Philippum Franciae & Eduardum Angliae Reges illustres, quos invicem hactenus, instigante inimico homine, dissidentes pacificasse Domino favente confidimus, ad tuum subsidium efficaciter per nostras literas excitamus. Dat. Reate III. non. octobris anno IV.

Inter Francos & Anglos confectam pacem significat Bonifac.

XVII. Eadem spe adornandae in occidente expeditionis Armenorum patriarcham erexit Bonifacius, (*c*) significavitque, pacem inter principes Christianos confectam, Aragonum Regem, qui Siciliam tenuerat, adversus fratrem illius invasorem bello se accingere, ac brevi, Siculis rebus compositis occidentalium vires in Saracenos conversum iri.

(c) Ib. ep. 271. Meliorum spe Gregorium patriarcham erigit.

Gregorio patriarchae Armenorum.

Bonifacii ad patriarcham Armen. literae.

Ex literarum tuarum tenore, & relatu tui nuntii, qui nobis praesentavit easdem, Apostolatui nostro innotuit reverentia & devotio, quam geris ad nos & ad sanctam Romanam ecclesiam, matrem ecclesiarum omnium & magistram. Innotuit etiam vera, & pura professio, qua nos caput universalis ecclesiae orthodoxae, successorem Petri, vicarium Jesu Christi, & universalis dominici gregis pastorem humiliter recognoscis. Percepimus etiam de vexatione quasi continua, qua manus hostium crucis Christi Armeniae regnum impugnat, & solito plus affligit: circa quod tu, ad nostra & Latinorum subsidia merito gerens fiduciam, pacificationem Latinorum ipsorum nobis provide suasisti. Super quibus praesentibus respondemus, quod nos de tua devotione gaudentes, praedicti regni vexationes, angustias, & aerumnas paternae compassionis charitate partimur; & relevationem ipsarum eo amplius cupimus, quo magis necessarium, & promotioni negotii Terrae sanctae plus utilem existimamus. Nos enim ab ipsis nostrae promotionis ad apicem apostolicae dignitatis auspiciis inter alias solicitudines, quae ex cura nobis imminet pastorali, vigilias nostras & studia, Deo teste, convertimus ad pacificandos occidentales Reges & principes, illos praesertim, qui consueverunt in ipsius terrae praesidia promptius & utilius militare: & jam per Dei gratiam inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Franciae & Eduardum Angliae Reges illustres, qui aspere invicem dissidebant, pacem & treguas indiximus, & Deo perficiemus auctore; & alia cismarina regna studuimus concordare.

Exponit illi quanto studio mutua pace principes connectere nisus sit.

Francor. & Angliae Reges conciliatos.

Et

Jacobum Regem Arag. ad Apost. sedis obsequium revocatum.

Et charissimus in Christo filius noster Jacobus Aragoniæ Rex illustris, qui longo tempore in rebellione per devium oberrarat, ad nostra & Apostolicæ sedis mandata & devotionem in tanto fervoris spiritu est Domino inspirante reductus, ut qui contra Romanum ecclesiam insulæ Siciliæ fuerat occupator, pro viribus sub vexillo ipsius ecclesiæ sit contra fratrem proprium recuperator ejusdem. Pro cujus insulæ recuperatione non solum cogitatus immensos, & noctes insomnes expendimus; sed & eo largius innumeros sumptus effudimus, quo sine ipsa ad negotium generalis passagii minus proficere credebamus. Ad quod passagium dirigendum præ cunctis nostræ mentis affectibus aspirantes, vias ad id, ut possumus, præparamus.

Comparare se adversus fratrem ad Siciliam recuperandam.

Longe spes suæ Bonifacium, ac tristes rerum exitus, aliaque ea aliis exorta bella fefellerunt: cum Christiani a mutuis inferendis cædibus abduci non potuerint: atque hoc ipso anno Genuenses & Veneti, quorum opera Saracenorum barbaries tundi solitu erat, prope insulam Dalmatiæ adjacentem concurrere, cruentaque potiti victoria Genuenses, plurimas Venetorum triremes ceperunt, ut narrat Joannes Villanus (*a*). Quibus consentanea traduntur a Sanuto his verbis (*b*): *Apud Cursolum in Sclavonia fuerunt expugnati Veneti supradicti: & non modo hæc*, nimirum fluctus, & ventos infestos, *verum etiam suis oculis in oppositum solares radios assumpserant; habendo Januenses prædicti circa sexagesimum, Veneti vero circa nonagesimum numerum galearum; excepto quod Januensium prædictarum corpora galearum Venetis erant majora, & eis gent in pluri numero collocata.* Sed a tristi Christianorum discordia ad pontificias, ad patriarcham Armenam datas literas, redeamus.

Occidentalium discordiæ spes eas evertunt.

(*a*) Jo. Villan. l. 8. c. 24.
(*b*) Sanut. l. 2. p. 4. cap. 9. Jo. Villan. l. 8. c. 24. Bizarr. de bello Venet. l. 2. Folieta hist. Genuen. l. 6.

Veneti cruenta prælia a Genuens. deleti.

XVIII. *Rogamus itaque tuæ devotionis constantiam, & hortamur attente, quatenus inter tribulationum angustias viriliter agas, & cor tuum in Domino confortetur. Expecta eum, & custodias vias ejus, saltem donec tibi, ecclesiæ, & regno Armeniæ tempus subventionis adveniat, quod dante Domino erit promptius quam credatur. Ipse namque Dominus prope est iis, qui tribulato sunt corde, & oculi ejus super timentes eum, & in eis qui in misericordia ejus sperant. Nos quidem in favorem negotii & succursum pridem præfatis Francorum & Anglorum Regibus apostolica scripta direximus, & illud quod, Domino præstante, poterimus consilium & auxilium intendimus exhibere. Hortamur insuper & rogamus attente, ut studeas Armenorum clerum, & populum in fide, quam prædicta sancta Romana prædicat, docet, & tenet ecclesia, per te & alios informare; ut purgato omni vetustatis errore, in fide ipsa sint stabiles, & in opere efficaces ad animarum suarum salutem, gloriam & honorem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum. Dat. Reate VII. kal. novembris anno IV.*

Hortatur patriarcham ut Armenos fide orthodoxa erudiat.

XIX. Nec ad Bonifacium modo, sed ad Francorum quoque & Anglorum Reges suos legavit oratores Armenus, ut ipsos ad ferendam laboranti Armeniæ opem retundendosque infidelium impetus excitaret: quos Bonifacius literis suis, ut justissimam causam amplecterentur, permovere est conatus (*c*).

Sollicitat Francorum & Angl. Reges ad ferendam Armeniæ opem.

(*c*) Lib. 4. ep. 262.

Datæ ad Philipp. Regem eo argumento lit.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

Charissimi in Christo filii nostri Sembat Armeniæ Regis illustris nuntiis & literis paterna benignitate nuper receptis, tam ea, quæ ipsæ continebant literæ, quam quæ dicti nuntii coram nobis & fratribus nostris ex parte ipsius voluerunt exponere, vidimus & audivimus diligenter. Ex quibus comperimus, quod ipse Rex, tamquam devotionis filius, Romanam matrem ecclesiam reveretur, & ad Christiani populi dilectionem & honorem aspirans, ad Deum & ipsam ecclesiam fideliter se dirigit & conformat. Cum igitur idem Rex, cui & regno suo adversa conditio temporis per inimicos fidei Christianæ solito durius se nuper exhibuit incitamento multiplicis vexationis infestam, ad te, de quo in hac parte confidit, fiducialiter pro subsidio habendo nuntios suos mittat; nos vexationibus ejus & angustiis interno compatientes affectu, celsitudinem Regiam rogamus & hortamur attente, quatenus regia circumspectione prospiciens, quod Regnum Armeniæ est, sicut fertur, ipsi Terræ sanctæ propinquum, & per illud ex diversis causis de præfata Terra sancta, si fidelium Christianorum crucesignatorum & crucesignandorum ordinatus progressus affuerit, potest faciliori recuperatione sperari, aut grande ex eo subsidium provenire; & benevole ipsos nuntios recipiens, & benigne pertractans, sic te ipsi Regi Armeniæ, secundum quod tibi qualitas temporis se commodam offeret, ac Dominus inspirabit, liberalem exhibeas & propitium, quod digne Deo inde complaceas, regium serves honorem, præconiam laudis acquiras, & eundem Regem ad tua beneplacita futuris constituas temporibus debitorem. Dat. Reate III. non. octob. anno. IV. Hactenus Pontifex, qui etiam conceptas eadem verborum forma literas ad Eduardum Regem Anglorum dedit (*d*).

Recuperari facilius Armenorum opera Terram sanctam posse.

(*d*) Reg. post eand. ep.

Porro Sembat, qui sceptrum Armeniæ scelere fratri Aytono eripuerat, non externo modo, sed domestico etiam bello implicitus erat: ac tum oppressus est insidiis, cum tyrannidem, Aytono Rege orbato oculis, & præfocato Thoroso fratre, constabilivisse arbitrabatur, ut nar-

Sembat tyrannus Aythonum orbat oculis.

(a) Sanut. l. 3. p. 13. c. 2.

Restitutus Aytono divinitus oculorum usus.

narrat Marinus Sanutus his verbis (*a*): *In reditu*, nempe e Tartaria, *fratres Aytonem*, *& Thoros capiens*, fuerant ii proditi a Tartaris, a quibus auxilia eblandiri nitebantur, *& cunctis bonis expoliant, in Armeniam duxit; Thoros eum chorda arcus stricto gutture suffocari fecit, & visum Aytoni; quem ille nutu Dei recuperavit. Quod attendens Constans quartus frater, indoluit vehementer, & aggressus Regem Sembat personaliter cepit, & carceri mancipavit, & Aythonem libertati restituit. Ille liber effectus ambos fratres sub tuta custodia misit ad Constantinopolitanum Imperatorem, rogans ne eos sineret evagari.* Recuperasse regnum Templariorum & Hospitalariorum equitum, atque aliorum amicorum ope, refert Bosius (*b*) ex Aythoni literis ad Rogerium e Pinibus ordinis Hospitalariorum magistrum, quibus rogavit, ut Cyprium Regem ad conjungendas pro instaurandis Syriæ rebus vires impelleret: quem præclara multa facinora explicuisse in Saracenos visuri sumus: sed de his inferius.

Thorosum necat.

Regnum Aythonus recuperat.

(b) Bos. p. 2. l. 1. hist. eq. Hosp. ad hunc annum.

XX. Nunc Armeniæ rebus adjungemus, Gregorium Catholicon Armenorum professum esse, solvendarum canonicarum legum de consanguinitatis gradibus auctoritatem ad Romanum Pontificem, supremum sacrorum antistitem, spectare: ac principem Sembat, & Isabellam Guidonis Joppensis comitis filiam a Stephano prædecessore Catholico, qui id jus sibi arrogarat, illusos, a Bonifacio contendisse, ut in contracto vitio matrimonio perstare liceret. Ex qua occasione Bonifacius subjecto diplomate pronunciavit, (*c*) solum in terris Christi vicarium, B. Petri cathedræ insidentem, consanguinitatis impedimenta removendi potestate valere.

(c) Lib. 4. ep. 165.

Auctoritas solvendæ legis de grad. consang. ad quem spectet.

Dilecto filio nobili viro Sembath de Botha, & dilectæ in Christo nobili mulieri Isabellæ natæ quondam G. comitis Joppensis Mamistrunæ diœcesis uxori ejus.

Sancta Romana ecclesia non solum venerandorum conciliorum diffinitionibus, & B. Petri æternæ vitæ clavigeri meritis, ecclesiis cæteris est prælata; sed evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri eidem Petro dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, in orbe terrarum obtinuit principatum. Qui siquidem Petrus, quamvis cum ei dixit Dominus: Pasce oves meas; cura & pontificium Christianorum omnium ipsi generaliter collata fuissent, propter quod est Cephas etiam appellatus; tamen huic ecclesiæ peculiariter præfuit, dum postremo Romanis per Spiritum sanctum specialiter datus Apostolus, eis Evangelium prædicavit: ipseque ac sibi associatus beatissimus Paulus, vas electionis, uno die sub Nerone Cæsare in urbe Romana martyrio coronati, eandem ecclesiam suo pretioso sanguine Christo domino consecravit. Qui igitur Romanæ, cui ex dispositione divina, licet immeriti, præsidemus, ecclesiæ præest, successor est Petri, & ipsius propterea fungitur potestate: alias Deus & homo Jesus Christus, ad dexteram Patris sedens, suam universalem unam, & militantem Ecclesiam acephalam, id est sine aliquo qui super omnes vices ejus in terris gereret, vel habentem quasi monstrum plura capita reliquisset; quod non tam rationi contrarium etiam in natura, quam hæreticum censeretur. Et hæc Romana sedes mater est fidei, sola auctoritatem ab ipsis exceptam præstat conciliis, jura statuit, & omnibus legem ponit. Hinc sive patriarchatus cujuslibet apicem, sive metropoleon primatus, aut episcopatum cathedras, vel ecclesiarum cujuscumque ordinis dignitatem instituit; inde dispensationum supra jus absolutam obtinuit potestatem, ac verbo, quo cælum & terra constructa sunt, terreni & cælestis imperii jura quæsivit. Quo fit ut qui Romanæ ecclesiæ privilegium hujusmodi ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, proculdubio labitur in hæresim, & illi contumax reputetur. Hæc novissime diebus istis Gregorius in Armenia, quæ olim est dicta Cilicia, unde originem ducitis, Catholicon gerens officium, est professus: hæc etiam sanctorum patrum, & orthodoxorum doctorum habet incommutabilis & vera sententia.

Probatur ad Rom. Pontif. spectare.

Id Catholicon Armen. profitetur.

Sane pro parte vestra nobis oblata petitio continebat, quod vos, tertio ad invicem consanguinitatis gradu conjuncti, matrimonium contraxistis, vobiscum in hujusmodi copula quondam Stephano, dictum in eadem Armenia gerente officium, dispensante; quodque, credentes hujusmodi dispensationem legitimam, diu insimul in tali permansistis matrimonio, filiosque procreastis ex ipso, quorum aliquos jam decstis militare. Verum quia veridica assertione memorati Gregorii, in hujusmodi gestione officii successoris dispensantis prædicti, pervenit ad vestram notitiam, quod dicta dispensatio nulla fuit, utpote facta ab eo, qui potestatem hanc non habuit dispensandi, nobis humiliter supplicastis, ut, quod in dicto matrimonio valeatis licite remanere, prolem susceptam & suscipiendam ex eo legitimam, nuntiando, dispensare vobiscum misericorditer dignaremur.

Nos igitur, attendentes quod solus Papa Romanus, qui vocatus est in plenitudinem potestatis, cæteris prælatis in sollicitudinis partes assumptis, secundum sacros canones in iis & similibus casibus obtinet potestatem; nec immerito, nam cum matrimonium ad ipsius efficatius vinculum, ampliorem ejus dignitatem, & in privilegium speciale instituerit ipse Deus, indignum fuisset, ut alii quam Romano præsuli Dei vi-

vicario prærogativa dispensationis hujusmodi deberetur; intuentes etiam, quod magnum existat matrimonii sacramentum, & idcirco ejus in dispensando causa, tamquam annumerata majoribus, sit ad Petri sedem solummodo reservata; ac considerantes, quod per instituta canonica in matrimoniis contrahendis est memoratus gradus prohibitus; & ideo cum canones ad sui observantiam omnes astringant, ille solus, summus videlicet Pontifex, qui eos condere potest, quive legibus est solutus, cujusque auctoritas in ipsis sæpius intelligatur excepta, vel etiam alois, cui per eosdem canones nominatim concessa sit dispensandi facultas super illos, at per dispensationis lenitatem rigorem eorum ex causa temperet, potestatem habebit; irrefragabili veritate suffulti dicimus, quod dictus quondam Stephanus in hoc dispensare non potuit: propter quod non dispensator extitit, sed deceptor, & quantum in ipso fuit, vis & potestatis canonum in hac parte temerarius dissipator, &c. subdit ex benignitate apostolica ad Sembat & Isabellæ gratiam deprecatore Rege Armeniæ se leges canonicas solvere, ut in suscepto conjugio perstare possint. *Dat. Reate v. id octobris anno* IV.

XXI. Orta inter Regem Cypri, & Templarios discordia. (a) Ib. ep. 46.

In Cypro graves ardebant discordiæ inter Henricum Regem & Templarios, qui Syria a Saracenis ejecti, ad tutandum id regnum se receperant: ac ne ob ea dissidia Christiana res in periculum conjiceretur, solicitus Bonifacius, tum Jacobum (a) de Molai templariorum equitum supremum magistrum, ut cum Rege pacem iniret; tum Henricum, ut debita benevolentia equites complecteretur, ne destituta eorum ope insula barbaricis irruptionibus pateret, est adhortatus: *Fili charissime*, Henricum Regem alloquitur (b), *tuam volumus considerare prudentiam, quanta olim ipsis magistro & fratribus*, nempe Templariis, *in dicta Terra sancta pericula contigerunt, quantis eos afflixere pericula ipsa languoribus, quanta eos fiducia duxerit ad confugiendum ad tui regni præsidia, & quibus ipsi, sic inibi fiducialiter respirantes, sint alliciendi favoribus, & mansuetudinibus confovendi. Nec minus advertendum inspicimus, quod mora eorum in dicto regno securitatem maximam contra hostes fidei tibi & ipsi regno producit, & si, quod absit, sive per eorum sive tuæ gentis injuriam recessus ipsorum inde contingeret, magnam sumerent ex hoc dicti hostes audaciam, & grandia tibi ac regno præfato, ac irreparabilia forsitan propterea possent pericula provenire, quorum sancta mater Ecclesia & universus fidelium Christianorum populus non redderentur expertes; sed hujusmodi vitanda procella percelleret universos, &c. Dat. Romæ* XIV. *kal. aprilis anno* IV. Exasperarat inter cætera Templarios vectigal a suis familiaribus & mancipiis duorum bysantiorum in singula capita pendi, ac privilegia quibus hactenus erant potiti, labefactari: ad quæ temperanda latam a Bonifacio constitutionem inferius visuri sumus. Jam susceptum in Columnenses bellum sermone perstringimus.

(b) Ibid. ep. 47.

Sopiendæ illi incumbit Bonifacius.

XXII. (c) Lib. 3. ep. cur. 3. 6. 8. & 369. Gestum in Columnenses sacrum bellum. (d) Ead. ep. 3.

Tulit in eos plura edicta (c) Bonifacius: cumque ipsi arcis Prænestinæ propugnaculis se tuerentur, ac valida præsidia compararent, indictæ jam ante militiæ sacræ legatum Matthæum Cardinalem Portuensem, & S. Ruffinæ episcopum creavit: utque ad illam milites alliceret, indulgentias sacras, in Syriam contra Saracenos profectis olim propositas, in Columnenses præliaturis contulit (d): ut vero hostes oppresserit, dicetur postea. Jam nonnulla ipsius in benevolos sacra beneficia collata addimus. In primis Reginæ Siciliæ Margaritæ, Caroli I. viduæ, ad conciliandam conscientiæ serenitatem hæc permisit (e): *Tuis supplicationibus inclinati, tibi ut omnem pecuniam, quam te minus licite a quibuscumque recepisse commemoras, si inveniri non possint quibus ejusdem pecuniæ restitutio sit facienda, possis de tui confessoris consilio in usus infirmorum & pauperum erogare, auctoritate præsentium indulgemus.* Huic simile est aliud, ad pietatem spectans (f): *Tuis supplicationibus inclinati devotioni tuæ auctoritate præsentium indulgemus, ut monasteria monialium inclusarum, quorumcumque ordinum, cum quatuor honestis matronis devotionis causa ter in anno ingredi valeas; dummodo tu & eadem matronæ in ejusdem monasteriis non edatis, nec pernoctetis.* Pertinet etiam ad res Siculas Pontificem pluribus institisse (g) apud Carolum Regem ac Robertum, majorem natu e superstitibus Regis Siciliæ filiis, Calabriæ ducem, ut Joanni de Procida sua bona, ut antea fuerat promissum, restituerentur.

(e) Lib. 4. ep. 465. Margaritæ Caroli I. viduæ concessa sacra beneficia.

(f) Ib. ep. 466.

(g) Ep. 98. & 99. Joannem Prochitam pristinis bonis restitui jubet Bonifacius.

XXIII. (h) Jo. Vill. l. 8. c. 25. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 7. Suffr. epit. l. 2. Ptol. Luc. in annal. & alii. (i) Bern. chr. Rom. Pont. hoc ann. Mart. Pol. l. 4.

Concussa est hoc anno Italia ingentibus terræmotibus, adeo ut in pluribus locis templa, tecta, palatia corruerent, ac præcipue ea clade afflictas has urbes Reate, Spoletum, Pistorium recenset Joannes Villanus; (h) additque ea fuisse calamitatum præsagia, quæ postea Italiam merserunt. Dominica vero prima adventus concitatum terræmotum, his verbis describit Bernardus (i): *Anno MCCIIC. Bonifacio Papa Reate cum sua curia residente, dominica prima adventus Domini in festo B. Andreæ Apostoli incœpit Reate, & in vicinis partibus vehemens terræmotus, qualem & quantum nullus tunc vivens viderat prius; diruitque multa ædificia in plerisque locis, multisque perdurantibus, multisque diebus & noctibus perduravit; non quidem continue, sed per plures vices pa-*

ri-

viter in die & in nocte; timoremque non modicum incussit Papæ, & Cardinalibus, & toti curiæ. Confugitque Papa ad claustrum fratrum Prædicatorum Reate, qui in altiori & solidiori loco positi erant, ubi in claustri prato facto tentoriolo festinanter subtilibus asseribus conquievit. Homines vero de nocte ibant & fugiebant ad campos, sub dio manentes, ne ædificia super se corruerent formidantes, in timore magno expectantes: cadebantque passim homines & jumenta, tum terra tremeret, & motibus uteretur insolitis. Subdit auctor Bonifacium eadem hebdomada prima adventus Nicolaum Prædicatorum & Joannem Minorum summos magistros, ac Petrum Hispanum Cardinalatu decorasse: [1] is vero Nicolaus vir pietate & doctrina exeultissimus, primum S. Sabinæ presbyter Cardinalis creatus, deinde ad Ostiensem episcoparum promotus, demum accepto Benedicti XI. nomine Bonifacio in summo Pontificatu successit, de quo hæc S. Antoninus in ordinis Prædicatorum insignibus vitis refert: (a) Nonus generalis ordinis fuit frater Nicolaus de Tarvisio. Hic in pace & humilitate ordinem rexit duobus annis cum dimidio, magnus amator & sectator communitatis. Hic venerabilis pater dominus & magister quandoque retulit de scripto, qui noverat plenius veritatem, quod decimoquarto ætatis suæ anno ingressus est ordinem, in quo quatuordecim annis primis studuit & profecit magnifice, & aliis quatuordecim sequentibus exercuit officium lectoriæ, & quatuordecim aliis annis in prælationis officio in ordine laboravit & ex magisterio ordinis generali fuit assumptus ad cardinalatum, ex quo demum ad papatum.

Bonifacius Reate ex eo in periculum adductus.

Tres viros insignes Cardinales creat.

Nicolaus Prædic. magister in pontificatu postea successit Bonifacio.

(a) Anton. 3. p. tit. 23. c. 12.

Ut se in religiosa sodalitio gesserit.

XXIV. Adnectanda hic sunt, quæ ad Ecclesiæ jura asserenda Bonifacius gesserit, atque in primis apostolico zelo Francorum Regem a deripiendis ecclesiarum Pictaviensis, (b) & Laudunensis (c) bonis compescuit. Exemplum literarum, quas ad ipsum pro Laudunensi ecclesia dedit, infra scriptum est.

Ecclesiarum jura a Philippi Regis invasione vindicat Bonifacius.

(b) Lib. 4. ep. 471.

(c) Ib. ep. 259.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Cum nuper ex quibusdam causis venerabilem fratrem nostrum Gazonem Laudunensem episcopum fecissemus citari, ut infra certum terminum coram nobis personaliter compareret, sibique mandari, quod in spiritualibus vel temporalibus Laudunensis ecclesiæ nullatenus ministret sine nostra licentia speciali; tu intellecto de interdictione administrationis hujusmodi, prætextu cujusdam consuetudinis, quam appellas regalia, administrationem eamdem temporalium, ac si vacaret ecclesia, per officiales & ministros tuos sicut accepimus, cepisti, eamque exercere assereris & tenere. Nos autem attendentes, fili, quod in hoc tu malo inductus consilio ista agis, non solum in animæ tuæ periculum & grave damnum memoratæ ecclesiæ, sed etiam exempli perniciem, silere non possumus, nec debemus omittere, quin tibi veritatis tramitem, & rectitudinis semitam ostendamus. Cognosce igitur, & firmissime tene, quod per interdictum administrationis, vel suspensionem, seu etiam excommunicationem prælati non vacat ecclesia: & ideo cum de jure aperto & ratione probata administratio non vacantis ecclesiæ ad te nullatenus pertinere noscatur, consuetudo prædicta, quam habere diceris in aliquibus, dum vacant, ecclesiis, ad casus hujusmodi & similes, per quos non vacant ecclesiæ indubitanter, sicut etiam cum tuis nuntiis ista nuperrime in Urbe tractavimus; tibi non poterit nec debebit extendi. Sic ergo hæc in futurum evita, & in præsentiarum ab eis cessa, ac emenda præterita, quod apud Deum laudem acquiras, ut sicut charissimus filius de devotione ad ecclesiam matrem tuam, more patrum tuorum, merito commenderis. Datum Reate IV. id. octobris anno IV.

De eo lit. ad Phil. Regem.

In causa vero quæ inter Lugdunensem archiep. & Regem civesque agitabatur,

cum

NOTÆ [1] Cardinalium sub Bonifacio VIII. promotiones nedum in annalibus ecclesiasticis; sed & apud Ciaconium turbatas esse ea iis, quæ hic tradimus, perspicue constabit. Bernardi Guidonis chronicon pontificium, quod annalista ex vaticano codice identidem laudat, opera cl. Muratorii tandem prodiit rer. Ital. to. III. ex ejus vero chronici inspectione discimus, annalistam nostrum minus sincere ejus mentem, ad rem præsentem quod attinet, expressisse. Ita enim hac de re scribit Bernardus: *In hebdomada prima adventus anni 1298. pridie nonas mensis decembris, Bonifacius papa assumpsit IV. ad cardinalatum, archiepiscopum Toletanum* (Consalvum Rodericum) *dominum Richardum de Senis, dominum Theodoricum Viterbiensem*, (legendum Urbevetanum ex iis quæ Ciaconius affert) *& fratrem Nicolaum de Trevisio, quem fecit primo tunc S. Sabinæ presbyterum cardinalem; & postmodum vero aliter fecit fratrem Joannem de Murro generalem ministrum fratrum Minorum cardinalem episcopum Portuensem, & Petrum Hispani cardinalem episcopum Sabinensem.* In hac ergo renunciatione diei IV. decembris non sex, ut recenset Oldoinus in addition. ad Cia on. sed quatuor tantummodo assumpti sunt; nec ad eam pertinet cooptatio Joannis de Murro, & Petri Hispani, qua in re annalista erravit. Ea quo etiam Pagi in breviario conjectura corruit, reputantis Joannem de Murro, & Petrum Hispanum hac quidem decembris die renunciatos fuisse cardinales; dein vero anno 1302. in episcopos cardinales evectos fuisse. Cum enim cardinalitiam dignitatem ea die non adierint, ut vulgo hucusque existimatum fuit, superest ut anno demum 1302. primo in cardinales simul & episcopos assumptos agnoscamus. MANSI

cum nondum ea decisa esset, Bonifacius Narbonensi archiepiscopo, episcopo Æduensi, atque archidiacono Rhotomagensi, quos anno superiori templa & sacra civibus restituere jusserat, denuntiare præcepit, (a) ut interdictum hoc etiam anno non teneret. Præterea cum bona, quæ Joannes tit. S. Cæciliæ presbyter Cardinalis in pia opera collocanda, atque ad extruendum Parisiis pauperibus clericis operam theologiæ daturis collegium legarat, a fisco regio invasa essent, Bonifacius Joanni tit. SS. Marcellini & Petri repetendi illa bona, provinciam commisit (b): eaque de re ad archidiaconum Narbonensem & Grimerium Placentinum datæ literæ. Nec tamen regii administri rapaces manus continuere: extant enim ea de re Benedicti XI. querelæ (c). Demum cum Philippus Rex ecclesiastica jura labefactare pergeret, illum inter & Bonifacium atrocissima dissidia concitata inferius visuri sumus.

Joannis tit. S. Cæcil. pia legata a Phil. repetita.

(a) Ep. 325. & 326.

(b) Ep. 233.

(c) Bened. XI. l. 1. ep. cur. 64.

Annus

I. Gestum adversus Siculos bellum.

ANnus a Virginis partu millesimus ducentesimus nonagesimus nonus, indictione duodecima, perduellium Siculorum clade insignis extitit: conflata enim ex Aragoniis & Neapolitanis florentissima triremium septuaginta classe, de illis parta victoria est: quamvis postea victor exiguos admodum ex illa fructus collegerit. Quæ antequam oratione explicemus, nonnulla de Bonifacii in revocando eo regno ad Caroli obsequium studio præmittenda.

Incitatus in eos Jacobus Rex Aragon.

Cum itaque Pontifex Jacobum Aragonum Regem ad persolvenda socero promissa, ac Fridericum justo bello ex arrepta tyrannide depellendam permovisset, illi ad sustinendos sumptus bellicos decimas Aragoniæ, Valentiæ, Cataloniæ, Balearium, aliarumque terrarum, Sardinia & Corsica exceptis, attribuit (a). Quæ vero justæ causæ ipsum ad id impellerent, his verbis expressit (b): *Quamquam Apostolicæ sedis circumspecta benignitas, quæ piæ matris laudabilem morem servans, in suis processibus pietatis ac misericordiæ lenimenta non deserit, quæve libentius parcit quam puniat, Fridericum & Siculos ab erroris invio, per quod praecipiti passu fluunt, multifarie multisque modis revocare sategerit, & ad gregis dominici caulam reducere paternis affectibus prosequendo; ipsi tamen animis obfirmatis ad malum, & ad actue dannabiles indurato proposito, aures suas surdæ more aspidis obturantes, ne matris voces revocantis audirent, non solum illius salubribus parere suasionibus contempserunt; verum etiam pejora prioribus adjicere non verentur, in animarum suarum periculum & fidelium scandalum plurimorum.* Subdit pio se teneri desiderio vindicandæ e Saracenorum tyrannide Terræ sanctæ, quam magno religionis Christianæ opprobrio barbari contaminant; nec tanto operi vacare posse, nisi prius Siculorum perdomita sit contumacia: intestinis enim tum bellis vacuam Ecclesiam vires omnes ad instaurandas res Asiaticas conversuram. Ad quæ promovenda consilia significat Aragonio, Valentino, Balearico, & Catalano clero sacerdotiorum decimas Jacobo Regi attributas: quæ literæ Anagniæ VII. id. junii consignatæ sunt.

(a) Lib. 5. ep. 208.
(b) Ead. ep.

Proposita illi Siculorum pertinacia.

Retardari ab iis Syriæ recuperandæ consilia. Attributæ in sumptus bellicos decimæ.

II. Suscepit præterea Bonifacius Jacobum in apostolicam clientelam, (c) prohibuitque, ne quis Christianus princeps infesta illius terris signa inferret cum Siculo bellu implicitus causam ecclesiæ tueretur.

(c) Ibid. ep. 206. 207.

Promissa clientela Apostolica.

Ad incendendum vero ad rem strenue conficiendam militum ardorem, indulgentiarum præmiis eos omnes affecit, (d) qui Jacobi Regis & Roberti ducis Calabriæ signa sequerentur: tum ut facilius Siculos proliceret ad officium, proposita veniæ spe, Guillelmum designatum episcopum Salernitanum instruxit auctoritate, (e) ut eos, qui transfugerent ad partes ecclesiæ, censuris solveret, adigeretque sacramento pontificiis imperiis parituros: ut etiam militum saluti æternæ consuleretur, sacris illum in exercitu administrandis præfecit, utque viros pietate conspicuos ad exhomologeses excipiendas, aliaque ad divinum cultum spectantia peragenda adhiberet, provinciam dedit (f).

(d) Ib. ep. 192.
Guillelmus electus Salern. creatus nuntius in exercitu.
(e) Ep. 190.
(f) Ib. ep. 193.

Bonifacius, &c. Guillelmo electo Salernitano.

Sacris administrandis præfectus.

*Discretioni tuæ, de qua fiduciam gerimus pleniorem, deputandi per te, vel alium, seu alios viros idoneos, sacerdotes quot, & quoties, ac de quibus videris expedire: & concedendi illis, quod audire confessiones illorum, qui erunt in prosecutione prædicti negotii contra rebelles & hostes prædictos, eis volentium confiteri; & injungere ipsis pœnitentiam salutarem, & divina officia solemniter celebrare, ac ministrare omnia ecclesiastica sacramenta, & tradere fidelium defunctorum corpora ecclesiasticæ sepulturæ, nec non proponere prout expedire viderint verbum Dei, etiam si in loco fuerint interdicto; interdictis tamen & excommunicatis exclusis, prosecutione ipsa durante, licite ac libere valeant; quodque tu eadem facere ac exequi licite possis concedimus plenam & liberam auctoritate præsentium facultatem. Dat. Anagniæ VI. id. * julii anno V.*

* junii
Jacobus Rex Arag. cum Neapolitana classem jungit.

III. Hæc veteri more Bonifacius, qui divini Numinis gratiam in Siculos profecturis conciliare meditabatur, ut ejus auxilio fulciti, tectique præsidio, de hoste triumpharent. Nec illum spes suæ delusere: cum enim Jacobus cum triremibus triginta Neapolim applicuisset, conjunctisque aliis Caroli Regis soceri ipsius, in Siciliam vela fecit. [1] Nec defuit animis Fridericus ipsius frater, ut imminentis belli

III. Fridericus maxima clade fusus.

NOTÆ [1] JAcobi regis in Siciliam appulsus una anno anticipandus est; teste enim anonymo Siculo a Martene vulgato anecdot. to. III. Jacobus ipse cum Roberto Calabriæ duce regis Caroli filio, & Ragerio de Laoria classem in Siciliam invexit die XXIV. augusti XI. indictionis anno MCCXCIII. qua ipso anno in eandem classem impetum facientes Messanenses illam dissiparunt, triremibus sex captis, quibuscum Joannes Rogerii de Laura nepos in hostium potestatem devenit; & ab his judiciaria sententia capite damnatus periit. Anno vero sequenti, nempe 1299. die IV. julii facta rerum conversio est; nam conserto prælio insignis de Siculis victoria ab Aragoniis relata est, quamquam Fridericus mansit incolumis, sive ab Aragonia dimissus, sive felicitate sua evadens.

Dein

(a) Jo. Vill. l.8. c.29. (b) MS. vet. de rebus Sic. p. 38. (c) Ptol. Luc. in annal. (d) Anton. 3.p.tit.20 c.8.§.3. (e) Sur. ind. l. 2. & l.5. annal. c.38. (f) Summ. hist. Neap. l.3. (g) Fazel. post dec. l.9.c.3.

belli molem sustineret: instructa enim classe, cui Fridericum Oriam præfecit, in Jacobum fratrem, qui in insulam excensionem facere parabat, magna audacia invectus, prælium conseruit, in quo magna clade attritus est, Rogerii maxime Lauriæ, qui Jacobi classi præerat, insigni virtute ac felicitate. Capta sunt Siculorum sex millia, triremes viginti duæ in victorum potestatem venere; ipsa etiam triremis, in qua Fridericus vehebatur, in Aragonum potestatem cecidetat, eoque prælio confecta res, Siciliaque recuperata videbatur: sed victum Aragonii ea patriæ amore incolumem dimiserunt. Hæc pluribus Joannes Villanus (a), M. S. (b) vetus de rebus Siculis, Ptolemæus Lucensis (c), S. Antoninus (d), Surita (e), Summontius (f), Farellus (g), & alii. Dein Jacobus victoriæ persequendæ, atque occasioni debellandæ Siciliæ defuit, cum qui poterat ea clade consternatos Siculos armis victricibus ad imperium ecclesiæ cogere, in Aragoniam suscepto victoriæ labore, ac parta gloria, sed neglecto fructu, intempestive recessit. Qua de re postea graves querelas Bonifacius effudit. (h)

Parta ea victoria Jacobus, cum Siculos cogere ad officium posset, intempestive abscessit. (h) Lib.6. ep. 74.

IV. Gerardus Sabin. ep. Landulpho Card. ad gerendam in Sic. legat. adjunctus. (i) Lib.5. ep. cur. 6. (k) Ib. ep. 7. ad 48. & ep.48. (l) Ep. 51.

Lapsis aliquot diebus ab ea Siculorum clade, Bonifacius Gerardum Sabinensem episcopum Apostolicæ sedis legatum ex sacri senatus consilio in Siciliam decrevit (i): summaque auctoritate, ut in eos, qui ipsius respuerent imperia, censuras vibraret instruxit; ac pluribus prærogativis, ut partes suas præstantius impleret, ornavit (k). Non tamen revocavit Landulphum S. Angeli diaconum Cardinalem, sed utrumque gerendo illi muneri conjunxit. (l)

Partam victoriam persequi Carolus meditatur. Ob virium imbecillitatem ab eo consilio deterretur. Auctis copiis Philip. princip. Tarent. transmittit. (m) Ep.59. (n) Reg. post eand. ep.

Hæc inter quid gesserit Carolus Neapolitanus Rex, cum se a Jacobo genero destitutum cerneret, atque aliunde fractas debilitatasque Siculorum vires intueretur, indicant literæ pontificiæ: Ipsum persequendæ victoriæ filios instare jussisse: sed cum illius vires infirmas ad comparandam armis Siciliam Bonifacius animo reputaret, inhibendos tunc illius conatus censuit ne, si prælio vinceretur, hostem magis in superbiam efferaret. Cumque postea excitis novis auxiliis copias auxisset Carolus, Tarentinus princeps ipsius filius in Siciliam trajicere est meditatus. Quo audito consilio, cum Bonifacius impendentem illius principis cladem animadverteret, Carolo Regi gravissima dedit (m) imperia (n), ut ipsum temerario conatu abduceret.

Charissimo in Christo filio Regi Siciliæ illustri.

Subsistentibus certis & rationabilibus causis, per quas dilecti filii nobilis viri Philippi principis Tarentini nedum mutilas, sed nocivos in Siciliam censebatur accessus, accessum hujusmodi mandavimus impediri, & ipsum abinde revocari, si forsan ivisset. Unde miramur merito, & valde turbamur, quod sicut accepimus, cum exfortio armatæ novæ idem princeps se disposuit, & paravit ad transeundum in insulam memoratam: an tamen jam transierit ignoramus: sed indubitanter tenemus, quod in Siciliam ejus accessus, & mora multa dispendia parient, & ex hoc damna gravia subsequentur. Quapropter celsitudinem Regiam hortamur attente, per apostolica tibi scripta sub debito juramenti fidelitatis, quo nobis, & ecclesiæ Romanæ teneris, districte præcipiendo mandantes quatenus mandes, & facias cum effectu, quod si dictus princeps nondum in Siciliam tandem se contulit, illuc nullo modo se conferat; & si forte jam se duxerit conferendum, exinde penitus absque dilatione recedat, illuc nullatenus absque nostro & dictæ sedis beneplacito rediturus. Et ecce nihilominus venerabili fratri nostro archiepiscopo Neapolitano damus per alias nostras sub certa forma literas in mandatis, ut tam te, quam eundem principem ad id per sententiam excommunicationis in personas, appellatione remota, compellat. Dat. Lateran. IV. non. novembris anno V. Data pariter Neapolitano archiepiscopo imperia, ut Carolum objectis censuris a suscepto consilio abduceret. (o)

Jubetur a Bonifacio filium ab ea expeditione abducere. (o) Reg. post eand. ep.

V. Philippus trajicit in Siciliam exercitum. Feliciter initio rem gerit. (p) Surit. l.5. c.45. Ab hoste capitur. (q) Lib. 6. ep.72. Catania a Roberto recuperata. Manfredoniæ jura Manfredo e Maleta restitui jussa. (r) MS. vet. p 19. Surit. indic. l.2. & l.5. ann. c.42. Fazell. poster. decad. l.9 c.9.

Nec ingruentis mali conjectura Bonifacium fefellit: cum enim Tarentinus princeps cum triremibus quadraginta exposito in Siciliam exercitu post nonnulla feliciter gesta, dum ad munitæ arcis obsidionem incumbebat, a Friderico ad pugnam lacessitus, temere ad illam ruens, atque ex equo clava dejectus, captus est; (p) parte exercitus ex Neapolitanis conflata non consertis cum hoste manibus ex prælio se fuga subducente. Qua re audita postea Bonifacius ardentibus literis ob detrectata apostolica jussa Carolum increpuit (q).

Felicior Tarentino principe exitit in bello ipsius frater Robertus Calabriæ dux, qui plura loca munitissima, quæ M. S. vetus de rebus Siculis enumerat, atque ipsam Cataniam ad deditionem pellexit: (r) cui cum Manfredus e Maleta adhæsisset, tradidissetque nonnullas arces, tum ob id, tum ob alia officia sedi Apostoli-

NOTÆ

Dein vero eodem anno prælium novum inter Siculos & Philippum principem Tarentinum Caroli regis filium, ac Fridericum commissum die prima decembris anni hujus, idque felix Friderico obtigit, ipso principe Philippo capto. MANSI

(a) Bonif. l. 5. ep. 412.

licæ exhibita promeruit a Bonifacio, ut Carolum Siciliæ Regem ad Manfredoniam illi restituendam solicitaret (a) ac donationem ab Innocentio IV. factam confirmaret.

Carolus exhaustus ærario coronas oppignerat.

(b) Lib. 5. ep. 177.

Exhausit vero adeo in sumptibus iis bellicis ærarium suum Carolus, ut etiam coronas, gemmas, atque alia pretiosa ornamenta pro solvendo censu Bonifacio tradiderit; præterea ad sexdecim millia unciarum auri illi obstrictus (b) maneret.

Intentatum Siculis judicium.

(c) Lib. 5. ep. cur. 66.

Ut rebus Siculis hujusce anni finem imponamus: cum arma Carolus ancipiti successu tentasset, Bonifacius fulmen ecclesiasticum Friderico ac Siculis intentavit, & peremptorium illis purificatæ immaculatæ Virginis diem, ut ad dicendam causam se sisterent, præfixit. (c)

VI.

Bellum Columnense.

(d) Ib. ep. cur. 57. 58. 67.

Exeruit etiam in Columnenses cæterosque earum partium severitatem ecclesiasticam, ac pœnas alias incussit, scriptaque de iis acta publica renovavit (d): tum in Prænestinos, qui ab Romana ecclesia desciverant, promulgavit, ut urbem episcopali dignitate murisque exutam & deletam aratro sulcasset, atque aliam condidisset civitatis Papalis nomine, quam episcopatu Cardinalitio potituram decrevit.

Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

In communem notitiam fore credimus jam perductum, qualiter hactenus tempore, quo Jacobus de Columna, & Petrus nepos ipsius, dudum Romanæ ecclesiæ Cardinales, in reprobum sensum dati, effectique schismatici, contra nos & eandem ecclesiam rebellionis spiritum assumpserunt; Prænestina civitas, sequens ingratitudinis vitium, & beneficia grandia, honoresque multiplices, quæ sibi anteactis temporibus ejusdem ecclesiæ tribuit munificentia liberalis, & per quæ uberis exaltationis incrementa suscepit, in oblivionem deducens, & a sui memoria prorsus abiiciens; nobis & eidem ecclesiæ rebellare præsumpsit, præfatis adhærendo schismaticis, eisque favendo in crimine criminoso. Propter quod iram Dei, & nostram, dictaque sedis indignationem contra se non immerito provocavit, & excitavit obnixius ad exercendum gladium ultionis, ne tantæ tamque nefariæ temeritatis excessus cederet aliis in exemplum. Et quamquam prædicta civitas a tempore, cujus non est memoria, juris & proprietatis omnino fuisset, ac esset etiam ecclesiæ memoratæ; illa tamen pravitatis conceptæ nequitiam non solum continuans, sed augumentans, cum Jacobo & Petro prædictis tunc, sicut præmittitur, schismatis labe pollutis, in hujusmodi rebellione ac schismate temerario ausu persistere non expavit. Unde ne tam nefandum & horrendum scelus, & tam abominabile, tantumque flagitium remanere contingat aliquatenus impunitum, civitatem ipsam omnis civilitatis, communitatis, & universitatis jure apostolica auctoritate privamus, ac ipsam, muros seu mœnia, domos incolarum ejus, ac montem, & arcem, qui super civitatem eamdem & etiam infra eam existere dignoscuntur, præcepimus, & fecimus funditus demoliri, episcopatus cardinalatus honore, quem sub nomine Prænestini episcopi hactenus habuit, eam omnino privantes. Decernimus etiam auctoritate prædicta, ut civitas eadem nequaquam habitetur ulterius, nullusque in ea incolatum aut domicilium habeat, vel quomodolibet valeat obtinere: privando nihilominus eam privilegiis, libertatibus, & juribus quibuscumque, ipsamque aratro subiici ad veteris instar Carthaginis Africanæ, ac salem in ea etiam fecimus & mandavimus seminari, ut nec rem, nec nomen, aut titulum habeat civitatis.

Præneste in Columnensium gratiam advers. Pontificem rebellavit.

Captum excisumque est.

Episcopalis sedis & cardinalatus decore exutum.

Sulcatum aratro & sale conspersum.

VII.

Attendentes, quoque quod a sanctorum patrum pia & provida ordinatione processit, ut in præfata Romana ecclesia sex semper existerent episcopi Cardinales; postquam civitatem prædictam episcopalis Cardinalatus honore privavimus, civitatem novam, ne senarius episcoporum numerus impleatur, construi fecimus prope jam dictæ civitatis Prænestinæ destructæ locum, quam appellari volumus & præcipimus civitatem Papalem; ipsamque a cunctis hoc nomine nuncupari. In ecclesia vero B. Agapiti martyris posita juxta eam, quæ quidem ecclesia ante destructionem civitatis Prænestinæ, & privationem episcopalis dignitatis & cardinalatus extitit ecclesia cathedralis, ordinamus erigi & construi altare in honorem beati Bonifacii, ipsamque non illius, sed hujusmodi novæ civitatis Papalis esse volumus ecclesiam cathedralem, eamque habere illa privilegia, jura, actiones, & bona, prælationem, dignitatem, & honorem, quæ habuerat quando erat ecclesia cathedralis Prænestinæ civitatis ante destructionem ipsius tempore nostro factam: statuentes ut civitas Papalis prædicta sub sui expressione nominis episcopum habeat Cardinalem, qui se civitatis Papalis episcopum nominet, & ab aliis hujusmodi nomine similiter appelletur: quodque Cardinalis episcopus, qui hujusmodi præerit civitati Papali, habeat tam in Romana, quam aliis ecclesiis quibuscumque omnia bona & jura, privilegia, dignitates, ac honores, quæ hactenus Prænestina ecclesia & episcopi Cardinales, qui ejus præfuerunt regimini, obtinebant ante destructionem præmissam. Nulli ergo &c. Dat. Anagniæ id. junii an. v. Præfecit (e) novæ illi ecclesiæ Thedericum tit. S. Crucis in Hierusalem presbyterum Cardinalem, multisque prærogativis cives ornavit, quas pendendarum vigintiquinque librarum Parisiensium, censu clientelæ nomine imposito, sanxit (f).

Civitas alia papalis dicta condita.

In eam episcopatus Cardinalitius translatus.

Omnia jura, quæ olim Prænest. fuere illi addicta.

(e) Ep. 63. Thedericus Card. creatus novæ urbis episcopus.

(f) Ep. 52.

VIII.

Quamvis jam deleti Columnenses, Præ-

ne-

Joannes a Ceccano Campaniam & Maritimam infestat.

nesteque excisum esset, non tamen dirio pontificia tumultibus vacavit. Joannes enim de Ceccano, qui ipsis adhæserat, graviores in Campania, & maritima seditiones in Pontificem concitavit (a). Fuerat sæpe Annibaldorum familia, e qua Joannes oriundus erat, ecclesiæ partibus infensa: sub Clemente enim quarto contra Carolum pro Conradino steterat, pro quo facinore a Clemente damnati exilio, bonis mulctati, servituti expositi, posterique sacerdotiorum obtinendorum jure deturbati: (b) sed cum eæ pœnæ in ipsos exercitæ non fuissent, Joannes Annibaldi filius, turgidus animis, Campaniam & Maritimam invadere est meditatus: ac Terracinensibus sub Nicolao IV. in arma & seditiones versis, Joannes Annibaldus, urbis ingressu a Pontifice prohibitus, eam armis oppressit, mortuoque Nicolao IV. in Brunfortem Campaniæ & Maritimæ præsidem rebellavit, instructisque insidiis, dum Carolum Regem Ungariæ ad sedem Apostolicam euntem sequebatur, cepit; septemque Pipernates captos ea arboribus laqueo suspensos præfocavit. Demum Friderico tyranno Siciliæ contra Carolum II. favit, & Columnensibus, quamvis in eorum fautores ut in schismaticos pœnæ propositæ essent, se conjunxit; utque tot præterita mala novis cumularet, Campaniam & Maritimam, arrepta occasione, turbavit. In illum ergo Bonifacius justa iracundia concitatus, ejus bona Pontificio fisco addixit, (c) subditos sacramenti religione absolvit, testandi jure privavit, sacræ fidei censores in eum quæstionem exercere jussit: denique plurium aliarum pœnarum terrorem incussit.

(a) Ep. 65.

(b) Ead. ep.

Patrata ab illo scelera.

(c) Ead. ep.

IX. Erici Regis Daniæ oratores missi ad sedem Apost. a comite Hanroniæ male accepti. (d) Lib. 5. ep. 160. Ericus Dan. Rex & Christoph. frater censuris irretiti.

Justitiæ etiam zelo Bonifacius, cum Joannes Hannoniæ comes Erici Daniæ Regis oratores, iter ad sedem Apostolicam aggressos, tradidisset vinculis, crudeliterque affecisset; dedit illi ac Philippæ uxori imperia, (d) ut illatam eidem sedi ac Regi Danorum injuriam sarciret.

Cum in Regis Daniæ res oratio nostra incurrerit, non præterimus, pœnituisse Ericum Regem [1] & Cristophorum illius fratrem patrati sceleris in Lundensem archiepiscopum injuria in vincula abductum, ac flagitasse, ut censuris ecclesiasticis, quibus fuerant irretiti, solvarentur; eamque provinciam (e) a Pontifice impositam Ysarno Apostolicæ sedis nuntio, ut ipsos fidelium communioni restitueret.

(e) Ep. 157. Crantz. Dania l. 7. c. 25.

Fidelium cœtui restitui flagitant.

Dilecto filio Ysarno archipresbytero Carcassonensi cappellano nostro.

Nuper ex parte magnifici principis Erici Regis Daciæ illustris fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum ipse, ac nobilis vir Cristophorus frater ejus, & nonnulli alii eorum in hac parte complices & sequaces, pro eo quod idem Rex per se, vel alium, seu alios, & prædicti Christophorus & alii archiepiscopum Lundensem dudum capere ac detinere cupientes ausu sacrilego præsumpserunt, excommunicationis vincula sint astricti, & terræ ipsorum Regis, & fratris ecclesiastico subjaceant interdicto; nonnulli quoque clerici terrarum earundem, pro eo quod interdictum hujusmodi non servarunt, divina officia celebrando, vel immiscendo se ipsis, irregularitatis maculam incurrisse noscantur, providere ipsis super iis de benignitate Apostolica misericorditer dignaremur. Nos igitur de ipsorum conversione lætati, volentes eis misericordiæ januam aperire favorabiliter, quia de te, quem ad dictum Regem & partes illas pro iis & aliis negotiis duximus destinandum, specialem in Domino fiduciam obtinemus, discretioni tuæ absolvendi hac vice auctoritate nostra juxta formam ecclesiæ ab excommunicatione prædicta eosdem Regem, & fratrem, ac alios excommunicatos prædictos, cum ab eis fueris humiliter requisitus, impensa prius per ipsos satisfactione passo injuriam competenti; nec non & interdictum hujusmodi relaxandi; dispensandi quoque cum irregularibus memoratis super irregularitate præfata, injuncta eis omnibus pœnitentia salutari, prout secundum Deum animarum suarum saluti videris expedire, liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Lateran. xv kal. aprilis anno v. Instruxit etiam ea Ysarnum auctoritate Bonifacius, (f) ut censuris eos omnes, qui pacem in Dania disturbarent, defigere posset.

Data Ysarno nuntio solvendarum censur. auctoritas.

Censuris devinciri jussi, qui Daniam armis turbarent. (f) Ep. 158.

X. Lex de conjugiis soluta ad Erici Regis gratiam. (g) Ep. 159.

Servandæ vero in iis regionibus pacis studio Pontifex matrimonium Regis in vetito gradu contractum firmum esse jussit, (g) cum si dissolveretur, gravissimorum cum Suecis bellorum periculum impenderet. Di-

NOTÆ

[1] SI vera tradunt veteres illi Danorum chronologi a Ludevvig reliq. tom. IX. vulgati, oratores illi, quos Enricus Romam ablegavit, ipsi fuerunt Joannes Grand Lundensis archiepisc. & Isarnus apostolicus, per ea regna nuncius. Addunt vero anonymi illi, ab iisdem oratoribus ea Urbe redeuntibus totum regnum subjectum fuisse interdicto, quod duravit annis IV. & hebdomadis X. cessavit enim, iisdem adnotantibus, anno 1303. in cœna Domini. An tamen vera ab illis tradantur, suspicor; nam interdictum illud latum mense februario hujus anni scriptores illi affirmant; cur igitur eodem anno mense martio pontifex datis ad Isarnum literis mandat illi ut resipiscentem Henricum cum ecclesia reconciliet? Quæ ergo de interdicto hoc anno lato ab anonymis illis traduntur, vel ad superiores annos referenda sunt; vel mendum irrepsit in chronologiam illorum, quoad mensem lati interdicti. Scribebant illi medio sequenti sæculo; adeoque Crantzio longe antiquiores sunt. MANSI

Dilecto filio Ysarno archipresbytero Carcassonensi cappellano nostro.

Cur duxisset Ingeburgem Birgeri Regis filiam.

*Licet matrimonii contractum in quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradu sacri canones interdicant, consuevit tamen interdum sedes Apostolica super hoc devotorum, & maxime personarum sublimium inducta precibus dispensare. Petitio quidem Erici illustris Regis Daciæ nobis exhibita continebat, quod cum olim post mortem claræ memoriæ Erici Regis Daciæ patris sui, per potentiam & malitiam inimicorum ejus regnum oppressum foret multipliciter & collapsum, Rex pro tuitione ac defensione sua & dicti regni, charissima in Christo filia Ingeburgh sorore charissimi in Christo filii nostri Birgeri Regis Sueciæ illustris, de cujus præsidio propter hoc plurimum confidebat, matrimonium per verba de præsenti contraxit, ac etiam consummavit, & jam per plures annos cohabitavit eidem. Verum cum ipse Ericus ac dicta Ingeburgh quarto consanguinitatis gradu ad invicem se contingant, & ex eorum separatione, si fieret, maxima scandala, odia, & guerræ possent de facili exoriri; fuit nobis pro parte * humiliter supplicatum, ne providere ipsis super hoc de dispensationis gratia misericorditer dignaremur.*

Contingebat illam quarto consanguinitatis gradu.

* ipsorum

Cum igitur te ad dictum Regem Daciæ ac ad partes illas pro certis negociis duxerimus destinandum, discretioni tuæ, de qua fiduciam gerimus in Domino pleniorem, dispensandi auctoritate nostra cum eisdem Erico Rege & Ingeburgh, postquam idem Rex Ericus ab excommunicationis sententia, qua propter captionem, & detentionem venerabilis fratris nostri I. archiepiscopi Lundensis per eum vel officiales suos factas noscitur alligatus, juxta commissionem per alias nostras literas tibi factam per te rite fuerit absolutus, ut in hujusmodi matrimonio licite remanere valeant, prolem etiam susceptam, vel suscipiendam ex eis ex matrimonio supradicto nuntiandi legitimam, impedimento consanguinitatis hujusmodi non obstante; plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Laterani xv. kal. aprilis an. v.

Suscepti ex eo matrimonio liberi legitimi pronunciati.

Auxit (a) etiam legatum ea potestate ad Erici Regis gratiam, ut postquam ipsum piorum consortio aggregasset, eidem permitteret, ut in locis interdictis sacrorum usu divinam rem coram se peragendam curaret: *Libere*, inquit, *sibi auctoritate nostra valeas indulgere, quod quoties eum pervenire contigerit ad loca ecclesiastico supposita interdicto, possit sibi & familiæ suæ, & aliis comitantibus eos, januis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, submissa voce, in cappella sua per cappellanum proprium facere divina officia celebrari; dummodo ipsi causam non dederint interdicto, nec id contingat eis per sedem Apostolicam specialiter interdici; liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Laterani id. martii anno v.* Permisit etiam legato, uti Regi ad alendam pietatem eam facultatem concederet, ut ante surgentem lucem divina a suo cappellano celebrari juberet; verum ea lege, quam mox subjecit: *Proviso tamen, ut Rex parce hujusmodi concessione utatur, quia cum in altaris officio immoletur noster dominus Dei Filius Jesus Christus, qui conditor est lucis æternæ congruit illud non in noctis tenebris fieri, sed in luce. Dat. Laterani id. martii anno v.* Agit de hac legatione Crantzius, & tradit vocatum ad Lundensem archiepiscopatum regio studio Ysarnum postea ab ea ecclesia quam vitio erat consecutus ad Salernitanam traductum (b).

(a) Ep.62.

Concessa Erico Regi nonnulla privilegia.

(b) Crantz. Dan. l.7. c.25.

XI. Estonia infestata a barbaris.

Infestantibus per ea tempora Infidelibus Christianos Estoniæ, qui Daniæ Regi erant obnoxii, & Bonifacius Rigensi archiepiscopo, & Tharbacensi Osiliensique episcopis provinciam injunxit (c), ut Danis contra barbaros pugnaturis operam omnem, ac studium explicarent, nec religionem Christianam labefactari in iis regionibus paterentur.

(c) Lib.5. ep.164.

Venerabilibus fratribus Rigensi archiepiscopo, & Tharbacensi & Osiliensi episcopis.

Paganorum horrenda perfidia, statui Christianæ religionis infesta, fidelium avida turbare quietem, contra magnificum principem Ericum Regem illustrem Daciæ ac vassallos ejus in terra Estoniæ frequenter sicut accepimus, ausibus contumeliosis insurgit, ipsos impugnare præsumens, & satagens exterminare vassallos, ut per eorumdem potentiam paganorum super terram, quod absit, nefariis conatibus dilatetur. Quantum autem detestabile ac perniciosum existeret, quantumve Christicolis, & maxime vobis & aliis illarum partium in dispendium & opprobrium redundaret, si, quod avertat Altissimus, pagani prædicti prævalerent ibidem, & innatæ nequitiæ venena diffunderent, circumspectio vestra neglectui non debet exponere; sed sic considerare prudenter, quod zelus amoris Domini, & cultus fidei Christianæ in vestris ferventer insidere præcordiis dignoscantur.

Quare fraternitatem vestram rogamus & obsecramus in Domino, per apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus efficacibus studiis, ac viis & modis, de quibus expedire videritis, hujusmodi paganorum nefandis conatibus obviantes, præfatis vassallis ejusdem Regis Daciæ pro defensione dictæ terræ Estoniæ, ac dilatatione fidei memoratæ in eis sic prudenter, sic efficaciter assistatis, quod per stu-

Imposita Rigensi archiep. indicendæ religiosæ adversus infideles militiæ provincia.

ſtudia veſtra fides & religio Christiana habebant inibi, divini auxilii potentia ſuffragante, triumphum, voſque per hoc retributionis æternæ præmium, & laudis humanæ præconium, conſequi plenius valeatis, & conſtituatis Regem ipſum proceſſu temporis in noſtris beneplacitis debitorem. Datum Laterani xv. kalend. aprilis anno v.

XII. Greg. archiep. Strigon. Ungar. pacandæ juſſus incumbere.

Intulerant etiam infideles Ungariæ atrociſſimas clades, ac florentiſſimum olim regnum in ſolitudinem redegerant: cujus funeſtum ſtatum ita Pontifex in literis ad Gregorium Strigonienſem archiepiſcopum deſignatum, quibus adeptam ei dignitatem aſſerit, jubetque tot tantiſque malis medendis incumbere, ita deſcribit (a): *Proh dolor! Dum in præſentiarum regnum ipſum*, nimirum Ungariæ, *reſpicimus, & miſerabilem ſtatum ejus, & quantum a priori felici ſtatu defluxit, & a ſtatu cecidit glorioſo, diligentius intuemur, formidamus merito, & valde timemus, ne regnum ipſum temporaliter in magna diſpendia, & ſpiritualiter in magna pericula dilabatur: quibus niſi dextera Domini faciente virtutem, & per Apoſtolicæ ſedis providentiam obvietur, regnum idem vix adjiciet ut reſurgat. Eſt namque circumdatum ſchiſmaticis, hæreticis, & paganis, ac eorum incurſibus frequenter invaſum: numeroſitas populorum in ipſo quodammodo ad puſillum gregem redacta: ſedent quaſi ſola in eo nonullæ civitates & loca, quæ olim populis erant plena, pluribus interemptis, & multis in captionem deductis. Hæc dum mente revolvimus, & oculis magnæ compaſſionis aſpicimus, movemur ad lacrymas, ad quærenda remedia ſtimulamur, & ſurgere cogimur ad providendum, quod ſæpedictum regnum habeat bonum ſtatum; maxime ut in fide catholica, & Apoſtolicæ ſedis reverentia perſeveret, &c. Dat. Later. v. kal. febr. an. v.*

(a) Ib. ep. 37.

Infelix illius ſtatus.

XIII. Diſcordia Andream inter & Carolum conciliata.

Ad conjungendas adverſus religionis hoſtes in Ungaria Chriſtianorum vires confirmandaſque Bonifacius, cum alii Carolum Ladiſlai poſtremi Regis e ſorore adhuc ſuperſtite pronepotem, alii Andream Venetum remotiorem gradu ad ſolium vocarent, eam iniit concordiæ rationem, ut Carolum, Regem habendum cenſuerit (b); Andreæ vero regni Ungarici adminiſtrationem confirmarit (c): quod facile ex literis ipſius colligitur, cum in iis ad Carolum Regis Ungariæ nomine exornet, Andream vero non Regem appellet, ſed addat hæc verba: *Qui Rex Ungariæ nominatur*, atque a proceribus Ungaris illius imperia in regno adminiſtrando excipi juſſerit, incuſſis etiam iis cenſuris, ſi Andreæ parere detrectaſſent. Quas cum Joannes comes Caſtri Ferrei contraxiſſet, poſceretque veniam, Pontifex Gregorio Strigonienſi partes dedit, ut illum cenſuris liberaret (d).

(b) Ep. 65.
(c) Ep. 92.

Electo Strigonienſi.

Porrecta nobis ex parte nobilis viri Joannis comitis Ferrei caſtri Jaurienſis diœceſis, nati quondam Henrici Bani de Unguria, petitio continebat, quod cum ipſe olim venerabili fratri noſtro Joanni Auximano tunc epiſcopo & in partibus illis Apoſtolicæ ſedis nuntio, fidem & devotionem ſanctæ Romanæ eccleſiæ debitam obſervare cum reverentia promiſiſſet; ita quod nulli tanquam Regi Ungariæ pareret, aut intenderet, ſeu obediret niſi demonſtrato, ſeu approbato a ſede prædicta; quia tamen obedientiam & reverentiam Andreæ, qui Rex Ungariæ nominatur, ignorans ipſius regimen per ſedem approbatum eamdem, noluit exhibere, tam idem nobilis vir, quam ſui complices & fautores per bonæ memoriæ L. archiepiſcopum Strigonienſem, & Taurienſem & Vveſprimienſem epiſcopos, ac alios ſuos ſuffraganeos fuerunt auctoritate ordinaria excommunicationis ſententia innodati: quare ex parte ipſius nobilis fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut ſibi, & eiſdem complicibus & fautoribus de abſolutionis beneficio provideri miſericorditer faceremus. Nos igitur, ipſorum ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, per te vel per alium præfatos nobiles, complices, & fautores a dicta excommunicationis ſententia ad cautelam juxta eccleſiæ formam abſolvas, injungens eorum cuilibet, quod pro ipſorum ſalute tua diſcretio eis viderit injungendum. Dat. Laterani xv. id. martii anno v.

(d) Ead. ep. 92.

Andreas ut regni Ung. adminiſtrator, non ut Rex a ſede Ap. confirmatus.

Joannes comes Caſtri Ferrei, ob denegatum obſequium cenſuris defixus petita venia, abſolvitur.

Exeitum ab Ungaris Carolum, conſentit Bonfinius (e), quorum principes ait Joannem & Henricum Banos fuiſſe, quos perperam conjuratos in Andream vocat, additque flagitantibus iis a Pontifice Carolum Regem, in Cardinalium conſiſtorio Ungaricam coronam illi adjudicatam, hujuſque decreti auctoritate ipſum regni poſſeſſionem iniiſſe: *A Bonifacio*, inquit, *Pontifice maximo Carolum puerum per legatos expoſcunt, Pontifex non ſolum procerum efflagitatione, ſed inſtigante Siciliæ Rege, qui hereditario jure per filium ad ſe regnum pertinere arbitrabatur, in medio ſenatu Carolum Caroli Siciliæ Regis filium, vix annum adhuc natum undecimum, Pannonibus mittendum eſſe cenſuit: atque ſuper hac re graviſſimum apoſtolici ſenatus conſultum factum eſt, cujus auctoritate Carolus anno ſalutis ducenteſimo nonageſimo nono ſupra milleſimum, vivente adhuc Andrea Rege, in Ungariam venit.* Erepto dein e vivis Andrea, maximæ de regno Ungarico contentiones exarſere, cum finitimi principes illud exambirent: qua de re inferius. Nunc ad tur-

(e) Bonif. dec. 2. l. 9.

turbas Scoticas sermonem traducamus.

XIV. Cur Eduardus Angliæ Rex bellum Scotis intulerit.

Movebat in Scotiam magno armorum terrore Eduardus, ut illud regnum, quod Angliæ stipendiarium contendebat, suæ ditioni subiiceret: captisque nonnullis oppidis, viros quosdam ecclesiasticos in carcerem compegerat, quorum aliqui ex incommodis, quæ erant passi, lucem reliquerant. Quæ res ubi ad Bonifacium pervenit, mox tuendi juris pontificii, quod sedes Apostolica in Scotiam obtinet, cupidus, Eduardo prolixioribus literis ostendit (a), Scotiam Angliæ nullo modo stipendiariam esse: ac si aliqui principes, quibus regni erat commissa custodia, aliquid Scotiæ libertati contrarium tentassent, ea ut vi & metu, qui in constantem caderet, extorta penitus convellenda ac labefactanda esse.

(a) Lib. 5. ep. 466.

Suscipit Scotorum causam Bonifac. atque Eduardum bello abstinere jubet. Datæ eo argum. lit.

Eduardo Regi Angliæ illustri.

Scimus, fili, & longi jam temporis spatio magistra nos rerum experientia docuit, qualiter erga Romanam matrem ecclesiam, quæ te gerit in visceribus charitatis, regiæ devotionis effectus exuberat, reverentiæ zelus viget; quodque promptus, & sedis ejus votis obtemperans, beneplacitis acquiescis: quamobrem firmam spem gerimus, plenamque fiduciam obtinemus, quod regalis sublimitas verba nostra benigne recipiens, diligenter intelligat, efficaciter prosequatur. Sane ad celsitudinem regiam pervenisse, & in tuæ libro memoriæ nequaquam ambigimus contineri, qualiter ab antiquis temporibus regnum Scotiæ pleno jure pertinuit, & adhuc pertinere dignoscitur ad ecclesiam supradictam, quodque illud, sicut accepimus, progenitoribus tuis regni Angliæ Regibus sive tibi feudale non extitit, nec existit; qualiter etiam claræ memoriæ Henricus Rex Angliæ pater tuus tempore discordiæ, sive guerræ inter ipsum & quondam Simonem de Monteforti, suosque fautores, ac complices suscitatæ a recolendæ memoriæ Alexandro ejusdem Scotiæ Rege, ac ipsius Henrici genero auxilium sibi petiit exhiberi: & ne hujusmodi auxilium jure cujuslibet subjectionis, aut debiti petitum seu præstitum notaretur; præfatus Henricus eidem Regi Scotiæ suas patentes duxit literas concedendas, per eas firmiter recognoscens prædictum auxilium se recepisse, vel recepturum dumtaxat de gratia speciali.

Scotiam antiquitus non Angliæ sed Ap. sedis beneficiariam exponit. Henricum Regem Eduardi parentem publicis literis fassum, Scotos sibi non obnoxios. Eduardum ipsum agnovisse Alexandrum ad clientis officia non teneri. Sacramentum ab eodem pro ditione in Anglia sita, non pro Scotia accepisse.

Præterea cum successu temporis præfati Regis Scotiæ tui sororii, tunc viventis, in tuæ coronationis solemniis habere præsentiam affectares, sibi per tuas patentes cavere literas curavisti, quod in ipsis solemniis ejus habere præsentiam non ex debito, sed tantum de gratia intendebas. Et cum etiam Rex ipse pro Tyndaliæ ac de Peynerre terris in regno Angliæ positis, se ad tuam præsentiam personaliter contulisset, tibi fidelitatem solitam impensurus, idem in præstatione fidelitatis hujusmodi, multis tunc præsentibus, vivæ vocis oraculo publice declaravit, quod pro terris eisdem sitis tantum in Anglia non ut Rex Scotiæ, neque pro Scotiæ regno fidelitatem exhibebat eamdem; quinimo palam extitit protestatus, quod pro regno ipso tibi fidelitatem præstare, seu facere aliquatenus non debebat, utpote tibi penitus non subjecto: tuque sic oblatam fidelitatem hujusmodi admisisti.

XV. Extincto Alexandro, regni custodiam non ab ipso, ut supremo domino, sed a Scotis susceptam.

A tua quoque creditur non excidisse memoria, qualiter eodem Rege Scotiæ sublato de medio, quondam Margarita puella nepte tua, tunc minoris ætatis herede sibi relicta, non ad te, velut ad dominum regni pervenit custodia memorati, sed certi ejusdem regni proceres ad ejus electi custodiam extiterunt: quodque postmodum, dispensatione ab Apostolica sede obtenta super matrimonio contrahendo inter dilectos filios nobilem virum Eduardum natum tuum & Margaritam prædictam, dum viveret, si ad id procerum dicti regni accederet, vel haberetur assensus, tu eisdem proceribus per tua scripta cavisse dignosceris, priusquam vellent hujusmodi matrimonio consentire, quod regnum ipsum penitus liberum, nullique subjectum, seu quovis modo summissum in perpetuum remaneret; quodque in pristinum seu talem ipsius statum restitueretur omnino, si ex hujusmodi matrimonio contrahendo liberos non extare contingeret, ac nomen & honorem ut prius pariter retineret, tam in suis sibi servandis legibus, & præficiendis officialibus dicti regni, quam parlamentis tenendis, tractandis causis in ipso, & nullis ejus incolis extra illud ad judicium evocandis; & quod in tuis patentibus literis, inde confectis, hæc plenius & seriosius contineri noscuntur.

In tractando Eduardi cum Margarita, dum viveret, matrimonio fassum, Scotiam Angliæ stipendiariam non esse.

XVI. Sublata Margarita, proceres literas ab ipso exegisse, quibus Scotiæ juribus cautum esset.

Præfata insuper Margarita de præsenti luce subtracta, & tandem super successione ipsius regni Scotiæ suborta dissensionis materia inter partes, ipsius regni proceres, metuentes dictoque regno posse occasione hujusmodi præjudicium generari, non aliter ad tuam præsentiam extra ipsius regni accedere limites voluerunt, nisi per te patenti scripto caveretur eisdem, quod id non fiebat ex debito, sed ex gratia speciali; quodque nullum exinde ipsius regni libertatibus posset dispendium imminere. Et licet, ut dicitur, super statu ejusdem regni Scotiæ, ac ejus partis habita libertate, regno ipso tunc carente præsidio defensoris per ipsius regni proceres, tunc velut acephalos, & ducis vel auriga suffragium non habentes; sive per illum, cui præfati regni regimen, licet indebite, diceris commisisse, contra morem solitum aliqua fuerint hactenus innovata; ea tamen, utpote per vim & metum, qui cadere poterat in constantem, elicita ne-

Si quid novatum, postea a proceribus, id vi & metu extortum, non consistere.

quaquam debent de jure subsistere, aut in ejusdem regni præjudicium redundare.

XVII. Romanos Pontifices, cum in Angl. legatum mittunt, variis literis in Scotiam legationem committere.

Cæterum nobis nullatenus venit in dubium, quin potius certi sumus, quod cum Apostolicæ sedis præcellens auctoritas per suas literas in Angliæ ac Scotiæ regnis simul alicui legationis committit officium exequendum, vel pro quavis causa, quam rationabilem reputat, decimæ solutionem indicit, hujusmodi apostolicæ literæ ad præfatum Scotiæ regnum se aliquatenus non extendunt; speciali prædictæ sedis privilegio Scotis indulto penitus obsistente, prout tempore felicis recordationis Adriani Papæ prædecessoris nostri, tunc Adriani diaconi Cardinalis, & per ipsius sedis literas simul in regnis ipsis legati, cum quo familiariter tunc eramus, contigit evidenter: nam legatus ipse ad præfatum regnum Scotiæ aliquatenus admissus non extitit, donec per literas apostolicas speciales sibi legationis fuit commissum officium in eodem.

Scotiam beneficio reliquiarum S. Andreæ ad fidem conversam. Eboracensem arch. contendentem, Scotos sibi ut metropolitano obnoxios, causa excidisse.

Præterea nosse potest regia celsitudo, qualiter regnum ipsum per B. Andreæ Apostoli venerandas reliquias, non sine superni Numinis grandi dono, acquisitum & conversum extitit ad fidei catholicæ unitatem; qualiter etiam antiquis temporibus Eboracensis archiepiscopus, qui tunc erat, mota per eum super jure metropolitico adversus prælatos Scotiæ quæstione, in qua dictum antiquitus fuisse commemorat: Memento quod sumus tui; ut cætera quæ inde sequuntur silentio relinquamus, pro se sententiam obtinere nequivit; quamvis alia plura & varia, quæ in hac parte rationabiliter proponenda se offerunt, ex quibus etiam ad hæc tibi scribenda movemur, prætereat oculamus, ne inde forsitan sensibus regiis tædium generetur.

XVIII. Pendere supremum Scotiæ imperium a sede Ap. nec illud invadere licuisse.

Hæc profecto, fili charissime, infra claustra pectoris solicite considerare te convenit, & attendere diligenter, ex quibus nulli in dubium venit, regnum Scotiæ prælibatum ad præfatum Romanam ecclesiam pertinere, quod tibi nec licet, nec licuit in ipsius ecclesiæ ac multorum præjudicium per violentiam subjugare, tuæque subjicere ditioni. Cum autem, sicut habet fide digna, & nostris jam pluries auribus inculcata relatio, famaque præcurrentis affatibus divulgatur, tu præmissa, ut debueras, non attendens, neque debita consideratione discutiens; & ad occupandum & subjugandum ditioni regiæ regnum ipsum, tunc Regis auxilio destitutum, vehementer aspirans, & tandem ad id exercens potentiæ tuæ vires; venerabilibus fratribus nostris Roberto Glasguensi, & Marco Sodorensi episcopis, & nonnullis clericis, & aliis personis ecclesiasticis dicti regni, ut dicitur, captis & carceralibus vinculis traditis, quorum aliquos, sicut asseritur, squallor carceris violentus extinxit; ac etiam occupatis castris, & prout fertur, monasteriis, aliisque religiosis locis quampluribus dirutis seu destructis, ac damnis gravibus ejusdem regni habitatoribus irrogatis; in ejusdem regni partibus officiales regios posuisti, qui prælatos, cæteros clericos, & ecclesiasticas, ac etiam sæculares personas dicti regni multimodis perturbare molestiis, & afflictionibus variis & diversis impetere non verentur, in divinæ majestatis offensam, sedis memoratæ contemptum, regiæ salutis & famæ dispendium, juris injuriam, & grave scandalum fidelium plurimorum.

Innuit Glasguensem & Sodorensem episcopos traditos vinculis.

Grassari regios administros in Scoticam ecclesiam.

Regalem itaque magnificentiam rogamus & hortamur attente, ac obsecramus in eo, qui est omnium vera salus, quatenus solerter attendens, quod ex debito pastoralis officii nostris humeris incumbentis, ad conservanda & gubernanda solicite bona juraque omnia ecclesiæ supradictæ tenemur, quodque homini plusquam Deo deferre non possumus, nec debemus; prædictos episcopos, clericos, & personas ecclesiasticas, quos adhuc carcer regius tenet inclusos, pro divina & Apostolicæ sedis, ac nostra reverentia, sublato difficultatis & dilationis objectu, benigne restitui facias pristinæ libertati, dictosque officiales de regno Scotiæ revoces memorato; sic te in iis, prout speramus, & cupimus promptis, & efficacibus studiis habiturus, ut apud cœlestem Regem pro minimis grandia rependentem, non immerito reddaris acceptior, gratior habearis, & præter laudis humanæ præconium, tibi proinde proventurum, Apostolicæ sedis favorem & gratiam possis uberius promereri. Si vero in eodem regno Scotiæ, vel aliqua ejus parte jus aliquod habere te asseris, volumus quod tuos procuratores & nuntios, ad hoc specialiter constitutos, cum omnibus juribus & munimentis tuis, hujusmodi negotium contingentibus, infra sex menses a receptione præsentium numerandos, ad nostram præsentiam mittere non omittas; cum parati simus tibi, tamquam dilecto filio, plene super præmissis exhibere justitiæ complementum, & si quæ jura habes, inviolabiliter observare. Nos enim nihilominus ex nunc lites, quæstiones, & controversias quaslibet inter te dictumque regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos, & personas sæculares ejusdem subortas; & quæ possunt in posterum ex quibusvis causis præteritis exoriri; totumque negotium prædicta contingens, aut aliquod eorundem; ad cognitionem, & determinationem sedis ejusdem præsentium tenore reducimus, & etiam reservamus: decernentes irritum & inane, si secus scienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari. Dat. Anagniæ v. kal. julii anno v.

Jubet Eduardum Bonifacius ecclesiasticos Scotos e carceribus dimittere.

Sua jura apud sedem Ap. disceptare.

XIX. Eodem argumento alias ad Cantuariensem archiepiscopum literas dedit, (a) quibus

(a) Ep. 465.

bus Eduardum Regem monere jussit, ut præsules & clericos vinculis relaxaret, suosque e Scotia administros revocaret; ac si aliquod in Scotiam jus obtinere contenderet, controversiamve aliquam cum regno Scotiæ exerceret, causam apud sedem Apostolicam disceptaret.

Archiepiscopo Cantuariensi.

Lit. ad Cantuar. archiep.

Frequens & inculcata fide dignorum assertio, ac fama divulgantis eloquium nostro patefecerunt auditui excessus, molestias, turbationes, damna injurias, & jacturas per charissimum in Christo filium nostrum Eduardum Regem Angliæ illustrem, & officiales, ac gentem ipsius contra regnum Scotiæ ac prælatos, & clericos & personas ecclesiasticas, religiosas & sæculares; nec non ecclesias, monasteria, & alia religiosa loca, & habitatores ac incolas dicti regni, & bona eorum etiam attentata. Nosque nolentes, sicut nec debemus, talia sub dissimulatione transire, Regem ipsum per alias nostras, quas tibi mittimus, per te præsentandas eidem seriosius hortamur literas, ut episcopos, clericos, & personas ecclesiasticas dicti regni, quos adhuc tenere dicitur captivatos, restitui faciat pristinæ libertati, & officiales revocet, quos in eodem regno asseritur posuisse; quodque ad præsentiam nostram suos mittat procuratores & nuncios cum omnibus juribus & munimentis suis, si crediderit in præfato regno, vel aliqua ejus parte jus aliquod se habere; ac nihilominus lites, quæstiones, & controversias quaslibet inter ipsum Regem, & prælibatum regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos, & personas sæculares ejusdem regni subortas; & quæ possunt in posterum ex quibuscumque causis præteritis exoriri, totumque negocium, ad decisionem & determinationem sedis Apostolicæ per dictas nostras reducimus literas, & etiam reservamus; ac decernimus irritum & inane, si secus scienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis ab administratione spiritualium & temporalium districte præcipiendo mandamus, quatenus præfatas literas nostras eidem Regi, sublatis dilationis obstaculo, repræsentes: ac ipsum ad ea, quæ sibi scribimus, & ut nostris exhortationibus acquiescat, efficaciter animes & inducas. Diem quoque, quo sibi prædictas præsentaveris literas, & quicquid feceris, quidve ipse responderit, & fecerit in hac parte, nobis per tuas patentes literas harum seriem continentes fideliter & seriosius intimare procures. Dat. Anagniæ XV. kalen. junii anno V.

Ut monere eundem Regem sit jussus, ne vexaret Scotiam.

Causam apud subsellia apostolica disceptaret.

XX. Affert Westmonasteriensis (a) superiores Bonifacii ad Anglorum Regem datas literas, tum quas ad archiepiscopum Cantuariensem misit, tum ejusdem archiepiscopi ad Bonifacium scriptas, quibus demandatum sibi munus non sine multis laboribus, multa honoris & observantiæ significatione impluvisse ac Regem apostolicas literas excepisse certiorem facit. Addit auctor Regem, perlectis Bonifacii literis, archiepiscopo interpretis opera significasse, rem Scoticam, de cujus supremo dominio agebatur, non tantum ipsum, sed universos etiam Anglos attingere, proinde Pontifici sine procerum consilio respondere non posse; dein e Scotia revocato exercitu Lincolniæ ordinum conventum coegisse. Licet vero hunc conventum anno tantum MCCCI. celebratum colligatur ex anno, qui regiis & procerum literis ad Pontificem datis ascriptus est; ad prosequendam tamen institutam orationem, quid ea iis procerum comitiis Bonifacio responsum sit, afferemus. In suis ergo literis Eduardus demonstrare nititur Bonifacio longa exemplorum inductione, ac serie Regum Scotorum, qui vetustis ac recentibus ætatibus clientum officia demisse Anglorum Regibus præstiterunt, Scotiam Angliæ stipendiariam esse: ultimum vero Scotorum Regem Joannem fidei sacramento pariter se ipsi obstrinxisse, violataque postea fide in Angliam hostili furore excurrisse, inter cætera immania flagitia natos cum puerperis trucidasse, ac ducentos infimæ ætatis clericos inclusos flammis dedisse: plura alia scelera Scotos in ipsum molitos; demum se felicem victoriam de Scotis retulisse, regnumque illud cedente sibi Joanne ut supremo domino, Angliæ adjunxisse: cæterum postea, si qui præsules ac proceres Scotiæ rebellarunt, se tamquam ipsorum Regem ultionem de perduellibus expetiisse, ac jura regia exercuisse. Adjicit auctor, Eduardum ad ea, quæ scripserat Bonifacius, ut si jus aliquod in Scotiam obtinere contenderet, illud coram sede Apostolica disceptaret, non respondisse; sed proceres literas, quas ille affert, dedisse. In quibus, Scotiam Angliæ non alteri cuiquam fiduciario jure devinctam contendunt, Regesque Angliæ coram nullo principe, ecclesiastico vel sæculari in judicium descendere teneri, ac si procuratores ad sedem Apostolicam ob id mitterentur, regni libertati detractum iri: nec etiam si Rex rem adeo novam tentaret, ipsos unquam passuros. A quo etiam Eduardus alienum se ostendit, dum literarum titulo hæc præfixit: *Infrascripta non in forma nec in figura judicii, sed omnia extra judicium.*

(a) Westmon. Flor. hist. ad an. 1301.

Porrectæ Eduardo hæ lit. in Scotia a Cantuar. archiep.

Eduardi responsum.

Celebrati Lincolniæ ordinum conventus.

Scotiam Angliæ obnoxiam esse contendit Eduard. Rex.

Parta de hoste victoria, adjunctam Angliæ Scotiam.

XXI. Cæterum Eduardus Joannem Ballolum olim Regem Scotiæ ad pontificias preces custodia laxavit, atque episcopi Vicentini Apostolicæ sedis nuntii potestati permisit. Baliolus vero gravissimo jurejurando se obstrinxit, e loco, in quo versare-

Joannes Baliolus vinculis laxatus.

faretur, designato sine Pontificis voluntate non discessurum, ne si abiret in Scotiam, nova bella concitaret. Qua de re subjectæ tabulæ editæ fuere. (*a*)

(*a*) *Ext. in archivo molis Adriana & lib. privil. Rom. eccl. to. 2. p. 288. & inter collect. Plat. l. 1. p. 264.*

Instrumentum obligationis domini Joannis de Balsolo, dicti Regis Scotiæ, de parendo nuncio Papæ propter causam, pertinentem ad ipsum & Edaardum Regem Angliæ, a quo fuerat intercessione sedis Apostolicæ ipse Joannes liberatus.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo ducentesimo nonagesimo nono, indictione duodecima, die decima octava mensis julii, pontificatus domini Bonifacii Papæ VIII. anno quinto, in præsentia reverendi patris domini R. Dei gratia episcopi Vicentini Apostolicæ sedis nuntii, præsentibus venerabili patre domino Joanne episcopo Carcussonensi, & magnifico viro domino Jacobo de Castellione, domino de Leussa & de Condeto, ac domino Petro de Bellapertica canonico Bituricensi nunciis excellentissimi domini Philippi Regis Franciæ illustris; nec non in præsentia mei notarii, & testium subscriptorum constitutus magnificus vir dominus Joannes de Balsolo, dictus Rex Scotiæ, * *asserens se liberum & libere assignatum ob reverentiam sanctissimi patris domini Bonifacii summi Pontificis ex parte excellentissimi domini Eduardi Regis Angliæ illustris in manibus, potestate, & arbitrio dicti domini episcopi Vicentini, vel alterius ab ipso domino Papa super hoc mandatum habentis; & tam cum dicto episcopo Vicentino, vel cum alio, vel aliis, prout dictus dominus episcopus Vicentinus ordinabit eidem semel & pluries; ac stare & manere in loco seu locis, in quo vel quibus dictus dominus episcopus Vicentinus eum manere, ac stare duxerit ordinandum; & non recedere aliquo modo vel causa ab ipso domino episcopo Vicentino, vel ab alio seu aliis, vel a loco seu locis in quo vel quibus positus esset per eum, vel sibi mandaretur, quod fuerit sine speciali ejusdem domini episcopi Vicentini licentia & assensu, vel alterius, qui super hoc haberet cum vera bulla dicti domini Papæ speciale mandatum, donec dictus dominus Papa de persona ipsius aliter duxerit ordinandum.*

Ad Romani Pontificis preces.

* asserit

Spondet designati loci metas non egressurum.

Pro quibus omnibus & singulis firmiter observandis, & adimplendis dictus dominus Joannes, dictus Rex Scotiæ, in manibus dicti domini episcopi Vicentini recipientis, ut dictum est, submisit & obligavit sponte & libere personam suam, & omnia bona sua, jura, & actiones præsentia & futura, ubicumque sunt vel esse possent, specialiter Romanæ ecclesiæ & dicto domino Papæ; ita quod si prædicta omnia & singula non fecerit, & non observaverit plene, ut dictum est, nomine pœnæ omnia bona sua, ubicumque sunt vel essent, deveniant ipso facto in jus & potestatem dicti domini Papæ, & sint Romanæ ecclesiæ confiscata, & contra personam suam procedatur, & procedi possit tamquam contra perjurum, contumacem & inobedientem Romanæ ecclesiæ, & dicti domini Papæ. Insuper ad majorem firmitatem omnium præmissorum dictus dominus Joannes, dictus Rex Scotiæ, juravit ad sancta Dei Evangelia omnia & singula suprascripta, ut dictum est, facere & inviolabiliter observare. Actum apud Vuissant de regno Franciæ supra mare in hospitio Joannis Stevari, &c. Adjecta sunt testium nomina, quæ prætermittimus. At de his satis: nunc quæ ad jura ecclesiastica in cæteris regnis asserenda Bonifacius præstiterit, prosequamur.

XXII. Opprimente Cameracensis ecclesiæ jura Roberto comite Attrebatensi, Pontifex illum monuit, (*b*), ut controversiam apud subsellia Apostolica disceptaret.

(*b*) *Lib. 5. ep. 393.*

Comiti Atrebatensi.

Atrebaten. comes Cameracen partem, episcopo obnoxiam, occupat.

Querelam gravem Cameracensis ecclesiæ, dolore non vacuam, sed suspiriis plenam, & onustam dispendiis, non sine amaritudine cordis recepimus continentem, quod tu non contentus propriis limitibus, & finium tuorum prædecessorum transgressor, partem Cameracensis civitatis ad ipsam ecclesiam procaldubio non solam spiritualiter, sed pleno jure etiam temporaliter pertinentis, quam tunc ipsa, prout est notorium, possidebat ecclesia, sicut & ante possederat a tempore, cujus non existit memoria, invasisti, occupasti violenter, & detines occupatam: propter quod ecclesia sæpefata a nobis suppliciter petiit, ut opportunum contra hæc adhibere remedium dignaremur.

Nos igitur qui quanto te sinceriori diligimus charitate, & amore intimiori prosequimur, tanto affectione desideramus majori, quod erga ecclesiam efficiaris devotior, crescas virtutibus, & piis actionibus amplieris, ut Deo gratior reddaris & nobis, volentes sic benigni patris morem tenere, quod justi judicis non deseramus officium; nobilitatem tuam rogamus, hortamur in Domino, & paterne monemus quatenus partem eamdem liberam memoratæ dimittens ecclesiæ, ipsam ulterius non molestes, vel turbes, aut quoquo modo impedias, quo minus quiete & pacifice illam possideat sicut prius: ac deinde, si quod jus in ea forte prætendis habere, illud contra eamdem ecclesiam coram nobis, tibi paratis justitiam reddere, prosequaris: non tua auctoritate id facias, quod recti vigore judicii consequi te oportet. Quod si hujusmodi rogaminibus, exhortationibus, & monitis nostris salubribus exauditionis forsitan aures, charissime fili, quod absit, te non præbere contigerit, damus, quia sine Dei offensa hoc præterire non possumus, dilectis filiis S. Martini Tornacensis,

Monetur a Bonif. ut suæ ecclesiæ jura restituat.

Postulatur judicio apud sedem Apost.

sis, & S. Sepulcri Cameracensis, ac de sancto Amando in Pabula Tornacensis dioecesis monasteriorum abbatibus per nostras literas in mandatis, quod te peremptorie citare procurent, ut per te vel procuratorem idoneum sufficienter instructum cum omnibus juribus, & munimentis tuis, hujusmodi negocium contingentibus, compareas coram nobis, facturus & recepturus super iis, quod jus dictaverit, & ratio suadebit. Dat. Laterani XVI. *kal. januarii anno* V. [1]

XXIII. Rhemensis ecclesiæ bona electo restituere negat Philippus Rex. (a) Ep. 132.

Occuparat etiam Gallarum Rex Rhemensis ecclesiæ bona, cum post episcopi obitum ea custodienda accepisset, eaque electo novo Roberto e Cortiniaco, quæsitis inanibus fucis, restituere recusabat: quem Bonifacius, quantam nomini suo labem eo facto aspergeret, ac malam pro acceptis ab ecclesia beneficiis gratiam reponeret, monuit (a).

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Angit nos, fili charissime, stimulatque perpensius mentem nostram praecordialis & affectuosa dilectio, qua personam tuam praecipua favoris praerogativa prosequimur & a longis sumus temporibus prosecuti, ut ab iis, quae tuae salutis augmentum impediunt, honori regio derogant, tuaeque famae obnubilant claritatem, curiosa revocare solertia studeamus, ut quemadmodum in orbe terrarum dignitatis altitudine promines, sic & proruttiles excellentia meritorum. Habet siquidem fide dignae relationis assertio, quod pridem Remensis ecclesia per obitum bonae memoriae Petri Remensis archiepiscopi solatio destituta pastoris, temporalia bona, reditus, & proventus, ad Remensem archiepiscopum, qui est pro tempore, spectantia praetextu guardiae, custodiae, seu regalium capta, percepta, & detenta per officiales tuos nomine regio extiterunt: & licet ex parte dilecti filii Roberti de Cortiniaco, quem dilectus filius praepositus, decanus, & capitulum ejusdem ecclesiae ad ipsius regimen unanimiter & concorditer elegerunt, post hujusmodi electionem ipsius cum instantia supplici fueris requisitus, ut regali amota custodia sive guardia, mandares & faceres hujusmodi temporalia reddi sibi, utpote cui ecclesiae praedictae in spiritualibus & temporalibus administratio erat a jure concessa; tu tamen inductus, ut creditur, consiliis aliquorum id efficere distulisti, non sine gravi electi memorati, & ecclesiae Remensis dispendio, juris derogatione non modica, magnoque libertatis ecclesiasticae detrimento.

Custodiæ specie latrocinium exercent ejus administri.

Gravissimis verbis a Bonifacio corripitur.

Profecto non sunt haec, quae pro multis, & magnis per nos impensis tibi gratiis te putavimus Gallicanis ecclesiis munera impensurum; non unquam talia de regali credidimus gratuitate manare, quae Deum procul dubio provocant, & homines scandalizant. Non ex iis, vel aliis ecclesiarum gravaminibus, & pressuris gloriosi sunt tui progenitores effecti; sed ex munificentiis, & gratiarum actionibus, quibus Deum in ecclesiis, & personis ecclesiasticis honorarunt. Non repromittebant haec nobis nuntii tui, pro tempore diebus nostris ad sedem Apostolicam destinati. Quis princeps regnans in orbe terrarum laudabile ministrabit exemplum, si tu, progenitorum tuorum gesta salubria deserens, reperiaris ecclesiasticae libertatis infractor, quam totis deberes viribus praetueri? Quis diu sine tribulatione regnabit, qui se adeo ecclesiis exhibebit infestum, quod sanctorum patrociniis efficiatur indignus? Ex iis quippe, fili, dolemus: & tu sine dubitatione formides quod, nisi a talibus debita providentia resipiscas, nec te Dominus permittet impunem, neque nos ea poterimus aequanimiter tolerare.

XXIV. *Cum itaque, sicut regalis sublimitas non ignorat, Apostolicae sedis consueta benignitas, quae veluti pia mater bona & jura quarumlibet; praesertim Remensis ecclesiae supradictae, quae eidem sedi se obedientem exhibuit & devotam; plenis favoribus prosequi & tueri solicite non desistit, hujusmodi negotium potissime cordi gerat; celsitudinem regiam rogamus & hortamur attente, tibique paternis affectibus suademus, quatenus tanquam princeps catholicus & de domo Christianissima & devotissima procreatus, quid tuae saluti, tuoque honori expediat, solicita consideratione discutias, & persuasionibus nostris, quae de sinceri pectoris arbitrio prosiliunt, promptis affectibus acquiescas; & prudenter attendens, quod bonorum ecclesiasticorum custodia sive guardia, quocumque nomine nuncupetur, vacationum ecclesiasticarum tempore pro utilitate ipsarum ecclesiarum extitit introducta & per ecclesiam tolerata, debetque cessare postquam vacans ecclesia habet personam legitimam, cui bonorum ecclesiasticorum administratio canonice est permissa; ita quod nec praetextu regalium, vel custodiae, sive guardiae persona laica, cujuscumque foret eminentiae sive status, administrare potest in illis, proventusque per-*

Accepta in regiam clientelam, vacante ecclesia bona electo restituenda.

ci-

NOTÆ [1] HOc anno concilium provinciale Biterris in provincia Narbonensi celebratur; cujus supersunt literæ synodales ad Philippum Francorum regem, quibus de usurpatis a vicecomite juribus ecclesiæ Narbonensis patres illi queruntur. Datæ sunt e concilio Biterrensi die IV. Kal. novembris anni 1299. Ext. Mart. Anec. tom. IV. p. 225. Mansi

cipere, seu temporalia bona tenere; de proventibus seu fructibus, per officiales tuos perceptis a tempore, quo dictus electus in concordia petiit temporalia sibi reddi, in hanc custodiam, seu guardiam amoveri usque ad tempus, quo idem electus, in nostra praesentia constitutus, omne jus, si quod sibi fuerat ex hujusmodi electione quaesitum; pure ac libere in nostris manibus resignavit, plenam satisfactionem impendi facias electo praedicto, de quo post hujusmodi resignationem providimus Rhemensi ecclesiae memoratae, ipsumque illi praefecimus de fratrum nostrorum consilio in archiepiscopum & pastorem; illam in iis efficaciam impensurus, ut apud aeterni Regis clementiam, per quem terrenorum principum solia gubernantur, de bono semper in melius reddaris acceptior, tuaque devotionis sinceritas plenius occurrat laudibus attollenda, & regia fama praeconium apud fidelium populos gloriosis proficiat incrementis. Dat. Laterani v. kal. maii anno v.

(a) Ep. 152. & reg. post eand. ep. Praeterea Dolensi episcopo, (a) & Guidoni comiti S. Pauli, qui apud Regem multum gratia & auctoritate poterant, scripsit, ut ipsius animum ad id inclinarent. Injunxit (b) etiam praeposito, decano, & canonicorum collegio, abbati monasterii S. Joannis Senonen. priori S. Mauricii Rhemen. ut Roberto Cortiniaco possessiones illius ecclesiae restituendas curarent. Commendavit aliis literis (c) eidem Regi, atque episcopo Dolensi archiepiscopum Rhemensem, quem, licet suo in eam ecclesiam jure cessisset, ex sacri tamen senatus consilio ob egregias virtutes illi ecclesiae apostolica auctoritate ait praefecisse: *Sicut regiam credimus non latere notitiam, vacante pridem Remensi ecclesia per obitum bonae memoriae Petri Remensis archiepiscopi, dilectus filius Robertus de Cortiniaco per dilectos filios praepositum, decanum, & capitulum ipsius ecclesiae unanimiter & concorditer ad ejusdem ecclesiae regimen fuit electus. Qui hujus electioni consentiens, ad Apostolicam sedem, ut tenebatur, accessit pro confirmatione electionis hujusmodi obtinenda. Verum electus ipse, postquam sese nostro praesentavit aspectui, ductus saniori consilio, ex certis considerationibus omne jus, quod sibi fuerat ex hujusmodi electione quaesitum, sponte ac libere in nostris manibus resignavit. Nosque hujusmodi resignatione recepta, demum grandibus suae meritis probitatis, ipsius nobilitate magnifica, & potissimum eximiae devotionis affectum, quo ad Romanam ecclesiam, matrem ejus, & dominam, & ad domum regiam, de qua processit, fervere dignoscitur, in debitam considerationem adductis; quamvis ut praemittitur, resignasset; de ipso memoratae Rhemensis ecclesiae, de fratrum nostrorum consilio providimus, eumque illi praefecimus in archiepiscopum & pastorem; regiam in hoc intendentes honorare personam, & rem regio gratam animo promovere.* Addit preces ut benigne eum excipiat ac diem ipsi ad clientis sacramentum nuncupandum extrahat. *Datum Laterani xv. kalen. maii anno v.*

(b) Ep. 65. & reg. post eand. ep.

(c) Ep. 141.

Robertus electus ubi cessisset jure adepto a Pontifice Rhem. sedi praeficitur. Commendatitiae ad illius gratiam literae.

Monuit quoque eundem Regem, (d) qui praerogativis a sede Apostolica concessis abutebatur, atque opes ecclesiasticas in rem suam avertebat, ut administrorum in clerum impune grassantium licentiam coerceret. XXV.

(d) Ead. l. 1. ep. 2. Repetita ad Philip. Bonifacii monita.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Dudum celsitudini tuae, propter imminentis tunc tibi & regno tuo intrinsecae guerrae periculum pro salubri defensione intrinseci status ejusdem regni, quod sedes ipsa velut hortum conclusum, in quo divinus cultus praeteritis temporibus viguit, inter singula regna mundi dilexit, & diligit; omnes fructus, redditus, & proventus, & obventiones quaslibet primi anni omnium praepositurarum, decanatuum, archidiaconatuum, & aliarum dignitatum ecclesiasticarum; archiepiscopalibus, episcopalibus, ac monasteriis seu abbatiis duntaxat exceptis; & praebendarum & beneficiorum omnium, quae in regno ipso dicta guerra durante, vacare contingeret; in imminentium tibi expensarum subsidium duximus concedendos, prout in literis seu privilegio, super hoc celsitudini tuae concessis, plenius continetur. Verum diversas postmodum & luctuosas ecclesiae Gallicanae querelas accepimus, quod multa & grandia, quinimo intolerabilia gravamina praetextu concessionis hujusmodi ecclesiis & personis ecclesiasticis, tam regularibus quam saecularibus dicti regni per executores tibi datos a nobis, vel per subdelegatos ab eis, sive per saeculares balivos, officiales, & ministros regios hujusmodi privilegium plus debito extendentes in diversis casibus; & maxime quando per hujusmodi executores vel subdelegatos invocatur super iis auxilium brachii saecularis; illata dicuntur hactenus, & quotidie gravius irrogari, &c. Dat. Laterani v. kal. februarii Pontificatus nostri anno v. Ad tollenda mala plura a Pontifice sancita sunt: (e) sed regii administri, qui opibus Crucifixi inhiabant, in spoliandis ecclesiis perstitere: ad quos demum reprimendos, Bonifacium celebrare concilium meditatum visuri sumus. Nunc coeptam orationem prosequamur.

De comprimendis administrorum in ecclesiis grassationibus.

(e) Ead. ep.

Tutatus etiam est Pontifex Appamiensem ecclesiam; cumque Rogerium Fuxi comitem, qui urbem suae ditioni obnoxiam contendebat, preteritorum scelerum poeniteret, censuris, quibus devinctus fuerat, liberari, atque interdictum solvi jussit, (f) modo sacramento se obstringeret,

Rogerius Fuxi comes censuris devinctus.

(f) Ep. 24.

Petita venia piorum consortio restitutus.

ret, ex episcopi conscientia ac judicio injuriis illatis satis esse facturum. Dictas etiam pro componenda controversia ab arbitro leges confirmavit, quæ in hanc sententiam sancitæ fuere: obtineret comes urbis arcem cum illius propugnaculis; episcopus vero turrim novam, quæ munitissima erat, teneret; præterea die S. Antonini sacro, qui mense septembri recurrit, episcopus in arce vexillum ecclesiæ in supremi dominii signum collocaret ac præsidiario milite muniret, cui comes commeatus daret: clientis etiam officia exhiberet idem comes, amborumque nomine dirimendis causis præficeretur judex, & utriusque nomine atque auctoritate leges promulgarentur; ita tamen, ut episcopus prior appellaretur, & obventiones omnes ac proventus ex æquo dividerentur: ad quæ compensanda comes possessionem, quæ mille librarum Turonensium vectigal afferret, episcopo refundere teneretur: in quo paciscendo fœdere si quod vitium subesset, illud apostolica auctoritate Pontifex suppleri jussit.

Concordiæ inter ipsum & episc. initæ leges.

XXVI. Dedit similem operam Bonifacius, (a) ut Azo & Franciscus Atestini marchiones munitum Argentæ oppidum, ab ipsis Ravennati ecclesiæ præreptam, restituerent: qui si detractarent justa apostolica, remota provocationis mora Rogerio capellano Pontificio ipsorum ditionem interdicto percellere imperavit. Cum vero Atestini dolo decreta apostolica eludere molirentur, iis minas intentavit, ni excurrente viginti dierum spatio oppidum restituerent; se Faventino provinciam traditurum, ut subjectas iis pœnas incutiat: *Ad excommunicationis in personas, ac in terras vestras, seu vestro vel eorum subjectas regimini interdicti; ac etiam omnium feudorum, privilegiorum, indulgentiarum, & immunitatum, cunctorumque bonorum & jurium, quæ ab eadem Romana seu Ravennate, & aliis servatis & habetis ecclesiis, privationis sententiae sive pœnas auctoritate nostra, appellatione remota, procedat; & alias spiritualiter & temporaliter, prout justitia suadebit.* Quo argumento Faventino episcopo (b) iisdem pene conceptas verbis, Reginensibus, Mutinensibus, ac Ferrariensibus literas misit (c).

(a) Ep. 12.

Atestini marchiones Argentam Ravennati ecclesiæ reddere jussi.

Objectæ imperia spernentibus censuræ.

(b) Ep. 19.

Ad pontificias voluntates flexi.

(c) Regest. post ep. 20.

XXVII. His minis perculsi in Pontificis obsequium supplices procubuere, arcemque dedituros, atque in omnibus parituros spopondere: quare Bonifacius Patavino & Ferrariensi episcopis significavit, (d) quid de ea arce statuisset.

(d) Eod. l. 5. ep. cur. 54.

Venerabilibus fratribus Paduano, Ferrariensi, & Reginensi episcopis.

Contra nobiles viros Azonem & Franciscum fratres, marchiones Estenses, occasione seu prætexta castri Argentæ Ravennatensis diœcesis, quod Ravennatis ecclesiæ fore dignoscitur, & ad Ravennatensem archiepiscopum, qui est pro tempore, pleno jure spectare, tam nostra quam venerabilis fratris nostri archiepiscopi Ravennatensis auctoritate, ut asseritur, diversi habiti sunt processus, excommunicationis, & interdicti, privationis jurium, jurisdictionum & bonorum sententias continentes & mulctas, ac etiam propter hoc ad Apostolicam sedem appellationes aliquæ interjectæ.

*Verum quia marchiones ipsi sanioris ducti consilio, prout nobis est oblatum * fuat super negocio dicti castri Argentæ se nostris beneplacitis coaptare; nos super hoc taliter providere volentes, quod & dicta ecclesia Ravennas servetur indemnis, & marchiones præfati caterique fideles ecclesiæ illarum partium per castrum ipsum lædi nequeant vel offendi; fraternitati vestræ præsentium tenore mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum marchiones eosdem ex parte nostra moneatis & inducatis attente, ipsisque præcipiatis districte, ut roccam & fortellitias præfati castri Argentæ, ipsumque castrum cum suo territorio & districtu, ac homines & habitatores ipsorum nomine nostro & Romanæ ecclesiæ ponant in manibus & posse dilectorum filiorum Ponsardi militis, & Mannecti mercatoris de domo Palicam de Florentia, per eos communiter, vel per alias personas idoneas & fideles ad hoc deputandas, ab ipsis eodem nomine custodienda usque ad sedis Apostolicæ beneplacitum & mandatum, præstito vobis, aut vestrum alicui, vel aliquibus, nostro & earumdem ecclesiarum nomine recipientibus ab eisdem Ponsardo & Mannecto corporaliter juramento, quod ipsi juxta præmissum modum prædicta fideliter, & legaliter custodient & tenebunt. Quod si alterum eorumdem Ponsardi & Mannecti interim præmori forte contigerit, volumus ut superstes hujusmodi custodiæ & retentionis officium totaliter exequatur. Quibus, ut præmittitur, adimpletis, eadem auctoritate nostra præmissas excommunicationes & interdicti, & quasvis alias spirituales & temporales sententias, pœnas, seu mulctas contra dictos marchiones, & quaslibet alias personas, & quæcumque civitates, castra, vel loca prolatas occasione præmissa, sine difficultate qualibet relaxetis.*

* parati

Argentam pontificiis præfectis committi jubet Bonifac.

Re perfecta pœnas iis incussas dissolvi.

Nos autem homines & habitatores dicti castri ex nunc absolvimus auctoritate præsentium a quibuscumque promissionibus, obligationibus, & fidelitatis juramentis, & homagiis quacumque firmitate vallatis, marchionibus ipsis, aut eorum alteri, alii, vel aliis pro eisdem vel eorum altero præstitis sive factis. Ipsis quoque Ponsardo & Mannecto damus per alias nostras literas in mandatis, ut roccam, & castrum, ac alia supradicta recipiant, teneant, & custodiant,

Sacramenta ab Argentanis præstita rescindi.

at est dictum, nec illa in manus vel posse præfati archiepiscopi, aut alicujus alterius ponant, seu poni faciant, vel permittant sine nostro & sedis ejusdem mandato & licentia speciali. Super ics autem, quæ circa præmissa duxeritis exequenda, confici faciatis publicum seu publica instrumenta, illud vel illa nobis, retentis penes vos simili vel similibus, per fidelem nuncium transmissuri, ac rescripturi nihilominus per vestras literas, harum seriem continentes, quicquid in præmissis duxeritis faciendum. Dat. Anagniæ xv. kalen. septembris anno v.

XXVIII. Compositum (a) etiam Pontificis opera bellum est, quod diu ab Estensibus, Mutinensibus, aliisque fœderatis civitatibus cum Bononiensibus gestum fuerat: quæ flagrante discordia cum Bazanum & Savignanum, Mutinensium quidem ditionis, sed a Bononiensibus occupata essent, nec ob proxima locorum intervalla Bononienses, qui hostilibus inde eruptionibus facile patuissent, ad ea restituenda adduci possent; electus controversiæ arbiter Bonifacius, ita rem diremit: (b) ea munita oppida cum omnibus ad ea spectantibus tenerent Bononienses; sed Mutinensibus imperandam ab ipso pecuniam refunderent. Ad conficiendam illud fœdus, Florentinos, qui amicitia cum Mutinensibus & Bononiensibus conjuncti erant, studium navasse scribit Villanus: (c) traditque eodem anno Genuenses & Venetos, qui adeo atrociter, ut antea vidimus, mutuis armis se attriverant, ad pacem adductos (d). Confecere quoque Genuenses cum Pisanis pacem, qua diuturno bello, quod annos septendecim tenuerat, ac Pisanorum res pene everterat, finis impositus. Inter cæteras porro leges scribit auctor, (e) Pisanos partem Sardiniæ & Corsicæ Genuensibus cessisse, & cum triremibus ad bellum adornatis navigare prohibitos fuisse. Confirmant literæ apostolicæ (f) Pisanos cum Genuensibus pacem iniisse: concessit enim illi reipub. præteritis bellis exhaustæ, ut ecclesiastici illi pecuniarum subsidia largirentur.

(a) Lib. 5. ep. 423.
Bononienses cum Mutinensibus de Bazano & Savignano certant. Electus controversiæ arbiter Bonif.
(b) Ead. ep.
Bononienses, retentis castris alia ratione pretio refundere jussi.
(c) Jo. Vill. l. 8. c. 28.
(d) Ib. c. 27.
Sardiniæ & Corsicæ partem Genuensib. Pisani dimittunt.
(e) Jo. Vill. ubi sup. c. 30.
(f) Lib. 5. ep. 397.
Pontificis partibus adhærescant.

Venerabili fratri archiepiscopo Pisano, & dilecto filio plebano plebis de Subiliano Lucanæ diœcesis.

Dum intra nostræ mentis perscrutamur arcana, grandis devotionis affectum, quo dilecti filii consilium & commune civitatis Pisanæ nobis prudentius adhæserunt, paterno desiderio ducimur, ut more pii patris eorum necessitatibus consulentes, honestate prævia, favorabiliter ipsorum petitionibus annuamus, ut eo amplius ipsorum devotio erga nos & Romanam excrescat ecclesiam, quo ipsi plenius nostrum noverint sibi adesse favorem.

XXIX. *Sane pro parte eorumdem consilii, & communis nuper nobis extitit cum instantia supplicatum, ut cum de gravibus guerrarum, & discordiarum discriminibus ab olim inter ipsos ex parte una, & dilectum filium commune civitatis Genuensis ex altera, procurante inimico humani generis pacis æmulo malorum satore, suscitatis, ex quibus personarum pericula, & damna rerum plurima provenerunt, nuper ad treguarum fœdera, faciente Domino, sit deventum; ac tam propter hujusmodi discrimina, damna, & pericula quam ob treguas prædictas graves ipsi consilium & commune Pisanum labores sustinuerint, sumptusque fecerint, & importabilem fere subierint sarcinam debitorum; ac ad ejus ferendum onus commune ipsum insufficiens quasi omnino reddatur, & impotens, nisi ei ad id clerici, civitatis, & diœcesis Pisanorum charitativa subventio suffragetur, licentiam ipsi clero super hoc concedere dignaremur.*

Flagitatoris a Bonifacio, ut nonnulla a clero subsidia exigerent.

Nos itaque, prædictis consilio & communi Pisano paterno super iis compatientes affectu; & attendentes, quod in præmissis cleri ejusdem in parte interesse versatur, ut dum in dicti communis communicat prosperis, humanitate grata participet in adversis, de discretione quoque vestra gerentes fiduciam in Domino pleniorem; concedendi licentiam liberam eidem clero tam religiosorum quam sæcularium, prælatis videlicet ac rectoribus universis ecclesiarum, ac monasteriorum, aliorumque locorum ecclesiasticorum exemptorum & non exemptorum, & eorum conventibus & capitulis prædictarum civitatis, & diœcesis, ac districtus etiam civitatis ejusdem, quod possint, quodque etiam vos possitis dare ac præstare ipsi communi Pisano hac vice pecuniarium moderatum subsidium; dummodo vos, & ipsi hoc feceritis voluntarii, non coacti, nec ullus pro parte dicti communis super hoc metus coactionis directe vel indirecte interveniat, vel servetur; & eidem communi Pisano, quod subsidium ipsum per se vel officiales suos licite recipere valeat pro prædictis, constitutione nostra, quæ hujusmodi subsidiorum præstationem inhibet, seu qualibet alia contraria non obstante; vobis & cuilibet vestrum concedimus plenam & liberam auctoritate præsentium facultatem, præsentibus post triennium minime valituris. Dat. Laterani non. decembris an. v.

Permisit Pont. publicæ sei studio.

Cæterum cum vacasset Pisana ecclesia Theoderico, qui magna cum laude illi præfuerat, ad Cardinalitiam dignitatem excito Bonifacius ad eam sedem Joannem ordinis Prædicatorum hoc anno evexit, subjecto ad ipsum dato diplomate (g).

Theodericus Pisanus archiep. ad Cardinalatum evectus. Joannes ord. Præd. illi subrogatus.
(g) Lib. 5. ep. 8.

Bonifacius &c. Joanni archiepiscopo Pisano.

Pisana ecclesia per promotionem dilecti filii nostri Theoderici tituli S. Crucis in Jerusalem presbyteri Cardinalis ad apicem Cardinalatus assumpti, quem olim eidem ecclesiæ, tunc per obitum bonæ memoriæ R. Pi-

Præficitur ecclesiæ Pisanæ.

Pisani archiepiscopi pastoris solatio destitutæ, præfeceramus in archiepiscopum & pastorem, vacante; nos de ipsius ecclesiæ Pisanæ ordinatione celeri, ne diu viduitatis subjaceret incommodis, solicite cogitantes; ac cupientes, illum eidem ecclesiæ per nostræ providentiæ studium pontificem præsidere, de quo certam haberemus notitiam, & quod ipsum clara meritorum suorum insignia redimirent, nec dubia esset ipsius charitas erga plebem suo regimini commendandam, & in cujus fide fida recumberet securitas subditorum; ad personam tuam generis nobilitate conspicuam, literarum scientia, munditia vitæ, religionis observantia, ac honestate morum, & aliis virtutibus decoratam direximus aciem nostræ mentis: teque, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, eidem ecclesiæ Pisanæ præfecimus in archiepiscopum & pastorem; ipsius curam & administrationem plenariam tibi spiritualiter, & temporaliter committendo: tibique subsequenter per venerabilem fratrem nostrum M. Portuensem episcopum munus consecrationis impendi, ac postmodum per dilectum filium nostrum Matthæum S. Mariæ in porticu diaconum Card. pallium de corpore B. Petri sumptum, plenitudinem videlicet officii pontificalis, a te cum ea, qua decuit, instantia, postulatam, fecimus exhiberi, ut utaris eo infra ecclesiam tuam certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis ei ab Apostolica sede concessis. Datum Laterani IV. idus februarii anno v.

XXX.

(a) Ep. 269.

Bonifacii in ecclesiam Anagn. studium.

Confirmavit etiam electionem Leonardi, (a) qui ad ecclesiæ Anagninæ administrationem vocabatur: quam ecclesiam Bonifacius singulari semper amore ob posita in ea vitæ ecclesiasticæ tyrocinia, suæque magnitudinis jacta fundamenta complexurum, his verbis testatus est: *Anagninam ecclesiam, in qua, dum in minoribus ageremus adhuc infra ætatem adolescentiæ constituti, canonicatum obtinuimus & præbendam, nostræque promotionis initia recolimus recepisse; ac ejus populum, nobis & ecclesiæ Romanæ devotum, ut de benevolentiæ, natalis soli omittamus, quadam nimirum affectionis prærogativa prosequimur.*

Datæ clero Anagnino leges ab illius patruo confirmatæ.

Ad cumulum amoris, ac paterni studii urgebat Bonifacium gestæ a Petro episcopo olim Anagnino, patruo suo, illius ecclesiæ memoria, qui cum egregias leges ad canonicos probis excolendos moribus, atque ad pietatem & divina officia frequentanda incitandos edidisset, eas Bonifacius, dato ad electum Anagniaum diplomate, confirmavit (b). Conceptæ vero sunt eæ leges subjecta verborum forma:

(b) Ep. 389.

De vita honeste ducenda a clericis.

Nos Petrus miseratione divina episcopus & capitulum Anagninum communiter statuimus, ac etiam irrevocabiliter ordinamus, quod omnes canonici & clerici stipendiarii honeste vivant cum tonsura & corona clericali condecenti, ac indumentis clausis: & contemptores hujusmodi sanctionis usque ad emendationem condignam quotidianis distributionibus careant. Item quod canonici ingrediantur chorum ad divinum officium, & de die, vel de nocte calceati cum cappis clausis, vel cottis: quod si aliquis aliquo casu portaverit mantellum: moretur cum guarnacia clausa & talis ultimus in choro sedeat, & non cantet versum responsorii, nec legat etiam lectionem. Et infra: *Item quod in matutinis intrent chorum usque ad finem gloriæ primi psalmi majoris matutini, & inveniatur in choro ad benedicamus.* Et infra.

Celebrando rite divino officio.

Peragendis rite divinis.

Item quod diebus dominicis semper serviatur in missis cum diacono & subdiacono & acolytho; ita quod diaconus stet cum cotta & stola, & subdiaconus & acolythus cum cotta item quod presbyter, qui cantaverit missam in hebdomada sua, sequentem septimanam perficiat pro benefactoribus & defunctis. Et quando episcopus celebrat, serviatur ei per canonicos, & non per stipendiarios, si fieri potest. Item quod si quando fiant oblationes in missis in denariis & in missis nubentium usque ad summam duodecim denariorum, ministri altaris, qui tunc deserviunt, dividant inter se. Si vero fuerit summa major, assignetur camerario communiter inter canonicos dividenda, salva semper portione domini episcopi: & si pro vigiliis dentur denarii, dividantur inter canonicos, qui intersunt vigiliis, facta stipendiariis aliqua gratia per camerarium. Et infra.

De oblationibus.

XXXI.

Item quatuor acolythi serviant episcopo, quando celebrat, scilicet hebdomadarius cum tribus sequentibus. Item quando sacerdos celebrat in ecclesia S. Magni diebus dominicis, habeat unum subdiaconum, vel acolythum, qui serviat & in missis, & oblatio denariorum dividatur communiter inter eos. Item quod canonicus possit ç uestere bis in hebdomada de nocte & de die, & habeat duas horas in septimana.

De exequiis.

Item constituimus & mandamus, quod quando ecclesia Anagnina invitata est ad obsequia mortuorum, omnes canonici vadant, & specialiter ad obsequia illorum, qui sepeliuntur in ecclesia memorata; & stipendiarii omnes intersint ad obsequia prædictorum, sive elegerint sepulturam apud vos sive non, & qui defecerit de stipendiariis, careat candelis. Item quod festivitates, quando veniunt per annum, & fieri debent per episcopum, denuntietur ei per communem camerarium, qui pro tempore fuerit, per unum diem ante; & consuetudines & jura capituli denuntientur per eumdem camerarium, & episcopus teneatur ea adimplere.

Item quod excessus canonicorum puniantur

tur per episcopum & capitulum. Item quod nullus canonicorum deinceps in ecclesia vel per civitatem arma deferat publice, unde possit scandalum exoriri; & quod nullus canonicorum comedat vel bibat in taberna in civitate Anagnina, vel ludat ad aliquem ludum taxillorum in loco publico: & contemptor hujusmodi statuti careat distributionibus unius hebdomadæ. In cujus rei testimonium præsens scriptum sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari. Actum Anagniæ sub an. Dom. MCCLXXVII. kal. augusti Apostolica sede vacante per mortem felicis recordationis domini Joannis XXI. Papæ. Addit Bonifacius: *Nulli ergo nostræ confirmationis, & injunctionis &c. Dat. Anagniæ VIII. kal. septembris anno V.*

Ne canonici arma gestent.

In popinis non versentur.

XXXII. Lateran. basilicæ canonicis concessa privilegia.

Nec Romanæ ecclesiæ opera & studio defuit, qui suas in cæteras ecclesias curas diffuderat: atque in primis cum Lateranensis ecclesiæ canonici regulares a primævo pietatis flore descivissent, atque etiam bona ecclesiæ misere dissipari paterentur, Bonifacius regulares submoveri, & sæculares subrogari ea Cardinalium sententia jussit (a).

(a) Ep. 475.

Bonifacius &c. ad perpetuam rei memoriam.

XXXIII. *Romana ecclesia, quæ super universas ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas materna diligentiæ curas sedulo vigilans, earum profectibus velut solicita mater ardenter intendit, studens ea penitus submovere, per quæ ipsæ ecclesiæ sustinere possent circa spiritualia, seu etiam temporalia nocumenta; & illa efficaciter agere, quorum suffragio eis in utrisque augmentum, Deo propitio, valeat provenire. Sane inter varias & innumeras solicitudines, quæ nobis ex officio apostolatus incumbunt, ad patriarchalem Lateranensem ecclesiam, quam inter cæteras Urbis, & orbis ecclesias velut caput ipsarum antiquitatis, dignitatis, ac nobilitatis prærogativa fulgentem, utpote a claræ memoriæ Constantino Imperatore Romano eximia devotione constructam, & a beato Silvestro Romano antistite ante quamlibet aliam ejusdem urbis ecclesiam dedicatam, dilectione & devotionis affectu prosequimur speciali; præsertim ob reverentiam Salvatoris domini nostri Jesu Christi, & beati Joannis, quorum est ipsa ecclesia vocabulo insignita, nostræ mentis aciem convertentes; ac attendentes, quod dicta ecclesia, in qua ordo S. Augustini ab antiquo fuerat institutus, ex eo maxime, quod canonici regulares ejusdem ecclesiæ vivebant enormiter, & impotentes erant ad jura ipsius ecclesiæ defensanda, patiebatur non modicam in spiritualibus, ac in suis bonis & juribus læsionem, nec per alios quam sæculares clericos poterat eadem ecclesia salubriter reformari; cum propter religionis nexum, cujus observantiæ recipiendos in dicta ecclesia se astringere oportebat, viri potentes, idonei, & literati ad defensionem ipsorum bonorum, & jurium, qui in ecclesia ipsa vellent institui, non poterant inveniri; firmiterque ac indubitanter credentes, quod si ex providentiæ nostræ præsidio ad sæculares clericos transferatur, exinde honor proveniet ipsi ecclesiæ ac profectus; horum consideratione ducti, post deliberationem super hoc cum fratribus nostris prababitam diligentem, de ipsorum fratrum consilio providimus, & fore decrevimus dictam ecclesiam de hujusmodi solummodo sæcularibus clericis perpetuo ordinandam: ac amotis exinde canonicis regularibus, in eadem ecclesia manentibus, quindecim electas & idoneas personas, per quarum probitatem, industriam, & potentiam eadem ecclesia salubriter poterit in spiritualibus & temporalibus gubernari, & in prædictis bonis & juribus manuteneri utiliter & defendi, auctoritate apostolica instituimus in ipsa ecclesia in canonicos & in fratres. Nulli ergo nostræ institutionis, &c. Datum Trebis VI. non. septembris anno V.* Præterea pluribus prærogativis ejusdem ecclesiæ clerum ornavit (b).

De illius dignitate.

Cõstructa a Constantin. Imp. & sacrata a S. Silvestro.

Regulares canonici S. Augustini in eã ad divinum cultum incumbebant.

Cur ejecti a Bonifacio.

Subrogati in eorum locum sæculares.

(b) Ib. ep. 470. 471. 472. 475. 476.

XXXIV. Nec minus benevolentiam, & liberalitatem in S. Petri basilicam, quam in Lateranensem explicuit; cujus bona auxit, eamque nonis sacerdotiis amplificavit, ut majori sacra pompa ac religione divinus cultus in ipsa celebraretur. Ad hunc enim annum hæc notat in suis schedis Card. Baronius (c): *Bonifacius VIII. inter alia ejus insignia opera multa præstitit basilicæ Vaticanæ: nam ampliavit numerum canonicorum, ut qui antea erant XXII. essent triginta .. & viginti addidit clericos, quos clericos chori voluit nominari. Addidit & .. beneficiatos ad numerum XXX. ut essent XXXV. Prædiis, castris .. & aliis eandem basilicam dotavit, prout habetur in appendice ad martyrologium ipsius basilicæ sub die III. id octobris; deditque eidem ecclesiæ indulgentiam anni centesimi jubilæi.* Sed de jubilæo anno sequenti: nunc alia ejus gesta prosequamur.

Basilica S. Petri sacerdotiis & vectigalibus aucta a Bonif.

(c) Baron. in notis MS.

XXXV. Ut Livoniæ ecclesiis ac religioni consuleret, Rigensem archiepiscopum, & episcopum Osiliensem, alterumve ipsorum, una cum aliquot præcipuis equitibus Theutonicis ad se vocavit (d).

(d) Lib. 4. ep. 430.

Rigensem arch. ac nonnullos equites cruciferos promovendæ rei Christianæ causa ad se evocat Bonif.

Rigensi archiepiscopo & Osiliensi episcopo.

De statu, & conditionibus, quibus vos cum cleris, & populis, & terra Livoniæ ac tota Rigensis provincia subjacetis; nec non de studiis, & operibus fratrum ordinis hospitalis B. Mariæ Theutonicorum relationibus fide dignis audito, proposuimus super iis conditionibus & operibus clarius in-

informari, & circa ea facere quod fuerit, auctore Domino, faciendum. Propter quod magistrum ipsius ordinis, ac magistrum & tres commendatores Livoniæ ejusdem ordinis, præmissis quibusdam mandatis, ad nostram præsentiam evocamus, prout in aliis literis nostris, eidem magistro super hoc directis, plenius continetur.

Quocirca fraternitatem vestram requirimus & rogamus, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus vos vel alter vestrum infra sex menses, a die receptionis præsentium computandos, ad nostram præsentiam personaliter accedatis, & nihilominus per vos vel per alium, seu alios ex parte nostra reliquos suffraganeos tuos, frater archiepiscope; nec non cleros & populos civitatum & terrarum vestrarum diœcesum, ac totius provinciæ Rigensis, de quibus expedire videritis; citare curetis, ut infra terminum vobis superius assignatum prædicti suffraganei sub excommunicationis per se, vel alios sufficienter; clerus vero & populi per procuratores idoneos sub interdicti pœnis nostro se conspectui repræsentent, ut vobis & ipsis præsentibus, ac magistro & commendatoribus supradictis utilior via nobis appareat super hujusmodi statu & conditionibus providendi.

Volumus insuper, ut tu frater archiepiscope, si te ex causa legitima remanere contigerit, unam de solemnioribus, & fidelioribus personis civitatis vel diœcesis Rigensis, de qua videris expedire, super quo tuam intendimus conscientiam onerare, loco tui ad præsentiam nostram in termino, quem eidem præfiges, super prædictis bene & fideliter informatum, mittere non postponas; nobis, si non veneris per tuas literas harum seriem continentes, & quicquid in præmissis feceris & quare personaliter non veneris, fideliter rescripturus. Dat. Laterani VII. *id januarii anno quarto*, hoc nimirum cum XVII. kal. februarii Bonifacius sacratus Pontifex fuisset.

XXXVI. Eodem anno sustulit, edita constitutione, Bonifacius (*a*) barbarum morem, quo interdum defunctorum corpora, in longinquas terras transferenda, aqua ferventissima decoqui, concidi, vel exuri consueverant; cum id a pietate Christiana abhorreret: *Statuimus*, inquit, *& ordinamus, ut cum quis, cujuscumque status, aut generis, seu dignitatis extiterit in civitatibus, terris, seu locis, in quibus catholicæ fidei cultus viget, diem de cætero claudet extremum, circa corpora defunctorum hujusmodi abusus vel similis nullatenus observetur, nec fidelium manus tanta immanitate fœdentur: sed ut defunctorum corpora sic impie ac crudeliter non truncentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint sepeliri: aut in civitate, castro, vel loco, ubi decesserint, vel loco vicino ecclesiasticæ sepulturæ tradantur ad tempus; ita quod demum incineratis corporibus, aut alias ad loca, ubi sepulturam elegerint, deportentur & sepeliantur in eis. Dat. Anagniæ* V. *kal. octobris anno* V. Ex ascripta die conjicitur, hoc diploma sequenti anno renovatum, cum in eusa typis legatur hujusmodi dies apposita. *Dat. Laterani* XII. *kal. martii pontificatus nostri anno* VI. Invaluisse illum usum apud eos, qui suscepta in orientem peregrinatione, in exteris oris moriebantur, atque S. Ludovici corpus a suis decoctum aqua fuisse vidimus, ut ossa carnibus segregarentur, ac sine putredinis horrore facile transferrentur. (*b*)

(a) *Lib.* 5. *ep.* 50. *ext. etiam in extra. Detestande. De sepult.*

De sepeliendis corporibus Bonifacii constitutio.

En laniandi fœdus mos abrogatus.

(b) *Vide sup. ann. Ch.* 1271. *n.* 2.

XXXVII Quod ad orientales res spectat, superrerat adhuc Latinis Christianis Cyprus, unde belli facei in Syriam traducendi, atque amissi Hierosolymitani regni recuperandi spes aliqua affulgebat: sed dissensio Henricum Regem ac Templarios invicem exasperarat. Ad quam sopiendam, tum ad illos coercendos, qui Alexandrinis merces vetitas deferebant, Bonifacius subjectas leges condidit. (*c*)

Intestinis discordiis laborat Cyprus.

(c) *Lib.* 5. *ep.* 234.

Bonifacius, &c. ad futurum rei memoriam.

Ordinamus, providemus, & volumus quod quondam tallia seu collecta, quæ vulgariter testagium nuncupatur, & nonnullis annis præteritis proxime fuerat in regno ipso nempe Cypri *recepta per Regem, quantumcumque pro defensione regni posita diceretur, cujus etiam ipsum nomen aliquibus abominabile ac horrendum, cesset, nec amplius exigatur a personis non solum ecclesiasticis, religiosis, & sæcularibus, & nihilominus vel advenis dicti regni; sed nec in posterum etiam personis ipsi Regi subjectis sine Apostolicæ sedis licentia imponatur: dispendium namque inde secutum non expedit, quod habeat recidivum. Et nihilominus ad amputandum omnis dubietatis scrupulum declaramus, quod tallia, exactiones, tributa indicta, quocumque nomine censeantur, imponenda per Regem, ad prælatos, magistros hospitalis S. Joannis Hierosolymitani & domus militiæ templi, & religiosas & alias ecclesiasticas personas, cujuscumque fuerint ordinis, conditionis, aut status; & eorum bona, servos, sclavos, homines de corpore, seu angarios eorundem; nullatenus extendantur: sed prælatis & personis ipsis libertates & immunitates, privilegia competentia eis de jure vel de consuetudine rationabili, & præscripta in regno eodem; & præsertim privilegia sedis ejusdem ipsis serventur illæsa. Quin potius volumus, quod dictus Rex, qui nunc regnat in Cypro, & alii, qui in eodem in posterum regnabunt, considerantes prælationum dignitatibus, & conditionibus personarum ecclesiasticarum regni ejusdem, ipsas prout regia dignitatis con-*

Pronuntiat Pont. concordiæ leges inter Regem & præl. & equites.

congruit, honorare studeant, & benigne tractare: ex hoc enim non solum a Deo primum & ab hominibus bonam famam conquirent, sed & regnum ipsum corroborabitur atque firmabitur contra fidei inimicos, in pacis dulcedine requiescet, & robustior exinde Terræ sanctæ poterit provenire succursus, &c. Rex & Templarii jurare jussi se invicem non læsuros. *Dat. Anagniæ* III. *id januarii.*

Iis conciliandis viros religiosos operam navare jubet.

(a) Ep. 181.

Ut vero ea sanctio religiosius servaretur, præfectis Minoritarum Syriæ, Prædicatorum, & Eremitarum ordinis S. Augustini Nicosiensibus provinciam hanc contulit (a): *Mandamus, quatenus efficacibus monitis, inductionibus, & consiliis insistatis, sicut viri providi, apud partes, quod provisionem & ordinationem eandem velint & studeant inviolabiliter observare; & nihilominus, si opus fuerit, partes ipsas ad id, & contradictores quoslibet rebelles auctoritate nostra, appellatione postposita, compellatis.* Alijs autem literis ad fideles datis promulgavit (b), si quid in ea constitutione dubii exoriretur, sedem Apostolicam consulendam esse: *Cum in hujusmodi*, inquit, *provisione & ordinatione inter cætera de privilegiis, libertatibus, & immunitatibus per nos & Apostolicam sedem concessis agatur; volumus & præsentium auctoritate præcipimus, ut super privilegiis, libertatibus, & immunitatibus ipsis, vel aliquibus eorundem aliquod dubium notabile oriri contingat, id ad nostram notitiam deducatur, declarationem, interpretationem, ac definitionem nostram subiturum: cum ad nos pertinere noscatur, existimare modum, quem privilegiorum, libertatum, & immunitatum hujusmodi esse velimus.*

Et adducendis fidelibus ad servandas constitut. apostolic.

(b) Ep. 182.

Si quid dubii exoriatur consulendam esse Apost. sedem.

XXXVIII. Cum porro antea lege vetitum esset Hospitalariis & Templariis, quorum potentiam, ne in regno nimis assurgeret, verebatur Rex, immobilia bona sine Regis & sedis Apostolicæ consensu adipisci, monuit Cyprium Regem Bonifacius, ne legem severe adeo interpretaretur, ut non aliquas iis domos, quo habitarent commodius, extruere liceret: tum hortatus est (c), ut benevolentiam erga eos explicaret, quorum in bello peritiam magno sibi emolumento esse cognosceret.

(c) Ep. 180.

Henrico Regi Cypri illustri.

Henricum Regem monet Bonif. ne severitate nimia in eos ea lege utatur.

Pro bono & pacifico statu regni tui, & pro majori & efficaciori defensione ipsius, & impugnatione hostium, & depressione falsorum Christianorum, qui arma, ferrum, & alia prohibita deferunt Saracenis, nuper inter te & venerabiles fratres nostros archiepiscopum Nicosiensem & suffraganeos ejus, & dilectos filios magistros, conventus, & fratres domorum hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, & militiæ templi in Regno ipso morantes provisionem & ordinationem quandam duximus faciendam. Quare serenitatem regiam rogamus & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis ac nostra reverentia, tuisque honore, decentia, & statu prospero nostris in hac parte beneplacitis acquiescas; provisionem & ordinationem eandem, velut tibi & regno prædicto, & per consequens Terræ sanctæ necessariam & perutilem æquanimiter feras, & inviolabiliter studeas observare.

Verum licet acquisitio bonorum stabilium regno prædicto sit per provisionem hujusmodi eisdem magistris, conventibus, & fratribus interdicta absque Apostolicæ sedis consensu vel tuo; non tamen sic stricte sumat regia liberalitas circumspecta, quin gratiose & benigne permittat, quod eosdem magistros, conventus, & fratres aliquas modicas, seu minutas acquisitiones & ædificia non ad æmulationem facere, ut possint in regno ipso morari commodius, prædicti magistri, conventus, & fratres alias quoque ipsos, quorum mora in regno prædicto potest esse valde perutilis, sicut nosti; sic favorabiliter & benigne, sic placabiliter, gratiose, ac mansuete pertractes, quod ipsi de hujusmodi eorum mora in affabilitate regia & regii vultus serenitate lætentur, & efficiantur non immerito promptiores in tuis & regni tui honoribus & profectibus prosequendis; nosque magnificentiam regiam amplioribus propterea in Domino laudibus attollamus. Dat. Anagniæ IV. *id junii anno* V.

Quantam ipsius regno pariant utilitatem exponit.

XXXIX. Hoc anno misit Christi vicarius ad Tartaros aliasque gentes, nondum Evangelii luce collustratas, nonnullos ex S. Dominici Instituto religiosos viros, qui fidem Christi late disseminarent, ut ex pontificiis ad eos datis literis (d) liquet, quibus inserta quædam privilegia, ut majori auctoritate tam præclarum munus obirent.

Missi a Pont. viri religiosi ad fidem propagandam in oriente.

(d) Ep. 3.

Dilectis filiis fratribus Sanctio de Bolea, Guillelmo Bernardi, Bernardo Guille, &c. ordinis Prædicatorum ad terras Saracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Æthiopum, Syrorum, Hiberorum, Alanorum, Gazarorum, Gotorum, Zicborum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelitorum, Tartarorum, aliorumque terrarum orientalium, & Aquilonarium nationum proficiscentibus nuntiis nostris salutem, &c.

Immaculata lex Domini, veræ lucis venientis in mundum claris irradiata fulgoribus, subversas causas ab erroribus & peccatis salutaris magistro per semitas rectas dirigens, ut de errorum invio ad viam possint redire justitiæ, lumen eis ineffabile veritatis ostendit. Hæc siquidem primitus

Fidei Christian. elogia.

a pa-

a patriarchis & prophetis præcognita, & apostolicis postmodum eloquiis mirabiliter divulgata, tanto magis est evangelizantium præconiis attollenda, quanto ex ipsius publicatione melliflua animarum fructibus gratiosius successione continua prodeunt facultates. Hujusmodi namque legis esti præconia sint longe lateque diffusa, per nos tamen, qui vices in terris singulas ejus partes, super quas humilitatem nostram, prout sibi placuit, providentia divina constituit, intentu solicitudine circuimus; occurrit sensibus nostris, non sine anxietatis multæ molestiis, quemadmodum quadum nationum gentes diabolica fraude veri luminis claritate privatæ, in invium perdentium tenebrarum miserabiliter deruentes, Jesum Christum dominum non cognoscunt, quodque nonnulli subtructionis filii sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ inobedientes existunt. Propter quod movetur pietatis paternæ compassio, animi nostri zelus accenditur, & anxio quodam affectu sitiunt sensus nostri, dum ad memoriam nostram reducimus beneficia omnium Conditoris, qui ut hominem redimeret, perditum, dominus noster Jesus Christus homo nasci, pati voluit, & occidi, quod gentes ipsæ & subtructionis filii per illuminantis prædicationis antidotum ad ipsum, qui est lux vera, & omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, convertantur; ita quod ignorantiarum & errorum hujusmodi nebulis & fraudibus profligatis, ipsius æternæ felici commercio participes lucis fiant.

XL. Pontificii est muneris religionem per universum urbem diffundere.

*Quare nos, ut prædicitur, Christi vicarius, & beati Petri, disponente Domino licet immeriti, successores effecti, hæc in interna sapius, & debita meditatione pensantes, ut pro tantorum populorum procuranda salute servitutis nostræ debitum exolvamus; ad vos, quos novimus viros religiosos claritate fulgentes, morum honestate conspicuos, & diversarum * titulo divinitus insignitos, ac literarum scientia præditos, propriam mentem convertimus, & oculos fiducialiter aperimus; ut vobis, de quorum studiosis operibus fructus uteles, Deo placidos, & nobis acceptos speramus & credimus proventuros, super hoc onus nostræ solicitudinis imponimus, vos ad gentes & filios subtractionis hujusmodi ac terras ipsorum pro hujusmodi prosecutione negocii de fratrum nostrorum consilio fiducialiter destinando. Quocirca discretionem vestrum rogamus, monemus, & hortamur in domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum districtius injungentes, quatenus accipientes devotione, qua convenit, officii salutaris onus vobis impositum, exurgatis accincti gladio verbi Dei libere ab onere carnalium voluptatum strenui bellatores, contra dolositates subdoli sathanæ causam Domini vindicantes, pro qua mori est vita perennis initium transitoriæ mortis finis, & retributionis æternæ inæstimabilis certitudo.*

* virtutum

XLI. Demandata a Christi vicario evangelicis præconibus auctoritas.

Ut autem ministerium vestrum honoretur plenius, & honorabilius impleatur, præsentium vobis & cuilibet vestrum auctoritate concedimus, ut in terris, quæ adhuc sedis Apostolicæ magisterio non intendunt, proponere verbum Dei, & ut constitutis ibidem, non obstante si aliqua sint excommunicatione ligati, in verbis, officio, & cibo, ac in aliis sacris communicare; & ipsos seu etiam alios, converti ad unitatem Christianæ fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare ecclesiæ filiis valeatis; & presbyteri ex vobis ipsos aggregatos possint insignire charactere clericali, & eos ad acolythatus ordinem promovere. Liceat etiam cuilibet vestrum, ibidem redeuntibus ad obedientiam sedis Apost. qui sunt excommunicatione nodati, absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ impertiri, & super eo dispensare cum ipsis, qui sacro forsitan ceperint ordines, & divina celebrarunt officia sic ligati. Hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, vel infra ætatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel superiores prætermissis inferioribus, conferre seu recipere ordines præsumpserunt; si tamen in hoc servata talis forma extiterit, per quam ordines recepissent.

Solvendæ etiam legis de consanguinitatis grad. inter neophyt. ad jungenda matrimonia.

Vobis præterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus vestræ prædicationi commissis, qui in casibus & gradibus a divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem; & ii, qui ad ecclesiæ catholicæ redierunt unitatem, ut inter suos habitent, eisque communicent; nec non quod clerici nationum ipsarum, publice ad obedientiam sedis Apostolicæ redeuntes, gaudeant privilegio clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris prædictis confessiones audire, ac ipsis injungere pœnitentias salutares, & excommunicatos a canone vel alio modo, juxta formam Ecclesiæ absolvere, dummodo injurias & damna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus insuper partium illarum in casibus, in quibus solent legati sedis Apostolicæ dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio, vel incestu, aut regularibus procreati, sit vobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Ecclesiæ catholicæ, seu religione, vel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint & digne satisfacere de commissis; ita quod ipsi religiosi ad sua locu salva disciplina ordinis resumantur, ac illos, qui ex jam dictis excommunicationis vinculo sunt astricti, juxta præmissam formam, & prædictæ satisfactionis modum absolvere valeatis, & cum irregularibus,

sicut

ficut est expressum superius, dispensare.

XLII. Condendarum ecclesiarum, vel expiandarum.

Ad hæc sit vobis absolvendi facultas occisores clericorum & religiosarum personarum, in prædictis partibus constitutos, fundandi ibidem de novo ecclesias, & reconciliandi ipsas, quæ sunt casu aliquo profanatæ, ac de novo fundatis rectores idoneos providendi, & illis, qui de gentibus vel schismaticis noviter sunt conversi, dandi licentiam, ut uxores suas, cum quibus in gradibus lege divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere; de causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, legitime cognoscendi, & discordantes inter se ad invicem, quod ad pacem & concordiam redeant; nec non quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut justum fuerit, ad satisfactionem exhibeant compellendi per censuram ecclesiasticam, vobis libera sit facultas.

Insuper in locis, quibus vos contigerit hospitari, vel in locis partium earumdem, in quibus residentiam facietis, missam & cætera divina celebrare officia, & in eisdem partibus cœmeteria benedicere, ac dare indulgentias, commutare vota ultramarinæ peregrinationis, continentiæ, & religionis exceptis, facultatem & licentiam habeatis. Cæterum vobis concedimus, quod a catholicis patriarchis, archiepiscopis, & episcopis possitis ordines & alia ecclesiastica sacramenta suscipere; & altaria portatilia more ipsorum a præfatis episcopis benedicta habere, & eis uti, si contingat vos aliquo casu vestra altariola non habere, ac vestes sacerdotales altaris, pallas & corporalia per eos, qui ex vobis sunt presbyteri, cum necesse vobis fuerit benedicere, ubi catholicorum episcoporum copia non habetur. Nulli ergo &c. Dat. Laterani IV. id. aprilis anno V.

XLIII. Amplificatam admodum inter Tartaros his temporibus Christianam religionem, atque Persidis Regem Cassanum sive Cassianum, quem a Nicolao IV. Pontifice literis sollicitatum ad sacra baptismalia amplectenda, (a) vidimus; quique ambitione ductus Baydonem Regayti successorem Christianum Regem vita & imperio orbarat; firmato solio, rei Christianæ favisse, ac Mahumetanos insectatum, testatur Aytonus: *Multa fecit in vita sua ad commodum Christianorum sicut in sequentibus audistis. Et primo destruxit quamplures magnates, qui suadebant ei ut Saracenorum fidei adhæreret, & persequeretur undique Christianos.* Subdit auctor, hoc anno exeunte, susceptam una cum Armeniæ & Georgiæ Regibus Christianis, ad Terram sanctam Christi restituendam cultui, in Saracenos expeditionem. Ad quam ab Aytono Armeniæ Rege, qui S. Francisci sanctiorem disciplinam professus Joannis nomen acceperat, incitatum, ut de Saracenis, qui Armeniam vastabant justam ultionem sumeret, tradunt iisdem verbis Marinus Sanutus, (b) & Jordanus (c): MCCXCIX. *Saraceni Armeniam discurrerunt, castra & loca fortissima occupantes. Rex autem frater Joannes, se suosque in montibus salvans, in arcto positus Tartarorum implorat auxilium, eosque contra Saracenos instigat, ostendens plurimam habituros prædam: nec verendas eorum acies auro argentoque fulgentes, in quibus plus lucri quam periculi invenirent.*

(a) Vvest. Flor. hist. hoc ann.

Casanus firmato solio Mahometanos insectatur.

(b) Sanut. l. 3. p. 13. c. 2.

(c) Jord. MS. Vat. sign. nu. 1960.

XLIV. In eos Rex Tartarorum concitatur.

Sollicitatus igitur ab Armeno Cassanus Sultano Melecnaser bellum movit. De cujus Cassani florentissimo equitatu e Perside educto refert Joannes Villanus (d), qui rem a Florentino horum oculato teste acceperat, illum ad ducenta equitum millia, conjunctis fœderatorum Regum, Georgiæ nimirum & Armeniæ copiis, ascendisse. Quibus consentanea a S. Antonino historiæ commendata sunt: *Cassanus*, inquit (e), *Imperator Tartarorum venit in Syriam contra Soldanum Babyloniæ secum copias ducens ducentorum millium Tartarorum inter equites & pedites ex conductu Regis Armeniæ & Regis Georgiæ, qui erant inimici Saracenorum & ipsi Reges erant Christiani ad recuperandam Terram sanctam & auferendum a Saracenis. Hoc autem cum cognovisset Soldanus, ex Ægypto descendit in Syriam cum centum millibus equitum Saracenorum absque alia multitudine innumerabili de Syria eum adjuvante, & sibi invicem occurrentes, pugnam horribilem inierunt inter se demum cessit victoria Cassano Imperatori Tartarorum ex industria & sagacitate pugnandi. Nam ipse cum non modica parte & fortiori suorum equitum descendentes de equis in pedibus steterunt quousque Saraceni emittendo continuo sagittas evacuarunt pharetras suas, &c.* Addit Cassanum alia militari arte usum ne Saraceni telis quæ Tartari jaculati essent, retorquere in Tartaros possent telorumque cuspis in sauciatis corporibus hæreret. Accuratissime vero hanc expeditionem in Mahometanæ sectæ cultores susceptam a Cassano ac memoria dignissima princeps Curchi Aytonus qui illi interfuit, his verbis describit: (f) *Præcepit omnibus Tartaris, qui in dominio suo erant, quod essent armis & omnibus necessariis præmuniti, quoniam intendebat ingredi regnum Ægypti, & Soldanum destruere, si valeret: & hoc mandavit Regi Armeniæ, & Regi Georgiæ, & aliis Christianis partium orientis. Verum, * vero tempore adveniente, Casanus suum exercitum congregavit, & direxit gressus suos per viam de Baldach cum exercitu copioso. Quando vero Casanus pervenit ad terras Ægypti, congregavit insimul gentem suam. Soldanus, qui vocabatur Melecnaser,*

(d) Jo. Vil. l. 8. c. 35.

(e) Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 8.

(f) Ayton. hist. orien. c. 41.

* verno

ster, jamdudum de adventu Tartarorum rumoribus intellectis, congregavit posse suum, & venit ante civitatem Hames cum maximo apparatu, quæ civitas est sita in medio regni Syriæ, ut refertur. Cumque Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem civitatis vel castri noluit perdere tempus suum: sed recto tramite celeriter venit ad locum, ubi erat Soldanus, & se posuit ex adversa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum: unde præcepit Casanus omnibus suis, quod in illo campo essent, quousque equi requiescerent a labore, quem passi fuerant in via, celeriter veniendo. In societate vero Casani erat quidam Saracenus nomine * Calphach, qui fuerat servus Soldani, & fugerat ad Casanum propter metum Soldani, qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare.

* al. Caschik

Iste Calphach a Casano receperat gratias, & honores, & Casanus de eo plurimum confidebat. Sed tamquam proditor maledictus per literas notificavit Soldano & Saracenis consilium & intentionem Casani, & misit qualiter Casanus intendebat morari in pratis illis, ut daretur requies equis suis, qui erant mirabiliter fatigati; & consuluit Soldano, quod properaret ad pugnam quamdiu adversariorum equi erant fessi, quia facile posset de Tartaris victoriam reportare. Soldanus Ægypti, qui apud civitatem Hames Tartaros proposuerat expectare, acquievit tamen consilio proditoris, & cum electa multitudine suorum equitavit festinanter, ut ex improviso insultum faceret in Casanum. Speculatores quidem exercitui Casani notum fecerunt adventum Soldani. Casanus vero fecit edictum, ut omnes sui equitarent per acies ordinati, & viriliter reciperent inimicos. Casanus ergo, leone audacior, cum illis, quos circa se invenit, equitavit obviam Saracenis, qui jam tantum appropinquaverant, quod prælium non poterat evitari, & * qui per campum erant dilatati, ut requiem darent equis, non poterant ad ipsum accedere festinanter: unde Casanus præcepit militibus, qui secum erant, de equis descendere, & de illis in circuitum facere velut murum, & cum arcubus & sagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari vero descenderunt, & in circuitu ipsorum posuerunt equos suos, & acceptis in manibus arcubus & sagittis, expectaverunt quousque sagittæ possent ad inimicos commode pervenire: & sic omnes simul Tartari sagittantes, qui in arte sagittandi sunt mirabiliter periti, equos inimicorum præcedentes taliter percusserunt, quod ante alios ceciderunt: unde illi qui sequebantur qui cursu velocissimo properabant, invenientes præcedentes prostratos, præcipitabantur super illos: unde de multis Saracenis evaserunt pauci, qui non erant prostrati, aut sagittis Tartarorum lethaliter vulnerati. Soldanus Ægypti, qui in acie illa erat, quam ocyus potuit retrocessit.

Commissum atrox inter Saracenos & Tartaros prælium.

* cæteri

Casanus hoc videns, statim præcepit equos ascendere gentem suam & invadere viriliter inimicos, & ipse fuit primus, qui Soldani aciem est ingressus, & tamdiu Soldanus cum modica societate suorum bellum sustinuit prostrando, & occidendo strenue inimicos, quod Tartari muniti, & per acies ordinati venerunt ad pugnam. Tunc inceperunt omnes acies undique præliari, & duravit altercatio inter eos ab ortu solis usque ad nonam. Finaliter vero Soldanus non potuit resistere audaciæ Casani, qui manu sua mirabilia fecit: & sic vertitur in fugam Soldanus cum omnibus Saracenis. Casanus itaque cum gente sua persecutus fuit usque ad noctis caliginem inimicos, diversimode occidendo: unde tanta fuit ibi Saracenorum strages, quod tota terra dispersa extitit corporibus mortuorum. Post conflictum nocte illa requievit Casanus in quodam loco, qui vocatur Cametum, gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho, quem contra Saracenos obtinuerat nutu Dei. Actum hoc an. Domini * MCCC. x. die mercurii ante festum nativitatis Domini. Irrepsit in annorum numerum error exscriptorum incuria, quem nonnulli improvide sunt secuti: ex eodem vero Aytono hunc numerum MCCIC. loco alterius depravati reponendum intelliget facile, qui seriem illius historiæ & distinctionem temporum perpenderit in sequentibus: atque ita secum & Marino Sanuto, (a) Matthæo Westmonasteriensi, (b) Joanne Villano, (c) S. Antonino, (d) Bosio, (e) ac denique pontificiis literis sequenti anno datis; (f) ex quibus colligitur, partarum hoc exeunte, ineunteque proximo anno victoriarum in Syria famam in occidente sequenti jam adulto percrebuisse, consentiet. His circa chronologiam constitutis, quæ a Cassano & Christianis orientalibus gesta sint extremis hujus anni diebus, ex Aytono afferramus.

Victi Saraceni.

* MCCIC

(a) Sanut. l. 3. p. 13. c. 9 & 10.
(b) West. Flor. hist.
(c) Jo. Vil. l. 8. c. 35.
(d) S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 8.
(e) Bosius p. 2. l. 1. hist. eq.
(f) Bonif. l. 6. ep. 278

XLV.

His itaque, inquit, (g) sic peractis, nimirum reportato, die mercurii ante natalitia Domini de Melecnaser Soldano triumpho, Casanus præcepit Regi Armeniæ & cuidam duci Tartarorum, qui vocabatur Molay, quod cum quadraginta millibus equitum Tartarorum persequerentur Soldanum usque ad desertum Ægypti, quod distabat a campo belli per duodecim dietas & ultra; & præcepit, quod apud civitatem Gazara ipsum expectarent, aut ejus mandatum. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum quadraginta millibus Tartarorum ante solis ortum recedentes, Soldanum fuerunt celeriter persecuti. Post

(g) Ayton. hist. orien. c. 42.

Rex Armeniæ cos insectatur.

*triduum vero Casanus misit ad Regem Armeniæ, quod rediret, & quod intendebat obsidere civitatem Damasci, & præcepit quod Molay procederet, sicut habuerat in mandatis, Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus vero quoque fugit velociter die noctuque, dromedarios equitando, & in societate quorundam Beduinorum, qui eum conducebant, Babyloniam mirabiliter est ingressus. Alii vero Saraceni diversimode fugerunt, sicut quilibet opinabatur, se posse melius receptare, quorum magna quantitas perrexit per viam * Tripolis, qui per Christianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo Rege Armeniæ ad Casanum, invenit quod civitas * Casana reddiderat se Casano, & totum ærarium Soldani, & exercitus sui, quod ibi erat, fuit ante Casani præsentiam deportatum, cujus multitudo extitit infinita. Mirati fuerunt omnes super eo, quod Soldanus tantas divitias secum tulerat dum intenderet præliari. Casanus ergo, congregatis omnibus illis divitiis, & omnibus spoliis, quæ lucrati fuerant Tartari post triumphum, divisit omnia liberaliter inter suos, ex quibus omnes locupletes sunt effecti.*

Melechnaser fuga evadit.

* Tripolis

* forte Gazara

Ego vero frater Aytonus, qui hanc historiam compilavi, interfui omnibus negotiis & præliis, quæ Tartari habuerunt cum Soldano a tempore Haoloni; sed numquam vidi vel audivi dici de aliquo domino Tartarorum, qui plura faceret in duobus diebus, quam fecit Casanus: nam prima die belli cum parva societate suorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorum prælium sustinuit, & de persona sua taliter se probavit, quod inter omnes alios bellatores famam & laudem merito est adeptus, & de sua probitate inter Tartaros narrabitur in sæcula sæculorum. Secunda vero die tanta erat liberitas & liberalitas cordis sui, quod de omnibus divitiis & infinitis thesauris, quos acquisiverat, sic inter suos distribuit & divisit, quod in sua sorte non retinuit nisi ensem unum & quoddam marsupium, in quo erant scripturæ terræ Ægypti, & numerus exercitus Soldani, & similia: & omnia alia distribuit liberaliter, ut est dictum. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantilla corpusculo tanta virtutum copia inveniri poterat: nam inter viginti mille equites vix potuisset staturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aspectus; omnes tamen alios in probitate & virtutibus excedebat. Et quia iste Casanus tempore nostro fuit, dignum est, quod de suis gestibus plenius enarremus, & ille Soldanus, qui per Casanum extitit debellatus, adhuc vivit. Præterea illi, qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & gravamen inferre volunt, multa poterunt sumere documenta, his historiis plenius intellectis.

Aytonus historicus prælio interfuit.

Postquam vero Casanus per quinque dierum spatium requievit, & inter suos divisit spolia innumerabilia, ut superius est expressum, per dietas suas iter suum direxit recta ad civitatem Damasci. Cumque cives Damasci cognoverunt adventum, timuerunt valde, ne si Casanus eos caperet violenter, absque misericordia perderentur. Unde de consilio sapientum, & concordi omnium voluntate suos ad Casanum nuntios transmiserunt, qui dederunt sibi multa dona, & ei claves civitatis etiam obtulerunt, ab eo misericordiam implorantes. Receptis ergo xeniis & clavibus civitatis Damasci, præcepit Casanus nuntiis, quod redirent, & victualia sufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat destruere civitatem, sed eam intendebat pro camera sua reservare. Recedentibus itaque nunciis cum exultatione ingenti, Casanus post modicum equitavit ad flumen Damasci, in cujus littore tentoria sua fixit, & inhibuit ne inferrentur damna aliqua civitati. Cives vero Damasci miserunt plurima dona Casano, & de victualibus dederunt exercitui affluenter, mansitque ibi Casanus per quadraginta quinque dies cum omnibus suis, præter quadraginta millia Tartarorum, quos miserat cum Molay, qui apud civitatem Gazaræ morabantur, Casani expectantes adventum vel mandatum. Hæc postrema centesimo inchoato gesta, constat. Ut vero Casanus reflectere signa in Persidem coactus sit, & Christiani Syriam recuperare sine prælio ingenti suo damno & dedecore omiserint, adeo ut iterum in Saracenorum reciderit potestatem, sequenti anno dicemus: nunc claudemus hunc annum insigni prodigio quod in Germania editum narrat Siffridus. (a)

XLVI. Damascum ad deditionem compulsum.

MCCXCIX. Judæi, inquit, *perfidissimi corpus Christi sacrum in nocte sanctæ Paschatis emptum a custode ecclesiæ in civitate Franconiæ, quæ Roetingen dicitur, per diversas civitates & castella aliis Judæis distribuerunt. Quædam religiosæ mulieres quæ sacras vigilias ad tumulum Crucifixi observabant (sicut moris est in Theutonia) cum hora matutinarum, de ecclesia prodeuntes, irent ad excitandum ecclesiæ presbyterum, ut Crucifixum de monumento ante matutinas secundum consuetudinem sublevaret, viderunt super domum Judæi, qui Sacramentum emerat, duo rutilare luminaria: cumque attonitæ starent, & secum quærerent, superveniens presbyter interrogat, quid conferant: vidensque cum ipsis luminaria, compertoque, quod Judæus cum custode in ecclesia fuisset, & juxta altare, caute vocat judicem civitatis, & quosdam de civibus. Qui, irruentes in domum Judæi, ipsum & custodem*

(a) Siffr. epit. l. 2.

XLVII. Judæus Eucharistiam furatur.

Illius ædibus cœlestes faces imminere visæ.

ec-

ecclesiæ ceperunt: qui statim coacti facinus perpetratum confessi sunt.

E tusa Eucharistia sanguis effluit.

Jam vero, ut dictum est, idem corpus Christi per diversas Judæorum dispersum fuerat mansiones: qui sæpedictum corpus Christi sacratissimum acubus & subulis pungentes, & in mortariolis tundentes, & per illas puncturas & tunsiones sanguinem elici conspicientes, tandem in diversis locis sub terra suffoderunt. Sed Deus omnipotens Sacramentum salutis, multis miraculis prodentibus, suis fidelibus propalavit. Quapropter Christiani, insurgentes contra Judæos, eos per diversas civitates & loca turmatim occiderunt. Contigit ut multi Judæi ad quoddam castrum confugerent, ut se ibidem defensarent: cumque Christiani ad expugnandum dictum castrum forti manu convenissent, & illud jam vallassent, quædam virgo Judæa de eodem castro importune clamoribus rogabat Christianos, ut ipsam inde eriperent & baptizarent. Judæis ipsam deorsum trahentibus & increpantibus, illa de manibus eorum elapsa, de altitudine castri se præcipitem dedit. Sed ecce mirum in modum ipsa, quasi manibus angelicis portaretur, illæsa descendit: & mox ad fidem Christi & baptismu confugit. Meminit etiam Eberhardus (a) de hac Judæorum strage, cum percrebuisset fama, ipsos Christi corpus contudisse, atque ex eo divinitus cruorem fluxisse: quam rem superiori anno consignat.

Judæi necati.

Virgo Judæa, baptismum postulans, illæsa a turri cadit.

(a) *Eberh. apud. Canis. antiq. lect. to. 1. pag. 335.*

I. Annus Jubilæi celebratus a Bonif. nova pompa & magnificentia. (a) Jacob. Card. cor. de Jubilæo.

ANnus Christi millesimus trecentesimus indictione tertiadecima Jubilæi, id est, condonationis crimioum, quæ post detectos rite sacerdoti conscientiæ sinus Apostolorum basilicas adituris proponitur, majestate illustris affulsit, de quo Jacobus diaconus Cardinalis S. Georgii ad velum aureum ita cecinit. (*a*)

Aurea centeno consurgunt sæcula phœbo.
Et radiat cœleste jubar, miseratus ab alto
Filius æterni Patris de Virgine carnem
Indutus, redimitque suo de sanguine culpas.
Grande datum miseris Romam, qui limina Petri,
Cui reserare polos datur, & concludere cœlum,
*Deproperant, Paulique ducis pia templa * revisit.*

* revisunt

Et infra:

Nam gemini roseis Urbem satrare triumphis
Luce pari. Et infra.
—— Hinc cumulant templis sua munera divi,
Qua sedes Romana sequens, suffultaque tantis
Auxiliis jubilans, centeno solis in ortu
Diluit omne nefas pleae. Quin plenius omne
Diluit, & veniam culpis uberrima confert
Gratia, si æternam passim fœdare figuram,
Haud timidi culpas compuncti corda recludant;
Divorumque patrum Petri Paulique subintrent
Limina, vicenis vicibus Romanus, & exter
Quindenis rutilans orbem quoad exeat axis.
Quisnam igitur latitet, quænam vecordia, quænam
Segnities compescit iter, quin frigeat æstus,
Et caleat glacies, liquidusque exhorreat humor?
Certe magna quies parvus labor, &c.

Conscripsit idem auctor soluta oratione illius Jubilæi historiam, (*b*) cujus autographum exemplar in bibliotheca S. Petri Romæ asservatur; ejusque meminit inter alios Cardinalis Baronius (*c*): quamvis textum admodum depravatum inquinatumque dicat: cujus etiam duo exempla M. S. in bibliotheca nostra extant. Sacri porro illius instituti ritus modum & causas ex memorato Jacobo Card. qui pontificiorum consiliorum erat particeps, reique spectator, afferre operæ pretium duximus, cum is maxime sine fuco historiæ veritatem exponat his verbis (*d*): [1] *Ancept & pene citra opinionem fidem de proximo nunc futuro centesimo, cum millesimum trecentesimum præ foribus occursurum*

II. Illius historia a Jacobo diac. Cardin. descripta. (b) Summons. hist. Neap. l. 3. (c) Baron. in sched. MS. (d) Jacob. Card. l. de Jubilæo cap. 1.

NOTÆ [1] ANnum hunc commendat celebris jubilæi indictio, quod Bonifacius sive ipse primus institutum, seu potius, quæ mea est opinio, sensim pia fidelium persuasione ante aliqua sæcula inductum, ipse dein Bonifacius constitutione sua probavit, atque singulis centenis annis celebrandum constituit. Quamquam enim hujus centesimi anni indulgentiæ primus author Bonifacius reputari a nonnullis posset, suadente maxime constanti omnium scriptorum æqualium qui de rebus præteritorum sæculorum tractarunt, silentio; cum tamen ex historia jubilæi illius a Jacobo cardinali, tunc florente, descripta, constet pias fidelium turmas antea Romam confluxisse, quam de indulgentia anni centesimi indicenda Bonifacius quidquam cogitaret; ex his antiquorum quandam traditionem seu institutionem arguendam esse intelligimus.

Quæ vero fuerit origo hujus moris seu peregrinationis Romanæ, quolibet ineunte sæculo, diligentius sequentiam, nemo hucusque investigavit. Quæ meditanti mihi occurrerunt aperiam, eademque eruditis probanda sive rejicienda permitto. Quamquam Christi Jesu natalis annus exordium æræ, qua nunc utimur, triennio præcessit; diu tamen in ecclesia ea sententia vulgo recepta fuit, quæ vulgarem æram ab ipso Christi natali exordium duxisse arbitrabatur. Ea persuasione semel obtinente, singuli æræ nostræ anni centeni, annum a Christi nativitate sæcularem referebant. Cum vero sæcularis annus, pro more jam inde a paganis deducto, solemnis haberi consueverit; hinc forte annus quisque centesimus religione solemnis haberi a fidelibus cœpit. Ex hoc sacræ peregrinationes, quæ tunc maxime familiares erant, multo frequentius per annos illos institutæ, eademque demum ex causa Romani pontifices singulis centenis annis, quos majori peregrinorum frequentia cultos Romæ noverant, indulgentias addixerunt majores.

Cæterum integri sæculi periodum prolixiorem quam pro vitæ humanæ modulo ratus Clemens VI. ad annos L. jubilæum reformavit; duarum tamen basilicarum visitationi tertiam basilicæ Lateranensis adjungens. Dein Gregorius XI. anno MCCCLXXIII. basilicam S. Mariæ majoris cæteris adlegit, indulsitque ut singulis XXXIII. annis jubilæum recurreret. Postremæ hujus reformationis cujus bulla nuspiam legitur, Alexander VI. in bulla pro jubilæo anni MD. quam e MS. Codice vulgavit Cyrillus Franchi in commentario de anno jubilæi, memoriam servavit, scribit enim: *Clemens VI. ad quinquagesimum, Gregorius XI. ad trigintatres, & postremo Paulus II. ad XXV. annos redegit*. Plura de jubilæo addi possent; sed hæc commentarium, non vero adnotationem scribentis essent.

Ad

rum monebamur, ad Romanum Pontificem delatus rumor advenerat, qui tantum ejus fore anni vim, ut quo Romani ad principis Apostolorum Petri basilicam pergentes omnium plenissimam peccatorum dilutionem sortirentur, polliceretur. Hinc vetustiorum revolvi librorum monumenta, pius pater edixit: quibus ejus nec ad plenum, quod querebatur in lucem vento forsitan ex patrum, si liceat tetigisse famam, desidia; seu ex schismatum vel bellorum, quo Romani sæpius turbine vastati, lugere potius quam mirare vacet, libris deperditis; seu quia nec tantum veritatis, ut opinionis suberat, in Lateranensi patriarchio, eodem residente præsule, centesimus oritur mira res. Totam pene prima januarii die novellæ mysterium remissionis occuluit: proclivo vero in vesperam sole, quo ad mediæ fere noctis intempestæ silentium parvumque eo Romanis patefacto, frequentes ipsi ad sacrum B. Petri basilicam properant: oppressi altaria stipant, alternatimque se, ut vix accedere fas esset, impediunt, tanquam ea brevi finienda die expirare gratiam vel majorem autumarent. Accesserint ne moti, cum aliqualis mutuimus de centesimo seu jubilæo in basilica factus cieret sermo; spontene sua jam, quod credulitate magis proximum est, cœlesti tracti nutu, qui centesimi transacta memoraret, vel adventura disponeret, haud nihil ambigentes affirmamus. Iis initiis in dies civium externorumque fides & peregrinatio augeri cœpit, quibusdam prima centesimi die omnium culparum sordes deleri asserentibus, cæteris annorum centum indulgentiam fore: sicque fere usque ad bimestre tempus, & similiter die, qua toti orbi venerabilis revelatur effigies, vulgo Sudarium seu Veronica dicta, longe plus solito compulsis turbis convenirent, utrinque dubii sperantes erant.

Vetus celebrandi centenarii mos.

III. (a) Cap. 2.

*Verum (a) promotor noster dominus Bonifacius VIII. summus S. R. E. Pontifex ut erat ingenio vigilans, refertusque solertia, conservabat hæc omnia conferens in corde suo, suoque more prudentia, dum haud prohibebat, frequentiam acceptam esse conjiciebat, venturumque firmabat votum. Nec vivus præteritorum defuit testis, qui peregrinationis suæ centum & septem asseverans annos, multis etiam eodem præsule coram ob id ipsum adscitis, adstrueret meminisse, patrem alio centesimo Romæ, quousque, quem secum detulit agricola, sufficit victus ob * intelligentiam moratum, seque admonuisse, ut si quod non putaret advenisset futuro centesimo Roma nequaquam puer adesse pigritaret: nobisque idem sciscitantibus, intulit quin quaque ejusdem anni die illic centum annorum indulgentiam lucrifieri posse, ob quam peregrinaturus accesserat. Ast Romæ plenissime delus culpæ apud Gallos * vulgate: tunti ævi duos adhuc diœcesis Belvacensis, pluresque alios Italicè soli superesse, qui meminissent nobis assertum: quorumdam vero ad ipsam Principis Apostolorum basilicam dierum trium peregrinationem opportunam recensebat autumatio centesimi * vetusta miseratione perituris: sed, ut jam * nobis prætactum, en iis multiplex fama vacillabat.*

Visi qui utroque ineunte sæculo basilicas lustrarant.

* indulgentiam

Variæ de indulgentiis, quæ comparabantur sententiæ.

* vulgatum

* vetustam miserationem parturie

* a

(b) Cap. 3.

* centesimo

*Igitur (b) de * centesimi nova jam ad plenum digesta materia, sacrum patrum consultasse cœtum, volentem extinguere spiritum Præsulem, favorabiliterque ob Apostolorum merita responsum consultanti, memoramus. Quamobrem, quo limpidius scripto gerendæ rei clarescceret veritas, exarari literis concedendum, discutiendumque privilegium * justum, ipsius sæpiuscule forma interlecta, ac ex hoc politiore facta, post collocutiones ad concilia prævius eam patres manere, in girum consulti, suasere: definiensque decrevit Præsul, cujus ea meus est basilicæ Principis Apostolorum Dei non tantum: fama crebrescente, tametsi incertum centesimum indultum illibatum subsistere; quinimo quibuscumque venerabiles Apostolorum Petri & Pauli basilicas externis quindecim, Romanis diebus triginta visitantibus, quoquo centesimo uberrimam omnium peccaminum abolitionem impertire fructiferam *: si quidem si penitentes & confessi vel infra id temporis forent.* Nonnullisque interjectis: *Publicandi aderat tempus cathedræ B. Petri celebritas, offerendum Principi in suo quam ulibi honestius templo, donec publicatur sericis aureisque umbo circumfulcitur, quo Romanus Præsul patresque conscenderunt: orationeque facta ad turbam, grande lætitiæ munus literæ serico appensis bullis differuntur, quæ etsi Laterani prius datæ * continerentur;*

Pontificis & Cardd. deliberatio de jubilæo instituendo

* jussum

* fructiferum

* continerentur.

NOTÆ

Ad jubilæum Bonifacii VIII. quod attinet, excesserat penitus e memoria insignis lapidaria inscriptio, quæ nunc pariter Florentiæ in aia dicta *della Fogna* legitur, ex qua vel ipsos Tartaros Romanam peregrinationem hoc anno instituisse discimus. Affert illam cl. Lamius in Deliciis eruditorum.

Ad perpetuam rei memoriam, pateat omnibus evidenter hanc paginam inspecturis qualiter, omnipotens Deus in anno domini nostri IHV. XPI. MCCC. specialem gratiam contulit XPIANIS suum sepulcrum, quod extiterat a Saracenis occupatum, reconjunctum est a Tartaris, & Christianis restitutum, & cum eodem anno fuisset a papa Bonifacio solemnis remissio omnium peccatorum, videlicet culparum, & pœnarum omnibus euntibus Romam indultu, multi ex Christianis & Tartaris ad dictam indulgentiam Romam accesserunt: e andovvi Ugolino con la mogle. MANSI

tur; illuc tamen datas apud S. Petrum fuit jussit Præsul literis adscribi, altarique impositum donum. Non impari forma Doctoris gentium basilicæ missum. Conceptum est subjectis verbis id diploma, quod auctor in calce operis repetit, ac tum in hujus anni regesto pontificio (*a*), tum inter extravagantes extat (*b*).

(a) Lib. 6. ep. cur. 9.
(b) Ext. antiq. De pænit. & remiss.

IV.
Ea de re diploma.

Bonifacius, &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem basilicam Principis Apostolorum de Urbe concessæ sunt remissiones magnæ, & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur, qui juxta officii nostri debitam salutem appetimus & procuramus libentius singulorum, hujusmodi remissiones & indulgentias omnes & singulas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus & approbamus, ac etiam innovamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Ut tamen beatissimi Petrus & Paulus Apostoli eo amplius honorentur, quo ipsorum basilicæ de Urbe devotius fuerint a fidelibus frequentatæ, & fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex hujusmodi frequentatione magis senserit se refectos; nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorumdem Apostolorum ejus, meritis & auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio & Apostolicæ plenitudine potestatis omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo a festo nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proxime inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere pœnitentibus & confessis; vel qui vere pœnitebunt & confitebuntur, in hujusmodi præsenti, & quolibet centesimo secuturo anno, non solam plenam & largiorem, immo plenissimam omnium suorum concedimus veniam peccatorum: statuentes, ut qui voluerint hujusmodi indulgentiæ a nobis concessæ fore participes, si fuerint Romani ad minus triginta diebus continuis vel interpolatis, & saltem semel in die. Si vero peregrini fuerint aut forenses modo simili diebus quindecim ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius & devotius frequentabit. Nulli ergo, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII. kal. martii pont. nostri anno VI.

Constitutus dierum numerus ad lustrandas ecclesias.

V.

Exceptum est secunda gratulatione id diploma, inspectaque jubilæi luce, populi, ut ait Jacobus Cardinalis, (*c*) jubilare cœperunt. Quo vero pietatis ardore Romani Apostolorum basilicas lustrarent, describit auctor (*d*): *Nec mora; totius orbis caput Roma, civitatis populus, nullo sexus vel ætatis, dum pubertatis annos exegisset, discrimine, ad suorum patronorum basilicas, quoad dierum intervallum finem accepisset, cursitabat.* Et infra de se ita loquitur: *"Nobis vero magis quod ipsi egimus, votum non ut magnum, sed ut motivum posteris pandamus. Concessa quidem indulgentia, cum transtyberim juxta ecclesiam Dei Genitricis, unde in Salvatoris nostri nativitate largo rivo olei fons usque Tyberim scaturisse perhibetur, jam dudum tabernam meritoriam dictam, undeque nobis nativa atque paterna originis ortus, moram traheremus, diebus triginta continuis Principum utramque basilicam peregrinationis causa ingressi sumus; nec minus sæpius prius eadem die Lateranum ad consistorium matutina luce properantes.*

(c) Jacob. Card. lib. de jubil. c. 4.
(d) Ead. cap.

Qua pietate Romani sacras ædes lustrarint.

* Nec

VI.
Incredibilis peregrinorum multitudo ad Urbem confluit.

Incredibilem porro hominum multitudinem non modo ex Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica; sed Galliis, Hispania, Anglia, Germania, Ungaria concurrisse; nec solum juvenes ac vegetæ ætatis, sed etiam septuagenarios & infirmos, qui lectica deferebantur, confluxisse addit auctor (*e*). Inter quos præclaro spectaculo fuit Sabaudus quidam senex, non humili genere ortus, a filiis allatus, qui centenarium annum transilierat, quique præteriti centesimi memor erat, (*f*) tempore qui olim celebritati interfuisset. Tradit his consentanea Joannes Villanus, (*g*) qui tunc Romam profectus, veterum historicorum exemplo, qui Romanas res scripsere, historiæ Florentinæ conscribendæ, cum tunc ipsius patria ad majorem potentiam efflorescceret, consilium cepisse ait: additque tantam fidelium multitudinem Romam convenisse, ut præter Romanos ducenta peregrinorum millia in Urbe viderit, quibus omnia necessaria abunde suppeditabantur. A quo Jordanus, (*h*) vitæ Bonifacii (*i*) scriptor, Ptolemæus Lucensis, (*k*) Bernardus, (*l*) Martinus Polonus (*m*) non discrepant. Annalium vero Colmariensium scriptor hæc digna memoratu historiæ mandavit (*n*): *Bonifacius Papa ratione jubilæi omnibus venientibus Romam tanta absolutionis beneficia contulit, quod tantus factus fuit concursus Romam, ut sæpius una die fuit egressi triginta millia hominum, pariterque ingressi, ut communiter pauperes retulerunt.*

(e) Ib. c. 6. Senex, qui jubilæo ab Innoc. III. celebrato interfuerat, Romam deductus.
(f) Ib. c. 7. Joannes Vill. Romam veniens, scribendæ Flor. hist. consilium suscipit.
(g) Jo. Vill. l. 8. c. 36. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 11.
(h) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.
(i) Vit. Bonif. MS. Vall. bibl. sig. lit. C. n. 25. & n. 79.
(k) Ptol. Luc. MS. hist. eccl. l. 23. c. 36. & in annal.
(l) Bern. in chron. Rom. Pont.
(m) Mart. Pol. l. 4.
(n) Dom. Colmar. chron.

VII.
Tributa miraculo annonæ abundantia.

Tribuit vero miraculo Card. Baronius (*o*) tantam, quæ confluxit, multitudinem omnium rerum copia abundasse: *Innumerabilis*, inquit, *Christiani populi multitudo ad obtinendam omnium peccatorum remissionem plenissimam Apostolorum limina visitarant: & quia sicut arena maris Christianus populus confluebat ad Urbem, nullo modo credi potuit, quod tantus populus sustentari potuisset: sed Dei cooperante gratia, tanta fuit abundantia victualium, quod quanto magis populus multiplicabatur, tanto alimoniarum copia redundabat, & vilius alimenta venalia vendebantur. Insuper anno prædicto in Apostolorum basilicis diversis languoribus fuerunt curati quamplures. Exibant autem dæmonia a multis clamantia*

(o) Baron. in sched. ex cod. in quo continetur Dial. S. Greg.

tia

tia & dicentia, quod non solum Apostoli Petrus & Paulus eos eiiciebant de corporibus quæ invaserant, sed multitudinem animarum populi Christiani, qui eorum faciens ibus peccatis, laqueis diabolicæ fraudis se tradiderant, impetraverant a Jesu Christo, ab eorum faucibus liberari: & plusquam publice clamabant, quod dictorum Apostolorum meritis omnes animæ in purgatorio non solum a pœnis liberatæ fuerint, sed etiam gloriam æternam meruerint obtinere. Hæc Baronius ex codice Bibliothecæ Vaticanæ.

Plures lustratis ecclesiis maxima beneficia a Deo obtinuere.

Consentit objectum cœleste clerico ecclesiæ B. Georgii, cui præerat Jacobus Cardinalis, (a) qui historiæ mandavit, ostensum. Cum enim Virginem Filium gestantem supplex, ut sibi videbatur adoraret, hæc verba excepit: *Omnibus miserans indulsit Deus. Ad quam ille: Num mihi? Subticuit Mater; duriusque post moram infit: Omnibus miserans indulsit Deus vivis & mortuis*, ita nimirum ut par est, ad divinam gratiam comparatis: *Substratus iterum; Num mihi? Cui nec jam responso dato, ne forsan aliqua peccati labe fœdaretur trepidanti, subjunxit: Indulsit omnibus mortuis & vivis miserans Deus, tibique.*

(a) Iacob. Card. lib. cit. c. 10.

VIII. Nec prætereunda videntur, quæ scribit idem auctor, (b) crevisse opibus ex peregrinorum muneribus Apostolorum Petri & Pauli altaria, atque quinquaginta, & eo amplius auri florenorum millia retulisse, eaque non ex magnis auri vel argenti donis, sed ex tenuiori ære oblato conflata, subditque: *Devote oblata devote dispensantur: castris, casalibus, prædiis ex ea pecunia, ipso summo Pontifice jubente, ad jus & proprietatem basilicarum comparandis, ac deinde ex ipsorum redditibus, divinis Apostolorumque augendis cultibus, officiisque.*

(b) Jac. Card. c. 9. Ingentes oblationes Apostolis factæ.

IX. Effluente porro jubilæi anno, cum plures partim iter ingressi e vita discessissent, partim dierum numerum, ad instranda templa præscriptum, implere non potuissent, ex apostolica clementia iisdem indulgentiarum præmiis sanxit potituros. Qua de re ad calcem operis Jacobi Card. hæc leguntur. (c)

Exeuntis anni extremo die datæ a Bonif. indul.
(c) Jacob. Card. de jubil. in fin.

Summa gratia non bullata, quam dominus Bonifacius Papa VIII. concessit peregrinis in die natalis Domini, fine videlicet centesimi, qui fuit millesimus trecentesimus.

Ad Dei, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli . . . Attendens dominus noster dominus Bonifacius Papa VIII. devotionem, quam vidit in populo Christiano, fervorem fidei, viarum tædia, personarum labores, & curas expensarum, vult idem dominus noster, quod omnes forenses, qui hodie sunt in Urbe, licet non compleverint indulgentiam, ut læti revertantur ad propria, plenam indulgentiam consequantur. Item placet ipsi domino nostro summo Pontifici, & vult, quod omnes illi, qui venerunt * & indulgentiam concessam per eum, & mortui sunt in via vel in Urbe numero dierum taxato in ipsa indulgentia nondum decurso, plenam indulgentiam consequantur. Item vult idem dominus noster summus Pontifex, quod omnes illi, qui arripuerunt iter ad istam indulgentiam animo complendi eum, & justo impedimento impediti vel non pervenerunt, vel pervenientes non compleverunt eandem, plenam indulgentiam consequantur.*

* gloriam & honorem

Peregrinis qui dierum constitutum numero ecclesias non lustravere.
* ad Ia itinere ad urbem defunctis.

Item quia annus iste jubilæus finitur hodie, volens idem dominus noster velut pius pater providere saluti animarum, omnibus illis, qui sunt vere confessi secundum formam indulgentiæ suæ, & non satisfecerunt de alieno infra annum, nec possunt commode satisfacere propter temporis brevitatem, prorogat terminum, ad satisfaciendum dumtaxat, usque ad festum resurrectionis Dominicæ proxime venturum. Declarat insuper idem dominus noster summus Pontifex quod annus iste jubilæus trecentesimus hodie sit finitus, nec extendatur ad annum incarnationis secundum quosdam, sed annos Domini secundum ritum Rom. ecclesiæ.

Pronuntiatur annum jubilæi non extendi ad sacrum verbi incarnati diem.

X. Exclusi porro a comparandis hisce indulgentiarum præmiis fuere ii omnes, qui Saracenis vetitas merces inferrent, vel Friderici tyranni Siculi partibus irretiti, ejusque signa secuturi, vel ecclesiæ hostibus se conjuncturi, recepturive Columnenses essent: quam rem Pontifex ipsis calendis martiis Apostolico diplomate promulgavit (d). Et quidem ad frangendam Siculorum pertinaciam gravissimas Friderico partiumque ipsius studiosis censuras incussit, (e) atque inter cæteros Genuensibus, qui armorum cum eo societatem inierant, inflixit; quæ vero apud ipsos præcipuæ dignitate familiæ erant Auriæ ac Spinolæ ardentius studium Friderico impenderant, ecclesiasticis ideo pœnis defixæ sunt (f).

(d) Ext. apud Jac. Card. ep. & in bibl. patr. to. 2.
Genuenses Friderica Arag. faventes.
(e) Lib. 6. ep. cur. 13.
(f) Ib. ep. cur. 14.

Bonifacius &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Graves de iis Bonifacii querelæ.

Cum ad apostolatus nostri notitiam pervenisset, quod nonnulli præfatæ civitatis Januenses cives, præsertim de Auria & Spinolæ domibus, Friderico Siculisque prædictis contra nos, & ecclesiam, ac Regem Siciliæ prælibatos auxilium, consilium, & favorem multimode præstiterant, & præstabant; propter quod non est dubium, ipsos latam contra tales excommunicationis sententiam incurrisse; nos in hoc animarum periculis obviare salubriter cupientes, & attendentes quod præfatam civitatem Januensem ejusque cives & incolas ab olim fuisse constabat ecclesiæ prædictæ devotos, eique contra hostes ipsius fideliter suis temporibus astitisse, sumpta de hujusmodi eorum antiqua devotione fiducia, prædictum

tom-

commune Janua, quod antiquorum suorum erga eandem ecclesiam matrem suam vella prosequi gesta laudabilia sperabamus, non solum per diversos utilesque tractatus, quos magni labores, & solicitudines valida produxerunt, studuimus unire ac confaederari, cum Rege Siciliæ supradicto, verum etiam commune ipsum, & præfatas Auriæ ac Spinulæ domos ad id grandium beneficiorum, honorum, & gratiarum nonnullis earumdem domorum facta per nos exhibitione personis, curavimus prævenire: sed nec sic quod super hoc quærebamus affuit, quod petebamus advenit. Obtinere insuper apud prædictum commune solers instantia nostra nequivit, quod prout potuit & debuit hujusmodi prædictorum suorum civium insolentiam coarctaret: quod quam sit eidem injuriosum & dispendiosum ecclesiæ, ipsa facti evidentia manifestat. Habet quidem communis opinionis judicium, quod vel jam plena victoria de ipsis Friderico & Siculis haberetur, si Januensium suffragio caruissent; aut ab hujusmodi eorum obstinatione desisterent, si de ipsorum Januensium subsidio non sperarent.

Quia igitur dignum est, & consonum rationi, ut quos Dei timor a malo non revocat, severitatis disciplina castiget; nos, præsente hac fidelium multitudine copiosa, omnes & singulos de memorata civitate Januensi, ejusque territorio & districtu, & præsertim de præfatis domibus Auriæ ac Spinulæ, qui contra prohibitionem sedis ejusdem præstiterunt ipsis Friderico vel Siculis, aut eorum complicibus, sequacibus, vel fautoribus, maxime nostri apostolatus tempore, auxilium, consilium, vel favorem, publicum vel occultum, nec dum super hiis ad mandata ecclesiæ redeundo debitæ absolutionis beneficium obtinere meruerunt; & nominatim Ubertum de Auria,

Incussæ his censuræ.

& Conradum de Spinula, & Conradum ipsius Uberti natum, qui est contra nos & ecclesiam, ac Regem Siciliæ memoratos prædicti Friderici publicus admiratus; denuntiamus latæ in tales per eandem sedem excommunicationis sententia innodatos, districte præcipientes eisdem, ut infra dominicam proximo futuram, festum Ascensionis dominicæ præcedentem, quam eis pro peremptorio assignamus termino, ad nostra & ecclesiæ prælibatæ mandata super præmissis omnibus redire procurent, recepturi pro meritis nostrisque mandatis ac beneplacitis absolute ac libere parituri: alioquin ex tunc ipsos & eorum quemlibet, ac ipsorum, & cujuslibet eorum natos omnibus beneficiis, ecclesiasticis, ceterisque gratiis, & indulgentiis, eis ab eadem sede concessis; nec non baroniis, bonis & juribus quibuscumque, quæ ab eadem Romana vel quibusvis tenent vel habent ecclesiis, aut in regnis, provinciis, terris, seu locis ejusdem Romanæ seu aliis ecclesiis mediate vel immediate subjectis, decernimus esse privatos; & nihilominus reddimus eos inhabiles & indignos ad illa vel alia in posterum obtinenda: & nihilominus omnes, & singulos de prædictis civitate, territorio vel districtu fautores, valitores, & adjutores Friderici, & Siculorum rebellium eorumdem contra nos, & dictam ecclesiam & Regem prædictum exponimus captioni fidelium, præter mortis, & mutilationis periculum, & tanquam hæreticos & Christianæ fidei inimicos, ac nostros & ecclesiæ

Intentatæ aliæ pœnæ.

prælibatæ hostes publicos & persecutores etiam manifestos, ac velut fautores, & adjutores hæreticorum decernimus puniendos, exponentes ipsorum bona mobilia fidelibus sic libere occupanda, ut occupantium ipsa fiant, &c. adjecta alia graviora imperia, & pœnæ intentatæ. *Actum Laterani in die cœnæ Domini pontificatus nostri anno VI.*

Commovit pœnarum terror Spinulas, aliosque Siculorum rebellium fœderatos: cumque oratores ad sedem Apostolicam, de contrahendo fœdere cum Caroli Regis oratoribus agitaturos, misissent, (*a*) iique ornarent discessum, iterum Bonifacius, datis ad Genuenses literis, proposuit, (*b*) quantum decus ex inita cum ecclesia concordia colligerent; [1] quibusve malis, provocata in se tum Numinis divini tum sedis Apostolicæ ira, si adhærescerent Friderico insulæ Siciliæ tyranno rempublicam objicerent: *Universitatem vestram monemus, rogamus, & hortamur attente, quatenus super dictis tractatibus sic vos ad concordiam promptos & benevolos præbeatis, sicque vos coaptetis ad devotionem & obsequia ecclesiæ memoratæ, ac ad firmam, & solidam benevolentiam & amicitiam dicti Regis, quod ecclesia eadem vos sibi devotos & gratos filios speciales agnoscat, ac vos & civitatem vestram gratiis & gratiosis munificentiis digne prosequi valeat; & præfatus Rex, puram securamque fiduciam in vestra prudentia & dilectione consolidans, prompto & puro vobiscum consurgat animo, & effectu pleno in mutua sinceritate conveniat, & ad ea, quæ vestros & prædictæ civitatis honores profectusque respiciant, se ac posse regium præparet merito & exponat.* XI.

(*a*) Ead. l. 6. ep. cur. 15.
(*b*) Ep. cur. 16.

Solicitati iterum ut partes Friderici damnent.

Decet

NOTÆ [1] PONTIFICI roganti nequid opis Carolo ferrent Genuenses, nihil indulgendum censuerunt. Qua repulsa permotus Bonifacius urbem illorum & loca adjacentia interdicto subjecit. Rem totam narrat Georgius Stella, sæculi sequentis scriptor, cujus annales Genuenses Murator. Scr. Ital. to. XVII. vulgavit. Cœpit interdictum illud die festa S. Martini. MANSI

Debet quidem vos prudenter advertere, quod si, quod absit, ob culpas vestras contingeret vos ab ipsius ecclesiæ gremio & gratia, favendo Frederico Siculisque rebellibus damnabiliter deviare maxima & irremediabilis fere inde vobis & civitati vestræ prædictæ infamia cresceret, ac divinæ ultionis judicium, & Apostolicæ sedis provocationem, & iram, & per consequens confusionis vestræ dispendium, possetis non immerito formidare. Sed si tangente Domino corda vestra, vos ad ipsorum sedis & Regis gratanter duxeritis beneplacitis exponendos, non est sub ambiguitate tenendum, quod divinæ retributionis præmium, humanæ laudis præconium, ac præfatæ sedis benedictionem & gratiam abundanter & plene mde vestra devotio consequetur. Dat. Anagniæ non. maii anno IV. Injunxit (a) vero provinciam Porchetto Spinulæ, viro pietate doctrinaque insigni, ut concordiæ capita Genuensium summo magistratui & consilio offerret, industriamque, ut ea susciperent, navaret. Quod sequenti anno perfectum tradit Genuensis (b) historia. Usus præterea est ad divellendos a Friderici amicitia Genuenses Galliarum Regis opera, quem solicitavit literis, (c) ut illos a contracto cum Siculis fœdere absistere moneret: quam rem si detrectarent, denuntiaret se ipsos commercio cum Gallis prohibiturum, atque alia remedia, quæ regia prudentia suaderet, adhibiturum.

(a) Ep. cur. 27.

(b) Foliet. Januen. hist. l. 6. Bizarr. l. 5.

(c) Ep. cur. 5.

XII. Caroli Regis res ob Philippi filii cladem depressæ.

Dum ita ad confirmandas Caroli II. res incumberet Bonifacius, labefactatas Philippi Tarentini principis temeritate fuisse accepit: is enim facta contra pontificia imperia in Siciliam exscensione, exeunte anno superiori prima (d) decembris die, dum arcis Drepani obsidioni insisteret, a Friderico, qui ex montis illi imminentis cacumine male composita instructaque ipsius castra adverterat, ad pugnam lacessitus, fusus captusque est. Ad redintegrandas tamen vires, cœptumque opus promovendum intentus summus Pontifex, Sabinensem episcopum in Sicilia legatum monuit, (e) ut apud Jacobum Aragonum Regem instaret, uti triremes lectissimis militibus egregie instructas submitteret: pariterque daret operam, ut Genuenses in pontificias partes traduceret, ac magna ex iis auxilia eliceret. Quo etiam argumento ad Robertum Calabriæ ducem, Caroli majorem natu filium, ac Gerardum Card. literas dedit (f).

(d) MS. Vat. de rebus Sic. pag. 29. Jo. Vill. l. 8. c. 34. Surit. annal. l. 5. c. 41. & ind. l. 2.

(e) Ep. cur. 2.

Bonifacius majora ad eas erigendas comparat auxilia.

(f) Reg. pag. eand. ep.

Datæ ad legatum sedis Ap. eo argumento lit.

Gerardo Episcopo Sabinensi Apostolicæ sedis legato.

Sinistri casus eventu dilecti filii nobilis viri Philippi principis Tarentini tam ex tua, quam aliorum insinuatione cum mentis amaricatione percepto, licet de ipsius temeritate progressus, & inordinato processu causa nobis turbationis adesset, ac nostri manum auxilii digne sibi subtrahere quodammodo valeremus; ex eo specialiter, quod contra expressa nostræ prohibitionis edictum princeps ipse in Siciliam transfretavit, & rem, quæ prope felicem esse videbatur effectum, conicitur ex suæ fatuitatis impulsu in timore periculi posuisse; volentes tamen ex cæteris considerationibus negotium deserere inadjutum, excogitatis viis, & modis, de quibus cum deliberatione charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris, & dilecti filii nobilis viri Rogerii de Lauria in Regno Siciliæ admirati, qui ad nostram præsentiam propterea personaliter accesserunt, nos ad ipsius promotionem, sustentationem, & expeditionem negotii prosperam, dante Domino, & felicem prout ad præsens divina gratia ministravit, duximus benigne ac favorabiliter exhibendos; ita quod idem Rex, & admiratus expediti ad votum a nobis cum benedictionis nostræ gratia recesserunt: post quorum recessum a nobis cursor tuus nobis apparuit, qui nobis seriosas tuas literas præsentavit.

Queritur Bonif. Philippum trajecisse in Sicil.

Significat Carolum Regem & Rogerium Lauriam accessisse ad sedem Ap.

Ut autem tuis votis circa hujus utilitatem negotii plenius satisfiat, tuam volumus non latere notitiam, quod inter cætera, quæ ad ipsius negotii fulcimentum, & ad tuam, ac dilecti filii nobilis viri Roberti ducis Calabriæ, ac aliorum, qui vobiscum ibidem negotium prosequuntur, & illorum etiam Siculorum, qui jam ad mandata ecclesiæ redierunt, consolationem & subsidium sunt provisa, speciales ad charissimum in Christo filium nostrum Jacobum Aragonum Regem illustrem sunt nuntii destinati, ut de terris suis bonus militum & galearum, de personis fidelibus munitarum, numerus habeatur.

Mitti oratores ad Jacobum Regem Arag. pro conflanda classe.

Nec propter hoc omisimus, quin tam cum communi, quam cum specialibus civibus intrinsecis & extrinsecis Januensibus nos juvemus. Per charissimum etiam in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem procuramus commune Januæ modis congruentibus exhortari, ne Friderico & Siculis rebellibus per commune ipsum, aut per speciales cives eorum, favor vel auxilium præbeatur; sed quod illi ex eis, qui se jam in Siciliam in rebellium auxilium transtulerunt, ad propria revocentur: alioquin civibus ipsis mora, & omne commercium regni Franciæ interdicatur omnino: & simile in diversis regnis, & diversarum comitum, baronum, & civitatum terris fieri procuramus. De qua etiam Januæ civitate, ipsiusque districtu bonum expectamus armatorum de personis fidelibus numerum galearum, in tuum & præfati ducis, ac devotorum illuc succursum & præsidium mittendarum.

XIII. Genuenses Philippi Regis Francorum opera ad partes ecclesiæ revocatum iri.

Ab iis triremium & militum apparatum expectasi.

Interim autem per charissimum in Christo filium nostrum Carolum Regem Siciliæ illu-

illustrem, per admirati prædicti & aliorum ministerium ordinavimus victualia, & alia opportuna deferri. Magistrum quoque hospitalis S. Joannis & magnum præceptorem domus Militiæ templi Jerosolymitanorum in partibus cismarinis personaliter duximus ad nostram præsentiam evocandos, cum quibus disponimus providere, ut magna & honorabilis de fratribus & personis suorum ordinum in Siciliam quantitas transmittatur, magnis donis & muneribus gratiarum per nos eis in castris, terris, atque proventibus impendendis: qui etiam inibi stabilem habeant futuris temporibus mansionem.

Templarios & Hospitalarios plores, pugnaturos adversus Sicolos evocare.

XIV.

Fœderatas Italiæ urbes ad ferenda auxilia excitari.

Italiæ insuper civitates, quæ in devotione ecclesiæ perseverant, ut munita persistant de equis & equitibus ac personis ad arma diligentius permovemus, & aliás magnum strenuorum militum, & aliorum equitum numerum in nostrum vestrumque subsidium præstolamur, ut & aliæ partes Italiæ extra regnum in statu ponantur & maneant pacifico & tranquillo; ac ut, si opus fuerit, inde vobis auxilium provenire valeat ac succursus. Nonnulla vero alia pro subsidio negotii acies considerationis nostræ circumspicit, quæ præsentibus non duximus inserenda.

His etiam majora, sed silenda agitari.

De circumspectione autem tua, quam sicut prudens & diligens in commissis observas, grata rememoratione contenti; tuis quoque sollicitudinibus, anxietatibus, & laboribus pleno compatientes affectu, providentiam tuam exinde multiplicem in domino commendamus, & ea tibi ad multiplicationem laudabilium adscribimus meritorum; fraternitatem tuam rogantes & hortantes attente, quatenus de ineffabili Dei potentia indubitate confidens, ac tuam & aliorum fidelium, tibi assistentium, mentes diligenter & incessanter constantia virtute corroborans, actus & studia tam tua, quam eorum per continuationem circumspectionis & operis cures de virtutibus dirigi magnanimiter in virtutes; ita quod tui, eorumque labores optatos fructus, auxiliante Domino, repræsentent. Dat. Laterani kal. februarii anno VI.

Hortatur legatum ad rem strenue gerendam.

XV. Interea Fridericus ad confirmandas res, cum Philippum Caroli Regis filium in vinculis teneret, de pace ineunda Carolum interpellavit: qui cum ipsius oratores excepisset, nec tamen Bonifacium de iis certiorem fecisset, non leves inde Pontifex iras concepit: & Carolo, intentatis gravissimis pœnis, edixit, (a) ne inconsulta sede Apostolica cum hoste tractaret: ni pareret, se cum Friderico ineundi fœderis viam quæsiturum.

Fridericus Carolum Regem de pace ineunda interpellat. (a) Lib. ep. cur. 72. Excipit illius oratores Carolus, nec Pontificem de re certiorem facit.

Carolo Regi Siciliæ illustri.

Actus tuos præteritos recensentes, & recolentes tractatus, quos in tuis agendis interdum hactenus tenuisti, de iis, quos tenes, vel tenebis in antea, merito formidamus. Nec sine ratione timemus: non enim excidit a nostra memoria qualiter, dum essemus in minori officio constituti nos & venerabilis frater noster Gerardus episcopus Sabinensis in adjutorium tuum missi, quando tempore felicis recordationis Nicolai Papæ IV. prædecessoris nostri obsidebatur Gajeta, tibique vicinis nobis irrequisitis & insciis, tractasti cum charissimo in Christo filio nostro Jacobo, nunc Rege Aragonum, & perfecisti tractatum; contemptis in hoc non solum nobis & dicto episcopo, sed & Romana ecclesia matre tua.

Exasperatus ex eo Bonifacius Carolum arguit. Objicit intempestivas ab eo inducias initas.

Non sumus obliti quam provides, quam discretos & utiles habuisti & firmasti tractatus cum præfato Jacobo, tunc hoste prædictæ ecclesiæ atque tuo, pro tua & tuorum liberatione natorum. Ex quibus, & aliis quæ memoriter retinemus, experientia longa didicimus, quod te proprio sensui in arduis innitente, tibi male successit, & hoc processus habiti circa missionem dilecti filii Philippi Tarentini principis nati tui, in Siciliam nuper missi, manifeste declarant. Et utinam ex erroribus habitis in præmissis tu solus detrimenta sentires, & nos & ecclesia supradicta, & Christianitas non sentiremus ex talibus nocumenta. Quæ prudentia, fili, fuit; quam reverentiam ad nos, & dictam ecclesiam habuisti, si, prout accepimus, nuper in quodam galione Frederici nostri hostis ac tui nuntios recepisti, ipsosque remisisti, quid petierint quidve responderis ad nostram notitiam non perducto?

Exitiales tractatos cum eodem Jacobo agitatos.

Niti nimium sua prodentia.

Tarentinum principem imprudenter misisse.

Volentes igitur futuris ex tua præcipitatione & subitatione periculis obviare, celsitudinem tuam monemus & hortamur attente, per apostolica scripta tibi sub debito fidelitatis, quo nobis & ecclesiæ Romanæ teneris, & excommunicationis pœna, quam, si secus feceris, te incurrere volumus ipso facto, districte præcipiendo mandantes, quatenus cum Friderico prædicto, vel ejus nuntiis nullum tractatum habitum, vel habendum firmare, aut executioni mandare præsumas absque nostro speciali consensu, per nostras bullatas literas apparente. Nos enim quicquid secus feceris ex nunc omnino cassamus, & cassum & irritum decernimus & inane.

Inconsulta sede Apost. cum Frederico hoste ecclesiæ tractare.

Vetat Carolum cum Frederico fœdus inire, nisi Ap. sedes assenserit.

Cæterum pro certo tenere te volumus, quod si te aliter, quam hactenus feceris, nostris beneplacitis non coaptes; & si salubria mandata nostra contemnas, quantumcumque pro tuis relevandis oneribus, & periculis evitandis innumerabiles quasi effuderimus pecuniæ quantitates, exquiremus vias & modos, per quos, quamvis cum damno tuo pax nobis cum præfato hoste proveniat, ne diutius Terra sancta in manibus hostium fidei teneatur. Dat. Later. v. id. januarii anno v. Repetitis paulo post literis, incusso anathematis, atque aliarum pœnarum terrore, imperia eadem de-

XVI. Ni paruerit, se Friderico conciliato, Syriæ consulturum.

Repetita alüs literis eadem imperia. (a) Lib. 6. ep. cur. 4.

dedit, (a) ne cum Siculis tractatus ullos iniret: vel enim benevolentia tandem emollitum iri, vel divinis & humanis viribus frangendos contundendosque, nec unquam Carolo opera & consilio defuturum.

XVII. Rex Aragonum ad ferendam Carolo opem sollicitatur. (b) ib. ep. cur. 74.

Ornavit operibus verba Bonifacius, Regemque Aragonum gravissimis literis sollicitavit, (b) ut instructam egregie auxiliarem classem ad restituendam socero Siciliæ Insulam submitteret: utque ad id flecteret, ingentia beneficia, quibus ab ecclesia affectus esset, proposuit. Tum graves adjecit querelas, ipsum in Aragoniam, parta antea victoria, se recepisse; cum universa insula, illius potentiæ terrore fracta, ad obsequium reditura fuisset. Ursit denique, ut clientes suos, qui sub Friderico stipendia facerent, revocaret ab illius obsequio, atque oratores insulanorum, qui ad Caroli imperium reversi erant, benigne exciperet, ac maritimis auxiliis instrueret.

Charissimo in Christo filio Jacobo Aragonum Regi illustri.

Datæ eo argum. lit.

Adhibe, fili, quæsumus, allocutionibus paternis & monitis filialis promptitudinis intellectum, ut in te semina sparsa fructificent, mollescant dura, quæ scribimus, & amara dulcescant. Si enim affectum nostrum intenta mente perspexeris, & effectum ex nostra proventurum affectione pensaveris, fructum colliges spiritualis & temporalis commodi ex eisdem, noxia procul dubio vitaturus. Nosti quidem, non ut improperando loquamur, quod te dudum, ambulantem in tenebris umbræ mortis, ad lucis semitam non absque immensitate sollicitudinum & laborum viis ac modis, utique salutiferis & utilibus, exquisitis provide curavimus revocare, ac magnis ex munificentia sedis Apostolicæ tibi collatis honoribus, & muneribus gratiarum, vexillum ecclesiæ matris tuæ tibi duximus propriis manibus conferendum, ut illo velut athleta Christi & pugil intrepidus utereris fideliter, constanter, & viriliter contra hostes. Sed qualem fiducia nostra super ulnas tuas super hoc obtinuerit sessionem, quantum inde nobis & eidem ecclesiæ, ac tibi etiam quietis vel inquietis, opprobrii vel honoris obvenerit, considerenus tuæ diffinitioni committere, si velles fidei servare decorem, ut eorum memoria nostri, vel tui torqueret animam delinquentis.

Exponit effusum in illum Apost. studium.

Ut signiferum crearit ecclesiæ. Eversos spes, quas in eo collocarat.

Nunquid potest detestabilis error haberi, dum in Siciliæ partibus magna tibi desuper collata victoria contra hostes, illa ob tuum, vel tuorum, aut utrorumque culpam uti regali constantia neglexisti, dum post hostium mentes territas, & animos consternatos effectum victricis gloriæ, ac gaudii triumphalis prosequi & sumere non curasti? Nunquid incautus habebitur, vel læsa conscius voluntatis, qui de procellarum fluctibus ad litora vectus incolumis, illas subito repetit inconsultus? Qui consistens in victoriosa prosecutione certaminis, illam deserit, & a consternati recedit facie inimici? Prudentum quidem tenet opinio, & vulgaris habet assertio, quod si contra Fredericum & Siculos fuisses tuos victoriosos processus constanter & viriliter prosecutus, ipsi ad mandata sedis Apostolicæ coacti vel voluntarii absque longi tractu temporis redivissent. Sed non absque ruboris & mentis amaritudine referimus, quod super hoc in te culpa obvenerit, tua est apud bonos & graves denigrata serenitas, vel vacillat. Decuisset insuper ut finalem tuum nobis præsignificasses abscessum, & in eo saltem benedictionis nostræ gratiam petiisses.

Parta de Siculis victoria, rem conficere detrectasse.

Si ad cœpta incubuisset, Siculos ad obsequium ecclesiæ omnino fuisse redituros.

XVIII. Preces addit, ut intermissa repetat.

Veruntamen nos, laudabilis & benevoli nostri propositi memoriam retinentes, quia in bono malum nequaquam præsumimus, nec odium in dilectione notamus; ac in tua & tuorum amplius innocentia delectamur, quam lætemur in culpa; celsitudinem regiam paterno monemus, rogamus & hortamur affectu, quatenus sic in antea circa ea, per quæ nobis & dictæ sedi complaceas, & maxime in hujusmodi negotio, a cujus eventu in maxima parte dependet Terræ sanctæ commoditas, disponas regiæ mentis intuitum, actus exponas, convertas studia, & opem impendas & operam, quod tenebrosam caliginem, quæ in opinione vulgari tuam tuorumque famam operuit, prudenter abstergas, & te ac illos luce clarere facias puriori, futuris supplens operibus defectus, si quos tu vel tui potius hactenus commisistis: & ut talem te opera repræsentent, qualem nostra commonita comprehendunt, oriundos de regno & terris tibi subjectis, qui præfatis Friderico & Siculis erronee ac imprudenter adhærent, ut ab eorum errore se revocent, & a prædictorum Frederici & Siculorum discedant obsequiis, efficaciter studeas compulsionis opportunæ remedio coarctare; districtius prohibens sub expedientibus pœnis, ut nullus ex tibi subjectis ad ipsos Fredericum & Siculos accedat, vel mittat, aut eis impendat, publice vel occulte, auxilium, consilium, vel favorem. Illos vero ex tuis subditis, qui cum venerabili fratre nostro Gerardo episcopo Sabinensi Apostolicæ sedis legato, & dilectis filiis nobilibus viris Roberto duce Calabriæ cognato tuo, ac Rogerio de Lauria, qui tuus fidelis existit, in nostrum ac præfatæ sedis servitium in ipsa Sicilia moram trahunt, diligentius exhorteris, & efficaciter injungas eisdem, ut ipsis legato, duci, & Rogerio ferventer assistant, & fideliter obsequantur, ita quod ipsi tuam & eorum inibi fidem, prudentiam, & constantiam utiliter repræsentent.

Præteritam labem detergat.

Aragonios e Siculorum castris revocet.

Alios qui sub Carolo stipendia faciunt, ad fidem adhortetur.

XIX. Strenuas aliquot copias in Caroli auxilium submittat.

Caterum in fidelium ecclesia fulcimentum morantium in Sicilia memorata, & ad obtinendam victoriam contra hostes ex consulta deliberatione processit tibi, ut firmiter creditur, placitura, ut coetus militum & galearum numerus egregie munitorum de terris tibi subjectis celeriter habeatur, & ad hoc solemnes & speciales nuncii destinentur; quibus, sicut gratiam nostram diligis, & honorem tuum illæsum desideras conservare, opportunum ad id exhibeas & exhiberi facias auxilium, consilium, & favorem; ita quod, tuo fulti suffragio, faciant & obtineant commode, celeriter, & utiliter id, ad quod extiterint destinati. Considera itaque, fili charissime, quanta te affectione prosequimur, & conformans ad obsequia Jesu Christi & sancta matris ecclesia mentem tuam, sic te Deo, nobis, & ipsi ecclesia gratum, obsequiosum exhibeas, & fidelem, quod perennis vita pramium, nostram & memorata sedis benedictionem & gratiam, ac humana laudis praconium, quibuslibet exclusis obstaculis, tamquam benedictionis filius uberius consequi merearis. Dat. Laterani XVIII. kal. februarii anno V.

Pontificiis voluntatibus se accommodat Jacobus.

Eidem Regi Pontifex, magno ære alieno ob sumptus in bellicam apparatum, contra Fridericum effusos obstricto, duorum annorum decimas impertivit (*a*). Gessisse vero illum morem apostolicis precibus, refert Surita, (*b*) ac regio edicto Aragonios & Catalanos, intentata bonorum mulcta ex insula Siciliæ revocasse; tum etiam classem ad redigendam in soceri potestatem Siciliæ insulam instruxisse, cui Rogerius Lauria præfectus ad Pontiæ insulæ oram Siculos magno prælio delevit (*c*). Sed contra terrestri certamine insulani superiores fuere, (*d*) ac Regis Caroli copias duce Blasco Aiagone fudere, Gualteriumque Brenensem comitem cepere.

(*a*) Ep. 134.
(*b*) Surit. annal. l. 5. c. 42.
(*c*) Ib. c. 46. & MS. de reb. Sic. pag. 86.
(*d*) Id. ib.

Comparata a Bonif. undique ingentia auxilia.

XX. Roberto comiti Atrebat. in Siculos se accingenti attributæ decimæ.

Suspensa itaque dubiis successibus victoria, Bonifacius non ingentia modo ex Genuensibus & Aragonia, verum ex Galliis quoque subsidia comparare nisus est: Robertum enim Atrebatensem comitem ad vindicandas ecclesiæ Rom. injurias decimis illi in nonnullis ipsius ditionis diœcesibus concessis, (*e*) sollicitavit. Aliis etiam literis (*f*) permisit, ut easdem decimas ad triennium colligeret: tum etiam malis artibus, usuris nimirum & rapinis, quæsitas opes, quarum domini justi non reperirentur, in ejusdem apparatus bellici sumptus derivaret (*g*). Præterea Carolum Valesium Galliarum Regis fratrem, comitem Andegavensem (illo enim comitatu, ut Aragoniæ juribus cederet, a Neapolitano Rege donatus fuerat) virum acerrimi ingenii ac magnæ in rebus bellicis industriæ excivit, tum ut ejus opera adversus Siculos, tum ad comprimendas exorientes in Italia factiones uteretur: quem etiam ut alliceret obtinendi Imperii spem injecisse ferunt, (*h*) utque gerendo bello necessaria adornaret, decimas Galliarum nonnullarumque Imperii provinciarum attribuit: cleroque Gallicano ut æquiori animo imposita onera ferret causas exposuit, quæ ipsum ad Carolum in Italiam accersendum impulissent; ac nonnulla præfatus de suo levandi ab injustis oneribus cleri desiderio, ac Regum & principum dissensione, quæ instaurandis hactenus in Terræ sanctæ rebus obfuissent, subjicit; *Ecce quidem fratres & filii, non latet in abditis, sed per diversos orbis angulos innotescit, qualiter jam fere viginti annorum spatio quondam Petrus olim Rex Aragonum, subdolus nequitia perpetrator; & subsequenter diversis temporibus nati ejus, sibi succedentes in vitio, contra nos & eandem ecclesiam, & charissimum in Christo filium nostrum Carolum Sicilia Regem illustrem insulam Sicilia occuparant ac tenuerunt, & adhuc etiam pro majori parte detinent nequiter occupatam. Quarum occupationis & detentionis occasione & causa contigit olim perditio Terra sancta; sed nec ei potuit opportunum ministrari subsidium de partibus cismarinis. Et quamvis inopinatis auxiliis, ac insperatis operibus, illucescente illi gratia Salvatoris, sit ipsi Terra sancta via recuperationis, reparationis, inhabitationis, & munitionis civitatum & locorum, dudum ibidem deperditorum, aperta; tamen ob induratam antiquata jam rebellionis nequitiam prædictorum Siculorum & Frederici nati prædicti quondam Petri olim Regis Aragonum, sub cujus dominio in tenebris & umbra mortis obdormiunt, & propter alia scandala qua insurgunt, præfata mater ecclesia in adhibendis opportunis eidem terra subsidiis impeditur. Status insuper Tuscia impetitur admodum fluctibus scandalorum: civitates, loca, & incola ipsi matri ecclesia subjecta rebellans, nequitia venena fundentia & laborantia ingratitudinis vitio contra eam: & nisi eorum insolentia compescantur, invalescent plurimum rebelliones ipsorum, & periculosa succrescent.*

(*e*) Lib. 6. ep. cur. 92.
(*f*) Ep 93. & 94.
(*g*) Ep. 95.

Excitus adversus Siculos Carolus Valesius. Et factiones Italicas.

(*h*) Jo. Vill. l. 8. c. 42.

Injecta illi Imperii spes. Attributa ad conflandum exercitum decimæ.

Ut Siculorum rebellio Syriam exitium attulerit.

Ad Tartaros, qui Syriam eripuerant Saracenis, videtur alludere.

De Etruriæ dissensionibus.

Clientum ecclesiæ defectione.

XXI. Ad tollenda hæc mala Carolum comitem accersit.

Et ideo non solum de prope, sed etiam de longe sub spe divina potentia ad obviandum tot fluctibus totque malis, & periculis resistendum, & ad rebellantium superbiam edomandam auxilium, juvamen, & fortitudinem invocare compulsi, dilectum filium nobilem virum Carolum comitem Andegavensem, clara memoria Philippi Regis Francorum natum, virum utique nobilitatis & generis excellentia prafulgentem, potentia praditum, exercitatum in armis, & ecclesia prafata devotum, per quem speramus & credimus, honores & commoda ipsius ecclesia in hac parte posse viriliter,

liter, potenter, & feliciter promoveri & satisfieri utiliter votis nostris; advocare providimus in opportunum auxilium & juvamen ipsius ecclesiæ matris suæ, ordinato jam, ut decuit, cum eodem, ut usque ad festum purificationis B. Virginis proximo futurum iter arripiat cum magna & honorabili armatorum, militum & equitum comitiva venturus continuatis dietis, & intraturus personaliter in Italiam, ac mansurus in ipsius Italiæ provinciis sive locis, de quibus Apostolica sedes duxerit ordinandum: ut ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum adventus & mora ejus Domino auxiliante persistant; & tranquillato statu Siciliæ, aliisque Italiæ rebellibus subjugatis, ac ad nostra, & dictæ sedis mandata redactis, de opportuno ipsius Terræ sanctæ succursu possit utilius & efficacius provideri, & universalis occidentalis ecclesiæ sabbatum procuretur, &c. Dat. Lateran. xi. kal. decembris anno vi.

Constituta Carolo dies qua Italicum iter susceptus esset.

Scriptis vero ad comitem, cujus promptissimo auxilio egebat, literis significavit, (a) sui esse consilii, ut nisi intra purificationis Virginis festam diem cum egregiis copiis se in Italiam conferret, datis decimis non potiretur. Ne porro Italia ejus adventu commoveretur, promulgavit apostolico diplomate Bonifacius, (b) se illum principem ad edomandos ecclesiæ perduelles, ac maxime pro Siciliæ regno recuperando excivisse. Quamvis vero Tarentinus princeps exeunte anno superiori fusus & captus fuisset, Robertus tamen dux Calabriæ Catanenses, Radonianos, Ragusianos, & Nothianos ad suas & ecclesiæ partes pellexerat: qua de re certior factus Pontifex, Catanensibus est gratulatus: (c) sed ii demum ex initi postea fœderis cum hoste legibus ad Friderici obsequium redierunt.

(a) Ib. ep. cur. 52.

(b) Ep. cur. 53.

Catania a Roberto duce deditione accepta.

(c) Ep. cur. 7.

XXII. Eugubini Gibellinorum partium concives Guelphos pellunt.

Emersere eodem tempore in Umbria intestina bella: Gibellinæ enim factionis Eugubini, excitis in auxilium Aretinis, & earumdem partium Picentibus, conjurationem in Guelphos Eugubinos conflarunt, ac parte eorum ferro cæsa, alios bonis exutos in exilium pepulerunt, ut tradit Joannes Villanus (d): quod facinus etiam deplorat Bonifacius (e) atque ad infringendam & edomandam perduellium Ecclesiæ audaciam, Neapoleonem S. Adriani diaconum Cardinalem, quem Piceni & ducatus Spoletani præsidem dixit, (f) legati etiam apostolici auctoritate instructum, in provinciam misit. De qua ei imposita provincia diploma (g) apostolicum ad ipsum est datum, in quo de extinguendarum seditionum studio hæc affert.

(d) Jo. Vill. l. 8. c. 43.

(e) Lib. 6. ep. cur. 22.

Neapoleo S. Adr. diac. Card. in Piceno & ducatu Spol. creatus legatus.

(f) Ep. cur. 20.

(g) Ep. 21.

Cum in aliquibus ipsarum provinciarum terris & locis hostis humani generis, pacis æmulus & zizaniæ seminator turbationes & scandala suscitarit, satagens inibi nedum terrestres, sed & cælestes dulces amaricare delitias; ac non solum earumdem, sed & vicinarum partium de novo inceperint viri sanguinum, viri pestilentes, hostes Dei & ejusdem ecclesiæ, suorumque fidelium austibus serpentinis insurgere; qui nequitiæ virus, quod modernis temporibus sub melle gestabant, nequiter effundentes, in totius regionis subversionem & scandalum iniquo molimine pro viribus operantur, ut specialiter patet apertius in Eugubinæ civitatis angustiis, excidiis, & ruina, quam hostes iidem variis discriminibus nuperrime subjecerunt; fideles cives ejusdem furore bellico lacerando, nonnullis ex fidelibus ipsis immaniter cæde cæsis, reliquis in exilium traditis sub doloris aculeis, & miseria paupertatis, ac eadem civitate totaliter occupata; nos ex iis graves & amaras scatentes in corde non sine magni doloris acerbitate puncturas, & præcavere volentes, ne in ipsis provinciis talium persecutionum & nequitiarum olla durioribus flammis ebulliat, ne succensus ignis universaliter provincias ipsas exurat, consurgere providimus sub spe divinæ potentiæ ad nequam hostium molimina refrænanda, ad hujusmodi persecutionem & scandalorum faces per opportunum adjectionis aquæ remedium extinguendas, ad consolationis bonum afflictis fidelibus properandum, ut fidelium mentes condigna provisio in debita stabilitate corroboret pacis & concordiæ, diffidentibus viam pandat salutis, quietis, fertilitatis, & prosperitatis devotis incrementa conquirat, ad Dei laudem, & exaltationem ecclesiæ memoratæ. Dat. Anagniæ vi. kal. junii anno vi.

Ad pacandos exortos in provincia motus hortatur.

Sopienda mala imminentia.

XXIII. Spoletani legato operam commendant.

Excepere debito honore legatum Spoletani, seque illius jussis ad oppugnandos Eugubii invasores, restituendosque exules Guelphos paratissimos exhibuere: quo facto ita apostolicam gratiam promeruere, ut Bonifacius in nonnullis locis, in quibus clausa fuerant templa, aperiri jusserit, ac fidelium communioni eos, qui anathemate devincti erant, restitui imperarit (h). Non ita Perusini ad vindicandas ecclesiæ injurias ardere debito in eam studio præ se tulere, qui venienti legato denuntiarunt, vereri se, ipsum in urbem admittere, ne ejus adventus ad seditionem nonnullos concitaret. Quo accepto, Bonifacius rem totam non formidini, sed vitio minorique observantiæ in sedem Apostolicam tribuit, ac Neapoleonem proficisci Perusium, atque intrepide munus sibi demandatum exequi jussit (i): *Profecto*, inquit, *grave fuit hoc indevotionis indicium, & ad Romanam ecclesiam matrem suam minus sana, quinimo stulta circa id eorum consilia processerunt, ac malum & detestabile aliis ecclesiæ præfatæ filiis & devotis inde ministrarunt exemplum. Nonne aliæ civitates Lombardiæ, Tusciæ,*

(h) Ib. ep. cur. 31.

Perusini ad legatum in urbem excipiendum difficiles se præbent.

(i) Ib. ep. cur. 38.

Correpti a Bonifacio.

ac

ac aliarum Italiæ partium; nec non aliarum nationum fidelium Reges, & principes legatos præfatæ sedis reverenter admiserunt hactenus, & admittunt, quamvis temporalis rectoria, & jurisdictio legatis ipsis non committitur in eis? Quis ecclesiam reverebitur prælibatam, si ejus fideles, & subditi eam, postposito devotionis & fidelitatis debito, vilipendant?

Legatus ad eos proficisci jussus.

Certe detestabiliter egit ac nimis erravit eorundem Perusinorum prudentia, te legatum, utique magnum & nobile membrum ejusdem ecclesiæ, & de domo tam devota, fideli, potenti, ac nobili procreatum, dubitando reverenter admittere, seu potius contemnendo. Cum igitur non sint in eis præmissa conniventibus oculis transeunda, prudentiam tuam monemus & hortamur attente, per apostolica tibi scripta præcipiendo mandantes, quatenus præmissis nequaquam obstantibus, ad dictam civitatem Perusinam te personaliter conferens, ut legatum, commissum tibi legationis officium in eisdem civitate, diœcesi, territorio, & districtu, prout honori Dei, nostro, & dictæ sedis, ac tuo congruerit, & expedire fuerit, exequaris; ac eorundem Perusinorum formidatio, quin potius indevotio non transeat aliis in exemplum. Datum Laterani XIII. *kal. novembris anno* VI. Quæ fuerint inde consecuta, indicat Joannes Villanus, (a) dum tradit, Eogubinos exules Guelphos, Perusinorum viribus fultos, Eogubinum recuperasse, ac Gibellinos magna clade & straga depulisse.

(a) Jo. Vill. l. 8. c. 43.

Perusinorum ope rebelles Eugubini perdomiti.

XXIV. Alba & nigra factio exoritur Pistorii.

Nec minus seditionibus infesta eodem anno Etruria fuit: erupisse enim Pistorii [1] primum adversae duae factiones, quarum alterius sequaces nigri, albi alii dicebantur, scribit idem auctor, quibus Florentia brevi infecta fuerit, malumque postea in varias Italiæ partes emanarit. Inter hæc cum Gibellinæ factionis viri sensim in reipublicæ magistratus irreperent; ac periculum impenderet, ne urbem in Gibellinas partes magno publicæ quietis damno traducerent; Bonifacius a Guelpharum partium oratoribus excitatus, (b) ut malis occurreret, Matthæum Aquaspartanum Portuensem, & S. Ruffinæ episcopum Card. quem Joannes Villanus, (c) eumque secutus S. Antoninus (d) Ostiensem vocant, legatum in Etruriam, atque alias Italiæ provincias, quas subjectum diploma pontificium enumerat, (e) cum amplissima potestate misit, ac præsulibus, & regionum locorumque præsidibus, cæterisque proceribus suam illi operam commodare jussit (f).

(b) Jo. Vill. l. 8. c. 38.

Matthæus Aquasparta Card. legatus in Etruriam missus.

(c) Ead. l. c. 39.

(d) S. Anton. tit. 20. c. 8. §. 14.

(e) Lib. 6. ep. cur. 26.

(f) Reg. pag. eand. ep.

Bonifacius &c. Matthæo Portuensi & sanctæ Ruffinæ episcopo Apostolicæ sedis legato.

Considerantes attentius, & infra claustra pectoris meditatione solicita revolventes, quod nefanda hostis antiqui nequitia, qui semper quærit ut noceat, semper in circuitu ambulat ut offendat, in plerisque locis Lombardiæ, Tusciæ, & Romandiolæ provinciarum; Aquilejensis, & Gradensis patriarchatuum, Ravennatis, Mediolanensis, Januensis, & Pisani archiepiscopatuum, Marchiæ Tervisinæ, Venetiarum, Bononiensis, & Ferrariensis civitatum, earumque diœcesium & territoriorum, locisque vicinis eisdem, discordiarum zizaniam seruit, ingessit lites, commovit scandala, odia suscitavit; grandi utique desiderio ducimur, curisque multimodis excitamur, ut malis hujusmodi, molestiis quamplurimum votis nostris, efficacibus & opportunis remediis obvietur; & ecclesiasticis, religiosis, sæcularibusque personis, in partibus locisque degentibus memoratis, Apostolicæ sedis benigna visitatione prævenitis, deformata inibi providam reformationem recipiant, prava & noxia procul penitus profligentur.

Porrecta ad alias etiam provincias illius legatio.

Attendentes igitur quod gratiarum dator Altissimus personam tuam scientiæ magnitudine, providentiæ dono, discretionis virtute, industriæ munere, circumspectionis gratia, & aliarum virtutum titulis deco-

Legati elogia.

NOTÆ [1] DE factione alborum & nigrorum, quæ Italiæ loca nonnulla, Tusciam vero totam corripuit, agendum hic primo suscipit annalista; sed ante aliquot annos pestis hujus exordium collocat Ptolemæus Lucensis in annalibus; ex inspectis enim Lucensium commentariis didicisse se scribit anno 1293. cœpisse *discordiam Cancellariorum de Pistorio, et nominarentur albi, & nigri*. Cancellariorum familia in urbe Pistorii, potentia, opibus, & hominum numero tunc maxime valebat. Incitamenta hæc fuerunt discordiarum, quibus brevi auctis, ad factiones duas ventum est. Hæc privatorum odia totam continuo rempublicam conflagrarunt; neque in una se urbe continente morbo vicinas primum urbes, Lucam, Florentiam corripuit. Ex quo demum magis magisque invalescens, per totam late Tusciam, & Italiæ loca nonnulla se sa diffudit. Nominis origo forte trahenda est ex alba & nigra ectarie, qua utrerius partis duces & capita distinguebantur, quod docuit unus, quem sciam, vetus scriptor Ferretus Vicentinus, quem anno 1330. historiam suam scripsisse prodit, qui illum primus vulgavit Muratorius rer. Italic. tom. IX. Fallitur vero Spondanus, qui ad annum 1245. XVII. scribit Guelfos nigris, Gibellinos vero albis adhæsisse; nam ex Joanne Villano, & Dino Compagno eorum temporum scriptoribus discimus has nigrorum, & alborum factiones, vel ipsos unius ejusdemque partis Guelfos Gibellinæve homines inter se commisisse. Quin & ex eodem Villani lib. VIII. cap. XXXVIII. discimus hæc nigrorum alborumque dissidia ipsam Florentinorum Guelforum factionem in mutuas corruentem cædes pene extinxisse. MANSI

loravit, humeros tuos fortitudinis robore muniendo, ut onera grandia facilius supportares; plenam quoque, immo plenissimam de tuis laudabilibus meritis fiduciam obtinentes, licet apud sedem Apostolicam ex tui maturitate consilii tua non modicum opportuna præsentia dignoscatur, nosque illa careamus inviti; te tamen ob honorem & exaltationem Ecclesiæ, ac reformationem, & directionem necessarias, ac desideratam quietem partium prædictarum, de fratrum nostrorum consilio illuc tanquam pacis angelum duximus destinandum; fraternitati tuæ in provinciis, patriarchatibus, archiepiscopatibus nec non civitatibus memoratis, earumque diœcesibus, districtibus, ac territoriis, & locis, ac partibus supradictis plenæ legationis officium committentes, ut evellas & destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes, ac facias auctoritate nostra quæcumque ad honorem Dei, prosperum statum partium earumdem, ac reformationem pacis fidelium videris expedire, &c. Datum Anagniæ x. kal. junii anno VI.

Demandata ipsi auctoritas.

Scribit Joannes Villanus, (*a*) Matthæum Cardinalem Florentiam mense junio hujus anni accessisse, magnisque honoribus exceptum: cumque temperando urbis statui studium applicare cœpisset, exortis novis odiis, adversas voluntates conciliare non potuisse; quod Dinus Compagnus oculatus testis confirmat (*b*).

(*a*) *Jo. Vill. l. 8. c. 39.*

Legati ad Florentinos conciliandos studia.

(*b*) *Din. Comp. M. S. chro. l. 1.*

XXV. Concitatos quoque in Germania hoc tempore maximos bellicos tumultus, scribit Siffridus (*c*), ac tres electores principes archiepiscopos Gerardum Maguntinum, Trevirensem Adolphi occisi Regis fratrem, & Coloniensem adversus Albertum conspirasse. Quibus addit Henricus Rebdorfensis (*d*) hos principes, conflata in Albertum conjuratione, Rodulphum ducem, eundemque comitem Palatinum excivisse, contendisseque ad Palatinum comitem ex suscepta inveterata consuetudine spectare, ut in controversiis, quæ in Romanorum Regem moventur, tamquam judex sententiam ferat: intentasse vero Alberto capitale crimen ob Adolphum Regem interfectum, atque ideo a gubernaculis imperii submovendum: at Albertum, comparato mox florentissimo exercitu, electores armorum vi ad sua imperia coegisse.

(*c*) *Siffrid. epit. l. 2. & alii.*

Principes electores ecclesiastici in Albertum conjurant.

(*d*) *Henr. Rebdorf. in annal.*

Cæsi Adolphi judicium illi intendunt.

Armorum vi ad Alberti obsequium revocati.

XXVI. Effluentibus interea indictis a Bonifacio, electo controversiæ arbitrio, induciis inter Gallorum & Anglorum Reges, ne in arma consurgerent, eas prorogandas censuit (*e*).

Prorogatæ inter Anglos & Gallos induciæ.

(*e*) *Lib. 6. ep. 181.*

Ad futuram rei memoriam.

Dudum inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Franciæ ex parte una, & Eduardum Angliæ ex altera Reges illustres super diversis articulis materia dissensionis exorta, iidem Reges & speciales ipsorum procuratores & nuntii ad nos propteres destinati, & ab eis super iis specialem potestatem habentes, in nos tanquam in privatam personam, & dominum Benedictum Gajetanum tanquam in arbitrum, arbitratorem, sententiatorem & amicabilem compositorem, præceptorem, ordinatorem, dispositorem, & pronuntiatorem super reformanda pace & concordia inter ipsos Reges; & super iis, quæ ad pacem pertinent, ac super omnibus, & singulis discordiis, guerris, litibus, controversiis, causis, quæstionibus, damnis, & injuriis, petitionibus, & actionibus, realibus & personalibus atque mixtis, quæ fuerant, erant, vel esse poterant inter eosdem Reges occasione quacumque, alte ac basse, absolute ac libere sub certa forma compromittere curaverunt; volentes, promittentes, & expresse consentientes tamdiu compromissa hujusmodi perdurare, quamdiu treugarum voluntarie initarum antea inter dictos Reges tempus, & terminus perduraret; & quod nos interim, si placeret nobis ac videremus expediens, possemus in antea hujusmodi compromissorum ac ferendi arbitrii, seu arbitragii, & aliorum in compromissis hujusmodi contentorum; nec non & prædictarum treuguarum tempus, & terminum simul, & non aliter, semel & pluries ad nostrum beneplacitum prorogare.

De compromisso in Pontificem edito.

Nos vero, prædictis compromissis receptis, quandam ordinationem super hujusmodi negotio, prout tunc conditio temporis, & negotii status & qualitas suadebant, duximus faciendam; nonnullis in eodem negotio sub ordinatione futura remanentibus hactenus in suspenso, prout in pronunciatione prædictæ ordinationis plenius continetur. Postmodum autem attendentes, quod faciente pacis actore, a quo cuncta bona procedunt, ea quæ ordinanda duximus, prospera successione vigebant; & desiderantes admodum, ut in dicto negotio ex nostris studiis, divina suffragatione fulciti, felix & desideratus proveniret effectus, ac propterea præcavere volentes, ne tempus ipsius perficiendi negotii laberetur; præfatas treuguas, prout fuerunt initæ vel indictæ, ac inter omnes, easdemque personas, inter quas, & quoad quas extiterant indictæ vel initæ; ac prædicta compromissa, & in posterum ferendum arbitrium seu arbitragium, totumque negotium, prout ex futura nostra ordinatione ac decisione pendebant, duximus usque ad festum Epiphaniæ futurum proxime proroganda, prout in nostris bullatis inde confectis literis plenius continetur.

Nonnulla controversa nondum dirempta.

Designatum ad ea conciliandum tempus.

Nunc insuper, quia desideriis nostris valde votivum occurrit, ut super hujusmodi negotio desideratus finis adveniat; ac volentes ob id, ut ejusdem tempus præcomplendi negotii patiatur excursum, prædictas treuguas, sicut fuerint initæ & indi-

ctæ

ita inter omnes easdemque personas, inter quas, & quoad quas earum provenit indictio & præfata compromissa, & in posterum ferendum arbitrium seu arbitragium totumque negotium prout ex futura nostra ordinatione ac decisione dependent; a prædicto nunc proximo futuro Epiphaniæ festo usque ad aliud ex nunc secundo venturum Epiphaniæ festum ex hujusmodi potestate arbitraria nobis tradita, prorogamus. Quam quidem prorogationem, & omnem ejus effectum præcipimus sub pœnis in compromissis ipsis adjectis, & aliis juxta nostrum arbitrium infrendis, inviolabiliter a partibus observari; ordinatis, arbitratis, præceptis, diffinitis, laudatis, & pronunciatis per nos hactenus in memorato negotio in sua nihilominus remanentibus firmitate. Nulli ergo &c. Dat. Laterani XII. kal. novembris anno VI.

XXVII. Addenda hic videntur quæ Bonifacius cum iis Regibus egerit. Ac primum graviores querelas apud Galliarum Regem ob invasa nonnullarum ecclesiarum jura effudit. Almericus enim Narbonæ vicecomes contra majorum consuetudinem, qui se archiepiscopi fiduciarios sacramento apud aras professi erant, non illius, sed Galliarum Regis tantum stipendiarium esse contendebat. Regii etiam administri Melgoriensem comitatum, ab sede Apostolica Magalonensi episcopo jure fiduciario traditum, invaserant: quam ex Romanæ ecclesiæ dominio pendere subjectis literis probavit Bonifacius, atque (a) ad asseranda jura ecclesiastica Narbonensi archiepiscopo Almericum ad sedis Apostolicæ judicium accersivit.

Almericus Narbonæ dominus more majorum archiepiscopi fiduciorium se profiteri negat. Melgoriensis comitatus ereptus Magalonensi episc.

(a) Lib. 6. ep. cur. 35.

Regi Franciæ illustri.

Recordare, Rex inclyte, progenitorum tuorum actus strenuos, meritaque præclara intuere, ac respice quod Deus regnantium honor & gloria beatam Ludovicum avum tuum Regibus dedit in speculam, & populis in exemplum, quæ ipsius nepos, quasi charissimas filius imiteris; prudenter attendens, quod tantam habebat conscientiæ puritatem, quod non solum scienter, sed nec ignoranter dispendium aliis volebat inferre, causam quam ignorabat adinstar sancti Job diligentius investigans. Unde cum super comitatu Mergolii Magalonensis diœcesis nonnulla auribus instillarentur ipsius, in tantum ut ad quem pertineret comitatus hujusmodi hæsitaret; nolens ex abrupto procedere, vel incerto, felicis recordationis Clementis Papæ IV. prædecessoris nostri, quem super hoc putabat habere notitiam, requisivit consilium, tam humiliter quam prudenter, sicut ex tenore literarum prædecessores ejusdem, quem præsentibus tibi mittimus interclusum, colligere poteris evidenter. Post cujus prædecessoris Clementis responsum Magalonensis ecclesia a regalium exactionibus conquievit, quæ ab olim tenuit & tenet in feudum ab Apostolica sede comitatum eumdem, prout constat ex vetustissimis documentis, & ex iis, quæ in ejusdem sedis conservantur archivio, ac ex prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum literis, quæ de dicto comitatu faciunt mentionem. Quapropter dolemus non immerito, & turbamur, si relatibus facta respondeant, quod sicut accepimus, officiales tui venerabilem fratrem nostrum Gerardum episcopum, & dilectum filium capitulum Magalonense super comitatu prædicto, & hominibus comitatus, immo nos & Apostolicam sedem gravant, impetunt, & molestant.

De his queritur gravissime apud Phil. Bonif.

S. Ludov. mota de Melgorii comitatu controversia, Clementem consuluisse.

Constare vetustissimis monumentis juris esse Apost.

Cum igitur Deus per suam misericordiam, non sine multimodis nostris & sedis ejusdem præsidiis, adeo dilataverit funiculos & limites regni tui juriumque tuorum, ut nec tibi expediat ad occupanda bona aliorum & jura; præsertim nostra & prædictæ sedis, ac Magalonensis ecclesiæ memoratæ, super comitatu præfato, qui tenetur a nobis & sede prædicta, manus occupatrices extendere; circumspectionem regiam tenore præsentium hortamur & rogamus attente, tibique paternis affectibus salubriter suademus, ut senescallis, officialibus, & balivis tuis districte præcipias, quod de cætero a dictorum episcopi & capituli ac vassallorum super dicto comitatu molestatione desistant: exhortationes & preces nostras hujusmodi sic efficaciter impleturus, quod a Deo præmium consequaris, nobisque & sanctæ Romanæ ecclesiæ matri tuæ, te præcipuum filium repræsentes, quicquid super hoc faciendum duxeris nobis tuis literis responsurus.

Haud videri honestum, Gallici regni limitibus adeo amplificatis, ecclesiarum possessiones invadere.

Ad restituendum comitatum Melgor. hortatur.

Ad hæc præmissis adjicitur grandis injuria, & amara querela, quæ ad nostrum pervenit auditum, quod nobilis vir Amalricus vicecomes Narbonæ, antiquorum progenitorum suorum, qui ecclesiam Narbonensem & alias eidem subjectas, quantum & quamdiu potuerunt, multipliciter impugnarunt, vestigiis inhærens pestiferis; jurisdictionem & omnia, quæ dicta Narbonensis ecclesia teneat vel habeat in civitate ac burgo Narbonæ & pertinentiis eorumdem, & quæ indubitanter tenebat, ac tenere debebat in feudum ab eadem ecclesia Narbonensi; quæve parentes sui a centum fere annis citra continue archiepiscopis, qui pro tempore ipsi ecclesiæ præfuerunt, & pater istius vicecomitis eodem præsente, sciente, & intelligente Narbonensi archiepiscopo, qui nunc præest, cum sacramento fidelitatis & homagio, præsente quoque multitudine hominum, clericorum & laicorum, nobilium & ignobilium copiosa, ante majus altare in ipsa ecclesia Narbonensi, ut moris erat prædecessorum eorumdem, publice recognoverant a dictis archiepiscopo & ecclesia Narbonensi, se tenere in feudum, ut indubitatis constat Re-

XXVIII. De Amalrico Narbonensi vicecomite jura archiepiscopi infringente queritur.

Exponit ut antiqui moris fuisset, ut vicecomites solemni ritu fidem archiepiscopo devincirent.

gum

gum Franciæ prædecessorum tuorum privilegiis, vicecomitum Narbonensium literis eorumdem vicecomitum sigillis signatis, & aliis etiam luce clarioribus documentis, & hæc ipse idem vicecomes procuratorio nomine patris sui, dum vivebat, in tua curia fuit manifeste confessus; a paucis citra temporibus maligno ductus spiritu, in magnum contemptum, præjudicium & injuriam non solum præfatæ Narbonensis ecclesiæ, verum etiam aliarum ecclesiarum totius provinciæ Narbonensis, a te recognovit in feudum: & in damnationis suæ cumulum, & evidentius sæpedictæ Narbonensis ecclesiæ nocumentum, non solum ea a te, ut prædicitur recognovit; sed ut Gallicano utamur vocabulo, advocavit, immo etiam ea a dicto archiepiscopo, & ecclesia Narbonensi deavocavit expresse. Fili charissime, talia mentem nostram amaricant, & perturbant, & ut ad apponenda remedia convertamur, excitant & instigant: nec possumus, nec debemus tam grandia detrimenta ac exheredationem quandam Narbonensis ecclesiæ supradictæ sub dissimulatione transire: nec talia pati debuerat dignitatis Regiæ rectitudo, & prudentia circumspecta. Ab olim ecclesia, Regum lactata mamillis, excrevit in potestatem, dignitatem, libertatem, celsitudinem, & gloriam sæculorum: nunc, pro dolor! a Regibus eorumque officialibus premitur, ancillatur, speraitur, & multipliciter expugnatur.

Novatum ab Amalrico in ecclesiæ damnum.

Deplorat Bonif. olim ecclesias adeo auctas a Regibus tum a successoribus exinaniri.

XXIX. Divini judicii terrorem Philippo objicit.

Hæc, fili, tolerando in ecclesiis regni tui habes merito formidare, quod ulciscetur hæc Deus judicii dominus, & Rex regum, ejusque vicarius finaliter non tacebit, ne forsitan audias: Canis mutus latrare non valens; qui etsi patienter ad tempus expectet, ut locus misericordiæ non claudatur, tandem exurget ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Utinam saperes & intelligeres, & novissima provideres, ac plene discuteres immissiones, quæ quasi per malos angelos tibi fiunt & susurronibus, ac pravis consiliariis facilem non præberer auditum; & solerter cognosceres, quod quasi mali prophetæ, loquentes placentia, vident tibi falsa & stulta, assumptiones falsas & ejectiones; nec attendunt, quod inter naturam & gloriam est media gratia, sine qua a prima ad tertiam non transitur. Caveas igitur, diligenter, ne ad stultum finem consilia talium, qui adulatione decipiunt te, deducant.

Nos nihilominus, ne tantum dispendium memoratæ Narbonensis ecclesiæ transeat impunitum, neve aliis præbeatur exemplum tam nefanda similia attentandi; contra Almaricum ipsum & alios, quos negotium istud contingit, ex officio nostro & de apostolicæ plenitudine potestatis deliberavimus procedere summarie, de plano sine strepitu & figura judicii, prout justitia exiget, & videbimus expedire; ipsumque Almaricum mandamus sub certa forma ad nostram præsentiam evocari. Ceterum excellentiam regiam volumus non latere, quod ex quo stimulamur in tantum, nec blandimenta proficiunt, nec corriguntur errata; literas nostras, quas super talibus & similibus tibi dirigimus, jam ordinavimus regestari ad perpetuam rei memoriam. Quis autem ex eis & aliis, necnon ex illis, quæ nuperrime per solemnes nuntios tibi significanda decrevimus, subsequentur effectus, novit ille, qui secretorum est cognitor, & præscius futurorum. Dat. Anagniæ xv. kal. augusti anno VI. Crevit hæc temporis progressu discordia, dum Bonifacius superstes fuit: qui etiam archiepiscopo Narbonensi intentato graviorum pœnarum terrore prohibuit, (a) ne ullam, sede Apostolica inconsulta, concordiam iniret. E vivis autem erepto Bonifacio, cum Benedictus XI. ad pacandas discordias incumberet, Almericus professus est, (b) Narbonensis ecclesiæ beneficio se principatu potiri: archiepiscopus vero Gallo Regi solita sacramenti forma fidem addixit.

Significat in Amalricum legibus ecclesiasticis actorum.

(a) Bened. XI. l. 1. ep. 613.

(b) Ead. ep.

Quod ad Magalonensem ecclesiam spectat, cujus jura Philippus Rex invadebat; Bonifacius ad ea asserenda superioribus literis adjecit aliarum Clementis IV. literarum exemplum, olim ad S. Ludovicum Regem, qui Pontificem de juribus illius comitatus consuluerat, missarum, quibus sanctissimo Regi jurium sedis Apostolicæ rationes patefecit.

Clemens episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Ludovico Regi Francorum illustri salutem, &c.

XXX. Clementis ad S. Lud. lit. de Melgorii comitatu.

Quia quidam ex ignorantia, quidam ex malitia veritatem interdum sepeliunt, interdum quibusdam coloribus adulterinis obducunt, ideo, fili charissime, recte agis, si quoties tibi dubia offeruntur, quorum tibi expediat plenam habere notitiam, causam quam nescis diligentius investigas, quia sicut judicio cognita, sic incognita casu. Sane tua nuper a nobis serenitas requisivit quid de comitatu Melgorii, quem venerabilis frater noster Magalonensis episcopus possidet, sentiremus; cum tuæ celsitudini sit suggestum, quod vel tibi, vel dilecto filio P. Peleti domino Alestii vassallo tuo fiat injuria. Ad quod tibi breviter respondemus, prout constat ex vetustissimis Apostolicæ sedis documentis. Comitatus prædictus est feudum Romanæ ecclesiæ censuale, quod juste tenuit, ut communiter dicitur, aliquo tempore bonæ memoriæ Bertrandus comes abavus dicti P. sed & comites Tolosani juste, ut ipsi dicebant, injuste, ut plurimi sentiebant, illud diversis temporibus tenuerunt. Verum cum comes Tolosanus pater quondam comitis Tolosa-

Ex vetustissimis monumentis Apost. vectigalem esse.

Raymundo comite Tolos. damnato de hæresi, comitatum ad ecclesiam Rom. revocatum.

*losani, proximo jam defuncti, ex causis ad judicium apostolicum ratione fidei pertinentibus, per felicis recordationis Innocentium Papam prædecessorem nostrum terris suis & honore privatas, suis meritis congruentem sententiam excepisset; bonæ memoriæ P. de Beneventa subdiaconus & notarius prædecessoris ejusdem, tunc in illis partibus Apostolicæ sedis legatus, comitatum prædictum, quem idem comes eodem tempore possidebat, ad jus Romanæ ecclesiæ, sicut debuit, revocavit. Quod tempore procedente R. Peleti proavus dicti P. restitui sibi petiit a legato prædicto: qui nolens, sicut nec debuit, eidem negare justitiam, auditore sibi concesso, Guillelmum tunc Magalonensem episcopum constituit ad jus Romanæ ecclesiæ defendendum, fuitque in eodem negotio consque processum, quod lite contestata fuit ex parte procuratoris exceptum, quod idem comitatus libram debebat annuam Romanæ ecclesiæ censualem, & erat ipsius dominio *... non solverat multo tempore retroacto. Quod idem actor fuit de plano confessus, & nihilominus ad probandum jus suum, quod fuerat a procuratore vexatum, testes produxit plurimos. Sed, quicquid in causa fuerit, remansit negotium indecisum: sed tempore consequenti cum videret Romana ecclesia dictum R. intentionem suam in judicio non fundasse, quod etiam si fecisset, sibi prodesse non poterat propter cessationem diutinam annui canonis non soluti, remque litigiosam non esse perpendens, quam sine speciali mandato legatus memoratus non potuit deducere in judicio, dicto prædecessori nostro placuit sæpedictum comitatum Magalonensi episcopo & suis successoribus sub censu annuo in feudum concedere: sicque ipse & ejus prædecessores ex tunc pacifice possederunt; hoc salvo, quod defunctus ultimo comes Tolosanus Malgorium & quædam castra alia episcopo abstulit supradicto: sed postmodum ad cor rediens & reddidit liberaliter, & libenter. Et hæc, quæ de dicto legato præmisimus, facta noveris antequam recordationis inclytæ pater tuus, Franciæ Rex effectus, negotium assumeret Albiense, immo & ante quam pater, vivificæ, crucis suscepto charactere, civitatem adiens Tolosanam, potenter ac viriliter eam obsidione vallasset. Nos autem qui dictum P. & prædecessores suos sincere dileximus ab antiquo, hæc omnia semper revolvimus, & fideliter laboravimus in statu alio constituti, ut Magalonensis ecclesia aliquid eis daret, sed non potuimus obtinere.*

* privatus, quia

Magalonensi episcopo jure fiduciario datum.

Ereptum illi a Raymundo juniore. Ab eodem reconciliato ecclesiæ redditum.

XXXI. *Nuper vero ex quo, licet immeriti, sedem conscendimus altiorem, ad ejusdem P. devotam instantiam venerabili fratre nostro episcopo Magalonensi dedimus potestatem aliquos ei reditus assignandi. Ad quod nos induxit ejusdem P. domusque suæ dilectio jam præscripta: sed & honor ejusdem episcopi & utilitas, cui credebamus expediens; & ut possemus scrupulum conscientiæ, si quis erat, redimere, vulgi clamoribus satisfacere, omni juris necessitate cessante, & dictam domum satis sibi vicinam in sua gratia retinere. Quocirca, fili charissime, nemo tibi suadeat præjudicium in iis omnibus, vel eorum aliquo tibi factum: nisi forsan ad id se velint convertere, qui de sede Apostolica male sentiant, ut inquirant quomodo Romana ecclesia in Regno Franciæ feuda habere potuerit, sicut aliquos audivimus susurrantes. Quibus dicimus, quod licet utique habet hæc & alia, nec est aliquid quod impediat, cum nec regnum cum Regibus natum fuerit, nec a solis Regibus acquisitum. Et si veteres legant historias de Narbonensis acquisitione provinciæ, personales labores invenient Romanorum Pontificum & sudores, qui non tam Regum fuerunt socii in victoriis, quam Reges nunc sequutes, nunc socios habuerunt tamquam negotii Narbonensis domini principales. Tuis ergo contentus finibus, & regni latitudine, quod virtute mirifica nostris temporibus Dominus ampliavit, dictum episcopum, & in ipso Romanam ecclesiam non perturbes nec susurronum somniis irritatus, qui quandoque loquentes placentia credulis auribus fel mellitum instillant, quod in te, fili, posse non credimus, tuæ dudum constantiam circumspectionis experti. Cæterum de moneta miliarensi, quam idem episcopus cudi facit, ut dicitur, in feudo ecclesiæ, ei scribimus, quod etiam juri contrarium arbitramur, & Christianæ inconveniens honestati. Dat. XVI. kal. octobris anno II.*

Refellit eos, qui negant Rom. Pontifices fiduciaria bona possidere in Gallis potuisse.

XXXII. Non continuerat etiam puras manus ab invadendis ecclesiarum bonis Eduardus Anglorum Rex, quem Bonifacius hortatus est, ut erepta Eboracensi ecclesiæ restitueret Thomæ archiepiscopo, quem ea dignitate ornarat Pontifex, Regique & clero, ac suffraganeis commendarat (a): *Temporalia, inquit, seu regalia ejusdem Eboracensis ecclesiæ, quæ per te vacationis ejusdem tempore teneri dicuntur, sine qualibet difficultate restituens, te sibi reddas in regia favore munificum, & cunctis opportunitatibus gratiosum; ita quod idem archiepiscopus tuæ celsitudinis fultus auxilio, in commissa sibi cura pastoralis officii possit Deo propitio prosperari, & tibi exinde a Deo perennis vitæ præmium, & a nobis condigna proveniat actio gratiarum. Datum Laterani VII. id. martii anno VI.*

Spoliat Eboracensem eccl. Eduardus.

(a) Reg. post ep. cur. 37.

Monetur a Bonifacio ut erepta restituat.

XXXIII. Hoc anno, cum orientalium Christianorum Regum reportatæ de Saracenis victoriæ fama in occidente increbuisset, adornandæ in Terram sanctam expeditionis consilium Bonifacius suscepit (quamvis postea illud evanuerit) eaque occa-

Coactæ decimæ pro instaurandis rebus Terræ sanctæ.

sione

sione ad cogendas ex toto orbe Christiano decimas incubuit, quo argumento plures in ejus regesto eatant literæ (a). Cæterum parum Pontificiis desideriis principum aclus respondit; Joannes tamen Britanniæ dux, pietate incensus sacro bello se devovit, quem Pontifex literis suis magnis laudibus extulit (b).

(a) Lib. 6. ep. 104. ad 272.

(b) Ib. ep. 272.

Joanni duci Britanniæ.

Joannes dux Britanniæ suscipiendæ Asiaticæ expedit. consilium significat.

Gaudemus & lætamur in Domino, quod in grandis devotionis ad Deum, Romanam ecclesiam, & Terram sanctam claritate præfulgidas, ipsius terræ necessarias commoditates adverteas, suis profectibus desideranter intendis, ac intento prosequeris animo, quæ sibi percipis profutura. Nuper enim nobis per tuos nuncios & literas intimasti, quod tu zelo ferventi ad ipsius Terræ sanctæ negotium reverenter aspirans, vivificæ Crucis assumpto signaculo, ad terram eamdem, ad quam jamdiu habuisti propositam transfretandi, & ad quam alias transfretasti, proponis & properas, aut in instanti, vel saltem infra festum nativitatis B. Joannis Baptistæ proximo futuram in ejusdem terræ subsidium cum majori & meliori, qua poteris, comitiva nobilium personaliter iter arripere transfretandi. Quare nobis humiliter supplicasti, ut ad hoc piam præbentes assensum, tibi & omnibus tecum transfretaturis transfretandi licentiam & consuetam indulgentiam concedere dignaremur.

Ille indulgentias crucis signa secuturis solitas conferri postulat. Annuit ejus votis Bonif.

Nos igitur, attendentes quod ad ipsum dirigis studiosis operibus mentem tuam, ut pro sui gloria nominis in terris corpore militans, & labores amplectens, cæleste præmium consequaris; nobilitatis tuæ prudentiam exinde multipliciter in Domino commendamus, ac laudes & gratias Altissimo inde referimus, qui hoc tibi conspicitur inspirasse. Ideoque tibi super hujusmodi tuo salubri proposito favorabiliter annuentes, tibi & omnibus, quos tecum transfretaturos elegeris, quique tecum duxerint transfretandum, petitam transfretandi licentiam, illamque indulgentiam, quæ transfretantibus in ipsius terræ subsidium concessa fuit in generali concilio Lugdunensi, auctoritate præsentium impertimur. Tu itaque, fili, mentem tuam prudenter & devote ad prosecutionem operis tam laudandi corroborans, votum tuum in hac parte sic solicite, sic laudabiliter exequaris, quod ex hoc repromissum præmium gerentibus bellum Dei consequaris ab ipso, in Apostolicæ sedis gratia pleniori concrescas, & humanæ laudis præconium merearis. Dat. Anagniæ IV. kal. octob. anno VI.

XXXIV. Syriæ conversiones.

Duxisse in Syriam crucesignatum exercitum Britanniæ ducem non reperio, ac facile ab arduo consilio deterritum arbitror, cum novas Syriæ conversiones intellexisset. Hoc enim anno Cassanus, cum mense ac dimidio evolutis apud Damascum fessas bello vires recreasset, audita Baydonis Regis Tartari in Persidem irruptione, eo signa dirigere coactus est: ex cujus discessu Capchick proditionis consilia agitavit, atque æstate adulta, cum nulli ex occidente ad ineundam Syriæ possessionem, quam restitui Christianis Cassanus ipse jusserat, adventarent exercitus, traductæque essent in Persidem vires Tartarorum, Syriam in pristinum Saracenorum dominatum redegit, ut hisce verbis narrat Aytonus (c): *Cumque Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, & ecce rumores venerunt de quodam suo consanguineo nomine Baydo, qui ingressus fuerat regnum Persarum, damna Casano plurima inferendo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. His itaque rumoribus intellectis, Casanus præcepit majori duci sui exercitus, qui vocabatur Cotulossa, quod cum parte exercitus ad custodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac aliis Tartaris, qui erant in terra Gazaræ, mandavit, quod obedirent Cotalossæ, quem dimiserat loco sui. Post hæc ordinavit Casanus bajulos & rectores super qualibet civitate, & tradidit civitatem Damasci * Capchick proditori superius nominato, nondum enim Casanus cognoverat velle suum. Postea vocari fecit ad se Regem Armeniæ, & suum sibi reseravit recessum, dicens: Libenter tradidissemus terras, quas acquisivimus, custodiendas Christianis, si venissent, & si venerint, Cotulossæ dabimus in mandatis, quod eis restituat omnes terras, quas hactenus tenuerunt, & ad reparationem castrorum det eis subsidium opportunum.*

(c) Ayton. hist. orien. c. 43.

Baydonis irruptio in Persidem.

Revocatus ab expeditione Syriæ Cassanus.

* al. Calphak

Dat imperia, ut Christianis restituatur Palæstina.

His omnibus sic completis, Casanus arripuit iter suum, tendens versus Mesopotamiam: cumque ad flumen Euphraten pervenisset, mandavit Cotalossæ, ut dimissis Molay viginti millibus Tartaris, ad eum cum residuo exercitu accedere festinaret. Cotalossa quidem fecit, sicut receperat in mandatis: unde Molay stetit in custodia regni Syriæ pro Casano: & suadente Capchick proditore, Molay se transtulit versus partes Hierosolymitanas in quodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula pro equis & alia necessaria inveniret. Æstivo vero tempore adveniente, Capchick prædictus, qui erga Casanum jamdudum conceperat falsitatem, occulte misit ad Soldanum, quod redderet sibi Damascum, & alias terras, quas Casanus & Tartari occupaverunt in regno Syriæ. Et Soldanus promisit Capchick, quod si ea, quæ promiserat, adimpleret, sibi daret perpetuo dominium civitatis Damasci, & de thesauro suo etiam magnam partem, & sororem suam sibi traderet in uxorem. Et ita post modicum temporis spatium Capchick, rebellis effectus, fecit omnia castra Tartaris rebellare: spes

Molay Hierosolymas tendit.

Damasci defectio.

Tartarorum e Syria fuga.

enim illorum erat æstus æstivi temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neque suis subsidium impertire. Quando Molay vidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit ausus stare cum tam modica gentium quantitate: unde per viam breviorem se transtulit ad regnum Mesopotamiæ, & notificavit Casano omnia, quæ in regno Syriæ evenerant seriatim. Casanus vero tunc non potuit aliud facere per æstum temporis: sed veniente tempore hyemali super litora fluminis Euphratis suum fecit maximum apparatum. Quæ dein sint secuta, sequenti anno dicetur: nunc reliquas orientis res conjungimus.

XXXV. Cyprus intestinis discordiis agitatur. (a) Lib. 6. ep. 153.

Recrudescebant tunc in Cypro graves seditiones, quæ cum regnum illud eversuræ essent, ni remedium afferretur, Bonifacius apud Regem questus est, (a) ab ipso sancitam legem, dum regni status melius temperari posset, non servati, monuitque ne ex eo gravissima mala emergerent, periculum impendere.

Henrico Regi Cypri illustri.

Hortatur Henricum Reg. Bonifacius, ut a se sancita ad regnum componendum observet.

Circa illa te convenit, fili charissime, opem & operam exhibere solicitam, quæ divinæ majestati complaceant, tuæ salutis incrementa procurent, tuique regni statum respiciant prosperum & tranquillum. Sane fide digna relatione comperimus, quod ordinationem piam & providam quam pro tua & ipsius regni quiete pridem inter te, ac prælatos, & religiosos ejusdem regni auctoritate apostolica duximus faciendam, pro tua voluntate non servas, nec facis ab aliis observari: propter quod verisimilis dubitationis causa suggeritur, ne occasione hujusmodi gravis in regno prædicto turbationis materia suscitetur. Cum igitur ad tuam dictique regni pacem, & quietem continuam more pii patris, quem non prætereunt filiorum incommoda, solicitis studiis intendamus, excellentiam regiam rogandam attente duximus & hortandam, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia, tuique honoris augmento, prædictam ordinationem indefinenter observes, & inconcusse facias observari; illam super hoc efficaciam impensurus, ut exinde præter laudes humanæ præconium a Domino præmium consequaris, nosque regiæ devotionis promptitudinem non immerito commendemus. Datum Laterani XIV. kal. januarii anno VI.

XXXVI.

Erupisse per hæc tempora funesta Turcarum Imperii initia Laonicus Chalcondylas (b) Atheniensis & Card. Baronius (c) observant. Cum vero jam ante Soldanos Turquiæ interdum a Romanis Pontificibus solicitatos ad fidem Christi amplectendam viderimus, jamque in immensum eorum potentia excreverit, Turquiam, ex qua hoc rempore erupere, quam jam multis ante sæculis subegerant, ex Aythono (d) eorum finitimo & coætaneo

(b) Hist. Turc. l. 1.
(c) Baron. in notis MS.
(d) Ayth. hist. orien. c. 13.

describere operæ prætium esse ducimus: *Regnum*, inquit, *Turquiæ est valde magnum, & divitiis opulentum.* Et infra: *Confines habet ex parte orientis cum Armenia majori, & partim cum regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilatatur usque ad civitatem Sataliæ, quæ supra mare Græciæ situm habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cum aliqua terra confines; sed de longo in longum extenditur supra litora maris majoris. Ex parte meridiei partim habet confines cum secunda Armenia, & partim cum Cilicia, & partim usque ad mare Græciæ dilatatur, & respicit insulam Cypri. Istud regnum a diversis nationibus partium orientis Græcia appellatur, quia antiquitus Imperator Græcorum terram istam Turquiæ, quasi pro suo proprio servabat, & per duces atque officiales Imperatoris tunc temporis regebatur. Postquam vero Turchi occupaverunt terram illam, & habitaverunt ibidem, elegerunt dominum super eos, & illum vocaverunt Soldan, quod idem est quod Rex in idiomate Latinorum: & ex tunc terra illa fuit vocata Turquia, præcipue a Latinis.* Pluribusque interjectis de illius provinciis præcipuisque urbibus, subdit de gentium in Turquia morantium ritu: *In regno Turquiæ habitant quatuor gentium nationes, videlicet Græci, Armeni, & Jacobini (isti Christiani sunt, & vivunt de mercationibus & laboribus terræ) & Turchi, qui sunt Saraceni, & illius terræ dominium de Græcorum manibus abstulerunt, & aliqui sunt, qui vivunt de mercationibus & laboribus terræ, & habitant in civitatibus, & in villis; alii vero semper petunt nemora, & stant in campis hyeme & æstate, qui ovium sunt pastores, & sunt sagittarii valde boni.* Id regnum jam ante subactum (e) a Tartaris, oblatumque (f) Livoni Regi Armeniæ vidimus: sed ab ipso repudiatum honeste, cum ad amplissimas provincias in officio continendas ab occidentalibus Christianis non juvaretur. Antequam vero eas regiones Turci Græcorum eriperent Imperio, eorum obscura adeo extitit origo, ut ex quibus regionibus emerserint, certent scriptores: in eam vero opinionem vergit Chalcondylas, (g) ex Scythis genus duxisse, atque agrestem maxime & inconditum vivendi morem tenuisse, quod ipsam Turci vocem significare ait. Post vero Sultanum Azatinem pulsum a Tartaris Turci Græcis, a quibus in adversis excepti cultique fuerant, (h) improbam gratiam retulerunt, gravesque intulerunt clades, quas ita describit Nicephorus Gregoras.

Descriptio Turciæ.
Illius conversiones variæ.
(e) An. 1257. n. 61.
(f) An. 1274. n. 32.
(g) Chalcon. l. 1.
(h) Niceph. Greg. hist. l. 7.

XXXVII Græcorum Imperium laniatum a Turcis.

Sub hoc tempus in oriente maximæ calamitatum, & turbulentissimæ tempestates extiterunt: nam cum nulli ibi Romanorum exercitus essent, Turcorum Satrapæ, conjunctis viribus, incursarunt omnia usque ad

ad mare quodlibet, & ad ipsas Ægas commigrarunt; maximam partem virorum simul & mulierum, item infantes, jumenta, opes Turci recens occuparant: qui vero clam evaserant, in proximas urbes confugerunt: nonnulli etiam nudi & inopes fretum trajecerunt. At Turci, jam inita concordia, omnes in Asia Romanorum provincias forte distribuerunt, Carmano Alisurio pleraque mediterranea Phrygiæ obvenerunt usque ad Philadelphiam, & proxime Antiochiam, ad Meandrum fluvium sitam. Quidquid inde est Smyrnam, usque, & ad interiorem Joniæ oram Sarchani caidam obvenit. Nam Magnesiam, Prienen, & Ephesum alius nomine Sasan intercepérat. A Lydia & Æ-tholia usque ad Mysiam, ad Hellespontum sitam, Calames & filius ejus Cerasus obtinebant. Quæ circa Olympum sunt & Bithyniam omnem Atman a flumine Sangario ad Paphlagoniam usque Amurii filii inter se partiti sunt. Hæc Gregoras, qui Atman vocat, quem Chalcondylas (a) Ottomanem appellat: in cujus successoribus reliquorum principatus postea coaluere, atque ita is Turcarum primus Rex collocatur, qui Prussam Mysiæ urbem fame subegit, atque in ea regiam constituit: tum ad stabiliendum regnum versis studiis prætorianos milites lectissimos sibi comparavit, quos januas sive portas appellavit: suique terrorem adeo omnibus incussit, ut ad exequenda ipsius imperia mox impigre provolarent. Auxere prosperos barbarorum successus Græcorum discordiæ, cum Andronicus Michaelis filius senioris Andronici nepos, pellectis in defectionem pluribus, avo suo per vim & nefas sceptrum eripere meditaretur: ita enim Turcæ resistente nemine, Asiaticos Græcos oppressere, atque in tantam hodie potentiam ex imbellibus initiis Christianorum lugubri ignavia assurrexere, ut oppressa Christiani orbis parte jam reliquam perdidissent, ni impios illorum conatus Deus reprimeret.

(a) Laonic. Chalcond. de reb. Turcicis l. 1.

Prussa ab Ottomano subacta regia Turcorum sedes facta.

Græcorum schism. discordiæ barbaris augendæ potentiæ occasionem injecere.

(a) Jerem. c.1.

Postulati judicio a Bonif. duo Reges.

(b) Bonif. l.7. ep. cur.5.

(c) Regest. post eand. ep.

I. EXoritur cum novo fæculo Servatoris annus millesimus trecentesimus primus, quartadecima indictione, quo Bonifacius illius divini oraculi: *Ecce (a) constitui te super gentes, & super regna, ut evellas & destruas, & ædifices & plantes*; non immemor, Albertum Germanici imperii, ac Boemum regni Ungarici invasores in judicium accersivit: & Maguntino, Coloniensi, ac Trevirensi archiepiscopis provinciam Alberto denuntiandi tradidit, (b) ut oratores suos ad sedem Apostolicam mitteret ad impositum sibi læsæ majestatis crimen, quo cæso Adolpho Romanorum Rege se devinxerat, purgandum; ac si pontificia imperia respueret, illius subditos sacramenti religione liberatum iri, Romanumque Pontificem divinarum humanarumque legum pœnas ipsi incussurum: eodemque argumento ad cæteros principes electores literas dedit (c).

Venerabilibus fratribus Maguntino, Coloniensi, & Trevirensi archiepiscopis.

Patrati ab Alberto sceleris gravitas exponitur a Bonifacio.

II. *Romano Pontifici, successori Petri & vicario Jesu Christi, cui in cœlo & in terra omnis est data potestas, super solium excelsum & elevatum sedenti, congruit dissipare suo intuitu omne malum; illud præsertim, quod accusatione non indiget & evidentia facti, & opus publicum confitentur, nec tergiversatione aliqua tegi potest, & pene totus orbis, ad Apostolicam sedem undique confluens, detulit clamore sonoro. Hoc utique tam horrendum, & piaculare flagitium, sic per mundi climata diversa diffusum, multorum corda perturbat, mentes sauciat, incitat ad perditionis exempla; maxime si non habeat tanta culpa supplicium, & remaneret delictum tam notorium impunitum, magnæ justitiæ virtute petente vindictam effusi sanguinis innocentie. Cur igitur præmissa dixerimus explicamus.*

Ut violata fide, qua se Adolpho Regi solemni ritu devinxerat, in eum conjuravit.

In publicam enim devenit notitiam, quod claræ memoriæ Adulpho in Romanorum Regem electo, & apud Aquisgranum more solito coronato, a principibus & aliis magnatibus Germaniæ juramentis præstitis fidelitatis eidem; feudis, ac terris ab ipso recognitis, & in feudum receptis ab eo, nobilis vir Albertus natus claræ memoriæ Rodulphi Romanorum Regis, dux Austriæ vassallagium, & ligium homagium ut Romanorum Regi fecit eidem, nonnullis magnis & grandibus feudis ab ipso receptis; & tandem quasi ad vomitum rediens, contra ipsum superbe rebellans, ipso Rege Adulpho vivente, de facto, cum de jure non posset, se in Romanorum Regem eligi procuravit; & cum ipso Rege domino suo hostiliter in campo confligens, de Rege triumphavit eodem, ipso occiso in prælio memorato: ac postmodum, se eligi iterata procurans, in Romanorum regnum se non expavit intrudi, in exempli mali perniciem, & scandalum plurimorum, a præfata sede, nec approbatione, nec regia nominatione obtentis: & nihilominus de facto ut Romanorum Rex, maxime in Germaniæ partibus, administrare præsumpsit. Contra quem, licet propter diversas considerationes & causas, in libram providæ considerationis adductas, adhuc non duxerimus, prout exigebat negotii qualitas, procedendum; ne tamen propter dissimulationem temporis longioris vel tractum indebitus sibi approbationis color, vel favoris accrescat, vos ad quos jus & auctoritas examinandi personam in Regem Romanorum electam pro tempore, ejusque inunctio, consecratio, coronatio, manus impositio, nec non denuntiatio, seu reputatio idoneitatis personæ vel formæ, & nominatio regia, seu ratione indignitatis personæ vel formæ reprobatio pertinere noscuntur; fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum per vos, vel alium, seu alios publice & expresse auctoritate nostra denuntiare curetis in civitatibus, terris, seu locis, de quibus expedire videritis, & sit verisimile denuntiationem hujusmodi ad prædicti Alberti notitiam perventuram, quod nisi præfatus Albertus, qui pro Romanorum Rege se gerit, per suos solemnes nuntios, & procuratores idoneos sufficienter instructos cum omnibus juribus, actis, & munimentis suis infra sex mensium spatium, a tempore denuntiationis hujusmodi computandum, compareat, coram nobis ostensurus, si velit & possit & sua crediderit interesse, suam innocentiam; & propositurus rationabiles excusationes, si quas habet, super suis impedimentis notoriis, crimine videlicet læsæ majestatis commisso, ut præmittitur, contra Regem Adulphum præfatum, nec non excommunicatione publica, perjuriis manifestis, & divulgata persecutione, quam ejus affines seu consanguinei, quorum acquiescit consiliis, & ipsi præsumpserunt contra dictam sedem, & alias ecclesias exercere, & impedimentis aliis; & expositurus jus, si quod sibi competit, vel dicat competere in præmissis, vel aliquo præmissorum, & ad faciendum super præmissis omnibus & singulis, ipsaque contingentibus, quæ justitia suadebit, & expedire videbimus sibique duxerimus injungenda, ac nostris beneplacitis pariturus; nos principibus electoribus, ecclesiasticis & sæcularibus, ac universis & singulis sub Imperio Romano degentibus, de qui-

Victum acie necavit.

Illo sublato, ut ipse eligeretur perfecerit.

Justas ob causas dilatam hactenus ultionem.

Data provincia archiepiscopis electoribus, ut diem Alberto ad dicendam apud sedem Ap. causam constituant.

Quæ Alberto objecta.

Crimen læsæ majest.

Contractum anathema.

Perjurium.

Ecclesiarum persecutio.

Germani principes ob Alberti obsequio discedere jussi.

quibus expedire videbitur, districtius injungimus, ut nullus sibi ut Romanorum Regi obediat, vel intendat; quin potius omnes recedant ab eo, ac omnes, & singulos ab homagiis factis ipsi Alberto ut Romanorum Regi, & fidelitatis præstitis juramentis absolvemus, seu absolvi faciemus, vel denuntiabimus vel denuntiari faciemus potius absolutos; & alias tam contra ipsum Albertum, quam contra fautores, & adjutores ipsius, etiam hujusmodi delatione, denuntiatione, seu termini assignatione pendentibus, quæ magis ex gratia seu misericordia, quam ex juris necessitate procedunt; tam ex præteritis ipsorum culpis, excessibus, & offensis, quam ex futuris, si quas eos committere forte contiget, procedemus spiritualiter, & temporaliter, prout, quoties, & quando viderimus expedire. De iis autem, quæ super præmissis & circa præmissa feceritis, confici faciatis publica instrumenta, illaque nobis per fidelem nuncium transmittatis; significaturi nihilominus per vestras literas, harum seriem continentes, qualiter processeritis in præmissis. Dat. Laterani id. aprilis pontificatus nostri anno VII.

III. Obsequuntur pontificiis Imperiis.

(a) Henr. Rebdor. in annal.

Paruisse imperiis apostolicis principes electores ecclesiasticos, ex Henrico Rebdorfio [1] colligitur: is enim tradit, (a) ipsos vocato Rodulpho Palatino intentasse Alberto judicium: *Circa festum B. Michaelis dux Rodulphus & comes Palatinus præfatus ab electoribus Imperii Moguntinensi, Coloniensi, & Treverensi archiepiscopis vocatus fuit ad Rhenum contra præfatum Regem Albertum: unde iidem principes contra ipsum Albertum conspiraverant, eligentes ipsum Rodulphum pro judice, & asserentes ad comitem Palatinum pertinere, quod sit officium palatinæ dignitatis ex quadam consuetudine de causis cognoscere, quæ ipsi Regi movebantur. Quare contra Regem proposuerunt, quod dominum suum proprium, scilicet Regem Adolphum occidisset, ideo Rex esse non posset, & ad depositionem ipsius cogitabant.*

Intendunt Alberto judicium.

Quod ad palatinam dignitatem spectat, ad quam vocandi in jus Regis Romanorum auctoritatem spectasse narrat ex principum assertione auctor; prætereundum non est, ita id intelligendum, ut licet primo apud Palatini subsellia lis in Regem Romanorum moveatur ex veteri more; ea tamen demum a Romano Pontifice, ut supremo judice definienda sit, quæ ex Urbano IV. vetera Imperii instituta ex Richardi Regis Romanorum oratoribus referente, antea insinuavimus (b).

(b) An. Chr. 1263. n. 54.

Ad perducenda porro suscepta consilia Bonifacius Angelum episcopum Nepesinum, legati apostolici auctoritate instructum, in Germaniam misit, quem ad munus strenue obeundum hortatus est (c). Insectatus etiam est Alberti studiosos, ut ex literis (d) ad Constantiensem & Basileensem episcopos missis constat, quibus ipsis demandata cura est, ut Joannem e Turego protonotarium Alberti omnibus privilegiis, quibus ab sede Apostolica ornatus fuerat, cautum promulgarent, deque ea re publica acta conficerent. Cæterum Albertum, cum se in judicium vocari cerneret, fusique Regis sui sanguinis a se vindictam capeti, impetus in archiepiscopos electores convertisse; iisque victis, demisse se ad permulcendum Bonifacium gessisse, tandemque ad clementiam flexisse, visuri sumus, adeo ut ipsius electionem post biennium confirmaret, quo ejus opera adversum Galliarum Regem uteretur. Nunc ad Ungaricas res sermonem traducimus.

Nepesinus episc. in German. missus legatus.

(c) Lib. 7. ep. cur. 11.

(d) Ib. ep. cur. 12.

Albertus Bonifacium demulcet.

IV.

Cum Ungari, alii Carolum Caroli II. Siciliæ Regis ex Carolo Martello primogenito defuncto nepotem, ab archiepiscopo Strigoniensi regia inunctione delibutum, Regem salutarent; alii Regis Boemiæ filium elegissent, illumque (e) a Colocensi archiepiscopo corona redimiri curassent, atque ita intestino bello Ungaria laboraret & barbarorum insidiis ac periculis cingeretur; Bonifacius Ostiensem episcopum, legati a latere dignitate auctum, in Pannoniam misit: (f) munusque illud etiam in Polonia, Dalmatia, Croatia, Rascia, Servia, Lodomeria, Galatia, & Cumania, ita gerere jussit, ut tamen in Ungaria tantum insignibus, quibus in transmarina expeditione Cardinales legati ornari solerent, uteretur. Ni-

(e) Henr. Rebd. in annal. Dubrav. hist. Boem. l. 18. Bonfin. dec. 2. l. 9.

Nonnulli proceres Ung. filium Reg. Boem. evocant.

(f) Lib. 7. ep. cur. 15.

NOTÆ [1] QUæ hic narrat annalista ex Rebdorfio, qui nonnisi medio hoc sæculo elapso scribebat, lucem & confirmationem obtinent ex diplomate Alberti, ex tabulario Eppensteinensi (Oppidi duobus mil. passibus Moguntia distantis nomen est, & ad familiam illustrem cui illud paret, translatum) vulgato a Cl. Georgio Joanne in Spicilegio I. tabularum litterarumque veterum pag. 330. diplom. XXX. Est vero illud Alberti imperatoris, datum hoc an. *M. trecentesimo primo indictione XV.* (a septembri cœpta) *id. octobr. regni ejus anno quarto* in gratiam Siffridi Eppensteini, quem sibi auxilium spopondisse dicit; *sed non contra venerabilem Gerhardum archiepiscopum Moguntinum*, tum addit. *Item contra venerabilem Diethërum archiepiscopum Trevirensem alia servicia non impendet, quam illa quæ Henrici abbatis Fuldensis, & Eberhardi comitis de Marka consilio & arbitrio fuerunt limitata. Item contra venerabilem Vicboldum Coloniensem archiepiscopum, quem ad requisitionem nostram diffidare tenetur, nobis quantum valet ad auxilia & obsequia efficaciter est adstrictus.* Scribit hæc Albertus e castris *prope Flersheim super Moguntiam*. Ex quibus intelligimus jam tunc Albertum auxilia sibi in principes hos ecclesiasticos comparasse. MANSI

Nicolao Ostiensi, & Velletrensi episcopo A. S. L.

Civili bello quassata Ungaria.

Quamvis universis & singulis regionibus, Deo & Apostolicæ sedi devotis, favorem apostolicum, quotiens necessitas ingruit, impendere debeamus, & ad eas nostræ mentis intuitum, levando in circuitu vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos; visuri quid gregi commisso nobis expediat, & quid operis impendi debeat circa ipsum, at illius fulti præsidio, cui cogitationes hominum præparantur, quique fortium arcus superat, & infirmos robore potenter accingit ministerii nostri sollicitudinem; ad ea præsertim, quæ fidelibus populis necessario expedire viderimus, & noverimus profutura salubriter, & utiliter exponamus; in præsentiarum tamen Ungariæ regni nobilis necessitates præcordialiter intuemur, profundis meditationibus laboriosisque vigiliis insudando, ut eidem in hujusmodi necessitatum articulis opportunum adhibeatur, Domino auxiliante, consilium, salubreque remedium impendatur. Unde cum hostis humani generis pacis æmulus, & zizaniæ seminator, ab olim in eodem regno turbationes & scandala suscitarit; ex quibus regale solium, ipsiusque regni regimen multipliciter sunt depressa, vastatis fidelium bonis, ecclesiarum & locorum ecclesiasticorum direptis juribus, conculcata damnabiliter ecclesiastica libertate, ac subsecutis exinde animarum periculis, deplorandis personarum nefandis excidiis, & aliis fere innumeris detrimentis; nos exinde graves & amaras gessimus & portamus in mente nostra puncturas dum miserabilis illius regni conditio, & commissorum inibi enormitates excessuum infra nostra præcordia revolvuntur. Et utinam desuper datum esset, ut cum honore Dei, & Ecclesiæ ac aliorum salubri statu fidelium posset commode circa tantum negocium exhiberi nostra præsentia corporalis, ut ubi mente vigilanter intendimus, ibi præsentialiter nostrum desiderium panderemus. Sed quia id conditio nostra non patitur, & innumera negociorum undique concurrentiam varietate distrahimur, illos in partem apostolicæ sollicitudinis de latere nostro nonnunquam assumimus; quibus fore percipimus cælesti dono provisum, ut in altis & arduis negotiis sciant & possint consulere provide, ac utili consilio providere.

Pristinam illi pacem restituere molitur Bonifacius.

Attendentes itaque, quod personam tuam altissimus gratiarum Dominus scientiarum magnitudine, providentiæ munere, circumspectionis gratia, industriæ claritate, multisque virtutibus insignivit, humeris tuis fortitudinis robur adiciens, ut ad laudem sui nominis frequenter onera grandia supportares; plenissimam quoque de tuis meritis fiduciam obtinentes, licet apud sedem Apostolicam ex eminentia tui consilii valde necessarius habearis, nosque inviti quodammodo tanti viri præsentia careamus; tamen propter urgentem, & inevitabilem necessitatem dicti regni, cui speramus in prædictis per tuam industriam circumspectam, illo tibi auxiliante, qui potest salubriter consuli, & utiliter subveniri; te ad præfatum regnum, commisso, tibi plenæ legationis officio in eodem regno, & in Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Lodomeriæ, Galatiæ, & Cumaniæ partibus illi conterminis, ut in eis evellas & destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes, & statuas in nomine Domini, sicut videris expedire, de fratrum nostrorum consilio tanquam pacis angelum destinamus: injuncto tibi nihilominus, ut in regno ipso inter ejusdem regni personas, nec non tam ibidem quam in provinciis memoratis inter ecclesiasticos & mundanos viros, & universos alios, cujuscumque conditionis, præeminentiæ, sive status, agas & tractes quæ ad cultum Dei & prædictæ sedis honorem, observantiam ecclesiasticæ sanctionis, redintegrationem ecclesiasticæ libertatis, robur prosperi status regni & provinciarum prædictarum, honestatis cultum, reformationem pacis, relevationem pauperum, ac animarum salutem, & tranquillitatem corporum pertinebunt.

Nicolaum Ostien. episc. ea de causa mittit.

Legationis illius auctoritatem ad vicina regna porrigit.

Et ut circa legationis officium, quod in eodem regno Ungariæ tibi duximus committendum, eo possis prosperari facilius, quo solitis legatorum, qui missi de latere mare transeunt, adoraatur insigniis, personam nostram quodammodo præsentabis; de speciali gratia apostolica tibi auctoritate concedimus, ut eisdem insigniis, infra prædictum Ungariæ regnum dumtaxat, uti libere valeas, prædictæ legationis officium prosequendo, ita tamen, quod præmissis insigniis in aliis commissis tibi partibus provinciis, & locis aliquatenus non utaris, & quod id, quod in hac parte tibi pro evidentibus necessitatibus, & utilitatibus regni prædicti, & terrarum earumdem conceditur, ad aliquam consequentiam prætextu concessionis hujusmodi in regno & terra eisdem propter hoc in posterum non trahatur. Quocirca fraternitati tuæ per apostolica scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus injunctum tibi onus laboris hujusmodi pro divina & nostra reverentia devote suscipiens, illud sic sollicite, sic viriliter, & laudabiliter juxta datam tibi a Deo prudentiam exequaris, quod te tuis studiosis laboribus cælesti favente clementia, sperati fructus adveniant, tuque per sollicitudinis tuæ ministerium illam, quæ pias causas gerentibus pro retributione rependitur, palmam gloriæ feliciter consequi merearis. Datum Anagniæ III. id. maii anno VII.

V. Concessit ei legati transmarini insignia.

Eodem argumento archiepiscopos cum maxime electum atque administratorem VI.

ec-

Ungariæ præsul. legatum commen, dat Pont.

ecclesiæ Strigoniensis, episcopos & alios, (a) qui aliqua dignitate ecclesiastica vel civili in iis regionibus eminerent; tum Poloniæ & Sclavoniæ ducem, legatum debito honore complecti, suamque illi operam commodare jussit (b). Deque eadem legatione, Nicolao Ostiensi episcopo Card. imposita, plures aliæ exaratæ litteræ, (c) ut in exaequendis ipsius imperiis strenue studium suum, ac diligentiam collocarent. His diploma ad omnes ecclesiasticos adjecit, (d) ut quacumque iter legatus suscepturus esset, si qua egeret opera, non deessent: *Universitatem vestram rogamus & hortamur, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus dictum legatum, immo potius nos in ipso, cum per partes vestras transitum fecerit, ob reverentiam Apostolicæ sedis & nostram benigne recipientes, & honeste tractantes, eumdem sibi pro suis & familiæ suæ necessariis & securo conductu; nec non in evectionibus opportunis, sive in via decesserint, vel defecerint, aut alias fuerint impeditæ, cum super hoc fueritis per ipsum vel ejus nuntium requisiti, in eundo, morando, & redeundo liberaliter providere curetis. Et si eundem legatum in aliquibus locis vel loco interdum moram protrahere contigerit, volumus quod non solum earumdem, eisque vicinarum, vel adjacentium partium, seu aliarum etiam, sicut eidem legato pro hujusmodi oneribus dividendis & facilius supportandis expedire videbitur, remotarum patriarchæ, episcopi, electi, abbates, præpositi, archipresbyteri, plebani, & alii ecclesiarum prælati, & personæ religiosæ & saculares ecclesiarum & monasteriorum contribuere subventionibus hujusmodi teneantur, &c. Dat. ut supra*, nimirum *VIII. id. maii*.

(a) Ep. cur. 50.
(b) Reg. post ep. 15.
(c) Ib. ep. 16. ad ep. 49.
(d) Ep. cur. 49.

Stipendia illi dare jubet.

VII. Colocensis archiep. legato adversatur.

Profectus in Ungariam legatus, cum regnum ingressurus esset, Colocensis archiepiscopus Wenceslaum juniorem Regis Boemiæ filium corona Ungarica cingere præsumpsit. Quo accepto audaci facinore, Bonifacius legato provinciam demandavit, ut incusso amittendæ dignitatis terrore sedi Apostolicæ illum se sistere juberet, ut objecta sibi crimina dilueret. Hæc vero ipsi maximæ imposita sunt, inungendi Regis munus sibi non debitum invasisse: illum diademate ornasse, qui nulla successionis jura obtineret: si quid dubii in eligendo Rege visum esset, sedem Apostolicam consulendam fuisse: rem tentasse, cum jam Carolus Siculi Regis nepos a Strigoniensi electo sacro oleo in Regem fuisset delibutus: jura sedis Apostolicæ, ad quam Ungaria ex Stephani primi Regis concessione jure stipendiario pertineret, infregisse. Sed in re adeo gravi querentem Bonifacium (e) audire satius videtur.

Postulatur judicio apud sedem Ap.

(e) Ep. cur. 78.

Nicolao Ostiensi & Velletrensi episcopo, Apostolicæ sedis legato.

Datæ ad legatum eo argumento litt.

Romanus Pontifex super Reges & regna constitutus a Deo, in Ecclesia militanti hierarcha summus existit, & super omnes mortales obtinens principatum, sedensque in solio judicii, cum tranquillitate judicat, & suo intuitu dissipat omne malum. Provide sanctæ memoriæ prædecessores nostri Romani Pontifices, etsi eos diversorum regum & regnorum cura solicitaverit officii pastoralis, specialiter tamen sua studia converterunt, ut regnum Ungariæ, quod ad Apostolicam sedem peculiarius pertinet, præservaretur a noxiis, & salubria susciperet incrementa, & maxime contra Cumanorum, Tartarorum, & paganorum, ac schismaticorum hostiles incursus, quibus extitit, hactenus plurimum impugnatum, & ex quibus ad magnum exterminium & diminutionem habitatorum fidelium est deductum. Nos quidem prædictorum ipsorum vestigia imitari volentes, intellecto nuper statu miserabile dicti regni, quod, proh dolor! in spiritualibus & temporalibus multipliciter est collapsum, & in quo undique bella fremunt; ecclesiarum prælatis & personis ecclesiasticis, nec non baronibus, & nobilibus, ac popularibus diffidentibus in eodem, de tua circumspectione confisi, te ad regnum ipsum cum plenæ legationis officio duximus destinandum.

Pontificum Rom. pro defendenda Ungaria adversus barbarorum impetus studia.

Verum post tuum discessum. a nobis ad notitiam nostram fide digna relatio, sed nimis amara perduxit, quod venerabilis frater noster Colocensis archiepiscopus (si tamen, dum consonent facta relatibus, venerabilis sit dicendus) stipatus nonnullis episcopis, & ecclesiarum prælatis, ac baronibus dicti regni, in tantam prorupit audaciam & temeritatis excessum; quin potius ad tantam devenit insaniam, quod dilectum filium Wenceslaum natum charissimi in Christo filii nostri Wenceslai Boemiæ Regis illustris, in Regem ejusdem regni Ungariæ de facto, cum de jure non posset, coronare præsumpsit, ingressum tuum in ipsum regnum nequaquam expectans, cum esses illud cum hujusmodi legationis officio evestigio intraturus. Nec attendit dictus archiepiscopus, quod nunquam ad se, vel prædecessores suos Colocenses archiepiscopos, Regum Ungariæ coronatio de jure vel de consuetudine pertinuerat, nec aliquatenus pertinebat; sed hujusmodi Reges solent per Strigoniensem archiepiscopum, qui est pro tempore, coronari (ut non prosequamur ad præsens quomodo nec ex successione seu jure aliquo, quod occurrat, regnum ipsum debebatur Wenceslao nato prædicto) super quibus in dubio saltem nos vel te, qui gerebas in illis partibus vices nostras, consulere debuisset. Cum enim inter lepram & lepram variaretur judicium, erat ad nos, qui summi sacerdotis levitici generis

Versum crimini Colocensi archiep. Wenceslaum juniorem corona Ungarica cinxisse.

Si qua ille in regnum jura obtenderet, sedem Apost. consulere debuisse.

Auget crimen, jam ante Ap. sedis jussu Siciliæ Regis nepotem a Strigonen. arch. corona exornatum.

vices gerimus, locumque tenemus, in tam arduis casibus recursus habendus: maxime cum magnificus vir Carolus, nepos charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris, per dilectum filium Strigoniensem electum, & administratorem auctoritate nostra in spiritualibus & temporalibus Strigoniensis ecclesiæ constitutum, in ejusdem regni Ungariæ Regem fuisset antea coronatus,

VIII. Ungariæ etiam imperium supremum Rom. ecclesiæ clientelæ nomine a B. Steph. addictum.

Ad hæc volumus te latere, aut in dubium revocari, quod memoratum Ungariæ regnum sacrosancta Romana ecclesia a beato Stephano primo Rege Ungariæ Christiano, cum omni ejus jure, ac potestate devote oblatum fuit, & traditum reverenter: qui etiam ad ipsius regni solium noluit auctoritate propria sublimari, sciens quod nemo sibi sumere debet honorem nisi qui vocatur a Deo: & ideo non a quolibet, sed a vicario Jesu Christi & successore Petri assumpsit regium diadema. Fuerat quidem divinitus revelatum, quod ei primum in gente Ungarica corona debebatur & regnum, sicut hæc plenius documenta, quæ servantur in archivis memoratæ ecclesiæ Romanæ testantur, & ad ipsius archiepiscopi poterant notitiam pervenisse. Unde cum supradictus archiepiscopus culpabilior fuerit in hac parte, est amplius puniendus.

IX. *Nolentes igitur hujusmodi audaciam excessus, & insaniam dicti archiepiscopi, sicuti nec debemus, sub dissimulatione transire, quamvis adeo sint notorii quod nulla possunt tergiversatione celari; ut tamen sibi, si quam forsan habet, defensio relinquatur, quo ipsum & si non excusaret a toto, saltem excusaret a tanto; fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus per te, vel per alium, seu alios præfatum archiepiscopum Colocensem sub pœna privationis & depositionis archiepiscopalis oneris, officii, & honoris, quam si secus fecerit ipsum incurrere volumus ipso facto, ex parte nostra peremptorie citare procures, ut infra quatuor mensium spatium post citationem hujusmodi suspensus ab omni beneficio & officio personaliter compareat coram nobis, suam si poterit innocentiam ostensurus, ac pariturus nostris beneplacitis & mandatis. Ceterum si præsentiam ipsius archiepiscopi tuto vel commode adiri non posse credideris, ad citationem hujusmodi faciendam, in aliquo vel aliquibus ipsi archiepiscopo, vel Colocensi civitati vicinis, seu alio vel aliis loco vel locis solemnibus, de quo vel quibus expedire videris, similiter per te, vel alium, seu alios ejusdem citationis edictum publice ac diligenter proponere studeas; ita quod verisimile sit, quod citatio ipsa pervenire possit ad eum. Quam quidem citationem, ut prædicitur, faciendam sufficere volumus, atque decernimus, ac si fieret coram archiepiscopo prælibato. Diem autem hujusmodi citationis & propositionis, & formam, & quicquid fieri contigerit in præmissis, nobis per tuas literas, harum seriem continentes, fideliter intimare procures. Dat. Laterani XVI. kal. novembris anno VII.*

Excurrente quadrimestri sistere se Apost. sedi Colocensis archiep. jussus.

X. Simillimas querelas apud Regem Boemiæ effudit, (a) ursitque ut sua sponte, quæ minus prudenter tentata erant, revocaret: perpenderet animo, quo tandem successionis jure vel titulo filius sceptrum Ungaricum sibi arrogaret: temeritatem Colocensis archiepiscopi, qui regis consecrandi provinciam ad se non spectantem affectarat, nullam ipsis jus tribuere: regni supremum dominium ad Romanum Pontificem spectare, atque in ea controversia excipienda ejus Imperia: labefactatum jam Tartarorum & Cumanorum armis jacere illud regnum, quod antea in summum splendorem effloruerat, ac magis jam hoc temerario facto lacerandum. Si qua jura sibi in Ungaria aut provinciis sibi vindicet, coram sede Apostolica disceptet; ea omnia integra atque illibata servatum iri.

(a) Ep. cur. 77. Wenceslaum Regem Boem. hortatus Bonifacius ut Ungarico regno abstineat.

Charissimo in Christo filio Wenceslao Regi Boemiæ illustri.

Etsi Reges & principes orbis terræ catholicæ fidei professores, & ecclesiæ Romanæ devotos paterna benevolentia prosequamur; personam tamen tuam, dignitate regia insignitam, sincera charitate constringimus, & singularis benevolentiæ brachiis amplexamur: ideoque tibi familiarius scribimus, teque alloquimur confidenter. Miramur siquidem & turbamur, quod serenitas tua sustinuit & præstavit assensum, quod dilectus filius Wenceslaus natus tuus in Regem Ungariæ sit assumptus, & a Colocensi archiepiscopo, & nonnullis suis complicibus passus eum fuerit coronari. Utinam discussisses ex quo capite, ex quo jure, qua successione, quo titulo præfatus natus tuus ad ipsius regni regimen sit assumptus; & quomodo coronam ab eo recipere debuit, qui auctoritatem Reges Ungariæ coronandi non habebat de consuetudine vel de jure. Nec debuit Apostolica sedes, mater omnium & magistra, contemni, quin saltem in dubiis, & majoribus causis ad ipsam fuerit recursus habendus; sine cujus etiam auctoritate sanctæ memoriæ Stephanus Rex Ungariæ, divina revelatione præmonitus, noluit in ipsius regni solium sublimari: sed tamquam Aaron vocatus a Deo, ab ipsa sede accepit humiliter coronam & regnum. Hunc Stephanum Deus de tenebris infidelitatis eripuit, & vocavit in admirabile lumen suum: qui fuit primus Rex Ungariæ Christianus, a quo descenderunt personæ magnæ sanctitatis, miraque virtutis, quo-

Proponit nullo jure ipsius filium ad id regnum niti.

Confulendam in re dubia fuisse Apost. sedem.

Sine illius auctoritate Stephanum primum Regum sceptrum non capessivisse.

rum

rum beatitudines transierunt aliis in exemplum.

Primævæ gloriæ splendorem illius regni defloruisse.

Sed heu! hodie regnum tam nobile, tam præclarum & in spiritualibus & in temporalibus est collapsum, & quasi datum in prædam; & per Cumanorum, Tartarorum, schismaticorum, & paganorum hostiles incursus fere ad nihilum est deductum: & ideo plus turbamur de novitatibus per dictum Colocensem archiepiscopum circa prædictum natum tuum noviter attentatis, quæ discordiam pariunt, & dispendia graviora minantur, nisi Deus ex alto in regno ipse pacem effundat, quæ est vinculum charitatis. Ad quam procurandam inter dissidentes in eo venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Ostiensem & Velletrensem episcopum Apostolicæ sedis legatum, magnum utique Romanæ ecclesiæ membrum, eum plenæ legationis officio duximus destinandum. Quapropter serenitatem tuam rogamus, & hortamur attente, per Apostolica tibi scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus per te ipsum corrigere studeas, & remediare procures, quæ circa præfatum natum tuum in hac parte minus provide & inconsulte attentata noscuntur; & tam tu, quam tui & filii memorati sequaces ejusdem legati acquiescatis salubribus monitis reverenter, & vos ejus beneplacitis coaptetis, qui ut pacis angelus, nuntiusque salutis, non absque multis solicitudinibus & laboribus, ad regnum accessisse noscitur prælibatum.

Monet Wenceslaum, ut male coeptum a filio Ungarico sceptrum deponi jubeat.

Cæterum si qua jura tibi, vel memorato nato tuo competerent in regno Ungariæ sæpe dicto, aliisque provinciis, eaque prosecuti fueritis coram nobis, illa disponimus illibata servare, nec minuere, sed augere. Sic igitur habere te studeas in præmissis, quod a Deo præmium, & dictæ sedis gratiam merearis, nosque reddas ad tua & ejusdem nati tui promovenda commoda promptiores. Dat. Laterani XVI. kal. novembris anno VII. Extant quoque aliæ ad eumdem Regem pontificiæ literæ (a) antea, tertio nimirum id. maii datæ, quibus ipsi legatum impense commendavit. Hactenus de apostolica Romani Pontificis solicitudine & studio pro extinguendis Ungarorum discordiis, regnoque illo olim florentissimo, ac tum misere concusso, pristinæ dignitati restituendo. Quid vero pro temperando ecclesiastico statu, exorientibusque seditionibus comprimendis, ac pace in Italiam revocanda molitus sit, intueamur.

(a) Ep. cur. 40.

Gesta a Bonifacio pro pacanda Italia.

XI. Cum emergerent in dies novi tyranni, qui ditionem pontificiam discerperent, ad eos comprimendos atque in officio populos continendos, præpotentis alicujus ducis operam sibi necessariam (b) duxit. In eam rem jam ante elegerat Carolum Valesium Philippi Galliarum Regis fratrem Andium comitem, qui hoc anno in Italiam florentissimo stipatus exercitu venit, ut ingentia consilia, quæ agitabat, perduceret, atque a Bonifacio magnis honoribus exceptus est. Creavit illum imprimis pontificiarum copiarum ducem, ut non modo perduelles ecclesiæ in ecclesiastico principatu debellaret, verum etiam eos, qui ipsius ecclesiæ fidissimos oppugnarent, everteret: de quo ipsi demandato munere hoc diploma exaratum (c).

(b) Ep. cur. 69.

Carolus Valesius magnis honorib. a Bonifacio exceptus.

(c) Rad. ep.

Bonifacius, &c. Carolo nato claræ memoriæ Philippi Regis Francorum comiti Andegavensi, totius terræ Romanæ matris ecclesiæ temporali jurisdictioni subjectæ capitaneo generali, &c.

Ditionis ecclesiasticæ dux creatus.

Levantes in circuitu oculos nostros, visuri quid ipsius terræ & incolis (nempe Romanæ ecclesiæ clientibus) *pro temporis expediat qualitate, quidve operis circa illos debeat exhiberi, desideramus admodum, & incessanter appetimus, ut per nostri ministerii studium terra ipsa cultu justitiæ prospere dirigatur, puritate fidei venitescat, devotionis integritate reluceat, amœnitate grandescat, pacis aliisque successibus prosperis fœcundetur. Et ut in terra ipsa nimis excrescat temeritas superborum, qui contra nos, & ecclesiam prælibatam in vicinis etiam partibus interdum calcaneum rebellionis erigere contra Deum & justitiam in ipsarum partium turbationem & scandalum non verentur; illam nos decet circa tales castigationis adhibere medelam, per quam & ipsi se deliquisse condoleant, & alii eorum exemplo flebili attentare talia vel similia terreantur, prædictaque terra, evulsis turbinibus scandalorum, quietis & pacis pulchritudine collætetur. Verum dum imbecillitatis humanæ conspicimus imperfectum, & incumbentia nobis onera, quibus assidue premimur, intenta consideratione pensamus; videntes quod nequimus exolvere circa singula per nos ipsos debitum apostolicæ servitutis, nonnumquam alios in partem nostræ solicitudinis juxta qualitatem agendorum assumimus, quorum laudabilia merita per evidentiam operum Apostolicæ sedi sub publica notitia præsentantur, & quorum ministerio sperati fructus de communicatis sibi laboribus valeant pervenire.*

Ad perduelles edomandos.

Cum autem circa hæc personaliter intendere nequeamus, innumerabilium dictæ sedis negotiorum distracti varietate, ad te, ipsius matris ecclesiæ filium prædilectum, in nostra præsentia constitutum, Christi pugilem, nobilitatis & generis excellentia refulgentem, potentia præditum, exercitatum in armis, virtutibus & fama pollentem, & ecclesiæ prælibatæ devotum, ac nobis & fratribus nostris charum quamplurimum & acceptum ob tuorum multiplicem exigentiam meritorum, in cujus desideriis agitur ecclesiæ memoratæ, suorumque fidelium honores & commoda solicite promove-

XII. Caroli elogia.

re; mentem nostram ex speciali fiducia duximus convertendam. Et sperantes quod per tuæ magnanimitatis & probitatis opera satisfiat in hac parte planario votis nostris, te, cui tot & tanta virtutum merita suffragantur, in tota terra eidem ecclesiæ, dominio temporali subjecta, ordinamus & facimus nostrum & ipsius ecclesiæ usque ad beneplacitum Apostolicæ sedis capitaneum generalem, ut per te, aut alium, seu alios adversus illos ex eadem terra, vel etiam aliunde, qui in dicta terra, vel quavis ejus parte prædictam ecclesiam, vel fideles ipsius, aut eandem terram inimicabiliter impugnare, offendere, vel perturbare; necnon contra personas & loca ejusdem terræ, quæ ipsi ecclesiæ rebellare præsumpserint, procedere valeas per hostilem impugnationem, obsidionem, exercitum, & cavalcatam; ipsaque capere, detinere, destruere, ac punire, ac illas & illa ex ipsis, quæ ad mandata nostra, & ecclesiæ præfatæ redire decreverint, nomine nostro & ejusdem ecclesiæ ad ejus mandata recipere, ac ab ipsis obsides, & quascumque cautiones exigere, aliaque prosequi & exercere libere possis, quæ ad hujusmodi capitaniæ officium pertinere noscantur, & fuerint opportuna, tuque cognoveris expedire. Dat. Anagniæ III. non. septembris anno VII.

Demandata illi a Pontif. auctoritas.

Parere jussi illius imperiis urbium magistratus.

Hactenas Pontifex qui, ut majori auctoritate Carolum decoraret, Æmiliæ comitatus, Britenorii, aliorumque locorum circumjacentiam, Spoletini ducatus, Masse Trabariæ, terræ S. Agathæ, ac Marchiæ Anconitanæ administrationem ei contulit, (a) ac proceres, urbiumque & oppidorum magistratus ipsius imperiis parere præcepit (b).

(a) Ep. cur. 72.
(b) Reg. post eand. ep.

XIV. Aaxit (c) etiam Carolam, ex sacri senatas consilio, in ea Etruriæ parte, quæ Imperio obnoxia erat, paciarii jam ante a Clemente IV. instituta dignitate, ut eam provinciam Alborum & Nigroram, qui Guelphis & Gibellinis permixti erant, factionibus laceratam pacaret. Tom Matthæam episcopum Portuensem [1] legatum in eadem Etruria creavit, (d) ut divina humanaque auctoritate conjunctis, provinciæ facilius in concordiam redigerentur.

(c) Ep. cur. 70. Din. Compagn. MS. chr. l. 2.
Pacandæ Etruriæ partes ipsi impositæ.
(d) Ep. cur. 233.

Venerabili fratri Portuensi episcopo.

Cum nobilis provincia Tusciæ multis foret confossa doloribus, guerrarum concitata dissidiis, civilibus bellis licentia laxatis habenis, ac deformata ruinis, decuit nos ad animarum, corporum, & rerum vitanda pericula in ipsa prosequi vias pacificas, & ad unitatem reducere discordantes, ne se mutuo lacerarent, impeterent, ac molestarent injuste: ut tam nobilis tantaque provincia in tabernaculis fiduciæ requiesceret, & in pacis dulcedine habitaret; & per hoc in ea purgaretur hæretica pravitas, cohiberetur prædonum audacia, honoraretur sancta Romana ecclesia, & fidelium devotio nutriretur. Ad nos namque relatio fide digna perduxerat, quod nonnulli de dicta provincia cum malitiæ suæ consciis atque consortibus habentes de ipsius turbatione pruritum malignitatis suæ, in favorem nostrorum & Apostolicæ sedis rebellium suos illicitos conatus moliebantur extendere, ut non cuiquam sua confirmaretur justitia, non cuiquam status suis debitus meritis servaretur. Unde cum fratribus nostris habita deliberatione matura, attendentes quod Romanum vacat Imperium, cujus ad nos, præsertim hoc tempore pacifica conservatio dignoscitur pertinere; dilectum filium nobilem virum Carolum natum claræ memoriæ Philippi Regis Francorum, comitem Andegavensem; de cujus strenuitate, armorum experientia, & bonitate confidimus; conservatorem pacis in ea parte ipsius Tusciæ, quæ prædicto Imperio subjacet, de fratrum eorumdem consilio duximus deputandum. Qui provinciam ipsam potenter & prudenter ingressus, hujusmodi commissum sibi paciariatus, seu conservandæ pacis officium, divina sibi assistente virtute, cœpit laudabiliter exercere: ita quod devoti & fideles ecclesiæ sæpedictæ de ipsa provincia habere poterunt, dante Domino, bonum statum, eruntque prava in directa, & via aspera planabuntur. Verum, ut hæc salubrius & efficacius impleantur cum quiete ac pace, te de cujus legalitate, bonitate, circumspectione, & experientia matura confidimus, ad partes easdem providimus destinare, in eadem provincia nostra tibi auctoritate concessa; per cujus dictus comes favorem protectus,

Adjunctus illi A. S. L.

NOTÆ [1] Legatio cardinalis Portuensis, cujus hic annalista meminit, altera fuit ab ea quam anno præcedenti gessit. Teste enim Joanne Villano lib. VIII. cap. XXXIX. Fr. Matthæus de Aquasparta episcopus cardinalis Portuensis anno 1300. mense junio Florentiam venit, dissidia civium compositurus. Sed frustra obnixus, rediit ad Bonifacium. Secundum hæc Carolus Valesius a Bonifacio adscitus venit in Italiam, & anno 1301. Florentiam intravit die prima novembris, eodemque mense episcopus Portuensis eo rediit, teste eodem Villano cap. LXVIII. At vel in ejus textum, vel in epistolam papæ, hic ab annal. ita recitatam, mendum irrepsisse oportet. Nam in eadem epistola, quæ data est VI. non. decembris injungitur episcopo Florentiam actutum se conferat. Quomodo ergo Florentiam jam novembri mense venisse Villanus statuit? An forte eo injussu pontificis se contulit? Vix credo. Recedens vero iterum ab urbe legatus re infecta, interdicti sententiam iterum in eam urbem dixit. MANSI

ctus, directus consilio, & maturitate adjutus, commissum sibi officium, juxta beneplacitum divinum & nostrum, cum moderatione ac mensura tranquillius & utilius possit debitæ executioni mandare.

Quocirca fraternitatem tuam rogamus, monemus, & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus celeriter te accingens, & ad partes illas personaliter festinus accedas & ad ea, quæ comiti memorato commisimus, efficaciter promovenda & laudabiliter consummanda in provincia sæpedicta per te & alios, de quibus expedire videris, ipsum solerter inducas, & tam tu quam ipse vestra studia convertatis ad seminandum in ea semen charitatis, & pacis; ut sedatis guerrarum & dissensionum turbinibus, qui nimis invaluerunt ibidem, provincia ipsa tot impulsibus agitata quasi post noctis tenebras floridum diei lumen aspiciat; post glaciei frigus hyemis aurea sibi tempora & serena succedant, in quibus afflicti non solum temporalem lætitiam, sed æternam auctore Domino consequantur, contradictores & rebelles auctoritate nostra per te, vel per alium, seu alios per spirituales pœnas, appellatione postposita, compescendo, &c. Datum Lateran. VI. non. decembris anno VII.

Dare operam jussus restituendæ provinciæ paci.

XIV.

Sollicitati aliis literis (a) fuere archiepiscopi, episcopi, proceres, populique Etruriæ Romani clientes Imperii, ut cum Caroli Andium comitis, tum legati Cardinalis jussis obsequentes essent. Scribunt Joannes Villanus (b) & alii, veniente cum exercitu Carolo, quem plures Florentini, Etrusci, ac Flaminii exules factionis Guelphæ & Nigræ stipabant, Florentiam ancipiti motu concussam, fluctuasseque num ipsi armis obsisterent, an peramanter exciperent: cumque is ad conciliandas adversas partes se accessisse testaretur, reipublicæ gubernacula illi permissa: recrudoisse tamen majores motos, conspirationesque in Carolum conflatas magna Albæ factionis invidia, quæ admodum ob id depressa, pulsaque est in exilium. Inter cæteros Albarum partium Dantes Aligerius ejectus, qui adversa usus fortuna literis se dedidit, magnaque poeticæ artis laude apud Italos effloruit.

(a) Reg. pag. eand. ep.
(b) Jo. Vill. l. 8. c. 48. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 95. & alii.
Progressus Florentiam cum exercitu Carolus magna pompa excipitur.
Dantes Aliger mulctatus inter cæter. exilio.

XV.

Exciverat vero maxime Carolum Galliarum Regis fratrem Bonifacius, ut ejus virtute bellica ad recuperandam Siciliam uteretur: jam enim antea conceffesat, ut Catharinam Balduini ejecti Constantinopolitano Imperio ex Philippo filio neptem, appellatam ob id Imperatricem, quamvis tertio consanguinitatis gradu conjunctam, uxorem duceret; ea tamen lege, ut cum exercitu Carolo II. contra Fridericum auxilio veniret: atque ideo, ita flagitante ab ipso Pontifice Carolo, cum jam Imperatrix prolem suscepisset, matrimonium ratum firmumque apostolica auctoritate habuit, (c) cum promissa implevisset; de quo hæc Jordanus scribit (d): *Mortua tunc conjuge Caroli, duxit Catharinam cui jus Imperii Constantinopolitani debebatur: ideo cum Venetis composuit pro Constantinopolitano Imperio recuperando, & venit Romam* * *MCCC. & a Papa Bonifacio honorifice susceptus, vicarius & defensor ecclesiæ constituitur, & per totum annum adversarios ecclesiæ suppeditavit in Tuscia.* Cum vero in Siciliæ expeditionem, quæ anno sequenti ab ipso suscepta est, non in Galliis modo, verum in Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, principatu Achajæ, ducatu Athenarum, aliisque insulis adjacentibus ab ecclesiasticis decimas colligendas edixit (e): coactas etiam in Anglia, queritur Westmonasteriensis (f).

Permissum ei Carolo Catharinam Imp. uxorem ducere. Adjecta lex, ut in Fredericum moveret exercitum.

(c) Lib. 7. ep. cur. 67.
(d) Jo. Vill. l. 9. c. 25. & ubi. Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.
* MCCCI.
(e) Lib. 7. ep. 296.
(f) Vossi. Flor. hist.

XVI.

Maximi porro intererat pro re Sicula instauranda Genuenses Regi Carolo conciliare: apud quos tandem Pontifex sua auctoritate obtinuit, ut fœdus cum ipso percuterent, quod apostolica auctoritate, ne facile dissolveretur, communivit (g).

(g) Lib. 7. ep. cur. 14.

Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Nuper ad audientiam nostram perducto, quod inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem, & dilectum filium consilium & commune Januense pacis fœdera sunt, divina clementia favente, firmata; nobis extitit cum instantia supplicatum, ut infrascripta capitula, seu articulos, quæ in pace ipsa venisse dicuntur, confirmare de benignitate sedis Apostolicæ dignaremur. Nos igitur attendentes, quod licet immeriti vices gerimus pacis Actoris, quæ est vinculum charitatis, & fons proprius, cui non communicat alienus; ac sperantes in Domino ex pace ipsa utilitatem publicam, & multorum privata commoda, & Terræ sanctæ succursum specialiter proventura; quodque Januenses prædictos, nedum postquam fuimus ad apicem summi apostolatus assumpti, sed etiam ante gessimus in visceribus benevolentiæ specialis; & quod Januenses ipsi, qui abjerant in dissimilitudinis regionem, ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ ac ad nostra mandata reverenter, ut accepimus, redierunt, quos speramus in devotione, ac obedientia ejusdem ecclesiæ constantius duraturos, rebellione contra ecclesiam prorsus abjecta; supplicationi hujusmodi providimus liberaliter annuendum. Quapropter hujusmodi capitula, vel articulos & contenta in eis auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus; tenores ipsorum præsentibus inseri facientes, qui tales sunt.

Inter Carolum Sicil. Regem & Genuenses fœdus initum.
Confirmatum a Bonifacio.

Item quod idem dominus Rex & officia-

les

les ipsius permittent sine dolo & fraude, & absque aliquo impedimento, præfatum commune Januæ, & omnes & singulas personas de Janua, seu de districtu Januæ, seu quæ pro Januensibus distinguantur, acquirere justo titulo, & extrahere frumentum, hordeum, & alia victualia quæcumque de Sicilia, de Apulia, & aliis regni partibus citra & ultra Farum & etiam de provincia; nec ipsum commune, vel aliquam personam de Janua, vel de districtu, vel quæ pro Januensibus distringantur, gravabunt, nec gravari permittent in jure, seu pretio exituræ ultra quam consuetum sit; sed ipsum commune & cæteros de Janua, seu de districtu, & qui pro Januensibus distringantur, tractabunt in ipso pretio exituræ sicut bonos & charos amicos ipsius domini regis, & ultra prædicta non claudent, & claudi permittent portum aliquem, nec devetum vel inhibitionem de non acquirendo vel extrahendo facient ipse dominus Rex seu ejus officiales contra ipsum commune, nec contra singulares personas de Janua, vel de districtu Januæ, vel quæ pro Januensibus distringuntur, si extrahere velint inde victualia, sive frumentum, sive alia quæcumque. Et infra.

Item ob majorem amicitiæ nexum promittunt dicti ambasciatores dicto nomine dictis sindicis, & mihi dicto notario, recipiente ut supra, quod singulis annis incipiendis ab hodie, in antea & in perpetuum, quousque insula Siciliæ recuperata fuerit, dictus dominus Rex & ejus officiales permittent dictum commune Januæ, seu legitimam personam vel personas pro ipso communi sine fraude aliqua acquirere justo titulo, & extrahere libere a jure quolibet exituræ de portubus Apuliæ, de illis videlicet, de quibus ipsum commune, seu legitima persona pro ipso communi magis contentetur, decem millia salmarum frumenti ad salmam generalem & consuetam, & post recuperationem Siciliæ de portubus Apuliæ vel Siciliæ in electione dicti communis, seu legitimæ personæ pro ipso communi; ita quod in præjudicium prædictorum nihil fiat vel fieri possit; ita quod ipse dominus Rex, officiales, & subjecti ipsius permittent omnes & singulos Januenses & districtuales Januæ, & qui pro Januensibus distringantur, mercari & negotiari, ire & redire, & morari salvos & securos in personis & rebus, sanos & naufragos sine impedimento aliquo in omnibus & singulis terris eidem domino Regi subjectis, & in Sicilia, etiam in rebellione manente, & etiam postquam Sicilia redierit ad obedientiam & mandata ipsius domini Regis. Nulli ergo &c. nostræ confirmationis &c. Dat. Anagniæ kal. junii anno VII.

XVII. (a) Ep. cur. 221. Admissus (a) etiam est in gratiam Conradus Spinula, qui insulanis Siciliæ & Aragoniis maxime faverat, ac dein partibus ecclesiæ accesserat; dataque Porchetto Spinulæ Minoritæ, qui ecclesiam Genuensem administrandam susceperat, provincia, ut ipsum censuris, quas contraxerat, solveret: tum Genuenses sacramento adigeret, nulla auxilia Friderico contra Carolum præstituros. Verum alii moderandis reipublicæ gubernaculis admoti, eos qui hujusmodi sacramento se devinxerant, publicis muneribus dejecere, atque ab ecclesiasticis contendere, ut ipsos fidelium communione segregarent. Sed cum tam audax magistratuum facinus pernicioso exemplo esset, Bonifacius munus Porchetto commisit, (b) ut reipublicæ (b) Ep. cur. 2. proceres ad ea decreta revocanda permoveret; ac si imperia detrectarent, ipsos in judicium apud sedem Apostolicam vocaret.

Bonifacius, &c. fratri Porchetto de domo Spinula Januen. ordinis fratrum Minorum, administratori ecclesiæ Januensis.

Gandemus de illorum devota providentia Januensium, qui se velut ab infecti gregis, indevotorum scilicet, consortio segregantes, de non præstando deinceps auxilium, consilium, & favorem Frederico & Siculis rebellibus, aut eorum nuntiis, & fautoribus contra nos, & Romanam ecclesiam, & charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ Regem illustrem juxta rescripti nostri formam præstiterunt, ut scripsisti, corporaliter juramenta. Miramur autem, & admodum perturbamur de indignatione, quinimo præcipitatione mirabili potestatis, abbatis, antianorum, consilii, & communis Januensium, quod super iis in salute discrimen, in pace scandalum, in unitate divisionem, & in reformatione destructionis causam nequiter suggerentes, præstationi & receptioni juramentorum hujusmodi obviare damnabiliter sunt moliti; & quod detestabilius in causam abominandæ perversitatis advenit, ac hæreseos notabili nota non caret, petitum est pro parte dicti communis, ut durantibus in errore ecclesiarum pandatur introitus, ac hujusmodi præstantes juramenta, & redeuntes prudentius ad salutem non reciperentur ullatenus ad divina: & nihilominus ab omni consilio ecclesiæ Romanæ, statum prædicti Regis Siciliæ contingente, perpetuo sunt privati, & inhabiles redditi ad officia & beneficia dicti communis. In iis quidem non aliud, quam divinæ ac humanæ legis enervare velle judicium præsumuntur, nec propter regalium nuntiorum instantiam, penes te incaute forsitan insistentium, debuisti desistere ab inceptis: unde mallemus, ut sicut laudabili discretione processeras, continuasses præfata recipere juramenta, cum non sit sub ambiguitate ferendum, quod causam suam Altissimus, qui cooperatores bonorum operum sua ineffabili virtute corroborat, consovisset. Datum

Sacramentum exigit Bonif. a Genuen. nullum ipsos Friderico auxilium allaturos.

Magistratus eam rem ægre ferunt.

Latæ ab ipsis iniquæ leges in illos qui hujusmodi sacramento se devinxerant.

La.

Laterani VII. kalend. septembris anno VII.

XVIII. Hoc anno Maria Regina Castellæ oratores ad Bonifacium misit, ut e Sanctio filios susceptos legitimorum natalium dignitate ornaret. Lacerata fuerat civilibus bellis Hispania ex quo Alphonsus Castellæ ac Legionis Rex, Ferdinando primogenito vita functo, filium secundum natu Sanctium prætulerat nepotibus, quos Ferdinandus ex S. Ludovici filia susceperat: ob id enim illatum a Gallis Hispaniæ bellum fuerat. Deinde cum Sanctius sceptrum, quod patri eripuerat, contra hostium inanes conatus sustinuisset, atque filios ex Maria quam contra leges canonicas, repugnantibus Romanis Pontificibus, duxerat, extulisset; iique impigre relictum a patre regnum adversus Ferdinandi patrui filios defenderent; magnis precibus contendente Maria, Pontifex filios ipsius justorum natalium honore ac prærogativa decoravit, sive ad bella civilia sopienda, sive Sanctium juste regnum gessisse censeret, cum ipse pari exemplo in Siciliæ successione Caroli II. non illius primogeniti filium, sed ex superstitibus liberis tantum majorem natu anteposuisse viderimus, sive aliæ ipsum ad id rationes permoverent. Extat ea de re ad memoratam Mariam pontificium diploma, (a) quo ipsi famæ & honoris restituit integritatem.

Sanctii Castellæ Regis filii natalium dignitate a Bonifacio donati.

(a) Ep. cur. ho.

Mariæ relictæ quondam Sanctii nati Alfonsi Regis Castellæ ac Legionis.

Datum ea de re diploma.

Sensus hominis, proni ab adolescentia sua in malum, plerumque sic efficiunt lubricos actus parentum, quod ii in copulam legitimam delinquentes, illegitimatis rubigine ortum maculant filiorum. Verumtamen sic genitos, quos propria virtutis decorat auxilium, geniture vitium minime decolorat, quia decus virtutis maculam abstergit in filiis & pudicitia morum pudor originis aboletur. Quapropter Apostolicæ sedis circumspecta benignitas, qualitates negotiorum & merita personarum diligenti circumspectione prospiciens, nonnullis ex hujusmodi generis, quibus virtutes & merita suffragantur, consuevit interdum favoribus opportunis assistere, ac donum gratiæ liberalitate impertiri. Mira enim Regis æterni benignitas honore multiplici sponsam suam Romanam ecclesiam insignivit: sed in hoc potissime ipsum honorabilem fecit, & filios statu fulgentem, quod in clavium collatione cælestium illam eidem tribuit plenitudinem potestatis, ut non solum personis humilibus, sed quantumcumque generis excelsi solemnitate conspicuis in iis possit adesse magnifice, per quæ clari nominis titulum assequantur, & incrementum famosa potentiæ prosequantur.

Sedis Apost. in natalium impurorum abolendo dedecore auctoritas.

XIX. *Sane petitio tua per solemnes nuntios, ad hoc specialiter ad sedem Apostolicam destinatos, nuper nobis exhibita continebat, quod quondam Sanctius natus claræ memoriæ Alfonsi Regis Castellæ ac Legionis consors tuus & tu, tertio consanguinitatis gradu vobis mutuo attinentes, nec non & alias tertio affinitatis gradu conjuncti, ex eo quod idem Sanctius cognoverat carnaliter Mariam Alfonsi de Uzero, tibi tertio gradu consanguinitatis conjunctam, quorum etiam Sanctii & Mariæ Alfonsi filiam quamdam tu de sacro fonte levaveras; vivente quoque tunc quondam Guillelma nata Gastonis de Beart, quam idem Sanctius per verba de præsenti acceperat in uxorem, & a qua non fuit sententialiter separatus, licet inter ipsos Sanctium & Guillelmam carnalis non fuerit copula subsecuta; de facto matrimonium, seu potius contubernium invicem contraxistis, & dilectos filios nobiles viros Fernandum, Petrum, & Philippum fratres, ac dilectas in Christo filias nobiles mulieres Isabellam, & Beatricem sorores eorum, tuos & ipsius Sanctii natos, ex hujusmodi contubernio procreastis.*

Quæ causæ Sanctii cum Maria nuptiis obstiterint, ne justæ essent.

Qui suscepti ex iis liberi.

Cum autem ex iis iidem Fernandus, Petrus, & Philippus, ac Isabella & Beatrix defectum, quinimo defectus natalium patiantur, nobis humiliter supplicasti, ut pro tibi & eis compatientes affectu, & agentes misericorditer in hac parte cum eis providere ipsis de plenaria legitimationis beneficio misericorditer dignaremur. Nos igitur, attendentes quod, sicut fide dignorum testimonio accepimus, tu demum per laudabilis & honestæ conversationis, & vitæ meritum super iis a te maculam commendabiliter expiasti; quodque præfati Fernandus, Petrus, & Philippus, ac Isabella & Beatrix hujusmodi defectum natalium supplent virtute laudabilium meritorum, eidemque favore prudentia quod ortus odiosus ademit; sicque prosapiam regalis generis morum elegantia, & operibus virtutum, adornant; dignum reputamus & congruum, ut eos præcipuis gratiis & favoribus attollamus.

Tuis itaque supplicationibus inclinati eosdem Fernandum, Petrum, & Philippum, ac Isabellam & Beatricem legitimationis titulo decorantes, ut iidem Fernandus, Petrus, & Philippus ac Isabella & Beatrix, hujusmodi defectu seu defectibus natalium non obstantibus, ad omnes honores, omnesque dignitates, ecclesiasticos & mundanos, religiosos & sæculares, etiam statui regio congruentes, & quoslibet actus legitimos, prout eorum cuilibet obvenerint, vel quomodolibet provenire possunt, assumi & admitti licite valeant; ipsique illos & illas assequi libere possint, & assecutos etiam retinere, sicut si eis defectus hujusmodi illegitimitatis maculam non obstarent; cum ipsis, & eorum quolibet de speciali gratia & de apostolica plenitudine potestatis dispensamus: sperantes, quod tu & ipsi tan-

Gerendis omnibus honoribus etiam regalibus, idonei redditi.

tantæ gratiæ magnitudinem memoriæ signaculis taliter alligetis, quod veniatis in dilectionem omnium conditori per vitæ virtuosæ studium, & sanctæ matri Ecclesiæ per sinceræ devotionis augmentum placere jugiter studeatis. Nulli ergo &c. nostræ legitimationis & dispensationis, &c. Datam Anagniæ VIII. *id. septembris anno* VII.

XX. Aliis literis (*a*) ad eandem Reginam datis significat, se ipsius filium Ferdinandum ad sectandas virtutes, Ecclesiam colendam, pacemque cum Alfonso & Ferdinando patrui filiis contrahendam esse adhortarum. Quasquidem literas novo Castellæ & Legionis Regi scripta (*b*) ob rei dignitatem afferendas duximus.

(*a*) *Ib. ep. cur.* 83. Fernandus Castellæ & Legionis sceptrum capessit. (*b*) *Ep. cur.* 82.

Bonifacius, &c. Fernando Regi Castellæ ac Legionis illustri.

Per hujusmodi quidem legitimationem tibi, ac prædictis fratribus, & sororibus tuis tituli regii, & cujuslibet dignitatis habilitatio gratiosa largitur, legitimoram actuam præstatur auctoritas, parentum abolетur infamia, & totius domus regiæ fama dudum denigrata clarescit. Hæc est gratia, quæ ipsi domui pacem præparat, salutem præstat, & pandit aditum ad quietem. Hæc est quæ ipsius domus extollit culmina, eamque illuminat radiis claritatum, si ejus cognoscatur effectus, si tu ac iidem fratres & sorores tui eam in pacis observantiam convertatis. Verum quia donum gratiæ ingratitudine tollitur, sed gratia devote recognita suscipit incrementa; ut crescat tibi beneficiorum collatio, de superno exultet cælitus, perceptorum gratus existas; sanctam matrem Ecclesiam, cui ob hæc obligatus esse noscеris in immensum, summis studiis & efficacia operum cures more devoti filii revereri, te sibi gratam, fidelem, & utilem opportunis temporibus exhibendo: vitæ decor te reddat acceptam a tuæ primordio juventutis: erumpat chari filii vena cordis, & mel mansuetudinis fundat, lac fluat munditiæ, quod pectus bonorum operum desursu madescat, & de sinu magistri cælestis in tuæ mentis solium salutis spargantur semina, quæ votive crescunt, ac demum optatis fructibus incrementa concludant.

Hortatur illum Bonifac. ut gratiam pro accepto beneficio reponat.

XXI. *Cum autem inter cætera, quæ circa te pro honore ipsius matris Ecclesiæ, ac pro tua & aliorum procuranda quiete votiva sensibus nostris occurrunt, specialiter affectemus, ut dilecti filii nobiles viri Alfonsus & Fernandus, nati quondam Fernandi patrui tui, quos ut nosti præmissa contingunt, tibi reconcilientur ad gratiam; & inter te ac ipsos sedatis quibuslibet discordiarum anfractibus vere pacis amœnitas, & salutis concordia reformetur; celsitudinem tuam rogamus & hortamur attente, in pacis & salutis Actore paternis tibi consiliis suadentes, quatenus prudenter attendens, quod tamquam pius princeps, qui tenerit erga singulos benignitatem, & mansuetudinem exercere, &c.* Adjungit preces, ut Cerdas in gratiam admissos pristinis bonis restituat. *Datum Anagniæ* VI. *kal. octob. anno* VII. Quo vero optata pax in eo regno bellis civilibus concusso revocaretur, non contentus Bonifacius ad eam conciliandam Regi ac Reginæ matri scripsisse, ut Alfonsum Ferdinandumque in gratiam admitterent, Toletano archiepiscopo atque episcopo Seguntino provinciam demandavit, (*c*) ut in ea componenda comparandaque strenue operam ac studium navarent. Hæc de rebus Hispanicis: jam ad Anglicanas digrediamur.

Pacem cum Cerdis regni æmulis componat.

Ad conciliandam eam concordiam ad plures alios scribit Bonif.

(*c*) *Ep.* 82.

XXII. Ne pontificia in Angliam jura obsolescerent, cum jam annis undecim elapsis mille marcharum sterlingorum vectigal Eduardus sedi Apostolicæ non solvisset, Bonifacius illud ab eo repetiit (*d*): *Cum census*, inquit, *annuus mille marcharum sterlingorum a te, sicut nosti, prædictæ*, nimirum Romanæ, *debeatur ecclesiæ, fueritque jam per undecim annos proxime præteritos in ipsius solutione cessatum, & etiam pro anno præsenti terminando in proximo festo beati Michaelis de septembri debeatur; serenitatem regiam requirimus, & rogamus attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eumdem censum pro undecim prædictis & isto præsenti annis dilecto filio magistro Bartholomæo de Ferentino canonico Londoniarum latori præsentium, nostro & prædictæ ecclesiæ nomine, sublato dilationis & difficultatis obice, facias integre ac liberaliter assignari; ita quod, id gratum habentes, magnificentiam tuam possimus inde merito commendare. Dat. Laterani* XV. *kal. aprilis anno* VII. Scribit Westmonasteriensis, (*e*) hoc anno ab Eduardo omnium ordinum conventum Lincolniæ habitum, atque ex eo Bonifacio, qui Scotiam sedis Apostolicæ non Angliæ stipendiariam contendebat, respondisse; Regisque & procerum de ea re literas adducit, de quibus nos anno MCCIC. occasione literarum Bonifacii egimus.

Exigit ab Eduardo censum præteritis annis non solutum. (*d*) *Ep.* 8.

Eduardus ex ordinum conventu respondet Bonif. Scotiam Angliæ, non ecclesiæ, stipendiariam. (*e*) *Westm. Flor. hist.*

XXIII. Addenda hic sunt nonnulla apostolica beneficia Eduardo seniori ac juniori, tum Margaritæ Reginæ concessa. Permisit in primis, (*f*) flagitante ita Rege, ut regii famuli apud ipsius capellanum sua crimina confessione sacra expiarent: *Tuis*, inquit, *supplicationibus inclinati auctoritate tibi præsentium indulgemus, ut tam clerici quam laici tui servientes & familiares, præsentes & posteri, tuis obsequiis familiariter insistentes, quando non possent habere copiam proprii sacerdotis, quoties opportunum fuerit, possint capellano tuo eorum confiteri peccata: qui, audita confessione ipsorum, eis pro commissis pœnitentiam salu-*

Nonnulla privilegia concessa a Bonifacio. (*f*) *Lib.* 7. *ep.* 71. *& reg. post eund. ep.*

salutarem impedat, nisi talia fuerint, propter quæ fuerit ad sedem Apostolicam specialiter recurrendum. Dat. Laterani v. kal. martii anno VII. Tum ipsi ac filio concessit, ut quem optarent sacerdotem audiendis suis confessionibus admoverent: (a) *Indulgemus, ut libere possis, quoties opportunum fuerit, discretum tibi eligere confessorem, & ei tua confiteri peccata. Datum ut supra.* Reginæ vero Margaritæ, ut in locis interdicto suppositis, divinis a suo capellano peragendis interesset, (b) modo inflicti interdicti rea non esset: aliaque hujuscemodi excitandæ & alendæ pietatis causa tribuit (c). Consormia sunt superioribus quæ de sacerdote a sacris (d) confessionibus eligendo, atque altare portatili (e) Ugoni Blesensi comiti & Catharinæ Constantinopolitanæ Imperatrici (f) cui etiam, ut antequam dies allucesceret, divinis interesset, (g) permisit: *Proviso tamen*, inquit, *quod parce concessione hujusmodi utaris, quia cum in altaris officio immolatur noster dominus Dei Filius Jesus Christus, qui candor est lucis æternæ, congruit illud non in noctis fieri tenebris, sed in luce. Dat. Anagniæ VI. non. octobris anno VII.*

(a) Ib. ep. 70.

(b) Ep. 73.

(c) Ep. 74. 75. 76.

(d) Ep. 23.

(e) Ep. 14.

(f) Ep. 183.

(g) Ep. 282.

Cur divina peragenda diurno sint tempore, non nocturno.

His adjungendum est, Jacobo abbati monasterii S. Pauli tribuisse, (h) ut in ara principe sacra celebrare posset. Ea quibus constat, antiquitus vetitum fuisse, ne quis in patriarchalium Urbis ecclesiarum altaribus præcipuis injussu summi Pontificis missarum solemnia perageret, quod etiam hactenus servatur: *In nostra*, inquit, *constitutus præsentia nobis humiliter supplicasti, ut cum tu zelo devotionis accensus in majori altari monasterii tui desideres missarum solemnia celebrare; nec id liceat tibi absque sedis Apostolicæ licentia speciali, providere tibi super hoc de speciali gratia dignaremur. Nos itaque attendentes, quod ad id ex puritate devotionis induceris; & propterea volentes super hoc favorabiliter tuis votis annuere, tuis supplicationibus inclinati, celebrandi hujusmodi missarum solemnia in altari prædicto licentiam auctoritate tibi præsentium impertimur. Dat. Laterani II. kal. decemb. anno septimo.*

(h) Ep. 298.

In patriarchal. eccl. Urbis ara principe non petita a Pont. venia sacra facere non licet. Concessum id Jacobo abbati S. Pauli.

XXIV.

Patriarchalium sedium canonici inconsulto Rom. Pont. patriarchas designare vetiti.

Hoc anno prohibuit Bonifacius, (i) ex sacri senatus consilio, ne in patriarchalibus sedibus Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, atque Hierosolymitana, quamdiu sub schismaticorum aut infidelium jugo ex ecclesiæ ingerent, ipsarum canonici inconsulta sede Apostolica patriarcham eligerent; ac si quid contrarium pertentarent, illud auctoritate apostolica convulsit: cum maxime intersit tam augustis dignitatibus viros præfici, qui pares virtutes gerendo muneri afferant: *Sancta Romana ecclesia, quæ disponente Domino super alias ordinariæ potestatis obtinet principatum a Deo, utpote mater universorum Christi fidelium & magistra, quatuor patriarchales sedes instituit: inter quas post ipsam Romanam ecclesiam Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium, & Jerosolymitanam quartum locum voluit obtinere; ipsasque multis prærogativis, & honoribus ac privilegiis decoravit. De quarum provisionibus, cum eas vacare contingit, tanto est accuratius cogitandum, & attentius providendum, quanto majori eminent altitudine dignitatis, & periculosius erraretur in provisionibus earumdem.* Et infra: *Ideoque de eorumdem fratrum consilio, & apostolicæ plenitudine potestatis statuimus, ut quamdiu civitates ipsæ schismaticorum aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos; canonici dictarum patriarchalium sedium, cum eas, vel ipsarum aliquam, seu aliquas vacare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamvis provisionem de præficiendo sibi patriarcha vel pastore nullo modo procedant absque Apostolicæ sedis petita licentia, & obtenta per ipsius sedis literas apparente: quin potius vacatio earumdem ecclesiarum, quum prius commode fieri poterit, ad ipsius sedis notitiam deducatur, &c. Dat. Lat. x. kal. januarii anno VII.* Huic decreto occasionem dedit, (k) sublato e vivis Petro patriarcha Constantinopolitano Latino, absentibus ceteris canonicis, unum qui reliquus erat, electionem patriarchæ celebrasse, quamvis electus postea jus suum, si quod obtinuisset, Pontificis arbitrio permisisset.

(i) Lib. 7. ep. cur. 120. Ext. etiam in extravag. S. R. E. de elect.

(k) Ibid.

XXV.

Armanni heretici ara Ferrariæ disjecta.

Incorruptæ fidei tuendæ zelo eodem anno severitas in hæreticos exercita est, non in vivos modo, sed in sepultorum etiam cadavera. Tradit Bernardus (l) hoc anno Armanni, alias Hermanni, cujusdam hæretici corpus, quod sanctorum honoribus annis triginta supra unum Ferrariæ ab imperita plebecula cultum fuerat, sacræ fidei censorum jussu exhumatum, ac publice combustum fuisse; ejusque aram, quæ magnifice adornata erat, eversam & disjectam fuisse, qua de re meminit etiam Jordanus his verbis (m): *MCCCI. Ferrariæ corpus cujusdam Armanni, quod venerationi a quibusdam habebatur, mandato inquisitorum exhumatum & combustum est.* Eodem anno emersisse collocat annalium Dominicanorum Colmariensium scriptor (n) hæresim fœdissimam a muliercula confictam, quæ Spiritum sanctum in redemptionem mulierum muliebri corpore se induisse prædicabat: *Præcedenti anno*, inquit, *venit de Anglia virgo decora valde, pariterque facunda, dicens Spiritum sanctum incarnatum in redemptionem mulierum; & baptizavit mulieres in nomine Patris, Filii, ac sui. Qua mortua ducta fuit in Mediolanum, ibi & cremata: cujus*

(l) Bern. in chr. Rom. Pont.

(m) Jord. MS. Vat. sign. n. 1060.

(n) Annal. Domini. canor. Colm. hoc ann.

Exusta muliercula, quæ hæresim Montanistar. in Germania renovare nitebatur.

XXVI. *jus cineres frater Joannes de Vuissemburc ordinis fratrum Prædicatorum se vidisse pluribus referebat.*

Aucta sunt hoc anno gravissimæ inter Pontificem & Francorum Regem discordiæ semina: cum hactenus Bonifacius Gallicum genus maximis affecisset beneficiis, & Adolphum Romanorum Regem, ne Eduardo Anglorum Regi & Guidoni Flandriæ comiti conjunctus Gallias occuparet, opportune repressisset; (a) vires opesque ad subiiciendam Gallis Siciliæ insulam contulisset, (b) Carolum Philippi Regis fratrem Imperii vicarium (c) in Etruria, ac ditione ecclesiastica præfectum (d) creasset; evehereque illum ex nonnullorum sententia ad occidentale Imperium, (e) & certe ad orientale, (f) eripiendum Græcis promovere anniteretur, ut Gallorum armis fultus Syriam Christi cultui restitueret, quod ob Cassani Regis Persidis erga Christianos studia facillimum videbatur; Philippumque ad gloriosissimam urgeret expeditionem; (g) repente, malorum incentore diabolo, non sine gravi Philippi Regis & administrorum culpa, atrox exarsit dissidium ex his initiis. Invadebat Philippus, politicorum subornatus consiliis, ecclesiarum jura (h) non modo in Rhemensi, (i) Carnutensi, (k) Laudunensi, (l) Pictaviensi; (m) sed maxime in Lugdunensi, (n) Narbonensi, (o) Appamiensi, (p) quarum trium postremarum præsules ad Philippi tempora earum urbium dominatu potiebantur. Contigit vero ut Bernardus Appamiensis episcopus, qui ingentem litem de Appamiarum imperio cum Rege & Rogerio Fuxi comite exercuerat, (q) in crimen vocatus (r) sit, inter alia jactasse Appamias Gallicæ coronæ non obnoxias esse; ac pluribus dicteriis famam regiam proscidisse: forma quidem Philippum cæteris antecellere, sed virtutibus vacuum esse. Quibus lacessitus Rex, violata ecclesiastici ordinis immunitate, immisso satellitio episcopum honeste ad se deduci jussit: (s) deinde archiepiscopo Narbonensi custodiendum tradidit, veluti læsæ majestatis reum; atque hæc accusationis capita in Appamiensem episcop. ad Bonifacium transmisit (t).

Tenor prædictorum articulorum talis est. In primis asseritur quod idem episcopus Appamiarum, in injuriam & blasphemiam dicti Regis proruptus, dixit non solum semel, secundo, sed pluries diversis locis & temporibus coram multis personis ecclesiasticis & sæcularibus, nobilibus & ignobilibus, quod S. Ludovicus avus dicti Regis olim, dum viveret, dixerat eidem episcopo tunc abbati Appamiarum, quod temporibus ipsius Philippi Regis debebat Franciæ regnum destrui, ac idem Rex & sui debebant perdere regnum ipsum; & quod dictum regnum debebat ad alios devenire,

XXVII.

(a) A. 1296 n. 18. 19. 20. 27.
(b) A. 1295 n. 20. & seq. an. 1296. n. 7. & seq. an. 1297. n. 1. & seq. an. ad 25. an. 1298. n. 1. & seqq. an. 1301. n. 13.
(c) Bonif. l. 7. ep. 70.
(d) Ib. ep. 69. & 73.
(e) Jo. Vill. l. 8. c. 62. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 10.
(f) Jord. ubi sup.
(g) Bonif. l. 7. ep. cur. 101.
Philippi & Bonifacii dissidia.
(h) Ib. ep. 328. Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. Jo. Vill. S. Ant. ubi sup.
(i) A. 1299 n. 23. 24.
(k) A. 1290 n. 29.
(l) Lib. 4. ep. 259.
(m) Lib. 4. ep. 471.
(n) Lib. 3. ep. 67. & l. 4. ep. 325. 327. & An. 1290. n. 29.
(o) A. 1300 n. 37. & Ben. XI. ep. com. 613.
(p) A. 1295 n. 52.
(q) Ib. & An. 1299. n. 25.
(r) L. 7. ep. 328. Jord. ubi sup.
(s) Lib. 7. ep. cur. 100.
(t) Ead. l. 7. ep. 328.

nullatenus ad ipsum Philippum Regem & suos ulterius reversurum. Item quod idem episcopus multoties dixit, quod idem Philippus Rex nihil omnino valebat. Item quod ipse Rex non erat de genere claræ memoriæ Caroli Magni Regis Francorum. Item quod nec de recto genere regni Franciæ. Item quod nec homo, nec bestia, sed imago. Item quod nihil omnino sciebat, nisi respicere homines. Item quod non erat dignus tenere regnum Franciæ, quia regnum ipsum regere nesciebat. Item quod tota curia Franciæ, intus & extra, huc & illuc erat falsa, corrupta, & infidelis, neminem excipiendo; & quod idem Rex erat eodem modo. Item quod omnes Gallici inimicabantur linguæ Tolosanæ, & quod numquam fecerunt Tolosanis bonum, sed semper malum, & quod auferebant eis quidquid habebant; & quod Rex faciebat eodem modo, &c. Objecta sunt alia convicia eidem episcopo jacta in Regem: tum coitiones cum Fuxensi comite agitasse ad Tolosanam provinciam in rebellionem coniicendam, subiiciendamque Fuxensi, ne fœdera inter Aragonum Regem & Fuxi comitem jungere meditatum; deque regiis administris, ne Appamiis jus exercerent, exturbandis egisse, & Convenarum comitem trahere in conjurationem, & Armeniacum cum Fuxensi conciliare annisum, hæcque ei significasse: *Significavit etiam sibi, quod tempore dicti Regis Franciæ, qui nunc est, regnum Franciæ finiretur; & quod idem episcopus hoc audiverat recitari pluries a S. Ludovico.*

Censuit Bonifacius hæc a calumniatoribus ad tegendum scelus conficta in episcopum: & quidem fœdiores longe calumnias Christi vicario, ac si mortalium perditissimus esset, a Philippi consiliariis aspersas visuri sumus. Cæterum, ut erat æquitatis acer vindex Pontifex, superioris accusationis capita ad Narbonensem archiepiscopum (u) transmisit, (x) ut in Appamiensem antistitem de iis judiciariam actionem institueret. Tum asserendæ immunitatis ecclesiasticæ cupidus Philippo denuntiavit, (y) ipsum censuras contraxisse, ni alias graviores facti rationes afferret; præcepitque, ut præsulem Appamiensem dimitti ex Narbonensis archiepiscopi custodia, atque ad sedem Apostolicam accedere permitteret: restitueret ecclesiæ Appamiensi occupata bona, nec in posterum sacras opes diriperet.

Regi Franciæ illustri,

XXVIII. *Secundum divina, canonica, & humana jura ecclesiarum prælati & personæ ecclesiasticæ tam regulares quam sæculares, in quibus laicis nulla est attributa potestas, multa debent libertate & immunitate gaudere: & hoc laudabilium prædecessorum tuorum tempore servabatur. Et ideo plus dolemus, si tuo tempore, cujus regnum Deus* tan-

(u) Ib. ep. cur. 109.
(x) Ead. l. 7. ep. 328.
Injuncta archiep. Narbon. provincia ut causam cognoscat.
(y) Ep. cur. 109. Jord. ubi sup. & alii.

tantam dilatavit & auxit, tanto devotior Deo non redderis, imitando laudabiles prædecessorum ipsorum actus, quanta a Deo ampliora nosceris recepisse. Sane ad nostrum pervenit auditum, quod tu venerabilem fratrem nostrum Appamiarum episcopum personaliter ad præsentiam tuam deduci fecisti sub tuorum cauta custodia, etiam non invitam, quem sub colore securitatis personæ ipsius, custodiendum diceris commisisse venerabili fratri nostro Narbonensi archiepiscopo metropolitano ipsius.

Data Philippo imperia, ut ecclesiæ Appamien. jura restituat.

Magnitudinem igitur tuam rogamus & hortamur attente, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus eundem episcopum, cujus volumus habere præsentiam, abire libere & ad nostram præsentiam securum venire permittas, omniaque bona mobilia & se moventia, ac immobilia, quæ per te vel tuos occupata, sarsita, vel detenta sunt, ad eum vel commissam sibi ecclesiam pertinentia, sibi restitui facias; & de iis, quæ forsitan non extarent, debitam satisfactionem impendi, nec in antea ad similia per te vel tuos occupatrices manus extendas, habiturus te taliter in præmissis, quod majestatem non offendas divinam, nec sedis Apostolicæ dignitatem, nec oporteat nos aliud remedium adhibere; sciturus, quod etsi ad excusationem tuam aliquid rationabile coram nobis propositum fuerit vel ostensum, & præmissis veritas suffragetur, quin incurreris sententiam canonis propter injectionem temerariarum manum in dictum episcopum, non videmus. Nos enim dicto archiepiscopo damus per alias nostras literas (a) in mandatis, ut eundem episcopum liberet, & ad nos venire permittat, non obstante custodia, quam a te de eo dicitur recepisse. Dat. Laterani non. decembris anno VII.

(a) Ib. ep. cur. 220.

XXIX. Consulturus præterea ecclesiastici ordinis dignitati Christi vicarius, cum Philippus (b) Rex episcopatuum vacantium vectigalia regio fisco inferret, ac jura ecclesiastica sibi arrogaret, decrevit, ut his malis obviam iret, synodum cogere. De quibus hæc S. Antoninus, loquens de Philippo Rege (c): *Episcopatus vacantes cum essent, bona episcoporum diripiebat, & investituras eorum facere volebat. Quamobrem Bonifacius, ut magnanimus & audax, neminem timens, cœpit contra eum agere tamquam inimicum Ecclesiæ, & ad efficacius procedendum vocavit per literas apostolicas & nuncios speciales omnes episcopos & prælatos Franciæ ad Urbem ad celebrandum concilium.* Conceptæ sunt subjectis verbis eæ literæ, (d) e quibus constat, Bonifacium non modo cleri, sed populi etiam Gallici, cum plus æquo a Philippo gravaretur, libertati consulere voluisse, aliaque mala ingentia abolere. [1]

Immunitas ecclesiastica a regiis administris labefactata.

(b) S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 20. Jo. Vill. l. 8. c. 62. Paul. Æmil. in Phil. Pulc. & alii.

(c) Anton. ibid.

(d) Lib. 7. ep. cur. 203.

Aggreditur Bonifacius oppressæ omnium ordinum libertati consulere.

Bonifacius &c. venerabilibus fratribus universis archiepiscopis & episcopis, ac dilectis filiis, electis & capitulis ecclesiarum cathedralium regni Franciæ, ac doctoribus in theologia & magistris in jure canonico & civili de regno natis eodem.

Ante promotionem nostram ad summi apostolatus officium, dum adhuc nos minor status haberet, & post usque in præsentiarum, multa sunt nostro apostolatui reserata fide digna assertione multorum, quorum nonnulla etiam ad contingentia regna & populos in mali exempli perniciem sunt diffusa, & ea multos ex vobis credimus non latere; super excessibus, culpis, insolentiis, injuriis, atque damnis, quæ prælatis, ecclesiis, & personis ecclesiasticis, regularibus & sæcularibus, in regno Franciæ constitutis & alibi, per charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Franciæ illustrem & officiales suos seu bali-

NOTÆ [1] Totam rei gestæ in captione Bernardi Apamiensis episcopi historiam exhibet exarata eo tempore narratio, quam e MS. codice Martene anecdot. to. I. col. 1319. vulgavit. Læsæ majestatis reus coram Philippo dictus Apamiensis, ad causam suam dicendam a rege intra mensem accitur. Prorogatur dein spatium illud usque intra octavam festi S. Michaelis, septembri mense celebrandi, cum interim milites jussu regia missi sunt, qui episcopum & custodirent caute, & deducerent sollicite. Ille laicam custodiam detrectabat, ut a metropolitano suo Narbonensi detineretur, postulans; quod a rege tandem idem Narbonensis archiepiscopus impetravit. Hujus rei gratia, tum etiam ut ratio custodiendi episcopi æqua assignaretur, Narbonensis concilium episcoporum habuit Sylvanecti, ubi tunc rex agebat. Archiepiscopi interfuerunt duo Narbonensis & Auxitanus cum episcopis septem. Leges in eo assignatæ sunt, quæ cum episcopo ecclesiasticæ custodiæ tradito servarentur; auditæ etiam accusationes, quibus episcopus onerabatur. Sed hac in re nihil decretum, quod episcopi causa Romano pontifici reservanda judicaretur. Acta sunt hæc post festum S. Lucæ anni præsentis. Concilium istud nemo hoc usque in conciliorum serie collocavit; nec sane concilium in eadem narratione appellatur; res tamen ipsa hanc sibi appellationem vindicat, cum episcoporum fuerit conventus & causa plane ecclesiastica ab ecclesiasticis & episcopis tractata.

Concilium aliud, Collectoribus huc usque incognitum, dedit hoc anno Remensis provincia. Ejus statuta ex vetusto MS. codice vulgarunt PP. Martene & Durand in collect. to. VII. col. 1324. Inscriptio canonibus ibi præfixa exhibet *statutum Remensis provinciæ anno Domini MCCCI. secunda die mercurii* (sic) *post Clementem.* Dies mercurii post festum S. Clementis incidit anno illo in diem XXIX. novembris; sed mendum hic forte irrepsit; quid sit enim illud *secunda* plane ignoramus. Canones sunt VII. ac fere omnes cavent, ne quid in ecclesiasticum jus a laicis judicibus injuriæ inferatur. MANSI

vos multipliciter inferuntur; ac etiam paribus, comitibus, alisque nobilibus, universitatibus, & populo dicti regni, prout hac & alia in aliis nostris literis, quas eidem Regi dirigimus, seriosius continetur. Unde super hoc cum fratribus nostris deliberatione habita pleniori, de ipsorum fratrum consilio ad nostram præsentiam vos providimus evocandos.

Indicit Romæ episcoporum & doctorum conventus.

Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus, & hortamur attente, per apostolica scripta vobis in virtute obedientiæ districtius injungentes, quatenus in kal. novembris proximo futuris, quas vobis pro peremptorio termino assignamus, instructi & informati super præmissis & aliis, super quibus instructionem & informationem vestram videritis opportunam, vos fratres archiepiscopi & episcopi, nec non electi, doctores, & magistri, personaliter; vos vero capitula per procuratores idoneos cum sufficienti mandato, & informatos plenius, nostro vos conspectui præsentetis, ut super præmissis & ea contingentibus vestra possimus habere consilia, qui apud eundem Regem suspicione caretis, & sibi & regno accepti estis & grati, & diligitis ipsum Regem; nec non tractare, dirigere, & statuere, procedere, facere, & ordinare quæ ad honorem Dei & Apostolicæ sedis, augmentum catholicæ fidei, conservationem ecclesiasticæ libertatis, ac reformationem Regis & regni, correctionem præteritorum excessuum, & bonum regimen regni ejusdem viderimus expedire.

Nos enim ipsi Regi per alias nostras significamus literas, ut si rem suam agi putaverit in præmissis, suaque crediderit interesse, per se vel per fideles viros & providos, suæ conscios voluntatis, ac diligenter instructos, cum sufficienti mandato coram nobis possit, si velit, eodem termino comparere. Alioquin suam, vel illorum, aut etiam vestram absentiam divina repleute præsentia, in præmissis & ea contingentibus ac aliis, prout fuerit nobis ministratum a Domino, & expedire viderimus, procedemus. Vos autem mandatis nostris in hac parte taliter obedire curetis, quod non possitis de contemptu vel negligentia, seu inobedientia reprehendi; sed magis de diligentiæ, obedientiæ ac devotionis promptitudine commendari. Dat. Later. non. decembris anno VII.

(a) Ib. ep. cur. 104. & post eand. ep.
(b) Ep. cur. 105.

Imposita sunt etiam Cisterciensi, Cluniacensi, Præmonstratensi, S. Dionysii, ac Montis majoris abbatibus imperia, (a) ne indictis præsulum, theologorum, & jurisperitorum conventibus deessent. Tum his, atque (b) archiepiscopis & episcopis de admittendis ex æquitate excusationibus eorum, qui ad Romanam curiam se conferre non possent, hæc scripsit: *Illos tamen doctores seu magistros in jure canonico & civili ab hujusmodi personali comparitione volumus excusatos haberi, qui coram suis ordinariis se duxerint excusandos legitime, & super hoc fidem fecerint coram eis. Impedimenta vero legitima, si qua, quod absit, vobis archiepiscopis & episcopis, electis, & abbatibus, vel vestrum alicui vel aliquibus evenirent, probari legitime volumus coram nobis ab illo vel illis, quos ad hoc duxerimus deputandos.* Ne vero interim res literaria aliquid detrimenti pateretur, datis hisce abbati S. Genovefæ & decano ac cancellario Parisiensis academiæ imperiis consultum est: *Discretioni vestræ committimus, quatenus vos duo, vel unus vestrum, præsertim tu cancellarie, providere possitis de tot & talibus doctoribus & magistris, ut Parisiis remaneant ad actu regendum ibidem, de quot & de quibus videritis providendum; ita quod tam utile studium & famosum doctores sufficientes habeat in theologia & canonico jure prædictis. Per hæc autem tu cancellarie statuto tempore venire personaliter ad nostram præsentiam non omittas.*

XXX.

Prærogativas a sede Ap. Regi Franc. concessas ad tempus solvi renuntiat.

Cum præterea Philippus Rex, prærogativarum ipsi ac prædecessoribus, ab sede Apostolica concessarum specie, jus ecclesiasticum ipsorum politicorum consilio obtereret, Pontifex eas omnes sibi exponi, atque ad id tempus carere viribus jussit: ac Philippum, ne id gravate acciperet, his literis monuit (c).

(c) Ep. cur. 100.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

Exponit Philippo atroces injurias omnibus ordinibus inflictas.

Nuper ex rationabilibus causis moti, præsertim ad relevanda gravamina, & quasi importabilia onera ecclesiarum, prælatorum, & ecclesiasticarum personarum, regularium & secularium, regni tui, literas infrascripti tenoris fieri fecimus, & bulla nostra bullari, quarum tenorem ad tuam providimus notitiam præsentibus deducendum. Tenor autem talis est, Bonifacius, &c. ad perpetuam rei memoriam. Salvator mundi &c. ut in proxima superiori usque in finem (erasa illa est omnino jussu Clementis V. (d) ad regis Francorum gratiam.) *Tu igitur sicut filius prædilectus in iis, quæ rationabiliter & pro utilitate publica fecimus, non turberis: sed ea æquanimiter toleres; prudenter attendens, quia ut præmittitur, terminum assignamus, quo privilegia, indulgentiæ, gratiæ, & concessiones prædictæ nostro conspectui præsententur, & ad nostram & dictæ sedis notitiam deducantur, ut consideratis ipsis & visis provideri possit, si dictu suspensio fuerit in aliquo vel aliquibus moderanda. Datum Laterani non. decembris anno VII.*

(d) Ib. ep. cur. 99.

Monet, ne gravate accipiat, si his malis medeatur.

XXXI.

Denique Bonifacius, cum instaurare Christi cultum in Syria percuperet, ac Guiscardum Cassani Tartarorum in Persido Regis oratorem ad jungenda cum ipso in Mahumetanos arma occidentis ex-

cc-

cepisset; quem etiam a Cassano ad Francorum Regem missum referunt auctores, (a) tum ad Carolum Siciliæ Regem accessisse ex vetusto regii archivii regesto scribit Summontius; (b) omni studio, & contentione Francorum Regem ad sacram expeditionem pro religione Palæstinæ restituenda adducere nisus est; qua de re hæc Paulus Æmilius (c): *Oratores ad Francum Regem Bonifaciumque Pontificem maximum misit*, Cassanus nimirum, *cum Latinis proceribus fœdus facturus, ut communi animo consilioque sacrum regnum recuperaretur, & a barbaræ religionis vi tegeretur. Bonifacius rursus amplum magnificumque sibi existimabat, se Pontifice recipi, quæ superioribus Pontificibus amissa fuissent. In Franciam literas ad Pulchrum Regem de bello sacro redintegrando dedit, &c.*

(a) Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 7. Paulus Æmil. in Phil. Pulc. & alii.

(b) Summont. l. 3.

Solicitat, ut se ad Christi cultum in Syria instaurandum accingat.

(c) Paulus Æmil. ubi sup.

Hujusmodi vero apostolicæ literæ Philippo Regi, qui a suis assentatoribus depravari, non moneri officii consueverat, ingratæ adeo extitere, ut iras gravissimas conceperit in Bonifacium; ac postea a Clemente V. obtinuerit, ut eæ quoque literæ ex regesto pontificio majori ex parte, in qua nimirum gravioribus imperiis, aut justis minis, vel asperiore verbo percellebatur, exponebanturque ejus facinora, eraderentur. De quibus rasuris extant in regesto publicæ tabulæ subjectis conceptæ verbis: *Ego Oddo de Sermoneto, publicus apostolica auctoritate notarius ac literarum apostolicarum registrator, de expresso mandato reverend. patrum domini Berengarii episcopi Tusculani, ac domini Arnaldi tit. S. Priscæ presbyteri Cardinalis S. R. E. vicecancellarii, facto mihi per eos ex parte sanctissimi patris & domini nostri domini Clementis divina providentia Papæ V. qui hoc eis pluries mandaverat, ut dicebant, feci; seu in præsentia mea, & magistrorum Andreæ de Secia & Emanuelis de Parma fieri feci rasuras vacuas, quæ sunt in quarto, quinto, & sexto foliis proxime præcedentibus, quarum primam immediate præcedit quædam litera, quæ incipit:* De statu terrarum, &c. *& sequitur alia, quæ incipit:* Nuper ea rationabilibus, &c. *Secunda vero rasura facta in litera, quæ incipit:* Ausculta, *incipit immediate post verba:* Efficaciter adimplere & infra, *& finit ante verba illa:* Ad te igitur, &c. *Tertia autem rasura in eadem litera facta incipit immediate post verba:* Nec habens aliquod inhonestum; & infra, *& finis ibi ante verba illa:* Ad hæc ut Terræ sanctæ negotium, &c. *Ibidem in quarta linea subsequenti facta una alia rasura unius tantummodo dictionis. Ultima quoque rasura incipit proxime post verba illa:* Sic te præpares in præmissis, & infra; *& finis ibi ante verba illa:* Ut in præsenti divinam gratiam, &c. *Ideoque prædicta de eodem mandato in rei gestæ testimonium scripsi sub solito signo meo Viennæ in hospitio domini Cardinalis vicecancellarii supradicti. Et Tuccius de Secia, publicus imperiali auctoritate notarius, ac registrator literarum apostolicarum, supradicta omnia per eundem modum, ut prædictus magister Oddo, de eodem mandato feci seu fieri feci, ideoque de prædicto mandato in rei gestæ testimonium in domo prædicti domini vicecancellarii me subscripsi sub solito signo meo.* Extant similes aliæ (d) tabulæ de literis vigesimaquarta & quinquagesimatertia erasis. Quæ porro ex superioribus superfuere, ad illustrandam historicam in re gravissima veritatem, a nobis afferentur, unde male Philippum Regem in Christi vicarium insurrexisse aperte patebit.

(d) Ib. pag. 290.

Bonifacius, &c. charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

Ausculta, fili charissime, præcepta patris, & ad doctrinam magistri, qui gerit illius vices in terris, qui solus est magister & dominus, aurem tui cordis inclina; visceroso sanctæ matris ecclesiæ admonitionem libenter excipe, & cura efficaciter adimplere (versuque uno & fere dimidio eraso Clementis V. jussu.) *Ad te igitur sermo noster dirigitur, tibi paternus amor exprimitur, & dulcia matris ubera exponuntur. Campum siquidem militiæ humanæ mortalitatis ingressus, renatus sacri fonte baptismatis, renuntians diabolo & pompis ejus, non quasi hospes & advena, sed jam domesticus fidei & civis sanctorum effectus, ovile dominicum intravisti, colluctaturus non solum contra carnem & sanguinem, sed etiam contra aereas potestates, mundique rectores præsentium tenebrarum. Sic veri Noe et arcam ingressus, extra quam nemo salvatur, catholicam scilicet Ecclesiam, unam columbam immaculatam, * unici Christi sponsam, in qua Christi vicarius Petrique successor primatum noscitur obtinere: qui sibi collatis clavibus regni cælorum, judex a Deo vivorum, & mortuorum constitutus agnoscitur; ad quem, sedentem in judicii solio, dissipare pertinet suo intuitu omne malum. Hujus profecto sponsæ, quæ de cælo descendit a Deo parata sicut sponsa ornata viro suo, Romanus Pontifex caput existit: nec habet plura capita monstruose, cum sit sine macula, sine ruga, nec habens aliquod inhonestum* (ac duabus paginis cum fere dimidia erasis subiicitur.)

Docet ipsum regendum a Christi vicario ad salutem adipiscendam.

* unicam

Unicum esse in ecclesia caput.

Ad hæc, ut Terræ sanctæ negotium, quod nostris & tuis & aliorum fidelium debet charius insidere præcordiis, nos praeter oblivioni dedisse memorare, fili, & discito, quod progenitores tui Christianissimi principes, quorum debes laudanda vestigi-

XXXII. Proponit egregia majorum exempla.

stigia solerti studio, & claris operibus imitari; exposuerunt olim personas & bona in subsidium dictæ terræ. Sed Saracenorum invalescente perfidia Christianorum ac . . . colligitur ex literarum erasarum vestigiis vocem, quæ desideratur, hanc fuisse, *præsertim*; quam nimirum Philippus perstringebatur. Non caruisse sane ipsum gravis inertiæ culpa in ferendo Ptolemaidis & reliquarum urbium Syriæ excidio, vidimus, cum a Nicolao IV. rogatus, ut periclitantis Syriæ misereretur, Ptolemaidisque tutelam susciperet, detrectavit frivola de causa, tantoque Regi inhonesta, ne sibi, ut ajebat, illius jactura adscriberetur, si barbarus prævaleret: sicque res Christiana perdita fuit. Nec minus religioni obfuisse insinuatum est, cum levi de causa bellum cum Eduardo Rege, sarcire injurias a suis illatas parato, suscepit; ob quæ juste Bonifacius hæc illi objecit: *Tua & aliorum Regum & principum devotione solita tepescente, terra eadem tuis utique temporibus, heu, deperdita noscitur & prostrata. Quis itaque canticum Domini cantat in ea? Quis* Convalescere Saracenorum sævitiam. *assurgit in ejus subsidium & recuperationis opportunæ juvamen adversus impios Saracenos, malignantes, & operantes iniquitatem, ac debacchantes in illa? Ad ejus quippe succursum arma bellica periisse videntur, & abjecti sunt clypei fortium, qui contra hostes fidei dimicare solebant: enses & gladii evaginati in domesticos fidei, & sæviunt in effusionem sanguinis Christiani: & nisi a populo Dei domestica insolentiæ succidantur, & pax ei proveniat salutaris, terra illa, fundata actibus malignorum, a periculo desolationis & miseriæ per ejusdem populi ministerium non resurget.*

Indigne ab eo Christi causam contemni. *Si hæc & similia iis benevola mente revolvas, invenies quod obscuratum est aurum, & est color optimus immutatus. An non ignominia & confusio magna tibi & aliis Regibus & principibus Christianis adesse dignoscitur, quod versa est ad alienos hereditas Jesu Christi, & sepulcrum ejus ad extraneos devolutum? Qualem ergo retributionis gratiam merebuntur apud Dominum Reges & principes, & cæteri Christiani, in quibus terra quærit respirare prædicta; sed non est qui sustentet eam ex omnibus filiis, quos genuit ipse Deus, nec est qui supponat manum ex omnibus quos nutrivit? Clamat enim ad Dei filios civitas Jerusalem, & suas exponit angustias, & in remedium doloris ejus filiorum Dei implorat affectus. Si ergo filius Dei es, dolores ejus excipias, tristare & dole cum ipsa, si diligis bonum ejus.* Exemplo Casani Tart. extimulat. *Tartari quidem, pagani, & alii infideles eidem terræ succurrunt, & ei non subveniunt in ea Christi sanguine pretioso redempti; nec est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus. Hoc a dissidiis privatis obvenit, dum utilitas publica cupiditatis ardore consumitur, nonnullis quæ sunt sua quærentibus, non quæ Christi, quorum peccata Deus ultionum dominus non solum in ipsis vindicat, sed etiam in progenies eorumdem.*

Spernenti divinæ iræ intentatæ. *Tremenda sunt itaque Dei judicia & timenda, ante quæ non parantes justitiam damnabuntur: justus autem de angustia liberabitur, & cadet impius in laqueum, quem tetendit. Tu vero, fili, communias in tribus temporibus vitam tuam, ordinando præsentia, & commemorando præterita, & providendo futura, sic te præpares in præmissis* (erasoque fere uno versu) *ut in præsenti divinam gratiam, & in futuro salvationis & retributionis æternæ gloriam merearis. Datum Laterani non. decembris ann.* VII. De transmissis hisce ad Philippum Regem literis Pontifex Gallicanum clerum certiorem fecit, (*a*) præcepitque, ut in iis contenta discuterent, quo meliora consilia ad abolenda mala, quæ grassabantur in Galliis, ac fidem Christianam in Asia propagandam, recuperandumque ex Mahometanis sepulcrum dominicum expedire possent.

(a) lb. ep. cur. 102.

Jussi præsules hæc illi inculcare.

Bonifacius, &c. venerabilibus fratribus archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis electis, & Cisterciensi, Cluniacensi, Præmonstratensi, nec non S. Dionysii in Francia Parisiensis diœcesis, & Majoris Turonensis ordinis S. Benedicti monasteriorum abbatibus; nec non capitulis ecclesiarum cathedralium regni Franciæ, & doctoribus in theologia, & magistris in jure canonico & civili de regno natis eodem sal. &c.

Ex rationabilibus causis moti mittimus charissimo in Christo filio nostro Philippo Regi Franciæ illustri literas nostras infrascripti tenoris, qui talis est: Bonifacius, &c. charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri. Ausculta, fili charissime, &c. ut in proxima sup. usque in finem. Vos igitur potissime, quos per alias nostras literas ad præsentiam nostram sub certa forma vocamus, supradictum tenorem diligentius attendatis, & super contentis in eo sic vos modis congruis informetis, quod possitis consultius, tertius, & salubrius vestra nobis dare consilia in agendis. Datum Laterani VIII. *id. decembris anno* VII.

Spreta a Phil. monita apostolica. Quæ magno zelo Pontifex pro Gallorum bono, ac fide amplificanda constituerat, a Philippo Rege disturbata fuere; vetitosque præsules ad concilium accedere dicturi sumus inferius: spretaque pariter ab eo, improborum politicorum, apostolica monita in alienos sensus distorquentium, consilio, Terræ sanctæ instauratio, ut deplorat S. Antoninus his verbis, (*b*) de Cassano Rege Tartarorum, par-

(b) S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 8.

partaque ab eo Syria prælocutus: *Ex ea recessit: destinavit tamen interea suos oratores in partes occidentis ad Bonifacium VIII. & ad Regem Franciæ, & alias nationes Christianorum, ut mitterent copias Christicolas in Syriam ad retinendum civitates Syriæ & Hierusalem conquisitas per eum. Quod cum exposuissent oratores ejus, & placuisset audientibus, nil tamen executioni mandatum ex neglectu eorum magis * attendentes ad suas animositates prosequendas, in se invicem laniando Christicolas, & ambiendo alium dominia; quæ sua sunt potius * unamquamque communitatem quærendo, quam ea, quæ Jesu Christi; & ob hoc de ampliatione cultus divini & * dilatione Christianæ religionis parum curando. Et ubi tunc cum modicis expensis, & sine magnis copiis, capta Syria a Cassano potuisset a fidelibus illuc missis retineri; nulla provisione super hoc facta, cum magna erubescentia fidelium, & non levi crimine incuriæ & omissionis, postmodum amissa est; nec adhuc postea recuperata, nec in via recuperandi.*

* attendentium * unaquaque communicate quærente, * dilatatione

XXXIII. Matronæ Genuenses muliebrem ornatum ad classem in Sarracenos instruendam distrahunt. Magna Regum infamia, in tam gloriosa opere a feminis superari.

At principibus occidentalibus Syriæ recuperationem, amplificationemque religionis non curantibus, miraculo ac prodigio fuit, imbelles mulieres, divino amore incensas, Christi cultum Palestinæ restituere aggressas esse. Fuerunt ex Genuenses matronæ prænobiles A. de Carmendino, I. de Ghisulphis, M. de Grimaldis, C. Francæ, A. de Auria, S Spinulæ, S. & P. de Cibo, P. de Caris, quarum nomina indicanda censuimus, cum ob tam præclarum facinus dignissimæ sint, ut earum memoria nulla unquam temporis oblivione deleatur. Ad conflandam enim classem bona sua contulere, atque etiam ipsarum aliquæ, exaggerata, quadam mentis constantia, ut se militum obsequiis devoverent, obvia omnia pericula penetrarunt. Traxere alias etiam mulieres præclaro illo exemplo, quæ monilia & gemmas distraxere, ut militem ad defendendam Christi causam in Saracenum armarent; quarum consilium Bonifacius subjectis verbis collaudavit (a).

(a) Lib. 7. ep. cur. 61.

Casanus Tartarorum Imperator Syriam Christianis restituere meditatur.

Percepimus quod vos & aliæ quamplurima mulieres civitatis Janüensis, divino spiritu inflammatæ, provide attendentes, quod Casanus magnus Tartarorum Imperator, cum multitudine sui exercitus, licet paganus, regnum Hierosolymitanum intraverat ad expellendos de terra sancta Soldanum Babylonicum, ejusque sequaces incredulos, ut ea Christiano cultui restituta, cantica Domini decantarentur in ipsa exultationis & laudis; quodque Reges & principes, & Christiani alii potentes, & ad arma doctissimi ad subveniendum dictæ terræ pietatis quodammodo viscera clausisse videntur, obturantes aures suas clamoribus exulum, qui terram ipsam habitarunt, quorum ruinæ factæ sunt fauces in expetendo lacrymabiliter terræ sæpedictæ succurri; induistis mente viros in corpore fragili, decernentes sibi vestrorum largitione bonorum per viam marini stolii subvenire, &c.

Defuere tantæ occasioni Reges ac principes.

Præfecti illius classis fuere Benedictus Zachariæ, Lanfrancus Tartarus, Jacobus Lomellinus, & Joannes Blancus, ad quos Pontifex hæc scripsit (b): *Nobilitatem vestram monemus, rogamus, hortamur attente, obsecrantes in Filio Dei Patris, quatenus cum dictarum mulierum subsidio aperiatis viscera pietatis ad dictæ terræ succursum, sicut athletæ strenui Crucifixi, ut in præsenti divinam consequamini gratiam, & in futuro gloriam sempiternam.* Aliis vero literis eos hortatus est, (c) ut non sua, sed quæ Jesu Christi in ea expeditione quærerent, atque hæc subjecit: *Districte præcipiendo mandamus, quatenus ad reædificationem & reparationem alicujus castri, civitatis, vel loci muniti, sitorum in dicta Terra sancta, vel quavis parte Syriæ; præsertim maritimorum occupatorum, & destructorum per hostes fidei a tempore ultimi concilii Lugdunensis, celebrati sub felicis recordationis Gregorio Papa X. prædecessore nostro; sub quovis titulo, vel quæsito colore ad utilitatem vestram, vel quarumcumque singularium secularium personarum, aut cujusvis universitatis, vel communis, maxime Tripolitanæ civitatis nullatenus procedatis absque Apostolicæ sedis licentia speciali, per ejus patentes literas apparente. Nos enim de talibus, auxiliante vobis divina potentia, opportuno tempore disponemus, ac etiam cathedralibus ecclesiis dictarum Terræ sanctæ & Syriæ de pastoribus idoneis providere curabimus, prout viderimus expedire. Dat. Anagniæ v. id. augusti anno VII.*

XXXIV. Genuensi classi præfecti.

(b) Ep. cur. 59.

Excitati ad rem strenue gerendam.

(c) Ep. cur. 60.

Ad inflammandos plures ad arma pro Christiana religione tuenda, bonisque in tam pium & divinum opus conferendis, demandavit provinciam Porchetto Spinulæ Minoritæ ecclesiæ Genuensis administratori (quem postea ob præclaras ejus virtutes, tum ob navatam recenter ab ipso atque a Spinularum familia operam, ut Genuenses in obsequium Ecclesiæ redirent, fœdusque cum Rege Siciliæ Carolo jungerent, Genuensi archiepiscopatui, quo olim cesserat, restituit (d) ut Genuensibus significaret, petita a prænobilibus illis viris, ac matronis fuisse ab Apostolica sede admissa, (e) populos præclara concione ad sequenda crucis signa incitaret, aliorumque ad id operam adhiberet: tum ut profecturos in Terram sanctam apostolica auctoritate cruce insigniret (f).

XXXV. Porchettus Minorita Genuensi archiepiscopatui restitutus.

(d) Ep. 188. & 189.

Asiaticam expeditionem promovere jussus.

(e) Ep. cur. 57.

(f) Ep. cur. 63.

Liberaliter etiam Bonifacius indulgentiarum in conciliis decreta præmia in eos, qui se obeundæ hujusmodi expeditioni accin-

cingerent, vel opes proficiscentium stipendiis subministrarent, effudit; (a) ac Minoritarum & Prædicatorum in Liguria præfectis præcepit, (b) ut viros religiosos ad porrigenda ecclesiæ sacramenta profecturis adjungeret: *Qui fecit*, inquit, *salutem in manu feminæ, & per eam capite Olofernis abscisso civitatem sanctam Jerusalem de manu hostium liberavit, creditur nonnullis nobilibus mulieribus Januensibus, earumque sociabus, seu sequacibus inspirasse, ut de Terræ sanctæ succursu, cui Reges & principes, & alii Christiani potentes, & ad arma doctissimi, obturatis cordibus, non succurrunt, efficaciter cogitarent, quæ per marinum estolium, & quasi particulare passagium ad partes illas, duce Deo, perventurum in brevi, eidem terræ succurrere decreverunt, ad hoc bona propria expendendo: & earum aliquæ disponunt personaliter transfretare ad impendendum humanitatis obsequia bellatoribus Crucifixi. Talium itaque devotis fervoribus, & charitativis affectibus libenter occurrimus, & earum pium propositum dignis favoribus confovemus. Ideoque discretioni tuæ in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus auctoritate nostra de consilio discretorum fratrum tui ordinis assumas aliquos fratres ejusdem ordinis de Januensi, & aliarum civitatum vicinarum conventibus in modo congruo, viros utique literatos, bonæ conversationis & vitæ, & in dicto estolio, seu passagio transmittas, &c. Dat. Anagniæ IV. id. augusti anno VII.*

(a) Ep. cur. 58.
(b) Ep. cur. 62. & reg. post eand. ep.

XXXVI.
Casanus orientales Christianos congregat in Sarracenos.
(c) Ayth. hist. orien. c. 43.

Quæ vero gesta sint a Cassano & aliis Christianis hoc anno, atque irriti ceciderint eorum conatus, describit Aythonus; (c) qui ubi defectionem Capcacki, amissamque superiori æstate Syriam exposuit, narrat Cassanum adulta hyeme in Euphratis ripa instruxisse copias, cum subjungit: *Transmisit Cotulossam cum triginta millibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod quando ad partes Antiochiæ perveniret, Regem Armeniæ convocaret & alios Christianos partium orientis & Cypri, & adjungeret eos sibi; & dum Casanus cum robore sui exercitus sequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaque Cotulossa fecit sicut habuit in mandatis. Acceptis itaque triginta millibus Tartarorum per diatas suas perrexit quousque Antiochiam applicuit; & deinde misit ad Regem Armeniæ, quod veniret: unde Rex Armeniæ cum suo exercitu equitavit. Christiani etiam qui erant in regno Cypri, de adventu Cotulossæ, rumoribus intellectis, absque moræ dispendio cum galeis & aliis lignis pervenerunt ad insulam Anteradensem, & ibi fuerunt dominus Tyrensis frater Regis Cypri, qui erat militiæ dux & rector, & magistri domorum hospitalis, & templi cum conventibus fratrum suorum: & dum parati essent voluntaria Christi servitia adimplere, ecce rumor venit de quadam infirmitate Casani, qua taliter vexabatur quod de convalescentia medici totaliter desperabant: unde Cotalossa cum suis Tartaris rediit ad Casanum, Rex etiam reversus fuit * Armeniam, & alii Christiani, qui venerant ad insulam Anteradensem, redierunt in Cyprum: & ob hanc causam inceptum Terræ sanctæ negotium fuit totaliter derelictum. Hoc accidit anno Domini MCCCI.* His consentanea referuntur a Sanuto, qui addit (d) nostros antequam Anteradum pergerent, leves aliquot in Ægypto excursiones fecisse: *Idem Rex, nempe Henricus Cyprius, cum Hospitalariis, & Templariis armaverunt septem galeas, & quinque sictias, & ad flumen Rexit navigantes: quinque Saracenorum galeas invenerunt, quæ per Nilum fugientes liberatæ sunt. In insula vero descendentes, derobato uno casali, rediere & ante Alexandriam consedere: indeque recedentes, unam navem Saracenorum repererunt, quam, interfectis hominibus, combusserunt. Deinde discurrerunt maritimam regionem, & parvis illatis damnis rediere.*

In procinctu morbo tentatur.
* in
Dissoluta expeditio.
(d) Sanut. l. 3. par. 13. c. 10.
Leves in Ægyptum excursiones.

XXXVII
De amplexa a Casano Christi fide plurium sententiæ.

Quod porro ad Casanum spectat, quem a Bonifacio paganum nuncupatum (e) vidimus; suscepisse illum Christiana sacra testantur Westmonasteriensis, (f) Joannes Villanus, (g) Walsinghamus, (h) S. Antoninus, (i) ex quorum ultimo piam historiam referemus.

Cassanus Imperator Tartarorum, ut dictum est, fuit filius Dargon Chami, parvus quidem corpore, sed animo magnus; despicabilis vultu, sed mente venerandus, quia virtutibus exornatus, sapiens in bellis, & sagax in rebus, munificentissimus, & amicissimus Christianorum. Hic demum Christianus effectus baptisma suscepit, & ad hoc induxit multos ex suis. Causa autem suæ conversionis ad fidem miraculum fuit, quod hic sequitur, ad consolationem fidelium enarrandum. Quando iste Cassanus fuit creatus Imperator Tartarorum, fecit inquirere inter omnes mulieres, quæ esset omnium speciosior, ut illam sibi acciperet in uxorem, non attendens nec ad thesauros, nec ad alia hujusmodi. Et cum destinasset plurimos per partes orientis ad hoc perquirendum, tandem compertum est & indicatum, quod filia Regis Armeniæ esset pulchrior omnibus. Hoc igitur postulato a Cassano, pater assensum præbuit, si puellæ hoc gratum foret. Illa ut prudens, pudica, & Jesu Christi devota, respondit se paratam patri obedire in hoc; ita tamen si sibi libertas daretur colendi Jesum Christum suo modo, quamvis Cassanus tunc esset paganus: & acceptavit conditionem Cassanus per oratores suos. Quamobrem Rex Armeniæ misit filiam suam ad Cassanum, associatam cum germano suo religio-

(e) Bonif. l. 7. ep. cur. 61.
(f) Westm. Flor. hist. an. 1299.
(g) Jo. Vill. l. 8. c. 35.
(h) Walsing. in Eduar. I.
(i) Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 9.

Ut insigni miraculo ad Christum pellectus sit.

sa

so viro, & cum aliis religiosis & nobilibus viris ac mulieribus, ut eam in uxorem haberet: quæ cum applicuisset, maximum complacuit sibi in ea. Ex qua cito filium suscepit, sed ita deformem & turpem, ut vix in eo humanitas appareret.

Cassanus super hoc consilium sumens cum Satrapis, & sapientibus suis collatione simul facta, ab eis responsum accepit, hoc ideo accidisse, quia ex adulterio conceperat, & ideo ipsam cremandam esse cum prole sua. Determinatione ea facta, quamvis hoc grave esset Cassano propter amorem ad illam conceptum, populus quoque crudelitatis condoleret, cum rogus ad hoc pararetur, sibique significata fuisset mors sua, postulavit illa hanc sibi gratiam fieri, ut more Christianorum sibi liceret confessionem facere, & communionem sacram suscipere, & filium illum suum baptizare. Quibus peractis, & parvulo illo baptizato in debita forma, subito puer mutatus est in alterum, & apparuit ita pulcher & gratiosus, ficut quicumque alius in orbe reperiri posset. Ex tam evidente prodigio nimis lætificatus Cassanus, non solum immunem esse voluit uxorem suam cum prole a morte; sed eam quoque Imperatricem decrevit, & cum magna solemnitate ipse cum innumerabi populo Tartarorum credentes in Christum, baptismum susceperunt: & in testimonium veritatis prædictorum quidam Florentinus origine, nutritus in partibus illis a pueritia, destinatus fuit orator cum pluribus Tartaris ad referendum ista domino Papæ Bonifacio, & principibus fidelium. Miramur insigne adeo miraculum ab Aytono & Sanuto, qui accuratius res Tartarorum tradidere historiæ, prætermissum fuisse, certe id constat ex memorato Aytono, qui sæpius in exercitu adversus Saracenos cum Casano versatus (a) est, magno Terræ sanctæ Christianis restituendæ, & Mahumeticæ superstitionis delendæ desiderio arsisse.

Illius filius monstruosus, suscepto baptismo, elegantem formam accipit.

(a) *Ayton. hist. orien. c.44.*

I. Bellum in Siculos gestum. Carolus Andium comes belli dux.

EFfudere in Siculos extremos conatus Bonifacius Papa & Carolus Neapolitanus Rex anno Christi millesimo trecentesimo secundo, indictione quintadecima. Sed antequam copiæ in Siculos educerentur, Bonifacius Fridericum censuris ad officium perpellere nisus est, (a) eoque in pertinacia obfirmato, Carolum Andiam comitem excivit ex Etruria, atque in Siculos Gallico & ecclesiastico saccinctum exercitu concitavit (b). Adjunctus (c) illi præterea est Guillelmus designatus episcopus Salernitanus amplissima ad Siculos insulares, ad ecclesiæ partes transvolaturos, solvendos censuris instructus auctoritate: quo tamen beneficio Fridericus sine singulari sedis Apostolicæ imperio, quicumque sequeretur casus, privatus est (d).

(a) Lib. 8. ep. cur. 17. (b) Ib. ep. 15. (c) Ibid. (d) Ib. ep. 26.

II. Robertus dux Calabriæ expeditionis socius. Gesta a Carolo Valesio in Sicilia.

Invectus itaque una cum Roberto Calabriæ duce Carolus comes florentissima classe, quæ in Neapolitano portu a Rege apparata fuerat, ut Ptolemæus Lucensis, (e) Joannes Villanus, (f) S. Antoninus, (g) aliique narrant, exscensione in Siciliam facta, adventus sui terrore insulam concussit, atque initio feliciter bellum circumtulit. Cujus viribus Fridericus cum se imparem videret, prælio cum eo decernere, quamvis lacessitus, recusavit; sed militari consilio ipsius exercitum solerti fuga fatigavit, partim illius commeatus intercepit: ac demum, cum Gallorum exercitus Xacam arcem obsideret, (h) ea aeris gravitate grassari lues adeo cœpit in castris, at magnam copiarum partem absumpserit. Qua re animadversa, Carolus a fratre Rege ob Belgarum defectionem excitus, Robertum Calabriæ ducem ad tractandam cum Friderico pacem flexit, Pontifice & Carolo Rege insciis. De quibus hæc Jordanus (i): *Comes Valesii, tota æstate per Siciliam discurrens, animalia quidem suæ genti necessaria invenit, sed obvium sibi nullum reperit. Audiens vero nova de Flandria, suorum consilio ad ea, quæ sunt pacis intendit sub hac forma, ut scilicet Fridericus toto tempore vitæ suæ Siciliam absque Regis nomine possideret, & quidquid in Calabria tenebat, dimitteret, & Alienordem filiam Regis Caroli acciperet; & quod ipse Carolus, & Robertus dux Calabriæ fideliter laboraret apud Regem Aragoniæ, quod jus regni Sardiniæ & comes de Brenna jus regni Cypri Friderico darent, consentiente Romano Pontifice.*

(e) Ptol. Luc. in annal. (f) Jo. Vill. l. 8. c. 49. (g) Ant. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 26. & alii.

Fridericus ejus impetus effugit & mors frangit. (h) Sur. l. 5 ann. c. 56. Pestis in Gallorum castris grassata. (i) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960. Ob cladem Gallorum in Belgio Sicula res abjecta a Carolo. Fœderis leges inter Fridericum & Carolum.

III.

Consonant Jordano Joannes Villanus, (k) S. Antoninus, (l) Surita, (m) Fazellus, (n) rerum Sicularum scriptor anonymus, (o) Summontius, (p) & alii. Sed præcipuas hujus fœderis leges e Friderici litteris (q) decerpere præstat: *Notum fieri volumus universis, quod,* & infra, *firmata est pax sive compositio, duratura, & servanda efficaciter & bona fide per nos pro nobis fidelibus & subditis nostris, & prædictos dominum Carolum Regem & magnificum dominum Robertum dicti domini Regis Caroli primogenitum & ducem Calabriæ, charissimum cognatum nostrum, pro se fidelibus & subditis eorum in forma, inferius particulariter & distincte notatis: videlicet, quod nos in tota vita nostra simus & esse debeamus Rex insulæ Siciliæ, & quod totam insulam ipsam cum omnibus insulis sibi adjacentibus, ac omnibus juribus, jurisdictionibus, rationibus, honoribus, & pertinentiis suis in tota vita nostra habeamus, teneamus, & possideamus in capite liberam & absolutam; ita quod exinde ad aliquod servitium personale vel reale alicui nullatenus teneamur. Item quod ducamus in uxorem nostram legitimam illustrem dominam Eleonoram filiam prædicti domini Regis Caroli. Item quod captivi, ab utraque parte detenti, absque aliqua redemptione seu solutione pecuniæ & aliarum rerum a carcere liberentur, & liberi permittantur abire.* Nonnullisque de colloquio ineundo cum Carolo Robertoque, interjectis: *Restituant seu restitui faciant nobis, aut nuncio seu nunciis nostris, omnes civitates, terras, castra, villas, casalia, & quæcumque alia fortalitias & loca, quæ tenentur & possidentur in partibus Siciliæ, & insulis sibi adjacentibus & pertinentibus, sive per sacrosanctam Romanam matrem ecclesiam, seu prædictum dominum Regem Carolum, & quoslibet alios nomine & pro parte eorum vel alterius ipsorum, cujuscumque conditionis & status existant. Quibus omnibus in nostris plenis dominio & posse per nos vel nostros nuncios habitis & receptis, in continenti liberabimus a carcere, & prædictis domino Carolo & domino Roberto, seu eorum nunciis restituemus, vel restitui faciemus magnificum dominum Philippum principem Tarentinum filium prædicti domini Regis Caroli, & omnes alios captivos, quos habemus, ac omnes civitates, terras, castra, villas, casalia, & quæcumque alia fortalitias & loca, quae & quæ tenemus in Calabria, infra mensem tardius, a die dissolutionis vistarum ipsarum in antea numerandum: & prædicti dominus Carolus & dominus Robertus nobis, aut nostro nuncio, vel nunciis statim liberabunt, assignabunt, vel facient assignari omnes captivos partis nostræ.* Et infra.

IV.

Item per nos, & prædictos dominum Carolum & dominum Robertum ordinabitur in vistis eisdem, quod regnum & terra requi-

(k) Jo. Vil. l. 8. c. 49. (l) S. Ant. ubi sup. (m) Sur. ind l. 2. & l. 5. annal. c. 56. (n) Fazel. post. decad. l. 9. c. 5. (o) MS. Frid. com. Ubald. (p) Summ. l. 3. & alii.

(q) Ext. apud Bonif. l. 9. ep. cur. 20. & MS. arch. Vat. sig. tit. I. tit. Sicil. & Neap. p. 255.

Siciliæ insula permissa Friderico.

De liberandis captivis.

Partis in Sicil. locis restituendis a Carolo.

Liberando a Friderico principe Tarentino.

Reddenda post mortem Friderici Siciliæ insula.

rentur & dabuntur nobis pro filiis & heredibus nostris, ex nobis & prædicta domina Eleonora uxore nostra, favente Domino, proventuris: quam & quod ipsi filii & heredes nostri post obitum nostrum teneant, habeant, & possideant tanquam veri & legitimi successores & heredes nostri, eo quod post obitum nostrum prædicta insula perveniet ad dominum Regem Carolum, si tunc vixerit; & si forte non viveret, ad heredes dicti Regis domini Caroli. Item quod prædicti dominus Carolus & dominus Robertus bona fide promittant, se sic facturos, tractaturos, & curaturos, quod sanctissimus pater & dominus Bonifacius divina providentia sacrosanctæ Romanæ matris ac universalis Ecclesiæ summus Pontifex, reverendi patres venerabilis cœtus dominorum Cardinalium, & dictus dominus Rex Carolus per patentia scripta, ex pendentibus sigillis munita, prædicta omnia & singula accepient, ratificent, & confirment, &c. Datum apud Castrum novum anno dominicæ incarnationis MCCCII. mense augusti, xix. ejusdem, xv. indictionis. [1]

Evolutis post aliquot diebus, Saccam inter & Calatabillotam initum inter Fridericum, Carolum, ac Robertum principes colloquium, in quo ambiguæ nonnullæ pactiones illustratæ ac firmatæ. In primis quo nomine regio Fridericus insigniendus foret, hæc sancita, (a) ut ipse publicis literis profitetur: *Sit & esse debeat titulus noster Rex insulæ Siciliæ vel Rex Trinacriæ, secundum quod placuerit prædicto Regi Carolo, cujus hoc arbitrio & beneplacito reservamus: ita tamen, quod quamcumque prædictarum titulationum elegerit, ea in tota vita nostra, sicut prædicitur, intitulabimur absolute & libere, nulla conditione, aut subtractione, vel additione, vel limitatione, intitulatione ipsa aliquatenus apponenda.* Conventum præterea, ut Carolus Siciliæ Rex cum Romano Pontifice ageret, ut Friderico possessione insulæ Siciliæ abituro, ac posteris regnum Sardiniæ, vel Cypri, aliudve tantarum opum, atque amplitudinis traderetur; adjectæque nonnullæ aliæ iniquiores leges, ad Friderici gratiam compositæ, quas sequenti anno temperatas rescissasve visuri sumus.

(a) Ext. ib.

An Frid. Siciliæ vel Trinacriæ Rex inscribendus sit Car. Regis arbitrio relictum.

V. Bonifacius ad confirmandum initum fœdus sollicitatus.

Solicitatus mox Bonifacius a Friderici oratoribus, ut sancito fœderi robur adjiceret, quamvis Regem Carolum delusum non ignoraret, sive diuturno fatigatus bello, cum omnes conatus frustra consumptos intueretur, jamque magnæ ipsum inter ac Philippum Gallorum Regem discordiæ emergerent; Fridericum in gratiam admisit: initas vero pactiones, cum in iis Romanæ ecclesiæ juribus consultum non esset, ac nonnulla ab æquitate abhorrentia continerent, ni in saniorem formam redigerentur, ab sede Apostolica confirmari non posse respondit: atque ad id hisce literis, pluribus paterni amoris notis aspersis, ipsum adducere enisus est (b).

(b) Lib. 8. ep. cur. 73.

Frederico nato quondam Petri olim Regis Aragonum spiritum una vertiginis, sed salutem.

Habuit nuntiorum tuorum facta nobis nuper assertio, quod ad gratiæ nostræ sinum, & unitatem Romanæ matris ecclesiæ ferventer integrari desideras, a quibus te fecit, & merito, culpa contagium alienum. Expressit etiam ipsorum pro te subjuncta petitio, ut tractatui pacis habito inter dilectos filios nobiles viros Carolum Alanzonii & Valesii comitem, & Robertum primogenitum charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris ducem Calabriæ ex parte una, & te ex altera robur adjicere, per confirmationis nostræ præsidium de benignitate apostolica dignaremur. Et quidem, fili (quem nominare dilectum, nisi justum repugnaret obstaculum, cuperemus) hoc est nostri pastoris officium, hic est pii patris internus affectus, ut te a devio reducamus ad tramitem, pedes eripiamus a lapsu, & reviviscat filius, quem mors animæ, mors utique gravior, occupavit. Nec inest nunc ex tuæ novæ devotionis exordio mentis nostræ præcordiis hic affectus; sed ut novit verus scrutator cordium & hominum non potest latere notitiam, a nostræ promotionis auspiciis ad apostolatus apicem hoc cor nostrum voluit, mens dilexit, anima concupivit, diversasque vias modosve quæsivimus, quibus animæ & corporis tua possemus removere pericula, & te cum integratione status & gloriæ ad portum salutis reducere, cum procellis gravioribus duceharis.

Pluribus verborum officiis. Pontifex suum in Fridericum amorem explicat.

NOTÆ [1] Colloquium illud Saccam inter & Calatabilotam, in quo pax inter Fridericum, & Carolum coaluit, qua die habitum fuerit, definit author anonymus chronici Siculi a Marcene vulgati cap. LXX. recitans literas Friderici, quibus regem se absque addito scribit, testaturque colloquium habitum fuisse die XXIX. augusti. Addit vero historicus inter pacis conditiones unam hanc fuisse, ut Fridericus nudo regis titulo contentus esset.

Quoad literas Joannis de Camera, in annalibus hic num. X. recitatas, animadvertendum est, legi eas pariter in chronico Siciliæ; sed in temporis adscriptione differunt; nam in chronico datæ sunt *Lentini XXIII. septembris prima indictionis*; in annalibus vero sunt *Lenti. XXIII. decembris, I. indict.* Lectionem annalium mendosam judico, cum pace die ultima augusti sancita, ad exitum usque decembris interdicti relaxationem dilatam fuisse, vix credam. Mansi

VI. Tractatum pacis ea forma, qua est, conceptus, confirmari non posse.

Licet autem ad lenitatem pacis, pro qua universalis Ecclesia, cui quamvis indigni præsumus, orat assidue, ex cujus fructu repugnantia tollitur, & verum bonum infallibilis veritatis amatur, zelus nos ferventis charitatis accendat, ut pax super Israel temporibus nostris fiat; præfatum tamen tractatum pacis, ut jacet commode confirmare non possumus, expedientia atque decentia nostra & sedis apostolicæ repugnante: sed si tractatus ejusdem, in principalibus integra remanente substantia, ad reformationem, & emendationem ejus, secundum æquam rationabilemque censuram pro reverentia & honore, ac recognitione debita nobis & eidem ecclesiæ, tuum convertas animum, rectifices intellectum, circa reparationem tui status & nominis, tractatum confirmando prædictum: & alias personam tuam prosecutionibus amplectendo, paternis sine dubitationis anfractu operosis studiis intendemus, ut dragmam gaudeamus invenisse deperditam, & inventa ove, quæ periit, nos & Ecclesia sponsa Christi, in renascentis filii nova propagine placida jucunditate lætemur. Ecce namque ut in benedictionibus dulcedinis te gratia nostra præveniat, & erroris fugata caligine eo libentius atque suavius veritatis semitam ingredi valeas, quo per benignitatis nostræ suffragium tuum benignius atque clementius senseris dispensari certo modo, quem suasit cautela consilii, mandamus & expresse committimus, te ab excommunicationis sententia, qua ligaris, absolvi; & interdictum de insula Sicilia removeri, super matrimonio, contrahendo inter te & dilectam in Christo filiam nobilem juvenem Alionoram natam dicti Regis Siciliæ, de benignitate apostolica dispensantes. Extat de ea re apostolicum diploma (a): cumque Carolus Siciliæ Rex ab ea affinitate suscipienda abhorrerat animo, ad id illum Bonifacius gravibus literis (b) perpulit, ac Fridericum ad pacis studia his verbis hortatus est (c).

Revocandum ad æquitatis leges, ac sum libenter ipsum assensurum.

Certis interea legibus censuras, quibus est devinctus, dissolvi.

(a) Ib. ep. 76.

(b) Ib. ep. 77. 78.

(c) Sup. ep. 73.

VII. Mitti ad eum Salernitanum & Bononiensem electos ad rem componendam.

Præpara igitur cor ad bonum, spiritum rectum in visceribus innova, & nostris exhortationibus ac requisitionibus, quæ profecto tua commoda sapiunt, te coapta; ut cum incremento favoris & gloriæ statui tuo reparatio fructuosa proveniat, læta pax odiorum ruinas impleat, & faciente pacis auctore restauret, quod amarum dissidium a longo jam tempore mutilavit. Et quia mentis nostræ propositum in præmissis vivæ vocis oraculum clarius & expressius exprimit, quam scriptura, dilectos filios Guillelmum Salernitanum & Ubertum Bononiensem electos, ac nobilem virum Jacobum de Pisis familiarem nostrum ad te propterea providimus destinandos, quos tua nobilitas intuitu mittentis devote recipiat, patienter audiat, & relata per ipsos ad terminum votivæ executionis adducat. Dat. Later. VIII. id. decembris anno VIII.

VIII.

Commisit aliis literis suas partes iisdem Guillelmo Salernitano & Uberto Bononiensi episcopis designatis, (d) ut Fridericum latis a Pontifice legatisve censurarum sententiis ritu solemni absolverent; hac tamen data lege, ut is pontificiis voluntatibus in redigendo ad meliorem formam pacis tractatu se accomodaret: *Adjecimus*, inquit, (e) *& expresse subnectimus, quod si Fredericus præfatus circa reformationem jam dictæ pacis nostris requisitionibus & exhortationibus, quas sibi rationabiliter facimus, se finaliter non inclinet in præfatas excommunicationis sententias ipso jure sine aliquo facto hominis relabatur.* Demandata præterea iisdem nuntiis provincia, ut Siculos, Catalanos, Aragonios, aliosve, qui ob susceptas Friderici & Siculorum perduellium partes censuras contraxerant, eo religionis nexu solverent, (f) quamquam eodem ferme tempore Joannes e Camara apostolicus nuntius (qui una cum Guillelmo designato episcopo Salernitano in Castra Caroli Valesii ac Roberti principis fuerat submissus, ut Siculos ad obsequium Regis Caroli & ecclesiæ pelliceret) apostolicarum literarum auctoritate Panormitanis, qui ob initum fœdus se in sedis Apostolicæ fide ac potestate futuros profitebantur, sacrorum usum restituit, ut MS. vetus de rebus Siculis testatur his verbis: (g) *Super relaxatione interdicti, cui dicta insula erat supposita propter rebellionem per Siculos contra Carolum primum attentatam processus, seu literæ emanarunt, ut infra seriosius est descriptum.*

(d) Ead. lib. ep. rur. 74.

(e) Ead. ep. 74.

(f) Ib. ep. 75

(g) MS. vet. Fred. com. Ubald. de reb. Sic. p. 30.

Provido capellano majoris Panormitanæ ecclesiæ dilecto in Christo sibi, Joannes de Camera canonicus ecclesiæ de Castro Bituricensis diœcesis salutem, & sinceram in Domino charitatem.

IX.

Discretionem vestram scire volumus, quod venerabilis & discretus dominus Guillelmus electus Salernitanæ ecclesiæ, & nos a sanctissimo patre & domino nostro domino Bonifacio, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo Pontifice, cum omni devotione & reverentia recepimus literas in hac forma: Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Guillelmo electo Salernitano, & Joanni de Camera canonico ecclesiæ de Castro Bituricensis diœcesis salutem, & apostolicam benedictionem. Illius exemplo, cujus in terris vicem gerimus, nolentes mortem peccantium, sed cupientes potius conversionem eorum fructiferam ad salutem, misereri elegimus potius, quam ulcisci. Cum igitur dilecti filii nobiles viri Carolus natus claræ memoriæ Philippi Regis Francorum comes Andegavensis, & Robertus dux Calabriæ primogenitus charissimi in Christo filii nostri Caroli Siciliæ Regis illustris in ipsius Siciliæ insula contra Fridericum, natum

Pont. lit. de absol. vend. Siculis.

quon-

*quoadam Petri olim Regic Aragonum, & Siculoc, ac alioc in * insulam ipsam rebellem, propter multiplicatoc coram graves & anormec excessus, offensas * in varine contumacias & contemptus, quibus Deum & Romanam ecclesiam, ac præfatum Regem Carolum longo jam tempore in eadem insula & * alterius regni prædicti locic & partibus durius provocarunt, progressi nuper magnifico dignoscantur, ut rebelles ipsi ad devotionem & mandata ejusdem ecclesiæ coacti vel voluntarii, divina suffragante potentia, reducantur, vos illuc accessistic cum eisdem; nos de vestræ discretionic & circumspectionic industria plenam in Domino fiduciam obtinentec, & volentes, ut eo libentius rebelles * itidem civitatec, castra, terræ, & loca tum ipsius insulæ, quam aliarum etiam regni prædicti partium citra Pharum; nec non & circumadjacentium insularum & locorum, & eorum incolæ, quæ rebellia dignoscuntur, redeant ad devotionem nostram & ecclesiæ memoratæ, quo magis nos & illa sibi senserint in misericordiæ pietate propitioc; discretioni vestræ, ut insulac, civitatec, castra, terras, & loca, ac rebellec prædicta, & aliac quascumque personac, quæ in hujusmodi rebellione fuerunt, seu quæ alias rebellibus ipsic contra monitiones, & mandata & inhibitionec sedis Apostolicæ super iis assistere præsumpserunt, impendendo eis auxilium vel favorem, publicum vel occultum, quæ ad nostra & ejusdem ecclesiæ mandata redire curaverunt; possitis vos & quilibet vestrum, per vos vel alium, seu, alios, dum in hujusmodi negotii præstati prosecutione fueritis, auctoritate nostra ad mandata ipsa nomine nostro & ecclesiæ prædictæ recipere; ac omnes sententiac excommunicationum, suspensionum, & interdicti per eandem sedem, vel per ejus legatoc, aut quemvis alium vel alioc auctoritate nostra, ratione vel occasione hujusmodi rebellionis vel guerræ contra eos & ipsorum quemlibet prolatas postquam super iis ad hujusmodi mandata redierunt, relaxare; ac dispensare cum clericic & personic ecclesiasticis ex eisdem, qui interdictum hujusmodi non observando, vel prædictic excommunicationic & suspensionis ligati sententiis divina officia celebrando, vel immiscendo se illis irregularitatem contraxisse noscuntur, præstito a prædictic omnibus juramento, ac promisso per eos, quod super iis stabunt nostris & ecclesiæ memoratæ præcise mandatis, quoties expedire videbitur, faciendis; & quod de cætero ad rebellionem hujusmodi non redibunt, nec aliis in rebellione ipsa præstabunt auxilium, consilium, & favorem, publice vel occulte; liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem; proviso, quod cum constitutis in episcopali dignitate & supra ad dispensationem hujusmodi nullatenus procedatis: illi autem qui, ut præmittitur, absolutionis beneficium ab excommunicationis & suspensionis sententiis fuerunt * prosecuti, & civitatec & castra, terræ & loca, in quibus interdictum hujusmodi fuerit relaxatum, si ad vomitum, quod absit, redierint, eo ipso in similes sententias relabantur, & suspensiones super irregularitate, quas taliter redeuntes contigerit obtinere, nullius ex tunc sint roboris vel momenti. Dat. Anagniæ IV. id. junii pontificatus nostri anno VIII.*

* insula ipsa rebelles

* &

* aliis

* iidem

* consecuti.

X. Panormitani censuris solvi postulant.

Et quia pro parte universitatum, personarum tam ecclesiasticarum quam sæcularium civitatis Panormi, nec non terrarum & locorum diœcesis majoris Panormitanæ ecclesiæ cam omni reverentia, humilitate, & devotione rogati & requisiti fuimus, eas per nos recipi ad mandata prædictorum domini summi Pontificis & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ; ac eis relaxari omnes sententias excommunicationum, suspensionum, & interdicti per prædictam sedem Apostolicam, & ejus legatos, aut quemvis alium seu alios auctoritate apostolica ratione, vel occasione hujusmodi rebellionis seu guerræ, contra eos & ipsarum quamlibet prolatas, & offerendo paratas sub religione debitorum juramentorum super præmissis juxta tenorem prædictarum literarum papalium prædictorum summi Pontificis & sanctæ Romanæ matris ecclesiæ stare mandatis, earum requisitione & petitione, utpote veris, admissis; vobis super præmissis omnibus, & singulis exequendis, faciendis, & complendis in prædicta civitate Panormi, terris, & locis dictæ Panormitanæ ecclesiæ vices nostras duximus committendas: discretioni vestræ ex parte dicti summi Pontificis, qua fungimur, auctoritate mandantes, quatenus forma prædictarum literarum prædicti domini summi Pontificis diligenter attenta, in omnibus observata, vos vel alius seu alii, dum in hujusmodi negotii præsenti fueritis prosecutione loco nostri, prædictas personas dictarum civitatis, terrarum, & locorum prædictæ Panormitanæ diœcesis, tam ecclesiasticas quam sæculares, ad mandata prædictorum domini summi Pontificis & sacræ Romanæ matris ecclesiæ recipiatis; ac eis juxta tenorem prædictarum papalium literarum relaxetis omnes sententias excommunicationis, suspensionis, & interdicti, per eandem sedem Apostolicam seu ejus legatos, aut quemvis alium seu alios, auctoritate apostolica ratione vel occasione hujusmodi rebellionis seu guerræ contra eas & ipsarum quamlibet prolatas; dispensando cum clericis, & personis ecclesiasticis ex eisdem, qui interdictum hujusmodi non servando, vel prædictis excommunicationis vel suspensionis ligati sententiis divina offi-

Conciliantur Ecclesiæ.

officia celebrando, vel immiſcendo ſe illis irregularitatem contraxiſſe noſcuntur; præſtito a prædictis omnibus juramento, ac promiſſo per eos, quod ſuper iis ſtabunt prædictorum domini Papæ & ſanctæ Romanæ eccleſiæ mandatis, ſecundum quod in prædictis literis papalibus continetur. *Datum Lenti XXIII. decembris indict.* I. Confirmati ſunt in eccleſiæ obſequio Siculi ſequenti anno, quo Pontifex Trinacriæ Regis nomen ac decus Friderico, conſtitutis nonnullis legibus, aſſeruit: nunc ad ſubortas Pontificem inter ac Francorum Regem controverſias ſermonem traducimus.

XI. Bonifacius adductus in invidiam apud Gallos.

Exciverat extremo anno ſuperiori, ut vidimus, Bonifacius præſules & doctores Gallicos ad concilium, ut immunitati ordinis eccleſiaſtici, aliiſque regni ordinibus a Philippo Rege & adminiſtris oppreſſis conſuleret, ac malis mederetur. Pupugit ea res Philippum, qui mox vocare in invidiam Pontificem apud Gallos aggreſſus eſt, criminarique Bonifacium eo facto ſupremum Galliarum imperium invadere. Utque ampliora odia Chriſti vicario, regiorum adminiſtrorum flagitia impune patrari ſolita reprimere meditanti, crearet, initis ordinum conventibus, ſciſcitatum eſſe, cui tandem, an ſibi Regi an Pontifici fiduciarias terras acceptas referrent, narrat Jordanus his verbis (a): *Contra Rex aggregans, omnes principes & magiſtratus regni & milites, & prælatos ſciſcitavit a quo ſua tenerent feuda: & cum omnes respondiſſent a Rege Franciæ, tunc ille promiſit corpus & omnia ſua pro libertate regni conſervanda exponere. Similiter & barones promiſerunt pro libertate coronæ. Tunc Rex præcepit nullum theſaurum de regno extrahi, & fecit paſſus diligentiſſime cuſtodiri.*

(a) Jord. MS. Vat. ſign. n. 1960.

De habitis iis ordinum comitiis meminit etiam vitæ Bonifacii ſcriptor, (b) ac ſecutam perturbationem in regno addit. Præſules vero regia potentia territi, qui antea Bonifacium, ut malis regni occurreret, ſolicitarant, pontificiam cauſam prodidere, quærentes (c) quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti, de quibus hæc Jordanus (d): *Eo tempore prælati regni Franciæ, conſilium habentes pro eo, quod ad curiam vocati fuerant, Papæ ſe excuſant, quod theſaurum opportunum non poſſent de regno extrahere: epiſcopos tamen tres pro ſe mittunt, ne poſſint de inobedientia reprehendi. Rex quoque epiſcopum Antiſſiodorenſem mittit, rogans ut ſuſpenderet uſque ad tempus magis poſtea opportunum.* Extant eorum literæ ad Pontificem in MS. Vaticano, (e) & quibus patet, ipſos non indicti concilii juſtas cauſas adverſus regios adminiſtros geſta pontificia in pravam partem argutiis politicis detorquentes, ut par erat, defendiſſe; ſed contra Bonifacium de ſuſcepto revocandæ in Gallias æquitatis, curandæque regiæ ſalutis conſilio querelas fudiſſe, quarum præcipuæ partis hæc eſt ſententia.

(b) MS. vall. ſign. lit. C. n. 25. & n. 79.

(c) Ibid.

Præſules Galli regiis terroribus fracti.

(d) Jord. MS. Vat. ſig. n. 1960.

Decreta ab iis legatio excuſatoria.

(e) MS. bibliot. Vat. ſig. n. 4177. p. 6.

XII. Queruntur velle cognoſcere de oppreſſione regni agendum.

Nobis cæteriſque perſonis eccleſiaſticis ſupradictis, necnon & baronibus, æconomis, ſindicis, & procuratoribus communitatum, & villarum, & aliis ſic juxta præmiſſæ vocationis formam ad mandatum regium hac die martis, decima præſentis menſis aprilis, in eccleſia B. Mariæ Pariſienſis in præfati Regis præſentia conſtitutis, idem dominus Rex proponi fecit cunctis audientibus, palam, & publice ſibi ex parte veſtra fuiſſe inter alia per prædictos archidiaconum, nimirum Narbonenſem, *& literas intimatum, quod de regno ſuo, quod a ſolo Deo ipſe & prædeceſſores ſui tenere hactenus recognoſcunt, temporaliter vobis ſubeſſe, illudque a vobis tenere deberet: nec contenti verbis hujuſmodi ſic mirabilibus, ſicque novis, & inauditis a ſtylo apud incolas dicti regni, ſed ea producere ſatagentes, executionis in actum, prælatos prædictos ac magiſtros in theologia, & profeſſores utriuſque juris oriundos de regno prædicto pro corrigendis exceſſibus; necnon & pro culpis, inſolentiis, injuriis, atque damnis, quæ prælatis, eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis, regularibus & ſæcularibus, in regno conſtitutis eodem & alibi per ipſum dominum Regem ac officiales ſeu balivos ſuos, atque a paribus, comitibus, baronibus, aliiſque nobilibus, univerſitatibus, & populo dicti regni illata prætenditis, emendandis, ad veſtram præſentiam evocaſtis.* Hæc illi: verum quod ad Philippi Regis in Pariſienſibus comitiis concionem ſpectat, qua objectum eſt Bonifacio politicum in Gallias imperium ſibi arrogaſſe; ad creandum illi odium jactatum putamus, detortis nimirum in alienum ſenſum ejus literis, cum inter cætera capita, (f) quæ legato Cardinali ad ſopiendam diſcordiam porrecta, illius mentio habita non ſit. Quod vero ad ea ſpectat, quæ addunt præſules, Bonifacium verba provocaſſe in actum, cum de injuriis atrocibus a regiis adminiſtris inflictis regni ordinibus atque oppreſſione populorum cognoſcere voluit: id ipſi vitio non vertendum conſtat, cum ratione peccati in Deum patrati, ac Regis regiorumque adminiſtrorum jacturæ animarum, non politici dominatus cauſa rem aggrederetur, & ex fide catholica certiſſimum ſit, tam Reges quam cujuſvis ſortis homines ovili Chriſti, Petro ac ſucceſſoribus verbis illis, *Paſce oves meas*, commiſſo, aggregatos Romano Pontifici ſubeſſe, ut ipſos ad felicem æternitatem adipiſcendam regat, eorumque errata juris eccleſiaſtici legibus percellere poſſit. Quibus de rebus plura exempla apud Card. Baronium, & in annalibus noſtris

(f) Ext. in MS. Vat. bibl. ſign. n. 4177.

stris occurrunt, aguntque Theologiæ & sacrorum canonum professores. Redimus nos ad Bonifacium, cujus extant insignes literæ apud Hocsemium, (a) in quibus conqueritur, præsules Gallicanos de adeunda sede Apostolica se excusasse, pluraque in Parisiensibus conventibus a Petro Flote regio consiliario schismatica jactata fuisse: denique illos hortatur, ut spretis politicorum minis ad tuendam ecclesiæ dignitatem ad concilium accedant.

(a) Ext. Hocsem. l. 1. c. 29. in Theobald.

Bonifacius, &c.

Bonifacii lit. ad cler. Gallicanum.

*Verba delirantis filiæ, quantumcumque desideriis maternis infesta, quantavis enormitate fœdata nequeunt puritatem inficere piæ matris, & affectum in filentionis odium provocare maternum: cum in ipsa miseratione amor inveniatur maternales, qui licet de miseratione dolent, naturæ legibus compatiendo filiis, in ipsa miseria consolatur. Sane conturbata sunt universa ecclesiæ pia præcordia in auditu verborum, quæ sub ficta consolationis pallio, recitando quodammoda composita sunt, ut credimus, nomine prædilectæ filiæ ecclesiæ Gallicanæ in matris immaculatæ opprobrium grande malum, quasi ab amico causam quæreret recedendi. Sed legitur quod frustra rete jacitur ante oculos pennatorum. Ecce collectis ex parlamento, Parisius convocato, mendicatis suffragiis, ne ad vocationem sedis Apostolicæ venirent, eorum verborum compositores necessario concludere voluerunt, damna rerum, & minas corporum præcipue prætendendo. Scimus equidem multorum relatione fidelium, nec latet Apostolicæ sedis notitiam, quæ & quanta fuerint in eadem concione narrata, & maxime, quæ * Belial Petrus Flote semividens, & mente totaliter excæcatus, & quidam alii prædicuverint, sanguinem sitientes * Christiani, qui charissimum * Philippum Francorum Regem illustrem trahere nituntur in devium, proh dolor! propinquum, cum tantæ Christianitatis sublimitas erroneo ducatu submergitur, * cui ducatus a cæcis miserabiliter ad mentis interitum, nisi ex alto succurrat divina pietas propinquatur, quod amare luget mater Ecclesia, circa salutem ejus quærens remedium; & meditatione sollicita contra tantæ majestatis naufragium quærit portum.*

* filius Petrus Flote obtrectatorum in Bonif. princeps.
* Christianum
* in Christo filium
* qui

*Verum vos, fratres & filii, si professionis vestræ debitum circumspectis considerationibus attendatis, cujus venenosæ fictionis suggesto in contemptum tantæ matris obedientiæ filialis nervum videmini contundere, ac debitum pervertere statum ordinis clericalis: videmini siquidem secundum dicta eorum spem ponere in terrenis, si timore terrenorum contemnitis cælestia, vel seponitis propter timorem judicum, Christi jugum. Multa præterea superba, iniqua, & schismatica in eadem * fideli congregatione narrata fuerunt per oratores ejusmodi, per quæ velle videbantur distrahere unitatem Ecclesiæ, inconsutilem tunicam domini nostri.* Et infra: *In vestrum verumtamen excusationem advertimus, qualiter detractatores præfati, ut cœptum venenum aspidum festinanter evomerent, in corde & corde loquentes aliqui vix inter se moras loquendi gerebant: verum præcipiti in momento temporis responderunt manna dulcedinis, & venenum aspidis infundentes in Ecclesiæ matris opprobrium, & fucus proprii detrimentum: quin si verba eorum justo librentur examine, eos esse prælatos non indicant, sed indignos quibuslibet prælaturis; nec digni sunt regere, verum non immerito corrigendi. Restat ut colligamus ex verbis, quæ gesta fuerunt absque nostra scientia machinationibus venenosis, ut & vos fictis coloribus ab unione universalis Ecclesiæ abducerent nequiter, vosque contra nos, quos iniquitatis eorum volebant habere complices provocarent. Sed in vanum laborant, & deficient iniquo scrutantes scrutinio sequaces tantæ superbiæ exequendo, disponentes ab Aquilone sedem erigere contra vicarium Jesu Christi. Sed quoniam, ut primus Lucifer, cui non fuit hucusque secundus, cum sequacibus suis occidit, corruet quantacumque fulciatur potentia & secundus. Nonne * diu nituntur principia ponere, qui dicunt temporalia spiritualibus non subesse? Hic jam dictis finem imponimus, fraternitatem vestram in Domino exhortantes, ut spretis temporalibus, & contemptis minis judicum, nobiscum ascendatis ad cor altum: & exaltabitur Deus, qui dissipat consilia principum, & reprobat cogitationes populorum; pro firmo scientes, quod obedientes gratiose videbimus, & contumaces pro qualitate criminis puniemus. Dat. &c.*

* infideli

Plura impia ab iis jactata in conventibus Parisien.

Humana divinis non subesse declamatum.

* duo

Quamvis vero Bonifacius Gallicanos præsules Dei & Ecclesiæ causam, ad perversa politicorum murmura minacia & argutias, deseruisse adverteret; haud tamen indictum concilium dissolvendum ipsi visum est, de quo celebrato hæc ejus vitæ auctor tradit (b): *Anno Domini millesimo trecentesimo secundo* III. *kal. novembris, Romæ Bonifacius Papa celebravit concilium, quod antea per annum & amplius convocaverat, in præsentia prælatorum regni Franciæ, omniumque doctorum regnicolarum cum in theologia quam in juribus canonico & civili*, de iis loquitur auctor, qui vicario Christi potius quam Philippo parere duxerant, *contra Philippum Regem Franciæ memoratum, coruscationibusque multis prævüs contra Regem, nulla pluvia apparuit subsecuta, defeceruntque sibi prælati magni in regno quærentes*

Celebrata a Bonifacio synodus.

(b) Vita Bonif. script. MS. Vall. sig. lit. C. n. 25. & n. 79.

qua

quæ sua sunt, & sibi ipsis ad tempus tantummodo consulentes. [1]

XIII. Ex eo concilio videtur emanasse insignia constitutio, qua Bonifacius ad apostolicam auctoritatem constabiliendam, ac politicorum superbas (a) & impias argutias compescendas pronuntiavit e Petri cathedra, sine hæreseos crimine negari non posse, omnes Christianos Romano Pontifici subesse.

(a) *Lib. 9. ep. cur. 52. extat etiam inter extravag. de majorit. & obed. cap. unam sanctam.*

Insignis Bonifacii constitutio.

Ad perpetuam rei memoriam.

Unam sanctam Ecclesiam catholicam, & ipsam apostolicam, urgente fide, credere cogimur & tenere, nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur; extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, sponso in canticis proclamante: Una est columba mea, perfecta mea: una est matris suæ electa genitricis suæ; quæ unum corpus mysticum repræsentat, cujus corporis caput Christus, Christi vero Deus: in qua unus dominus, una fides, unum baptisma. Una nempe fuit diluvii tempore arca Noe, unam Ecclesiam præfigurans, quæ in una cubito consummata, unum Noe videlicet gubernatorem habuit, & rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur, & unicam, dicente Domino in propheta: Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. Pro anima enim, id est pro seipso capite simul oravit & corpore: quod corpus, unicam scilicet Ecclesiam nominavit propter sponsi fidei sacramentorum, & charitatis Ecclesiæ unitatem. Hæc est tunica illa Domini inconsutilis, quæ scissa non fuit; sed sorte provenit. Igitur Ecclesiæ, unius, & unicæ unum corpus, unum caput, non duo capita quasi monstrum, Christus scilicet & Christi vicarius, Petrus Petrique successor, dicente Domino ipsi Petro: Pasce oves meas. Meas, inquit, generaliter, non singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur universas. Sive igitur Græci, sive alii se dicant Petro ejusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse est, se de ovibus Christi non esse, dicente Domino in Joanne, unum ovile, unum & unicum esse Pastorem.

De gemina Pontificis auctoritate.

In hac ejusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicet & temporalem evangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis: Ecce gladii duo hic; in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse, sed satis. Certe qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis: Converte gladium tuum in vaginam. Uterque ergo in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro Ecclesia, ille vero ab Ecclesia exercendus: ille sacerdotis, is manu Regum & militum; sed ad nutum & patientiam sacerdotis. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subiici potestati: nam cum dicat Apostolus: Non est potestas nisi a Deo: quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt; non ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tamquam inferior reduceretur per alium in suprema: nam secundum beatum Dionysium lex divinitatis est infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem universi omnia æque ac immediate, sed infima per media, inferiora per superiora ad ordinem reducuntur: spiritualem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet, tanto clarius nos fateri, quanto spiritualia temporalia antecellunt: quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur: nam veritate testante, spiritualis potestas ter-

NOTÆ [1] Concilium hoc anno Romæ coactum a Bonifacio qua die cœperit incertum est. Nam anonymus vaticanus, cujus verba recitat annalista, diem III. Kal. novembris indicat; quam lectionem servat Theodoricus Niemius eadem anonymi verba exscribens. Vicissim autem Bernardus Guidonis rer. Ital. to. III. qui circa hoc tempus scribebat, ipsa pariter anonymi verba exprimens, novembris Kalendas legit; quod etiam apud Almaricum Augerium de Biterris in histor. pontif. Roman. vulgata ab Eccardo *inter scriptores medii ævi* to. I. col. 1800. recurrit. Sicut & eandem diem assignat F. Pipinus in chron. Nihil ergo certi de die convocati concilii.

Adfuisse huic Gallicanos episcopos, illos qui pontificiarum partium erant, ex anonymo vaticano affirmat annalista. Vix tamen credo Gallicanos præsules cum tanto vitæ suæ discrimine adsistere voluisse concilio, quod in regem suum convocatum norant. Cum præsertim Philippus omnes viarum exitus observari mandaverit, ne quid equorum atque pecuniæ e regno suo Romam veheretur; quod eo consilio ab eo præstitum, ne regni sui præsules ad concilium irent. Ideo vel anonymus vaticanus in ea re asserenda falsus fuit; vel eos tantummodo præsules designavit, quos, teste Nicolao Triveto annales tunc scribente, Gallicani præsules ad pontificem miserunt. Vel denique verbis illis obscuris anonymi nil aliud designatur, nisi quod apertius exprimit continuator Martini Poloni scribens, *de diversis mundi partibus & maxime de regno Franciæ prælatos convocat*, (ad concilium) *quos tamen rex Franciæ venire prohibuit*. Forte tamen adfuit ex Gallis archiepiscopus Burdegalensis, qui cum in conventu Parisiensi a Philippo coacto, pontificias partes strenue defendisset, Philippi odium propterea incurrit. Igitur prompte se & clam a regno subripuit, & sub ementitis vestibus ad pontificem venit. Rem totam habes ex F. Pippino in chron. lib. 4. cap. 41. Porro archiepiscopus iste dein Philippi gratiam recepit, ut ejusque favore pontifex sub Clementis V. nomine renunciatus fuit. MANSI

terrenam potestatem instituere habet & judicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia & ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Jeremiæ: Ecce constitui te hodie super gentes, & regna, &c. quæ sequuntur.

*Ergo si deviat terrena potestas, judicabitur a potestate spirituali: sed si deviat spiritualis minor a suo superiori: si vero suprema a solo Deo, non ab homine poterit judicari, testante Apostolo: Spiritualis homo judicat omnia; ipse autem a nemine judicatur. Est autem hæc auctoritas, etsi data sit homini, & exerceatur per hominem, non humana, sed potius divina potestas, ore divino Petro data, sibique suisque successoribus in ipso Christo, quem confessus fuit, petra firmata; dicente Domino ipsi Petro: Quodcumque ligaveris, &c. Quicumque igitur huic potestati a Deo sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo, sicut Manichæus, fingat esse principia, quod falsum & hæreticum esse judicamus: quia testante Moyse, non in principiis, sed in principio cœlum Deus creavit & terram. Porro subesse Romano Pontifici * omni humanæ creaturæ declaramus, dicimus, & diffinimus omnino esse de necessitate salutis. Dat. Later. XIV. kal. decembris anno VIII.*

Omnes Christianos subesse Pontifici pronuntiatum.

* omnem humanam creaturam

Torsit adeo hæc constitutio Francorum Regem, ut Clemens V ad acerbum ejus ingenium placandum hæc sanxerit (a): *Regi, & regno per definitionem, & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit,* Unam sanctam, *nullum volumus, vel intendimus præjudicium generari; nec quod per illam Rex regnum, & regnicolæ prælibati amplius ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quam antea existebant.* Hæc Clemens. At cum Bonifacius nil ea constitutione novarit, veteresque Romani Pontifices, cum ita Dei gloria, & reipublicæ Christianæ necessitas posceret, non in aliis modo regnis ac Romano Imperio, sed in Galliis etiam sceptra e stirpe in stirpem transtulerint, ut in annalibus suis ostendit Card. Baronius; constat Clementem Bonifacii constitutioni memoratæ nil detraxisse.

Conqueritur de ea sanctione Philippus.

(a) Extravag. meruit c. 2. de privil.

XVI. Cæterum Pontifex erga Philippum, etsi ab officio optimi principi discedentem, moderate admodum se gessit. Cum enim Philippus præsules accessu ad sedem Apostolicam arceret, non illum expresso nomine (quamquis contrarium perperam nonnulli auctores scripserint b) censuris defixit, sed forma generali, quæ omnes universim complectebatur, ex veteri more, Romam adeuntibus injuriam inferentes anathemate percuilit (c).

(b) Henr. Rebdor. & alii. Tacito nomine censuris defixus.

(c) Lib. 8. ep. sur. 41.

Bonifacius &c. ad perpetuam rei memoriam.

Excommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus sancti, auctoritate quoque beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, & nostra omnes illos, qui ad sedem Apostolicam venientes, vel redeuntes ab ea capiunt, spoliant, vel detinere præsumunt, aut impedimentum aliquod exhibent, quominus ad eamdem sedem libere cum personis, bonis, & rebus suis veniant & redeant ab eadem, etiam si imperiali aut regali fulgeant dignitate, seu cujuscumque alterius fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status: non obstantibus quibuscumque privilegiis & indulgentiis eis, vel eorum alicui, vel aliquibus ab Apostolica sede sub quavis forma vel tenore concessis, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, quæ prorsus tollimus & revocamus omnino ad hoc, quod contra hujusmodi nostram sententiam & processus per ea nequeant se tueri, quominus includantur in eis!

Jactum in eos anathema qui accessu ad sedem Apost. venientes arcent.

Declaramus insuper omnes prædictos & alios, qui per se, vel suos officiales seu ministros, aut per alios incolis Imperii, regnorum, seu terrarum suorum, vel transeuntibus per ea, undecunque oriundis, ad sedem venientibus memoratam, vel redeuntibus ab eadem equitaturas limitant vel subtrahunt, quæ deferunt seu reportant pro suis opportunitatibus vel expensis, vel quævis alia, res, & bona; aut aperiunt literas, vel auferunt, seu taxant numerum personarum, vel familiarium, vel quantitatem expensarum, aut evectionum; vel alias directe vel indirecte, talibus venientibus, vel redeuntibus impedimentum, vel obstaculum præstare præsumunt; impeditores fore ad dictam sedem venientium & redeuntium ab eadem, & anathematis & excommunicationis sententiam incurrere supradictam; ipsosque sic ligatos a sacramentorum perceptione nunciamus exclusos: districte præcipientes, & ut nullus ea ipsis ministrare præsumat, nec etiam sacramentum pœnitentiæ nisi in mortis articulo constitutis; sed nec tunc, nisi de stando mandatis Ecclesiæ, satisfactione vel sufficienti cautione præmissis. Eos vero, cujuscumque fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si archiepiscopali vel episcopali dignitate præfulgeant, qui contra hujusmodi nostrum præceptum talibus vel eorum alicui sacramenta, vel sacramentum aliquod præsumpserint ministrare, excommunicationis & anathematis sententia innodamus, eisque interdicimus prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officium: prædicentes aperte impedientibus & contemptoribus supradictis, nos gravius contra eos spiritualiter & temporaliter, prout expedire viderimus, processuros; &c. Actum Laterani in festo dedicationis basilicæ Principis Apostolorum de Urbe pontificatus nostri anno VIII.

Aut molestiam exhibent.

XV. Carolus Andium comes pollicetur fratrem Pontifici conciliaturum.

(a) Bonif. l.9 ep. cur. 16.

Joannes tit. SS. Marcellini & Petr. presbyt. Card. legatus missus in Galliam.

(b) Lib 8. ep. cur. 43.

Redigere ad officium, sacrarum pœnarum metu objecto, Philippum studebat: utque nullas communis Christianorum parentis partes prætermitteret, atque etiam Carolus Andium comes, e Sicilia in Gallias ad fratrem Regem rediturus, novas turbas compositorum sponderet; (a) mox Romana synodo celebrata, Joannem tit. SS. Marcellini & Petri presbyterum Cardinalem in Gallias, devexo jam anno, legatum misit, (b) cum eo ipsum munere ob egregias suas virtutes strenue perfuncturum speraret: *Clara*, inquit, *multiplicis merita probitatis, & virtutum dotes exuberet, quibus superni Numinis munere, a quo universorum charismatum dona proveniunt, nosceris insignitus, attenta consilerationis indagine perscrutantes, ea qua in desideriis gerimus, tuæ discretionis industriæ libenter committimus exequenda; firma ducti fiducia, spemque indubiam obtinentes, quod circa executionem hujusmodi vigilanter & solerter intendes, ac operosæ sollicitudinis studium exhibebis. Dat. Laterani VIII. kal. decembris anno VIII.* Illum vero, quo majori cum dignitate munus exerceret, pluribus prærogativis ornavit (c).

(c) Ib. ep. cur. 45. &c.

(d) Ibid. ep. cur. 70.

Philippi absolvendi provincia legato demandata.

Potissimum vero potestatem tribuit, ut Galliarum Regem, qui se anathematis & censurarum vinculis devinxerat, solveret: (d) *Cum te*, inquit, *ad partes Franciæ, certis tibi commissis negotiis fiducialiter destinemus; & intelleximus, referentibus fide dignis, quod princeps magnificus Philippus Rex Francorum illustris excommunicationis est vinculo innodatus; discretioni tuæ absolvendi Regem ipsum, cum ab eo fuerit requisitus, juxta formam Ecclesiæ, a quibuscumque excommunicationum sententiis a canone, seu alias nostra vel prædictorum nostrorum Romanorum pontificum auctoritate prolatis, quas idem Rex incurrisse dignoscitur, plenam & liberam præsentium auctoritate concedimus facultatem. Datum Laterani VIII. kal. decembris anno VIII.*

Sprevit Rex veniam deposcere. Divina in eum ultio.

Deficiunt ob eo Belgæ, & Francos passim cædunt.

Robertus Atrebati comes magna clade fusus.

(e) Jo. Vill. l.8. c.56. Ptol. Luc. in annal. S. Ant. 3. p. tit. 20. c.8. §.19.

Sprevit Philippus culpæ in Pontificem & ecclesiasticos commissæ veniam deprecari, ut sequenti anno videbimus. Sed quid inter hæc ei accidit? Rebellantibus Belgis, qui ob graviora imposita vectigalia, quæ rogatus jam ante Rex tollere detrectarat, post cæsos populari seditione Gallos, inhumanamque exercitam in eos carnificinam, qui in eorum urbibus morabantur, Atrebati comes (e) cum Gallicæ nobilitatis delibato flore in Brugenses perduellionis auctores duxit: cumque præcipiti militari furore equitatus Gallicus in pedestres Belgarum turmas, qui nullo equitatu muniti erant, se effudissent, in fossas arte ab hostibus comparatas corruit, densatisque imprudenter, atque elidentibus sese agminibus, a Belgis Galli trucidati sunt, de qua strage hæc Jordanus (f): *Apud Bruges propter illicitas exactiones ab officiali regio, ad valente reclamatione apud Regem, minutus populus, contra majores insurgens, seditionem commovit. Ad hos motus corrigendos a Rege Franciæ sub Jacobo S. Pauli mille viri in armis & amplius missi sunt, qui a Burgensibus reverenter suscepti sunt: sed informati Burgenses, quod prior officialis Regis se jactasset, quod plurimos Burgensium in crastino suspendi faceret, desperatione concepta, enorme facinus præsumpserunt: evasit tamen officialis prædictus hujus cædis incentor. Expulsa quoque gente Regis, Guidonem Namurcii Guidonis comitis Flandrensis filium in suum defensorem & dominum vocaverunt, qui Theutonica vallatus multitudine eos ad bellandum fortius animavit. Tunc missus est contra eos Atrebati comes. Franci, videntes adversarios venire pedites, quasi textores & mechanicos despiciunt, & a monte super pedibus absque belli ordine in eos ruentes, a lanceis Burgensium primi irruentes in mortem coacti sunt, cæteris turpiter fugientibus. Comes autem Atrebatensis, a guardiano fratrum Minorum denudatus, & triginta vulneribus confectus invenitur, & in quadam proxima capella monialium sepelitur.*

(f) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960.

Seditionis Belgicæ causæ.

Ascribit divinæ justitiæ S. Antoninus, (g) Roberti comitis mortem, ut qui diploma apostolicum, de quo a nobis pluribus actum est, in ignem conjecisset: *Rex*, inquit sanctus auctor, *non permisit bullas publicari, immo familiares Regis literas apostolicas ei*, nimirum nuncio, *abstulerunt, ipsum de civitate licentiantes & de regno. Comes autem Artensis, qui tunc vivebat, quia hoc accidit ante debellationem ejus & mortem in bello supradicto, literas ejus accipiens, in ignem projecit in contemptum Pontificis: propter quod justo Dei judicio male periit, sicut & Joachim Rex Hierusalem comburens dominicas literas.*

(g) S. Ant. 3. p. tit. 20 c.8. §. 15. & alii.

Divinæ in Robertum comitem justitiæ exemplum.

(h) Vost. Flor. hist. Jo. Vill. l 8 c.55. Paul. Æmil. in Phil. Meyer. in Fland. & alii.

Ea porro gravis Gallorum clades non tam hostium fortitudini, quam Numinis divini arcanæ voluntati adscripta. Unde Matthæus Westmonasteriensis, hæc aliorum auctorum testimonio comprobata scribit (h): *Miro modo pedestribus equestres, domini subditis, lanarum textoribus acies loricata, firmamentum formidini, regnum municipio non audebat nec valebat resistere. Acta sunt hæc v. id. julii juxta Curtray.* Circumferente se illius victoriæ fama, mox alii Belgæ, quos in officio terror continuerat, sumptis armis, Gallos ex urbibus suis & municipiis pepulerunt.

Quam impares essent Gallis victores.

Pulsi reliquo Belgio Galli.

Philippus in eos ducit exercitum, ac recedere cogitur.

Acceptæ cladis dolorem & ignominiam ulturus Galliarum Rex, potentissimo succinctus exercitu in Belgium ad redintegrandas amissas res provolavit: sed cum

ex-

exhaustæ laboribus & fame copiæ in dies debilitarentur, tecedere inglorius coactus est, (a) eum Belgæ ad tuendam libertatem animis conjunctissimi essent.

(a) Jo. Vil. l. 8 c. 58. & alii.

XVII. Productum inter Scotos & Anglos bellum.

Exercebar etiom bellum atrox Anglos & Scotos: ad quod extinguendum scribit Westmonasteriensis (b) Eduardum oratores ad Galliarum Regem misisse, ut de pace inter ipsos concilianda statueret: sed Gallum respondisse, tantam rem sine duodecim parium consilio decerni non posse. Qui cum novis bellis impliciri essent, reque aliquandiu extracta convenissent, respondere dirimi controversiam non posse, nisi fœderati Scoti interessent. Addit auctor, ita emergentibus novis turbis, discusso pacis consilia fuisse. Et sane Pontificiæ literæ od Scotiæ præsules datæ, quibus carpit ipsos, pacis consilia retardare, demonstrant Eduardum ad concordiam inclinasse (c).

(b) Westm. Flor. hist. hoc anno.

Solicitatus Philippus Rex ob Eduardo, ut concordiam ineat, rem extrahit.

(c) Lib. 8. ep. 213.

Bonifacius, &c. episcopis per regnum Scotiæ constitutis.

Objurgati a Bonifacio præsules Scoti ipsos, bellum Scotos inter & Anglos alere.

Nostis quidem, & plurimorum, quinimo universorum fere notitia non ignorat, quod peccatis exigentibus, multiplicata jam longo decursu temporis gravis discordia inter vos & alios incolas dicti regni ex parte una, & charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem illustrem & regnum Angliæ ex altera, dudum ex diversis causarum subortu generibus; quarum vos incentores, fautores, & nutritores præcipuos communis tenet opinio; utrumque regnum in guerrarum discrimine posuit, & magnam hinc inde animarum, & corporum læsionem, utinam non exterminationem, induxit. Verum cum ex iis nos & Romana mater ecclesia multiplicibus afficiamur angustiis, & gravibus molestiis perturbemur, ac Terræ sanctæ, quam meataneis oculis depressam, utinam non prostratam, cum anxietate respicimus, dispendia, & turbationes immineant; nos exemplo illius, qui de populo suo, fomitibus odiorum exclusis, voluit in eo pacis superseminari consilia, solicitudinem nostram libenter exponimus, & studia nostra desideranter convertimus & labores, ut sedatis scandalis, & discordiis amputatis, vera pax, & plena concordia hinc inde, dante Domino, reformetur.

Jussi fluere paci.

Ideoque fraternitatem vestram monemus, & hortamur attente, per apostolica vobis scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandantes, quatenus attendentes, quod dum vos tantorum malorum culpa reddit obnoxios, dum Scoticanum populum, cujus vos decet esse ductores providos, & salutiferos doctores, sicut oves errantes per devia tempestatum obducitis, & in angustium desolationis irreparabilis incitatis, multum fama vestra deperit, & saluti; oculos, mentes, & actus vestros erigatis reverenter ad Dominum, & de scandalorum invitis vos & prædictum populum ad salutis, pacis, & concordiæ semitas reducentes, studia vestra diligenter, & solicite convertatis: ut rancoribus exclusis & odiis, ac derelictis scandalis, pacis amœnitas, & tranquillitatis commoda, Domino faciente, proveniant perpetuis, dante ipso, temporibus duratura; sic vos in præmissis diligenter, & efficaciter habituri, quod odisse scandala, & promovere pacem, vos laudanda opera evidenter ostendant; & nos providentiam vestram exinde commendare merito valeamus, nec cogamur super iis aliud remedium adhibere. Dat. Anagniæ id. augusti anno VIII.

Cum vero Eduardus præteritis bellis ærarium exhausisset, a Bonifacio obtinuit, (d) ut triennalium decimarum Hiberniæ atque Angliæ, ecclesiasticis impositarum ad levanda Romanæ ecclesiæ onera, mediam partem in usus suos derivaret: *Volentes*, inquit, *ut tu in effectu percipias, quod erga te gerit in hac parte nostræ mentis affectus; & eligentes potius in nobis ipsis egere, ut opportuna tibi, quæ super hoc possumus, subsidia ministremus, medietatem totius hujusmodi decimæ prædictorum trium annorum tibi in hujusmodi sublevationem sumptuum & laborum, præsentium auctoritate concedimus de gratia speciali. Reliquam vero medietatem nobis & ecclesiæ prælibatæ*, nimirum Romanæ, *remanere volumus pro nostris & ejus oneribus & necessitatibus supradictis. Dat. Later. XV. id. martii anno VIII.*

Decimas Angliæ partitur Bonifacius cum Eduardo.

(d) Ib. ep. 34.

Nec levibus turbis concussa fluctuabat Germania, cum Moguntinus, Coloniensis, Trevirensis archiepiscopi, una cum Palatino comite Rodulpho & Bavariæ duce societate inita, ab Alberto descivissent, atque in eos Albertus superioris Germaniæ vires effudisset: primum enim comitis Palatini ditionem ferro flammaque evertit: deinde in Moguntinum duxit, atque ad pacis recipiendas leges compulit, quas hoc anno initas Australis (e) historia, Rebdorfius, (f) & alii tradunt: quas certe ex afferendis Bonifacii literis sequenti anno constabilitas colligitur, quo nimirum Alberto Imperium asseruit. Insigne vero miraculum accidisse narrant Trithemius (g) & Serarius (h) dum Moguntiacus principatus vastaretur. Cinxerat obsidione arctissima Albertus Bingionum oppidum, atque in cœnobio S. Ruberti castra locaverat, captoque oppido, cum exercitus monasterium omnibus vacuum reliquisset, duo milites, si quid reliquum erat prædaturi, cum omnia lustrassent, in sacras ædes irruperunt: cumque ex iis sceleratior imaginem Deiparæ corona redimitam, quæ aliquot lapillis fulgebat, conspexisset, sacrilegas manus injecit; sed quo supplicio divinitus percussus sit, ex Trithemio ipso accipiamus.

XVIII. Albertus armis principes electores eccl. domat.

Vastat Palatinatum.

(e) Austral. hist. hoc ann.
(f) Henr. Rebdor. in annal. hoc ann.
(g) Trithem. in chron. Sponh. hoc ann.
(h) Serar. Mogunt. rer. l. 5. in Gerardo 2.

Erat, inquit, *eo tempore in ipsa eccle-*

sia ante introitum chori, qui fuit in inferioribus super terram non elevatus, ut modo, ad meridiem versus claustrum, altare in honore S. Catharinæ virginis & martyris consecratum, super quod in muro artenaliter excavata imago beatissimæ Dei genitricis virginis Mariæ satis decenter fuit depicta, coronam habens in capite, in qua erant quatuor lapides crystalli, muro & coronæ artificialiter infixi, & quintus in pectore ipsius imaginis. Cum ergo fures illi nihil in ecclesia reperissent, unus eorum, ne omnino vacuus abiret, altare prædictum ascendit, & effodere de corona Virginis ipsos crystallos cœpit, cui alter increpando dixit: Quid facis, a miser: desine spoliare Matrem misericordiæ, per quam, si nobis salus contingere debet, & non per aliam, gratiam poterimus invenire. Cujus increpationem sacrilegus & impius ille contemnens, postea quam crystallos de corona effoderat quatuor, etiam quintum de pectore sacræ Virginis effodere cœpit. Mira res accidit: mox ut impius ille sacrum pectus violare præsumpsit, imago sudare per totum cœpit. Quo viso sacrilegus aliquantulum horruit: sed obduratus in malitia, a cœpto crimine non cessavit. Evulsit ergo de sacro pectore imaginis lapidem: quo avulso, mox sanguis lacte mixtus, de ipso vulnere in magna copia secutus, erupit. Quo viso infelix ille totus inhorruit, prosiliensque de altare, pulverem in ecclesia collegit, & vulnus imaginis, ne flueret sanguis cum lacte, obstruere cœpit. Quanto autem obstruere sacræ Virginis pectus vulneratum amplius conabatur, tanto majore exuperatione lac cum sanguine emanavit.

Divina de sacrilego ultio.

Imago Deiparæ læsa fluit divinitus sanguine.

His visis, impius ille de ecclesia cursim exiit, & currens ad Nahum fluvium velut amens factus, præcipitans semetipsum submersit. At vero socius ejus confestim aufugit: qui tamen postea reversus rei ordinem magistræ ac monialibus dicti cœnobii narravit. Superveniens autem sacerdos quidam, qui eo die ibidem celebraverat, & videns miraculum tantæ novitatis, corporale ante imaginem explicuit, & lac cum sanguine profluente collegit. Hunc vero sanguinem cum lacte in vitreo vase conservatum usque in præsentem diem in sæpedicto cœnobio vidimus, quem etiam manibus propriis ad petitionem abbatissæ de veteri vase confracto in vitrum novum transposuimus.

Publico autem confestim miraculo, Rex Albertus, qui adhuc fuit in oppido Bingen, cum cæteris principibus ad monasterium S. Ruperti accessit; vidensque tam horrendum facinus, obstupuit: & pro restauratione cœnobii in honorem B. Virginis multa dona contulit. In memoriam vero hujus miraculi capella in honorem Dei Genitricis ibidem constructa est, in qua imago super altare sæpius interea renovata cernitur. Addit auctor Albertum, debellato Moguntino archiepiscopo, Trevirensem & Coloniensem facile oppressisse, atque imperiis durioribus parere coegisse.

Ecclesia in qua miraculum contigit, magnis opibus ab Alberto aucta.

XIX. Ardebat eodem tempore bellis civilibus Ungaria, & Christianorum discordiis evertebatur, quæ infidelium excursionibus attrita vix e tot cladibus assurgere potuerat, dum Wenceslaus junior Regis Boemiæ filius electionis, Carolus vero successionis jure freti, miserum regnum inter se ferro flammaque partirentur. Cui malo crescenti confirmantique sese in dies remedium adhibiturus Pontifex, miserat jam ante legatum Cardinalem, cujus gesta hoc anno describit his verbis Australis historiæ auctor (a): *Cardinalis dictus Nicolaus Ostiensis a latere domini Apostolici Bonifacii missus ad prædictos Reges concordandos, honorifice Austriam transiens, Ungariam intrat: & omnes archiepiscopos, episcopos & prælatos ejusdem regni auctoritate apostolica convocat, & de pace regni consilio eorumdem, in quantum potest, cogitat & pertractat. Sed in hujusmodi negotio nihil proficiens, Ungaria exit, Viennamque in partibus Austriæ est reversus: ubi nuncios solemnes dirigit ad prædictum dominum Papam Bonifacium, sui negotii tractatus per ordinem deferentes.*

Wenceslaus juniae electionis Carolus successionis jure de Ungaria certant.

(a) Histor. Austral. hoc ann.

Labores frustra consumpti a Cardinale ad conciliandam pacem in Ungaria.

At Pontifex & muneris apostolici, & supremi in Ungariam dominii causa, controversiam æquitate dirimere decrevit: atque ad Boemiæ Regem scripsit, (b) ut si quæ jura in Pannoniam contenderet, non illa ferro persequeretur, sed in Romana aula disceptaret. Cumque idem Rex sibi Regis Poloniæ titulum arrogasset, graviter ipsum arguit, jussitque abjicere.

(b) Lib. 8. ep. cur. 27.

Vo. Regi Boemiæ illustri.

Dilectum filium magistrum Ulricum de Pabenia doctorem decretorum, canonicum Pragensem nuntium tuum, & literas regias, quas ipse nobis ex parte tua detulit, paterna benignitate recepimus, & ipsarum literarum tenore diligenter inspecto, & auditis iis, quæ dictus nuntius coram nobis exposuit viva voce, ex eis in summa percepimus, quod ad hoc tua tendebat intentio, tuaque id petitio postulabat, ut tui nati negotium quem in Regem Ungariæ concorditer & canonice proponis electum, & te ac tuos & suos in hac parte sequaces in benevolentiam nostram reciperemus & gratiam; ac tibi & ipsis adjutores, directores, favorabiles, & benignos nos in ipso negotio redderemus.

Rex Boemiæ sibi ac filio Wenceslao Bonifacium conciliare nititur.

Sane, fili charissime, sicut alias tibi per literas nostras scripsisse meminimus, regnum Ungariæ, tam nobile hactenus tam præclarum in spiritualibus & temporalibus, modernis temporibus, heu, multipliciter collapsum agnoscitur, & quasi datam in prædam,

Respondet ad petita Bonifacius ac miserum Ungariæ statum exponit.

dam, per Cumanorum, Tartarorum, schismaticorum, & paganorum hostiles incursus, ac propter dissensiones; & novitates periculosas, noviter attentatas in ipso, ex quibus discriminose vastatur, fere ad nihilum est deductum: sicque nos, hit non sine gravi mentis amaricatione recensitis, desiderantes, prout nobis ex officii debito summe apostolatus incumbit, super eis de salubri remedio providere, ad procurandam in ipso regno pacem, quæ vinculum charitatis existit; & ad tollenda inde dissensiones, & scandala, quæ miserabilem desolationem inducunt, venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Ostiensem episcopum Apostolicæ sedis legatum, religione præclarum, virum magni consilii, & grande Romanæ membrum ecclesiæ, cujus præsentiam nobis non absque magna incommoditate subtraximus; duximus pridem illuc cum plenæ legationis officio destinandum; teque per ipsum & literas nostras hortati fuimus diligenter, ut nonnulla, quæ circa præfatum natum tuum dicebantur minus provide attentata, prudenter corrigeres per te ipsum, & regali providentia emendares; ac tam tu, quam tui & nati memorati sequaces acquiesceretis ipsius legati salubribus monitis reverenter, vosque beneplacitis coaptaretis ipsius, qui ad dictum regnum, ut pacis angelus nuntiusque salutis, accessit; significantes tibi, quod si qua jura in eodem regno aliisque provinciis tibi vel nato memorato competerent, ea prosequeremini eorum nobis, illa disponebamus illibata servare, nec minuere, sed augere.

Missum ad illum componendum legatum Cardinalem.

Significasse ut quæ a filio in regno Ungarico tentata erant, emendaret, Si quæ jura in Ungariam contenderet in aula pontificia disceptaret.

XXI. *Licet autem legatus ipse multos propterea non solum mentales, sed etiam corporales subierit solicitudines & labores, qui apud Deum erunt meritorii, & gloriosi fructus eorum; non tamen, ut sperabamus, quietis & pacis effectum per viam compositionis, vel concordiæ amicabilis labores & solicitudines hujusmodi habuerunt; nec alias etiam regni prædicti status, ad quietis commoda est reductus: quinimo guerrarum turbines in regno ipso, proh dolor! invalescunt.*

Sedem Apost. omnium Regum & principum æquitati non defuturam.

Attendentes igitur, quod thronus apostolici culminis constitutus est a Domino super Reges & regna, ut æquitatis virga unicuique tribuat, prava dirigat in directa, & morbis, qui fomentorum non recipiunt medicinam, asperius medicamen apponat; super petitione tua prædicta deliberatione præhabita diligenti eidem nuntio in præsentia fratrum nostrorum viva voce respondimus, tibique præsentibus respondemus, quod personam tuam paterna, & speciali sumus benevolentia prosecuti, & proponimus tam tua quam nati prædicti jura conservare ubilibet, ac tibi & ei sine juris alieni præjudicio plenitudinem debiti favoris impendere, dum tu & natus ipse filialis devotionis affectibus, & gratis ac laudabilibus operibus vos nostris & Apostolicæ sedis beneplacitis coaptetis.

*Verum cum longo jam tempore dilata sit reformatio dicti regni, deformati taliter & collapsi; & a tempore obitus claræ memoriæ, * Vvatislai Regis Ungariæ; ac deinde dum Andreas in eodem regno se pro Rege gerebat, charissima in Christo filia nostra Maria Regina Siciliæ illustris ad se, ac dilectum filium nobilem virum Carolum nepotem ejus, præfatum regnum asseruerit, & adhuc asserat pertinere de jure; hujusmodi petitionem tuam propositam, ut præfertur, absque juris injuria, & alieno præjudicio ad gratiam exauditionis admittere non valemus. Sed iis, qui in regno præfato jus se proponunt habere, nos ad reddendam justitiam convertentes, per alias literas nostras te ac Regimum, nepotem ipsius, ac filium tuum prædictos, vestrumque sequaces, & alios, qui sua crediderint interesse, de quibus expedire viderimus, per peremptoriæ citationis edictum, proponimus ad nostram facere præsentiam evocari, ut cum omnibus juribus, actis, & munimentis, hujusmodi negotium contingentibus, compareatis legitime coram nobis, recepturi justitiæ complementum, & facturi quæ pro bono statu dicti regni duxerimus ordinanda.* Extant de his ad legatum Cardinalem literæ, (a) quibus data imperia de accersendis judicio apud subsellia apostolica sceptri Ungarici æmulis. Functum suis partibus legatum, ac Regibus Wenceslao & Carolo, edicto proposito, diem indixisse, tradit Australis historia (b). Ut vero anno insequenti lata sit a Bonifacio sententia ad Caroli gratiam, ac jura hereditaria electionis juribus potiora pronuntiata fuerint proximo anno dicetur: nunc de alia regni Polonici controversia addemus, Bonifacium superioribus literis (c) illam Wenceslao seniori Boemiæ Regi movisse, denuntiasseque ut arrepti Regis Poloniæ nominis causas ac jura aperiret. Perquot pontificiæ literæ.

* Ladislai

Mariæ Reginæ & nepotis Caroli jura potiora esse insinuat.

Sui esse consilii ad controversiam dirimendam Carolo & Wenceslao ad causam dicendam diem constituere.

(a) Ib. ep. cur. 28.

(b) Austr. hist. hoc ann. Henr. Rebdorf. in annal.

(c) Ib. ep. cur. 27.

XXII. *Ad hæc ignorare te nolumus, quod cum in prædictis tuis literis te Regem non solum Boemiæ, sed etiam Poloniæ duxeris describendum, causa nobis exinde magnæ turbationis advenit, dum auctoritate propria, quinimo temeritate non modica, non vocatus a Domino tamquam Aaron; sed Apostolica sede matre omnium & magistra contempta, ad quam provinciæ Poloniæ pertinere noscuntur, regium in ipsa Polonia nomen usurpas, te Regem Poloniæ nominando. In quæ autem crimina assumptio falsa regiæ dignitatis, immo & simplicis magistratus, ac seditio & commissio violentiæ cum armis incidant, quibus subiciendi sint pœnis talium patratores, non est opus exprimere, quia id nota & vetustissima decreta sanxerunt.*

Perstringitur Wenceslaus, Poloniæ regis nomen usurpasse. Contemptam ea in re Sedem Apost. ad quam eæ provinciæ spectant.

Ne

XXIII. *Ne igitur tu te tantæ temeritatis audaciam in tuæ salutis dispendium, præfatæ sedis injuriam, & plurimorum scandalum absque dubitatione præsumptam, dissimulare quodammodo videamur; magnificentiæ tuæ per apostolica scripta sub spiritualibus & temporalibus pœnis, quas si contrarium feceris, tibi volemus inferre districtius prohibemus, ne te ulterius Regem Poloniæ nomines, sigillum regium sub intitulatione Poloniæ regni assumas, vel utaris assumpto; neque privilegia, immunitates, feuda, donationes, bona, & jura quæcumque in ipsa Polonia, vel aliqua ejus parte concedas, aut tamquam Rex Poloniæ quicquam agas. Nos enim tibi paratos offerimus ad manutenendum, & conservandum jura, si qua in ipsa Polonia ostenderis tibi competere legitime coram nobis. Dat. Anagniæ IV. id. junii anno VIII.*

Objectis gravibus pœnis a-surpatum Polonici regni titulum abjicere jubetur.

XXIV. Vertebatur ea de regno Polonico controversia inter Wenceslaum, & Wladislaum Lokteckum: ad quam illustrandam superioribus gesta temporibus delibanda visa sunt. Revocarat (a) in Poloniam intermissum diu regium decus Primislaus, atque a Jacobo Swinka corona fuerat redimitus anno Christi MCCXCV. cumque divulsas Poloniæ provincias conjungere ac restituere regno pristinum splendorem anniteretur, comparatis ut referunt historici, (b) ab Othone marchione Brandeburgensi insidiis, cæsus est: huic publicis regni comitiis subrogatus (c) Wladislaus Loktekus, non tamen adhuc regia inunctione delibutus. Is vero cum militari licentiæ fræna effunderet, ob raptus virginum & ecclesiasticorum extorsiones censuris ab Andrea Posnanien. episcopo defixus, quamquam postea iis solutus esset, tanta arsit invidia, ut initis Posnaniæ ordinum conventibus, illi imperium in Poloniam abrogatum (d) sit; ac Poloniæ (e) regnum splendida legatione decretum Regi Boemiæ delatum fuerit: quo is admisso, profectus in Poloniam a Jacobo Gnesnensi archiepiscopo Gnesnæ Polonici regni insignibus ornatus est, tum Riesæ Primislai filiæ nuptiis confirmata auctoritate, Wladislaum bello est insectatus: qua occasione usi Russi irrupere in Poloniam, ac Sandomiriensem tractum evastarunt. Wenceslaus porro in Wladislaum potius, quam Russos impetus effudit, pepulitque Polonia. Ejectus itaque Wladislaus peregrinationem ad limina Apostolorum suscepit: dein in Ungariam se contulit, e qua post multas rerum conversiones irrepsit in Poloniam, ac regnum recuperavit: de quo in tomo sequenti agemus.

Variæ rei Polonicæ conversiones.

(a) Miechov. lib. 4. c. 1. Chromer. lib. 11. Alex. Guagnin. in comp. chr. Polon. in Primisl.

Primisl. revocato apud Polonos regio fastigio cæsus.

(b) Id. ib.

(c) Ibid.

Subrogatus Wladislaus. Dein solio ejectus.

(d) ibid.

(e) Miechov. l. 4. cap. 1. Dubrav. hist. Boem. lib. 18. Chron. lt. 11. Alex. Guagnin. in Wencesl.

XXV. Quo ad Othonem memoratum marchionem Brandeburgensem attinet, incurrerat is in Germania Bonifacianæ constitutionis censuras una cum Conrado marchione Brandeburgensi, qui a clero pecuniarum vim ingentem corraserant: cumque denuntiatam censurarum religionem elusissent, præsules anathema ipsis eorumque in crimine sociis incusserunt, atque ex auctoritate apostolica eorum terras interdicto perculerunt: quo facto Magdeburgum, ut eorum furori se subducerent, confugerunt. At marchiones clerum & monachos ad divina celebranda minis & terrore compulerunt: constantiores partim ejecere, partim bonis exuere. Quod facinus cum sedi Apostolicæ delatum esset, Bonifacius Landulpho S. Angeli diacono Cardinali eam provinciam demandavit: illeque spoliatos bonis restitui, exules revocari, ac sententias ut rite latas, donec crimen digne expiatum esset, observari jussit: ac, si qui forent restituti, iterum pellerentur, eosdem marchiones anathema incursuros pronuntiavit: quæ sapienter a legato Card. decreta probavit Pontifex, (f) ac Magdeburgensi Bremensique archiepiscopis, & episcopo Lubecensi, objecta censurarum religione, ut marchiones Brandeburgenses solemni ritu anathematis nota inustos promulgarent, denuntiarentque a cæteris fidelibus declinandos, donec exules suis ecclesiis, dignitatibus, ac bonis restituissent, atque ab sede Apostolica in gratiam Ecclesiæ admitti promeruissent; tum etiam ejectos habere commendatos, ac pro iis restituendis strenuam operam navare jussit.

Ut Wenceslaus Rex Boemiæ Polonico sceptro donatus sit, Otho & Conradus march. Brandeb. ab ecclesiasticis injusta extorquent vectigalia. Censuris devincti a præsulib. ipsos damnant exilio. Angelus dia. Card. A.S.L. ad restituendos ecclesiasticos jussus incumbere.

(f) Lib. 8. ep. cur. 14.

In marchiones censuræ renovatæ.

XXVI. Ut pertinaces in suscepto scelere infringere, legumque severitate coercere studuit Bonifacius, ita criminis pœnitentes, atque in gratiam admitti flagitantes, amantissime excepit. Exercuerat in Tridentinam ecclesiam gravissimam tyrannidem, ac Philippum episcopum exulare coegerat, Maynardus (g) Charinthiæ dux & Tirolis comes, ac pluribus ob id censuris defixus diem suum obierat: cujus nefariis vestigiis ipsius filii Otho, Ludovicus, & Henricus, cum aliquandiu institissent, demum urente conscientia, Romano Pontifici ad expiandum rite crimen, sarciendaque illata damna paratissimos se obtulerunt. Qui Aquilejensi patriarchæ provinciam injunxit, (h) ut prænobiles hosce viros, expiata facti religione, sacrorum communioni restitueret.

Maynardus Charinthiæ dux Trid. ecclesiæ invasor in scelere extinctus.

(g) Lib. 8. ep. 219.

Ejus filii veniam a Pontifice postulant.

(h) Lib. 8. ep. 219.

Patriarchæ Aquilejensi.

Dudum propter occupationes & usurpationes multiplices quorumdam bonorum & jurium episcopatus & ecclesiæ Tridentinæ, per quondam Maynardum ducem Karinthiæ & comitem Tyrolensem, dum viveret primo, ac postmodum per Othonem, & Ludovicum, & Henricum ejus filios, qui ipsius genitoris eorum vestigia in hujusmodi sunt excessibus imitati, contra Deum & justitiam attentatas, cum multo gravamine venerabilis fratris nostri Philippi episcopi Tridentini ejusque ecclesiæ; quos ipsi Maynar-

Datæ ea de re ad patr. Aquil. lit. Quæ in pœnas & censuras incoslæ fuerant.

nardus, & filii etiam alias multimodis molestiis, spoliationibus, & excessibus gravibus perturbarant: diversi excommunicationum, & privationum feudorum & advocatiarum, honorum, bonorum, & jurium contra eosdem Meynardum, Othonem, Ludovicum, & Henricum, ac liberos & posteros eorumdem, necnon & plerosque alios participes excessuum prædictorum; ac interdicti ipsorum Meynardi, Othonis, Ludovici, & Henrici, & nonnullas alias terras; tam per sedem Apostolicam, quam per delegatos ipsius fuerunt, exigente justitia, processus habiti, & sententiæ promulgatæ.

Verum quia, sicut nuper accepimus, præfati O. L. & H. saniori ducti consilio, cupientes a devio excessuum eorumdem in viam redire rectitudinis & salutis, ad satisfaciendum sufficienter de præmissis se offerunt; nos, qui libenter ad salutem intendimus animarum, & statum quietum & prosperum eorumdem episcopi & ecclesiæ affectamus, nec in remotis de hujusmodi conditione negotii plenam, ut expedit, valeamus habere notitiam; de circumspectione tua, cui de vicino ea, quæ circa hæc consideranda fuerint, clarius innotescunt; ac de commodo & quiete præfatæ ecclesiæ Tridentinæ, tuæ suffraganeæ, credimus esse curæ, plenam in Domino fiduciam obtinentes; fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, tuam super hoc conscientiam onerantes, quatenus considerata forma satisfactionis præfatæ, ad quam iidem Otho, Ludovicus, & Henricus asserunt se paratos, necnon & aliis, quæ circa hæc fuerint attendenda; si id utilitati, honori, & commodo eorumdem episcopi & ecclesiæ cognoveris expedire, ipsique O. L. & H. impleverint quæ promittunt; per te vel per alium, seu alios a dictis excommunicationum sententiis generaliter, seu specialiter promulgatis, eosdem ac alios ad requisitionem ipsius episcopi absolvas juxta formam Ecclesiæ consuetam. Privationum quoque aliasque sententias in ipsos per sedem Apostolicam, vel ejus auctoritate prolatas, ac omnes processus habitos contra eos occasione prædicta relaxare ac revocare procures. Volumus tamen, & præsentium tenore decernimus, quod si Otho, Ludovicus, & Henricus præfati, ac alii in eosdem relabantur excessus, in similes excommunicationum & privationum sententias, quas ex nunc in eum casum ferimus contra eos, incidant ipso facto; easque illos excommunicatos & privatos ut prius per te, vel per alium, seu alios publice nunties in locis, de quibus videris expedire. Dat. Anagniæ VII. kal. septemb. an. VIII.

Demandata patriarchæ Aquileiensi in gratiam admittendi provincia.

Tradita dissolvendarum pœnarum auctoritas.

XXVII. Traductus recenter fuerat patriarcha ex Patavino episcopatu, atque in ea dignitate collocatus (a), quam in reconciliandis Ecclesiæ hisce, principibus est auspicatus: cumque de admotis ecclesiarum regimini viris insignibus mentio occurrerit, non præterimus a Bonifacio patriarchatus Constantinopolitani juribus Leonardum insignitum: (b) *De te*, inquit, *tunc, sicut prædicitur, ecclesiæ S. Bartholomæi memoratæ*, Venetiarum nimirum, *plebano, Constantinopolitanæ ecclesiæ de fratrum nostrorum consilio, & apostolicæ potestatis plenitudine providemus, te in patriarcham & pastorem præficientes Constantinopolitanæ ecclesiæ prælibatæ, curam & administrationem ipsius tibi spiritualiter & temporaliter committendo: & subsequenter tibi per venerabilem fratrem nostrum L. episcopum Albanensem munus consecrationis impendi, & deinde pallium, insigne videlicet pontificalis officii, de corpore B. Petri sumptum, per te cum ea, qua decet, instantia postulatum, per dilectos filios nostros Matthæum S. Mariæ in Porticu, Landulphum S. Angeli, Franciscum S. Mariæ in Cosmedin, & Petrum S. Mariæ Novæ diaconos Cardinales fecimus assignari; firma spe, securaque concepta fiducia, quod præfata Constantinopolitana ecclesia, superna tibi clementia suffragante, per tuæ providæ circumspectionis industriam, & providentia circumspectæ solertiam studiosam defendetur a noxiis, præservabitur ab adversis; &c. Dat. Laterani II. kal. aprilis anno VIII.* Cum vero Constantinopoli, quæ a Græcis obtinebatur, sedere non possent patriarchæ, ipsi Cretensem Ecclesiam contulit (c).

(a) Ib. ep. 507.

Leonardus patriarcha Constantinop. a Bonifacio creatus.

(b) Ib. ep. 86.

Ut pallium e Cardinalium manu acceperit.

(c) Ib. ep. 85.

Ne vero divinus cultus judicum vitio exolesceret, hæc sanxit (d).

(d) Lib. 8. ep. sur. 21. est. etiam inter extravag. De sent. excom. c. Provide.

Ad perpetuam rei memoriam.

Provide attendentes, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur; quodque sunt nonnulli judices nimis prompti ad proferendas easdem etiam in negotiis sive causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quam ex charitatis radice perspicuis indiciis, procedere arguuntur; quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur & laudes, nec ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris; adolescentes, & parvuli participantes rarius sacramenta minus inflammantur & solidantur in fide, fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum; præsentis constitutionis providemus edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponantur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate quacumque occasione vel causa, seu quovis quæsito colore; pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores seu officiales,

Judices ecclesiastici, temere anathema incutientes coerciti.

Vetitum ut nullus locus pecuniarum causa interdicto ecclesiastico percelli possit.

les, quocumque nomine censeantur, aut incolæ, seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum, seu quantitatem non solverunt hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane, si secus hactenus extitit attentatum, vel contigerit attentari; illudque revocamus omnino. Non obstantibus &c. Datum Anagniæ 11. kal. junii anno VIII.

XXIX. Concilium a Tolet. archiep. celebratum.

(a) Mariana de reb. Hisp. l. 15. c. 5.

(b) Cod. MS. bibl. Vall. sign. lit. C. n. 18. pag. 47. &c.

Decreta in eos, qui preces sacerdotibus indictas non fundunt.

Et in amoribus impuris irretitos.

Hoc anno habitum in Hispania episcoporum conventum provinciæ Toletanæ, actionum moderatore Gonsalvo Toletano præsule, in nobili municipio Pennefielis nomine ad Durium sito, scribit Joannes Mariana (*a*), atque legum in eo editarum caput perstringit. Verum in hujus concilii actis, quæ apud nos extant (*b*), non Gonsalvus, sed Ægidius archiepiscopus appellatur. Decretum in eo est, ut clerici, qui diebus singulis preces horarias canonicas, nullo justo impedimento districti, Deo persolvere prætermitterent, nec moniti culpam emendarent, sacerdotii redituum parte privarentur, vel munere exercendo interdicerentur. Secunda lex in clericos concubinarios, incussis acrioribus pœnis, lata. Tertia vero hæc est, quam ad confundendam ocivatorum perfidiam, demonstrandumque quis tunc in Ecclesia cultus vigeret, afferendum censuimus.

Quia dominus noster Jesus Christus corpus suum discipulis tradidit manducandum, cum dixit: Accipite & manducate ex hoc omnes: Hoc est enim corpus meum; cujus exemplum sancta mater Ecclesia pie statuit, & provide ordinavit, ut vere pœnitentibus & confessis, corpus Domini humiliter postulantibus, potissime ad patriam ab hoc sæculo migrantibus tanquam viaticum præbeatur; & nonnulli, quibus animarum cura est commissa, in suæ animæ periculum in officio sibi commisso adeo negligentes existunt, quod morientes propter eorum culpam & negligentiam sine pœnitentia & Eucharistia recedunt, quod dolentes referimus, ab hac vita; statuimus & mandamus, ut quicumque reus in hoc inventus fuerit, suo beneficio perpetuo privetur.

XXX. Vetitum dominicum corpus porrigere, nisi de exhomologesi præmissa constiterit.

Sancitum est quarto canone, ne sacerdotes dominicum corpus ulli porrigerent, de cujus exhomologesi sacerdoti facta sibi exploratum non esset: *Quia scriptum est secundum Apostolum: Probet se unusquisque, & sic de pane illo edat, ex quo manifeste docemur, quod nullus corpus Domini debet suscipere, nisi fuerit per cordis contritionem, oris confessionem, & operis satisfactionem probatus, alias autem suscipiens judicium sibi manducat; & nonnulli verentes ruborem sacerdotis potius quam Dei timorem, sua occultant scelera & peccata propriis sacerdotibus, dicentes apud fratres vel alios se confessos & sic corpus Domini indigne suscipiunt, fallentes semetipsos, cum sacerdotes decipiunt, qui in die judicii, de eis tenentur reddere rationem; statuimus & mandamus, ut aliqui sacerdotes corpus Domini suis parochianis præbeant, immo in eorum ruborem & verecundiam expresse denegent, donec de eorum confessione sibi fuerit * . . . ut quos Dei timor a malo non revocat, eos rubor coerceat disciplinæ.*

* exploratum:

XXXI. Objectæ sacerdotibus, pœnitentum crimina divulgantibus, pœnæ.

Insignis S. Augustini sententia de confessione auriculari.

Inflictæ quinto sacerdotibus pœnæ, qui eo temeritatis prorumperent, ut insinuata per confessionem sacram crimina patefacerent: *Quia juxta verbum Jacobi, qui ait: Confitemini alterutrum peccata vestra; quilibet Christianus tenetur confiteri proprio sacerdoti, quæ confessio lapsis post baptismum tanquam secunda tabula conceditur in subsidium animarum: & nonnulli sacerdotes suæ salutis immemores & suscepti officii ignari peccata non ut hominibus, sed ut locum Dei tenentibus confessa, quæ juxta verbum Augustini, dicentis; Nihil in hoc mundo minus scio, quam id, quod in confessione scio; tamquam scita, cum vere juxta Domini verbum debeant dici non scita, propalant & revelant; ne excessus tanti criminis transeat impunitus, statuimus & mandamus, quod si qui tam nefandi criminis rei inventi fuerint, tanquam deportati & in metallum damnati perpetuo carceri mancipentur, pane & aqua pro vitæ sustentatione solummodo reservatis.*

XXXII. De tuenda libertate ecclesiastica.

De decimis.

Sexto ad vindicandos ecclesiasticos a laicorum grassationibus jussum, ut omnes episcopi provinciæ Toletanæ, constitutionem Bonifacianam de ea re editam promulgarent. Septimo imperatum parochianis, ut decimas religiose solverent: *Ordinamus ut omnes parochiani de suis prædiis & prædiorum cultis, ac arborum fructibus, hortis, & de aliis natura vel cultura humana ex terra nascentibus, nec non & de animalibus; insuper & de omnibus utilitatibus, utpote caseo, lana, cera, melle, & aliis inde provenientibus, & de omnibus aliis licite acquisitis decimam, tamquam portionem Domini, eam ministris Christi sine qualibet diminutione persolvant.*

XXXIII. Conficiendis azymis ad sacra facienda.

Octavo vetitum est panem azymum, consecrandum nisi a sacerdote, aut eo præsente, confici: *Quia dominus noster Jesus Christus, qui est panis vivus, qui de cœlo descendit, grano frumenti se comparavit, cum dixit: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, ideo tradunt sanctorum patrum decreta, quod panis, qui consecrandus est in altari, non fit nisi ex farina, alias & ex granis frumenti id est tritici elicita, & ex aqua pura & limpida aspersa*, & infra, *statuimus & ordinamus, ut sacerdotes per se, si commode pos-*

*possit, vel saltem per alios idoneos ministros ecclesiæ, ipsis tamen præsentibus, massam ex farina triticea tantum & aqua pura * .. fermenti vel alicujus alterius, ei appositione conficiant, & inde hostias faciant, quæ debent in corpus Domini consecrari.*

* sine

XXXIV. Consultum neophytis.

Proxima lege fulminatum in usurarios. Decimo Judæis & Saracenis ad Baptismi sacra accedentibus consultum, ne bonis spoliarentur quibus ante susceptum Christianum nomen potiti essent. Undecimo decretum, ut S. Ildefonsi in Toletana provincia dies sacer ageretur: *Quia mater Verbi & Salvatoris nostri domini Jesu Christi gloriosa ac semper virgo Maria, capellanum ac suæ virginitatis specialem præconem beatum Ildefonsum patriarchalis Toletanæ ecclesiæ præsulem ac rectorem, post sui assumptionem descendens de cœlo empyreo corporaliter visitavit ac donis & muneribus spiritualibus decoravit in signum spiritualis dilectionis & amoris; & quos Mater Dei diligit & honorat, nos tenemur diligere, ac etiam honorare; statuimus & ordinamus, ut per totam Toletanam provinciam ejus festivitas tamquam præcipua, seu duplici officio solemniter celebretur*. Eadem verba Baronius ex eodem concilio in suos Annales transfudit, ubi de S. Ildefonso instituit orationem (a).

Indictus S. Ildefonsi sacer dies.

(a) Baron. annal. to. 7. ann. 657. n. 42.

Adjecere patres, ut infra notaræ preces singulis diebus ad elicienda beatissimæ Virginis suffragia canerentur: *Cum humana fragilitas propter sui corruptionem vivere nequeat absque culpa, testante Hieronymo, res contra naturam pene sit * & sine peccato aliquis vivat, & lapsi per peccatum solum post Domini recursum habeant ad vitæ dulcedinem sanctam Virginem gloriosam, quam tenemur omnes requirere tamquam matrem Misericordiæ cum hymnis & canticis gloriosis; ideo inde suæ laudis præconium daximus taliter ordinandum, ut singulis diebus post completorium cantetur, Salve Regina, in qualibet ecclesia alta voce cum versu: Ora pro nobis, & orationibus: Concede nos famulos tuos. Item: Ecclesiæ tuæ; & pro summo Pontifice oratio: Deus omnium fidelium; & pro Rege nostro oratio: Quæsumus omnipotens Deus.*

De implorandis Deiparæ suffragiis.

* ut

Constitutum est decimo tertio, ut Henricus Ferdinandi quondam Castellæ & Legionis Regis filius de ereptis Toletanæ & Segobiensi ecclesiis possessionibus restituendis rogaretur; ac filia Regis Lusitani pariter ad reddenda ablata ecclesiæ Conchensi solicitaretur: si vero alii proceres in ea re delinquerent, censurarum rigor in eos distringeretur. Lata quoque in eos anathematis sententia, qui ecclesiasticos ad pugnam provocarent: *Cum Rex pacificus Christus Jesus, qui pacem venit docere in * mundum, Ecclesiam suam in petra fidei solidatam pacis vinculo firmaverit, & in ea episcopos vel prælatos & alias personas, quas instituit & suam pacem dedit, & quæ reliquit, quorum * anima secundum Ambrosium sunt fletus & lacrymæ, & pro Dei populo noscuntur solum orationi & jejunio deputati; & nonnulli de sui potentia confisi, instigante diabolo, in Dei opprobrium & contemptum jam dictos prælatos & Christi ministros non solum injuriis afficere * est tamquam * jus mortis diffidare in personis propriis non verentur; non attendentes, quam ignominiosum eis existat, si bene adverterent, arma contra tales assumere, quibus arma uti Veritate eis in persona *... prohibente cum dixit: Converte gladium tuum in locum suum. Et alibi: Mihi vindictam, & ego retribuam; ideo nos tranquillitatem, & pacem in Ecclesia Dei servare volentes, ne concussis columnis ædificium corruere censeatur, statuimus & mandamus, quod si aliquis cujuscumque dignitatis, conditionis, vel status existat, diffidaverit, vel diffidatum tenet, vel tenuerit episcopum præsentem, vel canonicum ecclesiæ cathedralis, aut socium, & admonitus diffidationem non revocaverit, excommunicetur, & denuncietur domino archiepiscopo ut supra; & nihilominus terra ejus ubicumque eam habuerit in provincia Toletana per diœcesanum loci subiiciatur ecclesiastico interdicto. Actum est apud Pennam Fidelem III. id. maii anno Domini MCCCII. &c.*

XXXVI. Repetendis e principum manu ecclesiarum bonis.

* mundo

Provocantibus clericos ad singulare certamen incussum anathema.

* arma

* sed

* rent

* Petri

I.

(a) Jo. Vill. l. 8. c. 63. Antonin 3. p. tit. 20. c. 8. § 20. Vita Bonif. MS. Vall. sig. lit. C. n. 25. & n. 79. & alii. (b) Lib. 9. ep. cur. 21.

Albertus confirmatur a Pontifice Rex Roman.

(c) Lib. 9. ep. cur. 5. & lib. privil. Rom. eccl. to. 1. p. 8.

Solemni ritu gesta res hoc ann.

(d) Annal. Domin. Colm. chr. hoc ann. (e) Lib. 9. ep. cur. 21.

RExcruduit adeo hujus sæculi anno tertio indictione prima inter Bonifacium Papam ac Philippum Galliarum Regem discordia, ut Gallorum & Columnensium factione, pellectisque in conjurationem Campanis, Pontifex in hostium suorum potestatem ceciderit, qui paulo post morbo correptus e vivis excessit. Sed antequam lugubrem historiam attingamus, quæ extremo hoc sui pontificatus anno gesserit, percurrenda sunt. Detrahentibus (a) palam Gallis de pontificatu Bonifacii, confirmavit (b) ipse Alberto Germanicum sceptrum, quamvis antea ipsum ut Adolphi Regis cædis auctorem ac fœdifragum, judicio postulasset, (c) sive illi coronam sine maxima populorum strage & Christiani orbis periculo eripi non posse prævideret, sive contra Francorum Regis sibi adversantis potentiam fortissimum propugnatorem comparare meditaretur. Rem hoc anno perfectam tradit Card. Baronius, quæ superiori inchoari potuit; consentitque annalium Dominicanorum (d) scriptor: *Venerunt*, inquit, *nuntii Alberti Regis Romanorum, nuntiantes ei, quod dominus Papa prædicasset in manifesto, quod esset verus Rex Romanorum, & dilectus filius ejus.* Ad quæ confirmanda illustrandaque adducendæ visæ sunt literæ pontificiæ, quibus in gratiam eum admisit, regiumque ipsius solium firmavit (e).

Alberto Regi Romanorum illustri ad perpetuam rei memoriam.

II.

Pontificiæ de Alberto in Regem approbato literæ.

Patris æterni Filius Dominus Jesus Christus, cujus licet immeriti vices in terris gerimus, misericordiæ benignitatem exercens, ut in ejus beneplacita feramus jugum apostolicæ servitutis, viam nos humilitatis edocuit, nosque suorum doctrinis mandatorum instruxit, ut ipsius vestigia, qui patiens & humilis est atque misericors, quantum patitur humana fragilitas imitemur. Nos itaque ipsius exemplo dirigi cupientes, quos ad nos fiducia devota reducit, libenter brachiis paternæ benignitatis amplectimur, illisque sinum mansuetudinis & misericordiæ non negamus, dum eis præsertim devotionis & humilitatis instantia suffragatur.

Rodulphi patris Alberti in Rom. eccles. studia perpendit.

Profecto dum fidem & devotionem divæ memoriæ Rodulphi Regis Romanorum patris tui, quibus ipse dum viveret, erga sedem Apostolicam studuit cum sinceritate vigere, ad memoriam nostræ considerationis adducimus; dum clara & provida magnificentiæ tuæ studia, per quæ diebus istis gratificari Deo, & ipsi sedi cum summa devotionis & humilitatis promptitudine decrevisti, diligentius intuemur; suggerit nobis horum fervens instantia, ut erga te mansuetudinem & misericordiam exercentes, statui tuo salubriter ad laudem divini nominis, honorem & exaltationem sanctæ matris Ecclesiæ, sacrique Imperii, ac tranquillitatem & pacem fidelium, auctore Domino, consulamus.

Promissa ab Alberto fidissima obsequia & publicam imperii pacem.

III.

Ut Albertus a principibus electoribus Rex fuerit designatus.

Dudum siquidem claræ memoriæ Adulpho Rege Romanorum de hac luce subtracto, & per ejus obitum Romanorum regno vacante, principes ecclesiastici & sæculares, ad quos translato olim Romanorum Imperio de Græcis per sedem Apostolicam in persona magnifici Caroli in Germanos futuri Romanorum Regis, in Imperatorem postmodum promovendi, electio pertinet; te in Romanorum Regem unanimiter & concorditer elegerunt: tuque hujusmodi electioni de te factæ consentiens, fuisti more Romanorum Regum apud Aquisgranum in Romanorum Regem postmodum coronatus: & deinde fere per quinquennium exercuisti administrationem regiam, sicut prædecessores tui legitime ac concorditer in Romanorum Reges electi exercere solent hactenus, postquam apud dictum locum Aquisgrani, ubi hoc fieri consuevit, coronati fuerunt.

Aquisgrani regium insigne acceperit.

IV.

Postulatus judicio ob cæsum Adolphum misericordiam implorarit.

Verum cum medio tempore nonnulla contra te super iis ad nostram audientiam deducta fuissent, certis a nobis adversus te processibus propterea subsecutis, tu devoti & prudentis more filii de solita patris benignitate confidens, super iis non judicium sed misericordiam humiliter implorasti; nihilominus offerens te paratum tuam, prout posses, super eis ostensurus innocentiam, & alias nostra & dictæ sedis beneplacita & mandata facturum. Præstitisti quoque nobis & eidem sedi fidelitatis & obedientiæ juramentum, & nonnulla etiam alia promisisti, & juramento firmasti, quæ tam a prædicto patre tuo, quam a prædecessoribus ejus Romanorum Regibus jurata, promissa, facta, recognita, & concessa fuerunt, sicut hæc & alia in duabus patentibus literis tuo sigillo signatis, quæ in ipsius archivio conservantur ecclesiæ, plenius continentur. Cumque vicem geramus illius, qui sedens ut Rex, circumdante exercitu, est mœrentium consolator, & omnipotentiam suam parcendo & miserando maxime manifestat; devotione ac humilitate tua grataanter inspecta, viam mansuetudinis, misericordiæ, ac dulcedinis erga te potius elegimus, quam rigoris, ut apud nos & ecclesiam memoratam obedientia humilis tibi prosit; sicut obesse debent contemptoribus inobedientia, & contemptus.

Officia sua addixerit ecclesiæ. Fidem ad illius imperio obstrinxerit.

Concessa a Rodulpho & veteribus Imp. corroborarit.

Interjectisque nonnullis, quibus conqueritur, multa a Gallicæ aulæ politicis in se temere jactata, subdit.

V.

Ad gloriam igitur omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & bea-

ta

Qua verborum forma Rex Rom. confirmatus.

tæ ac gloriosæ sempeeque virginis Mariæ, beatorum quoque Apostolorum Petri & Pauli; & ad honorem & exaltationem sanctæ Romanæ ecclesiæ ac Imperii prædictorum, & prosperum statum mundi; de fratrum nostrorum consilio, præsente quoque prælatorum & aliorum copiosa multitudine curialium, auctoritate apostolica, & de apostolicæ plenitudine potestatis, te in specialem filium nostrum recipimus & ecclesiæ memoratæ, ac in Regem Romanorum assumimus, in Imperatorem, auctore Domino, promovendum; volentes & statuentes, ut de cætero talis filius Rexque Romanorum existas, in Imperatorem, ut præmittitur, promovendus; & quod pro tali ab aliis habearis, tibique sicut Romanorum Regi electo legitime, & Aquisgrani coronato obediri debere ab omnibus, & singulis sacro Romano subjectis Imperio, sicut pareri solet & debet prædecessoribus tuis Romanorum Regibus, legitime intrantibus, & a præfata sede hactenus approbatis: supplentes omnem defectum, si quis aut ratione formæ, aut ratione tua vel tuorum electorum personarum, seu ex quovis alio ratione vel causa, sive quocunque modo in hujusmodi tua electione, coronatione, ac administratione fuisse noscatur. Omnia insuper & singula, per te vel alios de mandato tuo facta & habita in administratione prædicta, quæ alias justa & licita extitissent, ita valere decernimus & tenere, sicut si administratio ipsa tibi competiisse legitime nosceretur.

Qui intercesserant in Alberti electione defectus supplet Bonifacius.

VI. Hortatur Albertum ad explicanda in ecclesiam grati animi officia.

Excellentiam itaque regiam monemus, rogamus, & hortamur attente, ac obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus ad ipsum Deum & præfatam ecclesiam matrem tuam mentem & oculos tuos dirigens reverenter; ac benignitatem nostram dictæque matris, qua præventus agnosceris, devota meditatione considerans, illamque conscribens in sacrario tuo pectoris, inibi sub recognitione debita perpetuo permansuram; sicut Christianissimus catholicusque princeps fide præclarus, charitate fervens, devotione sincerus, & judicio rectus, eamdem ecclesiam & libertatem ecclesiasticam ubilibet summo studio, totisque viribus revereri & colere studeas ac tueri, & grata & grandia ipsi ecclesiæ pro gratis & grandibus impensis tibi muneribus recompenses: populos quoque in æquitate judices, & dirigas in terris tibi subjectis gentium nationes ad bonum; ac alias commissa tibi regni & Imperii gubernacula congruis temporibus sic laudabiliter & utiliter exequaris, quod æternæ vitæ præmium, illius tibi dextera suffragante, a cujus misericordia omne datum optimum & omne perfectum donum descendit, exinde consequi merearis: & præfata ecclesia te gratum & utilem filium repræsentes, ac de bono semper in melius in ejus dilectione concrescas, tuique fama nominis latius in gentibus extollatur.

Gerendum præclare Imperium.

Nulli ergo, &c. nostræ receptionis, statuti, suppletionis & constitutionis, &c. Dat. Lateran. 11. kal. maii anno IX.

VII. Romani Imperii populi Alberto obsequi jussi.

Scriptis eadem verborum forma literis ad clientes Romani Imperii, Alberto ut justo Regi Romanorum, ad imperialem apicem evehendo, obsequi jussit (*a*). Tum principes electores Coloniensem, Trevirensem, Moguntinum archiepiscopos; Wenceslaum Regem Boemiæ, ducem Saxoniæ, marchionem Brandeburgensem, comitem Palatinum Rheni eumdemque Bavariæ ducem est adhortatus, (*b*) ut in agnoscendo Rege Romanorum Alberto pontificiis voluntatibus se accommodarent: ea enim in re summam ab Apostolica sede gratiam inituros. Ut vero Alberti armis & potentia adversus Gallorum Regem adversarium suum uteretur, omnia fœdera, quæ ille antea cum Regibus ac principibus fecerat, rescidit: (*c*) tum eumdem monuit, (*d*) ut illata antea ecclesiasticis damna sarciret, eorumque jura pristinæ amplitudini restitueret: archiepiscopos vero Moguntinum, Trevirensem, & Coloniensem ex æquo pacisci jussit.

(*a*) Reg. post eand. ep.

(*b*) Id. ib. Electores principes ad id sollicitati.

(*c*) Eod. l. 9. ep. cur. 22.

(*d*) Ib. ep. cur. 23.

Cæterum Albertum electoribus archiepiscopis damna non resarcivisse, quamvis ea omnia, quæ inflixerat a tempore, quo bellum in Adolphum Regem gesserat, ex Pontificis voluntate reparaturum esset pollicitus; sed studio pacis & concordiæ communi consensu a læsis partibus condonata, remissasque injurias, ex literis III. non. junii datis (*e*) colligitur, quibus Wertingensi & vallis Uterinæ abbatibus Cisterciensibus provinciam dedit, ut si sponte Alberto a passis injuriam venia data esset, ipsum ac sequaces censurarum religione solverent.

Pacis studio acceptas injurias remittunt Alberto.

(*e*) Ep. cur. 28. Albertum absolvi jubet Pontifex.

VIII.

Illum porro Pontifici officia a Regibus Romanorum præstanda exhibuisse observat Cardinalis Baronius in MS. notis ad hunc annum (*f*): *Albertus Imperator per suas literas, datas, Norimbergæ sub hoc anno, fecit homagium Papæ, & juramentum fidelitatis, confirmavitque omnia privilegia & donationes factas de terris per prædecessores; fuitque ab ipso Pontifice confirmatus in Imperatorem, ut habetur libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ.* Producendæ ea de re ex eodem Vaticano codice visæ sunt Alberti Regis Romanorum literæ, (*g*) quibus Romanum Imperium ab sede Apostolica traductum in Germanos agnoscit, atque ab ea Romanorum Reges & Imperatores ad coercendos improbos instructos auctoritate profitetur, seque ad Romanæ ecclesiæ dignitatem adversus quoscumque hostes armis tuendam obstringit; eæque in molis Adrianæ archivio asservantur, atque a Platina Sixti IV. jussu inter insignia monumenta relatæ sunt.

(*f*) Baron. in sched. MS.

(*g*) Ext. in arce S. Ang. arch. & lib. priv. Rom. eccl. to. 1. p. 25. & inter coll. Plat. to. p. 261. & ex parte apud Baron. to. 10. an. 996. n. 48.

Sanctissimo in Christo patri & domino suo, domino Bonifacio, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Albertus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, devota pedum oscula beatorum.

IX. Alberti Regis lit. ad Pont. *Profiteor sanctissime pater & domine, me bonorum omnium largitori, ac vobis & Ecclesiæ sanctæ suæ fore pro innumeris misericordiis, & immensis beneficiis obligatum. Profiteor, quod desiderii mei recepi desideratum effectum, & diffiteri non audeo, quod in eo plus quam desiderare scriverim adinveni, miraus sic in præteritis esse provisum, quod de his, quæ circa talia in futuro peti poterant, spes miserationis habetur. Assurgens itaque Deo, & sanctitati vestræ, ac eidem Ecclesiæ matri meæ ad gratiarum devotissimas, & humillimas actiones totum me devoveo, totamque me offero, & expono ad gratificationis debitam per omnia, in quantum humana imbecillitatis conditio patitur, exolvendum. Ad hæc licet pridie antequam circa negotium electionis, de me ad Romanum regnum & Imperium celebrata, ac alia quæ in hac parte incumbebant, esset per sanctitatis vestræ beneficentiam mei status essentia solidata, fecerim infrascripta, & super eis meas patentes literas beatitudini vestræ duxerim destinandas, ac in solidatione hujusmodi procuratores mei, ad hoc specialiter constituti, ea in vestra præsentia innovaverint; ecce nunc tamen, ut gratius reddar, & ipsa in majori firmitate procedant, illa direxi præsentibus innovanda.*

X. Agnoscit ab Apost. sede translatum e Græcis ad Germanos Imperium. *Recognoscens igitur, quod Romanum Imperium per sedem Apostolicam de Græcis translatum est in persona magnifici Caroli in Germanos; & quod jus eligendi Romanorum Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, certis principibus ecclesiasticis & secularibus est ab eadem sede concessum, a qua Reges & Imperatores, qui fuerunt & erunt pro tempore, recipiunt temporalis gladii potestatem ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; pia devotione & sincero corde profiteor, quod Romanorum Reges, in Imperatores postmodum* Præcipuum Imperatoris munus ecclesiam tueri. *promovendi, per sedem eandem ad hoc potissime ac specialiter assumuntur, ut sint sanctæ Romanæ ecclesiæ advocati, catholicæ fidei ac ejusdem ecclesiæ præcipui defensores. Quapropter & ego & alii Romanorum Reges & Imperatores, qui erunt pro tempore, totis viribus ab illis abstinere debemus, quæ ipsi ecclesiæ possunt esse nociva, & per quæ inter vos dominum meum, qui nunc Apostolicæ sedi feliciter præestis, & successores vestros, qui canonice intrabunt, & me ac Romanorum Reges & Imperatores, qui erunt inantea, possent, scandala suscitari, & materia dissensionis oriri: & debemus illa devotis & ferventibus affectibus promovere, ex quibus Christianitati tranquillitas, pax & quies proveniat, dissidia & mala tollantur, per quæ paterna sinceritas & vera dilectio, quas vos & Romanam ecclesiam supradictam ad me habituros fiducia firma confido, minui vel offuscari valerent.*

Juro etiam, tactis sacrosanctis evangeliis, quod ero fidelis & obediens beato Petro, & vobis vestrisque successoribus canonice intrantibus sanctæque apostolicæ Romanæ ecclesiæ. Non ero in consilio, consensu, vel facto, ut vitam perdatis aut membrum, aut capiamini mala captione. Consilium, quod vos vel ipsi mihi credituri estis per vos, aut per nuntios vestros, sive per literas, ad vestrum vel eorum damnum nemini pandam, me sciente: & si scivero fieri vel procurari, sive tractari aliquid, quod sit in vestrum vel ipsorum damnum, illud pro posse impediam; & si impedire non possem, illud vobis & eis significare curabo. Papatum Romanum & regalia S. Petri adjutor ero ad retinendum, defendendum, & recuperandum, ac recuperata manutenendum contra omnem hominem, divino fultus auxilio, secundum meum scire & posse. Et recognosco & fateor omnia & singula, quæ a divæ memoriæ Rodulpho patre meo Romanorum Rege, & etiam a quibuscumque prædecessoribus ejus Romanorum Regibus vel Imperatoribus sive super fidelitatis juramento, sive super quibuscumque aliis recognita, confessata, promissa, facta, jurata, confirmata, innovata, remissa seu de novo donata fuerunt, simul vel diversis temporibus; & ipsa ratifico, innovo, & confirmo, & rejuro, & promitto me inviolabiliter servaturum; & ex nunc similia in præsentibus literis meis patentibus meo magno sigillantis sigillo, remitto, facio, & de novo concedo. Omnia etiam & singula privilegia, liberationes, donationes, concessiones, recognitiones, confessiones, traditiones, remissiones, & gratias ab eisdem claræ memoriæ patre meo, seu etiam a Regibus vel Imperatoribus prædecessoribus ejus, aut ipsorum aliquo vel aliquibus confessata, innovata, recognita seu confirmata, facta sunt seu concessa, aut remissa vel donata de novo, de quibuscumque juribus, seu rebus, bonis, aut libertatibus, vel aliis quibuscumque; ratifico, approbo, confirmo, & facio, & de novo concedo, prout magis ipsi sedi poterunt expedire. XI. Fidem Pontifici obstringit. Vetera Romanæ ecclesiæ jura illi asserit.

XII. *Statuo insuper, facio, & concedo quæcunque per claræ memoriæ Ludovicum Imperatorem Augustum tempore bonæ memoriæ Paschalis Papæ, & a claræ memoriæ Othone Rege tempore felicis recordationis Joannis Papæ statuta vel jurata, recognita, facta, seu concessa fuerant, sicut in capitulis positis in LXIII. dist. continentur in corpore decretorum, quorum unum incipit: Ego Ludovicus Imperator; & aliud*

ca-

incipit : Tibi domino Joanni Papæ ; & omnia, & singula contenta in unoquoque ipsorum capitulorum, ipsaque promitto me inviolabiliter servaturum. Devotionem quoque & reverentiam filialem vobis domino meo summo Pontifici, & sanctæ Romanæ ecclesiæ reverenter exhibeo & devote : & ut devotionem & zelum, quos ad vos gero, & exaltationem ipsius Romanæ ecclesiæ efficaciter per operis executionem ostendam, paratum me offero vos & Apostolicæ sedis primatum ac jura, & libertates vestras, ac dictæ sedis contra omnem hominem defendere & tueri, & esse contra quoscunque hostes & rebelles, adversarios seu inimicos sedis ejusdem, cujuscunque fuerint præeminentiæ, ordinis, dignitatis, & status, etiamsi regali vel imperiali præfulgeant dignitate ; nec cum talibus, vel aliquo eorum, vel aliquibus, amicitiæ, conjurationis, confœderationis, aut societatis, vel ligaminis fœdus ineam, nec servabo, si quod forsan inivi cum aliquo vel aliquibus, qui nunc sunt, vel quod absit, erunt in hostilitate, rebellione, adversitate, seu inimicitia vestra, & Romanæ ecclesiæ memoratæ ; quin potius ad mandatum vestrum successorumque vestrorum, vel ecclesiæ supradictæ talibus guerram movebo, & pro posse impugnabo eosdem. Prælatos, ecclesias, monasteria, capitula, conventus, personas ecclesiasticas, regulares & sæculares, scienter injuste aut injuriose non offendam ; sed ipsa in suis juribus, bonis, libertatibus, & immunitatibus, prout & quantum in me fuerit, conservabo.

Obsequia regia devovet.

Immunitati ordinis ecclesiastici consultarum spondet.

XIII. *Contra libertates, & bona ac jura sæpedictæ Romanæ ecclesiæ non veniam ; sed ea defendam, & ad defendendum juvabo, & de nullo, quod ad ipsam sedem pertinet vel pertinebit, me contra ejus beneplacitum intromittam : & si, divino fultus auxilio, velim intrare Italiam, meum adventum seu introitum vobis domino meo summo Pontifici, ac eidem sedi ante significabo ; & a vobis & ab ea requiram humiliter & fideliter, ut mihi super meo introitu & adventu vos & sedes ipsa dignemini paterni favoris auxilium impertiri. Item jura Romani regni & Imperii defendere, & recuperare studebo secundum scire meum & posse, prout divino fultus adjutorio fuero. Insuper omnia & singula supradicta & infrascripta juro me bona fide & inviolabiliter servaturum, & contra non venturum scienter. Ad hæc promitto, & juro tactis sacrosanctis Evangeliis, quod ad quemcumque gradum, & statum cujuscunque eminentiæ, seu dignitatis, aut solium quantumcunque sublime, quocunque nomine censeatur, ascendero seu promotus vel assumptus fuero, supradicta omnia & singula confirmabo, innovabo, & etiam de novo faciam & concedam, verbis competenter mutatis ; ac vobis domino meo Papæ Bonifacio, vestrisque successoribus canonice intrantibus, & Apostolicæ sedi super his patentes literas meo magno sigillo signatas, & etiam bulla aurea, cum illa me uti contigerit, faciam assignari. In quorum omnium testimonium evidens, atque robur sigillum meum regium præsentibus est appensum. Dat. apud Nuremberg anno domini MCCCIII. indict. prima XVI. kal. augusti, regni vero mei an. V.*

Jura Romani Imperii recuperaturum.

Pacata Germania, conciliatoque ecclesiæ Alberto, Bonifacius Ungariam civilibus bellis laceratam, cum alii Wenceslao juniori Boemo electionis, alii Carolo, ut supradictum est, ex Maria nepoti Stephani Regis filia, & Ladislai sorore successionis jure studiis addicti essent, ad pacem adducere aggressus est : cumque Caroli jura illustria atque antea ab Apostolica sede confirmata, Wenceslai vero junioris obscuriora essent, magnis ab Alberto precibus contendit (*a*) Bonifacius, ut ob divinum amorem, tum arctissimam affinitatem, qua Carolum attingebat, Boemo nulla auxilia præstaret ; sed Carolum potius omnibus studiis, & contentione juvaret : *Excellentiam*, inquit, *regiam rogamus, & hortamur attente in Filio Dei Patris, quatenus pro reverentia Apostolicæ sedis & nostra, intuitu defendendæ justitiæ, & amore sanguinis, quo idem Carolus Rex Ungariæ tibi obnixius alligatur ; circa defensionem, recuperationem, manutentionem, & conservationem regni Ungariæ memorati dictis Reginæ ac Regi Ungariæ faveas efficaciter, & præsidiis opportunis assistens, præfatis Regi Boemiæ uni filio circa occupationem, invasionem, usurpationem, seu defensionem in occupatione prætacta nullum præstes per te vel per alium auxilium, consilium, vel favorem, nec præstari per alios, quos tua potes jurisdictione compescere, patiaris ; ut dicti Regina & Rex Ungariæ de tuæ potentiæ brachio eorum jure congaudeant, & erga te, tibique conjunctos, & subditos in intensioris amoris dulcedinem ferventer exurgant ; tuque possis exinde in conspectu Dei, & hominum, nostroque pariter tam de affectu justitiæ, & charitatis odore, quam de devotionis promptitudine commendari. Dat. Anagniæ III. id. junii anno IX.*

XIV. Ungaria duorum Regum Caroli & Wenceslai contentionibus laniata.

(*a*) Lib. 9. ep. cur. 35.

Solicitatus Albertus Rex ut Caroli partes tueatur.

Albertus Wenceslao Boemiæ bellum infert.

XV. Intulisse hoc anno bellum Regi Boemiæ Albertum, tradunt auctores (*b*), in eaque expeditione secum Regem Ungariæ, nimirum Carolum, egregiis Ungarorum copiis ac viginti millibus paganorum succinctum secum duxisse : paganos vero, uti moris est, quacumque excurrere, immanissimas clades inflixisse, ac puerulos Christianos correptos, pedibus manibusque amputatis, sale conditos devorasse, Albertumque amplius scelus non ferentem, immisso in eos Germanico ex-

(*b*) Annal. Dom. Col. Chr. Elwang. hoc ann.

Carolus Ungar. Rex cum Alberto copias conjungit.

Cumani sanguinem humanam habent in deliciis. Sumpta de iis ab Alberto ultio.

er-

ercitu, ex iis decem millia trucidasse, reliquos dissipasse, nulloque alio edito facinore in Austriam se recepisse.

XVI. Sententia de regno Ungarico in Caroli gratiam contra Wenceslaum juniorem lata.

Ad dirimendam porro controversiam, ob quam Carolus ac Wencellaus de Ungaria certabant, num in eo regno electionis an successionis jura potiora essent, Bonifacius cum jam ante adversas partes sistere se Apostolicæ sedi ad disceptandam causam, excipiendamque sententiam jussisset; ac Maria quidem Regina & Carolus ipsius ex majore natu filio nepos suos oratores ad Romanam aulam misissent; Wenceslaus Rex Boemiæ, qui jam ante ab Romanis Pontificibus Ungaricum sceptrum Mariæ filio ac nepoti delatum non ignorabat, vel diffidebat causæ æquitati, oratores misit non ad exponenda & defendenda sua jura, sed ad judicium eludendum declinandumque. At Bonifacius Boemi excusationibus a suscepta mente dimoveri non potuit; atque ex Cardinalium senatus consilio regnum Ungariæ Carolo adjudicavit; pronuntiavitque (a) in Ungaria successionis non electionis jura valere: cum orta inde detrimenta illustria essent, atque istius Caroli pater ab Apostolica sede Rex Ungariæ habitus fuisset. Tum Ungaros incusso anathematis terrore, Mariæ & Carolo parere jussit, illamque Reginam Ungariæ, hunc vero Regem in publicis tabulis inscriptum iri, sanxit: fidei sacramenta Wenceslao Regis Boemiæ filio præstita apostolica auctoritate convulsit; denique ut omnem Regi Boemiæ querendi occasionem adimeret, quatuor mensium spatium pro termino peremptorio illi præfixit, ut si quæ jura in Ungariam contenderet, ea exponeret; ita tamen ut possessorium jus apud Carolum resideret.

(a) Lib. 9. ep. cur. 33.

Ad perpetuam rei memoriam.

XVII. Quibus concepta verbis illius forma.

De regni Ungarici sub incerto Rege calamitatibus.

Spectator omnium, cunctorum præscius Rex æternus civitatem Jerusalem ruituram prævidens, flevit compassibiliter super illam. Nunquid igitur & nos, ejus officium vicariæ potestatis habentes, fletus arcere possumus, mitigare punctionis aculeos, gemitus cobibere, videntes acerbe regni Ungariæ collapsi per plurium dissidia gravia inculsata frequentius, diminutionis incommoda, & ruinam totaliter imminentem? Illud utique violenti diripiunt, & apprehenderunt jam inter angustias persequentes: gemunt sacerdotes ipsius, luget populus confusionis involutione perplexus: parvuli ejus captivi sunt ducti ante faciem tribulantis: silet ibi belli dissidio coacta justitia: corrupti sunt mores hominum, eradicatis virtutibus, vitiis propagatis: zelus Christianæ fidei tepuit, immo jam friguit, & divini cultus observanda religio dormitavit: & dum inibi de regnandi jure contenditur, promiscuis actibus sursum deorsum miscentur confuso singula, & in aperto caduco ruit populus, cum certus non appareat gubernator. Dolendum in iis pariter & lugendum, illa maxime ratio piæ considerationis induxit, quod regnum ipsum, retrorsum rediens, Reges lactavit hactenus Reginasque catholicos, & in eminentiam cælestis exercitus mira vigente sanctitate produxit: literatos utique viros alios, intelligentes & providos, scientiæ claritate conspicuos, & eloquentiæ facunditate disertos. In quorum vices successere, proh dolor! diffidentes & stolidi, modica devotionis & fidei, abjicientes jugum disciplinæ laudabilis, & debacchantes improbe sine fræni constrictione pro libito vastatores. Nunquid igitur super istis nostra consilia inhumane deficient, opportuna remedia eclipsante charitatis fomite, & omissa lima justitiæ delitescent? Necesse quidem adesse conspicimus, ut ruinas hujusmodi pastoralis cura nostræ provisionis impleat, collapsa reparet, justa confoveat, vastata restauret, & paterna benignitas apta præsidia pro ipsorum congrua reparatione producat, sedando præcipue, quantum nobis ex alto permittitur, contentionis præfatæ de jure regnandi turbinem, & de regno ipso auferenda pro viribus omnem per nostræ reparationis suffragium tempestatem.

Veteres Ungariæ Reges magnis conspicui virtutibus.

Ultimi impii & crudeles.

Pontificiæ esse sollicitudinis tantis malis prospicere.

XVIII. De Wenceslao Boem. Rege, ut filium electum ab Ungaris Apost. sedi commendarit.

Sane diebus non longe præteritis charissimus in Christo filius noster Wenceslaus Boemiæ Rex illustris per ejus nuncium, & expressas literas nobis supplicavit attente, ut negotium dilecti filii nobilis viri Wenceslii ejusdem Regis filii quem in Regem Ungariæ concorditer & canonice proponebat electum, & eundem Regem Boemiæ, ac tam suos quam ejusdem filii in hac parte sequaces in benevolentiam nostram reciperemus & gratiam, ac nos eis adjutores & directores benignos & favorabiles in ipso negotio redderemus. Super cujus supplicationis instantia pia & rationabili meditatione pensantes, quod præfatum regnum Ungariæ tam nobile hactenus, tam præclarum in spiritualibus & temporalibus per collisionis varias, sicut prætangitur, est collapsum, quodque charissima in Christo filia nostra Maria Regina Siciliæ in eodem regno Ungariæ tanquam heres proximior habere se jus asserebat & asserit; & dilectus filius nobilis vir Carolus nepos ejus regnum ipsum in parte non modica ex persona jam dicta suæ paternæ aviæ possidebat, & possidet, de quo etiam in Strigoniensi ecclesia juxta ritum antiquum Ungariæ per personam idoneam regale susceperat diadema; ut tolleremus invicem peccandi materiam & concertandi discrimen, exhiberemus justitiæ debitum, ac viam reformationis dicti regni accommodam sumeremus inter contendentes eosdem; tractatum pacis & compositionis amabilis more patrio similiter assumere cupientes, memoratos Reges Boemiæ, ipsius filium, & sæ-

Contenderit Regina Maria successionis jure ad se spectare. Carolus illius nepos diadema Strigonii susceperit. Vocatus uterque in judicium fuerit ad controversiam componendam.

pe

pe dictum Carolum, eorumque sequaces, & alios, qui sua crederent interesse, per venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Ostiensem episcopum, tunc præfati regni Ungariæ legatum, peremptorie citari mandavimus, ut infra determinati & convenientis temporis spatium, in ipsa citatione præfixum, cum omnibus juribus, actis, & munimentis suis, contingentibus memoratum negotium, coram nobis legitime comparere deberent, super iis complementum recepturi justitiæ, ac facturi quæ pro dicti regni statu prospero per nos essent provide ordinanda. Eodem vero legato prædictos Regem & filium ac Carolum citante legitime, sicut per ipsius certas literas & verbum postea nobis evidenter innotuit, ac adveniente peremptorio termino, in ipsa citatione statuto; præfata Regina Siciliæ, intimato jam sibi ex nostra parte per alium, quod ipsi, etiam si sua interesse putabat, in memorato termino compareret, & jam dictus Carolus per procuratores idoneos sufficienter instructos, tamquam devotionis & reverentiæ filii comparuerunt cum debita obedientia coram nobis, venerabilibus fratribus nostris N. archiepiscopo Colocensi, M. Zangabriensi, T. Jeuriensi, & B. Vesprien. episcopis, ac dilectis filiis nonnullis archidiaconis & præpositis de ipso regno Ungariæ, ex citatione præfata vigore comparentibus similiter cum eisdem.

Constituta ad id a legato peremptoria dies.

Ut comparuerint (pr)ocuratorum opera in judicio Maria & Carolus.

XIX. *Jam dicti vero Boemiæ Rex & natus non comparuerunt per se, vel per alium in termino præfinito, nec postea; sed sub cujusdam palliationis astutia excusatores miserunt ad nostram præsentiam dilectos filios Untior. doctorem decretorum, Joannem cantorem ecclesiæ de veteri Buda clericos, ac Joannem Romanum jurisperitum laicum, excusantes eosdem, quod procuratores ad nos non miserant sufficienter instructos, causas circa hoc minus rationabiles, immo inanes & frivolas prætendentes. Et in pluribus consistoriis per nos ab ipsis seriose petito, si alias causas rationabilis excusationis haberent, vel ampliori forent potestate suffulti, in excusatione culpæ contumaciam geminantes, dixerunt improbe, quod præfatus Rex Boemiæ nullo unquam intendebat tempore de ipso regno Ungariæ litigare: procuratoribus ipsis & nuntiis eorumdem Reginæ Siciliæ ac nepotis instantibus, ut ob contumaciam ipsorum Boemiæ Regis & filii ad declarationem & determinationem juris, Reginæ ac nepoti competentis eisdem, procedere deberemus.*

Wenceslaus Rex ac filius inania obtenderint diffugia.

Negarint causam sedis Ap. judicio committere.

XX. *Nos vero, habita super iis cum fratribus nostris examinatione solemni, profunda maxime meditatione pensantes statum præfati regni Ungariæ miserabilem & depressum, flebili quidem compassione condignum, quod revera ex prætacta maxime contentione regnandi in pejus continue labitur; quia dum utrinque contenditur involuto dissidio, animarum & corporum pericula prodeunt, & ipsius cives & incolæ in illo regnantibus cum debita obedientia non intendunt; quodque, sicut facti notorium permanens evidenter ostendit, & licet non in figura judicii nobis est notum, prædicta Regina Siciliæ, sicut primogenituræ jus obtinens claræ memoriæ Stephani Regis Ungariæ patris sui, in eodem regno propinquior est successor & heres quondam Latislao Regi Ungariæ fratri suo ex utroque parente, per quod opitulatur eidem communis juris præsumptio, quæ tali casu probandi onus in adversarium juste transfert; quia etiam quondam Carolus ipsius Reginæ primogenitus, dicti Caroli genitor, habitus est quasi communiter, & præcipue per Romanam ecclesiam pro Ungariæ Rege, dum vixit, nec ex parte dictorum Boemiæ Regis & filii de jure competente ipsis in Ungariæ regno prædicto allegatum est aliquid vel assertum, nisi sola electio, quæ de ipso filio Regis facta proponitur, quæ proculdubio diversis ex causis, prout rationum prima facies indicat, minus legitima, immo prorsus inutilis esse videtur; eo maxime quod, sicut scripti canonis series aperit, regnum ipsum Ungariæ successionis jure provenit, electionis arbitrio non defertur; rationibus præmissis, & causis, aliisque motivis plurimis, quæ religionem debent judicantis instruere, in trutina rectæ deliberationis appensis * expedientia commixta licentia, ac benigna humanitate servata; de plenitudine potestatis, in apertam contumaciam eorundem Boemiæ Regis & filii, in præsentia prælatorum plurium, capellanorum, familiarium nostrorum, & aliorum in consistorio vocatorum, præsentibus eorumdem Boemiæ Regis & filii nuntiis ac excusatoribus supeascriptis, de fratrum nostrorum consilio decernimus, diffinimus, declaramus, & volumus, quod prædicta Maria in toto ipso regno Ungariæ & pertinentiis suis omnibus, ac ubique terrarum Regina Ungariæ, & dictus Carolus nepos Rex nuncupentur apertis labiis, scriptionibusque vulgatis, & in documentis publicis titulentur; quodque prælati, clerici, cujuscunque dignitatis, status, aut conditionis fuerint, & religiosi alii cujuscunque sint ordinis; nec non comites, sive bani, barones, milites, cives, incolæ cujuscunque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant jam dicti Regni Ungariæ, omnium jurium, & pertinentiarum ejus, ac aliarum regionum annexarum sibi, etiamsi regnorum titulum habeant, dictis Reginæ Ungariæ & Regi nepoti, tanquam ejusdem regni Ungariæ Reginæ & Regi legitimis parere & intendere; ac de fructibus, reditibus, servitiis, juribus, & obventionibus aliis consuetis, & Regi Ungariæ debitis devote respondere procurent: prælatis, clericis, & religiosis, comitibus,*

Dilata controversiæ decisio maxima mala invehat.

Exploratum sit Mariam Reginam proximo propinquitatis jure succedere. Majorem natu illius filium Carolum Ung. Regem habitum. Wenceslaum electionis jore tantum niti. In Ungaria vero Regem non eligi sed nasci.

* id est, cum expediat & liceat,

His de causis pro Maria & Carolo pronuntiat Bonif.

Decernit in publicis monumentis regium nomen Ungaricum iis tribuendum.

Jussi proceres ac prælules suum illis deferant obsequium.

sive

sive banris, baronibus, militibus, civibus, incolisque præscriptis sub pœna excommunicationis injungentes expresse, quam eo ipso, si fecerint secus, incurrant, ut iisdem Reginæ ac Regi Ungariæ circa recuperationem, defensionem, & conservationem regni prædicti auxiliis, consiliis, & favoribus opportunis assistant.

XXI. *Et quia in prædictis eosdem efficaciter, obedienter, & placide sic agere cupimus, ut a contrariis prorsus abstineant, & desistant; prælatis, clericis, & religiosis, comitibus, sive banris, baronibus, militibus, civibus, incolisque præfatis sub simili pœna excommunicationis, & eodem modo præcipimus, ne memoratum Regem Boemiæ, vel ejus filium Regem Ungariæ nominare, vel titulare aliqua nominatione, vel descriptione præsumant; neve ipsis aut ministris eorum de fructibus, redditibus, proventibus, ac juribus aliis dicti regni, & præfatorum sibi adjacentium respondeant quoquo modo, vel alias circa occupationem, invasionem, detentionem, seu usurpationem memorati regni Ungariæ, & præmissorum, quæ annexa sunt sibi, occulte vel publice consilium vel auxilium afferant, vel alicujus præsidium favoris impendant. Nos enim prælatos, clericos, & religiosos, comites, sive banros, barones, milites, cives & incolas memoratos ab omnibus homagiis, sacramentis fidelitatis, colligationis, aut conjurationis, quæ prælibatis regi Boemiæ, filio, aut ministris eorum præstiterunt, aut cum ipsis in præjudicium dictorum Reginæ & Regis Ungariæ aliquatenus iniverant; etiam si ea fuerint juramentorum, personarum adjectione, vel quovis alio vinculo roborata, quæ viribus vacua & nulla fore censemus, & carere decernimus omni robore firmitatis, absolvimus, & ad eorum observationem quomodocunque, aut quantumcunque se astrinxerint pro observandis eisdem, ipsos decernimus non teneri.*

Vetitum juniorem Wenceslaum Regis Ung. nomine insignire.

Præstita ei a proceribus sacramenta rescissa.

XXII. *Cæterum ut quæ gravitati sedis Apostolicæ congruunt cum debita maturitate servemus, nec excludamus a nostris processibus amicam in throno sedentibus æquitatem; Regi Boemiæ filioque præfatis peremptorium terminum quatuor mensium, a die datæ præsentium numerandum in antea, & peremptorie præfinimus, infra cujus temporis spatium ipsi per se, vel alios, aut alium, si qua jura de proprietate dicti regni Ungariæ habere se credant, nobis & Apostolicæ sedi reverenter ostendant, illaque gerant & prosequantur, ut expedit, ordine debito, & rationabile fuerit, sicut ipsis melius videbitur expedire. Super possessorio tamen cujuscunque speciei vel generis, pro dicto regno Ungariæ memorato Regi Boemiæ vel filio competente, propter eorum contumaciam sic contractam perpetuum silentium eis duximus imponendum: ultra præmissi vero temporis spatium quadrimestre, ac in potestate sit dictorum Boemiæ Regis & filii inquietare pro libito, molestare frequenter, & ut vitandi scandali occasionem tollamus & causam; ex nunc prout ex tunc eo jure ac proprietate, competentibus ipsis forsitan in regno præfato, jurisdictionis nostræ & Apostolicæ sedis denegamus immutabili edictione præsidium, & eis in tribunali quocunque tam de justitiæ fomite, quam de ipsius potestatis plenitudine perpetuum silentium imponimus de fratrum consilio prædictorum. Ita quidem, quod prædicta termini præfinitio, jurisdictionis denegatio, impositio silentii, ex nunc, elapso jam dicto quadrimestri spatio, perinde vigorem habeant, & effectum, ac si in ejusdem Boemiæ Regis, & filii notitiam per formam citationis solitæ pervenissent; cum magistratus alii etiam non majores de juris licentia per edicta in scriptis publice, vel in ædes proposita citare valeant; nec sit verisimile vel præsumptum, ut præmissa in notitiam & conscientiam dictorum Boemiæ Regis & filii debito tempore devenire non valeant, quæ in præsentia ipsius consistorii, prædictorum prælatorum, aliorumque plurium, & eorundem nuntiorum ac excusatorum maxime, sunt tam vulgate tamque solemniter publicata; de reformatione præfati regni collapsi disponere cum ipsorum fratrum consilio, prout tempora se apta præbuerint, præmissis consiliis opportunisque remediis, auctore Domino, solicite proponentes, ut in ipso, gratia disponente superna, tranquilla tempora redeant, inquieta recedant; sicque ipsius regni status reformetur in prosperum, quod læta pax & amœnitas in locum tam gravium adveniat scandalorum. Nulli ergo, &c. Datum Anagniæ 11. kalend. junii anno 1x.*

Constitutum quadrimestre Wenceslao, ut si quæ jura obtinet in Ungariam exponat.

Elapso eo spatio nunquam audiendum decernitur.

Ne porro Boemus prætexere posset, hæc suam cognitionem fugisse quamvis sententia in publico Cardinalium præsulumque cœtu, oratoribus ipsius præsentibus, lata esset; Colocensi archiepiscopo & Zagrabiensi episcopo munus demandavit, (a) ut decretum hoc, quod iis transmisit, in provinciis ac locis Boemiæ conterminis, atque ejus ditioni proximis promulgarent, ut Regi venire in dubium non posset, illius famam ad se non pervasisse. Versabantur tum in Sicilia citeriori hi præsules, apud Regem Ungari avum legatione functi, ac reditum in patriam adornabant, cum literas pontificias accepere, consentisque itineribus regressi in Ungariam apostolicis imperiis paruisse rescripsere (b).

Sententia a Colocensi archiep. & episc. Zagrab. denuntiari jussa Regi Boemiæ.

(a) lib. ep. cur. 34.

(b) Ext. eod. lit. in cod. MS. bibl. Val. sig. lit. B. n. 12. pag. 144.

Sanctissimo in Christo patri & domino, domino Bonifacio divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summo Pontifici St. Dei & sua gratia archiepiscopus Colocensis, & Michael eadem gratia episcopus Zagrabiensis devota pedum oscula beatorum.

Rescribunt ii præsules Bonifacio.

Li-

Mandata ab ipsis opere impleta apostolica.

Literas sanctitatis vestræ nobis directas, cum in procinctu nostri itineris veniendi versus Ungariam essemus circa Neapolim, omni reverentia, obedientia, humilitate, quibus decuit, recepimus, & honore. Et infra: *Vestræ beatitudinis mandato cum devota & humili filialitatis subjectione obtemperare cupientes, ut ex debito sic ex voto, quamquam parvitas nostra mandatis vestræ sublimitatis digne exequendis non sufficiat, ambo personaliter, & alter nostrum ipsius vestræ pronuntiationis, diffinitionisque seriem & tenorem in nonnullis locis & terris, in quibus propter statum impacatû regni, & insidias adversæ partis fieri potuit, divulgavimus & publicavimus solemniter, & divulgari seu publicari per alios & per alium legitime fecimus, sicut ex instrumentis seu literis testimonialibus super hoc confectis, quæ & quas ad pedes vestræ beatitudinis per nuncium nostrum specialem, latorem præsentium, humiliter dirigimus, celsitudo vestræ sanctitatis poterit colligere evidenter.. Quamobrem sanctitatis vestræ... proni supplicamus, quatenus si quidquam in præmissis omissum esset vel peractum minus digne, habere dignemini nos excusatos in hac parte. Datum in Vasen in diœcesi Zagrabiensi v. id. septembris anno Domini MCCCIII. indictione 1.*

XXIII. Datæ ad Ungaros lit. ut Regis Caroli partes sequantur.

Præterea, ne quid ad revocandos in concordiam Ungaros, regnumque illud pristino splendori asserendum prætermitteret, quod futurum facile spes erat, cum omnium Ungarorum voluntates ac regni membra sub uno capite ac Rege coaluissent, omnibus Ungariæ ordinibus encyclicis datis literis, religiosissime imperavit, (a) ut Mariæ & Carolo obtemperarent, atque ad eos omnia regia vectigalia derivarent; vetuitque intentato anathemate Wenceslao obsequi, aut societatem ullam cum ipso coire: datam ab iis fidem rescidit; denique apostolicæ sententiæ stare præcepit. Carolum vero Ungariæ Regem, qui ad ingentes spes pubescebat, hortatus est, ut a teneris annis virtutibus assuesceret, e susceptis enim laboribus maximos laudis fructus collecturum: neque illi apostolico patrocinio defuturum est pollicitus (b).

(a) Lib. 9. ep. cur. 36.

(b) Ib. ep. cur. 37.

Bonifacius, &c. charissimo in Christo filio Carolo Regi Ungariæ illustri.

Gesta ad illius asserendum decus insinuat.

Propagato charitatis ordine, ac successivo dilectionis affectu, te specialem filium amamus ex eodem; & tui status compatientes angustiis, tuos honores & commoda, quantum cum decentia possumus, promovemus. Sane in negotio dicti regni, tibi & charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ Siciliæ Ungariæque Reginæ illato præpedio multimodæ præpeditionis anfractu per charissimum in Christo filium nostrum Wencestaum Boemiæ Regem & natum ipsius super declaratione tui juris, in ipso nuper diffiniendo ac decernendo processimus de fratrum nostrorum consilio & assensu. Volumus igitur & hortamur attente, ut quatenus permittit tibi ætatis tenellæ discretio, circa provisam tuæ personæ custodiam, gubernationem & regimen, & statum prosperum dicti regni collapsi te geras laudabiliter & discrete, ut ab annis teneris assumpto principio virtuoso, virtus Altissimi semper ad meliora te provehat, & usque ad canos te sapientia comitetur. Speramus enim in Domino, quod te in moribus & doctrina crescente, regnum ipsum laceratum undique sub tuo dominio reparationis compendia sentiet, & pro spinis & tribulis fructus uberes quietis & pacis cum amœnitate producet: nos etenim causam tuæ justitiæ de regno præfato sic opportunis præsidiis coadjuvare proponimus, quod statum tuum nostra protectio semper adaugeat, tuaque devotio beneficia matris ecclesiæ effectu prosequente cognoscat. Dat. Anagniæ III. non. junii anno IX. Solicitata (c) etiam illius avia Maria Regina Siciliæ & Ungariæ, ut nepoti in regno administrando non deesset: datæque Stephano archiepiscopo Colocensi partes, (d) ut ecclesiarum jura in pristinum splendorem restituenda curaret. Ceterum Ungaros paruisse Pontifici, ac Wenceslai junioris Regis Boemiæ filii partes deseruisse, ex auctoribus (e) colligitur: adeo ut tradant, repente Ungaros conciliatos Carolo; cumque Wenceslaus undique periculis circumfusus esset, Regem Boemiæ, contracto exercitu, advolasse in Ungariam, filium e discrimine ereptum in Boemiam reduxisse, juribusque controversis cessisse.

Ad sectandas virtutes incitat.

(c) Ib. ep. cur. 38.

(d) Ep. cur. 162.

(e) Dubrav. hist. Boem. l. 18. & alii.

XXIV. Fœderis, inter Carolum Siciliæ & Fridericum Trinacr. Regem initi, leges a Bonif. temperatæ.

Ut pro firmando Caroli regio diademate, atque bellorum turbinibus in Ungaria comprimendis summam operam navasse vidimus Bonifacium, ita ad avum Carolum Siciliæ Regem, ejusque jura asserenda; tum sedandos bellorum motus, qui Siciliam tot annis quassarant, ac ne recrudescerent, ingens metus erat, si initum fœdus inter Carolum Valesium atque Fridericum Pontificia auctoritate non confirmaretur, animum adjecit. Informis erat ea pax, ut loquitur Bonifacius, atque in ecclesiæ Romanæ & Caroli Regis damnum vertebatur. Cujus proinde leges temperandas censuit, decrevitque (f) consentiente Friderico, ut quamvis inter fœderis leges ea apposita esset, ipsum pro Siciliæ insula aliisque adjacentibus nemini ad præstanda ulla stipendia devinctum iri; ecclesiæ fiduciarium se profiteretur, atque vectigalis nomine tria millia unciarum auri quotannis penderet, & centum equites in ecclesiæ obsequium, quoties jussus esset, egregie instructos submitteret.

(f) Lib. 9. ep. cur. 21.

Consultum juribus Rom. ecclesiæ.

ret. Tum plura ad Caroli gratiam sanxit, atque inter alia, ut nulla annorum præscriptio ad Trinacriæ imperium a posteris Friderici retinendum valeret.

Forma confirmationis factæ per dominum Bonifacium Papam super tractatu pacis, habito inter spectabiles viros dominum Carolum de Francia comitem Alenzonensem, Robertum primogenitum illustris Regis Siciliæ ducem Calabriæ ex una parte, & Regem Federicum ex altera super insula & regno Siciliæ, & jure, quod habet ecclesia in eisdem.

Bonifacius &c. ad notitiam præsentium & memoriam futurorum.

De immisso in Fridericum paterni sceleris successorem exercitu. Tractato inter eum & Carolum Vales. ac Robertum ducem Calabriæ fœdere. Postulata ab Ap. sede illius confirmatione.

Dilecto filio nobili viro Frederico prædicti Petri, olim nimirum Aragonum Regis insulæ Siciliæ invasoris, *genito eandem insulam continuato vitio tam obstinate quam illicite detinente, dum noster dictique Regis potens militaris exercitus contra ipsum, & rebelles Siculos processisset, inter dilectos filios nobiles viros Carolum Alenzoni & Valesiæ comitem & Robertum prædicti Regis Siciliæ primogenitum ducem Calabriæ præfectos ejusdem exercitus ex una parte, & jam dictum Fredericum ex altera tractatus pacis est habitus, mutua inter ipsos, ut potuit, firmitate vallatus, qui præsentatus fuit nostro conspectui: & per solemnes nuncios Frederici prædicti a nobis extitit cum devotione petitum, ut tractatum ipsum confirmare benignius de apostolicæ potestatis præsidio dignaremur. Nos vero pensantes attente, quid nostra & apostolicæ sedis exigeret in hac parte decentia, quid utilitas suaderet, quia tractatum ipsum invenimus in multis informem,*

Servato a Pont. modo, cum in nonnullis æquitati non consentiret.

& a censura considerationis rationabilis discrepantem, illum absolute tunc respuimus confirmare; & eligentes viam mediam, omissis extremis, Fredericum prædictum in benedictionibus dulcedinis prævenimus, ut ejus tramites reduceremus ad lineam, & erroris ac devii fugata caligine, eo libentius atque suavius veritatis semitam valeret ingredi, quo per benignitatis nostræ suffragium sentiret secum benignius atque clementius dispensari, mandantes & facientes ipsum ab excommunicationis sententia, qua ligabatur, absolvi certo modo, quem providi consilii cautela suasit; ac interdictum de dicta insula removeri; super matrimonio contrahendo inter ipsum & dilectam in Christo filiam nobilem juvenem Elionoram natam dicti Regis Siciliæ, quæ siquidem in præfata informi tractatu devenerant, de benignitate apostolica dispensantes. Et prosequendo debitum pastoralis officii, ac charitatem lepidam pii patris, benignas literas, & speciales nuncios nostros ad memoratum Fredericum in insulam prædictam transmisimus, inducentes eundem, ut ipse de devio, in quo eum falsitas erroris abduxerat, ad callum salutis ingressum se prudenter converteret; & circa reformationem præmissi tractatus suum animum rationabiliter inclinaret.

Dissolutis censuris, quibus Fred. erat devinctus.

Data facultate, ut Alienoram consanguineam sibi desponderet. Missis Apost. sedis nunciis ad ipsum ad æquitatem pelliciendum.

Legatis ab eodem ad sedem Apost. pro constituenda cum ecclesia concordia oratoribus.

Fredericus autem prædictus, duritiem cordis emolliens, & nostris exhortationibus acquiescens, ob reverentiam nostram & sanctæ matris ecclesiæ solemnos suos nuncios dilectos filios nobiles viros comitem Ugonem de Empuriis vicecomitem Basæ marescallum, Fredericum de Incisa militem magistrum rationalem, & discretum virum Bartholomæum de Insula judicem curiæ Frederici prædicti, ad nos cum devotionis spiritu, & placabili humilitate transmisit, cum certo procuratorio sufficienter instructos, super reformatione prætacta, & distinctis capitulis ejusdem Frederici noto sigillo sigillatis a tergo, quæ in archivio ecclesiæ prædictæ servari mandavimus, continentibus suppletionem & reformationem pariter multorum, quæ series jam dicti tractatus pacis omiserat, & quæ minus provide deducta fuerant in eodem. Ipsius quippe tractatus formam seriosam & integram in prima sui substantia & figura pro cautela præsentibus inseri jussimus, ut illius reformatio evidentius elucescat. Cujus pacis tractatus, seriee tenoris est per omnia & continentiæ subsequentis, &c. Adducit Friderici Regis diploma iniri cum Carolo Valesio & Roberto duce Calabriæ fœderis leges continens, iisdem conceptum verbis, quibus a nobis superiori anno allatum est, subiicitque.

XXV.

Quænam in tractatu superiori ab æquitate abhorrerent. Permissum fuisse Frederico, ut nullum Trinacriæ supremum dominum agnosceret.

Et quia in præmisso tractatu continebatur improvide, quod Fredericus idem totam ipsam insulam cum omnibus insulis sibi adjacentibus, ac omnibus juribus, jurisdictionibus, honoribus, & pertinentiis suis in tota vita sua haberet, teneret, & possideret in capite liberam & absolutam; ita quod exinde ad servitium aliquod reale, vel personale alicui nullatenus teneretur: quod procuidubio in grave nostrum & ejusdem ecclesiæ præjudicium redundare valebat in posterum, & regis Siciliæ memorati; ac ex nunc cedundabat evidenter in diminutionem & subtractionem reverentiæ & subjectionis, pariter pro ipsis insulis debitæ nobis, & eidem ecclesiæ majoris dominii ratione; ut effective ipsa reformatio sequeretur, promiserunt nobis & ipsi ecclesiæ jam dicti nuncii pro parte Frederici prædicti solemniter & expresse, idque similiter prætacta capitula exponunt evidenter, & eidem promissioni consentiunt, quod Fredericus ipse prædictam Siciliæ insulam, cum insulis ei adjacentibus, omnibusque prædictis aliis juribus, & pertinentiis suis in vita sua habebit, tenebit, & possidebit, a nobis, & sub nobis, & eadem ecclesia; & erit vassallus & censuarius ipsius ecclesiæ pro illo jure, quod idem Fredericus in ipsa insula Siciliæ, dicta sua vita durante, noscitur obtinere:

Compositas res ab arbitratoribus, ut ecclesiæ fiduciarius esset. Spopondere illius nomine vectigal annuum.

& ex

& ex nunc ejus nomiae præfati nuntii promiserunt bona fide, tenere sub annao censu trium millium unciarum auri, ad generale pondus regni Siciliæ in festo beati Petri, ubicunque Romanus Pontifex fuerit, nobis & ipsi Romanæ ecclesiæ per eundem Fredericum, dum vixerit, annis singulis solvendarum, & sub servitio centum militum equis & armis munitorum decenter & bene, quandocumque nos vel successor noster Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit in vita Frederici prædicti, asseruerit eis ecclesiam indigere Romanam; ita quod super indigentia hujusmodi nostro & ipsius successoris simplici verbo stetur. Qui quidem centum milites, quorum quilibet habeat tres equitaturas ad minus, cum expensis Frederici prædicti per tres menses integros semel in anno servire nobis & eidem ecclesiæ teneantur. Et si nos vel successor noster jam dictus, ipsius Frederici vita durante, voluerimus dictum militare servitium in navale converti, debita proportione ac compensabili taxatione præhabita, idem militare servitium in navale sufficiens ad obsequium nostrum & ejusdem ecclesiæ, juxta nostrum & dicti successoris beneplacitum, convertetur.

Tribus mensibus centum equites, suis alendos stipendiis, postulanti Pont. submittere.

XXVI. Eosum loco naves instruere.

Quod si per Fredericum prædictum, dum vixerit, in prædicti census trium millium unciarum fuerit suo termino solutione cessatum, in illas spirituales & temporales pœnas Fredericus prædictus incidat, quæ ea conventionibus primo initis inter Romanam ecclesiam, & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ, ac memoratum Regem Siciliæ ipsius filium, præterea in capitulo solutionis & cessationis census, servato ordine in eodem expresso capitulo, continentur. Pro quibus utique recognitione & promissione prætactis efficacius roborandis prædicti nuntii ejusdem nomine Frederici nobis & eidem ecclesiæ pro illo jure, quod in ipsa insula Sicilia cum prædictis juribus & pertinentiis suis idem Fredericus, sicut prædicitur, est habiturus ad vitam, ligium fecerunt homagium, & fidelitatis præstiterunt solitum juramentum. Promiserunt etiam prædicti nuntii pro pacto & nomine Frederici jam dicti nobis & ecclesiæ Romanæ præscripta, subtus annexa sequentia, in memorato tractatu pacis omissa, quæ prætacta nostra reformatio per adjectionem utilem reparavit: videlicet quod idem Fredericus tenebit & habebit inimicos nostros & Romanæ Ecclesiæ pro inimicis suis, & amicos nostros pro amicis habebit: quinimo prædictos inimicos nostros & ejusdem ecclesiæ ad nostrum & ipsius mandatum intendit persequi toto posse; quodque Fredericus ipse restituet, & restitui faciet omnes ecclesias prædictæ insulæ Siciliæ & aliarum insularum circumjacentium, si forte adhuc restitutæ non sunt, plenarie & cum effectu ad omnia bona, & jura ipsarum, in quorum possessione erant eo tempore, quo insula memorata Siciliæ contra dictum quondam Regem Carolum rebellavit; per quoscunque præfata bona & jura ablata & occupata fuissent vel sint, ac detinerentur vel detineantur ad præsens, nisi forte infra prædictum tempus aliqua justa alienatio per personas auctoritatem habentes inde juste & rationabiliter facta esset; & quod omnes prædictas ecclesias, & personas ecclesiasticas ecclesiarum ipsarum Fredericus idem libertatibus, privilegiis, & immunitatibus, a sacris canonibus eis concessis, & specialiter, quod immunes sint a collectis & talliis, gaudere faciet & permittet: & quod Romanus populus, cum indigebit, ad requisitionem nostram vel successoris prædicti, ejusdem Frederici vita durante, de portubus Siciliæ possit extrahere victualia, & legumina, deferenda ad Urbem pro ipsorum usibus, cum solutione tamen juris exituræ, quod solvi per ejusdem Frederici curiam ordinatur. Nobis vero & dicto successori, ejusdem Frederici vita durante, quando indigeremus nos, aut ipse successor, sive prædicta ecclesia, præcipue pro subsidio Terræ sanctæ, in hujusmodi necessitatum casibus, vel aliquo earumdem, licitum erit & liberum extrahi facere anno quolibet, prætacta necessitate durante, de prædictis Siciliæ portubus salmarum frumenti decem millia libera a jure quolibet exituræ, & alterius cujuscumque districtus, ferenda quo nos vel ipsa ecclesia mandaverimus juxta nostræ beneplacitum voluntatis.

Fidem Bonifacio ut supremo Trinacriæ domino obstrinxere.

Dictæ a-lia a Bonifacio leges Frederico. Eosdem hostes & amicos quos habuerit ecclesia agnoscere.

Ecclesias pristinis juribus, quæ ante Siculorum rebellionem obtinebant restituere.

Toeri ecclesiasticos.

Vectigalibus liberos pronuntiare.

Permittere frumenta pro Rom. pop. efferri.

Et pro re Syriaca, si instauranda visa fuerit.

Pro parte quoque Frederici prædicti in eorumdem nunciorum promissione venit, quod si aliqua dubietas vel contentio emergeret in præscripto tractatu pacis vel circa ipsum, nos seu successor noster prædictus inde tamquam communis dominus cognoscamus; quodque omnia & singula contenta in prætactis conventionibus, habitis inter Romanam ecclesiam & prædictum quondam Carolum Regem Siciliæ tam affirmative quam negative, quæ in faciendo, & non in faciendo consistunt; idem Fredericus plene & integre observabit, prout ipsum contingunt, & contingere possunt tempore vitæ suæ. De quibus omnibus & singulis complendis integre, & servandis inviolabiliter per Fredericum jam dictum, prædicti nuntii, ad hoc plenam potestatem habentes, in ipsius animam præstiterunt ad sancta Dei Evangelia juramentum. Supplicaverunt itaque nobis præfati nuntii, ad hoc plenam potestatem habentes, pro parte Frederici prædicti cum reverentia debita, & devota humilitate, ut cum Fredericus ipse in spiritu sinceritatis integræ, ac devotionis internæ ad nostra & ejusdem ecclesiæ mandata cedierit, & circa reformationem prædicti tractatus pacis obedienter ac prone descenderit, & obedientius in

XXVII. Si qua in tractatu dubia suborsi contigerit, de iis sedem Ap. cognituram.

Servaturum summa religione Frederic. quæ ipsum inter & Carolum sancita sunt.

Præstitum illius nomine ab oratoribus admota evangeliis manu, sacramentum.

in futurum nostris & ipsius ecclesiæ beneplacitis se coaptare disponat; tractatum ipsum cum reformatione præscripta confirmare benigne de auctoritate sedis Apostolicæ dignaremur.

Confirmatus a Bonif. adjectis in capitibus superior tractatus.

Nos igitur, prævisa circumspectione librantes, quid belli calamitas inferat, quid frement dissidium introducat, quid revera proxima tempora præteritæ turbationis ostendunt, quid pacis grata lenitas afferat, quid quiet populis opportuna producat; quantumque pax ipsa, ut opus justitiæ regnantibus expedire noscatur, in cujus opulenta temperie viget ipsa justitia, & sine repugnantis obstaculo ostenditur efficaciter virius ejus; quodque Fredericus ipse, reverenter se ad beneplacita nostra conformans, in primitivis suæ conversionis auspiciis signa devoti filii prudenter ostendit; prædicti Caroli Regis Siciliæ ad hoc præcedente consensu, per nos inde licentia sibi data, de cujus consensus processu per venerabilem fratrem nostrum Petrum Noviomensem episcopum cancellarium, & nobilem virum Bartholomæum de Capua logothetam & protonotarium regni Siciliæ prædicti Regis procuratores & nuncios, super hoc sufficienter instructos, nobis expresse constitit, præmissum tractatum pacis cum reformatione præscripta, ejusque substantiam & effectum ex certa scientia ratificamus, approbamus, & confirmamus de fratrum nostrorum consilio & assensu; disceptante solummodo dilecto filio nostro Matthæo S. Mariæ in Porticu diacono Cardinali, qui non consuluit, nec consensit. Ita quidem, quod per tractatum ipsum, reformationemque præ actam, & per hujusmodi reformationem nostram, ac dicti Regis assensum conventionibus ipsis, initis inter Romanam ecclesiam & prædictum quondam Regem Siciliæ, quibus ipsum regnum Siciliæ & terra alia citra Farum prohibetur dividi, nullum præjudicium mutilatio vel diminutio afferat, quin prædicto Frederico defuncto jam dicta insula Siciliæ cum insulis ei adjacentibus, omnibusque aliis prædictæ juribus ac pertinentiis suis ad integritatem, unitatem, & soliditatem alterius partis dictæ terræ, citra Farum positæ, sicut erat concessionis tempore factæ per Romanam ecclesiam prædicto quondam Carolo Regi Siciliæ de regno & terra prædictis, & tempore motæ guerræ in insula prælibata Siciliæ ipso jure, & sine aliquo facto hominis juxta dicti tractatus seriem pacis revertatur; sic quod liceat tunc prænominato Regi Siciliæ & legitimis heredibus suis dictam insulam Siciliæ cum insulis ei adjacentibus, aliisque prædictis juribus & pertinentiis ejus ad integritatem, & soliditatem prædictæ terræ alterius citra Farum, & unitatem totius regni Siciliæ auctoritate propria, & sine jussu alicujus præsidentis seu judicis alicujus revocare prædictis conventionibus inter Ecclesiam Regemque prædictos habitis, ac tractatu pacis præfato in sua perpetuo manentibus firmitate. Et quia in prædicto pacis tractatu venit, quod Fredericus ipse in vita sua, qua insulam tenere, possidere, & habere debet eandem, vocari seu intitulari debeat Rex insulæ Siciliæ vel Trinacriæ, prout prænominatus Rex Siciliæ duxerit arbitrandum, præfati cancellarius & logotheta debita circa hoc potestate suffulti, nomine & pro parte dicti Regis Siciliæ, cujus sunt procuratores & nuntii, de beneplacito & assensu nostro elegerunt & arbitrati sunt dictum Fredericum in vita sua juxta formam tractatus ejusdem debere Regem Trinacriæ titulari.

Assensere Car. Regis Sicil. oratores.

Et Cardinales Matthæo S. Mariæ in Porticu excepto.

Declarat Pont. sublato ex humana Friderico, Trinacriam cum citeriore Sicil. in unum regnum coalituram.

Concessum Friderico Trinacriæ Regis nomen.

XXVIII. Pronunciatur Friderico nullum jus ex iis præter Trinacriæ, dum vixerit, possessionem comparatum iri.

Quia vero videntur negligi quæ sunt notabiliter, nisi specialiter exprimantur, declaramus expressius, & præsentium auctoritate decernimus de ipsorum fratrum consilio & assensu, quod nec per declarationem ipsam prædictæ insulæ Siciliæ terræ ultra Farum positæ, quæ per memoratam tenutam, quam Fredericus prædictus de ipsa insula Siciliæ habiturus est, in sua vita contingit; nec per eandem confirmationem nostram & reformationem prætactam, aut per dicti Regis assensum, vel distributionem & receptionem dictorum census & servitii militaris, nec per nominationem dicti Frederici factam & faciendam de titulo Regis Trinacriæ, jus sibi aliquod acquiratur ultra, præter tenutam; ipsamque habiturus est in vita sua, juxta formam prælibati tractatus de insula Siciliæ memorata. Specialiter autem exprimimus, quod per nominationem ipsam Regis Trinacriæ honori regalis tituli, qui de toto regno Siciliæ ultra Farum & citra apud prædictum Carolum Regem Siciliæ remanet, quemque apud eum remanere volumus, nullum in aliquo, etiam quantum ad vulgi labia, præjudicium afferatur; nec ex prædictis, vel prædictorum aliquo, eidem Regi Siciliæ, aut heredibus suis ultra tempus possessionis & tenutæ prædictæ in proprietate, possessione, ac jure ipsius insulæ Siciliæ & pertinentiarum ejus, ad quantumcunque temporis spatium, sæpe dicti Frederici vita pendente dispendium seu præjudicium aliquod quomodolibet generetur: cum possessionem prædictæ insulæ Siciliæ & pertinentiarum ipsius, quam ex præmissis recognitione, præstatione homagii, & juramenti fidelitatis factis jam nobis & eidem ecclesiæ pro parte Friderici jam dicti per nuntios sæpedictos, solutione census, & præstatione militaris servitii faciendis in antea, prædicti Friderici vita durante, nos & Romana ecclesia retinemus prædicto Regi Siciliæ & suis heredibus, tanquam directo & veris feudariis nostris & ejusdem ecclesiæ specialiter afferre præsidium, ut dicta nostra

Carolo nil juris in utramque Siciliam adimi.

pos-

possessio prosit eis, & nulla per aliquos contra ipsos ex prædicta possessione seu tenuta allegari possit præscriptio, vel opponi. Per jam dictas autem promissionem & præstationem census trium millium unciarum auri, & centum militum, quam idem Fredericus in vita sua est nobis & ecclesiæ memoratæ facturus, volumus hominibus ipsius insulæ aliquod afferri præjudicium in futurum; ut scilicet per hoc insula ipsa ad prædictas unitatem, integritatem, & soliditatem immediate post ipsius Frederici obitum, sicut prædicitur, revertente in finitionibus publicis, aliisque debitis protestationibus gravetur in plus, quam rationabilis & memorata proportio patiatur. Nulli ergo, &c. Dat. Anagniæ XII. kal. junii pontificatus nostri anno IX.

Nullam præscriptionem ex Trinacriæ possessione contra Caroli successores valituram.

Constitutis iis, Bonifacius cum Frederico, non Romanæ modo ecclesiæ juribus, ut a supremo illius dominatu non divelleretur Trinacria, verum & Carolo ac successoribus apostolica sanctione prospexit, ne fraudi & damno ea res verteretur: præterea usus in Carolum clementia statuit, ut ex octo millibus unciarum auri, census nomine pendendis, tribus deductis persolvendis a Friderico, quinque tantum millia penderet; atque ex trecentis submittendis equitibus, ac suis stipendiis in castris pontificiis sustentandis, ducentos tantum submitteret: de quibus ad Carolum literæ datæ (a).

(a) Eod. l. 9. ep. cur. 32.

XXIX. Meminit de sopito bello Siculo Nicephorus Gregoras, (b) additque ea occasione usum Andronicum Imperatorem ad subsidiarias Catalanorum copias e Sicilia in Asiam contra Turcas evocandas. At de ea expeditione inferius ex eodem & Surita, (c) qui in annalibus scribit, (d) confecto bello Siculo, Jacobum Aragoniæ Regem redigendarum in suam potestatem Corsicæ & Sardiniæ insularum consilium suscepisse: quamvis enim antea iis a Bonifacio indutus fuisset, Pisanos tamen ac Genuenses majori ex parte earum potitos; ac Bonifacium ad muniendum rei assequendæ iter, Raymundum episcopum Valentinum sedis Apost. legatum creasse, ut præsules, proceres ac populos ad ecclesiæ voluntatem pelliceret, atque in Regis Aragonum obsequium inflecteret. Consentiunt iis literæ pontificiæ ad Valentinum episcopum (e) datæ, quibus ei munus demandatum est; tum ad Sardos & Corsos, (f) ut Regis Aragonum clientelæ se committerent; tum denique ad Pisanos (g) & Genuenses, (h) ut utriusque insulæ imperium Jacobo Regi restituerent.

(b) Niceph. Greg. hist. l. 7.

(c) Surit. ind. l. 2.

(d) Ib. annal. l. 5. c. 60.

Jacobus Rex Arag. Sardiniæ & Corsicæ sibi subiiciendarum consilium suscipit.

(e) Lib. 9. ep. 87. ad 92.

(f) Reg. post ep. 87.

(g) Ib. ep. 91.

(h) Reg. post eand. ep.

Dilectis filiis potestati, capitaneo, antianis, consilio, & communi Pisanis.

Tanquam discretionis fulti consilio tam in arduis, quam in aliis quibuscunque negotiis prudentia vestra processus consuevistis provida circumspectione dirigere, ac specialiter sanctam Romanam ecclesiam matrem vestram tam in seipsa, quam in charis ejus, quos ipsa dilectionis prærogativa prosequitur prævenire honoribus, & favoribus confovere. Propterea non indigne confidimus, quod super iis, quæ vestræ sinceritati scribuntur, mentem nostram filialibus obtutibus contemplantes, efficaciter quæ scripta contineat impleatis, cum in vobis vigor devotionis solitæ augmentum suscipiat, ut speramus potius, quam lentescat. Sane, sicut vestram credimus non latere notitiam, nos dudum ad charissimum in Christo filium nostrum Jacobum Aragoniæ, Sardiniæ, & Corsicæ Regem illustrem dirigentes nostræ considerationis intuitum, filio tum de regione dissimilitudinis redeunti, quem suæ devotionis sinceritas ad ecclesiam prælibatam, a cujus unitate recesserat, quasi novum adoptionis filium nobis placidum reddidit atque charum, regnum Sardiniæ & Corsicæ, quod ipsius ecclesiæ juris & proprietatis existit, cum omnibus juribus & pertinentiis suis in feudum duximus concedendum.

Moniti a Bonif. Pisani, ut eas ipsi restituant.

Cum autem idem Rex ad honorem ecclesiæ memoratæ intendat, ut asserit, ad ejusdem Sardiniæ & Corsicæ regni possessionem, quam nondum adeptus extitit, corporaliter obtinendum potenti manu procedere, nostrumque sibi favorem & auxilium super hoc petiverit impertiri, nos hujusmodi felicem consummationem negotii ad promotionem honoris & exaltationis ecclesiæ supradictæ, ac recuperationem Terræ sanctæ, quæ prospicitur, proh dolor! depopulatione deserta non modicum cedere attendentes, venerabilem fratrem nostrum Raymundum episcopum Valentinum, de cujus industria & circumspectione confidimus, legatum in dicto regno propterea duximus deputandum, ut spiritualis auxilii circa hujusmodi negotium solicitudo non desit; sed in ipsius prosecutione potestas sacerdotalis & regia se præsentialiter alterno munere foveant, & favore mutuo muniantur. Verum cum in dicto negotio, quod charum cordi gerimus, opera & studia vestra necessaria dignoscantur, universitatem vestram paterno rogamus & hortamur affectu, quatenus præmissis provida meditatione pensatis: & attendentes nihilominus, quod per hoc vobis plurimum in gratia & dilectione nostra dictique Regis accrescet; velitis eidem Regi ad id vestrum auxilium, consilium, & favorem liberaliter ac efficaciter impertiri, a contraria penitus abstinentes. Sic itaque tam pro nostra & Apostolicæ sedis reverentia, quam consideratione Regis ejusdem in hac parte circumspectio vestra devote, amicabiliter, & consulte provideat, quod præfatum Regem ad vestra constituatis processu temporis beneplacita debitorem, & nos qui vobis ex animo scribimus, de-

vo-

votionis vestræ promptitudinem exinde commendare cum gratiarum actionibus merito valeamus. Dat. Literani XII. *kalen. maii anno* IX. Conceptæ sunt iisdem verbis literæ ad Genuenses, qui earum insularum partem suo dominatui adjunxerant. Cum vero utraque respublica tueri armis sua jura parata esset, retardata tunc illius expeditinnis consilia scribit Surita (*a*), cum Jacobus Rex metueret, ne a Castellæ Rege bello peteretur; ac prius de Murciano regno controversiam sopiendam visam.

Datæ ad Genuen. eæd. lit. Mutatis studiis expeditionem differt Aragonius.

(*a*) *Surit. annal. l. 5. c. 62.*

XXX. Cum in Hispaniæ res incurrerit oratio, prætermittere non possum, Ferdinandum Castellæ Regem, qui ob ecclesiastica vectigalia direpta censuris fuerat irretitus, veniam flagitasse, ac Toletano archiepiscopo datam provinciam, (*b*) ut eo religionis nexu illum solveret.

(*b*) *Lib. 9. ep. cur. 136.*

Ferdinandus Rex Cast. sacras opes occupat.

Archiepiscopo Toletano.

Ad instar Altissimi, qui semper est gratiose misereri paratus, benignitas sedis Apostolicæ circumspecta, se cunctis propitiam exhibens, non severam, misericordiæ suæ gremium delinquentibus aperit, dum ab ipsa veniam reverenter implorant, ac eos absolvit libentius quam condemnet. Dudum siquidem, ad audientiam apostolatus nostri deducto, quod charissimus in Christo filius noster Fernandus Rex Castellæ ac Legionis illustris per se ac per alios bona ecclesiarum cathedralium de regnis Castellæ ac Legionis vacantium prætextu custodiæ, quam progenitores suos ab olim in illis exercuisse dicebat, seu potius usurpasse, quamdiu vacabant accipiebat & detinebat, ac ipsorum bonorum fructus, reditus, & proventus percipiebat illicite, eos in usus proprios convertendo; nos volentes Regis ejusdem saluti consulere, ac prædictarum ecclesiarum indemnitatibus in posterum præcavere, inter cætera statuendum duximus per literas nostras, & districtius inhibendum, ne idem Rex ulterius ad hujusmodi bona & fructus cathedralium ecclesiarum vacantium regnorum eorumdem hujusmodi prætextu custodiæ, vel alias illicite extenderet quomodolibet manus suas, vel per suos extendi faceret, seu permitteret: sed ipsa bona & fructus per capitula earumdem ecclesiarum, quamdiu vacarent, teneri & percipi absque difficultate permitteret, futuris ecclesiarum ipsarum pastoribus reservanda: alioquin ipsum, & prædictos suos, qui contra statutum, & inhibitionem nostram hujusmodi temere attentarent, vel ea non servarent, excommunicationis sententiam, quam ex tunc protulimus, decrevimus incursuros. Civitates quoque, castra, villas, aliaque loca ipsorum regnorum, in quibus idem Rex vel alii prædicti, aut eorum aliqui morarentur, & ad quæ pervenirent, quamdiu sic ligati starent in ipsis, ecclesiastico subjecimus interdicto. Postmodum autem episcopata Zamorensi vacante per obitum bonæ memoriæ Petri episcopi Zamorensis, idem Rex, sicut ipse nobis per ejus nuntium, procuratorem, ac literas intimavit, quorumdam consiliariorum suorum, & aliorum consilio pravo ductus bona ipsius ecclesiæ Zamorensis, hujusmodi prætextu custodiæ, propria auctoritate per suos familiares & nuntios accepit, & aliquamdiu tenuit, & aliquos fructus, proventus, & reditus percepit, seu fecit, vel permisit percipi ex eisdem. Sed demum super præmissis ad cor pœnitudinis rediens, bona, & fructus eadem decano, & capitulo, & ecclesiæ Zamorensi restituit, seu restitui fecit cum effectu.

Admonetur a Bonifacio ut manus ab iis temperet.

Respuenti imperia objectæ censuræ.

Zamorensis ecclesiæ vacantis bona ab eo occupata.

Reversus ad officium Ferdinandus criminis veniam flagitat.

XXXI. *Cum igitur præfatus Rex super iis ad nostra, & ecclesiæ Romanæ mandata per hujusmodi suos nuntium, procuratorem, & literas humiliter redire curaverit, mansuetudinem & misericordiam a nobis super illis reverenter implorans; nos de hujusmodi ejusdem Regis conversione lætati, fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus si restitutio prædictorum bonorum, fructuum, & redituum, ut præmittitur, secuta sit, vel sequatur prædicto Regi, & aliis qui fuerunt culpabiles in præmissis, cum ab iis super hoc fueris humiliter requisitus, per te, vel alium seu alios, auctoritate nostra juxta formam Ecclesiæ ab excommunicatione, quam propterea incurrerunt, beneficium absolutionis impendas, injuncta eis nihilominus pro prædictis, prout animarum suarum saluti expedire videris, pœnitentia salutari. Dat. Anagniæ id. julii anno* IX.

Data Toletano archiep. provincia ut expiato crimine, ipsum cœtui fidelium restituat.

XXXII. Hoc anno in Urbe exarsere non leves controversiæ inter religiosos cœtus & clerum, cum illi clericorum munera affectarent, ac vicissim isti injurias reponerent: quæ ita a Bonifacio diremptæ fuerunt, (*c*) ut religiosi viri a defunctorum heredibus invitati ad exequias pergant: morientibus sacramenta non administrent: possint in suis ecclesiis ad sepulturam eos admittere, quibus lege canonica interdictum non sit: non arceantur ab audiendis confessionibus, habendis sacris concionibus, atque eleemosynis excipiendis: ne in aliorum ecclesiis sine facultate confessiones audire præsumant: ne parochi eucharistiæ & extremæ unctionis sacramenta iis negent, qui apud religiosum sacerdotem conscientiam expiassent: si quid controversiæ oriretur, res tota pontificii in Urbe vicarii arbitrio permitteretur. Præterea academiam Romæ instauravit (*d*), ut quæ tot aliis ornamentis abundabat, literarum quoque gloria floreret, ac plures prærogativas ad academiæ decus augendum contulit. Nec Romæ modo, sed in aliis etiam urbibus, ut Firmi (*e*) & Avenione (*f*) gymnasia excitavit.

Controversiæ inter monachos & clericos compositæ.

(*c*) *Bonif. l. 9. ep. 190. extat etiam inter extravag. De sepultur. cap. super cathedram.*

Institutæ a Bonif. academiæ.

(*d*) *Ib. ep. 78 extat in bullar. in Bonif. VIII.*

(*e*) *Ext. lib.*

(*f*) *Lib. 9. ep. 138.*

Age-

(a) Ead. l. 9. ep. ans. 1. Repressi nonnulli in Galliis abusus.

XXXIII. Agebat tunc in Galliis Joannes tit. SS. Marcellini & Petri presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis legatus, cui ut pravam quamdam consuetudinem, quæ in nonnullis ecclesiis irrepserat, adimeret, provinciam commisit: (a) *Significasti nobis*, inquit, *quod quamplures clerici in partibus Regni Franciæ, ad quas a nobis pro magnis & arduis ecclesiæ Romanæ negotiis nosceris destinatus, non promoti ad aliquem sacrum ordinem, induti tunicella & manipulo per simplicitatem in missarum solemniis epistolam cantaverunt, & patenam in manibus tenuerunt. Nos itaque volentes super iis eorum in hac parte providere statui & saluti, discretioni tuæ præsentium auctoritate concedimus, ut circa tales super hoc auctoritate nostra provideas hac vice, prout tuæ providentiæ fore videbitur opportunum. Dat. Laterani IV. non. martii anno IX.*

Joannes Card. de sopiende controversie inter Pont. & Philip. egites.

(b) Lib. 9. ep. 16.

(c) MS. Vat. sign. n. 4177. p. 7.

XXXIV. Quod ad magnam illam & arduam rerum molem, ob quam Joannes Cardinalis presbyter tit. SS. Marcellini & Petri in Gallias legatus fuerat, attinet; e pontificii regesti literis (b) & MS. alio Vaticano (c) constat, conciliandæ superiori anno subortæ controversiæ provinciam ipsi demandatam traditaque subjecta rerum capita, Francorum Regi proponenda, quæ hisce verbis concepta ex eodem MS. affero.

Rerum capita Regi Franc. proponenda.

De intercluso ad sedem Ap. itinere.

Super revocatione constitutionis, prohibitionis, præcepti, & impedimenti cujuslibet præstitorum, directe vel indirecte, per magnificum principem Philippum Francorum Regem illustrem, & per senescallos, ballivos, officiales, & familiares suos venientibus ad Romanam curiam seu redeuntibus ab eadem, specialiter venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis electis, abbatibus, & capitulis ecclesiarum cathedralium, & magistris in theologia, & in jure canonico & civili, & aliis personis ecclesiasticis dicti regni vocatis a nobis, quod in kalendis novembris proxime præteritis nostro se conspectui præsentarent; & super amotione cujuslibet occupationis factæ per eum, vel de mandato ejus, aut aliquem prædictorum, & sati factione plenaria impendenda; non obstantibus quibuscumque pœnis, mulctis, comminationibus, seu processibus per ipsum Regem factis, vel auctoritate ipsius. Item ad denuntiandum eidem, quod in quibuscumque ecclesiasticis beneficiis conferendis, vacantibus in curia, vel extra curiam Romanus Pontifex legitimam & potiorem obtinet potestatem, & post collationem cujusvis beneficii collati in ipsis, vel eorum aliquo non potest alicui jus acquiri sine auctoritate vel consensu Apostolicæ sedis tacitis vel expressis. Item ad denuntiandum, vel declarandum eidem, quod Romanus Pontifex legatos de latere ac nuntios libere mittere potest ad quævis imperia, regna, vel loca, prout vult absque petitione cujuslibet vel consensu, usu vel consuetudine contrariis nequaquam obstantibus.

Sacerdotiorum conferendorum jure ad eam spectante.

Mittendis legatis vel nuntiis.

Item quod ecclesiasticorum bonorum, & proventuum administratio non quibusvis laicis, sed personis ecclesiasticis noscitur attributa; & quod summa potestas administrationis & dispensationis eorum ad Apostolicam sedem spectat; & quod ipsa sedes, nullorum requisitis assensibus, de illis disponere potest, & nunc centesimam, nunc decimam, seu quamvis quotum imponere, petere, & exigere, prout viderit expedire. Item quod ipsi Regi, aut aliis principibus, seu laicis quibuscumque non licet censere vel occupare bona ecclesiastica vel jura in casibus non concessis ab homine vel a jure, vel prælatos seu alias personas ecclesiasticas super personalibus actionibus, juribus, seu immobilibus bonis, quæ ab eis non tenentur in feudum ad suum judicium trahere & arctare, aut inquestas facere fieri, aut quomodolibet detinere. Quomodo etiam impeditur spiritualis gladius prælatorum, ut eo libere uti non possint, & specialiter in monasteriis sive locis, quorum guardiam Rex ipse recipit, aut prædecessores ipsius.

Ecclesiasticarum opum administratione.

Exigendis decimis.

Non occupandis bonis ecclesiasticis.

Item quod in præsentia dicti Regis, nec sicut potuit prohibentis, multis præsentibus bulla nostra & literæ, quibus erat appensa, cum imaginibus beatorum Petri & Pauli & nomine nostro sculpto in ipsa, combustæ & destructa fuerunt in dictæ sedis contumeliam & contemptum; per procuratorem idoneum cum sufficienti mandato compareat coram nobis suam, si poterit, innocentiam ostensurus, & nostris pariturus beneplacitis & mandatis: & quomodo nos concepimus revocare omnia privilegia bullata & prædecessorum nostrorum sibi, liberis, fratribus, & posteris, aut officialibus suis concessa, ut pœna tanti facinoris transeat posteris in exemplum. Item quod guardia & custodia ecclesiarum cathedralium vacantium, quas vocant regalia per abusum, non abutatur; nec vacationis tempore extendat manus ad scindendas silvas non cæduas, vel ad vacuanda seu destruenda vinaria, & ad alia illicita ecclesiis ipsis damnosa, quodque habitationes, domus, & maneria non depereunt; sed in statu congruo conserventur, & massariæ ovium & aliorum animalium debito teneantur in statu; & deductis expensis opportunis, necessariis, & moderatis ad custodiam seu guardiam & perceptionem proventuum, quod residuum fuerit reservetur futuris prælatis resignandum; & quod qui secus fecerit, non solum coram competenti judice, sed etiam in tremendo judicio cogetur reddere rationem. Item de gladio spirituali reddendo prælatis & per-

Sarcienda injuste ob exustas lit. apostolicas.

De non dissipandis bonis ecclesiarum.

Restituendo episcopis gladii spiritualis usu.

so-

sonis ecclesiasticis, non obstantibus privilegiis sibi, liberis, fratribus, & posteris suis, aut officialibus suis concessis cum Non obstantibus & clausulis opportunis.

Non defraudanda moneta.

Item aperiendi sunt oculi Regis super mutatione monetæ, bis a temporibus paucis factæ in magnum damnum prælatorum, ecclesiarum, baronum, & ecclesiasticarum personarum & secularium; & quomodo ad restitutionem tenetur, & quod faciet emendari. Item revocanda est memoria super suis & suorum malefactis & excessibus, de quibus fit mentio in litera nostra clausa, quam portavit dilectus filius Jacobus notarius noster. Pluribusque interjectis de Lugdunensis principatus controverso jure, quod Bonifacius ad archiepiscopum & clerum Lugdunensem spectare contendebat, concludit: *Item expresse denunciandum est Regi per Cardinalem eundem, quod si Rex prædicta non correxerit & emendaverit taliter infra certum tempus, quod & nos & Apostolica sedes merito contentemur, quod a nobili viro Carolo Andegaviæ comite, fratre ejus, & ab ejusdem Regis nuntiis datum est nobis intelligi, ex tunc nos & sedes eadem super præmissis providebimus statuendo, ordinando, declarando, & procedendo spiritualiter, & temporaliter, prout & quando videbimus expedire.*

Emendandis præteritis facinoribus. Lugdunensis ecclesiæ jure.

Cum hæc Philippo Regi proposita fuissent, ad singula e suorum consilio respondit. (a) Quæ cum non placuissent Bonifacio, questus est (b) apud Carolum Valesium comitem, Philippi Regis fratrem, qui concordiæ interpretem se fore spoponderat, injecta ab ipso spe & expectatione delusum fuisse, minasque in Regem, ni obsequens esset, intentavit.

(a) Superiori ep. 16. (b) Ibid.

Carolo comiti Alanzonensi.

Literas dilecti filii nostri Joannis tituli SS. Marcellini & Petri presbyteri Cardinalis nuper accepimus, continentes responsiones, quas magnificus princeps Philippus Franciæ Rex germanus tuus ad articulos fecit, quos Cardinalis prædictus ex parte nostra præsentavit eidem. Quibus diligentius intellectis, & attentius perscrutatis, & in maturam deliberationem cum fratribus nostris deductis, mirati fuimus plurimum, & valde commoti, quia responsiones eædem certæ & examinatæ veritati contradicunt; nec rationi congruunt, nec consonant æquitati, nec sunt tales, neque reperimus in eis illa, de quibus debeamus merito contentari, secundum fiduciam quam venerabilis frater noster P. Antissiodorensis episcopus & tu dedistis nobis, quando recessistis de Romana curia, in Franciam redituri: unde ipsi Cardinali rescribimus, quod de responsionibus ipsis, sicut nec debemus, minime contentamur. Ad hæc nolumus te latere, quod nisi Rex ipse responsiones hujusmodi sic corrigat & emendet, quod exinde merito contentemur, cum contra Deum non sit homini deferendum, contra Regem eundem spiritualiter & temporaliter, prout expedire videremus, procedemus. Datum Laterani VI. kal. martii anno IX.

Ad ea respondet Rex.

Responsio non admittit Bonifacius. Significat Carolo Valesio, in Philip. divinas humanasque pœnas, ni obsequatur, se cumulaturum.

XXXV. Res in atrocem discordiam erumpit. Præmonent Galli præsules Bonifacium.

Non flexit hisce minis summus Pontifex Regem, sed irritavit amplius, intolerandumque videbatur regio consilio, controversum Lugdunensem principatum a Gallica corona Bonifacii sententia divelli. Cum vero politicorum animi ad aliquod grave dissidium invehendum vergerent, præsules Bonifacium, adjectis multis precibus, superiori anno præmonuerant, ut revocandæ concordiæ & scandalis antevertendis operam daret: *Considerantes*, inquiunt, (c) *tam vehementem commotionem, turbationem tam periculosam & gravem, immo gravissimam Regis, baronum, & aliorum laicorum regni prædicti; & jam cognoscentes apertius, quod antiqui hostis, pacis æmuli zizaniæque satoris, qui a suæ principio ruinæ conatur, ut ecclesiasticæ unitatem pacis turbatione rescindat, charitatem vulneret, sanctorum dulcedinem operum invidiæ veneno fellis inficiat, humanumque genus evertat omnibus modis & perturbet, faciente nequitia, fœderis, unitatis, & amicitiæ singularis, quæ inter sæpedictam Romanam ecclesiam ac præfatum dominum nostrum Regem ac prædecessores ipsius & regnum, ad laudem Altissimi, fidei Christianæ profectum, & tam ecclesiæ quam Regis & regni honoris & exaltationis incrementa felicia hactenus viguerunt, dissolutioni & separationi flebili & lugubri, proh dolor! orta patent, ac insurgunt undique frementia scandala, crescunt angustiæ ecclesiis ecclesiasticisque personis, expoliationis ac bonorum & rerum direptionis pericula imminentur; & cum abhorreant laici & prorsus fugiant consortia clericorum, eos omnino a suis consiliis, & actionibus abdicando, ac si contra eos proditoriæ factionis conscii, vel participes extitissent, & ad contemnendum censuram ecclesiasticam & processus, si quavis auctoritate fierent contra ipsos, jam se parant & muniunt in grave periculum animarum, & alia varia & diversa pericula, quæ nec lingua referre sufficeret, nec posset scriptura differere, sunt in promptu; ad sanctitatis vestræ prudentiam circumspectam in hoc summæ necessitatis articulo providimus recurrendum, flebilibus vocibus, & lacrymosis singultibus paternam clementiam implorantes, ac supplicantes humiliter, quatenus salubre remedium in præmissis, per quod firmata fide jam longo decursu temporis inter sacrosanctam Ecclesiam, Regem, & regnum, fructuosæ unionis & mutuæ dilectionis integritas in antiquæ charitatis dulcedine consuetus status ecclesiæ Gallicanæ in pulchritudine pacis & quietis optatæ remaneat; prospiciatur nobis,*

(c) MS. Vat. sign. n. 4777. pag. 6.

no-

nostrisque statibus circa vestræ prædictæ vocationis edictum, ac prædictis periculis & scandalis obvietur, apostolicæ providentiæ studio, ac paternæ pietatis officio dignemini providere. Conservet Altissimus beatitudinem vestram Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora.

Interea cum maledicta in se spargi in Galliis ab adversariis accepisset Bonifacius, pridie kal. maii Albertum Regem Romanorum confirmatum adversus Philippum hoc anno solicitavit (*a*). Qua re vulgata Parisiis XIII. mensis junii ejusdem anni habitis cleri & procerum conventibus, hæreseos calumnia ac plurium infamia criminum (*b*) impacta est Bonifacio, atque ab illius sententia, quamcumque is tandem ferret, ad œcumenicum concilium provocatum. Qua de re hæc vitæ Bonifacii scriptor (*c*): *Philippus Rex Franciæ, gravem præsentiens contra se motum Papæ; considerans quoque, quod prævisa jacula minus feriunt minusque lædunt, suum concilium Parisiis convocavit, omnes prælatos, comites quoque & barones personaliter, omnesque communitates regni per procuratores idoneos, ad se Parisios venire perurgens, consilium & auxilium ab eisdem contra omnes homines petiturus, specialiter contra Papam Bonifacium intentio ferebatur, fitque rumor magnus in toto regno, turbatio cordium, & confusio rerum. Multi autem, qui videbantur esse columnæ Ecclesiæ, metu, aut odio, aut quocumque motu alio sunt concussi, & pauci inventi sunt, qui constanter steterint in aperto. Fueruntque in ipso concilio, Parisiis in ecclesia B. Mariæ congregato, publice objecta crimina ipsi Papæ, & titulus hæresis, nec non suo prædecessore vivente ingressus illegitimus & intrusio ad papatum, & quod ei parendum non esset tanquam hæretico & intruso: fitque ibidem contra ipsum Papam provocatio ad concilium generale. Dehinc mittuntur per regnum ad civitates & collegia regni nuncii ad publicandum in ecclesiis & collegiis prædicta, & ad perurgendam personas ecclesiasticas & religiosas quaslibet, ut appellationibus & processibus hujusmodi interessent, fuitque contra ipsum Papam facta publicatio ubilibet criminum objectorum.*

Quæ fuerint ea crimina, dicere non attinet, cum per calumniam conficta exploratum sit politicorum consilio, ne Bonifacii imperia audirentur a Gallis, (*d*) antequam se is ab objectis criminibus purgasset. Philippi vero Regis ad concilium provocatio his verbis concepta fuit (*e*). *Licet*, inquit, *pudenda patris cujuslibet proprio libenter pallio tegeremus, ob fervorem tamen catholicæ fidei & devotionem eximiam, quam ad sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem nostram & omnium fidelium sponsam Christi progenitorum nostrorum inhærendo vestigiis gerimus, qui pro exaltatione & defensione ecclesiasticæ libertatis & fidei proprium fundere sanguinem minime dubitarunt, fidei negotio & ecclesiæ statui consuli cupientes, pro vitando dispendio scandali generalis nequeuntes alterius, urgente conscientia sub conniventia vel dissimulatione transire, &c.* Concludit demum se a censuris, quas Bonifacius (*f*) in eum distringere possit, ad concilium appellare. Ausi sunt simile facinus plures principes, cum Romani Pontifices in ipsos ob patrata flagiria animadvertere pararent. Quibus permotus Pius II. in Mantuana synodo edita sanctione defixit quoscunque anathemate, qui a Pontificibus Romanis ad concilia provocarent: qua de re inferius suis locis. Nunc ad Bonifacium redit oratio.

XXXVI. Audiens ille calumniis in se confictis, objecto hæreseos crimine, provocatione ad concilium, aliisque perperam gestis XIII. junii in nefariis Parisiensibus conventibus, plura edicta ad improborum hominum audaciam retundendam tulit: in quibus cum multa adversus Philippum sanciret, illa Clementis V. jussu erasa e regesto fuere, relictis iis tantummodo, quibus Bonifacius objectum hæreseos crimen diluebat, traditam a Christo defendebat auctoritatem, temeritatemque provocationis ad concilium factæ arguebat: quæ nos uti jacent, (*g*) afferemus. Præcipua porro rerum eo edicto comprehensarum sententia illustratur his verbis, in margine descriptis: *Litera contra processus, & appellationem Regis Franciæ*. Præfixus vero mutilæ sanctioni hic titulus.

Ad perpetuam rei memoriam.

Nuper ad audientiam (pluribus erasis, hæc verba servata:) *Sed ubi auditum a sæculo, quod hæretica fuerimus labe respersi? Quis nedum de cognatione nostra, immo de tota Campania unde originem ducimus, notatur hoc nomine?* pluribusque expunctis: *Et ecce Sancti Israel, idest Dei vicarius, hic & Petri successor, cui dictum est: Pasce oves meas. Et: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis: Propter quod qui in navi Petri non est, peribit naufragio; qui in ea est, oportet, quod gubernationis gubernationi subsistat;* tasis aliis.

Numquid si super hæresi nobis imposita.. contra nos petatur a nobis, sine quo congregari non potest generale concilium, istud in exemplum tam detestabile; maxime ut omittamus ad præsens de excommunicatione multiplici, qua imponentes tenentur astricti calumniatoribus malo, ut ex pluribus

Marginal notes:

(*a*) Bonif. l. 9. ep. cur. 22.

(*b*) Ibid.

(*c*) Vit. Bonif. MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

Conflata conjuratio in Pont.

Jactata nefariæ calumniæ.

(*d*) Gaguin. in Philip.

(*e*) Ext. in to. 9. de schism. MS. Vat. pag. 11.

Provocat a Bonif. Phil. Rex ad futurum concilium.

(*f*) Ext. in l. 35. bullarum Pii II. pag. 280. & in bullar. in Pio II.

Id provocationis genus damnatum ab ecclesia.

Purgat se a calumniis Bonifacius.

(*g*) Lib. 9. ep. cur. 33.

Non admittenda nefaria Philippi provocatio.

bus patet præcedentibus, zelo; ac etiam inimicis, aut eis confœderatis, quibus colligati sunt, etiam concedemus, taliterque fomentum dabimus huic pesti? Nempe quos in aliorum prælatorum persona ex prædictis causis secundum scita canonum repellere deberemus, illos in nostra sine alicujus injuria, si nobis & fratribus nostris videbitur, poterimus merito refutare. Cætera erasa sunt. Dat. Anagniæ XVIII. kal. septemb. an. IX.

(a) Bened. XI. ep. cur. 245.

Galli sacramento fidei Philippo præstitæ liberati.

Quæ fuerint porro illa, quæ a Clemente concordiæ studio deleta sunt, facile e Benedicti XI. literis colligitur (a), quibus Bonifacii acta in Gallos revocavit, traditque ipsum anathemate & interdicto, aliisque censuris Gallos perculisse, illorum hostes amplissimis ad eos magis concitandos privilegiis exornasse; concessa vero ab Apostolica sede Gallorum Regibus delevisse: aggressum seditiones inter Gallos serere, ipsosque præstiti Philippo Regi sacramenti religione liberos pronuntiasse, Gallici regni limites suis circumscripsisse literis, quibus Gallicæ genti gravia mala invexit.

Cæterum questus est Bonifacius, Nicosiensem archiepiscopum nascentem hanc Pontificem inter ac Regem Francorum discordiam auxisse; atque ubi illum exulceratum in sedem Apostolicam cognovit, in graviores iras concitasse: ob quod scelus illum hoc diplomate dignitate privavit (b).

(b) Lib. 9. ep. cur. 55.

Ad perpetuam rei memoriam.

Quando in Ecclesia Dei venerabilis frater noster Gerardus archiepiscopus Nicosiensis, si dici* venerabilis, locum obtinet altiorem, tanto nos & Apostolicam sedem majori debuerat studio revereri, summopere præcavendo, ne nos, & sedem eandem offenderet, aut aliquibus injuriis provocaret. Sed ipse, prout accepimus, in reprobum sensum datus, contra sedem prædictam & nos, qui eum ad archiepiscopalem provEximus dignitatem, calcaneum erigere satagendo, mandatum, quod pridem a nobis, dum esset apud sedem prædictam, receperat, ut ad ecclesiam suam accederet, vilipendens nobisque illudens, ad partes Burgundiæ properavit: ibique audito, quod Philippus Francorum Rex a nostra & dictæ sedis reverentia deviabat, nobisque se reddebat rebellem, ad ipsius Regis se præsentiam contulit, ac apud eum & in illis partibus moram trahens, ipsum Regem callidis commentis ad hujusmodi rebellionem instigat, & fovet in ea, ac alias ibidem contra nos & sedem prædictam dolos continuat, & machinatur quos potest. Nos autem, nolentes quod prædicta Nicosiensis ecclesia sub ejus umbra spiritualiter vel temporaliter dispendium patiatur, seu quod ejusdem ecclesiæ bona, quam taliter contra mandatum nostrum deseruit, perveniant ad

* meretur

Nicosiensis archiep. Philippum Reg. exasperat in Pontificem.

eundem; ipsum ab administratione bonorum omnium spiritualium & temporalium dictæ ecclesiæ apostolica auctoritate suspendimus usque ad nostra & dictæ sedis beneplacitum voluntatis, alias contra eum nihilominus processuri, prout cervicositatis suæ culpa exegerit, nobisque videbitur expedire. Nulli ergo, &c. Dat. Anagniæ XVIII. kalen. sept. an. IX.

Ecclesiæ administratione dejicitur.

Suspensa vero tunc Gallia ingentis alicujus periculi terrore laborabat (c), cum illius hostes ob auctam inter Regem & Bonifacium discordiam magis ferocirent, compluresque ambigerent, Regi ne an Pontifici obtemperandum esset. Maxime exagitati fuere theologiæ & juris utriusque doctores, quorum aliqui, cum regiis voluntatibus se accommodare detrectarent, in exilium pulsi (d) sunt: in alios vero Bonifacius commotus diplomate pontificio vetuit (e), quemquam ab ipsis laurea doctorali insigniri, donec Philippus Rex in gratiam cum Ecclesia rediisset.

XXXVSSA. (c) Ep. cur. 55.

Philippus Rex sibi adversantes exilio afficit.

(d) Ib. ep. 56.

(e) Ibid.

Ad perpetuam rei memoriam.

Sedes Apostolica, sicut totus fere orbis facti evidentia didicit, regnum Francorum, ejusque Reges tam antiquis, quam modernis temporibus magnis dotavit largitionibus gratiarum, & amplis privilegiis communivit: quæ si Philippus Rex Franciæ in examen debitæ considerationis adduceret, dictam sedem & nos, quos præcipue habuit ad sua beneplacita promptos, liberales in gratiis, & in cunctis opportunitatibus gratiosos, contumeliis non conaretur afficere, nec injuriis provocare; sed ad nos & ipsam ex debito gereret affectum devotionis & reverentiæ specialis. Verum Rex ipse hujusmodi beneficiorum immemor, & gratiarum oblitus, elatus in superbiam, & in reprobum sensum datus, contra nos & sedem eandem tanquam impinguatus recalcitrans, non solum ab ejusdem sedis & nostra se devotione subtraxit, sed se nobis constituendo rebellem, in illam omnium pessimam speciem ingratitudinis incidit, qua pro bonis mala, pro gratiis contumeliæ, ac pro beneficiis maleficia compensantur.

Graves de Philippo querelæ.

Quia vero dictus Rex non solum alios de dicto regno, sed & magistros & doctores, baccalarios & scholares existentes in studiis regni prædicti ad hujusmodi rebellionem secum trahere satagit, & jam eorum aliquos traxit; quos autem trahere non valet, a regno eicit & excludit prædicto; nos nolentes, quod ob favorem vel timorem ipsius aliqui a nostra & ejusdem sedis reverentia deviantes, & alias minus idonei cathedram possint ascendere magistralem; omnes de regno prædicto, potestatem habentes dandi licentiam, regendi, seu docendi, ac approbandi volentes licentiam hujusmodi obtinere in theologica facultate,

Adempta doctoribus concedendæ magistralis laureæ facultas.

ac

ac jare canonico & civili, ab hujusmodi potestate, donec idem Rex ad nostra & ejusdem sedis mandata cum satisfactione debita revertatur, apostolica auctoritate suspendimus; districtius inhibentes eisdem ne interim aliquibus dictam licentiam concedere quoquo modo præsumant; ac decernentes ex nunc irritum & inane, si secus super hoc a quoquam scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo &c. Datum Anagniæ XVIII. *kal. septembris anno* IX.

XXXIX. Jactati eadem procella ecclesiarum præsules, quorum nonnulli in Regis sententiam deflexere: constantiores regno amandati. Quo accepto Bonifacius, ad suas partes confirmandas vacantibus ecclesiis præsules imponendi munus sedi Apostolicæ reservavit, (a) donec Philippus ipsi conciliatus fuisset.

(a) Ep. 57.

Ad perpetuam rei memoriam.

Præsules sentientes cum Bonifacio ejecti a Philippo. *Sedes Apostolica &c. ut supra in proxima usque: Quia vero idem Rex præcipue prælatus dicti regni ad hujusmodi rebellionem & indevotionem secum trahere satagit, & jam eorum aliquos traxit, quos autem trahere non valet, a regno ejicit & excludit prædicto; nos volentes, quod ob timorem vel favorem ipsius, vel alia quacunque de causa in ecclesiis cathedralibus & regularibus dicti regni aliqui præficiuntur, qui nobis & dictæ sedi fideles, devoti, & alias idonei non existant; omnes provisiones dictarum ecclesiarum, si quæ*

Reservata sedi Apost. vacantium eccles. collatio. *forsan vacant ad præsens, vel cum eas vacare contigerit, dispositioni nostræ ac dictæ sedis, donec idem Rex ad nostra & ejusdem sedis mandata cum satisfactione debita revertatur, auctoritate apostolica reservamus; districtius inhibentes omnibus & singulis, ad quos in dictis ecclesiis prælatorum electiones, vel ipsarum electionum confirmationes, aut quæcunque dispositiones pertinent eorundem, ne contra reservationem hujusmodi quemquam eligere, seu electionem aliquam confirmare, aut alias de ecclesiis ipsis disponere quoquo modo præsumant; ac decernentes ex tunc irritum & inane, si secus super hoc a quoquam scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo &c. Dat. Anagniæ* XVIII. *kal. septemb. anno* IX.

XL. Dum hæc ac alia superiora Bonifacius in Philippum Regem Francorum antea decernebat, pluraque decernere meditabatur, ut pontificiis edictis constringeret reos, quamvis ad eorum notitiam non emanarent, hanc sanctionem tulit (b).

(b) Ib. ep. cur. 54. & extravag. Rem non no. de dolo & contum.

Ad perpetuam rei memoriam.

Rem non novam aggredimur, neque viam insolitam ambulamus, sed veteris juris calcatam vestigiis præsentis constitutionis indubitato roboramus suffragio, & inconcusso munimine stabilimus. Est siquidem jam sancitum, quod propositum publicæ citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit, etiam se celando, ne ad eum possit pervenire citatio, appareatque contumax, qui sic agit; quodque in albo prætoris hujusmodi edicta proposita suæ jurisdictioni subjectos arceant & astringant magis, quam si voce præconia, quæ innotescit paucis, vel literis citarentur. Jus enim, quod talem modum citationibus posuit, violenter præsumpsisse credendum est, ut quæ in eodem albo tot ipsius albi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda ad citati notitiam devenirent. Unde ad præbendam omnibus eorum, quæ sanciuntur plenam lectionem & notionem mandatur, legem tabulis aut lapidibus sculptam sanctissimæ ecclesiæ describi porticibus, & affigi. Bonifaciana sanctio de reorum citatione.

Præmissis igitur in debitam considerationem deductis, ac in lanceo irrefragabilis rationis appensis, nos qui universis, disponente Domino, præesse dignoscimur, volentes per hanc novellam constitutionem nostram aliquid circa prædicta statuta expressius invenire, declaramus de fratrum nostrorum consilio, & nihilominus hoc edicto perpetuo valituro firmamus & statuimus, ut citationes auctoritate apostolica de quibuscunque personis, undecunque & ubicumque sint, cujuscunque status, dignitatis, vel præeminentiæ ecclesiasticæ vel mundanæ, etiam si imperiali aut regali fulgeant dignitate; præsertim si impediant, vel faciant per se vel alios quoquo modo ne citationes ipsæ ad eos perveniant, ex quacunque causa faciendo ut citandorum domicilia sive loca tute vel libere adiri non possint; cum, prout scriptum est, existimare debeamus ad eo ire liceat ubi est citatio facienda; provide ad instar edictorum præfatorum propositorum in albo prætoris etiam extra solemnes dies, in quibus Romani Pontifices suos facere consueverunt generales processus publice id nobis specialiter & ex certa scientia jubentibus, factæ in audientia literarum nostrarum, aut in aula nostri palatii postmodum affigendæ januis majoris ecclesiæ loci, in quo Romana communis omnium Christiani populi nationum residebit curia, ut cunctis possint patere, & ita deferri citatis sic valeant, ac arctent citatos post terminum lapsum, quem considerata locorum distantia volumus citationibus ipsis competentem apponi, sicut si ipsos personaliter apprehendissent; non obstantibus aliquibus, privilegiis, indulgentiis, & literis apostolicis, generalibus aut specialibus, quibuscunque personis pontificali, imperiali, regali, vel alia ecclesiastica seu mundana dignitate præditis, aliisque inferioribus, seu ecclesiis, monasteriis, locis, collegiis & universitatibus, in quacunque verborum forma concessis, per quæ talium citationum effectus possit quomodolibet impediri, etiam si de ipsis & eorum

rum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de propriis nominibus personarum, & infra, *oporteat in nostris literis fieri mentionem. Nulli ergo, &c. Dat. Anagniæ* XVIII. *kalendas septembris anno* IX.

Intentus scribendis edictis Bonifacius ab hostium insidiis non cavit, atque in eorum cecidit (a) potestatem. [1] De quo funesto casu hæc tradit Bernardus: *Eodem anno millesimo trecentesimo tertio in vigilia*

(a) Jacob. Card. l. 1. de canoniz. Petri de Muron. cap. 1. Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 36. Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. Jo. Villan. l 8. c. 63. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 8. §. 25. vit. Bonif. script MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79. Martin. Pol. l. 4. & alii.

NOTÆ [1] CAput per injuriam pontificis historiam hic describere non vacat, cum ab annalista partes hasce occupatas optime agnoscam. Nonnulla tamen addenda sunt vulgata a coævis quidem historicis, sed nondum annalistæ hujus ætate cognita. Igitur totis hæc conjuratio auctores Columnenses habuit, adjutorem Philippum Galliæ Regem, a quo missus Nogaretus cum trecentis militibus occultus venit, conseditque in viciniis Anagniæ teste Perretto Vicentino histor. lib. III. Cum vero opportunus advenisset dies, nocte a conjuratis introductus idem Nogaretus cum Gallorum cohorte, quibus accesserunt milites alii, ab optimatibus Anagninis ex vicinis locis collecti, in ipso noctis mediæ silentio impetus in ædes pontificias factus est, teste P. Francisco Pipino chronic. lib. IV. cap. 41. sed valde obsistentibus earum ædium custodibus, nonnisi ad meridiem perrumpere in interiora castra datum fuit. Pontifex, audito armorum fragore, reque comperta, recludi cubiculi sui fores jussit; statimque sacra clamide indutus, & coram vivificæ crucis fusttulo prostratus sese obtulit, porrectaque cervice, ait Pippinus, martyrium sibi deposcebat. Quamvis Ferretus contrarium asserit; pontificem mortem sibi deprecatum scribens. Nemo tamen sacrilegas in eum manus inicere ausus fuit; sed illo sub custodia relicto, sacer ecclesiæ thesaurus diripitur, nec manus abstentæ a fratre Gentili cardinali cæterisque papæ nepotibus. His ita gestis, Lucas de Flisco cardinalis Anagninam plebem concitavit, ut captum pontificem ex hostium manibus eriperet, quod ab illis summa fide, & virtute præstitum fuit. Porro Bonifacius triduo captivus mansit; vix tandem eo liberatus circa vespertinam horam, ait Pippinus, auctoreque P. Nicolao episcopo Hostiensi de pace convenit inter pontificem & optimates Anagninos, quibus pontifex veniam indulsit *sæva dic*. Tum pontifex Anagnia discedens, Romam venit, ut ex Perretto discimus. Iter minime tutum habuit, siquidem vera narrat auctor coævus Parmensis chronici, qui, recedentem illum aggressos Columnenses asserit; quamquam non ægre a militibus pontificem comitantibus depulsos, addit. Romam tandem venit Ursinis deducentibus, consedítque in vaticano. Sed qui Columnensium manus evaserat, incidit in Ursinos, hospitiores quidem in specie, reipsa tamen iniquos pontificis adversarios. Ita enim aditus & fores ædium pontificiarum illi obseraront, ut nihilo liberiorem Anagniæ, quam Romæ versari se pontifex intelligeret. Posteriorem hanc captionem, quam reliqui omnes silent, certam & indubitatam efficit consensus historicorum, Parmensis & Ferreti Vicentini, qui ambo de illa testimonium tulerunt. Has angustias evasurus pontifex migrare in ædes Lateranenses statuit; sed prohibentibus Ursinis, tantam animo ægritudinem concepit, ut debilitata senio valetudine in periculosum morbum inciderit, quo ex improviso, ne familiaribus quidem scientibus, oppressus fuit, ut ex Perretto discimus. *Obiit*, ait Ferretus, *anno tertio dominicæ incarnationis post trecentum & mille, VI. id. octobris, ætate vero sua LXXXVI. & vixit in sede apostolica annis octo, mensibus decem*.

Cæterum Bonifacius ingentes animi dotes in pontificatum contulit, quamquam sæculari principatui potius quam ecclesiastico aptiores. Nam præterquamquod jure civili, & canonico fuit excultissimus, ut ætatis suæ nemini cederet; in rebus tractandis dexteritate, quamquam non semper felici eventu, præstitit. Divitias, quibus majestatem pontificatus sustineret, comparavit maximas; ex quo avaritiæ notam incurrit. In summa dignitate magnificus, pontificias ædes splendide ornavit teste Perretto Vicentino histor. lib. III. Pontificiam mitram duplici circulo seu corona ornasse fertur; quod Alemannus ex antiquis imaginibus Romanorum pontificum Romæ extantibus collegisse sibi visus est in opere de Parietinis Lateran. cap. XIII. Sed mitram pontificiam diu ante Bonifacium duplici circulo distinctam fuisse collegisse mihi visus sum in notis ad Pagium ad ann. 1073. V. ex aperto testimonio Benzonis Albensis episcopi ejusdem sæculi scriptoris, qui mitræ pontificiæ qua Nicolaus II. ornatus fuit sæculo XI. inclinante, circulos duos commemorat, quorum alter insculptam hanc sententiam exhibebat: *Corona regni de manu Dei*; alter vero: *Corona regni de manu Petri*. Vide notas ibidem. Quid vero pr[...]bent in hac re marmora & imagines discat Alemannus ex vetusto simulacro Bonifacii ejus olim sepulcro imposito ac ætate illa sculpto, quod extare hodie Florentiæ in hortis Riccardianis monet cl. Lamius in adnot. subjectis chronico pontificum Romanorum Leonis Urbevetani, in Deliciis eruditorum vulgato *Ornatur autem pretiosa mitra, quæ in antea tantummodo corona distinguit*. Vicissim autem in tabulis publicis de inventione corporis Bonifacii, quas hic producit Raynaldus, asseritur inventum fuisse cadaver pontificis *cum tribus coronis ornatum*. Forte igitur Bonifacius non unius vel binæ sed triplicis coronæ author asserendus est. Constantiam etiam summo sacerdote dignam præsetulit Bonifacius, quam tamen, si prudentia temperasset, & rebus ecclesiæ melius consuluisset, & ipse notam evitasset hominis furiosi & violenti. Quamquam vero plura sint quæ in illo jure fuste meritoque reprehenduntur; longe tamen plura nonnisi per calumniam viro, ambitioso forte, avaro, & violento impacta sunt. Quam enim historiam narrat de illo Ferretus Vicentinus & F. Pippinus, hanc inter calumnias rejiciendam censeo. Ferunt illi [...]citum a Bonifacio Guidonem de Monteferetro religionem Franciscanorum jam professum, rogatumque ab eo fuisse, ut artem doceret, qua Prænestina Columnensium arx caperetur; sed monachus nonnisi proditorio astu casuram intelligens, pontificem rogavit, ut veniam sibi de commissis indulgeret, nec novis sceleribus committendis adigeret. Bonifacius absolutionem de commissis, & committendis impertitus fuit; tum instituit, ut quæ apta censebat suggereret: tunc monachus persuasit, *ut cum hostibus suis pacisceus, pollicitis non staret*. Hanc historiam quamquam & Dantes ejus temporis vates carmine expressit infernì cap. XXVII. ab adversariis in odium Bonifacii confictam esse, suadet tum eximia Bonifacii rerum sacrarum, & canonicarum scientia; cum vero spectata

Gui-

lia nativitatis B. Mariæ Virginis, dum Bonifacius Papa Anagniæ in patrio solo & civitate propria originis cum sua curia resideret, ubi tutus esse amplius merito crederetur in gente sua, & populo, & natione, ibidem consciis aliquibus domesticis suis proditus fuit, captusque, atque tentus: & thesaurus suus atque ecclesiæ depradatur, & asportatus, non sine ignominia ecclesiæ & dedecore grandi. Cardinales vero timentes, relicto eo, fugerunt, duobus exceptis, scilicet domino Petro Hispano Sabinensi & domino Nicolao Ostiensi episcopis. Cujus captionis & sceleris vexillifer fuit Guillelmus de Nogareto de S. Felice, diœcesis Tholosanæ, complicibus & consentaneis Columnensibus, ex quibus duos olim decapellaverat Cardinales. Super ipsum itaque Bonifacium, qui Reges & pontifices, ac religiosos, clerumque ac populum horrende tremere fecerat & pavere, repente timor, & tremor, ac dolor una die pariter irruerunt, aurumque nimis sitiens perdidit & thesaurum: at ejus exemplo discant superiores prælati non superbe dominari in clero & populo, sed forma facti gregis ex animo curam gerere subditorum, priusque amari appetant quam timeri.

Struitur Bonifacio insidiæ. Anagniæ capitur.

Induisse pontificalia ornamenta & Christi e cruce pendentis effigiem amplexum manibus, ut honeste moreretur, cum irruptionem hostium sensit, Ptolemæus Lucensis, (a) & Jordanus (b) scribunt, quibus etiam Joannes Villanus (c) & S. Antoninus (d) consentiunt, cujus verba reperimus: *Animadvertens*, inquit, *civitatem captam & palatium suum, judicavit se mortuum; sed ut magnanimus & imperterritus ait: Ex quo proditorie sicut Jesus Christus captus sum, & deditus in manibus inimicorum, et occidar, ut Papa mori decerno. Et fecit se parari vestibus sacris cum pallio seu ammanto B. Petri, & corona aurea a Constantino Silvestro Papæ collata, & cum clavibus, & cruce in manibus resedit in papali throno. Ad quem accedens dictus Sciarra cum aliis suis inimicis, verbis contumeliosis aggressi sunt Pontificem, & deriserunt circumstantes eum, & familiares ejus, & qui cum ipso remanserant. Inter alios eum illusit dominus Guillelmus de Lunghareto, qui pro Rege Franciæ tractatum duxerat capturæ Pontificis, & minatus est ei, quod ligatum ipsum duceret Lugdunum, at in generali concilio solemniter deponeretur. Cui Papa, non corde deficiens, respondit: Patienter feram, me condemnari & damnari & deponi per Patarenos, cujusmodi ipse erat cum progenitoribus suis, ut Patarenis igne combustis. Quibus verbis confusus dominus Guillelmus cum rubore reticuit. Domino autem disponente ob dignitatem Apostolicæ sedis, nemo ex inimicis ejus ausus fuit mittere in eum manus, sed indutum sacris vestibus dimiserunt sub honesta custodia, & ipsi insistebant prædæ, diripientes thesaurum ejus & ecclesiæ, quem in palatio Papæ invenerunt.*

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 36.
(b) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.
(c) Jo. Vill. l. 8. c. 63.
(d) Anton. 3. p. tit. 20 c. 8. §. 21.

Ejus inter hostes constantia.

Refringit minas.

Permansit Pontifex ipse custoditus tribus diebus: tertia autem die surrexit a custodia liber sine precibus alicujus aut procuratione, Domino illustrante & velamen suæ cæcæ ingratitudinis a populo Anagniæ auferente. Recognoscentes ergo errorem suum cives Anagniæ, cum populo arma corripuerunt in favorem Antistitis, clamantes per urbem: Vivat Papa & moriantur proditores: & discurrentes per civitatem Anagniam ejecerunt Sciarram de Columna suosque complices de ea, pluribus ex eis captis, & aliis occisis. Liberatus igitur Pontifex Bonifacius cum familia sua, dolore nimis absortus ex tanto dedecore, cum tota curia inde discedens, Romam remeavit ad S. Petrum, disponens concilium convocare ob injuriam sibi & ecclesiæ factam vindicandam contra Regem Franciæ.

Ab Anagninis liberatur.

XLII. Deductum Romam fuisse a Matthæo Cardinale Ursino magna clientum comitatu observat Card. Baronius: (e) additque Jacobus S. Georgii (f) ad velum aureum diaconus Cardinalis maxima pompa & armorum apparatu exceptum a Romanis: adeo ut nusquam tanta gloria fulgere sit visus. Verum acceptæ injuriæ dolore brevi confectus obiit, ut idem auctor, horum omnium spectator historiæ subditis versibus prodidit.

(e) Baron. in MS. sched.
(f) Jacob. Card. S. Georg. ad vel. aur. l. 3. de canoniz. S. Petri de Murrone c. 33.

Multa facit multosque juvat, multique gravatos
Se reputant. Nonus dum sic elabitur annus,

Romam deducitur.

Heu

NOTÆ Guidonis pietas, quæ post susceptam religionis vestem tanta fuerat, ut de illo scripserit rerum Astensium anonymus ætatis illius scriptor histor. cap. XXIII. *Non est inventus similis illi; per spatium annorum trium obedientissimus ibi* (in monasterio) *fecit amariorem & austeriorem pœnitentiam.*

Frustra etiam accusatur superbum ejus responsum, quo missos ab Alberto Romanorum rege electo legatos primo rejecit; ferunt enim, sedentem, diademateum, armatumque, stricto cupulo ensis, quo erat accinctus. *Nonne*, dixisse, *possum imperii jura tutari? ego sum imperator.* Ita legitur in historia F. Pippini lib. IV. cap. XLI. Sed Ferretus Vicentinus, qui sane Bonifacii vitia non dissimulat, nonnisi modeste loquentem ea occasione pontificem inducit. *Queritur* enim apud illum pontifex de electione se inscio, & inconsulto, facta, quam probare se nequaquam posse, salvo pontificio jure, affirmat. MANSI

Heu gravis alluvies, funesta & morbida nostris,
Nec seclis audita lues prorumpit, & ardens
Ingruit. En capitur residens sublimis in alta
Sede Petri summa, Christique vicarius urbe.
Urbe sua, tectisque suis, manibusque suorum
Quaque satus, raptis congestis undique gazis.
Qui scelerum auctores? Quæ causa est? quidve repensum?
Quid loquimur?
Irruit in stolidos plebs docta furentibus armis,
Hos cerebro, quosdamque manu, quosdamque recisis
Naribus evertit, capitur qui maximus horum

Insignis Bonifacii in captum hostem clementia.

Extiterat, summusque pater jam carcere liber
Protinus hunc solvit rediens festinus in almam
Urbem, quippe sacram, miro circumdatus orbe,
Vallatusque armis. O mira potentia tantis
Enodata malis! Nunquam sic glorius armis,
Sic festus susceptus ea, cleroque decorus,

Suscipitur a civibus magnificentissime.

Insignisve fuit, cunctas ubi ferrea texunt.
Prima patrem sedes Lateranensis suscipit: inde
Ætherei Petri, cujus miracula seclo

Morbo decumbit.

Clara patent. Siquidem proprium defendere servum,
Tutarique patrem cura est devotius illi
Obnixum, tumulumque suum procumbere templo

Moriturus fidei orthodoxæ formulam profitetur.

Claviger imperitat. Pauco nam tempore fluxo,
Decursoque die, lecto prostratus anhelus
Procubuit, fassusque fidem, veramque professus
Romanæ ecclesiæ, Christo tunc redditur almus
Spiritus, & sævi jam nescit judicis iram.
Sed mitem placidamque patris, ceu credere fas est.

XLIII. Divina de Philippo Rege ultio.

Bonifacio vita functo, quamquam visus est Galliarum Rex ex imminenti periculo evolasse, quod Bonifacius in eum conflasset, non tamen divinas iras evasit, cum ipse plura adversa expertus plenam dedecore domum regiam luxerit, (a) tristique occubuerit lethi genere: ejus vero stirps quæ florentissima erat, brevi exaruerit, sceptrumque in Caroli Valesiaci filios traductum fuerit. Cæterum scribit Sanctus Antoninus (b) capto Bonifacio nuntios contentis itineribus, ut de re gratissima ad Philippum missos, ac tum ab episcopo sancto divinam vindictam prænuntiatam fuisse.

(a) Jo. Vill. l. 9. c. 65. Paul. Æmil. ac Gaguin. in Phil. Pulch. & alii.

(b) S. Anton. tit. 20. c. 8. §. 12.

Cum per civitatem Morianensem, quæ est post transitum, transiret nuncius, ista referens, episcopus civitatis, qui erat religiosæ & sanctæ conversationis, hæc cum audisset, coram multis ait: Hoc novum dabit magnum gaudium Regi Franciæ: sed extrema gaudii luctus occupabit; nam propter tantum excessum notabile judicium Dei irruet super eum & progeniem ejus: magnas ipse luet pœnas, adversa multa patietur, & plurimi insurgent contra eum & filios ejus. Quod totum impletum est non multo post tempore: & hoc ideo scriptum est, ut hoc exemplo cæteri illud observent oraculum: Nolite tangere christos meos. (c) *Qui enim vos tanget (ait Deus per prophetam d) tangit quasi pupillam oculi mei.* Hactenus S. Antoninus, qui ea ex Joanne Villano, (e) latinitate donata decerpsit.

Prædicta a Morianensi episc. viro sancto.

(c) Ps. 104.
(d) Zachar. 2.
(e) Jo. Vill. l. 8. c. 64.

Anagnia magnis cladibus divinitus afflicta.

Fuere etiam Anagnini triste divinæ vindictæ monumentum, quamvis aliquibus liberato Bonifacio, ejectisque proditoribus, crimen expiasse videri potuissent: ea enim civitas, quæ antea populorum frequentia, opibusque affluebat, adeo postea afflicta divinitus attritaque est, ut cum de tot calamitatum causa in publico urbis concilio quæreretur, responsum fuerit, sævire in eos Numen divinum ob patrum proditionem, cum ob id execratione ecclesiastica defixi numquam rite expiati fuissent, ut ex Alexandro Bononiensi refert Papyrius Massonus (f): *Quo in statu Anagnia fuerit post illum repentinum insperatumque Bonifacii casum, Alexander Bononiensis in descriptione Latii Hernicorumque gentis refert his verbis: Anagnia urbs antiquissima semiruta prope ac desolata jacet. Cum nobis anno a Christo nato MDXXVI. transitus per eam incidisset, ingentibus ruinis, maximeque palatii a Bonifacio Pontifice Romano, quem supra compellavimus, ædificati, summa cum admiratione miserationeque spectatis causam cladis a quodam ex optimatium numero interrogato didicimus, Bonifacii Pontificis capturam: quippe ex illo die usque in præsens variis occasionibus urbem ivisse præcipitem; adeoque bello, pestilentia, fame, plurimum vero civilibus odiis in hanc calamitatem redactam: intestinis enim contentionibus alios ab aliis ejectos, pulsorum ædibus incensis, vicissimque per vim se restituentium eosdem spiritus, eandem belli rationem in adversarios fuisse. Hanc ob rem non pridem, cum a paucis, qui supererant, civibus in*

(f) Papy. Masson. in Bon. VIII.

cœtu

Malorum causa proditionem Bonifacii adscripta.

cta consilioque communi de malorum causa quæsitum anxie esset, tandem hanc occurrisse, quod majores illorum, Bonifacio Pontifice prodito, se gravissimo scelere devinxissent, idque quoniam hactenus expiatum non fuerat, ideo Clemente VII. Pontifice obtestata, ut episcopum ad se mitteret aliquem, qui populum ab illa majorum noxa liberaret expurgaretque. Hoc demum, precibus ac votis rite pro incolis factis, ut ab anathemate, quo ob manus Pontifici maximo violenter injectas adhuc erant obstricti, absoluti Deo haberentur, executum.

XLIV. Scripsere nonnulli auctores indigna admodum de Bonifacio, ut qui ab hostibus jactata inconsulte literis mandarint, interque alia ex dolore actum in rabiem, & proprias carnes rosisse: quorum mendacia vel ex ipsa corporis, quod post trecentos annos corruptionis expers inventum est, inspectione patuerunt: cum enim in S. Petri basilicæ sacello, quod eximio cultu condiderat, ut vivens curaverat, sepultus fuisset, atque Paulo V. Pontifici ex Cardinalium consilio visum esset veterem S. Petri a Constantino extructæ basilicæ partem, quæ supererat vetustate inclinatis parietibus collabentem demoliri, ut magnifico opere reficeretur, sacellum S. Bonifacio sacrum, in quo hujus Bonifacii sepulcrum erat, evertendum fuit, illiusque corpus corruptionis immune magna astantium admiratione repertum est, ut publicæ tabulæ tunc in Urbe ad rei memoriam transfundendam posteritati a Grimoaldo notario confectæ testantur.

Bonifacii corpus post trecentos annos corruptionis expers inventum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate ejusdem Domini nostri Salvatoris Jesu Christi millesimo sexcentesimo quinto, indictione tertia, die vero martis, undecima mensis octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri domini Pauli divina providentia Papæ V. anno ejus primo, &c. Amoto statua Bonifacii, instar defuncti quiescentis cum thiara tribus coronis ornata, aliisque papalibus infulis, & tabula marmorea, quæ arcum cum stemmatibus ejusdem Bonifacii, undarum scilicet duarum cærulei coloris per obliquum in campo aureo tegebat, reperta fuit capsa lignea ex abjete intus, in qua erat corpus supradicti D. Bonifacii Papæ VIII. alta a terra palmis decem in majori navi inter portas Ravenianam & judicii capsa ipsa lignea longa palmis 8. $\frac{1}{2}$ lata palmis 2. & unc. 5. delata fuit in sacrarium: ubi præsentibus dominis vicario, canonicis, archiepiscopo, episcopo, & duce ac magno populo, meque notario, &c. fuit aperta, & visum ab omnibus corpus ipsius recolendæ memoriæ Bonifacii VIII. adhuc integrum & incorruptum sacris vestibus ornatum. Et infra.

Bonifacii VIII. corpus mensuratum est in longitudine a vertice capitis ad plantam pedis palmorum 7. & quartorum trium. Caput in rotunditate palmorum duorum & quarti unius, & ut periti medici ac chirurgi affirmarunt, ex majori parte calvum erat, præsertim in summitate. Cutem capitis, nec non membranas superiores & inferiores, tegentes oculos, genas pingues, frontem latam, mentum sine barba (nam vivus rasus erat) cartilagines aurium mediocres foris prominentes habebat, faciem, quamvis nasus & labia corrupta, severitatem magis quam hilaritatem ostendebat. Dentes omnes, & quidem magnos & firmos, præter duos sub labio superiori, qui viventi deerant, habebat: sano ac robusto fuit corpore, ut periti judicarunt.

Illius forma exactius descripta.

In cingulo palmorum trium cum dimidio. Manus habebat longas & pulchras palmi unius breves, cum angulis longis, signis venarum & nervorum, adeo ut videntibus summam injiceret admirationem, quomodo per tot annorum curricula tam integræ & incorruptæ conservatæ fuissent. Pedum quilibet palmum unum continebat. Genua, tibiæ, & reliqua corporis cum carne exsiccata, sana & incorrupta cernebantur, &c. Acta sunt hæc Romæ in basilica S. Petri & in sacrario ejusdem respective, templo scilicet rotundo, quod antiquitus dicebatur S. Andreas, hora XXIV. die, anno mense indictione ac pontificatu, de quibus supra.

Quod ad gesti ab eo pontificatus tempus attinet; illud Card. Baronius ita consignat (a): *Sedit annis octo, mensibus novem, diebus* XVIII. Renunciatus enim fuit Pontifex, ut vidimus, IX. kal. januarii, ipso nimirum natalis Domini pervigilio, anno MCCXCIV. obiit vero hoc anno v. id. octobris: quod etiam ex allato Jacobi Card. carmine colligitur.

(a) Baron. in notis MS. & alii plures.

XLV. Nicolaus Ostiens. episc. Bonifacio subrogatus.

Orba pastore Ecclesia, purpurati patres, ad quos creandi Romani Pontificis munus spectabat, in Vaticano palatio, ubi extremum diem Bonifacius obierat, ad sacra comitia celebranda convenere: paucisque, ut refert Joannes Villanus, (b) lapsis diebus communibus votis in eligendo Nicolao episcopo Ostiensi, non sine divini Numinis arcano consilio, ob egregia virtutum signa, quæ in ipso emicabant, consensere. Expavit ad oblatæ dignitatis majestatem vir sanctus, Christiana animi demissione insignis: ne tamen Ecclesiam in seditionum fluctus conjiceret, onus pontificium admisit, Benedictique XI. (quamvis si res ad accuratius examen revocetur, decimus nuncupandus sit) nomen sibi adscivit, accepta in pontificium symbolum hac sententia: (c) *Illustra faciem tuam super servum tuum.* De cujus tum obscuris initiis tum incremen-

(b) Jo. Vill. hist. Flor. l.8. c.66. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.24. c.38.

Benedicti XI. nomen accipit. De illius primordiis.

(c) Form. Mar. Ebn. li MS. Vatic. p. 56.

men-

Ignobilis genere patria Tarvisinus fuit. Grammaticam docuit Venetiis. Prædicatorum ordinem ingressus. Ob præclaras virtutes varios honorum gradus emensus.

(a) S. Ant. 3 p. tit. 20. c. 9. in princ.

mentis, quibus ad augustissimum dignitatum omnium apicem assurrexit, hæc sanctus Antoninus affert (a).

Is prius vocatus est Nicolaus, qui in sæculo fuit vilissimæ conditionis de Tervisio (alias Tarvisio) & inde Venetias accessit, pueros docens in grammaticalibus, ut paupertatem suam sustentaret. Ingressus autem ordinem Prædicatorum, non segniter conversatus, virtutibus & scientiæ se dedit, ut in modico tempore doctissimus evaserit, magnæ memoriæ, & acris ingenii, omnibus amabilis. Et in ordine per omnes dignitates gradatim ascendens, ex subpriore prior effectus, ex prioratu conventuali ad provincialem ascendens; inde in magistrum ordinis generalem electus, a Bonifacio VIII. propter scientiam & probitatem suam inter cardines terræ constitutus, demum cathedram Petri ascendit.

XLVI.

(b) Jo. Vil. ubi sup.

(c) Bonif. Tarvis. hist. l. 6.

Creatus presbyt. Card. S. Sabinæ ea magistro Prædicator.

His consentientia Joannes Villanus (b) in Florentina historia, ac Joannes Bonifacius (c) in Tarvisina tradunt, quorum postremus hæc de illius natalibus scribit: e Boccasio de Boccasinis notario Tarvisil oriundum, emensis apud Dominicanæ familiæ religiosos viros pluribus honorum gradibus, ac doctissimis in Psalterium, Job, atque Apocalypsim commentariis editis, insigni cum virtutis ac scientiæ laude floreret, a Bonifacio in numerum Cardinalium cooptatum, ornatumque S. Sabinæ titulo, Ostiensi postea episcopatui admotum fuisse. Impositam illi difficillimam provinciam sedandæ Ungariæ, quæ intestino atque externo bello conflictabatur, superius vidimus: (d) in ea legatione, in qua plurimos labores tulit, ab ipso Wenceslaum Regem Boemiæ una cum filio, qui Ungarici regni insignia corripuerat, & Carolum judicio postulatos; (e) reversumque ad aulam pontificiam Bonifacio inter hostium minas & tumultus intrepide adstitisse una cum Petro Hispano, ne gravius aliquid in eum hostis moliretur. Ob ea vero aliaque ornamenta virtutum ad solium apostolicum evectus, ut prudentia singulari erat præditus, mox sopivit Urbis intestina bella, ut Jacobus Cardinalis cecinit carmine hoc (f).

(d) Anno Christ. 1301. n. 4. & c.

(e) Henr. Rebdorf. in annal. An. 1302. n. 19.

(f) Jacob. Card. S. Georg. ad vel. aur. l. 2. de canoniz. Celest. c. 32.

Roma novis concussa fremit, sævumque minatur
Martis opus: cœptas timor est prorumpere flammas,
Et clarere palam: stipulas ceu conditus ignis
Incendit facile. At Christi clementia tantis
Occurrit, lymphasque jacit: Benedictus eodem
Tempore suscipitur vir clarus.

At præstat ipsum Pontificem, post acceptas apostolicas infulas de suis primordiis differentem, audire in literis encyclicis ad Christiani orbis præsules, quibus de electione sua certiores factos, ad explicandam ferendo tanto oneri opem adhortatur, ac divinæ providentiæ, quæ ipsum sensim extulisset, augusta consilia adorat.

Ex ea dignitate ad Ostiensem episcopatum evectus.

Benedictus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus archiepiscopo Mediolanensi, & ejus suffraganeis salutem & apostolicam benedictionem.

XLVII. De divinæ providentiæ arcanis proloquitur.

Opera divinæ potentiæ plerumque mens humana miratur, dum mirabiles personarum & temporum immutationes attendit, in quorum contemplatione sensus hominis hebetatur, dum conatur perquirere investigabiles vias Domini, & ejus occulta consilia perscrutari. Ipse namque nonnunquam potentes humiliat, ponit humiles in sublimi, & dispensat munera gratiarum, plenam & perfectam habens ad singula, tanquam palmo concludens omnia, potestatem. Nos autem nimirum in admirationem protrahimur, ac timor & tremor nos vehementer invadunt, dum infra mentis arcana revolvimus quot & quantas immutationes receperit hactenus status noster, qui ab olim ordinem fratrum Prædicatorum professi, putabamus abjecti esse in domo Domini, cum humilibus servis ejus, & sub obedientiæ jugo Creatori reddere votum nostrum: sed divini dispositione consilii post ministeria varia, in ordine prædicto nobis imposita, suscepimus magistri generalis officium; ac subsequenter ad Cardinalatus apicem dignitatis per Apostolicam sedem assumpti, cum aliquamdiu nostri ministerii debitum in gradu sacerdotii egissemus, præfecti fuimus per sedem eandem in episcopum Ostiensem. Novissime vero fratrum nostrorum instantia, prout series infrascripta declarat, nos subire coegit sarcinam apostolicæ servitutis.

Ut varios dignitatum gradus gesserit.

Nuper enim felicis recordationis Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro, sicut Domino placuit, de hac luce subtracto; & sicut speramus, post labores impensos ad præmium evocato, ejusque corpore cum exequiarum solemnitate debita tradito ecclesiasticæ sepulturæ, nos tunc ut prætangitur, episcopus Ostiensis, cæterique fratres nostri episcopi, presbyteri, & diaconi S. R. E. Cardinales ad tractandum de Romani substitutione Pontificis in palatio S. Petri de Urbe, in quo decesserat pridem ipse, convenimus: nobisque ac ipsis ad id eligentibus per viam procedere scrutinii, contigit illo faciente, qui concordiam diligit, quod unico facto ac publicato scrutinio, tanta finaliter in votis eorumdem fratrum est inventa concordia, quod per eos de nobis licet immeritis, fuit ad apostolatus officium 11. kal. novembris proximo futuri electio celebrata. In quo præ admirationis magnitudine redditi, nec immerito, sumus attoni-

Communibus Cardinalium suffragiis Pontifex pronuntiatus fit.

Imparem te oneri arbitratus Pontificatum recusarit.

toniti: stupor nostrum animum hebetavit, eumque timor & tremor pariter concusserunt. Numquid enim non admiratione dignum, quod inter tot & tantas eorumdem fratrum personas, vita ac fama claritate pollentes, virtutibus redimitas, abundantes insuper multiplicium sufficientia meritorum, in præsidendo apostolico culmine humilitas nostra, quæ illius fuerat merito postponenda, præfertur. Nonne dum injuncti oneris molem attendimus, & nostram insufficientiam comparamus, digne invalescunt timor & tremor, ne portantis debilitas sub tantæ molis gravitate succumbat? Nonne timendum iterum & tremendum, ne justus judex si rationem de talentis creditis veniat exacturus, servum minus utilem a bono torpentem opere sæve damnet?

XLVIII. *Hæc & alia plura, quæ prolixitatis vitandæ gratia sermo succinctus omittit, insufficientiam nostram a tantæ gravitatis onere subducendam adeo efficaciter suggerebant, quod eorumdem fratrum importunitati diversarum excusationum obicem opponendo, ea qua potuimus reluctatione restitimus. Sed fratres ipsi nostræ resistentiæ obviantes, nostris excusationibus non admissis, nos ad conscendendum Petri cathedram multa importunitatis instantia devicerunt: nosque licet ex nostrorum defectuum conscientia diffidentes, de illius tamen confisi omnipotentia, qui non solum sufficit eosdem supplere defectus, sed & potens est omnem gratiam abundare facere in nobis; ne sub obedientia nutriti diutius eam contemnere pertinaciter, graviaque pericula, quæ imminere ipsi ecclesiæ totique terrarum orbi ex ejus vacatione verisimiliter timebantur, damnabiliter negligere censeremur; votis tandem fratrum acquievimus eorumdem, ac ad deferendum sarcinam summi apostolatus submittentes humeros imbecilles, recepti ab eis unanimiter in Romanum Pontificem recepimus consequenter solemnia benedictionis, & cætera secundum morem præficiendorum Romanorum Pontificum in personis prædecessorum nostrorum hactenus observatum: anxiato & humiliato spiritu Domino supplicando, ut ipse, qui nos hujusmodi jugum subire concessit, sic ad ipsum portandum debilitatem nostram robore fulciat, sic illud faciat sua benignitate portabile, quod sub eo nos non contingat ex nostra debilitate deficere; sed ita nobis & gregi dominico, nostra vigilantia credito, sua virtute proficere, quod de talento nobis tradito dignam possimus in extremo judicio reddere rationem.*

Adductus religione demum admiserit.

Præsulum implorat preces.

Quocirca fraternitatem vestram rogamus & hortamur in Domino, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus nobis compatientes in tanti ponderis gravitate, ad supportandum illud ministretis, quantum in vobis est, velut in partem apostolicæ sollicitudinis evocati, vestri auxilii fulcimentum, commissas vobis ecclesias gregesque Dominicos in eis vobis creditos gubernando solicite, fideliter, & prudenter; ac fundendo pro nobis pias orationes ad Dominum, ut ipse in executione pastoralis officii sic sua pietate nos dirigat, quod gratum nostrum ministerium fiat; & spem certam de nobis & fiduciam habituri, quod vobis in iis, quæ ad laudem Dei vestrarumque statum ecclesiarum spectare videbimus, favorem libenter apostolicum impendemus. Datum Laterani kal. novembris anno I.

XLIX. Eodem exemplo cæteris præsulibus, ac Regibus & principibus transmissæ eæ literæ (a): quæ antequam in Trinacriam pervenissent, Fredericus illius Rex renuntiando in sacris comitiis Pontifici literas (b) scripserat, in quibus contra pacta inita cum Rege Carolo Siciliæ, atque ab sede Apostolica confirmata, adeptæ regiæ dignitatis annos non a confectæ pacis tempore, quo sedis Apostolicæ beneficentia insignia regia gesserat; sed ab eo quo tyrannidem corripuerat, non sine gravi Ecclesiæ contemptu consignarat: cum non sedis Apostolicæ clementia, verum armorum potentia regnum obtinuisse ostentaret. Monuit itaque improvidum principem novus Pontifex, ut male præsumpta emendaret, verbisque studii & observantiæ in sedem Apostolicam plenis opera accommodaret.

Transmissæ ad Reges eædem literæ.

(a) *Reg. post eand. ep.*

(b) *Ep. cur. 14.* Fridericus Rex Trinacr. in lit. regni annos non a confecta pace, sed arrepta tyrannide numerat.

Benedictus &c. charissimo in Christo filio Frederico Regi Trinacriæ illustri.

Corripitur a Benedicto.

Vide, fili charissime, quod admirationis haberemus causam, nisi nostra teneret opinio, quod non admiserit sinceritas regia, & nobilitati non perpenderit amica simplicitas, quod in sequentibus excederes, & in eis modestiam debitam non servares. Tu siquidem in literis tuis, quas summo futura Pontifici per nobilem virum Conradum de Auria admiratum tuum & consiliarium destinasti, & etiam alibi aliter te, quam tibi liceat, per conventiones inter te & charissimum filium nostrum Carolum Regem Siciliæ in pace habitas, & per dilectos filios Hugetium de Ampuria, comitem Fridericum de Ancasa magistrum rationalem, & Bartholomæum de Insula judicem tuæ magnæ curiæ ad id nuntios tuos in scriptis piæ memoriæ Bonifacio prædecessori nostro oblatas, & ab eo confirmari petitas, ac secundum petitionem eorum ab eodem prædecessore etiam confirmatas, appellas. Tu regni tui in data literarum ipsarum annum octavum nominas & describis.

Certe credimus quod principum more literas tuas non videas: credimus quod id tibi non fuerit indicatum. Sed quia ex debito pastoralis officii, quod nobis in-

cumbit, tui & Christianorum omnium imminet cura, ac te quadam speciali dilectione diligimus, & prosequi intendimus favoribus opportunis; notificamus benevolentiæ tuæ, ea tibi non esse licita nec decere. Itaque primum non licet, quia quod tibi semel in hoc placuit, amplius displicere non debet: secundum vero, si ex certa scientia faceres, quid concludat diligenter adverteres, quia cum ex pluribus causis dominium, proprietas aut jus in re una nequeant obtineri, quamvis possit aliquid ex causis plurimis possideri; tu nominando regni tui annum octavum quod jus in re, seu proprietatem denotat, apostolicam munificentiam in hujusmodi confirmatione gratis exhibitam renuis, & gratiam Romanæ ecclesiæ, tuæ & insulæ Siciliæ dominæ, secundum quam annus regni tui in veritate primitus existit, excludis ipsamque contemnis; a vitioso ingressu nihilominus annos computans, & initio violento describens: ex quo videtur, quod a nemine, vel a te ipso, non a Romana ecclesia velis memoratam insulam detinere. Attende si in iis devotio dictis professa literis comprobetur. Considera si hujusmodi actibus earum verba concordent. Sume igitur sanum, amantissime fili, consilium: verba patris ausculta, & inclina in ejus parabolas aures tuas; sic te in præmissis & aliis votis conformando ecclesiæ, quod tua semper, quod optamus, ad eandem ecclesiam crescat devotio, nosque propterea ad tua prosequendum beneplacita provocemur. Datum Later. 11. kal. decemb. anno 1.

En facto regnum non beneficio sedis Apost. sed armis injustis partum jactare videbatur.

L.

Conrado Auriæ fidei Benedicto, ut supremo domino, obstringendæ provinciam imponit.

Cum inter cæteras initi fœderis cum Bonifacio VIII. leges Fridericus Apostolicæ sedis stipendiarium se profiteretur, atque ad clientis principis officia novis Pontificibus præstanda obstrictus esset, Conrado Auriæ partes imposuerat, ut Benedicto fidem regio nomine sacramento devinciret. Qui suscepta provincia perfunctus conceptam subjectis verbis sacramenti formam, insertamque apostolicis literis nuncupavit (n).

(n) Ep. cur. 131.

Charissimo in Christo filio Friderico Regi Trinacriæ illustri.

Ne rei gestæ memoriam, diuturnitas temporis in posterum forsan obliteret, testamur tenore præsentium, quod dilectus filius nobilis vir Conradus Auria procurator & nuntius tuus ligium homagium, & fidelitatis juramentum nomine tuo præsentialiter nobis nomine nostro & ecclesiæ Romanæ recipientibus, pro insula Siciliæ ac aliis circumadjacentibus insulis, quas a nobis & ipsa ecclesia ad vitam tuam tenes in feudum, fecit & præstitit in hac forma.

Qua verborum forma Conradus Auria Fridericum sedis Apost. clientem fassus sit.

Ego Conradus Auria magnifici principis domini mei domini Friderici Regis illustris, sanctæ Romanæ ecclesiæ fidelis & vassalli, procurator & nuntius, recognoscens & confitens nomine præfati domini mei, quod quicquid in Siciliæ & circumadjacentibus insulis habet & tenet, totum in vita sua tantummodo habet & tenet in feudum a prædicta Romana ecclesia ex sola gratia, & mera liberalitate ipsius; ejusdem Regis nomine & pro ipso vobis, sanctissime pater domine Benedicte undecime, divina providentia sacrosanctæ & universalis ecclesiæ summe Pontifex, & ipsi Romanæ ecclesiæ, pro eo quod in Siciliæ & aliis circumadjacentibus insulis prædictis ipse dominus meus dominus Rex habet & tenet ad vitam suam, ligium homagium facio, & fidelitatis præsto in animam dicti domini mei & meam solitum juramentum, videlicet, quod ipse dominus meus Rex ab hac hora in antea fidelis & obediens erit beato Petro & vobis, vestrisque successoribus canonice intrantibus, sanctæque apostolicæ Romanæ ecclesiæ. Non erit in consilio, aut consensu, vel facto ut vitam perdatis, aut membrum, aut capiamini mala captione.

Quo sacramento se devinxerit.

Consilium, quod sibi credituri estis, per vos, aut per nuntios vestros, sive per literas, ad vestrum & eorum damnum nemini pandet, se sciente: & si sciverit fieri, vel procurari, seu tractari aliquod, quod sit, in vestrum vel aliorum damnum, id pro posse impediet, & si impedire non posset, illud vobis & eis significare curabit. Papatum Romanum & regalia S. Petri, tam in prædictis Siciliæ & circumadjacentibus insulis, quam alibi existentia, adjutor erit vobis & ipsis ad retinendum, & defendendum ac recuperandum, & recuperata manutenendum contra omnem hominem. Sic eumdem dominum meum, Dominum Fridericum Regem & me Deus adjuvet, & hæc quæ manibus meis teneo, sancta Dei Evangelia.

Promitto insuper procuratorio nomine dicti domini mei & pro ipso, & quod ipse dominus meus Rex pro omni eo, quod sibi, ut prædicitur, ex mera liberalitate Romanæ ecclesiæ ab ea in sæpedictis Siciliæ & circumadjacentibus insulis habet & tenet, vobis, successoribus vestris canonice intrantibus, & ecclesiæ Romanæ, ubicumque vos & successores vestri Romani Pontifices fueritis, annuum censum trium millium unciarum auri in B. Petri festo persolvet; ac servitium centum militum, convertendum quandoque in navale subsidium, juxta formam & modum super hoc in conventionibus initis habitos, suo suo tempore toto præstabit. Modus autem & forma hujusmodi præstationis in conventionibus ipsis expressi ii sunt, quod quilibet dictorum centum militum tres equitaturas ad minus habeat, sitque armis bene & decenter munitus; quodque dictum præstetur servitium per tres menses integros, expensis dicti domini mei Regis computandos a die, quo iidem milites, seu navale servi-

LI.

Agnoscit regnum non vi, sed liberalitate pontificia possideri. Tria millia unciarum auri census nomine spondet. Centum equites in castris pontificiis, si bellum ingruat, regiis stipendiis sustentatum iri.

tium

tiam egressi fuerint, aut egressum fines districtuum insularum dictarum semel in anno, quandocumque vos, vel successores vestri Romani Pontifices, qui pro tempore fuerint, asserueritis eodem servitio Romanam ecclesiam indigere; ita quod super indigentia hujusmodi vestro & prædictorum successorum vestrorum simplici verbo stetur. Idemque servitium in navale subsidium debita proportione ac compensabili taxatione præbabita, iisdemque modo & forma juxta vestrum, eorumdem successorum, & ecclesiæ beneplacitum convertetur: quodque inimicos & hostes dictæ Romanæ ecclesiæ pro hostibus & inimicis habebit, ac omnes ecclesias insularum dictarum plenarie restituet & restitui faciet, si forte adhuc restitutæ non sint, ad omnia bona & jura ipsorum, in quorum possessione erant tempore, quo insula Siciliæ memorata contra claræ memoriæ dominum Carolum rebellavit, per quoscumque præfata bona & jura ablata vel occupata sint, aut detineantur ad præsens, nisi forsitan circa prædictum tempus aliqua justa alienatio per personas auctoritatem habentes, de prædictis bonis & juribus rite & rationabiliter facta esset. & quod omnes prædictas ecclesias & personas ecclesiasticas ecclesiarum ipsarum præfatus dominus meus Rex libertatibus, privilegiis, & immunitatibus a sacris canonibus eis concessis, & specialiter quod immunes sint a collectis & talliis, gaudere permittet & faciet; quodque Romanus populus cum indigebit, idem dominus meus, ejus vita durante, ad requisitionem vestram & dictorum successorum vestrorum de portubus Siciliæ victualia & legumina deferenda ad Urbem pro ipsorum usibus, cum solutione tamen juris exituræ, quod per ejusdem domini mei Regis curiam fuerit ordinatum; vosque & dicti successores vestri, ejusdem domini mei vita durante quando indigueritis, aut præfata ecclesia, præcipue pro subsidio Terræ sanctæ; anno quolibet hujusmodi necessitate durante, de præfatæ Siciliæ partibus salmarum decem millia libera a jure quolibet exituræ, & alterius cujuscumque districtus, ferenda quo vos vel ecclesia memorata mandabitis, extrahatis juxta vestrum beneplacitum voluntatis, & extrahi facere valeatis.

Eosdem hostes & amicos cum ecclesia habiturum iri.

Ecclesiarum immunitates salvas fore.

Efferendos libere e portubus pro Urbe commeatus.

LII. Initum cum Carolo fœdus servare spondet.

Et quicquid in dictis Siciliæ & circumadjacentibus insulis idem dominus meus, ut prædicitur, habet, non dividet absque sedis Apostolicæ & dicti domini Caroli Regis Siciliæ voluntate: ac concordiam & pacem factas & initas inter dominum Carolum Regem Siciliæ illustrem, & dominum meum Regem prædictum, confirmatam per bonæ memoriæ dominum Bonifacium Papam VIII. prædecessorem vestrum, ipse dominus meus Rex gratam & ratam habebit, & generaliter universas & singulas conventiones, jam dudum inter dictam Romanam ecclesiam & felicis memoriæ dominum Carolum Regem Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ in concessione regni Siciliæ & totius terræ citra Farum usque ad confinia terrarum præfatæ ecclesiæ Romanæ, sibi per eamdem ecclesiam olim factam, affirmative vel negative, de faciendo sive de non faciendo, quatenus ipsum dominum meum F. contingere possunt, quam nuper in pace inter ipsum dominum meum & pro parte ipsius, & dominum serenissimum principem dominum Carolum Regem Siciliæ illustrem & pro ipsius parte initas & habitas, ac per sedem eamdem reformatas & approbatas, ac eisdem conventionibus additas; sicut si specialiter & nominatim essent expressæ in juramento & promissione præsenti; plene & integre adimplebit, & inviolabiliter observabit tempore vitæ suæ, nec in aliquo veniet vel faciet contra eas; quodque idem dominus meus Rex consentiet, & volet. Quod si ipse prædictum censum non solveret, & servitium non præstaret, pœnas hoc ipso incurrat appositas in persona inclytæ recordationis dicti domini Caroli & heredum suorum circa census octo millium unciarum auri & servitii trecentorum militum præstatione in conventionibus prædictis, inter dictam Romanam ecclesiam & Regem Carolum memoratum olim habitis in regni concessione præfata.

LIII. Pœnas si illud infregerit, objectas admittit.

Et quod per concordiam & pacem prædictas ejusque tractatum, confirmationem factam per præfatum quondam dominum Bonifacium, ac domini Caroli Regis vel procuratorum suorum assensum, seu præstationem, & receptionem homagii, vel dictorum census trium millium unciarum auri & servitii militaris, seu navalis; & intitulationem, qua dictus dominus meus Fredericus Rex utetur secundum pacem prædictam, nullum præjudicium, mutilatio, vel diminutio conventionibus prædictis, initis inter dictam Romanam ecclesiam & præfatum dominum quondam Carolum Regem, Siciliæ ac dicto domino Carolo Regi Siciliæ ejusque heredibus & posteris afferatur, quin post obitum dicti domini mei Regis jam dicta insula Siciliæ cum insulis circumadjacentibus omnibusque aliis pertinentiis suis ad unitatem, integritatem, & soliditatem alterius partis terræ, citra Farum positæ, sicut erat concessionis tempore, factæ per Apostolicam sedem præfato quondam Carolo Siciliæ Regi, ipso jure & sine aliquo facto hominis, juxta dicti tractatus pacis seriem sic revertatur, quod liceat tunc prædicto domino Carolo Regi Siciliæ & legitimis heredibus suis dictam insulam Siciliæ cum insulis ei circumadjacentibus, aliisque juribus & pertinentiis suis ad soliditatem & integritatem prædictæ terræ alterius citra Farum, & uni-

Moriente Friderico, Trinacriam ad Carolum vel successores devolutum iri.

tatem totius regni Siciliæ auctoritate propria, & sine jussu alicujus præsidentis, seu judicis revocare; præfatis conventionibus inter ecclesiam & quondam Regem prædictos habitis, & pace prædicta, ejusque tractatu in sua manentibus firmitate: & quod per detentionem, vel retentionem, aut divisionem prædictarum insularum, jurium, & pertinentiarum ipsarum faciendas juxta pacis prædictæ tenorem, jamque factas ad vitam dicti domini mei per confirmationem præfatam post obitum ejus ipsis domino Carolo ejusque successoribus nullum in petitorio vel possessorio præjudiciam generetur, aut ex possessione vel tenuta prædictis, allegari possit præscriptio, vel opponi: quodque hominibus insularum ipsarum non possit aliquod afferri præjudicium in futurum, nec per hoc insula ipsa ad prædictas unitatem, integritatem, & soliditatem immediate post ipsius domini mei Regis obitum, ut prædicitur, redeunte, in functionibus publicis aliisque debitis præstationibus gravetur in plus, quam rationabilis, & moderata proportio patietur. Et juro ut supra, quod idem dominus meus Rex prædicta per me promissa inviolabiter observabit, & fideliter adimplebit. Dat. Laterani vi. id. decemb. anno I.

Nullam ex possessione præscriptionem valituram.

LIV. Ob non solutum censum[,] devinxerat se anathemate.

Infregit postea hæc sacramenta Fridericus, occupatamque ab ipso Siciliæ insulam restituere posteri detrectarunt: de pendendo vero trium millium unciarum auri vectigali Romanæ ecclesiæ promissam fidem non exolverat hoc anno, pœnisque anathematis non se irretierat modo, verum sacrorum justitium in regnum magna rei divinæ injuria adduxerat. Veniam porro facti flagitanti, atque expiandi criminis voluntatem præseferenti, Pontifex clementiam apostolicam explicuit: (a) piorum enim societati restituit Fredericum, ac ne divinus cultus obsolesceret, templa aperiri jussit, pensitandique vectigalis, cui tunc solvendo ob exhaustum ærarium non erat, diem ad kal. majas anni proximi extraxit ea lege, ut si officio deesset stata die, pristinas censuras contraheret.

(a) Ep. cur. 24.

Charissimo in Christo filio Friderico Regi Trinacriæ illustri.

Benedictus ad illum de ea re litera.

Romana mater ecclesia tanta suos filios benignitate prosequitur, quod ad eam recurrentibus gremium nunquam claudit; quin potius illis clementer sinum suæ propitiationis expondens, in iis libenter se favorabilem exhibet, quæ ad salutem pertinent animarum. In conventionibus si quidem, olim inter eandem ecclesiam & te habitis, super concessione facta tibi certo modo in feudum ad vitam tuam per dictam ecclesiam de insula Siciliæ & aliis insulis ei adjacentibus, inter alia continetur, quod tu censum annuum trium millium unciarum auri ad generale pondus regni Siciliæ singulis annis termino infrascripto eidem ecclesiæ solvere tenearis; quodque si per te in solutione dicti census fuerit termino ipso cessatum, in illas pœnas spirituales & temporales incidas, quæ in conventionibus primo initis inter dictam ecclesiam & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ, & charissimum in Christo filium nostrum Carolum Regem Siciliæ illustrem ipsius filium postea in capitulo solutionis & cessationis census, servato ordine in eodem expresso capitulo, continetur. Verum quia in eodem continetur capitulo, quod pro generali censu regni & terræ, dictis Regibus eorumque heredibus in feudum a præfata ecclesia concessorum, octo millia unciarum auri ad pondus prædictum in festo B. Petri, ubicumque foret Romanus Pontifex, ipsi Romano Pontifici & dictæ ecclesiæ annis singulis solverentur; & quod si ipsi Reges, vel eorum in dicto regno heredes quocunque termino non solverent integre censum ipsum, & expectati per duos menses terminum ipsum immediate sequentes de illo ad plenum non satisfacerent, eo ipso forent excommunicationis sententia innodati; quodque si infra alios duos menses sequentes eundem censum sine diminutione qualibet non persolverent, totum regnum Siciliæ, & tota terra prædicta ecclesiastico essent supposita interdicto; tu, qui nondum censum prædictum trium millium unciarum pro anno præsenti solvisti, quamvis tam primus quam secundus terminus sint elapsi, propter lapsum dicti primi in excommunicationis sententiam incidisti, & propter lapsum secundi termini eadem insula ecclesiastico subjacent interdicto; nonnulli etiam clerici illarum partium, interdictum hujusmodi non servantes divina inibi dicuntur officia celebrasse; quare nobis ex parte tua fuit humiliter supplicatum, ut cum adhuc in commode censum solvere nequeas antedictum, & tam tibi quam dictis clericis cæterisque ipsarum incolis insularum non modicum ex præmissis immineat detrimentum, providere super iis omnibus de benignitate apostolica dignaremur.

Ut ecclesiasticum interdictum contraxerit Sicilia.

Creatum inde animarum saluti periculum.

Nos autem, considerantes tuæ devotionis affectum, qui super iis appetis remedium salutare, tuis supplicationibus inclinati, te ab eadem sententia, quam propter censum hujusmodi non solutum statuto tempore incurristi, apostolica auctoritate absolvimus, & interdictum prædictum etiam relaxamus, tibi usque ad kal. maii proximo venturas, solutionis census prædicti terminum prorogando, ac dispensando cum illis, qui interdictum prædictum taliter violarunt, super irregularitate, quam propterea contraxerunt: ita tamen, quod tu in eisdem kal. maii venturis plene de censu satisfacias memorato; iidemque irregulares recipiant a suis confessoribus, & etiam peragant pro violatione hujusmodi juxta modum culpæ pœ-

Clementia usus in Fridericum Pont. solvendi census diem extrahit.

pœnitentiam salutarem. Quod si censum prædictam forte non solveres in hujusmodi termino prorogato, volumus quod tu in excommunicationis, insulæ vero prædictæ in interdicti sententias recidatis præfatas: & nihilominus tu in pœnas statutas in conventionibus antedictis pro cessatione solutionis in tertio termino incidas ipso facto. Per præmissa vero conventiones eædem nullam immutationem recipiant, sed alias ut prius in sua maneant firmitate. Dat. Laterani v. id. decembris anno 1.

LV. Usus est eadem benignitate erga Carolum II. Regem Siciliæ, cui persolvendi census diem a festo omnium sanctorum ad natalitia Domini extraxit. (a) Cumque is post ejectos Luceria Saracenos ecclesiam principem, ut divinum cultum in ea instauraret, vectigalibus locupletasset, Benedictus, ut gratiam pro amplificata re ecclesiastica reponeret, plura illius ecclesiæ sacerdotia conferendi jure Carolum exornavit. (b) Cujus præclara elogia, ob excisam in Sicilia citeriori superstitionem Mahumeticam, silentio involvenda non videntur.

(a) Ep. cur. 13. Caroli Regis Sic. præclarum facinus.

(b) Ep. 319.

Benedictus &c. Carolo Regi Siciliæ illustri.

Ut Saraceni Luceria pulsi.

Sincerum habens tanquam princeps catholicus ad Regem regum devotionis affectum, ea vigili mente prosequeris, qua ad sui laudem nominis, & amplitudinem fidei orthodoxæ conspicit pertinere; nosque propter hoc personam tuam, nobis & Apostolicæ sedi devotam, paternæ dilectionis brachiis amplectentes, eam non immerito favoribus gratiosis attollimus, & apostolicis gratiis honoramus. Sane tu dudum pie considerans, quod ex mora, quam faciebant Saraceni in civitate S. Mariæ, tunc vocata Luceria, derogabatur plurimum fidei prælibatæ, ab ea Saracenos prædictos, ut ex tunc inhabitarent inibi libere Christiani, exterminari fecisti spiritu Dei ductus. Et quia etiam cathedralis ecclesia ipsius civitatis omnino parva, & in loco minus decenti extra ejusdem civitatis ambitum sita erat; & habebat adeo tenues facultates, quod venerabilis frater noster episcopus S. Mariæ non valebat ex eis juxta pastoralis dignitatis exigentiam sustentari, & propter tenuitatem proventuum eadem ecclesia patiebatur defectum etiam ministrorum; tu hoc salubri meditatione recogitans, ad locum idoneum ad te spectantem infra dictum ambitum transferri eandem ecclesiam procurasti, eamque de bonis tuis regalibus, quorum proventus excedunt trecentarum unciarum auri valorem annuum, dotavisti: ex quibus nonnullæ dignitates in eadem ecclesia sunt creatæ; & ex earum residuo tam idem episcopus, quam ministri ejusdem ecclesiæ decentem possunt sustentationem habere, ac incumbentia eis onera supportare. Felix Rex, qui habet intimum ad superiora respectum: terrena in cœlestia, & transitoria in æterna felici satagis commercio commutare.

Civitas S. Mariæ nuncupata sit.

Cathedralis ecclesia vectigalibus aucta.

Nos autem, celsitudinem tuam in hac parte dignis in Domino laudibus commendantes; ac volentes propterea in eadem ecclesia, quam sicut regia liberalitas honoravit, non solum te, sed & successores tuos in eodem regno tui intuitu honorare concessione privilegii singularis, ut ex hoc tu & successores prædicti magis teneamini dictæ ecclesiæ, ejusque ministris regium favorem impendere temporibus opportunis; præsentandi personas idoneas eidem episcopo ad decanatum, archidiaconatum, & cantoriam, & conferendi vice apostolica medietatem præbendarum ejusdem ecclesiæ cum vacaverint: personis similiter ad eas obtinendas idoneas constitutionibus quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, tibi & successoribus ipsis in perpetuum apostolica auctoritate concedimus de potestatis plenitudine facultatem, &c. Dat. Lat. xvi. kal. decembris anno 1.

Patronatus jus Regi Carolo datum.

LVI. Hic porro alienum non fuerit apostolica beneficia, quæ cæteris Regibus impertiit, conjungere. Albertum Romanorum Regem, & Elisabetham conjugem ea donavit prærogativa, ut divina in locis interdicto ecclesiastico subjectis peragenda coram ipsis curarent. Ericum Regem Daniæ lege de conjugiis postulatum, ac sacrorum communione pulsum a Lundensi [1] archiepiscopo piorum cœtui reddi jussit. (c) Contraxerat jam diu ante vetitas nuptias Ericus cum Ingeburge Regis Sueciæ Birgerii germana, quarto consanguinitatis gradu conjuncta: quæ si dissolutæ fuissent, ingentis belli terror impendebat, ac plures scandalum passuri erant: ad quæ avertenda mala de legum severitate remisit Benedictus, provinciamque hanc Lundensi archiepiscopo imposuit: *Mandamus, qua-*

Ericus Rex Daniæ ob consanguineam ductam uxorem notatus anathemate.

(c) Ib. ep. 30.

NOTÆ [1] Si veteres chronologos Danos a Ludevvig vulgatos consuluerimus, nonnulla sunt, quæ hic in annalista emendes. Igitur Joannes Grand ante hunc annum e Lundensi ecclesia ad Rigensem transierat, quod anno 1302. assignat chronologus, qui sub n. VII. vulgatus historiam suam usque ad initium sæculi sequentis perducit. Neque erroris revinci ex eo potest, quod Raynaldus hic epistolam Bonifacii pontificis laudet, datam ad Joannem Lundensem; forte enim episcopi nomen nonnisi priori litera I indicatum erat in registro, eaque designabatur Isarnus, qui anno illo 1302. a Rigensibus ad Lundenses infulas transierat, teste eodem chronologo. Cæterum regis censuræ nonnisi anno sequenti, quo nuncius ab eo Romam missus rediit, sublatæ sunt. Quamquam interdictum e regno Daniæ Isarnus archiepiscopus hoc anno die cœnæ Domini amovit. MANSI

Soluta a Bened. ad illius gratiam lege de consang. censuris liberatus.

(a) Crantz. Dan. l. 7.

quatenus imposita ipsis pro eo, quod taliter absque dispensatione apostolica contraxerunt, nec non pro copula & cohabitatione prædictis pœnitentia salutari, eisque ad tempus usque ad suæ discretionis arbitrium carnali commercio interdicto; quod in eodem matrimonio licite remanere valeant. Agit de iis Albertus Crantzius, (a) ac Birgerium Regem Erici germanam duxisse scribit, ut geminatis affinitatibus fortius inter sese devincti essent.

(b) Ep. 27.

Jacobus Lund. archiep. ab Erico Rege & fratre Christoph. vinculis mancipatus.

Irretierat etiam se aliis censurarum vinculis Ericus, quæ pontificia abrupit clementia, (b) & Christophorum fratrem, aliosque plures in sceleris commercium traxerat: Joannem enim Rigensem episcopum, postea ad Lundensem ecclesiam traductum, & Jacobum præpositum Lundensis ecclesiæ in vinculis diu tenuerat: ob quod flagitium interdicto ecclesiastico perculsa fuerat Dania. Exercuisse vero inter se simultatem, ac de regio, & ecclesiastico jure, cum partes suas quisque justiores reputaret, acerrime contendisse scribit laudatus Crantzius: (c) denique missis ab Erico oratoribus ad pontificiam aulam, controversiam compositam fuisse.

(c) Crantz. ubi sup.

(d) Ead. ep. 27.

Regem crimine expiato absolvere jussus.

Extant ea de re Benedicti ad Joannem Lundensem archiepiscopum literæ, (d) quibus flagitii reos, expiato rite crimine, fidelium consortio reddere, ac dissolvere censuras jussit: *Juxta*, inquit, *formam ecclesiæ, cum ab eis fueris humiliter requisitus, si ut præmittitur satisfactionem impenderunt.*

LVII. Thesaurum Bonifacii direptum recuperare nititur Benedict.

(e) Ep. cur. 2.

Ut supplices paterno excepit sinu sanctissimus Pontifex, ac venia illorum crimina delevit, ita in contumaces severitatis aculeos exacuit: ac ne qui patrati atrocissimi in Bonifacium VIII. sceleris præmio ac spoliis superbirent, solemni ritu ecclesiasticum fulmen in eos omnes vibravit, (e) qui stato tempore omnia, quæ ad ipsos ex direpto Anagniæ Bonifacii thesauro pervenerant, non restituissent. Quam sententiam accensis facibus, & campanis pulsatis promulgandam edixit, ac Bernardum Rojardi archidiaconum Xantonensem ad amissa recuperanda in Campaniam pontificia instructum auctoritate misit: (f) cui etiam, ut severitatem clementia temperaret, absolvendi eos, qui raptas opes redderent, potestatem demandavit.

(f) Ep. cur. 21.

Benedictus &c. magistro Bernardo Rojardi archidiacono Xantonensi cappellano nostro.

Dudum nonnulli perditionis alumni nefandum flagitium in personam felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri apud civitatem Anagniæ, dum ibi prædecessor ipse cum sua curia residebat, committere non expaverunt: quidam vero tunc cæca cupiditatis ardore succensi, ad thesaurum Romanæ ecclesiæ, aliaque bona dicti prædecessoris, & fratrum nostrorum Romanæ ecclesiæ Cardinalium, & aliarum plurium personarum, tunc in eadem civitate existentium, manus avidas extenderunt, multa de thesauro & bonis prædictis, ausu nefario rapiendo, & etiam asportando. Et infra: *Ideoque discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad partes easdem te personaliter conferens, ad inveniendum & recuperandum quæcunque de thesauro & bonis prædictis ibi poterunt reperiri, diligenter apponas, prout expedire videris, nostra fretus auctoritate, tuum ministerium studiosum, inquirendo & procedendo super hoc ex officio summarie de plano, sine strepitu & figura judicii, quomodocunque & per quoscunque tibi videbitur opportunum.*

Ut autem hæc, quæ tibi committimus, eo liberius exequi valeas, quo majori circa ea fueris potestate munitus, vocandi propter hoc ad præsentiam tuam personaliter, quoscunque videris evocandos, etiamsi extra Campaniam fuerint, & exigendi a quibuscunque tibi videbitur de veritate dicenda, sive de parendo mandatis tuis, aut ecclesiæ, vel quodcumque aliud juramentum; ac absolvendi illos, qui restituerint, quæ habent de thesauro, & bonis prædictis & qui etiam revelaverint, quos habere sciverint ex eisdem, ab excommunicationum sententiis, quas propterea incurrerunt, imposita ipsis pro modo culpæ pœnitentia salutari; standi præterea, præcipiendi, & faciendi in prædictis partibus quæcumque circa præmissa noveris expedire; immo contradictores quoslibet, & rebelles quoscunque, & cujuscunque conditionis fuerint aut status, etiam si pontificali vel alia quavis præemineant dignitate; auctoritate nostra appellatione postposita compescendi, ac invocandi super hoc, si opus fuerit, auxilium brachii sæcularis; & infra, *plenam & liberam tibi concedimus auctoritate præsentium facultatem. Dat. Laterani* VII. *id. decemb. anno* I.

Qui rapta restituerent censuris absolvi jussi.

LVIII. Orientali ecclesiæ prospicere studet Bened.

Dignam etiam apostolico zelo solicitudinem porrexit in orientem, atque alias schismaticorum provincias, in quibus ob diuturnum schisma vitiorum sentes excreverant: adeo enim obsoleverat divinus cultus, sanctorum patrum instituta impune convellebantur, & labefactabatur evangelica lex, ut, quemadmodum deplorat Pontifex, ecclesiæ (g) forma ac pulchritudo in terris Andronici Imperatoris Græcorum & Orosii Regis Serviæ illiusque fratris ac matris Helenæ ditione penitus emarcuisse videretur. Ut igitur tot animarum stragi, atque ingentibus aliis malis, quæ ex schismate omnium scelerum fonte defluxerant, occurreret Christi vicarius, Martinum Antibarensem archiepiscopum, ut in Servia aliisque Græcorum circumjectis provinciis ad ea emendan-

(g) Ep. 149.

danda incumberet, auctoritate apostolica instruxit (a).

(a) Rad. ep. 149.

Benedictus &c. venerabili fratri Martino archiepiscopo Antibarensi.

Ingentia mala a schismate inducta.

Ad audientiam nostram pervenit, quod in Arbania, Polato, Canavia, Duratio, Cataro, Dulcinio, Suacio, Scodro, Drivasto, Antibaro, & quibusdam aliis locis sub dominio Andronici Imperatoris Græcorum, ac Orosii Regis Serviæ, & fratris ejus S. nec non charissimæ in Christo filiæ Elenæ matris eorum Reginæ Serviæ illustris positis, temporis nequam faciente malitia, adeo in prælatis & clericis, religiosis quoque personis, & aliis propter diversa, & enormia . . . criminum, quæ committuntur ab ipsis, ecclesiæ religionis est deformata honestas, quod decora mater Ecclesia, quam sibi speciosus forma præ filiis hominum in sponsam dignanter elegit, non habentem maculam neque rugam, facta est ibi per prævaricationem decalogi & transgressionem evangelicæ legis, & fidei catholicæ nimium indecora. Prætermissis & etenim sanctorum patrum institutionibus sacris, & canonum veneranda censura, in collationibus sacrorum ordinum & beneficiorum nulla servatur distinctio temporum vel ætatum: nam si simoniaca labes apud promoventes pro promovendis, vel laicalis potentia interveniat, datur hæc petentibus indistincte. Nonnulli vero ad prælationes pariter ac alia beneficia ecclesiastica, eorundem adhuc personis viventibus, se illicite promovere procurant, hujusmodi prælationibus, personatibus, seu beneficiis tam enormiter acquisitis damnabiliter incubantes detestandi, inserviendo potius ritibus super iis, in quibus norma servanda est apostolicæ dignitatis, quam approbatis æquitate canonica moribus adhærendo.

Laici insuper uxorati, uxoribus suis viventibus de facto superinducentes alias, aut temere præsumunt se nefario contubernio commiscere; alias in prohibitis consanguinitatum & affinitatum gradibus illicite matrimonia contrahendo. Alii etiam ex ipsis, dum excessus in ecclesias & loca religiosa, eorumque personas ab eis multiformiter irreverenter commissos impunes pertranseunt, facilius ad graviores reatus vel similes prolabuntur, nunc incendiorum & effractionum dispendia, nunc direptionum & invasionum diversos & sacrilegos ausus in personas & loca prædicta committere, & alia quamplura in ecclesiasticæ libertatis depressionem, & ordinis clericalis defectum inferre gravamina præsumendo: & cum per hujusmodi & aliorum quamplurium excessuum præsumptione pestifera ecclesiæ, religiosæ sæcularesve personæ tanquam lepra respersæ contagio factæ sint per excommunicationis diversas sententias, quas pro eis excessibus in millibus frequenter incurrere dignoscuntur, a gremio Ecclesiæ aliena, tanquam parvuli & imbecilles in fide non habentes, qui panem frangat eis doctrinæ cælestis, vel gravia vulnera curet ipsorum, in viis deficiunt; suisque incuratis vulneribus, pereunt sauciati in prædictis sententiis & irregularitatibus, absolutionis & dispensationis beneficio non obtento, decedendo: præsertim cum propter caterstitia magna locorum & viarum discrimina, alias etiam incommodis paupertatis ac fruit prohibentibus pro sua reconciliationis, & dispensationis apostolicæ gratia, suorumque medela vulnerum ad gremium nequeant maternæ occurrere pietatis. Quia igitur ex imposito nobis apostolatus officio sollicitudine quadam urgemur, ut inter cætera, quæ circa dominici gregis curam nostræ vigilantiæ imminent, in divini nominis cultu religionis Christianæ augmentu, & lucru quæramus potissime animarum; attendentes, quod secundum veritatis evangelicæ dogma sanis minime opus sit medicari, sed male habentibus; de tua circumspectione confisi fraternitati tuæ præsentium auctoritate committimus, ut hac vice corrigas, emendes, & reformes hæc omnia in regno & locis prædictis, &c. instruit auctoritate, ut censuris implicitos solvat, riteque expiet. *Dat. XIV. kalen. decembris anno I.*

Archiep. Antibarensis iis abolendis dare operam jussus.

Instituitur auctoritate ad reos noxa liberandos.

LIX. Orosius Serviæ Rex.

Ut vero pristinum ecclesiæ splendorem in iis terris restitueret, ac Servios ad Romanæ ecclesiæ conjunctionem revocaret, cum accepisset Benedictus Regis Orosii animo pium abrumpendi Græci schismatis desiderium cœlitus influxisse, ipsum ad sacra vota mandanda operi, subditosque ad sedis Apostolicæ obsequium alliciendos, propositis cœlestibus præmiis, excitare studuit (b).

(b) Ep. 155.

Magnifico principi & Regi Serviæ, ad unitatem matris ecclesiæ sollicite properare.

Romana mater ecclesia, salutem quærens jugiter filiorum, dolet ab intimis, cum eorum quempiam conspicit a suo gremio deviare, ipsosque studet ad viam reducere veritatis. Gaudemus quidem in Domino, quod sicut fide dignorum relatione didicimus, ac aliis evidentibus apparere dicitur argumentis, licet tu hactenus ac barones & populus regni tui ab ipsius ecclesiæ obedientia recedentes, via lucis dimissa, diu per semitas ambulaveritis tenebrarum; nunc tamen tu inspiratione divina ad iter aspiras redire salutis, ejusdem videlicet ecclesiæ unitatem. Ex quo nos hujusmodi pium tuum propositum, sibi divinitus inspiratum, in Domino commendantes, ac referentes exinde laudes & gratias creatori; sperantes quoque, quod itidem barones & populus tuo exemplo laudabili, relictis tenebris, viam veritatis agnoscent; magnificentiam tuam rogamus & hortamur in domino Jesu Christo, quatenus inspirationem hujusmodi recognoscens

Excitatur a Bened. ad schisma abjurandum.

ab

ab illo, qui omnes salvare cupit, & neminem vult perire, ad unitatem properare studeas, ubsque damnosa mora dispendio, fidei orthodoxæ, per quam mortis æternæ vitatur interitus, & ad felicitatis perpetuæ gloriam pervenitur; spem plenam & fiduciam habituras, quod te in fidei constantia, & ejusdem ecclesiæ obedientia persistente, Apostolica sedes te, tamquam filium prædilectum, sinceræ dilectionis brachiis amplectetur, eaque studiis efficacibus & promptis operibus prosequetur, quando tui honoris & commodi conspicere viderit incrementum. Dat. Laterani x. kal. januarii anno 1. Accepit etiam Pontifex Helenam Reginam Serviæ, quæ præclaram fidei orthodoxæ ampliificandæ operam dabat, in apostolicam clientelam. (a) Fuerant jam ante Servii Romanæ ecclesiæ obsequentes, ut in Innocentio III. (b) atque in Honorio III. (c) vidimus, ad quem Stephanus Rex totius Serviæ, Diocliæ, Tribuniæ, Dalmatiæ atque Ohblumiæ officiorum plenas literas ad pristinam cum ecclesia Romana conjunctionem confirmandam misit.

(a) Ep. 217.
(b) Anno 1204. n. 46.
(c) Ann. 1220. n. 27.

LX. Quod ad Imperii orientalis statum attinet; quassata ejus basi, religione nimirum orthodoxa, moribusque cleri & populi turpiter deformatis, (d) infideles Turcæ ulciscente divino Numine, eam Imperii partem, quæ in Asiam excurrebat, populabantur; cum ad Andronici preces, composito bello Siculo, auxiliare Aragoniorum & Catalonorum agmen duce Rogerio Florio Brundisino Constantinopolim applicuit, magnificeque exceptum ab Imperatore, in Turcas, qui Philadelphiam obsidione cinxerant, immissum est. A quibus partam insignem victoriam, narrat Gregoras (e): *Instituto, inquit, vere ad Philadelphiam diuturna obsidione liberandam abierunt, quæ geminis malis premebatur, foris hostili metu, intus hoste multo graviore penuria cibariorum & fame. Ac id quidem munus pulcherrime & fortissime administrarunt.* Et infra: *Nam cum Turci Latinorum disciplinam militarem, armorumque splendorem, & ferocem impetum vidissent, metu perterriti non modo procul ab urbe, sed pene ultra veteres Romanorum fines fugerunt. Tantus enim & talis erat ille exercitus. Itaque & armis, & rei militaris usu, & militum numero instructus, una enim militabant, non modo Romani lectissimi, sed & omnis Alanorum exercitus, ut haud abs re conspectu illius hostes percellerentur, multique dicerent, nisi metus Imperatoris, qui longius eos progredi vetuerat, obstitisset, nihil fuisse prohibiturum, quo minus omnes Romanas & urbes & provincias brevi recuperassent.* Ut vero postea illi, meritis ab Andronico fraudati stipendiis, rapinas exercuerint in Græcos, deplorat auctor:

(d) Ep. cur. 149.
Græci Imperii in Asia reliquias Turcæ dissipant. Militaris societas contra Turcas.
(e) Niceph. Gregor. l. 7. Surit. ind. l. 2.
Parta de iis victoria.
Andronici ea non usi inertia.

(f) atque hos postea a Græcis in catholicos Gallici generis, qui Achajam, ac provincias finitimas, amissa Constantinopoli, retinuerant, concitatos inferius lugebimus. Nunc ad Syriæ res sermonem traducimus.

(f) Id. Greg. ibid.

LXI. Hoc anno Tartari Armenique, fidei propagandæ cupidi, adversus Saracenos ad excindendam Mahometis superstitionem, ingentem expeditionem compararunt; quam & illius exitum ex Aytono, (g) qui Regis Armeniæ consanguinei castra sequebatur, describere operæ pretium visum est.

Syriæ res.
(g) Ayton. hist. orien. c. 42. Sanut. l. 3. p. 13. c. 8.

Anno, inquit, *MCCCIII. Casanus, congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu, pervenit usque ad flumen Euphratem, intendens regnum Syriæ introire, & sectam Mahumeti totaliter destruendo, Terram sanctam liberam restituere Christianis: Saraceni vero, Casani timentes adventum * & in bella non considerent se esse pares, totam terram eorum combusserunt ante faciem Tartarorum; ita quod collectis frugibus, & aliis in terra crescentibus, ac animalibus in castris & munitionibus congregatis, residuum totum ignibus devastarunt, ut cum Tartari venirent, non invenirent victualia, neque pabula pro jumentis. Quando Casanus intellexit ea, quæ fecerant Agareni; & qualiter dissipaverant totam terram, cogitans, quod equi illis in terris taliter devastatis non possent sustentari, accepit consilium remanendi super litora fluminis Euphratis illa hyeme, & veris tempore veniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter suum: majorem enim curam habebant Tartari de equis suis, quam de seipsis, quia dum modico & vili cibo sciant esse contenti, de seipsis quodammodo non curabant. Tunc Casanus misit pro Rege Armeniæ, qui sine tarditate veniens, super flumine se locavit: & tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, a quodam videlicet castro, quod vocatur Caccube, asque ad aliud castrum nominatum Labire: quæ quidem castra erant Saracenorum, sed absque insultu aliquo reddiderunt se Casano. Cumque Casanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut posset de Saracenis perficere votum suum, & Terram sanctam de ipsorum manibus liberare; & ecce diabolus obstaculum interjecit. Nam Baydo superius nominatus terras Casani iterum introivit, & intulit damna multa, sicut Casano extitit enarratum: unde consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum perturbatur pro eo, quod tamdiu differebatur negotium Terræ sanctæ, jussit Cotulossæ duci suo, quod cum quadraginta millibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & civitatem Damasci caperet, & omnes perderet*

Casani ad eam Saracenis eripiendam expeditio.
* cum
Rex Armeniæ copias jungit.
Baydo Casanum distrahit.

Sa.

Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus.

LXII. Pars exercitus cum Armeno excindit Hames.

Cusano itaque ad propria redeunte, Cotulossa cum quadraginta millibus Tartaris & Rex Armeniæ cum suo posse regnum Syriæ intraverunt, omnia devastantes, quousque pervenerunt ad civitatem Hames; ibique crediderunt, sicut alias fecerant, Ægypti exercitum invenire: sed certos intelligentes rumores de Soldano, quod esset in civitate Gazaræ, inde nullatenus egressurus, obsederunt viriliter civitatem Hames, quam post paucos dies violenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt: ibique invenerunt divitiarum copiam, & magnam multitudinem armatorum. Deinde vero se transtulerunt ad civitatem Damasci, ut eandem quoque obsiderent: & ecce cives suos miserunt nuntios, supplicando quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcursores vero Tartarorum, qui fere per unam diætam transiverant jam Damascum, ceperunt quosdam Saracenos, quos transmiserunt ad Cotulossam, ut per eos inquireret certa nova. Cotulossa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas diætas, erant mille ducenti equites Saracenorum, qui adventum Soldani quotidie expectabant, cum festinatione equitavit, ut ex improviso illos caperet, & teneret. Et quando Cotulossa & Rex Armeniæ pervenerunt ad locum, ubi erant mille ducenti equites Saracenorum, erat quasi hora vespertina & paulo ante applicuerat jam Soldanus. Cotulossa ergo & Rex Armeniæ, qui credebant occupare solos istos mille ducentos Saracenos, videntes se sua opinione deceptos, steterunt ut consilium caperent.

Levia aliquot prælia.

Consultum itaque fuit Cotulossæ, quod requiesceret nocte illa, & inimicos in crastino impugnaret, cum dies jam ad vesperam declinasset. Cotulossa vero, qui vilipendebat Soldanum & etiam gentem suam, noluit in hoc casu quiescere consilio alicujus: immo præcepit festinanter acies ordinari. Saraceni vero hoc videntes, steterunt, quia a quodam lacu, & quodam monte erant a duabus partibus præmuniti; & scientes quod Tartari absque eorum discrimine ad eos accedere non valebant, noluerunt exire ad pugnam, sed ibi firmiter expectaverunt. Cumque Tartari crederent absque obstaculo invadendos Saracenos, & ecce quendam ante se rivulum invenerunt, qui in certis locis transitum non habebat: unde tardaverunt Tartari multum antequam possent transire rivulum supradictum. Sed postquam Cotulossa & Rex Armeniæ cum majori parte suorum rivulum transiverunt, in inimicos viriliter insultarunt. Soldanus stetit, nec de loco quidem, ubi erat, inter lacum & montem voluit se movere. Noctis vero caligine appropinquante, dum videret Cotulossa Soldanum stantem, & nolentem ad pugnam egredi, ut sperabat, congregatis suis, juxta montem nocte illa quievit: veruntamen circa mille Tartarorum, qui non potuerunt de die rivulum pertransire, non fuerunt cum aliis nocte illa. Veniente vero die ad pugnandum se Tartari paraverunt, & in Soldanum viriliter insultarunt: sed Soldanus noluit in campum exire more bellorum: sed stetit in illo tutiori loco cum gente, se quantum poterat defendendo. Tartari vero conabantur extrahere Saracenos: sed nullo modo potuerunt. Durante vero insultu a mane usque ad nonam, propter defectum aquæ, quam non invenerant nocte illa nec die, tædio & siti nimium fatigati retrocesserunt: &, dimisso Soldano, recesserunt unus post alium paulatim per turmas & acies ordinati, quousque pervenerunt ad planitiem Damasci: ibique invenerunt abundantiam magnam aquæ, & pascua valde bona, & ordinatum fuit ibi stare, quousque hominibus & equis daretur requies opportuna, ut postmodum melius possent redire ad prælium cum Soldano.

Tartarorum castra in Damasci planitie fixa.

Habitatores vero Damasci, scientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planitie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quosdam meatus & rivulos discurrere permiserunt: & antequam octo horæ noctis illius pertransissent, aquæ in tantum creverunt ubique, quod Tartari coacti fiunt surgere & recedere festinanter. Cumque nox illa esset multum tenebrosa, & fossata forent omnia plena aquis, & nulli tramites apparerent, omnes fuerunt quasi confusi; & multa animalia, arma & arnesia fuerunt in illa planitie propter aquas, & etiam quamplures homines suffocati: & inter cæteros Rex Armeniæ plura dicitur amisisse. Veniente vero die, per gratiam Dei aquarum pericula evaserunt: sed cum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliantur, ac alia arma ipsorum essent totaliter madefacta, quod illa non poterant exercere: unde fuerunt taliter stupefacti, quod si inimici eos persecuti fuissent, nullus penitus evasisset; immo illos velut aves capere potuissent.

Derivato flumine dissipata.

LXIII. Turpis Christianorum & Tartarorum fuga.

Post hæc vero paulatim Tartari propter illos, qui equos suos amiserant, incedentes ad litora fluminis Euphratis, sunt reversi, nec aliquis inimicorum ausus fuit illos sequi sive invadere quoquo modo: quandoquidem pervenerunt ad flumen, quod transire oportuit natando: & sicut melius fieri poterat super equis, dum flumen illud esset turbidum & inflatum propter abundantiam pluviarum, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerunt in flumine suffocati. Et sic accidit, quod non per potentiam inimicorum, sed casu & malo consilio, tanquam confusi ad propria redierunt. Hoc quidem di-

dicitur evenisse, eo quod Cotulossa nolebat acquiescere consilio alicujus: nam si sapientibus credidisset, illa potuisset consilio faciliter evitasse. Ego enim frater Aytonus, hujus historiæ compilator, præsens fui: & si forte super hac materia loquor prolixius, quam decet, mihi quæso venia tribuatur: nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina valeant reminisci: rebus enim consulte actis, consueverunt fines laudabiles obtinere: & e contra, quæ improvide fiunt, optatis successibus sæpius carent. Postquam itaque Rex Armeniæ flumen Euphratem pertransivit, non sine damno suorum, decrevit ire ad Casanum, antequam ad regnum Armeniæ remearet. Unde recta tramite perrexit ad civitatem Niaive, in qua Casanus tunc residebat; & Casanus Regem suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atque damnis Regi plurimum est compassus: unde eidem fecit gratiam specialem; nam sibi concessit mille Tartaros, qui suis expensis semper essent stantes in custodia regni sui, & de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ Regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igitur, accepta licentia, ad regnum Armeniæ est reversus, & Casanus ei injunxit, quod prudenter vigilaret circa custodiam regni sui, quousque ad subsidium Terræ sanctæ personaliter, dante Domino, posset ire.

Ayhon historicus rei spectator.

LXIV. Absolvimus hunc annum insigni divinæ in Judæos, qui Christi Domini odio carnificinam immanem in puero Christiano exercuerant, ultionis exemplo: Lugubrem historiam narrat hisce verbis Siffridus (a): *MCCCIII. Judæi perfidi effusioni sanguinis Christiani assueti, scitam quendam puerum scholarem, Conradum nomine, filium cujusdam militis in Vvetsenseba civitate Turingiæ multis cruciatibus affligentes, & sectis omnibus nervis & venis, totum sanguinem ejus elicientes, ante festum paschatis crudeliter occiderunt. Sed Deus omnipotens, qui gloriosus est in sanctis suis, innocentis pueri necem occultari non sustinens & homicidas perdidit, & martyrium innocentis multis miraculis decoravit. Cum enim dicti Judæi puerum occisum occulte per plura loca Turingiæ ducerent ad tumulandum, Deo disponente, nusquam abscondere valuerunt: inde ipsum reducentes ad prædictam civitatem Vvetsenscham, in quadam vinea suspenderunt. Tandem, tam crudeli homicidio prodito, & rei veritate comperta, milites de castro prosilientes, & cives ejusdem civitatis, reliquumque vulgus una cum marchione Friderico filio Lantgravii Turingiæ Alberti repugnantes turmatim occiderunt.*

(a) Siffr. loc.

Conradus puer a Judæis cæsus.

Divina in eos ultio.

Bene-

I. Italia contrariis laniata factionibus.

Benedictus Romanus Pontifex, ut Regis pacifici vices, quas in terria gerebat, impleret, studium omne hoc ineunte anno, quarto supra millesimum trecentesimum, indictione secunda, ad diffidentes filios in mutuam concordiam revocandos contulit. Ardebant intestino bello Etruria, Æmilia, marchia Tarvisina, aliæque Italiæ provinciæ, in quibus humani generis hostis exitiales discordias alebat: ac præter Guelphorum Gibellinorumque vetustas factiones, Alborum & Nigrorum, de quibus supra memoravi, odia ad mutuam ipsorum internecionem accenderat. Ad quæ extinguenda, eosque populos mutuo amore conjungendos Nicolaum virum magni ingenii, qui inter Prædicatores religiosa disciplina excultus (a) ad magnas virtutes adoleverat, ac superiori anno exeunte in Cardinalium collegium cooptatus, e Spoletana sede ad Ostiensem a Benedicto traductus fuerat, paciarium creavit (b).

Adducendæ publicæ paci studet Benedict.

(a) Bern. in chron. Rom. Pont. Dinus Compagnus in MS. chr. l. 3. Jo. Villan. l. 8. c. 69. Leonard. Aretin. hist. Flor. l. 4. S. Ant. 3. p. tit. 20. c. 9. §. 1. (b) Bened. ep. cur. 69.

Venerabili fratri nostro Nicolao episcopo Ostiensi A. S. L.

*Transiturus ad Patrem Dominus de hoc mundo, hereditatem pacis suæ legavit discipulis testamento, dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis; hæc verba in ultimo quasi proponens, ut verbum pacis, quantum in omnibus altius figeretur, & præbere deberemus operas efficaces, quæ inter discordes pacis vinculum reformarent. Ipsius itaque vices gerentes in terris, pia ejus permittente potentia, qui pacem super omnia diligit, inter multiplices curas, quæ pro malitia temporis plus solito animo nostro se ingerunt, curam pacis præcipuam reputamus: & quia cunctorum fidelium solicitudinem gerimus pastoralem, ad id specialiter mens nostra distrahitur, ad id nostri sensus invigilant, infudant studia, & labores intendunt, ut fideles ipsos, qui Dei ducti consilio perambulant viam pacis, in pacifici status stabilitate servemus, & quos * catbenas ille malignus spiritus, inimicus pacis, contemptor fidei & adversarius unitatis, in dissensiones & odia irrepit & involvit, ad rectitudinis semitas reducamus, ipsis voluntariis vel invitis, de reformatione pacis & concordiæ salubriter, prout ad nostrum spectat officium, providendo, ut fiat pax in diebus nostris, & sancta mater ecclesia ex nostri ministerii studio, divini consilii sustentatione suffulto, in suis fidelibus possideat locum pacis, quæ exuperat omnem sensum.*

Pontificiarum partium id præcipuum munus.

* Sathanas

II. *Cum igitur te ad provincias Tusciæ, Romaniolæ, marchiæ Tervisinæ, ac partes circumadjacentes, commisso tibi inibi per nostras sub certa forma literas plenæ legationis officio destinemus; attendentes, quod multi ex incolis ipsarum partium, tam universitates videlicet, quam singulares personæ, abutentes per insolentiam sedis Apostolicæ patientia, pacem perturbant, & unitatem nequam dissolutione dissolvunt; quodque ipsos incolas, atque partes inveterata dissentientium malitia, cujus rubigo excrevit admodum per domestica, proh dolor! & particularia scandala concutit, subvertit, dissipat, & consumit; de pacis remedio nedum generaliter, sed particulariter fore putavimus providendum. De te igitur quem largitor bonorum omnium scientiarum, & aliarum virtutum munere decoravit, & cujus magnam in magnis & arduis experti sumus industriam; quique tuæ probitatis intuitu nobis, & fratribus nostris charus es quamplurimum & acceptus, indubitatam fiduciam obtinentes; in eisdem provinciis Tusciæ, Romaniolæ, marchiæ Tervisinæ, ac partibus circumadjacentibus constituimus pactis de ipsorum fratrum consilio servatarem, ac paciarium in eisdem provinciis, & partibus te ordinantes, ut inter quoslibet in ipsis provinciis & partibus constitutos, quos fœdere pacis videris reformandos, pacem & concordiam reformare & conservare procures, &c.* Instruit legatum Cardinalem auctoritate, ut discordiis implicitos ad pacem ineundam cogat. *Dat. Laterani 11. kal. februarii anno 1.* Extant aliæ ad Nicolaum literæ, (c) quibus ipsum in iis provinciis legatum creavit, ejusque auctoritatem ad alias etiam provincias extendit: *Te*, inquit, *de fratrum prædictorum consilio illuc tanquam pacis angelum destinamus, fraternitati tuæ in partibus ejusdem Tusciæ in Imperio constitutis, Romaniola, & marchia supradictis; & nominatim in Aquilejensi, & Gradensi patriarchatibus, de eodem tantum Gradensi patriarchatu, archiepiscopatu Jadrensi cum provincia sua excepto; nec non in toto archiepiscopatu & provincia Ravennate, & Ferrariensi civitate & diœcesi, ac Venetiarum partibus, plenæ legationis officium committentes, ut evellas & destruas, dissipes & disperdas, ædifices & plantes, ac facias auctoritate nostra quodcumque ad honorem Dei, & prosperum statum partium earundem, ac reformationem pacis fidelium videris expedire, &c. Datum Laterani 11. kal. februarii anno 1.* Quo vero majorem legato ad gerendam pro dignitate provinciam auctoritatem conciliaret, pluribus ipsum prærogativis ornavit (d). Instruxit etiam summa auctoritate, ut imperii ipsius rebelles ecclesiastica censura percelleret.

Nicolaus Ostiensis episc. creatus legatus in Etrur. aliisque provinc.

Paciarii auctoritas ad conciliandos dissentientes illi adjuncta.

(c) Ep. cur. 68.

Ejus legatio ad nonnullas alias provincias exporrecta.

Plurimam ipsi confert auctoritatem Pontif.

(d) Ep. cur. 70. ad 80.

III. Accessisse ipsum Florentiam decima martii die anni MCCCIII. scribunt Dinus Com-

(a) *Dinus Compagn. l.3.*
(b) *Jo.Vill. l.8. c.69. Leonar. Aret. hist. Flor. l.4.*

Florentiæ legatus magno honore excipitur.

Veterem reipubl. formam restituit.

(c) *S. Ant. p.3. tit. 20. c.9. §.1.*

Exules revocare in patriam aggreditur.

Compagnus, (a) & Joannes Villanus (b) ab incarnati Verbi die numeratis annis; exceptumque maximo honore ab iis, qui intestinis discordiis fatigati pacem ambiebant: cumque demandatam sibi a Pontifice adducendæ concordiæ provinciam in publica concione exposuisset, liberas ipsi a populo restituendæ in meliorem statum reipublicæ habenas traditas fuisse; eaque instructum auctoritate in conciliandis dissentientibus civibus studium defixisse: veteres reipublicæ magistratus, diviso in novendecim tribus populo, quibus totidem præfecit signiferos, restituisse. (c) Confirmato ita plebis statu, Albos & Gibellinos exules in urbem revocare aggreditur. Præcipui earum partium duces resederant Aretii, qui publica deliberatione rerum suarum arbitrium potestatemque in legatum contulere. Dum itaque Cardinalis de sopiendis veteribus odiis, excitisque exulum oratoribus, de legibus redintegrandæ inter ipsos & cives concordiæ agitabat, nonnulli Florentini osores, pacis, atque alienarum opum cupidi, legati consilia discurere sunt aggressi: quibus cum generose legatus, studiis multitudinis, quæ etiam ad concordiam propendebat fretus obsisteret, nefariis hisce artibus ad disturbanda pacis consilia usos refert Joannes Villanus: (d) adulterinas nimirum Cardinalis Nicolai nomine scripsisse literas ad Bononienses aliosque exulum amicos, ut submota omni mora cum multo peditatu & equitatu in sui auxilium provolarent: cum eæ copiæ imminerent, ingens adversus legatum tumultus Florentiæ excitatus est, atque ejus existimatio apud multitudinem traducta. Sedato postea eo tumultu, urbis proceres ac magistratus legato suasere, ut ad Pratenses contrariis discissos studiis se conferret; dumque in iis vel Pistoriensibus conciliandis incumberet, Florentiæ modos omnes de revocandis in gratiam ac patriam exulibus exploratum iri.

Obstinati Guelphi & Nigri consilia ejus discutiunt.

(d) *Jo. Vill. ubi supr. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 9. §. 1. Leonard. Aret. l. 4.*

Quibus actibus ad creandam legato invidiam usi.

Pratum se confert legatus ad cives conciliandos.

Populari seditione motu a Guelphis exturbatur.

Censuras in eos fert sacramque adornat expeditionem.

Conjuratione inita Guelphi Florentini illum depellunt.

Perrexit itaque Pratum Cardinalis legatus adducendæ inter eos pacis studio: sed Florentini, vetusto in Gibellinos Albosque odio imbuti, cum legatum toto pectore ad illos patriæ restituendos incumbere cernerent, promissa contrariis artibus insidiisque elusere: nonnullos enim Pratenses factionis Guelphæ ad concitandam in legatum ipsum seditionem subornarunt. Qui, Pratensium minis ac furore exterritus, in rebelles anathema atque interdictum ecclesiasticum vibravit, seque Florentiam recepit. Ubi dum in Pratenses expeditionem sacram, impertitis indulgentiis religiosam militiam accepto crucis symbolo professuris, conflaret; atque ex agris concurrente multitudine copiæ augerentur, concepta de legato sinistra suspicione, Guelphæ & Nigræ factionis duces una cum aliis ad arma concurrere; quorum furore perterritus Cardinalis quarta die junii hujus anni fuga salati consulere coactus, Perusium ad Pontificem se contulit. Cujus recessum cædes maximæ, ac sæva incendia sunt consecuta; (e) ita ut simul misera urbs civium sanguine maderet, & flammis arderet. Quam calamitatem describit Leonardus Aretinus (f): *Ignis*, inquit, *inter missilia ac tela vires assumens, flatu insuper borreæ adjutus, late pervagatus est, domos & singula carpendo apprehendit. Tabernæ venalium rerum magni pretii in his erant locis. Eas cum ignis invaderet, vel incendia cremabentur, vel a prædonibus diripiebantur. Urbs eodem tempore ardebat, & vicatim oppugnabatur, non secus ac si hostis intrasset. Quo minus homines ferre opem poterant, eo latius vagatus inter duo fora primum, & circa porticum frumentariam omnia consumpsit. Inde rursus vires assumens, usque ad Arnum pervenit: nec prius finis cremandi est factus, quam supra mille & septingentas ædes uno incendio conflagrarint. Medicatum fuisse ignem vulgo creditum est: nec equidem abs re susceptam credulitatem existimarim, cernens etiam nunc admirabilem, ac prope stupendam illius vim, in parietes etiam ipsos ac lapides, quod reliquiæ monstrant, sævientem.*

(e) *Dinus Compagn. Leonard. Aretin. S. Anton. ubi sup.*

Deformata incendio Florentia.

(f) *Leonard. Aret. hist. Flor. l. 4. & ex eo S. Anton. 3. p. tit. 20. c 9. §. 2. Din. Compagn. chr. lib. 3. & alii. Jo Vill. l.8. c.71.*

IV. Vocantur in crimen & judicium a Pontif.

Gravissimam dolorem percepit Pontifex e Florentinorum factionibus, qui eo magis efferati erant visi, quo in sopiendo eorum furore desudatum fuerat: tum gravissimæ legato apostolico illatæ injuriæ in ipsius vicarii Christi contemptum redundarent. Igitur ne tantum crimen impune abiret, neve effrenata in posterum improbitas sese efferret, nobilissimos patritios, qui illi seditioni faces injecerant, ad dicendam causam apostolico tribunali se sistere imperavit. Graves sunt illius eo argumento, ac prolixæ literæ, (g) quæ adducendæ visæ sunt ad majorem iis, quæ ex auctoribus delibavimus, lucem afferendam.

(g) *Ep. cur. 130.*

Ad perpetuam rei memoriam.

Ut pontificii muneris sit pacem conciliare.

Rex pacificus, qui pacis cogitationes cogitat, non afflictionis, pro mundi pace venit in mundum in ultimis, dum transiturus esset ad Patrem, pacem nobis quasi proprio testamento relinquens. Id velut præcipuum etiam in veteri testamento promittit, cum per prophetam dicit: Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis, donec auferatur luna: & Israel habitabit confidenter. Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non erit qui exterreat. In pace namque dies videntur boni, pacemque jubemur inquirere & persequi eam; unde scriptum est: Dissidentes fratres, sive clericos seu laicos, episcopi hortentur ad pacem

cem, & quocumque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem revocari diuturna obstinatione nequiverint, a sacerdotibus civitatis primitus arguantur: quod si inimicitias deponere perniciosas noluerint, de ecclesiæ cœtu justissima excommunicatione pellantur. Mandant quoque sæculares principes, providendum, ut nulli populi seditiones faciant, & omnem pacem habeant civitates. Ad id constringit ratio: ad id exempla nos admonent; quia subditorum sanguis de prælatorum exigitur manibus, & agri cultor bonus agrum suum sollicite colit, & tribulis ac herbis nocivis diligenter expurgat. Odia autem, semen iniqui hominis, cum ex corde exeant, coinquinant animas: & ideo si ex illorum ad quos eorum cura pertinet, negligentia non purgentur, hoc ab ipsis, qui hujusmodi curam habent, procuidubio requiretur.

Quam funestus esset Florentiæ status.

Nuper siquidem, dum Florentina civitas, olim florida, quam dies verni, rosarum flores & lilia circumdabant convallium, deformis facta, odiis repleta mutuis, in se vertisset crudeliter gladium suorum civium, lamentaretur exilia, fleret cædes & carceres, de divite pauper, de felice misera deploraret; compatientes spiritualiter ei aliisque Tusciæ civitatibus, peste laborantibus simili, pie cogitavimus, & ex debito pastoralis officii supradicti contacti necessarium proposuimus tollere in eis Domino favente, odia; inserere pacem, & quietis dulcedinem ipsis salubriter præparare: sicque de consilio fratrum nostrorum ad hæc procuranda venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Ostiensem & Velletrensem episcopum, in quo circumspectionem prudentiæ, puritatem fidei, & constantiæ firmitatem longa experientia noscebamus, & nescimus, ad illas partes transmisimus confidentes.

V.
De misso ad illum componendum legato.

Nec desiderio nostro fuissemus fraudati, nisi multorum perversorum iniquitas, qui se demeritis suis beneficio pacis reddiderunt indignos, nostris obviasset propositis; & mali, desiderantes ut Saul bonus semper opprimere, & oppressos ad David fugientes expellere, eisque refugii locum denegare propriam civitatem; pro sano consilium pravum nequiter assumpsissent. Cum enim legatus ipse pacis negotium cœptum feliciter, & jam fere in consummationem deductum vellet perficere, nonnulli Florentini cives, ac certi Pratenses, æmuli pacis, turbatores quietis, & justitiæ inimici (quibus pax malorum suorum, quæ ut non egeant exercere cupiunt, finis, & bellum initium fore noscuntur) Lucanis consciis, prout per literas memorati legati accepimus, Prati, dum ibi idem legatus * non everiti faciem, ejus, nec Romanam respicientes ecclesiam cujus, inanibus verbis honorantes labiis, sed corde longinqui, se

* resideret

jactant esse devotos, ad impedimentum præfatæ pacis seditionem cum impiis acclamationibus, & tumultum non sine præcedenti conjuratione fecerunt, Pratum ipsum nihilominus occupantes. Propter quod sæpefatus legatus de se suaque familia, ex quorum machinabantur vitam, merito timens; & ne idem dicta Florentina civitas pateretur, redire Florentiam est compulsus: dictique Lucani, seditiosis hujusmodi præbituri subsidium, in equitum & peditum multitudine gravi accessere Ficecchium. Sed cum prætactus legatus ab incepto pacis negotio propterea non cessaret; cumque duodecim advocasset Florentinos extrinsecos, & totidem intrinsecos elegisset, de modo pacis tractaturus cum eis, finemque laudabilem negotio præbiturus; intestina bella Lucanis eisdem, Ficecchii morantibus, per adversarios pacis, quibus iidem favebant Lucani, sunt mota: propter quæ sedanda dicti duodecim extrinseci Florentini de voluntate legati Florentia exiverunt.

Conflatis in hunc conjurationibus.

Disturbatis pacis consiliis.

Sed, proh dolor! non ex hoc sedata sunt quinimo incaluerunt magis, & quasi statim Rossolinus de Tosa, Pazzinus de Pazzis, Tegghia de Frescobaldis miles, Symbaldus de Donatis, Buondelmontes, Tornaquinci, Rubei, Vicedomini, Cavicciulli, Gaudagni, Ferrutii, Rondini, Accajoli, & Medici cum suis complicibus Florentini cives civitatem currentes, cædes fecerant & vulnera, & ex hoc tota est commota civitas & sub armis miserabiliter constituta; bella in locis diversis plurima commissa sunt, immissi ignes, & homicidia perpetrata. Interea autem Lucanis de Ficecchio cum exfortio maximo Florentiam propinquantibus, idem legatus, qui cum nocentibus innocens, cum dolosis rectus, cum duplicibus simplex, fidelis cum proditoribus, cum iniquis æquus, & cum injustis justus extiterat; vita sua, quam extinguere Lucani sitiebant, consulens exiit civitatem; quæ post, paucis interjectis horis, completa bellis, suorum civium fœdata sanguine, plena Lucanis effecta est, violata prædis, & incendiis deformata: nobiles & populares viri, amatores pacis & legati fautores, ejecti sunt, & relicta civitas in manibus ipsorum: sicque Lucani propriorum sine causa, nisi temeritatis & superbiæ, occisores civium, Lucanæ & Lunensis destructores ecclesiæ, Tusciæ incendium; qui paulo ante prope Pistorium, dum ibi esset legatus, multos Pistorienses occiderant, nec prædictum fratrem nostrum pati potuerant nominare legatum; quique hactenus versantes cuncta, omniaque tentantes, paci prædictæ una cum Florentinis præfatis præbuerant propter conscientiam criminum suorum obstacula; sunt, ut estimus quo Dei judicio, suum scelestum propositum executi; post idem impletum propositum

Editis Florentiæ cædibus a conjuratis Guelphis.

Præcipui eorum duces.

Graves Benedicti querelæ de Lucanis.

De ejecto legato.

tum ad palatium, in quo Florentiæ dictas degebat legatus, turmatim accedere, minas, blasphemiasque proferre nihilominus præsumentes.

In iis ultra parricidium, & fere cuncta facinora, gravissimum scelus patriæ propriæ proditionem agnoscimus. In iis non solum contra legatum nostrum, sed verius contra nos ac Romanam, cui præsidemus, ecclesiam in persona legati ejusdem intolerabile facinus, & offensa commissa notamus: in iis homicidii, vulnerum, cadis, violentia, rapina, incendii & tot alia, quot ex hoc secuta sunt, & sequuntur crimina, perpetrata videmus. Non perfidior Catilinæ conjuratio, vix superior Syllana crudelitas, & Mariana ferocitas parum minor. Sunt hæc, quæsumus, fidelium opera? Sunt devotorum ecclesiæ actiones? Quis infidelis, quis indevotus, aut quis sceleratus hæc faceret, nisi qui in pace more solito grassari non posset, vel de suis timeret sceleribus ultionem? Hæc sunt desperatorum flagitia & in profundum scelera demersorum. An ergo qui egerunt talia sunt ecclesiæ filii, an fideles, sive devoti? Certe istos indevotos, reliquos vero, qui passi sunt & ejecti, cum in bono pacis sequerentur legatum, appellamus fideles.

Sceleris immanitas describitur.

VI. Ut illud fucato colore subornare nitantur.

Mirabile dictu! volunt ii etiam dum contra Ecclesiam agunt, filii reputari. Numquid ista poterimus tolerare, quin in eos, quos Dei timor a malo non revocat, exurgamus; quia ipsorum in Dei, cui adversantur, virtute, maxillas in freno constringamus & camo? Numquid, ut mali quiescant, bonos vexari patiemur? Numquid inter improbos innocentiam permittemus perire? Absit a nobis, absit a Romano Pontifice, absit a Christianorum omnium Episcopo & pastore. Nam puniuntur mali, ut boni quiete vivant: ne putrescant palpata vulnera, & impunitas audaciam deteriora committendi ministrat. O miserabilis Florentina civitas, quam triste de te præbuisti, præbesque spectaculum! quia jam in te languerat justitiæ vigor, tepuerat animi fortitudo, & tibi libertatis gustus modico tempore nauseam generaverat. Sub paucorum, qui te devoraverunt & devorant sicut escam panis, servitutis jugo redacta es, eorum sis victoria præmium atque præda. Tibi terrori facti sunt, a quibus consuevisti timeri. Facies tua, quam non sol decoloravit sed ignes, mutata est. Facta es tabida, data in sibilum, & posita in derisum. Cecidisti lucifer, qui mane oriebaris. Urbs frequens, & exultans civitas, in mærorem versa cognosceres, omnis lapis pretiosus quondam operimentum tuum: nunc autem para cilitiam, induere sacco, & aspergere cinere caput tuum, quia perdidisti filios, & privigni quibus sua eo quod modica displicent, aliena placent, dominantur tibi. Narrent filii tui posteris suis quæ passa es & a quibus, ut oblivioni quousque ulta fueris, non tradantur. Compatimur, condolemus, urget nos pastorale officium, angit honor Ecclesiæ, sceleratorum, qui te fere strangulatam detinent, habenda correctio, cogit ut pro te filia nostra capiamus consilium, morbo tuo apponamus remedium, & ecclesiæ injuriam vindicemus.

Exponitur Florentiæ calamitas.

Citamus ergo de eorumdem fratrum nostrorum consilio, præsente hac multitudine copiosa, civitatum Florentiæ & Lucæ communia, ut per procuratores idoneos; superius vero expressos, nec non & Rossum de la Tosa, Cursum de Donatis, utrumque Nerium de Buondelmontibus, Gerardum de Tonaquincis, Jacobum de Rubeis, Gerium Spinam milites, Burgeriam de eadem domo de Tonaquincis, Paganum Bordonum Florentinos; Orlandum Salamoncellum, Henricum de Bernarduciis, Orlandum dictum Malapresa, Parentem de Porcara milites, & Nicolaum Maconis Lucanos personaliter; infra octavas festivitatis beatorum Apostolorum Petri & Pauli, proxime ventura, peremptorie compareant coram nobis, super præmissis & aliis mandatis & jussionibus nostris humiliter pariturі. Alioquin, eorum non obstante absentia, ad gravissimas pœnas tanquam super notorio contra eos, auctore Domino, spiritualiter & temporaliter procedemus. Prohibemus, insuper omnibus & singulis, cujuscumque status, dignitatis, aut conditionis existant, civitatibus, universitatibus, & locis quibuslibet, ne prædictis communibus, aut illa regentibus, sive parti intrinsecæ civitatum dictarum dent auxilium, consilium, vel favorem: alias contra facientes similes pœnas poterunt merito formidare. Hanc autem citationem & prohibitionem nostram, quam non sine causa ex certa scientia facimus, ipsos omnes arctare volumus, sicut si eorum quemlibet apprendisset; non intendentes nec volentes per hæc in aliquo derogare potestati dicti legati, quia possit ea uti, sicut si ista per nos minime processissent. Ut autem hujusmodi noster processus, &c. Actum Perusii XI. kal. junii pontificatus nostri anno I.

Qui optimates judicio postulati.

Accersiti (a) ad tribunal apostolicum Florentinorum proceres, ne intentatum rebellibus anathema contraherent, Perusium magna stipati clientela ad excusandum apud Benedictum facinus se contulere. Quo tempore Gibellinæ Albæque factionis duces, collectis raptim ingentibus copiis, Florentiam impetu expugnare pertentarunt (b). Adductus vero est in invidiam legatus, illud consilium Gibellinis suggessisse, dum suis ducibus orba civitas erat: qui mox audita discriminis fama, Florentiam se proripuere, majorique ac antea furore cives se laniare perrexerunt. Tribuit Villanus (c) rem divi-

(a) Dinus Compagn. MS. chr. l. 3. Jo. Vill. l. 8. c. 72. Leonard. Aretin. ubi sup.

Patritii Florentini Perusium ad crimen excusandum se conferunt.

(b) Iidem ib.

Tentata interim frustra a Gibellinis Florentia.

Civilibus auctis discordiis, majoribus malis mersa.

(c) Jo. Vill. l. 8. c. 69.

divinæ vindictæ ob spretum Apostolicæ sedis legatum, qui pacis osoribus incussisset anathema.

Veneti & Patavini mutuis laborant dissensionibus.

(a) Ep. cur. 140. 142.
(b) Ep. cur. 141.
(c) Append. ad chr. Andrea Dandali in Petro Gradenico.

Sed a funestis Florentinorum calamitatibus, qui vicarii Christi intestina ipsorum odia sopire molientia vocem audire recusarunt, ad Pontificiam in conciliandis aliis populis tollendisque simultatibus orationem convertamus. Dissidebant quoque tum temporis, mutuisque flagrabant odiis Veneti ac Patavini: ad quos conciliandos sanctissimus pater Firmanum episcopum misit, ut literæ apostolicæ tum ad legatum (a) tum ad Venetos (b) datæ testantur. Sopitam Benedicti Papæ studio eam discordiam indicat Venetarum rerum scriptor, (c) dum in Petri Gradenici Venetorum ducis gestis sine fuso cruore compositam dissensionem ait.

VII. Gerardum episc. Mogunt. ditionis parte privat.

Laboranti etiam hoc tempore intestinis dissensionibus Germaniæ succurrere nisus est Benedictus: ac discordiæ, quæ inter Gerardum episcopum Moguntinum & Albertum Romanorum Regem intercedebat, fomitem extinguere. Compulerat antea Albertus armorum potentia archiepiscopum ad indignas pactiones, nonnullisque ipsum arcibus ac juribus Moguntinæ ecclesiæ exuerat, monitaque Bonifacii, ut ab ecclesiasticis bonis abstineret, & comiter cum archiepiscopo transigeret, spreverat. Cui Benedictus paternis literis proposuit ob oculos, (d) quantum regium honorem læderet, si ex principatus officio ad tuendam ecclesiam obstrictus illius jura violaret: restitueret itaque ablata ac damna sarciret, ne ecclesiæ cœlestis sponsi in se iras concitaret.

(d) Ep. 577.
Monetur a Bened. ut erepta restituat.

Alberto Regi Romanorum illustri.

Gratiæ tibi divinæ præmium & præconium humanæ laudis acquiritur, si tu tanquam princeps catholicus gerens ad Deum & sedem Apostolicam reverentiam filialem, ecclesias & ecclesiarum prælatos, pontificali præsertim præditos dignitate, benigno favore confoveas, ab ipsorum injuriis & gravaminibus abstinendo; illos in suis juribus manuteneas, & conserves, ac opportunis præsidiis prosequaris. Dudum siquidem ad nostrum pervenit auditum, quod tu venerabilem fratrem nostrum Gerardum archiepiscopum & ecclesiam Maguntinam diversis pressuris & contumeliis oppressisti, idemque archiepiscopus ob timorem tuum quasdam damnosas pactiones & ordinationes tecum inire, in enorme suum & ecclesiæ prædictæ præjudicium, est coactus: quorum prætextu tu nonnulla castra, munitiones, reditus, privilegia, jura, & jurisdictiones, & alia plurima bona, ad ecclesiam ipsam spectantia, abstulisti, occupasti, & occupata detines pro tuæ voluntatis libito minus juste: & licet felicis recordationis Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster suis literis munificentiam tuam rogaverit & fuerit exhortatus, ut bona stabilia dictæ ecclesiæ, destructa vel non destructa, detenta per te vel alios tibi subditos, liberaliter sibi absque obstaculo dilationis & difficultatis restitueres, & faceres restitui cum effectu; ac super damnis & injuriis sibi illatis componeres benigne, mansuete, & curialiter cum eodem; tu tamen exhortationes & preces dicti prædecessoris obaudiens, præmissa facere non curasti. Ex quo tanto nobis majoris admirationis causa suboritur, quanto in te tanquam catholico principe & filio prædilecto speramus majoris devotionis promptitudinem invenire.

Indignas pactiones, ad quas illum adegit, solvat.

Regii muneris esse tueri ecclesias, non vexare.

Quocirca celsitudinem regiam rogamus, monemus, & hortamur attente, quatenus debita meditatione recogitans, quantum honori tuo detrahitur & saluti, si tu, qui teneris alios in suo jure defendere, jura ecclesiarum usurpes, & bona occupes earumdem, per te ipsum provide corrigas & emendes quidquid erga dictos archiepiscopum & ecclesiam minus provide per te extitit attentatum; restituendo ipsis, & faciendo restitui, pactionibus & ordinationibus antedictis nequaquam obstantibus, bona & jura ipsorum, quæ per te & subditos tuos ablata, occupata fuerunt vel detenta, ac damnis & injuriis eis illatis adeo congruam satisfactionem exhibeas, quod idem archiepiscopus super iis nostra precamina sibi sentiat profuisse & sedem eandem, quæ tibi favorabiliter in cunctis opportunitatibus assistere cupimus, invenias ad ea, quæ tibi sint placita, favorabiles & benignos. Dat. Laterani v. id. martii anno 1. Albertum Gerardo conciliatum, ex Siffrido (e) colligitur, dum narrat, ipsum una cum Othone Bavariæ duce, Rodulpho filio duce Austriæ, aliisque principibus & episcopis Alberto in ancipiti ac difficili bello adversus Wencestaum II. Regem Boemiæ adhæsisse.

(e) Siffr. epit. l. 2. hoc ann.

VIII. Albertus in Wenceslaum Regem bellum movet.

(f) Jo. Vill. l. 8. c. 77. Paul. Æmil. in Phil. IV. Meyer. in Guidone, & alii.

Galli maritimo prælio vincunt Flandros. Insula a Philippo Rege obsessa.

Ingentes quoque bellorum motus in Galliis extitere: (f) Philippus enim Rex indignatus Flandros jugum excussisse, effluentibus initis induciis, terrestres ac maritimas vires in eos effudit. Deleti sunt a Gallica classe, cui præerat Raynerius Grimoaldus Genuensis, Flandri, & Guido comes captus. Ea Flandrorum clades maritima terrestri alia ad montem Pabuli exeunte mense septembri cumulata est. Sequenti a parta victoria die Philippus Rex Insulam obsidione cinxit, cum Flandri non præteritis dejecti cladibus, sed in iras majores efferati, clausis in urbibus officinis, mutuo sacramento se obstrinxere, nisi profligato hoste vel pace obtenta domum non redituros: atque Insulam progressi missis oratoribus, pacem vel prælium ab Rege contendere; fœderisque interpretibus Brabantiæ duce, ac Sa-

E fœderatis urbibus concurrit auxiliaris exercitus. Pax inter Flandros & Gallos inita.

(a) Ant. 3. p. tit. 21. c. 5.

Sabaudiæ comitem iis legibus cum Flandris pax sancita est, quas S. Antoninus ex antiquioribus affert (a): *Sic*, inquit, *conclusum & factum est ibi per mediatores pacis, hoc scilicet modo: ut Flandrenses sua libertate gauderent, sic dominio suis antiquis & captivis redditis; ac ipsi Regi darent ducenta millia parisiensium intra certum tempus: ac etiam Flandrenses Regi dimittebant illam partem Flandriæ, quæ est ultra fluvium Liscia, vel Lisa versus Franciam.*

IX.
Quibus legibus.

(b) Bern. in chron. Rom. Pont.

(c) MS. Vall. sign. lit. C. n. 25. & 79.

(d) Mart. Pol. l. 4. & alii.

Philipp. Rex ecclesiæ gratiam recuperare studet.

Nec modo sedatum hoc anno Belgicum bellum, quod Gallias valde afflixerat; verum sopita etiam dissensio est, quæ jamdiu Philippum inter ac sedem Apostolicam magno rei Christianæ damno intercesserat, [r] ut Bernardus refert his verbis (b): *Hic Benedictus simultatem & dissidium, quæ suborta fuerat inter Regem Franciæ Philippum & Bonifacium Papam, sedavit.* Iisdem verbis MS. de gestis Benedicti Papæ, (c) ac similia auctor qui ad Martinum Polonum (d) appendicem adjecit, & alii. Et quidem Philippus Francorum Rex, post mortem Bonifacii creato Benedicto recuperandæ Ecclesiæ gratiæ, ac veteris Gallorum cum sede Apostolica conjunctionis, quam atrocia in Bonifacium ut hostem acta labefactarant, redintegrandæ solicitus, datis gratulatoriis more majorum literis de consecuto apostolico fastigio, novo Pontifici Gallicanam ecclesiam commendavit; atque amplissimos oratores, qui de componendo præterito dissidio agerent, transmisit.

Sanctissimo patri domino Benedicto, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Philippus Dei gratia Francorum Rex devota pedum oscula beatorum.

Gratulatoriæ illius ad Benedictum lit.

Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, & fecit redemptionem plebis suæ: & erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Qui facit mirabilia magna solus: qui cœlestia pariter & terrena salubri moderamine dirigens, ac perpetua ratione gubernans, in hac valle miseriæ miserationes innumeras, liberalis in gratiis, & in misericordia copiosus exercet. Ipse quidem circa Ecclesiam suam sanctam, Petri naviculam, matrem fidelium, Christi sponsam, quam a fundationis initio splendore virtutum mirabiliter illustravit, pie semper continuans miserationis effectum, & paterna exequens pietatis officium, licet eam in pelago mundi, hujus intumescentium undarum fluctibus agitari, & procellis concuti patiatur ad tempus; ipsam submergi, vel periclitari naufragio non permittat: continuum semper in tribulatione solatium, in turbatione pacamen, & in adversitate succursum, sicut rerum eventus, ac succedentium experimenta temporum manifeste declarant. Pluribusque gratulatoriis Benedicto sententiis, mistisque in Bonifacium dicteriis subdit.

Perstringit prædecessorem.

*Ex eo præcipue materia nobis gaudii & exaltationis accrescit, quod regiminis nostri * in Apostolica sede virum sedere conspicimus, bonorum omnium, sicut fama testatur & publicat, nitore conspicuum, virtutum speculum, & sanctitatis exemplar: virum utique secundum cor nostrum, qui non quærit quæ sua sunt, sed quæ Dei ad catholicæ fidei & universalis Ecclesiæ bonorum & exaltationis * incrementa felicia, ac statum prosperum & quietum totius populi Christiani, & promotionem felicem negotii Terræ sanctæ ducitur puro zelo.*

* tempore.

* exaltationis

Igitur pro tam digna, tam salubri, & uti-

NOTÆ [r] Quamquam literæ pontificis de absolutione a censuris Philippo regi totique regno concessa, scriptæ sunt die III. idus maii; aliquandiu tamen ante id tempus Benedictus solemni ritu regem totumque regnum ecclesiæ reconciliaverat. Etenim Martene in collect. vet. monum. to. I. col. 1415. ejusdem pontificis ad Philippum literas profert, datas nonis aprilis, quibus testatur se nuper *regi absenti, & non petenti ab omnibus excommunicationum sententiis in nuntiorum ejus præsentia* illum absolvisse. Id ergo forte præstitit vel die cœnæ Domini, vel solemni paschatis. Quod vero, ait pontifex, se illi *ne petenti* quidem absolutionem impendisse, lucem accipiunt ex iis, quæ continuator Nangii scripsit in hæc verba: *Vigilia Apostolorum Petri, & Pauli Parisius in ecclesia cathedrali, prælatis & clero præsentibus ad hoc specialiter evocatis, lata sunt ex parte regis Franciæ literæ continentes inter alia, quod papa Benedictus quamvis non fuisset super hoc requisitus, ipsum regem, liberos, eorumdem proceres, atque regnum, una cum suis adhærentibus ab omnibus excommunicationibus & interdicti sententiis, si quæ vel eorum alterum a papa Bonifacio qualitercumque lata fuissent, absolvebat penitus ad cautelam; necnon ecclesiarum decimas usque biennium necnon annualia* (annuos reditus præbendarum canonicorum defunctorum) *usque triennium regi Franciæ concedebat*. Non dubito tamen quin per legatos suos Philippus absolutionem hanc clam sollicitaverit. Cæterum Philippus insignem victoriam de Belgis retulit hoc ipso anno die XVIII. augusti, quæ notanda hic censui ad illustranda ea quæ ab annalista num. 8. narrantur.

Conventus seu concilium hoc anno Parisiis habitus est in causa fratris Joannis Parisiensis ordinis Prædicatorum, qui SS. Eucharistiæ mysterium explicari posse contendebat, si admitteretur *assumptio substantiæ panis, vel paneitatis in Christo*. Discussionem vero doctrinam hanc ratus Guillelmus, qui anno isto Parisienses infulas susceperat, adhibuit in consilio Ægidium Bituricensem archiepiscopum, Bertrandum Aurelianensem & Guillelmum Ambianensem cum doctoribus Sorbonicis; sed antequam ferrent sententiam F. Joannes sedem apostolicam appellavit; eo tamen interim defuncto, contentio tota siluit. Narrat hæc continuator Nangii ad hunc annum. MANSI

*utilis provisionis eventu bonorum omnium largitori ad laudes & gratias in humilitatis spiritu assurgentes, ejus imploramus devote clementiam, ut qui vos ad regimen Ecclesiæ sanctæ ad dandam salutis scientiam plebi suæ ad supernæ dignitatis honorem pia miseratione provexit, sic credita vobis multiplicatione talenta concedat; sic in sanctitate & justitia coram ipso, & in viam pacis dirigat gressus vestros, quod post regiminis præscutis excursum ad cœlestis gloriæ solium una cum grege vobis commisso clementi pietate perducat, judicaturum cum cæteris sanctis suis omnis orbis terræ finium nationes. Cæterum nos & regnum, cujus moderamini, disponente Domino, præsidemus, & ecclesiam Gallicanam sanctitatis vestræ favoribus fiducialiter commendamus: & ad exponendum perfectius, & plenius exhibendum beatitudini vestræ omnimoda reverentiæ & devotionis indicia, ecce dilectos & fideles * Bernardum dominum Mercolii, magistrum Petrum de Bella pertica canonicum Carnotensem, & Guillelmum de Plessiano militem nuncios nostros ad sanctitatis vestræ præsentiam destinavimus, quos benigne recipere, ac eorum relatibus paterna clementia audientiam præbere placidam, & fidem non dubiam adhibere dignetur.*

* al. Beraldom oratores mittit.

Excepti sunt a Benedicto regii oratores rerum gerendarum peritia insignes benevole & censuris omnibus, quas ob gesta in Bonifacium susceperant, soluti; de quo extant ad ipsos in regesto literæ (*a*), quanquam Guillelmus e Plessiano, cum se Bonifacii calumniatorem in Parisiensibus comitiis constituerat, atrocissimo scelere se devinxisset: sed vicit apostolica mansuetudo clementia; memor enim sanctissimus Pontifex, quantum Gallorum in sedem Apostolicam studia illius dignitatem auxissent, temperandam censuit clementia severitatem: cum magna affulgeret spes, eo Gallos majori observantia Romanam ecclesiam complexuros, quo ejus benignitatem experirentur: sacrisque eos restituit hoc edito apostolico diplomate. (*b*)

(*a*) Bened. ep. cur. 155.

Benedictus, &c. ad perpetuam rei memoriam.

(*b*) Ext. in bibl. Vall. sign. lit. C. n. 25. & n. 79.

*Cum sicut accepimus, tam archiepiscopi & episcopi, quam alii ecclesiarum sæcularium & regularium prælati, & alii clerici, & ecclesiasticæ personæ, religiosæ ac sæculares; nec non barones, nobiles, & alii laici de regno prædicto excommunicationum sententiis, olim a Bonifacio Papa VIII. & aliis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus in impedientes, eos, qui ad sedem accedebant Apostolicam, vel recedebant ab ea, seu literas deferebant ipsorum, & ex aliis causis in suis processibus promulgatis; nec non latis a canone pro eo, quod se culpabiles reddiderunt in captione ejusdem Bonifacii prædecessoris, & nuntiorum ipsius, & aliorum prædecessorum prædictorum; teneantur astricti, quorum aliqui divina celebrarunt officia, & immiscuerunt se illis, ac receperunt ordines, & beneficia ecclesiastica sic ligati; nos præmissa omnia paterna meditatione pensantes, ac attendentes, utilitates & commoda, quæ ex eodem regno, dum in ipsius ecclesiæ devotione persistit, ecclesiæ prædictæ provenerunt; quodque propter evitandum scandalum, præsertim ubi multitudo delinquit, severitati est aliquid detrahendum; sperantes insuper, quod Rex & incolæ memorati tanto Deum & dictam ecclesiam studebunt peramplius & devotius revereri, quanto eadem ecclesia misericordius & gratiosius egerit cum eisdem; hujusmodi inducti considerationibus archiepiscopos, episcopos, prælatos, clericos, personas, barones, nobiles, & laicos prædictos, & quoscumque de dicto regno, qui hujusmodi sententiis Bonifacii & aliorum prædictorum prædecessorum, astringuntur, omnesque * occasione hujusmodi captionis præfati Bonifacii prædecessoris, & nuntiorum prædictorum dicto vel facto, ope, opera, vel favore quantumcumque in sententiam canonis inciderunt, (Guillelmo de Nogareto milite, cujus absolutionem nobis & dictæ sedi specialiter reservamus, duntaxat excepto) a sententiis prædictis absolvimus, restituendo eos communioni fidelium & ecclesiæ sacramentis. Cum illis insuper ex eisdem, qui prædictis ligati sententiis ordines aut beneficia ecclesiastica receperunt, quo in ipsis ministrare personaliter ordinibus, & eadem beneficia retinere; nec non cum eis, qui sic legati divina celebrarunt officia, vel immiscuerant se illis, super irregularitate inde contracta auctoritate prædicta de misericordia, quæ superexaltatur judicio, dispensamus. Dat. Perusii III. id. maii anno I.*

Galli contractis pœnis liberati.

Quæ Benedictum rationes flexerint ad clementiam.

* qui

Guillelmus e Nogareto prædamnum, qui Bonifacium cepecet, significet exceptus.

Clerici pristinæ gratiæ muneribusque restituti.

Edita quoque sunt plura alia a Benedicto diplomata ad Gallos pristinis juribus asserendos, quibus expresse Philippus Rex censuris est solutus: (*c*) academiis conferendæ laureæ doctoralis abrogatum a Bonifacio jus restitutum: (*d*) clericis ad honores ecclesiasticos patefactus (*e*) aditus. Conciliavit (*f*) etiam controversiam Narbonensem archiepiscopum inter ac vicecomitem; sustulitque interdictum ecclesiasticum, (*g*) quo Apamias Bonifacius VIII. ob illius urbis ac montis S. Antonini dominatum regio jussu a Fuxensi comite, tum præfecto Carcassonensi, viris ecclesiasticis ereptum perculerat, ex quo magna discordia inter Bonifacium ac Philippum exarserat; & corpora sepulturæ ecclesiasticæ tradi jussit, modo criminum dolorem in extrema vitæ periodo ostendissent.

(*c*) Ib. ep. cur. 145.
(*d*) Ib. ep. cur. 147.
(*e*) Ib. ep. cur. 148.
(*f*) Ep. com. 013.
(*g*) Ep. cur. 149.

Apamiis templorum & sacrorum usus redditus.

Tulerat etiam Bonifacius plures alias X.

Gesta a Bonifacio in Philippum Regem revocata.

In Philippum ejusque studiosos sententias: absolverat sacramenti religione eos, qui ipsi astricti erant: promulgarat literas quibus regni Galliarum limites describebat: contulerat plura Philippi hostibus privilegia; ex quibus omnibus gravissima similiter in Gallos mala redundarant. Quibus remedium laturus Benedictus, hujusmodi in eum cæterosque ipsius partibus addictos conscripta acta publica revocavit: (a) ne inde aliqua mali labes emanaret, atque inter Apostolicam sedem regnumque Galliarum firmissima pax atque amor mutuus coalesceret. Extant de his insignes subjectæ literæ, quæ ob dignitatem prætermittendæ non sunt visæ.

(a) Ib. ep. 146.

Charissimo in Christo filio Philippo Regi Francorum illustri.

Benedicti de ea re diploma.

Ad statum tuum & regni tui felicem peteretis desideriis aspirantes, ad ea libenter intendimus, per quæ status ipse, submotis impedimentis quibuslibet, votivis jugiter successibus prosperetur, & salutaria, dante Domino, recipiat incrementa. Dudum siquidem, prout ex parte tua fuit expositum coram nobis, Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster nonnullos contra te ac regnum tuum consiliarios, familiares, officiales, fautores, & valitores tuos regni prædicti processus fecit diversorum tenorum, variasque sententias promulgavit: gratias, privilegia, & indulta tibi & eis concessa suspendit: pluribus insuper nonnulla privilegia in tuam & regni prædicti læsionem concessit: declarationes circa fines seu limitationes edidit dicti regni, ac nonnullos, qui tibi juramento fidelitatis, & ex aliis vinculis & obligationibus tenebantur astricti, ab hujusmodi juramenti vinculis & obligationibus prorsus absolvit, in tuum & aliorum prædictorum, & ejusdem regni non modicum præjudicium & gravamen.

Nos autem, qui regalem magnificentiam apud Deum, & homines cupimus exaltari, volentes tibi, regno, consiliariis, familiaribus, officialibus, fautoribus, valitoribus, & incolis præfatis, ut prætextu processuum, sententiarum, suspensionum, declarationum, & absolutionum hujusmodi aliquid tuo seu eorum statui vel saluti dispendium spiritualiter aut temporaliter imminere valeat, providere; omnes & singulos processus habitos, & sententias promulgatas, suspensiones, & declarationes, absolutiones, ut præmittitur, factas contra te, regnum, consiliarios, familiares, officiales, & valitores præfata per eundem prædecessorem in quacumque forma verborum, quibuscumque de causis, sive dicti processus & sententiæ, suspensiones, declarationes, & absolutiones fuerint publicati, sive non, sive verbo tantum, sive in scripturam redacti extiterint; auctoritate apostolica de apostolica plenitudine potestatis revocamus, annullamus, & viribus vacuamus: teque ac regnum, consiliarios, familiares, officiales, fautores, valitores, & incolas supradicta (Guillelmo de Nogareto milite, cujus absolutionem nobis specialiter reservamus, duntaxat excepto) ad plenum reponimus, & reducimus in eum statum, in quo eratis ante processus & sententias, suspensiones, declarationes, & absolutiones prædicta; ut ex eis vel eorum aliquo tibi, vel eis, aut tuo vel ipsorum statui, aut saluti præjudicium nequeat provenire vel obstaculum aliquod interponi. Omnia quoque privilegia & indulgentias, cuicumque genti, universitati, vel loco, seu singularibus personis, cujuscumque conditionis, status, aut dignitatis existant, in tuum seu dicti regni præjudicium ab eodem prædecessore post motam discordiam inter te & ipsum, quomodocumque & in quacumque forma verborum concessa, eadem auctoritate cassamus, irritamus, & ex nunc viribus vacuamus, decernendo, ea nullius existere firmitatis. Nulli ergo &c. Datum Perusii III. id. maii anno I.

Ornavit præterea Philippum Regem privilegiis concessis a prædecessoribus, quæ cum Bonifacius, ardente discordia, convulsisset, pluribus diplomatibus (b) redintegrata fuere. De quibus hæc Bernardus (c): *Privilegia ac libertates, quibus Regem privaverat Bonifacius prædecessor, eidem Regi restituit & concessit, sicut antiquitus, in hebdomada pentecostes, præsentibus Regis nuntiis, Perusii in consistorio.* Nec veteres modo prærogativas instauravit, verum etiam novis affecit: inter quas clericos, (d) qui in regiæ Parisiensis sacello divino cultui insistunt, ab episcopi Parisiensis ac metropolitani Senonensis auctoritate exemit: tum ad Philippi Joannæ Reginæ, successorum ac regiæ stirpis principum, Reges qui Gallicum sceptrum substentarent, attingentium gratiam legem Bonifacianam de sepulturis solvit (e). Concessit præterea (f) Philippo biennales decimas e vectigalibus sacerdotum, donatis tamen immunitate iis, quorum opes tenues erant, redigendas tam ad levandam ærarii in Belgico bello profusi inopiam, tum ad novam monetam justi ponderis ac pretii, quæ S. Ludovici tempore in usu fuerat, conflandam.

XI. Redintegrata Philippi privilegia.

(b) Ep. cur. 1. & ep. 143. ad 162.

(c) Bern. chr. Rom. Pont. Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 38.

(d) Ead. ep. 143.

(e) Ep. cur. 144.

(f) Ep. cur. 153. 154.

Attributæ ad restituendam justi pretii monetam decimæ biennales.

Cum vero jam ante ad coercendam principum avaritiam, qui non obtenta ab sede Apostol. facultate, in extorquendis a clero subsidiis grassabantur, devinxisset Bonifacius anathemate laicos, qui stipendia, aut vectigalia, decimas, pecuniasve a clericis exigerent, sive ex ea ipsorum bonis vel ecclesiarum redigerentur; cui pœnæ etiam obnoxios esse voluerat eos, qui solverent, aut promitterent, consentirentve se soluturos; Benedictus ad mol-

XII. Bonifacii constitutio de non exigendis a clero vectig. temperata.

molliendam illius decreti acerbitatem, e Cardinalium consilio legem in eos tantum vigere jussit, (a) qui exigerent aut ad exigendum consilium, operam, studiumve conferrent: læsos autem, qui sua exorquenti cessissent, ea pœna liberavit. Quam rem gestam Perusii in purpuratorum patrum consessu narrat Bernardus; eaque de re locutus subjungit: *Ibidem edidit quandam constitutionem, quæ incipit: Quod olim; in qua restrinxit pœnam constitutionis Bonifacii prædecessoris sui, quæ incipit: Clericis laicos; libro VI. decernens, ut in solventibus aut recipientibus a sponte solventibus pœna dictæ constitutionis Bonifacii non vendicet sibi locum.* Præter hæc Pontifex, qua occasione clerus bona ecclesiastica in principum subsidium derivare posset, ex Lateranensi consilio illustravit his verbis: *Cæterum attendant, solicite ecclesiarum prælati & alii clerici, quod Lateranense concilium in hujusmodi subventionibus solum casum necessitatis, aut communis utilitatis, ubi laicorum ad id non suppetunt facultates, deliberatione provida noscitur excepisse; & deinde generale statuisse concilium, propter quorumdam imprudentiam etiam in hoc casu Romanum Pontificem, cujus interest communibus providere utilitatibus, primitus consulendum. At tamen igitur caveant, ne prædictorum conciliorum transgressores existant, aliquid in casu prædicto, & multo magis si casus ipse non subsit, quoquo modo vel titulo, inconsulto Romano Pontifice, occasione subventionum dictarum concedendo laicis, vel etiam promittendo: alioquin tanquam canonum tam solemnium temerarii transgressores, quas proculdubio, Deo propitio, idem infliget Pontifex, gravissimas pœnas poterunt merito formidare, &c. Datum Perusii IV. idus maii anno I.*

(a) Ep. cur. 161. & extrav. Quod olim.

Pœnæ in exactores tantum constitutæ.

Quo casu clerus principibus subvenire teneatur.

Nonnullis etiam aliis Bonifacii decretis vim ademit, (b) ad quod se hac ratione impulsum fuisse ait: *Quia etiam prædecessor ipse de fratrum suorum consilio statuta non edidit supradicta, eadem communicato fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica totaliter duximus suspendenda. Datum Laterani XIX. kal. februarii anno I.* Hæc vero Bonifacii gesta convulsit sanctissimus Pontifex, vel æquitate vel divinæ gloriæ zelo adductus.

(b) Ep. cur. 44.

Bonifacianis decretis sine Cardin. consilio editis vis adempta a Bened.

XIII. Cum vero supplices veniam poposcissent Petrus & Jacobus Columnæ, in eos ita clementiam explicuit, ut nervum ecclesiasticæ disciplinæ non dissolveret: hisce X. kalend. januarii superioris anni sancitis (c): *Eis*, inquit, *quævis alia,* * *quam præfatarum depositionis a cardinalatibus, privationis beneficiorum & ecclesiarum, confiscationis bonorum & jurium, quæ dictis civibus*, nempe Romanis, seu aliis sunt concessa, & inhabilitatis ad paparum sententia sive pœna abstulit, sed-

Jacobus & Petrus Column. Ecclesiæ conciliati.

(c) Ep. cur. 35. extat etiam inter extravag. cop. Dudum. De schis.

* præterquamquod

dimus, &c. In Sciarram vero Columnam, Guillelmum Nogaretum & alios impios, qui Bonifacium ceperant, distrinxit severitatem, ut Bernardus subjectis verbis testatur (d): *Benedictus Papa denuntiavit excommunicatos publice & in scriptis auctores sceleris, & captionis prædecessoris sui Bonifacii Papæ VIII. nominatim & expresse Guillelmum de Nogareto, Sayrram de Columna, & quosdam alios nominatim, & generaliter omnes alios complices captionis, & facinoris cum eisdem, quæ ipse Benedictus Papa fide viderat * occulta.* Eadem in MS. rerum gestarum Benedicti, (e) atque apud Martinum Polonum (f) referuntur. Sed ad veritatem historiæ in luce collocandam pontificium diploma visum (g) est adducendum.

Proditores, qui ceperant Bonifacium, judicio postulati.

(d) Bern. in chron. Rom. Pont. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 38.

* oculata

(e) Ext. in bibl. nostra sig. lit. C. n. 25. & n. 70.

(f) Mart. Pol. lib. 5. Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. & alii.

(g) Ben. ep. cur. 108.

Benedictus, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Flagitiosum scelus, & scelestum flagitium, quod quidam sceleratissimi viri, summum audentes nefas, in personam bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, non sine gravi perfidia commiserunt, puniendum prosequi ex justis causis hucusque distulimus: sed ulterius sustinere non possumus, quin exurgamus, immo Deus in nobis exurgat, ut dissipentur inimici ejus, & ab ipsius facie fugiant, qui oderunt eum: dissipentur dicimus, si vere pœniteant, sicut ad prædicationem Jonæ, Ninive conversa est: alias ut Jerico subvertantur. Olim siquidem, dum idem Bonifacius Anagniæ propriæ originis loco cum sua curia resideret, ipsum nonnulli perditionis filii, primogeniti sathanæ, & iniquitatis alumni, omni pudore postposito, & reverentia retrojecta, prælatum subditi, parentem liberi, & vassalli dominum, Guillelmus scilicet de Nogareto, Renaldus de Supino, Thomas de Morolo, Robertus filius dicti Renaldi, Petrus de Genzano, Stephanus filius ejus, Adenulphus, & Nicolaus nati quondam Mathiæ, Giffridus Bussa, Orlandus & Petrus de Luparia cives Anagnini, milites Sciarra de Columna, Joannes filius Landulfi, Gottifridus natus Joannis de Ceccano, Maximus de Trebis, & alii factionis ministri armati hostiliter & injuriose ceperunt, manus in eum injecerunt impias, protervas erexerunt cervices, ac blasphemiarum voces funestes ignominiose jactarunt. Eodem etiam facto & opera per ejusdem factionis complices & alios thesaurus Romanæ ecclesiæ ablatus violenter extitit, & nequiter asportatus.

Describitur eorum scelus.

Præcipui illius auctores.

Captum Bonifacium blasphemiis vocibus proscidererunt.

Diripuere thesaurum ecclesiæ.

XIV. *Hæc palam, hæc publice, hæc notorie, & in nostris etiam oculis patrata fuerunt. In his læsæ majestatis, perduellionis, sacrilegii, legis Juliæ de vi publica, Corneliæ de sicariis, privati carceris, & rapinæ, furti, & tot alia, quot ex hujusmodi facto facinora secuta sunt, crimina, & felloniæ etiam delictum commissa nota-*

Flagitii immanitas exaggeratur.

mus: in iis stupidi facti sumus. Quis crudelis hic a lacrymis temperet? Quis adeo fus compassionem non habeat? Quis deses, aut remissus judex ad procedendum non surgat? Quis pius sive misericors non efficiatur severus? Hic violata securitas. Hic immunitas temerata. Propria patria tutela non fuit, nec domus refugium: summum Pontificium dehonestatum est; & suo capto sponso, Ecclesia quodammodo captivata. Quis locus reperietur amodo tutus? Quæ sancta, Romano violato Pontifice, poterunt inveniri? O piaculare flagitium, o inauditum facinus, o Anagnia misera, quæ talia in te fieri passa es! Ros & pluvia super te non cadant, in alios descendant montes: te autem transeant, quia te vidente, & prohibere valente, fortis occidit, & accinctus robore superatus est. O infelicissimi patratores, non imitati quem nos imitari volumus David sanctum, qui in Christum Domini, etiam inimicum, persecutorem, & æmulum suum, quia dictum erat: Noli tangere christos meos; manum extendere noluit, & in extendentem irrui gladio juste fecit. Infandus dolor, lamentabile factum, perniciosum exemplum, inexpiabile malum, & confusio manifesta. Sume lamentum Ecclesia, ora tua fletibus rigent elegi, & in adjutorium debitæ ultionis filii tui de longe veniant, & filiæ de latere surgant.

Execratio in Anagninos, qui Bonifacio opem non tulerint.

XV. Auctores sociique facinoris denunciantur anathema contraxisse.

Verum quia scriptum est: Feci judicium & justitiam; & Honor Regis judicium diligit; nos in prædictis sic judicium, quod ad honorem nostrum pertinet, facere cupimus, quod a justitia minime divertamus. Ideoque forma juris, quæ (sicut hæc sunt) servatur in notoriis, observata; præfatos superius nominatim expressos, cæterosque participes, qui hæc in sæpedictum Bonifacium in personis propriis exercuerunt Anagniæ, omnesque, qui in iis dederunt auxilium, consilium, vel favorem, denuntiamus de fratrum nostrorum consilio, præsente hac multitudine copiosa, promulgatam a canone excommunicationis sententiam incurrisse, ipsosque citamus peremptorie, quatenus infra festum sanctorum Apostolorum Petri & Pauli proxime venturum personaliter compareant coram nobis, justam, dante Domino, nostram super præmissis, quæ ut prædicitur, notoria sunt, audituri sententiam, nostrisque mandatis & jussionibus humiliter parituri. Alioquin, eorum non obstante absentia, contra eos, via incedentes regia, procedemus, &c. Actum Perusii VII. id. junii pontificatus nostri anno I. Cum Pontifex recensitis, quæ improbi homines adversus Bonifacium antea gesserant, quorum se oculatum testem, ut vidimus, affirmat, nullam de ipso veneno necato mentionem faciat, minime subsistere videntur, quæ tradit Matthæus Westmonasteriensis, (a) Benedictum contra Bonifacii occisores proclamasse, veneno infectum interiisse.

Sistere se judicio ad excipiendam sententiam jussi.

Opinio de Bonifacio veneno sublato refellitur.

(a) *Vuest. Flor. hist.*

Dum Perusii versabatur Benedictus, eo accessisse Jacobi II. Regis Aragonum oratores, nimirum Vitalem e Villanova & Guillelmum e Ceria, ut regio nomine, ob acceptas jure fiduciario a Bonifacio VIII. Sardiniam & Corsicam insulas sedi Apostolicæ sacramento fidei se obstringerent; exceptosque perhumaniter a Pontifice quinta junii die hujus anni in publico Cardinalium consistorio clientelarem sponsionem præstitisse refert Surita (b). Illustrantur hæc Clementis V. literis, quas elapsis post duobus annis promulgavit (c) Jacobum Regem Benedicto XI. oratorum opera, quibus regio diplomate eam provinciam contulerat, acceptam jure fiduciario Sardiniam Pontifici retulisse: quamvis inopina Benedicti morte rei gestæ acta publica conscribi non potuerint.

XVI. Missi ad Benedictum a Jacobo Rege oratores.

(b) *Sur. l. 5. annal. c. 65. & ind. l. 2. hoc ann.*
(c) *Clem. V. l. 1. ep. 258.*

Clemens, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Ne in posterum rei gestæ memoriam diuturnitas temporis forsan aboleat, præsentium insinuatione testamur, quod accedentes olim ad præsentiam piæ memoriæ Benedicti Papæ XI. prædecessoris nostri dilecti filii Vitalis de Villanova miles & Guillelmus de Lateria civis Barcinonensis procuratores, nuncii, ac ambasciatores charissimi in Christo filii nostri Jacobi Regis Sardiniæ & Corsicæ illustris; & recognoscentes quod idem Rex ratione regni Sardiniæ & Corsicæ, ad Romanam ecclesiam pertinentis, quod felicis recordationis Bonifacius VIII. prædecessor noster sibi & heredibus suis sub certis modis & conditionibus in perpetuum feudum concesserat; cui quidem Bonifacio prædictus Rex ipse personaliter pro eodem regno vassallagium ligium, & homagium fecerat, & juramentum fidelitatis præstiterat; tenebatur cuilibet Romano Pontifici infra annum post creationem ipsius per procuratorem seu procuratores suos, ad hoc legitime constitutos, similiter pro eodem regno vassallagium ligium, & homagium facere & juramentum fidelitatis præstare; ac exhibere infra mensem, postquam taliter hujusmodi vassallagium ligium, & homagium fecerit, & juramentum præstiterit, literas suas, ejus aurea bulla bullatas, modos, conditiones, & conventiones hujusmodi plenarie continentes, in quibus idem Rex recognosceret, se dictum regnum sub eisdem modis, conditionibus, & conventionibus in feudum a Romana ecclesia prædicta tenere, eaque se promitteret servaturum; procuratores nomine dicti Regis pro eodem regno in ipsius Benedicti prædecessoris & fratrum suorum præsentia constituti infra annum post creationem ipsius hujusmodi vassallagium ligium, & homagium fecerunt, ac præstiterunt in ipsius Regis animam hujusmodi juramentum; sibique

Fidem regia nomine illi obstrinxere. Clementis V. de re gesta lit.

Ut Jacobus Bonifacio ob acceptam ejus auctoritate Sardiniæ & Cors. jura sacramento se devinxerit.

Singulis Pontificibus, excurrente primo anno, clientem se profiteri tenebatur.

Ut perfuncti sint coram Bened. & Cardinalibus eo munere oratores.

que postmodum infra mensem præsentaverunt & exhibuerunt ex parte Regis ejusdem literas ipsi, ejus aurea bulla bullatas: in quibus non solum modi, conditiones, & conventiones prædictæ, sed etiam totus tenor literarum dicti Bonifacii prædecessoris super concessione hujusmodi confectarum inseritur; recognoscendo & confitendo procuratorio nomine dicti Regis, quod idem Rex regnum prædictum sub ipsis modis, conditionibus, & conventionibus receperat: ipsosque modos, conditiones, & conventiones, dicto nomine observare per omnia promiserunt, prout super iis plenam ab eodem Rege acceperant potestatem, sicut de eadem potestate constabat, per instrumentum publicum dicti Regis simili munimine roboratum: quæ quidem litera & instrumentum præsentata, ut prædicitur, dicto prædecessori Benedicto, in archivio dictæ Romanæ ecclesiæ reservantur. Dictusque Benedictus prædecessor hujusmodi vassallagium ligium, & homagium, recognitiones, & promissiones facta, & juramenta præstita a dictis procuratoribus præfati Regis nomine, ut præfertur, de prædictorum fratrum consilio acceptavit; quamvis eodem Benedicto prædecessore morte prævento, dicti procuratores & nuncii literas ejus super hoc habere nequiverunt, prout hæc omnia ex eorundem fratrum assertione nobis constat, quibus fidem plenariam adhibemus, &c. Reliqua ad annum MCCCVI. spectant, quæ suo loco afferemus. *Dat. Burdegalæ v. kal. junii an. I.*

Ob præcipitem Benedicti mortem literæ de re gesta confectæ non sunt.

Obligata a Regis Jacobi oratoribus fides.

Concessæ Jacobo ad Sardiniam & Corsicam comparandas decimæ.

Adactis sacramento in pontificia verba Aragonum Regis oratoribus, Benedictum ipsi ad triennium decimas vectigalium ecclesiasticorum, quæ in regnis ipsius obventura erant, ad Sardiniam & Corsicam comparandas concessisse, testatur Surita (*a*). Cum vero inter cæteras leges a Bonifacio Regi Jacobo dictas, dum id regnum ipsi jure fiduciario tradidit, cautum fuisset, Sardiniæ & Corsicæ Regem Imperium Romanum non consecuturum, ni filium e patria potestate emisisset, haud levis conjectura est, Jacobum permotum ea causa ad Petrum filium jure patrio hoc anno liberandum: qua de re in codice nostro Vallicellano publicæ extant tabulæ (*b*).

(*a*) *Surit. l. 5. anual. c. 65.*

(*b*) *MS. bibliot. Vall. sign. lit. B. n. 12. pag. 391.*

XVII. Solemnes Regum conventus habiti in Hispania.

Quod ad res Hispanicas attinet; cum diuturnis bellis ea regna attrita essent, convenere hoc anno (*c*) apud Campillium Dionysius Lusitaniæ, Ferdinandus Castellæ, & Jacobus Aragoniæ Reges, ut contentiones, jamdiu ferro disceptatas, judicio dirimerent. Electus est Dionysius Rex controversiæ arbiter, quæ inter Ferdinandum, & Jacobum de regni limite vertebatur, & ab eo fines utriusque in Valentino & Murciæ regnis descripti, atque ipsius sententia æquo animo ab aliis Regibus excepta. Constituti quoque Lusitanus & Aragonius Reges causæ judices, quæ de regnis Castellæ & Legionis inter Alfonsum Cerdam, qui ex majori natu filio Alfonsi Romanorum olim Regis designati genus ducebat, ac Ferdinandum intercedebat; lataque secundum potentiorem sententia, jussus est Alfonsus regio nomine abstinere, & quas tenebat arces Ferdinando restituere: Ferdinandus vero nonnulla Alfonso oppida, omni jure libera ac vectigalia attribuere, ex quibus dignam principe vitam sustinere posset: quæ quidem non conjuncta, sed in Castellæ & Legionis regnis ac Boetica sparsa, ad debilitandam ipsius potentiam concessa sunt: *Levi*, ut ait Mariana, (*d*) *tantorum regnorum compensatione, rara hominum fide, parata imbecilliam oblivione*. At de his postea: nunc ad Fridericum Aragonii Regis fratrem sermonem traducimus.

(*c*) *Surit. l. 5. c. 66.*

Dirempta Dionysio Rege Lusit. arbitro inter Cast. & Arag. limitum controversia.

Ab Aragonio & Lusitano Regibus ad Castellæ Regis gratiam contra Alfons. Cerdam lata sententia.

(*d*) *Jo. Mar. l. 15. c. 7.*

XVIII. Trinacriæ Res gesta ab oratoribus confirmare jussus.

Acceperat jam ante Benedictus Friderici Regis Trinacriæ oratores, qui sedi Apostolicæ illius nomine Trinacriæ regnum jure fiduciario obtinere professi erant. Qua re perfecta, significavit Pontifex Friderico, se ipsi literas oratorum opera transmisisse, quibus sacramenti forma concepta continebatur, ea qua Auria regiæ classis præfectus ipsius nomine sedi Apostolicæ se devinxerat; adjecitque uti ex ea electo Cephaludensi fidem astringeret, nisi gesta vellet rescindere. Videbatur enim ab initis antea pactionibus discedere, nec Trinacriæ Regis nomine contentus, Siciliæ Regis nomen affectarat: ex quibus atque aliis cum novorum bellorum metus impenderet, Fridericum monuit, (*e*) ut conflati fœderis legibus staret, monitisque apostolicis faciles aures præberet. *Attende igitur*, inquit, *in iis quanta te, fili charissime, sinceritate prosequimur, quem tecum via simplici ambulamus: te enim per clausas literas pii patris affectu monemus in secreto salubriter per transmissam formam eorum, quæ facere debes; benigne, ne periculum aliquod incurras, instruimus; & per prædictas alias olim & nunc tibi directas tuo statui, ut ex eorum lectione perpendere poteris, paterna solicitudine providemus, &c. Dat. Laterani viii. id. januarii anno I.* Extant aliæ ad Fridericum kalend. julii datæ, (*f*) quibus ob acceptam anni superioris vectigalis partem illi cavit.

(*e*) *Ep. cur. 36.*

Admonetur inito fœderi stare.

(*f*) *Ep. cur. 271.*

Frederico Regi Trinacriæ illustri.

Persequendis in Trinacria hæreticis præfecti fidei censores.

De censu, inquit, *trium millium unciarum auri ad generale pondus insulæ Siciliæ, in quo annis singulis pro ipsa insula in festo Apostolorum Petri & Pauli persolvendo nobis & ecclesiæ Romanæ teneris astrictus, fatemur quod dilectus filius Frater Gerardus de Finoleriis, in dicta insula præceptor domus militiæ Templi, & judex Sanctorus de Salvo Messanenensis tuæ celsitudinis nuntii per manus dilecti*

filii

filii Gerardi Sanfredini mercatorie cameræ nostræ decem millia florenorum pro duobus millibus unciarum auri pro dicto Apostolorum festo proxime transacto anni millesimi trecentesimi tertii nobis & ipsi ecclesiæ tuo nomine persolverunt: sicque adhuc mille unciæ ad idem pondus restant a te solvendæ pro census dicti anni solutione complenda. Nos autem per hanc particularis dicti census receptionem conditionibus & obligationibus, inter dictam ecclesiam & te habitis & firmatis, nolumus, nec intendimus in aliquo derogari, has literas magnificentiæ regiæ ad cautelam tuam & rei gestæ memoriam concedentes. Dat. Perusii xv. kal. julii anno I.

XIX. Ne porro in Trinacria, ubi ob diuturnum ecclesiasticum interdictum divinus cultus obsoleverat, hæresis venenum latius diffunderet, eidem Regi Thomam Aversanum creatum sacræ fidei censorem, atque alios e Prædicatorum familia huic muneri præfectos commendavit, (a) cum eo facto magnum apud homines decus atque apud Deum gratiam colligeret; ac nulla re magis regia dignitas, quam in hæreticis fovendis obscurari possit: *Sane*, inquit, *inter alia, quæ Regem æternam offenderent, tuamque salutem perimerent, & famam plurimum offuscarent, illud foret potissimum, videlicet si, quod absit, in terris tuæ jurisdictioni subjectis pravitas hæretica pullularet, aut foveretur, vel impediretur inquisitorum officium pravitatis ipsius aliquatenus in eisdem. Dat. Perusii vi. kal. junii anno I.*

(a) Ep. 666.

Maximum Regum opprobrium est favere hæreticis.

XX. Prætereundum hic non est visum, Benedictum Friderici fœderatos Genuenses, ob illata auxilia, invectasque merces contra imperia apostolica censuris devinctos, ea religione solvisse (b): nonnullos præsules qui Humberto Delphino Viennensi adversus Amedeum Sabaudiæ comitem se conjunxerant, arma ponere jussisse, (c) cum Sabaudus damna ecclesiis illata resarcire sponderet: coercuisse parochorum Britanniæ avaritiam, qui exequiarum juris specie aliena bona corradebant; ac tuendæ veteris illius corruptelæ sacramento Joannem Britanniæ comitem liberasse: (d) pari denique justitiæ zelo, quo ecclesiasticos alienis manus temperare jussit, eo Bononienses, jus ecclesiasticum labefactare molientes, coercuisse (e).

(b) Ep. 656.

(c) Ep. 657.

Britanni parochi morientium heredes divexant.

(d) Ep. 771.

(e) Epist. 589. & reg. post eand. ep.

Addenda pariter nonnulla beneficia apostolica, quibus viros ecclesiasticos ac religiosos est complexus: inter quæ non prætermittendum illud, quo Bambergensi episcopo, qui annis singulis Romano Pontifici, equum album offerre tenebatur, ac septem annis elapsis officio defuerat, debita remisit: *Nos*, inquit, *tuis supplicationibus inclinati, omnes hujusmodi palafredos, non datos Romanæ ecclesiæ seu eorum assignatos, tibi & ecclesiæ Bambergensi de speciali gratia remittimus & donamus; volentes & concedentes, ut tu vel successores tui, & prædicta ecclesia Bambergensis ad dationem seu assignationem ipsorum non datorum nec assignatorum palafredorum ullo unquam tempore teneamini, neque ad id a quoquam coarctari possitis, vel quomodolibet molestari. Non autem intendimus quod per præsentem remissionem & donationem nostras ullum ipsi Romanæ ecclesiæ præjudicium generetur*, &c. Tuendi vero rei sacræ splendoris solicitus hæc de clericorum numero, qui divino cultui in Lateranensi basilica ecclesiarum principe a Constantino magno condita, atque a B. Sylvestro consecrata, insisterent, sanxit (f).

Bambergensis episc. ad offerendum annis singulis equum album Pontifici obstrictus.

(f) Ep. 538.

Benedictus &c. dilectis filiis capitulo ecclesiæ Lateranensis.

Tam circa vos & ecclesiam vestram, quam construxit Constantinus piissimus Imperator, & beatus Silvester ad honorem Salvatoris domini nostri Jesu Christi noscitur dedicasse, tanto potiori diligentia excitamur, quanto veneratione majori, & est dignitatibus ac prærogativis pluribus decorata. Volentes igitur, ut in eadem ecclesia sit juxta ejus condecentiam determinatus numerus ministrorum, per quos suscipiat laudabiliter, dante Deo, divini cultus augmentum, vestris justis postulationibus inclinati, decem & octo canonicorum, & vigintiduorum beneficiatorum, seu stipendiatorum, nec non quatuordecim acolythorum numeros, qui videlicet stipendiarii, & acolythi illam partem redituum, & proventuum ecclesiæ prædictæ percipiant, quam hactenus consueverunt percipere, & habere in ecclesia ipsa taxavimus; statuentes, ut de cætero eisdem numeris eadem ecclesia sit contenta, nisi adeo ipsius excreverint facultates, quod merito illos exigant augmentari; & quod nullus recipiatur ibidem ultra numeros supradictos, quousque aliquis defuerit de eisdem, &c. Dat. Later. iv. non. martii an. I.

Sacerdotum, in Lateran. basilica inservientium Numini definitus a Bened. numerus.

(g) Bened. ep. cur. 67. Ext. etiam majori ex parte inter extravag. cap. Inter cunctas. De privil.

XXI. Exarserat (g) jamdiu gravis inter clerum, & religiosa sodalitia controversia, an qui apud monachos [1] sacra exhomologesi

NOTÆ [1] Nihil a Bonifacio definitum quoad confessiones fidelium semel per annos singulos apud parochos suos præstandas affirmat annalista; sed erroris illum arguit Nangius in chronico ad annum 1298. scribit enim: *Privilegium datum Prædicatoribus de confessionibus audiendis a papa Bonifacio irritatur, & decrevit papa ut confessus eisdem fratribus, confiteatur eadem peccata proprio sacerdoti;* semel scilicet in annos singulos. Id vero edictum a pontifice censeo, ut impleretur præceptum canonis. *Omnis utriusque sexus*. Neque enim mens fuit pontifici ut confessiones apud regulares præstitas nullas fuisse, & inanes decerneret, quam sedisse sententiam Guillelmo de S. Amore suspicor. Eam Bonifacii constitutionem hoc demum anno revocasse Benedictum ex annalista hic discimus. MANSI

gesi crimina expiarant, ad illa iterum parocho aperienda obstricti essent: nec illam Bonifacius, quamvis de pluribus aliis controversiis sententiam tulisset, diremerat: quam primum in Parisiensi academia ventilatam tradit Eberhardus (a); necessitatis vero non esse ea repetere Benedictus pronuntiavit: tum censuras ac sententias in religiosos viros, qui fidelium confessiones sacras exceperant, non valere. Ausus tamen postea est Joannes e Poliaco Parisiensis doctor inanes argutias contra hæc effutire, quas ipsemet in Cardinalium consistorio Joanne XXII. summo Pontifice damnavit: (b) sed de eo in sequenti tomo. Redimus ad Benedictum, qui præterea edixit, in plateis conciones habere ad populum religiosis viris licere: eos tamen eadem hora, qua diœcesanus e sacro pulpito ageret, concionari vetuit, cum æquitas posceret, ut inferior superiori cederet. Edixit etiam religiosarum familiarum præfectis, ut viros tantum pietate & doctrina conspicuos habendis sacris concionibus admoverent, atque subjectam illius sanctionis rationem adduxit: *Quia post baptismum inter cætera magis ad salutem confert propositio verbi Dei, quo audientes illud, quod est victoria nostra, instruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & sectanda sectari, ac qua per peccatum lapsi resurgunt, & pœnitentiæ sacramentum perficiunt; grandis nobis sollicitudo incumbit, ut tales ad hæc promoveant fratres, qui oleo dulcedinis ejusdem vestros foveant subditos, a peccatis prohibeant increpationis vino, peccatorum suorum medeantur vulnera, eosque ad illa pœnitentiæ acrimonia purgandum & tegendum provocent, & inducant. Ad id exequendum scientia divinæ legis exposcitur, desideratur ordo, & vitæ integritas etiam postulatur; scriptum est enim: Tu scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi: quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus. Alius prout ad eum pertinet inter peccatum, & peccatum non possunt discernere, nec peccator existens, Dei debet narrare justitiam, & testamentum illius assumere per os suum. Nam cujus vita despicitur, consequens est, ut ejus prædicatio contemnatur, &c.* Consignata est hæc constitutio his postremis verbis, quæ in juris canonici libris desunt. *Dat. Laterani XIII. kal. martii.*

(a) Eberhard. apud Canis. antiq. lect. to. I. p. 345.

(b) Extravag. Vas electionis De hæreticis.

Joannes e Poliaco contra obgannit, ac damnatur.

Dotes in concionatoribus desideratæ.

XXII. Affecit pluribus aliis beneficiis religiosos viros atque inter cætera hæc in notis Baronii recensentur (c): *Munivit Benedictus multis privilegiis ordinem Cælestinorum, & Servorum.* Et quidem Benedicti extat diploma, quo Servorum S. Mariæ familiam, quæ sibi id nomen pietatis sensu in Virginem delibuta, cui addixerat servitutem, imposuerat, confirmavit; atque ibi nonnullis verbis prolusit, apostolicas curas in omnes quidem diffundi, tum vero singulari studio in iis tuendis, qui excolendæ vineæ dominicæ, amplificandæque divinæ gloriæ se consecrarunt, addicendas; subjicit (d): *Sane vos, qui ordinem sancti Augustini per sedem Apostolicam approbatam profitemini, & servatis ex devotionis affectu, quem geritis ad Beatam M. V. gloriosam, assumpsistis vobis vocabulum ab eadem, servos vos ejusdem Virginis humiliter nominando; dictumque ordinem S. Augustini nihilominus, juxta pias & honestas institutiones vestræ regulæ, in honorem ipsius Virginis editas laudabiliter servastis hactenus & servatis: ac vobis per specialia privilegia, dicta sedes indulsit, quod celebrare possitis capitulum generale, ac in eodem capitulo priorem vobis generalem eligere.* Et infra: *Nos autem qui ad ipsam Virginem dominam nostram libenter devotionem, quam possumus, exhibemus; volentes, quod aliquis contra vos & regulam ipsam quidquam possit detractionis impingere, quin eadem regula plenam habeat apostolici muniminis firmitatem, ad omnem hæsitationis materiam circa hæc de quorumvis animis amovendam, vestris supplicationibus inclinati, regulam & omnes institutiones prædictas expresse auctoritate Apostolica confirmamus, &c. Dat. Later. III. idus febr. anno I.* Extat etiam hoc diploma in Servitarum annalibus (e): sed de his hactenus. Nunc ad res orientales properat oratio.

(c) Bar. in sched. MS. hoc ann. Cælestini privilegiis aucti a Benedicto.

(d) Ep. 407. Servitæ Ord. S. August. a B. Virg. servitute nomen sumpsere.

Eorum instituta a Benedicto confirmata.

(e) Annal. Servor. B. V. hoc an.

Hoc anno, inquit Cardinalius Baronius, (f) *ante obitum Benedicti episcopus orientalium scripsit literas Chaldaice ad ipsum Benedictum Romanum Pontificem, quibus fidem catholicam est professus, fateturque Romanam ecclesiam esse caput omnium ecclesiarum. Habetur libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ; habentur illic ipsæ literæ.* Producimus eas e memorato volumine, (g) quæ subjectis verbis conceptæ sunt.

(f) Baron. in notis MS.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Sanctissimo Patri nostro domino Benedicto advena & peregrinus Hyabalaba, qui per gratiam domini nostri Jesu Christi factus fuit Ijalicus & Patriarcha totius orientis, petit a sanctitate vestra benedictionem, & inclinat vobis cum humili salutatione in charitate Domini nostri Jesu Christi.

(g) Lib. privil. Rom. eccl. to. 3. pag. 277.

Superabundanti patri in sanctitate, & superexcellenti in spiritualibus donis vicario Domini nostri Jesu Christi, super totam fidem Christianam sedenti, super sedem beati Petri Apostoli pastoris nostri & patroni, Patri patrum, Regi Regum, sanctissimo Papæ Benedicto, quem Deus induit sanctissima ac dignissima veste. Custodiat Deus per vestram sanctam orationem ab omni adversitate, & tribulatione omnes illos, qui signum sanctæ Crucis in suis

Quanto honore orientalium patriarcha Rom. Pontificem prosecutus sit.

suis frontibus susceperunt: & postquam inclinavimus humiliter, & dulciter salutando, quod præstantius est, oramus nos omnes continue pro vobis. Et novit sanctitas vestra reverenda, quod religiosus vir ac sanctus frater Jacobus ordinis Prædicatorum, quem Deus in via, quam assumpsit, dirigat & confirmet, venit ad nos, & manifestavit nobis, quomodo sanctus pater Bonifacius Papa, cujus animam Deus habeat, de hac vita tenebrosa ad lucem perpetuam transmigravit. Insinuavit insuper nobis, quod istud donum permaximum, & maxima sedes throni apostolici, ac universalis paternitas omnium fidelium, ac summus pontificatus omnium pontificum in omni Ecclesia catholica & apostolica. Deus omnipotens & pissimus vestræ contulit sanctitati, quam Deus custodiat & conservet.

Quam auguste de primatu Rom. ecclesiæ senserit, " quod est

XXIV. *Insinuavit etiam nobis dictus frater, quod vos, Dei voluntate & dispositione, & Spiritus sancti gratia ordinante, sedem Romanam apostolicam obtinetis: & dixit nobis quod in vobis relucet sanctitas, religio, sapientia, & fervor fidei cum devotione, & habetis amorem cælestium cum desiderio exaltandi fidem Christi plus satis, quam ipse sciret nobis exprimere. Quibus auditis, gaudium nostrum multum accrevit, & dolor & tristitia a nobis recessit, & laudavimus ac benediximus Jesum Christum dominum nostrum, qui promisit nobis per suum Evangelium: Non relinquam vos orphanos; & postulavimus a misericordia ejus, quod sit benedicta vestra paternitas, & dominatio super omnes generationes; & faciat Deus vos agnoscere in tota fide nostra Christiana, cui infideles invident, pontificatus vestri benedictionem & clementiam; & exaltet verbum vestrum super universum mundum, & corroboret conceptum animi vestri ad honorem suum, & faciat vestrum consilium benedictum: & postulamus a vestra sanctitate, quatenus dignemini recordari nostri, & omnium Christianorum in vestris sanctis orationibus, & postulamus etiam humiliter, quatenus omnium prælatorum, & religiosorum, & clericorum, ac cæterorum omnium fidelium, vestro regimini commissorum, orationibus & suffragiis, quibus valde indigemus, dignemini nos efficaciter commendare; & postulet a Deo, ut det suæ Ecclesiæ sanctæ securitatem, consolationem, & pacem, & det populo suo felicitatem, & gratiam spiritualem & temporalem. Tota enim spes nostra pendens in vestris sanctis orationibus est, & in vestro regimine, ac gubernatione: nec habemus ad quem dirigamus oculos nostros post Deum, nisi ad vestram pietatem & misericordiam, qui pater noster estis loco domini nostri Jesu Christi. Deus omnipotens aperiat portas misericordiæ suæ super filios sacro baptismate generatos in sua benedictione, & dirigat eis viae salvationis per vestras orationes. Quod si sanctus pater noster summus Pontifex, quem Deus custodiat & conservet, fidem nostram scire vel audire voluerit, hæc est, quæ sequitur.*

Fauste precatur Pontifici.

Ejus se precibus commendat.

Ejusdem auctoritati obnoxium se agnoscit.

XXV. *Credimus in unum Deum æternum, summe sapientem, vivum, omnium bonorum largitorem, omnipotentem: unam substantiam, & tres personas Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Unam deitatem. Patrem generantem, Filium genitum, Spiritum sanctum procedentem. Unum dominum: unum adoratum Creatorem rerum visibilium & invisibilium: infigurabilem, incorporeum, & inimaginabilem super omnem intellectum: immensum, & incomprehensibilem propter humani intellectus debilitatem. Quapropter ad aliquam fidelium manuductionem dicimus & confitemur, ipsum Patrem generantem sive loquentem, Filium autem genitum sive verbum, Spiritum autem sanctum tam verbi quam loquentis esse spiritum, sive vitam; & propter hoc scriptum est in principio Genesis: Dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Sicut etiam videmus in sole ipsum corpus solare, & radium sive lucem ab ipso exeuntem, & calorem ab utroque manantem: quæ tria unum solem dicimus, & non tres; sic & tres personas unum Deum. Confitemur etiam quod in fine sæculorum una persona de tribus divinis, illa scilicet, quam assimilavimus radio solari, vel verbo Dei, induit perfectam humanitatem de virgine Maria propter salutem hominum, & ut ostenderet nobis lucem veritatis: & fuit unita divinitas humanitati, & humanitas divinitati inseparabiliter, & sine fine. Et ista est fides nostra in dominum nostrum Jesum Christum Deum nostrum, qui est completus Deus, & completus homo in una persona: totus apud Patrem, & totus in matre. Et ab illa hora, qua per Gabrielem archangelum ex parte Dei Virgini Mariæ annunciatio facta de Filio nascituro, & dictum est ei, Ave gratia plena, Dominus tecum, &c. ex tunc divinitas non dimisit humanitatem, nec in cruce, nec in sepulcro: ita tamen, quod divinitas pati non potuit, nec mori, nec aliquam pœnalitatem sustinere.*

Fidei suæ formam exponit. Orthodoxum dogma de Deo uno & trino.

Infinitas ejus perfectiones delineat.

Spiritus sancti a Patre & Filio processionem.

Comparatio e creaturis ad mysterium aliquatenus illustrandum petita.

De verbo incarnato.

Nunquam dimissa ab eo humanitate.

Et confitemur nihilominus, quod domina nostra virgo sancta Maria genuit & peperit Deum & dominum nostrum Jesum Christum, qui est homo perfectus, & unitus Deo perfecto, sicut attestatur sanctum Evangelium, quando dixit Angelus ad pastores: Annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator mundi, qui est Christus dominus Deus in civitate David. Et nos etiam acceptamus, & recipimus fidem, & dicta omnium illorum, quæ ordinata sunt in Niceno concilio per sanctos patres CCCXVIII. quorum orationibus nos Deus custodiat. Illorum ordinationem, &

Virgine Dei matre.

Niceni concilii auctoritate.

dicta

dicta nos recipimus sicut dicta quatuor Evangelistarum, & sicut ordinationes Apostolorum, & sicut epistolas Pauli: & elongamur & separamur ab omnibus, qui dictis sanctis patribus contradicunt.

XXVI. Primatu Romanæ Ecclesiæ.

Profitemur insuper sanctum Romanum summum Pontificem, & patrem universalem omnium fidelium Christi: & confitemur, quod ipse est successor beati Petri universalis vicarii Jesu Christi super omnes filios Ecclesiæ ab oriente usque in occidentem; cujus amor & dilectio in nostris cordibus est firmata, & nos sub ejus obedientia sumus; & requirimus & imploramus suam benedictionem, & sumus parati ad omne ejus præceptum; requirentes humiliter & implorantes ejus auxilium in necessitatibus nostris, & tribulationibus, in quibus longo tempore jam fuimus, & permanemus: & ipse pius pater ne avertat a nobis faciem suam, cum simus omnes fratres in Christo, & ejus filii per veram fidem catholicam: & dignetur corda nostra erigere in gaudium & consolationem per literas suas, mandando nobis quæ facere debeamus, quæ accepta & grata sint suæ sanctitati. Et insinuamus sanctitati vestræ reverendæ, quod nos imposuimus & commisimus verbotenus verba aliqua prædicto fratri Jacobo exhibitori præsentium, tanquam fideli & veraci nuncio, coram vobis proponenda, cui debeatis credere in omnibus tanquam nobis: & illa, quæ loquetur de nobis, vera sunt, quia nos cognovimus firmiter in eo veritatem & fidelitatem. Inclinamus cum salutatione & oratione sanctis & electis dominis nostris Cardinalibus, & omnibus aliis prælatis, & Regibus, & sacerdotibus, & religiosis, & baronibus, & fidelibus omnibus, qui obedientes sunt fidei Romanæ ecclesiæ. Det nobis Deus suam benedictionem, & sancti patris nostri summi Pontificis per merita & orationes Apostolorum Petri & Pauli. Omnes prælati orientis, qui circa nos sunt, archiepiscopi & episcopi, & sacerdotes, & religiosi, & alii fideles supplicant vobis, & salutant cum orationibus, & petunt a vobis orationem, & benedictionem. Scriptum feria secunda in crastino Pentecostes XVIII. die mensis madii MDCXV. ab Alexandro Rege in civitate Maraga regno Persarum.

Benedicti imperio se subiicit.

Salutat Cardinales, antistites, & Reges Occidentales.

XXVII.

Obiisse hoc tempore Cassanum Persidis Regem, qui tanto ardore cultui Christiano restituere Syriam exoptaverat, luget Aytonus subjectis verbis: (a) atque ex eo ob successoris Carbagandæ apostasiam impietatem invaluisse inter Tartaros, & Armeniam a Saracenis infestatam esse: *Rex Armeniæ ad terram suam rediit*, nimirum ab expeditione, superiori anno suscepta in Saracenos, *sed postquam ibi applicuit, parum habuit de quiete. Post hæc vero, sicut Deo placuit, Casanus fuit quadam gravi infirmitate detentus: & quia sapienter in vita sua egerat, voluit etiam ultimo commendari: unde suum sapienter condidit testamentum, & sibi instituit heredem & successorem Carbagandam fratrem suum. Postquam ordinavit prudenter ea, quæ erant ordinanda circa negotium regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges; quas suis dimisit in memoriam: quæ quidem a Tartaris firmiter observantur. Post hæc Casanus diem clausit extremum, & successit sibi in regno Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda fuit filius cujusdam bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit vocata Erackaton, quæ fuit in fide Christi devotissima & fidelis, & quamdiu vixit, faciebat sibi divina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum & sacellum; unde iste Carbaganda fuit baptizatus & nominatus in suo baptismate Nicolaus: & quamdiu mater ejus vixit, in fide Christianorum permansit: sed post obitum dominæ matris suæ dilexit societatem Saracenorum; unde fide Christianorum relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex vero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimum perturbatus: nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia elevati, &c.*

(a) Ayth. hist. orient. c. 45.

Cassani obitus.

Carbaganda frater Persicum sceptrum capescit.

A fide descisceit.

XXVIII. Dejecta in Oriente re Christiana, Carolus Valesius expeditionem in Andronicum agitat.

De illatis ab impiis cladibus, repressoque eorum furore dicetur inferius; nunc adjungemus, Pontificem instaurandæ in Asia religionis cupidum, cum faciliori trajectu e Constantinopoli traduci posse crucesignatas acies in Syriam perspiceret, si orientis Imperium ab orthodoxis recuperaretur; Caroli Valesii comitis Andegavensis consilia de expeditione in Andronicum schismaticum conficienda, dotalibusque uxoris juribus asserendis laudasse, (b) atque ad ea perducenda studium apostolicum spopondisse.

(b) Ep. 903.

Nobili viro Carolo nato claræ memoriæ Philippi Regis Francorum comiti Andegavensi.

Claris patet operibus tuæ sinceritatis præcelsa devotio, & humanæ laudis præconio commendanda. Paterna siquidem affectione recepimus tui contemplatione dilectum filium magistrum de Pertico canonicum Parisiensem cancellarium tuum, & nobilem virum Petrum de Erbovilla militem Carnotensis diœcesis, nuncios & ambaxiatores tuos, quos nuper ad nostram præsentiam transmisisti: & quæ nobis ex parte tua exponere curaverunt, intelleximus diligenter. Licet autem ad ea, quæ tui honoris & status respiciant incrementa sedes Apostolica, quæ te tamquam filium prædilectum gerit in visceribus charitatis, libenter intendat; ad negotium tamen Imperii Constantinopolitani, ad quod, prout nobis per eosdem nuntios intimasti, te potenter accinges, tanto avidius opem & favorem impendit; quanto illud ratione fidei

Consilia communicat cum Benedicto.

fidem contingit specialiter supradictam. Ideoque super commutandis votis crucesignatorum, qui tecum voluerint ad eruendum dictum Imperium de schismaticorum manibus proficisci, ac super legatis & aliis obventionibus deputatis Terræ sanctæ subsidio tibi pro prosecutione dicti negotii ejusdem Imperii concedendis, prout a nobis fuit ex parte tua petitum, annuimus, prout in nostris super iis confectis continetur literis, votis tuis. Generalem autem prædicationem crucis, quam similiter ex parte tua dicti nuntii pro eodem negotio petierunt, præsentis temporis & regni Franciæ statu considerato, distulimus: ad eam tamen, & concessionis decimæ proventuum ecclesiasticorum, aliasque subventiones tibi pro ejusdem prosecutione negotii faciendas, quas expedire videbimus, ejusdem regni conditionibus prospere divina favente clementia succedentibus, procedere juxta tuum votum, nisi interim generale passagium fieret, intendimus; teque alias circa hæc apostolicis fovere præsidiis tempore opportuno. Negotium itaque prælibatum virtute tuæ magnanimitatis assume, & assumptum tamquam vir strenuus viriliter prosequaris: nam in iis & aliis, ubi expedierit, apostolicus non deerit tibi favor. Dat. Perusii v. kal. junii anno I.

Promissa illi apostolica præsidia.

XXIX. Contulit vero provinciam episcopo Sylvanectensi, (a) ut legata, aliasque obventiones Terræ sanctæ subsidio addictas, ad comparandum Imperium Constantinopolitanum, ultra decimas, derivaret: quæ etiam ad tolerandos ejus expeditionis bellicos sumptus convertendæ essent, si in Terram sanctam crucesignatorum copiæ non traducerent: eaque instruxit auctoritate, quæ ad munus obeundum atque adversantes sibi percellendos necessaria videretur: demum Apostolicis literis fideles ad capessenda in tam justa causa arma, edomandosque schismaticos permovit (b).

(a) Ep. 802.

(b) Ep. 803.

Venerabili fratri episcopo Sylvanectensi.

Benedicti ad fideles de recuperando Constantinop. Imperio lit.

In suprema præeminentia dignitatis disponente Domino constituti, ad universas orbis provincias, quas professio Christianæ religionis includit, apostolicæ diffundimus considerationis intuitum pro earum statu salubriter dirigendo. Sed dum Imperium inclytum Constantinopolitanum a cultu religionis ipsius, qui vigere solebat hactenus in eodem, separatum attendimus, illudque ab olim per quondam Michaelem Palæologum, dum vixit, & post ejus obitum per Andronicum ejus filium, eorumque complices & fautores schismaticos, & ab unitate Christianæ fidei deviantes, damnabiliter occupatum, multo nimirum mœrore replemur, & ad subveniendum ei de illo remedio, per quod ad fidem reduci valeat orthodoxam, vias & modos libenter exquirimus, opemque ac operum promptis studiis exhibemus. Quorum namque possunt Christianorum animi non turbari, dum in gravem superni Patris offensam, & dispendiosam Apostolicæ sedis injuriam, & injuriosa dispendia prævum genus schismaticæ gentis elata cornua levasse conspiciunt, ac tam nobile imperiale solium occupasse? Pro certo ad ipsum Imperium de filiorum alienorum manibus liberandum, ipse fidei zelus debet corda fidelium inflammare. Nam si, quod absit, idem Imperium ad Turcos, aliosque Saracenos & infideles, a quibus dictus Andronicus jugiter impugnatur, devenire contingeret, non posset demum faciliter erui de manibus eorundem. O quam grave discrimen, & ingentem confusionem reciperet si, quod Deus avertat, talis casus emergeret, Romana mater ecclesia, totaque religio Christiana.

Andronicum Imp. a Turcis oppugnari. Grave imminere periculum, ne in eorum manus incidat Imperium.

XXX. *Cum itaque dilectus filius nobilis vir Carolus comes Andegavensis, cujus interest ratione uxoris suæ, charissimæ videlicet in Christo filiæ Catharinæ Imperatricis Constantinopolitanæ illustris, ad ejusdem recuperationem Imperii offerat se potenter velle intendere, & ad id viros viresque suas exponere; multique barones nobiles & potentes, zelo devotionis accensi, pro ipsius Imperii recuperatione ac reductione ad fidem catholicam cum eodem comite, sicut idem comes affirmat, sint proficisci parati; nos qui ad tam necessariam, salubrem, & felicem, Deo favente, expeditionem Christianos principes debemus quærere, invitare, quæsitos & invitatos modis, quibus possumus, ad hoc inducere, præmiis, subsidiis, & auxiliis provocare; cupientes ut hujusmodi negotium, quod non modicum Apostolicam sedem, omnesque Christi fideles ratione fidei prælibatæ contingit, salubrem sortiatur effectum; ac attendentes, quod ex ejusdem felici consummatione negotii Terræ sanctæ subsidium, quod ex causis diversis tamdiu fuit hactenus præpeditum, divina favente clementia poterit provenire, &c.* tam armis suscepturis, stipemve in sumptus bellicos collaturis indulgentias proponit, additque.

Carolum Valesium uxoris Imperatricis jura recuperare meditari.

Rem Syriacam ex eo facile instauratum iri.

Rogamus itaque universitatem vestram, & hortamur in Domino, quatenus ad hujusmodi tam pium, tam salubre negotium prosequendum in auxilium dicti nobilis potenter & viriliter assurgatis, ut idem nobilis, vestro cooperante favore, in suis processibus prosperetur; vosque tanti boni mereamini participes effici, ac proinde divinam, dictæ sedis & nostram gratiam uberius obtinere. Si enim consideratis, filii, quantas Græcorum ecclesia non solum Romanæ, sed toti Ecclesiæ contumelias inferat; si contemptum sciretis eorum, si ipsorum errorem in fide, si odium nosceretis; sine hortatu nostro contra eos caperetis arma, ac negotium fidei ardentibus animis

Apostolica ad sacram expeditionem exhortatio.

sumeretis. Dat. Perusii XII. kal. julii an. 1.

XXXI. Mortuo Pontifice dissipatum consilium.

(a) Ep. cur. 132 (b) Ep. cur. 135. (c) Ep. cur. 138. (d) Bern. chr. Rom. Pont. Appendicis ad Martin. Polon. auctor. & alii.

Quanto tempore in pontificatu sederit.

(e) Bern. ep. 1.

Dum in iis consiliis versabatur Benedictus; auxisserque Cardinalium collegium, hoc anno creato Gualterio Anglo presbytero tit. S. Sabinæ in locum Guilielmi Angli, qui una cum Nicolao Pratensi superiori anno renunciatus Cardinalis obierat: qui quidem omnes in ordine Prædicatorum, ut ipsemet Pontifex religiosam disciplinam erant professi, Perusii decessit: qua partim in urbe, ut ex ascripta superioribus literis die, partim Romæ commoratum constat: confirmantque Bernardus, & auctor qui ad Martinum Polonum appendicem adjecit, aliique, ipsum celebrato paschate Roma Perusium aulam apostolicam traduxisse. Et sane extant in ipsius regesto literæ apud S. Petrum Romæ VI. id. aprilis datæ (a) tum apud Montemflasconem (b) XVIII. kal. maii, tum Perusii (c) VI. id. maii, ubi plures aliæ exaratæ. Tenuerat Petri sedem menses octo dies XVII. ut tradunt memorati auctores, (d) & alii: creatum enim XI. kal. novembris superioris anni in encyclicis de sua electione literis (e) ipse affirmat, decessisseque nonis julii scriptores testantur, e quibus Bernardus (f) hæc affert: *Hic Benedictus obiit in Perusio nonis julii pontificatus sui anno primo, sepultusque fuit in ecclesia fratrum Prædicatorum Perusini ante altare anno Domini MCCCIV. ubi divina virtus & bonitas ejusdem (gratia Benedicti, & nomine) merita capit evidentibus miraculis declarare; maxime in dæmonibus expellendis de corporibus obsessorum, & in multis infirmitatibus, & languoribus propulsandis quorumdam. Non pauca evidentia & probata alibi scripturæ memoriæ sunt mandata.* De editis miraculis alii plures consentiunt, (g) e quibus Joannes Bonifacius, (h) ait eo mortuo concurrisse Perusinos, ac plures morbis variis implicitos illuc se deferendos curasse ob conceptam de ipsius sanctitate existimationem; ac tum ad ejus feretrum patrata divinitus plura miracula, depulsos ex ægrorum corporibus morbos, restitutum cæcis oculorum lumen, energumenos dæmonibus liberatos. S. Antonini vero de Benedicto testimonium insigne est (i).

Illustrata miraculis ingentibus tanti Pont. sanctitas.

(f) Bern. ibid. (g) Ant. 3. p. tit. 20. c. 9. in princ. & tit. 23. c. 11. in princ. Leand. de viris illust. ord. Præd. l. 3. in Bened. Bozius l. 7. de signis ecclesiæ c. 1. sign. 25. p. 252. §. Anno, & alii. (h) Bonif. hist. Tarvis. l. 6. (i) Anton. tit. 23. c. 11. in princip.

XXXII.

De hoc Benedicto legi in chronicis ordinis quindecim miracula fidei testimonio comprobata, meritis ejus facta de diversis infirmitatibus, quorum infirmorum nomina, & locorum describuntur, & infirmitatum, quæ ob brevitatem dimitto. Repetenda illa vel saltem similia ex Leandro (k) visa sunt ad sanctissimi Pontificis gloriam illustrandam: *Ipsa die, qua ad cælum migravit vir sanctus, tantus fuit populi concursus ad eum videndum, ut agminatim cives & innubana plebs totas vias complerent, ut vix e palatio in templum Prædicatorum deferri posset, potueritque postero die sepeliri. Porro adastebantur omnes sancti viri pedes exosculari, rati se osculo veniam ejus meritis a Domino facilius criminum suorum posse obtinere. Et cum scriptum didicerimus: Qui se humiliat, exaltabitur; sic huic sanctissimo viro contigit: quippe passim hinc inde miracula exire videbantur. Extemplo mulier quædam, per annos quindecim capitis dolorem passa, se sancto viro vovens, recessit exinde sospes. Cuidam filius parvulus, mox voto ad beatum Pontificem & precibus emissis, qui cibo potuque tribus continuis diebus abstinuerat, & de vita desperatus, sospes restituitur; ut continuo pedibus ipse suis domum reverteretur, qui paulo ante ad tumulum viri Dei veluti mortuus allatus fuerat. Mulier altero brachio capta, invocato Benedicti nomine, mox sanum recepit. Mulier cum uno puero visu, quem amiserunt, donantur. Mancipium vicecancellarii, alterum brachium debilitate oppressum habens, exaudiens quæ fiebant meritis viri Dei in templo Prædicatorum ad ejus tumulum miracula, fiducia plenum extemplo brachii libertatem precibus obtinuit. A fluxu sanguinis mulierem, quæ per annum passa fuerat, curavit. Puero ad ambulandum impotenti, pedibus & tibiis capto, in frequenti populo gressus elargitur.*

(k) Leand. l. 3. de viris illustr. ord. Præd. in Bened. XI.

Sanati ejus precibus ægri.

*Mulier a diabolo obsessa ad tumulum viri sancti perducta est paulo post ejus decessum, ut liberaretur ejus precibus, quo plurimum agitabatur, & sic agitabatur ac ut interdum ingentes & horridas voces emittere compelleretur, quo fiebat, ut aspicientes in sui miserationem deduceret. Ore ipsius misellæ iniquus spiritus Latine tam eleganter loquebatur, ut admiraretur omnes. Igitur ad tumulum viri Dei Benedicti muliere posita unus ex Prædicatorum ordine pater venerabilis in frequenti clericorum & laicorum cœtu, & duobus patribus Minoritis * agere diabolum sanctissimis verbis cupit, quos exorcismos vocant, idest adjurationes dicens: Dei ex parte & servi sui Benedicti Papæ te adjuro, ut hinc exeas, mulieremque istam Dei facturam relinquas. Tunc sermone literali hostis antiquus respondit: Occine Benedictum autumas, me ne hinc posse pellere, quem non valuit Franciscus? Porro antea mulier Assisium ad D. Francisci tumulum deducta fuerat. At venerabilis pater: Scio inquit, a Deo optimo maximo tanta potestate utrumque donatum, ut te hinc expellere possint: sed potest hanc Deus sancto viro Benedicto reservare pro nunc facultatem, quam divo Francisco non fecit. Ast malignus spiritus impatiens dixit: Te rogo atque obtestor, ne me amplius vexes, aut inferas bellum, eo quod hac in muliere annis sedecim permansi. Verum pater ille, non ejus dicto audiens, iterum nomine Benedicti acriter eum*

XXXIII. Energumeni liberati.

* præsentibus

urgere cœpit; & tandem cum diceret: Et Verbum caro factum est (forte evangelium illud legerat) mox diabolus evanuit, veluti mortuam mulierem dimittens: sic enim ejus corporis vires attriverat, ut diu non solum loqui, sed vix bibere potuerit. Tandem viribus coassumptis, gratias Deo ingentes, & viro sancto Benedicto egit: nec ulterius literali usa sermone, quem nunquam didicerat: quin maxima post hac admiratione capiebatur, cum intellexerat se aliquando eo locutam fuisse.

XXXIV. *Joanna Petri de Francia precibus sancti viri a fluxu sanguinis, quem mensibus sex passa fuerat, oratione ad ejus tumulum perfecta, protinus obtinuit sospitatem. Et Viviano Bonjoannis de Ponte montis castelli, tacto viri Dei tumulo, præmisso voto, lumen oculorum restituitur, quo pro majori parte ante caruerat. Naldus ex oppido Montepolitiano, morbum comitialem passus annis septem, ante ejus sepulcrum sospitate donatur. Gerundisia capta manibus & lacertis, cum matre ad Benedicti tumulum accedens, ejus meritis recessit incolumis.*

Plures alii liberum membrorum usum adepti.

Brenora paralysi liberatur. Guarnerius telo vulneratus, voto ad eum emissa, sanus factus est. Martinus altero captus testiculo, ad ejus tumulum a patre ductus, sanus inde exiit. Bonaxagus hujusmodi ægritudine laborans, promeruit ad ejus sepulcrum sospitatem. Intestinis Jozmollum laborantem, & ad ejus tumulum sanitatem efflagitantem, voti compotem sanctus vir reddidit. Bruna de Casentino, annis quatuordecim a diabolo vexata, meritis viri Dei ab ejus tumulo libera recessit. Cæteri qui

XXXV. *a diabolo obsessi, Angelutia Rosa per annos vigintiquinque, Guillelma Casenas annis septem, Vanuila Assisiata diebus duodecim, quidam juvenis de Cortonio tribus annis, ii omnes a diabolo obsessi meritis & precibus viri Dei Benedicti plane liberati sunt.*

(a) Dinus Comp. chr. MS. t. 3. Jo. Vill. l. 8. c. 80. S. Anton. 3. p. tit. 20. c. 9. in princ. & alii.

Quod ad genus obitus spectat; veneno ficubus asperso [1] necatum tradunt (a). Nulla vero fere pompa sepulcro humili, ut ipse ex demissione Christiana jusserat, traditum in ecclesia Prædicatorum scribit Bonifacius (b): quamvis postea ab ipsius memoriæ cultoribus politissimo marmore sepulcrum elegans fuerit excitatum. Et quidem insigne in eo terrenarum rerum, & gloriæ contemptus, dum in pontificio fastigio eminebat, exemplum narrat idem auctor, quod cæteris ipsius miraculis annumerandum quodammodo videtur, atque ex S. Antonino (c) referemus: *Narratur*, inquit, *de eo, quod cum mater ejus paupercula adhuc superstes accessisset Perusium ad eum visitandum, postquam applicuit, induta fuit sericis ab amicis, ut decere videbatur, utpote tanti principis mater. Cum ergo captata hora ingredi deberet ad filium, interrogavit Papa ipse filius quibus vestibus esset operta. Responsum est ei, quia sericis ob honorem Apostolicæ sedis. At ille: non est*, inquit, *hæc mater mea. Ipsa enim mater mea paupercula mulier est, quid sit sericum ignorans; nec voluit eam dimittere ad se videndum. Quamobrem hoc audiens pia mater, illis depositis vestibus, est humilibus induta. Cumque hoc Benedictus Papa audisset, dixit: Hæc est mater mea: veniat; & ingressam in osculo sancto amplexatus est eam.*

E Christiana demissione humile sepulcrum delegit.

(b) Bonif. ubi sup.

(c) Ant. 3. p. tit. 20. c. 9. in princ. Leand. de viris illustr. ord. Præd. l. 3. Bonif. hist. Tarvis. l. 6.

Persolutis Benedicto justis, Cardinales conclave ingressi, pugnantibus distracti sententiis, gravissime inter se dissidere (d) cœpere; ex qua dissensione diu ecclesia moderatore caruit, de quo interpontificio hæc Bernardus (e): *Vacavit sedes a prædicta die per illum annum sequentem usque ad quintum diem mensis junii, Cardinalibus stantibus inclusis, non valentibus illo tempore concordare, quamvis a Perusinis plures restricti fuerint & arctati.* Vacante Romana sede, collegium Cardinalium censuris Carolum II. Regem Siciliæ ob non persolutos census pluribus nominibus devinctum, absolvisse, notat Card. Baronius (f) ex libro privilegiorum Romanæ ecclesiæ. Extant vero Cardinalium literæ in MS. pergameno bibliothecæ nostræ Vallicellanæ quibus Regi ob bella continua ærario exhausto, solutionis diem ad festum principis Apostolorum anni sequentis diem prorogarunt (g). XXXVI.

(d) Jo. Vill. l. 8. c. 86.

Cardinales inter se de creando Pontifice dissentiunt.

(e) Bern. in chron. Rom. Pont.

(f) Baron. in notis MS.

Prorogata ab iis Regi Carolo solvendi census dies.

(g) Lib. priv. to. 3. p. 930. & to. 3 p. 324. ext. in cod. MS. bibl. Vall. lit. B. n. 12. pag. 350.

Miseratione divina episcopi, presbyteri, & diaconi S. R. E. Cardinales charissimo in Christo filio Carolo Siciliæ Regi salutem in Domino sempiternam.

Ex parte tua nobis devotius extitit supplicatum, ut cum nonaginta tria millia unciarum & trecentas quadraginta uncias auri, per te nobis, & ecclesiæ Romanæ debita de censu regni Siciliæ pro toto præterito

XXXVII. Dilata de re lit.

NOTÆ [1] HAnc de veneno Benedicto XI. porrecto famam augent & confirmant acta publicæ inquisitionis factæ in Fr. Bernardum Delitiosum Montempessulanensem vulgata a Baluzio in to. II. de vitis Papar. Avenionensium num. LIII. Inter cætera enim, quæ flagitiosa huic monacho objecta sunt, reus etiam habitus fuit de conspiratione in mortem Benedicti X[I]. ut veneno necaretur; quæ verba excerpsi ex literis Joannis XXII. ibidem recitatis, quibus causæ cognitionem episcopis Tolosano, Apamiensi, & sancti Papuli committit. An vero delictum illud satis probatum fuerit in inquisitione in F. Bernardum instituta, plane ignoro. Constat latam in illum ab episcopis designatis sententiam, minorem, quam pro tot tantisque criminibus, quibus accusabatur, fuisse; causantibus episcopis illis, sibi plane de omnibus non constitisse. Appellatum ideo ad sedem apostolicam; quæ tamen priorem sententiam parum aggravavit. Vide horum omnium acta ibidem. MANSI

vito tempore asque per totum festum beatè Petri proximo præteritam, quod fuit in anno Domini MCCCIIII. solvere nequiveris in prædicto festo B. Petri asquequo, ut asserebatur, de ipsis nonaginta tribus millibus unciarum trecentis & quadraginta tibi per felicis recordationis Bonifacium Papam VIII. de fratrum suorum consilio & assensu dilatio data fuit; nec ea postea solveris, nec solvere te posse confidas propter longos guerrarum fremitus, quibus regnum prædictum Siciliæ fuit hucusque concussum, & ex ipsarum reliquiis multis & diversis adhuc et oneribus impeditus; dilationem solutionis omnium prædictoram nonaginta trium millium unciaram trecentarum & quadraginta usque ad aliad festum B. Petri secundo venturum, quod erit an. Domini MCCCV. benigne tibi concedere dignaremur.

Nos itaque, hujusmodi impedimentorum tuorum conscii, & onerum non ignari, super illis paterno tibi compatientes affectu, tuis supplicationibus inclinati, dilationem solutionis eorumdem nonaginta trium millium unciarum trecentarum & quadraginta, debitoram nobis & eidem ecclesiæ ratione census ejusdem de toto præterito tempore asque per totum prædictum festum B. Petri proximo transactum, asque ad dictum festam B. Petri secundo venturum, quod erit in anno Domini MCCCV. ex ea potestatis & auctoritatis plenitudine, quæ apud nos S.R.E. Cardinales ejusque collegium est & residet, Apostolica sede vacante, tibi gratiose concedimus de nostra voluntate unanimi & assensu: nisi infra prædictam dilationem tibi concessam futurus Romanus Pontifex aliter duceret ordinandam. Et infra: *In prædictorum autem testimonium præsentes literas per venerabiles patres & fratres nostros Joannem Tusculanum episcopam, Joannem tit. SS. Marcellini & Petri presbyterum, & Matthæum S. Mariæ in Porticu diaconum Cardinales sigillorum suoram munimine fecimus roborari. Dat. Perusii non. decemb. anno Domini MCCCIV. Apostolica sede vacante.* Egit gratias Cardinalium collegio de collato beneficio Carolus Siciliæ Rex, (a) de quo in proximo XV. Annalium tomo mentio occurret.

(a) Ext. ejus litera in lib. privil. & MS. Valli. loris cit.

I. EDitis, Deo auctore, duobus prioribus Annalium Ecclesiasticorum tomis XIII. & XIV. jam ipsius fulti auxilio, imploratisque beatissimæ Virginis suffragiis, quintodecimo conscribendo manum admovemus, in quem, ac proximum ea a nobis conjicienda sunt quæ in ecclesia Dei obtigere, sede Apostolica magno rei Christianæ detrimento, excidio Italiæ, orbis scandalo, funesto fœdissimorum schismatum exitu, a Clemente V. traducta in Gallias, ubi tanquam in transmigratione Babylonica, ut insignis auctor Gallus sincere scribit, (a) exulavit usque ad Gregorium XI. qui post septuaginta & eo amplius annos, divino instinctu afflatus, in Urbem feliciter eam revexit. Tanto transferendæ sedis malo occasionem dedere, sine ullo tamen ejus rei sensu, anno Christi millesimo trecentesimo quinto indictione tertia congregati Perusii ad sacra comitia Cardinales, qui defuncto Benedicto XI. ab illius exemplis alieni, invidia & odio, vel ambitione in duas factiones divisi, cum in designando sanctissimi Pontificis successore in aliquo ex purpuratorum collegio convenire non possent, demum dum pars altera alteram circumscribere nititur, ac non ecclesiæ, sed suam, suorumve rem agit, archiepiscopum Burdegalensem Romanum Pontificem dixere. Qua de re hæc Bernardus (b).

(a) Genebr. in chron. hoc ann.

Ut scissi in contrarias partes Cardd. Pontificatum ad Gallos traduxerint.

Cum Cardinales pro electione summi Pontificis in Perusio inclusi stetissent menses undecim, & arctati, divisi in partes æquales, non est inventus in eis lapis aliquis angularis, qui utrumque parietem conjungeret, unumque faceret ex iisdem; tandem versus occidentem dirigentes intuitum, in Burdegalensem archiepiscopum suos oculos erexerunt, &c. Verum hæc, quæ auctor paucioribus verbis perstringit, ab aliis explicatius petenda sunt: inter quos Joannes Villanus (c) fusius & accuratius prosequitur, quæ in Latinum, uti consuevit, sermonem S. Antoninus rem ab exordio ipso nitide exponens, convertit (d). [1]

(b) Bern. chron. Rom. Pont.

Diu in conclavi altercati sunt.

(c) Jo. Vill. l. 8. c. 8.

(d) Anton. p. 3. tit. 21. c. 1. Baron in MS. sched. ad hunc ann.

II. *Ingressi*, inquit, *domini Cardinales in con-*

NOTÆ [1] INcidit in hunc annum electio episcopi Burdegalensis in Pontificem, cujus rei annus menses & dies optime in annalibus adnotatur. De reliquis hic nonnulla discutienda sunt. Narrat Raynaldus ex Bernardo Guidonis Cardinales solidis mensibus undecim conclavi inclusos de eligendo Pontifice deliberasse. Sed Bernardi verba non ita intelligenda sunt, ac si toto illo tempore Cardinales inclusi perseveraverint; nam Perretus Vicentinus, qui circa annum 1330. historiam suam scribebat, author est, cardinales cum brevi inter se convenire haud posse intelligerent, *ades suas & cubilia petiisse, donec*, addit idem scriptor, *iterum die sixa in secreto Pontificalis aula diversorio convenerunt.* Ibi vero cum res peragenda differretur, Perusini, *mora impatientes, adem in quam convenerant, tecto sublato, atheri ostenderunt, victumque illis negantes, omnibus utensilibus privatos fore spoponderunt.* Atque ita tandem coacti Cardinales cum in unum sui cœtus convenire sese haud posse intelligerent, ad ceteros conversi *Burdegalensem episcopum de gente Vascona, id auro regio donisque maximis* (a Philippo, datis) *exhortantibus, & Petri* (Columnensis, cardinalitia dignitate a Bonifacio privati) *studio incessabili, præ ceteris in Apostolorum sede plurium* assensu Papa decernitur. Hæc author Italus eorum temporum, & locorum vicinus, quo nomine fidem præ cæteris seu tempore seu loco remotioribus, adeoque, & Bernardo Guidonis Gallico scriptore mereretur. Totam conclavis hujus historiam & pactiones occultas narrat Joannes Villani, ex quo S. Antoninus cæterique omnes cum Annalista sua omnia desumpserunt. Rem profecto adeo accurate prosequitur Villanus, ut comperta narrare existimari possit. Verum fidem Villani in multis, ac præsertim in pactionibus iniquis cum Gallo initis quas hic memorat, suspiciosam mihi ea reddunt, quæ statim subdo. Primo igitur animadversione dignum censeo, omnes illos Pontifices, qui res maxime arduas aggressi sunt, invidiæ, & calumniis adeo patuisse, ut historiæ rerum ab illis gestarum caliginis plurimum ex iis, quæ adversarii commenti sunt, affundatur. Quam multæ enim de Gregorio VII. de Innocentio III. de Bonifacio VIII. oblocutiones, & calumniæ? Accidit id pariter & Clementi V. cujus nomen ex oppressis Templariis publicam invidiam incurrit. Hinc eædem de illo, ac de reliquis Pontificibus calumniæ. Sparsa de Clemente commenta ceu veras historias Villanus, sincerus quidem, sed non criticus historicus sæpe adaptavit, quod & adnotavit Spondanus ad A. 1314. 2. fabellam referens quam Villanus lib. 9. cap. 58. de Clemente narrat. Nihil est ergo cur ejusdem Villani fides retexenda historia conclavis, in quo Clemens renunciatus fuit Pontifex, asserta reputetur. Suspicionem hanc in illum promovet silentium reliquorum omnium, qui

tunc

Qui adversarum factionum signiferi.

conclave Perusii pro electione facienda concordari non poterant, quærentes magis sua, quam quæ Jesu Christi: erant enim divisi in duas partes quasi æquales: una pars erat cismontana, cujus capita erant dominus Matthæus de Ursinis, & dominus Franciscus de Guatanis, alias Cajetanus, qui fuerat nepos Papæ Bonifacii: altera pars erat ultramontana, vel adhærentium ei, quorum principaliores erant dominus Neapuleon, alias Neapuleo de Ursinis, & dominus Nicolaus Pratensis. Primi vota sua dirigebant ad aliquem Italicum, & faventem amicis & consanguineis Bonifacii Papæ: alii tentabant eligere aliquem Gallicum, vel amicum Regis Franciæ, qui manifestam inimicitiam ostenderat ad Bonifacium Papam, & excommunicatus fuerat ab eo. Sicque per plures menses qualibet partium fixa in proposito suo ad numerum duarum partium ex eis, prout exigitur, non poterat perveniri.

Pars Bonifacii nepotibus, pars Philippo Regi studebat.

Una igitur dierum Cardinalis Pratensis dominus Nicolaus, vir valde sagax & expertentissimus, ait secreto domino Cardinali de Guatanis domino Francisco: Nos magnum malum facimus, & ecclesiæ detrimentum, unde populi scandalizantur, non providendo de pastore. At ille: Per me non stat, inquit. Tunc Pratensis: Si bonum medium ad hanc rem efficiendam invenirem, placeretne tibi? Respondit: Placebit utique. Ego, ait Pratensis, cogitavi hunc modum tenendum, ut videlicet una pars collegii Cardinalium eligeret, tres ex ultramontanis idoneis ad papatum prælatis, prout eis videretur; & altera pars teneretur intra quadraginta dies unum ex illis tribus propositis eligere, prout eis placeret, & ille Papa intelligeretur canonice electus & esset. Placuit domino Francisco forma prædicta, persuasitque sequacibus suis hunc modum acceptare; ita tamen, quod ipsi haberent proponere seu nominare illos tres; inten-

Nicolai Card. Praten. dolus.

Nova eligendi Pont. conventio.

NOTÆ tunc florebant, scriptorum, præsertim de iniquis indebitisque illis pactionibus, quibus Clemens Pontificatum sibi apud Philippum Regem nundinatus fuit, si Villanum audiamus. Cum vero authores & æquales laudo, non illos tantummodo commemoro, quibus nomen pontificium in veneratione esse & in pretio solet. Neque enim id totum silet tantummodo Bernardus Guidonis cæterique authores quatuor vitæ Clementis, quos Baluzius in vitis Paparum Avenionensium produxit. Sed & idem silentium servavit Ferretus Vicentinus, qui Paparum censor est severus; silet & Fr. Pippinus, qui anno 1314. historiam suam absolvit, quique Pontificum vitia non dissimulat; silent pariter Augerius de Biterris apud Eccardum, quem & legas apud Baluzium, Martinus minorita, Theodoricus Niemius, Joannes Vitoduranus, Andreas Ratisbonensis apud Eccardum to. II. Historic. med. ævi; silet denique Nangii continuator ad hunc annum. Insuper nonnulla ejusdem historiæ sunt in quibus manifesti mendacii reus Villanus tenetur. Primo enim per compromissum, ut vocant, a Nicolao Pratensi electum Clementem statuit; sed in decreto electionis, a Raynaldo hic producto, mutilo tamen & mendoso, & a Cossartio in collect. Labbean. tom. XIV. col. 1370. ven. edit. ex autographo integro putoque vulgato, constat per scrutinium, & suffragia secreta renunciatum fuisse Pontificem. Simultatis archiepiscopi hujus Burdegalensis cum Philippo causam repetit Villanus ex injuriis a Gallia illatis in Vasconia quosdam e familia archiepiscopi. Sed F. Pippinus aliam plane diversam exhibet; narrat enim Burdegalensem unum ex omnibus in solemni Gallicanorum Præsulum conventu restitisse Philippo dum ab obsequio Bonifacii VIII. subducere sese nitebatur. Iratum sibi propterea Regem evitaturum clam se subduxisse e Regno sub militari amictu, venientemque clam Astam Fr. Isnardo Papiensi, qui tunc in Monasterio Fr. Prædicatorum Priorem agebat, sese aperuisse, a quo monastice cucullatum in loca tuta subductum. Monachum illum dein Clemens donavit, ait historicus, Episcopatu Antiocheno, addita Ticinensis Episcopatus administratione. Tum addit idem Pippinus hist. lib. 4. cap. 41. *mortuo Papa Bonifacio interventu quorundam Prælatorum, & nobilium restitutus est ad gratiam Regis, ac ejus postmodum interventu, & ex contracta familiaritate ac benevolentia Cardinalium* (cum quibus in fuga sua aliquandiu egerat, eodem teste,) *ad Papatum pervenit*. Hæc retulisse verba ejusdem scriptoris juvit, ut intelligamus qua ratione idem Archiepiscopus Cardinalium gratiam inivevit. Hanc simultatis causam præferendam illi censeo, quam Villanus indicavit, cum Pippinus Ordinis Prædicatorum Monachus Italus, ex fratre sui Ordinis Italo didicisse potuerit. Sed in viam regrediamur. Inter pactiones cum Philippo initas duas hasce omnium primas recitat Villanus, ut Pontifex Regem ipsum *perfecte reconciliaret Ecclesiæ sacrosanctæ; tum ut censuras excommunicationis contra regem & Regios prolatas amoveret*. Vix credo, id commisisse Philippum, ut qui, ne id quidem petens, a Benedicto XI. a censuris omnibus, si quas incurrisset, absolutus fuerat, absolutionem a novo Pontifice non obtineret tantummodo, sed & mercaretur. Ad regios quod attinet vel eo nomine subditi Philippi designantur, vel captionis Bonifacii authores; subditos reconciliaverat Benedictus; complices captionis ut Guillelmus de Nogareto &c. ne quidem Clemens restituit, nec nisi sero tandem anno 1311. multis exoratus ac dura pœnitentia injuncta admisit. Denique a Pontificatu iniquis pactionibus emptum Clementem liberant laudes, quibus Ferretus Vicentinus non sane Pontificum assentator, Clementis V. memoriam posteris commendavit histor. lib. III. *Nec putandum est*, scribit de illo cum de judicio in Templarios egisset, *tam salubrem, tam Deo gratum pastorem odio, vel prece corruptum a justitia declinasse; nam omnia bene & sapienter ab eo gesta nemo mentis integer ambigit*. Laudes istæ Clementem ab omni iniquæ pactionis nundinatione absolvunt. Non nego tamen Philippi opera, & forte etiam donariis, Clemente inscio, inductos Cardinales quosdam ut virum hunc in Pontificem maximum deligerent, id enim uno fere assensu æquales omnes scriptores affirmant. MANSI

intendentes tales assumere, qui fuissent amici olim Bonifacii, & Regi Franciæ parum affecti; & Pratensis partem suam induxit ad id efficiendum, intendens & ipse taliter providere quod haberent sibi propitium & benevolum & Regi amicum.

III. Dum factio altera alteri nectit dolos, utraque delusa est. * Bertrandus. Tres archiep. Gall. a Bonifaciana factione aliis propositi. * Bertrandum. Monitus Philippus Rex, ut Burdeg. arch. sibi devinciret.

Facta igitur hac conventione & solemni stipulatione per scripturam firmata, pars illa, quæ dominum Franciscum sequebatur, nominavit tres archiepiscopos Gallicos eis familiares & Regi Franciæ infensos, inter quos fuit * Raymundus Burdegalensis archiepiscopus, qui creatus fuerat archiepiscopus a Bonifacio Papa, nec Regis amicus propter offensas factas suis consanguineis in Vasconia per dominum Carolum Valesianum. Illis igitur tribus nominatis, alia parte secreto ad invicem conferente, persuasit Pratensis sagax & industrius, ut * Raymundum Burdegalensem decernerent præeligendum, nulli hoc insinuando; & ante electionem velocissime Regi Franciæ per literas intimarent negotium, & quia illum Burdegalensem, quem procuraret reconciliandum sibi & amicum fieri, si sibi placeret, Papam facerent: quem cum nossent avidum honoris & gloriæ, ut Vasconem, & ad omnia flexibilem, ut illa consequeretur, sperabant facile inducendum ad omnem partem & amicitiam contrahendam cum Rege Franciæ, & illum ad optata exauditurum, sicut rei postmodum probavit eventus.

Ista igitur conclusione firmata secreto, & juramento vallata, cum dies quadraginta haberent ad eligendum unum a tribus, destinarunt secretos nuntios fideles cum literis continentibus seriem fa[illegible]t ad Regem Franciæ, ut responsales subito redderentur: & si in illo sibi reconciliato Burdegalensi complaceret, ipsum eligerent, persuadendo ei ut hoc faceret, ut recuperaret statum suum & honorem in sancta ecclesia, a qua fuerat alienatus, ut ejus inimicus. Mittuntur nuntii seu cursores ita veloces, ut intra undecim dies a Perusio, unde mittebantur, usque Parisios pervenirent. Redditis Regi literis, gavisus est gaudio magno: & persuasionibus Cardinalium acquiescens, destinavit amicabiles literas archiepiscopo Burdegalensi, insinuans quod pro bona & ardua causa oportebat habere cum eo secretum colloquium; unde intra sex dies in certo sibi loco occurreret. Quod cum factum fuisset, Rex cum modica societate accessit ad locum deputatum cujusdam abbatiæ, quo & archiepiscopus accesserat. Convenientes igitur Rex & archiepiscopus Burdegalensis post auditionem missæ simul jurarunt sibi invicem secretum haberi eorum colloquium.

Ipsum in colloquium vocat.

IV. Post hoc Rex verbis placabilibus archiepiscopum induxit reconciliatum habere Carolum Valesianum, non obstantibus damnis illatis, addensque, inquit, Rex: Domine archiepiscope sciac in manibus meis esse positum te facere posse Pontificem summum; ostendens ei literas super hoc destinatas. Si igitur vis, ut faciam te fieri summum antistitem, volo promittas mihi concedere certas gratias, quas postulabo. Quibus perlectis archiepiscopus ait stupefactus ex re ipsa: Domine mi Rex video, quod magis me diligis, quam alium quemcumque in mundo, & bona mihi retribuis pro malis: demum noveris tuum esse præcipere, & meum obedire, sum enim ad omnia exequenda paratus. Tunc Rex osculatus est eum: Istæ sunt, ait, gratiæ, quas a te requiro. Prima est, ut me perfecte reconcilies ecclesiæ sacrosanctæ relaxando & veniam dando de adjutorio dato in captura Bonifacii Papæ. Secunda est, ut censuras excommunicationis amoveas contra me, & meos sequaces prolatas. Tertium est, quod mihi concedas omnes decimas regni per quinquennium in reparationem expensarum multarum in bello inito contra Flandrenses. Quarta quod promittas mihi cassare, & ad nihilum reducere memoriam Bonifacii Papæ. Quinta quod restituas honorem & dignitatem Cardinalatus domino Jacobo & domino Petro Columnensibus ablatam eis per Bonifacium, & reponas eos in statum pristinum, cum eis etiam creando aliquos Cardinales amicos meos. Sextam mihi reservo exprimendam loco & tempore suo arduam & magnam. At archiepiscopus omnia servare promisit cum jurejurando super venerabile Eucharistiæ sacramentum: & ad confirmationem prædictorum archiepiscopus dedit Regi obsides germanum suum & duos nepotes. Rex autem contra juravit se operam daturum, ut Papa eligeretur: sicque discesserunt ab invicem amici facti cum magno gaudio, re occulta aliis, & solum manifestata reconciliatione facta, & pace inter Carolum & archiepiscopum. Reversus ergo Parisios Rex subito rescripsit Pratensi Cardinali & sociis quod gestum erat: quapropter libere eligerent * Raymundum Burdegalensem archiepiscopum. Et intra triginta quinque dies reversi cursores Perusium, Regis litteras reddiderunt Pratensi & sociis. Quibus omnibus alteri parti ignotis, dixit Pratensis cæteris Cardinalibus alterius partis quod parati erant procedere ad electionem unius illorum trium, & iterum pacta & conventiones super his fuerunt renovata & firmata.

Significat traditam sibi conferendi Pontificatus potestatem.

Ad iniqua pacta adducit.

Mandat studiosis suis Card. ut arch. Burdeg. eligant.

* Bertrandum

Congregatis igitur omnibus Cardinalibus, Pratensis prius proposita auctoritata sacræ scripturæ ad materiam congruente, post orationem suam vice omnium elegit in Papam dominum Raymundum Burdegalensem archiepiscopum: sicque cum gaudio acceptatus fuit ab omnibus, & populo pronunciatus, Deo gratias & laudes referendo. Ignorabat adhuc pars altera quod gestum fuis-

Bonifaciani cum aliis in eligendo arch. Burdeg. consentiunt.

fuisset occulte circa Burdegalensem factum amicum Regis, quem adhuc inimicum existimabant. Divulgatione igitur facta ab extra per civitatem, contendebant familiæ Cardinalium & aliorum magnatum, asserentes quemlibet electum sibi amicum & benevolum.

V.

Invecta inde ecclesiæ graviora mala.

Hæc ex Jo. Villano S. Antoninus: quæ si veritate nitantur, e funesta adeo Cardinalium dissensione, conventione fallaci Nicolai Pratensis, Philippi Regis artibus, Bertrandi archiepiscopi Burdegalensis tanta pollicentis ambitione, quid aliud quam rei Christianæ pernicies, Romanæ ecclesiæ depressio, ac novus aliquis & luctuosissimus casus expectari poterit? Certe turpis alicujus fœderis inter Clementem & Regem initi suspicionem iniicit illud effusum postea in Philippum studium. Quod ad patrium genus, aliaque novi Pontificis primordia attinet, hæc Bernardus literis mandavit (a): *Clemens V. natione Vasco de loco, qui Vilandran dicitur, Burdegolensis diœcesis oriundus, & patre Beraudo milite, fuit electus in Papam in Perusio in vigilia pentecostes, qui fuit nonis junii MCCCV. Hic prius vocabatur Bertrandus del Goth, seu de Gotho. Hic fuit primo episcopus Convenarum, factus per provisionem Bonifacii Papæ VIII. an. Domini MCCXCV. fuit Convenarum episc. annis quinque, & exinde transtulit ipsum idem Bonif. Papa in Burdegalensem archiepisc. paulo ante natale Domini anno ejusdem Domini MCCXCIX. Ubi jam sederat archiepiscopus annis quasi sex.* His consona Ptolemæus (b) Lucensis historiæ ecclesiasticæ tradidit, atque etiam consentiunt, quæ ipse Clemens in literis, quibus Burdegalensem ecclesiam prærogativis auxit (c), tum in aliis ad Arnaldum electum Burdegalensem datis, quibus de primatu Aquitaniæ inter ipsum ac Bituricensem archiepiscopum controversiam diremit, deque suis primordiis edisserit (d): *Ecclesia*, inquit, *Burdegalensis dudum nos habuit primo filium, fuit nos educans uberibus, secundo sponsum nostro commissa regimini, & demum patrem & dominum recognoscit, cum de ipsa fuimus ad summum apostolatus officium evocati.*

(a) Bern. chr. Rom. Pont.

Clementis patria, & genus.

Gestæ ab illo dignitates.

(b) Ptol. Luc. hist. eccl. lib. 24. c. 33.

(c) l. 3. ep. cur. 6.

(d) l. 4. ep. com 820.

Clericatus primordia in Burdegal. ecclesia posuit.

Incumbebat tum lustrandæ provinciæ, atque in Pictavensi diœcesi versabatur, cum suffragia in ipsum Cardinales contulere, moxque Burdegalam repetiit: *Rediit autem*, inquit Bernardus (e), *de Pictavia Burdegalam idibus mensis julii subsequentis, receptusque fuit Burdegalæ processionaliter a toto clero & populo cum ingenti gaudio & honore totius civitatis, & patriæ, undique concurrentibus baronibus & prælatis. Adhuc tamen more tantum archiepiscopi se gerebat ut prius, electionis suæ decreto nondum recepto, quod postea missum sibi a Cardinalibus de Perusio recepit in Burdegala in crastino Sanctæ Mariæ Magdalenæ secrete: sed palam & publice sequenti die* XI. * *kalend. augusti in præsentia prælatorum & magnatum in Burdegalensi ecclesia cathedrali, ubi sedens in cathedra vocari Clemens voluit & elegit, & ex tunc cœpit agere & se gerere sicut Papa.* Porro pro pontificio emblemate hanc sententiam usurpavit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus*, uti in ejus sigillo diplomatibus apposito inscripta legitur. Superioribus consentanea historiæ monumentis consignant Martinus Polonus (f), ejus vitæ MS. auctor, (g) Joannes Villanus (h), S. Antoninus aliique, quorum catalogum texere supervacaneum foret. Memoratum porro decretum Cardinalium de Clementis electione ad ornandam historiam in lucem educimus ex insigni MS. (i) Vaticanæ bibliothecæ, in quo veterum temporum selectissima & præcipuæ dignitatis monumenta continentur, atque hoc titulo: *Dictamina Berardi de Neapoli Papæ notarii*, insignitur.

(e) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. bibl. Vat. sign. n. 3765. in Clem. V.

Ut publice electionis decretum receperit.

* lege IX.

Clementis nomen sibi indiderit.

(f) Mart. Pol. l. 4.

(g) Extr. in bibl. Vall. sig. lit. C. n. 25. & MS. Vat. sig. n. 3765. in Clem. V.

(h) Jo. Villan. & Ant. l. c. cit.

(i) MS. sig. n. 3977. p. 181.

Decreti formula.

Sanctissimo Patri & DD. Bertrando archiepiscopo Burdegalensi divina providentia in summum Pontificem electo, miseratione divina Joannes Tusculanus .. civitatis Papalis & .. episcopi & .. presbyteri & .. diaconi Cardinales pedum oscula beatorum.

VI.

Recordatus est Dominus misericordiæ suæ & plebem suam non despexit in finem, quia dum prolixæ vacationis Romana, & per consequens quodammodo universalis ecclesiæ respexisset incommoda, & longa illius ex variis causis suspiria cognovisset, in tempore accepto exaudivit eam, & in die salutis misertus est ejus: sanavit quidem, quia commota erat, contritiones ipsius, & vidua per electionem canonicam generoso sponso oblata est: speciosa facta & sicut crapulatus a vino & a somno dormiens excitata surrexit, & ubi desperabat magis, ut lucifer est exorta, unde serenus dies illuxit nobis & S. Spiritus illustratis ardore populis, qui orbati patre gradiebantur in tenebris, tanquam quoddam sydus apparuit, quod fulgore proprio velut stella matutina coruscans, cunctos fideles irradiat suæ lumine claritatis. Dudum siquidem eadem Romana ecclesia per mortem sanctæ memoriæ domini Benedicti PP. XI. pastoris solatio destituta, nos Theodericus civitatis Papalis, Leonardus Albanensis, Petrus Sabinensis, frater Joannes Portuensis, Nicolaus Ostiensis & Velletrensis episcopi; Joannes SS. Marcellini & Petri, Robertus S. Potentianæ, Gentilis S. Martini in montibus, Neapoleo S. Adriani, Landulphus S. Angeli, Guillelmus S. * *Angeli in carcere Tulliano, Franciscus S.* * *Angeli in silice, Jacobus S.* * *Angeli ad velum aureum, Franciscus S.* Ma-

Electorum nomina.

* Nicolai

* L cia

* Georgii

*Maria in Cosmedin & Lucas Sanctæ Mariæ in via lata diaconi Cardinales; una cum venerabilibus patribus Joanne Tusculano episcopo, Matthæo S. Mariæ in porticu, & Richardo S. Eustachii diaconis Cardinalibus apud Perusium fuimus pro substituendo Pontifice conclave palatii, in quo idem dominus Benedictus mortis suæ tempore morabatur, ingressi; & tandem dictis Tusculan... * episcopis, nec non Matthæo & Richardo diaconis, nec non fratre VValtero S. R. E. presbytero Cardinali, qui absens postmodum supervenit & prædictum intravit conclave, ex manifestis infirmitatum causis ut asserebant, idem conclave egressis, & tunc extra illud morantibus certis; ex nobis votorum nostrorum scrutatoribus, inquisitoribus voluntatum eorumdem scrutatorum electis, per viam scrutinii ad electionem de vobis hac die sabbati in vigilia pentecostes processimus in hunc modum.*

* & cæt.

Scrutinii ritus.

Quia primo per deputatos ad id inquisitores scrutatorum ipsorum, & demum per ipsos scrutatores singulorum nostrum votis inquisitis secreto & mox in communi etiam publicatis, compertum extitit, quod in universo eramus XXV. Cardinales in conclavi manentes, & qui deposueramus in scrutinio vota nostra: quodque nos Albanensis, Sabinensis, Portuensis, & Ostiensis episcopi; Joannes, frater B.. Lucas, Guillelmus, &.. Gaytani diaconi Cardinales prædicti, vos in eodem scrutinio in summum nominaveramus & elegeramus Pontificem. Quo comperto nos Theodericus civitatis Papalis episcopus, frater Gentilis presbyter, Franciscus, Jacobus & Lucas diaconi Cardinales prædicti accessimus juxta morem, ac subsequenter de voluntate & speciali mandato nostro venerabilis pater Franciscus Gaytanus prædictus suo nomine & omnium nostrorum forma subscripta vos elegit, nominavit in Romanum Pontificem, & pastorem in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti ad honorem Dei & B. Mariæ matris ejus. Ego Franciscus S. Mariæ in Cosmedin diaconus Cardinalis venerabilem patrem dominum Bertrandum archiepiscopum Burdegalensem nomine meo & omnium, qui eum in summum Pontificem elegerunt & nominaverunt, consenserunt & accesserunt, eligo in summum Pontificem. Quam electionem cantico divinæ laudis præcantato fecimus juxta morem clero & populo solemniter publicari. Pie igitur pater, electioni hujusmodi vestrum dignemini præstare consensum. In prædictorum autem testium irrefragabilem fidem ea in præsentis decreti scripturam redigi fecimus, & nostrorum nec non dictorum Tusculani episcopi fratris Gentilis S. R. E. presbyteri, Matthæi S. Mariæ in porticu, & Richardi S. Eustachii diaconorum Cardinalium sigillis & subscriptionibus communiri. Actum & datum Perusii an. Domini MCCCV. non. * julii indictione III.*

* lege XV. ita enim legit in suo codice Labbeus.

Redactus in tabulas consensus.

* junii.

Ego Joannes Tusculanus episcopus electioni factæ de venerabili patre domino Bertrando archiep. Burdegalensi in summum Pontificem consentio, & eam approbo, atque gratam habeo, & acceptam, ipsumque, licet absentem, in summum Pontificem recipio & recepi, nec non sigillum meum huic decreto apposui & subscripsi. Et sic scribant se omnes qui interfuerunt.

Ego Leonardus episcopus Albanensis venerabilem patrem dominum Bertrandum Burdegalensem archiepiscopum in scrutinio nominavi & elegi in summum Pontificem, & electionem factam de eo in summum Pontificem recepi & huic decreto sigillum meum apponi feci & me subscripsi, & sic omnes, qui dederunt voces suas in scrutinio, se subscribant.

Ego Theodericus civitatis Papalis episcopus post publicatum scrutinium ante electionem communem subsecutam accessi, & electionem mandavi fieri de venerabili patre domino Bertrando archiepiscopo Burdegalensi in summum Pontificem electo, & factæ electioni de eodem archiepiscopo consentio & consensi; & ipsum licet absentem in summum Pontificem recipio & recepi, nec non sigillum meum huic decreto apponi feci, & sic omnes, qui accesserunt.

VII.

Addidere huic decreto Cardinales alias literas, ad quas Pontifici designato Burdegalam perferendas oratores legarunt, ut narrat S. Antoninus (*a*). Perfunctosque eo munere Guidonem abbatem Belli loci, Petrum Narbonensis ecclesiæ sanctioris ærarii præfectum, atque Andream canonicum Catalaunensem, e subjectis Cardinalium literis (*b*) constat, quibus magnis ab eo precibus contendere, ut Clementis IV. & Gregorii X. exemplo, qui sanctitate emicuere, quorum cum alter ex Syriaca peregrinatione, alter ex Anglicana legatione ad Cardinales, accepto electionis nuncio, magnis itineribus se contulissent, Burdegala Perusium accederet, ac pluribus gravissimis rationibus ad id hortati sunt. Proposuere fluctuantis ecclesiæ pericula, omnia ubique civili bello ardentia, orientem Saracenorum expositum vastitati, ac ni infidelium retunderentur conatus, reliqua Christiana regna ad exitium prona; Ipsius denique muneris & gloriæ fore, ut in Romana ecclesia sederet.

(*a*) *Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. in princ.*

Qui a Cardinalibus ad eum missi.

(*b*) *Ext. in MS. Vat. bibl. sig. num. 3977. p. 180. & apud Mas. in Clem. V. ex arch. Burdeg. & apud Friz. in Gall. purpur.*

Sanctissimo in Christo patri domino Bertrando Burdegalensi archiep. divina providentia in summum Pontificem electo, miseratione divina episcopi, presbyteri, & diaconi S. R. ecclesiæ Card. pedum oscula beatorum.

Sollicitatur ab iis, ut in Italiam se transferat.

Recordatus est &c. ut in superiori usque ad vocem dudum. Dudum Romana ecclesia per mortem sanctæ memoriæ domini Benedicti Papæ XI. pastoris solatio destituta, de vobis, sicut per electionis ipsius decretum, quod sanctissimæ paternitati vestræ una cum præsentibus literis

rit per providos & discretos viros fratrem Guidonem abbatem monasterii Belliloci Cluniacensium ordinis Virdunensis diœcesis Apostolicæ sedis, & magistros Petrum de Montegisllo sacristam ecclesiæ Narbonensis, ac Andream de Hugugio canonicum Catalaunensis, ejusdem sedis in Romana curia obsequiis insistentes, nostros ad id speciales transmittimus nuncios, liquere poteris, sit canonice, in summum Pontificem electio celebrata. Pie igitur pater, vos suppliciter exoramus, ut ad locum prædictæ sedis, & ad partes terrarum ipsius exemplo felicis recordationis Clementis IV. & sanctæ memoriæ Gregorii X. Romanorum Pontificum accedentes præsentia vestra, sicut noster æternus medicus, qui præsens jacentem mundum erexit, & curavit infirmum, ecclesiæ laboribus consulatis. Fluctuat namque Petri navicula, sagena rumpitur piscatoris, pacis serenitas in nubilum versa est, ac ecclesiæ Romanæ terras, & nonnullas adjacentes provincias vastat bellorum calamitas, & in eis sugitsa zizaniam seminantis ardentibus effecta complentur; ex quibus rerum, personarum, & animarum, quod gravius est, pericula subsequuntur. Soldanus insuper Babylonicus hostes insultat, & post clades miserabiliter Christi fidelibus partium illarum inflictas, & urbium Christianarum excidia deteriora minatur; & residuum, quod ibi Christiani possident, ut singularis ferus exterminare satagit, & hiatu terribili nititur devorare. Succurrite, inquimus, succurrite pater, & sauciatorum vulnera præsentialiter purgate vino, & purgata oleo confovete. Non dubium quippe quod in sede Petri residebitis fortior, lucebitis clarior, in terra ejus vivetis quietior, & remotis Regibus, principibus, atque populis admirabilior eritis; & ipsorum devotionem, & obedientiam plenius acquiretis; In sua namque domo est unusquisque planeta potentior. In ecclesia propria quiescit quis dulcius: ensis juxta capulum minus, ejusque pars, quæ magis distat a capulo, plus incidit: visa frequenter plus spernuntur persæpius, ac facilius adita vel quæsita vilescunt. Venite ergo, atque nostris in hac parte votis assentiat vestra benignitas, quam bene, diuque valere cupimus, iterum supplicamus, Ut autem adhibeatur his nostris plena fides, eas sigillorum nostrorum munimine roborari fecimus, & muniri. Dat. Perusii anno Domini MCCCV. indict. 3. sexto idus junii,

Propositum Clement. IV. & Greg. X. exemplum, ut Perusium accedat.

Occidentalis & orientalis eccles. miser status, cui consulturus sit, describitur.

Ejus adventum maximæ gloriæ & utilitati fore.

Vocotus od Apostolatum Clemens mogno rei Christianæ malo Italicum iter non aggressus est, sed Cardinales in Gallias excivit: quo de re inferius nobis agendum erit, cum de accepta Lugduni solemni ritu pontificia tiara differemus: nunc quæ ante eam celebritatem gesta percurrenda sunt.

Spretæ a Clemente justæ Card. preces.

VIII. Discedit Burdegala.

Præcipiti jam æstate discessit Burdegala, quem Gallias discurrentem Bernordus hisce verbis describit (a): *De Burdegala recessit; in fine sequentis mensis augusti versus Lugdunum direxit gressus suos, pertransiens per Agennum & Tolosam & montem Pessulanum*. In eam urbem Clementem se contulisse, ut cum Rege Aragonum in colloquium descenderet, ex Surita (b) colligitur, qui ex vetustis magnæ auctoritatis monumentis constare refert in annalibus, Jacobum II. Regem adiisse apud Montempessulanum Clementem, atque etiam Perpiniano Consalvum Garsiam misisse, ut pro Sardiniæ & Corsicæ jure sacramento fidei se devinciret: verum non admissum ad id munus oratorem in indice idem observat (c).

(a) Bern. in chron. Rom. Pont.

Ejus itinera. Montempessulanum adit.

(b) Sur. ann. l. 5. c. 68. in Jacob. II.

Pontifex, inquit, *cum absentiæ Regis rationem habendam minime censuisset, mandatumque rejecisset, Regi persuadet, ut Montpellerium concedat*. Jacobum itaque ut antea Bonifacii clientem Sardiniæ & Corsicæ nomine præsens se professus erat, ita nunc apud Montempessulanum id officii Clementi præsentem detulisse exploratum est, teste ipso Rege, cujus hæc verba sunt: *Nuper in monte Pessulano nos vobis præsentialiter detulimus homagium*; qua de re idem Rex Montepessulano Perpinianum regressus litteras regias, ut Corsicæ & Sardiniæ regnorum donationis legibus a Bonifacio constitutis cautum erat, ad Clementem dedit, quæ subjecta verborum forma conceptæ sunt (d).

(c) Id. ind. l. 2. hoc an.

Clementi Sardiniæ, & Corsicæ regna solemni ritu accepta refert Rex Arag.

Rem gestam publicis literis ratam habet.

Sanctissimo ac reverendissimo in Christo patri ac domino domino Clementi, divina providentia, sacrosanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Jacobus Dei gratia Rex Aragonum & Valentiæ, Sardiniæ & Corsicæ, comesque Barchinoniæ ac præscriptæ Romanæ ecclesiæ vexillarius, ammiratus, & capitaneus generalis, & humilis filius & devotus, pedum suorum oscula beatorum.

(d) Ext. apud Cle. l. 1. ep. com. 258. & in t. priv. Rom. Eccl. to. 3. p. 159. & in MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. p. 393.

Jacobi Regis honorum tituli.

Sanctitati vestræ tenore literarum nostrarum præsentium patefiat, quod viso ac plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione, & donatione confecto, quam felicis recordationis dominus Bonifacius Papa VIII. prædecessor vester nobis fecit, nostrisque hæredibus in perpetuum feudum de regno Sardiniæ & Corsicæ cum juribus omnibus & pertinentiis suis sub certo servitio, sub certisque conditionibus largius conscriptis in prædicto rescripto continentiæ subsequentis: Bonifacius episcopus servus servorum Dei. Charissimo in Christo filio Jacobo Sardiniæ & Corsicæ Regi illustri ad perp. rei mem. Super Reges & regna, &c. adducuntur litteræ Bonifacii anno pontificatus tertio exaratæ, quibus Sardiniæ & Corsicæ regna Jacobo fiduciario jure transmissa sunt, quas cum suo loco (e) instituta de iis oratione insinua-

Ut a Bonif. Sard. & Corsicæ regna acceperit.

(e) Ann. Ch. 1297. n. 2.

verimus annalibus, supervacaneum foret, ipsas iterum exscribere: iis ergo omissis, quæ in litteris Jacobi Regis sequuntur, decerpimus.

IX. Bened. IX. fidem eorum regnorum nomine devinxerit.

IX. *Idirco*, inquit, *reducto ad memoriam nos jam tempore donationis præmissæ memorato domino Papæ Bonifacio juxta continentiam dicti rescripti ex causis in eo scriptis juramentum, fidelitatem, vassallagium, & homagium personaliter præstitisse; & postmodum etiam per Vitalem de Villanova militem, & Guillelmum de Lateria civem Barchinonen. procuratores nostros, ambasiatores, & nuntios speciales olim per nos ad Romanam curiam destinatos homagium & alia prædicta renovasse, fecisse & præstitisse felicis recordationis domino Benedicto, præfato dom. Bonifacio in apostolatus officio succedenti; & per eosdem nuntios præfato domino Benedicto summo Pontifici dedisse litteras nostras aurea bulla nostra bullatas recognitionis, & acceptationis contentorum in rescripto prædicto juxta ejusdem tenorem; de quorum homagii & aliorum prædictorum præstatione, nec minus de traditione litterarum regiarum aurea nostra bulla bullatarum fuerunt concepta; seu mandata papalia rescripta, quæ sunt in cancellaria papali, aut penes cancellarium dicti quondam domini Benedicti Papæ, quia eidem domino Papæ, morte superveniente, expediri non potuerunt, neque bullari, ut hoc habuimus per assertionem nostrorum nuntiorum ad nos revertentium prædictorum, quodque nuper in Monte Pessulano nos vobis præsentialiter obtulimus homagium & alia supradicta; considerato etiam, nos nunc ex ejusdem rescripti serie inductos nostrum constituisse procuratorem solemnem ad eadem vestræ sanctitati præstanda; providimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras bullatas bulla aurea nostra, sanctitati vestræ per prædictum procuratorem nostrum tradendas & dandas, prout fieri debere jam dicti rescripti tenor inducit: per quas siquidem litteras nunc prout ex tunc modos, conventiones, conditiones, tenorem, & formam in dicto papali rescripto conscriptorum acceptamus expresse: & per quas etiam fatemur & recognoscimas expresse dictum Sardiniæ & Corsicæ regnum a domino summo Pontifice & Romana ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, modo, & forma, atque tenore, qui in dicto papali rescripto continetur: quos tenorem, modum, conditiones, conventiones & formam promittimus nos inviolabiliter observaturos. Pro quorum observantia obligamus nos & dictum regnum Sardiniæ & Corsicæ, jura & bona nobis competentia & competitura in eo. Humani generis conditor & redemptor personam vestram ad sua sancta servitia conservare dignetur per tempora longiora. Dat. Perpiniani iv. kal. novem. anno Domini MCCCV.*

Clementi ipsi ligium homagium detulerit.

Gesta a se in ea causa confirmat.

Pacta inita corroborat.

X. Confirmavit postea Clemens Jacobo ea regna post accepta solemni ritu pontificis insignia: de quo anno sequenti. Flagitasse vero Jacobum opem, dum Montispessulani cum ipso egit, ad ea armis comparanda, refert Surita (a). Postulatamque opem explicuisse liberaliter constat tum ex literis Burdegalæ iv. non. julias exaratis, (b) tum ex aliis xvi. kal. novembr. apud Montem Pessulanum datis, quibus Jacobo Regi quadriennales decimas in ipsius regnis attribuit, quarum colligendarum provincia Valentino episc. est demandata (c). Cum etiam aliis literis ad Jacobum Regem datis (d) ad levandos sumptus expeditionis, quam instruebat, jussit omnes vinculis anathematis ob invectas Ægypto merces, commerciumque cum Saracenis earum partium habitum irretitos liberari, qui nefarii quæstus quartam partem, si mares essent, quintam, si feminæ, Regi Aragonum impendissent. Confirmata etiam est a Clemente, (e) exposcente Rege eodem, venditio nonnullorum locorum, quæ Hospitalariis distraxerat, ut pecuniam redigeret ad instruendum necessarium apparatum, cum in Italiam ab Romano Pontifice pro subiicienda Carolo Regi Siciliæ insula evocaretur, quibus literis dies xvi. kalend. novembris est adscripta.

Renovata a Clemente eorum regnorum donatio.

(a) Sur. l. 5. c. 68. in Jac. 2.

Ad ea regna sibi subiicienda opem flagitat a Pont.

(b) Clem. l. 1. ep. com. 140.

Annuit ejus votis Clemens.

(c) Ib. ep. 207.

(d) An. 1. l. 2. ep. com. 204.

Concessæ muldæ ob injustum cum Sar. initum commercium.

(e) Ib. p. 37.

Confirmatæ venditiones ab eod. Rege factæ.

Hæc decernebat Clemens, cum ab æquitate abhorreret, ut Aragonii Sardiniam Corsicamque suo adiicerent imperio, nec tamen restituerent Trinacriam; tum etiam excidisset Fridericus jure in eam insulam parto ex fœdere jam cum Roberto & Carolo duce Valesiorum icto, cumque vectigal trium millium unciarum auri Romanæ ecclesiæ, ut sancitum fuerat, (f) non persolvisset. At Fridericus cum in eo versaretur discrimine, procuratores ad Clementem decrevit, qui illius nomine censuras, quibus se irretierat, solvi exposcerent: tum de vectigali pendendo cum Apostolica sede, commendata universa re illius clementiæ, paciscerentur. Extant ea de re publica documenta, (g) quibus Trinacrii oratores iis mandatis a Friderico fulti sunt.

(f) Tom. Aur. 14. an. 1303. n. 25. & 58.

Fridericus ob non solutum censum censuris irretitus.

(g) Ext. in l. priv. Rom. Eccl. To. 2. p. 248. & in MS. Vall. sig. lit. B. n. 12. p. 211.

Fridericus Dei gratia Rex.

Notum facimus universis, quod nos constituimus, fecimus, & ordinavimus, ac facimus & ordinamus in procuratores nostros & nuncios speciales venerabilem in Christo patrem Joannem Syracusanum episcopum, & nobilem Corradum Lancea de castro Manardo militem magnæ curiæ nostræ magistrum rationalem, consiliarios, familiares, & fideles nostros, ut si forte occasione tardæ missionis & tardationis pecuniæ per nos debitæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ pro censu insulæ Siciliæ & aliarum insularum sibi adjacentium in aliquam scotentiam excommunicationis & interdicti nos & terra

nostra

nostra incidrrimus, vel pœnas alias temporales; quod ipsi pro nobis & dicta terra nostra misericorditer & gratiose possint petere a sanctissimo patre & domino nostro D. Clemente divina providentia Papa V. absolutionem prædictæ sententiæ excommunicationis & interdicti, nec non remissionem, & relaxationem pœnarum temporalium prædictarum. Et si forte alterutrum prædictorum nunciorum nostrorum aliquo impedimento contingeret detineri, ita quod non possent ambo dicti domini nostri summi Pontificis adire præsentiam, & prædicta petere ab eodem, quod alter ipsorum ea possit petere & obtinere a domino nostro summo Pontifice memorato; dantes & concedentes eis & eorum alteri licentiam liberam, & plenam auctoritatem & potestatem jurandi in anima nostra, quod super prædictis stabimus beneplacito & misericordia dicti domini nostri summi Pontificis; quodque ipsi vel eorum alteri circa hæc facere possint, quæ veri procuratores & nuncii facere possunt & debent, & nos etiam facere possemus si præsentes essemus: ac promittentes sub hypotheca rerum nostrarum, ratum nos habituros & firmum quidquid dicti nuncii nostri circa prædicta, vel aliquod præmissorum duxerint faciendum. In cujus rei certitudinem & cautelam præsens scriptum procurationis eis fieri, & sub parvi sigilli nostri secreti pendentis munimine jussimus roborari. Dat. Messanæ anno Domini MCCCV. mensis octob. XVIII. ejusdem IV. indict.

Efflagitat suscepta noxa solvi.

Procuratorum pactiones ratas habiturum spondet.

XI. Paulo post Clemens Nemausum Galliæ Narbonensis civitatem adiit, ut pontificia diplomata XII. kal. novemb. exarata docent, (a) duobusque post diebus nimirum X. kal. novembris apud Bagnol substitit, ubi Nicolao episcopo Ostiensi, cujus potissimum opera & dolo ad summum pontificatus apicem evectus fuerat, sacrum S. Praxedi Vallisumbrosanæ familiæ templum, cum titulari Cardinale, careret, administrandum contulit, iterque Lugdunum versus, ut pontificalem tiaram acciperet, intendit. Ea quo Bernardi (b) & Ptolemæi Lucensis, excitos in Gallias a Clemente Cardinales affirmantium, dicta confirmantur: quod etiam Joannes Villanus testatur (c), Clementem nimirum, ubi primum legationem Cardinalium deque sua electione decretum accepisset, mandasse ut omni mora abjecta Lugdunum, ubi pontificali diademate redimiri fixum erat animo, se conferrent; idque plerisque gravissimum extitisse, ac justas ipsos electionis perperam celebratæ pœnas dedisse: sed in ea re S. Antoninum, (d) qui Villani historiam in latinum sermonem convertere consuevit, præstat audire.

Varia Clementis itinera.

(a) lib. I. ep. I.

Lugdunum pergit.

(b) Bern. in chro. Rom. Pon. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765. Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 39.

(c) Jo. Vill. l. 8. c. 81.

Ut Cardinales illuc se conferri jusserit.

(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1.

XII. *Mandavit Cardinalibus omnibus per literas, ut sine mora accederent Lugdunum Galliæ, ut interessent coronationi suæ. Similiter etiam vocari fecit Regem Franciæ, Regem Angliæ, & Regem Aragonæ, & alios principes ultramontanos. Ex hac autem vocatione major pars Cardinalium gravamen sumpserunt, præcipue Italorum, existimantes se deceptos, cum crederent ipsum Romam profecturum pro sui coronatione. Unde & dominus Mathæus de Ursinis, qui prior erat Cardinalium & antiquior, & quasi invitus Urbem dimittebat, percipiens de dolo suæ parti illato dixit Cardinali Pratensi: Assecutus es voluntatem tuam in ducendo curiam ultra montes; sed tarde revertetur curia in Italiam, agnosco enim conditionem Vasconum.*

Delecta ab illo ea urbs, ut Transalp. Reges coronationi suæ interessent.

Cardinales rem gravate ferunt.

Gravissimum Mathæi dictum.

XIII. Paruere Clementi Cardinales exceptis duobus, qui senio graves iter suscipere non potuere, ut Westmonasteriensis ait: (e) additque duos ea lis, qui dederant se itineri, ex corporis jactatione, mutationeve aeris e vita excessisse. Alii igitur Lugdunum ad pontificiam tiaram solemni ritu ipsi conferendam se contulere, quo Philippus Francorum Rex ac plures principes amplissima stipati clientela, ut celebritatis pompam ulterent cohonestarentque, confluxere, de qua male ominata hæc Bernardus (f): *Fuit autem coronatus solemniter in Lugduno dominica infra octavas S. Martini in crastino S. Bricii, scilicet XVIII. kal. decembris litera dominicali E tunc currente.* Discrepat in hoc a Bernardo Joannes Villanus (g) dum festo S. Martini die id contigisset refert. *Ubi Philippus Rex Franciæ fuit præsens cum sua nobili comitiva: cumque de loco coronationis procederet coronatus cum comitiva papali pariter & regali, concurrentibus & comprimentibus se turbis, ut viderent tanquam Regem Salomonem in suo diademate coronatum, depulsa maceria cujusdam muri non magni corruit prope Papam & etiam circumstantes, ceciditque ibi corona de capite ejus; & in casu avulsus fuit carbunculus pretiosus, cujus pretium dicebatur sex millia florenorum, & ipse Papa depositus est de equo, sed minime fuit læsus. Fuerunt tunc de circumstantibus usque ad duodecim sic collisi, quod infra paucos dies abierunt: inter quos unus fuit major & præcipuus dux Britanniæ Joannes, qui sic collisus paucis diebus supervivens diem clausit extremum.* Tenuisse ajunt (h) tum equi Pontificis fræna Britannum cum Carolo Regis Francorum fratre, cum antea Philippus itineris aliquo tractu stratoris munere functus esset, ac tum a latere Pontificis obequitaret, nec periculi immunem fuisse. Addit de ejus fratre Bernardus: *Frater vero Regis Franciæ dominus Carolus fuit graviter, sed non lethaliter conquassatus, ex quibus mirati*

(e) Westm. flor. hist.

Ex iis duo in itinere extincti.

(f) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765. & Hoc-sem. l. 1. c. 29.

Solemni ritu coronam pontificiam Clem. accipit.

Interest Philippus Rex.

(g) Jo. Vil. l. 8. c. 82.

Inopino casu confunditur celebritas.

Excussa a Clem. capite tiara papalia.

Plures oppressi.

Dux Britanniæ extinctus.

(h) Westm. Flor. hist.

Philippus Rex antea stratoris munere erat functus.

sunt aniversi, & more vulgi plurima præsagiebant. Versam fuisse rem maio omini tradunt etiam auctores alii.

(a) Vuol. ibid.

Accessit lugubre aliud præsagium. Cæsus Pontificis frater in celebritate alia. Alter ejusdem frater balsheo militari donatus a Phil. Rege. Angl. Rex Clem. supellectilem confert.

Persunctum eo periculo Pontificem, festo die S. Clementis, cujus gerebat nomen, novam cæso fratre accepisse calamitatem Westmonasteriensis subjectis verbis testatur (a): *Papa mirabiliter salvatus est: quod infortunium alicujus futuri mali prognosticum plurima gens notavit. Die S. Clementis, cum Papa primo missarum solemnia celebrasset, post prandium orta lite & mota pugna inter clientes Papæ & Cardinalium, unus de fratribus summi Pontificis occisus est. Alterum fratrem suum cinxit Rex Franciæ balsheo militare, & multam aliam munificientiam in civitatibus & castellis suis contulit Papæ Rex Francorum, per quod in omnibus negotiis suis expediendis gratiam multam promeruit & favorem. Rex autem Anglorum*, is erat Eduardus, *misit domino Papæ singula utensilia, quibus ministratur ei in camera & in mensa omnia auro purissimo per episcopos regni sui, videlicet Lichfeldensem & Vuigoraiensem, & comitem Lincolniæ*.

(b) Bern. in chr. & MS. bibl. Vat. sig. n. 3765. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 39.

Prima Cardinalium creatio. Illorum nomina.

* al. Raynaldi.

Jacobus & Petrus Columnenses Cardinalium numero restituti.

(c) Contel. in 2. creat. Cardd. Clem. V. ex. l. obl. Ciar. in Clem. V.

(d) An. 1307. n. 23.

(e) MS. bibl. Vat. sig. n. 3765.

(f) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 39.

XIV. Quod de effuso Clementis in Philippum Francorum Regem studio ait auctor, id sane Clemens factis insignibus demonstravit. In primis Cardinalium numero Columnenses Jacobum & Petrum restituit, aliosque regis fidissimos aggregavit, de quibus Bernardus (b) *Eodem*, inquit, *anno Domini pontificatus quoque sui anno primo in adventu Domini pontificatus subsequente XVIII. kal. januarii in Lugduno fecit X. novos Cardinales, inter quos fuerunt Petrus de Capella Tolosanus episcop. postmodum Prænestinus, Berengarius Fredoli Biterrensis episcopus, postmodum Tusculanus, Arnaldus de Cantalupo electus Burdegalensis, frater Thomas Anglicus magister in Theologia tit. S. Sabinæ, frater Nicolaus de Francavilla confessor Regis Franciæ tit. S. Eusebii, ambo de ordine Prædicatorum presbyteri Cardinales, Stephanus archidiaconus Brugensis cancellarius Regis Franciæ, Guillelmus Arrufati, Arnaldus de Pelagrua, Remundus del Got seu de Gotho nepos Papæ, Petrus * Arnaldi Bearnensis abbas S. Crucis Burdegalensis, cui non fuerunt anni attributi in Cardinalatu, sed obiit infra annum. Item duos veteres renovando, quos olim Bonifacius Papa VIII. deposuerat, ipse reposuit in Cardinalatu, Jacobum & Petrum de Columna, patruum scilicet & nepotem*. Recenset accuratius horum titulos & nomina ex Vaticanis monumentis Felix (c) Contelorius & subscriptionibus Cardinalium Clementis diplomati adjectis inferius (d) a nobis afferendis consentit: de eadem creatione Cardinalium meminere M. S. Vaticanum (e), Ptolemæus Lucensis (f) in historia ecclesiastica, Jo. (g) Vill. & S. Antoninus (h) qui addunt ipsum conciliasse ecclesiæ Philippum, pristinoque honori & dignitati restituisse. Verum eum jam anno superiore Philippum a Benedicto XI. rescissis omnibus Bonifacianis decretis, in pristinum decus vindicatum redditumque piorum cœtui viderimus, de renovata prædecessoris sententia, vel etiam in Philippi gratiam amplificata loqui videntur. Favisse etiam illius petitis ostendunt Clementis literæ: meditanti enim Regi sacram ædem in Ebroicensi diœcesi in honorem avi sui S. Ludovici excitare, ad pelliciendos ad eam lustrandam populos quadraginta dierum indulgentias, recurrente S. Regis festo, atque octo consequentibus diebus adituris impertitus est. Ubi de sanctorum cultu hæc gravissime edisserit: *Sanctorum honoranda sunt corpora, & uberioribus laudum præconiis attollenda, quæ gloriosis operibus miraculorum insignis majestas omnium conditoris honorat, ut & nos illorum adjuti precibus, suffragiis circumfulti apud Regis æterni clementiam post vitæ præsentis excursum, statum stabilem non habentes, delictorum facilius obtenta venia supernæ beatitudinis gaudia perpetuis duratura temporibus consequamur, &c. Dat. Lugduni non. novemb.* Francorum præterea Regi decimas vectigalium Ecclesiasticorum ad quinquennium indulsisse, Villanus & S. Antoninus referunt. Concessit præterea Clemens (i) quinquennales decimas Jacobo Balearium Regi, ut regnum contra vicinorum Saracenorum impetus tueretur, piratarumque excursiones comprimeret, cum sumptibus pro classe apparanda conficiendis impar esset.

(g) Jo. Vill. l. 8. c. 81.

(h) Anton. 3. p. tit. 21. c. 1.

Bonifacii in Philip. censuræ abolitæ.

Sacra D. Lud. ædes a Philippo Rege excitata. Indulgentiæ illam adituris propositæ.

De Sanctorum cultu.

Decimæ Phil. Regi attributæ.

(i) to. 2. pag. 906.

XV. Vencesllaus Boem. Rex moritur.

(k) Æn. Syl. hist. Boem. c. 28. Dub. hist. For. l. 18. Chr. hist. Pol. l. 10. sub fin. & alii.

Videndum se episcopo obiicit.

XV. Reliquit ingens sui desiderium Boemis omnibus hoc anno Wenceslaus Boemiæ, ac Poloniæ Rex, dignis principe virtutibus excultissimus, quem prodigiis cœlestibus adeptæ felicis immortalitatis signa dedisse refert Æneas Sylvius (k), qui postea summum Pontificatum sub Pii nomine gessit: *Fuerat*, inquit, *mansuetus & clementissimus princeps, & admirandus opinione sanctitatis, quæ postea vel miraculis confirmata traditur. Joanni Brexionensi episc. si vera est fama, per quietem apparens, cum eum flentem tristemque reperisset, interrogavit quænam esset causa mæstitiæ: dicenti, se mortem ejus æquo animo ferre non posse, incredulitatem exprobravit, qui sacris eloquiis fidem non adhiberet, in quibus hæc verba potuisset aliquando legisse: Cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer, & habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies, requiesces, nec erit qui te exterreat, & deprecabuntur faciem tuam plurimi: subjungensque, parvam esse ejus fidem atque inanem, si mortem sanctorum miseram putaret, repente disparuit*.

Monet Sanctorum mortem non lugendam.
Sacri tumuli violator statuæ, cæcitate percussus.

ruie. Episcopus excitatus verba quidem sibi dicta memoriter tenuit, sed ubinam scripta essent in sacro codice penitus ignoravit: evoluto autem concordantiarum libro, undecimo apud Job capitulo quod quærebat invenit. Ad tumulum autem ejus insignis latro cum accessisset, exprobrans mortuo vitam, lapideæ statuæ super sepulcrum jacenti colaphum incussit; nec mora, cæcitate perculsus impietatis suæ pœnam dedit. Statua postmodum in sacrario erecta est, & alia aurea loco ejus reposita, Joannis Barbantini egregii statuarii nobile opus.

Succedit in Boem. & Pol. regnis Wencesl. junior.

Successit ipsius regnis Wenceslaus filius a paternis virtutibus degener, qui egregia præcepta, quibus a parente morituro, Joanne Pragensi & Theodorico Olomacensi præsulibus præsentibus, instructus fuerat, contempsit; unde cum pater accepto uno lacero regno duo florentissima regna ob egregias virtutes reliquisset, ipse ob flagitia & duobus regnis & vita in ætatis flore exutus est.

Judæi Christianum in Crucem suffigunt.
(a) Dubrav. an. l. 18.
Affecti suppliciis.

Cæterum regnante adhuc Wencesłao seniore, Pragæ cruci affixum a Judæis Christianum hominem, omniaque suppliciorum genera, quibus Christus pro humani generis salute affectus est, illi odio Christi in abdito subterraneo secessu sacra parasceves die illata, refert Dubravius. (a) Cognito vero scelere Pragensem populum non expectato judicio Regis, qui in puniendis delictis hac voce uti erat solitus: *Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis*, exquisitissimis suppliciis de sontibus pœnas sumpsisse, atque ex Judaicis spoliis novo martyri monumentum posuisse.

XVI.
Otho dux Bavariæ affectat Ungariam.
(b) Thur. in chr. Hung. p. 2. c. 87. Bonfin. dec. 2. l. 9.

Ad hunc annum refert Thurosius, (b) aliique Othonem ducem Bavariæ Wenceslai Regis Boemiæ, ad quem ab Alberto Imperatore defecerat, manere sacra corona potitum, in Ungariam ad eripiendam Regi Carolo sceptrum se insinuasse, atque apud Albam regalem a Benedicto Vesprimiensi & Antonio Chanadiensi episcopis regia inunctione delibutum; inde Budam profectum solemnem pompam regalibus indutum vestibus duxisse: ut ex illo summo fastigio brevi dejectum traditumque vinculis in Transilvania a Ladislao Wayvoda, dein ex Ungariæ regno turpiter depulsum visuri sumus. Cujus calamitatis præsagium nonnullis visum est,

(c) Jo. Aven. ann. Bojor. l. 7. Dub. l. 18.
Sacra corona redimitur. Ut eam amiserit & reinvenerit.
(d) Thur. p. 2. c. 85.

(c) quod dum Ungariam concitatis equis peteret, coronam sacram olim a Romano Pontifice dono traditam S. Stephano Regi, quamque ab angelo datam ferunt Ungari, in itinere amisisset: quamvis eam postea invenerit, ne (d) pretioso eo thesauro Ungaria orbaretur. De Othonis Bavari in Ungariam adventu consentiunt Thurosio plures scriptores, (e) idque confirmant afferendæ a nobis inferius Clementis V. literæ, (f) quibus vocatam a nonnullis principibus Ungaris post Wenceslai Regis Boemiæ obitum refert: affectatæ tamen tyrannidis damnat, cum Ungarica corona ad Carolum jure maternо spectaret.

(e) Bonf. ubi sup. Ranz. in epit. rerum Ungar. ind. 17. Jo. Avent. in annal. Bojor. l. 7.
(f) Lib. 2. ep. com. 302.

XVII.
Ecclesiarum deprædator divina ultione perit.

Per hæc tempora vidit Suecia justissimum ecclesiasticarum opum invasoris supplicium. Is erat, ut refert Magnus, Trugillus Canutus Regis olim Sueciæ gubernator, ac fratrum ejus Erici & Waldemari ducum tutor, quo tempore per fas & nefas sub nomine regio grassatus erat, Regemque, ut ad inexplebilem regiam fiscum implendum ecclesiarum divitias invaderet, persuaserat: sed quem finem tandem sortitus, describit auctor: *Præcepto*, inquit, (g) *eorum*, nimirum Regis fratrum, quos in illius odium adduxerat, *in villa Vvestrogothorum Lena captivatus, & compedibus ferreis constrictus in regiam Stocholmensem deportatur; ubi decollatus ecclesiastica caruit sepultura, donec ad petitionem Regis Nicolaus archiepiscopus Upsalensis permitteret ipsum in monasterio Minorum sepeliri, accepta pro ejus reconciliatione ingenti copia auri & argenti, quod ecclesiæ persecutor existens, ipsam gravissimis damnis implicasset.* Nec pœnarum expers Suecus Rex Birgerus fuit, qui criminis in ecclesia in servitutem redigenda pravis subornatus consiliis particeps extiterat. De eo enim hæc traduntur (h): *Hic Birgerus primus Rex erat, qui hujus Trugilli suggestione ecclesiam regnorum Gothiæ & Sueciæ tributis atque oneribus gravare non verebatur, archiepiscopumque Upsalensem Nicolaum & reliquos episcopos pro ecclesiastica libertate respondentes eodem auctore captivasset, nisi se ad tutiora loca a conspectu tyranni confestim recepissent. Sed quem fructum tunc assecutus est Birgerus ex rebus Deo pridem consecratis, & postea in regium fiscum sacrilega audacia translatis? Profecto nullum alium, nisi ut ad pericula insuperabilia dejectus se & omnes suos, atque utrumque regnum ad extremam ruinam præcipitaret, & tandem post infamem vitam infami morte periret: primo namque ad inextinguibile odium cum fratribus suis devenit, sub quo totis sedecim annis adeo periclitatum est totum Gothorum & Sueonum imperium, ut nihil ultra ad illarum terrarum desolationem addi posse putaretur, &c.* hæc Magnus, cum quo sequenti anno Birgeri Regis calamitatum initium videbimus.

(g) Magn. l. 20. c. 17.
(h) Ib. c. 14.

XVIII.
(i) Ant. p. 3. tit. 21. c. 1. §. 2. Bar. in MS. sched. ad hunc an.

Eodem anno, inquit S. Antoninus, (i) *in comitatu Novariensi provinciæ Longo-*

Dulcinus hæresiarcha infanda disseminat.

bardia exorta est quadam hæresis pessima, cujus auctor fuit quidam frater Dulcinus [1] *vocatus, qui non erat religiosus alicujus regulæ approbatæ, sed lupus sub pelle ovina habitu religiosi. Hic zizaniam disseminans in media tritici pessimorum errorum, & inter cæteros asserens, quod omnia debebant esse communia, etiam mulieres ad commixtionem, quod quidem peccatum non erat, sed actus charitatis; & quod Papa & Cardinales, cæterique prælati ecclesiarum non erant veri pastores ecclesiæ, cum non servarent vitam evangelicam; sed ipse erat verus apostolus Christi dignus papatu, cum pluribus aliis articulis falsitatis; multas secum populares utriusque sexus, vilis tamen conditionis ad illam hæresim attraxit usque ad numerum quatuor millium, qui habitabant in montibus & locis sylvestribus, ut animalia bruta. Cum autem deficiebant eis victualia, prædabantur undecumque habere potuissent, tanquam omnia forent communia. Per duos autem annos permansit talis congregatio hæreticorum. Sed quia, ut ait Salvator, omnis plantatio, quam non plantavit pater meus cœlestis, eradicabitur, ideo ad nihilum redacta est: & tædia victi paupertatis & incommodorum, qui eum sequebantur, multi eum dimiserunt ad fidem reversi. Demum captus ipse hæresiarcha cum quadam Margarita socia sui erroris per Novarienses, combusti fuerunt cum multis aliis utriusque sexus perseverantibus in pertinacia sua.*

Plures inficit. Excisa ea pestis.

Sed de illius supplicio ac religiosa militia Clementis jussu adversus impurissimos homines indicta rursum inferius.

Joannes Minorita fidem apud Tartaros prædicat.

XIX. Cum epicureus ille pseudomonachus voluptatum lenociniis simplicem populum fœdissimis erroribus irretiret, Joannes e monte Corbino Minorita A. S. N. in oriente evangelium apud Tartaros propagabat, (a) cujus præclara gesta ac labores pro Christi fide amplificanda susceptos ex ipsius literis (b) accipere operæ pretium est. Narrat in primis ut Taurisio Persarum regia profectus an. MCCXCII. penetrarit in Indiam, & ecclesiam S. Thomæ sacram lustrarit, ac centum circiter infideles ad Christi cultum eo in loco traduxerit: dein ad Catay Tartarorum imperium excurrerit, adieritque Magnum Cham, & porrectis pontificiis literis ad Christiana sacra eum pellicere pertentarit: sed ipsum pristinis erroribus involutum oculos ad evangelii lucem non extulisse, Christianos tamen regiis studiis affecisse. Addit Joannes se duos jam annos in Chami regia versari, appetitumque fuisse calumniis a nonnullis Nestorianis livore in eum imbutis, quasi missa a Pontifice ad Chamum munera trucidato in India socio invasisset: sed ex eo discrimine feliciter ereptum, affectosque supplicio calumniatores. Tum subjicit, ut Tartari ad excipiendos divinos satus parati

(a) Wad-ding. an-nal. to. 3. hoc an. n. 9. & seq.
(b) Ext. in MS. cod. Oderici Forojul. & ex eo apud Wad. hoc ann. n. 10.

NOTÆ [1] Muratorius in præclarissima collectione sua Scriptor. Rer. Italiæ tomo ejusdem operis IX. e tenebris eruit opuscula duo ab æqualibus auctoribus scripta, quibus tota de Dulcino historia patescit. Igitur Dulcinus magistrum hæresis suæ habuit Gerhardum Segarelli Parmensem, de quo in nota ad annum 1296. Cum vero Gerhardus inquisitoribus fidei traditus igneque damnatus hæresis suæ pœnas luerit; Dulcinus in locum magistri defuncti successit, cui feliciter adeo cessit res, *ut multa hominum millia utriusque sexus maxime in partibus Italiæ, & Tusciæ ac aliis vicinis regionibus longe lateque in sua secta, & hæresi adunaverit*. Quæ verba sunt scriptoris opusculi II. a Muratorio vulgati. Porro Dulcinus, juxta ac prodit Author prioris opusculi filius erat *Presbyteri Julii de Tarecontano* (nunc Targontano) *Vallis Essolæ* (nunc Ossulæ) *Diœcesis Novariensis*. Post obitum magistri sui epistolam dedit ad universos Christi fideles datam *an. MCCC. mense Augusto*, in qua hæresis suæ dogmata præcipua exposuit, seque illius authorem ac principem jactavit. Post hanc, alteram pariter dedit epistolam anno MCCCIII. mense Decembri in qua se rectorem Novariensem congregationis apostolicæ appellabat, sociosque suos nominavit sororem Margharitam, fratrem Longinum de Pergamo, fratrem Fredericum de Novaria, fratrem Albertum Tarentinum, & fratrem Valdericum de Brixia. Plura in eadem epistola dedit vaticinia, quæ eventus fefellit; scripsit enim inter cætera secundum a Bonifacio Pontificem a Cardinalibus eligendum neminem fore, quia, scribebat, *a Friderico ipsi Cardinales cum tertio Papa* (Bonifacii successore) *sunt consumendi*. Prædixit futurum ut anno isto MCCCV. vasta desolatio *omnium clericorum, monachorum, & monacharum per Fridericum Romanorum Imperatorem* accideret. Hæresum vero, quas in literis illis expressit, summa capita ea ipsa sunt quæ S. Antoninus, verbis ab annalista productis, deduxit. Tertiam alteram scripsit epistolam; sed quo anno, & cujus argumenti ignoramus, cum nihil de illa apud utriusque opusculi authores legatur. Cum vero Dulcinus sat multos hæresis suæ sectatores comparasset, e montibus locisque desertis prodiit tandem in publicum, nam anno MCCCIV. in locis Gatinaræ, & Terravallis diœcesis Vercellensis, furtive tamen, sese identidem insinuabat. Inde fugatus reduxit se in vallem Sicidam diœcesis Novariensis; tum in montem ejusdem diœcesis, Balmara dictum, se contulit. Per eos dies Clemens V. Ecclesiam regendam susceperat, cumque de hæresi late sese diffundente certior esset factus, indulgentiam, & cruciatam publicari in illos jussit, ut constat ex publico quodam documento confecto anno MCCCV. die XXIV. Augusti, & vulgato apud Muratorium in adnotationibus ad primum opusculum. Fugit tamen omnem eorum diligentiam callidissimus Dulcinus, qui anno MCCCVI. supra montem Zebellum (lege Rebellum) de Triveria Vercellensis diœcesis se prodidit; ibi munitionibus & aggeribus tutus aliquandiu substitit; sed tandem vi captus atque inquisitoribus fidei traditus capitalem sententiam subiit, qua de re in nota ad annum 1308. agendum. MANSI

rati fint, conditaque fuerit a se Cambaliensis ecclesia.

Vicario generali ministro ord. fr. Minorum, &c.

In regia Tartaror, urbe sex mill. hom. baptismo abluit.

Unam, inquit, *ecclesiam ædificavi in civitate Cambaliech, ubi est præcipua residentia Regis, quam ante sex annos complevi, ubi etiam feci campanile, & ibi tres campanas posui. Baptizavi etiam ibidem, ut existimo, usque hodie circa sex millia personarum, & nisi fuissent supradictæ infamationes, baptizassem ultra triginta millia, & sum frequenter in baptizando. Item enim successive 150. pueros filios paganorum ætatis infrà septem & undecim annorum, qui nullum adhuc cognoscebant legem, & baptizavi eos, informavi eos literis Latinis & Græcis ritu nostro, & scripsi pro eis psalteria, cum hymnariis triginta & duo breviaria, cum quibus undecim pueri jam sciunt officium nostrum, & tenent chorum, & hebdomadas, sicut in conventibus fit, sive præsens sim, sive non, & plures ex eis scribunt psalteria & alia opportuna, & dominus Imperator delectatur multum in cantu eorum. Campanas ad omnes horas pulso, & cum conventu infantium & lactantium divinum officium facio, & secundum usum cantamus, quia notarum officium non habemus. Quidam Rex illius regionis Georgius de secta Nestorianorum Christianorum, qui erat de genere illustri Magni regis, qui dictus fuit presbyter Joannes de India, primo anno, quo huc ego veni, mihi adhæsit, & ad veritatem veræ fidei catholicæ per me conversus, minores ordines suscepit, mihique celebranti, regiis vestibus indutus, ministravit. Sed quidam alii Nestoriani ipsum de apostasia accusaverunt; tamen ipse magnam populi sui partem ad veram fidem catholicam adduxit, & ecclesiam pulchram secundum regiam magnificentiam construxit ad honorem Dei nostri, sanctæ Trinitatis, & domini Papæ, vocans eam ecclesiam Romanam. Qui Rex Georgius ante sex annos migravit ad Dominum verus Christianus, relicto filio herede ferme in cunabulis, qui nunc est annorum novem. Fratres tamen ipsius Regis Georgii, cum essent perfidi in erroribus Nestorii, omnes quos ille converterat, post Regis obitum subverterunt, ad schisma pristinum reducendo. Et quia ego fui solus, nec potui recedere ab Imperatore Cham, ire non potui ad illam ecclesiam, quæ distat ad viginti diætas: tamen si venerint aliqui boni coadjutores & cooperatores, spero in Deo, quod totum poterit reformari, nam adhuc habeo privilegium prædicti Regis Georgii defuncti. Iterum dico, si non fuissent infamationes supradictæ, magnus fructus fuisset secutus. Si habuissem autem duos, vel tres socios coadjutores meos, forte Imperator Cham fuisset baptizatus. Rogo ergo, ut tales fratres veniant, si venire aliqui volunt, qui studeant se in exemplum dare, & non suas fimbrias magnificare.*

Ad divinum officium celebrandum ipsos instruit.

Rex Indicus ad fid. cathol. conversus.

Ut indutus regiis vestibus in divinis mysteriis illi inservierit. Rom. ecclesiam coluerit. Eo extincto Nestoriani invaluerint.

Joannes sodales in labores, & gloriæ societatem vocat.

XX. *De via notifico, quod per terram Gothorum Imperatoris Aquilonarium Tartarorum est via brevior & securior, ita quod cum nunciis inter quinque vel sex menses poterunt pervenire. Via autem alia est longissima & periculosissima, habens duas navigationes, quarum prima est secundum distantiam inter Achon & provinciam Provinciæ, alia vero est secundum distantiam inter Achon & Angeliam, & posset contingere, quod in biennio vix perficiet viam illam, quia prima via facta non fuit a multo tempore propter guerras. Ideo sunt duodecim anni, quod de curia Romana & de nostro ordine & statu occidentis non suscepi nova. Jam sunt duo anni, quod venit quidam medicus chirurgicus Lombardus, qui de Romana curia & nostro ordine & statu occidentis istas partes incredibilibus blasphemiis infecit, propter quod multum desidero percipere veritatem. Rogo fratres, ad quos hæc litera perveniet, ut ita studeant, quod ejus continentia possit pervenire ad notitiam domini Papæ & Cardinalium & procuratorum ordinis nostri in curia Romana. Ministro generali ordinis nostri supplico pro antiphonario, legenda sanctorum, graduali & psalterio cum nota pro exemplari, quia non habeo nisi breviarium portatile cum lectionibus brevibus, & parvum missale. Si habuero exemplar, pueri prædicti scribent. Modo sum in actu ædificandi aliam ecclesiam, ad dividendum pueros in pluribus locis. Ego jam senui, & canus factus sum potius laboribus & tribulationibus, quam ætate: sum enim annorum quinquaginta octo. Didici competenter linguam & literam Tartaricam, quæ lingua usualis Tartarorum est, & jam transtuli in linguam illam & literam totum novum testamentum; & psalterium, quæ feci scribi in pulcherrima litera eorum, & scribo & lego & prædico in patenti manifesto in testimonium legis Christi. Et tractavi cum supradicto Rege Georgio, si vixisset, totum officium Latinum transferre, ut per totam terram cantaretur in dominio suo, & eo vivente in ecclesia sua celebrabam missam secundum ritum Latinum, in litera & lingua illa legens tam verba canonis, quam præfationis. Et filius dicti Regis vocatur Joannes propter nomen meum, & spero in Deo, quod ipse imitabitur vestigia patris sui. Secundum vero audita & visa credo, quod nullus Rex, nec princeps in mundo possit æquari domino Cham in latitudine terræ, & multitudine populi, & magnitudine divitiarum. Finis. Data in civitate Cambaliech regni Catan anno Domini MCCCV. die 8. mensis januarii.* Recurret iterum mentio de Joanne e monte Corvino, quem ejusdem

Pii labores ab eo suscepti.

De Imp. Cham potentia.

Cambalia in regno Catay.

dem ecclesiæ Cambaliensis, cujus erat conditor, creatum archiepiscopum a Clemente visuri sumus.

XXI. De Tartarorum rebus gestis, deque amplificata apud eos Christiana religione edidit nobilem commentarium Aythonus princeps Curchi, qui eundem Latinis verbis redditum Clementi obtulit, ut ipsum ad conficiendam pro recuperanda Palæstina sacram expeditionem incitaret; quique hoc anno in Cypro post varia cum Saracenis gesta prælia monasticæ disciplinæ sese addixit, ut ipse narrat his verbis (a): *Ego frater Haytonus interfui omnibus prælibatis, qui dudum proposueram habitum sumere regularem: sed propter inconvenientia discrimina, & ardua negotia regni Armeniæ cum honore meo non poteram in tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Unde postquam Deus sua pietate mihi concessit gratiam dimittendi regnum Armeniæ & populum Christianum post multos labores meos in statu pacifico & quieto, confestim votum, quod diu voveram, volui adimplere. Accepta itaque licentia a domino meo Rege & ab aliis consanguineis & amicis, in campo illo, ubi Deus de inimicis triumphum contulerat Christianis, arripui iter meum, & perveniens in Cyprum in monasterio episcopiæ Præmonstratensis ordinis suscepi habitum regularem, ut qui in juventate mea militaveram mundo, in servitiis Dei residuum vitæ meæ, pompis hujus sæculi relictis, consumerem anno Domini MCCCV. Gratias igitur ago Deo, quoniam regnum Armeniæ hodie est in statu æquo, bono, & pacifico reformatum, præcipue per modernum Regem dominum Livonum, filium quondam domini Theodori, qui tanquam indolis gloriosæ virtutibus illustratus omnibus regentibus est speculum gratiosum.*

Aythonus jussu Clementis historiam scribit.

(a) Ayshon. hist. orient. c. 46.

Ut præmonstr. ordinem sit ingressus.

Migrasse traditur (b) hoc anno ex hac vita ad felicem immortalitatem B. Joachimus ordinis Servorum.

Pia mors B. Joachimi.

(b) Forrar. in novo cat. ex ord. Ser. tab. 36. ap. Nic. Burghes. patr. Sen. in ejus vit.

Com-

I. Nonnullæ Bonifacii constitutiones abrogatæ.

COmposuit Clemens anno Christi millesimo trecentesimo sexto indictione quarta litem arduam de subjectis Pontifici Romano Regibus, quæ Bonifacium inter & Philippum Regem Francorum intercesserat, universa re in pristinum statum restituta, revocataque prædecessoris constitutione, de qua hæc Bernardus (a): *In kalendis Februarii duas constitutiones Bonifacii quondam Papæ, unam, quam direxerat Regi Franciæ, in qua scribebat eidem, ipsum Regem esse subjectum Romanæ ecclesiæ in temporalibus & spiritualibus; aliam vero, quæ in sexto libro decretalium est inserta, (b) quæ incipit: Clericis laicos, revocavit, & omnia quæ ex ipsis consecuta*. Eadem alii (c). Prioris sanctionis initium est: *Unam sanctam*; ac licet Bonifacius ad sopienda hominum murmura duriora illius capita mollivisset, cum tamen necdum Galli quiescerent, Clemens diplomate apostolico promulgavit, (d) ipsos nullo novo jure sedi Apost. subditos censendos, quam ante Bonifacianam constitutionem conditam, quam ipsorum libertati nullo modo detrahere pronuntiavit obnoxii extitissent: *Meruit*, inquit, *charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris sinceræ affectionis ad nos & ecclesiam Roman. integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt; meruit insuper regnicolarum puritas ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quam regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, quod nos Regi, & Regno per definitionem, & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit: Unam sanctam; nullum volumus, vel intendimus præjudicium generari; nec quod per illam Rex, regnum, & regnicolæ prælibati amplius ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quam antea existebant: sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam tam quantum ad ecclesiam, quam etiam ad Regem, regnum, & regnicolas superius nominatos.*

(a) Bern. in chron. Rom. Pont. & chron. Reg. Fran. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765. in Cle. V.
(b) De immun. eccl. in 6. incip. Cler. laic.
(c) Mar. Pol. l. 4. & alii.
(d) Ext. inter extravag. de privil. c. Meruit.
Constitutione unam sanctam Gallorum Regis dignitati non detrahi.

Quod ad secundam constitutionem attinet; abrogavit illam Clemens Benedicti XI. exemplo: Bonifacius enim (e) ecclesiasticis censuris eos involverat, qui laicis decimas persolverent, ut ipsos ad constantiam contra extortorum minas impetusque cogeret: ex quo cum magni tumultus emersissent, contendentibus principibus ab ecclesiasticis subsidia in angustis rebus elicere, rescissis Bonifacianis edictis, sancitum est, extortores & alios, qui ipsos fulcirent, censuris implicitum iri; atque in exhibendis ab ecclesiasticis principibus pecuniarum subsidiis servanda, quæ in Lateranensi, aliisque synodis oecumenicis fuissent decreta.

(e) Cle. l. 1. to. 2. ep. com. 753. pag. 253.
Constitutio de non exigendis a clero subsidiis temperata.

*Clemens, &c. Quoniam ex constitutione felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit: Clericis laicos; & ex declaratione seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula, & incommoda gravia sunt secuta, & ampliora sequi, nisi celeri remedio succurratur, præsumitur verisimiliter in futurum; nos de consilio Fratrum nostrorum constitutionem & declarationem, seu declarationes prædictas, & quidquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus revocamus, & eas haberi volumus pro infectis, volentes & firmiter statuentes illud contra quoscumque laicos exigentes, seu extorquentes ab ecclesiis ecclesiasticisque personis tallias, seu collectas, aut exactiones quascumque, vel dantes ad id faciendum consilium, auxilium, vel favorem; nec non & circa præstandas subventiones laicis ab ecclesiarum prælatis & aliis viris ecclesiasticis inviolabiliter observari, quod super his a prædecessoribus nostris in Lateranensi & * generalibus conciliis, quæ nos sub obtestatione divini judicii præcipimus observari, districte & salubriter est provisum. Dat. Lugduni kal. febr.*

Extortores ac participes tantum censuris devincti.
* aliis

Temperata hoc modo Bonifaciana constitutione, ita ecclesiasticorum fortunis consuluit, ut principibus eliciendi alicujus in rebus angustis subsidii spem auctoritatemque non adimeret: ad quod non adigi, sed allici & sponte ecclesiasticos consentire voluit. Atque adeo cum ex pacis inter Robertum Flandriæ comitem, ac Philippum Francorum Regem percussæ legibus Robertus gravissimam pecuniarum vim Philippo refundere, vel ipsi aliquos agros extra Flandriæ limitem comparare teneretur, atque exhaustus ærario promissis facile se exolvere non posset, Flandriæ comiti permisit (f), ut ecclesiastici tam in terris Francorum regni, quam imperii ipsi obnoxiis agentes pecuniis ipsum juvarent, modo comes ipsos imperiis suis, vel obscuris artibus ad id vi non compelleret.

(f) Ib. p. 370.
Permissum Flandriæ comiti, ut aliqua subsidia a clero deposceret.

Superioribus constitutionibus tertia addenda est, (g) qua Clemens Bonifacii sanctionem de citationibus publico edicto propositis, quæ nimiam severitatem redolebat, mitigavit; restrinxitque ad reos, qui darent operam, ne concepta citationis formula ad ipsos perveniret.

(g) Ib. ep. com. 752.
Constitutio Bonif. de citationibus mitigata.

II. Expeditionem in Græcos promovere cogitat Clem.

Sancivit plura alia, dum Lugduni morabatur Clemens, quæ ad componendum orbem Christianum, amplificandamque ecclesiam pertinebant. Atque in primis Benedicti XI. qui zelo divino flagrans Græcorum schismaticorum perfidiam domare armis duce Carolo Valesiorum comite,

inanimum induaerat, inhæsurus vestigiis, pactus est cum eodem comite, ut susceptum eripiendi Græcis schismaticis orientalis imperii consilium perduceret; cum illud Catharinæ ipsius uxori Balduini a Michaele Palæologo depulsi nepti debitum esset, atque inde divina gloria amplificanda, proferendique ecclesiæ limites essent: demum in scriptis eo argumento litteris hæc ipsi atque illius signa secuturis præmia sacra proposuit (a). *Tibi & omnibus, qui pro dictæ Terræ sanctæ subsidio signum crucis nullatenus receperunt, proficiscentibus tecum in expeditionem hujusmodi negotii dicti imperii; & eis etiam, qui propriis expensis illuc juxta eorum facultatem miserint idoneos bellatores vel qui, licet in aliis expensis, cum non possint suis, in personis tamen propriis tecum curaverint proficisci, illam concedimus tuî & ipsorum veniam peccatorum, quam haberetis, si transfretaretis in Terræ sanctæ subsidium prælibatæ. Crucesignatis autem pro ejusdem terræ sanctæ succursu præstando, qui tecum ad recuperandum prædictum imperium in propriis personis accedant, vel in expensis eorum illuc juxta eorum facultates bellatores idoneos destinaverint, similem suorum concedimus veniam peccatorum, ipsos si forsan in hujusmodi negotia dicti imperii prosecutione decesserint, ab executione voti per eos emissi de transfretando in dictæ terræ sanctæ subsidium, eadem auctoritate absolvimus, votum eorum prædictum totaliter commutando. Quod si forsan in prosecutione hujusmodi negotii, vel dicti Imperii non decesserint, ad executionem voti eorum quod pro ejusdem Terræ sanctæ omiserint, nullatenus teneantur. Negotium itaque prælibatum virtute tuæ magnanimitatis assume, & assumptum tanquam vir strenuus viriliter prosequaris, nam in iis & aliis, ubi expedierit, Apostolicus non tibi deerit favor. Datum Lugduni XVIII. kal. febr.*

(a) Ib. ep. 120.

Præmia indulgentiarum proponit.

Decimæ attribuuntur.

Ut facilius bellicos sumptus in ea expeditione ornanda profundendos toleraret, ecclesiasticorum vectigalium decimas in Galliis obventuras ad biennium ipsi attribuit: ingentes enim spes conceperat Clemens, Constantinopolitanam expeditionem, quæ jam ante a Benedicto XI. decreta fuerat, ac variis de causis discussa, demum imperatore Carolo Valesiaco confectum iri. Indictæ (b) etiam utriusque Siciliæ clero decimæ, quæ Friderico Regi Trinacriæ & Philippo principi Tarentino ad parandas copias ascriptæ, si eandem expeditionem obire decernerent; sin eum laborem defugerent, Carolo duci belli sacri conferendas sanxit.

(b) L. 1. to. 2. p. 41.

Frid. Trinac. Rex arma cum Carolo in Græcos jungere meditatur.

III. Excitati etiam ad sacri belli societatem Veneti, (c) quorum res in Imperio e Græcorum manibus eripiendo ageretur, cum ad ipsos quarta illius pars, atque alterius quartæ partis dimidia ex initis olim cum Balduino conventis pertineret.

(c) Ib. p. 43. ep. com. 120.

Clemens, &c. Dilectis filiis duci & communi Venetiarum.

De Schismaticorum erroribus.

Cunctis per orbem terrarum venit in publicum, quod longe jam dudum orientalis ecclesia, damnabili deceptione seducta, a Petri ovili & ecclesia catholica unione se reddidit per jacturam execrabilis scissionis extraneam; circumsepta errorum involucris pluribusque pravitatis schismaticæ falsis dogmatibus involuta: propter quæ felicis recordationis Martinus Papa IV. prædecessor noster, videns ex hoc quasi universale provenire dispendium, & ex tanta schismate religioni fidei orthodoxæ plurimum derogari, quondam Michaelem Palæologum, schismatis prædicti fautorem, ejusque complices, utpote ab bonitate ejusdem fidei deviantes pronunciavit excommunicationis vinculo innodatos, pluribus per eundem prædecessorem quæsitis remediis, ut imperium Constantinopolitanum de prædictorum schismaticorum manibus liberatum ad ovile Christi veniret & unionem catholicorum revocaret.

Ut Michael Palæol. a Martino devinctus anathemate.

IV. *Cum autem Regis æterni provisio tantum negotium (utinam per nos humilem servum ejus feliciter consummandum) usque ad hæc tempora prorogarit, & ad præsens, sicut firmiter speramus & credimus, tempus venerit, Domino miserante, provisum, ut in eisdem ecclesiis, quas primitus unio fidei in Christi charitate conjunxit, per ipsum sanioris consilii, præcisis veteris scissuræ radicibus, unionis fœdera reformentur, cum dilectus filius magnificus vir Carolus claræ memoriæ Philippi Regis Francorum genitus comes Andegavensis, ad quem ratione charissimæ in Christo filiæ Imperatricis Constantinopolitanæ illustris conjugis suæ dictum Imperium noscitur pertinere, ad recuperationem ipsius se asserit velle ferventer & potenter intendere, & ad id exponere vires suas, multorum stipatus comitum, baronum, & aliorum nobilium comitiva; ac per hoc speremus in eo, qui in occursum implorantium nomen ejus clementer exurgit, quod prædicti imperii recuperatio diutius expectata præstabitur, ac per recuperationem ipsius terræ sanctæ negotium, quod non sine lacrymarum profluvio ad memoriam revocamus, facilius immo felicius peragetur; per id etiam præcidentur hæreses, schismata evellentur, gloria ipsius fidei orthodoxæ tanto potentiori virtute vallabitur, quanto ad eadem divini nominis tanti imperii provincias plurimas complectitur, & regnum feliciori decorabuntur unione; frangentur ex hoc Parthorum seu Tartarorum animi eidem imperio vicinorum, trement Arabes, & a Christianorum facie Christi fugient inimici, & alia innumerabilia bona ex iis fidelibus cunctis evenient, & plurima optata succedent; confide-*

Carolus Vales. uxoris Imperatricis jura repetere moliatur.

Secutura ex imperii Græci recuperatione bona.

Tartaros & Arabes debilitatum iri.

*derantes quoque, quod dictus comes ad sic ardui expeditionem negotii absque sedis Apostolicæ & fidelium prædictorum auxilio non sufficit per seipsum; quodque, utpote ejusdem ecclesiæ matris vestræ dilecti filii, quos nulla prætervit vel mutavit adversitas erga eam, in sic agendorum negotiorum arduorum * constituetis vos athletas Dei & fortissimos bellatores; universitatem vestram rogamus, monemus & hortamur attente, obsecrantes per dominum Jesum Christum, quatenus ob reverentiam ejusdem sedis, & nostram magnanimitate solita in promptum auxilium ejusdem comitis sub velamento divinæ dexteræ consurgentes, sic eidem potenter & viriliter assistatis, quod dictus comes vestra & aliorum fidelium fultus potentia, felicem tanti operis exitum, annuente Domino, consequatur.* Gratuitam demum pœnarum noxarumque condonationem iis proponit, qui expiata rite conscientia adversus schismaticos strinxerint arma, opemve contulerint. *Datum Lugd. xix. kal. februarii.* Sollicitari etiam, transmisso ad ipsos earumdem literarum exemplo, Genuenses, (a) ut adversus Andronicum arma cum Carolo Valesiano Philippi Regis Francorum fratre conjungerent.

* discrimine.

Pontificia ad Venetos exhortatio, ut illud bellum suscipiant.

(a) Reg. post sand. ep.

Genuenses ad idem sollicitati.

V. Temperatæ Sabaudum inter ac delphinum induciæ.

Cæterum quo expeditionis illius sacræ, revocandique ad ecclesiæ obsequium imperii orientalis consilium perduceret Pontifex, principes invicem conciliare studuit, præcepitque Cluniacensi & Cisterciensi abbatibus, ut inter Amadæum Sabaudiæ comitem & delphinum Viennensem mutuo implicitos bello inducias indicerent. De instruenda a Carolo duce expeditione in Græcos schismaticos iterum recurret sermo. Comparatam vero in eos hoc anno, inita a Carolo Rege Siciliæ cum Templariis, qui ex Cypro redierant, armorum societate, in Neapolitano regno classem fuisse duce Rogerio Templario equite, belli peritissimo, ac plures Templarios, aliosque viros prædæ & rapinarum cupidos in eam confluxisse, narrat Bosius, (b) captamque tunc Thessalonicam fuisse: sed mox Templarios in Latinos, qui aliquas Græciæ provincias tenebant, impetus vertisse. Alias præterea maritimas oras Peloponnensi, Thraciæ & Hellespomti expilarant Templarii, onustique divitiis in Gallias, ut iis tuto perfruerentur, se receperunt; effusaque luxus pompa, vitiorumque fœditate adeo omnium odia in se accenderunt, ut extremam sibi perniciem consciverint, ut dicetur inferius.

(b) Bos. hist. equit. Hierosol. p. 2. l. 1.

Expeditio adversus Græcos suscepta.

VI. Dum prope Lugdunum Clemens agebat apud S. Genesium, Robertus (c) dux Calabriæ, qui anno superiore Pistoriensi obsidione pontificio jussu discesserat, patentis Caroli II. Regis Siciliæ nomine mense februario Siciliæ regnum Apostolicæ beneficentiæ, ac liberalitati solemni ritu acceptum retulit. A quo clientelares honores sibi exhibitos ita admisit Clemens, ut Romani Pontificis juribus consultum sanaerit, Siciliæ nimirum Reges ad præstandum illud officium ad apostolicam aulam evocari posse; ac literas exerit, quibus Carolus gesta a Roberto filio rata haberet. Assensit Carolus justis petitis, insertisque Roberti filii literis de clientis a se præstitis officiis, singula ab eo gesta confirmavit, dato hoc Neapoli ad Clementem diplomate (d).

(c) Jo. Vill. l. 9. c. 42.

Robertus dux Calab. Pontifici patrio nomine fidem obstringit.

Sanctissimo in Christo patri, & clementissimo domino suo, domino Clementi divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, Carolus II. Dei gratia Rex Jerusalem & Siciliæ cum omni reverentia & honore devota pedum oscula beatorum.

(d) Ext. in l. 3. priv. Rom. eccl. p. 127. & in arce S. Ang. & inter Collect. Plat. to. 1. p. 305.

Robertus primogenitus dux Calabriæ, ac meus in regno Siciliæ vicarius generalis per literas suas mihi nuper aperuit, quod in præstatione sacramenti fidelitatis, & homagii, ad quam eum benigne de speciali gratia meo nomine recepistis, idem primogenitus ad vestri & ecclesiæ Romanæ cautelam suas concessit literas sub serie subsequente.

Nos Robertus illustris Jerusalem & Siciliæ Regis primogenitus Calabriæ, dux ejusque vicarius generalis tenore præsentium notum facimus universis, quod die nono præsentis mensis februarii iv. indict. apud S. Genesium prope Lugdunum offerentibus nobis procuratorio nomine dicti domini genitoris nostri, cujus inde mandatum speciale suscepimus, sanctissimo in Christo patri & clementissimo domino nostro domino Clementi, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, sacro dominorum Cardinalium assistente collegio, ligium homagium, & fidelitatis debitæ juramentum pro regno Siciliæ & tota terra citra Pharum, quæ dictus dominus genitor noster a Romana ecclesia tenet in feudum, ipse dominus noster Papa tanquam pius pater & dominus benigne respondit, quod juxta formam conventionum initarum ab olim inter Romanam ecclesiam & claræ memoriæ dominum Carolum Regem Siciliæ avum nostrum non tenetur per procuratorem, vel nuntium homagium & juramentum prædicta recipere; quinimmo ex illarum vigore posset ad id dominum patrem nostrum personaliter evocare, vel ad eum aliquem mittere, qui nomine Romanæ ecclesiæ præmissa reciperet ab eodem: de paterna tamen benignitate, & gratia speciali a nobis illa nomine, quo supra, reciperet, cum ea protestatione videlicet, quod ipsa receptio sibi vel futuro Romano Pontifici præjudicium aliquod non pararet: quin utique vocare possent ad personalem præstationem illorum Regem Siciliæ, etiam si & quando sibi placuerit di-

Cavet juri Pont. de vocando Rege Sicil. ad præstanda clientis officia.

ctum

ctum dominum patrem nostrum, vel ad eum personam aliquam mittere, quæ suo & ecclesiæ Rom. nomine illa reciperet ab eodem, cum nollet ipse dominus noster ad consequentiam trahi receptionem seu præstationem hujusmodi, nec per illam domino patri nostro, vel nobis, aut ejus successoribus in præstando per procuratorem, etiam primogenitum suum, homagium & juramentum prædicta in posterum novum aliquod acquiri. Qua quidem protestatione, ut præfertur, emissa nos eidem domino nostro, sacro assistente collegio, dictum homagium dicti domini genitoris nostri fecimus nomine, & fidelitatis præstitimus juramentum.

VII. *Et quia, sicut decet gratum filium & devotum, cum ipsius domini nostri beneplacito in iis & aliis concurrere promptis affectibus cupimus, & proinde nolumus propter ipsam præstationem nostram in aliquo derogari Romanæ ecclesiæ, dicto domino nostro, aut futuro Romano Pontifici; nec domino patri nostro, nobis, aut successoribus ejus in præstatione juramenti & homagii prædictorum per procuratorem vel nuntium novum aliquod in futurum propterea jus acquiri, ecce protestationi præmissæ liberaliter assentimus; sic tamen quod per assensum hujusmodi domino patri nostro, nobis, vel successoribus ejus in jure, si quod circa id sibi quomodolibet competit, nullatenus detrahatur: & nihilominus nos facturos & curaturos expresse promittimus, quod dictus dominus genitor noster infra festum beatorum Apostolorum Petri & Pauli proximum eidem præstationi præbebit assensum: de cujus præbitione infra idem tempus mittet ad sedem Apostolicam regias patentes literas aurea bulla regia majestatie impressa typario communitas. In cujus rei testimonium præsentes fieri fecimus literas sigilli nostri appensione munitas. Dat. Lugduni die undecimo februarii anno Domini MCCCVI. IV. indict.*

VIII. Ejus gesta a Carolo II. rata habita. *Ego igitur, pie pater, pro dicta gratia vestra gratus, sicut & de aliis vestris beneficiis esse Deo dante confido, omnia & singula in præfatis literis dicti ducis contenta ratificans & acceptans, illis expresse consentio & mea ratihabitione confirmo. In cujus rei testimonium præsentes literas fieri feci, & aurea bulla mea majestatis impressa typario communiri. Actum Neapoli anno Domini MCCCVI. Datum ibidem per manus Bartholomæi de Capua militis logothetæ & protonotarii regni Siciliæ sub eisdem annis Domini die XV. April. IV. indict. regnorum meorum anno XXII.* Cum se pluribus beneficiis Clementi obstrictum Carolus in superioribus literis professus sit, haud quidem inter alia id premendum silentio est, quod ei, ob præterita bella exhausto ærario, nonaginta trium millium unciarum auri supra trecentas quadraginta, ad quas pontificio fisco census exactis annis debiti ergo inferendas devinctus erat, solutio a Clemente extracta est. Et quidem primum cum Bonifacius VIII. memoratam vim auri labente anno hujus sæculi secundo, & festo Petri & Pauli Apostolorum die recurrente repeteret, nec solvendo esset Carolus, ad biennii flexum solutionis diem prorogavit. Cum vero tunc Benedicto XI. vita functo sedes pastore vacaret, Carolus Rex a Cardinalium senatu precibus elicuit, ut illius auri pensio ad proximum annum prorogaretur. Evecto vero superiore anno ad Pontificios apices Clemente V. Rex defuit officio: cumque censuris ob id se illaqueasset, missis oratoribus Clementem flexit, ut illum suscepta noxa solveret, diemque solvendæ illius vis auri ad Apostolorum Petri & Pauli celebritatem proferret. Quo beneficio affectus Carolus, grates Pontifici præstitit (a) regiis literis hac formula consignatis. *Dat. Neapoli per Bartholomæum de Capua militem logothetam & protonotarium regni Siciliæ anno Domini MCCCVI. die XVIII. martii IV. indictionis regnorum meorum anno XXII. Appetente sacro Apostolorum Petri & Pauli die omne illud vectigale aurum tot annis debitum Pontificiis quæstoribus numerare non potuit: solitam vero in eum benignitatem explicuit Clemens: quare accepti beneficii testes repetitæ sunt de extracta solutione census ad Clementem V. Caroli literæ, cum in Provinciam venisset, quæ hac formula consignatæ sunt. Dat. Massiliæ anno MCCCVI. XI. novembr. V. indict. regnorum nostrorum anno XXII.* Ut vero demum Clemens insigni liberalitate ingentem illam vim auri, quam pendere haud poterat Carolus, nisi plura ditionis suæ loca, jurave regia distraheret, condonarit, suo loco dicetur.

Alia in Carolum Clementis beneficia.

(a) Ext. in arce S. Angel. & inter collect. plut. to. 2. p. 330. & in MS. Vallic. sig. lit. B. n. 12. p. 562. &c.

IX. Clem. Lugduno Burdegalam repetit. Contulit porro se proximo anno ad Clementem Carolus Rex, ut cum eo & Galliæ, Angliæ, Navarræ Regibus, aliisque principibus Pictavenses conventus iniret, quos cum celebrare pro instaurandis rebus orientalibus meditaretur Clemens, Lugduno egressus, non Italico itineri, sed Burdegalæ [1] repetendæ se accinxit. Cum vero Deesiam pervenisset XV. kal. apri-

NOTÆ [1] Quandiu pontifex substiterit Burdegalæ, quo, anno isto martio mense exeunte venit, quantum ex data literarum Clementis eruitur, annus circiter fuit; nam continuator Nangii, qui annum more Gallico ad martium usque producit, ad annum 1306. scribit: *mense martio vel circa papa Clemens, & cardinales . . . . . . (Pictavis, cuius nomen erasum est) iverunt, & illic circum circa circiter per menses sexdecim resederunt.* Quæ utique chronologia ex data lite-

aprilis, ne Italiæ omnino oblitus videretur præfecerat (a) ducatui Spoletano prænobilem virum fratrem suum Arnaldum Garsiam vicecomitem Leomaniæ. Quæ autem mala postea e deserta prædecessorum sede, atque cæteris ditioni ecclesiasticæ præfectis emerserint, videbitur inferius. Profectus est deinde Nivernum, ubi datæ VII. kal. aprilis literæ ad Antonium Dunelmensem episcopum inferius adducendæ, indeque Bituriges adiit. De quo itinere hæc Bernardus (b): *Papa de Lugduno recedens redit Burdegalam, transiens per Bituricam & Lemovicas, ubi fuit in festo sancti Georgii & Petragoram, seditque in Burdegalia cum sua curia illo anno.* Bernardo consentit Westmonasteriensis, (c) qui vetusto oraculo id prædictum subdit, sed quod vehementi fictionis suspicione laborat.

(a) Clem. V. an. 1. to. 2. ep. 295.

Vascones ditioni ecclesiasticæ præfecit.

Ejus itinera.

(b) Ber. chr. Rom. Pont.

(c) West. flor. hist.

(d) Bern. chron. Rom. Pont. & MS. Vatic. bibl. sign. n. 3765.

X. Asseruisse eo tempore Pontificem Jacobo II. Regi Aragonum Sardiniæ regnum, confirmasseque apostolica auctoritate, refert Bernardus his verbis (d): *In mense martii Clemens Papa confirmavit Regem Aragonum in regno Sardiniæ, dictusque Rex juravit Papæ fidelitatem pro dicto regno, promittens sub juramento, ascendere dictam insulam in mense septembri tunc proxime veniente.* Verum irrepsisse mendum in Bernardi orationem, ac loco martii mensem maii reponendum, ex Pontificiis literis ea de re Burdegalæ mense maii confectis constat; tum ex Surita (e) ac regio Jacobi diplomate x. Kal. maii edito, quo Joannem Burgundum sanctioris ærarii ecclesiæ majoris Balcarium præfectum & Martinum Godorem procuratores instituit, ut Sardiniam jure fiduciario acceptam sacramento profiterentur, eoque nomine fidem Clementi devincirent, cum non modo suffecisset Jacobum Bonifacio clientelare officium exhibuisse: verum etiam e donationis legibus singulis Romanis Pont. Aragonum Reges, evolvente se primo adepti apostolatus anno, in eorum verba jurare tenerentur. Concepta est hisce verbis Regis Jacobi diplomatis forma.

Rex Aragon. Sardiniæ regni nomine fidem Clementi obligat.

(e) Sur. ind. l. 2. hoc an.

Noverint (f) universi, quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valentiæ, & Sardiniæ & Corsicæ, comesque Barchinoniæ, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ vexillarius, ammiratus, & capitaneus generalis, considerantes quod tempore donationis & concessionis per felicis recordationis dominum Bonifacium Papam VIII. nobis & nostris factæ in feudum de regno Sardiniæ & Corsicæ personaliter præstitimus dicto domino summo Pontifici, prout præstare debuimus juxta continentiam rescripti papalis pro dicta concessione confecti, homagium, vassallagium, & fidelitatis juramentum sub forma in eodem rescripto contenta; attendentes etiam quod homagium & alia prædicta nos & nostri teneamur secundum conditiones in dicto rescripto contentas renovare, facere, & præstare unicuique Romano Pontifici, & dictæ ecclesiæ infra annum a die, quo in Romanum Pontificem etc.

(f) Ext. apud Clem. l. 2. ep. 258.

Procuratores idoneos ad id auctoritate instruit.

NOTÆ literarum apostolicarum confirmari potest. His admissis restituendus est ordo literarum quarumdam Clementis, quas suo non suo collocat Baluzius in collectione actorum veterum ad vitas paparum Avenionensium to. II. Quæ enim ibidem scripta legitur epistola ad Philippum Francorum regem in controversia arcis Malileonis vulgo *Mauleon de Soule*, quam sibi Angliæ & Gallorum reges vindicabant, quæque data est Burdegalis nonis julii pontificatus Clementis anno primo, non quidem anno MCCCV. scripta est; tunc enim nondum electioni de se factæ in pontificem publicum assensum Clemens præbuerat; sed annum sequentem MCCCVI. præfert; cujus parìter anni est altera, quæ ibidem succedit epistola eodem mense data; sicut & altera de eodem argumento arcis de Malileone scripta Burdegalis V. idus augusti anno I. Quæ vero ad Philippum, ibidem col. 62. legitur epistola in qua regem certiorem facit de solemni consensu a se præstito in electionem suam in pontificem, tum & de futura coronatione sua; illa utique ad annum 1305. pertinet; cum vero inscribitur *Salani III. Idus octobris pontificatus nostri anno primo*, demonstraret utique posset Clementem annorum suorum epocham aliunde quam ex coronatione sua duxisse; sed cum apud Raynaldum ad annum 1308. 22. & 23. geminæ exhibeantur literæ pontificis eo anno 1308. scriptæ & signatæ *apud Laureum montem Burdegalensis diœcesis IX. kal. novembris anno tertio*, ex his perspicue demonstrari arbitror, epocham illam reipsa a coronatione quæ incidit in diem XIV. novembris anni 1305. cœpisse. Quare literæ illæ ante coronationem, vel epocham præferebant, quæ dein in coronatione desierit; vel pro more prædecessorum suorum Clemens literas illas signavit: *Apostolatus nostri anno primo*; quæ lectio substituenda est pro eo quod mendose ibi legitur *pontificatus nostri*. Hæc omnia ante me Pagius in breviario animadvertit. Hoc ordine dirigendæ aliæ ejusdem pontificis literæ, quæ apud eundem Baluzium præpostere collocantur.

Mendum etiam aliud occurrit in eodem Clementis registro apud Baluzium, quod emendatione indiget. Legitur enim ibi epistola Clementis ad Philippum regem Francorum, qua certiorem illum reddit de carceratione fratris Dulcini pessimi hæretici, cui Raynerius Vercellensis episcopus bellum feliciter intulerat, & die cœnæ Domini proxime præcedenti arce, qua se continebat, expugnata, cœperat. Literæ illæ signantur *Pictavis XVII. Kal. maii pontificatus anno primo*. Mendum hic subesse in annis pontificatus duplici argumento probari potest. Nam annum 1306. quo Clemens mense illo aprilis annum primum agebat, non Pictavis, sed Burdegalæ transegit. Insuper Dulcinus nonnisi anno 1307. die XXIII. martii feria V. in cœna Domini captus fuit teste anonymo synchrono, qui historiam Dulcini scripsit, vulgatam a Muratorio rer. Ital. to. IX. Igitur loco *pontificatus anno primo*, legendum est *anno secundo*. MANSI

electus fuerit compatandum, per idoneum vel idoneos substitutos, postquam nos & nostri in dicto regno prastiterimus personaliter uni Romano Pontifici juramentum, fidelitatem, homagium, seu vasallagium supradicta; idcirco nominamus, facimus, ordinamus, & loco nostri substituimus, procuratores nostros auntios & ambasciatores solemues discretos viros Joanuem Burgundi sacristam Majoricensem & canonicum Valentinum, ac Petrum Martini de Godor militem consiliarios & familiares nostros præsentis procuratorii exhibitores amboe insimul, & utrumque in solidum; sic quod unus sine altero possit procedere, & processus unius alterius minime processum impediat, ad præsentandum se nomine, loco, & pro parte nostra ante sacram præsentiam sanctissimi in Christo patris ac domini domini Clementis, divina providentia noviter in Romana & universalis ecclesiæ summum Pontificem ordinati; & ad præstandum loco, nomine, & pro parte nostra tamquam Regis Sardiniæ & Corsicæ & pro ipso regno Sardiniæ & Corsicæ memorato domino summo Pontifici Clementi homagium, vasallagium, & fidelitatis juramentum juxta tenorem dicta donationis rescripti; & ad dandam etiam dicto domino summo Pontifici, & Romanæ ecclesiæ loco, nomine, & vice nostra literas nostras patentes bulla aurea nostra bullatas, confectas super acceptatione conventionum & aliarum conditionum, sub quibus dictum Sardiniæ & Corsicæ regnum nobis & nostris collatum extitit & concessum. Imponit partes, ut Pontificium rescriptum de regni concessione eliciant. *Ad quas dandas summo Pontifici & Rom. ecclesiæ prædicti papalis rescripti series nos astringit, & ad postulandum & recipiendum de præstatione homagii, vasallagii, fidelitatis, & juramenti prædictorum, & de datione dictarum literarum nostrarum rescriptum seu rescripta papalia, aut alia publica instrumenta in æternam certitudinem, memoriam, & testimonium præmissorum.*

Nos autem ipsis & eorum alteri circa ista plenarie committimus vices nostras, ratum & gratum habituri perpetuo quod per ipsos, vel eorum alterum actum fuerit in præmissis, & quolibet eorumdem. In evidentiam cujus rei præsens scriptum per subscriptum notarium nostrum inde fieri, & majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Dat. Valentiæ x. kal. maii anno Domini millesimo trecentesimo sexto. Signum Jacobi Dei gratia Regis Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ & Corsicæ, comitisque Barchinoniæ, ac sanctæ Rom. ecclesiæ vexillarii, ammirati & capitanei generalis. Testes sunt Petrus de Ayerbe, Gondisalvus Eximini de Arenoso, Jacobus de Xercita, Berengarius de Enteza, Joannes Martini de Suna. Signum meum Bernardi de Avarsone notarii domini Regis Aragonum prædicti, qui de mandato suo hoc scriptum feci, & clausi loco, die, & anno præfixis.

Pervenere Burdegalam Jacobi II. Regis oratores, atque ubi literas Bonifacii, quibus Jacobo Sardinia & Corsica stipendiariæ ab eodem Bonifacio essent traditæ regioque nomine obstringendæ fidei factam potestatem exposuissent, solemni ritu in Cardinalium consilio ea regna sedi Apostolicæ accepta retulere (a): reque perfecta flagitarunt a Clemente, ut rem gestam publicis literis consignaret, atque etiam promulgaret, ut vivo Benedicto XI. alii Regis Jacobi oratores ipsius imperiis Pontifici Sardiniæ jure fiduciario acceptæ causa clienteari sponsione se devinxissent; cum tamen ob præcipitem Benedicti mortem diploma apostolicum de re gesta non emanasset. Admisit eorum preces Clemens, atque acta publica conscripsit (b). (a) Sur. ind. l. 2. hoc an. Perfuncti imposito munere oratores. (b) Lib. 1. ep. com. 258.

XI. Apostolicum ea de re diploma.

Clemens, &c. Ad futuram rei memoriam.

Dilecti filii Joannes Burgundi sacrista ecclesiæ Majoricensis, & Petrus Martini de Godor miles Ilerdensis procuratores, nuntii, & ambasciatores Regis prædicti ad nostram præsentiam accedentes, ac recognoscentes regnum prædictum ad omnia & singula obligatum, quæ superius sunt expressa; procuratorio nomine ipsius pro eodem regno in nostra & fratrum nostrorum præsentia hujusmodi vassallagium, ligium, & homagium infra annum posteaquam ad apicem fuimus apostolatus assumpti, fecerunt & præstiterunt in ipsius Regis animam simile juramentum: nobisque postmodum in continenti præsentaverunt & exhibuerunt ex parte Regis ejusdem litteras dicti Regis ejus aurea bulla bullatas, in quibus non solum modi, conditiones, & conventiones prædictæ; sed & totus tenor literarum dicti Bonifacii prædecessoris super concessione hujusmodi confectarum totaliter inseruntur, recognoscendo & confitendo procuratorio nomine dicti Regis, quod idem Rex regnum prædictum sub ipsis modis, conditionibus, & conventionibus in feudum receperat: ipsosque modos, conditiones, & conventiones dicto nomine observare per omnia promiserunt, prout super iis plenam ab eodem Rege receperant potestatem, sicut de hujusmodi potestate constabat per instrumentum publicum, dicti Regis sigillo munimine roboratum.

Nos itaque hujusmodi vasallagium, ligium, & homagium, recognitiones, & promissiones facta & juramenta præstita a dictis sacrista & Petro milite procuratoribus dicti Regis nomine, ut præfertur, de prædictorum fratrum nostrorum consilio acceptamus. Admissa a Pont. regia officia ac promissa. *Tenores autem literarum ejusdem Regis, & instrumentorum prædictorum exhibitorum nobis ex parte ipsius, ut superius continetur, præsentibus inseri fecimus, qui tales sunt: Sanctissimo ac reverendo*

rendissimo in Christo patri ac domino, domino Clementi divina providentia sacrosanctæ Romanæ, & universalis ecclesiæ summo Pontifici, &c. Affert Jacobi literas superiori anno Perpiniani exaratas, quas nos suo loco attulimus. Quibus expositis adducit ejusdem Regia diploma Valentiæ x. kal. maii hoc anno exaratum, quo oratoribus devinciendæ sacramento Pontifici fidei provinciam contulerat, eoque recitato sobiicit: *Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostræ acceptationis infringere, &c. Si quis autem, &c. Datum Burdegalæ v. kal. junii anno 1.* Ut vero Jacobus Rex Sardiniam & Corsicam ex invasorum manibus eriperet, vectigalium ecclesiasticorum, quæ in terris Regi obnoxiis perciperentur, decimas in iis regnis, quibus potiebatur, ad biennium ipsi attribuit (a)

Datæ ei pro comparanda Sardinia decimæ. (a) *Lib. 2. ep. com. 140.*

XII. Permoverat Pontificem, ut in literis IV. non. jul. eo argumento conscriptis constat, ea ratio ad ecclesiasticas opes in sumptus pro Sardinia & Corsica recuperandis convertendas, ut Jacobus eo regno auctus potentiam suam velati classis Christianæ præfectus majori terrore adversus Saracenos explicaret: agitasse enim eum de perditis Syriæ rebus instaurandis consilia, demonstrant inter cætera literæ ad Hospitalariorum equitum magistrum datæ (b), quem veluti transmarinarum rerum peritissimum ad sedem Apostolicam, ut ea de re cum ipso, ac Templariorum ordinis principe conferret, excivit. Urgebant enim Clementem Cypri & Armeniæ Reges, ut orientali ecclesiæ in periculum a Saracenis adductæ opitularetur. *Nos*, inquit, *movent non modicum ad prædicta, quam citius commode poterimus, exequenda illustrissimorum Regum Armeniæ atque Cypri, quibus compatimur toto corde, præsidia postulata: propter quod considerare compellimur aliquas certas vias ad ipsum negotium promovendum, super quibus tecum & cum dilecto filio magistro domus militiæ templi; de quorum circumspecta probitate, & probata circumspectione, ac vulgata fidelitate fiduciam obtinemus; deliberandum de fratrum nostrorum consilio decrevimus & tractandum: præsertim quod tu & ipse de præmissis viis, negotiis, atque factis, & cunctis circumstantiis eorumdem propter locorum vicinitatem, longam experientiam, & meditationem diutinam melius quam cæteri consulere poteritis quid agendum: & quia negotium ipsum principaliter quam cæteros post nos & Romanam ecclesiam, vos contingit.* Et infra: *Mandamus, quod ad veniendum te pares quanto secretius poteris bono modo, & quod quanto pauciores poteris tecum adducas, de eis, qui ad pugnandum & resistendum inimicis terramque illam sunt habiles gubernandi, cum citra mare poteris tui ordinis socios invenire, atque sic providos, sic probatos & probos, pro te & terræ defensione, ac gubernatione vicarium, militesque tui ordinis, & alios utiles & necessarios pro te in terra illa dimittas, quod terræ illi ex absentia tua, quæ non longa erit, Domino concedente, nullum possit periculum imminere. Aliquot tamen tecum adducas, qui experientia, discretione, ac fidelitate pollentes tecum nos dirigere valeant in agendis. Dat. Burdegalæ* VIII. *id. junii.* Egregiam hoc tempore virtutem bellicam Hospitalarios equites adversus Turcas in insulæ Rhodi oppugnatione, quam demum post confecta plura annis quatuor gravissima prælia in suam redegere potestatem, explicuisse docet Bernardus his verbis (c): *Anno Domini MCCCVI. Hospitalarii cum exercitu Christianorum oppugnare cœperunt insulam Rhodi cum circumadjacentibus insulis circiter quinque, quæ ab infidelibus Turcis, qui illas inhabitabant, sub dominio Imperatoris Constantinopolitani. Ceperunt autem statim ab initio aliquas insulas & castella, steteruntque in pugna & conflictu obsidentes pariter & obsessi annis quatuor contra Turcos, & obtinuerunt finaliter Christiani.* Conjunxisse adversus infideles arma nonnullos Templarios ex Pontificiis literis encyclicis ad Reges, præsulesque datis idibus aprilis colligitur, quibus significavit Clemens Hymbertum Blanco equitum Templariorum in Arvernia præceptorem, ac Petrum de Leugres Massiliensem patritium, zelo defendendi Christiani nominis incitatos, gerendi in Saracenos belli provinciam ab sede Apostolica accepisse; quos propterea, ut studiis suis complecterentur, hortatus est: quibus etiam conceptum animo restituendæ Christi cultui Palæstinæ ardorem his verbis aperuit: *Terram sanctam, quam unigenitus Dei filius Dominus Jesus Christus, patrimonium sibi & hereditatem elegit, conspicientes feritate infidelium immaniter lacerari, & coinquinatorum pedibus conculcari, acerbas sentimus in corde puncturas, quasi nostris visceribus lacessitis: ideoque vias & modos solerter exquirimus, quibus eidem terræ nostro cooperante ministerio, possint opportuna subsidia, donec tempora feliciora successerint, provenire.* Confirmavit aliis literis Hymbertum Blanco Templariorum præceptorem ac Petrum de Leugres prænobilem Massiliensem in suscepto consilio, quos fortiter adversus Saracenos bellum aggredi solicitavit (d).

(b) *Lib. 2. to. 1. pag. 276.* Molitur Clemens in Syria Christianam rem instaurare.

Armeniæ, & Cypri Reges oppressi a Sarac. Pont. opem implorant.

Hospitalariorum magistrum ad se evocat Pont.

Hospitalarii Rhodi oppugnationem aggressi.

(c) *Bern. in chron. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765.*

Tenuit illa annos quatuor.

Nonnulli Templarii cum Hospit. arma jungunt.

(d) *Reg. post eand. ep. 176.*

XIII. Erexit eodem tempore Clemens orientales Christianos, quos finitimi Saraceni occidentalium ope destitutos continuis excursionibus, de quibus Jordanus (e) meminit, lacessebant: inter quos Leonem

(e) *Jord. MS. chr. Vat. bibl. sign. n. 1960. c. 23.*

Armeni a Sarracenis bello appetiti.

RegemArmeniæ [1], ejusque patruos, qui bellum assidue gerebant cum infidelibus, ad induendos altiores animos excitavit: de ornanda enim occidentalium expeditione agi, atque interea vere proximo aliquot egregie instructas copias auxiliares ad eos trajecturas.

(a) Ext. apud Vvad. to. 3. hoc an. n. 20. ex Vat. reg. hujus an.

Venerabili (a) fratri Gregorio patriarchæ & charissimo in Christo filio Leoni Regi Armenorum illustri, nobilibus viris, fr. Joanni ordinis Minorum gubernatori terræ Armenorum dictorum, Uxtano & Almacho patruis Regis ejusdem.

*Sicut primo per venerabilem fratrem nostrum Constantinum archiepiscopum Mamistan. & deinde per dilectos filios magistrum Joannem Antiochen. & Colozanum & Ægidium nuncios vestros accepimus, te charissime fili Rex, regnumque tuum graviter inimici Crucis infestant, illudque hostilibus aggrediuntur incursibus &, quod absit, moliuntur sua ditioni subiicere, funestis fundare vitibus inhiant, nefarii * .. sectæ*

Eorum calamitatibus moveri se Pont. significat. * Mahometis.

inficere satagunt, & impuris suis legibus profanare nituntur; laboribus vestris compatimur, in vestris vobiscum adversitatibus condolemus, ea horum auditu terribili tinniunt aures, tremunt viscera, & animus noster horret, turbatur in turbationibus vestris, in filiorum nostrorum timemus pavoribus, & in exultationibus hostium contristamur: contra hæc per generale passagium providere cupimus, intentio nostra versatur, idque futurum, Domino favente, speramus. Sed quia hoc dilatationem ex aliqua causa posset forsan recipere, ad præsens de aliquo, in vere autem proximo de alio convenienti & particulari subsidio vobis & regno prædicto, Deo auctore, putavimus succurrendum. Vos igitur confortamini & estote robusti, in bello fortes existite, cum antiquo serpente viriliter pugnaturi. Dat. Burdegalæ v. non. julii.

Auxilia vere proximo pollicetur. Confirmat ad constantiam.

(b) Jord. chr. MS. Vat. sign. n. 1960. De Joanne Aytono.

Cæsos magna strage ab Armenis Saracenos proximo anno ex Jordano (b) visuri sumus. Cæterum de Joanne Leonis Regis patruo addenda videntur, quæ de eo refert S. Antoninus, (c) illum nimirum jam ante gessisse sceptrum Armeniæ ac nepoti Leoni transmisisse, ut divinis ex Franciscana disciplina vacaret, ac demum in tuenda fide sanguinem fudisse. *Rex*, inquit, *Armeniæ Joannes dimisso regno nepoti suo Leoni ex magna devotione ordinem Minorum intravit, sed quia contra regnum infideles Turci insurgebant, & dictus Leo resistere eis non valebat, zelo fidei succensus arma cum habitu suo assumpsit & infideles quamplurimos fugat & prosternit, demum ab infidelibus occisus fuit.*

(c) S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 9. §. 13.

XIV. Patriarc. Hier. crucem induit.

Dum parantur pro Armenis auxilia, professus est inter cæteros religiosam militiam, accepto crucis symbolo, Antonius Dunelmensis episcop. idemque patriarcha Hierosolymitanus superiore anno a (d) Clemente ea dignitate exornatus: cujus eximium zelum Pontifex commendavit, (e) ac tum ipsius sociorumque bona, dum in oriente ageret, in clientelam apostolicam adscivit: ornavit etiam pluribus aliis prærogativis, ut extra provinciam pallio uteretur. Cumque Dunelmensis episcopatus causa Eboracensi archiepisc. obnoxius esset, ne ab illo jura petere teneretur sanxit. Præterea eidem patriarchæ provinciam imposuit, (f) Glasguensem episcopum, quem ad sedis Apostolicæ tribunal se sistere jusserat, si imperia respueret, in custodiam traderet: si vero itineri se accingeret, liberi & tuti commeatus syngrapham ab Eduardo Rege ipsi obtineret. Ea porro causa Clementem ad exercendam severitatem ecclesiasticam in Glasguensem permoverat, cum is quæ Romano Pontifici reservata erant, temere sibi arrogaret: *Quis tuta*, inquit, *conscientia sine offensa Dei tacere aut dissimulare valeret tantam præsumtionis arrogantiam, ut quæ solus Romanus potest Pontifex, inferior contra fas & licitum divina & humana jura usurpet, & in contemptum Dei, nostrum & Rom. ecclesiæ dedecus mandatam exempli perniciem usurpare ni-*

(d) Vvest. flor. hist. ad an. 1305.
(e) L. 1. ep. 255.

Dunelmen. episcopatum gerere præmissus.

(f) Lib. 1. to. 2. post ep. p. 72. Glasguensis episcop. judicio a Clem. postulatus.

NOTÆ [1] PAuca hic annalista de Armenis, quorum tamen res ad ecclesiasticos annales pertinentes multæ suppetunt. Ut defectum hunc suppleam animadvertisse juvat, Armenos, quamquam diu ante Eccl. Rom. fidem & primatum agnoverunt, nunquam tamen ad id usque synodo aliqua celebrata publicum confessionis suæ documentum exhibuisse. Hujus rei gratia Ayton, qui ex Armeniæ rege monasticum cucullum S. Francisci induerat, Leoni filio suo Armeniæ regi auctor fuit, ut synodum Siscam, vel Sisim, quæ Regni Metropolis erat, indiceret, idque a Patriarcha vel Catholico eorum mandatum fuit executioni die XIX. martii anni sequentis. In eo magno eruditionis molimine Romana fides asserta, & confirmata est. Episcopi omnes excepto Catholico, qui ante finem concilii obierat, subscripti leguntur synodi actis, quæ ex Galano recitantur, in suprema Conciliorum collectione Veneto-Labbeana to. XIV. col. 1379. Armeni non tamen omnes, Romanam fidem susceperunt; soli enim Armeniæ inferioris seu Ciliciæ Episcopi, qui Catholico Ciliciæ parebant, resipuerunt. Cæteri vero Armeniæ superioris, qui in Archiepiscopos (quos & Catholicos appellant) dispescebantur duos, nempe in Alnacensem, & Archamarensem pristinis erroribus inhæserunt. Errores vero hos tuebantur: Christum, Deum licet & hominem agnoscerent, unam tamen naturam referre statuebant; Chalcedonense concilium reiiciebant; neque primatum Papæ agnoscebant. Hæc omnia eruit ex actis concilii Armenorum anni MCCCXLII. vulgatis in collectione Martenii to. VII. MANSI

nitatur, ac falso & temerarie sibi vendicare conetur? Solus summus sacerdos Aaron, cujus Rom. Pontifex typum gerit, intrat in sancta sanctorum, solus perscrutatur & tractat, quæ intra sancta sanctorum sunt a Deo, ut Domini voce jubeat Moyses, ut si quis exterius ad perscrutandum & pertractandum accesserit, moriatur, &c. Imponit archiepiscopo Eboracensi provinciam, ut Glasguensem episcopum omni ecclesiæ tam in iis, quæ ad divina, quam quæ ad humana spectant, administratione submoveat, jubeatque intra mensem sedi Apostolicæ se sistere, ut quæ justitia suaserit, imperia capessat.

Cantuariensis arch. in crimen apud Clement. vocatus.

(a) *Vvest. flor. hist. hoc ann.*

Vocatum etiam hoc tempore apud Clementem in judicium Robertum Cantuariensem archiepiscopum, ac pacis perturbatæ atque aliquorum perduellionis defensæ crimine onerasse Westmonasteriensis (a) docet: profectum itaque Anglia Burdegalam ad causam dicendam se contulisse, ac munere pontificali abstinere jussum, donec impositum crimen a se depulisset. Verum ipsum ob ecclesiasticam libertatem, quam Eduardus in pluribus labefactabat, generose contra regiam potentiam defensam in invidiam & odium adductum, calumniisque circumventum ex Harpsfeldio (b) colligitur, unde biennio post pristinæ dignitati bonisque est restitutus.

(b) *Harpsfel. hist. eccl. Angli 15. sæcul. c. 9.*

XV.

(c) *Vvest. flor. hist. Vvalsing. in Eduar. Boeth. Scot. hist. l. 14.*

Robertus Brusius rebellionem in Eduar. movet.

(d) *Georg. Buchan. l. 8.*

Qua arte regiam severitatem elusefit.

Cumeinum in loco sacro confodit.

Anglos bello aggressus prælio gemino vincitur.

Interea cum Eduardus (c) senior Robertum archiepiscopum a Cantuariensi sede exulare cogeret, Robertus Brusius in eum, affectato Scotiæ regno, rebellionem movit, quam defectionem divinæ in Eduardum vindictæ nonnulli vertere. Admirationi sane plerisque fuit (d) Eduardum qui rebellionis meditatæ certior factus a Joanne Cumeino, consiliorum Roberti participe, qui ipsas etiam Roberti literas rei indices miserat, adeo imminens periculum neglexisse, ut Robertum custodiæ non traderet. Is enim acceptis literis, quas diligentius inspectas adulteratas probaturum sequenti die contendebat, libertati permissus contentis itineribus, inversis equorum ferreis soleis ne vestigia dignoscerentur, in Scotiam se proripuit, atque Joannem Cumeinum apud Dumfrens IV. id. februarii in choro Minoritarum tum forte agentem, proditæ fidei increpitum gladio confixit, quem repetitis vulneribus socii confecere. Inde ea cruentatus cæde Sconam profectus mense aprili hujus anni regale diadema, quod sibi hereditario jure debitum, adjudicatumque ab Eduardo perperam Joanni Baliolo contendebat, sumpsit; collectisque raptim copiis, ad deturbandos Scotia Anglos se accinxit. Verum ab Eduardi ducibus gemino prælio deletos magna suorum strage, quorum toto regno publica cædes & proscriptio fiebat, in silvas & antra compulsus (c) est.

(c) *Vvest. Vvalsing. Boeth. Buchan. ubi sup.*

Hoc etiam anno, ut narrat Jo. Magnus archiepiscopus Upsalensis (f) Suecia intestino bello implicita est: exeunte enim septembri Birgerus Rex ab Erico & Waldemaro fratribus, quorum odia male sopita erant, conflata conjuratione, una cum uxore & filiis, excepto primogenito Magno, qui ad Ericum Regem Daniæ avunculum a fidissimo famulo humeris traductus est; tum etiam cum Nicolao episcopo Arosiensi ac viginti duobus proceribus interceptus est, ac Gothiæ Sueciæque imperium fratribus permittere coactus, claususque arce Nicopensi. Inde atrox bellum exarsit, cum duces Sueciam & Gothiam unius anni flexu sibi subjecissent, Ericus vero vinctum Regem pristinæ libertati ac dignitati asserere niteretur.

(f) *Magn. Goth. Sueonum hist. l. 20. c. 17. Albert. Krant. l. 5. c. 26.*

XVI.

Wenceslaus III. ex insidiis cæsus.

Dux Charint. a Boemis Rex eligitur.

(g) *Siffr. ep. l. 2.*

Pellitur ab Alberto Rege Rom.

Rodulphus filius ab eo Rex Boemiæ constitutus.

Non minoribus malis Boemia involuta, quam Suecia, hoc anno luxit cæso Wenceslao III. Boemiæ Rege in procinctu Polonicæ expeditionis, dum exutis ob æstum ad lineam tunicam vestibus in conclavi obambulabat. Cujus nece funestæ perditæ vitæ respondente, regnum in civiles fluctus conjectum est, concertantibus Boemis de eligendo Rege: denique in Henricum ducem Charinthiæ, qui Annam Regis defuncti sororem duxerat, germanorum odio consenserunt. Sed Albertus Romanorum Rex filio duci Austriæ, pulso Henrico, regnum armis comparavit. Quibus de rebus hæc Siffridus: (g) *Rex Boemiæ Vvenceslaus III. nondum coronatus, occisus est fraudulenter a quodam milite, procurantibus quibusdam baronibus regni sui. Hic cum esset adolescens vix sexdecim annorum & noviter duxisset filiam cujusdam ducis Poloniæ in uxorem, eodem anno nuptiarum sic miserabiliter peremptus est, non relinquens heredem regni. Tunc barones dicti regni elegerunt sibi Regem ducem Carinthiæ sororium scilicet præfati Regis occisi, inconsulto tamen Rege Romanorum, cujus interest conferre jam dictum regnum. Igitur Rex Romanorum Albertus forti manu intravit in Boemiam, & constituit ibi Regem filium suum Rodolphum ducem Austriæ, dans ei uxorem Reginam Boemiæ, videlicet Elizabetham Regis Vvenceslai II. viduam. Sic ergo regnum Boemiæ ad Theutonicos translatum est.*

(h) *Dubrav. hist. l. 19.*

Ut Wenceslaus in se conjuratos efferarit.

His consentanea scribit Dubravius (h), qui addit Wenceslaum perditorum morum fuisse, ac juvenili insania regia bona in helluones & compotatores profudisse, pluresque arces vili pretio distraxisse, deinde non refuso pretio repetere voluisse: ad quod ut adigeret proceres, in eorum conspectu collocatis ordine pluribus ollis, singulas bacillo confregisse, unumquemque suo nomine cientem, insultantemque: *Redde Regi quod regium*

est, alioqui tergiversanti caput ad hunc modum comminuetur; ac plurium odium, quos ea res afficiebat, sibi conflasse. Regnasse porro daobus tantum annis affirmat ab obitu patris, atque adeo eum Wenceslaas seuior saperiori anno obierit, filii interitum in seqaentem conjecisse videtur. Verum certissime constat, antequam Clemens literas apostolicas ad confirmandum Carolo Regis Siciliæ nepoti Ungariæ regnum anno seqaenti xv. id. augasti exararet, fuisse defunctam, ut iisdem literis suo loco afferendis Pontifex testatur (a).

(a) Lib 2. ep. 302.

XVII. Poloni in creando principe divisi.

Ea hac vero Wenceslai morte non modo in Boemia, ut diximus, verum in Polonia, cujus regios titulos sibi vendicabat, magnæ rerum conversiones secutæ: (b) Wladislaus enim Locticas, qui post Wenceslai senioris mortem Cracoviensem principatum, Boemis dejectis, receperat, ac juniore Wenceslao in Polonicæ expeditionis conatu cæso, molimina omnia ad regnum recuperandum convertit. Congregati vero ad comitia Poloni, Boemorum Regum excusso jugo, e Polonica gente principem sibi constituere aggressi sunt, sed studiis discrepantes, alii majori numero Wladislaum sibi præficere, alii ut Posnanienses & Calissienses Henrico duci Glogoviensi se subjecere; cui Wladislaus bellum intulit, progressasque in Pomeraniam, eam suæ ditioni adjunxit: in qua tamen postea magnæ defectiones secutæ, bellorumque ingentium semina pullularunt.

(b) Mich. l. 4. c. 6. Crom. l. 11.

Henricus spoliatæ ecclesiæ Trident. regno spoliatus pœnas dedit.

Quod ad Henricum ducem Charintiæ spectat; non sine divinæ justitiæ exemplo adepto Boemiæ regno depulsus est, qui parentis ac fratrum perniciosis exemplis subornatus, Tridentinam ecclesiam suis juribas exuerat: Maynardam enim ducem Charintiæ, Tirolique comitem una cum filiis Othone, Ludovico, & Henrico censuris sæpius ab Romanis Pontificibus ob invasa Tridentini episcopi jura vidimus: qui cum intercessore Alberto Rege concordiæ spem injecissent, Clemens Bartholomæo episcopo Tridentino ea lege relaxandarum pœnarum auctoritatem contulit, (c) ut erepta ecclesiæ restituerent, iisdemque pœnis forent irretiti, eum eodem crimine se devincirent.

(c) Lib. 2. to. 2. p. 226.

XVIII. Synodus Coloniæ a Petro archiep. congregata.

Hoc anno Henricas archiepiscopus Coloniensis pastorali munere egregie functus, synodum coegit (d) adversus Beguardos, qui fallaci religionis specie scelera omnia exercebant. Apostolorum nomen ii sibi arrogabant, ut eo faco simplicibus illuderent, quam sectam jam ante a summis Pontificibus damnatam vidimus: religiosorum vero retento cultu, contra apostolicas sanctiones veteribus flagitiis fœdas hæreses adjunxerant, jactabantque puros se ab omni crimine, nec nisi ipsorum

(d) Ext. act. in Collect. synod. Col.

sectæ socios salatem posse adipisci: matrimonium crimini, fornicationem virtuti dicebant, conjuges altero etiam invito sequendi Dei causa segregare se posse, & quod horrorem cogitanti incutit, cœleste & æternum Numen perditioni obnoxium effutiebant. Qaos nefarios errores cum synodus Coloniensis confutasset, hujusmodi impios mares ac feminas religiosam illum cultum ponere, labore manuum, non mendicitate sustentare vitam intentato anathemate jussit, ac mensis annius excurrentis spatio, ni parerent, constitutas in hæreticos leges in eos exercendas pronuntiavit. Porro alios Begaardorum errores in concilio Viennensi damnatos dicemus.

Damnati Beguardi & eorum errores.

Traductus est hoc anno, vel proximo ineunte (quo Clementem ancipiti morbo laborasse visari sumus) e Basiliensi sede ad Moguntinam Petrus Aichspadius, vir ingentis virtutis, qui magna exempla in gerendo episcopatu, revocandisque amissis ecclesiæ juribus explicuerat: commendatusque a Clemente clero Moguntino, tum Alberto Regi Romanorum pontificiis literis, quibus (e) eum fecit certiorem, creatum ideo Petrum non expetitis canonicorum suffragiis, quod Bonifacius etiam adhuc superstite Gerardo archiepiscopo sanxisset, præficiendi Moguntinis archiepiscopi jus sedi Apostolicæ reservatum (f). Ferunt ipsum ad eam dignitatem improviso casu evectum, missum nempe ab Henrico comite Lucemburgensi, ut Balduinum fratrem ad ecclesiam Moguntinam promovendum curaret apud Clementem, sed ob imparem tanto muneri Balduini ætatem repulsam passum. Dum itaque reditum parabat, implicitum fuisse adversa valetudine Clementem, eumque Basiliensem episc. medica arte, quam olim erat professus, excellere accepisset, ipsum curandæ valetudini adhibuisse, illique brevi restitutum, at gratiam reponeret, eumdem Petrum in Moguntinam sedam extulisse, addita hac voce: *Quia tam felix esset corporum curator, maxime convenire, ut & insignis constituatur animarum pastor, curator, & medicus*. Concepit inde Henricus Lucemburgensis graves iras in Petrum, sed is postea Henricum ad imperium Romanorum excitavit, (g) ut suo loco dicetur.

Petrus Basil. episcop. ad sedem Mogun. translatus.

(e) Clem. l. 1. ep. com. 53. & post eand. ep.

(f) Serar. Mog. rer. l. 5. in Petro Trithem. in chron. Hirsaug. Annal. archiep. Mogunt.

Restitutæ Clementi valetudinis ergo ea dignitate auctus.

(g) Albert. Mussat. l. 1. c. 1.

Liberata est Gallia eodem anno magna lue, damnatis nimirum perpetuo exilio Judæis, quos etiam spoliatos bonis omnibus Philippi Regis jussu fuisse scribit Jordanus (h): *Anno*, inquit, *MCCCVI. in festo Maddalenæ fuerunt capti omnes Judæi & expulsi, confiscatis eorum bonis in regno Franciæ*. Eadem Bernardus (i) & alii tradunt, eaque arte Rex magnas opes cumulavit. Interea restituendæ in Galliis pristino splendori Aurelianensis academiæ cupi-

Judæi regno Francorum pulsi.

(h) Jord. chr. MS. Vat. bibl. sig. n. 1960.

(i) Bern. chr. Reg. Franc. Guid. in chron. & alii.

Invadit eorum spolia Philippus Rex.

cupidus Clemens, pluribus privilegiis ipsam exornavit, suique in illam singularis studii caussam hanc attulit (a): *Quod nos olim*, inquit, *essentiam minoris status habentes legendi & docendi in legibus scientia decoravit. Dat. Lugduni VI. kalend. febr.*

(a) Lib. 1. te. 2. ep. 263. Gemb. in chron.

XIX. Aurelianen. academia.

Hoc anno ad immortalitatem (b) evolavit S. Nicolaus Tolentinas, cujus vitæ exordia, exitusque miraculis claruere. S. Nicolai enim Myrensis episc. meritis sterilibus parentibus datus, virtutemque cum ipso lacte suxisse visus, cœlestibus beneficiis adeo ornatus est, ut puer inter divina mysteria (c) Christum in sacra Eucharistia conspiceret. Postea Eremitarum S. Augustini sacra instituta amplexus omni virtutum genere, multisque cœlestibus prodigiis effloruit. Demum piorum laborum præmia in cœlo adepturus felicissimum mortis genus obiit, quod S. Antoninus bis describit (d) verbis: *Per sex menses ante obitum ejus omni nocte ante matutinas auribus corporalibus cantum angelicum eum Dominus faciebat audire, & cum esset in ultima ægritudine, quidam visitantes eum a diversis languoribus sanati sunt.*

(b) Bar. in not. ad Mar. Rom. 4. id. sep.

Pia S. Nicolai Tolent. mors

(c) S. Ant. 3. p. tit. 24. c. 10. Sur. to. 5. 10. sept. Mamb. to. 6. Bar. in not. Mar. Rom. ad 4. id. sept.

(d) Anton. sup. c. 5.

Puer Christum in Eucharist. conspicit.

Morti appropinquans, vocatis fratribus, sic eos alloquitur: Quamvis nihil mihi conscius sim, tamen non in hoc justificatum me esse sentio, seu cognosco, & ideo si quem læsi, si in aliquo quempiam offendi, vos ipsi judicate, & delictis parcete, ut dimittantur & vobis delicta vestra. A priore petiit absolutionem, & omnia ecclesiæ sacramenta, quæ devotissime suscepit. Deinde rogavit, ut crux poneretur ante oculos ejus, ut continue aspicere posset eam. Salutans & multipliciter se ei commendans, exhilaratasque ait: Dominus meus Jesus Christus, sua matri inhærens & beato Augustino, mihi dixit: Euge serve bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Demum orantibus fratribus, directis oculis ad crucem ait: In manus tuas Domine commendo spiritum meum; sicque anima sancta feliciter in cælum evolavit. Post mortem ejus & sepulturam multa miracula ad invocationem nominis ejus facta sunt, cæci multi illuminati sunt, claudi plures erecti sunt, surdi auditum receperunt, loquelam muti non pauci, & quod maximum est, sex mortui resuscitati per merita ejus, quorum nomina & loca & modus describitur in legenda ejus, sed ob brevitatem dimitta. Captivi quidam carceres evaserunt, alii in mari naufragium. Institui de iis miraculis sacrum examen Joannes XXII. & Innocentius VI. jussere, ob quorum splendorem ac numerum decursu temporum auctum Eugenius IV. solemni ritu ecclesiastico sanctorum honores insigni diplomate (e) illi decrevit.

Augustinianis se addicit.

Audit concentus angelicos.

Recreatur cœlestibus visis. Post mortem miraculis effulget.

Consecrata ejus memoria ab Eugenio IV.

(e) Ext. in bullar. in Eug. IV.

Digress.

I. Præcipuæ res hoc anno gestæ.

DIgressus Burdegala Pictavium Clemens anno salutis millesimo trecentesimo septimo, quinta indictione, ubi Francorum, Navarræ & Siciliæ Reges, Flandriæ comes & Carolus Valesiorum dux gravissimis de rebus colloquium habituri ipsum convenere, Andronicum Græcorum Imperatorem anathemate perculit, Ungariæ regnum Carolo adversos ducem Bavariæ adjudicavit, Francos inter & Anglos arctius fœdus astrinxit, Flandricam pacem confirmavit, celebrandæ synodi œcumenicæ consilium iniit, plures episcopos ad Tartaros religione Christiana excolendos transmisit; denique Philippum, Ludovicum & Carolum Reges, qui ipsum adierant, amplissimis studiis beneficiisque est complexus. Quæ singula antequam percurramus, celeberrimi illius conventus cum iis Regibus principibusque habiti historia illustranda est. Sane Joannes Villanus, (a) Bernardus, (b) & S. Antoninus (c) Pontificem Burdegala hoc anno Pictavium [1] concessisse consentiunt: quam profectionem nonnullæ confirmant apostolicæ literæ, ascripta est enim decimæ septimæ dies x. kal. martii apud Pessacum Burdegalensis diœcesis, atque undecimæ adjecta VII. idus martii dies Metali Pictaviensis provinciæ; eoque Philippi Regis Francorum precibus adductum Clementem ex Villano S. Antoninus refert his verbis: *Ipso anno scilicet MCCCVII. mense junii, cum Papa Clemens ad instantiam Regis Franciæ cum curia sua ad civitatem Pictaviensem advenisset, ipse Rex Franciæ Philippus cum tribus filiis suis & domino Carolo Valesiano & Loysiis alias Ludovicis germanis suis, & multis baronibus suis, ac cum comite Flandriæ cum suis filiis & fratribus venerunt ad illam civitatem.*

(a) Jo. Vil. l. 8. c. 91.
(b) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765. in Clem. V.
(c) Ant. p. 3. tit. 21. c. 1. § 1.

Clemens e Burdegalensi secessu Pictavium petit. Colloquium init cum Philippo Rege.

II. Accedit ad illud Carol. Rex Sicil. Agitatum in eo de recuperanda Syria.

Accessit etiam ad hos conventus Carolus Siciliæ Rex, ut ex literis Pontificis (d) liquet. Neque Eduardi Regis Anglorum oratores defuere, cum is Scotico bello implicitus esset. Hunc vero Regum cum Pontifice congressum ad instaurandam in Syria rem Christianam celebratum testatur Aytonus (e) Regis Armeniæ consanguineus, qui missos ob id a Carbanda Rege Tartarorum oratores refert, rogatusque a Pontifice, ut de Syriacarum ac Tartaricarum rerum statu scriberet, Nicolao Falconi pontificio interpreti historiam, quæ typis cusa est, dictavit; suumque de conficienda Asiatica expeditione consilium exponit, de quo in præfatione hæc habet: *Non habuissem audaciam consulendi super tam arduo negotio nisi de mandato vestræ sanctitatis processisset, quæ postquam ascendit solium pastorale provisione divina, toto mentis affectu studuit procurare, qualiter illa sancta civitas Hierosolymitana Christi cruore respersa de servitute infidelium eripi valeat, & reduci ad pristinam libertatem: & ob hanc causam Reges & principes Christianos in statu pacifica reformatos per gratiam Jesu Christi ad suum consilium revocavit, ut super hic concilium fiat, & adhortatio pro subsidio terræ sanctæ.* Ad libri vero calcem expeditionis suscipiendæ vindicandæque de Saracenorum manibus Palæstinæ tempus appetiisse subjectis argumentis adstruit (f).

(d) Clem. l. 2. ep. cur. 23.
(e) Ayt. in præf. hist. Clem. l. 3. ep. com. 814.

Aytonus Pontificis jussu orientalem histor. scribit.

(f) Ayt. c. 55.

III.

Primo enim concessit nobis omnipotens & misericors Deus pastorem, & patrem sanctissimum, qui postquam sedit in sede pontificatus provisione divina, toto mentis affectu diu noctuque anxie cogitavit, qualiter terræ sanctæ subsidium valeat impertire, qualiter sepulcrum Domini valeat liberari a servitute inimicorum, blasphemantium nomen Christi. Et infra: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, quæ adeo firmiter demonstratur, quod terra sancta debeat liberari de potentia inimicorum; nam per gratiam Jesu Christi omnes Reges & principes Christiani, & communia inter se sunt in statu pacifica & quieto, nec aliqua procella odii, vel scandali perturbantur, sicut olim fieri consuevit; unde Deus omnipotens hoc nobis demonstrat, volens terræ sanctæ misericorditer opitulari. Præterea omnes Christiani diversarum partium, & regnorum fide, ac devotione accensi parati sunt tam humeris, quam cordibus figere signum crucis, & ad terræ sanctæ subsidium transfretare, non parcendo laboribus, nec expensis, & pro nomine Jesu Christi exponere se & sua viriliter & ferventer.*

Datum ab eo ad suscipiendum bellum sacrum consilium.

Ecce nunc tempus acceptabile, quod Christianis a Domino demonstratur: nam potentia inimicorum fidei Christianæ est ad præsens

NOTÆ [1] SI vera sunt, quæ de literis Pontificis ad Philippum scriptis in causa Dulcini in nota superiori scripsi, adventus Pontificis Pictavos ad mensem aprilem anticipandus est, quod & congruit cum literis Clementis ad Philippum, legendis apud Baluzium de vit. Papar. Avenion. tom. II. col. 95. quibus illum certiorem facit se eo perventurum *infra sex* vel septem dies mensis Aprilis. Ex quo corrigas continuatorem Nangii, qui Pictavos venisse Pontificem martio mense scribit. Colloquium vero Pontificis cum Regibus eo accitis circa Pentecosten hujus anni factum ex Continuatore Nangii discimus. MANSI

De Saracenorum labefactata potentia.

sens mirabiliter diminuta tum propter guerras Tartarorum, cum quibus nuper bellando passi fuerunt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit restaurari; tum præterea quod ille soldanus, qui regnat hodie in Ægypto, est homo nullius valoris, & nullius penitus bonitatis. Est etiam aliud, quia omnes principes & soldani Saracenorum, qui consueverunt impertiri subsidium & juvamen soldano Ægypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per potentiam Tartarorum, quod non remansit nisi unus, qui dicebatur soldanus Meredinæ, cujus etiam posse, & dominia redacta sunt sub servitute & potestate Tartarorum, & ipse personaliter est detentus: unde his temporibus absque magno discrimine & labore poterit recuperari terra sancta, & acquiri regnum Syriæ & Ægypti, ac totaliter destrui ac confundi potentia inimicorum impiorum facilius per gratiam Jesu Christi, quam fieri potuisset multis temporibus jam elapsis. Ecce nunc tempus acceptabile Christicolis a Domino demonstratum, nam Tartari offerunt se paratos Christianis dare subsidium & juvamen toto posse contra perfidos Saracenos; & ob hanc causam Rex Tartarorum Carbanda speciales nuntios destinavit, qui fratris sui Casani vestigiis inhærendo, affert se exponere libentissime posse suum ad subversionem & totalem destructionem inimicorum nominis Jesu Christi. Et tempore quidem isto cum auxilio Tartarorum terra sancta recuperari posset, & regnum Ægypti absque magno discrimine faciliter subjugari. Deceret igitur Christianos dare subsidium terræ sanctæ & absque tarditate. De propagata inter Tartaros Christiana religione, utque ab ea etiam Carbandas ad superstitionem Mahumeticam desciverit, memorant auctores. Nunc de agitatæ Asiaticæ expeditionis consiliis institutam orationem prosequamur.

Missi a Carbanda Rege Tartarorum oratores ad jungenda cum Christianis arma.

IV. Obstrinxit se ad ea perducenda inter alios Reges Carolus II. Siculus, qui Hierosolymitani regni titulos gerebat, vel unum e filiis missurum spopondit, sive ad comparandam ferro Syriam, seu partam Tartarorum armis recipiendam, ut constat e literis, quibus illum Clemens ingenti auri vi, qua Rom. ecclesiæ devinctus erat, liberavit (a): *Convenisti & promisisti*, his Carolum compellat Pontifex, *quod quando passagium generale fiet pro recuperatione terræ sanctæ, tu in propria ibis persona, vel unum de filiis tuis mittes: quod si tu, quod absit, prius rebus solveris humanis, heres tuus regni Siciliæ personaliter perget, vel unum de fratribus, aut filiis suis in hujusmodi passagium destinabit. Et sive tu personaliter vadas, vel filium tuum mittas, sive dictus heres tuus vadat, aut fratrem, vel filium suum mittat, duces tu vel ille de prædictis, qui ibit, trecentos armatos equites equos phaleratos habentes, ita quod habeat quilibet eorum tres equos, & eosdem equites ibi tandiu tenebis, sive tenebit, heres tuus præfatus quamdiu durabit ipsius passagii prosecutio generalis: & post etiam, terra ipsa, vel parte ipsius acquisita, pro illius custodia equites ipsos tandiu tenebis, aut heres tuus jam dictus tenebit ibidem, quamdiu ecclesia utile reputabit usque ad complementum dictorum reliquorum debiti supradicti; quodque in ipso generali passagio, & prosecutione illius quatuor mensibus singulorum annorum, quibus durabit ipsa prosecutio generalis, vel acquisita terra custodia supradicta, tu & heres tuus prædictus habebitis viginti galeas bene armatas, atque necessariis munitas propriis vestris per omnia sumptibus, donec ecclesia ipsa id utile reputabit usque ad complementum præfatum.*

(a) Lib. 2. ep. cur. 23. lib. priv. Rom. eccl. to. 3. p. 163. & 283. MS. Vall. sig. lit. B. n. 22. pag. 318.

Carolus Rex Sicil. ad profectionem Syriacam se obstringit.

Imperata illi a Clemente subsidia.

V. *Quod si, antequam dictum passagium generale fieret, Tartari acquisiverint dictam terram sanctam, vel partem ipsius de Saracenorum manibus, & offerant acquisitam libere restituere Christianis; & summus Pontifex, seu Romana ecclesia reputet tutum & utile oblationem ipsam recipere, & ipse summus Pontifex, vel ecclesia, seu alii principes mundi pro recipienda ea gentem ad ipsum negotium sufficientem, quam idem summus Pontifex vel Romana ecclesia prout sibi videbitur, & placuerit, æstimabit & arbitrabitur; tunc mittes cum dicta gente, seu aliorum principum pro recipienda terra prædicta equites centum, equos similiter phaleratos & tres equos habentes, & galeas quinque, tenendos sumptibus tuis, equites scilicet continue, & galeas quatuor mensibus singulorum annorum, quamdiu gens sufficiens ecclesiæ, vel aliorum principum ibi morabitur, vel ecclesia Romana hujusmodi equites & galeas utiliter & necessario providerit ibi esse, usque videlicet ad satisfactionem reliquorum dictorum debiti memorati.*

Ut Tartari Persidis Syriam Christianis restituere polliciti sint.

Agitasse sane Clementem de expeditione ad restituendam Christiano cultui Syriam consilia, præter superiora demonstrant plures literæ, (b) quibus indictas jam ante a Gregorio X. in concilio Lugdunensi decumas ad bellicos sumptus redigi jussit: poscebatque, ut ante insinuatum est (c) Pontificis & principum occidentalium opem Armenia, quam Saraceni continuis atterebant excursionibus, ut deleto penitus Christi cultu in Asia Europæi Asiaticas expeditiones amplius non cogitarent. Verum de Saracenis hoc anno feliciter triumphatum ab Armeniis, refert Jordanus (d): *Saraceni*, inquit, *intraverunt Armeniam, sæpius discurrerunt, & afflictiones multas patriæ intulerunt. Tandem MCCCVII. de septem millibus*

Coactæ decumæ.

(b) Ep. com. 446. 448. 449.

(c) Anno 1306. n. 13.

(d) Jord. chr. MS. Vat. sign. n. 1960. c. 23. de Tartar.

Saraceni in Armenia deleti.

libus usque ad Tarsum percurrentibus vix evadere potuerunt trecenti, quoniam mortui vel capti fuerunt: nec amplius Saraceni ausi fuerunt regnum introire, sed treugnas invicem firmaverunt. Eæ autem non diu tenacre, conflataque sunt proximo anno ad Armeniam tuendam auxilia.

VI. Nec modo de propugnanda Armenia, Syriaque a Saracenis vindicanda actum est, verum etiam Constantinopolitano Imperio schismaticis eripiendo, ex quo ingentis ad religionem in Asia instaurandam præsidii spes affulgebat (*a*). Junxerat ob id armorum fœdus cum Venetis Carolus Andegaviæ comes, idemque dux Valesiorum, qui uxoris Catharinæ, Balduini II. Imperatoris Constantinopolitani neptis, jura ab Andronico Palæologo occupata recuperare, atque orientale imperium ad ecclesiæ obsequium revocare meditabatur, ac Pontifex fideles ad religiosam militiam accepto crucis symbolo profitendam, propositis indulgentiarum præmiis, excitari jussit (*b*); ipsos enim optime de ecclesia merituros, si operam ad eripiendum Græcis imperium, ne Turci eo aliquando potirentur, collocarent: *Profecto*, inquit, *ad ipsum imperium de filiorum alienorum eripiendum manibus, ipse fidei zelus debet corda fidelium velut ignis accendere, nam si, quod Deus avertat, præfatum imperium ad Turcos, Saracenos, & infideles alios, qui assidue Andronicum præfatum impugnant, devenire contingeret, grave discrimen & confusionem gravissimam reciperet mater ecclesia, totaque religio Christiana, &c. Dat. Burdegal. VI. idus martii anno II.* Quam juste hæc decerneret Clemens, tristis rerum eventus edocuit. Ad sustinendos vero illius contra schismaticos sacri belli sumptus decimæ (*c*) imperatæ, jussique præsules ad inflammandam ad pia arma juventutem Christianam navare operam (*d*).

(*a*) *MS. arch. Vat. de reb. Tart. Armen. & Schismat. p. 1. 2. 3.*
Meditanti Carolo Vales. comiti recuperare Const. imperium favet Clem.
(*b*) *Lib. 2. ep. 273.*
Perpendit periculum ne in Turcorum redigatur potestatem.
(*c*) *MS. arc. Vat. de reb. Tart. Armen. Schis. p. 1. 2. 3. 4.*
Decimæ ea de causa impositæ.
(*d*) *Ep. 273.*
Agitata de profectione Constantinopolitana consilia.

Venerabilibus fratribus archiepiscopo Ravennati, & universis episcopis provinciæ Romaniolæ.

Plenis in Domino gaudiis exultamus, & plenitudinem sibi gratiarum exolvimus, quod dilectum filium nobilem virum Carolum comitem Andegavensem secundum cor nostrum filium devotionis habentes, ubi pro dilatatione & augmento catholicæ fidei profundis cogitationibus, laboriosisque vigiliis excitamur, in ipso secure quiescimus, velut in alto robustoque matris ecclesiæ membro & stabili firmamento. Ipse quidem ipsius fidei cultor eximius, pugil ecclesiæ strenuus, pacis amator inclytus, & unitatem memoratæ fidei prosequentium inimicus, sic progenitorum suorum gesta recolenda prosequitur, & eorum vestigia gradiens meritorum studiis imitatur, quod ad Deum & sedem Apostolicam devotionem filialem manifeste ostenditur habere. Scimus enim, quod ab ejusdem comitis primordio juventutis exaltationem ecclesiæ & fidei prædictorum, velut ejusdem ecclesiæ specialis alumnus, promovere solicite studuit, assistens eidem ecclesiæ ejusque fidelibus temporibus opportunis; & in hoc Dei negotium agi considerans, ferventi animo, brachio potenti & prompto exercitio, nullis parcendo laboribus, propriam & suorum exposuit personas pro defensione sæpedictæ fidei & ecclesiasticæ libertatis. Hujusmodi namque devotionis præclaram soliditatem in eodem comite, velut in filio benedictionis & gratiæ, non diminuerunt annorum curricula, sed ex eo potius ipsa devotio comprobatur suscepisse per lapsum temporis incrementum, quod ad recuperationem inclyti imperii Constantinopolitani ardenter aspirans, ad id se disponit attingere viriliter & potenter.

*Dum enim intra claustra nostri pectoris solicita meditatione revolvimus, quod imperium ipsum a cultu memoratæ fidei, qui vigere solebat in eo, separatum attendimus; dum illud ab olim per quondam Michaelem Palæologum tempore, quo vivebat, & post ejus obitum per Andronicum ejus filium, ipsorumque complices & fautores schismaticos, & ab unitate Christianæ fidei deviantes, elevatis superbiæ cornibus in divinæ majestatis offensam, Apostolicæ sedis injuriam, & totius Christianitatis opprobrium conspicimus damnabiliter occupatam; multo nimirum mœrore * complectimur, trahimur in amara suspiria, & diris vexamur angustiis, & ad subveniendum ei de remedio, per quod ab ipsorum dominio, immo potius exterminio, Deo propitio, liberari & ad fidem reduci valeat orthodoxam, vias & modos libenter exquirimus, ac solicite opem & operam adhibemus. Quorum namque Christifidelium possent animi non turbari, & quorum corda ex tanto Christianitatis opprobrio non moveri? Profecto ad ipsum imperium de filiorum alienorum eripiendum manibus, ipse fidei zelus debet corda fidelium velut ignis accendere. Nam si, quod Deus avertat, præfatum Imperium ad Turcos, Saracenos, & infideles alios, qui assidue Andronicum præfatum impugnant, devenire contingeret, grave discrimen, & confusionem gravissimam reciperet Romana mater ecclesia, totaque religio Christiana.*

*Cum itaque dictus comes, * qui idem charissimæ in Christo filiæ nostræ Catharinæ Imperatricis Constantinopolitanæ illustris uxoris suæ ad ejusdem recuperationem Imperii, ut prædicitur, ipsumque reducendum ad cultum fidei memoratæ se affirmet potenter, velle intendere, & ad id disponere vires suas; multique barones, nobiles & potentes zelo devotionis accensi secum propter hoc, sicut asseritur, sint profici-*

* complemur

Clementis metus de Constantinopoli Turcis subiicienda.

* ad jus

fici-

scisci parati; nos qui ad tam necessarii, salubris, & felisis prosecutionem negotii debemus Christianos principes solicite quærere & dirigere, diligentia exacta quæsitor & quibus possimus modis inducere & invitare præmiis, subsidiis, & auxiliis opportunis, cupientes ab intimis quod præfatum negotium, quod non modicum Apostolicam sedem, omnesque Christi fideles nostræ fidei sæpedicta contingit, salubrem, Deo favente, sortiatur effectum; & considerantes attentius, quod ad ejusdem consummationem negotii absque sedis & fidelium prædictorum auxilio, sub quorum fiducia præfatum negotium comes ipse intendit assumere, non potest sufficere per stipsum; hujusmodi & aliis pluribus dignis considerationibus ferventer inducti, universis Christicolis in regno Siciliæ tam ultra quam citra Pharum, ac Romandiolæ, ac marchiæ Anconitanæ, & terris ac districtu Venetiarum, & eisdem Venetis communiter vel divisim subjectis provinciis, ac terra Venetiarum & diœcesis Castellana, quæ partibus præfati imperii vicinæ noscuntur fore, de fratrum nostrorum consilio verbum vivificæ Crucis deliberavimus proponendum, ac ministerium prædicandi eandem, nec non tradendi venerabile signum ejus cunctis de regno provinciis, terris, districtibus, & diœcesibus supradictis devote petentibus vobis, & universis regni terrarum, provinciarum, districtus, & diœcesis prædictorum prælatis providimus committendum. Quocirca fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus per vos, vel per alium seu alios, quos ad hoc idoneos esse noveritis, universis Christifidelibus Ravennæ, & in provincia Romandiolæ constitutis proponatis juxta datam a Deo vobis prudentiam verbum ipsum, & venerabile signum crucis studeatis illud devote recipere volentibus elargiri, &c.

Ad avertendum id malum Carolum sacri belli ducem creat.

Collatum crucis symbolum arma correpturis.

VII. Fridericus Rex Trinacr. ad belli societatem invitatus.

Proponit Pontifex indulgentiarum præmia iis, qui rite expiata mente sacro in schismaticos bello se devoverint, vel iis, qui milites suo sumptu in ea expeditione sustentarint. Quæ literæ hac loci & temporis nota consignatæ. *Dat. Burdegalis* II. *id. martii anno* II.

Allicere etiam studuit ad armorum societatem cum Carolo comite Fridericum Trinacriæ Regem, cui totius insulæ decimas biennio colligendas, si conscripsisset exercitum & cum classe regia ad sacrum bellum in Græcos proficisceretur, dari voluit: qui si iter non susciperet, præsules, quibus decimarum cogendarum provincia commissa est, eas Carolo comiti numerare jussit (a). Denique, ut nihil pontificiarum partium in Caroli comitis promovendo consilio prætermitteret Clemens, Andronicum in schismatis scelere obfirmatum anathemate perculit, (b) atque ad divellendos ab illius societate catholicos, fidelium communione depulit omnes, qui cum ipso sentirent; conventionesque initas, etiam jurejurando sancitas, convulsit.

(a) Rod. l. 2. ep. 241.
(b) Ibid. ep. 264. & MS. arch. Vat. de reb. Tartar. Armen. & schism. pag. 5. ext. etiam in extravag. com. de sententia excom.

Clemens, &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Andronicum Palæologum, qui Græcorum Imp. se nominat, tanquam eorumdem Græcorum antiquatorum schismaticorum & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum & hæresis ipsorum, ac schismatis antiquati fautorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius fore sententiæ vinculo innodatum. Cæterum universis & singulis Regibus, principibus, & ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus & cæteris omnibus, cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, aut status; necnon universitatibus civitatum, castrorum, & aliorum locorum districtius inhibemus, ne cum eodem Andronico Palæologo, in hujusmodi excommunicatione manente, societatem vel confœderationem aliquam contrahere sub quovis ingenio, vel machinatione præsumant; vel ei alias in iis, pro quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, præstare consilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum: & si secus præsumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium præsumentes, non obstante qualibet indulgentia sub quacunque forma verborum vel expressione ipsis ab Apostolica sede concessa, vel imposterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, sententiam excommunicationis, quam ex nunc in ipsos ferimus, incurrere volumus ipso facto. Terras autem ipsorum, necnon & universitates prædictas, quæ secus attentare præsumpserint, prout expedire videbimus, ecclesiastico subjacere curabimus interdicto; ad privationem omnium honorum, quæ a quibuslibet tenent ecclesiis, & ad pœnas alias spirituales & temporales, prout utile putabimus, processuri. Et nihilominus societatem & confœderationem ipsius, etiamsi pœnarum & juramenti adjectione, vel quacunque fuerint alia firmitate vallatæ, decernimus irritas, & inanes. Datum Pictavii III. *non. junii anno secundo.*

Anathematis sententia in Andronicum Imp. Græcor.

Vetiti Catholici fœdus cum ipso coire.

Spernentibus imperia inflictum anathema.

VIII. Ad traducenda igitur in orientem occidentis arma Pontifex tollere bellorum civilium causas, initave ante fœdera arctiori firmare nexu aggressus est. Ad asserendam in primis in Galliis concordiam, tradit S. Antoninus (c) eo consilio Philippum Regem ac Robertum comitem Flandriæ convenisse Clementem, ut initam jam ante inter ipsos pacem, qua perniciosissimo ac diuturno bello finis erat impositus, auctoritate apostolica corroboraret. Extat de ea confirmata IV. non. jun. exaratum diploma Clementis, qui ubi nonnulla de ingenti ejus conciliandæ inter omnes Christianos principes concordiæ,

(c) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 1.

Pacis fœdera Francos inter & Belgas confirmat Pontif.

mutuarumque voluntatum conjungendarum desiderio præmisit; tum quanta voluptate fuerit delibutus, ubi adductam in Gallias felicissime pacem, ac tumultus compositos accepit; hæc demum de fœderis initi ratione adnectit (a): *Post exitiosos excessus, nec non contrarietates & discordias, quas actore suggerente discordiæ habuerunt quondam Guido comes Flandriæ, & dilecti filii nobiles viri Robertus ejus primogenitus, ipsius fratres, nec non nobiles bonæ villæ & gentes Flandriæ comitatus contra charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem ipsorum dominum; ex quibus plurima guerrarum incommoda, rerum & personarum pericula, sicut est ubique quasi notorium provenerunt; placuit altissimo, qui actor pacis & amator charitatis existit, quod dissensiones hujusmodi sedarentur. Ipse quidem Rex attente considerans, & prudenter advertens, quod exaltat mansuetos Dominus in salutem, quodque optimum vindictæ genus existit nolle punire cum possis, & quod magnifice parcere magnanimitas est censendo; ac propterea eligens erga dictum Robertum, ejus fratres, & alios supradictos, uti potius in hac parte mansuetudine, quam rigore; ipsos ad ejus obedientiam, & mandata humiliter redeuntes, ad gratiam suam de abundantia clementiæ regalis admisit: sicque inter Regem prædictum ex una parte, dictosque Robertum, ejus fratres, nobiles, & alios supradictos ex altera est pax & concordia divina faciente clementia, reformata.*

(a) Lib. 2. ep. 287.

Eximia clementiæ laus.

Commendatur Philippus Rex ea in Belgas usum esse.

Secutura ex eo fœdere ingentia bona describit Pontifex, subditque ut Petrus episcopus Prænestinus, Berengarius tit. SS. Nerei & Achillei, & Stephanus tit. S. Cyriaci in thermis presbyteri, & Raymundus S. Mariæ Novæ diaconos Cardinales retulerint, se conceptam ineundæ pacis certis verbis formulam perlegisse, atque inter cætera capita illud adjectum, Robertum, aliosque fœderatos Belgas flagitaturos a provinciæ præsulibus, ut ipsos anathemate desigerent, & eorum loca sacris interdicerent, si unquam scriptas leges infregissent; idemque pariter ab Romano Pontifice postulaturos, ut censuris iisdem eos percelleret, si ea perfidia se adstrinxissent, adeo ut eæ numquam, nisi ad preces Francorum Regis amoverentur: cumque Roberti oratores id etiam sedi Apostolicæ exposuissent, ad firmiori vinculo adstringendam concordiam decernere Belgas iis pœnis implicitum iri, si pacta violate pertentassent. Utque sapienter statuta in opus perducerentur, Clemens Rhemensi archiepiscopo, episcopo Silvanectensi, atque abbati S. Dionysii provinciam dedit, (b) ut si Robertus dux, Guilielmus, aliique proceres initas concordiæ pactiones temerassent aliquando, iis anathema & sacrorum justitium infligerent.

Iis flagitantibus, ut convenium erat, objectæ ipsis si fœdifragi forent censuræ

(b) Reg. post eand. ep.

X. Devincta eo religione Belgarum fide, actum de sanciendo inter Eduardum Anglorum & Philippum Francorum Reges fœdere, cujus gratia Pictavienses cœtus etiam celebratos testatur Bernardus his verbis (c): *Clemens Papa cum curia vadit Pictavium magna ex parte pro tractanda, & confirmanda concordia inter Regem Franciæ Philippum, & Regem Angliæ Odoardum.* Eadem iisdemque conceptam verbis MS. Clementis gesta, quæ ex Bernardo excerpta videntur, afferunt (d). Ad componendam sane pacem, quæ Pontificis in Galliæ & Angliæ Reges propensissimi animo altius insidebat, missus fuerat (e) superiori devexo anno Petrus Card. episcopus Ostiensis: *Pro finali*, ut loquitur Clemens, *completione negotiorum ipsorum, quæ restant ad præsens super pace perficienda inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges illustres.* Meminit de eo Westmonasteriensis, (f) & Sabinensem vocat, quem magnis in Anglia exceptum honoribus ait: Impositam vero provinciam feliciter obiit, arctiorique nexu fœdus, conjugandis nimirum matrimonio Eduardo juniore & Isabella Philippi filia, firmatum est.

Conciliatum a Clem. inter Franc. & Angl. Regem fœdus.

(c) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3785. in Clem. V.

(d) Ext. in MS. Vall. bibl. sig. lit. C. n. 25.

Petrus episcop. Ostien. in Angl. missus.

(e) Clem. l. 2.

(f) Westm. flor. hist. hoc ann.

Pax affinitate devincta.

X. Constitutis iis fœderibus, Philippum Francorum Regem, quem teterrimis plenam calumniis provocationem in Galliis adversus Bonifacium divulgasse vidimus, ut juste flagitium commisisse videretur, contendisse ut prædecessoris memoriam hæreseos crimine damnaret, ejusque corpus, quod divina providentia trecentos post annos omnis corruptionis expers servavit, flammis daret, docet Joannes Villanus (g), cujus narrationem S. Antoninus (h) latinis verbis donatam historiæ insinuavit, & qua arte Regis postulata Clemens eluserit, cum non ea valeret constantia, ut aperte repellere auderet, subjectis verbis depromit: *Rex Franciæ supplicavit Papæ, quod sextam petitionem, quam ipse promiserat regi, usque ad illam horam nondum expressam adimpleret, sicut alias observaverat. Et hoc erat, ut memoriam Bonifacii VIII. deleret de catalogo Pontificum, ac combureret corpus ejus & ossa, asserens se posse probare contra illum per clericos suos, ipsum fuisse hæresi infectum & pluribus aliis sceleribus irretitum. Ad quam petitionem turbatus est Papa cum Cardinalibus in hujusmodi: cum rex multum insisteret, ut impleret quod juramento firmaverat sibi facto, angustiæ erant illi undique. Nam importunius se habebat (Rex) ad offerendum probationes contra Bonifacium, & Regi juramento (Pontifex) se obligaverat, licet cum promississet pœnituisset, id in genere se facturum. Et ex alia parte consi-*

Philippus Rex execrandum scelus nimia ulciscendi libidine concipit.

(g) Jo. Vill. l. 8. c. 91.

(h) Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 2.

Contendit a Clemente, ut Bonifacium crimine hæreseos damnet, ejusque corpus redigat in cineres.

Bonifacii innocentia.

derabat, quia hoc agere esset injustum, & impium dedecus ecclesiæ redundans: cum Papa Bonifacius in nullo de hæresi argui valeret, sed potius ex lib. 6. quem edidit, decretalium ostendebatur sinceritas fidei ejus. Sed & ipse satis ecclesiam exaltaverat in tuendis juribus suis. Et ex Cardinalibus plures erant ab eo creati, inter quos erat Cardinalis Pratensis; unde sequebatur, quod si damnari debebat memoria Bonifacii, etiam & Cardinales ab eo institutos oportebat a dignitate sua deiici.

Clementis pusillanimitas in Rege non reprimendo.

Quamobrem contrarii erant huic sententiæ non solum qui erant sectatores nepotis Papæ Bonifacii, sed etiam alii Cardinales, qui fuerant in electione Clementis pro Rege Franciæ. Cum ergo Pontifex perplexus esset inter has angustias, nam irritare Regem ex violatione promissi durum videbatur & scandalosum; implere vero promissum firmatum juramento impium & prælatorum perturbationi occasionem præbens omnino apparebat. Super hujus igitur ambiguitatis deliberatione solicitus Pontifex, consilium secretum quæsivit a domino Cardinale Pratensi, viro sagaci, scripturarum peritissimo, & in agibilibus mundi experientissimo, qui & noverat secrete tractata.

Diffugia captat deque celebrando concilio agitat.

Cui respondit: quod hic solum unum restabat remedium, videlicet dissimulatio; & quia Regi significaret rem utique arduam esse & difficilem, nec omnes Cardinales assentire huic rei: & ideo, ut efficacius petitio sua sortiatur effectum, oportet celebrari generale concilium, & in ipso concilio proponantur articuli contra ipsum Bonifacium, quod erit ad majorem ejus vituperationem, & stabilius firmari poterit processus contra eum. Et ne impedimentum habeat negotium solum, universis publicetur edictum de concilio celebrando universali ad reformationem morum, & quædam ecclesiæ proficua instituendum, & tunc in eo congregato sua petitio impleretur.

Delecta pro eo congregando Vienna.

Ut autem locus sit magis communis omnibus quoad situm, quod assignetur illud celebrandum Viennæ, ubi omnes nationes fidelium satis apte concurrere possunt. His propositis, Rex contradicere non valebit: tu autem cum curia illuc pergens eris extra territorium jurisdictionis Regis in tua libertate, nec tibi vel curiæ nocere valebit. Placuit Pontifici consilium Pratensis, & illud executus est. Cum autem hoc Regi exposuisset, male contentus fuit, quod res ipsa tantum differretur: verum etsi gravaretur in mente sua, tamen videns se apte contraire non posse, acquievit placito. Sicque Pontifex de concilio celebrando publice per orbem destinavit edictum, pluraque etiam postulata a Rege gratiose concessit, ut etiam in concilio futuro quod postulaverat circa Bonifacium, obtinere speraret. Hactenus S. Antoninus.

Effudisse conatus suos Philippum Francorum Regem, ut Bonifacii Pontificis nomini infamia hæreseos inureretur a Clemente, ex publicis documentis constat.

Quæ causa Philippum ad infestandum Bonifacii nomen inflammarint.

Angebat enim Philippum gravis cura, se apud universos fideles conjectarum in Bonifacium, quem ut Christi vicarium colere tenebatur, calumniarum, patratique in eo capiendo sceleris ignominia laborare: utque tanta facinora religionis zelo commisisse probaret, tum apud Benedictum Undecimum, tum apud Clementem Lugduni omni studio incubuerat, ut extincto Bonifacio judicium hæreseos intenderent: cumque ut suspectus accusator & hostis justissime repelleretur, ex ea mora ingentia sibi & suis creari pericula querebatur, quas etiam querelas Pictavii apud Clementem vehementius ursit. At Pontifex adducta re in consilium cum Cardinalibus, cum ii Philippi iras execrati suaderent Clementi, ut Regem a cœptis abduceret, permoveretque ut universam hanc Bonifacianam litem ecclesiæ discutiendam, dirimendamque permitteret; proposuit illi Pontifex ex ejusmodi controversiæ prosecutione veterem inter ecclesiam & regiam conjunctionem admodum labefactari posse, confundi pacem, Asiaticæ expeditionis consilia disturbari, offendi fideles, maleque ingentia oboritura: demum flexit, ut eam litem dimitteret, eumque iterum de commissis in Bonifacium flagitiis amplissima venia donavit, ut nulla ipsi posterisve ob præterita labes adhæresceret, edito ea de re subjecto decreto. (a).

(a) Ex bulla autographa Clem. V. quæ extat in archiv. Vat. inc. Lætamur in te.

Clemens, &c. Philippo Regi Francorum.

Ex parte tua fuit propositum coram nobis, quod denuntiantibus olim tibi nonnullis sublimibus, & magnæ auctoritatis personis, quod Bonifacius PP. VIII. prædecessor noster erat crimine pravitatis hæreticæ irretitus, quibusdam etiam ex personis eisdem ipsum super hoc accusantibus, & accusare volentibus solemniter & directa; ac requirentibus te tanquam fidei pugilem, & ecclesiæ defensorem, ut cum ex vitioso & illegitimo ingressu, progressu damnabili, perversis actibus, detestandis operibus & perniciosis exemplis dicti Bonifacii status fidei, & ecclesiæ miserabilibus dispendiis, & ærumnis, gravisque ruinæ periculis subjaceret; ac in hujusmodi & similibus casibus, ubi de hæresi, aut illegitimitate summi Pontificis ex causa hujusmodi agitur, directrix veritatis, ac fidei, & ecclesiæ defensatrix semper extiterit inclyta domus tua, pro declaratione veritatis hujusmodi procurares generale concilium convocari; tu qui pudenda patris proprio libenter pallio contexisses, denuntiatorum & accusatorum ipsorum frequentibus pulsatus instantiis, & assiduis clamoribus excitatus, negotium hujusmodi pro de-

Quo pietatis fuco scelus sit aggressus.

declaratione veritatis, ut videlicet præfati Bonifacii innocentia in hac parte clarescceret, sicut teste conscientia exaptabas; aut ipso, si denuntiatis, & objectis contra eum lux veritatis assisteret, tanquam illegitimo prorsus amoto, & cunctis erroribus, iniquitatibus, & spurcitiis a domo Domini procul pulsis, de vero & legitimo pastore provideretur ecclesiæ sanctæ Dei; una cum prælatis, baronibus, collegiis, universitatibus, & communitatibus civitatum, & aliarum villarum, ac clero & populo regni tui, necnon aliis præcellentibus, & magnæ auctoritatis personis status tam ecclesiastici, quam mundani, aliisque fautoribus, adjutoribus, valitoribus, & sequacibus tuis ex fervore fidei & zelo justitiæ, ac pro reformatione status ecclesiæ & generali bono totius reipublicæ Christianæ deliberato consilio assumpsisti sub certis modis, & viis ad laudem divini nominis & exaltationem catholicæ fidei promovendum, ipsiusque promotioni & prosecutioni negotii tam in vita dicti Bonifacii, quam post

Tentata sæpius ab eo molimina.

ejus obitum apud bonæ memoriæ Benedictum Papam XI. prædecessorem nostrum, & eo sublato de medio, apud nos ad ecclesiæ præfatæ regimen, licet insufficientibus meritis, divina dispositione vocatos, dum paulo post nostræ promotionis auspicia Lugduni nobiscum pro hujusmodi, ac terræ sanctæ, & aliis negotiis arduis personaliter convenisses; operosis studiis, & indefessis sollicitudinibus institisti. Quare nobis humiliter supplicabas, ut cum exhibitionis justitiæ in hac parte morosa protractio tibi & tuis diversis ex causis dispendiosa foret, & periculosa quamplurimum, in negotio memorato procedere, ac exhibere super justitiæ plenitudinem dignaremur.

Urgetur a Clemente ut coeptis absistat.

Nos autem & fratres nostri considerantes attentius, & infra claustra pectoris meditatione sollicita revolventes, quod infesta nimis negotii prosecutio memorati unitatis & charitatis antiquæ inter præfatam ecclesiam, ac te & progenitores tuos, regnumque prædictum, divina faciente clementia, servatæ diutius esse posset multipliciter detractiva, turbativa pacis, impeditiva prætacti negotii terræ sanctæ, ac scandali generalis & malorum multiplicium productiva; ac volentes tot & tantis malis & scandalis, ne in segetem periculose succrescerent, sed præcisis radicibus suo præfocarentur in ortu, ex debito pastoralis officii sollicitius obviare; apud te de fratrum nostrorum prædictorum consilio, & ad eorum supplicationem instantem salutaribus monitis, paternis exhortationibus, & multa precum instantia institimus, ut pro reverentia Regis Regum, cujus idem Bonifacius

Permittat totam controversiam Sedi Apost.

vices gessit in terris, pro honore ecclesiæ, ac pro vitandis tantis malis & scandalis, omisso rigore, ac rejectis anfractibus denuntiationum & accusationum hujusmodi prætactum negotium, cognitionem, examinationem, ac totalem decisionem, seu determinationem eidem nostro & ecclesiæ supradictæ judicio vel arbitrio, provisioni & dispositioni totali tu ipse relinqueres, ac cum denuntiatoribus & accusatoribus prælibatis, quod similiter omnino relinquerent ordinares: ita quod nos & eadem ecclesia in negotio procedamus eodem, disponamus, & statuamus de ipso, eique finem congruum imponamus, prout catholicæ fidei ac universalis ecclesiæ status & honori convenient ac terræ prædictæ negotio & aliis viderimus expedire.

XI. Pontificiis votis assentitur.

Et demum post repetitas & iteratas quampluries hujusmodi nostrarum exhortationum & precum instantias, ac petitæ & habitæ longæ deliberationis inducias, tu votis nostris & beneplacitis in hac parte filiales affectus de abundantia regalis clementiæ per effectum operis conformante, nos mansuetudinem regiam ac expertam in iis potissimum devotionis & reverentiæ filialis gratitudinem plenis in Domino laudibus commendantes, ac volentes propterea tibi & tuis adversus futura pericula paternæ sollicitudinis studio providere; omnes sententias canonis & hominis & processus, suspensionum, excommunicationum, interdictorum, privationum, depositionum, & alios quoscumque processus juris vel facti, verbo vel literis, in scriptis vel sine scriptis, directe vel indirecte, implicite vel

Omnibus sententiis quibus se devinxerat, liberatur.

explicite, publice vel occulte contra te, regnum tuum, denuntiatores & accusatores prædictos, ac prælatos, barones, & alios incolas regni ejusdem quibuscunque præteritis temporibus; nec non contra confœderatos, allegatos, fautores adjutores, valitores & sequaces tuos vivos vel mortuos, cujuscumque nationis, præeminentiæ, honoris, ordinis, dignitatis, aut status, ecclesiastici vel mundani existant, etiam si cardinalatus, archiepiscopali, episcopali, imperiali, vel regali dignitate præfulgeant; a tempore motæ inter præfatum Bonifacium & te discordiæ, videlicet a festo sanctorum omnium, quod fuit anno nativitatis dominicæ MCCC. citra per dictum Bonifacium per quoscumque alios in vita, vel in morte ipsius, auctoritate sua quibuscumque causis, vel occasionibus, aut exquisitis coloribus & figmentis, quam per præfatum Benedictum immediatum successorem suum pro facto, vel occasione captionis dicti Bonifacii, & eorum, quæ in conflictu, vel facto captionis ejusdem, vel alias captione ipsius quomodolibet contigerunt spiritualiter & temporaliter factos, & habitos, ex certis & legitimis causis relaxamus, revocamus, irritamus, annullamus, cassamus, & ex nunc nullos, cassos, & irritos nuntiamus ex certa scientia, & de plenitudine apostolicæ potestatis: & si quævis calumnia, macula, sive nota ex præfatis de-

Detersa ab eo quam susceperat infamiæ macula.

denuntiationibus, vel accusationibus, aut blasphemiis, aut quibuscumque contumeliis, injuriis verborum vel factorum, in chartis, vel scriptis, aut quibuscumque libellis famosis, occulte & publice, aut publicatione eorumdem, vel alias quoquo modo in memoratum Bonifacium in vita ejus, & post mortem illatis, aut eorum assumptione, vel prosecutione, aut culpa, offensa, vel injuria qualibet, seu infamia juris, vel facti tibi, posteritati tuæ denuntiatoribus, accusatoribus, prælatis, baronibus, vel aliis incolis; necnon confœderatis, alligatis, fautoribus, adjutoribus, valitoribus, sequacibusve prædictis, aut aliquibus ex eis, aut aliis consentientibus, mandantibus, vel ratum habentibus, vivis vel mortuis, ex captione prædicta, aut ex rapina, seu deperditione thesauri ecclesiæ, aut ex aliis quibuscumque quæ in conflictu, vel facto captionis prædictæ, vel alias ipsius occasione, ut præmittitur, contigerunt, impingi, imponi, vel imputari possent in posterum, etiamsi supponeretur, vel diceretur capio ipsa facta nomine tuo, aut te mandante, procurante, vel ratum habente, aut sub vexillo tuo, vel insignis armorum tuorum; prorsus amovemus, & tollimus, ac omnino remittimus, & quitamus, &c.

Participes sceleris in captum Bonifacio patrati pœnis ecclesiasticis subiiciuntur.

Addit Pontifex apostolica etiam benignitate a se detergi omnem infamiæ maculam, censurarumve notam, qua præsules, proceres, aliique ob impactas Bonifacio calumnias, initam in eum conjurationem, pontificiique thesauri expilationem inusti forent. Sanxit autem Gaillelmum Nogaretum, & Reginaldum Sapinum equites qui Bonifacium ceperant, ejusque thesauros rapuerant, venia donatos, modo crimen susceptis rite pœnis a Petro episcopo Prænestino, Berengario tit. SS. Nerei & Achillei, & Stephano S. Cyriaci in thermis presbyteris Cardinalibus imponendis expiarent. Et quidem Reginaldo, & aliis Campanis ejus sociis nailas, cum absint, pœnas ad delendam noxam infligere, sed postea inflicturum: Nogareto vero, qui pluries coram memoratis Cardinalibus comparuerit; auditusque sit, ad criminis expiationem imperare transmarinam in Saracenos expeditionem, quam armis egregie instructus quinquennio vertente obeat, nec ab ea nisi ab ecclesia revocatus abscedat nulloque publico munere unquam fungatur, neque ob has pœnas ullius infamiæ macula aspersas censeatur. *Datum Pictavii kal. junii pontificatus nostri an. 11.*

XII. Instaurata postea eadem lis a Philippo.

Non exuit propterea Philippus Rex concepta in Bonifacium odia, sed judicium literum eodem etira ursisse visuri sumus: quam na calamniatoris pœnas subiret, finxerit se orthodoxæ pietatis xelo litem movisse, eamqua ecclesiæ perscrutandam permiserit, ut suo loco dicetur. Interim cum Pictavio Parisios asset reversus, exagitandos discruciandosque suppliciis Templarios suscepit ob immania defectionis a Christo, magiæque crimina ab accusatoribus iis objecta. Rem adeo insolentem ex his initiis prodiisse ferunt; (a) priorem a Monte Falcone Tholosæ inquinatissimum flagitiis & hæreseos nota inustum a magistro ordinis perpetuo addictum carceri, atque aliam equitem Noffum nomine, Florentinum genere, suis insignem sceleribus custodiæ traditum, communicato consilio, saque ex ergastuli squalore liberandi spe regiis magistratibus horrenda Templariorum ordinis flagitia indicasse, prædæque ingentis ex Templariorum maximis opibus redigendæ occasionem patere docaisse: donatos tamen impunitate male periisse, nam & Noffum laqueo demum extinctum, prioremqua gladio cæsum esse. Ea vero per calumniam subornata nonnulli scripsere, (b) inter quos S. Antoninus hæc habet: *Totum dicitur falso confictum ex avaritia, ut illi religiosi Templarii (qui initium habuerant in Hierusalem, & postea multiplicati & diffusi per Franciam, & alias provintias habebant opulenta loca, & magnas divitias & possessiones) expoliarentur bonis suis, prout factum est, &c.*. Haud sane dissimulandum est augeri hanc ex eo conjecturam, quod Philippus Rex scelestissimos impostores & calumniatores haberet consiliarios, quorum artibus omnino ducebatur: si enim ipsi Christi vicario, quem orthodoxum esse constabat, magiæ, hæreseos, aliaque immanissima scelera obiicere ac judicio persequi constantissime, vel impudentissime potius non perhorruit, certe minus conscientiæ in appetendis calamnils Templariis ac persequendis habuisse conilci posse videtur. Suadere etiam consiliariis ipsius id flagitium potuisse avaritiam a verisimili non abest, cum avaritiæ fœdissimas notas ubique reliquerint, ac Philippum ad ecclesiarum bona invadenda, opprimendos populos, injustam conflandam monetam, spoliandos toto regno Judæos, & alia turpia lucra aucupanda, quæ turpius dissipabantur, impulerint: demum Templariorum opes, quantumvis Philippus contrarium literis regiis profiteretur, magna ex parte invaserint. Ferunt etiam aliquot prodigiis eorum, qui ignibus fuere traditi, non exustis ipsorum crucibus, comprobatam innocentiam: acerbissime præterea ob delatores suspectos suppliciis discruciatos ex humana fragilitate succubuisse ad crimina non admissa confitenda, eaque postea ad pyram constanter pernegasse. Sed ut universos Templarios objectis sceleribus non fuisse pollutos existimari potest, cum in Germania a conciliis provincialibus absoluti fuerint; ita plures Gallos, eosque insignes dignitate

(a) Jo. Vill. l. 8. c. 92. Bosius p. 2. l. 2.

(b) Hersem. in Theob. 29. & alii.

Templarii apostasiæ a fide accusati.

tate iisdem contaminatos flagitiis maximis argumentis constat, atque ordinem ex allatis probationibus juste abolitum visuri sumus, cum duo millia testium & eo amplius objecta iis crimina confirmarint; & ipse Pontifex eandem confessionem a septuaginta duobus Templariis nullo objecto metu, sed ab iis præterita crimina multa doloris significatione effusoque planctu execrantibus expresserit, de quo suis locis inferius.

Ut vero, cum Regi Francorum de Templariorum criminibus delatum esset, una literarum significatione eodem die regio jusso, maximoque omnium stupore comprehensi sint, narrat Bernardus (a): *Anno*,
(a) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 2765. in Clem. V. inquit, *Domini prætaxato MCCCVII. res mira, res magna, nostris accidit temporibusque futuris scribitur memoranda. In festo siquidem S. Eduardi confessoris tertio idus octobris, feria VI. fuerunt capti primo Templarii ubique in regno Franciæ, & ex ordinatione Regis & consilii inopinate sane, mirantibus cunctis audientibus, an-*
In Galliis eadem die comprehensi. *tequam templi militiam, ab ecclesia Romana nimis privilegiatam, una die subito captivari, causamque ignorantibus captionis tam repentinæ exceptis paucis secretariis & juratis: quæ causa tandem detecta fuit & publice infamata, profana videlicet professio eorumdem cum abnegatione Christi & exspuitione super crucem in opprobrium Crucifixi; fueruntque plures ex eis, etiam de majoribus illius ordinis, confessi suæ nefandæ professionis ritum, tam abominabilem, quam execrabilem, quam nefandum, qui antea a nemine potuit unquam sciri. Plurimi autem ipsorum confiteri minime voluerunt, quamvis nonnulli subjecti fuerint quæstionibus & tormentis. Demum sedes Romana, cui prius factum incredibile videbatur, & captionem prædictam ægre ferebat, effecta est certior in Pictavis, ubi tunc curia morabatur; Templariisque nonnullis perductis coram Papa, & aliquibus (nonnulli objecta scelera confessi, negarunt alii) Cardinalibus, ibidem denuo confitentibus, & confessiones factas a se antea recognoscentibus esse veras, ipsorum confessionibus intellectis consequenter extitit ordinatum, ut ubique Templarii caperentur, ut veritas prodiret in lucem.* Eadem Jor-
(b) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960. danus (b) paucioribus verbis perstringit: MCCCVII. *Templarii subito in toto regno Franciæ capti sunt, & tandem depositi in sequenti concilio generali.* Eos porro regia quidem opera, sed pontificio imperio non ex levibus conjecturis, sed gravissimis argumentis captos, & magno numero adductos ad Pontificem, ac pluribus vicibus tum ex arcano tum palam eadem fassos crimina, eaque acerbe planxisse testem producimus ipsum Clementem, hæc publico postea edicto promulgantem.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ad omnium fere notitiam jam credimus Ut gravissimis de causis in eos motus sit Clemens.
pervenisse, nefanda scelera & crimina abhorrenda hæresim notorie sapientia, quibus ordo & personæ Templariorum non levibus argumentis, sed manifestis indiciis, & violentis præsumptionibus diffamati noscuntur, super abnegatione videlicet domini salvatoris nostri Jesu Christi, & super nefanda, temeraria, & præsumptiosa & hæretica conspiratione super ejusdem imaginem crucifixi; nec non & super pluribus aliis articulis (sodomitico nimirum vitio, idololatria & aliis) quos quia fore credimus manifestas, exprimi non oportet. Sicque excrebrescente infamia, imminentibus scandalis plurimis minime contemnendis, quæ non leviter totam scandalizabant ecclesiam, urgente conscientia, per totum orbem terrarum jam dudum ipsos capi mandavimus; & tandem cœpimus super iis contra eos inquirere per nos ipsos, nonnullis ex fratribus nostris ascitis ad inquisitionem prædictam nobiscum solicite peragendam. Et tandem præsentatis nobis eisdem Ut nullo incusso metu expressa sit scelerum confessio.
personis non parvo, sed grandi numero, non levis, sed magnæ auctoritatis viris, olim in ordine supradicto sacerdotibus, præceptoribus, militibus, servientibus, per eorum confessiones & depositiones spontaneas libere factas coram nobis, & fratribus nostris in secreto prius, & postmodum coram nobis, totoque collegio fratrum nostrorum Ea sæpius constanter repetita.
S. R. E. Cardinalium patuit manifeste, quoad personas ipsas confitentes, dicta crimina & scelera esse vera: iidemque confitentes omnes & singuli suum humiliter recognoscentes errorem, nostram & Apostolicæ Data venia criminis abjurantibus.
*sedis non justitiam, sed misericordiam & veniam implorarunt. Quibus cum omni humilitate & reverentia, & proprii eorum recognitione erroris omnino persistentibus pro absolutione ab excommunicationis sententia, quam ex hujusmodi hæresis reatibus & sceleribus incurrerant, ipsis misericorditer impendenda; nos, qui licet indigni vicarii sumus illius, * miserationes super* * cujus
omnia opera ejus existunt, & quia Romana mater ecclesia non claudit, prout nec claudere debet, gremium redeuntibus; facta a prædictis confitentibus cum humilitate & reverentia abjuratione hujusmodi hæreseos secundum canonicas sanctiones, eis juxta formam ecclesiæ fecimus munus absolutionis impendi, potestate injungendi eis propterea salutarem pœnitentiam nobis & dictæ sedi, seu quibus id committendum duxerimus, specialiter reservata, &c. Datum Tolosæ III. kal. jan. pontificat. nostri an. IV.

Ex his refellas auctores plures, qui nimis facile inanibus levissimorum hominum susurris fidem adhibuere, promissam fuisse Templariis veniam a Pontifice, eaque pollicitatione subornatos fuisse. Quis enim

enim, si rem perpendat accuratè, viros graves tanto in numero tam immania crimina putet tanto cum dedecore sine tormentis confiteri, sibique falso imponere potuisse; cum ne quidem id unquam imbelles mulierculæ factitare videantur, nisi scelerum facibus ardens conscientia eam confessionem, uberesque illas lacrymas expressisset? At de his, deque servato a Pontifice in Templarios judiciorum ordine proximis annis dicturi sumus. Non leviter vero ea res expeditionis Syriacæ consilia retardavit, cum Templariorum opera eam aggredi Clemens constituisset.

XIII. Obfuere etiam admodum secutæ in Anglia rerum conversiones ob Eduardi senioris mortem, quam hoc anno media æstate contigisse scribit Westmonasteriensis (a), qui de illius maxima expeditione in Scotiam adversus Robertum Brusium, quem regnum illud motu rebellione invasisse ait, locutus, confectisque adversus Scotos pluribus felicibus præliis, quibus ipsos magnis attrivit cladibus, ac novi Regis fratres captos extremo affecit supplicio, Roberto in paludes ac loca nemoribus obsita depulso, subdit (b): *Cœpit Rex vexari dysenteria. Movit tamen nihilominus de Carleolo, quinto nonae julii, parvis dietis versus Scotiam proficiscens. Pridie vero nonas julii, venit usque Burgum super Sabulo, ubi invalescente infirmitate, die crastino, scilicet sexta feria, præsenti vitæ valefaciens, dies suos in bono, & annos suos in gloria consummavit. Regnavit autem annis triginta quatuor, mensibus septem, diebus viginti uno, complevitque ætatis suæ annos sexaginta octo, & dies viginti.* Addit auctor Eduardi elogium, sed in quo, quamvis amplissimo, prætermittit defensam Syriam contra Sultani Babylonici impetus, cum Ptolemaidi castra admovisset: stetisse enim tum illius virtute rem Christianam vidimus. Decrevisse etiam ipsum expeditionem Syriacam, quam tunc Clemens cum multis Regibus principibusque occidentalibus, atque etiam cum Carbanda Rege Tartarorum agitabat, obire, tradit Walsinghamus (c). De eo porro hæc subiicit memoratus Westmonasteriensis: *Hic Eadvvardus fuit strenuus in armis per totam vitam suam in omni statu adeo quod totam Angliam de manu Simonis de Monteforti, comitum & baronum eidem Simoni adhærentium, qui etiam Regem Henricum patrem suum, & se ipsum tenuit in carcere, adquisivit, sicut superius in chronicis continetur. Totam etiam VVallicam de manibus Leolini principis & Davidis fratris ejus, Aquitaniam de manu Regis Franciæ extorsit. Scotiam sibi sæpius subjugavit, sicut superiora gesta testantur. Sed capta Scotia proditiose per Robertum Brusium, ut supra proximo capitulo continetur, ipse idem inter exercitum in lecto mortis jacens, ex magnanimitate cordis mandavit & jussit corpus suum ibi remanere non sepultum, sed deferri in exercitu quousque tota Scotia esset finaliter acquisita. Sed hoc mandatum non potuit effectui demandari. Fuit corpus itaque delatum in Angliam & sepultum VVestmonasterii anno proximo sequenti* * XVIII. *die octobris, juxta sanctum Eadvvardum; ad caput patris, per manus venerabilium patrum domini Antonii patriarchæ Hierusolymitani & Dunelmensis episcopi, & Guillelmi archiepiscopi Eboracensis, cum cæteris episcopis, abbatibus & prælatis totius regni.* Hisque verbis auctor finem imponit historiæ, cui appendix adjecta est. Meminere porro Eduardi ut rerum gestarum gloria florentissimi Joannes Villanus (d) ac Bernardus, (e) quorum posterior hoc præclaro elogio ipsum exornat: *Eodem anno mense julii obiit memoratus Rex Angliæ Odoardus, vir in omni probitate famosus, cui successit in regno filius ejus nomine similiter Odoardus, qui eodem anno in sequenti mense februarii*, numerat auctor annos ab incarnati Verbi die, *duxit uxorem Regis Franciæ nomine Isabellam*.

(a) Westm. hist. flor.

Scoti magnis cladibus affecti ab Eduardo seniore.

(b) Westm. ibid. Walsi. in Eduard. & alii.

Illius mors.

Regni tempus.

(c) Walsin. in Eduard. II.

Eiusdem elogium.

Jussit corpus insepultum manere donec perdomita omnino esset Scotia.

* XXVII. Res operi non mandata.

Hic Westmonasteriensis historia desinit.

Adjecta illi appendix.

(d) Jo. Vill. l. 8. c. 90.

Eduardus junior patri succedit.

(e) Bern. & MS. gesta Clem. ubi sup. MS. Vat. sign. n. 3765. in Clem. V. Bucelin. l. 8.

Hoc eodem anno, quo Eduardus II. Rex Anglorum sceptrum capessivit, Ludovicus Hutinus, Philippi Galliarum Regis filius natu major Joannæ matris superiore anno vita functæ titulo Navarrena corona est redimitus: qui cum ad ineundam regni possessionem, adigendosque in sua verba sacramento Navarros proficisceretur, flagitavit a Clemente, ut interdictum, quo regni princeps civitas Pompejopolis, ardente inter episcopum ac justitiæ præfectos dissensione, perculsa fuerat, amoveretur, quod pontificia clementia viribus carere jussit (f), dum ille in ea urbe versaretur. Exceptum a Navarris fausta procerum ac populi acclamatione refert S. Antoninus his verbis; (g) *Rex Parisios remeavit*, nimirum a Pictaviensi colloquio cum Clemente habito, *& inde filium suum primogenitum Aloysium sive Ludovicum nomine in Navarram misit cum multitudine procerum, eumque ibi in Regem Navarræ coronari fecit in civitate Pampeloniæ*. Agunt de eo Hispani scriptores (h), ac Jacobum Regem Aragonum novas curas concepisse ajunt, ne Galli in Aragoniam proferre imperium molirentur; atque adeo Oscam profectum, ne vel ipsum a Sardica expeditione distraherent.

XIV. Isabellam sibi despondet.

(f) Lib. 2. ep. com. 388.

(g) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 2. Paul. Æmil. in Phil. pulc. Gaguin. in eod.

Solemni ritu Pompejopoli corona cingitur.

(h) Sur. ind. l. 2. hoc an. Marian. l. 15. c. 7. & alii.

Firmatum eodem anno est Caroli Regis Ungariæ solium a Clemente, qui insignem constitutionem adversus Othonem ducem Bavariæ æmulum edidit, ut Ungariam civilibus bellis laniatam pristinæ paci restitueret, & Carolo Regi, qui a-

XV. Ungaricum regnum Carolo Martello contra Bavariæ ducem adjudicatum.

viæ

viæ Stephani Regis Ungariæ filiæ, ac Ladislai sororis jure legitima successione sceptrum sibi debitum contendebat, dignitatem regiam assereret. Profectu jam ante Bonifacius, cum Wenceslaus Boemiæ Rex electionis jure illud affectaret, servatis judiciorum legibus sanxerat, non electionis, sed successionis jura in Ungariæ regno spectanda, neque Ungaros electione celebrata legitimi heredis juribus detrahere potuisse; ac Wenceslaum regno Ungarico abstinere jusserat. Cum vero extincto Wenceslau seniore Ungari seditiosi Othonem ducem Bavariæ excivissent ad regnum, idque bellis civilibus concussum extremo exitio pateret, Clemens Bavarum, neque ab eo, ad quem conferendæ regiæ inunctionis jus spectaret, corona redimitum, neque ullo successionis jure suffultum, incussa censurarum religione, regno, quod invaserat, abscedere, ac jura sua apud sedem Apostolicam disceptare imperavit (a).

(a) Lib. 2. ep. 302.

Clemens &c. Ad perpetuam rei memoriam.

Præjudicium Bonifacii pro Carolo contra Wenceslaum juniorem electum.

Dudam claræ memoriæ VVenceslao Rege Boemiæ tunc vivente, per ejus nuncium & literas supplicante felicis recordationis Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro, ut negotium quondam VVenceslai ejusdem Regis filii tunc viventis, quem in Regem Ungariæ concorditer & canonice proponebat electam, & eundem Regem Boemiæ, ac tam suos quam ejusdem filii in hac parte sequaces in benevolentiam & gratiam eius reciperet, ac se ipsis adjutorem, directorem benignum, & favorabilem in ipso negotio exhiberet; idem prædecessor super hoc pia & rationabili meditatione perpensans, quod præfatum regnum Ungariæ, tam nobile hactenus quam præclarum, in spiritualibus & temporalibus, per collisiones varias dignoscebatur esse collapsum; quodque charissima in Christo filia nostra Maria Regina Siciliæ illustris in eodem regno Ungariæ tanquam heres proximior se jus asserebat habere, & charissimus in Christo filius noster Carolus Rex Ungariæ illustris nepos ejus regnum ipsum in parte non modica ex persona jam dictæ suæ paternæ aviæ possidebat, de quo etiam in Strigoniensi ecclesia, juxta ritum antiquum Ungariæ, per personam idoneam regale susceperat diadema; memoratos Regem Boemiæ, ipsius filium & prædictum Carolum, eorumque sequaces & alios, qui sua crederent interesse, per piæ memoriæ Benedictum Papam XI. prædecessorem nostrum, tunc Nicolaum Ostiensem & Velletrensem episcopum, & in præfato Ungariæ regno Apostolicæ sedis legatum peremptorie citari mandavit, ut infra certi temporis spatium, in literis ejus expressum, cum omnibus actis, juribus, & munimentis suis, negotium contingentibus memoratum, coram prædecessore ipso Bonifacio deberent legitime comparere, super iis complementum recepturi justitiæ, ac facturi quæ pro dicti regni statu prospero per ipsum prædecessorem Bonifacium essent provide ordinanda.

Ut Carolus paternæ aviæ jure Strigonii corona cinctus sit.

XVI.

Eodem autem legato prædictos Regem & filium ac Carolum citante legitime, ac advenient dicto termino; præfata Regina Siciliæ, intimato jam sibi ex parte prædecessoris ejusdem, ut & ipsa, si sua interesse putabat, in eodem termino compareret, & jam dictus Carolus nepos ejus per procuratores idoneos sufficienter instructos coram eodem prædecessore Bonifacio comparere cum reverentia debita curaverunt; venerabilibus fratribus nostris M. Zagabriensi T. Jauriensi, & B. Vvesprimiensi episcopis, & bonæ memoriæ S.. archiepiscopo Colonensi, ac dilectis filiis nonnullis præpositis & archidiaconis de ipso regno Ungariæ ex vigore præfatæ citationis comparentibus similiter cum eisdem: jam dicti vero Boemiæ Rex ac natus ejus in prædicto termino, vel etiam postea comparere per se vel alium non curarunt; sed sub cujusdam palliationis astutia excusatores dilectos filios Henricum doctorem decretorum clericum, Joannem cantorem ecclesiæ de Veterribuds, & Joannem Romanum jurisperitum laicum ad præfati prædecessoris Bonifacii præsentiam destinarunt: qui eosdem Regem Boemiæ ac natum ejus excusare super eo, quod juxta præfatæ citationis edictum ad eundem prædecessorem Bonifacium procuratores sufficienter instructos non miserant, nitebantur; causas super hoc minus rationabiles, immo inanes & frivolas prætendentes: & nihilominus in pluribus consistoriis per eundem prædecessorem Bonifatium ab ipsis excusatoribus seriose petito, si alias causas rationabiles excusationis haberent, vel ampliori forent potestate suffulti in excusatione culpæ contumaciam geminantes, dixerunt improbe, quod præfatus Boemiæ Rex nullo unquam tempore intendebat de ipso regno Ungariæ litigare; procuratoribus ipsis & nunciis eorumdem Reginæ Siciliæ ac nepotis instantibus, ut in contumaciam ipsorum Boemiæ Regis & filii ad declarationem & determinationem juris Reginæ ac nepoti competentis eisdem, prædecessor procederet memoratus.

Maria Regina & Carolo comparentibus judicium declinavit.

Boemi excusationes non admissæ.

Negante ipso subire judicium instituit, Carolus ut contumaciæ damnaretur.

XVII.

Jus possessorium a Bonif. datum Carolo.

Idem vero prædecessor, habita super iis cum fratribus suis examinatione solemni, profunda maxime meditatione recogitans statum præfati regni Ungariæ miserabilem & depressum, flebili quidem compassione condignum, quod revera ex prætacta præsertim contentione regnantis in pejus continue labebatur; quodque, sicut facti notorium permanentis evidentius ostendebat, notum prædecessori erat eidem, prædicta Regina Siciliæ, sicut primogenituræ jus obtinens claræ memoriæ Stephani Regis Un-

ga-

gariæ patris sui in eodem regno, propinquior erat successor & heres quondam Ladislao Regi Ungariæ fratri suo ex utroque parente, per quod opitulabatur eidem communis juris præsumptio, quæ in tali casu probandi onus in adversarium juste transfert;

Carolum parentem habitum a Rom. eccl. Ung. Reg.

quia etiam quondam Carolus ipsius Reginæ primogenitus dicti Caroli genitor habitus erat quasi communiter, & præcipue per Romanam ecclesiam pro Ungariæ Rege dum vixit; nec ex parte dictorum Boemiæ Regis & filii de jure competente ipsis in

Obtensa a Wenceslao electionis jura inania.

Ungariæ regno prædicto allegatam erat aliquid vel assertum, nisi sola electio, quæ de ipso filio Regis proponebatur facta fuisse, quæ proculdubio diversis ex causis, prout ratio prima facie indicabat, minus legitima, immo prorsus videbatur inutilis;

Veteres Ungariæ consuetudines.

ex eo maxime quod, sicut scripti canonis series aperit, regnum ipsum Ungariæ successionis jure provenit, & electionis suffragio, arbitrioque non defertur; rationibus præmissis & causis aliisque motivis plurimis, quæ religionem debent judicantis enstruere, in trutina rectæ deliberationis appensis, expedientia commixta licentiæ ac benigna humanitate servata; de plenitudine potestatis in apertam contumaciam eorumdem Boemiæ Regis & filii in præsentia plurium prælatorum, cappellanorum, familiarium prædecessoris ejusdem, & aliorum in consistorio vocatorum, & præsentibus eorumdem Boemiæ Regis & filii nuntiis, ac excusatoribus suprascriptis; idem prædecessor decrevit, diffinivit, declaravit, & voluit de fratrum consilio prædictorum, quod prædicta Maria in toto ipso regno Ungariæ ac pertinentiis suis omnibus, ac ubique serrarum Regina, & dictus Carolus nepos Rex

Data Ungaris imperia, ut Carolo & Mariæ obsequentes essent.

Ungariæ nuncupareatur apertis labiis, scriptionibusque vulgatis, & intitularentur in publicis documentis; quodque prælati, clerici cujascumque dignitatis, status, aut conditionis existerent, ac religiosi alii cujuscunque forent ordinis; nec non comites sive bani, barones, milites, cives, incolæ cujuscumque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existerent; jam dicti regni Ungariæ, omniumque jurium & pertinentiarum ejus, ac aliarum regionum annexarum sibi, etiam si regnorum haberent titulum, dictis Reginæ Regique nepoti, tanquam ejusdem regni Ungariæ Reginæ ac Regi legitimis, pareret intendere, ac de fructibus, redditibus servitiis, juribus, & obventionibus aliis consuetis & Regi Ungariæ debitis, devote respondere curarent: prælatis, clericis, & religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus, incolisque prædictis sub pœna excommunicationis injungens expresse, quam incurrerent eo ipso, si secus facerent, ut eisdem Reginæ & Regi Ungariæ circa recuperationem, defensionem, & conservationem regni prædicti assisterent auxiliis, consiliis, & favoribus opportunis; quodque memoratos

Regem Boemiæ sibi non asciscerent.

Regem Boemiæ vel ejus filium Regem Ungariæ nominare, vel titulare nulla nominatione, vel descriptione præsumerent, neve ipsis aut ministris eorum de fructibus, redditibus, proventibus, aliisque juribus dicti regni, & præfatorum sibi adjacentium quomodolibet responderent, vel ipsis circa occupationem, invasionem, detentionem, seu usurpationem memorati regni Ungariæ, ac præmissorum, quæ annexa sunt illi, publice vel occulte præstarent auxilium, vel consilium, seu præsidium favoris alicujus impenderent. Prælibatus enim prædecessor, prælatos, clericos, & religiosos, comites sive banos, barones, milites, cives & incolas memoratos ab omnibus homagiis,

Sacramenta illi præstita rescissa.

sacramentis fidelitatis, colligationis, aut conjurationis, quæ prælibatis Regi Boemiæ, filio, aut ministris eorum præstiterant, vel cum ipsis in præjudicium dictorum Reginæ ac Regis Ungariæ aliquatenus inierant; etiam si ea forent juramentorum, pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roborata, quæ vacua juribus, & nulla fore censuit & carere decrevit omni robore firmitatis; absolvit, & ad eorum observationem quomodocumque, aut quantumcunque se astrinxissent pro observandis eisdem, ipsos non teneri decrevit.

XVIII. Constitutum Wenceslao tempus, quo jure petitorio ageret apud sedem Apost.

Et ut quæ gravitati sedis Apostolicæ congruebant, prædecessor idem cum debita maturitate servaret, nec excluderet a suis processibus amicam in throno sedentibus æquitatem; Regi Boemiæ, filioque præfatis certum peremptorium terminum assignavit, infra quem ipsi per se, vel alium, seu alios, si qua jura de proprietate dicti regni Ungariæ se habere credebant, eidem prædecessori, & Apostolicæ sedi reverenter ostenderent, illaque peterent & prosequerentur ordine debito, & ut rationabile foret, sicut eis videretur melius expedire. Super possessorio tamen cujuscumque speciei vel generis de dicto regno Ungariæ memorato, Regi Boemiæ vel filio competente, propter eorum contumaciam sic contractam perpetuum eis duxit prædecessor ipse silentium imponendum. Ultra præmissi vero termini spatium, ne in potestate foret dictorum Boemiæ Regis & filii inquietare pro libito, molestare frequenter; & ut vitandi scandali occasionem tolleret, ad quam causam ex tunc in jure & proprietate competentibus ipsis forsitan in regno præfato,

Abscissa illi, eo elapso, disceptandi in judicio omnis spes.

jurisdictionis suæ ac sedis Apostolicæ denegavit prædecessor idem incommutabili edictione præsidium, & eis in tribunali quocunque tam de justitiæ fomite, quam de potestatis plenitudine perpetuum silentium imposuit de fratrum consilio prædictorum: ita quidem, quod prædicta termini præfinitio, jurisdictionis denegatio, impositioque silentii ex tunc elapso ipso termino perinde vigorem & effectum haberent, ac si

in eorundem Boemiæ Regis & filii per formam citationis solitæ notitiam pervenissent: cum non foret verisimile, ut præmissa in notitiam & conscientiam dictorum Boemiæ Regis & filii debito tempore devenire non possent, quæ in præsentia ipsius consistorii, prædictorum, prælatorum aliorumque plurium, & eorundem nuntiorum & excusatorum maxime erant tam vulgata, tamque solemniter publicata, prout hæc & alia in ipsius prædecessoris Bonifacii bullatis literis inde confectis plenius & seriosius continentur: quæ omnia postmodum fuisse dicuntur in locis solemnibus dicti regni Ungariæ de mandato prædecessoris ejusdem tempore debito solemniter nihilominus publicata.

Acta Bonifacii a Clemente confirmata.

Nos autem ejusdem prædecessoris Bonifacii in hac parte vestigiis inhærentes, ipsorum Reginæ ac Regis Ungariæ supplicationibus inclinati, constitutionem, diffinitionem, declarationem, voluntatem, mandatum sive mandata, censuram, absolutionem, termini præfixionem, silentii impositionem, præsidii denegationem, & alia supradicta, quæ per eundem prædecessorem Bonifacium taliter facta sunt, rata habentes, & grata, ea ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio & assensu auctoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus: excommunicationis vero sententiam supradictam volumus usque ad satisfactionem condignam auctoritate nostra, appellatione remota, inviolabiliter observari. Verum sicut fama publica, quinimmo infamia referente, non absque grandi admiratione seu potius turbatione didicimus, quod etiam sic manifestum atque notorium nedum in ipso regno Ungariæ ac viciniis, sed in remotis etiam partibus esse dicitur, quod nulla potest tergiversatione celari, nonnulli ex prælatis, clericis, religiosis comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus, & incolis memoratis præfatorum Boemiæ Regis & filii in hac parte fautores atque sequaces, immemores salutis eorum, hujusmodi præcepta, sententias & processus prædecessoris ejusdem damnabiliter contemnentes, ac venientes temere contra ea, præfatis Reginæ ac filio Regi Ungariæ juxta præmissum mandatum ipsius prædecessoris assistere circa recuperationem, defensionem, & conservationem jam dicti regni Ungariæ, ipsisque parere, intendere, ac respondere minime curaverunt: quia potius ipsi Boemiæ Regi & filio, dum vivebant, eorumque ministris adversus eosdem Reginam & Carolum Regem Ungariæ, ac in eorum præjudicium præstiterunt postmodum auxilium, consilium, & favorem, prædictos Reginam & Carolum Regem super ipso regno, ac ejus bonis & juribus inquietando nequiter, & multipliciter molestando; propter quod præfatam excommunicationis sententiam, latam per eundem prædecessorem Bonifacium, damnabiliter incurrerunt.

Nonnulli proceres, & episcopi contra Bonif. edicta senserę cum Rege Boem.

XIX. Defuncto Wenceslao seniore Othonem ducem Bavar. ad regnum occupandum evocarunt.

Eodem autem Rege Boemiæ viam deinde universæ carnis ingresso, præfato adhuc ipsius Regis vivente filio, nonnulli ex præmissis prælatis, clericis, & religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, incolis, atque civibus, in sensum dati reprobum, & spiritu obcæcati nequitiæ, in multiplicationem excessuum, injuriarum contemptus, & offensarum ausu præcipiti collabentes, contra eosdem Carolum Regem & Reginam Ungariæ, nobilem virum Othonem Bavariæ ducem nequiter convocarunt, seu potius obduxerunt, adhærendo & assistendo sibi patenter & publica ad invasionem, occupationem, & detentionem dicti regni Ungariæ, vel alicujus partis ipsius, ac præstando auxilium, consilium, & favorem, ex quo etiam ipsos tenet excommunicationis præfatæ laqueus alligatos; idemque dux, ipsorum, & aliorum potentia fultus, & auxiliis communitus prætextu convocationis, seu obductionis hujusmodi ad invasionem, occupationem, & detentionem prædictam Ungariæ regni temeraria præsumptione se transferens, per ipsum B. Vesprimiensem, & quondam A. Chanadiensem episcopos se coronari, ut dicitur, in Regem Ungariæ procuravit, in hoc etiam officium jurisdictionis Strigoniensis archiepiscopi, ad quem Regis Ungariæ coronatio pertinet, faciens usurpari: & eosdem Carolum Regem & Mariam Reginam Ungariæ in adjudicata, ut præfertur, eis possessione dicti regni nequiter molestare, inquietare, & perturbare præsumit, invadendo, occupando, & usurpando violenter, & injuste pro viribus terras, loca, bona, & jura regni ejusdem, ac etiam detinendo in ipsius regni subversionem & scandalum, suæ ac suorum complicum & sequacium in hac parte salutis dispendium, & prædictorum Reginæ ac Regis grave damnum, præjudicium & jacturam. Propter quæ pro parte prædictorum Reginæ ac Regis Ungariæ pro adhibendo super iis optimo remedio, ad nostram & dictæ sedis providentiam humiliter habitus est recursus.

Is profectus in Ung. insigne regium accepit.

Injustum adversus Carolum Regem bellum movit.

Maria Regina & Carol. adversus illum sedis Ap. auxilium implorarunt.

Nos itaque nolentes hæc, non absque divina & præfatæ sedis injuria & contemtu attentata taliter & præsumpta, sicuti nec debemus, conniventibus oculis præterire, quin circa ea, cum simus omnibus in justitia debitores, officii nostri debitum, prout tenemur & expedire credimus, exequamur; prælatis, clericis, & religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus incolis, complicibus, & sequacibus memoratis, excommunicationis in personas, & interdicti in terras & loca eorum, ac privationis omnium officiorum, & beneficiorum, privilegiorum, & gratiarum, atque honorum, quæ a Romana, sive ab aliis, vel in aliis quibuscumque tenent, vel habent ecclesiis, pœnis, atque sententiis, quas ipso incurrant facto, si secus egerint, di-

Annuit eorum precibus Clemens.

stri-

Censuras iis incutit qui in Carolum rebellionem moverint.

stricte præcipimus, ut a præmissis omnibus, contra prædictos Carolum Regem & Reginam Ungariæ in auxilium & favorem ducis præfati per eos attentatis taliter & præsumptis, cessent penitus & desistant: & tam eosdem prælatos, clericos, & religiosos, comites sive banos, barones, milites, cives, incolas, complices, & sequaces; quam omnes alios & singulos tam de præfato regno Ungariæ ac ipsius pertinentiis & juribus, quam de aliis regionibus quibuscumque sive annexis sive non annexis eidem regno, cujuscumque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, & status, etiamsi regali, vel alia quavis præfulgeant dignitate, attente monemus, eis omnibus, & singulis auctoritate prædicta sub eisdem pœnis & sententiis, quas, si contrafecerint, eos incurrere volumus ipso facto; districtius injungentes, ne in præjudicium prædictorum Reginæ ac Regis Ungariæ præfatum Bavariæ ducem, vel quemvis alium Regem Ungariæ nominare titulare, vel describere, seu habere, vel tenere præsumant; neve ipsum, vel ministros ejus quomodolibet recipiant, vel admittant; nec ei, vel hujusmodi ministris ipsius in invasione, occupatione, usurpatione, vel detentione dictorum regni Ungariæ, jurium, & pertinentiarum ejus, aut annexorum sibi, vel alicujus partis eorum præstent auxilium, consilium, vel favorem, publicum vel occultum, vel de aliquibus ejusdem regni redditibus, bonis, & juribus quoquomodo respondeant, vel ministrent; neque cum eis, vel pro eis ullam faciant colligationem, conjurationem, convocationem, vel commotionem, seu alias noxiam novitatem, donec de juribus & proprietate dicti regni per eandem sedem plene fuerit definitum.

Ostendit aliæ pœnæ.

XX. Intentatum, duci Bavariæ anathema.

Ipsum quoque ducem Bavariæ attente monemus, sibique districte injungimus sub similibus excommunicationis & interdicti ac privationis pœnis & sententiis, quas ex nunc, prout ex tunc, si contra fecerit, proferimus contra eum, ac eas ipso facto eumdem incurrere volumus, ne se Regem Ungariæ nominet; neve de illo titulum sibi dignitatis regiæ, vel alterius dominationis ascribat; neque præfatum regnum, vel aliquam ejus partem occupare, invadere, vel detinere præsumat; neve prælibatum Carolum Ungariæ Regem, vel ministros ipsius in possessione prædictorum regni Ungariæ, jurium, & pertinentiarum ejus, vel quorumcumque annexorum eidem, per se, vel per alium, seu alios impediat, perturbet quomodolibet vel molestet: sed a qualibet eorum occupatione, invasione, usurpatione, ac detentione cesset & desistat omnino quousque super ipsius regni jure, ac proprietate plena præfatæ sedis, ut præmittitur, definitio subsequatur. Et ne dici possit, quod quemquam a prosecutione sui juris super proprietate dicti regni excludere intendamus, ipsi duci Bavariæ usque ad annum continuum postquam hæc in dicto regno, vel vicinis partibus juxta tenorem aliarum literarum nostrarum extiterint publicata, peremptorium assignamus terminum; infra quem per se, vel alium, seu alios, si quæ de proprietate prædicti Ungariæ regni jura se habere crediderit, illa nobis, & sedi Apostolicæ reverenter ostendere, petere, ac coram nobis, vel ipsa sede prosequi debito procuret ordine, ac sicut rationis extiterit, & melius sibi videbitur expedire: parati enim sumus exhibere ipsi favorabiliter & benigne super hoc justitiæ complementum. Cæterum ne molestandi & turbandi pro velle sit ei exceptionis cujuscumque facultas, ultra præmissum assignatum sibi terminum, nisi prius ostenderit, petierit, & prosecutus fuerit, ut præfertur, super jure proprietatis, si quod dicto duci forsitan in regno ipso competeret, a nostra & dictæ sedis sit præsidio jurisdictionis exclusus: & in quocumque judicio, tam de rigore justitiæ, quam de apostolicæ plenitudine potestatis, ei super hoc perpetuum silentium imponimus de prædictorum fratrum consilio & assensu. Nulli &c. nostræ confirmationis, præcepti, monitionum, mandatorum, assignationis & impositionis infringere, &c. si quis, &c. Dat. Pictavis IV. idus augusti anno secundo.

Designatum unius anni tempus quo obtensa jura apud sedem Ap. probet.

XXI. Transmisit (a) eam constitutionem Pontifex ad Strigoniensem archiepiscopum, ac Vincentium Colocensem designatum, quibus provinciam imposuit, ut hæc decreta in Ungariæ regno divulgarent, atque episcopum Camadiensem, a quo ferebat fama Othonem ducem Bavariæ regia inunctione delibutum, judicio ad sedem Apostolicam accerserent: *Antonium, inquit, Camadiensem episcopum, si eumdem Othonem, ut prædicitur, coronavit, ne tantus temeritatis excessus maneret impunitus, si per famam seu indaginem etiam non solemnem eum deliquisse constiterit, vos citare curetis, ut intra quadrimestre temporis spatium post citationem hujusmodi nostro & Apostolicæ sedis conspectui personaliter se præsentet.*

(a) Reg. post eand. ep.

Chanadien. episc. ob impositam duci Bavariæ coronam accersitus in judicium.

Ac ne quid ad tuendas Caroli Regis partes, componendamque fluctuantem Ungariam Clemens prætermitteret, cum religio in continendis in officio populis, vel ad obsequium adducendis rebellibus plurimum possit, Gentilem tit. S. Martini in montibus presbyterum Cardinalem, legationis in Ungaria, ac finitimis provinciis exercendæ munere auctum misit (b). Quo argumento insigne est diploma (c) Pictavis pridie kal. augusti datum ad Ungaros, Polonos, Dalmatas, Croatas, Ramæos, Servios, Lodomerios, Galatios, Cumanos, apud quos deplorat ut florentissimum Ungariæ regnum seditionum pro-

Gentilis Card. legatus in Ungar. missus.

(b) Lib. 2. ep. cur. 27.

(c) Reg. post eand. ep.

Legatum in id incubiturum commendat.

Solicitatus Albert. Rex Rom. ne legato opera desit.

cellis jactatum fluctuarit, deflocuerit illius dignitas; in eo religionis cultus enoleverit, templorum incendiis, urbium excidiis, cædibus populorum fœdatum sit: ad quæ tollenda mala, pristinoque Ungariam splendori restituendam, cum eo se conferre non possit, significat legatum summa auctoritate instructum, rerumque gerendarum peritia, niiisque virtutibus insignem, nimirum Gentilem Cardinalem mittere, quem ut debito honore complectantur, ejus imperia excipiant, atque ubi opus fuerit, opem ipsi explicent, adhortatur; Albertumque Regem Romanorum, ut legato auxilium porrigeret, solicitavit (a): instruxit vero ad rem bene gerendam Gentilem Cardinalem plurima auctoritate, multisque privilegiis decoravit: (b) inter quæ permisit, ut Minoritas, quos in familiam suam adscisceret, si ad episcopales sedes gerendas, dum legationem obiret, eligerentur, ecclesiarum regimini admoveret (c).

(a) Ep. cur. 31.

(b) Ab ep. 28. ad 30.

(c) Ib. ep. 39.

Pervenisse proximo anno legatum Cardinalem in Ungariam, atque omnes illius motus composuisse, & adegisse Ungaros ad Caroli obsequium; Othonem vero ducem Bavariæ post susceptum regium insigne, dum adjuncto sibi Bela Thomæ filio, nc multo instructus equitatu in Transilvaniam profectus esset, ut eam provinciam suo adiiceret imperio, a Ladislao Vayvoda captum, retrusumque in carcere, donec potestati regiæ cessit, referunt Ungarici scriptores (d). At interceptum fuisse insidiis narrant, (e) cum ad conciliandum sibi Ladislaum Transilvaniæ præsidem illius filiam sibi despondisset, invitatumque a socero mancipatum custodiæ fuisse, & ex ea ministri ope aufugisse in Poloniam, agnitumque a duce Glogoviensi ejus filiam sibi thoro junxisse; tum ejus & Boemorum ope in Bavariam, abjecta regni Ungarici ambitione, se cum uxore Polonica recepisse: quocirca omnia ad Carolum puerum in Ungaria proniora fuerunt.

(d) Thur. in chr. p. 2. c. 89. Bonfin. dec. 2. l. 9.

(e) Aventin. annal. Bojor. l. 7. & alii.

Otho vinculis traditus.

XXII. Lud. Tol. episc.

Non vulgaris hæc Caroli Siciliæ Regis felicitas fuit, ut non modo nepotem e Carolo Calabriæ duce filio Ungarica corona cinctum viderit; verum, quod maximum est, filium suum natu secundum Ludovicum, qui spreta regni Siculi successione, religiosam S. Francisci disciplinam amplexus, dein Tolosanæ gerendæ ecclesiæ præfectus virtutibus emicuerat, miraculis post mortem radiare viderit: quæ cum certissimo adeptæ æternæ felicitatis argumento opinionem sanctitatis illius diffunderent, Pontifex archiepiscoporum Arelatensis, Ebredunensis, & Aquensis, ac suffraganorum episcoporum, tum civium Massiliensium precibus adductus, Guidoni Xantonensi, & Raimundo Lectorensi episcopis partes contulit, (f) ut patrata Ludovici ope prodigia ad sacrum examen revocarent, quo de ipso sanctorum albo addendo agitaretur.

(f) Lib. 2. ep. cur. 282.

Clemens, &c.

Nuper ad nos venerabilium fratrum nostrorum P. Arelatensis, G. Ebredunensis, & P. Aquensis archiepiscoporum, & suffraganeorum suorum, ac dil. universitatis hominum Massiliensium fide digna relatione pervenit, quod recolendæ memoriæ Ludovicus episcopus Tolosanus, charissimi in Christo filii nostri Siciliæ Regis natus, ab ipso suæ juventutis exordio, tanquam prædestinatus ad gloriam hereditatis æternæ, innocentiæ semitis divina inspiratione perrexit, & in eo ætate succrescente, gradatim ipse gloriose virtutibus & fama concrevit; ac deinde spretis pompis & vanitate mundanis, Christi pauperis vestigia prosequens, & in ordine fratrum Minorum professorum paupertatis devotam professionem emittens, laudabiliter gessit jugum observantiæ regularis; vocatusque postmodum ad regimen ecclesiæ Tolosanæ, sic sibi per vitæ meritum, sicque aliis proficere studuit per exemplum, sic quoque mundanis omnino relegatis affectibus se Deo gratum & acceptabilem hostiam immolavit, quod per grandia ejus præcelsaque merita, ipso demum de hac luce subtracto, & reddito ejus spiritu Patri luminum, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, etiam antequam ejus corpus juxta sui dispositionem arbitrii apud locum dictorum fratrum in prædicta civitate Massiliensi traderetur ecclesiasticæ sepulturæ, ac successive postmodum ipse Pater altissimus, qui eum in suæ consortem hereditatis firmiter creditur elegisse, multa & evidentia est miracula operatus.

Ut a vitæ primordiis coluerit sanctitatem.

Instituta Minoritarum sit amplexus.

Creatus Tolos. ep. emicuerit virtutibus.

Miracula ediderit.

Et quamvis pro parte archiepiscoporum, suffraganeorum, & universitatis eorumdem felicis recordationis Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro, iis semel & iterum reverenter expositis, & cum instantia multa petito, ut super præmissis inquiri faceret diligenter, veritate sibi patefacta lucidius, ad ejusdem Ludovici canonizationem procederet juxta ritum; quia tamen, antequam prædecessor ipse potuisset de prædictis per exactæ discussionis indaginem informari, fuit de hac luce subtractus, petitioni & instantiæ prædictorum taliter repetitis nequivit votiva satisfactio provenire. Quare archiepiscopi, suffraganei, & universitas supradicta nobis per eorum patentes literas supplicarunt, quatenus eumdem Ludovicum sanctorum patrum catalogo ascribere curaremus, ut auctoritate, sicut convenit, apostolica dignus honor illi exhiberetur in terris, qui prout claris signis, & evidentibus argumentis apparet, honoratur in cælis. Licet igitur quod divina clementia dignis effert honori-

Ob ea flagitavit clerus, ut sanctorum honos illi decerneretur.

Religiosum de iis miraculis examen institui jubet Clemens.

cibus, humana devotio promptis affectibus honorare debeat, & devotionis laudibus venerari; nos tamen in hujusmodi negotio Apostolicæ sedis consuetam & debitam maturitatem observare volentes, fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta mandamus, quatenus de vita & moribus præfati Ludovici, cum præsentis peragere vitæ cursum, ac de hujusmodi meritis & miraculis veritate diligentius inquisita, quicquid super iis vos invenire contigerit, nobis scriptum fideliter sub vestris sigillis per fideles & idoneos nuncios remittere studeatis. Datum Pictavis III. non. augusti anno secundo. Hoc nimirum anno MCCCVII. cum pontificatus Clementis anni a die, qua tiara pontificio ritu solemni est insignitus, numerentur: anno enim Christi MCCCVI. augusti mense nondum Pictavium se contulerat.

XXIII. Interim S. Ludovici episcopi parens Carolus II. onustus plurimo ære alieno ob præterita bella, cum exonerari ab sede Apostolica deposceret, Arelatensis archiepiscopi oratoris opera Pontifici & cœtui Cardinalium proponebat, Romanos Pontifices, ut Siculi regni supremos dominos, ad defendendum illud contra invasores, sumptusque bellicos sustinendos obstrictos fuisse. Quæ res ne fraudi & damno Romanæ ecclesiæ verteret, Clemens constitutione edita promulgavit (a), sedem Apostolicam ad tolerandos superiorum bellorum sumptus nullo modo teneri potuisse, nec si alia in posterum moverentur ad defendenda sua jura fiduciaria officio ullo devinciri.

(a) Ext. in arce S. Angeli & in l. priv. Rom. eccl. to. 2. pag. 206. & inter Coll. Plat. to. 1. p. 312. & in MS. Valt. sign. lit. B. n. 33. pag. 260.

Clemens episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Charissimus in Christo filius noster Carolus Siciliæ Rex illustris, & claræ memoriæ pater ejus, dudum bello Siculo a quondam Petro olim Aragoniæ Rege, suisque filiis ipsis illato afflicti graviter diu & attriti, coacti sunt propter necessitates, expensas, & onera, quæ belli ipsius diuturnitas introduxit, & adversa fortuna paravit, impares sumptibus hactenus a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, & Rom. ecclesia, a qua prædictum regnum genitor Regis ejusdem tenuit, & ipse Rex tenet in feudum, diversa flagitare subsidia; eisque usque ad summam trecentarum sexaginta sex millium unciarum auri, ex causa mutui ab ipsis Rege & genitore hujusmodi occasione suscepti, se ac bona sua solemniter obligare. Nuper vero a nobis in præsentia fratrum nostrorum & sua Rex ipse per venerabilem fratrem nostrum Petrum archiepiscopum Arelatensem suppliciter petiit, quatenus de misericordia & Apostolicæ sedis gratia, pluribus allegatis suæ ad solutionem tanti debiti impotentiæ causis; & ad fortius suadendum etiam juris rationibus, & variis argumentis admixtis, quod Romana ecclesia, sicut domina regni præfati eis ut vassallis ejusdem pro regno prædicto ad defensionem tenebatur ipsorum & regni, ac onera & expensas hujusmodi occasione fienda subire debuerat, dicti debiti remissionem ei saltem compensationis jure facere dignaremur.

Solvendo impar Sic. Rex misericordiam ecclesiæ imploravit,

Onera, quæ subiisset exposuit.

*Nos igitur prius super his cum dictis fratribus nostris & aliis viris prudentibus collatione habita diligenti, & prædictis rationibus confutatis; consideratis etiam, quæ in conventionibus in concessione olim per eandem ecclesiam facta de regno eodem patri Regis ejusdem appositis continentur; attentis insuper multis aliis, quæ * variare longissimum foret, volentes errorem hunc, ne in futurum crescat, in sui ipsius ortu succidere, & omnem in posterum dubitationis materiam amputare; Rege ipso præsente, & ad id suum sponte & specialiter præbente consensum, de eorumdem fratrum nostrorum consilio & assensu, definimus & sententialiter declaramus, quod Romana ecclesia in bello prædicto, quod sæpe dicti Rex & genitor ejus in dicto regno Siciliæ passi sunt, non debuit, nec si moveretur in posterum contra eum, vel heredes, & successores ejus bellum universale vel particulare quodcunque, aut rebellio quævis in eodem regno, sive terris, quæ ab eadem ecclesia tenet in feudum, ipsos defendere, vel eis sumptus aliquos in hoc impendere teneretur: sed iidem Rex, heredes, & successores ad expensas, a quibus dictam ecclesiam pronunciamus & decernimus liberam & immunem, pro defensione sua, regni præfati, & quarumcunque terrarum ejus irrefragabiliter teneantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ diffinitionis, declarationis, pronunciationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Pictavis XIII. kal. augusti pontificatus nostri anno secundo.*

* narrare

Ecclesiam Rom. ad nullos sumptus profundendos pro defendenda Sicilia fuisse obnoxiam.

Ego Clemens catholicæ ecclesiæ episcopus.
Ego Joannes tit. sanctorum Marcellini & Petri presbyter Cardinalis subscripsi.
Ego Benedictus tit. SS. Nerei & Achillei presb. Card. subscripsi.
Ego Arnaldus tit. S. Marcelli presb. Card. subscripsi.
Ego frater Thomas tit. S. Sabinæ presb. Card. subscripsi.
Ego frater Nicolaus tit. S. Eusebii presb. Card. subscripsi.
Ego Guillelmus tit. S. Potentianæ presb. Card. subscripsi.
Ego Stephanus tit. S. Cyriaci in thermis presb. Card. subscripsi.

Nomina Cardinalium, qui sua adjecere suffragia.

Ego

Ego Leonardus Albanensis episcopus subscripsi.
Ego Petrus Sabinensis episcopus subscripsi.
Ego Joannes Portuensis episcopus subscripsi.
Ego frater Nicolaus Ostiensis & Velletrensis episc. subscripsi.
Ego Petrus Prænestinus episcopus subscripsi.
Ego Landulfus S. Angeli diac. Card. subscripsi.
Ego Guillelmus S. Nicolai in carcere Tulliano diac. Card. subscripsi.
Ego Franciscus S. Mariæ in Cosmedin subscripsi.
Ego Ricciardus S. Eustachii diac. Card. subscripsi.
Ego Lucas S. Mariæ in via lata diac. Card. subscripsi.
Ego Petrus sanctæ Romanæ eccl. diac. Card. subscripsi.
Ego Raymundus S. Mariæ novæ diac. Card. subscripsi.
Ego Arduinus S. Mariæ in Porticu Card. subscripsi.

XXIV. Obstrictus ecclesiæ Carolus ad trecenta, ac sexaginta sex unc. auri millia.

Assertis itaque sedis Apostolicæ juribus, ne successores graviori onere premeret, si ipsos profundendis in defendendo regno sumptibus implicuisset, benignitatem singularem explicuit, Pontifex in Carolum II. qui ob præterita bella ab evoluto tantarum conversionum tempore ingentesque sumptus tum a Carolo ipsius parente, tum a Gerardo episcopo Sabinensi & Roberto comite Attebatensi Siculæ regiæ procuratoribus, tum ab ipsomet, postquam carcere laxatus est, profusos gravissimis nominibus onustus erat: adeo ut præstita mutuo illi a Romana ecclesia auri moles ad trecenta & sexaginta sex millia unciarum ascenderet: quibus solvendis cum impar esset Carolus, Clemens revocatis in memoriam insignibus Caroli I. in ecclesiam meritis, tum Caroli II. officiis & obsequiis ut gratiam reponeret, & calamitatum, quibus regia Sicula tamdiu oppressa fuerat, misereretur, assentiente Cardinalium collegio, tertiam illi totius summæ partem remisit (a): de duabus vero reliquis summæ olim mutuo traditæ partibus ita cum Carolo Clemens, qui Syriacam expeditionem versabat animo, pactus est, ut jam ante indicatum fuit. Exercendæ porro liberalitatis has causas attulit.

(a) Ext. ea litt. in arce S. Ang.

Clemens, &c.

Non sine turbatione mentis diuturnitatem Siculi belli in considerationem deduximus, tui, filiorumque tuorum carceres, conflictus varios, tam maritimos quam terrestres, quos passus es, cædes, incendia, prædas, damna, innumerasque rursus, quas belli calamitas introducit clades, advertimus & finem feliciorem nunc, qui datus est bello, conspeximus diligenter. Hæc tuas, regnique prædicti attriverunt opes: hæc tui habendam miserationem suadent: hæc nostra commovent viscera pietatis: his & diversis munia quærere: his miserabiliter supplex coactus es suffragia postulare. Quis durus pater non misereatur tui, fili charissime? Quis crudelis dominus sibi opem inclyte vassalle non ferat? aut quis pastor sævus te ovis præclara in uberrimis pascuis non locabis? Absit quod a principe recedas vacuus, a Romano Pontifice frustra postularis auxilium, & in tempore placito non fueris exauditus. Elisæus non tantum viduæ mulieri subvenit, ut redderet debitum creditori; verum etiam unde ipsa, ejusque filii viverent, de multa benignitate providet. Habet nempe aurum ecclesia non ut servet, sed eroget, & necessitatibus subveniat oppressorum. Argentum quoque & aurum templi divitiis Judæorum hostis non asportasset Assyrius, si non avare aut in pompam servatum fuisset, sed misericorditer erogatum. In evangelii etiam narratur parabola, quod duorum debitorum non habentium unde redderent, creditor donavit utrisque. Nunquid habes fili unde commode reddas quod tanta mole debitorum premeris, qui secundum dignitatem regiam tibi & tuis liberis in expensis providere debes, quive alias ex pluribus causis graviter aliis diceris debitis oneratus? Nunquid contra decus regium immobilia regni prædicti in solutum dabis ecclesiæ, ut relinquaris pauper & efficiaris egenus, & tui, ne egeas, non habeamus crudeliter rationem? Certe ad humanitatis, quæ requiritur in nobis, quod provideamus egenis, non esset, nec sacerdotis hoc fore modestiæ probaretur, qui manum suam aperit inopi & extendit ad pauperem palmas suas. Jubilæus insuper in lege veteri annus fuit, in quo fiebat remissio debitorum. Res quippe favorabilis est remissio debiti, & ideo major pars creditorum in hoc minori præjudicat, & qui inducias eligunt, præferuntur iis, qui bonorum postularent cessionem, &c. Dat. Pictavis kal. august. anno II.

Causas explicandæ in eum misericordiæ exponit Pont.

Insigni adeo auctus beneficio Carolus Rex, qui Pictovium ad Clementem se contulerat, paucis post diebus illustre grati animi ob acceptum beneficium regium diploma confecit, quod in molis Adrianæ archæo reconditum est, & inter insignia monumenta a Platina jussu Sixti IV. collecta (b), tum in MS. nostro Vallicelliano extat: e quo hæc pauca decerpsisse suffecerit.

Agit Clementi Carolus pro impenso beneficio grates.

Pie pater & domine, quia gratitudinis exigit debitum, ut gratus beneficia recipientis affectus præterita memoret, præsentia recognoscat, ego ingratitudinis vitium fugiens libenter intra pectoris claustra discutio & solicita meditione revolvo quan-

(b) Ext. in arce S. Angeli & inter Collect. Plat. to. 2. pag. 314. & in MS. Vall. sign. lit. B. n. 32. p. 328. & 399. & in MS. sign. lit. D. n. 5. p. 130. & 138.

ta

ta sancta mater ecclesia, & prædecessores vestri Romani Pontifices præfatam dominam genitorem meam & me diligentia foverint, quam ferventer nobis in necessitatibus & opportunitatibus nostris porrigendo dexteram auxiliatricem astiterint, quamque studiose in promptu exargentes in auxilium nostris periculis obviarint: sed & nunc, beatissime pater, vos qui prædecessoribus ipsis vestris in affectus plenitudinem ad me, regnum, & liberos meos successisse noscimini, immo pro relevanda mei status onerosa conditione divino nutu in hæc tempora videmini reservati, de innata vobis liberalitate ac misericordia suprascripti debiti trecentarum & sexaginta sex millium unciarum auri, sive sit tantum, sive sit minus, sive etiam plus ascendat, tertiam partem mihi heredibusque meis, & successoribus remisistis, & de gratia speciali donastis: pro quibus remissione & donatione uberes exolvens gratias, ad pedes vestræ sanctitatis reverenter accumbo, &c. Dat. Pictavis an. Domini MCCCVII. xxi. julii v. indictionis regnorum meorum anno xxiii.

XXV. Beatrix Drocensis comitissa voti non perfecti religione soluta.

Consulente inter hæc sedem Apostolicam Beatrice Drocensi comitissa, se olim accepto crucis symbolo expeditioni Syriacæ voto adstrinxisse, ac Tunetum, cum S. Ludovicus eo duxisset exercitum, profectam indeque, cum dissolutus esset, reversam crucis signum objecisse: cumque perficiendi voti spes adempta esset, ad excutiendam facti religionem quid gerendum incumberet, flagitante; Clemens omni religionis nexu illam exolvit (a). Prosecutus similiter est Clemens apostolica benevolentia Blancam S. Ludovici filiam, quæ ætate provecta ornando virtutibus animo studebat; cui multas prærogativas contulit (b) ob parentem sanctissimum, ac modo ipsa captivorum exhomologesi noxarum dolore afficeretur, indulgentias est impertitus.

(a) Lib. 2. ep. com. 372.

(b) Ib. ep. com. 372.

Blancæ S. Lud. filiæ indulgentiæ datæ.

Dilectæ in Christo nobili mulieri Blancæ filiæ sanctæ memoriæ Ludovici confessoris, Regis Franciæ.

Zelum habens intimæ devotionis ad Deum, sic supernæ beatitudinis te constituis amatricem, quod illam studio piæ vitæ quærere non desistis; nosque tanto libentius favore apostolici plenitudine pia tua vota prosequimur, quanto amplius tuæ salutis diligimus incrementum. Ut igitur ex largitione spiritualis gratiæ benevolentiam, quam ad te tanquam filiam benedictionis habemus, sentias per effectum, de omnipotentis Dei, nostra, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, tibi dummodo vere pœnitens fueris & confessa, centum annos de injuncta tibi pœnitentia misericorditer relaxamus. Datum Pictavis 2. non. novembris anno secundo.

XXVI.

Collatis (c) a Clemente apostolica liberalitate sacris beneficiis, ad illius in continenda disciplina ecclesiastica severitatem sermonem traducimus. In primis contra præsules dignitate & auctoritate conspicuos, qui cæteros exempli improbitate inficerent, zelum magis acuere visus est: *De prælatorum*, inquit, *præsertim religiosorum excessibus, qui ex religionis observantia majori debent nitore fulgere, eo gravius concitamur, quo ipsi magis per exercitium bonorum operum aliis debent existere speculum & exemplar: eorumque culpa damnabilius toleratur, cum & exempla magis perniciosa producant, & pericula pariant graviora.* Defecerant inter cæteros ab officio Dietherus [1] archiepiscopus Trevirensis ordinis Prædicatorum alumnus Adolphi Nassovii olim Regis Romanorum frater, qui præter simoniæ, dilapidationis bonorum, ecclesiæ contemptus in sedem Apost. crimina, Alexandrum abbatem monasterii S. Matthæi in Trevirorum suburbanis ad tribunal apostolicum appellantem monasterio pepulerat, aliumque intruserat. Ob quæ demandatum est munus (d) Epternacensi, & Lutemburgensi Trevirensis diœcesis abbatibus, ac præposito ecclesiæ Leodiensis, ut ipsi ad dicendam causam apud sedem Apostolicam diem indicerent.

(c) Sanut. l. 3. p. 13. c. 8. & c. 12. Odor. in chr. & de Tart.

In præsules descicentes ab officio animadvertit Clemens.

Dietheri archiep. Trevirensis crimina.

(d) Lib. 2. ep. com. 359.

Mandamus, inquit, *quatenus vos, vel duo aut unus vestrum per vos, vel alium, seu alios eundem archiepiscopum ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra trium mensium spatium, a die factæ citationis hujusmodi numerandum, sub excommunicationis pœna, quam nisi venienda paruerit eo ipso incurrat, apostolico se conspectui personaliter repræsentet, nostris beneplacitis & mandatis plenarie pariturus, & recepturus quod justitia suadebit, &c.* Convulsit Pontifex omnia ab archiepiscopo contra abbatem gesta, postquam is ad Ro-

Sistere se Apost. sedi ad causam dicendam jussus.

NOTÆ [c] Obiit hoc anno Dietherus Trevirorum Archiepiscopus, quo & Annalista optime collocat; sed mensem & diem emortualem omittit, quos ambos servavit nobis vetustus author rerum ab Archiepiscopis Trevirensibus gestarum, quem Martene in collectione to. IV. vulgavit. Narrat ille Dietherum hunc nulla præmissa cleri electione a Bonifacio VII. authoritate, qua pollebat, summa assumptum fuisse in archiepiscopum. Sed postmodum multis accusatus a Clero, a Clemente V. ad causam suam apud se dicendam accitus fuit, ut late in Annalibus: obiit die XXIII. Novembris. Successor illi datus est electione capituli die VII. decembris Balduinus Lucemburgicus, qui sequenti anno VI. Id. Martii a Clemente in Presbyterum, ac die sequenti in Episcopum consecratus fuit. MANSI

Moritur. Romanum Pontificem provocasset. *Datum Pictavis VI. non. junii anno II.* Inhorruit ex intentato sibi judicio Dietherus, curisque anxius, cum profectionem adornaret, morbo tentari cœpit, quo e vivis sublatus est. (a) Cum vero cleri odia in se vehementer accendisset, nulli funebres honores ipsi exhibiti a clero fuerunt, sed tantum a Dominicanæ familiæ religiosis viris, quorum instituta fuerat professus. In ejus porro locum suffectus est a canonicorum collegio Balduinus Henrici Lucemburgensis comitis frater, atque a Clemente V. sacratus, ac pallio exornatus: cujus opera Henricus proximo anno Germaniæ, deinde Boemiæ regna consecutus est.

(a) *Ann. archiep. Trevir.*

Succedit ei Balduinus.

Parto namque superiore anno Alberti patris Cæsaris beneficientia Boemiæ regno, haud diu potitus est Rudolphus (b) Austriacus: cum enim alienatas a Wenceslao juniore arces ad regium imperium revocare niteretur, ac Zuicovam arcem munitissimam Bavari Straconicensis oppugnandam Henrico Rosensi commendasset, & Horasdirium oppidum, in quo Bavarus inerat, obsedisset, dysenteria ex fugacium fructuum esu correptus, Pragamque relatus vita functus est, & a Joanne episcopo aliquandiu obnoxium est, ne sepulcro mandaretur corpus, quod reluctante ipso Rudolphus sanctæ Margaritæ caput a templo S. Viti in Austriam transtulisset. Certatum deinde in regni comitiis magno ardore est de Rege Boemiæ præficiendo, ac Joannes episcopus jus Annæ, quæ Henrico nupta fuit, legibus propugnabat, fratribus non extantibus primam sororibus in successione regni causam esse, non quidem ut ipsæ exerceant imperium, sed id viro comparent si eum habeant, quem pater, regnumve iis tradiderit, quam sententiam complures proceres sunt amplexi: at Pragenses defuncti Rudolphi fratrem optabant in solium evehere. Quo accepto Albertus Germaniæ Rex expeditionem in Boemiam suscepit: verum a Cuthnensibus propulsatus, appetente hyeme copiarum partem reliquit in munitionibus, partem in Austriam deduxit; primo vere majorem belli apparatum instructuras. Sed illius conatus inopina mors a Joanne nepote illata oppressit, ac proximo anno Boemiæ regnum Henricus Charinthius Annæ uxoris jure repetivit: at non multo post Joanni Lucemburgensi cessit, ut suo loco dicetur.

(b) *Dubrav. hist. Boem. l. 19. & alii.*

Rudolphi Regis Boemiæ obitus.

Henricus Charinthius regno restitutus.

De successore certatum.

XXVII. Gesta ante papales infulas susceptas valere decernitur.

Interim prætereundum non est, Clementem ad asserendam pontificiam auctoritatem, ac gesta ante susceptam tiaram apostolicam corroboranda, constitutionem edidisse, qua promulgavit, (c) eodem valere robore, quæ ante, vel post solemni ritu acceptas papales infulas decreta essent: eademque ab Innocentio III. sancita, (d) ut omnem dubii scrupulum adimeret, vel diplomata antea data infringere meditantium temeritatem frænaret.

(c) *Lib. 2. ep. cur. 18. ext. inter extravag. de sen. excom.*

(d) *An. c. 1198. n. 92.*

Ad perpetuam rei memoriam.

Quia nonnulli, prout accepimus, contra doctrinam Apostoli, quin potius imprudentiæ innitentes, ac disceptare super iis, de quibus eis non expedit, satagentes asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suæ benedictionis & coronationis solemnia se non debet intromittere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus, & aliis gratiis faciendis; nec se in literis episcopum simpliciter, sed electum episcopum scribere, neque etiam uti bulla, in qua nomen exprimitur ipsius; nos volentes, quod literæ nostræ tam super gratiis, quam negotiis quibuscumque confectæ, quæ ante nostræ benedictionis & coronationis solemnia emanarunt, occasione hujusmodi per quorumvis cavillationes quoquo modo vacillent, auctoritate apostolica declaramus, ipsas existere validas, plenamque habere roboris firmitatem: districtius inhibendo, ne quis eas de cætero tali occasione audeat impugnare. Nos enim ex nunc in omnes & singulos, qui contra hujusmodi declarationem & inhibitionem nostras venire præsumpserit, excommunicationis sententiam promulgamus. Nulli ergo, &c. Dat. apud Pessacum Burdegalensis diœcesis IV. kalen. martii anno secundo.

Contrarium asserentes damnati.

XXVIII. Huic constitutioni aliam addimus, quam in eodem Pessacensi secessu tulit, postquam e difficili morbo convaluisset: gravi enim religione animum premi senserat, dum adversa tentatus valetudine sibi vacaret, ob plures ecclesias patriarchales, archiepiscopales, episcopales, tum monasteria suis destituta pastoribus ecclesiasticorum, vel sæcularium custodiæ & patrocinio commendata: quarum ecclesiarum & monasteriorum jura ab his dissipantur, utpote qui opibus tantum sactis inhiarent; divinique cultus splendor obsolescebat. Ad evellendum itaque illum ex animo stimulum, commendas omnes (ut vocant) subjecto diplomate revocavit (e).

Alia Clementis constitutio.

Sacerdotia &c. in commendam tradita revocat Clem.

(e) *Lib. 2. ep. cur. 27.*

Clemens, &c. Ad perpetuam rei memoriam.

Pridem nos, licet insufficientibus meritis, ad summum apostolatus apicem, sicut Domino placuit, evocati, ab ipso nostræ promotionis exordio antiquæ notitiæ Regum, prælatorum, magnatum, & aliarum nobilium personarum ecclesiasticarum & sæcularium memores existentes; ac ipsorum aliquibus tum quia in terris morantes eorum gradum hujus promotionis habuimus, tum quia solitæ ad vos amicitiæ spiritualibus affectibus ducebamur, aliquibus vero ex assuetu Romanorum liberalitate Pontificum, quam in suis exercere sunt soliti novitatibus, volentes honoris & liberalitatis affluentia com-

Ut plures ecclesias in commendam dederit.

complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias nonnullis clericis, & personis ecclesiasticis, religiosis & sæcularibus diversorum ordinum, dignitatum, conditionum, & statuum patriarchales, archiepiscopales, & episcopales ecclesias, ac monasteria, propriis destituta pastoribus, sub commendæ, vel custodiæ, seu curæ, vel guardiæ, aut administrationis titulo, nomine, vel vocabulo duximus perpetuo, vel ad vitam, seu ad certi temporis spatium committenda. Super iis autem, ne tales videlicet & tantas gratias per nos fieri decuisset, variorum & arduorum negotiorum multiplicitate distracti usque ad tempus, quo infirmitate satis periculosa nos iis diebus Deus visitavit omnipotens, nequivimus plenarie cogitare. Verum in debilitate ipsius ægritudinis constituti, & a negotiorum utcumque discussione semoti, ad hæc sub diligenti examine direximus aciem nostræ mentis, demumque prospeximus evidenter, quod ecclesiarum & monasteriorum eorumdem cura negligitur, bona & jura dissipantur ipsorum, ac subjectis eis personis & populis spiritualiter plurimum & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac ne dum ipsis, sed & Romanæ matri ecclesiæ, quæ disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur & magistra graviora inde futura pericula formidantur.

Morbo tentatus senserit inde graves religionis aculeos.

Agnoverit plura inde parere discrimina.

Nolentes igitur iis tot & tantis dispendiis causam relinquere, sed volentes potius opportunum & debitum in hac parte remedium adhibere; omnes & singulas commissiones hujusmodi per nos, ut præmittitur, factas quibuscumque cujusvis ordinis, dignitatis, aut status, si etiam sanctæ Rom. ecclesiæ Cardinalis quocumque modo, vel tempore factæ noscantur, auctoritate apostolica ex nunc ex certa scientia revocamus, cassamus, & annullamus, ac decernimus non habere aliquam roboris firmitatem, &c. Dat. apud Pessacum Burdegalen. diœcesis x. kal. martii anno secundo.

Commendæ ab eo revocatæ.

XXIX. Nec tantum conditas olim ecclesias, ne commendatorum vitio pessum irent, tueri Pontifici curæ fuit; verum ad novas in oriente condendas sollicitudinem apostolicam collocavit. Tartaros ex Aytono & Clementis literis superius, dum de expeditionis Syriacæ consiliis egimus, erga Christianam religionem præclare affectos vidimus. Successerat (a) in Tartarorum imperio Tamor Cham avo paterno Cobilæ, ad quem fide Christiana informandum Joannem e monte Corvino missum fuisse a Nicolao IV. vidimus; (b) petierat enim evangelicos sacerdotes ad se legari: tum etiam antea ad Gregorium X. legationem decreverat, qua erat questus, dæmones Tartaris illudere & prodigiis coli. Nec deerant in ipsius aula magi, qui ut olim Pharaoni imposuerant ita ipsum vanis ostensis a veri numinis cultu abducere niterentur, ut narrat Marcus Paulus Venetus (c): *Habet*, inquit, *magnus Cham magos, qui dæmonum arte obtenebrant, & in caliginem convertunt aerem, luce super palatium Regis clara permanente. Agunt etiam hi magi, ut Rege juxta mensam sedente; scyphi aurei dæmonum arte ab alia mensa, quæ in medio aulæ consistit regia portans vasa, super mensam Regis exiliant: dicuntque se id secreta quadam efficere arte. Et quando festa idolorum suorum celebrant, dantur illis a Rege arietes: quos cum lignis aloes & thure seu odoriferum sacrificium diis offerunt; coctasque arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis devorandas exhibent, jus vero carnium ante idola effundunt, asserentes se deorum suorum promereri clementiam, qui terris fertilitatem largiuntur.*

Religio apud Tartaros propagata.

(a) Ayth. hist. Orient. c. 47. Marc. Paul. Ven. l. 3. c. 8.

(b) To. 2. ann. Chr. 1289. n. 62.

Ut imperatores Tartari fidem a Romana ecclesia hauserint.

(c) Marc. Paul. Ven. l. 2. c. 65.

De magorum præstigiis in aula Tartarica.

Ut dæmones in idolis colantur.

Sed qui divinos honores a miseris, quibus evangelii lux nondum affulserat, extorquebant, quam sint viles & infelices, ipsimet horrendis ululatibus cultoribus suis indicabant; ait (d) enim Marcus Paulus: *Si a civitate Campition, versus orientem itinere quinque dierum procedatur, audiuntur in locis intermediis nocturno tempore horribiles voces dæmonum, donec veniatur ad regnum Erginul.*

(d) Cap. 62.

Se infelices ululatibus demonstrent.

Instructum porro ab apostolico internuntio Joanne e Monte Corvino, Cobilam spretis magorum præstigiis, Christianam fidem suscepisse, memorat Aytonus his verbis (e): *Iste Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit, & fundavit quandam civitatem, quæ vocatur Jous, in regno Cathay, quæ major est Roma, ut dicitur: & in illa civitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum usque ad ultimum diem vitæ suæ.* Eo autem ac nepote ex Chingis filio imperantibus, fides Christi ita aucta est, ut ad fideles pascendos religionemque amplificandam non modo sacerdotes, sed etiam archiepiscopi & episcopi mittendi essent, ac Pontifex hoc anno Joannem e monte Corvino, virum religiosum, disseminandæ fidei zelo incensum, qui in Tartaria plures infideles ad Christum pellexerat, archiepiscopum Cambaliensem in Cathay regno creavit: (f) nonnullos viros religiosos laborum & gloriæ futuros participes submisit, quos archiepiscopi Cambaliensis creavit suffraganeos, & sacris episcopalibus initiari jussit. Tanti viri, quibus augusta adeo tenebricoso orienti evangelicæ lucis inferendæ provincia imposita est, fuere Andreas e Perusio, Nicolaus e Bantra, Gerardus, Ulricus, Sayfustordf, Peregrinus e Castello, Guillelmus e Villanova Minoritæ, quorum nomina digna immortalitate silentio obruere non potuimus. Ad quos singulos sub-

(e) Ayton. hist. orien. c. 19.

Ut Cobila Christo nomen dederit.

(f) Ibid. ep. cur. 46.

jecta verborum forma conceptæ literæ datæ, atque Andreæ in regesto pontificio inscriptæ extant (a).

(a) Lib. 2. ep. com. 652.

Clemens, &c. Dilecto filio fratri Andreæ de Perusio ordinis fratrum Minorum per nos assumpto in episcopum suffraganeum archiepiscopalis sedis Combaliensis in dominio Tartarorum.

Joannes e monte Corvino.

Nuper considerantes attentius clara sanctæ operationis studia, quæ dilectus filius frater Joannes de monte Corvino in archiepisc. Cambaliensem per nos assumptus in partibus Tartarorum, secum Domino faciente virtutem, operatus est hactenus, ac in partibus ipsis existens assidue operatur, ipsum fratrem Joannem ordinis fratrum Minorum professum & in dictis partibus existentem de fratrum nostrorum consilio & apostolicæ plenitudine potestatis in civitate Cambaliensi, magna utique & honorabili regni magnifici principis magni Regis Tartarorum, in archiepiscopum assumpsimus, & præfecimus in pastorem, curam & solicitudinem animarum omnium existentium in toto dominio Tartarorum sibi plenariam committentes; eique exercendi omnia, quæ ad jura archiepiscopalia spectare noscuntur, prout permittunt canonicæ sanctiones, eadem auctoritate plenam & liberam potestatem. Ut autem in eisdem partibus incrementum salutis animarum perfectius provenire valeat, & fides catholica semper de bono in melius per evangelicæ prædicationis doctrinam auctore Domino prosperetur; nos summi Regis magisterio eruditi, qui inclinata cœlorum altitudine, ut hominem redimeret, factus homo discipulos, quos elegit, in universum mundum misit evangelium prædicare, cupientes viros providos & discretos, scienter ad salutem populos incredulos erudire, in partem hujusmodi solicitudinis evocare, qui rectas faciant semitas Dei nostri, populum acceptabilem ei reddant; te sufficienter in lege Domini eruditum, vita & religione conspicuum, morum honestate decorum, ac multarum virtutum titulis commendatum, de fratrum nostrorum consilio, & apostolicæ potestatis plenitudine in adjutorium commissæ dicto fratri Joanni solicitudinis pro majori animarum salute specialiter deputamus, ac in dicto dominio in episcopum assumimus & præficimus in pastorem; mandantes auctoritate præsentium venerabili fratri Joanni Portuensi, & dilectis filiis nostris Joanni tit. SS. Marcellini & Petri presbytero, ac Lucæ S. Mariæ in via lata diacono Cardinalibus, ut tibi auctoritate nostra faciant munus consecrationis impendi, & constituentes te suffraganeum archiepiscopi supradicti; tibi nihilominus & successoribus tuis episcopis in eodem dominio concedentes, ut omnibus & singulis gratiis & concessionibus, quas nuper per literas nostras fratribus dicti ordinis in terras Saracenorum, paganorum, & aliorum infidelium proficiscentibus, auctoritate apostolica duximus indulgendas, auctoritate nostra libere uti possit.

Creatur Cambaliensis archiepisc.

Submissi alii in Tartariam religiosi viri.

Cambaliensis archiep. suffraganei instituti.

Privilegiis aucti.

Volumus itaque, ac tibi in remissionem injungimus peccatorum, quatenus hujusmodi commissum tibi pastorale officium in Dei & nostro nomine devote suscipiens, cum divinæ benedictionis gratia ad partes easdem te personaliter conferas, propositurus ibi verbum divinum, prout Spiritus S. gratia dabit tibi; ac de nostro & Apostolicæ sedis favore plene confisus dictum officium sic solerter & solicite secundum datam tibi a Deo prudentiam exequi studeas, ut fructum afferas, & fructus tuus maneat in prolem filiorum adoptionis excrescat, ac sponsa Christi ecclesia de sua fœcunditate in Christo sponso suo congaudens, fidelem & utilem ministrum se destinasse lætetur, & dictarum partium populi salutis & quietis angelum suscepisse in Domino glorientur; tuque proin nihilominus ipsius ecclesiæ gratiam, & divinæ retributionis gloriam uberius merearis. Dat. Pictavis x. kal. aug. anno secundo.

XXX. De hac episcoporum creatione, celebrata a Clemente pro inferendo Tartaris Catayensibus evangelio, Odoricus Forojuliensis (b), atque ex eo Wadinghus in Minorum Annalibus meminere: affert autem Odoricus partem diplomatis pontificii ad Joannem e monte Corvino, fidei Christianæ apud Tartaros propagatorem & Camhaliensis ecclesiæ conditorem dati, alteriusque partis sententiam adducit: qua nimirum Clemens Joannem archiepiscopum Tartariæ omnibus episcopis & præsulibus earum partium præficit ea lege, ut se Romano Pontifici obnoxium profiteatur, atque ab eo usum pallii accipiat: tum dandi ecclesiis, sacrandique episcopos, sacerdotes & clericos auctoritate instruit; demum ob ecclesias structas, & novi veterisque testamenti in iis depicta mysteria, ut eorum aspectu imperiti populi ad Numinis cultum alliciantur, commendat.

(b) MS. Odorici Forojul. & ex eo Wadd. to. 3. hoc ann. n. 9. & seqq.

Cambaliensis archiepisc. privilegia. Commendatur ob sacras imagines in templo locatas.

Quod attinet ad superstitionem, qua infelix gens Tartarorum involuta erat, (c) de qua plura breviter alias perstrinximus nunc fusius de ea agemus. Imprimis hæc refert Aytonus princeps Curchi: (d) *Tartari sunt ab aliis nationibus gentium modis & moribus sic diversi, quod vix posset absque tædio ipsorum diversitas explicari. Confitentur enim, unum Deum esse immortalem, & invocant nomen Dei: aliter vero parum faciunt, quia non jejunant, vel orationes sive afflictiones faciunt ob Dei reverentiam, sive alia bona opera: nec Dei timore mala perpetrare* * *permittunt Tartari: Homines interficere non reputant esse peccatum: & si dimitterent frænum in equorum suorum ore, quando pascere se deberent, Deum crederent mortaliter*

Cham Tart. ad fidem Christianam amplectendam sollicitat.

(c) A. C. 1272. n. 20.

(d) Ayton. hist. Orient. c. 48.

De Tartarorum religione & moribus.

* prætermittunt

liter offendisse: Fornicationem & luxuriam non reputant esse peccatum. Plures uxores ducunt: & oportet secundum consuetudinem, quod filius novercam suam ducat post obitum patris sui, & frater relictam fratris. Hæc Aytonus, qui de Tartaris Syriæ finitimis videtur loqui: Marcus enim Paulus Venetus, qui ante hæc tempora scripsit, penetrataque interiore Tartaria pluribus annis in aula Cobilæ Imperatoris Tartarorum, a quo ipsius parentem missum ad Pontificem pro sacerdotibus Christianis efflagitandis vidimus, Tartaros pro gentium varietate moribus & superstitionis genere discrepare atque idololatriæ mancipatos refert (*a*).

(*a*) Marc. Paul Ven. l. 1. c. 58. Tartaria interior idololatriæ mancipata.

Colunt, inquit, *Tartari pro Deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai vocant; putantque illud deum esse terræ, qui curam de ipsis & filiis eorum, de fructibus terræ atque gregibus pecorum gerat. Hoc numen in maximo habent honore; nec est aliquis, qui in domo sua illi non imaginem dedicaverit: & quoniam credunt numini Natagai esse uxorem & liberos, collocant etiam ipsi juxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco uxoris quidem simulacbrum ad sinistram, & filiorum imagines ante faciem idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reverentiam, præsertim quando vadunt ad prandium & cœnam: tunc enim, antequam ipsi comedant, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandii aut cœnæ extra domum in honorem illorum ponentes, credunt deos hinc cibari.* Idem oculatus testis narrat in amplissimis regnis idola & dæmones coli; de Sachion enim insigni urbe provinciæ Tanguth locutus, hæc subdit (*b*): *Habet urbs ipsa multa monasteria diversis idolis consecrata, in quibus multa offeruntur sacrificia, & dæmonibus magna a populo exhibetur reverentia. Et quando homini filius nascitur, statim commendat eum idolo alicui, atque in honorem ejus anno illo in domo sua nutrit arietem, quem anno a nativitate filii revoluto, proximo illius idoli festo una cum filio offert cum multis ceremoniis, & magna reverentia: postea coquuntur carnes arietis, & idola domo offeruntur, dimittunturque ante idolum tamdiu suspensæ, donec completæ fuerint infandæ orationes, quas ante ipsum juxta consuetudinem suam murmurare solent.*

(*b*) Eod. l. 1. c. 45. Ut nascentes consecrentur dæmonibus.

In urbe etiam Campition ejusdem provinciæ metropoli multa monasteria sacrata idolis reperiri narrat, de quibus hæc refert (*c*): *Idola illa sunt formata vel ex lapide, vel ex ligno, vel ex luto desuper deaurata. Inter hæc quædam sunt tam magna, ut decem passus contineant longitudine terræ, si sapina jacerent uffixa: juxta quæ parva sunt posita idola, quæ majoribus reverentiam exhibere videntur. Habent hæc idolorum portenta etiam suos sacrificulos & religiosos, qui cæteris honestius vivere videntur: nam quidam servant castitatem, multumque cavent, ne deorum suorum legem prævaricentur.* Discrepantes horum pseudomonachorum sectas, quarum dæmon auctor est, in descriptione provinciæ Ciandu percenset inferius (*d*): *Inveniuntur*, inquit, *in regione illa plurimi monachi idolorum cultui deputati. Habent hi monasterium quoddam magnum oppiduli habens magnitudinem, in quo sunt circiter duo millia monachorum, qui idolis serviunt rasura & veste a laicis sequestrati: nam radunt caput & barbam vestemque induunt religiosam. Hi in idolorum solemnitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendunt, aliisque compluribus distinentur stultis cerimoniis.*

(*c*) Cap. 49. De idolorum forma & materia.

(*d*) Cap. 66. Et pseudomonachis. Religionis Christianæ ritus ab iis adumbrati.

Sunt & in aliis locis monachi & varii idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alii vero pro honore deorum suorum caste vivunt, vitam austerum ducentes: nam nihil comedunt præter farinæ purgamenta aquis dilata. Vestiuntur quoque pannis rudibus & asperis coloris abjecti; & lecti mollitiem vitantes, dormiunt super rigentia stramina. Alii tamen monachi, qui laxioris sunt vitæ, judicant hos tam austere viventes hereticos, quod non debito vivendi modo deos colant. Deludit dæmon ea religionis specie infelices idololatras: alios vero ita in libidines provolvit, ut rationis lumen in iis, quos insanis opinionibus imbuit, pene extinguat. In provincia enim Camul ea percussi sunt amentia, ut uxores viatoribus prostituere gloriæ ducant, putentque ut ait Marcus Paulus (*e*): *Se propter illud hospitalitatis beneficium deorum suorum consecutos gratiam, & terram nunquam deorum munere sua destitutam fœcunditate.* Insanus æque atque crudelis est is ritus, quo a dæmonibus cæsorum hominum animalium animas defuncto principi in alio orbe famulari arbitrentur; quo circa maximas strages edunt: *Quando*, inquit (*f*), *corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai, hi qui ipsum ad sepulturam comitantur perimunt passim eos, quos in via obvios habent, dicentes: Ite & domino nostro Regi servite in alia vita; tanta enim insania percussi sunt a sathan ut credant taliter occisos in futura vita Regis obsequio mancipandos. Nec modo sic contra homines insaniunt, verum & in equos sæviunt, quos obviam venientes, jugulant una cum defuncti Regis optimis equis putantes illos Regi usui futuros.* Et infra: *quando corpus magni Cham Mongu hujus prædecessoris ad montem Alchai sepeliendum ductum fuit, milites funus concomitantes, feruntur circiter viginti millia hominum prædicta occasione interfecisse.*

Ut dæmon insanis opinionibus obcæcet barbaros. Adulteria adscripta virtuti.

(*e*) Cap. 46.

(*f*) Cap. 54. De statu alterius vitæ insana opinio.

In funere Imp. horrendæ editæ strages.

His insanis opinionibus delibutos Infideles dæmon ad fundendum humanum cruorem impellebat: quos etiam deludebat variis astrologiæ ineptiis, ac superstitionibus, ut studiose curarentur illorum corpora, quorum animas in inferos traxerat, *In mortuorum parentatione*, (a) inquit idem Marcus, *his utuntur cerimoniis: Curant proximi quique, ut corpora exanimata comburantur in hunc modum. Primo interrogant astrologos, quando mortuus in ignem sit coniiciendus; tum illi quærunt: quo anno, quo mense, die, & hora is, qui in fata concessit, sit natus: constellationeque prospecta, indicant diem, quando sit comburendus. Alii vero mortuum corpus aliquot diebus reservant aliquando septem diebus, quandoque per mensem, nonnunquam per sex menses domi, capsam illi parantes, & tali ingenio latera compaginantes, ut nullus fœtor ex eo exhalare posset. Corpus etiam ipsum aromatibus condiunt, & capsam pulchre depictam panno pretioso operiunt, & singulis diebus, quibus cadaver domi tenetur, hora prandii mensa juxta capsam præparatur, vino & cibis per integræ horæ spatium desuper positis; putantes defuncti animam de appositis manducare. Et quando defuncti corpus est efferendum, astrologi consuluntur, qua ex parte id sit faciendum: nam si porta aliqua, dum construeretur, caruit bonis fatis, illam indicunt fugiendam atque incongruum, per quam mortuorum cadavera efferantur; indicantque aliam, quæ huic rei accommoda sit, aut novam jubent in pariete fieri aperturam. Dum vero funus per civitatem portatur, lignea tuguria in via construuntur, atque sericis & aureis pannis cooperiuntur: & cum defuncti cadaver ante ea portatur, effundunt in terram vina & delicata cibaria, putantes defunctum in alia vita his recreari rebus. Antecedunt etiam funus ipsum varia instrumenta musices, in quorum concentu maxima est jucunditas. Et cum ad locum combustionis ventum fuerit, scribunt & pingunt super chartas imagines virorum & mulierum, itemque multorum denariorum, quæ omnia simul cum cadavere comburuntur; ajunt enim, defunctum illum tot servos & ancillas, animalia & denarios in alia vita habiturum, quot cum eo fuerint imagines combustæ, victurusque sit perpetuo in divitiis illis & honore. Hanc superstitionem servat fere ubique cæcitas paganorum in partibus orientis, cum cadavera defunctorum comburunt.* His circumventos ludibriis infideles dæmon ex nefario cum magis commercio variis præstigiis trahebat in exitium, ut describit memoratus Marcus Paulus Venetus, (b) pluribusque fide dignissimis historiis probat: atque in primis in regno Reobarte, concitari artibus magicis aereas impressiones, diemque tenebris obrui refert,

(a) Cap. 45.

Insana in funeribus superstitio.

Animas cibis vesci autumant.

De astrologorum amentia.

Animas his gaudere putant quæ exusta sunt.

(b) Eod. l. 1. c. 12.

Sunt, inquit, *in ea regione multi prædones, quos Caraonas vocant, habentque Regem. Utuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aer interdiu per magnum temporis spatium adeo obscuretur, ut a nemine videri & caveri possint; prorogantque hujusmodi caliginem interdum quinque, & aliquando septem diebus: & interim campos pervagantur in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem millia grassatorum complectatur. In aciem bellatorum more se redigunt, & in latum diffusi sic procedunt: & quidquid illis obviam venit, homines & jumenta, capiunt: juvenes venum exponunt, senes vero occidunt. Ego Marcus, qui hæc scribo, semel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam a castro, quod Canosalim dicitur, facile periculum evadere potui ad castrum fugiendo; plures tamen e comitiva mea, in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim venditi, & partem interfecti fuerunt.*

Tradit idem auctor (c) vagari dæmones in deserto maximo Turciæ, quod a civitate Lop excurrit, ac peregrinantes in exitium trahere: *Cernuntur*, inquit, *& audiuntur in eo interdiu & sæpe nocte dæmonum variæ illusiones; unde viatoribus summe cavendum est, ne multam ab invicem seipsos dissocient, aut aliquis a tergo sese diutius impediat: alioquin quamprimum propter montes & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facile ad eos perveniet. Nam audiuntur ibi voces dæmonum, qui solitarie incedentes propriis compellant nominibus, voces fingentes illorum, quos comitari se putant, & a recto itinere abductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aere concentus musicorum instrumentorum; sed frequentius tympanorum.* Hic erat infelix Tartarorum status, & qui eum divitiis omnis generis circumfluebant, spiritualibus bonis erant orbati, & infra animantia se prosternebant: *Vivunt*, inquit (d), *ut multis non secus quam bestiæ, ut satis mihi mores eorum sunt perspecti*; atque ideo ob effrænatam libidinum licentiam evangelium altas apud eam nationem radices non defixit, quamvis sæpius Romanos Pontifices ad ipsam præcones evangelicos misisse visuri sumus. Non defuit autem apostolico muneri Clemens, ut Tamor sive Temur Cam (id est Imperatorem, de quo in imperio Cobilæ successuro, utpote defuncti primogeniti filio, meminit ante hæc tempora Marcus Paulus Venetus) ad veri Numinis cultum pelliceret: exscripsitque memoratus antea Odoricus Forojuliensis pontificium diploma quo, illum ad cavendam veterem superstitionem, & sacra Christiana amplectenda sollicitat; tum ob regia studia in sacerdotes Chri-
stia-

Magicæ artes in usu ad perdendos homines.

(c) Eod. l. 1. c. 44.

Ludibria dæmonum exitialia.

(d) Cap. 94.

Cur Evangelium apud Tartaros altas radices non fixit.

(a) Ext. apud Oder. Forojul. & Vvading. hoc ann. n. 11.

Ob studia in Christianos collaudatur.

stianos collata gratulatur his verbis (a).

Clemens, &c. magno Regi Tartarorum Deum colere & timere.

Benedictus Deus & pater luminum, qui ubi vult spirans, potenter effecit, quod tu, sicut digna fide relatione libenter accepimus, in amore virtutum & piis operibus exercendis studiose intendens, ministros Christianæ fidei sereno oculo pie respicis, & verbu salutis libenter audiens, ipsos in conspectu tuæ magnitudinis gratanter admittis: ex quo nobis super hoc Deo largitori bonorum omnium devote laudes & gratias referentibus, firma spes salutis ingeritur, quod ipse Deus miserator & multum misericors sic oculos tuæ magnitudini aperiat clara luce, quod ex tot errorum tenebroso objecto nubilo ipsum Deum unicum dominum & Jesum Christum redemptorem tuum perfecte cognoscere, & animum tuum pio & recto ordine perquires. Attende igitur, magnifice princeps, & prudenter agnoscat, quod inter cætera, quæ magnitudinem tuam exaltabunt & dilatabunt potentium tuam, & fulgorem tui diffundere poterunt principatus & potestatis, præcipue catholicæ fidei sacramentum felicitatem tuam ad perpetuæ beatitudinis inæstimabilem glorium promovebit; teque per illum Christus sol justitiæ, remunerator magnificus præmiorum, inter sanctos & electos suos feliciter in cœlestibus collocabit, tuique facti recolendi memoriam posteritatis ad futuros transmittet, &c.

Proposita illi divina præmia.

Insi-

I. Exposita compendio hoc anno gesta.

INsignis extitit nova rerum partim tristium, partim lætarum conversione annus millesimus supra trecentesimum octavum, indictione sexta, quo legati Cardinalis opera sedatæ in Ungaria turbæ, decreti in Rasciam Urosio ad ecclesiæ gratiam redire meditante nuntii apostolici; Cyprus intestinis dissensionibus concussa est, Germania cæsum Regem Romanorum luxit, planxit Roma sacrosanctæ Lateranensis basilicæ ecclesiarum omnium principis incendium, Insubria impurissimi hæresiarchæ, ac sequacium supplicium vidit; exercuit Gallia in Templarios judiciorum severitatem, atque in eorum causa Viennense concilium a Clemente indictum est. Urgebat Clementem Philippus Francorum Rex, uti Templarios, de quibus anno superiore memoravimus, nefandorum scelerum a se postulatos, damnaret. Utque in re gravissima Pontifex summam consilii maturitatem adhiberet, nec sontes insontesque iisdem pœnis involveret, viros prudentia & auctoritate conspicuos creavit judices, qui de Templariis diligentissime cognoscerent, atque eorum gesta excuterent, ut vel de iis ad veterem disciplinam revocandis, vel delendo eo ordine sedes Apostolica, tota de re certior facta consultissime deliberaret. De quibus hæc Bernardus (a).

Francorum Rex Templarios apud Pontif. accusat.

(a) Bern. chron. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3765. in Clem. V.

II. Templarii comprehensi.

Eodem anno Dom. prætaxato MCCCVIII. in mense augusti Papa Clemens ad universa Christianitatis tam regna, quam climata literas apostolicas destinavit, ut videlicet Templarii caperentur; & contra singulares personas illius ordinis per diœcesanos cum adjunctis sibi personis religiosis inquisitio fieret super articulis redditis contra ipsos, & judicarentur in singulis provinciis in metropolitano concilio æqua lance. Fuerunt insuper per Papam delegati viri spectabiles & insignes in diversis partibus Christianitatis superintendentes, qui de toto ordine inquirerent, ut posset illius ordinis reformatio debita, vel totalis ejectio fieri in proximo futuro concilio generali. Consentiunt Bernardi dictis apostolicæ literæ (b) ad universos ecclesiarum præsules missæ, quibus imperavit Pontifex, uti Templarios, in quos nondum a sacræ fidei censoribus quæstio exercita esset, publico programmate accerserent in judicium: tum provinciales synodos cogerent, in quibus equestris illius ordinis singulos viros, diligenter discussos, ex formula ad eos transmissa, vel criminis suspicione liberarent insontes, sontesve meritis pœnis afficerent.

(b) Clem. l.3. post ep. com. 780.

Indictæ provinciales synodi.

Præterea ad exercendam majori diligentia in Templarios judiciorum severitatem, scrutandaque eorum flagitia missi sunt ad complures orbis provincias apostolici nuncii rerum peritia insignes, quibus quærendi in illos jus decretum est. (c) Præcipua porro capita illius formulæ, ex qua ad examen Templarii adducti fuerunt, extitere immania crimina, quibus communis fama ipsos resperserat, infanda nimirum hæresi, atque idololatria infectos esse: Christianum nomen ejurasse: Salvatoris imaginem conspuere: idolum crispantibus cincinnis aureis spectabile, a quo felicitatem divitiarumque affluentiam precabantur, colere; atque in cœno nefandarum libidinum volutari. Quæ scelera execranda plurimi ex iis magnæ auctoritatis viri sponte nullo terrore adhibito coram Cardinalibus confessi, damnataque hæresi, ecclesiæ restitui flagitarunt: quibus venia ex ecclesiæ solita clementia data est.

(c) Lib. 3. ep. cur. 53. ext. etiam apud Rub. hist. Raven. l. 7.

Præcipua scelera Templariis objecta.

III.

Vertit vero divinæ vindictæ ac providentiæ Pontifex, occulta hæc flagitia in lucem erupisse, in literis ad Moguntinum, Coloniensem, Trevirensem, & Magdeburgensem archiepiscopos datis (d): *Deus*, inquit, *ultionum, cui nihil est occultum, & apud quem pro ipsius voluntate pro bono & malo retributionem universi suscipiunt, detestanda scelera, & abhorrenda crimina, velut intolerabilia, & hæreticam sapientia notabiliter pravitatem, quibus ordo, fratres, & personæ Templariorum sub tecto diutius laborasse, proh dolor! & laborare dicuntur, nostro & Apostolicæ sedi ex sua providentia patefecit auditui: nosque, licet indigni, vices ejus gerentes in terris, fratrum nostrorum & aliorum etiam solemnium sapientumque virorum communicato, & nobis assistente consilio, ad inquirendum super iis, & ad extirpandos, si veritate nitantur, tantæ abominationis errores, actusque nefarios evellendos, sub divini auxilii spe, ac sustentatione omnium diligentia summa descendimus, & descendendo conscendimus ad cor altum, ut exaltetur ipse Deus, & impii cornua, qui semper quærit fidelium devorare animas, confringantur, &c. Dat. Pictav. 12. id. aug. an. III.* Iisdem archiepiscopis omnium bonorum mobilium, vel immobilium, quæ in Germania Templarii obtinuerant, administrationem, custodiamque demandavit, ne sacræ eæ opes iis equitibus, dum pietate olim florebant, pro gerendo adversus infideles bello attributæ, diffluerent ac dissiparentur, earum invasores coercerent censuris, vectigalia cogerent; atque adhibitis testibus agros, possessiones, domos, xenodochia, aliaque in tabulas publicas referrent, de quibus postmodum sedi Apostolicæ rationem reddituri essent: pontificii enim esse consilii ea omnia instau-

(d) Lib. 3. post ep. com. 780. p. 212.

Divina providentia in iis in lucem educendis.

Data præsulibus bonorum ordinis custodia.

staurandis terræ sanctæ rebus addicere. Quo argumento ad aliorum regnorum præsules similes literas misit (a).

(a) Ibid.

IV. Indictum Viennense concilium.

De iis porro, deque Templariorum equestri ordine statuendum duxit in concilio œcumenico, Viennæ in Delphinatu ad kal. octobris evolvendo biennio post celebrando, ad quod Philippum Francorum, Eduardum Angliæ, Carolum Siciliæ, ejusdemque ex filio nepotem Carolum Ungariæ, Fridericum Trinacriæ, Jacobum Aragonum, Fernandum Castellæ ac Legionis, Dionysium Lusitaniæ, Ludovicum Navarræ, Jacobum Balearium, Henricum Cypri, tum Boemiæ, Daniæ, Sueciæ, Norvegiæ Reges rogavit accedere. (Vocati ad illud Reges.) In ea enim synodo de fidei incorruptæ puritate adversus novas, quæ emergebant, hæreses, ac sancienda disciplina ecclesiastica; de vindicanda ex Saracenorum tyrannide Palæstina, instaurandaque in ea religione Christiana decernendum fore. Dedit etiam imperia Pontifex archiepiscopis, ut de iis, quæ censura notanda essent, ad œcumenici concilii patres referrent. Quarum literarum (b) potiorem partem ob rei dignitatem inserendam ducimus.

(b) Lib. 3. ep. cur. 58. ext. etiam in bull. & præfixa est actis Vienn. concil.

Clemens, &c.

(Ut sub initia pontificatus sibi indicata sint ipsorum crimina.) *Dudum circa nostræ promotionis ad apicem summi pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, ubi recepimus nostræ coronationis insignia, veniremus, & post tam ibi quam alibi secreta quorumdam nobis insinuatio intimavit, quod magister, præceptores, & alii fratres ordinis dictæ militiæ templi, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonii ejusdem Jesu Christi fuerunt in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, execrabile facinus sodomorum, & hæreses varias erant lapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum sæpe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur; quique multa & magna tam in divinis officiis, quam in jejuniis & aliis observantiis devotionis signa frequentius prætendebant, suæ sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent; hujusmodi insinuationi ac delationi ipsorum, ejusdem Domini nostri exemplis & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, aurem noluimus inclinare.* (Negata sit fides ob eorum horrorem.)

(Philippus Rex illa judicio fuerit persecutus.) *Deinde vero charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris, cui eadem fuerant facinora nunciata, non pro typo avaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil sibi vendicare vel appropriare intendat: immo ea per deputandos a nobis gubernanda, custodienda, & conservanda liberaliter & devote dimiserit, manum suam totaliter amovendo, & seneschallis, ballivis, & aliis suis officialibus, necnon & ducibus, comitibus, baronibus, & aliis subditis quibuscumque per suas patentes literas mandaverit, ut curatoribus & administratoribus generaliter in regno Franciæ deputatis a nobis, & deputatis a singulis archiepiscopis & episcopis in suis civitatibus & diœcesibus, bona mobilia & immobilia dictorum Templariorum, quæ prædicti officiales regii & alii subditi ceperunt & tenent, tradant integraliter & realiter indilate, & quod eosdem administratores tueantur & defendant, quoad custodiam & administrationem dictorum bonorum; sed fidei orthodoxæ fervore suorum progenitorum vestigia clara sequens accensus, de præmissis quantum licite potuit se informans ad instruendum & informandum nos super his multas & magnas nobis informationes per suos nuntios & literas destinavit.* (Non avaritiæ, sed zelo tribui posse ejus accusatio.) (Judiciaria acta transmiserit Rex.)

V.

Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente, validius super sceleribus antedictis, & quia etiam quidam miles ejusdem ordinis magnæ nobilitatis, & qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto deposuit juratus, quod in receptione fratrum præfati ordinis hæc consuetudo, vel verius corruptela servatur: quod ad recipientis vel ab eo deputati suggestionem, qui recipitur, Christum Jesum negat, & super crucem sibi ostensam spuit in vituperium Crucifixi, & quædam faciunt recipiens & receptus, quæ licita non sunt, & obviant aliter eorum honestati, prout ipse tunc confessus fuit coram nobis; vitare nequivimus, urgente nos ad id officii nostri debito, quin tot ac tantis clamoribus accommodaremus auditum. (Secreta Templarii de Christo abjurato confessio Pontifici facta.) *Cumque demum, fama publica deferente, ac clamosa insinuatione dicti Regis, nec non & ducum, comitum, & baronum & aliorum nobilium, cleri quoque ac populi dicti regni Francorum ad nostrum propter hoc tum per se, quam per procuratores & syndicos præsentium venientium, quod dolenter referimus, ad nostram audientiam pervenisset, quod magister, præceptores, & alii fratres dicti ordinis, & ipse ordo præfatus pluribus aliis erant criminibus irretiti; & præmissa per multas attestationes, confessiones & depositiones præfati magistri & plurium præceptorum & fratrum ordinis prælibati, coram multis prælatis & hæreticæ pravitatis inquisitore in regno Franciæ factas, habitas, & receptas, & in publicam scripturam redactas, nobisque ac fratribus nostris ostensas probari quodammodo viderentur; ac quia fama & clamores prædicti in tantum invaluerunt, & etiam ascenderunt tam contra ipsum ordinem, quam contra singulares personas ejusdem, quod sine gravi scandalo præteriri non poterant, nec absque imminenti periculo tolerari; nos illius, cujus vices, licet immeriti, in terris gerimus, vestigiis in-* (Pluribus aliis flagitiis inquinatus ordo.)

ha-

barentes, ad inquirendam de prædictis ratione prævia duximus procedendum: multosque de præceptoribus, presbyteris, militibus, & aliis fratribus dicti ordinis reputationis non paucæ in nostra præsentia constitutos, præstito ab eis juramento, quod super præmissis meram & plenam nobis dicerent veritatem, super prædictis interrogavimus & examinavimus usque ad numerum septuaginta duorum, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus, diligenter; eorumque confessiones, per publicas manus in autenticam scripturam redactas, illico in nostra & dictorum fratrum nostrorum præsentia, ac deinde, interposito aliquorum dierum spatio, in pleno consistorio legi fecimus coram ipsis, & in suo vulgari cuilibet eorum exponi: qui perseverantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt.

VI. Septuaginta duo Templarii coram Pont. objecta fassi.

VI. *Post quæ, cum magistro & præcipuis præceptoribus præfati ordinis intendentes super præmissis inquirere per nos ipsos, ipsum magistrum & Franciæ, terræ Ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ præceptores majores, nobis Pictavis existentibus, mandavimus præsentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram præsentiam quoquomodo adduci; nos cum eis scire volentes de præmissis omnibus veritatem, & an vera essent, quæ continebantur in eorum confessionibus & depositionibus, quas coram inquisitore hæreticæ pravitatis in regno tuo præfato, præsentibus quibusdam notariis publicis & multis aliis bonis viris, dicebantur fecisse, nobis & fratribus nostris per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis & ostensis, dilectis filiis nostris Berengario tit. SS. Nerei & Achillei, & Stephano tit. S. Cyriaci in Thermis presbyteris, ac Landulpho S. Angeli diacono Cardinalibus, de quorum prudentia, experientia, & fidelitate indubitatam fiduciam obtinemus, commisimus & mandavimus, ut ipsi cum præfatis magistro & præceptoribus inquirerent, tam contra ipsos, & alias singulares personas dicti ordinis generaliter, quam contra ipsum ordinem super præmissis cum diligentia veritatem; & quidquid super his invenirent, nobis referre, ac eorum confessiones & depositiones, per manum publicam in scriptis redactas nostro apostolatui deferre, ac præsentare curarent, eisdem magistro & præceptoribus absolutionis beneficium a sententia excommunicationis, quam pro præmissis, si vera erant, incurrerant, si absolutionem humiliter ac devote peterent, ut deberent, juxta formam ecclesiæ impensuri. Qui Cardinales, ad ipsos magistrum & præceptores personaliter accedentes, eis sui adventus causam exposuerunt.*

Missi Cardinales ad magistrum, & præceptores judicio interrogandos.

VII. *Et quoniam tam personæ quam res ipsorum & aliorum Templariorum, in dicto regno Franciæ consistentium, in manibus nostris erant, quod libere absque metu cujusquam plene, ac pure super præmissis omnibus ipsis Cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica injunxerunt. Qui magister & præceptores Franciæ, terræ ultramarinæ, Normandiæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ coram ipsis tribus Cardinalibus, præsentibus quatuor tabellionibus publicis & multis aliis bonis viris, ad sancta Dei evangelia ab eis corporaliter tacta præstito juramento, quod super præmissis omnibus meram, & plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter, libere, ac sponte absque coactione qualibet & timore deposuerunt & confessi fuerunt inter cætera Christi abnegationem, & spuitionem super crucem cum in ordine templi recepti fuerunt: & quidam ex eis se sub eadem forma, scilicet cum abnegatione Christi & spuitione super crucem, fratres multos recepisse. Sunt etiam quidam ex eis quædam alia horribilia & inhonesta confessi, quæ ut eorum ad præsens parcamus verecundiæ, subticemus. Dixerunt præterea & confessi fuerunt esse vera, quæ in eorum confessionibus & depositionibus continentur, quas dudum fecerant coram inquisitore hæreticæ pravitatis.*

Eorundem confessio recepta de Christo ejurato & conspuata cruce.

Quæ confessiones & depositiones dictorum magistri & præceptorum, in scripturam publicam per quatuor publicos tabellarios redactæ, in ipsorum magistri & præceptorum & quorumdam aliorum bonorum virorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio coram ipsis eisdem lectæ fuerunt de mandato & in præsentia Cardinalium prædictorum, & in suo vulgari expositæ cuilibet eorumdem. Qui perseverantes in illis, eas expresse, ac sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt, & post confessiones & depositiones hujusmodi ab ipsis Cardinalibus ab excommunicatione, quam pro præmissis incurrerant, absolutionem flexis genibus, manibusque complexis humiliter & devote, ac cum lacrymarum effusione non modica petierant. Ipsi vero Cardinales, quia ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem magistro & præceptoribus hæresi abjurata expresse, ipsis secundam formam ecclesiæ auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt; ac deinde ad nostram præsentiam redeuntes, confessiones & depositiones prælibatorum magistri & præceptorum in scripturam publicam per manus publicas, ut est dictum, redactas nobis præsentaverunt, & quæ cum dictis magistro, & præceptoribus fecerant, retulerant. Ex quibus confessionibus & depositionibus, ac relatione invenimus sæpefatos magistrum & fratres in præmissis & circa præmissa, licet quosdam ex iis in pluribus & alios in paucioribus, graviter deliquisse. Et infra.

Ut perstiterint in eadem confessione.

Censuris, sed non vinculis, liberantur.

Relata ad Pont. judiciaria acta de iis confecta.

Et

VIII. *Et quia salubre in iis adhiberi remedium interest generaliter omnium; nos cum eisdem fratribus nostris, aliisque viris prudentibus ex esto ac frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigebat, de ipsorum fratrum consilio universale concilium, sicut imitatione digna sanctorum patrum consuetudo laudabilis longævæ observationis exemplo nos instruit, a proximis kal. octobris ad duos annos immediate sequentes decrevimus congregandum; ut in eo tam circa dictum ordinem & personas singulares & bona ejusdem & alia, quæ statum tangunt fidei catholicæ, quam circa recuperationem & subsidium terræ sanctæ, ac reparationem, ordinationem, & stabilitatem ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum & libertatum earum illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, & ejusdem approbatione concilii roboretur, per cujus salutiferam executionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, ad semitam veritatis reductis errantibus, redintegrata ejusdem fidei unitate, extirpatis vitiis, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertas solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, & ejusdem terræ statu prospero reparato; occupata restituat, vastata restauret, & restaurata conservet; nobisque viam aperiat idem ipse qui novit & facultatem tribuat ipse qui potest.* Et infra.

Concilium œcumenicum ob id indicit.

Causæ ob quas congregandum sit.

Mandavimus insuper, ut iidem archiepiscopi & prælati per se vel alios viros prudentes, Deum timentes, & habentes præ oculis, omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter & conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilii notitiam deferant. Et nos nihilominus variis modis & viis solers studium & efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen hujusmodi deducta concilii correctionem & directionem recipiant opportunam, &c. Datum Pictavis II. id. augusti pontificatus nostri anno III.

Jubentur præsules disquirere quæ in singulis provinciis videntur emendanda.

Indicta est (a) omnibus & singulis Templariis dies, ut in hoc concilio procuratorum opera ad dicendam de objectis ordini causam comparerent: ac Petro episcopo Card. Prænestino, cui magistri ordinis & præceptorum Franciæ, Aquitaniæ, Normanniæ, Pictaviæ, ac Provinciæ custodia commissa erat, datum negotium, ut ipsus coram Viennensi concilio ad excipiendam sententiam produceret (b). At de Templariis hactenus. Nunc ad impurum Dulcinum ejusque sectarios, qui ad effundendas furenti libidini liberas habenas infanda hæresi se devinxerant, divino judicio justis affectos suppliciis, sermonem traducimus.

(a) Lib. 3. epist. 23.

Dicta apud concilium Templariorum ordini dies.

(b) Ead. ep.

IX. Præmunierat jam ante Christifideles, documentis apostolicis Pontifex adversus hunc pseudomonachum, qui effutiebat legem Spiritus sancti evangelicæ legi successisse, illamque amoris & charitatis appellabat: unde ad fornicationes exercendas ex charitate suos instruebat, eoque lenocinio pronam in vitia utriusque sexus multitudinem ad se pellexerat. Quæ cum in dies augeretur, Clementis jussu sacra in eam militia indicta est duce episcopo Vercellensi, cui parti de impiis triumphi gloriæ partem magnam tribuit Bernardus his verbis (c): [1] *Eodem anno*, nimirum MCCCVII. sed ab incarnato verbo numerato, atque adeo cum MCCCVIII. concurrente, *in quadragesima subsequenti inquisitores hæreticæ pravitatis in partibus Lombardiæ superioris de ordine Prædicatorum cum episcopo Vercellensi, cruce cum plena pecca-*

Infanda novæ hæreseos dogmata.

(c) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3763.

NOTÆ [1] Nescio quod venerit in mentem Raynaldo cum Dulcini supplicium in hunc annum conferendum censuit; omnes enim, quotquot historiam hanc literis consignarunt, ac præsertim anonymus, qui de hæresi hac per hos annos scribebat, rem gestam anno præcedenti commemorat. Nec diversus est S. Antoninus, qui Pisano more annum supputans, recte scribit, captos fuisse hæreticos illos *die sancto cœnæ anno incarnationis Domini inceato MCCCVIII.* annus enim Pisanus 1308. cum die XXV. martii conjunctus reddit annum nostrum 1307. Cæterum Dulcinus supplicium tulit *die prima mensis Junii anni millesimi trecentesimi septimi* ait coævus Auctor commentariorum hæresis Dulcinianæ de quo supra, legendusque Rer. Ital. to. IX. col. 427. &c. Cum vero apud eundem anonymum Dulcinus pro judicio interrogatus fassus sit jam inde ab annis sexdecim hæresim suam se docuisse; deducta hinc supputatione, hæresis hujus epocham anno circiter 1291. assignemus oportet. Prælusit vero Dulcinus Vicleffo, & Luthero, quod enim hi postmodum hæresis suæ fundamentum posuerunt, Romanæ nempe Ecclesiæ reprobationem, & a fide apostasiam, id pariter & Dulcinus jactaverat; omnem ab Ecclesia & Præsulibus detrahens auctoritatem, quam totam vicissim sibi suisque arrogavit, utpote, qui soli Apostolicam vitam sectarentur: a quo vitæ statu cum jam inde a tempore S. Silvestri Ecclesiæ antistites declinassent; hinc nullus exinde fuit non seductor & prævaricator, si unum exceperis, ajebat, S. Petrum Cœlestinum, quem hæretici illi summis laudibus commendabant. Abolebant igitur exteriorem omnem cultum tum in Ecclesiis, tum imaginibus præstitum; ac denique Romani Pontificatus solutionem imminentem, præsagiit Dulcinus: quin & eo impudentiæ devenit, ut insignis illius rerum mutationis epocham certam anno 1305. definiret; quo novo argumento reum imposturæ tenet illum auctor alterius commentarii rerum Dulcinianarum, quem sub nomine additamenti ad historiam Dulcini dedit Muratorius Rer. Italic. to. IX. Anonymus ille, unde hæresum Dulcini chatalogum hausi, scribebat anno 1316. post terminum a Dulcino præfinitum decennio; nec tamen ulla Ecclesiæ immutatio adhuc contigerat. MANET

Sacrum bellum contra Dulcinianos gestum.

torum indulgentia prædicata, congregaverunt exercitum magnum contra Dulcinum Novariensem hæresiarcham, imitatorem non tam veterum, quam novorum errorum, & perversorum dogmatum inventorem: qui multos infecerat, multosque traxerat, & habebat plurimos discipulos & sequaces, morabaturque cum suis in montanis Novariensibus. Accidit autem, quod propter intensa frigora multi, qui erant in dictis montibus, fame & frigore deficientes a viribus & a vita, in suis erroribus perierunt. Ascendentes autem fideles de exercitu ceperunt ibidem Dulcinum, & cum eo centum quinquaginta personas: mortui vero fame & frigore cum interfectis gladio quadringenti, & amplius sunt inventi. Cum eodem quoque Dulcino fuit capta Margarita non tam malefica, quam hæretica consors ejus in scelere & errore. Prædicta vero captio fuit facta in hebdomada sancta in die sancti cœnæ anno incarnationis Domini inchoato MCCCVIII.

Parta de iis victoria.

Contra prædictum Dulcinum de mandato apostolico fuerat antea crux cum indulgentia prædicata, & inquisitores pluries moverant exercitum contra ipsum: sed non poterant prævalere, quia sequaces & fautores ac defensores ejus multiplicati erant super numerum in partibus Lombardiæ. Tandem facta fuit debita executio justitiæ de eisdem per curiam sæcularem, fuitque dicta Margarita ante Dulcini oculos membratim concisa, dehinc & ipse Dulcinus membratim inciditur, & amborum ossa & membra omnia pariter comburantur cum quibusdam aliis suis complicibus, prout eorum scelera merebantur: non tamen perversum dogma Dulcini cum ipso extincto penitus est extinctum. His consentanea tradunt MS. Vaticanum, (*a*) Martinus Polonus, (*b*) Joannes Villanus, (*c*) S. Antoninus, (*d*) & alii, (*e*) qui eundem hæresiarcham una cum aliis utriusque sexus ejusdem perfidiæ consciis a Novariensibus flammis injectum scribunt.

Sumptum de Dulcino supplicium.

(*a*) *MS. Vat. bibl. sig. n. 3765. in Clem. V.*
(*b*) *Mart. Pol. l. 4. hoc an.*
(*c*) *Jo. Vill. l. 8. c. 84.*
(*d*) *Anton. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 1.*
(*e*) *Sabellic. enn. 9. l. 7. & alii.*

X.

Lateranen. basilica consumpta incendio.

Defluximus ad res Italicas, quæ multis populorum motibus turbidæ ingentia postea mala secuturis annis peperere. Utque ab urbanis inchoemus, versum est religioni, ac tristi præsagio a Romanis, sacrosanctam Lateranensem basilicam repentino incendio conflagrasse, ut refert hisce verbis Bernardus (*f*): *Eodem anno in festo S. Joannis ante portam Latinam combusta est ecclesia S. Joannis de Laterano Romæ, unde in Urbe magna lamentatio facta fuit, quasi hoc super ipsos divinum judicium reputantes.* Eluxit ea in calamitate divina providentia: cum enim volitantium flammarum globi obvia quæque depascerent, ædiculæ sacræ, cui Sancta sanctorum ob pretiosissimas conditas in ea reliquias nomen erat, pepercere, ut Antoninus testatur (*g*): *Ipso*, inquit, *anno mense* * *junii ignis a casu succensus est in palatio S. Joannis Lateranensis in Urbe, combussitque omnes habitationes canonicorum ejus, ac totam ecclesiam, & domos omnes per circuitum. Solum remansit illæsa capella, quæ dicitur Sancta Sanctorum, quæ testudinata erat, & ibi capita Apostolorum Petri & Pauli cum reliquiis aliorum sanctorum quiescebant; unde maxima jactura secuta est ex rebus consumptis ibi ab igne, & ædificiis destructis.*

(*f*) *Bern. chr. Rom. Pont.*

(*g*) *Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 4.*

* *maii*

Canonicorum ædes flammis conflagrantur.

Capita Apostolorum & SS. reliquiæ servata illæsa.

Librat justis ponderibus Clemens prodigium illud divinæ misericordiæ, quæ si ea perire, quæ humana industria, vel opibus refici poterant, passa est, augustissima tamen religionis nostræ monumenta, ut altare ligneum, in quo S. Petrus sacra peregit (ea cujus inspectione hæretici nostri temporis, qui divinum sacrificium rejiciunt, convinci possint) aliasque pretiosissimas reliquias, quarum jactura irreparabilis fuisset, corripi flammis, quæ marmora absumebant, argentumque liquefecerant, non permiserit; ut e pontificiis literis (*h*) ad Jacobum Columnam diaconum Card. datis constat.

(*h*) *Lib. 3. ep. cur. 33.*

Clemens, &c. dilecto filio Jacobo de Columna S. R. E. diacono Card.

Ad apostolatus nostri notitiam fide dignorum relatione pervenit (quod non absque vehementi dolore nos & fratres nostri recolimus) quod nocte præcedenti festum B. Joannis ante portam Latinam ardens ignis ex incuria forte custodum, amissus sacristia primo, deinde pene totum tectum majoris navis venerabilis ecclesiæ in honorem Salvatoris omnium dedicatæ vorante flamma consumpsit, marmoreis nonnullis columnis concrematis incendio, ac canonicorum altari & eboro succensis. Cumque dubitaretur, & merito, ne sacrosanctas ejusdem ecclesiæ venerandi toto terrarum orbe dominici ac patriarchalis majoris altaris reliquias ignis edax absumeret, ipsius argenteo liquente ciborio, affuit ecclesiæ sua divina pietatis dignatio, in ira misericordiæ memorans. Nam celeberrimas ipsas reliquias, nec non arcam seu altare ligneum, in quo B. Petrus Apostolorum princeps celebrasse recolitur, per devotorum manus intrepidas ignis flammis eripuit, illæsa custodivit, & nunc in capella sancti Thomæ, in eadem ecclesia Lateranensi sita, venerabilis fratris Joannis episcopi Tusculani, & dilectorum filiorum nostrorum Francisci S. Luciæ in Silice diaconi Cardinalis, quibus per alias nostras literas super hoc scribimus, & tuo consignata sigillis conservari fideliter asseruntur. Et infra.

Patriarchalis altaris reliquiæ evasere incendium.

Altare ligneum, in quo S. Petrus divina peragebat, e mediis flammis ereptum.

Agentes itaque una cum prædictis fratribus humiliter omnipotenti Deo de sua grandi salvatarum reliquiarum misericordia gratias, habemus exinde in tribulatione lætitiam, in afflictione solamen, dum non imparis muneris esse cognoscimus eas

de

de tam magnis liberari periculis, quam hactenus nobis ipsas divina fore largitione concessas. Probata insuper continuata devotio, contritio marium & mulierum nostri peculiaris populi Romani iis casibus, sicut fide dignorum habet assertio, operibus se commendans, quas in augmentum virtutis, & gratiæ, meritorumque cumulum optamus augeri, pio nostrum dolore animum liquefecit, &c. Subdit se mox animum ad instaurandam Lateranensem ecclesiam, atque pristino splendori magnis operibus restituendam convertisse, atque adeo Isnardum archiepiscopum Thebanam cum magna pecuniæ vi transmittere, ut cum ipsius Cardinalis Columnensis, atque aliorum purpuratorum patrum, nimirum Joannis episcopi Tusculani, & Francisci sanctæ Luciæ in Silice diaconi, ad quos extant literæ, (a) consilio operi manum admoveat. Pergit Pontifex.

Isnardus archiep. ad basilicam reficiendam missus

(a) Reg. post ep. cur. 35.

XI. *Interim vero, quia prædictarum reliquiarum, quæ in præfato majori altari servabantur, nobis est cura præcipua, discretioni tuæ præsentium tenore committimus & mandamus, quatenus, ni forsan hæc per eorundem Cardinalium & tuæ circumspectionis prudentiam forent hactenus adimpleta, tu una cum prædictis Cardinalibus, aut eorum altero te ad prælibatam capellam S. Thomæ personaliter conferens, omnes memoratas reliquias in eodem majori altari solitas conservari trium vestrum, si fieri possit, vel duorum saltem sigillis, ac altare ligneum consignare procures; deinceps nec per te, nec per quoscumque alios mutanda, vel tangenda, nisi inevitabilis fortassis necessitatis articulus immineret, absque nostra, vel præfatæ sedis licentia speciali. Deo namque opitulante proponimus, quod celeberrimum præfatum altare ligneum per manus nostras illic, ubi, & prout fuerit, cum memoratis reliquiis, collocetur.*

Jussi Cardinales sacras reliquias suis sigillis consignare.

Deliberat Clemens Romam accedere.

Adhæc licet de sæpedictis altari ligneo venerabilibusque reliquiis sic ex causa, ut prædiximus, duxerimus ordinandum, pavimenti tamen locum, ubi in eadem Lateranensi ecclesia ipsum ligneum servabatur altare, ac aliam super terram ipsius altaris insignia, puta ciborium, columnas, cancellos, & si qua alia fuerant, refici volumus, ut Deo propitio tempore accepta, ut diximus, reponendum ligneum altare convenienter ornetur, ecclesiæ ac populi devotionem accendat, sic in sua sanctificatione permaneat domus orationis in statum pristinum suscitata, &c. Dat. Pictav. III. id. aug. anno tertio.

Pristino splendori altare restituere.

Concussi adeo lugubri incendii casu magno terrore Romani ad divinas iras placandas solemnes supplicationes instruxere atque ad opus instaurandum incubuere. De quibus hæc Bernardus (b): *Fecerunt clerus & populus processiones ad Dei misericordiam, & gratiam implorandam; hinc. que in Urbe sedantur discordiæ, paces fiunt, viri quoque timorati, ac mulieres devotæ Romanorum assumunt lamentum, signa pœnitentiæ demonstrantes: ad reparationem vero ecclesiæ omnes solicite dant operam, & mutuo se hortantur.* Collaudavit Clemens Romanorum zelum, atque egregiam erga res sacras studium, qui pietatis sensu delibuti, instructis agminibus religiosis, se flagris cædebant, profusis suspiriis divinam clementiam implorabant, adibant religiosa loca, ac fastu posito, nullo dignitatis, sexus, ætatis discrimine sacram Lateranensem basilicam instaurabant. De quibus hæc ad ipsos scripsit Pontifex (c): *Habet fidelis relatio, quam vestrorum nuntiorum, & literarum series roboravit, sacrosanctas majoris altaris Lateranensis ecclesiæ devotorum manibus, opitulante Deo, ereptas incendio, illæsasque esse reliquias. Habet hæc eadem, vestrum tam marium, quam mulierum ad reparationem reædificationemque ipsius ecclesiæ continuatam indefessis laboribus pietatem, qua nullo ætatis, nobilitatis, divitiarum, sexusve discrimine nunc humeros submittitis oneri, nunc manus ministerio exhibetis; quaque Apostolorum limina, nunc cæterorum sanctorum ecclesias immutato habitu, emundato corde in melius, pacis amatores effecti, rancores aspernantes & odia, interdum ex vobis maribus in disciplinam sua fustigantibus corpora contritione, gemitibus, lacrymis divinam implorando clementiam, concomitante clero processionaliter visitatis. Laudemus itaque omnipotentis Dei misericordiam, cujus proprium est misereri semper & parcere, ipsiusque conservatis tantis reliquiis munificentiam cognoscamus, &c.* Restituendæ igitur pristino splendori basilicæ Lateranensis sollicitus Clemens, fideles propositis indulgentiis ad molitionem operis erogata stipe promovendam allexit (d): tum citerioris alteriorisque Siciliæ Reges vectigales ligna idonea suppeditare jussit (e). Ipsum etiam ingentem pecuniarum vim contulisse, ac basilicam ad culmen majori elegantia ac magnificentia, quam antea, assurrexisse, testantur scriptores (f). Et quidem Joannem XXII. in gloriæ provecti illius operis commotionem accessisse constat: nunc reliqua ad hunc annum spectantia prosequamur.

Effusa populi Romano eo casu comploratio.

(b) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. sig. num. 3765.

Iratum numen mulcere piis operibus studuit.

(c) Lib. 3. ep. cur. 36.

Illius in basilica Lateran. instauranda fervor.

Peractæ solemnes supplicationes.

(d) Ead. l. 3. ep. cur. 37.

(e) Ib. ep. cur. 39.

(f) Jo. Vill. l. 8. c. 97. Bern. chr. Rom. Pont. Ant. ubi sup.

XII. Dum Clemens moram in Galliis diuturniorem trahebat, coorti sunt ob illius absentiam gravissimi tumultus. Rebellarunt enim Anconitani, Æsculani, aliique Piceni populi, qui armorum societatem inierte Poncello Ursino duce, ut se ab imperio sedis Apostolicæ subducerent: iisque etiam nonnulli viri prænobiles se conjunxere. Quibus cum divinarum humana-

Ob translationem sedis in Gall. ingentium bellorum initia in ditione eccl.

In Piceno passim conjurationes factæ.

rumque pœnarum terrorem incussissent magistratus pontificii, ut ipsos ad obsequium revocarent, atque etiam Pontifex amplissimis verbis ad officium solicitasset, nullo metu, nulla religione, a suscepto scelere abduci potuerunt: immo crudeli bello finitimos populos, quos in sedem Apostolicam studium, atque observantia in fide continebat, ut eos in scelus pellicerent, lacessiverunt. De quorum pertinacia queritur subjectis verbis Clemens (*a*).

(*a*) *Lib. 3. ep. cur. 40.*
* *retrahit,*

Sævitum in rebelles armis nec ad officium revocati.

*Mirandum occurrit, quod licet animalia bruta læsio similium sibi * retraxit, satisque præ oculis ipsi rebelles habeant, qualiter in ipsa provincia locisque contiguis ecclesiæ Romana rebellibus & indevotis evenerit non solum bonis eorum, sed & personis dire & crudeliter exterminio expositis & ruinæ; rebelles tamen hujusmodi sic ista contemnere, sic videntur ad ea nunc absque nullo modo terreri, quod ab eisdem excessibus non solum abstinere non curant, sed tanto diuturnitate continuationis aggravant & excedunt, quanto detestabilius est post illa, tam dire vindicata in aliis, non vereri pertinaciter in seipsis, nec abhorrere vindictam, ut illud moralis Philosophi adimpleri videatur in eis, quo dicitur: Hæc est humanæ cordis duritia, ut non solum audiendo, sed nec videndo perisse alios extimeant, ut perire conspiciant & seipsos,* &c. Æsino & Scurensi episcopis provinciam imposuit, ut Pontellum a cœptis abducere studerent. *Dat. apud Laureum montem Burdegalensis diœcesis IX. kal. novemb. anno III.*

Queritur de iis Clemens.

XIII. *Imploratum Car. Regis auxilium.*
(*b*) *Lib. 3. ep. 42.*

Ad infringendam vero rebellium pervicaciam Clemens, ne malum periculosius serperet, Caroli Regis Siciliæ Rom. ecclesiæ stipendiarii fidissimi auxilium imploravit, (*b*) hisque verbis, ut in arma prosiliret, excitavit: *Adhibe fili precibus paternis & votis filialis promptitudinis intellectum, accinge te ad propulsandas patris & matris injurias, velut filius benedictionis & gratiæ, virtute ac fortitudine solita lumbos tuos: exurge in adjutorium matris ejusdem, ne contra ipsam prævaleant insurgentes: sed filii fidelis & fortis circumdata præsidiis, & validis amplexata lacertis exurgat, te duce Deoque præduce, victrix.* Et infra: *Serenitatem regiam cum omni rogamus fiducia & hortamur attente, quatenus suscipiens alacriter, & devote exaudiens, ac efficaciter cum omni celeritate & promptitudine implens nostrarum precum primitias, ex nostri cordis intimis prodeuntes, & attendens, quem ad te gessimus & gerimus peculiaris dilectionis affectum, amoris glutinum, & confidentem zelum, ut iidem rebelles in fræno & camo constricti ab eorum perversis actibus resipiscant,* &c. *Dat. apud Laureum montem Burdeg. diœcesis IX. kal. novemb. anno III.* Eodem argumento datis literis majorem natu Caroli filium, nimirum Robertum ducem Calabriæ, ac Philippum Tarentinum principem ad corripiendas in hostes ecclesiæ copias inflammavit (*c*). Tum Bertrandum montis Albani abbatem & Guillelmum Revellen. ecclesiæ Albanensis præpositum Apostolicæ sedis nuntios omnem operam in Picentibus ad officium adducendis collocare jussit: (*d*) quos si flectere ad obsequium non possent, equestres copias a Carolo Rege Siciliæ deposcerent, quas ex accepti jure fiduciario regni legibus laboranti ecclesiæ egregie instructas mitteret. Quarum numerum ita expressit: *Trecentos milites*, de cataphractis equitibus loquitur, *juxta conventionem dudum initam inter Rom. ecclesiam & claræ memoriæ Carolum Siciliæ Regem patrem suum, in eodem provincia ad humiliandam prædictorum superbiam & pertinaciam edomandam sine mora transmittere non postponat.*

(*c*) *Ib. ep. cur. 43. & reg. post eand. ep.*

(*d*) *Ib. ep. 54.*

Petitum vectigal militare.

XIV. *Ferrarienses se in libertatem vindicant. Azone mortuo de principatu contenditur.*
(*e*) *Cortus hist. l. 1. c. 9. Pigna de princ. Atestin. l. 4.*
(*f*) *Lib. 3. post ep. com. 26.*

Excitati sunt eodem tempore Ferrariæ post Azonis mortem, (*e*) dum Franciscus illius frater ac Friscus Azonis spurius inter se de principatus successione contendebant, maximi populares tumultus, quibus marchiones Estenses ejecti sunt. Quam occasionem recuperandæ Ferrariæ præclaram sibi objectam arbitratus Clemens, Ferrariensibus ob depulsum cervicibus jugum gratulatus est, verbisque amantissimis ad sedis Apostolicæ, cui ab evolutis retro temporum curriculis erant obnoxii, obsequium allicere studuit (*f*).

Studet Pontifex Ferrarienses ad ecclesiæ obsequium allicere.

Clemens, &c. dilectis filiis universitati civit. Ferrarien. ac ejus territorio.

Licet Ferrarien. civitas cum ejus districtu, territorio, & comitatu ad eandem ecclesiam spiritualiter & temporaliter pertinere noscatur, incolæ tamen civitatis, comitatus, & territorii prædictorum jam longis retro temporibus sub diversorum eos sibi subjugantium potentia constituti, regiminis eorum matris & dominæ, ecclesiæ videlicet prælibatæ, id faciente malitia temporis, dulcedinem non gustarunt. De quo tanto dolemus amplius, & condolemus eisdem, quanto magis exinde dicta ecclesia dispendium, dictique incolæ ac alii circumpositæ regionis læsionem sui status non modicam subierunt. Quia vero illo jam faciente, qui post nubilum dat serenum, & tranquillitatem post turbinem submittit, tempus ut opinamur advenit, in quo Ferrarienses prædicti, pulsis procul, qui eos sicut escam panis devoraverant & devorant, ac macula servitutis extersa, sua matris latos, si non desipiant, sentient amplexus, suavitatem ingem experientur ipsius, & salubris gubernationis ejus levi onere, divina favente clementia, perfruentur, &c. Et infra.

Festinate igitur, filii, maternum repetere

Ut se libertati asserant hortatur.

tere gremium, adulterina dominia fugite, si qua recepistis abiicite, & diligenter attendite quod nil securitate dulcius, nil pulchrius libertate. Inspice civitas nostra quid tibi amatores tui, cum quibus adulterata es, hactenus attulerunt. Fornicationis tuæ rememora fructus, & cerne stipendia, quæ sumpsisti, quia mercedem tuam civium tuorum cædes invenies, servitutem gravissimam, & continuos timores udvertes, eorum exilia insuper, tui incendia & ruinas non desines intueri. Videte ne acceptabile tempus vestrum recipiatis in vanum. Cavete ne dies salutis vestræ negligatis assumere: sed matrem pariter recognoscatis & dominam vos vocantem. Properate confidenter ad eum, ut sub ejus suavi dominio in pulchritudine pacis, & uberitate quietis, Deo præbente, in posterum sedeatis. Datum Pictavis v. kalend. maii anno tertio.

Calamitates præteritas ob exterorum dominium proponit ob oculos.

XV. Ad Ferrarienses missi nuntii.

Imminebant occupandæ illi urbi Veneti, ad quorum artes frangendas Clemens Arnaldum abbatum Turellensem & Onufrium Trebanum Meldensis ecclasiæ decanum nuntios apostolicos ad Ferrarienses misit, (a) ut ipsos in ecclesiæ ditionem admitterent. Tum instruxit auctoritate, ut coitiones in publicæ rei perniciem dissolverent, atque etiam civibus religiosissi ne vetarent cujuscumque dominatum sibi asciscere, atqua omni administratione depellerent, si quos forta dominos suis cervicibus imposuissent. Perfuncti (b) sunt strenue munere internuntii apostolici, ac Rom. ecclesiæ nomine dominium ac possessionem Ferrariæ iniere: coram enim ipsis patritii plebeiique solemni ritu Romano Pontifici obnoxios esse professi sunt, creati rogante populo ab iis magistratus, acceptæ claves civitatis, ac milites præsidiarii impositi, administrata eorum nomine justitia, atque in Massa Fisçalia totoque Ferrariensi tractu arcibus præfecti dati; cum Veneti Ferrariam in suam potestatem redigere sunt meditati. Præsensere nuntii eorum consilia, auditoque bellico, quem instruebant ad expugnandam Ferrariam apparatu, apostolica auctoritate, literis suis, tum Castellanensis episcopi opera Petrum Gradenicum ducem, ac sanatum Venetum monuere, ne Romanam ecclesiam illius urbis possessione positam turbarent, neve ullam ipsi injuriam inferre molirentur. Cumque in suscepto consilio perstarent, Arnaldus abbas Turellensis nuntius apostolicus Venetias sa contulit, ut ducem, senatum, populumqua a movendo bello abduceret. At Veneti, spretis illius monitis, atrocibus ipsum contumeliis excepere, appetiese saxis, concitataque seditione inconditis clamoribus mortem intentarunt, & violatis induciis, ac misso cum exercitu, bellicis machinis instructo, Joanne Superantio, jura ecclesiæ invasere; (c) expugnavere arcem, cui Thedaldi nomen est, Ferrariæ suburbia, pontem, quo fluvii utraque ripa jungebatur, turrimque illi impositam occuparunt.

(a) Ib. ep. 26.

Ferrariæ possessionem nomine Rom. ecclesiæ ineunt.

(b) MS. Vat. bibl. sig. num. 3977. pag. 173. Clem. in bulla excom. Venet. ex typog. vat. an. 1606.

Veneti Ferrariam sibi subjicere moliuntur.

A nuntiis apost. cœptis abstinere jussi.

Arnaldum abb. internuntium Veneti contumeliis appetunt.

(c) Pigna l. 4. Sabellic. enn. 9. l. 7. & alii.

XVI. Ferrariam oppugnant.

Cum hostilis illius irruptionis in Ferrariensem agrum a Venetis factæ rumor ad sedem Apostolicam pervenisset, Pontifex Ferrariensi episcopo, abbati Tuteliensi, de quo paulo ante memoravi, atque Onufrio e Trebis Meldensis ecclesiæ decano provinciam imposuit, (d) ut Venetos blandissimis monitis ad ea restituenda provocarent: ac ni evoluto decem dierum spatio dictis audientes fuissent, ipsos anathemate defigerent, censurasque in locis comitatus Ferrariensis, in quibus visum esset, solemni ritu promulgari juberent. His vero verbis de Venetis questus est.

Nonnullis potiuntur propugnaculis.

(d) Lib. 4. ep. cur. 4.

Objectæ illis censuræ.

Profecto eadem terra Venetiorum tantæ nobilitatis titulis insignita paterna nimirum affectione compatimur, quod per hoc in decoris sui gloria maculam posuisse dignoscitur, & indevotionis semitam adiisse. Dolemus etiam quod eadem mater ecclesia in ipsorum culpis offenditur, quodque ipsi in perniciem incante dilapsi gravi terram ipsum infamia resperserunt: turbatur etenim ecclesia ipsa, utpote pia mater, in turbationibus civitatis ipsius, affligitur in flagellis, in passionibus patitur, in oppressionibus premitur, in offensis offenditur, & participat in adversis, &c. Invasere interea Ferrariam Veneti, atque ab sanatu Veneto Joannes Superantius urbis prætor reipublicæ nomine creatus est. Quibus lacessiti injuriis Arnaldus abbas & Honuphrius e Trebis decanus apostolica auctoritate Petrum Gradenicum ducem, senatum Venetum eorumque administros anathemate, ac ditionem Venetam interdicto ecclesiastico percuiere. Necdum pervenerat ad Clementem Ferrariensis excidii tristis nuntius, inflictasque a nuntiis apostolicis censuras, cum flectere iterum Venetos precibus minisque, datis hisce ad eos literis, pertentavit (e).

Anathemate damnati.

Ignarus acceptæ cladis Pont. Venetos mulcere nititur.

(e) Lib. 4. ep. cur. 3.

Dilectis filiis nobilibus viris duci, consilio, & communi Venetiarum.

Attendite filii ad Christi Vicarium patrem vestrum, & ad matrem ecclesiam, quæ vos in spiritu regeneravit & aqua. Audite, quæsumus, prudenter quæ loquimur, & aures vestras in verba oris nostri diligentius inclinate. Concrescat in vobis ut pluvia eloquium nostrum, & sicut ros super gramen perfundat vestri cordis intima sermo patris. De sinu quidem ejus spargenda in vobis semina prodeunt, fructum germinatura multiplicem, si devote susceperitis illa, eisque agrum deputaveritis mentes vestras. Intendimus enim ab oculis vestris paternæ vocis oraculo nubem excutere, ut exclusa tenebrarum caligine quid agatis, & quid vestri mereamini actibus, possitis

Scripta eo argumento blanda exhortatio.

fitis tam exteriori quam interiori lumine contemplari. Non enim secundum motum animi turbationis stimulo concitati, sed juxta paternæ mansuetudinis gratiam, quæ provocata durius, benignius miseretur, mentem nostram vobis aperire decrevimus, ut in nostrorum suavitate verborum ad illam cognitionem devota vos punitado reducas, quod sub examinatione recti judicii cognoscatis aperte, si in vestris actibus digne nobis materia commotionis emergit, si justa contra vos turbatione movemur, & ex rationabili causa indignatio nostra procedit; & an exaggerari, & exaggerata puniri meruit tanta temeritas offensorum.

Non est quidem vobis incognitum, quod eadem mater ecclesia semper vos dilexit ut filios, semper terram vestram brachiis maternæ dilectionis astrinxit, semper eam portavit in sui sacrario pectoris prædilectam, semper oculo benignitatis inspexit, & semper, ut felicibus gratularetur eventibus & gratis successibus fulciretur, intentis desideriis concupivit, ad vestrum & ipsius terræ statum prosperum intendendo. Scimus enim quod hujusmodi sermo noster veris innititur, scimus quod nostræ assertionis series nihil fictionis innectit, scimus quoque quod hujusmodi verborum nostrorum oracula plena veritatis adminiculo confoventur, &c. Dat. Lectora II. non. decemb. anno IV. Adhibuit (*a*) etiam patriarchæ Constantinopolitani, & Castellanensis ac Patavini episcoporum, tum etiam Siciliæ & Trinacriæ Regum auctoritatem, precesque ad flectendos Venetos: sed ii in cœptis perstitere. Ut vero sequenti anno a Clemente defixi censuris atque a legato inde pulsi fuerint, dicetur. Jam reliquas Italicas res prosequamur.

(*a*) *Clem. in bulla exc. Venet. ubi sup.*

XVII. Academia Perusiæ instituta.

Decorata est hoc anno Perusia nobili academia, quam ob egregium civium in ecclesiam studium se excitasse, Clemens testatur, dato apud Sanctonas diplomate VI. id. septemb. pont. anno III. consignato. Clementem vero exeunte mense augusto Pictavio discessisse, docet subjectis verbis Bernardus: *Eodem anno circa finem præcedentis mensis augusti dominus Papa cum curia sua recessit de Pictavio, transivitque per Burdegalesium, & Ageanesium, fuitque Tolosæ in festo natalis Domini atque ad epiphaniam.* Ex quibus colligitur Clementem Pictavio discedentem, dum in itinere substitit apud Sanctonas, apostolicum diploma de instituenda Perusina academia confecisse.

Clementis varia per Gallias itinera.

Ulyssipponensis acad. instituta a Nicolao Combricam a Clemente traducta.

Egerat jam ante Dionysius Lusitaniæ Rex cum Clemente de academia Coimbricensi constituenda: quæ quidem primum in urbe regia, ipso rem a Nicolao IV. flagitante, eum non armis modo ad barbaros edomandos, verum etiam literis, ac sapientia ad probe administranda jura regnum florere par esset, excitata fuerat, amplissimisque privilegiis exornata. Sed cum postmodum inter cives, ac literis operam dantes discordiæ exarsissent, quæ extingui facile non possent, exposuit Clementi Dionysius Coimbricam ob loci amœnitatem, rerumque affluentiam opportuniorem videri, in quam academia prærogativis iisdem, quibus a Nicolao donata fuerat, potitura traduceretur. Assensit (*b*) Pontifex, atque archiepiscopo Brachatensi, & Coimbricensi episcopo rei perficiendæ provinciam demandavit: tum in illius academiæ sustinendam amplitudinem ac dignitatem sex ecclesiarum Ulyssipponensium vectigalia, deducta ex iis ad sustentandos sacerdotes parte, in doctorum stipendia derivavit. Hæc prætermittere noluimus de amplissima academia, quæ postea rei literariæ maxima gloria effloruit.

(*b*) *Lib. 3. ep. com. 584.*

XVIII. Tradita a Clem. hoc anno privilegia.

Conjungenda vero hic existimamus nonnulla Clementis sancita. Haquino in primis Norvvegiæ Regi, ut clericos regiæ familiæ a quovis Norvvego antistite sacris ordinibus initiandos curaret, potestatem fecit (*c*): Balduinum archiepiscopum Trevirensem ad ipsius ecclesiæ invasores comprimendos infligendarum pontificio nomine censurarum auctoritate instruxit, (*d*) exemitque ab æris alieni a prædecessoribus contracti solvendi onere, nisi in ecclesiæ Trevirensis rem derivatum esset: *Auctoritate*, inquit, (*e*) *tibi præsentium indulgemus, ut ad debitorum per prædecessores tuos archiepiscopos Treverenses ecclesiæ nomine contractorum, nisi ea in utilitatem ipsius ecclesiæ conversa fuisse probaverint, per creditores compelli non possis invitus. Dat. Pictavis* VII. *kal. april. anno* III. Hæc statuit Pontifex, ne ecclesiastici temere ecclesias suas ære alieno obruerent, quod non in earum utilitatem verterent, sed in alia profunderent. Ita Lugdunensem etiam archiepiscopum eadem religione liberavit. Asseruit etiam Roberto Cantuariensi archiepiscopo (*f*) regia munctione Angliæ Regis liniendi, exornandique diademate auctoritatem: *Cum*, inquit, *sicut oblata ex parte tua petitio continebat, coronatio charissimi in Christo filii nostri Eduardi Regis Angliæ, quæ ille in proximo imminet, feliciter, dante Domino, facienda, ad te ratione tuæ ecclesiæ pertinere noscatur, nos volentes, quod in hac parte officium tuum valeat impediri, tuis supplicationibus inclinati omnes literas, si quas super commissione coronationis ipsius Regis alicui, vel aliquibus forte direximus, cujuscumque tenoris existant, auctoritate præsentium revocamus. Nulli ergo, &c. Dat. Pictavis* XI. *kalen. februarii anno* III.

(*c*) *Eod. l. 3. ep. com. 122.*

(*d*) *Ibid. 3. ep. com. 446.*

Episcopi non obstricti ad dissolvenda prædecessorum nomina.

(*e*) *Reg. post eand. ep.*

bi res in ecclesiæ utilitatem versa tenentur.

(*f*) *Ib. ep. 50.*

Confirmata Cantuarien. archiepisc. sacrandorum Regum Angl. auctoritas.

XIX. Albertus Rex Rom. a nepote cæsus.

In Germania conscendit imperiale solium Henricus Lucemburgi dux, cum Albertus Rex a nepote, cui ditionis here-

di-

ditariæ partem eripuerat, vita & regno exutus fuisset. De cujus cæde hæc Bernardus tradit (a): *Anno Dom. MCCCVIII. fuit occisus Albertus Rex Alemanniæ a nepote suo filio fratris sui*, cui Joannem nomen fuisse testantur alii, *cujus causa fertur, quia omnia dabat filiis, & de ipso parum curabat; quamvis ipse esset filius primogenitus*. Martinus vero Polonus (b) juvenem furore ob ducatum Sueviæ sibi præreptum in patruum fuisse incitatum: aliamque irarum causam adjungunt Joannes Villanus, (c) atque ex eo S. Antoninus, (d) cujus hæc verba sunt: *Anno eodem, scilicet MCCCVIII. kal. maii Rex Albertus de Alemannia, qui electus fuerat Imperator, cum per naviginm transisset quendam fluvium, ac de navi in terram descenderet, nepos ejus interfecit eum gladio, ex eo quia usurpaverat sibi partem ducatus Austriæ, ad se jure hereditario pertinentem.*

(a) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3765.

(b) Mar. Pol. l. 4. hoc an.

(c) Jo. Vil. l. 8. c. 95.

(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 4.

Illius necis causæ.

In cæso Alberto divinæ exemplum vindictæ, quæ ab ipsis Regibus & Imperatoribus fusi injuste sanguinis pœnas repetit, ne quis ob terrenam potentiam se illi subducere putet, suspici potest. Qui enim Adolpho Romanorum Regi vitam & imperium aripuerat, a sicario postea utroque exutus est. Quo sublato, Germani principes Francofurtum ad creandum novum Regem confluxere, communique animorum & votorum conspiratione in Lucemburgensi comite consensere, de quo hæc Bernardus (e): *In festo S. Catharinæ electores regni Alemanniæ Reges convenerunt in Frankeburg, & elegerunt in concordia comitem Lucemburgensem, Henricum nomine, in Regem Alemanniæ & Romanorum*. Afferunt eadem MS. gesta Clementis, describitque accurate hujus electionis modum Albertinus Mussatus (f) nobilis Patavinus, Henrico Imperatori charus, qui commentarium de rebus ab eo gestis ipsi inscripsit, ut constat ex prologo ipsius præfixo in MS. Vaticano, in quo etiam libri suis capitibus distincti sunt: unde ipsi eo, non altero excuso Venetiis utimur. Narrat igitur, ut Petrus Moguntinus archiepiscopus Lucemburgensi familiæ addictissimus & Balduinus Treverensis Henricum ad solium evexerint.

Alia alterior ex divina justitia ob Adolph. Regem interfectum petita causa.

(e) Bern. ubi sup. Gesta MS. Clem. Jord. MS. Vat. bibl. sign. n. 1960. c. 258. & alii.

Henricus Lucemburgensis comes a principibus eligitur.

(f) Alb. Muss. Patav. MS. Vat. bibl. sign. n. 2962. l. 1. c. 2.

Orbis, inquit, *terrarum vacante imperio, cum de novi principis electione instaret agendum convenere primates, quibus jus eligendi concessum est ex imperialibus institutis: inter quos Maguntinus episc. domini Lucemborc fidelitatis astrictus homagio, una cum Treverensi archiepisc. aspirant in Henricum sublimandum, dudum subticuit, dum reliqui, quos jam præsenserat, in diversos intendere concepta depromerent. Sic itidem per triduum ferme habita de compromissis in plurimos mentione calescentibus in dissensiones animis, ad scrutinia declinavere. Scistitatis itaque clandestine, ut assolet, vocibus Henrici vox edita est quaternis assensibus, binis scilicet Treverensis & Maguntini ad idem intendentium, & binis qui ob aliorum invidias animos diverterant non votis, sed aliorum contemptibus in Henricum. Sive autem sic, seu divinitatem humanis anteponamus conatibus, declaratus est Henricus Romanorum Rex & Imperator semper Augustus, conniventibus porro reliquis. Res hæc per fines vulgata Germaniæ nonnullis admirationi fuit, nec prius credita quam patentissima documentorum monumenta manarent, edictaque provincias communi assertione complerent. Suberat admirationis occasio, cum ad summos elevaretur principum apices hoc supremæ dignitatis fastigium applicari mos esset. Et equidem mira res, ut quanto humilius habuerit ipse primordium, tanto celerius volavit in sublime natura fortunaque faventibus, ut mundanis utamur vocabulis, non abnuente Dei nutum in excelso consistere.*

Archiep. Mogunt. dignitatis auctor.

Cur vero Germani, in varias factiones in hujusmodi comitiis distrahi soliti, tanta consensione animorum in Henricum suffragia contulerint, non modo ob egregias virtutes, quæ in ipso emicabant, abductos; sed maxime ad Gallorum Romanum imperium sibi olim a Germanis ereptum recuperare meditantium evertenda consilia rem accelerasse, cum a Pontifice, qui ecclesiam a Gallis, si in tantam evaderent potentiam, in servitutem redactum iri metuebat, moniti essent, Philippum Regem omnes impetus ad rem perficiendam conversurum, ni ejus consilia accelerata electione eluderent; diffuse & accurate narrat Joannes Villanus (g) ejus ævi scriptor, quem S. Antoninus, paucis immutatis, subjectis Latinis verbis reddidit (h).

(g) Jo. Vill. ib. c. 101.

(h) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 5.

XX. Ut Philippus Rex imperium ad Francos revocare nisus sit.

Interfecto Alberto Imperatore, ut dictum est supra, cum vacaret imperium an. Domini MCCCVIII. electores imperii erant inter se in magna altercatione in Alemannia de persona, quam deberent ad dictam dignitatem eligere. [t] *Rex autem Franciæ Phi-*

NOTÆ [t] HOc anno interfectum Albertum Imperatorem, & in ejus locum ascendisse Henricum Luxemburgensem, ambigit nemo. Mensis pariter, & dies necis Alberti in propatulo est, recteque ab Annalista adnotatur. De electione vero Henrici accurativr rerum expositio desideratur. Electores Imperii ad consultandum de electione convenerunt non quidem Moguntiæ neque Francofurti, ut scriptores ab Annalista adducti asserunt, sed in Rense, quod oppidum est in Trevirensi Archiepiscopatu prope Confluentiam, Germanis nunc nomine Coblens notum. Re

loci

Philippus audita vacatione imperii cogitavit facile posse imperium redire ad Francos ratione sextæ promissionis factæ sibi a Papa, si operam daret, ut Papa crearetur, prout factum est. Nam cum explicosset jam eam, videlicet in delendo quidquid gestum foret per Bonifacium, & memoriam ejus, ad quod Papa se difficultabat, & in posterum hoc offerebat agendum; arbitratus est Rex commutari facere quod fuerat postulatum ab eo in sibi utilius & honorabilius negotium, ut videlicet loco prædictæ petitionis hoc concederetur, ut Papa operam dares, at dominus Carolus Valesianus frater ejus eligeretur in Imperatorem, quod satis æquum & exequibile videbatur: cum Bonifacius Papa hoc ei promisisset, & ad hoc ipse multa fecerat pro ecclesia: sed & olim imperium fuerat apud Francos tempore Caroli magni translatum a Græcis ad eos, sic posset transferri de Teutonicis ad Francos.

Carolum Valesium ad illud fastigium promovere.

Rex igitur secretum consilium habuit super hoc cum domino Carolo præfato, & postmodum cum baronibus & consiliariis suis, quod omnibus placuit; & sumpta determinatione, ut propter hoc exequendum nullis parceret expensis ad congregandas copias, dominus Carolus cum magna comitiva procerum præparavit se ad eundum Avenionem, & visitandam Pontificem, tum cum curia sua ibi residentem, sub prætextu sollicitandi ipsum ad implendum promissa circa Bonifacium Papam condemnandum, re autem vera ab eo petiturus imperium Romanorum. Ordinaverat autem secum ducere circa sex millia armigerorum, ut nullus auderet propter tantam multitudinem se opponere ei, quod intendebat. Sed omnipotens Deus, qui dissipat consilia principum, & reprobat frequenter cogitationes populorum, quoniam vana sunt, non permisit rem ipsam suum sortiri effectum, ne ecclesia regno Franciæ subiiceretur. Nam etsi consilium secretissimum habitum fuerat de re ipsa, & mandatum omnibus omnino celandum; tamen unus ex consiliariis intimavit secreto Pontifici, quod deliberatum fuerat: qui Pontifex secretum sibi revelatum intimavit Cardinali Ostiensi, scilicet Pratensi, quid agendum foret consulens.

Patefactum ac discussum fuerit illius consilium.

XXI.

At Cardinalis Pratensis præfatus, qui jam indignationem conceperat contra Regem Franciæ propter postulationes ejus inordinatas, & graves, præcipue illam, quod deleretur memoria Bonifacii cum omnibus gestis per eum. Paucisque interjectis: *Pratensis, inquam, Cardinalis ait: Pater sancte, hic non est aliud remedium ad obviandum, ne ecclesia subiiciatur Regi Franciæ, nisi istud, quod quam citissime*

Nocuerit in ea causa Philip. Bonifacii VIII. memoriam infectatum esse.

NOTÆ *loci ex antiqua consuetudine ad tractatum de electione* (Regis Germaniæ) *habendum consueverunt convenire* (Electores) ait anonymus author gestorum Trevirensium Archiepiscoporum vulgatus in collectione Martene to. IV. ex quo scriptore ea desumpsi, quæ hic narranda suscepi. Quod vero Henricus Luxemburgensis cæteris omnibus Germaniæ principibus præferretur, non parum operæ posuit Balduinus Trevirensis Archiepiscopus, ut idem author exponit, sicuti & Dux Brabantiæ ejusdem Henrici socer, ut Ferretus Vicentinus est author; ac denique Archiepiscopus Moguntinus, de quo Albertinus Mussatus coævus author histor. August. lib. I. rubr. IV. Cum vero singuli hi Principes peculiares causas haberent eligendi Henrici, qui & Trevirensis Archiepiscopi frater erat; & Petrus Moguntinus cum adhuc in minoribus ageret ministerium medici gesserat apud illum; hinc suspiciosa mihi redditur tota illa historia Joannis Villani ab Annalista hic recitata, in qua id consilii suggestum fuisse Principibus a Pontifice narrat. Cum præsertim id sileant æquales cæteri scriptores, & apud Baluzium in vitis papar. Avenion. tom. II. pag. 119. occurrant literæ Raimundi Cardinalis ad archiepiscopum Coloniensem, quibus Cardinalis ille apud Pontificem tunc Pictavis agentem mense Julii, Coloniensem hortatur, ut eligi in regem Romanorum Carolum Valesium curet, qua in re gratam operam Pontifici, utilem Ecclesiæ navaturum illum asserit. Ex his vero intelligimus, vel saltem suspicandi locus datur consilium illud Philippi de Caroli electione nec omnes latuisse, quod Villanus asseruit, nec a Carolo adeo abhorruisse Pontificem. Manifesti etiam erroris in hac narratione arguitur Villanus, quod scribat Philippum profectionem Avenionensem ad Pontificem adornasse. Nunquam hoc anno Pontifex Avenione moratus fuit, ut ex ejus vita a Bernardo Guidonis scripta probari posset. Insuper Philippus hoc anno Pontificem adiit Pictavim, ut ex prima vita Clementis apud Baluzium de vitis Papar. Avenion. discimus, & cum illo egit, quo tempore imperium jam vacabat, quemadmodum ex eadem vita facile probari potest. Quomodo cum iis cohæreat Villanus asserens Philippum profectionem ad Pontificem destinasse, ut cum illo de procurando sibi imperio tractaret; sed subita electione Henrici spe frustratum sua cœptum iter deseruisse? Cur non egit cum Pontifice, quo tempore colloquium cum illo habuit? Utcumque sese res habeat, constat conventum fuisse inter Principes de Henrico eligendo, eamque tractationem in Rense habitam, electionem vero peractam Francofurti idem, qui supra, author gestorum Trevirensium Archiepiscoporum affirmat, cui per omnia congruit Author magni chronici Belgici, & Trithemius in chronico Hirsaugiensi. Dies electionis in controversia est, nam alii diem S. Catharinæ M. alii vero diem 27. novembris assignant, quorum postremam sententiam, præter Trithemium falcis author retum ab Archiepiscopis Trevirensibus gestarum. Sed facile utramque conciliat Osius in notis ad historiam Albertini Mussati, notans ex Trithemio electionem quidem absolutam die 25. novembris S. Catharinæ sacræ; die vero 27. ejusdem solemni ritu promulgatam fuisse, quæ verba sunt Trithemii in eodem chronico. Nec sane inficiari quis potest die XXVII. novembris Henricum palam renunciatum fuisse regem, cum ea die a se præstitam solemnem electionem asserant Principes in decreto ejusdem electionis legendo apud Baluzium Vit. Papar. Avenion. to. II. col. 265. sub num. XXXV. MANSI

Consil. a Card. Pratensi datum Clementi ad eludenda Gallorum petita.

ne secreto significetur electoribus imperii, quod procedant ad electionem novi Imperatoris sine mora aliqua, alias imperium in procincta devolvetur ad Francos, quod totum expediatur antequam Rex veniat ad hoc postulandum. Placuit Pontifici consilium id, & addidit: Pro quo scribemus, ut assumatur ad imperium. Cardinalis vero sagax, intendens providere non solum ecclesiæ sanctæ, sed etiam parti Gibellinæ, cui videbatur favere, respondit: Ego percepi a pluribus, quod comes Lungumburgi (alias Luxemburgi) hodie est notabilior homo, qui sit in Alemannia, in armis strenuus & magnanimus, fidelis in negotiis agendis, ac vir catholicus; unde si assumatur ad eam dignitatem, non dubito quin sit fidelis ecclesiæ, obediens tibi & multa acturus magnifica pro Christiana religione. Non displicuit Pontifici vir nominatus, cum & ipsi laudabilia de illo audisset. Sed quomodo, inquit, faciemus quod Cardinales non advertant, & qui sunt amici ex eis Regi, non ei insinuent? Respondit Cardinalis: Literas tuas secretas parvulo sigillo signatas destinato ei, & electoribus, & ego etiam per meas materiam plenius explicabo, quas familiaris meus deferet Cardinalibus hoc ignorantibus.

Præmoniti Germani a Pont. & Card. Praten. Henricum remota omni mora creant. * alii, Lucemburgi * VII. Philippi Regis animus inde a Clemente abalienatus.

*Hoc totum impletum est: & missis literis per fidelem nuncium secreto, ipsisque redditis postquam applicuit, intra octo dies congregati principes, ad quos spectabat electio, * in Magdeburgo nemine discrepante elegerunt in Regem Romanorum Henricum comitem Luxemburgi, qui fuit Henricus * VI. Ideo autem festinaverunt electionem, quia Pratensis Cardinalis per suas significaverat literas, quod cito se expedirent, & talem eligerent: alias imperium devolveretur ad Francos. Facta igitur electione dicti Henrici, divulgatum est hoc in curia Papæ, necnon & in curia Regis Franciæ. Quibus auditis Rex Franciæ, qui se præparabat cum maxima comitiva proficisci ad curiam pro negotio imperii consequendi, videns se frustratum spe sua, indignatus est, & nunquam fuit postea amicus Papæ.*

(a) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 39. (b) Hist. Lant. Thur. c. 83. hoc ann. (c) Lang. hist. Citizen. eod. ann. (d) Vecer. in Henr. Imp. (e) Bern. chr. Rom. Pont. hoc ann.

Iis consentanea de Henrici electione, quem septimum ejus nomine numerant, tradunt Ptolemæus Lucensis, (a) historiæ Lantgraviorum Thuringiæ anonymus auctor, (b) Paulus Langius, (c) Conradus Vecerius, (d) aliique innumeri recentiores. Fuisse vero illum anno proximo, die sacro epiphaniæ Aquisgrani regia corona cinctum, tradit una cum aliis Bernardus (e). At de his hactenus.

XXII.

(f) Thur. 2. p. chr. c. 89. Bonfin. dec. 2. l. 9. Ranzan. epit. rer. Ung. ind. 18.

Hoc anno Ungari diuturno bello civili fessi, ac sacrorum usu a Gentili Cardinale legato ob negata Carolo Regi apostolica sententia confirmato obsequia privati, demum ad officium concordiamque se redegere, (f) indictis ab eodem legato prope Pestum omnium ordinum regni comitiis celeberrimis, in quibus cum legatus ex sua concione sedi Apostolicæ imponendi Ungaris Regis jus tribuere visus esset, proceres publice sunt professi, non sentire ipsos Regem a legato constituendum; sed quem ipsi ex veteri more stirpe regia procreatum Regem agnovissent, pontificiarum esse partium confirmandi & inungendi: iisque auditis legatus, cum Regem ex Maria Stephani Regis filia duxisse genus demonstrasset, omnes Ungariæ ordines, etiam illi, qui antea Carolo erant adversati, atque Wenceslao, deinde Othoni Bavaro, iterumque Boemo adhæserant, ipsum festis vocibus Regem salutavere, obsequiumque devovere. Ita demum lata jam ante in regni Ungarici controversia apostolica sententia de potioribus successionis quam electionis juribus admissa est. Ad quæ illustranda publicæ tabulæ ea de re editæ (g) afferendæ visæ sunt.

Conciliati Carolo omnes, qui antea erant adversati.

(g) Ext. in arce S. Angel. & in lib. privil. Rom. eccl. to. 1. pag. 149. & inter Collect. Plat. MS. Vat. arch. to. 2. pag. 319. & MS. bibl. Vall. sign. lit. B. n. 12. pag. 455.

XXIII. De Caroli ad Regnum successionis juribus monumentum publicum. Ut Card. legatus ad Ungariæ dissensiones sopiendas missus sit.

In nomine Domini Amen. Anno ejusdem millesimo trecentesimo octavo, indictione sexta, mense novembris, die XXVI. pontificatus Domini Clementis PP. VI. anno IV. reverendus in Christo pater & dominus, dominus Gentilis Dei gratia tit. S. Martini in montibus presbyter Cardinalis, in regno Ungariæ, ac partibus illi conterminis Apostolicæ sedis legatus, ex quo ad ipsius legationis partes accessit, quod fama prænoverat, ex rei evidentia & facti experimento percipiens; tempestatis videlicet fremitum, qui regnum ipsum multa fertilitatis olim, ut asseritur, jucunditate refertum, multaque solitum devotione clarescere, hostis antiquus, pacis æmulus, ac zizania seminator generali turbine conquassarat; particularibus quoque dissidiis sese in singulis ejusdem regni partibus suscitatis, ex quibus adeo invaluerat commotionis horror in illo, & locum sibi dissensio, quæ detrimenta solet vastitatis inducere, vendicarat, quod excellenti principe domino Carolo Ungariæ Rege illustri, ac nonnullis baronibus & nobilibus dicti regni adinvicem dissidentibus, & inter eos odii, ac rancoris igne succenso, detrahebatur subditorum aversione regalis magnificentiæ culmini, ab eis ipsius Regis avertebatur affectus, ac mutuus hunc in commodis deperibat; cœpit circa ipsius regni sedanda scandala indefinentis solertiæ studio vigilare, ac fervore officiosi exuberare favoris instantius pro ipsius domini Regis, quem infra claustra pectoris in singularitate dilectionis habet, ut filium, ac incolarum regni ejusdem statu prospero & tranquillo, cogitationes pacis assidue meditando.

De convocato ab eodem Budæ omnium ordinum conventu.

Post adventum igitur ejusdem domini legati, Budam per nuntios ipsius & literas pro ejusdem regni negotiis, sua commissis legationis officio, promovendis feliciter,

generali prælatorum, ac baronum & nobilium, aliarumque notabilium personarum, tam ecclesiasticarum quam sæcularium, concilio ad octavam festi B. Martini confessoris tunc instantis solemniter convocato; circa ipsam octavam ad idem concilium eorundem prælatorum, ac baronum plurimi, ac multitudo nobilium & personarum ipsarum copiosa personaliter; aliqui vero eorundem baronum quorum personalem adventum ad id concilium longa distantia præpedivit, per procuratores idoneos convenerunt.

XXIV. *Sane Henrico magistro & bano Sclavoniæ, ac nonnullis baronibus aliis, ac nobilibus, quibus ad superius castrum Budæ, ubi tunc legatus ipse cum sua curia morabatur, propter armatorum multitudinem, quam secum habebant, nequaquam patebat aditus ultra Danubii flumen ex ipsius castri opposito constitutis; ipse dominus legatus, insistens cœptis alacriter, suique status præeminentiam & dignitatem officii non attendens, quinimmo semetipsum humilians, una cum præfato Rege aliisque prælatis & baronibus, citra flumen ipsum cum eo manentibus, spatiosam fluminis ejusdem planitiem, piscatoris more aquarum intrepidi cymba transiliit: ac in loco fratrum Prædicatorum, juxta flumen ipsum sito, cum ipso domino legato prælatorum, baronum, & nobilium, & dictarum personarum multitudo; cives etiam, & advenæ copiosi, quos eximii spectaculi rumor, ac vulgata conventionis dicti concilii celebritas excitarat, insperata pacis admiratione stupidi & tot discordium animorum unitatis increduli, pacisque avidi convenerunt. Quibus in ejusdem domini legati, ac mei, aliorumque notariorum, & testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum præsentia constitutis; dictoque domino Rege, ac venerabilibus in Christo patribus dominis Dei gratia Thoma Strigoniensi, ac Vincentio Colocensi archiepiscopis, & H. Vvaciensi, Benedicto Vesprimiensi, Joanne Nitriensi, Petro Quinqueecclesiensi, Martino Agriensi, & Augustino Zagabriensi episcopis, & Nicolao postulato Jaurensi ad dexteram; & magnificis viris dominis Henrico præfato magistro & bano Sclavoniæ, magistro Nicolao filio Gregorii nepote ejus, Homodeo palatino de genere Haba, magistro Dominico, magistro Kocos, & Ladislao bano de Katolt, Copos palatino pro se, ac Beka magistro tavarnicorum, dominæ Reginæ fratre suo, filiis Thomæ de genere Borsco, ac Petro filio Compoldi de genere Haba ad sinistram ipsius domini legati sedentibus; & nunciis seu ambasciatoribus & procuratoribus magnificorum virorum Ugrini magistri tavarnicorum Regis, & Ladislai Vvoivvodæ Transilvan. & comitis de Zomik, ac Matthæi Trinze palatini, ibidem præsentibus, ac pressa nobilium aliorum & vulgi stante corona; idem dominus legatus proposuit verbum Dei, assumpto illo evangelico themate: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? &c. seriose retexens agri semina, idest, regni Ungariæ, quæ in illo Dominus seminarat, ex quibus Reges catholici, tantæ sanctitatis & vitæ claritate conspicui prodierunt, quod sanctorum ascribi catalogo meruere; quodque coronam regni primus Rex Ungariæ sanctus Stephanus a Romano Pontifice consecratam acceperit, prout Ungarorum historiæ, quas legatus ipse prænoverat, asseruit protestari; alias etiam thema ipsum ad suæ intentionis propositum super statu ejusdem regni mirabiliter reducendo.*

Præsulum, ac principum, qui interfuere præcipua nomina.

Habita a legato oratio.

XXV. *Post quæ sub specie tuendæ libertatis ejusdem regni, inter ipsos barones & nobiles murmur, quod ipsius domini legati attigit aures, per querelam patulam in publicum productam exoritur: videlicet quod nolebant, nec erat aliquatenus intentionis eorum, quod ecclesia Romana, vel ipse dominus legatus ejus nomine, sæpedicto regno de Rege ullatenus provideret; sed placebat eis, quod illum, quem ipsi ex antiquo & approbato ejusdem regni more vocaverant, & in Regem assumpserant, præfatus dominus legatus ejusdem ecclesiæ Romanæ nomine in verum Regem Ungariæ confirmaret; & quod etiam perpetuis futuris temporibus veri summi Pontifices, & ipsa Romana ecclesia haberet jus confirmandi & coronandi Reges Ungariæ, de vera regali progenie propagatos, quos ipsi unanimiter & concorditer de dicta progenie ducerent eligendos. Ipse vero dominus legatus, ad consummationem cœptorum per eum feliciter, ferventer anhelans, ad eorundem prælatorum, baronum, & nobilium supplicationem, petitionem, & expressum consensum, præfatum dominum Carolum, de prædictorum Regum Ungariæ ex domina serenissima, domina Maria Siciliæ ac Ungariæ Regina illustri nata claræ memoriæ Stephani Regis Ungariæ vera progenie propagatum; cujusque in eodem regno successio legitima per eandem ecclesiam extitit declarata, sibique de jure deberi regnum hujusmodi diffinitum, in ejusdem regni verum Regem, ipsius ecclesiæ Romanæ nomine, cum solemnitate debita confirmavit, & prædictæ ipsius ecclesiæ Romanæ nomine acceptavit: & subsequenter omnes unanimiter & concorditer post confirmationem hujusmodi, tam adhærentes quam adversantes hactenus eidem domino Carolo, receperunt & recognoverunt singulariter & divisim ipsum dominum Carolum verum Regem, ac regni Ungariæ successorem, sibique servire, ac obedire teneri tanquam vassalli legitimi & fideles domino naturali. De quibus etiam per eos firmiter adimplendis, & inviolabiliter observandis, junctas manus, prout solet a profitentibus*

Contestantur Ungari non esse Pontificis Regem ipsis imponere, sed quem e regia stirpe elegerint confirmare.

Illustrata Caroli successione legatus Rom. ecclesiæ nomine ipsum confirmavit.

Assensere proceres, fidemque Carolo devovere.

[Ut Rex in sublime elatus festisque vocibus salutatus fit.]

tibus regulas fieri, infra sæpedicti domini legati mittentes manus, juramentum & fidem super vera crucis lignum, ipsique, ac dicto domino Regi singulariter pacis osculum præstiterunt. Statimque ipsum dominum Carolum Regem, catervatim elevatum sustollentes manibus, plausu ac vocibus extulerunt regium lætis ad sydera nomen, subsequenter Te Deum laudamus solemniter decantando.

Actum, ut prædicitur, in dicto loco Prædicatorum, prope civitatem Pestensem, ultra ipsum Danubium ex opposito dicti castri, præsentibus reverendo in Christo patre domino Thoma episcopo Veglensi, ac venerabilibus & religiosis viris fratribus Paulo priore Prædicatorum & Haymone ministro Minorum fratrum ordinum provincialibus, & Salomono vicario prioris provincialis fratrum eremitarum in provincia Ungariæ, cum eorundem ordinum fratrum multitudine, ac venerabilibus & discretis viris magistris Philippo de Sardinia Arborensis & Joanne de Aretio Auximanensis ecclesiarum canonicis auditoribus; nec non magistris Guillelmo de Sauguineto, Joanne Anglico, & Alberto de Parma capellanis præfati domini legati, & notariis publicis, ac inferius subscriptis ad hoc specialiter vocatis & rogatis & alia diversarum copiosa multitudine nationum. Agit de his, præter Thurosium (*a*) & Ranzanum, (*b*) accurate Bonfinius, (*c*) additque Carolum restituto a Ladislao wayvoda Transilvano sacro diademate, quo olim S. Stephanus a Rom. Pontif. donatus fuerat, apud Albam Regalem solemni ritu fuisse redimitum.

[(*a*) *Thur. 2. p. chron. c. 89.* (*b*) *Ranz. ind. 16.* (*c*) *Bonfin. dec 2. l. 9.*]

XXVI.

[Urosius Rasciæ Rex pro expetenda Rom. ecclesiæ conjunctione mittit oratores ad Clementem.]

Ex Ungaricis rebus ad Rascianas digredimur. Moderabatur tum Rasciorum sceptrum Urosius, qui pietatis sensu delibutus abrumpere funesta Græci schismatis, quibus implicitus tenebatur, vincula meditatus, jam ante Marcum Lucani & Tryphonem Michaelis oratores ad Clementem miserat, ut ineundæ cum Rom. ecclesia conjunctionis, quo flagrabat, desiderium exponerent, virosque exposcerent doctrina excultos ad subditos populos instruendos informandosque fide catholica: tum etiam vexillum ab Apostolica sede flagitarent, quod adversus nominis Christiani hostes præferrent. Quo felici nuntio recreatus Clemens, e Prædicatorum & Minorum ordinibus religiosos viros lectissimos transmisit; præscripsitque fidei formam, (*d*) quam esset professurus: præterea exegit, ut inter divina mysteria ea symboli verba, quibus processio Spiritus sancti a Patre, & Filio exponitur, decantarentur, ipseque ac subditi, ejurato rite schismate, Romanæ ecclesiæ obsequium sacramento sponderent.

[(*d*) *Lib. 3. ep. cur. 21. & MS. bibl. Vat. sign. n. 3977. pag. 85.*]

[Gratulatur id illi Pontifex.]

Magnifico viro Urosio Regi Rasciæ illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

Benedictus Deus & pater domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, qui ubi vult spirans, sic novissime his diebus oculos tuæ mentis aperuit radio novæ lucis, ut excussa inde tenebrarum caligine in votis habeas sacrosanctæ Rom. ecclesiæ matri fidelium & magistræ in fidei veritate ac unitate conjungi. Multum quippe teneris Deo, princeps clarissime, qui sic te oculo suæ pietatis respiciens, ad cognitionem & claritatem veræ fidei clementer adducit; ex quo magnitudo tua promovebitur ad salutem, & solium tuum stabili vallabitur firmitate. Multum etiam lætari debet mater ecclesia, & nos profecto multiplici alacritate perfundimur, quod diebus nostris tam nobiles oves, tantusque populus ad ovile reducatur dominicum, schismate aliisque pulsis erroribus, Christi corporis, quod ecclesia est, membrum efficiantur, in eo luceant, perficiantur, & vivant.

[Marcum Lucani, & Triphonem Michaelis honorifice se excepisse significat.]

Sane, serenissime princeps, tu pridem Spiritus sancti gratia illustratus viros providos & discretos Marcum Lucani & Tryphonem Michaelis, magnificentiæ tuæ nuncios, cum literis regiis ad nostram præsentiam destinasti, qui hujusmodi tui propositi laudabile desiderium coram nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter exponentes, a nobis inter alia suppliciter postularunt, ut te tanquam devotum filium ad gremium dictæ ecclesiæ, & sub protectione ipsius benigne recipere dignaremur, tibique aliquos viros idoneos Apostolicæ sedis nuncios mitteremus, per quos tu & illi de regno tuo in fide catholica & in via mandatorum Domini possitis salubriter informari. Unde nos, qui Christi vicarius, & Petri Apostolorum principis effecti, disponente Domino, licet immeriti, successores ad ea præcipue nostræ curæ prorogamus affectum, ac diligenti studio & studiosa diligentia seduli vigilamus, ut errantes ad viam veritatis adducere, omnesque lucrifacere Deo, sua nobis gratia suffragante, possimus; habita super his, quæ fidem tui postularunt nuntii, cum prædictis fratribus nostris discussione solemni, de ipsorum consilio pie decrevimus hujusmodi votis tuis libenter annuere, ipsasque petitiones tuas, quantum cum Deo possumus, favorabiliter exaudire, si quod ore profers, corde credis, & quod corde credis, opere compleas evidenter: tibi nihilominus tenore præsentium declarantes, quid tibi ac cæteris sub tua ditione degentibus faciendum incumbit, ut ad sinum ejusdem ecclesiæ sano fretus consilio venias reverenter. Quæ si inspirante Domino feceris, ipsa ecclesia mater piissima, filio redeunti sinum largissimæ pietatis aperiens, in tuos læta properabit amplexus. Fidei autem Catholica, quam te, clerum, & populum regni tui profiteri,

[Studium ei apostolicum pollicetur.]

Orthodoxæ fidei formam proponit.

ri, & a nobis recipi ac acceptari volumus, hæc est. Credimus in sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, &c. uti habetur in professione fidei a Clemente IV. missa ad Græcos, quam nos dedimus tomo XIV. anno MCCLXVII. num. 2. ad illa usque verba, *quam in quibuscumque aliis semper salva.* Concepta est iisdem verbis hæc fidei forma, atque ea, quæ a Clemente IV. & Gregorio X. Græcis, Russis, Tartaris, aliisque populis fidelium consortio aggregandis proposita est.

XXVII. *Quæ vero circa reditum tuum ad unionem sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac schisma eminus profugandum exigimus, inferius annotantur. In primis quod symbolum Nicæni concilii: Credo in unum Deum, in ecclesiis regni tui & terrarum tibi subjectarum in ea parte, ubi de Spiritus sancti processione in eo agitur, cantetur publice, dum missarum solemnia celebrantur, & sic etiam doceatur populus: Et in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit. Et quod tu, prælati, clerus, calogeri, & populus dicti regni tui profiteamini Romanum Pontificem esse Christi vicarium, & beati Petri Apostoli successorem, eamque potestatem habere ligandi atque solvendi, quam idem Apostolus noscitur habuisse; ac ipsam etiam Romanam ecclesiam super omnes obtinere primatum & etiam principatum: quodque tu pro te & pro populo tuo obedientiam & reverentiam eidem promittas ecclesiæ, ac prælati ejusdem ipsa jurent, omni schismate primitus abjurato: & quod archiepiscopi, episcopi, abbates, archimandritæ regni tui per electionem canonicam eligantur, sive etiam postulentur; ita quod inferiores prælati suarum electionum confirmationes a superioribus suis recipiant, episcopi vero a metropolitanis suis confirmationem & consecrationem, metropolitani autem hæc & pallium, in quo pontificalis plenitudo designatur officii, sine præjudicio Constantinopolitanæ sedis & patriarcharum, qui erunt ibidem, gratiam & communicationem Apostolicæ sedis habentium, si forsan regnum tuum vel aliqua ejus pars de patriarchatu dictæ Constantinopolitanæ sedis existat, suscipiant ab Apostolica sede prædicta, regali potestate & qualibet alia laicali nihil sibi in his quomodolibet vendicante. Latinorum ecclesias in regno tuo positas, per te vel alium occupatas dimittas libere, & ab aliis facias omnino dimitti. Latinos in honore habeas, & præcipue sacerdotes. Eorum a te & hominibus regni tui non declinentur missæ, neque sacrificia, sed pro loco & tempore cum omni reverentia audiantur.*

Indicit, ut processio Spiritus S. ex Patre & Filio in Symbolo decantetur.

Profiteatur Rom. Pont. primatum.

Archiepiscopi pallium ab eo accipiant.

XXVIII. *Verum, ut tantæ salutis opus, ac tanti boni felix auspicium optatum, faciente Deo, sortiatur effectum, ecce venerabilem fratrem nostrum Ægidium patriarcham Gradensem, & dilectos filios fratres Lapum Prædicatorum & Artanisium Minorum fratrum ordinum procuratores in Romana curia generales, latores præsentium, viros utique vita & religione conspicuos, honestate decoros, sacræ scripturæ scientia præditos, ac nobis, & dictis fratribus nostris acceptos, pro his exequendis ad tuam magnificentiam, tanquam salutis & pacis angelos, juxta tuæ petitionis instantiam destinamus: quorum salutaribus eruditionibus, favente illo, in cujus manu Regum corda consistunt, ipsum dominum Jesum Christum perfecte cognosces, & suum gloriosum nomen catholicæ fidei observatione colere non postpones: ac status tuus, supra firmam petram ecclesiæ apostolicæ solidatus, spiritualibus & temporalibus proficiet incrementis, tuque demum coronam perennis gloriæ consequeris. Rogamus itaque serenitatem regiam, monemus, & hortamur attente, per aspersionem pretiosissimi sanguinis Jesu Christi obsecrantes, quatenus de tua tuique populi salute cogitans, præfatos nostros nuncios, propter hoc ad tuam excellentiam accedentes, ob reverentiam Apostolicæ sedis & nostram benigne recipias, & honorificentia debita ac condigna pertractes; ac sic attente præbeas ipsorum salutaribus monitis aures tuas, ut verba, quæ ex parte tua prædicti tui retulerunt nuncii, per exhibitionem operis compleantur; & spes, quam de tua laudabili intentione concepimus, fructus nobis & ipsi ecclesiæ afferat concupitos, tuque præter divinæ retributionis præmium, nostram & dictæ sedis gratiam uberius consequi merearis. Dat. Pictav. kal. aprilis anno tertio.*

Patriarcha Graden. ac nonnulli Prædicatores, & Minoritæ ad Urosium missi.

XXIX. Commisit aliis literis provinciam legatis, (a) ut Regem in sinum Romanæ ecclesiæ admitterent, ac promissa perficienti vexillum in ipsius exercitu præferendum, cum adversus Infideles expeditionem moveret, traderent: tum in missarum solemniis dominicum corpus in fermentato confici permitterent: *Discretioni*, inquit, *vestræ de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta mandamus, quatenus ad præsentiam dicti Regis vos personaliter conferentes, & habentes præ oculis solum Deum, ipsum Regem & personas alias supradictas ad unitatem veræ fidei, & communionem sanctæ Romanæ ecclesiæ salubribus inducatis monitis; & inductos, ut præmittitur, recipiatis eosdem. Quod si annuente Deo tam circa catholicam fidem, quam circa præmissa alia, quæ fieri volumus per Regem ipsum & alios, de quibus supra fit mentio, veraciter compleantur, auctoritate nostra Regem eundem & regnum sub protectione dictæ sedis Apostolicæ recipiatis & nostra, & vexillum ab eo ex devotione petitum contra infideles illarum partium sine alterius præjudicio*

(a) Reg. post eand. ep.

Data nuntiis facultas, ut Rassiæ Regem in clientelam Apost. recipiant.

Vexillum ecclesiæ adversus infideles præferendum tribuant.

Devinctos anathemate restituunt Rom. eccl. communioni. Permittunt Christi corpus in fermentato confici.

cio usque ad beneplacitum apostolicæ sedis tradatis eidem, ipso Rege & aliis de dicto regno, qui propter schisma, & non recognoscendo primatum sanctæ Romanæ ecclesiæ excommunicationis vinculo sunt ligati, primitus absolutis.

Nonnullisque interjectis, quibus aliis Rassiorum peritis obsecundaturum se pollicetur, cum de iis certior factus fuerit, addit: *Quod autem in fermentato pane per sacerdotes non Latinos regni prædicti rite ordinatos in missarum solemniis corpus conficiatur dominicum, quousque aliud per Apostolicam sedem ordinatum fuerit, cum præmissa perfecta extiterint, & quod idem Rex interesse possit missæ hujusmodi; toleramus, &c.*

(a) Bern. chr. Rom. Pont.

Legatorum labores incassum consumpti.

(b) Bern. chron. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. num. 3765.

Agit de ea legatione Bernardus, (a) quam hoc anno decretam affirmat: subditque Urosium legatos apostolicos debita observantia prosecutum, pia tamen vota, ne matrem fratremque in se concitaret, in opus non perduxisse: *Anno*, inquit, (b) *Domini prætaxato MCCCVIII. mittuntur nuncii, & legati a Papa frater Ægidius de ordine Prædicatorum patriarcha Gradensis, & procurator ordinis fratrum Prædicatorum & fratrum Minorum in curia ad Regem Rasciæ, qui prius ad Papam suos nuntios destinarat, innuens quod volebat fidei & obedientiæ Romanæ ecclesiæ se submittere & subesse, & regnum suum pertrahere ad hoc ipsum. Fueruntque præfati nuncii Papæ recepti a Rege debito cum honore: finis tamen intentus nullus fuit, aut modicus subsecutus, quia ipse matris suæ & fratris metu retractus penitus nihil egit.*

(c) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 39.

Attingit aliam causam Ptolemæus Lucensis, (c) de Clemente ita locutus: *Misit nuncios ad Regem Rasiæ, qui ad obedientiam Romanæ ecclesiæ promiserat se venturum, quia Veneti cum Carolo suæ terræ concordaverant imperium accipere Constantinopolitanum. Videns autem tractatus non procedere, papales nuncios vacuos remisit.*

XXX. Legati a Pontif. ad Tartaros missi. Tartaror. Rex ingentia Pontif. ad recuperandam Syriam pollicetur auxilia.

(d) Lib. 3. ep. 29.

Nec minus operæ ad Tartaros ad Christi obsequium pelliciendos, quam Rassios a schismate abducendos a Clemente impensum est: ad quos hoc anno Guillelmum e Villanova Minoritam, a se Cambaliensis in Tartaria archiepiscopalis sedis suffraganeum episcopum creatum, transmisit, (d) ut in iis regionibus fidem Christianam propagaret, quæ jam latius emicare cœperat. Affectos quidem egregie in rem Christianam Tartaros fuisse probat insignis illa Olgetucani Regis Tartarorum ad Clementem legatio, qua exposuerat, se ad evertendam Saracenorum in Asia tyrannidem arma cum Christianis conjuncturum, ac præter ingentes commeatus & ducenta equorum millia, quæ ex circumjectis Armeniæ provinciis educturus esset, mox atque occidentales in Syriam appulissent, in eorum auxilium centum millibus equitum succinctum provolaturum. Quæ ubi accepit Pontifex, datis ad Olgetucanum literis gratulatus ei est, (e) tam pium desiderium in ipsius pectus ab Spiritu sancto demissum; utque quamprimum Christiana sacra amplecteretur, excitavit: Syriam olim Christi cultui addictam fuisse, ipsiusque etiam sacro sanguine purpuratam, nec ab aliis quam iis qui æterni Numinis veri cultores essent, incolendam.

(e) Lib. 3. epist. 12.

Magnifico viro Olgetucan Regi Tartarorum veritatem agnoscere, & agnitam custodire.

Gratiæ ei a Pontifice actæ.

Dum ad recuperationem terræ transmarinæ (videlicet regni Jerusalem, quod Deus omnipotens sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, in personis antiquorum patrum filiorum Israel promisit & dedit, & in plenitudinem temporum unigeniti Filii sui, Dei & domini nostri Jesu Christi nativitate, habitatione, prædicatione, & sanguinis aspersione sanctificavit & consecravit, eidemque ecclesiæ in uno corpore, cujus caput est idem dominus noster Jesus Christus, per unitatem fidei constitutæ firmavit; atque ad reprimendam Saracenorum hostilem invasionem, qui regnum Jerusalem prælibatum & terram prædictam in præjudicium & contemptum Christianæ religionis jam dudum hostiliter invaserunt & occupaverunt, ac velut de propria hereditate de regno & terra prædictis Christicolas expulerunt, inibi Christianæ religionis cultum, quo Deus omnipotens secundum evangelium unigeniti Filii sui domini nostri Jesu Christi per viros apostolicos divulgatum a sanctis patribus, qui ante nos terram prædictam tenuerant, colebatur, in sectam aliam, cultum etiam omnino diversum, Deoque odibilem perverterunt) dumque ad hanc injuriam propulsandam prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum inhærentes vestigiis cum omni vigilantia vias exquirere, & exquisitas operi applicare operosa solicitudine studeremus; Thomam Ilduci nuntium tuum & literas, quas ipse nobis ex parte tua portavit, consueta sedi Apostolicæ benignitate recepimus; & tam ea quæ ipsæ literæ continebant, quam ea quæ dictus nuncius coram nobis dicere, ac proponere pro tua parte similiter voluit, audivimus diligenter.

Honorifice acceptum a se oratorem significat.

XXXI. *Profecto gratanter ex literarum inspectione & nuntii ejusdem relatione percepimus, quod ad terræ præfatæ subsidium & recuperationem nos reddens attenta persuasione solicitos, ducenta millia equorum & ducenta millia salmarum bladi in Armeniæ partibus statim, quod Christianorum exercitus erit ibi; & personam tuam insuper cum centum millibus equitum ad feli-*

cem

Cum centum millibus equitum conjunctum se Christianis promiserat Tartarus.

cem, Deo dante, ipsorum Christianorum progressum, & ad profugandum de dicta terra Saracenorum hostilem potentiam te daturum & expositurum viriliter obtulisti. Hujusmodi quidem oblatione cum jocunditate susceptu, velut cibo quodam spiritualiter confortati, non alterius angelum putavimus, quam illius, qui per angelum suum tulit Abacuc cum cibo ad confortandum Danielem in lacu. Absque dubio dulciter nos cibasti, dum nobis tam magnifici subsidii spem dedisti. Hujasmodi autem subsidii & optatæ recuperationis terræ præfatæ negotio cum eisdem fratribus plena exuminatione discusso, licet inter cætera nostra & fratrum nostrorum desideria hoc habeatur assidua meditatione præcipuum, ut terra, in qua steterunt pedes Domini, ad cultum Christianæ religionis, dante Domino, redigatur; videndum tamen occurrit, & exactissima discussione pensandum, per quem modum tam pium sanctumque propositum felicem sortiatur effectum. Et idcirco nos & fratres iidem super iis diligentem deliberationem adhibere curabimus: & sperantes in Altissimi dextera eum servis suis faciente virtutem, quod administrabit Dominus, quatenus ea nobis fuerit, exequemur: cumque transfretandi acceptabile tempus advenerit, tibi per literas, seu nuntios significare curabimus, ut ad ea perficiendu, quæ tua magnificentia pollicetur, invenairis per operis efficaciam præparatus. Tu vero ad eundem Christum, qui est via, veritas, & vita, cuique servire regnare est, fide ac opere te convertas, erga eandem terram in oblato proposito sic stabiliter perseveres, sicque in iis & aliis cures ipsius Christi redemptoris in terris beneplacita prosequi, quod ab eo in cælis delitiarum suarum, & gloriam amplam merearis consequi portionem, ac nos & Apostolica sedes in tuis honoribus & profectibus delectemur. Dat. Pictav. kal.mart. an. III.

Pontificis responsio.

Regem ad Christianæ sacra amplectenda hortatur.

XXXII. Auxiliares copiæ in orientem ad debilitandos Saracenorum impetus decretæ.

Ut facto Regi Tartarorum promissa perficeret Clemens, ad ornandam in occidente crucesignatam expeditionem incubuit, plurimique Reges, ac principes pio recuperandæ terræ sanctæ ardore sunt accensi. Inter quos Philippus Francorum Rex magnas spes Pontifici injecit, se in Saracenos armorum potentiam conversurum: sed cum longo apparatu opus esset, atque haud leve periculum immineret, ne ii debilitatas orientalium Christianorum vires opprimerent, Armeniamque & Cyprum, quæ barbarorum furori superfuerant, obruerent; præmittenda censuit cataphractos mille equites, & quatuor peditum millia, ut secuturo exercitui viam munirent, Cypriosque & Armenos adversus hostium impetus confirmarent. Quas copias antequam Templariorum scelera in lucem emersissent, ex ipsis atque Hospitalariis conficere decreverat: sed cum ii judicio postulati essent, ex Hospitalariis solummodo contrahendos decrevit. Quo argumento ad supremum ordinis illius equestris magistrum literas dedit (a), ipsisque stipendia ex ærario pontificio, ac Regis Francorum liberalitate suppeditatum iri spopondit.

(a) Lib. 3. ep. 616.

Clemens, &c. magistro & fratribus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani.

Pontificia exhortatio ad fideles, ut sacra arma corripiant.

Exurgat Deus & inimici dissipentur ipsius. Exurgant cum eo fidei zelatores: apprehendant arma timoris Domini: induant se fidei orthodoxæ lorica: divini amoris scutum assumant; & sub potentia virtutis Altissimi roborentur: opprobriorum etenim Crucifixi, quæ fuerant ei ab insipientibus tota die, vindices ejus sint memores, & erga statum miserabilem terræ sanctæ plenitudinem miserationum exerceant, compassionis fluenta derivent, & misericordiæ aperiant viscera pietatis; quia venerunt gentes in hereditatem Domini, & sanctum ejus tabernaculum polluerunt. Accendantur quidem ut ignis corda fidelium ad ipsius terræ necessitatibus succurrendum, & affectus auctis piæ considerationis ardoribus inflammentur. Præbeant quoque promptas manus ad opera, & sub spe cælestis auxilii prælium Domini prælianter ad juvandam illius causam ferventi magnanimitate consurgant, qui multos in paucis sua potentiæ virtute concludit, non obdormiens nec dormitans in mentibus gerentium bellum ejus, ipsorum custos pervigil & magnificus triumphator; seque accingant gladio potentissimo circa femur ad ipsius injurias ulciscendas.

Terræ sanctæ infelix sub Saracenis servitus.

Voce quidem assidua lamentationis exclamat, & improperat terra ipsa fidei orthodoxæ cultoribus, quod recordari non desinant, quid eis in partibus transmarinis acciderit intueantur, & attente considerent totius Christianitatis opprobrium: quoniam præclara nostri Salvatoris hereditas versa est ad alienos, & locus ille sanctissimus, ubi cæli Regem virgo puerpera genuit, locus redemptoris nostri pretiosissimo cruore perfusus, locus ubi poni meruit sepulcri dominici firmamentum, & locus quem resurgens Christus a mortuis suæ resurrectionis gloria multipliciter illustravit, alienarum subvertitur imperio nationum. Recenseant etiam effusis lacrymis, multiplicibusque singultibus infra claustra pectorum diligenter qualiter dudum ille perpetuæ maledictionis alumnus Babylonicus persecutor Christianorum, sanguinem sitiens, de fœdis cubilibus Babylonis contra renatos fonte baptismatis animis furibundis exiliens, Tripolitanam & demum Acconensem civitates, fidelium militum præsentium viribus superatis, civitates easdem & nonnulla alia loca solemnia in arcu & pharetra furentibus gladiis comprehendit, & fideles ipsos velut occisione oves in terra marique sæviens ejus

Ut soldanus Babylonius plures urbes expugnarit.

gla-

gladius interemit, civitates & loca prædicta redigens in cinerem & favillam.

XXXIII. Christianos hæc sine ignavia pati non posse.

Cujus igitur pectus adeo posset involvere duritie, quod pro terræ ipsius afflictionibus relevandis non emolliret piæ considerationis affectus? Quis etenim nisi ferreum pectus habeat, vel adamantis durissimi corda gerens, eidem terræ non aperiat viscera pietatis? quis non provocetur ex intimis? quis non accendatur ad iram? & quis non animetur ad actum debitæ ultionis? Absit enim, ut a tam salutari Christi servitio quisquae se retrahat. Absit, ut relinquat arma rubigini. Absit, quod animum urget victoria, cum non desit victoribus corona per gratiam & meritum in præsenti, & per gloriam & præmium in futuro. Et quidem illatas quisque subditis suis offensas ulciscitur, & Dei sui non vindicabit injurias tam atroces? Ad hereditatem quilibet suorum manus invasorum extendi non sustinet, & patietur hereditatis dominicæ tanto tempore detentores? Ne igitur, qui crucem adorant, in Crucifixo dissimulent, quod juste non tolerarent in homine; pungat eorum mentes & animos contumelia Redemptoris, eosque zelus accendat fidei memoratæ.

Quemque dolore Syriacæ cladis moveri debere.

Dum enim mirabilis & plenus amaritudine status ejus, lugubrisque conditio se nostris considerationibus offerunt; dum ejus diram horrendamque calamitatem vocibus suæ flebilis lamentationis audimus, eo turbamur amarius, acerbiusque laceramur in intimis, quo sibi subductæ quietis dulcedinem magis ac magis desideranter appetimus, & tranquillitatis deperditæ tempora propensius affectamus. Sentimus quidem per effectum aberem piæ mentis ejus afflictiones innumeras, palpamus suarum multiplicium incendia passionum, & per compassionis intima pietatem non absque lacrymarum profluvio ejus deploramus angustias, & secum doloris sui tormenta partimur.

Significat Philippum Regem Francorum egregie ad restituendam rem Christianam animatum.

Tristatur quoque ac turbatur in intimis pia mater ecclesia tantis intrinsecus confossa doloribus, perfunditur lacrymis vultus ejus, sibi undique lamenta consurgunt, dum quos regeneravit in filios, efferi hostis laceravit impietas, & in fidei orthodoxæ cultores dire sævit gladius impiorum; se nihilominus mater ipsa, pro juvanda terra prædicta semper multis solicitudinibus anxiam exhibens, & ostendens ferventibus studiis operosam, & quanto sibi extitit ex alto permissum, manus & mentem ab ejus auxilio non retraxit.

Præmittendam interim aliquam aciem ad Cyprum & Armeniam defendendas.

Profecto copiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis animos Regum & principum devotionis igne succendit ad salubrium exercitium actionum, præcordia charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris cælestis benedictionis rore perfudit, sicque ipsum fidei zelus ejusdem succendit, ut terræ prædictæ afflictionibus & pressuris pro affectu compatiens, ad ulciscendas in illa ipsius Salvatoris injurias, & ejusdem terræ gravamina relevanda adeo ferventer desiderium dirigitur mentis suæ, quod ducimur in Domino firma fiducia, & in illo, qui mari & ventis imperat, & post nubilum tempora serenitatis indulget, devote speramus, quod per ipsius Regis ministeriam studiosam, auxiliante illo, cujus agitur in hac parte negotium, eidem terræ proveniet passagii generalis auxilium, & optatæ recuperationis claritas illucescet.

Quia vero tam arduum tantæque profunditatis negotium non potest sub brevi temporis spatio, prout desideramus & expedit, debitam & congruam ordinationem suscipere; nosque timore gravissimo in mente perterriti, ne Cypri & Armeniæ regnorum nobilium, quæ crucis hostium premuntur incursibus, & nosque intrinsecus ad intima laceramur, ac ipsorum invalescente perfidia affliguntur varietate multiplicis cruciatus, prout insinuatur eorumdem regnorum fidelium vocibus oppressorum, sub rabie persecutionis ipsorum decidat fortitudo, & per hostium ipsorum sævitiam, eisdem regnis positis in desolationis excidium, fideles ipsi diræ mortis casibus exponantur; vias & modos studiis diligentis indagationis exquirimus, quibus terræ ac regnis eisdem opportunæ manum auxilii porrigere valeamus. Ob quam gravem confusionem resiperet, si quod Deus avertat, talis casus emergeret, tota religio Christiana! Ob quam opprobriosa dispendium deformitatis incurreret, si per ipsorum hostium rabiem truculentam tam nobilibus membris eam, quod absit, contingeret mutilari! Quis enim posset sic misericordiæ viscera claudere? Quis denegabit ea suppliciter illis pulsantibus aperire? Quis a se sic virtutem misericordiæ relegabit, quod super turbam fidelium eorumdem nesciverit misereri? Credimus enim quod cum eis in hujusmodi necessitatis articulo subvenitur, gratum Deo sacrificium immolatur.

Si ea regna subjiciantur infidelibus, religionem in exitium adductum iri.

XXXIV. Delectos ad opem iis ferendam Hospitalarios.

Verum levantes in circuitu oculos nostros, ut videremus si quos pugiles & athletas Domini, & si quos reperiremus vindices Crucifixi ad bellum paratos ipsius; tandem ad vos nostræ mentis reflectentes intuitum, & sperantes quod ad defensionem terræ & regnorum ipsorum, ad quam estis specialiter deputati, ferveatis ex corde, ac pro liberatione terræ ipsius de manibus impiorum, & defensione regnorum ipsorum nulla mortis pericula formidetis; certum per vos equitum & peditum armatorum passagium, quod sub mille videlicet equitum & quatuor millium peditum numero concludi volumus, & mandamus, prius tecum, fili magister, & cum magistro militiæ templi, & majoribus præceptoribus antequam

idem

idem magiſter ipſius militiæ caperetur, & quampluribus aliis ſæcularibus magnis & prudentibus viris, qui ſtatum, & conditionem terræ ac regnorum ipſorum plenius cognoverunt, diutina & matura deliberatione præhabita, prout tanti negotii gravitas exigebat; habitoque ſuper hoc chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Cypri & Armeniæ Regum illuſtrum pleniori nobis per ipſorum literas deſtinato, & ſubſequenter ejuſdem Regis Francorum, & noviſſime fratrum noſtrorum conſilio, ad dictorum Cypri & Armeniæ Regum inſtantem inſtantiam pro illius modici reſidui, quod fidei prædictæ cultoribus in eadem terra remanſiſſe dignoſcitur, ac ipſorum terræ & regnorum defenſione, ac ſecura cuſtodia, & ad opportuna præparanda obſtacula perfidis Chriſtianis, ne victualia & merces prohibitas eiſdem deferant Saracenis, & Saracenos ipſos, prout poſſibile fuerit impugnandum; non de decimæ vel partis cujuſlibet eccleſiaſticorum impoſitione facta redditum, ſed de theſauro noſtræ cameræ, ejuſdem Regis Francorum affluenti ad hoc pecuniario adjuncto ſubſidio, in proximo vernali tempore providimus ordinandum, & proſequendum per vos, Deo duce, per quinquennium ſecuturum, per hoc ipſius cameræ attenuando ærarium, & ſemitas quodammodo, pontes, & vias ad idem generale paſſagium præparando. Ex quo quidem paſſagio, Deo favente, uberioris fructus eiſdem terræ & regnis commoda proventura ſperantur, quam de quovis paſſagio in ipſorum terra, & regnorum facto ſubſidium proveniret a longis retroactis temporibus.

Stipendia ex ærario pontificio & liberalitate Regis Franc. ſuppeditatum iri.

Indulgentiæ magiſtri Hoſpitalariorum ſigna ſecuturis propoſitæ.

Proponit Pontifex ad incendendos eorum animos, qui ſe ornandæ hujuſmodi expeditioni comparabunt quos vel a legato Apoſtolicæ ſedis vel a ſuis præſulibus cruce inſigniri ſine publicis concionibus præcipit, criminum condonationem, quam modo Hoſpitaliorum magiſtro pareant, pollicetur. Si vero ab ejus imperiis ſe ſubduxerint, denunciat hujuſmodi divinis præmiis carituros. Quo etiam beneficio non milites modo, verum navarchos quoque, ac remiges eſt proſecutus, eorum bona ſedis Apoſtolicæ, ac provinciarum antiſtitum clientelæ commendatum iri, invaſoreſque cenſuris comprimendos: tum Judæos ad remittendas illis uſuras adigendos. *Dat Pictavis III. id. aug. anno tertio*. Continentur etiam aliis literis (*a*) plura privilegia, bellum illud ſacrum ſuſcepturis collata, ut nimirum clerici ſacerdotiorum ſuorum redditibus potiantur, atque ad biennium illos vendere, locare, pignorive ſubiicere poſſint: ac ſi diutius in terra ſancta verſari cupiant, eodem beneficio gaudeant, nec a provinciarum præſulibus ad reſidendum in eccleſiis compelli cenſuriſve deſigi poſſint.

(*a*) *Ibid. ep. com. 625. & 648.*

Prærogativæ clericis ad ſacrum bellum ituris conceſſæ.

Præterea præſulibus ſe Hoſpitalariis ferendi terræ ſanctæ auxilii provinciam commiſiſſe ſignificavit, eoſque ſolicitavit, ut fideles ad tantæ gloriæ ſocietatem pellicerent, hortarenturque ut in mortis diſcrimine conſtituti eleemoſynas pro tanto opere promovendo erogarent: cœleſtia illis præmia non defutura. Tum preces ad conciliandam Numinis opem inter divina fundendas indixit (*b*).

(*b*) *Ib. ep. com. 627.*

Preces ſacræ Deo pro cruceſignatis porrigendæ.

Vobis, inquit, *auctoritate apoſtolica diſtrictius injungimus, ut quotieſcunque vos miſſarum officia celebrare contigerit, orationes contra paganorum perfidiam per eccleſiam ordinatas, quarum prima Omnipotens ſempiterne Deus, ſecunda deputata ſpecialiter ad ſecretam, Sacrificium Domine, & tertia dici poſt communionem præcipue conſuetam, Protector, incipiunt, devotis mentibus effundatis, & per ſingulas perſonas eccleſiaſticas in ſacerdotio conſtitutas vobis ſubjectas, pro cordis affectu dici in miſſarum earundem officiis faciatis. Datum Pictavis III. id. aug. anno tertio.*

XXXV.

Galliarum etiam Regem Philippum, quem in operis ardui ac gloriæ ſocietatem adducere cupiebat, rogavit (*c*) ut Hoſpitalariis facilem ſe & benignum impertiretur: permitteret ut ex ipſius regno arma & commeatus educerent, ac vectigalia pro efferendis rebus neceſſariis remitteret. Ubi de ingenti ſua conficiendæ expeditionis ſolicitudine hæc ediſſerit: *Poſtquam fuimus, licet immeriti, ad ſummum apoſtolatus apicem divina diſpoſitione vocati, tecum tam Lugduni quam Pictavis, prout tua non ignorat ſerenitas, ſuper dictæ terræ ſuccurſu, de quo in te, quem velut fidei claritate conſpicuum, & cæleſtis dono gratiæ ſtatus altioris excellentia illuſtratum, præ cunctis hominibus poſt Romanum Pontificem contingit negotium dictæ terræ, plus quam in alio quoquam confidimus, plurios colloquium habuimus & tractatum, ſpem firmam ſuſcipientes in Domino fieri per nos, ac per tuæ ſerenitatis induſtriam in ſubſidium dictæ terræ paſſagium generale, ac per ipſum eidem terræ finale remedium adhiberi, &c.* Rogat ut imperet ſubditis, ne equos, arma, lignave ad naves compingendas Saracenis invehant, quibus hoſtes rem Chriſtianam peſſundant.

(*c*) *Ib. ep. com. 624.*

Inſtaurationem rei Chriſtianæ in Syria proximæ a Pont. Romano Francorum Regem tangere.

Hortatur ut ſubditos ab inferendis mercibus Sarracenis arcere pergat.

Demum, ut Chriſtiani nominis hoſtibus præſidia ſuperiora ſubducantur, ſuos oratores ad Venetorum ducem, Genuenſium prætorem, Piſanorum præfectum, aliaſque reſpublicas mittat, quibus ab iis magnis precibus contendat, ne Saracenis commeatus arma, machinas, aut alia hujuſmodi inferri permittant, regiſque precibus minas admiſceat: ſuos vero oratores prius ſedem Apoſtolicam adire jubeat, ut eorum beneficio illarum rerum publicarum magiſtratibus apoſtolicas literas tranſmittat; tum concludit. *Sic*

Sis itaque in omnibus supradictis babere te studeas, quod post humanæ laudis præconium tibi exinde proventurum a cœlesti Rege, cujus dono tui regni sublime in terris solium obtines, hereditatis supernæ præmium merearis obtinere. Dat. apud S. Æmilianum Burdegalensis diœcesis XII. *kal. octob. anno* III.

XXXVI. Quod ad literas (a) spectat, quas Philippi Regis oratoribus Venetis, Genuensibus, Pisanis, aliisque populis porrigendas daturum se est pollicitus Clemens; e regesto Pontificio potiori ex parte delibandæ visæ sunt, quibus ipsos ad recuperandam Syriam excitat, rogatque ut Hospitalariis instruendarum in eorum portubus navium, ac rerum necessariarum educendarum tribuant potestatem; tum legum metu mercatores contineant, ne merces vetitas nominis Christiani hostibus invehant: *Quia*, inquit (b), *tam arduum negotium non poterat juxta nostrum desiderium, & prout erat expediens, debitam absque longi diffugio temporis ordinationem suscipere, certum equitum & peditum passagium, per quod cum auxilio divinæ clementiæ præparabitur via & semita ad generale passagium supradictum per dilectum filium magistrum & fratres hospitalis S. Joannis Jerosolymitani cum, dicto Rege ac eodem magistro tunc apud sedem Apostolicam constitutis diligenti deliberatione præhabita, de thesauro nostræ cameræ affluenti ad hoc ipsius Regis pecuniario adjuncto subsidio, ad defendendum interim terras illas, quas adhuc in partibus illis obtinent fidei prælibatæ cultores; & ad opportuna properandum obstacula perfidis Christianis, ne victualia & alia prohibita deferant Saracenis, & Saracenos ipsos, prout fuerit possibile impugnandum; in proximo futuro veris tempore deliberavimus faciendum, & prosequendum per ipsos, Deo duce, per quinquennium secuturum.* Et infra.

(a) Lib. 3. ep. cum. 839.

Itali mercatores ab eo scelere deterriti.

(b) Ibid. 3. ep. com. 839.

De præmittendis nonnullis agminibus.

Ad hæc licet sine omni hæsitatione credamus, vos ad relevandas afflictiones & miserias dictæ terræ inter fideles alios, quos ordo Christianæ religionis includit, effectualiter dirigere desiderium mentis nostræ; at omnis tamen super hoc oblocutio præcidatur, faciatis in civitate prædicta specialia cum gravibus pœnis, opportunisque cautelis per vos & cives ac subditos vestros inviolabiliter observanda statuta, ut nullus ex civibus vel subditis ipsis arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, aut mercimonia qualibet in Alexandriam vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre, mittere vel portare, seu de portubus vestris, ut eisdem deferantur extrahere, vel extrahi permittere quoquomodo præsumant, per vos si contrafecerint, præter pœnas canonicas graviter puniendi, &c. Dat. apud S. Æmilianum Burdegalensis diœcesis XII. *kal. octob. anno tertio.*

Intentatæ pœnæ.

Edidit eadem de re constitutionem Clemens, (c) censurasque a prædecessoribus iis inflictas, qui ferrum, equos, ligna conficiendis navibus idonea, arma, commeatusve inveherent, renovavit: sanxitque, si in facinore comprehenderentur, abducendos in servitutem, ac bona direptioni expositum iri: inurendos infamiæ nota, ut nec testamentum condere, nec de bonis disponere possint: criminis vero expiationem a sacerdote non consecuturos, ni quæstum omnem nefario illo commercio partum in sacri adversus infideles belli sumptus derivarent. Tum aliis literis (d) patriarchis, archiepiscopis, cæterisque antistibus provinciam dedit, ut diebus festis, præsente populi circumfusa multitudine, solemni ritu defixos anathemare, infames, & intestabiles tanti criminis participes divulgarent, studiumque conferrent, ut apostolica hujusmodi sancita inter urbanas leges referrentur.

(c) Ead. l. 3. ep. com. 633.

Constitutio Pont. in sceleris illius participes.

(d) Reg. ib.

Nec modo impii hujusmodi Christiani, in quibus avaritia religionis sensum extinxerat, adjecerant barbaris vires animosque, ut paribus cum nostris armis instructi ferocirent exultarent: verum etiam continuæ fidelium dissensiones alebant eorum audaciam, ut mutuis cladibus exhaustos, animisque divisos magno terrore invaderent. Cyprus certe adeo tum studiis contrariis fluctuabat, ut pateret exitio, cum Henricus Rex & ipsius frater Almaricus Tyri princeps de regni administratione contenderent: adeoque controversia exarsit, ut Rex oratorum opera Apostolicæ sedis auxilium imploraret, expostularetque, injuste sibi relicta tantum regii nominis umbra rerum administrationem ereptam, & custodia obsessum teneri. Quibus Almaricus respondebat, fratrem graviore implicitum morbo adeo sub regni mole succubuisse, ut sceleri fræna laxaret, eoque assentiente, ac procerum consilio regni habenas suscepisse. Cumque regii oratores confectas ea de re literas vi & metu extortas subinferrent, Clemens Thebanum archiepiscopum ac Raymundum e Pinibus capellanum pontificium legatos in Cyprum decrevit (e), ut ad adducendos in mutuam concordiam Henricum & Almaricum incumberent, ac si pax inter eos coalescere non posset, totius rei circumstantias explorarent, sedique Apostolicæ exponerent, ut æquam sententiam ferret.

XXXVII. Christianorum dissensiones exitio ipsis fuere.

Henricus Rex Cypri & Almaricus frater de regni administratione inter se certant.

Pontifex controversiam studet componere.

(e) Lib. 3. ep. cur. 8.

Datæ ea de re ad nuntios Apost. lit.

Clemens, &c. venerabili fratri Nicolao archiepiscopo Thebano & dilecto filio magistro Raimundo de Pinibus canonico Vasatensi capellano nostro.

Ad Apostolicæ sedis perlato notitiam, nostrisque auribus instillato, prout infausti & multiplicati rumoris habet assertio, quæ intima nostri pectoris amaricat, & punctionis aculeo durioris affligit, quod in re-

gno Cypri sator zizania, cunctorumque malorum incentor gravissimas dissensionum materiae seminavit, etiam inter illos, qui os unum & caro una sunt, tam spiritualis quam carnalis fraterna dulcedinis unione conjuncti, charissimum scilicet in Christo filium nostrum Henricum Cypri Regem illustrem, & dilectum filium Amauricum dominum Tyri, ejusdem regni Cypri gubernatorem germanum ipsius, diversosque & varia conditionis eorundem sequaces, dicto Rege Cypri coram nobis & fratribus nostris lamentabiliter per suas literas & nuntios conquerente, & inculcante querelas, per eundem fratrem atque germanum suum, ejusque sequaces, se regni sui administratione ac regimine indebite spoliatum, bonis & thesauris suis temere destitutum, sibique ac sibi adhaerentibus diversis & variis multifarie irrogatis injuriis, sola ac nudo sibi regio nomine remanente: adeoque se arctatum gravi custodia asserit, quod desideranti pro hujusmodi negotio ad sedem Apostolicam solemnes mittere nuntios, ad quam a cunctis oppressis, tanquam ad piam matrem debet esse recursus, facultas hujusmodi suum votum implendi sibi non suppetat, nec potestas: praecipue cum per eundem dominum Tyri, suosque sequaces graviter in iis & aliis peccari conqueratur in ipsum: cujus querelae cognitio ad sanctam spectat ecclesiam, ut peccatorem revocet a vitio ad virtutem; maxime cum contra pacem peccatur, quae est vinculum charitatis, cujus observantia peculiari privilegio ad Romanam noscitur ecclesiam pertinere.

Ut Henricus regni administratione dejectum se queretur.

Imploret sedis Ap. auxilium.

XXXVIII. *Sed e contra ex parte supradicti domini Tyri ejusdem regni Cypri gubernatoris extitit propositum coram nobis & nostris fratribus antedictis, quod ad fratrem suum Regem habet semper & habuit omnem reverentiam & honorem; sed eodem Rege divina permissione infirmitatibus impedito, adeo quod regni negotiis non valebat intendere, sicque negotia regni periclitabantur omnino, tam in criminalibus quam in civilibus omni deficiente justitia, immo & justitiam implorantium auditore, sicque regno ipso desolationi omnimode exposito, dispendio etiam & jactura; idem ipse Rex voluit & consensit, habito super hoc baronum, militum, & popularium regni consensu & unanimi voluntate, quod idem dominus Tyri frater ipsius, & qui eidem Regi, si absque legitimo decederet filio, ut asseritur, jure regni succederet; de cujus magnanimitate & potentia ac industria praesumebant Rex ipse atque regnicolae, quod regnum ipsum in statum dirigeretur pacificum, cunctis debitae reformationis ipsius regni esset generalis gubernator & rector, cujus curam & generalem administrationem & regimen, licet invitus, nonnisi pro dicti Regis & regni voluntate, utilitate, & necessitate suscepit, & gerit: ac de hujusmodi consensu per procuratores ejusdem domini Tyri publicae producebantur literae regio sigillo, praelatorum, magistrorum hospitalis, & militiae templi, baronum etiam & quorundam religiosorum sigillis pendentibus consignatae, ut prima facie apparebat: e contra procuratoribus & nuntiis Regis replicantibus coram nobis, hujusmodi cautiones & literas per vim & metum extortas, qui cadere poterant in constantem, & sub armorum tumultu & bellico apparatu. Sicque partibus eisdem aliquandiu super iis altercantibus coram nobis, tandem per procuratores & nuntios dicti Regis nobis cum reverentia & instantia extitit supplicatum, quod providere super iis paterna solicitudine curaremus, ac inquisita veritate super propositis redderemus unicuique quod est suum, ac decerneremus mediante justitia quod jus & ratio exposceret, & expediens videremus. Ideoque cum fratribus nostris diligenti tractatu praehabito, & iis, quae circa haec attendenda putavimus, diligenti meditatione discussis, vos, quos ecclesiae novimus & nostri zelatores honoris, necnon ad praetacta pericula propulsanda sinceris affectibus affici, ad hujusmodi ministerium duximus eligendos, &c.* Provinciam iis demandat, ut inter Cypri Regem, atque ipsius fratrem Tyri dominum pacem conciliare studeant: ac si ipsorum industriam odiorum pertinacia eludat, de Regis, regni statu, procerum voluntatibus, populorum studiis, deque re tota diligentissime inquirant, sedemque Apostolicam instruant: tum partes adversas ad dicendam causam sedi eidem se sistere jubeant, ut quod ad divinam tuendam gloriam, nomenque Christianum augendum congruere visum fuerit, decernatur. *Datum Pictavis* a. *kal. februarii an.* III.

Ut publica Regis & ordinum monumenta producat.

Subiiciunt Henrici procuratores, vi & metu extorta.

Instituerint ut sedes Ap. de iis cognosceret.

Constituti ad id nuntii apostolici.

Demandatum iis munus.

Concussae his dissensionibus Cypro spe & cupiditate imminebant Saraceni: ad quorum impetus propulsandos cum Henricus Rex Famagustam nudatam moenibus cingere propugnaculis, ac magnis molibus munire decrevisset, suique consilii Clementem certiorem fecisset; Pontifex eam rem magno rei Christianae commodo vertere, perpendens Cyprumque adversus Saracenos firmandam, ut ea ea Insula in fidei hostes ad recuperandam terram sanctam irrumpi posset, apostolico diplomate omnibus iis, qui expiata sacra confessione conscientia ad promovendum opus, in quod magni sumptus profundendi erant, stipem conferrent centum dierum indulgentiam proposuit (a). Porro Cypri Regem fuisse proximo anno pulsum in Armeniam, ac dein in regnum revocatum a suis, exceptumque summo gaudio refert Sanutus (b).

Henricus Famagustam firmare propugnaculis deliberet.

Stipem ad opus perducendum collaturis indulgentias proponit Clemens.

(a) Lib. 3. ep. com. 406.
(b) Sanut. l. 3. p. 3. c. 11.

Absolvimus hunc annum adductis nonnullis privilegiis, quae Clemens hoc anno XXXIX.

Bur-

Ecclesia Burdegal. privilegiis gratiisque aucta.

(a) Lib. 3. ep. cur. 2.

Burdegalenſi eccleſiæ principi in S. Andreæ honorem excitatæ contulit: atque in primis tranſlationis reliquiarum ejuſdem Apoſtoli feſtum diem celebraturis nono maii, ac diebus proxime conſecututis luſtrantibus eam baſilicam nonnulla indulgentiarum præmia contulit (*a*), cum pretioſiſſimis ſanctorum lipſanis exornata eſſet. *Conſiderantes*, inquit, *quod eadem Burdegalenſis eccleſia in honore beati Andreæ Apoſtoli glorioſe conſtructa metropolitana inſignis exiſtit, & alias multa coruſcat privilegio dignitatis; quodque in ea de ipſius Apoſtoli ſacratiſſima corpore, & aliorum plurimorum Apoſtolorum, martyrum, confeſſorum, & virginum venerabiles reliquiæ, quæ multa ſunt veneratione colenda a cunctis fidelibus, requieſcunt, &c. Dat. Pictavis* xii. *kal. febr. an.* iii. Eodem in patriam ſtudio incitatus eam eccleſiam eleganti opere ad culmen perducendam ſtatuit: quare Burdegalenſi archiepiſc. provinciam dedit (*b*), ut evolvente ſe viginti annorum ſpatio ſacerdotiorum vacantium primi anni vectigalia, exceptis abbatiis in ſua diœceſi, in eam rem derivaret. Ad augendum quoque ejuſdem eccleſiæ ſplendorem ſuperiori anno Clemens, cum religioſæ diſciplinæ nitor apud canonicos defloruiſſet, ſanxerat, (*c*) ut ſæculares canonici in religioſorum decedentium locum ad divinam rem curandam ſubrogarentur.

(b) Lib. 2. ep. com. 57.

(c) Lib. 2. ep. com. 314.

B. Clara e Montefal.

(d) Ferrar. novo cat 17. aug. Vvad. in annal. hoc ann. n. 71. (e) Jo. an. 2. ep. com. 325.

Migraſſe hoc anno ad cœlos ferunt (*d*) B. Claram abbatiſſam monaſterii S. Crucis oppidi Monteisfalconis, quæ multis poſt mortem miraculis inclaruit, adeo ut de illis Joannes (*e*) XXII. aliquot poſt annis, uti dicemus, religioſam actionem inſtrui juſſerit ad beatarum virginum honores illi decernendos, uti dicetur inferius, quin etiam Urbanus VIII. noſtro ævo, propagata ejuſdem Virginis flexu temporum ſanctitatis gloria, colendam illius memoriam officio eccleſiaſtico ſanxerit (*f*): immo ipſa ingentis inſtar miraculi fuit, quippe dum viveret, & divino æſtuans amore ſacroſanctæ Chriſti paſſionis myſteria attenta mente aliquando perpenderet, cœleſti viſo Chriſtus crucem geſtans ſeſe illi interdum objecit, atque in corde medio præcipua paſſionis ſuæ inſtrumenta impreſſit, finxitque adeo, ut cum poſt mortem ejus corpus exenteratum eſſet, & cor ob magnitudinem diviſum Jeſu Chriſti crucifixi imago e carne efformata, nativiſque expreſſa coloribus conſpecta (*g*) ſit: quin etiam reperti in veſicula fellis tres lapilli pari magnitudine, & pondere, addito hoc inſuper miraculo, ut unus duobus æqui ponderaret, & trium conjunctorum pondus unius tantummodo pondus adæquaret, quo ſanctiſſimæ Triadis, quam illa præcipuo pietatis ſenſu adorabat, myſterium adumbratum eſt.

(f) Bull. to. 4. Urban. VIII. conſt. 29.

(g) Bereng. Afric. in B. Claræ vita. Vvad. hoc ann. n. 73.

Scoti mors.

Obiiſſe eodem anno tradunt (*h*) Coloniæ Joannem Duns cognomento Scotum, cui ab acumine ingenii in ventilandis theologicis quæſtionibus, Subtilis elogium adjectum eſt, de cujus ſcriptis inſignibus agunt ſcriptores (*i*) eccleſiaſtici: de mortis vero genere diſcrepantes ſunt ſententiæ, cum vulgo jactetur illum epileptico morbo correptum, cum adhuc ſpiraret, a ſodalibus Colonienſibus vivum ſepultum ſibi manus arroſiſſe, alii ut fabulam confictam ab ejus doctrinæ invidis confutent: de quo pluribus Wadingus, agit, traditque illum Pariſiis ideo Coloniam tranſmiſſum, ut doctrinæ ſuæ luce offuſas Colonienſibus a Beguardis errorum tenebras diſcuteret.

(h) Vvad. ex epitaph. hoc ann. n. 37. Annal. Colon. hoc ann.

(i) Trith. de ſcrip. eccl. Sixt. Senen. in bibl. Poſſev. in app. Card. Bellar. de ſcript. eccleſ.

I. Gestorum hujus anni compendium.

ANno a Virginis partu millesimo trecentesimo nono indictione septima Henrici Lucemburgensis, a Germanis principibus Regis Romanorum designati, electio a Clemente confirmata est: composita in solemni ordinum conventu a Gentili legato Cardinale Ungaria, pacata profligatis propulsatisque Ferraria Venetis Italia, concitata in Mauros Hispania, suscepta in Saracenos ab Hospitalariis expeditio, exerta in Templarios legum severitas, instituta ad Bonifacii VIII. ab invidorum calumniis vindicandam memoriam judiciorum forma; denique a Pontifice ex singulari in S. Bertrandum Convenarum episcopum, cujus nomen gerebat, atque in sede successor olim extiterat, singulari pietatis studio reliquiarum ipsius translatio magno apparatu celebrata. Utque ab ea sacra pompa, quæ ineunte anno ingenti populorum concursu instructa est, ducamus initium, rei gestæ seriem ex Bernardo (a) accuratissimo scriptore decerpemus.

(a) Bern. ebr. Rom Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765.

II. S. Bertrandi Conven. episc. translatio celebrata a Clem.

Recedens de Tolosa, de Clemente loquitur, cujus itinera describit, *declinavit ad sedem S. Bertrandi confessoris diœcesis, quæ dicitur Convenarum: ubi in festo B. Marcelli Papæ scilicet* XVII. *kal. februarii corpus sacrum S. Bertrandi episcopi confessoris, cujus ipse fuit consors in nomine & successor in sede, de loco, in quo prius erat, in capsam transtulit pretiosam, quam ad hoc idem Papa Clemens prius fecerat suis sumptibus fabricari. Magnam quoque concessit indulgentiam visitantibus ibidem sacras confessoris reliquias annuatim.* Hæc Bernardus, quæ etiam in MS. Clementis gestis (b) iisdem pene verbis leguntur, confirmanturque literis apostolicis, (c) quibus sancti præsulis encomia celebrantur: religiosam vero pompam, qua sacra lipsana transtulit, describit Pontifex.

(b) Ext. apud nos sign. lit. C. n. 25.
(c) Lib. 4. ep. com. 332.

Quanta celebritate reliquiarum illius translationis pompa perfecta sit.

Clemens, &c.

Cupientes eundem sanctum, quem dominantium Dominus honoris prærogativa sublimavit in cælis, debita in terris honorificentia venerari, sacratissimum corpus ejus de infimo ad locum celebrem & solemnem in ecclesia vestra paratum, venerab. fratre Nicolao episcopo Ostiensi, & dilectis filiis nostris Berengario tit. SS. Nerei & Achillei presbytero, Landulfo S. Angeli, Raimundo S. Mariæ novæ, & Arnaldo S. Mariæ in portico diaconis Cardinalibus, nec non venerabilibus fratribus nostris Rothomagensi, & Auxitano archiepiscopis, ac Tholosano, Albiensi, Magalonensi, Adurensi, Tarivensi, & Convenarum episcopis nobis astantibus, ac præsentibus dilectis filiis .. de Cimorra .. de Fonte frigido .. de Scala Dei .. de Bonofonte, & .. de Benedictione Dei monachorum abbatibus S. Benedicti & Cisterciensis ordinum, Auxitanæ, Narbonensis, Tarivensis, & Convenarum diœcesum, ac aliorum fidelium multitudine copiosa, XVII. *kal. februarii cum debita reverentia, & honore propriis manibus duximus transferendum, &c. Datum Convenis* XVII. *prædictarum kal. februarii anno quarto.*

III. Gallicani præsules bonorum Templariorum custodiam suscipere jussi.

Antequam Convenas se conferret, plura in Templariorum, quos ut divinæ læsæ majestatis reos bonis privari, carceribusque mancipari jusserat, causa Tolosæ decrevit; ac datis ad Galliarum præsules literis (d) significavit, Philippum Regem in congressu Pictavis secum habito consilium iniisse, ut Templariorum bona, ne inhiantium avaritiæ & prædæ paterent dissiparenturve, regiæ custodiæ committeret, neque ulla arte & fuco eas opes sibi arrogaturum spopondisse: deinde ad pontificis preces præfectis regiis ac magistratibus imperasse, ut ab iis sibi temperarent, quo ecclesiasticorum custodiæ traderentur; rem vero nondum in opus adductam. Atque adeo decernit, ut in singulis diœcesibus viros probos ad ea servanda designent, quos sacramento obstringant, rem summa fide gesturos: tum etiam eam provinciam nonnullis integritate conspicuis demandavit. Obtemperatum est Pontifici; extant enim regia Philippi edicta de Templariorum bonis Clementis administris consignandis, quæ in archivio inferiore Avenionensi reperta sunt (e).

(d) Ib. ep. 94.
(e) Ann. 1594. legat. Octav. Aquav. n. 19 90.

In Aragonia Templarii Jacobo Regi deditionem faciunt.

Nec in Galliis modo, verum in Aragonia etiam concitata persecutio in Templarios, qui illius terrore percussi, ut refert Surita, (f) munitissimis arcibus & castris se receperant: sed immissis a Jacobo Rege copiis, ad deditionem compulsi pontificiis imperiis, parituros spopondere. Qua de re certior a Rege factus Clemens apostolicum nuncium capellanum suum transmisit, ut eas arces pontificio nomine reciperet, atque una cum Templariis regiæ custodiæ permitteret. De aspersa Templariis infamia, atque ejuratæ Christianæ fidei criminibus impositis, ob quæ ipsos vocasset in judicium, ut sontes plecteret, insontesve absolveret, ad alia regna sparsæ literæ: ac ne interea eorum opes ac possessiones in rem Syriacam convertendæ dissiparentur, nonnullos antistites iis conservandis præfecit, Regesque iis præsidio jussit esse, inter quos hæc Eduardo monita dedit (g).

(f) Sur. l. 5. annal. c. 73.
(g) Lib. 4. ep. cur. 63.

Decet, inquit, *fili charissime, regiæ magnificentiam dignitatis, tuam matrem ecclesiam & Apostolicam sedem sincero animo, & devotis affectibus revereri, ac ea quæ*

sibi

Præfules Templariorum singulorum causam cognoscere jussi.

sibi sunt placita efficaciter adimplere, ut Rex regum ejusdem sponsus ecclesiæ, qui super Reges & regna imperat, dominatur & regnat, se in eis a te honorari prospiciens exaltet, & provehat tui regalis culminis incrementa, &c. Dat. Avenione kal. septembris anno IV. Ad afficiendos vero meritis pœnis illius ordinis equites, qui a fide desciverant, aliisque se contaminarant criminibus, præsules in eos inquirere omni diligentia ac judiciorum servato ordine jussit. Quo argumento plures extant literæ, (*a*) quarum notas in margine apponere suffecerit. Tum archiepiscopum Pisanum nuncii Apostolici instructum auctoritate ad Insubres, Tuscos, Dalmatas, & Istros, ut quæstionem in earum provinciarum Templarios exerceret, imperavit (*b*).

(*a*. lib. ep. cur. 64. 65. 66. 67. 68. 74. 75. 76.
(*b*) Eod. l. 4. ep. com. 939.

IV. Hæc decernebat in Templarios Clemens, cum Philippi Regis, a quo in eos concitarum vidimus, precibus actus inauditi judicii, quo prædecessoris hostibus persequendæ illius memoriæ, ac probandi criminis hæreseos, quo Romanum Pontificem notabant, auctoritas concessa, formam instituit. De qua hæc Bernardus (*c*): *Eodem anno Domini MCCCIX. Clemens Papa ad instantiam Regis Franciæ & suorum in publico consistorio pronuntiavit, ut liceret prosequi volentibus procedere contra memoriam Bonifacii Papæ VIII. defuncti*. Extat ea de re Clementis diploma, (*d*) quo exposuit, se a Philippo Lugduni primum, deinde Pictavii postulatum, ut ab sede Apostolica judicium de crimine hæreseos Bonifacio imposito institueretur. Et quamvis nullatenus, uti debebat, putaret Bonifacio ex catholicis parentibus ortum, qui Martino IV. & Adriano V. in legationibus ab iis gestis operam navarat, dein munera curiæ exercuerat, tum Cardinalatu fuerat exornatus, susceptoque pontificatu hæreses insectatus fuerat, & dogma catholicum confirmarat, hæreseos labe inquinatum fuisse; ob decus tamen sedis Apostolicæ, & ad ecclesiæ puritatem asserendam professus; est, accusatoribus, ut suas probationes afferrent, diem indixisse.

(*c*) Bern. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3765. in Clem. V.

Clemens Philippo Rege urgente accusandi Bonifacii potestatem facit.

(*d*) Ext. apud Mau. cler. p. 4. l. 7. c. 8.

Clemens, &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Dudum, postquam divina cooperante clementia, fuimus ad apicem summi apostolatus assumpti, primo Lugduni & deinde Pictavis cum nostra curia residentes, charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris zelo, ut credimus & ipse promebat, fidei orthodoxæ & devotionis accensus, credensque ecclesiæ statui plurimum expedire, nos cum instantia requisivit, & ad ipsum dilecti filii nobilis viri Ludovicus natus claræ memoriæ Philippi Regis Francorum Ebroicensis, Guido S. Pauli & Joannes Drocensis comites, ac Guillelmus de Plasiano miles, qui contra Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum, quem dicebant in labe pravitatis hæreticæ decessisse, crimen hæreseos se velle imponere & ad illud probandum sufficientes probationes habere, illaque coram nobis velle proponere asserebant; postularunt instanter, quod ipsis videlicet nobilibus benignam audientiam exhibentes, ad recipiendas probationes hujusmodi, memoriamque damnandam ejusdem defuncti justitia prævia procedere curaremus.

Accusatorum Bonifacii protervia.

*Nos vero quamvis de ipso, quod de orthodoxis parentibus & catholica patria traxit originem, ac in curia Romana pro majori parte temporis vitæ suæ nutritus extitit, ac cum Martino dum in Franciæ, ac Adriano in Angliæ regnis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus legationis officio fungeretur, successivis temporibus quasi continuo conversatus cancellariæ officium exercuit cum iis; & subsequenter in dicta Romana curia, in qua prius exercuerat advocationis officium, ad officium notariatus primo, & deinde ad honorem Cardinalatus S. R. E. & demum in summum Pontificem assumptus extitit; qui ad honorem Dei & roborationem fidei, & hæreticorum exterminium multas edidit sanctiones, in prædicatione divina, officia exercendo in præfata curia, & etiam extra eam, tum in dictis regnis Franciæ & Angliæ, cum aliis diversis mundi partibus, antequam summus Pontifex * .. cum viris auctoritatis eximiæ catholicis & ecclesiasticis conversatus, alias etiam * .. apparebat, & communiter semper vixit, prædicta veritate subniti nullatenus crederemus; quia tamen crimen hæreseos, quod est inter cetera crimina plus execrabile ac horrendum, magisque detestabile ac damnosum, contra dictum prædecessorem oppositum dissimulanter indiscussum non negligi debebat; ad præfati Regis aliorumque nobilium prædictorum instantiam, & ne in sacrosancta Romana ecclesia, quæ mater est cunctorum Christi fidelium & magistra, quæque cunctis tribuit catholicæ religionis normam, veramque doctrinam fidei orthodoxæ, videamur negligere, quod in aliis debet diræ censuræ acerbitate damnari; dum adhuc cum prædicta curia Pictavis essemus, præfatis oppositoribus de fratrum nostrorum consilio audientiam duximus concedendam, & iis primam diem juridicam post festum purificationis B. Mariæ virginis proximum, jam transactum, ad comparendum coram nobis Avenione, & quantum, ac prout esset de jure in ipso negotio procedendum, pro peremptorio termino signantes, &c. Actum Avenione in domibus fratrum Prædicatorum, videlicet in aula inferiori, in qua consistoria publica tenemus, id. septembris pontificatus anno IV.*

Gravissima innocentiæ Bonif. argumenta.

Petita ex ejus gestis.

* eligeretur

* catholicus

Institutum ad sedem asserendam judicium.

Cum ita sanxisset Clemens discutiendam

Bo-

Bonifacianæ accusationis causam, dedit imperia (a) episcopo Parisiensi, & Guillelmo Godinio ordinis Prædicatorum, postea Cardinali, ut Guillelmo Plessiano harum omnium in Bonifacium calumniarum artifici nefandissimo, & Ludovico principi Ebroicensi, aliisque duobus comitibus a Guillelmo subornatis ut se accusatores constituerent, diem indicerent ad futiles suas probationes depromendas: *Ut*, inquit, *clarius in hujusmodi negotio procedatur, fratrum nostrorum super hoc, dum eramus Avinione, communicato consilio: discretioni vestræ de ipsorum fratrum consilio per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum, per vos vel alium seu alios, Ludovicum, Guidonem, & Joannem comites, ac Guillelmum militem prælibatos ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut prima die juridica post dominicam memoratam, quam eis similiter pro peremptorio termino assignetis, coram nobis si sua putaverint interesse, Avinione legitime comparere procurent ad procedendum in dicto negotio, & pertinentibus ad idem negotium, si, quantum, & prout de jure fieri poterit & debebitur. Diem vero hujusmodi citationis & formam, & quicquid inde duxeritis faciendum, nobis per vestras literas, harum seriem continentes, fideliter intimare curetis. Datum in Prioratu de Grausello prope Malausan. Vasionensis diœcesis* xv. *kal. novembris an.* IV. Hoc freti rescripto Guillelmus Nogaretus, & Guillelmus Plasianus Bonifacii accusatores mirique calumniarum artifices, suas accusationes in publica acta redegere, quæ porrexerunt Clementi, extantque in archivo Vaticano Romam Avenione translata, ex quibus eorum impostorum impietas arguitur. Perhorruit vero Christianus orbis ad rei adeo insolentis famam, & Castellæ atque Aragoniæ Reges Catholici missis, ut refert Surita (b), oratoribus apud Clementem questi, injectum fidelibus scandalum, quorum aures piæ ferre non possent, Romanum Pontificem in crimen hæreseos adduci. Philippus vero Francorum Rex in Hispanos retorsit, ideo judicium disturbare molitos, quod ipsorum interesset, cum Jacobus Aragonius Sardiniæ & Corsicæ regno a Bonifacio donatus esset; Ferdinandus justorum natalium dignitate, exclusis regno infantis Ferdinandi filiis, affectus. Nec Hispani modo, verum Germani quoque, Belgæ, & Itali, ut refert Albertinus Mussatus (c), Philippi Regis consilia execrati sunt: ob idque potissimum Henricus Rex Romanorum magnis studiis provectus, ut illius vim reprimeret, ut dicetur inferius. Cæterum Clemens cum ex eo judicio nullam sedi Apostolicæ notam aspersum iri prævideret, ac Bonifacii memoriam, quam obtrectatores obscurare nitebantur, illustrandam in suscepta sententia perstitit, demum accusatores magno suo pudore conticescere coacti sunt, ac Bonifacii nomen in suum decus assertum, de qua re suo loco dicetur: jam reliqua prosequamur.

(a) Lib. 4. ep. cur. 69.
Accersitus ad illud Plessianus calumniarum artifex.

(b) Sur. ind. l. 2. & annal. l. 5. c. 87.
Fideles de re adeo inaudita scandalum passi.

(c) Albert. Muss. l. 5. c. 3.

V. Actum est de restituenda, uti cœptum erat, in pristinum splendorem academia Aurelianensi, ac plura ad veterem literariam disciplinam, quæ professorum incuria defloruerat, sanciendam constituta: cujus rei cura archiepisc. Bituricensi & episcopo Carnotensi a Clemente demandata est (d). Similiter revocata in pristinum decus ab eodem Pontifice Bononiensis academia, (e) quam Neapoleo Cardinalis Bononiæ jam ante legatus una cum sede episcopali, aliis gravissimis divinis humanisque pœnis Bononiensibus magistratibus inflictis, ademerat; atque in constitutione (f) Honorii III. contentas pœnas contraxisse promulgarat. Exasperarat enim legatum nonnullorum insolentia, qui in ipsius palatium impetum fecerant, quorum clientelam susceperant urbani magistratus. Sed cum ipsos pœniteret criminis, atque oratores ad Clementem ad illud expiandum misissent, Pontifex in gratiam ipsos admisit, ac templa, sedem episcopalem, & academiam restituit, (g) quam etiam anno sequenti majoribus privilegiis amplificavit (h): atque inter cætera, ad augendam illius dignitatem decrevit, ut qui in ea doctoratus laurea decorati essent, in aliis academiis eam disciplinam profiteri (i) possent. Munivit etiam illam ineunte sequenti anno ea prærogativa, ut (k) a nullo legato apostolico ab ea urbe divelli, vel interdicto feriri posset, infligendarumque earum pœnarum auctoritas, si unquam ab officio discederent, soli Romano Pontifici foret reservata. Tum Ravennati archiepiscopo, ac si Ravennatium sedes vacaret, Ferrariensi, Parmensique episcopis provinciam imposuit, ut academicos Bononienses ab improborum injuriis vindicarent. Quæ beneficia ac nonnulla alia liberaliter Bononiensibus contulit Clemens, ut navatam ab iis pro ecclesia in Ferrariensi bello egregiam operam commendaret. In quod cum defluxerit oratio, illius historia jam a nobis percurrenda est.

(d) Lib. 5. ep. com. 372.
(e) Ib. ep. com. 520. & 528.
Sopitæ nonnullæ simultates exortæ Bononiæ.
(f) Ext. to. nostro annal. XIII. in Honor. ann Chr. 1225. n. 50. & in MS. Vat. bibl. sign. n. 3977. pag. 229.
(g) Clem. V. l. 4. ep. com. 528.
(h) MS. Vat. bibl. sign. n. 3977. p. 275.
(i) Lib. 5. ep. com. 258.
(k) Ibid. ep. 256.
Privilegia academiæ Bononiensi concessa.

VI. Deterrere pluribus literis exeunte anno exaratis Venetos ab invadenda Ferraria

VI. Veneti anathemate desixi.

erat

erat conatus, [1] gravissimasque minas incusserat, ni cœptis absisterent. Sed cum ipsius preces nil valuissent, ac Joannes Superantius patritius Venetus submissus cum exercitu Ferrariæ præfectutam, pulsis internuntiis apostolicis, qui urbem ad obsequium ecclesiæ traduxerant, & aliis magistratibus pontificiis, ferro flammaque succinctus occupasset, Pontifex graves censuras in Petrum Gradenicum ducem Venetorum, Joannem Superantium, Vitalem Michaelem præfectos, senatum, aliosque Venetos omnium ordinum est jaculatus (a). Qua de re hæc tradit Jordanus (b): *MCCCIX. Clement V. magnum processum fecit contra Venetos, quia Ferrariam urbem ecclesiæ indebite occupaverant.* Extat id judiciarium edictum die cœnæ dominicæ pontificatus anno IV. consignatum in pontificio regesto & anno hujus sæculi sexto ex typographia Vaticana excusum: in cujus initio exponit, ut Ferraria in fundo ecclesiastico condita a primis illius fundatæ temporibus Romanis Pontificibus fuerit obnoxia: *Est*, inquit, *certo certius, quod civitas Ferrariensis cum suo comitatu & districtu & omnimoda jurisdictione, ac juribus & pertinentiis ad jus & propietatem ecclesiæ Romanæ, in temporalibus pertinet & pertinuit ab antiquo; licet tyrannica rabies civitatem ipsam, comitatum, territorium, districtum, & habitatores ejus aliquibus temporibus oppresserit violenter: qua persecutione, Deo cujus esset negotium inspirante, cessante, eadem Romana ecclesia fuit in possessione, vel quasi, pacifica & quieta, sed ab octo mensibus circa principium mensis aprilis vel circa inceperunt*, de Venetis loquitur, *nos & Romanam ecclesiam in possessione antiqua prædictorum indebite molestare & temere impedire.*

(a) Lib. 4. ep. cur. 84. MS. Vat. bibl. sig. n. 3977. pag. 273. ext. typis cusa inter monitoria & declarationes excom. contra Venetos.

(b) Jord. MS. Vat. sign. n. 1960. c. 234. p. 10. n. 1.

Ut Ferraria spectarit jure ad ecclesiam. Injuria a nonnullis occupata.

Pergit fusa oratione recensere, quod jam ante (c) indicatum est, ut Arnaldo abbate monasterii Tutellensis, atque Honuphrio ecclesiæ Meldensis decano pontificio nomine Ferrariensi urbe potitis, populus universus professus esset, Ferrariam juris esse Romanæ ecclesiæ, ac nuncii apostolici claves Ferrariæ recepissent, constituissent portarum & pontium custodes, adegissent sacramento in verba pontificia urbis prætorem ejusque senatum, præfectos imposuissent Massæ Fiscaliæ, denique supremum jus exercuissent, antequam Joannes Superantius ad Ferrariensem rem administrandam a Venetis esset submissus; addit nuntios, novarum rerum audita fama, monuisse senatum Venetum, ne Romanæ ecclesiæ jus in Ferrariensi ditione turbaret, atque etiam abbatem Tutellensem Venetias accessisse, ut a cœptis ipsum revocaret: concitata vero seditione intentatam nuncio fuisse necem, atque ejus familiam saxis appetitam; deinde apertum bellum illatum cladesque inflictas, anno superiori a Ferrariensi administratione dejectos ecclesiæ magistratus exponit, deque tanto facinore effusis justis querelis ducem ac senatum Venetum, tum expresso nomine Joannem Superantium, qui Ferrariensem dominatum eripuerat ecclesiæ, ac Vitalem Michaelem, qui Venetæ reipublicæ nomine Ferrariam regebat, anathemate defixit, edixitque ut Romanæ ecclesiæ jura restituerent. Ni parerent, sacrorum usu & commercio publico Venetorum omnem ditionem privavit: inussit infamiæ notam magistratibus, legum & judiciorum beneficio privatos pronuntiavit, viros ecclesiasticos abire ditione Veneta jussit, exceptis iis, qui baptismalia infantibus, & morituris confessionis sacra conferrent. Demum si in cœptis perstarent, præfixo ad veniam poscendam tempore, ducem insignibus ducalibus exuendum, & omnes Venetorum fortunas fisco addicendas, Regumque in eos imploranda arma pronuntiavit, donec Ferrariam ecclesiæ restituissent. Quæ literæ Avenione exaratæ die cœnæ Domini pontificatus anno IV. consignatæ sunt.

(c) Ann. 1308. n. 14. 15. 16.

VII. Non deterriti censuris Veneti.

Non jacto anathemate, de quo etiam Veneti historici mentionem faciunt, (d) pœnisque aliis eo diplomate inflictis revocari sunt ad officium Veneti; sed majori in Pontificem ira perciti, atque deriva-

(d) App. MS. hist. Dandul. in Petro Grad. MS. diarium Ven.

NOTÆ

[1] UT totam historiam belli Ferrariensis cum Venetis chronologicis notis distinguamus, res altius, ab anno scilicet superiori, repetenda est, quam in rem ducem mihi constitui vetustum & coævum authorem chronici Estensis vulgatum a Muratorio rer. Italic. to. XV. Obiit Azo Estensis Ferrariæ dominus die ultima Januarii anni præcedentis, successitque illi in principatum Ferrariæ Frescus filius ejus spurius. Novum dominum tulere Ferrarienses usque ad mensem augusti; tunc vero seditio cœpta, quæ paulatim crescens, eo tandem devenit, ut Frescum ex urbe in arcem haud longe positam compelleret. Ille res suas in deterius prolabi sentiens, Venetorum auxilium imploravit, quibus & civitatem vendidit. Accurrerunt actutum Veneti, viribusque & armis tentatam Ferrariam tandem in potestatem suam redegerunt, quæ deditio Decembri mense anni 1308. pacta fuit. Hoc vero anno 1309. Ferrarienses Venetorum dominii pertæsi id tamen effecerunt *ut die Jovis mense junii* Veneti silentes digrederentur urbe, seque in arce communirent. Nec diu post Cardinalis de Pelagra legatus Papæ venit Ferrariam, statimque copias cogere cepit, ut Venetos penitus expelleret. Igitur exercitu comparato pugna inita est cum Venetis die 28. mensis Augusti, in quo res bene cessit Ecclesiæ, ac Veneti arce totaque Ferrariensi ditione facessere jussi sunt. MANSI

vationibus fluminum comitatum corrumpere, arcesque reliquas machinis evertere perrexere, ut queritur Clemens in literis ad Firmanum episcopum datis (a): cui etiam significavit inter cæteras iis censuras sacro cœnæ dominicæ die incussas, ipsos in servitutem addictos, occupantibus bona direptioni sive in Italia vel in Græcia eaposita præcepitque; ot si quos in sua diœcesi reperiret, eos manciparet custodiæ, uc bonis eaceret: qua de re datu pluribus præsulibus, provinciarum Præsidibus, ae Regibus imperia (b). Missum etiam a Clemente ad Aragonum Regem nuncium, ut illum ad Venetos in ipsius regno agentes opprimendos adduceret, refert Surita (c), atque exposuisse, Venetos nulla lacessitos injuria, postquam Ferrarienses pulso Frisco Azonis spurio, in ecclesiæ obsequium procubuissent, injustum bellum ad legitimam nuntiis apostolicis possessionem eripiendam suscepisse: quæ a diario Veneto, (d) in quo habetur, Venetos pluribus in locis exagitatos, ae bonorum jacturam passos, atque etiam a Bernardo (e) & Clementis gestis (f) & MS. (g) Vaticano confirmantur.

(a) Lib 4. ep. cur. 84.
(b) Ib. ep. 82. 85. 86. 87. & post eand. ep.
(c) Sur. l. 5. c. 82.
(d) Diar. MS. Ven. Pigna l. 4.
(e) Bern. chr. Rom. Pont. in Clem. V.
(f) MS. Vall. bibl. sign. lit. C. n. 25.
(g) MS. Vat. bibl. sign. 3765. in Clem. V.

VIII. Sacrum bellum in Venetos indictum. Ecclesiastica ditio dissensionibus eagitata.

Cum hæc etsi asperiora decreta parum valerent, ac nisi ferro cum Venetis res decernenda videretur, religiosum in eos militiam Pontifex, dato crucis symbolo, ac propositis ecclesiæ signa secuturis præmiis indulgentiarum, quæ arma in Saracenos gerentibus concedi erant solita, indiait, (h) Arnaldumque e Pelagrua S. Mariæ diaconum Cardinalem sacro bello præfecit: quem etiam ad exortos in multis ditionis ecclesiasticæ provinciis, maxime Anconitana marchia, Spoletano ducatu, Campania, ac Maritima tumultus componendos misit. Eatant plures ea de re ad ipsum datæ literæ (i): quem etiam privilegiis ornavit, (k) ae pacis arbitrum in Insubria, Etruria, aliisque provinciis constituit (l).

(h) Lib. 4. ep. cur. 84.
(i) Ib. ep. cur. 27.
(k) Ib. ab ep. 28. ad ep. 56.
(l) Ep. 56.

Gessit Arnaldus magna animi constantiu munus sibi impositum, crucisque vexillis eapositis, ingentem hominum multitudinem ad ea traxit (m). Ad quæ videtur alludere diarium (n) Venetum, dum ait, propositas iis fuisse indulgentias, qui Venetis necem (in acie scilicet) inferrent. Ut vero iis succinctus copiis Cardinalis legatus Ferrariam recuperarit, subjectis verbis describit Bernardus (o): *Fuit missus legatus a latere Papæ dominus Arnaldus de Pelagrua diaconus Cardinalis, in Italiam festinavit, & subsecuta est hominum magna strages: fuitque capta & recuperata Ferraria per legatum in sequenti mense augusti in festo S. Augustini, non sine multo effuso sanguine Ferrariensium & Venetorum in prælio juxta Padum. Fertur autem numerus occisorum hominum una die VI. millia exceptis mortibus plurimorum, quæ præcesserant, & postmodum ibidem & alibi sunt secutæ.*

(m) Jo. Vill. l. 8. c. 103. Pign. l. 4.
(n) Diar. Ven. MS. Petr. Gradon.
Ferraria Venetis erepta a Card. legato.
(o) Bern. chr. Rom. Pont. hoc ann.
Strages de ipsis edita.

Assentiuntur Bernardo MS. Vaticanum, (p) Jo. Villanus (q), S. Antoninus (r) & alii. Favisse vero ecclesiasticis copiis cives ea MS. diario colligitur, in quo refertur Vitalem Michaelem creatum a Venetis Ferrariæ præfectum a Ferrariensibus pulsum esse: additque Villanus, Venetos, cum urbem obsidione cingere molirentur, nondum amissa arce, cui Thedaldi nomen est, apud Francolinum cæsos: cujus insignis victoriæ partem Florentinis ascribit S. Antoninus, arcemque recuperatam subiicit: *Veneti*, inquit, *a legato Cardinale, qui nepos erat Papæ, cum copiis suis, inter quas etiam erant Florentini, ita sunt debellati & superati, ut ad sex millia exercitus Venetorum mortui sint in bello partim occisi, partim in Padum submersi. Et sic ex toto ecclesia recepit Ferrariam cum castro Thedaldi.*

(p) MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V.
(q) Jo. Vil. l. 8. c. 103.
(r) Ant. p. 3. tit. 21. c. 2. ante § 1.
Florentini in hoc operam Pontifici commendarunt.

Porro ad reponendam gratiam Florentinis ob navatam egregie in eo bello operam, sublatum a legato interdictum ac sacra iis restituta, refert idem auctor. Eodemque etiam beneficio Bononienses, dum una cum Insubribus ad in bellum se accingebant, affectos vidimus: quos etiam sequenti anno, cum feliciter jam confectum esset, ob eximiam, quam in eo explicuerant, virtutem militarem encomiis celebravit (s). Revocata ad ecclesiasticum imperium Ferraria postea in Atestinorum rediit servitutem, (t) cum Pontifex illius præfecturam Siculo Regi contulisset, sperneretque res Italicas transalpino solo delinitus: at de his postea in Joanne Clementis successore. Clemens porro sæpius Italos spe sui adventus permulsit, atque hoc ipso anno Romanis his literis abblanditus est: *Romani, ut vera loquamur, noster peculiaris existunt populus intima nobis affectione dilectus: ipsi sunt Romanæ ecclesiæ speciales alumni, quos sinceris amplectimur brachiis, & paterni favoris ubere confovemus. Ipsi sunt filii, quorum exaltationem appetimus, honorem diligimus, & commoda votis ferventibus concupimus: quorum nos perturbat adversitas, contingit pungitive turbatio; quorumque prosperitas dulcedine refovet, & tranquillitas reficit affluentia gaudiorum.*

Et Bononienses.
(s) Lib. 5. ep. com. 257.
(t) Pign. l. 4.
Officiosa in Romanos Pontificia verba.

IX. Henric. Rex coronam Aquisgrani accepit.

Inter hæc redimitus (u) fuerat corona Aquisgrani anno ineunte Henricus, antea Lucemburgensis comes, Romanorum Rex ipso epiphaniæ sacro die. Quam contulisse Henricum Coloniensem archiepiscopum ait S. Antoninus (x): quamvis præpostero ordine, ut ostendunt literæ apostolicæ (y), post obtentam a Clemente confirmationem corona Germanica exornatum innuat. Quod attinet ad ritus sacros in ea celebritate servatos; plurimam illi pietatem redolent, ac descri-

(u) Bern. l. de Imp. Imp MS. Vat. bibl. signat. n. 2043. & MS. ejusd. bibl. sig. n. 3765. in Clem. V. Jord. Chron. MS. Vat. sig. num. 1960. c. 236. de Imp. Hen. Stero in annal. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40. & alii.
(x) Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. in prin.
(y) Lib. 4. ep. com. 572.

scripti sunt accurate in veteribus monumentis, quæ Goldastus (a) collegit, suntque dignissimi quos nostris annalibus commendemus.

(a) Ext. apud Goldast. to. 3. p. 401.

Imperialis processus in unctione Regis Romanorum, & in ejus coronatione & consecratione servandus.

Ritus in sacrando Aquisgrani Romanorum Rege.

In coronatione & unctione Regis Romanorum debet esse talis processus. Primo post electionem concorditer, vel a majori parte factum comparebit Rex Romanorum noviter electus in ecclesia Aquensi: & ibidem archiepiscopus Coloniensis ex jure regni debitus consecrator indutus suis pontificalibus ornamentis, & similiter archiepiscopus Moguntinus & Treverensis archiepiscopus erunt induti suis pontificalibus ornamentis, & desuper pluvialibus cum debito ordine ministrorum, cruce, thuribulo, & textu evangeliorum praecedentibus, qui obviam ibunt Regi electo venienti ad fores ecclesiæ Aquisgranensis, ubi archiepiscopus Coloniensis eum recipiet dicens: Adjutorium nostrum in nomine Domini. Et clerus: Qui fecit cælum & terram. Archiepiscopus: Sit nomen Domini benedictum. Ministri: Ex hoc, nunc, &c. Archiepiscopus dicet collectam illam: Omnipotens sempiterne Deus qui famulum tuum N. regni fastigio dignatus es sublimare, tribue ei, quæsumus, ut ita præsentis sæculi cursum cunctorum in communem salutem disponat, quatenus a tua veritatis tramite non recedat. Per Dominum, &c.

Ut templo excipiendus sit.

*Et hac collecta dicta, archiepiscopi Moguntinensis & Treverensis, præsidente archiepiscopo Coloniensi, suscipiant Regem, unus ex uno & alter ex altero lateribus, per manus ipsum ducentes ad chorum Aquensem: & sic præcedente archiepiscopo Coloniensi cum clero, cruce, thuribulo, textu evangeliorum, & reliquiis præcedentibus, clerus cantet: Ecce mitto Angelum meum, qui præcedat te, &c. cum versiculo psalmi: Si me audieris &c. Et tunc, cum perductus fuerit Rex electus ad chorum, prosternet se super tapete posito ad gradus altaris, & Rex totum se prosternet ad longum. Ubi archiepiscopus Coloniensis super eum prostratum dicet: Domine salvum fac Regem. Oremus. Deus qui scis genus humanum nulla posse virtute subsistere, &c. Item. Oremus sempiterne Deus, qui cælestium terrestriumque moderator famulum tuum ad regni fastigium dignatus es promovere, &c. His dictis, relevet se Rex, & ponat se super sedem regiam, & adducatur ei Regina, si præsens fuerit, & collocetur juxta Regem in latere sinistro: ac archiepiscopus Moguntinus a dextro, Treverensis vero in sinistro latere juxta Reginam se ponunt. Et tunc archiepiscopus Coloniensis, indutus casula, celebraturus missam dicat: Confiteor Deo omnipotenti, &c. quo dicto, incipit missa solemniter: Ecce advenit dominator. Versic. * judicium Regi da. Et tunc dicentur duæ collectæ, illa scilicet: Deus, qui miro ordine angelorum, &c. de tribus Regibus, ac Alleluja; & sequens officium totum de tribus Regibus. Lectio Isaiæ prophetæ. Surge illuminare Jerusalem, &c. Si autem fuerit tempus quadragesimale, dimissis Alleluja & prosa, cantabitur tractus: Desiderium animæ ejus, usque ad versiculum: Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. Et tunc surgat Rex, & deposito pallio regio, ducetur per archiepiscopos Moguntinum & Treverensem ad gradus altaris: & prostratus in totum in modum crucis, cantetur litania a duobus clericis. In quo loco sin erigat se archiepiscopus Coloniensis, qui prostratus * cum Rege * baculum in manibus suis tenens dicet inter cantandum litaniam per clerum: Ut hunc famulum tuum N. in Regem eligere digneris. Clerus: Te rogamus, &c. Item archiepiscopus Coloniensis: Ut eum benedicere † sublimare † & consecrare † digneris. Clerus: Te rogamus, &c. Item Coloniensis: Ut eum ad regni & imperii fastigium feliciter perducere digneris. Clerus. Te rogamus, &c. Deinde illi duo clerici complent litaniam: Ut Pontificem nostrum, &c. Et finita litania, eriget se dominus Coloniensis, & Rex similiter se levet. Et dominus Coloniensis a Rege quæret: Vis sanctam fidem catholicam a sanctis Apostolis traditam tenere & operibus fide dignis servare? Respondebit ei Rex: Volo. Item Coloniensis quæret: Vis sanctis ecclesiis ecclesiarumque ministris fidelis esse tutor & defensor? Respondebit Rex: Volo. Item Coloniensis quærat tertio: Vis regnum Dei tibi a Deo concessum secundum justitiam prædecessorum tuorum regere & efficaciter defendere? Respondebit Rex: Volo. Item Coloniensis: Vis jura & regna imperii bonaque ejusdem injuste dispersa conservare & recuperare, ac fideliter in usus regni & imperii dispensare? Respondebit Rex: Volo. Item Coloniensis quæret: Vis pauperum & divitum, viduarum & orphanorum æquus esse judex & pius defensor? Respondebit Rex: Volo. Item Coloniensis quæret: Vis integerrimo in Christo patri & domino Romano Pontifici, & sanctæ Romanæ ecclesiæ defensionem debitam & fidem reverenter exhibere, &c? Respondebit Rex, positis duobus digitis manus suæ dextræ super altare: Volo, & in quantum divino suffultus fuero adjutorio & precibus Christianorum adjutus, quantum valuero omnia præmissa fideliter adimplebo. Sic me Deus adjuvet, & sanctum ejus evangelium.*

Locandus in regio solio.

** Deus*

Quæ repetendæ precum formulæ.

Ut Rex ante aram se prosternere debeat.

** erat*

** , &*

Quæ petita ab eo exigantur.

Et tunc reducitur iterum ad altare, ubi dominus archiepiscopus Coloniensis a principibus Alemanniæ, clero, & populo circumstantibus quæret, & sic dicet: Vultis tali principi & rectori vos subjicere, ipsius-

Principum populique voluntates de eo admittendo exquisitæ.

suisque regnum firmare, fide stabilire, atque jussionibus illius obtemperare juxta dictum Apostoli: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, sive Regi quasi præcellenti? ad quam quæstionem archiepiscopi Moguntinensis & Treverensis, principes Alemanniæ, clerus, & populus assistentes respondebunt, dicentes: Fiat, fiat, fiat. Quia tamen Rex non intelligit quandoque Latinum idioma, præmissa per archiepiscopum Coloniensem aut clericos ejus præmissas interrogationes declarabit.

Quibus precibus lustrandus.

Quo facto, Rex prosternet se in longum, & Coloniensis dicet super eum benedictionem. Oremus. Benedic domine hunc Regem nostrum N. qui regna omnium moderaris a sæculo, &c. Item Coloniensis super eum dicet: Deus ineffabilis auctor mundi, conditor generis humani, &c. Post: Amen. Iterum erigit se Rex, & dominus Coloniensis unget caput ejus, pectus inter scapulas, & ambas juncturas brachiorum circa scapulas de oleo cathecumenorum, dicens: Pax tibi. Ad quod clerus: Et cum spiritu, &c. Et tunc Coloniensis dicet: Ungo te in Regem de oleo isto in nomine Patris † & Filii † & Spiritus † sancti. Et interea clerus cantet: Unxerunt Salomonem Sadoch sacerdos & Nathan propheta Regem in * Syon, & procedentes læti dixerunt: Vivat Rex in æternum. Postea Coloniensis ungat palmas manus dicens: Ungantur manus istæ de oleo sacro, unde uncti fuerunt Reges & prophetæ, & sicut unxit Samuel David in Regem, ut sis benedictus & constitutus Rex in regno isto super populum istum, quem dominus Deus tuus dederit tibi ad regendum & gubernandum: quod ipse præstare dignetur, qui vivit & regnat Deus, &c. Interea clerus iterum cantat. Unxit te Deus, &c. Et factis unctionibus istis statim sint parati capellani domini Regis, & cum lana mundissima detergant omnia loca, ubi oleum appositum est.

In quibus partibus perungendus.

* Gihon

Sacerdotali cultu induitur.

Et tunc ducetur Rex ad armarium, & induetur ibidem sandaliis, alba, stola, ad modum crucis in pectore sine cuppa: & ita redeat ad sedem suam circa altare. Et tunc Coloniensis dicet collectam: Prospice omnipotens Deus serenis obtutibus gloriosum Regem nostrum: & sicut benedixisti Abraham, Isaac, & Jacob, &c. Item aliam collectam: Spiritus sancti humilitatis nostræ officio copiose in te descendat. Item alia: Deus, qui es justorum gloria, & misericordia peccatorum, &c. Per omnia sæcula sæculorum, assistentes respondeant: Amen. Coloniensis: Dominus vobiscum. Sursum corda. Gratias agamus, &c. Vere dignum & justum est, &c. Specialem præfationem, ut in ordinario episcopi Coloniensis habetur. Item collecta alia: Quoniam Dei filius Jesus Christus dominus noster, qui a Patre oleo exultationis, &c. His dictis, postea regalia tradentur Regi hoc ordine:

Imploratur illi divinum auxilium.

& locentur primo ad sinistram altaris in mensa; & tunc Coloniensis, Moguntinensis, & Treverensis simul tradent domino Regi gladium, & dicet Coloniensis: Accipe gladium per manus episcoporum vice & auctoritate sanctorum Apostolorum consecratae tibi regaliter impositum. Hinc accinctus gladio accipiat a domino Coloniensi armillas, pallium, & annulum, dicente sibi Coloniensi: Accipe regiæ dignitatis annulum, & per hunc catholicæ fidei cognosce signaculum, &c. Postea dominus Coloniensis trades ei sceptrum & pomum, & dicet: Accipe virgam virtutis & æquitatis. Hinc domini Coloniensis, Moguntinensis, & Treverensis simul supraponent Regi coronam regiam, scilicet Caroli magni, de Nurenberg adductam, & pariter dicant: Accipe coronam regni, &c.

Quo ritu insignibus regiis exornetur.

Hinc domini Moguntinensis & Treverensis ducent Regem ad altare, & Rex, positis manibus supra altare, hanc professionem faciet in suo vulgari, id est Teutonico, prius tamen in Latino: Profiteor & promitto coram Deo & angelis ejus amodo & deinceps legem & justitiam, pacemque sanctæ Dei ecclesiæ servare, populoque mihi subjecto prodesse, & justitiam facere, & jura regni conservare, salvo condigno divinæ misericordiæ respectu, sicut eum auxilio principum & fidelium regni atque meorum melius invenire potero. Sanctissimo Romano Pontifici & ecclesiæ Romanæ, cæterisque pontificibus & ecclesiis Dei condignum & canonicum honorem exhibere volo. Ea etiam quæ ab Imperatoribus & Regibus ecclesiis seu ecclesiasticis viris collata sunt & erogata, inviolabiliter ipsis conservabo, & faciam conservari. Abbatibus & ordinibus vassallis regni honorem volo portare & exhibere, Domino nostro Jesu Christo mihi auxilium præstante, fortitudinem, & decorem.

Sacramenti ab eo nuncupandi formula.

Post istam professionem Moguntinensis & Treverensis archiepiscopi ducent Regem ad solium suum, cleru cantante officium, quod incipit: Desiderium animæ tribuisti, &c. & versiculum: Qui prævenisti eum. Hinc ducetur Rex superius ad altare Apostolorum Simonis & Judæ in ecclesia Aquensi; & deinde dicet archiepiscopus Coloniensis Regi: Ita retine amodo locum regni, quem non jure hereditario, nec paterna successione, sed principum electorum in regno Alemanniæ, seu verius Romanorum tibi noscas delegatum; maxime per auctoritatem Dei omnipotentis, & traditionem præsentem & omnium episcoporum, cæterorumque servorum Dei, &c.

Denunciatur ipsi, non successione, sed electione factum Germanum Regem.

His itaque cum Rege peractis, si Rex habuerit Reginam, quæ affuerit, inungatur Regina ante altare coram domino archiepiscopo Coloniensi, qui super eam prostratam dicat benedictionem: Omnipotens sempiterne Deus fons & origo totius bonitatis, qui feminei sexus fragilitatem, &c.

Qui ritus in Regina sacranda servandi.

&

& tunc proiiciat se Regina per modum crucis in longum ante dominum Coloniensem, qui iterum dicat super ea benedictionem: Deus qui solus habes immortalitatem, &c. Hinc detegatur pectus Reginæ per suas pedissequas; & archiepiscopus Coloniensis circa præcordia pectoris Reginæ de oleo sacro unget eam dicens: Spiritus sancti gratia humilitatis nostræ officio in te copiose descendat, &c. Hinc Coloniensis, Moguntinensis, Treverensis archiepiscopi pariter supraponant coronam ad caput Reginæ, dicentes: Officio indignitatis nostræ in Reginam benedictam ponimus coronam regalis excellentiæ. His dictis capellani Reginæ accedant & detergant loca cum oleo deuncta cum lana munda & alba: & postea pedissequæ Reginæ ipsam reinduant. Quo facto, ducatur juxta Regem, & sedeat in latere sinistro Regis, & prius clero cantante. Te Deum laudamus.

Divina res solemni pompa peragenda.

His peractis, legitur evangelium secundum Matthæum: Cum natus esset Jesus in Bethleem Judæ in diebus Herodis. Deinde dicitur, Credo, Offertorium, Reges Tharsis, &c. Et Rex sceptrum in manu tenens offeret ad altare, ubi missa cantatur: deinde offerat Regina: postea principes Moguntinensis, Treverensis: postea alii principes electores secundum gradum suum. Et procedetur in missa usque ad illum locum: Et pax ejus.

A justitiæ administratione regnum auspicandum.

Completo officio missæ, & mox post electionem Rex confirmet privilegia principum electorum, & juret, quod postquam unctus fuerit & coronatus & diademate imperiali per Romanum Pontificem ornatus, iterum principum electorum privilegia confirmabit. Quibus sic peractis, Rex cum principibus electoribus ingredietur auditorium: & si tunc fuerint aliqua negotia specialia & ardua regni tractanda, illa tractabunt. Et ita Rex ipse processu temporis cum suis principibus a proceribus regnum Romanorum administrabit, pacem conservando, oppressos relevando, injustos reprimendo, & justitiam defendendo in jure; & ita cum Dei adjutorio regnum & regimen sacri Romani imperii feliciter continuando: quod ipse ei misericorditer præstet, qui sine fine vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum benedictus. Amen. Hac Henricus celebritate perfecta more majorum ad (a) imperiale nomen eblandiendum, asserendumque partum ex electorum suffragatione in solium Romanum jus, oratores transmisit: excitatum ad id Henricum fuisse stimulis gloriæ, ut Italicum regnum adipisceretur, imperiumque tot annis squalore obsitum pristino splendori restitueret; tum a Gibellinarum partium sequacibus permotum, pontificiæque benevolentiæ aura excitatum, cum Philippus Rex Francorum ob impositas Bonifacio calumnias, motamque de cremandis ejus ossibus litem, Clementis & Cardinalium animos a se abalienasset; refert subjectis verbis Albertinus Mussatus (a).

(a) *Albert. Muss. l. 1. c. 3.*

Restituendæ imperii amplitudinis volvit consilia.

Henricus hic titulum nactus imperii, universorum principum ferventibus assensibus, & plebis clamoribus, & clericorum antistitum applausibus in sedem augustam delatus est: cujus jugum subiere liberates qui trans & cis Rhenum accolunt, & omnes Theutones, ad hunc sese referentes ut ad perspicuum columen Cæsareæ majestatis, pacata Alemannia, finibusque Aquilonis, atque in oceanum ad majora direxit animum, desuetum jam dudum regnum per fines terræ reviviscere posse conjectans insignibus argumentis, seque in horum initium coronas utrasque adepturum permetiens, Italorum tentare partes induxit in animum. Constiterat namque plurimas Italiæ civitates per optimatum factiones arcuisse in exilia cives partium schismatibus, quæ hinc Gelphorum sub ecclesiæ, hinc Gibolengorum sub imperii clypeis nomina sibi quondam induerant, quarum annullæ, & præsertim Longobardorum posse tyrannides sive exiliis, sive coertionum profligationibus diu marcuerant, cujus rei invidia ad se simile vero erat extorres concurrere. Sicque pacis ingenti suasione alliciendos populos ad cultum novi & speciosi nominis imperatoriæ majestatis, nec hujusmodi regiæ virtutis institutum circumspecta refellit opinio. Nam & Tuscorum quidam optimates ex Gibolengis partis antiquæ, nec non ex diversis Gelfis, qui Alborum intolerantia Gibolengi nominis sibi prænomen elegerant, ejusdem propositi complices monuere transilire ad ipsum Regem eliciendum muneribus & subsidiis, ad quæ etiam hortamenta suggessisse acceptum est Albuinum & Canem Veronæ dominatores, quæ res postea successu rerum ludibrio gentibus fuit dominationis statuum eorumdem consecutione, & gravium pecuniarum exhaustu. His informatus conceptibus & instincta nobili Clementem Papam, Cardinaliumque cœtum, quos cum Philippo Francigenarum Rege litis causa, quæ pro cremandis olim Bonifacii Papæ ossibus de heresi accusati Regem urgebat, simultates gerere non ignorabat, accersiri statuit impetraturus coronationis suæ decus, & in actus quoscumque favores ecclesiæ triumphantis.

Italicum Regnum recuperare molitur. Gibellinorum spe excitatur.

Phil. Regis Franc. odio ecclesiæ studiis effertur.

X.

Perfuncti sunt eo munere (b) Basileensis & Curiensis episcopi, delphinus Viennæ, ac Sabaudiæ, Namurci, & Sarapontis comites, quibus Henricus insignes reverentiæ & amoris notis literas dedit, (c) quibus Clementem deprecabatur, ut ipsum imperiali inunctione liniret, manibusque pontificiis diadema conferret. Utque petita obtineret, significabat, se oratoribus munus auctoritatemque demandasse, ut regio nomine conceptum quibus vellet verbis fidei sacramentum nuncuparent.

Oratores ad Pont. mittit.

(b) *Bern. de Imp. Rom. in Henr. MS. Vat. bibl. sig. n. 2043. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40. MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. de Rom. Pont. in Clem. V.*

(c) *Ext. in arc. S. Ang. & l. 8. ep. cur. 75. l. priv. Rom. eccl. to. 3. pag. 81. & MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. p. 47. rep. in archiv. Avinion. autogr. an. 1594. n. 24.*

Sanctissimo in Christo patri & domino suo, domino Clementi sacrosanctæ Romanæ, ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, cum reverentia debita devota pedum oscula beatorum.

Qui ea legatione perfuncti.

Cupientes ferventi desiderio vobis patri, ac domino nostro clementissimo, & Apost. sedi zelum nostræ devotionis offerre, nosque vestris & ipsius sedis beneplacitis coaptare, nostroque, & sacri Romani imperii statui sicut expedit providere, venerabiles Othonem Basiliensis, & Siphridum Curiensis ecclesiarum episcopos principes nostros, & spectabiles viros Amedeum comitem Sabandiæ affinem nostrum, Joannem dalphinum Viennensem & Albonensem comitem, Guidonem de Flandria consanguineum nostrum, Joannem comitem de Saraponte fideles nostros dilectos, & honorabilem virum magistrum Simonem de Manulla vestrum capellanum thesaurarium Metensem secretarium & familiarem nostrum dilectum, de quorum fide, legalitate, & industria plenam obtinentes fiduciam, fecimus & facimus, constituimus & ordinamus nuncios & procuratores nostros, mandatum nostrum in se sponte suscipientes; ipsosque ad vestram præsentiam pro nostris & imperii negociis specialiter destinantes, damus & concedimus eisdem plenam, generalem, & liberam potestatem, ac speciale mandatum in vestræ sanctitatis præsentia, devotionem & filialem reverentiam, quam erga vos & sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem nostram sinceris affectibus gerimus, exponendi, petendi, procurandi seu impetrandi pro nobis, & nostris favorem & gratiam vestram; nec non tractandi, explicandi, exercendi, promittendi, offerendi seu præstandi in animam & super animam nostram, debitæ vobis & sanctæ Romanæ ecclesiæ fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum; & specialiter ad petendum a vobis unctionem, consecrationem, & coronam imperii de sacratissimis manibus vestris nobis impendendum, ac faciendi omnia alia & singula, quæ circa hujusmodi nostra & imperii negotia tractanda, explicanda, exercenda, promittenda fuerint, seu etiam facienda, quæ secundum Deum & honestatem viderint expedire, & quæ ad nos promovendum ad Romanum imperium fuerint facienda: ac etiam requirenda, & cætera facienda, quæ regalis excellentia nostra, faceret & facere posset, etiam in his, quæ mandatum exigunt speciale, & perinde ac si omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in præsenti procuratorio specialiter denotati: promittentes nos ratum gratum & firmum perpetuis temporibus habituros quicquid in præmissis, aut circa præmissa per dictos nuncios & procuratores nostros omnes, vel majorem partem eorum, qui præsentes fuerint, expositum, petitum, impetratum, tractatum, promissum juratum seu factum fuerit, aut quomodolibet procuratum. Volumus insuper salvis præmissis, quod prædicti procuratores & nuncii nostri possint omnes insimul, vel major pars eorum facere procuratorium fortius quam fieri poterit nomine nostro & in persona nostra sub sigillis eorum ad prædicta facienda, si defectus aliquis fuerit in prædictis. In cujus rei testimonium præsentes literas scribi, & majestatis nostræ sigillo jussimus communiri. Dat. Constantiæ IV. non. junii indictione septima anno Domini M.CCC. IX. regni vero nostri anno primo.

Imperialem coronam jussi a Clem. regio nomine deposcere.

Obstriagit se Henricus ad rata habenda quæ ab iis gesta fuerint.

XI. Perfecere imperata ab Henrico oratores, atque deinde in medio purpuratorum patrum consessu, cum a Clemente flagitarent, ut Henricum Regem Romanorum approbaret, Pontifex servato majorum ordine, designatum Regem ut gerendo sceptro virtutibus parem, atque ad imperiale fastigium evehendum confirmavit, tempusque ad eum diademate cingendum constituit, nimirum ab evoluto a festo proximo purificatæ Virginis biennio recurrentem diem, ut referunt Jordanus, (a) Bernardus, (b) Ptolemæus Lucensis, (c) ac Stero (d). Apostolica sponsione secundo applausu excepta, Regis Romanorum oratores se Pontifici paratos exhibuere, ut Henrici nomine fidem sacramento devincirent. Qua de re subjectum instrumentum confectum (e):

Instrumentum sacramenti præstiti per procuratores suos nomine domini Henrici Regis Romanorum.

Promittit illi insigne imperiale Clemens.

In nomine Domini. Amen. Noverint universi hoc instrumentum inspecturi, quod anno Domini MCCCVIIII. die sabati vicesima sexta mensis julii indictione septima, pontificatus sanctissimi patris & domini nostri, domini Clementis divina providentia Papæ V. anno quarto in palatio papali Avinion. videlicet in domo fratrum Prædicatorum ejusdem loci, in qua sanctissimus pater & dominus noster, dominus Clemens divina providente clementia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summus Pontifex tunc residentiam faciebat, in consistorio publico & solemni, in quo erat idem dominus Papa, & cum eo præsentia reverendorum patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalium, & aliorum archiepiscoporum, episcoporum, electorum, abbatum & aliorum prælatorum, ac cæterarum personarum, tam ecclesiasticarum quam sæcularium, maxima multitudo; & venerabilis patris domini Sifridi episcopi Curiensis, ac spectabilium virorum dominorum Amedei comitis Sabandiæ, Joannis dalphini Viennensis, ac Albonensis comitis, Guidonis de Flandria, Joannis de Saraponte comitis, & discreti viri magistri Simonis de Manulla thesaurari Me-

Publicæ de eo ritu perfecto literæ.

(a) Jord. chr. MS. Vat. sig. n. 1960. c.238. de Imp. Hen.
(b) Bern. de Rom. Imp. MS. Vat. bibl. sig. num. 2043. & chr. Rom. Pont.
(c) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l.24.c.40.
(d) Stero Altahem. in annal.
(e) Ext. in arc. S. Ang. & l. priv. Rom. eccl. to.3.p.89. & int. coll. Plat. to.3. p. 332. & MS. Vall. sig. lit. B. n.12.pag. 47.

tenſ-

tensis procuratorum & nunciorum serenissimi principis domini Henrici Regis Romanorum illustris ad infrascripta constitutorum, prout inferius continentur; postquam idem dominus summus Pontifex, solemnitate debita praecedente, praedictum dominum Henricum in Regem electum, in Imperatorem postmodum promovendum, reputavit, nominavit, & declaravit Regem, exigente justitia, Romanorum; & personam ipsius approbans, pronunciavit eam & declaravit esse sufficientem, habilem, & idoneum ad imperium obtinendum, & eidem ad recipiendas unctionem, consecrationem & imperialis diadematis impositionem de manibus suis sanctis, certos locum & terminum assignavit: & ad praestandum juramentum ipsi domino summo Pontifici, & ecclesiae Rom. in animam & nomine dicti Regis, quod dicti sui procuratores & nuncii eidem domino Papae se frequenter obtulerant praestaturos, fuit hoc modo processum.

Lectae in consist. Henric. Regis literae.

In primis quidem venerabilis pater dominus Bertrandus episcopus Albiensis domini Papae camerarius publice, ac clara voce legit quandam patentem literam magno sigillo dicti domini Regis pendenti signatam, procuratorium seu potestatem dictorum procuratorum seu nunciorum plenaria continentem, cujus litterae de verbo ad verbum, nil addito vel mutato, tenor dignoscitur esse talis.

Subiiciuntur Henrici ad Clementem literae, quas superius opportuniori loco attulimus. Quibus perlectis, ac perspectu oratoribus obstringendae fidei demandatu auctoritate, Neapoleo Cardinalis sacramenti formam suis conceptam verbis proposuit, ex qua ii jurejurando ad tuendum pontificium honorem, servanda sedis Apostolicae jura, non affectandam ditionem ecclesiasticam, comprimendos ecclesiae hostes se devinxere; atque Henricum ea omnia repetito sacramento in ipsa imperialis inunctionis celebritate confirmaturum spopondere. Cujus rei gestae seriem ex iisdem publicis monumentis decerpimus.

XII. Perlecta sacramenti forma, qua ii se obstricturi essent.

Deinde, nimirum post Regis Romanorum literas in consistorio repetitas, *reverendus pater dominus Neapoleo S. Adriani diaconus Cardinalis publice legit quandam cedulam continentem formam juramenti, quod dicti procuratores & nuncii domino Papae, ac ecclesiae Romanae in animam & nomine dicti Regis praestare debeant. Qua lecta secundum formam illam dicti procuratores & nuncii juramentum hujusmodi praestiterunt in modum sequentem:*

Quibus verbis concepta fuerit.

Nos Sifridus Curiensis episcopus, Amedeus comes Sabaudiae, Joannes delphinus Viennensis & Albonensis comes, Guido de Flandria, Joannes comes de Saraponte, & Simon de Menulla thesaurarius Metensis nuncii & procuratores serenissimi principis Henrici Romanorum Regis, habentes ad omnia infrascripta plenam & generalem ac liberam potestatem, & speciale mandatum ab eodem, prout constat per praedictas patentes literas ipsius, vobis sanctissimo patri & domino, domino Clementi divina providente clementia Papae quinto vice & nomine dicti domini nostri Regis & in animam ipsius promittimus, & juramus per Patrem & Filium & Spiritum sanctum & per haec sancta Dei evangelia, & per hoc lignum vivificae crucis, & per has reliquias sanctorum, quod nunquam vitam aut membra, neque ipsum honorem quem habetis, sua voluntate, aut suo consensu, aut suo consilio, aut sua exhortatione perdetis; & in Roma nullum placitum, aut ordinationem faciet de omnibus, quae ad vos pertinent aut Romanos, sine vestro consilio & consensu: & quicquid de terra ecclesiae Romanae pervenit ad ipsum, aut perveniet, vobis reddet quam citius poterit: & quandocumque in Lombardiam & Tusciam aliquam mittet pro terris & juribus suis gubernandis, quoties mittet eum jurare faciet illum, ut adjutor vester sic ad defendendum terram S. Petri & Romanam ecclesiam secundum suum posse: & si permittente Domino dictus dominus noster Rex Romam venerit, sanctam Romanam ecclesiam & vos rectorem ipsius & successores vestros exaltabit secundum suum posse: & cum Romae vel alibi per vos in Imperatorem coronandus fuerit dominus noster Rex praedictus, dictum sacramentum & aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis suae personaliter renovabit, &c.

His consentiunt historici. Ad quae illustranda Bernardum paucis verbis haec omnia complectentem afferendum ducimus: *Anno*, inquit, (a) *Domini MCCCIX. venerunt nuncii solemnes & ambaxatores Regis Alamanniae Henrici ad Papam apud Avinionem, scilicet tres comites & duo episcopi, petentes confirmationem electionis & coronationis imperii ab ipso Papa sibi dari. Papa vero ejus electionem admisit & confirmavit in Avinione mense julii subsequentis, volens ipsum nominari Regem Alamanniae & Romanorum, & quod posset agere quae Regis erant: & coronationem imperii promisit, tempus eidem assignans, ut a festo purificationis ad duos annos Romam veniret, coronam ibidem imperii recepturus.*

Succincta Bernardi de re gesta narratio.

(a) Bern. chr. Rom. Pont. & in lib. de Rom. Imp. MS. Vat. bibl. sign. n.2043. MS. Vat. bibl. sig. n.3765. Ptol. Luc. hist. eccl. l.24.c.40.

XIII. His solemni more perfectis, Clemens gesta in purpuratorum patrum senatu apostolico diplomate sanxit, ut Albertinus Mussatus narrat: locutus enim de petito imperiali diademate subjungit (b): *Quod & facile sui obtinuere legati, literis patentibus termino ad hoc in certam diem praefixo, constitutione solemni emologata electione cum sacra benedictionis prae-*

(b) Alb. Muss. l.1. r.3.

conio,

tonio, cui & diadematis appositioni se ipsum Romæ in sedem pontificalem compariturum & effecturum despondit. Inscriptæ sunt Henrico eæ literæ (a) de afferta ipsi regia dignitate, promissisque imperialibus apicibus, quibus Clemens rei gestæ seriem exponit, ut una cum Cardinalium collegio diligenti discussisset examine, an pares virtutes ad regium nomen decusque imperiale sustinendum afferret; cumque ipsum necessariis tanto muneri ornamentis pollere comperisset, suffragio apostolico Regem renuntiasse, atque imperiale diadema illi conferendum decrevisse: verum cum indicti a se concilii œcumenici tempus immineat, ipseque gravissima negotiorum ad Christiani nominis decus spectantium mole sit implicitus, e quibus nec se expedire facile, neque ea abrumpere sine ingenti periculo posset, imperialis inunctionis celebritatem ad biennium distulisse: interea præcipere omnibus Romani imperii populis ac proceribus, ut illius jussis obtemperent, meritisque officiis complectantur. Tum ad reponendam in defendendo honore ecclesiæ, quam sibi addictam senserat, gratiam adhortatur, ac saluberrimis aliis monitis, ut sceptrum pie ac magnifice sustentarent, informat.

(a) Lib. 1. ep. com. 571.

Confirmata Henrici creatio, sed coronatio augustalis dilata.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Henrico Regi Romanorum illustri.

Nuper venerabiles fratres nostri... Basiliensis &... Curiensis episcopi, & dilectus filius nobilis vir Amedeus Sabaudiæ, Joannes dalphinus Viennensis, & Albonensis comes, Guido de Flandria, Joannes de Saraponte comes, & magister Simon de Marvilla thesaurarius ecclesiæ Metensis ambasciatores, procuratores, & nuncii tui ex parte tua cum pleno sufficienti mandato, prout per tuas patentes literas magni tui sigilli appensione munitas nobis extitit facta fides, ad nostram præsentiam destinati, coram nobis & fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus in publico & solemni consistorio nomine tuo & omnium principum, in Regis in Imperatorem postmodum promovendi electione, voces habentium, tam de consuetudine quam de jure, proposuerunt inter cætera coram nobis electionem de te ad prædictum regnum, & ad imperium postmodum promovendo ab omnibus principibus, vocem in hujusmodi electione habentibus, fuisse concorditer & legitime celebratam, teque electioni hujusmodi consensisse, & alias solemnitates recepisse Aquisgrani, quas prædecessores tui recipere, consueverunt ibidem. Ex his emendandus S. Antoninus, qui præpostero ordine post confirmationem obtentam a Clemente Henricum Aquisgranum iter intendisse ait, (b) ut a Coloniensi archiepiscopo corona cingeretur; *supplicantes instanter, ac inter alia humiliter postulantes, tibi unctionem & consecrationem per nostras manus impendi, & te in Imperatorem Romanorum, advocatum & defensorem ecclesiæ imperiali diademate coronari, & ad hoc tibi certos locum & terminum assignari, & alias tibi concedi per sedis Apostolicæ favorem & gratiam consuetos.*

Pontificiæ ad Henricum ea de re lit.

Ut exposuerint regii oratores, ipsum Aquisgrani Regem factum.

(b) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. in princ.

Poposcerunt ejusdem nomine imperiale diadema.

Nos igitur præmissis per eosdem ambasciatores propositis diligenter auditis, necnon prædicto mandato, electionis quoque prædictæ decreto cum prædictis fratribus diligenter inspectis, plenaque deliberatione discussis, factaque nobis de hujusmodi electione concordi & legitima plena fide; examinatione quoque de persona tua in eorundem fratrum præsentia per nos facta, in quantum te absente fieri potuit, super conditionibus omnibus, quæ requiruntur in illo, qui est ad imperialis culminis apicem sublimandus; quia ab olim nos & fratres nostri ex frequenti, & familiari conversatione tua, & magnorum ac proborum virorum testimonio indubitato & certo excellentiam tuam fore percipimus magnarum virtutum gloriosis titulis insignitam, discretionis immensitate sublimem, providentiæ maturitate fæcundam, devotionis claritate conspicuam; quodque in ea adeo prompti viget intellectus prosperitas, veritatis dilectio & constantis fortitudinis firmamentum, ut tantarum virtutum castris in ipsa regnantibus sublimium honorum extolli fastigiis rationabiliter mereatur; te charissimum filium nostrum Henricum in Regem electum deputamus, nominamus, denuntiamus, & declaramus Regem Romanorum de ipsorum fratrum consilio, justitia exigente; tuamque personam tot excellentium meritorum claritate suffultam approbamus, pronuntiamus, & declaramus plene sufficientem & habilem ad suscipiendum hujusmodi imperialis celsitudinis dignitatem: decernentes & pronuntiantes, unctionem, consecrationem, & imperii Romani coronam tibi per manus nostras debere concedi loco & tempore opportunis, ad quæ ex nunc nos offerimus paratos: magnitudini tuæ nihilominus concedentes nostrum & Romanæ ecclesiæ favorem & gratiam consuetos; præcipientes ex nunc omnibus subditis tuis, quod tibi tanquam Regi Romanorum vero, & per sedem Apostolicam approbato ad imperium obtinendum, efficaciter pareant & intendant.

Discussum a se fuerit cum Cardd. an gerendo imperio par foret.

Perspectis illius virtutibus Regem Roman. pronuntiat.

Jubet imperii clientes ipsi obtemperare.

Et quia tam pro generali futuro concilio, quod jam mandavimus convocari, quam pro aliis arduis & inevitabilibus fidei Christianæ negotiis multa nobis imminent necessario facienda, quæ non possent absque gravi periculo universalis ecclesiæ prætermitti, ante quorum expeditionem, alia ponderosa implicare negotia, vel explicationi ipsorum intendere commode non possemus; ut urgentibus ad præsens negotiis utiliter expeditis, annuente Deo votis tuis & po- XIV.

stu-

Imperialem inunctionem ad biennium extrahit.

stalationibus tam feliciter, quam celeriter satisfiat, celsitudini tuæ ad unctionem, consecrationem, & coronationem imperii Romanorum de manibus nostris in basilica principis Apostolorum de Urbe, Deo auctore, sumendas festum purificationis B. Mariæ, quod erit usque ad bienaium, computandum a proximo futuro festo purificationis ejusdem, tibi de ipsorum fratrum consilio assignamus. A dictis quoque procuratoribus & nunciis tuis, habentibus super hoc plenum & speciale mandatum, in animam tuam, prout ipsi nobis frequenter obtulerant, recepimus debitum juramentum.

Paterna ad Henricum exhortatio.

Euge igitur, fili charissime, recognosce humiliter tui beneficia Creatoris, ejus beneplacitis te coapta, dirige vias tuas in semitis mandatorum ipsius, ejus ministros honora, immo ipsum in illis; honora ecclesiam matrem tuam, longevitatem namque vitæ, parentum etiam temporalium honorificatio pollicetur. Recogita diligenter & tenaci commenda memoriæ, quam gratiosam tam olim in multis casibus, quam nunc in nunciorum tuorum expeditione celeri & felici Romanam ecclesiam invenisti: & ideo ipsam, ejus & aliarum ecclesiarum honorem & jura dilige, protege, & conserva, pacem dilige, Regem imitando pacificum. Firma justitia thronum tuum, illam sectare, fructus enim justitiæ pax illa, si ante te ambulet, gressus tuos ponens in via tibi ab invia præcavebit. Nec te clementia deserat, quæ amicos & devotos multiplicans ad imperii udicis firmitatem. Age viriliter & semper cor tuum in Domino confortetur. Dat. Avinioni VII. kal. aug. anno IV.

XV. Dum hæc ab Romano Pontifice decernebantur, proceres populique in Pannonia Gentilis tituli sancti Martini in montibus presbyteri Cardinalis atque Apostolicæ sedis legati opera mutuo nexu ac fœdere post diuturnas dissensiones devincti sunt. Ad delenda enim veterum discordiarum semina, atque ad temperandam optimis institutis Ungariam habiti sunt Budæ ab eodem legato, Clementis V. auctoritate, solemnes præsulum ac procerum conventus, in quibus, consentientibus omnibus ordinibus, egregiæ constitutiones sancitæ sunt, (a) quarum præcipuæ nobis tantum leviter delibandæ. In primis pro alenda publica pace omnes, qui adversus Carolum Regem conjurarent, non modo politicis legibus plectendos, sed etiam nonnullis pœnis ecclesiasticis, quæ ipsos etiam posteros irretirent, afficiendos decrevit.

(a) Ext. in l. priv. Rom. eccl. to. 5. pag. 192. & in MS. Vall. sig. lit. B. n. 22. pag. 505.

Laiæ in Regis Caroli conspiratores sententiæ.

Præsenti decreto de consensu præsentis concilii duximus statuendum, ut si quis in hoc flagitii genus irrepserit, quod in dominum Carolum illustrem Regem Ungariæ manus violentas injecerit, aut aliquod in personam ipsius nocumentum procuraverit, vel socius fuerit facientis; aut fieri mandaverit, vel consilium dederit aut favorem, seu receptaverit scienter eundem; præter pœnas, quas dictæ leges reis hujusmodi criminis ingerunt & infligunt, omnibus feudis, gratiis, privilegiis, indulgentiis, & beneficiis spiritualibus & temporalibus, eis ab ecclesia quacumque concessis, sit privatus & perpetuo spoliatus. Et nihilominus vasalli, comites, castellani, Jobagiones & alii officiales ipsius a fidelitate, homagio, obedientia, & alia qualibet præstatione, qua ei tenebantur astricti, juramento, vel quacumque alia firmitate vallata, eo ipso sint absoluti & liberi præsentis auctoritate decreti. Et ut tanti criminis ultio feratur non solum in actores scelerum, sed in progeniem damnatorum, cum dignum sit, ut nefandi ratione flagitii ultionis severitas amplius extendatur, & propter enormitatem delicti pœnarum modus exuberet; præsenti adjicimus sanctioni, quod nulli talium filiorum aperiatur janua dignitatis ecclesiasticæ vel honoris, immo perpetuo ad quodlibet ecclesiasticum ministerium præsentis constitutionis auctoritate reddatur inhabilis, nec ad aliquod ecclesiasticum beneficium, nisi per dispensationem sedis Apostolicæ vel legati de latere, possit quomodolibet reassumi. Publicata ut supra, nimirum Budæ, VIII. idus maii.

XVI. Corona regia Ungarica cur sancta vocata.

Promulgata alia est sanctio gravissima de corona regia, quam sanctam vocabant, eo quod S. Stephanus Ungariæ Rex a Pontifice Romano acceptam gestasset, tantæque apud Ungaros venerationi erat, ut simplices jus regium in ea corona situm putarent. Quæ opinio cum antea Wencellao Rege Boemiæ, dein Othone duce Bavariæ, demum Ladislao Wayvvoda ea potitis graves tumultus pepetisset; legatus Cardinalis decrevit, eam profanam habitum iri, nisi a Wayvvoda constituto tempore restitueretur, aliamque Carolo Regi lustratam sacra prece ab Romana ecclesia in prioris locum ejusdem dignitatis tradendam: *De consilio*, inquit, *& assensu venerabilium in Christo Patrum & dominorum archiepiscoporum, episcoporum, & baronum regni prædicti præsentium duximus statuendum, quod corona præfata, qua per nobilem virum Ladislaum Voyvaud detinetur ad præsens, nisi usque ad proximum futurum concilium, in præsenti concilio ordinatum, nobis libera & expedita restituta fuerit, ex nunc præsentis constitutionis vigore sit penitus interdicta, & pro interdicta, profana, & reproba tamdiu ab omnibus habeatur, quamdiu per ipsum Ladislaum, vel quemcumque alium sic detenta fuerit, & quousque ad manus nostras, seu legitimi Regis vel Albensis ecclesiæ, ad quam spectare dignoscitur, libere fuerit restituta; & quod alia fabricetur, quæ per nos nomine Romanæ ecclesia*

Decretum quandiu m Ladislai Voyvodæ fuerit potestate profanam censendam.

sia

Ni constituto tempore restituta sit, aliam Rom. ecclesiæ nomine Carolo tribuendam.

sia eidem Regi & regno donetur, & per nos seu auctoritate nostra benedicatur solemniter: qua in locum succedente prioris, dictus Rex successoresque sui coronentur, eamque auctoritate nostra, ut prædicitur, benedictam, tam Rex & successores prædicti, quam barones & nobiles, ac populus universus pro vera & legitima corona perpetuo recipere debeant & habere: juris enim declarati existit, quod in locum alterius eadem auctoritate surrogata res quælibet, jure, quo illa, censeatur eodem, illiusque generaliter sortiatur naturam, in cujus locum substituitur & honorem.

Quod si corona præfata rehabita, seu alia fabricata, & auctoritate nostra benedicta, de novo occupari, abscondi, deperdi, vel sic deficere, quod ad usum debitum non possit haberi, quoquo modo contingat, volumus quod per venerabiles in Christo patres dominos Strigoniensem & Colocensem archiepiscopos, de consilio & consensu omnium vel majoris partis suffraganeorum suorum, interdicant sic occupata vel perdita, quousque occupatione cessante, prædicta corona eadem in Albensi ecclesia reposita fuerit, seu Regi legitimo liberaliter restituta: & alia similiter nomine Romanæ ecclesiæ fabricetur & benedicatur, quæ taliter benedicta, pro vera & legitima habeatur ab omnibus, ut de benedicenda auctoritate nostra superius est statutum. Si autem præfati archiepiscopi se concordare, vel consensum majoris partis suffraganeorum suorum habere nequiverint, super eo, quod fieri debeat, sedes Apostolica consulatur; totiesque prædicta juxta modum superius declaratum fieri possint & debeant, quoties eventus necessitatis suaserit sic agendum.

Ea deperdita vel detenta aliam a Rom. ecclesia postulandam.

Incessum anathema sacram illam coronam invadenti.

Cupientes insuper ut quos reverentia Dei, amorque virtutis a malo non revocat, formidine saltem pœnæ perterriti assuescant odisse peccatum, statuimus ut si quis deinceps in eam temeritatem proruperit, quod præfatam sacram coronam seu eam vel eas, quas illius loco surrogari contigerit, per se vel alium, publice vel occulte, furtive surripiat, vel per violentiam occupet, seu in læsionem & damnum legitimi Regis, qui pro tempore fuerit, aut regni ejusdem quoquo modo detineat vel usurpet, surripienti, occupanti, detinenti, vel usurpanti prædictis sub quovis colore quæsito auxilium, consilium dederit, vel favorem, cujuscumque præeminentiæ, status, & conditionis existat, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat: & si quidem prædicta vel eorum aliquod publice fecerit, seu fautor fuerit facientis, omnibus feudis, concessionibus, privilegiis, vel quibusvis gratiis, quæ a Romana vel alia quacumque ecclesia obtinent, sine spe restitutionis præsentis constitutionis vigore perpetuo sit privatus. Si vero clericus fuerit, dignitatibus, ecclesiis, & beneficiis omnibus, quæ obtinet, se privatum & ad obtinendum inhabilem, & nihilominus excommunicationis sententiam, etiamsi episcopali & suprema dignitate prefulgeat, incurrisse se noverit ipso facto. Si autem universitas fuerit, interdicto, & nihilominus universitatis ejusdem principales auctores excommunicationi subjaceant: & demum nisi sic offendentes resipuerint, cum Dathan & Abiron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. Nullus insuper, præterquam in mortis articulo & satisfactione præmissa, a dicta sententia excommunicationis absolvi, nec interdictum ipsum relaxari valeat sine Apostolica sedis, vel nostra licentia speciali. Publicata ut supra, nimirum Budæ, *VIII. idus maii.*

Obiectæ aliæ pœnæ.

XVII. Caroli Regis Sicil. mors.

Cœperat Ungaria latis a legato apostolico optimis constitutionibus ad pristinum splendorem reflorescere sub Rege Carolo, cum illius avus paternus ejus nominis secundus Siciliæ Rex e vivis excessit, de quo hæc Bernardus: (a) *Anno Domini MCCCIX. quinta die introitus maii obiit Carolus II. Rex Siciliæ, comesque Provinciæ, filius quondam primi Caroli Regis Siciliæ, regni sui, computando ab obitu patris sui,* XXV. Quibus consentanea tradunt Jordanus, (b) Joannes Villanus, (c) & S. Antoninus, (d) illumque in senectute laudes regias incontinentiæ vitio (e) fœdasse, sed par est credere divinam misericordiam sanctissimi ipsius filii Ludovici, qui fastu regio conculcato D. Francisci humilitatem sectatus erat, precibus placatam flexisse Carolum ad expianda lacrymis scelera: pro cujus etiam anima levanda illius uxor Regina Maria plurimas preces apud Deum effudit, obtinuitque a Clemente Papa sequenti anno, ut fideles ad exhibendum illud viro pietatis officium pelliceret, indulgentiarum præmia iis erogari, (f) qui pro eripienda flammis purgatoriis illius anima sacras orationes Deo porrexissent.

Pater erat S. Ludovici epis. Indulgentiæ pro illius anima oraturis concessæ. Regina id beneficium a Pont. flagitaret.

Clemens, &c. universis Christi fidelibus præsentes literas inspecturis.

Cum claræ memoriæ Carolus Rex Siciliæ, qui dum viveret, fidelitatis constantiam, obsequendi promptitudinem, & devotionis affectum impendere fideliter studuit ecclesiæ matri suæ in terra moricatum positus, & justis operibus fidei tenuerit salutiferum sacramentum, & dormitationem accipiens optimam repositam gratiam habere credatur; nos charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ Reginæ Siciliæ illustris relictæ dicti Regis viduæ precibus annuentes, volentes ut ii, qui pro salute animæ dicti Regis apud Deum orationibus devotis insistunt, lætitiæ dona offerant & salutis, omnibus Christi fidelibus vere pœnitentibus & confessis, qui pro anima prædicti

(a) Bern. ebr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sign. n. 3765.
(b) Jord. MS. Vat. bibl. sig. n. 1960. c. 254.
(c) Jo. Vill. l. 8. c. 108.
(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 9. § 1.
(e) Jo. Vil. ubi sup. Coll. hist. Neap. l. 5.
(f) Lib. 5. ep. com. 206.

dicti Regis devote Deum oraverint, pro singulis diebus, in quibus hujusmodi orationes ad Deum effuderint, de omnipotentis Dei misericordia & beatorum Apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi viginti dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus post quinquennium minime valituris. Dat. Aven. III. non. februarii anno V.

XVIII. Controversia de Siculi sceptri successione inter Robertum & Carolum Reg.

Exorta est extincto Carolo haud levis de regni successione inter Robertum Caroli tertium natu filium & Carolum Ungariæ Regem, quem Siculi regni jura, utpote ex Carolo Martello majori natu Regis Siculi filio oriundum respiciebant. Sed Bonifacii VIII. constitutio adversabatur Carolo, qua ad sopienda bella imminentia a Carolo II. Regem consultus sanxerat, (a) ut is Siculo sceptro succederet, qui proximo gradu Regem Siculum eo tempore, quo e vivis excederet, habita in eodem gradu ætatis ratione, attingere compertus esset. Cum vero S. Ludovicus episcopus Tolosanus secundus natu defuncto Carolo Martello melioris regni spe caducum sceptrum immortali commutasset, Roberti causa vicit (b) Clementis Pontificis auctoritate, cum id Siculæ rei conduceret, tum ob Roberti sapientiam ac scientiam militarem, tum ne Carolus, qui vix Ungarico regno sufficeret, alterius regni mole obrueretur: cum maxime ea regna disjuncta essent, bellisque gravissimis sæpius fluctuarent. Ut vero postea post Roberti mortem inter utriusque posteros ea recruderit controversia, atque in bellum funestum eruperit, suo loco dicetur.

(a) Annal. to. XIV. Ann. Chr. 1297. n. 53.

Robertus Sicilia potitur.

(b) Pandul. Coll. 5. hist. Neap.

Jam cœptam de Roberto orationem prosequamur, de cujus auspiciis hæc Bernardus (c): *Successit in regno & comitatu Robertus filius ejus, qui fuit coronatus & unctus in Regem per Clementem Papam V. apud Avinionem dominica prima sequentis augusti anno Domino prætaxato.* Adstipulantur his Jordanus (d) aliique auctores. De Roberti tamen successione in regno Siculo dissentit a Bernardo Jo. Villanus (e) in designando perfectæ regiæ inunctionis die, dum ait Robertum junio mense Neapoli magno procerum comitatu, triremiumque apparatu in Provinciam vectum ad Clementem se contulisse, atque ab eo festo Deiparæ natalitio die diademate solemni ritu exornatum. Constat certe ex Roberti literis ipsum die vigesima sexta mensis augusti hujus anni Avenione Pontificis beneficio atque auctoritate Siculum sceptrum capessere professum esse, fidemque suam concepta subjectis verbis formula (f) obstrinxisse.

(c) Bern. Guid. in chr. Rom. Pont. MS. Vat. sign. & n. 3675.

Regia inunctione a Clemente linitur.

(d) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.

(e) Jo. Vill. l. 8. c. 112.

(f) Ext. apud Clem. l. 4. ep. com. 999. & in arce S. Ang. in l. priv. Rom. eccl. to. 3. p. 297. inter Coll. Plat. to. 1. pag. 335 & in MS. Vall. bibl. sig. lit B. n. 12. p. 319.

XIX. *In Nomine Domini. Amen. Ego Robertus Dei gratia Rex Siciliæ ad honorem Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus sancti & beatæ gloriosæ virginis Mariæ, beatorumque quoque Apostolorum Petri & Pauli, & ecclesiæ Romanæ ligium homagium facio tibi domino meo Clementi Papæ V. tuisque successoribus canonice intrantibus, & ipsi Romanæ ecclesiæ pro regno Siciliæ & tota terra, quæ est citra pharum usque ad terrarum confinia ejusdem ecclesiæ: quæ utique regnum & terram, excepta civitate Beneventana cum toto territorio & omnibus districtibus & pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum, & districtus civitatis ejusdem, per Romanos Pontifices distinctos vel in posterum distinguendos claræ memoriæ domino Carolo Regi Siciliæ avo meo & heredibus suis quorum ego heres existo, prædicta ecclesia Romana concessit: & recognosco & fateor, quod inter Romanam ecclesiam & prædictum avum meum conditiones, conventiones, modus & forma, ac pacta infrascripta intervenerunt, & fuerunt apposita in concessione regni sibi suisque heredibus per Romanam ecclesiam facta, seu auctoritate ipsius in prædicta concessione, pertinentia, seu spectantia ad personas eorum, qui successuri erant ipsi avo meo suisque heredibus in terra & regno prædictis & eorum qui in eisdem successuri sunt mihi meisque heredibus: nec non ad successionem, vel formam, seu modum succedendi ipsi avo meo suisque heredibus, & mihi meisque heredibus in regno & terra præfatis. Quæ omnia & singula tam me, quam meos in dictis regno & terra heredes servaturos promitto, & contra ea non venturos, quæ talia sunt. Si in nostro vel heredum nostrorum obitu legitimum, prout subsequitur, heredem nos aut ipsos, quod absit, non habere contigerit, regnum ipsum ad Romanam ecclesiam, ejusque dispositionem libere revertatur, &c.* Eædem pactiones sunt iisdem conceptæ verbis, quæ a nobis in XIV. tomo (g) allatæ sunt, quarum postrema hæc est.

In illius verba jurat. Sacramenti formula.

Profitetur ecclesia beneficentis datum sua regnum.

Pactiones cum Carolo I. initas firmat.

(g) A. C. 1265. n. 14. & an. 1289. n. 1. &c.

XX. *Promitto etiam quod nullam confœderationem, seu pactionem, vel societatem cum aliquo Imperatore, vel Rege, seu principe vel Saraceno, Christiano, vel Græco, aut cum aliqua provincia, seu civitate, aut communitate, vel loco aliquo scienter contra Romanam ecclesiam, vel in damnum ecclesiæ faciam: & si etiam fecero ignoranter, tenear & promitto ad mandatum ecclesiæ revocare. Denique omnes præmissas conditiones, quæ in persona mea apponuntur, circa meos etiam in regno ipso heredes & successores volo & intelligo esse dictas, salvis omnibus, quæ circa alios heredes meos ordinata consistunt, prout superius est expressum. Ego etiam do hoc privilegium, seu literas præsentes tibi domino Papæ & Romanæ ecclesiæ memoratis aurea bulla bullatum seu bullatas, in quo vel in quibus proprio juramento fateor & recognosco expresse, regnum Siciliæ & totam ter-*

Heredes iisdem obstrictos paciscitur.

terrum, quæ est citra pharum, usque ad confinia terrarum Romanæ ecclesiæ (excepta civitate Beneventana cum territorio & pertinentiis ejus, quæ, ut dictum est, ecclesiæ remanebit eidem) ex sola gratia & mera liberalitate sedis Apostolicæ sæpedicto avo meo, mihi, meisque heredibus in feudum fore concessa; meque habere & tenere regnum & terram hujusmodi a dicta Romana ecclesia in feudum pro me meisque heredibus in dictis regno & terra sub pactis & conditionibus, forma, modo, & conventionibus prædictis, & sub aliis, quæ in litteris felicis recordat. Clementis Papæ IV. plenius continentur, exceptis duobus capitulis infrascriptis.

XXI. *Cæterum ut præmissa omnia & singula, & insuper ut conditiones, conventiones, & pacta, quæ inter sanctam Romanam ecclesiam & sæpedictum claræ memoriæ avum meum intervenerunt, seu fuerunt apposita tempore, quo sæpedicta terra & regnum pro se suisque heredibus concessa fuerunt in feudum, prout in literis felicis recordationis Clementis Papæ IV. plenius continentur, illibata perpetuo maneant & inconcussam semper obtineant firmitatem, ipsa omnia & singula juro duobus exceptis inde capitulis, uno de quinquaginta millibus marchis sterlingorum, & earum solutione, sanctæ ecclesiæ debitis ex conventionibus memoratis per jam dictos parentes meos & me heredem ipsorum, remissis mihi meisque heredibus in perpetuum, & donatis per ipsam ecclesiam & vos clementissimum dominum meum dominum Papam Clementem cum consilio & assensu dominorum Cardinalium, de mera liberalitate vestra, & speciali gratia relaxatis, & de eis summis ego & mei heredes de nexu cujuslibet obligationis aut pœnalis promissionis, quibus essemus astricti propterea, in perpetuum absoluti & exinde quietati: aliquo capitulo de personalibus jam dicto avo meo impositis, de habendis per eum mille militibus ultramontanis cum certo equitaturarum & balistariorum numero, & veniendo ad prosecutionem negotii dicti regni in statutis terminis & præfixis, & sub certarum interminatione pœnarum, quia hæc esse constat impleta. Et per stipulationem solemnem promitto, quod plenarie adimplebo & inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei evangelia. In prædictorum autem testimonium, perpetuamque memoriam præsens scriptum exinde confici jussi, & aurea bulla regia majestatis impressa typario communiri. Dat. Avin. anno Domini MCCCIX. die XXVI. mensis augusti septimæ indictionis, regni mei prædicti anno 1.* Quo porro ritu memorata clientelaris sponsio a Roberto Rege Clementi exhibita fuerit, extat illius descriptio inter insignia monumenta, quæ Nicolaus Cardinalis Aragoniæ collegit (a).

Remissa Roberto L. mill. march. jure investituræ debita.

Exceptæ nonnullæ leges jam completæ.

Qui ritus in nuncupando sacramento servati.

Modus faciendi homagium domino Papæ de regno Siciliæ, quando confertur Regi.

Notandum, quod modus, qui consuevit in præstatione homagii hujusmodi fidelitatis juramenti observari est, quo leguntur primo per extensum omnia pacta & conventiones facta pro concessione regni Siciliæ, usque ad finem ab illo loco: Carolo Regi Siciliæ; usque ibi: Datum Romæ, vel Avenione. Postmodum prior diaconorum in vulgari omnia vel saltem substantiam omnium exponit: & hoc necessarium est, quod exponat de verbo ad verbum in vulgari formam, quæ hic est: Ego Carolus, &c. usque ibi inclusive: Et sancta hæc Dei evangelia; & subjungat in vulgari: Sicut ego dixi & dominus noster sane intellexit, sic vos juratis? Ita Deus vos adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia. Et Rex repetit more solito: Sicut vos dixistis, &c. Ponat manum supra librum, & osculetur. Et nota, quod Rex stat genuflexus cum computatur prædictum juramentum per diaconum, & cum jurat. Fit postmodum stipulatio per Papam, vel notarium nomine Papæ & Romanæ ecclesiæ de pactis & conventionibus & sacramentis observandis, quæ Rex promittit per hujusmodi solemnem stipulationem. Surgit Rex, & genuflexus ponit ambas manus suas inter manus Papæ sedentis, & dicit Papa: Tu facis ecclesiæ Romanæ ligium homagium, ut lectum est, & Cardinalis computavit? Ille respondet, quod sic. Et Papa dicit: Nos ita te ad homagium recipimus. Osculatur Rex pedem Papæ, & ad osculum recipitur.

Ut Rex provolvat se in genua.

Manus inter pontificias teneat. Deosculetur pedem, ac deinde ad osculum oris admittatur.

XXI. Promulgatæ etiam a Clemente literæ apostolicæ (b) de Roberto donato jure beneficiario. Siculo regno ex pactis, inter Carolum I. ipsius avum ac Romanos Pontifices conventis, ad rei gestæ memoriam a temporum oblivione vindicandam.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Roberto Regi Siciliæ illustri.

Ne in posterum rei gestæ memoriam diuturnitas temporis forsan obliteret, literarum nostrarum præsentium insinuatione testamur, te ligium homagium & fidelitatis juramentum ratione regni Siciliæ & terræ citra pharum (excepta civitate Beneventana cum toto territorio & omnibus districtibus & pertinentiis suis, secundum antiquos fines territorii, personarum, & districtus civitatis ejusdem per Romanos Pontifices distinctos, vel in posterum distinguendos, claræ memoriæ Carolo Regi Siciliæ avo tuo & heredibus suis, quorum tu heres existis, a Rom. eccl. concessorum) nobis fecisse ac præstitisse in forma subscripta, super hoc literis formam eandem exprimentibus bullatis aurea tua bulla concessis, (c) quarum tenor talis est. Adducit conceptam a Ro-

(a) MS. arch. Vat. sign. n. 448. pag. 26.

(b) Lib. 4. ep. com. 977.

(c) Ext. etiam in MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. pag. 319.

a Roberto superiorem sacramenti formam ac leges, quibus regnum sedis Apostolicæ beneficio accepit: iisque recensitis subjungit, se conventa admittere, violanti promissa anathema incurrere, regnumque ad ecclesiam, si casus descripti emerserint, revocatum.

Desponsam sibi a Roberto fidem admittit Pont.

Nos itaque hujusmodi homagium & fidelitatis juramentum, promissiones tuas & omnia, ut præmittitur, a te facta de fratrum nostrorum consilio acceptamus: & nihilominus, quia in quibusdam articulis seu capitulis prædictorum in dictis literis contentorum expressius continetur, quod in certis casibus tu & heredes tui excommunicationis sententiam incurratis, & dicta regnum & terra tua & ipsorum heredum sint ecclesiastico supposita interdicto; quodque in certis casibus tam tu, quam tui in dicto regno & terra heredes a supradictis regno & terra cadatis, & ipsa regnum & terra libere ad Rom. ecclesiam devolvantur, & totaliter revertantur; nos ex nunc hujusmodi sententias, videlicet excommunicationis in te & eosdem heredes, & interdicti in præfatum regnum & terram prædictam, nec non privationis omnis juris tam tibi, quam ipsis heredibus in sæpedictis regno & terra, vel ad ea quomodolibet competentis vel competituri, si tua vel ipsorum culpa hujusmodi casus emerserit; de prædictorum fratrum consilio auctoritate apostolica promulgamus, decernentes quod cum hujusmodi casus privationis emerserit, prædictum regnum & terra præfata libere ad eandem ecclesiam Romanam devolvantur, & revertantur ad eandem: ita quod ex tunc nullum jus tibi tuisque heredibus competat in eisdem, sed de illis Romana ecclesia libere disponere valeat, prout sibi placuerit, & videbitur expedire. Nulli ergo, &c. Datum Aven. vi. kal. septembris anno iv.

Contentas in regni donatione leges confirmat.

Sancit in designatis casibus Siculum regnum ad ecclesiam devolutum iri.

XXIII. Cumulavit Robertum Clemens novo beneficio, remisso reliquo ære alieno, quod pater avusque in Siculo bello absumpserant, quodque ad trecenta & amplius millia unciarum auri ascendisse refert Jo. Villanus: (a) de quibus pactum Clementem cum Carolo II. diximus, præter condonata (b) memorata quinquaginta millia marcharum accepti pontificia liberalitate regni ergo debita. Tum etiam Fridericum Regem Trinacriæ non vulgari beneficio devinxit, donatis ei omnibus obventionibus ab ipso, dum bellum cum Rege Carolo II. gesserat, injuste perceptis. Refert vero Surita (c) sopitas tum a Jacobo Rege Aragonum nonnullas controversias, quæ Robertum inter ac Fridericum vertebantur, atque ab eo pronuntiatum, ut Fridericus arces, quas in Calabria teneret, Roberto restitueret: Robertus arcem, cui Jachi nomen est, in Catanensi tractu cederet Friderico, Tunetanus vero Rex Roberti ac successorum fiduciarius censeretur: præterea Jacobum perpetuo fœdere Fridericum ac Robertum devincire cupientem, cum Fridericus comparandi sibi e Saracenorum manibus Jerosolymitani regni desiderio flagraret, misissetque Arnaldum e Villanova oratorem, insignem medicum, ut cum Roberto da transfundendis in ipsum Fridericum regni Jerosolymitani juribus, promisso ei certis legibus Trinacriæ regno agitaret, regii scrinii præfectum adjunxisse: cumque Arnaldus Massiliæ e morbo decubuisset, præfectum eundem rem cum Roberto Avenione agitasse: qui cum metueret ne, ut antea Aragoni cum Sicilia ex fœderis legibus a Bonifacio cum Jacobo initis abscessuri essent, pepererant sibi Sardiniæ jura, nec Siciliam dimiserant, ita tum regnum Hierosolymitanum sibi vindicarent, nec Trinacriam restituerent; respondit non aliter suæ indemnitati caveri posse, aut fidem Friderici obstringi, quam si mediæ insulæ imperium sibi cederet, præfectosque fidissimos cum militari præsidio arcibus imponeret, reliquam vero partem insulæ Jacobus Rex Aragonum milite firmaret, tum non minus utilem quam magnificam aliam expeditionem confici a Friderico, vel regna ampliora comparari posse significavit: ad quæ aperienda Friderico consilia Arnaldus in
Trinacriam iter intendit. At cum inanem Jerosolymitanum titulum Friderico permittere Robertus recusaret, nec Trinacriam sibi suisve peperit, nec ex barbarorum tyrannide regnum Jerosolymitanum ereptum est.

(a) Jo. Vill. l. 8. c. 912.
(b) Clem. an. 4. ep. 059.
(c) Sur. l. 5. c. 75.

Controversiæ inter Robertum ac Fridericum Reges compositæ.

Tunetanus Rex Regis Siculi stipendiarius.

Fridericus Rex Jerosolymitani regni armis comparandi jura a Roberta deposcit.

Quibus legibus Robertus ea Friderica permittere voluerit.

XXIV.

Quod ad Jacobi eorum Regum arbitri tes spectat, ipsum in Sardiniam ad eam insulam Pisanis eripiendam expeditionem meditatum recenset Joannes Villianus, (d) a qua non ferro sed auro retardatum narrat ex ipso S. Antoninus (e): *Eodem*, inquit, *anno, cum Rex Aragonum se præpararet ad invadendam & capiendam insulam Sardiniam, & jam requisisset Florentinos & Lucenses in adjutorium suum contra Pisanos, qui illam insulam possidere videbantur, ipsi Pisani miserunt oratores suos ad Regem Aragonum in tribus galeis cum multa pecunia, qua recepta ab executione talis propositi destitit ex toto.*

Altiora alia de Pisis atque Ilva Jacobo Regi Aragonum subiiciendis fuisse ex arcano agitata ab ecclesia Romana ex publicis tabulis (f) exploratum est: in quibus pontificio nomine Petrus episcopus Prænestinus, Benignus tit. SS. Nerei & Achillei presbyter, & Raimundus S. Mariæ novæ diaconus Cardinalis cum Vitali Villanovano Jacobi Regis oratore pacti sunt pridie kal. junii hujus anni, Jacobum ac successores apostolicæ beneficentiæ Pi-

(d) Jo. Vill. l. 8. c. 105.
(e) Ant. 3. p. tit. 26. c. 2. ante §. 9.
(f) Ext. in arce S. Ang. & in lib. privil. Rom. eccl. to. 2. pag. 233. & inter Coll. Plat. to. 2. pag. 394. & in MS Vall. sign. lit. a. n. 22. pag. 560.

Jacob. Rex Aragon. acceptis pecuniis Sardiniæ expeditionem differt.

De Pisis & insula Ilva a Pont. tradendis Jacobo agitata consilia.

ſanum comitatum, Ilvamque relaturos ea verborum formula, qua de Sardinia & Corſica pontificia liberalitate acceptis profeſſio concepta eſt; fidem Romano Pontifici hac etiam de cauſa addicturos: cenſum mille marcharum argenti perſoluturos: annis ſingulis triremes tres in rem pontificiam ornaturos: Jacobum etiam & ſingulos alios Reges a Pontifice poſtulatos ſemel ſingulorum imperii flexu ſexaginta triremes ad quatuor menſes inſtructuros, accepto ſexaginta millium aureorum ſubſidio, atque ſtipendio etiam diutius ſuſtentaturos: jurejurando etiam devinctum iti conſtitutum eſt, ipſos eccleſiæ terras non invaſuros: nullos Italiæ populos ab iis bello petitum iri, modo Romani Pontificis ſententiæ ſtare decreverint: inducias imperatas ab eccleſia religioſe culturos: pœnas vero, ſi fidem violarint, inflictas ſubituros. Sed eæ pactiones, quæ Piſanos tangebant, hac lege principe nitebantur, ut hoc fœdus Piſani amplecterentur ac promoverent: *Item fuit actum*, inquiunt publica illa documenta, *quod dictus Rex Aragonum faciat prædictas recognitiones, vaſſallagium, fidelitatem, obligationem ſeu obligationes, & alia prædicta de ſcientia, conſenſu, & voluntate Piſanorum & ad requiſitionem eorum, qui ſuper hoc ſupplicent domino ſummo Pontifici.*

Caruerunt iſta exitu, nec enim Piſani pontificiam Regiſque Aragonum clientelam ſupplices flagitarunt: & colligitur ipſos arte uſos, ampliſſimaque ſpe Jacobum deliniviſſe, ne armis Sardiniam eccleſiæ vectigalem ab ipſis inique partam impetu eriperet, dum imperialem opem præſtolabantur: nec illi omnino ab imperii Romani legibus erant liberi, ut alterius principis patrocinium aſciſcere liceret: nec quamvis plurima Aragonum Reges ad Piſas comparandas pollicerentur Romanæ eccleſiæ, poſtea facile præſtitiſſent, cum Sardinia potiti Siciliæ inſulam non reſtituerint, etiamque poſtea Sardiniam pontificiæ liberalitati acceptam referre, cenſumque pendere detrectarint. Interea per eos tractatus diſcuſſa Jacobi in Sardiniam expeditio eſt, & Henricus Romanorum Rex, ut in Italiam provolaret, allectus: quo veniente Piſanos non ad ſua modo tuenda, ſed ad latius ditionis terminos proferendos animos extuliſſe viſuri ſumus.

Bellum in Mauros transfert Rex.

Porro Jacobus a Sardico bello, pro cujus ſuſtinendis ſumptibus decumas ſacerdotalium vectigalium illi attributas a Clemente antea dictum eſt, abduci facile potuit, cum in Granatenſes Saracenos inita cum Ferdinando Rege Caſtellæ armorum ſocietate, atque illius ſorore Eleonora Jacobo majori natu filio deſponſa, belli molem vertere cogitaret. Ampliſſimam delendi ex Hiſpania Saracenici nominis porrectam fuiſſe occaſionem narrat Mariana, (a) cum Granatenſes Malacitani reguli, qui Rege luminibus orbato reipublicæ habenas tractabat, non ferentes imperium, civilibus diſſenſionibus fluctuarent. Aborrabes enim e Marrocii Regum ſanguine ſatus, regnandi avidus, Almeriam occupavit: qua pulſus, cum Septam cogitaret, Chriſtianos Reges in auxilium excivit.

(a) Marian. l. 15. c. 9.

XXV. Contulere Reges Catholici cum Pontifice miſſis oratoribus (quos fuiſſe, Aragonios quidem Poncium Ilerdenſem epiſcopum & Petrum e Fenollario, Caſtellanos vero epiſcopum Zamorenſem & Ariam refert Surita (b), ſacra fidei propagandæ conſilia, quæ plurimum Clemens extulit, diviniſque præmiis fideles ad ſequenda Regum ſigna pellicere eſt conatus. In primis enim datis ad Valentinum epiſcopum VIII. kal. maii literis, indicendi in Aragonia adverſus Granatenſes belli ſacri, cruciſque ſymbolum religioſam militiam profeſſuris conferendi provinciam impoſuit: quibus etiam indulgentiarum præmia Syriacum iter aggredientibus attributa ad delendas noxarum reliquias e ſacro Chriſti ærario propoſuit, (c) ſi intra excurrens proximum triennium unius anni ſpatio contra infideles terra marive bellum gererent: quo ſacro munere etiam eos potiri voluit, (d) qui vel milites ſubmitterent, vel ſtipem erogarent. In quibus literis ſacrum Regis Jacobi nominis Chriſtiani amplificandi ardorem his elogiis commendat: *Læti profecto & cum exultatione referimus, ac largitori bonorum omnium, qui ſuorum corda fidelium ad ipſius exequendi beneplacita potenter inflammat, gratiarum reverenter exolvimus actiones, quod chariſſimus in Chriſto filius noſter Jacobus Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ, & Corſicæ Rex illuſtris, prout ex literarum & nuntiorum ſuorum relatione collegimus, ad ipſius obſequia Redemptoris, divino flamine inſpiratus, in eorum executione, Domino auxiliante, felici propriam volens perſonam exponere, ac laborum & expenſarum onera ſub ſpe divini auxilii ſubire potenter tanquam Chriſti pugil, & cultor fidei memoratæ ad acquiſitionem regni Granatæ, quod Saracenica colit, ſeu fœdat potius fœda progenies, ferventer intendat; & ad procedendum ad id regali potentia ſe præparat & accingit ad Dei laudem, exaltationem matris eccleſiæ, exterminationem hujuſmodi abominabilis nationis, ibique propagandos fidei prædictæ cultores & votivis ſucceſſibus ampliandos, &c. Datum Avinioni VIII. kal. maii anno IV.*

(b) Sur. l. 5. ann. c. 74.

(c) Lib. 4. ep. cur. 94.

(d) Eod. l. ep. com. 329.

Jacobi Regis ſigna in Sar. ſecuturis indulgentiæ propoſitæ

Clementis ea de re literæ.

Contulit etiam eidem Regi ad tolerandos belli ſacri ſumptus vectigalium eccleſiaſticorum, quæ in Catalonia regniſque Va-

Decimæ Jacobo in eam expeditionem attributæ.

Valentiæ & Aragoniæ colligerentur, decimas triennales: quarum exigendarum ab omnibus, quam ab equeſtribus religioſis ordinibus Calatravenſibus, S. Jacobi, & Hoſpitalariis, qui ſe ſuaque bello ſacro addixerant, provinciam eidem Valentino epiſcopo & Galcerando canonico Barchinonenſi demandavit (a) eamque curam cum aliis, quos integritatis & fidei ſacramento ſibi obſtringerent, partiri juſſit. Hortatus vero eſt Jacobum Regem, (b) ut magnis animis ad id bellum ſe accingeret: ſignificavitque ſe omnibus clericis, qui in ea expeditione ipſum ſtiparent, permiſiſſe ut vectigalia omnium ſacerdotiorum, etiam ſi iis animarum cura conjuncta eſſet, locare, divendere, vel diſtrahere ad biennium liceret: quo elapſo ad aliud conſequens prorogare poſſent; ea tamen lege, ut in iis locis, quibus addicti erant, divinus cultus non exoleſceret.

(a) Reg. poſt eand. ep.

(b) Ib. ep. 328.

Clericis ad bellum ituris data privilegia.

XXVI. Concessa etiam Regi Ferdinando decimæ Caſtellæ.

Iiſdem officiis proſecutus eſt Pontifex Ferdinandum Regem Caſtellæ, Aragonii in ea expeditione Granatenſi ſocium: attribuit (c) enim in crucesignatorum ſtipendia regnorum illius decumas eccleſiaſticas: qua de ſe ad Caſtellæ clerum extant literæ. Tum male partas fœnore & rapinis opes, quarum nempe domini certi non extarent, in ejuſdem belli ſumptus ſanxit (d) derivandas. Eodemque argumento Toletano archiepiſcopo & epiſcopo Zamorenſi literas (e) miſit, injunxitque, ut nullo modo cum uſurariis ac deprædatoribus hujuſmodi paciſcerentur, niſi male partarum opum, quarum certus dominus non comperiretur, mediam partem refudiſſent. Gerebat porro tum eccleſiam Toletanam Gandiſalvus, quem Clemens ad Granatenſem expeditionem promovendam legatum ſedis Apoſtolicæ creavit in Ferdinandi regnis, de cujus abolendæ ex Hiſpania Mahumeticæ ſuperſtitionis ſacro deſiderio ſubjecta encomia protulit (f).

(c) Ib. ep. 368.

(d) Ib. ep. 367.

(e) Reg. poſt eand. ep.

Gundiſalvus Tolet. archiep. creatus ſedis Ap. legatus.

(f) Lib. 4. ep. com. 369.

Clemens, &c. venerabili fratri Gundiſalvo archiepiſcopo Toletano Apoſtolicæ ſedis legato.

Clementis literæ de eo munere in Granaten. expeditione gerendo.

Domino Deo noſtro in voce multæ laudationis erumpimus, & in ipſo ingenti exultamus lætitia, quod chariſſimus in Chriſto filius noſter Fernandus Rex Caſtellæ illuſtris, mentem ſuam dirigens in ſpiritu pietatis ad Chriſtum, & in ipſo perficiens vota ſua, in terris corpore militat, & cæleſtem militiam, ad quam aſpirat, animo contemplatur. Hic profecto labores amplectitur, ut ibi quietis perpetuitate lætetur. Hic etiam ſe indefeſſum pugilem exhibet, ut ibi percepta gloriæ præmio tanquam magnificus triumphator exultet. Ipſe quidem velut in ſummo bono divini ſpiritus munere confirmatus, cogitando quærit aſſidue, & quærendo ſtudio ſummo laborat, ut Altiſſimo placeat, & per ſalubrem ſuorum incedit ſemitam mandatorum. Pio quidem Rex præfatus ductus propoſito, tanquam orthodoxæ religionis cultor eximius, ad acquiſitionem regni Granatæ ac extirpandam de illo fœtidam nationem, abominabiles videlicet Saracenos, inimicos fidei Chriſtianæ, quorum regnum ipſum inquinatione fœdatur; ibique propagandos prædictæ fidei cultores, pro divini nominis gloria, & ejuſdem fidei dilatandi palmitibus, ſicut læti ſuſcepimus, ferventer invigilat, & ſuas laudabiles convertit & dirigit actiones, ſeque ſub ſpe cæleſtis auxilii potenter præparat & accingit, &c. Subdit ſe incredibili deſiderio tam ardui pii operis promovendi deſiderio teneri: utque Rex, quem ſingulari amore complectitur, eo vires ſuas convertere poſſit, ſi in ipſius regnis ullas ſeditiones ingraveſcere contigerit, vices ſuas Gondiſalvo demandandas cenſuiſſe, additque; *Tibi quem novimus dono ſcientiæ prædictum, morum honeſtate decorum, conſilii maturitate præclarum, prædictæ fidei fervidum zelatorem in Caſtellæ, Legionis, Toleti, Galetiæ, Hiſpalis, Cordubæ, Murciæ, Jibenni, & Algarbii regnis, & dominio de Molina & aliis regnis & terris Regis præfati plenæ legationis officium de fratrum noſtrorum conſilio duximus committendum, &c. Dat. Aven.* IV. *kal. maii anno* IV.

XXVII. Res geſtæ in eo bello.

Geſta eſt initio res magnis animis: capta enim eſt Septa a Jousherto Caſtelli novi vicecomite (is eſſe videtur Jaſpertus vicecomes Regis Caſtellæ claſſis præfectus) cui a Toletano & Zamorenſi antiſtitibus collectas decimas ad Granatenſe terra marique oppugnandum regnum, cum Ferdinando libitum eſſet, Clemens numerari juſſit, (g) Septæ præda Aragoniis ceſſit, urbs ex fœdere Aborrabi, qui in Regem Granatenſem Chriſtianos concitarat, tradita: (h) inde Heraclea Calpi monti impoſita, vulgo Tariffa dicta, ad deditionem compulſa. Suſtentatum tamen aliquandiu, donec Ferdinandus Rex eo acceſſiſſet, quo rei geſtæ gloria principi daretur. His elati victoriis Chriſtiani, præcipuas duas urbes, Algeziram Caſtellani, Aragonii Almeriam, obſidione cinxere, quibus ſubactis adjungendi Chriſti imperio Granatenſis regni magna ſpes affulgebat. Et quidem Jacobus Rex ita Almeriam bello fatigabat, ut omnes in illius potiundæ ſpem adducti eſſent, ac Pontifex certior factus Valentino epiſcopo III. idus ſeptembris ea felici nuncio ingenti lætitia delibutus hæc ſcriberet (i): *Devotas laudes altiſſimo referimus Creatori, quod chariſſimus in Chriſto filius noſter Jacobus Rex Aragonum illuſtris negotium per eum aſſumptum contra Saracenos regni Granatæ victorioſe proſequitur & potenter, & jam civitatem Almeriæ, in regno conſiſten-*

(g) Lib. 4. ep. cur. 93.

(h) Marian. l. 15. de reb. Hiſp. c. 9. Sur. ind. l. 2. hoc ann.

Tariffa deditione accepta.

(i) Lib. 4. ep. cur. 756.

Almeria obſidione cincta a Jacobo Rege Arag.

sistentem prædicto, sicut veridica relatione didicimus, cum suo exercitu detinet sic obsessam, quod eam in brevi speratur divina sibi assistente clementia obtinere, &c.

Ob eos lætos progressus tradidit partes episcopo, (a) ut proposita crucis signa secuturis in Granatenses, vel stipem militi distribuendam erogaturis indulgentias promulgaret. Tum etiam instruxit (b) auctoritate, ut censuris liberaret Aragonios, qui arma aut merces vetitas Saracenis Ægyptiis invexissent; vel ut e portubus educerentur, assensissent; modo ad expiandum crimen aliquam pecuniæ vim, prout ipsi visum esset, in rem Almeriensem converterent: ea vice fidelium cœtui illos restitueret, qui ob injectas clericis violentas manus anathemate devincti essent, modo ex vulneribus mortem non oppetiissent, si vel in Regis castra se conferrent, vel strenuos milites submitterent. Aliisque literis præcepit, (c) ut perfecta in Templarios inquisitione, ad regia castra apud Almeriam defixa accederet, atque in exercitu crucesignatorum vota, exceptis castimonia atque Hierosolymitana profectione, cum aliis piis operibus commutaret: (d) expugnataque urbe Almariensi, ad ecclesiam restituendam instituendumque canonicorum collegium incumberet, atque omnia pontificalia munia obiret, (e) donec idoneus pastor Almeriæ præficeretur, quem Jacobi Regis precibus adductus soli Apostolicæ sedi obnoxium fore sanxit; (f) adeo ut nec archiepiscopus, nec metropolita, nec primas, aut canonicorum collegium jus Almeriensi episcopo dicere, vel sententiam ipsum ferre posset: sanxitque libertatis ergo, ut sacro Petro & Paulo Apostolis die aureum vulgo dictum marabotinum Romanæ ecclesiæ persolveret.

(a) Lib. 4. ep. cur. 94.
(b) Ib. ep. cur. 92.
(c) Ibid. ep. com. 1159.
(d) Ibid. ep. com. 761.
(e) Ib. ep. com. 760.
(f) Ib. ep. com. 791.

XXVIII. Varia in ea obsidione prælia inita.

Gerebatur strenue ab Aragoniis crucesignatis res, Almeriaque arctiori obsidione premebatur, cum Mauri Granatenses xv. octobris ad dissolvendam obsidionem egregio instructi equitatu irruperunt. Procurrere (g) mox in eos Aragonii, fugientesque ad tres leucas sunt insecuti. At obsessi rarum in castris militem conspicati, eruptione facta nostrorum castra adorti, illa in anceps discrimen adduxere: direpta in pluribus tentoriis supellex; ac nonnulli cruce insigniti equites in eo prælio desiderati. Sed demum hostis Jacobi virtute in Almeriam retrusus, (h) exindeque nostri cautiores effecti. Cum enim iterum XXVIII. octobris die Mauri ad inferendum urbi commeatum, submittendasve aliquot auxiliares turmas in armis stetissent, non permisit Jacobus equitatum in hostem longius procurrere, cum ille nostros distrahere militari arte ac deludere moliretur.

(g) Sur. ind. l. 5. & l. 3. in. c. 84.
(h) Id. ib.

Cum itaque Mauri, Almeriæ magis quam Algeziræ metuentes, belli præcipuam molem omissis Castellanis, verterent in Aragonios, contrahi nova auxilia a Jacobo jussa sunt: ac Pontifex de tota re monitus, Aragoniæ, Valentiæ, & Cataloniæ antistitibus præcepit, ut incitandæ ad induendam crucem in Granatenses juventuti operam darent, (i) atque urgerent religiosos viros, ut fideles ad stipem in sacrum illud bellum conferendam pellicerent, monerentque morituros gratum Deo opus facturos, si opes in eam rem Jacobo Regi conferrent; tum etiam ad conciliandam crucesignatis divinam opem sacras preces indixit.

Comparare auxilia Jacobo Regi nititur Pont.

(i) Lib. 4. ep. cur. 95.

Clemens, &c. venerabili fratri archiepiscopo Terraconensi, & universis episcopis per regnum Aragoniæ & Valentiæ, comitatum Barchinonensem, cæterasque terras charissimi in Christo filii nostri Jacobi Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ, Corsicæ Regis illustris constitutis, regno Sardiniæ & Corsicæ ejusque terris dumtaxat exceptis.

XXIX. Ea de re Apostolicæ lit.

Sane charissimus in Christo filius noster Jacobus Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ, & Corsicæ Rex illustris, actus suos in æterni Regis beneplacito dirigens, tanquam Christi pugil & athleta inclytus fidei orthodoxæ, ad acquisitionem regni Granatæ, ac evellendam de illo hostes impias & Christiani honoris inimicos, Saracenorum videlicet habitantium, immo coinquinantium regnum ipsum sordidas actiones; & in eo cultum divini nominis & fidelium limites dilatandum, viriute tota desideranter aspirans, conflatis regalis potentiæ viribus in effectum, regnum ipsum in manu potenti & extenso brachio cum suo exercitu ad ipsorum confusionem hostium victoriosus intravit, ubique militans ab obsequia Redemptoris, civitatem Almeriæ in regno consistentem prædicto, multo nimirum robore stabilitam, plenamque copiosa multitudine paganorum, obsessam per mare & terram sic fortiter coangustat, quod eam in brevi, sicut veridica relatione didicimus, dextera sibi assistente dominica, obtinebit: ex qua, cum sit, ut fertur, clavis & sera difficilis dicti regni, præparabitur aditus in spe fertilis divinæ potentiæ ad extremum exterminium hostium eorundem.

Ad cujus promotionem negotii, & ad Regis ejusdem tam acceptum Deo propositum confovendum, tanto ferventius aspirare debent fidelium desideria singulorum, quanto per id ejusdem fidei tangitur generalis utilitas, & ex regni conquisitione ipsius, ac ipsorum exterminatione hostium, Deo & pulchritudini ecclesiæ catholicæ sponsæ suæ immensæ laudis decor advenies, totaque Christiana religio utilitatis & exaltationis grande compendium, auctore Domino, consequetur. Verum cum prosecutioni tanti negotii sit fidelium subsidium multipliciter opportunum, nos ad hujusmodi tam pium fi-

dei

Indulgentias opem laturis proponit.

dei prædicta negotium, immo Christi, feliciter ipso auspice promovendum ferventibus desideriis intendentes, de animarum quoque salute solliciti, quamplurium gratiarum & indulgentiarum beneficia copiosa fidelibus incolis regnorum & terrarum Regis ejusdem, Sardiniæ & Corsicæ regno ejusque terris dumtaxat exceptis, qui dicto Regi ad prosequendum negotium ipsum subvenerint, duximus concedenda.

XXX. *Præsules ad conferenda subsidia hortari subditos jubet.*

Ut autem tanta salutis negotium, tantique boni felix auspicium non desidiosa subventio prosequatur, volumus quod vos & singuli vestrum fideles quoslibet vestrarum civitatum & diœcesum, cum vos confessiones eorum audire contigerit, eisque proponere verbum Dei, moneatis attentius & efficaciter inducatis; & nihilominus omnes ecclesiasticas, sæculares, & regulares personas, exemptas & non exemptas, vestrarum civitatum & diœcesum confessiones audiendi & proponendi verbum Dei potestatem habentes, juxta datum vobis a Deo prudentiam studeatis efficaciter exhortari, quod fideles ipsos confitentes eisdem, & sermones & prædicationes audientes ipsorum solerter moneant & diligentius exhortentur, quod ipsi, dum vixerint, & demum tempore obitus eorundem grata charitatis subsidia dicto Regi in auxilium ejusdem negotii studeant erogare.

Indictæ ad divinam opem implorandam sacræ preces.

Verum quia devota crebraque orationes fidelium aures divinæ pietatis inclinant, & ipsarum interventione illius propitiatio facilius impetratur; vestræ mentis actem devotis affectibus ad Conditoris omnipotentiam dirigatis, & apud ipsius clementiam, ut ipse dictum Regem, suum utique bellatorem, cum suis omnibus benigne clementi dextera protegat, sibique vires & virtutes adaugeat & corroboret contra paganicas nationes, ac ad dictum negotium ad ipsius Omnipotentis gloriam, & totius Christianitatis honorem salubriter & prospere dirigendum elementer prospiciat, sedulis supplicationibus contrito & humiliato corde insistite. Et præsertim quotiescumque vos missarum officia celebrare contigerit, orationes contra paganorum perfidiam, per ecclesiam ordinatas quarum prima, Omnipotens sempiterne Deus, secunda specialiter ad secretam, Sacrificium Domine, & tertia dicti post communionem præcipue consueta, Protector inspiciens, devotis mentibus effundatis, & per singulas personas ecclesiasticas in sacerdotio constitutas vobis subjectas pio cordis affectu dici in missarum earundem officiis faciatis, &c. Dat. prope Malausan. Vasionensis diœcesis 11. id. novem. anno IV.

XXXI. *Aragonii aliis lit. a Clem. ut Jacobo sumptus ad bellum porrigant solicitati.*

Exacuit eorum præsulum diligentiam repetitis aliis eo argumento pluribus literis, (a) utque pro extinguenda impietate sumptibus non parcerent, ac decimas integras haud segniter porrigerent; æmularentur Castellanos antistites, qui in juvando sumptibus Ferdinando in eo bello liberalitatem explicuerant; vel Gallos, qui in Belgico bello Philippo Regi numquam defuerant: promereri id beneficium Jacobum Regem Aragonum, qui imperio Christiano augendo arma devovisset, cujus etiam laudes his verbis ornavit: *Devotionis integritate fervens ad Dominum charissimus in Christo filius noster Jacobus Aragonum Rex illustris, inclytæ memoriæ Jacobi Regis Aragonum avi sui, qui tanquam fervidus Christi pugil tendens, dum vixit, ad dilatandum nomen fidei Christianæ, sic ejus fidei persecutus extitit inimicos, quod illorum nequitia in forti brachio superata, quasdam ipsorum civitates & regna triumphaliter suæ ditioni subjecit, rectas semitas imitans; ac actus suos in æterni Regis beneplacito dirigens, zelo amoris divini ad exterminium infidelium, & fidelium terminos propagandum ingenti & sublimi potentia dirigit mentem suam.*

(a) Ib. ep. cur. 96. & reg. post eand. ep.

Jacobi Regis præclarum elogium.

XXXII. *Apud Algeziram res a Castellanis segniter gesta.*

Succubuisset sane Almeria sub Jacobi Regis potentia, ut refert Surita, (b) ni Castellæ Rex Maurorum vires in urgenda Algeziræ obsidione distraxisset: sed discordia intempestiva illius expeditionis fructum corrupit. Joannes enim & Joannes Manuel regiæ Castellanæ principes a Ferdinando animis diffidere cœpere, cum Joannem Nunnium & Lupum Harum sibi infensos apud Regem florere gratia & auctoritate, suam vero infringi ac sperni consilia indignarentur. Querebatur etiam Joannes Tariffam, ut Ferdinandus spoponderat, sibi non tradi, immo dura imperia, ut si eam arcem adiret, letho daretur. Quibus exasperatus e regiis castris se proripuit, pluresque secum traxit proceres, nec ullis precibus flecti potuit, ut in obsidione perstaret; cumque Ferdinandus dissipari exercitum intueretur, obsidionem Algeziræ solvit. Quo accepto Jacobus, qui Almeriam in angustias graves conjecerat, cum belli molem in se versum iri cerneret, inito cum Rege Granatensi fœdere, ac liberatis mancipiis Christianis obscessit sequenti ineunte anno, inglorio sane tantæ expeditionis exitu, in qua nulla alia res insignis gesta, quem quod Rex Granatensis cœcus a fratre Azaro, regnandi libidine percito, in ipso belli ardore conjectus in carcerem est, atque interemptus. Proximo vero anno Ferdinandus Rex Castellæ decumas pro expugnanda Algezira a Clemente obtinuit (c).

(b) Sur. l. 5 annal. c. 85. & ind. l. 2. Marian. l. 15. c. 9.

Discordia inter Castell. principes exorta.

Ferdinan. Rex turpiter obsidionem solvit. Jacobus Rex Aragon. pari dedecore Almeria abscedit. Rex Granatæ a fratre necatur.

(c) Ext. de ea lit. repetita in arch. Avenion.

XXXIII. *Exercitus in orientem adversus Sarac. transmissus.*

Anceps etiam hoc anno extitit alia Christianorum in orientales Saracenos expeditio, quæ ab Hospitalariis ad muniendum iter secuturæ alteri solemni, quam Pontifex moliebatur, suscepta est. Creatus in exercitu legatus Apost. sedis Petrus

episcopus Ruthenensis, [1] dataque illi in oriente religiosam militiam professuros crucis symbolo insigniendi auctoritas subjecto diplomate, in quo Pontifex ad accendendos pio ardore fideles gravissimis sententiis illatas a Saracenis injurias Christiano nomini, ac profanatam impiorum sceleribus terram sanctam, Christumque fidelium auxilia tot linguis, quot vulneribus corpus exaratum habet, implorare describit (a).

(a) Lib. 4. ep. rom. 692.

Venerabili fratri Petro episcopo Ruthenen. Apostolicæ sedis legato.

Vulnus & livor & plaga tumens, quæ ille leo rugiens ex Ægypto progressus, damnati generis bestia ira plena in terram sanctam funiculum hereditatis Domini, & habitatores ipsius catholicæ fidei professores truculentius intulit, fidelium ingratitudinem arguunt, & ipsorum proh dolor! damnosa tarditate queruntur, quoniam terra illa deserta est, civitates ejus igne succensæ, regionem illam sanctissimam Christi sanguine purpuratam coram nobis devorant alieni, & filia Syon vastitatis hostilis perferens desolationem, ut umbraculum in vinea, ut tugurium in cucumerario deploranda strage seu captivitate suorum inter alienigenas profanis ritus & opprobria exprobantium noscitur derelicta.

Lugubris Syriæ excidii descriptio.

Propterea in ara crucis expansis manibus in auribus fidelium clamat assidue dominus Jesus Christus: clamant livores & vulnera: clamant caput manus & pedes, & latera: clamant spinæ, clamant clavi & lancea: clamant opprobria non tam articulatæ vocis exaltatione, quam evidenti obtestatione passionis ipsius, afflictiones innumeras, & diversa testantia genera tormentorum, ite nostræ redemptionis insignivit idem Redemptor omnium immensa beneficia humano impensa generi exprobans, dum, pro tot beneficiis impensis eisdem nihil digni rependentes, etiam contra nominis sui blasphemos, qui prædictam terram infestæ persecutionis instantia totaliter occuparunt, fervore fidei Christianæ & compassionis affecta in ipsius Redemptoris ulciscendas injurias non assurgunt, &c. Subdit retardatos hactenus variis impedimentis Romanos Pontifices, ne curas ad pellendos e Syria Saracenos verterent; sibi vero alte impressum herere animo, ut terram illam divino sanguine consecratam infidelibus eripiat, atque adeo Hospitalarios equites præmittere, ut conflando ex omnibus regnis Pontificis imperio crucesignato exercitui iter explicaretur: ad quæ facilius perficienda se

Sollicitati ad amissa recuperanda fideles.

apostolicas ipsi vices in Cypro & Rhodo insulis, Armenia minori, Alexandrino, Antiocheno atque Hierosolymitano patriarchatibus demandare, instruereque auctoritate, ut bello sacro nomen daturis symbolum imponat. Consignatæ sunt hæ literæ. *Avenione XII. kalend. julii anno IV.*

Ruthenensis episc. creatur legatus.

XXXIV. Munivit pluribus aliis privilegiis (b) legatum, atque ad liberandos criminum nexibus fideles eam auctoritatem, qua pollerent pontificii pœnitentiarii, concessit: (c) *Nos*, inquit, *de circumspectione tua plenam in Domino fiduciam obtinentes, absolvendi juxta formam ecclesiæ excommunicatos hujusmodi in casibus, in quibus id minoribus pœnitentiariis nostris permittitur, etiamsi per locorum ordinarios excommunicati denuntiati fuerint, dummodo injuriam & damna passis satisfaciant competenter, liberam tibi concedimus auctoritate præsentium facultatem.* Amplificavitque (d) aliis literis eam legati auctoritatem: *Fraternitati*, inquit, *tuæ dispensandi hac vice in casibus, in quibus dispensare potest pœnitentiarius noster major, cum ecclesiarum prælatis & aliis personis ecclesiasticis, sæcularibus & regularibus tuæ legationis, qui suspensionis, excommunicationis, vel interdicti ligati sententiis fecerunt ad sacros ordines facere promoveri, vel divina officia celebrarunt, aut, se immiscuerunt eisdem, seu officia hujusmodi celebrarunt in locis ecclesiastico suppositis interdicto, injuncta eis pro modo culpæ pœnitentia competenti; liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem.*

(b) Ib. ep. com. 739. ad 755. & ep. 757. 756 1251.
(c) Ib. ep. 1254.
(d) Id. ib.

Commendavit legatum orientalibus præsulibus, (e) atque Henrico Cypri Regi, (f) ut debita ipsum observantia complecterentur, atque jussa religiosissime perficerent. Ad tolerandos vero sacri belli sumptus stipem a fidelibus colligendam curavit, atque ob id in sacris ædibus arcas obsignatas pervio foramine, quo eleemosynas pii demitterent, exponere jussit; ut plura docent pontificia diplomata: (g) quibus etiam archiepiscopis, aliisque præsulibus ecclesiarum provinciam imposuit, ut sacerdotes virosque religiosos pro Christiana re transmarina, dum peragerent divina, ardentes Deo preces fundere juberent. Excitavit quoque aliis literis Clemens religiosos viros ac virgines Deo consecratas, ut cœlestem opem precibus suis pro Christiano nomine dimicantibus conciliarent. Inter quos Cistercensium pietatem, propositis in eam rem indulgentiis, inflammavit (h). *Dil.*

(e) Reg. post eand. ep. 652.
(f) Ib. ep. 738.

Impioratæ ad belli sumptus fidelium eleemosynæ.

(g) Ib. ep. com. 964. 965. 966. 967 968. & 1222.
(h) Ep. 612.

NOTÆ [1] RUthenensis Episcopi legationem citius exordiri oportet, quam ab Annalista constituatur. Extant enim apud Baluzium in vit. Papar. Avenionen. to. II. col. 139. literæ Clementis ad Philippum Regem Francorum, datæ *Tolosæ VIII. id. januarii anno quarto* in quibus Petrus Ruthenis Episcopus *in partibus transmarinis Legatus Apostolicæ sedis* appellatur. Hoc ergo munus vel exeunte præcedente anno, vel præsenti ineunte illi demandatum fuit. MANSI

Dil. fil. abbati Cistercii ejusque coabbatibus & fratribus, ac dilectis in Christo filiabus abbatissis & sororibus Cistercien. ordinis.

Gerentes de vestrarum orationum suffragiis in iis, quæ agenda nobis incumbunt, fiduciam in Domino specialem, universitatem vestram rogamus & hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus pro salute nostra & felice consummatione passagii per nos ordinati in subsidium terræ sanctæ, & aliorum, quæ nobis imminent agendorum, pias apud Deum preces effundere studeatis. Nos enim de ipsius omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus auctoritate confisi, singulis vestrum vere pœnitentibus & confessis, qui singulis diebus, donec vixerimus, quinquies orationem dominicam, & septies salutationem B. Mariæ virginis pro hujusmodi gratiis a Domino facile obtinendis dixerint reverenter, sexaginta dies de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus. Dat. Avenione II. non. septemb. anno IV.

XXXV. Conscendit (a) hoc tempore mare legatus apostolicus cum Hospitalariorum magistro Fulcone Villareto, tantaque e diversis regnis, maxime e Germania, crucesignatorum multitudo ad ineundam eam expeditionem confluxit, ut illam classis, quæ comparata ad transfretandum erat, capere non potuerit: quorum plures cum ad pontificiam aulam, quæ Avenione versabatur, ad consulendum Pontificem accessissent, Clemens iis omnibus tot misertus labores præmia indulgentiarum contulit. Quæ vero gesserint alii, utque ventis excepti contrariis in Sicilia subsistere reliquo anno coacti sint narrat hisce verbis Bernardus (b): *Mense septembris transfretat episcopus Ruthenensis legatus in terram sanctam ad partes transmarinas cum magno magistro Hospitalariorum & alia multitudine hominum copiosa, pro quodam præparatorio ad futurum passagium generale, concessa a Papa transeuntibus plena indulgentia peccatorum. Sed ventis in mari contrariis, per sequentem hyemem cum multo personarum & rerum incommodo & jactura fuit navigatio impedita: & pervenientes apud Brundusium multo tempore in illa vicinia substiterunt, vernum tempus ad navigandum prosperum expectantes.* Hæc ille: quæ vero in oriente crucesignati gesserint, sequenti anno dicetur.

(a) *Bos. hist. equit. Hierosol. p. 2. l. 1.* Crucesignatorum multitudini naves defuere.

(b) *Ber. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. sign. n. 3765.* Alii ventis contrariis detenti in Siciliæ portubus.

Nunc de Sarracenorum seditionibus hæc ea Jordano (c) addemus, ex quibus restituendæ rei Christianæ tum affulsisse occasionem colligitur: *MCCCIX. Soldanus Ægypti claudus de mense martii ad Cracum cum gente & familia sua ivit, & Bibarsimcher abstulisse sibi videbatur dominium Kairi & Babilonis. Hic notat de schismate Saracenorum, quod post cædem plurium soldanorum factus est iste claudus, ut dictum est: & post eum quatuor erant potentes viri valde, quorum duo principaliores Naboiser & Bibarsimcher se mutuo oderant, tertius vocabatur Merecendal, cui duo primi invidebant, oderantque. Hic se ac soldanum ab eis, quantum poterat, præservabat. Quartus vero dictus Camelinus exitum rei tacitus considerabat: cæteri autem admirandi atque officiales quantum poterant de regio fisco rapiebant. Duo autem prædicti Naboiser & Bibarsimcher licet invicem dissiderent, adversus tamen Merecendal non multo post conspiraverunt, eorumque factione non solum de curia, verum & de tota Ægypto pulsus est cum gente sua. Pulsus vero ad partes Saphet Ptolemaidis & castri peregrinorum se contulit, obtinuitque dominium regionis. Quibus gestis anno prænotato soldanus in Crach fortalisio se tutavit.*

(c) *Jord. MS Vat. sig. num. 1690. ep. 234. p. 10. Mar. Sanut. l. 3. p. 13. c. 11.*

Intestina Saracenorum bella

At si exercuere Saracenos discordiæ, non hujus mali erant immunes Christiani: in Anglia enim Eduardus Rex solemni ritu corona redimitus (d) a Wintoniensi episcopo ea procuratione archiepiscopi Cantuariensis, cui Regum Angliæ sacro balsamo inungendorum jus a Clemente assertum vidimus, expeditionem duxit adversus Robertum Brusium, qui post partam superiore anno de Joanne Cuminio victoriam vires suas admodum in Scotia auxerat. Sed ob innatam segnitiem, partimque ob commeatuum inopiam, exercitum e Scotia nulla re gesta revocavit: (e) quocirca Scoti, qui etiam tum ipsi hæserant, ab eo ad Robertum defecere, cui quoque plures urbes, desperata Anglica ope, sese dediderunt: quamobrem Robertus adeo vires suas confirmavit in Scotia, ut ex ea divelli non potuerit; quinetiam Angliam magnis ultro cladibus attriverit, ut suis locis narrabitur.

(d) *Vualsing. in Eduard.*

(e) *Hector. Boet. hist. Scot. l. 14. Buchan. hist. Scot. l. 8.*

Eduardi expeditio in Scotiam dissoluta. Confirmatæ Scotorum res.

1\. Suspensa erat anno Christi millesimo trecentesimo decimo, octava indictione universa Italia expectatione adventus Henrici Romanorum Regis, quem Joannes Villanus (a) iter aggressum ait, ut suscepta Mediolani ferrea Cæsarum corona, atque aurea Romæ redimitus, insignitusque Augustorum ornamentis, pacato occidente, meditatam pro instaurandis in Syria Christianis rebus expeditionem adornaret. Cumularant etiam cum illius vota felices rerum exitus, nec Germanicas res modo composuit, verum etiam Joannem filium Regem Boemis [1] dedit, quam rem gestam hoc anno Bernardus testatur his verbis (b): *Anno Domini MCCCX. filius Henrici Regis Alemanniæ cepit in uxorem filiam Regis Boemiæ, quæ erat heres regni, & ipse factus est Rex Boemiæ cum eodem.* Consentiunt Bernardo Albertinus Mussatus, (c) Ptolemæus Lucensis, (d) MS. gesta Clementis V. rerumque Boemicarum scriptores.

(a) Jo. Vill. l. 9. c. 5.

Joannes Henrici Regis Rom. filius creatus Rex Boemiæ.

(b) Bern. chron. Rom. Pont. gesta MS. Clem. V.

(c) Albert. Muss. l. 1. c. 4.

(d) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 40. Æn. Syl. hist. Boem. c. 31. Dubr. l. 19. & 20. & alii.

Adductus enim in odium apud Boemos erat Henricus Charinthiæ comes, qui dotali Annæ uxoris jure regnum obtinebat, cum Boemis diffideret, Charinthiosque arcibus ac muneribus præficeret: atque adeo exarsit discordia, ut in Nimburgensi conventu de pellendis Charinthiis ac Joanne Romanorum Regis filio ad sceptrum evocando conspiratio conflata fuerit. Versum est Henrico Charinthio crimini, Boemiam Romani imperii beneficiariam contra majorum instituta Romanorum Regis auctoritate non accepisse, debitaque illi officia post triennium non exhibuisse; cum Elisabetam conjugis sororem ad indignas nuptias, quo regnum sibi assereret, compellere voluisse. Decreta itaque ad Henricum Lucemburgensem legatione, Joannem filium poposcere: sed cum Henricus mittere statueret Valramum fratrem ad comparandum sibi armis illud regnum, veritus filium in aperta pericula in ipso adolescentiæ flore conjicere, urgentibus Boemis, atque archiepiscopi Moguntini consilio Joannem iisdem Boemis Regem tradidit. Qui desponsa Spiræ Elisabeta Wenceslai junioris defuncti sorore, egregio succinctus exercitu, Boemorumque studiis regnum, pulsis Charinthiis, adeptus a Petro Moguntino, suffraganeis Joanne Pragensi & Petro Lonnicio Olomucensi præsulibus, solemni pompa Pragæ regio diademate est insignitus. In qua celebritate Moguntinus archiepiscopus Boemos eleganti oratione ad mutuam concordiam est cohortatus, quam illi postea magna religione coluere.

Boemi Henricum Charint. pellunt. Quæ ipsi objecta.

Elisabet Wencesl. soror Joanni desponsa. Joannes a Petro Mogunt. arch. corona redimitus.

Evecto ad Boemicum solium filio, pacataque Germania, ad altiora consilia de adipiscendo Italico regno animum extulit Henricus, ad quod extimulatum a Gibellinæ factionis proceribus indicat Jordanus (e): *Hic*, inquit, *strenuus in agendis & acer in hostes, pacatis usque ad oceanum Alamanniæ finibus, primogenito in regno Boemiæ coronato, quod Romano tunc vocabat imperio, Carinthiæ duce submoto, ad partes Italiæ divisione concussas venire disponit, pollicentibus subsidia non paucis, qui a concivibus in Lombardia & Tuscia pulsi erant.* Cum itaque ille Italici itineris, ut imperiali inunctione a Clemente vel Cardinalibus legatis liniretur, consilium aperuisset sedi Apostolicæ, Pontifex ad tuenda Romanæ ecclesiæ jura, datis Henrico literis, suis conceptam verbis sacramenti formam Henrico proposuit, ex quo fidem ante obstricturus esset nunciis apostolicis, quam Italiam ingrederetur. Illius vero jurisjurandi ecclesiæ nomine admittendi provinciam Balduino archiepiscopo Trevirensi & Joanni e Molans scholastico viro in rebus gerendis strenuo demandavit (f).

(e) Jord. chr. MS. Vat. sign. n. 1960. Alb. Muss. l. 1. c. 4. Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 40.

Henr. Rom. Rex in Italiam venire apparat.

Joannes, &c. venerabili fratri Balduino archiep. Treverensi & dilecto filio Joanni de Molans scholastico ecclesiæ Tullensis capellano nostro.

(f) Clem. l. 5. ep. cur. 56.

Ut inter sanctam Romanam ecclesiam ac nos & successores nostros Romanos Pontifices & Apostolicam sedem & charissimum in Christo filium nostrum Henricum Reg. Romanor. illustrem, semper vigeat plena charitatis affectus, scribimus eidem Regi per alias literas nostras, quod per literas suas tenoris & continentiæ infrascriptæ, regio sigillo munitas, promittat nobis & Romanæ ecclesiæ & successoribus & sedi Apostolicæ supradictis, quod contenta in eisdem literis suis integraliter faciet, & firmiter adimplebit: & nihilominus juret in manibus vestris, vel alterius vestrum vobis nostro & ecclesiæ ac successorum & sedis prædictorum nomine recipientibus, quod illa inviolabiliter observabit. Quare discretionem vestram monemus & hortamur attentius, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus

Ab Romanorum Rege sacramentum de tuenda ecclesia exigi jubet Pont.

NOTÆ [1] Bohemicam coronam nonnisi labente anno assumpsit Joannes Henrici filius. Non enim illa se adhuc ornaverat die XXII. Octobris, ut non obscure deducitur ex ejus diplomate, recitato a Lunigio spicil. eccles. pag. 263. Datum est in gratiam cœnobii Waldsaxen, qui locus est a Strazburgo parum distans, fientsurque *Praga XI. kal. Novembris anno Domini millesimo trecentesimo XXII. regnorum vero nostrorum* (Joannis) *anno duodecimo*. MANSI

tenus juramentum hujusmodi vos vel alter vestrum ab eodem Rege recipiatis nomine supradicto, ac de præstatione & receptione ipsius instrumenti publicum dictarum literarum suarum continens sigillorum vestrorum munimine roboratum, seu patentes Regis ipsius literas prædictarum aliarum literarum suarum seriem continentes, confici faciatis; illudque nobis una cum prædictis literis regiis, seu præfatas literas juramentum hujusmodi continentes quantocyus studeatis per fidelem nuncium destinare.

Præcipua capita in eo contenta.

Tenor vero dictarum literarum ipsius Regis talis est, &c. Inserit hisce literis adducendam a nobis inferius formam sacramenti, quod ab Henrico pontificio nomine exigi jubetur, ipsum scilicet nunquam a fide catholica defecturum, extincturum hæreses, nec cum ullis sectariis, Saracenis, schismaticis, vel ecclesiæ hostibus fœdus aliquod initurum: Pontificum Romanorum dignitatem ac jura defensurum, corroboraturum concessa a veteribus Imperatoribus sedi Apostolicæ privilegia, ecclesiasticam ditionem non invasurum, non defuturum opera vel consilio Rom. Pontifici ad ipsius hostes retundendos, defensurum denique ecclesiasticam libertatem, omnesque ecclesias protectione imperiali ab omnibus injuriis vindicaturum. Injunxit etiam partes nuntiis, ut ab Romanorum Rege, postquam sacramentum hujusmodi nuncupasset, imperiale ea de diploma ex forma ipsi præscripta elicerent, ac sedi Apostolicæ transmitterent. *Datum Avenion. v. kal. julii anno v.*

III. Perfuncti sunt imposito sibi munere Trevirensis archiepiscopus ac Joannes e Molans, ut testatur Henricus Romanorum Rex datis Lausanæ ad Clementem hoc eodem anno v. idus octobris literis, (a) quibus profitetur, se coram ipsis Romano Pontifici fidem subjectis verbis devinxisse, manumque sacrosanctis evangeliis religionis ergo admovisse.

(a) Ext. in arce S. Ang. l. priv. Rom. eccl. to. 3. pag. 239. coll. Plat. to. c. pag. 357. & MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. p. 166. & sig. lit. D. n. 2. p. 45. & lib. cens. p. 349.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi, sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus cum reverentia debita devota pedum oscula beatorum.

Henr. Reg. Rom. lit. ad Pont.

*Ferventi desiderio cupientes sanctitatis vestræ pedibus & Apostolicæ sedi toto corde & animo zelum nostræ reverentiæ, fidei, & devotionis offerre, vestris sanctis monitis, exhortationibus, & mandatis nos pro viribus cooptando, & honorem vestrum ac sanctæ Romanæ ecclesiæ ac aliarum ecclesiarum jura diligere, & pro posse protegere atque servare; attendentes propensius, quod nihil est, quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in principe, nihilque est, quod ita nequeat occasui subjacere, quam vera religio; & quod ad Dei timorem servandum, mandataque ejus custodienda factus est omnis homo, sed præcipue imperialis & regalis potestas, quæ a domino Deo est, & ad ejus ministerium exequendum, ad fidem & reverentiam sui nominis dilatandam in omnes regiones & regna; promittimus & obligamus nos cum omni efficacia Deo omnipotenti, vobisque domino nostro Clementi summo Pontifici, vestrisque successoribus ac sacrosanctæ sedi Apostolicæ, & Romanæ ecclesiæ, quæ ecclesiarum omnium caput est & magistra; quod sacrosanctam catholicam & apostolicam ecclesiam, fidemque catholicam fundatam supra fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in cujus nomine omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, nec est nomen aliud sub cœlo, in quo salvari oporteat credentes; toto corde & animo, pura fide & sancta intentione conservabimus, reverebimur, atque defendemus totis viribus & toto posse, ac omnem hæresim & schisma * extollentem se contra sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam exterminabimus pro viribus, & omnes hæreticos, cujuscumque sectæ & conditionis existentes, facies quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quibus vineam domini Dei Sabaoth perdere & vastare nituntur; omnesque fautores, adjutores, valitores, & receptatores ac defensores eorum: & quod nullo tempore conjungemur, confœderabimur parentela, vel fœdere, vel unione quocumque cum quocumque Saraceno vel pagano, vel schismatico Rege vel principe, vel quocumque alio fidei catholicæ communionem non habente, neque cum aliquo rebelle vel inimico ipsius Romanæ ecclesiæ vel eidem manifeste suspecto.*

Religionem singulare principum ornamentum.

Pollicetur Romanor. Rex fidem catholicam se defensurum.

* extollentia

Hæreticos perditurum.

Cum hostibus ecclesiæ fœdera non initurum.

IV. *Item promittimus & obligamus nos cum omni efficacia & effectu, quod personam vestram, statum, & honorem & successorum vestrorum contra quemcumque seu quoscumque homines, cujuscumque status, præeminentiæ, vel dignitatis existant, conservabimus & defendemus & manutenebimus; nec non omnia privilegia Regum & principum & Imperatorum Romanorum prædecessorum nostrorum cujuscumque tenoris & continentiæ existant, quocumque tempore concessa sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac Romanis Pontificibus, & sedi Apostolicæ, & quibuscumque ecclesiis, prælatis, & ministris ipsarum, conservabimus & manutenebimus: nec aliquo unquam tempore contraveniemus, nec aliquem, quantum in nobis erit, venire permittemus quacumque occasione vel titulo allegato, juris vel facti: immo ad perpetuam rei memoriam & sanctæ ecclesiæ securitatem atque cautelam ipsa privilegia omnia, pro nobis & successoribus nostris ratificamus, & confirmamus, recognoscimus, innovamus, & de*

Romanos Pontifices culturum.

Illorum jura servaturum.

novo concedimus, prout melius & plenius possumus ex certa scientia cum omni efficacia & effectu: volentes ac etiam decernentes, quod ista generalis ratificatio, confirmatio, recognitio, innovatio, & de novo concessio, perinde robur obtineant perpetuæ firmitatis, ac si omnia & singula privilegiorum verba singulariter & expresso ac de verbo ad verbum præsentibus inserta fuissent. Specialiter autem & expresse cum omni efficacia & effectu supradictis ratificamus, confirmamus, recognoscimus, & innovamus, & de novo concedimus omnia privilegia Constantini, Caroli, Henrici, Othonis quarti, Friderici secundi, atque Radulphi Regum & principum seu Imperatorum Romanorum quocumque tempore concessa super quibuscumque, cujuscumque continentiæ vel tenoris existant sanctæ Romanæ ecclesiæ, Romanisque Pontificibus, & sedi Apostolicæ.

Concessa a majoribus confirmat.

V. Spondet ecclesiasticam ditionem non invasum iri.

Promittimus etiam & obligamus nos cum omni efficacia & effectu, omni jure & forma, quo melius & efficacius fieri potest, manutenere & conservare omnia privilegia, cujuscumque tenoris vel conditionis existunt, & nullo unquam tempore contravenire; vel aliquo modo, quantum in nobis est, venire permittemus quacumque occasione, vel causa, vel titulo allegato juris vel facti, per quoscumque Reges, vel principes, seu Imperatores Romanorum, & præcipue per supradictos Constantinum, Carolum, Henricum, Othonem quartum, & Fredericum secundum atque Radulphum concessa sanctæ Romanæ ecclesiæ & Romanis Pontificibus & Apostolicæ sedi super recognitione, innovatione, avoatione, donatione, concessione, quitatione, renuntiatione, & libera dimissione terrarum & provinciarum sanctæ Romanæ ecclesiæ ubicumque positarum, præcipue marchiæ Anconitanæ cum omnibus civitatibus, limitibus, terminis, & confinibus suis integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem, exarchatus Ravennæ & Pentapolis, ac Romaniolæ & Brittenorii comitatus, cum civitate Bononiæ & cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem. Vallis quoque, quæ Spoletana dicitur sive ducatus, cum civitatibus Perusii, atque Castelli, & cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus suis integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem. Massa quoque, quæ Traburia nuncupatur cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem: patrimonii etiam B. Petri in Tuscia cum civitatibus Tuderti, Narniæ, Urbisveteris, & Reate, & cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & omnibus juribus & jurisdictionibus earumdem. Comitatus quoque Sabinæ cum civitate Interamnensi, & cum arce Cæsarum & terra, quæ dicitur Arnulphorum, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis, & confinibus integraliter, & cum omnibus juribus & jurisdictionibus earundem. Comitatus quoque Campaniæ atque Maritimæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis & confinibus integraliter, & cum omnibus jurisdictionibus & juribus earundem.

Præcipuas illius urbes ac provincias designat.

Ex superabundanti de novo, & ad majorem cautelam supradictas omnes terras atque provincias cum omnibus juribus, jurisdictionibus, terminis, limitibus, confinibus earundem: & jus ac possessionem & proprietatem ipsarum cum omni plenitudine recognoscimus jure plenissimo ad jus & proprietatem sanctæ Romanæ ecclesiæ spectare, ac omnimode pertinere: ac ipsas omnes terras atque provincias de novo avoamus, innovamus, atque concedimus, quitamus libere & dimittimus, restituimus & renuntiamus: nec non ad omnem scrupulum removendum, & ut pax, quies atque tranquillitas inter ecclesiam & imperium jugiter vigeat, & futuris, dante Domino, temporibus feliciter augeatur; & omnis contentionis & dissensionis cujuslibet materia præcludatur, prout melius & efficacius fieri & intelligi potest, concedimus ipsas, conferimus, & donamus de novo, promittentes & obligantes nos, prout plenius & efficacius possumus, quod nullo unquam tempore occupabimus vel occupari, quantum in nobis est, permittemus civitates, loca, castra, terras, & provincias supradictas, vel aliquam ipsarum vel earum partem; nec in ipsis, vel aliqua ipsarum, vel earum parte jurisdictionem aliquam per nos vel per alium geremus vel exercebimus; vel jura aliqua, possessiones, vel tenutas habebimus, vel possidebimus in eisdem terris vel provinciis, vel aliqua ipsarum vel earum parte; nec officium aliquod geremus, per nos vel per alium potestariæ, vel capitaniæ, seu quocumque nomine censeatur, in ipsis, vel aliqua ipsarum vel earum parte; & quod tanquam princeps catholicus, advocatus, & defensor sanctæ Romanæ ecclesiæ juvabimus ipsam, sibique assistemus contra quoscumque occupantes, invadentes, vel turbantes provincias ipsas, civitates, loca, castra, vel terras, vel aliquam ipsarum, seu earum partem; & quoscumque inobedientes, seu rebelles ecclesiæ, præcipue in provinciis, civitatibus, locis, castris, & terris eisdem in nullo fovebimus vel manutenebimus, seu per quoscumque foveri vel manuteneri, quantum in nobis est, permittemus; sed contra ipsos assistemus auxiliis, consiliis, & favoribus opportunis sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac Romanis Pontificibus, & Apostolicæ sedi, quousque rebelles & subditi ad plenam reverentiam & obedientiam reducantur. Pro-

VI. Agnoscit ab Imperatoribus donatas iterumque donat.

Ad patrocinium ecclesiæ contra hostes suscipiendum se obligat.

VII. Clientes ecclesiæ clementer habendos.

Promittimus quoque sanctam Romanam ecclesiam & ecclesias alias, ac libertatem ecclesiasticam & bona, jura, prælatos, & ministros ipsarum manutenere, conservare, ac pro viribus defensare; vassallos quoque Romanæ ecclesiæ contra justitiam non offendere: & quoslibet devotos & fideles ecclesiæ, etiam in imperio constitutos, benigne tractabimus, & contra justitiam non opprimemus, neque per alium, quantum in nobis est, opprimi permittemus, sed conservabimus in juribus & justitiis eorundem. Prædicta autem omnia & singula inviolabiter observare & observari facere, & nullo unquam tempore contravenire juravimus ad sancta Dei evangelia, tacto libro in manibus venerabilis patris domini Balduini archiepiscopi Treverensis, & discreti viri Joannis de Mylans scholastici ecclesiæ Tullensis vestri capellani nomine Romanæ ecclesiæ & sedis Apostolicæ ac vestro, & de vestro mandato specialiter recipientium: de qua etiam receptione tam per alias nostras, quam per ipsorum recipientium literas, seu instrumentum publicum plene constat. Et ad prædictorum omnium perpetuam rei memoriam, & sanctæ Romanæ ecclesiæ ac sedis Apostolicæ & Romanorum Pontificum securitatem atque cautelam præsentes literas regiæ majestatis sigillo munitas fecimus communiri, promittentes & obligantes nos cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis coronationem susceptam prædicta omnia ratificabimus, confirmabimus, & recognoscemus, & faciemus & servabimus, atque jurabimus; & de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes dabimus literas quadruplicatas, harum seriem continentes ad perpetuam rei memoriam, & ad securitatem & cautelam vestram & successorum vestrorum & sanctæ Romanæ ecclesiæ & Apostolicæ sedis, imperialis majestatis typario communitas. Dat. Lausanæ v. id. octobris regni nostri an. secundo anno Domini MCCCX.

Accepto insigni imperiali nuncupatum sacramentum renovare promittit.

VIII. Dum Lausanæ agebat Henricus Rex, permissa Joanni Regi Boemiæ, ut docet Joannes Villanus, (a) Germaniæ administratione, atque Italorum legationes opperiebatur, exercitumque instruebat, confluxere ad ipsum ex omnibus pene Italiæ urbibus Romano imperio obnoxiis oratores, atque ingentia munera obtulere. Inter quos Pisani sexaginta aureorum millia pro ornando bellico apparatu porrexere, (b) æqualem pecuniarum vim imperiali ærario, cum Pisas ingressus esset, inferre polliciti. His studiis subvectus Henricus de Italia suo subiiciendam imperio ingentes spes concepit, coivitque armorum fœdera cum pluribus principibus, qui Philippo Regi Francorum erant infensi: præterea expeditionis Italicæ diem, missis ad demulcendos blandis pollicitationibus populos oratoribus, constituit, ut subjectis verbis refert Albertinus Mussatus (c).

(a) Jo. Vil. l. 9. c. 1.

Italicæ urbes ad Henr. oratores mittunt.

(b) Id. ib. c. 7. Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 4. Vorr. in Henr. & alii.

(c) Albert. Miss. l. 2. r. 4.

Ut populorum amores sibi conciliaret, nuntios cum majestatis suæ literis mature nuntiare jussit felicem adventum ipsius; seque pacem mundo daturum, jura, libertates lapsis restituturum, universitatum in pace degentium mores approbaturum, & reliqua regalibus extollentia suasionibus corda fidelium. Intereaque confœderationes cum principibus regionum Theutonici nominis, privatasque amicitias sibi sponsionibus & cæteris, quæ mortales alliciunt conquirent; spe etiam suffultus Amedei Sabaudiæ comitis alteram ex filialibus ducis Brabantiæ uxorem habentis, cui & dalphini frater adhæsit ejusdem comitis Sabaudiæ gener, inque socias vices & Guidone Flandriæ comitis fratre ineunte: ii quidem & Imperatoris adventum ob studium exosi dicti Philippi Francorum Regis affectabant. Statutam inde diem transgrediendarum alpium præfixit in Lausaniam vicinam descensus ad Longobardiæ planitiem; idemque se cum copiis promoturum enuntiavit. Præmissisque iterum ex latere viris strenuis ad partes Italiæ episcopis & laicis, ad universos & singulos imperii fideles diem nuntiantibus, qua citra montes descensurus erat, ut occurrerent, suffecturi viribus regalis adventus & parituri salubribus ejusdem monitis, ut regia majestas appeteret.

Delinitæ ab Henrico promissis.

Missi ad eos oratores.

IX. Struxisse sibi iter in Italiam Henricum magna benevolentiæ & æquitatis ostentatione, consonat Mussato Jordanus (d): *Præmissis*, inquit, *episcopis & legatis, ut populorum sibi favorem conciliet, denuncians in pace degentibus se eorum laudabiles approbare mores, injuriam passis restitutionem, universis pacem, alpes transgressus Italiam adiit.* Præcipuis ille in adeundo regno Italico Clementis studiis nitebatur, cujus potissimum opera Cæsareum fastigium conscenderat: nam Clemens, cum putaret Henricum officii beneficiorumque futurum memorem, ac redactis in concordiam proceribus adversarum factionum, quæ discerpebant Italiam, Christianam religionem adversus fidei hostes, Romanamque ecclesiam curaturum, Italos omni contentione sollicitavit, ut Henricum Regem admitterent. Quo argumento Genuensibus, quamvis illi jam ante fessi Friderici tyrannide jugum Cæsarum a suis cervicibus depulissent, cum tamen intestinis tum dissensionibus laborarent, Clemens ut eos ad novi Cæsaris pacis spem præferentis obsequium pelliceret, apostolicas hasce literas scripsit (e).

(d) Jord. chr. MS. Vat. sig. n. 1960.

Promotæ a Clemente ejus partes.

(e) Lib. 5. ep. com. 59.

Dilectis filiis potestati, capitaneo, prioribus, consilio, & communi Januensium.

X. *Exultet in gloria virtutis Altissimi regni*

Datæ eo arg. literæ.

qui culmen inclytum Romanorum: exultent magnifice sibi subditæ nationes: jucundetur fœcunda lætitia populorum illius copiosa diversitas, & conventum lætitiæ faciant, qui diligunt nomen ejus, quoniam ecce Rex ipsorum pacificus, dono divinæ gratiæ magnificatus gentibus, cujus vultum ejusdem Regis terra desiderat universa, ais veniet mansuetus, ut in suo sedens solio majestatis solo nutu dissipet omne malum, cogites pacis cogitationes pro subditis, illamque in plebem suam loquatur intrepide, ac suæ potentiæ ministerio salutari tanquam flumen aquarum multarum abundare faciat & redundare, sicut muris gurgites, affluenter.

Pacem commendat.

Terribilis quidem super filios hominum, qui sua virtute dominatur in sæcula, a regalibus sedibus cœlestis imperii veram ad infima regna mundi pacem transmittens, illam in nativitatis suæ mirabili sacramento per suorum angelorum ministerium gloriosum in terris fidelibus nuntiavit. Hæc est fructus benedictionis a Domino, per quem mellifluam cœli dulcedinem susceperunt. Hæc est fructus pretiosus fidelibus, quem arbor justitiæ, in benedictionibus plantata dulcedinis, germinavit. Hæc est fructus miræ pulchritudinis & decoris, quem cœlestis agricola summa benignitas de radice charitatis eduxit: & hæc est fructus, de quo gentium doctor Apostolus & prædicator egregius veritatis in sacro suæ salutationis eloquio, quod de conscientia Regis emittebat excelsi, cunctorum refici corda fidelium cum summo desiderio cupiebat. Nos cum ipsius instructi eruditione decoris hujusmodi fructum in orbe terrarum super omnia cupimus abundare, propter quod libenter studia mentis nostræ convertimus, ut fructus ipse in regionibus & terris regno Romano subjectis & aliis partibus orbis, in quibus cultus viget fidei Christianæ multiplicetur ad divini nominis gloriam & honorem.

XI.

Significatur Henr. Romanor. Rex electus a principibus confirmarusque sit a sede Ap.

Dudum siquidem charissimus in Christo filius noster Henricus Rex Romanorum illustris per solemnes nuncios, ad hoc sufficiens mandatum habentes, quos ad sedem Apostolicam destinavit, nobis, præsentibus fratribus nostris in publico & solemni consistorio, astante fidelium multitudine copiosa, electionem unanimem de persona sua per venerabiles fratres nostros archiepiscopos & dilectos filios nobiles viros regni Alamanniæ principes, in electione Romanorum Regis vocem habentes, celebratam fuisse concorditer; & etiam ipsi archiepiscopi & principes per literas suas, decretum suæ electionis continentes, solemniter cum humilitate debita intimarunt, petentes instanter a nobis per nuncios memoratos electionem per nos approbari prædictam, sibique regiam denominationem ascribi, & ad nostrum veniendi præsentiam unctionem, consecrationem, & coronam imperii de nostris manibus recepturo terminum assignari.

Nos vero cum eisdem fratribus deliberatione præhabita diligenti, prout tanti negotii gravitas exigebat, ac matura & solicita deliberatione discussis, quæ in hujusmodi negotio putavimus attendenda, electionem eandem duximus approbandam, sibi denominationem hujusmodi liberaliter ascribentes: ipsumque Regem Romanorum reputavimus, nominavimus, denunciavimus, & declaravimus de fratrum prædictorum consilio, justitia exigente: approbantes nihilominus & etiam declarantes, ac pronuntiantes, sufficientem & habilem ipsum fore ad imperialis celsitudinis dignitatem; & unctionem, consecrationem, & Romani coronam imperii per nostras deberi concedi manus eidem loco & tempore opportunis, & ad unctionem, consecrationem & coronationem hujusmodi in basilica principis Apostolorum de Urbe recipiendas de manibus nostris, divina favente clementia, certum terminum de ipsorum fratrum consilio per alias nostras literas continentes præmissa omnia, liberaliter præfigentes.

XII.

Deliberarit pacare Etruriam ac rebelles edomare.

Nuper autem Rex prædictus nobis per dilectos filios nobiles viros Amedeum Sabaudiæ & Guidonem de Flandria Zelandiæ comites, ac Oldonem de Grandisono suos nuncios speciales apostolatui nostro significare curavit, quod subditis suis intra Romanorum regnum in partibus Lombardiæ & Tusciæ constitutis, qui nedum civilibus bellis, sed etiam extrinsecis dissidiis, peccatis exigentibus, multipliciter colliduntur, pacem dare, pro ipsis tranquillitatem exquirere; & ad reformandum inter ipsos concordiam ardenter aspirans, pura intentione desiderat inobedientes singulos & rebelles Romanæ ecclesiæ matris suæ, ut ab ipsis ei cum humilitate & reverentia debita, prout convenit, pareatur, pro ejus honore ipsius ecclesiæ pro viribus subjugare dominio; & ecclesiarum jura & bona deperdita, & per nonnullos, qui gloriantur cum male fecerint, in diversis ejusdem regni partibus occupata, in manu potenti recuperare proponit.

Designatum ad imperialem consecr. tempus ob id antevertere.

Propter quod & alias justas & rationabiles causas, quæ ad hoc suæ mentis fervorem inducunt præfatum terminum ad recipiendum unctionem, consecrationem, & coronationem prædictas, ei per nos, ut præmittitur, assignatam anticipare disponit, ut speramus, pro utilitate communi ad prædicti regni Romanorum partes potenter & personaliter accedendo, ut per providam & consultam anticipationem hujusmodi, illo, qui aspera novit in vias planas convertere, faciente placatio fluctuum bellorum & dissidiorum hujusmodi, ac recuperatio bonorum & jurium prædictorum, & humiliatio rebellium eorundem suæ virtutis ministerio fructuoso celerius valeat provenire.

XIII.

Profecto cœlestis altitudo consilii, in-

fide-

Sacerdotium deesse imperio non posse.

fidelibus suis uberum gratiarum dona multiplicans, præcelsas sacerdotii & imperii dignitates ad plenum & utile regimen & gubernationem ipsorum fidelium salutarem pia in terris dignatione constituit, & ut in executione fructuosi regiminis, & in voti unitate conformes ipsorum universis profutura concordia alterutrius fulta præsidiis opus liberius exercerent justitiæ; & commodius in tabernaculis fiduciæ constituerent populum Christianum. Præmissis igitur digna consideratione pensatis, & sperantes Regem præfatum ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum advocatum solicitum & utilem defensorem, promotorem avidum ecclesiasticæ libertatis, sectatorem pietatis operum, amicum sedulum veritatis, ac pacis & justitiæ fervidum zelatorem, ac propter hoc congruis & gratiosis favoribus assistere proponentes eidem; universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attentius, vobis nihilominus per apostolica scripta mandantes, quatenus considerantes attentius, quod pacis amœnitas numerum multiplicat populorum, quodque in multitudine gentium regalis celsitudinis pulchra serenitas resplendet amplioribus radiis claritatis; ac provida meditatione pensantes, quod Rex præfatus ad nullius partialitatis dexteram vel sinistram, sicut pro certo creditur, & specialiter nobis per eosdem nuntios suam apertissime super hoc tam secrete quam publice pluries aperuit voluntatem, suos declinabit affectus; quodque vassallos sanctæ Romanæ ecclesiæ in benevolentia, regali recipiet & servabit, ac ecclesiæ prædictæ devotos etiam in regno constitutos eodem in suis juribus conservabit, nec offendet, seu offendi contra justitiam permittet eosdem; vestros animos pro divinæ & Apostolicæ sedis ac nostra reverentia convertatis ad pacem, & ejusdem Regis, quorumlibet bellorum feritate depressa, & periculosis fomitibus odiorum evulsis, monitis & votis salutaribus tanquam benedictionis filii reverenter intendere, procuretis, ut per hoc Deum timere & Regem præfatum honorificentia debita venerari laudabiliter ostendatis.

Hortatur Genuenses Pont. ne factionibus adversus Henric. se irretiri sinant.

XIV. *Eja ergo præfato Regi non per armorum strepitus, non per bellorum præcipites impetus, & non per terribiles & hostiles incursus corda vestra, sed per vias rectas & copiosæ pacis delectabiles semitas præparate, ac omnia, quæ impendere sibi tenemini, exhibere promptis animis studeatis. Sic igitur monita, preces, & exhortationes & mandata hujusmodi, quæ de præcordiis apostolicis confidenter emanant, studeatis devote suscipere, & sic ad efficacis exauditionis effectum vestra sinceritas introducat, quod per hoc nostram & Apostolicæ sedis benedictionem & gratiam vobis uberius vendicetis, & plenitudinem benevolentiæ regalis vobis sentiatis proinde magis piam & benignam. Datum in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœcesis kalend. septembris anno v.*

Meritis illum honoribus afficiant.

XV. Concepta eadem literarum formula Pontifex Florentinos, Mediolanenses, aliosque Italiæ populos Romani imperii vectigales clientesque, quorum catalogus in regesto pontificio attexitur, solicitavit ut Henricum venientem exciperent, debitisque officiis prosequerentur, cum ad laceratam bellis civilibus Italiam scissos animos mutua pace conjungendos devinciendosque accedere polliceretur. Demandavit (a) vero Arnaldo S. Mariæ in porticu diacono Cardinali, creato in Italia sedis apostolicæ legato, ut venienti Henrico Regi in Italiæ limite occurreret, suamque illi in omnibus, ut officii ipsius ratio deposceret, operam explicaret: *Præfato*, inquit, *Regi cum ad tuam notitiam de suo adventu pervenerit & fueris requisitus ab eodem, usque ad fines Italiæ lætanter occurres, cum honorificentia condigna suscipias & pertractes, & tuæ præsentiæ gratum & acceptabilem comitatum, prout tanti principis decet excellentiam & honorem, & officii tui requirit auctoritas, ferventer exhibeas, & assistas favoribus & auxiliis opportunis. Et nihilominus per teipsum & alias solicite cum eodem ad statum terrarum ejusdem Romani regni pacificum & tranquillum labores instanter, & studia tuæ solicitudinis, ut ejusdem fideles regni dicto Regi, prout tenentur, pareant & intendant efficaciter, interponas. Speramus enim, ut cum eodem Rege ac tecum Domino faciente virtutem, ex Regis ipsius ac tuis operibus fructuosis dissensionum terrarum ipsarum ignis vestalis extinguetur, & eis pacis amabilis & concordiæ desiderata serenitas illucescet.*

(a) Ib. ep. 60.

Arnaldus Card. A. S. L. Henrico venienti operam commendare jussus.

Nec legati modo opera est usus Clemens, ut Henricus ab Italis perhonorifice susciperetur, verum etiam patriarcham Aquilejensem, ac Genuensem, Florentinum, Pisanum, & Mediolanensem antistites in ejusdem Regis obsequium pellicere est conatus; commendavitque ut in adducenda concordia, ac frænandis seditiosis Henrico studerent, ea in se tum ipsius tum sedis Apostolicæ gratiam, atque ingens apud omnes decus collecturi. Provocavit (b) etiam ad id officium Germaniæ præsules dignitate conspicuos, ut venientem ad reposcenda imperii jura excipiendaque imperialia ornamenta Henricum stiparent, quo eorum potentia fultus succinctusque facilius ad obsequium adversarios flecteret, ac decerpendæ inde gloriæ partem ad se derivarent.

Præsules insignes Itali sentire cum Henr. jussi.

(b) Reg. post eand. ep.

XVI. Liberavit se eo onere Arnaldus Ferrariensibus conversionibus implicitus, utque facile in Italiam aditus muniret Henrico Pontifex, Thomam tit. S. Sabinæ presby-

Thomas presbyt. Card. creatus A. S. L.

(a) Ep. cur. 62.

terum Cardinalem subrogavit (a) legationis in Insubria, Liguria, Etruria, ecclesiastica ditione, Tarvisina marchia, Dalmatia, Sardinia, & Corsica gerendæ auctoritate instructum, ut illi comitem itineris se adjungeret, consiliisque optimis informaret: *Nos*, inquit, *qui Regem ipsum ob præcelsa devotionis insignia, per quam nomen glorificatur Altissimi, & Romana ecclesia mater sua fœcundatur honoribus, in intimis dilectionis apostolicæ gerimus, desiderabiliter cupimus, ut prosperum iter faciat sibi Deus, gratis jucundetur successibus & votivis, ac ejus solium delectabilibus eventibus fulciatur, ut angelica junioris Tobiæ comitiva lætatus prosperetur in omnibus, ad quæ divina dispensatio mittit illum. Quocirca discretionem tuam rogamus, monemus, & exhortamur attentius, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus impositum tibi onus a Domino devote suscipiens, & personaliter ad partes illas accedens, dicto Regi tua præsentia gratum & acceptabilem comitatum, prout tanti principis decet magnificentiam & honorem & officii tui requirit auctoritas, ferventer exhibeas & assistas honoribus & directionis opportunis.* Et infra, ubi ipsum suam operam Regi ad flectendos in illius obsequium populos imperii clientes, ac rebelles edomandos, pacemque adducendam commendare jussit, hæc adjecit: *Indefessa quoque solicitudine, fili, studeas laborare, quod idem Rex sui cognoscat humiliter beneficia creatoris, dirigat vias suas in semitis mandatorum ejus, honoret ecclesiam matrem suam & ministros ipsius. Nec ipsum prætereat, quod gratiosam Romanam ecclesiam ante assumptionem suam ad culmen hujusmodi, & in ipsa & post ipsam * favorabilius adinvenit: ideoque tam eam quam ecclesias alias, quarum ipsa mater est & magistra, studeat condignis honoribus & favoribus honorare, earum jura diligenter protegere, conservare, ac toto corde & animo defensare procuret, attendens, quod ad hoc est divina providentia evocatus: pacem in terris amare studeat, ut sic Regis pacifici imitator firmetur justitia thronus ejus, &c. Datum in prioratu de Grausello prope Malausan. Vasionensis diœcesis VIII. id. octob. anno v.*

Datæ illi partes, ut Regem Rom. deducat.

Optimis præceptis erudiat.

* favorabilem

Veniente Henr. auctæ Italicæ turbæ.

Hæc constituebat Clemens, omnique studio & cogitatione intendebat, ut facile iter Henrico sine ullo bellico fragore muniret: sed illius adventu Gibellinorum & Guelphorum factiones, quas sedare animo agitabat, magis recrudnere. Guelpharum enim partium viri principes, qui in urbibus publicæ rei habenas tractabant, suspicionibus suffusi, cum Gibellinos augeri animis viderent, ne gradu deiicerentur, pertimuere. Adducit in crimen accensi funesti belli Florentinos Joannes Villanus: (b) cum enim primum in publico concilio, quemadmodum ipsos ad concordiam cum Henrico cohortatum Pontificem vidimus, decrevissent ad illum Lausanam oratores mittere, jamque necessarius in eam rem apparatus instrueretur, nonnullos proceres, qui reipublicæ gubernaculis admoti erant, sui honoris & commodi quam publicæ pacis avidiores, rem discussisse. Consentit S. Antoninus, (c) qui Henricum ad Guelphos & Gibellinos conciliandos, pacandamque Italiam specimen præ se tulisse testatur.

Florentini primum Henrico parere deliberant, dein resiliunt.

(b) Jo. Vill. l. 9. c. 7.

Cum Imperator, inquit, *adhuc esset in Lausana Sabaudiæ, & ad eum accessissent oratores, Imperatore quærente causam, quare non & ipsi misissent*, scilicet Florentini, *fuit qui diceret, hoc ideo egisse, quia suspectum eum habebant. Ad quod ille: Non bene sibi consuluerunt, quoniam nostræ intentionis erat, omnes Florentinos non partialiter, sed integraliter habere ut viros fideles, & ipsam civitatem exaltare ut cameram imperii, & meliorem aliis facere. Et ita creditum est quod esset facturus, non mutaturus statum tunc regentium: sed suspicioni, quia intrinsecum malum est, mederi non potest.* Movit Lausana sub autumnum Henricus parte copiarum succinctus, cujus ingressum præter Jordanum, (d) Bernardum, (e) Ptolemæum Lucensem, (f) Jo. Villanum (g) accuratissime describit Albertinus Mussatus his verbis, (h) ac pontificiis literis ante allatis consonat.

(c) Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 4.

Movent injustum bellum.

(d) Jord. chr. MS. Vat. bibl. sig. num. 1960.

(e) Lib. de Rom. Imp. MS. Vat. bibl. sig. n. 2843. & chron. Rom. Pont. & gesta MS. Clem. V.

(f) Ptol. Luc. l. 24. c. 40.

(g) Jo. Vill. l. 8. c. 7. Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 4. Conrad. Vver. in Henr. VII. c. 9.

(h) Albert. Muss. l. 2. c. 6.

XVII. Henrici in Italiam ingressus.

Movit iter trecentis ferme hastatis militibus peditibusque totidem: & per juga & colles, summotis nivibus, in Taurinam civitatem descendit, cui portæ patuere, quemque cives libenter accepere; quibus vicarium statuit: & ad id loci nonnulli ex Tusciæ Lombardiæque partibus confluxere, advolante fama Romanum Regem adventare; in rescriptisque Cardinali datum, cui Pelagruæ cognomen erat, apud Bononiam tunc Apostolicæ sedis legatum, qui & Ferrariam, expugnatis Venetis, in ecclesiæ ditionem redegerat, ut obviam Regi pergeret, commeatum præberet in omnes vias & actus. Qui Palagrua iis intendere creditur, literis in aperto sic nunciantibus, diverso tamen itinere Avinionem ad Papam contendit, cui quantum de persona mutato Papa proposito, subrogavit Cardinalem ad ejusdem Regis conductus officium, qui cœpto jam itinere proficiscens vita defecit. Is erat Thomas tit. S. Sabinæ, ut jam ante indicatum est. Demandata est igitur ea provincia Lucæ e Fisco Cardinali S. Mariæ novæ, cujus consilio & opera, necnon Matthæi Vicecomitis Guido Turrianus, qui Mediolanensem tyrannidem exercebat, & archiepiscopum Maphæi nepotem aliosque Vicecomites pepulerat, exauctoratus est (i), & Cæsar urbe exceptus. Describit Albertinus Mussa-

Lucas Fliscus legatus Henrico comes additus.

(i) Jo. Vill. l. 9. c. 9.

sa-

(a) *Alb. Muss. l. 1. c. 8.*

Mediolanum a Turriano restitutum Henrico.

fatus, (*a*) ut Henricus magnum discrimen adierit, ne a Turriano, ac sociis Longobardia pelleretur: demum diu tergiversatus Turrianus, adventuque regio & Matthæi Vicecomitis ac sequacium factionis, Mediolanensiumque defectionis terrore perculsus urbis imperium illis restituerit; tam subdit.

Mediolani deditio non minus Henrici Romani Regis famam auxit per omnes Italiæ fines, quam ut altera Roma diceretur, & ut alterius partis rerum omnium potiretur. Tum animos imperium non affectantium novus terror invasit, obsequentium spes extulit. Hinc mærores occulti tacitique, inde gaudia & lætitiæ apparentes in tuto dissimulatæque. Mirabile dictu! omnes ferme Lombardiæ civitates ab alpibus hinc Veronam usque, inde Mutinam inclusive Regi fidelitatem juramenta præstitere, vicarios suscepere, novis legum sanctionibus ad Regis placitum vitæ necisque potestatem habituros; Alexandria dumtaxat excepta, hæc enim Roberti Apuliæ Regis præsidio tenebatur: cui & sponte Rex ipse cessit, forsan & illum causa non latente, Regum nempe consilia non omnia nota populis. Patavini Vicentinique, quos Friderici Imperatoris sævitia, nefandaque Ezelini de Romano tyrannis imperii vices obtinens necaverat a stirpibus, longaque dein freti quiete substitere, nihil arrogantiæ & contemptus, parumque obedientiæ ostendentes, faventium exemplis, rerumque successibus salubria resumunt consilia. Bononienses secus, num & ipsi novorum vallorum, foveumque munimentis urbem cinxere, plebiscita legesque in Regem Regique obsequentes statuere, in quibus & Imperatoris nomen proferenti capitale sit supplicium.

Plures urbes ad ejus obsequium pronæ.

XVIII. Fecisse jure Bononienses certum est, cum non imperii sed Romanæ ecclesiæ clientes essent, & cohiberent perduelles, qui novarum rerum studio ad Henricum desciscere, ac veteres inter imperium & ecclesiam dissensiones accendere moliebantur. Ad quos etiam comprimendos præfecit Æmiliæ Pontifex (*b*) Robertum Regem Siciliæ, ut regia potentia seditiosos in officio contineret. Quo argumento extant literæ (*c*) ad omnes ejus provinciæ ordines datæ, quibus ipsos Roberto obsequentes esse jubet. Tum ea etiam ratione Roberti res firmabat, ne facile illum Henricus adoriretur bello, ac potius cum ipso pacem ad constabiliendas res suas pacisceretur. Ornatus eo munere Robertus grates egit Pontifici, atque Arnaldus e Pelagrua Avenionem reperenti fidem sacramento devinxit, pollicitus (*d*) provinciæ potestatem a se ad jussa apostolica restitutum iri.

Æmiliæ administratio Roberto Sic. Regi tradita.

(b) *Lib. 9. ep. cur. 21.*

(c) *Reg. post eand. ep.*

(d) *Ext. in arc. S. Ang. & inter coll. Plut. jussu Sixt. IV. edita to. 1. pag. 349. & in MS. Vall. sign. lit. D. n. 1. pag. 81.*

Sanctissimo in Christo patri & clementissimo domino suo domino Clementi, divina providentia sacrosancta Romana ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, Robertus Dei gratia Rex Jerusalem & Siciliæ, ducatus Apuliæ, & principatus Capuæ, Provinciæ, & Fortalqueriı, ac Pedemontis comes cum omni reverentia & honore devota pedum oscula beatorum.

Refertæ officiis eo argum. lit.

Facit charitas vestri pii patris & domini, ut plura virtutis & gratiæ de me devoto filio imaginarie sentiat, quam ipsa rei veritas per essentiam comprehendat. Sed sine nodo dubii tenere potest vestra sincera credulitas, quod beneficiu tanti patris debita gratitudine recognoscens, sicut devotionis filius & reverentiæ specialis alumnus, affectibus vestris interne placere desidero, & jussionibus cum exacta deliberatione propositi obtemperare dispono, in ea mentis præparatione consistens, ut juxta possibilitatis modum concessum a domino, reverenter exequatur filius quod confidenter præcipit pater almus. Sane per honorabilem & religiosum virum fratrem Arnaldum abbatem Tutellensem nuper vestras amabiles recepi literas tenoris & continentiæ subsequentis.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Roberto Regi Siciliæ illustri, in temporalibus provinciæ Romaniolæ & comitatus Brittenorii & pertinentiarum ipsius rectori.

XIX. Pontificiæ ad ipsum eodem argum. lit.

Summo desiderio affectantes personam tuam, quantum cum Deo possumus, honorare; quodque status terrarum, in quibus Romana ecclesia obtinet principatum, præservetur a noxiis & ad salutaria dirigatur, attenti sumus & vigiles, ac propensius in intimis excitamur, ut ad provinciæ Romaniolæ, comitatus Brittenorii, & pertinentiarum illarum, quæ sedis Apostolicæ juris & proprietatis existunt, regimini eam deputemus personam, quæ se in illo ferventem exerceat, operosam exhibeat, & præbeat efficacem; per quam fidelibus in illius degentibus opulentia pacis arrideat, faveat votiva tranquillitas, ac reddatur justitiæ plenitudo. Levantes igitur in circuitu oculos cordis nostri, eos ad te velut ipsius ecclesiæ filium prædilectum dirigimus, & rectoriam provinciæ & comitatus prædictorum & pertinentiarum etiam eorundem in temporalibus apostolica tibi auctoritate usque ad beneplacitum Apostolicæ sedis committimus, per te vel alium, quem ad hoc vicarium deputare curaveris, & per deputatos ab illo etiam exercendam; disponendi, ordinandi, statuendi, præcipiendi, corrigendi, puniendi, diffiniendi, exequendi, & faciendi provincia, comitatu, & pertinentiis supradictis quidquid honori Romanæ ecclesiæ ac prospero statui fidelium, prædictorum expedire cognoveris, &c. Et infra.

Quæ illi commissa auctoritas.

Volumus insuper quod rectoriam, provinciam, & comitatus prædictos cum pertinentiis memoratis, quandocumque a nobis requisitus extiteris, juxta nostrum mandatum

dimittere sine difficultate qualibet, exceptionis, contradictionis, & repetitionis cujuslibet onere tenearis: nec post sex mensium spatium, a creatione successoris nostri Romani Pontificis computandorum, absque ejus speciali commissione & mandato de dictis rectoria, provincia, & comitatu, earumque pertinentiis, seu regimine te aliquatenus per te vel per alium intromittas, &c. Datum in prioratu de Granselle Vasionensis diœcesis xxv. kal. septembris anno quinto.

XX. *Visis igitur præfatis literis & perlectis, & iis, quæ continebantur in illis, in examine rectæ considerationis adductis, quia Siculi belli præteriti longa diffusaque discrimina multifariam exhauserunt ærarium regium, & vires patrimonii minuerunt, assumptionem dicti regiminis, meis sumptibus & laboribus imparem, nec regionis qualitas, nec agendorum imminentia suadebat. Sed pensata vestræ sinceritatis affectu, qui ad mei status & honoris augmentum ferventer aspirat, quodque servitia sanctæ matris ecclesiæ probabiliter & modeste declinare nequeo, quin potius illa teneor patenter assumere, & cum efficacia virium totis studiis promovere; jactans meum cogitatum in Domino & in spe ac fiducia vestri præsidii paternalis, rectoriam ipsam ad honorem vestrum & ejusdem ecclesiæ cum devotione suscepi; prædicta omnia singula, in præscriptis literis vestris contenta, expresse ratificans & acceptans, ac de observandis eisdem juxta formam & modum per dictarum seriem traditos in manu venerabilis patris domini Arnaldi Dei gratia S. Mariæ in porticu diaconi Cardinalis Apostolicæ sedis legati, dicto Abbate Tutellense præsente & aliis de meo consilio, corporaliter ad sancta Dei evangelia præstiti juramentum. In cujus rei testimonium præsentes literas duplicatas jussi fieri, & aurea bulla meæ majestatis impressa typario communiri. Datum Florentiæ per Bartholomæum de Capua militem logothetam, & protonotarium regni Siciliæ anno Domini millesimo trecentesimo decimo, die septimo octobris nonæ indictionis, regnorum nostrorum anno secundo.*

Significat Rex Arnaldo Card. legato fidem se devinxisse.

XXI. Robertus Florentiæ præturam accipit.

Accesserat, ut ex apposita hisce literis loci & diei nota confirmatur, aliquot ante diebus Florentiam Robertus Rex, quem cives prætorem urbis renunciarunt, (a) subsititque Florentiæ ad IX. kal. novembris. Quo tempore operam ad conciliandos dissentientes inter se Guelphos defixit: quamvis odiorum pertinacia regium industriam eluserit. Ingrata ea res fuit Henrico Cæsari, cum quo ita pacifici concordiam affinitatemque cupiebat Robertus, ut Etruriæ præfecturam alicui e fratribus demandaret, ne Gibellini socios Guelphos opprimerent: sed pacem aspernatum Henricum vidi sumus. Porro Germani (b) nonnulli Clementem inique carpunt, quod Robertum Æmiliæ præfecerit: cum id juste factum constet, ne Henricus ecclesiasticam ditionem sibi subiiceret: cum etiam in eundem Pontifex non sine rerum suarum damno pronior fuerit, adeo ut hoc anno Ludovicum Sabaudiæ regiæ principem: Cæsari fœdere conjunctissimum, Urbis senatorem creaverit. (c) Verum Henricus postea ingressus Romam, non minus illam, quam cæteras imperii urbes tributis exinanire pertentavit, ditionis ecclesiasticæ vastavit agros, seditiones conflavit in urbibus pontificiis, universam Italiam in Germaniæ provinciam redigere meditatus: hujus vero causa concitatæ quidem anno ineunte Romæ graviores seditiones, quæ e procerum mutuis odiis emersere. Ad quas sopiendas Pontifex Guillelmum a S. Marcello Minoritam nuntium suum creavit (d) partesque ei imposuit, ut patritiorum iras mulceret, quive apostolica detrectarent imperia, notaret. Tum Urbis principes viros literis amantissimis adhortatus (e) est, ut in mutuum descenderent concordiam, minusque justissimus, si paterna monita ac jussa respuerent, intentavit. Porro superioris anni mense octobri, ut refert Joannes Villanus, (f) Ursini & Columnenses in Romano agro magno irarum ardore concurrere.

(a) Jo. Vill. l. 9. c. 8. Ant. 3. p. tit. 21 c. 2. §. 4.

Cum Henrico fœdus pacisci molitur.

(b) Vosser. in Henr. VII. & alii.

Clemens inique a Germanis traductus.

(c) Lib. 6. ep. cur. 31.

Henrici in Clementem perfidia.

(d) Lib. 5. ep. cur. 1.

Dissensiones in urbe concitatæ.

(e) Ib. ep. 3.

Ursini & Columnenses se persequuntur bello.

(f) Jo. Vill. l. 8. c. 117.

XXII. Hoc anno Ferrariæ periculosissima conjuratio nonnullorum factiosorum sanguine extincta a Cardinale legato est, de qua antequam differamus præmittenda ea videntur, quæ ordine temporum præcessere. Decreti fuere ineunte anno a Ferrariensibus oratores ad Clementem V. sedentem Avenione, ut in publico Cardinalium senatu solemni ritu profiterentur, Ferrariam sedis Apostolicæ ditioni obnoxium, ut si aliquandiu Atestinorum jugum tulissent, non jure sed vi ac tyrannide ad eorum obsequia adductos fuisse. Cumque ad excutiendam servitutem Venetos in auxilium excivissent, in tantas angustias ab iis Ferrariæ dominatum affectantibus compulsos, ut demum ad Romanum Pontificem veterem ac justum Ferrariæ dominum, cui se suaque omnia addicebant, confugerint. Perfuncti sunt ea legatione Guido Ferrariæ episcopus, Pignatonus, Antonius de Alexio Othobonus & Nascimbene ex omnibus ordinibus lecti, qui his verbis Pontifici Ferrariensium fidem obstrinxere (g).

Ferrarienses mittunt ad Clem. oratores, qui urbem ecclesiæ obnoxiam profiteantur.

(g) Ext. instrum. insertum ep. cur. 40. l. 5. Clem. V.

XXIII. *Nos frater Guido episcopus Ferrariensis, Pignatonus de Pignatonibus, Antonius de Alexio judices, Vassallus mercator, Othobonus dictus Bacharius & Nascimbene de Brinis notarii, ambassiatores & syndici populi & communis Ferrariæ, nostro nomine & totius communis & populi civitatis ejusdem, cujus syndicatum cum plenissima pote-*

Qua ratione gesta res. Agnoscunt conditam a Roman. Pont. in ecclesiæ solo.

potestate in præsentia sanctitatis vestræ & fatri collegii dominorum Cardinalium exhibemus, profitemur & agnoscimus civitatem Ferrariæ ab initio fundatam fuisse per summum Pontificem in solo ecclesiæ Romanæ ipsius sumptibus & expensis, & ab eadem dotatam, ordinatam, & populorum multitudine decoratam fuisse. Cumque postmodum processu temporis per oppressionem Desiderii Regis Longobardorum servituti subjecta fuisset, per ministerium Adriani felicis recordationis summi Pontificis, invocato ad hoc brachio inclytæ memoriæ Caroli Regis Francorum, restituta extitit eadem civitas pristinæ libertati, & diutius in debita libertate permansit.

Caroli Regis Franc. virtute e Desiderii tyrannide ereptam.

Redactam postea in servitutem.

Tempore vero postmodum succedente tyrannica pestis Salinguerra civitatem eandem servili conditioni supposuit, & eam longis temporibus quasi servam suppeditavit, tyrannicéque tractavit. Quod sancta Romana ecclesia pia mater diligenter attendens, & filiorum suorum civium Ferrariensium calamitati compatiens, ad illas partes destinavit legatum, & contra ipsum tyrannum exercitum maximum congregavit, sicque dictam civitatem & ejus comitatum, districtum, atque populum a dicta servitute tyrannica liberavit, & sub dominio ecclesiæ redegit & reduxit. Quapropter recognoscimus & avovamus civitatem Ferrariensem cum pertinentiis suis & districtu, ac totum comitatum Ferrariæ fuisse ab antiquo & a fundatione ipsius civitatis, & esse de dominio temporali Romanorum Pontificum & sanctæ Romanæ ecclesiæ. Super quo recognoscimus privilegia, & regesta, & librum censualem ejusdem Romanæ ecclesiæ, & ea quæ continent vera esse & indubitata, & eis, quantum ad nos attinet, fidem nomine quo supra plenariam adhibemus.

Restitutam a legato apostol. libertati.

XXIV. Paruisse vi & injuria Aestinis principibus.

Item profitemur & agnoscimus, quod pro eo tempore, quod dicta civitas, comitatus, & districtus ipsius fuerunt sub manu quondam marchionum Estensium, non voluntarie subfuerunt eisdem: obedivérunt autem, & eorum dominium de facto agnoverunt, sed per violentiam & metum mortis & cruciatus corporum, quibus resistere non potuerunt propter nimiam sævitiam ipsorum & tyrannicam potestatem: sed suspirabant & gemebant sub indebitæ servitutis mole, aspirantes ac desiderantes cum multis gemitibus videre tempora, quæ nunc vident, videlicet quod ad naturale dominium sanctæ Romanæ ecclesiæ rediret sub vero dominio ipsius, & regiminis regerentur & defenderentur, a tyrannorum impressionis, persecutionis, & usurpationis molestia liberati. Qui tyranni neque centenaria præscriptione quidquam de jure sanctæ Romanæ ecclesiæ diminuere potuerunt, eo quod tyrannica & violenta possessio caret bono principio & medio; per quod concluditur, quod & fine: licet nec tempus centum annorum, immo etiam nec septuaginta defluxerint: propter quod jus & dominium sanctæ Romanæ ecclesiæ intactum est, & extitit ac illæsum, at tunc & nunc & medio tempore dominium illibatum ipsius ecclesiæ est & fuit. Verum omnipotens Deus, qui suo alto consilio de mala bonum elicit, pro sua sancta Romana ecclesia & pro nobis communi & populo Ferrariensi his diebus operatus est magnalia. Benedictus ipse. Et nonnullis interjectis, ubi descripsere Venetos ejectis iis, qui ipsos oppresserant, tanto ad eos sibi subiiciendos impetu incurrisse atque undique cinxisse periculis, ut in extremas angustias adducti ad summum Pontificem, ut justum dominum confugerint; qui cum ipsorum malis motus Arnaldum Sanctæ Mariæ in porticu diaconum Cardinalem misisset, e præsenti discrimine felicissime emerserint, tum subiiciunt.

Illorum possessionem non attulisse præscriptionem.

XXV. *Vester autem populus Ferrariensis de faucibus Venetorum, in quas pene lapsi fuerant, erepti nunc per manum vestram validam, sanctissime pater, liberati & in tuto positi, & plena libertate fruentes, ad gratiarum actiones assurgunt, ut vassalli domino suo servire parati. Certe profitemur, quod si super dominio Ferrariensis civitatis & districtus vos sanctissime pater, & sancta Romana ecclesia illum ab antiquo non haberetis titulum, quem vos habere recognoscimus, pro hac defensione, tuitione, & liberatione populi Ferrariensis a tyrannide Venetorum, quæ in præsenti manus gloriosa vestra operata est, justum esset civitatem & districtum Ferrariæ vestro subdi dominio temporali. Cum enim civitas Ferrariensis & comitatus a cujusque dominio & potestate, præterquam Romanæ ecclesiæ, sint liberi & immunes, nulli facerent injuriam, si in vicem tanti beneficii suscepti se & civitatem, comitatum, & districtum, & omnia bona sua, mobilia & immobilia subiicerent vestro & sanctæ ecclesiæ dominio temporali.*

Nova pactione jus urbis in Pontificem transferunt.

XXVI. *Eapropter, quia vestra fuit civitas & totus comitatus & districtus Ferrariensis ab antiquo & a fundatione ipsius civitatis ex causis & privilegiis contentis in regestis S. R. E. & continue vestra permansit, ut & nunc de vestro dominio sit, ut supra professio a nobis emissa declarat; ideo dominium ipsius, quod etsi vestrum non esset, ut est & fuit, ob hoc quod a vobis suscepimus in hac necessitate beneficium, ut præmissum est, vobis, & ecclesiæ Romanæ subdi & concedi deberet, &c.* Amplissimis verbis Clementem V. ejusque successores Ferrariæ legitimum dominum salutant, atque in illum omnia comitatus jura transfundunt concepta hac verborum formula.

Vetera redintegrata jura.

XXVII. *Quapropter nomine, quo supra, vobis dicto domino nostro Clementi V. & vestris suc-*

Adjuncta veteribus recentia.

successoribus & ecclesiæ Romanæ recognoscimus & profitemur, offerimus, resignamus, concedimus, subicimus, transferimus, ac submittimus quantum possumus & ad nos pertinet, licet omnia prædicta & infrascripta sint vestra & ecclesiæ Romanæ, ac fuerint ab antiquo & a fundatione ipsius civitatis, omnia pedagia, dacia, telonea, riparia, aquas, aquarum decursus, jurisdictiones altas & bassas, merum imperium atque mixtum, gladii potestatem, atque omnimodam jurisdictionem, & bona & jura omnia, quocunque nomine censeantur, quæ ipsa civitas & populus Ferrariensis, seu quivis ibidem præsidens soliti sunt tenere, possidere vel quasi, seu exercere per se vel per alium quocumque nomine sive modo in dicta civitate, comitatu, & districtu Ferrariæ, &c.

XXVIII. Oblata a Ferrariensibus, admittit Pontif. (a) Eod. ep. cur. 40.

Admisis, Cardinalibus assentientibus, Clemens justa Ferrariensium vota, ipsosque cæterorum ecclesiæ fidilissimorum clientum ac studiosissimorum subditorum numero restituit. Qua de re diploma apostolicum (a) ad transfundendam posteris rei gestæ memoriam edidit, in quo Ferrariam demonstrat juris fuisse pontificii ab ipsis etiam lapsis retro temporibus, quibus Carolus Magnus, in ecclesiæ auxilium provolans, ipsam e Desiderii Longobardorum tyranni faucibus eripuit; ac si in principum potentiorum interdum ceciderit servitutem, non tamen obsolevisse jura ecclesiæ: eaque demum post varias temporum procellas instaurat, sancitque (b) his verbis.

(b) Eod ep. XXIX. Decretum Clemen. de Ferrariæ dominio & clientela acceptis.

Auctoritate, inquit, *apostolica inviolabiliter stabilimus, ut semper sub immediato dominio & protectione ipsius Romanæ ecclesiæ ipsa cum ejus bonis, comitatu, territorio, & districtu permaneat, nec ab ejus dominio & jurisdictione subtrahi, nec alienari perpetuo valeat quoquo modo, nec ad alterius personæ, vel civitatis, aut communitatis dominium pervenire; quodque in civitate ipsa semper sit unus vicarius ponendus per nos & successores nostros & eandem Romanam ecclesiam, clericus vel laicus juxta nostræ beneplacitum voluntatis, &c.* Decernit ut is, cui id munus demandandum sit, nulla consanguinitate aut affinitate eos viros principes, qui antea Ferrariæ imperitarant, contingat; aliaque statuit. *Dat. Aven. 11. id. febr. pontificatus nostri anno* v.

Quis Ferrariæ præfectus. (c) Ibid. ep. cur. 41. & 42. (d) Ib. ep. 37. Conjoratio Ferrariæ in pontificios conflata.

Sanxit etiam alia plura ad temperandum optime civitatis illius statum, ut pacis amœnitate sub clientela apostolica (c) potiretur, uti ostendunt literæ ad Guillelmum e Brunekello vicecomitem datæ, quibus ipsi eam præfecturam commisit. (d) Erupit paulo post conflata a nonnullis profligatis viris periculosissima conspiratio ad Ferrariam ab ecclesiæ obsequio divellendam, auctore Salinguerra; perductaque ad infelicem exitum fuisset, inquit Joannes Villanus, (e) ni Arnaldus e Pelagru S. Mariæ in porticu diaconus Cardinalis A. S. L. Bononiensium stipatus copiis, eo provolasset. Studiosorum enim ecclesiæ illius præsentia confirmati animi, adversariorumque debilitati: cumque is specie componendæ discordiæ urbis consilium in arce, cui Thedaldi nomen est, coegisset, triginta sex e præcipuis, qui facem seditioni subjecerant, comprehensos suspendio necari jussit, cujus supplicii terror cæteris frænum injecit.

(e) Jo. Vill. l. 9. c. 4. Pign. l. 4. Illius auctores necati suspendio. (f) Jo. Vill. l. 9. c. 2. Alb. Muss. de Gest. post Henr. l. 2. c. 1. Diarium Ven. MS. Guill. & Albrig. Cortus. l. 9. c. 10. Bonif. l. 7. XXX. Boamundus Theupulus Venetiis conjurat in senatum. Ejus vexillifer infelici exitu periit. (g) Bonif. hist. Tarv. l. 7.

Discussa (f) est eodem tempore Venetiis infelici pariter perduellium exitu conjuratio, quæ in Petrum Gradenicum ducem subornata fuerat. Præcipuus illius auctor Boamundus Theupulus fuit, quem plures in suas partes præmiorum spe verborumque lenociniis pellexisse refert diarium Venetum MS. atque in proditores die decima quinta junii, patefactis eorum consiliis, ad arma conclamatum; cumque conjuratorum vexillifer fugam corriperet, feminam, quæ clamore populi excitata ad fenestram accurrerat, saxo fugientis cervices percussisse, eoque ictu exanimatum, moxque a furenti populo in frusta gladii concisum fuisse. Teupulum vero ducem conjurationis Tarvisium evasisse narrat Bonifacius (g). Describit conjurationis oppressæ seriem Petrus ipse Gradenicus dux in literis ad Delphinum prætorem Venetorum in Armenia commorantium datis, (h) ex quibus historiæ veritas illustrabitur.

(h) Ext. in MS. append. ad hist. MS. Andr. Dand.

Petrus Grandenico Dei gratia Venetiarum, Dalmatiæ atque Croatiæ dux, dominus quartæ partis & dimidii totius imperii Romoniæ, nobili & sapienti viro Gregorio Delphino de suo mandato bajulo Armeniæ, fideli dilecto salutem & dilectionis affectum.

De eadem conjuratione literæ.

Per alias nostras literas denotavimus vobis inauditum scelus per proditores præsumptum: sed illud ad cautelam vobis providimus seriosius iterare, videlicet quod ille nequissimus proditor & seductor, iniquitatis filius & maledictionis alumnus Bajamons Teupulo, beneficiorum, bonorum, & dignitatum progenitoribus ejus per commune Venetiarum eorum meritis collatum ingratus, propter quæ habebat statum nostrum & communis Venetiarum ut pupillam oculi custodire, Marcus Quirino de domo majori, & cæteri de ipsa domo, qui se Venetiis repererunt, Petrus Quirino sanctæ Justinæ & Marcus ejus filius, Andreas Dauro & Paulus Quirino filius Marci procuratoris ecclesiæ S. Marci, & aliqui alii nobiles de Venetiis quamplures contra nos & nostrum dominium iverunt, & forbannitos & malandrinos & forenses, quot potuerunt, collegerunt secum: & in vigilia S. Viti, de nocte omnes prædicti

Qui fuerint ejus signiferi.

re-

recollegerunt se ad domum dicti Bajamontis, intendentes summo mane omnes per potentiam devenire ad nostrum palatium debellandum. Sed nos hæc sentientes illa nocte, statim id fieri notum fecimus consiliariis nostris, capitibus de quadraginta, officialibus de nocte, advocatoribus communis & multis aliis nobilibus Venetiarum, & alii bonæ genti: qui statim venerunt ad nos, sicut debuerant præter ipsum Andream Dauro, qui conspiraverat cum eisdem; & nos cum eis & alia bona gente nobilibus, & aliis, quos pro honore nostro & suo, ac pro conservatione boni status terræ traxerant ad nos, in plateam descendimus aliquantulum ante diem, ut obviaremus eisdem.

Prælium inter ducem & conjuratos.

Et paulo post ipsi cum multitudine armatorum ad arma discooperta, & vexilla explicata, cum clamoribus & tumultu usque super plateam effrænata audacia se duxerunt. Quod nos videntes cum prædictis nobilibus & aliis bonis civibus Venetiarum, qui nobiscum erant, viriliter insurreximus contra eos, & manu potenti, cum duro tamen & aspero bello, cum adjutorio Dei & evangelistæ sui beati Marci repressimus & conculcavimus, per durum exercitum gladiorum plures occidentes ex eis, inter quos fuerunt dicti Marcus Quirino & filius ejus Benedictus, qui remanserunt super plateam gladiis trucidati, ut eorum merita requirebant, & multi ex eis fuerunt graviter vulnerati: reliqui vero, qui remanserunt vivi, non valentes tam durum impetum sustinere, reduxere se in Rivoaltum, prout melius potuerunt, & domum communis, quæ est in capite pontis Rivoalti, in

Pulsi conjurati in Rivoaltum perfugiunt.

qua moratur magister Petrus medicus, armis & hominibus munierunt, levaverunt pontem, se fortificarunt in Rivoalto. Sed nos fecimus gentem nostram quiescere, non recedente aliquo de platea: & circa vesperas misimus virum nobilem Ugolinum Justiniano de nostro mandato potestatem Clugiæ, qui cum multis Clugiensibus applicuerat illa hora, & viros nobiles Antalinum Dandulo & Balduinum Delphino, quos fe-

Rivoalto deturbati.

cimus capitaneos gentis nostræ, cum multis aliis nobilibus & alia bona gente: qui omnes iverunt ad dictam domum munitam per eos & ceperunt per vim, aliquos occidentes ex eis, & debellare pontem & Rivoaltum ceperunt. Quod ipsi videntes non expectaverunt, sed exiverunt de Rivoalto & de terra, & debent ire nobiles de nostro consensu ad nostra mandata ad illos confines, quos volumus sibi dare, & reliqui ad nostram misericordiam debent stare. De nostris autem in prædictis nemo, Dei gratia, fuit occisus, nec ad pericu-

Princeps conjurationis capite truncatus.

lum vulneratus. Postmodum B. Baduarius principalis auctor conspirationis prædictæ, qui cum gente armata de partibus Paduæ veniebat Venetias, ut interesset prædictis, incidit in nostras manus, cui mediante justitia, de voluntate nostri majoris consilii caput fecimus amputari, & duobus aliis qui cum eo fuerunt, & quinque alios suspendi per gulam, ut ipsorum merita requirebant. Ita quod per Dei gratiam terra Venetiarum nunquam fuit in tanta quiete, nec in statu tam pacifico, quantum est. Dat. in nostro ducali Palatio die XXVII. junii VIII. ind. MCCCX.

Servavit quidem Venetam rempublicam XXXI.
Deus ex ingenti periculo, cujus iras paucis ante mensibus flexerant, missis ad sedem Apostolicam oratoribus, ut fidelium consortio templisque restitui supplices postularent, commissumque ob invasam Ferrariam facinus expiarent. Demandatam eam provinciam Carolo Quirino & Francisco Dandulo patritiis docent confectæ ea de re publicæ tabulæ, quæ cum insignia religionis atque observantiæ erga sedem Apostolicam argumenta contineant, a nobis adducendæ visæ sunt (a).

(a) Ext. in l. priv. Rom. eccl. to. 3. pag. 218 Ext. etiam in arce S. Angel. & inter coll. Plat. & jussu Sixt. IV. edita to. 2. p. 346. & in MS. Vall. signatis B. n. 12. pag. 176. & typis cusa ex typog. Vat. inter monitoria & declar. contra Venet.

In Christi nomine. Amen. Anno ejusdem nativitatis millesimo trecentesimo decimo, indictione octava, die XIX. mensis martii, præsentibus Petro Nauno filio D. Marci Ransi de Tergesto, Petro Longo notario de Tergesto, Rodulfo Berardi notario, de Tergesto, Othone de Alba cive Tergestino, Paschale de Goya de Tergesto testibus rogatis & ad hæc specialiter convocatis & aliis, congregato majori & generali consilio civitatis Venetiarum in sala majori ducatus Venetiarum per sonum campanæ & voces præconum, ut moris est in civitate Venetiarum coram magnifico & excellenti viro domino Petro Gradenico, Dei gratia Venetiarum, Dalmatiæ, atque Croatiæ duce inclyto, & domino quartæ partis & dimidiæ totius imperii Romaniæ, & ejus consilio, & ejusdem domini ducis voluntate & auctoritate; in quo consilio fuerunt congregatæ duæ partes consiliariorum ipsius majoris & generalis consilii & quasi omnes, ipsum majus & generale consilium, & homines ipsius majoris & generalis consilii cum ipso domino duce, & ejus consiliariis, & ipse dominus dux & ejus consiliarii cum ipso majori & generali consilio, plena & unanimi voluntate ac nemine discordante nomine suo tanquam singularum personarum dicti communis, universitatis, & districtus ac subditorum & fidelium ipsorum adhærentium, coadjutorum, valitorum, & fautorum, & cujusque ipsorum, cupientes suorum imitari vestigia antiquorum & in sinceritatis fide, devotione, atque gratia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ matris eorum, ac sanctissimi & reverendissimi in Christo patris & domini domini Clementis divina providentia Papæ V. omni mentis puritate consistere; fecerunt, constituerunt, & creaverunt & ordinaverunt, nobiles & hono-

Oratores a Venetis ad Pont. missi.

ra-

Ad id muneris qui delecti.

ratos viros dominos Carolum Quirino & Franciscum Dandulo civitatis Venetiarum cives, licet absentes tanquam præsentes, & quemlibet eorum in solidum, ita quod non sit melior conditio occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter prosequi valeat & finire; suos & dicti communis, universitatis, & districtus, & singularium personarum ipsorum, & cujuslibet eorundem, veros & legitimos syndicos, procuratores, actores, factores, & nuncios speciales ad præsentandum ad pedes sanctissimi patris & domini domini Clementis divina providentia Papæ V. & sanctitati ac clementiæ suæ omnem reverentiam exhibendam, & ab ejus benignitate veniam, gratiam, & misericordiam humiliter implorandam; & ad supplicandum eidem humiliter, ut absolutionis beneficium, secundum formam ecclesiæ a quibusvis excommunicationum sententiis, & a culpis, offensis, excessibus, injuriis expressis, & damnis datis, & aliis quibuscumque violentiis perpetratis, commissis, & illatis per dictos dominum ducem & Venetos ac personas quascumque civitatis Venetiarum & districtus, & singulares personas ipsius civitatis & districtus, eorumque valitores, auxiliatores, complices, & fautores, vel alios de mandato ipsorum in cives & civitatem Ferrariensem, comitatum, & districtum eorum, ipsorumque auxiliatores, valitores, defensores, & quemlibet eorum, ac bona ipsorum mobilia & immobilia; necnon super his omnibus & singulis, & super aliis quibuscumque ab his dependentibus & connexis eisdem & eorum circumstantiis universis, & super quibuscumque offensis & damnis, quæ sint vel dicantur ab ipsis, vel ipsorum aliquo illata vel data, scienter vel ignoranter quomodolibet adversus dominum Papam, seu legatos, vel nuncios ipsius, ac homines & vassallos ejusdem, vel alias contra ipsam Romanam ecclesiam quoquo modo; dignetur eis & cuilibet eorum nomine prædictorum, & singularium personarum ipsorum impendere misericorditer & largiri: & ad petendum humiliter ecclesiasticum interdictum positum tam in civitate Venetiarum seu in personis civitatis ipsius, quam in aliis quibuscumque personis & terris, ac locis eis subjectis, vel aliis eorum occasione, de gratia & juxta formam ecclesiæ relaxari, & a sententiis excommunicationum absolvi; & nomine quo supra ad implorandum, petendum, & obtinendum beneficium restitutionis in integrum. Et infra: *Et ad petendum humiliter pacta, quæ habuerunt & habent cum quibuscumque personis, terris, locis, collegiis, & universitatibus, & privilegia, honores & jurisdictiones ipsorum domini ducis, communis, universitatis, & districtualium ipsorum ampliari, majorari, gratificari, & gratiosiora concedi; & super his quascumque literas impetrandum: dantes præfati dominus dux & consiliarii insimul modo, quo supra, præfatis duobus syndicis vel procuratoribus suis, & eorum cuilibet, plenam & liberam potestatem, ac speciale mandatum in ipsorum animas jurandi, & juramentum præstandi de parendo mandatis ipsius domini Papæ, & Romanæ ecclesiæ super omnibus & singulis supradictis, & quolibet præmissorum: satisfaciendi etiam ipsi domino Papæ & ecclesiæ Romanæ & ejus subditis & vassallis, valitoribus etiam & faventibus de his omnibus & singulis, pro quibus præfata sententia ac processus habiti, lati, & facti fuerunt: obediendi quoque ac parendi super omnibus & singulis, & super aliis quibuscumque tam pendentibus vel connexis eorum, quam circumstantiis universis, ipsius domini Papæ & Apostolicæ sedis beneplacitis & mandatis; & promittendi nomine quo supra, se & ipsos ipsa mandata & beneplacita accipere ac servare, & firma ac rata semper habere ac tenere, & nunquam contrafacere vel venire, &c.*

Jubentur veniam præteritorum supplices deposcere.

Instare ut censuris solvantur.

Instruuntur auctoritate, ut Venetos ad excipienda ecclesiæ imperia devinciant.

XXXII. Implorant Veneti in Card. consistorio misericordiam Pont. — Retardata ob ducis mortem eorum reconciliatio. — Petro Gradenico succedit Marin. Georgius. — Huic morienti Joan. Superantius subrogatus.

Perfunctos imposito sibi munere Franciscum Dandulum & Carolum Quirinum Venetorum oratores, atque in publico Cardinalium consistorio, præsente circumfusa populi multitudine, pontificiis imperiis in illatis damnis atque injuriis sarciendis parituros sacramento spopondisse, veniamque & pristinam gratiam ecclesiæ poposcisse, testatur Pontifex in literis lapso abhinc triennio datis, (a) quibus censuras dissolvit. Consenuit enim is concordiæ tractatus, cum Petro Gradenico duce, a quo erant missi, e vivis erepto, habenas reipublicæ corripuisset Marinus Georgius de quo hæc appendicis ad historiam Andreæ Dandali auctor (b): *Hujus tempore Venetorum provincia ob Ferrariæ dominium*, affectatum scilicet, *in excommunicatione permansit*. Sed illius ducatus integrum annum non tenuit, ipsique successit Joannes Superantius, qui (c) Franciscum Dandulum, mortuo jam Carolo Quirino ejus collega, ad Clementem redire jussit, ut pacem redintegraret: cujus opera demum Veneti in gratiam cum ecclesia restituti, de quibus suo loco (d). Jam ad res Gallicas orationem deducimus.

XXXIII.

Decrevit xv. kal. septembris Pontifex (e) Jacobum episcopum Avenionensem ad Philippum Galliarum Regem, ut ardua cum ipso negotia agitaret. Ac sane plura gravioris momenti tum pro Lugdunensi controversia componenda, Belgarum pace confirmanda, vindicanda a calumniis Bonifacii VIII. memoria, tractanda in Viennensi concilio Templariorum causa intercessisse, docent eo argumento pontificiæ exaratæ literæ. Utque a Lugdunensibus turbis ducamus exordium: exasperarant (f) adeo in se Lugdunenses ob

ad-

(a) Lib. 8. ep. com. 130.

(b) MS. ap. ad hist. Dandal.

(c) Clem. l. 8. ep. com. 130.

(d) A. C. 1313. n. 32. 33.

(e) Lib. 5. ep. cur. 57.

(f) Ib. ep. cur. 43.

Lugduni in regios administros concitatæ turbæ. Rex Navarræ exercitum in cives ducit. Missi a Pont. Cardinales ad bellum sopiendum.

administros regios nonnullis injuriis affectos Philippi Francorum Regis iras, cujus auctoritatem ac jura labefactasse videbantur, ut is Ludovicum majorem natu filium, materno titulo regem Navarræ, paternique sceptri futurum heredem, una cum fratribus ac principibus florentissimo succinctum exercitu ad exigendas de Lugdunensibus pœnas mitteret.

Cujus imminentis belli procellam longe prospiciens Pontifex, ut consuleret filiis, ad eam discutiendam nervos intendit: ac mox VIII. kal. julii hujus anni Stephanum tit. S. Cyriaci in Thermis presbyterum, ac Landulphum S. Angeli diaconum Cardinales Apostolicæ sedis nuntios creavit, adhibuitque ad Francorum Regem intercessores, ut Lugdunenses pristinæ restitueret gratiæ, omnemque injuriam Dei ac sedi Apost. donaret: summam ea in re tum a divina majestate, tum ab ecclesia gratiam initurum. Præterea partes iis imposuit, ut archiepiscopum Lugdunensem, canonicorum collegium, & cives ad pacem alendam, præstanda Regi debita officia, injuriasque illatas expiandas cohortarentur. Contendisse de Lugduni imperio nonnullos archiepiscopos Lugdunenses cum Regibus Francorum, superius vidimus: (a) ad quam sopiendam controversiam quædam leges initæ cum Ludovico archiepiscopo, eoque extincto, a Petro successore approbatæ, postea rescissæ, unde bellum atrox exarsisset, nisi Clemens apostolica solicitudine Cardinalium opera, ad quos subjectæ extant datæ (b) literæ, extinxisset.

(a) Annal. eo. 14. An. Chr. 1305. n. 34.

(b) Lib. 5. ep. cur. 44.

Dilectis filiis Stephano tit. S. Cyriaci in thermis presbytero, & Landulfo S. Angeli diacono Cardinalibus Apostolicæ sedis nuntiis.

XXXIV. *Ad nostri apostolatus auditum, non absque magna turbatione mentis, relatio fide digna perduxit, quod occasione cujusdam compositionis dudum inter charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem ex parte una, & quondam Ludovicum archiepiscopum & dilectum filium capitulum Lugdunen. super certis articulis, dum adhuc idem Ludovicus viveret, inita; & demum eo sublato de medio, ac venerabili fratre nostro Petro archiepiscopo Lugdunen. successore suo ad regimen ecclesiæ Lugdunensis assumpto, per ipsum Petrum, ut dicitur, accepta mentis Regis præfati contra memoratum archiepiscopum & ecclesiam ac cives Lugdunen. est adeo turbata serenitas, & indignatio suscitata, quod Rex ipse Francorum charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum Regem Navarræ illustrem primogenitum, & alios natos & fratres suos, & nonullos regni sui magnates cum exercitu numeroso contra dictos archiepiscopum & capitulum & civitatem Lugdunen. impugnandos transmittit; ex quorum adventu multa animarum & corporum strages & pericula secutura verisimiliter formidantur, ac bonorum dictæ Lugdunensis ecclesiæ non levis destructio noscitur imminere.*

E quibus causis bellum illud emerserit.

Verum desiderantes ab intimis, quod idem archiepiscopus, & ecclesia Lugdunen. pro ipsorum statu pacifico & tranquillo in Regis prædicti devotione ac benevolentia stabiliter perseverent; & ad id, quantum cum Deo possumus, libenter ministeriam apostolicæ solicitudinis impendentes, ac de vestræ circumspectionis alta prudentia, in magnis & arduis agendis experta, plenam in Domino fiduciam obtinentes; discretioni vestræ de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta mandamus, quatenus super compositione & acceptatione prædictis plena informatione habita & recepta, ac temperatis circa compositionem ipsam, quæ secundum Deum & justitiam, & archiepiscopi & ecclesiæ prædictorum ac circumpositæ nationis statum prosperum & tranquillum, dictique placationem Regis temperanda videritis, compositionem ipsam, dummodo ad id archiepiscopi & capituli prædictorum accedat assensus, auctoritate nostra confirmare & approbare, quantum ad ipsum archiepiscopum & ecclesiam pertinet, super quibus vestras conscientias oneramus, prout expedire videritis, studeatis. Quod si prædictos archiepiscopum & capitulum salutaribus monitis ad acceptandam & approbandam compositionem ipsam, per prædictos archiepiscopum & capitulum, ut prædicitur approbatam & initam inducere non possetis; vos temperatis, additis, declaratis, vel detractis in ipsa, quæ temperanda, adiiccenda, declaranda, vel detrahenda, si qua fore noveritis, quantum ad ipsum archiepiscopum & capitulum attinet, si id expedire videritis, super quo vestras conscientias oneramus, compellere valeatis. Datum Avinioni VIII. kalen. julii anno quinto.

Data legatis auctoritas temperandarum concordiæ legum.

Compulsum ad deditionem fuisse a Ludovico Hutino Petrum archiepiscopum Lugdunensem e Sebusianorum principum nobilitate, refert Paulus Æmilius, (c) nec eripuisse belli flammam, cujus restincti, ut etiam firmatæ Gallos inter & Belgas concordiæ gloria Clementi adscribenda est. XXXV.

Feliciter pax secuta.

(c) Paul. Æmil. in Philipp. Pulch. Gaguin. in eod.

Exarserat jampridem inter Philippum Francorum Regem & Guidonem comitem Flandriæ, Robertum filium, Tornacenses, Brugenses, Gandavenses, aliosque ipsorum fœderatos atrox bellum, ac post funesta prælia, in quibus plurimus sanguis fusus, regia indulgente clementia pax constituta fuerat: inter cujus præcipuas leges ea adjecta erat, ut Robertus comes, ipsiusque fratres a suis præsulibus supplices deposcerent, ut in ipsos, si unquam

De pace Belgica.

pro-

A Belgicis præsulibus censuræ in populos latæ, si pacem infringerent.

promissa infringerent, anathema jacularentur, nec censurarum religione, nisi assentiente Francorum Rege, liberari possent. Præterea ad vinciendam eorum fidem conventum erat, uti ab Ap. sede precibus contenderent, ut anathematis & interdicti sententias a Belgis antistitibus latas confirmaret. Ac jam quidem solemni rita ab episcopis in Belgio propositæ comiti ac populis erant censuræ, ne a conventis discederent; sed nondum iis apostolica auctoritas robur addiderat. Ad quam rem perficiendam Gandavenses, (a) Brugenses, (b) Chricondenses, (c) aliique populi, quorum catalogus in regesto pontificio texitur, oratores amplissimos Avenionem ad Clementem decrevere. Flagitantibus ergo a Clemente Roberti comitis ac Belgicarum urbium oratoribus, ut apostolica auctoritate anathematis atque interdicti censuras ab præsulibus suis vibratas, quas contractuei demum essent, cum primum pacis legis initas infringerent, confirmaret, Pontifex in sacro Cardinalium senatu pacti fœderis arctiore religionis vinculo astringendi cupidus, quæ gesta erant comprobavit, literisque apostolicis promulgavit (d).

(a) Ib. ep. com. 983. (b) Ep. 981. (c) Ep. 982.

Confirmatæ a Pont. flagitantibus Belgis.

(d) Lib. 5. ep. com. 981.

Clemens, &c.

XXXVI. *Nos igitur, qui pacem prædictam, ut tam periculosa dissensio tolleretur, affectabamus ab intimis, hujusmodi negotii laudabilem concordiam, & felicem exitum contemplantes, Regi cælesti, qui pacem annuntiare, pacem prædicare, & pacem docere venit in terris; & a quo tantum bonum non ambigimus processisse, cum ab eo cuncta bona procedant: exinde laudes & gratias devotionis animo exhibentes, & attendentes ipsorum procuratorum, seu syndicorum supplicationem humilem & devotam, nec non tenorem pacis prædictæ; sententias ordinarii supradicti, si quæ secundum modum prædictum latæ sint vel postquam ordinarius idem secundum modum eundem illas duxerit proferendas, decrevimus & ex certa scientia mandavimus inviolabiliter observandas, ac in eosdem dominos ipsorum & singulos de communitate prædicta, & eorum successores, si qui forsan eorum, quod absit, ullo unquam tempore pacem violarent eandem, vel contra aliquem de dictis articulis venire præsumerent, aut contenta & quodlibet contentorum in eisdem articulis seu literis nostris prædictis, pacem eandem & ipsius omnes & singulos articulos de verbo ad verbum continentibus non complerent, non attenderent, non servarent, excommunicationis, & in dictam villam Brugensem, ejus loca, terras, & pertinentias eorundem interdicti sententias auctoritate apostolica duximus promulgandas; quarum neutrum nisi ad requisitionem prædicti Regis & heredum, vel successorum ejus Regum Franciæ, vel eorum, qui ab ipsis sufficiens mandatum ad hoc habuerint, quoquo modo contigerit relaxari, nos relaxationem hujusmodi auctoritate apostolica decrevimus irritum & inanem, ac nullius existere firmitatis, &c.* Rhemensi archiepiscopo, atque episcopo Silvanectensi, abbatique monasterii S. Dionysii partes injungit, ut si unquam Brugenses initas pacis leges violarint, atque a Galliarum Rege aut successoribus censuras in eos ob id distringere fuerint rogati, promulgent anathemate interdictique ecclesiastici pœnis se devinxisse. *Dat. Avinion. id. junii anno* v. Adjectæ sunt plures aliæ iisdem archiepiscopo, episcopo, atque abbati inscriptæ literæ, (e) quibus Belgii populos ad colendam pacem censurarum religione continere jussi sunt.

Non solvendæ nisi Rege Francorum expolcente.

(e) Ib. ep. com. 982. &c.

XXXVII. De Bonifacii fama vertitur judicium.

Importunis memorati Regis precibus, ut e Bernardo superiori anno retulimus, fatigatus Clemens, cum in publico consistorio accusandæ Bonifacii memoriæ obtrectatoribus libertatem concessisset, hoc anno ad controversiam dirimendam quæsitores instituit, qui testium dicta exciperent, atque in publica documenta redigerent, ut ex iis judiciaria actio instrui, reique veritas in luce collocari posset. Quo vero Bonifacii innocentia illustrior pateat, Clementis literæ (f) hac de re addacendæ visæ sunt, ex quibus constat summa juris acerbitate in ejusdem Bonifacii nomen actum fuisse.

(f) Ext. in MS. arch. Vatic. ex monum. allatis Aven. ad Urbem an. 1635.

Clemens, &c. venerabilibus fratribus Isnardo archiepiscopo Thebano vicario nostro in spiritualibus in Urbe, Jacobo Avinionensi, & Altegrado Vicentino episcopis, & dilectis filiis Bertrando abbati monasterii Montis Albani, & fratri Vitali de Furno ordinis Minorum magistro in theologia Caturcensis & Vasatensis diœcesum, ac magistro Grimerio de Pergamo laico in Romana curia advocato salutem & apost. benedictionem.

In negotio super crimine hæreseos moto contra quondam Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum, quod vertitur coram nobis, nonnulla tam ab iis, qui ad oppositionem & prosecutionem dicti criminis contra eum, quam ab iis, qui ad ipsius Bonifacii defensionem coram nostra & fratrum nostrorum præsentia comparuerunt, proposita sunt verbotenus & in scriptis. Et licet super eis eosdem sic comparentes, nec eorum aliquem adhuc duxerimus admittendos, nec etiam repellendos; considerantes tamen, quod boni judicis est, ut salva sit rerum probatio, & ne pereat probationum copia procurare; ac nolentes, quod propter moras, quæ ex allegationibus & exceptionibus hinc inde per comparentes præfatos oppositis incidunt & incidere possent, probationum deperiret copia vel facultas; testes, de quorum timetur absentia, seu morte utpote senes, valetudinarios, infir-

Decreti judices ad interrogandos testes.

mitate detentos, vel abfuturos absentia diuturna & iis similes, qui commode haberi poterunt, quæstione de prædictic pro oppositione & defensione hujusmodi, at præmittur, comparentibus admittendis vel etiam repellendis coram nobic, pendente super eodem negotio, ex nostro recipiendoc officio duximus decernendum.

*Quia vero nonnulli viri catholici asserentes, & etiom juramento tactis sacrosanctic evangeliis per eos coram venerabilè fratre nostro Petro episc. Penestrino de mandato nostro recipiente præstito, sicut ex parte ipsius episcopi Penestrini accepimus, affirmantes se credere, quod in Urbe, Lombardiæ, Tusciæ, & Campaniæ partibuc ac in circumvicinis locis testes sunt conditionis hujusmodi, per quos articuli in dicto negotio traditi & per nos recepti, vel eorum aliqui probari poterant; nobis cum repetita instantia supplicarunt, ut testes ipsos in illis partibus per aliquas personas idoneas recipi mandaremus; nos volentes, prout debemus, pinguius probationibus, subvenire, ac de circumspectione vestra ac fidelitate probata plenam in Domino fiduciam obtinentes, & sperantes quod ea, quæ vestræ industriæ committuntur, curabitis exequi fideliter & prudenter; discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Urbem & partes prædictas personaliter accedentes, testes conditionis præfatæ, qui coram vobis per quoscumque viros catholicos fuerint nominati, prius tamen summarie per juramentum nominantium eorundem, aut per aspectum corporum testium ipsorum, seu alias per non solemnem indaginem fide facta, quod testes ipsi prædicti status & conditionis existant; super articulis, quos vobis sub bulla nostra mittimus interclusos receptos & approbatos a nobis, secrete reciperr * secrete in præsentia dilectorum filiorum magistrorum Joannis de Rhegio cameræ nostræ clerici & Imberti Verzellarii clerici Biterrensis notariorum publicorum, quos ad testium prædictorum attestationes seu depositiones redigendas in scriptis tenore præsentium deputamus, & vos etiam alios duos fideles & idoneos, de quibus expedire videritis, juxta qualitatem negotii deputetis. Et si forsan prædicti vel aliquis ex ipsis notariis essent impedimento canonico * prædicti, examinationi dictorum testium interesse non possent, totidem quot erunt impediti, loco illorum subrogantes, fideliter examinare curetis, & attestationes seu depositiones ipsorum per eosdem notarios fideliter in scriptis redactas, signis eorum signatas, ac vestris sigillis inclusas nobis studeatis quantocyus destinare.*

Perquisiti li in variis provinciis.

* curetis

* præpediti

XXXVIII *Testes autem, qui fuerint nominati, si gratia, odio vel timore subtraxerint veritati testimonium perhibere; necnon & omnes & singulos tam clericos quam laicos, religiosos vel sæculares, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, status, ordinis, vel conditionis existerent, etiamsi cardinalatus vel pontificatus præfulgeant dignitate, qui præfatis testibus, vel alicui eorundem, aut alis vel aliis occasione testificationic aut depositionis ipsorum in personis vel bonis impedimentum aliquod præstare, vel molestiam inferre præsumerent publice vel occulte; aut consentirent, quod impedimentum hujusmodi vel molestia inferretur, vel darent ad hoc opem, auxilium, consilium, vel favorem per se vel alium, seu alios, directe vel etiam indirecte; quod ab hujusmodi impedimento molestia, ope, auxilio, consilio, & favore prorsus abstineant & desistant, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, super quo plenam vobis auctoritate præsentium potestatem concedimus, compellatis: non obstantibus si aliquibus clericis vel laicis, religiosis vel sæcularibus cujuscumque ordinis, conditionis, status, aut præeminentiæ, vel dignitatis existant, etiamsi cardinalatus vel pontificatus honore præfulgeant, communiter vel divisim a præfata sit sede concessum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Nos enim omnem promissionem & obligationem factas, ac juramentum præstitum sub quibuscumque modo, forma, vel expressione verborum per quoscumque clericos vel laicos, religiosos vel sæculares, cujuscumque ordinis, conditionis, vel status aut præeminentiæ, vel dignitatis existant, de non deponendo seu perhibendo testimonium veritatis in negotio supradicto, etiamsi, ut præmissum est, cardinalatus aut pontificatus honore præfulgeant, sicut alias sic & nunc eadem auctoritate apostolica cassamus, irritamus, & vacuamus, & etiam revocamus & juramentum hujusmodi relaxamus, & nullam obtinere decernimus roboris firmitatem.*

Cautum diligentissime, ut veritas exploraretur.

Cæterum ut testium prædictorum periculis efficacius occurratur, & cautius & liberius procedatur in negotio supradicto, nomina & attestationes, seu depositiones testium eorundem per vos & notarios supradictos sub excommunicationis pœna, quam vos & ipsos ex hujusmodi violatione secreti incurrere decernimus ipso facto, secreto haberi atque teneri volumus, nec alicui patefieri absque nostro & Apostolicæ sedis mandato vel licentia speciali. Mandamus insuper, quod per literas nostras harum seriem continentes, nobis scribere studeatis, quanta sit fides memoratis testibus adhibenda: quodque tu frater Avinionensis episcope, & vos filii abbas & frater Vitalis, vel duo vestrum una vobiscum frater archiepiscope & Vicentine episcope, ac fili Grimerie, vel duobus aut uno vestrum

Omnia in arcano haberi jussa.

præmissa omnia exequi studeatis. Datum Avinion. xv. kal. julii pontificatus nostri anno v. Subditur in eodem ternione eadem formula datas literas ad Jacobum episcopum Avenionensem, qui postea pontificatum accepto Joannis nomine adeptus est, ad Bertrandum abbatem monasterii Montis Albani Caturcensis diœcesis, ad magistrum Castellanum Tarvisio oriundum capellanum pontificium, ac Vitalem e Furno Minoritam magistrum Vasalensis diœcesis. Ne vero Bonifacii calumniatores aliive hostes Romanæ ecclesiæ obganirent agitatam molliter illius causam, testesve metu repressos, ne testimonia contra eundem Bonifacium exhiberent, Clemens publico edicto omnibus, qui adversus Bonifacii famam testari vellent apud tribunal pontificium, aut quæsitores in ea causa constitutos, facultatem contulit; (a) vetuitque ullam iis vim injuriamve inferri, intentato anathemate universis sine ullo dignitatis discrimine, qui hujusmodi testes vexarent, vel ne testimonia proferrent, clam palamve obsisterent. Ut vero post interrogatos tester Romæ, in Campania, in Etruria, Avenione, Parisiis, vindicata sit a calumniis Bonifacii memoria, ac publice theologicis argumentis jurisque civilis & canonicis legibus comprobata innocentia, dicetur inferius. Nunc reliqua hujus anni prosequimur.

(a) Lib. 5. ep. cur. 42.

XXXIX. *Arnaldus e Villanova errores disseminat.* *(b) Joan. Vill. l. 9. c. 3. Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 8.*

Per id tempus Lutetiæ fœdi errores ab Arnaldo e Villanova Talentina diœcesi oriundo insigni Physico disseminati, quem Joannes Villanus (b) inter cæteros ait, inepte affirmasse extremi judicii diem imminere, atque excurrente decimo quarto sæculo, anno illius septuagesimo sexto circiter futurum, eaque de re librum, detortis in suam sententiam pluribus Danielis ac sibyllæ Erythrææ vaticiniis compegisse: in quem cum a censoribus sacræ fidei ex legibus agi cœptum esset, fuga se ad Fredericum Regem Trinacriæ proripuisse. Connumerat ejus errores Nicolaus Eymericus (c) in directorio, meminitque de ejusdem pseudopropheria Durandus episcopus Meldensis in suo de visione animarum libello dato Joanni XXII. irrisumque fuisse a doctis inquit, cum Christus dixerit de judicii die, neque Filius hominis scit: *Fuit*, inquit, *dictum magistro Arnaldo Catulano, qui volebat præfigere tempus antichristi: Magister Arnalde si vultis prudenter dicere, assignetis tantum tempus adventus Christi*. Extat vero in MS. (d) reperto in archivo palatii Avenionensis anno MDXCIV. gerente legationem Avenionensem Octavio Aquaviva Cardinale, ac dein Romam allato in fidei orthodoxæ formula, quam Arnaldus Villanovanus damnatis adversis erroribus professus est. His addit S. Antoninus, (e) Arnaldum misere in mari periisse: *Quia*, inquit, *magistri Parisienses tenebant contra eum, timens ipse ne deveniret ad manus inquisitoris, aufugit inde, & profectus est in Siciliam; qui cum missus fuisset a Friderico Rege Siciliæ orator ad Papam, in mari mortuus est*. Non diu quidem ipsum superfuisse docent Clementis literæ anno hujus sæculi duodecimo v. id. martii pontificatus anno septimo Viennæ consignatæ, (f) ad universos orbis præsules datæ, quibus ipsum e vivis sublatum dolet: & quantam de illius peritia in re medica opinionem hausisset, indicat. Cum enim Arnaldus Pontifici pollicitus esset librum de re medica a se conscriptum dono ei traditurum, Clemens audita de ipsius morte fama, Oliverio clerico libri ejusdem investigandi partes injunxit, præsulibusque imperia dedit, ut incussa censurarum religione omnes sive religiosos viros sive laicos, in quorum manus liber devenisset, ad eum Oliverio tradendum adigerent; vel alios, qui apud aliquem latere non ignorarent, ad rem indicandam compellerent. Sed de Arnaldo ut ob rei medicæ scientiam conspicuo, ita ob errores fidei notato infamia satis. Infecerat quoque nonnulla alia loca hæreseos luer, sodomitica pestis, maximeque in urbe ac diœcesi Lingonensi, pullulatat: ac propterea duo a Clemente e Dominicana familia religiosi viri censorer creati, (g) qui in ejus sceleris reos animadverterent,

(c) Nicol. Eym. 2. p. direct. quæst. 13. Eandem judicii diem inepte ac falso præfigit.

(d) MS. arc. Vat. Avenion. Metu inquisitorum in Trinacriam fugit.

(e) Ant. 3. p. tit. 21. c 2. §. ult.

Ex ea rediturus ad pontif. fluctibus perit.

(f) Lib. 7. ep. cur. 17.

Clemens illius scripta de re medica conquiri jubet.

(g) Ib. ep. 669.

XL. Convictos eo crimine, ac pluribus aliis gravioribus, Templarios eodem anno, & ab ecclesiasticis foro sæculari traditos, flammisque ab iis injectos, prodit hisce verbis Benardus (h): *Anno Dom. MCCCX. quinto idus maii feria secunda per archiepiscopum Senonensem cum suis suffraganeis in concilio provinciali Parisiis coadunato fuerunt sententiati, & judicati ex propriis confessionibus quinquaginta quatuor Templarii, & relicti curiæ sæculari tanquam impœnitentes super nefanda & profana professione sua: & sequenti die martis quarto idus maii in festo SS. Nerei & Achillei fuerunt per sæcularem curiam domini Regis igni traditi & combusti: & post paucos dies fuerunt ibidem quatuor alii similiter judicati*. De quinquaginta octo Templariis, in eo ordine auctoritate conspicuis, flammis jussu regio Parisiis traditis meminit Joannes Villanus: (i) subiicitque fama percrebuisse ipsos injuria supplicio affectos ab iis, qui illorum opibus inhiabant, & in extremo vitæ actu pœnitentiæ Christianæ signa edidisse, seque Christianos ac pios publice contestatos. Errat vero dum scribit tunc ordinis principem periisse, quem sertio post anno exitium dicturi sumus. His addit Bernardus, (k) sumptum in aliis Galliarum locis de Templariis supplicium, quos ait mo-

(h) Bern. in chr. Rom. Pont. Gesta MS. Vat Clem. V. Stero in Annal. chr. Rom. Pont. MS. bibl. sig. n. 3765. *Injecti flammis quinquaginta octo Templarii.*

(i) Jo. Vil. l. 8. c. 121.

(k) Bern. ubi sup. & chr. Roman. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3765.

Alii eodem affecti supplicio. Morituri tormentorum metu falsa dixisse contestantur.

(a) Tom. 3. conc. p. 2. sub Clem. V.

morituros confessa antea tanquam tormentorum metu extorta revocasse: *Item paulo post infra mensem in alio concilio provinciali, celebrato in Silvanecto per archiepiscopum Rhemensem cum suffraganeis suis, fuerunt novem alii Templarii eadem cunsu in modo simili pariter sententiati, & consequenter per secularem curiam concremati. Unum autem jusjurandum fuit, quod omnes & singuli singillatim confessiones suas, quas prius fecerunt in judicio, & jurati confessi fuerant dicere veritatem, penitus retractarunt, dicentes se falsa dixisse prius, & se fuisse mentitos, nullam super hoc reddentes causam aliam, nisi vim vel metum tormentorum, quod de se talia fassi essent.*

Templarii in Ger. sibi inferendam vim armorum metu repellunt.

(b) Serar. Mogunt. rer. l. 5. in Petr.

(c) MS. Vat. sign. n. 92. ex inferiore arch. pal. Aven. Romam perlatum.

Moguntinus arch. munere sibi commisso male functus.

Coacta etiam in Templarios provincialia concilia in Germania (a) hoc anno: sed ii de gestis adversus sodales in Galliis edocti, in mediam synodum Moguntinam irrumpentes duce Hugone comite, terrore præsulibus incusso, e judiciorum severitate se vindicarunt: ut narrat Serarius, (b) judiciariaque acta edita Moguntiæ hoc anno, atque in memorato archivo palatii Avenionensis reperta consignata num. 68. referunt, quadraginta novem testes adductos oil adversus Templariorum ordinem de sceleribus ipsis impositis respondisse: alterius pariter judiciariæ actionis tabulæ in Trevirensi archiepiscopatu confectæ transmissæque (c) ad Clementem narrant septemdecim testes interrogatos de flagitiis Templariorum nullum confessos.

Ceterum Petrum Moguntinum archiepiscopum impositis sibi a Pontifice partibus male perfunctum ex Clementis diplomate (d) colligitur: cum enim literas apostolicas de capiendis Templariis cum Magdeburgensi & Trevirensi archiepiscopis communicare jussus esset, rem non cum iis, sed cum suffraganeis contulerat. Interim vero Magdeburgensis archiepiscopus, cum data sibi de conjiciendis uno die in vincula suæ provinciæ Templariis, & occupandis eorum bonis, ac referendis in commentarios, quos ad sedem Apostolicam transferret, imperia pontificia exequi aggressus esset, efferati eo periculo fultimi Templarii, graviores injurias ac damna Moguntino archiepiscopo intulere. Quo ille irritatus cusu Halberstadensem episcopum censuras Magdeburgensi archiepiscopo ob rem se inconsulto tentatam inferri jussit. Quæ cum improbe latæ essent, ac non Magdeburgensis, sed Moguntinus officio defuisset, rescripto pontificio VIII. Kal. octobris exarato dissolutæ sunt. [1]

(d) Lib. 5. ep. com. 738.

Magdeburgensem archiep. censuris ferit. Eæ a Clem. rescissæ.

Cum vero Templariorum causa nondum ita mature discussa esset, ut de iis in concilio futuro certi aliquid statui posset, œcumenicam synodum, quam Viennæ in Galliis celebrandam Kal. octob. hujus anni indixerat Clemens, ad alius sequenti anno recurrentes prorogavit e Cardinalium consilio. Qua de re encyclicas literas (e) ad archiepiscopos & episcopos dedit, quæ in regesto pontificio Nicosiensi archiep. inscriptæ occurrunt, pridie non. aprilis anno pon-

XLI. Concilium Viennen. ad sequentem annum contractum.

(e) Lib. 5. ep. cur. 18. & post eand. ep. & to. conc. 3. p. 2. in conc. Vien.

NOTÆ [1] Quanquam in concilio Moguntino hoc anno celebrato nihil asperum decretum est in Templarios ut ab Annalista hic adnotatur, plura tamen disciplinæ capita ibidem sancita sunt. Vulgavit illa e MS. codice Lunigius spicileg. Eccles. contin. II. pag. 38. & ex eo in suam collectionem retulit Venetus editor collectionis Labbeanæ tom. XIV. col. 1479. &c. Plures in eo canones aliorum Conciliorum sub expresso eorumdem conciliorum nomine recitantur & innovantur, ex quibus acta eorumdem conciliorum, quæ nondum vulgata sunt, ex parte innotescunt; quædam pariter concilia alias ignota hic patescunt, quamquam certus annus, cui adscribenda sunt definiri non potest. Ita concilii Moguntini sub Werneo archiepiscopo anno 1261. celebrati, cujus solum nomen in collectionibus servatum est, plures ibi canones legas. Aschaffenburgense concilium anni 1292. cujus nuda mentio in collectionibus, canones ultra viginti Patribus Moguntini concilii suffecit. Sermo est ibi pariter de concilio Fritislariensi sub Sigefrido Moguntino; sed cum hujus nominis duo fuerint sæculo XIII. archiepiscopi, ad quem potissimum pertinet concilium collectoribus ignotum, ambigitur. Sermo est pariter de concilio Moguntino sub Gerhardo; sed cum pariter duo fuerint Moguntini Archiepiscopi, alius quidem ab anno 1251. ad 1260. alter vero ab anno 1288. ad 1304. ideo de tempore hujus concilii statui nihil potest; ad priorem Gerhadum referendum esset, si Alexandri IV. constitutio in eodem concilio recitata, qua statuta quædam Gerhardi confirmantur, ad sanctiones concilii hujus pertinere censeatur.

Concilium etiam aliud hac Templariorum occasione Treviris a Balduino archiepiscopo habitum est, cujus canones numero CLVI. in collectione Veneto-Labbeana leguntur. In sanctionibus illis novi nihil occurrit.

Alterum denique Coloniæ egit Henricus archiepiscopus, cujus acta canones XXVIII. complectentia, legas in collectione Labbeana. Hujus canon XXVIII. sancit ut de cætero anni exordium constituatur in nativitate Domini prout S. Romana Ecclesia servat. Ecclesia quidem Romana annum a Circumcisione inchoabat; sed cum nativitas parum a Circumcisione abesset, nihil erat inter utrumque morem anni exordiendi, discriminis.

Concilium Silvanectense, de quo annalista hic ex Bernardo, a collectoribus inter anni hujus concilia per incuriam omissum est.

Quod vero Bononiæ in Italia celebratum asserit annalista num. 41. concilium, non Bononiæ, sed Ravennæ habitum Rubeus, unde hoc petitur, affirmat. Quanquam enim Raynaldus Ravennensis præsul illud Bononiæ indixit; postmodum mutato consilio Ravennam pro Bononia substituit. Vide Rubeum histor. Ravenn. lib. VI. ad hunc annum. MANSI

pontificatus v. consignatæ. Nec enim modo in Germania, in Moguntino scilicet & Trevirensi conciliis provincialibus Templarii absoluti fuerant, sed etiam in Italia in celebrata Bononiæ synodo, cum objecta fortiter pernegarent, omni noxa liberi fuerunt renuntiari, ut Rubeus (a) narrat. Datæ etiam eo argumento ad Philippum Franciæ, Eduardum Angliæ, Robertum Siciliæ, Jacobum Aragonum, Ferdinandum Castellæ & Legionis, Jacobum Balearium, Ludovicum Navarræ, Dionysium Lusitaniæ, Henricum Boemiæ, Carolum Ungariæ, Henricum Romanorum, Aquinum Norvvegiæ, Henricum Cypri, Fridericum Trinacriæ, tum Daniæ & Sueciæ Reges literæ: (b) quibus rogavit, ut stato tempore accederent. Earum porro quæ Francorum Regi inscriptæ, hæc sententia est.

(a) Rub. hist. Ravenn. l. 6.

(b) Reg. post ep. cur. 18.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ illustri.

Ob Templariorum causam nondum integre discussam.

Licet ecclesiarum prælatos & celsitudinem tuam ad universale concilium, quod dudum a proximis tunc kal. octob. ad duos annos immediate sequentes apud civitatem Viennensem de fratrum nostrorum consilio decrevimus congregandum, per nostras sub certa forma litteras prælatis ipsis & tibi super ipsius concilii convocatione directas duxerimus evocandos; quia tamen negotium inquisitionum quod per diversas mundi partes contra ordinem militiæ templi ejusque singulares personas fieri mandavimus, completum non est, & quod in brevi compleri valeat non speramus, nec videmus ipsum negotium & nonnulla alia, quæ in eodem sunt tractanda concilio, posse usque ad præfatum statutum terminum taliter præparari, quod ad ipsius examen concilii decenter valeant introduci; eundem terminum usque ad kalendas octobris, prædictum primum terminum jamdudum per easdem nostras literas assignatum immediate sequentes, ex præmissis & aliis certis, justis, & legitimis causis, quas præsentibus inseri non oportet, de fratrum eorundem consilio duximus prorogandum. Hæc itaque ad tuam & universorum notitiam deducentes, serenitatem regiam rogamus & hortamur attente, in remissionem tibi peccaminum suadentes, quatenus præscripto termino sic per nos, ut prædicitur, prorogato studeas in eodem concilio juxta priorum directarum tibi per nos super hoc literarum tenorem in prælibato loco personaliter interesse. Datum Aven. II. non. aprilis anno V.

Recusarunt plerique Reges suscipere Viennensis itineris labores; cum tamen Clemens cuperet maxime ut convenirent, quo expeditio illa solemnis in Syriam meditata ex omnium Regum consilio decerneretur; sed oratores suos misere. Defixa (c) porro sunt de prorogatione concilii in Avenionensis ecclesiæ vestibulo publica edicta, ut res in omnium fidelium cognitionem emanaret. Tum etiam vergente anno, nimirum x. kal. dec. Pontifex ordinum religiosorum magistros & abbates, quorum texitur catalogus, designato tempore Viennam, ut concilio interessent, iter intendere jussit (d): tum enim, Templariorum peracta quæstione, omnia ad illud celebrandum instructa fore.

(c) Ib. ep. cur. 19.

Ordinum religios. magistri & abbates insignes exciti ad concil.

(d) Conif. to. 1. antiq. lect. pag. 623. & to. 3. tom. p. 2. sub Clem. V.

XLII. Salisburg. concilium.

Jussi jam ante in eam rem erant archiepiscopi synodos in provinciis cogere, atque inter alios Conradus archiepiscopus Salisburgensis A. S. L. cum suffraganeis concilium hoc anno celebravit, in quo nonnulla ad disciplinam ecclesiasticam adstringendam decreta edita, atque alia mitigata, inter quæ illud in popinarios clericos latum temperatum est: *Statutum de clericis tabernariis, quod incipit, Clericus non viator, cum hoc moderamine declaramus, quod causa rationabiles & honesta intelligi debeant ista, quod si clericus non viator in sacris constitutus, aut religiosus tabernam intraverit ad honorandum quempiam amicum, dominum aut quamcumque honorabilem personam; vel si impræmeditate intret oblitus constitutionis, seu ex quacumque necessaria vel utili causa, non voluptuosa, ibique biberit vel comederit, pœna statuti prohibiti non ligetur: hæc tamen moderatio ad lusores non extendatur.* Præterea exauctorati, atque omni privilegio clericali privari ii, qui artem joculatoriam anno integro exercuissent, atque omnes eam artem sunt jussi excurrente trimestri abjicere: quo evoluto ni paruissent, e clericorum numero eradendi. Subjecti etiam pœnis, atque ab administratione omni submovendi pronuntiati, qui excurrentibus annis singulis rationes non exhibuissent. Benedictinis & Augustinianis abbatibus & præpositis data imperia, ut comitia ordinis indicerent singulis trienniis, in quibus de religiosa disciplina redintegranda agerent. Sancita etiam nonnulla de decimis Clementi persolvendis, quæ ab eo in rem Christianam convertendæ ad Asiaticas terras e Saracenorum tyrannide eripiendas indictæ fuerant.

De clericis popinam ingressis.

Alia in eo statuta.

XLIII. Rhodus ad Hospitalarios erepta Turcis.

Aucta certe non parum in oriente Christiana res Clementis auspiciis hoc anno, quo a crucesignatis Rhodus insula duce Fulcone Villareto ordinis Hospitalariorum principe bello parta est, debilitatisque Turcarum conatibus, Christiano adjuncta imperio Hospitalariorum ditioni cessit, unde Rhodiorum equitum nomen accepere. De qua felici victoria, magnis laboribus ac fuso sanguine relata hæc Jordanus: (e) *In festo assumptionis Hospitalarii ceperunt civitatem Rhodi caput totius insulæ;* quæ accuratius recenset Bernardus

(e) Jord. chr. MS. Vat. bibl. sig. num. 1960.

(a) Bern. ebr. Rom. Pont. Gesta Cle. V. ubi sup. ebr. Pont. MS. Vat. bib. sig. n. 3765. hoc an. in Clem. V.

dux (a): *Anno Domini MCCCX. in festo assumptionis B. Mariæ virginis exercitus Christianorum cum Hospitalariis obtinuerunt civitatem Rhodi, quæ erat caput & metropolis totius regionis & insularum vicinarum: & ex tunc insula Rhodi & aliæ insulæ circumvicinæ redactæ sunt sub potestate & dominio Christianorum, Turchis penitus subjugatis. Sunt autem ibi multi portus, & patet inde aptus transitus Christianis in terram sanctam, in Achon, & in Cyprum*. Explicuisse fertur (b) in eo sacro bello egregiam virtutem militarem Amedeus Sabaudiæ dux in propulsandis infidelium conatibus, qui ad eam recuperandam classe invecti erant duce Ottomano Rege Turcorum, indeque magni cognomentum adeptus: ad cujus triumphi laudem transfundendam posteris crucem albam & quatuor harum literarum F. E. R. T. quæ subjectarum vocum initiales sunt, *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*, symbolum gentilitio scuto præferri voluit.

(b) Bos. p. 2. hist. eq. Hier. l. 2.

XLIV.

(c) Marian. de reb. Hisp. l. 15. c. 9.

Ferdinandus Rex Granatensem expeditionem redintegrat.

Non ita feliciter adversus Saracenos Hispaniæ gesta (c) res est: excitata enim in Regis Castellæ castris dissensione, Algeziræ primum, & Almeriæ postea ineunte hoc anno obsidio ab Aragoniis & Castellanis irrito eventu soluta est. Ad quam ignominiam eluendam Fernandus Castellæ ac Legionis Rex redintegrandæ Granatensis expeditionis consilia perducere agitavit, renovatoque cum Jacobo Rege Aragonum armorum fœdere, oratorem ad sedem Apostolicam, ut auxilia ecclesiæ deposceret, legavit. Illum placide admisit Clemens (d), quamvis consistorii justitium esset, ac pium Fernandi Regis amplificandæ religionis ardorem commendavit: datisque ad eum literis, nunquam pro fide dimicanti ecclesiam defuturam est pollicitus: gravissimum se dolorem ex eorum perfidia hausisse, qui commodis suis illecti atque a divino amore alieni susceptam ab ipso expeditionem discussissent; atque ad frænandam eorum improbitatem Hispalensi & Compostellano archiepiscopis, & episcopis Legionensi & Saguntino provinciam demandasse, ut censuris ecclesiasticis hujusmodi invidos & hostes defigerent. Missæ sunt hac de re iis præsulibus subjectæ literæ (e) quibus Joannes (f) patruus Regis Fernandi & Joannes Manuel, suppressis eorum nominibus, in crimen vocantur, sensisse cum hoste nominis Christiani, aperuisse Granatensibus Fernandi consilia, avertisse ab eo stipendiorum subsidia, subornasse milites, qui sub signis erant, atque castris promissa impunitate elicuisse.

(d) Lib. 5. ep. com. 363.

(e) Ib. ep. 360.

(f) Marian. ubi sup.

Clemens, &c. venerabilibus fratribus ... Compostellano, & ... Ispalensi archiepiscopis, & ... Legionensi, ac ... Saguntino episcopis.

Prout Regis querula insinuatione pervenit, nonnulli filii Belial, quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, Deum non timentes, nec hominem reverentes, contra ipsum Regem personaliter hujusmodi negotium prosequentem, in enormem læsionem fidei Christianæ, & dictorum Saracenorum favorem graves turbationes & scandala suscitare curarunt, obsidionem de Algezira impedire conantes, ac inducentes homines & vassallos Regis ejusdem, ne eidem Regi, sicut ordinatum fuerat & promissum, adjutorium in pecunia pro prosecutione supradicti negotii exhiberent, corrumpendo etiam animos assistentium Regi prædicto in negotio memorato, impediendo expugnationem castrorum, quæ per Sarracenos detinebantur eosdem, & revelando eis secreta exercitus, ac præmuniendo ipsos de iis, quæ in ipsorum expugnationem per ipsum Regem fuerant ordinata; seducendo & subvertendo nihilominus animos exercitualium, ne in exercitu remanerent, moram in eodem exercitu eis periculosissimam asserendo suadendo quod de exercitu secure recederent memorato, securitatem & defensionem recedentibus promittendo: propter quæ dictus exercitus in non levi quantitate equitum & peditum extitit notorie diminutus, immo annihilatus omnino, & nonnulla alia per eosdem iniquitatis filios temere præsumpta & patrata fuerunt, quæ in Dei contemptum, fidei catholicæ detrimentum, dicti Regis & regnorum & terrarum suarum grave scandalum, grande periculum & enorme præjudicium redundare noscuntur.

Querelæ in principes conjuratos, qui obsidionem Algeziræ solvere coegerunt.

Imposuit (g) provinciam iisdem præsulibus, quibus antea promovendæ Granatensis expeditionis partes erant traditæ, at censuris eos percellerent, qui sacra illius belli consilia disturbarent; ita tamen, ut sontium pœnis insontes non involverent. *Dat. in priorata de Grausello prope Malausan. Vasionensis diœcesis xvi. kal. aug. an. v.*

Præsules ipsorum vecordiam reprimere jussi.

(g) Ibid. ep. 31.

Jussi etiam sunt (h) Toletanus archiepiscopus & episcopus Zamorensis decimarum in Granatensi expeditione collectores eam partem, quam a clero exegerant, Ferdinando erogare: ac ne tam arduum opus temere susciperetur, utque regio nomine pro urgendo Granatensi bello plura ab Hispano clero subsidia in militum stipendia expetita essent, exquireret in provinciali synodo a præsulibus, quid in ea re statuendum foret: an differenda ea videretur expeditio Granatensis, quove loco & statu præsulum Castellæ res essent, quove studia vergerent; de quibus omnibus sedem Apostolicam faceret certiorem. Repetita ab aliis Regibus sæpius est Granatensis expeditio, do-

(h) Lib. 5. ep. com. 353.

In provinciali synodo de Gran. bello renovando agitatum.

donec Castella & Aragonia conjunctis a Ferdinando & Isabella Regina, ob auctum Christianum imperium dictis catholicis Granatense regnum, ejecta superstitione Mahometica, Christianæ fidei ast restitutum: qua de re suo loco. Jam reliquas hujus anni res prosequamur.

XLV. Edita est a Clemente Papa constitutio (a) ad severiorem ecclesiasticam disciplinam in servandis interdictis adstringendam, quæ a nonnullis viris religiosis, atque aliis variis artibus dissolvebatur; unde Pontificum auctoritas obsolescebat, & improborum, quorum culpa justitium sacrorum indictum erat, audacia confirmabatur.

(a) Lib. 4. ep. com. 10. & Clem. de sent. excom. c. Ex frequentibus.

Constitutio de observandis religiosissime interdictis ecclesiasticis.

Ad perpetuam rei memoriam.

Ex frequentibus prælatorum querelis accepimus & nos ipsi experientia certa probavimus in minoribus constituti, quod plerique religiosi nunc patenter excusationibus fucatis & frivolis innitentes, nunc latenter ecclesiarum suarum januis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis aliis exquisitis, non absque damno cathedralium & parochialium ecclesiarum, & scandalo plurimorum, disrumpendo nervum ecclesiasticæ disciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum generalia interdicta præsumptione damnabili violare præsumunt. Nos igitur in sancta Dei ecclesia, cui disponente Domino præsidemus, quæ quidem unica est, & unum Deum prædicat atque colit, unam fidem credit firmiter & simpliciter confitetur, uniformitatem, quantum commode possumus, conservare volentes, circa interdictorum observantiam prædictorum, auctoritate sedis Apostolicæ vel a locorum ordinariis positorum, de fratrum nostrorum consilio districte præcipiendo mandamus, quatenus religiosi quicunque, tam exempti quam non exempti, cujuscumque ordinis & conditionis existant, cum cathedralem vel matricem loci ecclesiam illa viderint aut scieverint observare, non obstantibus quibusvis appellationibus, antea etiam ad eandem sedem vel alium seu alios interjectis, & aliis objectibus quibuscumque absque dolo & fraude, cum moderamine tamen decretalis, Alma inviolabiliter ea servent: alioquin non servantes excommunicationis sententia hoc ipso volumus subjacere: quod & in interdictis & in cessationibus a divinis, indictis per provincialium conciliorum statuta vel ipsorum auctoritate, cum majus sit provinciale concilium, quam singulare prælati provinciæ ad judicium integrum, quod plurimorum sententiis comprobatur, volumus observari.

Religiosi templa jussi claudere, principis loci ecclesia interdictum servante.

In cessationibus vero generalibus divinis civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel alias capitula, collegia, vel conventus sæcularium, aut regularium ecclesiarum sibi vendicant, quia hoc unico munimine, ad repellendas injurias eis factas ipsos privare nolumus nec debemus; idem intelligimus observandum. Ipsi vero sint diligenter attenti, ut statuta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super eis edita inviolabiliter servent. Porro sanctionem hanc etiam ad pendentia trahimus, non obstantibus privilegiis eis concessis, conventionibus, & statutis ac consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa seu aliquod præmissorum religiosis ipsis in nullo volumus suffragari. Nulli ergo, &c. Dat. Avinione XII. kal. aprilis anno V.

Cum in provincia indictum sacrorum justitium.

XLVI. Convertit etiam apostolicam sollicitudinem ad revocandum primævum sanctitatis florem, quæ lapsu temporum, atque improba naturæ propensione emarcuisse apud Minoritas fama erat. Discissi certe ii contrariis studiis, in duas partes vel diversa sodalitia se distraxerant, (b) quorum alii cœnobiticam vitam colere, alii vero ut a rebus humanis magis divulsi, addictique cœlestibus, socios violatæ disciplinæ a S. Francisco institutæ insimulare ferebantur: recruduitque postea ex iis initiis inter illius religiosæ familiæ viros exitialis discordia, quæ ipsam admodum labefactavit; & qui abdicationem sui & instituta sanctiora sectari videbantur, ut a cœnobitarum disciplina abhorrentes, suique tenaces arbitrii, damnati.

Minoritæ in factiones dividuntur.

(b) Clem. l. 5. ep. 1084. Vid. in annal. Minor. hoc ann.

Cardinales hoc anno creati.

XLVII. Auctus est exeunte hoc anno sacrum Cardinalium collegium a Clemente, de quo hæc Bernardus (c): *Anno Domini MCCCX. Clemens Papa pontificatus sui anno sexto in sabbato quatuor temporum, in adventu scilicet, XIV. kal. januarii in Avinione fecit secundam ordinationem quinque Cardinalium: fueruntque tunc assumpti in Cardinales Arnaldus de Fleageriis archiepiscopus Arelatensis in episcopum Sabinensem, Bertrandus de Bordis episcopus Albiensis & camerarius Papæ, qui obiit infra annum sequenti mense septembris, Arnaldus Novelli abbas Fontisfrigidi Cisterciensis ordinis vicecancellarius in presbyteros Cardinales; Raimundus vero Guillelmi de Fargis nepos Papæ ex sorore, Bernardus de Garvo * de S. Liberata nepos Papæ ex consanguinea germana in diaconos Cardinales, qui nondum erant subdiaconi ordinati.* Quibus consentiunt ea, quæ Felix Contelorius ex libro obligationum decerpsit, (d) ac Martinus Polonus (e) & alii tradunt. Et quidem quod ad titulos, quibus sunt insigniti, spectat; Bertrandus SS. Joannis & Pauli, Arnaldus Novelli S. Priscæ titulos accepere, diaconi vero Raimundus S. Mariæ novæ, & Bernardus S. Agathæ in Suburra ecclesiis præfecti sunt.

(c) Bern. chron. Roman. Pont.

* al. Garvo

(d) Contel. in elench. Card. in Clem. V. secunda creat. Card.

(e) Mar. Pol. l. 4. hoc an. Ciacc. in Clem. V. 2. creat.

Hoc

B. Nicolaus eremita.

Hoc denique anno migravit ad cœlestem immortalitatem B. Nicolaus Eremita Neapoli in ecclesia, cui ornandæ dabat operam, noctu occisus a nefario homine, qui optionem ipsi impiam, ut occideret vel occideretur proposuerat. At divina ultio ab homicida non abfuit, ex loco enim nunquam aufugere potuit, quamvis à nullo mortalium detineretur,

I. Insignes hoc anno res gestæ.

COeptum est anno a redempto humano genere millesimo supra trecentesimum undecimum Viennensem in Galliis œcumenicum concilium: instituti ad opprimendam fœdam hæresim in Italiæ plerisque locis enascentem, quam sectarii in omnes libidines effusi libertatis spiritum appellabant, fidei censores: Bonifacii VIII. memoria, discedentibus e judicio ejus accusatoribus, suo splendori restituta: evulsa ex omnibus commentariis adversus Regem Galliarum ab eodem gesta; decretique ad Henricum Romanorum Regem, imperialibus infulis Romæ exornandum, legati Cardinales, cum jam ferrea corona Mediolani fuisset redimitus, quam ipsi quidem archiepiscopum Mediolanensem hoc anno contulisse testatur Bernardus (a) his verbis: *Ubi*, Mediolani nimirum, cujus ingressum sub anno superiori descripsit, *in epiphania Domini subsequenti recepit coronam ferream, quam eidem archiepiscopus Mediolanensis imposuit; quam tamen accipere debebat in Modœcia ex more antiquo.* Et quidem Henricum vulgasse literis, coronam ferream die epiphaniæ sacro sibi a legatis Pontificiis Modœciæ impositum iri, testatur Cortusiorum (b) historia, at mutatam designationem loci addit Bernardus: *Sed ex causa hæc fecit in Mediolano, & in festo illius coronationis fecit milites CC. e diversis nationibus.* Eadem refert Ptolemæus Lucensis (c) his concepta verbis: *Tunc Cæsar Henricus anno Domini M. CCC. XI. Mediolani in festo epiphaniæ a diœcesanis unam suscepit de coronis imperii: quod Modœcia ægre tulit ubi id fieri consuevit.* Consentiunt iis gesta MS. Clementis, ac tradunt similia præter alios Jordanus (d), Joannes Villanus (e), & S. Antoninus; (f) sed omnium accuratissime Albertinus Mussatus (g), qui a Paravinis ad cohonestandam celebritatem orator missus (h) interfuit.

(a) Bern. chr. Rom. Pont. MS. Vat. bibl. sig. n. 204. in Henr. pag. 40. Gesta MS. Clem. V. & chr. Rom. Pont. MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. & alii.

Henricus Rex Rom. Mediolani ferream coronam accipit.

(b) Guil. & Albrig. Cortusior. hist. l. 1. c. 12.

(c) Ptol. Luc. hist. eccl. l. 24. c. 40.

(d) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.

(e) Jo. Vill. l. 9. c. 9.

(f) Ant. 3. p. tit. 21. c. 1. §. 4. Vvet. in Henr. VI. & alii.

(g) Albert. Muss. l. 2. c. 10.

(h) Guill. & Albrig. Patav. hist. l. 1. c. 12.

Triumphave, inquit, *in Mediolano Rex Henricus corona ferrea insigniri juxta legis imperialis sanctionem antiquam statuit, evocatisque populos, demissis edictis ad diem certam in ipsa Mediolani urbe & sanctissimi Ambrosii æde, seu oraculo: quamquam disceptatum an Modœcia id fieri oportuerit, ut plurimum moris antiqui fuerat, decisum tamen & illic fieri nihil interesse. Illud quoque principum, baronum, ac populorum jam subjectorum frequentia & latitudine effectum est: ad id ex nondum paratibus invitati vocatique interfuere Patavinorum, Vicentinorumque legati, regiam coronationem præsentiis honorantes, seque non ex fidelibus imos zelis bonis &, cum se captaret temporis opportunitas, operibus efferentes: quibus mite responsum gratificandi eum sibi imperioque, ut decuerit, se devote submiserint, reddidit. Coronati itaque Henricus Cæsar, Augustaque Margarita anno ab ortu Domini nostri Jesu Christi undecimo trecentesimo millesimo VIII. id. januarii ferrea corona, quam lauream appellabant, in equis phaleratis rubre scarlete cum purpureis tegumentis super vertices latis se populis exhibuere per urbem, Rege sceptrum manu dextra gestante, videlicet, scipionem aureum lilio supra renitente.* Nonnullisque interjectis de forma corporis, mores ita describit: *Magnanimitatem comitari mansuetudo videbatur, & divini cultus instans sedulitas, cujusquam cum subjectis pactionis impatiens, Gibolenga Gelfave partium mentione abhorrens, cuncta absoluto amplectens imperio.*

Disceptatum an Modœciæ an Mediolani ritus celebrandus. Margarita Augusta cum viro coronata. Quo cultu Henr. insignitus.

II. Florentini ab eo desciscunt.

At licet Henricus affectaret, tum ad universos alliciendos ad obsequium, in neutram partem Gibellinam Guelphamve proniorem videri; plures tamen Guelphi, ne prætura urbium ac magistratu pellerentur a Gibellinis diffisi sunt Henrico. A Florentinis enim, eorumque fœderatis oratores ad Henrici coronationem exornandam non esse legatos Joannes Villanus & S. Antoninus tradunt (i), Henricumque adducendis in mutuam concordiam Mediolanensibus studuisse: Matthæum Vicecomitem ejusque sequaces restituisse patriæ; mox tamen inter Vicecomites ac Turrianos ferro flammaque certatum. Seditionis illius Mediolanensis, quæ maximi belli faces intulit toti Italiæ, causas derivat Albertinus Mussatus (k) in Henrici extorsiones, & adversarum factionum mutuas suspiciones.

(i) Jo. Vill. & Anton. ubi sup.

(k) Alb. Muss. l. 2. c. 9.

Seditio Mediolani coorta.

Comparatis itaque ad seditionem animis, cum magistratus stipendium a civibus in foro exigeret, ab uno arma conclamante temere emissa vox, multitudinem in easdem voces exacuit, & mox coorta seditio. Prætoriæ cohortes armis instructæ ad eam comprimendam procurrere, factæ plurimæ strages, præcipue a Galeatio Matthæi filio æmulos quosque opprimente: Turriani post asperrimam pugnam fusi, Guidonis domus direpta excisaque. Dirempta tenebris pugna, in armis pernoctatum, neque illucescente die, quamvis a præcone cædibus temperare jussum esset, restinctus civilis cruor; addit enim Albertinus (l): *Theutonicorum plerique, quibus se & Maphæi Vicecomitis nonnulli complices adjunxerant, in Turrianos eorumque partis consortes desævierunt partiariis nuncupationibus, ut si se Guelphos aliqui profiterentur, animadversum in eos: si quidem Gibellinos, illæsi abi-*

(l) Alb. Muss. l. 2. c. 2. Jord. MS. Vat. sig. num. 1960. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40.

Guelphum nomen professi cæduntur.

abirent, per colonias Vicecomitum fidos: aggressi Turriani nominis plurimos occidere, domos, & villas incendere, ut in ardentibus victoriis est mos victoribus, idque inultum pertransire.

III. Is Gibellinæ factionis in Guelpham furor Italiam tumultibus, incendiis, cædibus, rapinis complevit, iisque malis demum Henricus & ejus frater Golerannus involuti perierunt. Nascentis hujus civilis pestis exordia, securasque Italiæ conversiones præter Jordanum (*a*), Ptolemæum Lucensem (*b*), Joannem Villanum (*c*), S. Antoninum (*d*), Conradum Wecerium (*e*), aliosque describit Albertinus Mussatus (*f*): *Ea, inquit, favilla intra verbis penetralia sic ferventes flammas extulere, ut omnis Italia novarum rerum jam excisa incaluerit, proditque fama ventilabro mixtis veris falsisque promiscuum jam Regem in tyrannum versum facultates populorum dissipare, partiarium se palam ostendere, Theutonicorum rabies, Francorumque insolentias in Latinos insævire: verum divulgantium pars Regem non corruptum, sed domesticis suis violatum ajebat, occisis pulsatisque id parum prodesse. Viciniores perculsæ se iis terroribus civitates, & præsertim partis ecclesiæ nomen ex antiquo tenentes, omni potiundæ quietis spe exutæ rebellavere. Crema, Cremonaque viciniores, pulsis vicariis præsidiisque regiis, jugum excussere. Rhegini, plus æquo exultantes, partis imperii fautores seque ob vana regiæ militiæ in partem detegentis extollentes expulere, fugæ remedio vicario cedente. Iisque talibus Mediolani novis elati Macii, Brixiæ paulo ante dominatores, in Thebaldum de Bruxadis castrosque, qui nuper jussu Regis Brixia civitatem intraverant, insultum movere: sed fortuna eorum divertens affectus, populo plebeque, quos jam veteris domini pertæsum fuerat, nova affectantibus, vires mutavit, ut pluribus cæsis multisque captis Maphæus de Maris & Brixiensis episcopus ejusdem nepos vix fugam arriperent, ad castrum Urceorum se proripientes: sicque Thebaldus, qui Cæsaris beneficio impune in civitatem restitutus fuerat, suique sequaces, fulciente populo primum locum obtinens, ut cæterorum ejusdem partis principes exclusis ad libitum Maceorum amicis urbem Brixiæ possedit, Albertus de Roglogone, quem Rex vicarium ibidem præfecerat, nullis suffultus patratis cessit, comiter tamen habitus a Thebaldo & suis non abscedit. Cumarum civitas iis tumultibus paulisper commota, Gebennensi tamen episcopo illo jussu Cæsaris ad reconciliationem properanti obediens subsedit. Rubeorum pars, in civitatem Parmensem Cæsaris imperio adducta, pacem cum Giberto de Corrigia invita rupit, congressuque impar cum Giberto victa fugataque cum strage multa cæsorum captorumque ex urbe discessit.*

(a) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.
(b) Ptol. Luc. MS. bibl. eccl. l. 24 c. 40.
(c) Jo. Vil. l. 9. c. 11. 24. 25. &c.
(d) Anton. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 4. &c.
(e) Conrad. Vuec. in Henr. VII.
(f) Alb. Muss. l. 2. r. 3.

Dissensio universam Italiam pervagatur.

Ingentes in urbibus conversiones.

IV. Henricus seditiones pacare studet.

Tot tantique seditionum fluctus Henricum, aulamque cæsaream curis ingentibus implevere, multisque privatis consiliis sancitum, explicandam clementiam conciliandos Mediolanenses, imposita vectigalia mitiganda. Utque primum proceres cæsarei monerentur officii, ipsos in concionem vocatos ob præterita crudelitatis exempla ab Henrico verbis castigatos, refert memoratus auctor (*g*): *Iis stabilitis solicitus Cæsar Amedeum Sabaudiæ comitem, dalphinum fratres germanos ducem Austriæ, Joannem de Calcia Flandrensem marescalcum curiæ, Flandriæ comitem aliosque Germanos & Francos ex principibus se vocasse dictus est, in eosque vultu verbisque nunc tristibus, nunc horridis, ardentibus in iram oculis, sermones intendisse sic inquiens: Deum meum, cælum, sydera, testor, o Franci Germanique socii commilitones, necessarii mei, fratres, agnati, cognatique, mea caro sanguisque meus, nulla me mundi gloria nullique mortalium cupidinum affectus ad has mundi motiones adducunt. Si sursum aspiciam, motorem Deum, si infra, Clementem Papam intueor: iis ducibus vehor. Et quis contra me? nisi ipse ignarus ingratusque facinoribus assentiam, ut cæcus a cæcis ductus delabar in foveam? An ille supremus justi & æqui præceptor Deus quidquam sanctius statuit, quam ut proximum diligam ut me ipsum? Ulla ne discretio vel differentia inter Christicolas quis ille sit proximus, Germanus, Francus, Vvandalus, Suevus, Longobardus, an Tuscus? Et quisquam vestrum respondeat Gibellinos. Proh facinus! Ad quid veni? Ad quid missus? Ut prædecessorum cujuspiam errores impius successor exequar? Schismata antiquata jam suscitem? Clemens & Dei sedem in terris obtinens nostrum ad id progressum movit, in plumbo consculpens, ut Gibellinis Guelphos subjiciam, vel e contra? Quænam hæc paritas? hi imperii, illi ecclesiæ velaminibus invidiosa induere nomina? quibus hæc suggessit? lucifer ille, qui cecidit. Ergo & Clementis Papæ nuncius, cujus sub signaculo in me Christicolæ ut in alterum Dei luminare conspiciunt, alterum eorum genus insecutus progrediar, alterum perditurus? Non sic, temerarii nostrorum actuum perversores, præsertim quos ex vobis illud præcordiale scelus invasit. Præmoriar ipse, priusque hujus corporis compagine quam mente dividar. Et si quos ex vobis illa prorsus urgeat cordis anxietas, vos siquidem mecum progeniti fratres (in fratres aspicias) abite hinc, retro saltem appetite, sævite vobis auctoribus, non me duce, non principe. Per Deum immortalem nostras evitate secures, quas primus hujus-*

(g) Mussat. l. 2. c. 4.

Suos proceres gravioratione castigat.

Profitetur nullius apud se discrimen esse.

jusmodi concitator tumultus suo sanguine cruentatus excipiet. Heu jam Longobardia Italiaque civitates, justissimis accensa iracundiis, si vulgata fidem teneant, nos ut famosos tyrannos detestantur & fugiunt. Quid ni? singula quaeque animalia mortem perniciemque devitant. Eandem Henrici orationem paucioribus collectam verbis Jordanus (*a*), & Ptolomæus Lucensis (*b*) referunt.

(a) Jord. MS. Vat. sig. num. 3960.

(b) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40.

Porro Guidonem Turrianum, qui Cremonam perfugerat, ac socios variis clementiæ lenociniis demulcere irrito conatu nisus est, & Cremonenses illi aperte hæc præter acerbiores extorsiones objecere (*c*): *Ipsum Cæsarem, quod intolerabilius erat, Theutonicos in Latinos dimissa licentia sinere insanire: jam Gelfos ubique delendos, ex præsumptionibus insultorum excessuum in ipsos commissorum apparere, cujus & Cæsaris partiaria mentis indago significat in singulis civitatibus & locis vicarios Gibellini nominis institutos, parti ecclesiæ jam timendum esse, innovatum Frederici schisma vetus; demum consilium capiendum ab amicis, sociisque Longobardis & Tuscis respecta habito respondendum.*

(c) Alb. Muss. l. 2. c. 5. Jord. MS. Vat. Ptol. Luc. ubi sup.

Objecta illi a Cremonensibus.

V. Exinde coitiones Guelphorum multiplices factæ, ad quas obruendas Henricus expedivit arma, & Cremonenses igni & aqua interdixit. Tum pontificiis diplomatibus, quibus clientes imperii Henrico parere jussi erant, instructus eosdem uti hæreticos est insectatus, ut refert hisce verbis Albertinus (*d*): *Annuntiatis edictis vicarios populosque in dictam diem in Cremonensium agris castra posituros invitavit, imperialibus monitis papalia subjungens anathemata, ut tanquam extra Christicolarum communionem constituti Cremonenses loco eorum habeantur; quos ab orthodoxa fidei semita devius error abduxit. Et idcirco persecutores eorum dignis Dei obsequiis, qui ad ipsorum damna & pernicies opes & operas interponerent, accepturi centuplicia laborum merita ad abluenda crimina divinitus pro delictis.* Fulciebat ea ratione suam causam Henricus, ut hostes domaret, quem parto imperio apostolica diplomata sprevisse visuri sumus. Nec deerant Cremonensibus contraria argumenta: *Cremonenses*, inquit auctor, *in adversum opinionibus freti suis, quas justas putabant, vallabant rationibus: hunc non Regem sed tyrannum divulgabant, cum jam tyrannides in urbibus exercendas decreverit, antiquos tyrannos titulis imperialibus approbans, alios ad libitum dominantium constituens deiici populos, quos introduci fecerat jubens, & pellentes subsidiis fovens; totamque parti Gibellinæ deditum, Gelpham in Lombardia partibus opprimens, ad Tuscos ejusdem partis elevandos fervertius aspirans. Hæc dictabant Cremonenses*, &c. Fracti (*e*) demum illi, ad obsequium pactis legibus se dedidere.

(d) Alb. Muss. l. 2. c. 6.

Bellum iis indictum.

(e) Jo. Vill. l. 9. c. 15. Ptol. Luc. l. 24. c. 40. Lud. Cav. in annal. Cremon.

Interea Genuenses (*f*) fascibus imperialibus se submisere, Vicentia Aymonis Gebennensis episcopi & Canis Scaligeri opera Patavinæ ditioni erepta: quin etiam ipsummet Patavium, quod jam multo ante divulsum fuerat ab imperio, inque Rom. ecclesiæ clientelam demigrarat, Clementis jussu Henrico & imperio restitutum est, ut narrat subiectis verbis Albertinus (*g*): *Ab Rege missus Aymo Gebennensis episcopus, ab senatu singulisque senatoribus & tribunis juramenta fidelitatis suscepit; factaque est civitas Padua imperio fidelis, Henrico VII. præfato regnante anno a Jesu Christi orta undecimo trecentesimo millesimo XII. kalend. julii. Et si ad syderum constellationumque revolutiones aspectum quisquam direxerit, notabilis hæc dierum identitas; nam & hac ipsa die post annos sex & quinquaginta, quæ ab imperio ad ecclesiam Romanam defecerat, ad imperium rediit. Interea duo de transmissis a Patavio ad Romanam curiam legatis*, & infra: *Paduam demum applicuere, senatuique papale responsum retulere, ut scilicet inclyto Regi ecclesiæ sanctæ filio Christianissimo pareant omnino; nec prius cuiquam locum supplicationi: * tum demum admittendas Paduanorum petitiones pontificali clementiæ, regio culmini & ipsorum statui congruentes.*

(f) Albert. l. 1. c. 5. Jord. ubi sup.

(g) Albert. l. 3. c. 11.

Patavium Henrico paret.

Ea in re Clementis opera.

* fore

Exceptos Tarvisii (*h*) etiam cæsareos oratores addit auctor, cum prius Petrum Gradenicum ducem ac senatum Venetum non ut clientes imperii, cujus legibus soluti essent, sed socios ad eblandiendam pro imperiali inunctione promovenda opem petitum adiissent: *Aymo Gebennensis episcopus*, inquit Albertinus (*i*), *Grato dominus Clericaci, & Andreas judex Gareti Astensis a Cæsare transmissi Venetias se transtulere: quos Petrus Gradenico dux Venetorum, cum comitivo obviam navigans, comiter honorificeque admodum accepit, in ducatum adducens. Nec ab illo seu Venetis fidelitatis vel obedientiæ cujusquam fœdus petitum: nam & maturius cum Rex prima Italiæ hostia contigisset, legatos illi dux ipse direxerat cum regalibus xeniis honorificabilitatis, nec obsequentiæ ullius causa: quibus etiam inhibitam pedes osculari regios. Sic ajebat, indultam Venetiarum dignitati communibus ecclesiæ imperiique largitionibus antiquatis: munera tamen juvamentaque ad coronationis progressum, galearumque corpora seu vasa, siquidem navigio in quoquam mari opus fuerit, quæsisse dicti sunt: ad quæ dux se tanquam amico Henrico Romanorum Regi, captatis opportunitatibus, servitia & honores juxta primatum suorum capiunda consilia impensurum despon-*

(h) Jord. MS. Vat.

(i) Lib. 3. c. 13.

Veneti Cæsarem socium, non principem agnoscunt.

Muneribus eum exornant.

pondit. Donatos a Venetis cæsareos oratores ingenti vi auri, refert Joannes Villanus, (*a*) atque ex ea coronam auream interstinctam gemmis, sedemque imperialem ex argento inaurato conflatas fuisse.

(*a*) *Jo. Vil. l.9. c.14.*

VI. Henricus urget, ut Cardinales ad conferendum insigne imperiale designet.

Secundis hisce successibus usus Henricus, cum universa ferme Insubria illius jugum accepisset, ac tum Brixiam quæreret, amplissimos oratores ad Clementem misit, qui rogarent, ut cum Vienensi concilio celebrando distineretur, ad conferenda illi festo pentecostes imperialia insignia Cardinales decerneret. Quibus respondit Clemens (*b*) celebritatis diem, ut apparatum ad eam pompam necessarium instrueret, tum ob gerendarum rerum magnitudinem, ad aliud festum prorogandum videri: reque in deliberationem adducta, Romanorum Rex assumptæ in cœlum Virginis diem ad accipienda Romæ in principis Apostolorum basilica imperialia ornamenta elegit, aliisque oratoribus, ut Cardinales legati in eam rem mitterentur, deprecatus est. Cujus preces admittendas ratus Pontifex, eam provinciam quinque Cardinalibus, nimirum Arnaldo e Pelagrua Sabinensi, Leonardo Albanensi ac Nicolao Ostiensi episcopis, tum Francisco & Lucæ diaconis Cardinalibus demandavit (*c*): inter quos singula munia est partitus. Meminit de hac cæsarea legatione ad Clementem, deque Cardinalibus a Pontifice ad Henricum imperialibus insignibus exornandum decretis Albertinus Mussatus, scriptor accuratissimus, his verbis (*d*).

(*b*) *Lib. 6. ep. cur. 65.*

Quinque Cardinales ad id destinati.

(*c*) *Lib.6. ep. com. 754.*

(*d*) *Albert. l.4. c.1.*

Basiliensis episcopus unus ex regia curia principibus Avinionem ubi tunc papalis curia residebat, transmissus a Cæsare, benigne a Papa susceptus, totum Cæsaris progressum, difficilesque vicissitudinum anfractus, pertinaciamque Brixianorum, complicumque, ac fautorum seriatim dictavit: qualiter etiam ob Bononiensium, Florentinorum, Tuscorumque factiones resistentia, argumenta habeantur statuta die B. Mariæ Virginis jam jam accedentis augusti coronam, præsertim in Urbe, assumi non posse, prorogandum terminum hunc quandocumque se captaret facultas fore: adque non modo ipsius Basiliensis desiderio instantis, sed eadem optantis Papa pro more instinctu obtentum est, decretique ab latere legati Arnaldus de Fraugeriis Sabinensis episcopus, hicque principaliter ad coronam capiti Cæsaris imponendam legatus; Nicolaus Ostiensis & Veletrensis episcopus, Leonardus de Guercino episcopus Albanensis, Lucas de Flesco S. Mariæ in via lata diaconus Cardinales, quos inter, ut prædiximus, constitutus & prælatus absentis Papa loco Sabinensis episcopus.

Extracta coronationis dies.

Disceptatione in consistorio habita quisnam eorum ad eam dignitatem præferendus foret, allegante Ostiensi, quod cum Papam coronare suum esset, sic & consequenter Imperatorem; Sabinensis ex adverso dictabat, certum esse ut Imperatorum coronationibus Sabinensis semper Papa proximior coronam, erigat officiosior aliis, illic præsertim. Sicque Papa pronuntiante obtentum est, ut Sabinensis illo fungatur officio, cæterisque præsit. Jussi igitur in Italiam quam mature proficisci, illud celebre coronationis obsequium capta in ejusdem Regis optione temporis habilitate executuri celerrime iter arripuere. Duo tamen facilioribus aditibus alpes transilientes, scilicet Sabinensis & Albanensis, in Regis castra circiter augusti kalendas applicuere, ibique summa recepti lætitia Regem Reginamque papali benedictione consalutantes, indultum Regi annuntiavere coronationis terminum, ob justissimas causas prorogatum ad tempus: jamque sancitum totius coronationis officium in Urbe, & redactum in formam cum omnium præordinatione solemnium; ipseque confidens ad solitam virtutem exurgat, vires animumque indeficienter intendat; seque ac confratres alios non ad aliud præmissos, nisi ut se adjuvent, foveant temporalibus & spiritualibus fulcimentis: & ipse quidem tantum circumspiciat, si poscat, requisita summopere impleturos.

Ostiensis & Sabinen. episcopi de corona imponenda certant.

Cardinales ad Henr. se conferunt.

VII. Quod ad formulam illam attinet, cujus mentio fit ab auctore, quaque sanciti erant omnes ritus in imperiali inunctione & corona conferendis a Cardinalibus observandi, illam e veteribus Romanæ ecclesiæ excerptam monumentis, atque in subjecto diplomate (*e*) reperitam, in lucem adducere rei dignitas persuasit.

Ritus coronandi Cæsaris descripti a Clemente.

(*e*) *Clem. l.6. ep. com. 754. ext. etiam insertum lit. Henr. Imp. in l. priv. Rom. Eccl. tom.3. pag.242. & MS. Vall. sign. lit. B. n. 12. p.378.*

Venerabilibus fratribus Arnaldo Sabinensi Apostolicæ sedis legato, ac Leonardo Albanensi & Nicolao Ostiensi Episcopis, & dilectis filiis Francisco S. Luciæ in silice & Lucæ S. Mariæ in via lata diaconis Cardinalibus nuntiis ejusdem sedis.

Rex Regum & Dominus dominantium Dei clementissimus Filius Jesus Christus, honore multiplici Reginam præfulgidam, sibi in vestitu deaurato circumamictam varietate assistentem a dextris, sanctam videlicet ecclesiam sponsam suam, quam suo pretiosissimo sanguine redimitam clementer sibi inseparabili fœdere conjungi voluit, honore primatus multiplicis, ac multifarie præeminentiæ insignivit. Sed in eo potissime ipsam honorabilem, & felici ac præcellenti reddidit dignitatis statu fulgentem, quod eidem tantam tribuit plenitudinem potestatis, ut personis quantumcunque conspicuis, quantumcunque solemnitate insignibus & præclaris, in iis possit, sibique competat adesse magnifice, per quæ ipsæ clari nominis titulum, & famosæ consequantur potentiæ culmen & etiam incrementum. Dominator enim cœli, qui solus

De sedis Ap. dignitate, quæ honorum apicem Imperatoribus conferat.

Ut eam auctoritatem a Deo acceperit.

altissimus potestatem habet in regno hominum, & quacunque voluerit suscitat, super illud potestatem dedit ei & honorem & regnum; potestatem, inquam, æternam, quæ non aufertur, & regnum quod non corrumpitur, ut Imperatores & Reges in ipsa & per ipsam doctrina salutari intelligant, & erudiantur judices orbis terræ eidem servire & obsequi in timore, qui imperat ventis & mari. Cuncta namque, quæ in cælo sunt & in terra, sua sunt, suum est regnum, ipse est super omnes principes: sua sunt divitiæ, sua gloria, qui dominatur omnibus; & in manu ejus virtus & potentia, magnitudo & imperium omnium, sub quo curvantur qui portant orbem. Per eum enim Reges regnant & principes, & legum conditores justa decernunt: qui habet in femore suo scriptum Rex Regum & dominus dominantium; ad cujus præceptum elevabitur aquila, & ponet in arduis nidum suum.

De confirmato Henrici Regis Rom. electione.

Sane dudum post electionem charissimi in Christo filii nostri Henrici Regis Romanorum illustris, celebratam concorditer per regni Alamaniæ principes, in electione Romanorum Regis vocem habentes, cum imminet facienda; solemnes dicti Regis ambassiatores ac nuntii ad nostram præsentiam accedentes, & nobis ejusdem electionis præsentato decreto, ad eorum instantem & devotam supplicationis instantiam, coram nobis & fratribus nostris iteratis vicibus & per interstitia temporum repetitam, præfatum Regem, quia per decreti præfati, & conditionis personæ ipsius, non levi notitia antea nobis & fratribus nostris notæ, examinationem coram nobis & eisdem fratribus habitam diligenter, in quantum fieri potuit eodem absente; sufficientem ipsum, idoneum, & habilem invenimus ad præfatum Imperium obtinendum, & electionem ipsam canonicam extitisse: de eorundem fratrum nostrorum consilio ipsum reputavimus, nominavimus, approbavimus, denuntiavimus, & declaravimus Romanorum Regem, justitia exigente; ac fore idoneum, sufficientem, & habilem ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam: pronunciantes insuper, ac etiam decernentes, sibi per nostras manus loco & tempore opportunis debere concedi unctionem, & ipsius imperii diadema, certum ad hoc ei terminum assignantes.

Promissa ei imperiali inunctione. Adventu ejus in Italiam.

Cumque postmodum Rex præfatus, Italiæ partes fuisset potenter ingressus, & a Lombardiæ civitatibus, aliisque locis insignibus, ad quæ declinaverat, honorifice & pacifice jam receptus, alii præfati Regis ambasciatores & nuntii ad Apostolicæ sedis præsentiam accesserunt, qui cum multa nobis instantia inter cætera supplicarunt, quod cum ipsi patenter adverterent, sicut eis jam per nos super hoc responsum extiterat, quod propter generale concilium,

Missis ab ipso oratoribus ad poscendam imperialem inunctionem.

quod in kal. octobris proximo venturis disposueramus, dante Domino, & disponimus celebrare, aliaque multa & ardua plurimumque urgentia, quæ necessario in citramontanis partibus expedienda nobis negotia incumbebant tunc temporis & incumbunt, prædictam unctionem & imperii diadema, alia solemnia per nostras manus Regi non poterant memorato concedi; terminum ipsum sub spatio temporis brevioris concludere, ipsamque unctionem & imperii diadema, cæteraque solemnia per aliquos de fratribus supradictis in festo pentecostes, tunc proximo futuro, impendi facere dignaremur. Nos vero prædictis nuntiis receptis mansuetudine consueta, & iis & aliis, quæ coram nobis voluerunt proponere, diligenter auditis, eis certo modo duximus respondendum; ejusdem Regis, super hoc cum prædictis fratribus nostris diligenti deliberatione præhabita, nihilominus desideriis annuere intendentes.

Objectio veriti impedimentio.

Et quia propter temporis nimiam brevitatem in dicto festo pentecostes solemnitatem unctionis & coronationis hujusmodi non posse fieri credebamus, nec Rex ipse in præfato festo sibi, ut ejus decebat honorem, de apparatu ad hoc necessario potuisset forsitan providisse, significavimus ei per nostras literas speciales, ut tanti arduitate negotii diligenter inspecta, & considerata prudenter temporis qualitate, aliquem certum & solemnem diem, prout crederet convenire, post festum prædictum eligeret, ipsumque nobis significare illius deliberatio non differret, ut infra diem ipsum, aliquos de fratribus supradictis, de quibus apostolica deliberatio provideret, qui ei unctionis ejusdem munus impenderent, & imponerent vice nostra præfatum diadema imperii, ac alia inibi agenda solemnia peragerent, mitteremus; dilectos filios magistros Robertum electum Salernitanum, & Hugonem Geraldi cantorem Petragoricensem cappellanos nostros ad eundem Regem super his cum eisdem nostris literis destinantes, per quos sibi paternæ sinceritatis affectum, & mentis apostolicæ puritatem, quos ad statum ipsius & exaltationem magnificam habebamus, mandavimus clarius aperiri.

Verum Rex præfatus super hoc matura deliberatione præhabita, festum assumptionis B. Virginis proximo venturum, pro termino ad recipiendum in basilica Principis Apostolorum de Urbe more solito unctionem hujusmodi, & ipsius imperii diadema, aliaque inibi solemnia peragenda recepit, prout nobis per solemnes suas ambasciatores ac nuntios, & speciales literas intimavit, suo regali sigillo pendenti munitas; cum multa devotionis instantia supplicans per eosdem, ut ad eum aliquos mitteremus de fratribus memoratis pro impendenda unctione hujusmodi, & imponendo sibi ejusdem im-

IX. Designato ab Henr. assumptæ in cælum Virginis festo die.

imperii diadema, aliisque solemnibus peragendis. Porro si desuper datum esset, ut circa tanti celebritatem negotii exhiberi posset nostra præsentia corporalis, ut ubi mente vigilanter intendimus, ibi præsentialiter nostrum desiderium panderemus; ad quod etiam ejusdem Regis concurrunt, ut pro certo novimus cum promptitudine multiplicis devotionis affectus; gauderemus in Domino, & plurimum satisfieret nostris votis. Verum quia ex causis prædictis non possumus in hac parte affectibus satisfacere mentis nostræ, prædicti Regis frequentibus & devotis supplicationibus inclinati, & ad personas vestras apostolicæ mentis oculos fiducialiter dirigentes; vobis, quorum nobis sunt nota virtutes, quasque in magnis & arduis dicta sedes diversis vicibus est experta, & de quorum operibus fructus uberes provenisse conspicimus, super hoc nostræ solecitudinis onus duximus imponendum; sperantes, quod tanquam viri virtute magnifici, opus hujusmodi viriliter assumetis ad divini nominis laudem & gloriam effectualiter exequendum.

Cardinalibus Pontificis loco ad celebrandam pompam delectis.

Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos ad dictam Urbem die assumptionis prædictæ personaliter conferentes, ac ibidem convenientes in unum, tu frater Ostiensis episcope missam celebres, & Regem inungas eundem: vosque fratres Albanensis, Ostiensis, & Sabinensis episcopi, vosque Francisce & Lucas diaconi Cardinales, vel illi vestrum, qui præsentes fuerint, eisdem Regi & Reginæ mitras & diademata imperii, Regi quoque sceptrum, pomum, & gladium & alia solemnia, prout infra patentius & distinctius vobis injungitur, tribuatis eorumque vertices inclytos reddatis illorum insigniis cum solitis solemnitatibus decoratos, in nomine ac virtute Altissimi, prudenter, honorifice, ac etiam diligenter, prout decet tam arduum & solemne negotium, quæ vobis committimus; nostris vice & nomine exequentes in dicto festo assumptionis, si poteritis commode, vel alio certo convenienti die, quem idem Rex ad hoc pro qualitate negotiorum imminentium duxerit eligendum. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, quatuor, tres, duo, aut unus ex vobis, ea nihilominus exequatur. Et ne quis in agendis solemnibus antedictis error, quod absit, intervenire valeret, modum & formam & locum agendorum, & ubi & per quas personas agenda fuerint, particulariter & distincte duximus præsentibus inferenda, prout in archivio ecclesiæ & in pontificali ordinario continetur, quorum forma talis est.

Ut partita sint inter Cardinales coronandi Henrici munera.

X. *Cum Rex in Imperatorem electus pervenerit ad portam Collinam, quæ est juxta castellum Crescentii, recipiatur honorifice a clero Urbis cum crucibus & thuribulis, & processionaliter deducatur usque ad gradus basilicæ S. Petri, cantantibus universis: Ecce mitto angelum meum, &c. camerariis ejus missilia spargentibus ante ipsum, & præfecto Urbis gladium præferente. Cum autem pervenerit ante basilicam in platea, quæ Cortina vocatur, dextrandus est a senatoribus usque ad gradus prædictos: ubi, eo descendente tradendus est equus, cui Rex insedrat, illis. Interim summus Pontifex cum omnibus ordinibus suis præparet se in secretario tanquam celebraturus divina, & processionaliter exiens usque ad suggestum areæ superioris, quæ est in capite graduum, super faldestorium ibi sedeat, considentibus super gradus a parte dextera episcopis & presbyteris, a sinistra vero diaconis Cardinalibus; & in proximiori gradu subdiaconis & acolythis, primicerio & cantoribus astantibus circa illos cum magnatibus & nobilibus, officialibus & ministerialibus aulæ papalis.*

Qua forma veniens ad portam Collinam Roman. Rex excipiendus.

Ut deducendus ad basilicam S. Petri.

Qua cum pompa Roman. Pontifex expectet in portica.

XI. *Tunc Rex cum archiepiscopis & episcopis, principibus & magnatibus suis ascendens ad summum Pontificem, reverenter osculetur pedes ipsius, & offerens ei aurum, quantum sibi placuerit, benigne recipiatur ab eo ad osculum & amplexum. Quo demum surgente, Rex ipse a parte dextera & prior diaconorum a parte sinistra deducant eum usque in ecclesiam S. Mariæ in turribus: ubi ante altare, subdiacono evangelii textum tenente, Rex super illum corporaliter præstet hujusmodi juramentum: Ego Henricus Rex Romanorum futurus, annuente Domino, Imperator promitto, spondeo, & polliceor coram Deo & beato Petro, me de cætero protectorem & defensorem fore summi Pontificis & sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus necessitatibus & utilitatibus suis, custodiendo & conservando possessiones, honores, & jura ejus, quantum divino fultus adjutorio fuero, secundum scire ac posse meum, recta & pura fide; sic me Deus adjuvet & hæc sancta, &c. Forma autem juramenti præstiti in Avinione per procuratores & nuncios prædicti Regis Romanorum, tempore suæ coronationis renovandi, talis est.*

Ut Rex Pontificis pedes osculaturus sit.

Perrecturus cum ipso ad S. Mariam in turribus.

Devincturus se sacramento ad tuendam ecclesiam.

Nos Sifridus Curiensis episcopus, Amadeus comes Sabaudiæ, Joannes dalphinus Viennensis & Albonensis comes, Guido de Flandria, Joannes comes de Saraponte, & Simon de Marvilla thesaurarius Metensis nuncii & procuratores serenissimi principis Henrici Romanorum Regis, habentes ad omnia infrascripta plenam & generalem ac liberam potestatem, & speciale mandatum ab eodem, prout constat per prædictas patentes literas ipsius; vobis sanctissimo patri & domino domino Clementi divina providente clementia Papæ V. vice & nomine dicti domini nostri Regis, & in-

ani-

Sacramentum aliud in coronatione imperiali renovandum.

animam ipsius promittimus, & juramus per Patrem & Filium & Spiritum sanctum & per hac sancta Dei evangelia & per hoc lignum vivificæ crucis & per has reliquias sanctorum, quod nunquam vitam, aut membra, neque ipsum honorem, quem habetis, sua voluntate, aut suo consensu, aut suo consilio, aut sua exhortatione perdetis: & in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, quæ ad vos pertinent aut Romanos, sine vestro consilio & consensu: & quicquid de terra Rom. ecclesiæ pervenit ad ipsum aut perveniet, vobis reddet quam citius poterit. Et quandocunque in Lombardiam & Tusciam aliquem mittet pro terris & juribus suis gubernandis, quoties mittet eum, jurare faciat illum, ut adjutor vester sit ad defendendum terram S. Petri & Romanam ecclesiam secundum suum posse. Et si, permittente Domino, dictus dominus noster Rex Romam venerit sanctam Rom. ecclesiam & vos rectorem ipsius & successores vestros exaltabit secundum suum posse. Et cum Romæ vel alibi per vos in Imperatorem coronandus fuerit dominus noster Rex prædictus dictum sacramentum & aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis suæ personaliter renovabit.

XII. Rex a canonicis S. Petri in sodalem adscitus imperialibus insignibus ornatur.

Deinde summus Pontifex cum ordinibus suis ad altare procedit, & facta ibi oratione ad sedem ascendit, Rege cum suis tribus episcopis, videlicet Ostiensi & Portuensi & Albanensi in ecclesia S. Mariæ in turribus remanente, ubi a canonicis S. Petri receptus in fratrem imperialibus induatur insignibus, dato ipsius pallio camerario domini Papæ, qui præcedentibus illis canonicis & cantantibus: Petre amas me? &c. cum ad ostium basilicæ principis Apostolorum pervenerit, quæ porta argentea nuncupatur, deducentibus eum hinc inde comite Lateranensis palatii, & primicerio judicum Romanorum, Albanensis episcopus ante ipsum portum argenteum hanc super eum benedictionem effundat: Deus in cujus manu corda sunt Regum, &c. Cum autem intra ecclesiam in medio rotæ pervenerit, Portuensis episcopus hanc orationem super eum decantet: Deus inenarrabilis auctor mundi, &c. Qui cum ad confessionem B. Petri pervenerit, prosternat se pronus in terram, & prior diaconorum super eum faciat letaniam; qua finita prior presbyterorum dicat orationem dominicam cum capitulis istis: Salvum fac servum tuum Domine. Mitte ei auxilium de sancto. Domine salvum fac Regem. Ac deinde dicat orationem istam: Actiones nostras quæsumus Domine, &c. Post hæc procedant ad altare sancti Mauritii, ubi Ostiensis episcopus ungat ei de oleo exorcizato brachium dexterum & inter scapulas, hanc orationem dicendo: Domine Deus omnipotens, cujus est omnis potestas, &c.

Preces pro Rege Rom. fundendæ. Ritus, cum in basilicam S. Petri ingreditur, servandi.

Brachio dextero & scapulis inungitur.

Item aliam orationem dicat: Deus Dei filius, Jesus Christus, &c.

Ut diaconus admittitur ad osculum.

His ita peractis, ascendit Rex ad altare beati Petri, ubi summus Pontifex, facta confessione, recipiat eum ad osculum sicut unum ex diaconibus, ipseque procedat ad pulpitum vel ambonem, ubi thalamus constructus de lignis & ornatus de palliis debet ei esse paratus, cum suis archiepiscopis & episcopis, principibus & magnatibus secundum capacitatem loci consistat. Primicerius autem & schola cantorum in choro ante altare decantent introitum, & post kyrie eleison, & hymnum angelicum decantatum summus Pontifex dicit orationem pro ipso Imperatore: Deus regnorum omnium, &c. Item aliam orationem: Suscipe Domine preces, &c. Item aliam orationem: Deus qui ad prædicandum, &c. Cumque lecta fuerit epistola, & graduale decantatum, Imperator ascendat processionaliter ad altare, ubi summus Pontifex imponit ei mitram clericalem in capite, ac super mitram imperatorium diadema dicens: Accipe signum gloriæ, &c. Deinde sceptrum & pomum aureum tradit ei, & post cætera gladium, ita dicens: Accipe gladium ad vindictam, &c.

Preces habendæ a Pontifice.

Aliæ inter conferenda insignia imperialia.

XIII.

Qui coronatus incedens, portet in dextera manu pomum, in sinistra sceptrum, & sic ad thalamum redeat. Ipsoque ibi cum principibus suis consistente, prior subdiaconorum cum subdiaconibus Romanæ curiæ & capellanis aulæ imperialis ad pectorale dextrum ante Crucifixum argenteum laudem Imperatori alta voce decantent hoc modo: Exaudi Christe; scriniarii vero Urbis sericis cappis induti ante pectorale consistentes, in choro respondeant: Domino Henrico invictissimo Romanorum Imperatori, & semper augusto salus & victoria. Qua laude tertio repetita, prior subdiaconorum cum suis tribus vicibus dicat: Salvator mundi; & scriniarii vicissim respondeant: Tu illum adjuva. Deinde iste cum suis duabus vicibus dicat: Sancta Maria; & illi vicissim respondeant: Tu illum adjuva, & sic deinceps: sancte Michael, S. Gabriel, S. Raphael, S. Joannes Baptista, S. Petre, S. Paule, S. Andrea, S. Stephane, S. Laurenti, S. Vincenti, S. Silvester, S. Leo, S. Benedicte, S. Basili, S. Saba, S. Agnes, S. Cæcilia, S. Lucia. Quibus finitis, isti hic dicant: Kyrie eleison; & illi vicissim respondeant: Christe eleison; ac deinde simul omnes: Kyrie eleison.

Festæ acclamationes.

Post hæc evangelio decantato, Imperator corona & manto depositis accedat ad summum Pontificem, & offerat ad pedes ejus aurum quantum sibi placuerit; ipsoque Pontifice descendente pro perficiendis missarum mysteriis ad altare, Imperator more subdiaconi offerat ei calicem & ampullam, & stet ibi donec Pontifex ad sedem reversus communicet, sacramque com-

Calicem & ampullam more subdiaconi offert.

mu-

*munionem de manu ejus suscipiat cum osculo pacis, & sic ad thalamum rediens in ambone resumat montum pariter & coronam. Missaque finita pontificalem benedictionem reverenter accipiat, & statim procedat ad locum, ubi debet summus Pontifex equitare: & cum ipse Pontifex equum ascenderit, teneat stapedium sellæ ejus, & arrepto fræno, aliquantulum ipsum adextret; moxque suum equum ascendens procedat juxta summum Pontificem usque ad ecclesiam S. Mariæ in * Traspadina: ubi dato sibi osculo adinvicem, non corde, sed corpore separentur.*

Pontifici in equum assilienti stratoris munus exhibet.

* Transpontina.

Quo ritu Imperatrix coronanda.

*Si vero Regina fuerit coronanda, debet super lectorium ex opposito thalamus præparari, ubi cum duabus ad minus puellis & aliquibus ex principibus imperii tam ecclesiasticis quam mundanis resideat: & post coronationem Imperatoris deducatur ad altare ante summum Pontificem amicta regalibus indumentis: cui summus Pontifex mitram imponat, ita quod cornua mitræ sint a dextris & a sinistris, & super mitram imponat coronam, ita dicendo: Accipe coronam imperialis excellentiæ, &c. Coronata vero Regina reducatur ad thalamum, & post evangelium ducatur ad oblationem summo Pontifici exhibendam, stetque in gradibus juxta * absidiam versus altare S. Leonis, donec de manu summi Pontificis, post Imperatorem, sacram communionem accipiat; & tunc ad thalamum reducta permaneat usque ad finem missæ.*

* absidem

De muneribus erogandis ab Imp.

Consuevit autem Imperator larga presbyteria omnibus exhibere, quibus ea, cum coronatur summus Pontifex, elargitur: videlicet episcopis, presbyteris, & diaconis Cardinalibus, primicerio & cantoribus, subdiaconis, basilicariis, & regionariis, universitati cleri Romani, cappellanis, & cæteris officialibus & ministerialibus curiæ; præfecto Urbis, senatoribus, judicibus, advocatis, & scriniariis, ac præfectis navalium. Consuevit etiam Rex, quando descendit de monte Gaudii & venit ad ponticellum, præstare hoc juramentum Romanis: Ego Henricus Rex, futurus Imperator, juro me servaturum Romanis bonas consuetudines suas. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta, &c.

Imperatoris sacramentum de Romanor. bonæ consuetudinibus tuendis.

XIV.

Ut Henricus ob Clementis absentiam se gesturus sit.

Quia vero propter nostram absentiam nonnulla solemnia ex prædictis, personam nostram tangentia, expedit intermitti, volumus atque decernimus, quod non obstantibus his, quæ superius describuntur, in gradibus scalarum dictæ basilicæ principis Apostolorum idem Rex Romanorum solemnitate & honorificentia debitis recipiatur ad osculum per vos episcopos & diaconos Cardinales, stantes in ordinibus vestris, indutos tamen omnes pluvialibus, processionaliter obviantes eidem, cum subdiaconis & acolythis, primicerio & cantoribus astantibus circa vos, magnatibus & nobilibus, officialibus & ministerialibus aulæ nostræ. Aurum vero quod Rex in eisdem gradibus apostolico consuevit offerre post genuflexionem & deosculationem pedum omissis illis, quas nulli vestrum faciat idem Rex, quia soli Romano Pontifici competunt & debeantur, in eodem loco per eundem Regem nobis humiliter offeratur, ita dicentem: Si sanctissimus pater dominus noster, dominus Clemens summus Pontifex esset hic præsens sibi offerrem aurum istud præsentialiter: sed propter ejus absentiam offero tibi, vobis dominis Cardinalibus ejusdem domini Papæ vice & nomine recipientibus, aurum istud. Quo facto idem Rex existens in medio vestrum vobiscum veniat ad altare sanctæ Mariæ in turribus, & cum ibidem fuerit, publice in vestri præsentia, recipientium nostro & ecclesiæ Romanæ nomine; præstet idem Rex sacramentum suo expresso proprio nomine de verbo ad verbum, prout superius continetur. Renovet autem sacramentum, per procuratores suos præstitum suæ approbationis tempore coram nobis secundum tenorem superius descriptum. Et si in adventu suo in gradibus, ubi eidem obviabitis, renovationem prædictam facere præeligeret, contentamur.

Quo ritu aurum sit oblaturus in gradibus basilicæ.

XV.

Cardinalibus sua officia in consecrando Imp. despertita.

Tu vero frater Ostiensis, ut præmittitur, missam celebres, & Regem prædictum inungas, prout in ordinario continetur. Quod si te impediri contingat, hoc tu facias Albanensis; & si ambo impediremini, hoc facias Sabinensis, episcopi. Letanias dicas tu Francisce, si petes, pluviale tamen indutus. Quod si te impediri contingat, tu Lucas hoc in eodem habitu exequaris. Orationem autem, quam dicere debet prior presbyterorum Cardinalium, tu dicas episcope Sabinensis. Quod si te impediri contingat, tu facias Albanensis; quod si ambo impediremini, tu facias Ostiensis, episcopi. Præstito autem in cappella prædicta S. Mariæ de turribus juramento, omnes remaneatis cum Rege prædicto, præter illum, qui missarum solemnia celebrabit. Tu vero Albanensis orationem, quæ tibi dicenda competit, dicas loco & tempore debitis. Orationem vero, quam deberet dicere Portuensis episcopus, si adesset, dicas tu Sabinensis; quod si te impediri contingat, tu suppleas Ostiensis. Receptio autem ad osculum inter diaconos Cardinales post confessionem in altari beati Petri factam, quia soli Romano Pontifici competit & concurrit cum osculo pectoris, omittatur. Vos autem universi imponatis mitras suo modo Regi, suoque Reginæ, prout in dicto ordinario de summo Pontifice continetur; & diademata Regi & Reginæ prædictis.

XVI.

Verba vero dicenda in impositione diade-

Sabinensi episcopo ob legationis dignitatem datum, ut coronam imponat.

dematam, scilicet: Accipe signum gloriæ; quo ad Regem, item: Accipe coronam imperialis excellentiæ; quo ad Reginam, dica tu Sabinensis: licet enim ratione prioratus hoc tibi non competat; quia tamen in legatione nostram repræsentas personam, hoc per te volumus adimpleri. Verba autem prædicta dicat alte, atque sonore ita, quod ab assistentibus audiantur. Omnes vero vos alii verba eadem, voce submissa dicatis sic, ut nequaquam audiri possitis, sicut in consecrationibus prælatorum fieri consuevit per consistentes principaliter consecranti. Verba autem competentia in assignatione gladii post sceptrum & pomum aureum, ipsumque gladium per te Albanensis, ac vos alios tradita, scilicet: Accipe gladium ad vindictam malefactorum, &c. Tu idem alta & sonora voce dicas & proferas Albanensis reliquis submissa voce eadem verba dicentibus, prout in verbis impositionum mitrarum & diadematum superius est expressum.

XVII. Soli Pontifici exhiberi solita omitti jussa.

Decantato autem evangelio, Rex coronandus offerat aurum, quod ad pedes Romani Pontificis consuevit offerri, ad pedem majoris altaris, quod vos omnes nostro recipiatis nomine Cardinales. Cætera vero solemnia peragentur cum omni solemnitate & honorificentia, prout in ordinario continetur. Oblatio vero calicis & ampullæ per Imperatorem jam coronatum, decantato evangelio, corona & manto depositis more subdiaconi Romano fienda Pontifici, & assistentia eidem fienda per Imperatorem donec Romanus Pontifex ad sedem propriam revertatur, quia soli Romano Pontifici competunt, omittantur. Idem tamen Imperator, si voluerit, sacram communionem de manu recipiat celebrantis, osculo tamen omisso. Quibus peractis, ad thalamum rediens in ambone resumat mantum pariter & coronam. Processus autem ejusdem Imperatoris ad locum, ubi summus Pontifex equitare deberet, & detentio stapedii sellæ ejus, & arrepto freno equi, cui Romanus Pontifex insideret, udextratio, officiique stratoris exhibitio, quia soli Romano Pontifici competunt, & præsentiam ipsius exigunt corporalem, omittantur omnino. Reliqua autem solemnia, prout exprimuntur in ordinario, solemniter & honorifice compleantur.

XVIII. Exigis ab Henric. Clemens, ut promulget, nil damni ex iis prætermissis Rom. Pontifici obventurum.

Quia autem, ut ex prædictis apparet, multæ observantiæ, multaque solemnia, multaque reverentiæ & honorificentiæ, Romano Pontifici competentia, propter nostram absentiam omittuntur, protestamur & volumus, & apostolica auctoritate decernimus, nullum ex hoc juris vel facti Romanæ ecclesiæ ac nobis nostrisque successoribus præjudicium generari, qui cum casus Regis Romanorum in Imperatorem coronandi occurreret, omnia exhibeantur & fiant per coronandos Romanis Pontificibus, sicut in forma, quæ in archivio ecclesiæ, & pontificali ordinario continetur superius descripta, seriosius est expressum. Ad ejusdem autem ecclesiæ Romanæ, nostram, & successorum nostrorum conservationem juris atque cautelam, volumus per vos ab eodem tam Rege coronando quam Imperatore coronato, expresse, his nostris protestationi & decreto consentiente, recipi patentes literas quadruplicatas, de verbo ad verbum tenorem præsentium continentes, suo regali primum sigillo, ac postmodum sua imperiali bulla aurea communitas: quas vos Albanensis, Ostiensis, & Lucas, duo aut alter vestrum nobis aut cameræ nostræ fideliter assignetis. Datum in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœcesis XIII. kal. julii anno sexto.

XIX. (a) Lib. 6. ep. com. 753. Renovet sacramenta ab oratoribus præstita.

Monuit aliis literis (a) ea de re Henricum Romanorum Regem, ut postquam solemni ritu Imperatoria Inunctione fuisset illitus, eadem sacramenti forma, qua jam antea anno superiori Balduino archiepiscopo Trevirensi & magistro e Molans obstrinxerat, fidem imperialem ad tuenda ecclesiæ jura, Cardinalibus legato, & nuncio apostolicis devinciret.

Clemens, &c. charissimo in Christo filio Henrico Regi Romanorum illustri.

Henricum id facturum spopondisse significat Pont.

In humilitatis spiritu, qua virtutum comprobatur origo, sicut matris ecclesiæ filius a Domino benedictus tuæ devotionis ac fidei zelum nobis & ipsi ecclesiæ dudum offerens reverenter, juramentum, quod tenor infra scriptarum literarum tuo pendenti munitarum sigillo continet seriose, olim in manibus dilecti filii magistri de Molans scholastici Tullensis capellani nostri, de mandato per nos ei facto, nostro, ecclesiæ prædictæ, & Apostolicæ sedis nomine recipientis, per te sacrosanctis evangeliis, sicut per easdem literas plene constat, tactis corporaliter præstitisti; promittens teque firmiter obligans cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis a te coronationem susceptam omnia in juramento & literis contenta prædictis ratificares, confirmares, recognosceres, faceres, servares, atque jurares; & de his omnibus infra octo dies post coronationem hujusmodi ad perpetuam rei memoriam, ac nostram & successorum nostrorum, & ecclesiæ ac sedis prædictorum securitatem atque cautelam patentes quadruplicatas, imperialis majestatis typario communitas, concederes literas, hujusmodi literarum tuarum seriem continentes.

XX.

Quare magnificentiam regiam paterno rogamus & hortamur affectu, quatenus ut devotionis & fidei ac reverentiæ fervorem hujusmodi cum tuæ promotionis & exaltationis augmento per clara tuæ celsitudinis gesta erga nos & præfatam ecclesiam crevisse

Designat Arnaldum ep. Sabin. A. S. L. ad illud excipiendum.

visse demonstres, in manibus venerabilium fratrum nostrorum Arnaldi Sabinensis legati & Nicolai Ostiensis episcoporum nuncii Apostolicæ sedis, vel alterius eorundem, quos ad tui præsentiam duximus destinandos quibusve & cuilibet eorundem in solidum juramenti, & aliorum prædictorum omnium & singulorum receptionem per nostras literas speciales commisimus, post susceptum per te, ut præmittitur, ipsius imperii diadema omnia in juramento & literis contenta prædictis ratifices, confirmes, recognoscas, facias, serves, ac præstes de novo simile juramentum, nobisque super his omnibus & singulis, juxta tuam promissionem & obligationem easdem, prædictas literas quadruplicatas ejusdem imperialis majestatis typario communitas, in eis tenore prædictarum tuarum literarum inserto, concedas; illasque nobis per eosdem episcopos, vel alterum eorundem transmittas, &c. Adnexæ sunt literæ Regis Romanorum ad Clementem datæ, quæ ab his verbis ducunt exordium: *Ferventi desiderio &c.* quas cum nos superius ediderimus, supervacaneum foret iterum exscribere. Addemus tantummodo adscriptam in iis diem, quæ in altero regesto non extabat. *Dat. Lausanæ v. idus octobris anno Domini MCCCX. regni vero nostri anno secundo.* Pontifex autem suis diem hunc apposuit. *Dat. in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœces. x. kal. julii anno sexto.*

Rem gestam publicis literis divulget.

XXI. Injunxit (a) præterea Arnaldo Sabinensi legato & Nicolao Ostiensi nuntio Apostolicæ sedis, ut ab Henrico, postquam imperialibus infulis redimitus esset, exigerent ut literas hujusmodi publice ederet, ratasque haberet, ac præstita sacramenta de tuenda sedis Apostolicæ dignitate confirmaret, ob exploratam ipsorum fidem tantæ rei curam in eos transfudisse: pariterque ad eos literarum, quas ab Henrico imperiali inunctione delibuto repetituri essent, exemplum transmisit. Cum vero Florentini atque alii partium Guelpharum duces imperialem Henrici consecrationem disturbare molirentur, Pontifex Arnaldum episcopum Sabinensem Apostolicæ sedis legatum in Etruria, Liguria, Insubria, marchia Tarvisina, pluribusque aliis provinciis, quas in literis ad eum datis designat, ad componendos Italicos motus, ac muniendum inungendo Imperatori iter, creavit.

(a) Ib. ep. 753.

De Arnaldo Cardin. creato sedis Ap. legato.

Clemens, &c. venerabili fratri Arnaldo episcopo Sabinensi Apostolicæ sedis legato.

Delectatur, & infra: *Te tanquam pacis Angelum, commisso tibi in Lombardiæ, & Tusciæ partibus, terris ecclesiæ Romanæ subjectis temporali dominio ubicumque positis prorsus exceptis, nec non & in marchia Tervisina, Aquilejensi & Gradensi patriarchatibus, Januensi, Pisana, & Jadrensi, patriarchæ Gradensi metropolitico jure subjectis provinciis, ac Sardiniæ & Corsicæ insulis, & in illa parte provinciæ Ravennatis, quæ in terra imperii dignoscitur constituta, & Placentina, ac Papiensi civitatibus & diœcesibus plenæ legationis officio, ut evellas & destruas, disperdas & dissipes, ædifices & plantes in nomine Domini, prout gratia cælestis infusio, & tua providentia ministrabit; de fratrum nostrorum consilio destinamus: tibi nihilominus faciendi & exercendi auctoritate nostra quæcunque ad Dei & Apostolicæ sedis honorem, cultumque divini nominis ampliandum, ac fidelium partium earundem statum prosperum, & tranquillum, observantiam ecclesiasticæ sanctionis, integritatem ecclesiasticæ libertatis, relevationem pauperum, animarum, salutem, & tranquillitatem corporum pertinebunt, facultatem plenariam tribuentes. Præterea ad missionem hujusmodi, illa præcipue ratio nos inducit, quod dudum post electionem charissimi in Christo filii nostri Henrici Regis Romanorum illustris celebratam concorditer per regni Alemaniæ principes, in electione Romanorum Regum vocem habentes cum immineat facienda, solemnibus dicti Regis ambasciatoribus & nuntiis ad nostram præsentiam accedentibus, & nobis ejusdem electionis præsentato decreto, ad eorum instantem & devotam supplicationis instantiam coram nobis & fratribus nostris iteratis vicibus, & diversis temporibus repetitam, præfatum Regem, quia per decreti prædicti & conditionis personæ ipsius non levi notitia antea nobis & fratribus nostris notæ, examinationem coram nobis & eisdem fratribus habitam diligenter, in quantum fieri potuit, eodem absente, sufficientem ipsum, idoneum, & habilem invenimus ad præfatum imperium obtinendum, ac electionem prædictam canonicam extitisse; de ipsorum fratrum consilio ipsum nominavimus, approbavimus, denuntiavimus, & declaravimus Romanorum Regem, justitia exigente, ac fore idoneum, sufficientem, & habilem ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam: pronuntiantes insuper ac etiam decernentes sibi per nostras manus loco & tempore opportunis debere concedi unctionem & ipsius imperii diadema, certum ad hoc ei terminum assignantes.*

In quibus provinciis id munus ei demandatum.

Decernendæ legationis causæ.

Ut Henricus Rex Romanorum confirmatus sit.

Cumque postmodum Rex præfatus Italiæ partes fuisset potenter ingressus, & a Lombardiæ civitatibus aliisque locis insignibus, ad quæ declinaverat honorifice & pacifice jam receptus, alii præfati Regis ambasciatores & nuntii ad Apostolicæ sedis præsentiam accesserunt: qui cum multa nobis instantia inter cætera supplicarunt, quod cum ipsi patenter adverterent, sicut eis jam per nos super hoc responsum extiterat, quod

Missis oratoribus legatos ad id constitui poposcerit.

propter generale concilium, quod in kalendis octobris proximo venturi disposueramus (dante Domino) & disponimus celebrare, aliaque multa & ardua plurimumque urgentia, quæ necessario in citramontanis partibus expedienda nobis negotia incumbebant tunc temporis & incumbunt, prædictam unctionem & imperii diadema, aliaque solemnia per nostras manus Regi non poterant memorato concedi, terminum ipsum sub spatio temporis brevioris concludere, ipsamque unctionem & imperii diadema cæteraque solemnia per aliquos de fratribus supradictis in festo pentecostes tunc proximo secuturo impendi facere dignaremur.

Nos vero, prædictis nuntiis receptis mansuetudine consueta, & his & aliis, quæ coram nobis voluerunt proponere, diligenter auditis, eis certo modo duximus respondendum, ejusdem Regis (super hoc cum prædictis fratribus nostris diligenti deliberatione præhabita) nihilominus desideriis annuere intendentes. Et quia propter temporis nimiam brevitatem in dicto festo pentecostes solemnitatem unctionis & coronationis hujusmodi non posse fieri credebamus, nec Rex ipse in festo præfato sibi, ut ejus decebat honorem, de apparatu ad hoc necessario potuisset forsitan providisse, significavimus ei per nostras literas speciales, ut tanti arduitate negotii diligenter inspecta, & considerata prudenter temporis qualitate, aliquem certum & solemnem diem, prout crederet convenire, post festum prædictum eligere, ipsumque nobis significare illius deliberatio non differret, ut infra diem ipsum aliquos de fratribus supradictis, de quibus apostolica deliberatio provideret, qui ei unctionis ejusdem munus impenderent, & imponerent vice nostra præfatum diadema imperii, ac alia inibi agenda solemnia peragerent, mitteremus; dilectos filios magistros Robertum electum Salernitanum, & Hugonem Geraldi cantorem ecclesiæ Petragoricensis capellanos nostros ad eundem Regem super his cum eisdem nostris literis destinantes, per quos tibi paternæ sinceritatis affectum, & mentis apostolicæ puritatem, quos ad status ipsius exultationem magnificam habebamus, mandavimus clarius aperiri.

Die assumptæ Virgini sacra designata fit ad celebritatem peragendam.

Verum Rex præfatus, super hoc matura deliberatione præhabita, festum assumptionis beatæ Virginis proximo venturæ pro termino ad recipiendum in basilica Principis Apostolorum de Urbe more solito unctionem hujusmodi & ipsius imperii diadema, aliaque inibi solemnia peragenda recepit, prout nobis per solemnes suos ambasciatores & nuntios, & speciales literas intimavit suo regali sigillo pendenti munitas; cum multa devotionis instantia supplicans per easdem ut ad eum aliquos de fratribus memoratis pro impendenda unctione hujusmodi & imponendo sibi ejusdem imperii diademate, aliisque peragendis solemniis mitteremus. Verum quia ex causis prædictis non possumus in hac parte affectibus satisfacere mentis nostræ, prædicti Regis frequentibus & devotis supplicationibus inclinati, & ad te, ac venerabiles fratres Leonardum Albanensem & Nicolaum Ostiensem episcopos, & dilectos filios nostros Franciscum S. Luciæ in Silice, & Lucam S. Mariæ in Vialata diaconos Cardinales apostolicæ mentis oculos fiducialiter dirigentes, te & eos ad impendendam eidem Regi sacram unctionem, & imponendum imperii diadema, & alia insignia imperialia tradendum eidem, duximus destinandos sub certis modis & tenoribus, qui in literis commissionis nostræ super hoc tibi & ipsis factæ plenius & seriosius continentur. Dat. in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœcesis XIII. kal. julii anno sexto.

Quatuor Cardinales ad cæsarea ornamenta conferenda legati.

Extant ad eundem legatum aliæ literæ, (a) quibus omnem curam in sopiendis Guelphorum Gibellinorumque tumultibus ipsum defigere jubet: utque adversas partes in mutuam pacem possit adducere, affinitates inter dissentientes conciliare, atque eos connubiorum nexu devincire concedit. Ut etiam ea odia excindere facilius legatus posset, Pontifex plurima ipsum auctoritate instruxit, (b) ac privilegiis amplissimis ornavit. Tum patriarchas, archiepiscopos, episcopos, marchiones, duces, aliosque viros principes in decretis legato provinciis constitutos, ejusdem Arnaldi Cardinalis jussis ac monitis obsequi imperavit (c).

(a) Ibid. ep. cur. 66.

Guelphos & Gibellinos jubetur inter se conciliare.

(b) Ib. ep. cur. 68. ad ep. 94.

(c) Post ep. cur. 65.

XXII.

Henr. ob defectionem urbium, ab itinere versus Romam distrahitur.

Quæ porro post traditam Arnaldo & aliis Cardinalibus pacandæ Italiæ, Henricique imperiali diademate exornandi provinciam (neque enim hoc anno ob populorum defectionem Romam iter intendere Rex potuit) gesta sint, enarrat Mussatus (d): *Solicui igitur*, inquit, *iidem duo*, nempe Sabinensis & Ostiensis episcopi Cardinales, *ad portas Brixiæ præmissis nunciis accedentes, alloquia petunt. Ingressos Brixianus populus suis quibusque ordinibus vocibus altis applausibusque prosequuntur, vociferantes: Vivat mater ecclesia. Vivat, vivat dominus Papa, sanctique patres Cardinales. Sicque ad prætorium adducti reverentissimis inclinationibus, aggregata concione frequenti, eorum alter Ostiensis jusso silentio crucis signaculo sic infit: O devota semper Deo & sacrosanctæ ecclesiæ Brixiana communitas, quis vos ab imperiis ecclesiæ vestræ matris, vera semita tam cæcus, tam pertinax error abduxit, ut venientem in nomine Domini benedictum ejusdem ecclesiæ filium Henricum Romanorum Regem Augustum neglexeritis, vosque contra omnipotentis Dei nutum, contraque sanctissimi Clementis Pa-*

(d) Muss. l. 4. c. 2.

Cardinales legati Brixianos nituntur ad Henrici obsequium flectere.

pa

pæ monsta infelices erexeritis? Nonne scitis ejus Filii Dei vocis oraculo responsum, Cæsaris imaginem reddendam Cæsari? O imbecilles: o miseri tam humana divinaque censura damnati, quænam hæc vestra cæcitas, quæve calamitas? Pergitis ne alteram mundo luminare constitutum obstruere hac clausi rupe, laterumque strue, quam Deus ipse superna animadversione, ut olim Sodomam & Gomorram, evertet? Tollite ecce vos, infausta infidelium secta, & ad pedes benedicti Regis in ciliciis & cineribus vos sternite humiles, & peccata deflete: nosque Dei ac Trinitatis, necnon & patris nostri Clementis Papæ sanctissimi contemplatione freti pro vobis assistemus, ut parcat, & in vos, quamquam immeritos, regia benignitate conspiciat. Cum ita Cardinalis Ostiensis perorasset, Brixianorum prætor populi jussu respondit, agnosci quidem summam Romano Pontifici a Deo tributam potestatem, & Imperatorem officii nomine singularem mundi ministrum: sed Henricum non Imperatorem esse, sed expilatorem, Guelphos ab eo pelli in exilium, populorum sanguinem exugi, Gibellinos vero ad tyrannidem exercendam excoli, Friderici schisma accendi: testes hujus rei Mediolanum, Parmaos, Veronam, Mantuam, Tarvisium. Ita Cardinales re infecta abiere.

XXIII. Magnæ apud Brixiam susceptæ utrinque clades.

Extracta obsidione Golerannus Henrici frater telo transfixus, (*a*) pestisque ex cæsorum equorum cadaveribus difflata quatuor & septuaginta duces insignes, septem millia supra septingentos hastatorum militum, & e plebe numerum infinitum absompsit. (*b*) In Brixiam etiam proserpens miseros cives fœde depasta est. Inter quas angustias Lucas Fliscus Cardinalis interpreterem concordiæ opportune se exhibuit, quamquam postea Henricus, qui appetentis coronationis præfixo tempore urgebatur, nonnulla Cardinali pollicita data violavit. Brixiam Cardinalis Flisci opera in Henrici adductam obsequium Jordanus, (*c*) Ptolemæus Lucensis, (*d*) Joannes Villanus (*e*), & alii (*f*) consentiunt. Præterea venienti postea Henrico Placentiam claves urbis detulisse, paulo post tamen pristinos motus recruduisse, narrat Jordanus (*g*): *Audiens*, inquit, *Imperator factiones & rebelliones multiplices Lombardorum, Guarnerum de Hoembruch fecit præsidem Lombardiæ, ut emergentia hujusmodi coerceret: sed vix cum centum intra Placentiam receptus, audivit Guelphos per vicarios ubique gravari, & hoc impatientiæ causam esse: & hac cum repulsa ad Cæsarem Guarnerus redit.* Accendisse plurium populorum odia Henricum ob Guelphos oppressos, eorumque patrocinium Robertum suscepisse, unde aucta bellorum moles, visuri sumus.

(*a*) Lib. 3. c. 16.
(*b*) Lib. 4. c. 8.

(*c*) Ib. c. 9. Brixia Lucæ Flisci Card. opera Henrico se submittit.
(*d*) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.
(*e*) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40.
(*f*) Jo. Vil. l. 9. c. 19.
(*g*) MS. Vat. bibl. sig. num. 2040. in Henr. VII.
(*h*) Jord. ubi sup.

Porro Henricus præfectis (*h*) Mediolano Matthæo Vicecomite, Veronæ Cane Scaligero, Mantuæ Passerino, Parmæ Guiberto Corrigiano, Genuam se contulit, atque a civibus magnis honoribus, resistente nemine mense octobri exceptus est: (*i*) Spinolam illiusque studiosos in urbem revocavit, & inter Oriæ & Spinolæ stirpes clarissimas concordiam redintegravit. Versum est Henrico magno gloriæ, terrestribus ac maritimis viribus florentem illam rempublicam se ipsius imperio subjecisse. Sed ad id Clementis monita, nec non Cardinalis Nicolai Ostiensis episcopi, quem Genuæ cum Henrico versatum refert Jo. Villanus, (*k*) non parum valuisse magno argumento est. Immo quatuor Card. legatos, atque inter alios Fliscum Henrico comites se addidisse, narrat Augustinus Justinianus (*l*). Secuta Henricum Regina præclaris perpolita moribus, non multo post Genuæ defuncta, in Minoritarum æde tumulo condita est (*m*) festo S. Luciæ, ut narrat Jordanus (*n*): Quam fuisse, ait Mussatus, *cerimoniarum divinique cultus tanta assiduitatis, ut solemnium festivitatum dicta sit pernoctare vigiliis.* Admisso porro a Genuensibus Henrico, Florentini ut iter ipsi versus Pisas abrumperent, copias submisere (*o*). Hujus Etruriæ atque sociorum Guelphorum motus causam attingit anonymus auctor de gestis Henrici: *Res*, inquit, (*p*) *nova & dura videbatur quibusdam Italicis atque Tuscis, & iis maxime qui populum regere videbantur, cum a sexaginta quinque annis & amplius a depositione ab imperio ultimi Friderici sine Imperatoris dominio perstitissent, quod ejus dominio denuo subiicerentur, qui se æstimabant in perpetuum liberatos.* Exeunte (*q*) anno Brixienses Guelphi cum urbem recuperare moliti essent, a Cane Scaligero magna clade profligati sunt. Reginenses ac Parmenses ab Henrico descivere: in quorum auxilium Bononienses & Florentini procurrere.

(*i*) Joan. Vill. l. 9. c. 29.

(*k*) Id. c. 23. Aug. Just. hist. Gen. l. 4. Bizar. l. 5. & l. 6. Genuenses excipiant Henricum. Dissentientes ab eo conciliati.
(*l*) Jo. Vil. l. 9. c. 21.
(*m*) Aug. Justin. l. 4.
(*n*) Jo. Vil. l. 9. c. 27.
(*o*) Jord. MS. Vat. sig. num. 1960. Regina Genuæ moritur.
(*p*) Vill. c. 26.
(*q*) MS. Vat. bibl. sig. num. 2040. pag. 69. in Henr. VII.

XXIV. Excitatæ in ecclesiastica ditione seditiones.

Diffuderat se illius mali labes in ditionis ecclesiasticæ loca, parique scelere nonnulli pontificium excusserant jugum, æque atque alii imperiale e suis cervicibus depulerant; ex quo quanta emerserint mala, e literis (*r*) ad Arnaldum Apost. sedis legatum datis elicitur, quibus deformatam iis seditionibus pontificiæ ditionis faciem ita depingit Clemens (*s*): *Jamdudum hoste pacis nonnullas terras ecclesiæ Romanæ subjectas, in partibus Italiæ constitutas, suæ nequitiæ stimulis impetente, status earum pacificus dissidiorum scandala protulit: ac dissensionibus variis suscitatis ibidem quies periit, bellicus furor invaluit, multis sub hostili clade peremptis; & nonnullis ejectis a laribus propriis, violenter armavit impietas patrem in filium, & filius in parentem: frater fratri non detulit, & co-*

(*r*) Jo. Vil. l. 9. c. 31.
(*s*) Lib. 6. ep. cur. 66.

Quæ inde secuta mala.

(a) Ib. ep. cur. 46. 47. & l. 7. ep. cur. 7.

cognatus proximo non pepercit. Crudele tunc bellum a Perusinis & Fulginatibus gestum adversus Spoletanos, quod ægre Clementis imperio compositum est (a).

XXV. Philippus Franc. Rex capti Bonifacii crimine liberatus.

Sedandæ alterius gravissimæ controversiæ, qaæ inter Philippum Regem Francoram & Bonifacium exarserat, studio Clemens latas in eum a Bonifacio censuras ita deleri volait, ut publica in Regem acta edita e commentariis pontificiis eradi jasserit, prounuciavitqae eum omnino purum faisse ab eo crimine, cujus labe aspersas ferebatur, dedisse nimirum sais administris imperia, ut Bonifacium in custodiam compingerent. Quod vero attinebat ad intentatum ab eodem Rege adversus illius memoriam judicinm, quo pseudopontificatus hæreseos, ac plurium flagitioram motam illi impegerat, atque apod benedictam XII. & Clementem institerat, ut sententiam ferrent, an ille legitimus sedisset Pontifex, an e Pontificam albo eradendas esset; declaravit non incitatum odio Regem, sed bono addactum zelo, ex sapientam ac doctorum virorum consilio hujusmodi judiciam intendisse: pontificiisque solicitatum precibas, cum advetsaril ab Intentando illl conjurationis in Bonifacium ae direpti ecclesiæ thesaurl jadicio rogati diseederent, totam controversiam sedi Apostolicæ aeqae ecsiæ permisisse. De quibas hæc Bernardas:

(b) Bern. chr. Rom. Pontif. & MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V.

Causa de Bonifacii memoria ab adversis partibus Pontifici commititus.

(b) *Anno Domini MCCCXI. quarta die exitus mensis aprilis, scilicet v. kal. maii in Avinione per Clementem Papam fuit in consistorio publice excusatus Philippus Rex Francorum de his, quæ egerat contra memoriam Bonifaci quondam Papæ; & pronunciatum ad excusationem Regis, quod ea egerat bona intentione, & bono animo atque zelo, præsentibus ibidem Regis nunciis: & hæc fuerunt consequenter bullæ papalis testimonio confirmata. Fuitque ibidem Clementi Papæ commissum totum negotium, totusque processus habitus Bonifatii memorati ab utraque parte scilicet accusante & defendente, & renunciatum atque conclusum per viam pacis tractatæ. Papa vero suscepit super se negotium examinandum, & finaliter terminandum.*

XXVI. Lata a Clemente sententia.

Usum ea industria in conciliandis adversis partibus Clementem, ne graviora mala, quæ antea ex hajusmodi contentionibus emerserant, recrudescerent, atqae alia majora consilia, quæ ad amplificandam Dei gloriam cogitabat disturbarentur, ipse testatur. Suscepea igitur dirimendæ totius causæ provincia, detersit a Francorum Rege omnem maculam ac notam, qaa ob gestas cum Bonifacio simultates inostus fuisset: quibus de rebus hoc diploma amplissimum edidit, (c) cujus exordium a Francorum regni præclaris encomiis auspicatus est: nil vero gravius consaluit in Bonifacil memoriam, quam paulatim consenescente invidia in suum splendorem restitutum iri arbitrabatur.

(c) Lib. 6. ep. cur. 32.

Clemens, &c. ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

Quæ proposita a Phil. Rege ad calumnias jactaras in Bonifacium & schisma excusanda.

Ex parte charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris fuit expositum coram nobis, quod significantibus olim sibi frequenter & pluries nonnullis sublimibus & magnæ auctoritatis personis, Bonifacium Papam VIII. prædecessorem nostrum non per ostium, sed aliunde intrasse ovile dominicum, ecclesiam videlicet sponsam Christi, ipsumque fore crimine pravitatis hæreticæ irretitum; quibusdam ex personis ipsis ipsum super hoc impetere seu denuntiare volentibus, ac requirentibus Regem ipsum, tanquam fidei pugilem & ecclesiæ defensorem, ut cum ex vitioso & illegitimo ingressu damnabili, perversis actibus, detestandis operibus, & perniciosis exemplis dicti Bonifacii status fidei & ecclesiæ miserabilibus dispendiis & ærumnis, gravisque ruinæ periculis subjaceret; ac ubi de hæresi agitur, fidei & ecclesiæ defensatrix semper extiterit inclyta domus sua, per declarationem veritatis hujusmodi procuraret generale concilium convocari; Rex ipse, quia pudenda patris proprio libenter pallio contexisset, denuntiatorum & objectorum ipsorum frequentibus pulsatus instantiis, & assiduis clamoribus excitatus; ejusque conscientia tam per nonnullas sublimes, graves, & dignas personas, videlicet dilectos filios nobiles viros Ludovicum Ebroicensem & Guidonem sancti Pauli ac quondam Joannem Drocensem comites, asserentes præstitis ad sancta Dei evangelia ab eis tacta corporaliter juramentis, se præmissa credere esse vera, & ea legitime posse probari, quam per alias quamplures sublimes & fide dignas personas, status tam ecclesiastici quam mundani, eundem Bonifacium diversis hæresum speciebus infectum, ac in profundo malorum positum, ac omnino incorrigibilem, affirmantes, super his, ut decuit, informata negotium convocationis hujusmodi concilii generalis pro declaratione veritatis, ut videlicet dicti Bonifacii innocentia in hac parte claresceret, sicut teste conscientia exoptabat, aut ipso Bonifacio, si denuntiata & objecta contra eum forent veritate subnixa, tanquam illegitimo prorsus amoto, & cunctis erroribus, iniquitatibus, & spurcitiis a domo Domini procul pulsis de vero & legitimo pastore provideretur ecclesia sancta Dei; una cum prælatis, baronibus, collegiis, universitatibus, communitatibus, civitatum, & aliarum villarum ac clero & populo regni sui, nec non aliis Regibus & principibus, prælatis, & aliis præcellentibus & magnæ auctoritatis personis status tam ecclesiastici quam mundani, ac communitatibus & universitatibus

Fallacia calumniatorum nocere molientium officia.

Philippus in discrimen schismatis nonnullos Reges & populos trahere satagerat.

versitatibus civitatum, & aliarum villarum diversorum regnorum & climatum orbis terræ, aliisque sibi adhærentibus; ex fervore fidei & zelo justitiæ, ac pro reformatione status ecclesiæ, ac generali bono totius reipublicæ Christianæ, assumpsit deliberato consilio ad laudem divini nominis & exaltationem catholicæ fidei promovendum, ipsiusque promotionem convocatione concilii generalis, ut ipsius provisione salubri memoratis objectoribus audientia præberetur, ac super objectis sciretur veritas, ac statueretur & fieret, quod justitia suaderet, apud eundem Bonifacium, dum viveret, per solemnes nuntios regios, & post ejus obitum apud bonæ memoriæ Benedictum Papam XI. prædecessorem nostrum, & eo sublato de medio, apud nos ad ecclesiæ præfatæ regimen, licet insufficientibus meritis, divina dispositione vocatos, dum paulo post nostræ promotionis auspicia Lugduni nobiscum pro hujusmodi & terræ sanctæ, & aliis negotiis arduis personaliter convenisset, ac Pictavis postmodum iteratis instantiis, ut videlicet per eundem Benedictum prædecessorem nostrum, dum in humanis agebat, & post ejus decessum per nos etiam de præfati deliberatione concilii convocandi, si expediens videretur, super denuntiatis & objectis hujusmodi discuteretur veritas, ac decerneretur & fieret quod censent & statuunt canonicæ sanctiones; operosis studiis, ac sollicitudinibus institit indefessis. Quare præfatus Rex nobis humiliter supplicavit, ut cum, sicut denuntiatorum & objectorum prædictorum habebat assertio, ex certis causis exhibitionis justitiæ in hac parte morosa protractio negotio fidei ac eisdem denuntiatoribus & objectoribus dispendiosa foret & periculosa quamplurimum, in negotio memorato procedere ac exhibere super eo justitiæ plenitudinem dignaremur.

Benedictum & Clementem ad illius damnandam memoriam solicitaverat.

XXVII. *Proponebatur autem in contrarium ex parte quorumdam, se offerentium defensioni memoriæ & status Bonifacii memorati, dictum Regem ex malignitatis & odii fomite potius, quam charitatis aut fidei vel justitiæ zelo, procedere ad requisitiones hujusmodi faciendas, ipsumque denunciationes & objectiones & assertiones prædictas calumniose fieri procurasse, ac Regem eundem & quosdam ex denunciatoribus & objectoribus supradictis ansa sacrilego capi fecisse Bonifacium memoratum; ac denunciatores & objectores & assertores eosdem conspiratores fuisse, & esse dicti Bonifacii inimicos etiam capitales: quibus præmissis & aliis multis rationibus, dicebatur dictum Regem super requisitione prædicta nullatenus audiendum, ac denuntiatores & objectores prædictos ad denunciationes & objectiones hujusmodi non fore aliquatenus admittendos.*

Responsa Bonifacii defensorum verissima.

Accusatores Bonifacii hostes illius, extitere, atque adeo non audiendi.

XXVIII. *Sed respondebatur e contra pro parte Regis, denuntiatorum, & objectorum & assertorum ipsorum, quod ab ipso primordio promotionis dicti Bonifacii ad summi pontificatus apicem memorato Regi per nonnullas sublimes & præeminentis excellentiæ, aliasque fide dignas personas ecclesiasticas & mundanas insinuatum multoties fuerat, & diversis successive temporibus auribus regiis pluries inculcatum, quod præfatus Bonifacius per ostium non intrasset, quodque vitio labis hæreticæ & aliis nefandis criminibus irretitus, ac positus in fundo malorum omnino incorrigibilis existebat; ipsumque Regem, ut tanquam fidei pugil ecclesiæque defensor imminentibus malis & scandalis remediis occurreret opportunis, fuisse cum instantia requisitum. Sed Rex ipse ut filius pudoratus illius, quem loco patris habebat, pudenda cernere veritus, avertens prædictis insinuationibus & denuntiationibus aures suas, ipsum diutius propter honorem ecclesiæ toleravit, & venerabatur ut patrem, donec personarum prædictarum frequentibus & continuatis instantiis & demum in publico parlamento Parisiis præsentibus prælatis, baronibus, capitulis, conventibus, collegiis, & communitatibus & universitatibus villarum regni prædicti opportune & importune pulsatus, cum ulterius urgente conscientia de præmissis, ut præmittitur, informata absque Dei offensa dissimulare non posset, nec sine gravibus scandalis & periculis tolerare; de prælatorum, baronum, ac capitulorum, conventuum, collegiorum, communitatum & universitatum villarum regni præfati, necnon magistrorum in theologia ac professorum utriusque juris, & aliarum sapientum & gravium personarum diversorum regnorum & partium deliberato consilio, non ex odii fomite, non typo malitiæ, sed zelo fidei, necessitate cogente, promotionem, ut prædicitur, assumpsit negotii supradicti, nec præfatum Bonifacium capi, nec aggressionem, vel insultum in eum, vel ejus domum fieri mandavit, aut fecit; sed denuntiationes & objectiones prædictas sibi per Guillelmum de Nogareto militem & alios nuncios suos, ad hoc ab eo cum patentibus & expressis literis regiis destinatos, dumtaxat insinuari præcepit, & ab eo super his generale concilium convocari; & si dictus Guillelmus circa personam vel domum dicti Bonifacii, vel alias in præmissis aliqua commisit illicita, displicuerunt & displicent dicta Regi, nec ea rata vel grata unquam habuit neque habet. Adiiciebatur etiam denuntiatores & objectores prædictos, de hæresi, illegitimo ingressu, & aliis criminibus supradictis a longe retro lapsis temporibus per nonnullas graves & fidedignas personas instructos & informatos fuisse; ipsosque ad denuntiationes & objectiones easdem apud præfatum Regem, cum ad prælibatum Bonifacium*

Dolosa retorsio accusatorum.

Fallax de dilata accusatione Bonifacii excusatio.

Conventum Parisien. Philippus, cum ob censuras sibi incussas fureret, coegerat.

tunc

tunc aditum commode habere non possent, in publicum defendendas non ex odio præconcepto, cum tunc ipsos in nullo dictus Bonifacius offendisset, non ex fermento malitiæ, sed potius ex fervore fidei & zelo justitiæ processisse, & earum prosecutioni etiam nunc instare, paratos eas secundum formam juris legitime prosequi & probare.

XXIX. Ut Clemens se gesserit, ne Philippum Regem a se abalienaret, nec Bonifacium contra fas omne damnaret.

Nos autem cum fratribus nostris matura & frequenti super hoc deliberatione præhabita, considerantes attentius & infra claustra pectoris meditatione solicita revolventes, quod prætacti negotii prosecutio rigorosa impeditiva nimis prædicti negotii terræ sanctæ & aliis gravioribus cumsta dispendiis & diversis undique plena periculis existebat, sicut jam facti exordia indicabant; ac volentes tot & tantis malis & periculis, ne in segetem periculose succrescerent, sed præcisis radicibus, suo præfocarentur in ortu, ex debito pastoralis officii solicitius providere; apud eundem Regem de fratrum nostrorum consilio, & ad eorum supplicationem instantem salutaribus monitis, exhortationibusque paternis institimus, ut rejectis anfractibus denuntiationum & objectionum hujusmodi, cum per alias congruas & legitimas vias prætactum negotium tractari commodius & facilius posset & brevius terminari, ipsius negotii prosecutionem nostræ & ecclesiæ ordinationi relinqueret, & ut denuntiatores & objectores præfati id idem facerent, interponeret partes suas, ita quod nos & eadem ecclesia, causarum vitatis anfractibus, & prædictis malis & periculis obviando, ex officii nostri debito ad ipsius negotii cognitionem, examinationem & totalem decisionem procedere, statuere & ordinare de ipso, ac finem congruum eidem imponere deberemus, prout catholica fides ac universalis ecclesiæ statui & honori conveniens, ac terræ sanctæ negotio & alias secundum Deum expediens videretur.

Sed licet requisitionum hujusmodi apud eundem Regem pluries diversis successive temporibus atque locis duxerimus repetendum, ipso tamen Rege ad denuntiatorum & objectorum prædictorum instantiam requisitioni prædictæ ut prius nihilominus insistente; nos inter tot diversa & adversa in medio super justitiæ solium constituti in tanto negotio non præcipitanter aut irruptive, sed cum debita cautela & maturitate procedere cupientes, diversos & varios in negotio ipso per legitima intervalla dierum & temporum continuatis terminis fecimus, justitia mediante, processus. Et ne vel malignis aut falsis delationibus aditum nimis facilem pandere, aut denuntiatoribus & objectoribus supradictis, si spiritu Dei aguntur, in dispendium fidei viam præcludere vel negare justitiæ videremur; non intendentes tamen denuntiatores & objectores prædictos, vel alterum eorundem, aut denuntiationes vel objectiones, vel aliqua proposita per eosdem admittere, nisi si, prout, & in quantum contra summos Pontifices vivos vel mortuos admittendi forent, & etiam admittenda juxta sanctorum patrum decreta & canonica instituta; de motu & zelo Regis præfati circa requisitionem hujusmodi, & assertorum & denuntiatorum & objectorum prædictorum circa assertiones, denunciationes, & objectiones præmissas duximus inquirendum.

Ad tegendam Phil. Regis ac suorum infamiam Clemens declarat, ipsum animo calumniandi Bonifacium non accusasse.

Et demum competenti, super his inquisitione præhabita comperimus, quod etsi etiam assertores, denuntiatores, & objectores prædictos ad assertiones, denunciationes, & objectiones hujusmodi, ac dictum Regem ad requisitionem prædictam, ut præmittitur, faciendas objectorum veritas, de quibus certi non sumus, forsitan non movisset; ipsos tamen ad hoc præconcepta malignitas aut mala causa non impulit, sed bonus, sincerus, & justus zelus induxit: unde assertores, denuntiatores, & objectores eosdem ad assertiones, denunciationes, & objectiones easdem, & dictum Regem, qui ad eorum, necnon aliorum sublimium & gravium personarum frequentem & sæpius repetitam instantiam ad requisitionem prædictam ab initio processerat, & nunc etiam procedebat, extra omnem calumniam fuisse & esse, ac bono, sincero, & justo zelo, ex fervore catholicæ fidei processisse, de fratrum nostrorum consilio auctoritate apostolica pronuntiamus, dicimus, atque decernimus, & tenore præsentium declaramus, &c. Interjectis dein variis excusationum fucis, quibus Guillelmus Nogaretus patrati in Bonifacium sceleris turpitudinem colorabat, dum suam in sacro Cardinalium senatu causam agebat, addebatque inter alia servatam a se vitam fuisse Bonifacio, ne ab hostibus trucidaretur, ipsumque a Philippo tantummodo missum, ut illi conceptam provocationem ad concilium denuntiaret, addit: *Unde nos de sæpefati Regis innocentia in hac parte tam per confessionem præfati Guillelmi, quam alias sufficienter instructi pronuntiamus, dicimus, atque decernimus, & auctoritate prædicta de fratrum præfatorum consilio tenore præsentium declaramus, Regem ipsum super captione, aggressione, & insultu prædictis, ac dispersione & amissione thesauri & aliis, quæ in conflictu, vel facto captionis dicti Bonifacii, aut aggressione, vel insultu prædictis ipsi Guillelmo impositis quomodolibet contigerunt, innocentem penitus & inculpabilem fuisse, ac esse.*

Fucata Guillelmi Nogareti excusatio patrati in Bonifacium sacrilegii.

XXX. *Quibus pronunciationibus, declarationibus, & decretis per nos, ut præmittitur, factis & habitis, cum in negotio memorato vellemus ulterius justitia mediante procedere, ne causa fidei indiscussa diutius remaneret; illi qui defensioni memoriæ & sta-*

Ut Bonifacii accusatores ac defensores in Clem. arbitrium causæ fidei discussionem contulerint.

statui dicti Bonifacii se, ut præmittitur offerebant, negotium defensionis hujusmodi in officii nostri mera & libera potestate sponte ac libere dimiserunt: ac demum præfatus Rex, præmissa pericula consideranter attendens, tanquam benedictionis & gratiæ filius progenitorum suorum, qui se semper ipsius ecclesiæ beneplacitis coaptarunt, vestigia clara sequens, pro se ac universis regnicolis regni sui, cujuscumque status vel conditionis existant, nostris in hac parte requisitionibus de abundantia regalis clementiæ per effectum operis acquievit.

Quando & cur destiterit Rex Bonifacium persequi.

Destitit Philippus a persequenda Bonifacii memoria, cum veluti manifestus calumniator damnandus esset, eaque onerandus infamia, quæ sceptris eum indignum redditura erat. Neque ob Clementis sententiam ad ipsius Regis gratiam compositam ignominiæ dedecus eluit: siquidem tanta apud Gallos ipsos Philippus exinde arsit invidia, (a) ut illius frater Carolus dux Valesiorum coram Philippi ejusdem filio Ludovico Hutino objecerit Enguerrano Marinio, quem poscebat ad supplicium, illum controversiæ Philippum inter & Bonifacium exercitæ fontem fuisse, & inussisse, quæ nunquam elueretur Innocenti superioris Regis memoriæ notam. Sed ad pontificium diploma redeamus. *Præfati quoque denuntiatores & objectores, ad inductionem dicti Regis factam eisdem ad preces nostras per nos, ut præmittitur, ipsi Regi porrectas, auctoritate nostra interveniente, nostris circa id beneplacitis finaliter assenserunt, negotium hujusmodi & prosecutionem ipsius nostræ & ecclesiæ cognitioni, decisioni, ordinationi, & dispositioni libere relinquentes, prout per patentes regias ac denuntiatorum, objectorum, & assertorum prædictorum literas, quas ad cautelam & memoriam rei gestæ in ipsius ecclesiæ archivio repositas servari facimus, plene constat.*

(a) Paul. Æmil. in Lud. Hutino.

XXXI. Clementis in Philippum effusa commendatio.

Nos itaque mansuetudinem regiam, ac expertam in his devotionis & reverentiæ filialis gratitudinem, quas pro tot & tantis malis & periculis evitandis dicto Regi divinitus credimus inspiratas, plenis in Domino laudibus commendantes, Regi cælesti, in cujus manu corda sunt principum, & a quo tantum bonum non ambigimus processisse, cum ab ipso bona cuncta procedant, laudes & gratias profundæ humilitatis spiritu, totoque devotionis animo exhibemus: ac motum & zelum dicti Regis in hac parte ex fervore fidei, quem Rex ipse a progenitoribus suis hereditario quasi jure traxisse dignoscitur, prodeuntem non immerito approbantes, & sonoris laudum efferentes præconiis; ac volentes præfato Regi & suis adversus futura pericula sic plene prospicere, & alias in hac parte ad honorem Dei & ecclesiæ sic utiliter & salubriter providere, quod inclytæ domus & regni Franciæ fama celebris, suique nominis claritas, ubique divulgata per orbem, nullis obloquentium morsibus, vel ullorum caninis latratibus, qui vel ex ignorantia veritatis, aut propriæ malignitatis astutia, vel invidiæ stimulis concitati malum in bono præsumunt & prædicant, in posterum pateat; sed in sui splendore luminis semper illibata persistat, vitentur jam experta pericula, ac tot & tantis malis & scandalis jam præcisis, quæ ex præteritorum commemoratione, refricatione, vel residua iteratione quæcumque verisimiliter sequi possent in posterum, via præcludatur omnino, ac charitatis unitas & pacis fœdera, quæ inter præfatam ecclesiam ac Reges & regnum Franciæ hactenus, divina favente clementia, viguerunt & vigent, in sui vigoris & roboris firmitate de bono semper in melius illibata perpetuis temporibus observentur; omnes sententias latas ab homine vel a jure, constitutiones, declarationes non inclusas in sexto libro decretalium, in quantum præjudicant vel possent præjudicare honori, statui, juribus, & libertatibus dictorum Regis & regni, regnicolis, assertoribus, denuntiatoribus, delatoribus, fautoribus, adhærentibus, ac valitoribus antedictis, duabus constitutionibus, quæ non sunt in eodem libro inclusæ, quarum una incipit; Unam sanctam, & alia: Rem non novam; quas secundum moderationes easdem, alias per nos factas, & non aliter intelligi volumus, & secundum moderationes ipsas volumus in suo robore remanere, exceptis; necnon privilegiorum revocationes, suspensiones, ac quolibet processus suspensionum, excommunicationum, interdictorum, privationum, dispositionum, & alios quoscumque processus juris vel facti, verbo vel literis, in scriptis vel sine scriptis, directe vel indirecte, principaliter vel incidenter, implicite vel explicite, publice vel occulte contra dictum Regem, liberos, & fratres ipsius, & regnum Franciæ, statum, jura, & libertates ejusdem pro quibuscumque factis, causis, vel occasionibus, aut exquisitis coloribus, vel figmentis quibuscumque præteritis temporibus; necnon contra denuntiatores, objectores, & assertores prædictos, ac prælatos, barones, & alios incolas & habitatores regni ejusdem, quibuscumque temporibus, causa, vel occasione prædictarum assertionum, denuntiationum, propositionum, objectionum, provocationum, appellationum, petitionum, seu requisitionum, convocationis concilii generalis, blasphemiarum, injuriarum dictarum vel factarum contra dictum Bonifacium quoquo modo; vel captionis, aggressionis, vel invasionis domus, personæve suæ, dispersionis & amissionis thesauri & aliorum, quæ in facto Anagniæ vel alibi ubicumque occasione præmissorum quo-

Bonifaciana gesta in Reges Franc. rescissa.

quomodolibet contigerunt; vel causa seu occasiones dicti Regis, aut occasione discordiæ, quam habuit contra ipsum Regem Bonifatius prædictus, seu causa vel occasione aliquorum emergentium vel contingentium, seu quæ contingere potuerunt ex eisdem; ac etiam contra adjutores valitores in præmissis, seu ea tangentibus ipsius Regis, vel sibi quomodolibet adhærentes, vivos vel mortuos, cujuscumque nationis, praeminentiæ, honoris, ordinis, dignitatis, aut status ecclesiastici vel mundani existant; etiamsi cardinalatus, archiepiscopali, episcopali, imperiali, vel regali dignitate præfulgeant, tam per dictum Bonifatium, quam quoscunque alios in vita, vel post mortem ipsius auctoritate sua, quam per memoratum Benedictum immediatum successorem suum pro factis, causis, vel occasionibus antedictis factos & habitas a festo sanctorum omnium, quod fuit anno nativitatis dominicæ millesimo trecentesimo citra, si qui sint vel fuerint; ad cautelam relaxamus, revocamus, irritamus, annullamus, cassamus, & ex nunc nullos, cassos, & irritos nuntiamus ex certa scientia, de fratrum nostrorum consilia & de apostolicæ plenitudine potestatis.

Benedicti sententiæ in perduelles, qui Bonifatium ceperant, ac diripuerant thesaurum ecclesiæ convulsæ.

Et si quis calumnia, macula, sive nota ex præmissis denuntiationibus, objectionibus, assertionibus, aut quibuscunque contumeliis, blasphemiis, injuriis, verbis vel factis, in scripturis privatis vel famosis libellis, occulte vel publice eidem Bonifacio in vita ejus vel post mortem illatis; aut earum publicatione, assumptione, vel prosecutione, aut culpa; offensa aut injuria qualibet, seu infamia juris vel facti, præfata Regi, posteritati suæ, assertoribus, & denuntiatoribus ac objectoribus, prælatis, baronibus, vel aliis indigenis, incolis, & habitatoribus dicti regni; nec non & adjutoribus, valitoribus, & adhærentibus prædictis aut aliquibus ex eis, aut aliis consentientibus, mandantibus, vel ratum habentibus, opem, consilium, auxilium, vel favorem præbentibus quoquo modo, vivis, vel mortuis personis, infra nominatis exceptis, ex captione, insulta, & aggressione prædictis, aut ex rapina seu perditione thesauri ecclesiæ, aut ex aliis quibuscunque, quæ in conflictu vel facta captionis, insultus, aggressionis prædictorum, vel alias ipsorum occasione, ut præmittitur, contigerunt impingi, imponi, vel imputari possent in posterum quoquo modo; hujusmodi calumnias, notas, maculas, injurias, infamiam, actiones, querelas, & offensas, si quæ forsan sint vel esse possint in posterum, totaliter abolemus & tollimus & etiam ad cautelam penitus amovemus; & sententias, emendas, mulctas, & pœnas, si quæ sint, pro eis impositas vel inflictas ab homine vel a jure, & quæ imponi vel infligi possent in posterum; etiam si supponerentur vel dicerentur captio prædicta vel aliqua de præmissis facta nomine dicti Regis, valitorum, adjutorum, vel adhærentium prædictorum, aut ipsis mandantibus, vel procurantibus, vel ratum habentibus, aut sub vexillo suo, aut insigniis armorum suorum; prorsus amovemus & tollimus, & etiam ad cautelam omnino remittimus & quietamus: ac Regem ipsum & regnum prædictum, assertores, denuntiatores, & objectores, prælatos, barones, & clerum & populum dicti regni, nec non valitores & adhærentes, & alios supradictos, in eum statum in omnibus & per omnia, si forsan ipsi vel eorum aliqui quomodolibet egeant, personis inferius nominandis dumtaxat exceptis, reponimus, restituimus, & plene reducimus, in quo Rex ipse & alii supradicti erant ante omnia supradicta juxta distinctiones personarum, factorum, causarum, & temporum superius assignatas; ita quod Rex ipse, posteritas sua, & regnum prædictum, assertores, denuntiatores & objectores, barones & alii supradicti, aut aliqui seu quivis ex eis, exceptis dumtaxat infra nominatis personis, ex calumnia, notis, maculis, captione, aggressione, insultu, rapina, seu deperditione thesauri, culpis, injuriis vel offensis, blasphemiis, sententiis vel processibus, vel quibuscumque aliis supradictis deinceps notari vel impeti nequeant, nec sententiæ aut processus hujusmodi contra ipsos, vel quemvis ex eis aliquem possint habere vigorem, effectum, aut roboris firmitatem, &c.

Suscepta a Philip. Rege ob jactatas in Bonif. calumnias infamia abolita.

Omnes Galli pristinis juribus & dignitati restituti.

XXXII. Subdit, cum rerum experientia doceat, imminentia pericula discutere, sui esse consilii præteritorum memoriam penitus extinguere, ne forte malum aliquando recrudesceret: atque adeo memoratas constitutiones, privilegiorum declarationes, revocationes, suspensiones, anathematis, interdicti ecclesiastici, abrogatæve dignitatis sententias, aliasve publicas tabulas e Pontificum regestis legumve codicibus ex sacri Cardinalium senatus consilio evulsisse; atque intentato ecclesiastico fulmine ab omnibus cujuscumque ecclesiasticæ, etiam cardinalitiæ vel regiæ dignitatis, sexus, conditionis, intra menses quatuor illarum exempla flammis dari, vel e libris suis abradi jubere, neque cuiquam ullas prærogativas in ea re ad eludendum hoc pontificium imperium suffragaturas. *Dat. Avin. v. kal. maii pontificatus nostri anno* VI. Hæc licet a Clemente magna religione decreta sint, haud tamen omnes paruere: nam in primis Galli provocationis a Bonifacio ad concilium conceptæ a Philippo formulam, in qua teterrimæ illæ afflatæ a furiis calumniæ adversus Pontificem purissimum ab hæresi, immo religionis perspicuum assertorem descriptæ erant, ut maximum

Bonifacii in Gallos sententiæ e pontificiis regestis evulsæ.

te-

telum adversus auctoritatem Pontificum in suis scriniis condiderunt (*a*); quod postea, cum a suo pseudopontifice Petro a Luna provocarunt ad concilium, in publicas tabulas retulere. At contra Bonifacii memoriæ cultores, indignati Clementem, plus æquo in Regem pronum studio, earum literarum Bonifacii exempla clam asservarunt, ut illius innocentia apud posteros enitesceret, & parerent causæ, ob quas tanto furore Philippus percitus fuit, inflammatusque a suis senatoribus, ut Pontificis, a quo censura apostolica percussus fuerat, memoriam insectaretur, tristiaque extincti spolia flammis exurenda deposceret. Cum autem jam illorum temporum invidia, ob quam Bonifaciana in Philippum diplomata Clemens e regestis pontificiis aboleri jussit, vetuitque retinere, jam contabuerit; maximique pro sedis Apostolicæ asserenda majestate referat illustrare, in Bonifacianis gestis nil a religione dissonum contineri, & ob justitiam ac districtas in elatum Regem censuras Bonifacium calumniis atrocissime appetitum, ea ipsa, quæ in regestis obliterata fuerunt, ut hæreseos, magiæ, aliorumque flagitiorum ab impiis objectorum Bonifacio causæ inspiciantur; ea aliis autheuticis MSS. resarcire, & propagare historiæ visum est. Quæ germana quidem esse non conficta constat, si cum iis, quæ in regesto (*b*) supersunt conferantur; tum perspicaciter literæ ipsæ inspiciantur, quas hæc eadem referre innotescet.

(*a*) *Ext. in lib. de schismate MS. arch. Vat. p. 12.*

Propagatæ posteris a Bonifacii studiosis.

Ex iis illius innocentia illustratur.

(*b*) *Ext. in MS. arch. Vatic.*

XXIII. Bonifacii literæ monitoriæ.

In primis diploma Laterani nonis decembris anno MCCCI. exaratum, maxima ea parte erasum, paternis monitis Philippo datis a Bonifacio plenum est, quæ seductus nefariis impostorum assentationibus princeps tolerare non potuit. Exordium est iis literis ab his verbis: *Ausculta fili charissime præcepta patris*, quæ sequuntur typis cusa sunt (*c*) usque ad vocem, *adimplere*. Proxima vero sententia hæc, qua Rex pungebatur, Clementis jussu deleta est, subjectis concepta verbis: *Ut in corde contrito ad Deum reverenter redeas, a quo per desidiam, vel depravatus consilio nosceris recessisse, ac ejus & nostris beneplacitis te devoto conformes*. Deinde nonnullis interjectis, quibus Bonifacius Philippo demonstrabat, sibi illius animæ curam a Deo demandatam esse, quæ in superiore tomo allata a nobis sunt (*d*) apostolicas adhortationes reperiit, ne ecclesiastici ordinis immunitates ac dignitatem obtereret, sacras opes dissiparet, vel nefarios impostores, sua commoda ex publicis calamitatibus aucupantes, regia auctoritate ad patranda scelera armaret: quæ monita execratus Philippus Clementem ad ea e Bonifaciano regesto delenda impulit: quæ nos ad Bonifacii pium zelum illustrandum ex MS. archivi Vaticani (*e*) restituenda existimamus.

(*c*) *Ann. 1301. n. 31.*

Philippus correctionis impatiens.

(*d*) *Eod. num.*

(*e*) *MS. arch. Vat.*

Sane fili cur ista diximus, Bonifacii verba sunt expuncta a Clemente, *imminente necessitate & urgente conscientia expressius aperimus. Constituit enim nos Deus, licet insufficientibus meritis, super Reges & regna, imposito nobis jugo apostolicæ servitutis, ad evellendum, destruendum, dissipandum, reædificandum, atque plantandum sub ejus nomine & doctrina: ut gregem dominicum pascamus, consolidemus infirma, sanemus ægrota, alligemus fracta, & reducamus abjecta; vinumque infundamus & oleum vulneribus sauciati. Quare, fili charissime, nemo tibi suadeat, quod superiorem non habes, & quod non subsis summo ecclesiæ hierarchæ: nam desipit qui sic sapit, & pertinaciter hoc affirmans convincitur infidelis; nec est infra pastoris boni ovile. Et licet de singulis Regibus & principibus, sub fide militantibus Christiana, pro eorum salute solicite cogitemus; erga te tamen officii nostri debitum eo amplius eoque charius & attentius dirigere debemus & exequi, quo majori personam tuam paterna & materna charitate complectimur; ac non solum te, sed & progenitores, domum, & regnum tuos in diversis nostris statibus plena & pura sumus benevolentia prosecuti. Nec possumus, cum non debeamus, sub silentio præterire, quin ea, per quæ oculos divinæ majestatis offendis, nos perturbas, gravas subditos, ecclesias & ecclesiasticas sæcularesve personas opprimis & affligis; nec non pares, comites, barones, aliosque nobiles, & universitates ac populos dicti regni multis ac diversis angustiis ut novimus, licet minus apertius exprimamus, scandalizas.*

Apostolici culminis assertor Bonifacius.

Regem admonet in his, quæ spectant ad salutem, subesse Pontifici.

Graviori in suos tyrannide Deum lædere.

Profecto erga te hactenus tibi charitatis intuitu, interdum scilicet præsentialiter per nos ipsos, dum nos minor status haberet, ac postquam nos Dominus pervexit ad apicem apostolicæ dignitatis, per multiplicatas nostras literas, solemnes nostros & tuos nuntios, prælatos & alios domesticos nostros & tuos, te opportunis studiis & temporibus inducendo, scripsimus ut errata corrigeres, emendares excessus, regnum tuum in pacis dulcedine ac tranquillitate disponeres, a cleri ac populi gravaminibus abstineres, tuoque jure contentus in aliorum injuriam occupatas non extenderes manus tuas. Sed quod te correxeris & in te semina sata fructificaverint, non videmus: quinimmo delinquendi licentiam, & multiplicandi peccata videris, proh dolor! in consuetudines deduxisse.

Ipsum pluries monitum scelera non emendasse.

XXXIV. *Et ut aliqua explicabiliter inseramus, ecce quod licet pateat manifeste, & explorati juris existat, quod in ecclesiasticis dignitatibus, personatibus ac beneficiis, canonicatibus ac præbendis vacantibus intra vel extra curiam Romanus Pontifex sum-*

Perstare contra fas in conferendis sacerdotiis.

mam & potiorem obtinet poteſtatem ; ad te tamen hujuſmodi eccleſiaſtica dignitatum, perſonatuum, canonicatuum, beneficiorum, & præbendarum collatio non poteſt quomodolibet pertinere, nec pertinet nec per tuam collationem in ipſis vel eorum aliquo poteſt alicui jus acquiri ſine auctoritate vel conſenſu ſedis Apoſtolicæ tacitis vel expreſſis ; quæ qui accipit & ſe denegat accepiſſe, eis propter ingratitudinem eſt privandus, & etiam ille, qui conceſſa vel permiſſa abutitur poteſtate, & qui contrarium tibi ſuadet, eſt contrarius veritati ; nihilominus tu, metas & poſitos tibi terminos irreverenter excedens, & factus impatiens ſuper hoc injurioſe obvias ipſi ſedi, ejuſque collationes canonice factas executioni mandari non ſuſtines ; ſed impugnas, quamvis tuæ qualitercumque factæ procedere dignoſcantur. Et cum in judicio debeat eſſe diſtinctio perſonarum, tu tamen in propriis cauſis vis jus tibi reddere vel dicere ut non in communi, ſed in proprio judicio videlicet partes actoris & judicis ſortiaris : & ſi per quemquam injuriari tibi reputes, conqueri de ipſo contemnis coram judice competenti, ſeu etiam coram nobis, quantumcumque injurians ſit perſona eccleſiaſtica vel mundana, de regno tuo vel extra ; & de illatis per te vel tuos injuriis atque damnis, ac de tuis & tuorum exceſſibus recuſas per aliquem judicari, & ad ſurripienda & ad occupanda eccleſiaſtica bona & jura pro libito voluntatis occupatrices manus tuas extendis in caſibus tibi non conceſſis ab homine, vel a jure.

Jus exercere in eccleſiaſticos.

Prælatos inſuper & alias perſonas eccleſiaſticas, tam regulares quam ſæculares, tui regni, etiam ſuper perſonalibus actionibus, juribus, & immobilibus bonis, quæ a te non tenentur in feudum, ad tuum judicium protrahis & coarctas, ac inquæſtas facis fieri, & detineri tales ; licet in clericos & perſonas eccleſiaſticas nulla ſit laicis attributa poteſtas. Præterea contra injuriatores ac moleſtatores prælatorum & eccleſiaſticarum perſonarum eos uti ſpirituali gladio, quibus competit, libere non permittis, nec juriſdictionem ſibi competentem in monaſteriis ſeu locis eccleſiaſticis, quorum recipis guardiam vel cuſtodiam, aut a prædeceſſoribus tuis receptam ſupponis, patieris exercere : quin potius ſententias ſeu proceſſus per dictos prælatos & perſonas eccleſiaſticas licite promulgatos & latos, ſi tibi non placeant, directe vel indirecte revocare compellis : &, quod tacere nolumus, Lugdunenſem eccleſiam tam nobilem, tam famoſam, tam charam, in prædictæ ſedis pectore conſtitutam, quæ in ſpiritualibus & temporalibus hactenus reflorebat, tu & tui injurioſis gravaminibus & exceſſibus ad tantam inopiam & oppreſſionis anguſtias deduxiſtis, quod vix adjicere poterit, ut reſurgat, quam conſtat non eſſe infra limites tui regni : noſque qui quandoque fuimus canonicus in eadem eccleſia, ejuſque libertatum, privilegiorum, & jurium notitiam plenam habemus non revocamus in dubium, quod injurioſe nimis tractas eandem.

Invadere ſacras opes.

Cenſororum, exercendarum libertatem clero adimere.

Lugdunenſis eccleſiæ jura peſſundare.

XXV.

De eadem controverſia Lugdunenſis eccleſiæ, cujus clientelam ſuſceperat Bonifacius adverſus regiam potentiam, hæc poſtea inter alia capita, quæ Joanni tit. SS. Marcellini & Petri Cardinali legato pro paciſcenda cum Philippo concordia tradidiſſe vidimus, (a) ſanxit : *Item (b) quod nos teſtamur non tantum ut privata perſona, ſed etiam papaliter, & decernimus hujuſmodi noſtro dicto & teſtimonio eſſe ſtandum, quod civitas Lugdunenſis ejuſque ſuburbia & contingentia, ædificia, ſive horti non ſunt infra terminos, fines, ſeu limites regni Franciæ conſtituta : nec etiam eccleſia & villa S. Irenæi & eccleſia ſeu locus, qui dicitur S. Juſtus ſupra ſeu prope Lugdunum : & quod prædicta civitas & caſtra, terræ, poſſeſſiones & bona ad dictam Lugdunenſem eccleſiam pertinentia, merum & mixtum imperium, & juriſdictio in eiſdem ſunt juris & proprietatis præfatæ eccleſiæ Lugdunenſis, & pertinent ad eandem : quodque Rex ipſe & quivis alii Reges Franciæ non habent, nec habere debent in ipſis vel eorum aliquo jus aliquod vel reſortum : & quod dictæ civitatis univerſitas, communitas, ſive cives ſingulares vel ſpeciales perſonæ ipſius, nec merum & mixtum imperium, nec juriſdictionem habent in civitate, ſuburbiis, hortis, vel ædificiis contingentibus, aut in caſtris, bonis, & poſſeſſionibus prædictis, nec etiam in eccleſiis, ſeu villis vel locis ſancti Irenæi vel ſancti Juſti præfatis ; & quod per conceſſionem vel commiſſionem, qualitercumque ipſis vel eorum alicui a præfato Rege Franciæ factam, ſub quavis forma vel conceptione verborum, aut etiam faciendam mero aut mixto imperio ac juriſdictione in prædictis civitate, ſuburbiis, ædificiis, continentibus, territorio, ſeu diſtrictu, caſtris, villis, pontibus, terris ſeu bonis, aut in ipſorum aliquo, nullatenus uti poſſunt ; ipſoſque univerſitatem, communitatem, cives, ſingulares vel ſpeciales perſonas Lugdunenſes commiſſione vel conceſſione hujuſmodi, vel quavis alia non poſſe ipſa, vel ipſorum aliqua, vel aliquod exercere. Quibus & omne jus, omnemque poteſtatem condendi ordinationes & ſtatuta municipalia nos penitus interdicimus, maxime dum ſpeciales perſonæ civitatis ejus ſunt excommunicationis ſententia innodati, & civitas ipſa eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto ; & quod archiepiſcopo & capitulo Lugdunenſi, clericis & vaſſallis, ſeu hominibus ipſorum de damnis & injuriis eis illatis ſatisfactio plena fiat, nec impedimen-*

(a) To. Annal. 14. 1303. n. 14.

(b) Ext. in MS. arch. Vat. allat. Avenione.

Decretum Bonifacii de Lugduno.

mentam præstetur, quo minus auctoritate Lugdunensis ecclesiæ merum & mixtum imperium & jurisdictio in dictis civitate, suburbiis, villis, castris, terris, pontibus, bonis, & locis valeat exerceri. Quæ sequuntur, in superiore tomo descripta sunt. (a) His & aliis efferatus Philippus Cardinalem legatum liberali addixerat custodiæ, furorique in Bonifacium habenas effuderat: exambitum vero Lugduni imperium Clementis V. opera sibi asseruit: (b) sed de Lugdunensi controversia hactenus. Ad alia quæ Bonifacius Philippum emendare jussit, redeamus.

(a) To. Annal. 14. ann. 1303. n. 35.
(b) Bern. in chr. Rom. Pont. in Clem. Genebrar. e chron. comitis e montefort & chron. Burgund.

XXXVI. Arguitur census ecclesiarum vacantium ipsum occupare.

Vacantiam etiam regni tui ecclesiarum cathedralium reditus & proventus, quos tu & tui appellatis regalia, per abusum, tu & ipsi non immoderate percipitis, sed immoderate consumitis: sicque fit ut quorum custodia fuit ab initio Regibus pro conservatione permissa, nunc ad consumptionis notam discriminose deveniant, & discriminosis abusibus exponantur: quod autem custodiendum est rapitur, & quod conservandum, illicite devoratur, & custodes sunt lupi rapaces effecti, & sub prætextu custodiæ status ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum dispendia perfert, damna sustinet, & miserabiles sortitur eventus, promeritæ conservationis spe utique defraudatur.

Aditus ad sedem Ap. interclusisse.

Et quidem prælati ecclesiasticæque personæ nedum his, quos regni tui continet incolatus, sed propter illud alienigenæ etiam transeuntes propria bona mobilia de regno ipso nequaquam extrahere permittuntur: ex quo diversa patiuntur incommoda, & qui super hoc libero debent uti arbitrio, servitutis quasi jugo premuntur.

Monetæ pretia corrupisse.

Atque ut de mutatione monetæ, aliisque gravaminibus & injuriosis processibus, per te ac tuos magnis ac parvis ejusdem regni incolis irrogatis & habitis contra eos, quæ processu temporis explicari poterunt, taceamus ad præsens; qualiter in præmissis & aliis libertas ecclesiastica & immunitas tuis sint enervatæ temporibus, qualiter tu a sacris & piis, providis & maturis progenitorum tuorum vestigiis, quibus per universa mundi climata emittebant illustrissimos radios charitatum, degenerare noscaris, nempe multorum ad nos insinuatio clamosa perduxit; ac nedum in regno ipso sed in universis mundi partibus innotescit. Et ecclesiæ dicti regni, quæ solebant hactenus libere & quiete vivere, nunc factæ sunt sub tributo, sicut luctuosus clamor earum sub intolerabili persecutione testatur.

Descivisse a majorum virtutibus.

Immunitatem ecclesiastici ordinis evertisse.

Obsurduisse ad monita præcessque.

Nec ignoras, quod super his & consimilibus de te ad Deum, necnon ad te sæpius nedum sæpe clamavimus & exaltavimus vocem nostram: annuntiavimus scelera, delicta deteximus, sperantes te ad pœnitentiam salubriter revocare; ac adeo laboravimus in clamando, quod raucæ sint factæ fauces nostræ: sed tu, velut aspis surda obturasti aures tuas, & nostra salubria monita non audisti, nec recepisti ea velut medicamenta curantis. Verum licet ex præmissis sumere contra te pharetram, atque arcum non indigne nec injuste possemus, ut te a tanto revocaremus invio, ad semitam reducendo salutis; adhuc nihilominus, dum tamen filialiter metuas, hæc tibi præsignificare decrevimus; ut saniori ductus consilio a facie arcus inflexibilis sententiæ potius immo prorsus effugiat, quam expectet debitæ judicium ultionis; cum tutius dignoscatur ante casum occurrere, quam remedium quærere post ruinam.

Intentatæ illi minæ.

XXXVII.

Cum autem nos debitum pastoralis officii urgeat, & publicæ utilitatis intersit, ut qui nec Deum timent, nec deferunt ecclesiæ, neque censuram canonum reverentur, & quasi descendentes in profundum malorum contemnunt, quamvis displiceat eis, ad salutem etiam trahamus invitos; nos nolsates ex dissimulatione tam longa, ne nos tua culpa reddat obnoxios, ne si nos vel te, quod absit, incorrectum Deus de hac vita subtraheret, anima tua de nostris manibus requiratur; neve tua custodia, quam suscepimus in commisso nobis officio apostolicæ servitutis, in nostrum cadat periculum & discrimen ac perditionem, malorum talia dissimulando ac diutius tolerando; ecce amore paterno commoti, qui omnem vincit affectum, & ex affluentia maternæ solicitudinis excitati ad providendum, ne perdat cum impiis Deus animam tuam, neve tui & tam amœni regni claritas malis actibus & detestandis insolentiis denigretur; deliberatione cum fratribus nostris super hoc habita pleniori, venerandos fratres nostros archiepiscopos & episcopos, ac dilectos filios nostros electos, & Cisterciensem, Cluniacensem, Præmonstratensem, nec non S. Dionysii in Francia Parisiensis diœcesis, & majoris monasterii ordinis S. Benedicti monasteriorum abbates, & capitula cathedralium regni tui, ac magistros in theologia ac in jure canonico ac civili, & nonnullas personas alias ecclesiasticas, oriundas de regno prædicto, per alias nostras patentes literas certo modo ad præsentiam nostram evocavimus; mandantes eisdem, quod III. kal. novembris, quas eis peremptorie pro termino assignavimus, nostro se conspectui repræsentent, ut apud te & alios, sublata repentina exceptione consilii; quinimmo maturiore cautela servata, & frustratoriis objectionibus amputatis, super præmissis & aliis deliberate consulamus eosdem, cum quibus sicut cum personis apud te suspicione carentibus, quin potius acceptis & gratis, ac diligentibus nomen tuum & assistantibus statum prosperum regni, tractare consultius & ordinare salubrius valeamus, quæ ad præmissorum ordinationem, tuamque directionem, quietem, atque salutem, ac bo-

Ostensa correctionis necessitas.

Propositum ipsi, præsules ac viros doctos ex paterno amore vocatos.

Regni administrationem probe constituendam.

bonum ac prosperum ipsius regni regimen videbimus expedire.

Si tuam itaque rem agi putaveris, eodem tempore per te, & per fideles viros & providos tuæ consKios voluntatis, ac diligenter instructos, de quibus plenam habere valeas fiduciam, iis poteris interesse. Alioqui tuam vel ipsorum absentiam divina replente præsentia in præmissis & eam contingentibus ac aliis, prout Spiritus nobis ministraverit gratia & expedire videbitur, procedamus: tu autem audies quid loquetur in nobis dominus Deus noster. In quibus tamen sine offensa Dei, scandalo & periculo ecclesiæ, offensione justitiæ, ac utilitatis publicæ læsione & honoris tui poterimus minorationis vitare dispendia, deferre tibi disponimus, & tui etiam culminis salubria commoda promovere, si te correxeris & habilitaveris ad gratiam promerendam.

XXXVIII

Monitus, ut a suo senatus improbitate caveat.

Cæterum, licet super præmissis & similibus ad excusandas excusationes in peccatis te aliqui excusare nitantur, non tantum ea tibi, quantum & tuis pravis consiliariis imputando; in hoc tamen inexcusabilis comprobaris, quod tales consiliarios, honoris tui utique destructores, tuaque salutis & famæ falsos & impios consumptores, assumis & retines, eisque regium præbes assensum, qui ad tam enormia & tam detestabilia te inducunt. Hi sunt quasi falsi prophetæ videntes tibi falsa & stulta, quia non viderunt a Domino visionem.

Illorum fraudes detectæ.

Ergo fraudulentis subversionibus & detractionibus talium, sub adulationis & falsi consilii atque velamento confictis, minime quæsumus acquiescas, quia in vastitate quadam hostili devorant incolas regni tui, & non tibi, sed eis mellificaverunt apes. Isti sunt secretiora ostia illa, per quæ ministri Bel sacrificia, quæ superimponebantur a Rege, clanculo asportabant. Hi sub umbra tua & longa manu, tua & aliorum bona diripiant;

Ut prætextu regio opes ad se avertant.

& obtentu justitiæ palliata subditos opprimunt, ecclesias gravant, & redditus alienos violenter invadunt: pupillo & viduæ non intendunt, sed lacrymis pauperum impinguantur, & divitum oppressorum discordias sitiunt, atque foveant: guerras nutriunt, & pacem de regno pravis operationibus expellere non verentur. Verumtamen cadit in hos illa prava dissimulatio Judæorum, qui cum linguis crucifigebant Dominum, dicebant, eis non licere interficere quemquam; tradebant tamen eum occidendum militibus, ut ab eis culpa in alios transferretur. Tantam namque prudentiam Deus tibi ministravit ex alto, tanta vides & audis in aliis, quorum potes exemplo doceri; totque tibi meminimus salubria nos consilia destinasse, quod si tua studia converteres solerter ad bonum, talium te curares consiliariorum juvamine communire, qui te in stultam finem nequaquam impingerent, sed ad incrementa salutis & utilitatis publicæ prudentius animarent: sed timemus ne apud te, cujus interiores oculi putantur illicitis excæcati, vilescat sermo dominicus & verba ædificantia vitam per duritiem similis amoris defectui ascribantur.

Demonstrata eorundem hypocrisis.

Dolet ab iis ipsum regi.

Ad hæc ut terra sancta, &c. His annexuit Bonifacius amplissimam hortatoriam orationem (a) ad Philippum, ut in arma ad recuperandam terram sanctam consurgeret, & Cassano Regi Tartarorum egregie animato adversus Saracenos exercitum conjungeret. Sed cum Bonifacius, dum hosce pios stimulos addidit, eam injecisset sententiam, Philippi maxime & aliorum Regum desidia Palestinam in barbarorum redactam servitutem, Philippus, quem non pudebat turpia agere, sed sibi obiici, Clementem perpulit, ut vox, *maxime*, obliteraretur. Morem vero regiis cupiditatibus gessit Clemens, cum amplissima mulceretur spe, Philippum expeditionem Syriacam obiturum: sed omnia ea promissa tandem dissipata visuri sumus.

(a) Ext. Annal. to. 14. an. 1302. n. 32.

XXXIX. Expunctæ præterea ex regesto anni VIII. Bonifacii duæ aliæ literæ, quarum prima ab his verbis ducit exordium: *Super statu terrarum*; altera ab his: *Nuper ex rationabilibus*; quarum exempla nondum in manus nostras pervenere. Ex regesto vero anni noni pontificatus Bonifacii erasas literas mihi humanissime communicavit Joannes Rubeus Anglus monachus Benedictinus: ac primæ occurrunt eæ, quas Bonifacius ultima aprilis extremo pontificatus ad Joannem Cardinalem tit. SS. Joannis & Marcellini, quibus Philippum Regem obstinatum in pertinacia, oblatam que expiationem censurarum, quas ob interclusos ad sedem Apostolicam aditus contraxerat, aspernantem, fidelium consortio segregatum promulgari jussit (b).

Aliæ Bonifacianæ literæ obliteratæ.

Lit. ejusdem ad Card. legatum.

Bonifacius dilecto filio Joanni tit. SS. Marcellini & Petri presbytero Cardinali.

(b) Ext in MS. processu Bonif. pag. 225.

Per processus nostros diversis præteritis diebus solemnibus secundum morem laudabilem S. Romanæ ecclesiæ publice factos, & præsente copiosa fidelium multitudine solemniter publicatos, inter alia anathematis & excommunicationis sententias continentes, qui in archivis ejusdem ecclesiæ conservantur, non revocamus in dubium, fieri non potest nec debet aliquatenus revocari, quin magnificus princeps Philippus Francorum Rex dictis anathematis & excommunicationis sententiis sit ligatus, quantumvis regali præfulgeat dignitate; non obstantibus quibuscumque privilegiis & indulgentiis, sub quavis forma vel tenore concessis, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possit, quæ omnia duximus revocanda ad hoc, quod contra hujusmodi nostras sententias & processus per eun-

Bonifacii edicta in obstruentes aditus ad sedem Ap.

Philippi prævaricationes.

Causæ vocationis præsulum Gallicanorum.

nequeat se tutri, quo minus includatur in iis ex eo, quod ad sedem Apostolicam venientes & redeuntes ab ea fecit, ordinavit, mandavit, & statuit multipliciter impediri: & specialiter nonnullos ecclesiarum prælatos & personas ecclesiasticas regni sui ad nostram præsentiam venire prohibuit sub gravibus pœnis & bannis, quos pro reformatione dicti regni, utilitate populi, augmento catholicæ fidei, conservatione ecclesiasticæ libertatis, correctione dictorum excessuum, subsidio terræ sanctæ, & ex aliis rationabilibus causis moti feceramus ad nostram præsentiam evocari, sicut pene totus orbis ad eandem & beatorum Petri & Pauli Apostolorum limina confluere affirmavit, & nonnulli archiepiscopi & episcopi regni præfati hæc & iis similia per suas nobis literas intimarunt, & per procuratores suos ad eorum excusationem proponi fecerunt, quasi ex hoc legitimam causam haberent non comparendi in præfixo iis termino coram nobis: quamvis nonnulli archiepiscopi & episcopi & aliæ personæ ecclesiasticæ propter hoc comparere non omiserint, quasi obedientiæ filii & zelo devotionis accensi, ad nos & dictam ecclesiam matrem suam. Quas quidem excusationes per procuratores ipsos propositas tanquam frivolas non admisimus, sed repulimus publice & repellimus, ut debemus.

Denuntiatur Philippus anathemate se illaqueasse.

Unde Regem ipsum sic ligatum a communione fidelium & sacramentorum perceptione nuntiamus exclusum, & per te, seu alium, vel alios præcipimus nuntiari. Nam cui Romanus Pontifex, vicarius Jesu Christi, Petrique successor non communicat, nullus communicare debet, aut ei sacramenta ecclesiastica ministrare. Eos vero cujuscumque fuerint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi archiepiscopali aut episcopali dignitate præfulgeant, qui hujusmodi sacramenta aut eorum aliqua dicto Regi ligato taliter ministrare, aut coram eo missam celebrare publice præsumpserint, excommunicationis sententia innodamus, ipsisque interdicimus lectionis, prædicationis, administrationis sacramentorum, audiendi confessiones officium; intimantes aperte nos gravius contra eos spiritualiter & temporaliter processuros, prout expedire viderimus: præsertim cum Rex ipse oblatum per te impendendum absolutionis beneficium juxta formam ecclesiæ auctoritate nostra recipere contempserit; ex quo videtur, quod dolenter referimus, in sua malitia induratus. Quare sibi eadem auctoritate præcipias & injungas, ut quidquid fecit, mandavit, ordinavit, & statuit ad impedimentum advenientium ad dictam sedem, vel redeuntium ab eadem, revocare procuret ac efficaciter corrigat & emendet. Præsentium autem literarum nostrarum tenorem deducas ad præfati Regis notitiam, & in locis, in quibus expedire videris, seu provinciis facias solemniter publicari, ne quis per ignorantiam de contentis in ipsis literis se valeat excusare, quod ad ejus notitiam non pervenerit, quod tam solemniter publicatum fuerit.

Vetiti ecclesiastici sacra illi conferre.

Nicolaus Forinula in jus vocatus.

Cæterum fratri Nicolao ordinis Prædicatorum olim confessori Regis ejusdem ex parte nostra districte præcipias, ut infra trium mensium spatium hujusmodi præceptum immediate sequentium, quod sibi pro peremptorio termino studeas assignare, personaliter nostro se conspectui repræsentet, accepturus pro meritis, aut suam, si poterit, innocentiam ostensurus, ac pariturus nostris beneplacitis ac mandatis. Alioquin contra eum spiritualiter ac temporaliter, prout expedire viderimus, procedemus. Dat. Laterani die ultimo aprilis pontificatus anno IX.

Præterea jussu Clementis e regesto erasa est ad Philippi Regis gratiam Bonifacii sanctio (a), qua ubi audierat Philippum indignantem sua errata a Christi vicario corrigi, conciliabulum Parisiis congregasse, in eoque post immanes confictas calumnias provocasse ad concilium, professum ea omnia futura irrita, quæ adversus se decernerentur, ac prohibuisse, ne apostolicis imperiis quis pareret; mox promulgavit hæc omnia ideo gesta ab Rege, quod ex impotentia animi censura apostolica corrigi non ferret: nullum tanti sceleris exemplum exstare: Imperatores non modo summorum Pontificum, sed etiam aliorum episcoporum censuram pertulisse: œcumenicum concilium, ad quod provocatum est, suo nutu congregandum; nec ob illam inutilem provocationem pontificiam coerceri auctoritatem, quin Philippum Regem male agentem castigare possit. XL.

(a) Ext. in MS. arch. Vat.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Bonifac. decreta in provocantes ad concil.

*Nuper ad audientiam nostram vulgatus rumor attulit, quod in festo nativitatis B. Joannis Baptistæ, præterito proximo, Philippo Regi Francorum in præsentia multorum parium, in jardino ejusdem Regis congregatorum, contra nos diversa crimina denuntiata fuerunt; quodque supplicatum eidem Regi extitit, quod ipse hujusmodi denuntiationibus consentiret, consilium super hoc apponeret, dando ad convocandum seu convocari faciendum concilium generale opem & operam efficaces; & quod hujusmodi denunciationi & requisitioni Rex idem & prælati, qui ibidem erant, assenserunt, & ne nos contra ipsos Regem & regnum suum, prælatos, * nobiles, comites, barones, nobiles, & alios procederemus in aliquo ad ipsum generale concilium, aut ad Papam nostrum successorem legitimum, vel ad sanctam Romanam ecclesiam extitit appellatum; & quod multi appellationi hujusmodi adhæserunt, inter Regem & præla-*

Doli multiplices in ea edenda provocatione.

* duces

latos & adhærentes eisdem initis confœderationibus, & colligationibus factis, districte mandando per Regem eundem, ut nullus nuncios aut nostras literas reciperet, vel nobis in aliquo obediret, ac Stephano de Columna nostro & Romanæ ecclesiæ hoste in regno suo, non sine incursu gravium sententiarum, recepto.

Calumniæ in ea conceptæ.

*Sane quantum ad hoc conventiculum; minister hujus qua charitate, quo zelo processerit, quantave temeritate id asserit, qui veritatem considerant id evidenter intelligunt, & qui sapiunt manifeste cognoscent. Intueantur blasphemias, maledictorum tenores inspiciant, videant regii mandati justitiam, legant, optamus, colligationem & confœderationem; ipsius receptionem Stephani prudenter advertant, & nutantem ecclesiam summoenmque Pontificum statum, nisi causa fatua causaque superba eorundem, quo processerunt, comprimantur impetu, & occidant intus orba. Attendant nihilominus diligenter ut nos, * hujusmodi os suum ponentes in cœlum & lingua eorum transeunte super terram, hæresis inauditie mendaciter blasphemarunt blasphemiis aliisque confictis, quantum in eis fuit, criminibus lacerarunt. Sed ubi auditum a sæculo & quod hæretica fuerimus labe respersi? quis? nedum de cognatione nostra, immo de tota Campania, unde originem ducimus, notatur hoc nomine?*

* homines Bonifacii contra hæreseos objectum sibi crimen apologia.

XLI. Demonstratur nullo id niti fundamento.

*Certe heri & nudiustertius apud eundem Regem, dum eum beneficiis mulcebamus, catholici fuimus: hodie vero ab ipso taliter blasphemamur. Sed quæ causa mutationis tam subitæ? Quæ irreverentiæ causa filialis? Vere sciant cuncti, quod interpretatione unius * quo peccatorum suorum. * . purgare volebamus, & pœnitentiæ acrimonia, qua crimina tergerentur purgata, eum ad concinnandum armaverunt dolos, & ad falsas insanias provocaverant. Majores Mediolanensi episcopo famas, & claræ memoriæ Valentinianus Augustus, & Francorum * minor: ille sicut humilis & catholicus princeps non erubuit profiteri, se Mediolanensi episcopo, cum ut homo delinqueret, submissurum, & necessario subitarum medicamenta curantis: hic autem sicut Senacherib in superbiam datus est: nos, qui eum salubribus corripiebamus monitis, sprevit: nos subsannavit, & post tergum nostrum caput movit. Sed paveat quod contra eandem Senacherib dicitur: Cui exprobrasti, & quem blasphemasti? contra quem exaltasti vocem tuam, & elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel; & ecce sanctus Israel, id est Dei vicarius, hic est Petri successor, cui dictum est; Pasce oves meas; &c. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum*

* pharmacum
* sordes

* Rex

Quantum Philippus ab aliorum principum religione aberraret.

Blasphemiæ convincitur.

& in cœlis. Et propter hoc, qui in navi Petri non est, peribit naufragio: & qui in ea est, oportet quod gubernatoris gubernationi subsit. Cum ergo de calumnia objectoris propter falsitatem hujus objecti criminis pateat, per consequens quod calumnietur in objectis aliis dicitur patere. Maledictorum primo consideremus ex legitimis causis excommunicatum publice nuntiari, ex hoc contextu & celeritate actuum quis non jure præsumat ejusmodi non charitatis, sed ad vindictam zelum? Quis non cogitabit ad correctionis fugam ipsum ad tantæ temeritatis audaciam pervenisse. Præteriti temporis roborat conjectura.

Ostenditur provocationem regiam meram illusionem esse.

Olim itaque dum capitula, in quibus excedebat, nostris comprehensa literis per dilectum filium Jacobum de Normannis notarium nostrum transmisimus, ægre tulit, indignatus extitit & in furiam versus, maledicere cœpit, non veritus, quod scriptum est: Principem populi tui non maledices. Cum autem cessare nos credidit paulo ante nos in Christo patrem sanctissimum habuit & sic nos suis literis appellavit. Nunc vero, quia urgente conscientia ex debito pastoralis officii ipsius correctionem omittere non valemus, impinguatus, dilatatus, & incrassatus recalcitravit dilectus, & pejora prioribus addidit maledicta. Ex quibus ejus in iis malum convincimus zelum & iniquitatis in ipso fomitem comprobamus & dicere illud prophetæ possumus: Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ? Sed faciente Domino, incidet in foveam, quam fecit, & dolor ejus animi mandati præmissi perversitatem approbat. Directa sunt enim verba canonum, eum qui ab episcopo suo ante sententiæ tempus dubia suspicione discesserit, manifestam manere censuram; quam clerici Symmachi Papæ, qui ab eo etiam de hæresi accusata contra regulas ante tempus discesserant, incurrissent, nisi providentia synodi actum fuisset misericorditer cum eisdem. Eundem zelum & animum prædicta colligatio patefecit.

XLII. Discordiæ inter Philippum & Bonif. series.

Ut Philippus censura correptus calumnias confl arit.

Ad hæc receptatio Stephani memorata non solum malum indicat zelum, sed Regem ipsum inimicum detegit & principis Apostolorum mandati transgressorem, cum ait de Clemente: Si inimicus est iste Clement alicui pro actibus suis, cum illo nolite amici esse; sed avertite vos ab eo, cui ipsum sentitis adversum. Si quis vero amicus fuerit iis, quibus ipse nunc loquitur, unus est ex his, qui exterminare ecclesiam Dei volunt: qui enim inimicis alicujus suas amicitias copulant, ejus inimici censentur, & ideo facile mentiuntur. Nonne insuper ecclesiæ nutabit status, & Romanorum Pontificum vilescet auctoritas, si talis Regibus & principibus aliis potentibus aperiatur via, aditusque pandatur?

Stephanum Columnam exceperit.

Iniquitas ejusdem in objiciendo crimine hæreseos.

con-

confestim enim Romanus Pontifex Petri successor, qui clara ipsius Petri voce omnibus præest, cum circa alicujus principis, vel potentis volet correctionem intendere & mittere manus ad fortia, dicetur hæreticus, vel notorie & in scandalum criminosus, ut sic fugiatur correctio, & suprema potestas penitus confundatur. Absit ab scriptura nostrorum temporum hoc perniciosum exemplum: absit a nobis tanta socordia: absit tam damnabilis negligentia, quod talem errorem sinamus subcrescere, quin ipsius sui orta succidamus eundem.

XLIII. Concilium non nisi a Pontifice congregandum. *Numquid ergo, si supradictis contra nos peccatis a nobis, sine quo concilium congregari generale non potest, illud in exemplum tam detestabile maxime, ut omittamus ad præsens de excommunicatione multiplici, qua Rex idem tenetur astrictus calumniator malo, ut ex superioribus patet, præcedenti zelo, ac etiam inimico ac sibi confœderatis, quibus colligatus est, etiam concedatur taliter, quod firmamentum dabimus huic pesti? nempe quod in aliorum prælatorum personam ex prædictis causis secundum scita canonum repellere deberemus, illud in nostram sine alicujus injuria, si nobis & fratribus nostris videbitur, poteremus merito refutare, ut nemo deinceps Rex, aut princeps, vel alius potens Francorum Regum exemplo contra Romanum Pontificem sic prorumpat in verba*

Quam dissimiles in eadem causa alii Reges fuerint. *blasphemia, nullus sic correctionem evitet. An sic, ut taceamus de Rege Francia a Zacharia regno privato, dignæ recordationis Theodosius magnus, ab Ambrosio Mediolanensi episcopo extra ecclesiam factus, contra eum exarsit? An Lotharius gloriosus Rex contra Nicolaum Papam sic erexit calcaneum? An contra Innocentium Fredericus? An Rex Franciæ his major est? Sed an nos minores sumus prædecessoribus nostris, aut minus juste procedimus? Quippe horum aliquid verum non est? Sed hi ut debuerant, sustinuerunt humiliter. Ille autem ut Adonias cum diis terra contra Deum Abraham, qui contra nos vices ejus in terris gerentes, ut sic, quod absit, post Christi justo nunc judicio gravius elevatus est.*

Decernitur spreta provocatione agendum judicium. *Per hoc autem non credat aliquis, quod contenti simus, quin non obstante frivolæ appellationis objecta, quæ ad minorem vel parem, sive mortalem aliquem non potuit interponi, super prædictis & aliis notabilibus ipsius Regis ejusque sequacium excessibus, prout expedierit, suis loco & tempore, nisi se corrigant & satisfactionem impendant debitam, ne eorum sanguis de nostris requiratur manibus, procedamus. Dat. Anagniæ XVIII. kal. septembris pontificatus nostri anno IX.* Ex his perspicue constat, jure latam constitutionem hanc a Bonifacio, & summa cum laude ab eo apostolicam auctoritatem defensam, quam adversus hujusmodi nefarias ad concilium provocationes, pro ecclesiastica disciplina labefactanda dolo conceptas, tutati sunt successores: inter quos Pium II. in Mantuana synodo, deinde alios anathema id ausuris objecisse visuri sumus.

Expuncta est etiam Clementis imperio concepta a Bonifacio sententia (a), qua ferebatur Philippum Regem anathemate inustum, Gallosque ab illius imperio liberos & solutos renuntiarat. Causas hujus decreti afferebat, indigne habitum a Philippo nuntium apostolicum, qui ad ipsum detulerat singula capita, in quibus ille clerum populumque Gallicanum oppresserat, eaque emendare jubebatur: Joannem Card. legatum ad sopiendam nascentem discordiam missum custodia cinxisse: infandas calumnias adversus suæ animæ patrem & episcopum fudisse: vim attulisse clero Gallicano, ut nefariæ suæ provocationi adhæresceret, reluctantes compegisse in vincula; Columnenses schismaticos recepisse: tum etiam itinera ad Romanam curiam interclusisse. XLIV. Postrema sententia a Bonifacio in Philippum concepta.

(a) Ext. in MS. arch. Vat.

Bonifacius, &c.

Super Petri solio, excelso throno, divina dispositione sedentes, illius vices gerimus, cui per Patrem dicitur (b): Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Qui monentur, ut intelligant Reges, disciplinam apprehendant, erudiantur judicantes terram, quod serviant Domino in timore & exaltent ei cum tremore, ne si irascatur, aliquando pereant, cum exarserit ira ejus. Ideoque magnum judicamus, ut parvum, quia ejus sumus vicarii, apud quem personarum acceptio indigne reperitur. Hoc veteris & novi testamenti veritas habet: hoc venerandorum conciliorum probat auctoritas: id sanctorum patrum tenet sententia; id etiam naturalis ratio manifestat. Sed licet tanta potestate sit prædita Petri sedes tantaque polleat dignitate; tamen ut pius pater severitatem mansuetudine temperantes, ac lenientes æquitate rigorem, non ad confringendam, quamquam juste possemus, ferream, sed ad dirigendum in viam salutis directionis virgam in præsentiorum assumimus, & correctionis ferulam amplexamur. Novum ad hoc nihil, prout neque grana de spicis excuti fecimus, nempe simpliciter judicantis opera fungimur: quinimo utentes denuntiatorum officio nullas pœnas Philippo Francorum Regi imponimus, sed ei propter excessus suos jam excommunicato notorie inflictas potius a jure intimamus.

(b) Psal. 2.

De sedis Ap. apice.

Adhibitis ad Philip. emendandum curis. *Bonus itaque medicus, si quibusdam medicamenta morbis officiant, se de gratia vertit, non eis statim duriora subjiciens,*

sed

sed leniora, nisi morborum aliud exposcat acutas, administrans. Sic peccatorum ejusdem sauciati Regis vulnera prius palpavimus, exactis lenitatibus mulsimus, ipsumque pietate paterna fovimus: immo lenimenta hujusmodi seminarium contumaciæ fuerunt & odiorum, cum erexerunt in superbiam, & ad contemtum pertinaciter provocaverunt. Unde nos ad alias, non graves tamen, medelas convertimus, ut saltem experiamur, utrum cactus leniter, non confractus se corrigat: fructuosum (sicut Nabuchodonosor præ cæteris terræ Rex inclytus quod optamus, ne obstinatus in quem transfixit videat, & cogamur ferro abscindere vulnera, quæ fomentorum medicinam non sentiunt) pœnitentiam agat: an, quod absit, in profundum malorum demersus, sordidus sordescat amplius, & velut Pharao indurescat.

XLV. Multiplicia ejus scelera.

*Olim siquidem dum idem Rex peccaret graviter in diversis articulis in clerum & ecclesiam Gallicanos, primo per ejusdem Regis nuncios ad nos missos ipsum super hujusmodi salubribus monuimus monitis, deinde ad eum dilectum filium Jacobum de Normannie notarium nostrum cò nostras deferentem literas, in quibus excedebat capitula continentes, transmisimus: quamquam impudenter, quamquam infrunito animo & irreverenter tractaverit; non advertens, quod secundum evangelicam veritatem, qui spernit missum, spernit mittentem, ideo dignus sententia, quam dudum Constantinus Papa in Justinum Imperatorem Justiniani filium ex simili causa tulit, qui in vicino erant, manifesto cognoscunt, ac idem patuit de longinquo; nec considerans, quod antiquis est sancitum a sanctis patribus promulgatis canonibus, quod si quis Romam petentes rebus, quas ferunt, spoliare præsumpserit, communione careat Christiana, quodque ii, qui accedunt ad præsentiam Romani Pontificis cum rebus suis, debeant esse sub apostolica protectione securi; & parvipendens excommunicationis sententiam, quam inhærentes vestigiis Romanorum & præcipue Nicolai IV. Papæ, prædecessorum nostrorum, qui dictorum canonum auctoritate suffulti contra talia facientes ad excommunicationem hactenus processerunt, addito per Nicolaum eundem processibus ipsis, etiamsi conniventes imperiali, aut regali dignitate radient; nos etiam eodem privilegio excluso, in omnes etiam si prædicta fulgeant dignitate, qui ad sedem Apostolicam venientes vel recedentes ab ea rapiunt, spoliant, vel detinere præsumunt, aut impedimentum aliquod exhibeant, quominus ad eandem sedem libere cum propriis bonis & rebus suis veniant & recedant ab ea, in die cœnæ Domini proximo præterito tale modo declarantes, etiam illos, qui per se, vel suos officiales, vel ministros, aut aliis incolis imperii, regnorum, seu terrarum suarum, vel transeuntibus per ea undecumque oriundis, ad sedem venientibus memoratam, vel redeuntibus ab eadem equitaturas limitant vel subtrahunt, quæ deferunt seu reportant pro suis opportunitatibus vel expensis, aut quasvis alias res & bona; sive aperiant literas vel auferunt, seu taxant numerum personarum aut evectionum, vel alias directe vel indirecte talibus venientibus vel redeuntibus impedimentum vel obstaculum præstare præsumunt; impeditores fore ad dictam sedem venientium & redeuntium, & excommunicationis sententiam incurrere supradictam; adeo nostris temporibus, sicut alias fecerat, notoriè sui regni fines, in transgressores gravissimis interminatis pœnis & nos jactatis blasphemiis, arctæ custodiæ deputat, ablatis contra dictam sententiam nostram non solum indigenis, sed etiam ad eandem sedem per regnum ipsius aliunde venientibus rebus suis, vel injuriose taxatis, immo autem omnino subtractis; ac literis, quas deferunt, apertis per custodes passuum, aut retentis, quod nullus libero ad sæpedictam sedem potest accedere: nec prælati Franciæ per nos, ut super dictis deliberaremus cum eis, ad nostram præsentiam evocari potuerunt, sicut eorum hujusmodi per literas constat, quas in archivio Romanæ ecclesiæ conservari facimus. Sic & Noviomen. Constantien. & Bituricen. episcopi ipsorum * nuncios excusatio, eodem impediente Rege, venire * qua causa etiamsi princeps quisquam fuerit, qui hoc prohibuerit, illum censet canon communione privandum. Quis enim libere ad memoratam sedem proficisci dicet, qui sic tractatur & quod retineatur, vel regnum permittatur exire sub alterius potestate consistet? certe nullus, qui sane intelligit, & qui scripti juris * in hoc cognoscat habet aliquam veritatem.*

Nuntius apostolicus inhoneste ab illo habitus.

Ut injuste aditus ad sedem Apost. obsepserit.

Censuræ id molientibus intentatæ.

Constat Philippum hæc ausum.

* nunciorum

* non posse

* vim

XLVI.

Sed volentes secundum sacrorum doctrinam canonum pacis servare vinculum, cum æquitate & firmitate portare, nec sic moti sumus. Immo evangelica dicta pensantes conati sumus errantem ovem tam charam, tanquam nobis dilectum quasi propriis humeris, ne periret, ad ovile reducere, in uberibus collocare pascuis, & dulcedinis pabulo confovere. Nam cogitantes secundam evangelii parabolam, quod qui nocarium spreverat, saltem nostrum vereretur filium, ad reducendum eum dilectum filium nostrum Joannem SS. Marcellini & Petri presbyterum Cardinalem de regno oriundum ipsius, qui tanquam amicus suus ejus zelabat salutem, curavimus destinare, offerentem inter cætera sibi ex parte nostra absolutionem ab excommunicationum sententiis, quibus erat notabiliter irretitus.

Cardinalis legatus indigne ab eo tractatus.

Offerens ipsi noxæ condonationem repulsus.

Verum frustra nos talis cogitatus arripuit, quia si erga prædictum notarium se, ut præmittitur, gessit, filium nostrum ma-

gis

gis ignominiose compescuit, quia sicut ipse nobis Cardinalis retulit oblatam absolutionem contempsit, eique deputatis custodiis, ne libere posset ire quo vellet, nec recipere, qui venirent ad eum de regno suo, non reversurum sine sua licentia: & sic quodammodo, ut ejusdem Cardinalis verbo utamur, regio banno suppositum protulit & efflavit eundem. Et etiam ultra parabolam ipse tandem nos patremfamilias non dimisit intactos, sed iterum laceravit blasphemiis & injuriis lacessivit, oblitus quod legitur: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram; & quod filio semper honesta & sancta patris querela deberet videri, & taliter ejus non effici castigator: confœderationibusque & colligationibus factis cum nonnullis prælatis & personis aliis regni sui, pacis vinculum, quod salvum esse totis affectibus nitebamur, rupit, perturbavit unitatem ecclesiasticam & inconsutilem Domini tunicam scindere non expavit; ac suæ appellationi frivolæ, contra nos interpositæ, adhærere perperam coegit & cogit invitos, & in ruinam secum perniciose deducit. Sane parabolam timeat, ne vinea aliis locetur agricolis, qui suis temporibus fructus reddant. Paveat censuram canonum, quæ contra tales dignoscitur præparata; & ne ex hujusmodi stricta custodia Cardinalis prædicti canonem latæ sententiæ, qui ad eos per interpretationem transit, qui clericos sine lesione detinent in custodia publica vel privata, cum non multum a specie verborum differant, quibus quo volunt facultas recedendi non datur, incurrat diligenter attendat.

Septus custodia.

Ut Philippus schisma molitus sit.

XLVII. *Ad hoc, ut omittamus de dilecto filio I.. abbate Cisterciensi detento, & aliis multis religiosis maxime Italicis, quia jussio Regis urgebat, recedentibus regno captis de ipsius conniventia, & aliquo tempore in castelleto servatis, eo quod adhærere nollent, appellationi prædictæ; ac de eo quod in persona venerabilis fratris nostri B.. Appamiarum episcopi actum extitit nuper & Nicolaum de Bonfractu capellanum Cardinalis jam dicti nostras ad eum portantem literas, quibus Regem excommunicatum per Cardinalem eundem mandamus publice nuntiari, capi fecit, & repetitum a Cardinali eodem e carcere noluit relaxare, prout idem Cardinalis nobis id per proprias literas notum fecit: unde perinde dicitur habere, cum ipse Rex impedimentum illud præstiterit, sicut si mandata renuntiatio præcessisset.*

Ceperit internuntium ferentem edictum anathematis.

Astrictus sit anathemate ac si promulgatum fuisset.

Stephanum insuper de Columna nostrum & ecclesiæ hostem in suo regno receptavit patenter, non veritus excommunicationis sententiam, quam post Columnensium fugam de Tybure promulgavimus publice, quibuscumque privilegiis non obstantibus, in omnes, etiamsi imperiali aut regali præfulgeant dignitate, qui dictum Stephanum & alios quondam filios Joannis de Columna, & Jacobum fratrem dicti Joannis, Riccbardum & Petrum de monte Vig. dicti Jacobi nepotes reciperent, conducerent, receptarent, receptari vel recipi facerent seu conduci, aut eis vel ipsorum alicui publice vel occulte auxilium, favorem, vel consilium exhiberent; quodque contra adjutores, fautores, & receptores prædictorum Jacobi & filiorum dicti Joannis ab olim per nostras literas procedi mandavimus, ut contra hæreticos, receptatores, fautores, & adjutores eorum; nequaquam in his servit Deo Rex Francorum in timore, aut ei cum tremore exultat, ne iratus in eum per suum vicarium exardescat: nempe tanto offendit gravius, quanto perniciosius peccat, suæ perditionis ad alios exempla transmittens.

Columnam exceperit contra edicta vetera.

XLVIII. *Heu ipsum consilia prava commaculant: eum syrenes necnon usque in exitium dulces damnose permulcent, periculose regalem mentem exagitant, & decipiunt incessanter. Non enim propter eas liberare possumus nec debemus: hominem namque primum non a peccato diaboli excusavit suggestio, quin divini mandati transgressor solveret pœnam mortis: & silentium nostrum nihil aliud foret, quam delinquendi occasio, & dissolutio universæ ecclesiasticæ disciplinæ. Cum enim notorium etiam facti continui sit, quod ipso faciente, & contra dictam nostram veniente sententiam, libertas non est per regnum ipsius veniendi ad Apostolicam sedem; & quod, si dictus Nicolaus est captus & præfatus Stephanus receptatur in regno; nostræque sententiæ supradictæ latæ firmatæ sint ut prædicatæ, publice, sic quod canonum excommunicatio in aperto liquet ex præmissis (ut taceamus ad præsens de custodia jam dicto Cardinali imposita, detentione abbatis, captione religiosorum dictorum, & temerariis actibus in jam dictos commissis) ipsum eundem Regem manifestis excommunicationibus esse ligatum, & per consequens beneficia ecclesiastica, personatus, & dignitates, si eorum aliquo legitimo titulo quandoque ad eum collatio pertinet, de jure interim non posse conferre, imperium sive jurisdictionem aliquam per se vel alios, aut communes actus seu legitimos exercere, & collationem & exercitium ipsum nullius existere dignitatis, ac fideles ac vassallos ipsius esse a fidelitate, & etiam juramentis, quibus astringuntur eidem, & hujusmodi debito totius obsequii auctoritate canonum absolutos; hoc omnibus, his præcipue qui de ejus sunt regno, vel in eo moram faciunt, nunciantes eum excommunicatum, comitatus pœnas hujusmodi declaramus: & more periti medici, cum non profuerint monita, a levioribus incipientes, ac sanctorum patrum nostrorum statuta tenentes, omnes fideles &*

Ab assentatoribus se corrumpi sinat.

Multiplicium censurarum laqueis vinctus teneatur.

Pronuntiatur Philippus fidelium cœtu ejectus.

vassallos ejus, eique juratos a fidelitate & juramentis, quousque idem Rex in excommunicatione permanserit, apostolica nihilominus auctoritate absolvimus; & ne eidem fidelitatem observent vel servent, modis omnibus, & sub interminatione anathematis, quia magis Deo quam hominibus servire oportet, & fidelitatem Christiano principi Deo adversanti ejusque præcepta calcanti nulla cohibentur auctoritate persolvere, prohibemus.

Galli ob ejus imperiis liberi renuntiati.

XLIX. *Et quia Rex ipse aliquos forsitan inveniret, qui beneficia hujusmodi, Dei timore postposito, ab ipso reciperent, districte præcipimus sub excommunicationis, amissionis beneficiorum, quæ alias haberent, & inhabilitatis perpetuæ ad ecclesiastica beneficia de cætero obtinenda, pœna (quam ipso facto incurrant, si contrarium agant) ne ab eo, sic excommunicato manente, illa recipiant quoquo modo: districte sub hujusmodi a nobis infligendis pœnis inhibentes capitulis ecclesiarum, in quibus beneficia ipsa per Regem, excommunicatione durante, conferuntur eadem, ne eos, quibus conceduntur ab ipso, recipiant vel admittant. Porro cum scriptum sit: Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes; nos confœderationes prædictas, etiam cum quibusvis terræ Regibus aut principibus, quod non credimus, initas dissolvimus, & juramenta, si qua sunt præstita, annullamus: etiam nuntiantes ipsi Regi, ut a facie arcus fugiat, resipiscat, ad obedientiam redeat, & ad Dominum convertatur ne, quod præterire non valebimus, justo in eum judicio animadvertere compellamur.*

Addita ad Regem monita.

Ut autem hujusmodi noster processus, quem de consilio fratrum nostrorum facimus, ad omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas, processum continentes eundem, in cathedrali ecclesia Anagnina appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quæ processum nostrum suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt ita, quod idem Rex & alii, quos processus ipse contingit, nullam postea possint excusationem prætendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem; cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum Anagniæ in aula nostri palatii vi. idus septembris, pontificatus nostri anno ix.

Pronuntiatum non est hoc edictum a Bonifacio, siquidem ab hostibus pridie ejus diei, quo Philippum anathemate damnatum erat promulgaturus, interceptus in custodia est habitus: *Pridie*, inquiunt acta judiciaria, (*a*) *quo statuerat Pontifex publicare processus contra Regem Franciæ, vii. videlicet idibus septembris.* Enitescit vero ex iis literis, Bonifacium, quamvis atrocissime læsum a Philippo, proscissumque calumniis infandis adeo, ut nequiores vix dæmon fingere potuisset, clementia potius usum quam severitate, Regemque contumacem ad officium flectere ex apostolico munere pertentasse: fretum autem sua innocentia hujusmodi calumnias generose magis quam caute contempsisse.

Captus Bonifacius pridie, quam hoc edictum promulgare posset.

(a) Ext. in MS. arch. Vat.

L. Porro Clemens cum ad redintegrandum inter Romanam ecclesiam regiamque Gallicam pristinum fœdus, hæc & alia in iis dissensionum fluctibus gesta abolenda sanxisset, demum ad depellendam veritatis luce aspersam Bonifacii memoriæ infamiam confecta in ea lite documenta, quæ Philippum ac filios non tangerent, salva esse jussit; tum etiam pronuntiavit, non comprehendi superiori sententia Guillelmum e Nogareto, Reginaldum e Supino, Thomam e Morolo, Robertum Petrum e Genezano, Stephanum Ademulphum, Nicolaum Giffredum Bussa, Orlandum & Petrum e Luparia, nec pariter Sciarram e Columna, Joannem Landulphi, Gotifredum Joannem de Ceccano, Maximum e Trebis, nec non Anagninos, qui invadendo palatio pontificio ac thesauro expilando operam præbuere, cum decreverit de iis alia ratione statuere.

Qui e superiori sententia excepti.

Explicuit vero in eos clementiam apostolicam (*b*), dum omnibus vinculis, quibus erant irretiti, exolvit: ob suum enim in Regem ac regnum Francorum studium Anagninos, qui illi adhæserant, accepto ab ipsis sacramento, se in iis, quæ gesta fuerant, nullo sinistro, ut illis videbatur, consilio adductos, omnibus pœnis exemit. Rainaldum pariter e Supino, Petrum e Genezano, & Stephanum Piealottum, quamvis offerrent se multis argumentis probaturos, quæ in Bonifacium tentata erant, justis de causis egisse, neque a Benedicto vibratis censuris teneri irretitos; cum tamen ad cautelam excipiendis pœnis se submitterent, a Berengario Tusculano episcopo absolvi jussit, atque eandem noxæ pœnam, quam Nogareto injunxit (*c*). Quæ vero pœnæ Nogareto conjurationis in Bonifacium auctori ad scelus expiandum impositæ, indicat Bernardus (*d*), de ipso in gratiam cum ecclesia restituto agens his verbis: *Papa Clemens absolvit Guillelmum de Nogareto præsentem & petentem absolvi a sententia excommunicationis, qua tenebatur propter Bonifacii Papæ captionem: fueruntque sibi ibidem per ipsum impositæ & injunctæ in pœnitentiam peregrinationes aliquæ faciendæ, & insuper quod in primo generali passagio transmarino transiret ipse mare, ibidem quamdiu viveret moraturus, nisi secum per sedem Apostolicam fuerit dispensatum.* Quæ Bernardi verba pon-

(b) Lib. 6. ep. cur. 33. Anagnini Regis Phil. sequaces pœnis exempti.

Præcipui in Bonif. conjurationis auctores ad cautelam absoluti.

(c) Ep. cur. 39.

(d) Bern. chr. Rom. Pontif. & MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V. hoc an.

pontificio diplomati ad fideles dato consentiunt, quo eæ peregrinationes a Nogareto obeundæ, nimirum Compostellana, ac plurium in Galliis sacrarum ædium in quibus singularis vigebat religio, describuntur (a). Ad quas etiam Clemens Nogareti heredem obstrinxit, si antequam ea religione se exolvisset, e vivis excedere contingeret.

(a) Lib. 6. ep. cur. 34.

Ut Nogaretus censuris liberari postularit.

Clemens, &c. universis Christifidelibus præsentes literas inspecturis.

Licet Guillelmus de Nogareto Regis miles a pluribus contentis in prædictis literis & eorum effectu specialiter, ut præmittitur, excludatur sive excipiatur; nos considerantes, quod licet ipse asserat ex his, quæ in personam vel erga personam Bonifacii prædecessoris nostri, & ingressu domus suæ cum multitudine armatorum, & occupatione ac rapina thesauri ecclesiæ Anagniæ facta fuerunt, se pluribus rationibus, quas se probaturum offerebat, non teneri; nec propter præmissa vel illa, ad quæ idem Benedictus prædecessor noster ratione præmissorum contra eum processit, excommunicationis seu excommunicationum sententiis se fore ligatum; quia tamen cum instanti instantia humiliter & devote a nobis impertiri sibi super hujusmodi petiit absolutionis beneficium ad cautelam, offerens ob divinam, ecclesiæ, & nostram reverentiam pœnitentiam quam ei duxerimus injungendam super prædictis se ad cautelam recepturum, ac etiam completurum; nos volentes saluti suæ animæ providere, nec non & consideratione ipsius Regis, pro ipso in hac parte cum instantia supplicantis, ipsum ab omnibus sententiis supradictis absolvimus ad cautelam, & injungimus sibi pœnitentiam ad cautelam: videlicet quod in proximo passagio generali transfretet personaliter cum equis & armis in subsidium terræ sanctæ, ibidem in dictæ terræ subsidium perpetuo moraturus, nisi a nobis vel successoribus nostris super abbreviatione temporis gratiam meruerit obtinere.

Quæ imposita illi pœnitentia.

Volumus etiam quod interim peregrinationes personaliter faciat infrascriptas: videlicet quod visitet B. Mariæ de valle viridi, de rupe amatoria, Aniciensis de Bolonia super mare, Carnotensis S. Ægidii, & de Montemajori ecclesias; ac limina B. Jacobi Compostellani: ipsumque, dummodo pœnitentiam hujusmodi devote susceperit & peregerit cum effectu, dum vitam duxerit in humanis, vel eo mortuo heres ejus prædictarum relaxationum, revocationum, irritationum, annullationum, cassationum, damnationum, abolitionum, amotionum, sublationum, remissionum, quitationum, restitutionum, repositionum, reductionum, & aliorum omnium & singulorum effectuum, provisionum, & securitatum prædictarum secundum distinctiones personarum, factorum, causarum, & temporum in prædictis nostris literis comprehensas, de fratrum nostrorum consilio, & de plenitudine apostolicæ potestatis participem efficimus & consortem, &c. Denuntiat Nogareto, si inflictas illi eas pœnas ipse heresve respuerint, ipsum irrogatis antea censuris, sententiisque irretitum fore. *Dat. Avinione v. kal. maii anno sexto.*

Peregrinationes indictæ.

LI. Promulgat Clem. omnes, qui contra Bonif. deponere voluerint, audiendos.

Cum ii, qui Bonifacio hæreseos crimen objecerant, ac jurejurando se id probari posse affirmaverant, non tamen ita, ut in judicio adversarios agerent, sed ut rei veritas illustraretur; atque alii, qui vindicandam ab ea labe Bonifacii memoriam susceperant, cœptis destitissent, remque totam contulissent in sedis Apostolicæ arbitrium ut ex Regis denuntiatorum, defensorumque literis patebat; Clemens tamen fidelibus omnibus denuntiavit, (b) ita se admisisse illos a persequenda lite discedere, ut omnibus, qui aliquid adversus Bonifacium vel pro eo defendendo vellent afferre, ipsorum dicta benigne ab Apostolica sede exceptum iri: *Quia*, inquit, *nobis, qui successores sumus illius, licet immeriti, in quo Christus fidei posuit fundamentum, incumbit necessitas, quam libenter amplectimur, quod de iis, quæ contra fidem essent, nihil prout possumus relinquamus penitus indiscussum; declaramus, & nostræ intentionis extitit & existit, quod prædictas dimissionem & impositionem in officio nostro juxta formas, ut præmittitur, ita recipimus, quod quicumque fideles & catholici, qui admittendi fuerint, possint nos instruere & informare, ac testes nominare in negotio supradicto tam pro his, quæ proposita sunt vel proponentur ad defensionem & excusationem ipsius Bonifacii & memoriæ ejusdem, quam contra eum & memoriam ipsius: & ita in ipsa dimissione & ante diximus & expressimus, &c. Dat. Aven. v. kal. maii Pont. nostri an. VI.* Reservabat Clemens Viennensi concilio œcumenico illius controversiæ cognitionem, an Bonifacius legitimus Pontifex extitisset: sed cum ea, quæ ipsi objecta erant, vel frivola aut calumniis plena essent, ab improborum injuriis & calumniis Bonifacii memoria vindicata est.

(b) Ib. ep. cur. 36.

LII. Præsules Viennam ad concilium iter maturare jubentur.

Defluxit ad Viennensis concilii historiam oratio, ad quod ut confluerent, frequentes antistites, ad quos id onus incumbebat, operam dedit. Extant enim plures apostolicæ literæ, quibus segniores atque inter cæteros Rothomagensem archiepiscopum, Bajocensem, Constantiensem, (c) Nivernensem, & Carnotensem episcopos, ut iter Viennam intenderent, sollicitavit. Cum vero Dunelmensis anceps hæreret, an ad synodum conveniret, in qua ipsius prædecessor Antonius idemque patriarcha Jerosolymitanus & patriarchæ & epi-

(c) Ib. ep. cur. 50.

& episcopi dignitatem in concilio gessisset, illum monuit (a) Pontifex, ut abjecta omni mora accingeret se itineri, cum pauciores ex Anglia exciri essent: *Fraternitati tuæ mandamus, quatenus hinc ad kal. octobris proxime venturi, si commode poteris, vel saltem usque ad kalen. decembris tunc immediate sequentis præsentium tuam, quam in eodem concilio speramus multipliciter fructuosam, in ipso concilio studeas exhibere. Dat. in prioratu de Grausello* XVIII. *kal. sept. anno* VI. Verum postea datis Viennæ III. kal. decembris literis, (b) cum ejus præsentia adeo Angliæ necessaria videretur, ut sine rerum Anglicanarum discrimine discedere non posset, flagitante Rege, in Anglia subsistere permissus est: pariterque episcopum Wigorniensem, regio sigillo præfectum ab Edeardo, ab adeunda synodo exemit (c) Clemens; ea tamen lege, ut nomine suo procuratores mitteret. Moguntinum (d) quoque archiepiscopum, quem Henrici Romanorum Regis precibus adductus liberum a Viennensi itinere pronuntiarat, oratores suo nomine ad concilium legare jussit. Intercessisse vero ideo Henricum apud Pontificem, ut archiepiscopus majori natu filio Regi Boemiæ ad regnum probe instituendum temperandumque operam explicaret, literæ (e) scriptæ ad eundem Regem docent: cum enim alias adjecisset preces, ut Balduinum archiepiscopum Trevirensem fratrem suum, cujus opera sibi admodum erat necessaria, excusatum haberet, respondit Trevirensem ipsum archiepiscopum ob eximias virtutes, quibus erat instructus, concilio utilem admodum futurum, cum maxime nullos nisi scientia & auctoritate conspicuos evocaret; tanta tamen apud se pollere gratia, ut quamvis jam antea, ipso flagitante, Moguntinum archiepiscopum Regi Boemiæ permiserit, seque Arnaldi Sabinensis, Leonardi Albanensis, & Nicolai Ostiensis episcoporum, ac Lucæ S. Mariæ diaconi Cardinalium præsentia & consilio orbarit, ut imperialis consecrationis celebritati præessent; Trevirensem etiam archiepiscopum atque episcopum Tridentinum, cujus industriam ob regii sigilli præfecturam necessariam illi putaret, quo ipsius insistant obsequiis, adeundæ synodi religione ac labore liberarit.

(a) Lib. 6. ep. cur. 525.
(b) Lib. 7. ep. com. 6.
(c) Lib. 6. ep. cur. 218.
(d) Ibid. ep. cur. 219.
Nonnulli archiepiscopi ad Henric. Regis Rom. gratiam itineris labore liberati.
(e) Ib. ep. cur. 226.

LIII. Cum vero inter alia præcipua agitanda esset in concilio Viennensi de Templariorum extinguendo ordine causa, maximum defixit studium Pontifex ita circumstantiis omnibus ac probationibus instruere actionem judiciariam, ut illius dirimendæ exigua difficultas patribus relinqueretur: atque adeo Terraconensem, Toletanum, & Compostellanum archiepiscopos, atque episcopos Valentinum, Seguntinum, Elborensem & alios plures antistites, qui in Templarios quæstionem exercuerant, appetente jam concilii tempore, quas ab iis expresserant confessiones ad sedem Apostolicam transmittere jussit (f). Cum vero nonnullorum reorum pertinacia inquisitorum diligentiam elusisset, criminum objectorum veritatem tormentis extorquendam sanxit. Qua de re pluribus antistitibus, ut Constantinopolitano (g) patriarchæ & Nigropontis episcopo, Famaugastano & Nicosiensi in oriente, (h) in Hispania Ilerdensi & Vicensi episcopis (i) inter cæteros, hæc imperia dedit: *Per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus fratres ipsos, qui sunt in dicto regno Aragoniæ & terris charissimo in Christo filio nostro Jacobo Regi Aragonum subjectis, ad habendum ab eis veritatis plenitudinem promptiorem tormentis & quæstionibus, si sponte confiteri noluerint, experiri procuretis, confessiones & depositiones eorum non tam celeriter, quam fideliter transmissuri. Dat. in prioratu de Grausello* XV. *kal. septembris anno* VI. De quibus (k) etiam ad Jacobum ipsum Regem, tum ad Castellæ, Lusitaniæ & Cypri (l) Reges scripsit, ut regia potentia præsules ad rem perficiendam fulcirent. Adhibita est ea a Regibus ac præsulibus in eruenda objectorum Templariis scelerum veritate diligentia, ut fœdissimis hæresibus ac vitiis ordinem illum equestrem duobus testium (m) millibus & eo amplius contaminari compertum sit: extantque (n) in Vaticana bibliotheca judiciaria acta adversus Templarios tum confecta suis consignata sigillis. Sed de eo ordine funditus sublato sequenti anno agetur: nunc quid de iis Albertinus Mussatus referat adjungimus.

Convicti, inquit, *confessique præceptores, magistri, & milites domus militiæ templi Jerosolymitani septuaginta duo circiter numero plectendi apostolicis instabant censuris, & proh pudor! quanquam nec hæc nostri thematis nefanda relatu, sed fanda quidem in singulorum transgressorum, quod absit, exitium, ut quæ nostra vidit ætas cautior fiat, sciat evitare posteritas; abominandæ feræ formam humanam indutæ, fratres immo hostes illi, crucis armati signaculo, in suæ communionis fratrum receptione cum abnegatione Christi & sputione super crucem aliisque subticendis ut verecundiæ parcatur humanæ, erroribus suis suorumque complicum animas suas diutius despoponderant sathanæ.* Et infra: *Grandia hæc mirandaque, vixque crediti antequam fierent motus hi, qui nec cœlestibus caruere prodigiis. In ipsis quidem tantorum successuum principiis de cœlo apparitiones Parisiis, perque contiguas Francorum terras conspectæ sunt solis & lunæ par eclipsis ex telluris umbra, per biduum novum*

igne-

(f) Lib. 6. post ep. cur. 26. & ep. 28. Quæstionibus subici jussi, ni sponte veritatem fateantur.
(g) Ib. ep. 106. & 110.
(h) Ib. ep. 107. & 114.
(i) Ib. ep. 210.
(k) Ep. 27. & post eand. ep.
(l) Ep. 127. & 214.
Templariorum scelera duobus millibus testium comprobata.
(m) Libell. MS. bibl. Vat. sign. n. 4177.
(n) Ext. in MS. Vat. bibl. sig. n. 4011.

Expressas a Templariis confessiones mitti ad synodum jubet.

Ostensa cælo prodigia cum deleti Templarii.

ignotumque visum sidus irradians, lunæ imago triplex, & in æthere circuli quidam cum inclusa crucis effigie, novaque formæ ac variæ per aera: insuperque ex tellure advolantes in cælum faces in partes Italiæ conflagrare, polorum axes increpitantes sereno cælo auditi veluti tonitrua edentes absque promicantibus fulgoribus. Sic de Gallicis enuntiatum est terris, repletaque Italiæ civitates, mundoque fama insidente patens habitum est. Hactenus Mussatus.

LIV. Celebratum Viennense concilium.

Instructis itaque iis, quæ ad rem dirimendam præmittenda erant, ob quæ ad kalend. octobris concilium prorogatum vidimus, Viennam se contulit Pontifex, præfixoque tempore synodum inchoavit. De cujus actis hæc habet MS. Vaticanum: (a) *Actum est de statu militiæ Templariorum, de facto Bonifacii VIII. de expeditione contra Saracenos, de reformatione ecclesiæ: præcipue autem actum est de Templariis, de quorum extinctione videtur modeste loquendum, ita ut non conferatur culpa in Pontificem, cum constet ipsum & concilium fecisse judicium secundum allegata & probata.* His Bernardus consentit, (b) quamvis Bonifacianam litem silentio prætereat. *Anno Domini MCCCXI. in kalen. octobris fuit per Clementem Papam V. apud Viennam super Rhodanum generale prælatorum concilium convocatum: fuitque prima sessio concilii inchoata* XVII. *kal. novembris sabbato ante festum B. Lucæ.* Et infra: *Post prædictam vero sessionem inter colloquia & tractatus deductum est tempus per totam hyemem subsequentem.* Iis, quæ de tempore inchoatæ synodi refert Bernardus, adstipulantur, præter Ptolemæum Lucensem in historia ecclesiastica, Clementis literæ (c) XII. kal. novembr. hujus anni die consignatæ, quibus Leodiensem episc. adversam valetudinem obtendentem, ni canonico impedimento distineretur, se transferre ad concilium jussit: *Quod jam*, inquit, *disponente Domino cœpimus celebrare.* Quod ad patrum numerum, qui ad illud ex variis orbis partibus confluxere, attinet; trecentos & co amplius episcopos interfuisse refert S. Antoninus (d): *Præsentes fuerunt*, verba sunt auctoris, *plusquam trecenti episcopi, ultra alios prælatos de diversis partibus orbis.* Cum vero a Clemente excitos numero lectissimos dignitate, scientia, virtutibus, atque auctoritate insignes viderimus ex ipsius literis, (e) cæteris œcumenicis conciliis jure annumeratum, plurimoque fulsisse splendore, non est ambigendum. Extat porro in Vaticana bibliotheca de rebus in eo gestis MS. in quo habitæ a Pontifice coram patribus coactæ synodi causas exponente orationis argumentum subjectis verbis delibatur (f).

(a) MS. Vat. sign. n. 6418. de conc. Vien. pag. 243.

(b) Bern. chron. Rom. Pont. & in l. de conc. MS. Vat. sign. n. 2043. Gesta MS. Clem. V. Vall. bibl. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 39. MS. Vat. bibl. sig. num. 3765. in Clem. V. hoc ann.

(c) Lib. 4. ep. cur. 128.

Patrum qui interfuere numerus.

(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 3. init.

(e) Lib. 6. ep. 126.

A quibus verbis Pont. concilium sit exorsus.

In nomine Domini. Amen. Anno Domini MCCCXI. congregato concilio generali Viennæ per sanctissimum dominum Clementem Papam V. mense octobri, in prima sessione sua, quæ fuit decima sexta die ipsius mensis, primo proposito verbo Domini, assumpto themate: In concilio justorum & congregatione magna opera Domini; in omni verbo ejus exposuit dictus Papa tres causas, propter quas ipse duxerat concilium congregandum. Prima fuit pro negotio Templariorum & ordine eorum, qui super variis hæresibus & nefandis erroribus fuerunt graviter & multipliciter infamati, & multi processus & inquisitiones contra eos facti. Secunda propter succursum & subsidium terræ sanctæ. Tertia pro reformatione morum, & reformatione status ecclesiastici. [1]

(f) MS. bibl. Vat. sign. n. 4177.

Quas ob causas illud indixerit.

LV.

De his tribus consulti sunt patres a Pontifice, & multa in medium adducta & prudentiæ trutina, divino iis afflante spiritu, librata. Circa quæ inter alios præsul religione & scientia conspicuus sententiam suam his verbis deprompsit (g). *De*

(g) Ext. ib.

NOTÆ [1] INdictum ante quadriennium generale concilium a Clemente hoc anno celebrari cœptum. De tempore apud omnes convenit. Causæ ejus cogendi tres assignantur, templariorum judicium institutum, terræ sanctæ expeditio, ac denique Ecclesiæ reformatio. Natalis Alexander in historia Ecclesiastica sæculo XIV. quartam indicat causam, hæresum nempe pseudo-rum Beguardorum & Beguinarum damnationem. At quamquam non nego in hos hæreticos conciliari sententia animadversum fuisse; nemo tamen veterum inter causas, quibus concilium indictum fuit, hanc pariter recensendam censuit; ideo forte, quod seductores isti hæreses sustinerent jam damnatas, & dogmata adeo perspicue abjuranda, ut nulla conciliari discussione ad eorum falsitatem eruendam opus esset. Alii vero inter causas habendi concilii referunt de Bonifacio VIII. controversiam. At Pagius in breviario pluribus evincere nititur causam illam Bonifacii ante concilium vel absolutam fuisse, vel potius totam ad se revocasse Clementem, ut nihil de illa in concilio tractatum fuerit. Nostram in hac re sententiam in nota ad sequentem annum dabimus. Antequam Patres coirent, vel potius in literis encyclicis, quibus Patres accivit Clemens hortatur, quidquid reformatione dignum in ecclesia offendissent, illud scriptis redigerent, scriptumque ad concilium referrent. Notat id Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis Guillelmi, speculatoris dicti, ex fratre nepos, & in Episcopatu successor in præfatione operis, quod ea occasione, & argumento composuit inscripsitque, *Tractatus de modo generalis concilii habendi*, quod splendidis Parisiensibus typis primo editum a Philippo Probo Biturico, & Patribus Tridentum vocatis oblatum anno 1545. dein iterum minori forma prodiit Venetiis anno MDLXI. In eo vero Durandus singula, quæ reformatione indigere arbitrabatur expendit, simulque ex jure canonico, quod apprime callebat, apta singulis remedia profert. Mul-

ta in

Consilium præsulis de abolendis Templariis.

De primo, scilicet de articulo Templariorum, variis varia sentientibus, aliis dicentibus & afferentibus, quod dicto ordini danda erat defensio, nec debere tam nobile membrum ecclesiæ a corpore ejusdem absque juris rigore & magna discussione truncari: aliis peropinantibus dictum ordinem destruendum sine aliqua tarditate, tum propter grave scandalum contra dictum ordinem in tota Christianitate exortum, tum quia contra ipsum multi errores & hæreses per dictos processus & inquisitiones plusquam per duo millia testium reperiebantur esse probati. Quid autem senserim circa dictum articulum, sequitur in hæc verba.

O'i gravem eorum infamiam.

Quantum ad negotium Templariorum & ordinis templi attinet; ecclesiæ Dei & toti fidei Christianæ mirabiliter expediret, quod idem dominus noster sive de vigore juris, sive de plenitudine potestatis istum ordinem diffamatissimum, qui ut ita dicamus, odorem nominis Christiani, quantum in se fuit, apud incredulos & infideles fœtere jam fecit, & nonnullos fideles in stabilitate fidei titubare, sine tarditate aliqua, rejectis frivolis & calumniosis allegationibus super defensione tollenda, ex officio suo omnino tolleret, bonis ejus ordinis dispositioni sedis Apostolicæ reservatis: & sine tarditate dico, etiamsi a prima sua institutione fuerit bonus ordo, cum dicatur LXIII. di. cap. Verum: Quod si nonnulli ex prædecessoribus nostris fecerunt aliqua, quæ illo tempore potuerunt esse sine culpa, & postea vertantur in errorem & superstitionem (sicut de dicto ordine apparet) sine tarditate aliqua & ejus magna auctoritate a posteris destruantur; sicut tam ibi, quam IV. Regum XVIII. cap. de Ezechia legitur, quod confregit æneum serpentem, quem Moyses, Domino jubente, construxit. Et iterum bene dico sine tarditate, ne ex tarditate morosa scintilla hujus erroris prorumpat in flammam, quæ posset incendere totum orbem & fidem catholicam non modicum denigrare, ut accidat, quod dicit Hieronymus, quod Arrius una scintilla fuit in Alexandria; sed quia statim oppressus non extitit, flamma ejus totum orbem populata est, XXIV. q. III. Secundæ.

Argumenta ex scripturis petita.

Nec multum movere debet dominum nostrum quod dicunt aliqui, prædictum ordinem, qui ecclesiæ videtur esse membrum tam nobile, non deberi sine juris ordine & plena discussione truncari; cum salva pace dicendum & propter grave scandalum, quod in ecclesia Dei ex hoc ordine jam est ortum, & semper ubique terrarum ex morosa dilatione crebrescit, non videtur tanta

NOTÆ ta in eo singularia, & nova proponit, quæ scire lectoribus eruditis utile erit. In titulo XXXIII. partis secundæ discutiendum proponit num præstet clericos minores beneficiarios cum annos pubertatis attigerint cogere ut alterutrum eligant, sive castitatem perpetuam, sive conjugium. Laicis ter in anno Eucharistiæ perceptionem injungi, prout a conciliis quibusdam sancitum est, oportunum judicat tit. XLVIII. partis secundæ; monachos episcopis subjici pro veteri more, sublato exemptionum privilegio, mandat: tit. XXIII. Serio Patrum examini committit tit. XLVI. partis secundæ, num expediat in occidentali ecclesia servari orientalis ecclesiæ disciplinam, *quæ castitatem in Altaris ministris non suscipit; ut ecclesiastico statui*, ait, *provideatur*. In tit. XXXIII. secundæ part. sepnos suadet decimam *omnium beneficiorum ecclesiasticorum sæcularium & regularium, assignandam pauperibus scholaribus studentibus in studio generali*; ut tandem *de eruditis, & antistis ordinari possent, qui in civitatibus, & diœcesibus, & monasteriis domino famulentur*. En prima rudimenta illius operis, quod postea concilium Tridentinum magno ecclesiæ commodo perfecit, institutis ad formandos juniores pauperesque clericos collegiis, quæ seminaria vocamus. Hæc & alia multa Durandus Viennensibus patribus discutienda proposuit, qui nec silet abusus correctione dignos. Hi sane abusus cum ab iis non differant, quos anonymus ille antistes apud Raynaldum hic pro concione Patribus Viennensibus exposuit, apud quem pariter eadem patrum loca, quæ apud Durandum occurrunt; hinc non inani conjectura suspicor anonymum hunc præsulem Gallum ipsum fuisse Durandum, qui ea quæ latius in suo libro exposuerat, eadem viva voce brevi complexu perstrinxerit, & inculcaris.

Patrum collectorum numerus incertus; quamvis enim Joannes Villanus ejusque perpetuus exscriptor S. Antoninus ultra trecentos episcopos adfuisse tradunt; continuator tamen Nangis multo arctius hunc patrum numerum cogit, nam interfuisse ait; *centum quatuordecim Prælatos cum mitris*. Assertum hoc authoris coævi testimonium nulla circumventione eludi posse censeo; ideoque vix dubito quin plures adfuerint. Cum tamen ex universi Christiani orbis partibus præsules convenerint; nam *ex Hispania, Theutonia, Dacia*, (Dania nempe) *Anglia, Scotia, Hibernia, Italia*, præsules Ptolemæus Lucensis commemorat; hinc generale totius orbis concilium merito agnoscitur. Eo vero accurrit & B. Raymundus Lullus eremiticæ vitæ professor insignis, cujus vivendi formam ab impacta superstitionum magicarum nota Bollandistæ ad diem XXX. junii egregiè vindicant. In ea quam de viro sancto, & martyre descripsit vita Bovillius, legenda apud eosdem Bollandistas ibidem cap. IV. legimus illum audita concilii Viennensis fama eo se contulisse, ac tria patribus proposuisse. *Primum per mundum varia extrui juberentur monasteria, in quibus viri sancti, ac devoti variis sermones docerentur; ut in omnem terram exiret sonus eorum. Secundo ut de cunctis Religiosis militibus fieret unus ordo qui trans mare assiduis bellis Saracenos lacesseret. Tertio ut authoritate sanctissimi patris Romani Pontificis cunctorumque Cardinalium inhiberentur legi scripta Averrois in scholis Christianorum, eo quod in pluribus fidelium mentes a sinceritate, & veritate fidei mutare cogunt, & ad impietatem perducunt.* Nihil tamen vir sanctus impetravit. Reliqua quæ ad concilium illud pertinent anno sequenti expendam. MANSI

ta discussio requirenda, Veritate dicente, Matthaei VI. & etiam XVIII. Si oculus tuus dexter vel brachium dextrum scandalizant te, erue eos & projice abs te: expedit enim ut unum membrorum tuorum pereat, quam totum corpus, &c. Item etiam expedit dictum ordinem tolli alia ratione, videlicet ne eo remanente semper indigna facti memoria refricetur; unde super illud Levitici XX. Mulier, quae accesserit ad omne pecus ascendi ab eo, mulierem interficietis & pecus morte moriatur; dicit Augustinus: Inde credendum est pecora jussi interfici, non quia peccaverint, cum sint irrationalia; sed quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam: & est decretum XV. q. c. c. Mulier.

LVI. De apparatu orientalis expeditionis.

De secundo, videlicet de subsidio terrae sanctae, &c. Digreditur is praesul ad expeditionem Syriacam, de qua comparanda decernendum erat, sensitque vix illius conficiendae ob discordias principum spem affulgere. Nec vana fuit opinio: ex Gallorum enim Regis ac Pontificis obitu, tum Cardinalium factionibus praeclara ea consilia extincta fuisse visuri sumus. De perpoliendis autem cleri ac populi moribus, tum castigandis vitiis, quae fusius recenset, haec subiicit.

De restituenda ecclesiastica disciplina.

Tertius articulus est, scilicet de reformandis in ecclesia Dei moribus altiorem & prolixiorem requirit tractatum, cum sint infinita adeo, quod earum non est numerus nec finis, circa quae aliqua scripsi, quae videri & legi poterunt locis & temporibus opportunis; & circa quae si apponeretur remedium congruum, multum judicio meo reformaretur, & rectificaretur status universalis ecclesiae & honestaretur Christianae religionis cultus & totius fidei orthodoxae. Et licet iste tertius articulus sit ultimus in ordine, tamen praecedere debet secundum in executione, quia prius extirpanda sunt vitia, quam inferendae virtutes; & prius placandus esset Deus & postea ejus auxilium implorandum, quia scimus, quia Deus peccatores non exaudit. Zelus domus Dei, pariterque Christi charitas, mandatique apostolici, cui summopere obediendum est, urgens necessitas quaedam subannexa, quae judicio meo in ecclesia Dei per orbem terrarum longe lateque diffusa correctionis & reformationis, ut domini summi Pontificis verbis utar, limam exposcunt, rudi stylo, sed fideli juxta modulum scientiae, & ingenii parvitatem scribere me compellunt, ut eadem domini summi Pontificis providentia, sacro approbante concilio, correctionem & directionem recipiant opportunam. Si autem in scribendis aliqua errore, seu erronee, vel minus perfecte, seu insufficienter reperiantur esse dicta, simplicitate & ignorantia scribentis, bonum zelum (novit Deus) sed forte non secundum scientiam habentis, non infidelitati vel malitiae ascribitur; quia in omnibus & per omnia fidei catholicae, quam sancta Romana tenet, docet, & praedicat ecclesia, etiam usque ad sanguinis effusionem assentiens, correctioni & mandato ipsorum dicti domini summi Pontificis & concilii, tanquam filius obedientiae, me subiicio reverenter.

In plerisque regni Francorum partibus irreligiosa consuetudo, quin reprobandus inolevit abusus, videlicet quod in diebus dominicis & aliis praecipuis anni festivitatibus majestati Altissimi dedicatis, in quibus populi Christiani deberent ab operibus servilibus cessare, ad ecclesiae convenire, servitio domini vacare, pabulum Dei permaxime sibi necessarium a praelatis & aliis quibus concessum est, percipere, mercata & nundinae, placita & assisiae celebrantur; ex quo accidit, quod fideles populi, magis carnalia quam spiritualia sapientes, relictis ecclesiis & divinis servitiis, ibidem conveniunt, sua mercimonia & litigia exercentes. Ex quo fit, quod illis sacris diebus, in quibus praecipue colendus esset Deus, colitur diabolus, ecclesiae remanent vacuae; praetoria, tabernae rixis, contumeliis, tumultibus, blasphemiis, perjuriis resonant, ibidemque fere omnium gentium scelera perpetrantur. Ex quibus sequitur quod lex fidei, articuli fidei, & alia quae ad religionem fidei Christianae & salutem animarum pertinent, a fidelibus quasi totaliter ignorantur: ex hoc Deus blasphematur, diabolus reveretur, pereunt animae, fides catholica sauciatur; unde super tantis errore & abusu pernecessarium esset salubre remedium adhibere. LVII. De populi Gall. in festivis celebritatibus, excessibus.

In nonnullis etiam ejusdem regni regionibus alia non minus damnabilis inolet consuetudo, immo potius corruptela, videlicet quod archidiaconi rurales, archipresbyteri, & decani jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, tam per se quam per quosdam substitutos viles, inscios, ignaros, regni caelestis clavibus enormiter abutentes, homines pro parvis & levibus causis, immo multoties sine causa, sententia excommunicationis percellunt, quae secundum canones sit aeternae mortis damnatio, & qua poena nulla est major in ecclesia, nec nisi pro mortali crimine & a majori judice nutu episcopi promulgari deberet. Ex qua erronea corruptela tantum excommunicationum inundat diluvium, quod communiter in una parochia trecenti vel quadringenti, ut non dicamus septingenti, sicut oculata fide vidi, reperiuntur per tales judices, potestatem clavium ignorantes, variis & ut plurimum injustis excommunicationum sententiis irretitis. Ex quo accipitur, quod homines cum effraenata & monstruosa sententiarum multitudine assueti tales sententias omnino contemnunt, potestatem clavium vilipendunt, verba blasphema & scandalosa contra ecclesiam & ministros ejus profe- LVIII. Censurae sine justa causa saepe vibratae. Gravia inde oborta scandala.

fe-

ferunt: unde judices, quod graviter est ferendum & cum cordis amaritudine referendum, innumerabiles populos catervatim ad barathrum secum trahunt. Super quo nihilominus ad obviandum blasphemiis & scandalis & animarum periculis esset per ecclesiam remedium adhibendum, cum secundum Apostolum non sit manus cito alicui imponenda.

Sacerdotum consecrationes majori delectu celebrandæ.

Ex transgressione hujus verbi magnus error hodie reperitur in ecclesia, dum numerosæ personæ contemptibiles & abjectæ, vita, scientia, & moribus omnino indignæ, ad sacros ordines & maxime ad sacerdotium promoventur. Ex quo fit, quod totus ordo ecclesiasticus dehonestatur, ministerium ecclesiasticum vituperatur, ecclesia scandalizatur, dum effrænata multitudo sacerdotum, maxime indignorum, in ecclesia a laicis populis consideratur. Ex quorum execrabili vita & perniciosa ignorantia infinita scandala oriuntur, sacramenta ecclesiastica a laicis contemnuntur: unde in plerisque partibus apud laicos sacerdotes Judæis viliores & contemptiores habeantur. Et licet circa tam levem manuum impositionem multa jura providerint, judicio meo adhuc provisione opus est, quia dicta jura pessime observantur.

Mala inde scaturientia.

De monachis vagis.

Cum secundum canones, quibus etiam in hac parte civilia jura concordant, monachi mundo mortui, Deo autem viventes nullatenus se debeant juxta Apostolum sæcularibus negotiis implicare; sed claustro suo contenti, sicut enim piscis sine aqua, sic sine claustro monachus caret vita juxta sui nominis interpretationem, ibidem soli & tristes debeant sedere, & officio suo vacare; multi proh dolor! nomine & habitu monachi tantum, de re & vita monachali in se nihil habentes, magis cum sæculo mori, quam cum Christo in claustro vivere cupientes, in prioratus ruralibus & alibi bini vel trini malunt, quam in congregatione sui monasterii conversari. Qui positi juxta claustra sicut equus effrænis, abjecta observantia regulari & divinis officiis penitus prætermissis, per mercata & nundinas discurrentes & negotiantes & mercationes sicut laici mercatores exercent, multaque alia enormia, de quibus loqui verecundum est & turpe, in detestationem sui ordinis, & grave scandalum populorum committere non verentur: quare ecclesiæ Dei & eorum religioni peratile judicarem, ut omnes tales monachi, sic per orbem dispersi & vagantes revocarentur ad claustrum: vel saltem de parvis prioratibus dicti monachi vel plures congregarentur in unum, in quo juxta illud: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum; sicut in principali monasterio regulariter possent Domino famulari redditibus illorum parvorum prioratuum principali monasterio, vel illi loco in quo adunarentur, ut præmittitur, applicatis. Sed unum præmissis obvians proculdubio impedit tantum bonum: cum enim prælati tales monachos, vel monachas in quibus adhuc majus periculum vertitur, ad claustrum revocare aut in unum, ut dictum est, congregare nituntur, fundatores illorum parvorum prioratuum eorum bona in manu sua capiunt, occupant, & invadunt, asserentes se & prædecessores suos, qui dicta loca ob animarum suarum salutem & remedium fundaverunt, nolle servitiis & suffragiis debitis defraudari. Circa quod est salubri remedio providendum.

Tum de aliis, quos Pontificia auctoritas præsulum imperio liberavit, subdit damnatos anathemate in sacrorum communionem ab iis admitti: vetita matrimonia in eorum ecclesiis iniri: stipendia debita ex jure vel pactione negare præsulibus; sensimque jura episcoporum exolescere, cum ipsos tædeat quotidie judicio cum iis apud sedem Apostolicam experiri. De clericis vero, qui nullis virtum scientiæque dotibus præditi irrepunt ad sacerdotia, hæc addidit:

LIX. De collatione sacerdotiorum.

*Quia multi vita & moribus detestabiles, de diversis mundi partibus ad sedem apostolicam concurrentes, tam in forma pauperum quam alias beneficia cum cura, vel sine cura quotidie impetrare noscuntur, maxime in locis, in quibus de vita eorum & moribus non habetur *, & a prælatis, tanquam filiis obedientiæ mandato sedis Apostolicæ obtemperantibus, veneranter instituti vel admissi ita detestabilem vel deformem vitam ducunt, quod ob hoc ecclesiæ destruuntur, populi scandalizantur, Dei ecclesia blasphematur; prælati non possunt hodie bonis personis de beneficiis, nec beneficiis de bonis personis obstante numerosa multitudine clericorum impetrantium, providere: ex quo fit, quod dicti prælati, dum non habeant quod pro meritis retribuant literatis personis, non inveniunt servitores, sine quibus prælationes suas recte administrare non possunt. Scio cathedralem ecclesiam tantum triginta præbendas habentem, in qua triginta quinque vel plures a viginti annis citra vacaverunt, de quibus episcopus, qui dictis viginti annis & amplius non absque magnis laboribus, angustiis, & tribulationibus episcopatum rexerat, obstante impetrantium a sede Apostolica multitudine, contulit tantum duas: & adhuc sunt in dicta ecclesia expectantes. Insuper omnes dignitates, quæ in dicta ecclesia dicto tempore vacaverunt, contulit dicta sedes maxime personis absentibus, qui nunquam ipsam ecclesiam intraverunt: & adhuc sunt duo expectantes dignitates. Quid plura? Parva ecclesia collegiatæ ipsius diœcesis, in quibus ad episcopum collatio pertinet præbendarum, quin etiam ecclesiæ parochiales impetrantibus adeo sunt, quod bonis clericis patriæ*

* cognitio

Inopia proborum clericorum.

pe-

peritis in diversis facultatibus, non potest idem episcopus de beneficiis, nec magnis, nec mediis, nec minimis providere: & cum fiut pauperes, nec subsidium ab ecclesia habere valeant post prolixa studiorum exercitia, immensosque labores, & qui amore scientiæ aliquando sua patrimonia destruxerunt, urgente necessitatis articulo & paupertatis ergastulo spe fraudati, desperati aut matrimonia contrahere, aut ad curias seculares & consilia principum in grave ecclesiæ detrimentum se transferre coguntur; & isti sunt, qui ecclesias & ecclesiasticas libertates, quasi contempti ab eis, acrius persequuntur.

LX. *Ecclesiæ rectoribus destitutæ.* Heu mittuntur ad ecclesias vel personæ inutiles, peregrinæ linguæ, barbaræ nationis; vel si sunt bonæ personæ & utiles, nunquam in eisdem resident ecclesiis, sed in Romana curia, aut Regis aut principum curiis commorantes, per privilegia fructus beneficiorum percipiunt, qui eisdem ecclesiis de nihilo serviunt; sed frustra panem doloris comedentes exquisitis coloribus ab ipsis ecclesiis se absentant: de quorum numero sunt quamplures, qui nunquam viderunt ecclesiarum, in quibus obtinent beneficia, crucifixum. Unde hodie, juxta illud, * scriptum est, relinquitur sola Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario; & rursum: Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.

* quod

Gravibus inde affectæ damnis. Qua de causa ipsæ ecclesiæ rurales, ruinæ, periculis, & desolationis extremæ dispendiis, omni consilio & auxilio destitutæ, lupis rapacibus exponuntur: a filiis viperæis decimæ, bona, jura earum diripiuntur, invaduntur, occupantur: privilegia, immunitates & antiquæ consuetudines violantur, enervantur, annihilantur: nec est, qui ascendat ex adverso, & opponat se murum pro domo Israel. Quin etiam modernis temporibus in ecclesia Dei, suorum absentia mutilata, divini cultus periit officium & juxta scripturam senes de portis deficiunt, & juvenes de choro psallentium; unde versus est in luctum & carmen lugubre chorus ejus, pauperibus patriæ ecclesiarum largitio consueta subtrahitur, præter fundantium seu donantium voluntatee propulso pietatis officio defraudantur.

LXI. Ad hoc non est quadam inconveniens absurditas, quæ universalis ecclesiæ robur & fortitudinem annihilat, ejusque decorem & pulchritudinem exterminat & enervat, eamque mutilat & detruncat, sub silentia transeunda. Cum enim tam secundum jura divina, quam humana, singula ecclesiastici juris officia sint singillatim singulis committenda personis (sicut enim in uno corpore physico multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita in corpore Christi mystico, quod est ecclesia, multa membra sunt secundum veridicam sententiam Pauli, unde in eodem unoque corpore spirituali committendum est hoc officium uni, alii alias conferendum & committendum illud, nec quantumlibet exercitatæ uni personæ uno tempore duarum rerum sunt officia committenda; quia si totum corpus oculus, ubi auditus &c. unde lex civilis præmissis assentiens & concordans hoc testatur dicens, quod eodem tempore non sunt honores in duabus civitatibus ab eisdem gerendi) hodie, quod cum dolore referendum est, una persona aliquando minus idonea quatuor vel quinque in diversis ecclesiis obtinet beneficia, id est quinque vel quatuor dignitates, aliquando tres vel duas; quinimmo, quod non est minimum inconveniens vel absurdum, una persona, cui secundum statum suum abunde una sufficeret canonica vel præbenda, decem vel duodecim in diversis ecclesiis obtinet & aliquando plures, sicut vidi. Heu, aliquando una persona tot obtinet dignitates, personatus, vel officia, quod ex eis posset quinquaginta vel sexaginta exercitatis & literatis personis sufficientissime provideri. Ex quo pernicioso abusu sequitur destructio ecclesiarum, defectus servitiorum ecclesiasticorum, enervatio & dissipatio studiorum, quæ modernis temporibus ubique terrarum dereunt, propter hoc quod bonis scholaribus, exercitatum ingenium habentibus, provideri non potest per prælatos.

Mala ex sacerdotiorum strue in unum congesta.

LXII. *Pueri indigne donati sacerdotiis.* Quid autem de pueris, qui omni discretione carentes, & quorum ætas quid videat ignorat, tot obtinent dignitates & beneficia, referam nescio, nisi quod impletum esse videtur Isaiæ vaticinium sic dicens: Ecce dominator Dominus exercituum aufert a Jerusalem & a Juda validum & fortem consiliarium & sapientem de architectis, & prudentem eloquii mystici; & sequitur: Et dabo pueros principes eorum, & effœminati dabuntur eis, &c. Utrum tales tantam beneficiorum pluralitatem habentes, periculum damnationis evadere valeant, non determino: sed a sapientissimis & peritissimis theologis, quorum apinio telebrier non ignoratur a pluribus, requiratur.

Mala ex residentiæ defectu. Ut cum reverentia S. Romanæ ecclesiæ & sedis Apostolicæ loquamur, multæ ecclesiæ in diversis mundi partibus hodie graviter desolantur propter hoc, quod dignitates ac personatus & eorum officia a commorantibus in Romana curia detinentur, ibidem perpetuo remansuris, quod dum inibi iterum atque iterum, & quoties vacant, aliis curialibus conferuntur: & sic tandem ecclesiæ ob suarum absentiam personarum & carentiam defensorum exterminio & ruinæ irreparabili subjacebunt. Quod utinam dominus summus Pontifex, & sacer cœtus Cardinalium, qui sunt animalia pennata plena oculis ante & retro, diligenter aspicerent, ac novissima providerent.

LXIII. Proh dolor! Hodie in tali statu sunt ec-

Cur electiones rite non fiant.

clesiæ constituta, quod in eis vacantibus vix reperiuntur personæ eligibiles: & si quandoque, quod raro nunc accidit, bona persona & idonea in eisdem reperiatur latens sicut lilium inter spinas, tantum excedit numerus malorum & inutilium personarum, quod non permitterent personam bonam ad prælationem assumi: sed similes similibus applaudentes eligunt sibi virum juxta cor suum ad destructionem ecclesiæ & plebium subjectarum. Olim enim quando plures erant boni quam mali in ecclesia, tunc electio, quæ est quasi secundum pluralitatem punctorum, bona erat & canonica: plures enim erant, qui eligebant Deo illis, qui eligebant diabolo. Sed modo fit e contrario, quia plures sunt mali, quam boni regulariter: & sic frequentius est electio diabolica, quam canonica; non celebrata per sancti Spiritus inspirationem, sed per dolosam & machinosam conspirationem. Multi enim hodie introducuntur in ecclesiis insidiose & dolose, alii per impressionem & importunitatem potentiæ sæcularis, alii per ambitionem & fictionem hypochritæ simulationis, alii affectione sanguinis & cognationis, contra Hieronymum dicentem, principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ & sequitur: Nunc autem cernimus plurimos hanc rem beneficiis habere, non ut quærant eos in ecclesiis columnas erigere, quos plus cognoscunt ecclesiæ prodesse; sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis delinitii, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit. Qui taliter intrusi vix aut unquam in prælatione bonum faciunt: non ædificant, sed destruunt: non proficiunt, sed corrumpunt; difficile est enim, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio. Tales ambitiosi merito sunt repellendi, quia secundum Gregorium: Sicut locus regiminis desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus. Et rursus: Sicut invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admovendus; sic qui altro ambit, vel importunum se ingerit, est proculdubio repellendus.

Ecclesiæ non probe administrentur.

Hodie juxta parabolam, quæ habetur Judicum XI. oliva, ficus, & vinea principatum refugiunt, secundum illud Joannis Chrysostomi: Quicumque desideraverit primatum in terra, inveniet confusionem in cælo; rhamnus vero, qui secundum magistrum in historiis est genus rubi asperrimi, nimis aculeatum sicut sentes, & secundum Josephum ad motum venti de se naturaliter ignem producit; primatum non refugit, sed desiderat & ambit, dicens: Si vere me Regem constituitis, venite & sub umbra mea quiescite, & cætera quæ continentur ibidem. Utinam eligentes vel confirmantes indignos ad prælationem punirentur pœna canonica, etiam cum augmento, ut pœna docente cognoscerent quantum crimen sit quibusque & longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium & gubernationem ecclesiæ credere. Non est hoc consulere populo, sed nocere; non parare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium salus est subditorum, ut Leo Papa, & sequitur: Quod si in quibuslibet ecclesiæ gradibus providenter scienterque curandum est, ut in domo Domini nihil sit inordinatum, nihil præposterum, quanto magis curandum est, ut in electione ejus, qui super omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiratur in corpore, non inveniatur in capite.

Indigni ad dignitates irrepunt.

LXIV. Mala ex prælatorum indignitate manantia.

Ob nihil est quod magis, ecclesiæ noceat, quam quod indigni assumantur prælati ad regimen animarum! cum enim per ignorantiam cæcati aliis ducatum parare cœperint, ambo in foveam cadunt; unde dicitur in psalmis: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva. Cum enim obscurantur illi, qui præeunt ad ferendum onera peccatorum, facile inclinantur sequentes. Prælati tamen debent esse lux mundi, oculi ecclesiæ, arietes gregis Domini, qui debent ingredi & egredi ante gregem, & ovibus pascua procurare; unde dixit ille sapientissimus clericus, loquens prælatis: Vos estis catholici gregis procuratores, sal terræ, lux hominum, ovium pastores, muri domus Israel, gentium doctores, judices ecclesiæ, morum correctores. Et sequitur: Si desit protectio legis, lex labitur. Si sal evanuerit, in quo salietur? Nisi lux appareat, via nescietur. Nisi pastor vigilet, caula confringetur.

Simoniæ ex labis vitium relegandum ab ecclesia.

De donis & muneribus, quæ excæcant oculos judicum, & pervertunt corda justorum, dico prout ait quidam sanctus, scilicet B. Edmundus Cantuariensis archiepiscopus, inquiens sic: Per dona, quæ nec data nec accepta sunt secundum Deum, corrupta est Christianitas hodie. Deficiet priusquam hoc advertant Christiani, nisi se curare studuerint ab hac peste; cupiditas enim, quæ est radix omnium malorum, adeo hodie ramos suos & palmites ampliavit, & maxime in ecclesia Dei, quod fere totum mundum obumbravit: unde multi, maxime clerici, aurum quasi solem gratius intuentur: eorum oratio & supplicatio ad Dominum aurum quærit. Ergo aurum bibant juxta illud: Crassus aurum sitivit, & aurum bibit.

LXV. Cleri mores cultusque emendandi.

De monstruosa & inhonesta vita clericorum modernorum, maxime beneficiatorum, expedit facere mentionem. Quam enim hodie deformiter vivant quamplurimi in transformatione habituum, nutritura comarum unguium & barbarum, indisciplinatione gestuum, nemo possit sufficienter admirari. Leva oculos tuos & vide qualiter se gerunt

runt in forma, immo in deformatura vestium, tonsura crinium, apparatu mensarum, ferculorum & ciborum. Quæ omnia signa sunt deformitatis mentium, juxta illud: Incompositio corporis qualitatem indicat mentis. Unde juxta Bernardum clerici aliud esse & aliud videri volunt, habitu milites, quæstu clerici, actu neutrum exhibentes: nec enim pugnant ut milites, nec evangelizant ut clerici, ventri suo, non Christo domino servientes.

Sæpe vidi in ecclesiis, qui est frequens apud clericos execrabilis & exterpandus abusus, quod canonici & alii clerici ad horas nummarias currentes, & juxta desideria cordis sui per loca varia evagantes, tandem in fine horæ, quando dicebatur: Benedicamus Domino; ad chorum revertentes, stipendium horæ percipere absque conscientia minime formidabant. Unde hac occasione perversa in cathedralibus & aliis solemnibus ecclesiis sæpe accidit, quod dum dicuntur horæ, chorus remanet vacuus, vix duobus vel tribus clericis ad horas remanentibus, aliis extra chorum evagantibus, ut dictum est, in grave scandalum spectantium populorum; alii, quod non est minus inconveniens vel absurdum, in choro existentes, non vacant psalmodiis, sed bini & trini confabulantur verbis inanibus, risibus, & cachinnis & rumoribus recitandis se irreverenter occupantes; divinum servitium cum multorum scandalo impediunt & perturbant. Et licet contra præmissos abusus multa jura prodierunt, tamen judicio meo essent pœnarum adjectione juvanda, cum pœnæ exacerbari debeant, quoties multis grassantibus opus est exemplo.

Abusus in psalmodia.

*Hæc & tot alia, quæ vix sermonibus possent explicari, videntur in Dei ecclesia reformanda, super quorum singulis difficile, vel quasi impossibile foret de singulis remediis providere. Unum tamen remedium generale ad præsens sufficere videretur, videlicet quod dicta sanctorum patrum statuta, conciliorum quatuor principalium, videlicet Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, Chalcedonensis, necnon etiam Lateranensis, maxime quantum ad capitulum, quod est de concessione præbendarum * nulla decreta Romanorum Pontificum tam in capite, quam in membris ab omnibus integre servarentur & hoc faciendo videretur satis status ecclesiæ reformatus, quia Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, qui * ordinaverunt tempora Christi bono odore usque ad consummationem vitæ. Et bene dico in capite: nam licet princeps legibus sit solutus, nihil tamen sibi tam proprium quam legibus vivere; & digna vox est majestate regnantis, se legibus alligatum principem profiteri. Et rursum dicit Leo Papa, quod totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non invenitur in capite.*

Pristinæ SS. patrum leges restituendæ.

* necnon

* ornaverunt.

LXVI.

Hactenus præsul anonymus a Clemente de constituendis in synodo ad restituendam pristino splendori ecclesiam consultus. Referebantur ad hoc caput excindendæ ex agro fœdissimæ hæreses, quæ recenter ex inferis eruperant. Quidam enim ex infanda, ut videtur, Dulcini propagine voluptatum illecebris irretiti, vesanam doctrinam in Insubria diffundere cœperant; atque adeo humanis sensibus blandiebantur, ut effrænatam & effusam in omne luxuriæ genus licentiam spiritum libertatis evangelicæ appellarent. Ad quam delendam pestem, ne illius contagio latius serperet, Pontifex Rainerio episcopo Cremonensi provinciam imposuit (a), ut adversus ejusmodi hominum fæcem legum canonicarum severitatem exerceret.

Spurca hæresis in omne libidinum genus effusa.

(a) Lib. 6 ep. cur. 37.

Venerabili fratri Rainerio episcopo Cremonensi.

Nuper, sicut dolenter audivimus, & grandi mentis punctura referimus, in nonnullis Italiæ partibus tam Spoletanæ provinciæ, quam etiam aliarum circumjacentium regionum nonnulli ecclesiastici & mundani religiosi & sæculares utriusque sexus viri pestiferi, qui alienati ab utero matris ecclesiæ, ac præclaræ fidei, fundatæ super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Jesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, qui est salus, vita, & resurrectio nostra, molientes, heu! obnubilare nitorem, novam sectam, novumque ritum, a via salutis omnino degenerem, etiam ipsis paganis & animaliter omnino viventibus odiosam, & ab apostolica & prophetica doctrina & evangelica veritate remotum, quem libertatis spiritum nominant, hoc est, ut quidquid eis libet liceat, assumpserunt; ut qui quandoque per fidem sanctorum cives fuerant & domestici Dei, fiant nunc hospites & advenæ abjecti de domo Domini suis culpis & perniciosis erroribus & doctrinis; sed ut & ipsi duntaxat pereant non contenti, nisi cæci cæcorum ductores pœnarum socios habeant æternarum, simul cadentes in foveas, simplices animas astute decipiunt, & eas in hujusmodi pestis mortiferæ professionem adducunt.

In Spoletano præcipue ducatu propagata.

Dicebatur libertatis spiritus.

Nos autem more patris benevoli, quem non prætereunt incommoda filiorum, ut reducamus abjecta, revocemus errata, vinumque infundamus & oleum vulneribus sauciatis, quod infirmum est solidantes, & quod ægrotum sanantes, & quod confractum est alligantes, & quod perierat requirentes; nostræ considerationis convertentes intuitum, soliciti reddimur, non immerito, anxii scripturarum sacrarum arcana scrutantes, quoniam cum nos simus, in quos fines sa-

Clementis ad illam excindendam studium.

sæculorum juxta Apostolum devenerunt, sicut idem vas electionis & doctor gentium qui in cœlis didicit, quæ prædicaturus erat in terris, annuntiat loquens ad Timotheum (a), & statum novissimorum temporum aperte describens: Scito, inquit, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes: ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace: criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, timidi, cæci, voluptatum amatores magis quam Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et post pauca subjungit: Quemadmodum Jannes & Mambres; magi utique & arioli Pharaonis, sub servitute Ægyptiaca populum Domini opprimentis, & figurantis ferocem illum Leonem gentium, & draconem maris, leonem rugientem, adversariam humani generis, sub servitute tenentem damnationis æternæ ex protoplasti peccato genus humanum, restiterunt Moysi; in quo & per quem lex Domini immaculata convertens animas mystice designatur: ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente & reprobi circa fidem, & ultra non proficient.

(a) 2. Tim. 3.

Præsignatam ab Apostolo ostendit.

LXVII. Magis igitur & magis timendum nobis est & populo Domini, cujus nobis est cura commissa, & nobis in ipso, ne tam abominabilis Deo & hominibus pestis, quæ latenter videtur subrepere, nimis periculose succrescat. Timendum utique ac toto animo formidandum, quoniam sicut princeps Apostolorum Petrus in canonica sua scribit (b): Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem; sed sicut servi Dei. Et idem (c): Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem judicii cruciandos servare: magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt facere blasphemantes. Statimque subjungit: Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem in his, quæ ignorant blasphemantes, in sua corruptione peribunt, percipientes mercedem, injustitiæ voluntatem existimantes Dei delitias, coinquinationis & maculæ: deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterii & incessabilis delicti: pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii: derelinquentes rectam viam erraverunt. Expressiusque talium hæreticorum iniquorum reatum, & execrabilis pestis hujusmodi aperte subjungit: Superba vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuria eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur: libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis: a quo enim quisque superatus, hujus & servus est.

(b) 1. Pet. 2.

S. Petri de hæreticis hujusmodi oracula.

(c) 2. Pet. 2.

LXVIII. O libertas omni durior servitute! O libertas nec nominanda libertas! Libertas vero utique illa summa libertas, in qua ejus servitus comprobatur, cui servire regnare est. Cur non attenditur? cur non pensatur? cur non discutitur quod Apostolus de hoc exclamat, ad Galathas? dicens (d): Utinam abscindantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem carnis detis. Ex vestigioque subjungit: Spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum: spiritus autem adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcumque vultis, illa faciatis. Nonne tuba evangelica, filius tonitrui, qui fluenta evangelii, elevatus ut aquila grandis alarum magnarum plena plumis & varietate, de ipso sacri dominici pectoris fonte potavit, de hujusmodi apud nos erroribus futuris, proh dolor! tanquam de jam factis in canonica sua loquitur manifeste, dicens (e): Qui habet spem in Deo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Omnis qui facit peccatum, iniquitatem facit: peccatum enim est iniquitas. Scitis autem quod Deus apparuit, ut peccata tolleret: & peccatum in eo non est. Omnis igitur qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non videt eum nec cognoscit eum. Qui facit justitiam, justus est. Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Apparuit autem in hoc Filius Dei, ut opera diaboli dissolvat.

Vesanæ illius libertatis execratio.

(d) Gal. 5.

Libertas evangelica non in effrænata carnis licentia, sed integritate constat.

(e) Jo. 1. 3.

S. Joannis oraculis confirmatur.

Nonne hunc ipsum spernendum errorem & abominandum, immo vesaniam Judas frater Jacobi in sua canonica expresse designat? ponens more prophetico futura tanquam præterita, dicens: Subintroierunt homines impii, qui olim præscripti sunt in hoc judicium, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam. Statimque subjungit: Sicut Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter isti, qui carnem quidem maculant, dominationem spernunt, majestatem blasphemant. Et infra: Væ illis, qui in via Cain abierunt, & errore Balaam effusi sunt, & in contradictione Chore perierunt. Hi sunt, qui in epulis suis maculant se, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ circumferuntur a ventis; arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, sydera errantia, quibus procella tenebrarum reservatur.

D. Judæ Apostoli adversus impuros hujusmodi sectarios sententiæ.

Cur igitur contristant spiritum sanctum Domini? Cur blasphemant per tam horrendas insanias? Cur dissimulant quod scriptum est? (f) qui peccaverunt in Spiritum sanctum, non remittetur eis neque in hoc sæculo, neque in futuro. Cum Job ipse te-

LXIX. Spiritum S. libertatis impuræ auctorem esse non posse demonstratur.

(f) Matt. 12.

(a) Joh. 4.

*testetur (a): Vidi eos qui operantur iniquitatem, flante Deo periisse, & spiritu iræ suæ esse consumptos. Cur carnis illecebras sub spiritus regimine palliant, quae constat in eodem spiritu condemnari? Cum enim Apostolus fornicatorem Corinthium excommunicandum scriberet, ait (b): Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi, ut præsens eum, qui sic operatus est. In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobiscum meo spiritu, & cum virtute Domini nostri Jesu Christi, tradere hujusmodi sathanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat. Non est igitur a Spiritu Domini talis libertas, nam in coinquinatus Spiritus Domini & suavis, humanus, benignus, amans bonum & qui nihil benefacere vetet: in Spiritu enim Domini peccatum dimittitur, non peccatur. Sed talis libertas est a spiritu tenebrarum, a spiritu malo, qui vexabat Saul, spiritu immundo, qui egrediens ab homine impellit eum assumere septem alios spiritus nequiores se: colubro tortuoso, qui & tortuose incedit, & tortuose suadet incedere suos: spiritu, cujus invidia mors introivit in orbem terrarum: spiritu diaboli, qui nunc ut aspis, nunc ut basiliscus venena diffundit, ut leo devorat, insidiatur ut draco: spiritu iniquo illius, qui projectus est, draco magnus & serpens antiquus, qui vocatur diabolus & sathanas, qui seducit orbem suis seductionibus universum: spiritu, inquam illius, qui persecutus est mulierem, Dei ecclesiam, quæ peperit masculum operis virtuosi, post quam mulierem ex ore suo aquam magnam tanquam fluvium immittit, ut a flumine attrahat: spiritu erroris, coi divino judicio acquiescere permittuntur, qui non crediderunt Spiritui veritatis. Hic est ille spiritus, qui libertatem male agendi suis satellitibus & sequacibus repromittit, sed devictus est & vincetur in sanguine agni, quia vicit leo de tribu Juda aperire librum, & solvere signacula ejus: de quo triumpho tres pueri, tres ordines in unitate fidelium denotantes, benedicunt & laudant & superexaltant ipsum in sæcula, quia eripuit nos ab inferis suo sanguine redimendo, & salvos fecit de umbra mortis, & liberat nos * ... ardentis flammæ devorantium hæresum, & de medio ignis vitiorum coerumpentium eripuit nos.*

(b) 1. Cor. 5.

Illius libertatis auctorem dæmonem esse.

* de medio

LXX. Episcopus Cremon. in novos hæreticos legibus agere jussus.

Ex prædictis igitur, nec immerito, solicitamur ex intimis solicitudine indefessa, quod pestis hujusmodi de Dei ecclesia penitus abscindatur & pereat, exterminetur radicitus, nec nominetur in populo Christiano. Te igitur, de cujus prudentia & circumspectione confidimus, ut evellas & destruas, & ædifices & plantes, ac omnia facias, quæ ad eradicationem erroris hujusmodi, & ædificationem salutiferæ fidei expedire putaveris, ad partes illas decrevimus destinandum. Quocirca fraternitatem tuam obsecramus in Filio Dei Patris, & nihilominus tibi per apostolica scripta mandamus, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus ad prædictas partes in Dei nomine proficiscens, auctoritate nostra suffultus nec dignitati, nec statui, nec religioni, nec sexui, nec ætati deferens plusquam Deo de præmissis inquiras cum summa diligentia veritatem: & si quos cujuscumque dignitatis, ordinis, religionis, conditionis, aut status extiterint, hujus erroris labe respersos inveneris, juxta datam tibi a Domino gratiam, ut ad cor redeant oculos ipsorum aperias, & ne in umbra ambulent increpando corrigas & corrigendo reducas; & abjurata prorsus hæresi ab eisdem, & imposita ipsis salutare pœnitentia juxta morem reconciliatis ecclesiæ, secundum formam ejusdem beneficium absolutionis impendas.

Quod si eos quod absit, vel eorum aliquos peccatorum moles præponderans in laqueum desperationis adduxerit, nec proficere te senseris apud eos, tunc fretus Christi potentia velut ad commune restinguendum incendium te accingas & contra eos & ipsorum quemlibet sub modis & forma justitia mediante procedas, quibus procedi in casibus hujusmodi consuevit: non obstantibus quibusvis privilegiis, indulgentiis & literis, personis vel ordinibus ipsis, aut ipsorum aliquibus sub quacumque forma aut expressione verborum ab Apostolica sede concessis, quæ cujuscumque tenoris existant, quomodolibet contra tenorem præsentium cuiquam volumus suffragari; invocato ad id, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, contradictores per censuram apostolicam compescendo. Cæterum ad prosequendum viriliter causam Dei ad sui laudem nominis & exaltationem catholicæ fidei sic te gerere studeas in præmissis, quod in futuro dignam tibi præpares pro labore mercedem, ac nostram & Apostolicæ sedis benedictionem & gratiam uberius promerearis. Dat. Aven. kal. april. anno sexto.

In resipiscentes clementia, in obstinatos severitate utatur.

LXXI.

Meminit de impuris ejusmodi lenonibus hæreticis Joannes Cardinalis Turrecremata, (c) ac Geraldi Segarelli, ejusque discipuli Dulcini, paucis ante annis affecti supplicio, sequaces ait; pervertebant enim plures illecebra hujus dogmatis sordidissimi, nimirum fornicationes & adulteria commissa ad sedandam tentationem non esse peccatum. Iidem vero hæretici hanc blasphemam vocem in Romanam ecclesiam vomebant: *Ecclesia Romana est illa meretrix, quæ a fide Christi apostatavit, de qua scribit Joannes in apocalypsi.* Addebant plura alia convitia in Pontificem, Cardinales, ac præsules Romanæ ecclesiæ, quos a Christo exauctoratos effutiebant. Ex quibus sapiens le-

(c) Turrec. summ. de eccl. p. 2. l. 4. c. 37.

Impia hæreticorum vesania.

Eorumdem in Rom. eccles. impietas.

lector perpendere poterit, quam impuri fuerint novatorum signiferi, qui in Romanam ecclesiam furorem effuderunt. Superiora vero ex publicis judiciariis actis a fidei censoribus hoc tempore conscriptis petita testatur Turrecremata, qui plures alios errores his affines enumerat, cui etiam consentit Eymericus (a).

(a) Eymer. 2. p. direct. q. 12. De exordio hujus hæreseos.

Desciverat in hæc fœdissima flagitia simulata sanctitas quorundam hypocrytarum fanaticorum, qui spiritu mendacii ducti legem spiritus & libertatis successuram evangelio, quod tanquam imperfectum abolendum cum Romana ecclesia effutiebant, ut Mosaica lex oriente evangelio extincta est: quam hæresim in ipso exordio Alexandri IV. diligentia, qui librum sub speciosa evangelii æterni inscriptione blasphema hæc deliria continentem exuri jussit, repressam vidimus (b). Hanc autem tum propagatam auctore Joanne Parmensi monacho refert Eymericus, ejusque fœtidos errores percenset, (c) ac notat hunc pestiferam doctrinam suam hausisse ex abbate Joachimo, quem etiam eo nomine Ptolemæus (d) Lucensis, & Guido (e) episcopus Elnensis ordinis Carmelitarum accusant, ut qui dum tres status, primum carnalium, alterum partim secundum carnem partim secundum spiritum viventium, tertium perfecte spiritualium confinxerit; aliis delirandi occasionem dederit: nam pseudopropheta (f) Geraldus Segarellus ecclesiam anno MCCLX. interituram dixit, & novam legem sancti Spiritus & libertatis in orbe radiaturam, in suis nempe sectariis: At Petrus Joannis Olivi invidens Joachimo, dicenti statum perfecte spiritualium florere in S. Benedicto cœpisse, somniavit illum in S. Francisco primum emicuisse: & ne vivus argueretur pseudoprophetiæ, clericalem ordinem anno MCCC. desiturum mentitus est.

(b) Annal. to. 24. An. Ch. 1256. n. 90. Deliria de nova lege oriunda. (c) Eymer. 2. p. direct. q. 9. (d) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 22. c. 33. (e) Guid. Car. sum. de hæres. (f) Eymer. ubi sup. Aucta a Segarello.

His pseudoprophetis auctoribus propagatam hæresim de lege nova spiritus sive libertatis refert Guido (g) Carmelita, de quo paulo ante memoravi, qui opera de concordia evangeliorum Joanni XXII. & summam de hæresibus Clementi IV. cardinalitios apices tum gerenti dicavit: idemque contra hosce hæreticos legem evangelicam legem esse sancti Spiritus & libertatis ostendit: *Dicunt*, inquit, *quod in tertio statu erit lex libertatis, quia evangelium Christi non fuit libertatis; & quod Spiritus sanctus plenius dabitur in tertio statu, quia in secundo statu non fuit plene datus; & quod ecclesia in tertio statu purgabitur quasi frumentum a paleis & zizaniis, quia tunc fiet separatio malorum a bonis, & tunc prædicabitur evangelium regni. Hæc dicta plane sunt hæretica, primo quia negant evangelium Christi fuisse libertatis, nam in secundo statu fuit Spiritus sanctus datus Act. 2. ubi autem spiritus, ibi libertas 2. Cor. 3. igitur secundum statum negare libertatis fuisse est hæreticum contra doctrinam Apostolorum; immo expresse contra doctrinam Christi, qui Apostolis ait Joann. XV. Jam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus suus vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis; & Joann. 8. in secundo statu docens evangelium ait credentibus ex Judæis: Si vos manseritis in sermone meo, scilicet evangelico, vere mei discipuli eritis & veritas liberabit vos; id est, si filius liberabit vos, vere liberi eritis. Itaque in secundo statu Christus Dei filius, per quem gratia & charitas facta est, Joann. 1. nos liberavit; & Gal. IV. Apostolus dicit, quod rejecta synagoga, quæ in servitutem generabat, mater nostra ecclesia in secundo statu vere libera generat filios libertatis, qua libertate Christus nos in secundo statu liberavit.* Et infra: *Ait enim Apostolus: Per evangelium ego vos genui; quod non est ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, aut viri; sed ex Deo nasci per evangelicam veritatem, qua Christum Dei filium recipimus & credimus: & sic dat nobis potestatem filios Dei fieri, Joann. 1. ergo sumus liberi, quia Matth. XVII. liberi sunt filii. Secundo errant fabulosi hæretici illi dicentes, quod Spiritus sanctus plenius dabitur aliis, quam fuerit in statu secundo datus, quod est hæreticum propter Apostolos & alios sanctos, qui repleti fuerunt sancto Spiritu.*

Hæresis quod lex evangelica non sit lex veræ libertatis. (g) Guido Car. episc. Elnen.; de hæresibus abb. Joach. & Petr. Jo. comm. cum pseudapost. c. 19. Blasphemum figmentum de Spiritu S. dando plenius quam in lege evang.

Ostenditur fideles liberos esse.

Ut hi novatores de Apostolis detraxerint seque iis prætulerint.

Hæc vero insania de nova lege a Spiritu sancto danda, & eo plenius communicando adeo nonnullos fascinaverat, ut jam antea (b) reperta fuerit muliercula, quæ Spiritum sanctum in ipsa muliebres artus induisse effutiret: sed ea amentia flammis coercita fuit; qua de re etiam inferius recurret mentio; nunc aliorum impostorum facinora impia conjungimus. Reperti sunt in Germania nonnulli, qui cum sacris pontificalibus initiati non essent, agebant episcopos, seseque sacris muneribus ingerebant: de quibus graves querelas afferente apud sedem Apostolicam Friderico Rigensi archiepiscopo, Clemens Joanni Bremensi & Magdeburgensi archiepiscopis, atque Alberto capellano pontificio partes demandavit (i), ut temerariis hominibus, qui non electi, non confirmati a sede Apostolica, non consecrati episcopale munus sibi arrogarent, judicium intenderent, atque excurrente quatuor mensium spatio in Romana aula ad causam dicendam se sistere juberent: ad pietatem vero in Livonia amplificandam, quam illi impostores extinguere moliebantur, eidem Friderico Rigensi archiepiscopo egregie in viros re-

Insania de Spiritu S. incarnato. (b) Annal. to. 24. an. 1305. n. 15. Nonnulli episcopalia munera invadunt.

(i) Lib. 4. ep. cur. 207.

Accersiti in judicium apud sedem Apost.

li-

ligiosos, quorum consuetudo ad infideles ad Christum pelliciendos & fideles bonis moribus excolendos plurimum valebat, affecto ac successoribus auctoritatem concessit, (a) ut Prædicatoribus, ac Minoritis in singulis urbibus ædes construere permitteret.

(a) Ib. ep. 208.

LXXII. Lithuanorum in Christianos grassatio.

Hoc porro anno finitimi infideles Lithuani duce Victene in Prussiam magno furore irruperunt, eamque late populati barbariem in sacra præcipue effudere, atque sacrosanctam Eucharistiam impiis pedibus in religionis opprobrium protriverunt. Onusti deinde spoliis, adducta in servitutem ingenti fidelium multitudine, in Lithuaniam abibant, cum Victenes coram virginibus Christianis Eucharistiæ sacramentum evectum e Prussia adjectis blasphemis vocibus conculcavit. Sed divina justitia facinus atrox die proximo ulta est insigni Lithuanorum strage, ut refert subjectis verbis Michovias (b): *Dum in limitibus in uno sylvarum captivos inter suos divisurus staret*, dux nempe Lithuanorum, *& coram virginibus, quæ absque viris & cæteris mulieribus mille quadringenta * numerum explebant, sacramentum Eucharistiæ, ex terris Prussiæ in sacrario allatum, profana manu exertam ante pedes virginum projiciens, spurcissimo ore conspuens, & pedibus conculcans, interrogabat ubi esset Deus earum, qui ei resistere non valeret, neque suis cultoribus auxiliari. Non autem divina majestas blasphemiam tulit: altera siquidem die in diluculo, quæ fuit dies martis VIII. idus aprilis, Henricus de Plofzk magister Prussiæ cum octuaginta fratribus cruciferis & forti aliarum gentium exercitu ducem & exercitum Lithuanicum in eisdem statius consecutum confixit, & ad extremum vicit, singulos victos in patibulum agens, aut undis suffocans. Ex tantu autem Lithuanorum exercitu nemo præter ducem & duos ejus comites, qui & ipse in capite vulneratus aufugit. In memoriam tam famosi triumphi cruciferé, domum reversi, monasterium sanctimonialium in Thorun fabricarunt & dotarunt.*

(b) Michow. l. 4. c. 23.

* quadringentarum

Eucharistia conculcata a barbaris.

Divina in eos ultio.

LXXIII. Jaderæ ad Ungaros defectio.

Exarsit eodem anno gravis discordia inter Venetos & Carolum Regem Ungariæ, cum Jadertini, qui diu Veneti juris fuerant, ad Ungarum descivissent, ac permovissent, ut Venetos de solvenda Jaderæ oppugnatione postularet; cui Petrus Gradenicus dux, de perduellium correpta clientela questus, Veneti in eam urbem juris vetustatem firmitatemque hisce verbis proposuit (c): *Potentiæ*, inquit, *regali rescribimus, quod ipsa civitas, nimirum Jadera, sicut est ubique notorium, fuit nostra, & legitime ipsum possedimus multissimo & antiquissimo tempore, cujus non extat memoria, & plenum & sufficiens jus & jurisdictionem acquisivimus, & habuimus & habemus. Per consequens in eadem & jus vestri regni Ungariæ expressum & notorium in ipsa civitate semper voluimus & fecimus ob reverentiam & amorem regium prædecessorum vestrorum, tanquam qui intendimus non turbare in aliquo jura regia, sed ad conservationem eorum dare potius auxilium & favorem: & erat jus ipsum aliqua pars datii portæ civitatis, quod solvebatur per homines vestros regni Ungariæ ad introitum solum civitatis prædictæ, quæ pars exhibebatur, ut dictum est, cui per Reges Ungariæ ordinatum fuerat. Et sic per prædicta potestis evidenter aspicere & cognoscere manifestam jus nostrum, & quod vobis aliud quam veritas fuerit intimatum, &c.* Nonnulla alia addidit, Jadertinos sine causa rebellionem movisse: demum a Venetis obtritum iri. *Dat. die XV. octob. X. indict. MCCCXI.*

(c) Ext. ejus lit. in append. ad hist. MS. And. Dand.

Gradenici ducis ad Car. Reg. lit.

Haud levi impedimento fuit nova illa Venetorum cum Rege Ungariæ dissensio, ne Veneti meditatam expeditionem cum Carolo Valesiorum duce ad eripiendum Andronico Constantinopolitanum imperium susciperent. In tantam porro servitutem sub schismatico Imperatore redacta erat Græcorum ecclesia, ut patriarchas veluti theatrales imponeret deponeretque. Hoc enim ipso anno deturbato Athanasio Niphonem Cyzicenum ad patriarchale solium evexit (d), cui ejecto successit Joannes Glyces, idemque Theodoro Metochiti locum dedit. Hic deinde pulsos infulas reliquit Gerasimo, qui iis parum potitus, monasteriumque repetere coactus transfusos in Isaiam honores indoluit. Hæc ferebant quotidie ludibria patriarchæ Græci, indignique ab indignis trudebantur, qui in Romanæ ecclesiæ obsequio & veram libertatem & honorum firmitatem essent consecuti. Quam vero miser esset aliarum Græcarum ecclesiarum status, facile colligitur, cum earum princeps tot ludibriis quotidie exposita esset; onde juste exauctorati imperio Græci, qui sacerdotium mancipa-rant servituti.

Misera Græcæ eccl. sub schism. Imp. servitus.

(d) Niceph. Greg. l. 7.

Patriarch. Constantinop. temere instituti dejectique.

LXXIV. Missi e Minoritis nonnulli ad Tartaros.

Obsolescente ita apud Græcos schismaticos religionis dignitate, divina providentia illam apud Tartaros amplificabat. Quæ res Pontificem impulit, ut nonnullos Minoritas crearet episcopos, atque in Tartariam ad collustrandos evangelii luce barbaros legaret. Joannes enim e Monte Corvino a Clemente ex ea familia in archiepiscopum Camballensem adlectus strenuam adeo operam in Tartaris Christiano cultu imbuendis collocarat, ut præclara divinæ augendæ gloriæ spes affulgeret: ac ne colligendæ albescenti jam messi operæ deessent, suffraganeos ipsi episcopos Thomam, Hieronymum, ac Petrum Florentinos laboris ac gloriæ socios

(a) Lib. 6. ep. cur. 16.
(b) Ead. ep. cur. 16.

cios adjunxit (a), plurimisque auxit privilegiis, ut ea de re diploma pontificium XI. kal. martii anno VI. exaratum edocet (b).

Asiaticis ecclesiis consuluit Clemens.
(c) Lib. 6. ep. 772.

Admovendi etiam Tharsensi ecclesiæ alterius Minoritæ Danielis Zerdonensis, a clero archiepiscopi designari, provinciam imposuit Pontifex (c) Petro Ruthenensi episcopo Apostolicæ sedis in oriente legato, si e canonicis legibus electum comperiret. Cumque jam lapsis multis ab hinc annis Antiochena ecclesia patriarcha legitimo caruisset, postremus enim sedente Bonifacio VIII. e vivis excesserat, atque ab eodem Pontifice sedi Apostolicæ præficiendorum sedibus Constantinopolitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ, & Hierosolymitanæ, dum sub Saracenorum vel schismaticorum jugo ingemiscerent, patriarcharum cura reservata esset; ac decreto pontificio sancitum, ne earum ecclesiarum canonici inconsulta sede Apostolica ad patriarcham designandum comitia inirent; Isnardum archiepiscopatu Thebano perfunctum jure electum ad Antiochenum patriarchatum traduxit (d): eum ad sustinendam dignitatem, donec barbarorum tyrannide Antiochia opprimeretur, Papiensis ecclesiæ administrationem ei commisit (e): quo postea gradu a Joanne ob insignem perduellionem dejectum visuri sumus. Nunc reliquas res orientales prosequimur.

(d) Ep. 456.
(e) Ib. ep. 457.

Exorta inter Genuenses & Hospitalarios discordia.

Perverterat adeo nonnullos mercatores cumulandarum per fas nefasque opum cupiditas, ut Saracenis vetitas merces inveherent: cumque Genuensis mercatoris triremis iis mercibus vetitis onusta ab Hospitalariis, quorum id muneris erat, intercepta fuisset, respublica Genuensis Antonium Spinulam ad repetendam triremem oratorem misit: cui cum ab Hospitalariis responsum esset, ejus rei jus sine Apostolicæ sedis, quæ intercipiendarum vetitarum mercium provinciam ipsis demandarat, facultate integrum sibi non esse, orator una cum Simone Auria aliisque Genuensibus proceribus ad Turcas se contulit, atque adeo Madachiam Saracenum principem in Christianos concitavit, ut ducentas & quinquaginta naves Rhodias, quæ in diversis Turciæ portubus ad permutandas merces, commeatusque & animalia ad insulam avehenda in anchoris stabant, intercipi jusserit.

Madachias Turcarum princeps a Genuens. excitatus Rhodias naves intercipit.

Tulit etiam constans fama, promisisse illos Madachiæ Genuensis reipublicæ nomine quinquaginta millia florenorum auri ad conducendum militem Turcicum, deque fœdere cum schismaticis Græcis tractasse ad Rhodum in potestatem infidelium redigendam, atque Hospitalarios ex ea penitus excindendos; neque his contentos, triremium Genuensium præfectos in Hospitalarios fecisse impetum, plures conjecisse in vincula, atque eos, qui ad tuendam eam insulam, recenter ex impiorum manibus ereptam commeatus aliaque necessaria invehebant, ad redimenda corpora adegisse: jecisse etiam minas, tamdiu in Rhodio mari grassaturos, totque illaturos clades, donec Hospitalarios ex ea insula evulsissent. Et quamvis principes urbis & Insubriæ equites apud Genuensem senatum ac populum institissent, ut Christiano nomini, Terræ sanctæ a Saracenis conculcatæ recuperandæ, atque Hospitalariis ea in re consulerent; nullum ab ipsis post unius mensis flexum responsum elicere potuisse atque ita ad sedem Apostolicam confugere coactos. Pontifex igitur, gravissimis hisce querelis permotus, Genuensis reipublicæ magistratus apostolicis monitis ad pacem revocare est conatus (f).

Furunt Genuenses in Rhodios equites.

Vindictæ cupido religioni non parcit, ut iras satiet.

(f) Lib. 7. ep. com. 10.

LXXV. Genuenses admonet Clemens, ut resipiscant.

Clemens, &c.

Nos, qui vos inter alios devotos matris ecclesiæ tanquam peculiares filios brachiis paternæ dilectionis astringimus, dolentes pro vestro & vestræ civitatis honore tam detestandos errores, si prædictis veritas suffragatur, prout etiam nec debemus, sub dissimulatione transire, quin oculis vestris instantia paternæ solicitudinis & hortationis apertis, vos ab inviis ad viam rectitudinis reducamus; & circa præmissa, prout tam horrendorum excessuum, quæ gravia trahunt secum pericula, qualitas exigit, adhibeamus remedia opportuna; universitatem vestram attente requirimus & hortamur in Filio Dei Patris, quatenus contra præsumptores hujusmodi sic opportunum & salubre remedium, prout expedit, prædictis fratribus & hominibus aliis libere ac sine redemptione & exactione qualibet relaxatis, omnibusque rebus & bonis integraliter restitutis eisdem, celeriter apponatis, quod Salvatoris nostri & ejusdem catholicæ fidei, ac dictæ sedis & nostræ reverentiæ satisfiat, dictique transgressores ex hujusmodi enormitatibus debite corrigantur, a similibus in futurum prorsus abstineant, & agere talia non præsumant; & hujusmodi correctionis exemplo omnibus tollatur audacia, & via præcludatur omnimode similia præsumendi: & nihilominus contra omnes & singulos de civitate vestra, cujuscumque conditionis existant, super confœderatione seu conjuratione cum eisdem schismaticis, vel quibuscumque aliis inimicis ejusdem fidei facienda verbum movere præsumpserunt (quod solum dicere summum nefas est & auditu terribile) taliter procedatis, quod ejusdem fidei vos ostendatis zelatores fervidos per effectum, nosque ac sedem prædictam non oporteat super his alia cogitare remedia, qui tam detestabiles enormitates facinorum tamque perniciosum totius Christia-

Cum infidelibus & Schismaticis fœdera inire vetat.

stianitatis opprobrium sub dissimulatione transire aliquatenus non possimus.

Recolimus insuper, quod dudum in primis nostræ promotionis auspiciis ad culmen apostolicæ dignitatis nonnulla licita & laudanda statuta, quæ in vestris asserebatis capitulariis contineri, a vobis pro divini nominis, ac fidei & sedis prædictæ reverentia & honore facta provide contra eos, qui in Alexandriam & terras Ægypti prædictas cum vetitis antedictis accederent, nostro apostolatui transmisistis. Quibus coram nobis & fratribus nostris lectis, non absque gratificationis & devotionis multæ præconiis ea consideravimus diligenter: quæ dum ad præsens in animo recensemus, non indigne cogimur admirari, si adversus transgressores statutorum hujusmodi debito modo juxta formam ipsorum & canonicas procedere negligitis sanctiones; cum parum sit condere in civitate statuta, nisi sit qui ea per executionem debitam tueatur, &c. Datum Viennæ VI. kalend. decembris anno VII.

LXXVI. Scripsit eodem argumento Clemens ad Henricum Regem Romanorum, (a) ut in extinguendo imminente bello, ac defendenda fide Christiana regiam auctoritatem adhiberet, cum ex insula Rhodo in terram sanctam ad eam Christiano cultui restituendam excurri posset; tum Genuenses adduceret, ut illatas Hospitalariis injurias sarcirent: *Quia*, inquit, *dilectissime fili absque dubitatione confidimus & speramus, quod præcordiis regiis cælestis benedictionis rore perfusis, ad ulciscendam nostri Redemptoris injuriam in ejusdem terræ sanctæ partibus tuos convertis sæpius cogitatus, & dirigis desideria mentis tuæ, ac ipsius terræ commoda promovere utiliter te delectat.*

Henricum Regem Rom. solicitat, ut Genuenses a Rhodiis oppugnandis abducat.

(a) Lib. 7. ep. com. 10.

LXXVII. Quod ad alias res Asiaticas spectat; Armeniæ & Cypri Reges, qui discordiis suis potentiam barbarorum auxerant, pontificiis monitis atque instruendæ in occidente pro recuperanda Syria expeditionis fama excitati, in mutuam concordiam descendere, ut felicius in Saracenos arma verterent; atque in Pontificem communem pacis arbitrum consensere. Misit itaque ad Clementem Osinius Armeniæ Rex oratores suos, qui ab ipso magnis honoribus excepti sunt: sed cum nondum Cypri Rex suos misisset, monuit Pontifex exaratis xv. kal. septembris literis (b) Osinium ut alios imminente proximo dominicæ resurrectionis festo die ad sedem Apostolicam legaret, quo ex Armenorum Cypriorumque oratorum congressu rem constituere, omnes discordiarum causas excindere, ac pacem firmissimam inter eos adstringere posset. Piis ejusdem Osinii Regis desideriis indulsit aliis literis (c) Pontifex, ut alterius Regis Armeniæ, cui retinendorum in familiari usu sex religiosorum Franciscanæ familiæ virorum facultas a sede Apostolica concessa fuerat, exemplo sex etiam ejus ordinis, quos designasset is, qui in Cypro sodalibus præesset, in aula regia ad alendam pietatem, cujus eximio sensu delibutum esse præ se ferebat, ut eorum consuetudine fruerentur, retinere posset.

Armeniæ & Cypri Reges Clementem controversiarum arbitrum deligunt.

(b) Ib. ep. 787.

(c) Ib. ep. 773. & 774.

Permissum Regi Armeniæ, ut Minoritas in aula retineat.

Conjungenda his nonnulla videntur beneficia apostolica Christianis Regibus a Clemente concessa hoc anno: inter quæ non prætermittendum illud, quod Aquino Regi Norvvegiæ concessit, (d) ut regiorum sacellanorum dignitate præcipuus mithra coram Rege uteretur: tum Robertum Regem Siciliæ divinis mysteriis ante solis ortum celebrandis interesse flagrantem, ne ob ingruentium diurno tempore negotiorum molem a sacro illo opere distraheretur, voti compotem fecit: *Ut missam*, inquit, *antequam illucescat dies, circa tamen diurnam lucem, cum qualitas negotiorum pro tempore ingruentium id exegerit, tibi possis etiam cum cantu licite facere celebrari*, & infra, *auctoritate tibi præsentium de speciali gratia indulgemus: proviso ut parce hujusmodi concessione utaris, quia cum in altaris officio immoletur Dei filius Jesus Christus, qui candor est lucis æternæ, congruit istud non in noctis tenebris fieri, sed in luce. Dat. in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœcesis IV. kal. julii anno VI.* Morem etiam gessit aliis ejusdem Regis votis, ut nimirum sacra lipsana ad ea veneranda asservaret: *Ut sanctorum*, inquit, *reliquias in tua domo habere valeas, in loco tamen decenti cum debita reverentia conservandas; præsertim cum ex Apostolicæ sedis indulgentia altare portatile habeas, in quo tibi facis per proprium capellanum temporibus congruis divina officia celebrari, auctoritate præsentium duximus concedendum.* His de sacrarum reliquiarum cultu adnectimus, quæ refert Joannes Villanus, (e) Arnaldum e Pelagrua Cardinalem, de quo superius plurimus sermo illatus est, cum nosset Florentinos singulari veneratione beatum Barnabam Apostolum prosequi, illius reliquias Florentiam transmisisse, easque ingenti pompa a populo non vulgati pietatis sensu delibuto exceptas, atque in altari principis ecclesiæ S. Joanni Baptistæ sacro magna religione collocatas.

Aquino Regi Norvveg. prærogativæ nonnullæ concessæ.

(d) Ep. 316.

Datum Roberto Regi Sicil. ut divinis ante lucem interesset.

Cur sacra noctu fieri non deceat.

Habendarum in Regia sacrarum reliquiarum facultas attributa.

(e) Jo. Vil. l. 9. c. 13.

S. Barnabæ reliquiæ Florentiam translatæ.

I. Insignes hoc anno gestæ res.

(a) MS. biblioth. Vat. sign. n. 1477. Bern. in chron. Rom. Pont. hoc ann.
(b) Id. ib. Ptol. Luc. l. 24. c. 39. & MS. Vat. bibl. sig. num. 3765.

Templar. equester ordo extinctus.

(c) Ext. MS. in nostr. bibl. Vall. sign. tit. C. n. 25.
(d) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 39. MS. Vat. bibl. sign. n. 3765. ubi sup.
(e) Mart. Pol. l. 4.

REdimitus est ornamentis imperialibus in Lateranensi ecclesia a Cardinalibus legatis Henricus anno a Virginis partu millesimo trecentesimo duodecimo, indictione decima: Instructus ad abrumpendos in oriente Turcarum progressus, duce Tarentino principe, exercitus: decreta ad recuperandam Syriam in concilio Viennensi expeditio: fœdæ hæreses censura apostolica damnatæ; ac Templariorum equester ordo, cum a pristina sanctitatis laude in impietatem defecisset, extinctus. Utque ab extremo ducamus initium, cum in concilio Templariorum causa (a) agitaretur, quæ in prima sessione discuti extremo superiore anno cœperat, iniit eam rationem in iis abolendis Pontifex, quam describit Bernardus (b): *Mense martii feria IV. in hebdomeda sancta XI. kal. aprilis summus Pontifex, multis prælatis cum Cardinalibus coram se in privato consistorio convocatis, per provisionis potius quam condemnationis viam ordinem Templariorum cassavit & penitus annullavit, personis ac bonis ejusdem ordinis ordinationi suæ & ecclesiæ reservatis.* Hæc ille, quæ exscripsisse videtur anonymus Clementis V. gestorum auctor (c), atque eis consentanea Ptolemæus Lucensis, (d) Martinus Polonus (e), & alii tradunt.

II. Centum & octoginta quatuor annis viguerat.

Habita est paucis post diebus secunda sessio, in qua Pontifex ordinis Templariorum abrogationem in consistorio editam promulgavit, ut Bernardus prosequitur: *Mense*, inquit, *aprilis tertia die introitus ejusdem mensis, anno incarnationis dominicæ jam notato MCCCXII. fuit secunda sessio concilii celebrata, in qua prædicta cassatio ordinis Templariorum extitit per summum Pontificem concilio mediante publice promulgata, præsente Rege Franciæ Philippo, cui negotium erat cordi, ac domino Carolo fratre suo, & tribus ejusdem Regis filiis, scilicet Ludovico primogenito Rege Navarræ, Philippo & Carolo: sicque annihilatus est ordo templi post annos circiter centum octoginta quatuor, quibus militaverat impinguatus & dilatatus divitiis, multis libertatibus & privilegiis sedis Apostolicæ communitus.*

III.

(f) Lib. 7. ep. cur. 39.

Edidit postmodum Clemens apostolicam ea de re constitutionem, (f) qua universo orbi, ac futuris sæculis transmittere voluit, quæ ipsum causæ ad equestrem illum ordinem extinguendum impulissent.

Clemens, &c. ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum.

Clementis in Templarios sententia.

Considerantes dudum inquisitiones & processus varios, de mandato sedis Apostolicæ per universas partes Christianitatis contra ordinem quondam militiæ templi & ipsius singulares personas habitos, sive factos super hæresibus, de quibus ipsi erant graviter infamati; & specialiter super eo, quod fratres ejusdem quondam ordinis, dum in ipso recipiebantur ordine, ac interdum post receptionem eorum Christum negare, & in ejus opprobrium super crucem sibi ostensam spuere, & eam interdum conculcare pedibus dicebantur, quodque generalis magister ipsius ordinis, visitator Franciæ, ac majores ipsius ordinis præceptores, nec non & quamplures fratres ejusdem in judicio confessi fuerunt de hæresibus supradictis, quodque ipsæ confessiones dictum ordinem valde suspectum reddebant; attendentes insuper infamiam divulgatam, suspicionem vehementem, nec non prælatorum, ducum, comitum, baronum, ac communitatum regni Franciæ insinuationem clamosam, grave quoque scandalum ex prædictis contra ordinem prælibatum subortum, quod non videbatur posse sedari eodem ordine remanente; animadvertentesque multas alias justas rationes & causas, quæ ad id nostrum moverunt animum, de quibus in processu super hoc habito continetur; cum gravi cordis amaritudine & dolore non per modum diffinitivæ sententiæ, cum eam super hoc secundum inquisitiones & processus prædictos non possemus ferre de jure; sed per viam provisionis & ordinationis apostolicæ præfatum quondam templi ordinem ac ejus statum, habitum, atque nomen sustulimus, removimus, & cassavimus; ac perpetuæ prohibitioni subjecimus, sacro concilio approbante, personas & bona ejusdem ordinis ordinationi & dispositioni sedis Apostolicæ reservantes, &c. Dat. Viennæ II. non. maii an. VII.

Ut accusati, ipsos ingresso ordine Christi fidem abjurasse.

Eorum bona sedis Ap. dispositioni reservata.

IV.

(g) Walsing. hist. Angl. & ex eo to. 3. conc. p. 2. in not. ad concil. Vien.

Cur pronuntiavit Clemens Templarios ex juris forma non damnatos.

Quod ad ea verba spectat, quibus Pontifex Templariorum ordinem ex juris & judiciorum forma damnari non potuisse profitetur, causam affert Walsinghamus his verbis (g): *Cum in concilio Viennensi tractaretur, an propter vocationem singularum personarum ordinis Templariorum, vel propter ulla contra eosdem posset totus ordo damnari propter singularium delinquentium vocationes, cum constaret, quod dictus ordo non fuerat vocatus, diffinitum fuit per dictum concilium, quod non de jure. Ideo Papa Clemens in bulla sua condemnatoria ordinis adjecit hanc clausulam: Quamquam de jure non possumus, tamen ad plenitudinem potestatis dictum ordinem reprobamus.* Hæc ille; verum principi ordinis ejusque proceribus diem indictam vidimus, subesseque alia ratio potuit, plures nempe constanter objecta pernegasse, & insontes pronuntiatos in aliquibus synodis provincialibus; plures etiam, cum objecta confessi essent, in equuleo, po-

stea

ſtea revocaſſe dicta, & in extremæ illius vocis conſtantia flammas pertuliſſe.

V. Diſceptatum in concilio eſt (a) acerrime quid de poſſeſſionibus Templariorum ampliſſimis conſtitueretur, cum plerique cenſerent creandum novum religioſum ordinem equeſtrem, qui in Saracenos pro amplificanda fide bellum gereret, ac Templariotum opes in eum derivandas: urgebant vero alii Hoſpitalarios rei militaris ac pietatis gloria florere, potiuſque ulterius ordinis bona illi conjungenda. Altior ulla ratio perpendebatur, militarium ordinum varietatem, qui aſſiduis pene diſſenſionibus inter ſe certarent, exitium rei Chriſtianæ attuliſſe, quibus etiam Ptolemaidis clades fuerat attributa: quocirca a Nicolao IV. ea exciſu agitatum vidimus, ut Templariorum & Hoſpitaliorum ordines in unum coaleſcerent. Favebat huic cauſæ Pontifex, ac recenter e barbarorum manibus erepta Rhodus, ac magna clade Madachias propulſatus, ipſis gratiam apud omnes pepererant. Vicit itaque pontificia ſententia, ut Templariorum bona, quibus potitos anno MCCCVIII. menſe octobri, quo veluti ſigno dato conjecti in cuſtodiam fuerant, conſtaret, ad Hoſpitalarios transferrentur, ut iis aucti divitiis rem Chriſtianam latius proferrent. Excepta (b) tamen ea bonorum pars, quæ in Hiſpania conſiſteret, cum Aragoniæ, Caſtellæ, Luſitaniæ, ac Balearium Reges, quibus ferme continuu cum Saracenis qui extremn ipſorum inſidebant limiti, bella erant, Templariorum bona in ipſorum regnis conſtituta in ſacri adverſus infideles belli ſumptus vertenda contenderent. Promulgavit mox Clemens quæ aſſentiente ſynodo œcumenica a ſe decreta fuiſſent, & iis omnibus, quibus bonorum extincti Templariorum ordinis adminiſtratio & cuſtodia credita erat, hæc imperia dedit (c).

(a) Ep. com. 244. ext. to. 3. conc. p. 2. in conc. Viennen.

Diſceptatum an novus ordo creandus foret.

Vicit opinio non creandum.

(b) Ib. & l. 7. ep. cur. 906. & reg. poſt eand. ep. Bern. chr. Rom. Pont.

(c) Lib. 7. ep. com. 307.

Clement, &c. adminiſtratoribus & curatoribus bonorum militiæ templi.

VI. *Nuper in generali concilio per nos Viennæ, diſponente Domino, celebrato poſt longam deliberationem præhabitam & maturam, acceptabilius fore credentes Altiſſimo, magis honorabile fidei orthodoxæ, cultoribus, ac ſubventioni terræ ſanctæ utilius æſtimantes, bona quondam domus & ordinis militiæ templi ordini Hoſpitalis S. Joannis Jeroſolymitani concedere, quam ordini de novo creando unire, aut etiam applicare, conſilium deliberationis noſtræ providit. Sed quia tunc aliquibus aſſerentibus, utilius fore bona ipſa ordini noviter creando conferre, quam dicti hoſpitalis ordini applicare, tunc noſter affectus ſperatum effectum ſuper hoc obtinere nequivit; tandem vero, ficut per Dei gratiam actum fore dignoſcitur, VI. non. præſentis menſis maii, eodem ſacro approbante concilio, hoſpitali ſeu hoſpitalis ordini ſupradictis præfata bona concedenda duximus & etiam unienda, bonis ejuſdem ordinis militiæ templi in regnis & terris chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Caſtellæ, Aragonum, Portugalliæ, & Majoricarum Regum illuſtrium extra regnum Franciæ conſiſtentibus dumtaxat exceptis, quæ ab unione, conceſſione, & applicatione hujuſmodi ex certis cauſis excipienda duximus & etiam excludenda, ipſa diſpoſitioni noſtræ & ſedis Apoſtolicæ ſpecialiter reſervantes, &c.*

Templarior. bona applicata Hoſpitalariis.

Excepta quæ in Regum Hiſpan. terris conſiſtunt.

præcipit ut Templariorum bona Hoſpitalariis attributa una cum omnibus juribus & obventionibus in eos, quibus ab Hoſpitalariorum equitem magiſtris provincia data fuerit, ſine mora transfundant. *Dat. Liveron. Valentinæ diœceſis* XVII. *kal. junii anno* VII.

VII. Non parum laboris & ſtudii in ea pontificia ſententia mandanda operi, ac præda ampliſſima ex potentiorum, qui avaritiæ ſtimulis incitati Templariorum ſpolia invaſerant, faucibus eripienda collocatum eſt, eaque munerum lenociniis extorqueri oportuit, in quibus offerendis exhauſtas Hoſpitalariorum opes refert ſubjectis verbis S. Antoninus (d): *Quia jam fuerant occupata a diverſis dominis laicis, oportuit quod illi de hoſpitali magnum theſaurum exponerent in dando Regi*, de Philippo Gallo loquitur, *& aliis, qui occupaverant dicta bona: unde depauperata eſt manſio hoſpitalis, quæ ſe exiſtimabat inde opulentam fieri*. Extant eo argumento literæ (e) pontificiæ ad Francorum Regem, quibus rogat, ne regia auctoritate præſules fulciret, qui Hoſpitalarior in bonorum ad Templarior olim attinentium poſſeſſionem inducere juſſi erant: licet enim jam olim coram ſe, antequam ea attribuerentur Hoſpitalariis equitibus, manus ab illis bonis amovere profeſſus eſſet, atque etiam ſunxiſſet, ut proceres pontificis procuratoribus ipſa traderent; tamen nonnullos adhuc iis bonis nefarie incubare queritur, quæ reſtitui quamprimum mover, cum non levem ex eo jacturam divina res patiarur (f).

Hoſpitalarii pro repetendis Templarior. bonis ſuas opes exhauriunt.

(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 3. ante §. 1.

Philip. Rex ingentia ab iis munera corradit.

(e) Lib. 8. ep. com. 76. & poſt eand. ep.

Illius adminiſtri Templarior. bona vi & injuria retinent.

(f) Bern. chr. Rom. Pont.

VIII. At ne Rhodii equites ingentes illas opes in vitiorum pompam verterent, ac Templariorum exemplo, abjecto armorum uſu, in delicias ſe diſſolverent, Pontifex inclinante anno edixit (g), ut omnium eorum bonorum vectigalia annua redigerentur ad calculos, ac ſtatueretur quot religioſi equites egregie armis inſtructi in transmarinis partibus ad loca ſancta recuperanda ſuſtentari poſſent.

(g) Lib. 6. ep. cur. 78.

Clemens, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Bona præfati ordinis, nimirum Hoſpitalariorum, *tam antiqua quam nova, & ipſorum valorem annuum exacta exquiri diligentia faciemus, ſolicite inquirentes &* anni-

omnino scire volentes, quantum qualibet ipsius ordinis domus sive antiqua sive nova valeat annuatim, & de quanta possit quolibet anno terræ sanctæ subsidio respondere: quo facto juxta æstimationem & valorem bonorum ipsorum, & habita ratione de expensis in locis & propter loca ipsius ordinis necessario faciendis, ad tenendum perpetuo in terra sancta certum fratrum & militum numerum eundem ordinem astringemus. Qui quidem fratres & milites ad acquirendam terram eandem, & acquisitam etiam conservandam, quantum Deus dederit, laborent efficaciter & intendant: ordinato per nos & proviso, quod citra mare fratres ejusdem ordinis paucissimi morabuntur, videlicet soli ad regenda loca ipsius ordinis necessarii, & alii senes & valetudinarii & inhabiles ad bellandum. Juvenes autem & fortes, ad bellandumque habiles mittentur & tenebuntur necessario ultra mare: ut sic terra sancta recipiat quod sibi debetur, ipseque ordo id, ad quod institutus est, sicut decet & expedit, prosequatur; non relicta sibi secundum hæc ex divitiis, aut personarum qualitate vel multitudine, sed adempta potius superbiendi licentia, vel otiosa opera prosequendi: cum longe pauciores ipsius ordinis fratres & milites sint citra mare moram tracturi, quam hactenus morabantur, bonaque prædicta multum & longe plus solito onerata sint eis juxta provisionem, de qua præmittitur, remansura, &c. Dat. Aven. III. kal. januarii pont. nostri an. VIII.

Sancitum ut ii ad Syriam recuperandam tuendamve incumbant.

IX. Quid de Templariis singulis statutum.

Hæc de Templariorum possessionibus & omnibus partim in Viennensi concilio, partim etiam lapso aliquo ab eo perfecto tempore constituta: quæ nostra oratione conjungenda duximus, ne res sæpius repetita fastidium pareret. Quid vero de equitibus ipsis sancitum sit, utque partim sontes affecti supplicio vel ad expianda lacrymis crimina retrusi in monasteria, tum fugitivi incussa censurarum religione in judicium publico edicto acciti, describit accuratius Bernardus: (a) *De personis*, inquit, *Templariorum sic extitit ordinatum, ut in quibusdam nominatim expressis dispositioni sedi Apostolicæ reservatis, cæteri omnes judicio & dispositioni conciliorum provincialium in singulis provinciis sunt relicti, quantumvis juxta diversitatem conditionum ipsorum cum eis per eadem concilia procedatur: ita videlicet, quod vel qui super erroribus, exigente justitia, fuerint absoluti, de bonis præfati quondam ordinis, unde juxta status sui decentiam sustentari valeant, ministretur; circa eos autem, qui de præfatis erroribus fuerunt confessi, consideratis eorum conditionibus, modoque confessionis pensato, rigor justitiæ cum affluenti misericordia mitigetur: circa impœnitentes vero & relapsos, si qui inventi fuerint, justitia aut censura canonica observetur.*

(a) Bern. chr. Rom. Pont.

Insontes reperti e bonis ordinis stipendia accepere. Sontes pœnis reservati.

Quoad illos vero, qui etiam suppositi quæstionibus se prædictis esse involutos erroribus negaverunt, per eadem concilia reservaretur & fieret quod justum foret, & æquitas canonum suaderet & collocarentur singuli in domibus ipsius quondam ordinis templi, aut in religiosorum aliorum monasteriis, ad expensas ordinis quondam templi; ita tamen, quod in una domo, nove monasterio, multi simul nullatenus ponerentur. Illi autem cum quibus nondum fuerat inquisitum, & qui sub potestate ecclesiæ minime tenebantur, & qui erant fugitivi, fuerunt citati cum edicto publico in concilio generali, ut præcise & peremptorie infra annum coram diœcesanis suis personaliter comparerent, subituri eorum examen, & secundum conciliorum judicium pro meritis recepturi: qui vero infra annum minime comparerent, excommunicationis sententiam incurrerent ipso facto: quam si per annum sustinerent animo pertinaci, tunc velut hæretici damnarentur. Hactenus de Templariis, ad quorum dirimendam causam primum fuisse indictum Viennense concilium vidimus.

Pœnitentes retrusi in monasteria.

Fugitivi in judicium vocati.

Objectæ non obtemperantibus pœnæ.

X.

Jam quid de Bonifacii memoria, quam Philippus Francorum Rex hæreseos labe aspergebat, definitum sit, videamus: ob hanc etenim etiam causam indictam synodum vidimus, remque in concilio agitatam testatur MS. Vaticanum. (b) Susceperat jam ante superiori anno, ut diximus, Clemens, cum adversas partes composuisset, illius dirimendæ controversiæ provinciam, atque in concilio œcumenico eam exponere decreverat tum ob rei gravitatem, tum ut invidiam omnem a se amoveret. Eum sane non adulatione, ut Regis ulciscendi cupiditati obsecundaret, vel pusillanimitate ductum, probabile est, sed potius cum apud plures Bonifacii fama laboraret, fraude nimirum ipsum irrepsisse in Petri sedem, eamque injuste tenuisse, tum male de Eucharistia, Christianorum morum puritate, immortalitate animæ, corporum resurrectione sensisse, illi objectum erat; ad vindicandum ab omni infamia prædecessoris nomen, obstruenda calumniatorum ora, reique veritatem in luce collocandam permotum officii religione concilii auctoritatem ea in re accersivisse.

(b) MS. Vat. arch.

A Viennensi concilio Bonifacii VIII. causa agitatur.

XI. Ut Bonifacii pontificatus fuerit adductus in controversiam.

Et primum quidem, quod ad Bonifacii pontificatum spectat, plures viri docti illum in dubium revocarant, cum disceptarent, Cœlestinum V. abdicare se summo sacerdotio non potuisse, fuderantque ea de re plura verba Jacobus & Petrus Cardinales Columnenses; cumque a Bonifacio armis urgerentur, publicis documentis (c) vulgarant, ipsum fraude in

(c) Ext. in MS. arch. Vat.

Pe-

Petri sedem irrepsisse, neque a Cœlestino demandara a Christo ecclesiæ gubernacacula abiici potaisse, pluraque argumenta multis subornarunt coloribus, quæ tum Romæ, tum in Philippi Francorum principia regia pervulgata magnos animorum motus peperere: adeo ut Philippus pluribus literis objecerit Bonifacio, multorum fama pontificatum ab illo initum legibus non fuisse. Cumque Bonifacii memoriæ defensores, quorum præcipui erant Richardus Senensis, Petrus Hispanus, Franciscus Cejetanus Cardinales coram Clementis tribunali Philippo exceptionem hanc validissimam obiicerent, Regem ipsum ad accasandum Bonifacium capitali odio ob censutas sibi ab illo, quem antea ut Pontificem orthodoxum coluerat, incussas adduci: proinde non audiendum, quippe infelicissima foret Poatificum sota, si quoties Reges ob eorum scelera anathemate percellerent, deinde vivi vitave functi ab iis judicio hæreseos postulandi essent; respondebat Philippus, (a) jam diu ante contractas cam Bonifacio inimicitias sibi per conspicuos sacra profanaque dignitate viros fide dignissimos indicatum, Bonifacium vitio non legibus pontificatum corripuisse. Et qaidem judiciaria instrumenta litis Bouifacium inter ac Philippum coram Clemente disceptatæ referunt, (b) ineunte pontificatu Bonifacii plures Sorbonicos doctores in controversiam addaxisse, an Cœlestinus V. pontificatu se abdicare potuisset, eosque in eam abiisse sententiam, cessionem ab eo editam non tenere, proinde Bonifacium legibus creatum non esse. Deinde recrudescente ea controversia, cum memorati Columnenses Cardinales literas (c) xv. junii anni MCCXCVII ad Parisiensem academiam Penestre dedissent, quibus Bonifacii pontificatui detrahebant, majores inter Sorbonicos contentiones de illo obortæ sunt.

Præcipui Bonifacii defensores.

Quid Philippo accusanti responsum.

(a) Apud Clem. l. 6. ap. cur. 32.

(b) Acta judiciaria in causa Bonif. MS.

Controversia primum ventilata in Sorbonicis.

(c) MS. Vat. archiv.

XII. Præcipuus difficultatis cardo in eo vertebatur, at ex Columensiam Cardinalium literis constat: *Papatus a solo Deo est, & quæ a Deo vel ab alio superiori committuntur, a nullo possunt inferiori removeri.* Provocabantque ad conciliam œcumenicum, at in eo controversia dirimeretur. Cumque Bonifacius concilium non coegisset, rarus Cardinalium decretum ad id suffecisse, demum in Viennensi concilio controversia definita est magao rei Christianæ bono, cum altero post sæculo majores turbas, ubi de excindendo via cessionis schismate agebatur, paritura fuisset.

A Columensibus instaurata.

XIII. Auxerat hanc in Bonifacium litem Philippus Rex Fraacorum, cumulatis fœdissimis in eundem multiplicium hæresum calumniis. Quam ob rem judicii illius molem Clemente in se, at duximus, suscipiente, post varios anfractus judiciarios, interrogatos Romæ, tum in Campania, Etruria & Galliis idoneorum quæsitorum opera testes, compertum est nefandas calumnias a malevolis confictas fuisse; [1] quin etiam ipsa formala accasationis (d) concepta a Guillelmo Plassiano satis arguebat, illum pravo animo & calumniandi studio iaflammatum fuisse: cum enim objecisset Bonifacio, illum de immortalitata aaimæ male sensisse, putidam hoc & nagax argumentum attulit: *Prædi-*

Aucta a Phil. Rege.

(d) Ext. to. 9. de schism. MS. arch. Vat. pag. 22. in processu Bonif. MS. archiv. Vat.

NOTÆ [1] P. Fraacifcus Pagius in breviario Pontificum Romanorum res a Clemente V. gestas describens multis adductis argumentis probare nititur, causam Bonifacii ante concilium tractatam, & absolutam, anni ejus cognitione sibi a Clemente reservata. Nec fane negari potest inter causas coacti concilii, hoc Bonifacii judicium nequaquam referri ab anonymo illo episcopo, qui de singulis tribus causis, quæ discutiendæ in concilio fuerant verba coram Patribus fecit. Vide annalistam ad anno 1311. num. 54. sed vix credo omitti a Pontifice potuisse rem tantam, quam summo animi nisa urgebat Philippus Rex & Colmmenses, quæque ad publicam ecclesiæ causam ex obliquo referebatur, cum non defueriat inter catholicos, qui censuerint Bonifacium legitimum Pontificatum haud quaquam gessisse, quod illud jure abdicare a se Cœlestinus minime potuerit; ex quo id consequebatur, omnia ejus acta excindi, ac pra infectis haberi oportere. His ergo ftaatibus, vix credo detrahi fidem posse Joanni Villaoi, qui causam Bonifacii cognitam a concilio affirmat, cui cohæret anonymus Vaticanus in fragmento legendo apud annalistam aa. 1311. num. 54. Consonat his P. Franciscus Pippinus horum temporum scriptor in chronico, qui lib. IV. cap. XLIX. scribit: *Fuit prateres in eodem concilio ex parte Regis Francia Philippi hujus nominis V. per ipsius solemnes nuntios requisitum ut ossa quondam Bonifacii exhumarentur, & etiam cremarentur tanquam haretici. Non tamen requisitio fuit admissa &c.* Hæc Pippinus, qui anno 1314. Chronicon suum absolvit, quemque ex præfatione Muratorii ad hoc opus Rer. Italic. tom. IX. discimus anno 1320. aut circiter libris scribendis operam, in Italia fosse, nam Bononiam habuit patriam, dedisse. Eadem memoriæ mandantur a continuatore Martini Poloni ex editione Eccardi. Vix credo tam multos & coævos authores in re hac errare potuisse. Horum vero testimonium multo validius existimandum est, quam silentium actorum omnium publicorum, quorum nullum in ea causa in Concilio editum superest. Hoc silentium urget Pagius, sed cum vetera hujus Concilii acta nulla suppetant, nullum ex eo silentio validum argumentum deduci potest.

Author Chronici Mersemburgici, qui opus illud ad annum 1722. perduxit, vulgatumque legitur apud Ludewig Reliquiar. to. IV. tradit Burghardum Mersemburgensem Archiepiscopum concilio huic interfuisse, & a Clemente V. imperrasse, ut Vicarium sibi Episcopum in Pontificalibus exercendis eligeret, & ab eo Joannem quendam ordinis eremitarum S. Augustini in Episcopum Sotonacensem, & Vicarium suum electum & consecratum fuisse. Mansi

Quam futiles fuerint ejus calumniæ.

dicare non erubuit, se magis velle esse canem vel asinum quam Gallicum, quod non dixisset, si credidisset Gallicum habuisse animam: ergo non credidit immortalitatem animæ, nec vitam æternam. Sat prudentes intellexere, præmissas argumenti ab homine malevolentia in Bonifacium suffuso confictas, ut Gallos in illum incenderet, cum ex publicis Bonifacianis monumentis constet, tot in eam nationem, quam in quemvis aliam laudum ornamenta congessisse, nec graviori verbo ipsam perstrinxisse, quam cum se a senatu regio maledictis hisce laniati audivit. Illatio vero ex præmissis æque nugax est, quamvis inepta ea verba protulisset.

Validissima contraria argumenta.

Cæterum potiora erant argumenta contraria, quibus ostendebatur, Bonifacium recte de animarum segregatarum statu sensisse, cum B. Ludovicum Philippi avum sanctorum catalogo ascripsisset, deque miraculis ab eo editis panegyrim habuisset: cum pro salute animæ suæ basilicæ Vaticanæ prædia amplissima quadraginta tribus circiter millibus aureorum empta donasset, (a) præter pretiosissima varii generis ornamenta: cum plura decreta animæ immortalitatem, necessario statuentia edidisset: cum etiam constantissime hostibus irrumpentibus, strictosque enses intentantibus dixisset (b): *Cupio pro Christi fide & ecclesia mori*; cum in extremo vitæ discrimine pronuntiasset, (c) ut acta referunt, *Omnes articulos fidei more summorum aliorum Pontificum recognoscens, & confessus coram octo Cardinalibus, de quo extant literæ fratris Gentilis Cardinalis.*

(a) Ext. lib. anniversar. basil. Vat. pag. 144.

(b) Ex process. MS. arch. Vat. pag. 37.

(c) Jac. Card. ad vel. aur. & ex process. sup. pag.

XIV. Æque ineptum & improbum est aliud argumentum, quo Bonifaciani calumniatores astruebant, illum magicis artibus imbutum, addictumque dæmoni; ferebant enim illum jactasse: *Quod si omnes homines in mundo essent ab una parte & ipse ab alia, non possent eum decipere, nec in jure, nec in facto; quod non posset fieri nisi arte diabolica uteretur: ergo habuit dæmonem, cujus consilio in omnibus utebatur.* Similibusque nugis plenum est illud, quo accusatores contendere Bonifacium sensisse, Christum in Eucharistia non existere. Sed quo argumento? non alio, quam quod addidere, ipsum divinis mysteriis, dum peragebantur, tergum obvertisse: cum potius contrarium demonstrarent sacra ab eo toties singulari pietatis sensu manantibus suavissime ex oculis lacrymis peracta, pluraque altaria ab ipso pretiosissimis muneribus exornata. At exinde etiam impingendi criminis idololatriæ occasionem sumpsere, quod effigiem suam sacris iis muneribus insculpendam curaret, atque ita in aris coli a Christianis vellet, atque apud posteros memoriam propagari.

Sumpta ex piis operibus maledicendi occasio.

Hæc sane deliria, ut etiam & aliæ calumniæ Philippo, qui parum valebat prudentia, quocirca regni administrationem alieno nutui permittebat, persuaderi potuerunt, & in circulis regiorum assentatorum mussitari: sed in concilio Viennensi coram trecentis patribus, qui totius orbis Christiani erant lumina, discussæ sunt ejusmodi calumniarum tenebræ asserta Bonifacio religionis, cujus tot monumenta extabant, fama; pronunciataque demum decretoria sententia, sedisse justum Pontificem Bonifacium, & recte de fide orthodoxa sensisse, ut S. Antoninus hisce verbis testatur (d): *Cum Clemens*, & infra, *de delenda memoria Bonifacii ex ecclesia, cum prælatis concilii tractaret, quia Rex illum hæreticum fuisse probare intendebat, concilium nullo modo assentiri voluit, sed contrarium declaravit, scilicet ipsum fuisse catholicum & indubitatum Pontificem.* XV.

(d) Ant. 3. p. tit. 21. c. 3. in princ.

Confirmat Joannes Villanus (e), Bonifacium a concilio Viennensi omni suspicione hæreseos, & calumniis ei a Rege Francorum impositis liberatum, idque pluribus argumentis, ex imperiali jure petitis, coram Philippo Rege ejusque senatu a Richardo Senensi Cardinale insigni juris perito, tum aliis e sacra theologia depromptis a Joanne Murrensi itidem Cardinale, tum etiam aliis ex decretalibus & jure canonico delibatis a Gentili Cardinale comprobatum: nec non duos auratos equites Catalanos adversariis Bonifacii provocationem ad certamen singulare (ex nobilium more improbo) objecisse: indeque Philippum ac suos pudore suffusos conticuisse. Addit etiam placandi Regis causa decretum a concilio editum, quo promulgatum sit, nullam unquam labem Philippo posterisve ob gesta in Bonifacium adhæsuram, quod etiam repetit S. Antoninus: *Quia*, inquit, *ipse*, nempe Bonifacius, *fecerat processus contra Regem Franciæ, ad quietandum ipsum, non valentem obtinere quod cupiebat injustum, declaravit & firmavit decreto concilium, quod quacumque de causa Rex offendisset Bonifacium Papam seu ecclesiam, nullo unquam tempore posset ipsi Regi, vel ejus filiis & heredibus aliquid damni inferri vel pœna*, ita quod jam ante sanxerat Clemens, a concilio repetitum est. XVI.

Pronuntiatur ipsum verum & catholicum fuisse Pontificem.

(e) Jo. Vill. l. 9. c. 22. & ex eo Masson. in Phil. Pulc.

Data Philippo Regi venia.

Ut detersa est a Bonifacio (pro quo nunc eruditam apologiam typis mandat Joannes Rubeus monachus Benedictinus) omnis hæreseos suspicio & macula a Viennensi concilio, ita ab eodem damnati sunt nonnullorum impurissimorum hypocritarum, qui Germaniam suo veneno infecerant, fœdissimi errores, qui adeo cum omni ratione atque honestate pugnant, ut mirum sit homines in tantam vesaniam actos, ut colerent vitia sanctitatis specie XVII.

Beguardi damnati in concilio.

at-

atque humanis sensibus æternam mererentur felicitatem. Beguinorum & Begardorum [1] iis nomen erat: an illud a pestiferæ sectæ auctore, an ab alia caussa derivatum, parum exploratum est, de quibus hæc Henricus Stero (a): *Hic Papa sectam Begardorum & Begardarum hæreticorum utriusque sexus reprobavit, qui Alemanniam* * *in plures provincias perversis dogmatibus suis infecerant: dixerunt enim inter cætera, hominem eundo de virtute in virtutem perfectiorem Christo posse fieri & impeccabilem: negavere etiam se subesse prælatis & summo Pontifici.* Afflabant alia venena simplicioribus, erroresque disseminabant, quos recenset Clemens ac damnat in apostolica constitutione in concilio promulgata (b); ex qua etiam Alvarus Pelagius Minorita episcopus Silvensis, qui adversus hos hæreticos sæpius scuto fidei & gladio spiritus sese concertasse testatur, eosdem errores enumerat confutatque, eductis in aciem divinis oraculis & sanctorum patrum auctoritatibus: cujus narratio & doctrina etsi prolixior afferenda visa est, cum is testis fide dignissimus sit, atque impietas pure detecta ob sui horrorem minus noceat, & ut videant novatores, quos habuerint antesignanos: *Unus*, inquit, (c) *error eorum est: homo in præsenti vita tantum & talem gradum perfectionis potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis & amplius in gratia proficere non valebit; nam, ut dicunt, si quis posset semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Isti moveri videntur ex auctoritate Joannis in ep. 1. cap. III. ibi: Omnis, qui natus est ex Deo peccatum non facit, de pœni. di. II. §. Opponitur vers. item secundum hanc. Sed Hieronymus contra Jovinianum prædictæ auctoritati respondet, probans omnem hominem in hac vita posse peccare & peccato esse subjectum, multis hoc probans exemplis. Iste etiam error ab illo videtur trahere ortum*

(a) *Henr. Stero Altahens. an. 1311.*

Grassantur in Germania.

* *per*

Eorum hæreses.

(b) *Clem. ad nostram de hæret.*

(c) *Alvar. Pel. ep. Silv. de planct. eccl. lib. 2. c. 52. Jo. Turrec. de eccl. p. 2. l. 4. c. 36. S. Ant. 3. p. tit. 21. c. 3. §. 2. Bin. in not. ad conc. Vien.*

Fingunt se impeccabiles.

Insana erroris probatio.

NOTÆ [1] AGit hic Annalista de Beguardis & Beguinis, quorum condemnatio in concilio a Patribus innovata. Nominis hujus etymon sunt qui derivatum censent a Saxonico *Beggen* mendicare. Nec sane aliter accepisse videntur auctores annalium Colmariensium, qui ad A. 1302. scribebant. *In hoc Capitulo* (Fratrum Prædicatorum) *fuerunt conversi, seu Begihardi, hoc est Fratres non habentes domicilia*, LXXX. Ægidius vero Aureæ Vallis, qui medio sæculo XIII. historiam episcoporum Leodiensium scribebat ad A. 1180. narrat: religiosum quendam sacerdotem nomine Ludovicum *le Begue* (balbum scilicet) instituisse genus quoddam puellarum, quæ castam, & religiosam vitam in sæculo agerent; unde, ait, factum est, *ut mulieres, & puellæ, quæ caste vivere proponunt, Beguinæ Gallice cognominantur*. Id vero desumpsisse Ægidium notat Nangius in Glossario V. *Beghinia* ex antiquiori scriptore Vitæ S. Odiliæ, & ex Joanne Abbatolo lib. 1. cap. 4. Quæ sane postrema nominis origo mihi probatur, cum testimonio antiquorum fulciatur; quo caret prius illud etymon a recentibus nonnullis scriptoribus apud Nangium excogitatum. Forte tamen accidit ut natum in Gallia nomen cum in vicinam Germaniam transiret; affinem ibi significationem ex verbo Saxonico *Beggin* obtineret. Ex hoc vero deduceas, primo quidem illud obtinuisse mulieres sinceram pietatem colentes; dein eo passim abusi hæretici illi, qui superiori sæculo sub ementita religionis larva hæresim occulebant. Nam Valdenses ea appellatione non semel donat Godefridus Monachus in eo Chronico quod sæculo XIII. præcedente scripsit. Non ita tamen illud hæreticis affixum est; quin simul viris ac mulieribus piis probisque tribueretur. Hinc factum est ut sorores, & fratres tertii Ordinis S. Francisci, & S. Dominici, qui religiosis induti vestibus vitam in sæculo castam, & ad normam regulæ sibi traditæ piam traducebant, Beguardi, & Beguinæ appellarentur. Quare cum primum Clementinarum liber prodiit in publicum & in eo adversus Beguardos, & Beguinas constitutio prodiit, tanta per Germaniam commotio in sectatores professionis illius facta est, ut vel eam deserere, vel exulare cogerentur, teste oculato Joanne Vitodurano Minorita in Chronico ab Eccardo Historic. med. ævi vulgato. Cum vero ille sectam hanc Beguinarum expisse asseerat ex quo Joannes XXII. Clementinas promulgavit, hinc discimus Beguardorum damnationem peculiarem nullam factam in Concilio (cur enim alioquin non statim illa promulgata fuisset?) Sed cum in concilio Clementinæ recitatæ, & a patribus permissum fuerit Clementi, ut illas reformatas suo, & Concilii nomine ederet; hinc a concilio damnatio illa processisse rectissime dicitur. Licet vero nulla ab ecclesia edita in Beguinos ante promulgationem Clementinarum constitutio prodierit; episcoporum tamen quorundam constitutiones illos jam proscripserant. In Spicilegio Ecclesiastico Lunigii pag. 399. occurrunt statuta synodalia Henrici Coloniensis Archiepiscopi edita anno 1306. quorum primum est damnatio Beguardorum, qui jubentur vestem religiosam, quam inconsulto Pontifice susceperant, dimittere, & victum sibi non emendicando, sed artem aliquam exercendo procurare. Item statuta Synodalia Joannis IV. Leodiensis Episcopi apud eundem Lunig. pag. 573. edita anno 1287. tit. XXIX. cap. I. hæc de Beguinis sanciunt: *Omnes Beghinæ privilegia Beghinali gaudere volentes intrent curiam*, Monasterium scilicet, *Beghinarum; & præcipimus commorantibus extra curiam Beghinarum, quod distinguant habitum suum ab habitu Beghinarum; & si aliqua Beghina extra curiam accesserit moratura vel ejecta fuerit propter incontinentiam, vel aliud delictum, habitum non deferat Beghinarum*. Ex hoc canone discimus Beghinarum genera fuisse duo; aliæ quidem erant in monasterium collectæ; aliæ vagæ; quarum postremas, & Leodienses Patres hic damnant, & in Clementinis, quamquam non sine discrimine aliquo, reprobantur; nam quicumque ex Beguardis etiam vagis & privatam in sæculo vitam agentibus, regulam profitebantur approbatam S. Francisci, vel S. Dominici, tertii, ut vocant ordinis, illos Clemens admisit, reliquos ad arbitrium viventes suppressit. MANSI

Alia petita ex figmento peccata fide non imputari. Confutatur ea confi̇cta impeccabilitas.

tum, qui dixit nullam imputari peccatum in fide manentium, XXIV. q. III. Quidam vers. Eunomiani. Si ad impeccabilitatem in hac vita venire possemus, frustra oraremus. Dimitte nobis debita nostra, de pœn. d. III. De quotidianis & pra. e. Si enim vers. si non peccamus, & dist. I. Tres autem, & de confe. dist. II. Iteratur, & Matth. 6. & Luc. XI. ubi Cyprianus: Quam necessarie autem & salubriter admonemur, qui peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur: & ne quis sibi quasi innocens placeat, & se extollendo plus pereat, instruitur se peccare quotidie, dum pro peccatis quotidie jubetur orare. Item Augustinus de bono perseverantia: Hoc autem telo Pelagiani confodiuntur haeretici, qui audent dicere, hominem justum in hac vita habere nullum omnino peccatum: & in talibus hominibus non est jam videre in præsenti tempore ecclesiam non habentem maculam aut rugam, ad Ephes. v. XXI. di. Quamvis. Chrysostomus in homilia. Quoniam vero fidelibus hæc oratio convenit, leges ecclesiæ doceat & orationis principium, quod docet Deum patrem vocare. Qui ergo fidelibus jubet remissionem peccatorum petere, demonstrat quod post baptismum contingit peccata dimitti contra Novatianum. Et pluribus interjectis xdducit Joannem Cassianum in lib. collationum adversus impeccabilitatem sibi affingentes & dicta Apostoli: Quod nolo malum hoc ago; &: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? ad Rom. VII. & XXXII. q. v. Si Paulus, & de consec. di. IV. c. II. & illud Rom. VII. Video aliam legem repugnantem legi mentis meæ. Tum istud: Sydera ipsa non sunt munda in conspectu ejus. Subdit: Nostra translatio habet Cœli non mundi: Job XV.

An sit terminus ultra quem augeri gratia quis non possit.

Quia etiam dicunt dicti Begardi, quod tantum potest homo crescere in gratia in hac vita, quod amplius crescere non valebit, falsum esse non dubium est, quia scriptum est in psalmo LXXXIII. & de pœn. di. II. Dum sanctam: Ibunt de virtute in virtutem, usquequo, videatur Deus deorum in Sion; idest in gloria sempiterna, ubi Dominum speculabimur facie ad faciem, Joan. cap. XVII. contra etiam verbum Ambrosii in sermone resurrectionis de sanctis dicentis: Quis enim in hac vita tam mundus, qui amplius mundari non possit, magis magisque mundandus non sit? & sequitur post: Ut tanto sint fœcundiores; quanto fuerint mundiores. Et contra hoc etiam est illud Apoc. cap. ultimo: Et qui justus est justificetur adhuc XLVII. di. Quantumlibet; & illud Salomonis proverb. IV. Justorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque in perfectum diem, de pœn. d. II. Justorum semita, post c. Non revertebantur; vocat autem perfectum diem, scilicet gloria sempiterna. Et infrx: Quis in hac vita ad tantum gradum perfectionis pervenit, ad quantum pervenit mater Dei? & tamen semper in ea crevit gratia & meritum usque ad mortem, quia semper gratia utebatur recte & virtuose vivendo: & credo, salva ecclesiæ veritate, quod si domina centum millibus annorum vixisset in hac vita, in fine illorum dierum perfectior extitisset, quia nulla creatura sic est plena gratia, quin amplius repleri valeat, excepto illo homine in Christo Deo unito, qui ab instanti conceptionis omnibus chrismatibus divinis & Spiritu sancto plenissime plenus fuit, quia non fuit sibi datus Spiritus ad mensuram Jo. III. & ibi: De plenitudine ejus omnes accepimus Jo. I. & ibi: plenum gratia & veritatis. Et multis interjectis de plenitudine gratiarum in Christo, subdit: Hi ergo miseri Begardi, qui se justificant & plenitudinem Spiritus sancti se habere credunt, similes aliis hæreticis sunt, & de eadem infecta stirpe descendunt, qui Cataphryges dicuntur, de quibus XXIV. q. III. Quidam. vers. Cataphrygiis: mundos enim se facientes, immundissimi sunt; immundus est enim apud Deum omnis, qui exaltat cor suum, de pœn. di. II. Si enim, ille enim vere est immundus qui se videt mundum, & ille mundus qui se videt immundum. Et infrx: Isaias cum vidit Dominum exercituum, tunc se immundum vidit, & dixit: Væ mihi quia vir labiis pollutus ego sum & vidi Dominum exercituum Isai. VI. Isti ergo miseri Begardi, sicut dicit Gregorius, quo peccatores se esse non credunt, eo deteriores peccatores fiunt XLV. di. Vera justitia, &c.

Probatur non dari terminum hujusmodi.

Demonstratur exemplo Virginis & thesauro infinito divinæ gratiæ.

Begardi plenitudine Spiritus sancti se potiri jactabant.

Infelix eorum status.

Damnarunt jejunia & orandi laborem.

Secundus error Begardorum est, quod jejunare non oportet hominem vel orare, postquam gradum ultimum perfectionis fuerit assecutus, quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui & rationi subjecta, quod potest homo libere corpori concedere quidquid placet. Sed iste error fundatus in errore spiritus libertatis (de eo superiori xnno x Clemente confutato plurx dicta sunt) facile extirpatur, si veritas attendatur: nam certum est, quod quamdiu quisque in hac vita est, quantumcumque perfectus sit, caro contra spiritum concupiscit. Galat. v. & Rom. VII. Video autem aliam legem in membris meis, &c. & iterum ibi: Non enim quod volo bonum hoc facio &c. XXXII. q. v. Si Paulus. Ergo semper necessaria est abstinentia & jejunium impetum carnis refrænans, unde I. Corinth. IX. Castigo corpus meum, &c. etiam II. Corinth. XI. In jejuniis multis & vigiliis multis; unde Bernardus: Velis nolis intra fines tuos habitat Jebusæus. Nonnullisque interjectis de duobus hujusmodi hypocritis Minoritis hoc narrat: Vidi duos fratres nostros sanctitatis nimia famam habentes, dicentes se gustum in comedendo

Confutantur ex Apostolo.

Duorum hypocritarum fraudes.

per-

perdidisse, & in cibis saporem non invenire: qui tamen re vera semota hypocrisi plus de bono vino, quam de malo bibebant, & pro eis specialiter quærebatur & emebatur; & qui plus de bona coquina, carnibus & piscibus & fructibus, quam de malis: immo nec communibus contenti erant, sed specialia quærebant & habebant, facta verbis contraria ostendentes, in verbis mendacibus gloriantes. Vere malus spiritus est spiritus gastrimargiæ & periculosus, quia janua vitiorum. Et infra: *Isti etiam Begardi tacite in alium errorem videntur incidere Jovinianistarum, nullum discrimen facientes inter abstinentes & laute epulantes,* XXIV. q. III. *Quidam versic. Joviniani sectæ. Et ideo non dicant quidam: Perfecti sumus, dimittamus abstinentias & jejunia, & teneamus vitam communem aliorum, quia gulam vicimus. Vere tales non victores gulæ, sed victi a gula sunt, quia etsi quod intrat per os non coinquinat hominem, ut Matth.* XV. *& omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione recipitur,* I. *ad Timoth.* IV. *& quod dictum est Petro: Quod Deus purificavit, tu ne commune dixeris, act.* X. *ab omni tamen specie mala & occasione abstinendum est,* I. *ad Thessal. ult. extr. de Simon. Audivimus. Et iterum Paulus* I. *ad Cor.* IX. *Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Et quis est iste elatus, qui se agonem istum credat vicisse? cum vas electionis dicat ad Rom.* VII. *Quis me liberabit de corpore mortis hujus,* XXXII. *q.* V. *Si Paulus.* Et infra:

Argumenta lenocinantium carni.

Refelluntur.

Isti miseri Begardi quomodo sibi sint contrarii, attendat quisque fidelis. Dicunt se continue orare & debere orare, & ideo non possunt nec debent manibus laborare: & iidem dicunt, quod perfectus vir orare non tenetur. Vere Deo & sibi contrarii sunt, & ideo non sunt audiendi XIII. *q.* II. *Quam præposterum* XXIII. *q.* VII. *Quod autem extr. de appell. Sollicitudinem in fi. ubi de hoc. Mendaces sunt, & de spiritu libertatis carnales sunt, quia quanto quis perfectior, tanto cogente Spiritu sancto, ut ita loquar, orationaliter, & ad Deum mente & corpore devotior & illuminatior.* Et infra: *Isti etiam dicentes sibi licere concedere corpori quidquid placet, non viderunt textum eos expresse confundentem* IV. *di. Denique in fi. ubi dicitur: Vinum ergo ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino fugiamus; alioquin restat, ut & omnia quæ corporibus libent, similiter faciamus, unde & Alexander ad Didymum: Ea quæ voluntas sibi vendicat honestate plerumque negamus admittere: dedit nobis multas natura blanditias, quas plerumque virtus cohibet.*

Begardi orare semper ajunt, & orandum negant.

Indulgent omnia concupiscentiæ.

Coercendam esse demonstratur.

Tertius error Begardorum est, quia dicunt, quod illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ. Contra istum errorem extra, de renunt. Nisi de §. *Sed dices de reg. licet, de elect. Generali* §. *Illos l.* VI. *& quia ecclesia ista ordinata ad instar ecclesiæ triumphantis, ubi est unus monarcha, cui omnes obediunt, apocal.* XXI. *exod.* XXV. *in fine extr. de sent. exc. c.* I. *in Clem. de elect. Significasti. Nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur, quia, ut dicunt, ubi Spiritus Domini, ibi libertas, Gal.* V. XIX. *q.* II. *Duæ.* II. *Cor.* III. Et infra: *Quod autem iste sit error, patet per testamentum vetus & novum: in lege enim veteri præcipiuntur occidi, qui imperio sacerdotis, vel principis, vel parentum inobedientes sunt. De primo deut.* XVII. *Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio morietur, extr. Qui fi. sint legit. Per venerabilem* §. *Rationibus.* Et infra: *Præterea constat, quod Christus voluit esse loco sui *, & vicem ejus gerere Matth.* X. *& Luc.* X. *Qui vos audit, me audit, &c.* Et: *Qui vos recepit, me recepit,* XXI. *dist. In novo testam. &* VIII. *q.* I. *Qui vos sprevit. Obediendum ergo fuit Apostolis sicut Christo tamquam ejus vicariis, maxime Petro primo & præcipuo, ut præ. c. In novo. A simili & eorum successoribus obediendum est, unde si quis diceret, obediendum Christo, sed non ejus vicariis, Ergo Christus non sufficienter ecclesiæ providisset; postquam cælos ascendit, quod falsum est, extra de homicid. Pro humani li.* VI. *ubi de hoc: non enim remansit ecclesia sine capite loco Christi, ut ibi, quia corpus Christi mysticum ecclesia est,* XXIII. *q.* V. *De Liguribus; quod sine capite non est extr. de off. ord. Quoniam in plerisque. Si quis autem diceret obediendum esse bonis prælatis, non malis, falsum diceret contra illud Matth.* XXIII. *Supra cathedram Moysi, &c.* I. *q.* I. *Non quales* XIX. *dist. Secundum &* I. *Petr.* II. *Servi subditi estote, &c. non tantum bonis, sed etiam discolis* XI. *q.* III. *Julianus* XXIII. *q.* I. *Quid culpatur. Si enim tantum bonis esset obediendum, jurisdictio ecclesiæ nihil haberet certitudinis, nescitur enim quis esset bonus vel malus, eccles.* IX. *Nescit homo utrum amore vel odio sit dignus. Item jurisdictio ecclesiæ nihil haberet stabilitatis, ille enim qui est bonus in momento fit malus, & e converso; quia secundum Job.* XIV. *mutatur homo, & numquam in eodem statu permanet, de con. di.* V. *Ne tales. Præterea sicut pictor fœdus facit pulchram imaginem, sic malus prælatus bonum præceptum: si autem præcipiat quod malum est, ut peccatum, obediendum non est; unde Augustinus supra illud Rom.* XIII. *Qui potestati resistunt, ipsi damnationem acquirunt; Si ille jubeat quod non debet facere, hic sane contemne potestatem timendo potestatem majorem.* Et infra:

Excussum ab his humanæ obedientiæ jugum.

Spreta ecclesiæ præcepta. Arguuntur erroris ex veteri testamento, & ex novo.

* *Apostolos*

Objectio an sit obediendum nefario præsuli.

Probatur obediendum.

Distinguitur de præcepto impio, quod spernendum.

Fundamentum erroris Begard. convellitur. Praecepta ecclesiae esse sancta ostenduntur.

Quod vero dicunt dicti Begardi, quod postquam perfectus est quis, ad nulla praecepta ecclesiae obligatur; certum est esse erroneum manifeste sicut apparet XIV. *q.* I. *Quod praecipitur. Item canones ab ecclesia editi Spiritu sancto dictante editi sunt* XXV. *c.* I. *Violatores* II. *ad Timoth.* III. *ibi: Omnis scriptura divinitus inspirata, &c. Et* II. *Pet.* I. *c. in fi. ibi: Sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Ergo quilibet est obligatus ad eos servandos sicut praecepta Dei. Ad hoc* XXV. *q.* I. *Nulli fas, & c. Prima salus, & c. Generali decreto.* Et infra: *Quia Deus per ecclesiam nobis loquitur secundum illud Matth.* X *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis; & Hierem.* I. *Ego ero in ore tuo, & si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris, Hier.* XV. *Rursus quod dicunt Begardi & allegant pro se verbum Pauli* II. *ad Cor.* III. *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas; & Galat.* V. *ibi: Quia si Spiritus Dei ducimini, non estis sub lege, &* XIX. *q.* II. *Duae sunt. Sed ipsi caeci & carnales aequivocant libertatem, isti enim carnales totaliter, qui sunt proprie de illis haereticis de spiritu libertatis, de peccato sibi conscientiam non faciunt; dicunt enim: Modo est tempus tertium Spiritus sancti; distinguunt enim totum tempus a creatione mundi usque ad consummationem saeculi in tria tempora, & dicunt quod primum tempus creationis usque ad Christum fuit tempus Patris, secundum tempus ab incarnatione Christi usque ad adventum Spiritus sancti, fuit tempus Filii & tempus redemptionis, a missione Spiritus sancti usque ad finem mundi est tempus Spiritus sancti & tempus libertatis ad faciendum quidquid homini libet, nec reputant hic aliquid malum esse. Sed iste error eorum est periculosior omnium, quia alium errorem includit, qui ab antiquis haereticis originem traxit, & in istis temporibus novissime propinquie perditionis filio antichristo multum invaluit & invalescit & invalescet. Unus enim ex eis dixit, non est diu, qui erat ex episcopatu Tudertino, sicut fuit probatum per testes me ibi existente, quod nihil aliud erat infernus, nisi non facere propriam voluntatem; & paradisus non erat aliud, nisi facere in omnibus propriam voluntatem, & uti in omnibus propria libertate. De peccato ergo aliquo conscientiam aliquam sibi non faciunt, maxime de peccato carnis, sicut patet extr. de haeret. Ad nostrum, in* VII. *errore, & dicam infra in §. septimo: propter quod omnes sunt immundi, sicut manifestum est per eorum proprias confessiones & fideles attestationes habitas in diebus meis, maxime in partibus Lombardiae, & in provincia ducatana, quae est provincia B. Francisci. Caput autem istius sectae spiritus libertatis istis temporibus fuit Dulcinus Lombardus, qui fuit combustus cum quadam sua meretrice in Lombardia prope Vercellensem civitatem.* Fuisse instauratorem sectae illius & propagatorem Dulcinum, magistrum autem habuisse Segarelium * Parmensem pseudomonachum, qui legem spiritus antiquaturam Christi evangelium vaticinatus fuerat, atque ad confirmandam haeresim plura ex abbatis Joachimi scriptis decerpserat, ex quo etiam Petrus Joannis Olivi sua deliria mutuatus sit, superiori anno ex Guidone (a) Elnensi episcopo, Eymerico (b) & Joanne Card. Turrecremata (c) observatum est. Ex quo facile colligas hosce Bizochos, Begardos, pseudoapostolos, Dulcinistas seu Libertinos, & alios plura fuisse unius hydrae capita ex eodem nempe Waldensis impietatis monstro progerminasse; quamvis singulares quique errores confinxerint. Pergit Alvarus.

Begard. argumenta pro laxando libidini fraeno.

Fundamentum eorum impium.

Begardi cujusdam de inferno & paradiso sententia.

Secta libertatis spiritus.

Quis ejus auctor fuerit. Dulcinus sectae illius instaurator.

* al. Seneselum

(a) Guid. Sum. de haeres.
(b) Eym. 2. p. direct. q. 12.
(c) Turr. Sum. p. 2. l. 4. c. 37.

Isti sunt quos litera sacrae scripturae occidit II. *Corinth.* III. *male & carnaliter per eos intellecta, & spiritus, cujus libertatem allegant, non vivificat, quia ad literam intelligere volunt verba scripturae de libertate loquentia ad suas foeditates nefarias confovendas.* Et infra: *Circa istum errorem sciendum est, quod duplex servitus in scriptura invenitur. Una est servitus legis, quae ex timore poenae operatur, de qua Galat.* V. *in fine: Itaque fratres jam non sumus filii ancillae, sed liberae. Est alia servitus peccati, de qua Jo.* VIII. *dicit Dominus: Qui facit peccatum, servus est peccati; & Matth.* VI. *non potestis servire Deo & mammonae; quicumque enim passioni obedit, servus est passionis, quia cum gratia praecedente potest homo passionibus dominari & subiicere obedientiae rationis; unde genes.* IV. *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius; & act.* XX. *Non facio animam meam, idest animalitatem, idest sensualitatem, de qua extr. de haereticis ad nostrum in Clement. pretiosiorem quam me, scilicet rationem & intellectum; quasi dicat: Possum per rationem sensualitati dominari. Vera ergo & prima libertas est secundum Augustinum, carere criminibus: verus liber, quem Dei Filius liberavit ps.* XXXVII. *quia inter mortuos, scilicet peccato, liber, Christus a peccato liberos facit, quod peccatum ipse portavit super lignum crucis* I. *Petr.* II. *Ut peccatis mortui justitiae vivamus; & liberando nos a peccato, servos fecit justitiae & virtutis. Servi eramus cupiditatis, liberati servi efficimur charitatis. Non ergo, ut dicit Augustinus in dicta homilia, dicat Christianus: liber sum, in libertatem vocatus sum: servus eram, sed redemptus sum & in ipsa redemptione liber factus sum: faciam quod volo, nemo me prohibeat a voluntate mea, si liber sum. Sed si ista* vo-

Respondetur ad argum. Begard. Duplicis servitutis distinctio.

Servitus appetitus libertatem constituit.

Quae vera libertas sit.

De ea Augustini sententia.

voluntate & libertate peccatum facis, servus es peccati; Noli ergo libertate uti ad peccandum libere, sed utere ad non peccandum, erit enim voluntas tua libera si fuerit pia; eris liber si fueris servus, liber peccati, servus justitiæ, dicente Apostolo ad Rom. VI. Cum servi essetis, &c. Et infra: Quia ergo spirituales quantum est possibile peccata cavent, non sunt sub lege punientе scelera, sed sub gratia eos ut virtuosos coronante. Sic etiam intelligitur illud Apostoli I. Timoth. I. Justo non est lex posita, & Galat. V. Quia si spiritu Dei ducimini, non estis sub lege; idest sub timore legis, quia sicut dicitur Gala. III. lex posita est contra transgressionem prohibendam & etiam puniendam: justus vero potius servit amore justitiæ, quam timore pœnæ; unde super prædicto verbo, Justo non est lex posita, dicit Bernardus: Alia est lex promulgata a spiritu servitutis in timore, alia a Spiritu libertatis data in suavitate; nec sub illa coguntur filii, nec sine ista vivere patiuntur. Vis audire, quia justis non est lex posita? Non accepistis, ait, spiritum servitutis iterum in timore, Rom. VIII. Vis audire, quod sine charitatis lege non sunt? Sed accepistis, inquit, Spiritum adoptionis filiorum Dei, XXIII. q. IV. §. Ex iis. Aperte non dicitur, justi non habent legem, aut justi sunt sine lege: sed justis non est posita lex, hoc est non tanquam invitis posita, sed voluntariis, eo liberaliter data quo suaviter inspirata, quia ipsi habentes legem naturalem & evangelicam in cordibus eorum scriptam, Rom. II. præcepta Domini & consilia observant. Et infra: Unde dicebat sancta Agatha: Summa ingenuitas hæc est, in qua Christi servitus comprobatur, &c. Plura adduntur in hanc sententiam, ex quibus confirmatur Apostoli oraculum: Ubi Spiritus Domini, ibi libertas; & ubi spiritus Domini non est, ibi infelicissima servitus, quamvis libertatis involucro subornata. Tum subdit auctor.

Explanatio verborum Ap. circa libertatem justi.

An illi posita lex.

S. Agathæ sententia.

Begardi ergo isti, contra quos superius disputavi, redeant ad Spiritum Domini, & non carnis, si veram habere desiderant libertatem: sed spiritu fornicationis decepti sunt ipsi & eorum consimiles, sicut expresse dicitur Osea VI. Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dominum non cognoverunt; quia sicut experti sumus his temporibus, finis talis spiritus libertatis, qui hodie currit, caro est & non spiritus. Tempore meo in provincia B. Francisci multi sæculares & fratres Minores pro isto carnali spiritu libertatis per inquisitores hæreticæ pravitatis incarcerati fuerunt: inter quos fuit quidam frater noster, qui propter perfectionem, quam ostentabat, apostolus dicebatur, qui ibi caput fuit istius erroris; qui, cum essem novitius & consulerem eum, credens eum virum perfectum, super quadam mea tribulatione subridens dixit mihi, quod ipse tribulari non poterat. Quod verbum non intelligens, ipsum mirabilem hominem reputavi: sed cum captus esset pro isto spiritu libertatis, intellexi verbum suum occultum, quod ideo non poterat tribulari, quia faciebat quidquid sibi caro & sensualitas suggerebat, servus carnis, liber a justitia. Iste in carcere fratrum mortuus fuit Florentiæ, si vere pœnitens, nescio. Tales valde spirituales videbantur, in lucis angelum transformati II. Cor. XI.

Begardi servi concupiscentiæ fuerunt.

Multi Minoritæ hac hæresi infecti. De quodam Begard. Minorit. qui Apostoli nomen traxerat.

Quartus error istorum Begardorum est, quod homo potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti vita consequi, sicut eam in vita obtinebit beata. Error iste, nullum colorem habens a scriptura divina, destruitur expresse a Domino, cum dicit Matth. XI. Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno cælorum, major est illo; ubi Augustinus: Regnum cælorum appellavit hic, quod nondum accepimus, de quo in fine dicturus est Matth. XXV. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum; quia ibi sunt angeli, quorum minor major est quolibet justo portante corpus, quod corrumpitur & aggravat animam; & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, Sap. IX. Item ibi Hieronymus: nos autem simpliciter intelligamus, quod omnis sanctus, qui jam est cum Domino, major sit illo, qui adhuc consistit in prælio: aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie dimicare. Non potest ergo clarius, quam per hæc verba textus & Augustini & Hieronymi tolli iste error, quia cum Joannes perfectissimus esset, etiam ab utero Spiritu sancto repletus, Luc. I. non tamen beatitudinem minimi beati in patria potuit attingere. Et infra: Præterea secundum Apostolum I. ad Cor. XIII. Videmus nunc per speculum & in ænigmate, idest in obscuritate: ænigma est vestigium Trinitatis in creaturis, Rom. I. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, alia glo. idest in hac vita, tunc scilicet in patria facie ad faciem; sed secundum Gregorium etiam ipsa Dei cognitio amor est, qui autem clarius videt, purius diligit quem purius cognoscit. Merces autem secundum Augustinum tota visio est, Jo. XVII. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum. Nunquam ergo tali beatitudine potest perfrui & tanta, qui in ænigmate Deum videt, sicut qui facie ad faciem; unde Dominus ad Moysem exod. XXXIII. Posteriora mea videbis, scilicet in hac vita, idest in ænigmate me cognosces, quia qui retro stat non plene hominem cognoscit, &c. Plu-

Begardor. error circa visionem beatificam.

Refellitur ex divinis oraculis.

Probatur sperari visionem beatificam in cælo.

Non consessi in hac vita mortali.

ra non addimus, cum inferius mota in ecclesia de visione beatifica animarum separatarum controversia a nobis amplissime hæc illustranda sint. Pergit Alvarus.

Error circa felicitatem creaturæ intellectualis.

Quintus error istorum Begardorum est, quod qualibet intellectualis natura seipsa naturaliter est beata, quodque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. Error autem iste connexus est illi alteri errori Pelagianorum, de quo xxiv. q. III. *Quidam vers. Pelagiani, dicentium sufficere voluntatem hominis sine aliqua gratia ad adimplenda jussa divina, contra illud Joannis* xv. *Sine me nihil potestis facere.* Et infra: *Si autem isti Begardi intelligunt de natura intellectuali angelica, quod seipsa naturaliter est beata, falsum est, quia nullus naturaliter est bonus essentialiter & beatus, nisi solus Deus, qui essentialiter & originaliter & perfecte & effective & naturaliter est beatus. Joan.* x. *Ego sum pastor bonus, & Matth.* xix. *illud Marc.* x. *Luc.* xviii. *Quid me interrogas de bono? unus est bonus Deus; ubi Origenes: Quando enim declinamus a malo & facimus bonum, quantum ad comparationem cæterorum hominum dicitur bonum quod facimus; quantum autem ad veritatem, secundum quod hic dicitur: Unus est bonus; bonum nostrum non est bonum: beatus autem quisquis esse non potest, nisi sit bonus; unde Boethius: Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: est autem Deus solus essentialiter bonus, quia bonitas sua est sua essentia. Originaliter, quia bonitatem suam non habet ab alio, sed a seipso; quia ipse non est ab alio, sed a se, unde psal.* CI. *Tu autem idem ipse es. Perfecte: quia nil mali, vel defectus, aut diminutionis consistit in illo. Effective, quia omne bonum derivatur ab eo, cum sit ipse fons indeficiens omnis boni, de pæn. d.* I. *§. Hoc idem Jaco.* I. *Omne datum, &c. Naturaliter, quia natura ejus summe & plus quam potest intelligi bona incommutabiliter, & incorrupta. Nulla autem creatura potest habere, nec habet quinque prædictas bonitatis conditiones, etiam angelica creatura, nedum humana.* Et infra: *Cæterum quod dicunt secundario in isto errore, quod anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante ad Deum videndum & eo beate fruendum; falsum est & contra illud expresse psal.* xxv. *Et in lumine tuo, scilicet Filii, ergo non nostro, videbimus lumen, scilicet Patris. Præterea esto quod anima habeat lumen gratiæ, non tamen habet lumen gloriæ, quia tunc lumine gloriæ non egeret.*

Probatur seipsa felicem non esse.

Hæc dignitas soli Deo reservata.

Lumen gloriæ animæ ad visionem Dei necessarium

Insana & pugnans Begardorum assertio.

Sextus error istorum Begardorum est, quod se exercere in actibus virtutum est hominis imperfecti, & perfecta anima dicentiat a se virtutes. Istum errorem, qui etiam surgit de spiritu libertatis, reprobat & confundit tota vita Christi & sanctorum omnium perfectorum, qui se in actibus virtuosis continue exercitarunt. Et infra: *Item Apostolus* I. *ad Timoth.* IV. *hortatur Timotheum virum perfectum ad exercitium virtutis, dicens: Exerce te ipsum ad pietatem, &c.* XLII. *in fin. in eod. cap. Ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Nunquid Paulus perfectus erat? qui dicebat ad Philipp.* IV. *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ; si qua virtus, si qua laus disciplinæ hæc cogitate, quæ accepistis, & audistis, & vidistis in me, &c. Quis enim scit se esse perfectum, ut licentiare possit virtutum actus? certe nullus,* I. *Cor.* IV. *de pæn. d.* II. *Si enim, inquit, vers. nos autem juxta, & di.* III. *Adhuc instant ad fin. & de purg. can. c. fi. Item quomodo licentiari potest virtus, quia necesse est, si virtus est, quod sit in habitu aut in actu, nec cum est in actu habitus ejus perditur? Unde Augustinus de bono conjugali: Virtutes animi aliquando in opere manifestantur, aliquando in habitu latent: si autem non est in habitu nec in actu, virtus non est, nam virtus est habitus mentis bene constitutæ.* Et infra: *Item quomodo potest fieri quod virtus possit licentiari, quin desinat esse virtus? quia aut virtus exercebitur interius per desideria illius virtutis & cogitationes & meditationes sanctas, aut exterius per opera bona. Si neutro istorum modorum, virtutis nomen amittit, & sine virtute remanet anima; virtutes enim sunt velamina animæ, de pæn. d.* II. *Sapiens nunquam inanis est sub §. Romanos, & c. Ut cognoverunt, & c. Illa anima, & c. Similem. Quomodo ergo imago Dei & similitudo est in anima licentiante virtutes? non Dei imago, sed diaboli est, virtute vacua & vitio succedente, &c.*

Probatur spectare ad perfectos virtutum opera.

Marcent virtutes in otio.

Septimus error Begardorum est, quod osculum mulieris, cum ad hoc non inclinet natura, est mortale peccatum; actus autem carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maxime cum tentatur exercens. At contra Alvarus: *Oscula, amplexus, & tactus non sunt mortalia nec venialia de se, cum possint fieri bona intentione, ut pro pace danda, vel ratione consuetudinis, maxime inter consanguineos juxta mores provincialium.* Et infra: *Si vero osculum detur ex libidinosa animo, vel tactus fiat, mortale est, quia etiam non solum tactu sed aspectu & affectu, etiam sine aspectu appetit & appetitur concupiscentia mulierum, Matth.* v. XXXII. *q.* v. *Nec solo, & c. Qui viderit.* Et infra: *Item inclinatio naturæ vel non inclinatio non facit peccatum, sed perver-*

Spurca Begardorum axiomata.

Quando oscula sint peccatum & quando non,

sa

sa voluntas & inordinata, commutans bonum incommutabile in commutabile, & præponens delectationem creaturæ Creatori, quod est peccare secundum Augustinum; & quia inclinatio non cogit peccare, quia tunc non esset peccatum, XV. q. 1. §. 1. Sed: & si natura inclinet, maxime ad peccatum carnis, non minus peccans suo arbitrio noxius est, de pœn. di. II. Si enim, versic. liberi arbitrii post IIII. column. Quia vero dicunt isti animales Begardi, quod actus carnalis non est peccatum, cum ad hoc natura inclinet, hoc dicunt quia sunt de spiritu libertatis, ut opus exerceant carnalitatis & bestialitatis: nam inter alia præcepta negativa in decalogo mœchia prohibetur, cum dicit Dominus exod. XX. Non mœchaberis. Et infra: *Item Apostolus I. ad Thessalon. IV. ibi: Ut abstineatis vos a fornicatione. Item Apostolus ad Galat. V. præmissa fornicatione ait: Qui autem talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Ad idem Tobiæ IV. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam non patiaris crimen scire; crimen autem mortale importat. XXV. di. §. Criminis LXXXI. di. c. 1. extr. de pœni. & remis. Dnt. Item deuteronom. XVIII. Non erit tibi meretrix; I. Cor. VI. Fugite fornicationem, &c.*

Vetitam fornicationem ostenditur.

Octavus error Begardorum est, quia dicunt, quod in elevatione corporis Jesu Christi non debent assurgere, nec ei reverentiam exhibere, asserentes quod esset imperfectionis eisdem, si a puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa mysterium seu sacramentum Eucharistiæ aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Error autem iste tollitur per illud, quod scribitur ad Philipp. II. Quod in nomine Jesu omne genu flectatur, extra de immun. eccl. decr. lib. VI. extr. de celeb. miss. Sane, de consecr. di. II. Nihil. I. q. I. Multi. Item Christus ille panis est, de cons. di. II. Christus panis est; sed Christus dominus est, Jo. XIII. Si ego Dominus & magister; huic autem domino genuflectendum est, Michea VI. Quid dignum offeram Domino? Curvabo genu Deo excelso. Immo nedum corpori Christi, sed etiam cum legitur evangelium, curvari, debemus de cons. d. I. Apostolica. Item in psal. XCVIII. Dominus regnavit, irascantur populi, ibi: Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est; de Christi humanitate exponit Augustinus & expressum de cons. di. II. Accesserunt vers. nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. Item ad Hebræos I. Et cum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei; & in psal. XCVI. Adorate eum, scilicet Filium, omnes angeli ejus, scilicet Patris. Item cum quilibet fidelis teneatur omni anno communicare, Jo. VI. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c. de con. di. II. Prima, cum cap. præced. extra de pœni. Omnis; quia & Apostolis summæ perfectionis hoc dixit Dominus: Hoc facite in meam commemorationem; Luc. XXII. de cons. dist. II. Iteratur & ext. de reliquiis Si Dominum in Clem. eadem ratione tenetur ipsum adorare etiam adoratione latriæ, ut probat Aug. in præ. vers. Adorate scabellum pedum ejus, & præ. cap. Accesserunt; quia caro Christi conjuncta divinitati adoratur latria, in quantum increatura, hyperdulia: de qua latria legitur & no. de cons. di. III. Venerabiles. Item magi procedentes adoraverunt eum, Matth. II. & leprosus Matth. VIII. ibi, Adorabat eum, ubi Origenes: Antequam peteret, adorare cœpit, cultum ostendens; & Chrysostomus super Matthæum: Non enim illum petebat quasi hominem artificem, sed adorabat, quasi Deum; oratio autem perfecta est fide & confessione, unde leprosus fidei opus adorans implevit: sed opus confessionis implevit in verbis, unde adorabat eum dicens: Domine; & ille cæcus illuminatus, Joan. IX. in fine.

Hæresis contra dignitatem Eucharistiæ.

Impietas alia adversus passionem Christi.

Demonstratur adorandam Eucharistiam.

Quod autem dicunt isti maledicti, quod caderent a perfectione suæ contemplationis, si de carne Christi aut de passione ejus aliquid cogitarent; insanum est manifeste & diabolica arrogantia, quia videndo corpus Christi vident Deum per fidem & divinitatem ejus, quæ conjuncta est carni Christi; unde Jo. XIV. Qui videt me videt & Patrem; &: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis, Luc. X. & Jo. XVI. Sicut nos unum sumus extr. de summa Trin. c. II. §. Rursus. Et quæ major & purior contemplatio, quam cogitare Deum passum in carne, ad cujus memoriam est illud sacramentum principaliter institutum? unde Dominus: Hoc quotiescumque feceritis, in meam commemorationem facietis, Luc. XXII. de cons. di. II. Iteratur, ext. de reliq. & vener. sanctorum. Si Dominum, in Clem. Unde. I. Petr. IV. Christo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini; & ad Hebr. XII. Recogitate eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem; &c. thren. III. Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthii & fellis. Sed quomodo hi impii possunt contemplari divinitatem, nisi & ibi Filium contemplentur, qui est una essentia cum Patre? quia est id quod Pater, Pater enim Filio dedit id quod est; unde dicit Filius Jo. X. & extr. de summa Trin. c. II. §. Licet: Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est: si autem Filium Dei contemplantur, Deum de Deo, ut in symbolo Nicano, quod cantatur in missa, contemplari eos necesse est, si recte credunt, eundem Filium hominem de Maria natum, XXII. di. Qui episc. de cons. dist. III. c. fin. extr. de summa Trin. c. I.

Hæreticorum argumentum dissolvitur.

Passio Christi pie recolenda.

& in

& in aliis symbolis fidei orthodoxa, sed ipsius Dei & hominis illa vera caro sacrosancta, quæ conficitur in altari, unde Augustinus: De carne Mariæ carnem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem, de conf. di. II. Accesserunt. Non ergo descendunt a contemplatione perfecta adorando carnem illam unitam inseparabiliter Verbo, sed ascendunt illum Deum hominem piissimam contemplando; nihil enim sic hominem ad Deum trahit & ad Deum allicit, sicut Deum hominem contemplando. Et infra: *Nam Filius Dei, cum sit Deus perfectus, totus, non concisus, non divisus, quia indivisibilis est, incarnatus est, quam incarnationem tota Trinitas operata est, ut in præ. c. Omnis & extr. de summ. Trin. c. 1. § Hæc sancta & tota in hoc altissimo. Per comitantiam tres etiam personæ ibi sunt per essentiam, per potentiam, per præsentiam, sicut in omni creatura, tamen non sunt ibi sub sacramento & ratione sacramenti, sed sola persona Filii incarnati, quia nec Pater nec Spiritus sanctus incarnatus est, sed Filius de conf. III. c. fin. & hoc sacramentum de Filio est, & pro incarnatione & passionis memoria ejus fit, de conf. dist. II. Iteratur &c. In Christo Pater, & ext. de reli. & ven. sanctor. Si Dominum, & Clem. Et per communionem invisibilem veraciter est, & per unionem, ut no. de conf. dist. II. Hoc est quod dicimus & cap. Comperimus. Si igitur hi Begardi Christi carnem vere manducare desiderant, ipsam carnem veraciter adorent, quia dicit Aug. in psal. XXVII. Nemo autem ipsam carnem manducat, nisi prius adoraverit. De conf. di. II. Accesserunt.*

Ut filius Dei sit in sacramento. Ut persona Patris & Spiritus sancti sint in sacramento.

In Urbe in quodam monasterio sanctimonialium S. Laurentii Panispernæ, in quo illo tempore manebam, erat quidam Theutonicus, qui multum spiritualis videbatur: mihi fuit accusatus de isto errore, quod corpus Christi non adorabat, quando elevabatur, & in prædicatione tetigi istum errorem contra Begardos, de quorum numero ipse erat, & tunc aderat, quem correxi ad partem de illo errore; qui nullam pacem habebat, quando tangebam in meis prædicationibus illos Begardos, quia lupus erat in fabula, nec me libenter videbat: vili habitu se tegebat, & lacrymas habebat. Sæpe diabolus apparentes lacrymas administrat & raptus (scripsi supra §. Feminarum c. 45. in ista secunda parte) & se contemplativum & gustantem reputabat.

De hypocrita, qui Euch. non adorabat.

Ut illusus esset a dæmone.

Insignis est ea, quam memorat historia, & confirmat plures hoc tempore hæreticos inani sanctitatis specimine a dæmone delusos: *Unam*, inquit, (a) *ego cognovi habentem raptum ad placitum & fornicantem in occulto ad libitum, cujus post mortem ejus filiam vidi monachum, quam de fornicario habuerat, quæ mihi illud fecit revelavit matris, quam longo tempore pro sancta deceptus honoraveram, & multa illi loca, ubi ipsa stabat, quando eram in sæculo, dederam præ devotione quam ad eam habebam: in qua fui deceptus cum plurimis aliis de illa provincia; nec ego solus & alii inferiores, sed multi prælati & sancti religiosi, & multi etiam Cardinales: in qua recte se transfiguraverat angelus tenebrarum in angelum lucis II. Cor. XI. XXVI. q. V. Episcopi.* Ejusmodi hypocritarum illius temporis flagitia perstringit Clemens, dum post recensitos superiores Begardorum errores subdit (b).

(a) Lib. 2. c. 45.

De meretrice ecstases diabolicas patiente.

Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, & grave in se continent periculum animarum. Ad quæ excindenda mala hæc decernit: *Nos sacro approbante concilio sectam ipsam cum præmissis erroribus damnamus & reprobamus omnino, inhibentes districtius, ne quis ipsos de cætero teneat, approbet, vel defendat: eos autem, qui secus egerint, animadversione canonica decernimus puniendos.* Addita imperia, ut præsules Begardos, ac Beguinas in jus vocarent, fideique censuram in eos exercerent: illam vero negligenter habitam queritur Alvarus Pelagius. (c) Cæterum nonnulli ex his aliique novi errores partim majori impudentiæ & infamiæ apparatu in Lolhardis, qui infecere Germaniam, partim sub pietatis ornatu in Fraticellis repullularunt. Cum vero emergerent hoc tempore in Lugdunensi & Bisuntina diœcesibus nefandæ hæ, aut aliæ ex Waldensi stirpe monstrorum feraci hæreses, quæ multos sua labe infecerant, Pontifex ad eas excindendas Geraldum de Ausona Dominicanæ familiæ religiosum virum, zelo divinæ gloriæ ardentem, sacræ fidei censorem creavit: qui cum munus impositum exequi esset aggressus, nonnulli ipsi obstitere, alii auxilium flagitanti opera defuere. Qua de re certior factus Clemens earum provinciarum viris principibus, ac magistratibus dedit imperia, (d) exaratis Viennæ idibus martii literis, ut publica illum auctoritate ad hæreticos delendos armarent. Porro ad hæreticorum errores dissipandos, tum ad obsolescentem sensim fidelium pietatem excitandam Clemens Urbani IV. literas de servanda ac magna instruenda pompa festi corporis Domini feria quinta ab octava pentecostes recurrente celebritate diploma renovavit, suisque inseruit literis. (e) Ad discutiendos pariter omnes errores, quos hæretici circa humanitatem Christi offunderent, fidei catholicæ veritas illustrata est.

(b) Clem. ad nostrum de haret.

De hypocritarum ejus temporis spurcitiis.

Begardi decretoria concilii Viennen. sententia damnati.

In eos censura fidei exerceri jussa.

(c) Alvar. superior. c. 45.

In Lugdunen. & Bisuntina provinciis grassata hæresis.

Censorem fidei sua auctoritate fulcire magistratus jussi.

(d) Lib. 7. ep. cur. 16.

Instaurata corporis Domini celebritas a Clem.

(e) Clem. si Dominum de reliq. & vener. sanctor.

Tum Petrus Joannes Olivi Minorita, (f) qui præter alios errores ex aliis hæresiarchis petitos male circa generationem

(f) Vvad. in annal. hoc ann. n. 4.

Ver-

(a) Clem. Fidei cath. de summ. Trin. Guid. Car. sum. de error. Petri Joan. Jo. Tur. sum. de eccl. p. 2. l. 4. c. 36. Eymer. 2. p. direct. q. 25. Pegna comm. 40. Aut. 3. p. tit. 21. c. 3. §. 2.

De duabus in Christo naturis & unitate personæ.

Verbi senserat, & Christum dominum adhuc vivum lancea perfossum effutierat, ac Joannem evangelistam invertisse ordinem historiæ, damnatus. Quæ in Clementina hisce verbis expressa sunt (a).

Fidei catholicæ fundamento, præter quod teste Apostolo nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes, aperte cum sancta matre ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium in iis omnibus, in quibus Deus Pater existit, unacum Patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus ipse in se verus Deus existens fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile & animam intellectivam seu rationalem, ipsum corpus vere & per se & essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore in virginali thalamo ad unitatem suæ hypostasis & personæ: & quod in hac assumpta natura ipsum Dei Verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci & in ea mori voluit, sed etiam emisso jam spiritu, perforari lancea sustinuit latus suum, ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis, formaretur unica ac immaculata ac virgo sancta mater ecclesia conjux Christi, sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata; ut sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui secundum Apostolum est & forma futuri) in nostro novissimo Adam in Christo veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata testimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus cæteris evangelicis transvolantem, B. Joannis videlicet Apostoli & evangelistæ. Detrahere Petrus Joannis scripturæ auctoritati ex libidine mentiendi moliebatur, quem ut hæreticum exagitat Guido Carmelita (b) his verbis: *Non credens, vel dubitans de veritate evangelii certa, & quæ per evangelium credenda proponitur, est hæreticus, & quia dubius in fide infidelis. Sed quod Christus fuerit mortuus lanceatus est veritas evangelica expresse, quæ per evangelium credenda proponitur; dicit enim Joannes: Ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis. Igitur hoc credere nolens, vel dubitans, vel alia expositione pervertens hanc veritatem, est infidelis hæreticus; præsertim cum huic veritati nihil etiam apparet obvium, imme ei tenore sanctorum sententia famulatur. Augustinus enim super Joan. hom. XVII. dicit: Ad Jesum autem cum venissent, viderunt eum mortuum, & non fregerunt ejus crura; sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua. Vigilanter verbo evangelista usus est, ut non diceret, latus ejus percussit, aut vulneravit, aut aliquid aliud; sed aperuit, ut illic quodammodo panderetur, unde sacramenta ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita erat, non intratur. Ille sanguis in remissionem effusus est peccatorum. Aqua illa salutare temperat poculum: hoc lavacrum præfigurabat, & poculum hoc prænuntiabat, quod Noe in latere arcæ ostium facere jussus est, quo intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere dormientis, & appellata est Eva & vita per matrimonium vivorum: magnum quippe significavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quæ a latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? quid isto vulnere salubrius? Et qui vidit ait, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus, & ille scit quia vera dicit, ut & vos credatis. Et Ambrosius lib. de sacramentis: Didicisti ergo hoc? accipe aliud. In tempore item dominicæ passionis, cum sabbatum magnum intraret, quia vivebat dominus noster Jesus Christus inter latrones, missi sunt, qui percuterent eos: venientes autem invenerunt defunctum dominum nostrum Jesum Christum. Tunc unus de militibus lancea tetigit latus ejus, & de latere ejus aqua effluxit, ut emundaret, & sanguis ut redimeret. Theophil. super Joannem dicit: Milites gentiles, ut Judæis placeant, lanceant Christum, circa corpus exanime contumelias inferunt; sed contumelia in signum prodiit: sanguinem enim & aquam de corpore extincto manare miraculosum est.* Cum ergo ita patres cum evangelista consentiant, impia fuit temeritas Petri Joannis, pseudoprophetam agendo, hæc negare. At ejus sequaces illum excusare nisi sunt hoc mendacio, scilicet quod in textu B. Matthæi secundum correctionem S. Hieronymi reperiatur, Christum adhuc vivum fuisse lancea trajectum. Sed a Guidone arguuntur mendacii: *Isti*, inquit, *hæretici patenter dicunt falsum, quod Hieronymus in hoc correxerit evangelium Matthæi, quia secundum Hieronymum Matthæus non est locutus de lanceatione Christi, sed tantum Joannes.* Hunc tamen errorem, quamvis sola fingendi libidine niteretur, a Petro Joanne hausisse Fraticellos, refert Eymericus (e).

Christo mortuo, veram aquam & sanguinem fluxisse e latere.

(b) Guido de hæres. c. 3. de hær. Petri Jo.

Probatur Patrum auctoritatibus.

Sequaces Petri Joannis convicti mendacii.

(e) Eym. 2. p. direct. q. 15. error 39. Pegna com. 4.

XIX.

Jactatum etiam fuerat a Petro Joanne Olivi, animam rationalem formam humani corporis non esse. Qui error, cum veritati catholicæ adversaretur, disertis hisce verbis sublatus a Pontifice, atque omnes illius quæstionis nodi abscissi: *Doctrinam (d) omnem, seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis aut intellectivæ vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam ac veritati catholicæ fidei inimicam, sacro approbante concilio,* ro-

(d) Ead. Clem. Si Dominum.

reprobamus definientes, ut si quisquam deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiva non sit forma corporis humani per se & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus. Refellit pluribus Guido Carmelita (a) hunc errorem Petri Joannis sumptum ex Averroe Saraceno philosopho, negante animam intellectivam esse formam corporis, ac tetrius venenum, quam externa specie videatur in eo contineri, colligit; neque vero agi de anima rationali sub reduplicatione nugaci, & distinctione secundum potentiam, sed quod secundum essentiam sit forma corporis: *Negare*, inquit, *animam rationalem esse partem essentialem & formam corporis, est hæreticum, quia tunc homo non esset formaliter per aliquid sui divini capax præcepti, nec esset transgressor nec observator, nec justus nec peccator, nec mereretur nec demereretur, nec præmiaretur nec damnaretur, cum hæc conveniant homini per animam rationalem, quæ habet intellectum & voluntatem, & liberum arbitrium; quia non possunt convenire homini, qui non est formaliter homo per animam rationalem, si non sit forma corporis.* Et infra: *Per hoc*, inquit, *negatur meritum & demeritum in homine, necessitas sacramentorum, & peccatum & virtus: negatur totale fundamentum fidei & fides ipsa, quæ præcipitur habenda hominibus, & vita æterna, & salutaris adventus Christi in carnem, & adventus in judicium, & missum Spiritum sanctum ad sanctificandum homines, & cætera quæ fide creduntur, si homo non habeat tanquam veram & essentialem formam animam rationalem per essentiam: unde perniciosissima est hæc hæresis.*

Definitum animam rationalem esse formam corporis.

(a) Guido in sum. de hæresib. Petri Jo. Oliv.

Quanta impietas latuerit in contraria assertione.

XX. Disceptantibus etiam nonnullis theologis, an infantibus, cum baptismo lustrarentur, infunderentur virtutes habituales, cum nullo fructui fore viderentur, contenderent alii futuras animarum ornamento; in eam partem descendit concilium, ut rationis usum in infantibus, quo eas Deus influeret, non expectari profiteretur, dum baptisma unicum esse definivit: *Baptisma unicum, baptizatos omnes in Christo regenerans, est sicut unus Deus ac fides unica ab omnibus fideliter confitendum, quod celebratum in aqua in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti credimus esse tam adultis quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum quia quantum ad effectum baptismi reperiuntur doctores quidam theologi opiniones contrarias habuisse, quibusdam ex ipsis dicentibus per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri; aliis e contra asserentibus, quod & culpa eisdem in baptismo remittitur & virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum; nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit tam parvulis quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes, tanquam probabiliorem & dictis sanctorum, ac doctorum modernorum theologiæ magis consonam & concordem, sacro approbante concilio, duximus eligendam.* Ad asserendam hanc sententiam contra Petri Joannis sectarios pluribus disputat Guido, (b) ac licet actus fidei, spei, & charitatis infantes elicere non possint; infundi tamen habitus ostendit, eosque omnibus baptismi effectibus potiri, cum illi non ponant obicem, & communis sit in parvulis & adultis baptismi efficacia: *Primus*, inquit, *effectus baptismi est remissio peccati, quia per baptismum baptizatus moritur peccato & vivit Deo per novitatem vitæ: unde Rom.* VI. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ejus baptizati sumus.* Et infra: *Ergo cum dicat, quicumque baptizati, patet quod generaliter loquitur de efficacia baptismi respectu cujuscumque, sive parvi sive magni, qui obicem non ponit: & ita effectum quem baptismus habet in adulto quoad mortem culpæ & novitatem vitæ, habet etiam in parvulo. Sed in adulto habet remissionem & effectum remissionis peccati, & habet novitatem vitæ per gratiam & fidem & charitatem qua fide justus vivit. Ergo hunc effectum habet in parvulo.* Et infra: *Item effectus baptismi, tam in parvulis quam in adultis est, ut baptizati induant Christum, quia Apostolus generaliter Gal.* III. *dicit: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis; quod non solum convenit adultis; sed etiam parvulis. Et hac eadem ratione & modo loquendi Augustinus illud Apostoli accipit Rom.* VI. *Quicumque baptizati sumus, &c. convenire parvulis & adultis; ut patet enchirid. c.* XLIII. *ergo qui negat in baptismo parvulis conferri gratiam & fidem quoad habitum, negat, quod parvuli baptizati induant Christum, quia Christum nemo induit nisi per gratiam & fidem tamquam bonus. Licet enim ut glossa dicit & est sumptum ab Augustino libro de baptismo parvulorum, aliqui habent sacramenti perceptionem, quod commune est bonis & malis, aliqui vitæ sanctificationem, quod proprium est bonis; sanctificatio autem vitæ est per gratiam & fidem. Et hunc sensum tangit Apostolus ibi, dicens: Omnes filii Dei estis per fidem in Christo Jesu; glossa & vere filii Dei estis, nam quicumque baptizati estis, Christum induistis. Ergo in baptismo, si parvuli non induunt Christum per gratiam & vitæ sanctificationem, per baptismum non induunt Christum ut boni, quod est hæreti-*

Opiniones duæ quando infundantur virtutes baptizatis.

Laudata ea, quæ parvulis una cum baptismo infundi docet.

(b) Id. Guido ib.

Omnes effectus baptismi parvulis conferuntur.

Petrus Joannis plurium aliarum hæresum auctor.

reticum dicere. Præter memoratos autem errores, a Petri Joannis sequacibus propugnatos, flexu temporum compertum est plures alios ab eodem conflatos, vel ex aliorum hæresiarcharum officina eductos in lucem: de quibus quando glifcenti malo obviam itum est a Clementis successore, agendum erit inferius, exustaque ejus ossa & opera decretoria sententia videbimus. Nunc reliqua concilii Viennensis gesta percurrimus.

XXI. Damnati fœnetatores.

(a) Clem. ex gravi de usuris Aut. 3. p. tit. 21. c. 3. §. 1.

Damnatus in eo est error nefarius, qui adeo favebat avaritiæ, ut usuras puras esse a peccato contenderet: ne autem latius in exitium fortunarum & animarum serperet, hoc decreto excisus (a): *Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum; locorum nihilominus ordinariis & hæreticæ pravitatis inquisitoribus districtius injungentes, ut contra eos, quos de errore hujusmodi diffamatos invenerint aut suspectos, tanquam contra diffamatos vel suspectos de hæresi procedere non omittant.*

Sancita inquisitio in hæreticos.

(b) Clem. Multorum de hær.

Saraceni in Hisp. reprimi jubentur.

Ad delendas reliquas hæreseon veterum pestes, vel novas, quas emergere contingeret, extinguendas, sacræ fidei censoribus atque episcopis collata a concilio plurima auctoritas, (b) ut in notatos ea libe animadverterent, & carceres ad eos tenendos in vinculis construi jussum est. Repressi etiam Saraceni, qui in Christianorum locis, præsertim in Hispania, Mahometis nomen execrandum certis horis e locis celsioribus inclamabant: ac principes catholici scandalum adeo atrox tollere, & peregrinationes superstitiosas ad Mahometis sepulcrum, incasso pœnarum metu, prohibere jussi (c). Quo vero Christiana religio inter infideles latius propagaretur, atque in ecclesia Dei viri docti, qui Hebraicam & Chaldaicam linguas ad convincendos Judæos, Arabicam ad Saracenos erudiendos callerent, versarentur sancitum est, (d) ut publica earum linguarum gymnasia in omnibus locis, in quibus aula pontificia versaretur; tum in florentissimis academiis Bononiensi in Italia, in Galliis Parisiensi, Oxoniensi in Anglia, in Hispania Salmaticensi, aperirentur.

(c) Clem. edit. de Judæis & Sarac.

Ling. Hebraicæ & Arabicæ scholæ aperiri jussæ.

(d) Clem. Inter de magistris.

XXII. In sumptus belli sacri indictæ sexennales decimæ.

(e) Lib. 8. ep. cur. 112. & 125.

(f) Lib. 7. ep. com. 32.

At cum non verbis modo, sed etiam ferro defendenda esset religio, atque infidelium Christianos opprimentium retundenda perfidia, inclinarentque omnium vota, ut terra sancta e Saracenorum potestate eriperetur; affulgerent etiam præclaræ spes, ex insula Rhodo recenter subacta in Syriam magno fructu rei Christianæ bellum illatum iri, indicta est (e) expeditio sacra; decretæque (f) a patribus sexennales decimæ ex omnibus ecclesiasticis vectigalibus in sacri belli sumptus redigendæ. Alebant sane ingentia recuperandæ Palestinæ consilia Reges, atque inter cæteros Henricus (g) Romanorum Imperator magnas dabat spes; Philippus vero Francorum, Eduardus Anglorum, Ludovicus Navarrorum Reges, ut testatur Pontifex, in concilio coram patribus post sexennium in Syriam ducturos exercitum se obstrinxere: (h) quod publico edicto (i) promulgatum.

Philippus Rex Franc. ad oriental. suscipiendam expedit. se obstringit.

(g) Henric. in lit. apud Rebdorf. Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 8.

(h) Lib. 85. post ep. 125. & ep. com. 78.

(i) Lib. 8. post ep. cur. 127.

Clemens, &c. ad perpetuam rei memoriam.

In concilio Viennensi, eodem approbante concilio, in ipsius terræ (quæ peculiaris præclara nostri Salvatoris hereditas est, in qua cœli Regem Virgo puerpera genuit, quam etiam Redemptoris nostri pretiosissimus cruor pro humani generis redemptione perfudit, in qua poni meruit sepulcri dominici fundamentum, & quam resurgens Christus a mortuis resurrectionis gloria multipliciter illustravit) succursum generale passagium duximus ordinandum: ad quod, eum nostris (operante illo, cujus negotium agebatur, qui animos Regum & principum, prout & quando vult, devotionis igne succendit ad salubrium exercitium actionum) charissimorum in Christo filiorum nostrorum Philippi Francorum, Eduardi Angliæ, Ludovici Navarræ Regum illustrium, & dicti Regis Franciæ & aliorum filiorum & fratrum concurrentibus votis & animis, ipsi & quamplures alii duces, comites & barones, nobiles & potentes ad vindicandas nostri Redemptoris injurias, ad liberandam terram sanctam de Agarenorum manibus, quæ peccatis exigentibus nunc eorundem pollutis pedibus conculcatur; nec non & pro suorum remissione peccatorum se transituros in dictæ terræ subsidium in eodem passagio per votum assumptæ crucis specialiter obligarunt, &c. Affulgebat orienti nova spei lux: sed cum paucis post annis tum Clemens, qui ea promovebat magno ardore consilia, tum Henricus Imperator ac Philippus Francorum Rex e vivis excessissent, & alios principes implicuissent, mutuæ discordiæ, illius expeditionis apparatus discussus est, exactæque a clero decimæ, nec tamen Syria e Saracenorum potestate erepta: at de his suo loco. Jam cætera in concilio gesta persequamur.

XXIII. Ecclesiastica disciplina restituta.

(k) Clem. Frequens de excess. prælat.

(l) Ib. & Clem. Ad nostrum, de consib., &c.

(m) Clem. Diœcesanis 1. de vit. & hon. Cler.

(n) Clem. Quoniam sit eod.

(o) Clem. Ne in agro de statu monach.

Ad restituendam ecclesiasticam disciplinam plura a patribus decreta, & qui cæteros censura notarent, omnium primi a se ipsis ea, quæ aliorum offenderent oculos, amovere jussi. Castigati itaque præsulum excessus (k), atque ii repressi antistites, (l) qui religiosos viros opprimerent. Clerici ab indignis muneribus, gerendisque armis abducti, (m) jussi decoro vestitu incedere (n). Revocati etiam ad sanctioris vitæ genus monachi (o).

Exorta inter Franciscanos controversia

(a) Lib. 7. ep. cur. 217.

tum dirempta; (a) ipsis enim in contrarias partes divisis, cum alii asperius vitæ genus amplecterentur ac sodales violatæ præscriptæ a S. Francisco vivendi formulæ arguerent; de quibus hæc Bernardus: (b) *Pars una fratrum Minorum, qui spirituales dicebantur, contra alteram tumultuans & altercans privatim & publice contendebat, & judicium sedis Apostolicæ postulavit.* Ea itaque dubia sententia apostolica diremit, (c) ne aliquorum animæ nimia religione torquerentur.

(b) Ber. ebr. Rom. Pont.

(c) Clem. Exivi de verb. sign. & super. ep. 217. Stero in annal.

Vertebatur in dubium, an Minoritæ ad omnia consilia evangelica tenerentur.

Clemens, &c.

Cum in primis ex eo quia in regula prædicta principio habetur: Regula & vita fratrum Minorum hæc est, scilicet domini nostri Jesu Christi sanctum evangelium observare, vivendo in obedientia sine proprio, & in castitate. Item infra: *Finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam observare.* Item circa finem regulæ: *Paupertatem & humilitatem ac sanctum evangelium domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus. Fuit hæsitatum an fratres ejusdem ordinis ad omnia tam præcepta quam consilia evangelii ex professione sua regulæ teneantur, quibusdam dicentibus quod ad omnia, aliis autem asserentibus quod ad sola tria illa consilia, videlicet vivere in obedientia, in castitate, & sine proprio, & ad ea quæ sub verbis obligatoriis ponuntur in regula obligantur; nos circa hunc articulum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, ipsumque articulum quoad aliquid clarius prosequentes, dictæ hæsitationi duximus respondendum, quod cum votum determinatum cujuslibet habeat cadere super certo, vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea consilia evangelica, quæ in regula non ponuntur. Et quidem beati Francisci conditoris regulæ hæc probatur fuisse intentio, ex hoc, quod quædam evangelica consilia in regula posuit, aliis prætermissis. Si enim per illud verbum: Regula & vita fratrum Minorum hæc est, &c. intendisset eos ad omnia consilia evangelica obligare, superflue & nugatorie quædam eorum, suppressis cæteris, in regula expressisset, &c.* Pluribus eandem sententiam illustrat, atque alia de servandæ a Minoritis paupertatis modo, de quo graves dissensiones erant exortæ, definit. *Dat. Viennæ* XI. *non. maii pontificatus nostri anno* VII.

Quid definitum.

(d) Alvar. Pel. de Pla. eccl. l. 2. c. 55. & ex eo. & aliis auct. Nicola Fran. q. 27. censur. 23.

(e) Jo. 22. in constit. Quia vir reprobus Ann. Chr. 1329.

Observandum est, sanctionem hanc a Clemente editam eo flexu temporis, quo concilium celebrabatur, non tamen latam in concilio, seu a concilio confirmatam, ut aliqui perperam tradidere, (d) immo ne quidem in ea ferenda rogatam Cardinalium sententiam, ut Joannem Papam promulgasse (e) visuri sumus, dum mendacia Michaelis Cæsenatis erroresque refellit: is enim pro constabilienda hæresi circa evangelicam paupertatem, qua negabat Christum & Apostolos jus ullum in communi vel in speciali in iis, quibus usi sunt obtinuisse, mentiebatur id a Nicolao definitum. Hoc mendacium cumulabat alio, eandem definitionem a concilio Viennensi confirmatam. His errorem alium astruebat, ea quæ in conciliis statuta sunt, ab alio Pontifice solvi non posse, atque XXIV.
his mendaciis & erroribus calumniam hæreseos Joanni XXII. imponebat. Ejus vero constitutionis hisce verbis abutebatur: *Sanctum evangelium observare sine proprio;* quasi vita evangelica seu perfectio in eo constaret, ut nil proprium, sive jus ullum in communi vel in speciali in rebus, etiam ad vitam necessariis, haberetur. Ad cujus argutias refellendas responsum a Joanne XXII. nil tale pronuntiatum a Nicolao; neque constitutionem ejus, *Exiit*, confirmatam a concilio Viennensi; neque Clementinam, *Exivi de Paradiso*, in Patrum cœtibus latam: tum constitutiones synodales solvi a Pontificibus posse, eas nimirum quæ fidei decretum non continent: impudentissimum autem esse mendacium, synodum Viennensem contrarium decretum sanctioni, *Cum inter nonnullos*, edidisse. De quibus iterum fusius suis locis agetur. Alia nunc Clementis decreta percurramus.

Emendati monialium excessus.

Feminæ de divinis temere differere vetitæ.

(f) Clem. Attendentes de statu monac.

(g) Clem. Cum de relig. dom.

(h) Clem. Quia, tit. eod.

(i) Clem. Si quis suadente de pœnis.

Moniales etiam, quæ conditionis suæ oblitæ in vestibus delicias, in comis lenocinia sectabantur, atque admodum a sanctitatis cultu deflexerant, ad regularem disciplinam constrictæ (f). Coercita (g) nonnullarum feminarum temeritas, quæ vitæ sanctioris genus, non tamen ab ecclesia approbatum, professæ de rebus divinis disceptare ad insaniam non verebantur. Xenodochia ut pauperes humaniter exciperent, nec eorum dissiparentur bona, constitutum. (h) Laici, qui episcopos capere, cædere, aut pellere in exilium auderent, gravissimis pœnis deterriti. (i) Censuris etiam alii impliciti, (k) qui ecclesiasticos inferioris dignitatis viros insigni aliqua injuria afficerent. Ne censuræ ecclesiasticæ temere infringerentur, ab improborum contemptu vindicatæ (l). Ut pœnitentiæ sacramentum extremo afficiendis supplicio ministraretur jussum, (m) atque crudelis abusus, quo judices necare etiam animas in nonnullis provinciis nitebantur, sublatus. Editæ etiam in eodem concilio plures aliæ constitutiones, e quibus superiora delibasse sufficerit.

Pœnæ in cædentes episcopos statutæ.

(k) Clem. Multorum, tit. eod.

Reis pœnitentiæ sacram. conferri jussum.

(l) Clem. Ex freq. de sent. excom. & Clem. Gravis, & cum ex eo tit. eod.

(m) Clem. Cum secundum de pœnit. & remiss.

De tollendis exemptionibus actum.

(n) MS. Vat. sign. n. 4109. pag. 260.

(o) In eod. MS. pag. 257.

Agitatum (n) in eodem concilio est de revocandis exemptionibus, restituendoque episcopis vetere jure in religiosas familias, quæ in ipsorum diœcesibus agerent. Magnum ex infando Templariorum in vitia turpissima & idololatriam lapsu argumentum petebatur (o), cum

ii epi-

Sumpta ex Templariorum exemptorum lapsu occasio.

ii episcoporum imperio & auctoritate soluti, agente longe Pontifice, nullius censuram pertimuissent, ac praerogativas & exemptiones, quibus muniti fuerant, in audaciae argumenta flagitiorumque munimenta convertissent. Afferebantur etiam ab episcopis variae querelae in exemptos, a quibus episcopalis ordinis auctoritatem contemni, pluraque contra fas sub exemptionum clypeo pertentari expostulabant. Inter alios insignis praesul in suo libello Clementi V. porrecto, ex quo plura antea a nobis allata (a), haec adversus exemptos in concilio discutienda proposuit (b).

Allatae ab episcopis in exemptos plures querelae.

(a) An. C. 1311. n. 55.

(b) MS. bibl. Vat. sig. n. 4177.

De corruptelis in eorum templis exercitis.

De excessibus exemptorum, & injuriis & praejudiciis, quae & quas praelatis & personis ecclesiasticis & aliis inferunt in grave periculum animarum, non est sub silentio transeundum: ipsi enim (licet super hoc per sanctissimum patrem dominum Bonifacium summum Pontificem pro parte sit provisum) publice excommunicatos a suis ordinariis ad sacramenta & sacramentalia admittunt in suis ecclesiis & capellis. In eisdem etiam dispensationes clandestinas & benedictiones, quamquam inter personas excommunicatas, aut consanguinitate, vel affinitate conjunctas, seu alias personas matrimoniali vinculo confoederatas celebrare non verentur. Quod saepe vidi referre: dum enim causa matrimonialis inter aliquas personas coram ordinario verteretur, causa recte examinata & discussa, jamque in sententia existente, unaque persona pro constanti alteri adjudicari deberet, illa cui matrimonii conditio non placebat, cum alia persona damnabiliter contrahebat, & in capellis aliquorum exemptorum benedictionem nuptialem clandestine fieri procurabat. Et dum a talibus excessibus & aliis enormibus flagitiis, de quibus non est dicendum per singula, ab ordinariis arguuntur, de sua exemptione confisi reddunt pro verbis humilibus verba tumida & superba; & personae sic conjunctae (ut est dictum) cum gravi animarum periculo & scandalo plurimorum, in incestuoso adulterio vel adulterino concubinatu permanentes, tandem ad barathrum dilabuntur. Et ut breviter concludam, non est qui eos corrigere valeat, confidenter delinquunt, & ad multa facinora fraena laxant.

Arrogantia in praesules.

Item pensiones & procurationes antiquas, quas ex antiqua consuetudine, vel inita conventione cum praelatis, exhibere tenentur eisdem, contumaciter solvere contradicunt. Item res & jura ecclesiarum, & aliarum personarum maxime ecclesiasticarum, quotidie occupant, usurpant, & invadunt: & dum dicti praelati aliaeque personae, maxime ecclesiasticae, quod agant non habeant, dum per censuram ecclesiasticam eos coercere non possunt, jura sua amittere compelluntur, cum taediosum sit & onerosum quotidie contra ipsos ad sedem Apostolicam habere recursum.

Temeritate in invadendis praesulum & ecclesiasticorum juribus.

Item cum priores majoris monasterii per diversas provincias & dioeceses constituti de antiqua & inveterata consuetudine, cujus memoria non existit, praelatis ordinariis locorum procurationes seu pensiones loco procurationum exhibere consueverunt, denuo praetextu ejusdem privilegii a domino Bonifacio (ut asserebant) concessi, cum tacita veritate & falsitate subjecta, ut a multis creditur interpretari, easdem solvere contradicunt, & praelatis ad prioratus suos accedentibus juxta morem vi armata & armati cum suis complicibus resistentes, eisdem praelatis & suis sequacibus ausu temerario, immo furioso, mortem inferre conantur, sicut in pluribus est compertum: quod scio dictum summum Pontificem non latere, qui dum in minori statu ageret, talia saepe vidit, & quid bonae memoriae dominus Bonifacius super hoc senserit & declaraverit, magis novit.

De majoris monasterii monachis.

Conquesti sunt vicissim monachi de episcopis, ac pertimuere religiosae familiae, ne si communi episcoporum juri subiicerentur, monastica disciplina collaberetur: nec spes affulgere videbatur eam restitutum iri ab episcopis, quorum diligentia emendandis sacerdotum saecularium moribus defuisset. Ad tuendam igitur causae suae aequitatem religiosi viri commentarios ad confutanda adversariorum argumenta composuere: inter quos Jacobus abbas Cisterciensis insignem edidit redegitque in hoc compendium.

Quae a monachis responsa.

Editi in ea controversia commentarii.

Incipit compendium (c) tractatus fratris Jacobi abbatis Cisterciensis ordinis, silvanectensis dioecesis, contra impugnantes exemptionem, ab eodem editum in Vienna tempore generalis concilii.

(c) MS. bibl. Vat. sign. n. 2109. p. 260.

*Quia in paucioribus veritas magis *, ut exemptionum materia, eam breviter perstringendo, plenius elucescat, per modum epilogi seu compendii quaedam alibi diffusius pertractata intendo probabiliter ostendere, quod exemptiones & libertates privilegiorum cum magna maturitate, & deliberatione provida a sanctis patribus summis Pontificibus concessas religionibus approbatis, in quibus vigent & regunt homines literati, decet & expedit ad promotionem observantiae regularis, ac profectum & honorem sacrosanctae Romanae & universalis ecclesiae inviolabiliter conservari: & quod earum revocatio praedictae sedi Romanae atque connexioni universalis ecclesiae multipliciter derogaret. Ad cujus intelligentiam pleniorem considerandum occurrit, quod cum unumquodque ex eisdem causis, ex quibus suam entitatem sortitur, trahere debeat suam bonitatem & nobilitatem, expedientiam & commendabilitatem, ex quatuor causis potest exemptionum & privilegio-*

* enitet

Jacobus abbas Cisterciensis contendit exemptiones rite institutas.

Ex quatuor causis id deducit.

giorum modo præfato bonitas, nobilitas, expedientia, & commendabilitas rationabiliter declarari. Unicuique finis est causa causarum, ideoque est impossibile agens absolvi ab intentione finis: ideo primo ostendetur propositum ex ratione causæ finalis, secundo ex habitudine causæ efficientis & originalis, tertio ex decentia & pulchritudine causæ formalis, & quarto ex convenientia & necessitate causæ materialis. Prima via sumpta ex impedimentorum & gravaminum amotione. Secunda ex cultus divini & operum ad vitam contemplativam & activam spectantium ferventi ampliatione. Tertia via sumitur ex potestate summi Pontificis, ac sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ conservatione & elucidatione. Quarta via sumpta ex multiplici fructus quantum ad universalem ecclesiam, & totum populum Christianum, evidenti consecutione.

De finali intenta in exemptionibus.

Prima igitur via sumpta ex parte causæ finalis, sic patet, quia unicuique rei ordinatæ ad aliquem finem expedit removere impedimenta, per quæ posset a consecutione sui finis aliqualiter impediri: religiosi autem ad observantiam trium votorum regularium generaliter & singulariter obligantur, a quorum observantia per multiplices vexationes, injurias, violentias, expoliationes, monasteriorum gravamina, forenses citationes, appellationum indebitarum ad fugam disciplinæ regularis, frivolas acceptationes sententiarum, injustas & indebitas fulminationes, intrusionum & simoniarum multimodas pravitates, quas a suis ordinariis ante eorum exemptiones & privilegiationes sustinebant, erant modis innumeris & intolerabilibus impediti, sicut adhuc in non exemptis & non privilegiatis rei evidentia manifestat. Ex quibus omnibus sequitur, quod ad modum removentis prohibens, formam contrariam expellendo, exemptiones & privilegia expediunt observantiæ regulari.

Ut monachi ante exemptiones ab episcopis vexati fuerint.

Secunda via sumpta ex parte causæ finalis sic patet, quia illud expedit statui perfectionis religiosorum, per quod devotius, convenientius, frequentius, & perfectius possint vacare divino servitio pro vivis & mortuis persolvendo, operibus vitæ activæ & contemplativæ sine interruptione perseverantius insistentes: ad hos autem fratres exemptiones & privilegia religiosorum principaliter ordinantur. Ex quo sequitur, quod expedit exemptiones & privilegia inviolabiliter observari. Et has duas vias tangit Gregorius summus Pontifex & doctor egregius, qui & monachus religiosus fuit, & vitam B. Benedicti scripsit, pluraque monasteria religiosorum de suo proprio patrimonio fundavit, scribens Castorio Ariminensi episcopo, ut habetur XVIII. q. II. c. Luminoso, ubi dicitur sic: Luminoso abbate referente, plurimis in monasteriis a præsulibus præjudicia atque gravamina monachos pertulisse cognovimus: oportet ergo, ut tua fraternitatis provisio de futura quiete salubri disponat ordinatione, quatenus observato in illis Dei servitio, gratia illius suffragante, mente libera perseverent. Unde perseverat in illo, quod episcopus non potest ibidem aliquam potestatem exercere imperando, nec aliquam ordinationem quamvis levissimam faciendo; & sequitur in fine: Ut, semotis vexationibus ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa devotione perficiatur. Nec supponitur quod hic diebus sint episcopi majoris sanctitatis & perfectionis, nec majoris zeli pro divino cultu conservando & ampliando, quam fuerunt tempore B. Gregorii, qui eorum abusus & oppressiones prævidens, dictas exemptiones instituit & indulsit.

Iis instituti tranquillius rei divinæ possint vacare.

B. Gregorii de ea re auctoritas.

Tertia via sumpta ex potestate summi Pontificis, ac sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ conservatione & elucidatione, de levi patet; quia in hoc, quod summus Pontifex, Christi vicarius, monarcha in ecclesia Dei militante, in qualibet diœcesi vel provincia etiam habet aliquos exemptos & privilegiatos filios sibi immediate subjectos, lucide declaratur sua plenitudo potestatis: & quod non solum est mediatus & generalis, sed etiam immediatus & proprius ordinarius cujuslibet Christiani. Ex quo patet soliditas, sublimitas, & perfectio potestatis summi Pontificis super omnes alios prælatos ecclesiæ militantis juxta illud XXIV. q. I. c. Est aliud apostolicum piscandi genus, quo genere solum Petrum piscari jubet Dominus. Valent exemptiones ad conservationem potestatis & auctoritatis summi Pontificis, quia per illas multa schismata & multæ schismaticæ concatenationes præcaventur; etsi orirentur (quod absit) per promptam obedientiam exemptorum, & per temporale subsidium, quod ab eis prompte & voluntarie præstaretur, possent hujusmodi schismata facilius & efficacius exstirpari, quam si essent (quod absit) per machinationem subdolam aliquorum prælatorum annullata vel in aliquo detruncata.

Potestas summi Pontificis in exemptionibus enitescit.

Quarta via ex parte causæ formalis, quæ sumitur ex multiplicis fructus in ordine ad universalem ecclesiam consecutione, sicut ostenditur, quia religiosis exemptis, & maxime communibus & habentibus connexionem ad invicem, cujusmodi sunt Cistercienses, Cluniacenses, Præmonstratenses, & etiam alii mendicantes sicut Prædicatores, Minores, Carmelitæ, Augustinienses, ordinant & injungunt in suis capitulis generalibus multas missas & orationes pro vivis & defunctis, & pro universali statu ecclesiæ conservando in statu sancto, pacifico, & quieto: & hæc faciunt suo modo aliæ exemptæ abbatiæ in suis capitulis, in quibus priores & subditi genera-

Qui fructus ex exemptione consequantur.

raliter convocantur, sicut abbatia majoris ordinis S. Dionysii, & sic de aliis consimilibus. Item multi religiosi exempti tam non mendicantes quam mendicantes virtute exemptionis & eonacxionis, quam habeat ad se invicem, jam de facto ordinaverunt, & alii similiter exempti ordinare possunt solemnia studia in theologica facultate ad informationem & illuminationem fidelium in iis, quæ pertinent ad salutem, nec non ad exaltationem fidei Christianæ: sicut liquide patet Parisiis quantum ad Cistercienses, Cluniacenses, & illos de S. Dionysio, & quantum ad Prædicatores & Minores, Carmelitas & Augustinienses. Adhuc autem non vidimus, quod ita regulariter non exempti, qui sunt sub episcopis, nec ipsimet episcopi talia studia vel collegia ordinarint: immo episcopi, ut in pluribus plus impediunt quam promoveant: non enim nutriunt clericos nec provident ecclesiis meliores promovendo; sed nepotes & cognatos, inscios & idiotas & dissolutos, ponentes servos in equis, & permittentes ambulare principes super terram, facientes monstra in ecclesia, ponentes pedes sursum & caput deorsum, ordinem ecclesiasticum pervertendo. Utinam præterito sæculo plures episcopi transalpini eo vitio non fuissent contaminati, non enim hæresis rapido adeo incendio tot provincias ac regna depasta esset. At etiam plures religiosam disciplinam professi, excusso episcoporum jugo, pontificium quoque rebellibus cervicibus depellere ausi sunt. Pergit Jacobus abbas: *In religionibus autem privilegiatis & exemptis ordinantur multa ad opera misericordiæ pertinentia, sicut eleemosyna ad sustentationem pauperum, & multa alia ad hospitalitatem mediocrium & magnorum personarum, cujuscumque status existant: patet in ordine Cisterciensi, Cluniacensi, Præmonstratensi, & majoris monasterii, & in S. Dionysio rei evidentia manifestat. Prælati autem multi licet habeant multos redditus & magnos, adhuc aliena requirunt, & quærentes quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, sua & aliena plus expenduat in pompis, quam in Christi pauperibus nutriendis.*

De studio sacrarum literarum apud eos florente.

Quare secundo principaliter, ostendo propositionem, quod exemptiones expediant ex habitudine causæ efficientis & originalis, causam formalem nihilominus replicando: nam causa principalis efficiens exemptionis est tota Trinitas, & a proprietate est Spiritus sanctus: patet, expresse habetur Ezechielis XXXIV. *ubi loquens Dominus per Ezechielem de malis pastoribus, sic dicit: Pro eo, quod facti sunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eo quod non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores gregem meum, sed pascebant propterea pastores semetipsos, & greges meos non pascebant: propterea pastores audite verbum Domini. Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem meum, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam. Ex quo sequitur, quod illi prælati, qui solum quæstum temporalem quærunt, de victualibus conquerentes, petentes procurationes, nihil seminantes, quod ad salutem pertineat animarum; & specialiter petentes esum carnium in ordine Cisterciensi contra indulta a sede Apostolica in favorem puritatis & asperitatis vitæ, quæ in eodem ordine vigere consuevit; quod etiam ad solutionem procurationum ordinariis vel aliis minime teneantur prout eidem ordini per sedem Apostolicam est provisum. Nec præscribitur contra Cistercienses ratione consuetudinis ex eo, quia suis ordinariis & aliis in hospitalitate se exhibere consueverunt liberales, prout per eandem sedem est plenius & specialiter provisum, cum Cistercienses communiter non habeant parochiales ecclesias, sicut multi alii religiosi, ratione quarum ad procurationum onera teneantur: & tales inquam prælati, ieration abiliter petentes hoc, de numero prædictorum pastorum se constituerunt manifeste: quibus etiam dicitur in capite præallegato Ezechielis* XXXIV. *Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum est occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, & quod fractum est non alligastis; & sequitur ibidem: Liberabo gregem de manibus pastorum hujusmodi perversorum. Secundo hoc idem patet ex habitudine causæ efficientis instrumentalis, quia fuerunt a viris sanctissimis & doctoribus excellentissimis summis Pontificibus executioni demandata, qui maximum & ardentissimum zelum pro statu ecclesiæ habuerunt: quorum unus præcipuus fuit B. Gregorius, ut patet in cap. præallegato* XVIII. *q.* II. *c. Luminoso. Beatus etiam Germanus Parisiensis episcopus ad obviandum calliditati quorundam & propter loci reverentiam ac Regis Franciæ Childeberti memoriam, consentiente metropolitano & ejus suffraganeis, monasterium S. Germani de Pratis prope Parisios, a prædicto Rege fundatum, eximi procuravit: quod etiam per inductionem posset de multis aliis exemptis monasteriis declarari. Et quia facta Dei & sanctorum patrum sunt imitanda & non destruenda, ideo ex parte causæ efficientis patet quod exemptiones expedit conservari.*

Divina in malos pastores sententia.

Viri sancti exemptionum monstrantur auctores.

Tertio principaliter declaratur propositum ex decenti pulchritudine, quæ in or-

di-

Ut exempti peculiari nexu cohaereant sedi Apostolicae.

dinata connexione exemptorum pulchrius elucescit. Primum quia exempta & privilegiatae personae sunt sicut quidam nervi totum corpus ecclesiae in ordine ad summum Pontificem connectentes; nam per hujusmodi exemptiones statim habetur prae oculis reductio cujuslibet Christiani ad summum Pontificem, & absque praejudicio cujuscumque alterius est immediatus ordinarius cujuslibet Christiani. Ex hoc autem specialiter praeservatur unitas ecclesiae contra schismaticam pravitatem: si enim nulli religiosi essent exempti, citius & facilius possent praelati discedere, & se subtrahere de facto a jurisdictione summi Pontificis: quae tamen discessio futura est antequam reveletur filius perditionis, scilicet antichristus, sicut dicit Apostolus ad Thessalon. Et quia unitas & ratio connexionis consistit in ordine ad summum Pontificem vicarium Christi, cui in persona Petri dictum est: Pasce oves meas, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos; & alibi: Tibi dabo claves regni caelorum; & ad hoc multum faciunt exemptiones sequitur quod expediunt formali pulchritudini connexionis universalis ecclesiae, quae in debito connexionis ordine potissime declaratur. Secundo declaratur hoc idem specialiter ex ordinatione communium & generalium ubique terrarum, ubi creditur & colitur Deus, diffusorum debita connexione, & in summum Pontificem convenienti reductione, cujusmodi ordines sunt ordo Cisterciensis, Cluniacensis, Praemonstratensis, Praedicatores, Minores, Carmelitae, Augustinienses: quod sic patet, quia non potest esse perfecta connexio alicujus multitudinis seu principatus, nisi per reductionem ad unum: & tanto debent esse pauciora media, quanto sunt propinquiora illi uni. Et istud probat philosophus XII. metaphysicae, connexionem universi reducendo, corpora inferiora in corpora caelestia, & superiora & prima in intelligentias motrices, & illas in unam intelligentiam primam, a qua dependet caelum & terra. Et in fine concludit, unum principem esse, dicens: Unus ergo princeps. Ex quo sequitur, quod quandocumque naturali seu regulari reductione inferiora reducuntur per media in suprema, semper medium debet illud inferius, quod per ipsum reducitur, quantum ad ejus totam latitudinem naturaliter per modum eminentiae regulariter continere. Hoc enim apparet ex naturali reductione universi in ipsum Deum, quia unum elementum superius regulariter continet totum inferius elementum, excepta terra, quae secundum se totam non continetur ab aqua propter necessitatem generis humani. Infima etiam sphaera caelestis continet omnia elementa, & sphaera sphaeram ascendendo; & intelligentia virtualiter continet quidquid perfectionis est in inferiori. Et eodem modo videmus in homine, quod potentia superior apprehensiva continet quidquid perfectionis in inferioribus reperitur, ut patet de sensu communi respectu sensuum particularium; & de intellectu respectu sensationum apprehensivarum. Constat autem quod nullus est episcopus vel archiepiscopus, primas seu patriarcha praeter summum Pontificem, cujus jurisdictio ad unum totum talem ordinem secundum totalem ejus latitudinem se extendat. Sed per viam exemptionis & privilegiationis in quolibet tali ordine ponitur unum caput, cujus jurisdictio mediate vel immediate ad omnes, qui sunt illius ordinis, quodam ordine se extendit. Ex quo sequitur, quod mediante tali uno medio possibilius, decentius, facilius, & ordinatius, possunt omnes tales unius ordinis reduci in summum Pontificem, quam mediantibus episcopis, quia facilior ac ordinatior est reductio uno medio sive pluribus connexionem ad unum habentibus, quam mediantibus multis & diversis quorum unus ab altero minime continetur: licet enim primas, vel patriarcha contineat illos, qui sunt suae multitudinis; unus tamen patriarcha ab alio non continetur: quare sequitur, quod exemptio seu privilegiato in ordinibus sic communibus causat primo in ipsis exemptis & privilegiatis fortitudinem, eo quod virtus unita fortior est se ipsa dispersa, ut dicit auctor de causis: & cum hoc in ordine reductionis aliorum religiosorum in summum Pontificem multipliciter causat pulcritudinem & decorem, ratione cujus connexionis dici potest, quod religio sic communis, in qua praecipue vigent & praesunt homines literati, dicitur suavis, decora, & formosa sicut Jerusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata Cantic. VI.

Sublata exemptione non esset unum caput in religiosis familiis.

Quarto principaliter probatur intentum ex convenientia & necessitate causae materialis, & hoc tam ex parte exemptorum quam ex parte illorum, qui exemptiones impugnare nituntur. Primum patet, quia religiosi exempti vitam ducunt angelicam potius quam humanam, vacando continue servitio divino & divinis laudibus decantandis, quasi praelibando caelestem melodiam spirituum beatorum, sicut patet in ecclesiis principalibus exemptorum & privilegiatorum. Strictius etiam & perfectius vivunt communiter loquendo, quam alii quoad observantias regulares. Plura etiam bona spiritualia conferunt communitati ecclesiae, ut dictum est supra. Religiones etiam exemptorum & privilegiatorum in charitate radicatae, & fundatae in puritate & eminentia sanctitatis & perfectionis in tantum florent & floruerunt & in altum creverunt, quod jam multos ramos extenderunt & emiserunt in caelum, & ornaverunt & laetificaverunt de suis ramis

Earum elogia.

& spi-

& spiritualibus foliis ecclesiam triumphantem; & direxerunt & dirigunt in viam veritatis & fidei Christianæ multos filios ecclesiæ militantis, de quibus ramis per inductionem exemplorum patet de multis sicut de B. Gregorio, B. Benedicto, beatis Majolo, Odone, Odilone, atque Hugone Cluniacensibus abbatibus. Et quantum ad Cistercienses, de B. Roberto, qui Cisterciensium ordinem inchoavit: de B. Bernardo doctore egregio primo abbate Claravallis: de B. Guillelmo septimo abbate Belliloci, & post archiepiscopo Bituricensi, de quo etiam natio Franciæ in universitate Parisiensi facit festum suum speciale: De B. Petro Tarantasiensi archiepiscopo, cujus corpus in Bella valle requiescit; & de multis aliis, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. Illi autem probati sunt quos Deus commendat & debent ab hominibus favorabiliter commendari, quos Deus remuneratione præmii & operatione miraculorum multipliciter approbavit. Sunt etiam speciales & peculiares filii Romanæ ecclesiæ: & quia filius naturaliter debet diligi, propter hoc & multa alia tales debent exemptionum & privilegiorum libertatibus præmuniri, & a strepitu sæcularium penitus sequestrari. Et hanc causam assignat B. Laudericus in exemptione abbatiæ S. Dionysii in Francia, allegans B. Augustinum, dicens sic: Libri Augustini de ecclesiasticis gradibus docent, monachos sub quiete regulariter viventes, sub singulari lege debere quiescere, & ab omni infestatione clericorum intrepidos permanere ne sæcularis strepitus eos lædat, quos districta regula servitutis Domini moderatur.

Impugnantes exemptiones sua magis quam quæ sunt Christi quærere videntur.

Secundo hoc idem patet ex parte materiæ impugnantis, quæ quidem materia sunt prælati ipsi: nam prælati non videntur intendere zelum animarum, in petendo exemptiones revocari, vel in aliquo detruncari: non habent enim zelum, ut in pluribus, nec circa seipsos nec circa sibi subditos exercent; sed magis videntur intendere suæ potestatis dominium ampliare, summi Pontificis potestatis plenitudinem aliquantulum obfuscando. Magis etiam, ut patet in eorum petitionibus, quærunt quæstum temporalem quam animarum salutem; juxta illud B. Bernardi super Cantica: Quem dabis mihi, inquit, de præpositis, qui non magis intendat hodie marsupiis evacuandis, quam vitiis extirpandis? Quasi dicat: Nullum, vel valde paucos respective. Nec repugnant prædictis dicta Bernardi in epistola ad Henricum Senonensem archiepiscopum, & in libro de consideratione ad Eugenium Papam; quia ibi loquitur per comparationem ad finem per accidens in ordine ad abutentes, & supposito bono regimine prælatorum: beatus autem Gregorius & alii sancti loquuntur per comparationem ad finem principaliter & per se intentum, quod est vacare divino servitio & contemplationi, & supposito malo regimine & inexperientia prælatorum quantum ad observantias regulares. Iterum etiam dato, quod aliqui zelum animarum intenderent; hoc tamen tutum non esset eis, qui causam & onus super se aggravarent; & maxime cum ad regimen sui ipsorum ac assidui populi eis subjecti sine adjutorio exemptorum in prædicationibus & aliis sufficere minime videantur. Non etiam obstant prædictæ veritati illa, quæ scribit Ægydius in quodam tractatu contra exemptos; quia suæ rationes sunt in pluribus defectuosæ, & multas impertinentes & transcedentes similitudines adducit, quæ plus habent dissimilitudinis quam similitudinis, sicut in quodam tractatu contra impugnatores exemptionum, qui incipit: Salvabo gregem meum, &c. plenius est ostensum: in quo omnes rationes dicti tractatus fratris Ægidii per evidentiam rationum efficaciter improbantur.

Ægidius scripsit in exemptos.

Cum ergo valeat sancta Romana ecclesia vel ob religionis, vel necessitatis, vel exhibiti beneficii gratiam quoslibet privilegiis suis munire, & extra generalia decreta quædam specialia beneficia indulgere, ut habetur XXV. q. I. Privilegia, quæ ecclesiarum & monasteriorum sanctorum patrum auctoritate instituta nulla possint improbitate evelli, nulla novitate mutari, ut habetur XI. q. II. c. I. & II. consideret summus Pontifex suum honorans ministerium, quod revocatio seu detruncatio exemptionum esset damnosa multipliciter quæ & suæ potestatis plenitudinem non modicam obfuscaret, & sedi Apostolicæ multipliciter derogaret.

Exemptionum revocatio noceret sedi Ap.

Videat nihilominus existens in apice regiminis ecclesiastici principatus, per privilegiatos & exemptos sacrosanctæ Romanæ ac universaler ecclesiæ bona quamplurima tam spiritualia quam temporalia multipliciter provenire; & suos exemptos & privilegiatos filios quanto videt eos per ordinarios in sedis Romanæ præjudicium acrius & avidius impugnari, tanto in eorum protectione per conservationem suarum libertatum, quas a sede Apostolica habuerunt, a qua tota vera religio habet ortum, vigilantius & solicitius immobiliter perseveret ad honorem sponsi ecclesiæ Jesu Christi, qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Extat in eodem MS. bibliothecæ Vaticanæ (a) insignis alius commentarius pro exemptis conscriptus, in cujus prima parte auctor fuse agit de jurisdictione ecclesiastica: in secunda exemptiones religiosis sodalitiis congruere pluribus argumentis illustrat, quæ postrema a nobis delibanda visa sunt.

(a) Cod. MS. bibl. Vat. sign. n. 4109. pag. 256. 252. &c.

Alius de exemptionibus commentarius.

Prima quæstio est de exemptione quantum ad ejus possibilitatem, utrum scilicet sit possibilis. Ad quam respondeo, quod cum exemptio nihil aliud sit, quam subtra-

ctio

Exemptio quid sit. Jurisdictionis divisio. A jurisdictione papali nemo potest eximi.

ctio alicujus a jurisdictione alterius, cui subest, nisi esset exemptio, secundum distinctionem de jurisdictione diversimode est respondendum. Sciendum ergo quod in generali dicendum est, jurisdictio ecclesiastica una est prima & suprema, scilicet jurisdictio Papæ: alia secundaria & sub ista, scilicet quæcumque alia jurisdictio ecclesiastica. Loquendo ergo de prima jurisdictione, impossibile est aliquem eximi ab ea saltem per hominem, quia ab illa jurisdictione, quæ per solum Deum instituta, nullus potest eximere nisi Deus. Sed jurisdictio papalis, ut ex dictis patet, & quantum ad statum & quantum ad potestatem jurisdictionis est instituta a Deo. Ergo, &c. Major patet, quia ad illam solum pertinet eximere & subtrahere potestati, ad quem pertinet talem potestatem instituere. Sed subtrahere aliquid jurisdictioni vel supponere pertinet ad limitationem terminorum ejus. Ergo ad illam solam pertinet eximere & subtrahere potestati, ad quem pertinet talem potestatem instituere: & hæc fuit major. Minor autem probata est ex superioribus, scilicet quod potestas Papæ sit instituta a solo Christo, unde nullus homo potest diminuere vel augere. Secundo potest probari ex supremitate potentiæ Papæ, quia scilicet aliquis ex iis de populo non possit esse exemptus a potestate sua, quia impossibile est aliquem esse de aliquo collegio, qui non subsit supremæ potestati illius collegii, quia unius collegii est unum caput & una suprema potestas, a qua qui est alienus, ab ipso collegio est alienus. Sed potestas Papæ est suprema in toto collegio Christiano. Ergo, &c. Nec solum potest aliquis non eximi a statu papali nec etiam a persona existente in statu, nisi ille, qui est superior eo, vel qui instituit statum, hoc fecerit.

Ab alia quam papali potest eximi.

Si autem loquamur de alia potestate, scilicet de quacumque potestate alia sub potestate Papæ; dico quod exemptio a tali potestate est possibilis & de jure, quia de tali potestate loquimur, scilicet de potestate juris: quia quicumque potest aliam potestatem restringere quantum ad populum & quantum ad casus, potest illi potestati aliquem vel aliquos subtrahere, quia hoc est restringere potestatem quantum ad populum, subtrahere aliquem vel aliquos de populo subjecto illi potestati. Sed, sicut patet

Papa potest restringere & ampliare jurisdictionem episcoporum.

ex præmissis, Papa potest pro arbitrio suo restringere & ampliare potestatem episcopalem, loquendo de potestate jurisdictionis, & quamcumque aliam potestatem existentem sub se. Ergo Papa potest subtrahere cuicumque potestati inferiori se aliquem vel aliquos de jure. Sed sic subtrahere aliquem vel aliquos est eximere ab illo. Ergo, &c. II. Ad id, quicumque sic concedit alicui aliquam jurisdictionem, & penes ipsum simpliciter & principaliter illa jurisdictio semper remanet, potest illam potestatem revocare vel in parte vel in toto, sicut patet de Rege & ballivo. Sed isto modo Papa concedit inferioribus jurisdictionem ecclesiasticam. Ergo, &c. Et ista major satis patet ex præmissis. Sic ergo dico quod exemptio ab inferiori jurisdictione sub potestate Papæ per ipsum Papam est possibilis.

An exemptio sit utilis vel expediens.

Nunc restat agendum de expedientia sive utilitate exemptionis: & primo in generali, secundo in speciali descendendo ad diversos status hominum vel conditiones. Ad evidentiam hujus, utrum scilicet exemptio possit esse expediens vel utilis; primo distinguendum est de multiplici exemptione: secundo videndum est a quo exemptio habet, quod sit expediens, superflua, vel nociva. Tertio descendendum est ad propositum.

Quantum est ad primum; sciendum quod exemptio potest dupliciter fieri: uno modo ab aliqua potestate: alio modo a persona existente in statu propter aliquam causam. Iterum utraque exemptio potest fieri vel simpliciter, vel quoad aliquem casum: & similiter etiam potest fieri omni tempore, vel ad tempus determinatum. Hoc sit dictum quantum ad primum.

Quis finis sit jurisdictionis.

Quantum ad secundum; sciendum, quod judicium de aliquo, utrum sit expediens, sive superfluum, vel nocivum: ad finem expediens dicitur quod impedit nocivum: finis autem, ad quem ordinatur jurisdictio, sicut patet ex prædictis, est bonum reipublicæ sive bonum subditorum in republica, & impedire mala in ipsa republica. Ulterius sciendum, quod in bonis id quod est melius eligendum; & in malis quod est pejus est magis fugiendum, in carentia autem istorum eligendum est carere minus bono, ut sic possit quis consequi magis bonum, si altero oportet carere: in malis autem incurrendis eligendum est incurrere minus malum, ut evitetur majus, si alterum oportet incurrere. His præmissis, sciendum quod jurisdictio tripliciter

Ut se habeat ad bonum reipublicæ.

se habere potest ad bonum reipublicæ sive commune, uno modo quod nullum malum inferat, & bona promoveat & mala impediat; & ista jurisdictio est bona, & exemptio opposita est mala. Secundo modo potest se habere jurisdictio ad bonum commune, cum malum non inferat, nec impediat, nec bonum promoveat, & ista esset superflua. Tertio modo potest se habere sic, quod quædam bona inferat & impediat quædam, & propter correctionem humanam iste est minor cursus, quia licet jurisdictio ordinatur quantum est de se ad bonum, tamen est frequentior & quantum ad plures occasio mali, quia est occasio extorquendi pecuniam, pro qua pecunia extorquenda fiunt multæ vexationes, & multa alia, quæ impediunt multa bona, & instruunt mala: nihilominus confert aliquod bonum, & impedit aliqua mala. Et tunc, si conferat majora

jora bona quam impediat, & impediat majora mala quam inferat, adhuc est expediens, & opposita exemptio mala, quia melius est carere parvo bono ad obtinendum magnum bonum, & incurrere parvum malum ad evitandum majus: si autem e contraria esset, tunc jurisdictio esset mala & exemptio bona. Sic igitur viso, adduco rationes ad propositum.

Cur exemptio fiat.

*Circa quod sciendum, quod exemptio ex statu non debet esse nisi propter defectum personæ existentis in statu evidentem, vel præsumptam. Evidentem defectum dico, puta quia manifeste gravat: vel præsumptum, quando ex alia conjectura probabiliter potest existimare quod sit primus ad gravandum, quia nullus debet eximi a persona existente in statu, nisi propter defectum status vel personæ existentis in statu, non eximetur propter defectum *, quia supponitur non debere eximi a statu. Ergo, &c. Si autem aliquis talis defectus sit in persona existente in statu, exemptio a tali persona est rationabilis & expediens, vel quantum ad casum determinatum, sicut fit quotidie per appellationes legitimas: vel quantum ad omnem casum, quando probabile est, quod inter personam eximendam & personam existentem in statu sunt, vel præsumuntur esse inimicitiæ capitales. Quia exemptio, qua aliquis subtrahitur malo regimini, est bona. Sed tale præsumitur regimen personæ existentis in statu in comparatione ad istam vel simpliciter, vel in casu. Quod autem dictum est nunc de exemptione a persona existente in statu, intelligendum est de statu inferiori contento sub potestate Papæ, quia a Papa vel a potestate ejus nullus potest vel debet eximi. Nec obest si aliqui dicuntur aliquando appellare a Papa, quia appellatio ista non proprie appellatio est a potestate ejus, a quo appellatur, sed est magis vel debet esse quædam supplicatio pro correctione vel mitigatione sententiæ latæ.*

* status

Appellatio est genus exemptionis in casu determinato.

Appellationes a Papa sunt supplicationes.

De aliis autem potestatibus inferioribus dico, quod aliqui ab iis eximantur vel simpliciter, vel ad tempus secundum diversas conditiones statuum & subditorum & præsidentium: & quantum ad personam dictum est. Quantum autem ad statum, quod scilicet aliqui eximantur a potestate episcopali, vel ab aliqua alia consimili; dicendum est nunc.

Circa quod sciendum quod non est intentio mea dicere, quod aliquod collegium vel aliqua communitas sic eximatur, quod non habeat propinquum correctorem, vel episcopum, vel abbatem, vel priorem, vel decanum, vel aliquem consimilem: sed intentio mea est dicere, quod quando sunt duæ potestates respectu ejusdem collegii, quarum una est sub alia, sicut de potestate abbatis & episcopi respectu claustri, expedit quandoque ad tempus vel simpliciter, quod eximatur potestas inferior cum toto suo collegio a potestate superiori. Et quod expediat talem potestatem eximi a potestate episcopali, non descendendo ad determinatum collegium, probo rationibus, quarum una sumitur ex variabilitate materiæ, circa quam sunt tales jurisdictiones, quæ est talis. Omnis regula existens circa materiam variabilem, & præcipue loquendo de regula immediate applicata ad talem materiam maxime de regula edita ab homine, nata est recipere exemptionem, & per consequens exceptionem, quia talis exceptio fit per exemptionem. Major patet per illud, quod accidit in diversis artibus, quod quanto regula magis applicatur ad varia, tanto magis recipiunt exceptiones: unde vix in jure positivo reperitur regula, quæ non recipiat exceptionem etiam in gramatica; vix invenitur regula, propter diversas variationes quæ sunt in ipsa, quæ non recipiat similiter exceptionem. Dixi autem de jure positivo ab homine instituto, quia propter defectum intellectus humani vix potest homo in talibus variabilibus attingere infallibilem regulam, non recipiendo exceptionem. Minor autem de se patet, quia scilicet jurisdictio episcopalis & regulæ datæ de ea sunt circa materiam variabilem; nam aliter se habet regularis, aliter laicus, aliter clericus, & ita de aliis: & secundum diversas causas potest contingere, quod potestas episcopalis esset aliquibus eorum nociva magis quam proficua, sicut infra magis patebit, quando descendetur ad status speciales.

An expediat statum monasticum eximi a statu episcopali.

*Sed contra hoc potest obiici, dicendo quod status papalis est similiter circa variabilia. Ergo similiter recipiet exemptionem & exceptionem. Ad hoc dicendum, quod sicut in regulis invenitur quidam superior & generalis, a quo non obstante quacumque variabilitate non potest esse exemptio, sicut hoc quod est juste vivendum, quæ nullam exceptionem patitur; alia vero magis particularis & magis applicata contra agibilia, quæ frequenter exemptiones patitur, sicut de non portando arma in aliquo loco determinato, vel de reddendo depositum deponenti; ita etiam de potestatibus, * quod est quædam potestas universalis, extra quam quicumque esset, esset extra collegium Christianum, quod est pejus esse quam quamcumque vexationem sustinere: & est alia potestas particularis, extra quam quandoque expedit alicui generi hominum esse. Non esse de ovili Christi & bene vivere non potest esse: sed potest stare cum hoc, quod est esse extra talem potestatem & bene vivere: & talis est potestas episcopalis; unde non est simile. Ergo, &c.*

Objectio si expediat ab episcopali eximi, ergo a papali expedit.

* quia

Dissolvitur.

Secunda ratio sumitur ex manifestatione status papalis, & est talis. Illud quod pertinet ad manifestationem & confirmatio-

Per exemptiones Papa suam demonstrat auctoritatem.

nem universalis potestatis Papæ est expediens toti ecclesiæ universali. Sed aliquos eximi per Papam a potestate episcopali maxime manifestat & confirmat universalem potestatem. Ergo &c. Major faciliter patet, quia sicut suprema potestas potior est omni potestate inferiori, quia ab ea magis dependet bonum reipublicæ; ita etiam illud, quod eam confirmat & manifestat, confirmat & manifestat potestates inferiores secundum id, quod confirmat potestates inferiores, sine tamen præjudicio potestatis superioris, est bonum. Ergo illud, quod confirmat & manifestat potestatem supremam, quæ est potestas Papæ est valde bonum. Minor etiam faciliter probatur, quia illud manifestat & confirmat potestatem Papæ, per quod manifestatur, quod ejus arbitrio subest omnis potestas inferior, per quam scilicet secundum quod videtur, sibi eximit quos vult a potestatibus inferioribus. Manifeste apparet quod ejus arbitrio subest omnis potestas inferior. Ergo, &c.

Qui appellationes concedunt, concedent necessario exemptiones.

Tertia ratio sumitur ex similitudine exemptionis personæ alicujus a persona existente in statu; quia sicut persona ad personam, ita etiam status ad statum, vel potestas ad potestatem. Sed, sicut dictum est supra, expedit aliquam personam eximere a persona existente in stata, sicut patet per appellationem, quæ frequenter fit. Ergo, &c. Unde illi, qui volunt omnem exemptionem, qua aliquis eximitur a potestate episcopali excludere, deberent petere, quod omnis appellatio similiter excluderetur, & quod Papa nihil posset super populum sibi subjectum.

Quarta ratio sumitur ex similitudine, quæ fit a potestate terrena: quia decens est, quod illi qui deputantur ad cultum divinum eximuntur a terrena potestate: ita decens est, aliquos inter clericos ex speciali prærogativa eximi a potestate episcopali. Ergo, &c. Et confirmatur ratio, quia ob reverentiam clericalem non solum illi, qui deserviunt cultui divino, sed etiam laici, qui deserviunt mundo, sunt exempti a tali potestate, scilicet temporali. Sed aliquis modus vivendi infra potestatem episcopalem invenitur excedere tales clericos conjugatos plus quam tales clerici excedant laicos. Ergo qua ratione eximuntur a potestate temporali, eadem ratione & fortiori isti, qui sic inveniuntur in tali statu, deberent eximi a tali potestate episcopali.

A pari probatur exemptio.

Quinta ratio sumitur ex similitudine naturalium; quia hæc omnia inferiora subduntur motui corporum cœlestium, tamen expedit aliqua inferiora subtrahi a talibus, & ideo provisum est ut de latibulis contra talia. Ergo a simili licet omnes subsint potestati domini Papæ, tamen expedit aliquibus subtrahi ab aliquibus potestatibus mediis, & protegi per dominum Papam ab eis, quæ quando sunt graves & tempestuosæ vel personis vel statibus: & salva reverentia eorum, qui simpliciter exemptionem reprobant, prius deberent inquirere diligenter, vel conferendo secundum conditiones statuum, vel habendo experientiam ex factis longi temporis investigare, utrum tales potestates mediæ, a quibus possent, vel sint nocivæ vel magis proficuæ, antequam sic universaliter improbent fieri exemptionem.

Damnari simpliciter non debet, nisi re diligenter perpensa.

Nunc restat prosequi in speciali, descendendo ad diversos status hominum: & primo ostenditur, quod religiosis competit exemptio: deinde agetur de aliis. Quantum autem ad religiosos, ad majorem evidentiam dicendum de exemptione eorum. Cum exemptio, de qua loquimur, sit subtractio alicujus a jurisdictione alterius, jurisdictio autem ordinetur ad bonum commune subditorum, quatuor videnda sunt præambula de religiosis. Primum est, quid est illud bonum, ad quod religio ordinatur. Secundum, quæ sunt quæ ad illud bonum promovent, vel impediunt. Tertium est, quis modus vivendi competat religiosis. Quartum est, quam jurisdictionem debet habere caput monasterii sive prælatus religiosorum super ipsos.

De exemptionibus religiosorum.

Quid sit religio & illius divisio.

Quantum ad primum; sciendum, quod religio potest accipi tripliciter: uno modo pro cultu divino, sive si dicatur, quod religio Christiana est adorare & offerre sacrificium missæ & consimilia. Alio modo dicitur religio virtus mentis, inclinans mentem ad impendendum cultum Deo. Tertio modo dicitur religio ipse status, qui ad talem cultum est deputatus: & hoc dupliciter, scilicet generaliter, sicut si dicamus statum Christianitatis esse quandam religionem, prout accipitur in libro Augustini qui intitulatur, Dei religione Christiana; vel specialiter; quando scilicet accipitur pro statu illorum, qui super ea, quæ pertinent ad religionem generaliter, addunt specialem modum colendi Deum, & specialia cerimonialia, & totam vitam suam dedicant cultui divino, addendo speciales observantias ad cultum communem omnibus Christianis.

Quantum ad secundam; sciendum, quod istud bonum maxime impeditur per delectationes carnales & solicitudines temporalium, & defectum propriæ voluntatis; & ista, ut in pluribus, sunt in conversatione seculari: nam conversatio sæcularis & conversari etiam cum conversantibus secularitər multum impedit tale bonum, quia distractio mentis ad ista & per ista multum retrahit mentem a cultu divino & maxime a perfecta adhæsione ad Deum, quam requirit perfectio cultus divini: promoventia autem ad tale bonum duplicia sunt, scilicet privative & per modum removentis prohibens, & positive ut sunt monitio-

nes

nes & ordinationes superioris circa ista, vel annexa eis. Per modum autem removentes prohibens sunt illa, quæ prædicta impedimenta removent, sicut sunt tria vota, scilicet paupertatis voluntariæ, continentiæ, & obedientiæ: quod primum sollicitudinem temporalium tollit: secundum tollit delectationes carnales: tertium autem impedimentum tollitur per vitam solitariam, scilicet impedimentum sæcularis conversationis modo, quo exponetur.

Ex isto secundo patet ad propositum, quis scilicet modus vivendi competat religiosis, quia convenit eis aliquo modo vita solitaria: hoc autem potest esse dupliciter, uno modo, quod una sola persona vivat per se sicut fecerunt antiquitus in eremo: alio modo, quod licet sint plures sicut soli religiosi ab aliis in claustro sequestrati modo, & de hoc prosequendum est.

(a) Pag. 253.

Qui præest collegio religiosorum in spiritualibus maxime præest.

Quantum (a) ad quartum, sciendum, quod cum unum collegium requirit unum caput, oportet in tali collegio religiosorum ponere aliquod unum caput: istud autem caput debet præesse toti collegio tam in temporalibus quam in spiritualibus. Et de temporalibus ad nunc dimitto. Quantum autem ad spiritualia, primo probo in generali, scilicet quod habent aliquam jurisdictionem spiritualem supra eos: secundo in speciali, scilicet quantum ad quæ. Primum patet duplici ratione, prima talis est:

I. Argumentum.

quia aut abbas aut consimilis aliquid influit collegio, aut non; si non, sequitur quod in claustro non esset caput nec præsidens, si autem aliquid influit, aut pertinet ad temporalitatem tantum: contra, quia tale caput præest tali collegio secundum quod est tale collegium, scilicet tale collegium habet quod sit tale collegium secundum spiritualitatem magis quam secundum temporalitatem, quia est tale collegium divino cultui dedicatum. Ergo, &c.

Secundum.

Secunda ratio talis est, caput talis collegii aut habet aliquam jurisdictionem super ipsum, aut non: non potest dici quod non, quia tunc non esset caput. Si sic, aut habet jurisdictionem ecclesiasticam, aut non: si habet jurisdictionem ecclesiasticam, habetur propositum: si non, sequitur quod præsidentia ejus non differat a præsidentia dominorum terrenorum, quod est inconveniens.

Probatur debere habere jurisdictionem.

Secundo probandum est, quod caput monasterii habet jurisdictionem super existentes in monasterio, & hoc quantum ad spiritualia, & prima probatio, quod debet habere jurisdictionem quantum ad observantias regulæ & constitutionum, & hoc patet triplici ratione. Prima accipitur ex parte directionis, quia ille magis debet præesse aliquibus, qui magis inter eos novit dirigere & promovendo bona & corrigendo mala. Sed abbas vel consimilis sic se habet respectu monachorum vel fratrum quantum ad observantias speciales monasterii, quia abbas experimento quotidiano & non sola relatione alterius scit ea. Ergo, &c. unde propter istam ignorantiam, quam sæculares habent respectu talium, prohibetur ne clericus sæcularis fiat abbas.

Magis illi quam episcopo competit.

Secundo ratio sumitur ex continuatione regiminis, quia cuilibet collegio manenti infra clausuram debet aliquis continue præesse: Aut ergo iste debet esse episcopus, aut alius sæcularis, aut aliquis de collegio non episcopus: primum non, quia non deceret, quod moraretur continue cum suis inter monachos: secundo quia non posset hoc facere propter curam aliorum: nec etiam alius clericus, quia minus deceret de primo; & quia ignoraret qualiter deberet hab re eos regere, sicut dictum est.

Tertia ratio sumitur ex hoc, quod religiosi astrinxerunt se ad ista voluntarie, quia in illis homo cum esset liber, se obligavit voluntarie, debet sibi concedi superior, qui debeat magis esse gratus. Sed cuilibet religioso debet esse magis gratus superior suæ religionis, quam alius qui aliter non videtur diligere statum suum. Ergo, &c.

Obedientis præsto promissa præcipue intelligitur de observantia religionis.

Quarta ratio sumitur, ex consuetudine ecclesiæ, & est talis. Secundum communem ecclesiæ consuetudinem religiosi in professione promittunt obedientiam patri monasterii. Sed ista obedientia præcipue attenditur penes observantiam specialem religionis. Ergo, &c.

Ut deceat religiosos subesse prælato religioso.

Quantum etiam ad præcepta communia omnibus Christianis, decet quod religiosi subdantur prælato suæ religionis. Primo quia decet religiosos subesse abbatibus & consimilibus illis, sine quibus speciales observantiæ non possunt observari. Sed sine obedientia præceptorum communium non bene nec fructuose possunt observari observantiæ speciales. Ergo, &c. Secundo quia in illis debent religiosi subesse abbatibus & consimilibus, quæ aliter habent corrigi vel promoveri tam in religioso quam in sæculari. Sed in præceptis talibus aliter debet ordinari religiosus quam alius. Ergo, &c. Quia si in talibus religiosi deberent corrigi per potestatem extrinsecam, eorum correctio posset esse scandolosa, unde magis secrete corriguntur in claustro & sine scandalo. Ergo, &c. Tertio quia prælatis claustri conceditur summa pœna, quæ competit clericis, scilicet pœna carceris: & hoc non esset nisi concederetur correctio majorum criminum. Ergo, &c. His præmissis.

(b) Pag. 253.

Episcopalis jurisdictio in religiosos superflua vel noxia.

Dico (b) quod regulariter & communiter exemptio religiosorum est expediens. Primo probo tali ratione: quia ista vel illa exemptio est bona per quam subditi eximuntur a jurisdictione ac potestate, quando est superflua vel magis nociva, quam proficua. Sed secundum consequentia sic se habet potestas episcopalis respectu religiosorum. Ergo, &c. Major patet. Minor probatur: &

primo quantam ad superfluitatem, quia potestas episcopalis respecta illoram est superflua, quibus sufficienter provisum est de jurisdictione sine episcopali potestate. Ergo, &c. Major videtur probata. Minor patet ex dictis, quia provisione facta religiosis de jurisdictione videlicet praeceptorum communium & specialium observantiarum, sufficienter est eis provisum de jurisdictione; quia non requiritur jurisdictio quantam ad alia. Sed sine potestate episcopali est eis sufficienter provisum de jurisdictione in istis, ut jam ostensum est, quia probatum est quod abbates & consimiles debent habere jurisdictionem in praemissis. Ergo, &c.

Supervacanea ostenditur.

Triplicites contra id obiicitur.

Contra hoc arguitur tripliciter. Primo quia melius est regi per plures sapientes, quam per unum. Secundo quia idem sequeretur de Papa, si abbas sufficit. Tertio quia diceretur, quod ex natura rei una est sub alia, & ideo neutra superfluit. Ad primam dicendum, quod illud habet veritatem per modum consilii, non per modum jurisdictionis, quia una posset impedire alteram, nisi una subiiceretur alteri, & nata esset ex natura rei subesse: sicut etiam in aliquibus religionibus inveniuntur potestates subordinatae, & etiam in saeculo; & omnis potestas subest potestati domini Papae, a quo omnis potestas ecclesiastica alia a sua habet institui, sicut ab uno capite totius ecclesiae. Et per hoc patet ad secundum, quia non est simile de potestate episcopali & papali, quia episcopis, ut sunt episcopi, non debetur necessario jurisdictio, accipiendo episcopum prout importat potestatem ordinis: nec etiam habentibus jurisdictionem debetur instituere alias, nisi prout eis limitatur a Papa. Sed potestati Papae ex natura rei secundam decentiam & ex institutione Christi quantam ad existentiam subest omnis potestas ecclesiastica alia ab ea, & ab ipso Papa omnis alia potestas in ecclesia habet institui: unde cujuscumque potestas alterius ab ea in gradu suo non excludit necessitatem ejus, nec ostendit eam superfluam: sicut nec sufficientia potestatis institutae excludit necessitatem vel concludit superfluitatem potestatis instituentis. Ex hoc patet ad tertium, quod ex natura rei potestas praelatorum, qui sunt in religione, non subiicitur potestati episcopali, etiam prout potestas episcopalis accipitur etiam pro potestate jurisdictionis collatae episcopis: nec etiam secundum decentiam, cum sufficienter, ut dictum est, provisum sit eis, & provisio ex natura rei debeat esse talis. Nec oportet, quod secundum existentiam subiiciatur eis, quia hoc dependet ex arbitrio Papae. Et si obiiciatur, quod cum a principio religiosi subessent, scilicet episcopis, quare si hoc non decebat ex natura rei, fuit ita; dicendum quod a principio non fuit animadversum

Prima solutio.

Ad secundum.

Ad tertium.

Obiicitur quod a principio religiosi fuerint episcopis obnoxii.

sive consideratum quomodo magis decebat religiosos regi per praelatos sui ordinis, quam per alios quantum ad praelatos praesidentes specialiter & immediate, sicut postea: & ideo a principio decuit, quod essent sub potestate praelatorum quousque per experientiam temporis & collationis, super hoc habitae, sunt a sanctis patribus & explicite tradita, quae a principio explicite non occurrerant.

Respondetur.

*Secunda autem pars minoris principalis, & primae rationis probantis principaliter probatur ex tribus *. Primo ex proportione praelati ad subditum. Secundo ex promoventibus ad bonum, ad quod religio ordinatur: quantum ad primum adducuntur rationes. Prima sumitur ex ignorantia status, & est talis: quia in regimine multum nocet ignorantia vel imperfecta notitia eorum, quae ad regimen pertinent, quando scilicet praelatus ea ignorat, vel imperfecte scit ea, quae pertinent ad regimen alterius. Ergo * diversitas conversationis inter praelatum & subditum; multum prodest regimini: & oppositum, scilicet hoc vel illud quod diminuit, nocet regimini. Secunda ratio sumitur ex mutua benevolentia praelati ad subditum, & e contrario: quia ille, qui est magis benevolus, debet habere regimen caeteris paribus. Sed disparitas conversationis inter praelatum & subditum diminuit talem benevolentiam. Ergo, &c. Major patet ex parte praelati, quia cum jurisdictio ordinetur ad bonum subditorum; unde & illi, qui ordinant jurisdictionem suam ad commodum suum temporale super terram * diligunt alios, velle autem bonum alicui est amare eum; amor praelati ad subditum multum facit ad bonum regimen. Idem etiam patet ex parte subditi, quia quanto plus diligit praelatum suum, tanto libentius obedit sibi & suo regimini. Minor etiam patet. Disparitas conversationis diminuit talem benevolentiam, quia qui sunt ejusdem conversationis magis se diligunt, nam similitudo est causa dilectionis, nisi per accidens contingat contrarium: & ideo diversitas conversationis diminuit benevolentiam.*

* duobus

Duplici argumento probatur convenire.

* uniformitas

* non

Tertia ratio sumpta ex benevolentia ad statum, & est talis. Cum ille, qui praeest, magis zelat pro bono regimine aliquorum, non est ponendus alius, qui minus zelat & posset magis zelantem impedire. Sed probabile est, quod religiosus praelatus magis zelat pro bono regimine religiosorum sui ordinis, quam alius, sive sit saecularis, sive sit religiosus alterius religionis: & alius posset penitus impedire eum. Ergo, &c. Major patet quia magis zelans, caeteris paribus melius regit, & impedire regimen melius regentis esset nocivum. Minor etiam patet faciliter, quia unusquisque magis afficitur ad suum statum, quam alienus a statu; & per consequens magis zelat

lat

lat pro bono regimine existentium in statu.

Objectiones contrariæ.

Contra præmissa arguitur multipliciter. Primo contra primam rationem, quia præsumitur, quod episcopus qui assumitur ad altiorem statum, quam sit status prælationis religiosorum, sit magis sapiens quam prælatus religiosus. Dato etiam, quod minus sciret de iis, quæ pertinet ad observantias religionis; tamen præsumitur plus scire de iis, quæ pertineat ad præcepta, de quibus est majus periculum. Secundo arguitur contra secundam & tertiam, quia supponitur, quod episcopus impediat prælatum religionis: quod non videtur, quia supponendum est de eo, quod sit bonus. Tertio, quia dicitur, quod status episcopi eminenter continet statum religionis, & per consequens afficietur ad eos sicut alius religiosus. Quarto arguitur contra quartum rationem, quod ovis sequatur pastorem, utcumque, sit alterius speciei. Ergo, &c.

Arguitur contra rationem, quia secundum istas rationes sequitur, quod Papa non debeat præesse religiosis.

Solvuntur.

Ad primum istorum dicendum est primo, quod abbas potest esse æque sciens, & forte de facto invenirentur episcopi, vel forte plures deficientes in hoc, quam prælati religiosi, licet multi sint sapientes inter episcopos. Secundo, quia saltem quæ sunt imponenda religiosis quæcumque melius novit religiosus, quam alius. Tertio, quia dum adsit bona voluntas ad subditos quæ præsumitur propter prædicta, defectus scientiæ posset per consilium subveniri proborum tam circa præcepta, quam circa alia. Ad secundum dicendum, quod licet sit præsumendum de episcopo & quocumque alio, quod sit bonus, donec probetur contrarium; ita etiam propter affectionem incurvam cujuslibet ad seipsum præsumi potest, quod quilibet jurisdictionem suam vellet ampliare, & concurrentem impedire: & forte posset ita probari de facto, ita esse in multis visitationibus monasteriorum factis per episcopos vel episcopum; ita quod per probationem jam de facto patenter posset probari, quod suam extendant potestatem episcopi super religiosos, & regimen religiosorum impediunt quandoque, vel forte frequenter. Ad tertium dicendum, quod licet status episcopalis sit eminentior quantum ad dignitatem status; non tamen continet statum religionis formalem, nec similem modum vivendi, quæ est causa majoris affectionis prælati ad subditum. Ad quartum dicendum, quod comparando brutum ad brutum non invenitur, quod aliquod brutum sequatur societatem alterius, quod sit alterius speciei nisi propter prædam. Sed bene quædam animalia bruta magis sequuntur hominem beneficum, quam sequuntur aliud brutum ejusdem speciei propter multa beneficia collata, quæ si non fierent, nec illa sequerentur. Sic puto quod, si religiosi essent experti plura beneficia ab episcopis, quam a prælatis suæ religionis, quod religiosi libenter sequerentur eos. Dices præsumitur, quod exhibebunt. Et ego dico, quod ovis non sequeretur beneficium præsumptum vel beneficia præsumpta, sed exhibita, & adhuc minus sequeretur exhibentem oppositum beneficiorum. Ad quintum de Papa dictum est superius.

(a) Pag. 234. Jurisdictio episcopalis religiosis noxia.

Postea (a) probatur idem, scilicet quod potestas episcopalis primo sit nociva regimini religiosorum, rationibus sumptis ex parte promoventium ad bonum positive religionis, scilicet quæ sunt duo quæ retrahunt hominem a malo, & promovent ad bonum positivum: unum per modum directionis, sicut præcepta & monitiones: & aliud per modum medicinalis remedii, sicut sunt correctiones. Primo ex utroque potest argui ad propositum, & primo ex primo ducitur, quia episcopus novit minus, quæ expediunt religiosis, & ideo minus potest scire bene quæ debeant præcipi vel moneri: & si concurreret sum sciente, posset eum impedire, sicut jam dictum est. Secundo minus acceptarentur admonitiones suæ, quam ordinatio illius, qui est conformis vitæ: & quia ista tacta sunt superius, ideo transeo. Quantum autem ad correctionem idem probatur, scilicet quod jurisdictio episcopi esset nociva, impediendo scilicet meliorem: primo, quia in correctionibus maxime exquiritur benevolentia & amor specialis, qui maxime est inter conviventes, & minus inter alios. Unde Augustinus in regula: Propter quod in unum estis congregati, ut unanimes habitetis in domo, & sit vobis anima una & cor unum in Deo. Secundo, quia in correctionibus maxime est necessaria notitia conditionis ejus, qui debet corrigi: quæ major vel magis habetur a conviventibus, quam ab aliis. Tertio quia cum in correctionibus immineat confusio personæ & status, verisimile est, quod in hac liberius cavebit prælatus ejusdem status, quam prælatus alterius status. Quarto, quia cum ex debita correctione conservetur status & honor ejus, præsumendum est, quod prælatus de ipso statu magis solicitetur, quam ad tenendum statum & honorem, qui expedit circa ista. Et sic putat, quod jurisdictio episcopalis magis est nociva religioni quam proficua, attendendo ad ea, quæ promovent ad bonum commune religionis positive.

Probatur ab episcopis monachos non recte dirigendos.

Non promovendum ab iisdem religionis bonum.

Item probari potest ex his, quæ promovent bonum religionis per modum removentis prohibens. Sunt autem in universo quatuor, scilicet paupertas voluntaria, obedientia, continentia, & separatio secundum locum a conversationibus sæcularibus: & ex qualibet istorum potest argui ad propositum. Primo ex obedientia quia illud,

*quod vel impedit vel miauit obedientiam religiosorum ad patrem monasterii est nocivum voto obedieatiæ ab eis facto. Sed jurisdictio episcopalis est hujusmodi. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris, scilicet quia illud, quod obedientiam talem * est nocivum voto talis obedientiæ. Sed jurisdictio episcopalis nata est impedire talem obedientiam, quia jurisdictiones contendentes in eandem personam natæ sunt impedire, etiam si respiciant diversos casus, quia quantumcumque casus sint diversi in una persona non possunt simul exequi plures, nam exequendo unam impeditur ab executione alterius, &c. una impedit aliam, &c. Si concurreret jurisdictio episcopalis cum jurisdictione abbatis super monachos, impediret jurisdictionem abbatis & diminueret, quia qui subditur duobus, nullius obedientiæ ad plenum subiicitur. Ergo, &c. Secundo arguitur ex eodem sic, quia illud, quod dat occasionem subditis religiosis minus prompte obediendi patri monasterii est nocivum bono obedientiæ debitæ illi patri. Sed jurisdictio episcopalis est hujusmodi. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris, quia spes propinqui defensoris redderet religiosos subditos minus promptos obedire patri monasterii, quia passim per appellationes qualescumque possent evadere manus ejus. Sed hoc est reddere religiosos ad obedientiam eis debitam minus promptos.*

* impedit,

Contrariæ episcopi & abbatis juridictiones confunderent monasterium.

Sed contra hoc posset obiici, quia dicetur, quod episcopus non fovebit injustam causam, & per consequens non dabit eis occasionem ad appellandum. Et ad hoc dico primo propter fragilitatem humanam probabile est episcopos fovere tales appellationes ad ampliandum jurisdictionem suam. Secundo quia dato, quod episcopi essent boni, multos haberent circa se, qui de facili consulerent facere receptionem appellationum vel propter munera, vel propter favores personarum, & ex multis aliis causis. Tertio, quia bonitas episcoporum non tolleret oppositionem malorum monachorum circa hoc scilicet circa possibilitatem habendi remedium per appellationes: immo videtur, quod talis possibilitas evadendi per appellationem propter spem propinqui defensoris det occasionem suspectis religiosis fugiendi, & contemnendi correctionem prælatorum suæ religionis.

Appellationes ad episcopum disciplinam labefactarent.

*Ex secundo, scilicet ex voluntaria paupertate, potest idem argui, scilicet quod jurisdictio episcopalis tali voto est nociva: quia illud quod reddit religiosum magis solicitum circa bona temporalia est contrarium voto paupertatis, vel saltem nocivum. Sed jurisdictio episcopalis est hujusmodi. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris: quia lites non possunt teneri sine magnis expensis, & per consequens solicitant hominem ad procurationem temporalium. Sed jurisdictio episcopalis nata est religiosi multiplicare lites, quia oporteret eos respondere in curia episcoporum conquerentibus de eis quibuscumque vel juste vel injuste, & etiam episcopi episcopo imponenti. Ergo, &c. Secundo probatur idem sic: quia quod dat occasionem monacho ad hoc, quod habeat aliquid sine scitu sui prælati, est contrarium voto paupertatis. Sed jurisdictio episcopalis est hujusmodi. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris: quia illud, per quod datur monachis occasio trahendi abbatem suum in causam per oppositionem vel aliter, dat sibi occasionem procurandi & quærendi aliquid pro se sine scitu sui prælati. Sed jurisdictio episcopalis dat occasionem hujusmodi. Ergo, &c. & si dicatur, quod episcopus est bonus, dicendum sicut prius. Idem probari potest ex tertio, scilicet ex continentia, quia scilicet omnis discursus per mundum, & maxime ad contrahendum moram cum illis, qui sæculariter conversantur, est nocivum voto continentiæ. Sed jurisdictio episcoporum est occasio talium discursuum. Ergo, &c. Major patet, quia discursus tales vix possunt esse sine societate mulieris. Sed hoc est nocivum voto continentiæ. Ergo, &c. Tales ergo discursus frequentes vix possunt esse, quia multæ occasiones contrariæ immiscentur, & maxime loquendo de discursibus, qui sunt ad lites, ratione quorum oportet se jungere hominibus multum sæculo deditis, & etiam levibus, & posset poni in terris. Et si dicatur, quod propter temporalitatem nunc etiam discurrunt religiosi, dicendum quod non oportet, primo quia multiplicare inconveniens, non est solvere. Secundo, quia ad hoc pauci electi & magis cauti & experti mittuntur, qui possunt sufficere: sed de episcopali jurisdictione non est ita, cui in causis personalibus subiiciuntur monachi, & qui indifferenter possunt habere occasionem existendi extra claustrum sive suspecti sive securi. Ex his patet, quod jurisdictio episcopalis nocet quanto prius, voto scilicet separationis a conversationibus sæculariter * sine * solicitudine claustri, quia omnis evagatio & omnis discursus & omnis citatio extra claustrum huic contrariatur.*

Infringendi vota daretur occasio.

* sive

* solicitudinis

Sed contra hoc posset obiici primo, quia poterunt monachi comparere per procuratorem. Secundo quia diceretur, quod episcopus non traheret eos extra claustrum, sed in visitatione corrigeret. Tertio quia diceretur, quod mitteret eis visitatores. Primum non, videlicet propter duo, primo quia non omni casu potest homo decenter comparere per procuratorem. Secundo, quia multi monachi nollent comparere per procuratorem, volentes discurrere per mundum. Secundum etiam non valet propter duo, primo quia aut visitatio episcopi esset

du-

diuturna aut transitoria: si diuturna, gravarentur monasteria: Si transitoria tunc episcopus parum posset scire de corrigendis: immo videtur probabile, quod quia monachi suspecti & sæculariter volentes vivere majorem gratiam frequenter haberent apud sæculares prælatos & alios, & præcipue apud advocatos, possent ex mala informatione seducere episcopum ad destruendum omnem informationem, quam faceret unus abbas per totum annum. Secundo, quia posset esse, quod instantia agentium contra monachos requireret appositum, scilicet ad faciendum citationem extra claustrum. Tertia, quia frequenter episcopi habent multos tales circa se ad faciendum tales citationes, incitanter eos. Quarta ut dicunt illi, qui experti sunt, non apparet experientia facti tanta sollicitudo episcoporum circa religiosos, quod velint eis cavere, ne citentur extra claustrum. Idem principale patet ex bono, ad quod religio est ordinata, quod est ex voto vacare divino cultui. Prima, quia in tali bono nocet omnis inquietudo mentis. Sed jurisdictio episcoporum infert, vel potest esse occasio inferendi multas inquietudines religiosis. Ergo, &c. Secundo, quia religiosi tali cultui se dedicant securius, ut securius quantum ad ea, quæ pertinent ad salutem, vivant. Sed jurisdictio episcoporum nocet tali securitati. Ergo, &c. Probatio Minoris, quia episcopo præcipiente contrarium et, quod præciperet abbas, redderetur religiosus magis perplexus, quam sæcularis, qui non habet nisi unum istorum prælatorum. Sed perplexitas est contraria saluti. Ergo, &c.

Perplexus esset religiosus status.

Si dicatur, quod a sapientibus poterunt dirigi, cui debeant obedire: non valet, quia saltem illi quantum ad hoc essent in majori dubio, quam sæculares. Secundo, quia contradicentibus pariter, vel qui tales putantur, quod potest frequenter contingere, adhuc manet in dubio. Tertio, quia ab illo cui non obedirent, possent multis modis gravari. Si dicatur, quod hæc omnia propter correctionem abbatis saltem in tali casu subiiceretur episcopis. Ad hoc dico, quod adhuc non videtur mihi, quod subjectio expediret: quia licet forte in casu & raro posset expedire; regulariter tamen & communiter videtur, quod esset nociva magis quam proficua. Prima, quia daretur saltem monachis facultas ad appellandum, quod est maxima occasio enervandi disciplinam & destruendi monasteria, ut experientia potest docere. Secundo, quia probabile est, quod regulariter abbas magis afficiatur ad statum suum & monachum, quam quicumque prælatus sæcularis; unde licet quod posset in casu propter forte inordinationem abbatis hic expedire; tamen regulariter non est concedendum, quia ad hanc partem plura inconvenientia sequerentur, quam ad aliam.

An abbatem corrigi ab episcopo vulgo expediat.

*Postquam universim hic ostensum est, quod generaliter religiosis expediens est exemptio, nunc videndum quibus religiosis magis conveniat: & dico quantum ad hoc, quod magis convenit illis religiosis, qui sunt dispersi per mundum, existentibus in diversis mundi diœcesibus & regnis, quam illis, qui non sunt dispersi: & loquor de illis dispersis, qui sunt sub uno capite. Secundo dico quod magis convenit illis, in quorum religione est ordinatum, quod omnes tam prælati quam alii habeant correctionem in prima religione, quam aliis qui non sunt sic ordinati. Tertio dico, quod magis competit mendicantibus, quam non mendicantibus. Primum patet sic, quia uni religioni debenti uniformiter vivere multum esset nocivum tot diversis voluntatibus subiici, sed si talis religio subiiceretur episcopis una religio debens uniformiter vivere subiiceretur multis & diversis voluntatibus. Ergo, &c. Major patet, quia omnis diversitas nocet unitati. Minor etiam patet, quia tales subiicerentur omnibus episcopis mundi. Secundo, quia diversæ consuetudines & diversi modi vivendi tam prælatorum quam aliorum *. Ergo, &c. Tertio, quia unum & eundem oporteret subiici infinitis dominiis, & jurisdictionibus, quia caput totius religionis oporteret subiici omnibus episcopis mundi. Secundum etiam patet quia illi quibus provisum est de sufficienti correctione quantum ad omnes, qui sunt in primo ordine, infra ipsum ordinem minus indigent correctione extrinseca, quam illi quibus non est sic provisum de correctione extrinseca. Ergo, &c. Tertium patet quia illi, qui minus habent agere cum sæcularibus negotiis, in quibus possunt fieri injuriæ vel calumniæ vel querelæ, magis convenit, quam illis, qui in talibus plus habent agere cum sæcularibus. Sed mendicantes sunt hujusmodi respectu habentium possessionem. Ergo, &c. Major patet, quia quanto aliqua religio minus habet agere cum extrinsecis, tanto minus indiget correctione extrinseca. Minor etiam patet, quia illi, qui minus habent de temporalitate, minus habent agere cum extrinsecis, quia major fere controversia mundi est circa temporalitatem. Sed mendicantes sunt hujusmodi. Ergo, &c. Secundo, quia illi magis debent eximi a potestate prælatorum, qui minus habent unde se possint defendere contra episcopos gravantes, & contra male appellantes, quia in omnibus subiiciuntur propter defectum defensionis. Sed mendicantes sunt hujusmodi. Ergo, &c. Immo audeo dicere; quod si laxaretur habena ad appellandum, quod vix prælati possent insolentes corrigere, quia prælatis non potentibus habere expensas ad se defendendum contra male appellantes, insolentes procurarentur sibi gratiam apud judices & alios sæculares, facerent*

Ut in specie religiosos ordines exemptos esse expediat.

* inducerent diversitatem.

De mendicantibus in specie.

quid-

quidquid vellent : unde illi, qui volunt tollere a talibus exemptiones, videntur tales ordines destruere ; quod absit, cum eorum utilitas sit in tota ecclesia manifesta.

Objectio. *Sed contra istud ultimum potest objici, scilicet quod non mendicantes magis debent habere exemptionem, quia illis religiosis, ut videtur, magis convenit exemptio, qui habent plura agere cum prælatis, & quibus episcopi in majoribus possunt nocere. Sed religiosi divites respectu pauperum isto modo se habent. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris, quia quanto plus habent de temporalibus, tanto plus habent agere cum episcopis, & plus in majoribus possent eis nocere episcopi. Ad hoc dicendum, quod major non habet veritatem, nisi sic addatur : Nec plus possunt se defendere, quam alii ; unde plus posset nocere jurisdictio episcoporum minus habentibus, si minus possent se juvare, quam magis habentibus potentibus se magis defendere. De minore potest dici, quod est falsa, quia diminuerentur plus in bonis spiritualibus, quia minus prælati poterunt se defendere contra insolentes appellantes. Et quia frequenter occurrit objectio de Papa in præcedentibus quinque argumentis ex disparitate conversationis & minore affectione ad statum, quia sicut nec episcopus, ita nec Papa est religiosus, prout hic loquitur de religiosis ; & si esset religiosus non tamen esset, nec esse posset de omni religione, videtur sequi eadem inconvenientia de Papa sicut de episcopis ; ad hoc dicendum, quod non est simile propter quinque. Primo, quia est fundator omnis religionis in spiritualibus, quod est plus quam fundare in temporalibus : episcopi autem non sic. Unde verisimile est, quod Papa habent majorem affectionem ad eos, quam alii episcopi, & quantum ad statum, & quantum ad unumquemque de statu. Secundo, quia propter unitatem ecclesiæ oportet præesse unum, quod impossibile est esse de omni religione : & ideo oportet, quod omnes subditi sui non sint consimilis conversationis cum eo. In speciali est irremediabile quantum ad hoc, quia non potest poni remedium, per quod Papa sit ejusdem conversationis in speciali cum quolibet : aliter oporteret esse extra ecclesiam. Quantum autem ad inferiores episcopos, potest remediari per ipsum, dando prælatos religiosos.*

Cur Papam & non episcopum præesse illis expediat.

Si dicatur, quod saltem sequitur, quod melior est jurisdictio abbatis respectu monachi, quam jurisdictio Papæ ; dicendum, quod non sequitur. Primo, quia extra jurisdictionem Papæ nulla est bona. Secundo quia major affectio ejus habetur quam per alium, quia omnis religio est opus ejus sicut fundatoris sui ; unde religiosi videntur filii ejus speciales quadam speciali filiatione. Tertio, quia subtractio a potestate episcoporum aliorum a Papa potest stare cum hoc, quod est manere intra unitatem ecclesiæ, quia hoc facto possunt manere sub primo capite supremo, a quo est omnis unitas ecclesiæ quantum ad superioritatem unitatis ecclesiæ. Sed subtrahi a potestate Papæ est poni extra unitatem ecclesiæ : quod est malum, quia per nullam aliam jurisdictionem posset recuperari ; unde exemptio contraria jurisdictioni Papæ est pejor quam quodcumque malum, quod ista jurisdictio posset inferre. Quarto, quia non propter defectum potestatis jurisdictionis, sed propter impotentiam humanæ fragilitatis Papa non potest religiosis intendere, & per se ipsum corrigere, & emendas dare, sicut faciunt prælati, sed providendo de rectore ; ideo multo melius est, quod provideat eis de eo, qui sit ejusdem conversationis cum eis, quam de alio : cum etiam, regulariter loquendo, propter talem conformitatem non deceat religiosum unius religionis præfici in alia religione. Quinto, (a) quia dominus Papa sicut generalis dispensator bonorum ecclesiæ potest accipere a religiosis & abbatibus non solum per modum emendæ, sicut in correctione culparum, vel per modum gratuitæ talis collationis dependentis a voluntate dantis ; sed etiam sicut dispensator generalis ecclesiæ, & nullus alius episcopus potest sic accipere, nisi de ejus ordinatione : & quia per modum emendæ non potest extorqui nisi propter culpam existentem vel impositam, vel propter aliquam vexationem, a quibus oportet, quod religiosi quandoque se redimant ; non est simile de episcopis & de Papa. Et si dicatur, quod episcopus sit bonus, dico sive sit bonus sive malus, tamen ex dictis oportet, quod habeat occasionem alicujus inordinatæ pronitatis ad exactiones faciendas, quam non habet Papa. Nec credo, quod episcopatus tollat ab eis omnem pronitatem inordinatam fragilitatis humanæ.

(a) Pag. 255.

Nunc restat agere de exemptione capitulorum. Ad cujus evidentiam præmitto tria. Primum est, quod necessitas fuit, quod capitula ecclesiarum collegiatarum canonicorum sæcularium haberent caput aliud ab episcopo vicinius eis. Secundum est videre, unde debent accipi rationes ad ostendendum utilitatem vel incommoditatem exemptionis. Tertium est videre, ad quid ordinetur collegium canonicorum sæcularium. Quantum ad primum ; sciendum, quod in omni familia vel congregatione oportet ponere aliquem præesse illi congregationi, qui continuam curam gereret illius congregationis : alioquin prima congregatio esset inordinata, quia ille, qui habet generalem potestatem non posset, saltem per se ipsum, circa tales congregationes continue intendere, cum tamen oporteat, quod tales congregationes habeant semper & continue aliquem circa se gerentem curam

De exemptionibus capitulorum.

ram eorum: & quia collegia canonicorum non solum quantum ad collegia distantia a sede, sed etiam quantum ad ipsum collegium, quod est in sede, non potest semper habere præsentiam episcopi, qui habet curam generalem totius ecclesiæ seu populi diœcesis, nisi aliqui eximantur, ideo oportet tale collegium habere quoddam caput continuam curam exercens circa populum collegii aliud ab episcopo. Quod quidem collegium, licet non omnes de eo semper conversentur in eadem domo, tamen sunt unum collegium uni ecclesiæ deservientes; non minus indigentes aliquo specialiter habente curam continuam circa ipsos, quam familia unius domus vel aliqua congregatio consimilis. Nec valet si dicatur, quod episcopus potest regere eos per aliquem vicarium. Primo quia posset sic frequenter mutare illos vicarios, quia posset capitulum illud per tales mutationes multum lædi: unde non oportet, quod habeant præsidentem, cui ordinare hæc competet. Unde etiam & in quibusdam ecclesiis ordinatum est, quod nullus possit esse decanus nisi faciat residentiam continuam sic, quod non notabiliter se absentet. Decens etiam est, quod per electionem illorum (cum tamen approbatione superioris) instituatur, quibus sic continue debet præesse, quia melius sciunt quid expediat, quam alius.

Argumenta pro parte affirmante.

Quantum ad secundum; sciendum, quod exemptio sicut dictum est, dicitur esse bona, quoniam jurisdictio opposita magis est nociva bono communi subditorum, quod est finis jurisdictionis. Unde autem accipiuntur rationes ad ostendendum, utrum jurisdictio sit talis, scilicet proficua vel nociva, vel magis hoc quam illud; videtur mihi primum ad hoc, quod rationes probabiles possint accipi ex conditione statuum præsidentis & collegii sibi subjecti, ex quibus conditionibus probabiliter saltem potest conjecturari utrum talis jurisdictio tali collegio sit magis proficua, quam nociva. Licet autem ex talibus conditionibus sic probabilius aliqua rationes possint adduci probabiles; tamen (salvo meliori judicio) ex talibus non possunt accipi efficaces, secundum quas debeat procedi, nisi post diutinam experientiam facti: quia frequenter secundum tales persuasiones generales videntur aliqua agenda, quorum contrarium ostendit & probat experientia facti.

In his perpendendæ circumstantiæ.

Quantum ad tertium; sciendum, quod collegia canonicorum in ecclesiis cathedralibus non solum ordinantur ad hoc, ut cantent vel faciant officium divinum in choro, quia ad hoc sufficiunt clerici chorales, & si ad hoc essent ordinati, illi etiam magis deberent fieri canonici, qui melius cantarent, quod falsum est; immo etiam ut eorum consilio ecclesia & bona ecclesiæ gubernarentur: propter quod aliqua sunt, quæ episcopus potest * facere sine consensu capituli, & quandoque etiam capitulum supplet negligentiam episcoporum, & punit episcopum peccantem in collatione beneficiorum.

Canonici ad quid in ecclesiis constituti.

* non

Modo quantum ad quartum, scilicet ad propositum; possunt adduci aliquæ persuasiones ad ostendendum, quod deceat esset saltem quandoque & in aliquibus locis, capitula eximi ab episcopis. Primo sumitur ex pluralitate discretorum in collegio capituli in comparatione ad episcopum, & est talis: quia congruum est magis eximi sanum consilium a minus sano. Sed probabile est, quod in toto capitulo sunt plures sapientes quorum consilium est probabile esse sanius, quam consilium episcopi, qui est una persona: & ista ratio est probabilis quantum ad insignia collegia, in quibus communiter inveniuntur solemnes & discretæ personæ, sicut capitulum Parisiense, vel consimile. Contra hoc potest obiici quia dicetur, quod episcopus habet secum copiam discretorum, a quibus potest habere ita sanum consilium sicut capitulum, vel sanius. Et ad hoc dicendum, quod non est probabile, cæteris paribus, quod illi discretè ex parte episcopi dent ita bonum consilium & sanum, sicut illi de capitulo, quia cæteris paribus ubi major est diligentia, habetur sanius consilium. Sed probabile est quod illi de capitulo, ad quos pertinet, majorem diligentiam adhibeant, quam consiliarii episcopi, ad quos non ita pertinet, ideo, &c. Secundo, quia sicut episcopus debet habere consiliarios alios a se, ita & capitulum. Sed æqualibus additis inæqualibus totum est inæquale. Ergo additis consiliariis episcopo etiam adhuc non est æquale sanum consilium utriusque partis. Secunda persuasio ad id sumpta ex hoc, quod ad capitulum quandoque pertinet supplere negligentiam episcopi, & punire & reprehendere defectum ejus in debita collatione beneficiorum, & est talis ratio. Illos eximi ab illa potestate, cujus defectum habent quandoque supplere, videtur esse expediens, quia per hoc libentius supplerent vel reprehenderent. Sed sic se habet, quandoque saltem capitulum respectu episcopi. Ergo vel simpliciter vel saltem ad aliquid conveniens est capitulum eximi ab episcopo. Tertia persuasio sumitur ex hoc, quod frequenter capitulum habet aliqua communia cum episcopo, in quibus oportet, quod episcopus sit pars contra eos, & e contra, & est talis. Nullus debet esse judex in causa sua, quia probabile est unumquodque semper magis judicare pro se quam pro alio. Sed frequenter, ut dictum est, contingit capitulum habere causam contra episcopum, & e contra. Ergo saltem quantum ad talia decens est capitulum non subiici episcopis: & per consequens decens est quantum ad hoc eximi ab ipsis, quia tunc sicut dixi, istæ persuasiones non ha-

Quia defectus episcopi interdum supplend. ideo eximendi.

bent efficaciam tantam, quod ex eis possit efficaciter concludi quid agendum propter multas particulares circumstantias, ex quibus possunt multipliciter variari negotia, maxime in istis attendendum est quid ex diutina factorum experientia inventum est.

An exemptiones sint revocandæ.

Quantum autem ad exemptiones jam concessas non revocandas; possunt adduci aliquæ rationes, quarum prima sumitur ex ampliatione beneficiorum principum: quia cum beneficia principum magis sint amplianda quam restringenda, beneficia principum vel quorumcumque præsidentium vel etiam gratiæ non sunt revocanda nisi propter notabilem defectum abutentium. Sed exemptiones concessæ a domino Papa sunt gratia concessa a principe militantis ecclesiæ. Ergo non decet eas revocari nisi propter defectum notabilem abutentium.

Argumenta pro parte negante.

Secunda ratio sumitur ex causa concedendi & est talis: quia quod est causa concedendi & cum magna diligentia conceditur vel concedi debet, non decet sine magna causa & magna diligentia auferri. Sed exemptiones non nisi ex magna causa & magna diligentia a sanctis patribus sunt concessæ. Ergo, &c. Tertia ratio sumitur ex auctoritate concedentium, & est talis. Quod est concessum a viris maximæ auctoritatis, debet manere; quia non est verisimile, quod concessissent sine magna utilitate vel causa. Ergo non debet revocari non solum illud, sed nec aliquid simile ei concessum. Sed exemptiones sunt concessæ a viris maximæ auctoritatis, sicut a summo principe, scilicet a Papa; & maximæ sanctitatis, sicut fuit B. Gregorius, & quidam alii. Ergo, &c. Quarta ratio sumitur ex similitudine vicarii generalis Christi ad ipsum Christum, quia gratia Christi ab illis, quibus confertur, non aufertur nisi propter culpam eorum, quibus sic confertur. Ergo similiter nec gratia vicarii generalis, scilicet Papæ, debet auferri nisi propter culpam illorum, quibus confertur. Et ita videtur, quod exemptiones, quæ sunt quædam gratia, non sunt de facili revocandæ pro quibusdam generalibus persuasionibus, quæ frequenter, quando perveniunt ad experientiam facti, inveniuntur deficere: unde diligens & longa inquisitio & evidens probatio, & non assertio partis contrariæ an tales exemptiones notabiliter essent nocivæ vel utiles, debent præcedere revocationem talium exemptionum: licet semper in arbitrio domini Papæ sit absolute eas revocare, secundum quod sibi videtur expedire.

Absolute a Papa exemptiones possunt revocari.

De conservatoribus exemptionum.

Nunc autem dicendum est de conservatione ipsarum. Circa quod sciendum, quod aliquid dupliciter conservatur ab aliquo, uno modo sicut a directe influente sibi esse, & ipsum in suo esse tenente, sicut creatura conservatur a creatore, & lumen a sole: alio modo sicut ab impediente occasionem nocivi vel contrarii, sicut ovis dicitur conservari a pastore contra lupum. Primo soli Papæ convenit conservare exemptiones, saltem datas ab eo immediate, quia conservare isto modo nihil aliud est, quam gratiam continuate collatam continuare. Sed ad illum pertinet continuare, cujus est conferre. Ergo, &c. Secundo modo Papa & alii, quibus vult committere, possunt conservare, quia conservare exemptionem secundo modo nihil aliud est, quam impedire vel repellere impugnatores exemptionum. Sed hoc potest competere Papæ & aliis, quibus committitur. Ergo, &c. His præmissis, dico primo, quod exemptio debet habere conservationem utroque modo & conservatorem. Secundo dico, quod præter ipsum Papam debet habere conservatorem magis propinquum. Tertio dico, quod debet habere conservatorem perpetuum. Primum probo quantum ad utrumque primo sic: quia in tantum conservatio uniuscujusque est bona, in quantum primæ regula, quia bonitas conservationis debet judicari ex bonitate rei conservatæ. Sed, ut jam dictum est, in talibus casibus exemptio est valde bona, quæ deberet habere conservatorem. Secundo sic, & hic quantum ad secundum modum conservandi: quia quanto aliqua res bona plura habet impugnantia, tanto magis debet habere conservatorem. Sed exemptio, ut patet de facto, habet multos impugnatores. Ergo, &c. Tertio ad idem ex similitudine in naturalibus; quia sicut conditor rerum naturalium providet eis de conservatore, ita conferens exemptiones debet eis providere de conservatore. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris, quia videmus, quod in animalibus natura providet de armis naturalibus ad defendendum se contra nociva, sicut de corio duro & pilis contra frigus, & de cornibus contra alia. Ergo similiter in proposito.

An debeant esse perpetui.

*Secundo dico, quod debent habere conservatorem propinquum: quod taliter probo. Primo, contra propinquum impugnatorem providendum est de propinquo conservatore, alioqui res conservanda posset frequenter lædi. Sed exemptio, ut de se patet, habet multos propinquos impugnatores. Ergo, &c. Secundo sic, quia exemptio datur in commodum exempti. Sed modicum commodi posset habere exemptus de sua exemptione, si non haberet conservatorem propinquum. Ergo, &c. Probatio minoris, quia si in quolibet casu oporteret recurrere ad remotum conservatorem, plus expenderet in talibus discursibus quam componendo cum adversariis: & quantum ad religiosos specialiter quia occasio majoris * non convenit religiosis. Sed exemptio, si non haberet propinquum conservatorem, esset occasio religiosis plurium discursuum, quam si non haberent exemptionem, quia oporteret eos discurrere ad remotum conservatorem,*

Et propinqui.

* discursus

rem,

rem, & ad inferiores judices ad defendendum se interim contra eos. Ergo, &c.

Tertio dico, quod etiam deberent habere conservatorem perpetuum, quod taliter patet, vel probo. Primo sic: quia illud cujus perpetuitas est bona, debet habere perpetuam conservationem vel perpetuum conservatorem. Sed exemptio saltem religiosorum semper est bona. Ergo, &c. Major patet. Probatio minoris, quia servare sive tueri illos, qui totam vitam suam dedicant cultui divino, a jurisdictione, quæ potest eos a tali bono impedire, est bonum. Sed exemptio religiosorum est hujusmodi, quia subtrahit eos a jurisdictione episcopali, quæ nata est impedire hoc bonum. Ergo, &c. Secundo sic, quia unumquodque ordinatum ad finem, debet conservari quousque consequatur ultimate suum finem. Sed finis, ad quem ordinatur exemptio, est quies contemplationis religiosorum, & hoc quantum ad exemptionem religiosorum. Sed Concluditur pro parte affirmante. *iste finis, ultimate habet attingi in fine sæculi, quia credendum est, quod usque tunc non deficient religiosi, qui dedicant divino cultui vitam suam. Tertio, quia tamdiu debet aliqua res habere conservatorem, quamdiu probabile est quod conservatio impugnatur. Sed probabile est, quod conservatio semper habebit impugnatores, prælatis existentibus in talibus voluntatibus, sicut etiam modo persistunt. Ergo, &c.* Argumenta contra exemptiones. Subiicit auctor multa adversariorum exemptiones oppugnantium argumenta, quorum plura constant similitudinibus petitis ex rerum naturalium in actionibus suis, & in situ, ordine, & comparatione ecclesiæ cum hierarchia angelica, ex suavitate divinæ providentiæ, quæ infima ad suprema per media adducit, & ex ordine stationum in archa Noe, quæ erat typus ecclesiæ: quæ aliaque similia refellit, cum plus dissimilitudinis, quam similitudinis habere dicat. Validiora sunt hæc.

(a) Pag. 256. argum. XI. *Sicut (a) fuit in primitiva ecclesia, ita debet esse & in moderna. Sed in primitiva ecclesia inferiores reducebantur mediantibus Apostolis in Christum, dicente Apostolo, quod dominus primo posuit Apostolos gubernatores aliorum. Ergo & ita nunc inferiores deberent reduci in summum Pontificem mediantibus episcopis, qui succedunt Apostolis;* cujus argumenti vis inferius repetitur (b). Et infra (c): *Decens* (b) Ead. pag. 256. argum. XX. (c) Ead. pag. argum. XXIII. *est, jurisdictionem consequi potestatem ordinis episcopalis. Sed exemptio tollit jurisdictionem episcoporum super exemptos. Ergo, &c. Si dicatur, quod sufficit ad istam decentiam, quod episcopus habeat jurisdictionem super totum populum suæ diœcesis, exceptis paucis exemptis: contra, quia decet episcopum exercere actus episcopales circa omnes suæ diœcesis qui tales actus suscipiunt, & præcipue quantum ad actus illos quos solus episcopus potest exercere, nisi in casu, quando simplex sacerdos non episcopus de mandato Papæ confirmat, vel confert minores ordines. Ergo decet eum habere jurisdictionem super omnes, nullo exempto.* Et infra (d): *Illud,* (d) Pag. 257. argum. XXVI. *per quod minus possibilis est correctio vitiorum, est malum. Sed exemptio est hujusmodi. Ergo, &c. Major patet: Probatio minoris, quia vitia minus possunt corrigi per remotum correctorem quam per propinquum. Sed exemptio, ablato propinquo correctore, deducit subditum in correctorem remotum. Ergo, &c. Sed si dicatur ad hoc, quod exemptio non tollit omnem correctorem propinquum, scilicet decanum & collegia religiosorum abbates & priores: contra, quia quanto plures sunt sine * rectore propinquo tanto est pejus. Sed per exemptionem plures sunt sine * rectore propinquo, quam si non esset exemptio, quia si exemptio non esset, abbates & priores, & decani haberent correctores propinquos.* Adjecta alia argumenta in specie contra exemptiones canonicorum, qui eas in propugnacula effrenatæ licentiæ vertunt; tum in religiosos ordines, ex quibus Templariorum ordo clarissimus ob exemptionum corruptelas in sentinam flagitiorum erat lapsus. Ad quæ auctor respondet, in primisque exemplum ex primitiva ecclesia petitum hac ratione infringit (e).

* correctore
* correctore

(e) Pag. 258. in responsione ad argum. XI. Eorum solutio. *In principio non fuit tanta diversitas statuum & conditionum sicut post. Quod autem dicitur, quod episcopi succedunt Apostolis; si intelligatur quantum est ad potestatem ordinis verum est quod episcopi etiam soli illi succedunt Apostolis: si autem loquamur de potestate jurisdictionis, tunc non soli episcopi succedunt Apostolis, sed etiam illi, qui habent jurisdictionem perfectam, scilicet in foro exteriori & interiori; & quidquid aliud a quocumque dicatur secundum quandam adaptationem dicitur.* Et infra (f): *Secundum conditiones temporum, locorum, & personarum,* (f) Pag. 259. ad argum. XX. *secundum quod videtur summo Pontifici, expedire possunt diversi gradus jurisdictionum & prælationum.* Ad illud vero quod infertur, decere ut religiosi, qui ab episcopis sacramentum ordinis recipiunt, iis subdantur, ac demissionis & obedientiæ (g) Ead. pag. ad argum. XXIII. An propterea religiosus episcopo subdendus, quia ab eo sacramentum ordinis recepit. in episcopos exemplo præluceant clericis sæcularibus, quibus antecellere virtutum exercitio profitentur; ita respondet (g): *Illud quod repugnat decentiæ vel decenti, est malum, si non recompensetur per aliquod decentius vel æque decens. Si autem in casu, in quo exemptio aliquorum statuum vel collegiorum est bona & decens, in episcopis, quod sequitur potestatem ordinis, secundum quandam decentiam recompensatur per aliquod æque vel magis decens, quam sit decentia, secundum quam jurisdictionem decet consequi potestatem*

ordinis; & in hoc in comparatione ad regimen jurisdictionis, quia decentius est illum, qui novit modum regiminis, vel meliorem curam habet vel probabile est habere, vel qui magis est acceptus subditis, regere illos, ad quos sic se habet, dato quod non habeat potestatem ordinis episcopalis, quam qui habens ordinem episcopalem, & carens talibus conditionibus regat tales. Ad objectionem de correctore propinquo exemptionibus sublato hæc habet.

Dicendum, quod exemptio non tollit correctorem propinquum ipsius collegii, vel etiam alicujus de collegio, sive sit prælatus sive subditus quantum ad illos ordines, in quibus prælati inferiores corriguntur per superiores, & per unum supremum; & iste supremus per capitulum generale sui ordinis. Si autem caput alicujus collegii particularis, sicut est aliquis abbas alicujus unius monasterii vel decanus, non habet correctorem propinquum, quia non habet nisi Papam, posset remediari per ejus depositionem in certis casibus, vel per aliquem judicem de sua religione de alia abbatia, si sit religiosus; vel per aliquos de collegio, si sit decanus. Et si pateat, quod exemptio esset causa notabilium excessuum & majorum, quam fierent per oppositam jurisdictionem, posset tunc revocari vel etiam impediri, quia semper in omnibus attendendum est quot inconvenientia sequantur, vel per quem modum possunt melius remediari. Denique objectio de Templariis ab auctore ita refellitur.

An templarii propter exemptiones fuerint perversi.

*Dicendum, quod antecedens est falsum ratione illius implicationis, quæ dicitur, quod malum Templariorum fuit propter exemptionem: immo fuit propter eorum malitiam aliunde provenientem, nam in diversis terris multi valde non exempti & non religiosi inveniuntur hæretici, qui non essent: si exemptio esset causa illius mali, quia inveniuntur sine exemptione. Causa ergo fuit alia quam exemptio, eorum malitia, sicut & in aliis, qui non sunt exempti. Et si dicatur, quod si prælati visitassent eos, malitia prima fuisset inventa, vel remediata: & ego dico, quod aliter potest remediari, scilicet si fuissent gubernati per clericos & homines literatos; unde ista ratio arguit magis * regimine laicorum, quam exemptione, quæ bene utenti est bona.*

* de malo

XXV. De Ludovico episc. Tolosano sanctis annumerando agitatum.

Adscriptum in eodem concilio sanctorum catalogo Ludovicum filium Caroli II. Siciliæ Regis & Roberti Regis fratrem, affirmat S. Antoninus: (a) sed rem tantummodo agitatam, demum a Joanne XXII. (b) perfectam anno MCCCXVII. suo loco videbimus (c). Tum vero magna sanctitatis fama ac miraculorum gloria illum floruisse, ex eodem auctore (d) constat, qui hæc de ipso refert: *Ludovicus cum esset primogenitus Caroli, nimirum* extincto fratre Carolo Calabriæ duce, *propter quod ad eum regnum Apuliæ spectabat, mundum contemnens, habitum ordinis Minorum assumpsit ex humilitate & devotione. Postea archiepiscopus Tolosanus factus, religiosam & sanctam conversationem usque ad finem servans in Domino requievit, miraculis clarens.*

(a) Ant. 3. p. tit. 21. c. 3. ante §. 1.
(b) Jo. XXII. l. 2. ep. secr. 159.
(c) Annal. to. 15. an. 1317. n. 9.
(d) Ant. loc. cit.

Ultima concilii sessio quando habita. Septem menses tenuit concilium.

Hactenus de gestis rebus in concilio Viennensi, quod septem mensibus productum, ac tribus tantum perfectum sessionibus, narrat idem Bernardus his verbis: *Mense maii pridie nonas ejusdem mensis in festo S. Joannis ante portam Latinam, quod fuit in sabbato infra octavas assumptionis Domini, tertia & ultima fuit generalis concilii sessio celebrata. Fuit concilium quod septem fere mensibus protractum fuerat, terminatum anno Domini prætaxato,* hoc scilicet, *præsidente in concilio Clemente Papa V. pontificatus sui anno septimo in Vienna.*

XXVI. Nonnullis patribus concilii concessa.

Dissoluta Viennensi synodo, Clemens nonnullis privilegiis patres, qui ipsi interfuerant, ornare voluit, atque inter ceteros Guillelmo archiepiscopo Eboracensi, qui cum ad concilium accederet, atque in itinere per Cantuariensem provinciam habito crucem præferendam sibi curasset, non sine injuria eam abiicere fuerat a Cantuariensi compulsus; permisit, (e) ut dum ad ecclesiam rediret, illam sibi præire juberet: qua de re ad archiepiscopum Cantuariensem scripsit, (f) ut rem non disturbaret, cujus tamen juri, si quod in ea re obtineret, postmodum detrahi noluit. Amanevo autem Auxitano archiepiscopo hæc de pallii usu concessit (g): *Tuis supplicationibus inclinati, ut etiam extra provinciam tuam, de licentia tamen metropolitani locorum, in quibus te esse contigerit; nec non infra ipsam provinciam in conciliis & synodis, ac diebus anniversariis defunctorum, & in solemnitatibus omnibus, quamvis in jure aut ecclesiæ tuæ privilegiis expressa nequaquam existant, pallio uti libere valeas, auctoritate præsentium indulgemus, &c. Dat. &c. IV. non. augusti anno VII.*

(e) Lib. 9. ep. com. 243
(f) Reg. post eand. ep.
(g) Ep. 830.

Decoratum etiam illum una cum Ægidio Rothomagensi, Arnaldo Burdegalensi, Roberto Rhemensi, Petro Lugdunensi, Bituricensique archiepiscopis, ac pluribus episcopis aliis, prærogativis ob susceptos itineris labores, factasque impensas, docent exaratæ ea de re literæ, (h) nimirum ut eorum quiliber excurrente triennio tres clericos penes se, qui sacerdotiorum vectigalibus ac si interessent exceptis quotidianis distributionibus potirentur, retineret: tabellionatus officium duobus concederet; eligeret (i) religiosum vel sæcularem sacerdotem, qui apostolica ipsum auctoritate censurarum omnium, si quas contraxisset, religione exol-

(h) Ext. in conc. Vien. to. 3. conc. p. 2.
(i) Id. ib.

Sancita contra eos qui vocati abfuere a concilio.

exolveret; ecclesia & cœmeteria suæ diœcesis polluta presbyterorum quos mitteret, opera aqua prius ab ipso sacra prece lustrata expiaret. Ut vero præsules, qui itinerum labores, ut parerent Pontifici, ad synodum confluxerant, honoribus; ita alii, qui inertia vel aliis injustis causis non venerant, pœnis affecti: quos ecclesiarum ingressu Clemens interdixit, donec a sede Apostolica in gratiam fuissent restituti; qua de re subjectam sanctionem edidit (a).

(a) Lib. 7. ep. cur. 32.

XXVII.

Clemens &c. ad futuram rei memoriam.

Dudum super certis, quæ veluti contingentia universalis ecclesiæ, & præsertim catholicæ fidei statum suasit nobis pietas, & officii necessitas incumbentis exegit, generale convocari concilium, decernentes ut prælatorum parceremus laboribus & expensis, & remanerent in unaquaque regione pastores ad ea, quæ officium pastorale requirit, inibi exercenda; paucos ex prælatis eisdem, consideratis evocationibus retroactis, ad concilium ipsum personaliter providimus evocandos. Et infra, ubi eorum diligentiam commendavit, qui obedientiam victimis præstantiorem rati nullis laboribus sumptibusque pepercerant, ut ad Viennense concilium advolarent, alios qui apostolica imperia detrectarant, percellit: *Porro multi sectantes detestabile inobedientiæ vitium, & in contumacia spiritu se quasi pullos onagri liberos existimantes, venire ad ipsum concilium contempserunt, non adducentes in rectæ considerationis intuitum, quod peccatum paganismatis incurrit, qui se Christianum asserit & sedi Apostolicæ obedire contemnit. Hi sunt, qui sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, quam revereri tenentur ut matrem & dominam terga verterunt non faciem, dum adeo se inobedientes exhibuerunt in vocatione hujusmodi, ut modicum possit in aliis de obedientia sua promptitudine devota sperni.*

Notantur a Clemente inobedientiæ vitio.

Quia igitur occurrendum est talibus, ne tractu temporis convalescant, ne vires iniquitati silentii apostolici conniventia subministret, ne impunitas ausum in aliis in contemptum apostolicæ reverentiæ pariat, ut pro tempore, quod absit, inveniatur qui perire magis eligant quam parere; de fratrum nostrorum consilio omnes & singulos episcopos & superiores prælatos, ad prædictum generale concilium personaliter evocatos, qui citra indulgentiam Apostolicæ sedis aut impedimenti justi suffragium a prædicti accessu concilii cessaverunt, ne de sua valeant contumacia gloriari, ab ecclesiæ ingressu suspendimus; tamdiuque decernimus subjacere suspensioni hujusmodi, donec relaxationem a nobis meruerint obtinere, &c. Dat. in prioratu de Granselllo xv. kal. augusti anno VII. Extat aliud diploma (b) eodem argumento, cui eadem dies adjecta, in quo hæc adduntur: *Nec mirandum, si censuram nostri propositi, quod de procedendo adversus inobedientes eosdem expressimus in concilii dissolutione præfati, citius nequivimus in effectum adducere; cum arduæ solicitudines & occupationes anxiæ, in nostri cordis alveum undique confluentes, non præmiserint antea nos ad præmissa vacare, &c.*

Arcentur templorum ingressu donec a sede Apost. in gratiam fuerint restituti.

(b) Ib. ep. cur. 33.

Implicitum Pontificem gravi negotiorum mole, demonstrat eorum temporum status, cum novæ inter principes dissensiones emergerent, quos mutuo animorum fœdere ad arma in Saracenos vertenda conjungere satagebat. Et quidem lapsis post solutam synodum paucis diebus, ad Eduardum Angliæ Regem & Anglos proceres in concordiam adducendos legationem amplissimam decrevit, (c) qua Arnaldus tit. S. Priscæ presbyter Cardinalis & Arnaldus episcopus Pictaviensis pontificii ærarii summus præfectus perfuncti, quibus hoc diplomate ea provincia commissa.

XXVIII. Discordiæ in Angl. inter Eduardum & proceres exortæ.

(c) Ep. cur. 32.

Clemens, &c. dilect. fil. Arnaldo tit. S. Priscæ presbytero Card. & Arnaldo episcopo Pictaviensi camerario nostro Apostolicæ sedis nuntiis.

Turbationibus, discordiis, & susurris, quæ inter charissimum in Christo filium nostrum Eduardum Regem Angliæ illustrem ac certos comites & barones & nonnullos alios de regno suo pullulare noscuntur, auditis eo durioris concepimus materiam turbationis in animo, quo majora, cum de Rege & regno præfatis nobis prospera nuntiantur, lætitiæ suscipimus incrementa. Profecto dum progenitorum Regis ejusdem sinceritatem eximiam, operaque fæcunda virtutibus, quibus erga Deum & ecclesiam claruerunt temporibus retroactis, suaviter memoramur; dum ejusdem regni fidelium devotionem fervidam & constantem, qua revereri studuerunt præfatam ecclesiam sicut matrem, intra nostra præcordia recensemus; & dum frequenter in mente revolvimus, quod infra ducatum suum Aquitaniæ nobis originem proprietas naturæ donavit, ad personam Regis ipsius zelo multæ dilectionis afficimur, & regnum ipsum velut recreationis nostræ pomœrium delectabiliter intuemur. Et infra, ubi suum conciliandæ in Anglia pacis, revocandique pristini splendoris studium exaggeravit, de imposita nuntiis provincia addit.

Clementis studium pro iis in concordiam adducendis.

Ad Regem & regnum præfatos continuatis gressibus vos personaliter conferatis, dictum Regem, & ipsius regni Angliæ prælatos, comites, & barones eosdem, ac alios quoscumque de ipso regno, de quibus expedire videritis, ad pacem & concordiam juxta gratiam vobis datam a Domino solicitis studiis inducendo, ac instando fer-

Nuncii ideo in Angliam missi.

ven-

Quæ ipsis concessa auctoritas.

ventius apud eos, at super hujusmodi negotio, quod specialiter cordi gerimus & habemus, beneplacitis nostris & Apostolicæ sedis, quibusvis omnino subductis obstaculis, efficaciter acquiescant, &c. Ut vero impositum adducendæ concordiæ munus obire possent, Cardinaliam summa instruxit auctoritate ad coitiones omnes contrarias dissolvendas, rescindenda fœdera, sacramentorum tollendam religionem, ferendas in quoscumque præsules etiam archiepiscopos ac primates censuras, feriendas ecclesiastico interdicto provincias; tum ad pacis fœdera inter dissentientes populos, aut viros principes dignitate florentissimos concilianda: si vero casu aliquo eam exercere auctoritatem non posset, illam in episcopum Pictaviensem transfudit; denique adiicit:

Cur Clemens presbyterum Card. episcopo prætulerit.

Nec quisquam miretur, si contra morem antiquitus observatum in præsenti salutationis eloquio tu, præfate Cardinalis, præponeris, tuque episcope prædicte, postponeris & propterea venerabilis frater etiam non vocaris, quoniam in talibus modum hujusmodi modernis temporibus observari decentius reputamus. Dat. Romanis Vien. diœc. II. id.... pont. nostri anno VII.

Aditu in Angliam nuntii a rebellibus prohibiti.

Interclusisse nuntiis apostolicis, ne in Angliam traiicerent, iter perduelles queritur in literis anno proximo exaratis Pontifex: (a) quos quidem adversus Regem tum ob Gaverstonium quendam in regiam revocatum, evectumque ad summos honores concitatos, tum etiam ingentia privilegia ab invito principe armis extorquere molitos, Walsinghamus refert (b).

(a) *Lib. 8. ep. cur. 31. 36. 38.*
(b) *Walsin. hist. de reb. Angl.*

XXIX. Controversia de Lugduni dominio inter Regem Franc. & archiep. composita.

Quod ad res Gallicas spectat; prætereundam non est, compositam hoc anno fuisse veterem illam de Lugduni dominio inter Francorum Reges ac Lugdunenses archiepiscopos controversiam, ejusdemque urbis liberum imperium Philippo cessisse. Qua de re hæc Bernardus (c): *Eodem anno tempore concilii Philippus Rex Franciæ quartus habuit Lugdunum integraliter, data recompensatione in redditibus archiep. Lugdunensi pro jure, quod sibi in Lugduno ecclesia vendicabat. Super quo prius Clemens Papa consultus per archiepiscopum consensum non præbuit, nec dissensum; sed reliquit archiepiscopum in manu consilii sui. Ipse vero Papa tunc in Vienna concilium celebrabat. Et sic deinceps Lugdunum ad Regem & regnum Franciæ pertinet tali jure. Post celebrationem vero concilii generalis Papa cum curia versus Avenionem revertitur de Vienna.* Hæc Bernardus: qui cum de pontificio ab urbe Viennensi ad Venusinum comitatum discessu mentionem fecerit, adducenda videntur quæ in eo itinere adversa ipsi acciderint.

(c) *Ber. chr. Rom. Pont. & MS. Vat. bibl. sig. n. 3765. in Clem. V.*

Attributa arch. a Rege nonnulla vectigalia.

Clemens Vienna Avenionem iter intendit.

XXX. Intenderat iter Valentiam, cum suborta inter civem Valentinum ac militem, qui aulam pontificiam sequebatur, contentione, civis a milite confossus occubuit: vulgata ejusmodi cædis fama adeo Valentinos commovit, ut eam lege agere atque a pontificii ærarii summo præfecto vel equitum magistro jus deberent deposcere, abjecta apostolicæ majestatis reverentia, vindictæ cupidine furentes, in domum in qua nonnulli, qui Viennæ, dum celebrabatur synodus œcumenica, præsidiarii milites versabantur, impetus crebros impresserint, repulsique & ex suo sanguine in furorem versi seditionem gravissimam concitarint, ac proditione nonnullis ferro concisis, palatium, quo Pontifex erat exceptus, oppugnare non perhorruerint. Ex qua accepta injuria juste commotus Clemens, legum severitatem in Valentinos statuit distringere, atque Valentino episcopo nonnullisque abbatibus VI. kal. julias dedit imperia, ut ipsis judicium intentarent. Perfunctus est demandato sibi munere episcopus Valentinus, civesque commissi sceleris conscientia perculsi perhorrescere cœpere: ac ne sedi Apostolicæ se sisterent, varias causas obtendere, grave sibi a pontificiis ministris eorumque famulitio discrimen imminere, ne a acceptam injuriam ulciscerentur. At Pontifex apostolico diplomate Valentinorum oratoribus mittendis & aliis, qui ad judicium accersiti essent, securitati cavit (d).

Valentia transiens in discrimen a populo adducitur.

Valentini mittere oratores pro Clem. placando liberent.

(d) *Lib. 7. ep. cur. 85.*

XXXI. Optandum sane fuisset, ut Clemens hisce stimulatus injuriis deseruisset Gallias, atque ad sedem Apostolicam Romæ, pacemque Italiæ restituendam iter in Urbem convertisset, cum ea Regis Romanorum adventu veteres Guelphorum Gibellinorumque factiones recrudescerent, ac plura, quæ inde secuta sunt mala, facile sopienda ejusdem Pontificis præsentia atque auctoritate viderentur: neque enim Urbs, Henrici ac Roberti copiis certantibus, tot infecta cædibus ac ruinis deformata fuisset. Sed altius ex Albertino Mussato historiæ seriem petamus. Narrat is (e) ut Roberti Regis orator Ricciardus Gambacæsa Henricum Genuæ adierit, illum de fœdere & affinitate jungenda postulaturus, atque ab Henrico Gibellinæ partis studio repulsam tulerit.

(e) *Muss. l. 5. c. 5.*

XXXII. Henricus repudiata Roberti Regis affinitate suis rebus exitium parit.

Obfuit Henrico non junxisse fœdus cum Roberto Rege, & controversias de Provinciæ Folkalquerii Pedemontiique comitatibus imperii fiduciariis non composuisse: quin potius cum Frederico Rege Trinacriæ, cujus oratorem Galvanum Lanceam magnis Genuæ excepit (f) honoribus, societatem pepigisse, mentemque ad Guelpham factionem atterendam defixisse: suspicatus enim Robertus sibi ab Henrico parari exitium, ubi Guelphos subegisset, eorum partes tuendas suscepit;

(f) *Id. ib. c. 7.*

Cum Fred. Rege Trinac. fœdus coit.

pit: tum fratrem suam Joannem Romam succinctum maito equitatu submisit, quo Urbis aditum Ursinorum opera præcludendum, celebritatemque augustalis inaugurationis disturbandam curaret. Inde ancipiti æsta fluctuarunt, plures urbes, quam potissimum factionem sequerentur, interque alias Pataviam, cujus cives in Henrici obsequio confirmare nisus est Albertinus Mussatus, qui habitam a se orationem ea de re affert, (a) cujus præcipuum hoc fuit argumentum: *Illum ne ecclesia Romana coadjuvat? fovet? sublevat? Attestetur hoc Rolandus, cujus oculi videre assidentes a latere quatuor Cardinales, Papæ monitu pro viribus obsequentes. Ad hæc si Franciæ Apuliæve Reges de sponsalibus, ut accepimus, non convenere, tractatus si quidem non rejecere. Si enim regalia quadam petita munera conferre velit eisdem, puta Regi Franciæ regnum Arelatense tractumque Rhodani usque in Alemanniæ fines, Roberto Apuliæ Regi Tusciæ & Longobardiæ præsidatum, nonne concessus patet ad Urbem limes, corona nempe conceditur in Urbe sumenda?* Repudiatum est Mussati consilium a Patavinis Rolando Guelpho auctore Canis Scaligeri odio quem Vicentiæ Henricus præfecerat: Soncinum pariter & Placentia ad Guelphos descivere (b).

(a) Lib. 6. c. 9.

(b) Lib. 7. c. 3. & 5.

Plures etiam adversarum partium studia secutas urbes, narrat idem Mussatus: (c) *Astenses*, inquit, *ab Cæsare, pulso imperii vicario factione primatum Guelphorum, ad Regem Robertum, seu ejus marescalcum, qui Albæ præerat, defecere. Divisi igitur Longobardi partium accensi furoribus, quibus poterant bellorum studiis alternisque prœliis ferro & igne sibi populisque acerbe adversabantur. Cæsaris quidem partes agebant Taurinum, Novaria, Vercellæ, Philippo e Sabaudia principe Achajæ, vicario Mediolani, Pergamum, Cumæ, Brixia, Verona, Vicentia, Mantua, Mutina, Laudum, Placentia. At contra in fidem partis Guelphæ, quam sanctæ ecclesiæ nuncupabant, Alba, Asta, Alexandria, Papia, Parma, Rhegium, Cremona, Padua, Tarvisium.* In Etruria porro Guelpha factio Megone Roberti Regis præfecto amplioribus viribus fulta, coortaque in arma in agro Serezano aditus Henrico intercludere parabat, eam ille Genua classe instructa scivit (d) ac Pisas applicuit: deinde littoreas oras legendo Romam pervenit, cujus itinera atque in Urbem ingressum præter Jordanum, (e) Ptolemæum (f) Lucensem, Joannem Villanum (g), Albertinus Mussatus ita describit (h).

(c) Eod. c. 5.

Urbes Italicæ partim Henrico partim Roberto student.

(d) Lib. 5. c. 4.
(e) Jord. MS. Vat. sig. n. 1960.
(f) Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40.
(g) Jo. Vil. l. 9. c. 39.
(h) Muss. l. 8. c. 1.

XXXIII. *Summa spe allectus ex Romanorum factionibus, dies noctesque perambulans per Plombinum ac Maritimam, kalendarum majarum die occidente sole Viterbium petiit, comiter a præfecto urbis & Anguillariæ comite susceptus. Hunc Cardinales cum cæteris comitivæ multa defessi celeritate, viaque gravedine subsequebantur: atque pontem, qui Molæ dicitur, quem occupandum Joannes Roberti Regis Apuliæ frater statuerat, quod & Cæsar ipse præsenserat, ipse præoccuparet, iter nocte maturavit.* Et infra: *Sabbato autem sero nonas majas ibidem subsistens, in dominicam sequentem luce prima Romanorum cohortes Columnensibus præeuntibus cum multa plebis caterva, horum scilicet, qui imperii partes agebant, obviam cum exultationibus multis exivere, clero multo concinente, per Columnensium patentes introitus induxere, inque papali palatio Lateranensi locavere.*

Henrici in urbem iter.

Ut in Urbem sit inductus.

Potitus ea Urbis parte Henricus, cum in aliam, in qua Basilica S. Petri assurgit, ubi augustali insigni ornandus & sacrandus erat Imperator permeare non posset, mollibus verbis hostes mulcere pertentasse, refert memoratus auctor (i).

(i) Ib. c. 2.

Existens, inquit, *in Roma Cæsar omnia tentare, antequam bellum cum Roberto Rege Apuliæ ineat, præmeditans sciscitavit, quanquam & ad ipsum Regem in Apuliam Joannem Instiga, & religiosum unum ex Prædicatorum ordine præmisisset, ut scilicet Cæsari ad coronam suscipiendam auxilium præstaret, neve contra attentaret, cum id in basilica principis Apostolorum Petri & Pauli fieri, & antiquus mos & apostolicæ literæ continerent, ac præsagiant: perquirique ac experiri ad hoc fecit Ursinorum principes altæ prosapiæ. Ad quæ Cæsaris internuntii, nil obtentum, cum diu percunctati fuissent, retulere: hæc præter, ut omnia in solius Regis Roberti voluntate consistant, illius hoc esse judicium, hujus velle hujusque nolle; ipsum adeant; nihil ad hos attinere de perquisitis.* Et infra: *Transmissi legati Cæsaris ad Regem Robertum in Apuliam cum responsis ad Joannem & Ursinos redivere quæ ad Cæsarem relata sunt, quod videlicet Tuscis fidelibus ac Longobardis dilectissimis defecturum se non decreverat, poscentibus in se suisque prædecessores obsequiis meritisque, ac assentiente omologanteque Philippo Francorum Rege, assensuque apostolico sponsalia forsan has mitigarent sedarentque controversias in Italia verisimiliter eventuras, tradita Cæsaris filia primogenito Roberti prædicti, eodemque genero in Lombardiam & Tusciam vicario per Romanum imperium constituto.* Excitarat has universas turbas Henricus, totque hostes sibi consciverat, repudiatis Clementis monitis (k) & hortationibus, qui ipsi primam ad Cæsareos apices evecto consuluerat, ut filiam Roberti Regis filio natu maximo in matrimonio collocaret: quod eum aspernatus esset Henricus, & fœdus cum Friderico Rege Trinacriæ Roberti hoste pepigisset,

Henrici oratores ad Robertum.

Roberti ad Henricum responsum.

Propositæ affinitas.

Petita Etruriæ & Longob. præfectura.

(k) Reperta ea de re Clem. lit. in arch. Avin. pal. temp. Lg. Ostav. Card. Aquaviva an. 1504. n. 345.

præ-

(a) Muss. l. 8. c. 3. Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40. Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.

prævidit Robertus Henricum ipsi moliri exitium: quam ob rem ad eum deprimendum vires intendit, ut ad jungendam affinitatem cogeret. [1] At Henricus, Neapolitano inhians regno imperioque Italiæ, aleam jacere maluit, ut subdit Mussatus (a).

XXXIV. *Cæsar*, inquit, *Tuscis Longobardisque fidelibus, quorum subsidiis, obsequiis, ac ductures magnas progressumque e montibus fecerat, indeficiens regia constantia ad omnis belli fortunam tentandam animum erexit: primoque proposito Urbis fortalitias captare, loca munita præoccupare, ut si in Urbe, quæ caput mundi imperiique Romani est, se continuerit, cæteras terras tanquam appenditias suum velati caput respectare. Instiacta itaque suorum, & præcipue Columnensium, veluti commensationem cum Romanis facturus, absque differentia nobiles in convivium vocavit: ad quod hilaritate multa convenere insignes fiduciali-ter, quos inter Anibaldus de Anibaldis, Joannes de Sabello, & Thebaldus de Campofloris. Ii quidem, qui Ursinis affines ejusdemque prosapiæ, Imperatori non adhæserant, quinimmo adventum renuerant, ac contra præsumpserant, & se in tantas res novas immiscuerant. Gratulabundum se Cæsar inter hos aliosque convivas exhibens, demum lectis fragmentis, amotisque tabulis, inter eos sic fatus est: Fari mihi inter vos tanto in rerum discrimine causa ratioque movet, o Quirites, vixque stupor atque admiratio loquendi facultatem occupat, cum excogitem quid me ex Augusta urbe regia in hanc Italiam eduxerit, quid nisi jam desueti extollendi amor imperii, ut jam vix notus Romanus a barbaris mundo imperet sub clypeo tituloque Cæsareæ majestatis. Quid frequentes literæ, quid nuntii celebres toties exoptavere, nisi ut meum charum visitem senatum populumque Romanum, quo exultante in capitolium vehar? Venione violentus invasor, qui ab Apostoli Petri limine repellar a clementissimo & sanctissimo Papa missus? Testes adduco tres ab latere Cardinales. Hi duces, hi nuncii executoresque legum canonumque & imperialium sanctionum. Ad vos itaque revertor, vos alloquor, o Quirites, an frustra vocatus venerim tanquam mundo ludibrium. Sciturus sum in hujusmodi charitate convivii quæ vos vota alliciunt, quid geritis in arcanis, quibus ex vobis fulcientibus adjuver, declaret edatque optio singulorum. Hoc sic succincto brevique sermone, paulalum vultu submisso, substitit metuendus.*

Henrici ad Romanos convivas oratio.

Stephanus de Columna, vir insignis, se suaque & suorum despondit, nec defecturum quoad posset, morte non exclusa, si casus fortunaque postulaverint. Nicolaus de Comite se gratuitum decus cingulumque militiæ ab Rege Carolo Roberti Regis genitore suscepisse ait, adversus quem vel posteros non iturum subaixe proposuerat. Anibaldus vero, Joannes de Sabello, & Thebaldus de Campofloris Regi Romanor. parituros sese obtulere in omnem casum, & adversus omnes, cognationis suæ singulis dumtaxat exceptis. Cæsar (b) *exceptiones has ægre admittens, potiusque eis turbatus, cujusque assistentium in scriptis dicta redigi imperavit: dominum Stephanum suosque, obsidibus datis, abire concessit: cæteros deprehensos privatim tenuit, Anibaldumque militiarum palatia, munitionesque ac turrim S. Marci & Colisæum, quorum possessor erat, reddere coegit. Jussit etiam invita & reluctanti Joanni de Sabello, ut subarras ad domos viciniamque suam firmet, quarum obstaculo Ursinorum genti dempta sit migrandi ad capitolium, quod tunc ipsi tenebant, facultas seu etiam & ad militias turrimque sancti . . & Colisæum, inde enim in eas fortalitias erat meatus; hocque volente Cæsare prorsus factum est circiter* XII. *kal. junii.* Addit auctor eodem die ac proximo feliciter, cruente tamen, certatum a cæsareis ad Ursinorum repagula.

(b) Cap. 4. Sabelli custodiæ addicti.

Asper-

NOTÆ [1] HEnricum reprehendit Annalista eo nomine, quod spretis Clementis monitis, nuptias filii sui cum filia Roberti Regis conciliare neglexerit, cujus rei causa infesta ejusdem Roberti arma in se provocaverit. Verum Nicolaus Episcopus Botrontinensis, qui iter Italicum Henrici cui sodalis ipse adstitit, describit, & inter amicos intimos fuit, testatur Henricum unquam animum ab iis nuptiis alienum gessisse, qui & nuncios suos ea de re ad illum misisse Neapolim. Sed cum Robertus nuptiis illis consensurum se negaret nisi ea conditionibus quibusdam Henrico gravibus; ideo tractationem illam rescissam fuisse. Quin & addit Henricum nunquam reputasse odium se incurrisse Roberti, cum præsertim ex literis ejusdem certior factus fuisset Joannem fratrem ejusdem Regis missum venisse cum copiis, ut coronationi ejusdem Henrici honoris gratia adesset. Id vero adeo persuasit Henricum, ut Romam securus & inermis tetenderit, nec nisi admonitus ab eodem Nicolao Botrontinensi itineris hujus scriptore substitisse ut arma sibi suisque provideret. Narrat insuper itineris illius scriptor Nuncios Roberti Regis convenisse Henricum Genuæ agentem, atque nuptias filiæ Regis sui cum filio Henrici proposuisse; sed cum Henricus nuptias se non respuere affirmaret, optare tamen, ut Regis Roberti copiæ de Thuscia recederent, vel saltem Regis nomine sponderet per Regis copias nihil obstiturum quominus Henricus Romam tutus veniret, & imperii coronam reciperet. *Sed*, ait, *illi id facere noluerunt. Audivi postea*, prosequitur Author, *a fide dignis, quod postquam Rex Robertus servivit illa, dicti Nuncii non fuerunt sibi familiares sicut ante, & quod multum fuit turbatus contra eos, quod talia, quæ erant suæ voluntatis facere, recusarunt.* Ex his ergo patere arbitror de conjugii illius abrupta tractatione nihil invidiæ in Henricum creari potuisse. MANSI

Asperrimum omnium prælium illud fuisse narrat Jo. Villanus, (*a*) ac vigesima sexta die mensis maii commissum, in quo imperiales copiæ redacto in suam potestatem capitolin ad pontem Tyberis jungentem ripas, cui S. Angeli nomen est, duce episcopo Leodiensi excurrere, sed regiæ ac Fiorentinæ turmæ viarum compendiis tanto impetu a latere incurrere, ot cadaveribus cæsorum viæ constratæ sint, ac Leodiensis episcopus cum a victore abduceretor, a Catalano occisi fratris dolorem ulciscente interfectus.

(*a*) *Jo. Vil. l. 9. c. 42.*

XXXV. Perculsi eo sinistro certamine Henrici socii, plures eum deseruere: quocirca ipse ad maturandam in Lateranensi basilica imperialem inunctionem studia convertit, ut subdit Mussatus (*b*): *Decrescentes videns copias suas Cæsar, instinctu nobili in seipsum compressus, Deo immortali fortunaque repugnantibus, dum Urbis potiundæ tempus necessitudoque non appetant, soli coronationi innitendum constituit, superos inferosque favores alias accepturus: bonum faustumque Deum in se propitium decorde non abiiciens, sed eventuros successus mente usquequaque conjectans. Summissis itaque qui ab Joane Roberti frutre ac Ursinis requirerent, ut concessu Principis Apostolorum basilica præordinata per Papæ sanctionem coronam accipiat; mitigatione adversariorum nil voto consonum assecutus est, referentibus iis in Roberti Regis hæc assensu consistere, expectansque ei assensus, frustra deinque præmissis & remissis ad Robertum Regem legatis, laicis ac clericis, nullatenus habitas est.* Et infra:

(*b*) *Muss. l. 8. c. 7.*

Petit Henricus aditum sibi dari ad basilicam S. Petri.

Repulsam patitur.

XXXVI. *Cæsar*, (*c*) *iis pertentatis, proposito deficiens, Cardinales ut se apud Lateranum coronarent, sollicitavit: illis asserentibus, nefas esse a papali constitutione rescriptisque discedere, literarum contextum moremque longævum allegantes; replicanteque Cæsare, necessitatem legem tollere, vimque facti vi sacrarum legum pellendam; per ipsum non desistere, ad Urbem populi missione profectum, coronam accipere; veritati & æquitati obsequendum fore, nec dubium Papam emologaturam etiam ex postfacto, si quid inhabilitatis in tanti consummatione negotii fuerit; Cardinalibus vero non assentientibus, Cæsar populum Romanum, manum illorum videlicet, qui suas partes fovebant, in concilium evocavit, has proponens facti angustias, quidque expediat consultans. Ex plebiscito itaque obtentum est, Cardinales Romani populi suasionibus precibusque coronam dare: sin autem, coercendos per tribunos populumque Romanum.*

(*c*) *Cap. 8.*

Vim afferit Cardinalibus, ut ei augustale insigne tradant.

Reluctantibus itaque Cardinalibus, plebs commota est, in illos excandescens: jamque furore accenso, intra militias Cæsarem in privato affati sunt; se ad Papam facti tenorem direxisse, responsumque speratum intra julias kalendas præstolari: velit, in mansuetudine persistens, majestatem Cæsaream sacrosanctæ ecclesiæ monitis institutisque obtemperare, obsequi, sic omnia prosperari. Circumspectus Cæsar, remisso animo, dictis acquievit, contentione sedata, dimissaque. Ac inter hos dies, impensis tanto exercitui deficientibus, ipsaque regia camera exhausta pecuniis, contributionem populo Romano decrevit, edicto emisso. Plebs impatiens ad scandalum jam nullis aliis auctoribus concitabatur, exinanivitque illius contributionis edictum, Judæis dumtaxat, qui trans & ultra Tyberim morabantur, obtemperantibus.

Dum igitur dies vigiliæ Principis Apostolorum instaret, summa luce de palatiis militiarum egrediens, multo cœtu in montem Aventinum concessit. Postquam autem illuxit sequens diei festum populo comitante ac principibus suarum partium Lateranum venit, missarumque solemnibus peractis, protestantibus Cardinalibus scilicet legato & Luca de Plisco, non sua sponte, sed plebis Regisque impulsibus coactos parere, coronam auream capiti ei imposuere multis cleri populique applausibus, inclyto Imperatori Henrico semper Augusto vitam victoriamque conclamantibus universis, in Aventinum ad parata convivia commensationesque cum nobilibus & plebe delatus est anno eodem domini Jesu Dei nostri duodecimo trecentesimo millesimo XII. kalend. jul.

De vi illata queruntur publice Card.

Laterani illum ornamentis imperialibus induunt.

XXXVII Consentiunt Mussato Bernardus (*d*), Jordanus (*e*), Ptolemæus Lucensis (*f*), Rebdorfius (*g*), qui Henricum se fidei sacramento Romanæ ecclesiæ addixisse observat: *Benedictionem*, inquit, *imperialem a quibusdam Cardinalibus de mandato domini Clementis Papæ V. adeptus, & juramentum fidelitatis & obedientiæ tunc ecclesiæ præstitit*; quod a legatis Cardinalibus in publicas tabulas (*h*) relatum & a Clemente publico diplomate, cum id negasset Henricus, confirmatum visuri sumus. Spectarunt vero præcipuæ in illo imperialibus insignibus ornando partes ad Arnaldum Sabinensem episcopum, cum ob legationem adjunctam Pontificem repræsentaret, cui adeo diadematis imponendi munus datum ut ex allatis literis apost. constat. Jubebatur etiam Leonardus Albanensis episcopus gladium tradere Imperatori, sed hoc illi munus mors eripuit: ipsum enim & Franciscum S. Luciæ diaconum Cardinalem e vivis ereptos fuisse, Henricus Imp. in literis (*i*) ad Joannem Waldsanensem abbatem datis docet his verbis.

(*d*) *Bern. in l. de Rom. Impp. MS. Vat. bibl. sig. num. 2043.*
(*e*) *Jord. MS. Vat. sig. num. 1960.*

Arnaldus Sabin. episc. præcipuis partibus functus.

(*f*) *Ptol. Luc. hist. eccl. MS. l. 24. c. 40.*
(*g*) *Rebdorf. in annal. Jo. Vill. l. 9. c. 41. & aliis.*
(*h*) *Clem. Romani de jur. jur.*
(*i*) *Ext. apud Conr. Vecer. in Henr. VII.*

Sanctissimum in Christo patrem dominum Clementem summum Pontificem requisivimus, ut ad urbem accedens præfata solemnia nobis ibidem tradere dignaretur: qui

Henrici Imp. de sua coronatione literæ.

qui cum ex certis causis juxta nostrum immensum desiderium interesse nequiret, ne dicta coronatio ob sui absentiam impediri valeret, venerabilibus patribus dominis Arnaldo S. sedis Apostolicæ legato, Leonardo Albanensi, & Nicolao Ostiensi ac Velletrensi episcopis, ac Francisco S. Luciæ, nec non Lucæ S. Mariæ in via lata diaconis Cardinalibus commisit in hac parte plenarie vices suas, cum clausula, ut si non omnes his exequendis interesse valerent, quatuor, tres, duo, vel unus eorum dictæ coronationis nostræ negotium expediret. Verum dictis Leonardo & Francisco de hac luce subtractis, per dictos dominos Cardinales superstites die festo beatorum Petri & Pauli Apostolorum, quem ad hoc, ut poteramus, virtute dictæ commissionis elegimus, in ecclesia S. Joannis Lateranensis præsente archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum ecclesiasticorum ordinum Urbis; ducumque, comitum, baronum, nobilium, ac Romani populi innumerosa caterva, oleo sacro uncti fuimus, nec non imperiali diademate coronati, ac aliis debitis ac consuetis solemnitis insigniti, &c. Dat. Romæ IV. kal. julii regni nostri an. IV. imperii vero an. I.

Die sacro Apostolorum Petri & Pauli perfecta celebritas.

Auctus imperiali fastigio Henricus, ut partæ dignitatis impleret officium, primas ad divini Numinis tuendum cultum curas convertit, sanctissimæque Triados mysteria adoranda professus, hæreticos proscripsit, (a) primarum Romani Pontificis reveritus est, illiusque edicta in impios ferenda a cæsareis administris operi mandari jussit.

(a) Ext. apud Goldast. to. 3. pag. 408.

Henricus VII. divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus ad perpetuam rei memoriam.

Henrici Imp professio de Deo uno & trino.

Reddentes honorem & debitam reverentiam summæ & individuæ Trinitati, cujus providentia & miseratione benigna imperii diadema suscepimus & gubernamus imperium, in qua spem nostram præcipue ponimus, credentes firmiter, simpliciter profitemur, Patrem ingenitum & Filium ex Patre genitum & Spiritum sanctum ex utroque procedentem unam deitatem sub pari majestate & sub pia Trinitate, secundum apostolicam disciplinam evangelicamque doctrinam esse colendam. Hæc est fides recta, quæ contra omnes præmunitur errores, quam divinos apostolos Petrum & Paulum doctorem gentium novimus tradidisse, qua divæ memoriæ Constantinus noster inclytus prædecessor Romanum munivit & auxit imperium. Cunctos populos nostro subjectos imperio, nostræ ditioni subjectos in ista volumus religione versari, & præsenti in perpetuum lege valitura, quam sancimus omnes hæreticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, & bannimus; confirmantes prædecessorum nostrorum constitutiones & pœnas, quæ adversus hæreticos, credentes, fautores, defensores, & receptatores, sine quibus diutius manere non possent, hactenus sunt statutæ; mandantes insuper cunctis sæcularibus potestatibus, ut constitutiones Romanorum Pontificum contra prædictos, vel in causa fidei editas observent, & faciant ab aliis inviolabiliter observari.

Hæretici proscripti.

Sanctam Romanam ecclesiam sicut matrem, & ipsius sedis antistitem tanquam Christi vicarium & B. Petri successorem veneramur, & præcipimus cunctis ex debito venerari: ipsam enim Romanam ecclesiam in spiritualibus divinæ providentiæ altitudo universis dispositione incommutabili ecclesiis prætulit, & totius orbis aurea præsidentia insignivit; & ideo hanc esse omnium caput, ut patrum regulæ & principum statuta declarant, & serenissimi nostri testantur affatus.

De primatu Roman. Pontific.

Quapropter Romanum Pontificem & ipsius ecclesiæ Cardinales, qui sunt ejus corporis pars præclara, ab omni injuria cupimus esse alienos; mandantes præsenti nostra constitutione ut sæculares quæcumque potestates constitutiones tam Pontificum quam principum Romanorum contra sacrilegos editas observent, & faciant arctius ab aliis observari. Et hanc itaque nostræ serenitatis constitutionem in corpore juris sub debita rubrica volumus inseri, & mandamus. Dat. in Urbe MCCCXII. Pias hujusmodi sanctiones de divini cultus majestate adversus hæreticos tuenda ferri solitas a Cæsaribus in ipsa basilica, in qua ornamenta imperialia corripuerant, jam ante vidimus (b).

Ejus edicta in impios servari a Cæsareis administris jussa.

(b) Tom. Annal. 13. ann. 1220. n. 24. XXXVIII.

Qui porro in ea celebritate servati ritus e literis ad Cardinales jam ante a nobis allatis, (c) quibus ii accuratius exprimuntur, & in Henrici literis insertis inferius colligitur; tum ex iis quæ in XIII. annalium tomo occasione Othonis ab Innocentio III. veteri more imperiali inunctione delibuti e pontificiis commentariis descripsimus. (d) Cum vero plura ante ac post imperialem inunctionem Henricus officia, quæ soli Christi vicario ob illius majestatis fastigium exhiberi debent, præstare obstrictus esset, quæ in imperiali consecratione a Cardinalibus perfecta sunt prætermissa, Clemens, Romanæ ecclesiæ juribus consulturus, literis ad Cardinales datis promulgarat, (e) ac publice erat contestatus, rem jurium pontificiorum fraudi non vertendam, quin cæteri Imperatores Romanis Pontificibus, cum ab iis augustalibus insigniis ornarentur, obsequia & officia deferrent: quæ ex literis iisdem hæc fuisse constat, nimirum ut Romanorum Rex ante desumptum imperiale insigne porta collina Romam ingressus Pontifici in gradibus basilicæ Principis Apo-

(c) Ann. Christ. 1311. n. 7. usque ad 19.

(d) Tom. ann. XIII. an. 1209. n. 18.

(e) Lib. 6. ep. com. 754. & MS. bibl. Vall. pag. 383.

Plures solemnes ritus ob Pontificis absentiam prætermissi.

postolorum consistenti aurum oblaturus, provolutus in genua pedes deosculaturus; templumque ingressus post confessionem, ut ait, in altari B. Petri factam, (eam vero fuisse fidei Christianæ professionem, indicat MS. Vaticanum (a) in quo illius formula edita ab Henrico & promulgata continetur) receptus ad osculum inter diaconos Cardinales Pontificis pectus oscularetur: interque missarum solemnia sacram Eucharistiam excepturus, osculum Pontificis ori porrigeret: peractisque imperialis consecrationis ritibus, tempio egressus, dum assiliret in equum Christi vicarius, stapedem paludamento imperiali & diademate decorus teneret: tum arrepto equi fræno, stratoris munus exhiberet.

(a) MS. Vat. bibl. sign. n. 3977.

Adjecerat etiam Cardinalibus provinciam Clemens, quo Romanæ ecclesiæ juribus caveret, ut Henricum ante & post accepta imperialia ornamenta adigerent, ut pontificio decreto & contestationi assentiretur, atque ab ipso diploma elicerent imperiale, quo hujusmodi inungendorum Imperatorum ritus & officia, quæ vicissim Christi vicario præstarent, continerentur.

XXXIX. Sancit Henricus eam rem secuturis Pontif. damno non futuram.

Assensit justis Pontificis & Cardinalium postulatis Henricus, uti voverat, divulgata ea de re hac imperiali sanctione (b).

(b) Ext. in arce S. Angeli & priv. Rom. eccl. to. 9. p. 14. & p. 547. & inter coll. Plat. to. 1. p. 357. & in MS. bibl. Vall. sign. lit. B. n. 12. pag. 378.

Henricus, divina favente clementia, Romanorum Imperator semper augustus ad perpetuam rei memoriam.

Cum sanctissimus in Christo pater dominus Clemens sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summus Pontifex reverendis in Christo patribus dominis Arnaldo Sabinensi Apostolicæ sedis legato, Nicolao Ostiensi & Velletrensi episcopis, ac Luca S. Mariæ in via lata diacono Cardinali, nec non felicis recordationis Leonardo Albanensi episcopo & Francisco S. Luciæ diacono Cardinalibus, qui postmodum ambo diem clauserunt extremum, per suas literas duxerit committendum, ut nos inungerent & imperiali diademate coronarent, cæteraque ipsius coronationis solemnia peragerent; idemque dominus Pontifex ex eo, quod multæ observantiæ, multaque solemnia, multaque reverentiæ & honorificentiæ Romano Pontifici competentia propter sui absentiam omittebant, in eisdem fuerit protestatus literis, ac voluerit & apostolica auctoritate decreverit, nullum ex hoc juris vel facti Romanæ ecclesiæ, ac sibi suisque successoribus præjudicium generari, quin cum casus Regem Romanorum in Imperatorem coronandi occurrat, omnia exhibeantur & fiant per coronandos a Romanis Pontificibus, sicut in forma, quæ in archivio ecclesiæ & pontificali ordinario continetur, in prædictis descripta literis, seriosius est expressum.

Antiqui ritus in coronatione & pompa confirmati.

Quarum quidem literarum de verbo ad verbum tenor dignoscitur esse talis: Clemens episcopus servus servorum Dei venerabilibus featribus Arnaldo Sabiensi A. S. L. ac Leonardo Albanensi & Nicolao Ostiensi episcopis, ac dilectis filiis Francisco S. Luciæ in Silice & Lucæ S. Mariæ in via lata diaconis Cardinalibus nunciis ejusdem sedis salutem. Rex Regum & dominus dominantium, &c. Allatæ fuut superius a nobis (c) eæ Clementis literæ, quibus Cardinalibus inungendi Henrici Imperatoris data imperia, ac singuli ritus servandi descripti. Prætermissis igitur iis, quas repetere cum Imperatore supervacaneum foret, quæ ipse subiiciat, afferamus.

(c) A. C. 1311. n. 7. & seqq.

Nos igitur præfatus Henricus Romanorum Imperator, qui exaltationem Romanæ ecclesiæ ubilibet affectamus, & ejusdem jura & bonas consuetudines diminuere non intendimus, sed augere, prædictis protestationi & decreto tenore præsentium consentimus expresse, dantes & concedentes, ad ipsius Romanæ ecclesiæ & ejusdem domini summi Pontificis & successorum suorum conservationem juris atque cautelam, has nostras literas, consensum nostrum ejusdem protestationis ac decreti expressum continentes, imperialis bullæ aureæ robore communitas. Dat. Laterani III. kal. jul. anno Domini MCCCXII. indictione x. post nostri susceptum imperii diadema, regni nostri anno IV. imperii vero nostri anno I.

XL. Præstita olim ab oratoribus sacramenta renovat.

Ut animum præterea fide religione exolveret, qua se antea obstrinxerat, cum ornamenta imperialia deposceret a Clemente, sacramenta olim præstita repetivit, eorumque formam suis conceptam verbis, adeptis jam augustalibus insignibus, consignavit (d).

(d) Ext. in arce S. Angeli & l. priv. Rom. eccl. to. 2. p. 241. & inter Coll. Plat. to. 1. p. 333. & in MS. bibl. Vall. sig. lit. B. n. 12. p. 410.

Sanctissimo in Christo patri & domino suo, domino Clementi, sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici Henricus, divina favente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus cum reverentia debita devota pedum oscula beatorum.

Dudum, antequam susciperemus Imperii diadema, in humilitatis spiritu, quæ virtutum comprobatur origo, sicut sanctæ matris ecclesiæ filius nostræ devotionis ac fidei zelum vobis & ipsi ecclesiæ fervente desiderio ostendere cupientes, in manibus discreti viri Joannis de Molariis ecclesiastici Tullensis, capellani vestri, de mandato per vos ei facto, vestro, ecclesiæ prædictæ, & sedis Apostolicæ nomine recipientis, sacrosanctis evangeliis corporaliter per nos tactis, præstitimus juramentum, quod tenor literarum vestrarum super hoc confectarum nostro regio pendenti munitarum sigillo continet seriose promittentes, nosque firmiter obligantes cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis a nobis coronationem susceptam omnia in juramento

& literis contenta prædictis ratificaremus, confirmaremus, recognosceremus, faceremus, servaremus, atque juraremus, & de his omnibus infra octo dies post coronationem hujusmodi ad perpetuam rei memoriam, ac vestram & successorum vestrorum, & ecclesiæ ac sedis prædictorum securitatem atque cautelam vobis patentes quadruplicatas imperialis majestatis typario communitas concedimus literas hujusmodi literarum vestrarum seriem continentes, quæ talis est: Sanctissimo in Christo patri & domino suo domino Clementi sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici Henricus, Dei gratia, Romanorum Rex semper Augustus cum reverentia debita pedum oscula beatorum. Ferventi desiderio cupientes, &c.

Concepta erant de religione ac juribus Rom. ecclesiæ defendendis.

(a) A. C. 1310. n. 3. & seqq.

Adducit literarum iisdem verbis conceptarum seriem, quarum formam ipsi Pontifex præscripserat, cum imperialia insignia ab Apostolica sede deposceret, quas jam ante suo loco attulimus; (a) ac sacramenti ab eo nuncupandi formulam, ex qua fidem regiam ad religionem Christianam tuendam, excindendas hæreses, schismata tollenda, nulla cum schismaticis aut Saracenis fœdera ineunda, servanda Romanæ ecclesiæ jura, concessa illi a majoribus Constantino, Carolo, Henrico, Othone, Friderico, Rodulpho privilegia confirmanda, ecclesiasticam ditionem, cujus provincias ac urbes præcipuas enumerat, nunquam invadendam; sed potius ab hostium vindicandam conatibus Lausanæ duobus jam ante annis, cum Italiam ingredi pararet, devinxerat; ac spoponderat, etiam post susceptum diadema imperiale eodem sacramento se obligaturum, atque excurrente ab ea celebritate octo dierum spatio imperialem syngrapham, qua gesta ac promissa confirmaret, traditurum. Quibus expositis addit.

XLI. Quibus verbis ad ea fidem sacramento obstrinxerit.

Tanto itaque ferventius ad sanctitatem vestram, sanctam Romanam ecclesiam, & Apostolicam sedem zelo fidei & devotionis accensi, quanto sumus amplius per susceptionem imperialis diadematis divinæ gratiæ munere sublimati; juramento & literis contenta prædictis ratificamus, confirmamus, & recognoscimus, & ea servabimus & etiam faciemus; ac prædicta omnia & singula inviolabiliter observari facere, & nullo unquam tempore contravenire, de novo juramus ad sacrosancta Dei evangelia corporaliter, tacto libro in manibus venerabilium dominorum miseratione divina Arnaldi Sabinensis Apostolicæ sedis legati & fratris Nicolai Ostiensis & Velletrensis episcoporum, nomine Rom. ecclesiæ, sedis Apostolicæ, ac vestro, & mandato nostro specialiter recipientium: de qua receptione tam per nostras, quam ipsorum recipientium literas plene constat. Et ad prædictorum omnium perpetuam rei memoriam, & sanctæ Romanæ ecclesiæ ac sedis Apostolicæ & Romanorum Pontificum securitatem atque cautelam præsentes literas quadruplicatas, tenore prædictarum literarum nostrarum in eis inserto imperialis majestatis typario communitas, juxta promissionem & obligationem nostras prædictas sanctitati vestræ concessimus, & eas per eosdem venerabiles dominos Sabinensem & Ostiensem episcopos duximus transmittendas. Dat. Romæ apud S. Sabinam II. nonas julii anno Domini MCCCXII. regni nostri anno IV. imperii vero nostri anno I.

Acceptis iis imperialibus literis, quibus Henricus sacramenta post afferrum illi a Clemente augustale jus nuncupata Lausanæ coram apostolico nuntio repetivit, Cardinales legati, quibus munus erat demandatum, ut eas literas ab eodem principe exigerent, publica documenta conficienda curarunt, quibus testatum reliquere, Henricum pristino fidei sacramento ad tuendum dogma orthodoxum, asserenda Romanæ ecclesiæ jura, ditionem ecclesiasticam ac Siciliam non invadendas se devinxisse. Quas tabulas ad pontificem hisce contentas literis (b) transmisere. XLII.

Cardd. ad Clem. literæ de sacramentis ab Henr. præstitis.

(b) Ext. in arce S. Angeli & i priv. Rom. eccl. to. 1. p. 311.

Sanctissimo in Christo patri & domino nostro domino Clementi, divina providentia, sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, miseratione divina Arnaldus Sabinensis Apostolicæ sedis legatus, & Nicolaus Ostiensis episcopi sedis ejusdem Apostolicæ nuncius devota pedum oscula beatorum.

Dudum a sanctitate vestra recepimus literas in hac forma: Clemens episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Arnaldo Sabinensi legato & Nicolao Ostiensi episcopis Apostolicæ sedis nuncio salutem, & apostolicam benedictionem. In humilitatis spiritu, quæ virtutum comprobatur origo, charissimus in Christo filius noster Henricus Rex Romanorum illustris, sicut matris ecclesiæ filius a Domino benedictus, devotionis & fidei zelum nobis & ipsi ecclesiæ dudum offerens reverenter juramentum, quod tenor infra scriptarum literarum suo pendenti munitarum sigillo continet seriose, olim in manibus dilecti filii magistri Joannis de Molano scholastici Tullensis capellani nostri de mandato per nos ei facto, nostro, ecclesiæ prædictæ, & Apostolicæ sedis nomine recipientis, per dictum Regem sacrosanctis evangeliis, sicut per easdem literas plene constat, tactis corporaliter, præstitit; promittens idem Rex, seque firmiter obligans cum omni efficacia & effectu, quod post imperialis diadematis ab ipso coronationem susceptam omnia in juramento & literis contenta prædictis ratificaret, confirmaret, recognosceret, faceret, servaret atque juraret: & de his omnibus infra octo dies post coronationem hujusmodi ad perpetuam rei memoriam, ac

Quæ data fuerint Cardinalibus imperio.

ne-

nostram & successorum nostrorum & ecclesiæ ac sedis prædictarum securitatem atque cautelam, patentes quadruplicatas imperialis majestatis typario communitas concederet literas, hujusmodi literarum suarum seriem continentes: propter quod præfatum Regem affectu paterno per alias nostras literas rogandum duximus & etiam exhortandum, ut regia devotionis & fidei ac reverentiæ fervorem hujusmodi cum suæ promotionis & exaltationis augmento præclara suæ celsitudinis gesta erga nos & præfatam ecclesiam crevisse demonstret; in manibus vestris vel alterius vestrum, quos ad ipsius Regis præsentiam duximus destinandos, quibus vos & cuilibet vestrum in solidum juramenti & aliorum prædictorum omnium & singulorum receptionem per præsentes literas committimus; post susceptum per ipsum Regem, ut præmittitur, ipsius imperii diadema in juramento & literis contenta prædictis ratificet, confirmet, recognoscat, faciat, servet, ac præstet de novo simile juramentum; ubique super his omnibus & singulis, juxta suam promissionem & obligationem, easdem prædictas literas quadruplicatas ejusdem imperialis majestatis typario communitas, in eis tenore prædictarum literarum suarum inserto, concedat, illasque nobis per vos vel alterum vestrum transmittat.

Ut jussus Henr. fuerit sacramenta antea nuncupata repetere.

Cum igitur de nostro & ecclesiæ ac sedis prædictarum honore tanquam ipsius ecclesiæ membra nobilia, sicut pro certo tenemus, credimus, & speramus, vos attentior & continua cura solicitet, usque in his & aliis, quæ ipsius ecclesiæ contingunt honorem, in vobis cum securitate plenissima quiescamus; volumus, & discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel alter vestrum ratificationem, confirmationem, recognitionem, ac juramentum prædictu, & prædicta omnia & singula a Rege prædicto (quem super præmissis & quolibet eorundem requirimus per præsentes, & etiam exhortamur in Filio Dei Patris) post susceptum prædictum diadema imperii ab eodem, & quadruplicatas literas, in eis tenore prædictarum literarum inserto imperialis majestatis typario, ut prædicitur, communitas nobis per eum super prædictis omnibus concedendas, prudenter petere, requirere, recipere, & habere curetis, ipsasque nobis vos vel alter vestrum deferatis. Nos enim ratificationem, confirmationem, recognitionem, juramentum, & prædicta omnia & singula petendi, requirendi, recipiendi, & habendi a Rege prædicto & omnia alia, quæ circa prædicta & quodlibet prædictorum agenda fuerint faciendi, gerendi, & exercendi, plenam vobis & cuilibet vestrum in solidum concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Dare de iis post acceptum augustale insigne literas.

XLIII. Tenorem autem prædictarum literarum nobis super juramento per eum in manibus dicti scholastici, ut præmittitur, præstito concessarum, ut de ipsis plenam certitudinem habeatis, & procedere valeatis cautius in præmissis, de verbo ad verbum præsentibus inseri fecimus, qui talis est: Sanctissimo in Christo patri & domino suo domino Clementi sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ summo Pontifici Henricus, Dei gratia, Romanorum Rex semper Augustus cum reverentia debita devota pedum oscula beatorum. Ferventi, &c. Dat. Lausanæ v. idus octobris anno domini millesimo trecentesimo decimo, regni vero nostri anno secundo. Dat. in prioratu de Graufello prope Malausanam Vasionensis diœcesis x. kal. julii pontificatus nostri anno sexto. Volentes igitur vestris ex corde, prout tenebamur, obedire mandatis, ab eodem domino Imperatore post susceptum imperii diadema recepimus juramentum, & alia fecimus & recepimus, quæ in prædictis sanctitatis vestræ literis continentur, prout in ipsius domini Imperatoris quadruplicatis literis imperialis majestatis typario communitis, quas vestræ sanctitati concessit, vobis per nos vel nostrum alterum deferendas, videbitis plenarie contineri. In quorum omnium testimonium, has scribi literas per magistrum Joannem de Hyvodio capellanum & notarium nostrum. . Sabinen. & sigillorum nostrorum fecimus appensione muniri. Acta fuerunt prædicta in Urbe apud S. Sabinam in palatio, quod inhabitabat ibi dictus dominus Imperator, anno domini millesimo trecentesimo duodecimo indictione decima die jovis VI. julii pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini domini Clementis, divina providentia, Papæ quinti anno septimo, præsentibus reverend. in Christo patribus dominis Luca S. Mariæ in via lata diacono Cardinali, & Henrico episcopo Tridentino, dicti domini Imperatoris cancellario, ac magnificis viris Amadeo Sabaudiæ & Joanne Forensi comitibus, ac Roberto de Flandria milite, &c. Adjecta sunt alia testium & tabellariorum nomina, quæ brevitatis gratia prætermittimus. Cum his Henricus fecisse satis officio videretur, Clemens imperialis inunctionis solemnia, quæ non in basilica S. Petri, ut constitutum fuerat, sed Lateranensi, & ab invitis ac renitentibus Cardinalibus celebrata fuerant, rata firmaque esse sanxit (a).

Testes rei gestæ.

(a) Alb. Muss. l. 11. c. 4.

XLIV. At Henricus pro eo beneficio ecclesiastica ditione Pontificem cavere molitus (b) est, ut dicetur inferius; peperitque sibi violata sanctissime promissorum religione exitium. Qui namque antea Pontificis gratiam pro adipiscendo firmandoque imperio studiose collegerat, ac non sine Christianæ demissionis gloria sacros Apostolicæ sedis apices veneratus fuerat; jam correpto augustali insigni elatus in superbiam

(b) Ead. lib. 11. c. 8.

Secuta Henrici insignis perfidia. Cardinales Henrico & Roberto conciliandis incumbunt. (a) Clem. Romani de jurejurando. Clemens utrumque sacramenti fidei ecclesiæ addicti moneri jubet. Henr. negat fidei sacramenta Romanis Pont. devinciri.

blam nuncupatum sacramentum brevi ejuravit, quasi inania tantum verba officii gratia fudisset, nulla vero religione, ut pateret Pontifici, animum devinxisset. Cum enim Pontifex, sopiendi inter Henricum & Robertum exorti belli cupidus, literas Cardinalibus, qui adhuc Romæ pro adducenda inter ipsos concordia versabantur, transmisisset, in quibus præcipiebat, ut ambos monerent officii his verbis (a): *Quod cum ipsi Reges, ejusdem ecclesiæ specialissimi filii, sibi juramento fidelitatis & alias multipliciter essent adstricti, ipsius ecclesiæ debeant esse promptissimi defensores;* Henricus, qui jam imperialibus infulis redimitus fuerat, rogatus a Cardinalibus ut ad pontificias literas, quibus de concilianda cum Roberto pace agebatur, responderet; ægre ferens nuncupati ab eo initi sacramenti fidei editam mentionem, cum adducendæ concordiæ ratio posceret, ut familiariter ac secrete ageret; præceps iracundia, excitis multis tabellionibus, publicis tabulis consignari jussit, nemini sacramento fidei obstrictum se teneri, ipsumque latere, an unquam ulli suorum prædecessorum Romanis Pontificibus fidem jurejurando obligassent. Sicque temere admodum præstita ante & post acceptum augustale insigne sacramenta oblivioni dedit. Sed cum illa in eum sensum detorqueret, ut fidei vel fidelitatis sacramenta appellanda negaret, præstat Henricum ipsum suis verbis arguere.

Suis verbis arguitur.

Is enim a Germanis electoribus Rex pronuntiatus, cum ad Clementem oratores suos pro imperio & augustalibus insignibus obtinendis misisset, in literis ad Pontificem ea de re datis hæc (b) professus est.

(b) Lib. privil. Rom. eccl. to. 3. p. 81. ext. in MS. Vall. sig. lit. B n. 18. p. 47. item ext. A. C. 1309. n. 20. & seq.

Concedimus eisdem, verba sunt Henrici, *generalem & liberam potestatem ac specialem mandatum.* Et infra: *SEU PRÆSTANDI IN ANIMAM, ET SUPER ANIMAM NOSTRAM DEBITÆ VOBIS ET SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ FIDELITATIS ET CUJUSLIBET ALTERIUS GENERIS JURAMENTUM.* Eos vero oratores hujusmodi fidelitatis juramentum, ut ipse Henricus sui parum memor vocat, præstitisse Romano Pontifici, ex instrumento ea de re confecto jam ante suo loco (c) allato constat: quod renovatum postea antequam a Cardinalibus imperiali consecratione liniretur, ex pontificiis literis (d) exploratum est, in quibus inter cætera in celebritate peragenda præscripta nuncupatum ab Henrici oratoribus sacramentum jubentur exigere, cujus etiam formulam inserit; additque oratores jurejurando pollicitos, illud ab Henrico iterum in ipsa imperatoriæ inanctionis pompa exhibitum iri: *Et cum Romæ vel alibi*, verba sunt oratorum Henrici, *per vos in Imperatorem coronandus fuerit dominus noster Rex prædictus, dictum sacramentum & aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis personaliter renovabit.*

(c) A. C. 1309. n. 12. Probatur ex rei gestæ serie. (d) Lib. 6. ep. com. 754. ann. Chr. 1312.

XLV. Hujusmodi porro sacramenti, vel alterius præstiti genus sponsionem fidei nuncupandum Imperator negare non potuit, dum ipse disertis verbis oratores suos, ut diximus, amplissimis mandatis ad id instruxerat, ac præstitum sponsionem Pontifex fidei sacramentum in iis ad Cardinales literis, quæ adeo ipsum pupagere, appellat; (e) quod postea in edita constitutione comprobavit sanxitque his verbis: *Præfatis nuntiis sufficiens ad hoc ab eo, ut præmittitur*, ac juxta sufficiens quidem, dum expressis verbis juramenti fidelitatis præstandi, ut probatum est, auctoritatem contulerat, *mandatum habentibus secundum formam in decretis, quæ incipit, Tibi domino, comprehensum fidelitatis recepimus juramentum. Postque idem Henricus consecrationis & coronationis suæ tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi hujusmodi consecrationis & coronationis insignia miseramus ad Urbem, illud nostro nomine recipientibus, juramentum præstitit corporale, quod in libro pontificali, Romano præstandum Pontifici per Imperatorem coronationis suæ tempore, continetur; cujus tenor dignoscitur esse talis: Ego Henricus Romanorum Rex, annuente Domino, futurus Imperator, promitto, spondeo, & polliceor, atque juro coram Deo & beato Petro, me de cætero protectorem, procuratorem, & defensorem fore summi Pontificis & hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ in omnibus necessitatibus & utilitatibus suis, custodiendo & conservando possessiones, honores, & jura ejus, quantum divino suffultus adjutorio fuero, secundum scire & posse meum, recta & pura fide. Sic me Deus adjuvet & hæc sancta Dei evangelia.*

(e) Clem. Romani de jurejur. Clemens id diplomate promulgat.

Sacramenti præstiti formula.

XLVI. *Cæterum quia juramenta hujusmodi fidelitatis existant, a retro Romanis Principibus, non fuit hactenus hæsitatum: immo tum quondam Albertus Rex Romanorum immediatus prædecessor memorati Henrici Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro tempore approbationis ejusdem Alberti, quam Rudulphus pater ipsius, & alii prædecessores ejusdem Romanorum Reges diversis nostris prædecessoribus juramentum fidelitatis & obedientiæ præstiterunt: idemque Bonifacius memoratum Albertum, juramento hujusmodi ab eo recepto, de fratrum suorum consilio, præsente prælatorum & aliorum multitudine copiosa, auctoritate apostolica recepit in specialem suum filium & ecclesiæ memoratæ, ipsumque in Regem Romanorum assumpsit in Imperatorem postmodum promovendum.*

Exempla de prædecessoribus Regibus Roman.

XLVII. At Henricum ita ira & vindictæ aviditas commoverant, ut parum sacramentorum,

rum, quibus se devinxerint, religionem curaret; ac Pontificis, restinguere satagentis exorientem flammam, ne in incendium excresceret, paterna monita & Cardinalium preces respueret; Neapolitanumque regnum, immo totius Italiæ imperium sibi subiicere moliretur. Nec levibus adversis rebus pressus est post accepta augustalia ornamenta, nam & Anibaldus & Joannes Sabellus ipsi e custodia ad finitima Urbi castra perfugere, (a) quibus præsidiarias Roberti Regis copias excepere, qui multis excursionibus imperiali exercitui gravissima damna intulere; ita ut Henricus interclusis commeatibus, Roma XIII. kal. augusti abscedere & Tybur contendere sit coactus (b). Quarto post die dux Bavariæ, Dalphinus Viennensis, & Ugo ejus frater ex cæsareis castris cum quadringentis viris nobilibus domum repetiere. Extenuatus ita admodum est Henrici exercitus: cum contra ad Joannem Roberti fratrem in Urbe ex Tuscia, Apulia, & patrimonio maximæ confluerent copiæ: adeo ut tria equitum millia, peditesque numerosissimos recenseret. Addit Mussatus (c): *Iisdem diebus circa mensis julii exitum ad legatum papales literæ allatæ sunt, ut scilicet Urbe Cæsar Robertusque Rex cum universis abscedant copiis, quodque dispositis in pace rebus ipse Romam proficiscatur: haecque præconis vocibus in Urbe & Tybure conclamata sunt.*

(a) Alb. Muss. l. 8. c. 9.

Henricus cinctus angustiis.

(b) Cap. 10.

(c) Cap. 11.

Henrici Robertique copiæ jussæ urbe excedere.

Arctatus extenuatusque Tybure omnibus copiis Cæsar, spe sublata potiunda Urbis, ad motus alios proniori fortuna laxavit intentum, suadentibus agentibusque Etruriæ primatibus, quos vetusta quærendorum visendorumve larium stimulabat anxietas, in amicas terras retrocedere constituit, subeunte ratione, si Tusciam provinciam prosperiores largiretur eventus, ibi & sedem futuram Italiæ, tanquam in centro positam, accommodamque cæsareæ majestati. Provinciæ hujus tanquam sortitam a re vocabulum Florentiam cæteris civitatibus ac coloniis ingenti magnitudine præstare constabat, veluti provinciæ dictæ fastigium: hujusque subigendæ causæ suberant regium allicientes animum, nec deerant hujuscemodi aggrediendæ vicissitudinis promotores: Erant Gibolengæ partis vetustissimi imperium utisignum cæleste colentes: erant Albi, genus hominum superstitionis novæ, qui nati ex Guelphis ejusdem factionis ex civilibus dissidiis a suorum communione discesserant, unitique Gibolengis ad omnia Guelphorum irritamenta perniciosque. Et infra: *Nec* (d) *Cæsarem fallebat, hac quæsita provincia Longobardis rebellandi facultatem non fore, multis suæ partis potiores urbes constanter obtinentibus, sicque ab Tybere usque in Alemanniæ ostia limen patere.*

In Etruriam motæ aquilæ.

(d) Id. Muss. l. 9. c. 1. Jo. Villan. l. 9. c. 43. Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 7.

Suscepto eo consilio Henricus, cum de Roberto Rege repetere ultionem non posset, Tybure digressus, (e) per Sabinos & Umbros in Etruriam se contulit, ac Perusinum agrum, quamvis pontificiæ ditionis esset, evastavit (f): *Demum*, inquit Albertinus Mussatus, *copias omnes in Aretium conjunxit ibique tanquam sponsus in thalamum suum susceptus, exeunte congratulanteque omnium Gibolengorum frequentia, moras omnes sustulit, trepidantibus vicinarum urbium undecumque Guelphis: coeptoque illico auctoritatis imperatoriæ primordio, Robertum Apuliæ Regem in judicium citandum jussit, emisso edicto in diem certam, mulctaque indicta si sese contumacem reddiderit. Nec minus extemplo aquilas aureamque flammam explicans in Florentiæ fines processit, exustis ædibus, & singulis ad prædam concessis.* Subdit ut circa kal. septembris anni MCCCXII. potitus oppidis Ubarchi montis & S. Joannis, Florentiæ obsessæ extremi discriminis terrorem incusserit. Describunt pluribus Mussatus, (g) Joannes Villanus, (h) S. Antoninus, & alii varias Henrici ac Florentinorum expeditiones & prælia; tum Pisanorum a Megone Roberti Regis duce cladem acceptam: sed hæc perstrinxisse suffecerit. Cum porro versam in se belli molem viderent Florentini, crebrisque excursionibus vastari agrum, reipublicæ gubernacula ad quinquennium Roberto Siciliæ Regi detulere: at de eo anno sequenti. Jam ad Philippum ipsius fratrem Tarentinum principem, justiore bello pro tuenda Christiana religione ac schismaticorum conatibus reprimendis occupatum in Græcia, sermonem convertamus.

(e) Muss. ubi sup.

Aretii magna pompa exceptus Henr. Robertum in jus vocat.

(f) Alb. Muss. l. 9. r. 2. 3. 4. 5.

(g) Jo. Vill. l. 9. c. 46.

(h) Ant. 3. p. tit. 21. c. 2. §. 6.

Robertus Rex a Florentinis reip. præficitur.

Adductam in summum discrimen in Græcia, ac maxime in Achaja a schismaticis rem catholicam deplorat Pontifex in literis, quibus Philippum Tarentinum principem ad eas provincias ab imminenti periculo vindicandas accendit (i). Certe adeo fidelium, qui hactenus post collapsum Constantinopolitanum Imperium in Græcia hæserant, fractæ res fuere, ut expaverit Pontifex, ne cogitata in Syriam expeditio disturbaretur, atque ex sexennalibus decimis in concilio Viennensi pro recuperanda terra sancta indictis triennales in Sicilia citeriori, Sardinia, Corsica, Creta, ac provinciis Græciæ Latini juris colligendas in Achajæ ac fidelium finitimorum subsidium derivarit; (k) quarum exigendarum provinciam Arborensi (l) archiepiscopo in Sardinia, Neapolitano & Brundusino in Sicilia, pluribusque (m) episcopis demandavit: cujus decreti causam in literis datis ad Philippum principem Tarentinum, cui ex decimæ ad instruendas copias conferendæ erant, hisce verbis expressit, (n) ut scilicet catholici e schismaticorum conatibus vindicarentur, neve expeditio pro recuperanda Palæstina

XLVIII.

In Græcia schismatici catholicos opprimunt.

(i) Lib. 7. ep. com. 131.

Clemens auxilia comparat.

(k) Ib. ep. com. 131.

(l) Ep. com. 132. & post eand. ep.

(m) Ep. 133. 134. 135. 136. 137.

(n) Ep. com. 138.

na in barbaros comparanda, distrahentibus Latinorum vires Græcis, turbaretur.

Secuturis illius signa concessæ indulgentiæ.

Parare meditatum Philippum principem Tarentinum ad ferendam Achajæ Christi fidelibus opem duo equitum millia, quatuorque millia peditum, ex literis pontificiis ad eum datis colligitur, quibus militiam religiosam accepto crucis symbolo professuris eo numero, præmia indulgentiarum conceduntur (a).

(a) Ep. com. 251.

Dilecto filio nobili viro Philippo principi Tarentino.

Tuis supplicationibus inclinati, duobus millibus equitum, & quatuor millibus peditum vere pœnitentibus & confessis, quos tecum quandocumque, usque ad triennium, in subsidium terræ sanctæ ad partes Romaniæ contra schismaticos illarum partium personaliter transfretantibus ad ecclesiæ Romanæ & tuum obsequium proficisci contigerit contra schismaticos antedictos, illam indulgentiam de gratia speciali concedimus, quæ transfretantibus in dictæ terræ sanctæ subsidium concedi per sedem Apostolicam consuevit, præsentibus post dictum triennium minime valituris. Dat. Viennæ non. maii anno septimo.

Idem princeps beneficiis ornatur.

Ornavit (b) eundem principem pluribus sacris beneficiis, atque hoc in primis, ut majori ardore cum schismaticis bellum iniret: *Tibi, qui ad partes Romaniæ contra schismaticos partium earundem transfretare proponis, quod confessor tuus, cum campum ad congrediendum cum eisdem schismaticis bellum te intrare contigerit; & in mari etiam, ubi periculum imminet, te vere contritum & confessum a pœna & culpa absolvere valeat, auctoritate præsentium indulgemus. Dat. Viennæ VI. non. maii an. VII.* Denique ne ejus pietati alendæ deessent, permisit, ut a media nocte ab horam nonam divina coram se celebrari jubere posset. Adjecit (c) tamen, ut parcius ea potestate uteretur: *Proviso quod parce hujusmodi concessione utaris; quia cum in altaris officio immolatur noster dominus Dei filius Jesus Christus, qui candor est lucis æternæ, congruit hoc non in noctis tenebris fieri, sed in luce.*

(b) Ep. 253.

(c) Ep. com. 254.

Abneptem Balduini II. Imp. uxorem ducere, solutis impedimentis, ipsi permisit.

Auxit postea alio eundem principem insigni beneficio, dissolutis apostolica auctoritate nonnullis impedimentis, ut Caroli Valesiorum ducis & Catharinæ Imperatricis Constantinopolitanæ filiam, abneptemque Balduini secundi Imperatoris, ad quam hereditaria imperii jura spectabant, uxorem duceret: non levis enim spes affulgebat, eundem principem, qui etiam ditionem amplam obtinebat, schismaticorum limiti contiguam, uxoris jura e schismaticorum erepturum manibus, Romanæque ecclesiæ terminos propagaturum; verum cum inita jam ante, dum mater Catharina Imperatrix Balduini filia in humanis erat, cum duce Burgundiæ sponsalia essent, Clemens Rothomagensi archiepiscopo & episcopo Constantiensi partes dedit, ut Carolo duce promissorum religione exoluto, ea sponsalia rescinderent, cujus decreti hanc causam addidit (d).

(d) Lib. 8. ep. com. 97.

Clemens, &c. vener. fratribus Ægidio arch. Rothomag. & Roberto episc. Constantiensi.

Emicabat inde spes aliqua recuperandi Constantinop. imperii.

In apostolicæ mentis cogitatione revolvimus, quod Constantinopolitanum imperium, in cujus eadem puella dictæ Imperatricis hereditate succedere dicitur, a fide sanctæ matris ecclesiæ ac unione fidei orthodoxæ divisum, & in gravem superni Patris offensam ac Christianæ plebis injuriam per pravum genus gentis schismaticæ occupatum diutius æstuavit; & quod non indigne speratur, quod eodem principe cum eadem puella matrimonialiter copulatio, ipse factus proinde velut in suæ rei prosecutione sollicitus negotium ipsius imperii de filiorum alienorum manibus liberandi assumet potentius, & tanquam vir probitate strenuus, fidei sinceritate conspicuus, de Christianissima quippe ortus prosapia, & illustribus natalibus procreatus, magna quoque stipatus potentia viriliter prosequetur; quodque idem princeps terram non modicam habet proximam imperio supradicto, &c. Dat. Aven. 12. kal. jan. an. VIII.

Vergebat interea (e) in exitium orientale Imperium, accepitque hoc anno Andronicus Imperator gravissimam cladem a Turcis, qui cum ad prædas agendas in Chersonam irrupissent, atque a Græcis imperiali exercitu circumfusi essent, collectis ex desperatione animis, tanta ferocia impetum fecere, ut ipsum in turpem fugam verterint: potitique ejus castris, inter cætera spolia imperialis ornamenta dignitatis repererint, quæ magno Græcorum dedecore barbari ludibrio habuerunt. L.

(e) Niceph. Greg. l. 7.

Andronicus a Turcis in Chersona profligatus.

Ornamenta imperialia ludibrio barbaris fuere.

Meditabatur eodem tempore in Syros & Ægyptios Saracenos expeditionem Philippus alter Francorum Rex. Jam ille, ut dictum est, coram Viennensis concilii patribus excurrente sexennio in Syriam copias traductarum pollicitus erat, atque in secunda mensis aprilis die intra avolventis se unius anni metas, accepto crucis symbolo, religiosam militiam professurum: sed cum eo consilio majorem natu filium Ludovicum Regem Navarræ, atque alios filios & principes, qui pariter dandi sacræ illi militiæ nominis desiderio ardebant, cingulo militari solemni ritu donare cogitaret, ad rem majori pompa perficiendam, crucis affigendæ sibi tempus prorogari aliquantulum a Clemente flagitavit: qui cum ea res fraudi rei Christianæ non verteretur, ejus votis est obsecutus (f).

Philippus Rex accipiendi crucis symboli diem prorogari flagitat.

(f) Lib. 5. ep. com. 78.

Cha-

Chariſſimo in Chriſto filio Philippo Regi Francorum illuſtri.

Licet in generali concilio, per nos Viennæ auctore domino celebrato Redemptoris tui intrinſecus tactus injuriis, & accenſus zelo devotionis & fidei, in te, fili chariſſime, onus paſſagii in terræ ſanctæ ſubſidium faciendi duxeris aſſumere, promittendo quod inde ad ſex annos, a menſe martii proximo inchoandos, iter verſus terram ipſam arriperes, ipſum paſſagium incepturus; & propterea infra annum, a ſecunda die menſis aprilis præteriti proximo computandum, aſſumeres vivificæ crucis ſignum; quia tamen in receptione crucis ejuſdem, ſicut accepimus, ob ipſius terræ ſubſidium latius præparandum, chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ludovicum Regem Navarræ illuſtrem alioſque liberos tuos, & nonnullos alios nobiles & potentes, qui aa tecum intendunt ipſius crucis ſignum aſſumere proponis militari cingulo decorare, aliaque adhibere ſolemnia, quæ circa feſtum pentecoſtes proximo futurum poterunt commodius ordinari; nos hujuſmodi laudabile propoſitum tuum multipliciter in Domino commendantes, ac volentes illud adhibere remedium, per quod propoſitum ipſum plenius & felicius, dante Domino, duci valeat ad effectum; præſertim cum, etſi hujuſmodi tempus recipiendæ crucis aliquantulum prorogetur, tempus tamen paſſagii inchoandi propterea non differtur; celſitudini tuæ ipſum tempus dictæ crucis dominicæ aſſumendæ uſque ad octo dies poſt dictum feſtum pentecoſtes proximo futurum tibi tenore præſentium auctoritate apoſtolica prorogamus. Dat. Avin. XII. kal. januarii anno VIII.

Annuit Clemen.

LI. Decimas pro conficiendo belli ſacri apparatu jubet colligi.

Ad ſuſtinendos propterea ſacri illius belli ſumptus Pontifex in Viennenſi ſynodo decimas ſexennales, ut dictum fuit ſuperius, indixerat: quarum exigendarum provinciam in Galliis Antiſſiodorenſi epiſcopo, magiſtro Gaufrido e Pleſejo pontificio notario, tum abbati monaſterii S. Dionyſii provinciam injunxit (*a*): univerſiſque archiepiſcopis, epiſcopis, & reliquo clero Gallicano, ut pro recuperanda terra illa, Chriſti domini ſanguine atque humanæ redemptionis myſteriis conſecrata, alacriter vectigalium eccleſiaſticorum conferrent partem, quæ ipſos tangeret, imperavit (*b*). Exactæ etiam ab univerſo catholico clero decimæ: quo argumento ad Colonienſem archiepiſcopum & ſuffraganeos ſcripſit Clemens (*c*): tum etiam prolixior antiſtitum in regeſto pontificio catalogus (*d*) extat, ad quos de ſolvendis in omnibus regnis & provinciis decimis data imperia. Et quidem Germanos principes, ac præcipue Henricum Imperatorem zelo ſacro recuperandæ Syriæ exarſiſſe, ipſe Auguſtus, ſeu vere ſeu ficte, conteſtatur in ea ſententia, (*e*) quam adverſus Robertum Regem ſequenti anno ob motum ſibi bellum diſtrinxit; quem Syriæ eripiendæ e Saracenorum manibus conſilia retardaſſe arguit: *In retardationem*, inquit, *negotii terræ ſanctæ, ad quod Deo teſte, qui omnia novit, totis cordibus & affectibus anhelamus.*

(*a*) *Eod. l. 8. ep. com. 100.*
(*b*) *Ib. ep. com. 101. & apud Jo. 22. l. 3. ep. cur. 33.*
(*c*) *Lib. 8. ep. cur. 77.*
(*d*) *Reg. poſt eand. ep.*

Conceperat Imp. obeundæ expeditionis Aſiaticæ conſilium.

(*e*) *Ext. apud Henr. Rebdor. in annal.*

LII. Petrus Palatin. in Reg. Ungar. conjurat. Percuſſus anathemate.

Hoc anno in Ungaria civiles turbas concitavit adverſus Carolum Regem Matthæus Palatinus, quem Gentilis Cardinalis A. S. L. eccleſiaſtico anathemate ob patrata in Deum, atque in majeſtatem regiam & populum Ungaricum flagitia perculit: qua de re extat ejuſdem edictum ex archivo Avenionenſi Romam delatum (*f*) gerente Avenionenſem legationem Octaviano Aquaviva Cardinale. Porro de Matthæo hoc anno inſignem divinitus a Carolo Rege partam victoriam, refert Thuroſius, (*g*) cum pius Rex exercitus ſui milites ſacra exhomologeſi & Euchariſtiæ ſacramento muniri juſſiſſet: nec eventu irrito, cum adeo atrox prælium ab irruptionis Tartaricæ tempore commiſſum non ſit in Ungaria. Fuſus itaque plurimus utrinque cruor, & hoſtium duces in pugnæ ardore trucidati: Carolus Rex, cæſo regio vexillifero, ſub cruciferorum ſigno pugnam conſeruit, ac poſtremo quamvis plures e ſuis amiſerit, victoria eſt potitus: *Quod factum*, inquit Thuroſius, *a Deo eſſe credimus & fatemur*. Firmatum inde ejus eſt Ungaricum ſolium: ut vero poſtea in Serviam & finitima ſchiſmaticorum regna victorias protulerit, ſuo loco dicetur.

(*f*) *Ann. 1594.*
(*g*) *Thuroſ. chro. p. 2. c. 90. Bon. dec. 2. l. 9.*

Cruenta prælio profligatur.

LIII. Hiſpani Reges in Granat. bellum ſacrum ſuſcipiunt.

In Hiſpania Saraceni Alcaudetem oppidum Chriſtianis eripuerant, qua injuria laceſſitus Ferdinandus Caſtellæ ac Legionis Rex, ingentium princeps animorum, communicatis cum Luſitaniæ & Aragoniæ Regibus delendi Maurici nominis conſiliis, Petrum fratrem adulto vere præmiſit, ut contractis copiis illud circumſideret, eoque poſt valido cinctus exercitu accurrit. Victi (*h*) ſunt barbari, atque oppidum in Chriſtianorum redactum poteſtatem. Pontificiæ extant de eo bello literæ ad Toletanum archiepiſcopum, quibus cruceſignatos, qui Regem Ferdinandum anno integro contra Granatenſes ſequerentur, criminum venia donare juſſit (*i*): *Fraternitati*, inquit, *tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus contra hujuſmodi Saracenos prædicti regni Granatæ in ejuſdem Regis Caſtellæ ſubſidium per provinciam tuam, infra dicti Regis dominium conſiſtentem, per te ac alios tam ſæculares quam regulares, quorumcumque ordinum fuerint, quos ad hoc idoneos eſſe noveris, per eandem provinciam conſtitutos, proponas juxta datam tibi a Deo providentiam verbum crucis, & venerabile ſignum crucis ſtudeas incolis dictæ provinciæ, illam recipere volentibus, elargiri, &c.* Addita

(*h*) *Jo. Marian. de reb. Hiſp. l. 15. c. 21.*
(*i*) *Lib. 7. ep. com. 763.*

Toletanus arch. fideles ad ſymbolum crucis in Sarac. accipiendum juſſus incendere.

sunt indulgentiarum præmia, propositaque iis, qui triennio decurrente integro anno arma pro fide circumtulissent, militemve submisissent. *Dat. in prioratu de Graufello prope Malausan. Vasionensis diœcesis kal. augusti anno VII.*

Sacrum bellum Ferdinandi Regis morte dissipatum. Alcaudetes oppidum Castellæ restitutum. (a) Marian. sup. c. 11.

Affulserant ingentes excindendæ ex Hispaniis superstitionis Mahumeticæ spes Ferdinandi auspiciis felicibus. Sed dum majora in hostem consilia Rex moliebatur, formidabili ut creditum est divinæ justitiæ exemplo, cum a duobus fratribus, quos injuste e rupe præcipites deiici jusserat, ad trigesimum diem coram divino tribunali in judicium postulatus esset, dicta die repentina morte extinctus in lecto est repertus. Rem ex Mariana (a) referre placuit: *Carvajalii*, inquit, *fratres Petrus & Joannes regio jussu comprehensi, e vinculis more gentis causam dixere. Cæsi ad Palentiam, cum regia noctu egrederetur, Benavidii viri primarii lege majestatis postulati. Cædis auctor cognosci non poterat, suspicionibus multi exagitati: hi oppressi, neque judicio convicti, neque crimen fassi, quæ maxima judiciorum labes est: de vicina rupe præcipites dari jussi. Rex intractabilis erat, cum recens injuria provocabat, neque in ira regi valens: aulici, ut fit, viris nobilibus evertendis ejus offensas acriter speculabantur. Rapti ad supplicium divum hominumque fidem testati se innocentes mori, quoniam regiæ aures obturatæ essent, ad Deum æquissimum judicem provocare, Regique diem dicere ex eo die trigesimum. Eæ voces in præsenti pro vanis habitæ, casu fortasse esto, at mirabili certe eventu confirmatæ sunt.*

Ea in divinæ exemplum justitiæ versa est.

Rex nulla periculi cura Alcaudetem in castra abiit: ibi morbo tentatus gravissimo Giennium sese retulit, quo tempore de oppido dedendo a Mauris mentio erat illata. Vis morbi in dies augebatur. Rex curis gravioribus impart valetudine, lætus tamen nuncio oppidi captæ novæ irruptionis faciendæ consilia explicabat: cum die jovis septimo idus septembris a prandio somno se daret, in strato exanimatus repertus est. Obiit in ipso ætatis flore annos natus quatuor & viginti, menses novem, in maximo cursu rerum suarum. Regnavit annis decem & septem, quatuor mensibus, diebus decem & novem. Cibi & potus intemperantia exitio fuit: alii divini Numinis vim interpretabantur, quod a cæde patrata magno omnium miraculo diem trigesimum precise numerarent, unde inter Castellæ Reges Ferdinandus in jus vocatus nuncupari cœpit. Proclamatus est ab obitu Ferdinandi Alfonsus (b) illius filius, in cunis adhuc vagiens, Castellæ Rex: ob cujus imbecillem ætatem civilibus dissidiis regnum fluctuavit.

Quot annis Ferdinandus regnarit vixeritve. Unde dictus Ferdinandus in jus vocatus. (b) Id. Mar. c. 12. Alfonsus filius puer regnorum successor.

LIV.

Auctum est, exeunte anno, Cardinalium collegium solemni tertia aliorum novem adjectione x. kal. januarias, recurrentibus nimirum hybernæ tempestatis jejuniis, a Clemente infra, quorum nomina percenset Bernardus (c). Guillelmum nimirum e Mandagoto Aquensem archiepiscopum ad Prænestinam, Jacobum de Ossa episcopum Avinionensem Clementis in pontificatu successorem futurum ad Portuensem, Arnaldum de Auxio (d) Pictaviensem præsulem ad Albanensem sedes traductos. Reliqui sex, quorum tres primi theologicæ scientiæ erant professores, Guillelmus Petri de Godino Bajonensis ordinis Prædicatorii alumnus S. Cæciliæ, Vitalis e Furno Vazatensis Minorita S. Martini in montibus, Michael e Beco Normannus S. Quintini decanus S. Stephani in Cœlio monte, Berengarius Fredoli junior episcopus Biterrensis, SS. Nerei & Achillei, Raymundus S. Severi abbas S. Pudentianæ, Guillelmus Testa Condomiensis S. Cyriaci presbyterales titulos acceperunt.

(c) Ber. chron. Rom. Pont. in Cle. V. Mart. Pol. l. 4. Fol. Cont. in elench. Cardd. in Clem. creatione 3. ex lib. oblig. Cam. com. in ed. Clem. (d) Ext. de eo Clem. lit. l. 8. ep. cur. 36. 38.

INDEX

INDEX
IN TOMUM VIGESIMUMTERTIUM ANNALIUM ECCLESIASTICORUM.

A

Aborrabes Maurus Granatenses civili bello implicat, 1309. XXIV. Christianorum auxilia sibi adjungit, *ibid.* Septa potitur, *ibid.* XXVII.

Academia Aurelianensis instaurata a Clemente V. & pluribus privilegiis aucta, 1306. XVIII. Perusina instituta, 1308. XVII.

Academia Ulissiponensis instituta a Nicolao IV. Coimbricam a Clemente V. traducta, 1308. XVII. Privilegia academiæ Bononiensi concessa, 1309. V.

Adulphus Rex Romanorum; ejus cædes, Alberto cæso, divinitus vindicata, 1308. XIX.

Adrianus V. ejus sanctio de abrogata constitutione Gregorii X. circa conclave, rescissa a S. Cælestino, 1294. XVII. §. Quia.

Adulterium gloriæ datum inter Tartaros, 1307. XXX. §. Sunt & in aliis.

Ægidius patriarcha Gradensis in Rasciam a Clemente V. missus pro Urosio Rege & subditis ecclesiæ conciliandis, 1308. XXVII. Vexillum Romanæ ecclesiæ eidem Regi conferre jussus, *ibid.* XXIX.

Ægidius monachos impugnat exemptiones, 1312. XXIV. §. Iterum. In eum scribit Jacobus abbas ordinis Cisterciensis, *ibid.*

Alba & Nigra factiones exortæ Pistorii, 1300. XXIV.

Alba factio pulsa Florentia a Carolo Valesio, 1301. XIV.

Albertus Austriæ dux Rodulphi Romanorum Regis filius post Othacheri cædem a patre Austriæ ducatu donatus; ex prærogativa affectus, ne inconsulto Pontifice desigi anathemate possit, 1289. XLVII. Hungariæ Rex a patrie vitio creatur, 1291. XLVII. Nicolaus IV. illi se opponit, *ibid.* XLVIII. Conjurat Albertus in Adolphum Romanorum Regem, 1298. XI. Prælio illum necat, *ibid.* XIII. Invadit Imperium, *ibid.* XIV. Judicio læsæ majestatis a Bonifacio VIII. postulatur, 1301. II. *& seqq.* Objecta illi alia crimina, *ibid.* Objectæ illi minæ, principes sacramento quo se illi devinxerant solutum iri, *ibid.* Deficiunt ii ab ipso, *ibid.* III. Eos armis ad suum obsequium revocat, 1302. XVIII. Confirmatur Rex Romanorum, 1303. I. *& seqq.* Germani illius Imperio se subjicere jussi, *ibid.* VII. Rescissa sacramenta, quibus se aliis principibus devinxerat, *ibid.* Censuris solvitur, *ibid.* XXIV. Fidem Pontifici obligat, 1303. VIII. *& seqq.* Ecclesiam adversus quosvis defensurum se pollicetur, *ibid.* XII. Sollicitatur ad partes Regis Caroli defendendas, *ibid.* XIV. Regem Boemiæ bello appetit, *ibid.* XV. Instigator in Gallos, *ibid.* XXXV. Ornatus prærogativa in locis interdictis divinæ rei audiendæ, 1303. LVI. Monetur a Benedicto XI. ut Moguntinæ ecclesiæ jura restituat, 1304. VII.

Albertus Rex Romanorum Boemiæ regnum Rodulpho filio ascribit, 1306. XVI. Pulso Henrico duce Charinthiæ, armis illud comparat, *ibid.* Extincto Rodolpho filium alium in solio Boemico subrogare molitur, 1307. XXVI. Trucidatur a nepote, 1308. XIX. Succedit illi in Imperio Henricus Lucemburgensis, *ibid. & seqq.*

B. Albertus Carmelita Siculus pie moritur, 1292. XXIII. Judæos liberaturus sicco pede torrentem calcat, lustratque illos baptismo, *ibid.*

Albertus Pighius scribit de hierarchia ecclesiastica adversus Marsilii hæreses, 1312. XIX.

Alcaudetes oppidum captum a Mauris, iterumque cultui Christiano restitutum, 1312. LIII.

Alexander Scotiæ Rex; in ejus nuptiis spectrum mortis conspectum, 1286. XXIV. Ex equo lapsus cervices allidit, *ibid.* Secuta ob id in Scotia graviora bella, *ibid.*

Alexander episcopus Tergestinus certior fit a B. Virgine, Nazarethanam domum esse, quæ in Dalmatiam fuerat translata, 1291. LXX.

Alexandria Ægyptiorum regia urbs a Christianis frustra tentata, 1292. III.

Alfonsus Castellæ Rex; eo mortuo, interdictum ecclesiasticum Castellæ inflictum dissolvitur, 1286. XXIII.

Alfonsus Petri olim Regis Aragonum filius, patre defuncto Aragonium sceptrum contra Carolum Valesium corripit, 1286. X. Vocatur ob id in judicium, *ibid.* XI. Clerici illi obsequentes sacerdotiis ab Honorio IV. privati, *ibid.* XII. Ad eum deturbandum attributæ Regi Francorum decimæ, *ibid.* XXVIII. Cum Eduardo Rege Anglorum de liberando custodia Carolum II. agitat, *ibid.* XIII. Initæ in eo, interprete Eduardo, pactiones ut iniquiores rescissæ, 1287. IV. V. 1288. XI. Monetur ut Carolum restituat libertati, *ibid.* XII. XIII. Liberi commeatus syngrapha illius oratoribus accessuris ad sedem Apostol. dara, *ibid.* XIV. Objecta eorum postulatis repulsa, *ibid.* Mittit oratores ad legatos Cardinales pro tractanda cum Regibus Siciliæ, Aragonum, & Francorum concordia, 1290. XX. Fœdus init cum ipsis & ecclesia, 1291. LI. Moritur, *ibid.*

Alfonsus Cerda; ei Bonifacius VIII. conciliare Ferdinandum Regem Castellæ nititur, 1301. XXI. Causa de regno Castellæ cum Ferdinando controversa, judicibus Lusitano & Aragonio Regibus, cadit, 1304. XVII.

Alfonsus Tariffæ præfectus filium prius trucidari patitur quam arcem Mauris dedat, 1295. XLVII.

Alfonsus Rex Castellæ adhuc puer in cunis vagiens in regno Castellæ patenti Ferdinando succedit, 1312. LIII.

Alfonsus Aragonius morti proximus Carolum II. e vinculis emitti jubet, 1288. XVII. §. Sed forsitan.

Algezira a Fernando Rege Castellæ obsidione cincta irrito exitu, 1309. XXXII.

Alienora Caroli Regis Siciliæ filia Friderico Aragonio ad firmandum fœdus nuptui tradita, 1302. X.
Almaricus Tyri dominus publicæ rei n Cypriis præficitur, 1306. V. De Cypri administratione cum Henrico Rege disceptat, 1308. XXXVII. In jus a Clem. V. vocatus, ibid. Pellit Henricum in Armeniam vicissimque pellitur, ibid. XXXVIII.
Almericus Henrici Cypri Regis frater Ptolemaidis custodiæ præficitus, 1289. LXVIII.
Almeria obsidione pressa a Jacobo Rege Aragonum, 1309. XXVII. A Mauris liberata, ib.
Altare; permissos altaris portatilis usus Joanni duci Brabantiæ filio, 1301. LXI. In patriarchalium ecclesiarum Urbis ara principe, non petita a Pontifice venia, sacra facere non licet, 1302. XXIII. Armanni hæretici ara Ferrariæ disjecta, ibid. XXV.
Altare ligneum S. Petri e medio Lateranensis basilicæ incendio ereptum, 1308. X. Illud suis manibus pristino loco restituere Clemens V. deliberet, ibid. XI.
Amalricus Narbonæ vicecomes contra majorum instituta negat archiepiscopi beneficio principatum accepisse, 1300. XXXVII. Graves de ea re Bonifacii VIII. querelæ, ibid. Perperam gesta revocat, & vicecomitatum archiepiscopo acceptum refert, ibid. XXIX.
Ambitio; Aazrus fratrem suum Regem Granatensem regnandi spe trucidat, 1309. XXXII.
B. Ambrosius Sansedonius ordinis Prædicatorum dum acriter in peccatores oratione invehitur morbum lethalem contrahit, 1286. XXXIX. Pie Eucharistiam sumit, ibid. XL. Illius anima in cœlum ferri conspecta, ibid. Miraculis claret, ibid. Ex ejus corpore suavis odor emanat, ibid. Indulgentiæ ejus reliquiis veneraturis propositæ, ibid. Illius vitam Julius Sansedonius episc. Grossetanus conscripsit, ibid.
Amedeus comes Sabaudiæ a Clemente V. jussus bellum cum Delphino intermittere inducis, 1306. IV. Orator missus ab Henrico VII. pro imperiali inunctione flagitanda a Clem. V. 1309. X. Rhodum tuetur adversus Ottomannum Turcarum Regem, 1310. XLIII.
Amor erga suos virtute castigatus; Benedictus XI. matrem pauperculam in priori sortis cultu continet, 1304. XXXV.
Amurius Turca Græci Imperii partem occupat, 1300. XXXVII.
Anagnia plurium Pontificum patria, 1294. XXIII.
Anagnina ecclesia pluribus optimis legibus temperata, 1299. XXX.
Anagnini divina vindicta percussi ob secutas inimico persecutorum Pontificis partes, 1303. XLIII. Post tristia calamitatum experimenta censuris solvi postulant, ibid.
Anathema; judices ecclesiastici temere anathemata incutientes coerciti, 1301. XXVIII.
Andegaviæ comitatus Carolo Valesio attributus ea lege, ut Aragonii regni actione decedat, 1291. LI.
S. Andreæ; ejus reliquiarum beneficio Scotia ad fidem conversa, 1299. XVII.
S. Andreas Apostolus; pars ejus reliquiarum in ecclesia principe Burdegalensi recondita, 1328. XXXIX. Celebratur in eadem ecclesia earum translatio, ibid.
Andreas Perusinus Minorita creatus episcopus ad inferendum Tartaris Catayniis evangelium, 1307. XXIX.
Andreas Ladislai Regis frater profugus in Poloniam fratris jussu necatus, 1290. XXXIX. A B. Cunegunde ad vitam revocatus, ibid. XL. Cum mora saluti animæ conduceret, iterum moritur, ibid.
Andreas sive Andreassius Venetus, Ladislao extincto, Ungariæ sceptrum Carolo Martello eripit, 1290. XLIII. Pronuntiatae Ungaricæ regiæ procurator, 1299. XIII. Carnium Gallici generis Regem agnoscit, ibid. Defixi censuris Andreæ imperia detrectantes, ibid. XIII.
Andronicus Græcorum Imperator Philippi Imp. filiam uxorem deposcit pro filio Michaele, 1288. XVII. XVIII. Agitata in eum a Pontifice de transferendo ad Fridericum imperio ingentia consilia, 1295. XXVIII. XXIX. Plures provincias a Turcis occupari ignave patitur, 1300. XXXVII. Morum puritas pietasque Christiana in illius imperio exoletæ, 1303. LVIII. Philadelphiam obsidione liberat Catalanorum ope, ibid. LX. Victoriam non persequitur, ibid. Decreta in eum expeditio sacra, duce Carolo Valesio, 1304. XXVIII. Fideles ad crucis signa vocati, ibid. XXIX. Morte Benedicti XI. dissoluta, ibid. XXXI.
Andronicus Imperator Constantinopolitanus; ad eum disturbandum Carolus Valesianus apostolicis præsidiis instructus, 1306. II. Sacrum bellum in eum decretum, ibid. Veneti & Genuenses in eum solicitati, ibid. III. Rascia Rex in ipsum cum Carolo & Venetis armorum societatem paciscitur, dein deficit, 1308. XXIX. Andronicus patriarchas Constantinopolitanos veluti theatrales imponit, deponitque pro libidine, 1311. LXXIII. Magna clade delectur a Turcis, 1312. L. Ejus imperialia ornamenta ab iis capta, ibid.
Angeli sanctorum animas in cœlum vehunt, 1286. XL. S. Cælestinum puerum instruunt Angeli, 1294. VIII.
Angeli; concentus angelicos audit Nicolaus Tolentinas, 1306. XIX.
Angelus episc. Nepesinus legatus in Germaniam missus, 1301. III.
Angliæ Rex procerum decreto supremus illius dominus agnoscitur, 1290. XXXVII. Repugnat Nicolaus IV. negatque illud decretum confirmare, ibid.
Anibaldus Sabellus post convivium ab Henrico VII. Imp. addictus custodiæ, 1312. XXXIV. Lapsus e custodia ejus copias infestat, ibid. XLVII.
Anichohamini Tartarorum Regina Christiana sollicitata ad religionem amplificandam a Nicolao IV. 1291. XXXVI.
Anima B. Ambrosii Sansedonii visa ab Angelis in cœlum efferri, 1286. XL.
Anima; definitur contra hæreticos animam rationalem esse formam corporis, 1312. XIX. Quanta impietas latuerit in contraria assertione, ibid.
Animæ; de statu animarum in altera vita, insana Tartarorum opinio, 1307. XXX. §. Sunt & in aliis. Occisorum animalium hominumque animabus eas uti arbitrabantur, ibid. Eas cibi vesci nutumant, ibid. §. His insanie, Iis gaudere putant, quæ exusta sunt, ibid.
Anna Wenceslai Regis Boemiæ soror fratri defuncto succedit, & in virum ducem Carinthiæ sceptrum transfundit, 1306. XVI. A Rodulpho Austriaco pellitur solio, ibid. Post hujus mortem restituitur, 1307. XXVI. Iterum a Joanne Lucemburgensi pulsa, 1310. I.
Annulus; Aragoniæ, Valentiæ, & Cataloniæ investitura, dato annulo, concessa Jacobo, 1295. XXIII.
Antipapa Romæ creatus a quinque Beguinis & tredecim mulierculis, 1297. LV.
Antonius episc. Dunelmensis patriarchatu Constantinopolitano a Clemente V donatus, 1306. XIV. Sacræ militiæ pro recuperanda Syria nomen dat, ibid. Pallio extra provinciam uti permit-

missus, *ibid.* Imperio archiepiscopi Eboracensis solutus, *ibid.* Jussus Glasguensem episcopum in judicium apud sedem Apostolicam accersere, *ibid.*

Apamiæ episcopo obnoxiæ, 1295. LII. Bonifacii querelæ apud Regem Francorum de occupatis ecclesiæ illius juribus, *ibid.* Decisa a Bonifacio episcopum inter & Fuxi comitem controversia, 1299. XXXV.

Apamiensis episcopatus a Bonifacio VIII. institutus, 1295. LIII. Similiter academia Apamiens. *ibid.*

Apostolica sedes. *Vide*, Romanus Pontifex.

Apostoli; nonnulli hæretici de Apostolis detrahunt, seque iis præferunt, 1311. LXXI.

Apostolorum festa a Bonifacio instituta duplicia, 1295. LV.

Apostolicorum secta damnata ab Honorio IV. 1286. XXXVI. Et a Nicolao IV. 1290. LI. Legibus in eos agere jussi censores fidei, *ibid.*

Apostolica sedes quanto ecclesiæ & Christiani orbis detrimento in Gallias traducta, 1305. XI. *& seqq.* 1308. XII. Ut Cardinalium culpa ea res contigerit, *ibid.* Matthæus Card. Ursinus prædicit, illam sero Italiæ restitutum iri, 1305. XII. Tristia ejus translationis præsagia, *ibid.* XIII.

Apostolicæ sedis dignitas, 1306. XIV. Glasguensis episcopus, reservata Pontificii jura invadens, judicio postulatus, *ibid.* Archiepiscopus Trevirensis, appellationi ad sedem Apostolicam non deferens, in jus vocatus a Clemente V. 1307. XXVI. Cambaliensis archiepiscopatus & episcopatus plures ab eodem in Tartaria condit, 1307. XXIX. XXX. *Vide*, Episcopatus.

Apostolicæ sedis primatus ab Urosio Rasciæ Rege agnitus, 1308. XXVI. *& seqq.* Rex Cypri & dominus Tyri, de Cyprii regni administratione disceptantes, in jus ab Apostolica sede vocati, *ibid.* XXXVII. De ejus dignitate, quæ honorum apicem imperatoribus confert, 1311. VII. Ut eam auctoritatem a Deo acceperit, *ibid.*

Appellatio | provocationem a Philippo Rege Francorum a sede Apostolica ad concilium factam pronunciat Bonifacius non valere, 1303. LIII. Pii II. sanctio adversus hujusmodi præsumptores, *ibid.*

Appellatio genus est exemptionis in casu determinato, 1312. XXIV. §. Circa quod. Appellationes a Papa sunt supplicationes, *ibid.* Qui appellationes concedunt, concedent necessario exemptiones, *ibid.* §. Tertia ratio.

Aqua; vera aqua & sanguis e latere Christi mortui fluxit, 1312. XVIII. Ejus mysterii significatio, *ibid.*

Aquinus Rex Norvvegiæ eo donatus privilegio, ut clericos regiæ familiæ a quovis antistite Norvvego sacris initiandos curare posset, 1308. XVIII. Ut etiam regiorum sacellanorum princeps mithra uteretur, a Clem. V. obtinet, 1311. LXXVII.

Aquisgranum; qui ritus in sacrando in ea orbe Romanorum Rege serventur, 1309. IX.

Aquitania erepta Eduardo a Francorum Rege, 1295. XLI. Illi iterum restituta, 1298. VII.

Aragonia; investitura illius Jacobo Regi tradita, 1293. XXIII. Censuris liberata, *ibid.* XXIV.

Arabica lingua; linguæ Arabicæ scholæ aperiri jussæ a Conc. Vienn. 1312. XXI.

Arany vallis; de ea inter Aragonum & Francorum Reges exorta controversia, 1295. XXVI. Pontificio arbitrio commissa, *ibid.*

Arelatense regnum; petit illud Philippus Rex ab Henrico VII. 1312. XXXII.

Argenta; Atestini marchiones Argentam Ravennati ecclesiæ reddere jussi, 1299. XXVI. Arcem se tradituros spopondere, *ibid.* XXVII.

Argon Persarum Rex mittit ad Nicolaum IV. oratores, 1288. XXXVI. Solicitatur a Nicolao ad sacra baptismalia amplectenda, *ibid.* Deliberanti illa Hierosolymis suscipere suadet Pontifex ne rem differat, *ibid.* XXXVIII. Commendatur ob egregia erga Christianam fidem studia, 1289. LX. Joannes e monte Corvino Minorita ad eum missus, *ibid.* Datæ ad ipsum literæ pontificiæ, *ibid.*

Argon Persarum Rex solicitatur ad conjungendas cum occidentalibus vires in Saracenos, 1291. XXXII. Literas mittit ad Eduardum Angliæ Regem crucesignatum, *ibid.* Laudatur a Pontifice, ipsum Nicolaum filium baptismo suscipiendum curasse, *ibid.* XXXIII. Missi ad eum præcones evangelici, *ib.* XXXVII. Moritur, *ibid.* Succedit illi frater Regayto, *ibid.*

Armannus sive Hermannus hæreticus; ejus aera disjecta, cineresque sparsi, 1301. XXV.

Armenia a Saracenis invasa, 1292. I. Francorum & Anglorum Reges ad opem Armeniæ ferendam a Nicolao IV. solicitati, *ibid.* I. VI. Et a Bonifacio VIII. 1298. XIX.

Armenia infestata iterum a Saracenis, 1299. XLIII.

Armeniæ Rex cum Cassano Rege Tartarorum ad Syriam recuperandam vires conjungit, 1303. V. Ut ea expeditio irrito exitu fuerit dissoluta, *ibid.* Bonifacii ad patriarcham Armenorum literæ, 1298. LXXI. *Vide*, Sembat Armeniæ Rex.

Armenia & Armenii; Saracenos extrema internecione delent Armenii, 1307. V. Cum iis inducias prosequuntur, *ibid.* Hospitalariorum ordinis principem cum exercitu submittit Clemens V. in Armeniorum auxilium, 1308. XXXII. A Saracenis maximis cladibus affecti, 1312. LI.

Armenia minor, olim Cilicia a Saracenis attrita, 1306. XIII. Laboranti opem ferre parat Clemens V. *ibid.*

Arnaldus Garsias comes Leomaniæ frater Clementis V. cinctus militari baltheo a Philippo Rege Francorum, 1305. XIII. Præficitur Spoletano ducatui ab eodem Pontifice, 1306. IX.

Arnaldus e Cantalupo electus Burdegalensis, creatus Cardinalis a Clemente V. 1305. XIV.

Arnaldus a Pelagrua donatus sacra purpura a Clemente V. *ibid.* Sacro bello adversus Venetos ad recuperandam Ferrariam præficitur, 1309. VIII. Hostes ingenti prælio delet, *ibid.* Henricum Italiam ingredientem sociare jussus, 1310. XIV. Excusanti se ab eo labore suffectus Thomas tit. S. Sabinæ Card. *ibid.* XIV. XVII. Robertum Regem creatum Æmiliæ præsidem sacramento fidei pontificio nomine adigit, *ibid.* XVIII. XX. Ferrariam contra conjuratos liberat, asseritque ecclesiæ, *ibid.* XXIX. Florentinis S. Barnabæ reliquias mittit, 1311. LXXVII.

Arnaldus abbas Tutellensis pontificius internuntius Venetos a Ferraria invadenda dehortatur, 1309. VI.

Arnaldus a Villanova plures serit errores, 1310. XXIX. Ejus opera medica inquiri jubet Clem. V. & ad se perferri, 1311. LX.

Arnaldus Novelli abbas Fontis frigidi creatus Cardinalis a Clemente V. 1310. XLVI.

Arnaldus episc. Sabinensis; datæ ad eum de imperiali insigni conferendo Henrico literæ, 1312. XXI.

Arnaldus episcopus Pictavensis missus a Philippo ad pacandas Angliæ dissensiones, 1312. XXVIII.

XXVIII. Arcetur ingressu a perduellibus, *ibid.* Creatus a Clemente V. Cardinalis Albanensis, 1312. LIV.
Arnaldus tit. S. Priscæ presbyter Cardinalis mittitur a Clemente V. ad pacandas Angliæ discordias, 1312. XXVIII. Repellitur a perduellibus, *ibid.*
Assisana ecclesia indulgentiis ornata, 1289. LXXIII.
Astrologi; eorum amentia in mortuorum cadaveribus exurendis apud Tartaros, 1307. XXX. §. His insanis.
Atestini marchiones dejecti Ferrariæ principatu, 1308. XIV.
Athanasius Constantinopolitanus patriarcha schismaticus Georgio Cyprio subrogatus, 1294. XXVII. Depulsus sede, subrogato Joanne Sozopolita, *ibid.*
Athanasius patriarcha Constantinopolitanus jussus ab Andronico Imp. Niphoni Cyziceno locum dare, 1311. LXXIII.
Avaritia Christianam mulierem ad vendendam Judæo Eucharistiam incitat, 1290. LIV.
Avenio; Philippus Francorum Rex sua in mediam Avenionis partem jura in Carolum II. Regem Siciliæ transfundit; & qua de causa, 1291. LXI.
Avenio qua ratione sit ad sedem Apostolicam devoluta, 1291. LXI.
Aurea corona Romæ Augustis datur, 1312. XXXVI.
Aurelianensis academia instaurata a Clem. V. 1308. XVIII. 1309. V.
Auriana familia nobilis Genuensis Friderico Aragonio contra Gallicum genus & Ecclesiam studet, 1300. X.
Aymo Gebennensis episcop a Patavinis Henrici nomine, fidei sacramentum exigit, 1315. V.
Aytonus Armeniæ Rex Livonis filius ecclesiæ Rom. obsequiis addictus, 1289. LVII. Ad constantiam in fide a Nicolao IV. sollicitatus, *ibid.* Dum Constantinopolim petit, a Sebath fratre regno exuitur, 1294. XXVII. Orbatus oculis eorum usum divinitus recuperat, 1298. XIX. Solio restitutus junctis copiis cum Rege Tartarorum Sultanum profligat, 1299. XLV.
Aytonus princeps Curchi prælio interest quo a Casano Saraceni deleti sunt, 1299. XLV. Interest etiam Tartarorum præliis in Saracenos, 1303. LXIII.
Aytonus princeps Curchi Præmonstratensi ordini nomen adscribit, 1305. XXI. In pontificio imperio orientalem historiam scribit, *ibid.* 1307. II.
Azarus Mautus fratrem Regem cæcum trucidat regnandi spe, 1309. XXXII.
Azo Argentum Ravennati archiepiscopo jussus restituere, 1299. XXVI.
Azo Atestinus; eo extincto, ob fratris & spurii contentionem Ferraria ad ecclesiæ imperium revocata, 1308. XIV.

B

BAlduinus Lucemburgensis designatus archiep. Trevirensis confirmatur a Clemente V. 1307. XXVII. Solvitur religione, ne susceptis a prædecessore nomina dissolvat, nisi in eam sacram versa sint, 1308. XVIII. Fratrem Henricum evehit ad imperium, *ibid.* XIX. Illum Italiam ingressurum fidei sacramento Apostolicæ sedi obstringit, 1310. III. & *seqq.*
Baleares ab Alfonso Jacobo Regi ereptæ, 1286. IX.
Baleares insulæ conjunctæ Cataloniæ, Jacobi & Catalanorum & Balearium decreto, 1295. XXVIII. §. Obligationes. Convulsum illud a Bonifacio VIII. decretum, *ibid.*
Bambergensis episcopus equum album Romano Pontifici dare obstrictus, 1304. XX.
Baptismus; Cassani Regis filius monstruosus, pulcherrimus, accepto baptismo, evadit, 1305. XXXVII.
Baptismum postulans virgo Judæa, illæsa e turri cadit, 1299. XLVII.
Baptismus; aquæ a Christi mortui latere manantis mysterio significatus, 1312. XVIII. In baptismo pueris virtutes habituales infundi, definitum non est in concilio Viennensi, sed ea laudata opinio, *ibid.* XX.
Barchinonensis comitatus; illius investitura a Bonifacio VIII. Regi Jacobo tradita, 1295. XXIII. Decretum de Balearico regno subjiciendo Barchinonensi comitatui rescissum, *ibid.* XXVIII.
S. Barnabas; illius reliquiæ ab Arnaldo Pelagrua Cardin. Florentiam transmissæ, 1315. LXXVII.
Barsaumas orientalis episcopus accedit ad Nicolaum IV. ab eoque in fide instruitur, 1288. XXXIII.
Baydo Tartarorum in Perside Rex Christianus, 1295. XLIX. Fidei odio regno & vita privatur a Cassano, *ibid.*
Baydo consanguineus Cassani irrumpit in Persidem, dum is in Syriam signa dirigit, 1300. XXXIV. 1303. LXI.
Beatrix Drocensis comitissa soluta voto transmarinæ expeditionis, 1307. XXV.
Begardi in synodo Coloniensi ab Henrico archiep. damnati, 1306. XVIII. Fœdi ipsorum errores, *ibid.* Una cum suis hæresibus damnati in concilio Viennensi, 1312. XVII. Octo eorum errores confutati ab Alvaro Pelagio, *ibid.*
Belgæ ad seditionem in Regem Francorum ob nimiam acerbitatem administrorum concitati, 1302. XVI. Fundunt Gallos, *ibid.*
Benedictio papalis; ea lustrati editio a Pontifice crucis signo indulgentiis decorati, 1297. LXX.
Benedictus Caietanus. *Vide*, Bonifacius VIII.
Benedictus XI. Papa, ante pontificatum Nicolaus nuncupatus, Prædicatorum magister creatus Cardinalis a Bonifacio VIII. 1298. XXIII. Commissa illi obeundæ in Ungaria legationis provincia ad eam pacandam, 1302. V. Ad finitima regna exporrecta illius auctoritas, *ibid.* Concessa ipsi legati e latere insignia, *ibid.* VI. Jubetur legibus agere in Colocensem archiepiscopum ob Wenceslaum Regis Bohemiæ filium corona redimitum, *ibid.* VII.
Benedictus XI. frustra operam ad comprimendos Ungariæ motus collocat, 1302. XIX. Jubetur sceptri Ungarici æmulos in judicium apud subsellia apostolica evocare, *ibid.* XXIII. Jussa exequitur, *ibid.* Creatur Pontifex, 1303. XLV. Primitiæ illius, *ibid.* Gesti honores & alia eius munera, *ibid.* & *seq.* Encyclicas ad fideles literas mittit, *ibid.* XLVII. & *seq.* Friderici Regis Trinacriæ oratores excipit, *ibid.* XLIX. Arguit illum numerasse annos regni ab arrepta tyrannide, non ab eo, quo a Bonifacio Rex fuit confirmatus, *ibid.*
Benedictus XI. Conradi Auriæ Friderici nomine Trinacrium sceptrum sedi Apostolicæ acceptum referentis, sacramentum admittit, 1303. L. Solvendi census diem Frederico extrahit, *ibid.* LIV. Et Carolo Regi Siciliæ, *ibid.* LV. Commendat Carolum ob Saracenos Luceria ejectos, *ibid.* Conferendi plura ecclesiæ S. Mariæ sacerdotia prærogativa eum afficit, *ibid.*

Be-

Benedictus XI. Erico Regi Daniæ in matrimonio, lege canonica vetito, perstare permittit, 1303. LVI. Landensi archiepiscopo absolvendi ejusdem Regis auctoritatem impertitur, *ibid.* In prædones, qui thesaurum Bonifacii capilsverant, animadvertit, *ibid.* LVII. Periclitanti Serviorum & Græcorum saluti consulit, *ibid.* LVIII.
Benedictus XI. Orosium Serviæ Regem ad conjunctionem cum Romana ecclesia sollicitat, 1303. LIX. Etruriæ dissentionibus sopiendis operam dat, 1304. I. Nicolaum episcopum Ostiensem legatum mittit, *ibid.* Patritios Florentinos ob sævas eorum discordias in judicium vocas, *ibid.* IV. *& seq.* Ad Venetos Patavinis conciliandos legatum mittit, *ibid.* VI.
Benedictus XI. Albertum admonet, ut ecclesiæ Moguntinæ pristina jura restituat, 1304. VII. Gallos censuris solvit, excepto Nogareto, *ibid.* IX. Sanctiones Bonifacii in Philippum Regem rescindit, *ibid.* X. Abrogata a prædecessore privilegia restituit, *ibid.* Novisque efficit, *ibid.* XI. Nonnullas Bonifacii constitutiones temperat, *ibid.* XII. Auctores patrati in Bonifacium sceleris percellit anathemate & aliis poenis, 1304. XIII. Jacobus Rex Aragonum oratores ad eum mittit, qui acceptum liberalitate pontificis Sardiniæ & Corsicæ regnum profitentur, *ibid.* XVI. Fridericus Rex Trinacriæ, missis oratoribus, eadem illi præstat officia, *ibid.* XVIII. Pontifex de accepto Trinacriæ censu illi syngrapha cavet, *ibid.* Hortatur ut hæreticos e regno encindat, *ibid.* XIX. Sacris restituit Genuenses, *ibid.* XX.
Benedictus XI. Bononienses adversas ecclesiastici ordinis immunitati leges revocare jubet, 1304. XX. Lateranensium canonicorum numerum definit, *ibid.* Pronuntiat neminem obstringi ad confessiones sacras apud religiosos habitas iterum apud parochos repetendas, *ibid.* XXI. In concionatoribus pietatem & doctrinam desiderat, *ibid.* Confirmat sodalitia Cælestinorum & Servitarum, *ibid.* XXII. Illius primatum agnoscit orientis patriarcha, *ibid.* XXVI.
Benedictus XI. favet Carolo Valesiorum comiti ad promovenda Constantinopolitanæ expeditionis consilia, 1304. XXVIII. *& seqq.* Attribuit illi decimas, *ibid.* Fideles ad sequenda illius signa concitat, *ibid.* XXX. Moritur, *ibid.* XXXI. Clarus miraculis, *ibid. & seqq.* Veneno necatum ferunt, *ibid.* XXXV. Quam excelso animo terrena despexerit, *ibid.* Matrem eleganti cultu ornatam admittere in conspectum despicit, vili autem & consueto indutam amanter excipit, *ibid.*
Benvenutus episcopus Eugubinus ad Rodulphum Regem Romanorum nuntius missus, 1289. XLVII.
Beraldus pater Clementis V. 1305. V.
Berengarius Fredoli episc. Biterrensis creatus Cardinalis a Clem. V. 1305. XIV.
Berengarius Fredoli junior episcop. Biterrensis creatus presbyter Cardinalis tit. SS. Nerei & Achillei a Clem. V. 1311. LIV.
Berithum a Saracenis capitur, 1291. XIV.
Bernardus abbas S. Antonini creatus primus Appamiensis episc. 1295. LIII. Defensa illius jura adversus Francorum Regem & Fuxensem comitem, *ibid.* In custodiam conjicitur a Rege Francorum, 1301. XXVI. Quæ illi objecta, *ibid.* XXVII.
Bernardus a Garno creatus Cardinalis diaconus a Clem. V. 1310. XLVI.
Bertrandus de Gotho. *Vide*, Clemens V.
S. Bertrandi episc. Convenarum translatio celebrata a Clemente V. 1309. I. Illius elogium, *ibid.* II. De ea translatione Clementis literæ, *ibid.*
Bertrandus e Rodis episc. Albiensis creatus Cardinalis a Clem. V. 1310. XLVI.
Birgerus Magni Regis Sueciæ filius a patre committitur tutelæ Torgilli Canuti, 1290. XLV. Carelii sub illius auspiciis ad fidem compulsi, *ibid.* XLVII.
Birgerus Rex Sueciæ ob direptas ecclesias diris calamitatibus implicitus, 1305. XVII. Ab Henrico & Weldemaro fratribus una cum uxore & maxima filiorum parte captus, vinctusque, 1306. XV.
Biterrenses postulati judicio hæreseos & cur, 1297. LVII.
Bizochiorum hæresis principia, 1294. XXVI.
Blanca Ferdinandi primogeniti Regis Hispaniæ vidua religiosam disciplinam amplectitur, 1286. XXII. Datæ ad ipsam ab Honorio IV. hortatoriæ literæ, *ibid.*
Blanca Caroli II. Regis filia Regi Aragonum tractata pacis desponsa, 1295. XXIV.
Blanca S. Ludovici filia donata centum annorum indulgentia, 1307. XXV.
Blasco Alago Friderici dux fundit Caroli Regis copias, & Gualterium Brennensem comitem capit, 1300. XIX.
Boamundus princeps Antiochenus moritur, 1287. VIII.
Boamandus Theupulus in ducem Senatumque Venetum conjurat, 1310. XXX. Oppressi ejus conatus, *ibid.*
Boemia Romani imperii beneficiaria, 1306. XVI. Rodulphus ab Alberto Cæsare, ejectis Wenceslai fororibus, creatur Rex Boemiæ, *ibid.* Extincto Rodulpho, Joannes ab Henrico Cæsare Boemica corona donatus, 1310. I.
Bonifacius VIII. Papa missus a Nicolao IV. legatus ad Reges Transalpinos, 1290. XVII. Causæ ob quas ea provincia illi commissa, *ibid. & seqq.* Admonitus Francorum Rex, ne venientem meritis honoribus afficiat, *ibid.* Missi ad eum ab Alfonso Aragonio oratores pro tractanda cum Regibus Siciliæ, Francorum, & Balearium pace, *ibid.* XX. Consulit S. Cælestino ut pontificatu cedas, 1294. XXI. Illius patria & dotes, *ibid.* Carolum Regem Siciliæ ad Pontificatum adipiscendum sibi devincit, *ibid.* XXIII. Renuntiatur Pontifex, *ibid.*
Bonifacius VIII. de S. Cælestini fuga torquetur, 1294. XXIII. Magnifica ejus principia, tristes vero exitus, 1295. I. Consecratur in ecclesia S. Petri, *ibid.* II. Servati in ea celebritate ritus, *ibid.* Ut corona papali fuerit redimitus, *ibid.* IV. Pompa instructa in Lateranensis ecclesiæ possessionem inducitur, *ibid.* V. Siciliæ Ungariæque Reges pontificii equi fræna trahunt, *ibid.*
Bonifacius VIII. munera apud Lateranum largitur, *ibid.* VI. Alii mystici ritus, *ibid.* Epulanti Siciliæ & Ungariæ Reges coronis redimiti inserviant, *ibid.* Quam sententiam pro symbolo acceperit, *ibid.* VII. Encyclicæ de ipsius promotione literæ, *ibid.* Jure factam S. Cælestini abdicationem promulgat, *ibid.* VIII. Præsulum implorat preces, *ibid.* Francorum Regem ad virtutes regias hortatur, *ibid.* X.
Bonifacius VIII. Regi Siciliæ comprehendendi S. Cælestini provinciam imponit, 1295. XI. Mittit ad eum deducendum patriarcham Hierosolymitanum, *ibid.* Tradit arctissimæ custodiæ, *ibid.* XII. XIII. Extincto illo augetur auctoritate apud eos, qui perperam de ipsius pontificatu sentiebant, *ibid.* XVI. Sacramento in sua verba adigit Regem Siciliæ, *ibid.* Solvit pœnis, quibus ob non illatum censum se constrinxerat, *ibid.* XVII.

Bo-

Bonifacius VIII. Landulphum Cardinalem legatum mittit in Siciliam, 1295. XVIII. Extincto Carolo Martello & Carolo Rege agente in Galliis, regni administrationem illi committit, ac Philippo principi, *ibid.* XIX. Ad eorum preces id munus postea Reginæ Mariæ demandat, *ibid.* Guillelmum tit. S. Clementis presbyterum Card. in Gallias ad tractatum inter Reges transalpinos initum, firmandum mittit, *ibid.* XX. Promulgat illius leges, *ibid.* XXI. XXII.

Bonifacius VIII. Jacobo Valentiæ & Aragoniæ regna restituit, 1295. XXIII. Legem de gradibus consanguinitatis ad illius & Blancæ gratiam solvit, *ibid.* XXIV. Sardiniæ & Corsicæ regna illi ex arcano promittit, *ibid.* Ingentem vim pecuniæ mutuam Carolo Regi tradit, *ibid.* Decimas sacerdotiorum pro recuperanda Siciliæ insula ei addicit, *ibid.* De Jacobo Baleari Rege restituendo regno agit, *ibid.* XXV. XXVII. Hortatur Francorum Regem, ut vallem Arany pontificiæ fidei committat, *ibid.* XXVI.

Bonifacius VIII. decretum de Balearibus Brchinoni subiiciandis convellit, 1295. XXVIII. Catharinam Imperii Constantinopolitani justam heredem solicitat, ut Friderico nubat, *ibid.* XXIX. Censuras pacis turbatoribus incutit, *ibid.* XXXI. *& seq.* Ea de re ad Fridericum lit. *ibid.* Nuntios in Siciliæ insulam mittit ad Siculos ad Caroli obsequium adducendos, *ibid.* XXXV. *& seq.*

Bonifacius VIII. Gerbam & Cherchinas insulas Rogerio e Lauria beneficio sedis Apostolicæ possidendas addicit, *ibid.* XXXVII. Inducias Genuanses inter ac Venetos indicit, *ibid.* XXXVIII. Turbas Flaminiæ sedat, *ibid.* XL. Et Insubriæ, *ibid.* Albanensem & Prænestinum episcopos in Gallias ad Anglorum & Francorum Reges conciliandos mittit, *ibid.* XLI. XLII.

Bonifacius VIII. Eduardum arguit, devota Christo arma, vergente in senium ætate, convertisse in ChriStianos, 1295. XLIII. Nuntios Adolpho Regi Romanorum ad eum in concordiam cum Franco redigendum mittit, *ibid.* XLIV. Datæ ad eundem Adolphum hoc argumento literæ, *ibid.* XLIV. XLV. Censuras merces Saracenis invehentibus incutit, *ibid.* XLVII. Landulphum patriarcham Hierosolymitanum creat, *ibid.* XLVIII.

Bonifacius VIII. Regem Daniæ ob Lundensem archiepiscopum traditum custodiæ corripit, 1295. L. Solvere vincolis jubet, *ibid.* LI. Ytarnum nuntium mittit in Daniam, *ibid.* Appamiensis ecclesiæ jura defendit, *ibid.* LII. LIII. Datæ eo argumento ad Regem Francorum literæ, *ibid.* Episcopatum & academiam Apamiis instituit, *ibid.* Plurium aliarum ecclesiarum jura tuetur, *ibid.* LIV.

Bonifacius VIII. equitum S. Jacobi restituendæ disciplinæ dat operam, 1295. LIV. Hospitalariis esum carnis permittit, *ibid.* Decernit Apostolorum, Evangelistarum, & quatuor doctorum festa futura duplicia, *ibid.* LV. Petrum tit. S. Mariæ Novæ legatum & paciarium in pluribus Italiæ provinciis creat, 1296. I. Ad Romaniolæ turbas componendas incumbit, *ibid.* II. Guidonem e Monteferetro comitem ad se evocat, *ibid.* Susceptra ab illo disciplinæ Franciscanæ amplectendæ consilia collaudat, *ibid.* III. Segregari ab uxore assentiante ad ea complenda permittit, *ibid.*

Bonifacius VIII. Pisanos in gratiam cum Ecclesia restituit, 1296. IV. Pisanæ Reipublicæ ab iis præficitur, *ibid.* Ad conciliandos Genuenses & Venetos inducias indicit, *ibid.* V. Allicere Siculos ad ecclesiæ obsequium annititur, *ibid.* VII. Datæ Panormitanis eo argumento literæ, *ibid.* VIII. Solicitat Fridericum, ut Siciliis cedat, 1296. IX. Mittit nuntios in Siciliam, *ibid.* X. Spe Siciliæ blanditiis ad officium redigendæ dejectus Jacobum Regem Aragonum ad se evocat, *ibid.* XI. Armis Siculos frangere aggreditus, *ibid.* XIII. Friderico judicium intentat, *ibid.* XIV. Auro Carolum ad bellum conficiendum juvat, *ibid.* Decimas ei attribuit, *ibid.*

Bonifacius VIII. creat S. Ludovicum episcop. Tolosanum, 1296. XVI. Insigni ornat elogio, *ibid.* Legem de ætate ad sacerdotium suscipiendum ad illius gratiam solvit, *ibid.* Anglorum & Francorum bella sopire studet, *ibid.* XVIII. Inter eos ac fœderatos indicit inducias, *ibid.* XIX. Germanos præsules solicitat, ut Adulphum a bello revocent, *ibid.* XX.

Bonifacius VIII. Adolphum admonet, illius arma adversus infideles convertenda, 1296. XXI. Respuenti inducias censuras obiicit, *ibid.* XXII. Eduardum & Philippum Reges urget, ut oratores mittant, *ibid.* Ecclesiasticos adversus principum rapinas tuendos suscipit, *ibid.* XXIII. Gravate accipit, Philippum prohibuisse, ne aurum e regno avehatur, *ibid.* XXIV. Datæ ad eum objurgatoriæ literæ, *ibid.* XXV. Quanto fuerit ipsi adversus Anglos Germanosque præsidio exponit, *ibid.* XXVII.

Bonifacius VIII. Eubœæ ecclesiam ab Atheniensis archiepiscopi & patriarchæ ConStantinopolitani auctoritate eximit, 1296. XXXI. Arcersit in judicium Tolatanum archiep. imperia apostolica datrectantem, *ibid.* XXXIII. Exortam hæresim impuram persequitur, *ibid.* XXXIV. Colloquium celebrat cum Aragonum & Siciliæ Regibus, 1297. I. Sardiniam & Corsicam Aragonum Regi jure fiduciario tradit, *ibid.* II. *& seqq.* Quas ipsi leges dixerit, *ibid.* usque ad XVII.

Bonifacius VIII. creat Jacobum ducem expeditionis in orientem comparandæ, 1297. XVIII. Et signiferum ecclesiæ, *ibid.* XIX. Sexaginta triremium classi pontificio sumptu instruendæ præficit, *ibid.* Jacobum Regem Balearium restituendum regno aurat, *ibid.* XXV. Ad pacandas Castellæ turbas nuncium mittit, *ibid.* Animadvertit legibus in Columnenses, *ibid.* XXVI. Jacobum & Petrum Cardinales exauctorat, *ibid.* XXXII. Devincit anathemate eos, qui cum ipsis senserint, *ibidem,* XXXIII.

Bonifacius VIII. conflare schisma molientes persequitur, 1297. XXXV. Probat se ab ipsis in eorum ædibus, cum metus abesset causa, ut Pontificem cultum, *ibid.* XXXVII. Sancitas in hæraticos leges in ipsos distringit, *ibid.* XLI. Præsulibus Gallis permittit, ut in Flandrensi bello auro subsidiario juvent, *ibid.* XLIV. Permittit etiam ut clericos suspiciona proditionis notatos tradere vinculis possit, *ibid.*

Bonifacius VIII. Philippum rogat, ne regium edictum de non extrahendo e Galliis auro clericos obstringat, 1297. XLVII. Censuris si quas ob id contraxisset, solvit, *ibid.* XLVIII. Constitutionem de clero tuendo contra laicorum extorsiones interpretatur, *ibid.* XLIX. L. Wenceslao Regi Boemiæ permittit, ut subsidiariam pecuniam pro celebranda regiæ coronationis pompa cogat, *ibid.* LI.

Bonifacius VIII. constitutionem fert de successione regni Siciliæ, 1297. LIII. Filios e primogenito defuncto excludit, *ibid.* Controversiam inter archiepiscopum & cives Lugdunenses componendam aggreditur, *ibid.* LIV.

LIV. Legibus agi jubet in fraticellos, *ibid.* LV. Biterrenses censuras ecclesiasticas spernentes hæreseos judicio postulat, *ibid.* LVI. Sanctis annumerat Ludovicum Reg. Francorum, *ibid.* LVIII. *& seqq.* Illius reliquias in regiæ Parisiensis facellum transferri jubet, *ib.* LXVII.

Bonifacius VIII. arbiter controversiæ inter Gallorum & Anglorum Reges electus, 1298. I. II. Inita ab eo ad conciliandos Gallos principes, qui a Philippo defecerant, ratio, *ibid.* Lata ab eodem sententia, *ibid.* III. *& seq.* Captas ab utroque Rege terras in suam fidem accipit, *ibid.* VII. Legem de gradu consanguinitatis ad Eduardi junioris & Isabellæ Regis Francorum filiæ gratiam solvit, *ibid.* Jubet utrumque Regem suis limitibus juribusque se continere, *ibid.* X.

Bonifacius VIII. postulat judicio Albertum ducem Austriæ ob cæsum in acie Adolphum, *ibid.* XIV. Auxilia Regi Armeniæ adversus Saracenos pollicetur, *ibid.* XVI. Et Gregorio patriarchæ, *ibid.* XVII. XVIII. Regem Francorum ad vertendas in Mahumetanos vires folicitat, *ibid.* XIX. Et Anglorum Regem, *ibid.* Sacrum bellum in Columnenses urget, *ibid.* XVI.

Bonifacius VIII. pronuntiat solvendarum legum de gradu consanguinitatis auctoritatem non ad patriarchas, sed tantum ad Romanum Pontificem spectare, 1298. XX. Sedare discordias inter Cyprium Regem & Templarios nititur, *ibid.* XXI. Reate ex terræmotu in grave periculum adductut, *ibid.* XXIII. Auget numerum Cardinalium viris insignibus, *ibid.*

Bonifacius VIII. arguit Francorum Regem nonnulla ecclesiarum jura invasisse, 1298 XXIV. Sacerdotiorum decimas Regi Aragonum ad conficiendum bellum Siculum attribuit, 1299. I. Indulgentias expeditionem illam aggressuris proponit, *ibid.* II. Nuncium creat in exercitu, *ibid.* Gerardum episcopum Sabinensem legatum mittit, *ibid.* IV.

Bonifacius VIII. arguit Carolum Regem Siciliæ, Tarentinum principem misisse in Siciliam, 1299. IV. Præneste evertit, *ibid.* VI. Civitatem papalem condit, *ibid.* In eam transfert episcopatum Prænestinum, *ibid.* VII. Theodoricum Cardinalem eo donat, *ibid.* Joannem e Ceccano legibus insectatur, *ibid.* VIII. Regem Daniæ in Ecclesiæ gratiam admittit, *ibid.* IX.

Bonifacius VIII. ad concordiam Suecos inter & Danos alendam legem de gradu consanguinitatis solvit, 1299. X. Adversus barbaros, Estoniam infestantes, sacram militiam indicit, *ibid.* XI. Ungariæ periclitanti consulit, *ibid.* XII. Carolum pronuntiat Regem, Andream vero regni procuratorem, *ibid.* XII. XIII. Eduardum vetat, Scotiam sedis Apost. beneficiariam vexare bello, *ibid.* XIV. Anglico sceptro non obnoxiam pluribus edisserit, *ibid. & seqq.*

Bonifacius VIII. præsules Scotos vinculis liberari jubet, 1299. XIX. Joannem Baliolum vinculis liberandum curat, *ibid.* XXI. Robertum Atrebatensem comitem arguit, Cameracensis ecclesiæ jura invadere, *ibid.* XXII. Et Francorum Regem ecclesiæ Rhemensis opes diripere, *ibid.* XXIII. Plura sancit ad regiorum administrorum licentiam coercendam, *ibid.* XXV. De Apamiensis ecclesiæ juribus controversiam dirimit, *ibid.*

Bonifacius VIII. Arestinos marchiones ad Argentam ecclesiæ Ravennati restituendam adigit, *ibid.* XXVI. XXVII. Mutinenses inter & Bononienses controversiam componit, *ibid.* XXVIII. Permittit Pisanis subsidiariam sti-

pem a clero cogere, *ibid.* XXIX. Latas a patruo episcopo Anagnino ad restituendam ecclesiasticam disciplinam leges confirmat, *ibid.* XXX. XXXI. Sæculares canonicos, ejectis regularibus in ecclesia Lateranensi instituit, *ibid.* XXXII.

Bonifacius VIII. basilicam S. Petri sacerdotiis auget, 1299. XXXIV. Rigensem archiepiscopum, & plures cruciferos equites ad rem Christianam promovendam vocat, *ibidem*, XXXV. Legem fert de sepulturis, *ibid.* XXXVI. Convellit latam a Rege Cypri iniquiorem legem de vectigali ex singulis capitibus redigendo, *ibid.* XXXVII. Illum admonet, ut Templarios liberaliter tractet, *ibid.* XXXVIII. Præcones evangelicos ad Tartaros mittit, *ibid.* XXXIX. Plurima ipsos auctoritate instruit, *ibid.* XLII. XLIII. Jubilæum recurrente quoque centenario anno instituit, 1300. III. Diploma de eo editum altari B. Petri imponit, *ibid.* Qua forma sit conceptum, *ibid.* In peregrinos, qui tardius venerant, aut obierant in itinere, indulgentias confert, *ibid.* IX. Hostes ecclesiæ eo privat beneficio, *ibid.* X. Genuenses a Friderici & Siculorum fœdere studet divellere, *ibid.* XI.

Bonifacius VIII. Carolum arguit, Friderici oratores recepisse, 1300. XV. Vetat inire fœdus inconsulta sede apostolica, *ibid.* Queritur de Jacobo Rege, cœptam Siciliæ oppugnationem deseruisse, *ibid.* XVII. Solicitat eum, ut intermissam expeditionem repetat, *ibid.* XVIII. Suos a Friderici obsequio revocet, *ibid.* Carolum Valesium e Galliis evocat, *ibid.* XX. Decimas illi attribuit, *ibid.* Catanenses in Caroli II. obsequio confirmat, 1300. XXII. Neapoleonem S. Adriani diac. Card. legatum in Piceno adversus Gibellinam factionem creat, *ibid.* Matthæum Aquaspertanum in Etruriam legatum mittit, *ibid.* XXIV. Elusa a seditiosis illius studia, *ibid.* Anglos inter & Gallos inducias prorogat, *ibid.* XXVI. Narbonensis & Magalonensis ecclesiarum jura tuetur, *ibid.* XXVII. *& seq.*

Bonifacius VIII. Eduardum admonet, ne Eboracensem ecclesiam opprimat, 1300. XXXII. Joanni comiti Britanniæ ad ineundam expeditionem in Syriam diem constituit, *ibid.* XXXIII. Henrico Cypri Regi suadet, ut pacem cum Templariis colat, *ibid.* XXXV. Albertum Austriæ ob cæsum Adulphum sceptrumque arreptum in judicium vocat, 1301. I. Nepesinum episcopum in Germaniam legatum mittit, 1301. III. Nicolaum Cardin. ad pacandam Ungariam legatum creat, *ibid.* V. Legati transmarini insignia illi concessa, *ibid.* VI. Postular judicio Colocensem archiepiscopum, *ibid.* VII. Wenceslaum Regem Boemiæ Ungariæ regno abstinere jubet, *ibid.* X. Carolum Regis Galliarum fratrem in Italiam evocat, *ibid.* XI. Præficit nonnullis ecclesiasticæ ditionis provinciis, *ibid.*

Bonifacius VIII. creat in Etruria paciarium, 1301. XIII. Portuensem episc. Legatum illi adjungit, *ibid.* Decimas ei attribuit, *ibid.* XV. Sancitum fœdus inter Genuenses & Carolum Siciliæ Regem confirmat, *ibid.* XVI. Latas a Genuensibus nonnullas iniquas leges abrogat, *ibid.* XVII. Sanctii Ferdinandum Regem Castellæ, injusto matrimonio satum, natalium labe purgat, *ibid.* XVIII. Hortatur ut Cerdas in gratiam restituat, *ibid.* XXI.

Bonifacius VIII. ab Eduardo Rege Angliæ censum exigit, 1301. XXII. Pias nonnullas prærogativas illi & aliis viris principibus impertitur, *ibid.* XXIII. Patriarcharum orientalium electiones sedi Apostol. reservat, *ibid.* XXIV.

XXIV. Exortæ inter ipsum & Regem Francorum dissidiorum causæ, *ibid.* XXVI. De objectis Apamiensi episcopo inquiri jubet, *ibid.* XXVII.

Bonifacius VIII. Philippum Regem Francorum monet, ne ecclesiastica bona invadat, 1301. XXVIII. Theologos & doctores utriusque juris ad concilium vocat, *ibid.* XXIX. Regum Francorum prærogativas viribus carere jubet, *ibid.* XXX. Solicitat Philippum ad expeditionem in Syriam suscipiendam, *ibid.* XXXII. Prædicit illi ac posteris impendentem divinam ultionem, si Terram sanctam Christi cultui restituere spreverit, *ibid.*

Bonifacius VIII. Genuenses ad bellum sacrum in Saracenos concitat, 1301. XXXIII. Fridericum Aragonium Siciliæ insulæ occupatorem censuris ferit, 1302. I. Carolum comitem in eum immittit, *ibid.* Pacto a Carolo cum Friderico fœdere, illum in gratiam admittit, *ibid.* V. Ea de re lit. *ibid. & seq.* Monet initas ab eo pactiones, uti informes jacebant, corroborari non posse, *ibid.* VI. Censuris liberari jubet, *ibid.* VII. Et alios ipsius sequaces, *ibid.* VIII.

Bonifacius VIII. legem de consanguinitate ad Friderici & Alienoræ gratiam solvit, 1302. VI. A Philippo Rege Gallorum in invidiam apud regni ordines vocatur, *ibid.* XI. Fusæ e clero Gallicano apud eum querelæ, *ibid.* XII. Synodum in Philippum celebrat, *ibid.* Pronuntiat, omnes Christianos Romano Pontifici subesse, *ibid.* XIII. Anathematis sententiam in eos fert, qui ad sedem Apost. accedentes læserint, *ibid.* XIV.

Bonifacius VIII. Joannem Card. in Gallias ad componendam cum Philippo controversiam legat, *ibid.* XV. Jubet Regem absolvere, si veniam poposcerit, *ibid.* Objurgat Scoticum clerum pacis ineundæ cum Rege consilia retardare, *ibid.* XVII. Angliæ decimas cum Eduardo partitur, *ibid.* Regem Boemiæ admonet, ut controversiam de sceptro Ungarico apud subsellia apostolica disceptet, *ibid.* XX. Abiiciat Poloniæ Regis nomen, ni jura sedi Apost. ostenderit, *ibid.* XXII.

Bonifacius VIII. Card. legato dat imperia, ut Wenceslao & Carolo ad experiundum judicium diem constituat, 1302. XXIII. Duces Charinthiæ in gratiam restituit, *ibid.* XXVI. Creat Leonardum patriarcham Constantinopolitanum, *ibid.* XXVII. Vetat loca interdicto subiici ob debitam pecuniæ summam, *ibid.* XXVIII.

Bonifacius VIII. Albertum Regem Romanorum confirmat, 1303. I. *& seq.* Vitia illius electionis supplet, *ibid.* V. Germanos illi obsequi jubet, *ibid.* VII. Rescindit sacramenta, quibus se obstrinxerat, *ibid.* Solvit censuris, *ibid.* XXIV. Datæ ad illum officiosissimæ ab Alberto literæ, *ibid. & seq.* Ungariam pacare aggreditur, 1302. XIV. Albertum, ut Carolo studeat, adhortatur, *ibid.*

Bonifacius VIII. Carolo Ungaricum sceptrum adjudicat, 1303. XVII. *& seq.* Ad excipienda illius imperia excitat, *ibid.* XXIII. Carolum ad sectandas virtutes hortatur, *ibid.* Informes fœderis leges inter Siciliæ & Trinacriæ Reges temperat, *ib.* XXIV. Declarat Trinacriam, moriente Friderico, ad Caroli II. heredum dominatum redituram, *ibid.* XXVII.

Bonifacius VIII. sancit Fridericum Regem Trinacriæ appellandum, 1303. XXVII. Nullam annorum præscriptionem contra Caroli successores valituram, *ibid.* XXVIII. Trium millium unciarum auri censum a Friderico sedi Apost. pensitatum iri, *ibid.* Jacobo Regi Aragonum ad comparanda Sardiniæ & Corsicæ regna favet, *ibid.* XXIX. Ferdinandum Regem Castellæ censuris solvi jubet, *ibid.* XXX. Controversias inter clerum & monachos dirimit, *ibid.* XXXII.

Bonifacius VIII. Romanam instituit academiam, 1303. XXXII. Ad Philippi Regis articulos, cum de concordia actum esset, negat sibi fieri satis, *ibid.* XXXIV. Comminatur in eumdem Philippum se animadversurum, *ibid.* Præsules Galli Bonifacium de impendente schismatis periculo & aliis scandalis præmonent, 1303. XXXV. Albertum Romanorum Regem solicitat in Gallos, *ibid.*

Bonifacius VIII. a Philippo vindictæ appetitu multis calumniis oneratur, 1303. XXXV. Purgat se ab objecta hæresi, *ibid.* XXXVI. Gallos sacramenti Philippo præstiti religione solvit, *ibid.* De Gerardo Nicosiensi archiepiscopo queritur, in se Philippum Regem exacerbasse, *ibid.* XXXVII. Doctores Gallos conferendæ laureæ magistralis auctoritate privat, *ibid.* XXXVIII. Sancit, proposita in curia edicta citatos Reges & principes obstringere, *ibid.* XL.

Bonifacius VIII. capitur ab hostibus, 1303. XLI. Liberatur ab Anagninis, *ibid.* Solvit vinculis præcipuum conjurationis auctorem, *ibid.* XLII. Magna pompa excipitur a Romanis, *ibid.* Moritur, *ibid.* XLIII. Illius corpus trecentis post annis corruptionis expers repertum, 1303. XLIV.

Bonifacius VIII. formula sacramenti ab eo nuncupati S. Petro antequam sacraretur, 1295. I. Illius formula, *ibid.* Obstringit se, numquam ecclesiæ administrationem abjecturum, *ibid.* §. In nomine. Ad tuendam fidem de Deo trino & uno, deque Christo redemptore, *ibid.* Ad sustinenda octo œcumenica concilia, *ibid.* Ad servandas sanctiones canonicas, *ibid.* Et traditiones, *ibid.* Et disciplinam ecclesiasticam restituendam, *ibid.* Implorat S. Petri opem, *ibid.*

Bonifacius VIII. ostendit sacramenta iniqua extorta rescindenda esse, 1295. XXVIII. Ejusdem decretum de insulis Balearibus non conjungendis cum Catalonia, *ibid.* Cardinales Columnenses adversus Bonifacium schisma moliuntur, 1297. XXXIV. Eorum literæ, *ibid.* Contendunt, Cœlestinum abdicare se pontificatu non potuisse, *ibid.* Eorum argumenta, *ibid.* Refelluntur, *ibid.* §. Hæc Columnensium &c. *Vide*, Pontifex Romanus. Eodem anno refellitur, quod Bonifacius S. Cœlestinum subornarit, ut cederet, *ibid.* §. Quod vero.

Bonifacius VIII. ejus memoriam damnari flagitat Philippus Rex, 1307. X. Concilium Viennense ad eam causam dirimendam indictum, *ibid.* XI. Data a Clemente V. potestas omnibus accusandi Bonifacii VIII. 1309. IV. Exaratum ea de re diploma, *ibid.* Fideles ob id scandalum passi Philippo Regi infensi, *ibid.* Instituti e Clemente quæsitores, qui dicta testium contra Bonifacium in publica documenta redigant, 1310. XXXVII. Data omnibus contra Bonifacium afferendi testimonii facultas, vetitumque eos a quoquam lædi, vel impediri, *ibid.* XXXVIII. Promulgatur Philippus non maligne sed pia mente in illum egisse, 1311. XXIX. Accusatores Bonifacii & defensores pacti inter se concordiam litis decisione sedi Apostolicæ commendata, *ibid.* XXX. Bonifacii gesta in Philippum rescissa, *ibid.* XXXI. Ejusdem sanctiones in eumdem regesto dispungi jussæ, *ibid.* XXXIII. Nonnullæ ea in restitutæ, *ibid.* Monitoriæ Bonifacii ad Philippum literæ, *ibid.* XXXIII. *& seq.* Aliæ ejusdem, quibus Philippum ana-

anathema contraxisse promulgari jubetur, *ibid.* XXXIX. Aliæ, quibus conceptam ab eodem ad concilium provocationem damnat, judiciumque ipsi intentat, *ibid.* XL. & *seqq.* Aliæ quibus anathemate defixum promulgat, Francosque fidei illi addictæ sacramento liberat, *ibid.* XLIV. & *seqq.* Ut hanc sententiam interceptus ab hostibus pronuntiare non potuerit, *ibid.* XLIX. Nogaretus aliique præcipui prædones, qui Bonifacium ceperant pœnis ecclesiasticis affecti, *ibid.* L. Data a Clemente V. fidelibus accusandi defendendique Bonifacii potestas, *ibid.* LI. Ejus causa agitata in concilio Viennensi, 1312. XI. Ut de illius pontificatu disceptatum, *ibid.* XII. Objectæ illi calumniæ dissolvuntur, *ibid.* XIII. & *seq.* Pronuntiatur a concilio, fuisse creatum legibus Pontificem, *ibid.* Tres Cardinales argumentis ex theologia, ex jure canonico, ex civili petitis demonstrant Bonifacianæ causæ æquitatem, *ibid.* XVI. Duo equites illam, objecta ad pugnam singularem provocatione, tuentur, *ibid.* Condonatum a Concilio Philippo & accusatoribus, *ibid.*

Bonifacius e Calamandcano Hospitalariorum præceptor missus ad Siculos ad obsequium Caroli alliciendos, 1295. XXXV. Demandata ei provincia, ut Rogerium Lauriam ad sponsionem clientelarem ob receptas Gerbas & Cherchinas beneficio sedis Apost. adigeret, *ibid.* XXXVII.

Bonnoniensis academiæ doctoribus concessa prærogativa, 1291. LXII. Eorum controversia cum Mutinensibus de Bazano & Savignano composita, 1299. XXVIII.

Bononia rebellat in Neapoleonem Cardinalem legatum, 1309. V. Pacata seditione, redit ad officium, ac pristina privilegia recuperat a Clemente V. *ibid.*

Bononiensis academia privilegiis exornata ob rem in recuperanda Ferraria præclare gestam a civibus, 1309. V. Celebrari laudibus Bononienses ob virtutem militarem, *ibid.* VIII. Edicto vetant cæsarea imperia a quovis excipi, 1310. XVII.

Brixienses iniquam legem ferunt, ne civium cum exitiis matrimonia valeant, 1290. LXVII. Rescinditur a Nicolao IV. *ibid.*

Brixia rebellat in Henricum VII. 1311. XXII. Angustiis pressa Lucæ Flisci Cardinalis opera Henrico se dedit, *ibid.*

Brugenses versi in seditionem in Philippum Regem Francorum, 1302. XVI.

Brynolphus Scarensis episc. magno animi ardore jus ecclesiasticum propugnat, 1290. XLVI. Magnus Sueciæ Rex veniam petiturus ad illius genua accidit, *ibid.*

Bulgari ad conjunctionem Rom. ecclesiæ invitati a Nicolao IV. 1291. XXXVIII. Ut archiepiscopus Bulgarorum in Constantinopolitana synodo assenserit in primatu Romanæ ecclesiæ profitendo, *ibid.* XXXIX. Orthodoxæ fidei forma proposita, *ibid.*

Bulliensis Salvatoris ecclesia Parisiis ob insigne miraculum condita, 1290. LIV.

Burdegalensis ecclesia; ab illius regimine ad sedem Apostolicam vocatus Clemens V. 1305. V. Exornata indulgentiis, 1308. XXXIX. Propositæ indulgentiæ illius molitionem operis provecturis, *ibid.* Abactis monachis, in eam inducti canonici, *ibid.*

C

CÆsar. *Vide*, Romanorum Rex.

Cajeca frustra tentata obsidione a Jacobo Aragonio, 1290. XXIV. Vectigalibus exempta ad decennium ob fidei constantiam, *ibid.*

Cajetani indulgentiis sacris affecti a Pontifice, 1290. XXV.

Calames Turca Lydiam & Ætoliam Græcis eripit, 1300. XXXVII.

Calamitates pronunciatæ. *Vide*, Prodigia, Flere, Sanguis.

Calphac sive Capchic Saracenus Cassanum prodit, 1299. XLIV. Syriam ad rebellionem concitat, 1300. XXXIV.

Calvariæ mons; in eo cor suum sepeliri jubet Alfonsus Castellæ Rex, 1286. XXI.

Calumniæ objectæ Bonifacio graves, 1303. XXXV.

Cambaliensis ecclesia condita a Joanne e Montecorvino, 1305. XVIII. Sedis archiepiscopalis fastigio exornata a Clemente V. 1307. XXIX. Plures episcopi suffraganei ab eodem missi, *ibid.*

Canis Scaliger Veronæ præfectus ab Henrico VII. 1312. XXIII.

Canonizatio sanctorum; de B. Ludovico SS. catalogo adjecto diploma Bonifacii, 1297. LVIII.

Canonizatio sanctorum; de S. Ludovico episcopo Tolosano sanctis annumerando actum, 1312. XXV.

Cantuariensis archiepisc. ei cingendi corona Regis Angliæ jus confirmatum, 1308. XVIII.

Capitula; de eorum exemptionibus, 1312. XXIV. §. Nunc restat, &c.

Carbaganda Cassano fratri in Persico imperio succedit, 1304. XXVII. A fide descisscit, *ibid.*

Carbanda Tartarorum Rex oratores ad Pontificem Regesque mittit, 1307. III. Socia arma pro recuperanda Syria spondet, *ibid.*

Cardinales; constitutio Gregorii X. de iis in conclavi includendis rescissa a Nicolao IV. 1289. XLIX. Gravissime inter se, mortuo Nicolao, concertant; diuturnumque invehunt interpontificium, *ibid.* XIX. XX. 1293. I. Nicolai IV. constitutio de vectigalibus ecclesiæ cum iis partiendis, 1289. XLIX. L. Obsolevit eadem constitutio, *ibid.* Quomodo excepti & habiti a Cardinalibus Reges, 1293. II.

Cardinales prohibent Viterbiensibus, ne Urbevetanis perduellibus faveant, 1294. I. Decretum Cardinalium de eligendo Cælestino, *ibid.* VI. Eorundem ad ipsum literæ, *ibid.* VII. Renovatum ab eo de includendis conclavi Cardinalibus, *ibid.* XVII. S. Cælestinus inter Cardinales & Reges medius incedens dexteram Regibus dedit, *ibid.* X.

Cardinales qui Bonifacio VIII. assidebant, 1291. XXIII. 1298. VI. Cardinalatu dejecti Jacobus & Petrus Columnæ ob amplexas hostium ecclesiæ partes, 1297. XXXII.

Cardinales creati a Bonifacio, 1295. XXIII. Gesta Bonifacii sine consensu Cardinalium rescissa a successore, 1304. XII.

Cardinales iuxti Aquilam adigunt sacramento Carolum Siciliæ Regem, ipsos non retentum iri in regno Neapolitano, si Pontificem obire contingeret, 1294. XVII. §. Interjectis. Rescisso eo sacramento convulsisque Adriani V. & Joannis XXI. edictis, jussi a S. Cælestino Papa tribus decretis, Gregorii X. sanctionem de conclavi observare, *ibid.* & *seq.* Contendunt Petrus Paludanus & Hugo, Papam si cedat papatu, in eorum manibus necessario debere cedere, 1297. XXXIV. §. Dicendum. Negant id alii, & sine eorum assensu posse cedere astruunt, *ibid.*

Cardinales scissi in contrarias partes in conclavi diu altercantur, 1305. I. Pontificatum ad Gallos traducunt, *ibid.* Qui adversarum factionum signiferi, *ibid.* II. Internuntios cum decreto creationis ad Clementem V. transmit-

mittunt, *ibid.* VI. Hortantur eum literis alus, ut in Italiam se conferat, *ibid.* VII. Exciti in Gallias culpam suam agnoscunt, *ibid.* XIII.

Cardinalium insignis creatio a Clemente facta, 1305. XIV.

Cardinalium nomina, qui Clementi V. assidebant, 1307. XXIII.

Cardinalium numerus auctus a Clemente V. 1310. XLVI.

Cardinalis episcopo præpositus ab eodem Pontifice, & cur, 1312. XXVIII. Absente eodem Pontifice Cardinalibus data provincia, ut insigne imperiale Cæsari imponant. *Vide*, Imperator. Auctus tertio Cardinalium numerus a Clemente, 1312. LIV.

Carelii ad fidem Christianam compulsi a Suecia, 1290. XLVII.

Carelii adjuncti Gothico Imperio, 1290. XLVII.

Carmannus Alisurius Turca Græci Imperii partem occupat, 1300. XXXVII.

Carmelitæ ab Honorio IV. variegatas vestes jussi deponere, 1286. XXXVI. Monte Carmelo a Saracenis ob id depulsi, *ibid.* Religiosæ eorum disciplinæ formula confirmata a Nicolao IV. 1289. LV.

Carnes humanas Cumani comedunt, 1303. XV.

Carolus Valesiorum dux comesque Andegavensis conciliatur Bertrando archiepiscopo Burdegalensi creando Pontifici, 1305. IV. Læsus, dum Pontificem sociabat, *ibid.* XIII. Ad recuperanda Constantinopolitani imperii jura dotalia præsidiis apostolicis instruitur, 1306. II. Solicitati Veneti & Genuenses ad jungenda cum illo socialia arma, *ibid.* III. Pictavii Clementem convenit, 1307. I. Proposita securitas illum adversus Andronicum indulgentiæ, *ibid.* VI. Idem occidentale imperium affectat, 1308. XX. Accusari a Philippo Bonifacii VIII. nominis odio deluditur, *ibid.* XXI. Interest Viennensi concilio, 1312. I.

Carolus II. Siciliæ Rex; Eduardus de eo liberando cum Alfonso Aragonio agitat, 1286. XIII. Nuntii apostolici ob id missi, *ibid.* & *seq.* Pactiones pro ipso liberando, initæ interprete Eduardo Rege, ut improbatæ rescissæ ab Honorio Papa, 1287. IV. V. 1288. XV. Permittit illi Pontifex, ut in Aragonia sacris interdicta divina coram se peragenda curet, *ibid.* VII. Emissus e carcere, 1288. XVI.

Carolus II. Reate a Nicolao IV. corona regia cingitur, 1288. I. In pontificia verba jurat, *ibid.* II. & *seqq.* Reatinæ ecclesiæ annuas viginti uncias auri confert, *ibid.* XII. Ornatur muneribus a Pontifice, *ibid.* Sacramenti ab Alfonso Aragonio extorti religione solvitur, *ibid.* XIII. Et censuris ob violatas pactiones Clementem fatetur & Carolum initas, *ibid.* XIV. Pluribus sacris beneficiis afficitur, *ibid.* XV.

Carolus II. ad solvendam Cajetæ obsidionem cum copiis accurrit, 1290. XXIV. Paciscitur inducias cum Jacobo, *ibid.* Versa res nimiæ ignaviæ, *ibid.* Cajetanos ob fidei constantiam vectigalibus ad decennium eximit, *ibid.* Filium Carolum majorem natu Salerni principem creat, *ibid.* XXV. Ungarica corona cingendum curat, *ibid.* XLIII. Abscedit in Gallias super. *ibid.* XXV. Gallos Alfonso Aragonio conciliat, 1291. LI.

Carolus II. Carolum Valesium adducit ut jure & actione in Aragoniam decedat, *ibid.* Filiam cum Andium & Cœnomani comitatibus dotalibus illi uxorem tradit, *ibid.* Indictum ad illius gratiam bellum sacrum a perduellibus Siculis, *ibid.* Solicitatur Rex Francorum a Nicolao IV. ad derivandas eo vires, *ibid.* LVIII. Francorum Rex suam in mediam Avenionis partem jura in eum transfundit, *ibid.* LXI. Decimæ in Venusino comitatu & Avenione illi attributæ, *ibid.*

Carolus II. reversus a Gallis Cardinales adit Perusii, hortaturque ad creandum Pontificem, 1293. II. Ut a Cardinalibus fuerit exceptus, *ibid.* Una cum filio Rege Ungariæ S. Cælestino asello insedenti stratoris munus exhibet, 1294. X. Bonifacio, ecclesiam Lateranensem petenti stratoris munus exhibet, 1295. V. Epulanti Pontifici regia corona redimitus inservit, *ibid.* VI. Clientelarem sponsionem præstat Bonifacio VIII. 1295. XVI.

Carolus II. solvitur pœnis, quas ob non solutum censum contraxerat, 1295. XVII. Abit trans alpes, obsides filios liberaturus, *ibid.* XX. Pacem cum Aragonum Rege Jacobo paciscitur, *ibid.* XXI. Illius leges confirmatæ a Bonifacio, *ibid.* & *seq.* Ad illius gratiam Jacobus Siciliæ insula cedit, sed Fridericus eam occupat, *ibid.* XXI. Deluditur ab Aragonius, *ibid.* XXIV. Juvatur a Bonifacio ingenti auri vi ad recuperandam Siciliæ insulam, *ibid.* Decimæ ei attributæ, *ibid.*

Carolus II. Blancam filiam Jacobo Regi Aragonum despondet, *ibid.* Juvatur auro a Bonifacio ad Fridericum edomandum, 1296. XVI. S. Ludovicus Caroli filius regni jure se abdicat, *ibid.* Biennales inducias inter Francorum & Anglorum Reges conciliat, 1297. XLII. Consulit Bonifacium, quis regno Siculo successurus sit, an filiorum quispiam, an nepos e majori natu filio, 1297. LIII. Sancitum, proximum gradu sanguinitatis successurum, quo tempore Rex obierit, *ibid.* & *seq.* Instigatus ad ferendam illi opem Jacobus gener Rex Aragonum, 1299. I.

Carolus II. Fridericum & Siculos rebelles prælio navali superat, 1299. III. Filius ad persequendam victoriam concitat, *ibid.* IV. Jubetur a Bonifacio filium Philippum principem Tarentinum revocare, *ibid.* Luget illum prælio deletum, captumque, *ibid.* Robertus major natu filius Cataniam ac plures urbes subigit, *ibid.* Ornamenta regia pro solvendo censu oppignerat, *ibid.*

Carolus II. ad sedem Apost. una cum Rogerio Lauria accedit, 1300. XII. A Bonifacio ob Friderici exceptos oratores perstringitur, *ibid.* XV. Maritimam ducum opera victoriam de Siculis refert, *ibid.* XIII. Terrestres illius copiæ profligatæ, *ibid.* Fœdus cum Genuensibus init, & quibus legibus. 1301. XXVI. Robertum filium una cum Carolo Andium comite in Siciliam mittit, 1302. II. Infelices eo illo bello exitus sortitur, *ibid.*

Carolus II. moleste pactis cum hoste fœderis leges accipit, 1302. X. Jubetur a Bonifacio eas admittere, filiamque Aleonoram tradere nuptui Friderico, *ibid.* Illius nepos Carolus Ungaricum sceptrum, dejecto Wenceslao, obtinet, 1303. XVII. & *seqq.* Informes fœderis, illum inter & Fridericum initi, leges emendatæ, *ibid.* XXV. Sancitum, sublato ex hominis Friderico, Siciliæ insulam ad Caroli posteros rediuturam, *ibid.* XXVII. Siciliæ Regis nomen illi assertum, & Friderico Trinacriæ nomen datum, *ibid.* Cautum illius in eam insulam juribus, *ibid.* Decernitur ex Trinacriæ possessione nullam annorum præscriptionem contra Caroli heredes valituram, *ibid.* XXVIII. Octo millium unciarum auri census ad quinquennium redactus ob tria millia a Friderico pendenda, *ibid.* Fredericus Rex Trinacriæ sacramento spondet Benedicto XI. conciliatum a Bonifacio cum Carolo fœdus culturum, 1303. LIII. Trinacriam Caroli heredibus post mortem restitutum iri, *ibid.* Solvendi census diem Be-

nedictus Carolo extrahit, *ibid.* LVI. Commendatur Carolus ob aiectus Luceria Saracenos, *ibid.* Ob locupletatam vectigalibus ecclesiam S. Mariæ, *ibid.*

Carolus Rex Ungariæ; illum Otho dux Bavariæ Ungarico regno ſpoliare nititur, 1305. XVI. Adjudicatum illi a Clamente V. regnum Ungariæ, 1307. XV. Pontificia de eo ſententia, *ibid.* & *seq.* Ut Wenceſlaus junior contra ipſum fuerit electus, *ibid.* Exauctoratuſque a Bonifacio VIII. *ibid.* XVI. & *seqq.* Æmulo Othoni duci Bavariæ iotentatæ cenſuræ, *ibid.* XX. Pro aſſerendo Carolo regno Ungarico miſſus in Ungariam Gentilis Cardinalis legatus, *ibid.* Capto Othone Bavaro, in ſolio Ungarico conſtabilitur, *ibid.* Ab omnibus regni ordinibus, etiam ab adverſariis, Rex ſalutatur, 1308. XXII. Sacra corona redimitur, 1308. XXV. De Jaderæ imperio aum Venetis diſceptat, 1355. LXXV. De Matthæo Palatino cruentam victoriam refert, 1312. LII. Ejus religio in muniendo ſacramentis exercitu, *ibid.*

Carolus II. Rex Siciliæ cum Templariis inita ſocietate, claſſem in Græciam immittit, 1306. V. Robertum filium ad Siculi regni ſuprema jura cum Clemente V ſancienda adhibet, *ibid.* VI. Sponſionem datam ratam habet, *ibid.* Da aa re ejuſdem literæ, *ibid.* Imperat præteritorum cenſuum ſolutionem extrahi, *ibid.* VIII. Convenit Clementem Pictavis, 1307. II.

Carolus II. obſtringit ſe ad expeditionem Syriacam, 1307 IV. Imperata illi a Clemente ſubſidia, *ibid.* Ejus filius Ludovicus epiſcopus Toloſanus coruſcat poſt mortem miracu-lis, 1307. XXII. Diſceptat, obſtrictos fuiſſe Pontifices ob ſupremum in Siciliam jus ad ſumptus bellicos ex parte tolerandos, *ibid.* XXIII. Contrarium a Clemente decernitur, *ibid.* Levatur tertia parte ſuſceptorum ab ecclesia nominum, *ibid.* XXIV. De reliquis duabus paciſcitur, *ibid.* Gratias de accepto beneficio agit Pontifici, *ibid.*

Carolus II. ſollicitatur a Clemente, ut reficiendæ exuſtæ baſilicæ Lateranenſis e ſylvia idonea ligna accommodet, 1308. XI. Conſurgat in rebelles ecclesiæ, *ibid.* XIII. Trecentos equites cataphractos ex conventis mittat, *ibid.* Moritur, 1309. XVII. Ejus virtutes & vitia, *ibid.* Propoſitæ, a Clemente oratoria pro illius anima indulgentiæ, *ibid.* Robertus filius in regno ſuccedit, *ibid.* XVIII.

Carolus II. Rex Siciliæ; exortæ ab eo pactiones reſtriſſe a Nicolao IV. 1288. XVII. §. Reparimus. Illius ea da re ſanctio, *ibid.* Ipſum injuſte captum, dum pro æquitate pugnaret, defenditur, *ibid.* & *seqq.* Quæ fuerint ea conventa, *ibid.* Illuſtratur illius juſtitia, *ibid.* Ut Petrus & Alfonſus Aragonii in extremo vitæ actu eum reddi libertati juſſerint, *ibid.* Veritum illi a Pontifice ad carcerem Aragonium redire, *ibid.* §. Quia. Mulcere vanæ ſpe Siculos nititur, 1289. XV. Illius ad Nicolaum IV. literæ de remiſſis injuriis, *ibid.* §. Tentavis. A Nicolao IV. obtinet, ut Siculi ſolvantur cenſuris pontificiis, ſi redeant ad officium, *ibid.* §. Admiſit. S. Cœleſtinus pacta ab eo initæ cum Jacobo Aragonio leges confirmat, 1294. XV. §. In ſupremo. Quænam illæ fuerint, *ibid.* & *seq.* Aragonius ad Siciliam & Melitam illi reſtituendas ſe adſtringit, *ibid.* Et ad ſubeundos bellicos labores ac ſumptus, donec expugnatæ ſint, *ibid.* Caroli filius Ludovicus alter adſcriptus a S. Cœleſtino, *ibid.* §. Tenebatur. *Vide*, S. Ludovicus epiſcopus Toloſanus. Cardinales, Aquilam ituri ad Pontificem, a Carolo ſacramentum exigunt, ab eo ſe non retentum iri, ſi Pontificem obire contingeret, *ibid.* §. Intarjectia.

Carolus Philippi Regis Francorum ſecundo natu filius; inruſſæ Alfonſo Aragonio ob regnum contra illius jura occupatum pœnæ, 1286. XI. Sacerdotiis clerici Alfonſo obſequentes privati, *ibid.* XII. Philippo Regi Francorum decimæ ad eum in regni poſſeſſionem inducendum attributæ, *ibid.* XXVIII. 1288. XV. Aragonii regni jure & actione decedit ad Alfonſi Aragonii gratiam, 1291. LI. Andium & Cœnomanorum comitatus dotales accipit, *ibid.* XVI. Philippus Rex Francorum, mortuo Alfonſo, illum in regni Aragonii poſſeſſionem inducere meditatus, ab eo conſilio a Pontifice revocatur, *ibid.* LVI. Initæ tractatu pacis Aragoniæ, Valentiæ, & Cataloniæ juribus cedit, 1295. XX. A Bonifacio VIII. in Italiam vocatur, 1300. XX. Decimæ illi in expeditionis ſumptus attributæ, *ibid.* Exceptus a Bonifacio magnis honoribus, exercitus dux in ditione eccleſiaſtica creatur, 1301. XI. Pacandæ Etruriæ illi partes impoſitæ, *ibid.* XIII. Legatus Cardinalis illi adjunctus, *ibid.* Florentinæ reipublicæ adminiſtrationem capeſcit, *ibid.* XIV. Factionem Albam pellit, *ibid.* Inter cæteros Dantem Aligerium, *ibid.* Matrimonium illius cum Catharina dicta Imperatrice ratum habitum, *ibid.* XV. Ex Etruria in Siciliæ inſulam bellum illaturus, contendit, 1302. I. Adjunctus illi Robertus dux Calabriæ, *ibid.* II. Illius impetus ab hoſte arte debilitati, *ibid.* Quibus cauſis ad iniquas concordiæ leges cum Friderico paciſcendas impulſus fuerit, *ibid.* II. Earum legum forma, *ibid.* III. IV. Spondet Pontifici exortam inter illum Regemque Gallorum controverſiam compoſiturum, *ibid.* XV. Spem injicit Bonifacio, Philippum Regem ipſi conciliaturum, 1303. XXXIV. Queritur Bonifacius, illum id non præſtitiſſe, *ibid.* Expeditionem parat in Andronicum Imp. Græcorum, 1304. XXVIII. Propoſitæ illius ſigna ſecuturis indulgentiæ, *ibid.* XXIX. Morte Benedicti XI. diſcuſſa conſilia, *ibid.* XXXI.

Carolus Martellus Salerni princeps a Patre Carolo II. creatur, 1290. XXV. Ungaricam coronam, extincto Ladiſlao materno jure accipit, 1290. XLIII. Parenti revertenti e Gallia obviam it, 1292. II. Ut exceptus fuerit a Cardinalibus, *ibid.* Adit S. Cœleſtinum, 1294. X.

Carolus Martellus una cum patre Rege inſidenti aſello Pontifici ſtratoris munera fungitur, *ibid.* Item Bonifacio Lateranenſem eccleſiam petenti, 1295. V. Epulanti Pontifici regia corona redimitus inſervit, *ibid.* VI. Moritur Neapoli, dum abſente in Galliis patre regni Siculi adminiſtrationem gerebat, *ibid.* XIX.

Carolus Rex Ungariæ Caroli Martelli filius cum Andrea paciſcitur, regiæque Ungaricæ procuratorem conſtituit, 1299. XIII. In Ungariam proficiſcitur, *ibid.* Vocatur in judicium a Bonifacio ad cauſam Ungarici ſceptri cum Wenceſlao Boemo diſceptandam, 1302. XIX. & *seq.* Ut Strigonii diadema ſuſceperit, 1303. XVIII.

Carolus Rex Ungariæ vocatus in judicium procuratorum opera comparet, 1303. XVIII. Adjudicatum ei Ungaricum ſceptrum, *ibid.* XX. Ungari ad excipienda ipſius imperia ſolicitati, *ibid.* XXIII. Ad ſectandas virtutes informatur, *ibid.* Ungari deſerto Wenceſlao, illius excipiunt imperia, *ibid.*

Carvajalii fratres rapti temere ad ſupplicium, Ferdinandum Regem Caſtellæ apud divinum tribunal in jus vocant non irrito exitu, 1312. XXXIII.

Ca-

Casanus sive Cassianus Argonis Regis Tartarorum filius ad complectendam fidem Christianam solicitatus, 1291. XXXIV. XXXV. Baydonem Regem Christianum proditione necat, 1299. XLIII. Persidis regnum occupat, ibid. Initio Christianis infensus, ibid. Firmato solio Saracenos persequitur, ibid. Prælio illos fundit, ibid. XLIV. XLV. Spolia inter milites dividit, ibid. Ensem & marsupium, in quo regni Ægypti proventus descripti erant, sibi reservat, ibid. XLV.

Casanus Damascum ad deditionem cogit, 1299. XLVI. Dum signa adversus Saracenos attollit a Baydone consanguineo, in Persidem irrumpente, revocatur, 1300. XXXIV. Proditione Syriam amittit, ibid. Iterum signa convertit in Syriam, sed morbo retardatur, 1301. XXXVI. Ut divino miraculo conversus sit ad fidem, 1302. XXXVII. Irrumpit iterum in Syriam, 1303. LXI. Euphratis ulteriores arces expugnat, ibid.

Casanus ob Baidonis in Persidem irruptionem regredi cogitur, ibid. Partem exercitus cum Rege Armeniæ in Saracenos immittit, ibid. LXII. In planitie Damasci para exercitus a flumine derivato mersa, ibid. LXIII. Parat expeditionem in Saracenos, 1304. XXVII. In procinctu moritur, ibid. Sceptrum Carbagandæ fratri transmittit, ibid.

Cassanus vel Cassianus. Vide, Casanus.

Castella Ferdinando abjudicata a Regibus arbitris, 1304. XVII.

Castitas; Guido comes Montisfortis mavult mori, quam adulterio fœdari, 1287. VII. Clarissæ Arconenses ad redimendam castitatem nares sibi præcidunt, 1291. XIII. Chunegunda sive Kinga ducissa Cracoviensis cum viro Boleslao castitatem colit, 1292. XXII. S. Ludovicus episcopus matrem osculari renuit, 1297. LXVIII.

Catalonia; ut Balrares insulæ illi fuerint conjunctæ, 1205. XXVIII. §. Obligationes. Id decretum rescriptum a Bonifacio VIII. ibid.

Catalonia; investitura illius Jacobo Regi a Bonifacio tradita, 1205. XXIII.

Catania a Roberto duce Calabriæ in deditionem accepta, 1300. V. Confirmata in Regis Caroli obsequio, ibid. XXI. E pacis legibus ad Friderici potestatem revocata, 1302. III.

Catayni Tartari evangelica fide a Joanne de Monte Corvino informati, 1305. XIX. XX. Conditi apud eos plures episcopatus, 1307. XXIX.

Catharina Imperatrix Balduini II. e Philippo neptis poscitur ab Andronico Imperatore, ut Michaeli filio uxor detur, 1288. XVII. Promissa in uxorem Friderico cum dotali Imperio communibus armis recuperando, 1295. XXIX. Datæ ad ipsam literæ eo argumento, ibid. Respondet assensuram, modo Fridericus ante recuperatum Imperium ditione certa donetur, 1296. VIII. Nubit Carolo Philippi Regis Francorum fratri, 1301. XV. Ad dotale Imperium Constantinopolitanum auctore Benedicto XI. agitata consilia, 1304. XXVIII. XXIX.

Catharina Balduini II. neptis Caroli viri opera jura imperii Constantinopolitani repetere ab Andronico parat, 1306. II.

Caydonus princeps Tartarorum ad fidem Christianam amplectendam solicitatus, 1289. LXIII. Datæ ad eum eo argumento literæ, ibid.

Caydo princeps Tartarus in Cobilam Imperatorem rebellat, 1286. XXXV. §. In Asia, Socio Najam oppresso, pacem cum eo percutit, ibid. §. Quod vero.

Censores fidei; collata ipsis a concilio Viennensi plurima auctoritas, 1311. XXI.

Censuræ ecclesiasticæ sine justa causa sæpe vibratæ, 1311. LVIII. Gravia inde exorta mala, ibid.

Centuriatores Magdeburgenses convicti erroris & impietatis, 1297. LXVIII. & alibi.

Cerasus Turca una cum patre Calame plura Græcis in Asia eripit, 1300. XXXVII.

Cessatio a divinis servanda, 1310. XLV.

Cessio; Columnensium argumenta, quod non valeat in Papa, 1297. XXXIV. §. Universis. Contraria argumenta Joannis Andreæ, quod valeat, ibid. §. Ut sequitur. An teneat cessio papatus facta sine consensu ecclesiæ discrepant auctores, ibid. §. Hæc Columnensium.

Cham. Vide, Cobila Cham.

Cham Imp. Tartarorum evangelico præconi favet, 1305. XIX. Ejus potentia, ibid. Solicitatur a Clemente V. ad amplectenda Christiana sacra, 1307. XXX.

Charitas; patriarcha Hierosolymitanus, dum Ptolemenses navi excipere nititur simul cum iis perit, 1291. X. Insigne charitatis exemplum in B. Alberto, torrentem sicco pede calcante ad Judæos liberandos, quos lustravit baptismate, 1292. XXIII. S. Margharita Cortonensis poscenti Christo, quid vellet, nil præter ipsum solum respondit, 1297. LXIX.

Cherebinæ insulæ a Rogerio Lauria ereptæ Saracenis, 1205. XXXVI. Beneficium sedis Apostolicæ possidendæ traditæ, ibid.

Chinga. Vide, Chunegundes.

Chorea; in chorea mortis spectrum conspectum in nuptiis Regis Scotiæ, 1286. XXIV.

Christiani summum habent jerarcham Romanum Pontificem, 1312. XIX.

Christophorus Erici Regis Daniæ frater sceleris in Joanne archiepisc. Lundensi vinculis mancipato particeps, 1299. IX. Expiato rite crimine censuris solvi jussus, ibid.

Christus; insultantibus ei Judæis & Saracenis quod princeps Christianus crucis signa præferens victus esset, defenditur a Tartaro, quod sit justus in non defendenda causa injusta, 1286. XXXV. §. Porro Judæi.

Christus; definitum veram aquam & sanguinem ex latere Christi mortui fluxisse, 1312. XVIII. Ejus mysterii significatio, ibid.

B. Chunegundes sive Kinga ducissa insignis sanctitate, Boleslai Pudici conjux; Tartari divinitus territi a monasterio in quo agebat abstinent, 1287. XII. Audiæam a fratre Rege Ungariæ necatum ad vitam revocat, 1290. XXXIX. XL. Mori iterum jubet, cum id saluti animæ conduceret, ibid. Pie moritur, 1292. XXII. Ingentia edit miracula, ibid.

Citatio; publico edicto proposita citatio adstringit arcentes ne ad ipsos illa perveniat, 1306. I.

Civitas Papalis a Bonifacio VIII. condita, 1299. VII. Episcopalis & Cardinalitia dignitas in eam translata, ibid. Theodoricus primus illius ecclesiæ institutus episcopus, ibid.

Clemens V. ante pontificatum dictus Bertrandus de Gotto, in colloquium vocatur a Rege Francorum, 1305. III. Cum eo paciscitur pro adipiscendo pontificatu, ibid. IV. Ejus patria & genus, ibid. V. Et primitiæ, ibid. Ex archiepiscopo Burdegalensi creatur pontifex, ibid. Cardinalium de rollatu illi pontificatu decretum, ibid. VI. Cardinalium ad eum literæ, & legatio ut veniat in Italiam, ibid. VII. Illius ex Burdegala discessus, & varia itinera, ibid. VIII.

Clemens V. respuit a Jacobi Regis oratore clientelarem pro Sardiniæ regno sponsionem accipere, ibid. Eundem Regem in sua verba sacramento adigit, ibid. & seq. Decimas illi attribuit, ibid. X. Friderici Trinacriæ Regis

gis oratores ac literas ad eum mittit, *ibid.* Lugdunum proficiscitur, eoque Cardinales jubet accedere, *ibid.* XI. XII. Transalpinos Reges ad suæ coronationis celebritatem vocat, *ibid.* Ingenti pompa pontificale insigne accipit, *ibid.* XIII. Infausto casu excussa ex ejus capite thiara, *ibid.* Francorum Rex fræno illius equum duxit aliquandiu, *ibid.* Fraternam cædem luget Clemens, *ibid.*

Clemens V. donatur aurea supellectili ab Anglorum Rege, 1305. XIII. Jacobum & Petrum Columnenses cardinalitiæ dignitati restituit, *ibid.* XIV. Plures alios purpura sacra exornat, *ibid.* Bonifacii VIII. acta in Philippum abrogat, *ibid.* Ædiculam S. Ludovico sacram indulgentiis exornat, *ibid.* Elisabethæ Augustæ patrocinium suscipit, *ibid.* Consulit Balearibus, *ibid.*

Clemens V. Gallici regni dignitatem contra Bonifacium statuta asserit, 1306. I. Laicos exigentes e clero decumas anathemate damnat, *ibid.* Bonifacii sanctionem de citationibus temperat, *ibid.* Decernit expeditionem in Græcos schismaticos, *ibid.* II. Andegavensem comitem sacri in Andronicum belli ducem creat, *ibid.* Decumas ei confert, *ibid.* Venetos ad illius belli societatem provocat, *ibid.* III. Et Genuenses, *ibid.* IV.

Clemens V. inducias inter Sabaudum ac Viennensem imperat, 1306. IV. Robertus dux Calabriæ sacramento suprema regni Siciliæ jura patrio nomine Clementi sancit, *ibid.* VI. Lugduno Burdegalam repetit, *ibid.* IX. Sardiniæ & Corsicæ jura Regi Aragonum asserit, *ibid.* X. Ab illius oratoribus clientelarem sponsionem accipit, *ibid.* Magistrum equitum S. Joannis Jerosolymitani ad agitande consilia pro recuperanda Syria evocat, *ibid.* XI. Armenios spe auxiliaris exercitus confirmat, *ibid.* XIII.

Clemens V. patriarchæ Jerosolymitano extra provinciam pallii usum concedit, 1306. XIV. Gergentem episcopum in judicium vocat, *ibid.* Aurelianensem academiam prærogativis exornat, *ibid.* XVIII. Petrum episcopum Basiliensem ad sedem Moguntinam transfert, *ibid.* Pictavium se confert, 1307. I. In ea urbe Regum & principum cœtus pro recuperanda Syria celebrat, *ibid.*

Clemens V. Aytonum, ut de rebus orientalibus scribat, incitat, 1307. I. Expeditioni in Græcos instruendæ dat operam, *ibid.* VI. Prædicit, Constantinopolitanum Imperium a Turcis invadendum, ni Græcis eripiatur, *ibid.* Indulgentias comitem Andegavensem secuturis proponit, *ibid.* Andronicum & illius socios percellit anathemate, *ibid.* VII. Fœdus inter Francorum Regem comitemque Flandriæ astringit, *ibid.* VIII.

Clemens V. inter Anglos Francosque concordiam firmiore nexu sancit, 1307. IX. Sollicitatur a Philippo ad Bonifacii VIII. damnandam memoriam, *ibid.* X. Iniqua Regis petita eludit, *ibid.* XI. Decernit concilium Viennense celebrare, *ibid.* Pampilonensibus sacrorum usum restituit, *ibid.* XIV. Ungariæ regnum Carolo & Mariæ adjudicat, *ibid.* XV. Antonio episc. Chanadiensi ob redimitum corona Othonem Baverum judicium intentat, *ibid.* XXI.

Clemens V. Gentilem tit. S. Martini in montibus presbyterum Cardinalem ad sententiam mandandam operi in Ungariam mittit, *ibid.* De Ludovici episcopi Tolosani sanctorum cathalogo annumerandi miraculis inquiri jubet, *ibid.* XXII. Promulgat, Romanam ecclesiam ad tuendum in regni possessione Regem Siciliæ non teneri, *ibid.* XXIII. Tertia parte nominum Carolum levet, *ibid.* XXIV. De reliquis paciscitur, *ibid.* Actæ illi a Carolo gratiæ, *ibid.*

Clemens V. Blancham filiam S. Ludovici indulgentiarum beneficiis afficit, 1307. XXV. Dietherum archiep. Trevirensem in jus vocat, *ibid.* XXVI. Illi defuncto Balduinum Lucemburgensem subrogat, *ibid.* Decernit, gesta ante papales infulas susceptas pollere eadem vi, qua cætera polleant post eas acceptas, *ibid.* XXVII. In ancipiti morbo conscientiæ aculeos sentit ob ecclesias aliquot in commendam redactas, *ibid.* XXVIII. Commendas illas abolet, *ibid.*

Clemens V. in Tartaria Catayna Cambaliensem archiepiscopatum pluresque episcopatus condit, 1307. XXIX. Minoritas plures ad infideles sacris Christianis imbuendos mittit, *ibid.* Joannem e Monte Corvino multa auctoritate ad evangelium propagandum instruit, *ibid.* XXX. Magnum Chamum Tartarorum ad Christi cultum allicere nititur, *ibid.* In Templarios judiciariam actionem instituit, 1308. I. In synodis provincialibus in ipsos judicia exerceri jubet, *ibid.* II. Abolendi ordinis causam ad concilium Viennense defert, *ibid.* IV. Fatetur ipsi templarius eques multæ existimationis, Christi fidem ejurare solitos eos, qui Templariorum militiæ nomen dabant, *ibid.* V. Septuaginta duo Templarii adacti sacramento imposita crimina fatentur, *ibid.* VI.

Clemens V. tres Cardinales ad ordinis Templariorum principem, aliosque duces interrogandos mittit, judiciariaque documenta superioribus consentanea reperit, *ibid.* VII. Ad kal. octobris anni MCCCX. concilium indicit, *ibid.* VIII. Inquiri jubet quæ in Christiano orbe censura egeant, *ibid.* Sacrum bellum adversus Dulcinistas hæreticos indicit, *ibid.* IX.

Clemens V. mittit Isnardum archiepiscopum Thebanum, ut Lateranensem basilicam flammis exustam instauret, *ibid.* XI. Decernit, altare ligneum S. Petri pristino loco suis manibus restituere, *ibid.* Flores in Piceno rebellant, *ibid.* XII. In eos Siculæ regiæ principes concitat, *ibid.* XIII. Trecentos equites gravioris armaturæ ex convenis, in Siculi regni beneficiorum largitione initis, submitti postulat, *ibid.*

Clemens V. Ferrarienses post ejectos marchiones Atestinos ecclesiastico restituere imperio molitur, 1308. XIV. Mittit internuntios, qui Ferrariæ possessionem ineant, *ibid.* XV. Venetis Ferrariam subjicere affectantibus censuras ecclesiasticas intentat, *ibid.* XVI. Eos officii admonet, *ibid.* Perusinam academiam condit, *ibid.* XVII. Ulyssiponensem academiam traducit Conimbricam, *ibid.*

Clemens V. sancit, susceptum a prælatis alienum æs, nisi in rem ecclesiasticam versum sit, non solvendum, 1308. XVIII. Cantuariensi archiepiscopo imponendæ Anglo principi regiæ coronæ jus asserit, *ibid.* Philippo Regi, ne imperium transferatur ad Francos, adversatur accusati Bonifacii odio, *ibid.* XXI. Curat Henricum Lucemburgensem eligendum Regem Romanorum, *ibid.* Urosii Rasciæ Regis oratores ipsum adeuntes pro repetendo ecclesiæ gremio admittit, *ibid.* XXVI. Fidei normam illi proponit, *ibid.*

Clemens V. edicit, ut vox, *Filioque*, addatur Symbolo, & inter sacra decantetur, *ibid.* XXVII. Profiteatur Primatum Romani Pontificis, *ibid.* Patriarcham Gradensem virosque religiosos in Rasciam mittit, *ibidem*, XXVIII. Dat iis partes, ut Regem in sinum ecclesiæ admittant, *ibid.* XXIX. Vexillum ecclesiæ illi tradant, *ibid.*

Cle-

Clemens V. Olgetuean Regis Tartarorum literas excipit, 1308 XXX. Promittenti, conjuncturum se Christianis cum centum millibus equitum adversus Sarracenos, gratulatur, *ibid.* XXXI. Hortatur ad Christiana sacra amplectenda, *ibid.* Expeditionem instruit in orientem, *ibidem*, XXXII. Fideles ad eam obeundam excitat, *ibid.* & *seq.* Hospitalarios illius duces creat, *ibid.* XXXIV. Regem Francorum rogat, ut iis faveat, *ibid.* XXXV. Vetat merces Sarracenis inferri, *ibid.* & *seq.*

Clemens V. controversiam inter Henricum Cypri Regem & Almaricum Tyri dominum componere nititur, 1308. XXXVII. Ambos ad dicendam causam in jus vocat, *ibid.* XXXVIII. Ecclesiam Burdegalensem exornat indulgentiis, *ibid.* XXXIX. Egregio opere instaurat, *ibid.* Exauctoratis monachis, in eam canonicos inducit, *ibid.* S. Bertrandi Convenarum episcopi translationem celebrat, 1309. I. II.

Clemens V. præsules custodiæ bonorum ad Templarios spectantium præficit, 1309. III. Reges rogat, ne ea dissipari patiantur, *ibid.* Accusandi Bonifacii potestatem publico edicto permittit, *ibid.* IV. Aurelianensi academiæ restituendæ dat operam, *ibid.* V. Et Bononiensi, *ibid.* Ducem senatumque Venetum ob ereptam Ferrariam desigit anathemate, *ibid.* VI. Gravissimas alias pœnas iis infligit *ibid.* VII. Arnaldum legatum bello in eos præficit, *ibid.* VIII. Ferrariam recuperat, *ibid.*

Clemens V. Regis Romanorum imperiale diadema postulantes excipit, 1309. IX. Henrici ad eum literæ, *ibid.* X. Jus Regni Romanorum Henrico asserit, *ibid.* XI. Fidei sacramentum ab Henrici oratoribus exigit, *ibid.* XII. Vertente biennio coronam auream illi se impositurum spondet, *ibid.* & *seq.* Ipsius literæ ad Henricum ea de re universa, *ibid.* XIV.

Clemens V. preces divino Numini porrecturis pro anima Caroli Franc. Regis indulgentias pollicetur, 1309. XVII. Robertum, Siciliæ regnum Apostolicæ liberalitati referentem, fidei sacramento adigit, *ibid.* XIX. Illi quinquaginta millia marcharum remittit, *ibid.* XXI. Publico edicto suprema ecclesiæ in Siciliam jura sancit, *ibid.* XXII. Roberto quod reliquum erat ex susceptis a patre avoque nominibus condonat, *ibid.* XXIII.

Clemens V. Friderico Regi Trinacriæ parta injusto bello superiori remittit, *ibid.* Controversiam inter utrumque componit, *ibid.* Cum Jacobo Rege de Ilba ac Pisis illi jure fiduciario tradendis pacifcitur irrito exitu, *ibid.* XXIV. Sacrum bellum adversus Saracenos Granatenses indicit, *ibid.* XXV. Illud inituros indulgentiis privilegiisque prosequitur, *ibid.* Castellæ Regi decumas & male partos quæstus contra infideles attribuit, *ibid.* XXVI. Auxilia comparare studet, *ibid.* XXIX. Sacras preces indicit pro crucesignatis, *ibid.* XXX.

Clemens V. Jacobum Regem insigni elogio exornat, 1309. XXXI. Exercitum crucesignatum ducibus Hospitalariis conficit, *ib.* XXXIII. Ruthenensem episcopum legatum creat, *ibid.* Prærogativis afficit, *ibid.* XXXIV. Cistercienses ad fundendas preces hortatur pro impetrando a Numine felici expeditionis orientalis exitu, *ibid.* Internuntios creat ad Cæsarem Italiam ingressurum sacramento Romanæ ecclesiæ obstringendum, 1310. II. & *seq.* Henrici literæ ad Clementem datæ, & quibus sacramentis se illi devinxerit, *ibid.* III. & *seqq.*

Clemens V. Genuenses, Mediolanenses, Florentinos, aliosque imperii clientes Henrico obtemperare jubet, 1310. IX. Scriptæ ad illius commendationem literæ, *ibid.* X. & *seqq.* Arnaldum Pelagrum Henricum in expeditione Italica comitari jubet, *ibid.* XV. Aliis districto negotiis Thomam tit. S. Sabinæ subrogat, *ibid.* Huic extincto sufficit Lucam e Flisco, *ibid.* XVII. Mediolanenses & alii Insubres Clementis opera ad Henrici obsequium adducti, *ibid.*

Clemens V. Æmiliæ præsidem creat Robertum Regem, 1310. XVIII. XIX. Actæ illi a Roberto gratiæ, *ibid.* XX. Ad Henrici gratiam Ludovicum Sabaudum Romæ senatorem creat, *ibid.* XXI. Injurias pro beneficiis illi reponit Henricus, *ibid.* Ferrariensium oratores Clementis & Romanæ ecclesiæ obsequiis se addicunt, *ibid.* XXIII. & *seqq.* Editam ab iis obsequii professionem publico sancit diplomate, *ibid.* XXVII.

Clemens V. Venetos oratores censuratum expiationem flagitantes in concistorio audit, 1310. XXXII. Avinionensem episcopum ad Philippum Galliarum Regem mittit, *ibid.* XXXIII. Pro componendis Lugdunensibus turbis recenter obortis Stephanum & Landulphum Cardinales mittit, *ibid.* & *seq.* Belgicam pacem firmat, *ibid.* XXXV. Sancit (poscentibus Belgis) anathemate, si rebellarint, devinctum iri, *ibid.* XXXVI.

Clemens V. quæsitores ad excipienda testium dicta in causa hæreseos impactæ Bonifacio VIII. constituit, *ibid.* XXXVII. Vetat, intentato anathemate, testes ulla affici injuria, *ibid.* Villanovæ physici opera medica quæri, sibique afferri jubet, *ibid.* XXXIX Ad excindenda vitia incumbit, *ibid.* Concilium Viennense in annum alium extrahit, *ibid.* XLI.

Clemens V. provinciales synodos celebrari jubet, 1310. XLII. Rhodus Clementis auspiciis capta, *ibid.* XLIII. Percelli jubet anathemate illos, qui Castellanum redintegrantem bellum Granatense disturbarint, *ibid.* XLIV. Constitutionem de interdicto ecclesiastico arctius observando edit, *ibid.* XLV. Restituendæ Franciscanæ disciplinæ dat operam, *ibid.* XLVI.

Clemens V. auget Cardinalium senatum, *ibid.* Henrico VII. ad Italicum regnum assequendum favet, 1312. IV. Patavium ad illius obsequium revocat, *ibid.* Quinque Cardinales pro imponenda illi solemni ritu corona decernit, *ibid.* VI. Ritus in ea celebritate observandos præscribit. *ibid.* VII. usque ad XIX. Exigit ab Henrico, ut post suscepta insignia imperialia repetat sacramenta, quibus ante iter Italicum se devinxerat, *ibid.* XIX. Arnaldum ad clientes imperii in ejus obsequium abducendos legatum creat, *ibid.* XXI.

Clemens V. Brixiam Flisci Cardinalis opera Henrico subjicit, 1311. XXIII. Ad pacandam ditionem ecclesiasticam incumbit, *ibid.* XXIV. Accusatoribus Bonifacii VIII. & defensoribus concordiam paciscentibus, controversiam dirimendam in se suscipit, *ibid.* XXV. Philippi Regis excusationes & fucos adducit, *ibid.* XXVI. Annectit exceptiones defensorum, *ibid.* XXVII. Ad has Philippi responsa subjungit, *ibid.* XXVIII. Adhibitam in ea causa consilii maturitatem proponit, *ibid.* XXIX.

Clemens V. decernit ad Philippi gratiam, neque illum neque alios ad Bonifacium accusandum maligne sed pie descendisse, *ibid.* Eundem a capti Bonifacii crimine immunem pronuntiat, *ibid.* Bonifacianas constitutiones
de-

detrahentes regni Gallici juribus abrogat, *ibid.* XXXI. Ejusdem acta judiciaria in Gallos rescindit, *ibid.* Benedicti XI. sententias in prædones, qui ceperant Bonifacium, thesaurumque compilarant, concellit, *ibid.*

Clemens V. omnem maculam abolet, quæ Philippo posterisque ob gesta in Bonifacium VIII. ullini posset, *ibid.* Bonifaciana edicta contra Philippum e regesto pontificio evelli jubet, *ibid.* XXXII. Nonnullæ ex iis Bonifacii literis ex aliis MS. restitutæ *ibid.* XXXIII. usque ad L. Guillelmum Nogaretum & præcipuos sceleris in eumdem Bonifacium Papam patrati socios ecclesiasticis pœnis mulctat, *ibid.* L.

Clemens V. fidelibus accusandæ defendendæque Bonifacii memoriæ jus tribuit, 1311. LI. Præsules Viennam vocat ad concilium, *ibid.* LII. Veritatem a Templariis exprimi tormentis jubet, *ibid.* LIII. Concilium celebrat, *ibid.* LIV. Libertinos hæreticos confutat, *ibid.* LXVI. In eos legibus agi jubet, *ib.* LXX. Sacrilegos, episcopale munus sine prævia consecratione sibi arrogantes, insectatur, *ib.* LXXI. Submittit in Tartariam episcopos ad disseminandum evangelium, *ibid.* LXXIV.

Clemens V. Isnardum Thebanum archiep. ad Antiochenam sedem traducit, 1311. LXXIV. Genuenses fœdera cum Saracenis & schismaticis inire vetat, *ibid.* LXXV. Controversiæ inter Cypri & Armeniæ Reges arbiter deligitur, *ibid.* LXXVII. Permittit Roberto Regi, ut divinis coram se ante lucem peragendis intersit, *ibid.*

Clemens V. abolet Templariorum ordinem, 1312. I. & *seqq.* Eorum bona Hospitalariis addicit, *ibid.* VI. Sancit ea ad recuperandam Syriam conversum iri, *ibid.* VIII. Plura statuit de Templariis non convictis, vel insontibus, *ibid.* IX. Pronuntiat Bonifacium VIII. justum fuisse Pontificem, *ibid.* XVI. Damnat Begardos, *ibid.* XVII. Celebritatem corporis Christi instaurat, *ibid.* XVIII. Petri Olivi errores damnat, *ibid.*

Clemens V. definit animam rationalem esse formam corporis organici, 1312. XIX. Opinionem parvulis habitus fidei, spei, & charitatis cum gratia infundi in baptismo docentem alteri præfert, *ibid.* XX. In fœneratores animadvertit, *ibid.* XXI. Inquisitionem in hæreticos sancit, *ibid.* Saracenos in Hispaniis jubet reprimi, *ibid.* Hebraicam, Chaldaicam, & Arabicam linguas in scholis doceri jubet, *ibid.*

Clemens V. sexennales decimas pro recuperanda Syria indicit, 1312. XXII. Plura ad restituendam ecclesiasticam disciplinam decernit, *ibid.* XXIII. Exorta circa formulam Franciscanæ disciplinæ dubia dirimit, *ibid.* Moniales ad regularem normam revocat, *ibid.* XXIV. Reis pœnitentiæ sacramentum conferri jubet, *ibid.* De Ludovico Tolosano episcopo sanctorum catalogo ascribendo agitat, *ibid.* XXV.

Clemens V. septimum post mensem concilium Viennense dissolvit, *ibid.* Præsules ad suas ecclesias reversuros indulgentiis exornat, *ibid.* XXVI. Alios, qui coacti non interfuerant ecclesiarum ingressu interdicit, *ibid.* XXVII. Duos in Angliam Cardinales ad concordiam revocandam legat, *ibid.* XXVIII. Insectatur hæreticos, *ibid.* XXIX. Dum Avenionem repetit, Valentiæ periclitatur, *ibid.* XXX.

Clemens V. Italicas res negligit, unde oborta graviora mala, 1312. XXXI. Henrici Imperatoris de suscepto augustali insigni ad Pontificem datæ literæ, *ibid.* XXXIX. Aliæ ejusdem ad eumdem, quibus sacramenta fidei præstita, & jura Romanæ ecclesiæ confirmat, *ibid.* XL. Cardinalium ad Clementem literæ de repetito ab Henrico fidei sacramento, *ibid.* XLII. Henricum ac Robertum monet, ut redeant in concordiam, *ibid.* XLIV. Henricum perfidiæ arguit, *ibid.* XLV.

Clemens V. jubet Henricum & Robertum ex urbe discedere, *ibid.* XLVIII. Promulgat in urbem se iter ornare, *ibid.* Reliquiis Latinorum in Græcis laborantibus fert opem, *ibid.* Parantem in Achajam expeditionem Tarentinum principem subsidiis fulcit, *ibid.* Abneptem Balduini II. illi in matrimonio locandam promovet, *ibid.* XLIX. Prorogat Philippo Regi Francorum diem induendi crucis symboli, *ibid.* L. Auget Cardinalium senatum, *ibid.* LIV.

Clemens V. quo situ Robertus Rex sacramentum fidei illi addixerit, 1309. XXI. §. Notandum. Ejus literæ ad Arnaldum legatum de imperiali insigni Henrico conferendo, 1311. XXI. §. Delectatur.

Clementis; Bonifacius VIII. emittit vinculis præcipuum conflatæ in eum Anagniæ conjurationis auctorem, 1303. XLII.

Clementis; non dandam illam oblivioni in exercenda ultione, memorabat Wenceslaus II. Rex Boemiæ, 1305. XV. Egregia ejusdem de ea re sententia, *ibid.* Wenceslaus III. ob jactas temere minas cæsus in ipso adolescentiæ flore, 1306. XVI.

Clerici. *Vide*, Ecclesiastici.

Clerici; Clerus; laici exigentes a clero decimas devincti anathemate, 1306. t. Solutus clerus Bonifaciana censura quamvis illas exigenti persolvat, *ibid.* Quæ fuerint proposita in concilio Viennensi circa clericos emendanda, 1311. LVIII. & *seqq.* Plura ad clericalem disciplinam sanciendam constituta a Clemente V. in eodem concilio, 1312. XXII. & *seqq.*

Cobilam Cham oratorum opera sacerdotes a Romano Pontifice ad Tartaros Christi fide imbuendos mitti postulat, 1289. LXXII. Gratulatoriæ ea de re Nicolai IV. ad eum literæ, *ibid.* Joannes a Monte Corvino Minorita & alii viri religiosi ad eum missi, *ibid.*

Cobila sive Cublai Cham Tamor nepos ex primogenito illi succedit in imperio, 1307. XXIX. Magos tenebat in aula, *ibid.* Ut, spretis eorum præstigiis, Christo nomen dederit, *ibid.* Naiam Christianum principem adversus se rebellantem vincit capitque, 1286. XXXV. §. In Asia. Ita illum necat, ut nec terra regium biberet sanguinem, nec sol aerve mala interire morte conspicerent, *ibid.* Judæos & Saracenos insultantes Christianis compescit, *ibidem*, §. Porro. Laudat Christum, quod improbam causam non foverit, *ibid.*

Cœlestinus V. ante pontificatum dictus Petrus e Murrhone ordinis Cœlestinorum conditor, 1294. III. Certior fit divinitus, Cardinalibus iram divinam imminere, ni Pontificem renuntient, *ibid.* IV. Divino instinctu a Cardinalibus vocatur ad Pontificatum, *ibid.* V. VI. Missæ ad eum Cardinalium literæ, *ibid.* VII. Illius patria, *ibid.* VIII. Secundinis instar religiosæ vestis tectus natus sit, *ibid.* Dæmon, præsagiens quid magnum in eo latere, a studio literarum frustra ipsum revocare nititur, *ibid.*

Cœlestinus V. noctu ad divinas laudes, campana dato divinitus signo, excitabatur, *ibid.* Asperrimum vitæ illius genus, *ibid.* IX. Ut a Regibus Siciliæ & Ungariæ asello insidens stratorum munere fungentibus deductus sit, *ibid.* X. Contractus membris asello, cui sanctus insederat, impositus valetudinem recuperat, *ibid.* XI. Aquilæ insignia pontificalia accipit, *ibid.* XIII. Servatus in eo sacrando ritus, *ibid.* Indulgentiæ forma eccle-

fiam de Colle madin adituris propositæ, *ibid.* XIV. Rescissa a Bonifacio, *ibid.*

Cœlestinus V. confirmat Cœlestinorum ordinem, 1294. XV. Guidonem e Monteferetro admittit in gratiam cum ecclesia Romana, *ibid.* Creat duodecim Cardinales, *ibid.* XVI. Gregorii X. decretum de Cardinalibus conclavi includendis renovat, *ibid.* XVII. Commurmurantur de eo Cardinales, *ibid.* Imminente natalitio Christi in cellula divinis vacaturus se includit, *ibid.* Improbi administri candidæ illius innocentiæ illudunt, *ibidem*, XVIII.

Cœlestinus V. deliberat pontificatu cedere, 1294. XVIII. Instructa solemni supplicatione a populo Neapolitano rogatur, ne abeat dignitate, *ibid.* Explorat doctorum sententias, num Romanus Pontifex jure possit cedere munere, *ibid.* XIX. Accusat se imparem gerendo pontificatui coram Cardinalibus, *ibid.* XX. Sancit constitutione apostolica, Romanum Pontificem cedere dignitate posse, *ibid.* XXI.

Cœlestinus V. deposito papali cultu, monasticam vestem induit, 1294 XXI. Proximo die a dimisso pontificatu clandum sanat, *ibid.* XXII. Conjurantur nonnulli anachoretæ, qui ineunt de eo finaere, *ibid.* Succedit illi in pontificatu Bonifacius VIII. *ibid.* XXIII. Arripit clam fugam ad solitudinem, *ibid.* Delusus a nonnullis impostoribus Minoritis colendæ vitæ solitariæ facultatem impertitur, *ibid.* XXVI. Enata inde Fraticellorum secta, *ibid.* Ut inutilis a Bonifacio traducitur apud populum Christianum. 1295 VII. De illius abdicatione lenibus facta, *ibid.* VIII. In orientem fugam meditatur, *ibid.* XI. Vento repellitur, *ibid.*

Cœlestinus V. deducitur ad Bonifacium, *ibid.* Consilia suadentium, ut pro Pontifice se gereret, damnat, *ibid.* XII. Traditur arctæ custodiæ, *ibid.* Archiepiscopum Cusentinum sanat, *ibid.* Includitur Fumonis turri, *ibid.* XIII. Arcte tractatur a Bonifacio, *ibid.* Ejus patientia, *ibid.* XIV. Sancte moritur, *ibid.* Crux ante carceris portam rutilare visa, *ibid.* XV. Sepelitur Ferentini, *ibid.*

Cœlestinus V. ipsius literæ encyclicæ de initio a se pontificatu, 1294. XV. Ut diu Cardinales circa deligendum Pontificem dissenserint, *ibid.* §. Pie. Ut pontificatu sibi delato obstupuerit, *ibid.* Implendi divini imperii studio illum admiserit, *ibid.* Commendarit se præsulum & fidelium precibus, *ibid.* §. Universitatem. Reges ad administrandos pie principatus sollicitat, *ibid.* §. Certiores. Restituendæ in Syria religioni dat operam, *ibid.*

Cœlestinus V. pacis leges inter Carolum II. Siciliæ Regem & Jacobum Aragonium confirmat, *ibid.* & *seq.* Siculorum rebellionem orienti attulisse nutum ostendit, 1294. §. Post. Obstringit Jacobum ad cogendam armis Siciliam in obsequium ecclesiæ, *ibid.* §. Et si forte. Addit hypothesim, pacis hujusmodi beneficio ipsum fruiturum, si promissis steterit, *ibid.* §. Hæc tamen. Conventis inter Carolum Regem Neapolitanum & Aragonios assentitur Cœlestinus, & qua de causa, *ibid.* §. Supplicavit. Prudentissime in re tanti momenti se gessit, *ibid.* §. Emicuit.

Cœlestinus V. indicit subsidiarias decumas pro sustinendis belli Siculi sumptibus, *ibid.* Pium illius ad restituendam Syriæ religionem studium, *ibid.* §. Inundant. Decernit prius Siciliæ insulam ad officium revocare, *ibid.* §. Nos itaque. Debellata Siciliæ insula, meditatur fidelium arma in Saracenos vertere, *ibid.* Decumas in belli illius sumptus imperat, *ibid.*

Cœlestinus V. monet Philippum Regem Francorum ut concordiæ leges ad ipsum spectantes impleat, *ibid.* Pontificiæ ad illum ea de re literæ, *ibid.* §. Habet charissime. Paruit Pontifici Rex, *ibid.* Admonet quoque Jacobum Aragonium, ut conventa impleat, *ibid.* Datæ ad ipsum ea de re literæ, *ibid.* §. Insinuavit. Ipsum sollicitat ut in Siciliam se conferat, *ibid.* Promovendæ pacis studio Neapolim se confert Pontifex, *ibid.* Christianæ res ingens damnum abeunte e Pontificatu Cœlestino passæ, *ibid.*

Cœlestinus V. Jacobum Aragonium de contractis vetitis nuptiis increpat, *ibid.* & *seq.* Proponit ob oculos superiora flagitia, *ibid.* Et ea illicito matrimonio cumulata, *ibid.* §. Ecce qualiter. Tristes Friderici Imp. exitus in memoriam eidem Jacobo revocat, *ibid.* §. In præmissis. Ipsum monet ut pactiones cum Castellano initas rescindat, *ibid.* §. Te igitur.

Cœlestinus V. asscribi jubet clero S. Ludovicum Regis Siciliæ filium, *ibid.* A pio minoritis conferri illi jubet ordines minores, *ibid.* §. Cum desideres. Eidem Lugdunensem archiepiscopatum concredit, *ibid.* Quæ causa sanctum Pontificem ad id permoverit, *ibid.* §. Movebant. Constantia illius in Cardinalium iniquis voluntatibus frangendis, 1294. XVII. §. Quia Gregorii X. leges de conclavi instaurat Aquilæ, *ibid.* Adriani V. & Joannis XXI. contraria decreta rescindit, *ibid.* Contrarium his expresserant Cardinales a Rege Siciliæ sacramentum, *ibid.* Ipsum convellit Cœlestinus, & superius decretum innovat apud S. Germanum, *ibid.* Tertia ejus constitutio pro redintegrando Gregorii decreto, *ibid.* & *seqq.* Contendunt Cardinales Columnenses, Cœlestinum abdicare se Pontificatu non potuisse, 1297. XXXIV. Ipsorum ea de re literæ, *ibid.* §. Universis, &c. Refelluntur eorum argumenta a Petro Paludano & Jo. Andrea, *ibid.* §. Hæc Columnensium, &c. Sunt qui dicunt persuasisse illi Bonifacium, ne cederet, *ibid.* §. Quod vero. *Vide*, Pontifex Romanus eod. anno.

Cœlestinorum ordo conditur a S. Cœlestino, 1294. III. Ab eodem confirmatus, *ibid.* XV. Et a Benedicto XI. 1304. XXII.

Conimbricensis academia Ulyssippone eo traducta, 1308. XVII.

Coloniensis archiep. quo ritu Regem Romanorum consecrare debeat, 1309. IX.

Columnenses adhærent Friderico Siciliæ tyranno, 1297. XXVI. Moliuntur schisma in Bonifacium, *ibid.* XXXIV.

Columnenses hostes ecclesiæ judicantur, indictaque in eos sacra militia, *ibid.* XLI. Restituti a Benedicto XI. cœtui fidelium, sed non Cardinalatui, 1304. XIII. Sciarra Columna ob raptum Bonifacium a Benedicto variis pœnis affectus, 1304. XV.

Columnenses Cardinales contendunt Cœlestinum abdicare se pontificatu non potuisse, sed refelluntur eorum argumenta, 1297. XXXIV. *Vid.*, in Cœlestino V. & Bonifacio VIII. Provocatio Columnensium ad concilium edita a Columnensibus iniqua demonstratur, *ibid.* §. Quod vero.

Columnenses Cardinales dignitati restituti a Clemente V. 1305. XIV.

Columnenses Ursinos magna clade afficiunt, 1310. XXI. Henricum VII. inducunt in urbem, 1312. XXXIII. Illi adversus quoscumque se suaque devovent, *ibid.* XXXV.

Commendæ; religionis aculeus in gravi morbo sentit Clemens V. ob ecclesias in commendam traditas, 1307. XXVIII. Ejusmodi commendas revocat Clemens V. *ibid.*

Con-

Concilia provincialia a Nicolao IV. ad instaurandas Syriæ eversas res indicta, 1291. XXIV.

Concilium Romanum a Bonifacio indictum, 1302. XII. XIII.

Concilium Pennafidele in Gonsalvo archiepiscopo Toletano celebratum, 1302. XXIX. Quæ in eo gesta, ibid. & seqq.

Concilium Viennense; quæ illius indicendæ causæ fuerint, 1307. XI. Extractum in alium annum a Clemente V. 1310. XLI. Ad illud vocati Reges, ibid. De quibus agitatum sit in concilio, 1311. LIV. Prima ejus sessio, ibid. Patrum numerus, ibid. Habitæ ad patres a Clemente orationis argumentum, ibid. De vitiis in eo emendandis a quodam præsule proposita, ibid. LVII. & seq. In eo Templariorum ordo abolitus, 1312. I. De Bonifacii pontificatu & innocentia lata sententia, ibid. XV. Damnatæ Begardorum hæreses, ibid. XVII. Instaurata celebritas corporis Christi, ibid. XVIII. §. Nonnulla. Petri Joannis Olivi errores damnati, ibid. & seqq. Sancita inquisitio in hæreticos, ibid. XXI. Indicta expeditio in terram sanctam, ibidem XXII. Plura ad ecclesiasticam disciplinam sanciendam constituta, ibid. XXIII. Septem menses tenuit id concilium, ibid. XXV. Interdicti ecclesiarum ingressu præsules, qui vocati ad concilium abfuere, ibid. XXVII.

Concilium Salisburgense, 1310. XLII. Præcipua illius statuta, ibid.

Conclave; lex Gregorii X. de conclavi revocata a Nicolao IV. 1289. XLIX. Secutum mox diuturnum interpontificium, 1292. XVIII. Restituta eadem lex a S. Cœlestino, 1294. XVII. Indigne de præclaro sancti viri facinore Jacobi Cardinalis querelæ, ibid. Vide, Cardinales.

Conclava diutosum post Benedicti XI. obitum, 1305. I. Nova eligendi Pontificis conventio, ibid. II. Scrutinii ritus, ibid VI.

Conclave; decretum Gregorii X. de conclavi a S. Cœlestino V. tribus edictis instauratum, 1294. XVII. §. Quia, & seqq.

Concubinarii; Gerardi Card. Apost. sedis legati constitutio in sacerdotes concubinarios mitigata a Nicolao IV. 1291. LX.

Confessio; Confessarii; confessio sacra præmittenda, antequam corpus dominicum percipiatur, 1302. XXX. Sacerdotibus, crimina divulgantibus, pœnæ inflictæ in concilio Pennaf. ibid. XXXI. Insignia S. Augustini de confessione auriculari sententia, ibid. Pronuntiatum a Benedicto XI. si apud religiosos edita sit, non repetendam necessario apud parochum, 1304. XXII.

Conjugium spirituale præsulis cum ecclesia; ut illud differat a carnali circa indissolubilitatem, 1297. XXXIV. §. Dicendum, & seq.

Conradus dux Masoviæ a Leskone Nigro, fingente sacram expeditionem in barbaros, invaditur, 1287. XI. Cœlestis in Leskonem vindicta, ibid.

Conradus Auria a Friderico Siculæ classis præfectus creatus, 1300. X.

Conradus marchio Brandeburgensis ob ecclesiasticos divexatos censuris ictus, 1302. XXV.

Conradus puer a Judæis occisus, 1303. LXIV. Illius corpus ab iisdem terra condi non potuit, ibid. Divina in cædis auctores ultio, ibid.

Conradus archiep. Salisburgensis concilium provinciale celebrat, 1310. XLII.

Consecratio pontificia; servati in ea ritus, 1294. XIII. 1295. II.

Constans de fratre Sembath Armeniæ tyranno pœnas sumit, 1294. XXVII. Aythonum fratrem restituit libertati, ibid.

Constantiæ exemplum insigne in Bonifacio VIII. cum ab hostibus captus est, 1303. XLI.

Constantia filia Manfredi ob retentum una cum filio Jacobo Siciliæ imperium censuris defixa, 1286. VI. Eam urget Pontifex ut Fridericum filium ad pacem adducat, 1295. XXXVI. 1296. X. Postulata illius repulsa, 1288. XIV. Siciliam deserit, seque Romam confert ad ineundum cum Pontifice colloquium, 1297. I.

Constantinopolitani patriarchæ temere instituti dejectique, 1311. LXXIII.

Constantinopolitanum imperium. Vide, Græci.

Constantinopolitanum Imperium; ingentia pro eo recuperando agitata a Bonifacio VIII. consilia, 1295. XXIX. Et a Benedicto XI. duce Carolo Valesio, 1304. XXVIII. & seq.

Constitutio; sancitur, Pontifices ad sumptus bellicos pro asserendo Regibus vectigalibus Siciliæ regno non teneri, 1307. XXIII. Eorum gesta ante papale insigne solemni ritu susceptum pollere ea vi, qua post illud accepium valeant, ibid. XXVII.

Constitutio Clementis V. de revocatis commendis, 1307. XXVIII.

Constitutiones Gentilis Cardinalis in Ungaria legati, 1309. XV. XVI.

Cor suum in Calvariæ monte sepeliri jubet Alfonsus Castellæ Rex, 1286. XXI.

Corona; Ungariæ sacra corona amissa ab Othone Bavaro, iterumque inventa, 1305. XVI.

Corona olim transmissa a Romano Pontifice ad S. Stephanum, 1309. XV. Sancta vocata & cur, ibid. Ea deperdita vel tenta ab hoste, decernitur aliam a Romano Pontifice postulandam, ibid. XVI. Incussum anathema illam invadentibus, ibid.

Coronam ferream accipit Mediolani Rex Romanorum, 1311. I.

Coronatio pontificia; servati in ea ritus, 1295. IV.

Corporis Domini celebritas instaurata a Clemente V. 1312. XVIII. §. Nonnulla.

Corsica; ex tractatu pacis promissa Jacobo Regi Aragonum, 1295. XXIV. Eidem tradita, & quibus legibus, 1297. II. & seq. Pisani & Genuenses ad eam Jacobo restituendam moniti, 1303. XXIX. De manu Benedicti XI. solemni ritu accepta a Jacobo, 1304. XVI.

Corsi; Corsica; Jacobus Rex Aragon. jura Corsicæ sedis Apostolicæ beneficio se accepisse profitetur, 1301. VIII. Edita ea de re insignia documenta, ibid. & seq. 1306. X.

Cotuloffa dux Cassani, 1300. XXXIV. 1301. XXXVI. E Syria magno rei Christianæ damno revocatus, 1300. XXXIV. Pugnat cum Saracenis, 1303. LXII. Ob spreta prudentum consilia Syria, exercitu debilitato, excedere coactus, ibid. LXIII.

Cremona rebellat in Henricum VII. 1311. IV.

Cruceata expeditio contra barbaros Ungariam invadentes, 1288. XXIV. XXV. Contra Saracenos Asiaticos, 1289. LXVII. 1290. III. & seqq. 1291. I. & seqq. 1292. II.

Cruceata expeditio in Columnenses, 1298. XXII. In paganos pro Estonia tuenda, 1299. XI.

Cruceata seu Crucesignata expeditio indicta a Clemente V. in Græcos schismaticos, 1307. VI. VII. In Dulcinianos hæreticos, 1308. IX. Indicta etiam pro terra sancta expeditio in concilio Viennensi, 1312. XXII. Reges ac principes ad eam suscipiendam se obligant, ibid. Indicta in Hispaniis contra Mahumetanos Granatenses, ibid. LIII.

Cruciferi Victenem ducem Lithuanorum, ingenti victoria divinitus parta profligant, 1311. LXXII.

Crucifixi imago B. Margharitam Cortonensem alloquitur, 1207. LXIX.
Crudelitas Ladislai Regis Ungariæ in necando fratre divina ultione percussa, 1290. XLI. Saginam humanam in delitiis habent Cumani, 1303. XV. *Vide*, Hæretici & Judæi.
Crudelitas exercita a Judæis in Christianum, 1305. XV.
Crudelitas; viginti hominum millia cæsa in omnius Tartari Imperatoris funere, 1307. XXIX. §. Insania.
Crux moriente S. Cœlestino ante carceris portam visa, 1295. XV.
Cruces in vestibus Judæorum divinitus expressæ, 1295. LVII.
Crux conspui solita a Templariis, 1308. VII.
Cumani humanam saginam in deliciis habent, 1303. XV.
Curtracense prælium Gallis infaustum, 1302. XVI.
Cyprus; Seraph Sultanus Cyprum invadere minitatur, 1291. IV. Ad eam tuendam duorum bysantiorum in singula capita indictum annuum vectigal, *ibid.* Liberatur periculo a suis Sultano cæso, *ibid.* V. Intestinis discordiis laborat, 1300. XXXVII. XXXVIII. 1300. XXXV. Sedat eas Bonifacius VIII. *ibid.* *Vide*, Hugo & Henricus Reges.
Cyprus; ad ferendam illi opem submissus cum exercitu Hospitalariorum ordinis princeps, 1308. XXXII. Discordiis intestinis Cyprus laborat, *ibid.* XXXVII. Rex & dominus Tyri pro dirimenda controversia in jus vocati, *ibid.*

D

DÆmones per incantationes magicas tenebras offundunt aeri, 1309. XXIX. Scyphos ex una mensa in aliam transferunt, *ibid.* Se in idolis adorandos curant, *ibid.* Infelicitatem suam horrendis ululatibus testantur, *ibid.* Insania opinionibus infideles imbuunt, *ibid.* & *seq.* Ritus religionis Christianæ æmulantur, *ibid.* §. In urbe. Homines in raitium fictis vocibus trahunt, *ibid.* § Tradit.
Dalmatia; Nazarethana ædicula ibi divinitus illustrata, 1291. LXVIII. & *seqq.* Ea postea orbata, 1294. XXIV.
Damascum iterum a Tartaris in deditionem compulsum, 1299. XLVI. Damasci defectio, 1300. XXXIV. Proditione in potestatem Saracenorum revocatum, *ibid.*
Dania ob archiepiscopum Lundensem traditum vinculis interdicto supposita, 1295. L. Censuris devinciri jussi qui Daniam armis turbarent, 1299. IX. *Vide*, Ericus Daniæ Rex.
Dantes Aliger mulctatus exilio, 1301. XIV. Ejus in S. Cœlestinum dicteria confutata, 1294. XXII.
Dathanaticatum Tartarorum Regina Christiana a Nicolao IV. ad fidem amplificandam excitata, 1291. XXXVI.
David Hiberorum Rex ad conjunctionem cum Romana ecclesia sollicitatus a Nicolao IV. 1289. LIX.
Decimæ; laici illas a Clero exigentes devincti anathemate, 1306. I.
Decretalium sextus liber editus a Bonifacio, 1297. XLI.
Demetrius Georgianorum Rex ad colendam orthodoxam fidem sollicitatus a Nicolao IV. 1289 LIX.
Dietherus archiep. Trevirensis ob crimina a Clemente VI. in jus vocatus, 1307. XXVI. Morbo oppressus in itineris apparatu moritur, *ibid.* Succedit illi Baldoinus, *ibid.*
Dignitates fugere. *Vide*, Honorum fuga.
Dionysius Lusitaniæ Rex oratores mittit ad Nicolaum IV. ad componendas veteres cum clero Lusitano controversias, 1289. XVI. Præcipua earum capita, quidve ab oratoribus responsum, *ibid.* XVII. usque ad XXXII. Præscripta illi forma, qua jus ecclesiasticum in Lusitania redintegraturus sit, *ibid.* XXXIX. Ulyssiponensem academiam condit, 1290. LII. Privilegiis Pontificiis ornandam curat, *ibid.* LII. LIII. Controversiam de regno Castellæ ad Ferdinandi gratiam dirimit, 1304. XVII.
Dionysius Thaurisii episcopus catholicus ad fidem propagandam incitatus, 1288. XXXIII. 1289. LVI.
Dispensatio matrimonialis; auctoritatem solvendæ legis de gradibus consanguinitatis ad Rom. Pontificem pertinere ostendit Bonifacius VIII. 1298 XX.
Doctores ecclesiæ; quatuor doctorum festa a Bonifacio constituta duplicia, 1295. LV.
Duellum; Robertus comes Atrebatensis vetatur ab Honorio, Acerrarum comitem ad purgandum objectum crimen ad monomachiam adigere, 1286 XV. Anathema incantatum clericos in certamen singulare provocantibus, 1302. XXXVI. *Vide*, Hastiludia.
Dulcinus hæresiarcha; ipsa erus hæresis, 1305. XVIII. Se Christi Apostolum prædicat, *ibid.* Plures inficit, *ibidem* 1308. IX. Sacrum bellum contra Dulcinianos gestum, 1308. IX. Parta de iis victoria, *ibid.* Capitur cum concubina sua, *ibid.* Concisis a carnifice membris perit, *ibid.* Ejus sequaces extincti, dissipative, *ibid.* Spurcissima hæresis in omne libidinum genus effusa ex Dulcini propagine, 1311. LXVI. Et dicebatur libertas spiritus. *ibid.* Clementis V. ad illam excindendam studium, *ibid.*

E

ECclesia; de ecclesiæ unitate, 1302. XIII. *Vide*, Romana Ecclesia, & Romanus Pontifex.
Ecclesia Romana. *Vide*, Romana Ecclesia.
Ecclesiæ libertas, & immunitas. *Vide*, Libertas. Immunitas.
Ecclesia an tenear cessio papatus facta sine consensu ecclesiæ, discrepant auctores, 1297. XXXIV. §. Hæc Columnensium.
Ecclesiæ bona; susceptum ab ecclesiarum præsulibus alienum æs non dissolvendum a successoribus, nisi in rem ecclesiæ versum constiterit, 1308. XVIII.
Ecclesiæ immunitas seu libertas; illius oppressor Birgerus Rex multis oppressus calamitatibus, 1305. XVII. Exauctorati imperio Græci, qui ecclesiam illam manciparant servituti, 1311. LXXIII.
Ecclesiæ persecutores; ecclesiasticorum bonorum prædatores male pereunt, 1305. XVII. Birgerus Rex Sueciæ innumeris oppressus malis ob vexatas ecclesias, *ibid.* Traditus vinculis, 1306. XV. Dum Eduardus Rex Angliæ Cantuariensem archiepiscopum insectatur, Scotis ab illius imperio discedit, *ibid.* XV. Henricus dux Carinthiæ, dum Tridentinam ecclesiam opprimit, Boemiæ regno pellitur, *ibid.* XVII. *Vide*, Justitia divina. Templa.
Ecclesia orientalis; miser ejus status, 1305. *Vide*, Græci.
Ecclesiæ præsules. *Vide*, Præsules.
Ecclesiastici; de vita honeste ab ipsis ducenda, 1290. XXX. XXXI.
Ecclesiastici; eorum mores cultusque emendandi, 1311. LXV. Ec-

Ecstasis; de meretrice ecstases diabolicas patiente, 1322. XVIII. §. Insignis.

S. Eduardus; insignia regni Scotiæ ab Eduardo Rege illi sacrata victa Scotia, 1296. XVII.

Eduardus Rex in Aquitaniam proficiscitur, deque Carolo II. Aragonio carcere liberando agitat, 1286. XIII. Pactiones iniquas sancit, 1287. IV. Rescinduntur ab Honorio, ibid. V. VI. In discrimine vitæ constitutus vovet sacram expeditionem in Saracenos, 1287. VIII. Plura a Nicolao IV. ad eam suscipiendam efflagitat, eaque impetrat, 1289. LXX. Monetur ut a jure ecclesiastico lædendo absistat, ibid. LXXII.

Eduardus Rex censuris, ob iter constituto tempore non susceptum contractis, solvi postulat, 1289. LXXIII. Bathoniensi & Wellensi episc. id munus datum a Nicolao, ibid. Propositas ab eodem Pont. ineundæ sacræ expeditionis pactiones admittit, 1290. XII. Datæ eo argumento ab illo literæ, ibid. & XVI. Novis se dissensionibus cum Rege Francorum implicat, ibid. XVIII. Ad eum conciliandum missi Cardinales legati, ibid.

Eduardus Rex corripitur a Nicolao jus ecclesiasticum oppressisse, 1290. XXXIII. Pati provocantes ad sedem Apostolicam divexari, ibid. In regio senatu ecclesiasticas causas discuti, ibid. & seqq. Creatur arbiter controversiæ de adjudicando regno Scotiæ, ibid. XXXVII. Agnoscitur supremus Regni Scotiæ dominus, ibid. Postulat, ut procerum tabulæ a sede Apostolica confirmentur, at non obtinet, ibid.

Eduardus Rex sententiam ad Joannis Balioli gratiam fert, 1290. XXXVII. Solicitati fideles ad sequenda illius in Syriam signa, 1291. II. & seq. Antequam itineri se accinxerit excisa est Syria, ibid. VI. Argon Rex Persidis ad eum de jungendis in Babylonios armis literas mittit, ibid. XXXII. Pactiones novas cum Nicolao IV. ad expeditionem Syriacam conficiendam inire, 1292. VI. & seq. Postulat, ut census Angliæ a nonnullis ecclesiis a se locupletandis pendatur, repulsamque patitur, 1292. XII. Impetrare non potest, ut decretum Scotorum procerum de permittendo illi ut supremo domino, Scotici sceptri controversia a Pontifice confirmetur, ibid. XIII. Levi de causa bellum suscipit cum Francorum Rege, 1293. III. Ab illo accersitur in judicium, ibid. IV.

Eduardus Rex Flandriæ comitem & Adolphum Regem Romanorum in belli societatem trahit, 1295. XXV. Corripitur, devota Christo arma vertisse in Gallos, 1295. XLIII. Guidonem Flandriæ comitem ad suas partes allicit, 1296. XVII. Deficientem a se Regem Scotiæ capit, ibid. Cogit, ut Scotiæ sceptro ad sui gratiam se abdicet, ibid. Biennales inducias cum Francorum Rege paciscitur, ibid. XIX.

Eduardus Rex solicitatur, ut controversiam arbitrio sedis Apostolicæ permittat, ibid. XXII. Commissarum in clerum extorsionum fluentibus ex oculis lacrymis publice veniam postulat, 1297. XLII. Trajicit in Belgium laturus opem Guidoni comiti, ibid. Adolphi Regis Romanorum adventu frustratur, ibid. Paciscitur cum Rege Francorum biennales inducias, ibid.

Eduardus Rex mittit oratores ad Pontificem, qui controversiam ipsius arbitrio permittant, 1297. XLII. Attriti ab Eduardo vectigalibus Angli edicunt, Reges Anglos nulla tributa sine ordinum assensu impetraturos, 1298. I. Lata a Pontifice illum inter & Francorum Regem sententia, ibid. III. Jubetur pontificiæ fidei committere terras, quas Regi Francorum eripuerat, ibid. VII.

Eduardus Rex jungitur Philippo affinitate, 1298. IX. Suis juribus limitibusque continere se jussus, ibid. X. Solicitatur ad ferenda Regi Armeniæ contra Saracenos auxilia, ibid. XIX. Infert Scotis bellum, ibid. XIV. Arguitur a Bonifacio VIII. regnum sedis Apostolicæ beneficiarium invasisse, ibid. & seq. Illum inter & Francorum Regem induciæ prorogatæ, 1300. XXVI.

Eduardus Rex Eboracensi ecclesiæ jura restituere jussus, 1300. XXXII. Exigit ab illo Bonifacius Angliæ censum, 1301. XXII. Nonnulla illi ac regiæ familiæ sacra beneficia tributa, ibid. Philippum Regem Francorum instituit arbitrum concordiæ inter ipsum & Scotos, 1302. XVII. Objurgati præsules Scoti concilii pacis retardasse, ibid. Partitur cum ipso Bonifacius Angliæ decimas, ibid.

Eduardus I. Rex Angliæ supellectilem auream Clementi V. dono mittit, 1305. XIII. Vocat in judicium apud eundem Pontificem Robertum archiepiscopum Cantuariensem, 1306. XIV. Robertum Brusium in Scotiæ regno æmulum patitur, ibid. XV. Pacem cum Philippo Rege Francorum affinitatemque init, 1307. IX.

Eduardus I. expeditionem ingentem adornat adversus Scotos, 1307. XIII. Dysenteria correptus, mortique proximus cadaver per Scotiam circumferri jubet, donec subacta sit, ibid. Votis frustratur, ibid. Decreverat expeditionem Syriacam inire, ibid. Ejusdem elogium, ibid.

Eduardus junior Anglorum Regis filius Isabellam Philippi Regis Francorum ad pacem sanciendam uxorem ducit, 1298. IX. Enata postea ex eo conjugio graviora bella, ibid.

Eduardus II. Rex Angliæ Isabellam Philippi Francorum Regis filiam uxorem duxit ad firmandam concordiam, 1307. IX. XIII. Sceptrum ex parentis in Scotia expeditione extincti manibus corripit, ibid. Ad expeditionem in terram sanctam ducendam se obstringit, 1313. XXII. Gravissimas cum proceribus exercet discordias, ibid. XXVIII. Decreti a Clemente V. ad eas sedandas duo Cardinales, ibid. Repulsi Angliæ ingressu, ibid.

Eleemosyna; S. Ludovicus episc. Tolosanus vestem sibi detrahit, datque pauperi, 1296. XVI.

Elegages Regina Tartarorum Christiana, 1288. XXXV.

Elena. Vide, Helena.

Elias. Vide, Helias.

Elisabet Regina Romanorum divinæ rei audiendæ in locis interdictis prærogativa ornata, 1303. LVI.

Elisabetha Rodulphi Regis Romanorum vidua; illius patrocinium a Clemente V. susceptum, 1305. XIV.

Elisabetha Wenceslai II. Regis vidua nupta Rodulpho novo Regi Boemiæ, 1306. XVI.

Elisabetha soror Wenceslai junioris nupta Joanni Regi Boemiæ, 1310. I.

Episcopales sedes excitatæ Savæ a Nicolao IV. 1291. XLI. Appamiis a Bonifacio VIII. 1295. LIII.

Episcopi; eorum sanctitatis opinio Reges obsequentes reddit, 1290. XLVI.

Episcopi; Episcopatus; non obstricti ad dissolvenda prædecessorum nomina, 1308. XVIII. Si res in ecclesiæ utilitatem versa, tenentur, ibid. Pœnæ in sedentes, capientes, aut in exilium pellentes episcopos statutæ, 1312. XXIV.

Episcopi plures in exemptos querelas fundunt, 1312. XXIV. §. Agitatum. Quænam eæ fuerint, ibid. Exempti suam causam adversus eos tuentur, ibid. §. Conquesti. Romanus

nus

mus Pontifex episcoporum jurisdictionem ampliare potest ac restringere, *ibid.* §. Si autem. Eam ipsis communicat, *ibid.* An statum monasticum ab episcopali eximi expediat, *ibid.* §. De aliis. Objectio: si expedit ab episcopali. Ergo & a papali expediet, *ibid.* §. Sed contra. Ut jurisdictio in religiosos magis præsuli religioso, quam episcopo competat, *ibid.* §. Secundo probandum. Episcopalis in religiosos jurisdictio superflua vel noxia, probatur, *ibid.* §. Dico quod. Objectio, quod a principio episcopis religiosi fuerint obnoxii, solvitur, *ibid.* §. Et si. Objectiones pro episcopis contra religiosos, *ibid.* §. Contra præmissa. Et solutiones, *ibid.* §. Ad primum istorum. Ab episcopis monachos non recte dirigendos probatur, *ibid.* §. Postea probatur, &c.

Ericus Daniæ Rex ex insidiis cæsus, 1286. XXXII. Succedit sceptro Ericus filius, *ibid.*

Ericus junior Daniæ Rex Joannem archiep. Lundensem in vincula conjicit, 1295. L. Ob id Dania sacris interdicta, *ibid.* Pro liberando Joanne Isarnus nuntius ab Apost. sede ad ipsum missus, *ibid.* Censuris solvitur, 1299. IX. Soluta lex de gradu consanguinitatis ad ejus gratiam, *ibid.* X. Ornatur privilegiis a Bonifacio VIII. *ibid.* Estoniam contra infidelium impetus tuetur, *ibid.* XI. In matrimonio cum Ingeburge contracto, quamvis lege de conjugiis vetita perstare permissus, 1303. LV. Censuris ob ecclesiasticos traditos carceri contractis solutus, *ibid.*

Ericus dux fratrem Regem Sueciæ capit, vincitque, 1306. XV.

Ericus Rex Daniæ, Sueciæ pro liberando Rege Birgero bellum infert, 1306. XV.

Estonia infestata a barbaris, 1299. XI.

Estenses. *Vide*, Atestini.

Evangelistarum festa a Bonifacio VIII. constituta duplicia, 1295. LV.

Evangelium disseminatum a Joanne e Montecorvino apud Indos, 1305. XIX. Apud Tartaros Cataynos, *ibid.* Combaliensis archiepiscopatus apud eos conditus a Clemente V. 1307. XXIX. Missi plures suffraganei episcopi, *ibid.*

Eucharistia summa veneratione a B. Ambrosio Sansedonio sumitur, 1286. XL. Perfossa cultro a Judæo sacra hostia sanguine manat, 1290. LIV. Excitatum in rei memoriam templum, *ibid.* Mutatur magno miraculo Eucharistiæ color, 1291. XVIII. Ingentes Christianis clades prænuntiat, *ibid.* Lumina impendent domui Judæi, in quam Eucharistia illata, 1299. XLVII. Ex ea contusa a Judæis fluit cruor, *ibid.* XLVIII. Jussi, objecta gravi mulcta, parochi illam ægris porrigere, 1302. XXV. Vetitum dominicum corpus porrigi nisi sacram confessionem præmissam fuisse constiterit, *ibid.* XXX. A quibus conficienda azyma ad sacra facienda, *ibid.* XXXIII.

Eucharistia; S. Nicolaus Tolentinas puer Christum in ea conspicit, 1306. XIX. Rasciæ permittit Clemens V. ut corpus Christi in fermentato conficiatur, 1308. XXIX.

Eucharistia conculcata a barbaris, 1308. LXXII. Divina in eos ultio, *ibid.* Begardorum insania circa dignitatem & adorationem Eucharistiæ, 1312. XVIII. §. Septimus. Demonstratur eam adorandam, *ibid.* §. Octavus. Argumentorum hæreticorum dissolvitur, *ibid.* & *seq.*

Eugubini in Pontificem seditionem movent, Guelphosque pellunt, 1300. XXII. Neapolio Card. ad eos pacandos missus, *ibid.*

Excommunicatio, *Vide*, Anathema.

Exempti; de iis conqueruntur episcopi, 1312. XXIV. §. Agitatum.

Exempti causam suam tuentur adversus episcopos, *ibid.* §. Conquesti. Jacobi ea de re commentarius, *ibid.* Peculiari nexu adhærent sedi Apostolicæ, *ibid.* §. Tertio principaliter, *Vide*, Exemptio.

Exemptio ex quatuor causis recte instituta ostenditur, 1312. XXIV. §. Quia in paucioribus. Religiosi exemptionibus instructi tranquillius divinæ rei vacant, *ibid.* §. Secunda via. Potestas summi Pontificis in exemptionibus illustratur, *ibid.* §. Tertia via. Qui fructus ex exemptione consequantur, *ibid.* Viri sancti exemptionum auctores extitere, *ibid.* §. Quare secundo. Sublata exemptione, non esset unum caput in religiosis familiis, *ibid.* §. Secundo declaratur. Impugnatores exemptiones sua magis, quam quæ sunt Christi consectari videntur, *ibid.* §. Secundo hoc idem patet. Exemptionum revocatio noceret sedi Apostolicæ, *ibid.* Exemptionis definitio, *ibid.* §. Prima quæstio. A jurisdictione papali nemo potest eximi, *ibid.* Ab alia quam papali potest, *ibid.* §. Si autem. An exemptio sit utilis vel expediens, controvertitur, *ibid.* § Nunc restat. Cur fiat exemptio, *ibid.* §. Circa quod sciendum. Exemptionis in casu determinato genus est appellatio, *ibid.* §. Quod. An statum monasticum ab episcopali eximi expediat, *ibid.* §. De aliis. Objectio, si ab episcopali, ergo, & a papali solvitur, *ibid.* §. Sed contra. Per exemptiones Papa suam demonstrat auctoritatem, *ibid.* §. Secunda ratio. Qui appellationes concedunt, necessario concedunt exemptiones, *ibid.* §. Tertia ratio. Damnari exemptio simpliciter non debet nisi re diligenter perpensa, *ibid.* §. Quarta ratio. Episcopalis in religiosos jurisdictio superflua vel noxia ostenditur, *ibid.* §. Dico quod. De exemptionibus mendicantium in specie, *ibid.* & §. Postquam universim. De exemptionibus capitulorum, *ibid.* §. Nunc restat. An exemptiones sint revocandæ, *ibid.* §. Quantum autem. De conservatoribus exemptionum, *ibid.* § Nunc autem. An debeant esse perpetui, *ibid.* Argumenta contra exemptiones, *ibid.* § Subjicit auctor. Eorum solutiones, *ibid.* An propter exemptiones Templarii fuerint perversi, *ibid.* §. Dicendum. *Vide*, Exempti.

F

FAmagusta ab Henrico Rege decretum, ut propugnaculis firmetur, 1308. XXXVIII. Indulgentiæ propositæ opus provecturis, *ibidem.*

Felicitas humana in Ugolino Guelphæ factionis principe apud Pisanos, 1288. XXI.

Ferdinandus e Sancio Rege & Maria Regina Castellæ nuptiis illegitimis satus, justorum natalium dignitate donatus, 1301. XX. Monitus, ut Cerdas in gratiam admittat, *ibid.* XXI. Controversiam cum ipsis de regno Lusitaniæ & Aragoniæ Regum arbitrio permittit, obtinetque, 1304. XVII. De limitibus regni cum Aragonio paciscitur, *ibid.* Ecclesiarum jura occupat, 1303. XXX. Postulata venia censuris solutus, *ibid.* XXXI.

Ferdinandus Cerda; suam Pontifex ad eum cum Ferdinando Rege Castellæ conciliandum auctoritatem adhibet, 1301. XXI.

Ferdinandus Rex Castellæ conqueritur Bonifacii VIII. nomini judicium hæreseos intendi, 1309. IV. Bellum in Granatenses suscipit, *ibid.* XXVI. Multis subsidiis a Clemente V.

au-

anctus, *ibid.* Tariffa potitur, *ibid.* XXVII. Algeziram obſidet irrito conatu, *ibid.* XXXII. Diſtrahitur ab eo bello ob ſuorum principum diſſenſiones, *ibid.* Expeditionem Granatenſem redintegrat, 1310. XLIV. Intentatum anathema illum ab eo ſacro bello diſtrahentibus, *ibid.* Alcaudetem oppidum amittit, 1312. LIII. Fœdus init cum Luſitano & Aragonio in Mauros, *ibid.* Alcaudetem recuperat, *ibid.* In jus vocatur apud divinum tribunal ab iis, quos temere rapi ad ſupplicium juſſerat, *ibid.* Die dicta moritur, *ibid.* Alfonſo filio ſceptrum transmittit, *ibid.*

Ferraria extincto Azone Ateſtinorum jugum excutit, 1308. XIV. Ad eccleſiæ imperium illam blande revocat Clemens V. *ibid.* & *ſeq.* Veneti illi occupandæ inhiant, *ibid.* Illam expugnant, *ibid.* XVI. 1309. VI. Deſtxi propterea anathemate, 1309. VI. Demonſtratur Ferrariam eſſe juris eccleſiaſtici, *ibid.* Recuperatur Venetis ingenti prælio deletis, *ibid.* VIII. Ferrarienſes ſolemnes oratores mittunt ad obſequium Clementi addicendum, 1310. XXII. Ut Ferraria condita ſit a Romano Pontifice in eccleſiæ ſolo, *ibid.* XXIII.

Ferraria erepta ex Deſiderii tyrannide a Carolo Magno, 1310. XXIII. Redacta in ſervitutem Salinguerræ, *ibid.* Reſtituta a legato apoſtolico priſtinæ libertati, *ibid.* Occupata injuria ab Ateſtinis, *ibid.* XXIV. Oppreſſa a Venetis, *ibid.* Ex novo jure ſedi Romanæ eccleſiæ tradita, *ibid.* XXV. Traditio Ferrarienſium novo ſancita diplomate, *ibid.* XXVII & *ſeqq.*

Ferrariam Salinguerra ſibi ſubjicere molitur, *ibid.* Pellitur a legato, *ibid.* XXIX.

Feſta duplicia Apoſtolor. &c. inſtituta, 1295. LV.

Feſti dies; corruptelæ circa eos, 1312. LVII.

Fidei Chriſtianæ forma propoſita Sclavis, 1288. XXX. Georgianis & Neſtorianis, 1289. L. Tartaris, 1291. XXXIII. Bulgaris, *ibidem*, XXXVIII. XXXIX. Carelii ad fidem a Suecis compulſi, 1290. XLVII. Ad Marrochitanum regnum Apoſtolicæ ſedis legatus miſſus, *ibid.* XLVIII. Religioſi ſacerdotes ad fidem inter Tartaros propagandam legati, 1291. XXXVII. *Vide*, Tartari. Inſigni prodigio Deus Judæos ad fidem allicit, 1295. LVII. Et Caſanum Regem Perſidis, 1305. XXXVII. Matronæ Genuenſes fidei amplificandæ zelo ornatum muliebrem diſtrahunt, 1301. XXXIII.

Fidei perſecutores divina ultione oppreſſi; exemplum in Melecſeraph & ſociis, 1292. IV.

Fidei ſacramentum; eo ſe obligat Albertus Boniſacio, 1303. VIII. & *ſeq.*

Fides in Reges; inſigne exemplum illius in Alfonſo, filium prius trucidari patiente, quam Mauris Tariffam dederet, 1295 XLVII.

Fides catholica propagata apud Tartaros, 1305. XIX. & *ſeq.*

Fidei norma a Clemente V. Uroſio Regi Raſciæ propoſita, 1308. XXVI.

Flandri auro pacem redimunt a Philippo Rege Francorum, 1306. I. Conſentiunt ſibi anathema infligi, ſi pacem unquam infregerint, 1307. VII.

Flere; Deiparæ imago flet, 1291. XVIII.

Florentia ob ejectum legatum Apoſt. ſedis gravibus malis oppreſſa, 1304. XXXIV. Tentata a Gibellinis, *ibid.* VII.

Florentini pontificio legato auxiliares copias pro recuperanda Ferraria ſubmittunt, 1309. VIII. Juſſi a Clemente V. in Henrici Cæſaris obſequium procumbere, 1310. IX. Siniſtras de Henrico ſuſpiciones concipiunt & mittendis ad illum oratoribus abſiſtunt, *ibid.* XVI. Queritur de iis Henricus, *ibid.* Robertum Regem Sic. ſuæ urbi præficiunt, *ibid.* XXI.

Fœdera; ea cum infidelibus & ſchiſmaticis ſancire vetat Clemens V. 1311. LXXV.

Fœminæ; hæreticæ mulieres ligandi & ſolvendi poteſtatem uſurpant, 1296. XXXIV.

Fœminæ de divinis temere diſſerere vetitæ a concilio Viennenſi, 1312. XXIV.

Fortitudo. *Vide*, Conſtantia.

Fornicatio; eam vetitam oſtenditur, 1312. XVIII. §. Septimus error.

Franciſcus Ateſtinus marchio juſſus Argentam reſtituere, 1299. XXVII.

Franciſcus Cajetanus Cardinalis factionis auctor pro creando Pontifice Boniſacianarum partium, 1305. II. A Nicolao Pratenſi deluditur, *ibid.* Defendit Boniſacii memoriam, 1312. XI.

Franciſcus Ateſtinus Azonis extincti frater de Ferrariæ principatu cum Friſco Azonis ſpurio diſceptat, 1308. XIV.

Franciſcus Dandalus orator legatus a Petro Gradenico pro flagitanda a Pontifice cenſurarum expiatione, 1310. XXXI. XXXII.

Franciſcus S. Luciæ in Silice Card. decretus a Clemente V pro auguſtalibus inſignibus Hen. VII. conferendis, 1311. VII.

Francorum Reges pluribus prærogativis inſigniti, 1297. XLVI.

Fraticelli; eorum hæreſeos principia, 1294. XXVI. A Boniſacio VIII. damnata, 1297. LV.

Fraticellorum inſana impietas, *ibid.* In orientem fugiunt, *ibid.* Creatus ab hac ſceleſta factione antipapa & quo ritu, *ibid.* Petrus Joannes Minorita præcipuus errorum illorum diſſeminator, *ibid.* LVI. Ut maxima in veneratione inter illos fuerit, *ibid.*

Friderici II. in hæreticos ſanctiones, 1288. XXVII.

Fridericus Petri Regis Aragonum filius cedente Jacobo fratre Siciliæ inſula, illam occupat, 1295. XXI. Ad eum inde divellendum propoſitæ ipſi Catharinæ Imp. cum dotalibus Imperii juribus nuptiæ, *ibid.* XXVIII. Suadet Siculis Jacobus, ut illum ſibi præficiant, *ibid.* XXXI. Boniſacii ad eum literæ de pace ſervanda, quam pepigit, *ibid.* Objectæ illi cenſuræ, ſi eum turbarit, *ibid.* Monetur, ut nuntium Apoſtolicum humane tractet, *ibidem*, XXXV. Sollicitatur a Boniſacio, ne quid moveat, dum ad perficiendas cum Imperatrice nuptias incumbitur, 1296. X. Repellit præferociter Apoſt. ſedis nuntios, *ibid.* XI. Cataniæ inſignia regia invadit, *ibid.* XIV. Coitiones cum exulibus Gibellinis init, *ibid.* Reſciſſa ejus geſta a Boniſacio VIII. *ibid.* XV. Cenſuris percellitur, *ibid.* Reſpuit ad colloquium cum Pontifice venire, 1297. I. Columnenſes Card. ſubornat, *ibid.* XXVII. Oratores mittit ad ipſos, ut ſtatum eccleſiaſticum perturbent, *ibid.* XLI. Ingenti prælio navali profligatur a fratre Jacobo Rege, 1299. III. Capta, qua vehebatur triremi ab Aragoniis dimittitur, *ibid.* Lapſas res redintegrat, *ibid.* Philippum principem Tarentinum fundit capitque, *ibid.* V. Cataniam amittit, *ibid.* Deſtxus iterum cenſuris a Boniſacio, *ibid.* Ejus ſequaces jubilæi beneficio privati, 1300. X. Genuenſes ſibi fœdere conjungit, *ibid.* Templarii & Hoſpitalarii in eum concitati, *ibid.* XIII. Carolum Regem Siciliæ de pace interpellat, *ibid.* XV. Cenſuris percellitur, 1302. I. Carolus Andium comes in eum concitatur, *ibid.* Hoſtiles impetus effugiis & mora frangit, *ibid.* II. Fœdus cum Carolo comite & Roberto paciſcitur, *ibid.* III. Sollicitat Boniſacium ad id confirmandum, *ibid.* V. Admittitur in gratiam a Pontifice, *ibid.* Monetur initas ab eo concordiæ leges ad æquitatem revo-

candas, *ibid.* VI. Censuris una cum sequacibus absolvitur, 1302. VIII. & *seqq.* Missi ad eum Guillelmus Salernitanus & Ubertus Bononiensis episcopi A. S. nuntii, *ibid.* Justi Regis nomen assequitur, *ibid.* X. Copias dimittit in Græciam contra Turcas, *ibid.* Informes fœderis illum inter & Regem Siciliæ initi leges temperatæ a Bonifacio VIII. 1303. XXIV. Soluti ad illius gratiam canones, ut consanguineam Aliènoram ducat, *ibid.* Beneficiarium se Apostolicæ sedis profitetur, *ibid.* XXV. Trium millium unciarum auri Rom. ecclesiæ censum pollicetur, *ibid.* Et centum equos regiis stipendiis sustentandos, *ibid.* Eosdem amicos & hostes cum ecclesia habiturum spondet, *ibid.* XXVI. Ecclesias pristinis juribus restituturum, *ibid.* Sancitum eo vita functo Siciliæ insulam Carolo heredibus reddendam, *ibid.* Concessum in reliquam vitam Regis Trinacriæ nomen, *ibidem*, XXVII. Census trium millium unciarum auri impositus, *ibid.* XXVIII. Siciliæ Regia nomen contra pacta arripit, 1303. XLIX. Corripitur a Benedicto XI. *ibid.* Trinacriam Pontifici acceptam refert, *ibid.* L. Fidem illi oratorum opera obstringit, *ibid.* Pactiones cum Bonifacio initas redintegrat, *ibid.* & *seq.* Pactum cum Carolo fœdus servare spondet, *ibid.* LII. Restitutum iri post mortem Trinacriam, *ibid.* LIII. Ob non solutum statuto tempore censum anathemate implicitur, *ibid.* LIV. Liberatur ea religione, *ibid.* Hæreticos insectari jubetur, 1304. XVIII.

Fridericus Rex Trinacriæ mittit oratores ad Clementem V. pro impetranda ob non persolutum censum venia, 1305. X. Condonata illi ab eodem Clemente, quæ injusto bello pepererat, 1309. XXIII. Concordiam cum Roberto Rege, interprete Pontifice, sancit, *ibid.* De Tunetano vectigali cum eodem contendit, caditque causa, *ibid.* Jerosolymitani regni jura armis comparanda deposcit, *ibid.* Quibus legibus cum ipso Robertus pacisci voluerit, *ibid.* Cum Henrico Imp. adversus Robertum Regem fœdus sancit, 1312. XXXII.

Friscus Atestinus spurius Ferrariæ principatum affectat, 1308. XIV. Obortæ inde plurimæ clades, *ibid.* & *seq.*

Fulco Villaretus equitum Jerosolymitanorum princeps Rhodum capit, 1310. XLIII.

Funera; in funere Imperatoris Tartarorum horrendæ eduntur strages, 1307. XXX. §. Sunt & in aliis. Insana in funeribus superstitio, *ibid.* §. Hæc insanis.

Furnense prælium, 1297. XLII.

G

GAleatius Maphæi seu Matthæi Vicecomitis filius, sumpta ex seditione occasione, crudelitatem exercet in æmulos, 1311. II.

Gentilis Cardinalis A. S. L. Carolum Regem Ungariæ sacra corona redimit, 1308. XXII. Decreto suo Carolum Regem confirmat promulgatque jure vero illum niti, *ibid.* XXIII. & *seq.* Plures fert constitutiones, 1309. XV. Pœnas graves in conspirantes adversus Reges Ungaros sancit, *ibid.* Decernit, retenta vel deperdita sacra corona, aliam a Romano Pontifice deposcendam, *ibid.* XVI. Testatur est literis Bonifacium pie vitam clausisse, 1312. XIII. Demonstrat coram Philippo, petitis ex jure canonico argumentis, Bonifacium fuisse Pontificem, insontemque ab impositis calumniis, *ibid.* XVI. Defigit anathemate Matthæum Palatinum, *ibid.* LII.

Genuenses ad eversas Syriæ res instaurandas pacemque cum Venetis ineundam sollicitati, 1291. XXIII. usque ad XXIX. A Siculorum fœdere discedere jussi a Nicolao IV. 1291. LIX. 1292. XIV. XV. Venetos vincunt, 1293. V. Indictæ inter illos & Venetos induciæ a Pontifice, 1295. XXXVIII. Spretis imperiis pontificiis, divinas iras sentiunt, *ibid.* XXXIX. Dissensionibus intestinis laborant, *ibid.* Imperatæ iis induciæ cum Venetis, 1296. V. Pacem cum ipsis ineunt, 1299. XXVIII. Et cum Pisanis, *ibid.* Sardiniæ & Corsicæ partem ab iis comparant, *ibid.* Moniti a Friderici Aragonii fœdere discedere, 1300. XI. Obtemperant ac fœdus cum Rege Carolo ineunt, 1301. XVI. Et quibus legibus, *ibid.* Iniquæ nonnullæ eorum leges abolitæ, *ibid.* XVII.

Genuenses matronæ muliebrem ornatum ad classem in Saracenos instruendam distrahunt, &c. *ibid.* XXXIII. XXXIV. Admoniti Genuenses a Bonifacio de Sardinia & Corsica Jacobo Regi Aragonum restituenda, 1303. XXIX.

Genuenses sollicitati a Clemente V. ut socia arma cum Carolo Valesiaco adversus Andronicum Imper. jungant, 1306. III. Jussi Henricum Cæsarem excipere, illique obsequi, 1310. X. Sese illi submittunt, excipiuntque ipsum magnifice, 1311. XXIII. Vetitas merces ad infideles spe quæstus submittunt, *ibid.* LXXIV. Intercepti a Rhodiis equitibus in eos Mudachiam Saracenum concitant, *ibid.* Jubentur a cœptis absistere, *ibid.* LXXV.

Georgia & Georgiani; eorum patriarcha a Nicolao IV. ad conjunctionem cum ecclesia Romana sollicitatus, 1289. LIX. Orthodoxæ fidei forma ad eum transmissa, *ibid.*

Georgiæ Rex junctus Armeniæ & Persidis Regibus Saracenos expugnat, 1299. XLIII.

S. Georgius mart. ex ejus imagine cruor fluit, 1291. XVIII.

Georgius Bulgarorum Imp. ad conjunctionem Romanæ ecclesiæ a Nicolao IV. invitatus, 1291. XXXVIII.

Georgius Rex Indiæ a secta Nestoriana ad fidem orthodoxam traductus, 1305. XIX. Minores ordines suscipit, *ibid.* Peragenti divina sacerdoti regiis indutus vestibus inservit, *ibid.* Construit ecclesiam ad honorem S. Trinitatis, & Papæ, *ibid.*

Gerardus II. archiep. Moguntinus diem Alberto invasori regni Rom. jussu Pontificis indicit, 1301. III. Adactus ad pactiones indignas ab ipso, 1304. VII. Monitus Albertus, ne illi jura ecclesiastica restituat, *ibid.*

Gerardus Card. basilicæ XII. Apostolorum postea episc. Sabinensis a Nicolao IV. una cum Benedicto Cajetano ad transalpinos reges legatus missus, 1290. XVII. Causæ ob quas eæ partes illi injunctæ, *ibid.* XVII. XVIII. Rogatus Francorum Rex, ut meritis illum honoribus afficiat, *ibid.* Decreti ab Alfonso Aragonio ad ipsum oratores pro tractanda concordia cum Regibus Siciliæ, Francorum, & Balearium, *ibid.* X. Constitutio illius in sacerdotes concubinarios mitigata a Nicolao IV. 1291. LX. Creatur legatus una cum Landulpho Cardinale ad recuperandam Siciliæ insulam, 1299. IV.

Gerardus minorita creatus episcopus ad evangelium apud Tartaros Catayos disseminandum, 1307. XXIX.

Gerasimus intrusus in patriarchatum Constantinopolitanum ab Andronico Imp. 1322. LXXIII. Jussus cedere Isaiæ, *ibid.*

Gerbæ insulæ Africæ objacentes a Rogerio Lauria Saracenis ereptæ, 1295. XXXVI. Et beneficio sedis Apostolicæ possidendæ traditæ, *ibid.* XXXVII.

Gibellini sæviunt Mediolani in Guelfos, 1311. II. Commoti inde in Henr. VII. adversæ factionis Guelfi, *ibid.* III.

Gil-

Gilbertus Gloverniæ comes S. Thomam episcopum Herefordensem persecutus ex illius ossibus sanguinem fluere stupet, 1287. XVII. Sceleris pœnitentiam agit, *ibid.*

Golcramus Henrici VII. Cæsaris frater in obsidione Brixiensi extinctus, 1311. XXIII.

Gonsalvus Garcias missus orator pro sanciendo Sardici regni jure non admissus, 1305. VIII.

Græci excisa Syria, prodigiis exterriti, quæ imminentem a Saracenis cladem prænunciarunt, 1291. XVIII. Ingentia a Bonifacio VIII. pro Græcis ad officium cogendis agitata consilia, 1295. XXIX. Pietatis & morum puritas apud illos exolescit, 1303. LVIII. Aosibarensis archiep. ad illos censuris temere susceptis solvendos auctoritate instructus, *ibid.* Decreta in eos sacra expeditio, duce Carolo Valesio, 1304. XXVIII. Morte Benedicti XI. dissipata, *ibid.* XXXI. *Vide*, Andronicus Græcorum Imp.

Græci; expeditionem in illos promovere cogitat Clemens V. 1306. II. III. 1307. VI. Templarii eos classe infestant, 1306. V. Erepta ipsis Thessalonica, *ibid.* Misera Græcæ ecclesiæ sub schismatico Imp. servitus, 1311. LXXIII. Patriarchæ Constantinopolitani temere instituti dejectique, *ibid.* Achajam opprimunt, 1312. XLVIII. In eos Philippus Tarentinus princeps expeditionem parat, *ibid.*

Grajacum; data a Nicolao IV. facultas instituendæ in ea urbe academiæ, 1291. LXII.

Gratia; an sit terminus, ultra quem augeri gratia quis non possit, 1312. XVII. Probatur non dari ejusmodi terminum, *ibid.*

Gregorius Armenorum catholicon profitetur ad Romanum Pontificem tantum spectare leges de consanguinitatis gradibus solvere, 1298. XX.

Gregorius archiep. Strigoniensis, 1299. XII.

Gregorius patriarcha Armenorum spe auxilii sustentatus a Clemente V. 1306. XIII.

Gregorius X. ejus decretum de conclavi tribus constitutionibus instauratum a Cœlestino V. rescissis Adriani V. & Joannis XXI. contrariis decretis, 1294. XVII. & *seqq.*

Grimoaldus Genuensis Gallicæ classis præfectus victor Flandriæ comitem capit, 1304. VIII.

Gualterius Brenensis comes fusus in prælio, captusque, 1300. XIX.

Guelfi; id factionis nomen professi cæsi Mediolani, 1311. II. In Henricum VII. rebellant, *ibid.* III. Arnaldus creatus legatus ad eos Henrico conciliandos, *ibid.* XXI.

Guibertus Corrigianus Parmæ ab Henrico VII. præfectus, 1311. XXIII.

Guido e Montefeltro ad Pontificis obsequium procumbit, 1286. XIX. Ob Pisanæ Reipublicæ in gratiam Gibellinorum administrationem susceptam, vexatosque Guelfos censuris percussus, 1290. XXVII. A S. Cœlestino veniam criminis poscit, 1294. XV. Jussus a Bonifacio VIII. Romaniola excedere, 1296. II. Paret, seniumque Deo in Franciscana familia consecrat, *ibid.* III.

Guido Flandriæ comes a Francorum Rege deficit, 1296. XVII. Prælio deletus a Gallis, 1298. XLII. In auxilium suum Regem Angliæ allicit, 1297. XLII. Iois inducias, *ibid.* Capitur in maritimo prælio a Grimaldo Genuensi Gallicæ classis duce, 1304. VIII.

Guido Flandrensis ab Henrico VII. ad Clementem missus pro imperiali corona poscenda, 1309. X.

Guido Turrianus Mediolanensi tyrannide potitus Vicecomites exagitat, 1310. XVII. Tergiversatur Henricum VII. venientem pro corona ferrea excipienda in Urbem admittere, *ibid.* Volens nolensque urbis potestatem illi restituit, *ibid.* Concitata seditione post asperam pugnam pellitur, 1311. II. Incensum inde bellum, *ibid.* III.

Guido episcopus Ferrariensis; Ferrariensium nomine pontificium in eam urbem imperium professus, 1310. XXIII. Jus urbis potestatemque nova pactione in Pontificem transfert, *ibid.* XXV.

Guillelmitæ religiosi aucti beneficiis ab Apost. sede, 1285. XXXVI.

Guillelmus e Bellojoco Templariorum magister dux strenuus, 1291. VII. Eo cæso consternati Christiani fugam cogitant, *ibid.*

Guillelmus tit. S. Clementis presbyter Card. missus ad pacem inter Reges Transalpinos firmandam, 1293. XX. Jacobi Regis nomine Aragoniæ & Valentiæ regnorum investituram accipit, 1291. XXIII.

Guillelmus electus Salernitanus creatur legatus in Sicilia a Bonifacio VIII. 1302. II. Tradita illi Friderici conciliandi provincia, *ibid.* VII.

Guillelmus Nicosiensis archiepiscopus Philippum Regem Francorum in Pontificem exasperat, 1303. XXXVII. Pœnæ in eum constitutæ, *ibid.*

Guillelmus e Plessiano hæreseos calumniam Bonifacio in conventu Parisiensi impingit, 1303. XLI.

Guillelmus Nogaretus, sive Longaret capit Bonifacium, *ibid.* Illius superba ludibria retusa a Bonifacio, *ibid.* Anathemate defixus a Benedicto XI. 1304. XII.

Guillelmus Arrufati purpura sacra ornatus a Clemente V. 1305. XIV.

Guillelmus Villanovanus Minorita creatus episcopus ad fidem inter Tartaros amplificandam, 1307. XXIX.

Guillelmus Nogaretus variis fucis patratum in Bonifacium VIII. scelus excusat, 1311. XXIX. Multis ecclesiasticis pœnis affectus ad scelus expiandum, *ibid.* L.

Guillelmus Petri ordinis Prædicatorum creatus presbyter Cardinalis tit. Cæciliæ a Clem. V. 1312. LIV.

Guillelmus e Mandagoto Aquensis archiep. creatus Card. episcopus Prænestinus a Clem. V. *ibid.*

Guillelmus Testa creatus Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, *ibid.*

Gundisalvus archiepiscopus Toletanus creatus a Clemente V. in Granatensi expeditione A. S. L. 1309. XXVI.

Guota sive Gutta, & Jutta Rodulphi Regis Romanorum filia corona Boemica redimitur, 1297. LII. Ex partus doloribus, suscepto filio, moritur, *ibid.*

H

Habitus supernaturales, an infundantur pueris in baptismo controversum in concilio Viennensi, 1312. XX.

Hæreses & Hæretici; Imperiales & Pontificiæ in eos leges renovatæ a Nicolao IV. 1288. XXVII. & *seq.* Veneti ad sumptus censoribus fidei suppeditandos se obstringunt, & qua lege, 1289. LIII. LIV. Urbium magistratus eas in publicas legum codices referre jussi, 1289. LIII. Præsules ad hæreticorum dolos dissolvendos incitati, 1290. L. Gliscente hæresi Lutherana, privilegia Regum Sueciæ concessa ecclesiis flammis abolita, 1290. XLVI. Censores fidei in Servia adversus hæreticos instituti, 1291. XLIII. Hæreticorum gesta infanda, 1296. XXXIV.

Hæretici vita & bonis proscripti ab Henrico Imp. suscepto diademate, 1312. XXXVII. §. Auctus.

Hæreses. Hæretici; Dulcinus hæresiarcha plures inficit, 1305. XVIII. *Vide*, Dulcinus. Nestoriani apud Indos, *ibid.* XIX. Begardorum hæresis damnata in Synodo Coloniensi, 1306. XVIII. Fœdi illius errores, *ibid.* Fidem catholicam se defensurum, & hæreticos perditurum pollicetur novus Romanorum Rex, 1310. III. Arnaldus e Villanova errores disseminat, *ibid.* XXXIX. Metu inquisitorum in Trinacriam fugit, *ibid.* Fluctibus perit, *ibid.* Spurea hæresis ex Dulcini propagine in omne libidinum genus effusa, 1311. LXVI. Dicebatur libertatis spiritus, *ibid.* Clementis V. ad illam excindendam studium, *ibid. & seqq.* De exordio hujus hæresis, *ibid.* LXXI. 1312. XVII. §. Quod vero, Propagata quo auctore, *ibid.* Aucta a Segarello, *ibid.*

Hæresis, quod lex evangelica non sit lex veræ libertatis, 1311. LXXI. Decreta inquisitin in hæreticos in concilio Viennensi, 1312. XXI.

Hebraica lingua; linguæ hebraicæ scholæ aperiri jussæ a concilio Viennensi, 1312. XXI.

Helena Regina Sclavorum catholica, 1288. XXXI. Ad filios Reges ad sinum ecclesiæ Rom. revocandos excitatur, *ibid.* Solicitatur a Nicolao IV. ut Imperatorem Bulgarorum ad gremium ecclesiæ Romanæ revocet, 1291. XL.

Helias propheta a Saracenis cultus, 1286. XXXVI.

Helias subrogatus a Nicolao IV. patriarchæ Hierosolymitano defuncto, 1288. XLI. Creatus Apost. sedis legatus, *ibid.* Pollicetur ei Pontifex viginti triremes auxiliares in Saracenos, 1289. LXIX.

Henricus Regis Castellæ frater censuris solvitur, expiatis rite criminibus, 1286. XX.

Henricus Wratislaviensis dux jura ecclesiastica violat, 1284. XXX. Censuris percellitur, *ibid.* XXXI. Thomam episcopum infectatur, 1287. XIV. Ad illius conspectum divinitus emollitus, veniam supplex poscit, *ibid.* Veneno extinguitur, 1290. XXXIV. Testamento plura ecclesiis confert, *ibid.*

Henricus Cypri Rex Hierosolymitanum regnum Carolo Regi Siciliæ eripit, 1284. XXXIII. Tyri coronam accipit, *ibid.* Expugnata a Barbaris Trypoli, cum Sultano Melecmessor inducias init, 1289. LXVIII. Fratrem Almericum custodiæ Ptolemaidis præficit, *ibid.* In obsessæ Ptolemaidis auxilium accurrit, 1291. VIII. Erumpit in Saracenos, ac propulsatur, *ibid.* IX. Irrumpente hoste fugit ad triremes, *ibid.*

Henricus Cypri Rex Ptolemaidem & reliquas urbes amittit, 1291. XIV. *& seqq.* Monetur a Pontifice, ut concordiam cum Templariis colat, 1298. XXI. Sublatum a Bonifacio VIII. vectigal ab eo in singula capita Cypriis impositum, 1299. XXXVII. Monitus ne severitate nimia in Hospitalarios equites utatur, 1299. XXXVIII. Ut sanctionem apostolicam observet, 1300. XXXV. Excursiones in Ægyptum facit, 1301. XXXVI.

Henricus e Juliaco Sifridum archiepiscopum Coloniensem in acie captum libertati jussus restituere, 1289. XLIII. Intentatæ ob id illi censuræ, *ibid.*

Henricus episc. Ratisponensis pie moritur, 1296. XXXVIII. Feretrum prope cubile multis annis tenuit, *ibid.*

Henricus Rex Cypri publicæ rei administratione dejicitur, 1306. V. Dissidia cum fratre Almarico exercet, 1308. XXXVII. Pro componenda controversia in judicium vocatus, *ibid.* Famagustam firmare propugnaculis decernit, *ibid.* XXXVIII. Pellitur in Armeniam, *ibid.* In regnum revocatur, *ibid.*

Henricus dux Carinthiæ eligitur Rex Boemiæ, 1306. XVI. Ab Alberto Rege Romanorum regno depellitur, *ibid.* Divina in illum vindicta ob Tridentinam ecclesiam oppressam, *ibid.* XVII. Boemiæ regnum extincto Rudolpho recuperat, 1307. XXVI. Pellitur a Joanne Lucemburgensi, 1310. L.

Henricus dux Glogoviensis a nonnullis Polonis ad regnum vocatus, 1306. XVII.

Henricus archiep. Coloniensis synodum Coloniæ adversus Begardos cogit, 1306. XVIII. Damnat eorum errores, *ibid.*

Henricus Lucemburgensis creatus Rex Romanorum, 1308. XIX. *& seq.* Ut Clementis V. industria id fastigium sit assecutus, *ibid.* XX. Aquisgrani a Coloniensi archiep. corona redimitus, 1309. IX. Solicitatur a Gibellinis, ut in Italiam accedat, *ibid.* Mittit ad Clementem oratores pro asserendo cæsareo jure, poscendoque imperiali diademate, *ibid.* X. Ejus literæ ad Pontificem, *ibid.* Fidem oratorum opera illi obstringit, *ibid.* XI. Quibus verbis ea sacramenti formola concepta fuerit, *ibid.* XII. Confirmatur Cæsar a Clemente, *ibid.* XIII. Constituta illi pro diademate excipiendo dies, *ibid.* Pontificiæ ea de re literæ, *ibid.* Jussi clientes imperii ei obtemperare, *ibid.* Admonitus mensuam tributum reponere ecclesiæ, *ibid.* XIV. Joannem filium Regem Boemiæ creat, 1310. I. Pellit Henricum Carinthium, *ibid.* Germaniam pacat, *ibid.* II. Meditatur Italicam expeditionem, *ibid.* Pollicetur, fidem catholicam se defensurum, ac perditurum hæreticos, *ibid.* III. Ditionis ecclesiasticæ jura asserit, *ibid.* IV. V. Iterumque confert, *ibid.* VI. Clientes ecclesiæ tuendos spondet, *ibid.* VII. Solemni ritu hæc sacramento confirmat, *ibid.* Ea de re ipsius literæ, *ibid.* III. *& seqq.* Sollicitatur a Gibellinis, *ibid.* VIII.

Henricus Lucemburgensis oratores ad Italos mittit, ingentique spe mulcet, 1310. VIII. *& seq.* Pontifex illi universos clientes imperii conciliare annititur, *ibid.* IX. *& seq.* Arnaldum Card. legatum, ut faciles aditus illi muniat, decernit, *ibid.* XV. Præsules favere Henrico jubet, *ibid.* Thomas Card. Arnaldo pro comitando Henrico suffectus, *ibid.* XVI. Adventu suo Italiam turbis miscet Henricus, *ibid.* De Florentinis oratores Lausanam non mittentibus queritur, *ibid.*

Henricus Lucemburgensis Mediolano Lucæ Flisci Cardinalis opera potitur, *ibid.* XVII. Guido Turrianus se illi submittit, *ibid.* Insubria ferme universa ad ipsius procumbit obsequium, *ibid.* Mediolani ferrea corona redimitus, 1311. I. Ob extorsiones Gibellinorumque studia odia ac seditionem in se concitat, *ibid.* II. Passim apud Insubres in eum coitiones factæ, *ibid.* III. Suos proceres ob aversa nimia acerbitate populorum studia castigat, *ibid.* IV. Bellum Cremonensibus indicit, *ibid.* V. Paduam Clementis Papæ opera ad suum revocat obsequium, *ibid.*

Henricus Lucemburgensis a Venetis subsidia ac munera pro coronatione celebranda accipit, *ibid.* A Clemente impetrat quinque Cardinales legatos ad imperiale diadema solemni pompa ipsi imponendum, *ibid.* VI. Qui ritus in ea celebritate decreti sint a Clemente, *ibid.* VI. *& seq.* Monitus sacramenta quibus ante Italicam expeditionem Trevirensi archiep. & Molano internuntio se devinxerat post coronationem repetere, *ibid.* XIX. Datus illi comes legatus ad populos in ejus obsequium addu-

adducendos, *ibid.* XXI. Brinism Lucæ Flisci Cardinalis opera in deditionem accipit, *ibid.* XXIII. Genuæ excipitur, ac Ligures redituit imperio, *ibid.* Monitus, ut Genuenses cum Saracenis sentientes contra Rhodios reprimat, *ibid.* LXXVI. Obstringit se ad expeditionem Syriscam conficiendam, 1312. XXII.

Henricus Lucemburgensis magno suo malo Roberti Regis affinitatem fœdusque repellit, *ibid.* XXXII. Robertus in eum Guelforum patrocinium suscipit, *ibid.* Quæ urbes paruerint Henrico, & quæ rebellarint, *ibid.* Genua Pisas classe applicat, *ibid.* Romam ingreditur, *ibid.* XXXIII. Potitur urbis parta, *ibid.* Oratores ad Robertum ad impetrandum aditum ad S. Petri basilicam mittit, repulsamque patitur, *ibid.* Romanos proceres exceptos convivio oratione sibi devincire nititur, *ibid.* XXXIV. Horum aliquos addicit custodiæ, ab aliis obsides exigit, *ibid.*

Henricus Lucemburgensis plura cum Ursinis confert prælia, *ibid.* Ab iis magna strage propulsatur, *ibid.* Solicitat Cardinales, ut ab ipsis in basilica Vaticana insigni augustali exornetur, *ibid.* XXXVI. Reluctantes, commota in seditionem plebe, cogere vi parat, *ibid.* Romanis tributa imponit, *ibid.* Iis ad seditionem pronis sibi temperat & e Judæis tsotum exigit, *ibid.* Profitentur Cardinales, se non sponte, sed vi illi imperialia insignia in Lateranensi basilica conferre, *ibid.*

Henricus Lucemburgensis augustalibus ornamentis Laterani redimitur, *ibid.* Literas de correpto augustali insigni spargit, *ibid.* XXXVII. Cavet publicis literis juri Romanæ ecclesiæ ob omissos ritus Pontifici tantummodo in coronationis celebritate exhibendos, *ibidem.* XXXIX. Aliis literis ante Italiæ ingressum promissa ac nuncupata sacramenta confirmat, *ibid.* XL. *Vide*, Imperator. Monetur a Pontifice vi sacramenti fidei præstiti, ut pacem cum Roberto Rege componat, *ibidem.* XLIV.

Henricus Lucemburgensis profitetur palam sacramentum fidei se pontifici non præstitisse, *ibid.* Arguitur perfidiæ suis verbis & literis, *ibid. & seqq.* Jussus a Clemente Roma excedere, *ibid.* XLVII. Cinctus angustiis copias in Etruriam movet, *ibid.* Ab Aretinis magnifice excipitur, *ibid.* In jus vocat Robertum Regem, *ibid.*

Henricus Imperator suscepto diademate, fidem profitetur, 1312. XXXVII. § Auctos. Proscribit hæreticos, *ibid.* Primatum Romani Pontificis agnoscit, *ibid.* §. Sanctam.

Hermannus. *Vide*, Armannus.

Hieronymus Minoritarum summus præfectus. *Vide*, Nicolaus IV.

Hierosolymitani equites. *Vide*, Hospitalarii.

Hierosolymitanum regnum ab Henrico Rege Cypri ereptum Carolo Regi Siciliæ, 1286. XXXIII. Ab eodem amissum, 1291. VIII. *& seqq.*

Hispaniæ Reges. *Vide*, Alfonsus. Sanctius. Ferdinandus.

Homagium quo ritu præstetur Pontifici a Rege Siculo, 1309. XXI. §. Notandum.

Homicidium; detecti divinitus homicidæ, 1287. XVIII. 1303. LXIV.

Honorius IV. Rodulphum ad excipiendum imperiale diadema evocat, 1286. I. Festum Purificationis Virginis illi præfigit, *ibid.* Joannem episcopum Tusculanum legatum in Germaniam mittit, *ibid.* II. III. IV. Jacobum Aragonium intentatis pœnis gravioribus, Siculum sceptrum attrectare vetat, *ibid.* VI. Præsumptam ab eo unctionem regiam irritam pronuntiat, *ibid.* VIII. Alfonsum ob Aragoniam occupatam judicium intendit, *ibid.* XI.

Honorius IV. privat sacerdotiis Aragonios clericos illi obsequentes, *ibid.* XII. Ravennatem archiep. ad Anglorum Regis preces in Aragoniam pro liberando vinculis Carolo mittit, *ibid.* XIII. XIV. A Roberto Atrebatensi Siciliæ bajulo Acerrarum comitem ad pugnam singularem adigi vetat, *ibid.* XV. Venetos jubet in legum commentarios referre, legem de non gerendis pro extero principe inconsulta republica armis, de Ecclesiæ & Caroli signa sequentibus non intelligendam, *ibid.* XVI.

Honorius IV. Flaminiam recuperat, 1286. XIX. Guidonem comitem Montisferetri in gratiam admittit, *ibid.* Et Henricum Hispanum olim senatorem, *ibid.* XX. Gadicensis episcop. ob Cerdas liberatos e patrui Sanctii manibus exulantis, curam gerit, *ibid.* XXI. Blancæ filiæ S. Ludovici religiosam disciplinam amplectentis consilium laudat, *ibid.* XXII. Interdictum, quo devincta erat Castella, solvit, *ibid.* XXIII. Judæos Thalmudicis fabulis deditos coerceat, *ibid.* XXV.

Honorius IV. nonnullos clericos Arabica lingua ad promulgandum in oriente Evangelium erudiendos curat, *ibid.* Regis Francorum, fratrem in Aragonii regni possessionem inducere meditanti, decimas attribuit, *ibid.* XXVIII. Ecclesiasticos contra potentiorum injuriam tuetur, *ibid.* XXIX. XXX. Norvvegiæ Regem arguit, decimas e regno extrahi vetuisse, *ibid.* XXXIV.

Honorius IV. Petrum patriarcham Constantinopolitanum errar, *ibid.* XXXV. Carmelitis præcepit, ut variegatas vestes deponant, *ibid.* XXXVI. Apostolicorum sectam, ac nonnullas alias damnat, *ibid.* Guillelmitas beneficiis auget, *ibid.* XXXVII. Ladislaum Ungariæ Regem ad religionem tuendam solicitat, 1287. I. II. Intentat illi minas, *ibid.* III.

Honorius IV. Strigoniensem archiepiscopum & proceres ad fidei causam defendendam instigat, *ibid.* Initas interprete Eduardo pacis leges inter Carolum II. & Alfonsum Aragonium rescindit, *ibid.* IV. *& seq.* Permittit Carolo II. ut divina coram se peragi curet, interdictis sacris Aragonia, *ibid.* VII. Moritur, *ibid.* IX. Sedis illius tempus, *ibid.* Sepelitur in basilica S. Petri, *ibid.* Transfertur ad Aracœli, *ibid.* Ejus dotes, *ibid.*

Honorum fuga; ut Nicolaus IV. summum Pontificatus honorem a se excutere sit conatus, 1288. VII. Cœlestinus V. Pontifex designatus fugam tentat, 1294. X. Magnis precibus fatigatus ac Dei tantum metu pontificatum admittit, *ibid.* Pontificatum abjicere deliberat, *ibid.* XIX. Enititens in solitudinem abiit, *ibid.* XXII.

Honuphrius decanus Meldensis pontificius internuntius Venetos a Ferraria occupanda absterrere nititur, 1309. VI.

Hospitalarii equites agitantum, an in unum ordinem cum Templariis redigendi forent, 1293. XXX.

Hospitalariis carnium esus permissus a Bonifacio, 1295. LIV.

Hospitalarii equites S. Jo. Jerosolymitani; ejus ordinis magister excitus a Clemente V. pro agitandis Syriacæ expeditionis consiliis, 1306. XI.

Hospitalarii Rhodum invadunt, *ibid.* XII. Missi cum exercitu a Clemente pro ferendis Armeniæ & Cyprio suppetiis, muniendoque in terram sanctam expeditioni itinere, 1308. XXXII. *& seq.* Transfretant in orientem, 1309.

1300. XXXV. Excipiendæ eos sequentium multitudini classis non suffecit, ibid.
Hospitalarii adversis ventis repulsi in Sicilia hybernant, ibid. Rhodum expugnant, 1310. XLIII. Intercipiunt Genuentes vetitas merces Saracenis, spe quæstus inferentes, 1312. LXXIV. A Madachin Saraceno ob id instigantibus Genuensibus magnis damnis affecti, ibid. Templariorum bona addicta Hospitalariis, 1312. VI. Excepta ea, quæ in Hispaniis erant, ibid. Pro recuperandis Templariorum bonis pristinas opes profundunt, ibid. VII. Eorum bona ad calculos redigi jussa a Clemente Papa, discussumque quot equites sustentare possent, ibid. VIII.
Hugolinus comes Pisanorum prætor. Vide, Ugolinus.
S. Humilitas pie moritur, 1310. XLVII.
Humilitas; S. Cœlestinus renuntiatus Pontifex exemplo Christi asellum conscendit, 1294. X. Siciliæ & Ungariæ Reges insidenti asello stratorum vice funguntur, ibid. Contractus membris illi asello impositus valetudinem recuperat, ibid.
Humilitas insignis S. Cœlestini cum cessit pontificatu, ibid. XX. XXI. Commendata insigni miraculo, ibid. XXII. Pontifices in stercoraria sede post triumphi pompam considerent, 1295. V. S. Ludovicus episcopus Tolosanus pauperibus flexis genibus inserviebat, 1296. XVI. Item S. Ludovicus Rex Francorum, ibid. Ungariæ & Siciliæ Reges coronati Pontifici epulanti inserviunt, 1301. VIII Matrem præclaro cultu ornatam fingit non agnoscere Benedictus XI. 1304. XXXV. Induseam vilibus pannis amplectitur, ibid. Vide, Honorum fuga.
Hypocritæ; duorum hypocritarum fraudes, 1312. XVII. §. Secundus. Error alterius, ibid. §. Begardi ergo isti. De alio qui Eucharistiam non adorabat, ibid. XVIII. §. In Urbe. De meretrice ecstases diabolicas patiente, ibid. §. Insignia. De hypocritarum ejus temporis spurcitiis, ibid. & seq.

I

S. JAcobi equites Lusitani & Algarbiani ad supremi magistri pristinum obsequium a Bonifacio revocari, 1295. LIV.
Jacobitarum patriarcha a Nicolao IV. ad conjunctionem cum Rom. eccl. sollicitatus, 1289. LVI.
Jacobus Balearium Rex pulsus regno ab Alfonso, 1286. IX. Baleares ad eum in regnum revocandum, extincto Alfonso, solicitati, 1291. LII. Vetiti Jacobi nepotis jugum subire, ibid. LIII. Tractatu pacis inter Reges inito comprehensus renuntiatus restituendus regno, 1291. XXV. XXVII. Recuperat regnum, 1297. XXV.
Jacobus S. Mariæ in Cosmedin diac. Card. Sabellus. Vide, Honorius IV.
Jacobus Petri exregis Aragonum filius ob retentum Siciliæ insulæ dominatum censuris defixus, 1286. VI. Insignia regia arripit, ibid. VIII. Lata ob id in eum ab Honorio IV. sententia, ibid. Sicilia interdicta sacris, ibid. Cephaludensis & Neocastrensis episc. qui regia illum inunctione affecerant, pœnis mulctati, ibid. IX. Intentatum illi a Nicolao IV. ob Siciliæ insulam occupatam judicium, 1288. X. 1290. XXIII. Triremes quinque subsidiarias in Syriam mittit, ibid. Belvederum frustra tentat, ibid. XXIV. Cajetam obsidet, obsideturque a Carolo Rege, ibid. Pactis induciis obsidionem solvit, ibid. Renovatæ in eum censuræ, bellumque indictum, 1291. LI. Alfonso fratre extincto in Aragoniam provolat, ibid. Baleares vetiti illius jugum subire, ibid. LII. Data illi imperia, ne ante initam cum ecclesia gratiam sceptrum Aragonium corripiat, ibid. LIII. Francorum Rex, in eum signa movere meditatus, ab eo consilio a Pontifice revocatur, ibid. LVI. Fœdus cum Siciliæ & Francorum Regibus init, 1295. XXI. Cedit Siciliæ insula ad Caroli gratiam, ibid. Aragoniæ & Valentiæ regna ei restituta, ibid. XXIII. Blanca Regis Siciliæ filia ei desponsa, ibid. XXIV. Sardiniæ & Corsicæ Regna ipsi ex arcano promissa, ibid. Pontificem & Gallos deludit, ibid. De valle Arany cum Francorum Rege controvertit, ibid. XXVI. Ad Jacobum patruum Balearico regno restituendum se obstringit, ibid. XXV. XXVII. Siculis arces restituit, ibid. XXXI. Suadet tacite, ut Fridericum sibi præficiant, ibid. Ad colloquium a Bonifacio VIII. vocatus, 1296. XI. Romam ad id celebrandum accedit, 1297. I. Sardiniæ & Corsicæ Regna sedis Apostolicæ beneficio accipit, ibid. II. & seq. Crucesignati exercitus dux creatur, ibid. XVIII. Et ecclesiæ Romanæ signifer, ibid. XIX. Quibus legibus, ibid. Monetur ut constituto tempore Jacobum patruum regno Balearico restituat, ibid. XXV. Id perficit, ibid. Decimæ in Siculos ei attributæ, 1299. I. Accepta illius clientela a Bonifacio, ibid. II. Juncto cum Carolo exercitu, Fridericum navali prælio vincit, ibid. III. Captum dimitti sinit, ibid. Partæ victoriæ fructu nullo collecto abit, ibid. Bonifacius de eo queritur, ibid. 1300. XVI. XVIII. Rogatus in fratrem Fridericum classem submittit, ibid. XIX. Sardiniæ & Corsicæ regna comparare bello parat, 1303. XXIX. Raymundus episc. Valentinus ob id creatus a Bonifacio legatus, ibid. Pisani & Genuenses ea regna tradere Jacobo moniti, ibid. Mutatis studiis Jacobus expeditionem intermittit, ibid. Benedicto XI. regnum Sardiniæ & Corsicæ solemni ritu oratorum opera acceptum refert, 1304. XVI. Attributæ illi ad eas insulas comparandas decimæ, ibid. Filium Petrum potestate patria emittit, ibid. Controversiam de regno Castellæ cum Rege Lusitaniæ dirimit, faveteque potentiori, ibid. XVII. Controversias de limitibus cum Ferdinando Rege Castellæ, componit, ibid.
Jacobus Columna ecclesiæ hostibus adhæret, 1297. XXIX. Cardinalatu pellitus, ibid. XXXII. Et schisma conflare molitur, ibid. XXXIV. Schismatis judicio postulatus, ibid. XXXV. Illatum ipsi factum bellum, ibid. XLI.
Jacobus sive Sciarra Columnensis. Vide, Sciarra.
Jacobus Card. S. Georgii ad velum aureum scriptor, 1292. XVIII. & seqq.
Jacobus Rex Aragonum mittit ad Clementem V. oratorem pro sanciendis regni Sardici juribus, 1305. VIII. Repulsam passo oratore, præsens apud Montempessulanum in pontificis verba jurat, ibid. Literas regias de re gesta conscribit, ibid. Ejusdem tituli, ibid. Decimas sacerdotiorum a Pontifice eblanditur, ibid. X. Clientelarem sponsionem iterum Clementi post acceptum insigne sacrosanctæ potestatis nuncupat, 1306. X. Missi ab eo procuratores ea de causa, ibid. Confirmata illi Sardiniæ & Corsicæ jura, ibid. Templarios, qui in arces confugerant, ad deditionem compellit, cogitque pontificium judicium subire, 1309 III. Queritur Bonifacium VIII. a Franco Rege judicio hæreseos postulari, ibid. IV. Comparat se ad comparandam Sardiniam, 1308. XXIV. Retardatur muneribus ab ea expeditione, ibid. Paci-

cifcitur cum eo Pontifex de Pifis Ilbaque Pifanis affentientibur tare fiduciarm eradendis, *ib.*

Jacobus Rex Aragonum adverfus Granatenfes vertit impetus, 1309. XXIV. Decumas tiennales in illiur belli fumptus obtinet, *ibid.* XXV. Septam præfecti opere expugnat, *ibid.* XXVII. Almeriam obfidet, *ibid.* Obfidionem folvere cogitur, *ibid.* XXXII. Ad Sardiniam bello comparandam biennales decumas a Clemente Papa obtinet, *ibid.* XXXVI.

Jacobus Columnenfis Cardinalium cœtui a Clemente V. reftitutus, 1305. XIV.

Jacobus Acoaldi de Offa Caturcenfis epifcop. Avenionenfis ad Philippum Regem a Clemente miffus, 1310. XXXIII. Data illi imperio excipiendi dicta teftium, qui Bonifacium VIII. hærefis accufarent, *ibid.* XXXVIII. Creatus Cardinalis epifcopus Portuenfis a Clemente V. 1312. LIV.

Jacobus Aragonius pacem init cum Carolo II. 1294. §. Certiores. Obftrictur ad Siciliam & Melitam infulas ad Caroli II. obfequium revocandas, *ibid.* Imperata illi fua pacis beneficia fruiturum, fi pactis ftaret, *ibid.* §. Hæc tamen. Decretum illi ut de Balearicis infulis conjunctis Cataloniæ refciffum, 1295. XXVIII. §. Obligationes.

Jacobus abbas ordinis Cifterciensis commentarium fcribit pro exemptionibus in concilio Viennenfi, 1312. XXIV. §. Quia.

Jadera a Venetis deficit ad Ungaros, 1311. LXXIII. Datum Regi Ungaro de jure controverfo a Petro Gradenico refponfum, *ibid.*

Jejunium damnatum a Begardis, 1312. XVII. §. Secundus error.

Jenuenfes. *Vide*, Genuenfes.

Idololatria fe contaminant Templarii, 1308. II.

Idololatiæ Tartari; eorum fuperftitiones, 1307. XXIX.

S. Ildefonfus; ejus dies facra in Concilio Pennafielis inftituta, 1302. XXIV.

Imagines facræ a Saracenis impie raptatæ, 1289. LXV. Deiparæ imago flet, 1291. XVIII. Fluit ex imagine S. Georgii cruor, *ibid.* *Vide*, Crux.

Imagines fanctorum; violator imaginis Wenceflai pie functi cœcitate percuffus, 1305. XV. Joannes e Montecorvino ecclefiæ Cambalienfis conditor ob facras imagines neophytis in templo propofitas commendatur, 1307. XXX.

Immunitas ecclefiaftica in Lufitania valde labefactata, 1288. XVI. Quid ad eam reftituendam Nicolai IV. ftudio actum fit, *ibid.* XVI. & *feq.* Ecclefiarum jura, *ibid.* Ab Eduardo Rege in Anglia occupari queritur Nicolaus, 1290. XXXIII. & *feq.* Nuncium ideo illuc mittit, *ibid.* XXXV. Sanctus epifcopus jus eccleſ. magno ardore adverfus Sueciæ Regem tuetur, *ibid.* XLVI. Ecclefiaftici a principibus ob nimias exactiones oppreffi, 1296. XXII. XXIII. Veneti a Pontifice nulla præftare principibus fubfidia fine Apoftolicæ fedis facultate, *ibid.*

Impeccabilitas ficta a Begardis, 1312. XVII. Infana erroris probatio, *ibid.* Confutatur ea conficta impeccabilitas, *ibid.*

Imperator; præcipuum Imperatoris munus ecclefiam tueri, 1303. X.

Imperator; ritus in facrando Aquifgrani Romanorum Rege, 1309. IX. *Vide*, Romanorum Rex.

Imperatrix. *Vide*, Romanorum Regina.

Imperium ab Apoftolica fede tranflatum a Græcis ad Germanos profitetur Albertus Aug. 1302. X.

Imperium; Imperator; confirmata a Clemente V. Henrici Imperatoris electio, 1309. XI. & *feq.* Publicæ de eo rito perfecto literæ, *ibid.* Coronatio dilata, *ibid.* Perfpectis Henrici virtutibus, Pontifex eum Regem Romanorum pronuntiat, *ibid.* Jubet Imperii clientes ipfi obtemperare, *ibid.* XIII. Sacramentum a Cæfare de tuenda ecclefia exigi jubet, 1310. II. Pollicetur Henricus fidem catholicam fe defenfurum, *ibid.* III. Hæreticos perditurum, *ibid.* Cum hoftibus ecclefiæ fœdera non initurum, *ibid.* Romanos Pontifices tutaturum, *ibid.* IV. Illorum jura fervaturum, *ibid.* Conceffa a fuperioribus Imperatoribus confirmat, *ibid.* Spondet ecclefiafticam ditionem non invafum iri, *ibid.* V. Præcipuas illius urbes ac provincias defignat, *ibidem.* Agnofcit ab Imperatoribus donatas, iterumque donat, *ibidem*, VI. Ad patrocinium ecclefiæ contra hoftes fufcipiendum fe obligat, *ibid.* Clientes ecclefiæ clementer habendos, *ibid.* VII. Accepto infigni imperiali nuncupatum facramentum revocare permittit, *ibid.* Romanorum Rex a principibus electus confirmatur a fede Apoftolica, *ibid.* XI. Henricus Rex Romanorum Mediolani ferream coronam accepit, 1311. I. Difceptatum, an Modoetiæ, an Mediolani ritus celebrandus, *ibid.* Quinque Cardinales ad conferendum Henrico infigne imperiale a Clemente V. decreti, *ibid.* VI. Oftienfis & Sabinenfis epifcopi de corona imponenda certant, *ibid.* Ritus coronandi Imperatoris defcriptus a Clemente Papa, *ibid.* VII. Ut compartita inter Cardinales coronandi Cæfaris munera abfente Pontifice, *ibid.* IX. 1311. XXXVI. & *feq.* Qua forma veniens ad portam Collinam Romanorum Rex excipiendus, 1311. X. Ut deducendus ad bafilicam S. Petri, *ibid.* Qua cum pompa Romanus Pontifex expectet in porticu, *ibid.* Ut Rex Pontificia pedes fit ofculaturus, *ibid.* XI. Profecturus cum ipfo ad S. Mariam in turribus, *ibid.* Devincturus fe facramento ad tuendam ecclefiam, *ibid.* Sacramentum aliud in coronatione imperiali renovandum, *ibid.* Rex a canonicis S. Petri in fodalem afcitus imperialibus infignibus ornatur, *ibid.* XII. Preces pro Rege Romanorum fundendæ, *ibid.* Ritus, cum in ecclefiam S. Petri ingreditur, fervandi, *ibid.* Brachio dextro & fcapulis inungitur, *ibid.* Ut diaconus admittitur ad ofculum, *ibid.* XII. Preces habendæ a Pontifice inter conferenda infignia imperialia, *ibid.* Feftæ acclamationes, *ibid.* Calicem & ampullam more fubdiaconi offert, *ibid.* XIII. Pontifici in equum affilienti ftratoris munus exhibet, *ibid.* De muneribus erogandis ab Imp. *ibid.* Ejus facramentum de Romanorum bonis confuetudinibus tuendis, *ibid.* Ut Cæfar ob Pontificis abfentiam fe gefturus fit, *ibid.* XIV. Quo ritu aurum fit oblaturus in gradibus bafilicæ, *ibid.* Cardinalibus fua officia in confecrando Imperatore difpertita, *ibid.* XV. Sabinenfi epifcopo ob legationis dignitatem datum ut coronam imponat, *ibid.* XVI. Soli Pontifici exhiberi folita omitti jubentur, *ibid.* XVII. Ut fuerint omiffa, 1312. XXXVIII. Exigit ab Henrico Clemens, ut promulget, nil damni ex iis prætermiffis Romano Pontifici obventurum, 1311. XVIII. 1311. XXXVIII. Id declaratum poftea publicis literis ab Henrico Imp. 1312. XXXIX. Præftita olim ab oratoribus facramenta renovat, *ibid.* XL. Cardinalium iis de rebus literæ ad Pontificem datæ, *ibid.* XLII. XLIII.

Imperatrix quo ritu coronanda, 1311. XIII.

India; in ea propagatum evangelium a Joanne e Montecorvino, 1305. XIX.

Indulgentiæ porrecturis Deo pro Rege Gallicarum preces datæ, 1288. XIX. Item pro Carolo II. Siciliæ Rege, 1289. XV.

In-

Indulgentiæ stationum urbis confirmatæ a Bonifacio, 1297. LXX. *Vide*, Jubilæum.

Indulgentiæ propositæ pugnaturis in fidei hostes. *Vide*, in Pontificum nominibus & Cruceata.

Infernus; stulta cujusdam Begardi de inferno & paradiso sententia, 1312. XVII. §. Quod vero.

Infideles; cum iis fœdera sancire vetat Clemens V. 1312. LXXV.

Ingeburges Daniæ Regina, 1299. X.

Interdictum ecclesiasticum; vetitum, nullum locum pecuniarum causa interdicto ecclesiastico percelli posse, 1302. XXVIII.

Interdictum ecclesiasticum; constitutio de eo religiosissime servando, 1310. XLV. Religiosi templa jussi claudere, principe loci ecclesiis interdictum servante, *ibid.*

Investitura Siciliæ tradita Carolo II. a Nicolao IV. 1289. II. *& seqq.* Jacobo Regi Aragonum a Bonifacio VIII. 1295. XXIII. Gerbarum & Cherchinarum Africæ objacentium Rogerio Lauriæ, *ibid.* XXXVII. Sardiniæ & Corsicæ regna memorato Jacobo, 1297. II. Quibus legibus, *ibid. & seq.* Trinacriæ Friderico, & quibus legibus, 1303. LI. *& seq.*

B. Joachimus ordinis Servorum pie moritur, 1305. XXI.

Joanna Regina Navarræ moriens sceptrum filio Ludovico natu maximo transmittit, 1307. XIV.

S. Joannis Baptistæ equites. *Vide*, Hospitalarii.

Joannes Prochyta; Pontifex suam adhibet auctoritatem, ut bonis restituatur, 1298. XXIII. Pacem inter Fridericum & Pontificem tractat, 1295. XXXII. Eam dein turbat, *ibid.* XXXVI. Reginam Constantiam ad ineundum cum Pontifice colloquium comitatur, 1297. I.

Joannes episcopus Card. Tusculanus legatus in Germaniam missus, 1286. II. III. IV.

Joannes Baliolus post Alexandri Regis mortem ad Scoticum sceptrum aspirat, 1286. XXIV. Adjudicatum ei ab Eduardo Rege Angliæ, controversiæ arbitro, Scotiæ sceptrum, 1290. XXXVII. Ab illo deficit infestatque Angliam, 1296. XVII. Captus ac regnum in Eduardum transfundere cogitur, *ibid.* Laxatur a vinculis ad preces Bonifacii VIII. 1299. XXI.

Joannes Bonachias ob fidei studium propagandæ inter Tartaros commendatus, 1288. XXXIV.

Joannes Brabantiæ dux pro Limburgensi comitatu bellum gerit, 1289. XLIII. Sifridum archiep. Coloniensem in acie capit, *ibid.* Incentatæ illi censuræ, ni restituat libertati, *ibid.* 1290. XXVIII.

Joannes Dandulus Venetorum dux pacisciatur cum Rom. ecclesia de suppeditandis censoribus fidei sumptibus necessariis ea lege, ut mulctæ hæreticorum fisco addicantur, 1289. LIV. Editæ ea de re publicæ tabulæ, *ibid.* LV.

Joannes e Monte Corvino missus a Nicolao IV. ad Argonem Tartarorum in Perside Regem, 1289. LX.

Joannes Grelli Gallicarum copiarum in Syria dux, 1289. LXIX. 1290. VII.

Joannes Magnus; scribendæ Gothicæ historiæ provincia ei ab Adriano VI. data, 1290. XLVI.

Joannes Æsinus Episc. in Ungariam legatus, 1291. XLV. *& seqq.*

Joannes ducis Brabantiæ filius, 1292. LXII. Permissum illi altaris portatilis usus, *ibid.*

Joannes Sozopolita patriarcha Constantinopolitanus schismaticus, exauctorato Athanasio suffectus, 1294. XXVII.

Joannes archiepiscopus Lundensis a Daniæ Rege conjectus in vincula, 1295. L. Dania ob id censuris percussa, *ibid.* Daniæ Regem censuris exolvere jussus, 1303. LVII.

Joannes summus Minoritarum præfectus creatus Cardinalis a Bonifacio VIII. 1298. XXIII.

Joannes Villanus anno jubilæi Romam veniens, scribendæ historiæ Florentinæ consilium suscipit, 1299. VI.

Joannes e Ceccano ob Colonnensium susceptas partes gravibus pœnis a Bonifacio VIII. percussus, 1299. VIII.

Joannes Castri ferrei comes, 1299. XIII.

Joannes archiepiscopus Pisanus, 1299. XXIX.

Joannes Britanniæ dux expeditionem in Syriam apparat, 1300. XXXIII. Constituta illi ad trajectionem dies, & decimæ attributæ, *ibid.*

Joannes tit. SS. Marcellini & Petri presbyt. Card. in Gallias ad componendam motam inter Pontificem & Regem controversiam missus, 1302. XV. Data illi Regis censuris exolvendi auctoritas, *ibid.* Nonnullos abusus tollit in Galliis, 1303. XXXIII. Philippo Regi, & Bonifacio VIII. conciliandis dat operam, *ibid.* XXXIV.

Joannes a Poliaco contradicit sacras exhomologeses editas apud monachos repetendas apud parochos, 1304. XXI. Sententiam revocat, *ibid.*

Joannes dux Britanniæ dum adstat equitanti Pontifici ruina, muri obtritus, 1305. XIII.

Joannes a Monte Corvino Minorita in India fidem prædicat, 1305. XIX. Migrat ad Tartaros Catayos, *ibidem.* Ipsos ad Christi fidem allicit, *ibidem.* Georgium Regem Indiæ a secta Nestorianorum ad fidem orthodoxam traducit, *ibidem.* Socios ad evangelium disseminandum vocat, *ibid.* Creatur archiepisc. Cambaliensis a Clemente, V. 1307. XXIX. XXX. Missi plures suffraganei episcopi ad illum in opere evangelico adjuvandum, *ibid.* XXIX.

Joannes Minorita moderator Armeniæ auxiliorum contra Saracenos spe a Clemente V. sustentatur, 1306. XIII.

Joannes Cumminus Robertum Brusium apud Anglorum Regem affectati regni Scotiæ crimine accusat, 1306. XV. A Roberto confoditur, *ibid.*

Joannes episc. Pragensis extincto Rodulfo Austriaco, contendit regnum ad Annam Wenceslai sororem jure spectare, 1307. XXVI. Ejus virum Henricum Carinthium in solium evehit, *ibid.* Joanni Regi Boemiæ regia inunctione liniendo suffragatur, 1310. I.

Joannes nepos Alberti Regis Romanorum; illum ob Austriæ partem sibi præreptam obtruncat, 1308. XIX.

Joannes Superantius Veneti exercitus dux Ferrariam eripit ecclesiæ, 1309. VI. Anathemata percellitur a Clemente V. *ibid.* Marino Georgio in ducatu succedit, 1310. XXXII. Franciscum Dandalum ad Pontificem liberationem a censuris petiturum, mittit, *ibid.*

Joannes Delphinus Viennensis missus orator ab Henrico VII. pro imperiali diademate efflagitando, 1309. X.

Joannes comes e Sareponte missus ab Henrico VII. ad Clementem V. orator, 1309. X.

Joannes Rex Boemiæ Henrici VII. Imp. filius creatus a patre Rex Boemiæ, 1310. I. Elisabetham Wenceslai sororem ducit, *ibid.* A Petro Moguntino archiep. corona redimitus, *ibid.*

Joannes e Molsac Apostolicæ sedis internuntius Henricum VII. pontificio nomine Apostolicæ sedi sacramento fidei obstringit, 1310. III.

Jo-

Joannes Murrensis Cardinalis coram Philippo Francorum Rege demonstrat petitis ex theologiis argumentis, Bonifacium VIII. fuisse Pontificem, insontemque, 1312. XII.

Joannes Gravinæ princeps Roberti Regis frater Romam submissus ad intercludendos Cæsari aditus, 1312. XXXII. Frustra pontem Milvium occupare nititur, ibidem, XXXIII. Henrici VII. copiis cedit, atque ad basilicam S. Petri arcet, ib. XXXIV.

Joannes Sabellus post convivium addictus ab Henrico VII. custodiæ, 1312. XXXIV. En ea lapsus Cæsareum exercitum infestat, ibid. XLVII.

Joannes XXII. prius dictus Jacobus Arnaldi de Ossa Caturcensis, episcopus Avinionensis, creatur Cardinalis episcopus Portuensis a Clemente V. 1312. LIV. Vide, Jacobus Arnaldi de Ossa Caturcensis, episcopus Aveninnensis.

Jolas Pisanus promovendæ fidei inter Tartaros egregiam dat operam, 1289. LXIV. Commendatur a Nicolao IV. ibid.

Jousbertus Castellinovi vicecomes septam expugnat, 1309. XXVII.

Ira; vindictæ cupido religioni non parcit, ut iras fatset, 1321. LXXIV.

Ira divina. Vide, Justitia divina.

Isabella Philippi Regis Francorum filia Eduardo juniori sanciendæ pacis studio nubit, 1298. IX. Enata inde atrociora bella, ibid.

Isabella filia Philippi IV. Regis Francorum Eduardo juniori pro firmanda concordia Gallos inter & Anglos nubit, 1307. IX.

Isaias ad patriarchatum Constantinopolitanum pulso Gerasimo, intrusus ab Andronico Imp. 1322. LXXIII.

Isarnus nuntius in Daniam missus ad solvendum interdictum, 1295. L.

Isuardus Thebanus archiep. ad Lateranensem basilicam pristino restituendam splendori transmissus a Clemente V. 1308. X. Data illi ab eodem Pontifice potestas excipiendi dicta testium, qui adversus Bonifacium VIII. testimonium attulerint, 1310. XXXVII. Transfertur ad sedem Antiochenam, tradita illi Papiensis ecclesiæ administratione, 1322. LXXVI.

Jubilæum recurrente quoquo sæculo institutum a Bonifacio VIII. 1300. I. IV. Illius historia a Jacobo diacono Card. S. Georgii ad velum aureum descripta, ibid. I. & seqq. Vetus celebrandi centenarii mos, ibid. I. Visi qui utroque ineunte sæculo basilicas lustrarant, ibid. III. Variæ de indulgentiis, quæ comparabantur, sententiæ, ibid. Pontificis & Cardinalium deliberatio de jubilæo instituendo, ibid. Diploma de jubilæo pontificium, ibid. IV. Qua pietate Romani sacras ædes lustrarint, ibid. V. Incredibilis peregrinorum multitudo Romam ad id consequendum confluit, ibid. VI. Senex qui jubilæo ab Innocentio III. celebrato interfuerat, Romam deductus, ibidem, VI. Plura miraculum gesta, ibid. VII. Oblationes ingentes altaribus SS. Petri & Pauli impositæ, ibid. VIII.

Jubilæi annus non porrigitur ab incarnati Verbi diem, sed ad natalitia Christi, ibid. Qui jubilæi beneficio privati fuerint, ibid. X.

Judæi; nonnulla Judæorum in Christianos atrocia facinora, 1286. XXV. In Anglia multa patrant flagitia, ibid.

Judæi Thalmudicis fabulis magis, quam prophetarum oraculis credendum affirmant, ibid.

Judæi fideles pervertere nituntur, simplices ad sabbati observationem pelliciunt, ibid. XXVI.

Judæi servos & servas Christianas sibi comparant, ibid. Secuta inde mala, ibid. Christiani inter suas nationes infauste precantur, ibid. His malis mederi jubet Pontifex, ibid. XXVII.

Judæi in Germania religionis odio pueros Christianos martyrio clam afficiunt, 1287. XVIII. In ultionem cæsi, ibid. Publicis muneribus ejiciendi, 1289. XXIX. Signo distinguendi, ibid.

Judæi sua superstitione fideles inficiunt, 1290. XLIX. Statutæ in confugientes ad synagogam Judæorum pœnæ, ibid. Perfossa cultro a Judæo sacra hostia sanguine manat, 1290. LIV.

Judæi insigni miraculo ad fidem provocati, 1295. LVII. Conspectum in eorum vestibus signum crucis, ibid. Multi ad Christi cultum adducti, ibid.

Judæus Eucharistiam furatur, 1299. XLVII. Illius ædibus cœlestes faces imminere visæ, ibid. E tusa ab iis Eucharistia sanguis effluit, ibid. Judæi necati, ibid. Virgo Judæa baptismum postulans, illæsa e turri cadit, ibid.

Judæi Conradum puerum necant Christi odio, 1303 LXIV. Divinitus detecti, affectique supplicio, ibid.

Judæi Christianum omnibus suppliciis, quibus Christus affectus est, Pragæ excarnificant, 1305. XV.

Judæi exuti omnibus bonis pulsique e Galliis 1306. XVIII. Invadit eorum opes Philippus Rex, ibid.

Jurisdictio; ejus divisio, 1312. XXIV. §. Prima quæstio. A jurisdictione papali nemo potest eximi, ibid. Jurisdictionem episcoporum Papa ampliare & restringere potest, ibid. §. Si autem. Eam ipsis communicat, ibid. Quis finis sit jurisdictionis, ibid. §. Ad evidentiam. Ut se habeat ad bonum reipublicæ, ibid. Jurisdictio episcopalis in religiosos superflua vel noxia ostenditur, ibid. §. Dico quod.

Jurisdictio Papalis distinguitur ab ordine, 1297. XXXIV. §. Hæc Columnensium. Vide, Pontifex Romanus.

Justitia divina in Leskonem Masoviæ ducem, qui turpissime religioni illuserat, 1287. XL. In Tartaros, ib. XLI. In Ladislaum Ungariæ Regem, 1290. XLI. In eversionem Acconis invehunt scelera, 1292. VI. & seq. Divina in Saracenos ob deletum Christianum in Syria nomen ultio, 1292. V. In Genuenses ob spreta pontificia monita, 1295. XXX. In sacrilegum ob læsam Deiparæ imaginem, 1302. XVIII. In Robertum comitem, qui bullas Pontificis exusserat, ibid. XVI. In Judæos patratæ in Conradum puerum cædis auctores, 1303. LXIV. Vide, Judæi. In Florentinos ob ejectum legatum Apost. sedis, 1304. III. IV.

Justitia divina; divinæ vindictæ exemplum cernitur in sacrarum imaginum violatore, 1305. XV. In ecclesiarum prædatoribus, ibid. XVII. Vide, Ecclesiæ persecutores. Albertus Rex Romanorum, qui Adolphum Regem necarat, trucidatus, 1308. XIX. Homicida, qui B. Nicolaum eremitam occidit, loco divinitus aufugere non potuit, 1310. XLVIII. Ultionis divinæ exemplum in barbaros Eucharistiæ contemptores, 1312. LXXII. Græci exauctorati imperio, qui sacerdotium redegerant in servitutem, ibid. LXXIII. Ferdinandus Rex Castellæ in jus vocatus ad divinum tribunal ab iis, quos temere supplicio affici jussit, dicta die moritur, 1312. LIII.

Kin-

K

Kinga. *Vide*, Chunegundes.

L

Lacrymæ, *Vide*, Flere.

Ladislaus Ungariæ Rex monetur ab Honorio IV. ut fidem defendendam suscipiat, 1287. I. Objectæ illi minæ, *ibid.* III. Sacrum in eum bellum a Nicolao IV. ob labefactatam religionem geri jussum, 1288. XXIV. XXV. Infidelium moribus imbutus, religionem pessumdat, 1290. XXXVIII. Fratrem Andream regno profugum necandum curat, *ibidem*, XXXIX. Divina ultione obruitur, *ibid.* XLI. Data legato provincia inquirendi an in schismate, vel hæresi, ant fide orthodoxa obiisset, *ibid.* XLII. 1291. XLVI. Andreas Venetus vi illi succedit: jure vero Carolus Martellus, 1290. XLIII.

Ladislaus Wayvoda Transilvaniæ Othonem generum Ungarica corona redimitum excipit, traditque vinculis, 1307. XXI. Coronam sacram intercipit, negatque reddere Carolo Regi, 1309. XVI. Decernitur a legato Cardinale eam futuram profanam, quandiu a Ladislao tenta fuerit, *ibid.*

Landulfus S. Angeli diaconus Cardinalis in Siciliam legatus mittitur, 1293. XVIII. Administratio regni, Carolo II. absente, illi commissa, *ibid.* Id postea munus ad ejus preces in Reginam Mariam collatum, *ibid.* XIX. Creatus in Sicilia legatus, 1299. IV.

Landulphus patriarcha Hierosolymitanus creatus a Bonifacio, VIII. 1295. XLVIII.

Landulphus Card. S. Angeli ad Philippum Regem missus pro componenda Lugdunensi controversia, 1310. XXXIV.

Lateranensis ecclesia indulgentiis decorata a Nicolao IV. 1289 LXXIII. 1291. LXIII. Qua pompa Pontifices ineant illius possessionem, 1295. V. Sæculares canonici, pulsis regularibus, in eam inducti a Bonifacio VIII. 1209. XXXII. Ut, a Constantino condita, sacrata a Silvestro fuerit, *ibid.*

Lateranensis basilica consumpta incendio, 1308. X. In illo sanctorum reliquiæ & altare ligneum, in quo S. Petrus divina peregit, divinitus servantur, *ibid.* Eandem basilicam refici jubet Clemens V. *ibid.* X. XI. Effusa populi Romani in eo casu comploratio, *ibid.* XI. Iratum Numen piis operibus placant, *ibid.* Illius in basilica Lateranensi instauranda fervor, *ibid.* Peractæ solemnes supplicationes, *ibid.*

Latina lingua; ejus usus in re forensi abrogatur apud Hispanos, 1286. XXI.

Latinus episc. Card. Ostiensis; ejus ad Cardinales de subrogando Nicolao IV. Pontifice oratio, 1292. XIX. Narrat ipsis cœlesti visu intentari divinas iras, ni Pontificem renuntient, 1294. IV. Auctor est ut S. Cœlestinus eligatur, *ibid.* V. Moritur, *ibid.* XII. Illius elogium, *ibid.*

Latrones magicis artibus aeri offundunt tenebras apud Tartaros ad exercenda latrocinia, 1307. XXIX. §. His.

Lauretana domus ut e Syria in Dalmatiam translata, 1291. LXVIII. E Dalmatia in Recinetensem agrum divinitus delata, 1294. XXIV. Unde Lauretanæ nomen traxerit, *ibid.* Concursus populorum, & pius ardor ad Lauretanam ædem, 1295. LVIII. Viæ, latronum opera, infestæ, *ibid.* Sacra ædicula divinitus locum mutat, *ibid.* Iterum mutatæ illius sedes, *ibid.* LIX. Divina providentia ad conciliandam singulari miraculo fidem, *ibid.* Missi ad Nazaretanæ ædis veritatem indagandam exploratores, 1296. XXXV. Illorum in Dalmatiam appulsus, *ibid.* Quæ fuerint ab ipsis comperta, *ibid.* Profecti in Syriam quæ visa retulerint, *ibid.* *Vide*, Nazaretana ædes.

Leo Rex Armeniæ a Saracenis oppressus, 1306. XIII. Auxilia ipsi pollicetur Clemens V. *ibid.* Moriens regnum fratri Osinio relinquit, 1311. LXXVII.

Leonardus creatus patriarcha Constantinopolitanus, 1302. XXVII.

Leonardus episc. Albanensis decretus a Clemente V. cum aliis Cardinalibus ad coronandum Henricum VII. 1312. VI. & *seqq.*

Lesku niger Cracoviæ & Sandomiriæ dux dum sacram expeditionem in barbaros fingit, arma in Conradum Masuviæ ducem vertit, 1287. XI. Divina in illum vindicta, *ibid.* Ejus mors, *ibid.* 1289. XLVIII. Henricus dux Wratislaviensis a plebe ad successionem vocatus, *ibid.*

Leteratayn Soldani Babylonis exercitus dux, 1287. VIII.

Liberatus Fraticellorum sectæ magnus auctor, 1294. XXVI. Angelucius a suis vocatus, *ibid.* Illius imposturæ, *ibid.*

Liberalitas; Carolus II. Ecclesiæ Reatinæ in qua corona redimitus certam auri vim tribuit, 1289. XII. *Vide*, Romana ecclesia.

Liberalitas Clementis V. in Carolum Regem Francorum alieno ære onustum insignis, 1307. XXIV.

Libertas; spiritus libertatem vocant impii spurcissimam hæresim, 1311. LXVI. 1312. XVII. § Quod vero. Vesanæ illius libertatis execratio, 1311. LXVIII. & *seq.* Quæ vera sit libertas, quæ falsa, demonstratur a Clemente V. contra hæreticos, *ibid.* Libertatis impiorum auctor dæmon, *ibid.* LXIX.

Libertas evangelica non in effrænata carnis licentia, *sed* in integritate constat, 1311. LXVIII. Ostenditur fideles liberos esse, *ibid.* LXXI. Quæ vera libertas iterum ostenditur, 1312. XVII. §. Isti sunt.

Libertas ecclesiastica; plura Alfonsi III. restituendæ capita inter Lusitaniæ Regem & clerum conventa, 1288. XVI. usque ad XXXII. Defensa magno ardore a Brynulpho episcopo Scarensi, 1290. XLVI. Magnus Sueciæ Rex provolutus in genua veniam ab eo poscit, *ibid.* Aucta ab eodem Rege Magno, *ibid.* Ut Regum Sueciæ privilegia concessa clero gliscente hæresi Latherana, flammis fuerint abolita, *ibid.* Massilienses ob graves in ecclesiasticos latas leges correpti a Bonifacio VIII. 1295. LIV. Tyroli & Charinthiæ comes ob ecclesiæ Tridentinæ invasa jura censuris percussus, *ibid.* Lucanus episc. ob spreta ecclesiæ suæ jura judicio postulatus, *ibid.* Pisani ob violatum jus ecclesiasticum sacrorum usu privati, *ibid.* Lata a Bonifacio constitutio ad reprimendas laicorum a clero extorsiones, 1296. XXIII. Variæ illius declarationes, 1297. XLIX. L. Auxerrenses ob immunitatem ordinis ecclesiastici violatam judicio hæreseos postulati, 1297. LVI.

Libido; spurca hæresis in omne libidinum genus effusa, 1311. LXVI. 1312. XVIII. §. Septimus error. Libertatis spiritus vocata, 1311. LXVI. & *seq.* Begardorum argumenta pro laxando libidini fræno, 1312. XVII. §. Quod vero.

Lithuani excurrunt in Prussiam, 1311. LXXII. Sacrilege tractant Eucharistiam, *ibid.* Cæsi extrema internecione, *ibid.*

Livo Aytoni Regis Armeniæ filius; de ejus morte, 1289. LVII.

Lo-

Loquela; Crucifixi imago B. Margaritam Cortonen. alloquuta, 1297. LXIX.

Lucani; sacrorum usus, quo ob læsum jus ecclesiasticum privati fuerant illis restitutus, 1296. IV.

Lucas e Flisco S. Mariæ novæ Cardinalis ad sociandum Henricum Cæsarem pro pacanda Italia legatus, 1310. XVII. Mediolanenses ad ejusdem Henrici obsequium adducit, *ibid.* Pro conferenda illi corona cum aliis quatuor Cardinalibus a Clemente V. legatus decernitur, 1311. VI. & *seqq.* Brixiam Henrico conciliat, *ibid.* XXIII. Henricum ipsum Genuam deducit, *ibid.* Profitetur non sponte, sed coacte in basilica Lateranensi augustalia insignia Henrico conferri, 1312. XXXVI.

Luceria Saracenorum; Saraceni proscripti a Carolo II. & reliquiæ eorum dissipatæ, 1303. LVI.

Luceriæ civitas S. Mariæ nuncupata, *ibid.*

S. Ludovicus Galliarum Rex; quanta diligentia a pluribus Pontificibus discussa sint ejus miracula, 1297. LVIII. Sanctorum catalogo apponitur, *ibid.* Vitæ ejus compendium, *ibid.* & *seqq.* Sacræ illius reliquiæ in regiæ Parisiensis sacellum translatæ, *ibid.* LXVII.

Ludovicus Sabaudiæ comes ob jus ecclesiasticum læsum increpitur, 1286. XXIX.

S. Ludovicus Caroli II. Regis filius obses pro patre datur, 1288. XVI. In Catalano carcere sanctitatis jacit fundamenta, *ibid.* Instituta S. Francisci profitetur, 1296. XVI. Renuntiat regno, *ibid.* Creatur episcopus Tolosanus, *ibid.* XXXII. Ob egregias virtutes lex de ætate in suscipiendo sacerdotio ad illius gratiam soluta, *ibid.* Sanctissime moritur, 1297. LXVIII. Quanto arserit zelo animarum, *ibid.* Insigne illius castimoniæ exemplum, *ibid.* Ut se ad mundi contemptum meditatione mortis excitaret, *ibid.*

S. Ludovicus Galliarum Rex; sacra ei ædes a Philippo Francorum Rege excitata. 1305. XIV. Illam adituris propositæ indulgentiæ, *ibid.*

S. Ludovicus episc. Tolosanus miraculis coruscat, 1307. XXII. De eo in sanctorum album referendo agitat Clemens, *ibid.* De cœlestibus virtutibus ab eo editis inquiri jubet, *ibid.* Agitatur in concilio Viennensi de SS. honoribus illi decernendis, 1312. XXV.

Ludovicus Hutinus Philippi Galliarum Regis filius postea Rex Francorum sceptrum Navarræ corripit, 1307. XIV. Ad ejus gratiam interdictum ecclesiasticum Pompejopoli abrogatum, *ibid.* A Philippo cum exercitu adversus Lugdunenses immissus, 1310. XXXIII. XXXIV. Interest concilio Viennensi, 1312. I. Ad expeditionem in terram sanctam ducendam se obstringit, *ibid.* XXII.

Ludovicus Sabaudus a Clemente ad Henrici Cæsaris gratiam creatus Urbis senator, 1310. XXI.

Ludovicus archiep. Lugdunensis moltas contentiones cum Philippo Rege Francorum de Lugduni imperio exercuit, 1310. XXXIV.

S. Ludovicus Caroli II. Regis Siciliæ filius postea episcopus Tulosanus; ipsum Cœlestinus V. ascribi jubet clero, 1294. XV. §. Te igitur. A pio Minorita conferri illi jubet ordines minores, *ibid.* §. Cum desideret. Eidem Lugdunensem archiepiscopum concredit, *ibid.* Quæ causa ad id Cœlestinum permoverit, *ibid.* §. Movebant. A Bonifacio VIII. eodem archiepiscopatu privatus, & creatus subdiaconus, *ibid.*

Lugdunum; Clemens V. Lugduni pontificia tyara solemni pompa insignitur, 1305. XII. De illius imperio inter Philippum Regem Francorum & Ludovicum & Petrum archiepiscopos Lugdunenses certatum, 1310. XXXIV. Immissus a Philippo Ludovicus Hutinus cum exercitu adversus Lugdunenses, *ibid.* Missi a Clemente V. duo Cardinales pro componenda controversia, *ibid.* Ex pactione ab archiepiscopo Lugduni dominatur ad reges Gallos derivatos, 1312. XXIX.

Lumen gloriæ ad visionem Dei necessarium, 1312. XVIII. §. Quintus error.

Luminaria divinitus conspecta circa ædem Lauretan. 1294. XXIV. Imminent domui, in quam erat illata Eucharistia, 1299. XLVII.

Lusitania; libertas ecclesiastica in Lusitania valde labefactata, 1288. XVI. De ea restituenda agitur, *ibid.* usque ad XL.

Lusitaniæ sacrorum usus restitutus a Nicolao IV. compositis controversiis, quæ clerum inter Regemque intercesserant, 1288. XXXVIII.

Lutherani Regum privilegia concessa ecclesiis Sueciæ dissiparunt, 1290. XLVI.

Luxuria; Adamitæ nudi feminas antecedunt, 1296. XXXIV. In eos legibus actum, *ibid.* *Vide*, Meretrices & Castitas.

Luxuria a Dulcino hæresiarcha vocata actus charitatis, 1305. XVIII. Begardi scortationem virtuti, matrimonium vitio ascripsere, 1306. XVIII. Dulcinus conciditur membris, qui in iis felicitatem locarat, 1308. IX. Impudica Dulcini propago libertatis spiritus nomen sibi arrogat, 1311. LXVI. Eam insectatur Clemens V. *ibid.*

M

MAdahias princeps Saracenorum in Rhodios equites a Genuensibus concitatus, 1312. LXXIV.

Magalonensis ecclesia; ejus jura a Philippo Rege Francorum occupata, 1300. XXVII. Graves de ea re querelæ Bonifacii, *ibid.* & *seq.*

Magi Tartarici tenebras offundunt aeri, 1307. XXIX. & *seqq.* Scyphos ex mensa in aliam transferunt, *ibid.* §. Successerat.

Magnus Sueciæ Rex moritur, 1290. XLV. Filio Birgero Turgillum tutorem dat, *ibid.* Liberalitas ejus eximia in clerum, *ibid.* XLVI. Demissionis Christianæ insigne exemplum erga Brynolphum episc. jura Scarensis ecclesiæ tuentem, *ibid.* Ut filiam monasticis institutis addixerit, *ibid.*

Magnus archiep. Upsalensis ab Adriano IV. Gothicam scribere historiam, tuerique fidem jussus, 1290. XLV.

Magnus filius Birgeri Regis Sueciæ ad Ericum Daniæ Regem fuga lapsus ex patruorum manibus, 1306. XV.

Majorica. *Vide*, Baleares insulæ.

Mansuetudo. *Vide*, Clementia.

Maphæus sive Mattheus Vicecomes pulsus Mediolano a Guidone Turriano, 1310. XVII. Henricum VII. in urbem pro corona ferrea adipiscenda inducit, *ibid.* Guidonem Turrianum pellit, æmulosque cædit, 1311. II. Præficitur ab Henrico Mediolano, *ibid.* XXIII.

Margareta Dulcini hæresiarchæ concubina membratim concisa, 1308. IX.

Margarita Norwegiæ Regina, 1286. XXIV.

B. Margarita Cortonensis e meretricia vita ad sanctiorem divinitus traducta, 1297. LXIX. Austeram vitam ducit, *ib.* Miraculis inclarescit, *ib.* In beatarum mulierum albo describitur, *ib.*

Margarita Regina Caroli I. vidua piis nonnullis beneficiis donatur a Bonifacio VIII. 1298. XXII.

Margarita Henrici VII. Cæsaris uxor cum viro Mediolani ferrea corona redimita, 1311. I. Genuæ moritur, *ibid.* XXIII. Ejus laudes, *ibid.*

B. Maria Virgo; quanto cultu Christiani eam complecti debeant, docet Nicolaus IV. 1288. XLIII. Ad imminentes Graeciæ clades ejus imago flet, ibid. XVIII. Florentiæ ad ejus imaginem edita plura miracula, 1292. XXIV. E læsa ipsius imagine sanguis manat, 1302. XVIII. Sumpta e sacrilego pœna, qui imaginem Virginis læserat, ibid. Statutum concilii Pennafielis de implorandis Virginis suffragiis, 1302. XXXV. Vide, Nazaretana domus.

S. Mariæ civitas nuncupata antea Luceria, pulsis a Carolo II. Saracenis id nomen sortita, 1303. LVI.

S. Mariæ Majoris basilica exornata sacris indulgentiis, 1288. XLII. XLIII. De miraculo nivis ad eam edito, ibid.

Maria e Molina; ejus filii e Sanctio illegitimo connubio suscepti justorum natalium dignitate ornati, 1301. XVIII.

Maria soror Reginæ Armeniæ ob constantiam in fide orthodoxa commendata a Nicolao IV. 1289. LVIII.

Maria Regina Siciliæ Caroli II. uxor; absente Carolo Regni Siculi administratio illi a Pontifice demandata, 1295. XIX. Una cum nepote ad disceptandam cum rege Ungaric. B.... mo sceptri Ungarici controversiam in judicium a Bonifacio VIII. vocatur, 1302. X. X. & seq.

Maria Regina Siciliæ; Ungarici regni jura illi afferta, 1307. XXVI. Ipsius nepos Carolus ex filio natu maximo Ungaricum regnum assequitur, ibid. XXI. Lodovicum filium coruscasse miraculis, deque eo sanctis annumerando agitari suscipit, ibid. XXII.

Marinus Georgius Petro Gradenico in ducatu succedit, 1310. XXXII. Paulo post Joanni Superantio principatum transmittit, ibid.

Marrochitanum regnum; Rodericus Marrochitan. episcop. ad fidem in eo augendam legati dignitate ornatus a Nicolao IV. 1290. XLVIII.

Martinus archiep. Antibarensis instructus auctoritate a Benedicto XI. ad Servios & Græcos censuris solvendos, 1303. LVIII.

Martyres. Vide, Fides Christiana.

Matthæus Rubeus Ursinus Card. S. Mariæ in porticu, Bonifacium hostium manibus liberatum Romam deducit, 1303. XLII.

Matthæus de Aquasparta Card. creatus legatus & belli sacri dux adversus Columnenses, 1297. XLI. 1298. X. Mittitur in Etruriam legatus, 1300. XXIV.

Mathæus e Columna Pontifici adversus consanguineos Columnenses adhæret, 1297. XLI.

Matrimonium; de matrimoniis nobilium a principe non urgendis, 1297. IV. §. Filias. Discrimen inter spirituale & carnale conjugium, 1297. XXXIV §. Ad contraria.

Matthæus Ursinus Cardinalis adversatur Gallo Regi in creando Pontifice, 1305. II. Prædicit Cardinali Pratensi fore Apostolicam sedem in Italiam revectum iri, ibid. XII.

Matthæus Vicecomes. Vide, Maphæus.

Matthæus Palatinus percussus anathemate a Cardinale legato ob perduellionem in Regem Ungariæ, 1312. LII. Fusus cruento prælio, ibid.

Matthæus Westmonasteriensis; ejus historia desinit, 1307. XIII.

Maynardus Goritiæ comes Tridentinum episc. suis juribus spoliat, 1290. XXVIII. Censuris ob id ictus a Nicolao IV. ibid. Concitatur ad eum reprimendum Rex Romanorum, 1290. LXVI. Veniam a Nicolao poscit, ibid. Solvitur censuris a Bonifacio VIII. 1302. XXVI.

Mediolanenses ad Henrici VII. Cæsaris obsequium allecti a Clemente V. 1310. XV. Excusso Guidonis Turriani jugo pontificii legati opera, Henricum mœnibus excipiunt, ibid. XVII. Adversus Henricum seditionem movent, 1311. II.

Melecmessor Sultanus Tripolim expugnatam flammis delet, 1289. LXV. LXVI. Sacrum in eum bellum a Nicolao IV. promulgatum, ibid. LXVII. 1290. II. In belli apparatu moritur, ibid. XI. Succedit illi Seraph, ibid.

Melecnaser Sultanus a Rege Tartarorum prælio deletus, 1299. XLIV. Damascum amittit, ibid. XLVI.

Melec Seraph. Vide, Seraph.

Melgorii comitatus qua ratione ad episc. Magalonensem spectet S. Ludovico Clemens insinuat, 1300 XXX.

Merces; rogati principes, ut subditos ab inferendis mercibus Saracenis arceant, 1308. XXXV. Itali mercatores ab eo scelere deterriti, ibid. XXXVI. Infectatæ pœnæ, ibid.

Meretrices; excidium Ptolemaidis peccatis carnis adscriptum, 1291. VI. B. Margarita Cortonensis e meretriciis sordibus ad sanctitatis apicem evecta, 1297. LXIX.

Messinenses nuntios Apost. sedis repellunt, 1296. X.

Michael Andronici Imp. filius Philippi Imp. filiam in uxorem deposcit, 1288. XVII. Dissoluto eo tractatu, Michael Regis Armeniæ sororem sibi despondet, ibid. XVIII.

Michael Palæologus Imp. ut a Martino IV. devinctus fuerit anathemate, 1306. III.

Michael e Becca Normannus decanus S. Quintini creatus Cardinalis tit. S. Stephani in Cœlio monte a Clemente V. 1312. LIV.

Ministri Dei summa reverentia excipiendi insigne exemplum in Thoma episc. Wratislaviensi, 1285. XXXII. Divina in Philippum Regem vindicta ob insectas ab ejus administris in Bonifacium manus, 1303. XLIII.

Minoritæ in factiones dividuntur, sibique mutuo litem intendunt, 1310. XLVI. Nonnulli Minoritæ creati episcopi & ad Tartaros missi, 1311. LXXIV. Permissum Regi Armeniæ, ut Minoritas in aula teneat, ibid. LXXVII. Vertebatur in dubium an Minoritæ ad omnia consilia evangelica tenerentur, 1312. XXIII. Quid definitum a Clem. V. ibid. Plures Minoritæ in Fraticellorum sectam lapsi, ibid. LXI. Aucti a Pontifice privilegiis, ibid.

Misericordia divina B. Margaritam Cortonensem e meretriciis sordibus ad sanctitatem evehit, 1297. LXIX. Græcos præmonet excidii impendentis, 1291. XVIII.

Missa celebrata magna pompa a novo Pontifice, 1295. III. Cur diurno tempore peragenda sit, 1301. XXII.

Missa; Rex Indus indutus regiis vestibus, divinis mysteriis inservit, 1305. XIX. Roberto Siciliæ Regi, ac Reginæ Galliarum datum, ut divinis ante lucem intersint, 1312. LXXVII. Cur sacra noctu fieri non deceat, ibid.

Mitra; Aquino Regi Norwegiæ concessum, ut regiorum sacellanorum præcipuus mitra coram Rege utatur, 1311. LXXVII.

Modœcia; antiquitus apud ipsam Imperatores ferrea corona cingebantur, 1311. I. Decernit Henricus VII. non referre, an Modœciæ, an Mediolani ea celebritas peragatur, ibid.

Molay supremus Templariorum magister, 1298. XXI.

Molay dux Cassani exercitus, 1299. XLV. Proditione Syria ejicitur, 1300. XXXIV.

Monachi vagi coercendi, 1311. LVIII. Vide, Religiosi.

Mo-

Monachi idololatræ; variæ eorum sectæ, & ritus insani, 1307. XXIX. §. In urbe.
Monarchia ecclesiastica. *Vide*, Romanus Pontifex.
Monera; ejus pretia corrupisse Philippum Francorum Regem, objecit ei Bonifacius VIII. 1312. XXXVI.
Moniales; emendati a Concilio Viennensi earum excessus 1312. XXIV.
Monomachiæ. *Vide*, Duellum.
Montanistarum hæresis; exusta muliercola, quæ hæresim Montanistae. in Germania renovare nitebatur, 1302. XXV.
Montis Pessulani academia instituta a Nicolao IV. 1289. LI.
Mors piorum hominum & mulierum; B. Ambrosii Sansedonii, 1286. XXXIX. Chingæ seu Chunegundis ducissæ, 1292. XXII. B. Alberti Carmelitæ, ibid. XXIII. Henrici episcopi Ratisponensis, 1296. XXXVI. S. Ludovici episcopi Tolosani, 1297. LXVIII.
Mors sanctorum; eam non lugendam, sed ut felicem suscipiendam, monet S. Wenceslaus Rex Boemiæ, 1309. XV. S. Nicolaus Tolentinas in morte cœlestes concentus audit, 1306. XIX.
Mora peccatorum; ecclesiarum deprædatores divina ultione pereunt, 1305. XVII. *Vide*, Justitia divina.
Mortis meditatio salubris; S. Ludovicus episcopus Tolosanus ad res caducas spernendas, inspectis mortuorum ossibus, se excitat, 1297. LXVIII. B. Margarita Cortonensis, inspecto amasii cadavere, ad meliorem vitam traducta, 1297. LXIX
Mortis spectrum in Alexandri Regis Scotiæ nuptiis conspectum, 1286. XXIV.
Mulieres. *Vide*, Fœminæ.
Mundi contemptus; S. Ludovicus episc. Tolos. spreto regno Neapolitano S. Francisci paupertatem amplectitur, 1296. XVI. Ad mundi contemptum aspectu mortuorum se excitat, 1297. LXVIII. *Vide*, Honorum fuga.
Musici concentus in missæ sacrificio adhibiti antiquitus, 1295. III.
Musulmani. *Vide*, Turci.
Mutinenses; eorum controversia de Baxano & Savignano composita cum Bononiensibus, 1299. XXVIII.

N

Nayan princeps Christianus rebellat in Cobilam Imp. Tartarorum, 1286. XXXV. §. In Asia. Signum crucis in vexillis præfert, ibid. Vincitur, & captus præfocatur, ib.
Narbonensis ecclesia ab Almerico vicecomite, archiepiscopi fide & clientela discedente, injuriam passa, 1300. XXVII. Graves de ea re querelæ Bonifacii VIII. ibid. Pristina jura recuperat, ibid. XXIX.
Natagai fictitium Tartarorum numen, 1307. XXIX. §. Quod attinet.
Nazaretana ædes deportata ab Angelis in Dalmatiam Tersactum inter & Flumen, 1291. LXVIII. LXIX. Ad illam Deiparæ ope patrata plura miracula, ibid. Cœlesti viso Alexander episcop. Tergestinus certior fit a Virgine de re tota, valetudinemque divinitus recuperat, ibid LXX. Missi in Syriam exploratores visa consentire veritati referunt, ibid. LXXI.
Nazaretana ædes e Dalmatia in Recinetensem agrum translata, 1294. XXIV. In iisdem vestigiis loci, e quo translata, excitatum templum, ibid. Insigne Nicolai Frangipanii de domo Nazaretana testimonium, ibid.
Nazaretana ædes in Lauretæ matronæ agro provinciæ marchiæ Anconitanæ residet, ibid. Inde Lauretana ædes appellata, ibid. Inclinatum ad venientis sacelli aspectum nemus, sacram ædem cœlestis lux circumfundit, ibid. Pastores miraculi testes & nuntii, ibid. Piorum ad sacram ædem concursus, ibid. Beneficia divinitus collata opem Deiparæ implorantibus, ibid. *Vide*, Lauretana ædes.
Neapoleo S. Adriani diaconus Cardinalis in Picenum legatus missus a Bonifacio VIII. 1300. XXII. A Clemente V. creatus in Italia legatus, 1297. LXIX. De miraculis D. Margaritæ Cortonensis inquirit, ibid.
Neapoleo Cardinalis Ursinus favet Gallo Regi pro creando amico illi Pontifice, 1303. II. Bononiensem legationem gerit, 1309. V. Rebelles variis pœnis mulctat, redigitque ad officium, ibid. Cæsareis legatis sacramenti formulam Hen. VII. nomine Pontifici addicendi proponit, ibid. XI.
Neapolitanum regnum. *Vide*, Sicilia.
Negropontensis ecclesia a patriarchæ Constantinopolitani & Archiepiscopi Atheniensis imperio pronuntiata libera, 1296. XXI.
Nestoriani ut apud Indos invaluerint, 1305. XIX.
Nestorianorum patriarcha ad profitendum orthodoxæ fidei dogma solicitatus a Nicolao IV. 1289 LIX.
Nicolaus IV. e Prænestino episcopo ad Petri cathedram evectus, 1288. I. Multo igne, peste grassante, ad purgandum aerem utitur, ibid. Ejus patria, ibid. Quos creavit Cardinales, ibid. Gestæ illius res ante pontificatum, ibid & seqq. Encyclicas de adepto honore literas mittit, ibid. III. Ut se ordini Minorum addixerit, ibid. Francorum Regem optimis præceptis imbuit, ibid. IX. Siculis ac Jacobo judicium, ni redeant ad officium, intendit, ibid. X.
Nicolaus IV. iniquas de Carolo II. Siciliæ Rege liberando leges propositas ab Alfonso Aragonio damnat, ibid. XI. Alfonsum monet ut restituat libertati, ibid. XII. XIII. Alfonsi oratoribus ad sedem Apost. accessuris liberum commeatum permittit, ibid. XIV. Ipsorum postulata repellit, ibid. Regi Francorum ad fratrem in Aragoniæ possessionem inducendum decimas attribuit, ibid. XV. Pactiones initas Carolum inter Alfonsumque rescindit, ibid.
Nicolaus IV. preces daturis Numini pro Rege Francorum indulgentias impertitur, 1288. XIX. Juri ecclesiastico tuendo dat operam, ibid. Venetum senatum ad erepta patriarchæ Aquilejensi restituenda urget, ibid. XX. XXI. Periclitanti in Ungaria religioni consulit, ibid. XXIV. Strigoniensem archiep. in Ladislaum, sentientem cum impiis crucerata signa attollere jubet, ibid. XXVI. Finitimos principes illi non deesse admonet, ibid.
Nicolaus IV. imperiales in hæreticos legea a Magistratibus distringi præcipit, ibid. XXVII. XXVIII Urosium Sclavorum Regem schismaticum ad fidem catholicam adducere nititur, ibid. XXIX. Elenæ Reginæ recte de fide sentire gratulatur, hortaturque ut filios ad Ecclesiæ gremium alliciat, ibid. XXX. Evangelicos præcones ad gentes mittit, ibidem, XXXII. Præsulibus orientis fidei orthodoxæ formulam transmittit, ibid. XXXIII.
Nicolaus IV. Elegagen & Tuctanem Reginas Tartarorum in fide Christiana confirmat, 1288. XXXIV. Tartarorum oratores excipit, ibid. Argonem Tartarorum in Perside Regem in fide instruit, ibid. XXXVI. Meditantem sacrum baptisma Hierosolymis suscipere hortatus est, ut quamprimum Christo nomen dare non differret, ibid. XXXVIII. Cypri & Armeniæ Reges ad meliorem spem excitat, ib. XXXIX.

Nicolaus IV. exceptis Syrorum oratoribus auxilia pollicetur, *ibid.* XL. Heliæ defuncto in patriarchatu Hierosolymitano Nicolaum subrogat, *ibid.* XLI. Legatum in oriente creat, *ib.* Basilicam S. Mariæ majoris sacris Indulgentiis exornat, *ibid.* & *seqq.* Carolum II. Regem Siciliæ corona cingit, 1289. I. In sua verba sacramento adigit, *ibidem.* Quibus legibus regnum illi jure fiduciario contulerit, *ib.* II. & *seq.* Muneribus ipsum auget, *ibid.* XII. Eum, ac Regem Angliæ, & Provinciales datæ Alfonso Aragonio fidei religione exolvit, *ibid.* XIII. Censuris ob violatas pactiones initas inter Clementem IV. parentemque illius liberat, *ibid.* XIV. Beneficiis sacris exornat, *ibid.* XV.

Nicolaus IV. Lusitaniæ Regis oratores ad componendas cum clero controversias excipit, 1289. XVI. Præsulibus Lusitanis transigendi cum Rege potestatem confert, *ibid.* XVII. Conventa inter ipsos regiosque oratores pacta confirmat, *ibid.* XXXII. Pœnas in concordiæ prævaricatores Reges Lusitanos constituit, *ibid.* XXXIII. & *seq.* Censuras quibus regii administri devincti erant, dissolvit, *ibid.* XXXVIII.

Nicolaus IV. præscribit Dionysio formam, qua jus ecclesiasticum asserere pollicitus fit, *ibid.* XXXIX. Sancium gratulatur, pacem cum Francorum Rege coivisse, *ibid.* XL. Francorum Regem corripit, episcopis ad lites persequendas negare, ut procuratorum opera utantur, *ibid.* XLI. Coloniensi archiep. exagitato a proceribus non deest, *ibid.* XLIII. Rodulpho imperiale diadema petenti annuit, *ibid.* XLVI. Nuntium ea de causa ad ipsum mittit, *ibid.* Albertum Austriæ ducem eo afficit privilegio ne inconsulta sede Apostolica percelli anathemate possit, *ibid.* XLVII.

Nicolaus IV. Gregorii X. constitutionem de electione Pontificis non sine gravi reipublicæ damno infringit, *ibid.* XLIX. Cardinalibus vectigalium partem, quæ a fiduciariis regnis penduntur, attribuit, *ibid.* Apud Montempessulanum academiam instituit, *ibid.* LI. Imperiales in hæreticos leges distringi jubet, *ibid.* LIII. LIV. Initam cum Venetis pactionem, ut bona hæreticorum reipubl. addicantur confirmat, *ibid.* LIV.

Nicolaus IV. apud Cluniacenses religiosam disciplinam restituit, 1289. LV. Carmelitarum instituta confirmat, *ibid.* Jacobitarum patriarcham ad fidem catholicam allicit, *ibid.* LVI. Et alios Asiæ & Africæ præsules, *ib.* Armeniæ Regem ad conjunctionem Rom. eccles. admittit, *ibid.* LVII. Item alios Armeniæ proceres, *ibid.* LVIII.

Nicolaus IV. Imperatorem Æthiopum ad conjunctionem cum Rom. ecclesia sollicitat, *ibid.* LIX. Item Georgiæ & Iberorum Reges, *ibid.* Argonem Regem Tartarorum in Perside ad colendum Christum sollicitat, *ibid.* LX. Et Cobylam Chamum supremum Tartarorum Imperatorem, *ibid.* LXII. Item Caydonum, *ibid.* LXIII. Jolo Pisano gratulatur, ad religionem promovendam incumbere, *ibidem*, LXIV.

Nicolaus IV. fideles in Sultanum ob Tripolim evastatam concitat, 1289. LXVI. Episc. Tripolitano promulgandæ religiosæ militiæ provinciam imponit, *ibid.* LXVII. Syros oratores, auxiliaria arma contra Saracenos implorantes, excipit, 1289. LXIX. Viginti triremes subsidiarias pollicetur Acconensibus, *ibid.* Eduardi Regis petitis annuit, ut Syriacam expeditionem suscipiat, 1289. LXXI. Illum admonet, ne jus ecclesiasticum labefactet, *ibid.* LXXII. Censuris ob non susceptum iter constituto tempore contractis liberat, *ibid.* LXXIII.

Nicolaus IV. Lateranensem ecclesiam privilegiis exornat, *ibid.* Fideles ad sacram in Saracenos expeditionem concitat, 1290. II. III. Indulgentiarum præmia proponit, *ibid.* IV. Pluribus crucesignatos beneficiis afficit, *ibid.* V. VI. Viginti triremes Venetiis instruendas curat, *ibid.* VII. Tripolitanum episcopum repetundarum judicio postulat ob versas in rem suam sacras opes, *ibid.* VIII.

Nicolaus IV. Francorum Regem ad tuendas Syriæ reliquias sollicitat, 1290. IX. Datæ eo argumento graves literæ, *ibid.* Eduardo ad sacram expeditionem ineundam diem constituit, *ibid.* XIII. Quas pactiones cum eo sanciverit, *ibid.* XIII. XIV. Legationem gravissimam ad Transalpinos Reges decernit, *ibid.* XVII. Æquiores pacis leges inter Siciliæ Regem & Alfonsum Aragonium agitari jubet, *ibid.* XIX.

Nicolaus IV. Regem Romanorum, de attributis in Imperio Regi Francorum nonnullis decimis querentem, permulcet, *ibid.* XXI. Jacobum Aragonium & Siculos in judicium vocat, *ibid.* XXIII. Gajetanos ad fidei in Carolum constantiam adhortatur, *ibid.* XXV. Vetat ditionis ecclesiasticæ urbes fœdera inter se coire, *ibid.* XXVI. Guidonem Montisferetri comitem censuris defigit, *ibidem*, XXVII.

Nicolaus IV. Maynardum ducem Charinthiæ ob invasa ecclesiæ Tridentinæ jura judicio postulat, *ibid.* XXVIII. Et principes fœderatos archiepiscopi Coloniensis detentores, *ibid.* Philippum Regem Francorum, ne libertatem ecclesiasticam opprimat, admonet, *ibid.* Item Eduardum Anglorum Regem, *ibid.* XXXIII. Negat decretum, quo Angliæ beneficiarism Scotiam profitentur Scoti confirmare, *ibid.* XXXVII.

Nicolaus IV. periclitantis Ungariæ curam gerit, 1290. XXXVIII. Finitimos Reges ad fidem tuendam sollicitat, *ibid.* XLI. Legatum in Marrochitanum regnum amplificandæ rei Christianæ studio mittit, *ibid.* XLVIII. Judæorum impietatem compescit, *ibid.* XLIX. Præsules ad hæreticorum fraudes dissolvendas excitat, *ibid.* L. Apostolicorum sectam damnat, *ibid.* LI.

Nicolaus IV. academiam Ulyssiponensem instituit, *ibid.* LII. Fideles ad sequenda Eduardi Anglorum Regis signa in Syriam concitat, 1291. I. Indulgentiarum præmia iis proponit, *ibid.* IV. Decimas in eam rem attribuit, *ibid.* V. Ptolemaidis excidium deplorat, *ibid.* VII. XX. Regem Francorum ad lapsas Syriæ res instaurandas sollicitat, *ibid.* Item Genuenses ac Venetos, ut vires in id conjungant, *ibid.* XXIII. & *seq.* Pœnas graves iis incutit, qui Saracenis commeatus intulerint, *ibid.* XXVII.

Nicolaus IV. concilia provincialia ad bellum in Saracenos instaurandum indicit, *sup.* XXIX. De Templariis & Hospitalariis in unam familiam redigendis agit, *ibid.* XXX. Cruceatam expeditionem promulgat, *ibidem*, XXXI. Argonem Regem Tartarorum ad vires cum occidentalibus in Sultanum sociandas hortatur, *ibid.* XXXII. Et alios orientales principes, *ibid.*

Nicolaus IV. laudat Argonem filium baptismo lustrandum curasse, *ibid.* XXXIII. Gratulatur Nicolao principi, nomen dedisse Christo, *ibid.* Cassianum, alias Cassanum, ad fidem amplectendam allicere nititur, *ibid.* XXXIV. Tartarorum Reginas ad religionem propagandam impellit, *ibid.* XXXVI. Præcones evangelicos in Persidem mittit, *ibid.* XXXVII.

Nicolaus IV. Georgium Bulgarorum Imp. ad Romanæ ecclesiæ conjunctionem allicere studet,

det, 1291. XXXVIII. Et Bulgarorum archiepiscopum, *ibid.* XXXIX. Helenam Serviæ Reginam ad Bulgaros in obsequium ecclesiæ adducendas urget, *ibid.* XL. Regem Serviæ in clientelam apostolicam accipit, *ibid.* XLI. Antibarensi archiep. episcopatus in urbe Sava instituendi munus imponit, *ibid.* XLII.

Nicolaus IV. censores fidei in Servia creat, *ibid.* XLIII. Detrahentem de stigmatibus S. Francisci censura notat, earumque veritatem confirmat, *ibid.* XLIV. Legatum in Ungariam ad eam componendam mittit, *ibid.* XLV. Inquiri jubet an Ladislaus in fide vel hæresi obierit, *ibid.* XLVI. Promulgat, Ungariam non imperii, sed sedis Apostolicæ beneficiariam, *ibid.* XLVII.

Nicolaus IV. Rodulphum Regem Romanorum corripit, qui Alberto filio id regnum vitio contulerat, 1291. XLVIII. Strigoniensem archiep. ad tuendum regnum incumbere jubet, *ibid.* XLIX. Hortatur Baleares, ut ad Regis sui fidem redeant, *ibid.* LII. Dat Jacobo Aragonio imperia, ne ante adeptam Ecclesiæ gratiam sceptrum Aragonium capescat, *ibid.* LIII. Meditantem Regem Francorum Aragoniam fratri subjicere, ab eo consilio revocat, *ibid.* LVI. Solicitat, ut Regi Neapolitano ad Siciliam debellandam copias auxiliares mittat, *ibid.* LVIII.

Nicolaus IV. Genuenses a Siculorum fœdere divellere studet, *ibid.* LIX. Sabinensis episcopi constitutionem in clericos concubinarios reitigat, *ibid.* LX. Permittit archiepiscopo Bisuntino, ut Grajaci academiam condat, *ibid.* LXII. Lateranensem basilicam adeuntis indulgentias proponit, *ibid.* LXIII. Urbevetanum templum construendum curat, *ibid.* LXIV.

Nicolaus IV. Salisburgensem archiepisc. contra ducem Bavariæ, Salisburgum occupare conantem, tuetur, *ibid.* LXV. Salisburgensium pactiones initas cum duce Bavariæ rescindit, *ibid.* Regis Romanorum opem ad Maynardum ducem Charinthiæ, ecclesiarum invadentem jura, comprimendum implorat, *ibid.* LXVI. Brixiensium legem de affinitatibus cives inter & exititios veritas abrogat, *ibid.* LXVII.

Nicolaus IV. Francorum Regem hortatur, ut Armeniæ opem ferat, 1292. I. Eduardum Anglorum Regem ad suscipiendam sacram expeditionem sollicitat, *ibid.* VI. Plures cum ipso de ea conficienda pactiones init, *ibid.* Postulanti, ut census ecclesiæ Rom. solvendus commutaretur, repulsam objicit, *ibid.* XII. Suprema ecclesiæ in Scotiam jura tuetur, *ibid.* XIII.

Nicolaus IV. Genuenses a Jacobi & Friderici Aragoniorum fœdere divellere nititur, *ibid.* XIV. & *seq.* Moritur, *ibid.* XVII. In basilica S. Mariæ majoris sepelitur, *ibid.* A Sixto V. in mausoleo ornatiori collocatur, *ibid.* Ejusdem elogium, *ibid.* Secutum ab illius morte diuturnum interpontificium, *ibid.* XVIII. Subrogatur illi S. Cœlestinus, 1294. I.

Nicolaus IV. ejus decretum de rescindendis iniquis pactionibus, quæ Aragonii a Carolo Rege Neapolitano extorsere, 1288. XVII. Confirmat promulgatque literas de venia Siculis ob perduellionem data, 1289. XV. Remittit pœnas a Siculis ex edictis pontificiis contractas, si ad officium redierint, *ibid.* §. Gaudet.

Nicolaus supremus Prædicatorum magister, deinde Card. Ostiensis & Rom. Pontifex, *Vide*, Benedictus XI.

Nicolaus patriarcha Hierosolym. creatur patriarcha, 1288. XLI. Et legatus Apostolicæ sedis, *ibid.* Fugientes in excidio Acconen. colligere satagens, fluctibus cum iis mergitur, 1291. X.

Nicolaus Teupulus; instructæ a Nicolao classis in Saracenos dux, 1290. VII.

Nicolaus sive Carbaganda Argonis Regis Tartarorum filius baptismalia sacra accipit, 1291. XXXIII. Gratulatoriæ ad eum Pontificis literæ, *ibid.* Deficit a fide, *ibid.*

Nicolaus Frangipanius Dalmatiæ prætor exploratores in Syriam mittit, an ædicula Nazaretana translata fuerit, 1291. LXXI. Translata iterum illa e Dalmatia in Italiam, persimilem ædem in iisdem vestigiis extruit, miraculis postea claram, 1294. XXIV. Insignis translationis illius testis est, *ibid.*

Nicolaus Pratensis Card. & Ostiensis episcopus a Bened. XI. renunciatus, creatus Etruriæ legatus, 1304. I. Paciarii munere auctus, *ibid.* Honorifice a Florentinis excipitur, *ibid.* III. Calumniis in odium ab improbis adducitur, *ibid.* A Pratensibus, dum eos conciliare nititur, pulsus, *ibid.* Et a Florentinis conjuratis, *ibid.* Obruta post ejus discessum malis civitas, *ibid.* IV. Vocari a Benedicto in judicium Florentini, *ibid.* & *seqq.*

Nicolaus Cardinalis Pratensis Bonifacianæ factionis Cardinales deludit, 1305. II. Archiepiscopum Burdegalensem ad pontificatum evehit, *ibid.* III. Consulit Philippo Regi, ut cum eo paciscatur, *ibid.* Accusatum a Philippo Bonifacium VIII. indignatus odio Clementem instruit ad Gallorum spes de imperio affectato deludendas, 1308. XXI. Decretus cum aliis Cardinalibus ad coronandum Henricum VII. 1312. VI. VII. Brixienses frustra hortatur ad Henrici obsequium, *ibid.* XXII.

S. Nicolaus Tolentinas ordinis Eremitarum S. Augustini in pueritia Christum in Eucharistia intuetur, 1306. XIX. In extremo morbo cœlestes audit concentus, *ibid.* Cœlestibus visis pascitur, *ibid.* Pie moritur, *ibid.* Post mortem miraculis coruscat, *ibid.* De iis sacrum examen institutum, *ibid.*

Nicolaus e Banera Minorita creatus episcopus ad fidem inter Tartaros amplificandam, 1307. XXIX.

B. Nicolaus eremita pie moritur, 1310. XLVII. Divina in illius homicidam ultio, *ibid.*

Nicolaus Parinula ord. Prædicatorum postulatus judicio a Bonifacio VIII. 1301. XXXIX. Creatus Cardinalis tit. S. Eusebii a Clemente V. 1305 XIV.

Nipho Cyzicenus intrusus ab Andronico Imp. in patriarcharum Constantinopolitanum, 1312. LXXIII. Jussus cedere Logothetæ dromo, *ibid.*

Nuceria reliquiæ Saracenorum proscriptæ a Carolo II. 1303. LVI. *Vide*, Luceria.

Nuptiæ; horrido spectro earum pompa confusa, 1286. XXIV.

O

OBedientia quæ prælato promissa præcipue intelligitur de observantia religionis, 1312. XXIV. §. Tertia ratio.

Oleronensis conventus ab Anglorum, Siciliæ, & Aragonum Regibus celebrati, 1288. XVI.

Olgetneam Rex Tartarorum oratores mittit ad Clementem V. pro jungenda societate armorum adversus Saracenos, 1308. XXX. Centum millia equitum adducturum se spondet, *ibid.* XXXI. Monetur a Clemente, ut Christo nomen det, *ibid.*

Olysipponensis academia condita a Dionysio Rege Lusitaniæ, 1290. LII. Ornata privilegiis a Nicolao IV. *ibid.*

Oly-

Olyſipponenſis academia Coimbricam traducta, 1308. XVII.
Oratio. *Vide*, Preces.
Ordines minores a Minorita ſimplici ſacerdote collati S. Ludovico poſtea epiſcopo Toloſano juſſu S. Cœleſtini Pontificis, 1294. XV. §. Movebant.
Ordines mendicantes; ut eos eſſe exemptos expediat, 1312. XXIV. §. Poſtquam univerſim.
Orientalium patriarcha fidei orthodoxæ, quam profitetur formam Romano Pontifici exponit, 1304. XXIII. Illius primatum agnoſcit, *ibid.*
Oroſius Serviorum Rex ad conjunctionem cum Romana eccleſia ſollicitatus, 1303. LIX.
Oraſius Raſciæ Rex. *Vide*, Uroſius.
Oſcula; ſtulta de iis & actu carnali Begardorum ſententia, 1312. XVIII. §. Septimus. Quando oſcula ſint peccatum, & quando non, *ibid.*
Oſinius Rex Armeniæ ſuccedit Leoni fratri, 1312. LXXVII. Controverſiam cum Rege Cyprio habitam Pontificis arbitrio committit, *ibid.*
Oſtienſis eccleſia; ex ea ad ſedem Apoſt. evectus Benedictus XI. 1303. XLV.
Otho dux Bavariæ Salisburgum ſibi ſubjicere nititur, 1291. LXIV. Archiepiſcopi Salisburgenſis cauſa adverſus ipſum ſuſcepta a Nicolao IV. *ibid.* Initæ inter ipſum & Salisburgenſes pactiones reſciſſæ, *ibid.*
Otho marchio Brandeburgenſis ob eccleſiaſticos divexatos cenſuris implicitus, 1302. XXV.
Otho dux Bavariæ ab Alberto Imp. ad Regem Boemiæ deficit, 1305. XVI. Sacram coronam a Wenceſlao eblanditur, *ibid.* Ea redimitus, *ibid.* Pergit in Tranſilvaniam, *ibid.* Ut coronam amiſerit, & reinvenerit, *ibid.* Illum jure fultum non fuiſſe ad Ungaricum ſceptrum capeſſendum, decretoria ſententia, pronuntiat Clemens V. 1307. XIX. & *ſeq.* Intentatum illi anathema, *ibid.* XX. Vocati in jus epiſcopi, qui illum diademate cinxere, *ibid.* XXI. Captus traditusque vinculis a Tranſilvaniæ Wayveda, *ibid.* Aufugit in Poloniam, *ibid.* Agnetem a Glogovienſi duce interceptuſque ejus filiam ducit uxorem, *ibid.* Ejus ope in Bavariam cum uxore revertitur, *ibid.*
Otho Baſilienſis epiſcopus ab Henrico VII. ad Clementem V. orator pro imperialibus apicibus poſtulandis miſſus, 1309. X.
Othomannes ſive Athman. Turcici conditor imperii, 1300. XXXVII.

P

PAlatinus princeps elector; illius auctoritas in judicando Rege Romanorum, 1301. III.
Pallium a Romano Pontifice accipere debent archiepiſcopi, 1308. XXVII. Privilegium de pallii uſu conceſſum archiepiſc. Auxitano a Clem. V. 1312. XXVI.
Panormitani; tentat Bonifacius ipſos ad Caroli obſequium allicere, 1296. VII. Reconciliantur eccleſiæ, 1302. X.
Pantaleo patriarcha Conſtantinopolitanus moritur, 1286. XXXIV.
Papa. *Vide*, Pontifex Romanus.
Papatus; diſtinctio papatus ſecundum ſtatum & perſonam, 1297. XXXIV. §. Ad primum.
Paradiſus; ſtulta Begardi cujuſdam de paradiſo & inferno ſententia, 1312. XVII. §. Quod vero.
Pariſienſis conventus a Philippo Rege contra Bonifacium VIII. celebratus, 1303. XXXV.
Parochi & Parochiales eccleſiæ; objecta ipſis ſacerdotii mulcta, Euchariſtiam morituris præbere juſſi, 1302. XXIX. Confeſſiones editæ apud monachos non ſunt neceſſario apud parochos repetendæ, 1304. XXII.
Paſſarinus Mantuæ ab Henrico VII. præfectus, 1311. XXIII.
Paſſio Chriſti; Begardorum impietas adverſus Chriſti paſſionem, 1312. XVIII. §. Octavus. Pie recolendam eſſe oſtenditur, *ibid.* §. Quod autem. Chriſto mortuo vera aqua & ſanguis e latere fluxere, *ibid.* §. Fidei.
Patavini conciliati cum Venetis a Benedicto XI. 1304. VI.
Patientia inſignis S. Cœleſtini, 1295. XIV. Ad eam illuſtrandam crux ante portam carceris viſa, *ibid.* XV. S. Ludovicus poſtea epiſc. Toloſanus in Catalana cuſtodia paternas, fraternaſque injurias, ac ſuas æquiſſimo animo ſuſtinet, 1297. LXVIII.
Patriarchæ; ſolvendæ legis de gradu conſanguinitatis auctoritate vacoi patriarchæ, 1298. XX. Patriarcha Aſiæ profitetur ſe Roman. Pontifici ſubeſſe, 1304. XXVII. Ipſius eadem re literæ, *ibid.* Orthodoxæ fidei formam exponit, *ibid.* XXVIII. & *ſeq.* De patriarcha Gradenſi. *Vide*, Gradenſis patriarcha, & ſic de aliis.
Patriarchæ Conſtantinopolitani veluti theatrales habiti ludibrio ab Imperatoribus ſchiſmaticis, 1311. LXXIII.
Patriarchales urbis eccleſiæ; in principe earum ara nemini rem divinam peragere licet non obtenta facultate, 1301. XXIII.
Patriarchales orientis ſedes; reſervata Pontifici creandorum patriarcharum auctoritas, 1302. XXIV.
Pax ut a Pontificibus procuranda ſit, 1304. IV.
Peccata excidium Syriæ attulere, 1291. VII. XI.
Peccata punit Deus. *Vide*, Juſtitia divina.
Pennafiele concilium a Gonſalvo archiep. Toletano celebratum, 1302. XXIX. & *ſeq.*
Peregrinus Caſtellanus Minorita creatus epiſcopus ad evangelium Tartaris inferendum, 1307. XXIX.
Perſis; Perſidis Rex baptiſmum Hieroſolymis ſuſcipere conſtituit, 1288. XXXVIII. Baydo illius Rex Chriſtianus fidei odio regno & vita orbatus, 1295. XLIX.
Perſarum patriarcha primatum Romani Pontificis agnoſcit, 1304. XXIV. XXIX.
Peruſina academia condita a Clemente V. 1308. XVII.
Peſtis; multo igne adverſus illius ferociam Nicolaus IV. valetudinem media æſtate tuetur, 1288. I.
Petrus patriarcha Conſtantinopolitanus confirmatus ab Honorio IV. 1286. XXXV.
S. Petri baſilica ſacerdotiis & vectigalibus aucta a Bonifacio VIII. 1299. XXXIV.
Petrus epiſc. Aroſienſis Carelios populos baptiſmalibus ſacris luſtrat, 1290. XLVII.
S. Petrus martyr; cum beato Franciſco inepte comparans coercitus, 1292. XLIV.
Petrus e Macerata Fraticellorum ſignifer, 1294. XXVI.
Petrus Foroſemproníenſis ſectæ Fraticellorum magnus auctor, 1294. XXVI.
Petrus S. Mariæ Novæ diaconus Card. creatus legatus & paciarius in pluribus Italiæ provinciis, 1296. I.
Petrus Anſalo dux Friderici tyranni legatos pontificios Meſſanæ aditu repellit, 1296. XI. Reſpondet non chartis ſed ferro pacem Siculos quæſituros, *ibid.*
Petrus Cardinalis Columna Friderico Siciliæ tyranno adverſus eccleſiam Romanam adhæret,

ret, 1297. XXIX. Negat Pontificiæ fidei arces, quas tenebat, committere, *ibid.* XXX. Cardinalatu exuitur, *ibid.* XXXII. Schisma molitur, *ibid.* XXXIV. Damnatur ut schismaticus, *ibid.* XXXV. & *seq.* In eum ac fœderatus indicta sacra militia, *ibid.* XLI. Præteriti criminis veniam poscit a Benedicto XI. 1304. XIII. Sacrorum usui, non tamen cardinalatus & sacerdotiis bonisque aliis addictis restitutus, *ibid.*

Petrus e Bodicis Praticellorum pseudopontifex a quibus creatus, 1297. LV.

Petrus Joannes e Biterria graviora invehit scandala, 1297. LV. Librorum illius auctoritate a Beguinis hæreticis conflatum schisma, *ibid.* & *seq.* De illius doctrina, & libris, *ib.* Quid de miraculis, quæ referunt, sentiendum, *ibid.*

Petrus Hispanus creatus Cardinalis a Bonifacio VIII. 1298. XXIII.

Petrus episc. Anagninus pluribus optimis legibus Anagninum clerum temperat, 1299 XXX. Ex confirmatæ a Bonifacio VIII. *ibid.*

B. Petrus Apostolus; ejus reliquiæ & altare, in quo divina peregerit, in mediis flammis divinitus servantur illæsa. 1308. X. Jussa data a Clemente V. data, *ibid.* XI. *Vide*, Lateranensis basilica.

S. Petrus e Murrone. *Vide*, Cœlestinus V.

S. Petrus Apostolus; sacramentum illi a Bonifacio VIII. nuncupatum, pontificatu suscepto, 1295. I.

Petrus Aragonius in extremo vitæ actu Carolum II. Regem Siciliæ restitui libertati jubet, 1288. XVII §. Sed forsitan.

Petrus e Capella episc. Tolosanus creatus Cardinalis a Clemente V. 1305. XIV.

Petrus Columna senatui Cardinalium a Clemente V. restitutus, *ibid.*

Petrus Arnaldi inter Cardinales relatus a Clemente V. *ibid.*

Petrus Aichspadius episc. Basiliensis ad sedem Moguntinam traductus, 1306. XVIII. Sancto Clemente, id fastigium assecutus, *ibid.* Henrici VII. odia propterea contrahit, *ibid.* Eundem ad cæsareum solium evehit, 1308. XIX. XX. Joannem Henrici ejusdem imper. filium Boemica corona exornat, 1310. I.

Petrus episc. Ostiensis in Angliam missus A. S. L. pro firmando fœdere inter Philippum & Eduardum, 1309 IX.

Petrus Gradenicus Venetiarum dux desinit anathemate ob Ferrariam ereptam Romanæ ecclesiæ, 1309. VI. In eum conjurat Boamundus Theupulus, 1310. XXX. Liberatus feliciter ex eo discrimine, *ibid.* Conjurationis ejusdem narratio ab ipso edita, *ibid.* Oratores pro impetranda censurarum remissione ad Clementem V. decernit, *ibid.* XXXI. Moritur, *ib.* XXXII. Succedit in ducatu Marinus Georgius, *ibid.*

Petrus episc. Abulenensis creatus a Clemente in Rhodia expeditione A. S. L. 1309. XXXIII. Ampla auctoritate munitur, *ibid.* XXXIV. Rhodus capta, 1310. XLIII.

Petrus Joannis Olivi pseudominorita; ejus hæreses damnatæ, 1312. XVIII.

Petrus archiep. Lugdunensis de urbis illius imperio cum Philippo Rege Francorum certat, 1310. XXXIV. Ludovicus Hutinus in eam exercitum ducit, *ibid.* Ipsam accipit in deditionem, *ibid.* Consulit Clementem, an ex pactione cessurus sit dominatu Lugdunensi, 1312. XXIX. Suo permissus arbitrio cum Philippo paciscitur, *ibid.*

Philadelphia Latinorum ope a Turcorum obsidione liberata, 1303. LX.

Philippus Pulcher succedit parenti Philippo, 1286. XXVIII. Illi ad fratrem in regni Aragonici possessionem inducendum attributæ decimæ ab Honorio IV. *ibid.* Et a Nicolao IV. 1288. XV. Egregiis præceptis a Nicolao instruitur, 1288. IX. Fundentibus Deo pro ipso preces indulgentiæ propositæ, *ibid.* XIX. Monetur, ut iniquam legem rescindat, qua episcopi procuratorum opera causas agere erant vetiti, 1288. XLI. Rogatur a Nicolao, ut Ptolemaidis clientelam adversus Saracenos suscipiat, 1290. IX. Id detrectat, *ibid.*

Philippus Pulcher corripitur a Nicolao ecclesiasticos ipsum injuste oppressisse, *ib.* XXVIII. & *seq.* Legati Cardinales ad controversiam componendam jussi incumbere, *ibid.* Sollicitatur ab eodem Pontifice ad eversas res Syriæ instaurandas, 1291. XX. XXI. Revocatur a concilio gerendi in Jacobum belli ad subjiciendam fratri Aragoniam, 1291. LVI. LVII. Sollicitatur ad derivandas in Siculos vires, *ibid.* LVIII. Dominatus in mediam Avenionis partem jura in Carolum Regem Siciliæ transfundis, 1291. LXI.

Philippus Pulcher sollicitatur a Nicolao IV. ad ferendam Armeniæ laboranti opem, 1292. I. Levibus ex causis bellum suscipit cum Anglorum Rege, 1293. III. Illum in judicium vocat, *ibid.* IV. Flander ab eo deficit, 1294 XXV. Adolphus Rom. Rex illi bellum infert, *ibidem*. A Bonifacio VIII. ad flectendas regias vires excitatur, 1295. X. Fœdus cum Jacobo Rege Aragonum pangit, *ibid.* XXI. De valle Arany cum eo disceptat, *ibid.* XXVI.

Philippus Pulcher sollicitatur, ut controversiam pontificio arbitrio permittat, 1295. XXVI. Dat operam ut Jacobus Rex Balearium restituatur regno, *ibid.* & *seqq.* Cum Eduardo Anglorum Rege & fœderatis bellum gerit, *ibid.* XLI. Bonifacii VIII. ingentia ad eum difficillimo bello eripiendum studia, *ibid.* XLI. Monetur ab ipso Pontifice, ut pristina in Apamias jura episc. permittat, *ibid.* LII.

Philippus Pulcher Flandros a se deficientes edomat, 1296. XVII. Biennales inducias cum Eduardo Rege & Flandro init, *ibid.* XIX. Sollicitatur a Bonifacio, ut controversiam arbitrio sedis Apostolicæ permittat, *ibid.* XXII. Succenset illi ob latam ad reprimendas laicorum in ecclesiasticos extorsiones apostolicam sanctionem, *ibid.* XXIV.

Philippus Pulcher vetat pecunias e regno extrahi, *ibid.* Corripitur a Pontifice, *ibid.* XXV. Objectum illi, patrocinio apostolico adversus ingruentes hostes tectum fuisse, *ibid.* XXVII. Instat, ut Jacobus Balearic. regno restituatur, obtinetque in fœdera, 1297. XXV. Guidonem Flandriæ comitem domat, 1297. XLII. Victoriam lætius profert, *ibid.*

Philippus Pulcher inducias biennales cum Anglo paciscitur, *ibid.* Permissi prælules illi subsidiarium aurum conferre, *ibid.* XLIV. Unius sacerdotii conferendi in singulis cathedralibus & collegiatis ecclesiis facultas ei concessa, *ibid.* XLVI. Monetur, ne aurum a clericis regno avehi prohibeat, *ibid.* Censuris solvitur, si quas ea occasione contraxerat, *ibid.* XLVIII. Si in hostium potestatem incidat, juvandus a clero auro subsidiario pronuntiatur, *ibid.* XLIX. Initæ illum inter & Eduardum Regem concordiæ leges dictæ a Pontifice, 1298. III. IV.

Philippus Pulcher sollicitatur, ut pontificiæ custodiæ permittat arces, quas Anglo eripuerat, 1298. VII. Filiam Isabellam Eduardo juniori despondet, *ibid.* IX. Suis juribus ac limitibus jubetur se continere, *ibid.* X. Hortatur eum Pontif. ut arma in Sarracenos Asia-

flatleos convertat, *ibid.* XIX. Monetur ne ecclesiarum jura invadat, *ibid.* XXIV. Monitus ut ecclesiæ Rhemensis bona occupata restituet, 1299. XXIII. Reprimat administrorum in ecclesiasticas opes grassantium licentiam, *ibid.* XXV. Extractæ inter illum & Eduardum Regem induciæ, 1300. XXVI.

Philippus Pulcher monetur, ne ecclesiarum Narbonensis & Melgoriensis jura invadat, 1300. XXVII. *& seq.* Discordias cum Bonifacio exercet, 1301. XXVI. Earum exordia, *ibid.* Appamiensem episc. custodiæ Narbonensis archiep. committit, *ibid.* Quæ illi objecerit, *ibid.* XXVII. Jubetur illum libertati restituere, *ibid.* XXVIII. Sacrarum investiturarum jus sibi erogat, *ibid.* Ob gravamina ab ipso omnibus regni ordinibus inflicta indicta Romæ a Bonifacio synodus, *ibid.* Abrogatæ ad tempus illius prærogativæ, *ibid.* XXX.

Philippus Pulcher ad arma in Syriam vertenda sollicitatur, 1301. XXXI. XXXII. Bonifacium apud Gallos, ut supremum in Gallias imperium affectantem, in invidiam adducit, 1302. XI. Pecunias e regno efferri vetat, *ibid.* Aditus in Italiam obseptos esse jubet, *ibid.* Constitutionem Bonifacii, *Unam sanctam*, gravate fert, *ibid.* XIII.

Philippus Pulcher censoris tacito nomine percellitur, *ibid.* XIV. Joannes Cardinal. legatus missus, ut eum solvat anathemate, *ibid.* Spernit Bonifacii voluntatibus obsequi, *ibid.* XVI. Rebellant in eum Belgæ, *ibid.* Illius administri ob nimiam in populos acerbitatem trucidati, *ibid.* Fusus exercitus & Robertus Atrebatensis cæsus, *ibid.* Institutus fœderis inter Anglos & Scotos interpres, rem extrahit, *ibid.* XVII. A Joanne Card. conciliandæ exortæ illum inter & Bonifacium controversiæ data opera, 1303. XXXIV. Proponit nonnullos concordiæ articulos, *ibid.* Quid e Bonifacio responsum, *ibid.* Rex Romanorum ad bellum in Philippum sollicitatus, *ibid.* XXXV. Plures calumnias & crimen hæreseos impingit Bonifacio Philippus, *ibid.* Provocat ad concilium œcumenicum, *ibid.*

Philippus Pulcher graviore edicto percellitur e Bonifacio, *ibid.* In Pontificem a Guillelmo Nicosiensi archiep. irritatur, *ibid.* XXXVII. Doctores pontificiæ causæ patrocinantes in exilium pellit, *ibid.* XXXVIII. A Philippi studiosis captus Bonifacius, *ibid.* XLI. Sanctissimi episcopi oraculum de divina in Regem ipsum vindicta, *ibid.* XLIII.

Philippus Pulcher Flandros maritimo prælio vincit, 1304. VIII. Et terrestri, *ibid.* Oratorem Benedicto ad recuperandam Ecclesiæ gratiam mittit, *ibid.* IX. Ejus ad ipsum literæ, *ibid.* Censoris liberatur, *ibid.* Omnia Bonifaciana in eum acta rescissa, *ibid.* X. Priora privilegia illi restituta, *ibid.* XI. Novis beneficiis ornatur, *ibid.*

Philippus Pulcher Rex Francorum corrupti Cardinalis opera pontificiam creationem confundit, 1305. II. Ejus arbitrio Pontificis creatio ex arcano dolo permissa, *ibid.* III. Cum archiepiscopo Burdegalensi de illo ad pontificatum evehendo paciscitur, *ibid.* IV. Lugduni stratoris munus Clementi V. tyara redimito exhibet, *ibid.* XIII. Pontificis fratrem equestri baltheo donat, *ibid.* Periclitatur ex muri ruina, *ibid.*

Philippus Pulcher censuris omnibus solvitur, 1305. XIV. Columnenses Cardinalatui restituendos curat, *ibid.* Templum S. Ludovico ponit, *ibid.* Clemens ad illius gratiam decernit, Gallicarum regni libertati ex Bonifaciana constitutione non detractum, 1306. I. Cum Roberto Flandriæ comite pacem init, *ibid.* 1307. VIII. Convenit cum fratribus Clementem Pictavii, 1307. I. Concordiam cum Rege Angliæ firmat, *ibid.* IX.

Philippus Pulcher Isabellam filiam Eduardo juniori locat, *ibid.* Ultionis cupidine judicium ad damnandam Bonifacii VIII. memoriam institui postulat, *ibid.* X. Ejus filius natu maximus Ludovicus Navarræ regni corona redimitus, *ibid.* XIV. Gallicæ genti occidentale imperium restruere affectat, 1308. XX. Ob accusatum Bonifacium indignatus Clemens eum deludit, *ibid.* XXI. Litem instructam calumniis persequitur adversus eundem Bonifacium, 1309. IV. Omnium gentium odia sibi conflat, *ibid.*

Philippus Pulcher filium Ludovicum Regem Navarræ immittit cum exercitu adversus Lugdunenses, 1310. XXXIII. Stephanus & Landulphus Cardinales pro re componenda ad eum missi, *ibid.* XXXIV. Relegas pro firmanda pace adigit, ut poscant sibi censuras infligi, si illam infregerint, *ibid.* XXXV. Templariorum ordinis spectatissimos equites flammis tradi jubet, *ibid.* XL.

Philippus Pulcher a Clemente sollicitatur, ut accedat ad concilium, *ibidem*, XLI. Quos excusationum fucos ad patratæ in Bonifacium VIII. scelera coloranda attulerit, 1312. XXVI. Quid a Bonifacii defensoribus illi objectum, *ibid.* XXVII. Pronuntiatur a Clemente, pio studio egisse in Bonifacium, *ibid.* XXIX. Declaratur innocens a capti Bonifacii thesaurique expilati crimine, *ibid.* Ad ejus gratiam gesta Bonifaciana rescissa, *ibid.* XXXI.

Philippus Pulcher omni calumniæ nota una cum posteris liberatur, *ibid.* Bonifacianæ sanctiones in Philippum jussu Clementis Papæ e regesto pontificio expungi jussæ, *ibid.* XXXII. Aliqua earum exempla servata, *ibid.* Literæ Bonifacii quibus Philippus fuit admonitus, ut noxas objectas emendaret, *ibidem*, XXXIII. Aliæ literæ, quibus anathema contraxisse denuntiatur, *ibid.* XXXIX. Aliæ quibus contempta iniqua ejus ad concilium provocatione, in jus vocatur, *ibid.* XL. *& seqq.* Sententia in eumdem anathematis concepta, quo Galli ejus imperio soluti renuntiantur, *ibid.* XLIV. *& seqq.*

Philippus Pulcher interest Viennensi concilio, 1312. I. Refelluntur calumniæ ab eo objectæ Bonifacio Papæ, *ib.* XIII. *& seqq.* Tres Cardinales coram *ipso* demonstrant argumentis ex theologia, ex jure civili, ex canonico petitis Bonifacianæ causæ æquitatem, *ibid.* XVI. Duo equites provocationem ad singulare certamen indicunt coram ipso iis, qui Bonifacio calumniari voluerint, *ibid.* Liberatur a concilio pœnis ob gesta in Bonifacium, *ibid.* Obstringit se ad ducendam expeditionem Syriacam, *ibid.* XXII. Lugduni imperium ex pactione cum Petro archiep. sibi asserit, 1312. XXIX. Petit ab Henrico VII. Arelatense regnum, tractumque Rhodani usque in Germaniam, *ibid.* XXXII. Poscit a Clemente diem induendæ crucis extrahi, ut majori pompa res celebretur, *ibid.* L. Decumæ pro conficiendo expeditione illi attributæ, *ibid.*

Philippus princeps Tarentinus parat expeditionem in Græciam contra schismaticos pro asserenda Achaja, 1312. XLVIII. Concessæ illi e Clemente V. decumæ, *ibid.* Multis ab eodem Pontifice sacris beneficiis afficitur, *ibid.* Solutæ ad ejus gratiam canonicæ leges, ut abneptem Balduini II. uxorem ducat, *ibid.* XLIX.

Philippus episc. Tridentinus a Maynerdo duce Carinthiæ exagitatus, 1300. XXVIII. Districtæ ob id in ducem censuræ, *ibid.*

Phi-

Philippus princeps Tarentinus creatur a Bonifacio una cum legato regiæ Siciliæ procuratot, 1295. XIX. Ad ejus preces id munus postea in Reginam Mariam collatum, *ibid.* Caroli II. Regis Siciliæ filius missus a patre in Siciliæ insulam, 1299. IV. Jubet Bonifacius VIII. revocari e patre, *ibid.* Delecur prælio, & in hostium potestatem concidit, *ibid.*

Picentes rebellant in Clementem V. 1308. XII.

Pisani Ecclesiæ a Bonifacio VIII. conciliati, 1296. IV. Publicæ rei administrationem illi committunt, *ibid.* Initecum Genuensibus pace, e Corsicæ parte ad eorum gratiam cedunt, 1299. XXVIII. Monitt ut Jacobo Regi Sardiniam & Corsicam restituant, 1303. XXIX.

Pius II. a Pontifice Romano ad concilium provocantes anathemate desigit, 1303. XXXV.

Pœnitentiæ beneficio a meretrice virginum sanctarum æquat merita Margerite Cortonensis, 1297. LXIX. *Vide*, Austeritas vitæ.

Pœnitentiæ sacramentum extremo supplicio efficiendis conferri jussum e concilio Viennensi, 1312. XXIV.

Pœnitentia publica imposita e Clemente V. Nogareto Bonifacii VIII. persecutori, 1312. L.

Poloni & Poloniæ; Wenceslaus Boemiæ Rex correptus a Bonifacio VIII. juribus ecclesiæ distraxisse in Poloniæ Regis nomine usurpando, 1302. XXII. Apud Polonos regii fastigii decus revocatum, *ibid.* XXIV. Variæ rei Polonicæ conversiones, *ibid.* XIV.

Poncellus Ursinus rebellium Picentum dux, 1308. XII.

Pontifex Romanus; ad Romanum Pontificem pertinet quemlibet Christianum de peccato mortali corripere, & oppressos ab eorum oppressionibus liberare, 1288 XVII. §. Reperimus. Potest sacerdoti simplici concedere, ut minores ordines conferat, 1294. XV. §. Movebant. Exemplum Cælestini V. Papæ in S. Ludovico postea episcopo, *ibidem.* Contendunt Cardinales Columnenses adversus Bonifacium VIII. non posse Pontificem abdicere se pontificatu, 1297. XXXIV. Eorum argumenta, *ibid.* §. Universi, *& seqq.* Refelluntur, *ibid.* Opinatur Paludanus, sine consensu ecclesiæ cedere non posse Pontificem. *ibid.* Aliud aliis videtur, *ibid.* Ut potestas jurisdictionis papalis distinguatur ab ordine, *ibid.* Ut consensu mutuo contrahatur papatus, *ibid.* Papatus non potest destrui, quia est a Deo, *ibid.* §. Per id. In tali persona potest, quia per accidens est in ea, *ibid.* Argumenta quæ probant Papam posse cedere, *ibid.* §. Ut sequitur. Respondetur ad Columnensium argumenta, *ibid.* §. Ad contraria *& seqq.* Ut papalis potestas sit a Deo, cooperantibus hominibus in tali persona, *ibid.* §. Ad contraria. Illius auctoritas in exemptionibus enitescit, 1310. XXIV. §. Tertia via. Exempti illi peculiari nexu adhærescunt, *ibid.* §. Tertio principaliter. A jurisdictione papali nemo potest eximi, *ibid.* §. Prima quæstio. Potest episcoporum jurisdictionem ampliare & restringere, *ibid.* §. Si autem loquamur. Jurisdictionem ipsis communicat, *ibid.* Appellationes a Papa sunt supplicationes, *ibid.* §. Circa quod. Per exemptiones Papa suam demonstrat auctoritatem, *ibid.* §. Secunda ratio. Illum Henricus Imperator summum Christiani orbis antistitem diedemate susceptu, profitetur, 1312. XXXVII. §. Sanctam.

Pontifex Romanus; nova de eligendo Pontifice conventio, 1305. II. Illi Jacobus Rex Aragonum fidem sacramento devincit, 1305. VIII. Philippus Francorum Rex aliique principes obequitantis Pontificis equi fræna tenent, *ibid.* XIII. In eum & præsules insurgit Dulcinus hæresiarcha, *ibidem*, XVIII. Robertus Calabriæ dux parentis Caroli II. Regis nomine Siciliam pontificali liberalitate, & beneficientia teneri profiteretur, 1306. VI. Ejusdem Caroli rem habentis ratam literæ, *ibid.* Jacobus Rex Aragonum iterum Clementi Sardiniam Corsicamque acceptas refert, *ib.* X. Publica ea de re documenta, *ib.* De Papæ dignitate, *ibid.* XIV. Glasguensis episcopus, jura illi reservere sibi arrogans, in judicium accersitus, *ibid.* Controversia de regno Ungarico inter Carolum & æmulos a Pontifice dirempta, 1307. XV. *& seq.* Gesta pontificie ante susceptas papales infulas eadem vi pollere, qua quæ post eam acceptam, decernitur, *ibid.* XXVII. Urosius Rex Rasciæ oratores ad Clementem V. pro obtinenda ecclesiæ Romanæ conjunctione mittit, 1308. XXVI. Indictum Rascis, ut Rom. Pontificis primatum profiteantur, *ib.* XXVII. Robertus Rex Siciliæ regia inunctione e Clemente V. linitur, & in illius verba jurat, 1309 XVIII. *& seqq.* Desponsam sibi e Roberto fidem admittit Pontifex, *ibid.* XXII. Conventas in regni donatione leges confirmat, *ibid.* Sacramentum, quo Romanorum Rex se obstringit Italiam non ingressurum, 1310. III. *& seqq.* Romanorum Rex a principibus electus confirmatur a Pontifice, 1310. XI. Armeniæ & Cypri Reges Pontificem controversiarum arbitrum deligunt, 1311. LXXVII. Begardi negant, se obnoxios summo Pontifici, 1312. XVII. In summus ecclesiæ hierarcha demonstratur, *ibid.* XIX. Ad eum spectat Regum lites sedare, *ibid.*

Popinarii; decretum concilii Salisburgensis de clericis popinariis, 1310. XLII.

Porchettus Spinula Minorita Genuensi archiepiscopatui restitutus, 1302. XXXV.

Prædictio. *Vide*, Præsagium.

Præneste in Columnensium gratiam adversus Pontif. rebellavit, 1299. VI. Captum excisumque est, *ibid.* Episcopalis sedis & cardinalatus decore exutum, *ibid.* Sulcatum aratro & sale conspersum, *ibid.*

Præsagium; turris per quam maledictio Ptolemaidi illata, vocata diu ante vulgo maledicta, 1291. IX. XI. Insignia apud Græcos prodigia, quæ eo tempore, quo excisa Syria contigere, imminentem iis cladem a Saracenis denuntient, 1293. XVIII. S. Cœlestinus ordinis Cœlestinorum conditor secundinis in formam religiosæ vestis tectus e materno utero prodiit, 1294. VIII.

Præsagium; malorum ex translata in Gallias sede Apostolica triste auspicium, 1305. XIII. Otho dux Bavariæ amissurus regnum Ungaricum sacram coronam amittit, 1305. XVI. Lateranensis basilicæ incendium Clemente V. in Galliis hærente, tristi translationis sedis præsagio versum, 1308. X. Ostensa cœlo prodigia cum Templariorum scelera detecta sunt, 1311. LIII.

Præsules; ecclesiæ doctoribus destitutæ, 1311. LX. Gravibus inde affectæ damnis, *ibid.* Mala ex residentiæ præsulum defectu, *ibid.* LXII. Cur electiones rite non fiant, *ibid* LXIII. Et ecclesiæ non probe administrentur, *ibid.* Indigni ad dignitates irrepunt, *ibid.* Mala ex præsulum indignitate manantia, *ibid.* LXIV. *Vide*, Episcopi. Sacerdotium. An & quomodo obediendum nefario præsuli, 1310. XVII. §. Tertius error.

Preces indictæ a Clemente V. pro re strenue gerenda adversus Saracenos, 1308. XXXIV. Item pro expeditione Granatensi feliciter obeunda, 1309. XXX. Excitati ab eo religiosi viti,

viri, ut cœlestium opem precibus suis pro Christiano nomine in Syria dimicantibus conciliarent, *ibid.* XXXIV. Begardi damnant orandi laborem, 1312. XVII. §. Secundus error. Confutantur eo Apostolo, *ibid.* Se orare semper ajunt, & orandum negant, *ibid.* §. Illi miseri.

Principes; religio singulare principum ornamentum, 1310. III.

Principibus data monita a Romanis Pontificibus; paterna ed Henricum Regem Romanorum cohortatio, 1305. XIV.

Prodigia apud Græcos dum Syria vastatur, 1295. XVIII. *Vide*, Ostenta. Præsagia.

Prussia a Lituanis vastata, 1311. LXXII.

Psalmodia; abusus in ea, 1311. LXV.

Pseudomonachi idololatræ apud Tartarus diabolico instinctu monachorum nostrorum ritus imitantur, 1307. §. Colunt *& seq.*

Ptolemais adducta in discrimen, 1290. IX. Rogatus Philippus Francorum Rex, ut clientelam illius acciperet, id detrectat, *ibid.* Excisa a Seraph Sultano, 1291. VI. *& seqq.* *Vide*, Accon.

O

QUadragesima; permissus Regi Boemiæ carnium ejus quadragesimæ tempore feria 6. & sabbato exceptis, 1287. LII.

Quandelurium frustra tentatum e crucesignato exercito, 1290. VII. Iterumque irrita conatu, 1292. III.

R

RAimundus abbas S. Severi creatus Cardinalis tit. S. Pudentianæ, 1312. LIV.

Raimundus e Gotho nepos Clementis V. inter Cardinales ascriptus, 1305. XIV.

Raimundus Guillelmi de *Fargis* nepos Clementis V. creatus ab eo Cardin. diacon. 1310. XLVI.

Rascia; illius Rex Urosius ad Romanæ ecclesiæ obsequium procombit, 1308. XXVI.

Raynerius nuntius ad pacanda Insubriæ bella missus, 1295. XL.

Raynerius Grimoaldus victoriam navalem de Flandris refert, 1304. XI.

Raynerius episc. Cremonensis; data illi a Clemente V. provincia insectandi Dulcinianos, 1311. LXVI.

Raynaldus Passatinus. *Vide*, Passarinus.

Recinetensis ager; translata e Dalmatia in eum Nazaretana Deiparæ domus nobilis, 1294. XXIV.

Regayto fratri Argoni in Persico regno succedit, 1291. XXXVII. Inertiæ se dedit, *ibid.*

Reges; indicta iis sacra bella a Christi Vicario cum religionem pessumdant, exemplum in Ladislao, 1288. XXIV. Qua pompa a Cardinalibus excepti, 1293. II. Qui ordo sedium iis datus, *ibid.* Asini Pontificem vehentis fræna regunt, 1294. X. Equi pontificii habenas tenent, 1295. V. Coronati inserviunt Pontifici epulanti, *ibid.* VII.

Reges; confirmata archiepiscopo Cantuariensi sacrandorum Regum Angliæ auctoritas, 1308. XVIII. Tenentur Reges suas lites Pontificis judiciariæ sententiæ submittere, 1312. XIX. Quia sunt inobsequentes tot mala redundant in Christianos, *ibid.*

Reges; Tartari Reges suos instar numinis colunt, 1286. XXXV. §. In die.

Religio; illius causa Regum eam evertentium privatæ sei præferenda, exemplum in Ladislao Rege Ungariæ, 1288. XXIV. *& seqq.*

Religio singulare principum ornamentum, 1310. III.

Religio quid sit, & ut tripliciter accipitur, 1312. XXIV. §. Quantum ad primum.

Religiosæ familiæ; earum elogia, 1312. XXIV. §. Quarto.

Religiosi cur ita dicti, 1312. XXIV. §. Quantum ad primum. Qui præest religiosorum collegio, spiritualibus maxime præest, *ibid.* §. Quantum ad quartum. Ut jurisdictio magis illi, quam episcopo competat, *ibid.* §. Secunda ratio sumitur. Ut deceat religiosos subesse præsuli religioso, *ibid.* §. Quantum etiam. Episcopalis in religiosos jurisdictio superflua vel noxia probatur, *ibid.* §. Dico quod. Religiosos non recte ab episcopis dirigendos probatur, *ibid.* §. Postea. Probatur, ut in specie religiosos ordines mendicantes exemptos esse expediat, *ibid.* §. Postquam universim. Cur Papam, & non episcopum ordinarium præesse illis expediat, *ibid.* §. Et quia frequenter. An præterea subdendus religiosus episcopo, quia sacramentum ordinis ab eo recepit, *ibid.* §. In principio.

Religiosi; permissum Regi Cypri, ut in aula religiosos viros detineat, 1295. XLVIII.

Religiosi; Joannes Aytonus, ex Rege Armeniæ Minoris, ardore fidei succensus repetita re militari, Turcas profligat, 1306. XIII. Cæditur, *ibid.*

Reliquiæ sanctorum; basilicæ Lateranensis reliquiæ e medio ereptæ incendio, 1308. X. A Cardinalibus sigillis consignari jussæ, *ibid.* XI.

Reliquiæ S. Bertrandi episcopi Convenarum a Clemente V. in locum honorificentiorem translatæ, 1309. I. II.

Reliquiæ non vulgo tractandæ, 1311. LXXVII. Permittitur Regi Siciliæ, ut eas honorifice in regia asservet, *ibid.*

Reliquiæ S. Barnabæ Apostoli Florentiam translatæ, *ibid.*

Renunciatio. *Vide*, Cessio.

Resurrectio; Andreas Ladislai Ungarorum Regis frater a B. Cunegunde ad vitam revocatus, 1290. XXXIX. XL. Cum mors ejus animæ saluti conduceret, ab illa iterum mori jussus, *ibid.*

Rhodus oppugnata ab Hospitalariis, 1306. XII. Expugnata, 1310. XLIII.

Rhodii magnis damnis affecti e Madachie Saraceno, Genuensibus instigantibus, 1311. LXXIV.

Richardus Senensis Cardinalis defensor memoriæ Bonifacii VIII. 1312. XI. Demonstrat eo jure civili petitis argumentis coram Philippo Francorum Rege ipsius Bonifacii innocentiam, *ibid.* XVI.

Ritus; idololatrarum ritus nefarii, 1307. XXIX. *& seq.*

Ritus in sacrandis Regibus Romanorum servari consueti, 1309. IX. *Vide*, Romanorum Reges.

Ritus qui in nuncupando a Regibus Siculis sacramento serventur, 1309. XXI. §. Quo porro.

Robertus Atrebatensis comes iras in Carolum Regem ob pactas cum Jacobo Aragonio inducias suscipit, 1290. XXIV. Flandros a Francorum Rege deficientes edomat, 1297. XLII. Corripitur, ecclesiæ Atrebatensis jura invadere, 1299. XXII. Solicitatur, ut veniat in Siculos, 1300. XIX. Profligatur a Belgis ac necatur, 1302. XVI. Divinæ in eos justitiæ exemplum ob literas pontificias igni traditas, *ibid.*

Robertus Brusius post Alexandri Regis mortem

ad

ad Scoticum sceptrum aspirat, 1286. XXIV.
Robertus dux Calabriæ, ac postea Rex Caroli II. filius S. Ludovico fratre S. Francisci instituta sectante, jura primogenituræ adipiscitur, 1296. XVI. Expeditionem in Siciliæ insulam suscipit, 1299. V. Cataniam pluresque alias urbes in suam potestatem redigit, ibid. 1300. XXI. Una cum Carolo Andium comite expeditionem init in Siciliæ insulam, 1302. II. Quis illius belli exitus fuerit, ibid. Iniquas pacis leges cum Friderico Aragonio paciscitur, ibid. III. IV. Ea a Bonifacio VIII. temperatæ, 1303. XXIV. & seqq.
Robertus Flandriæ comes pacem a Philippo Rege Francorum magno auri pondere redimit, 1306. I. Intentatum anathema admittit, si rebellasset, 1307. VIII. Mittit oratores ad Clementem, qui objectas a præsulibus censuras eo casu firmas esse jubeat, 1310. XXXVI.
Robertus Calabriæ dux, postea Rex Siciliæ patris Caroli II. nomine clientelarem sponsionem sacramento nuncupat apud Clementem V. 1306. VI. Excitatur a Clemente, ut in perduelles ecclesiæ consurgat, 1308. XIII. Carolo II. patri in Neapolitano regno succedit, 1309. XVIII. Sceptrum pontificia liberalitate acceptum profitetur, ibid. XIX. Confirmatur in regno a Clemente Papa, ibid. XXII. Remittit illi Pontifex quinquaginta millia marcharum, contractaque a patre & avo nomina, ibid. XXIII. Concordiam, Clemente interprete, paciscitur cum Friderico Rege Trinacriæ, ibid. Tonetanus Rex Roberti vectigalis pronuntiatur, ibid. Negat Jarosolymitani regni jura Friderico, ni mediam Trinacriæ partem restituat, ibid. Creatur Æmiliæ præfectus a Clemente, 1310. XVIII. Gratias regiis literis ei agit, ibid. & seqq. A Florentinis reipublicæ administrationi præficitur, ibid. XXI. Nonnullis sacris beneficiis affectus a Christi vicario, 1311. LXXVII.
Robertus Calabriæ dux affinitatem cum Henrico Cæsare optat, repulsamque patitur, 1312. XXXI. Guelforum patrocinium suscipit, ibid. Joannem fratrem cum equitatu Romam submittit, ibid. Proponit concordiæ leges Henrico, ibid. Filiam Henrici Cæsaris filio Carolo cum Insubriæ Etruriæque præfectura tradi deposcit, ibid. XXXIII. Negat Henrico ad basilicam sancti Petri aditum pro nuptiali inaugurationе celebranda, ibid. XXXV. Monetur, ut sacramenti præstiti religionis ergo cum Henrico pacem ineat, ibid. XLIV. Henricum pacem respuentem, in angustias contrahit, ibid. XLVII. Jubetur copias ex urbe revocare, ibid. A Florentinis præficitur publicæ rei, ibid. Vocatur in jus ab Henrico VII. Imp. ibid.
Robertus archiep. Cantuariensis judicio læsæ majestatis apud Clementem V. ab Eduardo accusatus, 1306. XIV. Confirmatum illi jus coronæ imponendæ Eduardo II. 1308. XVIII.
Robertus Brusius affectati sceptri Scotici crimine accusatus apud Eduardum Angliæ Regem, 1306. XV. Evadit fuga in Scotiam, ibid. Accusatorem trucidat in templo, ibid. Apud Sconam regium insigne accipit, ibid. Gemino prælio ab Anglis delatus, ibid.
Robertus Rex Siciliæ; qui ritus in nuncupando sacramento ab eo servati, 1309. XXI.
Rodulphus Romanorum Rex ad imperialia insignia accipienda a Pontifice vocatur, 1286. I. Festum Purificationis ad id constitutum, ibid. Cardinalis episc. Tusculanus legatus ad eum stipandum missus, ibid. & seqq. Imperii jura in Etruria distrahit, 1288. XXII. Rogatur, ut liberandum curet archiepiscopum Coloniensem, 1289. XLV. Insignia imperialia a Nicolao IV. flagitat, ibid. XLVI. Queritur Regi Francorum decimas in nonnullis Imperii terris attributas, 1290. XXII. Mulcet illum Nicolaus, ut rem æquiori animo ferat, ibid. Solicitatur ad fidei, in Ungaria in grave periculum adductæ, afferendam opem, 1290. XLII. Ungariam veluti Imperii Beneficiariam filio tradit, 1291. XLV. Opponit se illi Nicolaus IV. ibid. XLVII. Arguit jura Romanæ ecclesiæ in ea invasisse, ibid. XLVIII. Ad ducem Charinthiæ, ecclesiarum jura violantem, comprimendum solicitatur, ib. LXVI. Moritur imperiali corona numquam accepta, ibid. L. 1292. XXI. Succedit illi Adolphus, ibid.
Rodulphus archiep. Salisburgensis reliquiarum B. Virgilii translationem celebrat, 1288. XXIII.
Rodulphus Palatinus Rheni princeps elector Alberto Regi Romanorum judicium intendit, 1301. III.
Rodulphus Alberti Regis Romanorum filius Boemiæ regno a patre donatus, 1306. XVI. Ejus mors, 1307. XXVI. Succedit Henricus Charinthius, ibid.
Rogerius Lauria a Friderici partibus divellitur, 1295. XXXVI. Gerba & Cherchinas insulas Africæ objacentes, Saracenis eripit, ibid. XXXVI. Beneficio sedis Apostolicæ eas possidendas accipit, ibid. XXXVII. Reginam Constantiam, initurum cum Pontifice colloquium, Romam comitatur, 1297. I. Fridericum ingenti prælio delet, 1299. III. Ad Bonifacium VIII. una cum Rege Carolo accedit, 1300. XII. Siculam classem profligat, ibid. XIX.
Rogerius Ubaldinus archiep. Pisanus, 1288. XXI.
Rogerius Fuxi comes Appamiarum dominatum episc. eripit, 1295. LII. Cum Appamiensi episc. in concordiam redactus, 1299. XXV.
Rogerius Florius Brundusinus, 1303. LX. Turcas Philadelphiæ obsidione propulsat, ibid.
Rogerius Lauria ut injusto Carolum II. pugna maritima ceperit, 1288. XVII. &. Siquidem.
Roma; Romani; academia in Urbe instaurata a Bonifacio VIII. 1303. XXXII. Romani in suscipiendo honorifice Bonifacio reduce, ex hostium manibus studium explicant, ibid. XLII. Romani tumultus sopiti a Benedicto XI. 1303. XLVI.
Romana ecclesia; Romanæ ecclesiæ beneficiaria Ungaria, 1291. XLVII. De ipsius in Scotiam jure, 1302. XIII. Gerbæ & Cherchinæ insulæ, objacentes Africæ, fiduciario jure sedis Apost. liberalitate possidendæ Rogerio Lauriæ attributæ, 1295. XXXVII. Comitatum Melgoriensem ad ecclesiam Rom. pertinere ostenditur, 1300. XXVII. Refelluntur a Clemente IV. illi qui negant ecclesiam Rom. fiduciaria bona in Galliis possidere potuisse, ibid. XXXI. Ungariæ supremum imperium a S. Stephano Rege collatum in sedem Apost. 1301. VIII. De Rom. ecclesiæ primatu. Vide, Romanus Pontifex.
Romana ecclesia; ei Sardiniæ & Corsicæ regnum solemni ritu acceptum refert Jacobus Rex Arag. 1305. VIII. IX. Renovata a Clemente V. ejusdem regni donatio, ibid. X. Fridericus Trinacrius ob non solutum Rom. ecclesiæ censum censuris irretitus, ibid. Rex Siciliæ fidem Clementi V. obstringit, 1306. VI. VII. VIII. Ferrariæ possessionem ineunt nomine Romanæ ecclesiæ internuncii apostolici, 1308. XV. Ut Ferraria jure spectaret ad ecclesiam Romanam, 1309. VI. Robertus Siciliæ Rex in Pontificia verba jurat, 1309. XIX. Ea sacramenti formula, ibid. Profitetur, ecclesiæ beneficientia datum avo regnum, ibid.

ibid. Sacramentum de tuenda ecclesia a Romanorum Rege exigi jubet Pontifex, 1310. II. Pollicetur illi Cæsar, fœdera se cum hostibus ecclesiæ non initurum, *ibid.* III.

Romanæ ecclesiæ ditio; ejus ditio bellis vexata, 1305. VII. Spondet Cæsar, ecclesiasticam ditionem non invasum iri, 1310. V. Præcipuæ illius urbes ac provincias designat, *ibid.* Agnoscit ab Imperatoribus donatas iterumque donat, *ibid.* VI. Ad patrocinium ecclesiæ contra hostes suscipiendum se obligat, *ibid.* Ferrarienses mittunt ad Clementem oratores, qui urbem illam ecclesiæ Romanæ esse obnoxiam profiteantur, *ibid.* XXII. Agnoscunt conditam a Rom. Pont. in ecclesiæ solo, 1310. XXIII. Nova pactione jus urbis in Pontificem transferunt, *ibid.* XXV. Decretum Clementis V. de Ferrariæ dominio & clientela acceptis, *ibid.* XXIX. Excitatæ in ecclesiastica ditione seditiones, *ib.* XXIV.

Romani Clemente V. Pontifice Lateranensis basilicæ incendium, ut magnæ calamitatis signum esse complorant, 1308. XI. Ipsorum in eadem basilica instauranda fervor, *ibid.* Mulcentur a Clemente spe sui adventus in Urbem, 1309. VIII. In factiones divisi, 1312. XXXIII. Pars Henricum Cæsarem ducibus Columnensibus excipit, pars Roberto adhæret, *ibid.* Mulcentur blanda oratione ab Henrico, *ibid.* XXXIV. Cruentas inter se pugnas edunt, *ibid.* Cardinalibus vim faciunt, ut Henricum in basilica Lateranensi insigni augustali exornent, *ibid.* XXXVI. Coronatum applaudunt, *ibid.* Imperata ab Henrico tributa pendere negant, *ibid.*

Romanorum Rex; ritus in sacrando Aquisgrani Romanorum Rege, 1309. IX. Ut templo excipiendus sit, *ibid.* §. In coronatione. Locandus in solio regio, *ib.* §. Et hæc. Quæ repetendæ precum formulæ, *ib.* Ut Rex ante aram se prosternere debeat, *ibid.* Quæ perinde ab eo exigantur, *ibid.* Principum ac populi voluntates de eo admittendo exquisitæ, *ibid.* §. Et tunc. Quibus precibus lustrandus, *ibid.* §. Quo facto. In quibus partibus perungendus, *ibid.* Sacerdotali cultu induitur, *ibid.* §. Et tunc. Imploratur illi divinum auxilium, *ibid.* Quo ritu insignibus regiis exornetur, *ibid.* Sacramenti ab eo nuncupandi formula, *ibid.* §. Hinc. Denuntiatur ipsi non successione, sed electione eum factum Germaniæ Regem, *ibid.* §. Post istam. Divina res solemni pompa peragenda, *ibid.* §. His peractis. A justitiæ administratione regnum auspicandum, *ibid.*

Romanorum Regina; qui ritus in ea sacranda servandi, 1309. IX. §. His itaque.

Romanus Pontifex; de Ungariæ regno lata a Bonifacio VIII. sententia, 1303. XVII. Cobila Cham Tartarorum Imperator a Pontifice sacerdotes postulat, qui ipsum baptismo perluant, 1289. LXII. Petit etiam præcones evangelicos ad Tartaros instruendos, *ibid.* Desiderandæ in Romano Pontifice dotes, 1292. XIX. Quibus ex causis Pontifices exteroam pompam fuerint passi, 1294. XI. Servati in Pontifice sacrando ritus, & in conferenda papali corona, *ibid.* XIII. 1295. III. De gemina Rom. Pontificis auctoritate, 1302. XIII. Omnes Christianos Pontifici subesse pronunciatur, *ibid.* Siciliæ & Ungariæ Reges stratorum munus illi exhibent, 1294. X. 1295. V. Epulanti coronis redimiti inserviunt, *ibid.* VI.

Romanum concilium a Bonifacio VIII. celebratum, 1302. XII. XIII.

Romandiola; exortæ in ea turbæ, 1295. XL.

Rubeus Suly ad defendendas Syriæ reliquias se accingit, 1290. VII.

Russi Tartarorum fœderali veneficio pereunt, 1287. XIII. Justa de ipsis divina ultio, *ibid.*

S

SAbadinus Archaon Regis Tartarorum Christianus apud Nicolaum IV. orator, 1288. XXXV.

Sabelli capti post convivium ab Henrico VII. Imp. 1312. XXXIV. Lapsi e custodia multis excursionibus ejus copias fatigant, *ib.* XLVII.

Sacerdos simplex minores ordines ex Pontificis imperio conferre potest, 1294. XV. §. Movebant. Exemplum S. Cœlestini Pontificis in S. Ludovico postea episcopo, *ibid.*

Sacerdotalis dignitas; peragenti divina sacerdoti Rex Indiæ Georgius regalibus indutus vestibus inservit, 1305. XIX. Sacerdotum consecrationes magno delectu celebrandæ, 1311. LVIII. Mala ex sacerdotum indignitate manantia, *ibid.* LXIV.

Sacerdotium; abusus in conferendis sacerdotiis, ut a concilio Viennensi tollerentur, propositi, 1311. LVIII. & *seqq.* De iis, qui nullis virtutum scientiæque dotibus præditi irrepunt ad sacerdotia, *ibid.* LIX. Ecclesiæ rectoribus destitutæ, *ibid.* LX. Gravibus inde affectæ damnis, *ibid.* Mala ex sacerdotiorum strue in unum congesta, *ibid.* LXI. Pueri indigne donati sacerdotiis, *ibid.* LXII. Mala ex residentiæ defectu, *ibid.* Cur electiones rite non fiant, *ibid.* LXIII. Et ecclesiæ non probe administrentur, *ibid.* Indigni ad sacerdotia irrepunt, *ibid.*

Sacramenta; conferendis sacramentis militi in castris Salernitanus electus præfectus, 1299. II.

Sacramentum; illius B. Petro a Bonifacio VIII. nuncupati formula, 1295. I. §. Antequam.

Sacrificia idololatrarum, 1307. XXIX.

Sacrificium Missæ. *Vide*, Missa.

Sacrilegium; miles, imagine Virginis violata, in furorem actus, 1302. XVIII.

Salinguerra Ferrariensium tyrannidem corripere nititur, pelliturque a legato sedis Apostolicæ, 1310. XXIX.

Salisburgum ab Othone duce Bavariæ uffectatum, 1292. LXIV. Pactiones, inter ipsum & Salisburgenses initæ, rescissæ, *ibidem*, LXV.

Sanctius patre mortuo liberas regni habenas obtinet, 1286. XXIII. Ejus sequaces censuris soluti, *ibid.* Pacem cum Francorum Rege init, 1288. XL. Illo defuncto Fernandus filius Rex ejusque fratres justorum natalium dignitate aucti, 1301. XVIII.

Sanguis ex ossibus S. Thomæ Herefordensis episc. ad persecutoris ejus præsentiam fluit, 1287. XVII. Fluit etiam cruor ex imagine S. Georgii martyr. 1291. XVIII. E sancita Eucharistia a Judæis, 1290. LIV. 1299. XLVII. Ex imagine Virginis læsa, 1302. XXI.

Saraceni Christianam rem in Syria in exitium adducunt, 1290. I. & *seqq.* 1291. I. & *seq.* Saraceni ob religionem ibi deletam divina ultione percussi, *ibid.* V. 1292. VI. Pœnæ iis, qui Saracenis operam commodarint, aut merces invexerint, objectæ, 1291. XXVIII. Cassanus Tartarorum Rex, firmato solio, eos insectatur, 1299. XLIII. & *seqq.* Victi a Tartaris Saraceni, *ibid.* XLIV. *Vide*, Cruceata expeditio. Terra sancta.

Saraceni deleti ab Armeniis maxima internecione, 1307. V. Cum iis inducias paciscuntur, *ibid.* Armenios maximis cladibus afficiunt, 1312. LII.

Sar-

Sarchanes Turca Græci Imperii partem occupat, 1300. XXXVII.

Sardinia promissa a Bonifacio VIII. Jacobo Aragonum Regi, 1299. XXIV. Fiduciario jure ei collata, 1297. II. III. Quibus legibus, ibid. Pars illius Genuensibus a Pisanis ex inito fœdere tradita, 1299. XXXII. Ii ad ipsam Jacobo restituendam moniti, 1303. XXIX. Accepta solemni rito a Jacobo de manu Benedicti XI. 1304. XVI.

Sardinia; missus orator a Jacobo Aragonio pro clientelari sponsione Apostol. sedi præstando non admissus, 1305. VIII. Jacobus præsens jure Sardici regni accepta Pontifici refert, ibid. Edita ea de re publica documenta, ibid. Decumæ pro Sardinia comparanda Jacobo attributæ, ibid. X. Oratorum opera clientelarem sponsionem repetit, 1306. X. Ea de re publica documenta, ibid.

Saro Regis Tartarorum filius ad fidem Christianam amplectendam sollicitatus, 1291. XXXIV. XXXV.

Safan Turca Ephesum Græcis eripit, 1300. XXXVII.

Sava Serviæ urbs; Nicolai IV. jussu in ea sedes episcopalis instituta, 1291. XLI.

Scaliger. Vide, Canis Scaliger.

Schisma; Aytonus Armeniæ Rex ob inita cum schismaticis fœdera divinam vindictam subit, 1294. XXVII. Pontificia in Schismaticos sententia, 1297. XXXV. & seq. Græcorum schismaticorum discordiæ Turcis augendæ potentiæ occasionem iniecere, 1300. XXXVII. Columnenses schisma adversus Bonifacium VIII. conflare moliuntur, 1297. XXXIV. Indictum in eos sacrum bellum, ibid. XLI.

Sciarra sive Jacobus Columna ob Cardinalium Columnensium schisma mulctatur, 1297. XXXIX. Patrati in capiendo Bonifacio VIII. sceleris socius, 1303. XLI. Ejicitur ab Anagninis, ibid.

Scopulos patritius Venetus instructæ in Saracenos a Nicolao IV. classis dux, 1290. VII.

Scoti & Scotia; in bella intestina ob Alexandri Regis mortem conjecta, 1286. XXIV. Dissensiones ibi coortæ, 1290. XXXVII. Scotorum sanctio de supremo Edoardi Angli dominatu, 1292. XIII. Confirmandam negat Nicolaus IV. ne Rom. ecclesiæ in Scotiam jura labefactet, ibid. Scotorum causam suscipit Bonifacius VIII. atque Eduardum Anglorum Regem bello abstinere jubet, 1299. XIV. & seq. Scotiam antiquitus non Angliæ sed Apostolicæ sedis beneficiariam exponit, ibid. XIV. Scotiam beneficio reliquiarum S. Andreæ ad fidem conversam, ibid. XVII. Pendere supremum Scotiæ imperium ab sede Apost. nec illud invadere licuisse, ibid. XVIII. Productum inter Scotos & Anglos bellum, 1302. XVII.

Scotia Anglorum jugum creato Roberto Brusio Rege, excutit, 1306. XV. Atrrita gemino ab Anglis prælio, ibid.

Sebath sive Sembat fratri Aytono sceptrum Armeniæ eripit, 1294. XXVII. Illi oculos adurit, ibid. Thoros fratrem necat, ibid. A Saracenis gravi obteritur bello, ibid. Ad Pontificem ad poscenda auxilia oratores mittit, 1298. XVI. Ea ipsi pollicetur Bonifacius VIII. ibid. Francorum & Anglorum Reges ad ferendam illi opem sollicitat, ibid. XIX.

Sedes Apostolica. Vide, Apostolica sedes.

Sepultura; de sepeliendis corporibus Bonifacii VIII. constitutio, 1299. XXXVI. Defunctorum corpora decoqui vel concidi vetita, ibid.

Seraph Soltanus Babylonis succedit Messori, 1290. XI. Ptolemaidem parat excindere, ibid. Eam expugnat, ac delet e Syria Christianorum reliquias, 1291. VI. & seqq. Armeniam vexat, 1292. I. Cyprum molitus invadere, ibid. IV. A suis necatur, ibid. Divinæ in ipsum & suos ob fidem oppressam ultionis exemplum, ibid. V.

Servii Romanæ ecclesiæ obsequio addicti, 1291. XLI. XLII. Instituti in Servia censores fidei adversus hæreticos, ibid. XLIII. Ob schisma a pietatis cultu & morum puritate degeneres, 1303. LVIII. Antibarensis archiepisc. ad eos censuris solvendos auctoritate instructus, ibid. Ad conjunctionem Ecclesiæ redintegrandam sollicitati, ibid. LIX.

Servitæ; eorum ordo confirmatus a Benedicto XI. 1304. XXII.

Sextus decretalium liber editus a Bonifacio VIII. 1297. XXXI.

Sicilia & Siculi; Jacobus Aragonius percussus anathemate pronunciatur nihil juris in Sicilia obtinere, 1286. VI. Prohibetur illius administrationem capessere, ibid. Jubetur cum copiis ab insula discedere, ibid. Imperatum Siculis, ut eos pellant, ibid. VII. Jacobus contemptis pontificiis imperiis, in Sicilia regia insignia invadit, ibid. VIII. Mulctata insula ecclesiastico interdicto, ibid. Siciliam recuperare tentat Robertus Atrebatensis, 1287. VII. Ejus classis profligata, ibid. Carolus II. Siculum regnum capessit, 1288. I. Quibus legibus illud de manu Nicolai IV. acceperit, 1289. II. & seq. Admoniti Siculi, ut ad ecclesiæ obsequium redeant, 1288. X. Intentatum Siculis a Nicolao IV. judicium ob impensa Jacobo obsequia, 1290. XXIII. Ipsorum pervicacia ab eodem Pont. exposita, 1291. LVIII. LIX. Illam Carolus II. acceptam Bonifacio VIII. refert, 1295. XVI. Illius administratio absente Carolo legato Cardinali commissa, ibid. XIX. Dein collata in Reginam Mariam, ibid. Siciliæ insula, cedente ea Jacobo ad Caroli Regis gratiam, a Friderico occupatur, 1295. XXI. Pontificia studia pro Siciliæ insula ad obsequium Caroli II. allicienda, 1295. XXXIV. XXXV. Siculi insulani a Bonifacio VIII. blandis literis ad obsequium Caroli provocati, 1296. VII. Nuntios apostolicos repellunt, ibid. XL. Friderico Aragonio tyrannidem deferunt, ibid. XIV. Gestum in eos bellum, 1299. I. & seqq. Comparata a Bonifacio VIII. adversus ipsos undique auxilia, &c. ibid. XX. XXI. Ut Siculorum rebellio Syriæ exitium attulerit, ibid. XX. Nova expeditio in Siculos ulteriores, 1301. I. II. Pax conciliatur, ibid. & seqq. De absolvendis a censoria Siculis pontificiæ literæ, ibid. X.

Sicilia sedis Apostolicæ vectigalis; Robertus parentis Caroli II. nomine eam Clementi V. acceptam refert, 1306. VI. & seq. Pontificem non obstrictum ad Regem Siculum regno asserendum armis, vel ad ullos sumptus conferendos, ab eodem Clemente decernitur, 1307. XXIII. Robertus Siciliæ regni jura beneficientia apostolica se accepisse profitetur, 1309. XIX. & seq.

Siciliæ Rex; quo ritu clientelaris sponsio a Rege Siciliæ exhiberetur Rom. Pontifici, 1309. XXI. Formula sacramenti præstiti, ibid. Ut Rex provolveret se in genua, ibid. Manus suas inter pontificias teneret, ibid. Deosculaturetur pedem, ac deinde ad osculum oris admitteretur, ibid.

Siculi; promissa a Carolo II. Siculis venia, si ad officium redeant, 1289. 8. Tentavit illius ea de re literæ, ibid. Solutæ ad eorumdem gratiam a Nicolao IV. censuræ, si ad Caroli obsequium se conferrent, ibid. 8.

Admisit. Promissum illis, Gallos ipsis non præfectum iri, *ibid.* §. Adhibitæ. Obstrictus ex pacis legibus Aragonius ad eos in Caroli II. obsequium armis redigendos, 1294. XV. §. Etsi forte. Visum S. Cœlestino V. prius Siculos ad Caroli II. imperia cogendos, quam bellum sacrum in Syriam adornaretur, *ibid.* §. Nos itaque. Decumæ sacræ ab eodem Pontifice in Siciliæ expeditionem versæ, *ibid.* §. Promovendæ.

Siffridus Coloniensis archiep. in acie captus a duce Brabantiæ, 1289. XLIII. Pontifex pro eo liberando intercedit, *ibid.* Trevirensi archiep. victores ad id censuris cogendi partes demandat, *ibid.* 1290. XXXVIII.

Siffridus episc. Curiensis orator Henrici VII. pro efflagitando imperiali diademata, 1309. X.

Simon Auria Genuensium orator Madachiam Saracenum concitat in Rhodios equites, 1312. LXXIV.

Simonia removenda ab ecclesia, 1312. LXIV.

Sixtus V. nobile mausoleum Nicolao IV. extruit, 1292. XVII.

Sodomia; censores a Clemente V. creati, qui in ejus sceleris reos animadverterent, 1310. XXXIX.

Spiritus sanctus; mulierculæ Montanistarum hæresim renovat, ac Spiritum sanctum muliebrem formam ad salutem fœminarum induisse ementitur, 1301. XXV.

Spiritus sanctus; indicit Pontifex Rascis, ut processio Spiritus sancti ex Patre Filioque in symbolo decantetur inter sacra, 1308. XXVII. Blasphemum figmentum de Spiritu sancto dando plenius, quam lege evangelica, 1311. LXXI. Begardi plenitudine Spiritus sancti se potiri jactabant, 1312. XVII.

Stationes Urbis exornatæ sacris indulgentiis a Bonifacio VIII. 1297. LXX.

S. Stephanus Ungariæ Rex supremum Ungariæ imperium Romanæ ecclesiæ addixit, 1301. VIII.

Stephanus Serviæ Rex in clientelam Apostolicæ sedis acceptus, 1291. XLI. In Bosnia censores fidei auctoritate Rom. ecclesiæ institui postulat, *ibid.* XLIII. Piis ejus votis assentitur Pontifex, *ibid.*

Stephanus archidiaconus Brugensis creatus Cardinalis a Clemente V. tit. S. Cyriaci presbyter Cardinalis, 1305. XIV. Missus pro componenda Lugdunensi controversia, 1310. XXXIV.

Stephanus Columna Henr. VII. in urbem & palatium Lateranense inducit, 1312. XXXIII. Illi se suaque contra quoscunque devovet, *ibid.* XXXIV.

Stercoraria sedes in qua creati Pontifices ad frangendos elatos Spiritus considerent, unde dicta, 1295. V.

Stigmata; confirmatæ a Nicolao IV. de S. Francisci stigmatibus apostolicæ literæ, 1291. XLIV.

Suecia; privilegia ab Regibus ecclesiæ illi concessa dissipsrunt Laterani, 1200. XLVI.

Sugerius episcopus Gadicensis a Sancio ob liberatos nepotes Farrandi principis filios in exilium pulsus, 1286. XXI. Illius inopiam Honorius IV. levat, *ibid.*

Superbia; Hugolini Pisanorum prætoris infelix exitus, 1288. XXI.

Supplicationes solemnes peractæ a Romanis incendii Lateranensis occasione, 1308. XI.

Sydon in Syria a Saracenis occupata, 1291. XIV.

T

Tabernarii. *Vide*, Popinarii.

Tamor sive Temur Can Tartarorum Imperator Cobilæ avo succedit, 1307. XXIX. Commendati illi Cambaliensis archiepiscopus & suffraganei Episcopi, *ibid.* XXX. Ob studia in Christianos collaudatus, *ibid.*

Tarissa a Ferdinando Rege Granatensibus erepta, 1309. XVII.

Tartari orientales Pontificem & Reges occidentis instigant ad jungenda arma in Saracenos, 1288. XXXVI.

Tartari Scythæ Poloniam excursionibus fœdant, 1287. XII. A sanctimonialium monasteriis divinitus territi abstinent, *ibid.* In Russia aquas aufriunt, *ibid.* XIII. Religio Christiana apud Tartaros orientales propagata, 1288. XXXIV. Eleggages & Tuctanes Tartarorum Reginæ fide excultæ, *ibid.* & *seq.* Oratores Tartarorum ad sedem Apostolicam accedunt, *ibid.* XXXV. Argon Tartarorum Rex. *Vide*, Argon. Cobila Cam, Cassanus. Religio inter Tartaros diffunditur, 1289. LX. Petiti a Rom. ecclesia sacerdotes, ut Tartaros Christianis sacris imbuant, *ibid.* LXII. Jolus Pisanus religionem Christianam apud Tartaros tuetur, 1289. LXIV. Eos Nicolaus IV. ad ferendam Christianis Syris adversus Saracenos opem, atque Christiana sacra suscipienda sollicitat, 1291. XXXII. & *seq.* Reginæ Tartarorum Christianis sacris imbutæ, *ibid.* XXXVI. Minoritæ ad Tartaros convertendos missi, *ibid.* XXXVII. Syriæ partem amplam occupant, junctis sibi Christianis, 1300. XLIV. Missi ad eos concionatores, *ibid.* XXXIX.

Tartari; apud eos fidem propagat Joannes a Monte Corvino, 1305. XIX. XX. Chamillorum Imperatoris potentia, *ibid.* XX. Scripta ab Aytono Tartarorum historia, *ibid.* XXI. Cambaliensis archiepiscopatus conditus a Clemente V. 1307. XXIX. Missi ad eos plures episcopi, *ibid.* 1312. LXXIII. Olgeitucam Rex Tartarorum accessuris in Palæstinam Christianis centum millia equitum adversus Saracenos se conjuncturum spondet, 1308. XXXI. Sollicitatur a Clemente, ut Christi cultui se addicat, *ibid.* Decies centena millia equorum ducunt Tartari in Saracenos, 1309. IX.

Tartari; de eorum superstitione & moribus, 1307. XXIX. §. Quod attinet. Aliqui agnoscunt Deum, *ibid.* Vitiis fræna laxant, *ibid.* Alii idola colunt, *ibid.* & *seq.* Quam fatue sentiant de animarum statu, *ibid.* XXX. §. Sunt & in aliis. Stulti eorum ritus in suorum funeribus, *ibid.* §. His insanis. Cur apud Tartaros evangelium radices altas non fixerit, *ibid.* §. Hic erat.

Templa; ecclesiarum deprædator divina ultione perit, 1305. XVII. Henricus spoliatæ ecclesiæ Tridentinæ, regno Boemico spoliatus, pœnas dedit, 1306. XVII.

Templariorum magistro cæso, Ptolemenses diffussi studiis fugam circumspiciunt, 1291. VII. Nicolaus IV. jubet præsules discutere in conciliis provincialibus, an Templarii Hospitalariique in unum ordinem redigendi sint, 1291. XXX. Orta inter Cypri Regem ac Templarios discordia, 1298. XXI. Sedata a Bonifacio VIII. 1299. XXXVII. XXXVIII.

Templarii cum Siciliæ Rege inita armorum societate, Græciam infestant, 1306. V. Schismaticorum & catholicorum loca nullo discrimine diripiunt, *ibid.* Onusti opibus in Gallias se recipiunt, *ibid.* Inde mali labes orta, *ibid.* Templariorum magister, excitatur a Cle-

Clemente pro agitandis de recuperenda Syria consiliis, *ibid.* XI. Accusantur e duobus reis propter flagitia perpetuo carcere damnatis, 1307. XII. Calumniis circumventi a nonnullis creduntur, *ibid.* Argumenta nonnulla pro iis afferuntur, *ibid.* Traditi vinculis cruciantur suppliciis, & partim objecta fatentur, partim negant, *ibid.* Toto orbe Clementis imperio comprehensi, 1308. II. In provincialibus synodis cognosci jussi eorum causa, *ibid.* Præcipua scelera ipsis objecta, *ibid.* Divina in iis detegendis providentia, *ibid.* III. Eorum prædia & opes præsulum administrationi custodiæque commendam, *ibid.* Ut ante plurium scelerum laboracint infamia, *ibid.* Judiciaria in eos acta a Francorum Rege confecta, *ibid.* Insignis eques Templarius coram Pontifice nullo objecto metu fatetur, ejurare solitam Christi fidem a tyronibus Templariorum ordini aggregandis, *ibid.* V. Magister ordinis & plures præceptores horrenda fassi crimina, *ibid.* Septuaginta duo Templarii e Pontifice in examen vocati eadem fatentur, *ibid.* VI. Princeps ordinis cum aliis quinque præcipuis eadem, quæ in tormentis erant fassi, coram tribus Cardinalibus a Pontifice huic muneri præfectis, nullo metu intentato, fatentur, *ibid* VII. Indictum ad ferendam in universum ordinem sententiam concilium, *ibid.* VIII. Præcipui Templarii revocant confessa & comburuntur, *ibid.* Bonorum ad Templarios spectantium custodia præsulibus a Clemente demandata, 1309. III. Templarii in Aragonia ad deditionem compulsi, *ibid.* Quinquaginta quatuor Templarii, quæ confessi erant pernegantes, Parisiis incendio traditi, 1310. XL. Alii etiam Silvanecti exusti, *ibid.* Provincialia concilia in Templarios coacta, *ibid.* Nondum bene discusse Templariorum causa, concilium Viennense in alterum annum extractum, *ibid.* XLI. Jussi tormentis cruciari in Hispania, ut veritas objectorum criminum exprimatur, 1311. LIII. Ostensa cœlo nonnulla prodigia, cum detecta eorum fuere scelera, *ibid.* Duo millia testium deposuere contra Templarios, *ibid.* LV. Quid de iis abolendis consultus præsul senserit, *ibid.* Damnati Templarii non ex juris norma, sed provisione apostolica, 1312. I. II. III. Sententia ea de re promulgata in concilio, *ibid.* Quamdiu viguerit is ordo, *ibid.* Objecta iis apostasia a fide, *ibid.* II. Eorum bona in Hospitalarios collata, *ibid.* VI. Quid de personis Templariorum superstitum decretum, *ibid.* IX.

Terra sancta; extremum Syriæ excidium, 1289. VI. & *seqq.* Prodigiis illius prænuntia, *ibid.* XVIII. Fideles a Nicolao IV. ad ferendum illi subsidium incitati, 1290. II. & *seq.* Irriti Christianorum conatus, *ibid.* VIII. Tartari Romanos Pontifices Regesque occidentis pro ea liberanda sollicitant, 1288. XXXVI. Amissa præclara rei gerendæ occasio, *ibid.* XL. Tripolis excidium, 1289. LXV. Christianorum res in Syria eversæ, 1291. VI. & *seq.* Prodigia apud Græcos dum Syria vastatur, *ibid.* XVIII. Divina in Saracenos vindicta ob deletum in Syria Christianum nomen, 1292. V. Rerum Syriacarum conversiones, 1300. XXXIV. Dat imperia Cassanus Tartarorum Rex ut Christianis restituatur Palæstina, *ibid.* Matronæ Genuenses classem in Saracenos instruunt, 1301. XXXIII. XXXIV. Cassanus expeditionem ad Terram sanctam Christiano cultui restituendam suscipit, 1303. LXI. Ut irrito exitu dissoluta sit, *ibid.* LXIII. De studiis ab apostolica sede reparandis illius rebus impensis. *Vide*, Alexand. IV. & alii Pontifices.

Terra sancta; pro ea facilius recuperanda Clement V. Constantinopolitanum imperium expugnare meditatur, 1306. III. Templariorum & Hospitalariorum magistros pro instruenda expeditione ad se vocat, *ibid.* XI. Pictavii ea de causa Regem principumque conventus celebrat, 1307. I. II. Carbanda Rex Tartarorum, missis oratoribus, socia arma pro recuperanda terra sancta pollicetur, *ibid.* III. Aut, si venerint, a se partam armis restitutum iri, *ibid.* IV. Carolus II. Rex Siciliæ in eam expeditionem se obstringit, *ibid.* IV. Olgetucam Rex Tartarorum pro recuperanda terra sancta ad Clementem V. oratorem mittit, 1308. XXX. & *seq.* Centum millia equitum Christianis conjunctorum, commeatusque ingentes suppeditaturum se adversus Saracenos, *ibid.* XXXI. Terræ sanctæ infelix sub Saracenis servitus, *ibidem*, XXXII. XXXIII. Hospitalarii missi cum exercitu crucesignato ad muniendum iter futuræ quinto post anno solemni occidentalium expeditioni, *ibidem*, XXII. & *seq.* Merces & arma Saracenis inferri vetita, *ibidem*, XXXVI. Jerosolymitani regni jura emendi comparanda a Roberto Fridericus Rex Trinacriæ deposcit, 1309. XXIII. Quibus legibus id permittere voluerit Robertus, *ibid.* Lugubris excidii Terræ sanctæ descriptio, 1309. Solicitati ad amissa recuperanda fideles, *ibid.* Hospitalarii pro muniendo expeditioni Syriacæ itinere transfretant in orientem, *ibid.* XXXV. Sexennales decimæ indictæ in concilio Viennensi pro expeditione Syriacæ sumptu sustentando, 1312. XXII. Qui Reges ad eam ducendam se obstrinxerint, *ib.*

Terremotus Italiam quatit, 1298. XXIII.

Thalmud refertum blasphemiis, 1286. XXV. XXVI. Judæi illi perlegendo dediti coerceri jussi, *ibid.*

Theodoricus Cardinalis creatus civitatis Papalis episcopus, 1299. VII.

S. Thomas Episcopus Herefordensis in tuendis ecclesiæ suæ juribus zelo eximius, 1287. XVI. Creatus episcopus majora virtutum exempla edit, *ibid.* A Martino IV. honorifice exceptus, apud Montemflasconem pie moritur, *ib.* Ad Gilberti persecutoris præsentiam sanguis ex illius ossibus stillat, *ibid.* XVII. Viso prodigio, Gilbertum sceleris pœnitet, *ibid.* Ingentia patrat miracula, *ibid.*

Thomas episc. Wratislaviensis ab Henrico duce divexatus, 1287. XIV. Obsessus in Rathiboriensi urbe ad hostem se confert, ac divinitus territum victorem accidentem ad genua conciliat Ecclesiæ, *ibid.* In memoriam miraculi ecclesiam condit, *ibid.* XV.

Thomas Anglicus ordinis Prædicatorum theologus creatur Cardinalis tit. S. Sabinæ a Clemente V. 1305. XIII. Suffectus Arnaldo Cardinali pro sociando ad pacandam Italiam Henrico VII. 1310. XVI. In itinere obit, *ibid.* Subrogatus ipsi in eo munere Lucas e Flisco, *ibid.*

Thorosus sive Thorus Regis Armeniæ frater solicitatus a Nicolao IV. ad constantiam in colenda fide catholica, 1289. LVIII. A fratre Sembal tyranno præforatus, 1298. XVIII.

Translatio reliquiarum S. Virgilii, 1288. XXIII. S. Ludovici Francorum Regis, 1297. LXVII.

Translatio; Reliquiæ S. Bertrandi magna pompa in locum honorificentiorem translatæ a Clemente V. 1309. I. II.

Trinacria; Regis Trinacriæ nomen Friderico Siculo concessum, 1303. XXVII. Reprehenditur Fridericus, numerasse regni annos non ab regio titulo pontificia liberalitate comparato, sed ab empta tyrannide, 1303. XLIX.

Trinacria post Friderici mortem Carolo & suc-

successoribus restituenda, *ibid.* LIII. *Vide*, Sicilia.

Tripolis in discrimen adducta, 1287. VIII. A Sultano Melecmessor expugnata, 1289. LXV. Flammis deleta, *ibid.* Agnito illius excidio Nicolaus IV. sacram expeditionem indicit, 1290. II. *& seq.*

Tripolitanus episc. ob fraudatas decimas repetundarum reus, 1290. VIII.

Trugillus in Suecia ecclesiarum prædator, 1305. XVII. Divina ira oppressus, *ibid.*

Tuctanes Regina Tartarorum Christiana, 1288. XXXIV. Hortatoriæ ad eam Nicolai IV. literæ, ut fidei propagandæ faveat, *ibid.*

Tenetanum regnum Roberti Regis vectigale, 1309. XXIII.

Turci; Turcici imperii initia, 1300. XXXVI. Veteris Turquiæ situs & confinia, *ibid.* Ut Turcarum principes Græcorum provincias Asiaticas inter se partiti fuerint, *ibid.* XXXVII. Philadelphiæ obsidionem solvere coacti profligatique, 1303. LX. Ne Constantinopolim aliquando expugnarent, instigat Carolum Valesium Pontifex ad eam sibi subiiciendam, 1304. XXIX.

Turcæ infestant Andronicum Imp. 1307. VI. Prædicit Clemens V. maximum ipsos vulnus illaturos, parta Constantinopoli, *ibid.* Ad Constantinopolim occupandam fideles proinde animat, *ibid.*

Turgillus Canuti datus a Magno Rege Sueciæ tutor filio Birgero, 1290. XLV. Carelios ad fidem armis compellit, *ibid.* XLVII.

Tyrus ad deditionem terrore compulsa, 1291. XIV.

V

VAlentini mota seditione Clementem V. in periculum adducunt, 1312. XXX. Vocati in jus veniam poscunt, *ibid.*

Valentiæ regni investitura a Bonifacio Regi Jacobo tradita, 1295. XXIII.

Vanitas rerum humanarum; inconstantiæ humanarum rerum exemplum, 1288. VII. *Vide*, Felicitas humana. Mundi contemptus, Honorum fuga.

Ubertus designatus episc. Bononiensis a Bonifacio VIII. ad Fridericum Regem Trinacriæ missus, 1302. VII.

Veneti ab Honorio IV. ad sacrorum usum restituti, 1286. XVI. Quæ leges ob id ipsis præscriptæ, *ibid.* Monentur, ut erepta Patriarchæ Aquilejensi restituant, 1288. XX. XXI. Ad sumptus omnes censoribus fidei suppeditandos se obstringunt, ea pactione, ut hæreticorum multæ fisco abdicantur, 1289. LIV. Editæ de ea re publicæ tabulæ, *ibid.* LV.

Veneti sollicitati ad Syriæ everias res instaurandas, pacemque cum Genuensibus sanciendam, 1291. XXIX. Apud Ajacium in Armenia victi maritimo prælio a Genuensibus, 1293. V. Indictæ illos inter ac Genuenses a Pontifice induciæ, 1293. XXXVIII. 1296. V. Pacem cum illis ineunt, 1299. XXVIII. Conciliati cum Patavinis a Benedicto XI. 1304. VI.

Veneti ad jungenda arma sociis cum Carolo duce Valesiorum pro recuperando a Græcis imperio Constantinopolitano sollicitati, 1306. III. Clementis V. hortatoriæ ad eos ea de re literæ, *ibid.* Societatem armorum coeunt cum eodem Carolo Valesio, *ibid.* Cruceata expeditio apud Venetos promulgari jussa a Clemente, *ibid.*

Veneti affectant Ferrariæ principatum ecclesiæ adimere, 1308. XV. Deterriti cœptis ab internuntiis pontificiis, ipsos male excipiunt, *ibid.* Joannem Superantium mittunt cum exercitu, *ibid.* Graves in eos Clementis Papæ querelæ, *ibid.* XVI.

Veneti pellunt Ferraria sedis Apostolicæ internuntios ac prætores, *ibid.* Clementis ad eos hortatoriæ datæ literæ, quibus ipsos ad officium revocare nititur, *ibid.* Ferrariam eripiunt ecclesiæ, 1309. VI. Ob id defixi anathemate a Clemente, *ibid.* Pluribus aliis pœnis affecti, *ibid.* Pontificia edicta temnunt, *ibid.* VIII.

Veneti ingenti prælio a crucesignato exercitu fusi, *ibid.* Conflata in eos a Boamundo Theupolo periculosissima conjuratio, 1310. XXX. Feliciter discussa, *ibid.* XXXI. Decernunt oratores ad Clementem pro efflagitanda censurarum dissolutione, *ibid.* XXXII.

Veneti agnoscunt Henricum Cæsarem, ut socium, non ut principem, 1312. XI. Ingentia illi ad coronationis pompam ornandam dant munera, *ibid.* De Jadera cum Rege Ungaro certant, 1312. LXXIII.

Venussinus seu Venesinus comitatus ad pontificiam ditionem spectat, 1291. LXI.

Ugolinus Guelphæ factionis princeps apud Pisanos dum se felicem venditat in extremam miseriam lapsus, 1288. XXI.

Vicariatus imperii. *Vide*, Imperium.

Victenes dux Lithuanorum in Prussiam facta excursione, Eucharistiam sacrilege tractat, 1312. LXXII. Extrema internecione deletur, *ibid.*

Vindicta; ejus cupido religioni non parcit, ut iras satiet, 1311. LXXIV.

B. Virgilii reliquiæ a Rodulpho archiepiscopo Salisburgensi translatæ, 1288. XXIII.

Virginitas. *Vide*, Castitas.

Virtutes insana Begardorum sententia circa virtutum opera, 1312. XVIII. §. Sextus error. Opiniones duæ, quando infundantur virtutes baptizatis, *ibid.* XX. Laudata ea quæ parvulis una cum baptismo infundi docet, *ibid.*

Visa; horrendum spectrum in regiis nuptiis conspectum, 1286. XXIV. B. Ambrosii Sansedonii anima in cœlum ferri visa a puero, 1286. XL. Alexander episc. Tergestinus, cœlesti Virginis objecto viso, ad valetudinem revocatus, 1292. LXX. B. Chunegundes de causis cur mors Andreæ ducis filiis æternæ conduxisset cœlesti viso certior facta, 1292. XXII. Paulus eremita cœlesti Virginis viso de mutatis Nazaretanæ domus sedibus certior fit, 1296. XXXV. S. Ludovicus episcopus Tolosanus, dum celebrantur ejus exequiæ, se videndum præbet, 1297. LXVIII. Clericus de anni jubilæi amplissima dignitate ad veniam peccatorum promerendam divino viso edoctus, 1300. VII.

Visa; recreatur cœlestibus visis S. Nicolaus Tolentinas morti proximus, 1306. XIX. Ostensa cœlo prodigia, cum deleti Templarii, 1312. LIII.

Visio beatifica; Begardorum error circa visionem beatificam, 1312. XVIII. §. Quartus. Refellitur, *ibid.* Lumen gloriæ necessarium, *ibid.* §. Quintus.

Vitalis Michaelis Ferrariæ ereptæ a Venetis ecclesiæ prætor anathemate inustus, 1309. VI.

Vitalis e Furno Minorita creatus presbyter Cardinalis tit. S. Martini in montibus, 1312. LIV.

Ulricus Sayfustordf Minorita creatus episcopus ad fidem apud Tartaros amplificandam, 1307. XXIX.

Ulyssiponensis academia Coimbricam traducta, 1308. XVII.

Uncia auri; ejus valor, 1304. XVIII.

Ungaria in discrimen fidei adducta, sacrum bel-

lum

lum in Ladislaum geri jussum a Nicolao IV. 1288. XXIV. & *seq.* Extincto Ladislao Rege, gravis inter Ungaros de regni successione contentio exorta, 1290. XLI. & *seqq.* 1291. XLV. Ad civile bellum extinguendum legatum illuc mittit Nicolaus IV. 1291. XLV. Eam Romanorum Rex veluti Imperii beneficiariam filio addicit, *ibid.* XLVII.

Ungaria sedis Apost. beneficiaria, 1291. XLVII. Eadem de causa plures literas exaravit Pontifex, *ibid.* XLVIII. XLIX. Missus ad componendas illius turbas a Bonifacio VIII. legatus, 1301. VII. Ut supremum illius imperium a S. Stephano in ecclesiam collatum fit, *ibid.* VIII. Wenceslaus & Carolus, de regno Ungarico contendentes, in judicium vocati a Bonifacio ad sententiam excipiendam, 1302. XIX.

Ungaria suorum Regum contentionibus laniata, 1303. XIV. Sententia de regno Ungarico in Caroli gratiam contra Wenceslaum lata, *ibid.* XVI. Veteres Ungariæ Reges virtutibus conspicui, secus ultimi, *ibid.* XVII. *Vide*, Ladislaus.

Ungaria; potiora in eam sunt hereditaria, quam electionis jura, 1307. XV. & *seq.*

Ungariæ Regis confirmandi jus assertum Rom. Pontifici, 1308. XXV.

Vocosati iidem qui Rizochi & Fraticelli hæretici, 1294. XXVI.

Voluntas; improba cujusdam Begardi sententia, infernum nil aliud esse, quam non facere suam voluntatem; & paradisum, facere eam in rebus omnibus, 1312. XVII. §. Quod vero.

Votum; Beatrix Drocensis comitissa voti non perfecti religione soluta, 1307. XXV.

Urbevetanum templum; illius fundamina a Nicolao IV. jacta, 1291. LXIV.

Urosius Sclavorum Rex ad fidem catholicam amplectendam sollicitatus, 1288. XXIX. Illius mater Elena Regina catholica, *ibidem*, XXXI.

Urosius alias Orosius Rasciæ Rex mittit oratores ad Clementem V. 1308. XXVI. Postulat gremio ecclesiæ Romanæ restitui, *ibid.* Proposita illi orthodoxæ fidei norma, *ibid.* Missi ad illum oratores pro fide constabilienda, *ibid.* XXVII. Pia consilia non perducit, *ibid.* XXVIII. Petitum ab ipso vexillum Rom. ecclesiæ ad eum transmissum, *ibid.* XXIX.

Ursini magna clade a Columnensibus affecti, 1310. XXI. Roberto Regi adhærent contra Henricum VII. & huic aditus ad basilicam S. Petri obstruunt, 1312. XXXIII. Magna cæde Cæsareos repellunt, *ibid.* XXXIV.

Waldemarus dux una cum Erico conjuratione inita, Birgerum Regem Sueciæ intercipit, & carceri Nicopensi addicit, 1306. XV.

Walramus Henrici Cæsaris frater, 1310. I.

Wenceslaus Boemiæ Rex regia acceptorus insignia obtinet a Bonifacio VIII. ut sibi aurum subsidiarium a clero colligere liceat, 1297. LI. Censuria religionis ergo folvi jussus, *ibid.* LII. Ob infirmam valetudinem carnium esus quadragesimæ tempore illi permissus, *ibid.* Ornamentis regiis redimitur, *ibid.* Filium Wenceslaum suscipit, *ibid.* Illum Ungarica corona insigniri ab archiepisc. Colocensi curat, 1301. VII. Ab Ungarico sceptro a Bonifacio abstinere jubetur, *ib.* X. Intentatum illi judicium, 1302. XIX. & *seq.* Corripitur ob Regis Poloniæ nomen susceptum, *ibid.* XXII.

Wenceslaus Boemiæ & Poloniæ Rex pie moritur, 1305. XV. Episcopo post mortem videndum se obiicit, *ibid.* Ad ejus sepulcrum edita miracula, *ibidem*. Egregia ejusdem sententia, *ibid.* Succedit in ejus regnis Wenceslaus filius, *ibid.*

Wenceslaus junior ab archiepiscopo Colocensi Ungarica corona perperam redimitus, 1301. VII. Jussus illius pater præsumpta abiicere, *ibid.* X. Causam apud subsellia apostolica disceptare, 1302. XIX. & *seq.* Vocatur in judicium ad dicendam de sceptro Ungarico affectato causam, 1303. XVIII. Negat subire judicium, *ibid.* XIX. Pronuntiatur nullo jure ad regnum Ungariæ niti, *ibid.* XX. Deseritur ab Ungaris, *ib.* XXIII. A patre in Boemiam reducitur, *ibid.* Juribus Ungariæ cedit, *ibid.*

Wenceslaus junior patri in regnis Boemiæ & Poloniæ succedit, 1305. XV. Ob contempta morituri patris monita, misere perit, *ibid.* Nondum accepto regio insigni cæsus, 1306. XVI. Orta inde in Boemia bella civilia, *ibid.* De Wenceslai in Ungariam juribus lataque in eumdem a Bonifacio VIII. sententia, 1307. XV.

Wernerus puer in Christi odium a Judæis martyrio affectus, 1287. XVIII. Cœlesti splendore detectum sacrum illius corpus, *ibid.* Suavem odorem spirat, *ibid.*

Westmonasteriensis. *Vide*, Matthæus Westmonasteriensis.

Wladislaus Locticus Poloniæ regnum recuperat post Wenceslai cædem, 1306. XVII.

Y

YAbulahas orientis episcopus; ad eum fidei forma transmissa a Nicolao IV. 1288. XXXIII.

Z

ZElus; indignum viro Christiano Christi injurias non ulcisci, 1291. XXIV. S. Thomas Herefordensis episc. in tuendis ecclesiæ suæ juribus zelo insignis, 1287. XVI. S. Ludovicus episc. Tolosanus Italiam, Gallias, & Hispanias, spargendo ubique divinum verbum, peragrat, 1297. LXVIII. Carolus Rex Siciliæ Saracenos Luceriæ pellit, 1303. LXVI. *Vide*, in Alexandro IV. & cæteris Romanis Pontificibus.

Zopan Begiloy Rex Tartarus ad fidem Christianam profitendam sollicitatur, 1312. II.

INDEX
ANIMADVERSIONUM
In quo paginarum numerus indicatur.

A

ADolphus renunciatus Rex Romanorum, pag. 532.

Alberti Austriæ ducis electio in Regem Germaniæ, coronatio & consecratio, 254.

Alexandri obitus Scotorum Regis, 74. Ejusdem uxor ac liberi, *ibid.* Regni hæres Marghareta neptis, 88.

Alphonsus Balearium Rex quibus conditionibus in gratiam receptus Ecclesiæ Romanæ, 82.

Alphonsus Tariffæ præfectus filium prius necari sinit, quam arcem Mauris dedi, 194. Constantiæ singulare exemplum, *ibid.*

B. Ambrosius Sansedonius Prædicatorum ordinis insigne ornamentum, 17. Ejusdem præclara gesta, *ibid.* Legatus Gregorii X. in varias Europæ partes, *ibid.* Ejus in componendis diffidentibus nationibus summa dexteritas, *ibid.* Ad ecclesiæ unitatem Conradinum reduxit censuris onustum, *ibid.* Obitus & vitæ scriptores, *ibid.*

Annus MCCLXXXVII. provincialium Conciliorum celebratione memorabilis, 24. Multa his constitura de Sacramentorum collatione, *ibid.*

Andreas sive Andreatius quando assumptus ad Hungaricum Regnum, 90. Ejus parentes, *ibid.*

Aquensis conventus epocha firmata, 81.

Ab Armenis Romana fides publice asserta & confirmata in Synodo Sisiæ habita, 410. Ab eis rejecta qui superiorem partem incolunt, *ibid.* Horum errores, *ibid.*

B

BEguardæ & Beguinæ cur ita dictæ, 551. Earum institutum, *ibid.* Num damnatæ in Concil. Viennensi sub Clemente V. *ibid.* Duplex earum genus, *ibid.*

Beneficia aquæ benedictæ quæ fuerint, 24. Quibus tribuenda, *ibid.*

Fra. Bernardus Delitiosus reus fortasse intentatæ necis in Benedict. XI. 388.

Bonifacii VIII. professio fidei suspiciosa, 167. Ejusdem coronatio plurium Episcoporum interventu peracta, 173. Suadet inducias inter Galliæ Reges & Angliæ datis utrique literis, 235. & 252. Proponuntur in publico Principum conventu, 252. Qui & quot Cardinales ab ipso creati, 259. An primus instituerit jubileum anni cujusque centesimi, 284. Duplex ejus captivitas, 356. Conjuratores, *ibid.* Auctor fortasse trium coronarum, *ibid.* Sacro jure, cæterisque animi dotibus clarus, *ibid.* Obitus, *ibid.* Falso eidem impacta crimina, *ibid.* & *seq.* Ejusdem constitutio de annua confessione præstanda Parochis quomodo intelligenda, 381. Ejus causa agitata in Concil. generali Viennens. sub Clemente V. 549.

C

CArolus II. Caroli I. filius quo anno, loco, ac die Regni Siciliæ diademate ornatus a Pontifice, 45. Unde Regni epocam ducat, *ibid.*

Carolus Martellus quando eques renunciatus, 90. An Hungaricam coronam acceperit ab Apostolico legato incertum, *ibid.*

Cælestini Pap. abdicatio reluctantibus Cardinalibus, 153. & *seq.* An ipsi tribuendum vaticinium de Bonifacio, *ibid.* Cardinales creati, *ibid.* Obitus, 183.

Clemens V. quo anno Burdegalam pervexerit, 406. Ejusdem literarum epocha accuratius stabilita, 407. Pictavos advenit, 424. Cum Regibus colloquitur, *ibid.*

Colloquium inter Jacobum & Calabiliotam quo anno ac die, 325. In eo pax inita inter Fridericum & Carolum, *ibid.*

Concilium Bonifacii Ravennatensis Episcopi cum suffraganeis quo anno habitum, 1. Non Ravennatense, sed Foroliviense potius dicendum, *ibid.* Oxoniense provinciale a Petro episcopo coactum, 24. Multa in eo constituta ad Sacramentorum collationem pertinentia, *ibid.* Remense præside Petro Barbet Archiep. *ibid.* Composita in eo dissidia inter mendicantes monachos & Episcopos illius Provinciæ, *ibid.* Herbipolense in quo varii canones sanciti pro ecclesiastica disciplina, *ibid.* Mediolanense præside Othone cum octo suffraganeis, *ibid.* Huic adjectæ Gotfredi constitutiones Apostolici legati, *ibid.* Londinensis conventus pro Judæorum ejectione, 119. Andegavense ab episcopis habitum Turonensis provinciæ, *ibid.* Terraconense, in quo utiles canones editi ad ecclesiasticam disciplinam, præside Roderico Archiepiscopo, 126. Spalatinum, 134. In eo vetita Episcopis alienæ jurisdictionis usurpatio, *ibid.* Genuense a Jacobo de Varagine archiep. habitum, 137. Londinense in quo actum an Regibus obtemperandum collectam poscentibus ab Ecclesiasticis, 209. Biterrense pro recuperandis a Philippo Francorum Rege usurpatis Ecclesiæ Narbonensi, 271. Silvanectense in causa Bernardi Apamiensis Episcopi, 313. Qui adfuerint, *ibid.* Rhemense provinciale adversus laicos Judices jus ecclesiasticum infringentes, *ibid.* Romanum sub Bonifacio VIII. adversus Philippum Galliarum Regem, 328. An adfuerint Gallicani præsules præter Burdegalensem Philippo infestum, *ibid.* Parisiense in causa Joannis Parisiensis Prædicatorum ordinis, 376. Armenum Sisiæ habitum, in quo Romana fides asserta & confirmata, 410. Ab aliis rejecta suos errores tuentibus, *ibidem.* Moguntinum sub Veroco Archiep. 409. Aschaffenburgense, *ibid.* Fritislariense sub Sigefrido, *ibid.* Moguntinum aliud sub Gerhardo, *ibid.*

ibid. Trevirense occasione Templariorum, *ibid.* Coloniense præside Henrico Archiep. *ibid.* Ravennatense Bononiæ indictum, *ibid.* Viennense generale a Clemente V. coactum & quibus de causis, 533. Patrum numerus incertus, *ibid.* Quid in eo actum discussumve atque rejectum, *ibid.*

Constitutio Bonifacii VIII. de colendis sub ritu duplici festis Apostolorum & Evangelistarum quando lata, 194.

D

DAniæ interdictum Rerico Rege quando latum sublatumque, 264.

Dietheri archiep. Trevirorum obitus quo anno, 431. Ejusdem successor, *ibid.*

Dulcinus Gerardi Segarelli discipulus, 214. & 240. Suam hæresim clanculum spargit in Longobardia, *ibid.* Se jactat rectorem Novariensem, *ibid.* Ejusdem socii, *ibid.* Errores, 441. Inania vaticinia, 240. A fidei quæsitoribus captus capitalem sententiam subiit, 400.

Durandi opus de divinis officiis quo anno confectum, 194. Quos festos dies duplices faciat, *ibid.*

E

ERici Regis obitus, 13. Auctor fortasse filius in ipsum conspirans, *ibid.* Filii superstites, & sepulturæ locus, *ibid.*

F

FActio alborum nigrorumque Pistorii, 294. Cur ita appellata, *ibid.* Tosciam fere totam corripit, *ibid.* Componi curat Bonifacius per Cardinalem Portuensem Florentiam legatum, 308. Re infecta discedit interdicta urbe, *ibid.*

Ferrariæ seditio ac venditio Venetis, 463. Mox ipsis expulsis in potestatem redit Ecclesiæ Romanæ, *ibid.*

Fridericus fit Siciliæ Rex abdicato Regno a Jacobo, 186.

G

GEnuensium Venetorumque dissidia componere studet Bonifacius VIII. missis legatis, 187. *& seq.*

Genuenses cur a Bonifacio interdicto mulctari, 288.

Gerardus Segarelli hæresim suam in Longobardia longe lateque diffundit, 214. Combustus vitam claudit, *ibid.*

Guelphi & Ghibellini compositi, 187. Iterum in apertum bellum dissiliunt, *ibid.* Incendere tentant Genuæ templum S. Laurentii, *ibid.*

H

HEnricus Luxemburgensis imperator effectus, 447. Successor Alberti, *ibid.* Ejusdem electio ubi & quibus auctoribus promota ac persecta, 448.

Hæretici Segarelli sectatores a Bonifacio perstricti, 214. Non tamen prorsus extincta hæresis *ibid.*

I

JAcobi coronationi in Siciliæ Regem qui & quot Episcopi interfuerint, 3. Regnum abdicat, 186. 200. Cum Blancha Caroli filia connubio jungitur, *ibid.*

Jacobus Aragoniæ Rex cum ingenti classe in Siciliam appellit, 261. Dissipatur a Messanensibus, *ibid.*

Induciæ inter Eduardum Angliæ Regem, & Philippum Regem Galliæ quando decretæ & conciliatæ, 235.

Joannis Parisiensis de Eucharistia sententia, 376.

Joannes Grand quando effectus Rigensis Episcopus, 365.

Joannes Henrici filius quo anno redimitus Boemica corona, 482. Connubii tractatio ipsum inter & filiam Roberti Regis abrumpitur, 584. An auctor rescissionis Henricus parens, *ibid.*

Jubilei centesimi cujusque olim origo, 284. An primus Bonifacius instituerit, *ibid.* Cur ad brevius tempus redactum, *ibid.* Tum temporis Romam quoque Tartaros peregrinatos fertur, 285.

L

LAtini Cardinalis Ostiensis & Velitrensis Episcopi obitus, 144. Pietate ac doctrina maximus, *ibid.* Constitutionum lator pro Ecclesiastica disciplina legatus in Romandiola, *ibid.*

Legatio Petri Ruthenensis Episcopi in transmarinas partes quo anno suscepta, 480.

M

MAgni Sueciæ Regis obitus, 91.

Monachorum mendicantium dissidia in Concilio provinciali Remensi composita, 24. Unde orta, *ibid.*

N

NIcolaus IV. quo anno mense ac die Pontifex renunciatus, 26. An tum temporis Cardinales creaverit, *ibid.*

P

PHilippi Galliarum Regis, totiusque Regni reconciliatio cum Romana Ecclesia quo anno, 376. Ejusdem victoria cum Belgis, *ibid.*

Ptolemaidæ expugnatio a Saracenis luculentius exposita, 97.

Pugna navalis inter Venetos & Genuenses, 137. Messanensium cum Aragoniis incolume Friderico, 261. Inter Siculos & Philippum principem Tarentinum in qua captus fuit, 262.

R

REges ac Principes an exposcere valeant collectam ex proventibus ecclesiasticis, 209.

Rodulphi Romanorum Imperatoris interitus quo anno, 214. Joannis obitum longe præcessit, *ibid.*

Si-

S

Sicilia interdicto afflicta, 186. Aufertur, *ibid.*
Sisca Armeniæ metropolis, 410.
Soldani Babyloniæ obitus quo anno, 77. Veneno infectus ab amicissimis occubuit, *ibid.*

T

Tripolis expugnatio a Soldano Babyloniæ quo anno contigerit, 71. Quamdiu tenuerit Balduinus Jerusalem Rex, *ibidem.*

V

Valdemarus Erici filius in Patrem conspirat, 13. Ipsius auctor fortasse truculentæ necis, *ibid.*
Victoria celebris Rogerii de Loria prope Surrentum, 20. Emeritus Ischiam insulam consequitur, *ibid.*

FINIS.

